Bundel van de Politieke Avond van 10 oktober 2018

Agenda bijlagen

Agenda 10 oktober 2018

Raadskamerindeling 10 oktober 2018

Verslag Stadsbijeenkomst MJPB 2019-2022, d.d. 03-10-2018

Stemmingen 10 oktober 2018

Besluitenlijst PA 10 oktober 2018

Bundel met technische vragen MJPB 2019-2022 (Versie 16 oktober 2018)

1 18.45 uur - 19.30 uur: Rondvraag en mededelingen

Het overzicht met de mondelinge vragen is gepubliceerd in IBabs. Zie hiervoor bijgaande link of kies in de kalender voor "Rondvraag en Mededelingen".

Link naar overzicht mondelinge vragen 10 oktober 2018

2 19.30 uur - 21.00 uur: Informatieve/meningsvormende vergadering

2.1.RZ Ontwerp MJPB 2019-2021 - Portefeuille: wethouder Paping & wethouder Louwers

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Raadszaal

Raadsvoorstel "Ontwerp MJPB 2019-2022"

Bijlage - Ontwerp MJPB 2019-2022

Bijlage 1 -Portefeuilleverdeling burgemeester & wethouders

Coalitieakkoord d.d. 25 mei 2018

Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie

Verslag Stadsbijeenkomst MJPB 2019-2022, d.d. 03-10-2018

Raadsvoorstel "Belastingverordeningen 2019"

Bijlage 1 - Toelichting op de Belastingverordeningen 2019

Bijlage 2 - Verordening Afvalstoffenheffing 2019

Bijlage 3 - Verordening Onroerende-Zaakbelastingen 2019

Bijlage 4 - Verordening Roerende-Zaakbelastingen 2019

Bijlage 5 - Verordening Rioolheffing 2019

Bijlage 6 - Verordening Leges 2019

Bijlage 7 - Verordening Parkeerbelastingen 2019

Bijlage 8 - Verordening Scheepvaartrechten 2019 inclusief bijlagen

Bijlage 9 - Vergelijkingstabel 20182019 Afvalstoffenheffing

Bijlage 10 - Vergelijkingstabel 20182019 Onroerende-Zaakbelastingen

Bijlage 11 - Vergelijkingstabel 20182019 Roerende-Zaakbelastingen

Bijlage 12 - Vergelijkingstabel 20182019 Rioolheffing

Bijlage 13 - Afrondingsmethodiek Tarieven Gemeentelijke Verordeningen

Behandeladvies MJPB - portefeuille wethouder Paping

Behandeladvies (m1) Belastingverordeningen - portefeuille wethouder Paping

Behandeladvies (m1) MJPB - portefeuille wethouder Louwers

Behandelresultaat (m1) MJPB - portefeuille wethouder Paping & portefeuille wethouder Louwers

Behandelresultaat (m1) Belastingverordeningen - portefeuille wethouder Paping

2.2.RS Ontwerp MJPB 2019-2021 - Portefeuille: wethouder Bouwkamp & wethouder van der Zee

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Rijnstroom

Raadsvoorstel "Ontwerp MJPB 2019-2022"

Bijlage - Ontwerp MJPB 2019-2022

Bijlage 1 - Portefeuilleverdeling burgemeester & wethouders

Coalitieakkoord d.d. 25 mei 2018

Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie

Verslag Stadsbijeenkomst MJPB 2019-2022, d.d. 03-10-2018

Behandeladvies (m1) MJPB - portefeuille wethouder Bouwkamp

Behandeladvies (m1)MJPB - portefeuille wethouder van der Zee

Behandelresultaat (m1) MJPB - portefeuille wethouder Bouwkamp & portefeuille wethouder van der Zee

2.3.LF Ontwerp MJPB 2019-2021 - Portefeuille: wethouder van Dellen & wethouder de Vroome

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival

Raadsvoorstel "Ontwerp MJPB 2019-2022"

Bijlage - Ontwerp MJPB 2019-2022

Bijlage 1 - Portefeuilleverdeling burgemeester & wethouders

Coalitieakkoord d.d. 25 mei 2018

Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie

Verslag Stadsbijeenkomst MJPB 2019-2022, d.d. 03-10-2018

Behandeladvies (m1) MJPB - portefeuille wethouder van Dellen

Behandeladvies (m1) MJPB - portefeuille wethouder de Vroome

Haalbaarheidsstudie - Gemeentelijke Huisvesting 2023 (Zie bundel technische vraag 6a / SP-1)

Behandelresultaat (m1) MJPB - portefeuille wethouder van Dellen & portefeuille wethouder de Vroome

3 21.00 uur - 21.15 uur: Pauze

4 21.15 uur - 21.45 uur: Informatieve/meningsvormende vergadering

4.1.RS Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp

Fase: informatief
Locatie: Rijnstroom

Raadsvoorstel "Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp"

Bijlage 1 - Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

Bijlage 2 - Toelichting op de Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

Bijlage 3 - Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

Bijlage 4 - Samenvatting wijzigingen Wmo-Verordening per 1 januari 2019

Bijlage 5 - Samenvatting wijzigingen nadere regels Wmo per 1 januari 2019

Bijlage 6 - Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Bijlage 7 - Toelichting Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Bijlage 8 - Nadere Regels Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Bijlage 9 - Samenvatting wijzigingen in de Verordening Jeugdhulp per 1 januari 2019

Bijlage 10 - Brief Adviesraad WMO en Jeugdhulp

Behandeladvies 10 oktober 2018, informatieve behandeling

Schriftelijke inspraakreactie mw. H. Deenen

Inspreektekst mw. B. v.d. W (naam bij griffie bekend).pdf

Inspreektekst Apcg

Inspreektekst dhr. H. Hoogeland

Presentatie dhr. J. Hassink

Behandelresultaat 10 oktober 2018, informatieve behandeling

4.2.LF Ontwerp MJPB 2019-2021 - Portefeuille: burgemeester Marcouch

Fase: meningsvormend (1)
Locatie: Landgoed/Festival

Raadsvoorstel "Ontwerp MJPB 2019-2022"

Bijlage - Ontwerp MJPB 2019-2022

Bijlage 1 - Portefeuilleverdeling burgemeester & wethouders

Coalitieakkoord d.d. 25 mei 2018

Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie

Verslag Stadsbijeenkomst MJPB 2019-2022, d.d. 03-10-2018

Behandeladvies (m1) MJPB - portefeuille burgemeester Marcouch

Behandelresultaat (m1) MJPB - portefeuille burgemeester Marcouch

5 21.45 uur - 23.15 uur: Besluitvormende vergadering

5.1.RZ Opening en mededelingen

5.2.RZ Vaststellen van de agenda en spreektijdverdeling

5.3.RZ Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 26 september 2018

Getekend raadsbesluit

Raadsvoorstel "Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 26 september 2018"

Besluitenlijst PA 26 september 2018

5.4.RZ Beëdiging van de heer Abdurrahman Çetinta als fractievolger voor de fractie van SP

6 Onderwerpen welke voor debat en besluitvorming worden voorgedragen

6.1.RZ Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)'

Getekend raadsbesluit

Raadsvoorstel "Vaststellen bestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)"

Bijlage 1 - Zienswijzenrapport

Bijlage 2 - Bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg' (K10) (inclusief bijlagen)

Bijlagen (6) bij toelichting vast te stellen Bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg' (K10)

Bijlage 3 - Verbeelding

Bijlage 4 - Akoestisch onderzoek omgevingslawaai

Bijlage 5 - Zienswijzen (geanonimiseerd)

Boomeffectrapportage (2010)

Behandelresultaat 5 september 2018, informatieve behandeling

Behandelresultaat 12 september 2018, meningsvormende (1) behandeling

Aanvullende informatie paardenkastanje (1)

Aanvullende informatie paardenkastanje (2)

Aanvullende informatie paardenkastanje (3)

Aanvullende informatie paardenkastanje (4)

Aanvullende informatie paardenkastanje (5)

Aanvullende informatie paardenkastanje (6)

Raadskameradvies Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' t.b.v. de besluitvormende behandeling op 10-10-2018

Schriftelijke reactie R. Stapel - namens VOF Arnhemse Heeren en KondorWessels Projecten

Aangenomen amendement "Markante boom markante plek" (18A20) van de fracties PvdA, GroenLinks, PvdA, Arnhem Centraal en Denk - Verenigd Arnhem (incluis stemming)

6.2.RZ Vaststelling advies zendmachtiging lokale omroep

Getekend raadsbesluit

Raadsvoorstel "Advies zendmachtiging lokale omroep"

Bijlage - Brief van het Commissariaat voor de Media inclusief bijlagen

Raadsbrief "Nieuwe zendmachtiging lokale omroep", d.d. 07-11-2017

Raadsbrief "Voortgang kwaliteitsimpuls lokale media", d.d. 18-09-18

Raadskameradvies "Advies zendmachtiging lokale omroep" t.b.v. de besluitvormende behandeling op 10-10-2018

6.3.RZ Debatverzoek radicalisering van de fractie SP, mede ondersteund door de fracties van Arnhemse Ouderen Partij, GroenLinks en VVD

Debatverzoek berichtgeving aanhoudingen Arnhemmers i.v.m. terrorisme

Mail burgemeester Marcouch inzake "Politieactie", d.d. 28-09-18

Agenda Politieke Avond

1	**18.45 uur - 19.30 uur: Rondvraag en mededelingen**
2	**19.30 uur - 21.00 uur: Informatieve/meningsvormende vergadering**
2.1.RZ	**Ontwerp MJPB 2019-2021 - Portefeuille: wethouder Paping & wethouder Louwers** Fase: meningsvormend (1) Locatie: Raadszaal
2.2.RS	**Ontwerp MJPB 2019-2021 - Portefeuille: wethouder Bouwkamp & wethouder van der Zee** Fase: meningsvormend (1) Locatie: Rijnstroom
2.3.LF	**Ontwerp MJPB 2019-2021 - Portefeuille: wethouder van Dellen & wethouder de Vroome** Fase: meningsvormend (1) Locatie: Landgoed/Festival
3	**21.00 uur - 21.15 uur: Pauze**
4	**21.15 uur - 21.45 uur: Informatieve/meningsvormende vergadering**
4.1.RS	**Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp** Fase: informatief Locatie: Rijnstroom
4.2.LF	**Ontwerp MJPB 2019-2021 - Portefeuille: burgemeester Marcouch** Fase: meningsvormend (1) Locatie: Landgoed/Festival
5	**21.45 uur - 23.15 uur: Besluitvormende vergadering**
5.1.RZ	**Opening en mededelingen**
5.2.RZ	**Vaststellen van de agenda en spreektijdverdeling**
5.3.RZ	**Vaststellen v/d concept-besluitenlijst v/d vergadering van 26 september 2018**
5.4.RZ	**Beëdiging van de heer Abdurrahman Çetintaş als fractievolger voor de fractie van SP**
6	**Onderwerpen welke voor debat en besluitvorming worden voorgedragen**
6.1.RZ	**Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)'**
6.2.RZ	**Vaststelling advies zendmachtiging lokale omroep**
6.3.RZ	**Debatverzoek radicalisering van de fractie SP, mede ondersteund door de fracties van Arnhemse Ouderen Partij, GroenLinks en VVD**

10 oktober 2018

Raadskamerindeling Politieke Avond

<table>
<tr><th colspan="3">Raadszaal</th></tr>
<tr><td colspan="3">18.45 uur - 19.30 uur (45)
Rondvraag en mededelingen</td></tr>
<tr><th>Raadszaal</th><th>Rijnstroom</th><th>Landgoed/Festival</th></tr>
<tr><td>19.30 uur - 21.00 uur (90)
MJPB (m1)

Portefeuillehouder: Paping
Financiën
Wonen
Armoedebeleid
Vergunningen en handhaving
Project Malburgen
Project Presikhaaf
Project Park Lingezegen
Portefeuillehouder: Louwers
Werk en Inkomen
Wijksturing en Wijkzaken
Schulddienstverlening
Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
Burgerparticipatie</td><td>19.30 uur - 21.00 uur (90)
MJPB (m1)

Portefeuillehouder: Bouwkamp
Duurzaamheid
Groen
Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
Openbare ruimte
Asielzaken
Vluchtelingenzaken
Dierenwelzijn
Project Oostelijk centrumgebied
Project Centrum Zuid
G32 fysieke pijler
Portefeuillehouder: Van der Zee
Vastgoed
Grondzaken
Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
Project Blauwe Golven
Project Stadsblokken-Meinerswijk
Project Arnhem Centraal</td><td>19.30 uur - 21.00 uur (90)
MJPB (m1)

Portefeuillehouder: Van Dellen
Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
Sport
Publieke dienstverlening
Automatisering
Personeel en Organisatie
Bedrijfsvoering
Communicatie
Project Kleefse Waard
Portefeuillehouder: De Vroome
Cultuur en erfgoed
Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
Jeugd /Jeugdzorg
Evenementen
Toerisme en recreatie
Privacy
Project Binnenstad (project)
Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water</td></tr>
<tr><td></td><td>Pauze (15 minuten)</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td>21.15 uur - 21.45 uur (30)
Verordening WMO & Jeugdhulp (i)
Portefeuillehouder: Van der Zee / De Vroome</td><td>21.15 uur - 21.45 uur (30)
MJPB (m1)

Portefeuillehouder: Marcouch
Openbare orde en veiligheid
Veiligheidshuis
Regionale samenwerking
Externe relaties
Integriteit
Lobby
G32 Algemeen bestuur
Herdenken</td></tr>
<tr><td colspan="3">Raadszaal - 21.45 uur - 23.15 uur (90) Besluitvormende vergadering</td></tr>
</table>

10 oktober 2018

Raadskamerindeling Politieke Avond

21.45 uur - 23.15 uur (90)

Besluitvormende vergadering

- Opening en mededelingen
- Vaststellen van de agenda en spreektijdverdeling
- Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 26 september 2018
- Beëdiging van de heer Abdurrahman Çetintaş als fractievolger voor de fractie van SP
- Bestemmingsplan 'Arnhem Centraal' Amsterdamseweg (debatstuk)
- Advies zendmachtiging lokale omroep (debatstuk)
- Debatverzoek 'Radicalisering' van de fracties SP, Arnhemse Ouderen Partij en GroenLinks (debatstuk)

10 oktober 2018

VERSLAG STADSBIJEENKOMST MJPB 2019-2022

Inleiding

Op woensdag 3 oktober heeft er op uitnodiging van de gemeenteraad van Arnhem een bijeenkomst plaatsgevonden in het stadhuis, in het kader van de MeerJarenProgrammaBegroting (MJPB) 2019-2022. Inwoners en organisaties waren uitgenodigd om te komen meepraten over de gepresenteerde plannen van het College van Burgemeester en Wethouders. De gemeenteraad wil zich namelijk zo goed mogelijk voorbereiden op het debat en de besluitvorming van de begroting. Hiervoor wil ze zich ook goed laten informeren door de stad en haar inwoners en organisaties.

Programma
De avond begon met een welkomstwoord van burgemeester Marcouch. Hierna gaf wethouder Paping een toelichting op de begroting. Vervolgens werd er, op drie plaatsen (twee rondes) verspreidt in het stadhuis, door ambtenaren meer informatie gegeven over verschillende onderwerpen. De aanwezigen werden in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen. Aansluitend op deze presentaties werd het gesprek aan ronde tafels gevoerd tussen de raadsleden, fractievolgers, organisaties en inwoners. Op het einde van de avond kon er onder genot van een drankje nagepraat worden.

Belangstelling
De belangstelling uit de stad was bijzonder groot. Er waren meer dan 200 belangstellenden. De adviezen, informatie, wensen en oplossingen van de aanwezigen zijn puntsgewijs in dit verslag opgenomen. Dit verslag zal gepubliceerd worden op internet en bij de stukken van de MJPB terug te vinden zijn. Tevens zal het verslag naar de gemeenteraadsleden, fractievolgers en aangemelde inwoners en organisaties gestuurd worden.

Vervolg begrotingsproces
Woensdag 10 oktober, kunnen raadsleden en fractievolgers, met de verzamelde informatie, vragen stellen aan de portefeuillehouder en tevens kunnen ze met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een portefeuillehouder, zodat het indienen van een motie of amendement niet meer nodig is. Dit zal van start gaan om 19.30 uur in verschillende raadskamers in het stadhuis.
Twee weken later op woensdag 24 oktober en eventueel ook op 31 oktober zullen de raadsleden onderling een debat met elkaar voeren over de concept moties en amendementen (starttijd 19.30 uur raadszaal, stadhuis).
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters.
Deze vergaderingen zijn openbaar, m.a.w. u bent van harte welkom om te komen luisteren. U kunt de vergaderingen ook live volgen op www.Arnhem.nl

Indien u vragen heeft over de Politieke Avonden kunt u contact opnemen met griffie@arnhem.nl.

1. Vitale economie Arnhem-Nijmegen, verkeer, cultuur en sport

Vitale economie Arnhem-Nijmegen

- Stimulering lokale economie zorgdragen dat investeringen (klimaatfonds), subsidies, inkoop in Arnhemse blijven circuleren. Duurzaam betaalmiddel / Arnhems Hart / Start-ups.
- Kennis cluster regio Arnhem-Nijmegen (a la Eindhoven)
- Hoe delen we onze kracht met "de wereld"?
- Arnhem - succesvolle citymarketing. Bestaat in feite al, versterking is gewenst. Voorbeelden: Market Garden - Gelredome - Veluwezoom - Groenste stad - Haagje van het Oosten - Troley
- Voor één sterke, groene & duurzame hotspot in Oost NL. Arnhem+Nijmegen+TV!gen.
- Personeel bij gemeenten: bij vacatures voor personeel voor gemeente en provincie komt altijd de eis dat de persoon minimaal 3 jaar werkervaring heeft bij een gemeente. Hoe kunnen jullie op die manier aan nieuw personeel komen. Het lijkt een roulatie van personeel binnen gemeenten waardoor er geen .. is voor personeel met voldoende werkervaring & kennis maar niet in een gemeente.
- Creatieve ondernemers, kunstenaars en ontwerpers zijn essentieel voor Arnhem. Door de bloeiende economie is het steeds moeilijker om een werkplek te vinden. Arnhem moet hier geld voor vrij maken
- VO1: Vitale regio Arnhem-Nijmegen
- Arnhem is meer dan Noord. Profileer Zuid met o.a. Romeinse fort en groene parken.
- Meer, beter, groter, stimuleren. De MJB is geen Sinterklaas-lijstje. Als je ergens op inzet, dan betekent dat ook afscheid nemen van andere kostenposten.
- Duurzaamheid : Natuur in de stad.
- Duurzaamheid en klimaatbestendigheid zou bij alle thema's het uitgangspunt moeten zijn.
- Arnhem-Zuid: Waarom worden leegstaande kantoren niet hergebruikt?
- Identiteit geven aan 'Bloemkoolwijken' in Arnhem Zuid.
- Positie van Arnhem Zuid - Noord
- Inzetten op stadslandbouw - LOT - initiatieven stimuleren.
- Vraaggestuurd - opleiden?. Breng ROC's, HAN, HBO's op 1 lijn. Niet die bedrijven welke te korten hebben aan tech.personeel! Beroepsprofielen matchen met butlerwijs profielen. Zal ec. En werkklimaat bevorderend werken.
- Kleine ondernemers kunnen soms ondersteuning krijgen van de gemeente. Vorig jaar heeft gemeente Amsterdam een bedrag van circa € 1000,- per ondernemer ter beschikking gesteld zodat ondernemers zich beter kunnen bekwamen op allerlei gebieden en vervolgens daardoor hun prestaties kunnen verbeteren.
- Visie! Dat is geen oogziekte. Durf te kiezen, wat wel, wat niet en durf daarvoor te staan.
- Hoe verbinden van de onderwerpen vanuit visie.
- Klimaat themapark.
- Niet investeren in grotere landelijke initiatieven die de stem van Arnhemmers vervagen.
- Benut groen, cultuur, sport beter. Maakt mensen gelukkig. Maak het zichtbaar.

Verkeer

- Combineer trolley 2.0 met parkeerplekken voor forensen bijv. bij Oosterbeek en/of bij einde Apeldoornseweg. Soort carpoolplaatsen of P+R plaatsen zoals bij Gelredome. 4 plekken rond de stad en je voorkomt files op de Apeldoornseweg - Amsterdamseweg - Onderlangs.

- Bezorgdiensten dwingen/verleiden/stimuleren om wagenpark naar elektrisch over te laten gaan.
- Verlichting "De Park" Rijkerswoerdse plassen
- Ontmoedigen 2-takt brommers, scooters, bosmaaiers gemeente etc.
- Bereikbaarheid: Randweg!
- Arnhem-Zuid: te veel verkeer - geen parkeerruimte langs fietspaden, trottoirs of middenberm. Is te gevaarlijk!
- Doortrekken van de A15 zal een hoop fileleed schelen op de Pleyroute: grootste ergernis van de forenzen.
- Doorstroming verkeer dat niet in de stad moet zijn d.m.v. duidelijke regels buiten het centrum laten rijden: Pleyroute enz.
- Dynamisch en variabel inzet van OV om op specifieke tijdstippen drukte op te vangen. Schooltijden en vervoer HAN/ROC, winkeltijden, spits. En niet alleen evenementen.
- Doorstroming centrum verbeteren. Welke opties zijn er nog?
- Bereikbaarheid/doorstroom Randweg?
- Electrische busje door de winkelstraat laten lopen (Nijmegen) om beter te kunnen rijden.
- Electrisch vervoer JA! Trolley's NEE!
- Zoals in Den Bosch hop-on/hop-off bus rond het centrum
- Binnen-buitenring te kwetsbaar. Alles over 3 bruggen.
- Fietsstimulering korte afstanden: basisscholen - Vitesse wedstrijden - boodschappen = gezonder = minder parkeerproblemen.
- Verkeer. Is dat iets om eraan te denken en wat meedoen: door de singel rijden dagelijks zoveel auto's, die niets in de omgeving zoeken - het hoort bij hun route. Jammer dat zoveel auto's deze route moeten gebruiken en niet kunnen eromheen rijden wat sneller is en fijn voor het verminderen van vervuiling in de binnenstad.
- Meer doorgaand verkeer uit Arnhem - omleiden via snelwegen en buitenring.

Cultuur

- USP:Arnhem - ½ Veluwe en ½ Betuwe
- Teveel aandacht voor cultuur! Overrated!
- Arnhems Oorlog Museum Cultuur

Sport

- Playground Elderveld
- Vitaliteit 80+ : iedere wijk yoga sessies/plek

2. Doorbraak naar werk, onderwijs en participatie

- Beloon werkgevers die door de gemeente worden ingehuurd voor een klus of project voor sociaal gedrag, dus kijk hoeveel bijstandsgerechtigden uit de regio aan het werk komen hiermee.
- Ga snel aan de slag met nieuwe wetgeving mbt Inburgering. Ga in zorg al initiatieven & pilots beroepsonderwijs i.c.m. inburgering uitzetten.
- Koppel banen aan eisen, knip waar mogelijk op in taken/uren, zorg dat werkgevers met onderwijs omscholingsmodules maken.
- Verdere ontschotting W&I + WMO
- Alle inkoop van gemeente Arnhem (diensten, goederen) aan PSO (sociaal ondernemers) gunnen.
- Verbinding op thema jeugd.
- Voorbij (INP) - visie op huisvesting/bouw naar integrale mindcentra gedachte vanuit 2 of meerdere werksoorten.
- Aandacht voor woonwagenbewoners: - huiswerkbegeleiding, - stimuleren lezen en schrijven, - hoge schooluitval, - willen eigen werk- en leertraject inzetten: "bouwen eigen woonwagen" (dus loodgieters en tegelzetters)
- Sharon Stewart: Projectleider Duurzaam Craneveer; Ik leid nu een project over duurzaamheid voor jeugd (gr. 7-8) in de wijken Alteveer en Cranevelt. Nu wordt dit project ondersteund door Arnhem AAN en interreg-CAN (Climate Active Neighborhood). Dit project is een pilot en we willen het delen!!!
- Hilde Haverkamp (KBO/PCOB): ik vraag aandacht voor de 55+ senioren, die ontslag krijgen en vervangen worden door jongeren. Voorkom de armoedeval. Hou ze aan het werk of zorg voor banen.
- Verbindt zorg met onderwijs - met zorgbudgets in de vindplaats=onderwijs.
- Meer muziek op school
- Ondersteun de ontwikkeling van de mbo-onderwijsvariant waarbij onderwijs in de wijk plaats vindt. Coördineer/faciliteer.
- De overheid dient er zorg voor te dragen dat iedereen, ongeacht etnische of culturele achtergrond, opleidingsniveau of sociaal-economische status, de mogelijkheid heeft zijn of haar belangen effectief te behartigen. Dit zou een speerpunt van onderwijs en sociaal beleid moeten zijn.
- Onderwijs - weinig aandacht voor omscholing, als je in ww zit bijna geen mogelijkheden. Herintreders geen budget voor.
- Ed schoenmakers - heel precies mensen in beeld brengen, met mensen onder de arm naar werkgevers gaan.
- Meer promotie leer werkloket. Is fysiek aanwezig bij UWVAdvies: weghalen bij UWV, weinig aandacht voor re-integratie.
- Mismatch - mensen die iets willen, kunnen zij bij leerwerkloket terecht voor gerichte omscholing? Om beter aan te sluiten bij vraag arbeidsmarkt.
- Vinden van sociale wijkteams.Plaats meer info en regelmatig op kranten. Over sociale wijkteams, leer werk loket.
- Praktijk is in de box, kan moeilijk buiten de box werken. Bijvoorbeeld rondom NT2. Meer inzetten op coaching en begeleiding.
- ISK - enorme motivatie om er wat van te maken, maar moet niet te lang duren, dan raken ze gefrustreerd.

- Slechte toegang politieke vertegenwoordiging, van mensen uit meer kwetsbare posities. Ondergrens voor alles wordt steeds meer hbo opleiding. Bovenlaag bepaald voor onderlaag, zeker met minder aantal mensen zich aansluiten bij vakbeweging moet je mensen kennen. Mensen stapje voor stapje verder brengen.
- In onderwijs les over hoe je weg vindt in maatschappij. Zeker nu netwerken zwakker worden.
- 2,5 miljoen, al concreet gemaakt? Maak het persoonlijk, niet naar CV kijken. Maak individueel, wat kan iemand. Knip werk ook op (twee mensen een baan) zodat het voor iedereen haalbaar is. Meester gezel constructies.
- Waar cursus vinden om techniek in te gaan. Waar moet ik zijn?! Meer makkelijk toegankelijk maken. Waar moet ik zijn voor omscholing
- Vrijwilligerswerk moet betaald werk niet verdringen
- Educatie en zorg. Zorg toegankelijker in combi in wijk. Op sommige punten juist wijk denken loslaten. Nu alles op individueel wijkniveau
- Voor het eerste wethouder jeugdzorg en onderwijs. Lef hierop tonen.
- Raad en college jeugdzorg meer koppelen aan kwetsbare scholen. Zorg meer binnen onderwijs. Jeugdzorg geld naar scholen. Meer preventieve inzet: Helpt als je jeugdzorg op school hebt.
- Gezamenlijk investeren???
- Meer Arnhemmers aan het werk bij aannemers. Meer sociale en lokale ondernemers gunnen, die lokale mensen aan het werk helpen. opnemen in criteria. Niet dominant wegen op geld.
- Shared service centre. Ook op gebied van huisvesting, ruimtes delen, etc.
  Louwers: Juist antwoord op juridische vragen, etc. Waar mensen zelf niet uitkomen. Belemmeringen wegnemen
- 3 schriftelijke reacties van KAN. Zijn bij de stukken gevoegd

3. Inclusief Arnhem (samenleven in diversiteit)

- Ga bij inwoners langs en vraag hoe het met betreffende gaat? Wonen/welzijn/ wat gaat goed en wat kan beter.
- Grote groep meld zich niet; komt de voordeur niet uit om zich te melden!
- Inzetten van ervaringsdeskundige, ook ambassadeur voor de gemeente Arnhem
- Goede prestatie over inclusieve samenleving - nu nadenken hoe bereik je alle Arnhemmers om dit onderwerp te omarmen.
- Meer communicatie mbt acties rondom inclusieve samenleving - wat gebeurt er allemaal op dit gebied - Veel Arnhemmers zijn niet bekend met dit onderwerp, ook niet de goede magic mix. Vragende/dragende bewoners samen te laten wonen waarbij je inclusieve samenleving in het klein kan bevorderen.
- DE-islamiseren.
- Zoek affiniteit met doelgroep!
- Preventief gezondheidszorg: dit meer voor inclusie aan elkaar linken via een aandachtsfunctionaris.
- Arnhemse boegbeeld inzetten om over discriminatie te spreken in de wijken. Theater in de ROC's mbt andere geaardheid (vorige college/wethouder liet de adviesraad WMO een theater voorstelling zien die ook beschikbaar is voor Arnhemse scholen)
- Inclusieloket/café: liefst dagelijks toegankelijk voor ideeën.
- Discriminatie bestrijding: goede voorbeeld - link met leidinggeven - sturen op waarden - inspireert/overstijgt/verschillen.
- Stimuleer verenigingsleven: muziek, scouting, sport.
- Groen en duurzaam is voor alle bewoners een eerste levenswaarde. Breng dit over.
- Hoe inclusief is Arnhem nu en hoe inclusief is het straks = concreet te maken?
- Implementatie VN verdrag.
- Er worden veel signaten opgehaald nu echt tijd voor concrete plannen!
- Inclusie = denk- en belevings kapstok.
- Al 4x gevraagd om ringleiding in Raadzaal voor SH, zou worden opgepakt maar terug koppeling blijft steeds uit. Denk anders al je iets organiseert, heb je iedereen bereikt? - kan iedereen er in? - Kan iedereen deelnemen? - zijn er voorzieningen nodig? - wat maakt dat mensen uitgesloten worden?
- Sluit aan bij bestaande organisaties. Daar zit de deskundigheid.
- Wat is precies meedoen en tegen welke prijs mag je meedoen?
- Vrijstelling van gemeentebelastingen voor maatschappelijke initiatieven die een ruimte gebruiken.
- Zoek burgers op bij dagbestedingspleken.
- De Arnhemse koffiebus door heel Arnhem.
- De ambtenaar verantwoordelijk maken dat iemand zijn mensenrechten krijgt in de praktijk.
- Inclusief Arnhem - mee (kunnen) doen in Arnhem.
- Inclusie is meedoen: basis voorwaarde is voor velen een goede huisvesting, wonen. Een veilige plek van waar ze uit mee kunnen doen.
- Communicatie gemeente - 2 zijdig - gemeente helder communiceren. Maar ook hoe leer je burgers om zelf pro-actief te kijken wat er gebeurt in Arnhem. Arnhem op internet of FB.
- Inclusie is meer dan sociale inclusie. Ook concrete randvoorwaarden zijn noodzakelijk. Passend werk/dagbesteding/onderwijs - inkomen - keuzevrijheid in zorg&ondersteuning - voorzieningen in de wijk - etc. VN verdrag maakt verschillende levens terreinen inzichtelijk.
- VN verdrag in inclusie agenda - handicap.

- Neem als gemeente de regierol-verbind de initiatieven en leidt mensen de wijk in. "Practice what you preach" via pilots opzetten.
- Meldpunt voor diverse zaken. Laat iedereen weten dat de gemeente met het inclusie programma bezig is.
- Hoe inclusief is jouw team? Hoe kun je kennis delen? Ga je als gemeente je best practice delen?
- Betrek ervaringsdeskundigen vanaf de start!
- Dak/thuislozen betrekken bij inclusie. Simpel vb via via kon ik in contact met hoofd onroerend goed Arnhem. Tijdelijke woonruimte is er vrijwel doorlopend, alleen wijkcoaches weten van niets. Interne communicatie Arnhem is niet op orde.
- Uitnodigingen minstens 4 weken tevoren i.v.m. regelen schrijftolk doven. Vergoeding kosten schrijftolk moet ik niet steeds hoeven vragen.
- Advies: 1. evalueer de ervaringen met wetten as WAGA en volgende mbt voorzieningen alvorens met de burgers in overleg te treden. 2. Wat te doen na opheffing sociale werkplaatsen. Vrijwilliger op De Helling.
- Inclusief = exclusief. Het si iedere Arnhemmer kan meedoen, maar wie kan er niet meedoen en waarom niet? Als we zeggen dat we dit beter willen doen is het misschien een idee om "een punt" in te richten waar inwoners, collega's, familie concrete vragen/belemmeringen een casus in kunnen brengen en dat daar dan vanuit verschillende programma's actie op wordt genomen zodat je ook concreet zaken kunt veranderen. Zo haal je de vaagheid wat weg.
- Bestaande goede voorbeelden van inclusie: wijkdiners, Presikhaaf/Schuijtgraaf, workshops laaggeletterdheid, koffieochtenden 't Huuske, plekken om de vraag op te halen.
- Idee voor verbinding: bekijk de website meetup.com. hier kunnen veel bijeenkomsten worden gedeeld en iedereen kan er zelf één organiseren. Meetups zijn al heel bekend in grote steden over de hele wereld, hier nog te weinig.
- Communiceer helder! Ook ambtenaren onderling. Train ze daarin.
- Stap uit je comfortzone gemeente Arnhem. Zet in op nieuwe lokale krachten.
- Inclusie avond 29-11-2018: goed voorbereiden, tijdig uitnodigen, ringleiding voor slechthorenden en schrijftolk doven.
- Maatschappelijke koffiebus, goed initiatief! Buurthuis Duifje.
- Zorg dat wat de gemeente doet helder wordt gecommuniceerd. Vb: www.citylab010.nl en duurzaamzwolle.nl
- Burgers betrekken bij ipv inclusie. Woord is niet duidelijk. Communicatie eenvoudiger maken. Bereikbaarheid gemeente: voor de telefoon (klacht-informatie) moet je betalen, belachelijk!
- Hoe maak je bv Nieuwjaarsreceptie inclusief??
- Iedereen doet mee ipv inclusie.
- Hoe weet je dat je tot een inclusie groep behoort.
- Bestrijding stille armoede (schaamte).
- Hoe betrek je ook inwoners met een beperking/kwetsbare inwoners bij wijkplannen?
- Introductiedag nieuwe inwoners Arnhem, inclusief presentatie en inschrijving Arnhemse verenigingen.

4. Klimaat en energie, milieu, wonen en ruimte

Energie

- 1. Energie: wat speelt er mondiaal, Europees, landelijk en wat kan Arnhem er aandoen? SMART. 2. Nu van kleinschalig naar mondiaal bepalingen etc welke verantwoordelijkheid bij de burger! Bv 24 V in huishoudens!
- Subsidiepotjes aanvullen voor warmte pompen en andere energie-besparingsmaatregelen. O.a. isolatie/dubbele beglazing/groene daken (beplanting)
- MFC's opnieuw taxeren en woz-waarde aanpassen zodat kostendekkende huursystematiek kan samen gaan met lage huur1 op naar 100% bezettingsgraad.
- Woonwagenbewoners ondersteuning/voorlichting 'duurzaam bouwen' bij eigen werktraject eigen wagens bouwen.
- Houdt ook rekening met de capaciteit van het stroomnet. Van het gasnet vraagt afhankelijk van de alternatieven warmtevoorzieningen om een grotere capaciteit van het stroomnet.
- Kennis delen inzake energiebesparing (=geldbesparing). Kennis zit ook bij de burgers zelf. Ontsluit die kennis.
- Vanaf nu zou het verplicht moeten zijn dat alle nieuw te bouwen woningen energie moeten opwekken ipv energie verbruiken.
- Hoe gaat Arnhem een formele proeftuin worden voor innovatieve Kleefse Waard energie bedrijven?
- Energietransitie? Huurder van woning straks degene die de rekening betaald omdat deze als laatste aan de beurt komt? Graag meenemen om lasten mee te "verlichten" zeker de kwetsbare groepen.
- Witte watermolen energie visitekaartje (geschiedenis Arnhem)
- Rekenvoorbeeld zonnepaneel in brief naar burger.
- Bij de nieuwe omgevingswet gaat burgerparticipatie ook een belangrijke rol spelen. Hoe gaat de gemeente zorgen dat niet alle aandacht gaat naar de "hardste schreeuwers"?

Milieu

- Volg de Trias ..ergetica! Besparen zet het meeste zoden aan de dijk, hergebruik van energie en spullen is een goede tweede alternatief. Als laatste juist ook met een kleine beurs hebben het meeste belang bij besparen, dit werkt door in de kosten.
- Doe meer met de trolley.
- Branding wie zijn wij? 1 tone of voice.
- Wanneer worden benzine scooters verboden? Incl subsidie van 1 mln voor transitie van benzine-electra.
- Arnhem klimaatbestendig: geef als gemeente het goede voorbeeld .Maak een gebaar naar de burger - subsidie afkoppelen/groendaken. Verruim subsidieregeling hittestress stadslandbouw ook groene daken. Neem klimaatadaptie mee in de planvorming als eis. Combineer klimaatbestendig met de energie opgave. Maak klimaat/energie/afval onderdeel van leefomgeving.
- Koppel het verhaal van duurzaamheid als identiteit aan het feit dat Arnhem een groene stad is met groene gebieden die verschillende landschappen herbergen. Dan wel de identiteit als groene stad = duurzame stad verstevigd.
- Graag een goede beargumentatie zonder vooroordelen over locatie bedenken van zonnepanelen velden. Niet in het bos.

- Kan de kredietwaardigheidsbets voor aanvragers van een duurzaamheidslening met een te laag inkomen niet worden aangepast, zodat deze groep ook in aanmerking komt om maatregelen te heffen die zichzelf terug verdienen?
- Preventie middelen, hoe wordt dit ingezet, wordt er middelen hiervoor vrij gemaakt, geoormerkt.

Wonen en ruimte

- Arbeidsintensieve (ver)bouw voorkeur boven goedkopere (nieuw)bouw.
- Bij aanvraag vergunning openbaar gebouw, betrek ervaringsdeskundigen.
- Woningcoöperaties goedkope grond aanbieden op voorwaarde dat de te bouwen woningen op meter.
- Kosten van gasmeter gasmeter verwijderen vergoeden.
- Helpen met het financieren van verduurzaming van eigen woningen. Gemeente hypotheken? Gemeentegarantie?
- Sociale huurwoningen kunnen weinig doen aan het verduurzamen van de huizen. Denk aan groene daken en zonnepanelen. De cooperaties kunnen veel meer met de inwoners van de ze huizen.
- Of de gemeente zou willen stimuleren dat nieuwe woningen al duurzaam worden gebouwd.
- Nog een communicatiemiddel voor wie geen info 9over duurzaamheid) via het internet kan winnen: bijeenkomsten in buurthuizen geregeld door groenwest Arnhem.
- Kan de gemeente meer subsidieruimte creéren om de verduurzaming van woningen te bespoedigen? Het kost wat maar de resultaten dragen bij aan het geheel.
- Burgerparticipatie: stel per buurt/wijk een bewoner aan als "wijkmanager" (betaald/salaris) Die de ogen en oren van de wijk is.
- Burgerparticipatie: Investeer in wijkkrantjes als communicatiemiddel van de gemeente en de burger.
- Zorggerelateerde overlast: al eerder en betere afstemming met hulpverleners (instanties) ipv brandjes blussen? Op welke manier zou deze afstemming beter kunnen?
- Zie 7.106 van de MJPB: hou Meinerswijk-Stadsblokken als open ruimte ter vermindering van de hittestress in de stad. Niet verbouwen! Indien toch bebouwen, 30% sociale woningbouw.
- Rijn en IJssel cooperatie: Ecowijken zoals in Nijmegen/Lent
- Bouw sociale woningen van betere kwaliteit, zodat ze ook omgezet kunnen worden naar koopwoningen. Dit betekent dat woningen langer meegaan en dat scheelt bouwmateriaal en uitstoot.
- WOZ-waarde verhogen voor huizen die hun tuin inwisselen voor parkeerruimte "verstening" tegengaan.
- AKZO-terrein: kans om verkeer op stadsniveau beter af te handelen. Minder over de Mandelabrug. Verkeersafhandeling van de naast gelegen wijken. Enorme toename van gebruik. Overlast van zwervende studenten die niet op schoolterrein mogen roken en dus naar omliggende wijken gaan.

5. Zorg dichtbij, gezondheid en maatschappelijke ondersteuning

- Bevraag ook gehandicapten die niet bij de APGG zitten. Er zijn namelijk gehandicapten die zich niet thuis voelen bij APGG. Zij doen mee op een andere manier maken gebruik van OV en niet een dure leerbus bv.
- Meer structurele aandacht voor gezonder leefstijl o.a JOGG en GO!. Op dit moment beperkt en weinig structureel aanbod. Meer geld beschikbaar maken.
- Teksten en plaatsjes van sheets vooraf screenen op leesbaarheid visueel minder sterke mensen.
- Ontschotten van de zorgprogramma's. Zorg dichterbij maakt geen lus met inclusieve samenleving, terwijl de doelstelling is langer zelfstandig wonen van diverse doelgroepen. Deze doelgroepen dienen wel geaccepteerd te worden. Onlangs werd een doelgroep niet geaccepteerd, not in my backyard. Magic mix kan een bijdrage leveren.
- Project ontschotten. (WIZ/WMO)Hoe gaat Arnhem hier mee om. Vanuit Ede!
- Hoe om te gaan met eenzame oudere homo's ?
- Regelen dat doven hun zaken afhandelen bij welke instantie. (zorguitkering, autoverzekering etc). Gemeente geef zelf het goede voorbeeld!
- Als inwoner in beeld is bij het wijkteam, hoe monitort een wijkcoach de inwoner, blijft alles goed gaan? Past de voorzieningen wel bij de inwoner? Gaat iemand niet achteruit?
- Wijkteams zijn belangrijk voor preventie en vroeg signalering. Graag aandacht voor het bekend maken van de wijkteams, ook voor volwassenen/ouderen.
- Mantelzorgondersteuning. Concept visie-document - MVT subsidie aanvraag 2019 - anticipeer op concept, anders uitvoering pas mogelijk in 2020.
- Toegankelijke informatievoorziening: digitaal, schriftelijk en persoonlijk. Aandacht voor niet-digitaal vaardige anderen. Hulp vragen aan kinderen en buren is jammer en maakt senioren minder zelfstandig. Aandacht voor passende dagopvang en besteding die aansluit bij de interesse van anderen.

6. Wijken en Wijkprogramma's

- Laat het team leefomgeving bekend maken van wat zij doen en al gedaan hebben?
- Centraal Overleg Wijk (Platform) (2.0) weer invoeren
- Zoek de ingang naar de jongeren, zoek naar hun interesses en activiteiten
- Mogelijkheden tot aankoop van wijkbepalende plekken door wijkverenigingen, bijv. door huurkoop of voorbeeld Enschede (Orphelia) terugbetaling door vrijwilligers
- Maak de teams leefomgeving toegankelijk, ook voor minder mondige burgers en maak hun werkwijzen en resultaten inzichtelijk voor burgers.
- Men aandacht heeft voor het Marktplein op de Geitenkamp om ook daar de leefomgeving te verbeteren
- Sporthal De Laar West versus Jongeren Centrum met drugsoverlast/ dealen
- Zoek oplossingen in de wijk
- Onderschat de kracht van burgers niet, betrek deze erbij
- Grotere stakeholders in een wijk niet als aanspreekpunt, stakeholders hebben een dubbele agenda, probeer inwoners individueel te benaderen.
- Afschaffen automatische subsidies voor wijkplatforms (etc.) superinitiatieven. Alleen subsidie op basis van initiatieven.
- Noordwest; Stichting school's cool geeft kinderen in VO-1 gerichte begeleiding en ontbreekt in het lijstje. Wil graag samenwerken en doet dat met vele partners in Arnhem. We bieden goed opgeleide mentoren.
- Verslaglegging en/of nieuws vanuit de gemeente of van een gespreksavond als vanavond s.v.p. niet alleen digitaal publiceren, maar ook op papier. Het nieuws en/of gemeentelijke plannen bereikt dan ook de mensen die niet digitaal vaardig zijn en dat ook nooit zullen worden. Het behoort bij onze democratie dat ook zij volledig kunnen meedoen.
- Steun ondernemers uit de wijk, zet deze in hun kracht
- Werk preventief; voorkomen is veel beter dan genezen
- Art. 84 Gemeentewet ": Adviesfunctie terug in de wijken…."
- Alle MFC's ombouwen zoals in Klarendal: zodanig dat extern beheer niet meer nodig is.
- Laat het team Leefomgeving de platforms niet passeren of op laten opheffen.
- Per wijk een bewonersbedrijf met 1 of 2 verbinders/kartrekkers (betaald) door stichting bewonersbedrijf. Deze is gepositioneerd tussen team leefomgeving en bewoners bijv. Klokhuis Beesd en 'Thuis' Wageningen.
- Hoe maak je informele data (straat en wijkinfo) formele data zodat gemeente organisaties er iets mee kunnen?
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv.
- Zoveel mogelijk bomen aanplanten in versteende gebieden. Dat komt hitte stress en sfeer ten goede.
- Maak de democratie tussen Teams Leefomgeving en Sociale teams en gebiedsteams heel duidelijk
- In wijk het Duifje zijn geen organisatie e.d. wat in eerste instantie daar mist is een wijkgebouw / buurthuis in de wijk.
- Meer groen in de alle wijken, is nu scheef verdeeld
- Verplichte intervisie voor Tams Leefomgeving
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv. Monnikenhuizen/ Geitenkamp/ diverse Presikhaven;

- 1. sluit aan bij lokaliteit 2. Maak gebruik van de lokale ondernemers 3. Geef ook aandacht aan de niet 'dominante' wijkgroepen maar ook dan de middenklasse in zorgwijken. Organiseer ook iets leuks dat aansluit bij niet alleen de burgers in de zorg.
- Communicatie richting inwoners wat kan team Leefomgeving voor u doen?
- Bezoekers van de stad/ centrum die steeds verder de wijken in gaan en zo bewoners-parkeerplaatsen innemen. Dit geldt voor de wijken Klarendal, St. Marten, Burgemeesterswijk en Sonsbeek.
- Centrum; veiligheid: graag actie tegen scooters e.d. in de binnenstad.
- Centrum; leefbaarheid: meer muziek in de periferie, 7 straatjes e.d.
- Ik heb behoefte aan een "roadmap"/ "organogram" van gemeentelijke initiatieven, zie ook verwarring over bijv. Team Leefomgeving versus Wijkplatform
- Schuytgraaf; bereikbaarheid binnenstad-Schuytgraaf verbeteren, dan minder auto's in de stad.
- Schuytgraaf; verbeter fietsroutes (verlicht!) van/naar binnenstad, meer bussen, geen parkeerkaarten
- Algemeen; bereik alle inwoners, zoek uiteenlopende manieren en groepen; digitaal, sociale media, krant, flyer, mond op mond reclame, bij verkiezingen e.d.
- Teams Leefomgeving doen verschillende projecten/ uitvoering verschillende onderwerpen. Als het gaat om preventieve gezondheid, wie legt de verbanden tussen de verschillende onderwerpen? Inclusie
- Wat heeft het Team Leefomgeving voor vragen aan de wijk; inwoners, waar hebben ze hun hulp/kracht voor nodig?
- Groot onderhoud en wateroverlast in Schaarsbergen niet uit wijkbudget maar als achterstallig onderhoud uit begroting halen
- Zgn. ideeën bank, waar alle ideeën uit wijk inkomen
- Sociaal vitaal
- Wat wij missen in de wijk het Duifje is een wijkgebouw/ buurthuis in de wijk dus!
- Gemeenteraad: Ondersteun de Teams Leefomgeving
- Maak van Kronenburg en winkelcentrum Rijkerswoerd een gezellige ontmoetingsplek voor de wijk.
- Hoeveel verantwoordelijkheid kun je neerleggen bij vrijwilligers. Dit kan niet iedereen opbrengen naast gezin, werk, sport, mantelzorg etc. Dus een soort superburger of/en gepensioneerden, uitkeringsgerechtigden gaan dat dan op zich nemen? Vergoeding voor maatschappelijke inzet in de vorm van …..
- Team Leefomgeving wordt te laat geïnformeerd over bouwplannen / bestemmingsplannen op tijd informeren is handig zodat inwoners betrokken kunnen worden
- Teams Leefomgeving hebben te veel plannen om dingen aan te pakken, echter geen prioriteit, geen focus en waarschijnlijk te weinig geld.
- Verlichting "De Park"en "Rijkerswoerdseplassen": Led-verlichting met bewegingssensor?

De volgende schriftelijke reacties zijn bij de stukken van 3 oktober bijgevoegd:
- Informatie "Naar een nieuw platform voor de Laar West"
- Informatie van Huurdersvereniging in oprichting
- Inspraakreactie van dhr. R. Barends

Voor 36 Amendement "Markante boom, markante plek" (18a20)

Tegen 3

GROENLINKS	7	0
Coenders		
van der Loo		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
de Vries		
van Nunen		
Bouma		

SP	0	3
Elfrink		
Lunter		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

Voor	**39**
Tegen	**0**

Raadsvoorstel "Vaststellen bestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)"

GROENLINKS	7	0
Coenders		
van der Loo		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

PvdA	4	0
Greving		
de Vries		
van Nunen		
Bouma		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

SP	3	0
Elfrink		
Lunter		
Dobbe		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

Partij voor de Dieren	2	0
de Groot		
Hegge		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal	**39**

GEMEENTE Arnhem

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 10 oktober 2018

De voorzitter: de heer Marcouch

De raadsgriffier: de heer Kersten

Aanwezig de leden: mevrouw Andeweg (D66), de heer Aydemir (DENK-Verenigd Arnhem), de heer Becker (ChristenUnie), de heer Bouma (PvdA), mevrouw Van Burgsteden (CDA), de heer Coenders (GroenLinks), de heer Combée (VVD), de heer Dijk (D66), mevrouw Van Dillen (CDA), mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Dolsma (GroenLinks), de heer Elfrink (SP), de heer Van Es (VVD), mevrouw Gemici (GroenLinks), de heer Greving (PvdA), de heer De Groot (Partij voor de Dieren), mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer Van der Laak (Arnhem Centraal), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer Loor (D66), de heer Loos (VVD), mevrouw Lunter (SP), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Maref (VVD), mevrouw Navis (GroenLinks), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Van Nunen (PvdA), mevrouw Van Ommen (D66), mevrouw Pape (VVD), mevrouw Simonis (GroenLinks), de heer Sanders (PVV), de heer Usta (DENK-Verenigd Arnhem), de heer Verheij (PVV), de heer Prinsen (GroenLinks), de heer Venhoek (D66), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij)

Afwezig de leden: -

Begintijd vergadering : 21.45 uur
Eindtijd vergadering : 23:30 uur

BESLUITEN:
Agendapunt:

5.3 Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 26 september 2018	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
6.1 Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)'	Het amendement " Markante boom, markante plek" (18a20) van de fracties PvdA, GroenLinks, Partij voor de Dieren, Arnhem Centraal en Denk - Verenigd Arnhem is met 36 stemmen voor en 3 stemmen tegen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.

De raadsgriffier,

Mr. Jozef Kersten

De voorzitter,

Ahmed Marcouch

Zaaknummer: 299229

(versie 16-10-18)
Overzicht (technische) vragen en antwoorden m.b.t. MJPB 2019-2022, welke via ambtelijk apparaat schriftelijk zijn gesteld en via de griffie zijn ingediend

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
1a	VVD-1	Hans de Vroome	P. 8	**Vraag:** 1 miljoen raming VVE van 12 naar 16 uur per week. Hoe is dit bedrag opgebouwd? Antwoord: € 5.419 tarief voor VVE-plek 12 uur per week (huidige situatie, concept tarief 2019) € 7.225 tarief voor VVE-plek 16 uur per week (nieuwe situatie, concept tarief 2019) € 1.806 Meerkosten per VVE-plek van 12 naar 16 uur 530 = aantal VVE-peuters in Arnhem gemiddeld geplaatst per kwartaal (2-4 jarigen met een VVE-indicatie) Totaal benodigd budget voor uitbreiden aanbod van 12 naar 16 uur voor VVE-peuters in Arnhem: **530 x € 1.806 = € 957.180,-**
1b	VVD-2	Cathelijne Bouwkamp	P. 15	**Vraag:** Volumeontwikkeling wegenonderhoud: welke projecten gaat dit naartoe? Antwoord: De totale opgave voor wegenonderhoud in 2019 betreft een veelheid aan projecten(ca 40 km) waar onderhoud nodig is om kapitaalvernietiging te voorkomen. Desgewenst is detailinformatie uit het beheersysteem beschikbaar.
1c	VVD-3	Hans de Vroome	P. 226	**Vraag:** Media: Er is 8,2 miljoen voor media begroot t.o.v. 5,9 in 2017 en 2018. Wat zit daar allemaal in en waarom stijgt het? Antwoord: Onder het taakveld Media (R5) vallen de subsidies aan Rozet (ca 8,1 mln) en RTV Arnhem (ca 1 ton). De subsidie voor Rozet was eerder begroot op 2 verschillende projectnummers en de voorgangers van Rozet 'hingen onder' verschillende taakvelden. Het Kunstbedrijf onder het taakveld 'Cultuurpresentatie, cultuurproductie, cultuurparticipatie' en de Bibliotheek onder het taakveld 'Media'. Rozet is in augustus 2016 bestuurlijk gefuseerd en met ingang van 1 januari 2018 heeft de gemeente één subsidierelatie met Rozet. Eerder dit jaar is er een administratieve wijziging geweest, waarbij 2,3 mln is overgeheveld van Taakveld 'Cultuurpresentatie, cultuurproductie, cultuurparticipatie' naar Taakveld 'Media'. Dat is terug te zien in de begroting 2019 e.v..

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
1d	VVD-4	Martien Louwers	P. 28	**Vraag:** Is de mismatch in vraag (Arnhemmers die moeten aansluiten bij de arbeidsmarkt) en aanbod (ondernemers met personeelsvraag) in beweging; in postitieve dan wel negatieve zin? Welke acties worden hier ingezet? Antwoord: Ja, de arbeidsmarkt in flink in beweging. Waar wij, vanuit het perspectief van het Cluster Werk & Inkomen (W&I), tot en met het derde kwartaal van vorig jaar nog te maken hadden met een aanbodmarkt (geringe vraag van werkgevers naar werknemers, veel werkzoekende inwoners met een uitkering) is er nu sprake van een vraagmarkt (veel vacatures bij werkgevers, dalend aantal werkzoekenden met een uitkering). De positieve ontwikkeling die wij zien is dat het aantal Arnhemmers met een WW-uitkering met 23% gedaald is ten opzichte van ultimo 2017 (per 1-9-2018 zijn er 2.947 WW-uitkeringen). Ook merken wij dat de nieuwe instroom in de bijstand lager is dan dat wij de afgelopen jaren (in dezelfde kwartalen) hebben gezien (1-2017 t/m 8-2017: 1.154; 1-2018 t/m 8-2018: 922), en dat onze bemiddeling aan de poort van inwoners, die nu een beroep op een gemeentelijke Participatiewetuitkering doen, (ondanks hun relatieve afstand tot de arbeidsmarkt) nog steeds effectief is. Minder positief is de constatering dat het ons nog beperkt lukt om de groep inwoners die al langere tijd langs de kant staat te bemiddelen. Hoewel wij de afgelopen twee jaar nadrukkelijk meer zicht hebben gekregen op ons uitkeringsbestand, hebben wij een te beperkt beeld van de échte talenten en belemmeringen van de individuele inwoners. Dit moet dus beter! In het hoofdstuk R6 'Participatie en maatschappelijke ondersteuning' op pagina's 112 en 113 van de ontwerp MJPB 2019-2022 treft u een overzicht van onze voorgenomen strategische inspanningen aan. Zo zetten wij ondermeer in op: • een borging en (op onderdelen) intensivering van onze preventieve aanpakken voor specifieke groepen om te voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning; • een meer gebiedsgerichte aanpak van de opgave waarbij W&I in samenwerking met de teams leefomgeving en de sociale wijkteams, inwoners die al lange tijd langs de kant staan actief benadert en hen meer (op maat) vanuit hun integrale leefsituatie ondersteunt bij het zetten van stappen naar werk; • een doorontwikkeling van de in de basis neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet, de hieruit voortvloeiende doelgroepenaanpak en een goed functionerende in-, door- en uitstroomketen met onze uitvoeringspartners (W&I, Centrum voor Activerend Werk, Scalabor en Werkgeversservicepunt) en hun netwerkpartners; • het stimuleren van werkgevers om hun werk inclusiever te organiseren (lees: hun vacatures meer passend te maken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt) door o.a. onze opdrachten meer lokaal,

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				sociaal en duurzaam aan te besteden, tot een bredere werkgeversdienstverlening te komen en een vereenvoudiging en intensivering van de inzet van instrumenten als loonkostensubsidies en jobcoaching. Momenteel worden deze strategische inspanningen in het Programmaplan Doorbraak Naar Werk vertaald in concrete acties. Wij verwachten hier aan het eind van het jaar met u over in gesprek te gaan.
1e	VVD-5	Roeland van der Zee	P. 31	**Vraag:** Algemeen 'de gemeente Arnhem is in overleg met sociale wijkteams over formatie'. .. Wanneer wordt duidelijk of formatie (on)voldoende is? Welke financiële consequenties zijn hier te verwachten? Antwoord: Het overleg over de formatie-uitbreiding gaat over een aantal extra activiteiten die de sociale wijkteams willen doen om de transformatie van zorg te bevorderen. Daarbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan een betere verbinding met huisartsen en het onderwijs en het zelf uitvoeren van kortdurende begeleiding. We verwachten dat in de Perspectiefnota duidelijkheid komt over de benodigde formatie, gerelateerd aan eventuele nieuwe taken en de bijbehorende financiële consequenties.
1f	VVD-6	Roeland van der Zee	P. 32	**Vraag:** De groep mensen met ggz achtergrond wordt hier niet in genoemd. Welke acties worden mbt deze groep ingezet? Antwoord: de ondersteuning van mensen met een GGZ-achtergrond/problematiek is verweven in de programma's Inclusief Arnhem en Zorg dichterbij. De ondersteuning is - net als bij andere kwetsbare inwoners - er op gericht om mensen met GGZ-problematiek zo snel mogelijk in beeld te krijgen (vroegsignalering) en vervolgens liefst ambulant (in de thuissituatie) te begeleiden. Indien nodig vindt zorg en ondersteuning plaats vanuit de maatschappelijke opvang of beschermd wonen.
1g	VVD-7	Martien Louwers	P. 33	**Vraag:** Inclusieve gemeentelijke communicatie. Wanneer worden resultaten onderzoek verwacht en komen deze uitkomsten naar de raad? Antwoord: Zie de beantwoording van vraag 5l - GL-12

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
1h	VVD-8	Ahmed Marcouch	P. 84	**Vraag: (R1 Veiligheid)** Landelijk komen er 11000 agenten bij tbv van vooral handhaving in de wijk. Wat betekent dit concreet voor Arnhem? Antwoord: De extra agenten worden toebedeeld aan de verschillende eenheden van de Nationale Politie. Voor Arnhem gaat het dan om de eenheid Oost. Vanuit de eenheid wordt vervolgens gekeken waar en hoe deze agenten worden ingezet. Op dit moment is dit proces nog niet afgerond. Zodra er meer duidelijkheid is, zal dit worden gedeeld.
1i	VVD-9	Martien Louwers	P. 113	**Vraag:** 'Doorbraak naar werk' punt 3 Herijking cluster werk en inkomen. Wat houdt de herijking in en welk resultaat moet dit opleveren? Antwoord: Tijdens de vorige bestuursperiode is invulling gegeven aan de uitdaging van de decentralisaties binnen het sociaal domein van het Rijk naar de gemeente goed te laten landen. Bewegingen binnen de programma's Van Wijken Weten, Zorg Dichterbij en Doorbraak Naar Werk hebben hieraan een belangrijke bijdrage geleverd. We zijn er echter nog niet. In deze bestuursperiode werken wij - geholpen door de concrete ambitie op het gebied van werk - aan de opgave om de beloften van de decentralisaties ook daadwerkelijk waar te maken. De huidige organisatie en werkwijze van het Cluster Werk & Inkomen (W&I), waarbinnen werkprocessen zijn opgeknipt, zijn onvoldoende in staat om de bij de decentralisatie behorende bewegingen te accommoderen. De herijking van W&I is daarmee dus op gericht op de ontwikkeling en implementatie van: a) een toegangspoort waarbinnen wij de ondersteuning aan inwoners op het gebied van werk, inkomen en schulden/ armoede integraler en meer op maat kunnen in vullen en de eigen kracht van de inwoners en hun netwerken beter kunnen benutten. W&I werkt dichter op en vanuit de leefwereld van Arnhemmers; b) een regisseursrol waarmee wij beter in staat zijn om de ketensamenwerking met onze uitvoeringspartners (Centrum voor Activerend Werk, Scalabor en Werkgeversservicepunt) en hun netwerken van zorg- en welzijnsinstellingen, onderwijsorganisaties en werkgevers te optimaliseren; c) en een ondersteuningsorganisatie die het mogelijk maakt om onze werk-en-inkomensvoorzieningen en -instrumenten snel, helder en meer vanuit de bedoeling in te zetten en de kwaliteit, rechtmatigheid en maatschappelijke rendement van onze dienstverlening aan inwoners en werkgevers slim monitort en toetst. Bovenstaande moet ons in elk geval helpen, naast allerlei andere inspanningen, de door- en uitstroom te verbeteren en richting de ambitie te werken.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
1j	VVD-10	Roeland van der zee	P. 113	**Vraag:** 'Wmo/jeugdwet' en p114 (geautoriseerde verwijzers): in welke mate wordt afgestemd en is er contact met de huisartsenzorg(groep)? Antwoord: Sociale wijkteams zoeken op wijkniveau actief de samenwerking met de huisartsen die in de wijk gevestigd zijn. Deze samenwerking richt zich op de relaties met huisartsen in het brede sociaal domein. De samenwerking wordt per wijk vormgegeven op basis van de behoeften die in de betreffende wijk spelen. Partijen maken concrete werkafspraken met elkaar, bijvoorbeeld over de wijze van communiceren en elkaar betrekken bij vragen van inwoners. Ook houden wijkcoaches in sommige huisartsenpraktijken spreekuren. Op stedelijk niveau voert de gemeente gesprekken met 'Onze Huisartsen', de vertegenwoordigende koepel van de huisartsen. De sociale wijkteams zijn ook bij deze gesprekken betrokken. Stedelijk richt het gesprek zich met name op de jeugd, omdat de huisartsen in de jeugdzorg een belangrijke verwijzer zijn. Bij dit gesprek is ook een aantal Arnhemse huisartsen betrokken. Hiermee krijgt het gesprek meer inkleuring vanuit de uitvoeringspraktijk. We willen graag weten tegen welke vraagstukken de huisartsen aanlopen en welke tips of oplossingen zij hebben om de samenwerking met de wijkteams te versterken.
1k	VVD-11	Ronald Paping	P. 114	**Vraag:** 'Armoede en schuldhulpverlening'. Gelrepas. Wat is de stavaza 'dit is pas Arnhem', ook in relatie tot de Gelrepas? Antwoord: Er is geen relatie tussen de GelrePas en de lokale cadeaukaart DitisPASArnhem.
1l	VVD-12	Cathelijne Bouwkamp	P. 120	**Vraag: (R7 Gezondheid en milieu)** In deze MJPB wordt voorgesteld het huidige GRP met een looptijd tot en met 2018 te verlengen tot de invoering van de omgevingswet (nu voorzien in 2021). Welke risico's brengt dit met zich mee als we kijken naar onze wettelijke verplichte taak en het herstel en vervangingsprogramma? Mede gezien ook de reële kans dat de invoering van de omgevingswet wordt uitgesteld? Antwoord: Het verlengen van het huidige GRP heeft geen effect op onze wettelijke verplichte taak om het rioolstelsel adequaat te onderhouden. We blijven de riolen waar nodig herstellen en vervangen op basis van rioolinspecties.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
1m	VVD-13	Cathelijne Bouwkamp	p. 126	**Vraag:** Op pagina 126 – omgevingswet – “kansen worden verzilverd daar waar dat na afweging van baten en lasten aantoonbaar voordeel oplevert”. Welke ideeën heeft het college op het vizier? Antwoord: Strikt genomen is een vraag naar de ideeën van het college geen technische vraag, maar ter beantwoording door de wethouder. Maar mogelijk bedoelde de heer Combee te vragen naar waar het college op doelt met deze zin in de MJPB? Op deze vraag wordt hieronder ingegaan. De Implementatie van de omgevingswet is een complexe opgave waarover in het coalitieakkoord 2018-2022 de volgende zinnen zijn opgenomen: "*We grijpen de nieuwe Omgevingswet aan om onze leefomgeving te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. We zorgen dat burgers van het begin af aan kunnen meedenken in de ontwikkeling van ruimtelijke plannen."* Verder geeft de gehele zin in de MJPB 2019-2022 accenten aan ten aanzien van wijksturing en verbetering van dienstverlening: “*De mogelijkheden die de Omgevingswet biedt zullen worden verzilverd daar waar dat na afweging van baten en lasten aantoonbaar voordeel oplevert, onder meer voor de Arnhemse veranderopgaven zoals de invoering van wijksturing en voor verbetering van dienstverlening.*" Ook heeft het College, in het Plan van Aanpak Implementatie Omgevingswet, dat in juli 2017 vastgesteld is, onderstaande "checklist" opgenomen als onderwerpen waar voordelen te behalen zijn (blz 5): *"Aantoonbaar voordeel kan bijvoorbeeld zitten in:* • *Het verbeteren van dienstverlening aan burgers en bedrijven* • *Het verbeteren (versnellen, eenvoudiger maken) van werkprocessen* • *Het meer betrekken van de stad bij besluitvorming* • *Het versterken van de werkwijze van Van Wijken Weten (oa. door de mogelijkheid om in het Omgevingsplan beleid per gebied te differentiëren)* • *Het realiseren van integrale beleidsdoelen die nu moeilijk door middel van ruimtelijke regelgeving te borgen zijn (zoals duurzaamheid, gezondheid en levensloopbestendigheid)*

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				• *Het bieden van meer vrijheid aan initiatiefnemers (vergunningvrij maken), zonder onevenredige aantasting van rechtsbescherming en van Arnhemse ruimtelijke kwaliteiten* • *Het bieden van meer lokaal maatwerk voor integrale ruimtelijke opgaven door het benutten van de vergrote bestuurlijke afwegingsruimte die door de Omgevingswet aan de gemeente geboden wordt.* *Op basis van een dergelijke 'checklist', waar beslissingen bij de invoering van de Omgevingswet in Arnhem aan getoetst moeten worden, krijgt de Arnhemse ambitie met de Omgevingswet vorm. Dit overzicht is nadrukkelijk niet bedoeld als definitieve invulling. Die moet in de volgende stappen van het proces in dialoog vorm krijgen. Bovendien is op dit moment nog te veel onbekend over de inhoudelijke uitwerking van de Omgevingswet om de consequenties van keuzes te overzien."* Op dit moment wordt, zoals ook aangegeven in de MJPB, bekeken of het huidige plan van aanpak bijstelling behoeft.
1n	VVD-14	Ronald Paping	P. 139/ P. 241	**Vraag: (Lokale heffingen)** Pag 139/pag 241 waar wordt de daling van de totale WOZ-waarde niet-woningen door verklaard? Wat is het effect van de afname van het aandeel 'niet-woningen' op het OZB-totaal voor 'woningen'? Antwoord: De daling van de WOZ-waarde niet-woningen wordt verklaard door het feit dat de werkelijke waardedaling niet-woningen in 2018 enigszins negatiever uitvalt dan waarmee bij de begroting voor 2018 rekening is gehouden. Dit is gecorrigeerd bij de bepaling van de WOZ-waarde voor de begroting van 2019. De waardedaling niet-woningen heeft geen effect op de totale OZB voor woningen. Uitgangspunt in het coalitieakkoord is dat de inkomsten uit de OZB niet mogen stijgen. In de begroting maken we onderscheid tussen de opbrengst woningen en niet-woningen. De effecten van de waardeontwikkeling woningen hebben gevolgen voor het tarief woningen en de effecten van de waardeontwikkeling niet-woningen hebben gevolgen voor het tarief niet-woningen.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
2a	CDA-1	Hans de Vroome	--------	**Vraag:** (Algemeen) is er inzicht op welke wijze binnen onderwijs instellingen er maatschappelijke stages gedaan worden binnen onderwijsinstellingen? En zo ja kunnen we die krijgen? Antwoord: We hebben als gemeente geen inzicht op welke wijze er binnen onderwijsinstellingen maatschappelijke stages gedaan worden. Dit is een verantwoordelijkheid van het onderwijs zelf.
2b	CDA-2	Ronald Paping	P. 2	**Vraag:** Aangegeven wordt dat de doelen en afspraken concreter en meetbaarder moeten worden. Het CDA pleit voor zo smart en afrekenbare resultaten die per jaar op behaald of niet behaald gevolgd moeten kunnen worden. Onze vragen zijn: wordt de gemeenteraad hierbij actief betrokken? Aanvullend: vindt de registratie vanuit de diverse teams gestandaardiseerd plaats. Dit zodat appels met appels worden vergeleken en er niet op voorhand al discussie over de cijfers heerst? Antwoord: Vanuit de gemeenteraad is de wens geuit om de MJPB smarter vorm te geven. Dit is in de motie 17M75 d.d. 6 november 2017 weergegeven. In lijn met deze motie zijn er al een aantal veranderingen in de voorliggende MJPB doorgevoerd. Zo zijn bijvoorbeeld de programma's in deze begroting opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen: wat willen we bereiken, wat gaan we doen en wat mag het kosten. Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper te stellen. Het college heeft aangegeven in de huidige MJPB om in de volgende begrotingen de doelen en afspraken nog concreter en meetbaarder te formuleren. Ook de koppeling met de middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Ook zal worden gekeken naar de samenhang tussen de veranderopgaven, de stedelijke programma's en de wijkprogramma's. Goede registratie van gegevens hoort ook op bij deze opgave. Dit is een meerjarig proces, dat gezamenlijk met alle betrokkenen moet worden gerealiseerd. De auditcommissie en gemeenteraad zullen hier dan ook actief bij worden betrokken.
2c	CDA-3	Ronald Paping	P. 2	**Vraag:** Is de monitoring op orde en zijn de 5 programmabudgetten binnen de veranderopgaven afdoende ontschot zodat de gemeente snel kan handelen? Antwoord: De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's. Deze budgetten zijn onderverdeeld over de verschillende taakvelden (zie financiële toelichting bij de stedelijke programma's (R)). In de tussenrapportages en jaarrekening wordt verantwoording afgelegd over de voortgang. Hierin zal ook specifiek worden ingegaan op de doelen van de veranderopgaven.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
2d	CDA-4	Roeland van de Zee	P. 8	**Vraag:** Wanneer kunnen wij scenario's verwachten over vervolg samenwerking DRAN inzake maatwerkvervoer? Antwoord: De toezegging (ID 270) van 30 mei 2018 is nog actueel: t.b.v. de nieuwe aanbestedingsronde (2019/2020) zal een korte gespreksnotitie voor de raad worden opgesteld met mogelijkheden voor het organiseren van het doelgroepenvervoer, uitgewerkt in scenario's. De raad krijgt de gespreksnotitie ruim voordat het aanbestedingstraject start, naar verwachting rond 1 januari 2019. Ter informatie van de raad zal rond die tijd ook een technische voorlichting georganiseerd worden.
2e	CDA-5	Martien Louwers	P. 9	**Vraag:** Wat zijn de lasten van de 5 ID-ers? Antwoord: Met de overdracht van bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven naar Scalabor BV is ervoor gekozen om het formele werkgeverschap van de Sociale Werkvoorziening (SW)-medewerkers bij de Gemeenschappelijke Regeling (GR) Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf bedrijven (PHB)) te laten en het materiële werkgeverschap bij Scalabor te beleggen. Naast SW-medewerkers heeft de GR echter ook nog vijf Arnhemse Instroom-Doorstroom (ID)-medewerkers (op basis van een ambtelijke status) in dienst. Wij hebben ervoor gekozen om hen niet boventallig te laten zijn, hen ondanks hun afwijkende aanstelling te beschouwen als doelgroep-medewerkers en hen (evenals de SW-medewerkers) vanuit de GR PHB te detacheren bij Scalabor BV. Deze keuze leidt tot een tekort in de exploitatie van de GR. Om Scalabor BV de kans te geven tot een toekomstbestendige businesscase te komen is namelijk afgesproken dat de GR PHB doelgroep-medewerkers tot en met 2022 om niet detacheert aan Scalabor BV. Allereerst verstrekken wij een ID subsidie van € 67.000 euro aan de GR. Daarnaast is er een financieel tekort op Arnhemse ID-medewerkers. Vanuit het perspectief van de GR PHB komt dit tekort dan ook voor rekening van de gemeente Arnhem. Het tekort van € 104.000 per jaar wordt gedekt uit de geraamde financiële ruimte die ontstaat in het gemeentelijke financiële kader voor GR PHB. Dit bedrag is opgenomen in de tabel op pagina 12, paragraaf 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem van de MJPB 2019-2022.
2f	CDA-6	Roeland van der zee	P. 9	**Vraag:** De tariefstelling HHT, zijn daar de analyse-vaardigheden nu voldoende in belegd?

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				Antwoord: Bij de contractering van de Huishoudelijke Hulp Toelage (als algemene voorziening) hebben wij specifieke eisen opgenomen m.b.t. de dienstverlening door de hulpverlener van o.a. een (lichte) signalerende functie t.a.v. de gezondheidssituatie, de leefomstandigheden en de sociale omgeving van de inwoner. Bij de opbouw van het bijbehorende tarief is uitgegaan van salarisschaal FWG 10 . Deze schaal vervalt en wordt opgevolgd door de nieuwe, hogere, schaal HBH. De nieuwe schaal HBH is de nieuwe basis voor de opbouw van het tarief HHT en daarmee de reden voor de verhoging van het tarief.
2g	CDA-7	Hans de Vroome	P. 11	**Vraag:** Wat waren de opbrengsten van toeristenbelasting voor afschaffing 4 jaar geleden? Antwoord: In 2014 was de opbrengst van toeristenbelasting €206.730. Dit is gebaseerd op een heffing van €0,57 per persoon / per nacht.
2h	CDA-8	Ahmed marcouch	P. 11	**Vraag:** Kunnen jullie de keuze van de extra kosten per inwoner VVGM bevolking zorgkosten inzichtelijk maken? Antwoord: Een eerste toelichting staat op pagina 12 van de MJPB. In aanvulling daarop: De extra kosten worden veroorzaakt door het (te verwachten aanstaande) besluit van het Algemeen Bestuur van de VGGM om het project Bouwen Bevolkingszorg te starten. Met het plan Doorontwikkeling Bevolkingszorg wordt de kolom Bevolkingszorg toekomstbestendig en eigentijds georganiseerd. Het verschil is meer functies (1,9 fte) vast op regionaal piket en daardoor minder mensen die adhoc worden ingezet. Het resultaat is een compactere, beter opgeleide, beter geoefende en geborgde crisisorganisatie.
2i	CDA-9	Ronald Paping	P. 17	**Vraag:** Wordt met het dalen van inkomsten leges ook geanticipeerd op de bedrijfsvoering, kan dat? Antwoord: Ja, daar waar mogelijk is en wordt hierop geanticipeerd door te werken met een flexibele schil. Hierdoor is het mogelijk om de bezetting aan te kunnen passen aan de vraag.
2j	CDA-10	Jan van Dellen	P. 21	**Vraag:** Naar aanleiding van de ontwikkelingen in het financiële kader: in hoeverre is de ambtelijke organisatie klaar voor de toekomst? De leeftijd van gemeenteambtenaren is gemiddeld 48,3 jaar. Hoe is de leeftijdsopbouw

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				op dit moment? Is er aandacht voor instroom van 20-ers en 30-ers: wat is hun aandeel en houdt de gemeente Arnhem hen afdoende vast? Is er beleid op de uitstroom van 55-plussers? Antwoord: De gemiddelde leeftijd van ambtenaren van de gemeente Arnhem is 49,6 jaar. Ja, er is aandacht voor de instroom van jongeren en dus ook van 20-ers. Eén derde van de instroom betreft medewerkers onder de 35 jaar. Dit percentage staat los van het traineeship, want deze 10 medewerkers zijn al in 2017 ingestroomd. Voor deze trainees geldt, evenals voor de eerste groep trainees en andere jonge collega's in de organisatie, dat wij ons inspannen om hen te boeien en te binden aan onze organisatie. Er is geen specifiek beleid gericht op de uitstroom van 55-plussers. Ons personeelsbeleid is er op gericht om iedereen, in elke levensfase, zoveel mogelijk inzetbaar, vitaal en gemotiveerd te houden. Dit doen wij door ontwikkelgesprekken, scholing en daar waar nodig maatwerk.
2k	CDA-11	Jan van Dellen	P. 21	**Vraag:** Nav hoofdstuk 2: lukt het de gemeente Arnhem om voldoende gekwalificeerd personeel te verkrijgen en optimale infrastructuur? Met name rondom achterblijvende ICT/automatisering vindt het CDA het belangrijk inwoners maximaal comfort hebben. Dit betekent dat vanuit de organisatie hiervoor veel aandacht moet zijn. Onze vraag is of de formatie van deze teams en infrastructuur, ter ondersteuning van de gehele organisatie en inwoners, op orde is? Antwoord: De vacatures die over de afgelopen periode zijn ontstaan, zijn gelukkig met goed gekwalificeerd personeel ingevuld. Er zijn op dit moment ook geen vacatures. Met de start van de Connectie zijn de meeste (technische) ICT-taken bij De Connectie belegd. De taken rondom informatiemanagement, functioneel beheer / informatievoorziening en onderzoek & statistiek zijn bij Arnhem achtergebleven. De gemeente Arnhem heeft ten aanzien van de risico's die de Connectie zelf ziet ten aanzien van de ICT-infrastructuur (zie ook de zienswijze op de begroting), opdracht aan een externe partij gegeven om de huidige stand van zaken van de hele ICT-keten in kaart te brengen. De uitkomsten worden aan het eind van het jaar verwacht.
2l	CDA-12	Jan van Dellen	P. 21	**Vraag:** Nav hoofdstuk 2: gemiddeld besteden gemeenten 17% van de loonsom aan externe inhuur. Bij 100.000+ gemeenten is dit 20%. Hoe is de situatie in Arnhem? Geldt binnen onze gemeente een norm voor het aantal vast en het aandeel flexibel personeel? Zo ja wat is deze norm, wordt deze gehaald en welk beleid wordt hierop gevoerd ? Antwoord: In 2018 besteedt gemeente Arnhem gemiddeld 15,44% van de loonsom aan externe inhuur. Er is geen norm voor het aantal vast en het aandeel flexibel personeel.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
2m	CDA-13	Jan van Dellen	P. 21	**Vraag:** Ziekteverzuim zegt veel over de sfeer binnen een organisatie. Hoe is op dit moment het ziekteverzuim en hoe ontwikkelt deze zich sinds 2016? Welk preventief beleid voert Arnhem om het onze medewerkers zo goed mogelijk naar de zin te maken? Is hiervoor afdoende budget beschikbaar? Is daarbij ook afdoende aandacht voor opleidingen? Maken onze medewerkers hiervan afdoende gebruik? Antwoord: Ziekteverzuimpercentage: Jaarcijfer 2016 : 6,25% Jaarcijfer 2017 : 5,64% T/m augustus 2018, 12 maanden voortschrijdend : 6,27% Vanuit verschillende kanten wordt tijd, energie en middelen ingezet voor de duurzame inzetbaarheid van medewerkers. Een aantal belangrijke lijnen zijn: - leer-en ontwikkelbeleid met opleidingsbudgetten voor de organisatieonderdelen, maar ook een eigen aanbod van workshops en trainingen, gericht op inzetbaarheid en loopbaanontwikkeling. Daarnaast individuele loopbaanbudgetten die medewerkers naar eigen inzicht kunnen besteden aan hun toekomstige loopbaan. - talentmanagement: in enkele organisatieonderdelen wordt veel aandacht besteed aan ieders talenten en hoe je die op de beste manier kunt inzetten. Talentmanagement gaat de komende jaren gemeentebreed aandacht krijgen. - Vitaliteitsbeleid: door medewerkers vitaal te houden, kun je voorkomen dat ze ziek worden. Beleid hiervoor wordt nu ontwikkeld waarbij samen met medewerkers en medezeggenschap onderzocht wordt welke instrumenten helpen om medewerkers vitaal te houden.
3a	Arnhem Centraal-1	Cathelijne Bouwkamp	----------	**Vraag:** In de bijlage Verordening afvalstoffenheffing is een overzicht met kosten voor het afgeven van afval bij de ABS-en. Nergens is te vinden dat dit 6 keer per jaar gratis is. Is dit vervallen of staat dit ergens anders? Antwoord: De 6x gratis afval aanbieden bij de ABS is niet vervallen. Dit is niet opgenomen in de Verordening afvalstoffenheffing (ook nooit geweest), maar staat in het Afvalplan 2012-2020, dat in mei 2012 door de Raad is vastgesteld. Aangezien het Afvalplan ook een raadsbesluit is, hoeft dit niet nogmaals bij verordening te worden bepaald. Overigens is de informatie over 6x gratis mogen aanleveren wel te vinden op de website van Arnhem en is deze informatie ook opgenomen op de borden van de ABS.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
3b	Arnhem Centraal-2	Ronald Paping	----------	**Vraag:** Waarom staat t/m het onderdeel 'Wijkprogramma's' overal bij 'Wat mag het kosten?' het zinnetje 'De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor stedelijke programma's' in plaats van wat het daadwerkelijk mag kosten? Antwoord: Op dit moment is het financieel technisch bezien niet mogelijk om vanuit de financiële administratie gegenereerd de begroting van de veranderopgaven op te stellen. De budgetten die gebruikt worden om de doelstellingen van de veranderopgaven te bereiken, zijn onderdeel van de stedelijke programma's. Aangezien de veranderopgaven grotendeels integrale programma's zijn, komen de budgetten uit verschillende stedelijke programma's. Het college heeft aangegeven in de huidige MJPB om in de volgende begrotingen de doelen en afspraken nog concreter en meetbaarder te formuleren. Ook de koppeling met de middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Ook zal worden gekeken naar de samenhang tussen de veranderopgaven, de stedelijke programma's en de wijkprogramma's. Dit is een meerjarig proces, dat gezamenlijk met alle betrokkenen moet worden gerealiseerd.
3c	Arnhem Centraal-3	Ronald Paping	----------	**Vraag:** Waarom wordt door het hele document heen aangegeven aan welke veranderprogramma's er gekoppeld wordt (V.1, V.2 enz.), zonder daarbij aan te geven in welke zin dit gedaan wordt? Inzake de leesbaarheid van het document was het makkelijker geweest om er per hoofdstuk een A4'tje met korte uitleg toe te voegen, in plaats van steeds weer naar de veranderprogramma's terug te moeten bladeren. Antwoord: Tussen de veranderopgaven, de wijkprogramma's en de stedelijke programma's zit veel samenhang. In de stedelijke programma's en de wijkprogramma's wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelstellingen van de veranderopgaven. In de veranderopgaven zijn de hoofddoelen aangegeven en in de stedelijke programma's is aangegeven welke subdoelen hierbij horen en welke activiteiten ondernomen worden. In de de digitale pdf en de online versie van de begroting kan op eenvoudige wijze worden geklikt op de V-1 tjes etc, waardoor snel inzicht kan worden verkregen. Zoals ook in het antwoord op de tweede vraag van Arnhem Centraal, heeft het college aangegeven in de huidige MJPB om in de volgende begrotingen de doelen en afspraken nog concreter en meetbaarder te formuleren. Ook het door jullie gemaakte punt van samenhang tussen de programma's zal hierbij worden betrokken.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
3d	Arnhem Centraal-4	Hans De Vroome	P. 44	**Vraag:** Opmerking: op pagina 44 moet 'vitale verbinden' 'Vitale Verbindingen' zijn? Antwoord: Klopt wordt aangepast.
3e	Arnhem Centraal-5	Hans De Vroome	P. 44	**Vraag:** Op pagina 44 staat: “de wasplaats in Klarendal ontwikkelt zich meer en meer tot een ontmoetingsplek maar is nog afhankelijk van een stevige subsidie”. Waar kunnen we dit bedrag terugvinden en hoe groot is dit? Antwoord: Het bedrag staat niet expliciet vermeld. Momenteel is het Team Leefomgeving Noordwest met het bestuur van de Wasplaats in gesprek over de subsidie aanvraag voor 2019.
3f	Arnhem Centraal-6	Martien Louwers/ Ronald Paping	----------	**Vraag:** Hoe komt de toedeling van de wijkbudgetten tot stand? welke criteria en systematiek worden gehanteerd? Antwoord: De budgetten op de wijkprogramma's zijn budgetten voor **specialistische zorg** en budgetten voor de **Teams leefomgeving**. De toewijzing van **specialistische zorg** ten laste van de budgetten op de wijkprogramma's gebeurt door de sociale wijkteams. De budgetten voor specialistische zorg zijn verdeeld over de wijkprogramma's o.b.v. de parameters van de landelijke verdeelmodellen. Het Arnhemse aandeel in het landelijke verdeelmodel is doorvertaald naar de 8 wijkprogramma's. De budgetten zijn als volgt verdeeld over de acht wijkprogramma's: • Specialistische jeugdhulp: o.b.v. objectieve kenmerken van de deelpopulaties • Maatwerkvoorzieningen WMO: o.b.v. objectieve kenmerken van de deelpopulaties • WMO (m.b.t. de taken die gemeente ook al vóór 2015 uitvoerde): o.b.v. historische kosten • Beschermd wonen: o.b.v. historische kosten Bij de start van de **Teams leefomgeving** is eenmalig een verdeling gemaakt van de budgetten over de 8 wijkprogramma's. Dit is gebeurd op basis van verdeelsleutels passend bij dat betreffende budget. Denk bijvoorbeeld aan: aantal inwoners, delen door 8, op basis van historische kosten, aantal bijstandsgerechtigden, vierkante meters te onderhouden groen. Een uitzondering hierop is het groot onderhoud in de openbare ruimte of van vastgoed. De budgetten groot onderhoud worden jaarlijks verdeeld op basis van onderhoudsplannen.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
3g	Arnhem Centraal-7	Cathelijne Bouwkamp	----------	**Vraag:** We willen wijken van het gas af. Aan de TU Delft is men bezig met waterstof, dat door redelijk geringe aanpassingen gebruik maakt van het huidige net. Is Arnhem hier ook mee bezig? Antwoord: Het toepassen van waterstof in het huidige gasnet met geringe aanpassingen is een zeer interessante ontwikkeling, bijvoorbeeld voor wijken waar all-electric oplossingen of het stadswarmtenet minder kansrijk zijn. Zeker ook gezien de in Arnhem aanwezige expertise op het gebied van waterstof. Waar kansen liggen om in Arnhem hiermee ervaring op te doen, bijvoorbeeld in pilotvorm, zullen we deze grijpen.
3h	Arnhem Centraal-8	Cathelijne Bouwkamp	----------	**Vraag:** Welke locaties voor windmolens zijn mogelijk binnen onze gemeente? Antwoord: Bij het opstellen van het programma New energy made in Arnhem zijn ruimtelijke kansen voor duurzame energietechnieken (windenergie, zonne-energie, warmte-koude opslag, geothermie, riothermie, biomassa en restwarmtebenutting) onderzocht. Deze zijn weergegeven in de energiepotentiekaart, die een achtergronddocument bij het programma is. Hieruit blijkt dat er ruimtelijk gezien diverse kansen bestaan voor de realisatie van grootschalige windturbines in Arnhem, ondanks de relatieve windluwte in de gemeente en de grote hoeveelheid oppervlakte waar plaatsing van turbines vanwege wetgeving uitgesloten is. De geschikte locatie kunnen ruimte bieden aan circa 16 turbines (zie windpotentiekaart). Eventueel is meer mogelijk, wanneer ook niet-kansrijke locaties en aandachtsgebieden in ogenschouw worden genomen en/of restricties m.b.t. de vliegfunnel rond vliegbasis Deelen zouden vervallen. De complete energiepotentiekaart is te downloaden via: https://www.arnhem.nl/stad_en_wijken/projecten/energie_made_in_arnhem/new_energy_made_in_arnhem
3i	Arnhem Centraal-9	Martien Louwers	----------	**Vraag:** Bij de wijkoverzichten waar het gaat om lasten en baten zoals tabel pagina 38 zijn geen aantallen inwoners genoemd. Kan dit aangevuld worden, zodat helder is wat per inwoner wordt uitgegeven?

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				Antwoord: Er is op dit moment niet voor gekozen om in de MJPB per programma aan te geven, wat de kosten per inwoner zijn. De vraag is of het uitdrukken van uitgaven per inwoner recht doet aan de verschillende uitdagingen en problematieken in de wijken. In de 'staat van de stad' zijn de wijken van de gemeente Arnhem opgenomen, met daarbij de verschillende kenmerken van de wijken. Een onderdeel hiervan zijn het aantal inwoners. In de MJPB 2019-2022 is bij de inleiding van de wijken een verwijzing naar digitale versie van de 'staat van de stad' opgenomen.
3j	Arnhem Centraal-10	Cathelijne Bouwkamp	----------	**Vraag:** Wat kosten de boa's die het illegale grofvuil eerst markeren en vervolgens laten ophalen? Antwoord: In de begroting van afval worden de kosten toegerekend voor de inzet van 4 fte's aan BOA-capaciteit voor de eerste controle. Zij controleren op illegale bijplaatsingen en dumpingen, plaatsen stickers, gaan op zoek naar daderinformatie en handhavingsacties. De loonkosten die hiermee gemoeid zijn, bedragen € 216.000 en zijn structureel opgenomen in de begroting. Daarnaast is geld gereserveerd om de inzet van afvalcoaches in 2019 te continueren; hiervoor is voor 2019 € 250.000 in de begroting opgenomen. Bij invoering van DIFTAR wordt dit laatste budget uitgebreid naar € 540.000, te besteden aan extra BOA's en afvalcoaches.
3k	Arnhem Centraal-11	Cathelijne Bouwkamp	----------	**Vraag:** Wat kost de app die in ontwikkeling is voor het melden van zaken in de openbare ruimte? Antwoord: De gemeente Arnhem heeft een eigen digitaal formulier voor Meldingen Openbare Ruimte. Momenteel wordt onderzocht hoe het meldingensysteem verder kan worden geoptimaliseerd. Er is op dit moment geen app in ontwikkeling.
3l	Arnhem Centraal-12	Jan Van Dellen	----------	**Vraag:** Wat zijn de kosten voor het online formulier en de verwerking daarvan op de website? Antwoord: Op verzoek is deze vraag als volgt toegelicht door Arnhem Centraal: *Via social media heeft de gemeente laten weten bezig te zijn met verbetering van de online formulieren voor het maken van meldingen in de openbare ruimte. Het huidige formulier is niet gebruiksvriendelijk voor de diverse types mobiele telefoons. Op pagina 132 staat:* *"verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek." Vraag is welk bedrag voor dit onderzoek is gereserveerd en welk bedrag beschikbaar is voor verder verbetering van het onlineformulier.*

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				Het gaat hierbij om twee afzonderlijke onderwerpen. Enerzijds gaat het om (formulieren voor) meldingen openbare ruimte; een toelichting daarop is te vinden in de beantwoording van vraag 11. Anderzijds verwijst het citaat uit de MJPB naar de algehele toegankelijkheid van de website. Zie hiervoor de beantwoording onder vraag 5l.
3m	Arnhem Centraal-13	Cathelijne Bouwkamp	P. 11	**Vraag:** Klopt het dat het onderhoud van de Blauwe Golven of de Groene corridor exact hetzelfde zijn? Antwoord: Nee, dat is niet waarschijnlijk. Op dit moment worden verschillende inrichtingsvarianten uitgewerkt. Hierbij worden ook de toekomstige beheer- en onderhoudkosten inzichtelijk gemaakt.
3n	Arnhem Centraal-14	College	P. 14	**Vraag:** Waarom zijn er meer Fte's nodig voor het college? Zijn er werkzaamheden bij gekomen die dit rechtvaardigen? Antwoord: In de vorige collegeperiode werkten 2 van de 6 wethouders parttime (0,8). In deze collegeperiode werken alle 6 wethouders fulltime. Daarmee steeg 'de wethouderbezetting' met 0,4 fte van 5,6 fte naar 6 fte.
3o	Arnhem Centraal-15	Martien Louwers	P. 33	**Vraag:** . Welk bedrag is er gereserveerd voor het verbeteren van de communicatie vanuit de gemeente naar haar inwoners? En hoe is dit opgedeeld in verschillende vormen van communicatie? Antwoord: Binnen projecten en beleidsvelden zijn op reguliere basis middelen beschikbaar voor communicatie. Meer inclusief communiceren kan betekenen dat deze middelen anders moeten worden ingezet. Op voorhand betekent dit niet dat er extra budget gereserveerd moet worden. Op basis van de uitkomsten van de inventarisatie wordt ook gekeken wat dit betekent voor de inzet van middelen.
3p	Arnhem Centraal-16	Roeland Van der Zee	P. 43	**Vraag:** Welk bedrag is er gereserveerd voor de garage in het Spijkerkwartier om de overloop op te vangen? Antwoord: Onderdeel van het parkeerplan Spijkerkwartier is dat de meeropbrengsten uit het betaald parkeren terugvloeien naar de wijk. De wijk kan zelf bepalen waaraan dit geld besteed wordt. De verwachte meeropbrengsten bedragen 250.000 Euro. Eén van de maatregelen die de wijk neemt om het aantal auto's op straat te verminderen is het huren van parkeerplaatsen in parkeergarages. Op dit moment worden 15 parkeerplaatsen in parkeergarage Velperpoort gehuurd. De kosten voor het huren van de parkeerplaatsen in de garage Velperpoort bedragen € 11.250,00 incl. BTW per jaar. Deze kosten worden betaald uit de meeropbrengsten van het betaald parkeren in het Spijkerkwartier. Voor vrijwel al deze parkeerplaatsen zijn bewonersvergunningen uitgegeven. Deze bewoners

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				parkeren hun auto niet meer op straat. Over het huren van extra parkeerplaatsen in de parkeergarage onder de Coöp worden op dit moment onderhandelingen gevoerd. Deze onderhandelingen lopen nog. Als deze onderhandelingen resulteren in het sluiten van een huurovereenkomst dan zullen de daaruit voortvloeiende kosten ook worden betaald uit de meeropbrengsten betaald parkeren Spijkerkwartier. Door de gemeente is geen bedrag gereserveerd voor het huren van de parkeergarages in het Spijkerkwartier. De huur wordt betaald uit de extra inkomsten, de meeropbrengsten, uit het betaald parkeren die terugvloeien naar de wijk.
3q	Arnhem Centraal-17	Martien Louwers	----------	**Vraag:** Er wordt op verschillende plekken naar het wijkactieplan verwezen. In Presikhaaf lijkt deze nog niet gereed te zijn, kunt u aangeven waar deze te vinden zijn? Antwoord: Inmiddels staat op de gemeente site de laatste versie van het wijkprogramma presikhaaf. Dit kunt u vinden via onderstaande link. Daarnaast zullen we het document ook beschikbaar maken via de wijkwebsite presikhaafnet.nl. https://www.arnhem.nl/stad_en_wijken/Wijken/wijkactieplannen Wijkprogramma's - Gemeente Arnhem www.arnhem.nl Elke Arnhemse wijk heeft een eigen wijkprogramma.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
3r	Arnhem Centraal 18	Cathelijne Bouwkamp Martien Louwers	P. 56	**Vraag:** Welke BGB projecten gaat het hier over? Antwoord: Het opknappen van het parkeerterrein rond winkelcentrum Presikhaaf.
3s	Arnhem Centraal 19	Cathelijne Bouwkamp Martien Louwers	P. 155	**Vraag:** Wat zijn de kosten per wijk om het onderhoudsniveau één of twee stappen hoger te brengen? Antwoord: Dit is voor elk aspect van onderhoud voor de verschillende onderdelen van de openbare ruimte anders. Het is dus vrij complex om hier zo antwoord op te geven. Ter indicatie: Om voor de wijken, bedrijfsterreinen en infrastructuur het ambitieniveau te verhogen voor de aspecten zwerfvuil, onkruid en groen van C naar B is ca. 625.000 euro per jaar extra nodig. Als we het hebben over alle aspecten van de openbare ruimte kom je al snel op enkele miljoenen extra per jaar.
3t	Arnhem Centraal 20	Cathelijne Bouwkamp Martien Louwers	P. 155	**Vraag:** Welke wijken hebben B of C niveau? Antwoord: Aangenomen wordt dat deze vraag refereert aan de het feit dat de ambitie voor groen als B/C is aangegeven. Het ambitieniveau is voor elke wijk gelijk maar voor sommige aspecten van het groen is de ambitie B (bv snoeien) en voor andere is dit C (bv onkruid verwijderen)
3u	Arnhem Centraal 21	Cathelijne Bouwkamp Martien Louwers	P. 155	**Vraag:** Waarom hebben bedrijventerreinen een hoger onderhoudsniveau dan wijken? Antwoord: Dit is het gevolg van de bezuinigingen die enkele jaren geleden zijn doorgevoerd op het BGB (BuitenGewoon Beter) budget. Het onderhoud van wijkwegen maakt hier deel van uit en heeft toen dus een lager onderhoudniveau gekregen. Genoemd verschil is overigens alleen aan de orde voor het aspect verhardingen.
3v	Arnhem Centraal 22	Cathelijne Bouwkamp Martien Louwers	P. 155	**Vraag:** Wanneer is een fietspad A en wanneer B niveau? Antwoord: Aangenomen wordt dat deze vraag refereert aan de het feit dat de ambitie voor fietspaden A/B is aangegeven.Hoofdfietsroutes (Rijnwaalpad e.d.) worden op niveau A onderhouden, overige fietspaden (al dan niet vrij liggend) op niveau B
3w	Arnhem Centraal	Jan van Dellen	P. 205	**Vraag:** Vorig jaar ontving de Stichting wijk- en sportaccommodatie Vredenburcht een totale subsidie van € 50.000,-. Daar is een gedeelte van uit het wijkbudget gekomen. Volgens de gemaakte afspraken hebben zij in

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
	23	Martien Louwers		2019 weer recht op € 50.000,-, maar op pagina 205 staat maar € 34.000,-. Waarom is niet het gehele bedrag opgenomen of staat dit nog onder een andere post? Antwoord: Het verlenen van subsidie aan de stichting is het resultaat van de veranderde verhoudingen tussen de stichting, Vastgoedbedrijf Arnhem (VBA) en Sportbedrijf Arnhem (SBA). De subsidie aan Vredenburg is afkomstig van budgetten van VBA en SBA, dit is nog niet administratief verwerkt in de begroting.
4a	PVDA-1	Jan van Dellen		**Vraag:** Hoeveel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt moet de gemeente op basis van de banenafspraak in dienst nemen en hoeveel zijn er in dienst van de gemeente? Antwoord: In het kader van de vigerende taakstelling ten aanzien van de zogenaamde Banenafspraak moet de gemeente Arnhem als werkgever in 2024 39 banenafspraakbanen gerealiseerd hebben. Momenteel zijn er ook 39 gerealiseerd. Hierbij geldt (vooralsnog) wel de kanttekening dat (i) de meesten op basis van de opdracht 'beheer gemeentelijke fietsenstallingen' vanuit Scalabor BV bij ons gedetacheerd zijn en (ii) de meeste overige banenafspraak-medewerkers op basis van een tijdelijk contract bij ons werken. De borging en de gewenste uitbreiding van banenafspraakbanen zijn daarmee dus nog een punt van aandacht voor deze bestuursperiode. Temeer omdat wij vaststellen dat invulling van dergelijke banen een verrijking zijn voor onze gemeentelijke organisatie.
4b	PVDA-2	Ronald Paping		**Vraag:**Kan er al iets gezegd worden over de doorwerking van de septembercirculaire ten opzichte van de meicirculaire? Antwoord: Algemeen De effecten van de septembercirculaire worden niet verwerkt in de MJPB 2019-2022. Dit is de gebruikelijke werkwijze: de raming van het gemeentefonds in MJPB 2019-2022 is gebaseerd op een doorrekening van de meicirculaire 2018. Hierop toetst onze toezichthouder. De doorrekening van de septembercirculaire wordt vervolgens (samen met eventuele effecten uit de decembercirculaire) meegenomen in het financiële beeld ten behoeve van de Perspectiefnota. In dit geval de Perspectiefnota voor 2020. Om die reden wordt er ook geen integrale (separate) doorrekening van de septembercirculaire aan de Raad voorgelegd. We kunnen wel aangeven wat in hoofdlijnen de effecten zijn voor het financieel beeld zoals ook vorige week door de wethouder op de Politieke Avond (19-09-2018) is aangegeven, zie hieronder. Algemene uitkering incidenteel 2018

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				- daling uitkeringsfactor in het jaar 2017 met 4 punten: effect voor Arnhem circa - € 450.000. Afrekening vindt plaats in 2018; - neerwaartse bijstelling accres 2018 met € 194 mln landelijk als gevolg van lagere uitgaven Rijk dan geraamd. Dit telt structureel door in de jaren daarna; - afname ruimte onder plafond BTW-compensatiefonds (BCF) in 2018 met € 169 mln. Dit komt vooral doordat gemeenten en provincies meer zijn gaan declareren bij het BCF. → Effect voor Arnhem op basis van deze drie oorzaken samen: circa - € 3,5 mln (incidenteel 2018) <u>Algemene uitkering structureel effect</u> - opwaartse bijstelling accres in 2019 met € 187 mln. In de jaren daarna minimale verschillen tussen accres meicirculaire en accres septembercirculaire. Dus meerjarig vanaf 2019 geen majeure effecten van de bijstelling accres uit deze circulaire; - ook voor de jaren 2019 tot en met 2023 is sprake van een afname van de ruimte onder plafond BCF In de MJPB 2019-2022 hebben we echter deze ruimte voor het eerst meerjarig helemaal niet meer meegenomen, op die manier ramen we dus behoedzaam; - enkele taakmutaties waarvoor middelen worden toegevoegd aan de algemene uitkering, maar waar in veel gevallen ook (nieuwe) lasten tegenover staan. Bijvoorbeeld de uitvoering van het rijksvaccinatieprogramma, de toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang en de toezicht en handhaving op kwaliteit peuterspeelzalen. <u>Integratie- en decentralisatieuitkeringen</u> - diverse bijstellingen in integratie- en decentralisatieuitkeringen. In aanloop naar de Perspectiefnota worden deze nader uitgewerkt en voor zover voorgesteld wordt om deze over te hevelen naar diverse beleidsvelden, wordt dit onderbouwd aan de Raad voorgelegd.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
4c	PVDA-3	Martien Louwers		**Vraag:**In de MJPB 2018-2021 is aangegeven dat er proeftuinen worden opgezet voor een gezinsgerichte aanpak om mensen uit de bijstand te krijgen richting betaald werk. Kan aangegeven worden wat de inzet is geweest voor deze aanpak en wat de resultaten zijn geweest? Antwoord: De proeftuinen zijn ingezet met het doel te leren / ervaringen op te doen met verschillende mogelijke nieuwe werkwijzen die kunnen bijdragen aan het vergroten van de arbeidsparticipatie. Om allerlei redenen ontstond de behoefte aan deze verkenningen (de verdere uitwerking van de decentralisaties, het veranderen van het veld van samenwerkingspartners, de vraag hoe echt tot een ander resultaat te komen). De leerervaringen wilden wij zeker toepassen op ons eigen cluster Werk en Inkomen. Vorig jaar starten wij daarom een aantal proeftuinen in de wijken, maar ook intern zijn er andere manieren van werken beproefd. Wat levert dit op: o samenbrengen van professionals vanuit meerdere organisaties met elk hun eigen spelregels en cultuur is een uitdaging. Meerwaarde is ontdekt en focus is verlegd naar een gezamenlijke aanpak-cultuur waarin de inwoner en de inwoner naar werk centraal staat. o inwoners kunnen in eigen wijk terecht met vragen over inkomen, participatie, werk en zorg. Ervaart dat hij niet meer hoeft te 'shoppen' langs verschillende loketten. De professional is zichtbaar in de wijk. o inwoners voelen zich gehoord en geholpen, komen op eigen initiatief. Voorbeelden van casussen: inwoners geholpen aan een beter cv, gestimuleerd om zich te oriënteren op de arbeidsmarkt (via werkervaringsplaatsen, projecten naar betaald werk, WSP), inwoners zijn begeleid om de weg te vinden richting activerend werkplekken, inwoners begeleid naar ondersteuning op het terrein van zorg en ook werk (activerend werk). o Professional heeft intensiever en beter contact met de inwoner: weet er speelt op meerdere leefdomeinen, waardoor ondersteuning gerichter kan worden ingezet. De ervaringen vanuit de proeftuinen nemen we mee in de uitwerking van de lijnen in het programmaplan. Wij hopen hierover eind dit jaar met u in gesprek te gaan.
4d	PVDA-4	Jan van Dellen		**Vraag:**Worden bij aanbestedingen van de gemeente ook eisen opgenomen met betrekking tot het aanbieden van stageplaatsen? Antwoord: In aanbestedingen worden, waar mogelijk, criteria opgenomen met betrekking tot social return. De invulling van die criteria kan, in overleg met de

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				gemeente, eventueel plaatsvinden door middel van het aanbieden van stageplaatsen.
4e	PVDA-5	Ronald Paping		**Vraag:**Gelrepas: hoe wordt ervoor gezorgd dat deze zo breed mogelijk wordt ingezet om sport- en cultuurparticipatie te stimuleren? En wat is het precieze limiet aan deelnemers? Wanneer is het budget op? En als deze op dreigt te raken wat zijn de afwegingen om te bepalen wie wel, en wie niet aan bepaalde dingen kan meedoen? Is dat wanneer je de aanvraag doet (dus wie het eerst komt, wie het eerst maalt), of wie heeft het laagste (besteedbaar) inkomen? Antwoord: Het gebruik van de GelrePas en het GelrePasprogramma wordt gecommuniceerd via www.gelrepas.nl en via informatie in het couponboekje, dat iedere pashouder (jaarlijks) ontvangt. Daarnaast is een brochure beschikbaar. Op het gebied van sport en cultuur fungeren medewerkers van het JeugdSportFonds en het JeugdCultuurFonds (regio Arnhem) als aanjagers. Met voorlichtingscampagnes, intermediairs en andere acties willen zij meer kinderen met sport dan wel cultuur in aanraking laten komen. Ook ondersteunende instanties zoals Stichting Leergeld en Sportbedrijf Arnhem hebben een belangrijke rol in de voorlichting/informatieverstrekking. De GelrePas is een openeinderegeling. Jaarlijks worden de verwachte kosten geschat op basis van het bereik en gebruik in voorgaande jaren.
4f	PVDA-6	Ahmed Marcouch		**Vraag:**Is het plan om het uitvoeringsplan bestrijding mensenhandel na 2020 door te zetten? En zo ja, zijn deze kosten meegenomen in de begroting? Antwoord: De uitvoering bestrijding mensenhandel in Arnhem wordt al meerdere jaren vormgegeven en wordt ook na 2020 voortgezet. Het uitvoeringsplan kent een looptijd tot en met 2020 en biedt een leidraad voor het intensiveren van de huidige aanpak. Daarvoor zijn additionele middelen vrijgemaakt. Aan het eind van de looptijd van het uitvoeringsplan wordt beoordeeld of er structureel aanvullende middelen nodig zijn.
4g	PVDA-7	Martien Louwers/ Jan van Dellen/		**Vraag:**Bij de bestuurlijke hoofdlijnen onder het punt “inzet mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij fietsenstallingen” (pagina 9) staat dat er een structureel tekort is van €40.000,-. Dit tekort wordt in de begroting ook gedekt. Echter, bij Stadsprogramma 2 (verkeer, vervoer en waterstaat) bij lasten zien we een besparing van € 66k op inzet mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij fietsenstallingen. En een vermindering van de baten voor fietsenstallingen van € 69k. Tenslotte zien we een onttrekking aan de BR Bereikbaarheidsfonds van

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
		Roeland van der Zee		€ 106k ten behoeve van dekking en beheer fietsenstallingen AC + investering. Waar is de € 40.000,- uit de bestuurlijke hoofdlijnen op gebaseerd? Hoe verhouden deze bedragen zich tot elkaar? Antwoord: Wat betreft de 40.000€ : vanuit de wet Banenafspraak staat de gemeente Arnhem voor de opgave om in 2024 39 banenafspraak-banen te realiseren (banen van 25,5 uur). Dit is onderdeel van de ambitie van de gemeente Arnhem om een inclusieve organisatie te zijn. Afgesproken is via detachering werknemers voor de bewaakte fietsenstallingen in Arnhem in te zetten (fietsenstallingen in eigen beheer). Dit zijn mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Er zijn structurele meerkosten verbonden aan deze oplossing van € 40.000; voor 2019 - 2022 wordt voorgesteld het budget voor beheer fietsenstallingen te verhogen met dit bedrag. De onttrekking aan de BR Bereikbaarheidsfonds van € 106k ten behoeve van dekking en beheer fietsenstallingen AC + indexering staat hier los van. Dit betreft de gemeentelijke bijdrage aan de exploitatie fietsenstalling Arnhem CS centrumzijde. Ook de lagere kosten en de lagere baten op Stadsprogramma 2 (verkeer, vervoer, waterstaat) van €66k resp. € 69k staan hier los van. Dit betreft een subsidie die de provincie in 2016 heeft toegekend voor pilotfase gedurende de eerste 3 jaren (2016, 2017, 2018) van de fietsenstalling Arnhem Centraal Centrumzijde. De NS kon deze subsidie niet zelf aanvragen, daarom liep dit via de gemeente (de ontvangst van de provincie is in onze begroting een bate, het doorgeven aan NS een last). Wellicht ten overvloede: de werknemers in de fietsenstalling Arnhem Centraal zijn ook mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Zij tellen niet mee voor de banenafspraak van de gemeente Arnhem (in tegenstelling tot de medewerkers uit gemeentelijke fietsenstallingen), maar maatschappelijk gezien is het wel een goede zaak dat zij hier werkervaring opdoen.
5a	GL-1	Ronald Paping	2	**Vraag:** Het college uit de ambitie om de begroting eenvoudiger op te stellen. Landelijk is de begroting opgeschreven in begrijpelijke taal. Wat zijn de kosten van het vertalen van onze (toekomstige) begroting in begrijpelijke taal? Antwoord: Zoals u aangeeft heeft het college in de huidige MJPB uitgesproken om in de volgende begrotingen de doelen en afspraken nog concreter en meetbaarder te formuleren. Ook de koppeling met de middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit is een meerjarig proces, dat gezamenlijk met alle betrokkenen moet worden gerealiseerd. Ook zal de infographic verder moeten worden door ontwikkeling, zodat de burger in simpele stappen de hoofdlijnen tot zich kan nemen

<table>
<tr><th>Vraag-nummer</th><th>Fractie</th><th>Portefeuille-houder</th><th>Pag. MJPB</th><th>Vraag / Antwoord</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td>uit de Arnhemse begroting. De kosten die hiermee gemoeid zijn zullen worden afgewogen in het traject van de doorontwikkeling. Wij kunnen op dit moment geen inschatting geven wat de kosten hiervan zijn.</td></tr>
<tr><td>5b</td><td>GL-2</td><td>Ronald Paping</td><td>6</td><td>Vraag: Er staat ‘een lichte stijging van het accres in 2018 (met een structurele doorwerking)’ en ‘een daling van het accres in de jaren 2019-2022 oplopend naar € 400 miljoen landelijk’. Wat is de stijging (met structurele doorwerking) en wat is de daling en hoe verhouden deze zich tot elkaar?

<u>Antwoord:</u> In de meicirculaire is de volgende tabel opgenomen met de nieuwe (landelijke) accressen ten opzichte van de maartcirculaire:

Tabel 2.2.3 Actuele raming accressen gemeentefonds 2018-2023 (in duizenden euro’s)
<table><tr><th></th><th>2018</th><th>2019</th><th>2020</th><th>2021</th><th>2022</th></tr><tr><td>Stand maartcirculaire 2018</td><td>1.124.314</td><td>1.062.561</td><td>1.138.585</td><td>937.040</td><td>1.170.147</td></tr><tr><td>Mutatie jaarlijkse tranches</td><td>24.207</td><td>-37.281</td><td>-119.956</td><td>-75.476</td><td>-198.807</td></tr><tr><td>Stand meicirculaire 2018</td><td>1.148.521</td><td>1.025.280</td><td>1.018.629</td><td>861.564</td><td>971.340</td></tr></table>
Hieruit blijkt de mutatie van de jaarlijkse tranches. Om een beeld te krijgen van de structurele doorwerking is de volgende tabel (ook uit de meicirculaire) een handig hulpmiddel:

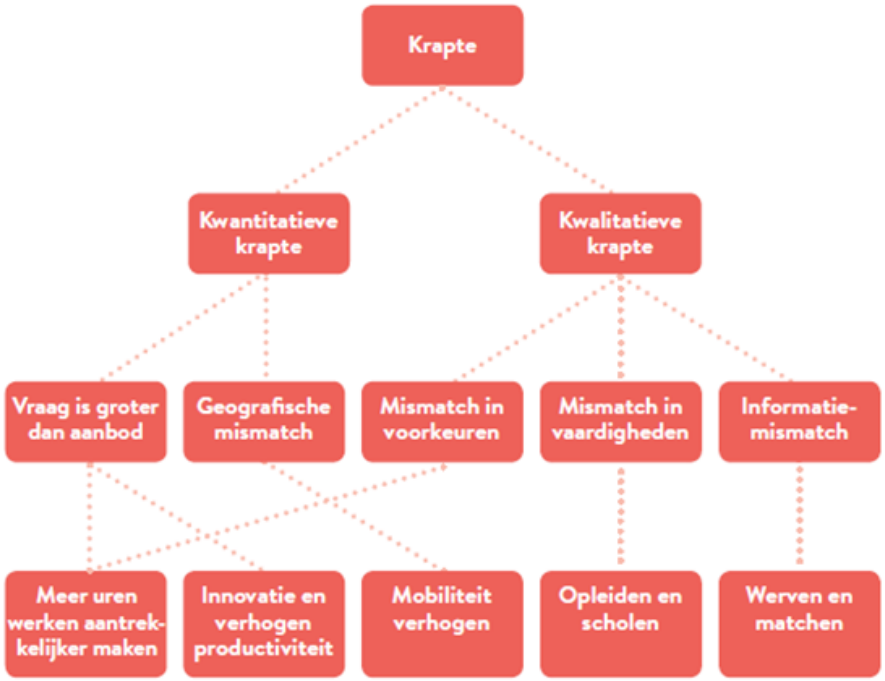
<table><tr><th></th><th>2018</th><th>2019</th><th>2020</th><th>2021</th><th>2022</th></tr><tr><td>Tranche 2017</td><td>-23.436</td><td>-23.436</td><td>-23.436</td><td>-23.436</td><td>-23.436</td></tr><tr><td>Afrekening 2017</td><td>-23.436</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Tranche 2018</td><td>24.207</td><td>24.207</td><td>24.207</td><td>24.207</td><td>24.207</td></tr><tr><td>Tranche 2019</td><td></td><td>-37.281</td><td>-37.281</td><td>-37.281</td><td>-37.281</td></tr><tr><td>Tranche 2020</td><td></td><td></td><td>-119.956</td><td>-119.956</td><td>-119.956</td></tr><tr><td>Tranche 2021</td><td></td><td></td><td></td><td>-75.476</td><td>-75.476</td></tr><tr><td>Tranche 2022</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td>-198.807</td></tr><tr><td>Tranche 2023</td><td></td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td>Totaal gewijzigde tranches</td><td>-22.665</td><td>-36.510</td><td>-156.466</td><td>-231.942</td><td>-430.749</td></tr></table></td></tr>
</table>

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				In het jaar 2022 is het structurele effect voor de jaren 2018-2022 ruim € 400 miljoen (de tranche 2017 buiten beschouwing gelaten). Voor Arnhem kun je grosso modo met 1% van deze landelijke cijfers rekenen.
5c	GL-3	Martien Louwers Jan van Dellen	9	**Vraag:** Hoeveel banen heeft Arnhem gerealiseerd in het kader van de banenafspraak sinds 2017 en hoeveel verwacht Arnhem er te realiseren buiten de banen bij de fietsenstallingen? Antwoord: In het kader van de vigerende taakstelling ten aanzien van de zogenaamde Banenafspraak moet de gemeente Arnhem als werkgever in 2024 39 banenafspraakbanen gerealiseerd hebben. Momenteel zijn er ook 39 gerealiseerd. Hierbij geldt (vooralsnog) wel de kanttekening dat (i) de meesten op basis van de opdracht 'beheer gemeentelijke fietsenstallingen' vanuit Scalabor BV bij ons gedetacheerd zijn en (ii) de meeste overige banenafspraak-medewerkers op basis van een tijdelijk contract bij ons werken. De borging en de gewenste uitbreiding van banenafspraakbanen zijn daarmee dus nog een punt van aandacht voor deze bestuursperiode. Temeer omdat wij vaststellen dat invulling van dergelijke banen een verrijking zijn voor onze gemeentelijke organisatie.
5d	GL-4	Roeland van der zee	9	**Vraag:** 'Huishoudelijke hulp toelage' Wat betekent de aanvulling van de huishoudelijke hulp toelage voor het salaris van een huishoudelijke hulp? Antwoord: Bij de opbouw van het tarief Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT) is bij de contractering uitgegaan van salarisschaal FWG 10. Deze schaal vervalt en wordt opgevolgd door de nieuwe, hogere, schaal HBH. De nieuwe schaal HBH is de nieuwe basis voor de opbouw van het tarief HHT en daarmee de reden voor de verhoging van het tarief. In de specifiek gestelde eisen HHT is destijds opgenomen dat medewerkers worden ingeschaald en beloond in tenminste FWG 10. Deze eis wordt aangepast naar de nieuwe HBH schaal. In de communicatie naar de aanbieders HHT nemen wij mee dat de met het hogere HHT-tarief de medewerkers moeten worden ingeschaald en beloond in tenminste de nieuwe schaal HBH.
5e	GL-5	Cathelijne Bouwkamp	10 (budget voor warmtetransitie en verduurzaming)	**Vraag:** Waar gaat de 750k, die voor 2019 gereserveerd is, voor gebruikt worden? Antwoord: Het budget zal o.a. worden gebruikt voor het opstellen van wijkwarmtetransitieplannen, intensivering van energiebewustwording, regievoering op en facilitering van tenminste drie wijken op weg naar aardgasvrij.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				Het plan voor de wijkgerichte aanpak wordt op dit moment in overleg met de stakeholders uitgelijnd. Op basis daarvan zal een begroting worden opgesteld.
5f	GL-6	Cathelijne Bouwkamp	14	**Vraag:** In hoeverre is het revolverend fonds voor duurzaamheidsleningen gebruikt sinds het ingesteld is? Antwoord: Van de 3 miljoen euro is inmiddels 23% uitgeleend (ruim € 702.000), in 96 leningen. Het gemiddelde bedrag dat per lening verstrekt wordt is bijna € 8.000,-. Tot nu toe wordt 95 % van de aanvragen gebruikt voor zonnepanelen en 5 % voor isolatie en HR++ glas. Als de aanvragen in het huidige tempo en hoogte doorlopen is er nog budget voor 275 aanvragen tot en met december 2019. Dit is volgens planning.
5g	GL-7	Cathelijne Bouwkamp	26-27	**Vraag:** Wat is de huidige stand van zaken ten aanzien van NEMIA (BIJLAGE 1A. STAND VAN ZAKEN NEMIA 2017). a. Gaan we de 14% energie besparing/opwekking in 2020 redden, lopen op schema? b. Zo niet, zijn er nog andere acties die op de planning staan die de verwachtingen zullen bijstellen. (Oranje is het nieuwe groen) Antwoord: De monitoringsrapportage waar in uw vraag naar wordt verwezen geeft het meest recente overzicht van de stand van zaken op de meeste onderdelen van het programma. De data die landelijk beschikbaar zijn, lopen vaak 1 tot 2 jaar achter. In het programma New energy made in Arnhem is berekend met welke aantallen (windturbines, zonnepanelen, hernieuwbare warmte) de doelstelling van 14% hernieuwbare energie kan worden gehaald. Deze berekeningen zijn gebaseerd op de energiepotentiekaart, een bijlage bij het programma. Zoals aangegeven in de MJPB zal de raad voor de zomer van 2019 een voorstel New energy made in Arnhem voor de periode 2020 - 2030 voorgelegd krijgen. Als basis hiervan zal een nieuw overzicht van de stand van zaken op alle programmaonderdelen worden opgesteld en zullen concrete acties en inspanningen worden geformuleerd. *Stand van zaken hernieuwbare opwek:* Het **windpark** met 4 turbines is in voorbereiding, de SDE subsidie is gehonoreerd. Het wachten is op de uitspraak van de Raad van State over het bestemmingsplan. **Zonnepanelen op daken** (doel 125.000 in 2020) was in april 2018 55.000, en er is SDE subsidie gehonoreerd voor nog eens 50.000 panelen op daken. Verder zal de autonome groei van zonnepanelen op daken doorzetten, mede met hulp van de gemeentelijke duurzaamheidslening en collectieve inkoopactie van het

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				Energieloket Midden Gelderland. Dit maakt het waarschijnlijk dat de ambitie 125.000 zonnepanelen op daken in 2020 kan worden gehaald. **Zonnepanelen in veldopstelling** (doel 40.000 in 2020): Op Koningspleij noord is een zonneveld in voorbereiding met 36.000 zonnepanelen (SDE subsidie is toegekend). Het bestemmingsplan wacht op uitspraak van Raad van State. Bij de waterzuivering Arnhem Zuid is een zonneveld in voorbereiding met 7.200 panelen, de vergunning is verleend en SDE subsidie is toegekend. Verder zijn al 460 zonnepanelen in 3 kleine veldopstellingen gerealiseerd. Dit alles maakt het waarschijnlijk dat de ambitie 40.000 panelen in veldopstelling wordt gerealiseerd. Het **warmtenet** (doel 475.000 GJ extra stadswarmte in 2020): sinds eind 2014 is de warmtelevering van NUON via het stadswarmtenet uitgebreid met 150.450 GJ (3.956 woningequivalenten). Daar komen binnenkort in Immerloo nog 1135 woningen bij.
5h	GL-8	Cathelijne Bouwkamp	26-27	**Vraag:** 'Beter eigen voorbeeld gemeente'. Welke concrete acties zijn er reeds gepland? Antwoord: Naast alle lopende acties (zie rapportage stand van zaken NEMiA 2017) zijn de volgende acties gestart: – Vanaf september 2018 is de gemeente Arnhem gestart om zich te laten certificeren voor de CO2-prestatieladder. Planning is om in het tweede kwartaal van 2019 de certificering voor trede 3 van de CO2-prestatieladder te behalen. Daarmee wordt een CO2-footprint vastgesteld van de gemeentelijke organisatie en worden CO2-reductie doelen bepaald (met name op thema's wagenpark, woon-werkverkeer en vastgoed). – Gemeente Arnhem, cluster openbare ruimte gaat de Green Deal duurzaam GWW (grond weg en waterbouw) ondertekenen, naar verwachting in januari 2019. – Het gemeentelijk wagenpark wordt fasegewijs steeds 'groener'. Ambitie is naar zero-emissie. We zijn bezig met een regionale aanbesteding samen met gemeente Nijmegen en provincie Gelderland met als doel een zero-emissie wagenpark. Planning is aanbesteding in 2019. – Bij vastgoed, openbare ruimte en facilitaire zaken wordt duurzaamheid steeds meer gemeengoed. De goede voorbeelden zullen meer worden uitgedragen om ook andere collega's in de organisatie te enthousiasmeren en stimuleren.
5i	GL-9	Martien Louwers	28	**Vraag:** "Kortom: iedereen is nodig en dat biedt kansen: de groeiende vraag naar arbeid geeft de kans en de noodzaak om het talent van ieder mens te ontwikkelen. Ook de mensen die nu niet of te beperkt meedoen." a. Hoe wordt bepaald of iemand 'te beperkt' mee doet? b. Hoeveel mensen hebben op dit moment geen betaald werk vanwege mis-matching? En welke programma's hebben specifiek oog voor talentontwikkeling ten aanzien van de doorstroom naar ander werk om mis-matching tegen te gaan of te voorkomen?

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				Antwoord: Ad a. Door (i) met de betrokken inwoner in beeld te brengen wat zijn of haar talenten en vermogen tot loonvormende arbeid zijn en (ii) op basis van dit beeld een plan met wederkerige afspraken te maken waarlangs er stappen worden gezet naar meer (passend) werk en meer meedoen. Ad b. Hoeveel mensen er precies zijn, die op dit moment geen betaald werk hebben vanwege de mismatch op de arbeidsmarkt, is niet eenduidig te zeggen. Er zijn (zie figuur bij vraag GL 10) ook verschillende vormen van 'mismatch'. Kijkend naar de Arnhemmers die ondersteund worden met een Participatiewet- of WW-uitkering zijn het er ca. 11.000. Daar tegenover staat dat er in 2017 in totaal bijna 24.000 vacatures in de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ontstonden. In het eerste en tweede kwartaal van 2018 zijn er in totaal ruim 13.000 vacatures ontstaan. De hele uitvoeringspraktijk voor de participatiewet (rond jongeren, Activerend Werk, Scalabor, WSP etc), met betrokkenheid van onderwijs is bij uitstek gericht op (talent)ontwikkeling.
5j	GL-10	Martien Louwers	28-29	**Vraag:** a. Hoeveel banen binnen passend werk zijn er op dit moment nog nodig? b. Op welke manier kan de vraag naar meer passend werk ten aanzien van de groeiende vraag naar arbeid verklaard worden? Kortom; waarom is er een groei van werkaanbod, maar nog steeds een vraag naar meer passend werk? c. Op blz. 29 staat de werkgevers worden geholpen om de drempels om hun werk inclusief te organiseren te verlagen. Op welke manier worden zij geholpen? Antwoord: Ad a. Hoeveel banen passend werk er nodig zijn is niet eenduidig te zeggen. Er zullen altijd mensen zijn die wel arbeidsvermogen hebben, maar vanwege hun opleiding of werkervaring, hun verstandelijke, psychische en fysieke belemmeringen of hun praktische beperkingen (nu nog) onvoldoende perspectief hebben op aansluiting bij de reguliere arbeidsmarkt. Het gesprek, de zoektocht met werkgevers in onze regio om zo goed mogelijk passende werkplekken te creëren zal dan ook continu aan de orde zijn. Ad b. Allereerst, omdat het altijd om maatwerk gaat zal er ook altijd sprake zijn van het zoeken naar mogelijkheden om passende werkplekken te creëren. Specifiek in deze situatie op de arbeidsmarkt zien wij ons voor de opgave om juist de groep mensen die al langere tijd langs de kant staat te bemiddelen. Dat maakt dan ook dat een toename aan werkaanbod niet een op een te relateren is minder vraag naar passend werk. Onderstaande figuur geeft aanknopingspunten om de mismatch te duiden:

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				 Voor de doelgroep van de Participatiewet geldt vooral dat er sprake is van (i) een mismatch in vaardigheden, (ii) een informatiemismatch en (iii) ook een mismatch in voorkeuren. Via onze werknemers- en werkgeversbenadering pogen wij die mismatches op te lossen door (samen met onze uitvoeringspartners en werkgevers) te investeren in de arbeidsontwikkeling van kandidaatwerknemers ((basale) werkvaardigheden, vakvaardigheden en zoekgedrag) en in inclusieve werkgelegenheid bij werkgevers (ontzorgen van werkgevers bij hun invulling hiervan, jobcreation, jobcarving, jobcoaching, loonkostensubsidies enzovoorts). Ad c. Met name het regionale Werkgeversservicepunt (WSP) helpt werkgevers hierbij (zie bovenstaande werkgeversbenadering). Samen met Scalabor is het WSP in staat om een brede (ontschotte en regionale) werkgeversdienstverlening voor Arnhem (en de arbeidsmarktregio) in te vullen.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
5k	GL-11	Roeland van der zee	31	**Vraag:** 'Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer zelfstandig thuis.' Hoeveel woningen worden er gerealiseerd voor deze doelgroep? En wat zijn de kosten hiervan? En hoeveel levensloopbestendige woningen worden er gerealiseerd? Wat is de verhouding tussen de verschillende bijzondere doelgroepen binnen het aantal te realiseren woningen? Antwoord: Voor de uitstroom vanuit beschermd wonen, maatschappelijke opvang, vrouwenopvang en intramurale jeugdvoorzieningen stellen de woningcorporaties sinds 1 juli 2017 jaarlijks 120 woningen uit hun voorraad beschikbaar. Dit betreft dus geen nieuwe woningen. Het is niet bekend wat de behoefte is aan levensloopbestendige woningen. Wat betreft de doelgroep kwetsbare ouderen vinden er in het kader van de prestatieafspraken met de woningcorporaties gesprekken plaats over een definitie van levensloopgeschikte woningen en hoeveel er daarvan nodig zijn, aanvullend op de bestaande voorraad. De verhouding tussen de verschillende bijzondere doelgroepen binnen het aantal te realiseren woningen is niet bekend. Om hiervan een goed beeld te krijgen brengen we door middel van een kwantitatief en kwalitatief doelgroepenonderzoek de komende maanden de huisvestingsbehoefte van verschillende kwetsbare doelgroepen in beeld. Uit dit onderzoek volgt ook welke woonvormen passend zouden zijn en wat de verhouding in aantallen is tussen de verschillende bijzondere doelgroepen. Denk bij de doelgroepen aan kwetsbare ouderen, jeugd 18-/18+, uitstroom uit beschermd wonen, maatschappelijke opvang en vrouwenopvang, gehandicapten e.d. De bijzondere doelgroepen zijn, met uitzondering van een deel van de ouderen, veelal aangewezen op de sociale huurvoorraad.
5l	GL-12	Martien Louwers	33	**Vraag:** Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie. a. Welke mogelijkheden om informatie toegankelijker en inclusiever te maken zijn tot dusver ingevoerd en wat zijn de effecten daarvan? Welke mogelijkheden staan in optie om uit te voeren voor de komende 4 jaar? b. Wanneer kunnen we onderzoeksresultaten verwachten van genoemd onderzoek naar mogelijkheden? Antwoord: a. Op verschillende manieren is er aandacht voor het toegankelijk en begrijpelijk maken van onze communicatie. Een voorbeeld is de digitale toegankelijkheid van de gemeentelijke website. Eerder dit jaar is een certificaat voor de landelijke webrichtlijnen behaald. Daarnaast zijn de richtlijnen voor toegankelijke pdf's aangescherpt. Ook wordt in de communicatie steeds meer gebruik gemaakt van beeld naast of in plaats van

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				tekst en meer maatwerk toegepast in communicatiestrategieën en -kanalen. Er is geen apart onderzoek gedaan naar de effecten van de genoemde ontwikkelingen. Voor de komende tijd is het streven om de communicatie steeds meer zo in te richten, dat deze aansluit bij de leefwereld en beleving van verschillende bewoners(groepen) en daarmee ook effectief is. Dit 'van buiten naar binnen' denken en handelen is voor een groot deel een langdurig bewustwordingstraject binnen bestaande projecten en programma's. Daarnaast wordt op kortere termijn een inventarisatieronde gehouden (zie ook hieronder) om concrete verbeterpunten in kaart te brengen en door te voeren. b. In de komende tijd wordt een inventarisatie gedaan langs verschillende lijnen. Zo wordt er een afstudeeronderzoek uitgevoerd naar mogelijke verbeteringen in de gemeentelijke communicatie vanuit de ervaring van laaggeletterden. Daarnaast zijn enkele vragen over gemeentelijke communicatie verwerkt in een onderzoek dat wordt gehouden onder LHBTI inwoners. Als het gaat om digitale communicatie, wordt jaarlijks een test uitgevoerd naar de toegankelijkheid van onze website. Eind 2018 wordt ook een 'usertest' uitgevoerd, waarbij de ervaringen van een diverse groep gebruikers van de website wordt onderzocht. Verder worden signalen en inzichten vanuit de wijken en vanuit (vertegenwoordigers van) diverse bewonersgroepen opgehaald over de effectiviteit van onze communicatie. Deze resultaten worden gebruikt om verbeterpunten aan te pakken. Het voornemen is om in het voorjaar van 2019 de oogst van deze inventarisatieronde te bespreken samen met de diverse betrokkenen. Raadsleden zullen hiervoor ook uitgenodigd worden.
5m	GL-13	Hans de Vroome	33	**Vraag:** ‘Stimuleren dat laaggeletterdheid geen belemmering vormt’ Wanneer kunnen we de verkenning verwachten? Antwoord: In de aanpak van laaggeletterdheid wordt samenwerking gezocht met organisaties op het gebied van zorg, welzijn en participatie. In overleg met hen wordt bekeken hoe we gezamenlijk de doelgroep beter kunnen bereiken. Ook is er regelmatig contact met taalambassadeurs die vanuit eigen ervaring mee kunnen denken en adviseren. Dit is een doorlopend proces.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
5n	GL-14	Martien Louwers	34	**Vraag:** Hoeveel meldingen heeft het MDP gekregen? Hoeveel daarvan waren slachtoffer? Hoeveel getuige? En hoeveel veroorzaker? Op welke manier worden inwoners van Arnhem geïnformeerd over het MDP? Antwoord: De meldingen die geregistreerd worden door het MDP wordt geen onderscheid gemaakt in, getuigen of veroorzaker. De registratie gebeurt op grond van verschillende deelterreinen. Voor een gedetailleerde overzicht kunt u terecht op de website van het MDP. https://www.art1gelderlandmidden.nl/uploads/Monitor%20Discrimiantie%20Oost-Nederland%202017.pdf Inwoners worden geïnformeerd via de website van het MDP, de sociale wijkteams, scholen, politie, welzijnswerk en door inwoners onderling.
5o	GL-15	Jan van Dellen	40	**Vraag:** .“..zodat alle kinderen kunnen meedoen op school, aan sport, aan cultuur en sociale activiteiten. Dit te doen in samenwerking met hiervoor relevante fondsen en stichtingen” Een van de doelstellingen om dit te bereiken is de inzet op doorontwikkeling Thialf. Wat zijn de concrete plannen hiervoor? De tabel op pagina 43 geeft weer dat er de komende jaren bezuinigd gaat worden op sportaccommodaties. Wat heeft dit voor consequenties voor de doorontwikkeling van Thialf? Antwoord: De invulling van de bezuinigingstaakstelling wordt gezocht op accommodaties waar overschot aan is of geen gebruik van wordt gemaakt. Dat geldt niet voor Thialf. De playground is opnieuw geasfalteerd en tal van fysieke maatregelen zijn gerealiseerd. Een plan voor incorporatie van extra voorzieningen is vastgesteld, subsidie mogelijkheden zijn in beeld gebracht en subsidies zijn aangevraagd. Na een verkenning van nieuwe activiteiten is gestart met bootcampactiviteiten en opnieuw is een moestuingroep actief. Het initiatief ligt bij de wijk, maar bij het traject zijn onderdelen van de gemeente, twee stichtingen, sportbedrijf en Brasserie betrokken. Subsidies moeten nog worden verkregen en een aantal voorzieningen moet nog worden gerealiseerd. De doorontwikkeling gaat naast genoemde maatregelen over verbeteringen inzake de afstemming tussen partijen, de sturing, het beheer en exploitatie, verruiming openstellingstijden en toegang.
5p	GL-16	Cathelijne Bouwkamp	45	**Vraag:** Welke stimulerende maatregelen worden aangewend om wateroverlast op eigen terrein te verminderen? Antwoord: In Schaarsbergen wordt op dit punt intensief samengewerkt met het Team Leefomgeving en de Dorpsraad. De concrete acties zullen worden uitgewerkt in combinatie met de geplande onderhoudswerkzaamheden. Veel bewoners in Schaarsbergen hebben zelf ook al maatregelen genomen. Daarnaast doen we dit gemeentebreed vooral via het Platform Arnhem Klimaatbestendig. Uitgebreide informatie over de activiteiten is te vinden op de website Arnhemklimaatbestendig.nl

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
5q	GL-17	Cathelijne Bouwkamp	45	**Vraag:** Hoe zal de inzet ten behoeve van de 'schone wijk' na de invoer omgekeerd inzamelen worden aangewend? Antwoord: Dit betreft vooral Klarendal.Op dit moment is het wijkteam onder de kapstok "schoon Klarendal" bezig om incidenteel en structureel extra aandacht te besteden aan het opruimen, inzamelen en verwerken van aval uit de wijk.
5r	GL-18	Martien Louwers	59	**Vraag:** Fysieke en sociale veiligheid vergroten 2e bullet Winkelcentrum De Drieslag: Traject Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) is dit jaar gestart en loopt in 2019 door: Team leefomgeving Malburgen heeft geconstateerd dat er geen kartrekker meer is nu de filiaalmanager van de Albert Heijn vertrekt. Als hierdoor het traject stil komt te liggen, op welke manier wordt er dan gewerkt aan het verbeteren van veiligheid? Antwoord: Er worden meerdere sporen bewandeld. Er wordt getracht een ondernemer te enthousiasmeren om alsnog het stokje over te nemen. Daarnaast wordt onderzocht of een buurt/straatcoach zou kunnen worden ingezet om toezicht te houden in het winkelcentrum, een andere optie is om een JTTA hier een rol in te geven. Met de afdeling Economische Zaken wordt afgestemd over de mogelijkheid om te sturen op het aanbod zodat het een aantrekkelijk WC blijft (er is ook veel leegloop). In afstemming met de wijkagent wordt onderzocht welke mogelijkheden zijn om ism de ODRA de verloedering van de bovenwoningen aan te pakken.
5s	GL-19	Hans de Vroome	67	**Vraag:** 'Onderwijshuisvesting: rekening 2017 is ruim 4 miljoen. De komende jaren wordt er jaarlijks zo'n 2,5 miljoen verwacht. Komende jaren wordt er gewerkt aan nieuwbouw van Confetti en uitbreiding van de Salamander.' Hoe kan het dat het te besteden bedrag afneemt terwijl de bouwopgave juist toeneemt de komende jaren? Antwoord: In de tabel worden uitsluitend de in de begroting opgenomen uitgaven voor de onderwijsgebouwen opgenomen die aan de wijkbegroting van Schuytgraaf/Elderveld zijn opgenomen. Dat zijn uitsluitend de beide MFC's in Schuytgraaf (Omnibus en Salamander). Alle andere scholen in de wijk zijn geen MFC maar een "normale" school en zijn in de begroting niet onder de betreffende wijk maar bij de stad opgenomen. Daarin zit ook de crux : De nieuwe 3e school in Schuytgraaf en nieuwe school aan het Breezandpad zijn geen MFC's en worden dus ook niet in de begroting van deze wijk zichtbaar maar worden op stedelijk niveau in de begroting opgenomen. De tabel laat voor de komende jaren dus uitsluitend de twee bestaande MFC's zien. De daling daarin wordt veroorzaakt door de afnemende kapitaallasten.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
5t	GL-20	Jan van Dellen	89	**Vraag:** Economische noodzaak interne verbindingen: Welke doelen liggen er concreet voor het verbeteren van de verbinding met Wageningen, liggen daar al plannen onder? En voor Nijmegen? <u>Antwoord: Wageningen:</u> Er liggen in ieder geval twee concrete doelen voor het verbeteren van de verbinding met Wageningen: >1. Snelfietsroute Arnhem-Wageningen; Het realiseren van een snelfietsroute dat ontwikkeld wordt in samenwerking met provincie, Renkum, Wageningen. De regionale besluitvorming en financiering is afgerond. De uitvoering is inmiddels gestart. Zo is in Arnhem oa. Klingelbeekseweg gerealiseerd, gedeelte Onderlangs-Oude Kraan wordt voorbereid en gerealiseerd binnen grotere plan Blauw/Groene Golven. > 2. HOV Rijnlijn. Het gaat om een nieuwe rechtstreekse en duurzame Hoogwaardige Openbaar vervoer-verbinding tussen IPKW-Arnhem CS- Wageningen-Wageningen Universiteit. De planstudie zal in december in de regio vastgesteld gaan worden. De Rijnlijn is een initiatief van de gemeenten: Arnhem, Renkum en Wageningen, de provincie, de WUR, Economic Board, de Regio Arnhem-Nijmegen en VNO-NCW. De verwachtingen zijn hoog gespannen en laten een aanmerkelijke economische meerwaarde en reizigersgroei zien op deze corridor. <u>Nijmegen:</u> - De verbinding met Nijmegen is redelijk op orde. Zo kan er gebruik gemaakt worden van auto, trein, Hoogwaardig Openbaar Vervoer (300 en 331) en van de Snelfietsroute RijnWaalpad. - De provincie doet echter wel in 2019, naar aanleiding van de doortrekking van de A15 en de geplande tolheffing erop, onderzoek naar de effecten ervan op de A325 (straks N325). De verwachting is dat de tolheffing effect zal hebben op de gebruik van de A325 en de 'Pley'. - In 2019 wordt studie gedaan of een nieuwe hoogwaardige fietsverbinding tussen Nijmegen-Elst-Arnhem West (Arnhems Buiten) haalbaar is en toegevoegde waarde heeft. Voor de hele regio geldt, inclusief Wageningen: - De provincie presenteert in december 2018 een Actieprogramma Hoogwaardig Openbaar Vervoer waarin ingezet wordt op het verbeteren en introduceren van Hoogwaardige OV-verbindingen om de regio (bedrijventerreinen en woongebieden) bereikbaar te houden. - Wij, als Arnhem, blijven inzetten voor het verbeteren van de bereikbaarheid van hele gemeente en de regio, uiteraard in samenwerking met regio en provincie.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
5u	GL-21	Roeland van der Zee	90	**Vraag:** 'Diverse herinrichtingsprojecten voor verbetering bereikbaarheid van het OV.' Over welke projecten gaat het hier? Antwoord: In 2018 hebben we als herinrichtingsprojecten voor het openbaar vervoer staan: - Herinrichting bushalte Raapopseweg, het veranderen van de bushalte naar halteren op de busbaan. Hierdoor ontstaat er ruimte voor haltevoorzieningen en een beter toegankelijkheid voor mindervaliden. - Aanleggen van een nieuw onderstation voor voeding van het trolleynetwerk aan de zuidzijde van de J. Frostbrug. Doel ervan is om meer stabiliteit en betrouwbaarheid te realiseren voor het trolleynet. - Aanleggen van een trolleyinfrastructuur op de Gelderse Rooslaan. Het doel ervan is om een verbinding van trolleyinfrastructuur aan te leggen aan de zuidzijde tussen de J. Frostbrug en de Nelson Mandelbrug. - Het aanleggen van een nieuwe bushalte aan de Minervasingel (Schuytgraaf) zodat de nieuwe bewoners van veld 1,2 en 3 een betere toegankelijkheid hebben naar het openbaar vervoer
5v	GL-22	Martien Louwers/ Jan van Dellen	91	**Vraag:** Inzet mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij fietsenstallingen: Wat houdt deze bezuiniging van 66k precies in? Welke gevolgen heeft dit voor het aantal arbeidsplekken? Antwoord: De lagere kosten en de lagere baten op Stadsprogramma 2 (verkeer, vervoer, waterstaat) van €66k resp. € 69k zijn geen bezuiniging. Dit betreft een subsidie die de provincie in 2016 heeft toegekend voor pilotfase gedurende de eerste 3 jaren (2016, 2017, 2018) van de fietsenstalling Arnhem Centraal Centrumzijde. De NS kon deze subsidie niet zelf aanvragen, daarom liep dit via de gemeente (de ontvangst van de provincie is in onze begroting een bate, het doorgeven aan NS een last). Er zijn daarmee geen gevolgen voor het aantal arbeidsplekken. Wellicht ten overvloede: vanuit de wet Banenafspraak staat de gemeente Arnhem voor de opgave om in 2024 39 banenafspraak-banen te realiseren (banen van 25,5 uur). Afgesproken is via detachering werknemers voor de bewaakte fietsenstallingen in Arnhem in te zetten (fietsenstallingen in eigen beheer). Dit zijn mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Ook de werknemers van de fietsenstalling Arnhem Centraal zijn mensen met grote afstand tot de arbeidsmarkt. Zij tellen niet mee voor de banenafspraak van de gemeente Arnhem (in tegenstelling tot de medewerkers uit gemeentelijke fietsenstallingen), maar maatschappelijk gezien is het wel een goede zaak dat zij hier werkervaring opdoen.
5w	GL-23	Jan van Dellen	95	**Vraag:** Welke lokale, sociale en duurzame criteria worden gehanteerd bij het inkoopbeleid van de gemeente?

<table>
<tr><th>Vraag-nummer</th><th>Fractie</th><th>Portefeuille-houder</th><th>Pag. MJPB</th><th>Vraag / Antwoord</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td>Antwoord: De gemeente past, conform inkoopbeleid en social return beleid, daar waar mogelijk sociale- en duurzaamheidscriteria toe in haar aanbestedingen. Welke criteria dat zijn hangt af van hetgeen ingekocht wordt. Conform inkoopbeleid dient bij meervoudig onderhandse aanbestedingen minimaal 1 van de 3 uit te nodigen partijen lokaal te zijn, mits deze aanwezig is.
Bij Europese aanbestedingen is het niet mogelijk om voorrang te geven aan lokale partijen, aangezien de wetgeving dat niet toelaat.
Het nieuwe coalitieakkoord heeft ervoor gezorgd dat er momenteel een project in opstart is dat tot doel heeft om meer lokale ondernemers contracteren. In het kader van "Van bedrijven weten" worden onder andere masterclasses georganiseerd met betrekking tot het inschrijven op aanbestedingen. Door eventuele drempels weg te nemen en de kennis te vergroten, rondom het inschrijven op aanbestedingen, kan de inkoopuitgave op lokaal niveau gestimuleerd worden. Met bijkomend gevolg dat er meer afspraken op sociaal -en duurzaamheidsgebied op lokaal niveau gemaakt kunnen worden.</td></tr>
<tr><td>5x</td><td>GL-24</td><td>Hans de Vroome</td><td>100-104</td><td>Vraag: Wat is de huidige trend van peuters dat deelneemt aan voorschoolse educatie? Plannen zijn om vanaf 2020 het aanbod voor peuters te verhogen met 4 uur per week. Wat zijn de financiële consequenties voor het doorvoeren van punt 1? Is er een wijk-specifiek overzicht van de verdeling van de peuters dat deelneemt aan voorschoolse educatie?

Antwoord: Arnhem kent een hoog bereik van deelname van aantal VVE-peuters.
Dat is redelijk constant. Financiele consequenties zie vraag 1a.
Per kwartaal wordt het VVE-bereik per locatie en per wijk gemonitord. Onderstaand een samenvatting van dit overzicht.

Bereik VV-peuters per kwartaal

<table>
<tr><th>Q1 2017</th><th>Q2 2017</th><th>Q3 2017</th><th>Q4 2017</th><th>Q1 2018</th><th>Q2 2018</th></tr>
<tr><td>546</td><td>591</td><td>513</td><td>540</td><td>531</td><td>518</td></tr>
</table>

Bereik VVE-peuters per wijk (obv Q2 2018:</td></tr>
</table>

<table>
<tr><th>Vraag-nummer</th><th>Fractie</th><th>Portefeuille-houder</th><th>Pag. MJPB</th><th>Vraag / Antwoord</th></tr>
<tr><td></td><td></td><td></td><td></td><td>
<table>
<tr><th>Wijk</th><th>VVE-peuters op peuteropvang</th></tr>
<tr><td>Q2 2018</td><td></td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Arnhemse Broek</td><td>33</td></tr>
<tr><td>Alteveer/Cranevelt</td><td>3</td></tr>
<tr><td>Burgemeesterskwartier/Hoogkamp</td><td>7</td></tr>
<tr><td>De Laar</td><td>43</td></tr>
<tr><td>Elderveld</td><td>32</td></tr>
<tr><td>Geitenkamp</td><td>20</td></tr>
<tr><td>Klarendal/Velperweg eo</td><td>64</td></tr>
<tr><td>Malburgen</td><td>141</td></tr>
<tr><td>Presikhaaf</td><td>94</td></tr>
<tr><td>Rijkerswoerd</td><td>25</td></tr>
<tr><td>Schuytgraaf</td><td>34</td></tr>
<tr><td>Vredenburg</td><td>22</td></tr>
<tr><td>Totaal</td><td>518</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td>5y</td><td>GL-25</td><td>Martien Louwers</td><td>100-104</td><td>Vraag: “Voor jongeren onder de 27 zonder startkwalificatie of baan wordt extra ingezet op passende leer-werktrajecten” Pagina 100 wordt jongeren tot 23 jaar genoemd vervolgens wordt de leeftijd op pagina 101 verhoogd naar 27. Is hier een discrepantie? Hoeveel is er gereserveerd voor passende leer-werktrajecten? Wie zijn de uitvoerende/begeleidende instanties? Hoeveel kost een traject gemiddeld per individu?

<u>Antwoord:</u> Ad a. Nee, er is hier geen sprake van een discrepantie.</td></tr>
</table>

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				Een startkwalificatie is conform het landelijke beleid het minimale onderwijsniveau dat nodig is om serieus kans te maken op duurzaam geschoold werk. Jongeren tot 23 jaar, zonder een afgeronde opleiding die geldt als startkwalificatie, worden als voortijdig schoolverlater gekenmerkt. Op pagina 100 wordt verwezen naar de lokale uitvoering rondom voortijdig schoolverlaten. Vandaar dat hier de leeftijd van 23 jaar wordt genoemd. Op pagina 101 gaat het niet meer om de lokale uitvoering van voortijdig schoolverlaten, maar om onze verantwoordelijkheid om jongeren die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet perspectief op betaald werk te geven. In aansluiting op de uitvoering van voortijdig schoolverlaten ligt de focus dan minder op het behalen van de startkwalificatie (daar is dan al in geïnvesteerd), maar wordt vooral ingezet op het opdoen van relevante werkvaardigheden en vakvaardigheden (bijv. het behalen van deelcertificaten). Ad b. Er zijn geen specifieke middelen gereserveerd voor passende leer-werktrajecten omdat de hele inzet is gericht op de inkoop van de juiste arbeidsontwikkeltrajecten, ook voor deze specifieke doelgroep. Wij sturen op wat nodig is. Ad c. Er zijn diverse uitvoerende/ begeleidende instanties bij betrokken. De belangrijkste zijn onze uitvoeringspartners Centrum voor Activerend Werk, Scalabor, Leerwerkloket, Werkgeversservicepunt en hun netwerkwerkpartners zoals ROC Rijn IJssel en natuurlijk ook de VSO/PRO scholen. Ad d. De kosten per individu zijn afhankelijk van de aard en de omvang van het traject. Wij betalen maximaal € 500 (incl. btw) per maand voor een arbeidsontwikkeltraject. De meeste arbeidsontwikkeltrajecten hebben een doorlooptijd van 6 maanden.
5z	GL-26	Hans de Vroome	105 (cultuur)	**Vraag:** In 2019 en 2020 wordt in de vorm van proeftuinen door overheden en instellingen op verschillende thema's en in verschillende verbanden samengewerkt. Heeft de gemeente Arnhem hier geld voor gereserveerd en zo ja hoeveel? Waar staan die uitgaven onder vermeld? Voor wie zijn deze proeftuinen 'bedoeld'? Antwoord: Voornemen van de gemeente Arnhem - en ook van de gemeente Nijmegen en provincie Gelderland - is om een budget te reserveren voor proeftuinen. In Arnhem zal dit gebeuren uit bestaande middelen die vallen onder het Taakveld 'Cultuurpresentatie, cultuurproductie, cultuurparticipatie'. Besluitvorming in de colleges dient nog plaats te vinden. Dat is eind oktober voorzien, gekoppeld aan de vaststelling van het regionaal cultuurprofiel Arnhem Nijmegen. Op dit moment zijn de drie overheden - gezamenlijk met beide cultuurnetwerken CNA en CNN - druk doende om het profiel af te ronden zodat dit tijdig vóór 1 november bij de minister van OCW kan worden ingediend. Het budget dat de drie overheden reserveren kan mede ingezet worden voor de vereiste matching van een mogelijke bijdrage van het ministerie van OCW. Op Prinsjesdag is voor proeftuinen in de stedelijke regio's in 2019 en 2020 € 2 miljoen beschikbaar gekomen. Een bijdrage moet aan een aantal voorwaarden voldoen, zowel van het rijk als van de regio. Dit wordt nog nader uitgewerkt.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				De proeftuinen komen voort uit de ambities die zijn geformuleerd in het cultuurprofiel. Ze zijn bedoeld voor instellingen en overheden om te experimenten, te falen en te leren. En ook om waar mogelijk kennis te delen met andere stedelijke regio's in Nederland. Dit ter voorbereiding op de nieuwe landelijke cultuurperiode vanaf 2021.
5aa	GL-27	Roeland van der Zee	114	**Vraag:** '..doen steeds meer jongeren een beroep op jeugdzorg..' Zijn deze hoge kosten het gevolg van volumestijging of prijsstijging, of allebei? Antwoord: Dat steeds meer jongeren een beroep doen op de jeugdzorg heeft zich met name in het afgelopen jaar voorgedaan. Deze toename in het beroep op jeugdzorg is per definitie een volumestijging. De kosten van de jeugdzorg stijgen daarnaast jaarlijks ook door prijsstijgingen, maar deze worden veroorzaakt door stijgingen van salariskosten (CAO) en materiële kosten die plaatsvinden in de sector van de jeugdzorg. De stijgingen in volume en het beroep op de jeugdzorg zoals die zich in Arnhem voordoet, stemmen overeen met de landelijke trends. Arnhem vormt dus hierin geen uitzondering. Ook het onderzoeksbureau CEBEON heeft in een rapport uit 2016 de verwachting uitgesproken dat Arnhem de komende jaren te maken zal krijgen met een inhaaleffect in de jeugdzorg.
5bb	GL-28	Jan van Dellen	120	**Vraag:** Hoe effectief zijn de programma's JOGG en GO? Hoelang worden deze programma's al uitgevoerd en waar? Zijn er om de Arnhemmer fitter en gezonder te krijgen al concrete doelen gesteld? Antwoord: Vooraf De urgentie om de programma's in Arnhem te starten was zeer hoog: het percentage kinderen met overgewicht en obesitas lag hoger dan het landelijk gemiddelde (landelijk gemiddelde 2014: 13% overgewicht/3% obesitas. In Arnhem 2014: 14% overgewicht/4% obesitas). Hoe effectief zijn de programma's JOGG en GO! *Effectiviteit van JOGG*

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				Met JOGG is ingezet op het drinken van water op school, i.p.v. suikerhoudende dranken, op het eten van fruit en groente en op meer bewegen, bijvoorbeeld door hulp van een JOGG-coach (sportbedrijf). De aanpak draagt bij aan een gezondere leefstijl van kinderen JOGG is een collectieve preventieve aanpak, het is geen individuele aanpak (geen individuele interventies), er wordt bijvoorbeeld niet bijgehouden wat het BMI van kinderen voor en tijdens de JOGG aanpak is. Alleen een structurele trend van afname overgewicht kan zichtbaar maken of de inzet werkt, al is een causaal verband niet zuiver te leggen. *Effectiviteit van GO!* Uit de metingen van GO! blijkt dat na twee jaar per saldo 40% van de kinderen een lagere mate van overgewicht heeft bereikt. Van deze groep heeft 9% van de kinderen na twee jaar een normaal gewicht en is in 9% van de gevallen nog sprake van overgewicht. De resterende 22% betreft verschuivingen naar een lichtere mate van obesitas. Ook hier kan nog niet gezegd worden of de daling blijvend is. Hiervoor moeten de kinderen over een langere periode gevolgd worden. <u>Hoelang worden deze programma's al uitgevoerd en waar?</u> De gemeente Arnhem is sinds 2015 JOGG-gemeente. In de periode 2015-2017 zijn in de wijken Malburgen, Arnhemse Broek, Klarendal, Geitenkamp en Presikhaaf alle BSO's en alle basisscholen betrokken bij de JOGG-aanpak. Het programma GO! is in mei 2014 gestart in de wijk Malburgen en in mei 2017 in Presikhaaf. <u>Zijn er om de Arnhemmer fitter en gezonder te krijgen al concrete doelen gesteld?</u> Nee die zijn er nog niet. De doelen worden momenteel uitgewerkt in het programmaplan 'Meer Arnhemmers gezonder en fitter'.
5cc	GL-29	Cathelijne Bouwkamp	120	**Vraag:** Prestatiedoelen: Welke normen worden hier als doel gesteld, Nederlandse of Europese normen? <u>Antwoord:</u> Bij het opstellen van het programma NEMiA 2015 is uitgegaan van de doelen en normen van het SER Energieakkoord 2013: 1,5% energiebesparing per jaar, 14% duurzame energie in 2020 en 16% in 2023. In 2050 moet de energievoorziening geheel verduurzaamd zijn. En van het Gelders Energieakkoord 2015 (bekrachtiging van het SER Energieakkoord). In het Coalitieakkoord 2018-2022 is aangegeven dat de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in het Arnhemse beleid zullen worden verwerkt.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
5dd	GL-30	Cathelijne Bouwkamp	127	**Vraag:** 'De gemeente bereidt zich voor op de invoering van de omgevingswet en zal de benodigde aanpassingen implementeren.' Welke aanpassingen staan er voor 2019 op de rol en liggen we daarmee op schema voor invoering in 2021? Antwoord: In het plan van aanpak Implementatie Omgevingswet dat in juli 2017 door het college vastgesteld is, is voor 2019 een aantal activiteiten geraamd. De invoeringsdatum van de Omgevingswet is echter nadien uitgesteld naar januari 2021. **Welke aanpassingen staan er voor 2019 op de rol?** In een ambtelijke planning die momenteel gebruikt wordt om inzicht en overzicht te krijgen van de reeks van activiteiten die nodig zijn voor de invoering van de omgevingswet begin 2021 staan onder andere de volgende activiteiten op de planning voor 2019: - Opstellen omgevingsvisie - Opstellen plan van aanpak Omgevingsprogramma's* - Pilots omgevingsplannen* - Processen met Ketenpartners uitlijnen* * Deze activiteiten zullen in ieder geval ook na 2019 doorlopen **Liggen we daarmee op schema voor de invoering in 2021** Zoals al in de tekst van deze MJPB aangegeven, moet nog blijken of het huidige plan van aanpak bijstelling behoeft.
5ee	GL-31	Cathelijne Bouwkamp	155	**Vraag:** 'Er is sprake van toename van het te onderhouden areaal.' Hoe groot is de toename? Waar zit de toename? Welk onderhoudsregime geldt er op de toegenomen gebieden? Antwoord: Dit betreft allerlei inbreidings- en uitbreidingslocaties waarbij de openbare ruimte toeneemt of anders wordt ingericht waardoor de onderhoudsbehoefte toeneemt. Bijvoorbeeld nieuwe wijken in Schuytgraaf, kantoorpanden die worden omgebouwd tot wooneenheden, Jansbeek in het centrum, nieuwe stationsgebied etc. Het onderhoudsregime is afhankelijk van de specifieke plek (zie tabel op blz. 155.)
5ff	GL-32	Cathelijne Bouwkamp	201	**Vraag:** In de tabel wordt aangegeven dat bij het onderdeel R2 (verkeer, vervoer en waterstaat) meer investeringen worden gedaan voor *kunstwerken w.o. viaducten* A325. Deze investering is in 2019 meer dan

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
				200% vergeleken met de jaren 2018, 2020, 2021 en 2022. Waar gaat die investering heen en waarom valt deze investering in 2019 hoger uit dan alle overige jaren? Antwoord: De investeringsplanning wordt zo goed mogelijk afgestemd op de onderhoudsopgave in de stad. De piek in 2019 wordt o.a.veroorzaakt door: Vervangen tegelwerk tunnels Airborneplein, groot onderhoud aan de verkeersviaducten Wagnerlaan en Apeldoornseweg/ Cattepoelseweg en groot onderhoud brug Eldenseweg.
5gg	GL-33	Ronald Paping	-	**Vraag:** Hoe zijn de Klijnsma-gelden (armoede) terug vinden in de begroting? Hoe zijn deze gelden verdeeld voor 2019? Hoe zijn de Klijnsma-gelden afgelopen jaar uitgegeven? Antwoord: Het budget van € 1,1 mln. voor 'Kansrijk Opgroeien' was al in de MJPB 2018-2021 opgenomen. Daarom is dit bestaand beleid en is dit bedrag niet als apart item in de MJPB 2019-2022 terug te vinden. Het budget is verdeeld over de acht wijkprogramma's. In de beantwoording van aanvullende vragen bij Turap 2 2018 is bijgevoegd overzicht van de verwachte realisatie 2018 aan uw raad verstrekt. Het totaalbudget is (zoals hierboven vermeld) verdeeld over de verschillende wijken. Bij de besteding hebben de Teams Leefomgeving besloten diverse initiatieven stedelijk in te zetten. Voor 2019 wordt een voorstel voor besteding gemaakt, een deel hiervan zal bestaan uit structurele bestedingen uit het voorstel van 2018.
6a	SP-1	Jan van Dellen	132	**Vraag:** Te ontvangen het haalbaarheidsonderzoek huisvesting gemeente Arnhem zoals vermeld op p.132 van de concept mjpb incl. financiële doorrekening. Antwoord: Het is de planning om snel na de begrotingsbehandeling een informerende raadbijeenkomst met als thema 'Gemeentelijke Huisvesting' te organiseren. De haalbaarheidsstudie die op 17 februari jl. in het college is besproken krijgt hierin ook een plek, alsmede de visie en de verdere richting (met verdieping) die het college er aan wil geven. Uiteraard kan het rapport, waarin ook een financiële doorrekening per scenario is opgenomen, daarna worden gedeeld.
6b	SP-2	Roeland van der Zee/	135	**Vraag:** Als de 7.796k zoals vermeld op p.135 niet aan de BR tbv aflossing schulden ter verbetering wordt toegevoegd, maar in zijn volle omvang wordt toegevoegd aan het Sociaal Noodfonds wat betekent dat dan voor de robuustheid van het Sociaal Noodfonds (doorkijk) en wat betekent dat voor het weerstandsvermogen en de solvabiliteit van de gemeente Arnhem?

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
		Ronald Paping		Antwoord: Het noodfonds is in 2015 ingesteld vanwege grote onzekerheden over de kostenontwikkelingen binnen de nieuwe zorgtaken van het sociaal domein. De intentie daarbij was dat het noodfonds een tijdelijke en voorlopige voorziening zou zijn om budgettaire fluctuaties op te vangen. In dat opzicht hoeft het noodfonds dus niet structureel op peil te blijven of gehouden te worden. Gelet op het in turap-2 gemelde en verwachte tekort sociaal domein van € 6,4 miljoen in 2018 is waarschijnlijk wel een extra eenmalige toevoeging aan het noodfonds noodzakelijk. Hoe groot deze aanvulling moet zijn, is afhankelijk van het definitieve financiële resultaat sociaal domein van 2018. Wij hopen daarover aan her eind van het jaar meer zekerheid te hebben en zullen u daarover informeren in het toegezegde tussenbericht aan de Raad . Of deze extra toevoeging aan het noodfonds eventueel gedekt wordt uit de voorgenomen toevoeging aan de BR aflossing schuld, maakt voor het weerstandsvermogen en de solvabiliteit van de gemeente niet direct uit. Het is immers een verschuiving tussen twee bestemmingsreserves. Het noodfonds is echter een tijdelijke voorziening met een in principe eindig karakter. Van de nieuwe BR t.b.v. de schuldpositie is het juist de bedoeling dat die structureel is en in omvang toeneemt tot de gemiddelde afschrijvingstermijn van 20 jaar is gehaald. En daarna zal de BR mogen fluctueren met de boekwaarde van de materiële vaste activa op de balans. Een storting in de BR aflossing schuld draagt daardoor meer bij aan de algemene financiële robuustheid van de gemeente dan een storting in de BR Noodfonds.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
7a	CU-1	Ronald Paping	----------	**Vraag:** Gesteld wordt dat de stijgende kosten van de zorg mogelijk leiden tot tekorten en dat het risico dat het Noodfonds niet toereikend is, aanzienlijk is. Dit brengt mij tot de volgende vraag: In hoeverre gaat het ontschotten van zorgsysteem en financieringsstromen van WMO, Jeugdwet, WLZ, ZVW en Participatiewet ten koste van (het verstrekken van) bijzondere bijstand? Antwoord: De WLZ en ZVW zijn geen gemeentelijke budgetten. De WMO en Jeugdwet worden wel ontschot benaderd, dat wil zeggen dat tekorten of overschrijdingen verrekend worden met het Noodfonds. Bijzondere Bijstand is, los van de andere regelingen of wetten, een aparte regeling. Het is een open einde regeling, dat wil zeggen dat als burgers een aanvraag doen die past binnen de regelgeving van Bijzondere Bijstand, dat deze wordt toegekend. Er is geen relatie tussen een toekenning of afwijzing vanuit WMO of Jeugdwet en mogelijke hogere kosten voor Bijzondere Bijstand.
7b	CU-2	Cathelijne Bouwkamp	106 - 107	**Vraag:** In de MJPB wordt op blz. 106 en 107 gesproken over spelen. Daar wordt gesteld dat beleid is gericht op behoud van 10% spelen en dat Mulier instituut e.e.a. heeft geinventariseerd en aanbevelingen heeft gedaan. Bij deze de volgende vragen: - op welk beleid is dit gebaseerd? Zou ik desbetreffende beleidsnota mogen ontvangen? - en/of: is dat dezelfde nota zoals deze is te vinden op: https://www.kenniscentrumsport.nl/publicatie/?nota-ruimte-voor-de-jeugd-spelennota&kb_id=13864? - Zou ik het rapport/aanbevelingen van het Mulier instituut men ontvangen? Antwoord: Dat is inderdaad gebaseerd op de nota ruimte voor de jeugd (2009). De nota gaat uit van voldoende bespeelbare ruimte voor de jeugd. Voor Arnhem is het gemiddelde percentage bespeelbare ruimte berekend in 2012. Dit was en is ongeveer 10 %. Het rapport van het Mulier instituut is nog in concept. Zodra dit definitief is zal dit worden nagestuurd.

Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
8a	D66	Hans de Vroome	102	**Vraag:** Op pagina 102 van de begroting tref ik een post van 817.000 euro "MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP". Dit betreft een verandering in begrote kapitaallasten onderwijshuisvesting, neem ik aan. Ik kan hetzelfde bedrag in het MIP niet terugvinden, en ik zie het ook nergens anders toegelicht worden. Kun jij aangeven wat hier precies gebeurt? Is het een prijsbijstelling? Of een boekhoudtechnisch iets? Of een verschuiving? Antwoord: Voor de onderwijshuisvesting is in de begroting een vast bedrag beschikbaar voor kapitaallasten. Uit deze financiële ruimte moeten alle lasten van nieuwbouw en renovaties van de onderwijshuisvesting worden betaald. Alle nieuwbouw-en renovaties van schoolgebouwen zijn opgenomen in het MIP. Als er wijzigingen zijn in de planning daarvan dan worden die in het nieuwe MIP aangapast. Zo is dit ook in de MJP 2019-2022 gebeurd. Er zijn t.o.v. de MJPB 2018-20121 een aantal schoollocaties naar achteren opgeschoven in de planning. Het gevolg daarvan is dat ook de daarvoor benodigde kapitaallasten opschuiven in de tijd. Het resultaat daarvan is dat er in 2019 een bedrag van € 817.000,= aan kapitaallasten doorschuift van 2019 naar latere jaren. Het geld blijft dus beschikbaar voor onderwijshuisvesting.
8b	D66	Ronald Paping	----------	**Vraag:** Het was altijd de gewoonte in de Turap in een tabel te zetten wat per Issue het structurele deel is. Dat is nu niet gebeurd (?) Voor de voorbereiding van de begrotingsbehandeling zou ik graag horen welk deel van die 6,4 miljoen tekort nu als structureel gezien moet worden, omdat dat niet uit de tekst van de Turap blijkt. Antwoord: Zoals besproken tijdens de meningsvormende en besluitvormende raad is nog niet bekend welk gedeelte incidenteel en structureel is. Voor inzicht in de structurele component van het tekort sociaal domein is het noodzakelijk een goede prognose te maken voor wat betreft de stijgende zorgvraag. Met deze prognose en nadere analyse van de zorgkosten is nu al een start gemaakt. Zoals is toegezegd zal de Raad via een tussenbericht over de analyse van majeure ontwikkelingen in de zorgkosten aan het eind van dit jaar worden geïnformeerd. Naar verwachting zal niet eerder dan in het voorjaar van 2019 op basis van de uitgevoerde prognose en analyse definitief bekend zijn wat de structurele component is in het tekort van het sociaal domein.
8c	D66		Pagina 14 “borgen en verstevigen regionale samenwerking”	Voorgesteld wordt om voor 2018 en 2019 incidenteel middelen in te zetten. Kan je mij aangeven welk gedeelte van die 296.000 dit jaar al uitgegeven is? Antwoord:

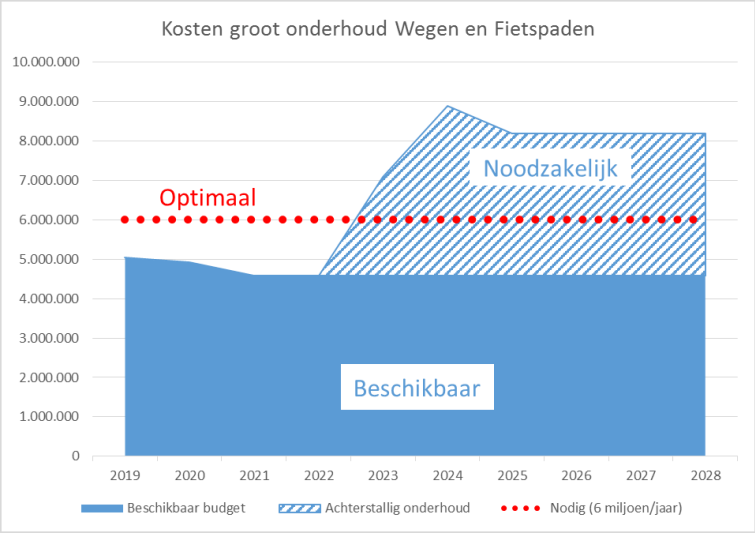
Vraag-nummer	Fractie	Portefeuille-houder	Pag. MJPB	Vraag / Antwoord
8d	D66			Op pagina 15 zien we een beroep op volume ontwikkeling : wegenonderhoud oplopend van euro 465 (- 2019) euro 930 (- 2020) oplopend naar euro 1,4 miljoen euro (!!). (Pagina 156) Ik zou graag een glasheldere onderbouwing ontvangen over dit bedrag. Antwoord: **zie bijlage 1**

Bijlage 1

Toelichting ter beantwoording van technische vraag Wegenonderhoud (D66 - 8d)

Knelpunt groot onderhoud wegen en fietspaden
Vanwege de noodzaak tot bezuinigingen werd de afgelopen jaren de ambitie voor het kwaliteitsniveau voor wegen neerwaarts bijgesteld. Als gevolg daarvan zijn onderhoudsmaatregelen uitgesteld (moment van ingrijpen later) en werden ook minder preventieve maatregelen uitgevoerd. Inmiddels worden nu onderhoudsmaatregelen getroffen op wegen waar sprake is van genoemd uitgesteld groot onderhoud. Daarbij blijkt dat de technische staat van met name asfaltwegen in de praktijk verder is verslechterd dan destijds werd voorzien. De onderhoudsmaatregelen die nu (na uitstel) moeten worden getroffen zijn dan ook ingrijpender en daarmee vaak duurder dan eerder werd aangenomen. Doorwerken met het huidige budget leidt ertoe dat uitstel van noodzakelijke maatregelen langer blijft voortduren, waardoor in de toekomst weer extra meerkosten dreigen te ontstaan. We zien dan ook dat het budget onvoldoende is om wegen duurzaam op het gewenste kwaliteitsniveau te (onder)houden.

Deze grafiek geeft aan wat bij benadering de financiële gevolgen zijn indien het groot onderhoud de komende 4 jaren wordt beperkt tot maatregelen die mogelijk zijn binnen het beschikbare budget (het blauwe vlak). Er zal dan in toenemende mate sprake zijn van achterstallig onderhoud, dat in de daarop volgende jaren onvermijdelijk tot meerkosten zal leiden (het blauw gearceerde vlak)[1]. De rode lijn geeft aan bij welk jaarlijks onderhoudsbudget het ontstaan van onderhoudsachterstanden wordt voorkomen, en de gemiddelde kosten per jaar over een langere termijn bezien het laagst zijn ('optimaal'). Over een periode van 10 jaren worden door de tijdige inzet van extra middelen per saldo meerkosten tot een bedrag van circa €8 miljoen vermeden[2].

Voorgesteld wordt het budget voor groot onderhoud te verhogen tot €6 miljoen per jaar, zodat oplopende onderhoudsachterstanden en daarmee onevenredig hogere meerkosten worden voorkomen. In de begroting ontstaat hierdoor een knelpunt van een bedrag van €1 miljoen oplopend tot €1,4 miljoen structureel per jaar.

	2019	2020	2021	2022
Extra kosten groot onderhoud wegen en fietspaden	965.000	1.085.000	1.415.000	1.415.000

[1] Hierbij is er vanuit gegaan dat opgelopen onderhoudsachterstanden dan van dien aard zullen zijn (onderhoudsconditie D) dat zij steeds binnen 2 jaren moeten worden weggewerkt.
[2] Bij handhaving van het beschikbare budget, bedragen de kosten voor de komende 10 jaren (beschikbaar + noodzakelijk) circa €68 miljoen. Door nu extra maatregelen te nemen worden meer ingrijpende maatregelen om onderhoudsachterstanden weg te werken voorkomen, en bedragen de kosten naar verwachting circa €60 miljoen ('optimaal').

Overzicht mondelinge vragen 10 oktober 2018

https://ris.ibabs.eu/raad-arnhem/meeting/100097077/0d3c330e-e36b-45c1-af4d-3f55c291a501/

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **293226**

Onderwerp: Ontwerp MJPB 2019-2022

Voorstel

1. De ontwerp-MJPB vast te stellen

Inleiding

Voor u ligt de ontwerp MJPB 2019-2022. Zowel op inhoud als op de financiële kaders is vooral de in het coalitieakkoord geschetste lijn gevolgd. De begroting bevat hierdoor veel nieuws, maar toont ook tegelijk de nodige continuïteit.

De voorliggende begroting kent in de eerste twee jaren nadelige saldi. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

De indeling van de begroting is gebaseerd op de drie pijlers: de veranderopgaven, stedelijke programma's en de wijkprogramma's. De veranderopgave duurzame stad wordt in deze begroting vervangen door de veranderopgave Klimaat en energie.
De gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is echter om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Hoewel er met deze begroting stappen zijn gezet, kunnen de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder worden vergroot.

In lijn met de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, waarin is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven, zijn de programma's in deze begroting allemaal opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen:
- wat willen we bereiken
- wat gaan we ervoor doen
- wat mag het kosten

Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed als mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper op te stellen.

Door uw raad is bij de behandeling van de jaarstukken gevraagd om bij de begroting te komen met een versimpelde weergave van de begroting. Aan deze begroting is dan ook een begroting in 1 oogopslag toegevoegd.

Gemeente Arnhem

In de volgende begrotingen moeten de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder worden geformuleerd. Ook de koppeling met middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer. Dit is een (meerjarig) proces, waarmee al is gestart. Gezamenlijk met alle betrokkenen zal dit worden gerealiseerd.

Financieel gezien heeft de in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' hebben voor Arnhem geresulteerd in een gunstiger financiële positie.

De kengetallen rondom solvabiliteit en weerstandsvermogen zijn verder verbeterd. Zelfs weer verder dan voorzien in het coalitieakkoord. Een verbetering hiervan leidt ertoe dat Arnhem tegen een stootje kan en dat onvoorziene ontwikkelingen (in elk geval tijdelijk) kunnen worden opvangen. Op deze manier is er tijd om meer structurele maatregelen voor deze onvoorziene ontwikkelingen voor te bereiden. Dit zal ook nodig zijn.

Zo is bekend dat jaarlijks wordt ingeteerd op de omvang van het Noodfonds Sociaal domein. Recente inzichten laten zien dat naar verwachting de volume-en prijsontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn wederom op hogere niveaus uitkomen. Deze inzichten worden op dit moment bestudeerd. In het najaar, in de aanloop naar de volgende perspectiefnota, is de structurele doorwerking daarvan geanalyseerd alsmede de gevolgen voor de uitputting van het Noodfonds. Het Noodfonds is namelijk eindig. Er moet dus voor gezorgd worden dat de ontwikkeling van de reserves enerzijds en de vraagstukken binnen de exploitatie anderzijds in samenhang bezien blijven worden.

In deze begroting is terug te zien dat er fors wordt geïnvesteerd in thema's zoals duurzaamheid, armoede, werk, veiligheid en inclusie. Keerzijde van een gunstig economisch tij is dat de uitgaven die we moeten doen ook steeds hoger worden. Het is koffiedik kijken of de getroffen maatregelen voor prijs- en volumeontwikkelingen in deze begroting afdoende zijn om de steeds duurder wordende investeringen en ontwikkelingen in het sociaal domein te kunnen blijven betalen. De komende periode zal dan ook nader bekeken moeten worden hoe in de toekomst met deze verwachte, maar nog moeilijk in te schatten kostenstijgingen, moet worden omgegaan.

Beoogd effect

Het beleids-en het financiële kader van de gemeente Arnhem voor het jaar 2019 definitief en voor de volgende drie jaren indicatief vast te stellen.

Argumenten

1.1 Dan kan de provincie Gelderland tijdig een begroting worden aangeboden, die voldoet aan de wettelijke vereisten

Voor u ligt een MJPB 2019-2022 met in de eerste twee jaren nadelige saldi en vanaf 2021 voordelige saldi.

Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

In de volgende tabel is samengevat weergegeven hoe de meerjarenprogramma begroting (MJPB) 2019 - 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting. In hoofdstuk 2 van de ontwerp-MJPB 2019-2022 worden de betreffende posten met uitzondering van de uitgangspositie (stand van begroting 2018-2022) verder uitgewerkt en toegelicht.

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

Door uw raad is bij de behandeling van de jaarstukken gevraagd om bij de begroting te komen met een versimpelde weergave van de begroting. Aan deze begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Het betreft hier een eerste resultaat, dat binnen het korte tijdsbestek en met de beperkte mogelijkheden die er waren is gerealiseerd. In navolgende cyclusdocumenten wordt hier verder uitwerking aan gegeven. De infographic is zowel op de homepage van de website begroting.arnhem.nl als in het boekwerk Ontwerp MJPB 2019-2022 te zien.

1.2 Uw raad extra informatie te verstrekken over de taakvelden door deze op de begrotingswebsite te publiceren.
U stelt de begroting vast op programmaniveau. Om meer inzicht in de begroting te hebben is er op de begrotingswebsite een uitwerking opgenomen van de taakvelden.

De steeds verdere doorontwikkeling van de BBV en de nadere specificering van de taakvelden en subtaakvelden heeft erin geresulteerd, dat geconstateerd is dat enkele taakveldonderdelen op grond van de beleidsinhoudelijk definitie van de BBV op de verkeerde plaats in de begroting waren gepresenteerd. Deze taakveldonderdelen zijn geplaatst onder de juiste programma's, waardoor wordt aangesloten bij de landelijke vergelijkbaarheid qua taakvelden en prestatie-indicatoren. Er zijn geen budgettaire gevolgen voor de totale begroting

Kanttekeningen en risico's

1.1

Met de voor liggende begroting voldoen we aan de voorwaarden voor repressief provinciaal toezicht. De begroting is in de eerste jaarschijf niet evenwicht. Echter doordat de laatste jaarschijf wel in evenwicht is kan er toch in aanmerking worden gekomen voor repressief (de minst belasten vorm van toezicht) provinciaal toezicht.

Financiën

Kortheidshalve verwijzen wij u naar de ontwerp-MJPB 2019-2022

Uitvoering

Uitvoering van de vastgestelde meerjarenprogrammabegroting is aan het college van burgemeester en wethouders en de haar ondersteunende organisatie. Over de realisatie wordt zoals gebruikelijk in Arnhem gerapporteerd middels Turaps (tussenrapportages) en uiteraard zoals wettelijk verplicht door middel van een Jaarverslag en een Jaarrekening. Tussentijdse voorstellen voor wijziging van de begroting worden aan u voorgelegd. Aldus zijn uitvoering en evaluatie van de Meerjarenprogramma¬begroting geborgd

Communicatie

De MJPB 2019-2022 wordt evenals vorig jaar ook in de vorm van een webbegroting gepresenteerd. Via een link op de website www.arnhem.nl wordt u doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl

Op deze webbegroting treft u meer informatie aan, dan in de door u vast te stellen Ontwerp-MJPB 2019-2022. U treft hier onder andere informatie aan over de taakvelden.
Na vaststelling van de ontwerp MJPB 2019-2022 wordt deze aan de toezichthouder op de Besluitvorming gemeentefinanciën, de Provincie Gelderland aangeboden.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Raadsvoorstel
- Ontwerp MJPB 2019-2022

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
-

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 293226

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 293226;

gelet op artikel 190 van de Gemeentewet en artikel 191 van de Gemeentwet;

besluit:

1. De ontwerp MJPB 2019-2022 vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

MJPB 2019-2022

GEMEENTE Arnhem

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2019 - 2022

Begroting 2019 in één oogopslag

GEMEENTE Arnhem

Hoe komt de gemeente aan haar geld?

Totaal inkomsten
€ 728 miljoen

Het rijk | ***Reserves*** | ***Overige inkomsten*** | ***Lokale heffingen***

Van het rijk	€ 509 miljoen
Uit reserves	€ 4 miljoen
Uit overige inkomsten	€ 106 miljoen
Van lokale heffingen	€ 109 miljoen

Toeristenbelasting € 2 p.p. per nacht
Nieuw in 2019

Woonlasten in 2019

De waarde van een gemiddelde koopwoning is € 191.870

Huurwoning € 331

Koopwoning	
OZB	€ 338
Riool	€ 172
Afval	€ 245
Totaal per jaar	€ 755

Waar geeft de gemeente haar geld aan uit?

Totaal uitgaven
€ 728 miljoen

Programma's | ***Wijken***

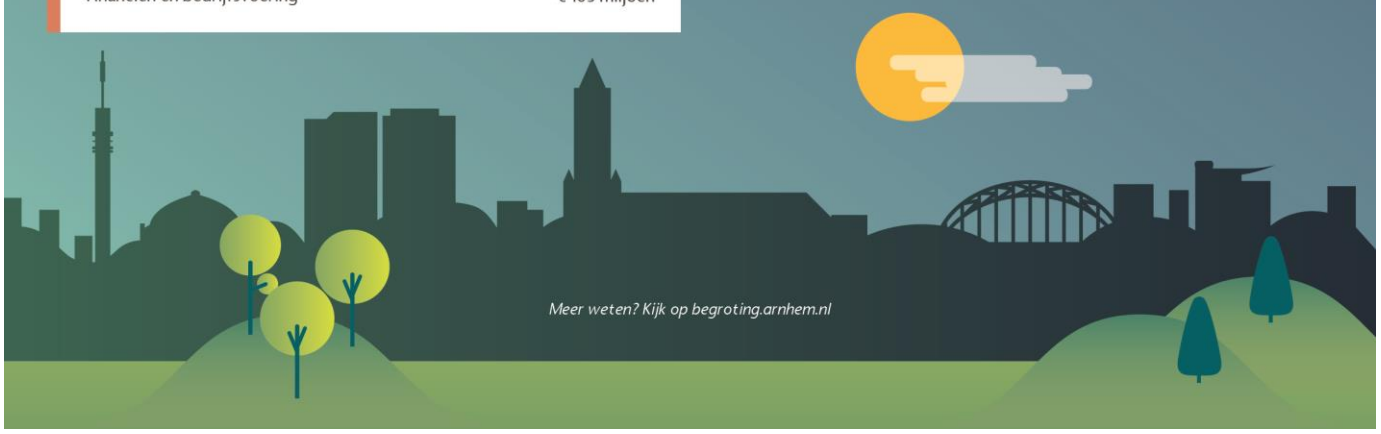
Veranderopgaven

De dienstverlening van de gemeente Arnhem wordt doorlopend aangepast aan de eisen en verwachtingen die inwoners en bedrijven hebben. Daarvoor zet de gemeente Arnhem Veranderopgaven in, deze zijn van tijdelijke aard. De Veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's. Ook de activiteiten in de wijken dragen bij aan de Veranderopgaven.

Er zijn vijf Veranderopgaven: ***Vitale Economie Arnhem-Nijmegen, Klimaat en Energie, Doorbraak naar Werk, Zorg Dichterbij*** en ***Inclusief Arnhem.***

Stedelijke programma's	€ 514 miljoen
Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	€ 13 miljoen
Veiligheid	€ 15 miljoen
Verkeer, vervoer en waterstaat	€ 23 miljoen
Economie	€ 6 miljoen
Educatie	€ 17 miljoen
Cultuur, recreatie en sport	€ 52 miljoen
Participatie en maatschappelijke ondersteuning	€ 216 miljoen
Gezondheid en Milieu	€ 31 miljoen
Wonen en Ruimte	€ 39 miljoen
Financien en bedrijfsvoering	€ 103 miljoen

Wijken	€ 214 miljoen
Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek	€ 33 miljoen
Noordwest	€ 28 miljoen
Noordoost	€ 24 miljoen
Presikhaaf	€ 24 miljoen
Malburgen	€ 37 miljoen
Schuytgraaf/Elderveld	€ 22 miljoen
De Laar/Elden	€ 17 miljoen
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg	€ 27 miljoen

Meer weten? Kijk op begroting.arnhem.nl

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID EN FINANCIEEL KADER 1

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid 2
2 Ontwikkelingen in het financiële kader 4

DEEL 2 BELEIDSBEGROTING 22

VERANDEROPGAVEN (V) 23
V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen 24
V02 Klimaat en energie 26
V03 Doorbraak naar werk 28
V04 Zorg dichterbij 30
V05 Inclusief Arnhem 32

WIJKPROGRAMMA'S (W) 35
W 1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek 39
W 2 Noordwest 44
W 3 Noordoost 49
W 4 Presikhaaf 54
W 5 Malburgen 59
W 6 Schuytgraaf/Elderveld 64
W 7 De Laar/Elden 68
W 8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg 72

PROGRAMMA'S STAD (R) 76
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening 79
R1 Veiligheid 84
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat 89
R3 Economie 95
R4 Educatie 100
R5 Cultuur, recreatie en sport 105
R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning 111
R7 Gezondheid en Milieu 120
R8 Wonen en Ruimte 126
R9 Financiën en bedrijfsvoering 131

PARAGRAFEN 138
1 Lokale heffingen 139
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 143
3 Onderhoud kapitaalgoederen 155
4 Financiering 165
5 Bedrijfsvoering 170
6 Verbonden partijen 174
7 Grondbeleid 191
8 Investeringen 195
9 Subsidies 203

OVERIG PROGRAMMAPLAN 207

DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING 209

Overzicht van baten en lasten per programma 210
Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten 216
Geprognosticeerde balansen 218
EMU-saldo 2019 224
Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld 226
Overzicht taakvelden per programma (lasten) 232
Overzicht taakvelden per programma (baten) 234
Mutaties meicirculaire 236

BIJLAGEN 238

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling 239
Bijlage 2 Overzicht lokale heffingen 241
Bijlage 3 Verplichte prestatie-indicatoren BBV 242
Bijlage 4 Afkortingenlijst 243
Bijlage 5 Begrippenlijst 246

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID EN FINANCIEEL KADER

DEEL 1 bestaat uit:

1. Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

2. Ontwikkelingen in het financiële kader

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

1.1 Inleiding

'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad.' Zo begint het Coalitieakkoord 2018-2022. De koers in dit akkoord is richtinggevend voor deze meerjarenprogrammabegroting 2019-2022.
Deze koers is in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid; overheid, onderwijs en ondernemers; zorg en welzijn; armoede en schulden; inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig; wonen; groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: levendige en leefbare wijken; veiligheid; vitale lokale en regionale economie; bereikbare en aantrekkelijke stad; cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties; gemeentefinanciën en belastingen.

Financieel gezien heeft de in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord "vertrouwen in de toekomst" hebben voor Arnhem geresulteerd in ruimte om de stad nog mooier te maken. Er wordt een verdere invulling gegeven aan de voornemens uit het Coalitieakkoord.

De begroting van 2019 steunt op drie pijlers: de veranderopgaven, stedelijke programma's en de wijkprogramma's. Daardoor is in deze begroting de continuïteit gewaarborgd.
De gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is echter om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Hoewel er met deze begroting stappen zijn gezet, kunnen de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder worden vergroot.

In lijn met de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, waarin is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven, zijn de programma's in deze begroting allemaal opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen:

- wat willen we bereiken
- wat gaan we ervoor doen
- wat mag het kosten

Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed als mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper op te stellen.

In de volgende begrotingen moeten de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder worden geformuleerd. Ook de koppeling met middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer. Dit is een (meerjarig) proces, waarmee al is gestart. Gezamenlijk met alle betrokkenen zal dit worden gerealiseerd.

1.2 Opbouw MJPB

De MJPB is opgebouwd uit vijf onderdelen:

Vijf veranderopgaven (V)

De gemeente moet zich doorlopend blijven aanpassen aan de eisen en verwachtingen die inwoners en bedrijven aan haar stellen. Veranderopgaven zijn tijdelijk en kunnen zelf ook steeds worden aangepast Momenteel heeft de gemeente vijf veranderopgaven:
1. Vitale economie Arnhem- Nijmegen - Een aantrekkelijke stad nodigt mensen uit om er te wonen, te werken en te recreëren. Daar is een gezonde economie voor nodig. Dat is niet iets dat Arnhem alleen kan doen, daarvoor is samenwerking binnen de regio Arnhem-Nijmegen nodig.
2. Klimaat en energie - We willen niet meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, maar uitsluitend van duurzame energiebronnen. Dat is de noodzakelijke inzet van de energietransitie. Die energietransitie vindt heel lokaal plaats, bij iedere inwoner. Voor Arnhem is dit daarmee een belangrijk thema.
3. Doorbraak naar werk - Te vaak blijven mensen zonder betaald werk aan de kant staan. Hoe langer dat duurt, hoe kleiner de kans op nieuw werk. We willen niemand structureel uitsluiten en zoveel mogelijk inwoners aan werk helpen. Een samenleving die structureel mensen uitsluit is niet houdbaar. Dit vraagt om een doorbraak op de arbeidsmarkt en op individueel niveau.
4. Zorg dichterbij - Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. We luisteren naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen moet de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie.
5. Inclusief Arnhem - Een beperking, je geaardheid of je afkomst mag niet uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan.

Acht wijkprogramma's (W)
Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Malburgen, Rijkerswoerd/Kronenburg/Vredenburg, Elden/De Laar en Schuytgraaf/Elderveld. Het Coalitieakkoord zet 'Van Wijken Weten', onverkort door. De ervaring die afgelopen jaren met 'Van Wijken Weten' is opgedaan (burgerparticipatie) wordt momenteel uitgewerkt naar praktische handvatten. Waar eerst vooral vrij besteedbare middelen werden aangewend om tot nieuwe activiteiten te komen, wordt de komende tijd in overleg met de inwoner veel meer gewerkt met bestaande budgetten, zonder dat telkens nieuw geld nodig is.
De wijkprogramma's bestaan uit de opgave zoals die uit de wijken worden opgehaald.
Binnen de wijken wordt daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd aan de hierboven genoemde veranderopgaven. Ook de integrale benadering tussen alle doelen die de gemeente stelt in de wijk is een belangrijke opgave van de teams Leefomgeving. In de wijkprogramma's zijn ook de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen.

Tien stedelijke programma's (R)
In de stedelijke programma's zijn de doelen, inspanningen, beleidskaders, de taken en de daarbij behorende budgetten op stedelijk niveau opgenomen. Denk daarbij aan onderhoud van wijken, wegen en straten, cultuur en sport of onderwijshuisvesting. Binnen de programma's wordt gewerkt aan de reguliere doelen uit de beleidsplannen, en wordt tegelijk ingezet op de doelen vanuit de veranderopgaven.

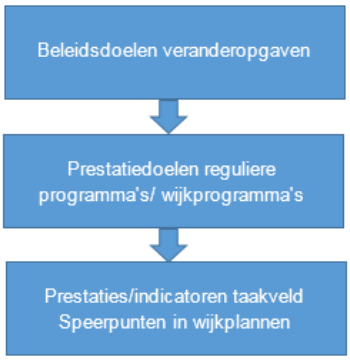
De taakvelden die vallen onder de reguliere programma's zijn niet in het boekwerk van de MJPB 2019-2022 opgenomen. Deze zijn wel ter informatie opgenomen op www.begroting.arnhem.nl.

Tussen de veranderopgaven, de wijkprogramma's en de stedelijke programma's zit veel samenhang. In de stedelijke programma's en de wijkprogramma's wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelstellingen van de veranderopgaven. De budgetten van de veranderopgaven bevinden zich ook binnen deze programma's.

Negen paragrafen
De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Er worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. Een deel van de paragrafen zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

De financiële begroting
In dit onderdeel wordt ingegaan op:
- Ontwikkelingen in het financieel kader;
- Mutaties meicirculaire van het gemeentefonds;
- Financiële begroting met de financiële tabellen;
- Overig programmaplan.

1.3 Arnhemse doelenboom
In de MJPB is ten behoeve van de inzichtelijkheid in en de meetbaarheid van het Arnhemse beleid de Arnhemse doelenboom opgenomen. Als basis van de doelenboom zijn de doelen van de veranderopgaven genomen. De doelenboom binnen de veranderopgaven en de programma's wordt zo nodig jaarlijks bijgesteld. De doelenboom is als volgt opgebouwd:

Elke veranderopgave kent een aantal strategische beleidsdoelen. Deze strategische beleidsdoelen worden in de MJPB meer concreet vertaald in:
- Prestatiedoelen in de stedelijke programma's
- Prestatiedoelen in de wijkprogramma's

Vervolgens worden de prestatiedoelen in de reguliere programma's vertaald naar concrete prestaties en/of indicatoren per taakveld.

De prestatiedoelen in de wijkprogramma's worden verder uitgewerkt in de plannen van de wijken. In deze wijkplannen worden de speerpunten in de wijken concreet vermeld. Deze zijn dan ook niet in de MJPB opgenomen.

1.4 Resultaat raadsbehandeling

Aangenomen amendementen
Eventuele aangenomen amendementen worden in de MJPB 2019-2022 verwerkt als het raadsbesluit bekend is.

Aangenomen moties
Eventuele aangenomen moties worden in de MJPB 2019-2022 vermeld als het raadsbesluit bekend is.

2 Ontwikkelingen in het financiële kader

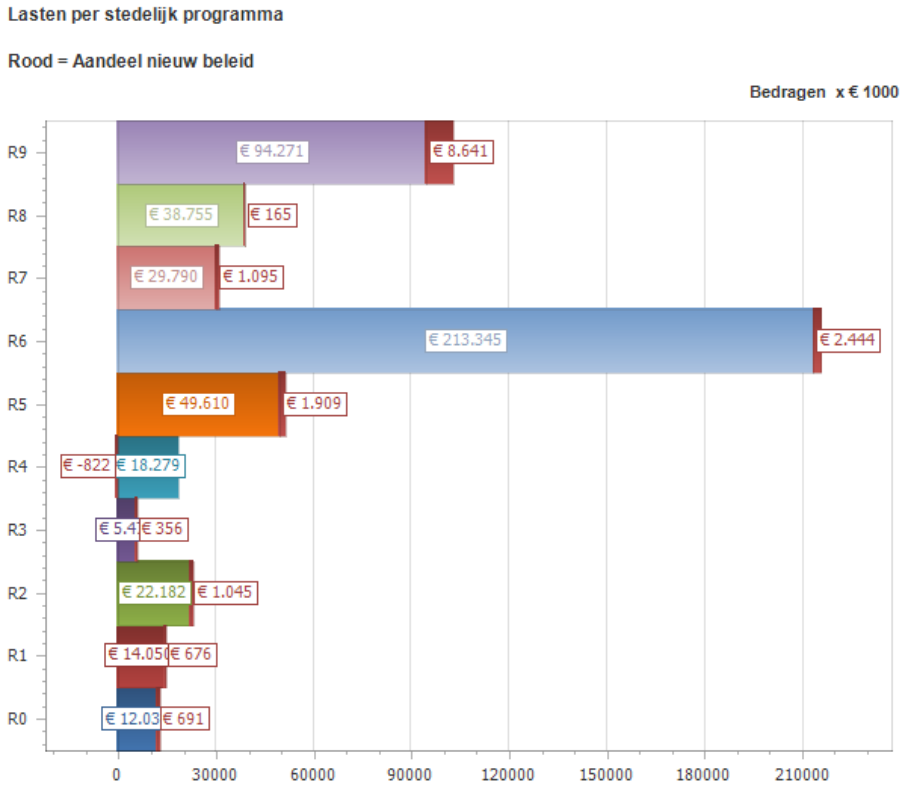
2.1 Inleiding

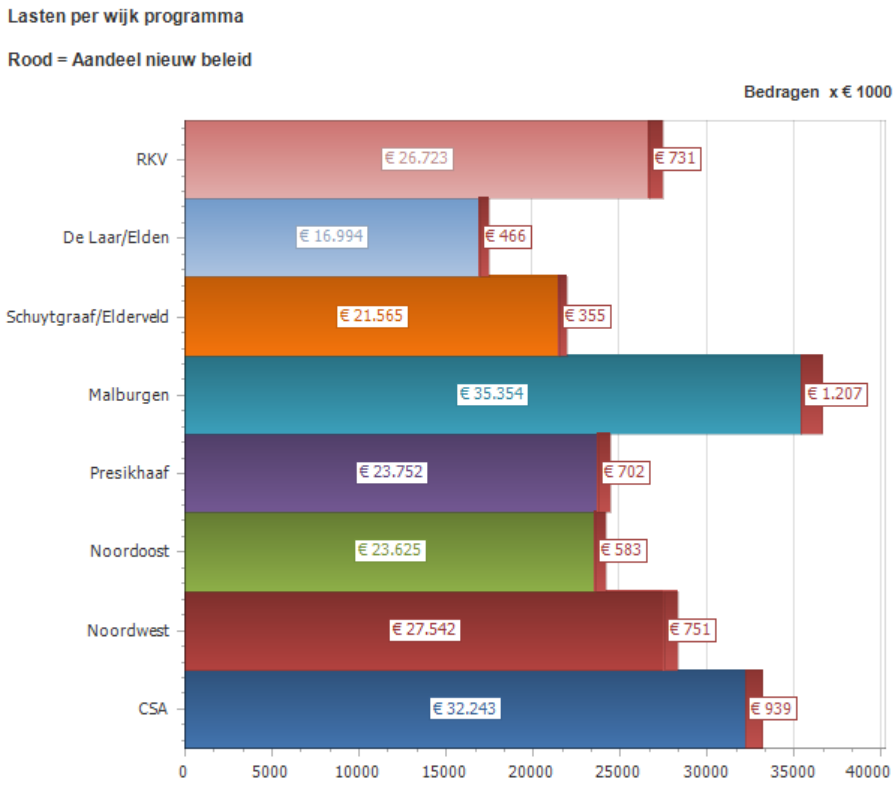
De meerjarenprogrammabegroting 2019-2022 is de eerste van deze nieuwe bestuursperiode. Ze bevat veel nieuws, maar toont tegelijk ook de nodige continuïteit. Financieel gezien heeft de zich in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' hebben voor Arnhem geresulteerd in een gunstiger financiële positie.

In het Regeerakkoord staan veel doelstellingen die in samenwerking met medeoverheden behaald moeten worden. De gevolgen van de klimaatverandering, het tekort aan betaalbare woningen, de toenemende problematische schulden en het behoud van de leefbaarheid in de stad zijn belangrijke opgaven in het Interbestuurlijk Programma (IBP), maar waar ook in het Coalitieakkoord en met deze begroting fors op wordt ingezet. Het zijn opgaven die zich niet beperken tot de grenzen van een gemeente of regio of een bepaald beleidsterrein. Er moet hiervoor worden samengewerkt met andere overheden, partners en inwoners.
Hierbij zal zeker ook gekeken worden naar de ervaringen opgedaan met burgerparticipatie door Van Wijken Weten.

'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad' en moet dat ook blijven. Deze begroting geeft een verdere invulling aan de voornemens uit het Coalitieakkoord. Hierbij wordt gestreefd naar een financiële solide positie. Zoals ook blijkt uit de paragraaf weerstandsvermogen zijn de kengetallen rondom solvabiliteit en weerstandsvermogen verder verbeterd. Zelfs weer verder dan voorzien in het Coalitieakkoord. Een verbetering hiervan leidt ertoe dat Arnhem tegen een stootje kan en dat onvoorziene ontwikkelingen (in elk geval tijdelijk) kunnen worden opvangen. Op deze manier is er tijd om meer structurele maatregelen te ontwikkelen. Dit zal ook nodig zijn.
Zo is bekend dat jaarlijks wordt ingeteerd op de omvang van het Noodfonds Sociaal domein. Recente inzichten laten ook dit jaar laten zien dat naar verwachting de volume en prijsontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn wederom op hogere niveaus uitkomen. Deze inzichten worden op dit moment bestudeerd. In het najaar, in de aanloop naar de volgende perspectiefnota, is de structurele doorwerking daarvan geanalyseerd alsmede de gevolgen voor de uitputting van het Noodfonds. Het Noodfonds is namelijk eindig. Er moet dus voor worden gezorgd dat de ontwikkeling van de reserves enerzijds en de vraagstukken binnen de exploitatie anderzijds in samenhang bezien blijven worden.

Door het gunstigere economische tij is er ruimte ontstaan om de stad nog mooier te maken. In deze begroting is terug te zien dat er fors wordt geïnvesteerd in thema's zoals duurzaamheid, armoede, werk, veiligheid en inclusie. Onderstaande grafieken laten per stedelijk- en wijkprogramma in de begroting zien, hoe er financieel op wordt ingezet. In dit hoofdstuk en in de programma's wordt dit nader toegelicht.

Keerzijde van een gunstiger economisch tij is dat de uitgaven die we moeten doen ook steeds hoger worden. Er zal hierdoor druk ontstaan op bijvoorbeeld de reeds geprogrammeerde investeringen. Het is koffiedik kijken of de getroffen maatregelen voor prijs- en volumeontwikkelingen in deze begroting afdoende zijn om de steeds duurder wordende investeringen te kunnen blijven betalen. De komende periode zal dan ook nader bekeken worden hoe in de toekomst met deze verwachte, maar nog moeilijk in te schatten kostenstijgingen, moet worden omgegaan.

In onderstaande tabel is samengevat weergegeven hoe de meerjarenbegroting 2019 - 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting.

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

De begroting kent in de eerste twee jaren nadelige saldi. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi.
Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het Coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

Reëel en structureel sluitende begroting

Naast een reëel sluitende begroting, dient de (meerjaren)begroting ook structureel sluitend te zijn. Dit is het geval wanneer de structurele lasten in de begroting voor 2019 volledig worden gedekt door structurele baten of aannemelijk is gemaakt dat dit structurele evenwicht in de meerjarenbegroting (uiterlijk 2022) weer tot stand wordt gebracht. Uit het in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (in de stresstest) opgenomen kengetal structurele exploitatieruimte blijkt dat vanaf 2020 wordt voldaan aan een structureel evenwicht

4. Structurele exploitatieruimte		begr. 2019	mjr. 2020	mjr. 2021	mjr. 2022
	Bedragen x € 1.000				
A	Totale structurele lasten	705.910	709.207	692.107	684.749
B	Totale structurele baten	704.521	712.006	704.282	695.005
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	22.523	20.404	18.658	18.983
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	20.049	18.880	15.012	15.604
E	Totale baten	723.645	731.130	723.406	714.130
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/E x 100%	**-1%**	**0%**	**1%**	**1%**

2.2 Gemeentefonds

In deze MJPB is de prognose van het gemeentefonds verwerkt, zoals volgt uit de doorrekening van de meicirculaire 2018. De provincie beoordeelt de begroting op reëel en structureel evenwicht en dat er - voor wat betreft de algemene uitkering uit het gemeentefonds - tenminste uitgegaan moet worden van de meicirculaire (2018) en de daarin opgenomen uitkeringsfactoren. De meicirculaire geeft een vertaling van de Voorjaarsnota van het Rijk. Ten opzichte van de berekening in het Coalitieakkoord leidt de meicirculaire tot een aantal majeure effecten:

- een lichte stijging van het accres in 2018 (met een structurele doorwerking);
- een daling van het accres in de jaren 2019-2022 oplopend naar € 400 miljoen landelijk;
- het niet meer meerjarig inramen van de verwachte ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds;
- de overheveling vanaf 2019 van (een groot deel van) de integratieuitkering Sociaal Domein naar de algemene uitkering, waardoor deze voortaan meeloopt in de trap-op-trap-af systematiek.

In deze MJPB zijn deze effecten vertaald naar het financiële beeld voor Arnhem. Per saldo leidt dit voor Arnhem tot een enigszins gunstiger financieel beeld dan waarmee in het Coalitieakkoord rekening is gehouden. Bij het Coalitieakkoord was al grotendeels rekening gehouden met het niet inramen van de verwachte meerjarige ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds. Bij de doorrekening van het gemeentefonds voor deze MJPB hebben we de verwachte ruimte onder het plafond in zijn geheel niet meegenomen, waarmee we voor een behoedzame lijn kiezen.

De MJPB wordt in constante prijzen geraamd. Dit betekent dat de nominale indexatie voor het eerste jaar 2019 structureel en constant wordt doorgetrokken naar de jaren 2020 en verder. Het rijk rekent met de uitkeringsfactoren voor het gemeentefonds in lopende prijzen (dus een oplopende reeks voor de nominale indexatie). Vanaf 2020 hebben we dit dan ook gedefleerd met de prijsmutatie BBP, wat een officieel indexcijfer is van het CBS.

De meerjarige daling van het accres uit de meicirculaire leidt natuurlijk ook voor Arnhem tot een nadeel, maar dit wordt meer dan gecompenseerd door de effecten van de overheveling van de integratieuitkering sociaal domein naar de algemene uitkering. Ook is met deze meicirculaire de loon- en prijsbijstelling over het sociaal domein (tranche 2018) verwerkt en deze kent een structurele doorwerking naar latere jaren

2.2.1 Taakmutaties

Daarnaast is een beperkt aantal taakmutaties doorgevoerd. Voor zover deze taakmutaties leiden tot wijzigingen in de verwachte lasten op de beleidsvelden, worden deze ook doorgezet naar de beleidsvelden.

In het overzicht mutaties meicirculaire worden de wijzigingen van het gemeentefonds als gevolg van taakmutaties en nieuwe of gewijzigde decentralisatie- en integratie-uitkeringen toegelicht. Per mutatie is aangegeven in hoeverre deze met de verschillende beleidsvelden worden verrekend.

In de volgende tabel wordt een overzicht gepresenteerd over de ontwikkeling van het gemeentefonds op basis van de meicirculaire.

Gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkeling gemeentefonds meicirculaire	20.663	23.604	25.467	27.330
Doorgeven nieuwe en wijzigingen in decentralisatieUitkeringen (DU) aan het beleidsveld	-3.447	-3.635	-3.231	-3.231
Totaal ontwikkeling gemeentefonds	*17.216*	*19.969*	*22.236*	*24.099*
Totaal gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	**17.216**	**19.969**	**22.236**	**24.099**

2.3 Beleidsontwikkelingen

De in het Coalitieakkoord uitgezette koers is richtinggevend voor deze meerjarenprogrammabegroting 2019-2022.
Deze koers is in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid; overheid, onderwijs en ondernemers; zorg en welzijn; armoede en schulden; inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig; wonen; groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: levendige en leefbare wijken; veiligheid; vitale lokale en regionale economie; bereikbare en aantrekkelijke stad; cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties; gemeentefinanciën en belastingen.

Beleidsontwikkelingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Totaal beleidsontwikkelingen	*-13.551*	*-9.649*	*-8.532*	*-9.628*
Totaal gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	**-13.551**	**-9.649**	**-8.532**	**-9.628**

In de volgende paragrafen worden per onderwerp de financiële ontwikkelingen ten opzichte van de vorige MJPB geschetst.

2.3.1 Meedoen in een sociale Arnhem

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot werkgelegenheid, overheid, onderwijs en ondernemers, zorg en welzijn, armoede en schulden en inclusie weergegeven.

Meedoen in een socialer Arnhem	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Werk-Investeringsfonds	-2.500	0	0	0
Schulden signaleren en voorkomen	-250	-250	-250	-250
Armoedebudget op peil brengen	-400	-400	-400	-400
Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	-761	-761	-761	-761
Inclusief Arnhem	-100	-100	-100	-100
Maatwerkvervoer	-400	-400	-400	-400
Sociale Bank Gelderland Centraal	-350	-350	-350	-350
Aanvullende maatregelen tbv tekort beschermingsbewind	-250	0	0	0
Beschermingsbewind, nog in te vullen taakstelling	-170	-482	-500	-500
Invulling: Onttrekking BR Taakmutaties GF	170	482	0	0
Nog in te vullen Beschermingsbewind vanaf 2021	0	0	500	500
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-5.011*	*-2.261*	*-2.261*	*-2.261*
Onderwijsachterstandenbeleid	-895	-790	-685	-581
Overgang RBL naar MGR (correctie begroting)	-200	-200	-200	-200
BUIG: onzekerheid uitkeringslasten en baten (risicomelding)	0	0	0	0
Verlagen kader begroting Bijdrage aan Presikhaaf Bedrijven	571	320	24	24
Nog niet meegenomen voordeel Presikhaaf als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor buitengemeenten	433	389	371	438
Kosten gemeentelijke ID-ers	-104	-104	-104	-104
Gratis bewaakte fietsenstallingen	-40	-40	-40	-40
HHT - Nieuwe tarieven Huishoudelijke toelage (vanaf 1-4-2018)	-156	-168	-168	-168
HHT - begroting nieuwe jaarschijf vanaf 2021	0	0	-400	-400
Tarieven jeugdbescherming	-80	-80	-80	-80
Totaal	*-471*	*-673*	*-1.282*	*-1.111*
Totaal meedoen in een socialer Arnhem	**-5.482**	**-2.934**	**-3.543**	**-3.372**

Werkinvesteringsfonds (V3/R6)

Er wordt een werkinvesteringsfonds op gericht ter grootte van € 2,5 miljoen. Doelstelling is om de landelijke trend qua uitstroom te volgen en daarnaast in een periode van 4 jaar nog 500 Arnhemmers extra aan werk helpen. Een voorstel voor de wijze van inzet op de veranderopgave Doorbraak naar Werk en daarbij de werking van het werkinvesteringsfonds wordt in het vierde kwartaal separaat aan de raad voorgelegd.

Schulden signaleren en voorkomen (R6 en wijken)

Er komt € 250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak ‘Vroeg Eropaf’.

Armoedebudget op peil brengen (R6 en wijken)
Het armoedebudget wordt op peil gebracht, zodat organisaties kunnen doen wat nodig is om armoede aan te pakken. Hiervoor wordt jaarlijks €400.000,- extra budget beschikbaar gesteld.

Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (R6 en wijken)
De bezuiniging van €761.000,- per jaar op de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima wordt ongedaan gemaakt. (Zie ook 2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst)

Inclusief Arnhem (V5)
Aan de veranderopgave 'Inclusief Arnhem' wordt verder invulling geven. Hiervoor zijn middelen vrij gemaakt van €100.000,- per jaar (zie veranderopgave Inclusief Arnhem).

In de financiële doorrekening van de plannen uit het Coalitieakkoord is rekening gehouden met een aantal indertijd ingebrachte mee - en tegenvallers. In deze begroting zijn voor de volgende items, passend binnen het "meedoen in een socialer Arnhem" oplossingen gezocht.

Maatwerkvervoer (R4, R6 en wijken)
Uit de begroting 2018-2022 van de BVO DRAN blijkt dat er op het doelgroepenvervoer sprake is van een aanvullend tekort. Dit wordt veroorzaakt door een te optimistische inschatting van de omvang (uren inzet) van het maatwerkvervoer en een te optimistisch beeld van de te bereiken efficiëntie (bundelingsvoordeel) op het maatwerkvervoer. De lasten zijn hierdoor te laag ingeschat. Dit additionele tekort bedraagt vanaf 2019 € 400.000.

Sociale Bank Centraal Gelderland (R6)
In de raadsbrief van 15 december 2017 (zaaknummer: 206100) is de raad geïnformeerd over de overdracht van werkzaamheden van de Sociale Bank Centraal Gelderland (SBCG) aan Kredietbank Nederland. Door de overname van de SBCG is de verwachting dat het structurele tekort ten aanzien van kredietverstrekking (€ 600.000) kan worden gereduceerd. Er resteert echter een nadeel dat vanaf 2019 maximaal kan worden gereduceerd tot € 350.000.

Aanvullende maatregelen tekort Beschermingsbewind (R6)
In de vastgestelde MJPB 2018-2021 is voor het opvangen van het tekort op beschermingsbewind opgenomen dat er als taakstelling nog aanvullende maatregelen dienen te worden uitgewerkt binnen het beleidsveld Schulddienstverlening/ Armoedebeleid. Zoals aangegeven in de bijlage over de Decentralisatie uitkeringen, zal een deel van het tekort in 2019 en het volledige tekort in 2020 worden gedekt uit deze door het Rijk beschikbaar gestelde middelen. Voor 2021 en verder dienen voor € 500.000 nog aanvullende maatregelen te worden uitgewerkt.

Onderwijsachterstandenbeleid (R4 en wijken)
Er is een nieuwe verdeelsystematiek geïntroduceerd om de op dit moment onevenredig verdeelde middelen over gemeenten en scholen voor het tegengaan van onderwijsachterstanden beter te verdelen. Om gemeenten in staat te stellen om hun beleid en bedrijfsvoering aan te passen aan de uitkomsten van de nieuwe verdeelsystematiek, wordt de herverdeling van het landelijke onderwijsachterstanden-budget doorgevoerd over een periode van drie jaren. Voor Arnhem betekent dit stijging van de inkomsten oplopend van € 100.000 in 2019 naar € 400.000 in 2022. Daarentegen worden de kosten van het verplicht uitbreiden van de vroeg en voorschoolse educatie (VVE) van 12 naar 16 uur per week worden geraamd op € 1 miljoen. Per saldo resteert een tekort van bijna € 900.000 in 2019 aflopend naar € 580.000 in 2022.

Overgang RBL naar MGR (correctie begroting) (R6 en wijken)
De gemeenschappelijke regeling Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) was als zelfstandige separate eenheid ondergebracht binnen de begroting van gemeente Arnhem. Met ingang van 1-1-2018 is RBL opgegaan in de nieuwe Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Domein Centraal Gelderland . Hierdoor komt de administratie die gemeente Arnhem voerde voor het RBL te vervallen. Daarnaast komt de dienstverlening aan het RBL rondom huisvesting en facilitaire zaken te vervallen omdat het RBL deze producten en diensten niet meer van Arnhem afneemt. In de onderwijsbegroting was hiervoor een opbrengstenpost opgenomen, die nu niet meer kan worden gerealiseerd. Het knelpunt wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.

BUIG: onzekerheid uitkeringslasten en baten (risicomelding R6)
Het BUIG-budget is een gebundelde uitkering van het Rijk voor de bekostiging van uitkeringen op grond van de participatiewet, de IOAW, de IOAZ en het BBZ 2004 (voor zover deze laatste betrekking heeft op levensonderhoud voor startende ondernemers). Daarnaast kan het instrument loonkostensubsidie gefinancierd worden uit het BUIG-budget. Bij de MJPB 2018-2021 is voor het eerst een meerjarige doorkijk gemaakt van de BUIG. Voor de actualisatie van de MJPB 2019-2022 is een nieuwe meerjarige prognose gemaakt van het BUIG-budget en de verwachte uitkeringslasten. Met name voor dit meerjarige beeld wordt met veel aannames en onzekerheden gewerkt. Om deze reden zijn de cijfers niet in de begroting zelf, maar als risico in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen.

Verlagen kader begroting Bijdrage aan Presikhaaf Bedrijven (R6)
In een vorige begroting is het budget ten behoeve van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) opgehoogd op basis van het uitgangspunt van de op dat moment aanwezige activiteiten en organisatieomvang van Presikhaaf Bedrijven als dienstverlener Sociale werkvoorziening. De bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven (het begeleiden van SW-ers in de brede zin des woords) zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. Presikhaaf Bedrijven verzorgt vanaf 2018 alleen nog het werkgeverschap van de SW-medewerkers. De bijbehorende risico's rondom de werkzaamheden productie en begeleiding zijn hiermee ook overgedragen aan Scalabor B.V.. De begroting kan hierdoor in positieve zin worden bijgesteld, aflopend van € 571.000 in 2019 naar € 24.000 in 2022.

Voordeel Presikhaaf als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor buitengemeenten (R6)
Er ontstaat een voordeel van ongeveer € 400.000 doordat het aantal arbeidsjaren SW-medewerkers buitengemeenten de komende jaren lager uit valt dan waar rekening mee is gehouden.

Kosten gemeentelijke ID-ers (R6)
Door de transitie van Presikhaaf Bedrijven naar Scalabor B.V. worden de Sociale Werkvoorziening (SW) medewerkers gedetacheerd bij Scalabor B.V. en zij blijven formeel in dienst bij Presikhaaf Bedrijven.. Voor de vijf ID-ers uit de gemeente Arnhem, die met een ambtelijke status in dienst bij Presikhaaf bedrijven is er voor gekozen om hen ook in dienst te laten bij Presikhaaf Bedrijven en hun ondanks de afwijkende aanstelling te beschouwen als SW-medewerkers en te detacheren bij Scalabor B.V.. Het tekort dat door de nieuwe situatie van de driehoek tussen gemeenten, Presikhaaf Bedrijven en Scalabor B.V. ontstaat in de exploitatie van Presikhaaf Bedrijven kan hier niet worden gedekt en komt dan ook voor rekening van de gemeente Arnhem. Het tekort wordt gedekt uit de geraamde financiële ruimte die ontstaat in het gemeentelijke financiële kader voor Presikhaaf Bedrijven (zie 2 voorgaande toelichtingen).

Inzet mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij fietsenstallingen (R6)
Op grond van de wet Banenafspraak staat de gemeente Arnhem voor de opgave om in 2024 39 banenafspraak-banen te realiseren (banen van 25,5 uur). Dit is onderdeel van de ambitie van de gemeente Arnhem om een inclusieve organisatie te zijn. Het voldoen aan de wet Banenafspraak is voor Arnhem als regiegemeente een lastige opgave. Bij het niet voldoen aan de taakstelling zal vanaf 2019 een quotumheffing worden opgelegd per niet-gerealiseerde baan. De gemeente en Scalabor B.V. hebben bekeken in hoeverre de opdracht voor het beheer van drie Arnhemse fietsenstallingen kan worden 'verbanenafspraakt'. Bij dezelfde inzet als in het verleden, kost het beheer van de fietsenstallingen € 375.000 per jaar. Het huidige budget van parkeerbeheer bedraagt € 335.000. Er is dus een structureel tekort van €40.000 per jaar. Daar staat tegenover dat hiermee een grote groep mensen met afstand tot de arbeidsmarkt verzekerd blijft van werk. Zij werken bovendien in een voorziening die door veel Arnhemmers erg wordt gewaardeerd en die bijdraagt aan de bereikbaarheid van de (binnen)stad'.

Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT), nieuwe tarieven (vanaf 1-4-2018) (R6)
Per 1 april 2018 zijn die nieuwe loonafspraken van kracht voor zorgorganisaties die hulp bij het huishouden aanbieden. Binnen het Interbestuurlijk Programma (IBP) is afgesproken dat gemeenten de extra kosten voor de hogere loonschaal zelf betalen. De verwachte meerkosten bedragen in 2019 € 156.000 en lopen vanaf 2020 op naar € 168.000. Deze meerkosten worden ten laste van de algemene middelen gebracht.

Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT) (R6)
Met de vaststelling van de MJPB 2017-2020 is besloten de rijksmiddelen HHT volledig voor de HHT in te zetten middels een algemene voorziening. Deze rijksmiddelen worden in 2021 en 2022 verhoogd met € 400.000. De begroting wordt aangepast aan deze verhoging van de rijksmiddelen.

Aanvulling Tarieven Jeugdbescherming (R6)
In 2017 heeft er voor de gehele regio Centraal Gelderland een nabetaling van € 193.000 plaatsgevonden ter compensatie van de, volgens de betrokken zorgpartijen, te lage tarieven binnen de jeugdbescherming. Deze aanvulling met 3,1% op de tarieven heeft een structureel karakter en is in 2017 incidenteel uit het regionale innovatiefonds gedekt. In de MJPB 2018-2021 is het budget regionale innovatiefonds geschrapt en niet meer beschikbaar. Voor Arnhem betekent dit dat er geen dekking meer is voor de extra kosten van € 80.000, zijnde het Arnhems aandeel in de genoemde € 193.000. De aanvulling op de tarieven ad € 80.000 wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.

2.3.2 Wonen in een duurzamer Arnhem
In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot duurzaamheid en klimaatbestendig, wonen, groen en ruimtelijke ontwikkeling toegelicht.

Wonen in een duurzamer Arnhem	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Budget voor warmtetransitie en verduurzaming	-750	-1.000	-1.250	-1.250
Taakstelling rendement duurzaamheidsmaatregelen in bedijfsvoering	0	0	250	250
Structureel budget "Duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering"	0	0	-250	-250
Klimaatfonds 10 miljoen (invoering in 2018)				
Invasieve exoten	-333	-333	-333	0
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-1.083*	*-1.333*	*-1.583*	*-1.250*
Baggeren havens, Defensiehaven	-500	0	0	0
PMD- afval	-470	-470	-470	-470
Ophogen budget voorstudies	-50	-50	-50	-50
Dekken vanuit erfpachtenbaten	50	50	50	50
Totaal	*-970*	*-470*	*-470*	*-470*
Totaal wonen in een duurzamer Arnhem	**-2.053**	**-1.803**	**-2.053**	**-1.720**

Budget voor warmtetransitie en verduurzaming (V2/R7)

De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad. De warmtetransitie wordt wijkgericht gepland. De komende periode wordt gestart met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor wordt jaarlijks een bedrag gereserveerd vanaf 2019 €750.000 oplopend naar € 1,25 miljoen vanaf 2021. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering (V2/R7)

Vanaf 2021 een taakstelling van € 250.000 per jaar opgenomen voor een te behalen rendement op duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering.
Investeringen in duurzaamheidsmaatregelen kennen door de lage energieprijs als grootverbruiker een lange terugverdientijd. Om aan de financiële taakstelling te kunnen voldoen zou sprake moeten zijn van een netto rendement (dus een winst bovenop het terugverdienen van de investering zelf) van € 250.000 per jaar op dergelijke investeringen. Het halen van een dergelijk financieel rendement is een uitdaging , het volledig terugverdienen van dergelijke investeringen is niet altijd mogelijk. Daarom wordt naast de taakstelling in deze begroting een budget beschikbaar gesteld voor de kosten van dergelijke investeringen. Door dit bedrag gelijk te laten zijn aan de taakstelling, kan de taakstelling worden ingevuld door investeringen die zich volledig terugverdienen.

Klimaatfonds (V2/R7)

Het klimaatfonds is opgezet om de stad te verduurzaming en de landelijke en Arnhemse klimaatdoelen te realiseren. De doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken worden in New energy made in Arnhem verwerkt. Het voorkomen van energiearmoede is daarbij uitgangspunt.
Het klimaatfonds heeft als doel om te investeren in en met de stad. De investeringen uit het klimaatfonds moeten bijdragen aan de klimaatdoelen van Arnhem en minstens met een even groot bedrag uit de stad worden vergroot. Hierdoor lokken gemeentelijke investeringen ook investeringen uit van overige overheden, bedrijven en bewoners. Het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed valt hier buiten. Het inzetten en prioriteren van het klimaatfonds wordt daar waar mogelijk de stad betrokken. . In het kader van de regionale energiestrategie en het Arnhemse klimaatbod aan het rijk met daarbij de afspraken die de gemeente provinciaal, regionaal en lokaal met overheden, bedrijven, en corporaties maakt, is daarbij leidend.

Vanuit het Europees project 'Climate active neighbourhood' is het Arnhemse aanjaagfonds opgericht. Met dit fonds worden inwoners en bedrijven op weg geholpen en uitgedaagd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan de Arnhemse klimaatdoelen. Een financiële regeling vanuit het klimaatfonds om deze initiatieven blijvend te ondersteunen is denkbaar.

Bestrijding van invasieve exoten (R5)

Er wordt € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. De inzet van deze middelen is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: De doelstelling is om zo snel mogelijk een beheersbare situatie te realiseren. Deze moet vervolgens worden bijgehouden.

Bij de aanpak ligt de prioriteit bij:

- Uitvoeren wettelijke taken: bestrijding reuzenberenklauw en reuzenbalsemien.
- Stoppen nieuw vestiging Japanse Duizendknoop:
- Aanpak locaties waar vanuit de soort zich kan verspreiden (bermen wegen en watergangen)
- Het voorkomen van schade bij constructies van wegen en gebouwen.
- Beperken / reduceren in de stadsparken en de bos- natuurterreinen in verband met het verlies biodiversiteit
- Voor het stedelijk gebied het stimuleren van bewonersparticipatie, zodat mogelijk ook een Arnhemse duizendknoop brigade ontstaat.
- Herhaalde voorlichting voor alle soorten blijft van belang en zal ook de komende jaren nodig blijven.

Baggeren defensiehaven (R2)
In 2014 is het toen beschikbare budget voor baggerwerkzaamheden en de jaarlijkse reservering hiervoor wegbezuinigd. Het is noodzakelijk defensiehaven te baggeren. De kosten bedragen incidenteel €500.000.

Meerkosten PMD-afval (R7)
De gemeente wordt geconfronteerd met het feit dat PMD-afval (plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons) in toenemende mate wordt afgekeurd. Ondanks forse inzet hierop is 30% van het ingezamelde PMD-afval vervuild met restafval. Dit betekent dat deze ingezamelde PMD-stroom niet verkocht kan worden en de gemeente begrote inkomsten op deze afvalstroom misloopt. De vervuilde fractie dient vervolgens te worden afgevoerd en verwerkt als restafval. Er worden lagere baten/gederfde inkomsten PMD verwacht van € 400.000 en extra kosten als gevolg van verwerking als restafval van € 70.000, samen € 470.000. Er is afgesproken (zie ook 2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst) dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is, waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. In deze begroting is het knelpunt op de meerkosten PMD dan ook verwerkt ten laste van de algemene middelen.

Ophogen budget voorstudies (R8)
In de crisisjaren is het niet nodig geweest om het beschikbare budget voor voorstudies volledig aan te wenden om ruimtelijke initiatieven in de markt te faciliteren. Het aantal verzoeken om mee te werken aan ruimtelijke initiatieven neemt echter toe. Voor de komende jaren wordt door de afname van het aantal beschikbare bouwlocaties een toenemend aantal projecten in de initiatieffase verwacht. Het beschikbare budget voor voorstudies zal daardoor onvoldoende zijn om alle initiatieven te kunnen faciliteren.
Om projecten in de initiatieffase te kunnen faciliteren en te voorzien in voldoende ruimte voor met name aantrekkelijke woonmilieus (onder andere sociale woningbouw, particulier opdrachtgeverschap) is een aanvullend budget noodzakelijk van €50.000. Dit kan worden gedekt vanuit de toegenomen erfpachtbaten.

2.3.3 Genieten van een nog mooier Arnhem

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot levendige en leefbare wijken, veiligheid, vitale lokale en regionale economie, bereikbare en aantrekkelijke stad, cultuur en toerisme toegelicht.

Genieten van een nog mooier Arnhem	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorziening	-250	-500	-500	-500
Investeren in veiligheid	-300	-300	-300	-300
Mogelijk maken markt langs Jansbeek	-250			
Extra toevoeging aan groenfonds	-100	-100	-100	-100
Jaarlijks budget autobereikbaarheid	-700	-700	-700	-700
Dekken jaarlijks budget voorautoberikbaarheid uit extra opbrengsten autobereikbaarheid	100	100	100	100
Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor	-50	-100	-100	-100
Extra budget Citymarketing	-100	-100	-100	-100
Invoeren Toeristenbelasting (€ 2,- per persoon per nacht)	625	625	625	625
Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022	0	0	0	-1600
Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem	-600	-600	-600	-600
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-1.625*	*-1.675*	*-1.675*	*-3.275*
Bijdrage aan VGGM Bevolkingszorg	-65	-65	-65	-65
Sporthal Middachtensingel geschikt maken voor wedstrijdsport	-170	-170	-170	-170
Correctie ontwerpbegroting: budget DU-bodem ten onrechte gekopieerd in 2021 en 2022	0	0	567	567
Totaal	*-235*	*-235*	*332*	*332*
Totaal genieten van een nog mooier Arnhem	**-1.860**	**-1.910**	**-1.343**	**-2.943**

Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorziening (R6)
Er komt in 2019 €250.000en vanaf 2020 €500.000 per jaar beschikbaar om voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners.

Investeren in veiligheid (R1)
Er wordt gewerkt aan het verbeteren van de veiligheid in de wijken en de binnenstad door € 300.000 per jaar in te zetten voor onder andere het tegengaan van ondermijning en overlast. De prioriteiten op het gebied van veiligheid worden samen met bewoners, politie, andere betrokkenen en de gemeenteraad bepaald.

Mogelijk maken markt langs Jansbeek (R3)
Voor een goede verbinding en wisselwerking tussen de warenmarkt en de binnenstad wordt het mogelijk gemaakt dat de warenmarkt langs de Jansbeek en omgeving komt, dit in overleg met onder andere de verzelfstandigde markt, het Platform Binnenstad Arnhem en bewoners. In de begroting is hiervoor incidenteel € 250.000 voor de verplaatsingskosten opgenomen.

Extra toevoeging aan groenfonds (R5)
Er wordt jaarlijks € 100.000 toegevoegd aan het Groenfonds voor extra groenmaatregelen.

Jaarlijks budget autobereikbaarheid (R2)
Voor een betere autobereikbaarheid wordt jaarlijks een budget van € 700.000 gereserveerd. Dit budget wordt ingezet voor een aantal maatregelen:
- In overleg met onder andere Platform Binnenstad Arnhem (PBA) en bewoners wordt de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid vergroot. Met innovaties en tariefacties worden nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad getrokken;.
- Flitsparkeren wordt ingevoerd (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen.
- Er wordt zo spoedig mogelijk een onderzoek gedaan naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met onder andere Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum).
- Er worden circa 80 extra straatparkeerplaatsen toegevoegd in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen.
- In overleg met de provincie wordt gestreefd naar het mogelijk maken van hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars toegestaan parkeren op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is.

Met bovenstaande inspanningen wordt op €100.000 extra parkeerinkomsten gerekend. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van € 700.000.

Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor (R2)
Voor onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor zijn in deze begroting middelen opgenomen van €50.000in 2019 en vanaf 2020 een €100.000.

Extra budget Citymarketing (R3)
Voor Citymarketing wordt in deze begroting een extra budget opgenomen van €100.000 per jaar

Invoeren Toeristenbelasting (R3/R9)
Er wordt één belasting ingevoerd en dat is de toeristenbelasting met een tarief van €2 per persoon per nacht. Dit zal worden ingevoerd in overleg met de sector. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het bedrag dat terugvloeit in onze begroting ad €625.000) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten (toerisme en recreatie) en de marketing te versterken. Een voorstel hiervoor wordt in de komende periode uitgewerkt.

Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022 (R5)
Het beschikbare budget voor cultuur en daarbinnen de gelden bestemd voor programmering onderscheidenlijk de overige middelen, blijven (gecorrigeerd voor inflatie) op peil. Daarnaast wordt € 1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. De ambitie van deze organisaties en Het Gelders Orkest om tot een intensievere samenwerking te komen wordt ondersteund.

Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem (R5)
Het uitgangspunt is dat Museum Arnhem behouden blijft voor de stad. Het hiermee gepaard gaande financiële knelpunt wordt zo spoedig mogelijk opgelost. Er wordt maximaal € 600.000 aan kapitaallasten gereserveerd. Daarmee is er € 7,5 miljoen beschikbaar om het knelpunt op te lossen.

Bevolkingszorg (volumeontwikkeling indexering en crisisbeheersing) (R2)
De huidige inwonerbijdrage voor bevolkingszorg(gemeentelijke rol in crisisbeheersing) wordt verhoogd met € 0,45 per inwoner. Hier staat vanuit de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) een efficiëntiewinst in beschikbare uren tegenover en een verlaging van de lokale kosten voor opleiden, trainen en oefenen. De kosten voor gemeente Arnhem komen uit op € 70.000 waarvan € 5.000 kan gedekt worden uit de huidige begroting voor opleiden, trainen en oefenen bevolkingszorg. De resterende € 65.000 wordt opgevangen ten laste van de algemene middelen.

Sporthal Middachtensingel geschikt maken voor wedstrijdsport (R5)
In het huidige beleid van sportaccommodaties is de sloop van sporthal Kermisland opgenomen. Met de sloop van deze sporthal verdwijnt een sportaccommodatie met tribune en nevenruimten voor verenigingsgebruik.
Er ontstaat hierdoor een capaciteitsgebrek voor wedstrijdsport in de stad. Vanuit onderwijsbehoefte wordt een nieuwe sportaccommodaties gerealiseerd op de Middachtensingel. Om deze geschikt te maken voor wedstrijdsport zijn extra middelen voor de investeringen en exploitatie nodig van € 170.000.

Correctie ontwerpbegroting: budget DU-bodem ten onrechte gekopieerd in 2021 en 2022 (R7)
De middelen voor bodemsanering komen via het gemeentefonds beschikbaar (Decentralisatieuitkering Bodemsanering) en zijn beschikbaar t/m 2020. In de begroting was reeds rekening gehouden met een lagere uitkering gemeentefonds vanaf 2021. Echter op het beleidsveld waren deze lasten nog niet afgeraamd. Per saldo betekent dit er ten gunste van de algemene middelen een voordeel ontstaat van € 568.000 per jaar in 2021 en 2022.

2.3.4 Open en verantwoord besturen

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot samenwerking met burgers en organisaties, gemeentefinanciën en belastingen toegelicht.

Open en verantwoord besturen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven.	-100	-100	-100	-100
Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR)	4.238	3.807	3.807	3.807
Weerstandsfactor 1,4, ruimte nieuw beleid (onttrekking 12,5 mln aan AR in 2018)	0	0	0	0
Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	-125	-125	-125	-125
Ruimte door vrijvallen BR revolverend fonds jongvolwassenen met schulden en BR revolverend fonds duurzaamheid (€ 6 miljoen in 2018)	0	0	0	0
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-3.783*	*-2.924*	*-1.516*	*-1.516*
Borgen en verstevigen regionale samenwerking Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	-296	0	0	0
Uitbreiding wethouders met 0,4 fte salariskosten en appa	-60	-60	-60	-60
Verzelfstandiging Natuurcentrum (correctie begroting)	-17	-17	-17	-17
Totaal	*-373*	*-77*	*-77*	*-77*
Open en verantwoord besturen	**-4.156**	**-3.001**	**-1.593**	**-1.593**

Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven (R6).
Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten voor deze initiatieven te verminderen wordt er een Shared Service Center opgezet met een budget van € 100.000 per jaar.

Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten (R9)
Om de solvabiliteit te verbeteren wordt per 2019 de beleidsregel ingevoerd om schulden in maximaal 20 jaar af te lossen en dit te verankeren in de verordening Financieel beleid en beheer. De betreffende middelen worden overgeheveld naar de bestemmingsreserve kapitaallasten.

Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR R9)
In de afgelopen jaren is al gereserveerd is voor een versterking van onze vermogenspositie. Deze reservering in de algemene reserve wordt gedeeltelijk vanaf 2018 ter compensatie ingezet ten gunste van de algemene middelen. Dit ook in samenhang met de voorgaande maatregel, waarbij ingezet wordt op verbetering van de solvabiliteit.

Weerstandsfactor 1,4, ruimte nieuw beleid (onttrekking 12,5 mln aan AR in 2018 R9)
Door het hanteren van de weerstandsfactor van 1,4 kan eenmalig een bedrag voor nieuw beleid van € 12,5 miljoen uit de Algemene Reserve worden onttrokken.

Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet
Het gevolg van de afspraak om de parkeertarieven en legestarieven niet te laten stijgen, leidt tot een knelpunt van € 225.000. Voorgesteld wordt om € 100.000 daarvan meerjarig op te vangen binnen de bestemmingsreserve Bereikbaarheidsfonds, zodat het resterende deel van € 125.000 ten laste van de algemene middelen komt.

Ruimte door vrijvallen BR revolverend fonds jongvolwassenen met schulden en Bestemmingsreserve (BR) revolverheld fonds duurzaamheid (€ 6 miljoen in 2018) (R6/R7)
Bij de MJPB 2018-2021 is een tweetal amendementen aangenomen voor de vorming voor revolverende fondsen. Het betrof het amendement "Revolverend fonds voor jongvolwassenen met schulden" (17A29), waarbij een bedrag van € 5 miljoen uit de algemene reserve is overgeheveld naar een bestemmingsreserve Revolverend fonds (schuld) en het amendement "3 Miljoen duurzaam inzetten" (17A30g), waarbij een bedrag van € 3 miljoen uit de algemene reserve wordt overgeheveld naar een bestemmingsreserve Revolverend fonds (duurzaamheid).

Bij het Coalitieakkoord is besloten een gedeelte uit de bestemmingsreserve te halen, omdat dat niet nodig is voor het verstrekken van de leningen. Voor dergelijke fondsen wordt namelijk een financiering aangetrokken, die later in verband met de revolverendheid weer terugkomt. Het gedeelte dat blijft staan is bedoeld:

- om eventuele rentekosten te kunnen dragen;
- om het eventuele deel dat niet inbaar ofwel niet revolverend blijkt te zijn te kunnen dekken;
- om uitvoeringskosten te dekken voor zover die niet binnen het betreffende beleidsveld kunnen worden opgevangen.

De komende periode worden de kosten (uitvoering en oninbaarheid) voor de uitvoering van het fonds in beeld gebracht.

Er is niet aangegeven hoe de resterende € 2 miljoen over de reserves is verdeeld. Op basis van de ervaringen bij de duurzaamheidsleningen wordt voorgesteld om € 0,75 miljoen te laten staan in de BR Revolverend fonds (duurzaamheid) en € 1,25 miljoen in de BR Revolverend fonds (schuld).

Borgen en verstevigen regionale samenwerking Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen (R0)

Sinds 2015 wordt in een 'lichte' vorm regionaal samen gewerkt op de onderwerpen mobiliteit, duurzaamheid, economie en wonen. In de regio Arnhem-Nijmegen is overigens al een lange traditie van het samenwerken, waarbij lokale en regionale belangen hand in hand gaan en dit toegevoegde waarde oplevert voor Arnhem. De samenwerking krijgt op dit moment vorm in een gemeenschappelijk orgaan, met vier inhoudelijke portefeuillehoudersoverleggen. Dat is vanuit Arnhem een heel bewuste keuze geweest, na het beëindigen van de Stadsregio. Het heeft Arnhem in de afgelopen jaren teruggebracht tot de essentie van de samenwerking. Een belangrijke waarde vanuit Arnhem (ook voor de toekomst) is om altijd vanuit inhoud en doelen te blijven redeneren.
De betrokken gemeenten denken na over de systematiek waarmee middelen voor toekomstige regionale opgaven bijeen gebracht kunnen worden. De inhoudelijke velden mobiliteit, duurzaamheid, wonen en economie zijn nu (omdat het ook nog niet eerder aan de orde was) niet of niet geheel toegerust om deze investering in meer regionaal resultaat te dragen. Voorgesteld wordt om voor 2018 en 2019 incidenteel middelen in te zetten ten behoeve van een algemeen secretaris Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem-Nijmegen (0,8 fte), overige secretarissen (4 maal 0,4 fte), regionaal programma werklocaties, regionale woonagenda en een regionaal uitvoeringsprogramma 'Samen slim en schoon'. Voor 2019 betekent dit een inzet van € 296.000.

Uitbreiding wethouders met 0,4 fte salariskosten en APPA (R0)

Als gevolg van de uitbreiding van de totale formatie van de wethouders met 0,4 fte in de nieuwe bestuursperiode ontstaan er meerkosten. Deze zijn berekend op € 48.000 extra salariskosten en € 12.000 extra pensioenkosten APPA. In totaal € 60.000, waarvan wordt voorgesteld deze te dekken uit de algemene middelen.

Correctie begroting verzelfstandiging natuurcentrum (R4)

Het Natuurcentrum is verzelfstandigd per 01-01-2017. De Gemeente Arnhem heeft de stadsboerderijen nog in bezit (afdeling vastgoed). Daarnaast heeft de Gemeente Arnhem een subsidierelatie met het Natuurcentrum. In de begroting staan per abuis naast de subsidierelatie en de begroting Vastgoed nog 2 posten (een stelpost kapitaallasten en een negatieve post overige goederen en diensten) die bij de verzelfstandiging niet zijn geëlimineerd. Dit wordt in deze begroting gecorrigeerd, wat resulteert in een nadeel van € 17.000 ten laste van de algemene middelen.

2.4 Jaarlijkse bijstellingen

Voor elke begroting wordt een actualisatie gemaakt van de belastingen (indexatie), het investeringsplan, het gemeentelijk rioleringsplan en de prijs en volume-ontwikkelingen. Daarnaast ontstaat er een aantal voor- en nadelen in de bedrijfsvoering. In totaal leidt dit, zoals zichtbaar in de volgende tabel, tot een nadeel in het algemeen beeld.

Bijstellingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Prijs en volume-ontwikkelingen	-13.733	-13.703	-13.697	-13.697
Ontwikkelingen belastingen en legesopbrengst	19	10	12	16
Actualisatie meerjareninvesteringsplanning	376	149	361	191
Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	329	329	329	329
Totaal	*-13.009*	*-13.215*	*-12.995*	*-13.161*
Totaal bijstellingen	**-13.009**	**-13.215**	**-12.995**	**-13.161**

2.4.1 Prijs en volumeontwikkelingen

In de raadsbrief van 16 januari 2018 inzake de financiële positie is als tweede maatregel een voorstel gedaan voor het robuuster maken van de exploitatiebegroting. In het Coalitieakkoord 2018 -2022 is deze systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen de komende vier jaar overgenomen. Dit heeft geleid tot een budget van € 11,8 mln. waarvan € 7,9 miljoen voor prijsontwikkelingen en € 3,9 miljoen voor volumeontwikkelingen. Bij de Perspectiefnota 2020-2023 (in 2019) zal een nieuwe prognose worden opgesteld en zal worden gekeken wat verrekend moet worden met het financiële beeld.

Prijs en volume ontwikkelingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkelingen loonsom, aanname 2%	-1.454	-1.436	-1.436	-1.435
Nominale compensatie gesubsidieerde instellingen	-1.799	-1.799	-1.799	-1.799
Nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen	-986	-986	-986	-986
Indexatie sociale wijkteams	-306	-306	-306	-306
Indexatie Sociaal Domein: Zorg in Natura	-3.249	-3.249	-3.249	-3.249
Indexatie Sociaal Domein: Persoonsgebonden budget	-176	-176	-176	-176
Indexatie presentiegelden Rekenkamer	-2	-2	-2	-2
Indexatie presentiegelden commissieleden juridische zaken	-2	-2	-2	-2
Totaal afspraak coalitieakkoord prijsontwikkeling	*-7.974*	*-7.956*	*-7.956*	*-7.955*
Volume Contributie VNG ivm verhoging inwoneraantal	-22	-22	-22	-22
Beroep op volumeontwikkelingen: wegenonderhoud	-465	-930	-930	-930
Beroep op volumeontwikkelingen: overig (fysiek en sociaal domein), nog te verdelen	-3.466	-3.001	-3.001	-3.001
Totaal afspraak coalitieakkoord volumeontwikkeling	*-3.952*	*-3.952*	*-3.952*	*-3.952*
Premieontwikkeling 2018 (afspraak coalitieakkoord)	-1.023	-1.023	-1.023	-1.023
Pensioenpremieontwikkeling 2019	-783	-771	-765	-766
Totaal aanvullende ontwikkelingen	*-1.806*	*-1.794*	*-1.788*	*-1.789*
Totaal volume en prijsontwikkelingen	**-13.733**	**-13.703**	**-13.697**	**-13.697**

Prijsontwikkeling

Diverse onderdelen binnen de begroting moeten worden verhoogd als gevolg van prijs (loon) ontwikkelingen. Voor de ambtelijke loonsom geldt dat de huidige CAO op 1 januari afloopt. Momenteel is er nog geen zicht op de inzet voor loonsverhoging. In deze MJPB wordt met een schatting van 2% stijging van de loonsom gerekend. Daarnaast worden de bijdragen aan gesubsidieerde instellingen geïndexeerd volgens de afgesproken percentages. De nominale compensatie van de gemeenschappelijke regelingen volgt uit de betreffende begrotingen die reeds (vrijwel) allemaal ter besluitvorming zijn voorgelegd.
De gemeente heeft zich contractueel verplicht om de Overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling (OVA) aan de zorgaanbieders binnen het sociaal domein door te geven, voor zover deze middelen ook door het Rijk aan de gemeente ter beschikking worden gesteld. De compensatie voor loon en prijs voor 2019 bedraagt 2,9%.

Volumeontwikkeling

In het budget voor volumeontwikkelingen wordt er vanuit gegaan dat dit budget volledig nodig is voor de dekking van de kosten van areaal en volume ontwikkelingen. De systematiek die hiervoor in de raadsbrief van januari 2018 werd geïntroduceerd ter verbetering van de robuustheid van de begroting is nog nieuw, en moet nog verder uitgewerkt worden. Op basis van deze uitwerking wordt gestreefd naar een objectieve toedeling van deze volumestijging aan budgetten die door de groei van de stad ook daadwerkelijk verhoging behoeven. Onzeker is nog welk bedrag hiervoor uiteindelijk daadwerkelijk noodzakelijk zal zijn. Om deze reden wordt het verantwoord geacht om op voorhand éénmalig een deel van het voor volumestijgingen gereserveerde budget in te zetten voor de intensivering van het wegenonderhoud. Als in de loop van 2019 blijkt dat hierdoor onvoldoende ruimte over is gebleven om andere onvermijdelijke volumestijgingen op te vangen, dat zal een eventuele overschrijding ten laste van het jaarresultaat 2019 komen. Bij de vaststelling van de MJPB 2020-2023 kan dan het structurele effect daarvan worden meegenomen bij de dan opnieuw vast te stellen te reserveren ruimte voor volume- en prijsstijgingen.

Aanvullende ontwikkelingen

Per januari 2018 zijn de (pensioen)premies voor ambtenaren gestegen. Daarnaast ontstaan er meerkosten als gevolg van de invoering van het Individuele Keuzebudget (IKB). Dit leidt tot een structureel knelpunt dat uit binnen de algemene middelen wordt opgevangen. Daarnaast is er nu al een vooraankondiging van een nieuwe stijging van de pensioenpremie per januari 2019. Ook dit effect leidt tot een nadeel binnen de algemene middelen.

2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst

Door de afspraken in het Coalitieakkoord neemt de belastingopbrengst in Arnhem nauwelijks toe. Inwoners van Arnhem zullen dus de komende coalitieperiode nauwelijks meer belasting gaan betalen.
De Onroerend Zaak Belasting (OZB) voor inwoners en ondernemers zal niet stijgen. Dit betekent dat de komende coalitieperiode er op de OZB ook geen indexatie plaats vindt. Er wordt een uitzondering gemaakt voor de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Voor de heffingen is het uitgangspunt kostendekkendheid, de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Tenslotte stijgen de parkeertarieven en legestarieven niet.
In onderstaande tabel worden de effecten van deze afspraken op de begroting weergegeven.

Ontwikkelingen belastingopbrengsten	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Belastingen: ontwikkeling OZB	75	75	75	75
Belastingen: ontwikkeling afvalstoffenheffing	0	0	0	0
Belastingen: ontwikkeling rioolheffing	0	0	0	0
Totaal ontwikkeling belastingopbrengsten	*75*	*75*	*75*	*75*
Leges: paspoorten, verwachte dip in opbrengsten agv geldigheidsduur van 5 naar 10 jaar	-56	-65	-63	-59
Totaal ontwikkeling legesopbrengsten	*-56*	*-65*	*-63*	*-59*
Totaal ontwikkelingen belastingopbrengsten	**19**	**10**	**12**	**16**

Ontwikkeling OZB
De meeropbrengst OZB ad € 75.000 betreft de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Ontwikkeling afvalstoffenheffing
De afvalstoffenheffing mag kostendekkend zijn, waarbij als uitgangspunten het knelpunt rondom PMD (zie 2.3.2 Wonen in een duurzamer Arnhem) en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding (zie 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem) niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Op basis van onderstaande ontwikkelingen stijgt voor 2019 het tarief voor de afvalstoffenheffing licht. Het tarief is echter nog niet kostendekkend.

Recent heeft de Raad besloten tot uitstel van de invoering van Diftar. De gevolgen hiervan zijn in deze begroting verwerkt. Er is voor 2019 uitgegaan van voortzetting van de huidige wijze van tarifering: een vast bedrag voor één- en voor meerpersoonshuishoudens. In het tarief wordt rekening gehouden met een aantal kosten die het omgekeerd inzamelen beter faciliteren en met de voorbereiding van de invoering van Diftar.

In de MJPB 2018-2021 werd er al rekening mee gehouden dat door een betere afvalscheiding de kosten van afvalinzameling en -verwerking dalen, en de opbrengsten van herbruikbare afvalstromen zullen toenemen. Deze voordelen leiden tot een lagere afvalstoffenheffing en daarmee een lagere begrote belastingopbrengst. Voor de bepaling van de hoogte van de afvalstoffenheffing 2019 in de MJPB 2019-2022 zijn de ramingen voor de opbrengst uit de afvalstoffenheffing aangepast vanwege:

- extra kosten voor beheer en onderhoud van ondergrondse containers;
- verwachte prijsstijging als gevolg van de reguliere indexering van de contracten voor afvalinzameling en -verwerking. Gerekend wordt met het voor de MJPB 2019 geldende normatieve percentage voor prijsstijgingen van 1,6%;
- De ontwikkeling van kosten van afvalinzameling en -verwerking. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:
  - De financiële gevolgen van uitstel invoering Diftar: minder beheerskosten in 2019, maar ook minder besparingen op de kosten van afvalinzameling en -verwerking en minder opbrengsten uit herbruikbare afvalstromen.
  - In 2019 kosten voor de voorbereiding van de invoering van Diftar: projecten om een beter vertrekpunt voor invoering Diftar te creëren (PMD, grofvuil, stimulerings-, nudgingprojecten) (€ 100.000), voor communicatie (€ 150.000) en projectmanagement (€ 150.000). Voor het continueren van de inzet van afvalcoaches wordt € 250.000 geraamd. Verder wordt rekening gehouden met een investering van € 500.000 voor cardreaders om te kunnen voldoen aan eisen voor privacy;
  - tenslotte een verwachte hogere vergoeding die de gemeente zal ontvangen voor herbruikbaar PMD-afval door nieuwe contractvorm.

Per saldo stijgt het tarief voor de afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5%.

Ontwikkeling rioolheffing (R9)
De lasten van de riolering en de baten uit de rioolheffing zijn ook geactualiseerd. Een belangrijke aanname die hieraan ten grondslag ligt is de afspraak 4.9, dat de rioolheffing jaarlijks mag groeien met 1,5%. De voor- en nadelige verschillen worden verrekend met de bestemmingsreserve Groot onderhoud Openbare Ruimte. Het voordelige saldo blijft zo beschikbaar voor toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de riolering. Per saldo heeft de actualisatie van de rioolheffing geen effect op de Algemene middelen.

Het bovenstaande resulteert in het volgende plaatje dat de lastenontwikkeling voor 2019 afzet tegen 2018

Gem. lastenontwikkeling per woning (eigenaar)	2018	2019	%
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 244	€ 245	0,5%
	€ 751	**€ 755**	**0,5%**

Voor de effecten die de ontwikkelingen hebben voor de eigenaren en huurders wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

Leges paspoorten

Als gevolg van een wijziging in de Paspoortwet in 2014 is de geldigheidsduur van paspoorten en identiteitskaarten voor 18 jaar en ouder verlengd van vijf naar tien jaar. Hierdoor kent het aantal aanvragen gedurende vijf jaar een piek, maar daarna gedurende vijf jaar een dip. Vanaf 2019 zal de uitgifte van reisdocumenten over een periode van vijf jaar sterk teruglopen. Dit betekent wegvallende legesinkomsten.

2.4.3 Investeringen en de bijbehorende kapitaallastenontwikkelingen

Het huidige meerjarig Investeringsplan dat is opgenomen in de paragraaf Investeringen is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee heeft het gemeentebestuur een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen. Op basis van deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te scheppen voor de ambities met onze stad.

In de Investeringsplanning 2019 - 2022 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen met een onderscheid in programma- en bedrijfsvoeringinvesteringen. De bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke.

De investeringen zijn zo reëel als mogelijk geraamd; dit conform de in de MJPB 2014-2017 ingezette lijn om structurele vrijval op kapitaallasten te realiseren door het reëler plannen van investeringen. Voor de jaren 2019 t/m 2022 worden in deze MJPB kredieten aangevraagd van € 169,7 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2019 met geplande investeringen van € 62,8 miljoen. Voor de hele planperiode van deze MJPB inclusief 2018 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 233,1 miljoen. In het MIP 2017 - 2021 was dit nog € 260,7 miljoen.

Dit is dus minder dan dat in de vorige MJPB was voorzien. Bij een vergelijking tussen deze investeringsplanningen valt op dat de oorspronkelijke nadruk in het jaar 2018 is verdeeld over de jaren 2018 en 2019. Deze verschuiving wordt voor het grootste deel verklaard door een gewijzigde planning van investeringen in de sfeer van de onderwijshuisvesting en cultuur. Geplande onderwijsinvesteringen en de investering in Museum Arnhem in 2018 schuiven door naar 2019. Voor het museum is € 7,5 miljoen beschikbaar om het financiële knelpunt voor de verbouw op te lossen. Verder valt op dat voor de jaren 2020 en 2021 geen grote, nieuwe investeringen worden begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (onder andere onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Er wordt €1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans.

Ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkeling kapitaallasten MIP	393	171	105	-560
Ontwikkeling kapitaallasten bestaande activa	-17	-22	256	751
Totaal Ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	*376*	*149*	*361*	*191*
Totaal ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	**376**	**149**	**361**	**191**

In de vorenstaande tabel is de ontwikkeling van de kapitaallasten geschetst ten opzichte van de vorige begroting gebaseerd op basis van de in de paragraaf Investeringen opgenomen meerjareninvesteringsplanning (MIP). Daarnaast is de ontwikkeling van de vrijval meegenomen die ontstaat door het verschil tussen de werkelijke kapitaallasten van alle in het verleden gedane investeringen (niet MIP investeringen) en de begrote kapitaallastenruimte

In meerjareninvesteringsplanning is ook rekening gehouden met Investeringen in duurzaamheid van gemeentelijke panden. De transitie naar duurzame gemeentelijke gebouwen is zeer ingrijpend en een grote uitdaging. Er zijn tal van maatregelen denkbaar om het eigen vastgoed van de gemeente te verduurzamen.

In de MJPB 2018-2021 is daarbij reeds een voorschot gemaakt. Dat was al een stap voorwaarts, maar inmiddels is wel zeker dat er veel meer nodig is om aan gestelde vereisten (New Energy made in Arnhem; klimaatakkoord) te kunnen voldoen. Daarom moet in een hoger tempo worden geïnvesteerd in duurzaamheid in onze bestaande gebouwen en moeten meerdere zaken tegelijk worden aangepakt.

Sinds 2016 wordt voor de verduurzaming van de bestaande Arnhemse panden gewerkt met een systematische aanpak in uitgewerkte plannen met verduurzamingsmaatregelen per pand. Met wat tot nu toe gedaan is wordt nog niet aan wenselijke besparingen voldaan, die hiermee zouden moeten worden gerealiseerd. Om hier slagvaardig mee verder te kunnen gaan wordt voorgesteld om voor € 800.000 aan extra duurzaamheidinvesteringen te mogen doen onder de nadrukkelijke voorwaarde dat, voorafgaand aan het investeringsbesluit, wordt aangetoond dat deze maatregelen binnen de levensduur van de investering in principe kunnen worden terugverdiend. Het is op deze wijze over de gehele looptijd van de investering een neutrale begrotingspost. Als gevolg het verschil in onze manier van lineair- afschrijven en het annuïtair afschrijven beoordelen van de terugverdienmogelijkheden op een investering ontstaan in de eerste jaren tekorten, terwijl in latere jaren dit tekort omslaat in een voordeel. Het gaat bij een investering van € 800.000 de komende jaren om marginale tekorten van ongeveer €10.000 per jaar. Deze zijn meegenomen in de berekening van de ontwikkeling van de kapitaallasten, de eerste genoemde reeks.

2.4.4 Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken

Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Renteontwikkelingen	0	0	0	0
Dividenduitkering BNG	329	329	329	329
Totaal ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	*329*	*329*	*329*	*329*
Totaal ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	**329**	**329**	**329**	**329**

Renteontwikkelingen

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Deze zal naar verwachting de komende jaren rond de 2% schommelen. De omslagrente is vorig jaar, als gevolg van gewijzigde wetgeving in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verlaagd naar 2%. De gemeente is niet meer vrij in het bepalen van de intern in rekening te brengen omslagrente, maar moet binnen marges de gemiddelde marktrente worden gevolgd. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor 2018, is dus niet meer toegestaan. Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente en om de omslagrente stabiel en meerdere jaren constant te kunnen houden kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (onder de 2%) en waardoor de omslagrente ook voor 2019 onveranderd kan blijven op 2%. Wanneer de rente in de jaren na 2019/2020 niet gaat stijgen is de kans aanwezig dat de omslagrente verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV. Er zijn voor deze begroting dan ook geen financiële consequenties.

Dividenduitkering Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

De BNG heeft bekend gemaakt dat de zij de komende periode meer dividend zal uitkeren.

2.5 Invulling taakstellingen

In de laatste twee begrotingen uit de vorige coalitieperiode resteerden nog een aantal taakstellingen uit eerdere bezuinigingstrajecten. Dit was voornamelijk het gevolg van de aanzienlijke bezuinigingen van het rijk. Daarnaast heeft ook het slechte economische tij, met een stilstaande vastgoedmarkt en oplopende werkeloosheid er voor gezorgd dat de druk op de Arnhemse voorzieningen steeds groter werd. Ondanks de onaangename consequenties van de bezuinigingsmaatregelen is het overgrote deel van de in de afgelopen jaren getroffen maatregelen gerealiseerd. Door de significante verbetering van het financiële perspectief vanaf 2017 is het overgrote deel van de nog niet ingevulde taakstellingen heroverwogen. De laatste taakstellingen worden in deze begroting vrijwel volledig ingevuld. Hierbij gaat het om de taakstellingen op cultuur, sport en vastgoed.

Invulling nog openstaande taakstellingen	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Nog openstaande taakstelling cultuur uit de MJPB 2018-2021	-150	-150	-150	-150
Invulling structurele vrijval agv het niet verstrekken van subsidie aan theater 't Hof	62	62	62	62
Invulling taakstelling opnieuw bezien	0	88	88	88
Totaal taakstelling cultuur	*-88*	*0*	*0*	*0*
Nog openstaande taakstelling sport (aframen bestaande stelpost)	-150	-150	-150	-150
Invulling nog openstaande taakstelling sport	0	90	90	90
Invulling gedurende de bouw van het zwembad Valkenhuizen is een van de voetbalvelden niet in gebruik	15	15		
Invulling velden niet meer te verhuren en te onttrekken aan onderhoud	45	45	45	45
Nog op te lossen deel van de taakstelling in de MJPB 2020-2023	0	0	15	15
Totaal taakstelling sport	*-90*	*0*	*0*	*0*
Nog in te vullen besparingen op regulier programma R8	-50	-50	-50	-50
Invulling binnen het programma	50	50	50	50
Nog in te vullen taakstelling op verkoop Vastgoed	0	-700	-700	0
Opbrengst verkoop Vastgoed	0	700	450	0
Afspraak uit de MJPB 2018-2021 om de taakstelling vanuit de algemene middelen te financieren	0	0	0	-700
Nog in te vullen besparing op beheerslastenvastgoed	0	-150	-150	-150
Invulling R8	0	150	50	50
Totaal taakstelling vastgoed	*0*	*0*	*-350*	*-800*
Totaal taakstelling ten laste van algemene middelen	**-178**	**0**	**-350**	**-800**

Taakstelling cultuur

Op de uitgaven voor cultuur rust vanaf 2018 een besparingstaakstelling van € 150.000. In 2018 is die incidenteel ingevuld binnen het programma R5; voor 2019 en verder staat nog een taakstelling van € 88.000. In 2019 gebeurt dit eenmalig uit de algemene middelen. Voor 2020 en verder wordt een voorstel uitgewerkt.

Taakstelling sport

De taakstelling op sport van € 150.000 wordt als volgt ingevuld:

- Op sportpark de Paasberg kunnen drie voetbalvelden worden afgesloten. Dit zal naar verwachting leiden tot een bezuiniging op beheer en onderhoud bij het Sportbedrijf Arnhem en een overeenkomstige verlaging van de subsidie aan het Sportbedrijf van in eerste instantie ca. € 60.000 en na aanpassing van de beheersorganisatie in totaal ca. € 90.000.
- Gedurende de bouw van het zwembad Valkenhuizen is een van de voetbalvelden niet in gebruik. Dat betekent een bezuinigingsmogelijkheid op onderhoud van circa € 15.000 in 2019 en 2020.
- Op dit moment worden door een aantal verenigingen velden gehuurd, die nauwelijks worden gebruikt. Er kan besloten worden deze velden niet meer te verhuren en te onttrekken aan onderhoud. Dit brengt een besparing van circa € 45.000 met zich mee.
- Voor het resterende vanaf 2021 zal in de MJPB 2020-2023 een voorstel voor invulling worden gedaan.

Taakstelling R8 en vastgoed

De taakstelling op R8 en vastgoed wordt in deze begroting volledig ingevuld. Een deel van de taakstellig is ten laste van de algemene middelen gebracht en voor het andere deel wordt invulling bereikt binnen de budgetten van het programma

De enige significante taakstelling die vanaf 2021 nog resteert is de taakstelling op schulddienstverlening/ armoedebeleid van € 500.000.(zie 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem). Voor deze taakstelling wordt voorgesteld om aanvullende maatregelen uit te werken binnen dit beleidsveld ter compensatie van het tekort op beschermingsbewind/Budgetondersteuning op maat (Boom). Dit zal in samenhang gebeuren met de voorgenomen evaluatie op het traject van schuldhulpverlening.

2.6 Het totale financiële beeld

De in de paragrafen 2.1 tot en met 2.4 beschreven ontwikkelingen resulteren per saldo in een begroting met in de laatste 2 jaarschijven overschotten.

Financieel beeld 2019-2022	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**

Robuustheid van de begroting

In de paragraaf weerstandsvermogen is de meest recente vermogenspositie geschetst. Hieruit blijkt dat wanneer de beschikbare weerstandscapaciteit van € 45 miljoen wordt geconfronteerd met de berekende benodigde weerstandscapaciteit van € 28 miljoen (bij een zekerheidspercentage van 90%) dat de gemeente, over voldoende weerstandsvermogen beschikt. De weerstandsfactor komt bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,61. En ligt daarmee boven de 1,4. De gemeente beschikt hiermee over voldoende weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 wel gedaald met € 7,5 miljoen.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Jaarverslag 2017	MJPB 2019-2022
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit		
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Totaal	**22.864**	**28.048**
Beschikbare weerstandscapaciteit		
Algemene reserve	58.240	22.232
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	8.913
Begroting (begrote mutaties in de AR, post onvoorzien en strikt onvermijdbaar)	-5.055	-6.464
Begroot resultaat 2018		20.401
Verwachte besluitvorming	-14.699	
Totaal	**47.399**	**45.082**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**24.535**	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**17.676**	**5.815**
Weerstandsfactor	**2,07**	**1,61**

Naast de vermogenspositie moet ook worden gekeken naar de balansposities. Uit de analyse van de kengetallen in deze begroting, blijkt nog steeds dat de balansposities broos zijn. De financiële positie is op het totaal bezien matig.

Ondanks de overschotten in de laatste twee jaarschijven van onze meerjarenraming blijft onze financiële positie bezien vanuit de balansposities aandacht vragen.

Er kan een sluitende begroting worden gepresenteerd, die kan worden samengevat in het onderstaande financiële beeld:

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

DEEL 2 BELEIDSBEGROTING

De Beleidsbegroting bestaat uit vijf onderdelen:

1. **Veranderopgaven (V)**

2. **Wijkprogramma's (W)**

3. **Stedelijke programma's (R)**

4. **Paragrafen**

5. **Overig programmaplan**

VERANDEROPGAVEN (V)

De volgende veranderopgaven (V) zijn opgenomen in de MJPB 2019-2022:

V01 Vitale economie Arnhem en Nijmegen

V02 Klimaat en energie

V03 Doorbraak naar werk

V04 Zorg dichterbij

V05 Inclusief Arnhem

V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen

Het programma Vitale economie draagt bij aan het verduurzamen van onze stad waar mensen graag komen en blijven, met een sterke en gezonde arbeidsmarkt, waar bedrijven kansen zien en investeren, waar partners samen meerwaarde creëren die past bij de ambities van Arnhem.
Arnhem vitaal maken en houden is de essentie van het programma, met aandacht voor de lange termijn en voor duurzame relaties. Met aandacht ook voor het grotere gebied. In het programma liggen het oog springende opgaven en ambities op stedelijk niveau besloten: werk, economische ontwikkeling en innovatie, New Energy Made in Arnhem, de culturele eredivisie van Nederland, aantrekkelijke en vitale binnenstad en het beter positioneren van Arnhem in de buitenwereld.

Wat willen we bereiken

Als stad en regio moet Arnhem sterk staan om onze maatschappelijke opgaven goed aan te kunnen. Dat kan en wil Arnhem niet alleen doen. Bedrijven, instellingen en ook de opgaven bijvoorbeeld op goede werklocaties, duurzaamheid en een goede bereikbaarheid houden zich niet aan de gemeentegrenzen. Arnhem zal dus moeten denken vanuit allianties. Met andere overheden, in de regio, maar zeker ook met partners uit bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De voedingsbodem daarvoor is goed. Voor de gemeente zijn woorden als stimuleren, faciliteren en verbinden belangrijke termen. Deze duiden onze rolneming. Alert zijn op het leggen van bijvoorbeeld verbindingen tussen grote bedrijven en lokaal Midden en Kleinbedrijf (MKB), tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven, maar ook met de buren in Nordrhein-Westfalen, Food Valley en Health Valley. Op een aantal onderwerpen heeft Arnhem een voortrekkersrol, bijvoorbeeld op duurzaamheid en culturele positie.

Doelen veranderopgaven

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier/ bruisende binnenstad
Een aantrekkelijk vestigingsklimaat
Behoud en groei van passende werkgelegenheid
Positioneren van Arnhem en de regio

Wat gaan we doen

Optimale dienstverlening aan ondernemers en partijen

Arnhem is als gemeente zelf aan zet. Door het ontwikkelen van het platform ‘Van Bedrijven Weten’ voor bedrijven zal, voor een optimale dienstverlening, veel meer de vraag centraal staan evenals de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. Accountmanagement moet daarbij zeker op peil blijven.

Een bereikbare vitale economie

De bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. Goede bereikbaarheid van stad en regio (bijvoorbeeld ook via de ICE), voldoende parkeerruimte, een schoon stadsdistributiesysteem maar ook de OV-bereikbaarheid van de Arnhemse bedrijventerreinen zijn belangrijke speerpunten.

Ruimte met kwaliteit maken voor bedrijven

Om (letterlijk en figuurlijk) ruimte te maken voor de versterking van de economie in stad en regio zet Arnhem consistent in op kwalitatief hoogwaardige werklocaties voor kantoren, bedrijven, detailhandel en horeca. In de regio zijn hier al stevige afspraken over gemaakt. De gunstige ontwikkeling in het economisch tij vraagt nieuwe aangescherpte afwegingen. Voor behoud en groei van werkgelegenheid is een stad waar het fijn wonen is van belang. Dit betekent het bouwen van een gevarieerd woningaanbod. Ook is er een relatie tot bijvoorbeeld de woonlocaties en het transformatiebeleid in de stad. Lange lijnen en de toekomst van de stad staan hierbij voorop.

Human capital stevig aandacht geven

Factor nummer één voor veel bedrijven in komende jaren is het vinden van (de juiste) medewerkers. Voor sommige sectoren vraagt dit investeringen vanaf het basisonderwijs (techniek), voor andere sectoren vraagt het samenwerken in innovatieve trajecten. Kennisinstellingen en bedrijfsleven slaan hierop de handen ineen en de gemeente zal hier een faciliterende rol in spelen.

Versterking van het Energy cluster

De Arnhemse Hotspot Energy vraagt - binnen het regionale systeem van kennis en innovatieve werklocaties - om versterking. Specifieke kansen liggen er op het gebied van waterstof.
In de komende periode wordt scherp welke harde investeringen, maar ook versterkingen in samenwerking, nodig zijn om stevige stappen te zetten. Hierbij wordt ook gekeken naar de samenhang met de (Nijmeegse) regio. Ook de lijnen ondernemerschap, acquisitie en internationalisering wordt op deze manier verder uitgewerkt. Daarnaast liggen er veel kansen om ook samen met bedrijven te werken aan verduurzaming.

De binnenstad als kloppend hart
De binnenstad is een belangrijk hart voor Arnhem, ook in economisch opzicht. Het winkelhart moet compact zijn. Aan de randen van de binnenstad is ruimte voor nieuw programma, zoals andere vormen van bedrijvigheid, wonen, en combinaties van wonen en werken. Om de kracht van de binnenstad te versterken wordt samengewerkt met Nijmegen, met oog voor de complementariteit van beide steden. De Arnhemse plek in de culturele eredivisie wordt behouden door duurzame versterking van de ketens, samenwerking in de Lauwersgracht Alliantie, versteviging van (beeldbepalende)evenementen en een keuze over Museum Arnhem. Ook wordt verkend welke mogelijkheden er zijn voor het verplaatsen van de markt en wordt stevig ingezet op versterking van de bereikbaarheid .

Een stevige positionering van Arnhem
Vanwege de vestiging van bedrijven in de Arnhemse regio werkt Arnhem in een sterke verbondenheid met Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland, Economic Board regio Arnhem Nijmegeb, het rijk en andere partners aan de versterking van haar positie. Zowel richting Duitsland maar ook een bredere internationale profilering is daarbij de inzet waarbij de bewegingen op de markt van bedrijven nauwlettend in de gaten wordt gehouden. Daarnaast verstevigt Arnhem ook in allianties met andere overheden, Economic Board regio Arnhem Nijmegen, bedrijven en kennisinstellingen haar positie richting Den Haag en Brussel. Door de juiste allianties te smeden en consequent te agenderen hoopt Arnhem meer en meer solide resultaat te bewerkstelligen.

Aantrekken van bezoekers, bewoners, bedrijven en bollebozen door inzet op toerisme en marketing
Een gedragen en professionele marketing van de stad - in samenhang met de regio - is randvoorwaarde voor het uitvoeren van de opgave. Het gaat dan zowel om de toeristische marketing als om citymarketing . Bij de citymarketing zet Arnhem nadrukkelijk stappen om citymarketing niet 'van de gemeente' maar 'van de stad' te laten zijn. De samenwerking met de hogescholen is hierin nu al een bijzonder voorbeeld. Voor de toeristische aantrekkelijkheid is het van belang om samen met de huidige partners verder werken aan een gastvrije binnenstad, en de allianties met de Veluwe en de bijzondere Airbornegeschiedenis te koesteren.

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V02 Klimaat en energie

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als hotspot voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoet Arnhemj niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke fossielvrije beweging inzet. Als Arnhemj het snel doet, wordt Arnhem hierin een voorbeeld voor andere steden en een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen .

Wat willen we bereiken

Het is onze ambitie om de doelen, zoals die in de gemeenteraad zijn vastgesteld, binnen New Energy made in [Arnhem] te realiseren. Daarbij worden de afspraken van het Parijsakkoord en de op handen zijnde Klimaatwet meegenomen. Voor deze intensivering van het verduurzamen van onze stad neemt de gemeente de regierol **.**

Deze ambitie is een antwoord op de conclusies uit de voortgang New energy made in Arnhem 2017 en het rekenkameronderzoek "Oranje is het nieuwe groen" waarvan de gemeenteraad op 5 maart 2018 de aanbevelingen heeft overgenomen en waarover de gemeenteraad op 4 juli 2018 is geïnformeerd naar aanleiding van het aangenomen Amendement "prioriteit geven aan duurzaamheid".

Doelen veranderopgaven

Meer energiebesparing en -opwek
Versterken Energie en milieutechnologie sector (Hot spot energy)
Duurzamere Mobiliteit
Schonere lucht
Beter eigen voorbeeld gemeente

Wat gaan we doen

Klimaatakkoord

Op landelijk niveau wordt gewerkt aan het klimaatakkoord om te komen tot de Nederlandse bijdrage aan de afspraken van Parijs. Het klimaatakkoord moet ervoor zorgen dat Nederland 49 procent minder CO2 uitstoot in 2030 ten opzichte van het niveau in 1990. Een belangrijke rol is weggelegd voor de regio's middels de regionale energiestrategie (RES) en de Arnhemse bijdrage hieraan. In de RES moet de energieopgave van de regio worden benoemd, met daarbij het potentieel voor duurzame opwekking en besparingen en een voorstel om de energievraag en het aanbod bij elkaar te brengen. De energiestrategie omvat tevens een overzicht van de acties die al in gang gezet zijn en versneld kunnen worden, beoogde concrete resultaten, een gezamenlijk uitvoeringsprogramma voor de korte termijn en een agenda voor de langere termijn. Het uitgangspunt van de RES is dat een breed regionaal samenwerkingsverband de nationale afspraken over het realiseren van veel meer duurzame energie een regionale invulling krijgt. Begin januari 2019 zal een 'startnotitie' met hierin een voorstel voor de Arnhemse bijdrage wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. In de zomer van 2019 dient de concept-RES voor iedere regio vastgesteld zijn door de gemeenteraad met daarin het bod aan het rijk over de regionale bijdrage aan de landelijke opgave.

New Energy made in Arnhem

In deze begroting wordt structureel meer geld vrij gemaakt. Dit is nodig om invulling te geven aan de toenemende landelijke en lokale ambitie en urgentie om klimaatverandering aan te pakken. De gemeenteraad heeft in maart 2018 de aanbevelingen van de rekenkamer overgenomen om versnelling aan te brengen in de doelen zoals gesteld in het programma en het aanstaande klimaatakkoord. Hierover is de gemeenteraad in juni 2018 geïnformeerd. In samenhang met de hierboven geschetste RES, zal de raad een voorstel voorgelegd krijgen voor de voor de periode New energy made in Arnhem 2020 - 2030.

Warmtetransitie en verduurzaming van de stad

De warmtetransitie en verdere verduurzaming van de stad heeft landelijk en lokaal prioriteit en met de verplichting om aardgasvrij te worden, wordt de aanpak urgenter. De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad en dat gaat wijkgericht. De komende periode wordt gestart met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Voor een aardgasvrij Arnhem worden criteria vastgesteld en zo snel mogelijk voorgelegd aan de gemeenteraad. Vanuit deze uitgangspunten worden tenminste drie wijken geselecteerd om te starten in 2019. De keuze van de wijken wordt samen met stakeholders gemaakt, zoals netbeheerder Alliander, de woningbouwcorporaties en de wijk. Voor alle Arnhemse wijken moet wettelijk in 2021 een warmtetransitieplan gereed zijn.

Klimaatfonds
Het klimaatfonds is opgezet om de stad te verduurzamen en de landelijke en Arnhemse klimaatdoelen te realiseren. We verwerken de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in New energy made in Arnhem. Het voorkomen van energiearmoede is daarbij uitgangspunt.

Het klimaatfonds heeft als doel om te investeren in en met de stad. De investeringen uit het klimaatfonds moeten bijdragen aan de klimaatdoelen van Arnhem en minstens met een even groot bedrag uit de stad worden vergroot. Hierdoor lokken gemeentelijke investeringen noodzakelijke investeringen uit van overige overheden, bedrijven en bewoners. Het klimaatfonds is niet bestemd voor verduurzamen van gemeentelijk vastgoed. Het inzetten en prioriteren van het klimaatfonds vindt plaats in overleg met de stad. In het kader van de regionale energiestrategie en het Arnhemse klimaatbod aan het rijk met daarbij de afspraken die de gemeente provinciaal, regionaal en lokaal met overheden, bedrijven, en corporaties maken is daarbij leidend.

Vanuit het Europees project 'Climate active neighbourhood' is het Arnhemse aanjaagfonds opgericht. Met dit fonds worden inwoners en bedrijven op weg geholpen en uitgedaagd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan de Arnhemse klimaatdoelen. Een financiële regeling vanuit het klimaatfonds om deze initiatieven blijvend te ondersteunen is denkbaar.

Arnhem als hotspot Energy (zie ook V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen)
Door innovaties te stimuleren en goede triple helix samenwerking tot stand te brengen wordt de komende jaren vanuit economisch en duurzaamheidsperspectief hier extra inzet op gepleegd. Een sterk energie en milieutechnologie versterkt de Arnhemse economische positie en geeft de innovatie die nodig om de klimaatdoelen te bereiken. In de Investeringsagenda Arnhem Nijmegen is Energy hotspot als een belangrijk economisch icoonprogramma opgenomen. De samenwerking met provincie Gelderland, gemeente Nijmegen en Economic Board regio Arnhem Nijmegen kan de positie van het Arnhemse Energiecluster verder versterken.

Luchtagenda en milieuzone
Eén van de doelen uit New energy made in Arnhem is het reduceren van de uitstoot van stikstofoxiden en roet (10 % in 2020). Eind 2017 en begin 2018 is de gemeenteraad geïnformeerd over de voortgang van enkele maatregelen en is aangekondigd dat er in 2018 een luchtagenda zal worden voorgelegd aan de gemeenteraad. In de luchtagenda zal in ieder geval de milieuzone zoals eerder in de gemeenteraad besloten worden opgenomen, maar niet uitgebreid naar brommers en scooters (ook niet elders in de stad) en er komt geen uitbreiding van het zonegebied. De binnenstad heeft daarnaast zowel op milieugebied als in de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte baat bij een schoon stadsdistributiesysteem. Daarvoor wordt de samenwerking met ondernemers aan de realisatie daarvan opgezocht.

Windmolens
Arnhem heeft de ambitie van meer windmolens in de stad voor meer duurzame opwek. Hierbij zijn participatie en winstdeling door omwonenden van belang. De komst van meer windmolens is onderdeel van het Arnhemse deel in de regionale energiestrategie (RES).

Verduurzamen maatschappelijk vastgoed
Gemeente overlegt met scholen, sportverenigingen, zorginstellingen en andere eigenaren/gebruikers van maatschappelijk vastgoed op welke wijze zij hun panden kunnen verduurzamen door verbindingen te leggen met partijen uit het lokale netwerk en te faciliteren in kennisuitwisseling en advisering (zoals de Green Deal verduurzamen zorginstellingen Arnhem eo, april 2018). Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas (zie paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen).

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V03 Doorbraak naar werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.

Daarom is het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld.
Inwoners die aan de kant staan aan (betaald) werk helpen is goed voor de mensen in kwestie, goed voor de werkgevers, goed voor de wijken, goed voor de stad en goed voor de gemeentelijke financiën. Want de tekorten op de gemeentelijke uitkeringsbudgetten zijn fors en Arnhem scoort landelijk gezien nog steeds te hoog als het gaat om het aantal inwoners in de bijstand.

Wat willen we bereiken

Doorbraken naar werk zijn juist nu heel noodzakelijk. In de eerste plaats om te profiteren van de aantrekkende economie. Nu liggen er kansen om meer mensen aan het werk te helpen en dat kan goed gebruikt worden:

- Arnhem heeft een relatief zwakke sociaal-economische positie en telt relatief veel kwetsbare inwoners.
- In Arnhem staan veel mensen langs de kant en is er een groot onbenut arbeidspotentieel.

Daarnaast dreigen de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland afgeremd te worden:

- In onze arbeidsmarktregio krimpt de potentiële beroepsbevolking.
- In onze arbeidsmarktregio blijft de vraag naar arbeid groeien.

Het is dus wenselijk dat er meer mensen aan het werk gaan:

- om de negatieve effecten van concentratie van werkloosheid en inactiviteit bij specifieke groepen te voorkomen;
- om de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in onze arbeidsmarktregio niet af te remmen;
- om de beschikbaarheid en kwaliteit van onze publieke dienstverlening op peil te houden;
- om de inzet van onze sociale voorzieningen betaalbaar te houden.

Kortom: iedereen is nodig en dat biedt kansen:

- de groeiende vraag naar arbeid geeft de kans en de noodzaak om het talent van ieder mens te ontwikkelen;
- ook de mensen die nu niet of te beperkt meedoen.

De ambitie van Arnhem is om kansen te verzilveren. Om meer Arnhemmers die aan de kant staan of dreigen te komen staan te ondersteunen in hun arbeidsontwikkeling om zo hun kansen op aansluiting bij de arbeidsmarkt en het vinden en behouden van (bij voorkeur betaald) werk duurzaam te vergroten. En om tegelijkertijd ondernemers in onze arbeidsmarktregio te helpen bij het invullen van hun personeelsvraag en hen te ontzorgen in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werk inclusiever te organiseren.

De drie hoofddoelen van Doorbraak Naar Werk zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers richting (betaald) werk
Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning
Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt)

Wat gaan we doen

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd. Hiervoor is een Werkinvesteringsfonds van 2,5 miljoen euro ingesteld.

De gemeente wil dat inwoners/ kandidaatwerknemers zich realiseren dat tegenover het recht op loon of uitkering de verantwoordelijkheid staat om zichzelf naar vermogen te ontwikkelen of om naar vermogen te participeren. Inwoners/ kandidaatwerknemers moeten in staat en bereid zijn om voortdurend aan hun competenties te werken. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties .

Arnhem wil dat werkgevers zich realiseren dat tegenover een adequate invulling van hun personeelsvraag de verantwoordelijkheid staat dat zij investeren in hun werknemers, in aantrekkelijk werk, in goede loopbaanperspectieven en dat zij zich inspannen om de talenten van kwetsbare groepen meer te benutten en hen kansen te bieden. Voor alles is het van belang dat het voor inwoners in een uitkeringssituatie eenvoudiger en lonender wordt om in deeltijd (of volledig) te werken.

Als aan deze voorwaarden wordt voldaan kunnen gemeente en uitvoeringspartners inwoners/ kandidaatwerknemers en werkgevers ondersteunen in hun verantwoordelijkheden door middel van een vraaggerichte, pro-actieve werknemers- en werkgeversbenadering:

- Inwoners/ kandidaatwerknemers worden geholpen om (i) hun menselijk kapitaal te versterken (opleiding, werkervaring), (ii) hun sociaal kapitaal te versterken (sociaal netwerk), (iii) hun belemmeringen te verkleinen of weg te nemen (verstandelijke, psychische, fysieke belemmeringen en praktische beperkingen), (iv) hun motivatie te vergroten (werken moet ‘lonen’) en (v) hun zoekgedrag te verbeteren (focus, intensiteit en kwaliteit).
- Werkgevers worden geholpen om (i) de drempels om hun werk inclusief te organiseren te verlagen en (ii) de motivatie om inclusief te werkgeven te vergroten.

De uitwerking en toelichting op de strategische inspanningen is te vinden in programma R6 'Participatie en maatschappelijke ondersteuning'.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V04 Zorg dichterbij

Voorzieningen worden zo dichtbij mogelijk in de buurt van inwoners aangeboden zodat het onderdeel wordt van het wonen, leven en werken. Zorg en ondersteuning worden zoveel mogelijk geïntegreerd in het dagelijks leven in plaats van een voorziening buiten de reguliere leefomgeving. Zorg moet thuis/ambulant, binnen het eigen netwerk, de buurt, op scholen, in buurtcentra, bij de huisarts, door vrijwilligers enzovoort geboden kunnen worden zodat inwoners in een vroeg stadium worden geholpen en een beroep op zwaardere zorg wordt voorkomen. Daar draait het om bij de transformatie van zorg.

Wat willen we bereiken

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Daarbij staan drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij; daarbij hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.Verwacht wordt dat het verkleinen van de armoede en schuldenproblematiek uiteindelijk zal leiden tot een vermindering van de behoefte aan zorg.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan deze transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening). Gezien de oplopende kosten voor jeugdzorg en Wmo zal het een uitdaging zijn om de juiste hulp en zorg te kunnen blijven bieden. De komende jaren zijn er diverse autonome en structurele ontwikkelingen, waardoor de uitgaven in het sociaal domein sterk zullen toenemen. Het betreft onder andere ontwikkelingen binnen de Wet Langdurige Zorg (Wlz) en een toenemende vergrijzing die tot een hoger beroep op de Wmo zullen leiden. Daarnaast wordt de integratie-uitkering sociaal domein onderdeel van het gemeentefonds. Onduidelijk is of de prijscompensatie die Arnhem gehouden is te vergoeden aan de zorgaanbieders in voldoende mate wordt gecompenseerd vanuit het gemeentefonds.
Om de stijging in de uitgaven op te kunnen vangen is het noodzakelijk om de zorg te transformeren en te komen tot zorg op maat; niet teveel, niet te weinig maar precies goed en passend bij dat wat inwoners nodig hebben, beoordeeld door de Arnhemse sociale wijkteams.
De transformatie van het zorgdomein is een aanzienlijke opgave waarvan op voorhand niet kan worden gesteld dat deze de stijgende zorgvraag in voldoende mate kan opvangen. Daarom is het nodig een goede prognose te hebben voor wat betreft de stijgende zorgvraag en zal mede naar aanleiding daarvan de begroting dienen te worden herijkt. Dit analoog aan de herijking die in januari 2018 heeft plaatsgevonden.

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is)
Meer Arhemmers zijn financieel zelfredzaam
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis

Wat gaan we doen

Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is)

Passende en kwalitatief goede zorg voor alle kwetsbare Arnhemmers staat voorop. Daarvoor wordt een passend kwalitatief goed zorgaanbod (preventie, algemene voorzieningen, maatwerkvoorzieningen Wmo en specialistische jeugdhulp) georganiseerd. Samen met inwoners, vrijwilligers, kerkelijke en (andere) ideële organisaties en aanbieders geven de teams Leefomgeving en de sociale wijkteams inhoud aan dit aanbod. De adviesraden hebben hierbij een belangrijke inhoudelijke inbreng. Op termijn zal de transformatie van het sociale domein leiden tot een wijkgericht aanbod en tot kostenbesparing door een verschuiving van specialistische naar algemene voorzieningen. Dit draagt bij aan de doelstelling dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is).

Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam

Arnhem gaat zich erop richten om inwoners die in armoede leven zo min mogelijk en zo kort mogelijk afhankelijk zijn van de diverse voorzieningen die de gevolgen van armoede moeten ondervangen. Centraal staat het voorkomen van armoede en schulden en het ondervangen van de gevolgen van armoede. Naast het zo vroeg mogelijk aanpakken van schulden door middel van vroegsignalering wordt het accent gelegd op het zoveel mogelijk voorkomen dat Arnhemse kinderen in armoede opgroeien. Meer gelijke kansen voor kinderen die in armoede opgroeien, het optimaal borgen van bestaanszekerheid voor minima en in samenhang met het programma Doorbraak naar Werk meer perspectief realiseren op werk zijn de belangrijkste aandachtspunten. Daarbij wordt verwacht dat een grotere financiële zelfredzaamheid zal leiden tot een lager beroep op zorg.

Er wordt een evaluatie uitgevoerd op het hele traject van schulddienstverlening. Doel is om de meest passende en effectieve schulddienstverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen .

Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis
De ambitie om Arnhemmers uit kwetsbare groepen (inwoners die nu nog beschermd wonen, inwoners uit de maatschappelijke opvang of vrouwenopvang, oude inwoners die niet meer in een geschikte woning wonen, jongeren met een laag inkomen zonder recht op aanvullende uitkering en huurtoeslag etc.) zelfstandig kunnen blijven wonen wordt gedeeld met ruimtelijke ontwikkeling en vastgoed. Voldoende en geschikte woningen voor deze groepen voorkomt inzet van dure zorgvormen (beschermd wonen) en vermindert specifieke dure woningaanpassingen.

Algemeen
Er zal onderzoek worden gedaan naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor jeugdzorg en WMO blijven ontschot . De sociale wijkteams hebben een belangrijk aandeel in de transformatie van zorg. De gemeente Arnhem is in overleg met de sociale wijkteams of de huidige formatie voldoende is om deze taak goed uit te kunnen voeren.

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V05 Inclusief Arnhem

Binnen het veranderprogramma Inclusie wil de gemeente vanuit een overkoepelende visie de randvoorwaarden scheppen in het publieke domein dat mensen, ongeacht hun achtergrond, beperkingen, en/of seksuele voorkeur, kunnen meedoen en zich thuis voelen in Arnhem. De gemeente draagt actief uit dat samenleven in diversiteit niet kan zonder gemeenschappelijkheid, wederzijds vertrouwen en respect waarbij een ieder zichzelf moet kunnen zijn. Er wordt ingezet op bewustwording, en activering in de eigen organisatie, de stad en in de wijken.

Wat willen we bereiken

Over Inclusie moet je niet praten, dat moet je doen. Om focus aan te brengen zijn de volgende speerpunten geformuleerd:

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente.
2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie.
3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan.
4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem.
5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren.
6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit.
7. Bestrijding van discriminatie.
8. Het bevorderen van diversiteit en inclusie onder het personeel van de gemeente Arnhem.
9. Zichtbaar maken van kracht in de Arnhemse samenleving en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving.

Doelen veranderopgaven

Versterken van sociale cohesie en het bestrijden van uitsluiting en intolerantie

Wat gaan we doen

Activiteiten vinden voornamelijk plaats in de programma's/afdelingen en in de wijken/stad. Het programma Inclusie heeft een stimulerende en verbindende rol, tussen de programma's en afdelingen en van binnen naar buiten en vice versa.

De gemeente Arnhem heeft het Charter Diversiteit ondertekend, is koplopergemeente op het gebied van toegankelijkheid en onderzoekt de wenselijkheid om de Verklaring van Dordrecht te onderschrijven. De gemeente haakt aan bij veel landelijke activiteiten zoals de week van de Alfabetisering, de week van de Toegankelijkheid, de week van Respect, Coming Outday enzovoorts. Jaarlijks wordt samen met de stad een conferentie georganiseerd waarin de uitwerking van de geformuleerde speerpunten en de doelen voor de komende jaren bij elkaar komen.

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente

Naar aanleiding van de motie 'Arnhemse gebouwen toegankelijk' (november 2017) wil Arnhem- als één van de 25 koplopergemeenten in Nederland- komen tot een Arnhemse norm toegankelijkheid. Gedachte hier achter is dat de huidige bouwnormen niet (meer) toereikend zijn en er momenteel verschillende werkprocessen en richtlijnen binnen de gemeente rondom vastgoed en openbare ruimte zijn die de toegankelijkheid nog onvoldoende versterkten.

Het ontwikkelen en opstellen van die norm vindt plaats in overleg met relevante interne en externe partners (onder andere. Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten, adviesraden, programmamanagers, architecten).
Doel daarbij is dat in gebouwen (in eigendom) van de gemeente Arnhem (en de directe openbare ruimte daaromheen) iedereen moet kunnen doen waarvoor het gebouw bestemd is. Bij nieuwe gebouwen zullen ervaringsdeskundigen van meet af aan bij het bouwproces worden betrokken, om hun wensen in beeld te brengen. Daar waar in bestaande gebouwen belemmeringen zijn voor mensen met een beperking, zullen deze stapsgewijs en daar waar mogelijk, worden verwijderd, verbeterd of aangepast.

Er worden actief samenwerkingsverbanden van organisaties en instellingen benaderd om te bespreken hoe de eigenaren van gebouwen, die niet in gemeentelijk bezit zijn, kunnen betrekken bij de Arnhemse norm van toegankelijkheid. Met als doel dat zij, in samenspraak met ervaringsdeskundigen, letterlijke en figuurlijke drempels wegnemen zodat de toegankelijkheid in brede zin vergroot wordt.

2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie

Vanuit het programma Inclusie is een verbeterslag van de gemeentelijke communicatie als speerpunt benoemd. Hiermee wil Arnhem bereiken dat communicatie ook voor mensen voor wie dat niet vanzelfsprekend is, begrijpelijk en aansprekend is en niet onnodig drempels opwerpt. In de komende tijd wordt ingezet op:

- ontwikkeling van een stijlgids voor begrijpelijke en genderneutrale taal;
- bevordering bewustzijn van inclusieve communicatie in programma's en projecten;
- verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek.

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verbetermogelijkheden voor inclusieve communicatie vanuit de ervaring en beleving van verschillende bewonersgroepen. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om verdere verbeteringen door te voeren.

3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan

In het programma Doorbraak naar werk wordt tot Arnhemmers gericht die al een lange tijd aan de kant staan en een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Om deze doelgroep te bereiken zijn er doorbraken nodig waarbij het uitgangspunt is dat er actief op mensen wordt afgaan, gericht wordt op iemands gehele leefsituatie en -omgeving, alle relevante partijen ingeschakeld worden én maatwerk wordt geleverd. Samen met het programma Inclusie worden de mogelijkheden verkend om deze doelgroep nog beter te bereiken.

4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem

4.1. Meer Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past

Vanuit Onderwijs wordt de komende jaren ingezet op een maatschappelijk-educatieve agenda waarin prioriteit wordt gelegd bij de thema's kansengelijkheid; passend onderwijs / passende ondersteuning (verbinding onderwijs-jeugdhulp) en aansluiting arbeidsmarkt / leven lang ontwikkelen. Arnhem wil hiermee bevorderen dat meer Arnhemmers onderwijs kunnen volgen dat bij hen past, en zorgen voor een betere uitstroom van onderwijs naar een actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Hierbij is er extra focus op risicogroepen

Een mooi voorbeeld van Inclusie betreft de pilot van passende voorschoolse kinderopvang. Hierbij worden alle kinderen, ongeacht afkomst, met en zonder lichamelijke beperking opgevangen in de eigen leefomgeving. In de komende tijd wordt deze pilot uitgerold over heel Arnhem en verkend of succesvolle elementen van deze werkwijze een blauwdruk kunnen vormen voor de andere segmenten van het onderwijs. Vanuit het programma Inclusie worden mooie voorbeelden als deze belicht en worden waar mogelijk verbindingen met andere programma's gelegd.

4.2 Laaggeletterdheid

Arnhem telt ongeveer 13.000 laaggeletterden. Inwoners die zo veel moeite hebben met taal en rekenen, dat ze zich niet goed genoeg zelfstandig kunnen redden in de samenleving. Hierdoor lopen zij meer risico om tegen problemen aan te lopen op het gebied van gezin, gezondheid, geld en werk. Er wordt ingezet op:

- bewustwording en het vergroten van bekendheid van de problemen rondom laaggeletterdheid;
- meer signalering en doorverwijzing door professionals naar aanbod;
- een samenhangend aanbod aan voorzieningen (formeel en non-formeel onderwijs);
- meer inzicht in het bereik en effect van het aanbod.

Laaggeletterdheid komt voor bij inwoners die Nederlands als eerste taal geleerd hebben (NT1) en inwoners die op latere leeftijd Nederlands leerden (NT2). Over het algemeen wordt gezien dat voor de groep NT2 de drempel om mee te doen aan een traject vaak lager ligt, dan voor de groep NT1. Zij zijn moeilijker bereikbaar. Schaamte en onzekerheid weerhouden hen ervan om problemen met taal en rekenen te bespreken. Omdat de kloof tussen de behoeftevraag van de inwoner en het aanbod bij groep NT1 groter is dan bij de groep NT2-ers, wordt daarom de aanpak vooral gericht op de NT1-doelgroep. Maar de groep NT2 wordt niet uitgesloten. Ook voor hen blijft het belangrijk dat er passend aanbod van mogelijkheden is om aan de basisvaardigheden te werken en dat dit aanbod inzichtelijk en toegankelijk is.

De mogelijkheden worden verkend om de doelgroep nog beter te bereiken. Daarnaast versterkt de aandacht vanuit het programma Inclusie de bewustwording van de persoonlijke en maatschappelijke impact van laaggeletterdheid.

5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren

Vanuit het programma Zorg dichterbij wordt ingezet op intensiveren van preventie en vroeg signalering, alsmede het versterken van de toegang tot zorg en ondersteuning. Op dit moment worden niet alle Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte bereikt. Met behulp van het programma Inclusie wordt verkend hoe deze nu nog onzichtbare groep bereikt kan worden.

6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit

Als één van de regenboogsteden heeft Arnhem zich gecommitteerd aan de volgende doelstellingen:

- sociale acceptatie van seksuele en genderdiversiteit vergroten;
- vooroordelen, discriminatie, intimidatie en geweld tegen lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) aanpakken;
- LHBT's steunen om zich veilig te voelen en weerbaar te zijn in het sociale domein: op school, op straat, op het werk, in de zorg en thuis, in de sport en in hun sociale kring.

Om acceptatie van seksuele diversiteit te bevorderen wordt de komende jaren ingezet op:

- inbedden, verduurzamen en zo nodig actualiseren van het ingezette beleid voor de doelgroepen jongeren, ouderen en mensen met een migratie achtergrond;
- voorlichting en informatie aan sociale wijkteams om het draagvlak te verbreden, knelpunten te signaleren en netwerkorganisaties te kunnen inzetten;
- versterken van de werkgroep seksuele diversiteit (sociale partners die samen zorg dragen voor de uitvoering), waarmee maximaal resultaat gehaald wordt met minimale inzet vanuit de gemeente (regie) en uitvoering door de sociale partners.

7. Bestrijding discriminatie

Voorop staat dat de gemeente Arnhem de norm uitdraagt dat discriminatie terecht strafbaar is. Want discriminatie vernietigt talenten, maakt levens kapot en doet onze samenleving ernstig tekort. De aanpak van discriminatie is dus erg belangrijk voor Arnhem. Doel is dat het stopt.

Het Meldpunt Discriminatie en Pesten (MDP) heeft sinds 2010 een overeenkomst met de gemeente Arnhem om uitvoering te geven aan de wettelijke taken van de gemeente op basis van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (Wga). Dit bestaat uit het registreren en bijstand verlenen aan betrokkenen bij discriminatie, uitsluiting en pesten. Daarnaast wordt samen met het MDP ingezet op een effectieve gezamenlijke aanpak van discriminatie in de horeca (met het Horecadeurpanel) en bij werkgevers en de uitzendbranche in Arnhem.

8. Het bevorderen van diversiteit en inclusie onder het personeel van de gemeente Arnhem

De gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand. Verschillende talenten, kennis, achtergronden en ervaringen van medewerkers maakt dat de organisatie beter kan inspelen op dat wat in de stad en onder de bewoners leeft. In de organisatie van de gemeente Arnhem maken mensen het verschil. Hoe meer diversiteit, hoe krachtiger geopereerd kan worden in de samenleving. De inclusie aanpak van de eigen organisatie is onderdeel van het veranderprogramma Inclusie. De gemeente Arnhem heeft daarin een voorbeeldfunctie.

Het accent ligt de komende jaren op het werken aan bewustwording rond dit thema en aan het accepteren en benutten van verschillen. Dit wordt gedaan door trainingen, lezingen en workshop aan te bieden aan het eigen personeel. Bij het aantrekken van nieuw personeel wordt een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd. De arbeidsmarktcommunicatie wordt hierop aangepast.
Diversiteit is de eerste stap, inclusie de tweede. Dat betekent dat iedereen, met of zonder beperking of met een diverse achtergrond of specifieke seksuele voorkeur mee moet kunnen doen. Hiervoor wordt georganiseerd dat met elkaar het goede gesprek wordt gevoerd over 'hoe verschillend wij allemaal zijn' en 'hoe je die verschillen kunt waarderen'.

9. Zichtbaar maken van kracht in de Arnhemse samenleving en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving

De gemeente Arnhem heeft een taak in het versterken van de inclusieve samenleving. De gemeente is samen met bewoners(groepen), organisaties en ondernemers de maatschappij. Als gemeente wordt moreel leiderschap getoond en wordt voor het algemeen belang gestaan en de verbinding tussen mensen. Daarbij heeft de gemeente een stimulerende, faciliterende en verbindende rol naar de stad.

Vanuit het programma Inclusie worden mooie voorbeelden van Inclusie zichtbaar gemaakt. Deze voorbeelden vinden plaats in de wijken en zijn talrijk en divers. Daarnaast wordt vanuit het programma ook gesprekken gevoerd met burgers over kansen om de speerpunten die benoemd zijn in het programma Inclusie concreet te maken.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

WIJKPROGRAMMA'S (W)

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op wijkniveau plaatsvinden, zijn opgenomen in de volgende 8 wijkprogramma's (bundeling van logisch samenhangende wijken):

W1 **Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA)**
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

W2 **Wijkprogramma Noordwest**
Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o, Schaarsbergen e.o, Sint Marten en Sonsbeekkwartier.

W3 **Wijkprogramma Noordoost**
Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.

W4 **Wijkprogramma Presikhaaf**
Presikhaaf West en Presikhaaf Oost

W5 **Wijkprogramma Malburgen**
Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo.

W6 **Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld**
Schuytgraaf en Elderveld

W7 **Wijkprogramma De Laar/Elden**
De Laar en Elden

W8 **Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV)**
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen

Wijkprogramma's

In dit hoofdstuk worden speerpunten van de wijkprogramma's toegelicht. Het Coalitieakkoord zet Van Wijken Weten onverkort door. Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk. In de wijkprogramma's zijn ook de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen. Binnen de wijken wordt daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelen van de veranderopgaven en stedelijke programma's. Of dat nu klimaat is, Inclusie, veiligheid of economie.
De wijkprogramma's bestaan uit de opgaven zoals die uit de wijken worden opgehaald. In de wijkactieprogramma's worden de speerpunten vertaald in uit te voeren activiteiten. Zo is 'ontmoeten' een speerpunt maar is de klank en kleur die bijvoorbeeld de wijk Presikhaaf het geeft 'de Overkant'.

Burgerparticipatie

Met Van Wijken Weten is tevens een belangrijke stap gezet in de mogelijkheden die Arnhemse inwoners hebben om invloed te hebben op gemeentelijk beleid en te participeren in de uitvoering. De wijkteams Leefomgeving hebben inmiddels samen met inwoners en partners talloze activiteiten uitgevoerd en ondersteund en gaan daar de komende jaren mee door. De ervaring die is opgedaan met burgerparticipatie wordt momenteel uitgewerkt naar praktische handvatten. Waar eerst vooral vrij besteedbare middelen werden aangewend om tot nieuwe activiteiten te komen, wordt de komende tijd in overleg met de inwoner veel meer ge werkt met bestaande budgetten, zonder dat telkens nieuw geld nodig is. Wat doen we wel en wat niet meer? Deze wijze van werken doet een sterk appel op het zelf organiserend vermogen van de Arnhemmer.
Fonds burgerkracht is ook de komende tijd nog een uitstekend instrument om hierop te oefenen.
Van Wijken Weten is bovendien de Arnhemse invulling van het Right to Challenge, onder andere, omdat inwoners kunnen opteren voor het uitvoeren van activiteiten die tot dan toe voorbehouden waren aan de gemeente.

Afspraken Coalitieakkoord

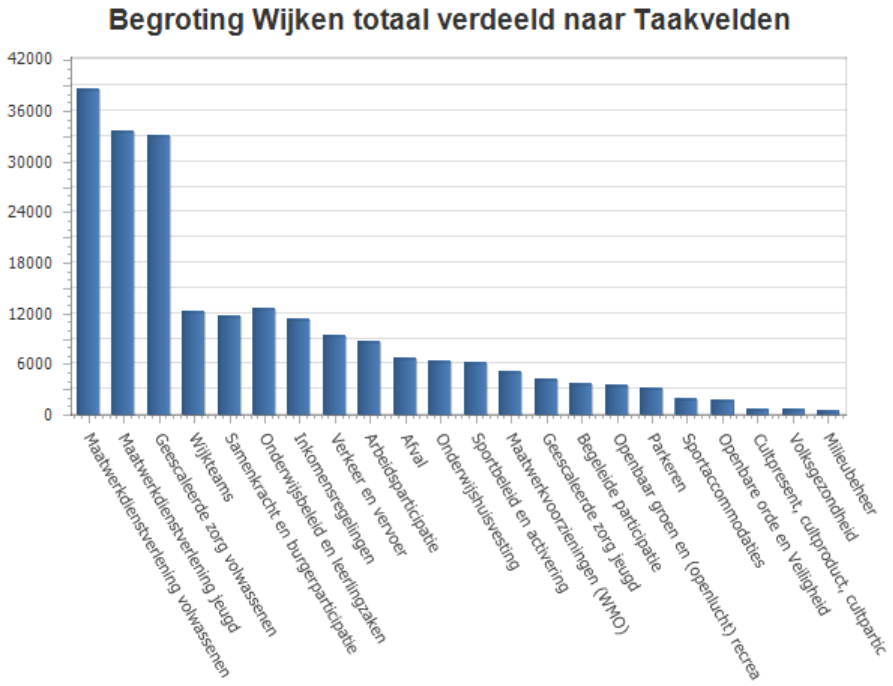
Een groot aantal van de afspraken uit het Coalitieakkoord zijn van invloed op de wijken. De wijken dragen bij aan het realiseren van de afspraken. Een groot aantal van deze afspraken zijn in deze MJPB in de stedelijke programma's opgenomen.
Een afspraak gaat om een werkwijze die door alle wijkteams Leefomgeving wordt opgepakt. Wanneer de gemeente Vastgoed verkoopt , dan maakt zij dit eerst kenbaar aan de wijk. De wijk bekijkt of vastgoed wordt ingezet of verkocht voor maatschappelijke doeleinden of voor initiatieven van bewoners.

Evaluatie

Van Wijken Weten heeft van Raad en College een driejarige experimenteerperiode gekregen. Op 31 december 2019 loopt deze periode af. De resultaten van de evaluatie die dan gaat plaatsvinden (eigenlijk meer een voortgangsverantwoording) worden gebruikt om met nog meer kracht en kwaliteit, samen met onze inwoners de toekomst aan te gaan. Aan het eind van het nieuwe begrotingsjaar wordt een start gemaakt met die evaluatie.

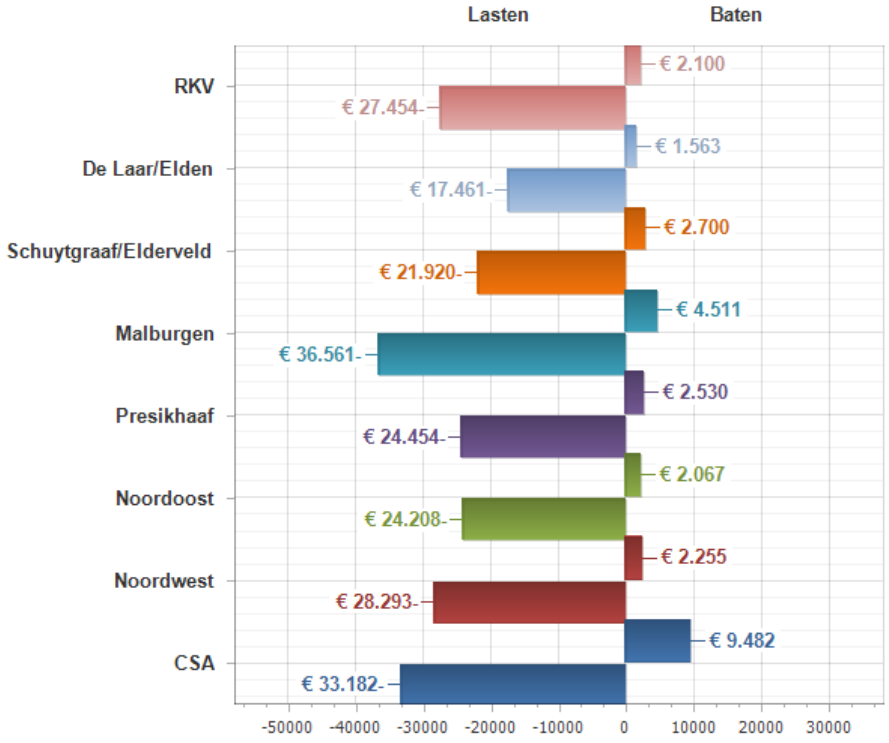

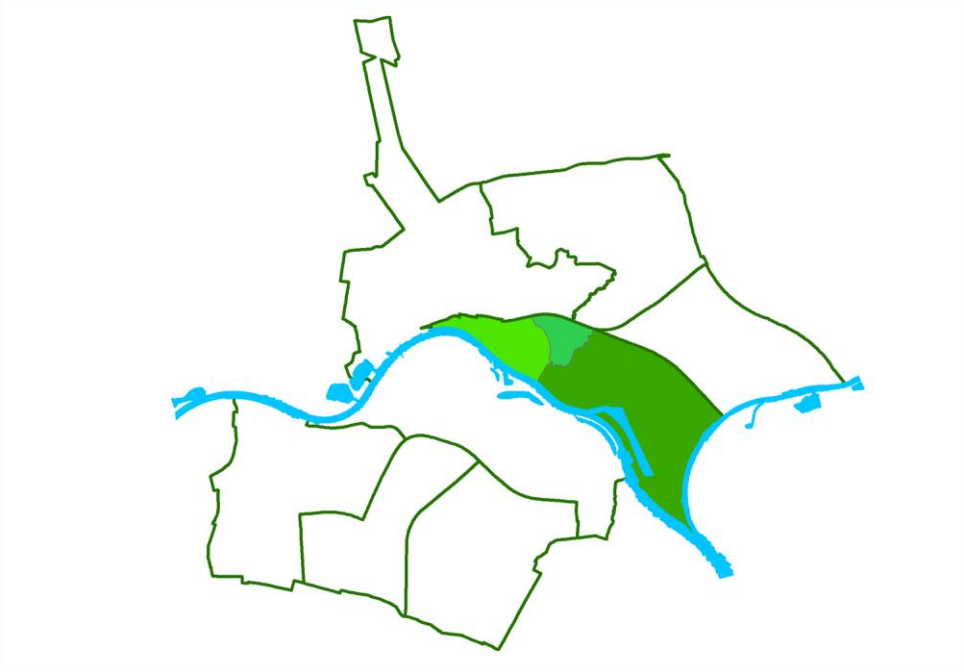

Begroting Wijken totaal verdeeld naar Taakvelden
42000
36000
30000
24000
18000
12000
6000
0
Maatwerkdienstverlening volwassenen
Maatwerkdienstverlening jeugd
Geescaleerde zorg volwassenen
Wijkteams
Samenkracht en burgerparticipatie
Onderwijsbeleid en leerlingzaken
Inkomensregelingen
Verkeer en vervoer
Arbeidsparticipatie
Afval
Onderwijshuisvesting
Sportbeleid en activering
Maatwerkvoorzieningen (WMO)
Geescaleerde zorg jeugd
Begeleide participatie
Openbaar groen en (openlucht) recrea
Parkeren
Sportaccommodaties
Openbare orde en Veiligheid
Cultpresent, cultproduct, cultpartic
Volksgezondheid
Milieubeheer

Lasten en baten 2019 per wijkprogramma

Bedragen x € 1.000

W 1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

In het wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA) bevinden zich de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Cathelijne Bouwkamp

Wat willen we bereiken

Integrale leefbaarheidsaanpak

De leefbaarheid, kwaliteit en beleving van de leefomgeving staan in een aantal buurten en straten onder druk. Verschillende factoren beïnvloeden deze leefbaarheidsbeleving. Groot stedelijke dynamiek en maatschappelijke thema's en vraagstukken zijn van invloed op de leefomgeving in de wijken. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:

- versterking samenwerking met de sociale wijkteams (SWT) door projectmatige aanpak (van individueel naar algemeen/preventief);
- versterken van het formele en informele netwerk met betrokken partners en bewoners;
- meer ogen en oren op straat (inclusieve samenleving) en iedereen is welkom;
- vergroten van de ruimtelijke en belevingskwaliteit en balans in dynamiek;
- wonen voor kwetsbare jongeren/ 2e kanswoningen/ magic mix;
- versterken van de samenredzaamheid in de leefomgeving door inzet van een ervaringsdeskundige;
- integraal preventieve aanpak overlast verwarde personen;
- inzet op participatie van verschillende doelgroepen.

Integrale aanpak armoede en kwetsbare jongvolwassenen

In het Arnhemse Broek groeien verhoudingsgewijs meer kinderen in armoede op en starten zo met een achterstand in de samenleving. Sturing op een integrale en maatwerk gezinsaanpak kunnen voor een verandering zorgen en een positief toekomstperspectief bieden.
In CSA worden de groep kwetsbare jongeren en jongvolwassenen herkend die zelfstandig wonen en leven in de stad. Kwaliteit van woonruimte en gezamenlijke woonvoorziening ontbreken in het Arnhemse woonaanbod. Kenmerkend voor deze groepen is de schuldenproblematiek en het perspectief op werk en toekomst. Deze doelstelling heeft een relatie met:
Het aangenomen amendement (MJPB 2018-2021). Geld voor kinderen in armoede
De extra middelen (totaal € 1,1 miljoen) voor het 'voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede op het gebied van onderwijs en gezondheid' in te zetten door het zorg dragen voor voorzieningen in natura, zodat alle kinderen kunnen meedoen op school, aan sport, aan cultuur en sociale activiteiten. Dit te doen in samenwerking met hiervoor relevante fondsen en stichtingen.

Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- versterking samenwerking SWT door projectmatige aanpak (van individueel naar algemeen/preventief);
- inzet op doorontwikkeling Thialf;
- uitvoering Project 'Fort' in het Arnhemse Broek en doorrol naar Spijkerkwartier;
- integraal toolkit Sport en gezondheid, cultuur en Werk (Scalabor);
- vroegtijdige aanpak schuldenproblematiek jongeren;
- perspectief op werk;
- nadere verkenning van aard en omvang om wijk/buurtspecifieke interventies in te zetten;
- interventies richten op positief perspectief op wonen, werken en leven;
- wonen voor kwetsbare jongeren/ 2de kanswoningen/ magic mix;
- in samenspraak met basisonderwijs in het Arnhems broek, komen tot een doorgaande schoollijn;
- Vroeg erop af.

Sociaal maatschappelijk ontmoeten en samenleven in de wijk
Behouden en versterken van ontmoetingsplekken en aanleidingen die laagdrempelig zijn om de sociale samenhang en betrokkenheid in en met de wijk te vergroten. Voorop staat dat meer fysieke ontmoetingsplekken niet garant staan voor meer ontmoeting. De huidige plekken in de wijk voor ontmoeting worden ondersteund en blijven bestaan en worden waar nodig geadopteerd door de wijk. Om deze doelstelling te bereiken, vindt inzet plaats op:
- meer buurt community's ontstaan en zijn zichtbaarder in de wijk;
- versterken en het verbinden van kwaliteiten en waarden in de wijk;
- onzichtbaar wordt zichtbaar (alles wordt zichtbaar alleen verbinding is nodig);
- versterken van bestaande wijkinitiatieven;
- op basis van behoefte (door)ontwikkelen van ontmoetingsplekken en activiteiten in de wijk;
- de dialoog faciliteren als er op samenleven spanning zit;
- samen met bewoners de onderlinge zelfredzaamheid vergroten (vitale buurtjes).

Integrale duurzaamheidsaanpak
De circulaire wijkeconomie houdt in dat de sociale en economische waarden in de wijk ten goede komen aan de wijk in een cyclisch proces en daarmee duurzaam zijn. In alle wijken is dit aan de orde, vooral in het Spijkerkwartier en delen van het Centrum wordt hier actief invulling aan gegeven. Onder andere de het buurtgroenbedrijf en de uitvoering van het Parkeerplan in het Spijkerkwartier die beide naast financiële opbrengsten onderzoekt wat de maatschappelijke waarde is voor een wijk, maar ook ontwikkeling Coehoorn leveren een bijdrage aan de opgave. In alle wijken zijn tal van initiatieven die een bijdrage leveren aan de wijkeconomie en duurzaamheidsambitie van de wijk. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- ontwikkeling Coehoorngebied, vergroening binnenstad, eilandje Urk en de Melkfabriek;
- de blauwe wijkeconomie om duurzaamheid, participatie en activerend werk in de wijken bevorderen;
- bevorderen groen in versteende wijken om te komen tot gezonde wijken en sociale cohesie;
- circulaire wijkeconomie mogelijk maken door flexibele regelgeving en inzet van middelen.

Verschuiving van het specialistische (individuele) naar het collectieve (algemene) domein
Gezamenlijk zijn de teams Leefomgeving en de sociale wijkteams verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk;
- uitvoering transformatie agenda.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Verbeteren leefbaarheid kwetsbare inwoners	V05
Participatie en wonen gericht op kwetsbare jongeren en jongvolwassenen	V03; V04
Ontmoeten in de wijk versterken	V04; V05
Verbeteren leefklimaat / duurzaamheid	V01; V02; V03; V05
Afschalen specialistische zorg naar voorliggende voorziening	V04
Minder kinderen die opgroeien in armoede	V03; V04

Wat mag het kosten

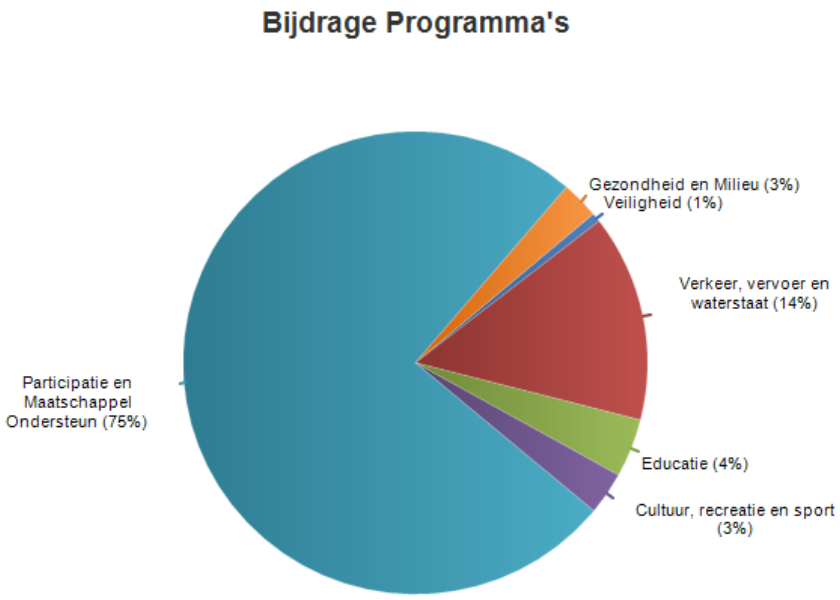
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

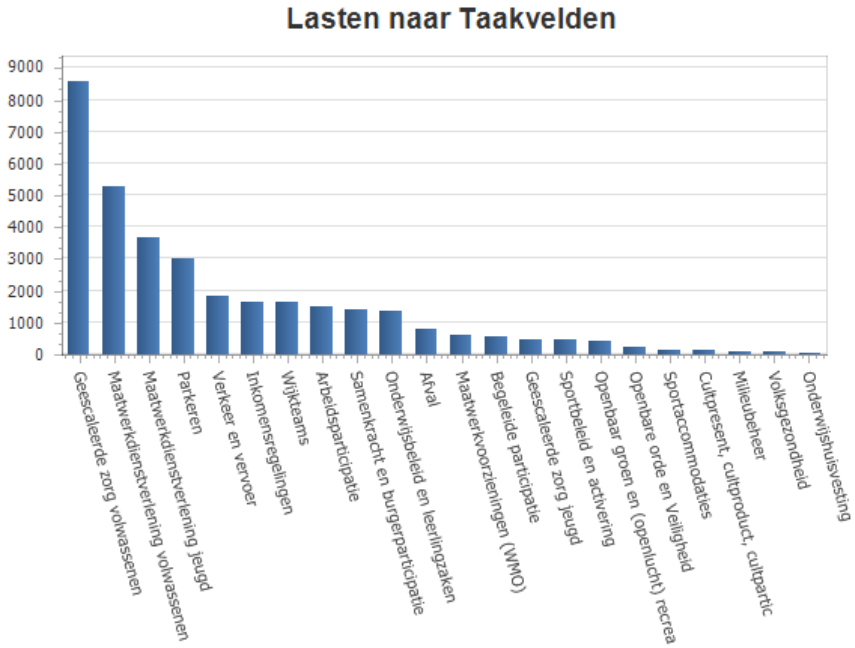
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-32.448	-35.662	-33.280	-33.182	-33.024	-32.675	-32.651
Baten	9.363	10.061	9.262	9.482	9.452	9.408	9.376
Saldo lasten en baten	***-23.085***	***-25.602***	***-24.019***	***-23.700***	***-23.572***	***-23.267***	***-23.275***
Gerealiseerd resultaat	**-23.085**	**-25.602**	**-24.019**	**-23.700**	**-23.572**	**-23.267**	**-23.275**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-38
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-60
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-114
- Straatparkeren (CA-fb)	-70
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-8
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-452
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-21
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-59
Bestaand beleid	
- 2018 Incidenteel BGB Spijkerkw artier (gefinancierd uit onttrekking BR)	1.000
- BGB overig	142
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	118
- Overig	-219
Totaal lasten	**98**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-167
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	10
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Parkeeropbrengsten Spijkerkw artier	300
- Straatparkeren	183
- Overig	-34
Totaal baten	**220**
Totaal mutaties van baten en lasten	**318**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.035	-3.990	-2.886	-1.817	-1.815	-1.813	-1.811
Parkeren	-2.490	-2.501	-2.636	-2.978	-2.959	-2.940	-2.920
Arnhem promotie	-1	0	0	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	0	-25	-14	-14	-14	-14	-14
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.014	-1.272	-1.228	-1.345	-1.338	-1.338	-1.338
Sportbeleid en activering	-390	-407	-408	-406	-406	-406	-406
Sportaccommodaties	-125	-77	-110	-106	-106	-105	-105
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-81	-82	-82	-82	-82	-82	-82
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-194	-337	-465	-395	-342	-342	-342
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.219	-1.443	-1.428	-1.383	-1.348	-1.348	-1.348
Wijkteams	-1.753	-85	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612
Inkomensregelingen	-1.491	-1.843	-1.560	-1.627	-1.627	-1.627	-1.627
Begeleide participatie	-523	-481	-481	-518	-518	-518	-518
Arbeidsparticipatie	-2.408	-2.439	-1.498	-1.441	-1.441	-1.439	-1.439
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-276	-658	-577	-576	-576	-576	-576
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.737	-5.653	-4.986	-5.231	-5.215	-5.199	-5.199
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.133	-4.644	-3.565	-3.612	-3.602	-3.322	-3.322
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.996	-8.309	-8.309	-8.540	-8.511	-8.483	-8.483
Geëscaleerde zorg jeugd	-539	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-54	-50	-55	-55	-55	-55	-55
Riolering	17	0	0	0	0	0	0
Afval	-755	-679	-679	-742	-741	-740	-739
Milieubeheer	-78	-56	-68	-68	-68	-68	-68
Totaal	**-32.448**	**-35.662**	**-33.280**	**-33.182**	**-33.024**	**-32.675**	**-32.651**

W 2 Noordwest

In het wijkprogramma Noordwest bevinden zich de wijken Klarendal, Burgemeesterswijk/ Hoogkamp, Schaarsbergen en omgeving, Sint Marten/ Sonsbeekkwartier, Heijenoord en Lombok, Hoogstede/Klingelbeek en omgeving.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Hans de Vroome

Wat willen we bereiken
Participeren in de wijk bevorderen
Inwoners activeren naar betaald- of onbetaald werk en/of deelname aan de samenleving. Om de doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:

- meedoen: iedereen die kan levert een maatschappelijke bijdrage op zijn of haar manier. Middels een nieuwe samenwerking van wijkteam Arnhem samen met Werk en Inkomen, genaamd 'Maatwerkt', inzetten op meer mensen aan het werk en meer mensen die gebruik maken van mogelijkheden van activerend werk. Daarbij wordt specifiek ingezet op gezinnen, de groep leeftijd van 18-45 en de statushouders in de bijstand. De doelstelling is dat in 2019 zestig personen duurzaam uit de bijstand stromen en dat inwoners die daar nog niet aan toe zijn actief bezig zijn met hun ontwikkeling richting activerend of betaald werk. Daarbij wordt ook ingezet op inloopspreekuren en matchen bij werkgevers in de wijk;
- vrijwilligers en actieve bewoners ondersteunen en begeleiden in het werk dat zij doen. Om dit te bereiken worden zij ondersteund via opbouw-en participatiewerk en via studenten in de wijk, die de opleiding Sociaal Werker van het Rijn-IJsselcollege volgen;
- er zijn verschillende ontmoetingsplekken in ons gebied die voor de wijken heel belangrijk zijn maar die het om verschillende redenen (financieel) moeilijk hebben. Het blijkt bijzonder lastig om een zonder subsidies of ondersteuning een buurthuis financieel gezond te laten draaien. Het in stand houden en verbeteren van huidige ontmoetingsplekken en het faciliteren van nieuwe plekken in wijken waar sociaal isolement een thema is heeft prioriteit. Ze vervullen een belangrijke functie voor bewoners om deel te kunnen nemen aan de maatschappij en in de verbinding tussen wijkbewoners. Een aantal voorbeelden zijn; de exploitatie van de nieuwe Hommel staat onder druk en er wordt gezocht naar wegen om de nieuwe Hommel als ontmoetingsplek voor de wijk te behouden; het Huukske in Heijenoord/Lombok doet zijn best om zelfvoorzienend te zijn; de wasplaats in Klarendal ontwikkelt zich meer en meer tot een ontmoetingsplek maar is nog afhankelijk van een stevige subsidie.
  Eenzaamheid is een thema dat speelt in de Burgemeesterswijk. Er wordt onderzocht welke behoeften er in de wijk leven en of de Bakermat (ontmoetingscentrum Diakonessekerk) zich zou kunnen ontwikkelen en verbreden naar een ontmoetings- en activiteitenplek voor de wijk;
- Inclusie: Binnen het gebied worden initiatieven ondersteund die gericht zijn op inclusie. Voorbeelden hiervan zijn: Kunst met mekaar, vitale verbinden, landenkookgroep.

Duurzame wijk stimuleren

Energiebeperking, waterafvoer verbeteren, vergroenen, schone wijk. Er wordt ingezet op:

- energietransitie en de bewustwording daarover. Voor prioritaire wijken, die stedelijk zijn geselecteerd en wijken die daarmee aan de slag gaan, faciliteren in het ontwikkelen van een wijkplan in samenwerking met bewoners. Binnen het gebied lopen meerdere bewonersinitiatieven die op verschillende wijzen ondersteund en gefaciliteerd worden. Daarbij wordt aangesloten op de bewegingen in de wijk met betrekking tot vergroenen, duurzaam opwekken en omgaan met energie en het verbinden van de verschillende initiatieven;
- schone wijk: extra inzet op het schoonhouden van de wijk na invoering omgekeerd inzamelen;
- waterafvoer: verminderen wateroverlast door stimuleren maatregelen op eigen terrein (Schaarsbergen);
- vergroten aandeel slimme mobiliteit (delen vervoersmiddelen) in de wijken Sint Marten/Sonsbeek en Heijenoord en Lombok;
- onderzoek mogelijkheid om 'van het gas af' te gaan in de wijk Sterrenberg in combinatie met het geplande groot-onderhoud.

Achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken

Een geïntegreerde aanpak in de keten (thuis, school, buitenschools) ontwikkelen die zich onder andere richt op het wegnemen en voorkomen van achterstanden bij kinderen. Ingezet wordt op:

- de aanpak richt zich voornamelijk op de wijken Klarendal en St. Marten middels de pilot 'Kansrijk Opgroeien'. Doel is betere samenwerking, vroeg signalering en activiteiten op maat voor de drie doelgroepen; 0-4 jarigen, 4-12 jarigen en 12-14 jarige. Dit gebeurt samen met het wijknetwerk in de wijk waarin Sportbedrijf, Wijkteams Arnhem, Rijnstad Kind-en Jongerenwerk, consultatiebureau, primair en voortgezet onderwijs, Peuteropvang en Stichting Leergeld deelnemen;
- vroeg signalering: Partijen zijn zichtbaar aanwezig op de vindplaatsen, zoals school, multifunctionele centra (MFC's) en consultatiebureau. Daardoor zijn ook zijn de lijnen tussen verschillende voorzieningen kort. Dit moet ertoe leiden dat kinderen en hun gezinnen vroeg in beeld zijn, problemen vroegtijdig gesignaleerd worden en ondersteuning op maat ingezet wordt. Bijvoorbeeld middels inzet van een gezinscoach, 'Homestart' en laagdrempelige voorzieningen zoals 'Speelmorgen' en laagdrempelig plaatsen op kinderopvang, naschoolse activiteiten;
- laagdrempelige voorzieningen. De activiteiten vergroten de kansen van de kinderen/jongeren zodat zij op gelijkwaardige basis kunnen deelnemen in de samenleving en zich ontwikkelen tot zelfredzame- en zelfstandige burgers. De inzet is gericht op versterking van de ontwikkeling van het kind én het gezin. De activiteiten vormen een samenhangend geheel met de bestaande ondersteuningsstructuur;
- de voorzieningen zijn vanuit het wijknetwerk opgezet en erop gericht dat kinderen/jongeren eerder gezien worden en ze activiteiten aangeboden krijgen die gericht zijn op het versterken van de ontwikkeling van het kind. Een voorbeeld hiervan is de dagelijkse naschoolse opvang, door het wijknetwerk, voor kinderen. Tevens is er aandacht voor betrokkenheid van ouders bij de activiteiten die gericht zijn op; taal en leesontwikkeling, huiswerkbegeleiding, sport, spel en cultuurontwikkeling en een gezonde levensstijl. De begeleiding vindt plaats door het brede wijknetwerk met professionals, stagiaires en vrijwilligers op diverse locaties in Klarendal, zoals in de Mix, het MFC en buiten in De Leuke Linde;
- schulden: Vergroten van financieel zelfredzaamheid en financiële opvoeding onder andere door 'Vroeg erop af' en 'geld kan je leren';
- onderzoek in samenwerking met het Sociaal Wijkteam naar mogelijkheden financieel impuls voor werkende (een-ouder)gezinnen in armoede.

De extra middelen voor het 'voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede' op het gebied van onderwijs en gezondheid' worden voor bovenstaande aanpak en activiteiten ingezet.

Wijkeconomie versterken

Initiatieven van ondernemingen in de wijk stimuleren, die ondersteunend zijn aan het realiseren van de gebiedsdoelen en het levensvatbaar houden van de wijk. Er wordt ingezet op:

- versterken van het ondernemersnetwerk en betrokkenheid samen met de wijk; community bouwen van zichtbare (winkeliers) en niet zichtbare ondernemers(legio), ook met actieve wijkbewoners.

Openbare ruimte/verkeer met wijkregie

Het creëren van een aantrekkelijke en veilige leefomgeving in samenspraak met de inwoners. Er wordt ingezet op:

- groot onderhoud Sterrenberg, de uitvoering van het parkeerplan Sint Marten/Sonsbeek (afhankelijk van uitkomst bewonersenquête in september/oktober 2018, uitvoering reconstructie Apeldoornseweg, ontwikkelen speelplan met bewoners in relatie bewegen en ontmoeten in openbare ruimte in Penseelstreek;
- in samenloop met het uitvoeren van groot onderhoud in Schaarsbergen (Bakenberg) maatregelen treffen om wateroverlast bij ernstige regenval zoveel mogelijk te beperken. Om dit te kunnen realiseren wordt nog gezocht naar extra financiële middelen;
- verkenning veiligheidssituatie en leefbaarheid aan de Hommelseweg.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Participatie in de wijk bevorderen	V03;V04;V05
Duurzame wijk stimuleren	V02
Ketenaanpak sociaal domein bevorderen. Achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken.	V03; V04
Wijkeconomie versterken	
Openbare ruimte/verkeer met wijkregie	

Wat mag het kosten

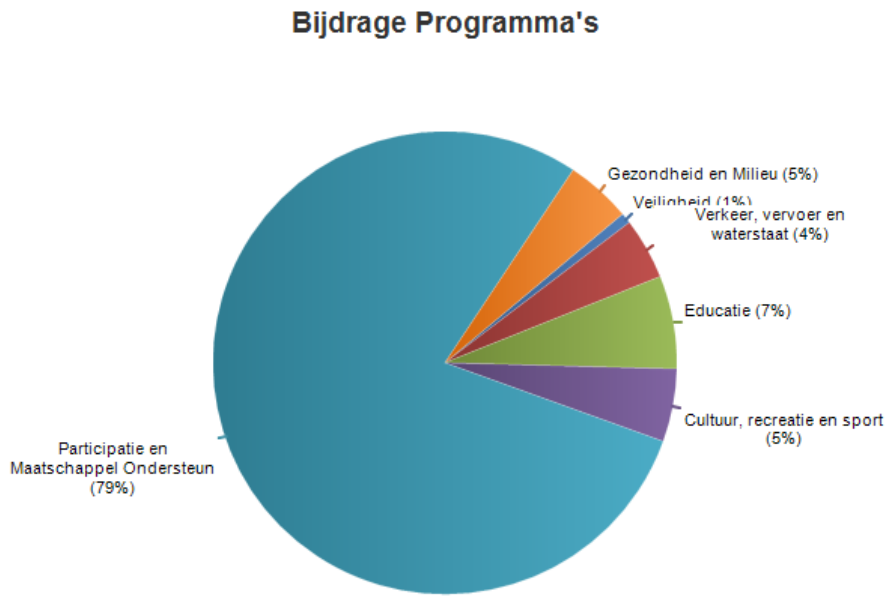
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

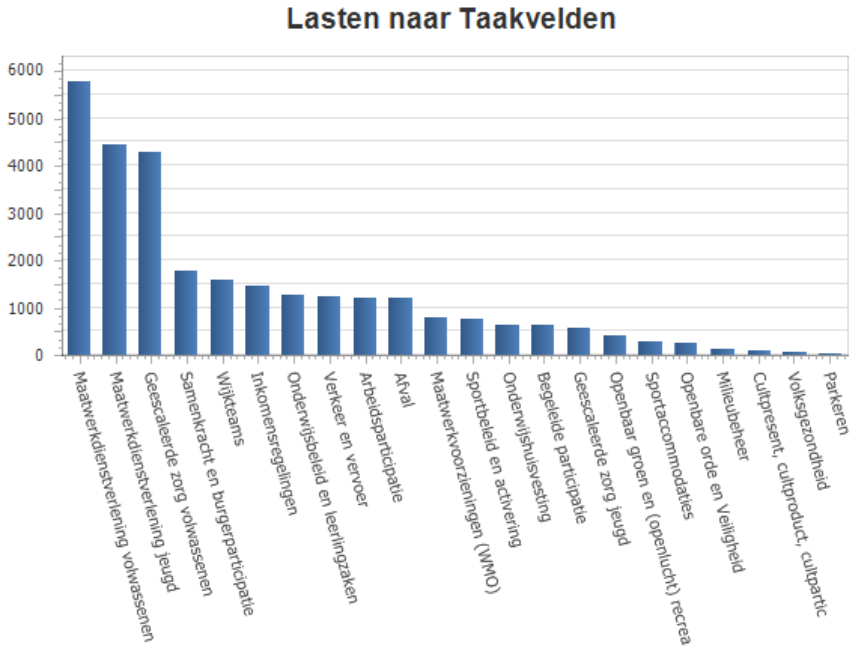
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-31.298	-28.985	-28.041	-28.293	-28.143	-27.800	-27.678
Baten	3.488	2.325	2.517	2.255	2.263	2.256	2.264
Saldo lasten en baten	***-27.810***	***-26.659***	***-25.524***	***-26.038***	***-25.880***	***-25.544***	***-25.414***
Gerealiseerd resultaat	**-27.810**	**-26.659**	**-25.524**	**-26.038**	**-25.880**	**-25.544**	**-25.414**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-63
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-52
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-99
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-80
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-13
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-367
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-18
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-35
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling BGB-programmering	253
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	102
- Overige	160
Totaal lasten	**-252**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-46
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-194
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	8
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-16
Bestaand beleid	
- Overige	-14
Totaal baten	**-262**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-514**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	0	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.864	-1.238	-1.481	-1.212	-1.211	-1.208	-1.195
Parkeren	1	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Onderwijshuisvesting	-828	-664	-598	-606	-600	-595	-590
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-852	-1.160	-1.130	-1.234	-1.228	-1.228	-1.228
Sportbeleid en activering	-943	-926	-922	-738	-731	-731	-731
Sportaccommodaties	-365	-254	-252	-250	-248	-246	-165
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-78	-78	-79	-79	-79	-79	-79
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-199	-321	-299	-372	-371	-371	-371
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.683	-1.799	-1.876	-1.744	-1.701	-1.701	-1.701
Wijkteams	-1.709	-85	-1.572	-1.572	-1.572	-1.572	-1.572
Inkomensregelingen	-1.365	-1.626	-1.384	-1.444	-1.444	-1.444	-1.444
Begeleide participatie	-543	-548	-548	-591	-591	-591	-591
Arbeidsparticipatie	-1.907	-2.009	-1.219	-1.186	-1.186	-1.185	-1.185
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-452	-855	-766	-772	-772	-772	-772
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.903	-6.088	-5.419	-5.750	-5.730	-5.709	-5.709
Maatwerkdienstverlening jeugd	-5.758	-5.196	-4.371	-4.420	-4.394	-4.098	-4.098
Geëscaleerde zorg volwassenen	-3.641	-4.163	-4.166	-4.274	-4.260	-4.245	-4.245
Geëscaleerde zorg jeugd	-675	-531	-531	-546	-546	-546	-546
Volksgezondheid	-17	-20	-19	-19	-19	-18	-18
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-1.230	-1.086	-1.083	-1.186	-1.150	-1.150	-1.126
Milieubeheer	-116	-117	-105	-86	-86	-86	-86
Totaal	**-31.298**	**-28.985**	**-28.041**	**-28.293**	**-28.143**	**-27.800**	**-27.678**

W 3 Noordoost

In het wijkprogramma Noordoost bevinden zich de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o., Alteveer en Cranevelt. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Jan van Dellen

Wat willen we bereiken

Leefbare wijken

Samen met bewoners en onze partners in de wijk worden vraag en aanbod van voorzieningen en ontmoetingsplaatsen beter op elkaar afgestemd. De actuele vraag van bewoners is leidend: zij geven aan dat ze ontmoetingsplekken wensen die beter passen bij hun behoefte: dichtbij, kleinschalig en laagdrempelig. Bewonersinitiatieven worden gefaciliteerd en gestimuleerd.
Er worden gesprekken georganiseerd met bewoners over de leefbaarheid in de wijken, waarbij 'schoon, heel en veilig' de uitgangspunten zijn. Samen met bewoners en professionals wordt gezocht naar kansen, mogelijkheden en middelen die nodig zijn in de wijk. Er wordt ingezet op:

- bewoners hebben een sociaal netwerk in de buurt;
- bewoners voelen zich meer betrokken, trots en meer verantwoordelijk voor de buurt;
- bewoners voelen zich veiliger, blijer en vitaler in de eigen leefomgeving;
- minder (woon)overlast in de wijken.

Versterken Geitenkamp en Plattenburg

Door schulden en werkloosheid verkeren te veel bewoners in een uitzichtloze situatie. Van deze groep heeft een hoog percentage geen of onvoldoende opleiding, waardoor er onvoldoende aansluiting is op de arbeidsmarkt. Ook is er sprake van laaggeletterdheid. Te veel kinderen groeien op in armoede. Deze problemen worden van generatie op generatie overgegeven. Samen met het sociaal wijkteam, Werk en Inkomen, woningcorporaties, onderwijs en andere betrokken partners wordt per onderwerp een alliantie gevormd om de problematiek aan te pakken. Er wordt ingezet op:

- het perspectief van bewoners is vergroot; meer inwoners participeren in de vorm van (vrijwilligers)werk;
- de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van bewoners is vergroot;
- minder mensen afhankelijk van een uitkering;
- er is minder laaggeletterdheid;
- kinderen hebben mogelijkheden om kansrijk op te groeien;
- meer bewoners met een hoog risico op financiële problemen zijn in een zo vroeg mogelijk stadium in beeld gebracht en ontvangen outreachend hulp om bestaande problemen op te lossen en ernstige schuldsituaties te voorkomen.

Minder verkeer- en parkeeroverlast
In Noord- Oost wordt veel verkeer- en parkeeroverlast ervaren. Waar nodig wordt het gesprek aangegaan met bewoners en betrokken partijen, om oplossingen te realiseren voor ervaren knelpunten. Er wordt ingezet op:
- bewoners ervaren minder parkeer- en verkeeroverlast.

Noordoost klimaatbestendig
Veel initiatieven van bewoners gaan over het vergroenen en verduurzamen van de (eigen) ruimte, over de energiezuinige wijk en het beperken van wateroverlast. Initiatieven van bewoners worden ondersteund en gestimuleerd en er wordt aangesloten bij het programma "Duurzame Wijken".
In een aantal wijken is nog relatief weinig aandacht voor bewuste omgang met energie. Er wordt ingezet op:
- meer bewoners gaan bewuster om met energie.

Kaders, uitgangspunten, randvoorwaarden
Onze speerpunten en werkzaamheden worden afgestemd met het sociale wijkteam. Bij de uitvoering van de speerpunten wordt aansluiting gezocht bij de programma's van de kernorganisatie en het Coalitie-akkoord. Een aantal uitgangspunten die richtinggevend zijn voor onze speerpunten:
- bewoners maken meer gebruik van algemene voorzieningen; er is sprake van verminderde inzet van specialistische voorzieningen;
- integrale buurtaanpak;
- meer mensen aan het werk.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Het bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Versterken Geitenkamp - Plattenburg	V03; V04;V05
Minder verkeer- en parkeeroverlast	
Leefbare wijken	V04; V05
Noordoost klimaatbestendig	V02

Wat mag het kosten

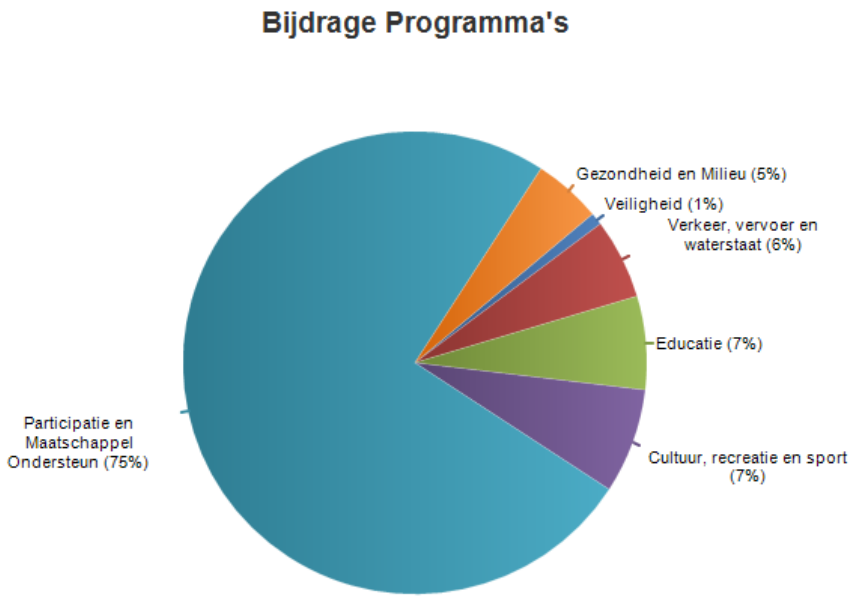
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

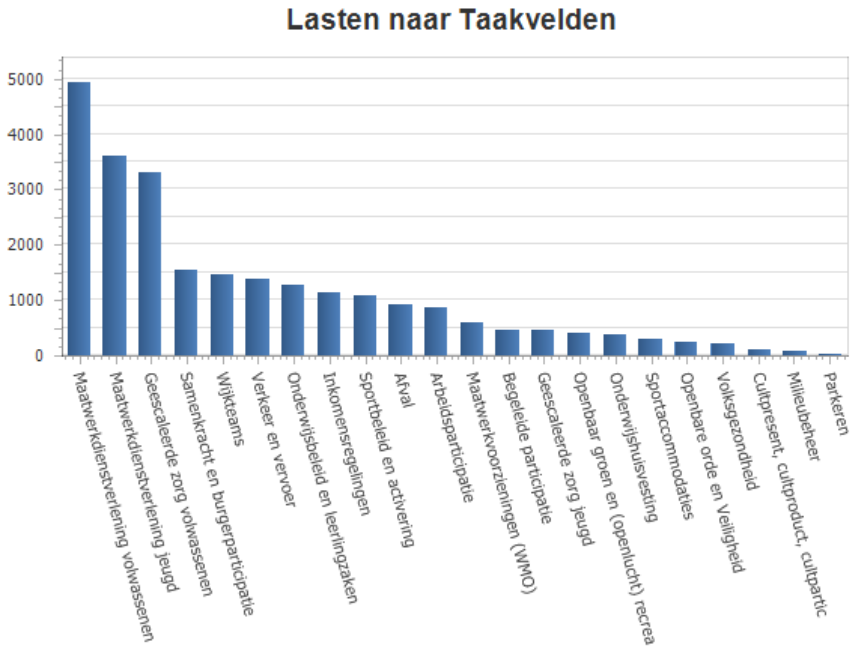
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.846	-24.448	-23.955	-24.208	-24.136	-23.777	-23.718
Baten	2.818	2.391	2.300	2.067	2.076	2.073	2.082
Saldo lasten en baten	***-21.028***	***-22.057***	***-21.655***	***-22.142***	***-22.060***	***-21.704***	***-21.635***
Gerealiseerd resultaat	**-21.028**	**-22.057**	**-21.655**	**-22.142**	**-22.060**	**-21.704**	**-21.635**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-47
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-48
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-76
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-11
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-294
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-15
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	24
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	113
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	79
- Overige	151
Totaal lasten	**-254**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-42
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-167
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	9
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-18
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-233**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-487**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-2.036	-1.391	-1.665	-1.353	-1.352	-1.339	-1.299
Parkeren	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-107	-177	-347	-344	-342	-338	-337
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-890	-1.155	-1.131	-1.236	-1.230	-1.230	-1.230
Sportbeleid en activering	-1.110	-1.054	-1.055	-1.048	-1.048	-1.048	-1.048
Sportaccommodaties	-330	-315	-345	-282	-280	-279	-277
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-70	-70	-70	-70	-70	-70	-70
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-222	-317	-311	-375	-374	-374	-374
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.149	-1.570	-1.563	-1.517	-1.484	-1.484	-1.484
Wijkteams	-1.554	-85	-1.432	-1.432	-1.432	-1.432	-1.432
Inkomensregelingen	-1.028	-1.252	-1.070	-1.125	-1.125	-1.125	-1.125
Begeleide participatie	-505	-397	-397	-428	-428	-428	-428
Arbeidsparticipatie	-1.403	-1.435	-881	-847	-847	-847	-847
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-274	-660	-579	-577	-577	-577	-577
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.008	-5.308	-4.649	-4.909	-4.893	-4.878	-4.878
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.571	-4.367	-3.549	-3.590	-3.580	-3.300	-3.300
Geëscaleerde zorg volwassenen	-3.857	-3.204	-3.204	-3.293	-3.282	-3.271	-3.271
Geëscaleerde zorg jeugd	-337	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-254	-173	-195	-193	-191	-190	-175
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-906	-819	-818	-893	-892	-860	-857
Milieubeheer	-66	-65	-59	-59	-59	-59	-59
Totaal	**-23.846**	**-24.448**	**-23.955**	**-24.208**	**-24.136**	**-23.777**	**-23.718**

W 4 Presikhaaf

In het wijkprogramma Presikhaaf bevinden zich de wijken Presikhaaf West en Presikhaaf Oost. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Martien Louwers

Wat willen we bereiken
'Binden en Verbinden'
Het versterken van de relatie en begrip tussen buurtbewoners onderling en het versterken van de binding van buurtbewoners met hun woonomgeving. Voor het prettig (samen) leven in een wijk is het van essentieel belang om je verbonden te voelen met je omgeving en je mede buurtbewoners. Dit is ook de basis voor bewoners om zich betrokken te voelen en verantwoordelijkheid te nemen voor hun (sociale) omgeving.

In sommige buurten wordt nog te weinig verbinding tussen bewoners onderling en hun omgeving gezien. Hiervoor zijn uiteenlopende redenen zoals een hoog verloop van bewoners, bewoners met veel verschillende achtergronden, een grote concentratie van mensen met sociaal maatschappelijke problemen en een matig onderhoud en inrichting van de omgeving.

Het doel is een grotere betrokkenheid van bewoners bij elkaar en bij hun eigen leefomgeving. Deze basis is nodig om verder te kunnen bouwen aan het verhogen van (arbeids)participatie, verhogen sociale cohesie en het vergroten gevoel van eigenaarschap voor hun eigen straat en buurt. De volgende projecten worden opgepakt:

- Het voormalig buurthuis de Overkant is aangekocht en hier wordt geïnvesteerd om, in samenwerking met de buurt, vorm te gaan geven aan een aansprekende programmering gericht op de omliggende buurt en de relatie te leggen met andere buurtplekken.
- Er wordt geïnvesteerd in het verbeteren van de samenwerking tussen buurtpartijen onderling en de rol die zij kunnen spelen bij de diverse buurtplekken.

'Overlast en Grensoverschrijdend Gedrag Openbare ruimte'
Veel bewoners ergeren zich er aan hoe hun directe leefomgeving eruit ziet en de wijze waarop een deel van de inwoners zich in de openbare ruimte gedraagt. Niet iedereen voelt zich in staat om zelf iets te ondernemen om hier iets aan te doen of medebewoners hierop aan te spreken.

Door de samenwerking tussen professionals in de wijk een nieuwe impuls te geven wil het team Leefomgeving samen met hen een integrale wijkaanpak ontwikkelen die bewoners zoveel mogelijk betrekt bij het terugdringen van de ervaren verloedering. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de veiligheidsagenda die per wijk/gebied opgesteld gaat worden.

De volgende projecten worden uitgevoerd:

- Er worden een aantal bijeenkomsten georganiseerd met professionals en bewoners om een gedragen aanpak te ontwikkelen.
- Tegelijkertijd wordt in de buurt Presikhaaf 1 een casus aangepakt waar concreet aan de slag gegaan wordt met de woningcorporatie rondom een appartementencomplex. Hier wordt zowel sociale problematiek als de fysieke ruimte in combinatie met pilot van afval een project aangepakt. Wat hier geleerd wordt, wordt in de aanpak meegenomen.

'Kansen voor Kinderen'

In Presikhaaf wonen veel kinderen in een moeilijke sociaal maatschappelijke positie die minder kansen krijgen dan hun leeftijdsgenootjes elders in de stad.

De doelstelling is om de ontwikkelkansen voor kinderen in Presikhaaf te verhogen door middel van een vraaggericht aanbod wat aansluit bij de behoeften van kinderen en hun ouders. Ook van kinderen die buiten de wijk naar school gaan. Hierbij wordt gericht op kinderen vanaf de geboorte tot en met de overgang naar de middelbare school. De thema's gezonde leefstijl, het beter benutten van de talenten van kinderen en het verbeteren van de ouderbetrokkenheid hebben hierbij specifieke aandacht. De volgende projecten worden opgepakt:

- Er wordt samen met bewoners, de kindcentra en wijkpartners gewerkt aan een gedeelde visie, van waaruit ieder zijn bijdrage levert aan een samenhangend, integraal en vraaggericht programma voor kinderen. Daarbij is er specifieke aandacht voor de koppeling tussen wat er op kindcentra en in de omliggende buurten gebeurt.
- Er wordt gewerkt aan een wijkbreed plan voor speel-, beweeg- en ontmoetingsplekken en activiteiten voor kinderen in de wijk. Op basis van dit plan gaat het team Leefomgeving in 2019 aan de slag met het verbeteren van deze voorzieningen in de verschillende buurten. Omdat het bij spelen en ontmoeten ook gaat over het in contact komen van bewoners met elkaar, heeft dit plan relatie met het thema binden & verbinden.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Vergroten van betrokkenheid bewoners bij elkaar en hun leefomgeving	
Verbeteren samenwerking tussen buurtpartijen rondom diverse buurtplekken	
Impuls geven aan de samenwerking tussen professionals voor een integrale aanpak grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte	
Vergroten ontwikkelkansen van kinderen in Presikhaaf door integraal, samenhangend en vraaggericht aanbod	V03

Wat mag het kosten

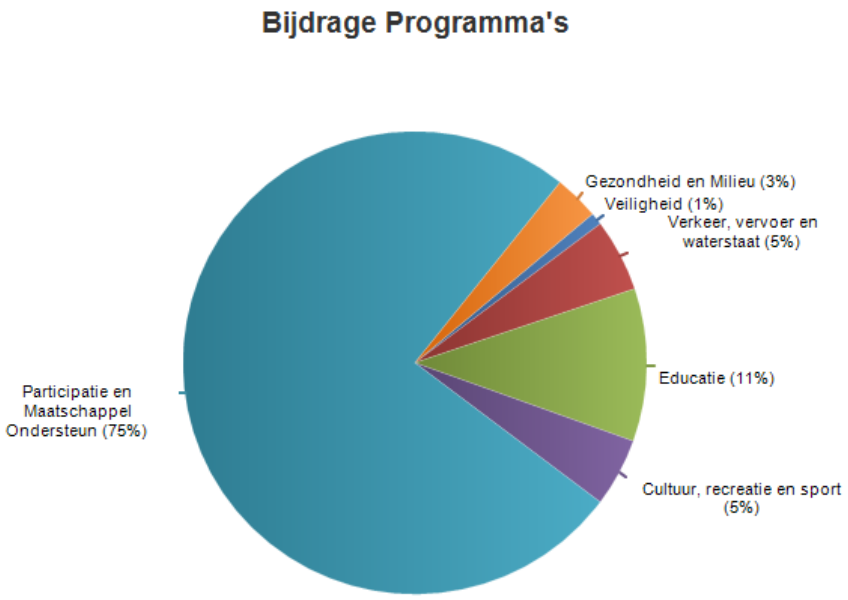
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

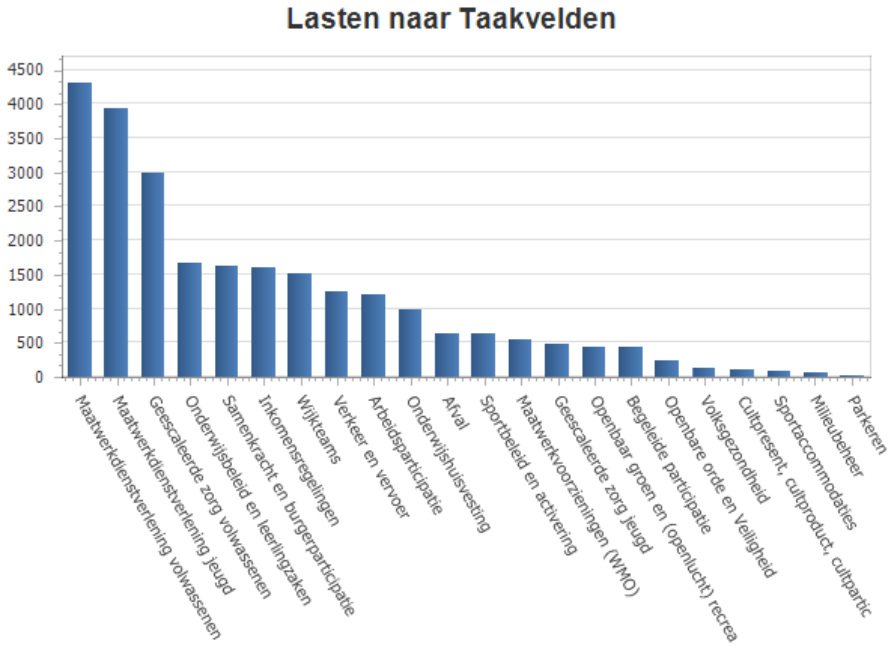
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-22.873	-25.087	-24.407	-24.454	-24.368	-24.047	-24.033
Baten	2.699	2.754	2.752	2.530	2.545	2.539	2.554
Saldo lasten en baten	***-20.174***	***-22.332***	***-21.654***	***-21.924***	***-21.823***	***-21.508***	***-21.479***
Gerealiseerd resultaat	**-20.174**	**-22.332**	**-21.654**	**-21.924**	**-21.823**	**-21.508**	**-21.479**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-40
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-52
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-106
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-140
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-12
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-280
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-14
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-27
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	323
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	110
- Overige	231
Totaal lasten	**-47**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-46
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-162
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	15
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-27
Bestaand beleid	
- Overige	-3
Totaal baten	**-223**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-270**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	0	0	-15	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-231	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-1.095	-1.313	-1.768	-1.240	-1.235	-1.229	-1.221
Parkeren	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Onderwijshuisvesting	-1.173	-936	-965	-964	-959	-955	-950
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.248	-1.521	-1.484	-1.646	-1.636	-1.636	-1.636
Sportbeleid en activering	-608	-612	-608	-606	-602	-602	-602
Sportaccommodaties	-41	-62	-57	-65	-65	-65	-65
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-112	-84	-85	-85	-85	-85	-85
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-249	-353	-341	-414	-413	-413	-413
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.305	-1.665	-1.730	-1.603	-1.569	-1.569	-1.569
Wijkteams	-1.650	-85	-1.498	-1.498	-1.498	-1.518	-1.518
Inkomensregelingen	-1.367	-1.778	-1.523	-1.582	-1.582	-1.582	-1.582
Begeleide participatie	-469	-383	-383	-413	-413	-413	-413
Arbeidsparticipatie	-1.909	-2.009	-1.170	-1.186	-1.186	-1.185	-1.185
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-238	-616	-531	-534	-534	-534	-534
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.259	-4.726	-4.059	-4.284	-4.271	-4.258	-4.258
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.213	-4.729	-3.915	-3.923	-3.907	-3.650	-3.650
Geëscaleerde zorg volwassenen	-2.374	-2.884	-2.883	-2.964	-2.954	-2.944	-2.944
Geëscaleerde zorg jeugd	-661	-460	-460	-473	-473	-473	-473
Volksgezondheid	-41	-51	-104	-112	-112	-62	-61
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-639	-559	-560	-613	-612	-612	-611
Milieubeheer	-53	-40	-37	-38	-38	-38	-38
Totaal	**-22.873**	**-25.087**	**-24.407**	**-24.454**	**-24.368**	**-24.047**	**-24.033**

W 5 Malburgen

In het wijkprogramma Malburgen bevinden zich de wijken Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder het Duifje en Immerloo. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Ronald Paping

Wat willen we bereiken

Ontmoeten in de wijk

Om mee te kunnen doen in de samenleving en daardoor onder andere eenzaamheid te bestrijden en de onderlinge betrokkenheid in de buurt te vergroten, is het belangrijk om aantrekkelijke en laagdrempelige ontmoetingsplekken in de wijk te hebben. Inzet op dit thema vindt onder meer plaats door het creëren van nieuwe en verbeteren van bestaande (mobiele) ontmoetingsplekken, waaronder:

- Buurtcentrum Prisma: Verder professionaliseren buurtcentrum Prisma. De afgelopen periode is samen met de gebruikers een traject uitgevoerd om tot een nieuw concept te komen. Dit heeft niet tot een gewenst resultaat geleid. Het plan is bijgesteld Het doel om sociaal huis Prisma een buurthuis voor de wijk te laten en te versterken blijft overeind staan maar vraagt een andere procesaanpak.
- Malburgen Oost-Noord: dit betreft een kwetsbaar deel van de wijk waar een grote behoefte leeft onder de bewoners om elkaar laagdrempelig te ontmoeten. MFC de Malburcht voldoet onvoldoende aan de behoefte en bestaande plekken die wel goed gebruikt worden, dreigen te verdwijnen. Onderzocht wordt hoe tegemoet gekomen kan worden aan deze behoefte binnen eigen wijk.
- MFC De Spil: Dit MFC in Malburgen-West is een belangrijk aandachtspunt. Het betreft de enige, doch kwetsbare, ontmoetingsplek in deze wijk.

Fysieke en sociale veiligheid vergroten

De beleving van veiligheid is in sommige delen van Malburgen erg laag. Ter verbetering hiervan worden onder andere de volgende projecten uitgevoerd:

- Inzetten van rolmodellen: rolmodellen sluiten aan bij specifieke doelgroepen waarvoor geldt dat het voor professionals veelal moeilijk en soms zelfs onmogelijk blijkt om contact mee te leggen.
- Winkelcentrum De Drieslag: Traject Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) is dit jaar gestart en loopt in 2019 door.
- Aandacht voor verwarde personen in samenwerking met sociaal wijkteam.
- Resultaten onderzoek "Betrekken van ouders bij thema polarisatie/radicalisering" implementeren.
- Verkeersveiligheid verbeteren: verkeersveiligheid rondom scholen blijft aandachtspunt, verkeersveiligheid in het algemeen.

Taal - en laaggeletterdheid verbeteren
Malburgen kent relatief veel inwoners die laaggeletterd zijn en/of de Nederlandse taal niet voldoende beheersen. Er wordt ingezet op:
- Taal- en laaggeletterdheid: In 2018 is een wijkgericht uitvoeringsplan Malburgen opgesteld. De uitvoering hiervan vindt in 2019 plaats.

Jeugd
- Voortzetten pilot jeugd Malburgen: Maatwerk leveren aan jongeren die in Malburgen opgroeien. Doelgroep is kwetsbare groep jongeren van > 10-12 jaar. Op basis van deze pilot wordt de maatschappelijke opgave opnieuw geformuleerd. Hier worden geschikte partners bij gezocht middels een voor de gemeente Arnhem nieuwe manier van aanbesteden/subsidiëren.
- Kansrijk opgroeien: Wijkgerichte uitvoering geven aan plan kansrijk opgroeien.

(Arbeids)participatie vergroten
- Vergroten van (arbeids)participatie van inwoners.
- Achter-de-voordeur projecten. Dit zijn projecten gericht op vroegtijdige signalering en aanpak van problematiek dat zich afspeelt achter de voordeur. Onderdeel hierin is activering van bewoners.

Armoede- en schuldenproblematiek
In Malburgen leven veel inwoners die rond moeten komen van het sociaal minimum. Er zijn relatief veel inwoners met schulden. Het is belangrijk te onderzoeken hoe in de toekomst betalingsachterstanden kunnen worden voorkomen. Daarom wordt ingezet op armoede- en schuldenproblematiek onder andere:
- project vroegsignalering schulden;
- plan Kansrijk Opgroeien, gericht op gelijke kansen voor jeugd;
- achter-de-voordeur projecten.

Preventieve gezondheid
Malburgen kent relatief veel inwoners met overgewicht en/of een ongezonde levensstijl dat zich kan uiten in allerlei (fysieke) problemen. Het is belangrijk om bewoners de mogelijkheid te geven in hun directe omgeving (onder begeleiding) te sporten en te bewegen en geholpen te worden bij keuzes met betrekking tot voeding en levensstijl. De volgende projecten op het gebied van preventieve gezondheid worden uitgevoerd:
- Realiseren van een nieuw beweegcentrum door Formupgrade binnen het Olympus kwadrant op het gebied van bewegen, voeding, fysiotherapie, coaching en lifestyle-interventies. Formupgrade wordt zowel financieel als procesmatig ondersteund door het team leefomgeving.
- Beweegtuin en wandelroutes realiseren.
- Olympusgebied: Inrichting openbare ruimte zodanig dat bewoners/gebruikers gestimuleerd worden tot bewegen.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Vergroten gevoel van sociale en fysieke veiligheid	V04
Gelijke kansen voor jeugd in de wijk. Een afgestemd en integraal aanbod.	V05
Inwoners met dreigende financiële problemen komen eerder in beeld en worden ondersteund in de aanpak hiervan	V04
Meer inwoners op basisniveau Nederlandse taal	V03; V05
Goed functionerende ontmoetingsplekken in de wijk	V04; V05
Meer inwoners participeren	V03;

Wat mag het kosten

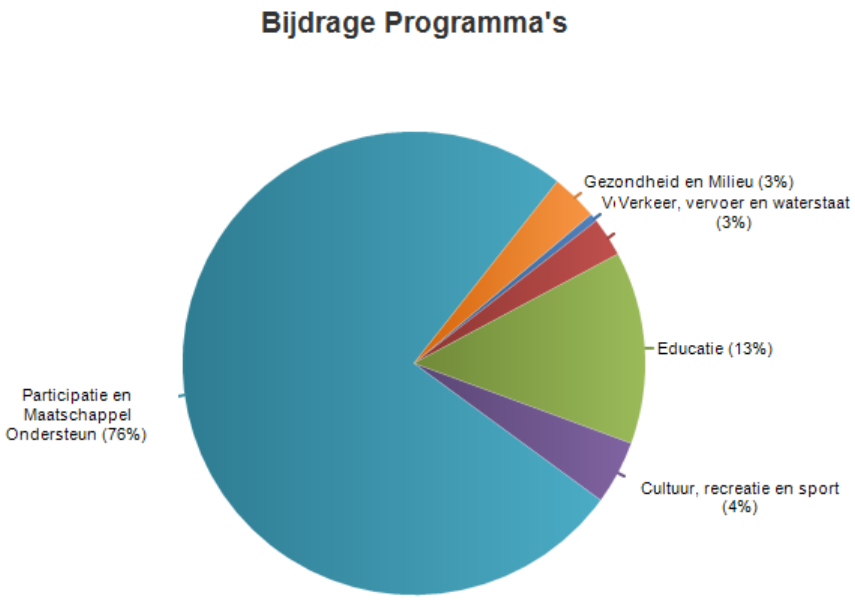
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

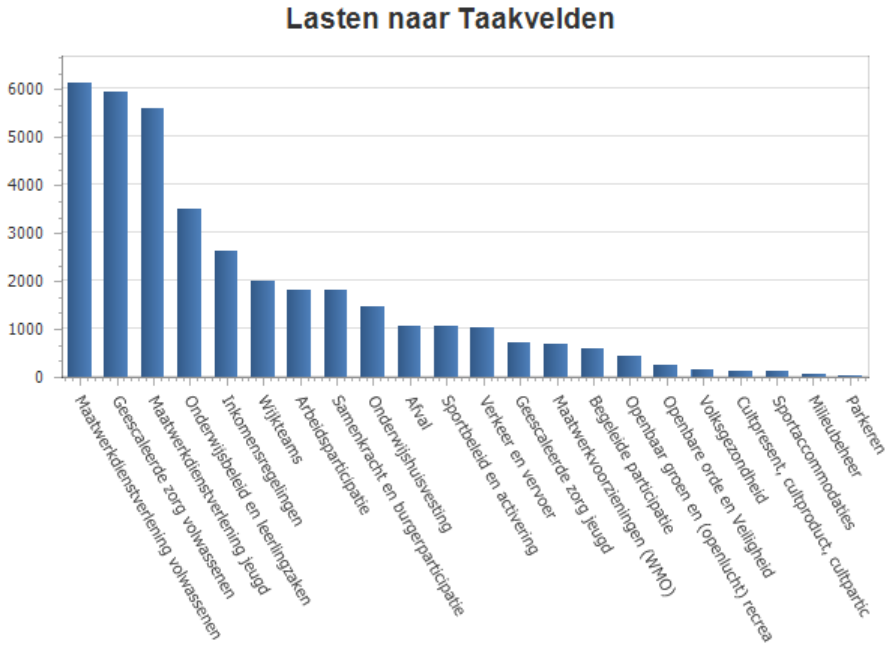
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-35.561	-36.902	-35.644	-36.561	-36.411	-36.042	-36.028
Baten	4.644	4.754	4.793	4.511	4.548	4.573	4.609
Saldo lasten en baten	***-30.917***	***-32.148***	***-30.851***	***-32.050***	***-31.863***	***-31.469***	***-31.418***
Gerealiseerd resultaat	**-30.917**	**-32.148**	**-30.851**	**-32.050**	**-31.863**	**-31.469**	**-31.418**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-71
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-88
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	-175
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-350
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-21
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-445
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-22
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	-127
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	274
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	181
- Overige	-29
Totaal lasten	**-917**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-77
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-180
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	37
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-67
Bestaand beleid	
- Overige	5
Totaal baten	**-282**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.199**

Uit welke programma's komt het budget

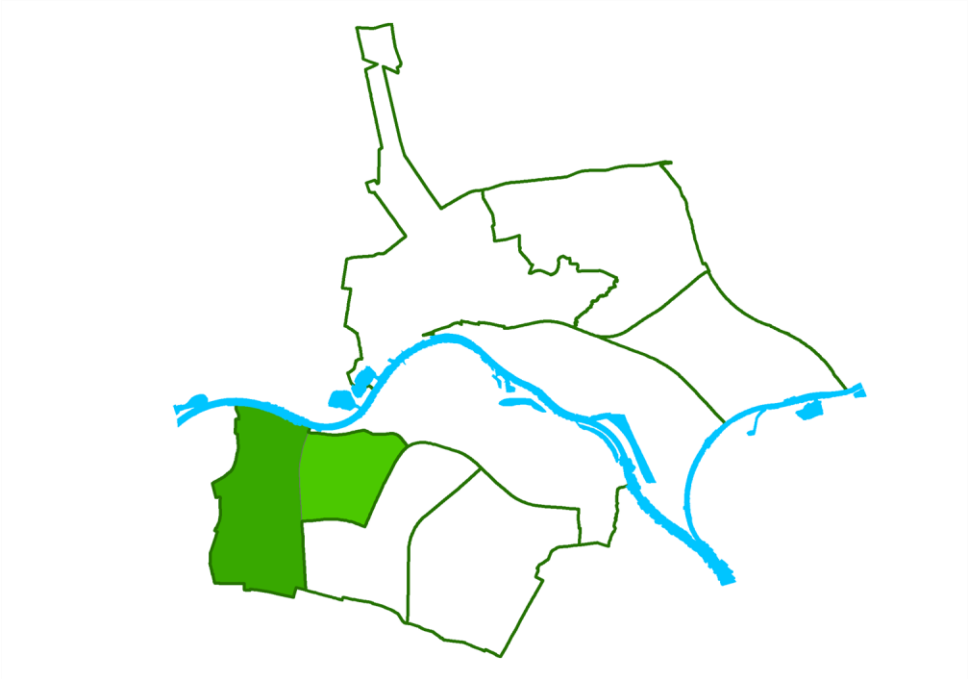
Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	-1	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-723	-1.065	-859	-993	-990	-987	-984
Parkeren	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-1.784	-1.400	-1.452	-1.442	-1.437	-1.432	-1.427
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.691	-3.137	-3.085	-3.468	-3.442	-3.442	-3.442
Sportbeleid en activering	-1.025	-1.032	-1.033	-1.029	-1.028	-1.028	-1.028
Sportaccommodaties	-89	-121	-90	-90	-89	-89	-89
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-90	-91	-91	-91	-91	-91	-91
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-250	-357	-381	-414	-414	-414	-414
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.391	-1.822	-1.819	-1.770	-1.732	-1.732	-1.732
Wijkteams	-2.138	-85	-1.963	-1.963	-1.963	-1.963	-1.963
Inkomensregelingen	-2.276	-2.923	-2.512	-2.606	-2.606	-2.606	-2.606
Begeleide participatie	-600	-518	-518	-558	-558	-558	-558
Arbeidsparticipatie	-2.930	-3.013	-1.952	-1.779	-1.779	-1.778	-1.778
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-364	-752	-671	-669	-669	-669	-669
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-6.381	-6.468	-5.786	-6.095	-6.079	-6.063	-6.063
Maatwerkdienstverlening jeugd	-4.159	-6.347	-5.646	-5.576	-5.529	-5.212	-5.212
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.507	-5.757	-5.757	-5.917	-5.897	-5.877	-5.877
Geëscaleerde zorg jeugd	-710	-681	-681	-701	-701	-701	-701
Volksgezondheid	-118	-102	-116	-115	-115	-114	-114
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-1.091	-972	-972	-1.031	-1.025	-1.020	-1.014
Milieubeheer	-75	-43	-41	-41	-41	-41	-41
Totaal	**-35.561**	**-36.902**	**-35.644**	**-36.561**	**-36.411**	**-36.042**	**-36.028**

W 6 Schuytgraaf/Elderveld

In het wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld bevinden zich de wijken Schuytgraaf en Elderveld. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Ronald Paping

Wat willen we bereiken
Ontmoeten in de wijk
Ter bevordering van de sociale cohesie zijn ontmoetingsfuncties van belang in het gebied. (Vrijwilligers)organisaties in de wijk Schuytgraaf hebben behoefte aan multifunctionele, betaalbare plekken voor diverse doeleinden en doelgroepen. In de wijk Elderveld worden bestaande partijen die moeite hebben om goed samen te werken, tijdelijk extra ondersteund. Ingezet wordt op:
- versterking van de sociale cohesie;
- bewoners, instanties en organisaties weten elkaar beter te vinden.

Veiligheid (openbare ruimte/verkeer)
Op een aantal plekken in het gebied wordt de verkeersveiligheid als slecht ervaren. In overleg met bewoners en samenwerkingspartners worden - wanneer nodig - verkeerskundige aanpassingen ingezet (oversteek singels/ hoofdwegen, winkelcentra en scholen). Tevens aandacht voor openbare ruimte Station Zuid: in samenwerking met bewoners en partners wordt integrale aanpak georganiseerd om veiligheid en leefbaarheid in dit metropole gebied te waarborgen. Specifiek in Elderveld wordt aandacht gevraagd voor woninginbraken en loslopende honden. Ingezet wordt op:
- verbeteren (verkeers)veiligheid en leefbaarheid.

Sociale problematiek
Bij het sociale wijkteam en sociale partners in Schuytgraaf zijn veel nadelige gevolgen van vechtscheidingen en schulden bekend. Bijkomend aandachtspunt zijn de jeugdigen die hierdoor in de problemen komen. Specifiek voor Schuytgraaf wordt gestart met het programma de '3 O's (ontmoeten, opgroeien en opvoeden). Doorontwikkeling van kinderwijk naar jongeren- /ouderenwijk verdient aandacht.
In het gebied wordt preventief ingezet om jongeren te begeleiden. Inzet vindt plaats op:
- problemen rondom echtscheidingen en schulden worden vroegtijdig gesignaleerd;
- (preventieve) voorzieningen voor schuldproblematiek worden beter gevonden door de doelgroep;
- jeugdigen voelen zich gehoord en weten waar ze terecht kunnen.

Aandacht voor senioren

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, SWOA en andere partners wordt de benodigde inzet hierop georganiseerd. Dit speerpunt geldt met name voor de wijk Elderveld. Ingezet wordt op:

- ouderen wonen langer zelfstandig thuis;
- ouderen doen mee.

Verschuiving van het specialistische (individuele) naar het collectieve (algemene) domein

Gezamenlijk zijn het team Leefomgeving en het sociale wijkteam verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein. Inzet vindt plaats op:

- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Multifunctionele ontmoetingsfuncties	V04
Veilige en prettige openbare ruimte	
Minder problematische schulden en echtscheidingen	V03
Ouderen wonen prettig in hun buurt	V04

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

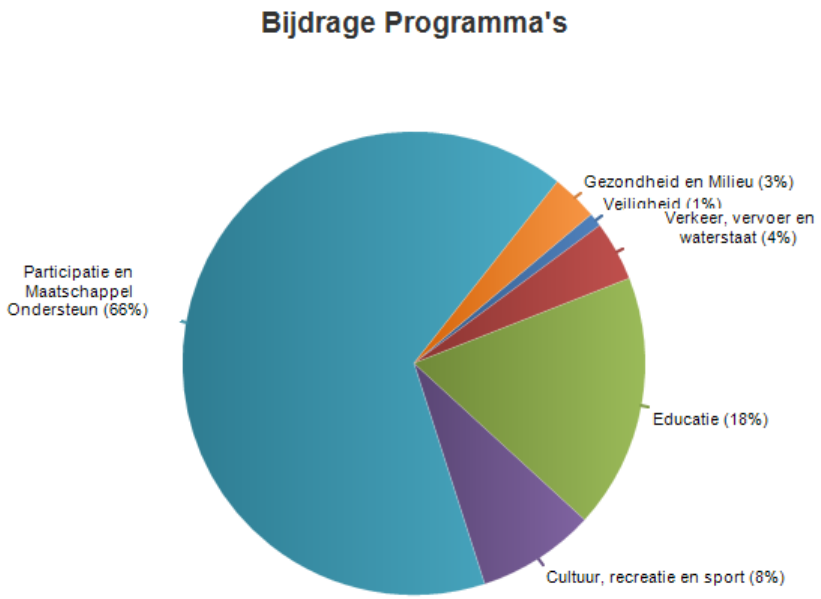
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.883	-22.151	-21.759	-21.920	-21.841	-21.503	-21.459
Baten	3.595	2.790	2.893	2.700	2.710	2.708	2.717
Saldo lasten en baten	***-20.288***	***-19.361***	***-18.867***	***-19.219***	***-19.132***	***-18.795***	***-18.742***
Gerealiseerd resultaat	**-20.288**	**-19.361**	**-18.867**	**-19.219**	**-19.132**	**-18.795**	**-18.742**

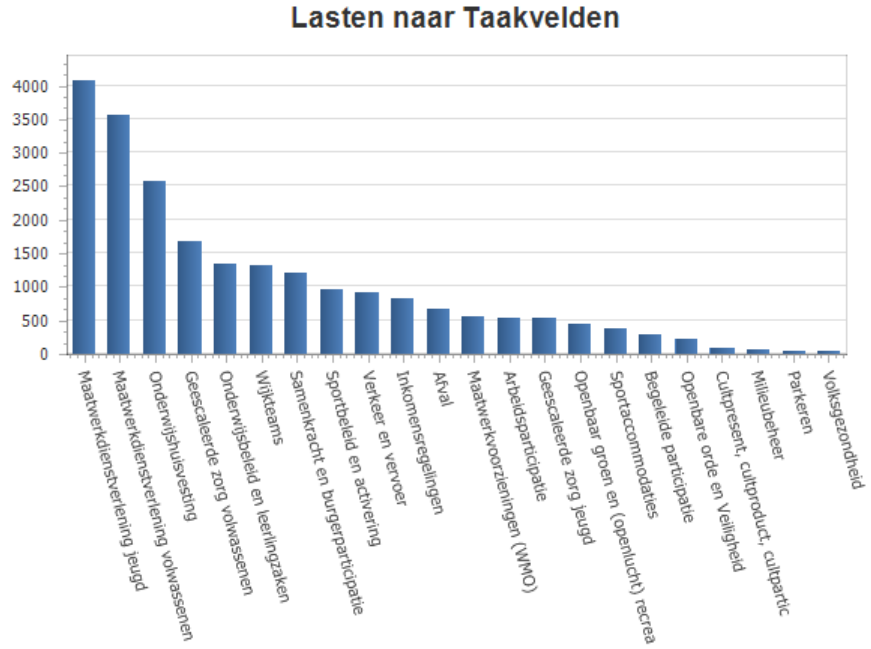
Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-56
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-28
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-12
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-225
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-12
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	73
Bestaand beleid	
- Ontwikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	80
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	55
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	110
- Overige	38
Totaal lasten	**-160**

Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-25
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-161
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	9
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Overige	4
Totaal baten	**-192**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-352**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-219	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-799	-953	-902	-889	-888	-880	-879
Parkeren	-30	-2	-28	-27	-27	-26	-26
Onderwijshuisvesting	-4.267	-2.467	-2.748	-2.564	-2.543	-2.522	-2.482
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-930	-1.246	-1.232	-1.332	-1.325	-1.325	-1.325
Sportbeleid en activering	-958	-954	-955	-950	-949	-949	-949
Sportaccommodaties	-344	-308	-364	-362	-360	-359	-357
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-66	-66	-66	-66	-66	-66	-66
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-154	-373	-357	-431	-430	-430	-430
Samenkracht en burgerparticipatie	-894	-1.223	-1.230	-1.190	-1.168	-1.168	-1.168
Wijkteams	-1.417	-85	-1.308	-1.308	-1.308	-1.308	-1.308
Inkomensregelingen	-820	-905	-781	-817	-817	-817	-817
Begeleide participatie	-348	-259	-259	-278	-278	-278	-278
Arbeidsparticipatie	-824	-861	-554	-508	-508	-508	-508
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-231	-613	-532	-531	-531	-531	-531
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-3.003	-3.984	-3.328	-3.533	-3.522	-3.512	-3.512
Maatwerkdienstverlening jeugd	-5.623	-4.834	-4.095	-4.054	-4.034	-3.743	-3.743
Geëscaleerde zorg volwassenen	-1.637	-1.608	-1.608	-1.653	-1.647	-1.642	-1.642
Geëscaleerde zorg jeugd	-459	-491	-491	-506	-506	-506	-506
Volksgezondheid	-20	-13	-17	-17	-17	-17	-17
Riolering	9	0	0	0	0	0	0
Afval	-791	-645	-645	-652	-652	-652	-652
Milieubeheer	-104	-42	-41	-40	-40	-40	-40
Totaal	**-23.883**	**-22.151**	**-21.759**	**-21.920**	**-21.841**	**-21.503**	**-21.459**

W 7 De Laar/Elden

In het wijkprogramma De Laar/Elden bevinden zich de wijken De Laar en Elden. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Roeland van der Zee

Wat willen we bereiken
Bewonersparticipatie
Het doel is om de betrokkenheid van bewoners te versterken door nieuwe vormen van bewonersparticipatie uit te proberen (experimenten). Dit is belangrijk voor het gebied om goede beslissingen te nemen over de aandachtspunten. Er wordt ingezet op:
- verdergaande samenwerking met bewoners.

Meedoen/ arbeidsparticipatie
Het aandeel mensen in de Laar dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering is de laatste jaren naar verhouding sterk gestegen. Meedoen in de nabije omgeving is een stimulans voor mensen om zich te ontwikkelen. Werk en Inkomen, het Sociaal Wijkteam en het team Leefomgeving werken hierop samen. Er wordt ingezet op:
- meer bewoners doen mee in de maatschappij.

Openbare ruimte
Ontmoetingsplekken, groen, spelen, afval, verlichting, veilige wegen etcetera zijn belangrijke items in het gebied. Bewonersprojecten in dit kader worden ondersteund. Er wordt ingezet op:
- bewoners voelen zich betrokken bij hun leefomgeving.

Zorg voor elkaar
Gezamenlijk zijn het team Leefomgeving en het sociale wijkteam verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein.

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, Stichting welzijn ouderen Arnhem (SWOA) en andere partners wordt de benodigde (preventieve) inzet georganiseerd.
Op armoede en daarmee samenhangende jeugdproblematiek wordt samen met wijkpartners ingezet. Met als doel dat armoede geen reden meer is om niet mee te kunnen doen in de maatschappij. Hierbij wordt aangesloten bij het programma Kansrijk Opgroeien. Er wordt ingezet op:
- vergroten van de zelfredzaamheid;
- ouderen doen mee;
- minder gezinnen leven in armoede;
- meer activiteiten in de directe leefomgeving.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewonersparticipatie bevorderen	V05
Bewoners doen mee	V03; V05
Prettige openbare ruimte	
Zorg voor elkaar, eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen	V04; V05

Wat mag het kosten

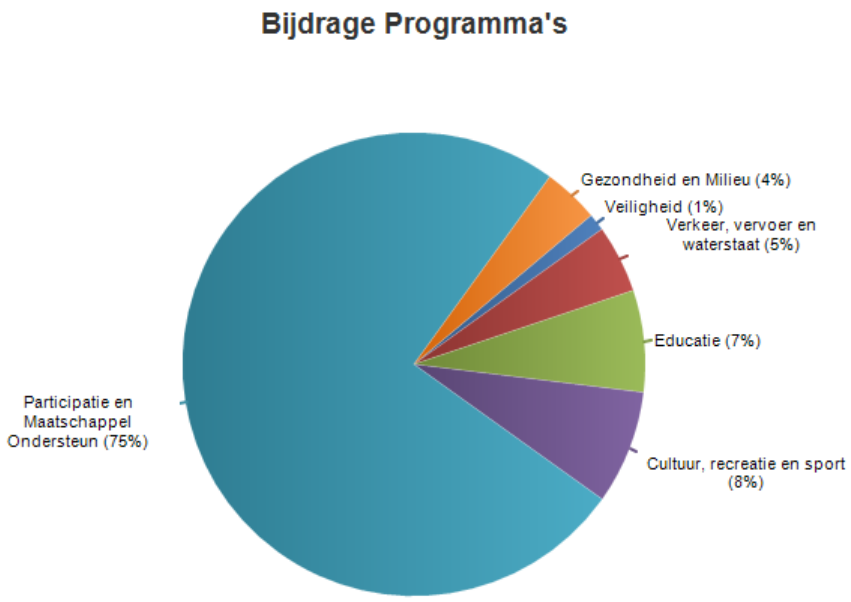
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

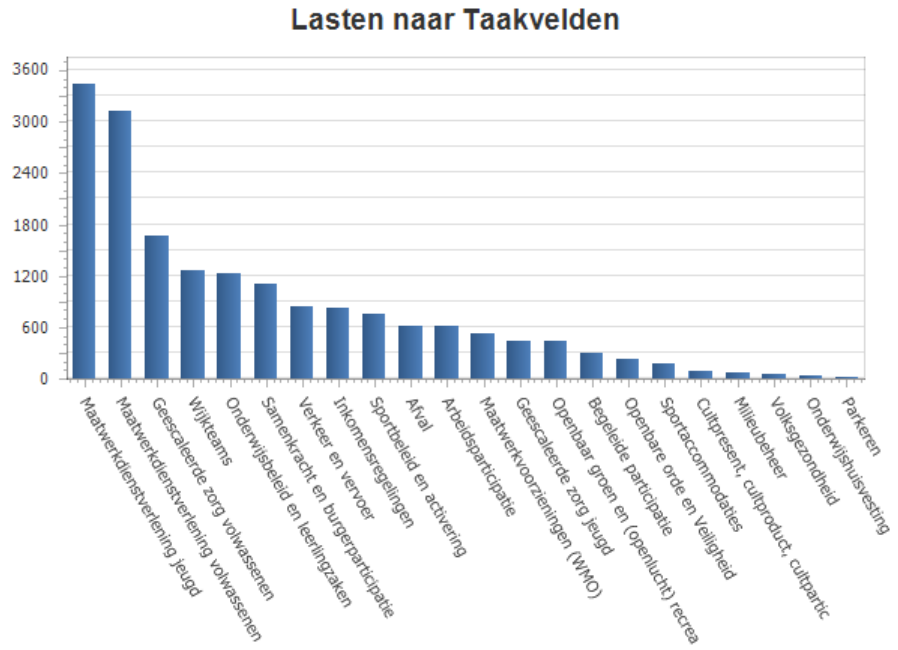
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-16.302	-18.055	-17.062	-17.461	-17.411	-17.107	-17.105
Baten	1.916	1.812	1.769	1.563	1.573	1.572	1.582
Saldo lasten en baten	***-14.387***	***-16.244***	***-15.293***	***-15.898***	***-15.838***	***-15.536***	***-15.524***
Gerealiseerd resultaat	**-14.387**	**-16.244**	**-15.293**	**-15.898**	**-15.838**	**-15.536**	**-15.524**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-38
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen CA-1.7)	-28
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-10
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-202
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-10
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	115
- Overige	-39
Totaal lasten	**-399**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sciale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-25
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-158
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	10
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-207**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-606**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-219	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-499	-921	-772	-827	-826	-825	-824
Parkeren	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Onderwijshuisvesting	0	-43	-20	-20	-20	-20	-20
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-898	-1.140	-1.120	-1.221	-1.214	-1.214	-1.214
Sportbeleid en activering	-757	-750	-751	-742	-729	-729	-729
Sportaccommodaties	-275	-187	-161	-165	-164	-164	-164
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-65	-65	-65	-65	-65	-65	-65
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-504	-354	-371	-415	-415	-415	-415
Samenkracht en burgerparticipatie	-794	-1.130	-1.118	-1.085	-1.068	-1.068	-1.068
Wijkteams	-1.351	-85	-1.246	-1.246	-1.246	-1.246	-1.246
Inkomensregelingen	-717	-897	-769	-805	-805	-805	-805
Begeleide participatie	-406	-268	-268	-288	-288	-288	-288
Arbeidsparticipatie	-960	-1.004	-647	-593	-593	-593	-593
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-214	-591	-510	-509	-509	-509	-509
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-2.946	-3.568	-2.924	-3.103	-3.093	-3.082	-3.082
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.596	-4.199	-3.458	-3.417	-3.409	-3.130	-3.130
Geëscaleerde zorg volwassenen	-1.138	-1.608	-1.608	-1.652	-1.646	-1.641	-1.641
Geëscaleerde zorg jeugd	-282	-404	-404	-416	-416	-416	-416
Volksgezondheid	-70	-27	-29	-29	-29	-29	-29
Riolering	9	0	0	0	0	0	0
Afval	-617	-551	-552	-604	-603	-596	-595
Milieubeheer	-47	-42	-48	-48	-48	-48	-48
Totaal	**-16.302**	**-18.055**	**-17.062**	**-17.461**	**-17.411**	**-17.107**	**-17.105**

W 8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

In het wijkprogramma RKV bevinden zich de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Martien Louwers

Wat willen we bereiken
Bewegen en ontmoeten in de wijk
Aantrekkelijke en makkelijk te gebruiken beweeg- en ontmoetingsplekken voor alle bewoners. Ingezet wordt op:
- regelmatig gebruik van beweeg- en ontmoetingsplekken;
- toename van het aantal geschikte beweeg- en ontmoetingsplekken.

Duurzaamheid
In het gebied Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg is er veel aandacht voor duurzaamheid. Er wordt ingezet op het verminderen van hittestress (onder andere door vergroening). Daarnaast wordt er voorlichting gegeven over (kostenbesparende) duurzame maatregelen. Ingezet wordt op:
- voorlichting op maat (lijn 2030);
- ondersteunen van wijkinitiatieven;
- herinrichting gebieden in samenwerking met externe partijen.

Participatie
Stimuleren en initiëren van projecten in de wijk, in nauwe samenwerking met bewoners en partners in de wijk, met als doel dat meer bewoners kunnen meedoen en hun sociaal netwerk kunnen vergroten. Ingezet wordt op:
- stijging van het aantal bewonersinitiatieven;
- meer werkgelegenheid in de wijk;
- activering door sport;
- meer vrijwilligers.

.
Veiligheid
Veiligheid is onderwerp dat zowel fysiek als sociaal speelt. Voorlichting van bewoners en aanpassingen in de openbare ruimte vergroten de veiligheid en versterken het gevoel van veiligheid. Met signalen van het sociaal wijkteam worden voorliggende voorzieningen gerealiseerd. Ingezet wordt op:
- hogere score op het gevoel van veiligheid;
- verhoging bewustzijn van de eigen rol met betrekking tot veiligheid;
- afname van het aantal onveilige plekken (infrastructuur en enge plekken).

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewegen en ontmoeten in de wijk stimuleren	V03; V05
Duurzame wijk stimuleren	V02
Meer inwoners participeren	V03; V04; V05
Veiligheid in de wijk vergroten	V05

Wat mag het kosten

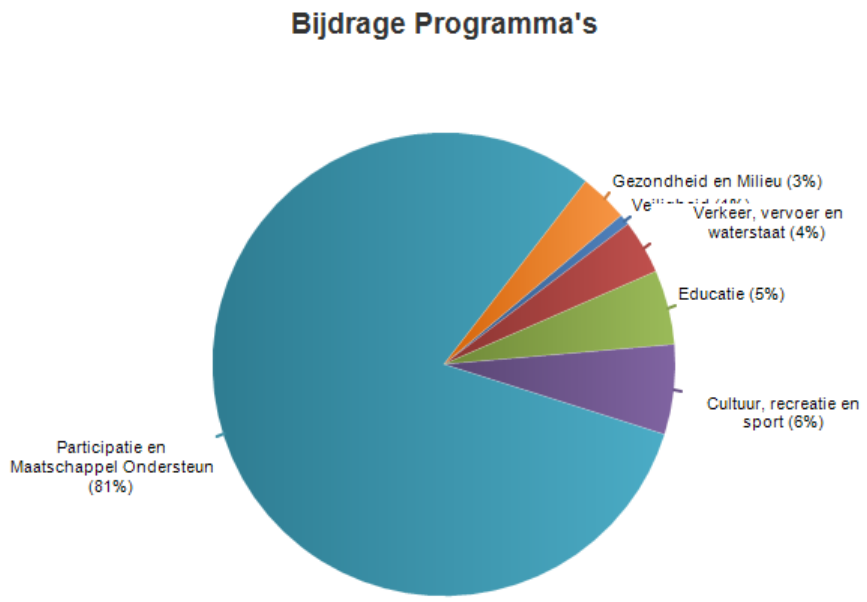
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

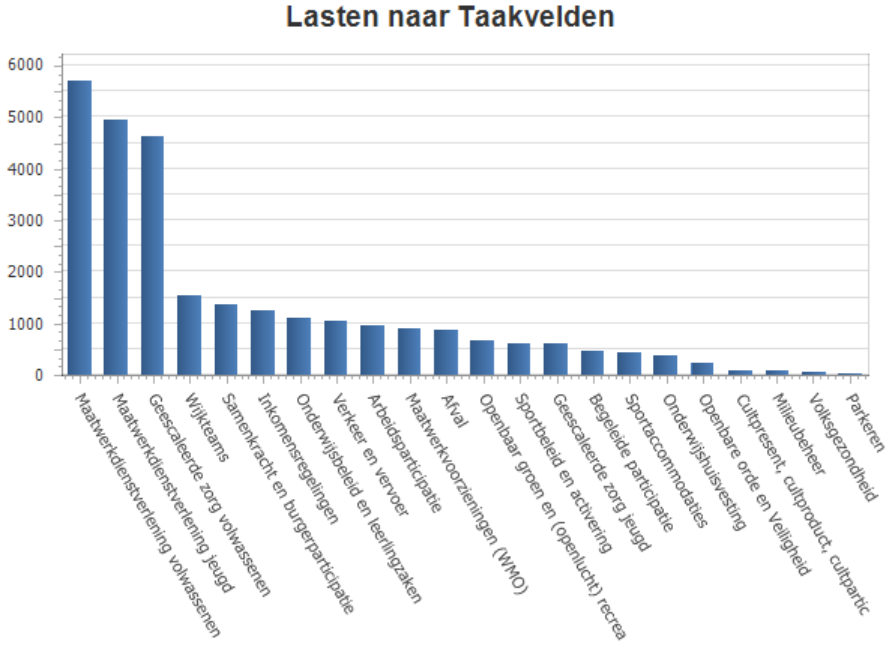
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-25.497	-27.550	-26.801	-27.454	-27.358	-27.012	-27.005
Baten	2.069	1.927	2.372	2.100	2.107	2.097	2.104
Saldo lasten en baten	***-23.427***	***-25.623***	***-24.428***	***-25.355***	***-25.251***	***-24.915***	***-24.901***
Gerealiseerd resultaat	**-23.427**	**-25.623**	**-24.428**	**-25.355**	**-25.251**	**-24.915**	**-24.901**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-47
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-44
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-84
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-70
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-14
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-376
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-20
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-25
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-19
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	86
- Overige	-1
Totaal lasten	**-654**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-39
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-211
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	7
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-15
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-273**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-927**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Crisisbeheersing en Brandweer	-6	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-837	-1.101	-927	-1.026	-1.025	-1.019	-1.017
Parkeren	-6	-7	-7	-10	-9	-9	-9
Onderwijshuisvesting	0	-60	-341	-360	-356	-352	-352
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-758	-1.006	-981	-1.069	-1.064	-1.064	-1.064
Sportbeleid en activering	-611	-592	-592	-589	-588	-588	-588
Sportaccommodaties	-570	-444	-416	-413	-409	-406	-402
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-71	-71	-71	-71	-71	-71	-71
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-456	-590	-711	-646	-646	-646	-646
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.437	-1.405	-1.522	-1.353	-1.323	-1.323	-1.323
Wijkteams	-1.638	-85	-1.507	-1.507	-1.507	-1.507	-1.507
Inkomensregelingen	-1.030	-1.385	-1.184	-1.236	-1.236	-1.236	-1.236
Begeleide participatie	-534	-406	-406	-438	-438	-438	-438
Arbeidsparticipatie	-1.535	-1.578	-969	-932	-932	-931	-931
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-571	-970	-883	-887	-887	-887	-887
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.063	-6.071	-5.488	-5.670	-5.655	-5.640	-5.640
Maatwerkdienstverlening jeugd	-4.456	-5.687	-4.663	-4.919	-4.888	-4.587	-4.587
Geëscaleerde zorg volwassenen	-4.429	-4.481	-4.478	-4.605	-4.589	-4.574	-4.574
Geëscaleerde zorg jeugd	-408	-566	-566	-583	-583	-583	-583
Volksgezondheid	-29	-24	-34	-34	-34	-34	-34
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-774	-765	-765	-836	-835	-834	-833
Milieubeheer	-104	-36	-70	-59	-59	-59	-59
Ruimtelijke Ordening	-5	0	0	0	0	0	0
Totaal	**-25.497**	**-27.550**	**-26.801**	**-27.454**	**-27.358**	**-27.012**	**-27.005**

PROGRAMMA'S STAD (R)

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op stedelijk niveau plaatsvinden, zijn opgenomen in 10 reguliere programma's:

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

R1 Veiligheid

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

R3 Economie

R4 Educatie

R5 Cultuur, recreatie en sport

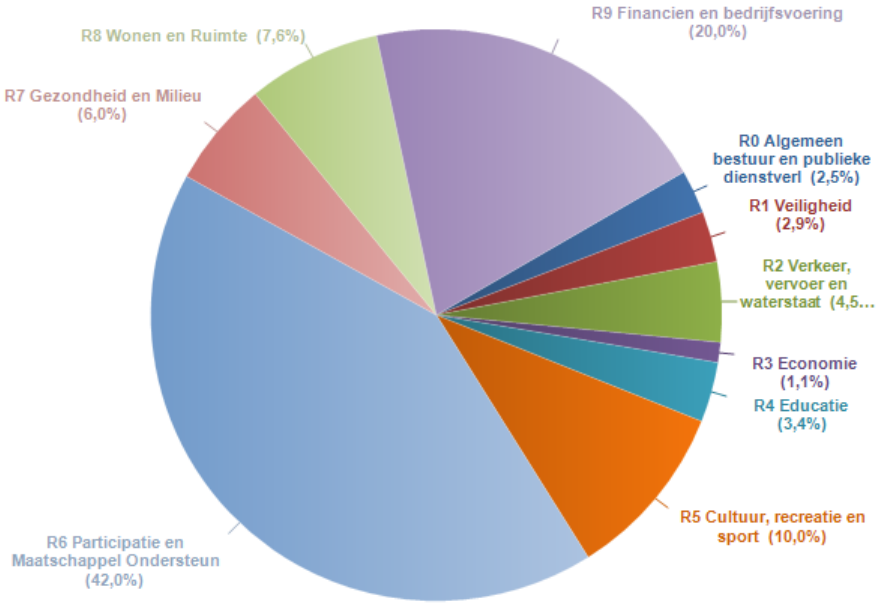
R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

R7 Gezondheid en milieu

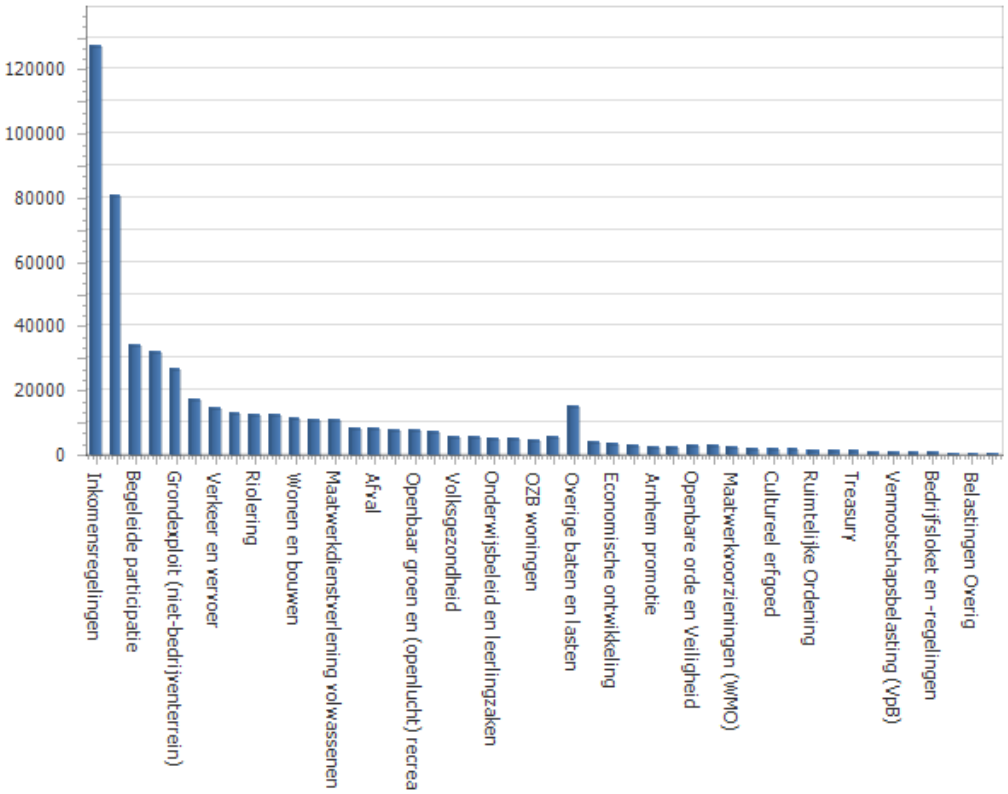
R8 Wonen en ruimte

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Verdeling lasten naar programma's

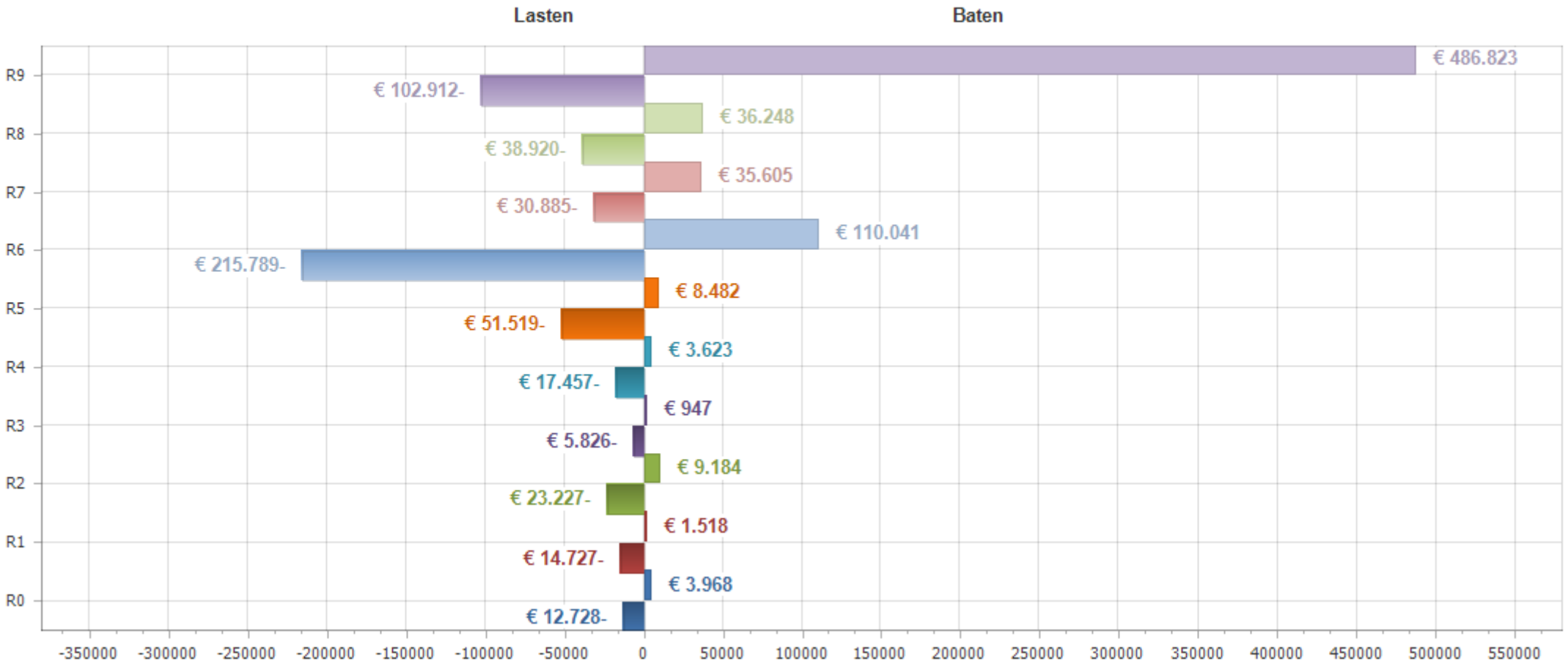

Begroting Stad lasten verdeeld naar Taakvelden

Lasten en baten 2019 per programma

Bedragen x € 1000

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

Arnhem wil een faciliterende netwerkgemeente zijn die openstaat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken. De raad en het college zijn gericht op een transparant, democratisch bestuur met de focus op de nieuwe koers voor meer wijksturing. Daarnaast werkt Arnhem samen in bestuurlijke organen in regionaal, landelijk en Europees verband. Arnhemmers kunnen rekenen op een laagdrempelige en betrouwbare publieke dienstverlening die steeds meer gericht is op digitale dienstverlening. Bij klantcontacten ligt de focus op een klantvriendelijke benadering.

Wat willen we bereiken

Raad

Arnhem speelt in op nieuwe ontwikkelingen in de samenleving, als netwerkgemeente die betrokkenheid van inwoners bij maatschappelijke opgaven en initiatieven vanuit de stad of de wijken in het publieke domein omarmt. Met de ingezette wijksturing heeft de raad een ferme stap gezet op weg naar een andere verhouding tussen raad, wijken en inwoners. Meebewegen met deze ontwikkeling is een belangrijke ambitie van de nieuwe raad. Om deze goed te kunnen vormgeven, versterkt de raad zijn kaderstellende rol. Mede door in te zetten op een begroting die SMART vorm gegeven is. Hierbij moet helder worden hoe de aanpak en financiële middelen welk doel beogen. De raad streeft naar een positieve, constructieve samenwerking tussen de raadsfracties onderling en tussen raad en college.

Rekenkamer

De rekenkamer beoogt de gemeenteraad te ondersteunen bij zijn controlerende taak door elk jaar enkele grotere en kleinere onderzoeken uit te voeren op basis van de vragen vanuit de raad en de politieke actualiteit.

Griffie

De griffie spant zich in voor verdere verbetering van de uitoefening van haar kerntaken om de gemeenteraad te ondersteunen in zijn kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken en verantwoordelijkheden.

College van burgemeester en wethouders

In juni 2018 is het college van burgemeester en wethouders gestart. Er is een Coalitieakkoord 2018-2021 opgesteld. De afspraken uit dit Coalitieakkoord zijn in deze MJPB 2019-2021 verwerkt. De ambitie is om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting, Arnhemmers kunnen hierdoor beter worden geïnformeerd. Het college vindt het belangrijk om een goede relatie met de raad te hebben. Het gezamenlijk verder verbeteren van de begroting is hier een voorbeeld van.

Regionale en andere bovenlokale lichamen

Arnhem streeft waar nodig en nuttig naar intensieve samenwerking in de regio. Arnhem draagt tevens bij aan versterking van de economische vitaliteit binnen het stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen.

Publieke dienstverlening

Arnhem blijft zich actief inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestuurlijk stelsel afstemmen op wijksturing	
Verdere digitalisering publieke dienstverlening	
Positionering van Arnhem in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken	V01
Toegankelijke publieke dienstverlening	
Toegankelijk bestuur	

Wat gaan we doen

Raad

In 2019 zet de raad het traject dat zal leiden tot een verbetering van de bestuurscultuur voort. Als hoogste orgaan neemt de raad de ruimte om richting te geven aan een effectief, representatief en legitiem politiek-bestuurlijk klimaat. Daarbij geeft de raad ruimte aan de burgemeester en aan het college van burgemeester en wethouders om hun rol als voorzitter en als dagelijks bestuur van de gemeente ten volle te bekleden. Omgangsvormen worden daarbij gezamenlijk bepaald en collectief bewaakt.

De raad zal in 2019 bijzondere aandacht besteden aan de versterking van zijn kaderstellende rol. Dat zal onder meer tot uitdrukking komen tijdens de bespreking van de perspectiefnota in het voorjaar waarbij de raad in de beginfase van de beleidsvorming zijn prioriteiten zal stellen en tijdens een verantwoordingsdebat naar aanleiding van de tweede tussenrapportage in de tweede helft van het jaar.
De raad neemt zich voor zijn informatiepositie op diverse wijzen te versterken en streeft naar een gezamenlijk programma van raad en college om de relaties binnen de raad en tussen raad en college verder te versterken. Bijzondere aandacht zal de raad besteden aan het thema integriteit.

Rekenkamer
Voor 2019 staat onderzoek op het programma naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van onder meer de jeugdzorg, verbonden partijen en Van Wijken Weten.

Griffie
De focus van de griffie is gericht:
- op het voortdurend verbeteren van de kerntaken van de griffie, zoals het adviseren van de gemeenteraad en het organiseren van de Politieke Avond;
- op het faciliteren van de raad in de zoektocht naar zijn rol in het veranderende beeld van de lokale democratie. Zij reikt de raad hulpmiddelen aan, waarmee hij ontwikkelingen tot zich kan nemen, zich er toe kan verhouden, standpunten kan vormen en dit tot uitdrukking kan brengen in acties.

College van burgemeester en wethouders
Het college hecht veel waarde aan de samenwerking met burgers, raad en organisaties. Hierbij is het uitgangspunt om vroegtijdig met de raad, bewoners en verschillende partijen in gesprek te gaan. Concrete afspraken zijn hierbij dat de betrokkenheid van bewoners en organisaties bij plannen in de wijk en in de stad wordt vergroot en dat de referendumverordening niet wordt aangepast

Regionale en andere bovenlokale lichamen
Met het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) regio Arnhem- Nijmegen City Region als samenwerkingsvorm werkt Arnhem samen met 17 regiogemeenten op de terreinen wonen, mobiliteit, economie en duurzaamheid door aan opgaven die de gemeentegrenzen overschrijden. Onder meer wordt samengewerkt aan duurzaam openbaar vervoer, het verbeteren van verbindingen en bereikbaarheid, energietransitie, het bouwen aan een circulaire economie, het regionaal programma werklocaties en aan afstemming en planning op het gebied van woningbouw.

Door actieve deelname in verschillende werkgroepen en commissies in de G40 en VNG (Vereniging Nederlandse gemeenten) willen Arnhemse bestuurders bijdragen aan kennisontwikkeling en diverse lobbytrajecten. Arnhem werkt in netwerken van steden (Arnhem-Nijmegen, Gelrestad, G40) samen waar nodig en nuttig is, bijvoorbeeld op het gebied van beleidsafstemming, projecten, lobby richting het Rijk en kennisdeling.

In de context van de Euregio Rijn-Waal werkt Arnhem via de Euregioraad samen aan gezamenlijke projecten, subsidietrajecten en kennisdeling. Eveneens werkt Arnhem aan het versterken van de relatie met de grote steden in Nord Rhein Westfalen (NRW) . Met het Memorandum of Understanding uit 2017 als basis treffen de burgemeesters elkaar jaarlijks en wordt invulling gegeven aan kennisdeling en samenwerkingsprojecten op de thema's economie, mobiliteit, duurzaamheid en inclusie. Verder ontwikkelen van deze samenwerking draagt bij aan versterking van de internationale positie van Arnhem en de regio.

Publieke dienstverlening
Informatie is online beschikbaar en waar wettelijk mogelijk kunnen producten digitaal worden aangevraagd. De afhandeling van deze aanvragen wordt steeds verder geautomatiseerd. Informatieveiligheid heeft daarbij bijzondere aandacht. Arnhem neemt deel aan de landelijke pilot 'digitale aanvraag rijbewijs'.
Voor minder digitaal vaardige inwoners wordt met partners in de stad ondersteuning georganiseerd of worden alternatieve kanalen aangeboden.
Verder wordt de samenwerking met in- en externe partners geïntensiveerd, in een streven naar een meer integrale aanpak van kwetsbare inwoners, maar ook van fraude.
Tevens wordt blijvend geïnvesteerd in de kwaliteit van dienstverlening met deskundige medewerkers en een gastvrije omgeving. Het streven is, behalve te voldoen aan de kwaliteitsnormen van het rijk, ook de klantwaardering tenminste op peil te houden.

Wat mag het kosten

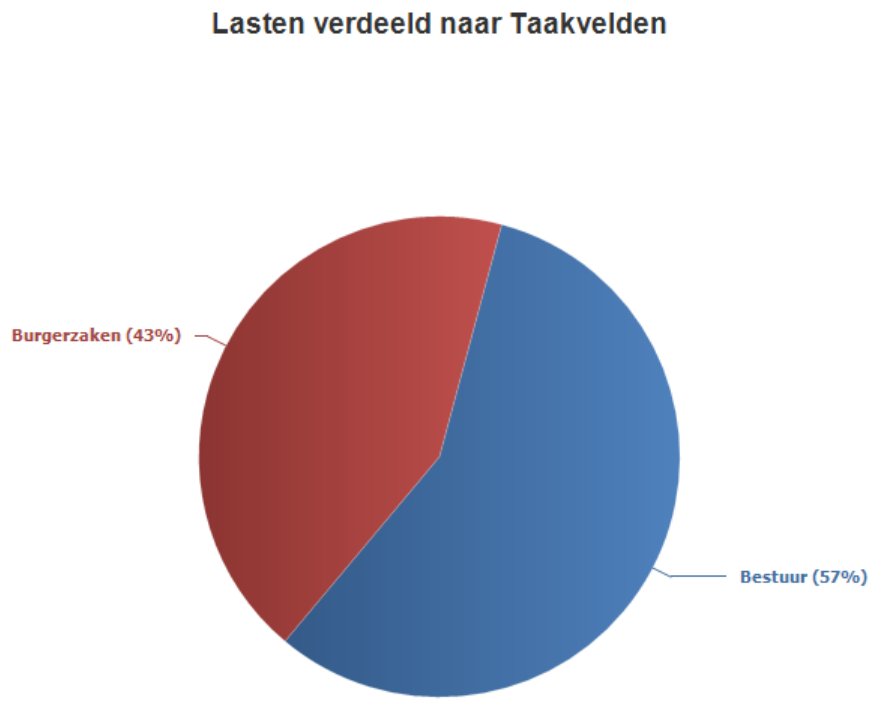
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-11.482	-11.692	-12.262	-12.728	-12.324	-11.910	-11.910
Baten	5.051	3.684	4.024	3.968	3.959	3.961	3.965
Saldo lasten en baten	***-6.431***	***-8.007***	***-8.238***	***-8.760***	***-8.364***	***-7.949***	***-7.945***
Toevoeging aan reserve	-16	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	28	21	21	21	21	21	21
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***12***	***21***	***21***	***21***	***21***	***21***	***21***
Gerealiseerd resultaat	**-6.419**	**-7.986**	**-8.217**	**-8.739**	**-8.343**	**-7.928**	**-7.924**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Nominale indexatie budgetten presentiegelden Rekenkamer	-2
- Uitbreiding formatie w ethouders met 0,4 fte tov vorige coalitieperiode	-60
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhoging contributie VNG	-22
- Secretarisfunctie gemeenschappelijk orgaan Arnhem-Nijmegen	-60
- Inzet op diverse regionale uitvoeringsprogramma's	-236
- Algemene Uitkering,Extra middelen BasisRegistratie Personen (BRP) voor uitvoering beleid	-300
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-12
Bestaand beleid	
- Incidenteel: budget verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	85
- Verlaging budget VNG (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	249
- Overig bestaand beleid	-108
Totaal lasten	**-466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Daling opbrengst leges paspoorten doordat geldigheid paspoort van 5 naar 10 jaar gaat (CA-fb)	-56
Bestaand beleid	
-	0
Totaal baten	**-56**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-522**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: uitgaven verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	21
Totaal onttrekkingen	**21**
Totaal mutaties reserves	**21**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Bestuur	-5.907	-6.850	-7.005	-7.245	-6.859	-6.486	-6.486
Burgerzaken	-5.575	-4.842	-5.258	-5.483	-5.464	-5.425	-5.424
Totaal	**-11.482**	**-11.692**	**-12.262**	**-12.728**	**-12.324**	**-11.910**	**-11.910**

Partner(s)

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region
Euregio RijnWaal

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Niet van toepassing

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing

Actuele beleidskaders

- Coalitieakkoord 2018-2022:
- Evaluatie van de Rekenkamer Arnhem 2015;
- Koersnota Van wijken weten (2016);
- nota Arnhem,stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- MIRT Agenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen.

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch
Martien Louwers
Jan van Dellen

R1 Veiligheid

Leven in een veilige omgeving is voor iedereen belangrijk. Gemeentelijk veiligheidsbeleid is een belangrijke schakel in de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in Arnhem. De gemeente heeft een regierol op het terrein van de brede veiligheid: veilig ondernemen, veiligheid in de wijk, veilig uitgaan, veiligheid op straat en veilig in huis. In nauwe samenwerking met de diverse partners in veiligheid werkt de gemeente aan integrale veiligheid en aan een positievere veiligheidsbeleving van haar inwoners en bezoekers van de stad.

Wat willen we bereiken

Crisisbeheersing en brandweer

Voorkomen is beter dan genezen. Arnhem wil natuurlijk calamiteiten en crisis voorkomen. Om dit te bereiken is het belangrijk dat bij alle activiteiten en ontwikkelingen veiligheid een logisch onderdeel is van plannen en dat veiligheid een plek heeft bij realisatie of uitvoering van deze plannen.

Ondanks alle preventieve inspanningen kan toch een calamiteit of crisis ontstaan. Een goed georganiseerde crisisorganisatie bestrijdt de calamiteiten en crisis, en beperkt de risico's en schade voor mens en milieu zo veel mogelijk.

Veiligheid

Arnhem kent op het gebied van veiligheid uitdagingen. Het streven is om Arnhem veiliger te maken. Hierbij wordt extra aandacht gegeven voor het vergroten van (het gevoel van) veiligheid. Daarvoor zijn extra middelen beschikbaar.

De aanpak zal zich speciaal richten op de bestrijding en vermindering van ondermijning, woonoverlast, jeugdcriminaliteit, huiselijk geweld, discriminatie en mensen met verward gedrag en high impact crimes. Daarnaast wordt de aanpak van mensenhandel voortgezet en houdt ook de bestrijding van radicalisering de aandacht.

Bij de uitwerking en invulling van de verschillende uitvoeringsplannen is de input en betrokkenheid van de wijken belangrijk. Daarnaast zal het netwerk van partners die belangrijke bijdragen kunnen leveren aan het realiseren van resultaten verder worden uitgebreid. Bijvoorbeeld de partners in het sociaal domein om door de begeleiding van verwarde personen invulling te geven aan een sluitende aanpak.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestrijden van uitsluiting en intolerantie	V05
Realisatie uitvoeringsplan Radicalisering	
Realisatie uitvoeringsplan Mensenhandel	
Aanpassing/herijking Arnhems prostitutiebeleid	
Veilig in stad en wijken	
Basisveiligheid op orde	
Bestrijding van radicalisering	
Bestrijding van mensenhandel	

Wat gaan we doen

Crisisbeheersing en brandweer

Na een aantal jaren van reorganiseren, schaven en bijstellen is, binnen het verband van de Veiligheidsregio Midden Gelderland, de crisisorganisatie ingericht en ingewerkt. Deze (regio)organisatie staat, maar nieuwe situaties of gebeurtenissen blijven altijd vragen om evaluatie, aanpassingen en verbeteringen.

De komende jaren zal er aandacht zijn voor preventie en verbetering van brandveiligheid (voorkomen, beperken en bestrijden van brand). Door voorlichting en controles vanuit de brandweer in samenwerking met de gemeente.

Openbare orde en veiligheid

De signalen over ondermijning zijn toegenomen. Dit leidt tot zorg. De ambitie is om te komen tot een nog effectievere aanpak door het oprichten van een zogenaamd ondermijningsteam voor Gelderland Midden, waaraan Arnhem een bijdrage levert. Dit plan vraagt om een goede afstemming met onder andere het RIEC (Regionaal Informatie en Expertise Centra), het openbaar ministerie en de politie.

De teams leefomgeving participeren in preventie-en veiligheidsoverleggen en zijn de voelsprieten in de stad; ook waar het gaat om de veiligheidsbeleving van de bewoners. (Meer)aandacht voor handhaving en woonoverlast is in alle wijken een item.

Met het amendement 'De overlast te lijf' van november 2017 is de handhavingscapaciteit in de fysieke ruimte structureel uitgebreid met 5 fte (3 fte vanaf 2018, 2 fte vanaf 2020). Het team Handhaving bestaat uit team Leefbaarheid voor handhaving in de wijken (10,4 fte, vanaf 2020: 12,4 fte) en team Veiligheid (8 fte) voor handhaving ten behoeve van veiligheid.

Psychisch kwetsbare mensen behoren primair tot het taakveld van de GGZ (Geestelijke Gezondheidszorg). Er wordt ingezet op intensievere samenwerking met de GGZ om overlast in wijken te verminderen, de werkdruk op dit onderdeel van de politie te verlichten en de situatie van deze kwetsbare mensen te verbeteren.

Voor de bestrijding van radicalisering is vanaf 2016 een gerichte, intensieve aanpak, opgezet en uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en loopt tot 2020 door. Het rijk stelt voor deze aanpak extra financiële middelen ter beschikking.

Ook de komende jaren wordt gewerkt aan het uitvoeringsplan bestrijding mensenhandel. Dit uitvoeringsplan is in 2017 opgezet en loopt door tot 2020.

Er is meer aandacht voor lokale plekken van overlast en verloedering. Er wordt samengewerkt met zorgpartijen en partners in de wijken en ingezet op handhaving bij bijvoorbeeld overlast van vuil rond afvalcontainers, geluidsoverlast etc. In juli 2018 is de "Wet Aanpak Woonoverlast" vastgesteld door de burgemeester.

Wat mag het kosten

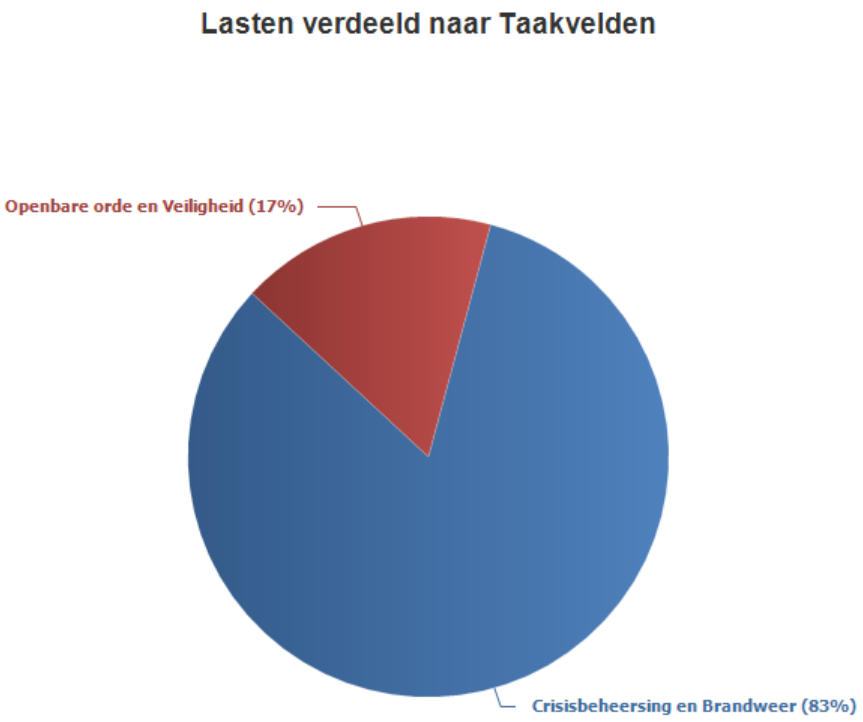
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Veiligheid	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-14.505	-13.628	-14.459	-14.727	-14.625	-14.441	-14.433
Baten	2.035	1.513	1.526	1.518	1.518	1.518	1.518
Saldo lasten en baten	***-12.469***	***-12.115***	***-12.934***	***-13.209***	***-13.107***	***-12.923***	***-12.915***
Toevoeging aan reserve	-173	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	178	321	200	200	300	300	300
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***5***	***321***	***200***	***200***	***300***	***300***	***300***
Gerealiseerd resultaat	**-12.464**	**-11.794**	**-12.734**	**-13.009**	**-12.807**	**-12.623**	**-12.615**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Investeren in veiligheid (CA-3.2)	-300
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhogingbijdrage aan VGGM	-65
- Nominale indexatie deel VGGM brandw eer	-304
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-10
Bestaand beleid	
- Lokale aanpak Jihadisme (vanuit R9)	394
- Overig	18
Totaal lasten	**-267**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
- Overig bestaand beleid	-8
Totaal baten	**-8**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-275**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: meer handhavers in de openbare ruimte (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021, amendement)	200
Totaal onttrekkingen	**200**
Totaal mutaties reserves	**200**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Crisisbeheersing en Brandweer	-11.848	-11.646	-11.816	-12.184	-12.176	-12.167	-12.159
Openbare orde en Veiligheid	-2.657	-1.982	-2.644	-2.543	-2.449	-2.274	-2.274
Totaal	**-14.505**	**-13.628**	**-14.459**	**-14.727**	**-14.625**	**-14.441**	**-14.433**

Partner(s)

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Veiligheid- en zorgpartijen in de veiligheidsketen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Kadernota Veiligheid

Actuele beleidskaders

- Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2016-2019;
- Kadernota Veiligheid;
- Uitvoeringsplan aanpak radicalisering Arnhem 2016;
- Tussennotitie radicalisering Arnhem (2015).;
- Uitvoeringsplan Mensenhandel 2017.

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Arnhem is een goed bereikbare, toegankelijke, aantrekkelijke en vitale stad en wil dat blijven. Om sociaal en economische bereikbaarheid te waarborgen wordt naast onderhoud ingezet op het verbeteren van de voorzieningen voor fietsers, voetgangers en OV-reizigers, het verdelen van schaarse parkeerruimte in en rond de binnenstad en de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de stad en de regio. De focus ligt ook op de samenhang tussen mobiliteit en milieu/duurzame energie. Een voorbeeld hiervan is de koppositie van Arnhem met de ontwikkeling van Trolley 2.0 op het gebied van elektrisch vervoer.

Wat willen we bereiken

Mobiliteit en openbaar vervoer

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen is de economische motor van de provincie Gelderland. De provincie Gelderland heeft dan ook samen met de colleges van Arnhem en Nijmegen op 20 december 2016 een gezamenlijk bestuursakkoord gesloten, om op een aantal kernthema's samen op te trekken.

- Verduurzaming stedelijk verkeer
  De bereikbaarheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. Het is evident dat de stad met de auto goed bereikbaar blijft en er voldoende parkeerruimte is.
  Arnhem wil een groene, duurzame en gezonde stad zijn. Dat betekent naast investeren in schone energie ook verduurzaming van het stedelijk verkeer en openbaar vervoer. Een toename in het gebruik van fiets en e-fiets kan een belangrijke bijdrage leveren aan verduurzaming van Arnhem. In samenspraak met de provincie wordt de aanleg van snelfietsroutes door de stad en naar omliggende plaatsen versneld.
- Europa en Nederland goed bereikbaar
  Omdat Arnhem als stad vanuit Europa en Nederland in aanzet goed bereikbaar is, is het essentieel dat er ook binnen de stad en regio optimale verbindingen zijn voor economische en maatschappelijke functies. Daarbij wordt gezien dat de beschikbare wegcapaciteit aan zijn maximale benutting zit en speelt het openbaar vervoersysteem en het fietsnetwerk in toenemende mate een bepalende rol of Arnhem als stad voldoende intern is ontsloten en verbonden.
- Economische noodzaak interne verbindingen
  Dit betreft het verbeteren van de verbinding tussen de steden Nijmegen, Arnhem en Wageningen.

Beheer van de openbare ruimte

Om een aantrekkelijke, toegankelijke stad te blijven, is het van groot belang dat de openbare ruimte op orde en klimaatbestendig is: veilige wegen, fietspaden, trottoirs, bruggen, viaducten, goed werkende openbare verlichting en verkeersregelinstallaties. Op enkele locaties die bepalend zijn voor het imago van Arnhem (Centrum, het stationsgebied, rondom wijkwinkelcentra) wordt de openbare ruimte op een hoger niveau onderhouden. Meer inhoudelijk informatie over het ambitieniveau is te vinden in de paragraaf kapitaalgoederen.

Parkeren

Goede parkeervoorzieningen zijn randvoorwaardelijk voor de bereikbaarheid van de stad. Er wordt ingezet op:

- optimale bereikbaarheid binnenstad;
- verbeteren parkeersituatie binnenstad Arnhem;
- uitbreiden digitale mogelijkheden bij parkeren;
- oplossen van parkeerproblematiek in de wijken;
- verbetering uitstraling parkeergarages.

Water

Arnhem wil een aantrekkelijke haven, aanleg- en vestigingsplaats aan de Rijn zijn.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Arnhem is met alle vervoersmiddelen een goed bereikbare en toegankelijke stad	
Verbeteren parkeervoorzieningen voor fiets, auto en verminderen parkeeroverlast	
Aantrekkelijke aanlegplaats aan de Rijn;	
Duurzame OV infrastructuur	
Openbare ruimte op afgesproken onderhoudsniveau	
Bevorderen schoon rijden (bijv. milieuzone)	
Stimuleren slimme en duurzame mobiliteit (Duurzaam bereikbaar)	V02
Beter benutten verkeersruimte en parkeren (Bereikbaar en vindbaar)	V01
Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten (Vindbaar en gastvrij)	V01
Verbeteren fietsdoorstroming en bereikbaarheid stallingen	

Wat gaan we doen

Mobiliteit

- Verbeteren van de bereikbaarheid van de binnenstad als uitwerking van de nota "De Arnhemse Binnenstad binnen bereik" en de daarbij aangenomen moties.
- Na een intensieve voorbereiding met bewoners en andere stakeholders wordt in 2019-2020 de Apeldoornseweg opnieuw ingericht.
- Uitvoering herinrichtingsprojecten voor Openbaar Vervoer en Fiets.
- Aanleg van snelfietsroutes Arnhem-Dieren en Arnhem-Wageningen.
- Realisatie van een vrij liggend fietspad langs de Monnikensteeg.
- Na de zuidzijde van station Velperpoort in 2017 wordt ook de noordkant heringericht.
- Met de regio Arnhem Nijmegen verder uitwerken van de Regionale Bereikbaarheidsaanpak.
- Samen met partners uit rijk en regio uitwerken van projecten uit het programma Slimme en Schone Mobiliteit (opvolger van het programma Beter Benutten).
- Milieuzone vrachtverkeer wordt vanaf 1 januari 2019 uitgebreid met een Milieuzone voor personenwagens.

Beheer

- Dagelijks beheer en onderhoud van de Openbare ruimte om de stad schoon, heel en veilig te houden. De daarbij na te streven kwaliteitsniveaus zijn vastgelegd in de paragraaf Kapitaalgoederen.
- Uitvoeren van groot onderhoud (projecten) op basis van periodieke inspecties van onder andere wegen en civiele kunstwerken. Waar mogelijk wordt samenloop gezocht met andere ontwikkelingen vanuit mobiliteit en gebiedsontwikkeling. Bij het uitvoeren van groot onderhoud is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid, circulair inkopen en een klimaatadaptieve inrichting van de openbare ruimte.
- Onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor .

Parkeren

- Vanaf medio 2019 het mogelijk om een bezoekersvergunning aan te vragen en de bezoekers via een app / het digitaal parkeerloket aan en af te melden. Belangrijk doel van het digitaliseren van parkeerproducten is het mogelijk maken van digitaal handhaven binnen het gereguleerd gebied.
- In navolging van het Spijkerkwartier wordt samen met wijkvertegenwoordigers van de wijk Sint Marten - Sonsbeekkwartier, een parkeerplan ontwikkeld.
- Voor een betere autobereikbaarheid van de binnenstad worden diverse maatregelen onderzocht en uitgewerkt waaronder: tariefacties, invoeren flitsparkeren, extra parkeerplaatsen in plangebied Blauwe Golven/ Groene Corridor, parkeren op de markt, mogelijkheden voor een Singelgarage.

Water

- Exploitatie van havens en kades.

Openbaar vervoer

- Ontwikkeling van Trolley 2.0 binnen het EU-project E-bus 2020.
- Diverse herinrichtingsprojecten voor verbetering bereikbaarheid van het OV.
- Uitvoeren en opleveren van diverse onderzoeken, zoals Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV), concessie en stadsnetten.
- Voorbereiding nieuwe concessie 2023.
- Voorbereiding van herinrichting van het bussenplein winkelcentrum Kronenburg.

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

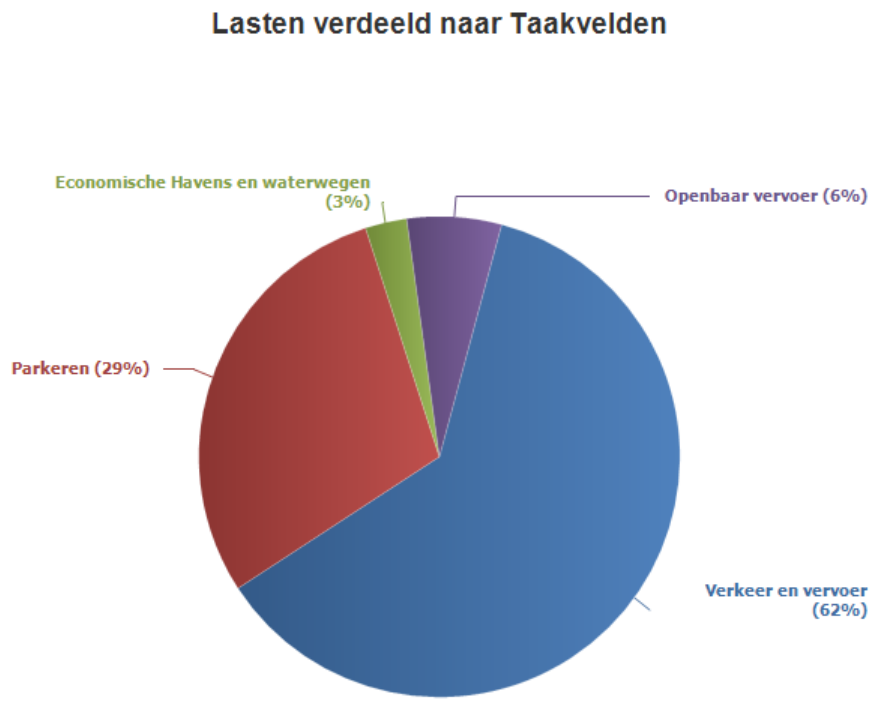
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Verkeer, vervoer en waterstaat	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.523	-21.778	-21.993	-23.227	-23.710	-23.379	-23.784
Baten	11.394	8.772	9.286	9.184	9.185	8.650	8.597
Saldo lasten en baten	***-12.129***	***-13.005***	***-12.707***	***-14.043***	***-14.525***	***-14.729***	***-15.188***
Toevoeging aan reserve	-7.950	-4.275	-5.022	-5.978	-5.859	-5.770	-5.729
Onttrekking aan reserve	7.612	6.379	7.043	6.499	6.356	5.787	5.760
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-338***	***2.104***	***2.021***	***521***	***497***	***18***	***31***
Gerealiseerd resultaat	**-12.467**	**-10.901**	**-10.686**	**-13.522**	**-14.028**	**-14.711**	**-15.157**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Jaarlijks budget autobereikbaarheid (CA-3.6)	-700
- Structureel budget onderhoud blauw e golven/ groene corridor (CA-3.9)	-50
- Volumeontw ikkeling: beroep op volumeontw ikkeling tbv w egenonderhoud (CA-fb)	-465
- Inzet mensen met een afstand tot de arbiedsmarkt bij fietsenstallingen	66
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	497
- Kosten parkeerexploitatie	-276
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-637
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R8 naar R2 (zie ook baten)	280
- Prijsstijgingen fysieke domein vanaf 2019 (Rb 13-11-2018, MJPB 2018-2021)	-707
- Incidenteel: havens (Rb 07-11-2016, MJPB 2017-2020)	100
- Incidentele middelen 2018 i.v.m. Ontw ikkeling Gele Rijdersplein (Rb 10-7-2017) en voorstel Arnhemse taxiverordening	630
- Overig bestaand beleid	28
Totaal lasten	**-1.234**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Opbrengst parkeerexploitatie	332
Bestaand beleid	
- Provinciale bijdrage provincie Fietsenstalling AC 2016-2018 (Rb 02-11-2015, MJPB 2016-2019)	-69
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R8 naar R2 (zie ook lasten)	-314
- Opbrengst parkeerexploitatie bestaand beleid	-52
Totaal baten	**-103**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.337**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR Bereikbaarheidsfonds: Parkeerresultaat	-5.253
- BR Bereikbaarheidsfonds: Autobereikbaarheid	-600
- BR Bereikbaarheidsfonds: Gedeeltelijke compensatie niet indexeren parkeertarieven	-125
Totaal toevoegingen	**-5.978**
Onttrekkingen	
- BR Bereikbaarheidsfonds: Kapitaallasten mobiliteit (samenvoeging diverse besluiten)	1.071
- BR Bereikbaarheidsfonds: Kapitaallasten Parkeren Trans e.o.	307
- BR Bereikbaarheidsfonds: Verlaging interne omslagrente van 5,25% naar 4% (Rb 02-11-2015) naar 2% (Rb 13-11-2017)	1.988
- BR Bereikbaarheidsfonds: Dekking en beheer fietsenstalling AC + indexering (Rb 02-11-2015, indexering Rb MJPB 2018-2021)	106
- BR Bereikbaarheidsfonds: Wijkbudget parkeerplan Spijkerkwartier (Rb 18-12-2017)	278
- BR Bereikbaarheidsfonds: Compensatie nadeel alg.mid. door schrappen doorbelasting overhead (Rb 07-11-2016)	149
- BR Bereikbaarheidsfonds: Invulling bezuiniging algemeen (vzbsl 1-2016, Rb 30-5-2016)	50
- BR Bereikbaarheidsfonds: Overige bezuinigingsvoorstellen (Rb 02-11-2015)	875
- BR Bereikbaarheidsfonds: Afdracht extra inkomsten avondparkeren (MJPB15-18, Rb 06-10-2014)	200
- BR Bereikbaarheidsfonds: Amendement Rechte Rug (1) (Rb 07-11-2016)	200
- BR Bereikbaarheidsfonds: Beter Benutten, beheerkosten ITS/VRI (Raadsbr 5-9-2017, Rb 18-12-2017)	25
- BR Bereikbaarheidsfonds: Nachtnet	25
- BR Bereikbaarheidsfonds: Autobereikbaarheid	700
- BR Groot Onderhoud: Wegen	450
- BR Groot Onderhoud: DBSA Arnhem Centraal	75
Totaal onttrekkingen	**6.499**
Totaal mutaties reserves	**521**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Verkeer en vervoer	-14.096	-13.169	-12.848	-14.314	-15.262	-15.287	-15.738
Parkeren	-7.236	-6.739	-6.634	-6.791	-6.829	-6.639	-6.602
Economische Havens en waterwegen	-1.145	-755	-758	-650	-646	-641	-636
Openbaar vervoer	-1.046	-1.114	-1.753	-1.472	-973	-812	-808
Totaal	**-23.523**	**-21.778**	**-21.993**	**-23.227**	**-23.710**	**-23.379**	**-23.784**

Partner(s)

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Provincie Gelderland;
- Regio Arnhem Nijmegen;
- VNO-NCW;
- Economic Board;
- Wijkplatforms en Wijkteams;
- Gecontracteerde partijen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Structuurvisie Infrastructuur en Milieu, Ministerie van I&M, 2012;
- Omgevingsvisie provincie Gelderland, 2014;
- De Arnhemse Binnenstad binnen bereik;
- Invulling Basismobiliteit 2016-2018, visie en kaders voor samenwerking, provincie Gelderland, 2012
- Rijksprogramma Beter Benutten-vervolg 2015-2018, 2014;
- Verordening parkeren en parkeerbelasting 2017;
- Uitwerkingsbesluit parkeren 2017;
- Private Parkeertarieven 2017;
- Visie "Ruimte voor beleving in de Arnhemse binnenstad" (juli 2017);
- Beleidsplan BGB ‘Buiten Gewoon Basis’ en Buiten Gewoon Doorgaan’ (2002).

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee

R3 Economie

In het reguliere programma Economie liggen in het oog springende opgaven en ambities op stedelijk niveau besloten. Als stad en regio moet Arnhem sterk staan om de maatschappelijke opgaven goed aan te kunnen. Dat kan en wil Arnhem niet alleen doen. Bedrijven, instellingen en ook de lokale opgaven bijvoorbeeld op goede werklocaties, duurzaamheid en een goede bereikbaarheid houden zich niet aan de gemeentegrenzen. Steeds zal gedacht moeten worden vanuit allianties. Met andere overheden, in de regio, maar zeker ook met partners uit bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De voedingsbodem daarvoor is goed. Voor Arnhem zijn woorden als stimuleren, faciliteren en verbinden belangrijke termen. Zo tracht Arnhem betere verbindingen te leggen tussen grote bedrijven en lokaal MKB, tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven maar ook met de buren in Nordrhein-Westfalen, Food Valley en Health Valley. Op een aantal onderwerpen heeft Arnhem een voortrekkersrol, bijvoorbeeld op duurzaamheid en culturele positie.

Wat willen we bereiken

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier/bruisende binnenstad. Hiertoe behoort een goede bereikbaarheid, voldoende parkeergelegenheid en een goede openbaar vervoersverbinding. Daarnaast wordt het winkelhart van de Arnhemse binnenstad compacter, en aan de randen is ruimte voor een nieuw programma met bredere functies. Om een aantrekkelijke centrumstad te zijn en blijven, wordt ingezet op de culturele eredivisie, beeldbepalende evenementen en samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen.

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Er wordt gewerkt aan een optimale dienstverlening voor ondernemers door het ontwikkelen van "Van bedrijven weten". Daarnaast wordt consistent ingezet op kwalitatief hoogwaardige werklocaties. Hiertoe behoort ook de inzet op acquisitie, waarbij de focus ligt op het energie-cluster.

Duurzame bedrijven. Bedrijven willen ook op het gebied van duurzaamheid hun rol pakken. De gemeente ziet hen als belangrijke partner en investeert in een netwerk van bedrijven die investeren en innoveren in nieuwe duurzaamheidstechnologieën. De gemeente ondersteunt bedrijven die behoefte hebben aan advies om te komen tot de juiste investeringen om hun bedrijf en bedrijfsvoering te verduurzamen. De aanwezigheid van bedrijven en infrastructuur op het gebied van duurzame innovaties biedt Arnhem de kans zich hierop sterk te profileren, zowel nationaal als internationaal.

Behoud en groei van passende werkgelegenheid. De gemeente Arnhem stimuleert en faciliteert het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen om samen een passend onderwijs aanbod te bieden dat aansluit bij de arbeidsmarkt in de regio.

Positioneren van Arnhem en de regio. Door de juiste allianties te smeden, wordt Arnhem beter op de kaart gezet als aantrekkelijk stad om te ondernemen en werken.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Resultaat actieve acquisitie (inter)nationale bedrijven en kennisinstellingen	V01
Transformatie binnenstad tot aantrekkelijke, compacte stad	V01
Succesvolle evenementen met (inter)nationale uitstraling die Arnhem op de kaart zetten	
Meer arbeidsaanbod voor mensen die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering	V03
Voldoen aan doelen NEMIA	V02
'Van Bedrijven Weten' verder uitwerken ten behoeve van optimale dienstverlening	V01

Wat gaan we doen

Optimale dienstverlening aan ondernemers en partijen

- Uitwerken van concept 'Van bedrijven weten' teneinde de lokale en regionale economie optimaal te stimuleren.
- Evident is dat Arnhem stevig blijft bouwen aan accountmanagement en het behouden en aantrekken van partijen. Dat doet Arnhem samen met andere partijen in de stad.
- Kansen creëren om lokale start- en scale-ups te laten groeien. Van de gemeente wordt gevraagd vooral de informatiedeling en verbinding mogelijk te maken om dit te doen.
- De gemeente zorgt ervoor dat gemeentelijke inkopers de Arnhemse en regionale ondernemers beter weet te vinden en dat deze ondernemers waar mogelijk meedingen in gemeentelijke opdrachten. Lokaal, sociaal en duurzaam worden kernwoorden bij inkoop.

Een bereikbare vitale economie

- Samen met de regio wordt gewerkt aan de regionale bereikbaarheidsvisie en de inspanningen om samen met allerlei werkgevers in de stad maatregelen te treffen om de druk op de bereikbaarheid te verminderen.
- Samen met werklocaties wordt in gesprek gegaan om te verkennen wat wenselijk en mogelijk is om de OV-bereikbaarheid van hun locaties te verbeteren.

Ruimte met kwaliteit maken voor bedrijven

- Regionale samenwerking op werklocaties door middel van uitvoering Regionaal Programma Werklocaties (RPW).
- Visie op Transformatie wordt herijkt, hierin wordt ook gekeken naar programmering van de randen van de binnenstad waar andere vormen van bedrijvigheid, wonen en combinaties mogelijk moeten zijn.
- Werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen op gebied van circulariteit, klimaat en energie samen met partners in de stad.

Human capital stevig aandacht geven

- Door middel van samenwerking in de triple helix (onderwijs, ondernemers en overheid) wordt gewerkt aan een passend onderwijs aanbod dat aansluit op de arbeidsmarkt en vraag van ondernemers in de stad en regio.
- Er wordt nauw samengewerkt met werkgevers en onderwijsinstellingen om mogelijkheden te creëren om mensen die al langere tijd niet participeren op de arbeidsmarkt aan de slag te krijgen. De urgentie bij werkgevers is groot, de arbeidsmarkt kent structurele krapte.

Versterking van het Energy cluster (zie ook V1.2 Klimaat en Energie)

- Energy hotspot versterken door innovaties te stimuleren en goede triple helix samenwerking en het versterken aanpak New Energy Made in Arnhem.
- Versnellen van verduurzamen bij bedrijven door te investeren in een netwerk van bedrijven op het gebied van duurzaamheid(stechnologieën).
- Bedrijven stimuleren/motiveren en adviseren van bedrijven hoe zij hun bedrijfsvoering kunnen verduurzamen.

De binnenstad als kloppend hart

- Het verplaatsen van de warenmarkt in overleg met de stad.
- Samen met Platform Binnenstad Arnhem wordt door middel van modern binnenstadmanagement gewerkt aan de transformatie van "place to buy" naar "place to meet".

(Zie ook R2 uitvoering nota Bereikbare binnenstad en R5 Cultuur, recreatie en sport).

Een stevige positionering van Arnhem

- Intensieve samenwerking in de regio, Foodvalley, Nijmegen en met de buren in Nordrhein-Westfalen en zusterstad Wuhan handhaven.
- Door middel van goede public affairs Arnhem op de kaart zetten in zowel de regio, nationaal en internationaal. Denk daarbij aan belangenbehartiging, lobby en uitbouwen duurzame relaties en allianties voor belangrijke thema's voor de stad Arnhem.

Aantrekken van bezoekers, bewoners, bedrijven en bollebozen door inzet op toerisme en marketing

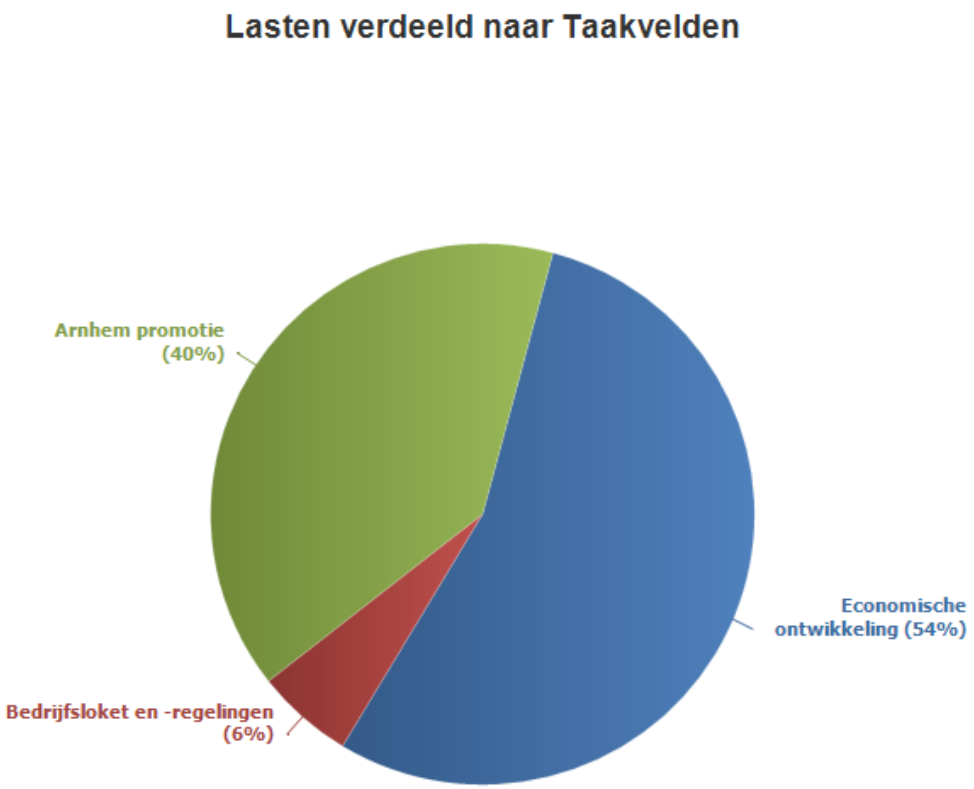
- Gastvrijheid van de (binnen)stad is een centraal thema in de samenwerking met de partners in de binnenstad en de toeristische sector.
- Herijken welke ruimte er is voor eventuele uitbreiding van de overnachtingsmogelijkheden in de hotels in de stad.
- In samenwerking met de Veluwezoomgemeenten en de Veluwe Alliantie het verder uitnutten van de Arnhemse positie aan de Veluwerand.
- De Airbornegeschiedenis trekt vele bezoekers uit binnen- en buitenland aan. Het intensiveren van de samenwerking in de regio, tussen partners en overheden is belangrijk. In 2019 staat de 75ste herdenking te gebeuren, er wordt gewerkt aan een aansprekend en complementair programma in onze stad en in de Airborneregio.
- De evenementenvisie wordt verder uitgevoerd. Nieuwe subsidieregelingen hebben net vorm gekregen.
- Daarnaast is er specifieke aandacht voor bijzondere evenementenlocaties zoals het Gelredome.
- Specifiek voor de doelgroep bollebozen (het aantrekken van studenten en het behouden van studenten na hun studie) wordt samengewerkt met de hoger onderwijsinstellingen in Arnhem Studiestad.
- De sturing en uitvoering van Citymarketing zal gedragen moeten worden door de stad zelf. Een voorstel hiervoor wordt uitgewerkt. Hiervoor is €100.000 extra gereserveerd. Verwacht wordt dat hiermee een verdere professionalisering gerealiseerd wordt, een vergroting van het draagvlak maar bovenal een versterking van de uitstraling met als kernwaarden: groen, creatief en ondernemend.
- In overleg met de sector wordt de toeristenbelasting weer ingevoerd. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het bedrag dat terugvloeit in onze begroting) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten en de marketing te versterken. Een voorstel hiervoor wordt uitgewerkt.

Wat mag het kosten
Overzicht Lasten en Baten
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Economie	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-5.912	-5.064	-5.789	-5.826	-5.491	-5.470	-5.467
Baten	909	492	368	947	947	947	947
Saldo lasten en baten	***-5.003***	***-4.572***	***-5.421***	***-4.879***	***-4.543***	***-4.523***	***-4.520***
Toevoeging aan reserve	-253	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	161	173	343	120	115	100	100
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-92***	***173***	***343***	***120***	***115***	***100***	***100***
Gerealiseerd resultaat	**-5.095**	**-4.399**	**-5.078**	**-4.759**	**-4.428**	**-4.423**	**-4.420**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Mogelijk maken markt langs Jansbeek (CA-3.3)	-250
- Extra budget citymarketing (CA-3.10)	-100
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-6
Bestaand beleid	
- Incidentele overheveling niet bestede middelen Exploitatie informatiepunt Slag om Arnhem (Rb 18-12-2017)	170
- Aandeel Regionaal Programma Werklocatie (MJPB 2018-2021)	125
- Overig bestaand beleid	24
Totaal lasten	**-37**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Invoeren toeristenbelasting (CA-3.11)	625
- MJPB 2019-2022 Bijstelling legesopbrengsten	-13
Bestaand beleid	
- Verzelfstandiging markten (Rb 05-03-2018)	-41
- Overig bestaand beleid	8
Totaal baten	**579**
Totaal mutaties van baten en lasten	**542**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: Extra middelen accountmanagement (MJPB 2018-2021 amendement)	100
- BR Evenementen: European Company Games 2021 (Rb 29-05-2017)	20
Totaal onttrekkingen	**120**
Totaal mutaties reserves	**120**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Economische ontwikkeling	-3.142	-2.630	-3.152	-3.172	-3.169	-3.165	-3.162
Bedrijfsloket en -regelingen	-507	-373	-127	-339	-89	-89	-89
Arnhem promotie	-2.263	-2.061	-2.511	-2.316	-2.233	-2.216	-2.216
Totaal	**-5.912**	**-5.064**	**-5.789**	**-5.826**	**-5.491**	**-5.470**	**-5.467**

Partner(s)

Verbonden partijen

Facility Point
Euregio RijnWaal
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Economic Board regio Arnhem Nijmegen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Evaluatie Visie op Transformatie;
- Raadsvoorstel WK Volleybal;
- Raadsvoorstel WK BMX;
- Toeristenbelasting;
- Winkeltijdenverordening (naar aanleiding van besluitvorming op 5-3-2017)

Actuele beleidskaders

- Economische Koers Arnhem (2016);
- Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen (2016);
- Evenementenbeleid (2015);
- Visie op transformatie (2015, herijking 2017);
- Detailhandelsvisie (2016);
- Mise-en place - de Arnhemse Horecavisie (2016);
- Arnhem,stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020 (2016);
- New Energy made in Arnhem (2015;
- Standplaatsenbeleid (2016);
- Bereikbaarheidsvisie (2017).

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R4 Educatie

Onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en om werk te vinden. Onderwijs speelt een belangrijke rol in het bereiken van betere kansen voor alle inwoners. Kansengelijkheid neemt toe als kinderen al op jonge leeftijd optimale kansen geboden krijgen om zich te ontwikkelen en daarbij passende ondersteuning krijgen. Stevige samenwerking is nodig met partners uit het onderwijs, ondernemers en jeugd(hulp)organisaties. In lokaal en regionaal verband.

Wat willen we bereiken

Onderwijs is een investering in individu en in een inclusieve samenleving. Goed onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en maakt mensen wendbaar en weerbaar op de arbeidsmarkt. De hoofddoelen van onderwijs zijn:

- het verbeteren van kansengelijkheid; Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past;
- een betere uitstroom van onderwijs naar een actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt;
- schoolgebouwen van goede kwaliteit.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Toename peuters dat deelneemt aan voorschoolse educatie	
Meer jongeren tot 23 jaar behalen een startkwalificatie	
Versterken aansluiting onderwijs en zorg.	V04
Verbeteren passende leer-werktrajecten voor jongeren	
Verhogen deelname volwassenen aan taalbevorderende activiteiten	V03
Schoolgebouwen van goede kwaliteit, toename duurzame en gezonde schoolgebouwen	V02

Wat gaan we doen

Een goede samenwerking tussen gemeente, onderwijs, instellingen en ondernemers is essentieel om doelstellingen te realiseren. Met onderwijspartners wordt gewerkt aan een maatschappelijk educatieve agenda waarin bepaald wordt welke opgaven prioriteit hebben en hoe deze opgepakt worden. Dit is nodig in een samenleving die continu verandert en complexer wordt en waar steeds grotere verschillen ontstaan tussen jongeren die hun weg weten te vinden en jongeren die niet tot hun recht komen in het onderwijs en/of de maatschappij.

Het verbeteren van kansengelijkheid; meer Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past

- De kans op een goede schoolcarrière start al in de periode vóór de basisschool. Door voor- en vroegschoolse educatie (vve), het ontwikkelrecht voor peuters en passende kinderopvang kunnen kinderen zich spelenderwijs voorbereiden op een goede start op de basisschool en worden ontwikkelachterstanden zoveel mogelijk voorkomen. Dit wordt de komende jaren doorontwikkeld, een wijkgerichte aanpak is hierbij belangrijk, voorschoolse voorzieningen en primair onderwijs zijn verbonden met hun wijk. Er worden voorbereidingen getroffen voor een nieuwe regeling voor het onderwijsachterstandenbeleid (oab).
- Samen met de educatieve partners in de stad wordt ingezet op een schoolloopbaan van kinderen en jongeren die soepel, en het liefst zonder breukmomenten, verloopt (doorlopende leerlijn). Gewerkt wordt aan het tegengaan van taal- en ontwikkelingsachterstanden bij kinderen. Vroegtijdig schoolverlaten van jongeren wordt zoveel mogelijk voorkomen. Extra inzet vindt plaats op het realiseren van een sluitende aanpak voor jongeren in een kwetsbare positie in de overgang van voortgezet (speciaal) onderwijs naar mbo en in de overgang van school naar werk.
- Het onderwijs heeft de opdracht om aan alle kinderen een passende plek te bieden. De gemeente heeft de taak om passende hulp en ondersteuning te bieden aan de kinderen die dat nodig hebben. Op school, in de wijk, komen deze beide opdrachten samen. Gestreefd wordt naar een thuisnabij aanbod van onderwijs, in gebouwen van goede kwaliteit en met passende zorg en ondersteuning voor kinderen die dat nodig hebben. Tijdig signaleren en een integrale aanpak vanuit onderwijs, sociale wijkteams en jeugdhulp biedt kinderen niet alleen een beter toekomstperspectief, het voorkomt ook zwaardere specialistische zorg.
- Het is van belang dat kinderen kennis kunnen blijven opdoen van de natuur en duurzaamheid.

Er is een betere uitstroom van onderwijs naar actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt

- Binnen de volwasseneneducatie is het terugdringen van laaggeletterdheid een speerpunt om actieve deelname van inwoners aan de samenleving te stimuleren. De lokale aanpak van laaggeletterdheid en leesbevordering wordt doorontwikkeld om het aantal laaggeletterden te verminderen. Hierbij wordt ook aansluiting gezocht met het sociale domein (wijkteams), voorschoolse instellingen en het onderwijs. Arnhem is aangesloten op het landelijke actieplan 'Tel mee met taal'.

- Voor jongeren onder de 27 zonder startkwalificatie of baan wordt extra ingezet op passende leer-werktrajecten.
- Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen gaan zo snel dat (aanvullend) andere vormen van onderwijs nodig zijn, om kinderen op te leiden voor de banen van de toekomst en zij niet de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt missen. Vanuit het onderwijs zijn er diverse initiatieven gericht op onderwijsinnovatie. De gemeente wil deze initiatieven aan elkaar en aan Arnhemse werkgevers verbinden. Om jongeren goede kansen te bieden op de arbeidsmarkt, Arnhemse werkgevers ook in de toekomst voldoende goed geschoold personeel hebben, economische groei kan plaatsvinden en Arnhem een aantrekkelijke woon- en werkstad is.

Onderwijshuisvesting; schoolgebouwen van goede kwaliteit die bijdragen aan het realiseren van inhoudelijke doelen

- In het Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026 dat in juli 2017 is vastgesteld, is de visie over de toekomstige onderwijshuisvesting opgenomen. Deze visie, opgesteld samen met de schoolbesturen en voorschoolse partners, is richtinggevend voor specifieke vraagstukken op het terrein van onderwijshuisvesting in de nabije toekomst. Duurzaamheid is een belangrijk onderwerp hierbij.
- Omdat scholen steeds intensiever op inhoud samenwerken met voor- en naschoolse voorzieningen - in zogeheten integrale kindcentra (IKC's) - is daarin ook een relatie gelegd met de huisvesting van kindvoorzieningen.
- Bewegingsonderwijs: de accommodaties voor bewegingsonderwijs zijn niet specifiek meegenomen in het Integraal huisvestingsplan primair onderwijs. Daar waar relevant zullen deze accommodaties in de plannen worden meegenomen. Daarbij worden ook de landelijke afspraken van het Rijk met de PO-Raad om de kwaliteit en kwantiteit van het bewegingsonderwijs substantieel te verhogen, meegenomen;
- Ook voor het voorgezet onderwijs (VO) zal een nieuw Integraal huisvestingsplan (IHP) worden ontwikkeld. Voor het (voortgezet) speciaal onderwijs ((V)SO) wordt geen IHP ontwikkeld, maar worden samenhangende afspraken gemaakt met de beide schoolbesturen over vernieuwing van de huisvesting. Het doel is om over 10 jaar aansluitend op de huidige IHP's één overkoepelend IHP te maken voor zowel primair onderwijs (PO), VO als (V)SO (en bewegingsonderwijs).

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Educatie	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.783	-19.165	-18.193	-17.457	-18.517	-20.402	-21.139
Baten	5.452	4.531	3.626	3.623	4.285	4.035	3.585
Saldo lasten en baten	***-18.331***	***-14.634***	***-14.567***	***-13.835***	***-14.232***	***-16.367***	***-17.555***
Toevoeging aan reserve	-8.640	-6.255	-14.286	-6.879	-5.572	-5.229	-5.108
Onttrekking aan reserve	3.746	7.286	7.986	6.376	6.052	7.062	7.436
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-4.894***	***1.031***	***-6.300***	***-503***	***480***	***1.833***	***2.329***
Gerealiseerd resultaat	**-23.225**	**-13.603**	**-20.867**	**-14.338**	**-13.752**	**-14.534**	**-15.226**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022 Prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling sociaal domein	-1
- MJPB 2019-2022 Verzelfstandiging natuurcentrum	-17
- MJPB 2019-2022 OZB nieuw	-25
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	817
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-732
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 (Rb 18-12-2017)	700
- Overig	-6
Totaal lasten	**736**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	0
Bestaand beleid	
- Overig bestaand beleid	-3
Totaal baten	**-3**
Totaal mutaties van baten en lasten	**733**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR Onderw ijs: Van BR Verzelfstandiging Domein (Rb 03-11-2014)	-83
- BR Onderw ijs: toevoegingen door actualisatie van activabestand (Rb 29-06-2015 en 30-5-2016)	-664
- BR Onderw ijs: effect verzekeringsbijdrage herbouw Kringloop (MJPB 2016-2019)	-116
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2017-2020)	-1.012
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2017-2020)	-3.992
- BR Onderw ijs: verhuur Vlindertuin (Rb 16-05-2018)	-28
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2019-2022)	-112
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2019-2022)	-872
Totaal toevoegingen	**-6.879**
Onttrekkingen	
- BR Onderw ijs:onttrekking tbv investering brede scholen (Rb 03-11-2014)	84
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2015-2019 (MJPB 2016-2019)	1.035
- BR Onderw ijs: onttrekking van ruimte in reserve tgv algemene middelen (MJPB 2016-2019)	3.300
- BR Onderw ijs: onttrekking tbv Campus Schuytgraaf (MJPB 2016-2019)	163
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2016-2020 (MJPB 2017-2020)	39
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2017-2021 (MJPB 2018-2021)	1.680
- AR : Amendement 17A35 Effect aanpak laaggeletterdheid	75
Totaal onttrekkingen	**6.376**
Totaal mutaties reserves	**-503**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Onderwijshuisvesting	-17.262	-14.016	-12.569	-12.514	-13.575	-15.461	-16.200
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-6.521	-5.149	-5.623	-4.943	-4.942	-4.941	-4.939
Totaal	**-23.783**	**-19.165**	**-18.193**	**-17.457**	**-18.517**	**-20.402**	**-21.139**

Partner(s)

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Reguliere peuterspeelzalen

- Stichting PAS (subsidierelatie met prestatieafspraken);
- Aanbieders peuteropvang en VVE (via subsidieregeling).

Aanpak onderwijsachterstanden

- Stichting PAS (subsidierelatie met prestatieafspraken).

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen

- Natuurcentrum Arnhem (subsidierelatie met prestatieafspraken).
  Natuurcentrum Arnhem ondersteunt de ontwikkeling van de duurzame samenleving door informatie, lessen en cursussen. Daarnaast verzorgt het Natuurcentrum natuur- en milieueducatie voor de basisscholen in Arnhem. Vanaf 1 januari 2017 is het Natuurcentrum verzelfstandigd.

Volwasseneneducatie

- Het Bondgenootschap voor Geletterdheid regio Arnhem heeft zich als doel gesteld de bekendheid over het probleem laaggeletterdheid te vergroten en de laaggeletterden te vinden en hen te activeren om deel te nemen aan een taalcursus;
- ROC RijnIJssel (makelaarsfunctie);
- Bibliotheek Arnhem/Taalhuis: inwoners die beter willen leren en schrijven, worden de digitale cursussen Digisterker en Klik & Tik aangeboden;
- Stichting Lezen & Schrijven: ondersteunt Arnhem (en de regio) bij een duurzame aanpak van laaggeletterdheid.

Onderwijshuisvesting

- Schoolbesturen PO, (V)SO en VO (schoolgebouwen);
- Sportbedrijf Arnhem (gymlokalen);
- Aanbieders kinderopvang (peuterspeelzalen, KDV en BSO).

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

Reguliere peuterspeelzalen

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem.

Aanpak onderwijsachterstanden

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem.

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen

- Raadsvoorstel en -besluit Verzelfstandiging Natuurcentrum Arnhem.

Voorzien in zorgstructuren voor het onderwijs

- Raadsbesluit van 30 mei 2012 om gemeentelijke leerplichttaken regionaal uit te voeren.;
- Raadsbesluit d.d. 26 mei 2014 om RMC-taken / Team VSV onder te brengen bij het RBL.;
- Raadsbesluit d.d. 6 november 2017 wijziging MGR sociaal domein.

Volwasseneneducatie

- Regionaal educatieplan Midden-Gelderland 2015 - 2017.

Onderwijshuisvesting

- Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026.

Portefeuillehouders

Naam

Roeland van der Zee
Hans de Vroome

R5 Cultuur, recreatie en sport

Arnhem is een creatieve en levendige stad met een gevarieerd aanbod aan (top)cultuur en evenementen, sportfaciliteiten en (recreatief) groen. Creatieve innovatie krijgt in Arnhem ruim baan. Arnhem wil hierbij de identiteit en eigenheid van Arnhem versterken, zowel landelijk als regionaal. Cultuurhistorie zoals Market Garden en het Arnhemse erfgoed spelen hierbij een grote rol. Arnhem als groene stad met haar unieke ligging aan de Rijn geeft prioriteit aan speel-, sport- en ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken en buurtgroen. Arnhem stimuleert sport en beweging zowel topsport als sport in de wijken. Sport- en cultuurverenigingen dragen bij aan de gezondheid en welbevinden van Arnhemmers.

Wat willen we bereiken

Cultuur

Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt inwoners met elkaar. Arnhem wil meer mensen in aanraking brengen met kunst en cultuur en dat meer mensen gaan participeren. Daarbij is aandacht voor cultuur(voorzieningen) in de wijken. Cultuur draagt bij aan de sociale samenhang en het welbevinden van mensen. Arnhem kent als culturele hoofdstad van het Oosten een bruisend cultureel klimaat met veel creatief potentieel, een stevige culturele infrastructuur en aansprekend erfgoed. Daar wordt blijvend in geïnvesteerd. De investeringen in gebouwen gaan niet ten koste van inhoudelijke programma's op het gebied van kunst en cultuur.

Belangrijk is dat kunst en cultuur niet alleen ingevlogen worden, maar ook ter plaatse worden geproduceerd. Een stad van makers kenmerkt zich door een innovatief klimaat. De culturele sector en zeker ook de creatieve industrie zijn afhankelijk van direct persoonlijk contact en van de ruimtelijke clustering van gelijksoortige bedrijvigheid: de ‘creatieve milieus’. Er wordt gezorgd dat Arnhem een gunstig woon- en werkklimaat voor kunstenaars en creatieve ondernemers heeft. Steden met een creatief klimaat en een divers cultureel aanbod doen het economisch beter. Cultuur is zowel een waardevermeerderaar als ook kapitaal voor een vitale, krachtige stad en regio. Arnhem wil deze waarde en potentie uitdragen, zowel in stad en regio, als daarbuiten.

Samen met de gemeente Nijmegen, provincie Gelderland en beide cultuurnetwerken in Arnhem en Nijmegen is in 2018 gewerkt aan een kansrijk en onderscheidend regionaal cultureel profiel. Beide steden hebben een volledige culturele infrastructuur, waarin zowel de culturele top als humuslaag vitaal zijn en er is ruimte voor het middensegment. Karakteriserend is het stevig productieklimaat van Arnhem en het sterke presentatieklimaat van Nijmegen. Doel is een infrastructuur en cultuuraanbod dat beter aansluit bij de wensen en behoeften van het (potentiële) publiek. Dit profiel wordt per 1 november ingediend bij de minister van OCW en wordt betrokken bij de voorbereiding van het nieuwe landelijke cultuurbeleid vanaf 2021. Tevens dient het als basis voor verdere afstemming en afspraken met het Rijk en andere overheden. In 2019 en 2020 wordt in de vorm van proeftuinen door overheden en instellingen op verschillende thema's en in verschillende verbanden samengewerkt.

Sport

Meer Arnhemmers gezonder en fitter is het doel. Sport- en bewegen dragen bij aan de gezondheid van Arnhemmers, maar ook aan de sociale samenhang en een inclusieve samenleving. Bedrijven worden gestimuleerd om zich in te zetten voor de sport en voor gezonde werknemers.
Recente jaren laten een aantal zorgwekkende trends zien die invloed hebben op zowel de fysieke als de mentale gezondheid, zoals minder bewegen en ongezonde voeding. Arnhem wil deze trend keren door het faciliteren van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefstijl heeft namelijk een sterk positief effect op gezondheid, individuele ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, welbevinden en verminderen een eventueel sociaal isolement. Het belang van sport en cultuur om sociale samenhang, gezondheid en welbevinden in de wijken te verbeteren zal nader worden vorm gegeven. Verenigingen spelen daarbij een belangrijke rol.
Een gezonde leefomgeving ervaren mensen als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en de druk op de gezondheid is zo laag mogelijk. Het streven is de drempel tot bewegen zo laag mogelijk te maken, ook in de openbare ruimte. Daarnaast is het belangrijk om gezondheidsvaardigheden, waaronder sport en bewegen, zo jong mogelijk aan te leren.

Openbaar groen

Arnhem is een groene stad. Het groen is de drager van onze stad, dat moet worden gekoesterd. Groen kent veel kwaliteiten en waarden: Het zegt iets over het ontstaan van de stad, het zorgt voor een leefbare en gezonde stad voor de inwoners en voor de dieren. Het bevordert biodiversiteit. Het voorkomt wateroverlast, hittestress en vervuilde lucht. In groen kunnen bewoners elkaar ontmoeten en groen nodigt inwoners uit om te bewegen. Én het maakt het verblijf van onze bezoekers nog aangenamer. Groen is een belangrijke kernwaarde van onze stad.

Het beleid is gericht op het behouden en versterken van een robuuste stedelijke hoofdgroenstructuur voor de stad en haar inwoners (het Groen-blauwe raamwerk) én ook van het wijkgroen. Gebieden die bestemd zijn als natuur en bos behouden hun bestemming.
Het Groenfonds helpt het groene karakter van de stad versterken. Het fonds wordt ingezet om de doelen uit de Groenvisie 2017 - 2035 te behalen. Het groenfonds wordt onder meer ingezet voor het herstel van landschapswaarden, het verbinden van de stedelijke hoofdgroenstructuur, voor meer biodiversiteit, voor meer

groen om in te bewegen en te recreëren, voor het verminderen van hitteplekken en voor het verminderen van wateroverlast en voor de vervanging van stadslanen.

Vergroenen, het stimuleren van stadslandbouw en participatie blijven speerpunten in samenwerking met bewoners, scholen, ondernemers in en om de stad. Voor het ondersteunen van (wijk)initiatieven gericht op het verminderen van hitteplekken en stadslandbouw is een subsidieregeling beschikbaar. In het natuurnetwerk is doorontwikkeling van het uiterwaardenpark Meinerswijk een belangrijk speerpunt.

Spelen
Kinderen moeten veilig buiten kunnen spelen. Het beleid is gericht op behoud van 10% (groene) veilige gebruiksruimte en, waar mogelijk, grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimten voor alle leeftijden in wijken. Vanuit het onderzoek naar bewegen in de openbare ruimte door Mulier zijn er aanbevelingen gedaan voor de speelplekken. Komend jaar wordt gewerkt aan een uitvoeringsplan.

Water
Er wordt ingezet op duurzaam beheer en onderhoud van onder andere ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen en fonteinen. De ambitie is om samen met de (water)partners de watergerelateerde opgaven op te lossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk kan bijdragen aan een klimaat adaptieve stad. Hiernaast is onderhoud van waterbodems noodzakelijk voor Arnhem als aantrekkelijke haven, aanleg- en vestigingsplaats aan de Rijn.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Ontwikkeling Lauwersgracht Alliantie i.r.t. toekomst Stadstheater	
Gezonde leefstijl met sport stimuleren	
Sporten in de wijk en in de openbare ruimte stimuleren	
Sportevenementen en bedrijfssport bevorderen	V01
Bedrijven stimuleren zich in te zetten voor de sport	
Groene hoofdstructuur versterken	
Uitbreiding van Museum Arnhem op de huidige locatie	V01
Verkenning en ontwikkeling culturele versterking tussen Arnhem en Nijmegen.	V01
Zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed	V01
Klimaatadaptieve stad	V02
Gebieden die bestemd zijn als natuur en bos behouden hun bestemming	
Arnhem positioneren als culturele hoofdstad van Oost-Nederland	
Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed	
Alle Arnhemmers kunnen bewegen en sporten	
Moderne en 'gezonde' sportverenigingen en sportaanbieders	
Voldoende en goede binnen- en buitensportaccommodaties voor diverse doelgroepen	
Dierenwelzijn bevorderen	
Renovatie en ver(nieuw)bouw stadstheater	
Realisatie Sonsbeek beeldententoonstelling 2020	

Wat gaan we doen
Cultuur
Er wordt samen met partners zoals de provincie Gelderland geïnvesteerd in een aantrekkelijk cultureel aanbod en creatief klimaat in de stad. Dat betekent dat:

- de rijksgezelschappen en de Arnhemse podia die zij bespelen zo goed mogelijk worden gefaciliteerd in hun streven naar samenwerking, vergroting en verbreding van hun publieksbereik en maatschappelijk draagvlak (Lauwersgracht Alliantie). Dat betekent ook een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting waarvoor middelen zijn gereserveerd. Stichting Musis Stadstheater Arnhem (MSA), de gezelschappen werken op dit moment samen met de gemeente de plannen voor het Stadstheater nader uit;
- het van belang is dat Museum Arnhem, een belangrijke culturele hotspot in onze stad, snel weer open gaat. Een oplossing voor de ontstane impasse is financieel mogelijk gemaakt. In het najaar van 2018 vindt hierover besluitvorming plaats.
- Arnhem samenwerkt met Nijmegen, beide cultuurnetwerkwerken, de regiogemeenten en op Oost-Nederlandse schaal aan de versterking van het culturele ecosysteem ten opzichte van de rest van Nederland;

- de kracht van de creatieve sector beter wordt benut bij het aanjagen van innovaties en het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken;
- Arnhem actief participeert in regionale, landelijke en Europese netwerken die de (creatieve en culturele) stad op de kaart zetten en daarvoor relaties en samenwerking versterken met andere bestuurslagen en (potentiële) partners.

Op de uitgaven voor cultuur rust vanaf 2018 een besparingstaakstelling van € 150.000. In 2018 is die incidenteel ingevuld binnen het programma R5; voor 2019 en verder staat nog een Rozet-taakstelling van € 88.000. In 2019 gebeurt dit eenmalig uit de algemene middelen. Voor 2020 en verder wordt een voorstel uitgewerkt.

Sport

Sport is belangrijk om sociale samenhang, gezondheid en welbevinden in de wijken te verbeteren. Betaalbare voorzieningen die toegankelijk zijn voor wijkbewoners daar waar de behoefte het grootst is. Om de doelstelling Arnhemmers gezonder en fitter te realiseren wordt ingezet op:

- een duidelijke verbinding te leggen tussen sport en economie; sportbewustzijn bij bedrijven vergroten. Door bedrijven te stimuleren zich in te zetten voor sporten en bewegen in wijken. Door betrokkenheid van bedrijven bij sportevenementen te vergroten.
- sport en gezondheid stimuleren door sporten bij sportverenigingen en in de openbare ruimte te stimuleren. Dit wordt gedaan door verenigingen te ondersteunen en te verkennen hoe bewegen in de openbare ruimte gestimuleerd kan worden en welke aanpassingen eventueel nodig zijn;
- het stimuleren van een gezonde leefstijl.

Op de uitgaven voor sport rust in 2019 een besparingstaakstelling van € 150.000 waarvan € 90.000 uit de algemene middelen gefinancierd wordt in afwachting van uitwerking van de plannen.

Groen

In het coalitie akkoord is afgesproken om te investeren in de kwaliteit van het groen in de stad. Er wordt ingezet op:

- opstellen uitvoeringsagenda Groenvisie in combinatie met projecten groenfonds. Er is afgesproken jaarlijks € 100.000 extra te reserveren voor groenmaatregelen;
- uitvoeren opgaven uit de uitvoeringsagenda met betrekking tot de thema's:
    - herkenbare stad: versterken (verbinden) stedelijke hoofdgroenstructuur;
    - natuurvriendelijke stad: vergroten biodiversiteit op basis van doelsoorten en leefgebieden;
    - groene gezonde stad: verbeteren groen voor inwoners om in te bewegen en te recreëren;
    - duurzaam beheerde stad: beschermen van waardevolle bomen en groen;
    - samenwerkende stad: faciliteren van bewonersinitiatieven- en participatie die bijdrage aan een groene leefbare stad.
- versterkte inzet op de bestrijding van invasieve exoten: de Reuzenberenklauw, de Reuzenbalsemien en de Japanse Duizendknoop. Er is incidenteel €1 miljoen extra gereserveerd om een beheersbare situatie te creëren. Naast fysiek ingrijpen wordt ook ingezet op voorlichting en bewonersparticipatie;
- meer voedsel en nestgelegenheid voor wilde bijen. Arnhem schrijft zich in als Bij-vriendelijke gemeente;
- herijking van de visie op bomen in Arnhem; ook wordt de kapvergunning geëvalueerd en de waardevolle bomenlijst geactualiseerd.

Dierenwelzijn

De opgaven uit de uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020 worden opgepakt. In 2018 wordt deze nog geactualiseerd.

Spelen

Vooruitlopend op de omgevingswet heeft het Mulierinstituut groen, sportvoorzieningen, speelplekken en nabijheid van voorzieningen per wijk in beeld gebracht zodat er duidelijkheid is over kansen en knelpunten met het oog op bewegen in de openbare ruimte. Komend jaar zal er een uitvoeringsplan opgesteld worden.

Water

- Waterbeheer in de wijken: dit betreft beekriolen, sloten, fonteinen, duikers en oppervlaktewater alsmede de Immerloo plas.
- Beheer waterbodems, in 2019 wordt de Defensiehaven gebaggerd.
- Het eerstvolgende noodzakelijke baggerwerk is langs de Rijnkade ter plekke van "Onderlangs".

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

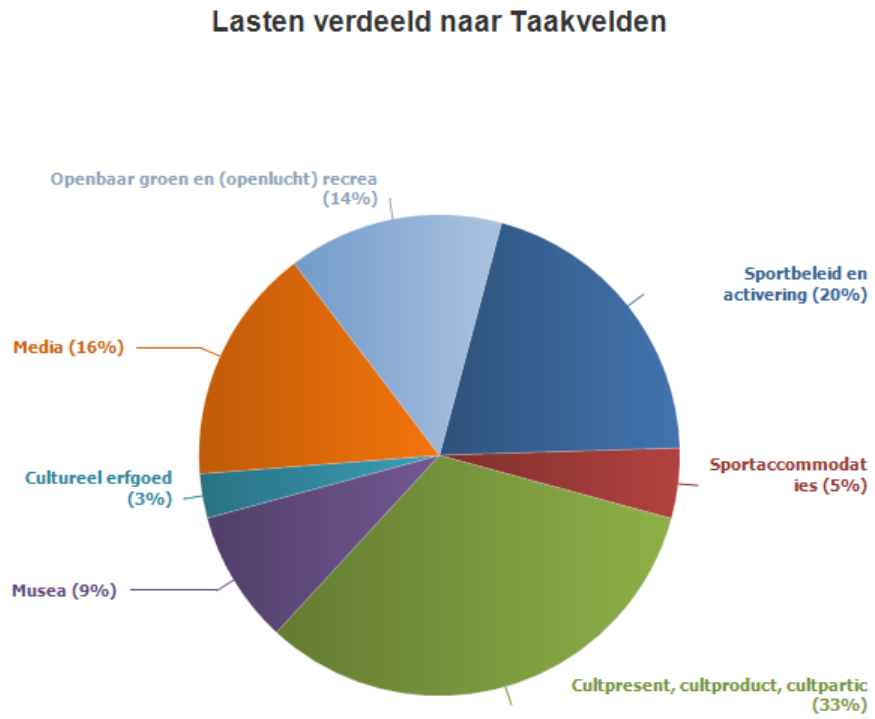
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Cultuur, recreatie en sport	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-65.348	-46.985	-48.114	-51.519	-51.778	-51.526	-52.680
Baten	24.715	8.669	8.482	8.482	8.482	8.366	8.366
Saldo lasten en baten	***-40.633***	***-38.316***	***-39.632***	***-43.037***	***-43.297***	***-43.160***	***-44.314***
Toevoeging aan reserve	-4.597	-2.136	-2.136	-1.285	-342	-386	-408
Onttrekking aan reserve	2.931	369	528	403	594	525	525
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.666***	***-1.767***	***-1.607***	***-882***	***253***	***139***	***116***
Gerealiseerd resultaat	**-42.299**	**-40.083**	**-41.239**	**-43.919**	**-43.044**	**-43.021**	**-44.198**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Bestrijden van invasieve exoten (CA-fb)	-333
- Extra toevoegen van structurele middelen aan groenfonds (CA-3.4)	-100
- Baggeren defensiehaven	-500
- MJPB 2019-2022 Taakstelling cultuur voor 1 jaar tlv algemene middelen	-150
- MJPB 2019-2022 Taakstelling sport voor 1 jaar tlv algemene middelen	-150
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie GR Gelders archief	-12
- MJPB 2019-2022 Bijdrage exploitatietekort sporthal Middachtensingel	-50
- MJPB 2019-2022 Geen onderhoud niet te verhuren velden	45
- MJPB 2019-2022 Invulling structurele vrijval subsidie theater 't Hof	63
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten Museum Arnhem	-600
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten sporthal Middachtensingel	-120
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling overige kapitaallasten MIP	-85
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-1.404
- Kapitaallasten MSSA omgezet in subsidie MSA (MJPB 2017-2020)	-323
- Subsidies Eusebius	339
- Overig	-25
Totaal lasten	**-3.405**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
-	
Totaal baten	**0**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-3.405**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: Activering 2015-Overloop MIP; Huisvesting MSA (Rb 30-05-2016)	-135
- AR: Verzelfstandiging MSSA: frictiekosten (Rb 29-06-2015)	-40
- AR: Voordeel w aardering activa Binnensport (Rb 29-5-2017)	-16
- BR Cultureel Vastgoed: Ontw ikkeling kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	-1.044
- BR Groenfonds: Amendement Duurzaamheid 3. Groenfonds (MJPB 2018-2021)	-50
Totaal toevoegingen	**-1.285**
Onttrekkingen	
- AR: Scholing ouderen op het gebied van ICT (Rb 02-11-2015)	50
- AR: Amendement Duurzaamheid 3. Groenfonds (MJPB 2018-2021)	50
- BR Cultureel Vastgoed: Ontw ikkeling kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	38
- BR Kapitaallasten: Dekking aanleg kunstgrasvelden (Rb 29-06-2015)	70
- BR Kapitaallasten: Dekking maatregelen duurzame energie (Rb 29-06-2015)	27
- BR Kapitaallasten: Dekking extra investeringen Sport (Saksen Weimar) (Rb 30-05-2016)	85
- BR Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte: Spelen (Rb 25-09-2017)	83
Totaal onttrekkingen	**403**
Totaal mutaties reserves	**-882**

Bedragen x € 1000, bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Sportbeleid en activering	-12.207	-10.577	-10.386	-10.487	-10.553	-10.553	-10.553
Sportaccommodaties	-17.409	-1.705	-1.560	-2.428	-2.368	-2.317	-2.267
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-15.684	-16.926	-15.276	-16.799	-17.635	-17.539	-19.090
Musea	-4.779	-4.632	-4.608	-4.615	-4.613	-4.497	-4.497
Cultureel erfgoed	-1.881	-1.734	-1.811	-1.529	-1.507	-1.502	-1.497
Media	-5.873	-5.769	-8.037	-8.200	-8.200	-8.200	-8.200
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7.514	-5.642	-6.435	-7.461	-6.903	-6.918	-6.575
Totaal	**-65.348**	**-46.985**	**-48.114**	**-51.519**	**-51.778**	**-51.526**	**-52.680**

Partner(s)

Verbonden partijen

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief
Sportbedrijf Arnhem
Lingezegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Culturele instellingen;
- Waterschappen;
- Rijkswaterstaat.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Renovatie/verbouwing van het Stadstheater.

Actuele beleidskaders

Cultuur

- Kadernota ‘STROOM – cultuurbeleid Arnhem’, 2012;
- Tussenevaluatie 'Arnhem, Stroomt Door', 2016;
- Evenementenvisie (2015).

Sport

- DE SPORTVISIE (2011);
- Gelders Sportakkoord (2016).

Erfgoed

- Erfgoedagenda 2017-2019 (uitvoeringsprogramma via raadsbrief najaar 2017);
- Erfgoedwet (die per 1 juli 2016 de Monumentenwet vervangt en alle erfgoedwetten bundelt);
- Beleidskader provincie Gelderland: 'Cultuur en Erfgoed 2017-2020: beleef het mee!'.

Openbaar groen, recreatie en water

- Structuurvisie 2020-2040;
- Groenvisie 2017-2035 (Raad, 2018);
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020;
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010 - 2020 (vastgesteld door de Raad, 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (Raad, 2013);
- Waterplan Gelderland 2010 - 2015;
- Aanpak wateroverlast Arnhem Noord 2015.

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

Arnhem richt zich op een sterkere deelname - waar mogelijk geheel op eigen kracht - van Arnhemmers aan de samenleving. De wijkgerichte werkwijze wordt in 2019 en verder geïmplementeerd met de focus op een samenhangend aanbod om doorbraak naar werk en zelfredzaamheid te bevorderen. De wijkteams spelen hierin een cruciale rol. Arnhem zet in op preventie en vroegsignalering (vroeg eropaf benadering) en waar nodig met maatwerkvoorzieningen in de wijk. Het bevorderen van (arbeids)participatie en onderlinge redzaamheid in een wijk wordt in samenhang met de wijkprogramma's uitgewerkt. Hierbij spelen burgerinitiatieven, ondersteuning mantelzorg, informele zorg en (vrijwilligers)werk een belangrijke rol om te komen tot een inclusieve samenleving.

Wat willen we bereiken

Meedoen in Arnhem; samenkracht, burgerparticipatie, integratie en opvang

Arnhem, een stad waarin voor iedereen ruimte is om mee te doen, mee te denken en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Iedereen wordt gelijkwaardig behandeld en heeft gelijke kansen, het moet niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Gerichte burgerparticipatie is ook onderdeel van de teams leefomgeving.
Om problemen te voorkomen wordt ingezet op vroegsignalering, preventie, informele zorg en algemene voorzieningen in de buurt. Dit draagt bij aan een sterke samenleving waarin iedereen zo zelfstandig mogelijk kan leven. Druk op zorg, jeugdhulp en participatie wordt verminderd. Voor mensen die het (tijdelijk) zelf niet redden, wordt een passend vangnet geboden. Doelen zijn:

- Meer mensen kunnen meedoen in de eigen leefomgeving.
- Een passend vangnet voor kwetsbare mensen.

Doorbraak naar Werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.
Arnhem vindt het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties.

De drie hoofddoelen van Participatie zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd.

Zorg Dichterbij

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Om dit te bereiken staan in de veranderopgave "Zorg Dichterbij" drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is).
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan de transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening).

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Meer jeugdigen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer volwassenen/ ouderen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers verplaatsen zich zelfstandig zonder specialistische vervoersvoorziening	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers in 2025	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor jeugd (18-/18+)	V04
In 2025 woont de (O)GGZ doelgroep beschermd (zelfstandig) thuis	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen in een passen de (fysieke) omgeving	V04
Meer gelijke kansen voor Arnhemse kinderen die opgroeien in armoede	V04
Beter borgen bestaanszekerheid minima	V04
Minder (problematische) schulden bij inwoners en ondernemers	V04
Minder jongeren in financiële problemen	V04
Meer perspectief op werk en een hoger besteedbaar inkomen voor minima (directe link naar Doorbraak naar Werk)	V03; V04
Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.	V04
Een sterkere samenleving door meer deelname en zelfregie Arnhemse inwoners	V04
Beter laten aansluiten van vraag en aanbod van mantelzorgondersteuning	
Verbeteren van het aanpakken van eenzaamheid	
Verbeteren duurzame uitstroom uit de opvang	

Wat gaan we doen

Meedoen in Arnhem

Inspanningen gericht op het realiseren van de ambitie en doelen:

- Preventie, Informele zorg en mantelzorg. Intensiveren van preventie en vroegsignalering om zwaardere problematiek te voorkomen. Speerpunten zijn onder andere eenzaamheid en het verbeteren van de kwaliteit van mantelzorgondersteuning zodat het aanbod beter aansluit op de vraag van de mantelzorger en zorgvrager.
- Voorzieningen. In de wijken waar de behoefte het grootst en de noodzaak het hoogst is worden voorzieningen toegevoegd of verbeterd. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners .
- Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten te verminderen wordt een Shared Service Center opzet.
- Opvang. Er wordt gewerkt aan een aanpak die duurzame uitstroom uit de opvang bevordert. Cruciaal hierin is het bieden van toekomstperspectief op alle leefgebieden, waaronder wonen, taal, werk, participatie, zorg.
- Om het meedoen van specifieke doelgroepen te verbeteren, moet maatwerk worden ontwikkeld en geleverd. Maatwerk op het gebied van taal, netwerk, ondersteuning en werk.
- Specifiek voor vluchtelingen en statushouders wordt de integrale aanpak doorontwikkeld. Zij vinden niet vanzelfsprekend een plek in de samenleving, hiervoor hebben zij op alle gebieden maatwerk ondersteuning nodig. Uitgangspunt hierbij is dat ze zo vroeg als mogelijk op alle leefgebieden worden ondersteund (huisvesting, werk, taal, zorg) om te voorkomen dat deze doelgroep lange tijd aan de kant staat.
- Blijvende inzet op sociale acceptatie van alle Arnhemmers, ongeacht achtergrond, beperking of geaardheid. Discriminatie wordt aangepakt.

Doorbraak naar Werk

In lijn met de strategie zoals verwoord in het veranderprogramma Doorbraak Naar Werk (waar ook het waarom en het hoe van ambitie en doelen verwoord staan) wordt ingezet op de realisatie van de volgende subdoelen en strategische inspanningen:

1. Voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Daarom wordt onze 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak gehandhaafd en wordt de ontwikkeling en inzet van preventieve aanpakken voor specifieke doelgroepen (onder andere leerlingen VSO/ PRO, studenten MBO1-2, oud nieuwkomers en nieuwe nieuwkomers, max- WW-ers, enzovoorts) geïntensiveerd in samenwerking met onze onderwijs-, (jeugd)zorg-, welzijns- en werkpartners.

2. Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom wordt ervoor gekozen om actief op hen af te gaan en hen meer (op maat) vanuit hun (integrale) leefsituatie te helpen bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave, waarbij in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams onze re-integratie- en inkomensinstrumenten worden ingezet. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor. Een integrale benaderingswijze gekoppeld aan de inzet op armoede en schulden maar ook aanpassingen in de systematiek helpen hierbij.
3. Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk helpen. Daarom wordt ingezet op de doorontwikkeling van de in de basis neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet, de hieruit voortvloeiende doelgroepenaanpak en een goed funtionerende in-, door- en uitstroomketen. Daarbij gaat het om:
    - een herijking van focus, inzet en werkwijze van het Cluster Werk & Inkomen (W&I).
    - de doorontwikkeling van de uitvoeringspartners Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP) met ook het Leerwerkloket, hun onderlinge samenwerking en hun samenwerking met hun netwerkpartners (zorgaanbieders, onderwijsinstellingen, (sociale) werkgevers, uitzendbureaus, enzovoorts).
4. Werkgevers motiveren om hun werk inclusiever te organiseren. Daarom wordt sociaal ondernemerschap gestimuleerd, wordt ingezet op het lokaal, duurzaam en sociaal aanbesteden van onze gemeentelijke opdrachten, worden onze ketenpartners (met name Scalabor en WSP) gevraagd om gezamenlijk (verder) te bouwen aan een brede werkgeversdienstverlening en voorziet Arnhem een intensivering van de inzet van Participatiewet-instrumenten als loonkostensubsidie/ loondispensatie en jobcoaching.
5. De doeltreffendheid, doelmatigheid, rechtvaardigheid en rechtmatigheid van onze inspanningen binnen het sociaal domein in het algemeen en Participatiewet in het bijzonder beter monitoren en er slimmer op bijsturen en op handhaven. Daarom wordt ingezet op een beweging van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact, worden onze inspanningen voortdurend getoetst op 'bedoeling' en 'eenvoud' en wordt geïnvesteerd in een slimme handhaving.
6. Om sociaal ondernemerschap en de beweging naar impactsturing te bevorderen wordt een werkinvesteringsfonds (WIF) ingericht. Dit fonds van € 2,5 mln, dat als bestemmingsreserve is opgenomen in de voorliggende MJPB, wordt benut om beproefde of innovatieve re-integratie-initiatieven van publieke en private samenwerkingsverbanden te ondersteunen.
7. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van onze lokale doelen en ambities vergroten door op (boven)regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming te zoeken, te vinden en te borgen met de belangen en agenda's van onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, onderwijs en regiogemeenten). Ook wordt gestreefd naar een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk.
8. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van de doelen en ambities vergroten door samen met de (verander)programma's Inclusie, Zorg Dichterbij, Educatie en Economie meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de afzonderlijke inspanningen.

Daarbij is relevant:
- Het vooraf inboeken van positieve resultaten van inspanningen wordt te risicovol geacht. De beïnvloedingsmogelijkheden van de gemeente zijn beperkt tot de uitgaven (aantal en prijs van uitkeringen). Op de inkomsten die op basis van een complexe en dynamische budgetsystematiek ontvangen worden van het Rijk, heeft de gemeente geen invloed.
- De voorlopige meerjarige prognose van het BUIG-budget laat een groot tekort zien (zie hoofdstuk 2). Hier wordt bij de bepaling van het gemeentebrede risicoprofiel rekening mee gehouden (paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Zorg Dichterbij: Wmo/Jeugdwet

Om de doelstelling te bereiken dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is) worden de volgende inspanningen geleverd:
- Intensiveren van preventie en vroegsignalering. Zo wil Arnhem meer algemene voorzieningen in de wijk ontwikkelen en stimuleren dat deze meer gebruikt gaan worden door inwoners als alternatief voor specialistische zorg.
- Versterken van de toegang en toewijzing van zorg en ondersteuning. Zo wil Arnhem de sociale wijkteams verder versterken en een nauwere samenwerking realiseren met andere verwijzers (zoals huisartsen) en onderwijs.
- Sturen op kwaliteit en resultaat bij zorgaanbieders, mede gericht op afschalen van specialistische zorg. Daarbij blijft het uitgangspunt dat passende en kwalitatief goede zorg wordt ingezet in een zo licht mogelijke vorm (doen wat nodig is).
- Ontschotten van zorgsystemen en financieringsstromen (WMO, Jeugdwet. WLZ, ZVW en Participatiewet).
- Vergroten inzicht of passende zorg en de gewenste afschaling van specialistische zorg ook wordt bereikt (monitoring).

Bovenstaande aanpak draagt ook bij aan de doelstelling om meer kwetsbare Arnhemmers eerder en langer (zelfstandig) thuis te laten wonen. Aanvullend op bovenstaande aanpak worden de volgende inspanningen geleverd:

- Maken van prestatie-afspraken met woningcorporaties over het woningaanbod, bijvoorbeeld over het aantal en de locatie van levensloopgeschikte woningen.
- Ontwikkelen van een huisvestingsprogramma voor diverse doelgroepen (jeugd, ouderen, OGGZ). Dit moet ook bijdragen aan de uitstroom vanuit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen naar (begeleid) thuis wonen.
- Opstellen van een visie op wonen-zorg-welzijn, samen met stakeholders, belangenorganisaties, sociale wijkteams en teams Leefomgeving.
- Voorkomen van huisuitzettingen. Hierin is de samenwerking met "Vroeg er op af" van belang en de inzet van het Meldpunt Ontruimingen.
- Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.

Deze opgave uit het veranderprogramma Zorg dichterbij heeft een relatie met het algemene woonbeleid dat onder R8 is vermeld. Daarnaast heeft de laatstgenoemde inspanning ook een relatie met veiligheid.

De transformatie van zorg is een uitdagende opgave en brengt financiële risico's met zich mee. Deze financiële risico's worden gedekt vanuit het Noodfonds. Daarbij is een aantal aannames gedaan. Aangezien de gemeente Arnhem op een aantal belangrijke punten nauwelijks invloed heeft bestaat het risico dat het Noodfonds eerder uitgeput is. Zo wordt ongeveer de helft van de jeugdzorg ingezet door geautoriseerde verwijzers, waarop de gemeente geen directe invloed heeft. Ook vanuit de wet Langdurige zorg is een tendens om mensen langer thuis te laten wonen waardoor de zorg ten laste komt van de WMO. Daarnaast heeft Arnhem te maken met vergrijzing en doen steeds meer jongeren een beroep op jeugdzorg.
De stijgende kosten van de zorg leiden mogelijk tot tekorten, die gedekt worden vanuit de BR Noodfonds. Het risico is aanzienlijk dat de BR Noodfonds eerder is uitgeput als nu voorzien. Hiervoor is in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een risico opgenomen.

Zorg Dichterbij: Armoedebeleid en schulddienstverlening

De doelstelling is dat meer Arnhemmers financieel zelfredzaam zijn. Om dit te bereiken worden de volgende inspanningen geleverd:

- Intensiveren van preventie. Arnhem wil voorkomen dat mensen in financiële problemen komen, bijvoorbeeld door betere voorlichting (meer aandacht voor financiële vaardigheden in het onderwijs, cursussen, vindbaarheid aanbod).
- Vroeg Eropaf wordt structureel aangeboden . Op basis van signalen van partners (onder andere corporaties, zorgverzekeraars) worden mensen die in financiële problemen dreigen te komen benaderd en wordt passende ondersteuning aangeboden.
- Bij het aanbod van de voorzieningen hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Onderzoek naar het transformeren van inkomensondersteunende regelingen. Niet alleen compenseren van een tekort aan inkomen, maar ook kijken naar de effectiviteit en efficiëntie van de uitvoering.
- Stimuleren van kansrijk en perspectief opgroeien in Arnhem. Vanuit de wijkaanpak en de Armoedeagenda wordt sterk ingezet op het bestrijden en waar mogelijk voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede. Voorkomen moet worden dat deze kinderen de volgende generatie in armoede zijn.
- Het aanbod van de GelrePas wordt vanaf 2019 toegankelijk voor gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm.
- Om het armoedebeleid op peil te brengen zijn extra middelen (€ 400.000) toegevoegd aan het armoedebudget. Een deel van dit budget wordt besteed aan bovengenoemde verruiming van de GelrePas.
- De kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima wordt hersteld .
- Sturen op meer samenwerking tussen betrokken partners in de stad (onder andere herijking Armoedepact en aanbod en werkwijze schulddienstverlening).
- Blijven inzetten op terugdringen van beschermingsbewind door onder meer het aanbieden van passende en lichtere alternatieven zoals BooM (Budgetondersteuning op Maat) en goede samenwerking tussen verwijzers, rechtbank, bewindvoerders. Nadruk moet liggen op kwaliteit van dienstverlening en inzetten best passende vorm van ondersteuning.

Bij het intensiveren van preventie en vroegsignalering, alsmede het versterken van de toegang tot zorg en ondersteuning is Arnhem zich bewust dat op dit moment niet alle Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte bereikt worden. Met behulp van het programma Inclusie wordt verkend hoe deze nu nog onzichtbare groep beter bereikt kan worden.

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-232.986	-208.560	-216.929	-215.789	-215.565	-214.099	-214.008
Baten	123.218	106.792	109.798	110.041	111.296	112.530	112.530
Saldo lasten en baten	***-109.768***	***-101.768***	***-107.131***	***-105.747***	***-104.269***	***-101.569***	***-101.477***
Toevoeging aan reserve	-22.517	-6.180	-6.180	-2.790	-290	0	0
Onttrekking aan reserve	24.481	17.474	15.052	5.584	4.957	1.139	1.139
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.964***	***11.294***	***8.872***	***2.794***	***4.667***	***1.139***	***1.139***
Gerealiseerd resultaat	**-107.804**	**-90.474**	**-98.258**	**-102.953**	**-99.603**	**-100.430**	**-100.339**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Aanvullende maatregelen tbv tekort beschermingsbew ind / BooM (CA-fb)	-250
- Inclusief Arnhem (CA-1.10)	-100
- Bdget voor behouden en verbeteren of toevoegen w ijkvoorzieningen (CA-3.1)	-250
- Shared service centre voor vrijw illigersinitiatieven (CA-4.4)	-100
- MJPB 2018-2021 Nog in te vullen taakstelling beschermingsbew ind /BooM ten laste van algemene middelen	-170
- MJPB 2019-2022 nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen deel MGR	-45
- MJPB 2019-2022 nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen deel VVGM zorg	-28
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociale w ijkteams	-306
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociaal domein: zorg in natura	-608
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociaal domein: PGB	-44
- MJPB 2019-2022 nieuw e tarieven huishoudelijke toelage	-156
- MJPB 2019-2022 nieuw e tarieven jeugdbescherming	-80
- MJPB 2019-2022 Verlagen kader bijdrage begroting Presikhaaf bedrijven	572
- MJPB 2019-2022 Voordeel Presikhaaf bedrijven als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor	433
- MJPB 2019-2022 Kosten voor gemenetelijke ID'ers	-104
- MJPB 2019-2022 Inzet Id'ers voor gratis bew aakte fietsenstallingen	-40
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Middelen Nieuw e taken Veilig Thuis doorgeven aan beleidsveld	-1.133
Bestaand beleid	
- Bijdrage GR Presikhaaf Bedrijven	8.287
- Frictie- en aanloopkosten Scalabor incidenteel in 2018 (Rb 18-12-2017)	-6.085
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 Regionaal w erkbedrijf 2017 (Rb. 18-12-2017)	289
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 investeren naar w erk (Rb. 18-12-2017)	500
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 BM statushouders w erk & (bijzondere) bijstand (Rb. 18-	740
- Ontw ikkeling Rijksbijdrage Participatiew et BUIG (zie baten)	-402
- Incidentele extra dekking trajectkosten Scalabor Participatiebudget (Rb 18-12-2017)	250
- DU verhoogde asielinstroom (Rb 18-12-2017)	714
- Gevolgen meerjarige prognose BUIG/Verdeelmodel/vangnet (MJPB 2018-2021)	-911
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-34
- Overig	201
Totaal lasten	**1.140**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
- Ontwikkeling Rijksbijdrage Participatiewet BUIG (zie lasten)	403
- Overig	-160
Totaal baten	**243**
Totaal mutaties van baten en lasten	**1.383**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR: Instellen werk investeringsfonds (nieuwe BR) (CA-1.1)	-2.500
- BR: MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering schulden armoede	-290
Totaal toevoegingen	**-2.790**
Onttrekkingen	
- BR MJPB 2018-2021, dekken nog in te vullen taakstelling beschermingsbewind / Boom vanuit BR taakmutaties	170
- AR: Amendement schulden voorkomen	100
- BR Noodfonds tgv Sociaal Domein	3.761
- BR Noodfonds dekking geraamd rendement Scalabor (Rb 18-12-2017)	740
- BR Burgerinitiatieven sociaal domein: subsidieregeling Burgekracht sociaal domein Arnhem (Rb 25-04-2016)	472
- BR Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang, actualisatie (Rb 07-11-2016)	25
- BR Kapitaallasten : dekking terrein van Diemenhof (Rb 29-06-2015)	16
- BR taakmutaties : dekking uitvoeringsplan huishoudelijke hulp toelage 2017-2020 (Rb 19-12-2016)	300
Totaal onttrekkingen	**5.584**
Totaal mutaties reserves	**2.794**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Samenkracht en burgerparticipatie	-5.054	-2.157	-2.707	-2.663	-1.948	-1.913	-1.901
Wijkteams	-2.388	-328	-3.100	-3.729	-3.979	-3.979	-3.979
Inkomensregelingen	-125.292	-114.030	-126.461	-127.135	-128.232	-128.229	-128.229
Begeleide participatie	-45.050	-42.949	-36.976	-33.834	-32.597	-31.459	-31.392
Arbeidsparticipatie	-5.597	-1.119	-4.154	-2.307	-2.307	-2.311	-2.311
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-2.392	-6.399	-1.528	-1.948	-2.448	-2.478	-2.478
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-10.838	-9.884	-10.204	-10.686	-10.919	-10.456	-10.444
Maatwerkdienstverlening jeugd	-2.334	-440	-588	-567	-186	-186	-186
Geëscaleerde zorg volwassenen	-33.234	-30.261	-30.218	-31.819	-31.848	-31.987	-31.987
Geëscaleerde zorg jeugd	-808	-993	-993	-1.102	-1.102	-1.102	-1.102
Totaal	**-232.986**	**-208.560**	**-216.929**	**-215.789**	**-215.565**	**-214.099**	**-214.008**

Partner(s)

Verbonden partijen

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
GO Arnhem Nijmegen City Region
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Scalabor B.V.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Voor een overzicht van de overige partijen die bij dit programma betrokken zijn, wordt verwezen naar de bijbehorende taakvelden.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Inkomensregelingen:

- Kansrijk opgroeien: stand van zaken.

WMO:

- Abonnementstarieven eigen bijdrage.

Schulddienstverlening:

- Onderzoek effectiviteit schulddienstverlening door Rekenkamer;
- Uitwerking revolverend fonds jongvolwassenen met schulden;
- Uitwerking amendement schulden voorkomen.

Geëscaleerde zorg volwassenen:

- Stand van zaken met betrekking tot een goed werkende aanpak voor mensen met verward gedrag;
- Regioplan Beschermd thuis;
- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling.

Actuele beleidskaders

Samenkracht en burgerparticipatie

- Koersnota Van Wijken Weten (2016);
- Uitvoeringsplan Transformatie Sociaal Domein (2016);
- Uitvoeringsplan Van Wijken Weten (2016);
- Raadsvoorstel Integratie in de Arnhemse Vluchtelingenketen (2016);
- Beleidsagenda seksuele diversiteit 2015 - 2017 (2015).

Wijkteams

- Raadsbrief herpositionering sociale wijkteams Arnhem.

Inkomensregelingen

- Armoedeagenda 2015 - 2018 (2014).;
- nota Doorontwikkeling Armoede en schulddienstverlening (2016).

Begeleide participatie

- Raadsbrief Stand van zaken implementatie Participatiewet en de transitie van Presikhaaf & Bedrijven (2016).

Arbeidsparticipatieinstrumenten gericht op toeleiding naar werk

- Raadsbrief 'Op weg naar Doorbraak Naar Werk' (maart 2018);
- Coalitieakkoord 2018-2022 (mei 2018);
- Programmaplan Doorbraak Naar Werk (november 2018).

Maatwerkvoorzieningen en maatwerkdienstverlening Wmo volwassenen

- Uitvoeringsplan deel Wmo ;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2015.

Maatwerkdienstverlening Wmo jeugd

- Beleidsplan Jeugd Wmo;
- Uitvoeringsplan deel Jeugdhulp;
- Verordening Jeugdzorg Arnhem.

Geëscaleerde zorg volwassenen

- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2015-2019.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Martien Louwers
Ronald Paping

R7 Gezondheid en Milieu

Arnhem wil een gezonde en duurzame stad zijn. Vanuit volksgezondheid zet Arnhem in op preventie op wijkniveau, het bevorderen van een gezonde leefstijl en een integrale, sluitende aanpak van gezondheidsproblemen. Milieutaken gericht op het verbeteren van afvalscheiding, op het gebied afgestemde stadsreiniging, goed functionerende riolering, voorkomen van wateroverlast, milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem, geluid, geur, energie en klimaat) dragen bij tot gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Wat willen we bereiken

Volksgezondheid

Meer Arnhemmers gezonder en fitter is ons doel. Recente jaren laten een aantal zorgwekkende trends zien die invloed hebben op zowel de fysieke als de mentale gezondheid, zoals chronische aandoeningen en welvaartsziekten (bijvoorbeeld obesitas op steeds jongere leeftijd).
Deze trend moet gekeerd worden door het faciliteren van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefstijl heeft namelijk een sterk positief effect op gezondheid, individuele ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, welbevinden en verminderen een eventueel sociaal isolement. Een gezonde leefomgeving ervaren mensen als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en de druk op gezondheid is zo laag mogelijk. Daarnaast is het belangrijk om gezondheidsvaardigheden zo jong mogelijk aan te leren.
Er wordt gericht op Arnhemmers die al een gezonde leefstijl hebben en de kwetsbare Arnhemmers die extra ondersteuning of stimulering nodig hebben.

Klimaatadaptatie en riolering

Het is belangrijk dat Arnhem een klimaatadaptieve stad is. Dit is een belangrijke opgave waarvoor de overheid (gemeente en waterschap) en particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen) de handen ineen moeten slaan. Voor een gezonde leefomgeving is een goed functionerende riolering een basisvoorwaarde.

Afval

Arnhem vindt het belangrijk om waardevolle grondstoffen langer in de keten van productie, consumptie en hergebruik te houden. Door hergebruik van huishoudelijk afval wordt bijgedragen aan de transitie naar een circulaire economie. Deze ambitie vertaalt zich naar de doelstelling om de hoeveelheid restafval te verminderen door in te zetten afvalscheiding. De ambitie is om te voldoen aan de landelijke VANG (Van Afval Naar Grondstof) doelstellingen: in 2020 75% afvalscheiding en 100 kilogram restafval per inwoner per jaar.

Milieubeheer

Milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem en grondwater, geluid, geur, energie en klimaat) leveren een bijdrage aan gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Toekomstbestendige Jeugdgezondheidszorg als sterke preventieve basis	
Leefomgeving (lucht, bodem, geluid en externe veiligheid) voldoet aan normen	
Voldoen aan doelen NEMIA	V02
Bevorderen gezonde leefstijl	
Hergebruik afvalstromen	V02
Beperken gevolgen van extreme wateroverlast	

Wat gaan we doen

Volksgezondheid

Arnhem richt zich op een aanpak die zich verbreedt tot de achterliggende problematiek (een integrale aanpak/samenwerking tussen domeinen). Specifiek wordt ingezet op:

- Het komen tot een rookvrije generatie, door bijvoorbeeld bewustwording bij verenigingen voor rookvrije zones en eventueel speelplekken in afstemming met de wijken.
- Aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen (waaronder gezonde voeding en meer bewegen); door onder andere doorontwikkeling/implementatie van aanpakken als JOGG- en GO!
- Preventieve maatregelen gericht op het terugdringen van alcohol- en middelengebruik, internet- en gameverslaving bij jongeren en preventieve inzet om de mentale gezondheid te stimuleren.
- Vanuit Geboortezorg en Jeugdgezondheidszorg wordt specifiek ingezet op een goede start van kinderen door bijvoorbeeld kwetsbare toekomstige ouders voor te bereiden op de komst van hun kind.

Klimaatadaptatie

Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is in 2015 de Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord vastgesteld. De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en

waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Binnen het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)-budget is ruimte gemaakt voor maatregelen die bijdragen om Arnhem klimaatbestendig (klimaatadaptatief) te maken. Met dit budget kunnen kansen worden benut om bij werkzaamheden in de openbare ruimte ook de gevolgen van extreme regenval te verminderen. In veel gevallen zullen deze maatregelen ook bijdragen aan het verbeteren van het stadsklimaat, het verminderen van de opwarming van de stad tijdens perioden van langdurige hitte zoals die zich ook tijdens de zomer van 2018 hebben gemanifesteerd. Ingezet wordt op het verminderen van de opwarming van dicht bebouwde, versteende delen van de stad en het beschermen van die gebieden die bijdragen aan de af/verkoeling zoals de parken. Het derde thema met betrekking tot klimaatadaptatie betreft de gevolgen van langdurige droogte zoals die in de zomer van 2018 voor het eerst echt zijn gevoeld.

De eigen Arnhemse opgaven met betrekking tot klimaatadaptatie zijn nauw gerelateerd aan de landelijke opgaven waarin wordt gestreefd naar een klimaatbestendig Nederland in 2050. Voorafgaand daaraan dient in 2020 in alle taken en werkzaamheden klimaatbestendig te worden gehandeld. Met betrekking tot deze laatste opgave heeft de gemeente al hele grote stappen gezet: bij alle werkzaamheden in de openbare ruimte wordt gekeken naar mogelijke maatregelen die bijdragen aan een klimaatbestendiger Arnhem. Verder wordt het Platform Arnhem Klimaatbestendig (AKB) ondersteund in het bewust maken van elke Arnhemmer over zijn of haar rol in het klimaatbestendig maken van onze stad. Naast de gemeentelijke bijdrage ondersteunen onze beide waterschappen ook het Platform AKB, zowel financieel als met kennis en kunde.

Het realiseren van een steeds klimaatbestendiger Arnhem is dus een brede opgave voor de gehele stad die, mede gezien de noodzakelijke inzet van onze inwoners, nauwe afstemming vraagt met andere ruimtelijke (zoals de energietransitie) en sociale (leefbaarheid) opgaven.

Watervisie

De opgaven met betrekking tot klimaatadaptatie zullen ook een plek krijgen in de (nieuwe) watervisie. De watervisie is de opvolger van het Arnhemse Waterplan (2009-2015) en zal de gezamenlijke koers verwoorden van gemeente en waterschappen hoe om te gaan met het water in Arnhem in relatie tot de klimaatverandering. De Watervisie zal naar verwachting in 2019 vastgesteld worden en tegelijkertijd met de aanpassing van de waterbergingsovereenkomst Arnhem-Noord II (2013) worden ondertekend.

Riolering

Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2018 (GRP5) loopt eind 2018 af. Met de komst van de Omgevingswet vervalt de noodzaak van een apart, momenteel nog wettelijk verplicht, GRP. Een meerjarig rioleringsplan sluit minder aan bij een integrale aanpak van de totale openbare ruimte waarbij ook thema's als klimaatadaptatie worden meegenomen. Het verlengen van het huidige GRP tot het moment van invoering van de Omgevingswet (nu voorzien 2021) is daarom gekozen als meest pragmatische oplossing. Grote projecten in 2019 zijn Spijkerbuurt, Geitenkamp en Schaarsbergen.

Afval

In 2018 is omgekeerd inzamelen stadsbreed ingevoerd met uitzondering van de binnenstad. Met de invoering van een prijsprikkel (Diftar) wordt verwacht dat er een extra impuls wordt gegeven om de landelijke doelstellingen op het gebied van afvalscheiding te realiseren.
Vooruitlopend op de invoering van Diftar zal in 2019 ingezet worden op het verbeteren van de knelpunten in het huidige inzamelsysteem. Verder wordt gekeken welke extra maatregelen behulpzaam of noodzakelijk zijn voor een succesvolle start van Diftar.

Milieubeheer

- Energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit: De ambities voor energie en duurzaamheid en luchtkwaliteit zijn vastgelegd in het programmaplan New energy made in Arnhem (september 2015). De focus ligt primair op versterking van de Energie- en Milieutechnologie-sector (EMT), energiebesparing een toename van het aandeel duurzame energie en de voorbeeldige gemeente. Meer informatie is te vinden in Veranderopgave Klimaat en Energie.
- Bodem en ondergrond: Het is een gemeentelijke taak (vanuit de Wet bodembescherming (Wbb) en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te zorgen voor de instandhouding en het verbeteren van een bodem die geschikt is om op te wonen en om op te werken. Ook draagt de Wbb bij aan de bescherming van kwetsbare gebieden (in verband met natuur en drinkwaterwinning). Arnhem is bevoegd gezag Wbb en voert namens het Rijk de wettelijke taken uit (onderzoek, beschikkingen, toezicht en handhaving). Naast deze wettelijke taken is er de ambitie om de ondergrond in te zetten bij de klimaatadaptatie en als duurzame bron van energie.
- Externe veiligheid: Externe veiligheid gaat over het beheersen van risico's die mensen lopen door opslag, productie, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen in hun omgeving. Arnhem heeft de risicovolle activiteiten in beeld en bij (ruimtelijke) ontwikkelingen wordt er rekening gehouden met het aspect externe veiligheid.
- Geluidshinder: Geluidshinder wordt steeds meer via een programmatische aanpak onder controle gehouden. Het lopende Actieplan Omgevingslawaai voor bestaande woningen en wegen was daar de eerste stap in. De volgende stap is het aanpassen van het geluidbeleid aan deze aanpak en het veranderen van de

saneringsopdracht aan de ODRA. De aanpak van nieuwe situaties bestaat uit het voorkomen van nieuwe geluidgehinderden.
- Milieuhandhaving: Vergunningverlening en handhaving dragen bij aan het behalen van de landelijke doelstellingen op het gebied van milieu en gezondheid. Deze taken worden uitgevoerd door de ODRA. De prioriteit ligt op een actueel vergunningenbestand en goed naleef gedrag van bedrijven.

Handhaving leefbaarheid en veiligheid

Met het amendement 'De overlast te lijf' van november 2017 is de handhavingscapaciteit in de fysieke ruimte structureel uitgebreid met 5 fte (3 fte vanaf 2018, 2 fte vanaf 2020). Het team Handhaving bestaat uit team Leefbaarheid voor handhaving in de wijken (10,4 fte, vanaf 2020: 12,4 fte) en team Veiligheid (8 fte) voor handhaving ten behoeve van veiligheid.

Wat mag het kosten

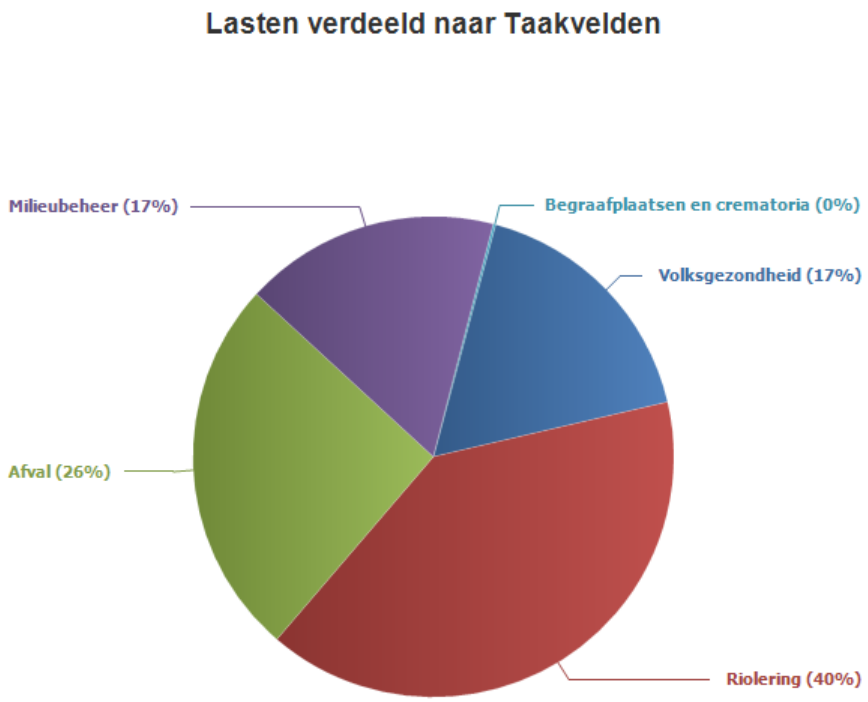
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Gezondheid en Milieu	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-34.052	-30.580	-29.715	-30.885	-31.712	-30.702	-30.563
Baten	37.812	35.380	35.447	35.605	35.476	35.569	35.574
Saldo lasten en baten	***3.761***	***4.800***	***5.732***	***4.720***	***3.765***	***4.868***	***5.011***
Toevoeging aan reserve	-1.189	-4.247	-4.247	-262	-120	-146	-495
Onttrekking aan reserve	8.584	4.947	4.977	-15	434	81	327
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***7.395***	***700***	***730***	***-277***	***314***	***-65***	***-168***
Gerealiseerd resultaat	**11.156**	**5.500**	**6.462**	**4.443**	**4.079**	**4.802**	**4.843**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Extra kosten PMD-afval (CA-fb)	-70
- Budget voor w armtetransitie en verduurzaming (CA-2.1)	-750
- MJPB 2019-2022 Onderhoudsbudget ondergrondse afvalcontainers	-320
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie deel VGGM zorg	-106
- MJPB 2019-2022 Wateroverlast	-33
- MJPB 2019-2022 Middelen bodem aan beleidsveld	-255
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	484
Bestaand beleid	
- Voorbereiding invoering Diftar en uitbreiding afvalcoaches	567
- Incidenteel 2018: uitbreiding milieuzone (MJPB 2018-2021)	-466
- Overig bestaand beleid	-220
Totaal lasten	**-1.169**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Lagere baten PMD-afval (CA-fb)	-400
- MJPB 2019-2022: dekking kostenstijgingen ten laste van de afvalstoffenheffingen	770
Bestaand beleid	
- MJPB 2018-2021: verw achte daling afvalstoffenheffing	-475
- Toename rioolheffingen door indexatie met 1,5% conform coalitie-akkoord	245
- Overig bestaand beleid	17
Totaal baten	**157**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.012**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR: MJPB 2019-2022 Toevoeging aan BR Groot Onderhoud Riolering	-234
- BR Groot Onderhoud: Riolering	-28
- BR Klimaatfonds 10 mln. in 2018 (CA-2.2)	0
Totaal toevoegingen	**-262**
Onttrekkingen	
- AR: Besluit invoering Diftar	-328
- BR Huishoudelijk Afval: dekking voorbereidingskosten Diftar	155
- BR Energy Made in Arnhem: Inkoop elektriciteit en gas (Rb 07-11-2016)	10
- BR Duurzaamheidsleningen: dekking rente (Rb 18-12-2017)	12
- BR: MJPB 2019-2022 Toevoeging aan BR Groot Onderhoud Riolering	34
- BR Groot Onderhoud: Riolering	98
- BR Vastgoed	4
Totaal onttrekkingen	**-15**
Totaal mutaties reserves	**-277**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Volksgezondheid	-5.703	-5.307	-5.237	-5.304	-5.301	-5.297	-5.293
Riolering	-15.055	-12.258	-12.184	-12.334	-12.618	-12.888	-13.042
Afval	-7.662	-7.807	-7.315	-7.897	-8.132	-7.557	-7.269
Milieubeheer	-5.594	-5.160	-4.932	-5.302	-5.613	-4.911	-4.911
Begraafplaatsen en crematoria	-37	-48	-48	-48	-48	-48	-48
Totaal	**-34.052**	**-30.580**	**-29.715**	**-30.885**	**-31.712**	**-30.702**	**-30.563**

Partner(s)

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Eerstelijnsgezondheidszorg (onder andere huisartsen);
- Rijnstate;
- Onderwijsinstellingen;
- Sociale Wijkteams;

- Menzis;
- Sportbedrijf;
- Iriszorg verslavingspreventie;

- Indigo;
- Provincie Gelderland;
- Sportaanbieders;
- Partners uit het Verloskundig Samenwerkingsverband Kracht (Arnhem e.o.).

Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere partijen die een preventief aanbod hebben in Arnhem.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Resultaat van de inspanningen om de scheidingsresultaten te verhogen en hoe invulling wordt gegeven aan de randvoorwaarden voor de invoering van Diftar.

Actuele beleidskaders

- Verlenging lokaal gezondheidsbeleid (raadsbesluit 29 juni 2015);
- Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019 (Kamerbrief 4 december 2015);
- Nationaal Preventieakkoord 2018;
- New Energie made in Arnhem (raadsbesluit september 2015);
- het amendement 16A41 Rechte rug (2): Met ambitie de overlast te lijf is in 2017 nader uitgewerkt in de nota Handhaving fysieke ruimte.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Ronald Paping

R8 Wonen en Ruimte

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad waar Arnhemmers fijn en betaalbaar kunnen wonen. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid zijn uitdagingen waar Arnhem voor staat. De Arnhemse visie op de fysieke ruimte is richtinggevend, maar flexibel om de eigen Arnhemse kwaliteiten te benutten en ruimte te geven aan creativiteit en ondernemerschap. Het grondbeleid speelt in op nieuwe ontwikkelingen en biedt maatwerk per locatie.
In de Arnhemse woonprincipes 2016-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken.

Wat willen we bereiken

Voldoende woningen van juiste kwaliteit

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. Met het maken van woningbouwplannen wordt rekening gehouden met de werkelijke vraag en behoefte. Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat voldoet aan de vraag. Over de opgave voor de sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd. De duurzame inzet en het op peil houden van de bestaande voorraad maakt een wezenlijk onderdeel uit van onze opgave.
Om dit te bereiken wordt in 2018 het volkshuisvestelijk kader 2019-2021 voor de sociale huursector van de woningcorporaties en de Uitvoeringsagenda 2019-2021 opgesteld. Daarin staan de ambities en prioriteiten voor de korte termijn. De acties die daarin zijn opgenomen kennen de programma's Van Wijken Weten en Stad op de kaart als kader. Uitvoering van de wijkgerichte activiteiten is een van de resultaten die onder sturing vanuit de wijk en de bewoners tot stand komt.

De belangrijkste ambities voor de langere termijn zijn:

- Arnhem als vitale en aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken en te verblijven; er komen meer woningen die gevarieerd zijn met aandacht voor bijzondere doelgroepen, eenpersoonshuishoudens en mensen met een beperking of zorgvraag.
- Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen.
- In het kader van de uitvoering van Inclusieagenda levert wonen een belangrijke bijdrage.
- Ontwikkelen en actueel houden van de woningbouwplanning en regionale afstemming daarover.
- Jaarlijkse prestatieafspraken met de woningcorporaties over hun bijdrage aan de uitvoering van de woonprincipes.

Ruimtelijke Ordening

Op veel plekken is Arnhem met andere partijen aan de slag met stadsontwikkeling. Eigen ontwikkelingen en ontwikkelingen door derden vragen om een duidelijke maar tevens flexibele, projectoverstijgende visie op de stad als geheel. Deze visie wordt opgenomen in de Omgevingsvisie.

Ontwikkelingen van derden vragen om begeleiding van de gemeente vanuit haar publieksrechtelijke rol. Het gaat dan om bijvoorbeeld het opstellen van een gebiedsvisie, nota van randvoorwaarden of herziening van het bestemmingsplan. Voorbeelden van dit soort projecten zijn:

- Het Cobercoterrein/ De Melkfabriek;
- Transformatie van het ING-kantoor aan de Velperweg;
- Akzo terrein;
- Arnhem Centraal woningbouw (op vroegere kantoorkavels);
- Stadsblokken Meinerswijk ;
- Arnhems Buiten.

Omgevingswet

Een belangrijke ontwikkeling is de komst van de Omgevingswet. Deze wet zal consequenties hebben voor het fysieke domein. Op het moment van invoering van de wet (planning is 1 januari 2021) moet de basis (van ons beleid) op orde zijn. Bij het opstellen van de Omgevingsvisie en de verdere uitwerking daarvan zal de stad betrokken worden.

De nieuwe Omgevingswet biedt de kans om onze leefomgeving verder te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. Het DNA van de stad, de energietransitie, de klimaatopgave en het behoud en het versterken van natuur in Arnhem zijn belangrijke pijlers voor de uitwerking van Omgevingswet en -visie in het bijzonder. Daarbij moet blijken of het huidige plan van aanpak bijstelling behoeft.

De mogelijkheden die de Omgevingswet biedt zullen worden verzilverd daar waar dat na afweging van baten en lasten aantoonbaar voordeel oplevert, onder meer voor de Arnhemse veranderopgaven zoals de invoering van wijksturing en voor verbetering van dienstverlening.

Woningbouw en Groen

De ambities zijn:

- Een deel van de sociale woningbouwopgave wordt gericht ingezet voor bepaalde doelgroepen.
- Voldoende en betaalbare woningen. Minimaal 30% sociale woningbouw realiseren in projecten .
- Openbaar groen beschermen, vergroten en versterken. Gebieden bestemd als natuur en bos behouden hun bestemming.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Het begeleiden van ontwikkelingsplannen van derden (andere grond-pandeigenaren dan de gemeente)	
Arnhem vitaal en aantrekkelijk maken als stad om in te wonen, te werken, te ontmoeten en te verblijven	V01
Huisvesting bieden aan specifieke doelgroepen	V04
Vergroten van de energieprestatie en duurzaamheid van de bestaande sociale voorraad	V02
Doorstroming bevorderen aan de onderkant van de woningmarkt	
Zelf bouwen bevorderen	
Kwaliteit verbeteren van de bestaande woningvoorraad	
Inwoners langer zelfstandig laten wonen	V04
Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen	V01
Ruimtelijke kwaliteit is op orde	
Voldoende aanbod voor wonen en werken op de juiste plek	
Het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten	
Het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt	

Wat gaan we doen

- De gemeente bereidt zich voor op de invoering van de Omgevingswet en zal de benodigde aanpassingen implementeren.
- De basis hiervoor moet op orde gebracht worden vóór de invoeringsdatum van de Omgevingswet. Als de basis op 1 januari 2021 op orde is, heeft de gemeente daarna door overgangsrecht circa 9 jaar de tijd om stapsgewijs juridisch, beleidsmatig en digitaal over te gaan naar het nieuwe stelsel.
- De omgevingsvisie zal in een participatief traject met de stad worden opgesteld en gaat de integrale en strategische kaders bieden voor toekomstig beheer en ontwikkeling van de stad.
- (Door)ontwikkelen van de woonmonitor die inzicht geeft in aantallen woningen (type, huur/koop/ woningvorm etc.), woningbouwplannen, stand van zaken geeft. Deze geeft input voor omgevingsvisie, beleid, kaderstelling en rapportages, inzicht in behoefte voor specifieke woonconcepten (zorg, samenleven, duurzaamheid etc.), toepassen nieuwe woonconcepten.
- Met het maken van woningbouwplannen moet rekening worden gehouden met de werkelijke vraag en behoefte, ook op langere termijn. De teams leefomgeving constateren dat in een aantal wijken de eenzijdige bevolkingsopbouw de wijk geen goed doet. De teams willen de kennis en inzichten die zij rondom deze eenzijdigheid in beeld hebben, graag inzetten ten behoeve van toekomstige prestatieafspraken die kunnen leiden tot differentiatie in de wijken.
- Uitvoering geven aan de (sub) regionale woonagenda waarin onder andere een onderzoek wordt gedaan naar de woningvraag in de komende jaren, waarbij ook rekening wordt gehouden met de betaalbaarheid voor lage middeninkomens.
- Opstellen en vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2020 en uitvoeringsagenda. Maken van prestatieafspraken met de woningcorporaties. Onderdeel van het volkhuisvestelijke kader is het uitwerken van de beleidsmaatregel minimaal 30% sociale woningbouw realiseren in projecten.
- Uitvoeren plan van aanpak woonwagens.
- Uitvoering geven aan procesplan langer thuis (veranderprogramma zorg dichterbij).
- Evalueren en aanpassen huisvestingsverordening.
- Instrumenten ontwikkelen om de middenhuur reguleren (evenwichtige prijs-kwaliteitsverhouding).
- Onderzoek naar woningsplitsing en verkamering en de effecten daarvan.

Zorg en welzijn
Woningen die worden gebouwd zijn gevarieerd met aandacht voor eenpersoonshuishoudens en bijzondere doelgroepen zoals mensen met een beperking of zorgvraag.

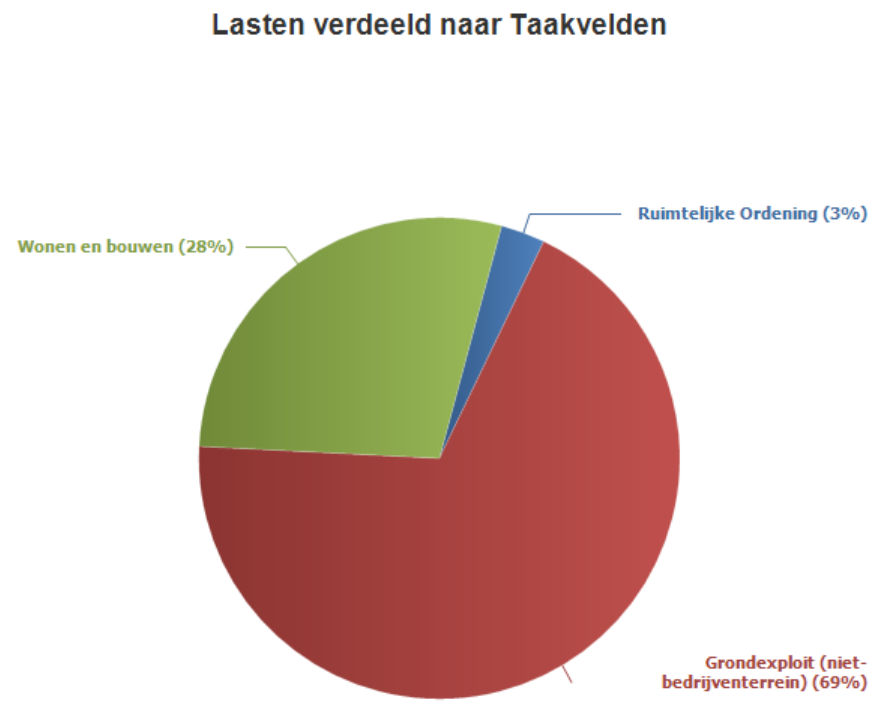
Groen en ruimtelijke ordening
De omgevingsvisie biedt de kans om bestaande beleidsagenda's en nieuwe ambities plus opgaven met elkaar te verbinden en te vertalen naar een lange termijn visie voor de gewenste ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Arnhem. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid zullen, met het bestaande DNA van de stad als basis, geïntegreerd een plek in de visie krijgen. De visie, of de omgevingsprogramma's (over het hoe), kunnen in die zin een voertuig zijn voor het gesprek met de stad.

Wat mag het kosten
Overzicht Lasten en Baten
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Wonen en Ruimte	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-60.899	-42.017	-53.386	-38.920	-40.274	-29.382	-20.163
Baten	85.520	38.962	50.715	36.248	39.016	28.382	17.476
Saldo lasten en baten	***24.621***	***-3.055***	***-2.671***	***-2.671***	***-1.257***	***-1.001***	***-2.688***
Toevoeging aan reserve	-11.273	-1.472	-4.779	-437	-1.941	-1.848	-161
Onttrekking aan reserve	2.858	1.915	579	501	462	462	462
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-8.415***	***443***	***-4.200***	***64***	***-1.479***	***-1.387***	***301***
Gerealiseerd resultaat	**16.206**	**-2.612**	**-6.870**	**-2.607**	**-2.737**	**-2.387**	**-2.387**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022, nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen, ODRA	-112
- MJPB 2019-2022, ophogen budget voorstudies	-50
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	
- Fasering niet-grondexploitatieprojecten: volume uitgaven neemt af (zie ook baten)	9.988
- Fasering grondexploitatieprojecten: volume uitgaven obv FJP 2017 neemt af (zie ook baten)	4.812
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R2 naar R8	-280
- Stimuleringsmaatregelen (zie ook baten)	300
- Stelpost prijscompensatie voor duurdere aanbesteding projecten	-252
- Overig	64
Totaal lasten	**14.466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022 Dekken ophogen budget voorstudies vanuit erfpachtbaten	50
Bestaand beleid	
- Fasering niet-grondexploitatieprojecten: volume inkomsten neemt af (zie ook lasten)	-9.988
- Fasering grondexploitatieprojecten: volume inkomsten obv FJP 2017 neemt af (zie ook lasten)	-4.812
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R2 naar R8	314
- Eenmalige afw ikkeling niet-grex projecten (327 tegen 49 in 2018)	278
- Stimuleringsmaatregelen (zie ook lasten)	-300
- Overig bestaand beleid	-9
Totaal baten	**-14.467**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: Afwikkeling resultaat project Presikhaaf	-328
- BR Grondexploitatie: Afwikkeling resultaat WC Presikhaaf en Roosendaalseweg	-65
- BR Volkshuisvesting: Rente startersleningen (Rb 26-06-2012)	-75
- BR Coalitieakkoord financiele afspraak, dekking nog in te vullen taakstelling vastgoed door mutaties	32
Totaal toevoegingen	**-436**
Onttrekkingen	
- BR Frictiekosten: Frictiekosten ODRA (Rb 07-11-2016)	17
- BR Starterslening: Dekking lasten leningen (Rb 07-11-2016)	361
- BR Volkshuisvesting: Realiseren doelen woonvisie (Rb 25-06-2012)	75
- BR Startersleningen: Herallocatie startersleningen (Rb 02-11-2015)	50
- BR Stimulering woningbouw: Kosten kavelwinkel (Rb 26-05-2014)	30
- BR Coalitieakkoord financiele afspraak, dekking nog in te vullen taakstelling vastgoed door mutaties	-32
Totaal onttrekkingen	**501**
Totaal mutaties reserves	**65**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Ruimtelijke Ordening	-948	-1.271	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160
Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	-34.353	-29.749	-31.225	-26.717	-31.410	-21.038	-13.278
Wonen en bouwen	-25.598	-10.996	-21.001	-11.043	-7.703	-7.184	-5.726
Totaal	**-60.899**	**-42.017**	**-53.386**	**-38.920**	**-40.274**	**-29.382**	**-20.163**

Partner(s)

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Woningcorporaties;
- Zorgpartijen;
- Huurdersorganisaties.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Nota *Zicht op Gegronde Keuzes;*
- Herijking van het grondbeleid uit 2005 (Nota Grond(ig) bezien!) in 2013;
- Arnhemse Woonprincipes 2025;
- Volkshuisvestelijk kader 2016-2018;
- Uitvoeringsagenda 2017-2018;
- Huisvestingsverordening 2016;
- Starterslening.

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Ronald Paping
Jan van Dellen

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Financiën en bedrijfsvoering faciliteert de andere programma's in de begroting en stelt kaders voor de gemeentelijke financiële huishouding en de gemeentelijke organisatie. Het gaat hierbij om leningen, verzekeringen, beleggingen en de niet direct aan de andere programma's toe te rekenen kosten, zoals ICT, huisvesting, facilitaire zaken en kapitaallasten. Inzicht wordt gegeven hoe het gemeenschapsgeld wordt ingezet: zorgvuldig en transparant. Hierbij gaat het om de verantwoording van de baten uit het gemeentefonds en het heffen van gemeentelijke belastingen met een evenwichtige lastenverdeling.

Wat willen we bereiken

Diversiteit personeelsbestand

De gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand. Verschillende talenten, kennis, achtergronden en ervaringen van medewerkers maakt dat onze organisatie beter kan inspelen op dat wat in de stad en onder de bewoners leeft. Binnen de gemeentelijke organisatie maken mensen het verschil. Hoe meer diversiteit, hoe krachtiger de gemeente kan opereren in de samenleving. De inclusieve aanpak van de gemeentelijke organisatie is onderdeel van het veranderprogramma "Inclusie". De gemeente Arnhem heeft daarin een voorbeeldfunctie.

Financieel gezonde gemeente

Er is als uitgangspunt opgenomen om de schuldenlast van de gemeente te verminderen. Uitgangspunt is hierbij dat schulden niet langer dan 20 jaar op de begroting drukken. Zo wordt toekomstige generaties de mogelijkheid geboden hun eigen keuzes te maken, zonder dat de last van de uitgaven van vandaag te zeer op hun schouders drukt. De solvabiliteit van de gemeente (de verhouding tussen eigen vermogen en schulden) verbetert zo. Door verstandig om te gaan met de financiële risico's (de weerstandsfactor), wordt ervoor gezorgd dat toekomstige problemen beter kunnen worden opgevangen. Meer informatie hierover is te vinden in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.
Daarnaast is bewust gekozen om de financiële robuustheid van de gemeentelijke organisatie te verstevigen door op basis van inflatie en bevolkingsgroei, een bedrag te reserveren dat wordt toegekend aan die beleidsvelden waar feitelijk prijs- of volumestijgingen aan de orde zijn. Wanneer er geen geld in de begroting gereserveerd zou worden, zou een onverwachte prijsstijging aan het eind van het jaar leiden tot een onbedoelde verlaging van het voorzieningenniveau.

Een goede financieringsfunctie

Voor het beheer van de geldleningen is zowel voor de korte als de lange termijn één ambitie leidend en dat is dat de gemeente binnen de wettelijke mogelijkheden stabiel en meerjarig zo goedkoop mogelijk financieren.

Communicatie

Vanuit het programma "Inclusie" is een verbeterslag van de gemeentelijke communicatie als speerpunt benoemd. Hiermee is de doelstelling dat de communicatie vanuit de gemeente ook voor mensen voor wie dat niet vanzelfsprekend is, begrijpelijk en aansprekend is en niet onnodig drempels opwerpt. Op diverse manieren is er al aandacht voor 'inclusieve communicatie'. Enkele voorbeelden zijn: certificaat digitale toegankelijkheid, meer gebruik van beeld naast of in plaats van tekst, begrijpelijke taal in brieven en meer maatwerk in communicatiestrategieën en -kanalen.

Belastingen en heffingen

Er is afgesproken dat de inkomsten uit de OZB niet stijgen (ook niet met een indexatie), met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de oplevering van nieuwe woningen of niet-woningen. Daarnaast stijgen de parkeertarieven en legestarieven niet. De heffingen worden kostendekkend gemaakt: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. In de paragraaf Lokale Heffingen wordt meer in detail ingegaan op de belastingen en heffingen.

Huisvesting

Als gevolg van de verzelfstandigingen is de ambtelijke organisatie aanzienlijk gekrompen, zijn minder vierkante meters nodig en kan op de kosten van huisvesting worden bezuinigd.
Daarnaast heeft het zijn van een regie-organisatie grote invloed op de wijze van werken. Huisvesting en ICT zijn belangrijke randvoorwaarden om deze nieuwe manier van werken te faciliteren. Met een verbouwing van het Stadhuis kan én op de kosten van huisvesting worden bespaard én een nieuwe, andere manier van werken worden gefaciliteerd.

Informatie en automatisering

De gemeentelijke informatievoorziening wordt blijvend gestroomlijnd met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid. Er wordt gewerkt aan digitale innovaties om maatschappelijke opgaven uit onze veranderprogramma's te realiseren. Hiervoor worden samenwerkingsverbanden met diverse partners uit onze stad gecreëerd. Arnhem wil de kwaliteit en continuïteit van een betrouwbare informatievoorziening voor onze dienstverlening waarborgen. Overheden zijn en blijven een belangrijk doelwit

voor de cybercriminaliteit. Arnhem werkt aan het zorgvuldig, veilig, proportioneel en vertrouwelijk omgaan met alle (persoons)gegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy is geborgd. In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt hierop nader ingegaan.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Instroom van jongeren in personeelsbestand	
Diversiteit in personeelsbestand	V05
Financieel gezonde gemeente	
Een goede financieringsfunctie	
Evenwichtige lastendruk voor Arnhemse inwoners en ondernemers	
Flexibele huisvesting voor personeel	

Wat gaan we doen

Diversiteit personeelsbestand

Het accent ligt de komende jaren op het werken aan bewustwording rond dit thema en aan het accepteren en benutten van verschillen. De gemeente gaat dit doen door trainingen, lezingen en workshop aan te bieden aan het personeel.
Bij het aantrekken van nieuw personeel wordt een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd. Onze arbeidsmarktcommunicatie wordt hierop aangepast. Diversiteit is de eerste stap, inclusie de tweede. Dat betekent dat iedereen, met of zonder beperking of met een diverse achtergrond of specifieke seksuele voorkeur mee moet kunnen doen. Hiervoor worden bijeenkomsten georganiseerd om met elkaar het goede gesprek te voeren over 'hoe verschillend wij allemaal zijn' en hoe die verschillen gewaardeerd kunnen worden.

Instroom jongeren

Het huidige traineeprogramma loopt van 2017 tot 2019. Als werkgever hoopt Arnhem dat een groot deel van de groep na afloop van het programma kan instromen in de gemeentelijke organisatie. Dat is echter afhankelijk van ieders kwaliteiten en de beschikbaarheid van vacatureruimte. Daarnaast wil Arnhem de acht ex-trainees uit het vorige traineeprogramma (2015 - 2017) die een vaste aanstelling hebben verworven blijven binden en boeien zodat ze in ieder geval een aantal jaren voor onze organisatie blijven werken.
Op het talentprogramma "werken zonder te beperken", zijn in 2018 vier jonge mensen aangenomen. Dit programma loopt de komende jaren door. Met het oog op de noodzaak van instroom van jongeren én meer diversiteit wordt de arbeidsmarktcommunicatie vernieuwd. Een van de acties is dat samen met De Connectie, Rheden en Renkum een recruiter aangesteld wordt.
Het budget Instroom jongeren wordt vooral ingezet om het traineeprogramma en het talentprogramma te continueren, dakpanconstructies te bevorderen (jonge mensen worden dan 3 of 6 maanden naast oudere collega die vertrekken ingezet) en de arbeidsmarktcommunicatie te versterken.

Financieel gezonde gemeente

Naast de twee maatregelen om de robuustheid van de financiële positie van de gemeente te versterken (zie ook paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing) is een goede raming van het gemeentefonds belangrijk. De vertaling van de meicirculaire van het gemeentefonds is verwerkt in het financiële beeld voor Arnhem. In hoofdstuk 2 wordt meer informatie gegeven over de uitgangspunten van de raming van het gemeentefonds.

Communicatie

In de komende tijd wordt ingezet op:

- ontwikkeling van een stijlgids voor begrijpelijke en genderneutrale taal;
- bevordering bewustzijn van inclusieve communicatie in programma's en projecten;
- verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek.

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verbetermogelijkheden voor inclusieve communicatie vanuit de ervaring en beleving van verschillende bewonersgroepen. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om verdere verbeteringen door te voeren.

Huisvesting

In het voorjaar 2018 is een haalbaarheidsonderzoek afgerond en zijn verschillende scenario's in beeld gebracht die passen binnen de kaders. Zodra een keuze in de scenario's is gemaakt, kunnen vervolgstappen worden gezet. Het huidig huurcontract van het Stadskantoor eindigt op 30 juni 2023, dus het streven is om ingrepen in het Stadhuis voor die tijd gereed te hebben.

Informatie en automatisering

De informatie-agenda is een uitvoeringsagenda waarin de ontwikkelingen en projecten op het gebied van informatie staan. In de veelheid van ontwikkelingen en projecten moeten keuzes gemaakt worden, zodat de inzet van mensen en middelen adequaat geschiedt. Hiervoor worden alle activiteiten gewogen op basis van:

1. continuïteit bedrijfsvoering;
2. bijdragen aan de bezuinigingen;
3. bijdragen aan de programma's en veranderopgaven;
4. uitvoeren van wettelijke taken;
5. verhogen van de kwaliteit van bedrijfsvoering.

In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt hierover meer uitleg gegeven.

Wat mag het kosten

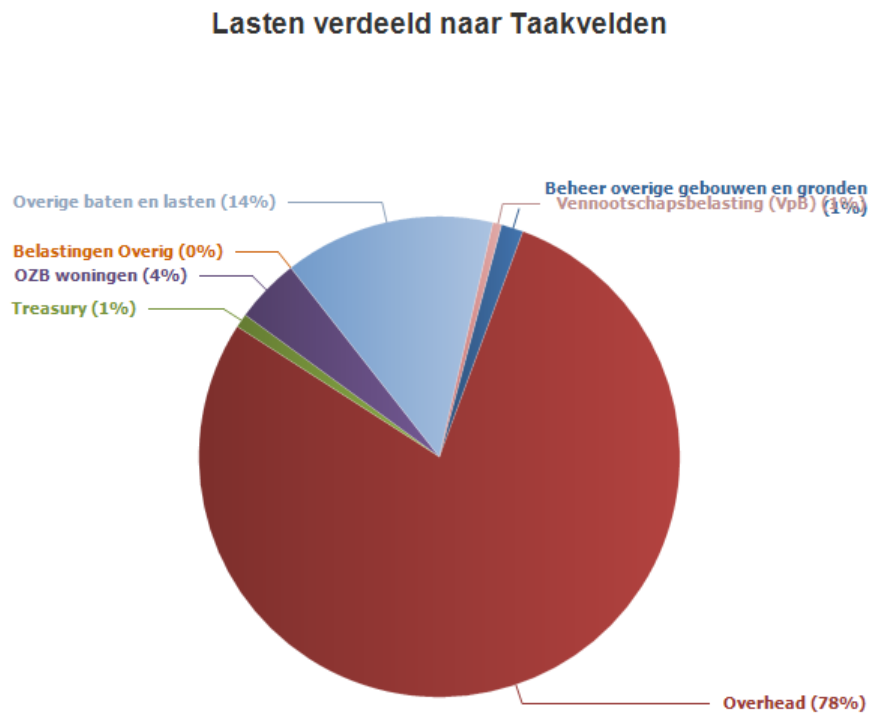
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Financiën en bedrijfsvoering	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-102.310	-98.674	-96.126	-102.912	-104.133	-102.444	-102.537
Baten	475.452	466.212	463.472	486.823	489.693	492.221	494.284
Saldo lasten en baten	***373.142***	***367.539***	***367.346***	***383.911***	***385.560***	***389.777***	***391.747***
Toevoeging aan reserve	-11.030	-4.430	-6.527	-14.649	-14.045	-16.731	-16.884
Onttrekking aan reserve	19.034	3.270	18.960	16.468	8.568	4.947	4.948
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***8.004***	***-1.160***	***12.433***	***1.819***	***-5.477***	***-11.784***	***-11.936***
Gerealiseerd resultaat	**381.146**	**366.379**	**379.779**	**385.730**	**380.083**	**377.993**	**379.811**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkelingen, beroep op prijsdeel tbv ontw ikkelingen loonsom, aanname 2%	-1.454
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkeling, beroep op prijsdeel tbv premieontw ikkeling 2018	-1.023
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkeling, beroep op prijsdeel tbv nominale compensatie gesubs. Instel.	-1.799
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie deel Connectie	-275
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie budgetten presentiegdelen commissieleden juridische zaken	-2
- MJPB 2019-2022, volumeontw ikkelingen, beroep op volumeontw ikkeling nog niet toe te delen	-3.466
- MJPB 2019-2022 Pensioenpremieontw ikkeling 2019	-783
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	161
Bestaand beleid	
- Daling kosten Connectie door inverdieneffect en overige ontw ikkelingen	924
- Ontw ikkeling kosten formatie	680
- Incidenteel extral budget 2018 Jonge instroom	275
- Overige	-24
Totaal lasten	**-6.786**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Coalitieakkoord en MJPB 2019-2022 ontw ikkeling Algemene Uitkering GF obv meicirc.	20.663
- Verhoogde dividenduitkering BNG (CA-fb)	329
- Inkomsten OZB stijgen niet, ook niet met indexatie- m.u.v. de extra OZB opbrengst volgend uit de netto toevoeging van w oningen en niet-w oningen (CA-4.7)	75
- OZB nieuw e schoolgebouw en (CA-4.5)	25
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten	10
Bestaand beleid	
- Ontw ikkelingen Gemeentefonds eerdere circulaires	2.443
- Lokale aanpak Jihadisme (naar R1)	-395
- Toename OZB-w oningen als gevolg van areaalontw ikkeling	227
- Overig	-26
Totaal baten	**23.351**
Totaal mutaties van baten en lasten	**16.565**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: resultaat MJPB 2018-2021 naar Algemene reserve (MJPB 2018-2021)	-4.463
- BR Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling: toevoeging voor kosten voormalig personeel (Rb 28-10-2013)	-406
- AR: sluitend maken MJPB 2019-2022 naar Algemene reserve (MJPB 2019-2022)	-441
- AR: inverdieneffect op bijdrage aan De Connectie compensatie transitiebudget Connectie (Rb 20-06-2018)	-1.193
- AR: saldo nominale compensatie 2017 gesubsidieerde instellingen en gemeenschappelijke regelingen (Rb 25-09-2017)	-350
- BR: Toevoeging aan BR tbv aflossing schulden ter verbetering van solvabiliteit (CA-fb)	-7.796
Totaal toevoegingen	**-14.649**
Onttrekkingen	
- BR Bedrijfsvoering: actualisatie frictiekosten (MJPB 2018-2021)	1.331
- BR Bedrijfsvoering: actualisatie frictiekosten (MJPB 2017-2020)	377
- BR Taakmutaties gemeentefonds - Overloop: opbrengst verkoop vastgoed (Rb 18-12-2017)	504
- BR ICT: kapitaallasten ICT-server (Rb 03-11-2014)	55
- AR: coalitieakkoord 2018-2022, financiele afspraak, onttrekking structurele toevoeging aan AR t.b.v. schulden ter verbetering van solvabiliteit	4.238
- AR: sluitend maken MJPB 2019-2022 naar Algemene reserve (MJPB 2019-2022)	9.963
Totaal onttrekkingen	**16.468**
Totaal mutaties reserves	**1.819**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Beheer overige gebouwen en gronden	-2.003	-1.490	-1.573	-1.529	-1.649	-2.016	-2.021
Overhead	-97.072	-83.039	-84.271	-80.749	-78.439	-76.380	-76.401
Treasury	12.304	-1.753	-1.753	-963	-4.143	-3.853	-3.853
OZB woningen	-3.003	-4.816	-4.473	-4.480	-4.480	-4.480	-4.480
OZB niet-woningen	-1.435	0	0	0	0	0	0
Belastingen Overig	-7	-5	-5	-5	-5	-5	-5
Overige baten en lasten	-10.175	-6.922	-3.452	-14.587	-14.818	-15.110	-15.177
Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	-600	-600	-600	-600
Totaal	**-102.310**	**-98.674**	**-96.126**	**-102.912**	**-104.133**	**-102.444**	**-102.537**

Partner(s)

Verbonden partijen

NV Bank Nederlandse Gemeenten
Dataland
BVO De Connectie

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Niet van toepassing.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Verordening financieel beleid en beheer 2016;
- Treasurystatuut;
- Financiële spelregels uit het Coalitieakkoord 2018-2022;
- Wet Financiering decentrale overheden (Fido);
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo);
- Nota Financieringsbemiddeling;
- Notitie Overhead juli 2016 (BBV);
- Notitie Rente juli 2016 (BBV);
- Meicirculaire 2018.

Portefeuillehouders

Naam
Ahmed Marcouch
Ronald Paping
Jan van Dellen

PARAGRAFEN

De paragrafen vormen een ‘dwarsdoorsnede’ van de begroting.
Een aantal paragrafen is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

In de paragrafen worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen wisselt per onderwerp.

De volgende paragrafen zijn opgenomen:

1 Lokale heffingen

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

3 Onderhoud kapitaalgoederen

4 Financiering

5 Bedrijfsvoering

6 Verbonden partijen

7 Grondbeleid

8 Investeringen

9 Subsidies

1 Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in belastingen, leges en retributies. Bij belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Bij retributies is ook sprake van een gedwongen bijdrage, maar hier wordt door de overheid wél een individuele tegenprestatie tegenover gesteld (zoals riool- en afvalstoffenheffing). Leges zijn vergoedingen voor diverse administratieve en andersoortige diensten die de overheid verstrekt (zoals bouwvergunningen, verstrekken paspoort of rijbewijs).

Uitgangspunten van beleid

Afspraken uit het Coalitieakkoord 2018-2022

In het Coalitieakkoord 2018-2022 zijn afspraken gemaakt die met ingang van 2019 worden doorgevoerd.
Voor de begroting van 2018 wijzigen deze afspraken niet. Als algemene regel is afgesproken dat alle belastingen, heffingen, leges en parkeertarieven niet verhoogd zullen worden.

Aanvullend op deze afspraken geldt voor de OZB dat ieder jaar een herwaarderingsjaar is. Dat betekent dat de WOZ-waarden gebaseerd worden op een nieuwe waarde peildatum (in 2019 is dat 1 januari 2018).
Het gemiddelde herwaarderingscijfer leidt tot een tariefaanpassing zodat de herwaardering geen lastenontwikkeling tot gevolg heeft. Om te voorkomen dat de opbrengst OZB te hoog of te laag wordt, wordt de gemiddelde waarde-ontwikkeling gecompenseerd door een tariefswijziging. Uiteraard kan de werkelijke waardestijging per individueel object afwijken van de gemiddelde waardestijging, met als gevolg een andere individuele ontwikkeling van de lasten dan hier gepresenteerd.

Afvalstoffenheffing - invoering Diftar

Op 3 juli 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met uitstel van het invoeren van een gedifferentieerd tarief voor de afvalstoffenheffing (Diftar) op basis van de aangeboden hoeveelheid restafval. Met een Diftar-systeem krijgen inwoners meer invloed op de hoogte van hun afvalstoffenheffing. De financiële prikkel die hiermee gegeven wordt, zal leiden tot betere afvalscheiding, minder restafval en past daarmee volledig in het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Arnhem.

Parkeerbelasting

Het betaald parkeergebied zal de komende jaren alleen worden vergroot, wanneer hier draagvlak voor bestaat binnen de buurt/wijk. De verwachting is dat in de wijken (bijvoorbeeld St. Marten) initiatieven worden ontwikkeld om betaald parkeren te gaan invoeren. Wanneer het betaald parkeergebied wordt vergroot, dan zal dat een positief effect hebben op de belastinginkomsten.

Toeristenbelasting

In het Coalitieakkoord is afgesproken om met ingang van 2019 de toeristenbelasting in te voeren met een tarief van € 2,- per persoon per nacht. Invoering vindt plaats in overleg met de sector. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het in de begroting opgenomen bedrag ad € 625.000,-) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten (toerisme en recreatie) en de marketing te versterken.
Een voorstel hiervoor wordt in de komende periode uitgewerkt.

Marktgelden

De markt is per 1 april 2018 verzelfstandigd. Daarmee vervallen deze rechten en zal de organisatie die hiervoor wordt opgericht zelf privaatrechtelijke afspraken moeten maken. De marktgeldverordening is per 1 april 2018 ingetrokken.

Paspoorten en identiteitskaarten

Als gevolg van een wijziging van de Paspoortwet is de geldigheidsduur van een paspoort en een identiteitskaart met ingang van maart 2014 verlengd van 5 naar 10 jaar. Dit heeft tot gevolg dat de legesinkomsten vanaf 2019 gedurende een periode van 5 jaar op een lager niveau zullen uitkomen. Aan de andere kant leidt de verlenging van de geldigheidsduur van een paspoort en een identiteitskaart tot lagere uitvoeringskosten.

Ontwikkelingen gemeentelijk belastinggebied

Er is een voorstel ingediend in de Tweede Kamer om de Gemeentewet en de Wet Milieubeheer aan te passen aan Europese richtlijnen, waarin is bepaald dat de vervuiler betaalt. Op grond hiervan zou de afvalstoffenheffing en de rioolheffing alleen aan de gebruikers kunnen worden opgelegd en niet meer aan eigenaren. Daarnaast is in het voorstel opgenomen, dat de kostendekkendheid voor deze heffingen verplicht tussen de 80% en 100% dient te liggen. Het is op dit moment nog onduidelijk of dit wetsvoorstel zal worden aangenomen. Indien het voorstel wordt aangenomen, zullen de financiële effecten hiervan voor de begroting van 2020 inzichtelijk worden gemaakt.

Geraamde inkomsten en een overzicht op hoofdlijnen

	2018	2019
Bedragen x € 1.000		
Belastingsoorten		
Onroerend zaakbelasting	53.509	53.844
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	15.540	15.836
Rioolheffing	16.351	16.559
Toeristenbelasting	0	625
	85.400	***86.864***
Overige heffingssoorten		
Parkeerbelasting	6.687	7.411
Leges burgerlijke stand	2.745	2.690
Bouw- en sloopvergunningen (wabo)	3.251	3.251
Overige leges en heffingen	1.523	1.221
	14.206	***14.573***
Totaal	**99.606**	**101.437**

De toename van de opbrengsten OZB is toe te schrijven aan de mutaties in bouwvolume woningen en niet-woningen.

Lokale lastendruk en kwijtscheldingsbeleid

Ontwikkeling lokale lastendruk in Arnhem

Gem. lastenontwikkeling per woning	2018	2019	%
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 244	€ 245	0,5%
	€ 751	**€ 755**	**0,5%**

Gem. lastenontwikkeling per woning (gebruiker/huurder)	2019
Onroerend zaakbelasting	€ 0
Rioolheffing	€ 86
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 245
	€ 331

De tabellen laten een bevestiging zien van de vorige twee paragrafen, uitgewerkt voor een gemiddelde woning. Voor een meer gedetailleerd overzicht van opbrengsten en tarieven voor gebruikers en eigenaren wordt verwezen naar de bijlage Overzicht Lokale heffingen.

Ontwikkeling lokale lastendruk in landelijk perspectief
Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (Coelo) meet jaarlijks de lokale lastendruk van de Nederlandse gemeenten. De indicator 'Woonlasten meerpersoonshuishouden' geeft inzicht in de ontwikkeling van de Arnhemse woonlasten in relatie tot die van de overige gemeenten. De indicator bestaat uit de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Uit een analyse is gebleken dat bij de berekening van de waarde van een gemiddelde woning in Arnhem andere aannames worden gehanteerd dan waarmee door het Coelo wordt gerekend. Bij de berekening van de gemiddelde woz-waarde van een woning in Arnhem wordt ook de categorie recreatiewoningen en overige woningen betrokken, terwijl deze categorie bij de berekening van het Coelo buiten beschouwing blijft. Omdat deze categorie een lagere gemiddelde woz-waarde heeft dan de overige categorieën, heeft dit een verlagend effect op de berekende gemiddelde woz-waarde voor een woning in Arnhem. Een vergelijking met de gegevens van het Coelo levert hierdoor een afwijking op.

Kwijtscheldingsbeleid

- Inwoners van Arnhem komen in aanmerking voor kwijtschelding als onder andere het zogenaamde gecorrigeerde inkomen lager uitvalt dan 100% van het bijstandsniveau. Arnhem kiest met het hanteren van een bovengrens van 100% van het bijstandsniveau voor de maximale invulling van het kwijtscheldingsbeleid die de wet biedt.
- In het coalitieakkoord is besloten om een eerder ingeboekte bezuiniging op het kwijtscheldingsbudget ongedaan te maken.

Kostendekkendheid leges en heffingen

Afvalstoffenheffing

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Dit betekent dat het tarief voor afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5% stijgt;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Afvalstoffenheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	17.067
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-1.959
Netto kosten taakvelden	***15.108***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	591
BTW	2.469
Totale kosten	***18.168***
Opbrengst heffingen	15.836
Dekkingspercentage	**87%**

Rioolheffing

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken om de heffingen kostendekkend te maken. Dit betekent voor de rioolheffing een jaarlijkse groei van 1,5%;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Rioolheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	14.475
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-
Netto kosten taakvelden	***14.475***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	942
BTW	1.453
Totale kosten	***16.870***
Opbrengst heffingen	16.599
Dekkingspercentage	**98%**

Leges

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de leges en parkeertarieven niet verhoogd mogen worden;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Leges-Verordening	Lasten taakvelden	Inkomsten taakvelden	Overhead	BCF BTW	Totale Lasten	Leges	Totale Baten	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000								
PD-Burgerlijke stand	2.419	-	1.159	-	3.578	2.522	2.522	70%
Parkeren	101	-	90	40	231	160	160	69%
Huisvesting en WABO	3.159	-	88		3.247	3.251	3.251	100%
Drank- en Horeca	102	-	87		189	127	127	67%
Evenementen	54	-	46	-	100	57	57	57%
Prostitutiebedrijven	-	-	-	-	-	-	-	0%
Overige APV	67	-	57	-	124	67	67	54%
Kabels/leidingen	210	-	116	3	329	294	294	89%
Totaal legesverordening	**6.110**	**-**	**1.644**	**43**	**7.798**	**6.478**	**6.478**	**83%**

Verordening scheep-vaartrechten	Lasten taakvelden	Inkomsten taakvelden	Overhead	BCF BTW	Totale Lasten	Leges	Totale Baten	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000								
Scheepvaartrechten	648	-122	176	-	702	352	352	50%

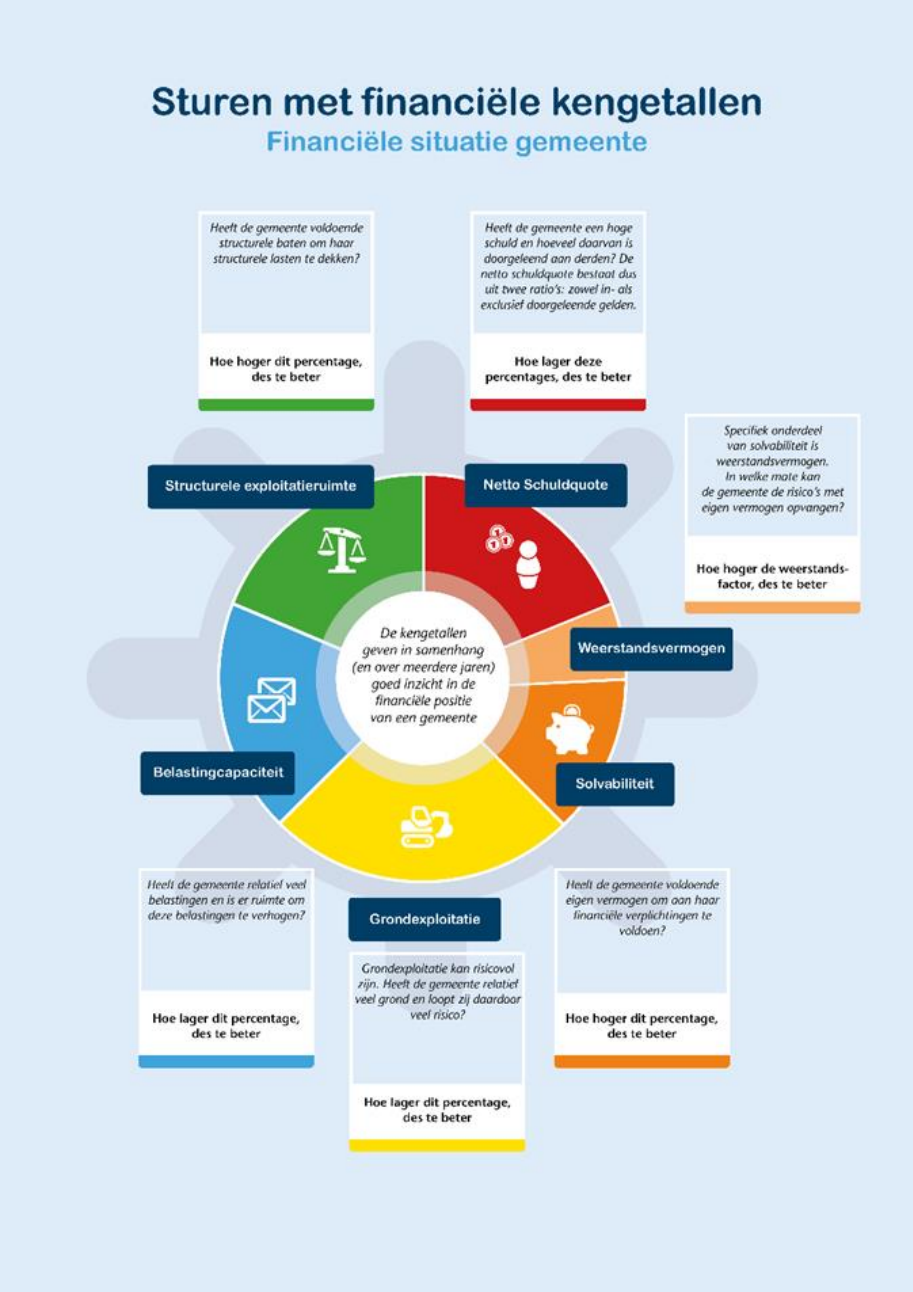
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële positie (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er in financieel moeilijke tijden).
Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om tegenvallers (de risico's) op te vangen. De financiële positie van Arnhem wordt met een aantal financiële kengetallen (zoals solvabiliteit en schuldquote) en in samenhang met het weerstandsvermogen in beeld gebracht en beoordeeld.

Samenvatting van de paragraaf

Hoe staat Arnhem er financieel voor? Net als wanneer iemand naar zijn eigen financiële positie kijkt, is het noodzakelijk om zicht te hebben in de wijze waarop de bezittingen zijn gefinancierd. Als iemand bijvoorbeeld een relatief goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft en ook nog over een spaarsaldo beschikt, dan kan worden geconcludeerd dat zijn financiële positie solide is.

Zo is het ook bij gemeenten. Heeft Arnhem geen of weinig schulden, een goed gevulde bankrekening (algemene reserve) en zijn de baten vrijwel ieder jaar even hoog of iets hoger dan de lasten, dan staat Arnhem er over het algemeen goed voor.
Het weerstandsvermogen geeft daarnaast aan in welke mate de gemeente Arnhem in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Met behulp van de hiernaast afgebeelde financiële kengetallen die betrekking hebben op de balans en de begroting kan een goed beeld worden geschetst van de financiële positie van Arnhem.

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. Het weerstandsvermogen en de kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente. De kengetallen zijn daarom gezamenlijk opgenomen in deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing en zijn voorzien van een adequate toelichting.

De financiële kengetallen laten voor Arnhem het volgende beeld zien:

1A. Netto schuldquote	JR 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
	80%	100%	100%	100%	97%	98%
1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	71%	90%	91%	91%	89%	90%
2. Solvabiliteitsratio	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	16%	15%	14%	14%	16%	16%
2A. Weerstandsvermogen (factor)	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	2,1	2,0	1,6	1,8	2,0	2,0
3. Kengetal grondexploitatie	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	8%	9%	8%	6%	6%	6%
4. Structurele exploitatieruimte	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	-1%	-2%	-1%	0%	1%	1%
5. Woonlasten meerpersoonshuishouden	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	103%	104%	104%	100%	100%	100%

Conclusie

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de financiële positie in Arnhem op een aantal onderdelen voldoende is, maar waarbij ook een essentieel onderdeel als de solvabiliteit (verhouding tussen eigen en vreemd vermogen) aan de lage kant is. Dit was voor de provincie bij de vorige MJPB 2018-2021 aanleiding om de financiële positie van Arnhem als 'matig' te beoordelen. In meerjarenperspectief verbetert de solvabiliteit overigens wel. Dit is mede het gevolg van 'afspraak 4.5' uit het coalitieakkoord ter verbetering van de solvabiliteit.

De netto schuldquote (ook gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) blijft naar verwachting in de komende jaren schommelen rond de 90%. Daarmee komt Arnhem in de middencategorie uit. De schuldquote blijft in de jaren 2019-2022 redelijk op hetzelfde niveau liggen, dit op basis van de begrote investeringen in deze jaren.
De solvabiliteit laat zoals gezegd een lichte stijging zien van 14% in 2019 naar 16% in het eindjaar 2022. Daarmee valt Arnhem echter nog steeds in de meest risicovolle categorie. De grens ligt namelijk op 20%.

Het weerstandsvermogen kent daarentegen weer een positief beeld, waarbij de weerstandsfactor als gevolg van de verwachte groei van de algemene reserve in de komende jaren steeds hoger uit lijkt te vallen. Hierin zit echter een flinke opletter: het huidige risicoprofiel is voor de komende jaren constant gehouden, terwijl de algemene reserve meerjarig groeit. Het risicoprofiel wordt jaarlijks geactualiseerd, dus dat maakt het lastig om een zorgvuldige uitspraak te doen over de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen.
Het kengetal van de grondexploitatie toont aan dat Arnhem in de minst risicovolle categorie zit. Dit is gebaseerd op basis van de lopende verwachte grondexploitaties. De nieuwe regelgeving in het BBV leidt tot verplichte tussentijdse winstnemingen in de grondexploitatie. Dit ligt niet in de lijn van een behoedzame raming, zoals door Arnhem tot voor kort werd gehanteerd.

De structurele exploitatieruimte laat een duidelijk stijgende lijn zien, waarbij vanaf 2021 sprake is van een positief kengetal. Dit betekent dat de structurele baten meer dan voldoende zijn om de structurele lasten op te vangen.
De woonlasten voor 2019 liggen op hetzelfde niveau als in 2018. Met 104% soort Arnhem in de middencategorie. Er is in theorie enige ruimte om de belastingen te verhogen, waarbij echter rekening zal moeten worden gehouden met de afspraken die hierover in het coalitieakkoord zijn gemaakt.

Uitgangspunten van beleid

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is opgesteld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de beleidsnota 'Weerstandsvermogen en risicomanagement 2006' en de gemeentelijke verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2017 (artikel 11). In het coalitieakkoord 2018-2022 is vastgesteld dat ten aanzien van de weerstandsfactor een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4.

Vanaf de MJPB 2019-2022 zijn de paragrafen weerstandsvermogen en stresstest samengevoegd tot deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De Beleidsnota weerstandvermogen en risicomanagement wordt eind 2018 of begin 2019 geactualiseerd en ter besluitvorming aan de raad voorgelegd, waarbij de uitkomsten van het onderzoek dat is gedaan naar de spelregels weerstandsvermogen zullen worden meegenomen. Uit het onderzoek is onder andere naar voren gekomen dat de het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Tekorten in het grondbedrijf, kortingen op specifieke uitkeringen en het gemeentefonds waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Signaleer met name externe risico's eerder. Bijvoorbeeld de negatieve gevolgen van Rijksbeleid.
- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering wordt ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarin in de Financiële Jaarrapportage steeds drie scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Bij de actualisatie van de Beleidsnota zal in de vorm van scenario's worden geduid wat de effecten zijn op het weerstandsvermogen, indien deze berekend wordt op meer robuuste uitgangspunten. Bijvoorbeeld:

1. wanneer zich tegenvallers zich voordoen bij budgetten met een structureel karakter, kost het circa twee jaar tijd om bezuinigingen ook daadwerkelijk te kunnen doorvoeren. Dit sluit aan bij de gedragslijn die ook veel andere gemeenten hanteren;
2. bij de bepaling van de risico's in het grondbedrijf is sprake van een mogelijke dalende grondopbrengst tot 90% van de huidige prijzen en mogelijke vertragingen op de gronduitgifte tot maximaal vijf jaar.

De samenvoeging van de paragraaf Weerstandsvermogen en paragraaf Stresstest is een aanbeveling uit dit onderzoek die al direct is overgenomen.

Breder inzicht door gemeentelijke stresstest

Als aanvulling op de hiervoor genoemde vijf financiële kengetallen kiest Arnhem ervoor om op deze vijf aandachtsvelden nog beter inzicht te krijgen. Hiervoor zijn de vijf kengetallen uitgebreid met een aantal kengetallen die door veel (grote) gemeenten in een gemeentelijke stresstest worden toegepast. Bij elk kengetal wordt middels een kleur aangegeven hoe hierop wordt gescoord: rood is kwetsbaar, oranje is punt van aandacht en groen is voldoende.

1C. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav schuldquote		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Netto schuld per inwoner	€ 3.691	€ 4.426	€ 4.190
b	Schuldevolutie	-2%	8%	4%
c	Netto rentelasten/exploitatie	1,84%	2,06%	2,03%
d	Aanwezigheid rentereserve/buffer	ja	ja	ja
e	Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen	95,70%	94,91%	94,9%

2A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav solvabiliteit		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Weerstandsfactor	2,1	2,0	1,6
b	Mogelijkheden om weerstandscapaciteit te verbeteren	ja	ja	ja

3A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav grondexploitatie		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting	nee	nee	nee

4A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav structurele exploitatieruimte		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Toereikenheid onderhoudsbudgetten openbare ruimte	0,34%	0,36%	0,30%
b	Ombuigingen, taakstellingen	0%	0,05%	0,00%
c	Meerjarig sluitende begroting	ja	ja	ja

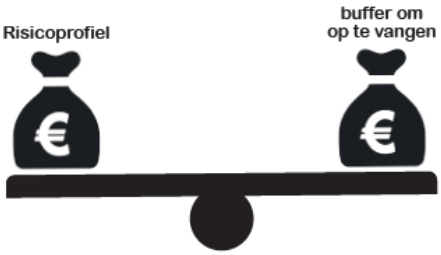
5A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav woonlasten		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0,05%	0,07%	0,25%
b	Derving OZB i.v.m. leegstand	1,75%	1,78%	2,03%
c	Kostendekkendheid leges: extra ruimte voor meer baten	0,0002%	0,0003%	0,0002%

Uit deze aanvullende kengetallen blijkt dat Arnhem op veel onderdelen goed scoort. Het aandeel nog in te vullen taakstellingen in de begroting is zeer minimaal (zie ook hoofdstuk 2, paragraaf 2.5), terwijl er tevens sprake is van een meerjarig sluitende begroting. De toereikendheid van de onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte blijft wel een aandachtspunt. Dit geldt met name voor het onderhoudsbudget van de wegen en bossen & parken. Voor de riolen geldt dat de technische staat van onderhoud zich stabiliseert op een krappe voldoende, omdat er nu een voorzichtig evenwicht is in het herstel en de aanwas van "slechte" riolen. Voor de langere termijn (10-15 jaren) wordt een grotere inspanning verwacht om deze voldoende te handhaven.
Uit de kengetallen op de woonlasten blijkt dat deze veelal een stijgende lijn laten zien, waarbij de onbenutte belastingcapaciteit in 2019 zelfs net niet op groen (voldoende) uitkomt. De derving OZB als gevolg van leegstand komt wel slechter uit.

Op het onderdeel schuldquote komt ook bij deze aanvullende kengetallen een kwetsbaar beeld naar voren. De netto schuld per inwoner blijft onverminderd hoog en de schuldevolutie van 4% geeft aan dat de schuld per inwoner in 2019 ten opzichte van 2018 is toegenomen. Het aandeel van de netto rentelasten op de totale lasten schommelt rond de 2% en dit blijft kwetsbaar volgens de stresstest.

Weerstandsvermogen en risicoprofiel

Weerstandsvermogen

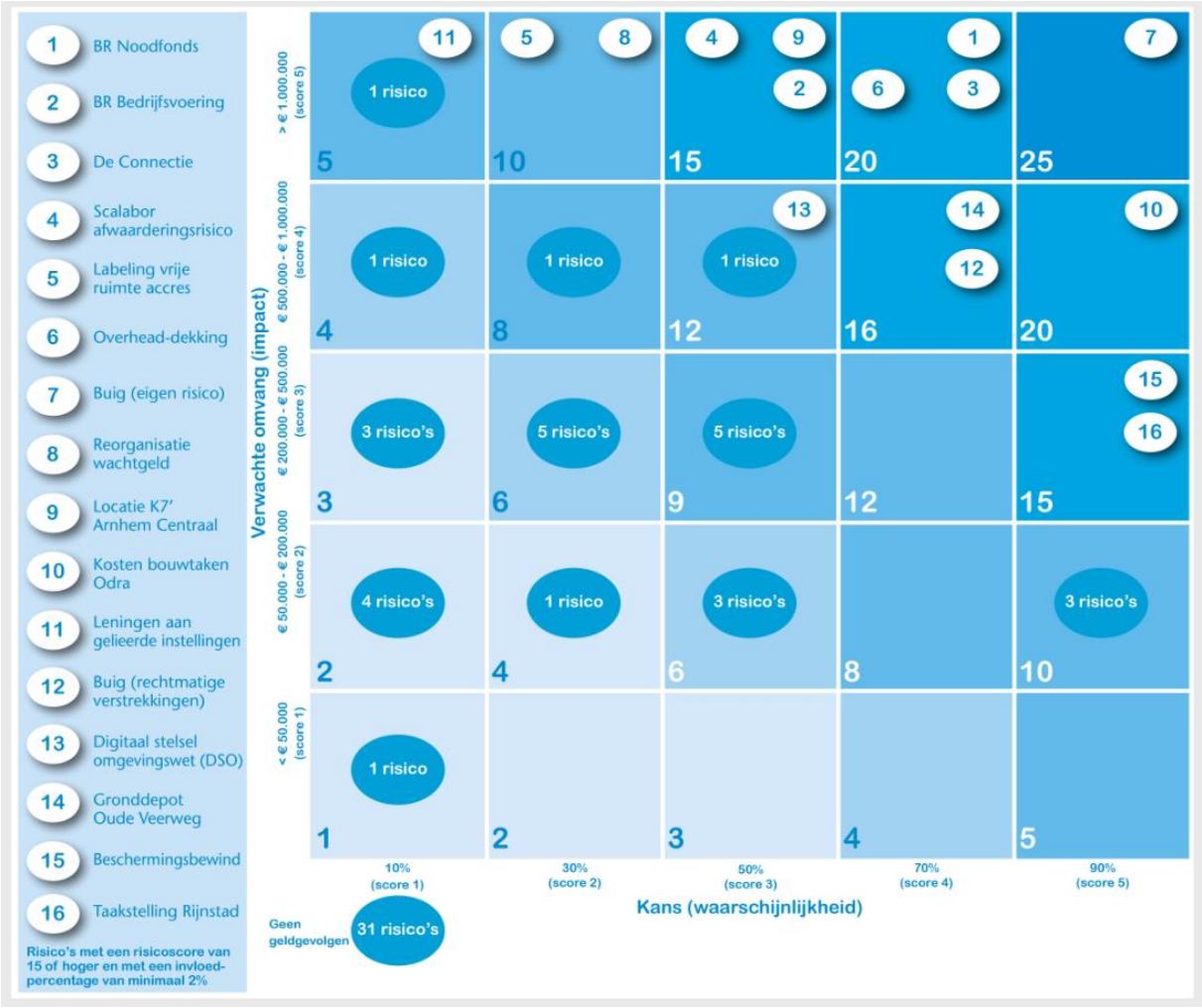

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een weerstandsfactor waarbij een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4. De factor wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de gewenste weerstandscapaciteit bij een zekerheidspercentage van 90%. Onderstaande tabel laat zien dat de gemeente bij de opmaak van de MJPB 2019-2022 over voldoende weerstandsvermogen beschikt.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	MJPB 2019-2022
	90%
	Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit	28.048
Beschikbare weerstandscapaciteit	45.082
Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**5.815**
Weerstandsfactor	**1,61**

Risicoprofiel

Het risicoprofiel in deze MJPB 2019-2022 omvat 76 risico's. Er zijn 45 financiële risico's die in aanmerking komen voor het reserveren van weerstandsvermogen. Zestien risico's hebben een risicoscore van 15 of hoger en/of een invloedpercentage van minimaal 2%. In het risicoprofiel zijn 31 risico's zonder geldgevolg (risicoscore 0) opgenomen. Bij deze risico's, trends en ontwikkelingen is nog niet duidelijk of en in welke mate ze zich zouden kunnen voordoen, of bij deze risico's is de netto risicoscore na beheersmaatregel 0.
In onderstaande risicokaart zijn de risico's weergegeven. Hoe donkerder blauw de kleur, hoe hoger de prioriteit voor de aanpak van het risico.

Hieronder worden de belangrijkste 16 risico's gepresenteerd en toegelicht. Er wordt een onderverdeling gemaakt naar:

- externe risico's;
- risico's fysieke pijler;
- risico's pijler economie en werk;
- overige gemeentelijke risico's;
- risico's grondbedrijf;
- risico's sociale pijler.

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risico score	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. JV 2017
Externe risico's						
Labeling vrije ruimte accres						
Als nadere uitwerking van het Regeerakkoord is op 14 februari het Interbestuurlijk Programma (IBP) verschenen. Daarin zijn doelen en resultaten opgenomen die het Rijk in samenwerking met lokale overheden wil realiseren. Het risico bestaat dat de vrije ruimte (het accres gemeentefonds) van gemeenten hier grotendeels voor wordt moet worden ingezet. Dit kan leiden tot knelpunten als de gemeente dit accres ook voor andere doeleinden wil inzetten.						
	2	5	€ 5.000.000	10	4,8%	Ongewijzigd
Risico's fysieke pijler						
Locatie K7' Arnhem Centraal						
Het ontwikkelen van deze locatie is zeer complex en omgeven met risico's rond verwerving van benodigde gronden, omvang uitgeefbaar terrein, parkeervoorzieningen en afzet van gronden met kantoorbestemming. Het risico bestaat dat de kantoorontwikkeling op deze locatie niet wordt gerealiseerd.						
	3	5	€ 1.480.000	15	3,2%	Ongewijzigd
Kosten bouwtaken ODRA						
De kosten voor vergunningverlening zijn in de jaarrekening 2017 hoger uitgevallen dan begroot. Oorzaak is een hoger aantal vergunningaanvragen voor met name kleinere bouwvergunningen en bijbehorend bouwtoezicht. Het risico bestaat dat ook in 2018 en verder de begrote kosten onvoldoende zijn om het toegenomen volume aan aanvragen op te vangen.						
	5	4	€ 630.000	20	2,7%	Gewijzigd (+)
Digitaal stelsel omgevingswet (DSO)						
Het Rijk en de VNG hebben afgesproken dat gemeenten bijdragen aan de structurele uitvoeringskosten van het digitaal stelsel omgevingwet (DSO) Over de hoogte van de kosten en de wijze van verrekening moet nog nadere besluitvorming plaatsvinden, maximum zal geschat tussen de € 40 miljoen structureel (geschat aandeel Arnhem € 0,9 mln) en € 18 miljoen structureel (geschat aandeel Arnhem € 0,4 mln) liggen.						
	3	4	€ 900.000	12	2,1%	Ongewijzigd
Gronddepot Oude Veerweg						
Mogelijk kan de gemeente Arnhem niet voldoen aan een resterende afnameplicht van 80.000 m3 grond uit het gronddepot aan de Oude Veerweg. Gemeente is met de grondbank de verplichting aangegaan 100.000 m3 grond af te nemen voor project Westervoortsedijk Dijktrace. Uiteindelijk is 20.000 m3 binnen het project toegepast. De bestemming van gronddepot vervalt eind 2018 en bebouwing zal plaatsvinden. Afhankelijk van het kunnen vinden van geschikte toepassingsmogelijkheden voor de grond zal er sprake zijn van kosten van afvoer.						
	4	4	€ 600.000	16	1,4%	Ongewijzigd

Risico's pijler enonomie en werk						
Scalabor						
Afwaarderingsrisico Het risico bestaat dat de gemeente de deelneming Scalabor als gevolg van een toekomstig negatief resultaat zal moeten afwaarderen. Mogelijke oorzaken: •onvoldoende verandervermogen binnen het werkbedrijf leidt tot onvoldoende resultaten op het punt van arbeidsontwikkeling, doorstroming naar werk en financiële resultaten; •onvoldoende benutting SW-werkplekken en onvoldoende rendabel maken van een SW-werkplek; •onvoldoende inkoop P-wet trajecten (inwoners met een bijstandsuitkering) door gemeente Arnhem. Het bedrijfsplan Scalabor biedt arbeidsontwikkeldiensten aan voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet; •onvoldoende aanbod van werk, oorzaken: 1. gemeente koopt groen en schoonmaak liever elders in, 2. mogelijke beperkingen in het aanbestedingsrecht; • overige gemeenten kiezen ervoor om na 3,5 jaar geen nieuwe DVO af te sluiten met Scalabor.	3	5	€ 3.500.000	15	5,6%	Ongewijzigd
BUIG (eigen risico)						
De BUIG kent een vangnetregeling welke ervoor zorgt dat het maximale eigen risico op de BUIG voor de gemeente wordt beperkt tot maximaal 10% van het BUIG budget. Over de eerste 7,5% (5% in 2018) is sprake van 100% eigen risico, tussen de 7,5% en 12,5% is sprake van 50% eigen risico. Het maximaal eigen risico is berekend op basis van de raming van het BUIG budget 2019 minus het tekort dat in 2019 wordt voorzien en in de meerjarenbegroting is opgenomen. Nb. Het financieel eigen risico neemt toe indien sprake is van een verhoging van het BUIG budget. Hieraan is geen bedrag gekoppeld.	5	5	€ 1.300.000	25	3,8%	Gewijzigd (+)
Buig (rechtmatige verstrekkingen)						
Bij de vaststelling van het vangnet moet rekening gehouden worden met de niet-rechtmatige verstrekkingen die in mindering moeten worden gebracht. Het gevolg hiervan is dat de niet-rechtmatige verstrekkingen voor het eigen risico van de gemeente komen. Met de niet-rechtmatige verstrekkingen is geen rekening gehouden in de meerjarenbegroting. In 2015 en 2016 is een foutpercentage van 0% vastgesteld door de accountant. Momenteel wordt gestuurd op een foutmarge van maximaal 1%. In verband met de ontwikkeling naar maatwerk voor Arnhemmers waarbij "doen wat nodig is", meer centraal komt te staan blijft dit risico actueel.	4	4	€ 1.000.000	16	2,2%	Ongewijzigd

Overige gemeentelijke risico's

Bedrijfsvoering

Voor het opvangen van resultaten in de Bedrijfsvoering is de BR Bedrijfsvoering ingericht. Met deze BR moeten resultaten op De Connectie, frictiekosten als gevolg van afbouw formatie overheadafdelingen en andere incidentele afwijkingen op personeel worden opgevangen. Het risico bestaat dat de BR op termijn niet voldoende is c.q. wordt gevoed vanuit te verwachten voordelen van De Connectie.

3	5	€ 5.000.000	15	12,0%	Ongewijzigd

De Connectie

De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden dat een risico vormt:
•ICT: Het niet realiseren van de taakstelling ICT door De Connectie. (maximaal financieel gevolg € 3.100.000,-)
•BTW: Het risico op kostprijsverhogende BTW als gevolg van de verzelfstandiging van De Connectie. (maximaal financieel gevolg €170.000)
•Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (ongekwantificeerd)
•Desintegratie Huisvesting: risico als gevolg van leegstaande panden doordat De Connectie een andere vestigingsplaats kiest. (ongekwantificeerd)
•Outputfinanciering: risico dat de invoering van outputfinanciering een hogere bijdrage voor Arnhem tot gevolg heeft. (ongekwantificeerd)

4	5	€ 3.300.000	20	9,5%	Ongewijzigd

Overhead-dekking

Minder overhead-dekking als gevolg van marktconforme tarieven voor verzelfstandigde onderdelen en derden.

4	5	€ 2.000.000	20	4,5%	Ongewijzigd

Reorganisatie wachtgeld

Het sociaal plan van de reorganisatie is afgelopen op 31 december 2016. Dit betekent voor een aantal medewerkers ontslag. Er is een voorziening gevormd voor het verwachte wachtgeld dat moet worden betaald, echter de opgebouwde rechten van deze medewerkers zijn hoger, dekking zou uit de BR BV kunnen plaatsvinden, dit is echter onzeker. Derhalve is voor het verschil een risico opgenomen.

2	5	€ 6.000.000	10	3,4%	Gewijzigd (-)

Leningen aan gelieerde instellingen

De gemeente Arnhem verstrekt leningen aan gelieerde instellingen ten behoeve van het realiseren van activiteiten die nauw grenzen aan het gemeentelijke beleid.

1	5	€ 11.000.000	5	2,3%	Ongewijzigd

Risico's grondexploitatie	
Grondexploitatie	
	bedragen x € 1.000,-
Grondexploitatieprojecten	€ 4.436
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	€ 1.570
Totaal	**€ 6.006**
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	€ 685
totaal benodigde weerstandscapaciteit grondexploitatie	**€ 6.691**

Risico's sociale pijler						
Versnelde uitputting BR Noodfonds						
De BR Noodfonds is bedoeld om het zorgniveau met betrekking tot de Jeugd en Wmo te handhaven. Het primaire doel is daarmee het borgen van de zorg (continuiteit) van klanttrajecten. Sinds 2015 worden tekorten en overschotten binnen het sociaal domein ten gunste of ten laste van de BR Noodfonds gebracht. De kostenontwikkeling in het sociaal domein staat onder druk mede door de afhankelijkheid van externe ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de ambulantisering binnen de Wet Langdurige Zorg en de Zorgverzekeringswet en de zorgtoewijzingen door gecertificeerde derden (o.a. huisartsen en rechtbanken). Er is er sprake van een groeiende zorgvraag en de transformatieopgave staat nog aan het begin. Genoemde ontwikkelingen leiden tot een versnelde uitputting van de BR Noodfonds, waarbij mogelijk de BR Noodfonds ultimo 2019 uitgeput zal zijn. Op basis van Turap2-2018 wordt een structureel tekort van € 6 mln per jaar (ten opzichte van de gemeentelijke begroting sociaal domein verwacht).						
	4	5	€ 8.000.000	20	29,3%	Gewijzigd (+)
Beschermingsbewind						
In de MJPB 2018-2021 zijn de aannames van de businesscase Beschermingsbewind/BooM herijkt op basis van ervaring die is opgedaan, het aanbestedingstraject BooM en de Arnhemse trend (afnemende toename) van aantal inwoners in beschermingsbewind. Bijzondere bijstand voor beschermingsbewind is een openeinderegeling. Het risico blijft bestaan dat de aantallen inwoners in beschermingsbewind voor wie bijzondere bijstand wordt verstrekt, hoger zijn dan verwacht. Voor het maximaal risico is met 10% van het budget Beschermingsbewind/BooM gerekend.						
	5	3	€ 400.000	15	0,8%	Ongewijzigd
Taakstelling Rijnstad						
In de begroting is een taakstelling opgenomen van € 0,5 miljoen op de efficiency/bedrijfsvoering Rijnstad. Rijnstad heeft deze taakstelling op de efficiency/bedrijfsvoering voor ca. de helft structureel kunnen invullen. Vanuit Rijnstad komt het signaal dat de verdere invulling van deze specifieke taakstelling niet mogelijk lijkt, daarmee wordt ook de realisatie van de taakstelling onzeker.						
	5	3	€ 250.000	15	0,7%	Nieuw

Grondexploitatie

De risico's van de grondexploitatieprojecten worden, binnen bandbreedtes op basis van parameters, gekwantificeerd in een eigen simulatie voor de grondexploitatie, tot één totaal benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatie.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario's van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid. Voor de begroting 2019-2022 is uitgegaan van dezelfde berekening op basis van dezelfde gegevens als voor het jaarverslag 2017.

Risico's Sociale pijler

Een belangrijk deel van de risico's die de gemeente loopt, wordt gevormd door de risico's binnen het Sociaal domein. De Raad heeft conform de uitwerking van het voorgaande coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een sociaal noodfonds (Coalitie akkoord Met de Stad 2014-2018). De risico's vanuit het sociaal domein worden nu nog grotendeels opgevangen binnen het noodfonds. De afgelopen jaren zijn er onttrekkingen begroot, waardoor de omvang van het noodfonds terugloopt.
Ontwikkelingen binnen het sociaal domein leiden mogelijk tot een versnelde uitputting van de BR noodfonds. Een aanzienlijk deel van de risico's hangt samen met de financieringswijze van het Rijk, dan wel met veranderende wet- en regelgeving. Het sociaal domein staat voor een aanzienlijke transformatie opgave, deze transformatie opgave gaat gepaard met risico's. Deze risico's zijn (deels) verwerkt in het gemeentelijke risicoprofiel.

Ook onderkent de gemeente een belangrijk risico voor wat betreft de rechtmatigheid. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) beheert de Persoonsgebonden Budgetten (PGB's) en verzorgt de betalingen naar zorgverleners (wettelijke taken) maar is (nog) onvoldoende in control. Dit heeft een negatief effect op de rechtmatigheid van de jaarrekening gemeente Arnhem.

Risico's zonder geldgevolg

In het risicoprofiel zijn 31 risico's zonder geldgevolg opgenomen. Deze risico's worden in het risicoprofiel meegenomen met een risicoscore 0. In het risicoprofiel zijn de volgende belangrijke nieuwe risico's zonder geldgevolg opgenomen:
De volgende risico's met betrekking tot de sociale pijler worden afgedekt via het sociaal noodfonds:

- *Abonnementstarief WMO:*
  In 2019 wordt de systematiek van de Eigen bijdrage aangepast. In plaats van een bijdrage naar draagkracht is gekozen voor een uniform tarief van € 17,50. De gemeenten zullen hierdoor minder Eigen bijdragen ontvangen. Het Rijk compenseert dit voor 50%. Voor de gemeente Arnhem kan dit lagere inkomsten betekenen.
- *Bekostiging en kostenverdeling Veilig Thuis*
  Een nieuwe kostenverdeling tussen de twee regio's en de gemeenten kan voor Arnhem resulteren in een hoger aandeel;
- *Woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet:*
  Het Rijk is in overleg met de VNG een aanpassing van het huidige woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet aan het voorbereiden. Door herverdeeleffecten zou Arnhem erop achteruit kunnen gaan.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Veiligheid:

- *Per 1 januari 2020 wordt de Wvggz ingevoerd*
  Deze wet vervangt de huidige Wet bijzondere opneming in psychiatrische ziekenhuizen. De Wvggz levert nieuwe gemeentelijke taken op. Welke kosten met de nieuwe taken samenhangen en in welke mate gemeenten hiervoor financieel gecompenseerd worden is nog niet bekend.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Wonen en Ruimte:

- *Risico op hogere onderhoudskosten als gevolg van mislukken aanbestedingen*
  De aanbestedingen voor een nieuw Museum voor moderne kunst en een nieuw zwembad Valkenhuizen pakten veel hoger uit dan verwacht. Op zijn minst zullen deze investeringen gaan vertragen, in het uiterste geval zouden ze mogelijk niet door kunnen gaan. Dit kan gevolgen hebben voor de kosten van het onderhoud. Onbekend is hoeveel dit zou kunnen kosten.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang en impact van de risico's, en is door het toepassen van het simulatiemodel berekend.
De totale omvang van de benodigde weerstandscapaciteit om de risico's op te kunnen vangen is € 28 miljoen. Dit is ruim € 5 miljoen hoger dan in het jaarverslag 2017. Dit is het gevolg van het actualiseren van het risicoprofiel (er zijn 10 nieuwe risico's meegenomen, 6 risico zijn vervallen en 10 risico's zijn gewijzigd). Belangrijke toename is veroorzaakt door de gestegen impact van het risico van de versnelde uitputting van de BR Noodfonds.
Een deel van de risico's wordt afgedekt door specifieke beheersmaatregelen. Bijvoorbeeld het vormen van een reserve of voorziening en het afsluiten van verzekeringen. Naast de afgedekte risico's loopt een gemeente ook altijd risico's die niet (kunnen) worden afgedekt. Voor deze resterende risico is de benodigde weerstandscapaciteit berekend, hierbij is een zekerheidspercentage van 90% gehanteerd.
Een zekerheidspercentage van 90% wil zeggen dat in 90% van alle schattingen in de simulatie van de benodigde weerstandscapaciteit voor het huidige risicoprofiel, de schattingen kleiner of gelijk zijn aan het bedrag van € 28 miljoen. 10% van de uitkomsten van de schattingen zijn groter dan dit bedrag.

In de volgende tabel is de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen:

Benodigde weerstandscapaciteit	**Jaarverslag 2017**	**MJPB 2019-2022**
	90%	90%
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Grondexploitatie projecten	4.436	4.436
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	1.570	1.570
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Benodigde weerstandscapaciteit	**22.864**	**28.048**

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen die kunnen worden ingezet voor het afdekken van negatieve financiële effecten als gevolg van de risico's die manifest zijn. De overige bestemmingsreserves, de stille reserves, de onbenutte belastingcapaciteit en vanaf 2013 de toekomstige winstpotentie Grondexploitatie worden niet meegenomen voor het bepalen van de beschikbare weerstandscapaciteit. De totale omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit is € 45,1 miljoen. Dit is € 2,3 miljoen lager dan bij het Jaarverslag 2017.

Dit is het gevolg van onder meer de toevoegingen en onttrekkingen in de Algemene Reserve in de verwerkte maatregelen als gevolg van het coalitieakkoord.

Beschikbare Weerstandscapaciteit	JV 2017	MJPB 2019-2022
Algemene reserve per 1-1-2018	**43.695**	**58.240**
Begrote toevoegingen Algemene reserve in 2018	8.762	4.381
Begrote onttrekkingen Algemene reserve in 2018	-11.834	-40.389
Algemene reserve per 31-12-18	**40.623**	**22.232**
Begroot resultaat 2018 (turap 2)	**17.617**	**20.401**
Totaal verwachte besluitvorming	**-14.699**	
BR Voorstudies	53	53
BR Strategische posities	1.500	1.500
BR Grondexploitatie *)	7.360	7.360
Toekomstige winstpotentie Grondbedrijf	0	0
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf per 31-12	**8.913**	**8.913**
Totaal begrote mutaties 2019 in de Algemene Reserve	-6.094	-7.503
Strikt onvermijdbaar 2019	767	767
Onvoorzien 2019	272	272
Begroting	**-5.055**	**-6.464**
Beschikbare weerstandscapaciteit	**47.399**	**45.082**

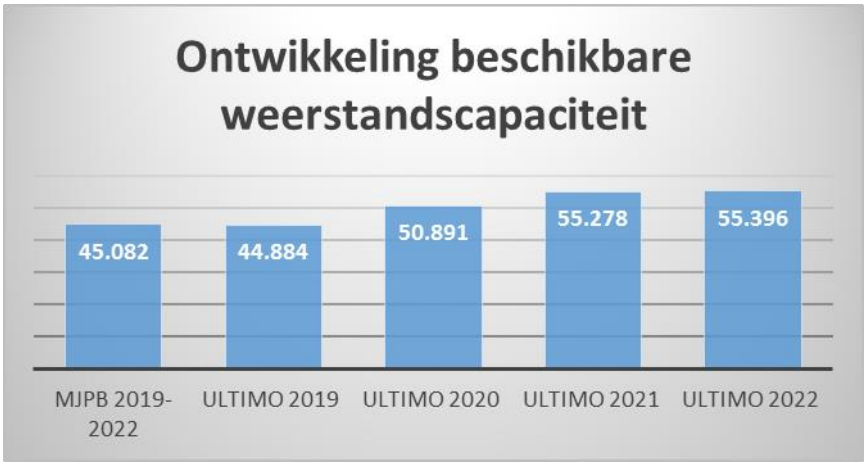
Totaalbeeld benodigd voor de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Jaarverslag 2017	MJPB 2019-2022
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit		
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Totaal	**22.864**	**28.048**
Beschikbare weerstandscapaciteit		
Algemene reserve	58.240	22.232
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	8.913
Begroting (begrote mutaties in de AR, post onvoorzien en strikt onvermijdbaar)	-5.055	-6.464
Begroot resultaat 2018		20.401
Verwachte besluitvorming	-14.699	
Totaal	**47.399**	**45.082**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**24.535**	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**17.676**	**5.815**
Weerstandsfactor	**2,07**	**1,61**

Bij de opmaak van deze MJPB 2019-2022 is er, ten opzichte van de 90%-grens, sprake van een verschil boven de factor van 1,4. De weerstandsfactor komt bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,61. De gemeente beschikt hiermee over voldoende weerstandsvermogen.
Het weerstandsvermogen is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 gedaald met 7,5 miljoen.

Meerjarige ontwikkeling beschikbare weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De meerjarige ontwikkeling van de beschikbare weerstandscapaciteit laat een stijging zien. De beschikbare capaciteit bestaat uit de Algemene Reserve, de weerstandscapaciteit Grondbedrijf en de posten strikt onvermijdbaar en onvoorzien. De ontwikkeling van beschikbare weerstandscapaciteit komt tot stand door de begrote toevoegingen en onttrekkingen in de Algemene Reserve.

Bij de berekening van de meerjarige weerstandsfactor is uitgegaan van een gelijkblijvend risicoprofiel en hierdoor een gelijkblijvend benodigd weerstandvermogen. Dit is waarschijnlijk niet realistisch, zoals ook al in de samenvattende conclusie is aangegeven. De risico's kunnen niet op voorhand over de komende jaren als stabiel worden ingeschat. Indien daarnaast in de komende jaren mogelijk met een meer robuuster scenario wordt gewerkt om het risicoprofiel te berekenen, zal dit ook effect hebben op het benodigd weerstandsvermogen.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad alsmede installaties van zwembaden, sportvelden en gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Samenvattend beeld

De paragraaf geeft als volgt inzage in omvang en besteding door per type kapitaalgoederen inzicht te geven in geldende kaders, ambitieniveau van het onderhoud, feitelijke onderhoudssituatie en geplande inzet voor de komende jaren.

Het volgende beeld is waar te nemen:

- Er is sprake van toename van het te onderhouden areaal, waarvoor in principe extra onderhoudsmiddelen noodzakelijk zijn. Daarom wordt in deze begroting een bedrag gereserveerd voor areaal-ontwikkeling. Daar waar de toename van areaal daadwerkelijk leidt tot de noodzaak van een hoger onderhoudsbudget, zal deze reservering daarvoor worden ingezet.
- Bij het uitvoeren van groot onderhoud is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid en circulair inkopen.
- Met gerichte en integrale programmering van het groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte worden de beschikbare middelen zo goed, duurzaam en efficiënt mogelijk ingezet.
- Door het organiseren van ontwerpateliers bij nieuwe ontwikkelingen, waarbij beheerders meedenken over de te realiseren inrichting, komt er op een zo vroeg mogelijk moment zicht op de kosten van het beheer en onderhoud van de (ver)nieuw(d)e openbare ruimte (beheerbewust ontwerpen).

Overzicht basisniveaus onderhoudsobjecten

	centrum	*winkel centra*	*wijken*	*bedrijfs terreinen*	*bossen/ parken*	*hoofdinfra*	*fietspaden*
groen	A	A	B/C	B/C	B		
speelvoorzieningen	B	B	B	B	B		
recreatievoorzieningen	A	A	B	B	B		
verhardingen	A	A	C	B	B	B	A/B
verkeersvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B
kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B
beeldende kunst	B	B	B	B	B	B	B
zwerfvuil en onkruid	A	A	C	C	B	C	C
overige stadsreiniging	A	A	C	C	B	C	C
openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B
riolering	B	B	B	B	B	B	B
water	B	B	B	B	B		

In het bovenstaande overzicht zijn de in Arnhem gehanteerde basisniveaus (CROW) voor de diverse onderhoudsobjecten op hoofdlijnen weergegeven. Meer gedetailleerd wordt daarop ingegaan bij de diverse objecten van onderhoud

Mogelijke consequenties Wijksturing

Voor alle onderdelen van de openbare ruimte, die in deze paragraaf worden beschreven, geldt dat met de invoering van wijksturing vanaf 1 januari 2017 per wijk met de inwoners afspraken kunnen worden gemaakt over de besteding van de 'wijk gerelateerde budgetten openbare ruimte'. Hierdoor kunnen de onderhoudsniveaus in de wijken gaan afwijken van de niveaus die in bovenstaande tabel zijn aangegeven; niveaus die tot 1 januari 2017 voor de gehele stad golden.

Wegen

Actuele kaders

- Beleidsnota Wegenonderhoud (raadsbesluit 2008);
- Besluitvorming bezuinigingen (raadsbesluiten 2012, 2013).

Ambitie

De huidige ambities liggen na verschillende bezuinigingen op het volgende niveau:

- niveau A voor fietspaden;
- niveau B voor hoofdwegen en busbanen (hoofdwegen en (hoofdnetwerk) fietspaden zijn gedefinieerd in de structuurvisie 2020, doorkijk 2040);
- niveau C voor wijkwegen, met parkeervakken op niveau D.

Uitgangssituatie
Vanwege de noodzaak tot bezuinigingen werd de afgelopen jaren de ambitie voor het kwaliteitsniveau voor wegen neerwaarts bijgesteld. Als gevolg daarvan zijn onderhoudsmaatregelen uitgesteld (moment van ingrijpen later) en werden ook minder preventieve maatregelen uitgevoerd. Inmiddels worden nu onderhoudsmaatregelen getroffen op wegen waar sprake is van genoemd uitgesteld groot onderhoud. Daarbij blijkt dat de technische staat van met name asfaltwegen in de praktijk verder is verslechterd dan destijds werd voorzien. De onderhoudsmaatregelen die nu (na uitstel) moeten worden getroffen zijn dan ook ingrijpender en daarmee vaak duurder dan eerder werd aangenomen. Doorwerken met het huidige budget leidt ertoe dat uitstel van noodzakelijke maatregelen langer blijft voortduren, waardoor in de toekomst weer extra meerkosten dreigen te ontstaan. We zien dan ook dat het budget onvoldoende is om wegen duurzaam op het gewenste kwaliteitsniveau te (onder)houden.
Voorgesteld wordt de noodzakelijke uitbreiding van het structurele budget voor wegenonderhoud in twee stappen te realiseren. De uitbreiding van het budget voor wegenonderhoud is in het voorliggende financiële beeld beperkt tot een bedrag oplopend tot € 0,9 miljoen / jaar. De opgave is groter, en vergt een budgetverhoging oplopend tot € 1,4 miljoen / jaar. Er is daarnaast sprake van uitstel van groot onderhoud in afwachting van visievorming met betrekking tot herinrichting voor o.a.Velperweg, Oude Zevenaarseweg, Groningensingel . Hier worden in afwachting van de herinrichtingsplannen alleen maatregelen genomen om de weg veilig te houden.
Bij de begrotingsbehandeling volgend jaar (perspectiefnota MJPB 2020-2023) zal ruimte in het financiële beeld worden gezocht om het budget voor wegenonderhoud structureel op het juiste niveau te brengen.

Planning
- Het beheerplan, dat wordt opgesteld op basis van jaarlijkse weginspecties, is qua planning bepalend voor het groot onderhoud.
- Waar mogelijk wordt – met name voor wijkwegen – samenloop gecreëerd met ander groot onderhoud en de uitvoering van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). Het onderhoud van wijkwegen gebeurt in samenspraak met de teams leefomgeving.
- Uitvoering van de herinrichting van de Apeldoornseweg is gepland voor 2019/2020.
- Kansen voor het beperken van wateroverlast worden waar (financieel) mogelijk meegenomen in het groot onderhoud.

Openbare verlichting

Actuele kaders
Nota uitrol Led-verlichting (2015) - Alle openbare verlichting zal in LED-verlichting worden uitgevoerd (nieuwe aanleg en groot onderhoud).

Ambitie
Met het oog op de sociale veiligheid en verkeersveiligheid voldoet de openbare verlichting in het algemeen aan de verlichtingsklassen van de Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV), volgens ROVL 2011. Deze klassen zijn afgeleid van de Europese norm EN13.201. Voor de kwaliteit van de verlichting in woonwijken gaat het om de laagste verlichtingsklassen van de NSVV, die overeenkomen met het Politiekeurmerk Veilig Wonen);
Uit duurzaamheidsoverwegingen wordt bij vervanging of nieuwe aanleg voor LED-verlichting gekozen. Met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 50 % op de energiekosten. Hiermee wordt bijgedragen aan de ambities van de veranderopgave Klimaat en Energie. (Meerkosten van LED-verlichting ten opzichte van conventionele verlichting moeten financieel opwegen tegen de besparingen die optreden bij gebruik gedurende 20 jaar).

Uitgangssituatie
- De vervanging van masten, armaturen en kabels vindt planmatig plaats, omdat uitstel van planmatige vervanging na enige jaren leidt tot incidentele vervanging tegen hogere vervangingskosten.
- De vervanging van armaturen met elektronische apparatuur vindt plaats aan het einde van hun (elektronisch-)technische levensduur van 20 jaar.
- Voor masten wordt een technische levensduur van 40 jaar aangehouden. De vervanging van oude kabels vindt plaats bij de vervanging van masten of bij het herstel van verhardingen.

Planning
De planning voor de vervanging van de masten, armaturen en kabels is afgestemd op de aangegeven uitgangspositie en wordt zo mogelijk afgestemd in samenloop met overige werkzaamheden groot onderhoud in de openbare ruimte.

De financiering vindt plaats vanuit investeringsbudgetten; De vervanging van armaturen en masten in de binnenstad is gepland in de periode 2018 t/m 2020. In de planning wordt nadrukkelijk afgestemd met de ambities voor de binnenstad (veranderopgave Vitale economie Arnhem Nijmegen, onderdeel Dynamische centrumstad aan de rivier).

Verkeersinstallaties

Actuele kaders
- 'Licht op groen'/ over de exploitatie (raadsbesluit 2004);
- 'Het Groen Goed Verdeeld' (collegebesluit 2006).

Ambitie
- Doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI) en andere verkeersmanagementinstallaties zoals het parkeerverwijssysteem en het DBSA.
- Een goede technische staat en functionaliteit, vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid.
- Bijdrage aan leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

Uitgangssituatie
- Het huidige areaal is zowel technisch als functioneel (verkeerskundig) op orde.
- Het dagelijks onderhoud wordt met ingang van 2018 middels een nieuwe raamcontract uitbesteed aan een gespecialiseerde partij.

Planning
De vervanging van de verkeersregelinstallaties wordt gedaan vanuit het investeringsbudget.
Hierbij worden vaste termijnen gehanteerd:
- verkeersregelautomaat en LED-lantaarns: elke 15 jaar;
- masten en kabels: elke 30 jaar;
- bij reguliere vervangingen worden vanaf 2018 altijd verkeersregelautomaten geplaatst die via de landelijke standaard kunnen communiceren met voertuigen en smartphones.

Civieltechnische Kunstwerken

Actuele kaders
De te realiseren ambitieniveaus zijn opgenomen in deze MJPB, deze zijn uitgewerkt in:
- Beheerplan civieltechnische kunstwerken 2018-2019
- Beheerplan beeldende kunstwerken 2017-2021

Ambitie
- Ambitie is de civieltechnische kunstwerken op basisniveau (kwaliteitsniveau B) te brengen en te houden;

Er zijn op dit moment 1456 civieltechnische kunstwerken (bijv. trappartijen, bruggen, tunnels en viaducten) en bij stadsuitbreiding neemt dit aantal verder toe.

Uitgangssituatie
- Alle kunstwerken worden jaarlijks functioneel geïnspecteerd (schoon en netjes, heel en veilig). Elke vijf jaar wordt een kunstwerk vervolgens technisch geïnspecteerd. Uit deze inspecties blijkt dat de objecten een redelijke staat van onderhoud hebben.

Planning
- Begin 2018 is een nieuw beheerplan, leidend voor het onderhoud in de komende jaren, in werking getreden. Op basis van bestaande inspecties staat voor 2019 in ieder geval vervangen tegels tunnels Airborneplein, groot onderhoud viaduct Lange Akkers, GO viaduct Wagnerlaan en vervangen voegovergangen viaduct Eldenseweg (afhankelijk detailinspecties) op de planning;
- In 2019 zal een nieuwe technische inspectie worden uitgevoerd, op basis hiervan zal een nieuw beheerplan worden opgesteld

Riolering

Actuele kaders
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP5) 2014-2018 en aanpak wateroverlast Arnhem-Noord (raadsbesluit 2015).

Ambitie

- Uitgangspunt voor het GRP5 is uitvoering van wettelijk verplichte taken en een herstel- en vervangingsprogramma, waarmee de risico's op bezwijkende riolen minimaal zijn.
- Alleen riolen met een levensduur van minder dan vijf jaar worden vervangen. Riolen met een levensduur minder dan 10 jaar worden alleen vervangen als ze in een projectgebied liggen.
- In het GRP5 zijn geen middelen opgenomen voor de aanpak van bekende plekken met wateroverlast op straat; In deze MJPB wordt bij R7 voorgesteld het huidige GRP, dat een looptijd kent tot en met 2018, te verlengen tot de invoering van de omgevingswet (nu voorzien in 2021). Binnen het in de begroting beschikbare budget, zien wij mogelijkheden middelen te reserveren voor het optimaal mee koppelen van klimaatadaptatie en wel concreet het verminderen van de gevolgen van extreme wateroverlast. Deze ruimte ontstaat doordat de komende periode tijdelijk minder riolen aan vervanging toe zijn dan de afgelopen periode Dit is een accentverschuiving ten opzichte van het huidige GRP.
- Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is de aanpak wateroverlast Arnhem-Noord opgesteld en door de raad vastgesteld (2015). De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Daarbij geldt als uitgangspunt dat de opgave ten aanzien van wateroverlast in de openbare ruimte worden opgelost en niet in het rioolstelsel.

Uitgangssituatie

- Over een groot deel van het gehele rioolstelsel zijn inspectiegegevens beschikbaar.
- Er wordt gewerkt met een projectenlijst op basis van de technische staat van het riool.
- Bij de uitvoering wordt gestreefd naar zoveel mogelijk samenloop met noodzakelijke bovengrondse werkzaamheden. Dit vraagt om een goede samenwerking met de teams Leefomgeving per gebied.

Planning

- De gemiddelde theoretische technische levensduur van een rioolstreng is 60 jaar. Belangrijke bepalende factoren voor de levensduur zijn de stabiliteit van de ondergrond, het gebruik van de buitenruimte boven het riool en het gebruik van het riool zelf. In de praktijk is de gemiddelde levensduur in Arnhem iets langer is dan 60 jaar. `De daadwerkelijke vervangingsnoodzaak wordt vastgesteld op basis van inspectieresultaten.
- In de komende planperiode worden alleen die riolen vervangen die op technische gronden ook echt vervangen moeten worden;.

Water

Actuele kaders

- Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord (2015);
- Waterplan (gezamenlijk plan van gemeente en beide waterschappen);
- Fonteinenvisie;
- Gemeentelijke Rioleringsplan 2014-2018 (2015);
- Waterbeheerplannen van beide Waterschappen;
- Omgevingsvisie Gelderland.
-

Ambitie

Het beleidsveld 'Water' omvat onder meer beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen (deze voorzieningen zorgen er voor dat regenwater niet in het riool terecht komt maar in de bodem zakt), ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen én oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Nieuwehaven, Defensiehaven, haven van Coers, Rijnkade, Nieuwe kade en de dijkdoorbraakkolken. Ook het onderhoud aan civieltechnische watergerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers, beschoeiingen en fonteinen hoort in deze categorie. De ambitie is:

- het watersysteem op orde brengen en houden;
- met de (water)partners de watergerelateerde opgaven oplossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk een rol kan spelen in het vergroenen en verkoelen van de stad.

Uitgangssituatie

- Het Waterplan is tot nu toe overeenkomstig het uitvoeringsprogramma gerealiseerd.
- Het beheer van duikers & beekriolen was projectgewijs vormgegeven en is omgevormd tot een systematische aanpak.
- Het beheer van de waterbodems wordt nu nog projectsgewijs vormgegeven en wordt omgevormd tot een systematische aanpak.
- Van de onderhoudstoestand van vooral de duikers en beekriolen is steeds meer bekend. In de afgelopen periode is veel energie gestoken in het controleren en waar nodig corrigeren van de bestaande beheergegevens van de duikers en beekriolen. De locatie, de ouderdom en de onderhoudstoestand van ca. 80 duikers & beekriolen zijn in kaart gebracht. Daar waar nodig is inmiddels ook groot onderhoud uitgevoerd.

Planning
- Tot 2020 worden systematisch alle duikers & beekriolen geïnspecteerd die onder de spoor-, snel- en hoofdwegen liggen.
- Door reiniging en inspectie van de duikers en beekriolen kan de fysieke conditie (het schadebeeld) worden beoordeeld en de onderhoudsbehoefte in beeld worden gebracht. Op basis daarvan worden ook in deze planperiode de beheersmaatregelen uitgezet.
- Het baggeren van de Defensiehaven is noodzakelijk en zal in 2019 worden uitgevoerd. Hiervoor is in 2019 in deze MJPB 5 ton opgenomen.

Wijkgroen

Actuele kaders
Groenvisie 2018-2035 (raadsbesluit 2018)

Ambitie
- De Groenvisie bevat een visie op ontwikkeling, inrichting en beheer van al het grote groen in en om de stad en geeft kaders mee voor het groen in en om de stad Arnhem.
- Wijkgroenbeheer is gericht op instandhouding van de gewenste streefbeelden en de gebruiksfunctie van een groengebied. Op de ene plaats leidt dit tot natuurlijk groen en op een andere tot meer cultuurlijk groen. De ambitie is als volgt:
    - onderhoudsambitie wijkgroen: technisch beheer (snoeien e.d.) op B niveau en onkruidbeheersing op C-niveau;
    - onderhoudsambitie groen in de binnenstad en winkelcentra: A-niveau.

Uitgangssituatie
- Groen in en om de wijken: het dagelijks onderhoud resulteert in een beeld op C- niveau. Het gaat dan om het onderhoud van heesters, hagen, boomspiegels, struwelen en gazons. Groen in de binnenstad en winkelcentra: het onderhoud wordt op A-niveau gehouden.
- Als beheerknelpunt is naar boven gekomen de opmars van diverse invasieve exoten. In de begroting is € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. Inzet is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: € 333.000 in 2019, 2020 en 2021 (zie ook parken en bossen).

Planning
- Dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd op het vastgestelde onderhoudsniveau;
- Vervangingen: er staan enkele kleinschalige vervangingen in verschillende wijken op de planning. Waar mogelijk worden deze integraal opgepakt met andere projecten. Vervangingen worden in overleg met de teams Leefomgeving uitgevoerd;
- Een van de groenrenovatie projecten is het opknappen van het Jubileumpark in 2019.
- Invasieve exoten; doelstelling is om deze zeer terug te dringen, en waar dit niet mogelijk is de uitbreiding te stoppen. Op basis van het bestrijdingsplan wordt in 2019 gestart met structurele bestrijding.

Speelvoorzieningen

Actuele kaders
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010-2020 (raadsbesluit 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (raadsbesluit 2013).
- Speelvoorzieningen in de (semi-) openbare ruimte moeten voldoen aan de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS).

Ambitie
De ambitie die binnen de huidige kaders nagestreefd worden, is:
- behoud van de 10% (groene) veilige gebruiksruimte;
- waar mogelijk grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimtes voor alle leeftijden in de wijken;
- de onderhoudsambitie voor speelvoorzieningen is niveau B.

Uitgangssituatie
- Vervangingen: versleten speeltoestellen worden verwijderd en in afstemming met de teams Leefomgeving vervangen of anders ingevuld naar de wensen van de wijk.
- Dagelijks onderhoud: wordt uitgevoerd om de huidige speeltoestellen in stand en veilig bespeelbaar te houden. Het wordt grotendeels op B-niveau uitgevoerd, behalve voor het onderdeel beplakking en graffiti dat op C-niveau wordt uitgevoerd.
- Inspectie: alle speelvoorzieningen in de openbare ruimte worden 2 keer per jaar op functionaliteit geïnspecteerd en 1 keer per jaar op technische kwaliteit. Dit is conform de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS). Geconstateerde gebreken worden hersteld of ook anderszins opgelost.

Planning
- Versleten speeltoestellen en speeltoestellen die niet meer veilig bespeelbaar zijn worden verwijderd.
- Vervangen of plaatsen van speeltoestellen wordt afgestemd met de teams Leefomgeving.
- Dagelijks onderhoud en inspectie worden uitgevoerd op vastgesteld onderhoudsniveau.

Bomen

Actuele kaders
Groenvisie 2018-2035 (raadsbesluit 2018).

Ambitie
- Beheer- en onderhoudsmaatregelen zijn gericht op duurzame instandhouding van het bomenbestand en de bomenstructuur.
- Hierbij is speciale aandacht voor waardevolle bomen.
- Bomen kunnen vitaal oud worden met voldoende boven- en ondergrondse groeiruimte.
- Het ambitieniveau voor het onderhoud aan vrijstaande (straat)bomen is B.

De gemeente als boomeigenaar dient volgens het Burgerlijk Wetboek de algemene zorgvuldigheidsnormen in acht te nemen, de zorgplicht.

Uitgangssituatie
- Dagelijks onderhoud: de vrijstaande (straat)bomen worden op B-niveau onderhouden.
- Zorgplicht: alle bomen in de openbare ruimte worden periodiek vooral op veiligheid gecontroleerd door visuele boomcontrole.

Planning
- In de periode tot en met 2019 wordt de huidige staat van de bomenlanen geïnventariseerd. Hierin wordt het percentage uitgevallen bomen in beeld gebracht. Daarmee wordt in beeld gebracht welke bomenlanen op termijn aan vervanging toe zijn.
- Dagelijks onderhoud van de vrijstaande bomen wordt op het vastgestelde onderhoudsniveau uitgevoerd. De visuele boomcontrole en de daaruit voortvloeiende maatregelen worden uitgevoerd.

Parken en Bossen

Actuele kaders
- Groenvisie 2018- 2035(raadsbesluit 2018);
- Gebiedsvisie Moscowa 2007-2030 (raadsbesluit 2007);
- Beheervisie Park Angerenstein 2006 - 2016 (2005);
- Beheervisie Park Klarenbeek, Braamberg en 't Hazegrietje 2007- 2017 (2007);
- Beheervisie Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem 2008-2018 (2008);
- Beheervisie Park Sacre Coeur 2008 - 2018 (2008);
- Beheervisie Park Presikhaaf 2010 - 2019 (2010);
- Beheervisie Polderlinten (dijken, oude lintwegen en zeegen) 2011-2020 (2012);
- Beheervisie Park Immerloo- De Wheme 2014 - 2023 (2013);
- Beheervisie Arnhem Veluwe2015 - 2024 (2015).

Ambitie
- Ruimte voor recreatie, sport en samenleven én de instandhouding en verbetering van erfgoed en ecologische systemen. Concreet bij onder meer de instandhouding van de rijksmonumenten Moscowa, Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem.
- Onderhoud is tenminste op B-kwaliteitsniveau.
- De wens is om :
  - invasieve exoten reuzenbalsemien en reuzenberenklauw in 2022 volledig verwijderd te hebben van de gemeentelijke terreinen, conform EU regelgeving;
  - Het areaal Japanse Duizendknoop onder controle te krijgen (er vindt geen verdere verspreiding meer plaats, het areaal wordt terug gedrongen).

Uitgangssituatie
De Barrokkelaan van Zijpendaal is in verval geraakt. In de laan moeten diverse bomen gekapt en vervangen worden. In Sonsbeek is de wijze van beheer en voorkomen van boom-en beplantingsgroepen (clumbs) in het cultuurhistorische beekdal punt van onderzoek. Op basis daarvan zullen beheer ingrepen als dunning, aanvulling en eventueel vervanging worden opgepakt. Sonsbeek wordt intensief gebruikt er is ook een veelheid aan evenementen. Dit heeft effect op de beplanting. Met belanghebbenden wordt de gebruiks intensiteit en effecten en draagvlak in kaart gebracht.

Bij het beheer van de parken wordt ieder jaar een aantal parken systematisch op alle beheeronderdelen beoordeeld en uitvoering binnen de beschikbare middelen aangepakt.

Voor het beheerknelpunt invasieve exoten zijn voor de periode 2019-2021 extra middelen gereserveerd. In de begroting is € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. Inzet is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: € 333.000 in 2019, 2020 en 2021. V ia een planmatige aanpak zullen gericht zijn op uitvoeren wettelijke taken: bestrijding reuzen berenklauw en reuzenbalsemien; nieuw vestiging Japanse Duizendknoop tegen gegaan (risico schade aan wegen en constructies en massale verspreiding), bewoners betrokkenheid worden vergroot. Daarnaast wordt gezocht naar aanvullende middelen om het gewenste eindresultaat te kunnen realiseren.

Planning
- 2019-2021 extra bestrijding invasieve exoten.
- In 2019/ 2020/ 2021 uitvoering grootschalig onderhoud, aanvulling en verjonging van beplanting, de Barokkelaan in Zijpendaal en de boomgroepen/ clumbs in Sonsbeek.
- 2019/ 2020 actualisering beheervisie Sonsbeek/ Zijpendaal en Gulden Bodem.
- 2019 Systematische beoordeling beheer Parken Klarenbeek, Sonsbeek oost en Park Westerveld.

Inzamelvoorzieningen voor afval- en grondstoffen

Actuele kaders
- Afvalplan 2012-2020 (raadsbesluit 2012);
- Uitrol omgekeerd inzamelen (raadsbesluit juni 2015);
- Overeenkomst voor het Ondergronds Afval Transportsysteem bij Arnhem Centraal (OAT);
- Raadsbesluit invoering van Diftar (systeem met gedifferentieerde tarieven, waarbij de hoogte van de afvalstoffenheffing is gekoppeld aan de hoeveelheid aangeboden restafval) en aangenomen amendement 'Kaders voor uitwerking van diftar' (september 2017).
- Door de Autoriteit Persoonsgegevens opgelegde last onder dwangsom op het met een pas openen van de ondergrondse container uit het oogpunt van ongeoorloofde registratie van persoonsgegevens.

Ambitie
- In het Afvalplan is de ambitie opgenomen om in 2020 te komen tot meer hergebruik van het huishoudelijk afval. Arnhem heeft daarvoor de systeemkeuze van Omgekeerd Inzamelen gemaakt in 2015. Om een extra impuls aan afvalscheiding te geven is besloten om door middel van een heffingssysteem van gedifferentieerde tarieven, ook een prijsprikkel te gaan geven.
- Zorg voor een geborgde functionaliteit (geen storingen aan de voorzieningen).
- Te allen tijde een veilige situatie bij de inzamelvoorzieningen voor gebruikers en passanten.

Uitgangssituatie
- Omgekeerd Inzamelen is in 2018 ingevoerd in de hele stad, met uitzondering van de binnenstad.
- De ondergrondse containers zijn vanaf juli 2017 zonder pas toegankelijk. De reeds geplaatste toegangscontrole-systemen (readers en passen) in de containers zijn buiten werking gesteld en vanaf juli 2017 niet meer geplaatst in nieuwe containers.
- Zowel preventief als correctief onderhoud zijn uitbesteed.
- Staat van onderhoud van de ondergrondse containers is nu (na verandering van de onderhoudssystematiek) voldoende tot goed.
- Systemen zijn voorzien van een veiligheidskeurmerk. Er worden periodiek controles uitgevoerd.

Planning
- Bij invoering diftar zullen de toegangscontrole-systemen opnieuw operationeel gemaakt moeten worden en is pasgebruik, na opheffing van de last, weer toegestaan.
- Jaarlijkse evaluatie of op basis van de controles of de onderhoudsovereenkomst nog voldoende actueel is of aangevuld moet worden.
- Noodzakelijke investeringen in het OAT zijn voorzien in de exploitatie, ook na 2019.
- De voorbereidingen om een DIFTAR-systeem in te voeren, worden voortgezet.

Sportvelden

Actuele kaders
- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).

Ambitie

- Integraal en efficiënt beheer, exploitatie en onderhoud van de buitensportaccommodaties, passend bij de wensen en behoeften van de huidige en potentiële gebruikers.
- Bij het integrale en efficiënte beheer wordt uitgegaan van de kwalificatie “voldoende tot goed” op basis van de uitgangspunten in het kwaliteitssysteem voor sportvelden (KYBYS).
- Uitgangspunt is voorts dat een deel van het uitvoerende werk wordt uitgevoerd door medewerkers met een blijvende of tijdelijke achterstand tot de arbeidsmarkt.

Uitgangssituatie

- Uitgangspunt is dat de externe verzelfstandiging van Sportbedrijf Arnhem geen consequenties heeft voor de onderhoudstoestand van de velden.
- Op basis van inspecties is geconstateerd dat de staat van onderhoud van de accommodaties, zowel op sporttechnisch als op cultuurtechnisch gebied op dit moment voldoende tot goed is.

Planning

- Het reguliere onderhoud aan de overblijvende sportparken zal op het huidige kwaliteitsniveau worden uitgevoerd vanuit de normale onderhoudsbudgetten.
- Onderhoud aan velden die tijdelijk niet worden gebruikt, zal worden geminimaliseerd.
- Noodzakelijke renovaties en vervangingen zijn voor de periode 2019–2022 voorgedragen in de meerjarige investeringsplanning van het sportbedrijf.

Installaties zwembaden

Actuele kaders

- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).
-

Ambitie

- Nieuwbouw van zwembad Valkenhuizen is voorzien in de periode 2019–2022, echter de aanbesteding is stopgezet als gevolg van overschrijding van het beschikbare budget.
- De beschikbare investeringsbedragen zijn opgenomen in de meerjarige investeringsplanning van de gemeente.

Uitgangssituatie

- De staat van installaties in beheer bij het Sportbedrijf Arnhem is goed, waarbij Valkenhuizen wel aan het eind is.
- Een deel van de installaties in de zwembaden (de gebouw gebonden installaties) is in beheer bij het Vastgoedbedrijf Arnhem. Hierover vindt afstemming tussen beheersmatige en inhoudelijke verantwoordelijkheid plaats.

Planning

- Voortzetting van het reguliere onderhoud conform genoemd onderhoudsplan, met dien verstande dat wordt geanticipeerd op de nieuwbouw.
- Tijdige vervanging van installaties in de periode 2019-2022 is voorgedragen voor de meerjarige investeringsplanning.

Vastgoed

Actuele kaders

- Het uitvoeringsbeleid vastgoedbedrijf.
- Voor alle panden in permanent beheer zijn er 40-jarige onderhoudsplannen die jaarlijks worden geactualiseerd en opgenomen in de meerjarenprogrammabegroting.
- Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles onderwijsgebouwen (R4), culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen (R5), welzijnsvoorzieningen (R7), gemeentelijke huisvesting (R9), bijzonder vastgoed en vastgoed in de openbare ruimte (R2).

Ambitie

- De ambitie voor de technische staat van het vastgoed is een NEN2767-conditie score van 3 of beter. NEN 2767 is een methode voor het objectief en uniform meten van de fysieke kwaliteit van bouw- en installatiedelen van gebouwen en/of infrastructuur. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Conditiescore 3 staat gelijk aan een redelijke conditie. Het door de gemeente aangekochte vastgoed voor stedelijke ontwikkelingsprojecten wordt niet op een conditiegerichte manier onderhouden, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.
- Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas.

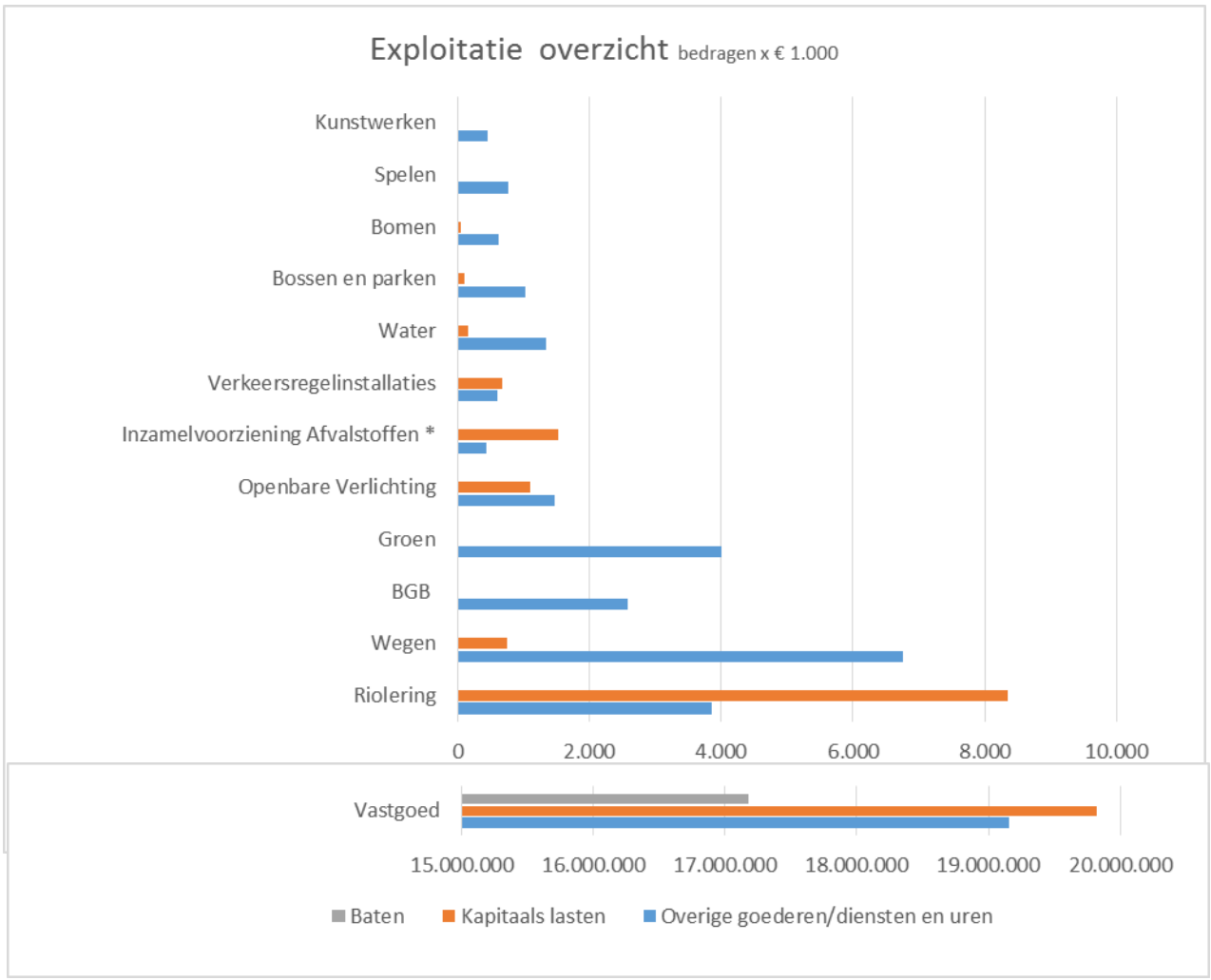
Uitgangssituatie

- Het gemeentelijk vastgoed voldoet aan het gewenste kwaliteitsniveau, met uitzondering van gebouwen die op korte termijn hun functie verliezen of gebouwen die op korte termijn gerenoveerd worden.

Planning

- Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting. Jaarlijks wordt er gemiddeld € 1,4 miljoen geïnvesteerd in vervangingsonderhoud en verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Onderdeel daarvan is de verduurzaming van 21 gemeentelijke panden uit de kernportefeuille. Voor de opgave om het vastgoed te verduurzamen is, in het kader van het Gelders energieakkoord en het Arnhemse programma New energy made in Arnhem, een plan gemaakt. Gemiddeld zal in de komende 10 jaar hiervoor een bedrag van €320.000 worden uitgetrokken. Bij de verduurzaming van het vastgoed wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de geplande werkzaamheden in het kader van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP).
- Met ingang van 2019 is een jaarlijks investeringskrediet voor duurzaamheidsmaatregelen in de MJPB opgenomen ter grootte van € 800.000. Deze investeringen moeten worden terugverdiend via een besparing op de energielasten.
- Daarnaast wordt er in de periode 2019-2022 gemiddeld € 4,3 miljoen uitgegeven planmatig en storingsonderhoud.

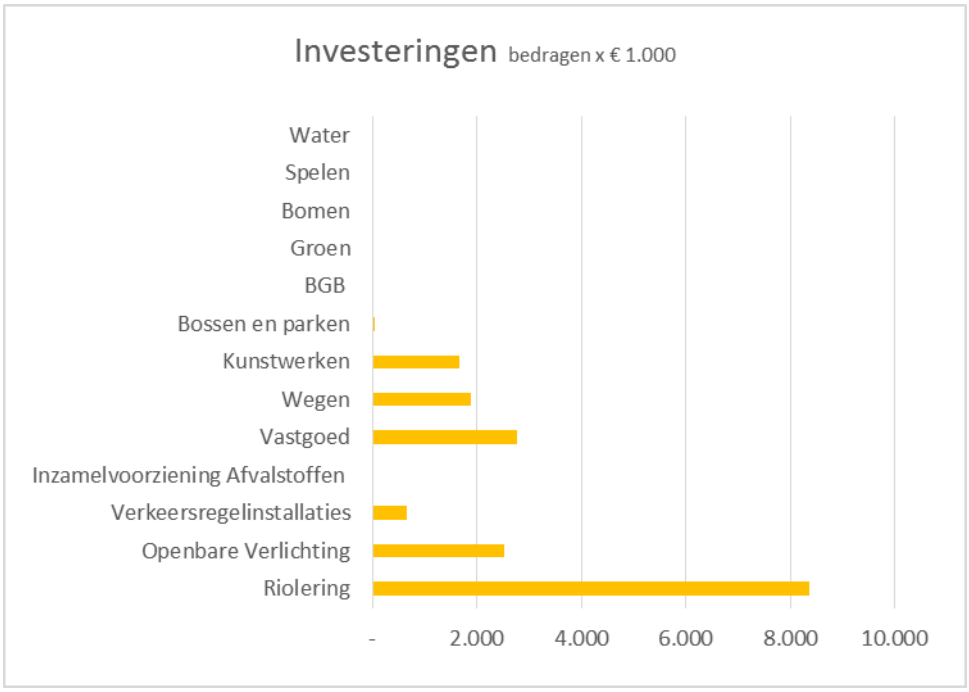
Overzicht onderhoudskosten en investeringen kapitaalgoederen

* Afvalinzameling alleen de onderhoudskosten van de inzamelmiddelen

* Vastgoed incl. installatie zwembaden

Overzicht investeringen kapitaalgoederen

4 Financiering

Voor de financieringsfunctie worden de missie en de doelstellingen beschreven in het treasurystatuut gemeente Arnhem. In dit statuut wordt ingegaan op de kaderstelling van de werkorganisatie (taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, mandatering) en op het instrumentarium om de doelstellingen te realiseren.

Inleiding

Deze paragraaf richt zich op de uitwerking van het treasurystatuut naar de begroting voor 2019 en te hanteren normeringen. Hierbij komen de onderstaande onderwerpen aan de orde:

- Risicomanagement financiering;
- Financieringsvolume (incl. delegatie / mandatering);
- Kasgeldlimiet;
- Renterisiconorm;
- Overige risico's.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft de financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:
a. Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
b. Financiering van de sociale woningbouw;
c. Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte (a)

Bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van de investeringen van de gemeente Arnhem, de financiering van geprivatiseerde onderdelen van de gemeente en de exploitatie van lasten en baten. Bij de investeringen moet naast de reguliere financieringen van de gemeentelijke taken worden gedacht aan grote stedelijke projecten, zoals Arnhem Centraal, stadsvernieuwing in de binnenstad, grondexploitatie en onderhoud in de infrastructurele sfeer. Als 'inkoop' van geld (de funding) wordt gebruik gemaakt van de volgende financieringsmiddelen (stand per 31-12-2019):

- de kapitaalmarkt voor langlopende financieringsmiddelen: € 708 miljoen. Het betreft hier dus de leningenportefeuille opgenomen gelden (O/G);
- de geldmarkt voor kortlopende financiering (< 1 jaar). Naar verwachting zal de financiering met kasgeld per 31-12-2019 € 30,1 miljoen bedragen. Arnhem blijft daarmee ruim binnen de kasgeldlimiet;
- de binnen Arnhem beschikbare reserves en voorzieningen met een volume van € 148,2 miljoen.

Binnen de gemeente wordt voor de financiering een omslagrente van 2% in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten.

De portefeuille door de financieringsfunctie uitgezette gelden (U/G), heeft per 31-12-2019 een volume van € 47,8 miljoen. Het betreft hier leningen aan instellingen en verzelfstandigde organisatie-onderdelen.

Arnhem en de wereldeconomie

De kredietcrisis en de daarop volgende economische recessie hebben ertoe geleid dat de gemeente na een aanvankelijke stijging is geconfronteerd met een gestaag dalende rente. In de sfeer van de financiering heeft de recessie daarmee voor de gemeente voordelen opgeleverd.
Nederland en Europa hebben de recessie achter zich gelaten en de economie herstelt zich. Bij een doorzettend herstel van de economie hoort een stijging van de rente. Ten opzichte van de laagste rente in de recessiejaren is de rente op de kapitaalmarkt inderdaad gestegen, maar slechts heel mondjesmaat. Verwacht wordt dat na het beëindigen van de opkoopprogramma's van de ECB en de FED in de VS de rente sneller zal gaan stijgen. Maar voorlopig beweegt de rente zich nog steeds op een laag niveau en houdt de gemeente de mogelijkheid om zich goedkoop te financieren.

Financiering van de sociale woningbouw (b)

Voor de financiering van de woningbouw wordt door de corporaties nadrukkelijk gekeken naar het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW), waarmee de gemeente Arnhem een achtervangovereenkomst heeft gesloten. Dit landelijke fonds fungeert als waarborg ten aanzien van risico's van wanbetaling en vervult daarmee de garantstellende rol die gemeenten van oudsher hadden. Het bestaan van het WSW samen met ontwikkelingen op het gebied van schaalvergroting en regionalisering van de woningcorporaties verklaart waarom de rol van de gemeente op het terrein van de financiering van woningbouw de afgelopen jaren kleiner is geworden en nu zo goed als uitgespeeld is. In 2019 heeft de gemeente nog maar één lening van € 10.000 aan de woningcorporatie Omnia Wonen op de balans.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen (c)
Bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen gaat het om activiteiten die nauw grenzen aan het beleid van de gemeente Arnhem. Het gaat hier vooral om instellingen in de sectoren zorg, sport en cultuur. Ook bij deze financiering wordt de laatste jaren een terughoudend beleid gevoerd.
Bij de directe (eigen) financiering van de activiteiten van de instellingen heeft de gemeente Arnhem een gericht toezicht op het reilen en zeilen van de betreffende instellingen. Door aan de te verstrekken leningen waarborgen te verbinden kan bij calamiteiten direct worden gereageerd (voorbeeld: executie bij recht van eerste hypotheek). Tevens bestaan er bij de sectoren zorg en sport waarborgfondsen. Met borgstelling door deze waarborgfondsen kunnen instellingen bij banken een lagere rente bedingen en hoeft de gemeente zelf geen lening te verstrekken. Het waarborgfonds voor de sport (SWS) garandeert maximaal de helft van de lening en eist een garantie van de gemeente voor het resterende deel van de lening.
De economie trekt aan, maar niet op alle fronten in een gelijk tempo. Daardoor blijft het mogelijk dat een instelling, die langer geconfronteerd wordt met de gevolgen van de achter ons liggende recessie, (eerder) in moeilijkheden komt en bij de gemeente aan moet kloppen voor ondersteuning. Dat risico wordt substantieel verkleind door de garanties van de waarborgfondsen.

Financieringsvolume (delegatie/mandaat)
Bij het vaststellen van de MJPB neemt de gemeenteraad een besluit over de omvang van de gemeentelijke activiteiten en daarmee over het financieringsvolume. Afgezien van de eigen middelen in reserves en voorzieningen wordt in de financieringsbehoefte voorzien door middel van leningen voor de lange termijn (vaste financiering) en voor de korte termijn (vlottende financiering).

Lange termijn financiering (vaste financiering)
Zoals reeds toegelicht gaat het hier om de benodigde geldmiddelen voor de eigen gemeentelijke investeringen en projecten; de financiering van sociale woningbouw en de verstrekking van geldleningen aan instellingen, gelieerd aan het beleid van de gemeente Arnhem.

Korte termijn financiering (vlottende financiering)
Bij de kortlopende financiering gaat het om de financiering van de lopende activiteiten en werkzaamheden van de gemeente. Hiervoor wordt geld geleend of (in geval van een tijdelijk overschot) uitgezet voor een periode van maximaal een jaar. Als een extra zekerheid, bijvoorbeeld voor het opvangen van onverwachte fluctuaties in de behoefte aan kasgeld, is een arrangement afgesloten met de Bank Nederlandse Gemeenten waarbij tot een maximaal volume ter hoogte van de kasgeldlimiet uit de wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) tegen een lage rente kasgeld kan worden geleend. Het staat de gemeente vrij om los van dit arrangement zelf kortlopende middelen aan te trekken.
In voorkomende situaties zal een deel van de opgenomen kas-/callgelden (O/G) worden omgezet in langlopende financiering, de zogenoemde consolidatie. Een en ander past binnen de regels, zoals vastgelegd in het treasurystatuut.

Financieringsbehoefte per 31-12-2019
Onderstaand schema geeft inzicht in de benodigde geldmiddelen voor de langlopende financiering en de manier waarop deze beschikbaar komen (de funding).

Het totaalvolume van de benodigde financieringen bedraagt € 892,3 miljoen. Vanuit de volumes van de reserves en voorzieningen en vanuit de bestaande leningenportefeuilles voor de vaste financiering is een bedrag van € 855 miljoen beschikbaar. Vanuit de vlottende financiering (het kasgeld) is maximaal een bedrag beschikbaar van € 61,8 miljoen, waarvan in 2019 voor € 30,1 miljoen gebruik gemaakt zal worden. Dit betreft kortlopende leningen en het arrangement met de Bank Nederlandse Gemeenten. Totaal aan financieringsmiddelen is de gevraagde € 892,3 miljoen dus beschikbaar.
De financieringsfunctie is hiermee in staat om voldoende middelen beschikbaar te stellen voor dekking van de reeds gepleegde investeringen, de kosten in de grondexploitatie en voor de in 2019 begrote investeringen.

Tabel Financieringsbehoefte per 31-12-2019

Benodigd voor	Bedrag	Financiering middels	Bedrag
			Bedragen x € 1.000
Activa gemeente Arnhem en grondexploitatie	804.293	Reserves en voorzieningen	148.157
Uitgezette gelden aan gelieerde instellingen en woningcorporaties	47.823	Opgenomen gelden in de kapitaalmarkt (leningen o/g)	707.978
(kapitaalverstrekking en leningen u/g)		Obligo's en waarborgsommen	6.000
Overige uitgezette middelen (o.a. geprivatiseerde Stadsbank, leningen via het SVn en	40.141	Rekening courant B.N.G. en kasgeldleningen	30.122
bijdragen aan activa van derden)			
Totaal langlopend te financieren	**892.257**	**Totaal financiering**	**892.257**

Leningenportefeuille 2019

Onderstaand schema geeft inzicht in de samenstelling van de volumes in het jaar 2019 van de huidige leningenportefeuille van de financieringsfunctie. Het betreft leningen opgenomen gelden (O/G) en leningen uitgezette gelden (U/G).

Tabel Leningenportefeuille 2019

Leningen portefeuille	Stand 01.01.2019	Opname	Aflossing	Stand 31.12.2019
				Bedragen x €1.000,--
Leningen O/G				
Leningen portefeuille	675.641	69.826	-62.127	683.340
Nog aan te trekken financiering in 2018	24.628			24.628
Leningen t.b.v. woningcorporaties	11		-1	10
Totaal leningen O/G	**700.280**	**69.826**	**-62.128**	**707.978**
Leningen U/G				
Vaste leningen uitstaand	93.384		-5.430	87.954
Woningcorporaties	11		-1	10
Totaal leningen U/G	**93.395**	**0**	**-5.431**	**87.964**

Rentevisie

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Deze zal naar verwachting de komende jaren rond de 2% schommelen. Als gevolg van gewijzigde wetgeving in het BBV is de gemeente niet meer vrij in het bepalen van de intern in rekening te brengen omslagrente, maar moet binnen marges de gemiddelde marktrente worden gevolgd. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor 2018, is niet meer toegestaan. In 2018 is de omslagrente verlaagd naar 2%, een niveau dat voor 2019 gehandhaafd zal blijven.
Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente en om de omslagrente stabiel en meerdere jaren constant te kunnen houden kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (onder de 2%) en waardoor de omslagrente onveranderd kan blijven. Wanneer de rente in de jaren na 2019/2020 niet gaat stijgen is de kans echter aanwezig dat de omslagrente verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV.
De lange looptijden hebben ruimte gecreëerd om in toekomstige jaren - wanneer de rente voor nieuwe leningen mogelijk weer op een hoger niveau terecht zal komen - met behulp van leningen met kortere looptijden toch een lage gemiddelde rente te realiseren binnen de wettelijke mogelijkheden van de gemeente.
Als gevolg van de renterisiconorm (zie hieronder) is een gemiddelde looptijd van korter dan ongeveer vijf jaar (met een bijbehorende nog lagere rente) voor de gemeente niet toegestaan. De gemeente zou dan in een jaar meer leningen moeten herfinancieren dan is toegestaan.

Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Met het vaststellen van deze MJPB 2019 – 2022 inclusief de paragraaf financiering mandateert de gemeenteraad het college om voor de financieringsbehoefte per onderscheiden categorie in 2019 leningen aan te gaan tot de volgende maximumtotalen:

Tabel Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Maximaal toegestane leningen 2019	Maximaal
	Bedragen x €1.000,--
Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte	250.000
Financieringsbehoefte sociale woningbouw	100.000
Financieringsbehoefte aan gemeente gelieerde inst.	50.000

Met het mandaat om middelen aan te trekken ten behoeve van leningen aan derde partijen geeft de gemeenteraad het college de ruimte om snel te handelen wanneer snel te handelen bijvoorbeeld wanneer een calamiteit daarom vraagt. Dit neemt niet weg dat de primaire insteek van de gemeente blijft om terughoudend te staan tegenover verzoeken om leningen te verstrekken.

Kasgeldlimiet

De Wet FIDO geeft concrete richtlijnen voor gemeenten voor het beheersen van het renterisico in verband met de korte termijn financiering. De kasgeldlimiet is een wettelijk maximum (plafond) voor het volume geldleningen in de vorm van zogenaamde call- en kasgeldtransacties.
De bovengrens is bij ministeriële regeling voor het jaar 2019 vastgesteld op 8,5 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting. De begroting van de gemeente Arnhem voor het jaar 2019 heeft een omvang van € 727,5 miljoen en daarmee komt de kasgeldlimiet uit op € 61,8 miljoen.
Het Rijk geeft gemeenten veel ruimte om maximaal gebruik te maken van (goedkope) financiering met kasgeld. Hoewel het gemeenten formeel niet is toegestaan de kasgeldlimiet te overschrijden (Wet FIDO, art. 4, lid 1), hoeven deze pas aan de toezichthouder te rapporteren wanneer de kasgeldlimiet drie kwartalen op rij wordt overschreden (art. 4, lid 2). Hiermee wordt gedoogd de kasgeldlimiet twee kwartalen op rij te overschrijden.
De gemeente Arnhem stuurt erop onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

Renterisiconorm

Het renterisico betreft het risico dat de begroting van de gemeente geconfronteerd wordt met een verzwaring van de rentelasten als gevolg van herfinancieringen van bestaande activa of van herziening van rente van bestaande leningen.
Het doel van de renterisiconorm is om dit risico te beperken tot een handelbaar niveau. Bij een goed (gelijkmatig) opgebouwde leningenportefeuille blijft het renterisico binnen verantwoorde marges en zullen de renteaanpassingen zich geleidelijk voordoen en binnen de begroting opgevangen kunnen worden.
In de Wet FIDO is vastgelegd dat jaarlijks een volume ter grootte van 20 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting (peildatum 1 januari) mag worden geherfinancierd of een renteherziening mag ondergaan. Omdat de gemeente voor de eigen financiering geen leningen heeft aangetrokken waarvan periodiek de rente wordt herzien, heeft voor Arnhem de renterisiconorm alleen betrekking op herfinanciering van aflopende leningen. Omdat in Arnhem de omvang van de totale leningenportefeuille (€ 708 miljoen) net iets ligt onder het lastentotaal van de begroting (€ 727,5 miljoen), mag jaarlijks ongeveer 20 % van de leningenportefeuille worden geherfinancierd. Dat betekent dat de gemiddelde looptijd van de aangetrokken leningen niet korter mag zijn dan ongeveer vijf jaar.
Voor het jaar 2019 komt de prognose van het renterisico uit op 7,86 %. (vergelijk: Jaarverslag 2017 5,5 %).

Schatkistbankieren

Sinds het najaar van 2013 kennen gemeenten en andere decentrale overheden verplicht schatkistbankieren. Decentrale overheden dienen banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën. Voor de gemeente Arnhem bedraagt de drempelwaarde in 2019 € 4,13 miljoen.
Omdat inkomende en uitgaande kasstromen niet op elkaar zijn afgestemd, kunnen hoge positieve of negatieve kassaldi ontstaan. Om enigszins ruimte te bieden voor zulke bewegingen moet het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal worden afgezet tegen deze drempelwaarde, niet de dagelijkse stand. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Om de drempelwaarde niet te overschrijden, wordt in 2019 beperkt gebankierd bij de schatkist.

Bij de controle van de jaarrekening neemt de accountant de verplichting tot schatkistbankieren mee.

Overige risico's

Gezien de samenstelling van de gemeentelijke leningenportefeuille en de kaderstelling vanuit de wet en het treasurystatuut (leningen worden alleen afgesloten in euro’s) is binnen de gemeente Arnhem geen sprake van valutarisico en/of koersrisico.

5 Bedrijfsvoering

Voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn bedrijfsmiddelen nodig om de geformuleerde doelen van de verschillende programma's te kunnen bereiken. Het gaat met name om de uitgaven voor personeel en organisatie, informatie en automatisering, auditing en risicomanagement.

Personeel en organisatie

- De Kernorganisatie is na de reorganisatie van 2017 en diverse verzelfstandigingen en uitplaatsingen in de afgelopen jaren, inmiddels ruim een jaar in de huidige vorm aan het werk. Belangrijk thema, ook voor 2019 is de transformatie. Hieronder worden andere manieren van werken verstaan, inzet op een andere organisatiecultuur en een andere houding en gedrag bij leidinggevenden en medewerkers. Voorbeelden van de transformatie zijn Het Nieuwe Werken waarin plaats- en tijdonafhankelijk werken wordt bevorderd, een nieuwe gesprekscyclus waarbij de nadruk ligt op het goede gesprek, integraler samenwerken en goed extern opdrachtgeverschap. De transformatie is een traject met een lange looptijd dat ook in 2019 doorgezet wordt.
- Een nog altijd belangrijk thema - ook voor 2019 - is de inzet op talent en mobiliteit. Beweging bij medewerkers in de vorm van in-, door- en uitstroom is belangrijk om de inzetbaarheid duurzaam te houden. Onderdeel hiervan is de aandacht voor de instroom van jongeren en intensiever aandacht voor 55+ers.
- De Banenafspraak heeft nog steeds de volle aandacht. Via het project 'Werken zonder te beperken' worden kandidaten uit het doelgroepenregister tijdelijk ingezet met de intentie om hen te behouden voor de organisatie. Dit traineeprogramma in het kader van de Banenafspraak is eind 2018 daadwerkelijk van start gegaan en loopt door tot 2020.
- Diversiteit en inclusie zijn belangrijk thema's voor de komende jaren. De gemeente Arnhem streeft naar een meer divers personeelbestand waarin iedereen gelijke kansen heeft en in de gelegenheid gesteld wordt mee te doen.
- Het ziekteverzuim en dan met name het langdurig ziekteverzuim is al enige tijd te hoog. In 2018 is met een meerjarig programma begonnen om dit verzuim naar beneden te krijgen. Dit programma loopt in 2019 door.

Kerngegevens

De medewerkers van Arnhem kunnen worden verdeeld over een aantal groepen. Hierna wordt weergegeven hoe de formatie zich de komende jaren ontwikkelt op grond van de vastgestelde kaders. De formatie van de ambtelijke organisatie voor de komende jaren laat een daling zien met name als gevolg van de ingezette bezuinigingen.

Totaal FTE Arnhem

Totaal aantal FTE Arnhem	Realisatie Bezetting 31.12.2017	Begroting Formatie 2018	Begroting Formatie 2019	Begroting Formatie 2020	Begroting Formatie 2021	Begroting Formatie 2022
Bestuur						
Aantal FTE Raad	39	39	39	39	39	39
Aantal FTE College B&W	7	7	7	7	7	7
Personeel						
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	1.055	931	922	909	907	907
Totaal personeel gemeente Arnhem	**1.055**	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**

In bovenstaande tabel is te zien dat het aantal medewerkers van de Kernorganisatie van gemeente Arnhem vanaf 2018 tot onder de 1.000 fte's zakt. Dit wordt veroorzaakt door de uitplaatsing van diverse bedrijfsonderdelen.

Verloop formatie

Het formatieverloop van de ambtelijke organisatie kan in detail als volgt worden verklaard:

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2018-2021	***945***	***938***	***934***	***933***	***933***
Bij: trainees	10	7	0	0	0
Bij: (cöord) opdrachtgever De Connectie	2	2	2	2	2
Bij: integraal handhavers tlv budget leerbedrijf	2	2	2	2	2
Bij: Formatie op orde OR	4	4	4	4	4
Af: Formatie reductie PIM	-5	-5	-5	-5	-5
Af: formatie schuldsanering naar externe partij	-4	-4	-4	-4	-4
Af: Formatie naar MGR	-2	-2	-2	-2	-2
Af: Formatiereductie ivm oplossen stelpost W&D	-4	-4	-4	-4	-4
Af: corr formatie parkeren	0	0	0	0	0
Diversen	0	4	0	1	1
Aantal FTE ambtelijke organisatie jaarrekening 2017	***948***	***942***	***927***	***927***	***927***
Bij: amendement overlast te lijf	3	3	5	5	5
Bij: veiligheidsadviseur	1	1	1	0	0
Bij: formatie-uitbreiding BV tlv bedrijfsreserve bedrijfsvoering	8	8	8	8	8
Af: RBL naar externe partij	-12	-12	-12	-12	-12
Af: formatiereductie tgv bedrijfsreserve bedrijfsvoering	-3	-3	-3	-4	-4
Af; formatiereductie tbv invullen taakstelling	-1	-1	-1	-1	-1
Af: formatiereductie ivm terugloop projecten	-1	-1	-1	-1	-1
Af: opheffen Sociale Bank Centraal Gelderland	-14	-14	-14	-14	-14
Diversen	2	-1	-1	-2	-2
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2019-2022	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**

De begrote formatie lijkt de komende jaren redelijk stabiel te blijven.

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie	**1.055**	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**
Saldo personeelsbudget loonsom (in € 1.000)	**76.340**	**70.788**	**70.224**	**69.251**	**69.051**	**69.039**
Gemiddelde loonsom (in €)	**72.360**	**76.034**	**76.165**	**76.184**	**76.131**	**76.118**

In juli 2017 hebben de partijen een overeenstemming bereikt over de nieuwe cao voor gemeenteambtenaren, die loopt van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. In 2018 stijgen de salarissen met 1,5% per 1 januari en per 1 juli stijgt het IKB met 0,25%-punt. Met een looptijd van 20 maanden willen beide partijen zorgen voor stabiliteit in de gemeentelijke sector. Het is momenteel nog niet bekend wat de inzet en/of uitkomsten zullen zijn van de looneisen voor de nieuwe cao die loopt vanaf 2019.

Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Alle gemeenten zijn vanaf 2017 vanuit het landelijk Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht een basisset beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en het jaarverslag. Een aantal indicatoren dient de gemeente zelf aan te geven. Deze zijn in onderstaand overzicht opgenomen.

1. Verplichte Indicatoren: gegevens vanuit MJPB 2019-2022 gemeente Arnhem

Formatie			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Fte per 1.000 inwoners	**Eenheid**	Fte per 1.000 inwoners
Begroting 2019	5,8		
Bezetting			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen gegevens	**Eenheid**	Fte per 1.000 inwoners
Begroting 2019	5,6		
Apparaatskosten			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen gegevens	**Eenheid**	Kosten per inwoner in euro's
Begroting 2019	584		
Externe inhuur			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen begroting	**Eenheid**	Kosten als % van tot loonsom + totale kosten inhuur externen
Begroting 2019	2		
Overhead			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen begroting	**Eenheid**	% van totale inkomsten
Begroting 2019	7		

Circulaire inkoop

De gemeente maakt in de bedrijfsvoering meer werk van circulaire inkoop. Bij de gemeentelijke inkoop en aanbesteding wordt de komende jaren nadrukkelijker ingezet om maatschappelijke opgaven zoals energietransitie, circulariteit, lokale bedrijvigheid en mensen aan het werk krijgen te versnellen.

Informatie en automatisering

Informatievoorziening

De gemeentelijke informatievoorziening wordt blijvend gestroomlijnd met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid.

- Levering van jaarlijkse informatieproducten, zoals: Staat van de Stad, Arnhem in cijfers en andere onderzoek gerelateerde producten.
- Voorbereiding en publicatie van meer publiek beschikbare gegevens op ons Open Data portaal.
- Up to date houden van de functionele werking van onze informatiesystemen, zodat onze processen optimaal gefaciliteerd blijven en voldoen aan de wettelijke kaders.
- Focus leggen op de sturing rondom de kwaliteit van digitale archivering en duurzame bewaring. Verzelfstandigingen en digitalisering maken dat hier een tal van slagen op benodigd zijn.
- De samenwerking en het bundelen van kennis met Rheden en Renkum wordt versterkt op het gebied van Informatie. Eveneens geldt dit voor de samenwerking en het opdrachtgeverschap met/aan ICT de Connectie voor realisatie van benodigde techniek.
- Om uitvoering te geven aan de Informatie gerelateerde ontwikkelingen binnen de gemeente Arnhem wordt een Informatie-agenda gebruikt.

Innoveren met informatie

Er wordt gewerkt aan digitale innovaties om maatschappelijke opgaven uit onze veranderprogramma's te realiseren. Hiervoor worden samenwerkingsverbanden met diverse partners uit onze stad gecreëerd.

- In diverse pilots worden data, kennis en menskracht gebundeld. Dit wordt gedaan op het gebied van (onder meer) duurzame energieproductie, verbetering van de luchtkwaliteit, armoedepreventie en arbeidsstimulering.
- Onze digitale dienstverlening is volop in ontwikkeling.
- Afdelingen worden gestimuleerd om te zoeken naar innovatieve manieren voor de inzet van informatie om hun werk beter, sneller en goedkoper te kunnen verrichten.
- Tijd & plaats onafhankelijk en toch S@men. Door wijkgericht werken, wordt meer vanuit een netwerkkantoor gewerkt, onderweg of thuis. Minder op vaste of centrale plekken. Na succesvolle pilots van een digitale samenwerkomgeving wordt gestreefd naar een organisatiebrede realisatie.
- Er wordt een datalab ingericht: een werkplaats en kenniscentrum voor professionals en geïnteresseerd publiek. De centrale plek om slim & innovatief initiatieven te ontplooien om de waarde van gegevens (beter) te benutten. De organisatie wordt actief benaderd om het bewustzijn op informatie gedreven werken te vergroten in alle lagen in de organisatie.
- Nieuwe methoden en technieken in het kader van onderzoek & statistiek worden verkend; te denken aan kunstmatige intelligentie en geavanceerde analyses.
- Aangesloten wordt bij landelijke innovaties, zoals: de Common Ground van VNG realisatie en het traject digitalisering van de aanvraag rijbewijzen wordt voortgezet, waarbij Arnhem als eerste en enige gemeente reeds een pilot heeft uitgevoerd die dit jaar vervolgd zal worden tezamen met andere gemeenten.

Privacy, informatieveiligheid & auditing

Het streven is om de kwaliteit en continuïteit van een betrouwbare informatievoorziening voor onze dienstverlening te waarborgen. Overheden zijn en blijven een belangrijk doelwit voor de cybercriminaliteit. Gewerkt wordt aan het zorgvuldig, veilig, proportioneel en vertrouwelijk omgaan met alle (persoons)gegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy is geborgd.

- Onze medewerkers worden verder bewust gemaakt met betrekking tot cybersecurity, de Safe & Sound campagne.
- De infrastructuur wordt verder op orde gebracht met betrekking tot cybersecurity, naar aanleiding van het Rekenkamer Arnhem onderzoek, waarbij zeer grote kwetsbaarheden zijn aangetoond.
- Het nieuwe ISMS (Information Security Management System) wordt geïmplementeerd, waardoor cybersecurity een integraal onderdeel wordt van de day-to-day bedrijfsvoering.
- Middels auditing zoals ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) wordt aantoonbaar gemaakt in control te zijn.
- Wordt een vervolg gegeven aan de aandachtspunten naar aanleiding van de invoering van de AVG (Algemene verordening gegevensbescherming).

Informatie-agenda
De informatie-agenda is een uitvoeringsagenda waarin de ontwikkelingen en projecten op het gebied van informatie staan. In de veelheid van ontwikkelingen en projecten moeten keuzes gemaakt worden, zodat de inzet van mensen en middelen adequaat geschiedt. Hiervoor worden alle activiteiten gewogen op basis van:
1. continuïteit bedrijfsvoering;
2. bijdragen aan de bezuinigingen;
3. bijdragen aan de programma's en veranderopgaven;
4. uitvoeren van wettelijke taken;
5. verhogen van de kwaliteit van bedrijfsvoering.

Financial auditing en IT auditing

Financial audits
De financial audits worden in het kader van de jaarrekening uitgevoerd door de accountant. Ter ondersteuning van deze audits voert de gemeenten een interne audit uit op de prestatielevering en factuurbehandeling.

IT-audits
- De IT–audits zijn met name gericht op de betrouwbaarheid, integriteit en beschikbaarheid van IT-processen en IT-producten en kunnen als zodanig onderdeel uitmaken van de financial audits.
- Bij IT-audits wordt gekeken naar (algemene) IT-beheersingsmaatregelen én, waar mogelijk, naar beheersingsmaatregelen/controles binnen de applicatie.
- Een belangrijke IT-audit vanaf 2017 is de ENSIA-audit (Eenduidige Normatiek Single Information Audit). Deze audit heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij gemeenten verder te professionaliseren door het toezicht te bundelen. De gemeente voert een zelfevaluatie uit op de informatie-beveiligingsomgeving. In het jaarverslag zal een verklaring komen van het college over de informatieveiligheid. De informatie wordt gebruikt voor de horizontale verantwoording richting gemeenteraad en de diverse verticale verantwoordingslijnen richting departementen.
- Daarnaast is in 2018 begonnen met het inrichten van een nieuw ISMS (Information Security Management System) waarin alle relevante beheersingsmaatregelen, producten met bijbehorende verantwoordelijkheden actief worden gemonitord en beoordeeld.

Frauderisico-analyse
Er heeft een inventarisatie plaatsgevonden op frauderisico's. Deze risico's zijn ingeschat op basis van verwachte kans en impact. Op de risico's die het hoogste scoren (in gezamenlijkheid overwogen) wordt een controle ingezet. Hierbij worden de beheersmaatregelen gekoppeld aan het risico en met de verantwoordelijken worden besproken hoe het risico afdoende kan worden beheerst.

Ontwikkelingen binnen de organisatie
- Het college wordt verantwoordelijk voor de rechtmatigheid (plan Depla).
- Nieuwe samenwerkingsvormen, verzelfstandigingen van organisatie-onderdelen.

Ambitie

Werken aan risicobewustzijn van de organisatie
Om verder te groeien naar een risico-bewuste organisatie is blijvende aandacht voor risicomanagement nodig. Auditing en risicomanagement heeft werkvormen ontwikkeld die worden toegepast bij diverse (nieuwe) projecten en programma's binnen de gemeente om dit risicobewustzijn te vergroten. Om het risicobewustzijn verder te ontwikkelen is een opleiding risicomanagement opgenomen in het gemeentelijke opleidingsaanbod.
Er is een nieuwe beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen in voorbereiding. De gemeentelijke uitgangspunten voor risicomanagement en de spelregels voor de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen worden daarin opgenomen (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing). Voor een aantal nieuwe plannen voor de komende raadsperiode wordt ook specifiek nagegaan wat de hieraan verbonden risico's zijn.

Inspelen op nieuwe ontwikkelingen
Naast het reguliere werk dat inzicht biedt in de rechtmatigheid, komt meer accent te liggen op betrokkenheid bij nieuwe ontwikkelingen in de taken van de gemeente, waardoor nieuwe processen efficiënter kunnen worden ingericht.

Actuele kaders
- Auditstatuut 2017;
- BBV;
- Kernbesluit ambtelijke organisatie gemeente Arnhem.

6 Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee zowel bestuurlijk, maatschappelijk als financieel. De opzet van deze paragraaf sluit aan bij het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Verbonden partijen twee gemeentelijke rollen

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van opdrachtgever en van eigenaar. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien, kan een spanningsveld bestaan.

In de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede *eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking-)organisatie.

De gemeente is daarnaast ook opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten of is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk-)pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken.

Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

Actuele kaders

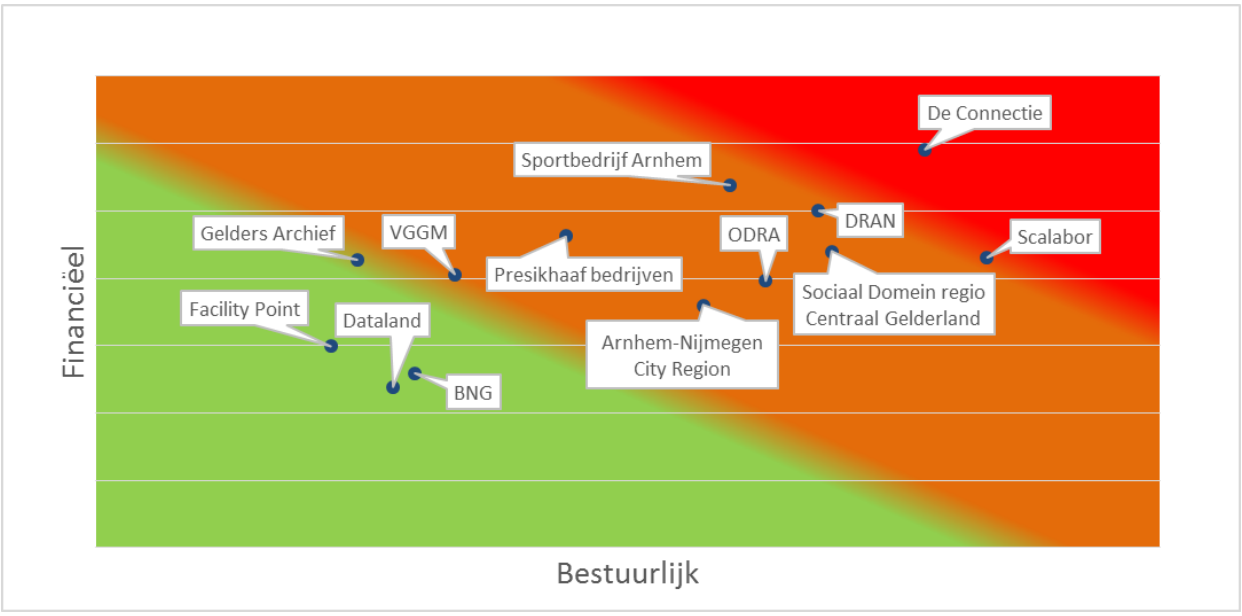
In 2016 is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd in de kadernota verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governance code en het toepassen van een 'risicokompas'.

Ook de Notitie verbonden partijen van de Commissie BBV uit oktober 2016 geeft verplichte en aanbevolen kaders ten aanzien van verbonden partijen. In deze notitie wordt uiteengezet wanneer sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen zoals vermogen of leningen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Tenslotte is op 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Hiermee is een aantal wijzigingen doorgevoerd die erop gericht zijn de invloed van de raad op het samenwerkingsverband te versterken.

Ontwikkeling risicovolle verbonden partijen

Niet alle verbonden partijen vragen om even veel betrokkenheid. Om de aandacht te geven aan die verbonden partijen die voor de gemeente van het grootste belang zijn, dan wel een belangrijk risico vormen (beleidsmatig of financieel) is het risicokompas toegepast. Het risicokompas is een risicoanalyse die bestaat uit de beoordeling op acht maatstaven. Deze acht maatstaven geven vorm aan de bestuurlijke en financiële verbondenheid met de partij. Door alle verbonden partijen op dezelfde wijze te beoordelen, is het mogelijk de verbonden partijen onderling te vergelijken en te bepalen welke verbonden partijen in verhouding tot elkaar een hoog risicoprofiel hebben. In de aanloop naar de begroting 2019-2022 heeft een actualisatie plaatsgevonden van het risicokompas. Dit heeft geresulteerd in de volgende risicokaart.

Voor de verbonden partijen, die op basis van de risicokaart in onderlinge vergelijking het hoogste scoren is een beheersstrategie opgesteld. Het betreft de volgende partijen:

- BVO DRAN (Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen);
- GR Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR);
- BVO De Connectie;
- Sportbedrijf Arnhem B.V.;
- Scalabor B.V.

In onderstaand overzicht verbonden partijen wordt aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem deelneemt en aan welke programma's hiermee een bijdrage wordt geleverd. De hierboven genoemde partijen maken onderdeel uit van dit overzicht. De beheersstrategie op deze partijen wordt in het overzicht nader toegelicht.

Relatie met de paragraaf Weerstandsvermogen

De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Toelichting bij overzicht verbonden partijen

Hierna wordt per verbonden partij gegevens weergegeven. Naast stamgegevens zijn dit, het bestuurlijke en financiële belang, financiële gegevens over het vermogen en resultaat (indien beschikbaar uit de begroting 2019 van de verbonden partij en anders uit de jaarrekening 2017 van de verbonden partij), actuele ontwikkelingen en de weergave van het risicoprofiel (laag, middel, hoog).

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', waaronder voor gemeenten.	
Partners		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG	
Eigen vermogen	**Per 01-01-2017**	4.486
	Per 31-12-2017	4.953
Vreemd vermogen	**Per 01-01-2017**	149.483
	Per 31-12-2017	135.041
Financieel resultaat	**Begroot voor 2019**	**De N.V. stelt geen begroting op**
Ontwikkelingen	Beleidsmatig zijn er geen noemenswaardige ontwikkelingen met betrekking tot de BNG voor deze MJPB 2019-2022	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

BVO De Connectie

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De Connectie is een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden en Renkum op het gebied van bedrijfsvoering.	
Partners	gemeente Arnhem, gemeente Renkum en gemeente Rheden	
Bestuurlijk belang	Concerndirecteur (Stef Schuijt)	
Financieel belang	wij dragen 73 % bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Daarnaast hebben wij in de vorm van een niet uit de balans blijkende vordering een bijdrage verleend voor de transitiekosten. De stand van deze vordering was ultimo 2017 € 2,6 miljoen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2019	p.m.
	Per 31-12-2019	€ 464.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019	p.m.
	Per 31-12-2019	€ 7.820.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019	€ 0

Ontwikkelingen

In 2019 continueert De Connectie de dienstverlening aan de gemeenten op de terreinen ICT, inkoop en aanbesteding, managementsupport, documentaire informatievoorziening, administratie en beheer, basisregistraties, facilitaire zaken
en frontoffice zoals in 2018 is overeengekomen. Op dit moment worden voor 2019 geen wijzigingen voorzien in de dienstverlening. In 2019 rondt De Connectie de laatste harmonisatie- en standaardisatie-opgaven uit het bedrijfsplan 2017 -2020 af. In 2019 volgt de harmonisatie en standaardisatie van de taxatie- en belastingapplicaties, de scanstraat en het vervolg van de harmonisatie van de ICT-infrastructuur. De 4K's (kosten, kwaliteit, kansen en kwetsbaarheid) blijven de leidraad van De Connectie.
De Connectie ziet wel een aantal risico's die zij vanwege een nog beperkte weerstandscapaciteit moeilijk zou kunnen opvangen als zij zich voordoen. Voorbeelden zijn het risico op onvoldoende veranderkracht voor de harmonisatie, standaardisatie en digitalisering van werkprocessen en het risico op achterstanden in de kwaliteit van de overeengekomen dienstverlening.

Risico profiel

Risico's

Hoog (bij vorige risicokompas nog geen risicoprofiel)

Beheersstrategie
De Connectie is inmiddels een jaar operationeel. De start van de Connectie heeft zich gekenmerkt door het samenvoegen van de afdelingen en het inventariseren van de knelpunten en de opgaven. Per afdeling is een roadmap opgesteld en is de transformatie opgave geformuleerd. Deze is geprioriteerd door de Connectie in afstemming met de opdrachtgeversoverleg, waarin de drie gemeenten en de Connectie zijn vertegenwoordigd.

De Connectie is een organisatie in op- en uitbouw, de beheersing is dan ook vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. De strategische aspecten komen in het Bestuurdersoverleg aan de orde. Binnen het Opdrachtgeversoverleg, worden de tactisch en operationele aspecten besproken en waar nodig bijgestuurd. In het demandmanagementoverleg worden de vraag en aanbod aspecten besproken en afgestemd en binnen het controllersoverleg worden de financiële zaken besproken. In deze verschillende gremia worden alle risico's die gepaard gaan met de transitie van de Connectie besproken en is daarmee ook de beheersstrategie gedefinieerd. Arnhem zet in op een actieve betrokkenheid en een open communicatie met de Connectie. Dit om zicht te hebben op het ontstaan van risico's alsmede de beheersing van de risico's door de Connectie zelf.

Er wordt in de begroting een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. Naast het onderzoek dat De Connectie zelf laat uitvoeren om de haalbaarheid van de opdracht tot harmonisatie, standaardisatie en digitalisering te toetsen, ziet de gemeente Arnhem aanleiding om samen met De Connectie de stand van zaken en de kwetsbaarheden binnen het ICT-domein verder te onderzoeken.
Hoewel met goedkeuring van de provincie, waren de jaarrekening 2017 (incl. accountantsverklaring) en begroting 2019 van De Connectie niet binnen de wettelijke termijnen gereed. In 2019 zal daarom ondermeer de focus liggen op het tijdig opstellen door De Connectie van de jaarrekening 2018 (incl. accountantsverklaring) en de begroting 2020.

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Het Doelgroepenvervoer werd voorheen uitgevoerd door de Stadsregio Arnhem Nijmegen die van rechtswege in 2015 is komen te vervallen. In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, leerlingenvervoer en instellingsvervoer). Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.
Partners	Regio Arnhem en regio Nijmegen
Bestuurlijk belang	Wethouder R. van der Zee is lid van het bestuur
Financieel belang	Wij dragen volgens een verdeelsleutel bij aan de exploitatie. De kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie worden bepaald op basis van het inwoneraantal. De vervoerskosten op basis van rekeneenheden van het vervoer.
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 0
	Per 31-12-2017 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 6.490.023
	Per 31-12-2017 € 5.349.993
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Middels het nemen van maatregelen in de uitvoering van het doelgroepenvervoer - binnen de bestaande contracten en beleidskaders - wordt gestuurd op het terugdringen van vervoerskosten. In nauwe samenspraak met gemeentes wordt middels aanpassing van beleid gestuurd op de toestroom in, en het gebruik van het doelgroepenvervoer. In 2019 wordt besloten hoe het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven.
Risico profiel	=
Risico's	Hoog

Beheersstrategie
De risico's waarmee BVO DRAN te maken heeft zijn een veranderende relatie met de Provincie, stijgende vervoerskosten, een zeer dynamische omgeving, kwetsbare burgers en daarmee politieke gevoeligheid, aflopende regie- en vervoercontracten en krapte op de arbeidsmarkt.

Structureel ontvangen we van de BVO DRAN managementinformatie en zogenaamde rittenbakken. Er is ongeveer tien keer per jaar ambtelijk en vier keer per jaar bestuurlijk overleg. Indien gewenst kan iedere deelnemende gemeente bij stemming de escape-procedure toepassen (reguliere stemverhouding is iedere gemeente één stem, bij escapeprocedure is de stemverhouding op basis van aantal inwoners). In 2018 is gestart met een 'knoppenplan'. Om te komen tot kostenbesparingen wordt met dit knoppenplan binnen bestaand beleid het vervoer op een andere wijze georganiseerd en uitgevoerd. Dit plan wordt in 2019 geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Eind 2018 is het (regionale) onderzoek naar de toekomst van Avan gestart. In het eerste kwartaal van 2019 wordt daarover besloten en richting gegeven aan de wijze waarop het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven.

Dataland

Vestigingsplaats	Gouda	
Rechtsvorm	Stichting	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	Het ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten op het gebied van geo-, woz- en vastgoedinformatie, oftewel objectinformatie.	
Partners	(Op 7 na) alle Nederlandse gemeenten. De rol van Dataland neemt toe: bijna alle gemeenten zijn inmiddels toegetreden.	
Bestuurlijk belang	Certificaathouders participeren in DataLand en hebben invloed op het beleid van DataLand via het bestuur. Het afdelingshoofd van de afdeling Informatie is gemachtigd voor deze rol.	
Financieel belang	De Gemeente heeft certificaten van aandelen DataLand B.V. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de kerntaken uit te voeren: ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	846.646
	Per 31-12-2017	750.829
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	607.083
	Per 31-12-2017	522.463
Financieel resultaat	Begroot voor 2018	14.918
Ontwikkelingen	Nog niet beschikbaar bij het opstellen van deze MJPB 2019-2022. Deze worden in oktober 2018 beschreven	
Risico profiel		
Risico's	Laag	

Euregio Rijn-Waal

Vestigingsplaats	Kleve	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling onder Duits recht (conform het Verdrag van Anholt 23 mei 1991).	
Programma	R0 Algemeen en R3 Economie.	
Doel verbonden partij	De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De bevordering van de integratie van Europa en het slechten van nationale grenzen zijn centrale doelen van deze samenwerking (sinds 1 november 1993). De Euregio Rijn-Waal zet in op verbetering en intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij. In het werkgebied van de Euregio bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten. De Euregio verzorgt het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Duitsland-Nederland.	
Partners	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 Kamers van Koophandel.	
Bestuurlijk belang	In de Euregio Council zitten namens de gemeente Arnhem burgemeester A. Marcouch en raadsleden V. Bouma, mw. K. Kalthoff en Y. Usta	
Financieel belang	Beperkt. De leden betalen een (inwoneraantal gerelateerde) contributie (2018: € 27.650,00).	
Eigen vermogen	Per 01-01-2019	n.n.b.
	Per 31-12-2019	n.n.b.
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019	n.n.b.
	Per 31-12-2019	n.n.b.
Financieel resultaat	Begroot voor 2019: nihil (bron: begroting 2018)	
Ontwikkelingen	2019 is het voorlaatste jaar van de strategische Agenda 2020 Met uitvoering van deze agenda zijn er in 2020 nieuwe duurzame sociaaleconomische grensallianties gelegd waarin overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld nauw samenwerken. De Euregio heeft daar een actieve bijdrage aan geleverd als expert op het gebeid van grensoverschrijdende samenwerking. Dit vraagt een actieve betrokkenheid van alle partners. Door ondertekening van een 'Memo of Understanding" hebben de burgemeesters van de 6 100.000+ gemeenten binnen de Euregio uitgesproken extra inzet te plegen op grensoverschrijdende en bovenregionale uitdagingen.	
Risico profiel		
Risico's	Laag	

Facility Point

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Programma	R3 Economie	
Doel verbonden partij	Voor de ontwikkeling van het bedrijvenpark IJsseloord 2 is destijds Facility Point Arnhem opgericht. Directievoering bij Facility Point Arnhem B.V. wordt verzorgd door Color Business Centers. Color Business Centers is in september 2015 overgenomen door Regus, een wereldwijde speler op het gebied van verhuur van kantoorruimte en flexibele werkplekken. De naam Color Business Center blijft (voorlopig) bestaan.	
Partners	Gemeente Arnhem, N.V. Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij en Klaassen Vastgoed Ontwikkeling B.V.	
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigd als aandeelhouder	
Financieel belang	De gemeente bezit 37,5% va de aandelen in Facility Point	
Eigen vermogen	**Per 01-01-2017**	N.N.B.
	Per 31-12-2017	De jaarrekening wordt 28 augustus vastgesteld.
Vreemd vermogen	**Per 01-01-2017**	
	Per 31-12-2017	
Financieel resultaat	**Begroot voor 2019**	**De B.V. stelt geen begroting op**
Ontwikkelingen	Destijds (1999) werd een aandeel genomen in de ontwikkeling van Facility Point om het aanbod van flexibele kantoorruimte te stimuleren. Inmiddels is de stad daarin ruim voorzien. Wij verwachten daarom geen noemenswaardige uitbreidingen, vernieuwingen of ontwikkelingen op dit gebied. Er wordt goed gebruik gemaakt van Facility Point op IJsseloord 2 en dit zal de komende tijd naar verwachting niet veranderen.	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Arnhem Nijmegen City Region

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R0 Algemeen Bestuur, R2 Verkeer, vervoer en waterstaat, R3 Economie, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R8 Wonen en ruimte	
Doel verbonden partij	Binnen het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem - Nijmegen werken 18 gemeenten samen aan goed wonen, werken en leven in de regio Arnhem-Nijmegen. Vanuit de ambitie 'Gezonde groei' zet de regio Arnhem-Nijmegen in op duurzame en gezonde keuzes voor wonen, werken en mobiliteit, op weg naar een circulaire economie. De regio werkt met Bureau Brussel aan belangenbehartiging, lobby en het binnen halen van Europese subsidies in Brussel.	
Partners	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar	
Bestuurlijk belang	Burgemeester Marcouch is voorzitter van het bestuurlijk overleg van de regio Arnhem-Nijmegen. Wethouder Van Dellen is voorzitter van het portefeuillehoudersoverleg Economie. De wethouders van der Zee, Bouwkamp en Paping nemen deel aan respectievelijk de portefeuillehoudersoverleggen Mobiliteit, Duurzaamheid en Wonen.	
Financieel Belang	Wij dragen naar rato van inwonertal bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. In de begroting 2019 van het GO is deze bijdrage gesteld op €1,58. Voor 2019 wordt uitgegaan van 157.243 inwoners waarmee de bijdrage € 248.444 zal bedragen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	€ 362.091
	Per 31-12-2017	€ 274.425
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	€ 130.867
	Per 31-12-2017	€ 31.309
Financieel resultaat	Begroting voor 2019	€ 0
Ontwikkelingen	Voor 2019 is daarom voorzien in het verstevigen van de positie van secretaris GO en secretarissen Pfo's en het verdelen van de kosten hiervoor over alle regiogemeenten. Voor de verschillende inhoudelijke velden zijn programmamiddelen nodig, om gezamenlijke kosten te dekken, bijvoorbeeld de niet te vermijden kosten bij het Regionaal Programma Werklocaties en de regionale onderzoeken op het gebied van Wonen, maar ook om gezamenlijke initiatieven/projecten op te pakken en snel en makkelijk middelen bij anderen zoals de provincie te realiseren. In de afgelopen periode is in de verschillende portefeuillehouders-overleggen scherp gesteld wat de agenda is voor de korte termijn (2018 en 2019).Voor Arnhem betekent dit het volgende. De bijdrage ten behoeve van regionale samenwerking op het gebied van duurzaamheid, economie en wonen is voor 2018 en 2019 gedekt vanuit de daarvoor reeds beschikbare middelen vanuit de programma's. Voor de kosten van de mobiliteitsinzet zijn na het opheffen van de Stadsregio geen lokale alternatieve potten opgebouwd. Provincie en Rijk dragen nu samen grofweg 1,6 miljoen in 2018 en 1,8 miljoen in 2019 bij aan de vorming van een regionaal investeringsfonds mobiliteit. De bijdrage voor de regio als totaal komt op 0,8 miljoen in 2018 en 1,2 miljoen in 2019. De kosten ten behoeve van mobiliteit en meerkosten t.b.v. de secretarissen leiden in deze begroting tot een verhoging van de bijdrage met € 157.000 in 2018 en € 295.500 in 2019 voor het GO. Dit aanvullend op de bijdrage die wij tot nu toe betalen, €233.582 voor GO. Dit is inclusief de bijdrage Economic Board. Deze verloopt via het GO. (zie ook programma R0)	
Risico profiel		
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')	

Lingezegen

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport	
Doel verbonden partij	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).	
Partners	Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, gemeenten Lingewaard, Overbetuwe en Arnhem	
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het Algemeen bestuur	
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt voor 25% bij aan de gemeenschappelijke regeling	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	€ 18.336.000
	Per 31-12-2017	€ 15.947.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	€ 497.000
	Per 31-12-2017	€ 470.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019	€ 944.000 negatief
Ontwikkelingen	Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. Het project is eind 2019 voor wat betreft uit te voeren maatregelen afgerond. De laatste activiteiten in 2019 betreft uitloop van uit te voeren werkzaamheden in het Waterrijk. Vanaf 2019 wordt een beroep gedaan op het beheerfonds. In het meerjarenperspectief zijn de gevolgen daarvan zichtbaar. Het beheerfonds is volgens de laatste berekeningen voldoende om (bij ongewijzigde omstandigheden) 40 jaar vooruit te kunnen.	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R4 educatie R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	De Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland is opgericht voor de uitvoering van *taken op het terrein van het* sociaal domein .In 2017 is alleen gebruik gemaakt van de samenwerkingsmodule "Inkoop van specialistische zorg". Dit betreft inkoop (aanbesteding), contractmanagement en -beheer binnen het sociaal domein (Jeugdzorg en Wmo). In 2018 zijn er nog twee modules, Werkgeversservicepunt (samenwerking UWV en regiogemeenten) en Onderwijszaken (grotendeels de voormalige GR Onderwijszaken) ondergebracht bij de MGR.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar (niet alle gemeenten doen aan alle modules mee).
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het bestuur. In de bestuurscommissies zitten Wethouders mw. M. Louwers (Werkgeversservicepunt), R. van der Zee (Inkoop zorg) en H. de Vroome (Onderwijszaken/Regionaal bureau leerplichtzaken).
Financieel belang	Begrote bijdrage 2019: € 2.977.661
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 0
	Per 31-12-2019 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 277.000
	Per 31-12-2019 € 277.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In het najaar 2018 loopt een besluitvormingstraject om een vierde module "Werkgeversfunctie Sociale Werkvoorziening (de huidige GR Werkvoorziening Midden Gelderland toe te voegen per 1 januari 2019.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

Beheersstrategie

De MGR heeft het risicoprofiel 'middel' maar is wel één van de zes verbonden partijen die het hoogste scoren op basis van de risicokaart. Dit komt omdat de organisatie nog nieuw is en volop in ontwikkeling. Ook gemeenten moeten wennen aan hun verschillende rollen als eigenaar en opdrachtgever. Voor de beheersstrategie geldt het volgende:

De governance structuur van de MGR is goed geregeld. De deelnemende gemeenten hebben hiervoor een governance structuur vastgesteld waarin de rollen, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd. Om de governance structuur goed te laten werken hebben alle gemeenten een accountmanager MGR benoemd. Bovendien is er in 2018 een projectleider die gemeenten en MGR ondersteunt bij de juiste uitvoering van de goverance structuur.

In de regeling van de MGR zijn afspraken vastgelegd over de samenwerking. In dienstverleningsovereenkomsten leggen gemeenten en de MGR uitvoeringsafspraken over de door de MGR te leveren producten en betalingen van gemeenten aan de MGR vast. De MGR stelt in 2018 een meerjarig uitvoeringsplan op en heeft per module ook een jaarlijks uitvoeringsprogramma waarin de speerpunten staan benoemd.

De risicobeheersing in 2019 staat in het teken van de doorontwikkeling van de governance structuur en de regionale samenwerking binnen de MGR. Daarbij gaat het met name om het vergroten van de bewustwording tussen de verschillende rollen die gemeenten hebben als klant en die gemeenten hebben als opdrachtgever. Aan de kant van de MGR zal er een verdere inhoudelijke doorontwikkeling plaatsvinden als uitvoeringsorganisatie binnen het sociaal domein en de samenwerking met de gemeenten daarin. Daarbij is ook goede informatievoorziening een belangrijk aspect.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R7 Gezondheid en Milieu en R8 Wonen en ruimte
Doel verbonden partij	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar en provincie Gelderland.
Bestuurlijk belang	Wethouder Bouwkamp is lid van dagelijks bestuur en algemeen bestuur
Financieel belang	Wij dragen bij aan de exploitatiebegroting van deze gemeenschappelijke regeling. De jaarlijkse bijdrage afhankelijk van afgesproken werkprogramma. Deze is circa € 5 miljoen.
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 771.000
	Per 31-12-2019 €771.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 1.104.000
	Per 31-12-2019 € 900.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Landelijke ontwikkelingen zijn de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging bouwen. De exacte impact daarvan is nu nog niet in te schatten maar mogelijk heeft dit een groot effect op het takenpakket van de ODRA. De invoering van outputfinanciering wordt waarschijnlijk uitgesteld tot 2020.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Hoog')

Beheersstrategie

Bij de Omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA) onderkende risico's voor de gemeente Arnhem worden op de volgende wijzen beheerst. Allereerst is er wekelijks werkoverleg tussen de accounthouders van beide partijen. Relevante ontwikkelingen kunnen daar als eerste gesignaleerd worden. Inmiddels is de ODRA in staat om maandelijks productiecijfers en urenoverzichten op te leveren. De cijfers worden met deze frequentie ook in het accountoverleg besproken. Realisatie van producten en uren kan zo getoetst worden aan planning en budget. Zo nodig kan worden bijgestuurd en relevante ontwikkelingen gemeld worden in de financiële cyclus van de gemeente.

De portefeuillehouder heeft zitting in het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van de ODRA. Meerdere keren per jaar worden financiële tussenrapportages van de ODRA in de bestuursvergaderingen besproken. De businesscontroller van de gemeente adviseert de portefeuillehouder op deze rapportages en kan risico's vroegtijdig signaleren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplopende personeelskosten door schaarste op de arbeidsmarkt of bevindingen van de accountant.

De ODRA heeft een verbeterplan voor de control functie opgesteld en rapporteert de voortgang hiervan regelmatig in het bestuurlijk overleg. Belangrijkste verbeterpunten zijn het beter laten aansluiten van de P&C cyclus bij die van de gemeenten en het op orde brengen van de administratieve organisatie en bedrijfsvoering, waardoor betere sturing mogelijk is.

Landelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving kunnen grote invloed hebben op de taakomvang en -inhoud van de omgevingsdienst. De ODRA is samen met de deelnemende gemeenten actief bezig met de invoering van de Omgevingswet en rapporteert hier geregeld over. Door actief met aankomende ontwikkelingen bezig te zijn, kan beter geanticipeerd worden op eventuele grote consequenties voor het personeelsbestand van ODRA.

De omvang van het takenpakket van ODRA op het gebied van bouw, vergunningverlening en toezicht is direct afhankelijk van initiatieven van particulieren en bedrijven in de stad. Er kunnen grote verschillen zitten tussen jaren. Om hierop te anticiperen houdt de ODRA een flexibele schil met personeel aan. Met de door ODRA per 2020 in te voeren outputfinanciering en een prognose van de gemeente op de bouwontwikkelingen wordt het beter mogelijk om de kosten voor de gemeente vooraf in te schatten.

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport
Doel verbonden partij	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.
Partners	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
Bestuurlijk belang	Wethouders J. van Dellen en H. de Vroome maken deel uit van het bestuur
Financieel belang	De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling is in 2019 een bedrag van € 1.090.970
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 200.000
	Per 31-12-2019 € 200.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 20.200.000
	Per 31-12-2019 € 19.800.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In 2020 zal er waarschijnlijk een wijziging komen in de lumpsum verdeling en zal het project E-Depot starten. Beide ontwikkelingen zullen in 2019 worden gestart.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met rechtspersonen en daaronder holdings met B.V.'s
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Deze regeling was in het leven geroepen voor het uitvoeren van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW). De kernactiviteit was het bieden van werk onder aangepaste omstandigheden aan personen die (nog) niet kunnen re-integreren in een reguliere baan. De bedrijfsactiviteiten zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. (Scalabor). Het overdragen van de bedrijfsactiviteiten heeft een zeer grote impact op organisatie en financiën van Presikhaaf Bedrijven. Presikhaaf Bedrijven houdt de dienstverbanden van alle SW-medewerkers onder haar hoede en draagt zorg voor de uitbetaling en financiering - door middel van de gemeentelijke bijdragen - van de loonlasten en hiermee samenhangende kosten.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	Het raadslid M. Coenders en wethouders mw. M. Louwers, R. Paping en R. van der Zee in het Algemeen Bestuur (AB) en de wethouders mw. M. Louwers en R. Paping in het Dagelijks Bestuur (DB).
Financieel belang	Voor de begroting 2019 is rekening gehouden met het deelnamepercentage voor het jaar 2018. Voor Arnhem is dit afgerond 53%.
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 0 Per 31-12-2019 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 8.000.000 Per 31-12-2019 € 5.000.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Alle reguliere medewerkers die bij de reorganisatie zijn geplaatst zijn begin 2018 overgegaan naar Scalabor. Alle personen afkomstig uit de Participatiewet die werkten bij Presikhaaf Bedrijven zijn overgegaan naar Scalabor. De SW-medewerkers met een dienstverband bij Presikhaaf Bedrijven zijn qua activiteiten overgegaan naar Scalabor. Dit betekent dat alle op deze medewerkers gerichte acties met betrekking tot de inzetbaarheid, verlaging verzuim, verhoging van productiviteit en verhoging van de betrokkenheid bij de bedrijfsprocessen of andere personele activiteiten door Scalabor geraamd, gestuurd en gemonitord worden. Indien dit van invloed is op het resultaat van Presikhaaf Bedrijven zal hiervan verslag gedaan worden. In deze begroting worden geen concrete effecten voorzien. Op dit moment ligt in de deelnemende gemeenten het voorstel voor om de GR Werkvoorziening Midden Gelderland per 1 januari 2019 onder te brengen bij de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland. Na een positief besluit kan de GR WeMiGe in 2019 opgeheven worden.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Hoog')

Scalabor B.V.

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben - in opdracht van gemeenten - naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkers van de gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven.
Partners	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet.
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders.
Financieel belang	Gemeente Arnhem bezit 100% van de aandelen met een nominale waarde van in totaal € 3,5 mln. Daarnaast staan wij als gemeente borg voor de lening(en) ter hoogte van maximaal € 4 mln die Scalabor bij de BNG heeft afgesloten.
Eigen vermogen	Per 31-03-2018 € 3,5 miljoen
Vreemd vermogen	Per 31-03-2018 € 4,5 miljoen
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 1 miljoen
Ontwikkelingen	Eind 2017 is Scalabor B.V. opgericht. In 2018 heeft Scalabor activa, contracten en personeel van Presikhaaf Bedrijven overgenomen. In de komende jaren zet Scalabor zich in voor een drietal transformaties: (i) Van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf, (ii) Van bolwerk naar netwerk, (iii) van hekkensluiter naar middenmoter. De begroting (inclusief plan) 2019 wordt verwacht in november 2018.
Risico profiel	
Risico's	Hoog

Beheersstrategie

Scalabor heeft een relatief hoog risicoprofiel. Dit komt omdat: het nog een bedrijf in opbouw en ontwikkeling is (per 1-1-2018 gestart); de inzet van Scalabor cruciaal is voor de gemeentelijke uitvoering van de Participatie wet; de maatschappelijke en financiële impact van eventueel disfunctioneren van Scalabor groot zijn; de omgeving van Scalabor een grote dynamiek kent en sterk beïnvloed wordt door landelijke wet- en regelgeving en de gemeentelijke uitvoering daarvan. Het is daarom van belang te beschikken over een adequate beheersstrategie gericht op het wegnemen en elimineren van de ongewenste effecten van de risico's en het borgen van de continuïteit van de verbonden partij. Op hoofdlijnen is deze strategie voor Scalabor als volgt:

De governance rondom Scalabor is in de basis adequaat geregeld en georganiseerd: de statuten zijn duidelijk over de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Algemene Aandeelhoudersvergadering (AvA), de Raad van Commissarissen (RvC) en de directeur; de aandeelhouders rol is passend belegd binnen de gemeentelijke organisatie; er zijn spelregels overeengekomen over het dividend beleid; enzovoorts.

De risicobeheersing over 2019 staat dan ook vooral in het teken van de doorontwikkeling hiervan. Concreet gaat het om de aanscherping van de gemeentelijke aandeelhouders rol en een passende monitoring en beïnvloeding van de drie gewenste transformaties (van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf; van bolwerk naar knooppunt in arbeids regionaal netwerk; van hekkensluiter naar middenmoter), een goede invulling van de in 2018 nader gedefinieerde gemeentelijke klant rol richting Scalabor, een adequate invulling van de informatiebehoefte van de aandeelhouder door Scalabor zoals die in 2018, op basis van een nadere uitwerking en afstemming, is overeengekomen en een periodieke update van de risico's vanuit verschillende invalshoeken (klant, eigenaar, juridisch, financieel, enzovoorts).

Daarnaast wordt vanuit het programma Doorbraak Naar werk actief gestuurd op een optimale ketensamenwerking tussen de belangrijkste uitvoeringspartners van het programma (Cluster Werk & Inkomen (W&I), Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP)). Dit in de eerste plaats om de programmadoelen te realiseren, maar ook om de risico's van het haperen van de arbeidsontwikkelketen (en dus vermindering/ uitval van opdrachten aan Scalabor) te beheersen.

Sportbedrijf Arnhem

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport
Doel verbonden partij	Per 1 januari 2017 is het Sportbedrijf Arnhem verzelfstandigd als Sportbedrijf Arnhem B.V. De gemeente is hierin enig aandeelhouder. Met een beleidsopdracht worden de inhoudelijke en financiële kaders meegegeven aan het Sportbedrijf.
Partners	Gemeente Arnhem
Bestuurlijk belang	De Concerndirecteur is gemachtigd als de aandeelhouder van het Sportbedrijf
Financieel belang	De gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van het Sportbedrijf
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 436.000 Per 31-12-2017 € 450.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 14.879.000 Per 31-12-2017 € 19.016.000
Financieel resultaat	Resultaat 2017 € 14.000
Ontwikkelingen	2019 is het derde jaar voor het Sportbedrijf als zelfstandige organisatie. Deze zal met namen in het teken staan van verdere professionalisering van de bedrijfsvoering en het verder op orde brengen van de interne processen, teneinde een goedkeurende controleverklaring van de accountant te verkrijgen.
Risico profiel	
Risico's	Hoog (bij vorige risicokompas nog geen risicoprofiel)

Beheersstrategie

Het politiek belang is groot aangezien het Sportbedrijf de grootste uitvoerder is van het sportbeleid van de gemeente Arnhem. Als opdrachtgever en eigenaar van het Sportbedrijf, zijn er voldoende informatie- en stuurmogelijkheden voor de gemeente.

De organisatie van het Sportbedrijf en de samenwerking met de gemeente Arnhem moet de komende jaren nog verder professionaliseren. De financiële functie binnen het Sportbedrijf is sterk in ontwikkeling en wordt als voldoende beschouwd, echter vraagt nog wel nadere aandacht m.b.t. de kwartaalrapportages in relatie tot het jaarresultaat.

Er zijn geen risicomanagement- of kwaliteitssystemen opgezet binnen het Sportbedrijf. De focus voor 2018 ligt bij het op orde krijgen van de AO/IC, daarna zal hieraan aandacht worden besteed.

Ondanks dat het beleid van de gemeente Arnhem voor sport en de afzetmarkt van het Sportbedrijf stabiel zijn, zien we weinig flexibiliteit terug in de bedrijfsvoering van het Sportbedrijf. Het sportbedrijf zal worden uitgedaagd flexibiliteit in te bouwen met stapjes richting 30% van de subsidie. De grootste uitdaging op de korte termijn is de verandering in het BTW regime voor 2019.

Als opdrachtgever en enig aandeelhouder van het Sportbedrijf, is het eigenaarsbelang natuurlijk groot. Met een jaarlijkse subsidie van ruim € 16 miljoen lopen we natuurlijk een groot risico, mochten er zaken binnen het Sportbedrijf niet goed gaan. Daarom zijn maand- en kwartaalgesprekken waarin de actuele stand van zaken wordt besproken en knelpunten gedeeld en opgelost.

De financiële ratio's van het Sportbedrijf, gebaseerd op de jaarrekening 2017, zijn onvoldoende. Dit betekent dat zij niet genoeg op orde zijn om risico's op te vangen binnen hun begroting c.q. eigen vermogen. Echter, 2017 is het eerste jaar dat het Sportbedrijf zelfstandig opereert, verdere professionalisering van de bedrijfsvoering staat op de agenda en wordt aan gewerkt.

Ondanks dat het financiële resultaat beter is over 2017 dan begroot, blijven de financiën een aandachtspunt. Een groot deel van de verstrekte subsidie zit 'vast' in (meer jaren)contracten. Zoals hiervoor al aangegeven, zijn de financiën een vast punt op de agenda in de onderlinge overleggen.

De informatievoorziening van het Sportbedrijf aan de gemeente Arnhem als opdrachtgever, is in principe voldoende. Over de kwaliteit wordt met elkaar gesproken, alsmede wensen voor de toekomst. Daar 2017 het eerste jaar is als zelfstandige organisatie, is ook de informatievoorziening continue in ontwikkeling.

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R1 Veiligheid, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R7 Volksgezondheid
Doel verbonden partij	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 15 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.
Partners	15 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.
Bestuurlijk belang	dhr. P. van Hoof (Veiligheid), mw. B. Willaert (publieke gezondheidszorg), M. Meurs (jeugdgezondheidszorg), I. Weenk en A. Vervaart (afdeling Businesscontrol).
Financieel belang	Gemeentelijke bijdrage Brandweer 2019: € 11.272.210 Gemeentelijke bijdrage Volksgezondheid 2019: € 3.886.026
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 5.450.527 Per 31-12-2017 € 8.239.483
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 45.463.020 Per 31-12-2017 € 37.035.595
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In de begroting 2019 van VGGM zijn geen beleidsmaatregelen opgenomen. Alleen de compensatie van de loon- en prijsstijging is conform de vastgestelde methodiek verwerkt. Bij het opstellen van de begroting voor 2019 was er nog geen of onvoldoende zicht op het beleid van het Rijk en op nieuwe beleidsinitiatieven van gemeenten. In maart 2018 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Dat heeft geleid tot collegeakkoorden voor de periode 2018-2022. De collegeakkoorden van de nieuwe gemeentebesturen worden waar nodig vertaald naar VGGM. VGGM zal daartoe na de zomerperiode van 2018 in nauwe samenspraak met beleidsambtenaren een meerjarig perspectief schetsen.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

7 Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geeft de gemeente aan hoe het grondbeleid wordt ingezet om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. Per locatie wordt een afweging gemaakt tussen doelstellingen en (financiële) risico's.

Zicht op gegronde keuzes

Het beleidsmatige kader voor het Grondbeleid is verwoord in de nota *Zicht op Gegronde Keuzes.* Belangrijk uitgangspunt van de nota is situationeel grondbeleid. Dit betekent dat de keuzes afhankelijk worden gesteld van wat in concrete situaties het nodig is om ruimtelijke ontwikkelingen van de grond te krijgen. Per locatie zal dus maatwerk worden geboden, ofwel actief grondbeleid door de gemeente of het ondersteunen van private ontwikkelingen.

Het genoemde maatwerk komt tot uitdrukking bij de vaststelling van bestemmingsplannen of bestemmingsplanwijzigingen – waarbij de raad via de achterliggende (deels vertrouwelijke) exploitaties deelgenoot wordt gemaakt van mogelijke financiële implicaties. Een voornemen tot het openen van een nieuwe grondexploitatie wordt vooraf door de raad vastgesteld.

Inbedding en dienstbaarheid aan de programma's

Voor het grondbeleid gelden de volgende doelstelling:

- het tijdig kunnen realiseren van ruimtelijke ontwikkelingen;
- het bevorderen van maatschappelijk gewenst ruimtegebruik;
- het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, exploitanten, eigenaren en overheid;
- het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt;
- het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten.

Deze doelen staan niet op zich. Het uitgangspunt hierbij is het bereiken van publieke doelstellingen, zoals verwoord in bijvoorbeeld de visie Structuurvisie Arnhem 2020 / doorkijk 2040.

Binnen het grondbeleid wordt onderscheid gemaakt tussen een tweetal soorten projecten:

- grondexploitaties (vastgestelde en in voorbereiding), waarbij risico's worden gelopen bij zowel kosten als opbrengsten;
- investeringsprojecten, grote projecten die mogelijk worden gemaakt door bijdragen van de gemeente zelf of van externe partijen (denk onder andere aan Rijk of provincie), waarbij de (afgedekte) risico's vooral liggen in de kosten.

Een belangrijke plaats in het grondbeleid zijn de zogenaamde strategische projecten. Dit zijn grootschalige projecten en clusteringen van kleinere projecten op het gebied van bedrijvigheid en wonen met het doel om Arnhem aantrekkelijker te maken. Deze strategische projecten kunnen zowel grondexploitaties als investeringsprojecten omvatten. De huidige strategische projecten zijn:

- Arnhem-Centraal, Nieuwe Kade Kwartier en Zuidelijke binnenstad ten behoeve van de ontwikkeling van de binnenstad van Arnhem;
- Centrum-Zuid, Malburgen en Schuytgraaf in Arnhem-Zuid;
- Presikhaaf in Arnhem-Oost.

Naast deze strategische projecten wordt gewerkt aan een groot aantal kleinschalige projecten, ten behoeve van wonen en werken in Arnhem.
Het grondbeleid wordt afgestemd op het gemeentelijk beleid vanuit de programma’s met veranderopgaven en vanuit de reguliere programma’s.

Ontwikkelingen op de grondmarkt / de grondexploitatie

De vraag vanuit de markt is groot in zowel het koop- als het huursegment. Dit komt tot uiting in een groot aantal projecten met woningbouw in het programma, waaronder Schuytgraaf en Zuidelijke Binnenstad. Naast nieuwbouw zijn er ook veel transformatieprojecten van marktpartijen in het centrum.

Uit bevolkingsprognoses volgt voor de periode 2015 - 2040 voor de gemeente Arnhem een verwachte bevolkingsgroei van 12%. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) verwacht daarmee een sterke bevolkingsgroei in de gemeente Arnhem. Die verwachting geldt eveneens voor de huishoudensontwikkeling met een groei van meer dan 10%. Hiermee komt voor de toekomst een omvangrijke woningbehoefte voor Arnhem naar voren.

Een recente studie van het PBL naar de transformatiepotentie in bestaande steden concludeert voor de regio Arnhem/Nijmegen dat er onvoldoende ruimte is in leegstaande panden en on(der)benutte terreinen om in bestaand bebouwd gebied aan de volledige woningbehoefte te kunnen voldoen. Meegegeven wordt dat de

(regionale) overheid afwegingen dient te maken tussen enerzijds duurzame verstedelijking via stringente toelatingsplanologie en een strakke toepassing van de ladder voor duurzame verstedelijking. Anderzijds het voorzien in een voldoende en tijdige woningbouwproductie om het woningtekort terug te dringen via het (eventueel) toestaan van uitleglocaties. De opgave voor de komende jaren is dan ook om de verwachte groei in goede banen te leiden en op zoek te gaan naar mogelijke locaties (zowel private als publieke gronden) waar dit eventueel kan plaatsvinden. Daarom zal in de komende periode actief worden onderzocht op welke manier het grondbedrijf hier een rol in kan spelen. Rond 2026 zijn de gemeentelijke grondexploitaties afgerond. De gemeente wil niet geheel afhankelijk zijn van de markt/ontwikkelaars. Daarom zal er nu actief moeten worden gekeken welke locaties voor ontwikkeling in aanmerking komen. Daartoe zal in de komende periode een onderzoek worden gestart naar potentiële (woning)bouwlocaties.

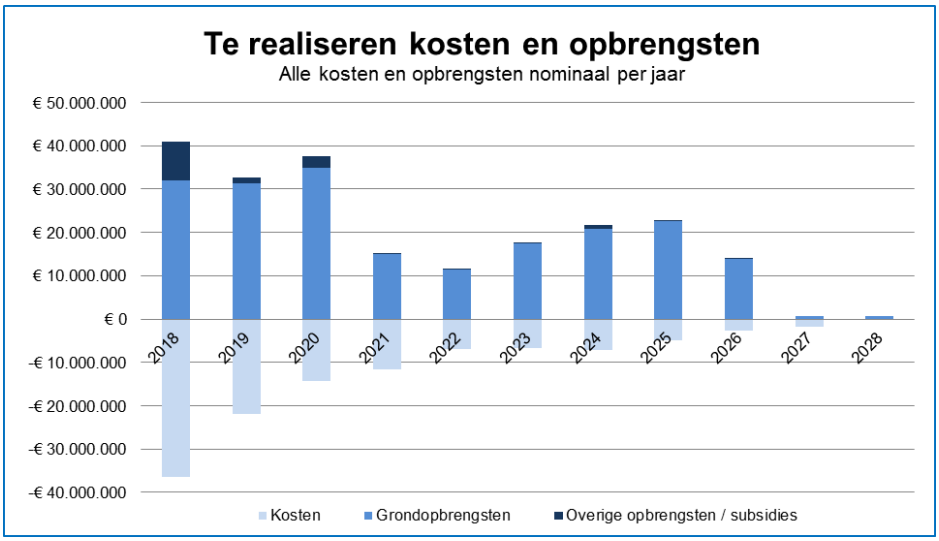
Strategisch aankopen in het kader van een actief grondbeleid

Het strategisch bezit betreft voor een bedrag van circa € 3,6 miljoen bebouwde gronden. Deze panden (inclusief ondergrond) zijn gewaardeerd tegen een bedrag van maximaal 80% van de oorspronkelijke aanschafprijs of, indien lager, de getaxeerde marktprijs. De panden zijn destijds aangekocht met het oog op toekomstige ontwikkelingen.
Naast de gebouwen heeft de gemeente ook nog voor circa € 12,1 miljoen aan onbebouwde terreinen als strategisch bezit. Deze gronden hebben een boekwaarde van gemiddeld € 19 per m^2.

Ontwikkelingen in financiële positie van het grondbeleid/de grondexploitatie

Het grondbedrijf heeft over 2017 een positief resultaat behaald van € 25,4 miljoen positief. Het positieve resultaat zorgt ervoor dat het grondbedrijf, op basis van de huidige risico inschatting, zelf haar risico's kan dragen.

In onderstaande grafiek zijn de kosten en opbrengsten (een optelling van grondopbrengsten en overige opbrengsten / subsidies) weergegeven. Per saldo wordt er in totaal nog voor circa € 114 miljoen geïnvesteerd in de lopende grondexploitaties en investeringsprojecten en komt er nog voor circa € 215 miljoen aan opbrengsten binnen. Ter vergelijking: vorig jaar bedroeg het totaal aan nog te realiseren investeringen circa € 145 miljoen en de nog te realiseren opbrengsten circa € 193 miljoen. De wijzigingen zijn terug te voeren op gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2017 en eventuele mutaties in grondexploitatieprojecten (programma, planning, afboekingen) en investeringsprojecten.

Vermogenspositie van het grondbedrijf

De vermogenspositie van het Grondbedrijf kan worden beoordeeld op de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald vanuit de reservepositie van het grondbedrijf en op basis van de verwachte resultaten;

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door een risicosimulatie uit te voeren op het totaal van de relevante kosten- en opbrengstencategorieën op de vastgestelde grondexploitaties. Er wordt gewerkt met aannames voor onzekerheden rond uitgaven, inkomsten en fasering in de tijd van te realiseren inkomsten. Op een zelfde wijze is het benodigde weerstandsvermogen voor de aankoop van panden binnen de ‘grondexploitaties in voorbereiding’ en het strategische bezit bepaald. Indien de herontwikkeling niet of gedeeltelijk doorgaat, moeten de panden (het gaat voornamelijk om panden) worden verkocht of herontwikkeld. Het risico bestaat dat de gemeentelijke investering niet geheel kan worden terugverdiend.

Uitgangssituatie

In 2017 is wederom een positief resultaat behaald binnen het Grondbedrijf. Daarmee zijn ook de bestemmingsreserves weer verder opgebouwd. Eventuele financiële tegenvallers in de toekomst dienen eerst zelf door het Grondbedrijf opgevangen te worden, voordat een beroep kan worden gedaan op de Algemene reserve.

Winstpotentie van grondexploitaties

Daarnaast is er ook nog een winstpotentie van circa € 20 miljoen, naast de extra tussentijdse winstneming die afgelopen jaar al uit het Grondbedrijf is genomen. Aangezien deze middelen pas in de toekomst tot onze beschikking worden deze vanuit het voorzichtigheidsprincipe niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

Reserve grondbedrijf

Ontwikkeling bestemmingsreserves grondbedrijf

	Saldo per 31-12-2016	***Saldo per 31-12-2017***
Bedragen x € 1.000		
Bestemmingreserve grondexploitaties	0	7.360
Bestemmingreserve voorstudies	33	53
Bestemmingreserve strategische posities	739	1.500
Totaal bestemmingsreserves grondbedrijf	**772**	**8.913**

Voorzieningen

Voor grondexploitaties met een verwacht negatief eindresultaat wordt een voorziening getroffen ter grootte van het voorziene resultaat. De voorziening voor grondexploitaties bedraagt op dit moment ongeveer € 62,4 miljoen. De voorzieningen worden niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

De benodigde weerstandscapaciteit

Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties, grote infrastructurele werken en herontwikkeling van stadsdelen zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook exogene risico's, zoals grote schommelingen in de (economische) markt. Op deze laatste risico's kan de gemeente niet of nauwelijks sturen.

Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan op voorhand wordt verondersteld.
Risico's die optreden kunnen het financiële beeld ten opzichte van die basis aanmerkelijk beïnvloeden. Daarom heeft de gemeente een weerstandsvermogen nodig om die onzekerheden in financieel opzicht het hoofd te bieden.

Op de lopende projecten worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en beheersmaatregelen te treffen.
Daarnaast worden risico's en onzekerheden rond de begrote inkomsten en uitgaven, maar ook rond de projectplanningen binnen bandbreedtes op basis van simulatie gekwantificeerd in het benodigde weerstandsvermogen. Het resultaat van de risicosimulatie wordt in de volgende tabel weergegeven.

Gewenste weerstandscapaciteit grondbedrijf

	FJP 2017	***FJP 2016***
Zekerheidspercentage	***90%***	***90%***
Bedragen x € 1.000		
Grondexploitaties	4.436	6.345
Strategisch bezit (MVA)	1.570	1.425
Benodigd weerstandsvermogen grondbedrijf	**6.007**	**7.770**
Grote projecten niet zijnde grondexploitaties	685	2.107
Benodigd weerstandsvermogen	**6.691**	**9.877**

Vermogenspositie grondbedrijf

Wanneer de benodigde weerstandscapaciteit voor het grondbedrijf wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, dan blijkt het grondbedrijf over voldoende middelen te beschikken om de risico’s op te kunnen vangen. Met de in 2017 gemaakte winst binnen het Grondbedrijf is de Bestemmingsreserve Grondexploitatie volledig aangevuld. Daarmee hoeft het Grondbedrijf geen beslag meer te leggen op de algemene weerstandscapaciteit van de gemeente.

Eisen met betrekking tot de verantwoording en verslaglegging

Per 1 januari 2016 zijn gemeenten vennootschapsbelastingplichtig. Voor het grondbedrijf is een quickscan uitgevoerd om te bepalen of de grondbedrijfsactiviteiten als onderneming kwalificeren. Dit is vooralsnog niet het geval, omdat er op basis van de lopende grondexploitaties geen sprake is van een structureel winstoogmerk. Zolang het grondbedrijf niet als onderneming kwalificeert hoeft de gemeente geen vennootschapsbelasting over het resultaat van het grondbedrijf af te dragen.

Onderzoek spelregels weerstandsvermogen

Uit een onderzoek naar de spelregels weerstandsvermogen is onder andere naar voren gekomen dat het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Onder andere de tekorten in het grondbedrijf waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering is ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarbij in de Financiële Jaarrapportage steeds drie scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Bij de actualisatie van de Beleidsnota zal in de vorm van scenario's worden geduid wat de effecten zijn op het weerstandsvermogen, indien deze berekend wordt op meer robuuste uitgangspunten. Bijvoorbeeld bij de bepaling van de risico's in het grondbedrijf is sprake van een mogelijke dalende grondopbrengst tot 90% van de huidige prijzen en mogelijke vertragingen op de gronduitgifte tot maximaal vijf jaar.
De Beleidsnota wordt eind 2018 of begin 2019 geactualiseerd en wordt dan ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd.

8 Investeringen

De raad autoriseert op grond van zijn budgetrecht de middelen voor de beleidsuitvoering. Hieronder vallen ook de investeringen. Investeringen vragen – anders dan reguliere begrotingsposten – meerjarig budgetruimte en dienen afzonderlijk te worden vastgesteld door de raad. In de Verordening financieel beleid en beheer van de gemeente Arnhem is opgenomen dat de raad de investeringsruimte autoriseert met het vaststellen van de meerjarenprogrammabegroting.

Inleiding

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt expliciet aandacht gevraagd voor de investeringen. In artikel 20 van het BBV staat dat de uiteenzetting van de financiële positie een raming moet bevatten voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen. Afzonderlijke aandacht moet hierbij worden besteed aan de investeringen. Naast de wettelijke taak om specifiek aandacht te besteden aan de investeringen is er ook bestuurlijk veel behoefte aan transparantie rond de gemeentelijke investeringsportefeuille. In deze paragraaf wordt de investeringsplanning 2019 – 2022 toegelicht.

Beleid

Het huidige meerjarig investeringsplan is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee hebben gemeentebestuur en management een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen.
In deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te creëren voor de ambities met onze stad. De gemeente beschikt daarnaast over een gedetailleerde afschrijvingstabel met daarbij een aangescherpte set van regels rond activering van investeringen.

In de investeringsplanning 2019 - 2022 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen, zowel de programma- als de bedrijfsvoeringsinvesteringen. Bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke. Investeringen in de grondexploitatie en in grootschalige projecten zijn in de meerjarenprogrammabegroting niet opgenomen. Hierover vindt besluitvorming plaats in de gemeenteraad op basis van afzonderlijke raadsvoorstellen.

Investeringen 2018 - 2022

Bijgaande tabel bevat naast de geplande investeringen in de periode 2019 - 2022 de geactualiseerde jaarschijf 2018 uit het MIP 2018 - 2021. In het overzicht is aangegeven welke kredieten de gemeenteraad beschikbaar stelt ten behoeve van het doen van investeringsuitgaven.

- Voor het geactualiseerde begrotingsjaar 2018 zijn kredieten beschikbaar tot een bedrag van € 63,4 miljoen. Dit is inclusief een doorloop van € 14,1 miljoen uit 2017 vanwege in 2017 nog niet afgeronde investeringen. Voor de jaren 2019 t/m 2022 worden in deze MJPB kredieten aangevraagd van € 169,7 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2019 met geplande investeringen van € 62,8 miljoen.
- Voor de hele planperiode van deze MJPB inclusief 2018 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 233,1 miljoen. In het MIP 2017 - 2021 was dit nog € 260,7 miljoen.
- Bij een vergelijking tussen deze investeringsplanningen valt op dat na de (oorspronkelijke al aanwezige) nadruk op de jaren 2018 en 2019 een geleidelijke daling in het investeringsniveau optreedt. Na 2019 worden geen investeringen in culturele accommodaties voorzien en in 2021 en 2022 dalen de voorziene investeringen in onderwijsaccommodaties sterk.
- Voor de jaren 2021 en 2022 worden geen grote, nieuwe investeringen worden begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (onder andere onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Hiermee wordt ruimte gelaten voor nieuwe investeringsplannen door de nieuwe gemeenteraad en het nieuwe college na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018.
- In de voorliggende investeringsplanning is nog geen rekening gehouden met ontwikkelingen in de uitvoering en handhaving van de wet Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof), die het niveau van investeringen kan gaan beperken.

Wet Hof

- De Europese afspraak om het begrotingstekort van Nederland terug te brengen tot 3 % van het bbp en vervolgens in jaarlijkse stappen van minimaal 0,5 % naar 0 (het zogenaamde Medium Term Objective) is door de minister van Financiën vertaald in de Wet houdbare overheidsfinanciën. Om te bereiken dat de decentrale overheden hun aandeel dragen in het gezond maken van de overheidsfinanciën is in de Wet hof vastgelegd wat voor deze decentrale overheden in totaliteit hun EMU-saldo mag zijn. Voor afzonderlijke decentrale overheden wordt geen toegestaan EMU-saldo bepaald. Dit geeft overheden die een “te groot” beroep doen op de macronorm voor de decentrale overheden de mogelijkheid om te compenseren met lagere EMU-saldi van andere decentrale overheden;
- Met de Wet hof in de hand kan het ministerie van Financiën nauwgezet toezien op realiseren van het toegestane EMU-saldo van gemeenten, provincies en waterschappen. Het EMU-saldo voor een gemeente wordt in grote lijnen berekend volgens de formule:
  +/- Begrotingssaldo
  + Afschrijvingen
  +/- Saldo bestedingen buiten de exploitatie van lasten en baten (vooral investeringen)
  EMU-saldo

- De Wet hof spreekt over een gelijkwaardige inspanning van Rijk en decentrale overheden om het EMU-tekort van Nederland terug te dringen, maar kwantificeert deze inspanning niet. Voor Nederland als geheel zijn er de regels van de EU, voor decentrale overheden stelt de wet dat bij aanvang van een nieuw kabinet in een bestuurlijk overleg een EMU-saldopad moet worden afgesproken. Decentrale overheden zijn dus niet op voorhand gebonden aan een saldopad dat analoog loopt aan dat van het Rijk.
- In 2018 is in het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen tussen Rijk en decentrale overheden vastgelegd dat de macroreferentiewaarde voor de decentrale overheden gezamenlijk voor de jaren 2019 t/m 2022 0,4% (van het bbp) bedraagt.
- De decentrale overheden hebben deze macronorm verder verdeeld, waarbij voor de gemeenten gezamenlijk een ruimte is afgesproken van 0,272%. Er zijn geen individuele referentiewaarden vastgesteld, wat een reden is dat in dit MIP geen rekening is gehouden met de mogelijk beperkende invloed van de Wet hof.

Toelichting investeringen in gebouwen

In de nota waarderen en afschrijven is als gemeentelijke regel vastgesteld dat van voornemens tot investeren in een gebouw van meer dan € 2 miljoen in de paragraaf Investeringen een tekstuele toelichting wordt gegeven, zo ook in deze MJPB 2019 – 2022. De hier toegelichte investeringen zijn alle reeds door de gemeenteraad vastgesteld.

Renovatie en uitbreiding Museum Arnhem	
Programma	De ingrepen in Museum Arnhem richten zich op een uitbreiding en renovatie van het monumentale deel (o.a. publieksfaciliteiten) en realisatie van een nieuw depot.
Planning	Realisatie in 2019
Raming	Bruto investering: 14,7 mln. Netto investering: 14,7 mln.
Beschikbare middelen	Het benodigde krediet voor het Museum is beschikbaar gesteld door de gemeenteraad bij vaststelling van het MIP in de MJPB 2017 - 2020. Voor het depot wordt het benodigde krediet beschikbaar gesteld bij vaststelling van het MIP in de MJPB 2018 - 2021.
Randvoorwaarden	-

Kentalis Hommelseweg	
Programma	Koninklijke Kentalis verzorgt in Arnhem aan de Dr. P.C.M. Bosschool en De Stijgbeugel onderwijs voor kinderen en jongeren met een auditieve en/of communicatieve beperking. Daarnaast heeft zij voorzieningen voor diagnostiek, behandeling en begeleiding. Om haar activiteiten optimaal af te kunnen stemmen op de behoeften van de doelgroep heeft zij besloten tot het ontwikkelen van brede regionale Zorg Onderwijs Combinaties (ZOC) op verschillende locaties in Nederland, onder andere in Arnhem.
Betrokkenen	Kentalis
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 8,8 mln; Netto investering 7,9 mln.
Beschikbare middelen	Investeringskrediet van 7,9 mln
Randvoorwaarden	Bijdrage van Kentalis voor renovatie Dr. Bosschool/De Stijgbeugel en tevens bijdrage in kader van frisse scholen

Briant College / De Ommezwaai	
Programma	Renovatie van locatie Briant college (Voortgezet speciaal onderwijs) en nieuwbouw daarnaast ten behoeve van de Ommezwaai (speciaal onderwijs). Tussen beide scholen in wordt een gezamenlijke sportvoorziening gebouwd.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2019/ 2020
Raming	Bruto investering: 14,1 mln. Netto investering: 12,9 mln.
Beschikbare middelen	€ 12,9 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallasten.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie Briant college

Nieuwbouw Prisma Heijenoordseweg	
Programma	Het vervangen van de huidige verouderde school voor Speciaal onderwijs op een naastgelegen perceel, inclusief sportvoorziening.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 12,6 mln. Netto investering: 12,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 12,2 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen

Renovatie Mariëndaal aan de Middachtensingel	
Programma	Deze locatie was oorspronkelijk slechts tijdelijk. Nu is besloten om deze school voor Voortgezet speciaal onderwijs te renoveren zodat deze weer een groot aantal jaren mee kan. Bestaande sporthal aan de Kinderkamp wordt vervangen door nieuwbouw en zal ook worden gebruikt door basisscholen uit de omgeving.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 11,9 mln. Netto investering: 11,0 mln.
Beschikbare middelen	€ 11,0 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie

Uitbreiding in wijk Schuytgraaf met 3e schoollocatie	
Programma	De bestaande schoollocaties (MFC Omnibus en MFC De Salamander) zullen op korte termijn de verwachte leerlingaantallen niet binnen de huidige beschikbare ruimte kunnen opvangen. Ook zullen de nu in gebruik zijnde noodlokalen naast het MFC Salamander binnen enkele jaren moeten worden afgebroken. Op de nieuwe locatie is tevens ruimte gereserveerd voor een verdere uitbreiding die wordt verwacht in 2023. Deze uibreiding is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 4,4 mln. Netto investering: 4,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	-

Vervangende nieuwbouw De Krakeling in Vredenburg	
Programma	Vervanging op bestaande locatie voor een drietal basisscholen (Ommelander, Aletta Jacobs en de Troubadour) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 6,9 mln. Netto investering: 6,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,2 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Renovatie scholen Breezandpad	
Programma	Vervangende nieuwbouw van tweetal scholen (Blinkert en de Troubadour) in aansluiting op de vervangende nieuwbouw van De Kringloop. Door de raad in februari 2018 i.h.k.v. het jaarprogramma 2018 van het Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen besloten om niet te renoveren maar nieuw te bouwen
Betrokkenen	De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 4,4 mln. Netto investering: 4,1 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,1 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw en renovatie De Piramide en Horizon	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor De Piramide en renovatie van de Horizon op de locatie aan de Groningensingel Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Delta
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 4,2 mln. Netto investering: 3,9 mln.
Beschikbare middelen	€ 3,9 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor drietal scholen in Presikhaaf Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een drietal scholen (Willem Drees, John F. Kennedy en IBN- i Sina) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Fluvius en Simon
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 6,4 mln. Netto investering: 5,7 mln.
Beschikbare middelen	€ 5,7 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor tweetal scholen in Eimersingel-Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een tweetal scholen (Mozaïk en Johannes) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Delta
Planning	Realisatie in 2022
Raming	Bruto investering:7,2 mln. Netto investering: 6,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Meerjareninvesteringsplan (MIP) gemeente Arnhem 2018-2022

MeerjarenInvesteringsPlan (MIP) gemeente Arnhem 2018-2022								
Programma		Omschrijving investering	E / M nut ')	Investeringsbedragen				x € 1.000,--
Nr.	Omschrijving			2018 geactualiseerd	2019	2020	2021	2022
R2	Verkeer, vervoer en water-	*Straatparkeren:*						
	staat	- Parkeerautomaten	E	506	50	50	50	55
		- Digitalisering parkeerproducten	E	70	0	0	0	0
		- Bebording	E	24	0	0	0	0
		Garageparkeren:						
		- Bewegwijzering PG Arnhem Centraal	E	400	0	0	0	0
		- Sprinklerinstallaties PG Arnhem Centraal	E	0	0	6		
		- Vervangen garage-apparatuur (alle drie)	E	360	550	50	50	55
		- CCTV Camera video vervang. PG Centraal	E	56	0	0	0	0
		- Planmatig onderhoud Langstraat 10	E	65	0	0	0	1
		- Planmatig onderhoud Willemstunnel	E	142	0	240	85	0
		- Planmatig onderhoud Velperbuitensingel	E	0	0	0	19	3
		Andere afdelingen:						
		- Parkeermaatregelen infra	E	97	60	60	60	60
		- Parkeermaatregelen OR	E	0	20	20	20	25
		Verkeersinfrastructuur/- voorzieningen / -regelingen:						
		- Verkeersinfrastructuur	M	1.532	1.643	1.239	986	986
		- Kunstwerken w.o. viaducten A325	M	772	1.663	693	650	650
		- Verkeerskrediet algemeen	M	214	170	170	175	175
		- Verkeersregelinstallaties	M	680	660	1.356	3.705	800
		Overige:						
		- Diversen m.n. Schelmseweg	M	156	0	0	0	0
		- Voormalige landbouwwegen	M	411	0	0	0	0
		- Gladheidsbestrijding	M	196	57	57	57	57
		- Ontsluiting RIN-locatie (Sylva's Bos)	M	80	0	0	0	0
		Openbare verlichting:						
		- Masten algemeen: OV projecten	M	2.677	2.435	1.344	1.853	1.375
		- Kabels	M	275	76	71	98	425
R3	Economie	Infocentrum Slag om Arnhem	E	50	0	0	0	0
R4	Educatie	***Onderwijshuisvestingsprogramma (OHP)***						
		Onderwijshuisvestingsprogreamma regulier	E	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
		Renovatie/Nieuwbouw regulier onderwijs						
		Schuytgraaf:						
		- Grond veld 22a	E	813	0	0	0	0
		- Uitbreidng OW (3 lok)	E	661				
		- Uitbreiding 14 lok	E	0	0	4.425	0	0
		Mesdaglaan 70:						
		- Gebouw OW Panorama	E		308			
		- Sloop noodgebouw	E		19			
		De Krakeling:						
		- Gebouw OW Ommelander	E	0	0	0	2.924	0
		- Gebouw OW Da Vinci	E	0	0	0	2.808	0
		- Sloop gebouw	E	0	0	0	520	0
		Breezandpad 3-5:						
		- Gebouw OW Klimboom	E	0	3.342	0	0	0
		- Gebouw IKC	E	0	459	0	0	0
		- Sloop gebouw	E	0	272	0	0	0
		C1 Groningensingel 1185:						
		- Gebouw OW Piramide	E	0	0	3.033	0	0
		- Gebouw OW Horizon	E	0	0	681	0	0
		- Sloop gebouw	E	0	0	171	0	0
		Presikhaaf-Oost:						
		- Gebouw OW Drees-Kennedy	E	0	0	0	3.514	0
		- Gebouw OW Ibn-i Sina	E	0	0	0	2.099	0
		- Sloop gebouw Kinderkamp	E	0	0	0	102	0
		Eimerssingel-Oost:						
		- Gebouw OW Mozaiek	E	0	0	0	0	4.146
		- Gebouw OW Johannes	E	0	0	0	0	1.864
		- Sloop 3 gebouwen	E	0	0	0	0	355
		Gymzaal Fluitekruid	E	0	1.168	0	0	0
		Uitbreiding Wijzer	E	0	518	0	0	0
		Uitbreiding Pieter Jongeling	E		500	0	0	0
		Uitbreiding Jozef Sarto	E		263	0	0	0
		Uitbreiding Jozefschool	E		599	0	0	0
		Uitbreiding Arnhemse Montessori School	E	0	417	0	0	0

	Vervolg							
R4	**Educatie**	***Huisvesting Speciaal Onderwijs***						
		Kentalis:						
		- Gebouw en inrichtig	E	0	0	0	7.880	0
		Ommezwaai:						
		- Gebouw en inrichtinhg	E	0	4.681	0	0	0
		Briant:						
		- Gebouw en inrichting	E	0	0	4.537	0	0
		Briant / Ommezwaai:						
		- Sportvoorziening	E	0	3.712	0	0	0
		Mariëndael:						
		- Gebouw en inrichting	E	0	4.372	4.372	0	0
		- Sportvoorziening	E	0	0	3.217	0	
		Prisma	E	2.700	0	9.536	0	0
R5	**Cultuur, recreatie en sport**	*Valkenhuizen:*	E					
		- Asfalt	E	624	0	0	0	0
		- Zwembad	E	12.008	0	0	0	0
		Sporthal Middachtensingel:						
		- Tribune	E	1.040	0	0	0	0
		- Installaties	E	560	0	0	0	0
		Ontwikkeling sportpark Drielsedijk	E	0	20	0	0	0
		Verlenging veld Bakenhof t.b.v. Rugby	E	0	64	0	0	0
		Verplaatsen verlichting rugbyclub	E	0	10	0	0	0
		Parkeerproblematiek Rijkerswoerd	E	0	50	0	0	0
		Opruimen gebouwen sportpark Lange water	E	0	30	0	0	0
		RVS ophangconstructie Grote Koppel	E	0	75	0	0	0
		Afvoer Grote Koppel	E	0	70	0	0	0
		Focus Filmtheater Arnhem	E	11.419	0	0	0	0
		Museum Arnhem	E	0	11.883	0	0	0
		Depot Museum Arnhem	E	0	2.444	0	0	0
		Archeologisch depot	E	0	412	0	0	0
		Voorzieningen in bossen en parken	E	70	40	50	50	50
		Eusebiuskerk: Restauratie 2017-2019	E	1.362	260	0	0	0
R6	**Participatie en maat-**							
	schappelijke ondersteuning	Kantoorinrichting 3 D's	E	10	0	0	0	0
R7	**Gezondheid en Milieu**	Gemeentelijke Riolerings Plan (GRP)	E	7.121	8.356	8.211	5.711	5.711
		Ondergrondse containers (glas en papier)	E	1.253	25	25	25	32
		Ondergrondsafvaltransport	E	0	0	50	250	20
		Software Belastingdienst	E	0	50	0	0	0
		GFT-voorzieningen	E	0	300	0	0	0
		Verkleining trommels	E	0	300	0	0	0
		Afsluiten PDM-containers	E	0	100	0	0	0
		Investeringen Afhaal Breng Station (ABS)	E	0	1.500	0	0	0
		Cardreaders	E	0	500	0	0	0
		Versterken waterstofeconomie	E	0	250	0	0	0
R9	**Financiën en bedrijfsvoering**	Planmatig onderhoud	E	6.003	1.425	580	221	559
		Duurzaamheid	E	296	1.339	1.026	1.153	968
		Informatie Technologie (IT):						
		- Diverse bedrijfsapplicaties	E	4.813	1.500	1.100	670	670
		- Hardwareplekken	E	75	0	0	0	0
		- Bedrijfsapplicatie 3 decentralisaties	E	227	0	0	0	0
		- Zaakgericht werken (EDDIE)	E	602	0	0	0	0
		Huisvesting en Facilitaire Zaken (HFZ):						
		- Machines en installaties	E	512	729	530	27	412
		- Gereedschappen	E	97	62	60	60	51
		- Vervoermiddelen	E	392	788	70	203	104
		- Inrichting gebouwen en inventaris	E	771	1.087	666	68	235
		Adm. - Geo Apparatuur (installaties)	E	68	0	0	0	0
				63.361	**62.784**	**48.796**	**37.193**	**20.944**
')	Economisch- / Maatschappelijk nut							

9 Subsidies

De gemeente Arnhem heeft per programma haar doelstellingen met de daarbij behorende beoogde effecten en resultaten geformuleerd. Deze doelen kunnen op verschillende manieren worden bereikt. Daarvoor stelt de raad ieder jaar de financiële kaders per programma vast. Dit betreft onder andere het lastenniveau van een programma. Het college kan – binnen deze kaders blijvend – bepalen met welke kostensoort zij de gewenste doelstellingen wil realiseren, bijvoorbeeld door mensen in dienst te nemen (kostensoort personeel), door werken te gaan aanbesteden (kostensoort inkopen) of door het aangaan van een subsidierelatie (kostensoort subsidie).

Inleiding

In deze paragraaf gaat het om de kostensoort subsidies. Aan subsidie zijn nadere regels verbonden. Volgens artikel 4:23, eerste lid van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) mag een bestuursorgaan alleen subsidie voor activiteiten verstrekken op grond van een wettelijke voorschrift. Dat kan een Rijksregeling, provinciale regeling of een gemeentelijke (subsidie)verordening zijn. Het derde lid van artikel 4:23 Awb geeft enkele uitzonderingen op de hoofdregel. De belangrijkste hiervan is de subsidiëring op basis van de gemeentelijke begroting.

Het is niet altijd zinvol om een aparte regeling op te zetten voor het verstrekken van een subsidie. Bijvoorbeeld wanneer er maar één instelling is die een bepaalde gesubsidieerde activiteit uit kan voeren. Voor die gevallen is in het wetsartikel 3c van de Awb een uitzondering gemaakt. Instellingen die met naam in de begroting worden genoemd in combinatie met een maximaal subsidiebedrag, kunnen buiten een regeling om toch subsidie ontvangen.

Begrotingssubsidies zijn grofweg in twee soorten te verdelen: product- of budgetsubsidies en waarderingssubsidies. Aan de product- of budgetsubsidies liggen onderliggende stukken of nota's ten grondslag waaruit blijkt waarvoor subsidie wordt verstrekt. Bij waarderingssubsidies is niet een directe relatie aan te wijzen tussen het subsidiebedrag en de activiteiten die de instelling verricht. Met waarderingssubsidies worden meer in zijn algemeenheid bepaalde activiteiten gesubsidieerd/gewaardeerd, waarbij er vaak een historie aanwezig is.

De Algemene Subsidieverordening Arnhem 2002 (ASV) is de procedurele basis voor alle subsidieverkeer binnen de gemeente Arnhem.

Subsidieregelingen

In Arnhem worden de meeste subsidies (ongeveer de helft van de subsidieafspraken) verdeeld volgens subsidieregelingen. Op basis van de ASV heeft Arnhem verschillende subsidieregelingen. Subsidieregelingen creëren een wettelijke en rechtmatige grondslag voor subsidies. Op basis van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verstrekt aan betrokken instellingen. De volgende zijn op de ASV gebaseerd:

1. Subsidieregeling Amateurkunst;
2. Subsidieregeling Fonds Cultuur;
3. Subsidieregeling Programmatische Activiteiten Cultuur;
4. Subsidieregeling Stroomversneller Cultuur;
5. Subsidieregeling Burgerkracht Sociaal Domein;
6. Subsidieregeling Vrijwillig jeugdwerk;
7. Subsidieregeling Sport;
8. Subsidieregeling Voorschools aanbod gemeente Arnhem;
9. Subsidieregeling Woningisolatie;
10. Nadere regels Subsidie Elektromobiliteit 2016;
11. Nadere regels Subsidie Wonen Boven Winkels Arnhem 2012 (aanvraagmogelijkheid beëindigd);
12. Nadere regels subsidiëring publieksevenementen gemeente Arnhem 2005 (nieuwe regeling in voorbereiding);
13. Subsidieregeling Veilig Ondernemen;
14. Subsidieregeling No-Riskpolis.

Subsidies 2019 naar grondslagen

De verwachting is dat in 2019 in totaal voor € 74,3 miljoen aan subsidies verstrekt gaat worden. Onderstaande tabel geeft inzicht in de verdeling naar grondslagen.

Subsidies naar grondslagen ***Bedragen x € 1.000***	**Begroting 2019**	**Begroting 2018**	**Realisatie 2017**
Begroting	74.310	72.318	74.528
ASV en gedelegeerde subsidieregelingen	6.276	6.391	6.871
Totalen	**80.586**	**78.709**	**81.399**

Indicatieve subsidiebedragen 2019 met de grondslag begroting

In 2019 wordt naar verwachting voor een bedrag van in totaal € 74,3 miljoen aan subsidie met de grondslag 'begroting' verstrekt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de instellingen, het te subsidiëren bedrag per instelling en de beleidsgrondslag. Daarnaast is aangegeven wanneer sprake is van een waarderingssubsidie. Door het vaststellen van de begroting en deze tabel wordt de maximale subsidie per vermelde instelling voor 2019 vastgesteld.

Progr *Bedragen x € 1.000*	Instelling	Begroting 2019	Begroting 2018
R5	Sportbedrijf Arnhem BV	15.722	16.115
R5	St. Rozet	8.671	8.508
R5	St. Musis en Stadstheater	6.747	6.503
R6	St. Rijnstad	6.358	6.626
R6	St IrisZorg	4.438	4.583
R6	Moviera	3.372	3.372
R5	St. Museum Arnhem	2.797	2.802
R4	St. Pas	2.590	2.590
R7	VGGM	2.123	2.123
R6	St. Welzijn Ouderen Arnhem	2.051	2.051
R9	Te verdelen accres	1.799	0
R4	St. Natuurcentrum Arnhem	1.705	1.701
R6	St. Veilig Thuis Gelderland Midden	1.507	374
R6	Pactum	1.470	1.470
R4	Rijn Ijssel	1.081	1.081
R5	St. Focus Filmtheater	781	583
R0	St. Economic Board (namens GO ANCR)	768	768
R4	Bewegingsonderwijs basisonderwijs	571	238
R5	St. Sonsbeek & State of Fashion	388	388
R3	St. Ondernemersfonds Arnhem	380	380
R5	St. Luxor Live	368	368
R6	St. 2GetThere Arnhem	357	357
R6	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	342	342
R3	RBT KAN	315	315
R5	St. Eusebius	311	650
R5	St. Zwembad Klarenbeek	308	308
R6	MEE Gelderse Poort	279	279
R5	St. Sportcentrum Rijkerswoerd	271	271
R6	St. Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	266	489
R6	Presikhaaf Bedrijven	266	266
R5	St. Rijnstad	263	263
R4	Pactum	263	258
R3	St. Airborne Museum	250	250
R6	St. Leergeld Arnhem	239	239
R6	Zorgbelang Gelderland	223	223
R6	St. Stoelenproject "De Duif"	212	212
R5	St. Jacobiberg	211	211
R4	St. Kentalis Onderwijs	204	204
R5	St. Het Huis van Puck	201	201
R5	St. SLAK	190	190
R5	St. KAB Posttheater	188	188
R4	IVIO-Opleidingen	175	175
R6	St. Kruispunt	166	166
R5	St. Productiehuis Plaatsmaken	153	153
R5	Leuke Linde Bouwspeelplaats	141	141
R5	St. Bezoekerscentrum Sonsbeek-Molenplts	135	135
R6	Wijkverenigingen	130	118
R6	RIBW OGGZ	129	129
R6	Leger des Heils Gelderland	122	122
R4	De Onderwijsspecialisten	121	121

Progr	Instelling	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000		2019	2018
R5	St. RTV Arnhem	121	121
R6	Arnhems Platf Chronisch zieken en Gehand	118	118
R6	Indigo	116	116
R5	St. Introdans	111	111
R6	RIBW Inloopvoorz	99	99
R4	St. Rijnstad	95	95
R6	De Helling Exp.Werkplaats	82	82
R6	Youth for Christ Nederland	80	80
R5	De Nieuwe Oost	78	78
R7	St. VanHarte	75	75
R5	Het Gelderse Orkest	64	64
R6	St. Jeugdland	64	64
R5	St. Toneelgroep Oostpool	64	64
R1	St. Vitesse Betrokken	57	57
R6	VGGM	57	61
R6	St. Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek	54	54
R4	St. Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	53	53
R3	St. Platform Binnenstad Arnhem	50	50
R6	St. Humanitas	48	48
R4	Graafschap College	44	44
R4	LeukOmteLeren Weekendschool Arnhem	44	44
R6	St. De Huurdershuis	44	44
R6	St. De Instap	41	41
R6	St. Catharina	35	35
R5	St. Eusebius Orgel en carill	35	35
R5	Vredenburg	34	34
R6	Kunstbedrijf Arnhem	32	32
R6	Slachtofferhulp Nederland, Regio Oost	32	32
R6	Rooms Katholieke Parochie St. Eusebius	31	31
R6	Pro Persona Arnhem	28	28
R5	Cultuur Uitmarkt	26	26
R4	St. PRAGO	24	24
R5	St.Omars Gym	21	21
R4	St. Schools cool Arnhem	21	21
R6	St Ome Joop's Tour	21	21
R1	St. Halt, team Gelderland	19	19
R0	St. Viering Nat. Feest- en Gedenkdagen	18	18
R6	GGNet Voortgezette Behandeling	18	18
R7	St. Rijnstate Ziekenhuis	15	15
R6	St. De Klup	15	15
R6	VMBO 'T Venster	13	43
R7	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	12	12
R5	Beeldbepalende cult. evenement	12	12
R6	RIBW Dak en thuislozen	11	11
R6	De Opgroeiwinkel	11	11
R6	Diverzo, COC Midden-Gelderland	11	11
R6	Nederlandse Vereniging voor Autisme	8	8
R0	St. Airborne Herdenkingen	7	7
R5	Arnhemsche Fed van Muziekgezelschappen	5	5
R0	St. Jumelage Arnhem	5	5
R0	St. Die Blide Incomst van Sinterniclaesz	3	3
R6	St. Vrijwillige Terminale Zorg Arnhem	2	2
R5	St. De Regenboog	1	1
R4	Algemeen aanpak onderwijsachterstanden	1	1
R6	Prot Christelijke Ouderenbond Arnhem	1	1
R4	NIVON afdeling Arnhem	1	1
R6	Algemeen maatschappelijke ondersteuning	1	1

Progr *Bedragen x € 1.000*	Instelling	Begroting 2019	Begroting 2018
R6	Wijkprojecten	0	4
R6	St. Vitale Verbindingen	0	7
R3	City Centrum Arnhem	0	10
R1	Handhaving openbare veiligheid	0	12
R7	EMIA Energie en milieutechnologie (EMT)	0	15
R8	Wonen Overige Stimuleringsmaatregelen	0	18
R6	St. Beheer Rozet	0	23
R6	St. Next Step	0	25
R3	Programmabudget SEF	0	25
R6	Samenlevingsopbouw bewoners	0	51
R6	St. Het Omgangshuis Arnhem	0	62
R5	St. Theater Het Hof	0	63
R4	St. Gym & Turnen Arnhem	0	79
R8	Vredelust BV	0	100
	Totaal subsidies	**74.310**	**72.318**

Begrotingssubsidies verminderen

Het vaststellen van subsidiebijdragen op basis van een omvangrijke lijst met namen van instellingen en (maximale) subsidiebedragen wordt als minder transparant ervaren. Beleidslijn blijft daarom om op termijn het aantal begrotingssubsidies te verminderen. Enerzijds door zoveel mogelijk subsidies onder te brengen in transparante subsidieregelingen, die invulling geven aan door de raad vastgestelde beleids- en begrotingskaders. Anderzijds door steeds meer zaken via aanbesteding en inkoop van diensten te realiseren in plaats van via subsidiëring van activiteiten. In hoeverre dit mogelijk is zal in de komende jaren moeten blijken. De Arnhemse situatie zal ook worden vergeleken met die in andere gemeenten.

Indicatieve subsidiebedragen 2019 per programma

De omvang van de subsidies in 2019 bedraagt € 80,5 miljoen. In onderstaande tabel is de verdeling per programma zichtbaar. De niveau van subsidies blijft ongeveer gelijk. Er zijn 2 belangrijke ontwikkelingen:

- Het accres dient nog verdeeld te worden over de desbetreffende instellingen (+€ 1,8 miljoen).
- Nieuwe taken op het gebied van Veilig Thuis (+€ 1,1 miljoen).

Programma *Bedragen x € 1.000*	Begroting 2019	Begroting 2018	Realisatie 2017
IR3 Economie	0	0	823
IR5 Cultuur, recreatie en sport	0	0	1.651
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	802	802	33
R1 Veiligheid	77	89	75
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	0	0	1
R3 Economie	1.564	1.689	2.129
R4 Educatie	11.025	10.735	10.870
R5 Cultuur, recreatie en sport	39.554	39.749	37.864
R6 Participatie en Maatschappel Ondersteuning	23.539	23.287	25.175
R7 Gezondheid en Milieu	2.225	2.240	2.445
R8 Wonen en Ruimte	0	118	334
R9 Financien en bedrijfsvoering	1.799	0	0
Totalen	**80.585**	**78.710**	**81.399**

OVERIG PROGRAMMAPLAN

In dit hoofdstuk wordt duidelijk gemaakt op welke wijze de overhead in het overzicht baten en lasten tot uitdrukking komt. In DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING wordt een meerjarig overzicht van baten en lasten op het niveau van de programma's en overzichten gepresenteerd.

Hierin zijn de volgende overzichten opgenomen:

- lastenontwikkeling van een gemiddelde woning;
- algemene dekkingsmiddelen;
- kosten van overhead;
- bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting;
- bedrag voor onvoorzien.

Overzicht lastenontwikkeling gemiddelde woning Gemeente Arnhem 2019 ten opzichte van 2018	2018	2019	% Lasten-ontwikkeling
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	€ 244	€ 245	0,5%
Totaal	**751**	**755**	**0,50%**

Algemene dekkingsmiddelen	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Treasury	-963	2.112	3.075
OZB-woningen	-4.480	27.151	31.631
OZB niet-woningen	0	28.349	28.349
Belastingen overig	-5	381	386
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	395.238	395.238
Totaal	**-5.448**	**453.230**	**458.678**

Overhead	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Overhead	-80.749	33.583	114.331
Totaal	**-80.749**	**33.583**	**114.331**

Heffing VPB	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Vennootschapsbelasting	-600	0	600
Totaal	**-600**	**0**	**600**

Onvoorzien	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Onvoorzien	-272	0	272
Totaal	**-272**	**0**	**272**

DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING

De financiële begroting is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Overzicht van baten en lasten per programma

  In het overzicht van baten en lasten wordt aangegeven tot welke bedragen de raad het college autoriseert door middel van het vaststellen van de begroting per programma.

- Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten
  Tot de incidentele baten en lasten worden de lasten en baten gerekend die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Ook de post onvoorzien wordt tot de incidentele lasten gerekend.

- Financiële Staten
  - Geprognosticeerde balans;
  - Verloop van reserves en voorzieningen;
  - EMU-saldo 2018;
  - Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld.

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is ten behoeve van de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten voorgeschreven om een taakveldenbegroting op te stellen.

- Mutaties mei-circulaire Gemeentefonds

Overzicht van baten en lasten per programma

Nr.	Omschrijving	Lasten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-32.448	-35.662	-33.280	***-33.182***	-33.024	-32.675	-32.651
Geb2	Noordwest	-31.298	-28.985	-28.041	***-28.293***	-28.143	-27.800	-27.678
Geb3	Noordoost	-23.846	-24.448	-23.955	***-24.208***	-24.136	-23.777	-23.718
Geb4	Presikhaaf	-22.873	-25.087	-24.407	***-24.454***	-24.368	-24.047	-24.033
Geb5	Malburgen	-35.561	-36.902	-35.644	***-36.561***	-36.411	-36.042	-36.028
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-23.883	-22.151	-21.759	***-21.920***	-21.841	-21.503	-21.459
Geb7	De Laar / Elden	-16.302	-18.055	-17.062	***-17.461***	-17.411	-17.107	-17.105
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-25.497	-27.550	-26.801	***-27.454***	-27.358	-27.012	-27.005
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-11.482	-11.692	-12.262	***-12.728***	-12.324	-11.910	-11.910
R01	Veiligheid	-14.505	-13.628	-14.459	***-14.727***	-14.625	-14.441	-14.433
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-23.523	-21.778	-21.993	***-23.227***	-23.710	-23.379	-23.784
R03	Economie	-5.912	-5.064	-5.789	***-5.826***	-5.491	-5.470	-5.467
R04	Educatie	-23.783	-19.165	-18.193	***-17.457***	-18.517	-20.402	-21.139
R05	Cultuur, recreatie en sport	-65.348	-46.985	-48.114	***-51.519***	-51.778	-51.526	-52.680
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-232.986	-208.560	-216.929	***-215.789***	-215.565	-214.099	-214.008
R07	Gezondheid en Milieu	-34.052	-30.580	-29.715	***-30.885***	-31.712	-30.702	-30.563
R08	Wonen en Ruimte	-60.899	-42.017	-53.386	***-38.920***	-40.274	-29.382	-20.163
R09	Financien en bedrijfsvoering	-102.310	-98.674	-96.126	***-102.912***	-104.133	-102.444	-102.537
	Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.523**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Nr.	Omschrijving	Baten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	9.363	10.061	9.262	***9.482***	9.452	9.408	9.376
Geb2	Noordwest	3.488	2.325	2.517	***2.255***	2.263	2.256	2.264
Geb3	Noordoost	2.818	2.391	2.300	***2.067***	2.076	2.073	2.082
Geb4	Presikhaaf	2.699	2.754	2.752	***2.530***	2.545	2.539	2.554
Geb5	Malburgen	4.644	4.754	4.793	***4.511***	4.548	4.573	4.609
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	3.595	2.790	2.893	***2.700***	2.710	2.708	2.717
Geb7	De Laar / Elden	1.916	1.812	1.769	***1.563***	1.573	1.572	1.582
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	2.069	1.927	2.372	***2.100***	2.107	2.097	2.104
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	5.051	3.684	4.024	***3.968***	3.959	3.961	3.965
R01	Veiligheid	2.035	1.513	1.526	***1.518***	1.518	1.518	1.518
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	11.394	8.772	9.286	***9.184***	9.185	8.650	8.597
R03	Economie	909	492	368	***947***	947	947	947
R04	Educatie	5.452	4.531	3.626	***3.623***	4.285	4.035	3.585
R05	Cultuur, recreatie en sport	24.715	8.669	8.482	***8.482***	8.482	8.366	8.366
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	123.218	106.792	109.798	***110.041***	111.296	112.530	112.530
R07	Gezondheid en Milieu	37.812	35.380	35.447	***35.605***	35.476	35.569	35.574
R08	Wonen en Ruimte	85.520	38.962	50.715	***36.248***	39.016	28.382	17.476
R09	Financien en bedrijfsvoering	475.452	466.212	463.472	***486.823***	489.693	492.221	494.284
	Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Nr.	Omschrijving	Exploitatieresultaat						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.431	-8.007	-8.238	***-8.760***	-8.364	-7.949	-7.945
R01	Veiligheid	-12.469	-12.115	-12.934	***-13.209***	-13.107	-12.923	-12.915
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.129	-13.005	-12.707	***-14.043***	-14.525	-14.729	-15.188
R03	Economie	-5.003	-4.572	-5.421	***-4.879***	-4.543	-4.523	-4.520
R04	Educatie	-18.331	-14.634	-14.567	***-13.835***	-14.232	-16.367	-17.555
R05	Cultuur, recreatie en sport	-40.633	-38.316	-39.632	***-43.037***	-43.297	-43.160	-44.314
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-109.768	-101.768	-107.131	***-105.747***	-104.269	-101.569	-101.477
R07	Gezondheid en Milieu	3.761	4.800	5.732	***4.720***	3.765	4.868	5.011
R08	Wonen en Ruimte	24.621	-3.055	-2.671	***-2.671***	-1.257	-1.001	-2.688
R09	Financien en bedrijfsvoering	373.142	367.539	367.346	***383.911***	385.560	389.777	391.747
	Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.878**	**310**	**9.686**	**7.768**

Nr.	Omschrijving	*Toevoeging reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-16	0	0	***0***	0	0	0
R01	Veiligheid	-173	0	0	***0***	0	0	0
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-7.950	-4.275	-5.022	***-5.978***	-5.859	-5.770	-5.729
R03	Economie	-253	0	0	***0***	0	0	0
R04	Educatie	-8.640	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
R05	Cultuur, recreatie en sport	-4.597	-2.136	-2.136	***-1.285***	-342	-386	-408
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-22.517	-6.180	-6.180	***-2.790***	-290	0	0
R07	Gezondheid en Milieu	-1.189	-4.247	-4.247	***-262***	-120	-146	-495
R08	Wonen en Ruimte	-11.273	-1.472	-4.779	***-437***	-1.941	-1.848	-161
R09	Financien en bedrijfsvoering	-11.030	-4.430	-6.527	***-14.649***	-14.045	-16.731	-16.884
	Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Nr.	Omschrijving	*Onttrekking reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	28	21	21	***21***	21	21	21
R01	Veiligheid	178	321	200	***200***	300	300	300
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	7.612	6.379	7.043	***6.499***	6.356	5.787	5.760
R03	Economie	161	173	343	***120***	115	100	100
R04	Educatie	3.746	7.286	7.986	***6.376***	6.052	7.062	7.436
R05	Cultuur, recreatie en sport	2.931	369	528	***403***	594	525	525
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	24.481	17.474	15.052	***5.584***	4.957	1.139	1.139
R07	Gezondheid en Milieu	8.584	4.947	4.977	***-15***	434	81	327
R08	Wonen en Ruimte	2.858	1.915	579	***501***	462	462	462
R09	Financien en bedrijfsvoering	19.034	3.270	18.960	***16.468***	8.568	4.947	4.948
	Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.157**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Nr.	Omschrijving	Rekening	Begroot 2018		Saldo Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	2019	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.419	-7.986	-8.217	***-8.739***	-8.343	-7.928	-7.924
R01	Veiligheid	-12.464	-11.794	-12.734	***-13.009***	-12.807	-12.623	-12.615
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.467	-10.901	-10.686	***-13.522***	-14.028	-14.711	-15.157
R03	Economie	-5.095	-4.399	-5.078	***-4.759***	-4.428	-4.423	-4.420
R04	Educatie	-23.225	-13.603	-20.867	***-14.338***	-13.752	-14.534	-15.226
R05	Cultuur, recreatie en sport	-42.299	-40.083	-41.239	***-43.919***	-43.044	-43.021	-44.198
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-107.804	-90.474	-98.258	***-102.953***	-99.603	-100.430	-100.339
R07	Gezondheid en Milieu	11.156	5.500	6.462	***4.443***	4.079	4.802	4.843
R08	Wonen en Ruimte	16.206	-2.612	-6.870	***-2.607***	-2.737	-2.387	-2.387
R09	Financien en bedrijfsvoering	381.146	366.379	379.779	***385.730***	380.083	377.993	379.811
	Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten

Progr.	Incidentele lasten en baten	2019	2020	2021	2022
					Bedragen x € 1.000
Incidentele lasten					
div	Afschrijvingslasten extra investeringen duurzaamheid vastgoed	-22	-56	-75	-75
div	Besparing op energiekosten vanaf 2019	14	35	47	47
div	Business Case De Connectie (collegenota 7 maart 2017)	-	-	2.300	2.300
R.00	Borgen en verstevigen regionale samenwerking, Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	-343	-	-	-
R.02	Invasieve exoten	-333	-333	-333	-
R.02	Baggeren havens, Defensiehaven	-500	-	-	-
R.02	Jaarlijks budget autobereikbaarheid	-700	-700	-700	-700
R.03	Mogelijk maken markt langs Jansbeek	-250	-	-	-
R.06	Dotatie aan reserve voor Individuele studietoeslag	-535	-	-	-
R.06	Werk-Investeringsfonds (voeding nieuwe BR)	-2.500	-	-	-
R.07	Doorgeven middelen bodem aan beleidsveld	-255	-383	-	-
R.08	Niet-grondexploitatieprojecten	-597	-597	-	-
R.08	Overhevelen naar beleidsveld middelen Bodemsanering	-96	-89	-	-
R.08	Frictiekosten bij invulling taakstelling ODRA	-17	-	-	-
R.08	Nog in te vullen taakstelling op verkoop Vastgoed: Aframen bestaande stelpost	-	-700	-700	-
R.08	Opbrengst verkoop Vastgoed (2021 250 t.l.v. de algemene middelen)		700	450	-
R.08	Dotatie aan BR Zuidelijke Binnenstad	-	-	-1.780	-
R.09	Frictiekosten afbouw overhead	-202	-	-	-
R.09	Frictie uit verzelfstandiging MSSA	-175	-	-	-
R.09	Actualisatie frictiekosten (minder frictiekosten dan in MJPB 2017 begroot)	202	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve rampenoefening	-5	-5	-5	-5
R.09	Dotatie aan algemene reserve ingroei vermogenspositie MJPB 2013-2016	7	7	7	7
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2014	-44	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve verzelfstandiging MSSA	-40	-40	-40	-40
R.09	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2016-2019	-3.385	-3.385	-3.385	-3.385
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2015	20	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2016		-	715	715
R.09	Dotatie aan algemene reserve verzamelbesluit 1-2016	-135	-135	-135	-135
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers	-5	-1	41	41
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 2 2017	-16	-15	-15	-15
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 3 2017	-350	-350	-350	-350
R.09	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2017-2020	-361	-	-861	-861
R.09	Dotatie aan Br taakmutaties overloop/gemeentefonds	-290	-290		
R.09	Dotatie aan algemene reserve resultaat MJPB 2018-2021	-719	-1.285	-4.390	-4.390
R.09	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan BR Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort (5)	-28	-28	-146	-146
R.09	Taakstelling huisvesting	-	-600	-600	-600
R.09	Invulling door aanpassing huurcontract Stadskantoor	-	900	1.800	1.800
R.09	OW072 Toevoeging AR inz transitiebudget	-1.193	-1.718	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2017	-298	-149	122	-
R.09	Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
R.09	Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	-225	-225	-225	-225
R.09	Kasschuif ivm sluitend maken MJPB 2019-2021	-441	-397	-1.374	-1.527
Totaal incidentele lasten 2019-2022		**-21.613**	**-16.345**	**-14.730**	**-12.642**

Progr.	Incidentele lasten en baten	2019	2020	2021	2022
					Bedragen x € 1.000
Incidentele baten					
div	Vastgoed incidenteel potentiele verkoop € 1,4 mln.	-	700	700	-
R.00	MJPB 2018-2021 Amendement 17A31: Terugdraaien taakstelling bij Raad	21	21	21	21
R.01	MJPB 2018-2021 Amendement 17A32: De overlast te lijf; meer handhavers in de openbare ruimte	200	300	300	300
R.01	Borgen en verstevigen regionale samenwerking, Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	48	-	-	-
R.02	Niet indexeren parkeertarieven deels t.l.v. de BR bereikbaarheidsfonds	100	100	100	100
R.02	Extra opbrengsten autobereikbaarheid	100	100	100	100
R.03	MJPB 2018-2021 Amendement 17A49: Extra middelen accountmanager	100	100	100	100
R.04	MJPB 2018-2021 Amendement 17A35: Coördinator Laaggeletterdheid	75	-	-	-
R.05	MJPB 2018-2021 Amendement 17A43: Duurzaamheid 3. Groenfonds	50	50	50	50
R.05	Ontrekking aan BR evenementen	20	15		
R.06	MJPB 2018-2021 Amendement 17A50: Schulden voorkomen	100	100	-	-
R.06	Ontrekking aan BR Burgerinitiatieven sociaal domein	472	-	-	-
R.07	Dekking door inzet reservering budget vergroening elektriciteit en gas 2016-2018	10	-	-	-
R.07	GRP: Vrijval van kapitaallasten	-	207	-	-
R.07	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan BR Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort	98	-	-	-
R.07	MJPB 2018-2021 uitstellen diftar	155	385	-	-
R.07	Ontrekking aan BR Energy made in Arnhem	10	-	-	-
R.08	Niet-grondexploitatie	241	241	-	-
R.08	Dekking frictiekosten invulling taakstelling ODRA uit vrijval programmakosten Wabo 2016 (reserveren)	17	-	-	-
R.08	Ontrekking aan BR vastgoed	5	5		
R.09	Bijdrage in GF voor individuele studietoeslag	535	-	-	-
R.09	Verkoop bezit (vastgoed, 4 jaar incidenteel)	1.000	-	-	-
R.09	Onttrekking BR taakmutaties GF-overloop	974	782	-	-
R.09	Onvoorzien	272	-	-	-
R.09	Bodensamering, incidentele uitkering in GF	96	89	-	-
R.09	Dividend BNG	pm	pm	-	-
R.09	Dekking uit bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen af te bouwen overhead	202	-	-	-
R.09	Dekking uit vorming bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen MSSA	175	-	-	-
R.09	Onttrekking aan algemene reserve zomernota 2016-2019	50	50	50	50
R.09	Onttrekking aan algemene reserve PN sluitend maken jaarschijf 2017	-	69	69	69
R.09	Minder onttrekken aan BR frictiekosten	-202	-	-	-
R.09	Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR)	4.238	3.807	3.807	3.807
R.09	Onttrekking aan algemene reserve MJPB 2019-2022	9.962	3.293	4.822	4.823
Totaal incidentele baten 2019-2022		**19.124**	**10.414**	**10.119**	**9.420**

Incidentele lasten en baten MJPB 2019-2022	2019	2020	2021	2022
				Bedragen x € 1.000
Totaal incidentele lasten	-21.613	-16.345	-14.730	-12.642
Totaal incidentele baten	19.124	10.414	10.119	9.420
Per saldo hogere incidentele baten (+), hogere incidentele lasten (-)	**-2.489**	**-5.931**	**-4.611**	**-3.222**

Geprognosticeerde balans 2019

Gemeente Arnhem

Activa	31-12-2018	31-12-2019
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	643.277	681.580
Investeringen in openbare ruimte met maatschapp	57.827	54.693
Financiële vaste activa	93.395	87.964
Immateriële vaste activa	9.407	8.707
Totaal vaste activa	***803.906***	***832.944***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	69.087	59.313
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	102.099	99.122
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***172.512***	***159.761***
TOTAAL	**976.418**	**992.705**

Passiva	31-12-2018	31-12-2019
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	37.872	30.369
Bestemmingsreserves	100.789	104.417
Totaal eigen vermogen	***138.661***	***134.786***
Voorzieningen	***12.578***	***13.371***
Leningen	669.402	707.978
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***675.402***	***713.978***
Totaal vaste passiva	***826.641***	***862.135***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	58.425	55.448
Liquide middelen	46.352	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***149.777***	***130.570***
TOTAAL	**976.418**	**992.705**

OHW=grex -VZ grex

Geprognosticeerde balans 2020

Gemeente Arnhem

	Activa	
	31-12-2019	31-12-2020
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	681.580	703.431
Investeringen in openbare ruimte met maatschapp	54.693	51.623
Financiële vaste activa	87.964	82.636
Immateriële vaste activa	8.707	8.007
Totaal vaste activa	***832.944***	***845.697***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	59.313	51.956
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.122	99.124
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***159.761***	***152.406***
TOTAAL	**992.705**	**998.103**

	Passiva	
	31-12-2019	31-12-2020
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	30.369	30.052
Bestemmingsreserves	104.417	105.044
Totaal eigen vermogen	***134.786***	***135.096***
Voorzieningen	***13.371***	***14.169***
Leningen	707.978	712.266
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***713.978***	***718.266***
Totaal vaste passiva	***862.135***	***867.531***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.448	55.450
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.570***	***130.572***
TOTAAL	**992.705**	**998.103**

OHW=grex -VZ grex

Geprognosticeerde balans 2021

	Activa	
	31-12-2020	31-12-2021
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	703.431	712.043
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut	51.623	48.592
Financiële vaste activa	82.636	77.326
Immateriële vaste activa	8.007	7.307
Totaal vaste activa	***845.697***	***845.268***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	51.956	40.906
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.124	99.225
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***152.406***	***141.457***
TOTAAL	**998.103**	**986.725**

OHW=grex -VZ grex

	Passiva	
	31-12-2020	31-12-2021
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	30.052	34.311
Bestemmingsreserves	105.044	110.470
Totaal eigen vermogen	***135.096***	***144.781***
Voorzieningen	***14.169***	***14.867***
Leningen	712.266	690.404
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***718.266***	***696.404***
Totaal vaste passiva	***867.531***	***856.052***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.450	55.551
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.572***	***130.673***
TOTAAL	**998.103**	**986.725**

Geprognosticeerde balans 2022

Gemeente Arnhem

	Activa	
	31-12-2021	31-12-2022
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	712.043	703.624
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut	48.592	45.691
Financiële vaste activa	77.326	72.102
Immateriële vaste activa	8.007	6.607
Totaal vaste activa	***845.968***	***828.024***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	40.906	61.543
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.225	99.328
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***141.457***	***162.197***
TOTAAL	**987.425**	**990.221**

OHW=grex -VZ grex

	Passiva	
	31-12-2021	31-12-2022
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	34.311	38.698
Bestemmingsreserves	110.470	113.849
Totaal eigen vermogen	***144.781***	***152.547***
Voorzieningen	***14.867***	***15.565***
Leningen	690.404	685.333
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***696.404***	***691.333***
Totaal vaste passiva	***856.052***	***859.445***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.551	55.654
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.673***	***130.776***
TOTAAL	**986.725**	**990.221**

Reserves en voorzieningen

Omschrijving	JV 2017 Stand per 01-01-2018	Begroot 2018 Toe-voeging	Begroot 2018 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-20 / 01-01-2019	Begroot 2019 Toe-voeging	Begroot 2019 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020
Algemene Reserve (AR)	58.240	4.381	24.749	37.872	6.965	14.468	30.369
Bestemmingsreserves (BR's)	92.936	38.795	30.942	100.789	25.313	21.685	104.417
Totaal Reserves	**151.176**	**43.176**	**55.691**	**138.661**	**32.278**	**36.153**	**134.786**
Totaal Voorzieningen	**11.757**	**2.742**	**1.921**	**12.577**	**2.884**	**2.091**	**13.371**

Verloop Bestemmingsreserves P/R	Omschrijving	JV 2017 Stand per 01-01-2018	Begroot 2018 Toe-voeging	Begroot 2018 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-20 / 01-01-2019	Begroot 2019 Toe-voeging	Begroot 2019 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020
R0	Onderzoek Rekenkamer	252	0	0	252	0	0	252
R0	Raad	12	0	0	12	0	0	12
R0	Fractie-ondersteuning	0	0	0	0	0	0	0
R1	Veilig ondernemen	103	0	0	103	0	0	103
R2	Buitengew oon Beter	3.375	0	1.500	1.875	0	0	1.875
R2	Bereikbaarheid	2.364	4.401	4.525	2.240	5.978	5.972	2.246
R2	Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	3.873	247	783	3.337	262	739	2.860
R3	Sociaal Economisch Fonds	441	0	33	408	0	0	408
R3	Evenementen	305	0	20	285	0	20	265
R4	Onderw ijs	11.930	14.285	7.211	19.004	6.879	6.301	19.582
R5	Beeldbepalende culturele manifestaties	507	0	0	507	0	0	507
R5	Beeldende en Monumentale Kunst	20	0	0	20	0	0	20
R5	Cultureel Vastgoed	9.347	1.863	2	11.208	1.043	38	12.213
R5	Groenfonds	394	50	0	444	50	0	494
R6	Participatie	492	0	0	492	0	0	492
R6	Maatschappelijke opvang	179	0	0	179	0	0	179
R6	Wijkfondsen	166	0	0	166	0	0	166
R6	Bew onersbudgetten	164	0	0	164	0	0	164
R6	Pakketmaatregelen WMO	23	0	0	23	0	0	23
R6	Beschermd en Weerbaar	3.168	0	0	3.168	0	0	3.168
R6	Herstructurering OGGz	456	0	0	456	0	0	456
R6	Noodfonds	16.406	1.180	6.117	11.469	0	4.501	6.968
R6	Burgerinitiatieven sociaal Domein	995	0	472	523	0	472	51
R6	Revolverend fonds (schuld)	0	5.000	0	5.000	0	0	5.000
R6	Werk-Investeringsfonds	0	0	0	0	2.500	0	2.500
R7	Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang	261	0	25	236	0	25	211
R7	Huishoudelijk afval	778	0	200	578	0	155	423
R7	GRP-dekking kapitaallasten	134	0	134	0	0	0	0
R7	Energie made in Arnhem	550	0	50	500	0	10	490
R7	Duurzaamheidsleningen	438	0	14	424	0	12	412
R7	Revolverend fonds (duurzaam)	0	3.000	0	3.000	0	0	3.000
R7	Duurzaam Arnhem	0	1.000	0	1.000	0	0	1.000
R8	Omgevingslaw aai	455	0	0	455	0	0	455
R8	Risicobeheer Arnhem Centraal	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
R8	Grondexploitatie	7.360	54	0	7.414	66	0	7.480
R8	Voorstudies	53	0	0	53	0	0	53
R8	Strategische posities	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
R8	Herstructureringsgebieden	0	0	0	0	0	0	0
R8	Zuidelijke Binnenstad	2.700	4.600	0	7.300	0	0	7.300
R8	Volkshuisvesting	579	75	75	579	43	43	579
R8	Startersleningen	1.651	0	426	1.225	0	410	815
R8	Stimulering w oningbouw	444	0	30	414	0	30	384
R8	Vastgoed	602	2.099	5	2.696	0	5	2.691
R8	Bouw - en sloopleges	0	0	0	0	0	0	0
R9	Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	8.808	535	7.142	2.201	290	974	1.517
R9	Fictiekosten en Organisatie-ontw ikkeling	102	406	34	474	406	17	863
R9	Bedrijfsvoering	5.646	0	1.891	3.755	0	1.708	2.047
R9	ICT	235	0	55	180	0	55	125
R9	Kapitaallasten	2.199	0	198	2.001	7.796	198	9.599
	Totaal	**92.936**	**38.795**	**30.942**	**100.789**	**25.313**	**21.685**	**104.417**

* Let op in de stand per 31-12-2018 / 01-01-2019 is nog geen rekening gehouden met de begrotingsw ijzigingen die volgen uit de Turap-2 2018 (w .o. Klimaatfonds ad 10 mln.) en Verzamelbesluit 2-2018

Begroot 2020			Begroot 2021			Begroot 2022			
Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2020 / 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023
									Bedragen € 1.000
30.369	7.473	7.790	30.051	9.671	5.412	34.310	9.800	5.413	38.697
104.417	20.694	20.067	105.044	20.438	15.012	110.470	18.983	15.604	113.849
134.786	**28.167**	**27.857**	**135.095**	**30.109**	**20.424**	**144.780**	**28.783**	**21.017**	**152.546**
13.371	**2.884**	**2.086**	**14.169**	**2.784**	**2.086**	**14.867**	**2.784**	**2.086**	**15.565**

Begroot 2020			Begroot 2021			Begroot 2022			
Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2020 / 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023
									Bedragen € 1.000
252	0	0	252	0	0	252	0	0	252
12	0	0	12	0	0	12	0	0	12
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
103	0	0	103	0	0	103	0	0	103
1.875	0	0	1.875	0	0	1.875	0	0	1.875
2.246	5.859	5.951	2.154	5.770	5.715	2.209	5.728	5.687	2.250
2.860	120	438	2.542	146	146	2.542	495	393	2.644
408	0	0	408	0	0	408	0	0	408
265	0	15	250	0	0	250	0	0	250
19.582	5.572	6.052	19.102	5.230	7.062	17.270	5.108	7.436	14.942
507	0	0	507	0	0	507	0	0	507
20	0	0	20	0	0	20	0	0	20
12.213	100	312	12.001	144	243	11.902	166	242	11.826
494	50	0	544	50	0	594	50	0	644
492	0	0	492	0	0	492	0	0	492
179	0	0	179	0	0	179	0	0	179
166	0	0	166	0	0	166	0	0	166
164	0	0	164	0	0	164	0	0	164
23	0	0	23	0	0	23	0	0	23
3.168	0	0	3.168	0	0	3.168	0	0	3.168
456	0	0	456	0	0	456	0	0	456
6.968	0	4.034	2.934	0	1.098	1.836	0	1.098	738
51	0	0	51	0	0	51	0	0	51
5.000	0	0	5.000	0	0	5.000	0	0	5.000
2.500	0	0	2.500	0	0	2.500	0	0	2.500
211	0	25	186	0	25	161	0	25	136
423	0	385	38	0	0	38	0	0	38
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
490	0	0	490	0	0	490	0	0	490
412	0	11	401	0	9	392	0	9	383
3.000	0	0	3.000	0	0	3.000	0	0	3.000
1.000	0	0	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000
455	0	0	455	0	0	455	0	0	455
3.469	0	0	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
7.480	1.748	0	9.228	0	0	9.228	118	0	9.346
53	0	0	53	0	0	53	0	0	53
1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.300	0	0	7.300	1.780	0	9.080	0	0	9.080
579	43	43	579	43	43	579	43	43	579
815	0	388	427	0	388	39	0	388	-349
384	0	30	354	0	30	324	0	30	294
2.691	0	5	2.686	0	0	2.686	0	0	2.686
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.517	290	782	1.025	0	0	1.025	0	0	1.025
863	406	0	1.269	406	0	1.675	406	0	2.081
2.047	0	1.343	704	1.771	0	2.475	1.771	0	4.246
125	0	55	70	0	55	15	0	55	-40
9.599	6.506	198	15.907	5.098	198	20.807	5.098	198	25.707
104.417	**20.694**	**20.067**	**105.044**	**20.438**	**15.012**	**110.470**	**18.983**	**15.604**	**113.849**

EMU-saldo 2019

Sinds 1999 bestaat de Economische en Monetaire Unie (EMU), die in Europa verantwoordelijk is voor het gezamenlijke monetaire beleid van de deelnemende landen. Deze EMU-landen zijn gehouden aan de –met elkaar afgesproken- eis om het begrotingstekort van de overheid niet te laten stijgen boven de 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Deze grens van 3% geldt voor de gehele overheid, dus inclusief de gemeenten, provincies en waterschappen.
In 2011 hebben de Europese regeringsleiders deze afspraak herbevestigd nadat een groot aantal landen als gevolg van de economische crisis een EMU-tekort presenteerde dat hoger was dan de overeengekomen 3%. Nadrukkelijk is in de afspraken herbevestigd dat in economisch slechte tijden een EMU-tekort van maximaal de genoemde 3% toegestaan is (de overheidsschuld mag groeien), maar in economisch goede tijden moet de overheidsschuld afnemen, en daarvoor is een EMU-overschot nodig.
De afspraak is in Nederland vertaald in de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet Hof), die op 1 januari 2014 van kracht is geworden. Hierin is benadrukt dat Rijk en decentrale overheden gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de beheersing van het Nederlandse EMU-tekort.
Eén van de uitwerkingen van de wet Hof is de verplichting voor decentrale overheden, waaronder gemeenten, in de begroting het EMU-saldo te presenteren, dat voortvloeit uit die begroting.
Het EMU-saldo wordt berekend op een manier die afwijkt van de manier waarop bij gemeenten het begrotingsresultaat wordt bepaald. Decentrale overheden zijn gehouden aan de regelgeving in het BBV, dat uitgaat van een stelsel van baten en lasten. Het zogenaamde EMU-saldo is een saldo van inkomsten en uitgaven (dus op kasbasis) en om dat te kunnen bepalen uitgaande van het begrote saldo van lasten en baten is een aanvullende berekening nodig.
In het overzicht is het EMU-saldo berekend voor de jaren 2018 tot en met 2020, zoals dat voortvloeit uit deze begroting.

Omschrijving	**2018**	**2019**	**2020**
Bedragen x € 1.000			
Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	19.916	-9.179	-2.520
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	30.548	27.614	30.015
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	2.324	2.474	2.474
Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-63.611	-62.783	-48.796
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:			
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), **voor zover niet op exploitatie verantwoord**			
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)			
Baten bouwgrondexploitatie:			
Baten voorzover transacties **niet op exploitatie verantwoord**			
Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	-1.859	-1.798	-1.706
Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
Verkoop van effecten:			
Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee
Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Totaal	**-12.682**	**-43.672**	**-20.533**

Voor de jaren 2019 t/m 2022 is voor de decentrale overheden (gemeenten, provincies en waterschappen) een zogeheten macronorm vastgesteld van 0,4% van het BBP. De decentrale overheden hebben in overleg bepaald dat de norm voor gemeenten 0,272% bedraagt. Deze macronorm wordt niet nader toegedeeld aan individuele gemeenten, er zijn geen referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties.
De hoogte van de macronorm bepaalt voor een belangrijk deel de ruimte die gemeenten hebben om investeringen te doen, maar vanwege het ontbreken van individuele referentiewaarden is het voor afzonderlijke gemeenten heel moeilijk, zo niet onmogelijk, te sturen op het EMU-saldo.

Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld

Omschrijving	Lasten						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-5.907	-6.850	-7.005	***-7.245***	-6.859	-6.486	-6.486
0.2 Burgerzaken	-5.575	-4.842	-5.258	***-5.483***	-5.464	-5.425	-5.424
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-2.003	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-2.016	-2.021
0.4 Overhead	-97.072	-83.039	-84.286	***-80.749***	-78.439	-76.380	-76.401
0.5 Treasury	12.304	-1.753	-1.753	***-963***	-4.143	-3.853	-3.853
0.61 OZB woningen	-3.003	-4.816	-4.473	***-4.480***	-4.480	-4.480	-4.480
0.62 OZB niet-woningen	-1.435	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	-7	-5	-5	***-5***	-5	-5	-5
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	-10.175	-6.922	-3.452	***-14.587***	-14.818	-15.110	-15.177
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-11.853	-11.646	-11.816	***-12.184***	-12.176	-12.167	-12.159
1.2 Openbare orde en veiligheid	-4.050	-3.730	-4.404	***-4.222***	-4.228	-4.053	-4.053
2.1 Verkeer en vervoer	-26.983	-25.140	-24.108	***-23.670***	-24.604	-24.588	-24.968
2.2 Parkeren	-9.761	-9.258	-9.315	***-9.816***	-9.834	-9.624	-9.566
2.4 Economische havens en waterwegen	-1.145	-755	-758	***-650***	-646	-641	-636
2.5 Openbaar vervoer	-1.046	-1.114	-1.753	***-1.472***	-973	-812	-808
3.1 Economische ontwikkeling	-3.142	-2.630	-3.152	***-3.172***	-3.169	-3.165	-3.162
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-507	-373	-127	***-339***	-89	-89	-89
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-2.264	-2.061	-2.511	***-2.316***	-2.233	-2.216	-2.216
4.2 Onderwijshuisvesting	-25.420	-19.788	-19.055	***-18.828***	-19.847	-21.689	-22.372
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-15.803	-16.786	-17.014	***-17.495***	-17.419	-17.418	-17.416
5.1 Sportbeleid en activering	-18.607	-16.905	-16.709	***-16.596***	-16.634	-16.634	-16.634
5.2 Sportaccommodaties	-19.548	-3.472	-3.355	***-4.160***	-4.091	-4.029	-3.892
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-16.316	-17.534	-15.886	***-17.409***	-18.245	-18.149	-19.700
5.4 Musea	-4.779	-4.632	-4.608	***-4.615***	-4.613	-4.497	-4.497
5.5 Cultureel erfgoed	-1.881	-1.734	-1.811	***-1.529***	-1.507	-1.502	-1.497
5.6 Media	-5.873	-5.769	-8.037	***-8.200***	-8.200	-8.200	-8.200
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-9.744	-8.643	-9.671	***-10.923***	-10.308	-10.323	-9.980
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14.925	-14.214	-14.994	***-14.308***	-13.342	-13.307	-13.295
6.2 Wijkteams	-15.597	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-135.385	-126.640	-137.244	***-138.378***	-139.474	-139.471	-139.471
6.4 Begeleide participatie	-48.979	-46.210	-40.237	***-37.345***	-36.108	-34.970	-34.903
6.5 Arbeidsparticipatie	-19.474	-15.467	-13.043	***-10.781***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-5.013	-12.114	-6.577	***-7.004***	-7.504	-7.534	-7.534
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-47.138	-51.750	-46.843	***-49.260***	-49.376	-48.797	-48.785
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-35.841	-40.443	-33.851	***-34.078***	-33.529	-31.230	-31.230
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-63.815	-62.274	-62.231	***-64.716***	-64.634	-64.662	-64.662
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-6.307	-5.768	-5.806	***-5.879***	-5.873	-5.816	-5.797
7.2 Riolering	-14.995	-12.258	-12.184	***-12.334***	-12.618	-12.888	-13.042
7.3 Afval	-14.465	-13.884	-13.390	***-14.454***	-14.643	-14.020	-13.697
7.4 Milieubeheer	-6.238	-5.600	-5.402	***-5.742***	-6.053	-5.352	-5.351
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-37	-48	-48	***-48***	-48	-48	-48
8.1 Ruimtelijke ordening	-953	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-34.353	-29.749	-31.225	***-26.717***	-31.410	-21.038	-13.278
8.3 Wonen en bouwen	-25.598	-10.996	-21.001	***-11.043***	-7.703	-7.184	-5.726
Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.523**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Omschrijving	Baten						
	Rekening 2017	Begroot 2018 Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*Begroting 2019*	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	1.797	1.243	1.243	***1.243***	1.243	1.243	1.243
0.2 Burgerzaken	3.253	2.441	2.781	***2.725***	2.716	2.718	2.722
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	21	0	0	***0***	0	250	250
0.4 Overhead	39.979	36.312	33.477	***33.583***	32.871	32.708	32.708
0.5 Treasury	2.967	1.913	1.913	***2.112***	2.029	1.947	1.947
0.61 OZB woningen	26.016	48.249	26.827	***27.151***	27.399	27.901	28.062
0.62 OZB niet-woningen	29.476	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	363	381	381	***381***	381	381	381
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	367.096	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	9.533	0	0	***10***	49	87	126
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.336	1.170	1.183	***1.183***	1.183	1.183	1.183
1.2 Openbare orde en veiligheid	802	479	479	***447***	447	447	447
2.1 Verkeer en vervoer	4.633	1.460	463	***498***	498	498	498
2.2 Parkeren	14.024	13.467	13.514	***14.155***	14.060	13.963	13.868
2.4 Economische havens en waterwegen	718	474	474	***474***	474	474	474
2.5 Openbaar vervoer	1.366	1.538	2.016	***1.702***	1.757	1.277	1.277
3.1 Economische ontwikkeling	205	0	0	***0***	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	227	297	91	***45***	45	45	45
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	485	195	277	***902***	902	902	902
4.2 Onderwijshuisvesting	5.229	4.632	3.790	***3.836***	4.499	4.249	3.799
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	11.327	9.723	9.726	***9.629***	9.734	9.839	9.943
5.1 Sportbeleid en activering	307	0	0	***0***	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	18.578	3.626	3.580	***3.580***	3.580	3.580	3.580
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.560	5.479	5.278	***5.278***	5.278	5.278	5.278
5.4 Musea	460	234	234	***234***	234	118	118
5.5 Cultureel erfgoed	522	444	507	***507***	507	507	507
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.139	692	692	***692***	692	692	692
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	668	78	78	***78***	78	78	78
6.2 Wijkteams	13	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	110.017	101.756	109.588	***109.969***	111.226	111.770	111.770
6.4 Begeleide participatie	117	370	0	***0***	0	690	690
6.5 Arbeidsparticipatie	6.016	2.970	135	***0***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	225	221	-141	***-141***	-141	-141	-141
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	8.876	7.358	6.758	***4.943***	4.943	4.843	4.843
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	1.451	0	0	***0***	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	1.710	694	694	***694***	694	694	694
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	897	236	374	***374***	374	364	364
7.2 Riolering	16.782	16.351	16.351	***16.599***	16.864	17.161	17.443
7.3 Afval	18.498	17.909	18.024	***17.933***	17.540	17.336	17.059
7.4 Milieubeheer	3.893	3.043	2.955	***2.955***	2.955	2.955	2.955
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	22	16	16	***16***	16	16	16
8.1 Ruimtelijke ordening	31	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	58.563	29.726	31.246	***26.495***	33.097	22.757	13.334
8.3 Wonen en bouwen	26.948	9.289	19.522	***9.774***	5.940	5.646	4.163
Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Omschrijving	Exploitatieresultaat						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-4.110	-5.606	-5.761	***-6.001***	-5.616	-5.242	-5.242
0.2 Burgerzaken	-2.321	-2.401	-2.477	***-2.758***	-2.749	-2.707	-2.703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.982	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-1.766	-1.771
0.4 Overhead	-57.093	-46.727	-50.809	***-47.166***	-45.569	-43.672	-43.694
0.5 Treasury	15.272	161	161	***1.149***	-2.114	-1.906	-1.906
0.61 OZB woningen	23.013	43.433	22.355	***22.671***	22.919	23.421	23.582
0.62 OZB niet-woningen	28.041	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	356	376	376	***376***	376	376	376
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	367.096	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	-642	-6.922	-3.452	***-14.577***	-14.769	-15.023	-15.051
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.518	-10.476	-10.632	***-11.001***	-10.992	-10.984	-10.976
1.2 Openbare orde en veiligheid	-3.248	-3.250	-3.925	***-3.774***	-3.781	-3.605	-3.605
2.1 Verkeer en vervoer	-22.350	-23.680	-23.645	***-23.172***	-24.106	-24.090	-24.470
2.2 Parkeren	4.262	4.208	4.200	***4.340***	4.226	4.340	4.302
2.4 Economische havens en waterwegen	-426	-281	-284	***-176***	-172	-167	-163
2.5 Openbaar vervoer	320	424	263	***230***	784	465	469
3.1 Economische ontwikkeling	-2.937	-2.630	-3.152	***-3.172***	-3.169	-3.165	-3.162
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-279	-76	-36	***-294***	-44	-44	-44
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-1.779	-1.866	-2.234	***-1.413***	-1.331	-1.314	-1.314
4.2 Onderwijshuisvesting	-20.191	-15.156	-15.266	***-14.992***	-15.348	-17.440	-18.573
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-4.476	-7.063	-7.288	***-7.866***	-7.685	-7.579	-7.473
5.1 Sportbeleid en activering	-18.300	-16.905	-16.709	***-16.596***	-16.634	-16.634	-16.634
5.2 Sportaccommodaties	-971	153	225	***-579***	-510	-449	-311
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-10.756	-12.055	-10.607	***-12.131***	-12.966	-12.870	-14.422
5.4 Musea	-4.318	-4.398	-4.374	***-4.381***	-4.379	-4.379	-4.379
5.5 Cultureel erfgoed	-1.359	-1.289	-1.304	***-1.022***	-1.000	-995	-990
5.6 Media	-5.873	-5.769	-8.037	***-8.200***	-8.200	-8.200	-8.200
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-8.605	-7.951	-8.979	***-10.231***	-9.616	-9.631	-9.288
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14.257	-14.137	-14.916	***-14.230***	-13.264	-13.229	-13.217
6.2 Wijkteams	-15.584	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-25.368	-24.885	-27.656	***-28.409***	-28.249	-27.701	-27.701
6.4 Begeleide participatie	-48.862	-45.840	-40.237	***-37.345***	-36.108	-34.280	-34.213
6.5 Arbeidsparticipatie	-13.457	-12.497	-12.908	***-10.781***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-4.788	-11.893	-6.718	***-7.145***	-7.645	-7.675	-7.675
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-38.261	-44.392	-40.085	***-44.317***	-44.433	-43.954	-43.942
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-34.390	-40.443	-33.851	***-34.078***	-33.529	-31.230	-31.230
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-62.105	-61.580	-61.536	***-64.022***	-63.940	-63.968	-63.968
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-5.410	-5.532	-5.431	***-5.504***	-5.498	-5.452	-5.433
7.2 Riolering	1.787	4.093	4.167	***4.266***	4.246	4.272	4.400
7.3 Afval	4.032	4.025	4.634	***3.479***	2.897	3.316	3.362
7.4 Milieubeheer	-2.345	-2.557	-2.447	***-2.787***	-3.099	-2.397	-2.397
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-15	-32	-32	***-32***	-32	-32	-32
8.1 Ruimtelijke ordening	-922	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	24.210	-23	21	***-222***	1.687	1.719	56
8.3 Wonen en bouwen	1.351	-1.708	-1.479	***-1.268***	-1.763	-1.538	-1.563
Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.878**	**310**	**9.686**	**7.768**

Omschrijving	Toevoeging reserves						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-16	0	0	***0***	0	0	0
0.2 Burgerzaken	0	0	0	***0***	0	0	0
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0
0.4 Overhead	-1.317	-406	-1.884	***-406***	-406	-406	-406
0.5 Treasury	-874	0	0	***0***	0	0	0
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	-2.624	-535	-535	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	-6.215	-3.489	-4.108	***-14.243***	-13.639	-16.325	-16.478
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-173	0	0	***0***	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	0	0	***0***	0	0	0
2.1 Verkeer en vervoer	-3.688	-529	-529	***-600***	-600	-600	-600
2.2 Parkeren	-4.262	-3.746	-4.493	***-5.378***	-5.259	-5.170	-5.129
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	***0***	0	0	0
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	***0***	0	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	-57	0	0	***0***	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***0***	0	0	0
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-196	0	0	***0***	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	-7.620	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.020	0	0	***0***	0	0	0
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	-89	-21	-21	***-16***	-15	-15	-15
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-4.072	-2.065	-2.065	***-1.219***	-277	-320	-343
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	0	0
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-436	-50	-50	***-50***	-50	-50	-50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-258	0	0	***0***	0	0	0
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	-500	-5.000	-5.000	***0***	0	0	0
6.4 Begeleide participatie	-9.889	0	0	***0***	0	0	0
6.5 Arbeidsparticipatie	-786	0	0	***-2.500***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-3.476	-700	-700	***0***	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-4.528	-480	-480	***-290***	-290	0	0
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-2.053	0	0	***0***	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-1.027	0	0	***0***	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	-115	0	0	***0***	0	0	0
7.2 Riolering	-505	-247	-247	***-262***	-120	-146	-495
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0
7.4 Milieubeheer	-569	-4.000	-4.000	***0***	0	0	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-10.442	-1.397	-55	***-66***	-1.748	-1.780	-117
8.3 Wonen en bouwen	-831	-75	-4.724	***-371***	-193	-68	-43
Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Omschrijving	Onttrekking reserves						
	Rekening 2017	Begroot 2018 Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*Begroting 2019*	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	28	21	21	***21***	21	21	21
0.2 Burgerzaken	0	0	0	***0***	0	0	0
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0
0.4 Overhead	2.183	844	1.485	***559***	55	55	55
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	1.716	535	535	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	15.135	1.891	16.940	***15.908***	8.512	4.891	4.892
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	121	121	0	***0***	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	57	200	200	***200***	300	300	300
2.1 Verkeer en vervoer	4.995	3.595	4.133	***2.321***	2.201	1.871	1.846
2.2 Parkeren	2.577	2.752	2.878	***4.153***	4.130	3.916	3.914
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	***0***	0	0	0
2.5 Openbaar vervoer	40	32	32	***25***	25	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	77	133	133	***100***	100	100	100
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***0***	0	0	0
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	84	40	210	***20***	15	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	3.646	7.211	7.211	***6.301***	6.052	7.062	7.436
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	100	75	775	***75***	0	0	0
5.1 Sportbeleid en activering	585	85	85	***85***	85	85	85
5.2 Sportaccommodaties	895	93	97	***97***	97	97	97
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	344	2	46	***38***	312	243	243
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	9	4	0	***0***	0	0	0
5.6 Media	50	50	50	***50***	50	50	50
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.048	135	250	***133***	50	50	50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.567	513	711	***513***	41	41	41
6.2 Wijkteams	305	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	321	5.000	5.586	***0***	0	0	0
6.4 Begeleide participatie	7.368	6.735	1.309	***740***	1.110	790	790
6.5 Arbeidsparticipatie	734	29	1.679	***0***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	2.062	0	0	***0***	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	4.508	811	1.011	***1.094***	1.290	43	43
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	7.615	3.340	3.711	***2.465***	1.916	202	202
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	1.046	1.046	***772***	600	63	63
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	456	0	5	***5***	5	0	0
7.2 Riolering	6.538	287	287	***131***	33	72	318
7.3 Afval	778	535	535	***-173***	385	0	0
7.4 Milieubeheer	812	4.125	4.150	***22***	11	9	9
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.301	1.350	0	***0***	0	0	0
8.3 Wonen en bouwen	557	565	579	***501***	462	462	462
Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.157**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Omschrijving	Saldo						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-4.098	-5.585	-5.740	***-5.980***	-5.595	-5.221	-5.221
0.2 Burgerzaken	-2.321	-2.401	-2.477	***-2.758***	-2.749	-2.707	-2.703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.982	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-1.766	-1.771
0.4 Overhead	-56.227	-46.289	-51.208	***-47.013***	-45.919	-44.023	-44.044
0.5 Treasury	14.398	161	161	***1.149***	-2.114	-1.906	-1.906
0.61 OZB woningen	23.013	43.433	22.355	***22.671***	22.919	23.421	23.582
0.62 OZB niet-woningen	28.041	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	356	376	376	***376***	376	376	376
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	366.188	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	8.278	-8.520	9.380	***-12.911***	-19.895	-26.457	-26.637
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.570	-10.355	-10.632	***-11.001***	-10.992	-10.984	-10.976
1.2 Openbare orde en veiligheid	-3.191	-3.050	-3.725	***-3.574***	-3.481	-3.305	-3.305
2.1 Verkeer en vervoer	-21.043	-20.615	-20.041	***-21.451***	-22.505	-22.819	-23.224
2.2 Parkeren	2.577	3.214	2.584	***3.115***	3.097	3.086	3.086
2.4 Economische havens en waterwegen	-426	-281	-284	***-176***	-172	-167	-163
2.5 Openbaar vervoer	360	456	295	***255***	809	465	469
3.1 Economische ontwikkeling	-2.917	-2.497	-3.019	***-3.072***	-3.069	-3.065	-3.062
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-279	-76	-36	***-294***	-44	-44	-44
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-1.891	-1.826	-2.024	***-1.393***	-1.316	-1.314	-1.314
4.2 Onderwijshuisvesting	-24.165	-14.200	-22.340	***-15.570***	-14.868	-15.607	-16.244
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-5.396	-6.988	-6.513	***-7.791***	-7.685	-7.579	-7.473
5.1 Sportbeleid en activering	-17.715	-16.820	-16.624	***-16.511***	-16.549	-16.549	-16.549
5.2 Sportaccommodaties	-165	226	301	***-498***	-428	-367	-229
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-14.484	-14.119	-12.626	***-13.312***	-12.931	-12.948	-14.522
5.4 Musea	-4.318	-4.398	-4.374	***-4.381***	-4.379	-4.379	-4.379
5.5 Cultureel erfgoed	-1.350	-1.285	-1.304	***-1.022***	-1.000	-995	-990
5.6 Media	-5.823	-5.719	-7.987	***-8.150***	-8.150	-8.150	-8.150
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7.993	-7.866	-8.779	***-10.148***	-9.616	-9.631	-9.288
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-12.949	-13.623	-14.205	***-13.717***	-13.223	-13.188	-13.176
6.2 Wijkteams	-15.279	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-25.547	-24.885	-27.070	***-28.409***	-28.249	-27.701	-27.701
6.4 Begeleide participatie	-51.383	-39.105	-38.928	***-36.605***	-34.998	-33.490	-33.423
6.5 Arbeidsparticipatie	-13.509	-12.468	-11.229	***-13.281***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-6.202	-12.593	-7.418	***-7.145***	-7.645	-7.675	-7.675
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-38.281	-44.061	-39.554	***-43.512***	-43.434	-43.911	-43.899
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-28.828	-37.103	-30.141	***-31.613***	-31.613	-31.028	-31.028
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-63.132	-60.534	-60.490	***-63.250***	-63.340	-63.905	-63.905
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-5.069	-5.532	-5.426	***-5.499***	-5.494	-5.452	-5.433
7.2 Riolering	7.820	4.134	4.207	***4.135***	4.159	4.198	4.223
7.3 Afval	4.810	4.560	5.169	***3.305***	3.282	3.316	3.362
7.4 Milieubeheer	-2.102	-2.432	-2.297	***-2.765***	-3.088	-2.388	-2.388
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-15	-32	-32	***-32***	-32	-32	-32
8.1 Ruimtelijke ordening	-922	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	16.069	-70	-33	***-288***	-62	-62	-62
8.3 Wonen en bouwen	1.077	-1.218	-5.624	***-1.138***	-1.494	-1.145	-1.145
Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Overzicht taakvelden per programma (lasten)

Omschrijving	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	R1 Veiligheid	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	R3 Economie	R4 Educatie	R5 Cultuur, recreatie en sport	R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	R7 Gezondheid en Milieu	R8 Wonen en Ruimte	R9 Financien en bedrijfsvoering	*Totaal stadsprogramma's*
Bedragen x €'000											
Taakvelden											
0.1 Bestuur	-7.245	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-7.245***
0.2 Burgerzaken	-5.483	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-5.483***
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-1.529	***-1.529***
0.4 Overhead	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-80.749	***-80.749***
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-963	***-963***
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-4.480	***-4.480***
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-5	***-5***
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-14.587	***-14.587***
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-600	***-600***
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	-12.184	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-12.184***
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	-2.543	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-2.543***
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	-14.314	***0***	0	0	0	0	0	0	***-14.314***
2.2 Parkeren	0	0	-6.791	***0***	0	0	0	0	0	0	***-6.791***
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	-650	***0***	0	0	0	0	0	0	***-650***
2.5 Openbaar vervoer	0	0	-1.472	***0***	0	0	0	0	0	0	***-1.472***
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	***-3.172***	0	0	0	0	0	0	***-3.172***
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***-339***	0	0	0	0	0	0	***-339***
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	***-2.316***	0	0	0	0	0	0	***-2.316***
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	***0***	-12.514	0	0	0	0	0	***-12.514***
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	***0***	-4.943	0	0	0	0	0	***-4.943***
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	-10.487	0	0	0	0	***-10.487***
5.2 Sportaccommodaties	0	0	0	***0***	0	-2.428	0	0	0	0	***-2.428***
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	***0***	0	-16.799	0	0	0	0	***-16.799***
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	-4.615	0	0	0	0	***-4.615***
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	-1.529	0	0	0	0	***-1.529***
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	-8.200	0	0	0	0	***-8.200***
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	***0***	0	-7.461	0	0	0	0	***-7.461***
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	-2.663	0	0	0	***-2.663***
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	-3.729	0	0	0	***-3.729***
6.3 Inkomensregelingen	0	0	0	***0***	0	0	-127.135	0	0	0	***-127.135***
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	***0***	0	0	-33.834	0	0	0	***-33.834***
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	-2.307	0	0	0	***-2.307***
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	0	0	0	***0***	0	0	-1.948	0	0	0	***-1.948***
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-10.686	0	0	0	***-10.686***
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	-567	0	0	0	***-567***
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-31.819	0	0	0	***-31.819***
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	-1.102	0	0	0	***-1.102***
7.1 Volksgezondheid	0	0	0	***0***	0	0	0	-5.304	0	0	***-5.304***
7.2 Riolering	0	0	0	***0***	0	0	0	-12.334	0	0	***-12.334***
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0	-7.897	0	0	***-7.897***
7.4 Milieubeheer	0	0	0	***0***	0	0	0	-5.302	0	0	***-5.302***
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0	-48	0	0	***-48***
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-1.160	0	***-1.160***
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-26.717	0	***-26.717***
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-11.043	0	***-11.043***
Totaal	**-12.728**	**-14.727**	**-23.227**	**-5.826**	**-17.457**	**-51.519**	**-215.789**	**-30.885**	**-38.920**	**-102.912**	**-513.989**

Omschrijving	GEB1 CSA	GEB2 Noordwest	GEB3 Noordoost	GEB4 Presikhaaf	GEB5 Malburgen	GEB6 Schuytgraaf /Elderveld	GEB7 De Laar/Elden	GEB8 RKV	*Totaal Wijken*	*Totaal lasten*
Bedragen x €'000										
Taakvelden										
0.1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-7.245**
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-5.483**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.529**
0.4 Overhead	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-80.749**
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-963**
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-4.480**
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-5**
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-14.587**
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-600**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-12.184**
1.2 Openbare orde en veiligheid	-210	-210	-210	-210	-210	-210	***-210***	-210	-1.679	**-4.222**
2.1 Verkeer en vervoer	-1.817	-1.212	-1.353	-1.240	-993	-889	***-827***	-1.026	-9.357	**-23.670**
2.2 Parkeren	-2.978	-3	-2	-1	-2	-27	***-1***	-10	-3.025	**-9.816**
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-650**
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.472**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-3.172**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-339**
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-2.316**
4.2 Onderwijshuisvesting	-14	-606	-344	-964	-1.442	-2.564	***-20***	-360	-6.314	**-18.828**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.345	-1.234	-1.236	-1.646	-3.468	-1.332	***-1.221***	-1.069	-12.551	**-17.495**
5.1 Sportbeleid en activering	-406	-738	-1.048	-606	-1.029	-950	***-742***	-589	-6.108	**-16.596**
5.2 Sportaccommodaties	-106	-250	-282	-65	-90	-362	***-165***	-413	-1.732	**-4.160**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-82	-79	-70	-85	-91	-66	***-65***	-71	-610	**-17.409**
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-4.615**
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.529**
5.6 Media	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-8.200**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-395	-372	-375	-414	-414	-431	***-415***	-646	-3.462	**-10.923**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-1.383	-1.744	-1.517	-1.603	-1.770	-1.190	***-1.085***	-1.353	-11.645	**-14.308**
6.2 Wijkteams	-1.612	-1.572	-1.432	-1.498	-1.963	-1.308	***-1.246***	-1.507	-12.138	**-15.867**
6.3 Inkomensregelingen	-1.627	-1.444	-1.125	-1.582	-2.606	-817	***-805***	-1.236	-11.243	**-138.378**
6.4 Begeleide participatie	-518	-591	-428	-413	-558	-278	***-288***	-438	-3.511	**-37.345**
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.441	-1.186	-847	-1.186	-1.779	-508	***-593***	-932	-8.474	**-10.781**
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-576	-772	-577	-534	-669	-531	***-509***	-887	-5.056	**-7.004**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-5.231	-5.750	-4.909	-4.284	-6.095	-3.533	***-3.103***	-5.670	-38.574	**-49.260**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-3.612	-4.420	-3.590	-3.923	-5.576	-4.054	***-3.417***	-4.919	-33.511	**-34.078**
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-8.540	-4.274	-3.293	-2.964	-5.917	-1.653	***-1.652***	-4.605	-32.897	**-64.716**
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-424	-546	-424	-473	-701	-506	***-416***	-583	-4.073	**-5.175**
7.1 Volksgezondheid	-55	-19	-193	-112	-115	-17	***-29***	-34	-575	**-5.879**
7.2 Riolering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-12.334**
7.3 Afval	-742	-1.186	-893	-613	-1.031	-652	***-604***	-836	-6.557	**-14.454**
7.4 Milieubeheer	-68	-86	-59	-38	-41	-40	***-48***	-59	-440	**-5.742**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-48**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.160**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-26.717**
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-11.043**
Totaal	**-33.182**	**-28.293**	**-24.208**	**-24.454**	**-36.561**	**-21.920**	**-17.461**	**-27.454**	**-213.534**	**-727.523**

Overzicht taakvelden per programma (baten)

Omschrijving	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	R1 Veiligheid	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	R3 Economie	R4 Educatie	R5 Cultuur, recreatie en sport	R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	R7 Gezondheid en Milieu	R8 Wonen en Ruimte	R9 Financien en bedrijfsvoering	*Totaal stadsprogramma's*
Bedragen x €1000											
Taakvelden											
0.1 Bestuur	1.243	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.243***
0.2 Burgerzaken	2.725	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***2.725***
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.4 Overhead	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	33.583	***33.583***
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	2.112	***2.112***
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	27.151	***27.151***
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	28.349	***28.349***
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	381	***381***
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	395.238	***395.238***
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	10	***10***
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	1.183	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.183***
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	335	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***335***
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	429	***0***	0	0	0	0	0	0	***429***
2.2 Parkeren	0	0	6.579	***0***	0	0	0	0	0	0	***6.579***
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	474	***0***	0	0	0	0	0	0	***474***
2.5 Openbaar vervoer	0	0	1.702	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.702***
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***45***	0	0	0	0	0	0	***45***
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	***902***	0	0	0	0	0	0	***902***
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	***0***	418	0	0	0	0	0	***418***
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	***0***	3.205	0	0	0	0	0	***3.205***
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
5.2 Sportaccommodaties	0	0	0	***0***	0	1.770	0	0	0	0	***1.770***
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	***0***	0	5.278	0	0	0	0	***5.278***
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	234	0	0	0	0	***234***
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	507	0	0	0	0	***507***
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	***0***	0	692	0	0	0	0	***692***
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	60	0	0	0	***60***
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.3 Inkomensregelingen	0	0	0	***0***	0	0	109.667	0	0	0	***109.667***
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	0	0	0	***0***	0	0	-181	0	0	0	***-181***
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-199	0	0	0	***-199***
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	694	0	0	0	***694***
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0	33	0	0	***33***
7.2 Riolering	0	0	0	***0***	0	0	0	16.599	0	0	***16.599***
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0	17.732	0	0	***17.732***
7.4 Milieubeheer	0	0	0	***0***	0	0	0	1.224	0	0	***1.224***
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0	16	0	0	***16***
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	26.495	0	***26.495***
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	9.753	0	***9.753***
Totaal	**3.968**	**1.518**	**9.184**	**947**	**3.623**	**8.482**	**110.041**	**35.605**	**36.248**	**486.823**	**696.439**

Omschrijving	GEB1 CSA	GEB2 Noordwest	GEB3 Noordoost	GEB4 Presikhaaf	GEB5 Malburgen	GEB6 Schuytgraaf /Elderveld	GEB7 De Laar/Elden	GEB8 RKV	*Totaal Wijken*	*Totaal baten*
Bedragen x €'000										
Taakvelden										
0.1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.243**
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**2.725**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.4 Overhead	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**33.583**
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**2.112**
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**27.151**
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**28.349**
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**381**
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**395.238**
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**10**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.183**
1.2 Openbare orde en veiligheid	88	3	3	3	3	3	***3***	3	113	**447**
2.1 Verkeer en vervoer	39	4	4	4	4	4	***4***	4	69	**498**
2.2 Parkeren	7.571	1	1	1	1	1	***1***	1	7.576	**14.155**
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**474**
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.702**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**45**
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**902**
4.2 Onderwijshuisvesting	0	294	163	704	1.057	1.114	***0***	87	3.419	**3.836**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	672	508	573	906	2.118	578	***604***	464	6.424	**9.629**
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
5.2 Sportaccommodaties	94	241	358	84	150	346	***323***	214	1.810	**3.580**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**5.278**
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**234**
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**507**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**692**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2	2	2	2	2	2	***2***	2	18	**78**
6.2 Wijkteams	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.3 Inkomensregelingen	49	41	30	42	65	19	***21***	33	302	**109.969**
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	4	7	4	3	6	3	***3***	9	40	**-141**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	665	720	601	604	858	478	***460***	755	5.142	**4.943**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**694**
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	20	20	139	37	59	23	***20***	24	341	**374**
7.2 Riolering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**16.599**
7.3 Afval	23	38	28	20	24	22	***19***	27	201	**17.933**
7.4 Milieubeheer	251	370	157	115	160	104	***99***	474	1.730	**2.955**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**16**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**26.495**
8.3 Wonen en bouwen	3	3	3	3	3	3	***3***	3	21	**9.774**
Totaal	**9.482**	**2.255**	**2.067**	**2.530**	**4.511**	**2.700**	**1.563**	**2.100**	**27.206**	**723.645**

Mutaties meicirculaire

Overzicht (mutaties in) decentralisatie- en integratie-uitkeringen gemeentefonds (voor 2018-2022 en/of incidenteel voor 2018)

Decentralisatie-uitkeringen (DU):

DU Schulden en Armoede
Ter versterking van het gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid stelt het kabinet voor drie jaar geld ter beschikking voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede, in het bijzonder onder kinderen. Voor Arnhem € 350.000 in 2018 en € 290.000 voor 2019 en 2020. Er zijn afspraken op hoofdlijnen gemaakt met de VNG over de inzet van deze middelen. Met deze middelen wordt de aanwezig taakstelling op Armoede/beschermingsbewind in de jaren 2019 en 2020 ingevuld.

DU Armoedebestrijding kinderen
De huidige decentralisatieuitkering is geactualiseerd op basis van door het CBS ontwikkelde gegevens over kinderen met kans op armoede. Dit betekent voor Arnhem een verhoging vanaf 2019 met circa € 70.000.

DU Bodemsanering
Voor de uitvoering van onze bodemtaken ontvangen we van het Rijk een Decentralisatie Uitkering Bodem (DUB). Het Bodemconvenant 2016-2020 biedt de mogelijkheid om een aanvulling aan te vragen voor de periodes 2016-2017 en 2018-2020. In 2016 ontvingen we Aanvullend Bodembudget voor 2016-2017. Ook voor de periode 2018-2020 hebben we een aanvraag gedaan en is € 1.021.697 toegekend. Het aanvullend budget is bedoeld voor de uitvoering van bodemonderzoek en -sanering in 2018 t/m 2020 op beheer- en ontwikkellocaties in Arnhem, die niet uit de huidige DUB gefinancierd kunnen worden.
Om het Aanvullende Bodembudget ook daadwerkelijk in te kunnen zetten, is het noodzakelijk het Aanvullende Bodembudget toe te kennen aan het beleidsveld Bodem & Ondergrond (programma R7). Dit in verlengde van de afspraken over de DUB 2016-2020. Door de inzet te regelen via het beleidsveld Bodem&Ondergrond kunnen sanering en uitvoering goed op elkaar worden afgestemd en wordt stagnatie van projecten voorkomen. In totaal bedraagt het Aanvullend Bodembudget 2018-2020 € 1.021.697. Dit wordt uitgekeerd in 2018, 2019 en 2020.

DU Interreg V
Er is een bedrag van € 266.850 toegekend aan Arnhem voor 2018. Dit bestaat uit € 23.750 en € 243.100, beide bedragen zijn toekend voor het Europese project Clean Mobil Energy.
Op 20 september 2016 heeft het college de raad geïnformeerd over het besluit om deel te nemen aan het Europese project Clean Mobil Energy (CME). De door de gemeente Arnhem aangevraagde rijksbijdrage is toegekend.
Het CME project draagt bij aan het onderdeel 'opwekken en besparen' van het project New Energy made in Arnhem. De inbreng van Arnhem richt zich op de ontwikkeling van lokale productie van duurzame energie, opslag daarvan en gebruik in o.a. elektrische voertuigen.
Het voorstel om deze middelen toe te voegen aan het beleidsveld is in een afzonderlijk raadsvoorstel reeds aan de raad voorgelegd.

Suppletie-uitkering Bommenregeling
Een aantal gemeenten, waaronder Arnhem ontvangt in 2018 een uitkering voor de kosten die gemaakt zijn voor het opsporen en ruimen van conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog. Daarvoor zijn vanuit de gemeente aanvragen voor ingediend. Bij deze meicirculaire wordt een bedrag van € 159.000 aan Arnhem toegekend. In de MJPB 2019-2022 is deze bijdrage overgeheveld naar het beleidsveld, conform het raadsvoorstel van mei 2017.

DU Aanpak Jihadisme
Arnhem ontvangt in 2018 middelen voor de lokale aanpak van radicalisering en jihadisme. Met een afzonderlijke raadsvoorstel zijn deze middelen reeds overgeheveld naar het beleidsveld.

DU Matchen op werk (Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse)
Het ministerie SZW heeft half april 2018 onze aanvraag voor het uitvoeren van een Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse (APK) gehonoreerd en € 110.000 beschikbaar gesteld voor de arbeidsregio Midden Gelderland. Het doel is het invoeren van een continu verbeterproces in de gehele keten van arbeidsontwikkeling (bij gemeenten, UWV, onderwijs en het nieuwe arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor) tot en met bemiddeling (bij WSP). In het najaar 2018 zal de eerste APK plaatsvinden, in het voorjaar 2019 de tweede. In deze MJPB zijn deze regionale middelen toegevoegd aan programma R6 Participatie.

DU Verhoogde Asielinstroom
Op basis van de realisatie van geplaatste vergunningshouders over de maanden november en december 2017 worden middelen toegekend in 2018. Voor Arnhem gaat het om € 133.000.

DU Maatschappelijke begeleiding
In het kader van de DU Maatschappelijke begeleiding ontvangen we middelen voor maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Voor Arnhem geldt een beperkt bedrag van € 7.100. Gemeenten ontvangen per gehuisveste statushouder een bedrag 2370 en moeten daarvoor taken uitvoeren op het gebied van maatschappelijke ondersteuning. Voor de uitvoering heeft Vluchtelingenwerk de opdracht namens de gemeente en dus is het geld al min of meer bestemd. Tot 30 september werd dit bedrag door COA rechtstreeks aan de gemeente overgemaakt maar vanaf 1 oktober is daar dus de wijziging in gekomen. In de septembercirculaire volgen de middelen van de huidige instroom en het is gerelateerd aan het aantal gehuisveste statushouders van 18+.

DU Vrouwenopvang
Uitbreiding taken Veilig thuis (uit de maartcirculaire): Met de aanscherping van de Wet Meldcode en de radarfunctie Veilig Thuis wordt de taak van Veilig Thuis verder geïntensiveerd. Voor de hiermee samenhangende kosten is in het Interbestuurlijk programma-akkoord tussen VNG en Rijk (in het IBP) afgesproken dat gemeenten deze kosten zelf uit het gemeentefonds zullen dekken. Vanuit de algemene uitkering Gemeentefonds worden middelen toegevoegd aan de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang (DuVO), zodat het geld terechtkomt bij de (centrum)gemeenten die de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vormgeven. Veilig Thuis maakt hier onderdeel van uit. Arnhem is in deze zowel één van de verantwoordelijke centrumgemeenten voor de regio Gelderland-Midden alsook de regio Noord-Oost Gelderland. Op basis van voorlopige kostenramingen wordt ingeschat dat de extra Duvo-middelen hiervoor ook nodig zijn. De actualisatie van de maatstaven uit de meicirculaire worden opgevangen binnen de algemene middelen.

DU LHBT-emancipatiebeleid
Arnhem maakt deel uit van de Regenboogsteden en ontvangt voor de verlenging van de samenwerking op LHBTI-beleid € 20.000 in 2018. In de MJPB 2019-2022 zijn deze middelen naar het beleidsveld overgeheveld, omdat er een toezegging onder ligt om dit geld te besteden aan diverse activiteiten ter ondersteuning van de integratie van LHBTI-ers met name transgenders.

DU Referendum
Gemeenten ontvangen in totaal € 8 miljoen voor het organiseren van het raadgevend referendum over de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dat is gehouden op 21 maart jl. Arnhem krijgt
€ 55.000. Deze middelen worden naar het beleidsveld (Burgerzaken) overgeheveld en zijn nodig om de extra kosten (drukwerk en personeel) als gevolg van het referendum te kunnen dekken.

DU Basisregistratie Personen (centralisering inschrijving vergunninghouders)
Vanwege de sluiting van de BRP-straat op Schiphol en in Noordenveld alsmede een andere taakverdeling tussen de overige BRP-straten wordt de verdeling van de decentralisatie-uitkering gewijzigd. Arnhem ontvangt vanaf 2018 € 685.985. De extra middelen zijn nodig voor de financiering van onze BRP-straat in Zevenaar, waarbij drie ontwikkelingen relevant zijn:
1. Een wetswijziging per 1-9-2017, waardoor asielzoekers eerder ingeschreven worden in de BRP en de potentiële doelgroep groter is geworden;
2. Sluiting van 2 van de BRP-straten in 2017, waardoor nieuwe asielzoekers over minder BRP-straten verdeeld moeten worden;
3. Te verwachten ontwikkelingen ten aanzien van de asielinstroom.

IU Sociaal Domein
De IU Sociaal domein wordt vanaf 2019 voor een groot deel overgeheveld naar de algemene uitkering in het gemeentefonds en houdt daarmee op te bestaan. De niet-integreerbare onderdelen worden vanaf 2019 ondergebracht in drie afzonderlijke nieuwe integratie-uitkeringen, namelijk:
- IU Voogdij/18+
- IU Beschermd Wonen
- IU Participatie

BIJLAGEN

Bijlage 1	**:**	**Portefeuilleverdeling**
Bijlage 2	**:**	**Overzicht Lokale heffingen**
Bijlage 3	**:**	**Verplichte prestatie-indicatoren BBV**
Bijlage 4	**:**	**Afkortingenlijst**
Bijlage 5	**:**	**Begrippenlijst**

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)
- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)
- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)
- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)
- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)
- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid

- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Bijlage 2 Overzicht lokale heffingen

Onroerend zaakbelasting

2018	Tarieven			WOZ-waarde	Begroot 2018		
	gebruiker	eigenaar	totaal	totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen		0,1852%	0,1852%	13.437.161		25.207	25.207
Niet woningen	0,1844%	0,5532%	0,7376%	3.837.117	7.075	21.226	28.301
Totaal				**17.274.278**	**7.075**	**46.433**	**53.508**

2019	Tarieven			Stijgings%-tarief	WOZ-waarde	Begroot 2019		
	gebruiker	eigenaar	totaal		totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen		0,1699%	0,1699%	-8,23%	14.834.697		25.542	25.542
Niet woningen	0,1887%	0,5661%	0,7548%	2,33%	3.749.629	7.075	21.226	28.302
Totaal					**18.584.326**	**7.075**	**46.768**	**53.844**

Onroerend zaakbelasting	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2018	338		4.873	
	0	0,00%	0	0,00%
Lasten 2019	**338**		**4.873**	

Afvalstoffenheffing

	Tarieven		Aantal huishoudens		Begroot	
	Tarief 2018	Tarief 2019	2018	2019	2018	2019
Bedragen x € 1.000						
Eenpersoonshuishoudens	180,84	181,68	27.757	28.597	5.020	5.196
Meerpersoonshuishoudens	243,96	245,16	43.122	43.286	10.520	10.612
Totaal			**70.879**	**71.883**	**15.540**	**15.807**

Afvalstoffenheffing	eenpersoons		meerpersoons	
Lasten 2018	**€ 180,84**		**€ 243,96**	
ontwikkeling tarief	€ 0,84	0,5%	€ 1,20	0,5%
Lasten 2019	**€ 181,68**		**€ 245,16**	

Rioolheffing

Rioolheffing 2018	Tarieven eigenaar	Tarieven gebruiker	Totaal	aansluiting op riool totaal	Begroot 2018 gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen	0,0452%	0,0452%	0,0903%	13.362.162	6.035	6.035	12.070
Niet woningen	0,0571%	0,0571%	0,1142%	3.737.117	2.134	2.134	4.268
Totaal				**17.099.279**	**8.169**	**8.169**	**16.338**

Rioolheffing 2019	Tarieven eigenaar	Tarieven gebruiker	Totaal	Stijgings%-tarief	Aansluiting op riool totaal	Begroot 2019 gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen	0,0415%	0,0415%	0,0831%	-8,03%	14.759.697	6.131	6.131	12.261
Niet woningen	0,0594%	0,0594%	0,1188%	4,00%	3.649.629	2.167	2.167	4.335
Totaal					**18.409.326**	**8.298**	**8.298**	**16.596**

Rioolheffing	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2018	**€ 169**		**€ 769**	
Indexatie 1,5%	€ 2,5	1,50%	€ 11,54	1,50%
Lasten 2019	**€ 172**		**€ 781**	

Bijlage 3 Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Alle gemeenten zijn vanaf 2017 vanuit het landelijk Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht een basisset beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en het jaarverslag. Een aantal indicatoren dient de gemeente zelf aan te geven. Deze zijn in de paragraaf Bedrijfsvoering opgenomen.

Het merendeel van de gegevens zijn de gegevens die de gemeente verstrekt aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de zogenaamde gevraagde Iv3 (Informatie voor derden).

Op deze manier worden de beleidsresultaten van de gemeenten en gemeenten onderling vergelijkbaar.

Verplichte indicatoren: gegevens Iv3 (Informatie voor derden aan CBS)

De verplichte BBV indicatoren zijn te vinden op de website waarstaatjegemeente.nl.

Bijlage 4 Afkortingenlijst

A.

- **APPA** – Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
- **APV** – Algemene Plaatselijke Verordening
- **AR** – Algemene Reserve
- **ASV** – Algemene Subsidieverordening Arnhem
- **AU** – Algemene uitkering (gemeentefonds)
- **AWB** – Algemene Wet bestuursrecht
- **AWBZ** – Algemene Wet bijzondere ziektekosten

B.

- **B&W** – Burgemeester & Wethouders
- **BBV** – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
- **BGB** – Buiten Gewoon Beter
- **BGD** – Buiten Gewoon Doorgaan
- **BNG** – Bank Nederlandse Gemeenten
- **Boom** – Budgetondersteuning op Maat
- **BR** – Bestemmingsreserve
- **BUIG** – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
- **BV** – Besloten Vennootschap
- **BVO** - Bedrijfsvoeringsorganisatie

C.

- **CAO** – Collectieve arbeidsovereenkomst
- **CBS** – Centraal Bureau voor de Statistiek
- **COELO** – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
- **CROW** – Netwerk waar gemeentelijke professionals kennis etc uitwisselen over openbare ruimten
- **CSA** – Centrum, Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek
- **CPB** – Centraal Plan Bureau

D.

- **DB** – Dagelijks Bestuur

- **DU** – Decentralisatie Uitkering
- **DVO** – Dienstverleningsovereenkomst

E.

- **EV** – Eigen Vermogen
- **EMT** – Energie en Milieu Technologie
- **EN** – Europese Norm
- **EMU** – Economische en Monetaire Unie
- **EU** – Europese Unie
- **EZ** – Economische zaken

F.

- **FIDO** – Financiering Decentrale Overheden
- **FJP** – Financiële Jaarrapportage Projecten
- **FTE** – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.

- **GO** – Georganiseerd Overleg
- **GR** – Gemeenschappelijke Regeling
- **GRP** – Gemeentelijk Rioleringsplan

H.

- **HHT** - Huishoudelijkehulp toelage

I.

- **IPB** - Interbestuurlijk programma
- **ICT** – Informatie- en communicatietechnologie
- **IKB** - Individueel keuzebudget
- **IKC** – Integrale Kindcentra
-

J.

- **JGZ** – Jeugdgezondheidszorg
- **JOGG** – Jongeren Op Gezond Gewicht

K.

- **KVO-keurmerk** – Keurmerk Veilig Ondernemen

M.

- **MBO** – Middelbaar beroepsonderwijs
- **MFC** – Multi Functioneel Centrum
- **Ministerie OCW** – Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- **Ministerie van BZK** – Ministerie van Binnenlandse Zaken
- **MIP** – Meerjareninvesteringsplan
- **MJPB** – Meerjarenprogrammabegroting
- **MDP** - Meldpunt discriminatie en pesten
- **MSSA** – Musis Sacrum-Schouwburg Arnhem

N.

- **NEN** – Nederlandse Norm
- **NV** – Naamloze Vennootschap

O.

- **OAT** – Ondergronds Afval Transport
- **ODRA** – Omgevingsdienst Regio Arnhem
- **OCW** – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
- **OGGz** – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
- **OR** – Openbare Ruimte
- **OV** – Openbaar Vervoer
- OVA- Overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling
- **OVL** – Openbare verlichting
- **OZB** – Onroerend Zaak Belasting

P.

- **P&O** – Personeel & Organisatie
- **PBA** - Platform Binnenstad Arnhem
- **PHB** – Presikhaaf bedrijven
- **PMD** - plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons
- **PO** – primair onderwijs

R.

- **RES** - Regionale energiestrategie
- **RIEC** – Regionaal Informatie en Expertise Centrum
- **RKV** – Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg
- **RMC** – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
- **ROC** – regionaal opleidingscentrum
- **RPW** - Regionaal Programma Werklocaties

S.

- **Slak** – Stichting Leniging Ateliernood Kunstenaars
- **SO** – speciaal onderwijs
- **SW** – Sociale Werkvoorziening
- **SWT** - Sociale wijkteams

- **SWOA** – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
- **SZW** – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.

U.
- **UWV** – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
- **VGGM** – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden
- **VMBO** – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
- **VNG** – Vereniging Nederlandse Gemeenten
- **VO** – Voortgezet Onderwijs
- **VRI** – Verkeersregeling installatie
- **VSO** – Voortgezet Speciaal Onderwijs
- **Vsv** – Voortijdig schoolverlaten
- **VV** - Vreemd vermogen
- **VVE** – Voor- en vroegschoolse educatie
- **VWO** – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
- **VWS** – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
- **Wabo** – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- **Wbb** – Wet bodembescherming
- **Wet hof** – Wet houdbare overheidsfinanciën
- **Wga** - Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorziening
- **WGR** – Wet gemeenschappelijke regelingen
- **Wgs** - Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
- **Wlz** - Wet langdurige zorg
- **Wmo** – Wet maatschappelijke ondersteuning
- **WOZ** – Wet waardering onroerende zaken
- **Wpg** – Wet publieke gezondheid
- **WPO** – Wet op het primair onderwijs
- **Wsnp** – Wet schuldsanering natuurlijke personen
- **Wsp** - Werkgeversservicepunt
- **Wsw** – Wet sociale werkvoorziening
- **WSW** - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
- **WVO** – Wet op het voortgezet onderwijs
- **WWB** – Wet werk en bijstand
- **Wwnv** – Wet werken naar vermogen

Z.
- **Zzp -** zelfstandige zonder personeel

Bijlage 5 Begrippenlijst

A.

Accress
Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-afmethodiek).

Activa (vaste)
Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Algemene dekkingsmiddelen
Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering
Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve
Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiele tegenvallers.

Auditing
Het controleren van een organisatie.

B.

Balans
De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten en lasten (stelsel van)
Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering
De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringfilosofie.

Begroting
Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit werlke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat
Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort
Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel
Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit
De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

Benodigde weerstandscapaciteit
Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid
Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve
Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang
Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW-compensatiefonds
Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire
Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds

Compabiliteitsvoorschriften
Dit zijn de wettelijke voorschriften voor de inrichting van de gemeentelijke begroting en rekening. Sinds 2004 zijn de nieuwe voorschriften volgens het Besluit Begroting en Verantwoording van kracht.

D.

Deelneming
Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend
Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering
Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo
Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang
Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen
Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen
Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

Alle jaarlijkse kosten van kapitaalgoederen die terug te vinden zijn op de begroting. Daarbij gaat het om afschrijvingen, rentekosten, onderhoudskosten, kosten om risico's te dekken en overheadkosten.

G.

Gemeenschappelijke regeling
Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds
Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

K.

Kans
De mogelijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet uitgedrukt in een waarde tussen 0 en 1.

Kapitaalgoederen
Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten
Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

Leges
Worden geheven ter dekking van de kosten van gemeentelijke dienstverlening. Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Lokale heffingen
Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplan (MIP)
In het meerjareninvesteringsplan wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming
Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

O.

Overhead
De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

P.

Paragrafen
Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Planning- en controlcyclus
De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

Prestatie-indicator
Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

Programma
Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.

Programmabegroting
Dit is de typering voor de begroting waarin de programma's centraal staan. Een gemeente is vrij in de keuze van de programma's en het aantal.

R.

Reserve
Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico
De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico
Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing
Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico-eigenaar
De persoon of het organisatieonderdeel aan wie het risico gealloceerd is.

Risico irt. weerstandsvermogen
De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicokaart
De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg.

Risicomanagement
Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

Risicoparagraaf
Is een door het college verstrekt overzicht van alle bekende risico's tot het moment van aanbieden van de begroting.

Risicoprofiel
Overzicht van het geheel aan risico's van het betreffende proces, project, programma of beleidstraject.

Risicoscore
Per risico te bepalen score op basis van kans op voorkomen en gevolg.

Risicoscore

Klasse	Kans		Klasse	Geldgevolg
1	< of 1 x per 10 jaar	10%	1	X < € 50.000
2	1 x per 5-10 jaar	30%	2	X = of > € 50.000 en X < € 200.000
3	1 x per 2-5 jaar	50%	3	X = of > € 200.000 en X < € 500.000
4	1 x per 1-2 jaar	70%	4	X= of > 500.000 en X < € 1.000.000
5	1 x per jaar of >	90%	5	X= of > € 1.000.000

S.

Solvabiliteit
Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Stelpost
Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie
Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld
Eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode
Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accress is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accress.

Treasury
Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij
Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening
Dit is een reservering (geoormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsfactor
= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Z.

Zekerheidspercentage
Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet met behulp van de risicosimulatie een keuze worden gemaakt met welke mate van zekerheid de geïdentificeerde risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage.

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)
- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)
- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)
- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)
- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)
- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid

- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Coalitieakkoord 2018-2022

GEMEENTE Arnhem

Coalitieakkoord 2018-2022

Coalitieakkoord Arnhem 2018-2022

GroenLinks
VVD
D66
PvdA

GEMEENTE Arnhem

Onze stad

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad.

We maken werk van het verduurzamen van onze stad. Het is nu de tijd voor een grote stap vooruit. Dit betekent investeren in schone energie en het maken van wijkplannen voor de warmtetransitie. Het zijn de Arnhemmers en de Arnhemse bedrijven die samen met de ondersteuning van de gemeente kunnen zorgen dat Arnhem koploper wordt op het gebied van duurzaamheid. Daarbij neemt de gemeente de regie en ondersteunt zij waar nodig inwoners en bedrijven die hun bijdrage willen leveren op dit gebied. Ook op andere vlakken zorgt de gemeente voor optimale dienstverlening richting bedrijven. Hierdoor kunnen bedrijven doen waar zij goed in zijn, namelijk ondernemen. Ook zorgen we zo dat nieuwe bedrijven zich hier vestigen en lokale *start-ups* de kans krijgen om te groeien.

De stad heeft meer grote opgaven en die willen we de komende jaren aanpakken. Zo groeien er in Arnhem op dit moment veel kinderen op in armoede. Het tegengaan van armoede heeft prioriteit, want iedereen verdient een eerlijke start. We zorgen dat meer Arnhemmers de kans krijgen om mee te doen en dat mensen de hulp krijgen die daarbij nodig is. In de zorg en in de aanpak van schulden is vernieuwing nodig. We zetten daarvoor in op preventie en maatwerk waardoor mensen sneller en beter worden geholpen om weer grip op hun leven te krijgen en zo hun zelfstandigheid kunnen behouden.

De werkgelegenheid neemt toe in onze regio en ook in Arnhem. Er komen dus banen bij in Arnhem. Veel mensen willen en kunnen daardoor de komende jaren aan de slag. Dat is goed nieuws want er zijn relatief veel Arnhemmers zonder werk. Werk is belangrijk voor mensen, het zorgt immers voor bestaanszekerheid, geeft eigenwaarde en draagt bij aan een sociaal netwerk. We vinden het cruciaal om nog meer mensen te helpen bij het vinden van betaald werk. Voor goede werkgelegenheid is de aantrekkelijkheid van de stad belangrijk. Een aantrekkelijke stad met goede voorzieningen zorgt namelijk dat bedrijven Arnhem sneller zullen zien als goede vestigingslocatie. Een aantrekkelijke stad is natuurlijk bovenal een stad waar het fijn wonen is voor Arnhemmers en waar toeristen graag komen.

De woningen die de komende jaren in onze stad worden gebouwd zijn gevarieerd: met meer aandacht voor eenpersoonshuishoudens en bijzondere doelgroepen zoals mensen met een beperking of zorgvraag. Ook komen er meer betaalbare en sociale woningen en meer huur- en koopwoningen in het middensegment. Het groene karakter van onze stad maakt van Arnhem een stad waar het voor iedereen goed toeven is. Datzelfde geldt voor hoge niveau van ons culturele aanbod en een dynamische binnenstad die goed bereikbaar is: ze zijn essentieel voor de aantrekkelijkheid van onze stad.

We zorgen dat Arnhem een stad is waarin voor iedereen ruimte is om mee te denken, mee te doen en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Veel bewoners hebben de afgelopen jaren zelf initiatieven ontplooid die bijzonder waardevol zijn. Deze initiatieven verdienen steun van de gemeente. Als de gemeente zelf plannen heeft, bespreekt ze die met bewoners.

En tot slot is onze mooie stad van ons allemaal. In Arnhem moet het niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Iedereen heeft recht op gelijke kansen. En in Arnhem waarderen en respecteren we de verschillen tussen mensen. Iedereen moet in vrijheid kunnen leven en gelijkwaardig worden behandeld. Arnhem is van ons allemaal.

1. Meedoen in een socialer Arnhem

Werkgelegenheid

We willen dat zo veel mogelijk Arnhemmers meedoen. In een tijd waarin het economisch steeds beter gaat, gaan we daarom proberen zo veel mogelijk Arnhemmers aan het werk te helpen. De individuele inwoner staat in de nieuwe aanpak centraal. Dat vraagt extra investeringen van de gemeente voor begeleiding, maar bespaart op termijn ook kosten voor (bijstands)uitkeringen. De gemeente levert, in samenwerking met haar partners, zo veel mogelijk maatwerk. Er blijven altijd mensen bij wie het niet lukt zelf werk te vinden. Wij ondersteunen hen bij het vinden van regulier werk, beschut werk of een andere manier om mee te kunnen doen. We maken daarbij gebruik van innovaties, kennis uit de stad en denken buiten de kaders.

Er zijn veel Arnhemmers met een bijstandsuitkering op zoek naar werk. Tegelijkertijd zijn er veel bedrijven op zoek naar nieuwe medewerkers. Wij zien dat bij werkgevers en onderwijsinstellingen bereid zijn om intensiever met de gemeente samen te werken om mensen aan het werk te helpen. Dat biedt kansen.

Afspraak 1.1: Om een goede match te maken zorgen we voor goede contacten met werkgevers en gaan we mensen met een bijstandsuitkering intensiever begeleiden. Maatwerk is daarbij het uitgangspunt. We willen de landelijke trend qua uitstroom gaan volgen en daarnaast willen we gedurende een periode van 4 jaar nog 500 Arnhemmers extra aan werk helpen. We richten een werkinvesteringsfonds in van €2,5 mln om deze mensen naar werk toe te begeleiden. De resultaten van deze investering evalueren we jaarlijks.

Afspraak 1.2: We voeren de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Medewerkers van de gemeente en wijkteams hebben ruimte voor maatwerk in de participatiewet in het belang van bijstandsgerechtigden. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. Er kunnen goede redenen zijn waarom de begeleiding naar werk niet slaagt. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties. Door de maatwerkaanpak kennen we de mensen die we begeleiden en kunnen we óók dergelijke besluiten goed gefundeerd nemen. Ook dit doen we in vertrouwen, maar dat vertrouwen heeft ook grenzen. Daar waar nodig en mogelijk maken we gebruik van de bestaande mogelijkheden op dit punt. En fraudeurs pakken we aan, we willen geen misbruik van bijstandsgelden.

Overheid, onderwijs en ondernemers

Het Arnhemse bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen spelen een cruciale rol bij het verbeteren van de participatie: zij zorgen voor werkgelegenheid en voor de benodigde, passende opleidingen. De regionale samenwerking in de 'Triple Helix' van overheid, onderwijs en ondernemers willen we voortzetten. Schooluitval willen we zo veel mogelijk voorkomen. Samen met ondernemers en onderwijsinstellingen werken we aan een passend onderwijsaanbod voor iedereen.

We hebben extra aandacht voor passende leer- en werktrajecten voor jongeren onder de 27 jaar zonder startkwalificatie of baan, om te zorgen dat ook deze groep zo snel mogelijk aan de slag kan.

We willen dat de gemeente waar mogelijk zaken doet met lokale ondernemers. We zorgen ervoor dat gemeentelijke inkopers Arnhemse ondernemers beter weten te vinden en dat deze ondernemers waar mogelijk meedingen naar gemeentelijke opdrachten.

Onderwijs speelt een belangrijke rol in het bereiken van betere kansen voor alle Arnhemmers. Hiervoor is het van belang om goed samen te werken met alle organisaties op het gebied van jeugd en onderwijs in Arnhem. We sluiten ons aan bij het initiatief van organisaties uit de stad om op de onderwerpen onderwijs, jeugdzorg, sport en cultuur integraal samen te werken in het belang van de Arnhemse jeugd. En dat doen we uiteraard ook samen met Arnhemse jongeren.

Zorg en welzijn

Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. We zetten in op vroegsignalering en preventie, om waar mogelijk problemen te voorkomen. We luisteren naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen doet ertoe, is ons uitgangspunt. Daarom willen we dat Arnhemmers de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie. We hebben bijvoorbeeld extra aandacht voor ouderen met een LHBTI- of migratieachtergrond. Arnhemmers kunnen met hun hulpvragen terecht bij één van de acht sociale wijkteams. We willen deze professionals in de wijken de tijd, de ruimte en het vertrouwen geven om te doen wat nodig is. Zo kunnen zij de transformatie van het sociale domein in samenwerking met huisartsen, andere zorgaanbieders en teams leefomgeving verder ontwikkelen. Zorgen dat zo veel mogelijk Arnhemmers zo zelfstandig mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij, is daarbij het uitgangspunt.

De sociale opgave waar Arnhem voor staat, zien we terug in het financiële beeld van de gemeente, waarbij er in verhouding veel middelen worden uitgegeven aan het sociaal domein ten opzichte van de andere domeinen. We willen het budget voor het sociaal domein niet ongecontroleerd laten groeien. De komende tijd moet helder worden hoe de middelen gerichter kunnen worden ingezet in het sociale domein en of er door vernieuwend beleid op termijn besparingen kunnen worden gerealiseerd. Uitgangspunt is om de verschillende domeinen in balans te houden.

Afspraak 1.3: We gaan onderzoek doen naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor Jeugdzorg en WMO blijven ontschot.

Het aantal ouderen in Arnhem neemt toe. Het is belangrijk daar rekening mee te houden, bij bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte maar ook wat betreft het tijdig signaleren van eenzaamheid.

Armoede en schulden

Armoede en schulden zijn in Arnhem een groot probleem. Armoede zorgt voor veel problemen, van stress tot sociale uitsluiting. Het tegengaan van armoede heeft prioriteit. We willen dat het aantal mensen dat in armoede leeft en het aantal kinderen dat opgroeit in armoede, daalt. Ook zorgen we dat de effecten van het leven in armoede worden verkleind. Veel Arnhemmers zijn afhankelijk van financiële ondersteuning van de gemeente en van hulp bij schulden. De kosten voor met name bewindvoering, opgelegd door de

rechtbank, zijn moeilijk te beheersen. We willen op zo effectief mogelijke wijze Arnhemmers uit de schulden helpen en waar mogelijk voorkomen dat ze in financiële problemen komen. Mensen die in armoede leven, ondersteunen we met bijzondere bijstand, de GelrePas en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen. Daarvoor komt meer geld beschikbaar. De sociale wijkteams hebben de ruimte om hiervoor in schrijnende gevallen maatwerk te bieden.

Afspraak 1.4: Er wordt een evaluatie uitgevoerd op het hele traject van schuldhulpverlening. Doel is om de meest passende en effectieve, schuldhulpverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen.

Afspraak 1.5: Er komt €250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak 'Vroeg Eropaf'.

Afspraak 1.6: Bij het aanbod van voorzieningen hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.

Afspraak 1.7: We brengen het armoedebudget op peil, zodat organisaties kunnen doen wat nodig is om armoede aan te pakken. Hiervoor stellen we jaarlijks €400.000,- extra budget beschikbaar.

Afspraak 1.8: Het aanbod van de GelrePas wordt toegankelijk voor gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm. De €1,1 miljoen voor bestrijding van armoede onder kinderen gaan we uitgeven in natura.

Afspraak 1.9: De bezuiniging van €761.000,- per jaar op de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima maken we ongedaan.

Inclusie

Arnhem is een stad waar we de waarde van diversiteit zien. Samen zijn wij in onze diversiteit Arnhem. We vinden dat een beperking, je geaardheid of je afkomst niet mag uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan. Wij waarderen en respecteren verschillen. Het is onaanvaardbaar wanneer mensen worden gediscrimineerd. Discriminatie wordt dan ook actief bestreden. Iedereen in Arnhem moet gelijkwaardig worden behandeld en in vrijheid kunnen leven. De gemeente zet in op emancipatie van alle Arnhemmers. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap passen we toe. Om van Arnhem een echt inclusieve stad te maken, is het nodig om met Arnhemmers te werken aan concrete maatregelen voor de ambities van het programma 'Inclusief Arnhem'.

Afspraak 1.10: We gaan de veranderopgave 'Inclusief Arnhem' verder invulling geven. Daarvoor stellen we een budget beschikbaar van €100.000,- per jaar.

2. Wonen in een duurzamer Arnhem

Duurzaam en klimaatbestendig

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als *hotspot* voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoen wij niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke verduurzaming in beweging zet. Als wij het snel doen, worden wij hierin een voorbeeld voor andere steden en een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen.

We maken deze periode een start met het van aardgas af halen van de Arnhemse wijken. Door het stopzetten van de gaswinning in Groningen in 2030 is het belangrijk dat per wijk een energietransitie-plan komt hoe we dat gaan doen. Wij maken deze plannen in de wijken met de inwoners van deze wijken. In de plannen zorgen we ervoor dat alle inkomensgroepen kunnen meedelen. Waar mogelijk verbinden we de energietransitie en de daarvoor benodigde acties aan overige maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid. De energietransitie in de wijken raakt daarbij niet alleen de huishoudens, maar ook het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en instellingen zoals onderwijs. De gemeente gaat verder met het mogelijk maken van het verduurzamen van scholen, sportaccommodaties en andere gemeentelijke gebouwen. De gemeente maakt werk van circulaire inkoop.

Afspraak 2.1: De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad. De warmtetransitie plannen we wijkgericht. De komende periode starten we met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor reserveren we jaarlijks een bedrag dat oploopt naar €1,25 miljoen. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Er komt een Klimaatfonds en er wordt jaarlijks extra geld vrijgemaakt zodat Arnhem de komende jaren flinke stappen kan zetten in de energietransitie. Het is onze ambitie om de doelen, zoals we die in de gemeenteraad met elkaar hebben vastgesteld, binnen New Energy made in Arnhem te realiseren. Daarbij nemen we de afspraken van het Parijsakkoord en de op handen zijnde Klimaatwet mee. Voor deze intensivering van het verduurzamen van onze stad neemt de gemeente de regierol. Verder zal de gemeente inzetten op het genereren van cofinanciering om de komende jaren het groter wordende aantal initiatieven in de wijken te faciliteren en aan een succesvolle realisatie daarvan bij te dragen. Met het instellen van een Klimaatfonds wordt een stevig en ambitieus signaal afgegeven om ook overige overheden, particulieren en bedrijfsleven tot investeringen uit te dagen. Hierdoor zorgt de gemeente dat er een stevige impuls wordt gegeven aan de samenwerking met provincie en buurgemeenten, zowel op gebied van energietransitie als op circulariteit.

Afspraak 2.2: Om de doelen van New Energy Made in Arnhem te halen is extra geld en inzet nodig. Daarom stellen we een klimaatfonds in van €10 miljoen. Dit geld is beschikbaar voor verduurzamingsmaatregelen en klimaatadaptatie. We verwerken de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in ons beleid.

Afspraak 2.3: We faciliteren waar mogelijk de komst van meer windmolens in Arnhem. Hierbij zijn draagvlak, participatie en winstdeling door omwonenden van belang.

Ook bedrijven willen op het gebied van duurzaamheid hun rol pakken. De gemeente ziet hen als belangrijke partner en investeert in een netwerk van bedrijven die investeren en innoveren in nieuwe duurzaamheidstechnologieën. De gemeente ondersteunt bedrijven die behoefte hebben aan advies om te komen tot de juiste investeringen om hun bedrijf en bedrijfsvoering te verduurzamen. De aanwezigheid van bedrijven en infrastructuur op het gebied van waterstof biedt Arnhem de kans zich hierop sterk te profileren, zowel nationaal als internationaal. We onderzoeken de mogelijkheid om bussen op waterstof te laten rijden en mogelijkheden van waterstoftoepassing voor zwaardere vormen van mobiliteit. Daar liggen kansen op werk en bedrijvigheid die nog niet zijn benut.

Wonen

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. Met het maken van woningbouwplannen houden we rekening met de werkelijke vraag en behoefte.
Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat voldoet aan de vraag. Over de opgave voor de sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd.

Onder andere door de veranderingen in het sociale domein, zijn er de komende jaren meer goedkope en betaalbare (sociale) huurwoningen nodig. Er zijn meer woningen nodig omdat veel mensen langer zelfstandig (thuis) blijven wonen. Ook zijn er woningen nodig om te zorgen voor een betere doorstroom vanuit de maatschappelijke opvang. De draagkracht van de wijk moet daarbij in ogenschouw worden genomen. Als deze doelgroepen hoofdzakelijk in de meest kwetsbare wijken terecht komen, zet dit de leefbaarheid in wijken onder druk. Daarom wordt er ingezet op het vergroten van woningdifferentiatie binnen de wijken. Dit levert een positieve bijdrage aan de leefbaarheid van de stad.

Afspraak 2.4: We realiseren een gedifferentieerd woningaanbod met voldoende woningen in het goedkope en betaalbare segment. Dit doen we door te zorgen voor minimaal 30% sociale woningbouw over de te realiseren projecten. Daarover maken we afspraken met de projectontwikkelaars. We realiseren sociale woningen zowel in het goedkope als het betaalbare segment en leggen dit vast in de prestatieafspraken met de woningcorporaties. Hierbij houden we rekening met een gedifferentieerde opbouw van de wijken.

Groen en ruimtelijke ontwikkeling

Arnhem heeft een uniek groen karakter. De stad ligt op de overgang tussen Veluwe en rivierengebied en kent prachtige parken en monumentale bomen. Het groen in de stad zorgt er niet alleen voor dat het goed toeven is voor bewoners als voor bezoekers, het heeft ook een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid, luchtkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

Het is daarom belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.

We beschermen de monumentale bomen van Arnhem en daarnaast komen er bomen bij die kunnen uitgroeien tot de monumentale bomen van morgen. Er komt een evaluatie van het afschaffen van de kapvergunning en er wordt ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben.

De parken in Arnhem kennen verschillen in bezoekersaantallen. We willen de parken die minder worden bezocht aantrekkelijker en bekender maken. Daarbij kijken we ook hoe we de Veluwe vanuit Arnhem beter bereikbaar kunnen maken voor fietsers en voetgangers. Bij dergelijke plannen is het vergroten van de toegankelijkheid en het samenspel van natuur en erfgoed uitgangspunt.

Het groen in onze stad zal steeds belangrijker zijn in relatie tot de klimaatopgave; het vangt zowel CO2 als de gevolgen van de klimaatverandering (wateroverlast) op. Dit vergt de ontwikkeling van een integrale kijk op groen bij de totstandkoming van het omgevingsplan en de omgevingsvisie.

We grijpen de nieuwe Omgevingswet aan om onze leefomgeving te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. We zorgen dat burgers van het begin af aan kunnen meedenken in de ontwikkeling van ruimtelijke plannen.

Afspraak 2.5: Gebieden bestemd als natuur en bos behouden hun bestemming. We bouwen ook niet in groen met de bestemming groen-landschap en park; tenzij het oppervlak van die bestemming toeneemt (bijvoorbeeld door herschikken van bebouwing). Er zijn in de bestemmingen bos en groen-landschap en park uitzonderingen mogelijk voor bijzondere projecten die bijdragen aan de toegankelijkheid van landschappen en de ecologische kwaliteit. Bouwen in groenvoorzieningen met de bestemming groen doen we alleen na een zorgvuldige afweging tussen maatschappelijk belang, duurzaamheidsambities, woningbehoefte, ecologisch effect en waarde van het groen. Als op grond van deze uitzondering de bestemming wordt gewijzigd, dan worden de groencompensatieregels uit de Groenvisie toegepast. Bestaande contractuele verplichtingen en/of eerdere publiekrechtelijke besluiten worden gerespecteerd.

Afspraak 2.6: Het bestemmingsplan voor Stadsblokken-Meinerswijk wordt uitgewerkt tot een gedetailleerd eindplan zonder uitwerkingsplicht of wijzigingsbevoegdheid. Dit bestemmingsplan legt gedetailleerd vast wat bouwmogelijkheden zijn (bouwvlak en –hoogte en functies) binnen welk landschappelijk casco. GroenLinks behoudt de vrijheid om in de raad als fractie tegen elk voorstel met betrekking tot Stadsblokken-Meinerswijk te stemmen. Datzelfde geldt voor de GroenLinks-wethouders in het college.

3. Genieten van een nog mooier Arnhem

Levendige en leefbare wijken

Wijken in Arnhem zijn heel verschillend. Die verschillen uiten zich in bijvoorbeeld de mate van veiligheid, gezondheid, participatie of de aanwezigheid van voorzieningen. De werkwijze van de gemeente in de wijken, met de sociale wijkteams en de wijkteams leefomgeving, willen we de komende jaren verder doorontwikkelen. Verder willen we dat er in alle wijken voldoende voorzieningen zijn, afgestemd op de behoefte in de wijk, waar Arnhemmers elkaar kunnen ontmoeten.

In sommige wijken is het in stand houden van voorzieningen moeilijker dan in andere wijken. Bijzondere aandacht hebben we voor het verenigingsleven in wijken. Sport- en cultuurverenigingen dragen bij aan de sociale samenhang én aan de gezondheid en het welbevinden van inwoners. Ook zien we dat in een aantal wijken de maatschappelijke draagkracht zeer wordt beproefd. Soms is extra ondersteuning dan noodzakelijk.

Afspraak 3.1: Er komtin 2019 €250.000,- en vanaf 2020 €500.000,- per jaar beschikbaar om voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners.

Veiligheid

Ook op het gebied van veiligheid kent Arnhem uitdagingen. Bijvoorbeeld als het gaat om huiselijk geweld of de samenwerking tussen gemeente en politie. Op basis van een op te stellen veiligheidsplan met bijbehorend budget kan een slag gemaakt worden in onder andere het tegengaan van ondermijning en handhaving in de wijken.

Afspraak 3.2: We werken aan het verbeteren van de veiligheid in de wijken en de binnenstad door €300.000 per jaar in te zetten voor o.a. het tegengaan van ondermijning en overlast. De prioriteiten op het gebied van veiligheid worden samen met bewoners, politie, andere betrokkenen en de gemeenteraad bepaald.

Vitale lokale en regionale economie

We gaan de lokale en regionale economie optimaal stimuleren en faciliteren. In het verlengde van ‘Van Wijken Weten’ willen we ‘Van Bedrijven Weten’ introduceren . Ook in de relatie naar bedrijven moet, voor een optimale dienstverlening , veel meer de vraag centraal staan en de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. We leggen de verbinding tussen de grote bedrijven en lokale MKB-bedrijven en startups: samen vormen ze één aantrekkelijke lokale economie. Uiteraard werken we op economisch gebied intensief samen in de regio, Food Valley, Nijmegen en met onze buren in Nordrhein-Westfalen.

De binnenstad is een belangrijk hart voor Arnhem, ook in economisch opzicht. Het winkelhart moet compact zijn. Aan de randen van de binnenstad is ruimte voor nieuw programma, zoals andere vormen van bedrijvigheid, wonen, en combinaties van wonen en werken.

Bereikbare en aantrekkelijke stad

De bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. We moeten ervoor zorgen dat de stad met de auto goed bereikbaar blijft en er voldoende parkeerruimte is. Ook het stimuleren van fiets en OV is van groot belang. In overleg met de provincie, als concessiehouder, zullen we ons inzetten voor het verbeteren van de OV-bereikbaarheid van de Arnhemse bedrijventerreinen.

In de binnenstad kan zowel op milieugebied als in de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte winst worden geboekt door een schoon stadsdistributiesysteem. We werken graag samen met ondernemers aan de realisatie daarvan.

De warenmarkt is een belangrijke trekker voor de binnenstad van Arnhem. Die kunnen we beter verbinden met het winkelgebied, mits daarvoor draagvlak is onder ondernemers en bewoners.

Afspraak 3.3: Voor een goede verbinding en wisselwerking tussen de warenmarkt en de binnenstad maken we het mogelijk dat de warenmarkt langs de Jansbeek en omgeving komt, dit in overleg met onder andere de verzelfstandigde markt, het Platform Binnenstad Arnhem en bewoners. We reserveren eenmalig €250.000,- voor de verplaatsingskosten.

Verdere vergroening van Arnhem kan de stad nog aantrekkelijker maken. Daarnaast helpt groen bij het tegengaan van hitte-eilanden en het opvangen van overtollig regenwater. We zorgen voor extra middelen om groenprojecten te financieren.

Afspraak 3.4: We reserveren jaarlijks €100.000,- voor het Groenfonds voor extra groenmaatregelen.

Afspraak 3.5: De milieuzone zoals eerder in de raad besloten wordt ingevoerd, maar niet uitgebreid naar brommers en scooters (ook niet elders in de stad) en er komt geen uitbreiding van het zonegebied.

Afspraak 3.6: Voor een betere autobereikbaarheid reserveren we een budget van €700.000,- jaarlijks. Dit budget gebruiken we voor de volgende maatregelen:

- We vergroten in overleg met onder andere PBA en bewoners de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid. Met innovaties en tariefacties trekken we nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad;

- We voeren flitsparkeren in (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen;

- We doen zo spoedig mogelijk een onderzoek naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met o.a. Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum);

- We voegen circa 80 extra straatparkeerplaatsen toe in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen;

- We willen het in overleg met de provincie mogelijk maken dat er hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars geparkeerd kan worden op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is;

- We rekenen met bovenstaande inspanningen op €100.000,- extra parkeerinkomsten. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van €700.000,-.

Afspraak 3.7 We nemen het initiatief om een onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden van een singelgarage. Alle hiermee gepaard gaande kosten (zoals aanleg en exploitatie) komen voor rekening van marktpartijen. Nadat de singelgarage gerealiseerd is, wordt er een behoefte-onderzoek gedaan om te bezien of met de komst van de singelgarage elders in de stad parkeerplaatsen kunnen verdwijnen.

Afspraak 3.8 Er verdwijnen in het centrumgebied geen straatparkeerplaatsen meer; behalve als het onderzoek na afronding van de singelgarage daar aanleiding toe geeft.

Afspraak 3.9: We reserveren jaarlijks €100.000,- voor onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor. In 2019 is dat €50.000,-.

Cultuur en toerisme

Kunst en cultuur verlevendigen de stad en verbinden inwoners met elkaar. Arnhem is Culturele Hoofdstad van het Oosten en heeft een veelzijdig kunst- en cultuuraanbod. Dat willen wij zo houden. Daarvoor is het noodzakelijk de in Arnhem gevestigde culturele gezelschappen een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting te bieden. De gezelschappen werken op dit moment samen aan plannen daarvoor. Deze ambitie ondersteunen we.

Museum Arnhem, een belangrijke culturele hotspot in onze stad, zien we graag snel weer open. We maken een oplossing voor de ontstane impasse financieel mogelijk, zodat de gemeenteraad daar snel een beslissing over kan nemen.

De investeringen in gebouwen gaan niet ten koste van inhoudelijke programma's op het gebied van kunst en cultuur.

Afspraak 3.10: Voor Citymarketing komt er een extra budget van €100.000,- per jaar.

Afspraak 3.11: Wij voeren één belasting in. Dat is de toeristenbelasting met een tarief van €2,- per persoon per nacht. Meeropbrengsten boven €625.000,- per jaar worden besteed aan City-marketing, Toerisme en Recreatie.

Afspraak 3.12: Het beschikbare budget voor cultuur (taakveld 5.3-5.6) en daarbinnen de gelden bestemd voor programmering onderscheidenlijk de overige middelen, blijven, gecorrigeerd voor inflatie, op peil. Daarnaast wordt €1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. We ondersteunen de ambitie van deze organisaties en Het Gelders Orkest om tot een intensievere samenwerking en te komen.

Afspraak 3.13: We willen museum Arnhem behouden voor de stad. Er is een financieel knelpunt dat we willen oplossen. Het college komt zo snel mogelijk met een voorstel.

We reserveren maximaal €600.000,- aan kapitaallasten. Daarmee is er €7,5 miljoen beschikbaar om het knelpunt op te lossen.

De culturele en creatieve sector is van grote toegevoegde waarde voor onze stad. We zorgen dat Arnhem een gunstig woon- en werkklimaat voor kunstenaars en creatieve ondernemers heeft.

Ook voor studenten kan Arnhem aantrekkelijker worden. Een levendige stad, met goede voorzieningen en voldoende woonruimte trekt jongeren naar Arnhem en maakt het aantrekkelijk om na de studie hier te blijven.

We kunnen Arnhem als toeristische bestemming en als aantrekkelijke stad om in te ondernemen beter op de kaart zetten. Er liggen unieke kansen voor een uitstekend vestigingsklimaat en voor verbetering van ons toeristisch potentieel, bijvoorbeeld in de verbinding tussen Arnhem en de Veluwe. Daarvoor is het wel nodig onze inzet op citymarketing aanzienlijk te vergroten.

4. Open en verantwoord besturen

Samenwerking met burgers en organisaties

We hechten waarde aan betrokkenheid van inwoners bij gemeentelijke plannen. Het uitgangspunt is om vroegtijdig in gesprek te gaan. Als we inwoners vragen mee te denken over gemeentelijke plannen, zijn we vooraf duidelijk over de invloed die hun inbreng kan hebben, en koppelen we achteraf terug wat we ermee gedaan hebben en waarom. Als noodrem hebben inwoners de mogelijkheid een referendum over een raadsbesluit aan te vragen.

Afspraak 4.1: Met bewoners en organisaties maken we afspraken over hoe hun betrokkenheid bij plannen in de wijk en in de stad kan worden vergroot.

Afspraak 4.2: De referendumverordening wordt niet aangepast.

Eigen initiatief van inwoners krijgt zo veel mogelijk een kans. De teams leefomgeving kunnen initiatieven ondersteunen en hen de weg wijzen binnen de ambtelijke organisatie. Ook hebben we oog voor initiatieven die wijkoverstijgend zijn. Met initiatieven die ruimte of ondersteuning nodig hebben denken we mee, en kijken we waar binnen het gemeentelijke beleid mogelijkheden tot ondersteuning zijn.

Afspraak 4.3: Als de gemeente vastgoed verkoopt, maakt zij dat eerst kenbaar aan de wijk. Zo kan het vastgoed ook ingezet of verkocht worden voor maatschappelijke doeleinden of voor initiatieven van bewoners.

Afspraak 4.4: Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten voor deze initiatieven te verminderen wordt er een Shared Service Center opgezet met een budget van €100.000,- per jaar.

We streven ernaar gemeentelijke informatie op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar te stellen en politieke beslissingen goed te verantwoorden.

Onafhankelijke lokale media vinden we van grote waarde voor een transparant, democratisch stadsbestuur.

Gemeentefinanciën en belastingen

We willen de schuldenlast van de gemeente verminderen. Uitgangspunt is hierbij dat we schulden niet langer dan 20 jaar op de begroting laten drukken. Zo geven we toekomstige generaties de mogelijkheid hun eigen keuzes te maken, zonder dat de last van de uitgaven van vandaag te zeer op hun schouders drukt. De solvabiliteit van de gemeente (de verhouding tussen eigen vermogen en schulden) verbetert zo. Door verstandig om te gaan met de financiële risico's (de weerstandsfactor), zorgen we ervoor dat toekomstige problemen beter kunnen worden opgevangen. De ruimte in de gemeentelijke schatkist boven deze factor, kan worden gebruikt om nieuw beleid mee te betalen.

Afspraak 4.5: Om de solvabiliteit te verbeteren voeren we per 2019 de beleidsregel in om schulden in maximaal 20 jaar af te lossen en verankeren dit in de Financiële Verordening zodat deze middelen worden overgeheveld naar de bestemmingsreserve kapitaallasten.

Afspraak 4.6: We hanteren de weerstandsfactor van 1,4 en onttrekken op basis daarvan eenmalig een bedrag voor nieuw beleid van €12,5 miljoen uit de Algemene Reserve.

De gemeentelijke belastingen in Arnhem zijn, met name voor eigenaren, hoog in verhouding tot de rest van Nederland. Door de groei van de Rijksuitgaven krijgt de gemeente de komende jaren echter extra geld binnen. Daarom laten we de OZB voor inwoners en ondernemers niet stijgen.

Afspraak 4.7: We laten de inkomsten uit de OZB niet stijgen - ook niet met een indexatie - met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Afspraak 4.8: De parkeertarieven en legestarieven stijgen niet.

Afspraak 4.9: De heffingen maken we kostendekkend: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend.

Bijlage 1: Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch

- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)

- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)

- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)

- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)

- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)

- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid
- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Bijlage 2: Financiële ontwikkelingen

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de financiële doorwerking van de plannen uit dit coalitieakkoord. Bij de nadere uitwerking van het nieuwe beleid in de begroting, kunnen de overschotten in jaren 2018 en 2022 (totaal ca. €16 miljoen) in balans worden gebracht met de tekorten in de overige jaren (eveneens totaal ca. €16 miljoen euro).

bedragen € x1.000	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Wijzigingen financieel beeld:					
Verwachte ontwikkeling gemeentefonds	3.788	13.496	15.518	17.648	22.468
Prijs- en volumeontwikkelingen [1]	-1.000	-11.857	-11.857	-11.857	-11.857
Belastingopbrengst o.b.v. vorige coalitieakkoord (1,6% en areale ontw.)	0	931	931	931	931
Meevallers ambtelijk ingebracht [2]	2.025	329	329	329	329
Tegenvallers ambtelijk ingebracht [3]	-1.942	-2.276	-1.285	-1.283	-1.279
Niet in te vullen taakstellingen MJPB 2018-2022 [4]	-298	-250	0	-350	-600
Laten vrijvallen BR veilig ondernemen	100	0	0	0	0
Niet benodigd voor beleid uit BR schulden en BR duurzaamheidsleningen	6.000	0	0	0	0
totaal na wijzigingen financieel beeld:	*8.673*	*373*	*3.636*	*5.418*	*9.992*
Uitgangspositie coalitieakkoord:	**8.673**	**373**	**3.636**	**5.418**	**9.992**
1.1 Werkinvesteringsfonds	0	-2.500	0	0	0
1.5 Schulden signaleren en voorkomen	0	-250	-250	-250	-250
1.7 Armoedebudget op peil brengen	0	-400	-400	-400	-400
1.9 Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	0	-761	-761	-761	-761
1.10 Inclusief Arnhem	0	-100	-100	-100	-100
2.1 Budget voor warmtetransitie en verduurzaming	0	-750	-1.000	-1.250	-1.250
2.2 Klimaatfonds	-10.000	0	0	0	0
2.2 Taakstelling rendement duurzaamheidsmaatregelen in bedrijfsvoering	0	0	0	250	250
3.1 Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorzieningen	0	-250	-500	-500	-500
3.2 Investeren in veiligheid	0	-300	-300	-300	-300
3.3 Mogelijk maken markt langs Jansbeek	0	-250	0	0	0
3.4 Extra toevoeging aan Groenfonds	0	-100	-100	-100	-100
3.6 Jaarlijks budget autobereikbaarheid	0	-700	-700	-700	-700
3.6 Extra opbrengsten autobereikbaarheid	0	100	100	100	100
3.9 Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor	0	-50	-100	-100	-100
3.10 Extra budget citymarketing	0	-100	-100	-100	-100
3.11 Invoeren toeristenbelasting	0	625	625	625	625
3.12 Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022	0	0	0	0	-1.600
3.13 Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem	0	-600	-600	-600	-600
4.4 Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven	0	-100	-100	-100	-100
4.5 Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR kapitaallasten	0	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
4.5 Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie	3.140	4.238	3.807	3.807	3.807
4.6 Weerstandsfactor 1,4, ruimte voor nieuw beleid	12.500	0	0	0	0
4.7 OZB stijgt niet	0	-856	-856	-856	-856
4.8 Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	0	-225	-225	-225	-225
4.8 Niet indexeren parkeertarieven deels t.l.v. BR bereikbaarheid	0	100	100	100	100
totaal op basis van coalitieakkoord	*14.313*	*-10.652*	*-4.330*	*-1.140*	*1.834*
saldo over gehele akkoord	***25***				

Gemeente Arnhem

Noten bij financieel beeld

1: De systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen wordt de komende vier jaar gevolgd. Hiervoor zal jaarlijks een nieuwe prognose worden opgesteld en verrekend met het financiële beeld. Voor 2018 is tevens de stijging van loonkosten opgenomen.

2: Als meevallers zijn opgenomen: lagere kapitaallasten a.g.v. minder investeringen 2017, dividend van de BNG, minder bijdrage aan GR Presikhaaf Bedrijven, gebaseerd op de eerste tussentijdse rapportage 2018.

3: Als tegenvallers zijn opgenomen: voor 2018 meerkosten a.g.v. niet overgenomen zienswijze ODRA, tariefstijging wijkonderhoud en afval, en structureel de meerkosten PMD-afval en maatwerkvervoer, minder rendement Sociale bank Gelderland en verwachte minderopbrengsten leges paspoorten. Allen gebaseerd op de eerste tussentijdse rapportage 2018.

4: We verwachten in 2018 een aantal taakstellingen niet meer te kunnen invullen, te weten de besparingen op programma R8 en de maatregelen tekort beschermingsbewind BOOM. Voor 2019 verwachten we 250.000 euro van de taakstelling op BOOM niet te kunnen invullen. Voor 2021 en 2022 verwachten we dat de opbrengsten uit de verkoop van vastgoed zullen teruglopen.

Notitie

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Datum	:	12 juli 2018
Aan	:	Agendacommissie
Van	:	K. Vons tel. 377 4087
Betreft	:	Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen.

Inleiding en doel notitie

Deze notitie behandelt de planning van de oktobercyclus (t/m 7 november). Zoals ieder jaar staat de oktobercyclus in het teken van het proces dat leidt tot het vaststellen van de Meerjarenprogramma-begroting en de belastingverordeningen. Doel van deze notitie is het vaststellen van de planning en procedure behandeling MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen.

Toelichting

Inpassing in het vergadermodel

Op 5 maart heeft de raad het reglement van orde vastgesteld met daarbij een aantal wijzigingen in het vergadermodel. Voor de begrotingsbehandeling betekent dit dat allereerst dat het streven er op gericht is de input van de stad zo veel mogelijk tot zijn recht te laten komen. Dit mede tegen de achtergrond en als vervolg op de stadsbijeenkomst die plaatsvond op 21 april j.l. Voorts houdt het in dat er meer gewicht wordt gelegd op de meningsvormende fase. En dan zowel in de meningsvorming I als in de meningsvorming II. Eerst wordt in meningsvorming I voldoende tijd genomen om de essentiele politieke vragen te beantwoorden. In meningsvorming II liggen de concept moties en amendementen al op tafel en wordt uitgebreid over gedebatteerd.

Vergaderschema

In de procedurecommissie is het vergaderschema voor de Politieke Avond vastgesteld. Dit besluit houdt in dat voorgesteld wordt de gehele oktobercyclus te gebruiken voor de informatieve en meningsvormende behandeling van de Meerjarenprogrammabegroting en overige onderwerpen. De 7e november staat gepland voor de besluitvorming over de MJPB en overige onderwerpen.

Oktobercyclus; 4 Politieke Maandagen

Rekening houdend met de besluiten van de agendacommissie van 26 februari heeft de oktobercyclus vier reguliere Politieke Avonden (3, 10 oktober, 24 en 31 oktober). In deze notitie wordt aan u voorgesteld om alle Politieke Avonden te gebruiken voor de behandeling van de MJPB 2019-2022 en daarnaast op 10 oktober ruimte te blijven geven voor het onderdeel Rondvraag, Mededelingen en besluitvorming voor onderwerpen, die dringend een besluit nodig hebben in oktober.

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

De auditcommissie
De auditcommissie draagt zorg voor kennisverzameling en kennisoverdracht aan de raad voor wat betreft relevante bedrijfsvoering thema's en vanuit dit perspectief zal de MJPB 2019-2022 worden behandeld in de auditcommissie. Deze vergadering zal plaatsvinden op maandag 24 september.

Informatie uit De stad/ Burgerparticipatie
Op 21 april jl. ten tijde van de coalitieonderhandelingen, zijn vele bewoners op het stadhuis aanwezig geweest, om hun ideeën mee te geven aan de onderhandelende fracties. Nu willen we hen wederom uitnodigen om aanwezig te zijn bij de start van het begrotingsproces op woensdag 3 oktober in het stadhuis. De wethouder financiën zal dan de begroting presenteren. Na afloop van de presentatie, is er de mogelijkheid voor de bewoners, om in de vorm van een speeddate, aan de fracties, hun mening mee te geven.

MJPB in boekvorm (digitaal)
De MJPB 2019-2022 zal dit jaar verschijnen in boekversie, pdf-versie en digitaal via het financieel portaal, zie link http://financien.arnhem.nl beschikbaar zijn. Op vrijdag 21 september, is de begroting digitaal beschikbaar.

Technische vragen
Technische vragen kunnen voorafgaand aan de vergaderingen gesteld worden aan het college/ het concern. Elke fractie kan zijn technische vragen stellen door een mail te sturen naar griffie@arnhem.nl in de periode van vrijdag 21 september t/m woensdag 3 oktober, voorafgaande aan de Meningsvorming 1 vergadering van 10 oktober, waarin alleen nog politiek informatieve vragen aan de orde zullen komen. De antwoorden en vragen zullen gebundeld worden en geplaatst worden in Ibabs voordat de Meningsvormende (M1) behandeling van de MJPB begint.

Ambtelijke informatie per beleidsveld
Op woensdag 3 oktober starten we het proces van de begroting en zullen er in alle raadskamers technische toelichtingen worden gegeven door ambtenaren van beleid en financial control en kunnen raadsleden en fractievolgers hun technische vragen stellen. Dit georganiseerd per beleidsveld volgens de ordening van de reguliere programma's van de begroting.

Meningsvorming 1
Met alle verzamelde informatie kan de raadskamer op 10 oktober politiek informatieve vragen stellen aan de wethouders en aan elkaar. Tevens kunnen de raadskamerleden met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een wethouder zodat een motie/amendement niet meer nodig is.

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Meninsgvorming 2
Het debat over de MJPB vindt plaats in de meningsvorming 2. Hiervoor is het van belang dat de fracties hun moties en amendementen op tijd aanleveren. Dit zal zijn uiterlijk maandag 15 oktober vóór 12.00 uur. Het debat zal plenair plaatsvinden en zal geordend per onderwerp gaan, geselecteerd op hoofdlijnen. Uit voorgaande jaren is gebleken dat het debat veel tijd kost vandaar dat we hier 2 avonden voor reserveren en wel op 24 en op 31 oktober.

Presidium 7 november
Op de ochtend voorafgaande aan de Begrotingsraad komt het Presidium bijeen. Op deze bijeenkomst zal er o.a. vooruitgekeken worden naar de Begrotingsraad.

Besluitvorming
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters. Om 18.30 uur zal de vergadering onderbroken worden met de traditionele gezamenlijke stampotmaaltijd en zal om 19.30 uur de vergadering worden voortgezet.

'Definitieve' moties en amendementen
Voor een tijdige voorbereiding voor de besluitvormende vergadering van 7 november, advisering over en verspreiding van de definitief in te dienen moties en amendementen van de MJPB 2019-2022 dienen deze *op maandag 5 november vóór 09.00 uur* te worden aangeleverd bij de griffie. De griffie zal deze zo snel mogelijk bundelen en vervolgens verspreiden onder raad, college en ambtelijke organisatie en in Ibabs plaatsen.

Spreekvolgorde
Voor de spreekvolgorde bij de besluitvormende behandeling van de MJPB 2019-2022 hanteren we de gebruikelijke volgorde: eerst de grootste oppositiepartij gevolgd door de grootste coalitiepartij, etc. SP, GroenLinks, Arnhem Centraal, VVD, Partij voor de Dieren, D66, CDA, PvdA, Denk-Verenigd Arnhem, PVV, ChristenUnie en Arnhemse Ouderen Partij.
Evenals vorig jaar stellen wij voor om bij de behandeling van de MJPB, twee woordvoerders per fractie toe te staan (een algemeen en een financiële woordvoerder).

Spreektijden
Voor de besluitvormende Raad stellen we voor de spreektijden per fractie uit te breiden met 5 minuten in verband met de algemene beschouwingen en de spreektijd van het college te verhogen met 20 minuten. I.v.m. het ontbreken dit jaar van een Perspectiefnota zullen de Algemene Beschouwingen een wezenlijk deel van de tijd van het besluitvormingsproces innemen. Volgend jaar zal er een Perspectiefnota zijn, waar de Algemene Beschouwingen haar plek kunnen krijgen.
Tevens hoeft de verzwaarde meningsvormende bespreking niet herhaald te worden in de besluitvormende vergadering en dus de indiening van, toelichting op en bespreking van moties en amendementen kunnen lichter van karakter zijn dan voorheen.

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Doel notitie
Vaststellen planning en procedure behandeling MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen.

1. Uitgangspunten planning van de behandeling MJPB en de belastingverordeningen
De in bijgevoegde tabel uitgewerkte planning is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

A. Behandeling in I-M1-M2-B op 03-10, 10-10 M1, 24-10 én 31-10 M2 en 07-11 besluitvorming
B. Wettelijke deadline ligt vast vóór 15 november 2018
C. Aanvang begrotingsbehandeling, de I-vergadering van woensdag 03-10, zal worden gemarkeerd door een inleiding (plenair) van de portefeuillehouder, waarbij ook de stad zal worden uitgenodigd. Na se presentatie zal het inspreken georganiseerd worden in de vorm van speeddaten tussen burgers en fracties. Daarna volgt een technische financiële toelichting voor raadsleden en fractievolgers in een raadskamer.
D. Op woensdag 10 oktober vindt de eerste meningsvormende begrotingsbehandeling (M1) plaats in raadskamers, geordend op basis van de portefeuilles van de portefeuillehouders.
E. I.v.m. de herfstvakantie (15 t/m 22 oktober) is er geen Politieke Avond op 17 oktober.
F. Op 24 oktober start M2-vergadering plenair in de raadszaal. Indien de meningsvormende M2 behandeling niet in de geplande tijd kan worden afgerond staat maandag 31-10 als mogelijkheid voor het afronden van de M2-fase gereserveerd.
G. De besluitvormende vergadering op 07-11 zal volledig in het licht staan van het vaststellen van de MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen. De besluitvormende vergadering start om 17.00 uur met de algemene beschouwingen van de fractievoorzitters. De vergadering zal om 18.30 uur onderbroken worden voor de stamppotmaaltijd. Hierna wordt de besluitvorming van de MJPB voortgezet en zal aansluitend de besluitvorming van de belastingverordeningen plaatsvinden.

2. Planning behandeling MJPB 2019-2021 en belastingverordeningen

	Actie	Actiehouder
21-09	MJPB digitaal beschikbaar en openbaar door publicatie op internet.	College Griffie
21-09 t/m 03-10	Technische vragenronde. Technische toelichting in fracties.	Fracties, ambtenaren, griffie Fracties en ambtenaren
3-10	Informatieve behandeling MJPB • Kick-off door portefeuillehouder financiën voor raad en stad/bewoners • Inspreken stad d.m.v. speeddate tussen fracties en stad/bewoners • Informatieve behandeling in raadskamer d.m.v. technische presentatie beleids- en financiële ambtenaren.	Portefeuillehouder financiën College en Raadskamers
10-10	Meningsvormende behandeling (M1) MJPB 2019-2022, in raadskamers	College en Raadskamers

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

14 t/m 22-10	Herfstvakantie	
15-10	Indienen 'concept' moties en amendementen MJPB voor 09h00 bij griffie	
24-10	Meningsvormende behandeling (M2) MJPB 2019-2022, plenair	College en Raadskamer
31-10	Mogelijkheid voortzetting meningsvormende behandeling (M2) MJPB 2019-2022, plenair	College en Raadskamer
05-11	Indienen 'definitieve' moties en amendementen MJPB voor 09h00 bij griffie	Fracties Griffie
07-11	Besluitvormende behandeling MJPB • aanvang17.00 uur	Raad en College

Voorstel

A. Instemmen met de planning en de procedure van de behandeling van de MJPB 2019-2021;
B. De portefeuillehouder financiën uitnodigen om bij de start van de begrotingsbehandeling een toelichting te geven;
C. De stad uit te nodigen om bij de kick-off van de begroting aanwezig te zijn en hen de mogelijkheid te bieden om in te spreken bij de verschillende fracties.
D. De beleidsambtenaren en financiële ambtenaren uit te nodigen een technische toelichting te geven per onderwerp in de raadskamer op 3 oktober.

VERSLAG STADSBIJEENKOMST MJPB 2019-2022

Inleiding

Op woensdag 3 oktober heeft er op uitnodiging van de gemeenteraad van Arnhem een bijeenkomst plaatsgevonden in het stadhuis, in het kader van de MeerJarenProgrammaBegroting (MJPB) 2019-2022. Inwoners en organisaties waren uitgenodigd om te komen meepraten over de gepresenteerde plannen van het College van Burgemeester en Wethouders. De gemeenteraad wil zich namelijk zo goed mogelijk voorbereiden op het debat en de besluitvorming van de begroting. Hiervoor wil ze zich ook goed laten informeren door de stad en haar inwoners en organisaties.

Programma
De avond begon met een welkomstwoord van burgemeester Marcouch. Hierna gaf wethouder Paping een toelichting op de begroting. Vervolgens werd er, op drie plaatsen (twee rondes) verspreidt in het stadhuis, door ambtenaren meer informatie gegeven over verschillende onderwerpen. De aanwezigen werden in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen. Aansluitend op deze presentaties werd het gesprek aan ronde tafels gevoerd tussen de raadsleden, fractievolgers, organisaties en inwoners. Op het einde van de avond kon er onder genot van een drankje nagepraat worden.

Belangstelling
De belangstelling uit de stad was bijzonder groot. Er waren meer dan 200 belangstellenden. De adviezen, informatie, wensen en oplossingen van de aanwezigen zijn puntsgewijs in dit verslag opgenomen. Dit verslag zal gepubliceerd worden op internet en bij de stukken van de MJPB terug te vinden zijn. Tevens zal het verslag naar de gemeenteraadsleden, fractievolgers en aangemelde inwoners en organisaties gestuurd worden.

Vervolg begrotingsproces
Woensdag 10 oktober, kunnen raadsleden en fractievolgers, met de verzamelde informatie, vragen stellen aan de portefeuillehouder en tevens kunnen ze met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een portefeuillehouder, zodat het indienen van een motie of amendement niet meer nodig is. Dit zal van start gaan om 19.30 uur in verschillende raadskamers in het stadhuis.
Twee weken later op woensdag 24 oktober en eventueel ook op 31 oktober zullen de raadsleden onderling een debat met elkaar voeren over de concept moties en amendementen (starttijd 19.30 uur raadszaal, stadhuis).
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters.
Deze vergaderingen zijn openbaar, m.a.w. u bent van harte welkom om te komen luisteren. U kunt de vergaderingen ook live volgen op www.Arnhem.nl

Indien u vragen heeft over de Politieke Avonden kunt u contact opnemen met griffie@arnhem.nl.

1. Vitale economie Arnhem-Nijmegen, verkeer, cultuur en sport

Vitale economie Arnhem-Nijmegen

- Stimulering lokale economie zorgdragen dat investeringen (klimaatfonds), subsidies, inkoop in Arnhemse blijven circuleren. Duurzaam betaalmiddel / Arnhems Hart / Start-ups.
- Kennis cluster regio Arnhem-Nijmegen (a la Eindhoven)
- Hoe delen we onze kracht met "de wereld"?
- Arnhem - succesvolle citymarketing. Bestaat in feite al, versterking is gewenst. Voorbeelden: Market Garden - Gelredome - Veluwezoom - Groenste stad - Haagje van het Oosten - Troley
- Voor één sterke, groene & duurzame hotspot in Oost NL. Arnhem+Nijmegen+TV!gen.
- Personeel bij gemeenten: bij vacatures voor personeel voor gemeente en provincie komt altijd de eis dat de persoon minimaal 3 jaar werkervaring heeft bij een gemeente. Hoe kunnen jullie op die manier aan nieuw personeel komen. Het lijkt een roulatie van personeel binnen gemeenten waardoor er geen .. is voor personeel met voldoende werkervaring & kennis maar niet in een gemeente.
- Creatieve ondernemers, kunstenaars en ontwerpers zijn essentieel voor Arnhem. Door de bloeiende economie is het steeds moeilijker om een werkplek te vinden. Arnhem moet hier geld voor vrij maken
- VO1: Vitale regio Arnhem-Nijmegen
- Arnhem is meer dan Noord. Profileer Zuid met o.a. Romeinse fort en groene parken.
- Meer, beter, groter, stimuleren. De MJB is geen Sinterklaas-lijstje. Als je ergens op inzet, dan betekent dat ook afscheid nemen van andere kostenposten.
- Duurzaamheid : Natuur in de stad.
- Duurzaamheid en klimaatbestendigheid zou bij alle thema's het uitgangspunt moeten zijn.
- Arnhem-Zuid: Waarom worden leegstaande kantoren niet hergebruikt?
- Identiteit geven aan 'Bloemkoolwijken' in Arnhem Zuid.
- Positie van Arnhem Zuid - Noord
- Inzetten op stadslandbouw - LOT - initiatieven stimuleren.
- Vraaggestuurd - opleiden?. Breng ROC's, HAN, HBO's op 1 lijn. Niet die bedrijven welke te korten hebben aan tech.personeel! Beroepsprofielen matchen met butlerwijs profielen. Zal ec. En werkklimaat bevorderend werken.
- Kleine ondernemers kunnen soms ondersteuning krijgen van de gemeente. Vorig jaar heeft gemeente Amsterdam een bedrag van circa € 1000,- per ondernemer ter beschikking gesteld zodat ondernemers zich beter kunnen bekwamen op allerlei gebieden en vervolgens daardoor hun prestaties kunnen verbeteren.
- Visie! Dat is geen oogziekte. Durf te kiezen, wat wel, wat niet en durf daarvoor te staan.
- Hoe verbinden van de onderwerpen vanuit visie.
- Klimaat themapark.
- Niet investeren in grotere landelijke initiatieven die de stem van Arnhemmers vervagen.
- Benut groen, cultuur, sport beter. Maakt mensen gelukkig. Maak het zichtbaar.

Verkeer

- Combineer trolley 2.0 met parkeerplekken voor forensen bijv. bij Oosterbeek en/of bij einde Apeldoornseweg. Soort carpoolplaatsen of P+R plaatsen zoals bij Gelredome. 4 plekken rond de stad en je voorkomt files op de Apeldoornseweg - Amsterdamseweg - Onderlangs.

- Bezorgdiensten dwingen/verleiden/stimuleren om wagenpark naar elektrisch over te laten gaan.
- Verlichting "De Park" Rijkerswoerdse plassen
- Ontmoedigen 2-takt brommers, scooters, bosmaaiers gemeente etc.
- Bereikbaarheid: Randweg!
- Arnhem-Zuid: te veel verkeer - geen parkeerruimte langs fietspaden, trottoirs of middenberm. Is te gevaarlijk!
- Doortrekken van de A15 zal een hoop fileleed schelen op de Pleyroute: grootste ergernis van de forenzen.
- Doorstroming verkeer dat niet in de stad moet zijn d.m.v. duidelijke regels buiten het centrum laten rijden: Pleyroute enz.
- Dynamisch en variabel inzet van OV om op specifieke tijdstippen drukte op te vangen. Schooltijden en vervoer HAN/ROC, winkeltijden, spits. En niet alleen evenementen.
- Doorstroming centrum verbeteren. Welke opties zijn er nog?
- Bereikbaarheid/doorstroom Randweg?
- Electrische busje door de winkelstraat laten lopen (Nijmegen) om beter te kunnen rijden.
- Electrisch vervoer JA! Trolley's NEE!
- Zoals in Den Bosch hop-on/hop-off bus rond het centrum
- Binnen-buitenring te kwetsbaar. Alles over 3 bruggen.
- Fietsstimulering korte afstanden: basisscholen - Vitesse wedstrijden - boodschappen = gezonder = minder parkeerproblemen.
- Verkeer. Is dat iets om eraan te denken en wat meedoen: door de singel rijden dagelijks zoveel auto's, die niets in de omgeving zoeken - het hoort bij hun route. Jammer dat zoveel auto's deze route moeten gebruiken en niet kunnen eromheen rijden wat sneller is en fijn voor het verminderen van vervuiling in de binnenstad.
- Meer doorgaand verkeer uit Arnhem - omleiden via snelwegen en buitenring.

Cultuur

- USP:Arnhem - ½ Veluwe en ½ Betuwe
- Teveel aandacht voor cultuur! Overrated!
- Arnhems Oorlog Museum Cultuur

Sport

- Playground Elderveld
- Vitaliteit 80+ : iedere wijk yoga sessies/plek

2. Doorbraak naar werk, onderwijs en participatie

- Beloon werkgevers die door de gemeente worden ingehuurd voor een klus of project voor sociaal gedrag, dus kijk hoeveel bijstandsgerechtigden uit de regio aan het werk komen hiermee.
- Ga snel aan de slag met nieuwe wetgeving mbt Inburgering. Ga in zorg al initiatieven & pilots beroepsonderwijs i.c.m. inburgering uitzetten.
- Koppel banen aan eisen, knip waar mogelijk op in taken/uren, zorg dat werkgevers met onderwijs omscholingsmodules maken.
- Verdere ontschotting W&I + WMO
- Alle inkoop van gemeente Arnhem (diensten, goederen) aan PSO (sociaal ondernemers) gunnen.
- Verbinding op thema jeugd.
- Voorbij (INP) - visie op huisvesting/bouw naar integrale mindcentra gedachte vanuit 2 of meerdere werksoorten.
- Aandacht voor woonwagenbewoners: - huiswerkbegeleiding, - stimuleren lezen en schrijven, - hoge schooluitval, - willen eigen werk- en leertraject inzetten: "bouwen eigen woonwagen" (dus loodgieters en tegelzetters)
- Sharon Stewart: Projectleider Duurzaam Craneveer; Ik leid nu een project over duurzaamheid voor jeugd (gr. 7-8) in de wijken Alteveer en Cranevelt. Nu wordt dit project ondersteund door Arnhem AAN en interreg-CAN (Climate Active Neighborhood). Dit project is een pilot en we willen het delen!!!
- Hilde Haverkamp (KBO/PCOB): ik vraag aandacht voor de 55+ senioren, die ontslag krijgen en vervangen worden door jongeren. Voorkom de armoedeval. Hou ze aan het werk of zorg voor banen.
- Verbindt zorg met onderwijs - met zorgbudgets in de vindplaats=onderwijs.
- Meer muziek op school
- Ondersteun de ontwikkeling van de mbo-onderwijsvariant waarbij onderwijs in de wijk plaats vindt. Coördineer/faciliteer.
- De overheid dient er zorg voor te dragen dat iedereen, ongeacht etnische of culturele achtergrond, opleidingsniveau of sociaal-economische status, de mogelijkheid heeft zijn of haar belangen effectief te behartigen. Dit zou een speerpunt van onderwijs en sociaal beleid moeten zijn.
- Onderwijs - weinig aandacht voor omscholing, als je in ww zit bijna geen mogelijkheden. Herintreders geen budget voor.
- Ed schoenmakers - heel precies mensen in beeld brengen, met mensen onder de arm naar werkgevers gaan.
- Meer promotie leer werkloket. Is fysiek aanwezig bij UWVAdvies: weghalen bij UWV, weinig aandacht voor re-integratie.
- Mismatch - mensen die iets willen, kunnen zij bij leerwerkloket terecht voor gerichte omscholing? Om beter aan te sluiten bij vraag arbeidsmarkt.
- Vinden van sociale wijkteams.Plaats meer info en regelmatig op kranten. Over sociale wijkteams, leer werk loket.
- Praktijk is in de box, kan moeilijk buiten de box werken. Bijvoorbeeld rondom NT2. Meer inzetten op coaching en begeleiding.
- ISK - enorme motivatie om er wat van te maken, maar moet niet te lang duren, dan raken ze gefrustreerd.

- Slechte toegang politieke vertegenwoordiging, van mensen uit meer kwetsbare posities. Ondergrens voor alles wordt steeds meer hbo opleiding. Bovenlaag bepaald voor onderlaag, zeker met minder aantal mensen zich aansluiten bij vakbeweging moet je mensen kennen. Mensen stapje voor stapje verder brengen.
- In onderwijs les over hoe je weg vindt in maatschappij. Zeker nu netwerken zwakker worden.
- 2,5 miljoen, al concreet gemaakt? Maak het persoonlijk, niet naar CV kijken. Maak individueel, wat kan iemand. Knip werk ook op (twee mensen een baan) zodat het voor iedereen haalbaar is. Meester gezel constructies.
- Waar cursus vinden om techniek in te gaan. Waar moet ik zijn?! Meer makkelijk toegankelijk maken. Waar moet ik zijn voor omscholing
- Vrijwilligerswerk moet betaald werk niet verdringen
- Educatie en zorg. Zorg toegankelijker in combi in wijk. Op sommige punten juist wijk denken loslaten. Nu alles op individueel wijkniveau
- Voor het eerste wethouder jeugdzorg en onderwijs. Lef hierop tonen.
- Raad en college jeugdzorg meer koppelen aan kwetsbare scholen. Zorg meer binnen onderwijs. Jeugdzorg geld naar scholen. Meer preventieve inzet: Helpt als je jeugdzorg op school hebt.
- Gezamenlijk investeren???
- Meer Arnhemmers aan het werk bij aannemers. Meer sociale en lokale ondernemers gunnen, die lokale mensen aan het werk helpen. opnemen in criteria. Niet dominant wegen op geld.
- Shared service centre. Ook op gebied van huisvesting, ruimtes delen, etc.
  Louwers: Juist antwoord op juridische vragen, etc. Waar mensen zelf niet uitkomen. Belemmeringen wegnemen
- 3 schriftelijke reacties van KAN. Zijn bij de stukken gevoegd

3. Inclusief Arnhem (samenleven in diversiteit)

- Ga bij inwoners langs en vraag hoe het met betreffende gaat? Wonen/welzijn/ wat gaat goed en wat kan beter.
- Grote groep meld zich niet; komt de voordeur niet uit om zich te melden!
- Inzetten van ervaringsdeskundige, ook ambassadeur voor de gemeente Arnhem
- Goede prestatie over inclusieve samenleving - nu nadenken hoe bereik je alle Arnhemmers om dit onderwerp te omarmen.
- Meer communicatie mbt acties rondom inclusieve samenleving - wat gebeurt er allemaal op dit gebied - Veel Arnhemmers zijn niet bekend met dit onderwerp, ook niet de goede magic mix. Vragende/dragende bewoners samen te laten wonen waarbij je inclusieve samenleving in het klein kan bevorderen.
- DE-islamiseren.
- Zoek affiniteit met doelgroep!
- Preventief gezondheidszorg: dit meer voor inclusie aan elkaar linken via een aandachtsfunctionaris.
- Arnhemse boegbeeld inzetten om over discriminatie te spreken in de wijken. Theater in de ROC's mbt andere geaardheid (vorige college/wethouder liet de adviesraad WMO een theater voorstelling zien die ook beschikbaar is voor Arnhemse scholen)
- Inclusieloket/café: liefst dagelijks toegankelijk voor ideeën.
- Discriminatie bestrijding: goede voorbeeld - link met leidinggeven - sturen op waarden - inspireert/overstijgt/verschillen.
- Stimuleer verenigingsleven: muziek, scouting, sport.
- Groen en duurzaam is voor alle bewoners een eerste levenswaarde. Breng dit over.
- Hoe inclusief is Arnhem nu en hoe inclusief is het straks = concreet te maken?
- Implementatie VN verdrag.
- Er worden veel signaten opgehaald nu echt tijd voor concrete plannen!
- Inclusie = denk- en belevings kapstok.
- Al 4x gevraagd om ringleiding in Raadzaal voor SH, zou worden opgepakt maar terug koppeling blijft steeds uit. Denk anders al je iets organiseert, heb je iedereen bereikt? - kan iedereen er in? - Kan iedereen deelnemen? - zijn er voorzieningen nodig? - wat maakt dat mensen uitgesloten worden?
- Sluit aan bij bestaande organisaties. Daar zit de deskundigheid.
- Wat is precies meedoen en tegen welke prijs mag je meedoen?
- Vrijstelling van gemeentebelastingen voor maatschappelijke initiatieven die een ruimte gebruiken.
- Zoek burgers op bij dagbestedingspleken.
- De Arnhemse koffiebus door heel Arnhem.
- De ambtenaar verantwoordelijk maken dat iemand zijn mensenrechten krijgt in de praktijk.
- Inclusief Arnhem - mee (kunnen) doen in Arnhem.
- Inclusie is meedoen: basis voorwaarde is voor velen een goede huisvesting, wonen. Een veilige plek van waar ze uit mee kunnen doen.
- Communicatie gemeente - 2 zijdig - gemeente helder communiceren. Maar ook hoe leer je burgers om zelf pro-actief te kijken wat er gebeurt in Arnhem. Arnhem op internet of FB.
- Inclusie is meer dan sociale inclusie. Ook concrete randvoorwaarden zijn noodzakelijk. Passend werk/dagbesteding/onderwijs - inkomen - keuzevrijheid in zorg&ondersteuning - voorzieningen in de wijk - etc. VN verdrag maakt verschillende levens terreinen inzichtelijk.
- VN verdrag in inclusie agenda - handicap.

- Neem als gemeente de regierol-verbind de initiatieven en leidt mensen de wijk in. "Practice what you preach" via pilots opzetten.
- Meldpunt voor diverse zaken. Laat iedereen weten dat de gemeente met het inclusie programma bezig is.
- Hoe inclusief is jouw team? Hoe kun je kennis delen? Ga je als gemeente je best practice delen?
- Betrek ervaringsdeskundigen vanaf de start!
- Dak/thuislozen betrekken bij inclusie. Simpel vb via via kon ik in contact met hoofd onroerend goed Arnhem. Tijdelijke woonruimte is er vrijwel doorlopend, alleen wijkcoaches weten van niets. Interne communicatie Arnhem is niet op orde.
- Uitnodigingen minstens 4 weken tevoren i.v.m. regelen schrijftolk doven. Vergoeding kosten schrijftolk moet ik niet steeds hoeven vragen.
- Advies: 1. evalueer de ervaringen met wetten as WAGA en volgende mbt voorzieningen alvorens met de burgers in overleg te treden. 2. Wat te doen na opheffing sociale werkplaatsen. Vrijwilliger op De Helling.
- Inclusief = exclusief. Het si iedere Arnhemmer kan meedoen, maar wie kan er niet meedoen en waarom niet? Als we zeggen dat we dit beter willen doen is het misschien een idee om "een punt" in te richten waar inwoners, collega's, familie concrete vragen/belemmeringen een casus in kunnen brengen en dat daar dan vanuit verschillende programma's actie op wordt genomen zodat je ook concreet zaken kunt veranderen. Zo haal je de vaagheid wat weg.
- Bestaande goede voorbeelden van inclusie: wijkdiners, Presikhaaf/Schuijtgraaf, workshops laaggeletterdheid, koffieochtenden 't Huuske, plekken om de vraag op te halen.
- Idee voor verbinding: bekijk de website meetup.com. hier kunnen veel bijeenkomsten worden gedeeld en iedereen kan er zelf één organiseren. Meetups zijn al heel bekend in grote steden over de hele wereld, hier nog te weinig.
- Communiceer helder! Ook ambtenaren onderling. Train ze daarin.
- Stap uit je comfortzone gemeente Arnhem. Zet in op nieuwe lokale krachten.
- Inclusie avond 29-11-2018: goed voorbereiden, tijdig uitnodigen, ringleiding voor slechthorenden en schrijftolk doven.
- Maatschappelijke koffiebus, goed initiatief! Buurthuis Duifje.
- Zorg dat wat de gemeente doet helder wordt gecommuniceerd. Vb: www.citylab010.nl en duurzaamzwolle.nl
- Burgers betrekken bij ipv inclusie. Woord is niet duidelijk. Communicatie eenvoudiger maken. Bereikbaarheid gemeente: voor de telefoon (klacht-informatie) moet je betalen, belachelijk!
- Hoe maak je bv Nieuwjaarsreceptie inclusief??
- Iedereen doet mee ipv inclusie.
- Hoe weet je dat je tot een inclusie groep behoort.
- Bestrijding stille armoede (schaamte).
- Hoe betrek je ook inwoners met een beperking/kwetsbare inwoners bij wijkplannen?
- Introductiedag nieuwe inwoners Arnhem, inclusief presentatie en inschrijving Arnhemse verenigingen.

4. Klimaat en energie, milieu, wonen en ruimte

Energie

- 1. Energie: wat speelt er mondiaal, Europees, landelijk en wat kan Arnhem er aandoen? SMART. 2. Nu van kleinschalig naar mondiaal bepalingen etc welke verantwoordelijkheid bij de burger! Bv 24 V in huishoudens!
- Subsidiepotjes aanvullen voor warmte pompen en andere energie-besparingsmaatregelen. O.a. isolatie/dubbele beglazing/groene daken (beplanting)
- MFC's opnieuw taxeren en woz-waarde aanpassen zodat kostendekkende huursystematiek kan samen gaan met lage huur1 op naar 100% bezettingsgraad.
- Woonwagenbewoners ondersteuning/voorlichting 'duurzaam bouwen' bij eigen werktraject eigen wagens bouwen.
- Houdt ook rekening met de capaciteit van het stroomnet. Van het gasnet vraagt afhankelijk van de alternatieven warmtevoorzieningen om een grotere capaciteit van het stroomnet.
- Kennis delen inzake energiebesparing (=geldbesparing). Kennis zit ook bij de burgers zelf. Ontsluit die kennis.
- Vanaf nu zou het verplicht moeten zijn dat alle nieuw te bouwen woningen energie moeten opwekken ipv energie verbruiken.
- Hoe gaat Arnhem een formele proeftuin worden voor innovatieve Kleefse Waard energie bedrijven?
- Energietransitie? Huurder van woning straks degene die de rekening betaald omdat deze als laatste aan de beurt komt? Graag meenemen om lasten mee te "verlichten" zeker de kwetsbare groepen.
- Witte watermolen energie visitekaartje (geschiedenis Arnhem)
- Rekenvoorbeeld zonnepaneel in brief naar burger.
- Bij de nieuwe omgevingswet gaat burgerparticipatie ook een belangrijke rol spelen. Hoe gaat de gemeente zorgen dat niet alle aandacht gaat naar de "hardste schreeuwers"?

Milieu

- Volg de Trias ..ergetica! Besparen zet het meeste zoden aan de dijk, hergebruik van energie en spullen is een goede tweede alternatief. Als laatste juist ook met een kleine beurs hebben het meeste belang bij besparen, dit werkt door in de kosten.
- Doe meer met de trolley.
- Branding wie zijn wij? 1 tone of voice.
- Wanneer worden benzine scooters verboden? Incl subsidie van 1 mln voor transitie van benzine-electra.
- Arnhem klimaatbestendig: geef als gemeente het goede voorbeeld .Maak een gebaar naar de burger - subsidie afkoppelen/groendaken. Verruim subsidieregeling hittestress stadslandbouw ook groene daken. Neem klimaatadaptie mee in de planvorming als eis. Combineer klimaatbestendig met de energie opgave. Maak klimaat/energie/afval onderdeel van leefomgeving.
- Koppel het verhaal van duurzaamheid als identiteit aan het feit dat Arnhem een groene stad is met groene gebieden die verschillende landschappen herbergen. Dan wel de identiteit als groene stad = duurzame stad verstevigd.
- Graag een goede beargumentatie zonder vooroordelen over locatie bedenken van zonnepanelen velden. Niet in het bos.

- Kan de kredietwaardigheidsbets voor aanvragers van een duurzaamheidslening met een te laag inkomen niet worden aangepast, zodat deze groep ook in aanmerking komt om maatregelen te heffen die zichzelf terug verdienen?
- Preventie middelen, hoe wordt dit ingezet, wordt er middelen hiervoor vrij gemaakt, geoormerkt.

Wonen en ruimte

- Arbeidsintensieve (ver)bouw voorkeur boven goedkopere (nieuw)bouw.
- Bij aanvraag vergunning openbaar gebouw, betrek ervaringsdeskundigen.
- Woningcoöperaties goedkope grond aanbieden op voorwaarde dat de te bouwen woningen op meter.
- Kosten van gasmeter gasmeter verwijderen vergoeden.
- Helpen met het financieren van verduurzaming van eigen woningen. Gemeente hypotheken? Gemeentegarantie?
- Sociale huurwoningen kunnen weinig doen aan het verduurzamen van de huizen. Denk aan groene daken en zonnepanelen. De cooperaties kunnen veel meer met de inwoners van de ze huizen.
- Of de gemeente zou willen stimuleren dat nieuwe woningen al duurzaam worden gebouwd.
- Nog een communicatiemiddel voor wie geen info 9over duurzaamheid) via het internet kan winnen: bijeenkomsten in buurthuizen geregeld door groenwest Arnhem.
- Kan de gemeente meer subsidieruimte creéren om de verduurzaming van woningen te bespoedigen? Het kost wat maar de resultaten dragen bij aan het geheel.
- Burgerparticipatie: stel per buurt/wijk een bewoner aan als "wijkmanager" (betaald/salaris) Die de ogen en oren van de wijk is.
- Burgerparticipatie: Investeer in wijkkrantjes als communicatiemiddel van de gemeente en de burger.
- Zorggerelateerde overlast: al eerder en betere afstemming met hulpverleners (instanties) ipv brandjes blussen? Op welke manier zou deze afstemming beter kunnen?
- Zie 7.106 van de MJPB: hou Meinerswijk-Stadsblokken als open ruimte ter vermindering van de hittestress in de stad. Niet verbouwen! Indien toch bebouwen, 30% sociale woningbouw.
- Rijn en IJssel cooperatie: Ecowijken zoals in Nijmegen/Lent
- Bouw sociale woningen van betere kwaliteit, zodat ze ook omgezet kunnen worden naar koopwoningen. Dit betekent dat woningen langer meegaan en dat scheelt bouwmateriaal en uitstoot.
- WOZ-waarde verhogen voor huizen die hun tuin inwisselen voor parkeerruimte "verstening" tegengaan.
- AKZO-terrein: kans om verkeer op stadsniveau beter af te handelen. Minder over de Mandelabrug. Verkeersafhandeling van de naast gelegen wijken. Enorme toename van gebruik. Overlast van zwervende studenten die niet op schoolterrein mogen roken en dus naar omliggende wijken gaan.

5. Zorg dichtbij, gezondheid en maatschappelijke ondersteuning

- Bevraag ook gehandicapten die niet bij de APGG zitten. Er zijn namelijk gehandicapten die zich niet thuis voelen bij APGG. Zij doen mee op een andere manier maken gebruik van OV en niet een dure leerbus bv.
- Meer structurele aandacht voor gezonder leefstijl o.a JOGG en GO!. Op dit moment beperkt en weinig structureel aanbod. Meer geld beschikbaar maken.
- Teksten en plaatsjes van sheets vooraf screenen op leesbaarheid visueel minder sterke mensen.
- Ontschotten van de zorgprogramma's. Zorg dichterbij maakt geen lus met inclusieve samenleving, terwijl de doelstelling is langer zelfstandig wonen van diverse doelgroepen. Deze doelgroepen dienen wel geaccepteerd te worden. Onlangs werd een doelgroep niet geaccepteerd, not in my backyard. Magic mix kan een bijdrage leveren.
- Project ontschotten. (WIZ/WMO)Hoe gaat Arnhem hier mee om. Vanuit Ede!
- Hoe om te gaan met eenzame oudere homo's ?
- Regelen dat doven hun zaken afhandelen bij welke instantie. (zorguitkering, autoverzekering etc). Gemeente geef zelf het goede voorbeeld!
- Als inwoner in beeld is bij het wijkteam, hoe monitort een wijkcoach de inwoner, blijft alles goed gaan? Past de voorzieningen wel bij de inwoner? Gaat iemand niet achteruit?
- Wijkteams zijn belangrijk voor preventie en vroeg signalering. Graag aandacht voor het bekend maken van de wijkteams, ook voor volwassenen/ouderen.
- Mantelzorgondersteuning. Concept visie-document - MVT subsidie aanvraag 2019 - anticipeer op concept, anders uitvoering pas mogelijk in 2020.
- Toegankelijke informatievoorziening: digitaal, schriftelijk en persoonlijk. Aandacht voor niet-digitaal vaardige anderen. Hulp vragen aan kinderen en buren is jammer en maakt senioren minder zelfstandig. Aandacht voor passende dagopvang en besteding die aansluit bij de interesse van anderen.

6. Wijken en Wijkprogramma's

- Laat het team leefomgeving bekend maken van wat zij doen en al gedaan hebben?
- Centraal Overleg Wijk (Platform) (2.0) weer invoeren
- Zoek de ingang naar de jongeren, zoek naar hun interesses en activiteiten
- Mogelijkheden tot aankoop van wijkbepalende plekken door wijkverenigingen, bijv. door huurkoop of voorbeeld Enschede (Orphelia) terugbetaling door vrijwilligers
- Maak de teams leefomgeving toegankelijk, ook voor minder mondige burgers en maak hun werkwijzen en resultaten inzichtelijk voor burgers.
- Men aandacht heeft voor het Marktplein op de Geitenkamp om ook daar de leefomgeving te verbeteren
- Sporthal De Laar West versus Jongeren Centrum met drugsoverlast/ dealen
- Zoek oplossingen in de wijk
- Onderschat de kracht van burgers niet, betrek deze erbij
- Grotere stakeholders in een wijk niet als aanspreekpunt, stakeholders hebben een dubbele agenda, probeer inwoners individueel te benaderen.
- Afschaffen automatische subsidies voor wijkplatforms (etc.) superinitiatieven. Alleen subsidie op basis van initiatieven.
- Noordwest; Stichting school's cool geeft kinderen in VO-1 gerichte begeleiding en ontbreekt in het lijstje. Wil graag samenwerken en doet dat met vele partners in Arnhem. We bieden goed opgeleide mentoren.
- Verslaglegging en/of nieuws vanuit de gemeente of van een gespreksavond als vanavond s.v.p. niet alleen digitaal publiceren, maar ook op papier. Het nieuws en/of gemeentelijke plannen bereikt dan ook de mensen die niet digitaal vaardig zijn en dat ook nooit zullen worden. Het behoort bij onze democratie dat ook zij volledig kunnen meedoen.
- Steun ondernemers uit de wijk, zet deze in hun kracht
- Werk preventief; voorkomen is veel beter dan genezen
- Art. 84 Gemeentewet ": Adviesfunctie terug in de wijken…."
- Alle MFC's ombouwen zoals in Klarendal: zodanig dat extern beheer niet meer nodig is.
- Laat het team Leefomgeving de platforms niet passeren of op laten opheffen.
- Per wijk een bewonersbedrijf met 1 of 2 verbinders/kartrekkers (betaald) door stichting bewonersbedrijf. Deze is gepositioneerd tussen team leefomgeving en bewoners bijv. Klokhuis Beesd en 'Thuis' Wageningen.
- Hoe maak je informele data (straat en wijkinfo) formele data zodat gemeente organisaties er iets mee kunnen?
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv.
- Zoveel mogelijk bomen aanplanten in versteende gebieden. Dat komt hitte stress en sfeer ten goede.
- Maak de democratie tussen Teams Leefomgeving en Sociale teams en gebiedsteams heel duidelijk
- In wijk het Duifje zijn geen organisatie e.d. wat in eerste instantie daar mist is een wijkgebouw / buurthuis in de wijk.
- Meer groen in de alle wijken, is nu scheef verdeeld
- Verplichte intervisie voor Tams Leefomgeving
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv. Monnikenhuizen/ Geitenkamp/ diverse Presikhaven;

- 1. sluit aan bij lokaliteit 2. Maak gebruik van de lokale ondernemers 3. Geef ook aandacht aan de niet 'dominante' wijkgroepen maar ook dan de middenklasse in zorgwijken. Organiseer ook iets leuks dat aansluit bij niet alleen de burgers in de zorg.
- Communicatie richting inwoners wat kan team Leefomgeving voor u doen?
- Bezoekers van de stad/ centrum die steeds verder de wijken in gaan en zo bewoners-parkeerplaatsen innemen. Dit geldt voor de wijken Klarendal, St. Marten, Burgemeesterswijk en Sonsbeek.
- Centrum; veiligheid: graag actie tegen scooters e.d. in de binnenstad.
- Centrum; leefbaarheid: meer muziek in de periferie, 7 straatjes e.d.
- Ik heb behoefte aan een "roadmap"/ "organogram" van gemeentelijke initiatieven, zie ook verwarring over bijv. Team Leefomgeving versus Wijkplatform
- Schuytgraaf; bereikbaarheid binnenstad-Schuytgraaf verbeteren, dan minder auto's in de stad.
- Schuytgraaf; verbeter fietsroutes (verlicht!) van/naar binnenstad, meer bussen, geen parkeerkaarten
- Algemeen; bereik alle inwoners, zoek uiteenlopende manieren en groepen; digitaal, sociale media, krant, flyer, mond op mond reclame, bij verkiezingen e.d.
- Teams Leefomgeving doen verschillende projecten/ uitvoering verschillende onderwerpen. Als het gaat om preventieve gezondheid, wie legt de verbanden tussen de verschillende onderwerpen? Inclusie
- Wat heeft het Team Leefomgeving voor vragen aan de wijk; inwoners, waar hebben ze hun hulp/kracht voor nodig?
- Groot onderhoud en wateroverlast in Schaarsbergen niet uit wijkbudget maar als achterstallig onderhoud uit begroting halen
- Zgn. ideeën bank, waar alle ideeën uit wijk inkomen
- Sociaal vitaal
- Wat wij missen in de wijk het Duifje is een wijkgebouw/ buurthuis in de wijk dus!
- Gemeenteraad: Ondersteun de Teams Leefomgeving
- Maak van Kronenburg en winkelcentrum Rijkerswoerd een gezellige ontmoetingsplek voor de wijk.
- Hoeveel verantwoordelijkheid kun je neerleggen bij vrijwilligers. Dit kan niet iedereen opbrengen naast gezin, werk, sport, mantelzorg etc. Dus een soort superburger of/en gepensioneerden, uitkeringsgerechtigden gaan dat dan op zich nemen? Vergoeding voor maatschappelijke inzet in de vorm van …..
- Team Leefomgeving wordt te laat geïnformeerd over bouwplannen / bestemmingsplannen op tijd informeren is handig zodat inwoners betrokken kunnen worden
- Teams Leefomgeving hebben te veel plannen om dingen aan te pakken, echter geen prioriteit, geen focus en waarschijnlijk te weinig geld.
- Verlichting "De Park"en "Rijkerswoerdseplassen": Led-verlichting met bewegingssensor?

De volgende schriftelijke reacties zijn bij de stukken van 3 oktober bijgevoegd:
- Informatie "Naar een nieuw platform voor de Laar West"
- Informatie van Huurdersvereniging in oprichting
- Inspraakreactie van dhr. R. Barends

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 292640

Onderwerp: Belastingverordeningen 2019

Voorstel

1. De Belastingverordeningen 2019 met bijbehorende tarieventabellen vast te stellen conform bijgevoegde concepten.

Inleiding

Om in 2019 de gemeentelijke belastingen en heffingen te kunnen heffen en innen is het nodig dat op 1 januari 2019 de belastingverordeningen zijn vastgesteld en gepubliceerd. In de meerjarenprogramma-begroting 2019- 2022 is conform het coalitieakkoord opgenomen dat de belastingen, heffingen, rechten en leges niet mogen stijgen, behoudens de afvalstoffenheffing en rioolheffing, die kostendekkend worden gemaakt. De tarieven 2019 voor betreffende belastingen en heffingen sluiten aan op deze kaders. Deze verordeningen worden tegelijk met de MJPB voorgelegd aan de raad. De toelichting op de belastingverordening geeft inzicht in de wijzigingen ten opzichte van vorig jaar.

De verordening Toeristenbelasting heeft qua voorbereiding meer tijd nodig en zal daarom in november/december ter besluitvorming aan uw Raad worden voorgelegd.

Beoogd effect

De geraamde belastingopbrengsten uit de begroting te innen.

Argumenten

1.1 De Gemeentewet schrijft de belastingverordening voor als onmisbaar instrument om belasting te innen.

Conform artikel 216 Gemeentewet dienen de belastingverordeningen door u te worden vastgesteld, voordat overgegaan kan worden tot belastingheffing.

Kanttekeningen en risico's

1.1 De verordeningen moeten voor 1 januari 2019 zijn vastgesteld

De verordeningen dienen voor 1 januari 2019 te worden vastgesteld en gepubliceerd om de belastingopbrengst te waarborgen.

GEMEENTE Arnhem

Financiën

In het coalitieakkoord is opgenomen, dat de parkeer- en legestarieven niet worden verhoogd. Voor de OZB geldt dat de opbrengst niet verhoogd mag worden ten opzichte van 2018, met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen. Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing is gesteld dat deze kostendekkend moeten worden. Daarbij mag de rioolheffing jaarlijks groeien met 1,5%.
Dat de tarieven leges gelijk blijven, betekent, dat bij de tarieven burgerzaken waar een (maximaal) rijkstarief geldt, de tarieven gelijk blijven aan die van 2018. Bij verhoging van de rijksleges, die door de gemeente aan het rijk moeten worden afgedragen, zal het bedrag aan gemeenteleges dus verlaagd worden om op hetzelfde tarief als in 2018 uit te komen. Inschatting is dat dit mogelijk 50.000 euro aan minderopbrengsten oplevert. Op het moment van vaststelling van de legesverordening zijn de rijkstarieven voor burgerzaken echter nog niet bekend. Mocht blijken dat de vastgestelde rijksleges/maximale rijkstarieven hoger uitvallen dan verwacht en de opbrengsten daardoor nadelig uitvallen, zal opnieuw bekeken worden of deze tarieven aanpassing behoeven.

Uitvoering

Na vaststelling worden de verordeningen gepubliceerd.

Communicatie

Het voorstel wordt gepubliceerd.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Belastingverordeningen 2019
- Toelichting op de Belastingverordeningen 2019
- Vergelijkingstabellen belastingtarieven 2018-2019 mbt de afvalstoffenheffing, OZB, RZB en rioolheffing
- Afrondingsmethodiek tarieven gemeentelijke verordeningen

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

- Niet van toepassing

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 292640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Bedrijfsvoering nummer: 292640;

gelet op artikel 216 van de Gemeentewet;

besluit:

1. De volgende Belastingverordeningen 2019 met bijbehorende tarieventabellen vast te stellen conform bijgevoegde concepten:
   a. de verordening op de heffing en de invordering van afvalstoffenheffing 2019;
   b. de verordening op de heffing en de invordering van onroerende-zaakbelasting 2019;
   c. de verordening op de heffing en de invordering van roerende-zaakbelasting 2019;
   d. de verordening op de heffing en de invordering van rioolheffing 2019;
   e. de verordening op de heffing en de invordering van leges 2019;
   f. de verordening op de heffing en de invordering van parkeren en parkeerbelastingen 2019;
   g. de verordening op de heffing en de invordering van scheepvaartrechten 2019 (haven- en kadegeld).

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van …… 2018.

De griffier, De voorzitter,

Gemeente Arnhem

Zaaknummer: 292640

TOELICHTING OP BELASTINGVERORDENINGEN 2019

Inleiding

Deze toelichting bestaat uit twee delen. In het eerste deel worden punten genoemd die betrekking hebben op beleidsmatige wijzigingen of afwijkingen van het beleid. In het tweede deel wordt gedetailleerd per verordening aangegeven welke wijzigingen zijn doorgevoerd ten opzichte van de verordeningen 2019.

BELEID

ALGEMENE PRIJSINDEX
De tarieven worden voor 2019 confrom het coalitieakkoord niet verhoogd, dus ook niet met de algemene prijsindex.

RIJKS- EN GEMEENTETARIEF
In het coalitieakkoord is opgenomen, dat de tarieven niet worden verhoogd. Dat betekent, dat bij de tarieven burgerzaken waar een (maximaal) rijkstarief geldt, de tarieven gelijk blijven aan die van 2018. Bij verhoging van de rijksleges, die door de gemeente aan het rijk moeten worden afgedragen, zal het bedrag aan gemeenteleges dus verlaagd worden om op hetzelfde tarief als in 2018 uit te komen.

OVERZICHT KOSTENDEKKENDHEID
Het overzicht kostendekkendheid wordt niet als bijlage bij de belasting- en legesverordening opgenomen. Dit overzicht is volgens de voorschriften van het BBV in de paragraaf lokale heffingen opgenomen.

WIJZIGINGEN PER VERORDENING TEN OPZICHTE VAN 2017

Deze toelichting is een aanvulling op de punten die zijn opgenomen in het raadsvoorstel.

1. *AFVALSTOFFENHEFFING*

Op 3 juli 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met uitstel van het invoeren van een gedifferentieerd tarief voor de afvalstoffenheffing (Diftar) op basis van de aangeboden hoeveelheid restafval.
In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Dit betekent dat het tarief voor afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5% stijgt.
De tarieven van paragraaf 2.1 (Afvalbrengstations) blijven ongewijzigd. In de verordening zijn per 2019 de tarieven per ¼ m^3 opgenomen in plaats van per m^3; dit is confrom de borden bij de ABS.

2. *VERORDENING ONROERENDE ZAAK, ROERENDE ZAAK EN RIOOLHEFFING*

In het Coalitieakkoord 2018-2022 zijn afspraken gemaakt die met ingang van 2019 worden doorgevoerd. Voor de begroting van 2018 wijzigen deze afspraken niet. Als algemene regel is afgesproken dat alle belastingen, heffingen, leges en parkeertarieven niet verhoogd zullen worden.

Onroerende-zaakbelasting:
Aanvullend op deze afspraken geldt voor de OZB dat ieder jaar een herwaarderingsjaar is. Dat betekent dat de WOZ-waarden gebaseerd worden op een nieuwe waardepeildatum (in 2019 is dat 1 januari 2018).
Het gemiddelde herwaarderingscijfer leidt tot een tariefaanpassing zodat de herwaardering geen lastenontwikkeling tot gevolg heeft. Om te voorkomen dat de opbrengst OZB te hoog of te laag wordt, wordt de gemiddelde waarde-ontwikkeling gecompenseerd door een tariefswijziging. Uiteraard kan de werkelijke waardestijging per individueel object afwijken van de gemiddelde waardestijging, met als gevolg een andere individuele ontwikkeling van de lasten dan gepresenteerd in de paragraaf lokale heffingen.

Roerende-zaakbelasting:
Voor de roerende-zaakbelasting gelden dezelfde tarieven als voor de onroerende-zaakbelasting.

Rioolheffing:
In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken om de heffingen kostendekkend te maken. Dit betekent voor de rioolheffing met ingang van 2019 een jaarlijkse groei van 1,5%.

3. *LEGESVERORDENING (TARIEVENTABEL BEHORENDE BIJ DE LEGESVERORDENING)*

Hoofdstuk publieke dienstverlening en burgerlijke stand:
Dienstverlening
In artikel 2.1.1.1 zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd:

- Onder a is 'kleine zaal' vervangen door 'in het stadhuis, trouwkamer';
- Onder b is de tijd 'tussen 9.00 en 16.00 uur' gewijzigd in 'tussen 9.00 en 16.45 uur (m.u.v. 12.45-13.30 uur) ';
- Onder c is 'buitenlocaties' vervangen door 'een aangewezen buitenlocatie';
- Onder d is na 'plaatsvindt' toegevoegd 'in het stadhuis';

Het tarief rijbewijzen was in de Legesverordening 2018 verkeerd vastgesteld. Het maximumtarief voor 2018 was € 39,45, maar in de verordening was abusievelijk € 39,65 opgenomen. Het gaat hier om een maximumrijkstarief, dus is er een te hoog tarief in de verordening vastgesteld. In de praktijk is overigens wel het juiste tarief gehanteerd. Het nieuwe tarief voor rijbewijzen is nog niet bekend, maar als uitgangspunt vanuit het coalitieakkoord geldt, dat de tarieven niet verhoogd worden. Om die reden is het tarief nu naar beneden bijgesteld naar € 39,45.

Tarieven akten burgerlijke stand (artt. 2.1.1.5, 2.1.1.6, 2.1.1.7 en 2.1.1.10): deze tarieven worden op grond van de Wet rechten burgerlijke stand jaarlijks door het rijk vastgesteld middels een wijziging van het Legesbesluit akten burgerlijke stand. De gemeente stelt deze tarieven dus niet zelf vast. Voorheen waren deze tarieven uit klantvriendelijkheid in de Legesverordening opgenomen, maar bij wijziging van deze tarieven dient de Legesverordening hierop aangepast te worden. Om die reden zijn deze bedragen nu vervangen door de volgende tekst: '2.1.1.7 Voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een stuk als bedoeld in artikel 2 van de Wet rechten burgerlijke stand geldt het tarief zoals dat is opgenomen in het Legesbesluit akten burgerlijke stand.'
Om deze reden is 'het verstrekken van een Huwelijksboekje' en 'het verstrekken van een Laissez-Passer' omgenummerd naar respectievelijk 2.1.1.5 en 2.1.1.6.

Hoofdstuk Huisvesting en Wabo
Het artikel over Nasporingsarchief Bouw- en woningtoezicht was abusievelijk 4.2.17.1 genummerd in plaats van 4.2.27. Dit is aangepast.

Hoofdstuk algemene plaatselijke verordening:
Aan artikel 4.4.1.1 is toegevoegd 'bij een gebruik van vier of meer aaneengesloten dagen'.
Dit stukje tekst was abusievelijk uit de legesverordening verdwenen. Hierdoor moest voor elke ontheffing voor oneigenlijk gebruik van openbare grond voor korter dan vier dagen het tarief van € 101,- worden geheven.

4. VERORDENING PARKEREN EN PARKEERBELASTINGEN

De tekst met betrekking tot de parkeermunten is verwijderd. In het verleden konden parkeermunten zowel op straat als in de garage gebruikt worden, maar sinds een paar jaar kunnen deze munten alleen nog in de garage gebruikt worden. Aangezien de Verordening parkeren en parkeerbelastingen alleen over straatparkeren gaat, is de tekst met betrekking tot parkeermunt uit de verordening gehaald.

In verband met de digitalisering is artikel 16 aangepast. Hier stond eerder 'De vergunning bevat in ieder geval de volgende gegevens: …' Dit is vervangen door 'In het digitaal parkeerloket van de gemeente Arnhem worden in ieder geval de volgende gegevens geregistreerd:..'.

5. VERORDENING OP DE HEFFING EN DE INVORDERING VAN SCHEEPVAARTRECHTEN

Tarieventabel
Bij de onderdelen 1.1.2.4 en 1.1.2.5 van de tarieventabel (vrachtschepen: halve tonnage en doorvaart) zijn vorig jaar abusievelijk abonnementsbedragen opgenomen. Voor deze onderdelen worden geen abonnementen gehanteerd, dus de bedragen die daar in 2018 zijn opgenomen zijn nu voor 2019 weer geschrapt. Hier is de tekst 'geen abonnement mogelijk' voor in de plaats gekomen.

Zaaknummer: 292640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Bedrijfsvoering, nummer 292640;

Gelet op artikel 229, eerste lid, aanhef en de onderdelen a en b van de Gemeentewet en artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer;

Besluit:

vast te stellen de

VERORDENING OP DE HEFFING EN DE INVORDERING VAN AFVALSTOFFENHEFFING 2019

Artikel 1. Aard van de belasting en belastbaar feit

1. Onder de naam 'afvalstoffenheffing' wordt een directe belasting geheven als bedoeld in artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer.
2. De afvalstoffenheffing als bedoeld in deze verordening en de daarbij behorende tarieventabel wordt naar afzonderlijke grondslagen geheven ter zake van het feitelijk gebruik van een perceel ten aanzien waarvan krachtens artikel 10.21 en 10.22 van de Wet milieubeheer een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen geldt.

Artikel 2. Belastingplicht

1. De belasting wordt geheven van degene die in de gemeente feitelijk gebruik maakt van een perceel ten aanzien waarvan krachtens artikel 10.21 en 10.22 van de Wet milieubeheer een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen geldt.
2. Voor de toepassing van het eerste lid wordt als gebruiker aangemerkt:
   a. degene die naar de omstandigheden beoordeeld al dan niet krachtens eigendom, bezit, beperkt recht of persoonlijk recht feitelijk gebruik maakt van het perceel;
   b. ingeval een gedeelte van een perceel ten gebruike is afgestaan: degene die dat gedeelte ten gebruike heeft afgestaan.
   c. wanneer sprake is van kamerverhuur is lid b van overeenkomstige toepassing met dien verstande dat de verhuurder als gebruiker wordt aangemerkt.

Artikel 3. Maatstaf van heffing en belastingtarief

De belasting wordt geheven naar de maatstaven en de tarieven opgenomen in de bij deze verordening behorende tarieventabel.

Artikel 4. Belastingjaar

Met betrekking tot de belasting die per jaar wordt geheven is het belastingjaar gelijk aan het kalenderjaar.

Artikel 5. Wijze van heffing

1. De belasting die per jaar wordt geheven wordt bij wege van aanslag geheven.
2. De belasting die per keer wordt geheven wordt bij wege van een mondelinge dan wel een gedagtekende schriftelijke kennisgeving, daaronder begrepen een stempelafdruk, zegel, nota of andere schriftuur, geheven.

Artikel 6. Ontstaan van de belastingschuld en heffing naar tijdsgelang

1. De belasting die per jaar wordt geheven is verschuldigd bij het begin van het belastingjaar of, zo dit later is, bij de aanvang van de belastingplicht.
2. Indien de belastingplicht in de loop van het belastingjaar aanvangt, is de belasting verschuldigd voor zoveel twaalfde gedeelten van de voor dat jaar verschuldigde belasting als er in dat jaar, na de aanvang van de belastingplicht, nog volle kalendermaanden overblijven.
3. Indien de belastingplicht in de loop van het belastingjaar eindigt, bestaat aanspraak op ontheffing voor zoveel twaalfde gedeelten van de voor dat jaar verschuldigde belasting als er in dat jaar, na het einde van de belastingplicht, nog volle kalendermaanden overblijven.
4. Het tweede en het derde lid zijn niet van toepassing indien de belastingplichtige binnen de gemeente verhuist en aldaar een ander perceel in feitelijk gebruik neemt.
5. Belastingbedragen van minder dan € 9,00 worden niet geheven.

6. Voor de toepassing van het bepaalde in het vijfde lid wordt het totaal van de op één aanslagbiljet verenigde verschuldigde bedragen afvalstoffenheffing of andere heffingen aangemerkt als één belastingaanslag.

Artikel 7. Termijnen van betaling bij heffing bij wege van aanslag

1. De aanslagen moeten worden betaald uiterlijk op de laatste dag van de maand volgend op die waarin de dagtekening van het aanslagbiljet is gesteld.
2. In afwijking van het eerste lid kunnen de aanslagen in acht gelijke termijnen worden betaald, indien aan het navolgende wordt voldaan:
   a. het totaalbedrag van de op één aanslagbiljet verenigde aanslagen afvalstoffenheffing of andere belastingen/heffingen moet niet meer zijn dan € 5.000,00;
   b. de verschuldigde bedragen moeten door middel van automatische betalingsincasso van de betaalrekening van de belastingschuldige kunnen worden afgeschreven.

   De eerste termijn vervalt dan op de laatste dag van de maand volgend op die waarin de dagtekening van het aanslagbiljet is gesteld en elk van de volgende termijnen telkens een maand later.

Artikel 8. Termijnen van betaling bij heffing bij wege van mondelinge dan wel schriftelijke kennisgeving

De belasting moet worden betaald indien de kennisgeving als bedoeld in artikel 5, tweede lid:

a. mondeling wordt gedaan, op het moment van het doen van de kennisgeving;
b. schriftelijk wordt gedaan, op het moment van uitreiking van de kennisgeving, dan wel in het geval van toezending daarvan, binnen acht dagen na de dagtekening van de kennisgeving.

Artikel 9. Nadere regels door het college van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en de invordering van de afvalstoffenheffing.

Artikel 10. Inwerkingtreding en citeertitel

1. De 'Verordening afvalstoffenheffing 2018' van 13 november 2017 wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum van ingang van de heffing, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van bekendmaking.
3. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2019.
4. Deze verordening kan worden aangehaald als 'Verordening afvalstoffenheffing 2019'.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 7 november 2018.

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer: 292640

TARIEVENTABEL behorende bij de 'Verordening afvalstoffenheffing 2019' van 7 november 2018

ALGEMEEN
De bedragen in deze tabel zijn inclusief omzetbelasting indien deze verschuldigd is.

HOOFDSTUK 1 MAATSTAVEN EN JAARLIJKSE TARIEVEN AFVALSTOFFENHEFFING

1.1 De belasting bedraagt per belastingjaar per perceel:
a indien dat perceel wordt gebruikt door één persoon: € 181,68
b indien dat perceel wordt gebruikt door meer dan één persoon: € 245,16

1.2 Voor de berekening van de belasting overeenkomstig het bepaalde in onderdeel 1.1 gelden de omstandigheden aan het begin van het belastingjaar of, zo dit later is, bij de aanvang van de belastingplicht.

1.3 Indien in de loop van het belastingjaar zodanige wijzigingen optreden dat voor de belastingplichtige aanspraak ontstaat op toepassing van het tarief voor het gebruik van een perceel door één persoon, wordt op schriftelijke aanvraag van de belastingplichtige bij de berekening van de belasting hiermee rekening gehouden.

HOOFDSTUK 2 MAATSTAVEN EN OVERIGE TARIEVEN AFVALSTOFFENHEFFING

2.1 Voor het aan de door de gemeente ingestelde Afvalbrengstations aanbieden, van:

1.	witgoed, bruingoed, (klein) metaal, textiel (in gesloten zakken), papier/ karton, luiers, flesglas, schoon vlakglas, spiegelglas, klein chemisch afval, herbruikbaar huisraad, afgedankte electrische en electronische apparaten (compleet)	€ 0,00
2.	puin en grond, voor meer dan 0,5 m^3, per ¼ m^3 per keer:	
	a. schoon puin	€ 5,25
	b. grond	€ 15,75
3.	verontreinigd/vuil puin, voor meer dan 1,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 15,75
4.	hout-, bouw- en sloopafval, voor meer dan 1,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 5,25
5.	hout-huishoudelijk, voor meer dan 1,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 15,75
6.	bielzen	
	a. voor meer dan 2 stuks, per stuk	€ 8,50
	b. geïmpregneerd hout, voor meer dan 0,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 15,75
7.	grofvuil (brandbaar), voor meer dan 1,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 15,75
8.	Isolatiemateriaal, voor meer dan 0,5 m^3 per zak/doos	€ 1,58
9.	autobanden van personenauto's, per stuk:	
	a. zonder velg	€ 0,00
	b. met velg (eerste 2 stuks gratis)	€ 2,10
	c. overige banden (vrachtwagen-, traktorbanden e.d.)	€ 53,00
10.	asbest onbeperkt, in daarvoor bestemde verpakkingmaterialen	€ 0,00
	(meldingsformulier van gemeente nodig, tel. 0900 1809)	
11.	vloerbedekking, voor meer dan 1,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 5,25
12.	dakbedekking mix, voor meer dan 0,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 63,25

13.	dakgrind, voor meer dan 0,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 37,00
14.	Gips/gasbeton, voor meer dan 0,5 m^3, per ¼ m^3 per keer	€ 37,00

2.2 Voor het door de gemeente aan huis laten ophalen van:
1 grofvuil, maximaal 1 m^3 per keer: € 36,50
Bij huishoudens die kwijtschelding ontvangen voor de afvalstoffenheffing wordt grofvuil maximaal twee keer per jaar per huishouden gratis aan huis opgehaald.

2.3 Afval(toegangs)pas
a. eerste verstrekking: € 0,00
b. iedere volgende verstrekking als gevolg van verlies of niet-functioneren door oneigenlijk gebruik: € 10,50

Zaaknummer: 292640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Bedrijfsvoering, nummer 292640;

Gelet op de artikelen 220 tot en met 220h van de Gemeentewet;

Besluit:

vast te stellen de

VERORDENING OP DE HEFFING EN DE INVORDERING VAN ONROERENDE-ZAAKBELASTINGEN 2019

Artikel 1. Belastingplicht

1. Onder de naam 'onroerende-zaakbelastingen' worden ter zake van binnen de gemeente gelegen onroerende zaken twee directe belastingen geheven:
   a. een gebruikersbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar een onroerende zaak die niet in hoofdzaak tot woning dient, al dan niet krachtens eigendom, bezit, beperkt recht of persoonlijk recht gebruikt, verder te noemen: gebruikersbelasting;
   b. een eigenarenbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar van een onroerende zaak het genot heeft krachtens eigendom, bezit of beperkt recht, verder te noemen: eigenarenbelasting.
2. Met betrekking tot de gebruikersbelasting wordt:
   a. gebruik door degene aan wie een deel van een onroerende zaak in gebruik is gegeven,aangemerkt als gebruik door degene die dat deel in gebruik heeft gegeven; degene die het deel in gebruik heeft gegeven, is bevoegd de belasting als zodanig te verhalen op degene aan wie dat deel in gebruik is gegeven;
   b. het ter beschikking stellen van een onroerende zaak voor volgtijdig gebruik aangemerkt als gebruik door degene die die onroerende zaak ter beschikking heeft gesteld; degene die de onroerende zaak ter beschikking heeft gesteld is bevoegd de belasting als zodanig te verhalen op degene aan wie de zaak ter beschikking is gesteld.
3. Met betrekking tot de eigenarenbelasting wordt als genothebbende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht aangemerkt degene die bij het begin van het kalenderjaar als zodanig in de kadastrale registratie is vermeld, tenzij blijkt dat hij op dat tijdstip geen genothebbende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht is.

Artikel 2. Belastingobject

1. Als onroerende zaak wordt aangemerkt de onroerende zaak, bedoeld in hoofdstuk III van de Wet waardering onroerende zaken.
2. Een onroerende zaak dient in hoofdzaak tot woning indien de waarde die op grond van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken is vastgesteld voor die onroerende zaak in hoofdzaak kan worden toegerekend aan de delen van die onroerende zaak dienen tot woning dan wel volledig dienstbaar zijn aan woondoeleinden.

Artikel 3. Maatstaf van heffing

1. De heffingsmaatstaf is de op de voet van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken voor de onroerende zaak vastgestelde waarde voor het kalenderjaar bedoeld in artikel 1.
2. Indien met betrekking tot een onroerende zaak geen waarde is vastgesteld op de voet van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken wordt de heffingsmaatstaf van die onroerende zaak bepaald met overeenkomstige toepassing van het bepaalde bij of krachtens de artikelen 17, 18 en 20, tweede lid, van de Wet waardering onroerende zaken.

Artikel 4. Vrijstellingen

1. In afwijking in zoverre van artikel 3 wordt bij de bepaling van de heffingsmaatstaf buiten aanmerking gelaten, voor zover dit niet reeds is geschied bij de bepaling van de in dat artikel bedoelde waarde, de waarde van:
   a. ten behoeve van land- of bosbouw bedrijfsmatig geëxploiteerde cultuurgrond, daaronder mede begrepen de open grond, alsmede de ondergrond van glasopstanden, die bedrijfsmatig

aangewend wordt voor de kweek of teelt van gewassen, zonder daarbij de ondergrond als voedingsbodem te gebruiken;
b. glasopstanden, die bedrijfsmatig worden aangewend voor de kweek of teelt van gewassen, voorzover de ondergrond daarvan bestaat uit de onder onderdeel a bedoelde grond;
c. onroerende zaken die in hoofdzaak zijn bestemd voor de openbare eredienst of voor het houden van openbare bezinningssamenkomsten van levensbeschouwelijke aard, een en ander met uitzondering van delen van zodanige onroerende zaken die dienen als woning;
d. één of meer onroerende zaken die deel uitmaken van een op de voet van de Natuurschoonwet 1928 aangewezen landgoed dat voldoet aan de in artikel 1, derde lid, onderdeel b, van die wet bedoelde voorwaarden met uitzondering van de daarop voorkomende gebouwde eigendommen;
e. natuurterreinen, waaronder mede worden verstaan duinen, heidevelden, zandverstuivingen, moerassen en plassen, die door rechtspersonen met volledige rechtsbevoegdheid die zich uitsluitend of nagenoeg uitsluitend het behoud van natuurschoon ten doel stellen, beheerd worden;
f. openbare land- en waterwegen en banen voor openbaar vervoer per rail, een en ander met inbegrip van kunstvoorwerpen;
g. waterverdedigings- en waterbeheersingswerken die worden beheerd door organen, instellingen of diensten van publiekrechtelijke rechtspersonen, met uitzondering van de delen van zodanige werken die dienen als woning;
h. werken die zijn bestemd voor de zuivering van riool- en ander afvalwater en die worden beheerd door organen, instellingen of diensten van publiekrechtelijke rechtspersonen, met uitzondering van de delen van zodanige werken die dienen als woning;
i. werktuigen die van een onroerende zaak kunnen worden afgescheiden zonder dat beschadiging van betekenis aan die werktuigen wordt toegebracht en die niet op zichzelf als gebouwde eigendommen zijn aan te merken;
j. onroerende zaken voor zover die bestemd zijn te worden gebruikt voor de publieke dienst van de gemeente, met uitzondering van delen van zodanige onroerende zaken die bestemd zijn te worden gebruikt voor het geven van onderwijs;
k. straatmeubilair, waaronder begrepen alle zodanige gebouwde eigendommen - niet zijnde gebouwen - die zijn geplaatst ten gerieve of in het belang van het publiek, ten dienste van het verkeer of ter verfraaiing van de gemeente, zoals lichtmasten, verkeersinstallaties, standbeelden, monumenten, fonteinen, banken, abri 's, hekken en palen;
l. plantsoenen, parken en waterpartijen, die bij de gemeente in beheer zijn of waarvan de gemeente het genot heeft krachtens eigendom, bezit of beperkt recht, met uitzondering van delen van zodanige onroerende zaken die dienen als woning;
m. begraafplaatsen, urnentuinen en crematoria, met uitzondering van delen van zodanige onroerende zaken die dienen als woning.

2. De vrijstelling met betrekking tot de in onderdeel j van het eerste lid bedoelde onroerende zaken voor de eigenarenbelasting geldt niet voor zover de gemeente van die zaken niet het genot heeft krachtens eigendom, bezit of beperkt recht.
3. In afwijking in zoverre van artikel 3 wordt bij de bepaling van de heffingsmaatstaf voor de gebruikersbelasting buiten aanmerking gelaten de waarde van gedeelten van de onroerende zaak die in hoofdzaak tot woning dienen dan wel in hoofdzaak dienstbaar zijn aan woondoeleinden.

Artikel 5. Belastingtarieven

1. Het belastingbedrag is een percentage van de heffingsmaatstaf (WOZ-waarde).
   Het percentage bedraagt voor:
   a. de gebruikersbelasting 0,1887%
   b. de eigenaren belasting:
      1°. voor onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen 0,1699%
      2°. voor onroerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen 0,5661%
2. Belastingaanslagen van minder dan € 9,00 worden niet opgelegd.
3. Voor de toepassing van het bepaalde in het tweede lid wordt het totaal van de op één aanslagbiljet verenigde verschuldigde bedragen onroerende-zaakbelastingen of andere heffingen aangemerkt als één belastingaanslag.

Artikel 6. Wijze van heffing

De belastingen worden bij wege van aanslag geheven.

Artikel 7. Termijnen van betaling

1. De aanslagen moeten worden betaald uiterlijk op de laatste dag van de maand volgend op die waarin de dagtekening van het aanslagbiljet is gesteld.
2. In afwijking van het eerste lid kunnen de aanslagen in acht gelijke termijnen worden betaald, indien aan het navolgende wordt voldaan:
   a. het totaalbedrag van de op één aanslagbiljet verenigde aanslagen onroerende-zaakbelastingen of andere belastingen/heffingen moet niet meer zijn dan € 5.000,00;
   b. de verschuldigde bedragen moeten door middel van automatische betalingsincasso van de betaalrekening van de belastingschuldige kunnen worden afgeschreven.

   De eerste termijn vervalt dan op de laatste dag van de maand volgend op die waarin de dagtekening van het aanslagbiljet is gesteld en elk van de volgende termijnen telkens een maand later.

Artikel 8. Nadere regels door het college van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en invordering van de onroerende-zaakbelastingen.

Artikel 9. Inwerkingtreding en citeertitel

1. De ‘Verordening onroerende-zaakbelastingen 2018' van 13 november 2017 wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum van ingang van de heffing met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van de bekendmaking.
3. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2019.
4. Deze verordening kan worden aangehaald als 'Verordening onroerende-zaakbelastingen 2019'.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 7 november 2018.

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer: 292640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM:

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Bedrijfsvoering, nummer 292640;

Gelet op artikel 221 van de Gemeentewet;

Besluit:

vast te stellen de

VERORDENING OP DE HEFFING EN DE INVORDERING VAN BELASTINGEN OP ROERENDE WOON- EN BEDRIJFSRUIMTEN 2019

Artikel 1. Begripsomschrijvingen

Voor de toepassing van deze verordening wordt verstaan onder:

a. ruimte: een roerende woon- of bedrijfsruimte, die duurzaam aan een plaats gebonden is en dient tot permanente bewoning of permanent gebruik;
b. woonruimte: een ruimte waarvan de vastgestelde waarde in hoofdzaak kan worden toegerekend aan delen van de ruimte die dienen tot woning dan wel volledig dienstbaar zijn aan woondoeleinden;
c. bedrijfsruimte: een ruimte die niet kan worden aangemerkt als woonruimte.

Artikel 2. Belastingplicht

1. Onder de naam “belastingen op de roerende woon- en bedrijfsruimten” worden ter zake van binnen de gemeente gelegen ruimten twee directe belastingen geheven:
   a. een gebruikersbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar een bedrijfsruimte, al dan niet krachtens eigendom, bezit, beperkt recht of persoonlijk recht gebruikt;
   b. een eigenarenbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar van een ruimte het genot heeft krachtens eigendom, bezit of beperkt recht.
2. Bij de gebruikersbelasting wordt:
   a. gebruik door degene aan wie een deel van een bedrijfsruimte in gebruik is gegeven, aangemerkt als gebruik door degene die dat deel in gebruik heeft gegeven;
   b. het ter beschikking stellen van een bedrijfsruimte voor volgtijdig gebruik aangemerkt als gebruik door degene die die ruimte ter beschikking heeft gesteld.
3. Degene die een in het vorige lid bedoelde bedrijfsruimte in gebruik heeft gegeven of ter beschikking heeft gesteld is bevoegd de belasting als zodanig te verhalen op degene aan wie die ruimte of deel daarvan in gebruik is gegeven of ter beschikking is gesteld.

Artikel 3. Belastingobject

Als één ruimte wordt aangemerkt:

a. een binnen de gemeente gelegen ruimte;
b. een gedeelte van een in onderdeel a bedoelde ruimte dat blijkens zijn indeling is bestemd om als een afzonderlijk geheel te worden gebruikt;
c. een samenstel van twee of meer onder a bedoelde ruimten of in onderdeel b bedoelde gedeelten daarvan die bij dezelfde persoon in gebruik zijn en die, naar de omstandigheden beoordeeld, bij elkaar behoren;
d. het binnen de gemeente gelegen deel van een in onderdeel a bedoelde ruimte, van een in onderdeel b bedoeld gedeelte daarvan of van een in onderdeel c bedoeld samenstel.

Artikel 4 Maatstaf van heffing

1. De heffingsmaatstaf is de waarde die aan de ruimte dient te worden toegekend indien de volle en onbezwaarde eigendom daarvan zou kunnen worden overgedragen en de verkrijger de ruimte in de staat waarin deze zich bevindt, onmiddellijk en in volle omvang in gebruik zou kunnen nemen.
2. In afwijking van het eerste lid wordt de waarde van een bedrijfsruimte, met uitzondering van ruimten die zijn ingeschreven in een van de ingevolge de Monumentenwet 1988 vastgestelde registers van beschermde monumenten, bepaald op de vervangingswaarde, indien die leidt tot een hogere waarde dan die ingevolge het eerste lid. Bij de berekening van de vervangingswaarde wordt rekening gehouden met:
   a. de aard en de bestemming van die ruimte;

b. de sedert de stichting van de ruimte opgetreden technische en functionele veroudering, waarbij de invloed van latere wijzigingen in aanmerking wordt genomen.

3. In afwijking in zoverre van het eerste lid wordt de waarde van een woonruimte dat deel uitmaakt van een op de voet van de Natuurschoonwet 1928 aangewezen landgoed dat voldoet aan de in artikel 1, derde lid, onderdeel b, van die wet bedoelde voorwaarden bepaald met inachtneming van een vooronderstelde verplichting om het landgoed gedurende een tijdvak van 25 jaren als zodanig in stand te houden en geen opgaand hout te vellen anders dan volgens de regels van normaal bosbeheer noodzakelijk of gebruikelijk is. Ruimten die dienstbaar zijn aan de woonruimte worden geacht deel uit te maken van die woonruimte.
4. Met betrekking tot een ruimte als bedoeld in artikel 3, aanhef en onderdeel d, wordt de waarde gesteld op een evenredig deel van de waarde die dient te worden toegekend aan de gehele ruimte.
5. Bij de toepassing van het bepaalde in de voorgaande leden blijft buiten aanmerking de waarde-verhogende invloed van de bouw, daaronder begrepen verbouwing of verbetering van een roerende woon- of bedrijfsruimte, zolang die bouw nog niet is voltooid of geen voltooiingverklaring is afgegeven, dan wel zolang die roerende woon- of bedrijfsruimte nog niet is gereedgekomen voor gebruik overeenkomstig de bestemming die met de bouw wordt beoogd.
6. Indien een roerende woon- of bedrijfsruimte geheel wordt verbouwd, gepaard gaande met gedeeltelijke afbraak en met herbouw, een en ander van een zodanige omvang dat naar maatschappelijke opvatting met die verbouwing de stichting van een geheel nieuwe of een nagenoeg geheel nieuwe roerende woon- of bedrijfsruimte wordt beoogd, wordt voor de duur van de verbouwing de waarde van die woon- of bedrijfsruimte buiten aanmerking gelaten.
7. Indien de bouw, verbouwing of verbetering zover is gevorderd dat een gedeelte daarvan is gereedgekomen voor gebruik overeenkomstig de bestemming, is het bepaalde in het vijfde onderscheidenlijk het zesde lid met betrekking tot dat gedeelte niet van toepassing.

Artikel 5. Vrijstellingen

1. In afwijking in zoverre van artikel 4 wordt bij de bepaling van de heffingsmaatstaf buiten aanmerkinggelaten de waarde van:
   a. glasopstanden, voor zover de ondergrond daarvan bestaat uit cultuurgrond die bedrijfsmatig wordt geëxploiteerd ten behoeve van de land- of bosbouw. Onder cultuurgrond wordt mede begrepen de open grond, alsmede de ondergrond van glasopstanden, die bedrijfsmatig aangewend wordt voor de kweek of teelt van gewassen, zonder daarbij de ondergrond als voedingsbodem te gebruiken;
   b. ruimten die in hoofdzaak zijn bestemd voor de openbare eredienst of voor het houden van openbare bezinningssamenkomsten van levensbeschouwelijke aard, een en ander met uitzondering van delen van zodanige ruimten die dienen als woning;
   c. ruimten ten behoeve van waterverdedigings- en waterbeheersingswerken die worden beheerd door organen, instellingen of diensten van publiekrechtelijke rechtspersonen, een en ander met uitzondering van delen van zodanige ruimten die dienen als woning;
   d. ruimten die zijn bestemd voor de zuivering van riool- en ander afvalwater en die worden beheerd door organen, instellingen of diensten van publiekrechtelijke rechtspersonen, een en ander met uitzondering van delen van zodanige ruimten die dienen als woning;
   e. werktuigen die van een ruimte kunnen worden afgescheiden zonder dat beschadiging van betekenis aan die werktuigen wordt toegebracht en die niet op zichzelf als ruimten zijn aan te merken;
   f. bedrijfsruimten voor zover die bestemd zijn te worden gebruikt voor de publieke dienst van de gemeente, met uitzondering van delen van zodanige bedrijfsruimten die bestemd zijn te worden gebruikt voor het geven van onderwijs;
   g. ruimten voor zover die bestemd zijn te worden gebruikt ten behoeve van begraafplaatsen, urnentuinen en crematoria, een en ander met uitzondering van delen van zodanige ruimten die dienen als woning.
2. De vrijstelling met betrekking tot de in het eerste lid, onderdeel f, bedoelde ruimte geldt niet voor de eigenarenbelasting voor zover de gemeente van die ruimten niet het genot heeft krachtens eigendom, bezit of beperkt recht.
3. In afwijking in zoverre van artikel 4 wordt bij de bepaling van de heffingsmaatstaf voor de gebruikersbelasting buiten aanmerking gelaten de waarde van gedeelten van de bedrijfsruimte die in hoofdzaak tot woning dienen dan wel in hoofdzaak dienstbaar zijn aan woondoeleinden.

Artikel 6. Waardepeildatum

1. De heffingsmaatstaf wordt bepaald naar de waarde die de ruimte op 1 januari 2017 heeft.
2. De heffingsmaatstaf vindt toepassing voor kalenderjaar 2018.
3. De waarde van de ruimte wordt bepaald naar de staat waarin de ruimte op de waardepeildatum verkeert.

Artikel 7. Belastingtarieven

1. Het belastingbedrag is een percentage van de heffingsmaatstaf (WOZ-waarde).
   Het percentage bedraagt voor:
   a. de gebruikersbelasting 0,1887%
   b. de eigenarenbelasting
      1°. voor roerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen 0,1699%
      2°. voor roerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen 0,5661%
2. Belastingbedragen van minder dan € 9,00 worden niet opgelegd.
3. Voor de toepassing van het bepaalde in het tweede lid wordt het totaal van de op één aanslagbiljet verenigde verschuldigde bedragen roerende-zaakbelastingen of andere heffingen aangemerkt als één belastingaanslag.

Artikel 8. Wijze van heffing

De belastingen worden bij wege van aanslag geheven.

Artikel 9. Termijnen van betaling

1. De aanslagen moeten worden betaald uiterlijk op de laatste dag van de maand volgende op die waarin de dagtekening van het aanslagbiljet is gesteld.
2. In afwijking van het eerste lid kunnen de aanslagen in acht gelijke termijnen worden betaald, indien aan het navolgende wordt voldaan:
   a. het totaalbedrag van de op één aanslagbiljet verenigde aanslagen belastingen op roerende woon- of bedrijfsruimten of andere belastingen/heffingen moet niet meer zijn dan € 5.000,00;
   b. de verschuldigde bedragen moeten door middel van automatische betalingsincasso van de betaalrekening van de belastingschuldige kunnen worden afgeschreven.

   De eerste termijn vervalt dan op de laatste dag van de maand volgend op die waarin de dagtekening van het aanslagbiljet is gesteld en elk van de volgende termijnen telkens een maand later.

Artikel 10. Nadere regels door het college van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en de invordering van de belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimten.

Artikel 11. Inwerkingtreding en citeertitel

1. De 'Verordening belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimten 2018' van 13 november 2017 wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum van ingang van de heffing met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van de bekendmaking.
3. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2019.
4. Deze verordening kan worden aangehaald als 'Verordening belastingen op roerende woon- en bedrijfsruimten 2019'.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 7 november 2018.

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer: 292640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Bedrijfsvoering, nummer 292640;

Gelet op artikel 228a van de Gemeentewet;

Besluit:

vast te stellen de

VERORDENING OP DE HEFFING EN DE INVORDERING VAN RIOOLHEFFING 2019

Artikel 1. Begripsomschrijvingen

Deze verordening verstaat onder:

a. perceel: een roerende of onroerende zaak of een zelfstandig gedeelte daarvan;
b. gemeentelijke riolering: een voorziening of combinatie van voorzieningen voor inzameling, verwerking, zuivering of transport van afvalwater, hemelwater of grondwater, in eigendom, in beheer of in onderhoud bij de gemeente;
c. water: huishoudelijk afvalwater, bedrijfsafvalwater, hemelwater of grondwater.

Artikel 2. Aard van de belasting

Onder de naam rioolheffing wordt een directe belasting geheven ter bestrijding van de kosten die voor de gemeente verbonden zijn aan:

a. de inzameling en het transport van huishoudelijk afvalwater en bedrijfsafvalwater, alsmede de zuivering van huishoudelijk afvalwater; en
b. de inzameling van afvloeiend hemelwater en de verwerking van het ingezamelde hemelwater, alsmede het treffen van maatregelen teneinde structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken.

Artikel 3. Belastbaar feit en belastingplicht

1. De belasting wordt geheven:
   a. van degene die bij het begin van het belastingjaar het genot heeft krachtens eigendom, bezit of beperkt recht van een perceel dat direct of indirect is aangesloten op de gemeentelijke riolering, verder te noemen: eigenarendeel; en
   b. van de gebruiker van een perceel van waaruit water direct of indirect op de gemeentelijke riolering wordt afgevoerd, verder te noemen: gebruikersdeel.
2. Met betrekking tot het eigenarendeel wordt, ingeval het perceel een onroerende zaak is, als genothebbende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht aangemerkt degene die bij het begin van het belastingjaar als zodanig in de basisregistratie kadaster is vermeld, tenzij blijkt dat hij op dat tijdstip geen genothebbende krachtens eigendom, bezit of beperkt recht is.
3. Met betrekking tot het gebruikersdeel wordt als gebruiker aangemerkt:
   a. degene die naar de omstandigheden beoordeeld het perceel al dan niet krachtens eigendom, bezit, beperkt recht of persoonlijk recht gebruikt;
   b. ingeval een gedeelte van een perceel – niet een gedeelte als bedoeld in artikel 4 – voor gebruik is afgestaan: degene die dat gedeelte voor gebruik heeft afgestaan.

Artikel 4. Zelfstandige gedeelten

Indien gedeelten van een in artikel 3 bedoeld perceel blijkens hun indeling bestemd zijn om als afzonderlijk geheel te worden gebruikt, wordt de belasting geheven ter zake van elk als zodanig bestemd gedeelte, met dien verstande dat indien twee of meer van die gedeelten tezamen als één geheel worden gebruikt, deze als één perceel worden aangemerkt.

Artikel 5. Maatstaf van heffing

1. De belasting wordt geheven naar de waarde in het economisch verkeer van het perceel.
2. Ingeval het perceel een onroerende zaak is, is de waarde in het economische verkeer de op de voet van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken voor de onroerende zaak vastgestelde waarde zoals deze voor het in artikel 7 bedoelde kalenderjaar geldt.

3. Ingeval voor het perceel geen waarde op de voet van hoofdstuk IV van de Wet waardering onroerende zaken is vastgesteld, wordt de heffingsmaatstaf van dat perceel bepaald met overeenkomstige toepassing van het bepaalde bij of krachtens de artikelen 17, 18 en 20, tweede lid, van de Wet waardering onroerende zaken.

Artikel 6. Belastingtarieven

1. Het tarief voor het eigenarendeel bedraagt een percentage van de heffingsmaatstaf. Het percentage bedraagt voor:
   a. percelen die in hoofdzaak tot woning dienen 0,0415%
   b. percelen die niet in hoofdzaak tot woning dienen 0,0594%
2. Het tarief voor het gebruikersdeel bedraagt een percentage van de heffingsmaatstaf. Het percentage bedraagt voor:
   a. percelen die in hoofdzaak tot woning dienen 0,0415%
   b. percelen die niet in hoofdzaak tot woning dienen 0,0594%

Artikel 7. Belastingjaar

Het belastingjaar is gelijk aan het kalenderjaar.

Artikel 8. Wijze van heffing

De belasting wordt bij wege van aanslag geheven.

Artikel 9. Ontstaan van de belastingschuld

1. De belasting is verschuldigd bij het begin van het belastingjaar.
2. Belastingbedragen van minder dan € 9,00 worden niet geheven.
3. Voor de toepassing van het bepaalde in het tweede lid wordt het totaal van de op één aanslagbiljet verenigde verschuldigde bedragen rioolheffing of andere heffingen aangemerkt als één belastingaanslag.

Artikel 10. Termijnen van betaling

1. De aanslagen moeten worden betaald uiterlijk op de laatste dag van de maand volgend op die waarin de dagtekening van het aanslagbiljet is gesteld.
2. In afwijking van het eerste lid kunnen de aanslagen in acht gelijke termijnen worden betaald, indien aan het navolgende wordt voldaan:
   a. het totaalbedrag van de op één aanslagbiljet verenigde aanslagen rioolheffing of andere belastingen/heffingen moet niet meer zijn dan € 5.000,00;
   b. de verschuldigde bedragen moeten door middel van automatische betalingsincasso van de betaalrekening van de belastingplichtige kunnen worden afgeschreven.

   De eerste termijn vervalt dan op de laatste dag van de maand volgend op die waarin de dagtekening van het aanslagbiljet is gesteld en elk van de volgende termijnen telkens een maand later.

Artikel 11. Nadere regels door het college van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en de invordering van de rioolheffing.

Artikel 12. Inwerkingtreding en citeertitel

1. De ‘Verordening rioolheffing 2018' van 13 november 2017 wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum van ingang van heffing met dien verstande dat zij van toepassing blijft op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de derde dag na die van bekendmaking.
3. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2019.
4. Deze verordening kan worden aangehaald als de ‘Verordening rioolheffing 2019'.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 7 november 2018.

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer: 292640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Bedrijfsvoering, nummer 292640;

gelet op artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet en de artikelen 2, tweede lid, en 7 van de Paspoortwet;

besluit:

vast te stellen de

VERORDENING OP DE HEFFING EN DE INVORDERING VAN LEGES 2019

Artikel 1. Begripsomschrijvingen
Deze verordening verstaat onder:
a. 'dag': de periode van 00.00 uur tot 24.00 uur, waarbij een gedeelte van een dag als een hele dag wordt aangemerkt;
b. 'week': een aaneengesloten periode van zeven dagen;
c. 'maand': het tijdvak dat loopt van de n- dag in een kalendermaand tot en met de (n-1)- dag in de volgende kalendermaand, met dien verstande dat als de n^e dag in een kalendermaand 30 of 31 januari is, de $(n-1)^e$ dag in de volgende kalendermaand altijd de laatste dag van de maand februari is.
d. 'jaar': het tijdvak dat loopt van de n- dag in een kalenderjaar tot en met de (n-1)- dag in het volgende kalenderjaar;
e. 'kalenderjaar': de periode van 1 januari tot en met 31 december;
f. 'A.P.V.': de Algemene Plaatselijke Verordening voor Arnhem;
g. 'bouwverordening': de bouwverordening voor Arnhem.

Artikel 2. Belastbaar feit
1. Onder de naam 'leges' worden rechten geheven voor:
   a. het genot van door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten;
   b. het verrichten van handelingen ten behoeve van een aanvraag van een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument; een en ander zoals genoemd in deze verordening en de daarbij behorende tarieventabel.
2. Hetgeen in deze verordening en de daarbij behorende tarieventabel is bepaald over een Nederlandse identiteitskaart voor een persoon die op het moment van de aanvraag de leeftijd van achttien jaar nog niet heeft bereikt, is van overeenkomstige toepassing op een vervangende Nederlandse identiteitskaart voor personen met een uitreisverbod, ongeacht de leeftijd van de betrokken persoon.

Artikel 3. Belastingplicht
Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst, de Nederlandse identiteitskaart of het reisdocument, dan wel degene ten behoeve van wie de dienst is verleend of de handelingen zijn verricht.

Artikel 4. Vrijstellingen
De in de tarieventabel genoemde leges, met uitzondering van die genoemd in de hoofdstukken Parkeren, Huisvesting en WABO, Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn en Algemene Plaatselijke Verordening, worden niet geheven voor:
a. stukken, opgaven of handelingen door openbare lichamen, ambtenaren en instellingen in het openbaar belang aangevraagd;
b. diensten die ingevolge wettelijk voorschrift zijn vrijgesteld van rechtenheffing of kosteloos moeten worden verleend;
c. een verklaring van onvermogen;
d. beschikkingen of afschriften van beschikkingen, genomen krachtens een rechtspositieregeling voor het personeel van de gemeente;
e. nasporingen in de bij het archief berustende stukken indien het verlangde onderzoek uitsluitend of voor een overwegend deel strekt ten behoeve van een wetenschappelijk doel;
f. de aan belanghebbende uit te reiken beschikkingen of afschriften daarvan, houdende de beslissing op een verzoek om subsidie uit de gemeentekas;

g. beschikkingen of afschriften van beschikkingen op aanvragen ter zake van bijstand ingevolge de Wet Werk en Bijstand en andere uitkeringen;
h. de nota van aanbieding betreffende de gemeenterekening ten behoeve van de besturen van politieke partijen, waarvan één of meer leden zitting hebben in de gemeenteraad, tot een maximum van 3 exemplaren van elk stuk per politieke partij;
i. stukken waarvan de verstrekking van belang is voor opinievorming met het oog op een goede democratische besluitvoering;
j. een laissez-passer du mortuaire (lijkenpas), afgegeven op grond van het bepaalde in artikel 1, onder B van het Koninklijk besluit van 3 mei 1991 (Stb. 1991/252);
k. diensten waarvan de kosten krachtens afdeling 6.4 van de Wet ruimtelijke ordening (grondexploitatie) zijn of worden verhaald;
l. diensten met betrekking tot een aanvraag tot verlening of gehele of gedeeltelijke intrekking van een omgevingsvergunning of wijziging van voorschriften van een omgevingsvergunning, voor zover die aanvraag betrekking heeft op een activiteit met betrekking tot een inrichting als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder e, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.

Artikel 5. Tarieven

1. De leges worden geheven naar de tarieven, opgenomen in de bij deze verordening behorende tarieventabel.
2. Voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het nemen van een projectuitvoeringsbesluit als bedoeld in artikel 2.10 van de Crisis- en herstelwet bedraagt het tarief de som van de bedragen die op grond van deze verordening verschuldigd zouden zijn voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verkrijgen van een vergunning, ontheffing, vrijstelling of enig ander besluit in het kader van de ontwikkeling een verwezenlijking van het project, voor zover het projectuitvoeringsbesluit strekt ter vervanging van de besluiten, zoals bedoeld in artikel 2.10, derde lid van de Crisis- en herstelwet.
3. Voor de berekening van de leges wordt een gedeelte van een in de tarieventabel genoemde eenheid als een volle eenheid aangemerkt.

Artikel 6. Wijze van heffing

De leges worden geheven bij wege van een mondelinge dan wel een gedagtekende schriftelijke kennisgeving, waaronder mede wordt begrepen een stempelafdruk, zegel, nota of andere schriftuur.

Artikel 7. Termijnen van betaling

De leges moeten worden betaald ingeval de kennisgeving als bedoeld in artikel 6:
a. mondeling wordt gedaan, op het moment van het doen van de kennisgeving;
b. schriftelijk wordt gedaan, op het moment van uitreiken van de kennisgeving, dan wel in geval van toezending daarvan, binnen 8 dagen na de dagtekening van de kennisgeving.

Artikel 8. Kwijtschelding

Bij de invordering van de leges wordt geen kwijtschelding, als bedoeld in artikel 26 van de Invorderingswet 1990 (Stb.1990/221) verleend, met uitzondering van de leges genoemd in artikel 2.1.1.1 sub b en c van de Tarieventabel behorende bij deze verordening, behalve voor huwelijksvoltrekkingen die plaatsvinden op buitenlocaties.

Artikel 9. Vermindering

1. Gehele of gedeeltelijke vermindering van leges ter zake van een in de tarieventabel omschreven dienst wordt verleend op een aanvraag als bedoeld in artikel 242 van de Gemeentewet (Stb. 1994/762), als volgt:
   a. indien op een aanvraag afwijzend wordt beschikt over 50% van de berekende leges
   b. indien een aanvraag om vergunning door de aanvrager wordt ingetrokken voordat hierop een beslissing is genomen, van 75% van de berekende leges.
2. Er wordt geen vermindering verleend voor de ophoging van de leges volgens de tarieven onder 4.2.8.1 tot en met 4.2.8.9 of van de leges geheven op grond van artikel 4.2.9.1 tot en met 4.2.9.8 van hoofdstuk 4 van de tarieventabel waar sprake is van een omgevingsvergunning waarbij planologisch strijdig gebruik plaatsvindt.

Artikel 10. Overdracht van bevoegdheden

Het college is bevoegd tot het wijzigen van deze verordening, indien de wijzigingen:
a. van zuiver redactionele aard zijn;

b. een gevolg zijn van nieuwe of gewijzigde rijksregelgeving die in werking treedt binnen drie maanden na de officiële bekendmaking van de inwerkingtreding ervan in het Staatsblad of de Staatscourant en het de volgende onderdelen van het hoofdstuk 'Publieke Dienstverlening en Burgerlijke Stand' van de tarieventabel betreft:
   1. artikelen 2.1.1.5 tot en met 2.1.1.7 (afschrift BS, uittreksel BS, verklaring huwelijksbevoegdheid)
   2. artikel 2.1.1.10 (Attestatie de Vita)
   3. artikel 2.2.3 (Postkamertarief)
   4. artikel 2.2.6 (verklaring omtrent gedrag)
   5. artikel 2.2.8 (verlenen inzage persoonslijst)
   6. onderdeel 'Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart' (artikelen 2.3.1.1 tot en met 2.3.3)
   7. onderdeel 'Rijbewijs' (artikelen 2.4.1 tot en met 2.4.3)

een en ander voor zover met deze wijzigingen niet reeds bij het vaststellen of latere wijziging van deze verordening bij raadsbesluit rekening is gehouden.

Artikel 11. Nadere regels door het college van burgemeester en wethouders

Het college van burgemeester en wethouders kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en de invordering van de leges.

Artikel 12. Inwerkingtreding, overgangsbepaling en citeertitel

1. De 'Legesverordening 2018' van 13 november 2017 wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum van ingang van de heffing, met dien verstande dat zij van toepassing blijven op de belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van de bekendmaking.
3. De datum van ingang van de heffing is 1 januari 2019.
4. Deze verordening kan worden aangehaald als ‘Legesverordening 2019’.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 7 november 2018.

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer: 292640

TARIEVENTABEL behorende bij 'Legesverordening 2019' van 7 november 2018

HOOFDSTUK PUBLIEKE DIENSTVERLENING EN BURGERLIJKE STAND

Afschriften van openbare stukken

1.1.1	Het tarief bedraagt ter zake van het verstrekken van:	
1.1.1.1	afschriften van openbare stukken	
	• per pagina A-4 in zwart-wit, enkelzijdig	€ 0,10
	• per pagina A-3 in zwart-wit, enkelzijdig	€ 0,20
	• per pagina A-1 in zwart-wit, enkelzijdig	€ 3,20
	• per pagina A-0 in zwart-wit, enkelzijdig	€ 3,95
	• per pagina A-4 in kleur, enkelzijdig	€ 0,55
	• per pagina A-3 in kleur, enkelzijdig	€ 1,10
	• per pagina A-1 in kleur, enkelzijdig	€ 10,50
	• per pagina A-0 in kleur, enkelzijdig	€ 15,60
	• andere formaten per pagina	€ 8,60
	• op een door de gemeente verstrekte USB-stick	€ 9,90

Documentatie omtrent onroerende zaken

1.2.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
1.2.1.1	inlichtingen uit een onroerende zakenbestand: voor elke inlichting	€ 9,50
	Indien raadpleging van de gegevens van een onroerende zaak ertoe leidt dat geen inlichting kan worden verstrekt of de gegeven inlichting niet tot het beoogde gevolg leidt wordt het vorenvermelde recht eveneens geheven.	
1.2.1.2	statistische gegevens op speciaal verzoek verzameld: het verschuldigde bedrag als berekend op grond van 1.2.1.1, verhoogd met per inlichting	€ 0,75

Overige verklaringen en diensten

1.3.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
1.3.1.1	ieder andere gunstige, hieronder begrepen een niet geheel afwijzende, beschikking op een verzoek, voor zover daarvoor niet elders in deze tarieventabel of in een andere wettelijke regeling een tarief is opgenomen	€ 82,00
1.3.1.2	een door of namens het college van burgemeester en wethouders of de burgemeester af te geven verklaring, voor zover in deze tarieventabel niet anders is bepaald, die ten behoeve of in het bijzonder belang van de daarin genoemde persoon of van de aanvrager wordt opgemaakt	€ 82,00
1.3.2	Het tarief bedraagt ter zake van het digitaliseren van tekeningen door afdeling Repro	€ 3,90
1.3.3	Het tarief bedraagt ter zake van het verstrekken van GEO-informatie	
	• per pagina A3-formaat in zwart-wit, enkelzijdig	€ 6,00
	• per pagina A4-formaat in zwart-wit, enkelzijdig	€ 6,00

Dienstverlening

2.1.1	Het tarief bedraagt:	
2.1.1.1	voor de voltrekking van een huwelijk, alsmede voor het laten registreren van het partnerschap:	
	a. overeenkomstig artikel 4 wet Rechten Burgerlijke Stand op dinsdag om 13:00 en 13:15 uur, in het stadhuis, trouwkamer	€ 0,00

	b. op dinsdag tussen 9:00 en 16:45 uur (m.u.v. 12.45-13.30 uur), in het stadhuis, trouwkamer	€ 100,00
	c. van maandag tot en met vrijdag tijdens reguliere openingstijden van het stadhuis in de Trouwzaal en Scheepenzaal alsmede in een aangewezen buitenlocatie	€ 437,00
	d. indien de huwelijksvoltrekking plaatsvindt in het stadhuis buiten de reguliere openingstijden van het stadhuis	€ 875,00
	e. indien de huwelijksvoltrekking plaatsvindt buiten de reguliere openingstijden van het stadhuis in een aangewezen buitenlocatie	€ 658,00
	f. indien het een aangewezen buitenlocatie of locatie naar eigen keuze van het bruidspaar betreft, kan naast het tarief van € 437,00 of € 658,00 zoals genoemd in sub c en e een tarief door de betreffende locatie in rekening worden gebracht.	
	g. voor het voltrekken van een huwelijk in een bijzonder huis binnen door de leidinggevende te bepalen grenzen van redelijkheid en billijkheid	€ 295,00
	h. het volgen van de trouwplechtigheid via de webcam	€ 107,00
	i. voor de omzetting van het geregistreerd partnerschap in een huwelijk, aan de balie van het stadhuis	€ 100,00
	j. indien beiden personen in het bezit zijn van een GelrePas én tenminste één partner in Arnhem woonachtig is Deze dienstverlening vindt plaats op maandag t/m donderdag tussen 9.00 en 12.00 uur.	€ 0,00
2.1.1.2	a. voor het op uitdrukkelijk verzoek naar eigen keuze voor 1 dag een persoon die nooit eerder een huwelijk voltrokken heeft als buitengewoon ambtenaar burgerlijke stand laten benoemen en beëdigen, is boven het geldende tarief voor huwelijken een bedrag verschuldigd van	€ 295,00
	b. voor het op uitdrukkelijk verzoek naar eigen keuze voor 1 dag een persoon die reeds eerder een huwelijk voltrokken heeft als buitengewoon ambtenaar burgerlijke stand laten benoemen, is boven het geldende tarief voor huwelijken een bedrag verschuldigd van	€ 147,00
2.1.1.3	voor het op verzoek van het bruidspaar annuleren van een huwelijksvoltrekking, alsmede voor het laten registreren van het partnerschap, binnen door de leidinggevende te bepalen grenzen van redelijkheid en billijkheid, binnen 3 maanden voor de datum van de huwelijksvoltrekking dan wel de partnerregistratie	€ 139,00
	Indien de leges voor de huwelijksvoltrekking of partnerregistratie lager zijn dan het voornoemde bedrag, zijn de kosten voor het annuleren van de huwelijksvoltrekking of partnerregistratie gelijk aan de in rekening gebrachte leges.	
2.1.1.4	het van gemeentewege ter beschikking stellen van getuigen voor huwelijken of partnerschapsregistratie, per getuige	€ 42,00
2.1.1.5	voor het verstrekken van een Huwelijksboekje	€ 30,00
2.1.1.6	voor het verstrekken van een Laissez-Passer	€ 14,30
2.1.1.7	Voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een stuk als bedoeld in artikel 2 van de Wet rechten burgerlijke stand geldt het tarief zoals dat is opgenomen in het Legesbesluit akten burgerlijke stand.	

Gegevensverstrekking en verklaringen

2.2.1	Het tarief bedraagt:	

	a. voor het verstrekken van gegevens of (internationale) uittreksels uit de Basisregistratie Personen	€ 11,80
	b. voor het digitaal verstrekken van gegevens of (internationale) uittreksels uit de Basisregistratie Personen	€ 6,70
2.2.2	Het tarief bedraagt:	
	a. voor het verstrekken van een uitvoerig uittreksel uit de Basisregistratie Personen, ten name van meer dan één persoon	€ 19,10
	b. voor het digitaal verstrekken van een uitvoerig uittreksel uit de Basisregistratie Personen, ten name van meer dan één persoon	€ 14,00
2.2.3	In afwijking van voorgaande onderdelen bedraagt het tarief ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van gegevens als bedoeld in artikel 17, tweede lid van het Besluit Basisregistratie personen (het zgn. “postkamertarief”)	€ 7,50
2.2.4	Het verstrekken van een verklaring van Nederlanderschap, niet bestemd als reispapier	€ 11,80
2.2.5	Het legaliseren van handtekeningen, per handtekening	€ 11,80
2.2.6	Het aanvragen van een verklaring omtrent het gedrag	€ 41,35
2.2.7	Het verstrekken van een volledig overzicht van alle in de Basisregistratie personen opgenomen gegevens van een persoon	€ 11,80
2.2.8	Het verlenen van inzage in een persoonslijst	€ 4,60
2.2.9	Het verstrekken van een gewaarmerkte kopie	€ 11,80

Reisdocumenten en Nederlandse identiteitskaart

2.3.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
2.3.1.1	een nationaal paspoort voor een persoon die op het moment van de aanvraag:	
	a. 18 jaar of ouder is	€ 65,30
	b. de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt	€ 52,00
2.3.1.2	een Zakenpaspoort voor een persoon die op het moment van de aanvraag:	
	a. 18 jaar of ouder is	€ 65,30
	b. de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt	€ 52,00
2.3.1.3	een faciliteitenpaspoort voor een persoon die op het moment van de aanvraag:	
	a. 18 jaar of ouder is	€ 65,30
	b. de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt	€ 52,00
2.3.1.4	een vluchtelingen- of een vreemdelingenpaspoort	€ 52,00
2.3.1.5	een Nederlandse identiteitskaart voor een persoon die op het moment van de aanvraag:	
	a. 18 jaar of ouder is en op het moment van de aanvraag beschikt over een paspoort dat nog minimaal zes maanden geldig is	€ 51,05
	b. 18 jaar of ouder is en op het moment van de aanvraag beschikt over een identiteitskaart die nog minimaal zes maanden geldig is	€ 51,05
	c. 18 jaar of ouder is en op het moment van de aanvraag niet beschikt	€ 27,35

	over een paspoort en/of identiteitskaart als bedoeld onder a. en b.	
	d. De leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt en op het moment van de aanvraag beschikt over een paspoort dat nog minimaal zes maanden geldig is	€ 29,05
	e. De leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt en op het moment van de aanvraag beschikt over een identiteitskaart die nog minimaal zes maanden geldig is	€ 29,05
	f. de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt en op het moment van de aanvraag niet beschikt over een paspoort en/of identiteitskaart als bedoeld onder d. en e.	€ 5,30
2.3.2	Het tarief bedraagt voor het verrichten van handelingen ten behoeve van een aanvraag voor een spoedlevering van de in de onderdelen 2.3.1.1 tot en met 2.3.1.5 genoemde documenten, de in die onderdelen genoemde leges vermeerderd met een bedrag van	€ 47,55
2.3.3	Het tarief wordt bij verlening van thuisservice verhoogd met	€ 12,50

Rijbewijs

2.4.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het afgeven, vernieuwen of omwisselen van een rijbewijs	€ 39,45
2.4.2	Het tarief genoemd onder 2.4.1 wordt verhoogd indien aan de aanvrager reeds eerder een rijbewijs werd verstrekt, welk rijbewijs bij de aanvraag niet kan worden overgelegd	€ 63,00
2.4.3	Het tarief bedraagt voor het verrichten van handelingen ten behoeve van een aanvraag voor een spoedlevering van de in het onderdeel 2.4.1 genoemde document, de in dit onderdeel genoemde leges vermeerderd met een bedrag van	€ 34,10

Overige diensten

2.5.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van het op aanvraag doornemen van één of meer kaartverzamelingen of registers voor ieder daaraan besteed uur	€ 43,00

Onderzoek en statistiek

2.6.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van:	
2.6.1.1	een aanvraag tot het nasporen in door of vanwege de gemeente verzameld statistisch werkmateriaal en statistische gegevens en het in opdracht verrichten van onderzoek, per besteed uur	€106,00

HOOFDSTUK PARKEREN

Verklaringen, ontheffingen en vergunningen

3.1.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
3.1.1.1	het afgeven en wijzigen van (gehandicapten) parkeerkaarten	€ 11,00
3.1.1.2	een incidentele ontheffing op basis van de nota Rijden in het voetgangersgebied	€ 11,00
3.1.1.3	een dagontheffing op basis van de nota Rijden in het voetgangersgebied	€ 11,00
3.1.1.4	een wijziging van parkeervergunningen	€ 11,00
3.1.1.5	een duplicaat-parkeervergunning of duplicaat ontheffing	€ 11,00

HOOFDSTUK HUISVESTING EN WABO

4.0	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een wijziging tenaamstelling inzake een verleende vergunning	€ 50,00

Huisvestingswet 2014, Huisvestingsverordening Arnhem 2016 en Leegstandswet

4.1.1	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag:	
4.1.1.1	tot het verkrijgen van een vergunning tot gehele of gedeeltelijke onttrekking van woonruimte aan de bestemming tot bewoning als bedoeld in artikel 21 onderdeel a, van de Huisvestingswet 2014	€ 632,00
4.1.1.2	tot het verkrijgen van een vergunning tot samenvoeging van woonruimte met andere woonruimte als bedoeld in artikel 21, onderdeel b, van de Huisvestingswet 2014	€ 93,00
4.1.1.3	tot het verkrijgen van een vergunning als bedoeld in artikel 21, onderdeel d van de Huisvestingswet 2014, voor het verbouwen tot twee of meer woonruimten	€ 632,00
4.1.1.4	tot het verkrijgen van een vergunning tot omzetting van zelfstandige woonruimte in onzelfstandige woonruimte als bedoeld in artikel 21, onderdeel c, van de Huisvestingswet 2014	€ 93,00
4.1.1.5	tot het verkrijgen van een noodurgentieverklaring als bedoeld in artikel 10 b, lid 3 van de Huisvestingsverordening Arnhem 2016	€ 56,00

Leegstandswet

4.1.2	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag:	
4.1.2.1	tot het verkrijgen van een vergunning tot tijdelijke verhuur van leegstaande woonruimte als bedoeld in artikel 15, eerste lid, van de Leegstandwet	€ 93,00
4.1.2.2	tot verlenging van een vergunning tot tijdelijke verhuur van woonruimte als bedoeld in artikel 15, vijfde lid, van de Leegstandwet	€ 58,00

Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning

Begripsomschrijvingen

4.2.1	Voor de toepassing van deze paragraaf wordt verstaan onder:	
4.2.1.1	bouwkosten: de aannemingssom inclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme administratieve voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 (UAV 2012), voor het uit te voeren werk of voor zover deze ontbreekt een raming van de bouwkosten, inclusief omzetbelasting, bedoeld in het normblad NEN 2631, uitgave 1979, of zoals dit normblad laatstelijk is vervangen of gewijzigd. Met dien verstande dat, indien blijkt dat de opgegeven bouwkosten lager zijn dan de door of namens het college uitgevoerde controleberekeningen, het college van burgemeester en wethouders het bedrag van de bouwkosten ambtshalve vast stelt op het resultaat van de controleberekeningen. Voor het vaststellen van bouwkosten voor nieuwbouw of uitbreiding van bouwwerken zijn voor de controleberekening de basisbedragen bouwkosten volgens bijlage I van deze verordening van toepassing.	

	Voor het vaststellen van bouwkosten voor verbouwingen (exclusief eventuele uitbreidingen waarvoor bijlage I van toepassing is) worden voor de controleberekening marktconforme richtprijzen gehanteerd. Indien het bouwen geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschiedt wordt in deze paragraaf onder bouwkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor het tot stand brengen van het bouwwerk waarop de aanvraag betrekking heeft exclusief omzetbelasting;	
4.2.1.2	Wabo: Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	
4.2.1.3	aanlegkosten: de aannemingssom exclusief omzetbelasting, bedoeld in paragraaf 1, eerste lid, van de Uniforme administratieve voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 (UVA 2012), voor het uit te voeren werk of voor zover deze ontbreekt, een raming van de aanlegkosten, de omzetbelasting niet inbegrepen. Indien de werken of werkzaamheden geheel of gedeeltelijk door zelfwerkzaamheid geschieden wordt in deze titel onder aanlegkosten verstaan: de prijs die aan een derde in het economisch verkeer zou moeten worden betaald voor de werken of werkzaamheden waarop de aanvraag betrekking heeft.	
4.2.2	In deze paragraaf voorkomende begrippen die in de Wabo zijn omschreven, hebben dezelfde betekenis als bij of krachtens de Wabo bedoeld	
4.2.3	In deze paragraaf voorkomende begrippen die niet nader in de Wabo zijn omschreven en die betrekking hebben op activiteiten waarvoor het toetsingskader in een ander wettelijk voorschrift is uitgewerkt, hebben dezelfde betekenis als in dat wettelijk voorschrift bedoeld	
4.2.3.1	Het in HOOFDSTUK HUISVESTING EN WABO genoemde normblad NEN 2580 en 2631, welke laatstelijk is vervangen door 2699, en de Uniforme administratieve voorwaarden voor de uitvoering van werken en technische installatiewerken 2012 (UAV 2012) liggen ter inzage bij loket BWL Stadhuis, Koningstraat 38. De UAV 2012 is ook te vinden op www.wetten.overheid.nl/BWBR0031190/2012-03-01	

Vooroverleg/beoordeling conceptaanvraag

4.2.4	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag:	
4.2.4.1	om vooroverleg in verband met het verkrijgen van een indicatie of een voorgenomen project in het kader van de Wabo vergunbaar is per overleg	€ 561,00
4.2.4.2	om beoordeling van een conceptaanvraag om een omgevingsvergunning: 40% van de leges zoals deze bij een daadwerkelijke aanvraag om een omgevingsvergunning voor het project zouden worden vastgesteld	

Omgevingsvergunning

4.2.5	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag om een omgevingsvergunning voor een project: de som van de verschuldigde leges voor de verschillende activiteiten of handelingen waaruit het project geheel of gedeeltelijk bestaat en waarop de aanvraag betrekking heeft en de verschuldigde leges voor de extra toetsen die in verband met de aanvraag moeten worden uitgevoerd, berekend naar de tarieven en overeenkomstig het bepaalde in deze paragraaf. In afwijking van de vorige volzin kan ook per activiteit, handeling of andere grondslag een legesbedrag worden gevorderd	

Bouwactiviteiten

4.2.6.1	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op een bouwactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a, van de Wabo, bedraagt het tarief: 2,04%van de totale vastgestelde bouwkosten (inclusief BTW) met een minimum van€ 109,00	

Extra welstandstoets

4.2.6.2	Onverminderd het bepaalde in onderdeel 4.2.6.1 bedraagt het tarief, indien zich tijdens de beoordeling van de in dat onderdeel bedoelde aanvraag wijzigingen voordoen in het bouwplan en daarvoor een nieuwe welstandstoets noodzakelijk is	€ 157,00

Achteraf ingediende aanvraag

4.2.6.3	Onverminderd het bepaalde in onderdelen 4.2.6.1 (bouwen), 4.2.7 (aanleg), 4.2.12 (slopen) 4.2.13 (veranderen weg), 4.2.14 (aanleggen uitweg) of 4.2.15 (kappen) wordt het tarief, indien de in dat onderdeel bedoelde aanvraag wordt ingediend na aanvang of gereedkomen van de activiteit verhoogd met 10% van de op grond van dat onderdeel verschuldigde leges	

Aanlegactiviteiten

4.2.7	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op een aanlegactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder b, van de Wabo, bedraagt het tarief: indien de aanvraag ziet op het vellen van één of twee bomen	€ 164,00 per boom
	indien de aanvraag ziet op overige aanvragen dan de kap van één of twee bomen, waarbij de aanlegkosten bedragen:	
	van € 0,-- tot en met € 20.000,--	€ 513,00
	van € 20.001,-- tot en met € 50.000,--	2,5% van de aanlegkosten
	van € 50.001,-- tot en met € 100.000,--	2,5% van de aanlegkosten
	meer dan € 100.000,--	3% van de aanlegkosten met een maximum van € 3.592,00 per aanvraag

Planologisch strijdig gebruik waarbij tevens sprake is van een bouwactiviteit

4.2.8	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op een activiteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder c, van de Wabo, en tevens sprake is van een bouwactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a, van de Wabo wordt het tarief als berekend in 4.2.6.1:	
4.2.8.1	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 1º, van de Wabo (binnenplanse afwijking) verhoogd met:	€ 157,00
4.2.8.2	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 2º, van de Wabo (buitenplanse kleine afwijking) verhoogd met:	€ 314,00
4.2.8.3	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 3º, van de Wabo (buitenplanse afwijking) verhoogd met:	
	voor bouwkosten tot € 180.000,--	€ 2.996,00
	van € 180.000,-- tot € 1.000.000,--	€ 6.123,00
	van € 1.000.000,-- tot € 2.000.000,--	€ 9.251,00
	van € 2.000.000,-- tot € 4.000.000,--	€ 12.246,00

	meer dan € 4.000.000,--	€ 18.369,00
	Het bepaalde in dit lid vindt geen toepassing voor zover de betreffende vergoedingen op grond van een privaatrechtelijke regeling zijn verschuldigd.	
4.2.8.4	als er sprake is van artikel 2.12, tweede lid, van de Wabo (tijdelijke afwijking) verhoogd met:	€ 313,00
4.2.8.5	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder b, van de Wabo (afwijking van exploitatieplan) verhoogd met:	€ 628,00
4.2.8.6	als er sprake is van een aanvraag voor een project dat een provinciaal belang betreft, de activiteit in strijd is met de regels die zijn gesteld krachtens artikel 4.1, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 2.12, eerste lid, onder c, van de Wabo (afwijking van provinciale regelgeving) verhoogd met:	€ 11.219,00
4.2.8.7	als er sprake is van een aanvraag voor een project dat een nationaal belang betreft, de activiteit in strijd is met de regels die zijn gesteld krachtens artikel 4.3, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 2.12, eerste lid, onder c, van de Wabo (afwijking van nationale regelgeving) verhoogd met:	€ 11.219,00
4.2.8.8	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder d, van de Wabo (afwijking van voorbereidingsbesluit) verhoogd met:	€ 628,00
4.2.8.9	als er sprake is van artikel 3.1 van de Wet ruimtelijke ordening om het betreffende bestemmingsplan (partieel) te herzien of van artikel 3.6 van de Wet ruimtelijke ordening om het bestemmingsplan te wijzigen c.q. uit te werken, verhoogd met:	
	voor bouwkosten tot € 1.000.000,--	€ 9.063,00
	van € 1.000.000,-- tot € 2.000.000,--	€ 12.707,00
	meer dan € 2.000.000,--	€ 24.581,00
	Het bepaalde in dit lid vindt geen toepassing voor zover de betreffende vergoedingen op grond van privaatrechtelijke regelingen zijn verschuldigd.	

Planologisch strijdig gebruik waarbij geen sprake is van een bouwactiviteit

4.2.9	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op een activiteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder c, van de Wabo, en niet tevens sprake is van een bouwactiviteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder a, van de Wabo, bedraagt het tarief:	
4.2.9.1	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 1º, van de Wabo (binnenplanse afwijking)	€ 314,00
	Indien er sprake is van een tijdelijk initiatief conform de voorwaarden die gelden voor het Manifest 'tijdelijke horeca'	€ 158,00
4.2.9.2	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 2º, van de Wabo (buitenplanse kleine afwijking)	€ 628,00
	Indien er sprake is van een tijdelijk initiatief conform de voorwaarden die gelden voor het Manifest 'tijdelijke horeca'	€ 314,00
4.2.9.3	als er sprake is van indien artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 3º, van de Wabo (buitenplanse afwijking)	€ 11.219,00
	Het bepaalde in dit lid vindt geen toepassing voor zover de betreffende vergoedingen op grond van een privaatrechtelijke regeling zijn verschuldigd.	

4.2.9.4	als er sprake is van artikel 2.12, tweede lid, van de Wabo (tijdelijke afwijking)	€ 628,00
4.2.9.5	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder b, van de Wabo (afwijking van exploitatieplan):	€ 628,00
4.2.9.6	als er sprake is van een aanvraag voor een project dat een provinciaal belang betreft, de activiteit in strijd is met de regels die zijn gesteld krachtens artikel 4.1, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 2.12, eerste lid, onder c, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van provinciale regelgeving)	€ 628,00
4.2.9.7	als er sprake is van een aanvraag voor een project dat een nationaal belang betreft, de activiteit in strijd is met de regels die zijn gesteld krachtens artikel 4.3, derde lid, van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 2.12, eerste lid, onder c, van de Wabo wordt toegepast (afwijking van nationale regelgeving)	€ 628,00
4.2.9.8	als er sprake is van artikel 2.12, eerste lid, onder d, van de Wabo (afwijking van voorbereidingsbesluit)	€ 628,00

In gebruik nemen of gebruiken bouwwerken in relatie tot brandveiligheid

4.2.10	het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag voor omgevingsvergunning die betrekking heeft op een activiteit als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid onder d van de Wabo voor het in gebruik hebben of houden van bouwwerken als bedoeld in artikel 2.2 van het Besluit omgevingsrecht	€ 305,00
	verhoogd met, voor een bouwwerk met een bruto vloeroppervlakte (volgens NEN 2580):	
	tot en met 100 m²	€ 1.014,00
	van 101 m² t/m 500 m²	€ 846,00 plus € 1,65 per m²
	van 501 m² t/m 1.000 m²	€ 1.130,00 plus € 1,11 per m²
	van 1.001 m² t/m 1.500 m²	€ 1.426,00 plus € 0,81 per m²
	van 1.501 m² t/m 2.500 m²	€ 2.167,00 plus € 0,44 per m²
	meer dan 2.500 m²	€ 3.183,00 plus € 0,29 per m²

Activiteiten met betrekking tot monumenten of beschermde stads- of dorpsgezichten

4.2.11.1	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op een activiteit met betrekking tot een beschermd monument als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder f, van de Wabo, of op een activiteit als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, aanhef en onder b, van de Wabo met betrekking tot een krachtens provinciale verordening of de Erfgoedverordening gemeente Arnhem 2010 aangewezen monument, waarvoor op grond van die provinciale verordening of artikel 7 van die gemeentelijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist, bedraagt het tarief:	
4.2.11.1.1	voor het slopen, verstoren, verplaatsen of in enig opzicht wijzigen van een monument	€ 628,00

4.2.11.1.2	voor het herstellen, gebruiken of laten gebruiken van een monument op een wijze waardoor het wordt ontsierd of in gevaar gebracht	€ 628,00
4.2.11.1.3	voor het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden	€ 314,00
4.2.11.2	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op het slopen van een bouwwerk in een beschermd stads- of dorpsgezicht, bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder h, van de Wabo, op het slopen van een bouwwerk in een krachtens provinciale verordening of de Erfgoedverordening gemeente Arnhem 2010 aangewezen stads- of dorpsgezicht, bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, aanhef en onder c, van de Wabo, waarvoor op grond van die provinciale verordening of artikel 18 van die gemeentelijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist, bedraagt het tarief	€ 628,00

Sloopactiviteiten

4.2.12	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op het (deels) slopen van een bouwwerk in gevallen waarin dat in een bestemmingsplan, beheersverordening of voorbereidingsbesluit is bepaald, bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, onder g, van de Wabo bedraagt het tarief	€ 628,00

Aanleggen of veranderen weg

4.2.13	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op het aanleggen van een weg of verandering brengen in de wijze van aanleg van een weg waarvoor op grond van een bepaling in een provinciale verordening of artikel 2.1.5.2, tweede lid, onder a van de Algemene plaatselijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist, als bedoeld in artikel 2.2, aanhef en eerste lid, onder d, van de Wabo, bedraagt het tarief	€ 90,00

Uitweg/inrit

4.2.14	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op het maken, hebben, veranderen of veranderen van het gebruik van een uitweg waarvoor op grond van een bepaling in een provinciale verordening of artikel 2.1.5.3 van de Algemene plaatselijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist, als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, aanhef en onder e, van de Wabo, bedraagt het tarief	€ 298,00

Kappen

4.2.15	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op het vellen of doen vellen van houtopstand, waarvoor op grond van een bepaling in een provinciale verordening of artikel 4.5.3 van de Algemene plaatselijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist, als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, aanhef en onder g, van de Wabo, bedraagt het tarief	€ 164,00 per boom

Voorwerpen of stoffen op, aan of boven de weg

4.2.16	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op de opslag van roerende zaken in een bepaald gedeelte van de provincie of gemeente waarvoor op grond van artikel 2.1.5.1, vijfde lid van de Algemene plaatselijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist bedraagt het tarief:	
4.2.16.1	indien de activiteit bestaat uit het daar opslaan van roerende zaken, bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder j, van de Wabo	€ 101,00
4.2.16.2	indien de activiteit bestaat uit het als eigenaar, beperkt gerechtigde of gebruiker van een onroerende zaak toestaan of gedogen dat daar	€ 101,00

	roerende zaken worden opgeslagen, bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, onder k, van de Wabo	

Alarminstallatie

4.2.17	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op het plaatsen van een alarminstallatie waarvoor ingevolge provinciale verordening of artikel 2.4.19. van de Algemene plaatselijke verordening een vergunning of ontheffing is vereist, als bedoeld in artikel 2.2. aanhef en eerste lid, onder f, van de Wabo	€ 224,00

Projecten of handelingen in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998

4.2.18.1	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op handelingen in een beschermd natuurgebied die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, de natuurwetenschappelijke betekenis of voor de dieren of planten, als bedoeld in artikel 16, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 bedraagt het tarief	€ 628,00
4.2.18.2	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op het realiseren van projecten of andere handelingen met gevolgen voor habitat en soorten in een door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit aangewezen gebied als bedoeld in artikel 19d, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet 1998	€ 628,00

Handelingen in het kader van flora- en fauna-activiteiten

4.2.19	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op een activiteit als bedoeld in artikel 2.2aa, aanhef en onder b, van het Besluit omgevingsrecht (flora- en fauna-activiteit), bedraagt het tarief Onverminderd het bepaalde in de andere onderdelen van dit hoofdstuk indien tevens sprake is van de in die onderdelen bedoelde activiteiten	€ 628,00

Omgevingsvergunning in twee fasen

4.2.20	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning op verzoek in twee fasen plaatsvindt, als bedoeld in artikel 2.5, eerste lid, van de Wabo, bedraagt het tarief	
4.2.20.1	voor het in behandeling nemen van de aanvraag voor een beschikking met betrekking tot de eerste fase: het bedrag dat voortvloeit uit toepassing van de tarieven in dit hoofdstuk voor de activiteiten waarop de aanvraag voor de eerste fase betrekking heeft	
4.2.20.2	voor het in behandeling nemen van de aanvraag voor een beschikking met betrekking tot de tweede fase: het bedrag dat voortvloeit uit toepassing van de tarieven in dit hoofdstuk voor de activiteiten waarop de aanvraag voor de tweede fase betrekking heeft	

Beoordeling bodemrapport

4.2.21	Onverminderd het bepaalde in de voorgaande onderdelen van deze paragraaf bedraagt het tarief, indien krachtens wettelijk voorschrift voor de in dat onderdeel bedoelde aanvraag een bodemrapport wordt beoordeeld:	
4.2.21.1	voor de beoordeling van een milieukundig bodemrapport	€ 704,00
4.2.21.2	voor de beoordeling van een archeologisch bodemrapport	€ 704,00

Ontheffing grenswaarde geluidhinder

4.2.22	Onverminderd het bepaalde in de voorgaande onderdelen van deze paragraaf bedraagt het tarief, indien sprake is van een verzoek ontheffing hogere grenswaarde op grond van de Wet Geluidhinder	€ 1.525,00

Ontheffing geluid en trillingen

4.2.23	Onverminderd het bepaalde in de voorgaande onderdelen van deze paragraaf bedraagt het tarief, indien er sprake is van verzoek om ontheffing veroorzaken geluidhinder ingevolge artikel 8.4 Bouwbesluit 2012 of verzoek om ontheffing trillingsterkte ingevolge artikel 8.5 Bouwbesluit 2012:	
	a. geldig voor maximaal één dag	€ 322,00
	b. geldig voor maximaal één week	€ 454,00
	c. geldig voor maximaal één maand	€ 685,00
	d. geldig voor maximaal één jaar	€ 1.232,00

Verklaring van geen bedenkingen

4.2.24	Onverminderd het bepaalde in de voorgaande onderdelen van dit hoofdstuk bedraagt het tarief, indien een daartoe bij wet of algemene maatregel van bestuur aangewezen bestuursorgaan een verklaring van geen bedenkingen moet afgeven voordat de omgevingsvergunning kan worden verleend, als bedoeld in artikel 2.27, eerste lid, van de Wabo	
4.2.24.1	indien de gemeenteraad een verklaring van geen bedenkingen moet afgeven	€ 628,00
4.2.24.2	indien een ander bestuursorgaan een verklaring van geen bedenkingen moet afgeven	€ 628,00

Vermindering

4.2.25.1	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning is voorafgegaan door een aanvraag om beoordeling van een conceptaanvraag als bedoeld in artikel 4.2.4.2, waarop de eerstgenoemde aanvraag betrekking heeft, worden de ter zake van de beoordeling van de conceptaanvraag geheven leges in mindering gebracht op de leges voor het in behandeling nemen van de aanvraag om de omgevingsvergunning als bedoeld in de artikelen 4.2.5. en verder, mits de definitieve aanvraag overeenkomt met de beoordeelde conceptaanvraag en binnen 26 weken na de schriftelijke beoordeling wordt ingediend.	
4.2.25.2	Indien de aanvraag om een omgevingsvergunning betrekking heeft op vijf of meer activiteiten, bestaat aanspraak op vermindering van leges, met uitzondering van het legesdeel in verband met adviezen of verklaringen van geen bedenkingen als bedoeld in artikel 4.2.24. De vermindering bedraagt 5% van de voor die activiteiten verschuldigde leges	

Intrekking omgevingsvergunning

4.2.26	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag tot gehele of gedeeltelijke intrekking van een omgevingsvergunning als bedoeld in artikel 2.33, tweede lid, onder b, van de Wabo	€ 157,00

Nasporing archief Bouw- en woningtoezicht

4.2.27	Voor het doen van een opzoeking of een nasporing in het archief Bouw- en woningtoezicht, per kwartier of een gedeelte daarvan	€ 23,00

Brandbeveiligingsverordening

4.2.28.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verlenen van:	
4.2.28.1.1	een vergunning voor het in gebruik hebben of houden van inrichtingen als bedoeld in artikel 2, lid 1, van de Brandbeveiligingsverordening met een bruto vloeroppervlakte (volgens NEN 2580)	

	tot en met 500 m²	€ 809,00
	van 501 m² t/m 1.000 m²	€ 987,00
	van 1.001 m² t/m 1.500 m²	€ 1.437,00
	van 1.501 m² t/m 2.500 m²	€ 2.339,00
	meer dan 2.500 m²	€ 2.787,00
4.2.28.1.2	een vergunning, als bedoeld in artikel 2, lid 1 van de Brandbeveiligingsverordening, voor het in gebruik hebben of houden van een inrichting gedurende een termijn minder dan 30 dagen voor een inrichting bruto vloeroppervlakte (volgens NEN 2580)	
	tot en met 150 m²	€ 165,00
	van 151 m² t/m 300 m²	€ 202,00
	van 301 m² t/m 500 m²	€ 221,00
	meer dan 500 m²	€ 412,00
	plus voor elke m² boven de 500 m²	€ 0,31

Aanvraag wijziging gebruiksvergunning inrichting

4.2.29.1	een wijziging van de verleende gebruiksvergunning als gevolg van een wijziging in het gebruik van de inrichting of de inrichting zelf als bedoeld in artikel 2 lid 1, sub a, b of c van de Brandbeveiligingsverordening	€ 157,00

HOOFDSTUK DIENSTVERLENING VALLEND ONDER EUROPESE DIENSTENRICHTLIJN

Horeca

4.3.1.1	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van:	
	a. een aanvraag voor een vergunning als bedoeld in artikel 2.3.1.2 APV in verband met het vestigen van een nieuwe onderneming	€ 1.318,00
	indien er sprake is van een tijdelijk initiatief conform de voorwaarden die gelden voor het Manifest 'tijdelijke horeca'	€ 659,00
	b. een vergunning als bedoeld in artikel 3, eerste lid, Drank- en Horecawet in verband met het vestigen van een nieuwe onderneming	€ 1.318,00
	indien er sprake is van een tijdelijk initiatief conform de voorwaarden die gelden voor het Manifest 'tijdelijke horeca'	€ 659,00
	Indien deze vergunning tezamen met de onder a bedoelde vergunning wordt aangevraagd, voor beide aanvragen tezamen	€ 1.318,00
	indien er sprake is van een tijdelijke initiatief conform de voorwaarden die gelden voor het Manifest 'tijdelijke horeca'	€ 659,00
	c. een vergunning als bedoeld in artikel 2.3.1.2. APV. in verband met een overname van een bestaande onderneming	€ 1.198,00
	d. een vergunning als bedoeld in artikel 3, eerste lid, Drank- en Horecawet in verband met een overname van een bestaande onderneming	€ 1.198,00
	indien deze vergunning tezamen met de onder c bedoelde vergunning wordt aangevraagd, voor beide aanvragen tezamen	€ 1.198,00
	e. het doorvoeren van een ondergeschikte wijziging in een verleende vergunning	€ 93,00
4.3.1.2	een vergunning als bedoeld in artikel 2.3.1.13 APV. (terras)	€ 189,00
	indien er sprake is van een tijdelijk initiatief conform de voorwaarden die gelden voor het Manifest 'tijdelijke horeca'	€ 96,00
4.3.1.3	een ontheffing als bedoeld in 2.3.1.16 APV. (sluitingsuur)	€ 39,00
4.3.1.4	een ontheffing als bedoeld in artikel 2.3.1.15.lid 5 APV per jaar	€ 582,00
4.3.1.5	een ontheffing als bedoeld in artikel 35 Drank- en Horecawet	€ 39,00

Organiseren evenementen of markten

4.3.2.1	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag om een vergunning voor het organiseren van een evenement als bedoeld in artikel 5.7.1 van de Algemene plaatselijke verordening (evenementenvergunning), indien het betreft:	
	a. voor ideële doeleinden	€ 0,00
	b. voor commerciële doeleinden met een verwacht bezoekersaantal tot 10.000 personen	€ 258,00
	c. voor commerciële doeleinden met een verwacht bezoekersaantal van 10.000 of meer personen	€ 1.882,00
4.3.2.2	vervallen	
4.3.2.3	een vergunning als bedoeld in artikel 5.2.3 (standplaats) van de APV:	
	a. voor ideële doeleinden	€ 0,00
	b. voor commerciële doeleinden	€ 217,00
4.3.2.4	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een vergunning als bedoeld in artikel 2.2.1 APV (per voetbalwedstrijd)	€ 224,00
4.3.2.5	Een vergunning voor het organiseren of houden van wedstrijden, wandel-, fiets-, trim- en ruitertochten in parken, bossen en natuurgebieden ingevolge artikel 4.6.3. van de APV, indien het betreft:	

	a. voor ideële doeleinden	€ 0,00
	b. voor commerciële doeleinden met een verwacht bezoekersaantal tot 10.000 personen	€ 258,00
	c. voor commerciële doeleinden met een verwacht bezoekersaantal van 10.000 of meer personen	€ 1.882,00

Prostitutiebedrijven

4.3.3	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag om een vergunning als bedoeld in artikel 3.2.1 van de APV ten behoeve van:	
4.3.3.1	een seksinrichting	€ 1.508,00
	verhoogd met de kosten voor het antecedentenonderzoek van de op de aanvraag vermelde exploitant en beheerder(s); per persoon	€ 72,00
4.3.3.2	een vergunning als bedoeld in artikel 3.2.1 van de APV ten behoeve van een escortebedrijf	€ 1.166,00
	verhoogd met de kosten voor het antecedentenonderzoek van de op de aanvraag vermelde exploitant en beheerder(s); per persoon	€ 72,00
4.3.3.3	een vergunning als bedoeld in artikel 3.2.1 van de APV ten behoeve van een seksinrichting of escortbedrijf waarvan de huidige vergunning vervalt vanwege de wijziging van de exploitant of beheerder	€ 69,00
	verhoogd met de kosten voor het antecedentenonderzoek van de op de aanvraag vermelde exploitant en beheerder(s); per persoon	€ 72,00
4.3.3.4	een vergunning als bedoeld in artikel 3.2.1 van de APV indien dit leidt tot een besluit tot het niet verder in behandeling nemen van de aanvraag	€ 214,00

Marktverordening (nr.1692)

4.3.3.5	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag om:	
4.3.3.5.1	een standplaatsvergunning als bedoeld in artikel 5 van de Marktverordening	€ 102,00
4.3.3.5.2	inschrijving op de wachtlijst als bedoeld in artikel 9 van de Marktverordening	€ 16,00
4.3.3.5.3	verlenging van de inschrijving als bedoeld in onderdeel 4.3.3.5.2	€ 16,00

HOOFDSTUK ALGEMENE PLAATSELIJKE VERORDENING

Orde, veiligheid en hinder

4.4.1	Het tarief bedraagt terzake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
4.4.1.1	een ontheffing als bedoeld in artikel 2.1.5.1, derde lid, APV voorwerpen of stoffen op, aan of boven de weg (oneigenlijk gebruik openbare grond) bij een gebruik van vier of meer aaneengesloten dagen	€ 101,00
4.4.1.2	een ontheffing om vuur te stoken ingevolge artikel 5.5.1 van de APV met	
	a. kerstbomen	€ 77,00
	b. kampvuur	€ 40,00
4.4.1.3	een ontheffing om geluidhinder te veroorzaken ingevolge artikel 4.1.5 van de APV	
	a. geldig voor maximaal één dag	€ 329,00
	b. geldig voor maximaal één week	€ 465,00
	c. geldig voor maximaal één maand	€ 699,00
	d. geldig voor maximaal één jaar	€ 1.259,00

Afvalstoffen

4.4.2	Het tarief bedraagt terzake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
4.4.2.1	een vergunning voor het inzamelen van huishoudelijk afval ingevolge artikel 4.2.2.5 van de APV	€ 224,00
4.4.2.2	een ontheffing voor het op of in de bodem, buiten een daarvoor bestemde verzamelplaats, te plaatsen, te storten, te werpen, uit te gieten, te laten vallen of lopen of te houden van afval, vuilnis of enig ander dergelijke stof ingevolge artikel 4.4.1 van de APV	€ 269,00
4.4.2.3	een ontheffing voor het opslaan van afvalstoffen op een zodanige plaats dat deze vanaf een voor het publiek toegankelijke plaats zichtbaar zijn ingevolge artikel 4.4.7 van de APV	€ 90,00

Overig APV

4.5.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
4.5.1.1	een ontheffing om gevelde iepen of delen daarvan voorhanden te hebben, in voorraad te hebben of te vervoeren ingevolge artikel 4.5.8 van de APV	€ 224,00
4.5.1.2	een ontheffing om aangeduide bloemen of planten te plukken dan wel hout te sprokkelen, verwijderen van paddenstoelen of het verzamelen van zaden en vruchten ingevolge artikel 4.6.2 van de APV	€ 224,00
4.5.1.3	een ontheffing voor het uitrijden van meststoffen op zaterdag, zondag en algemeen erkende feestdagen ingevolge artikel 4.7.1a van de APV	€ 224,00
4.5.1.4	een vergunning om een ligplaats met een woonschip in te nemen of te hebben ingevolge artikel 5.3a.4 van de APV	€ 288,00
4.5.1.6	een vergunning om handelsreclame aan te brengen ingevolge artikel 4.7.2 APV	€ 189,00

Overige verklaringen, ontheffingen en vergunningen

4.6.1	Het tarief bedraagt ter zake van:	
4.6.1.1	het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van instemming met het wijzigen of omzetten van een door de gemeente	€ 109,00

	gegarandeerde hypothecaire geldlening ter financiering van de verwerving van een woning of woonwagen	
4.6.1.2	het vaststellen van een hogere grenswaarde op grond van de Wet geluidhinder bij het opstellen van een bestemmingsplan zoals bedoeld in artikel 3.1 van de Wet ruimtelijke ordening of uitwerking van een bestemmingsplan zoals bedoeld in artikel 3.6 van de Wet ruimtelijke ordening	€ 1.525,00
4.6.1.3	het vaststellen van een hogere grenswaarde op grond van de Wet geluidhinder bij het opstellen van een projectbesluit zoals bedoeld in artikel 2.12 onder a onder 3 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	€ 1.525,00
4.6.1.4	het vaststellen van een hogere grenswaarde op grond van de Wet geluidhinder bij het uitvoeren van een reconstructie van een weg zoals bedoeld in deze wet	€ 1.525,00
4.6.2	Het tarief bedraagt ter zake het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een ontheffing als bedoeld in artikel 87 van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 in relatie tot de nota Rijden in het voetgangersgebied:	
4.6.2.1	een vaste ontheffing voor een bewoner, permanent geldig	€ 191,00
4.6.2.2	een vaste ontheffing voor een bewoner, die niet beschikt over een eigen parkeerplaats, permanent geldig	€ 94,00
4.6.2.3	een vaste ontheffing voor een bedrijf, geldig voor vijf jaren	€ 478,00
4.6.2.4	een vaste ontheffing voor een bedrijf, gevestigd in het voetgangersgebied, en waarbij het bedrijf niet beschikt over een eigen parkeerplaats, geldig voor vijf jaren	€ 238,00
	voor elk volgend duplicaat vaste ontheffing voor een bedrijf	€ 27,00
4.6.3	Het tarief bedraagt ter zake het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van een adreswijziging van een vaste ontheffing gebaseerd op de Nota rijden in het voetgangersgebied	€ 50,00

Wet vervoer gevaarlijke stoffen

4.7.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
4.7.1.1	een ontheffing om gevaarlijke stoffen buiten de aangewezen wegen of weggedeelten te transporteren, ingevolge artikel 22 Wet vervoer gevaarlijke stoffen	€ 582,00
4.7.1.2	een verlenging van een eerder verleende ontheffing	€ 153,00

Wet op de Kansspelen

4.8.1	Het tarief bedraagt ter zake van het in behandeling nemen van een aanvraag tot het verstrekken van:	
4.8.1.1	een aanwezigheidsvergunning: Zie Speelautomatenbesluit 2000, artikel 3	

Reglement verkeersregels en verkeerstekens

4.9.1	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag:	
4.9.1.1	tot het verkrijgen van een ontheffing als bedoeld in artikel 87 van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 anders dan de ontheffing als bedoeld in artikel 4.6.2	€ 282,00

	waarbij voor langdurige ontheffingen milieuzone vrachtverkeer geldt dat alleen een aanvraag per kenteken ingediend kan worden	
4.9.1.2	tot het verkrijgen van een dagontheffing milieuzone vrachtverkeer (per kenteken)	€ 36,00
4.9.1.3	tot het verkrijgen van een langdurige ontheffing milieuzone vrachtverkeer marktkooplieden (per kenteken)	€ 36,00
4.9.1.4	een verlenging of wijziging van de onder 4.9.1.1 vermelde ontheffing	€ 93,00

Winkeltijdenwet

4.10.1	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een aanvraag:	
4.10.1.1	voor een ontheffing in het kader van de Winkeltijdenwet, het Vrijstellingenbesluit Winkeltijdenwet of de Verordening Winkeltijden Arnhem	€ 77,00

HOOFDSTUK KABELS EN LEIDINGEN ARNHEM

Verordening kabels en leidingen Arnhem

4.11.1	Een vergunning voor het leggen, houden, onderhouden, verleggen of opruimen van kabels en leidingen in de openbare ruimte en in of op kunstwerken, zoals bedoeld in artikel 5 van de Verordening Kabels en Leidingen gemeente Arnhem indien de werkzaamheden betrekking hebben op:	
	Kabels en leidingen, niet zijnde rioolleidingen	€ 272,00
4.11.1.1	Het tarief genoemd in art 4.11.1 wordt verhoogd met een bedrag van	€ 3,20
	voor elke strekkende meter dat het tracé langer is dan de grens van 20 meter tot en met een lengte van 1000 meter	
4.11.1.2	Het tarief genoemd in art 4.11.1 en 4.11.1.1 wordt verhoogd met een bedrag van voor elke strekkende meter dat het tracé langer is dan de grens van 1000 meter tot en met een lengte van 2500 meter	€ 1,60
4.11.1.3	Het tarief genoemd in art 4.11.1, 4.11.1.1 en 4.11.1.2 wordt verhoogd met een bedrag van voor elke strekkende meter dat het tracé langer is dan de grens van 2500 meter.	€ 0,80

Telecommunicatiewet

4.12.1	Het tarief bedraagt voor het in behandeling nemen van een melding in verband met het verkrijgen van instemming omtrent plaats, tijdstip en wijze van uitvoering van werkzaamheden als bedoeld in artikel 5.4, eerste lid, van de Telecommunicatiewet	€ 272,00
4.12.1.1	Het tarief genoemd in artikel 4.12.1 wordt verhoogd met een bedrag van	€ 3,20
	voor elke strekkende meter dat het tracé langer is dan de grens van 20 meter tot en met een lengte van 1000 meter	
4.12.1.2	Het tarief genoemd in artikel 4.12.1 en 4.12.1.1 wordt verhoogd met een bedrag van	€ 1,60
	voor elke strekkende meter dat het tracé langer is dan de grens van 1000 meter tot en met een lengte van 2500 meter	
4.12.1.3	Het tarief genoemd in artikel 4.12.1 en 4.12.1.1 en 4.12.1.2 wordt verhoogd met een bedrag van	€ 0,80
	voor elke strekkende meter dat het tracé langer is dan de grens van 2500 meter	

Zaaknummer: 292640

Bijlage 1 behorend bij de ' legesverordening 2018 ' van 6 november 2017

BASISBEDRAGEN BOUWKOSTEN BIJ NIEUWBOUW EN UITBREIDING VAN BOUWWERKEN EN GEBOUWEN 2018

In geval er sprake is van een aanvraag voor een omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen waarin verschillende gebouwtypen of -functies zijn opgenomen, geldt voor de bouwkosten van de nieuwbouw en / of uitbreiding de som van de bouwkostenberekeningen per gebouwtype of –functie op grond van onderstaande eenheden.

1. Fabrieken, op- en overslag, magazijnen, pakhuizen, garages (nieuwbouw en uitbreidingen)

	Basisbedragen per m3 inclusief btw				
	Tot 750 m³	750-1500 m³	1500 - 5000 m³	5000 – 10000 m³	Vanaf 10000 m³
Hoogte tot 5,50 m	150	130	110	105	100
Hoogte 5,50 m en hoger	130	120	100	95	90
Open overkappingen (perrons e.d.)	75	70	65	60	50

2. Kantoorgebouwen (nieuwbouw en uitbreidingen)

	Basisbedragen per m3 inclusief btw				
	Tot 750 m³	750-1500 m³	1500 - 5000 m³	5000 – 10000 m³	Vanaf 10000 m³
1 tot en met 3 lagen	375	350	340	330	325
4 tot en met 7 lagen	375	350	325	310	300
Meer dan 7 lagen	375	350	325	310	300

3. Winkels (nieuwbouw en uitbreidingen)

	Basisbedragen per m3 inclusief btw				
	Tot 750 m³	750-1500 m³	1500 - 5000 m³	5000 – 10000 m³	Vanaf 10000 m³
Winkelcentrum	275	230	210	200	225
Detailhandel	275	230	210	200	190
Warenhuis	275	230	200	190	175
Showroom hoogte tot 5,50 m	175	160	130	125	110
Showroom hoogte 5,50 m en hoger	150	140	120	110	100
DHZ hal hoogte tot 5,50 m	165	140	120	110	100
DHZ hal hoogte 5,50 m en hoger	140	125	105	100	90

4. Hotels / Motels (nieuwbouw en uitbreidingen)

	Basisbedragen per m3 inclusief btw				
	Tot 750 m³	750-1500 m³	1500 - 5000 m³	5000 – 10000 m³	Vanaf 10000 m³
Hotels	450	450	450	420	360
Motels	450	425	400	370	320
Legeringgebouwen	400	375	340	310	270

5. Gymzalen, Sporthallen, stadions, stations (nieuwbouw en uitbreidingen)

	Basisbedragen per m3 inclusief btw				
	Tot 750 m³	750-1500 m³	1500 - 5000 m³	5000 – 10000 m³	Vanaf 10000 m³
Gymzaal	360	350	340	330	280
Stadions	360	350	340	330	90
Stations (incl. kiosken e.d.)	360	350	340	270	190
Sporthal	360	350	340	300	260
Kleedgebouw	390	350	310	330	290

6. (Brede)Scholen (nieuwbouw en uitbreidingen)

	Basisbedragen per m3 inclusief btw				
	Tot 750 m³	750-1500 m³	1500 - 5000 m³	5000 – 10000 m³	Vanaf 10000 m³
Schoolgebouw eenlaags	420	410	400	340	290
Schoolgebouw tweelaags	400	390	360	300	260
Schoolgebouw drielaags	370	350	340	250	220
Schoolgebouw vierlaags	360	340	330	330	280
Schoolgebouw vijflaags	360	340	320	270	235
Noodlokalen	430	420	420	420	420

7. Restaurants, cafés, bars (nieuwbouw en uitbreidingen)					
	Basisbedragen per m3 inclusief btw				
	Tot 750 m³	750-1500 m³	1500 - 5000 m³	5000 – 10000 m³	Vanaf 10000 m³
Bar / café	380	360	340	300	285
Cafetaria	350	335	300	285	280
Restaurant met zalen	350	340	320	300	260
Restaurant zonder zalen	365	340	305	290	285
Wegrestaurant	390	380	380	355	315

8. Woningen plat afgedekt (nieuwbouw)	
	Basisbedragen per m³ inclusief btw
Vrijstaand	350
Geschakeld met sprongen t.o.v. voorgevel (> 1 meter)	265
Nagenoeg in rij gebouwd (sprongen t.o.v. voorgevel < 1 meter)	260
Recreatiewoning	270

9. Woningen met kap (nieuwbouw)	
	Basisbedragen per m³ inclusief btw
Vrijstaand	350
Geschakeld met sprongen t.o.v. voorgevel (> 1 meter)	300
Nagenoeg in rij gebouwd (sprongen t.o.v. voorgevel < 1 meter)	260
Recreatiewoning	240

10. Flats, appartementen e.d. (nieuwbouw)	
	Basisbedragen per m³ inclusief btw
Flats / appartementen	315
Serviceflats	330
Urban villa's	370

11. Bijgebouwen (nieuwbouw en uitbreidingen)	
	Basisbedragen per m³ inclusief btw
Garage vrijstaand steen	185
Garage vrijstaand hout	165
Garage aangebouwd steen	135
Garage aangebouwd hout	120
Berging vrijstaand steen	215
Berging vrijstaand hout	190
Berging aangebouwd steen	155
Berging aangebouwd hout	135
Carport vrijstaand	225
Carport aangebouwd	185
Tuinhuis	155

12. Uitbreidingen / verbouwingen aan woningen				
	Basisbedragen per m³ inclusief btw			
	Van 0 tot 25 m³	Van 25 tot 50 m³	Van 50 tot 100 m³	Vanaf 100 m³
Aanbouw woonruimte met plat dak	490	470	445	420
Aanbouw woonruimte met kap	565	540	510	480
Dakopbouw	600	570	540	510

	Basisbedrag per m³ of m´
Serre niet geïsoleerd	350 per m³
Serre geïsoleerd	520 per m³
Erker geïsoleerd	575 per m³
Kelder (uitgraven en onderstromen)	460 per m³
Dakkapel	1500 (per strekkende meter)
Erfafscheiding	100 (per strekkende meter)

13. Bouwwerken in de openbare ruimte (nieuwbouw en uitbreidingen)				
	Basisbedragen per m³ / m² inclusief btw			
	Van 0 tot 100 m³	Vanaf 100 m³	Tot 4 m²	Vanaf 4 m²
Bouwwerk (kiosken, e.d.)	225	200		
Informatieborden (o.a.Billboards)			1000	1500

14. Kunstwerken (nieuwbouw beeldende vormgeving)				
	Basisbedrag per m³ inclusief btw			
	Tot 2 m³	Van 2 tot 5 m³	Van 5 tot 10 m³	Vanaf 10 m³
Kunstwerken	3.500	3000	2500	2000

15. Gezondheidsdiensten (nieuwbouw en uitbreidingen)					
	Basisbedragen per m3 inclusief btw				
	Tot 750 m³	750-1500 m³	1500 - 5000 m³	5000 – 10000 m³	Vanaf 10000 m³
Ziekenhuis	600	600	550	500	450
Gezondheidscentrum	350	340	330	310	270
Praktijkgebouw	375	360	325	310	270
Verzorgingstehuis	350	340	325	310	270
Revalidatiegebouw	350	340	325	310	270

Zaaknummer: 292640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Bedrijfsvoering, nummer 292640;

Gelet op de art. 147, 149, 216, 217, 219, 225, 234, 235 van de Gemeentewet, het Besluit gemeentelijke parkeerbelastingen en de Regeling gehandicaptenparkeerkaart;

Besluit:

Vast te stellen de

VERORDENING PARKEREN EN PARKEERBELASTINGEN 2019

Afdeling I Definities

Artikel 1. Definities

In deze verordening wordt verstaan onder:

a. adres: een straatnaam en een huisnummer, waarvan het huisnummer aan het object is toegewezen op basis van de 'Verordening naamgeving en nummering (adressen)';
b. autodate: het herhaald en opeenvolgend gezamenlijk gebruik van motorvoertuigen op grond van een overeenkomst tussen een rechtspersoon die is aangesloten bij de Vereniging voor Gedeeld Autogebruik en die bedrijfsmatig motorvoertuigen ter beschikking stelt en deelnemers, zijnde natuurlijke of rechtspersonen;
c. bedrijf: elk in de maatschappij als zelfstandige eenheid optredend organisatorisch verband waarin krachtens arbeidsovereenkomst of krachtens publiekrechtelijke aanstelling arbeid wordt verricht c.q. de zelfstandige die voor de voorziening in het bestaan is aangewezen op arbeid in het eigen bedrijf of zelfstandig beroep, c.q. een niet-commerciële organisatie die hieraan door het college is gelijkgesteld; alles met dien verstande dat bedrijven en beroepen worden beschouwd als één bedrijf en één beroep indien de vestigingadressen dezelfde zijn of het een aaneengesloten bebouwing betreft, dan wel sprake is van een (juridische) constructie waaruit moet worden geconcludeerd dat het in wezen één bedrijf of beroep betreft, tenzij het tegendeel wordt aangetoond;
d. gebied: een aaneengesloten stelsel van straten, straatdelen en/of plaatsen waar hetzelfde parkeerregime van toepassing is
e. centrale computer: computer van het bedrijf c.q. de bedrijven waarmee de gemeente Arnhem een overeenkomst heeft gesloten, bestemd voor de registratie van parkeerbewegingen in het kader van het verlenen van diensten op het gebied van betaald parkeren met gebruik van een telefoon en/of internet;
f. college: het college van burgemeester en wethouders;
g. gehandicaptenvoertuig: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 1 onder r van het RVV 1990;
h. houder van een brommobiel: de kentekenhouder of de persoon die middels een huur- of leaseovereenkomst met een rechtspersoon kan aantonen dat hij de feitelijke gebruiker is van de brommobiel;
i. houder van een motorvoertuig: de persoon op wiens naam het kenteken van het motorvoertuig staat ingeschreven in het kentekenregister van de RDW (kentekenhouder) of de persoon die

middels een huur- of leaseovereenkomst met een rechtspersoon kan aantonen dat hij de feitelijke gebruiker is van het motorvoertuig;

j. motorvoertuig: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 1 onder z van het RVV 1990;
k. openbare weg: alle voor het openbaar verkeer openstaande wegen, weggedeelten, terreinen of paden met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten;
l. parkeerapparatuur: parkeermeters, centrale computer, parkeerautomaten met inbegrip van verzamelparkeermeters en hetgeen naar maatschappelijke opvatting overigens onder parkeerapparatuur wordt verstaan;
m. parkeervergunning: een door het college verleende vergunning, krachtens welke het is toegestaan een motorvoertuig te parkeren op daartoe aangewezen parkeerplaatsen op de openbare weg;
n. parkeren: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 225, tweede lid, van de Gemeentewet;
o. RVV 1990: het Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 van 26 juli 1990, Stb. 459;
p. Regeling gehandicaptenparkeerkaart: regels met betrekking tot het toepassen van de gehandicaptenparkeerkaart, zoals gepubliceerd in de Staatscourant 2001, 130 en sedertdien gewijzigd;
q. tarieventabel: de bij deze verordening behorende tabel waarin opgenomen de tarieven voor de verschillende parkeerbelastingen;
r. vergunninghouder: de natuurlijke persoon of rechtspersoon aan wie een vergunning is verleend;
s. vergunninghalfjaar: de periode die start op 1 maart en eindigt op 31 augustus van het lopende jaar of start op 1 september en eindigt op 28 c.q. 29 februari van het volgende jaar;
t. vergunningjaar: de periode die start op 1 maart en eindigt op 28 c.q. 29 februari van het volgende jaar;
u. zelfstandige woning: woning welke een eigen toegang heeft, voorzien is van een keuken, douche en toilet en welke de bewoner kan bewonen zonder daarbij afhankelijk te zijn van wezenlijke voorzieningen buiten die woning, als bedoeld in art. 7:234 van het Burgerlijk Wetboek, danwel een woning waarvan met een notariële akte wordt aangetoond dat sprake is van een zelfstandige woning.

Afdeling II Parkeerbelastingen

Artikel 2. Belastbaar feit

Onder de naam 'parkeerbelastingen' worden de volgende belastingen geheven:

a. een belasting ter zake van het parkeren van een voertuig op een krachtens deze verordening door het college te bepalen plaats, tijdstip en wijze;
b. een belasting ter zake van een van gemeentewege verleende vergunning voor het parkeren van een voertuig op de in die vergunning aangegeven plaats en wijze.

Artikel 3. Belastingplicht

1. De belasting bedoeld in artikel 2, onderdeel a, wordt geheven van degene die het voertuig heeft geparkeerd.
2. Als degene die het voertuig heeft geparkeerd wordt mede aangemerkt:
   a. degene die de belasting voldoet, dan wel te kennen geeft of heeft gegeven de belasting te willen voldoen;
   b. zolang geen voldoening van de belasting genoemd in artikel 2, onderdeel a heeft plaatsgevonden: de houder van het voertuig, met dien verstande dat:
      1° indien een voor ten hoogste drie maanden aangegane huurovereenkomst wordt overgelegd waaruit blijkt wie ten tijde van het parkeren ingevolge deze overeenkomst de

huurder van het voertuig was, niet de houder maar de huurder wordt aangemerkt als degene die het voertuig heeft geparkeerd;

2° indien blijkt dat een ander in het kentekenregister had moeten staan ingeschreven, die ander wordt aangemerkt als degene die het voertuig heeft geparkeerd.

3. De belasting bedoeld in artikel 2, onderdeel a, wordt niet geheven van degene die op de voet van het tweede lid, onderdeel b, is aangemerkt als degene die het voertuig heeft geparkeerd, indien deze aannemelijk maakt dat ten tijde van het parkeren een ander tegen zijn wil van het voertuig heeft gebruik gemaakt en dat hij dit gebruik redelijkerwijs niet heeft kunnen voorkomen.
4. De belasting bedoeld in artikel 2, onderdeel b, wordt geheven van degene die de vergunning heeft aangevraagd.

Artikel 4. Maatstaf van heffing, belastingtarief en belastingtijdvak

De maatstaf van heffing, het belastingtarief en het belastingtijdvak zijn vermeld in de bij deze verordening behorende en daarvan deel uitmakende tarieventabel.

Artikel 5. Ontstaan van de belastingschuld

1. De belasting bedoeld in artikel 2, onderdeel a, is verschuldigd bij de aanvang van het parkeren.
2. De belasting bedoeld in artikel 2, onderdeel b, is verschuldigd bij de aanvang van het heffingstijdvak waarover de belasting wordt geheven.

Artikel 6. Wijze van heffing en termijnen van betaling

1. De belasting bedoeld in artikel 2, onderdeel a, wordt geheven door voldoening op aangifte en moet worden betaald bij de aanvang van het parkeren.
2. Indien het in werking stellen van de parkeerapparatuur geschiedt via registratie op een centrale computer, geschiedt de betaling van de belasting in afwijking van het bepaalde in het eerste lid:
   a. uiterlijk 1 maand na het einde van het parkeren; en
   b. overeenkomstig de voorwaarden van de aanbieder van de betreffende dienst.
3. De belasting bedoeld in artikel 2, onderdeel b, wordt geheven via een gedagtekende schriftelijke kennisgeving, waartoe ook wordt gerekend een nota of andere schriftuur, en moet worden betaald voorafgaand aan het tijdstip waarop de vergunning wordt verleend.
4. Een naheffingsaanslag moet terstond worden betaald.
5. Voor de toepassing van het eerste lid wordt het in werking stellen van de parkeerapparatuur op de daartoe bestemde wijze en met inachtneming van de door het college van burgemeester en wethouders gestelde voorschriften als voldoening op aangifte aangemerkt.

Artikel 7. Bevoegdheid tot aanwijzing parkeerplaatsen en wijze van betalen

De aanwijzing van de plaats waar, het tijdstip en de wijze waarop tegen betaling van de belasting bedoeld in artikel 2 mag worden geparkeerd, geschiedt in alle gevallen door het college.

Artikel 8. Vrijstelling van parkeerbelasting

Vrijgesteld van parkeerbelasting als bedoeld in artikel 2 van deze verordening zijn:

a. als zodanig herkenbare politievoertuigen;
b. als zodanig herkenbare brandweervoertuigen;
c. als zodanig herkenbare ambulances;
d. als zodanig herkenbare dierenambulances;
e. voertuigen die zijn voorzien van een geldige gehandicaptenparkeerkaart, zoals bedoeld in de ‘Regeling gehandicaptenparkeerkaart’.

Artikel 9. Bevoegdheid tot gebruik wielklem en wegsleepregeling

1. Tot zekerheid van de betaling van een naheffingsaanslag ter zake van de belasting bedoeld in artikel 2, onderdeel a, kan aan het voertuig ook een wielklem worden aangebracht, waardoor wordt verhinderd dat het voertuig wordt weggereden.
2. Het college wijst bij openbaar te maken besluit in alle gevallen de terreinen en weggedeelten aan waar de wielklem wordt toegepast.
3. Indien na het aanbrengen van de wielklem 24 uren zijn verstreken, kan het voertuig naar een door de in artikel 231, tweede lid, onderdeel b, van de Gemeentewet bedoelde gemeenteambtenaar aangewezen plaats worden overgebracht en in bewaring worden gesteld.

Artikel 10. Kosten

1. De kosten van de naheffingsaanslag ter zake van de belasting bedoeld in artikel 2, alsmede de kosten voor het aanbrengen en verwijderen van de wielklem, het verslepen en bewaren van het voertuig zijn vermeld in de bij deze verordening behorende en daarvan deel uitmakende tarieventabel.
2. De in rekening te brengen bedragen voor het aanbrengen en het verwijderen van de wielklem, het verslepen en het bewaren van het voertuig worden bij beschikking vastgesteld.

Artikel 11. Restitutie

1. Indien op verzoek van de vergunninghouder een parkeervergunning wordt ingetrokken, wordt de reeds betaalde parkeerbelasting, als bedoeld in artikel 2, aanhef en onderdeel b, van deze verordening, gerestitueerd voor de volle kalendermaanden dat de vergunning nog geldig is op de dag dat deze wordt ingeleverd.
2. Indien bij de vergunning een fysiek vergunningbewijs wordt verstrekt, is het moment dat het vergunningbewijs wordt ingeleverd bepalend voor de berekening van het te restitueren bedrag.

Artikel 12. Kwijtschelding

Bij de invordering van deze belasting wordt geen kwijtschelding verleend.

Artikel 13. Nadere regels door het college van burgermeester en wethouders

Het college kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en invordering van parkeerbelastingen.

Afdeling III Parkeren met een vergunning

Artikel 14. Het verlenen van de vergunning

Het college kan op een schriftelijke aanvraag een parkeervergunning verlenen.

Artikel 15. Nadere regels door het college

Het college kan nadere regels vaststellen met betrekking tot:

a. het maximaal aantal uit te geven parkeervergunningen per vergunninggebied (vergunningplafond);
b. het verlenen, het intrekken en het weigeren van vergunningen;
c. de locatie(s) waar de vergunning geldig is;
d. het gebruik van vergunningen;
e. het tijdstip waarop de vergunning geldig is;
f. de wijze waarop met de wachtlijst c.q. wachtlijsten worden omgegaan;
g. de geldigheidsduur van een parkeervergunning.

Artikel 16. Gegevens

In het digitaal parkeerloket van de gemeente Arnhem worden in ieder geval de volgende gegevens geregistreerd:

a. de periode waarvoor de vergunning geldt;
b. de sector waarvoor de vergunning geldt;
c. het tijdstip waarop de vergunning geldig is;
d. de naam van de vergunninghouder en/of het kenteken of een ander kenmerk van het motorvoertuig waarvoor de vergunning is verleend;
e. de voorschriften en beperkingen die aan de vergunning verbonden zijn.

Artikel 17. Overschrijven en wijzigen van de vergunning

1. De vergunning is persoonlijk.
2. De vergunning is overdraagbaar aan een persoon die woonachtig is in dezelfde zelfstandige woning.
3. De vergunninghouder is verplicht elke wijziging in de omstandigheden die relevant zijn voor het verlenen van een vergunning, onmiddellijk aan het college kenbaar te maken.
4. Wijziging van het voertuig of van het kenteken van het voertuig, van bedrijfsnaam of –adres van vergunninghouder dient onmiddellijk aan het college te worden doorgegeven.

Artikel 18. Volgorde van vergunningverlening en wachtlijst

1. Op de aanvraag van een parkeervergunning wordt in volgorde van ontvangst beschikt.
2. Indien het aantal aanvragen groter is dan het vergunningplafond voor de betreffende parkeersector wordt de aanvraag op een wachtlijst geplaatst.
3. De volgorde waarin de aanvraag op de wachtlijst wordt geplaatst, is de volgorde van ontvangst van de volledige aanvraag.
4. Het college kan besluiten om voor een vergunninggebied per vergunningsoort een aparte wachtlijst bij te houden.
5. De aanvrager wordt van de wachtlijst verwijderd, indien:
   a. de aanvrager daarom verzoekt;
   b. de aanvrager een parkeervergunning wordt verleend in het eigen vergunninggebied;
   c. blijkt dat bij de aanvraag om de vergunning onjuiste of onvolledige gegevens zijn verstrekt en de verstrekking van juiste of volledige gegevens niet tot plaatsing op de wachtlijst zou hebben geleid;
   d. niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden voor de aangevraagde vergunning, gesteld bij of krachtens deze verordening;
   e. wanneer voor het betreffende gebied het stelsel van vergunningen komt te vervallen.

Artikel 19. Diefstal, verlies of vermissing

1. In geval van diefstal, verlies of vermissing van een vergunning op kenteken kan een duplicaatvergunning worden verstrekt.
2. In geval van diefstal, verlies of vermissing van een parkeervergunning op naam kan maximaal 1 x per kalenderjaar een duplicaatvergunning worden verstrekt op kenteken.
3. Alle kosten, verbonden aan de uitgifte van duplicaatvergunningen zijn voor rekening van de vergunninghouder.

Afdeling IV Verbodsbepalingen

Artikel 20.

1. Het is verboden om enig voertuig, niet zijnde een motorvoertuig op 2 of meer wielen of een voertuig op 3 of meer wielen met een kenteken, te plaatsen of te laten staan op een parkeerplaats welke onder een regime van parkeerbelastingen is gebracht.
2. Het is verboden een fiets, een bromfiets of enig ander voorwerp op zodanige wijze tegen of bij parkeerapparatuur te plaatsen of te laten staan, dat daardoor een normaal gebruik daarvan wordt belemmerd of verhinderd.
3. Het is verboden op een parkeerplaats voor uitsluitend vergunninghouders te parkeren als dit in strijd is met de aan de vergunning verbonden voorwaarden.
4. Het is verboden parkeerapparatuur op andere wijze dan voorgeschreven door burgemeester en wethouders, in werking te stellen.
5. Het college kan ontheffing verlenen van het bepaalde in het eerste en derde lid van dit artikel.

Afdeling V Strafbepaling

Artikel 21.
Overtreding van het bepaalde in afdeling IV van deze verordening kan worden bestraft met een geldboete van de tweede categorie.

Afdeling V Overgangs- en slotbepalingen

Artikel 22. Overgangsbepalingen
1. Aanvragen waarop op het tijdstip van de inwerkingtreding van deze verordening nog geen beslissing is genomen, worden behandeld met inachtneming van de bepalingen van de Parkeerverordening 2018, tenzij toepassing van deze verordening voor de aanvrager gunstiger is.
2. Parkeervergunningen verleend krachtens de Parkeerverordening 2018, worden geacht te zijn verleend krachtens deze verordening.
3. Bezwaarschriften, ingediend tegen beslissingen krachtens de Parkeerverordening 2018, worden behandeld met inachtneming van de Parkeerverordening 2018, tenzij toepassing van deze verordening voor de bezwaarde gunstiger is.

Artikel 23. Inwerkingtreding en citeertitel
1. De 'Verordening Parkeerbelastingen 2018' van 13 november 2017 en de 'Eerste wijziging van de Verordening Parkeren en Parkeerbelasting 2018' van 18 december 2017 worden ingetrokken met dien verstande dat zij van toepassing blijven op de feiten die zich hebben voorgedaan vóór de in het derde lid genoemde datum van ingang van de heffing.
2. Deze verordening treedt in werking met ingang van de eerste dag na die van bekendmaking.
3. De datum van ingang van heffing is 1 januari 2019.
4. Deze verordening kan worden aangehaald als 'Parkeerverordening 2019'.

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer: 292640

Tarieventabel behorend bij verordening 'Parkeren en Parkeerbelasting 2019' van 7 november 2018

Alle bedragen in euro's

Het tarief voor het parkeren bij parkeerapparatuur als bedoeld in artikel 2, aanhef en onderdeel a, bedraagt per uur:

- In gebied 26001: 2,90
  Het gebied dat wordt begrensd door Ooststraat, Eusebiusbuitensingel, Airborneplein, Nijmeegseweg, Eusebiusbuitensingel, Velperbuitensingel, Velperplein, Jansbuitensingel, Willemsplein, Stationsplein, Stationsplein West, Utrechtsestraat, Utrechtseweg, Vijfzinnenstraat, Bergstraat, Oude Kraan, Roermondsplein, Boterdijk en de Rijnkade, inclusief de genoemde straten en/of straatdelen, met uitzondering van de Eusebiusbuitensingel (tussen Airborneplein en de Velperbuitensingel) en de Velperbuitensingel.
- In gebied 26021: 2,90
  Het gebied dat begrensd wordt door de Bovenbrugstraat, de Amsterdamseweg tussen de Pels Rijckenstraat en de Brouwerijweg, de Brouwerijweg, de Veluwestraat, de Schilderstraat en de Noordelijke Parallelweg, inclusief de genoemde straten.
- In gebied 26031: 2,90
  Het gebied begrensd door de Amsterdamseweg tot aan de Pels Rijckenstraat, de Pels Rijckenstraat, het Burgemeestersplein en de Zijpendaalseweg, waarbij de Amsterdamseweg en de Zijpendaalseweg deel uitmaken van het gebied en de overige genoemde straten niet.
- In gebied 26032: 2,90
  Het gebied begrensd door de Amsterdamseweg tussen de Pels Rijckenstraat en de Burgemeester Weertsstraat, de Burgemeester Weertsstraat, de Zijpendaalseweg tussen de Burgemeester Weertsstraat en het Burgemeestersplein, het Burgemeestersplein en de Pels Rijckenstraat, waarbij de genoemde straten deel uitmaken van het gebied, met uitzondering van de Amsterdamseweg en de Zijpendaalseweg.
- In gebied 26033: 2,90
  De Zijpendaalseweg tussen het Burgemeestersplein en de Röellstraat.
- In gebied 26041: 2,90
  Het gebied begrensd door de Apeldoornseweg, de spoorlijn Zevenaar-Arnhem, de Zijpendaalseweg tot aan de Sonsbeekweg en de Sonsbeekweg, met inbegrip van de genoemde straten, maar met uitzondering van de Apeldoornseweg.
- In gebied 26071: 2,90
  De Velperbuitensingel, de Steenstraat en de Bloemstraat
- Buiten de hiervoor genoemde gebieden: 1,75
- Dagkaart (uitsluitend verkrijgbaar aan loket Parkeerbedrijf), per dag: 15,20

Het tarief voor het parkeren als bedoeld in artikel 2, aanhef en onderdeel a, bedraagt:

• Voor een camper op een daartoe aangewezen camperplaats die is bestemd voor overnachting aan de Lage Nieuwe Kade tussen 21:00 uur en 9:00 uur:	9,20

Het tarief voor parkeren met parkeervergunning als bedoeld in artikel 2, aanhef en onderdeel b, bedraagt:

• Bewonersvergunning, per jaar:	141,00
• Bewonersvergunning per half jaar:	83,00
• Bezoekersvergunning per jaar:	21,00
• Bedrijfsvergunning onbeperkt, per jaar:	522,00
• Bedrijfsvergunning onbeperkt, per half jaar:	277,00
• Bedrijfsvergunning ma-zo 07.00-19.00, per jaar:	307,00
• Bedrijfsvergunning ma-zo 07.00-19.00, per half jaar:	172,00
• Marktparkeervergunning 1 dag per week geldig, per jaar:	92,00
• Marktparkeervergunning 2 dagen per week geldig, per jaar:	183,00
• Marktparkeervergunning 3 dagen per week geldig, per jaar:	275,00
• Schippersparkeervergunning, per jaar:	307,00

De kosten als bedoeld in artikel 10 bedragen

• De kosten van de naheffingsaanslag van de belasting als bedoeld in art 2 onderdeel a bedragen:	61,00
• De kosten van het aanbrengen en verwijderen van een wielklem bedragen:	72,00
• De kosten van het overbrengen van het voertuig bedragen	
- voorrijkosten maandag t/m zondag dag en nacht:	104,18
- sleepkosten ma-vrij 08.00-18.00 uur:	180,29
- sleepkosten ma-vrij 18.00-08.00 uur en za, zo en feestdagen:	206,43
• De kosten van bewaren van het voertuig bedragen	
- voor de eerste 24 uur of gedeelte daarvan:	27,42
- voor elke volgende dag of gedeelte daarvan:	11,51

Zaaknummer: 292640

Toelichting bij de tarieventabel.

Voor de tarieven worden twee verschillende soorten gebieden onderscheiden. Gebieden met het tarief dat even hoog is als in het centrum, en de overige gebieden waar een tarief van € 1,75 per uur toepassing is.

Met betrekking tot de vergunningen wordt voorzien in de volgende soorten:

- Bewonersvergunning: een vergunning die aan een bewoner van een zelfstandige woning kan worden verstrekt;
- Bedrijfsvergunning met onbeperkte geldigheidsduur: een vergunning die kan worden verstrekt aan een bedrijf en 24 uur per dag en 7 dagen per week geldig is;
- Bedrijfsvergunning maandag tot en met zondag, dagelijks van 07.00 tot 19.00 uur: een vergunning die kan worden verstrekt aan een bedrijf en geldig is van maandag tot en met zondag, dagelijks van 07.00 tot 19.00 uur;
- Marktparkeervergunning: een vergunning die kan worden verstrekt aan marktkooplieden om hun voertuigen te parkeren als zij op de markt staan (1, 2 of 3 dagen per week);
- Schippersparkeervergunning: een parkeervergunning die kan worden verstrekt aan een schipper van de beroepsvaart en geldig is voor de periode dat zijn schip een ligplaats heeft ingenomen in Arnhem;
- Bezoekersvergunning: een vergunning die kan worden verstrekt aan een bewoner ten behoeve van het parkeren van zijn bezoek;
- Dagkaart: een vergunning die kan worden verstrekt aan de aanvrager en waarmee een kalenderdag kan worden geparkeerd op alle gefiscaliseerde parkeerplaatsen in geheel Arnhem. De dagkaart is uitsluitend verkrijgbaar aan het loket van het parkeerbedrijf.

Enkele kosten als bedoeld in artikel 10 komen op een andere manier tot stand:

- De maximale kosten van de naheffingsaanslag van de belasting als bedoeld in art 2 onderdeel a worden bepaald door het ministerie;
- De kosten van het overbrengen en het bewaren van voertuigen zijn gelijk aan de tarieven zoals deze zijn vastgesteld in de Wegsleepverordening Arnhem 2017 (vastgesteld 19 december 2016; 2016.11-00674, 2016.0.059.415)

Zaaknummer: 292640

Toelichting op de Verordening Parkeren en Parkeerbelastingen 2019.

De Verordening Parkeren en Parkeerbelastingen 2019 vervangt de Verordening Parkeren en Parkeerbelastingen 2018.

De toepassing van parkeerbelastingen vindt zijn grondslag in de Gemeentewet. Inhoud en bevoegdheden zijn in een aantal artikelen vastgelegd. Het betreft:

- Art 147. Dit artikel bepaalt dat het vaststellen van een verordening een raadsbevoegdheid is, tenzij dat bij wet anders is bepaald.
- Art. 149. In dit artikel is bepaald dat de gemeenteraad de verordeningen kan vaststellen die zij nodig acht.
- Art. 160. Hierin is geregeld dat het college verantwoordelijk is voor privaatrechtelijke handelingen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het vaststellen van het tarief in een parkeergarage van de gemeente, die is voorzien van een slagboom. Indien sprake is van vooraf betalen aan de parkeerautomaat, is er geen sprake van privaatrechtelijk handelen en dient de gemeenteraad de tarieven vast te stellen.
- Art. 219 bepaalt dat gemeentelijke belastingen niet afhankelijk mogen worden gesteld van het inkomen, winst of vermogen.
- Art. 225. Dit artikel is de basis voor het toepassen van parkeerbelasting.
- Art. 234 Het invorderen van de parkeerbelasting is geregeld in dit artikel. Hierin is tevens bepaald dat het college van burgemeester en wethouders bepaalt hoe parkeerapparatuur in werking moet worden gezet. Tevens is bepaald dat als een naheffingsaanslag niet terstond kan worden overhandigd, dat deze aan het voertuig moet worden bevestigd.
- Art. 235. Met dit artikel wordt het toepassen van de wielklem mogelijk gemaakt.

Naast de Gemeentewet is er andere regelgeving die van belang is voor het toepassen van parkeerbelasting. Het betreft:

- Besluit gemeentelijke parkeerbelastingen. Dit besluit handelt over de mogelijkheid om parkeerapparatuur uitsluitend langs elektronische weg in werking te stellen en bepaalt welke kosten mogen worden toegerekend aan de naheffingsaanslag, wielklem en enkele daarmee samenhangende maatregelen.
- Regeling gehandicaptenparkeerkaart. In deze regeling is vastgelegd wie in aanmerking komen voor de gehandicaptenparkeerkaart, welke toetsing moet worden uitgevoerd en hoe de kaart er uit ziet.

De essentie van de Verordening Parkeren en Parkeerbelastingen 2019, is het kunnen toepassen van betaald parkeren in de vorm van parkeerbelastingen en het kunnen toepassen van parkeer-vergunningen en, mogelijk in de toekomst, parkeerontheffingen.

De gemeente heft op basis van deze verordening twee soorten belasting:

1. Parkeerbelasting van ‘bezoekers’. Zij betalen parkeergeld op een door het college te bepalen plaats, tijdstip en wijze. Concreet betekent dat deze groep een kaartje koopt bij de parkeermeter, aan de balie van het Parkeerbedrijf of betaalt via GSM-parkeren of een variant daarop.
2. De andere groep is de vergunninghouders; zij betalen vooraf voor een vastgestelde periode.

De gebieden waar beide regimes gelden, kunnen overlappen, maar dat hoeft niet. Zo kunnen er plaatsen worden aangewezen waar een parkeervergunning niet geldig is, maar ook plaatsen die juist

uitsluitend bestemd zijn voor vergunninghouders. Er is sprake van 2 vormen van parkeerbelasting die naast elkaar functioneren. De parkeervergunning is dus geen vorm van vrijstelling.

Hoewel in theorie het parkeerregime per straat kan verschillen en vergunningen per straat kunnen worden verstrekt, blijkt dat in de praktijk niet werkbaar. Anderzijds zijn ook niet alle situaties gelijk en is enige mogelijkheid om te differentiëren in het regime wenselijk. Aaneensluitende straten, straatdelen en/of plaatsen waar hetzelfde parkeerregime geldt, zijn samengevoegd in een 'gebied'. Ook plaatsen die niet kunnen worden aangemerkt als 'straat' kunnen worden aangewezen als een gebied. Hierbij kan gedacht worden aan parkeergarages of andere terreinen waar parkeren mogelijk is.
Voorbeelden van regimes zijn: '*parkeren voor uitsluitend vergunninghouders*', of '*parkeren voor vergunninghouders en bezoekers tegen een hoog tarief*'. Meerdere gebieden kunnen desgewenst worden samengevoegd in een 'Sector'. In dat geval is een parkeervergunning geldig in meerdere gebieden. De nummering van de gebieden is gekoppeld aan de nummering van de gebieden voor het parkeren via aanmelding op een centrale computer (GSM-parkeren en/of bezoekersregeling).

Artikel 217 van de Gemeentewet bepaalt wat moet worden opgenomen in een belastingverordening. De letterlijke tekst luidt: '*Een belastingverordening vermeldt, in de daartoe leidende gevallen, de belastingplichtige, het voorwerp van de belasting, het belastbare feit, de heffingsmaatstaf, het tarief, het tijdstip van ingang van de heffing, het tijdstip van beëindiging van de heffing en hetgeen overigens voor de heffing en de invordering van belang is.'*
Met de artikelen 2 tot en met 6 van deze verordening, wordt aan deze eis gevolg gegeven. Overigens ontbreekt het 'tijdstip van beëindiging van de heffing' in de verordening. Dat volgt uit twee zaken: de aard van de belastingplicht in combinatie met de tijdstippen dat betaald parkeren van kracht is. Men moet betalen als men wil parkeren op momenten dat het moet. Buiten die periode, of als men niet meer parkeert, is men dus ook niet belastingplichtig. Ook indien men een vergunning heeft, is dat het geval. De aanvrager staat het vrij om te kiezen voor een vergunning, waarmee hij kiest voor een soort 'vastrecht' of om te betalen aan de meter, waarmee hij de keuze maakt om alleen te betalen voor de geparkeerde tijd.

In artikel 6 is de mogelijkheid opgenomen om de parkeerbelasting te betalen door in te loggen op een centrale computer. Deze bepaling maakt het mogelijk om GSM-parkeren (en varianten daarop) toe te passen. Bij deze vormen van betalen, meldt men zich bij het begin van de parkering bij zijn provider aan en aan het eind van de parkering weer af. De provider int het geld bij de parkeerder en draagt dit periodiek af aan de gemeente. In tegenstelling tot het parkeren aan de meter, wordt de parkeerbelasting aan het einde van het parkeren gedaan. In de regel ontvangt de parkeerder hiervoor een factuur van zijn aanbieder, waarna betaling plaatsvindt, meestal via automatische incasso of verrekening met een creditcard. Deze inning geschiedt direct of periodiek (wekelijks, tweewekelijks, maandelijks). Het feitelijke moment van betalen is dus variabel. Om praktijk en regelgeving te laten aansluiten, is de betaaltermijn gesteld op ***uiterlijk*** een maand na het beëindigen van het parkeren ***en*** overeenkomstig de voorwaarden van de aanbieder. Het is aan de gemeente om in het contract met de aanbieder te regelen dat de parkeergelden minimaal 1 keer per maand bij de gebruikers worden geïnd. Bovenstaande laat overigens onverlet, dat de belasting is verschuldigd bij aanvang van het parkeren. Met moet immers parkeerbelasting betalen over de gehele periode dat men heeft geparkeerd.
Omdat er meerdere providers actief kunnen zijn kan ook sprake zijn van meerdere centrale computers.

Artikel 7 draagt de bevoegdheid om de plaatsen aan te wijzen waar parkeerbelasting verschuldigd is over aan het college. Hiermee kan het college snel inspelen op wijzigende omstandigheden, zoals het uitbreiden of reduceren van het gereguleerde gebied. Dit is zeker van belang als uitbreiding van het gefiscaliseerde gebied gefaseerd geschiedt. Zou deze bevoegdheid niet bij het college liggen, dan dient de gemeenteraad bij iedere uitbreiding een apart besluit te nemen. Vanuit het oogpunt van zowel efficiëntie als effectiviteit is dat niet wenselijk.

Binnen een gefiscaliseerde omgeving is het niet mogelijk vrijstellingen te verstrekken, tenzij de gemeente het parkeren door een bepaalde categorie parkeerders niet wil reguleren. In dat geval kan men de totale categorie vrijstelling geven. Voorts is het gelijkheidsbeginsel leidend. In artikel 8 zijn de groepen benoemd die zijn vrijgesteld van de parkeerbelasting.

Met artikel 9 houdt de gemeente de mogelijkheid open om de wielklem toe te passen. Dat deze mogelijkheid er is, betekent niet dat deze ook per definitie moet worden toegepast. Als de gemeente deze gaat toepassen geldt ook hier het gelijkheidbeginsel. Zo is het wel mogelijk om buitenlandse auto's te klemmen en Nederlandse niet, maar niet als dat leidt tot extra kosten voor de eigenaar van de betreffende auto.

Artikel 11, Restitutie, legt de gangbare Arnhemse praktijk vast dat bij het laten intrekken van de vergunning op verzoek van de vergunninghouder deze het betaalde belastingbedrag naar evenredigheid van het aantal nog niet 'genuttigde' kalendermaanden terug krijgt. Dit betekent bijvoorbeeld dat iemand die zijn vergunning op 15 september inlevert, 5/12 van het betaalde vergunningtarief terug krijgt. Hij heeft de maanden oktober tot en met februari niet gebruikt. Dit geldt ook als hij de vergunning zou inleveren op 1 september of 30 september; in beide gevallen krijgt hij 5/12 terug. De berekening vindt plaats over de volle kalendermaanden. Vergunningen met een geldigheidsduur van korter dan 2 maanden komen zodoende nimmer in aanmerking voor restitutie. Als datum van inleveren geldt de datum dat het vergunningbewijs (het deel van de vergunning dat men achter de voorruit moet leggen) wordt ingeleverd. Hiermee wordt voorkomen dat deze onrechtmatig wordt gebruikt.

De bevoegdheid om te bepalen hoe de parkeerbelasting moet worden betaald is via artikel 13 van deze verordening overgedragen aan het college. In het uitwerkingsbesluit werken zij de uitvoering van betaald parkeren nader uit.
De vergunningen die het college kan verstrekken, zijn benoemd in de tarieventabel. Er kunnen geen andere vergunningen verstrekt worden dan die genoemd zijn in de tarieventabel.

Afdeling III van deze verordening gaat over de toepassing van art. 225 lid 1b van de Gemeentewet; "*een belasting ter zake van een van gemeentewege verleende vergunning voor het parkeren van een voertuig op de in die vergunning aangegeven plaats en wijze"*. Feitelijk is de strekking van de parkeerverordening simpel: '*de gemeente geeft parkeervergunningen uit*.' De parkeerverordening stelt de kaders vast voor het verlenen van parkeervergunningen en de eisen die aan de parkeer-vergunningen zijn verbonden. In het uitwerkingsbesluit, dat zijn grondslag vindt in artikel 15 en 16 van deze verordening, legt het college van burgemeester en wethouders vast hoe de verschillende "parkeerproducten" (zoals bewonersvergunning, bezoekersvergunning, etc.) worden verstrekt en mogen worden gebruikt. De gemeenteraad is en blijft verantwoordelijk voor de tariefstelling van deze producten. Deze worden vastgesteld in de bij deze verordening behorende tarieventabel. Daarmee is geborgd dat het college alleen 'producten' kan uitgeven, die door de raad zijn benoemd.

In het eerste lid van art. 225 van de Gemeentewet is bepaald dat er twee soorten parkeerbelastingen zijn. Het betalen aan ‘de meter[1]’ en het parkeren met een parkeervergunning. Fiscale handhaving (het opleggen van een naheffingsaanslag) is alleen mogelijk als betalen ‘aan de meter’ mogelijk is. De noodzaak om onderscheid te maken tussen ‘belanghebbendenplaatsen’ en ‘parkeerapparatuurplaatsen’ ontbreekt daarmee. Ook plaatsen die uitsluitend bedoeld zijn voor vergunninghouders (belanghebbendenplaatsen) kunnen worden vastgelegd in een fiscaal regime. Dit biedt de mogelijkheid om vergunninggebieden te laten bestaan uit een combinatie van ‘belanghebbendenplaatsen’ en plaatsen waar ook ‘aan de meter’ kan worden betaald (parkeerapparatuurplaatsen).

Artikel 15 is een opsomming van de nader door het college te bepalen regels. Het college heeft door het mixen van en variëren met de genoemde elementen de mogelijkheid om:

- Binnen de in de tarieventabel benoemde vergunningtypen, verschillende parkeerproducten te ontwikkelen. Hiermee is de gemeente in staat om, binnen de grenzen van de wet en regelgeving, doelgroepenbeleid te voeren. Denk bijvoorbeeld aan de specifieke vergunningen voor marktkooplieden of voor autodate.
- Snel en adequaat in te spelen op gewijzigde omstandigheden door de geldigheid van de vergunning in tijd of locatie te verruimen of te beperken. Op die wijze kan bijvoorbeeld de omvang van het gebied waar uitsluitend door vergunninghouders kan worden geparkeerd snel worden gewijzigd. Hetzelfde geldt voor het aanpassen van de tijden dat parkeerregulering gewenst is.

Door de parkeervergunning niet overdraagbaar te maken (artikel 17), wordt handel in vergunningen voorkomen. Uitzondering hierop vormt de overdracht van de vergunning aan een ander lid van het huishouden, voor zover die wordt gevoerd in de zelfstandige woning waarop de vergunning is uitgegeven. Deze uitzondering is bedoeld om de boedelverdeling bij echtscheiding of het gebruik van de auto door een nabestaande na overlijden niet nodeloos ingewikkeld te maken. Ook wordt de vergunninghouder verplicht om relevante wijzigingen door te geven, zodat te allen tijde kan worden bezien of de vergunninghouder nog aan de criteria voldoet.

Artikel 19 van deze verordening gaat in op wat er moet gebeuren bij diefstal, verlies of vermissing van vergunningen. Het verstrekken van een duplicaat van een parkeervergunning op kenteken is niet aan voorwaarden gebonden. Deze vergunning kan immers maar voor één auto worden gebruikt. Omdat parkeervergunningen op naam wel eenvoudig kunnen worden misbruikt, wordt per vergunningjaar maximaal 1 keer een duplicaat verstrekt. Door een vergunning “kwijt” te raken wordt het anders mogelijk om meerdere auto’s voor de prijs van één te laten parkeren. Door de in dit artikel genoemde beperkingen moet het op deze wijze frauderen met vergunningen worden beperkt.

Artikel 20 regelt de verbodsbepalingen. Door de hier gebruikte formulering is het behalve auto’s ook toegestaan dat allerhande brommobielen, quads en gehandicaptenvoertuigen van deze parkeerplaatsen gebruik maken. Voorwaarde is dat deze voertuigen zijn voorzien van een kenteken. Uiteraard geldt ook voor hen de betalingsverplichting. Het parkeren van motorfietsen blijft ook mogelijk op fiscale plaatsen, het parkeren van brommers, bromscooters etc. echter niet.

---

[1] ‘aan de meter’ is formeel: *een belasting ter zake van het parkeren van een voertuig op een bij de belastingverordening dan wel krachtens de belastingverordening in de daarin aangewezen gevallen door het college te bepalen plaats, tijdstip en wijze*

Zaaknummer: 292640

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Bedrijfsvoering, zaaknummer 292640;

Gelet op artikel 229, eerste lid, onderdelen a en b van de Gemeentewet;

Besluit:

vast te stellen de

VERORDENING OP DE HEFFING EN DE INVORDERING VAN SCHEEPVAARTRECHTEN 2019

HOOFDSTUK I ALGEMENE BEPALINGEN

Artikel 1. Begripsomschrijvingen

In deze verordening wordt verstaan onder:

1. **kade:**
   de rechter Rijnoever, met uitzondering van het voormalig Rijksveer Malburgen (kadastraal bekend als gemeente Arnhem, sectie D, nr. 4934 en 4648), beginnende bij de Boterdijk daar waar de damwand begint ter hoogte van kilometerraai 884.105 en eindigende bij de haven, alsmede de wal van de haven. De kade bestaat uit de Nieuwe Haven, de Rijnkade en de Nieuwe Kade en uitsluitend bedrijfsmatig in gebruik zijnde schepen mogen aan de kade liggen;

2. **haven:**
   de haven van Malburgen (Nieuwe Haven) zoals op de bij deze verordening behorende tekening is aangegeven;

3. **vaartuig:**
   een drijvend lichaam dat wegens zijn drijfvermogen wordt gebruikt dan wel bestemd of geschikt is voor het vervoer te water van personen of goederen of voor het dragen of vervoeren van al dan niet met het drijvende lichaam één geheel uitmakende voorwerpen, met inbegrip van een houtvlot, een watervliegtuig, een draagvleugelboot, een luchtkussenvoertuig, een drijvende boorinstallatie, een baggermolen, een drijvende kraan, een elevator, een ponton en elk drijvend werktuig, drijvend voorwerp of drijvende inrichting;

4. **passagiersschip:**
   een vaartuig dat middel van vervoer is of hoofdzakelijk gebruikt wordt voor het bedrijfsmatig vervoer van personen;

5. **vrachtschip:**
   een vaartuig dat geheel of hoofdzakelijk gebruikt wordt voor het vervoer van goederen;

6. **langdurig verblijvend vaartuig:**
   een vaartuig dat langer dan een aaneengesloten periode van zes maanden een ligplaats inneemt en waarvoor een schriftelijke ontheffing op grond van artikel 2.1 van de verordening op het gebruik van de haven en kade is verleend door het college van burgemeester en wethouders;

7. **hospitaalschip:**
   een schip uitsluitend bestemd en gebruikt voor het verlenen van medische hulp, daaronder begrepen het vervoer van gehandicapten, zieken en gewonden;

8. **overige vaartuigen:**
   alle vaartuigen die niet onder de categorieën 4 tot en met 7, als bedoeld in dit artikel vallen;

9. **havenmeester:**
   de als zodanig van gemeentewege aangewezen ambtenaar aan wie het toezicht op de haven en de kade is opgedragen en zijn plaatsvervanger;

10. **meetbrief:**

een door een daartoe bevoegde instantie uitgegeven en in Nederland geldig document betreffende de tonnenmaat en het laadvermogen van een vaartuig;

11. **laadvermogen:**
het in kubieke meters uitgedrukte verschil tussen de zoetwaterverplaatsing van het vaartuig bij de grootst toegelaten diepgang en die van het ledige vaartuig;

12. **plaatsruimte:**
de oppervlakte van een vaartuig, berekend door de grootste lengtemaat van het vaartuig te vermenigvuldigen met de grootste breedtemaat, uitgedrukt in vierkante meters;

13. **termijn:**
een in de tabel genoemd tijdvak waarin het gebruik van de haven en/ of kade plaatsvindt:
    a. dag : een etmaal;
    b. week : een kalenderweek;
    c. maand : een kalendermaand;
    d. kwartaal : een kalenderkwartaal;
    e. jaar : een kalenderjaar;

14. **jachthaven:**
haven waar pleziervaartuigen aan steigers of kade mogen aanleggen;

15. **gebruik maken van de kade:**
    - het rechtstreeks meren aan de kade van een vaartuig of
    - het zonder directe verbinding meren van een vaartuig voor de kade of
    - het door middel van een ander drijvend voorwerp aan de kade meren van een vaartuig of
    - het aantal te exploiteren vierkante meters aan of voor de kade indien het een jachthaven betreft;

16. **gezagvoerder:**
degene, die op het vaartuig het gezag uitoefent en verantwoordelijk is voor de naleving van de geldende reglementen of degene die deze vervangt dan wel als zodanig optreedt; voor het geval noch de gezagvoerder, noch diens plaatsvervanger aanwezig is, wordt de eigenaar of gebruiker van het vaartuig aangemerkt als gezagvoerder. Voor jachthavens wordt de exploitant van de jachthaven als gezagvoerder aangemerkt;

17. **Green Award Certificaat**:
een certificaat dat door de Stichting Green Award wordt uitgereikt. Vaartuigen met een Green Award Certificaat hebben tijdens een inspectie aangetoond dat zij voldoen aan bovenwettelijke eisen op het gebied van milieu, veiligheid en kwaliteit.

18. **doorvaart:**
Het vrachtschip of overig vaartuig verblijft in de haven of aan de kade uitsluitend om te overnachten met een maximum van 4 dagen.

Artikel 2. Maatstaf van heffing

1. Voor de berekening van het haven- en/of kadegeld gelden als grondslagen:
    a. het laadvermogen van het vaartuig in tonnage;
    b. de plaatsruimte van het vaartuig;
    c. de locatie (zone) waar het vaartuig ligging neemt;
        zone 65000: Nieuwe Haven
        zone 65010: Nieuwe Kade
        zone 65020: Rijnkade
    d. het aantal te exploiteren vierkante meters van een jachthaven.
2. Voor het berekenen van het los- en opslaggeld geldt als grondslag de plaatsing van een object danwel het aantal vierkante meters oppervlakte.
3. In de tarieventabel is aangegeven welke grondslag van toepassing is.
4. Bij gebreke van een geldige meetbrief of bij weigering deze te tonen wordt het laadvermogen ambtshalve geschat en is de belasting naar de uitkomst van die schatting verschuldigd.

Artikel 3. Belastingtarief
1. Het haven- en/of kadegeld en het los- en opslaggeld worden geheven naar de maatstaven en tarieven die zijn opgenomen in de bij deze verordening behorende tarieventabel.
2. Voor de berekening van de rechten wordt een gedeelte van een in de tarieventabel genoemd tijdvak, eenheid of afmeting voor een geheel gerekend.
3. Voor de toepassing van de tarieven wordt op het haven- en kadegeld voor vaartuigen die in het bezit zijn van een Green Award Certificaat, een korting van 15% toegepast.
4. Om in aanmerking te komen voor een korting als bedoeld in lid 3 moet bij binnenkomst in de haven worden aangegeven of het vaartuig over een Green Award Certificaat beschikt.

Artikel 4. Wijze van heffing
1. Het haven- en/of kadegeld dat per keer berekend wordt, wordt geheven door voldoening op aangifte.
2. Aangifte geschiedt door bij aanvang van het gebruik maken van de kade digitaal in te loggen bij een bedrijf waarmee de gemeente Arnhem een contract heeft afgesloten voor deze dienst.
3. In afwijking van het in lid 1 genoemde, kan met toestemming van de havenmeester het haven- en kadegeld worden geheven bij wege van gedagtekende nota of andere schriftuur waarop het gevorderde bedrag wordt vermeld.
4. Het los- en opslaggeld en de abonnementen voor haven- en/of kadegeld en los- en opslaggeld worden geheven bij wege van gedagtekende nota of andere schriftuur waarop het gevorderde bedrag wordt vermeld.

Artikel 5. Tijdstip van verschuldigdheid
1. De rechten moeten worden voldaan op het moment van aanbieding van de nota of de andere schriftuur.
2. Indien de nota of de andere schriftuur wordt toegezonden, dient het verschuldigde te worden betaald binnen 14 dagen na dagtekening van de nota of de andere schriftuur.
3. Bij voldoening op aangifte dient het verschuldigde te worden betaald binnen 14 dagen na opgave van het verschuldigde bedrag.

Artikel 6. Kwijtschelding
Bij de invordering van de rechten wordt geen kwijtschelding verleend.

HOOFDSTUK II HAVEN- EN KADEGELD / LOS- EN OPSLAGGELD

Artikel 7. Aard van de heffing / belastbaar feit
1. Onder de naam haven- en kadegeld wordt een recht geheven wegens het gebruik maken van de haven en/ of kade overeenkomstig de bestemming daarvan en/of het genot van door of vanwege de gemeente verstrekte diensten.
2. Onder gebruik maken wordt mede verstaan het niet-onmiddellijk doch door middel van een ander drijvend voorwerp in de haven of aan de kade aanmeren van een vaartuig.
3. Onder de naam los- en opslaggeld wordt voor het hebben van voorwerpen op of boven de kade een recht geheven.

Artikel 8. Belastingplicht
1. Het haven- en/ of kadegeld wordt geheven van de gezagvoerder van het vaartuig- indien het recht per keer wordt berekend - over het tijdvak van ononderbroken gebruik van de kade. Bij hernieuwd gebruik van de kade vangt een nieuw tijdvak aan.
2. De berekening van het recht geschiedt ter keuze van de belastingplichtige per keer of per jaar.
3. De belastingplichtige is verplicht, zodra hij met een vaartuig ligplaats neemt, daarvan onverwijld kennis te geven aan de havenmeester.
4. Het los- en opslaggeld wordt geheven van degene die één of meer voorwerpen heeft op of boven de kade, danwel van degene ten behoeve van wie die voorwerpen op of boven de kade worden aangetroffen.

Artikel 9. Vrijstellingen
Geen haven- en/ of kadegeld wordt geheven voor het gebruik maken van de haven en/of kade ten behoeve van:
1. rijksvaartuigen, uitsluitend bestemd voor de openbare dienst;

2. gemeentevaartuigen;
3. hospitaalschepen;
4. vaartuigen, waarvan de schippers ten genoegen van de havenmeester aantonen dat zij wegens ernstige familieomstandigheden of om redenen van overmacht van de haven en/of kade gebruik moeten maken, mits er niet geladen en/of gelost wordt;
5. vrachtschepen, die aanleggen tot het doen van inkopen van levensmiddelen, mits dit niet langer duurt dan drie uur en er gedurende die tijd niet geladen en/of gelost wordt;
6. vrachtschepen die voorafgaand gereserveerd hebben en op zaterdag na 12.00 uur aankomen en op maandag vóór 10.00 uur vertrekken zonder te hebben geladen en/of gelost;
7. vaartuigen die door ijsgang hun reis niet kunnen vervolgen, mits er niet wordt geladen en/of gelost. De ijsgang wordt gerekend aan te vangen met de dag waarop van rijkswege de boeien worden weggenomen en op te houden met de dag waarop de boeien worden herplaatst;

HOOFDSTUK III NADERE REGELS

Artikel 10. Nadere regels door het college van burgemeester en wethouders
Het college van burgemeester en wethouders kan nadere regels geven met betrekking tot de heffing en de invordering van het haven- en/of kadegeld alsmede het los- en opslaggeld.

HOOFDSTUK IV SLOTBEPALINGEN

Artikel 11. Inwerkingtreding en citeertitel
1. De 'Verordening scheepvaartrechten 2018' van 13 november 2017 wordt ingetrokken met ingang van de in het derde lid genoemde datum van ingang van de heffing, met dien verstande dat zij van toepassing blijft op belastbare feiten die zich voor die datum hebben voorgedaan.
2. Deze verordening treedt in werking op de eerste dag na die van de bekendmaking.
3. Datum van ingang van de heffing is 1 januari 2019.
4. Deze verordening kan worden aangehaald als ‘Verordening scheepvaartrechten 2019’.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van 7 november 2018.

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer: 292640

TARIEVENTABEL behorend bij de 'Verordening scheepvaartrechten 2019' van 7 november 2018

RUBRIEK 1 Haven- en kadegeld

1.1.1. De in de tabel onder 1.1.2 en in 1.2.1 vermelde tarieven zijn exclusief BTW

1.1.2. Het haven- en kadegeld bedraagt:

	Type schip		Plaatsruimte of laadvermogen	Tijdvak (indien per keer berekend)	Tarief per zone			Tijdvak (indien per abonnement berekend)	
					65000	65010	65020		
					Nieuwe Haven	Nieuwe Kade	Rijnkade		
1.1.2.1	Overige vaartuigen		Per 1 m^2	Per 7 dagen	€ 0,14	€ 0,13	€ 0,16	Per jaar	€ 6,10
1.1.2.2	Passagiersschip		Per 1 m^2	Per 7 dagen	€ 0,14	€ 0,13	€ 0,16	Per jaar	€ 6,10
1.1.2.3	Vrachtschip	- Laden en lossen roerende zaken - Bij gebruik maken van de kade voor reparatie aan het schip	Per 1 ton	Per 7 dagen	€ 0,12	€ 0,12	€ 0,14	Per jaar	€ 5,20
1.1.2.4	Vrachtschip	Laden en lossen roerende zaken indien gewicht < helft van (maximaal) tonnage van het vaartuig	Per 1 ton	Per 7 dagen	€ 0,06	€ 0,06	€ 0,07	Geen abonnement mogelijk	
1.1.2.5	Vrachtschip	Doorvaart (maximaal 4 dagen)	Per 1 ton	Per 4 dagen	€ 0,04	€ 0,04	€ 0,05	Geen abonnement mogelijk	

1.2.1 Het haven- en kadegeld bedraagt voor jachthavens voor iedere m^2 te exploiteren gedeelte aan of voor de kade
per jaar € 1,55

RUBRIEK 2 Los- en opslaggeld

De in deze paragraaf vermelde tarieven zijn exclusief BTW

2 Het tarief bedraagt:

2.1 Voor het plaatsen op de kade van een met de grond verbonden kraan of van een ander los- of laadwerktuig zoals een mobiele kraan, een laadschop e.d.:
per jaar € 154,00

2.2 Het hiervoor genoemde bedrag wordt verhoogd met een bedrag berekend over de kade oppervlakte welke door het werktuig bestreken kan worden per m^2:
-per jaar € 10,90
-per kwartaal € 3,40
-per maand € 1,55
-per week € 0,51

2.2.1 De verhoging als bedoeld in 2.2 is niet verschuldigd indien voor de hier bedoelde oppervlakte los- en opslaggeld als gemeld in deze rubriek van de tarieventabel is voldaan voor de duur van een kalenderjaar.

2.3 Voor ieder ander los- of laadwerktuig:

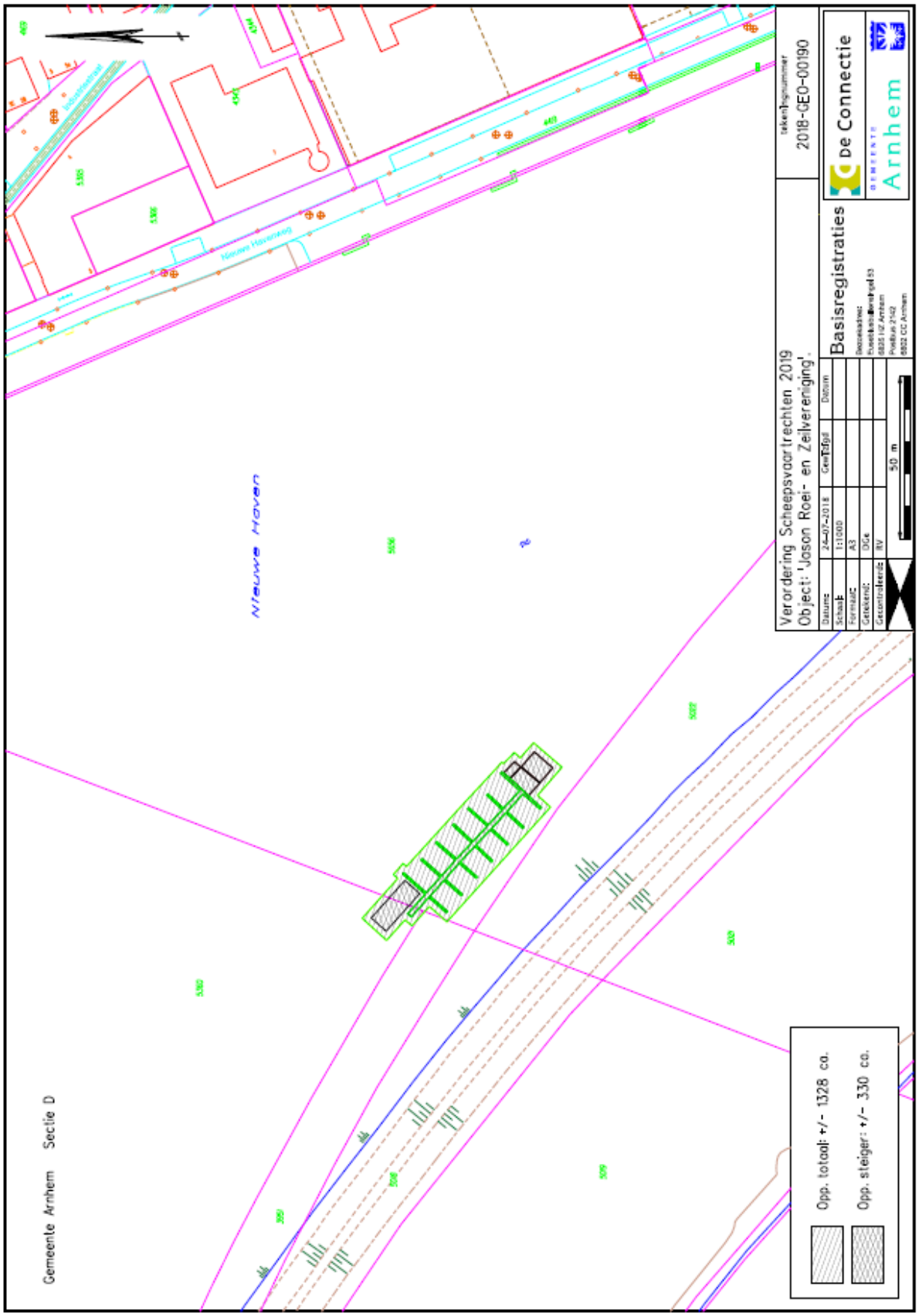
-per maand	€ 237,00
-per week	€ 70,00
-per dag	€ 15,30

2.4 Het tarief bedraagt: voor het plaatsen van voorwerpen op de kade - opslaggeld per m^2

-per jaar	€ 10,90
-per kwartaal	€ 3,35
-per maand	€ 1,55
-per week	€ 0,51

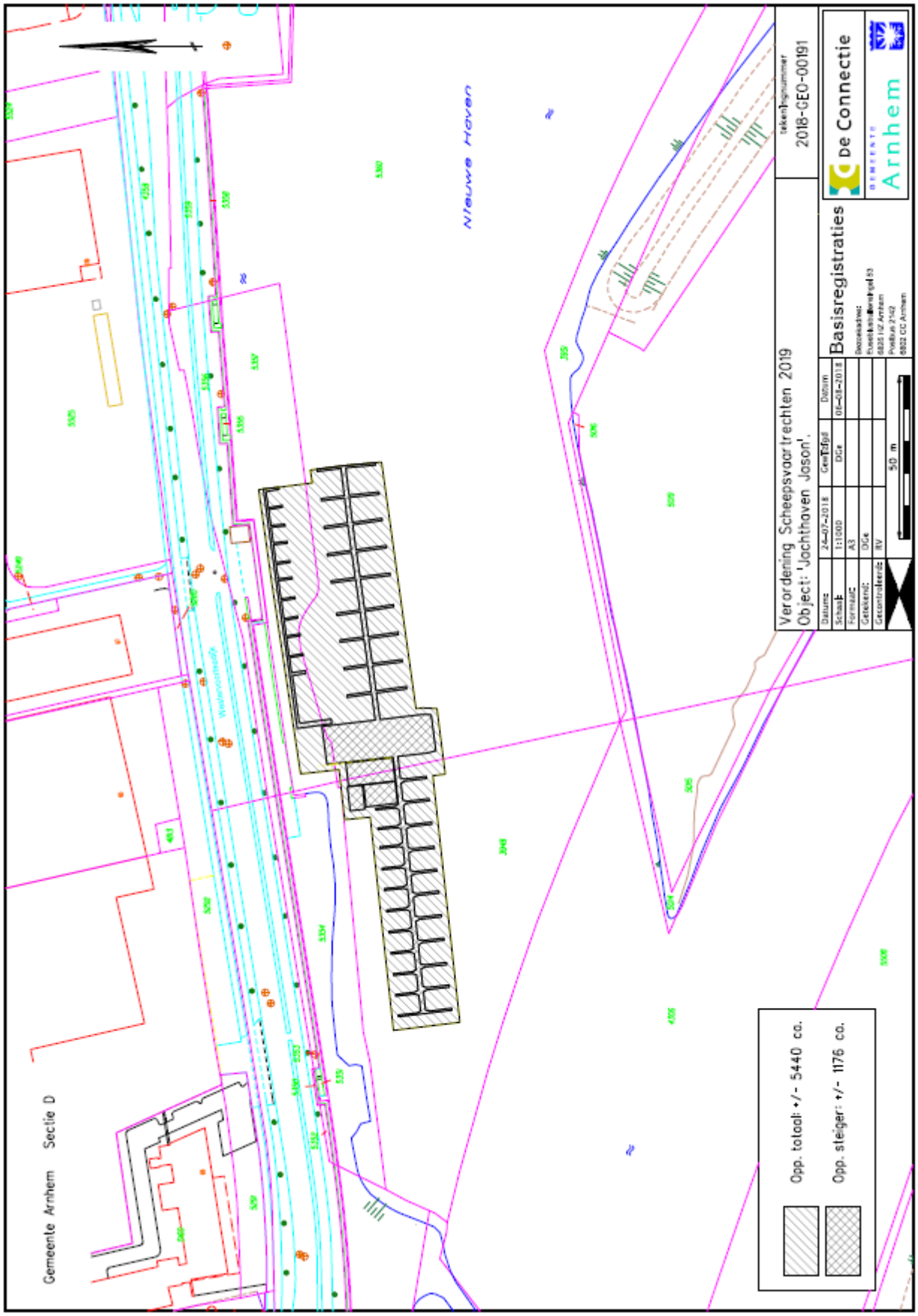
Zaaknummer: 292640

BIJLAGEN behorend bij 'Verordening Scheepvaartrechten 2019'
BIJLAGE 1

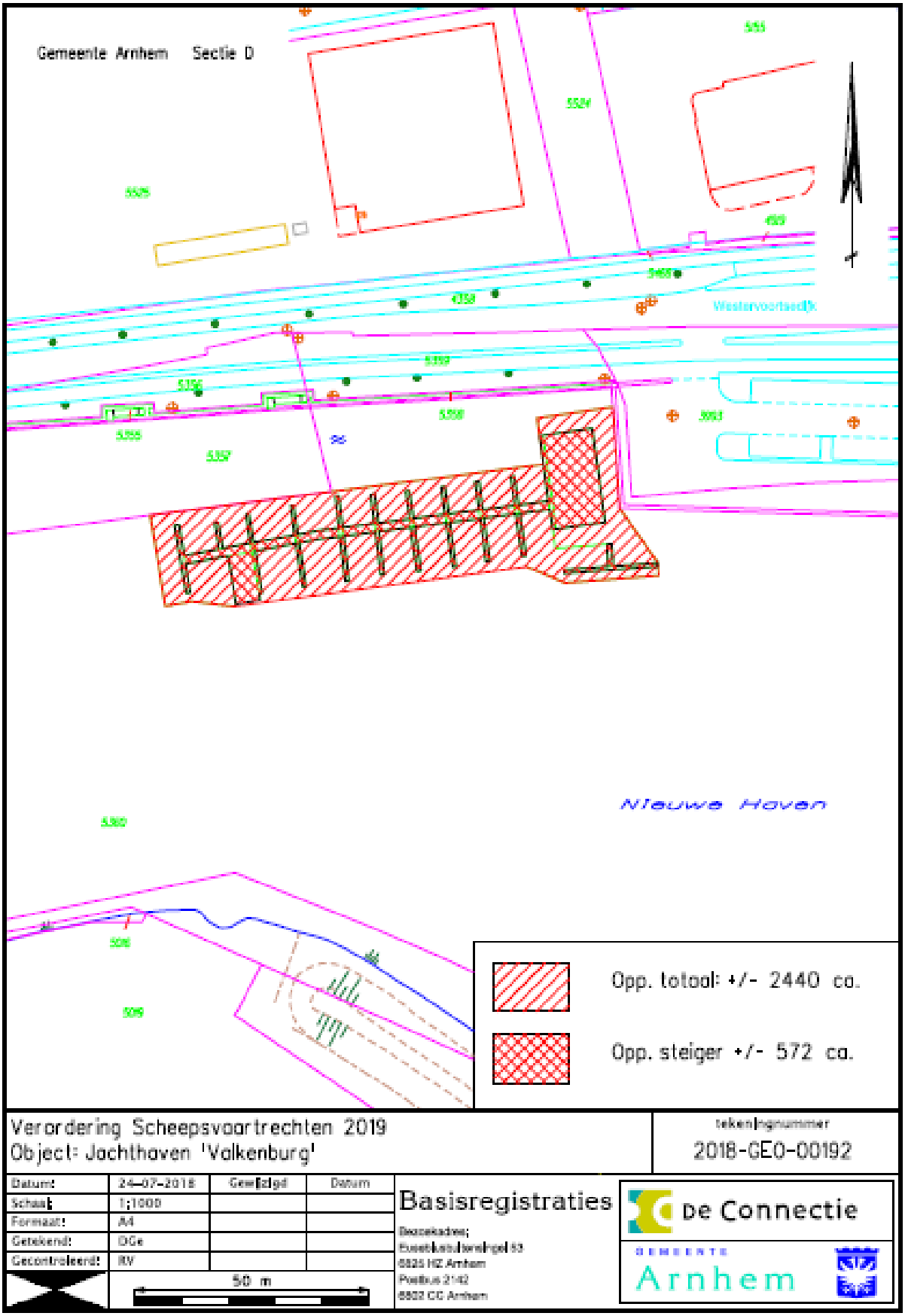
Zaaknummer: 292640

BIJLAGE 2

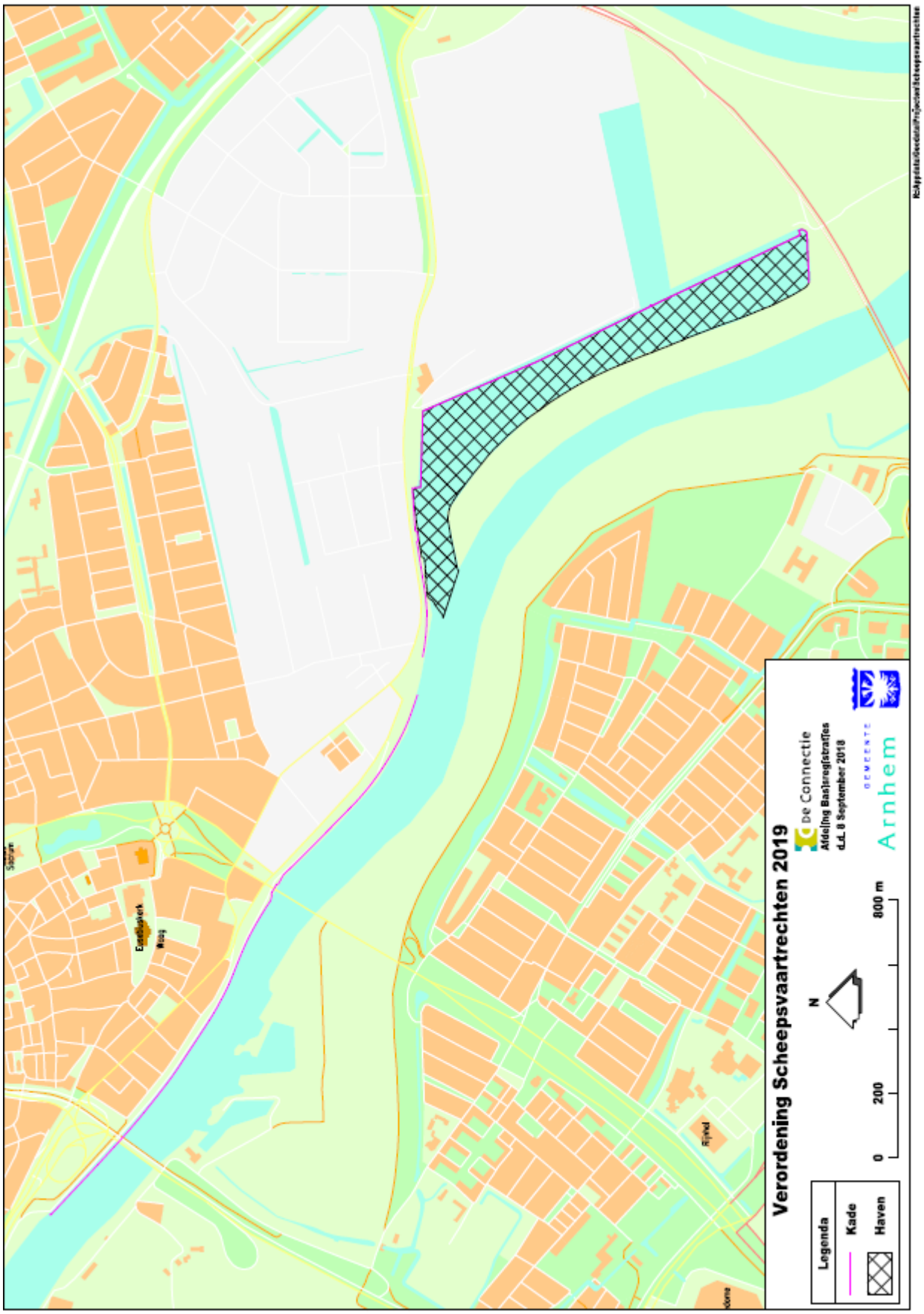

Zaaknummer: 292640

BIJLAGE 3

BIJLAGE 4

Verordening Scheepsvaartrechten 2019
De Connectie
Afdeling Basisregistraties
d.d. 8 September 2018
GEMEENTE
Arnhem
N
0
200
800 m
Legenda
Kade
Haven

Vergelijkingstabel 2018/2019

Tarieventabel behorend bij de verordening Afvalstoffenheffing 2019

BELASTINGTARIEVEN VOOR DE AFVALSTOFFENHEFFING

		2018	2019
1.1	De belasting bedraagt per belastingjaar per perceel:		
	a indien dat perceel wordt gebruikt door één persoon:	€ 180,84	€ 181,68
	b indien dat perceel wordt gebruikt door meer dan één persoon:	€ 243,96	€ 245,16

2.1 Deze tarieven zijn niet gewijzigd; de tarieven zijn wel voor 2019 per ¼ m^3 opgenomen in plaats van per m^3. Hiermee zijn de gehanteerde tarieven in de verordening in overeenstemming gebracht met de borden bij de ABS. De tarieven van 2018 zijn hiervoor gedeeld door 4.

2.2 Deze tarieven zijn niet gewijzigd.

2.3 Deze tarieven zijn niet gewijzigd.

Zaaknummer: 292640

Vergelijkingstabel 2018/2019

ONROERENDE-ZAAKBELASTINGEN	2018	2019
Het percentage bedraagt voor:		
- de gebruikersbelasting	0,1844%	0,1887%
- de eigenaren belasting:		
1. voor onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen	0,1852%	0,1699%
2. voor onroerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen	0,5532%	0,5661%

Het belastingbedrag is een percentage van de heffingsmaatstaf (WOZ-waarde).

Zaaknummer: 292640

Vergelijkingstabel 2018/2019

ROERENDE-ZAAKBELASTINGEN	2018	2019
Het percentage bedraagt voor:		
- de gebruikersbelasting	0,1844%	0,1887%
- de eigenaren belasting:		
1. voor onroerende zaken die in hoofdzaak tot woning dienen	0,1852%	0,1699%
2. voor onroerende zaken die niet in hoofdzaak tot woning dienen	0,5532%	0,5661%

Het belastingbedrag is een percentage van de heffingsmaatstaf (WOZ-waarde).
Het percentage roerende-zaakbelasting is gelijk aan het percentage onroerende-zaakbelasting.

Vergelijkingstabel 2018/2019

RIOOLHEFFING	2018	2019
Het tarief voor het *eigenarendeel* bedraagt een percentage van de heffingsmaatstaf.		
Het percentage bedraagt voor:		
a. percelen die in hoofdzaak tot woning dienen	0,0452%	0,0415%
b. percelen die niet in hoofdzaak tot woning dienen	0,0571%	0,0594%
Het tarief voor het *gebruikersdeel* bedraagt een percentage van de heffingsmaatstaf.		
Het percentage bedraagt voor:		
a. percelen die in hoofdzaak tot woning dienen	0,0452%	0,0415%
b. percelen die niet in hoofdzaak tot woning dienen	0,0571%	0,0594%

Het belastingbedrag is een percentage van de heffingsmaatstaf (WOZ-waarde).

Zaaknummer: 185253

Afrondingsmethodiek Tarieven Gemeentelijke Verordeningen.

Het toepassen van een uniforme afrondingsmethodiek op alle tarieven in de gemeentelijke verordeningen levert eenduidigheid, transparantie en vereenvoudiging op. De reacties naar aanleiding van de eerder verzonden opzet zijn hierin geïmplementeerd. Deze afrondingsmethodiek wordt als zodanig toegepast op de tarieven en niet op in rekening gebrachte bedragen. Tarieven die deelbaar moeten zijn in bijvoorbeeld maandbedragen, vallen niet onder bovenstaande afrondingsmethodiek evenmin als tarieven die afhankelijk zijn van WOZ-waarden en rijkstarieven.

De uitgangspunten zijn als volgt:

a voor tarieven, waarbij met het oog op de praktische uitvoering met enigszins ronde bedragen moet worden gewerkt, worden de verhogingen afgerond op een veelvoud van:
- € 0,01 bij tarieven tot € 2,--;
- € 0,05 bij tarieven van € 2,-- tot € 5,--;
- € 0,10 bij tarieven van € 5,-- tot € 20,--;
- € 0,50 bij tarieven van € 20,-- tot € 50,--;
- € 1,-- bij tarieven van € 50,-- en hoger;

b de tarieven worden afgerond naar:
- beneden indien het af te ronden cijfer uitkomt op minder dan de helft van de conform het gestelde onder a van toepassing zijnde rekeneenheid (Bijvoorbeeld: een onafgerond tarief van € 14,04 zal bij toepassing van de methodiek op € 14,00 bepaald worden);
- boven indien het af te ronden cijfer uitkomt op de helft en meer van de conform het gestelde onder a van toepassing zijnde rekeneenheid (Bijvoorbeeld: een onafgerond tarief van € 14,07 zal bij toepassing van de methodiek op € 14,10 bepaald worden);

c als berekeningsmaatstaf voor de jaarlijkse tariefsaanpassing wordt genomen het niet afgeronde tariefbedrag - zijnde het op drie cijfers achter de komma berekende tariefbedrag - van het voorafgaande jaar.

Titel/onderwerp: **Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Menno Hulshoff
Portefeuillehouder:	Dhr. R. Paping	Telefoonnr:	3775788
Onderwerpen	• Financiën • Wonen • Armoedebeleid • Vergunningen en handhaving • Project Malburgen • Project Presikhaaf • Project Park Lingezegen	E-mailadres:	Menno.Hulshoff@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Ontwerp MJPB 2019-2022** Het college biedt de raad ter vaststelling een sluitende ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting (MJPB) 2019-2022 aan. De MJPB is op inhoud en op financiële kaders vooral gebaseerd op het coalitieakkoord. **Plannen college** Het college trekt extra geld uit voor duurzaamheid, betere bereikbaarheid, meer banen en minder armoede. Dit was al afgesproken in het coalitieakkoord en is nu ook weergegeven in de begroting 2019-2022. Daarnaast word met deze begroting de financiële positie van de gemeente voor nu en in de toekomst verstevigd. De lokale lasten voor de inwoners stijgen nauwelijks. De Arnhemse wijkgerichte aanpak blijft, met zijn budgetten voor teams leefomgeving. Samen met de wijkbewoners bekijken deze teams wat er nodig is om de leefbaarheid in de wijken te vergroten. Op cultureel gebied gaat het college investeren in een toekomstige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans. **Financiën** De jaren 2019 en 2020 kennen tekorten van in totaal 12,4 miljoen euro. Door de in te stemmen begrotingswijziging bij de Turap-2 2018, zal de raad 20,4 miljoen toevoegen aan de algemene reserves van 2018, waardoor er voldoende ruimte ontstaat om de tekorten van deze twee jaren op te vangen. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. **Belastingverordeningen** De belastingverordeningen zijn een vertaling van wat in de MJPB is verwerkt en bevatten op zichzelf dus geen (nieuw) beleid. Gezien de samenhangende relatie met de MJPB verdient het de voorkeur dat de behandeling van de belastingverordeningen synchroon lopen met de behandeling van de MJPB waarbij de belastingverordeningen behoren bij de portefeuille van dhr. Paping. Ze dienen echter op 7 november (ná de MJPB) te worden vastgesteld in de raad. **Webversie MJPB 2018-2021** De webbegroting kunt u vinden via een link op de website www.arnhem.nl, waar u wordt doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl. Aan de begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Deze infographic treft u aan op de homepage van de website. **Structuur MJPB** De indeling van de begroting is gebaseerd op drie pijlres: de Veranderopgaven (V01 t/m		

	V05), stedelijke programma's (R0 t/m R9) en de wijkprogramma's (W1 t/m 8). *Motie 17M75* In deze motie is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven. Dat is gebeurd volgens de drie W-vragen, wat willen we bereiken, wat gaan we er voor doen en wat mag het kosten. Daarnaast heeft het college een start gemaakt met het zo goed mogelijk koppelen van de doelen aan wat ze willen bereiken en hebben ze geprobeerd de doelen scherper op te stellen. **Proces** De MJPB is informatief behandeld worden in de raadskamers op 3 oktober. Bewoners en organisaties uit de stad waren aanwezigom met de raadsleden en fractievolgers de gepresenteerde plannen van het college, voor de komende 4 jaren, te bespreken. Burgemeetser Marcouch verwelkomeden allen aanwezigen en legde het doel van de avond uit. Vervolgens heeft wethouder Paping (financiën) een toelichting gegeven over de MJPB en hebben ambtenaren op over allerlei onderwerpn uit de begroting de belangstellenden geïnformeerd. Het gesprek tussen college en raadsleden vindt op plaats op 10 oktober. Na de herfstvakantie zullen op 24 oktober en 31 oktober het debat tussen de fracties plaatsvinden, waarop op 7 november de gemeenteraad haar besluit zal nemen over de MJPB 2019-2022. (Zie bijgevoegde notitie over het proces MJPB).
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2.
Spreekrecht publiek	Ja, dit heeft plaatsgevonden op 3 oktober d.m.v. ronde tafelgesprekken in de raadskamers. Het verslag is bij de stukken geplaatst.
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Deze zijn gebundeld en bij de stukken gevoegd. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel MJPB 2019-2022			
Ontwerp MJPB 2019-2022			
Coalitieakkoord			
Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie			
Verslag bijeenkomst MJPB 3 oktober			
Overzicht Portefeuilleverdeling			
Bundel met technische vragen d.d. 5 oktober			

Titel/onderwerp: Vaststellen Belastingverordeningen 2019

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Nicole Eerden/Carlo Verhoef
Portefeuillehouder:	Paping	Telefoonnr:	0263774751/3741
		E-mailadres:	Nicole.eerden@arnhem.nl carlo.verhoef@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Belastingverordeningen 2019** Om in januari 2019 de gemeentelijke belastingen en heffingen te kunnen heffen en innen is het nodig dat op 1 januari 2019 de belastingverordeningen zijn vastgesteld en gepubliceerd. In de MJPB 2019-2022 zijn in de paragraaf lokale heffingen de kaders voor de verhoging van de tarieven voor alle gemeentelijke belastingen en heffingen opgenomen. De tarieven 2019 voor betreffende belastingen en heffingen sluiten, met uitzondering van de afvalstoffenheffing, aan op deze kaders. De toelichting op de belastingverordening geeft inzicht in de wijzigingen ten opzichte van vorig jaar. NB: De verordening toeristenbelasting zal in november/ december ter besluitvorming aan de raad worden voorgelegd. **Proces:** Het raadsvoorstel "Belastingverordeningen 2019" zal meningsvormend (1) behandeld worden integraal met de meninsgvormende (M1) behandeling van de MJPB 2019-2022, waarbij de belastingverordeningen behoren bij de portefeuille van dhr. Paping.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2.		
Spreekrecht publiek	Ja, is reed geweest.		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Deze zijn gebundeld en bij de stukken gevoegd. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/ of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel belastingverordeningen			
Belastingverordeningen 2019			
Toelichting op de belastingverordeningen 2019			
Vergelijkingstabellen belastingtarieven 2018-2019 mbt de afvalstoffenheffing, OZB, RZB en rioolheffing			
Afrondingsmethodiek tarieven gemeentelijke verordeningen			
Ontwerp MJPB 2019-2022			

Titel/onderwerp: **Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Menno Hulshoff
Portefeuillehouder:	Mevr. M. Louwers	Telefoonnr:	3775788
Onderwerpen	• Werk en Inkomen • Wijksturing en Wijkzaken • Schulddienstverlening • Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie • Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid • Burgerparticipatie	E-mailadres:	Menno.Hulshoff@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Ontwerp MJPB 2019-2022** Het college biedt de raad ter vaststelling een sluitende ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting (MJPB) 2019-2022 aan. De MJPB is op inhoud en op financiële kaders vooral gebaseerd op het coalitieakkoord. **Plannen college** Het college trekt extra geld uit voor duurzaamheid, betere bereikbaarheid, meer banen en minder armoede. Dit was al afgesproken in het coalitieakkoord en is nu ook weergegeven in de begroting 2019-2022. Daarnaast word met deze begroting de financiële positie van de gemeente voor nu en in de toekomst verstevigd. De lokale lasten voor de inwoners stijgen nauwelijks. De Arnhemse wijkgerichte aanpak blijft, met zijn budgetten voor teams leefomgeving. Samen met de wijkbewoners bekijken deze teams wat er nodig is om de leefbaarheid in de wijken te vergroten. Op cultureel gebied gaat het college investeren in een toekomstige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans. **Financiën** De jaren 2019 en 2020 kennen tekorten van in totaal 12,4 miljoen euro. Door de in te stemmen begrotingswijziging bij de Turap-2 2018, zal de raad 20,4 miljoen toevoegen aan de algemene reserves van 2018, waardoor er voldoende ruimte ontstaat om de tekorten van deze twee jaren op te vangen. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. **Belastingverordeningen** De belastingverordeningen zijn een vertaling van wat in de MJPB is verwerkt en bevatten op zichzelf dus geen (nieuw) beleid. Gezien de samenhangende relatie met de MJPB verdient het de voorkeur dat de behandeling van de belastingverordeningen synchroon lopen met de behandeling van de MJPB. Ze dienen echter op 7 november (ná de MJPB) te worden vastgesteld in de raad. **Webversie MJPB 2018-2021** De webbegroting kunt u vinden via een link op de website www.arnhem.nl, waar u wordt doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl.		

	Aan de begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Deze infographic treft u aan op de homepage van de website. **Structuur MJPB** De indeling van de begroting is gebaseerd op drie pijlres: de Veranderopgaven (V01 t/m V05), stedelijke programma's (R0 t/m R9) en de wijkprogramma's (W1 t/m 8). *Motie 17M75* In deze motie is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven. Dat is gebeurd volgens de drie W-vragen, wat willen we bereiken, wat gaan we er voor doen en wat mag het kosten. Daarnaast heeft het college een start gemaakt met het zo goed mogelijk koppelen van de doelen aan wat ze willen bereiken en hebben ze geprobeerd de doelen scherper op te stellen. **Proces** De MJPB is informatief behandeld worden in de raadskamers op 3 oktober. Bewoners en organisaties uit de stad waren aanwezigom met de raadsleden en fractievolgers de gepresenteerde plannen van het college, voor de komende 4 jaren, te bespreken. Burgemeetser Marcouch verwelkomeden allen aanwezigen en legde het doel van de avond uit. Vervolgens heeft wethouder Paping (financiën) een toelichting gegeven over de MJPB en hebben ambtenaren op over allerlei onderwerpn uit de begroting de belangstellenden geïnformeerd. Het gesprek tussen college en raadsleden vindt op plaats op 10 oktober. Na de herfstvakantie zullen op 24 oktober en 31 oktober het debat tussen de fracties plaatsvinden, waarop op 7 november de gemeenteraad haar besluit zal nemen over de MJPB 2019-2022. (Zie bijgevoegde notitie over het proces MJPB).
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2.
Spreekrecht publiek	Ja, dit heeft plaatsgevonden op 3 oktober d.m.v. ronde tafelgesprekken in de raadskamers. Het verslag is bij de stukken geplaatst.
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Deze zijn gebundeld en bij de stukken gevoegd. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel MJPB 2019-2022			
Ontwerp MJPB 2019-2022			
Coalitieakkoord			
Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie			
Verslag bijeenkomst MJPB 3 oktober			
Overzicht Portefeuilleverdeling			
Bundel met technische vragen d.d. 5 oktober			

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 10 oktober 2018

Ontwerp MJPB 2019 - 2022
Portefeuille wethouder Paping & wethouder Louwers

Zaaknummer:	293226
Portefeuillehouder:	Dhr. R. Paping en Mw. M.Louwers

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers; Van der Laak en Butselaar(AC), Hegge (PvdD), Nede (CU), Greving en de Vries (PvdA), Combe (VVD), Coenders en Navis (GL), Andeweg (D66), Aydemir (DENK-Verenigd Arnhem), van Dillen-Koorn (CDA), Wiggers (Arnhemse Ouderenpartij) en Elfrink (SP).
De fractie van de PVV was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Toezeggingen
De portefeuillehouders hebben tijdens deze meningsvormende behandeling de vragen uit de raadskamer beantwoord.
- Wethouder Paping heeft toegezegd de volgende vragen schriftelijk af te doen:
1. In het coalitieakkoord 2018-2022 is de systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen de komende vier jaar overgenomen. Kan de portefeuillehouder bevestigen, wat mij mondeling ambtelijk is toegezegd, dat het bedrag van 11,8 miljoen euro (pagina 15 mjpb) berekend is op basis van de rekenregel die uit de verordening komt?
2. Waarom zijn de middelen voor bodemsanering toegevoegd aan de algemene middelen en waarom kunnen die bijvoorbeeld niet ingezet worden voor een raadsbudget?
3. Waarom is de keuze gemaakt om een aantal zaken te financieren uit de algemene middelen zoals bijvoorbeeld RBL, invasieve exoten en taakstelling cultuur en waarom zijn er geen andere keuzes gemaakt voor de dekking?
4. Wanneer is de peiling aan de behoefte voor woningen in Arnhem gereed? En welke acties/plannen zijn er gezet op de realisering van koopwoningen?

- Wethouder Louwers heeft toegezegd de volgende vragen schriftelijk af te doen:
1. Welke ambitie heeft het college om Europese subsidies in de toekomst te betrekken bij de Arnhemse aanpak om de afstand tot de arbeidsmarkt te verkleinen (voor bijv. vluchtelingen)? Wat doen we bijv. in Arnhem met de Europese subsidie THP?
2. Er is een meevaller van 5 ton bij PHB, waarom is die meevaller niet gedoteerd aan het WIF?

Conclusie
De voorzitter heeft geconcludeerd dat voor de portefeuille van Paping de onderwerpen Financiën en Wonen aan de orde zijn geweest, maar nog niet zijn afgerond i.v.m. de vragen waarop een schriftelijk antwoord is toegezegd. De onderwerpen; Armoedebeleid, vergunningen en handhaving en de projecten Malburgen, Presikhaaf en Park Lingezegen evenals de belastingverordeningen zijn door tijdgebrek niet behandeld in de raadskamer.
De voorzitter heeft geconcludeerd dat voor de portefeuille van Louwers de onderwerpen Werk en Inkomen en Wijksturing en Wijkzaken aan de orde zijn geweest, maar nog niet zijn afgerond i.v.m. de

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 10 oktober 2018

vragen waarop een schriftelijk antwoord is toegezegd. De onderwerpen; Schulddienstverlening, Inclusie, Welzijn en Burgerparticipatie zijn door tijdgebrek niet behandeld in de raadskamer.

Een aantal fracties in de raadskamer hebben een oproep gedaan om een vervolg op de M1 in de raadskamer op de portefeuille Paping en Louwers te organiseren. Tevens is gevraagd bij alle fractievoorzitters een inventarisatie te doen over het vervolgproces. Ook is aangegeven om kritisch te kijken naar de gestelde datum van 15 oktober voor het aanleveren van concept-moties en concept-amendementen dit bezien tegen de haalbaarheid van het aanleveren van de antwoorden op de openstaande vragen.
Het DB zal met een voorstel komen hoe de openstaande onderwerpen in de M1 af te ronden.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

K. Kalthoff

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 10 oktober 2018

Belastingverordeningen 2019

Zaaknummer:	292640
Portefeuillehouder:	Dhr. R. Paping

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers; Van der Laak en Butselaar(AC), Hegge (PvdD), Nede (CU), Greving en de Vries (PvdA), Combe (VVD), Coenders en Navis (GL), Andeweg (D66), Aydemir (DENK-Verenigd Arnhem), van Dillen-Koorn (CDA), Wiggers (Arnhemse Ouderenpartij) en Elfrink (SP).
De fractie van de PVV was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Conclusie
De voorzitter heeft geconcludeerd dat het Raadsvoorstel 'Belastingverordeningen 2019' dat in samenhang met de MJPB behandeld zal worden bij de portefeuille van Paping, door tijdgebrek niet behandeld is in de raadskamer.
Een aantal fracties in de raadskamer hebben een oproep gedaan om een vervolg op de M1 in de raadskamer op de portefeuille Paping en Louwers te organiseren. Tevens is gevraagd bij alle fractievoorzitters een inventarisatie te doen over het vervolgproces. Ook is aangegeven om kritisch te kijken naar de gestelde datum van 15 oktober voor het aanleveren van concept-moties en concept-amendementen dit bezien tegen de haalbaarheid van het aanleveren van de antwoorden op de openstaande vragen.
Het DB zal met een voorstel komen hoe de openstaande onderwerpen in de M1 af te ronden.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

K. Kalthoff

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **293226**

Onderwerp: Ontwerp MJPB 2019-2022

Voorstel

1. De ontwerp-MJPB vast te stellen

Inleiding

Voor u ligt de ontwerp MJPB 2019-2022. Zowel op inhoud als op de financiële kaders is vooral de in het coalitieakkoord geschetste lijn gevolgd. De begroting bevat hierdoor veel nieuws, maar toont ook tegelijk de nodige continuïteit.

De voorliggende begroting kent in de eerste twee jaren nadelige saldi. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

De indeling van de begroting is gebaseerd op de drie pijlers: de veranderopgaven, stedelijke programma's en de wijkprogramma's. De veranderopgave duurzame stad wordt in deze begroting vervangen door de veranderopgave Klimaat en energie.
De gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is echter om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Hoewel er met deze begroting stappen zijn gezet, kunnen de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder worden vergroot.

In lijn met de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, waarin is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven, zijn de programma's in deze begroting allemaal opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen:
- wat willen we bereiken
- wat gaan we ervoor doen
- wat mag het kosten

Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed als mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper op te stellen.

Door uw raad is bij de behandeling van de jaarstukken gevraagd om bij de begroting te komen met een versimpelde weergave van de begroting. Aan deze begroting is dan ook een begroting in 1 oogopslag toegevoegd.

Gemeente Arnhem

In de volgende begrotingen moeten de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder worden geformuleerd. Ook de koppeling met middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer. Dit is een (meerjarig) proces, waarmee al is gestart. Gezamenlijk met alle betrokkenen zal dit worden gerealiseerd.

Financieel gezien heeft de in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' hebben voor Arnhem geresulteerd in een gunstiger financiële positie.

De kengetallen rondom solvabiliteit en weerstandsvermogen zijn verder verbeterd. Zelfs weer verder dan voorzien in het coalitieakkoord. Een verbetering hiervan leidt ertoe dat Arnhem tegen een stootje kan en dat onvoorziene ontwikkelingen (in elk geval tijdelijk) kunnen worden opvangen. Op deze manier is er tijd om meer structurele maatregelen voor deze onvoorziene ontwikkelingen voor te bereiden. Dit zal ook nodig zijn.

Zo is bekend dat jaarlijks wordt ingeteerd op de omvang van het Noodfonds Sociaal domein. Recente inzichten laten zien dat naar verwachting de volume-en prijsontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn wederom op hogere niveaus uitkomen. Deze inzichten worden op dit moment bestudeerd. In het najaar, in de aanloop naar de volgende perspectiefnota, is de structurele doorwerking daarvan geanalyseerd alsmede de gevolgen voor de uitputting van het Noodfonds. Het Noodfonds is namelijk eindig. Er moet dus voor gezorgd worden dat de ontwikkeling van de reserves enerzijds en de vraagstukken binnen de exploitatie anderzijds in samenhang bezien blijven worden.

In deze begroting is terug te zien dat er fors wordt geïnvesteerd in thema's zoals duurzaamheid, armoede, werk, veiligheid en inclusie. Keerzijde van een gunstig economisch tij is dat de uitgaven die we moeten doen ook steeds hoger worden. Het is koffiedik kijken of de getroffen maatregelen voor prijs- en volumeontwikkelingen in deze begroting afdoende zijn om de steeds duurder wordende investeringen en ontwikkelingen in het sociaal domein te kunnen blijven betalen. De komende periode zal dan ook nader bekeken moeten worden hoe in de toekomst met deze verwachte, maar nog moeilijk in te schatten kostenstijgingen, moet worden omgegaan.

Beoogd effect

Het beleids-en het financiële kader van de gemeente Arnhem voor het jaar 2019 definitief en voor de volgende drie jaren indicatief vast te stellen.

Argumenten

1.1 Dan kan de provincie Gelderland tijdig een begroting worden aangeboden, die voldoet aan de wettelijke vereisten

Voor u ligt een MJPB 2019-2022 met in de eerste twee jaren nadelige saldi en vanaf 2021 voordelige saldi.

Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

In de volgende tabel is samengevat weergegeven hoe de meerjarenprogramma begroting (MJPB) 2019 - 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting. In hoofdstuk 2 van de ontwerp-MJPB 2019-2022 worden de betreffende posten met uitzondering van de uitgangspositie (stand van begroting 2018-2022) verder uitgewerkt en toegelicht.

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

Door uw raad is bij de behandeling van de jaarstukken gevraagd om bij de begroting te komen met een versimpelde weergave van de begroting. Aan deze begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Het betreft hier een eerste resultaat, dat binnen het korte tijdsbestek en met de beperkte mogelijkheden die er waren is gerealiseerd. In navolgende cyclusdocumenten wordt hier verder uitwerking aan gegeven. De infographic is zowel op de homepage van de website begroting.arnhem.nl als in het boekwerk Ontwerp MJPB 2019-2022 te zien.

1.2 Uw raad extra informatie te verstrekken over de taakvelden door deze op de begrotingswebsite te publiceren.
U stelt de begroting vast op programmaniveau. Om meer inzicht in de begroting te hebben is er op de begrotingswebsite een uitwerking opgenomen van de taakvelden.

De steeds verdere doorontwikkeling van de BBV en de nadere specificering van de taakvelden en subtaakvelden heeft erin geresulteerd, dat geconstateerd is dat enkele taakveldonderdelen op grond van de beleidsinhoudelijk definitie van de BBV op de verkeerde plaats in de begroting waren gepresenteerd. Deze taakveldonderdelen zijn geplaatst onder de juiste programma's, waardoor wordt aangesloten bij de landelijke vergelijkbaarheid qua taakvelden en prestatie-indicatoren. Er zijn geen budgettaire gevolgen voor de totale begroting

Kanttekeningen en risico's

1.1

Met de voor liggende begroting voldoen we aan de voorwaarden voor repressief provinciaal toezicht. De begroting is in de eerste jaarschijf niet evenwicht. Echter doordat de laatste jaarschijf wel in evenwicht is kan er toch in aanmerking worden gekomen voor repressief (de minst belasten vorm van toezicht) provinciaal toezicht.

Financiën

Kortheidshalve verwijzen wij u naar de ontwerp-MJPB 2019-2022

Uitvoering

Uitvoering van de vastgestelde meerjarenprogrammabegroting is aan het college van burgemeester en wethouders en de haar ondersteunende organisatie. Over de realisatie wordt zoals gebruikelijk in Arnhem gerapporteerd middels Turaps (tussenrapportages) en uiteraard zoals wettelijk verplicht door middel van een Jaarverslag en een Jaarrekening. Tussentijdse voorstellen voor wijziging van de begroting worden aan u voorgelegd. Aldus zijn uitvoering en evaluatie van de Meerjarenprogramma¬begroting geborgd

Communicatie

De MJPB 2019-2022 wordt evenals vorig jaar ook in de vorm van een webbegroting gepresenteerd. Via een link op de website www.arnhem.nl wordt u doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl

Op deze webbegroting treft u meer informatie aan, dan in de door u vast te stellen Ontwerp-MJPB 2019-2022. U treft hier onder andere informatie aan over de taakvelden.
Na vaststelling van de ontwerp MJPB 2019-2022 wordt deze aan de toezichthouder op de Besluitvorming gemeentefinanciën, de Provincie Gelderland aangeboden.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Raadsvoorstel
- Ontwerp MJPB 2019-2022

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
-

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 293226

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 293226;

gelet op artikel 190 van de Gemeentewet en artikel 191 van de Gemeentwet;

besluit:

1. De ontwerp MJPB 2019-2022 vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

MJPB 2019-2022

GEMEENTE Arnhem

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2019 - 2022

Begroting 2019 in één oogopslag

GEMEENTE Arnhem

Hoe komt de gemeente aan haar geld?

Totaal inkomsten
€ 728 miljoen

Het rijk | ***Reserves*** | ***Overige inkomsten*** | ***Lokale heffingen***

Van het rijk	€ 509 miljoen
Uit reserves	€ 4 miljoen
Uit overige inkomsten	€ 106 miljoen
Van lokale heffingen	€ 109 miljoen

Toeristenbelasting € 2 p.p. per nacht
Nieuw in 2019

Woonlasten in 2019

De waarde van een gemiddelde koopwoning is € 191.870

Huurwoning € 331

Koopwoning	
OZB	€ 338
Riool	€ 172
Afval	€ 245
Totaal per jaar	€ 755

Waar geeft de gemeente haar geld aan uit?

Totaal uitgaven
€ 728 miljoen

Programma's | ***Wijken***

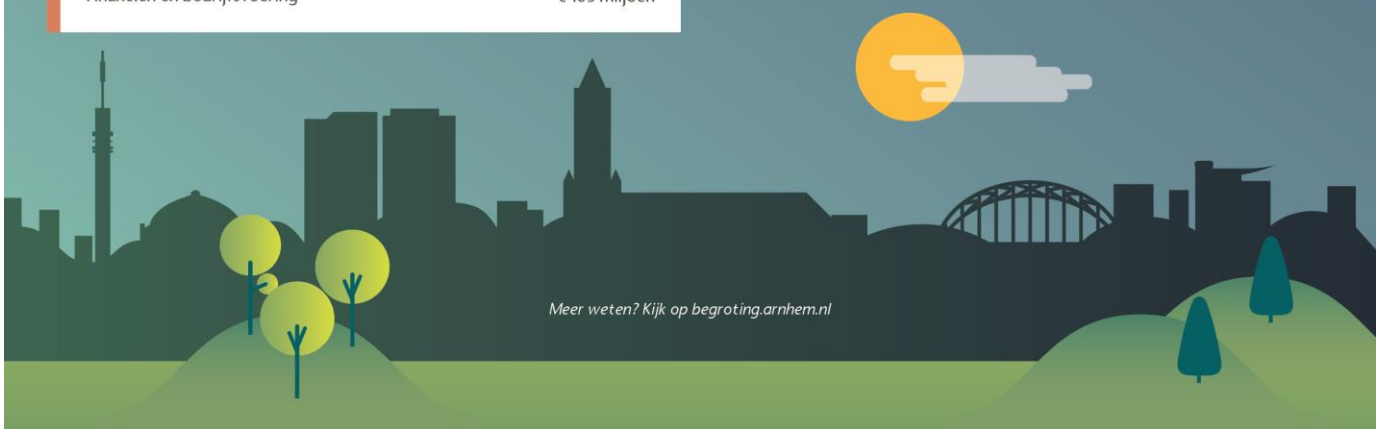
Veranderopgaven

De dienstverlening van de gemeente Arnhem wordt doorlopend aangepast aan de eisen en verwachtingen die inwoners en bedrijven hebben. Daarvoor zet de gemeente Arnhem Veranderopgaven in, deze zijn van tijdelijke aard. De Veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's. Ook de activiteiten in de wijken dragen bij aan de Veranderopgaven.

Er zijn vijf Veranderopgaven: ***Vitale Economie Arnhem-Nijmegen, Klimaat en Energie, Doorbraak naar Werk, Zorg Dichterbij*** en ***Inclusief Arnhem.***

Stedelijke programma's	€ 514 miljoen
Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	€ 13 miljoen
Veiligheid	€ 15 miljoen
Verkeer, vervoer en waterstaat	€ 23 miljoen
Economie	€ 6 miljoen
Educatie	€ 17 miljoen
Cultuur, recreatie en sport	€ 52 miljoen
Participatie en maatschappelijke ondersteuning	€ 216 miljoen
Gezondheid en Milieu	€ 31 miljoen
Wonen en Ruimte	€ 39 miljoen
Financien en bedrijfsvoering	€ 103 miljoen

Wijken	€ 214 miljoen
Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek	€ 33 miljoen
Noordwest	€ 28 miljoen
Noordoost	€ 24 miljoen
Presikhaaf	€ 24 miljoen
Malburgen	€ 37 miljoen
Schuytgraaf/Elderveld	€ 22 miljoen
De Laar/Elden	€ 17 miljoen
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg	€ 27 miljoen

Meer weten? Kijk op begroting.arnhem.nl

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID EN FINANCIEEL KADER 1

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid 2
2 Ontwikkelingen in het financiële kader 4

DEEL 2 BELEIDSBEGROTING 22

VERANDEROPGAVEN (V) 23
V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen 24
V02 Klimaat en energie 26
V03 Doorbraak naar werk 28
V04 Zorg dichterbij 30
V05 Inclusief Arnhem 32

WIJKPROGRAMMA'S (W) 35
W 1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek 39
W 2 Noordwest 44
W 3 Noordoost 49
W 4 Presikhaaf 54
W 5 Malburgen 59
W 6 Schuytgraaf/Elderveld 64
W 7 De Laar/Elden 68
W 8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg 72

PROGRAMMA'S STAD (R) 76
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening 79
R1 Veiligheid 84
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat 89
R3 Economie 95
R4 Educatie 100
R5 Cultuur, recreatie en sport 105
R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning 111
R7 Gezondheid en Milieu 120
R8 Wonen en Ruimte 126
R9 Financiën en bedrijfsvoering 131

PARAGRAFEN 138
1 Lokale heffingen 139
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 143
3 Onderhoud kapitaalgoederen 155
4 Financiering 165
5 Bedrijfsvoering 170
6 Verbonden partijen 174
7 Grondbeleid 191
8 Investeringen 195
9 Subsidies 203

OVERIG PROGRAMMAPLAN 207

DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING 209

Overzicht van baten en lasten per programma 210
Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten 216
Geprognosticeerde balansen 218
EMU-saldo 2019 224
Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld 226
Overzicht taakvelden per programma (lasten) 232
Overzicht taakvelden per programma (baten) 234
Mutaties meicirculaire 236

BIJLAGEN 238

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling 239
Bijlage 2 Overzicht lokale heffingen 241
Bijlage 3 Verplichte prestatie-indicatoren BBV 242
Bijlage 4 Afkortingenlijst 243
Bijlage 5 Begrippenlijst 246

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID EN FINANCIEEL KADER

DEEL 1 bestaat uit:

1. Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

2. Ontwikkelingen in het financiële kader

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

1.1 Inleiding

'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad.' Zo begint het Coalitieakkoord 2018-2022. De koers in dit akkoord is richtinggevend voor deze meerjarenprogrammabegroting 2019-2022.
Deze koers is in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid; overheid, onderwijs en ondernemers; zorg en welzijn; armoede en schulden; inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig; wonen; groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: levendige en leefbare wijken; veiligheid; vitale lokale en regionale economie; bereikbare en aantrekkelijke stad; cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties; gemeentefinanciën en belastingen.

Financieel gezien heeft de in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord "vertrouwen in de toekomst" hebben voor Arnhem geresulteerd in ruimte om de stad nog mooier te maken. Er wordt een verdere invulling gegeven aan de voornemens uit het Coalitieakkoord.

De begroting van 2019 steunt op drie pijlers: de veranderopgaven, stedelijke programma's en de wijkprogramma's. Daardoor is in deze begroting de continuïteit gewaarborgd.
De gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is echter om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Hoewel er met deze begroting stappen zijn gezet, kunnen de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder worden vergroot.

In lijn met de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, waarin is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven, zijn de programma's in deze begroting allemaal opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen:

- wat willen we bereiken
- wat gaan we ervoor doen
- wat mag het kosten

Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed als mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper op te stellen.

In de volgende begrotingen moeten de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder worden geformuleerd. Ook de koppeling met middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer. Dit is een (meerjarig) proces, waarmee al is gestart. Gezamenlijk met alle betrokkenen zal dit worden gerealiseerd.

1.2 Opbouw MJPB

De MJPB is opgebouwd uit vijf onderdelen:

Vijf veranderopgaven (V)

De gemeente moet zich doorlopend blijven aanpassen aan de eisen en verwachtingen die inwoners en bedrijven aan haar stellen. Veranderopgaven zijn tijdelijk en kunnen zelf ook steeds worden aangepast Momenteel heeft de gemeente vijf veranderopgaven:
1. Vitale economie Arnhem- Nijmegen - Een aantrekkelijke stad nodigt mensen uit om er te wonen, te werken en te recreëren. Daar is een gezonde economie voor nodig. Dat is niet iets dat Arnhem alleen kan doen, daarvoor is samenwerking binnen de regio Arnhem-Nijmegen nodig.
2. Klimaat en energie - We willen niet meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, maar uitsluitend van duurzame energiebronnen. Dat is de noodzakelijke inzet van de energietransitie. Die energietransitie vindt heel lokaal plaats, bij iedere inwoner. Voor Arnhem is dit daarmee een belangrijk thema.
3. Doorbraak naar werk - Te vaak blijven mensen zonder betaald werk aan de kant staan. Hoe langer dat duurt, hoe kleiner de kans op nieuw werk. We willen niemand structureel uitsluiten en zoveel mogelijk inwoners aan werk helpen. Een samenleving die structureel mensen uitsluit is niet houdbaar. Dit vraagt om een doorbraak op de arbeidsmarkt en op individueel niveau.
4. Zorg dichterbij - Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. We luisteren naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen moet de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie.
5. Inclusief Arnhem - Een beperking, je geaardheid of je afkomst mag niet uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan.

Acht wijkprogramma's (W)
Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Malburgen, Rijkerswoerd/Kronenburg/Vredenburg, Elden/De Laar en Schuytgraaf/Elderveld. Het Coalitieakkoord zet 'Van Wijken Weten', onverkort door. De ervaring die afgelopen jaren met 'Van Wijken Weten' is opgedaan (burgerparticipatie) wordt momenteel uitgewerkt naar praktische handvatten. Waar eerst vooral vrij besteedbare middelen werden aangewend om tot nieuwe activiteiten te komen, wordt de komende tijd in overleg met de inwoner veel meer gewerkt met bestaande budgetten, zonder dat telkens nieuw geld nodig is.
De wijkprogramma's bestaan uit de opgave zoals die uit de wijken worden opgehaald.
Binnen de wijken wordt daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd aan de hierboven genoemde veranderopgaven. Ook de integrale benadering tussen alle doelen die de gemeente stelt in de wijk is een belangrijke opgave van de teams Leefomgeving. In de wijkprogramma's zijn ook de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen.

Tien stedelijke programma's (R)
In de stedelijke programma's zijn de doelen, inspanningen, beleidskaders, de taken en de daarbij behorende budgetten op stedelijk niveau opgenomen. Denk daarbij aan onderhoud van wijken, wegen en straten, cultuur en sport of onderwijshuisvesting. Binnen de programma's wordt gewerkt aan de reguliere doelen uit de beleidsplannen, en wordt tegelijk ingezet op de doelen vanuit de veranderopgaven.

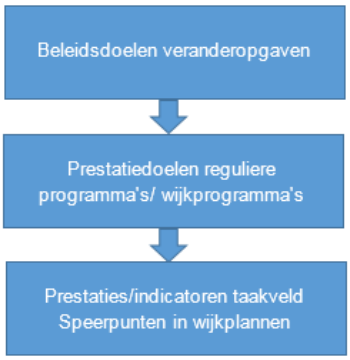
De taakvelden die vallen onder de reguliere programma's zijn niet in het boekwerk van de MJPB 2019-2022 opgenomen. Deze zijn wel ter informatie opgenomen op www.begroting.arnhem.nl.

Tussen de veranderopgaven, de wijkprogramma's en de stedelijke programma's zit veel samenhang. In de stedelijke programma's en de wijkprogramma's wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelstellingen van de veranderopgaven. De budgetten van de veranderopgaven bevinden zich ook binnen deze programma's.

Negen paragrafen
De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Er worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. Een deel van de paragrafen zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

De financiële begroting
In dit onderdeel wordt ingegaan op:
- Ontwikkelingen in het financieel kader;
- Mutaties meicirculaire van het gemeentefonds;
- Financiële begroting met de financiële tabellen;
- Overig programmaplan.

1.3 Arnhemse doelenboom
In de MJPB is ten behoeve van de inzichtelijkheid in en de meetbaarheid van het Arnhemse beleid de Arnhemse doelenboom opgenomen. Als basis van de doelenboom zijn de doelen van de veranderopgaven genomen. De doelenboom binnen de veranderopgaven en de programma's wordt zo nodig jaarlijks bijgesteld. De doelenboom is als volgt opgebouwd:

Elke veranderopgave kent een aantal strategische beleidsdoelen. Deze strategische beleidsdoelen worden in de MJPB meer concreet vertaald in:
- Prestatiedoelen in de stedelijke programma's
- Prestatiedoelen in de wijkprogramma's

Vervolgens worden de prestatiedoelen in de reguliere programma's vertaald naar concrete prestaties en/of indicatoren per taakveld.

De prestatiedoelen in de wijkprogramma's worden verder uitgewerkt in de plannen van de wijken. In deze wijkplannen worden de speerpunten in de wijken concreet vermeld. Deze zijn dan ook niet in de MJPB opgenomen.

1.4 Resultaat raadsbehandeling

Aangenomen amendementen
Eventuele aangenomen amendementen worden in de MJPB 2019-2022 verwerkt als het raadsbesluit bekend is.

Aangenomen moties
Eventuele aangenomen moties worden in de MJPB 2019-2022 vermeld als het raadsbesluit bekend is.

2 Ontwikkelingen in het financiële kader

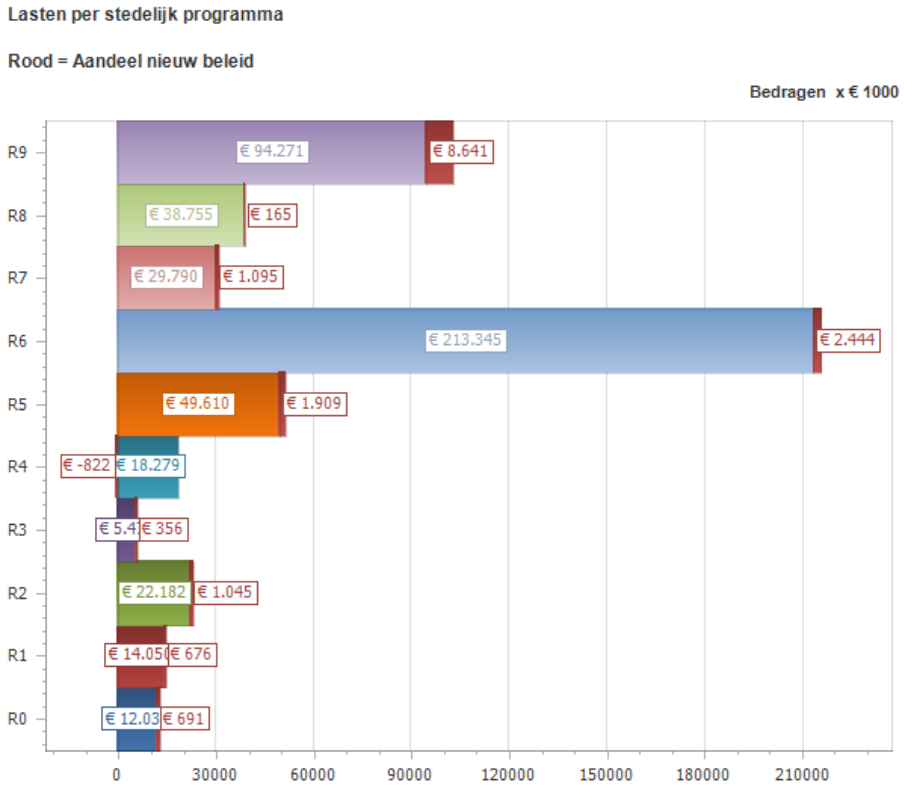
2.1 Inleiding

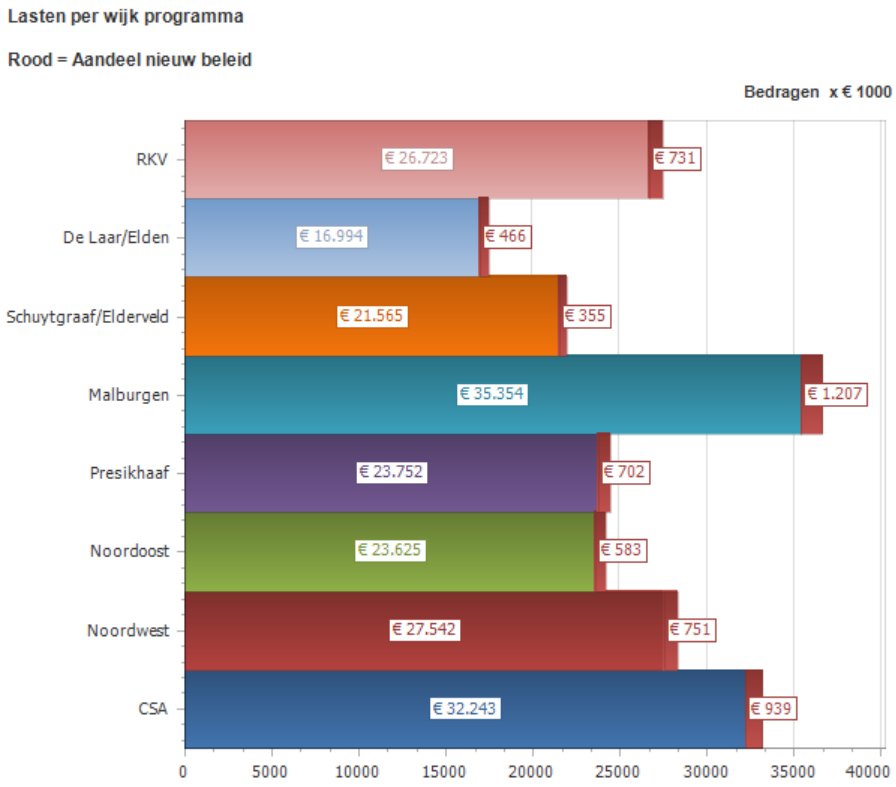
De meerjarenprogrammabegroting 2019-2022 is de eerste van deze nieuwe bestuursperiode. Ze bevat veel nieuws, maar toont tegelijk ook de nodige continuïteit. Financieel gezien heeft de zich in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' hebben voor Arnhem geresulteerd in een gunstiger financiële positie.

In het Regeerakkoord staan veel doelstellingen die in samenwerking met medeoverheden behaald moeten worden. De gevolgen van de klimaatverandering, het tekort aan betaalbare woningen, de toenemende problematische schulden en het behoud van de leefbaarheid in de stad zijn belangrijke opgaven in het Interbestuurlijk Programma (IBP), maar waar ook in het Coalitieakkoord en met deze begroting fors op wordt ingezet. Het zijn opgaven die zich niet beperken tot de grenzen van een gemeente of regio of een bepaald beleidsterrein. Er moet hiervoor worden samengewerkt met andere overheden, partners en inwoners.
Hierbij zal zeker ook gekeken worden naar de ervaringen opgedaan met burgerparticipatie door Van Wijken Weten.

'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad' en moet dat ook blijven. Deze begroting geeft een verdere invulling aan de voornemens uit het Coalitieakkoord. Hierbij wordt gestreefd naar een financiële solide positie. Zoals ook blijkt uit de paragraaf weerstandsvermogen zijn de kengetallen rondom solvabiliteit en weerstandsvermogen verder verbeterd. Zelfs weer verder dan voorzien in het Coalitieakkoord. Een verbetering hiervan leidt ertoe dat Arnhem tegen een stootje kan en dat onvoorziene ontwikkelingen (in elk geval tijdelijk) kunnen worden opvangen. Op deze manier is er tijd om meer structurele maatregelen te ontwikkelen. Dit zal ook nodig zijn.
Zo is bekend dat jaarlijks wordt ingeteerd op de omvang van het Noodfonds Sociaal domein. Recente inzichten laten ook dit jaar laten zien dat naar verwachting de volume en prijsontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn wederom op hogere niveaus uitkomen. Deze inzichten worden op dit moment bestudeerd. In het najaar, in de aanloop naar de volgende perspectiefnota, is de structurele doorwerking daarvan geanalyseerd alsmede de gevolgen voor de uitputting van het Noodfonds. Het Noodfonds is namelijk eindig. Er moet dus voor worden gezorgd dat de ontwikkeling van de reserves enerzijds en de vraagstukken binnen de exploitatie anderzijds in samenhang bezien blijven worden.

Door het gunstigere economische tij is er ruimte ontstaan om de stad nog mooier te maken. In deze begroting is terug te zien dat er fors wordt geïnvesteerd in thema's zoals duurzaamheid, armoede, werk, veiligheid en inclusie. Onderstaande grafieken laten per stedelijk- en wijkprogramma in de begroting zien, hoe er financieel op wordt ingezet. In dit hoofdstuk en in de programma's wordt dit nader toegelicht.

Keerzijde van een gunstiger economisch tij is dat de uitgaven die we moeten doen ook steeds hoger worden. Er zal hierdoor druk ontstaan op bijvoorbeeld de reeds geprogrammeerde investeringen. Het is koffiedik kijken of de getroffen maatregelen voor prijs- en volumeontwikkelingen in deze begroting afdoende zijn om de steeds duurder wordende investeringen te kunnen blijven betalen. De komende periode zal dan ook nader bekeken worden hoe in de toekomst met deze verwachte, maar nog moeilijk in te schatten kostenstijgingen, moet worden omgegaan.

In onderstaande tabel is samengevat weergegeven hoe de meerjarenbegroting 2019 - 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting.

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

De begroting kent in de eerste twee jaren nadelige saldi. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi.
Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het Coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

Reëel en structureel sluitende begroting

Naast een reëel sluitende begroting, dient de (meerjaren)begroting ook structureel sluitend te zijn. Dit is het geval wanneer de structurele lasten in de begroting voor 2019 volledig worden gedekt door structurele baten of aannemelijk is gemaakt dat dit structurele evenwicht in de meerjarenbegroting (uiterlijk 2022) weer tot stand wordt gebracht. Uit het in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (in de stresstest) opgenomen kengetal structurele exploitatieruimte blijkt dat vanaf 2020 wordt voldaan aan een structureel evenwicht

4. Structurele exploitatieruimte		begr. 2019	mjr. 2020	mjr. 2021	mjr. 2022
	Bedragen x € 1.000				
A	Totale structurele lasten	705.910	709.207	692.107	684.749
B	Totale structurele baten	704.521	712.006	704.282	695.005
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	22.523	20.404	18.658	18.983
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	20.049	18.880	15.012	15.604
E	Totale baten	723.645	731.130	723.406	714.130
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/E x 100%	**-1%**	**0%**	**1%**	**1%**

2.2 Gemeentefonds

In deze MJPB is de prognose van het gemeentefonds verwerkt, zoals volgt uit de doorrekening van de meicirculaire 2018. De provincie beoordeelt de begroting op reëel en structureel evenwicht en dat er - voor wat betreft de algemene uitkering uit het gemeentefonds - tenminste uitgegaan moet worden van de meicirculaire (2018) en de daarin opgenomen uitkeringsfactoren. De meicirculaire geeft een vertaling van de Voorjaarsnota van het Rijk. Ten opzichte van de berekening in het Coalitieakkoord leidt de meicirculaire tot een aantal majeure effecten:

- een lichte stijging van het accres in 2018 (met een structurele doorwerking);
- een daling van het accres in de jaren 2019-2022 oplopend naar € 400 miljoen landelijk;
- het niet meer meerjarig inramen van de verwachte ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds;
- de overheveling vanaf 2019 van (een groot deel van) de integratieuitkering Sociaal Domein naar de algemene uitkering, waardoor deze voortaan meeloopt in de trap-op-trap-af systematiek.

In deze MJPB zijn deze effecten vertaald naar het financiële beeld voor Arnhem. Per saldo leidt dit voor Arnhem tot een enigszins gunstiger financieel beeld dan waarmee in het Coalitieakkoord rekening is gehouden. Bij het Coalitieakkoord was al grotendeels rekening gehouden met het niet inramen van de verwachte meerjarige ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds. Bij de doorrekening van het gemeentefonds voor deze MJPB hebben we de verwachte ruimte onder het plafond in zijn geheel niet meegenomen, waarmee we voor een behoedzame lijn kiezen.

De MJPB wordt in constante prijzen geraamd. Dit betekent dat de nominale indexatie voor het eerste jaar 2019 structureel en constant wordt doorgetrokken naar de jaren 2020 en verder. Het rijk rekent met de uitkeringsfactoren voor het gemeentefonds in lopende prijzen (dus een oplopende reeks voor de nominale indexatie). Vanaf 2020 hebben we dit dan ook gedefleerd met de prijsmutatie BBP, wat een officieel indexcijfer is van het CBS.

De meerjarige daling van het accres uit de meicirculaire leidt natuurlijk ook voor Arnhem tot een nadeel, maar dit wordt meer dan gecompenseerd door de effecten van de overheveling van de integratieuitkering sociaal domein naar de algemene uitkering. Ook is met deze meicirculaire de loon- en prijsbijstelling over het sociaal domein (tranche 2018) verwerkt en deze kent een structurele doorwerking naar latere jaren

2.2.1 Taakmutaties

Daarnaast is een beperkt aantal taakmutaties doorgevoerd. Voor zover deze taakmutaties leiden tot wijzigingen in de verwachte lasten op de beleidsvelden, worden deze ook doorgezet naar de beleidsvelden.

In het overzicht mutaties meicirculaire worden de wijzigingen van het gemeentefonds als gevolg van taakmutaties en nieuwe of gewijzigde decentralisatie- en integratie-uitkeringen toegelicht. Per mutatie is aangegeven in hoeverre deze met de verschillende beleidsvelden worden verrekend.

In de volgende tabel wordt een overzicht gepresenteerd over de ontwikkeling van het gemeentefonds op basis van de meicirculaire.

Gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkeling gemeentefonds meicirculaire	20.663	23.604	25.467	27.330
Doorgeven nieuwe en wijzigingen in decentralisatieUitkeringen (DU) aan het beleidsveld	-3.447	-3.635	-3.231	-3.231
Totaal ontwikkeling gemeentefonds	*17.216*	*19.969*	*22.236*	*24.099*
Totaal gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	**17.216**	**19.969**	**22.236**	**24.099**

2.3 Beleidsontwikkelingen

De in het Coalitieakkoord uitgezette koers is richtinggevend voor deze meerjarenprogrammabegroting 2019-2022.
Deze koers is in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid; overheid, onderwijs en ondernemers; zorg en welzijn; armoede en schulden; inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig; wonen; groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: levendige en leefbare wijken; veiligheid; vitale lokale en regionale economie; bereikbare en aantrekkelijke stad; cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties; gemeentefinanciën en belastingen.

Beleidsontwikkelingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Totaal beleidsontwikkelingen	*-13.551*	*-9.649*	*-8.532*	*-9.628*
Totaal gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	**-13.551**	**-9.649**	**-8.532**	**-9.628**

In de volgende paragrafen worden per onderwerp de financiële ontwikkelingen ten opzichte van de vorige MJPB geschetst.

2.3.1 Meedoen in een sociale Arnhem

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot werkgelegenheid, overheid, onderwijs en ondernemers, zorg en welzijn, armoede en schulden en inclusie weergegeven.

Meedoen in een socialer Arnhem	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Werk-Investeringsfonds	-2.500	0	0	0
Schulden signaleren en voorkomen	-250	-250	-250	-250
Armoedebudget op peil brengen	-400	-400	-400	-400
Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	-761	-761	-761	-761
Inclusief Arnhem	-100	-100	-100	-100
Maatwerkvervoer	-400	-400	-400	-400
Sociale Bank Gelderland Centraal	-350	-350	-350	-350
Aanvullende maatregelen tbv tekort beschermingsbewind	-250	0	0	0
Beschermingsbewind, nog in te vullen taakstelling	-170	-482	-500	-500
Invulling: Onttrekking BR Taakmutaties GF	170	482	0	0
Nog in te vullen Beschermingsbewind vanaf 2021	0	0	500	500
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-5.011*	*-2.261*	*-2.261*	*-2.261*
Onderwijsachterstandenbeleid	-895	-790	-685	-581
Overgang RBL naar MGR (correctie begroting)	-200	-200	-200	-200
BUIG: onzekerheid uitkeringslasten en baten (risicomelding)	0	0	0	0
Verlagen kader begroting Bijdrage aan Presikhaaf Bedrijven	571	320	24	24
Nog niet meegenomen voordeel Presikhaaf als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor buitengemeenten	433	389	371	438
Kosten gemeentelijke ID-ers	-104	-104	-104	-104
Gratis bewaakte fietsenstallingen	-40	-40	-40	-40
HHT - Nieuwe tarieven Huishoudelijke toelage (vanaf 1-4-2018)	-156	-168	-168	-168
HHT - begroting nieuwe jaarschijf vanaf 2021	0	0	-400	-400
Tarieven jeugdbescherming	-80	-80	-80	-80
Totaal	*-471*	*-673*	*-1.282*	*-1.111*
Totaal meedoen in een socialer Arnhem	**-5.482**	**-2.934**	**-3.543**	**-3.372**

Werkinvesteringsfonds (V3/R6)

Er wordt een werkinvesteringsfonds op gericht ter grootte van € 2,5 miljoen. Doelstelling is om de landelijke trend qua uitstroom te volgen en daarnaast in een periode van 4 jaar nog 500 Arnhemmers extra aan werk helpen. Een voorstel voor de wijze van inzet op de veranderopgave Doorbraak naar Werk en daarbij de werking van het werkinvesteringsfonds wordt in het vierde kwartaal separaat aan de raad voorgelegd.

Schulden signaleren en voorkomen (R6 en wijken)

Er komt € 250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak ‘Vroeg Eropaf’.

Armoedebudget op peil brengen (R6 en wijken)
Het armoedebudget wordt op peil gebracht, zodat organisaties kunnen doen wat nodig is om armoede aan te pakken. Hiervoor wordt jaarlijks €400.000,- extra budget beschikbaar gesteld.

Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (R6 en wijken)
De bezuiniging van €761.000,- per jaar op de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima wordt ongedaan gemaakt. (Zie ook 2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst)

Inclusief Arnhem (V5)
Aan de veranderopgave 'Inclusief Arnhem' wordt verder invulling geven. Hiervoor zijn middelen vrij gemaakt van €100.000,- per jaar (zie veranderopgave Inclusief Arnhem).

In de financiële doorrekening van de plannen uit het Coalitieakkoord is rekening gehouden met een aantal indertijd ingebrachte mee - en tegenvallers. In deze begroting zijn voor de volgende items, passend binnen het "meedoen in een socialer Arnhem" oplossingen gezocht.

Maatwerkvervoer (R4, R6 en wijken)
Uit de begroting 2018-2022 van de BVO DRAN blijkt dat er op het doelgroepenvervoer sprake is van een aanvullend tekort. Dit wordt veroorzaakt door een te optimistische inschatting van de omvang (uren inzet) van het maatwerkvervoer en een te optimistisch beeld van de te bereiken efficiëntie (bundelingsvoordeel) op het maatwerkvervoer. De lasten zijn hierdoor te laag ingeschat. Dit additionele tekort bedraagt vanaf 2019 € 400.000.

Sociale Bank Centraal Gelderland (R6)
In de raadsbrief van 15 december 2017 (zaaknummer: 206100) is de raad geïnformeerd over de overdracht van werkzaamheden van de Sociale Bank Centraal Gelderland (SBCG) aan Kredietbank Nederland. Door de overname van de SBCG is de verwachting dat het structurele tekort ten aanzien van kredietverstrekking (€ 600.000) kan worden gereduceerd. Er resteert echter een nadeel dat vanaf 2019 maximaal kan worden gereduceerd tot € 350.000.

Aanvullende maatregelen tekort Beschermingsbewind (R6)
In de vastgestelde MJPB 2018-2021 is voor het opvangen van het tekort op beschermingsbewind opgenomen dat er als taakstelling nog aanvullende maatregelen dienen te worden uitgewerkt binnen het beleidsveld Schulddienstverlening/ Armoedebeleid. Zoals aangegeven in de bijlage over de Decentralisatie uitkeringen, zal een deel van het tekort in 2019 en het volledige tekort in 2020 worden gedekt uit deze door het Rijk beschikbaar gestelde middelen. Voor 2021 en verder dienen voor € 500.000 nog aanvullende maatregelen te worden uitgewerkt.

Onderwijsachterstandenbeleid (R4 en wijken)
Er is een nieuwe verdeelsystematiek geïntroduceerd om de op dit moment onevenredig verdeelde middelen over gemeenten en scholen voor het tegengaan van onderwijsachterstanden beter te verdelen. Om gemeenten in staat te stellen om hun beleid en bedrijfsvoering aan te passen aan de uitkomsten van de nieuwe verdeelsystematiek, wordt de herverdeling van het landelijke onderwijsachterstanden-budget doorgevoerd over een periode van drie jaren. Voor Arnhem betekent dit stijging van de inkomsten oplopend van € 100.000 in 2019 naar € 400.000 in 2022. Daarentegen worden de kosten van het verplicht uitbreiden van de vroeg en voorschoolse educatie (VVE) van 12 naar 16 uur per week worden geraamd op € 1 miljoen. Per saldo resteert een tekort van bijna € 900.000 in 2019 aflopend naar € 580.000 in 2022.

Overgang RBL naar MGR (correctie begroting) (R6 en wijken)
De gemeenschappelijke regeling Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) was als zelfstandige separate eenheid ondergebracht binnen de begroting van gemeente Arnhem. Met ingang van 1-1-2018 is RBL opgegaan in de nieuwe Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Domein Centraal Gelderland . Hierdoor komt de administratie die gemeente Arnhem voerde voor het RBL te vervallen. Daarnaast komt de dienstverlening aan het RBL rondom huisvesting en facilitaire zaken te vervallen omdat het RBL deze producten en diensten niet meer van Arnhem afneemt. In de onderwijsbegroting was hiervoor een opbrengstenpost opgenomen, die nu niet meer kan worden gerealiseerd. Het knelpunt wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.

BUIG: onzekerheid uitkeringslasten en baten (risicomelding R6)
Het BUIG-budget is een gebundelde uitkering van het Rijk voor de bekostiging van uitkeringen op grond van de participatiewet, de IOAW, de IOAZ en het BBZ 2004 (voor zover deze laatste betrekking heeft op levensonderhoud voor startende ondernemers). Daarnaast kan het instrument loonkostensubsidie gefinancierd worden uit het BUIG-budget. Bij de MJPB 2018-2021 is voor het eerst een meerjarige doorkijk gemaakt van de BUIG. Voor de actualisatie van de MJPB 2019-2022 is een nieuwe meerjarige prognose gemaakt van het BUIG-budget en de verwachte uitkeringslasten. Met name voor dit meerjarige beeld wordt met veel aannames en onzekerheden gewerkt. Om deze reden zijn de cijfers niet in de begroting zelf, maar als risico in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen.

Verlagen kader begroting Bijdrage aan Presikhaaf Bedrijven (R6)
In een vorige begroting is het budget ten behoeve van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) opgehoogd op basis van het uitgangspunt van de op dat moment aanwezige activiteiten en organisatieomvang van Presikhaaf Bedrijven als dienstverlener Sociale werkvoorziening. De bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven (het begeleiden van SW-ers in de brede zin des woords) zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. Presikhaaf Bedrijven verzorgt vanaf 2018 alleen nog het werkgeverschap van de SW-medewerkers. De bijbehorende risico's rondom de werkzaamheden productie en begeleiding zijn hiermee ook overgedragen aan Scalabor B.V.. De begroting kan hierdoor in positieve zin worden bijgesteld, aflopend van € 571.000 in 2019 naar € 24.000 in 2022.

Voordeel Presikhaaf als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor buitengemeenten (R6)
Er ontstaat een voordeel van ongeveer € 400.000 doordat het aantal arbeidsjaren SW-medewerkers buitengemeenten de komende jaren lager uit valt dan waar rekening mee is gehouden.

Kosten gemeentelijke ID-ers (R6)
Door de transitie van Presikhaaf Bedrijven naar Scalabor B.V. worden de Sociale Werkvoorziening (SW) medewerkers gedetacheerd bij Scalabor B.V. en zij blijven formeel in dienst bij Presikhaaf Bedrijven.. Voor de vijf ID-ers uit de gemeente Arnhem, die met een ambtelijke status in dienst bij Presikhaaf bedrijven is er voor gekozen om hen ook in dienst te laten bij Presikhaaf Bedrijven en hun ondanks de afwijkende aanstelling te beschouwen als SW-medewerkers en te detacheren bij Scalabor B.V.. Het tekort dat door de nieuwe situatie van de driehoek tussen gemeenten, Presikhaaf Bedrijven en Scalabor B.V. ontstaat in de exploitatie van Presikhaaf Bedrijven kan hier niet worden gedekt en komt dan ook voor rekening van de gemeente Arnhem. Het tekort wordt gedekt uit de geraamde financiële ruimte die ontstaat in het gemeentelijke financiële kader voor Presikhaaf Bedrijven (zie 2 voorgaande toelichtingen).

Inzet mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij fietsenstallingen (R6)
Op grond van de wet Banenafspraak staat de gemeente Arnhem voor de opgave om in 2024 39 banenafspraak-banen te realiseren (banen van 25,5 uur). Dit is onderdeel van de ambitie van de gemeente Arnhem om een inclusieve organisatie te zijn. Het voldoen aan de wet Banenafspraak is voor Arnhem als regiegemeente een lastige opgave. Bij het niet voldoen aan de taakstelling zal vanaf 2019 een quotumheffing worden opgelegd per niet-gerealiseerde baan. De gemeente en Scalabor B.V. hebben bekeken in hoeverre de opdracht voor het beheer van drie Arnhemse fietsenstallingen kan worden 'verbanenafspraakt'. Bij dezelfde inzet als in het verleden, kost het beheer van de fietsenstallingen € 375.000 per jaar. Het huidige budget van parkeerbeheer bedraagt € 335.000. Er is dus een structureel tekort van €40.000 per jaar. Daar staat tegenover dat hiermee een grote groep mensen met afstand tot de arbeidsmarkt verzekerd blijft van werk. Zij werken bovendien in een voorziening die door veel Arnhemmers erg wordt gewaardeerd en die bijdraagt aan de bereikbaarheid van de (binnen)stad'.

Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT), nieuwe tarieven (vanaf 1-4-2018) (R6)
Per 1 april 2018 zijn die nieuwe loonafspraken van kracht voor zorgorganisaties die hulp bij het huishouden aanbieden. Binnen het Interbestuurlijk Programma (IBP) is afgesproken dat gemeenten de extra kosten voor de hogere loonschaal zelf betalen. De verwachte meerkosten bedragen in 2019 € 156.000 en lopen vanaf 2020 op naar € 168.000. Deze meerkosten worden ten laste van de algemene middelen gebracht.

Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT) (R6)
Met de vaststelling van de MJPB 2017-2020 is besloten de rijksmiddelen HHT volledig voor de HHT in te zetten middels een algemene voorziening. Deze rijksmiddelen worden in 2021 en 2022 verhoogd met € 400.000. De begroting wordt aangepast aan deze verhoging van de rijksmiddelen.

Aanvulling Tarieven Jeugdbescherming (R6)
In 2017 heeft er voor de gehele regio Centraal Gelderland een nabetaling van € 193.000 plaatsgevonden ter compensatie van de, volgens de betrokken zorgpartijen, te lage tarieven binnen de jeugdbescherming. Deze aanvulling met 3,1% op de tarieven heeft een structureel karakter en is in 2017 incidenteel uit het regionale innovatiefonds gedekt. In de MJPB 2018-2021 is het budget regionale innovatiefonds geschrapt en niet meer beschikbaar. Voor Arnhem betekent dit dat er geen dekking meer is voor de extra kosten van € 80.000, zijnde het Arnhems aandeel in de genoemde € 193.000. De aanvulling op de tarieven ad € 80.000 wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.

2.3.2 Wonen in een duurzamer Arnhem
In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot duurzaamheid en klimaatbestendig, wonen, groen en ruimtelijke ontwikkeling toegelicht.

Wonen in een duurzamer Arnhem	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Budget voor warmtetransitie en verduurzaming	-750	-1.000	-1.250	-1.250
Taakstelling rendement duurzaamheidsmaatregelen in bedijfsvoering	0	0	250	250
Structureel budget "Duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering"	0	0	-250	-250
Klimaatfonds 10 miljoen (invoering in 2018)				
Invasieve exoten	-333	-333	-333	0
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-1.083*	*-1.333*	*-1.583*	*-1.250*
Baggeren havens, Defensiehaven	-500	0	0	0
PMD- afval	-470	-470	-470	-470
Ophogen budget voorstudies	-50	-50	-50	-50
Dekken vanuit erfpachtenbaten	50	50	50	50
Totaal	*-970*	*-470*	*-470*	*-470*
Totaal wonen in een duurzamer Arnhem	**-2.053**	**-1.803**	**-2.053**	**-1.720**

Budget voor warmtetransitie en verduurzaming (V2/R7)

De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad. De warmtetransitie wordt wijkgericht gepland. De komende periode wordt gestart met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor wordt jaarlijks een bedrag gereserveerd vanaf 2019 €750.000 oplopend naar € 1,25 miljoen vanaf 2021. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering (V2/R7)

Vanaf 2021 een taakstelling van € 250.000 per jaar opgenomen voor een te behalen rendement op duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering.
Investeringen in duurzaamheidsmaatregelen kennen door de lage energieprijs als grootverbruiker een lange terugverdientijd. Om aan de financiële taakstelling te kunnen voldoen zou sprake moeten zijn van een netto rendement (dus een winst bovenop het terugverdienen van de investering zelf) van € 250.000 per jaar op dergelijke investeringen. Het halen van een dergelijk financieel rendement is een uitdaging , het volledig terugverdienen van dergelijke investeringen is niet altijd mogelijk. Daarom wordt naast de taakstelling in deze begroting een budget beschikbaar gesteld voor de kosten van dergelijke investeringen. Door dit bedrag gelijk te laten zijn aan de taakstelling, kan de taakstelling worden ingevuld door investeringen die zich volledig terugverdienen.

Klimaatfonds (V2/R7)

Het klimaatfonds is opgezet om de stad te verduurzaming en de landelijke en Arnhemse klimaatdoelen te realiseren. De doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken worden in New energy made in Arnhem verwerkt. Het voorkomen van energiearmoede is daarbij uitgangspunt.
Het klimaatfonds heeft als doel om te investeren in en met de stad. De investeringen uit het klimaatfonds moeten bijdragen aan de klimaatdoelen van Arnhem en minstens met een even groot bedrag uit de stad worden vergroot. Hierdoor lokken gemeentelijke investeringen ook investeringen uit van overige overheden, bedrijven en bewoners. Het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed valt hier buiten. Het inzetten en prioriteren van het klimaatfonds wordt daar waar mogelijk de stad betrokken. . In het kader van de regionale energiestrategie en het Arnhemse klimaatbod aan het rijk met daarbij de afspraken die de gemeente provinciaal, regionaal en lokaal met overheden, bedrijven, en corporaties maakt, is daarbij leidend.

Vanuit het Europees project 'Climate active neighbourhood' is het Arnhemse aanjaagfonds opgericht. Met dit fonds worden inwoners en bedrijven op weg geholpen en uitgedaagd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan de Arnhemse klimaatdoelen. Een financiële regeling vanuit het klimaatfonds om deze initiatieven blijvend te ondersteunen is denkbaar.

Bestrijding van invasieve exoten (R5)

Er wordt € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. De inzet van deze middelen is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: De doelstelling is om zo snel mogelijk een beheersbare situatie te realiseren. Deze moet vervolgens worden bijgehouden.

Bij de aanpak ligt de prioriteit bij:

- Uitvoeren wettelijke taken: bestrijding reuzenberenklauw en reuzenbalsemien.
- Stoppen nieuw vestiging Japanse Duizendknoop:
- Aanpak locaties waar vanuit de soort zich kan verspreiden (bermen wegen en watergangen)
- Het voorkomen van schade bij constructies van wegen en gebouwen.
- Beperken / reduceren in de stadsparken en de bos- natuurterreinen in verband met het verlies biodiversiteit
- Voor het stedelijk gebied het stimuleren van bewonersparticipatie, zodat mogelijk ook een Arnhemse duizendknoop brigade ontstaat.
- Herhaalde voorlichting voor alle soorten blijft van belang en zal ook de komende jaren nodig blijven.

Baggeren defensiehaven (R2)
In 2014 is het toen beschikbare budget voor baggerwerkzaamheden en de jaarlijkse reservering hiervoor wegbezuinigd. Het is noodzakelijk defensiehaven te baggeren. De kosten bedragen incidenteel €500.000.

Meerkosten PMD-afval (R7)
De gemeente wordt geconfronteerd met het feit dat PMD-afval (plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons) in toenemende mate wordt afgekeurd. Ondanks forse inzet hierop is 30% van het ingezamelde PMD-afval vervuild met restafval. Dit betekent dat deze ingezamelde PMD-stroom niet verkocht kan worden en de gemeente begrote inkomsten op deze afvalstroom misloopt. De vervuilde fractie dient vervolgens te worden afgevoerd en verwerkt als restafval. Er worden lagere baten/gederfde inkomsten PMD verwacht van € 400.000 en extra kosten als gevolg van verwerking als restafval van € 70.000, samen € 470.000. Er is afgesproken (zie ook 2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst) dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is, waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. In deze begroting is het knelpunt op de meerkosten PMD dan ook verwerkt ten laste van de algemene middelen.

Ophogen budget voorstudies (R8)
In de crisisjaren is het niet nodig geweest om het beschikbare budget voor voorstudies volledig aan te wenden om ruimtelijke initiatieven in de markt te faciliteren. Het aantal verzoeken om mee te werken aan ruimtelijke initiatieven neemt echter toe. Voor de komende jaren wordt door de afname van het aantal beschikbare bouwlocaties een toenemend aantal projecten in de initiatieffase verwacht. Het beschikbare budget voor voorstudies zal daardoor onvoldoende zijn om alle initiatieven te kunnen faciliteren.
Om projecten in de initiatieffase te kunnen faciliteren en te voorzien in voldoende ruimte voor met name aantrekkelijke woonmilieus (onder andere sociale woningbouw, particulier opdrachtgeverschap) is een aanvullend budget noodzakelijk van €50.000. Dit kan worden gedekt vanuit de toegenomen erfpachtbaten.

2.3.3 Genieten van een nog mooier Arnhem

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot levendige en leefbare wijken, veiligheid, vitale lokale en regionale economie, bereikbare en aantrekkelijke stad, cultuur en toerisme toegelicht.

Genieten van een nog mooier Arnhem	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorziening	-250	-500	-500	-500
Investeren in veiligheid	-300	-300	-300	-300
Mogelijk maken markt langs Jansbeek	-250			
Extra toevoeging aan groenfonds	-100	-100	-100	-100
Jaarlijks budget autobereikbaarheid	-700	-700	-700	-700
Dekken jaarlijks budget voorautoberikbaarheid uit extra opbrengsten autobereikbaarheid	100	100	100	100
Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor	-50	-100	-100	-100
Extra budget Citymarketing	-100	-100	-100	-100
Invoeren Toeristenbelasting (€ 2,- per persoon per nacht)	625	625	625	625
Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022	0	0	0	-1600
Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem	-600	-600	-600	-600
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-1.625*	*-1.675*	*-1.675*	*-3.275*
Bijdrage aan VGGM Bevolkingszorg	-65	-65	-65	-65
Sporthal Middachtensingel geschikt maken voor wedstrijdsport	-170	-170	-170	-170
Correctie ontwerpbegroting: budget DU-bodem ten onrechte gekopieerd in 2021 en 2022	0	0	567	567
Totaal	*-235*	*-235*	*332*	*332*
Totaal genieten van een nog mooier Arnhem	**-1.860**	**-1.910**	**-1.343**	**-2.943**

Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorziening (R6)
Er komt in 2019 €250.000en vanaf 2020 €500.000 per jaar beschikbaar om voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners.

Investeren in veiligheid (R1)
Er wordt gewerkt aan het verbeteren van de veiligheid in de wijken en de binnenstad door € 300.000 per jaar in te zetten voor onder andere het tegengaan van ondermijning en overlast. De prioriteiten op het gebied van veiligheid worden samen met bewoners, politie, andere betrokkenen en de gemeenteraad bepaald.

Mogelijk maken markt langs Jansbeek (R3)
Voor een goede verbinding en wisselwerking tussen de warenmarkt en de binnenstad wordt het mogelijk gemaakt dat de warenmarkt langs de Jansbeek en omgeving komt, dit in overleg met onder andere de verzelfstandigde markt, het Platform Binnenstad Arnhem en bewoners. In de begroting is hiervoor incidenteel € 250.000 voor de verplaatsingskosten opgenomen.

Extra toevoeging aan groenfonds (R5)
Er wordt jaarlijks € 100.000 toegevoegd aan het Groenfonds voor extra groenmaatregelen.

Jaarlijks budget autobereikbaarheid (R2)
Voor een betere autobereikbaarheid wordt jaarlijks een budget van € 700.000 gereserveerd. Dit budget wordt ingezet voor een aantal maatregelen:
- In overleg met onder andere Platform Binnenstad Arnhem (PBA) en bewoners wordt de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid vergroot. Met innovaties en tariefacties worden nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad getrokken;.
- Flitsparkeren wordt ingevoerd (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen.
- Er wordt zo spoedig mogelijk een onderzoek gedaan naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met onder andere Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum).
- Er worden circa 80 extra straatparkeerplaatsen toegevoegd in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen.
- In overleg met de provincie wordt gestreefd naar het mogelijk maken van hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars toegestaan parkeren op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is.

Met bovenstaande inspanningen wordt op €100.000 extra parkeerinkomsten gerekend. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van € 700.000.

Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor (R2)
Voor onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor zijn in deze begroting middelen opgenomen van €50.000in 2019 en vanaf 2020 een €100.000.

Extra budget Citymarketing (R3)
Voor Citymarketing wordt in deze begroting een extra budget opgenomen van €100.000 per jaar

Invoeren Toeristenbelasting (R3/R9)
Er wordt één belasting ingevoerd en dat is de toeristenbelasting met een tarief van €2 per persoon per nacht. Dit zal worden ingevoerd in overleg met de sector. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het bedrag dat terugvloeit in onze begroting ad €625.000) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten (toerisme en recreatie) en de marketing te versterken. Een voorstel hiervoor wordt in de komende periode uitgewerkt.

Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022 (R5)
Het beschikbare budget voor cultuur en daarbinnen de gelden bestemd voor programmering onderscheidenlijk de overige middelen, blijven (gecorrigeerd voor inflatie) op peil. Daarnaast wordt € 1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. De ambitie van deze organisaties en Het Gelders Orkest om tot een intensievere samenwerking te komen wordt ondersteund.

Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem (R5)
Het uitgangspunt is dat Museum Arnhem behouden blijft voor de stad. Het hiermee gepaard gaande financiële knelpunt wordt zo spoedig mogelijk opgelost. Er wordt maximaal € 600.000 aan kapitaallasten gereserveerd. Daarmee is er € 7,5 miljoen beschikbaar om het knelpunt op te lossen.

Bevolkingszorg (volumeontwikkeling indexering en crisisbeheersing) (R2)
De huidige inwonerbijdrage voor bevolkingszorg(gemeentelijke rol in crisisbeheersing) wordt verhoogd met € 0,45 per inwoner. Hier staat vanuit de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) een efficiëntiewinst in beschikbare uren tegenover en een verlaging van de lokale kosten voor opleiden, trainen en oefenen. De kosten voor gemeente Arnhem komen uit op € 70.000 waarvan € 5.000 kan gedekt worden uit de huidige begroting voor opleiden, trainen en oefenen bevolkingszorg. De resterende € 65.000 wordt opgevangen ten laste van de algemene middelen.

Sporthal Middachtensingel geschikt maken voor wedstrijdsport (R5)
In het huidige beleid van sportaccommodaties is de sloop van sporthal Kermisland opgenomen. Met de sloop van deze sporthal verdwijnt een sportaccommodatie met tribune en nevenruimten voor verenigingsgebruik.
Er ontstaat hierdoor een capaciteitsgebrek voor wedstrijdsport in de stad. Vanuit onderwijsbehoefte wordt een nieuwe sportaccommodaties gerealiseerd op de Middachtensingel. Om deze geschikt te maken voor wedstrijdsport zijn extra middelen voor de investeringen en exploitatie nodig van € 170.000.

Correctie ontwerpbegroting: budget DU-bodem ten onrechte gekopieerd in 2021 en 2022 (R7)
De middelen voor bodemsanering komen via het gemeentefonds beschikbaar (Decentralisatieuitkering Bodemsanering) en zijn beschikbaar t/m 2020. In de begroting was reeds rekening gehouden met een lagere uitkering gemeentefonds vanaf 2021. Echter op het beleidsveld waren deze lasten nog niet afgeraamd. Per saldo betekent dit er ten gunste van de algemene middelen een voordeel ontstaat van € 568.000 per jaar in 2021 en 2022.

2.3.4 Open en verantwoord besturen

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot samenwerking met burgers en organisaties, gemeentefinanciën en belastingen toegelicht.

Open en verantwoord besturen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven.	-100	-100	-100	-100
Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR)	4.238	3.807	3.807	3.807
Weerstandsfactor 1,4, ruimte nieuw beleid (onttrekking 12,5 mln aan AR in 2018)	0	0	0	0
Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	-125	-125	-125	-125
Ruimte door vrijvallen BR revolverend fonds jongvolwassenen met schulden en BR revolverend fonds duurzaamheid (€ 6 miljoen in 2018)	0	0	0	0
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-3.783*	*-2.924*	*-1.516*	*-1.516*
Borgen en verstevigen regionale samenwerking Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	-296	0	0	0
Uitbreiding wethouders met 0,4 fte salariskosten en appa	-60	-60	-60	-60
Verzelfstandiging Natuurcentrum (correctie begroting)	-17	-17	-17	-17
Totaal	*-373*	*-77*	*-77*	*-77*
Open en verantwoord besturen	**-4.156**	**-3.001**	**-1.593**	**-1.593**

Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven (R6).
Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten voor deze initiatieven te verminderen wordt er een Shared Service Center opgezet met een budget van € 100.000 per jaar.

Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten (R9)
Om de solvabiliteit te verbeteren wordt per 2019 de beleidsregel ingevoerd om schulden in maximaal 20 jaar af te lossen en dit te verankeren in de verordening Financieel beleid en beheer. De betreffende middelen worden overgeheveld naar de bestemmingsreserve kapitaallasten.

Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR R9)
In de afgelopen jaren is al gereserveerd is voor een versterking van onze vermogenspositie. Deze reservering in de algemene reserve wordt gedeeltelijk vanaf 2018 ter compensatie ingezet ten gunste van de algemene middelen. Dit ook in samenhang met de voorgaande maatregel, waarbij ingezet wordt op verbetering van de solvabiliteit.

Weerstandsfactor 1,4, ruimte nieuw beleid (onttrekking 12,5 mln aan AR in 2018 R9)
Door het hanteren van de weerstandsfactor van 1,4 kan eenmalig een bedrag voor nieuw beleid van € 12,5 miljoen uit de Algemene Reserve worden onttrokken.

Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet
Het gevolg van de afspraak om de parkeertarieven en legestarieven niet te laten stijgen, leidt tot een knelpunt van € 225.000. Voorgesteld wordt om € 100.000 daarvan meerjarig op te vangen binnen de bestemmingsreserve Bereikbaarheidsfonds, zodat het resterende deel van € 125.000 ten laste van de algemene middelen komt.

Ruimte door vrijvallen BR revolverend fonds jongvolwassenen met schulden en Bestemmingsreserve (BR) revolverheld fonds duurzaamheid (€ 6 miljoen in 2018) (R6/R7)
Bij de MJPB 2018-2021 is een tweetal amendementen aangenomen voor de vorming voor revolverende fondsen. Het betrof het amendement "Revolverend fonds voor jongvolwassenen met schulden" (17A29), waarbij een bedrag van € 5 miljoen uit de algemene reserve is overgeheveld naar een bestemmingsreserve Revolverend fonds (schuld) en het amendement "3 Miljoen duurzaam inzetten" (17A30g), waarbij een bedrag van € 3 miljoen uit de algemene reserve wordt overgeheveld naar een bestemmingsreserve Revolverend fonds (duurzaamheid).

Bij het Coalitieakkoord is besloten een gedeelte uit de bestemmingsreserve te halen, omdat dat niet nodig is voor het verstrekken van de leningen. Voor dergelijke fondsen wordt namelijk een financiering aangetrokken, die later in verband met de revolverendheid weer terugkomt. Het gedeelte dat blijft staan is bedoeld:

- om eventuele rentekosten te kunnen dragen;
- om het eventuele deel dat niet inbaar ofwel niet revolverend blijkt te zijn te kunnen dekken;
- om uitvoeringskosten te dekken voor zover die niet binnen het betreffende beleidsveld kunnen worden opgevangen.

De komende periode worden de kosten (uitvoering en oninbaarheid) voor de uitvoering van het fonds in beeld gebracht.

Er is niet aangegeven hoe de resterende € 2 miljoen over de reserves is verdeeld. Op basis van de ervaringen bij de duurzaamheidsleningen wordt voorgesteld om € 0,75 miljoen te laten staan in de BR Revolverend fonds (duurzaamheid) en € 1,25 miljoen in de BR Revolverend fonds (schuld).

Borgen en verstevigen regionale samenwerking Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen (R0)

Sinds 2015 wordt in een 'lichte' vorm regionaal samen gewerkt op de onderwerpen mobiliteit, duurzaamheid, economie en wonen. In de regio Arnhem-Nijmegen is overigens al een lange traditie van het samenwerken, waarbij lokale en regionale belangen hand in hand gaan en dit toegevoegde waarde oplevert voor Arnhem. De samenwerking krijgt op dit moment vorm in een gemeenschappelijk orgaan, met vier inhoudelijke portefeuillehoudersoverleggen. Dat is vanuit Arnhem een heel bewuste keuze geweest, na het beëindigen van de Stadsregio. Het heeft Arnhem in de afgelopen jaren teruggebracht tot de essentie van de samenwerking. Een belangrijke waarde vanuit Arnhem (ook voor de toekomst) is om altijd vanuit inhoud en doelen te blijven redeneren.
De betrokken gemeenten denken na over de systematiek waarmee middelen voor toekomstige regionale opgaven bijeen gebracht kunnen worden. De inhoudelijke velden mobiliteit, duurzaamheid, wonen en economie zijn nu (omdat het ook nog niet eerder aan de orde was) niet of niet geheel toegerust om deze investering in meer regionaal resultaat te dragen. Voorgesteld wordt om voor 2018 en 2019 incidenteel middelen in te zetten ten behoeve van een algemeen secretaris Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem-Nijmegen (0,8 fte), overige secretarissen (4 maal 0,4 fte), regionaal programma werklocaties, regionale woonagenda en een regionaal uitvoeringsprogramma 'Samen slim en schoon'. Voor 2019 betekent dit een inzet van € 296.000.

Uitbreiding wethouders met 0,4 fte salariskosten en APPA (R0)

Als gevolg van de uitbreiding van de totale formatie van de wethouders met 0,4 fte in de nieuwe bestuursperiode ontstaan er meerkosten. Deze zijn berekend op € 48.000 extra salariskosten en € 12.000 extra pensioenkosten APPA. In totaal € 60.000, waarvan wordt voorgesteld deze te dekken uit de algemene middelen.

Correctie begroting verzelfstandiging natuurcentrum (R4)

Het Natuurcentrum is verzelfstandigd per 01-01-2017. De Gemeente Arnhem heeft de stadsboerderijen nog in bezit (afdeling vastgoed). Daarnaast heeft de Gemeente Arnhem een subsidierelatie met het Natuurcentrum. In de begroting staan per abuis naast de subsidierelatie en de begroting Vastgoed nog 2 posten (een stelpost kapitaallasten en een negatieve post overige goederen en diensten) die bij de verzelfstandiging niet zijn geëlimineerd. Dit wordt in deze begroting gecorrigeerd, wat resulteert in een nadeel van € 17.000 ten laste van de algemene middelen.

2.4 Jaarlijkse bijstellingen

Voor elke begroting wordt een actualisatie gemaakt van de belastingen (indexatie), het investeringsplan, het gemeentelijk rioleringsplan en de prijs en volume-ontwikkelingen. Daarnaast ontstaat er een aantal voor- en nadelen in de bedrijfsvoering. In totaal leidt dit, zoals zichtbaar in de volgende tabel, tot een nadeel in het algemeen beeld.

Bijstellingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Prijs en volume-ontwikkelingen	-13.733	-13.703	-13.697	-13.697
Ontwikkelingen belastingen en legesopbrengst	19	10	12	16
Actualisatie meerjareninvesteringsplanning	376	149	361	191
Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	329	329	329	329
Totaal	*-13.009*	*-13.215*	*-12.995*	*-13.161*
Totaal bijstellingen	**-13.009**	**-13.215**	**-12.995**	**-13.161**

2.4.1 Prijs en volumeontwikkelingen

In de raadsbrief van 16 januari 2018 inzake de financiële positie is als tweede maatregel een voorstel gedaan voor het robuuster maken van de exploitatiebegroting. In het Coalitieakkoord 2018 -2022 is deze systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen de komende vier jaar overgenomen. Dit heeft geleid tot een budget van € 11,8 mln. waarvan € 7,9 miljoen voor prijsontwikkelingen en € 3,9 miljoen voor volumeontwikkelingen. Bij de Perspectiefnota 2020-2023 (in 2019) zal een nieuwe prognose worden opgesteld en zal worden gekeken wat verrekend moet worden met het financiële beeld.

Prijs en volume ontwikkelingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkelingen loonsom, aanname 2%	-1.454	-1.436	-1.436	-1.435
Nominale compensatie gesubsidieerde instellingen	-1.799	-1.799	-1.799	-1.799
Nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen	-986	-986	-986	-986
Indexatie sociale wijkteams	-306	-306	-306	-306
Indexatie Sociaal Domein: Zorg in Natura	-3.249	-3.249	-3.249	-3.249
Indexatie Sociaal Domein: Persoonsgebonden budget	-176	-176	-176	-176
Indexatie presentiegelden Rekenkamer	-2	-2	-2	-2
Indexatie presentiegelden commissieleden juridische zaken	-2	-2	-2	-2
Totaal afspraak coalitieakkoord prijsontwikkeling	*-7.974*	*-7.956*	*-7.956*	*-7.955*
Volume Contributie VNG ivm verhoging inwoneraantal	-22	-22	-22	-22
Beroep op volumeontwikkelingen: wegenonderhoud	-465	-930	-930	-930
Beroep op volumeontwikkelingen: overig (fysiek en sociaal domein), nog te verdelen	-3.466	-3.001	-3.001	-3.001
Totaal afspraak coalitieakkoord volumeontwikkeling	*-3.952*	*-3.952*	*-3.952*	*-3.952*
Premieontwikkeling 2018 (afspraak coalitieakkoord)	-1.023	-1.023	-1.023	-1.023
Pensioenpremieontwikkeling 2019	-783	-771	-765	-766
Totaal aanvullende ontwikkelingen	*-1.806*	*-1.794*	*-1.788*	*-1.789*
Totaal volume en prijsontwikkelingen	**-13.733**	**-13.703**	**-13.697**	**-13.697**

Prijsontwikkeling

Diverse onderdelen binnen de begroting moeten worden verhoogd als gevolg van prijs (loon) ontwikkelingen. Voor de ambtelijke loonsom geldt dat de huidige CAO op 1 januari afloopt. Momenteel is er nog geen zicht op de inzet voor loonsverhoging. In deze MJPB wordt met een schatting van 2% stijging van de loonsom gerekend. Daarnaast worden de bijdragen aan gesubsidieerde instellingen geïndexeerd volgens de afgesproken percentages. De nominale compensatie van de gemeenschappelijke regelingen volgt uit de betreffende begrotingen die reeds (vrijwel) allemaal ter besluitvorming zijn voorgelegd.
De gemeente heeft zich contractueel verplicht om de Overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling (OVA) aan de zorgaanbieders binnen het sociaal domein door te geven, voor zover deze middelen ook door het Rijk aan de gemeente ter beschikking worden gesteld. De compensatie voor loon en prijs voor 2019 bedraagt 2,9%.

Volumeontwikkeling

In het budget voor volumeontwikkelingen wordt er vanuit gegaan dat dit budget volledig nodig is voor de dekking van de kosten van areaal en volume ontwikkelingen. De systematiek die hiervoor in de raadsbrief van januari 2018 werd geïntroduceerd ter verbetering van de robuustheid van de begroting is nog nieuw, en moet nog verder uitgewerkt worden. Op basis van deze uitwerking wordt gestreefd naar een objectieve toedeling van deze volumestijging aan budgetten die door de groei van de stad ook daadwerkelijk verhoging behoeven. Onzeker is nog welk bedrag hiervoor uiteindelijk daadwerkelijk noodzakelijk zal zijn. Om deze reden wordt het verantwoord geacht om op voorhand éénmalig een deel van het voor volumestijgingen gereserveerde budget in te zetten voor de intensivering van het wegenonderhoud. Als in de loop van 2019 blijkt dat hierdoor onvoldoende ruimte over is gebleven om andere onvermijdelijke volumestijgingen op te vangen, dat zal een eventuele overschrijding ten laste van het jaarresultaat 2019 komen. Bij de vaststelling van de MJPB 2020-2023 kan dan het structurele effect daarvan worden meegenomen bij de dan opnieuw vast te stellen te reserveren ruimte voor volume- en prijsstijgingen.

Aanvullende ontwikkelingen

Per januari 2018 zijn de (pensioen)premies voor ambtenaren gestegen. Daarnaast ontstaan er meerkosten als gevolg van de invoering van het Individuele Keuzebudget (IKB). Dit leidt tot een structureel knelpunt dat uit binnen de algemene middelen wordt opgevangen. Daarnaast is er nu al een vooraankondiging van een nieuwe stijging van de pensioenpremie per januari 2019. Ook dit effect leidt tot een nadeel binnen de algemene middelen.

2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst

Door de afspraken in het Coalitieakkoord neemt de belastingopbrengst in Arnhem nauwelijks toe. Inwoners van Arnhem zullen dus de komende coalitieperiode nauwelijks meer belasting gaan betalen.
De Onroerend Zaak Belasting (OZB) voor inwoners en ondernemers zal niet stijgen. Dit betekent dat de komende coalitieperiode er op de OZB ook geen indexatie plaats vindt. Er wordt een uitzondering gemaakt voor de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Voor de heffingen is het uitgangspunt kostendekkendheid, de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Tenslotte stijgen de parkeertarieven en legestarieven niet.
In onderstaande tabel worden de effecten van deze afspraken op de begroting weergegeven.

Ontwikkelingen belastingopbrengsten	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Belastingen: ontwikkeling OZB	75	75	75	75
Belastingen: ontwikkeling afvalstoffenheffing	0	0	0	0
Belastingen: ontwikkeling rioolheffing	0	0	0	0
Totaal ontwikkeling belastingopbrengsten	*75*	*75*	*75*	*75*
Leges: paspoorten, verwachte dip in opbrengsten agv geldigheidsduur van 5 naar 10 jaar	-56	-65	-63	-59
Totaal ontwikkeling legesopbrengsten	*-56*	*-65*	*-63*	*-59*
Totaal ontwikkelingen belastingopbrengsten	**19**	**10**	**12**	**16**

Ontwikkeling OZB
De meeropbrengst OZB ad € 75.000 betreft de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Ontwikkeling afvalstoffenheffing
De afvalstoffenheffing mag kostendekkend zijn, waarbij als uitgangspunten het knelpunt rondom PMD (zie 2.3.2 Wonen in een duurzamer Arnhem) en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding (zie 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem) niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Op basis van onderstaande ontwikkelingen stijgt voor 2019 het tarief voor de afvalstoffenheffing licht. Het tarief is echter nog niet kostendekkend.

Recent heeft de Raad besloten tot uitstel van de invoering van Diftar. De gevolgen hiervan zijn in deze begroting verwerkt. Er is voor 2019 uitgegaan van voortzetting van de huidige wijze van tarifering: een vast bedrag voor één- en voor meerpersoonshuishoudens. In het tarief wordt rekening gehouden met een aantal kosten die het omgekeerd inzamelen beter faciliteren en met de voorbereiding van de invoering van Diftar.

In de MJPB 2018-2021 werd er al rekening mee gehouden dat door een betere afvalscheiding de kosten van afvalinzameling en -verwerking dalen, en de opbrengsten van herbruikbare afvalstromen zullen toenemen. Deze voordelen leiden tot een lagere afvalstoffenheffing en daarmee een lagere begrote belastingopbrengst. Voor de bepaling van de hoogte van de afvalstoffenheffing 2019 in de MJPB 2019-2022 zijn de ramingen voor de opbrengst uit de afvalstoffenheffing aangepast vanwege:

- extra kosten voor beheer en onderhoud van ondergrondse containers;
- verwachte prijsstijging als gevolg van de reguliere indexering van de contracten voor afvalinzameling en -verwerking. Gerekend wordt met het voor de MJPB 2019 geldende normatieve percentage voor prijsstijgingen van 1,6%;
- De ontwikkeling van kosten van afvalinzameling en -verwerking. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:
  - De financiële gevolgen van uitstel invoering Diftar: minder beheerskosten in 2019, maar ook minder besparingen op de kosten van afvalinzameling en -verwerking en minder opbrengsten uit herbruikbare afvalstromen.
  - In 2019 kosten voor de voorbereiding van de invoering van Diftar: projecten om een beter vertrekpunt voor invoering Diftar te creëren (PMD, grofvuil, stimulerings-, nudgingprojecten) (€ 100.000), voor communicatie (€ 150.000) en projectmanagement (€ 150.000). Voor het continueren van de inzet van afvalcoaches wordt € 250.000 geraamd. Verder wordt rekening gehouden met een investering van € 500.000 voor cardreaders om te kunnen voldoen aan eisen voor privacy;
  - tenslotte een verwachte hogere vergoeding die de gemeente zal ontvangen voor herbruikbaar PMD-afval door nieuwe contractvorm.

Per saldo stijgt het tarief voor de afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5%.

Ontwikkeling rioolheffing (R9)
De lasten van de riolering en de baten uit de rioolheffing zijn ook geactualiseerd. Een belangrijke aanname die hieraan ten grondslag ligt is de afspraak 4.9, dat de rioolheffing jaarlijks mag groeien met 1,5%. De voor- en nadelige verschillen worden verrekend met de bestemmingsreserve Groot onderhoud Openbare Ruimte. Het voordelige saldo blijft zo beschikbaar voor toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de riolering. Per saldo heeft de actualisatie van de rioolheffing geen effect op de Algemene middelen.

Het bovenstaande resulteert in het volgende plaatje dat de lastenontwikkeling voor 2019 afzet tegen 2018

Gem. lastenontwikkeling per woning (eigenaar)	2018	2019	%
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 244	€ 245	0,5%
	€ 751	**€ 755**	**0,5%**

Voor de effecten die de ontwikkelingen hebben voor de eigenaren en huurders wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

Leges paspoorten

Als gevolg van een wijziging in de Paspoortwet in 2014 is de geldigheidsduur van paspoorten en identiteitskaarten voor 18 jaar en ouder verlengd van vijf naar tien jaar. Hierdoor kent het aantal aanvragen gedurende vijf jaar een piek, maar daarna gedurende vijf jaar een dip. Vanaf 2019 zal de uitgifte van reisdocumenten over een periode van vijf jaar sterk teruglopen. Dit betekent wegvallende legesinkomsten.

2.4.3 Investeringen en de bijbehorende kapitaallastenontwikkelingen

Het huidige meerjarig Investeringsplan dat is opgenomen in de paragraaf Investeringen is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee heeft het gemeentebestuur een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen. Op basis van deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te scheppen voor de ambities met onze stad.

In de Investeringsplanning 2019 - 2022 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen met een onderscheid in programma- en bedrijfsvoeringinvesteringen. De bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke.

De investeringen zijn zo reëel als mogelijk geraamd; dit conform de in de MJPB 2014-2017 ingezette lijn om structurele vrijval op kapitaallasten te realiseren door het reëler plannen van investeringen. Voor de jaren 2019 t/m 2022 worden in deze MJPB kredieten aangevraagd van € 169,7 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2019 met geplande investeringen van € 62,8 miljoen. Voor de hele planperiode van deze MJPB inclusief 2018 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 233,1 miljoen. In het MIP 2017 - 2021 was dit nog € 260,7 miljoen.

Dit is dus minder dan dat in de vorige MJPB was voorzien. Bij een vergelijking tussen deze investeringsplanningen valt op dat de oorspronkelijke nadruk in het jaar 2018 is verdeeld over de jaren 2018 en 2019. Deze verschuiving wordt voor het grootste deel verklaard door een gewijzigde planning van investeringen in de sfeer van de onderwijshuisvesting en cultuur. Geplande onderwijsinvesteringen en de investering in Museum Arnhem in 2018 schuiven door naar 2019. Voor het museum is € 7,5 miljoen beschikbaar om het financiële knelpunt voor de verbouw op te lossen. Verder valt op dat voor de jaren 2020 en 2021 geen grote, nieuwe investeringen worden begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (onder andere onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Er wordt €1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans.

Ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkeling kapitaallasten MIP	393	171	105	-560
Ontwikkeling kapitaallasten bestaande activa	-17	-22	256	751
Totaal Ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	*376*	*149*	*361*	*191*
Totaal ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	**376**	**149**	**361**	**191**

In de vorenstaande tabel is de ontwikkeling van de kapitaallasten geschetst ten opzichte van de vorige begroting gebaseerd op basis van de in de paragraaf Investeringen opgenomen meerjareninvesteringsplanning (MIP). Daarnaast is de ontwikkeling van de vrijval meegenomen die ontstaat door het verschil tussen de werkelijke kapitaallasten van alle in het verleden gedane investeringen (niet MIP investeringen) en de begrote kapitaallastenruimte

In meerjareninvesteringsplanning is ook rekening gehouden met Investeringen in duurzaamheid van gemeentelijke panden. De transitie naar duurzame gemeentelijke gebouwen is zeer ingrijpend en een grote uitdaging. Er zijn tal van maatregelen denkbaar om het eigen vastgoed van de gemeente te verduurzamen.

In de MJPB 2018-2021 is daarbij reeds een voorschot gemaakt. Dat was al een stap voorwaarts, maar inmiddels is wel zeker dat er veel meer nodig is om aan gestelde vereisten (New Energy made in Arnhem; klimaatakkoord) te kunnen voldoen. Daarom moet in een hoger tempo worden geïnvesteerd in duurzaamheid in onze bestaande gebouwen en moeten meerdere zaken tegelijk worden aangepakt.

Sinds 2016 wordt voor de verduurzaming van de bestaande Arnhemse panden gewerkt met een systematische aanpak in uitgewerkte plannen met verduurzamingsmaatregelen per pand. Met wat tot nu toe gedaan is wordt nog niet aan wenselijke besparingen voldaan, die hiermee zouden moeten worden gerealiseerd. Om hier slagvaardig mee verder te kunnen gaan wordt voorgesteld om voor € 800.000 aan extra duurzaamheidinvesteringen te mogen doen onder de nadrukkelijke voorwaarde dat, voorafgaand aan het investeringsbesluit, wordt aangetoond dat deze maatregelen binnen de levensduur van de investering in principe kunnen worden terugverdiend. Het is op deze wijze over de gehele looptijd van de investering een neutrale begrotingspost. Als gevolg het verschil in onze manier van lineair- afschrijven en het annuïtair afschrijven beoordelen van de terugverdienmogelijkheden op een investering ontstaan in de eerste jaren tekorten, terwijl in latere jaren dit tekort omslaat in een voordeel. Het gaat bij een investering van € 800.000 de komende jaren om marginale tekorten van ongeveer €10.000 per jaar. Deze zijn meegenomen in de berekening van de ontwikkeling van de kapitaallasten, de eerste genoemde reeks.

2.4.4 Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken

Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Renteontwikkelingen	0	0	0	0
Dividenduitkering BNG	329	329	329	329
Totaal ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	*329*	*329*	*329*	*329*
Totaal ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	**329**	**329**	**329**	**329**

Renteontwikkelingen

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Deze zal naar verwachting de komende jaren rond de 2% schommelen. De omslagrente is vorig jaar, als gevolg van gewijzigde wetgeving in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verlaagd naar 2%. De gemeente is niet meer vrij in het bepalen van de intern in rekening te brengen omslagrente, maar moet binnen marges de gemiddelde marktrente worden gevolgd. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor 2018, is dus niet meer toegestaan. Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente en om de omslagrente stabiel en meerdere jaren constant te kunnen houden kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (onder de 2%) en waardoor de omslagrente ook voor 2019 onveranderd kan blijven op 2%. Wanneer de rente in de jaren na 2019/2020 niet gaat stijgen is de kans aanwezig dat de omslagrente verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV. Er zijn voor deze begroting dan ook geen financiële consequenties.

Dividenduitkering Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

De BNG heeft bekend gemaakt dat de zij de komende periode meer dividend zal uitkeren.

2.5 Invulling taakstellingen

In de laatste twee begrotingen uit de vorige coalitieperiode resteerden nog een aantal taakstellingen uit eerdere bezuinigingstrajecten. Dit was voornamelijk het gevolg van de aanzienlijke bezuinigingen van het rijk. Daarnaast heeft ook het slechte economische tij, met een stilstaande vastgoedmarkt en oplopende werkeloosheid er voor gezorgd dat de druk op de Arnhemse voorzieningen steeds groter werd. Ondanks de onaangename consequenties van de bezuinigingsmaatregelen is het overgrote deel van de in de afgelopen jaren getroffen maatregelen gerealiseerd. Door de significante verbetering van het financiële perspectief vanaf 2017 is het overgrote deel van de nog niet ingevulde taakstellingen heroverwogen. De laatste taakstellingen worden in deze begroting vrijwel volledig ingevuld. Hierbij gaat het om de taakstellingen op cultuur, sport en vastgoed.

Invulling nog openstaande taakstellingen	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Nog openstaande taakstelling cultuur uit de MJPB 2018-2021	-150	-150	-150	-150
Invulling structurele vrijval agv het niet verstrekken van subsidie aan theater 't Hof	62	62	62	62
Invulling taakstelling opnieuw bezien	0	88	88	88
Totaal taakstelling cultuur	*-88*	*0*	*0*	*0*
Nog openstaande taakstelling sport (aframen bestaande stelpost)	-150	-150	-150	-150
Invulling nog openstaande taakstelling sport	0	90	90	90
Invulling gedurende de bouw van het zwembad Valkenhuizen is een van de voetbalvelden niet in gebruik	15	15		
Invulling velden niet meer te verhuren en te onttrekken aan onderhoud	45	45	45	45
Nog op te lossen deel van de taakstelling in de MJPB 2020-2023	0	0	15	15
Totaal taakstelling sport	*-90*	*0*	*0*	*0*
Nog in te vullen besparingen op regulier programma R8	-50	-50	-50	-50
Invulling binnen het programma	50	50	50	50
Nog in te vullen taakstelling op verkoop Vastgoed	0	-700	-700	0
Opbrengst verkoop Vastgoed	0	700	450	0
Afspraak uit de MJPB 2018-2021 om de taakstelling vanuit de algemene middelen te financieren	0	0	0	-700
Nog in te vullen besparing op beheerslastenvastgoed	0	-150	-150	-150
Invulling R8	0	150	50	50
Totaal taakstelling vastgoed	*0*	*0*	*-350*	*-800*
Totaal taakstelling ten laste van algemene middelen	**-178**	**0**	**-350**	**-800**

Taakstelling cultuur

Op de uitgaven voor cultuur rust vanaf 2018 een besparingstaakstelling van € 150.000. In 2018 is die incidenteel ingevuld binnen het programma R5; voor 2019 en verder staat nog een taakstelling van € 88.000. In 2019 gebeurt dit eenmalig uit de algemene middelen. Voor 2020 en verder wordt een voorstel uitgewerkt.

Taakstelling sport

De taakstelling op sport van € 150.000 wordt als volgt ingevuld:

- Op sportpark de Paasberg kunnen drie voetbalvelden worden afgesloten. Dit zal naar verwachting leiden tot een bezuiniging op beheer en onderhoud bij het Sportbedrijf Arnhem en een overeenkomstige verlaging van de subsidie aan het Sportbedrijf van in eerste instantie ca. € 60.000 en na aanpassing van de beheersorganisatie in totaal ca. € 90.000.
- Gedurende de bouw van het zwembad Valkenhuizen is een van de voetbalvelden niet in gebruik. Dat betekent een bezuinigingsmogelijkheid op onderhoud van circa € 15.000 in 2019 en 2020.
- Op dit moment worden door een aantal verenigingen velden gehuurd, die nauwelijks worden gebruikt. Er kan besloten worden deze velden niet meer te verhuren en te onttrekken aan onderhoud. Dit brengt een besparing van circa € 45.000 met zich mee.
- Voor het resterende vanaf 2021 zal in de MJPB 2020-2023 een voorstel voor invulling worden gedaan.

Taakstelling R8 en vastgoed

De taakstelling op R8 en vastgoed wordt in deze begroting volledig ingevuld. Een deel van de taakstellig is ten laste van de algemene middelen gebracht en voor het andere deel wordt invulling bereikt binnen de budgetten van het programma

De enige significante taakstelling die vanaf 2021 nog resteert is de taakstelling op schulddienstverlening/ armoedebeleid van € 500.000.(zie 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem). Voor deze taakstelling wordt voorgesteld om aanvullende maatregelen uit te werken binnen dit beleidsveld ter compensatie van het tekort op beschermingsbewind/Budgetondersteuning op maat (Boom). Dit zal in samenhang gebeuren met de voorgenomen evaluatie op het traject van schuldhulpverlening.

2.6 Het totale financiële beeld

De in de paragrafen 2.1 tot en met 2.4 beschreven ontwikkelingen resulteren per saldo in een begroting met in de laatste 2 jaarschijven overschotten.

Financieel beeld 2019-2022	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**

Robuustheid van de begroting

In de paragraaf weerstandsvermogen is de meest recente vermogenspositie geschetst. Hieruit blijkt dat wanneer de beschikbare weerstandscapaciteit van € 45 miljoen wordt geconfronteerd met de berekende benodigde weerstandscapaciteit van € 28 miljoen (bij een zekerheidspercentage van 90%) dat de gemeente, over voldoende weerstandsvermogen beschikt. De weerstandsfactor komt bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,61. En ligt daarmee boven de 1,4. De gemeente beschikt hiermee over voldoende weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 wel gedaald met € 7,5 miljoen.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Jaarverslag 2017	MJPB 2019-2022
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit		
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Totaal	**22.864**	**28.048**
Beschikbare weerstandscapaciteit		
Algemene reserve	58.240	22.232
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	8.913
Begroting (begrote mutaties in de AR, post onvoorzien en strikt onvermijdbaar)	-5.055	-6.464
Begroot resultaat 2018		20.401
Verwachte besluitvorming	-14.699	
Totaal	**47.399**	**45.082**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**24.535**	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**17.676**	**5.815**
Weerstandsfactor	**2,07**	**1,61**

Naast de vermogenspositie moet ook worden gekeken naar de balansposities. Uit de analyse van de kengetallen in deze begroting, blijkt nog steeds dat de balansposities broos zijn. De financiële positie is op het totaal bezien matig.

Ondanks de overschotten in de laatste twee jaarschijven van onze meerjarenraming blijft onze financiële positie bezien vanuit de balansposities aandacht vragen.

Er kan een sluitende begroting worden gepresenteerd, die kan worden samengevat in het onderstaande financiële beeld:

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

DEEL 2 BELEIDSBEGROTING

De Beleidsbegroting bestaat uit vijf onderdelen:

1. **Veranderopgaven (V)**

2. **Wijkprogramma's (W)**

3. **Stedelijke programma's (R)**

4. **Paragrafen**

5. **Overig programmaplan**

VERANDEROPGAVEN (V)

De volgende veranderopgaven (V) zijn opgenomen in de MJPB 2019-2022:

V01 Vitale economie Arnhem en Nijmegen

V02 Klimaat en energie

V03 Doorbraak naar werk

V04 Zorg dichterbij

V05 Inclusief Arnhem

V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen

Het programma Vitale economie draagt bij aan het verduurzamen van onze stad waar mensen graag komen en blijven, met een sterke en gezonde arbeidsmarkt, waar bedrijven kansen zien en investeren, waar partners samen meerwaarde creëren die past bij de ambities van Arnhem.
Arnhem vitaal maken en houden is de essentie van het programma, met aandacht voor de lange termijn en voor duurzame relaties. Met aandacht ook voor het grotere gebied. In het programma liggen het oog springende opgaven en ambities op stedelijk niveau besloten: werk, economische ontwikkeling en innovatie, New Energy Made in Arnhem, de culturele eredivisie van Nederland, aantrekkelijke en vitale binnenstad en het beter positioneren van Arnhem in de buitenwereld.

Wat willen we bereiken

Als stad en regio moet Arnhem sterk staan om onze maatschappelijke opgaven goed aan te kunnen. Dat kan en wil Arnhem niet alleen doen. Bedrijven, instellingen en ook de opgaven bijvoorbeeld op goede werklocaties, duurzaamheid en een goede bereikbaarheid houden zich niet aan de gemeentegrenzen. Arnhem zal dus moeten denken vanuit allianties. Met andere overheden, in de regio, maar zeker ook met partners uit bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De voedingsbodem daarvoor is goed. Voor de gemeente zijn woorden als stimuleren, faciliteren en verbinden belangrijke termen. Deze duiden onze rolneming. Alert zijn op het leggen van bijvoorbeeld verbindingen tussen grote bedrijven en lokaal Midden en Kleinbedrijf (MKB), tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven, maar ook met de buren in Nordrhein-Westfalen, Food Valley en Health Valley. Op een aantal onderwerpen heeft Arnhem een voortrekkersrol, bijvoorbeeld op duurzaamheid en culturele positie.

Doelen veranderopgaven

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier/ bruisende binnenstad
Een aantrekkelijk vestigingsklimaat
Behoud en groei van passende werkgelegenheid
Positioneren van Arnhem en de regio

Wat gaan we doen

Optimale dienstverlening aan ondernemers en partijen

Arnhem is als gemeente zelf aan zet. Door het ontwikkelen van het platform ‘Van Bedrijven Weten’ voor bedrijven zal, voor een optimale dienstverlening, veel meer de vraag centraal staan evenals de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. Accountmanagement moet daarbij zeker op peil blijven.

Een bereikbare vitale economie

De bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. Goede bereikbaarheid van stad en regio (bijvoorbeeld ook via de ICE), voldoende parkeerruimte, een schoon stadsdistributiesysteem maar ook de OV-bereikbaarheid van de Arnhemse bedrijventerreinen zijn belangrijke speerpunten.

Ruimte met kwaliteit maken voor bedrijven

Om (letterlijk en figuurlijk) ruimte te maken voor de versterking van de economie in stad en regio zet Arnhem consistent in op kwalitatief hoogwaardige werklocaties voor kantoren, bedrijven, detailhandel en horeca. In de regio zijn hier al stevige afspraken over gemaakt. De gunstige ontwikkeling in het economisch tij vraagt nieuwe aangescherpte afwegingen. Voor behoud en groei van werkgelegenheid is een stad waar het fijn wonen is van belang. Dit betekent het bouwen van een gevarieerd woningaanbod. Ook is er een relatie tot bijvoorbeeld de woonlocaties en het transformatiebeleid in de stad. Lange lijnen en de toekomst van de stad staan hierbij voorop.

Human capital stevig aandacht geven

Factor nummer één voor veel bedrijven in komende jaren is het vinden van (de juiste) medewerkers. Voor sommige sectoren vraagt dit investeringen vanaf het basisonderwijs (techniek), voor andere sectoren vraagt het samenwerken in innovatieve trajecten. Kennisinstellingen en bedrijfsleven slaan hierop de handen ineen en de gemeente zal hier een faciliterende rol in spelen.

Versterking van het Energy cluster

De Arnhemse Hotspot Energy vraagt - binnen het regionale systeem van kennis en innovatieve werklocaties - om versterking. Specifieke kansen liggen er op het gebied van waterstof.
In de komende periode wordt scherp welke harde investeringen, maar ook versterkingen in samenwerking, nodig zijn om stevige stappen te zetten. Hierbij wordt ook gekeken naar de samenhang met de (Nijmeegse) regio. Ook de lijnen ondernemerschap, acquisitie en internationalisering wordt op deze manier verder uitgewerkt. Daarnaast liggen er veel kansen om ook samen met bedrijven te werken aan verduurzaming.

De binnenstad als kloppend hart
De binnenstad is een belangrijk hart voor Arnhem, ook in economisch opzicht. Het winkelhart moet compact zijn. Aan de randen van de binnenstad is ruimte voor nieuw programma, zoals andere vormen van bedrijvigheid, wonen, en combinaties van wonen en werken. Om de kracht van de binnenstad te versterken wordt samengewerkt met Nijmegen, met oog voor de complementariteit van beide steden. De Arnhemse plek in de culturele eredivisie wordt behouden door duurzame versterking van de ketens, samenwerking in de Lauwersgracht Alliantie, versteviging van (beeldbepalende)evenementen en een keuze over Museum Arnhem. Ook wordt verkend welke mogelijkheden er zijn voor het verplaatsen van de markt en wordt stevig ingezet op versterking van de bereikbaarheid .

Een stevige positionering van Arnhem
Vanwege de vestiging van bedrijven in de Arnhemse regio werkt Arnhem in een sterke verbondenheid met Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland, Economic Board regio Arnhem Nijmegeb, het rijk en andere partners aan de versterking van haar positie. Zowel richting Duitsland maar ook een bredere internationale profilering is daarbij de inzet waarbij de bewegingen op de markt van bedrijven nauwlettend in de gaten wordt gehouden. Daarnaast verstevigt Arnhem ook in allianties met andere overheden, Economic Board regio Arnhem Nijmegen, bedrijven en kennisinstellingen haar positie richting Den Haag en Brussel. Door de juiste allianties te smeden en consequent te agenderen hoopt Arnhem meer en meer solide resultaat te bewerkstelligen.

Aantrekken van bezoekers, bewoners, bedrijven en bollebozen door inzet op toerisme en marketing
Een gedragen en professionele marketing van de stad - in samenhang met de regio - is randvoorwaarde voor het uitvoeren van de opgave. Het gaat dan zowel om de toeristische marketing als om citymarketing . Bij de citymarketing zet Arnhem nadrukkelijk stappen om citymarketing niet 'van de gemeente' maar 'van de stad' te laten zijn. De samenwerking met de hogescholen is hierin nu al een bijzonder voorbeeld. Voor de toeristische aantrekkelijkheid is het van belang om samen met de huidige partners verder werken aan een gastvrije binnenstad, en de allianties met de Veluwe en de bijzondere Airbornegeschiedenis te koesteren.

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V02 Klimaat en energie

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als hotspot voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoet Arnhemj niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke fossielvrije beweging inzet. Als Arnhemj het snel doet, wordt Arnhem hierin een voorbeeld voor andere steden en een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen .

Wat willen we bereiken

Het is onze ambitie om de doelen, zoals die in de gemeenteraad zijn vastgesteld, binnen New Energy made in [Arnhem] te realiseren. Daarbij worden de afspraken van het Parijsakkoord en de op handen zijnde Klimaatwet meegenomen. Voor deze intensivering van het verduurzamen van onze stad neemt de gemeente de regierol **.**

Deze ambitie is een antwoord op de conclusies uit de voortgang New energy made in Arnhem 2017 en het rekenkameronderzoek "Oranje is het nieuwe groen" waarvan de gemeenteraad op 5 maart 2018 de aanbevelingen heeft overgenomen en waarover de gemeenteraad op 4 juli 2018 is geïnformeerd naar aanleiding van het aangenomen Amendement "prioriteit geven aan duurzaamheid".

Doelen veranderopgaven

Meer energiebesparing en -opwek
Versterken Energie en milieutechnologie sector (Hot spot energy)
Duurzamere Mobiliteit
Schonere lucht
Beter eigen voorbeeld gemeente

Wat gaan we doen

Klimaatakkoord

Op landelijk niveau wordt gewerkt aan het klimaatakkoord om te komen tot de Nederlandse bijdrage aan de afspraken van Parijs. Het klimaatakkoord moet ervoor zorgen dat Nederland 49 procent minder CO2 uitstoot in 2030 ten opzichte van het niveau in 1990. Een belangrijke rol is weggelegd voor de regio's middels de regionale energiestrategie (RES) en de Arnhemse bijdrage hieraan. In de RES moet de energieopgave van de regio worden benoemd, met daarbij het potentieel voor duurzame opwekking en besparingen en een voorstel om de energievraag en het aanbod bij elkaar te brengen. De energiestrategie omvat tevens een overzicht van de acties die al in gang gezet zijn en versneld kunnen worden, beoogde concrete resultaten, een gezamenlijk uitvoeringsprogramma voor de korte termijn en een agenda voor de langere termijn. Het uitgangspunt van de RES is dat een breed regionaal samenwerkingsverband de nationale afspraken over het realiseren van veel meer duurzame energie een regionale invulling krijgt. Begin januari 2019 zal een 'startnotitie' met hierin een voorstel voor de Arnhemse bijdrage wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. In de zomer van 2019 dient de concept-RES voor iedere regio vastgesteld zijn door de gemeenteraad met daarin het bod aan het rijk over de regionale bijdrage aan de landelijke opgave.

New Energy made in Arnhem

In deze begroting wordt structureel meer geld vrij gemaakt. Dit is nodig om invulling te geven aan de toenemende landelijke en lokale ambitie en urgentie om klimaatverandering aan te pakken. De gemeenteraad heeft in maart 2018 de aanbevelingen van de rekenkamer overgenomen om versnelling aan te brengen in de doelen zoals gesteld in het programma en het aanstaande klimaatakkoord. Hierover is de gemeenteraad in juni 2018 geïnformeerd. In samenhang met de hierboven geschetste RES, zal de raad een voorstel voorgelegd krijgen voor de voor de periode New energy made in Arnhem 2020 - 2030.

Warmtetransitie en verduurzaming van de stad

De warmtetransitie en verdere verduurzaming van de stad heeft landelijk en lokaal prioriteit en met de verplichting om aardgasvrij te worden, wordt de aanpak urgenter. De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad en dat gaat wijkgericht. De komende periode wordt gestart met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Voor een aardgasvrij Arnhem worden criteria vastgesteld en zo snel mogelijk voorgelegd aan de gemeenteraad. Vanuit deze uitgangspunten worden tenminste drie wijken geselecteerd om te starten in 2019. De keuze van de wijken wordt samen met stakeholders gemaakt, zoals netbeheerder Alliander, de woningbouwcorporaties en de wijk. Voor alle Arnhemse wijken moet wettelijk in 2021 een warmtetransitieplan gereed zijn.

Klimaatfonds
Het klimaatfonds is opgezet om de stad te verduurzamen en de landelijke en Arnhemse klimaatdoelen te realiseren. We verwerken de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in New energy made in Arnhem. Het voorkomen van energiearmoede is daarbij uitgangspunt.

Het klimaatfonds heeft als doel om te investeren in en met de stad. De investeringen uit het klimaatfonds moeten bijdragen aan de klimaatdoelen van Arnhem en minstens met een even groot bedrag uit de stad worden vergroot. Hierdoor lokken gemeentelijke investeringen noodzakelijke investeringen uit van overige overheden, bedrijven en bewoners. Het klimaatfonds is niet bestemd voor verduurzamen van gemeentelijk vastgoed. Het inzetten en prioriteren van het klimaatfonds vindt plaats in overleg met de stad. In het kader van de regionale energiestrategie en het Arnhemse klimaatbod aan het rijk met daarbij de afspraken die de gemeente provinciaal, regionaal en lokaal met overheden, bedrijven, en corporaties maken is daarbij leidend.

Vanuit het Europees project 'Climate active neighbourhood' is het Arnhemse aanjaagfonds opgericht. Met dit fonds worden inwoners en bedrijven op weg geholpen en uitgedaagd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan de Arnhemse klimaatdoelen. Een financiële regeling vanuit het klimaatfonds om deze initiatieven blijvend te ondersteunen is denkbaar.

Arnhem als hotspot Energy (zie ook V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen)
Door innovaties te stimuleren en goede triple helix samenwerking tot stand te brengen wordt de komende jaren vanuit economisch en duurzaamheidsperspectief hier extra inzet op gepleegd. Een sterk energie en milieutechnologie versterkt de Arnhemse economische positie en geeft de innovatie die nodig om de klimaatdoelen te bereiken. In de Investeringsagenda Arnhem Nijmegen is Energy hotspot als een belangrijk economisch icoonprogramma opgenomen. De samenwerking met provincie Gelderland, gemeente Nijmegen en Economic Board regio Arnhem Nijmegen kan de positie van het Arnhemse Energiecluster verder versterken.

Luchtagenda en milieuzone
Eén van de doelen uit New energy made in Arnhem is het reduceren van de uitstoot van stikstofoxiden en roet (10 % in 2020). Eind 2017 en begin 2018 is de gemeenteraad geïnformeerd over de voortgang van enkele maatregelen en is aangekondigd dat er in 2018 een luchtagenda zal worden voorgelegd aan de gemeenteraad. In de luchtagenda zal in ieder geval de milieuzone zoals eerder in de gemeenteraad besloten worden opgenomen, maar niet uitgebreid naar brommers en scooters (ook niet elders in de stad) en er komt geen uitbreiding van het zonegebied. De binnenstad heeft daarnaast zowel op milieugebied als in de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte baat bij een schoon stadsdistributiesysteem. Daarvoor wordt de samenwerking met ondernemers aan de realisatie daarvan opgezocht.

Windmolens
Arnhem heeft de ambitie van meer windmolens in de stad voor meer duurzame opwek. Hierbij zijn participatie en winstdeling door omwonenden van belang. De komst van meer windmolens is onderdeel van het Arnhemse deel in de regionale energiestrategie (RES).

Verduurzamen maatschappelijk vastgoed
Gemeente overlegt met scholen, sportverenigingen, zorginstellingen en andere eigenaren/gebruikers van maatschappelijk vastgoed op welke wijze zij hun panden kunnen verduurzamen door verbindingen te leggen met partijen uit het lokale netwerk en te faciliteren in kennisuitwisseling en advisering (zoals de Green Deal verduurzamen zorginstellingen Arnhem eo, april 2018). Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas (zie paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen).

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V03 Doorbraak naar werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.

Daarom is het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld.
Inwoners die aan de kant staan aan (betaald) werk helpen is goed voor de mensen in kwestie, goed voor de werkgevers, goed voor de wijken, goed voor de stad en goed voor de gemeentelijke financiën. Want de tekorten op de gemeentelijke uitkeringsbudgetten zijn fors en Arnhem scoort landelijk gezien nog steeds te hoog als het gaat om het aantal inwoners in de bijstand.

Wat willen we bereiken

Doorbraken naar werk zijn juist nu heel noodzakelijk. In de eerste plaats om te profiteren van de aantrekkende economie. Nu liggen er kansen om meer mensen aan het werk te helpen en dat kan goed gebruikt worden:

- Arnhem heeft een relatief zwakke sociaal-economische positie en telt relatief veel kwetsbare inwoners.
- In Arnhem staan veel mensen langs de kant en is er een groot onbenut arbeidspotentieel.

Daarnaast dreigen de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland afgeremd te worden:

- In onze arbeidsmarktregio krimpt de potentiële beroepsbevolking.
- In onze arbeidsmarktregio blijft de vraag naar arbeid groeien.

Het is dus wenselijk dat er meer mensen aan het werk gaan:

- om de negatieve effecten van concentratie van werkloosheid en inactiviteit bij specifieke groepen te voorkomen;
- om de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in onze arbeidsmarktregio niet af te remmen;
- om de beschikbaarheid en kwaliteit van onze publieke dienstverlening op peil te houden;
- om de inzet van onze sociale voorzieningen betaalbaar te houden.

Kortom: iedereen is nodig en dat biedt kansen:

- de groeiende vraag naar arbeid geeft de kans en de noodzaak om het talent van ieder mens te ontwikkelen;
- ook de mensen die nu niet of te beperkt meedoen.

De ambitie van Arnhem is om kansen te verzilveren. Om meer Arnhemmers die aan de kant staan of dreigen te komen staan te ondersteunen in hun arbeidsontwikkeling om zo hun kansen op aansluiting bij de arbeidsmarkt en het vinden en behouden van (bij voorkeur betaald) werk duurzaam te vergroten. En om tegelijkertijd ondernemers in onze arbeidsmarktregio te helpen bij het invullen van hun personeelsvraag en hen te ontzorgen in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werk inclusiever te organiseren.

De drie hoofddoelen van Doorbraak Naar Werk zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers richting (betaald) werk
Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning
Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt)

Wat gaan we doen

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd. Hiervoor is een Werkinvesteringsfonds van 2,5 miljoen euro ingesteld.

De gemeente wil dat inwoners/ kandidaatwerknemers zich realiseren dat tegenover het recht op loon of uitkering de verantwoordelijkheid staat om zichzelf naar vermogen te ontwikkelen of om naar vermogen te participeren. Inwoners/ kandidaatwerknemers moeten in staat en bereid zijn om voortdurend aan hun competenties te werken. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties .

Arnhem wil dat werkgevers zich realiseren dat tegenover een adequate invulling van hun personeelsvraag de verantwoordelijkheid staat dat zij investeren in hun werknemers, in aantrekkelijk werk, in goede loopbaanperspectieven en dat zij zich inspannen om de talenten van kwetsbare groepen meer te benutten en hen kansen te bieden. Voor alles is het van belang dat het voor inwoners in een uitkeringssituatie eenvoudiger en lonender wordt om in deeltijd (of volledig) te werken.

Als aan deze voorwaarden wordt voldaan kunnen gemeente en uitvoeringspartners inwoners/ kandidaatwerknemers en werkgevers ondersteunen in hun verantwoordelijkheden door middel van een vraaggerichte, pro-actieve werknemers- en werkgeversbenadering:

- Inwoners/ kandidaatwerknemers worden geholpen om (i) hun menselijk kapitaal te versterken (opleiding, werkervaring), (ii) hun sociaal kapitaal te versterken (sociaal netwerk), (iii) hun belemmeringen te verkleinen of weg te nemen (verstandelijke, psychische, fysieke belemmeringen en praktische beperkingen), (iv) hun motivatie te vergroten (werken moet ‘lonen’) en (v) hun zoekgedrag te verbeteren (focus, intensiteit en kwaliteit).
- Werkgevers worden geholpen om (i) de drempels om hun werk inclusief te organiseren te verlagen en (ii) de motivatie om inclusief te werkgeven te vergroten.

De uitwerking en toelichting op de strategische inspanningen is te vinden in programma R6 'Participatie en maatschappelijke ondersteuning'.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V04 Zorg dichterbij

Voorzieningen worden zo dichtbij mogelijk in de buurt van inwoners aangeboden zodat het onderdeel wordt van het wonen, leven en werken. Zorg en ondersteuning worden zoveel mogelijk geïntegreerd in het dagelijks leven in plaats van een voorziening buiten de reguliere leefomgeving. Zorg moet thuis/ambulant, binnen het eigen netwerk, de buurt, op scholen, in buurtcentra, bij de huisarts, door vrijwilligers enzovoort geboden kunnen worden zodat inwoners in een vroeg stadium worden geholpen en een beroep op zwaardere zorg wordt voorkomen. Daar draait het om bij de transformatie van zorg.

Wat willen we bereiken

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Daarbij staan drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij; daarbij hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.Verwacht wordt dat het verkleinen van de armoede en schuldenproblematiek uiteindelijk zal leiden tot een vermindering van de behoefte aan zorg.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan deze transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening). Gezien de oplopende kosten voor jeugdzorg en Wmo zal het een uitdaging zijn om de juiste hulp en zorg te kunnen blijven bieden. De komende jaren zijn er diverse autonome en structurele ontwikkelingen, waardoor de uitgaven in het sociaal domein sterk zullen toenemen. Het betreft onder andere ontwikkelingen binnen de Wet Langdurige Zorg (Wlz) en een toenemende vergrijzing die tot een hoger beroep op de Wmo zullen leiden. Daarnaast wordt de integratie-uitkering sociaal domein onderdeel van het gemeentefonds. Onduidelijk is of de prijscompensatie die Arnhem gehouden is te vergoeden aan de zorgaanbieders in voldoende mate wordt gecompenseerd vanuit het gemeentefonds.
Om de stijging in de uitgaven op te kunnen vangen is het noodzakelijk om de zorg te transformeren en te komen tot zorg op maat; niet teveel, niet te weinig maar precies goed en passend bij dat wat inwoners nodig hebben, beoordeeld door de Arnhemse sociale wijkteams.
De transformatie van het zorgdomein is een aanzienlijke opgave waarvan op voorhand niet kan worden gesteld dat deze de stijgende zorgvraag in voldoende mate kan opvangen. Daarom is het nodig een goede prognose te hebben voor wat betreft de stijgende zorgvraag en zal mede naar aanleiding daarvan de begroting dienen te worden herijkt. Dit analoog aan de herijking die in januari 2018 heeft plaatsgevonden.

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is)
Meer Arhemmers zijn financieel zelfredzaam
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis

Wat gaan we doen

Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is)

Passende en kwalitatief goede zorg voor alle kwetsbare Arnhemmers staat voorop. Daarvoor wordt een passend kwalitatief goed zorgaanbod (preventie, algemene voorzieningen, maatwerkvoorzieningen Wmo en specialistische jeugdhulp) georganiseerd. Samen met inwoners, vrijwilligers, kerkelijke en (andere) ideële organisaties en aanbieders geven de teams Leefomgeving en de sociale wijkteams inhoud aan dit aanbod. De adviesraden hebben hierbij een belangrijke inhoudelijke inbreng. Op termijn zal de transformatie van het sociale domein leiden tot een wijkgericht aanbod en tot kostenbesparing door een verschuiving van specialistische naar algemene voorzieningen. Dit draagt bij aan de doelstelling dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is).

Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam

Arnhem gaat zich erop richten om inwoners die in armoede leven zo min mogelijk en zo kort mogelijk afhankelijk zijn van de diverse voorzieningen die de gevolgen van armoede moeten ondervangen. Centraal staat het voorkomen van armoede en schulden en het ondervangen van de gevolgen van armoede. Naast het zo vroeg mogelijk aanpakken van schulden door middel van vroegsignalering wordt het accent gelegd op het zoveel mogelijk voorkomen dat Arnhemse kinderen in armoede opgroeien. Meer gelijke kansen voor kinderen die in armoede opgroeien, het optimaal borgen van bestaanszekerheid voor minima en in samenhang met het programma Doorbraak naar Werk meer perspectief realiseren op werk zijn de belangrijkste aandachtspunten. Daarbij wordt verwacht dat een grotere financiële zelfredzaamheid zal leiden tot een lager beroep op zorg.

Er wordt een evaluatie uitgevoerd op het hele traject van schulddienstverlening. Doel is om de meest passende en effectieve schulddienstverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen .

Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis
De ambitie om Arnhemmers uit kwetsbare groepen (inwoners die nu nog beschermd wonen, inwoners uit de maatschappelijke opvang of vrouwenopvang, oude inwoners die niet meer in een geschikte woning wonen, jongeren met een laag inkomen zonder recht op aanvullende uitkering en huurtoeslag etc.) zelfstandig kunnen blijven wonen wordt gedeeld met ruimtelijke ontwikkeling en vastgoed. Voldoende en geschikte woningen voor deze groepen voorkomt inzet van dure zorgvormen (beschermd wonen) en vermindert specifieke dure woningaanpassingen.

Algemeen
Er zal onderzoek worden gedaan naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor jeugdzorg en WMO blijven ontschot . De sociale wijkteams hebben een belangrijk aandeel in de transformatie van zorg. De gemeente Arnhem is in overleg met de sociale wijkteams of de huidige formatie voldoende is om deze taak goed uit te kunnen voeren.

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V05 Inclusief Arnhem

Binnen het veranderprogramma Inclusie wil de gemeente vanuit een overkoepelende visie de randvoorwaarden scheppen in het publieke domein dat mensen, ongeacht hun achtergrond, beperkingen, en/of seksuele voorkeur, kunnen meedoen en zich thuis voelen in Arnhem. De gemeente draagt actief uit dat samenleven in diversiteit niet kan zonder gemeenschappelijkheid, wederzijds vertrouwen en respect waarbij een ieder zichzelf moet kunnen zijn. Er wordt ingezet op bewustwording, en activering in de eigen organisatie, de stad en in de wijken.

Wat willen we bereiken

Over Inclusie moet je niet praten, dat moet je doen. Om focus aan te brengen zijn de volgende speerpunten geformuleerd:

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente.
2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie.
3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan.
4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem.
5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren.
6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit.
7. Bestrijding van discriminatie.
8. Het bevorderen van diversiteit en inclusie onder het personeel van de gemeente Arnhem.
9. Zichtbaar maken van kracht in de Arnhemse samenleving en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving.

Doelen veranderopgaven

Versterken van sociale cohesie en het bestrijden van uitsluiting en intolerantie

Wat gaan we doen

Activiteiten vinden voornamelijk plaats in de programma's/afdelingen en in de wijken/stad. Het programma Inclusie heeft een stimulerende en verbindende rol, tussen de programma's en afdelingen en van binnen naar buiten en vice versa.

De gemeente Arnhem heeft het Charter Diversiteit ondertekend, is koplopergemeente op het gebied van toegankelijkheid en onderzoekt de wenselijkheid om de Verklaring van Dordrecht te onderschrijven. De gemeente haakt aan bij veel landelijke activiteiten zoals de week van de Alfabetisering, de week van de Toegankelijkheid, de week van Respect, Coming Outday enzovoorts. Jaarlijks wordt samen met de stad een conferentie georganiseerd waarin de uitwerking van de geformuleerde speerpunten en de doelen voor de komende jaren bij elkaar komen.

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente

Naar aanleiding van de motie 'Arnhemse gebouwen toegankelijk' (november 2017) wil Arnhem- als één van de 25 koplopergemeenten in Nederland- komen tot een Arnhemse norm toegankelijkheid. Gedachte hier achter is dat de huidige bouwnormen niet (meer) toereikend zijn en er momenteel verschillende werkprocessen en richtlijnen binnen de gemeente rondom vastgoed en openbare ruimte zijn die de toegankelijkheid nog onvoldoende versterkten.

Het ontwikkelen en opstellen van die norm vindt plaats in overleg met relevante interne en externe partners (onder andere. Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten, adviesraden, programmamanagers, architecten).
Doel daarbij is dat in gebouwen (in eigendom) van de gemeente Arnhem (en de directe openbare ruimte daaromheen) iedereen moet kunnen doen waarvoor het gebouw bestemd is. Bij nieuwe gebouwen zullen ervaringsdeskundigen van meet af aan bij het bouwproces worden betrokken, om hun wensen in beeld te brengen. Daar waar in bestaande gebouwen belemmeringen zijn voor mensen met een beperking, zullen deze stapsgewijs en daar waar mogelijk, worden verwijderd, verbeterd of aangepast.

Er worden actief samenwerkingsverbanden van organisaties en instellingen benaderd om te bespreken hoe de eigenaren van gebouwen, die niet in gemeentelijk bezit zijn, kunnen betrekken bij de Arnhemse norm van toegankelijkheid. Met als doel dat zij, in samenspraak met ervaringsdeskundigen, letterlijke en figuurlijke drempels wegnemen zodat de toegankelijkheid in brede zin vergroot wordt.

2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie

Vanuit het programma Inclusie is een verbeterslag van de gemeentelijke communicatie als speerpunt benoemd. Hiermee wil Arnhem bereiken dat communicatie ook voor mensen voor wie dat niet vanzelfsprekend is, begrijpelijk en aansprekend is en niet onnodig drempels opwerpt. In de komende tijd wordt ingezet op:

- ontwikkeling van een stijlgids voor begrijpelijke en genderneutrale taal;
- bevordering bewustzijn van inclusieve communicatie in programma's en projecten;
- verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek.

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verbetermogelijkheden voor inclusieve communicatie vanuit de ervaring en beleving van verschillende bewonersgroepen. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om verdere verbeteringen door te voeren.

3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan

In het programma Doorbraak naar werk wordt tot Arnhemmers gericht die al een lange tijd aan de kant staan en een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Om deze doelgroep te bereiken zijn er doorbraken nodig waarbij het uitgangspunt is dat er actief op mensen wordt afgaan, gericht wordt op iemands gehele leefsituatie en -omgeving, alle relevante partijen ingeschakeld worden én maatwerk wordt geleverd. Samen met het programma Inclusie worden de mogelijkheden verkend om deze doelgroep nog beter te bereiken.

4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem

4.1. Meer Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past

Vanuit Onderwijs wordt de komende jaren ingezet op een maatschappelijk-educatieve agenda waarin prioriteit wordt gelegd bij de thema's kansengelijkheid; passend onderwijs / passende ondersteuning (verbinding onderwijs-jeugdhulp) en aansluiting arbeidsmarkt / leven lang ontwikkelen. Arnhem wil hiermee bevorderen dat meer Arnhemmers onderwijs kunnen volgen dat bij hen past, en zorgen voor een betere uitstroom van onderwijs naar een actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Hierbij is er extra focus op risicogroepen

Een mooi voorbeeld van Inclusie betreft de pilot van passende voorschoolse kinderopvang. Hierbij worden alle kinderen, ongeacht afkomst, met en zonder lichamelijke beperking opgevangen in de eigen leefomgeving. In de komende tijd wordt deze pilot uitgerold over heel Arnhem en verkend of succesvolle elementen van deze werkwijze een blauwdruk kunnen vormen voor de andere segmenten van het onderwijs. Vanuit het programma Inclusie worden mooie voorbeelden als deze belicht en worden waar mogelijk verbindingen met andere programma's gelegd.

4.2 Laaggeletterdheid

Arnhem telt ongeveer 13.000 laaggeletterden. Inwoners die zo veel moeite hebben met taal en rekenen, dat ze zich niet goed genoeg zelfstandig kunnen redden in de samenleving. Hierdoor lopen zij meer risico om tegen problemen aan te lopen op het gebied van gezin, gezondheid, geld en werk. Er wordt ingezet op:

- bewustwording en het vergroten van bekendheid van de problemen rondom laaggeletterdheid;
- meer signalering en doorverwijzing door professionals naar aanbod;
- een samenhangend aanbod aan voorzieningen (formeel en non-formeel onderwijs);
- meer inzicht in het bereik en effect van het aanbod.

Laaggeletterdheid komt voor bij inwoners die Nederlands als eerste taal geleerd hebben (NT1) en inwoners die op latere leeftijd Nederlands leerden (NT2). Over het algemeen wordt gezien dat voor de groep NT2 de drempel om mee te doen aan een traject vaak lager ligt, dan voor de groep NT1. Zij zijn moeilijker bereikbaar. Schaamte en onzekerheid weerhouden hen ervan om problemen met taal en rekenen te bespreken. Omdat de kloof tussen de behoeftevraag van de inwoner en het aanbod bij groep NT1 groter is dan bij de groep NT2-ers, wordt daarom de aanpak vooral gericht op de NT1-doelgroep. Maar de groep NT2 wordt niet uitgesloten. Ook voor hen blijft het belangrijk dat er passend aanbod van mogelijkheden is om aan de basisvaardigheden te werken en dat dit aanbod inzichtelijk en toegankelijk is.

De mogelijkheden worden verkend om de doelgroep nog beter te bereiken. Daarnaast versterkt de aandacht vanuit het programma Inclusie de bewustwording van de persoonlijke en maatschappelijke impact van laaggeletterdheid.

5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren

Vanuit het programma Zorg dichterbij wordt ingezet op intensiveren van preventie en vroeg signalering, alsmede het versterken van de toegang tot zorg en ondersteuning. Op dit moment worden niet alle Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte bereikt. Met behulp van het programma Inclusie wordt verkend hoe deze nu nog onzichtbare groep bereikt kan worden.

6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit

Als één van de regenboogsteden heeft Arnhem zich gecommitteerd aan de volgende doelstellingen:

- sociale acceptatie van seksuele en genderdiversiteit vergroten;
- vooroordelen, discriminatie, intimidatie en geweld tegen lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) aanpakken;
- LHBT's steunen om zich veilig te voelen en weerbaar te zijn in het sociale domein: op school, op straat, op het werk, in de zorg en thuis, in de sport en in hun sociale kring.

Om acceptatie van seksuele diversiteit te bevorderen wordt de komende jaren ingezet op:

- inbedden, verduurzamen en zo nodig actualiseren van het ingezette beleid voor de doelgroepen jongeren, ouderen en mensen met een migratie achtergrond;
- voorlichting en informatie aan sociale wijkteams om het draagvlak te verbreden, knelpunten te signaleren en netwerkorganisaties te kunnen inzetten;
- versterken van de werkgroep seksuele diversiteit (sociale partners die samen zorg dragen voor de uitvoering), waarmee maximaal resultaat gehaald wordt met minimale inzet vanuit de gemeente (regie) en uitvoering door de sociale partners.

7. Bestrijding discriminatie

Voorop staat dat de gemeente Arnhem de norm uitdraagt dat discriminatie terecht strafbaar is. Want discriminatie vernietigt talenten, maakt levens kapot en doet onze samenleving ernstig tekort. De aanpak van discriminatie is dus erg belangrijk voor Arnhem. Doel is dat het stopt.

Het Meldpunt Discriminatie en Pesten (MDP) heeft sinds 2010 een overeenkomst met de gemeente Arnhem om uitvoering te geven aan de wettelijke taken van de gemeente op basis van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (Wga). Dit bestaat uit het registreren en bijstand verlenen aan betrokkenen bij discriminatie, uitsluiting en pesten. Daarnaast wordt samen met het MDP ingezet op een effectieve gezamenlijke aanpak van discriminatie in de horeca (met het Horecadeurpanel) en bij werkgevers en de uitzendbranche in Arnhem.

8. Het bevorderen van diversiteit en inclusie onder het personeel van de gemeente Arnhem

De gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand. Verschillende talenten, kennis, achtergronden en ervaringen van medewerkers maakt dat de organisatie beter kan inspelen op dat wat in de stad en onder de bewoners leeft. In de organisatie van de gemeente Arnhem maken mensen het verschil. Hoe meer diversiteit, hoe krachtiger geopereerd kan worden in de samenleving. De inclusie aanpak van de eigen organisatie is onderdeel van het veranderprogramma Inclusie. De gemeente Arnhem heeft daarin een voorbeeldfunctie.

Het accent ligt de komende jaren op het werken aan bewustwording rond dit thema en aan het accepteren en benutten van verschillen. Dit wordt gedaan door trainingen, lezingen en workshop aan te bieden aan het eigen personeel. Bij het aantrekken van nieuw personeel wordt een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd. De arbeidsmarktcommunicatie wordt hierop aangepast.
Diversiteit is de eerste stap, inclusie de tweede. Dat betekent dat iedereen, met of zonder beperking of met een diverse achtergrond of specifieke seksuele voorkeur mee moet kunnen doen. Hiervoor wordt georganiseerd dat met elkaar het goede gesprek wordt gevoerd over 'hoe verschillend wij allemaal zijn' en 'hoe je die verschillen kunt waarderen'.

9. Zichtbaar maken van kracht in de Arnhemse samenleving en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving

De gemeente Arnhem heeft een taak in het versterken van de inclusieve samenleving. De gemeente is samen met bewoners(groepen), organisaties en ondernemers de maatschappij. Als gemeente wordt moreel leiderschap getoond en wordt voor het algemeen belang gestaan en de verbinding tussen mensen. Daarbij heeft de gemeente een stimulerende, faciliterende en verbindende rol naar de stad.

Vanuit het programma Inclusie worden mooie voorbeelden van Inclusie zichtbaar gemaakt. Deze voorbeelden vinden plaats in de wijken en zijn talrijk en divers. Daarnaast wordt vanuit het programma ook gesprekken gevoerd met burgers over kansen om de speerpunten die benoemd zijn in het programma Inclusie concreet te maken.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

WIJKPROGRAMMA'S (W)

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op wijkniveau plaatsvinden, zijn opgenomen in de volgende 8 wijkprogramma's (bundeling van logisch samenhangende wijken):

W1 **Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA)**
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

W2 **Wijkprogramma Noordwest**
Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o, Schaarsbergen e.o, Sint Marten en Sonsbeekkwartier.

W3 **Wijkprogramma Noordoost**
Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.

W4 **Wijkprogramma Presikhaaf**
Presikhaaf West en Presikhaaf Oost

W5 **Wijkprogramma Malburgen**
Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo.

W6 **Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld**
Schuytgraaf en Elderveld

W7 **Wijkprogramma De Laar/Elden**
De Laar en Elden

W8 **Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV)**
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen

Wijkprogramma's

In dit hoofdstuk worden speerpunten van de wijkprogramma's toegelicht. Het Coalitieakkoord zet Van Wijken Weten onverkort door. Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk. In de wijkprogramma's zijn ook de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen. Binnen de wijken wordt daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelen van de veranderopgaven en stedelijke programma's. Of dat nu klimaat is, Inclusie, veiligheid of economie.
De wijkprogramma's bestaan uit de opgaven zoals die uit de wijken worden opgehaald. In de wijkactieprogramma's worden de speerpunten vertaald in uit te voeren activiteiten. Zo is 'ontmoeten' een speerpunt maar is de klank en kleur die bijvoorbeeld de wijk Presikhaaf het geeft 'de Overkant'.

Burgerparticipatie

Met Van Wijken Weten is tevens een belangrijke stap gezet in de mogelijkheden die Arnhemse inwoners hebben om invloed te hebben op gemeentelijk beleid en te participeren in de uitvoering. De wijkteams Leefomgeving hebben inmiddels samen met inwoners en partners talloze activiteiten uitgevoerd en ondersteund en gaan daar de komende jaren mee door. De ervaring die is opgedaan met burgerparticipatie wordt momenteel uitgewerkt naar praktische handvatten. Waar eerst vooral vrij besteedbare middelen werden aangewend om tot nieuwe activiteiten te komen, wordt de komende tijd in overleg met de inwoner veel meer ge werkt met bestaande budgetten, zonder dat telkens nieuw geld nodig is. Wat doen we wel en wat niet meer? Deze wijze van werken doet een sterk appel op het zelf organiserend vermogen van de Arnhemmer.
Fonds burgerkracht is ook de komende tijd nog een uitstekend instrument om hierop te oefenen.
Van Wijken Weten is bovendien de Arnhemse invulling van het Right to Challenge, onder andere, omdat inwoners kunnen opteren voor het uitvoeren van activiteiten die tot dan toe voorbehouden waren aan de gemeente.

Afspraken Coalitieakkoord

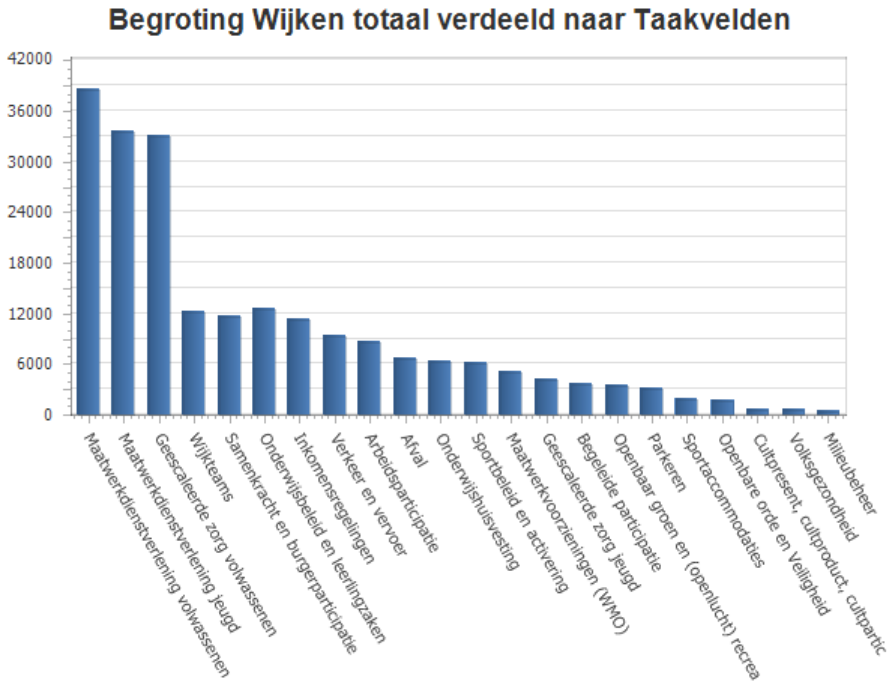
Een groot aantal van de afspraken uit het Coalitieakkoord zijn van invloed op de wijken. De wijken dragen bij aan het realiseren van de afspraken. Een groot aantal van deze afspraken zijn in deze MJPB in de stedelijke programma's opgenomen.
Een afspraak gaat om een werkwijze die door alle wijkteams Leefomgeving wordt opgepakt. Wanneer de gemeente Vastgoed verkoopt , dan maakt zij dit eerst kenbaar aan de wijk. De wijk bekijkt of vastgoed wordt ingezet of verkocht voor maatschappelijke doeleinden of voor initiatieven van bewoners.

Evaluatie

Van Wijken Weten heeft van Raad en College een driejarige experimenteerperiode gekregen. Op 31 december 2019 loopt deze periode af. De resultaten van de evaluatie die dan gaat plaatsvinden (eigenlijk meer een voortgangsverantwoording) worden gebruikt om met nog meer kracht en kwaliteit, samen met onze inwoners de toekomst aan te gaan. Aan het eind van het nieuwe begrotingsjaar wordt een start gemaakt met die evaluatie.

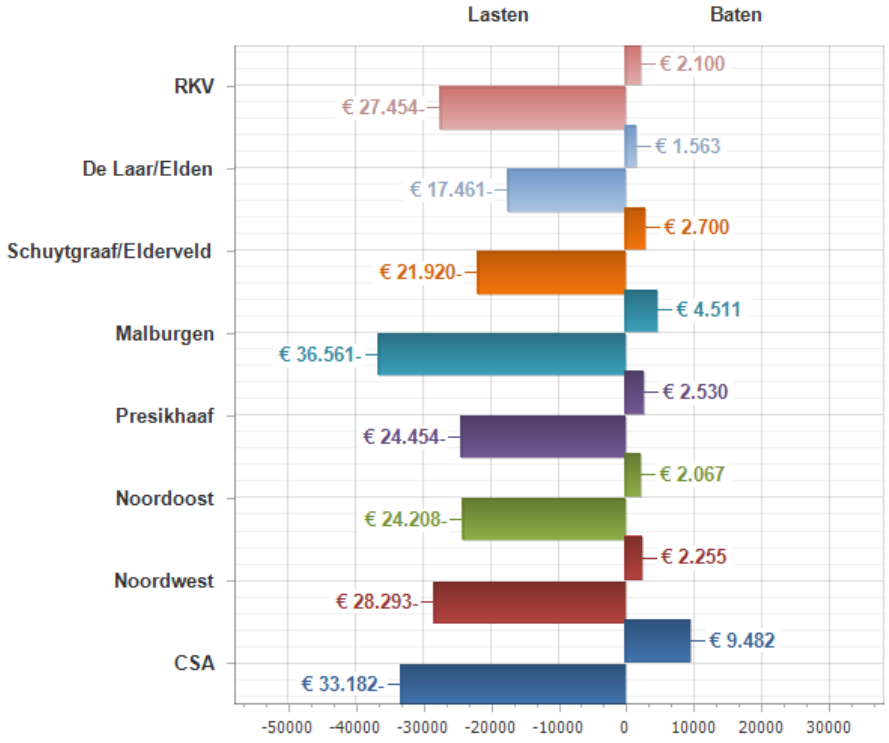

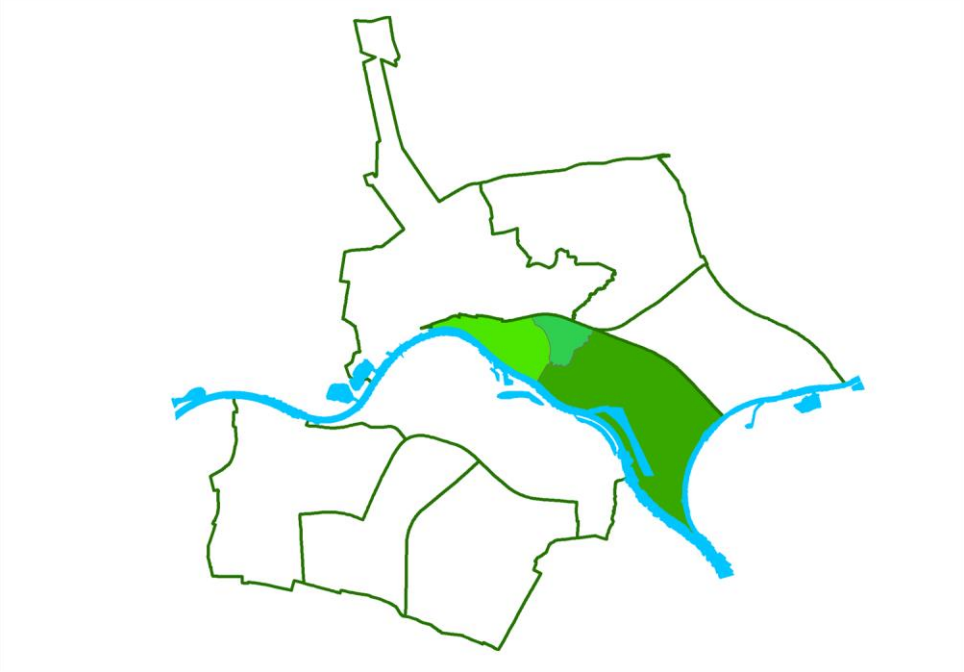

Begroting Wijken totaal verdeeld naar Taakvelden
42000
36000
30000
24000
18000
12000
6000
0
Maatwerkdienstverlening volwassenen
Maatwerkdienstverlening jeugd
Geescaleerde zorg volwassenen
Wijkteams
Samenkracht en burgerparticipatie
Onderwijsbeleid en leerlingzaken
Inkomensregelingen
Verkeer en vervoer
Arbeidsparticipatie
Afval
Onderwijshuisvesting
Sportbeleid en activering
Maatwerkvoorzieningen (WMO)
Geescaleerde zorg jeugd
Begeleide participatie
Openbaar groen en (openlucht) recrea
Parkeren
Sportaccommodaties
Openbare orde en Veiligheid
Cultpresent, cultproduct, cultpartic
Volksgezondheid
Milieubeheer

Lasten en baten 2019 per wijkprogramma

Bedragen x € 1.000

W 1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

In het wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA) bevinden zich de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Cathelijne Bouwkamp

Wat willen we bereiken

Integrale leefbaarheidsaanpak

De leefbaarheid, kwaliteit en beleving van de leefomgeving staan in een aantal buurten en straten onder druk. Verschillende factoren beïnvloeden deze leefbaarheidsbeleving. Groot stedelijke dynamiek en maatschappelijke thema's en vraagstukken zijn van invloed op de leefomgeving in de wijken. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:

- versterking samenwerking met de sociale wijkteams (SWT) door projectmatige aanpak (van individueel naar algemeen/preventief);
- versterken van het formele en informele netwerk met betrokken partners en bewoners;
- meer ogen en oren op straat (inclusieve samenleving) en iedereen is welkom;
- vergroten van de ruimtelijke en belevingskwaliteit en balans in dynamiek;
- wonen voor kwetsbare jongeren/ 2e kanswoningen/ magic mix;
- versterken van de samenredzaamheid in de leefomgeving door inzet van een ervaringsdeskundige;
- integraal preventieve aanpak overlast verwarde personen;
- inzet op participatie van verschillende doelgroepen.

Integrale aanpak armoede en kwetsbare jongvolwassenen

In het Arnhemse Broek groeien verhoudingsgewijs meer kinderen in armoede op en starten zo met een achterstand in de samenleving. Sturing op een integrale en maatwerk gezinsaanpak kunnen voor een verandering zorgen en een positief toekomstperspectief bieden.
In CSA worden de groep kwetsbare jongeren en jongvolwassenen herkend die zelfstandig wonen en leven in de stad. Kwaliteit van woonruimte en gezamenlijke woonvoorziening ontbreken in het Arnhemse woonaanbod. Kenmerkend voor deze groepen is de schuldenproblematiek en het perspectief op werk en toekomst. Deze doelstelling heeft een relatie met:
Het aangenomen amendement (MJPB 2018-2021). Geld voor kinderen in armoede
De extra middelen (totaal € 1,1 miljoen) voor het 'voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede op het gebied van onderwijs en gezondheid' in te zetten door het zorg dragen voor voorzieningen in natura, zodat alle kinderen kunnen meedoen op school, aan sport, aan cultuur en sociale activiteiten. Dit te doen in samenwerking met hiervoor relevante fondsen en stichtingen.

Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- versterking samenwerking SWT door projectmatige aanpak (van individueel naar algemeen/preventief);
- inzet op doorontwikkeling Thialf;
- uitvoering Project 'Fort' in het Arnhemse Broek en doorrol naar Spijkerkwartier;
- integraal toolkit Sport en gezondheid, cultuur en Werk (Scalabor);
- vroegtijdige aanpak schuldenproblematiek jongeren;
- perspectief op werk;
- nadere verkenning van aard en omvang om wijk/buurtspecifieke interventies in te zetten;
- interventies richten op positief perspectief op wonen, werken en leven;
- wonen voor kwetsbare jongeren/ 2de kanswoningen/ magic mix;
- in samenspraak met basisonderwijs in het Arnhems broek, komen tot een doorgaande schoollijn;
- Vroeg erop af.

Sociaal maatschappelijk ontmoeten en samenleven in de wijk
Behouden en versterken van ontmoetingsplekken en aanleidingen die laagdrempelig zijn om de sociale samenhang en betrokkenheid in en met de wijk te vergroten. Voorop staat dat meer fysieke ontmoetingsplekken niet garant staan voor meer ontmoeting. De huidige plekken in de wijk voor ontmoeting worden ondersteund en blijven bestaan en worden waar nodig geadopteerd door de wijk. Om deze doelstelling te bereiken, vindt inzet plaats op:
- meer buurt community's ontstaan en zijn zichtbaarder in de wijk;
- versterken en het verbinden van kwaliteiten en waarden in de wijk;
- onzichtbaar wordt zichtbaar (alles wordt zichtbaar alleen verbinding is nodig);
- versterken van bestaande wijkinitiatieven;
- op basis van behoefte (door)ontwikkelen van ontmoetingsplekken en activiteiten in de wijk;
- de dialoog faciliteren als er op samenleven spanning zit;
- samen met bewoners de onderlinge zelfredzaamheid vergroten (vitale buurtjes).

Integrale duurzaamheidsaanpak
De circulaire wijkeconomie houdt in dat de sociale en economische waarden in de wijk ten goede komen aan de wijk in een cyclisch proces en daarmee duurzaam zijn. In alle wijken is dit aan de orde, vooral in het Spijkerkwartier en delen van het Centrum wordt hier actief invulling aan gegeven. Onder andere de het buurtgroenbedrijf en de uitvoering van het Parkeerplan in het Spijkerkwartier die beide naast financiële opbrengsten onderzoekt wat de maatschappelijke waarde is voor een wijk, maar ook ontwikkeling Coehoorn leveren een bijdrage aan de opgave. In alle wijken zijn tal van initiatieven die een bijdrage leveren aan de wijkeconomie en duurzaamheidsambitie van de wijk. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- ontwikkeling Coehoorngebied, vergroening binnenstad, eilandje Urk en de Melkfabriek;
- de blauwe wijkeconomie om duurzaamheid, participatie en activerend werk in de wijken bevorderen;
- bevorderen groen in versteende wijken om te komen tot gezonde wijken en sociale cohesie;
- circulaire wijkeconomie mogelijk maken door flexibele regelgeving en inzet van middelen.

Verschuiving van het specialistische (individuele) naar het collectieve (algemene) domein
Gezamenlijk zijn de teams Leefomgeving en de sociale wijkteams verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk;
- uitvoering transformatie agenda.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Verbeteren leefbaarheid kwetsbare inwoners	V05
Participatie en wonen gericht op kwetsbare jongeren en jongvolwassenen	V03; V04
Ontmoeten in de wijk versterken	V04; V05
Verbeteren leefklimaat / duurzaamheid	V01; V02; V03; V05
Afschalen specialistische zorg naar voorliggende voorziening	V04
Minder kinderen die opgroeien in armoede	V03; V04

Wat mag het kosten

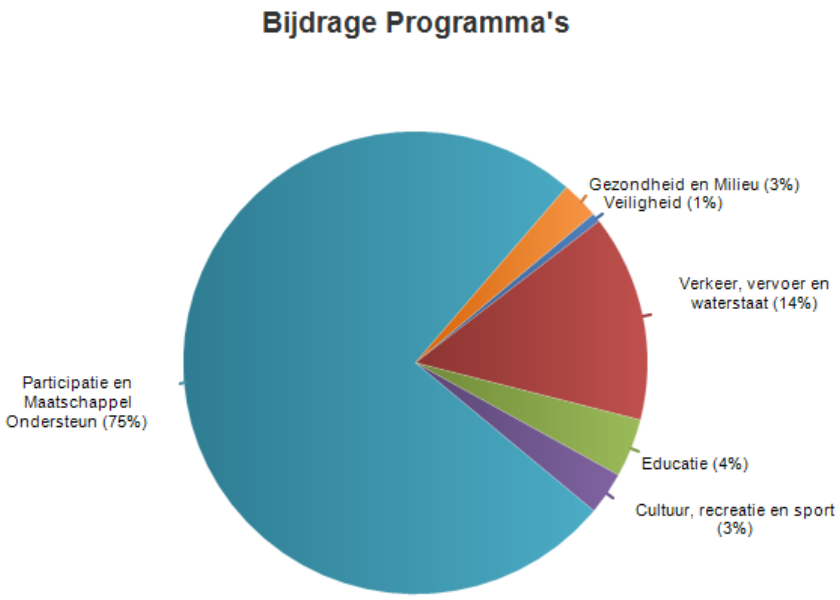
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

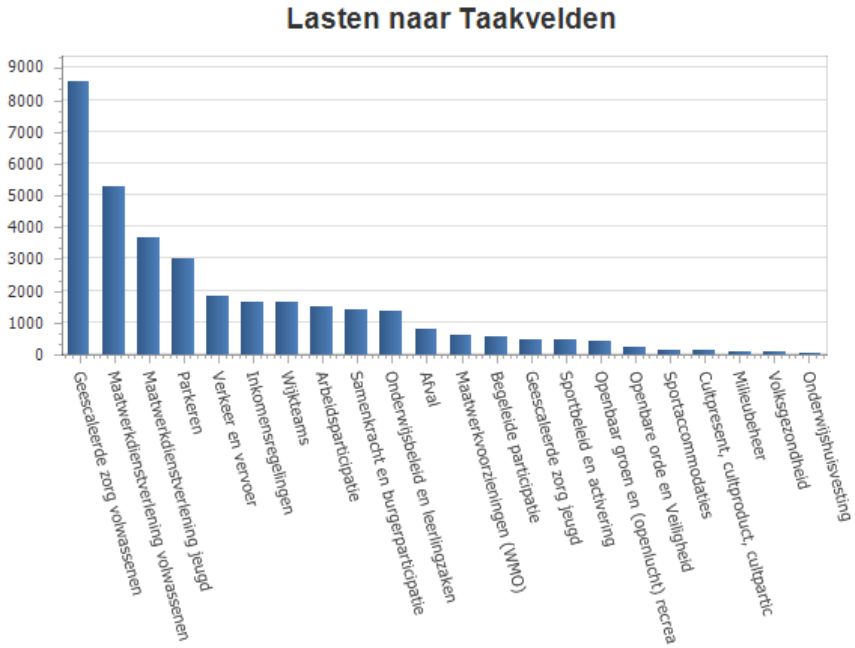
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-32.448	-35.662	-33.280	-33.182	-33.024	-32.675	-32.651
Baten	9.363	10.061	9.262	9.482	9.452	9.408	9.376
Saldo lasten en baten	***-23.085***	***-25.602***	***-24.019***	***-23.700***	***-23.572***	***-23.267***	***-23.275***
Gerealiseerd resultaat	**-23.085**	**-25.602**	**-24.019**	**-23.700**	**-23.572**	**-23.267**	**-23.275**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-38
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-60
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-114
- Straatparkeren (CA-fb)	-70
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-8
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-452
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-21
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-59
Bestaand beleid	
- 2018 Incidenteel BGB Spijkerkw artier (gefinancierd uit onttrekking BR)	1.000
- BGB overig	142
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	118
- Overig	-219
Totaal lasten	**98**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-167
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	10
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Parkeeropbrengsten Spijkerkw artier	300
- Straatparkeren	183
- Overig	-34
Totaal baten	**220**
Totaal mutaties van baten en lasten	**318**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.035	-3.990	-2.886	-1.817	-1.815	-1.813	-1.811
Parkeren	-2.490	-2.501	-2.636	-2.978	-2.959	-2.940	-2.920
Arnhem promotie	-1	0	0	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	0	-25	-14	-14	-14	-14	-14
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.014	-1.272	-1.228	-1.345	-1.338	-1.338	-1.338
Sportbeleid en activering	-390	-407	-408	-406	-406	-406	-406
Sportaccommodaties	-125	-77	-110	-106	-106	-105	-105
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-81	-82	-82	-82	-82	-82	-82
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-194	-337	-465	-395	-342	-342	-342
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.219	-1.443	-1.428	-1.383	-1.348	-1.348	-1.348
Wijkteams	-1.753	-85	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612
Inkomensregelingen	-1.491	-1.843	-1.560	-1.627	-1.627	-1.627	-1.627
Begeleide participatie	-523	-481	-481	-518	-518	-518	-518
Arbeidsparticipatie	-2.408	-2.439	-1.498	-1.441	-1.441	-1.439	-1.439
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-276	-658	-577	-576	-576	-576	-576
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.737	-5.653	-4.986	-5.231	-5.215	-5.199	-5.199
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.133	-4.644	-3.565	-3.612	-3.602	-3.322	-3.322
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.996	-8.309	-8.309	-8.540	-8.511	-8.483	-8.483
Geëscaleerde zorg jeugd	-539	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-54	-50	-55	-55	-55	-55	-55
Riolering	17	0	0	0	0	0	0
Afval	-755	-679	-679	-742	-741	-740	-739
Milieubeheer	-78	-56	-68	-68	-68	-68	-68
Totaal	**-32.448**	**-35.662**	**-33.280**	**-33.182**	**-33.024**	**-32.675**	**-32.651**

W 2 Noordwest

In het wijkprogramma Noordwest bevinden zich de wijken Klarendal, Burgemeesterswijk/ Hoogkamp, Schaarsbergen en omgeving, Sint Marten/ Sonsbeekkwartier, Heijenoord en Lombok, Hoogstede/Klingelbeek en omgeving.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Hans de Vroome

Wat willen we bereiken
Participeren in de wijk bevorderen
Inwoners activeren naar betaald- of onbetaald werk en/of deelname aan de samenleving. Om de doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:

- meedoen: iedereen die kan levert een maatschappelijke bijdrage op zijn of haar manier. Middels een nieuwe samenwerking van wijkteam Arnhem samen met Werk en Inkomen, genaamd 'Maatwerkt', inzetten op meer mensen aan het werk en meer mensen die gebruik maken van mogelijkheden van activerend werk. Daarbij wordt specifiek ingezet op gezinnen, de groep leeftijd van 18-45 en de statushouders in de bijstand. De doelstelling is dat in 2019 zestig personen duurzaam uit de bijstand stromen en dat inwoners die daar nog niet aan toe zijn actief bezig zijn met hun ontwikkeling richting activerend of betaald werk. Daarbij wordt ook ingezet op inloopspreekuren en matchen bij werkgevers in de wijk;
- vrijwilligers en actieve bewoners ondersteunen en begeleiden in het werk dat zij doen. Om dit te bereiken worden zij ondersteund via opbouw-en participatiewerk en via studenten in de wijk, die de opleiding Sociaal Werker van het Rijn-IJsselcollege volgen;
- er zijn verschillende ontmoetingsplekken in ons gebied die voor de wijken heel belangrijk zijn maar die het om verschillende redenen (financieel) moeilijk hebben. Het blijkt bijzonder lastig om een zonder subsidies of ondersteuning een buurthuis financieel gezond te laten draaien. Het in stand houden en verbeteren van huidige ontmoetingsplekken en het faciliteren van nieuwe plekken in wijken waar sociaal isolement een thema is heeft prioriteit. Ze vervullen een belangrijke functie voor bewoners om deel te kunnen nemen aan de maatschappij en in de verbinding tussen wijkbewoners. Een aantal voorbeelden zijn; de exploitatie van de nieuwe Hommel staat onder druk en er wordt gezocht naar wegen om de nieuwe Hommel als ontmoetingsplek voor de wijk te behouden; het Huukske in Heijenoord/Lombok doet zijn best om zelfvoorzienend te zijn; de wasplaats in Klarendal ontwikkelt zich meer en meer tot een ontmoetingsplek maar is nog afhankelijk van een stevige subsidie.
  Eenzaamheid is een thema dat speelt in de Burgemeesterswijk. Er wordt onderzocht welke behoeften er in de wijk leven en of de Bakermat (ontmoetingscentrum Diakonessekerk) zich zou kunnen ontwikkelen en verbreden naar een ontmoetings- en activiteitenplek voor de wijk;
- Inclusie: Binnen het gebied worden initiatieven ondersteund die gericht zijn op inclusie. Voorbeelden hiervan zijn: Kunst met mekaar, vitale verbinden, landenkookgroep.

Duurzame wijk stimuleren

Energiebeperking, waterafvoer verbeteren, vergroenen, schone wijk. Er wordt ingezet op:

- energietransitie en de bewustwording daarover. Voor prioritaire wijken, die stedelijk zijn geselecteerd en wijken die daarmee aan de slag gaan, faciliteren in het ontwikkelen van een wijkplan in samenwerking met bewoners. Binnen het gebied lopen meerdere bewonersinitiatieven die op verschillende wijzen ondersteund en gefaciliteerd worden. Daarbij wordt aangesloten op de bewegingen in de wijk met betrekking tot vergroenen, duurzaam opwekken en omgaan met energie en het verbinden van de verschillende initiatieven;
- schone wijk: extra inzet op het schoonhouden van de wijk na invoering omgekeerd inzamelen;
- waterafvoer: verminderen wateroverlast door stimuleren maatregelen op eigen terrein (Schaarsbergen);
- vergroten aandeel slimme mobiliteit (delen vervoersmiddelen) in de wijken Sint Marten/Sonsbeek en Heijenoord en Lombok;
- onderzoek mogelijkheid om 'van het gas af' te gaan in de wijk Sterrenberg in combinatie met het geplande groot-onderhoud.

Achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken

Een geïntegreerde aanpak in de keten (thuis, school, buitenschools) ontwikkelen die zich onder andere richt op het wegnemen en voorkomen van achterstanden bij kinderen. Ingezet wordt op:

- de aanpak richt zich voornamelijk op de wijken Klarendal en St. Marten middels de pilot 'Kansrijk Opgroeien'. Doel is betere samenwerking, vroeg signalering en activiteiten op maat voor de drie doelgroepen; 0-4 jarigen, 4-12 jarigen en 12-14 jarige. Dit gebeurt samen met het wijknetwerk in de wijk waarin Sportbedrijf, Wijkteams Arnhem, Rijnstad Kind-en Jongerenwerk, consultatiebureau, primair en voortgezet onderwijs, Peuteropvang en Stichting Leergeld deelnemen;
- vroeg signalering: Partijen zijn zichtbaar aanwezig op de vindplaatsen, zoals school, multifunctionele centra (MFC's) en consultatiebureau. Daardoor zijn ook zijn de lijnen tussen verschillende voorzieningen kort. Dit moet ertoe leiden dat kinderen en hun gezinnen vroeg in beeld zijn, problemen vroegtijdig gesignaleerd worden en ondersteuning op maat ingezet wordt. Bijvoorbeeld middels inzet van een gezinscoach, 'Homestart' en laagdrempelige voorzieningen zoals 'Speelmorgen' en laagdrempelig plaatsen op kinderopvang, naschoolse activiteiten;
- laagdrempelige voorzieningen. De activiteiten vergroten de kansen van de kinderen/jongeren zodat zij op gelijkwaardige basis kunnen deelnemen in de samenleving en zich ontwikkelen tot zelfredzame- en zelfstandige burgers. De inzet is gericht op versterking van de ontwikkeling van het kind én het gezin. De activiteiten vormen een samenhangend geheel met de bestaande ondersteuningsstructuur;
- de voorzieningen zijn vanuit het wijknetwerk opgezet en erop gericht dat kinderen/jongeren eerder gezien worden en ze activiteiten aangeboden krijgen die gericht zijn op het versterken van de ontwikkeling van het kind. Een voorbeeld hiervan is de dagelijkse naschoolse opvang, door het wijknetwerk, voor kinderen. Tevens is er aandacht voor betrokkenheid van ouders bij de activiteiten die gericht zijn op; taal en leesontwikkeling, huiswerkbegeleiding, sport, spel en cultuurontwikkeling en een gezonde levensstijl. De begeleiding vindt plaats door het brede wijknetwerk met professionals, stagiaires en vrijwilligers op diverse locaties in Klarendal, zoals in de Mix, het MFC en buiten in De Leuke Linde;
- schulden: Vergroten van financieel zelfredzaamheid en financiële opvoeding onder andere door 'Vroeg erop af' en 'geld kan je leren';
- onderzoek in samenwerking met het Sociaal Wijkteam naar mogelijkheden financieel impuls voor werkende (een-ouder)gezinnen in armoede.

De extra middelen voor het 'voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede' op het gebied van onderwijs en gezondheid' worden voor bovenstaande aanpak en activiteiten ingezet.

Wijkeconomie versterken

Initiatieven van ondernemingen in de wijk stimuleren, die ondersteunend zijn aan het realiseren van de gebiedsdoelen en het levensvatbaar houden van de wijk. Er wordt ingezet op:

- versterken van het ondernemersnetwerk en betrokkenheid samen met de wijk; community bouwen van zichtbare (winkeliers) en niet zichtbare ondernemers(legio), ook met actieve wijkbewoners.

Openbare ruimte/verkeer met wijkregie

Het creëren van een aantrekkelijke en veilige leefomgeving in samenspraak met de inwoners. Er wordt ingezet op:

- groot onderhoud Sterrenberg, de uitvoering van het parkeerplan Sint Marten/Sonsbeek (afhankelijk van uitkomst bewonersenquête in september/oktober 2018, uitvoering reconstructie Apeldoornseweg, ontwikkelen speelplan met bewoners in relatie bewegen en ontmoeten in openbare ruimte in Penseelstreek;
- in samenloop met het uitvoeren van groot onderhoud in Schaarsbergen (Bakenberg) maatregelen treffen om wateroverlast bij ernstige regenval zoveel mogelijk te beperken. Om dit te kunnen realiseren wordt nog gezocht naar extra financiële middelen;
- verkenning veiligheidssituatie en leefbaarheid aan de Hommelseweg.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Participatie in de wijk bevorderen	V03;V04;V05
Duurzame wijk stimuleren	V02
Ketenaanpak sociaal domein bevorderen. Achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken.	V03; V04
Wijkeconomie versterken	
Openbare ruimte/verkeer met wijkregie	

Wat mag het kosten

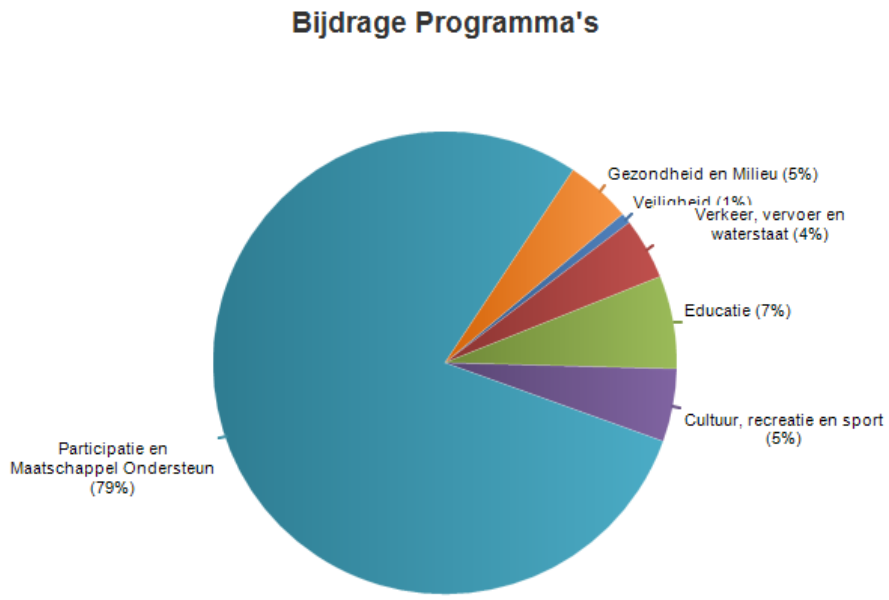
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

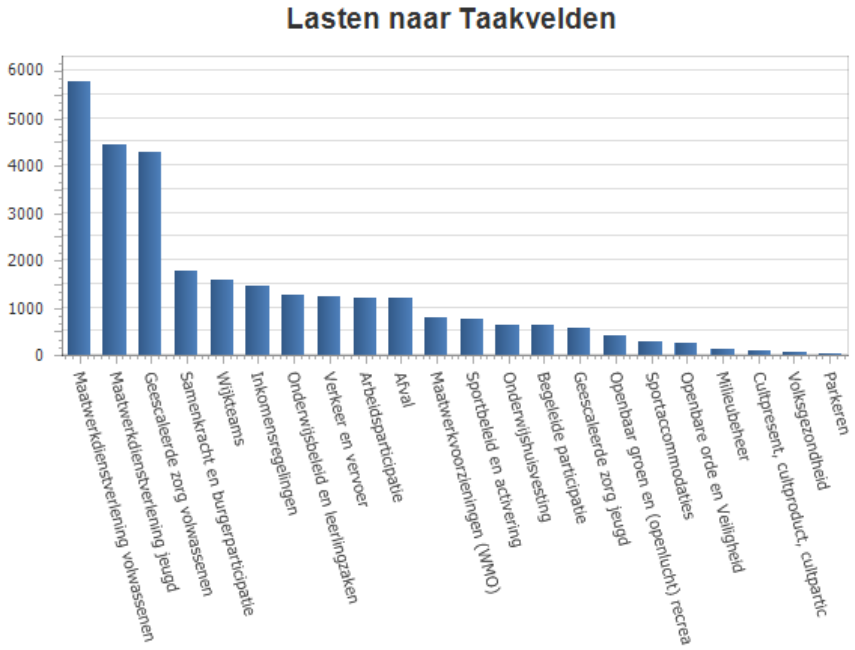
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-31.298	-28.985	-28.041	-28.293	-28.143	-27.800	-27.678
Baten	3.488	2.325	2.517	2.255	2.263	2.256	2.264
Saldo lasten en baten	***-27.810***	***-26.659***	***-25.524***	***-26.038***	***-25.880***	***-25.544***	***-25.414***
Gerealiseerd resultaat	**-27.810**	**-26.659**	**-25.524**	**-26.038**	**-25.880**	**-25.544**	**-25.414**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-63
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-52
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-99
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-80
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-13
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-367
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-18
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-35
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling BGB-programmering	253
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	102
- Overige	160
Totaal lasten	**-252**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-46
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-194
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	8
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-16
Bestaand beleid	
- Overige	-14
Totaal baten	**-262**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-514**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	0	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.864	-1.238	-1.481	-1.212	-1.211	-1.208	-1.195
Parkeren	1	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Onderwijshuisvesting	-828	-664	-598	-606	-600	-595	-590
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-852	-1.160	-1.130	-1.234	-1.228	-1.228	-1.228
Sportbeleid en activering	-943	-926	-922	-738	-731	-731	-731
Sportaccommodaties	-365	-254	-252	-250	-248	-246	-165
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-78	-78	-79	-79	-79	-79	-79
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-199	-321	-299	-372	-371	-371	-371
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.683	-1.799	-1.876	-1.744	-1.701	-1.701	-1.701
Wijkteams	-1.709	-85	-1.572	-1.572	-1.572	-1.572	-1.572
Inkomensregelingen	-1.365	-1.626	-1.384	-1.444	-1.444	-1.444	-1.444
Begeleide participatie	-543	-548	-548	-591	-591	-591	-591
Arbeidsparticipatie	-1.907	-2.009	-1.219	-1.186	-1.186	-1.185	-1.185
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-452	-855	-766	-772	-772	-772	-772
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.903	-6.088	-5.419	-5.750	-5.730	-5.709	-5.709
Maatwerkdienstverlening jeugd	-5.758	-5.196	-4.371	-4.420	-4.394	-4.098	-4.098
Geëscaleerde zorg volwassenen	-3.641	-4.163	-4.166	-4.274	-4.260	-4.245	-4.245
Geëscaleerde zorg jeugd	-675	-531	-531	-546	-546	-546	-546
Volksgezondheid	-17	-20	-19	-19	-19	-18	-18
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-1.230	-1.086	-1.083	-1.186	-1.150	-1.150	-1.126
Milieubeheer	-116	-117	-105	-86	-86	-86	-86
Totaal	**-31.298**	**-28.985**	**-28.041**	**-28.293**	**-28.143**	**-27.800**	**-27.678**

W 3 Noordoost

In het wijkprogramma Noordoost bevinden zich de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o., Alteveer en Cranevelt. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Jan van Dellen

Wat willen we bereiken

Leefbare wijken

Samen met bewoners en onze partners in de wijk worden vraag en aanbod van voorzieningen en ontmoetingsplaatsen beter op elkaar afgestemd. De actuele vraag van bewoners is leidend: zij geven aan dat ze ontmoetingsplekken wensen die beter passen bij hun behoefte: dichtbij, kleinschalig en laagdrempelig. Bewonersinitiatieven worden gefaciliteerd en gestimuleerd.
Er worden gesprekken georganiseerd met bewoners over de leefbaarheid in de wijken, waarbij 'schoon, heel en veilig' de uitgangspunten zijn. Samen met bewoners en professionals wordt gezocht naar kansen, mogelijkheden en middelen die nodig zijn in de wijk. Er wordt ingezet op:

- bewoners hebben een sociaal netwerk in de buurt;
- bewoners voelen zich meer betrokken, trots en meer verantwoordelijk voor de buurt;
- bewoners voelen zich veiliger, blijer en vitaler in de eigen leefomgeving;
- minder (woon)overlast in de wijken.

Versterken Geitenkamp en Plattenburg

Door schulden en werkloosheid verkeren te veel bewoners in een uitzichtloze situatie. Van deze groep heeft een hoog percentage geen of onvoldoende opleiding, waardoor er onvoldoende aansluiting is op de arbeidsmarkt. Ook is er sprake van laaggeletterdheid. Te veel kinderen groeien op in armoede. Deze problemen worden van generatie op generatie overgegeven. Samen met het sociaal wijkteam, Werk en Inkomen, woningcorporaties, onderwijs en andere betrokken partners wordt per onderwerp een alliantie gevormd om de problematiek aan te pakken. Er wordt ingezet op:

- het perspectief van bewoners is vergroot; meer inwoners participeren in de vorm van (vrijwilligers)werk;
- de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van bewoners is vergroot;
- minder mensen afhankelijk van een uitkering;
- er is minder laaggeletterdheid;
- kinderen hebben mogelijkheden om kansrijk op te groeien;
- meer bewoners met een hoog risico op financiële problemen zijn in een zo vroeg mogelijk stadium in beeld gebracht en ontvangen outreachend hulp om bestaande problemen op te lossen en ernstige schuldsituaties te voorkomen.

Minder verkeer- en parkeeroverlast
In Noord- Oost wordt veel verkeer- en parkeeroverlast ervaren. Waar nodig wordt het gesprek aangegaan met bewoners en betrokken partijen, om oplossingen te realiseren voor ervaren knelpunten. Er wordt ingezet op:
- bewoners ervaren minder parkeer- en verkeeroverlast.

Noordoost klimaatbestendig
Veel initiatieven van bewoners gaan over het vergroenen en verduurzamen van de (eigen) ruimte, over de energiezuinige wijk en het beperken van wateroverlast. Initiatieven van bewoners worden ondersteund en gestimuleerd en er wordt aangesloten bij het programma "Duurzame Wijken".
In een aantal wijken is nog relatief weinig aandacht voor bewuste omgang met energie. Er wordt ingezet op:
- meer bewoners gaan bewuster om met energie.

Kaders, uitgangspunten, randvoorwaarden
Onze speerpunten en werkzaamheden worden afgestemd met het sociale wijkteam. Bij de uitvoering van de speerpunten wordt aansluiting gezocht bij de programma's van de kernorganisatie en het Coalitie-akkoord. Een aantal uitgangspunten die richtinggevend zijn voor onze speerpunten:
- bewoners maken meer gebruik van algemene voorzieningen; er is sprake van verminderde inzet van specialistische voorzieningen;
- integrale buurtaanpak;
- meer mensen aan het werk.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Het bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Versterken Geitenkamp - Plattenburg	V03; V04;V05
Minder verkeer- en parkeeroverlast	
Leefbare wijken	V04; V05
Noordoost klimaatbestendig	V02

Wat mag het kosten

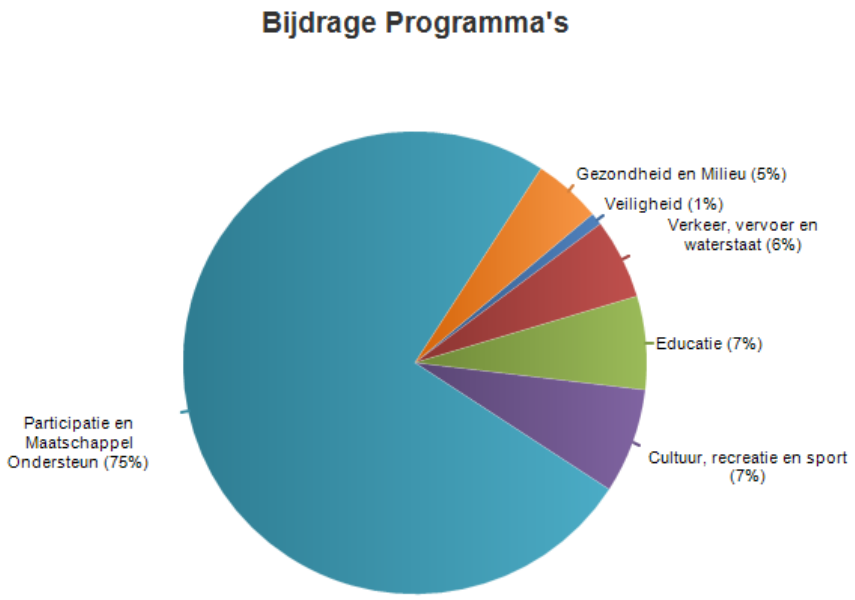
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

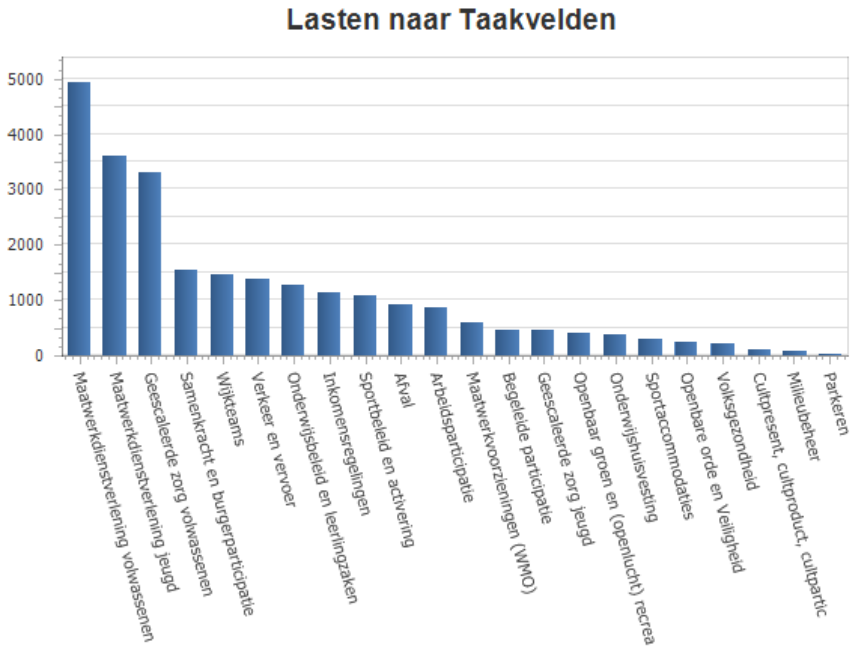
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.846	-24.448	-23.955	-24.208	-24.136	-23.777	-23.718
Baten	2.818	2.391	2.300	2.067	2.076	2.073	2.082
Saldo lasten en baten	***-21.028***	***-22.057***	***-21.655***	***-22.142***	***-22.060***	***-21.704***	***-21.635***
Gerealiseerd resultaat	**-21.028**	**-22.057**	**-21.655**	**-22.142**	**-22.060**	**-21.704**	**-21.635**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-47
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-48
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-76
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-11
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-294
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-15
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	24
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	113
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	79
- Overige	151
Totaal lasten	**-254**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-42
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-167
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	9
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-18
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-233**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-487**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-2.036	-1.391	-1.665	-1.353	-1.352	-1.339	-1.299
Parkeren	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-107	-177	-347	-344	-342	-338	-337
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-890	-1.155	-1.131	-1.236	-1.230	-1.230	-1.230
Sportbeleid en activering	-1.110	-1.054	-1.055	-1.048	-1.048	-1.048	-1.048
Sportaccommodaties	-330	-315	-345	-282	-280	-279	-277
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-70	-70	-70	-70	-70	-70	-70
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-222	-317	-311	-375	-374	-374	-374
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.149	-1.570	-1.563	-1.517	-1.484	-1.484	-1.484
Wijkteams	-1.554	-85	-1.432	-1.432	-1.432	-1.432	-1.432
Inkomensregelingen	-1.028	-1.252	-1.070	-1.125	-1.125	-1.125	-1.125
Begeleide participatie	-505	-397	-397	-428	-428	-428	-428
Arbeidsparticipatie	-1.403	-1.435	-881	-847	-847	-847	-847
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-274	-660	-579	-577	-577	-577	-577
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.008	-5.308	-4.649	-4.909	-4.893	-4.878	-4.878
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.571	-4.367	-3.549	-3.590	-3.580	-3.300	-3.300
Geëscaleerde zorg volwassenen	-3.857	-3.204	-3.204	-3.293	-3.282	-3.271	-3.271
Geëscaleerde zorg jeugd	-337	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-254	-173	-195	-193	-191	-190	-175
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-906	-819	-818	-893	-892	-860	-857
Milieubeheer	-66	-65	-59	-59	-59	-59	-59
Totaal	**-23.846**	**-24.448**	**-23.955**	**-24.208**	**-24.136**	**-23.777**	**-23.718**

W 4 Presikhaaf

In het wijkprogramma Presikhaaf bevinden zich de wijken Presikhaaf West en Presikhaaf Oost. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Martien Louwers

Wat willen we bereiken
'Binden en Verbinden'
Het versterken van de relatie en begrip tussen buurtbewoners onderling en het versterken van de binding van buurtbewoners met hun woonomgeving. Voor het prettig (samen) leven in een wijk is het van essentieel belang om je verbonden te voelen met je omgeving en je mede buurtbewoners. Dit is ook de basis voor bewoners om zich betrokken te voelen en verantwoordelijkheid te nemen voor hun (sociale) omgeving.

In sommige buurten wordt nog te weinig verbinding tussen bewoners onderling en hun omgeving gezien. Hiervoor zijn uiteenlopende redenen zoals een hoog verloop van bewoners, bewoners met veel verschillende achtergronden, een grote concentratie van mensen met sociaal maatschappelijke problemen en een matig onderhoud en inrichting van de omgeving.

Het doel is een grotere betrokkenheid van bewoners bij elkaar en bij hun eigen leefomgeving. Deze basis is nodig om verder te kunnen bouwen aan het verhogen van (arbeids)participatie, verhogen sociale cohesie en het vergroten gevoel van eigenaarschap voor hun eigen straat en buurt. De volgende projecten worden opgepakt:

- Het voormalig buurthuis de Overkant is aangekocht en hier wordt geïnvesteerd om, in samenwerking met de buurt, vorm te gaan geven aan een aansprekende programmering gericht op de omliggende buurt en de relatie te leggen met andere buurtplekken.
- Er wordt geïnvesteerd in het verbeteren van de samenwerking tussen buurtpartijen onderling en de rol die zij kunnen spelen bij de diverse buurtplekken.

'Overlast en Grensoverschrijdend Gedrag Openbare ruimte'
Veel bewoners ergeren zich er aan hoe hun directe leefomgeving eruit ziet en de wijze waarop een deel van de inwoners zich in de openbare ruimte gedraagt. Niet iedereen voelt zich in staat om zelf iets te ondernemen om hier iets aan te doen of medebewoners hierop aan te spreken.

Door de samenwerking tussen professionals in de wijk een nieuwe impuls te geven wil het team Leefomgeving samen met hen een integrale wijkaanpak ontwikkelen die bewoners zoveel mogelijk betrekt bij het terugdringen van de ervaren verloedering. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de veiligheidsagenda die per wijk/gebied opgesteld gaat worden.

De volgende projecten worden uitgevoerd:

- Er worden een aantal bijeenkomsten georganiseerd met professionals en bewoners om een gedragen aanpak te ontwikkelen.
- Tegelijkertijd wordt in de buurt Presikhaaf 1 een casus aangepakt waar concreet aan de slag gegaan wordt met de woningcorporatie rondom een appartementencomplex. Hier wordt zowel sociale problematiek als de fysieke ruimte in combinatie met pilot van afval een project aangepakt. Wat hier geleerd wordt, wordt in de aanpak meegenomen.

'Kansen voor Kinderen'

In Presikhaaf wonen veel kinderen in een moeilijke sociaal maatschappelijke positie die minder kansen krijgen dan hun leeftijdsgenootjes elders in de stad.

De doelstelling is om de ontwikkelkansen voor kinderen in Presikhaaf te verhogen door middel van een vraaggericht aanbod wat aansluit bij de behoeften van kinderen en hun ouders. Ook van kinderen die buiten de wijk naar school gaan. Hierbij wordt gericht op kinderen vanaf de geboorte tot en met de overgang naar de middelbare school. De thema's gezonde leefstijl, het beter benutten van de talenten van kinderen en het verbeteren van de ouderbetrokkenheid hebben hierbij specifieke aandacht. De volgende projecten worden opgepakt:

- Er wordt samen met bewoners, de kindcentra en wijkpartners gewerkt aan een gedeelde visie, van waaruit ieder zijn bijdrage levert aan een samenhangend, integraal en vraaggericht programma voor kinderen. Daarbij is er specifieke aandacht voor de koppeling tussen wat er op kindcentra en in de omliggende buurten gebeurt.
- Er wordt gewerkt aan een wijkbreed plan voor speel-, beweeg- en ontmoetingsplekken en activiteiten voor kinderen in de wijk. Op basis van dit plan gaat het team Leefomgeving in 2019 aan de slag met het verbeteren van deze voorzieningen in de verschillende buurten. Omdat het bij spelen en ontmoeten ook gaat over het in contact komen van bewoners met elkaar, heeft dit plan relatie met het thema binden & verbinden.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Vergroten van betrokkenheid bewoners bij elkaar en hun leefomgeving	
Verbeteren samenwerking tussen buurtpartijen rondom diverse buurtplekken	
Impuls geven aan de samenwerking tussen professionals voor een integrale aanpak grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte	
Vergroten ontwikkelkansen van kinderen in Presikhaaf door integraal, samenhangend en vraaggericht aanbod	V03

Wat mag het kosten

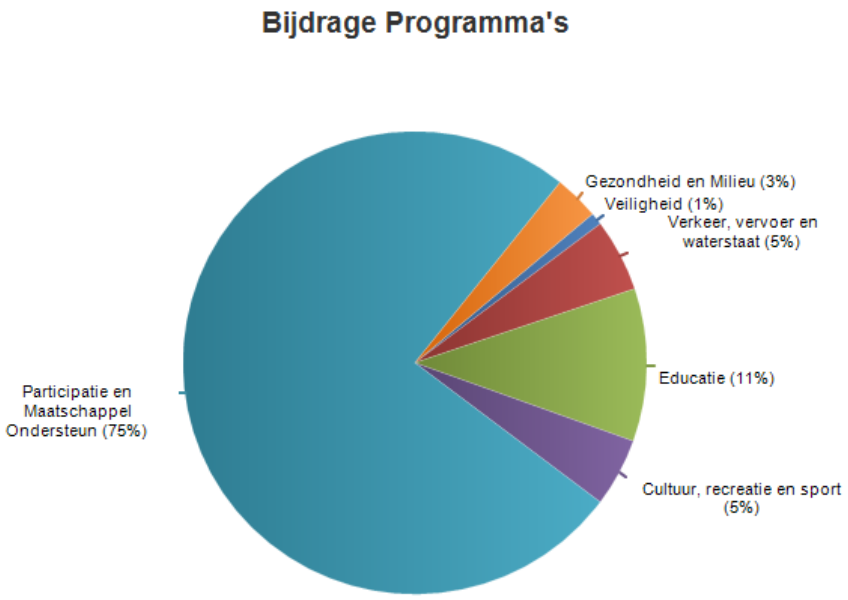
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

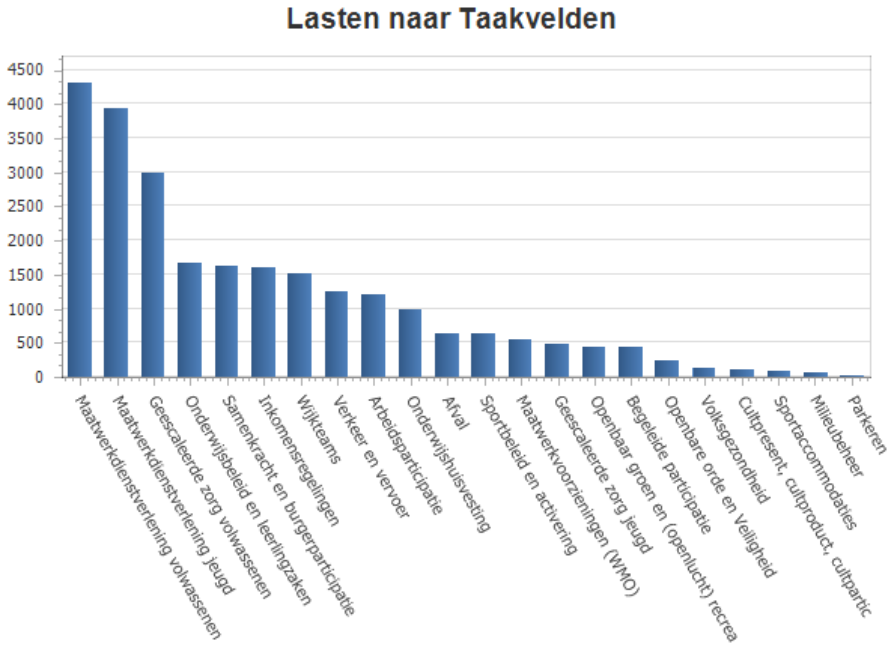
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-22.873	-25.087	-24.407	-24.454	-24.368	-24.047	-24.033
Baten	2.699	2.754	2.752	2.530	2.545	2.539	2.554
Saldo lasten en baten	***-20.174***	***-22.332***	***-21.654***	***-21.924***	***-21.823***	***-21.508***	***-21.479***
Gerealiseerd resultaat	**-20.174**	**-22.332**	**-21.654**	**-21.924**	**-21.823**	**-21.508**	**-21.479**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-40
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-52
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-106
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-140
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-12
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-280
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-14
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-27
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	323
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	110
- Overige	231
Totaal lasten	**-47**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-46
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-162
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	15
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-27
Bestaand beleid	
- Overige	-3
Totaal baten	**-223**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-270**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	0	0	-15	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-231	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-1.095	-1.313	-1.768	-1.240	-1.235	-1.229	-1.221
Parkeren	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Onderwijshuisvesting	-1.173	-936	-965	-964	-959	-955	-950
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.248	-1.521	-1.484	-1.646	-1.636	-1.636	-1.636
Sportbeleid en activering	-608	-612	-608	-606	-602	-602	-602
Sportaccommodaties	-41	-62	-57	-65	-65	-65	-65
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-112	-84	-85	-85	-85	-85	-85
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-249	-353	-341	-414	-413	-413	-413
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.305	-1.665	-1.730	-1.603	-1.569	-1.569	-1.569
Wijkteams	-1.650	-85	-1.498	-1.498	-1.498	-1.518	-1.518
Inkomensregelingen	-1.367	-1.778	-1.523	-1.582	-1.582	-1.582	-1.582
Begeleide participatie	-469	-383	-383	-413	-413	-413	-413
Arbeidsparticipatie	-1.909	-2.009	-1.170	-1.186	-1.186	-1.185	-1.185
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-238	-616	-531	-534	-534	-534	-534
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.259	-4.726	-4.059	-4.284	-4.271	-4.258	-4.258
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.213	-4.729	-3.915	-3.923	-3.907	-3.650	-3.650
Geëscaleerde zorg volwassenen	-2.374	-2.884	-2.883	-2.964	-2.954	-2.944	-2.944
Geëscaleerde zorg jeugd	-661	-460	-460	-473	-473	-473	-473
Volksgezondheid	-41	-51	-104	-112	-112	-62	-61
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-639	-559	-560	-613	-612	-612	-611
Milieubeheer	-53	-40	-37	-38	-38	-38	-38
Totaal	**-22.873**	**-25.087**	**-24.407**	**-24.454**	**-24.368**	**-24.047**	**-24.033**

W 5 Malburgen

In het wijkprogramma Malburgen bevinden zich de wijken Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder het Duifje en Immerloo. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Ronald Paping

Wat willen we bereiken

Ontmoeten in de wijk

Om mee te kunnen doen in de samenleving en daardoor onder andere eenzaamheid te bestrijden en de onderlinge betrokkenheid in de buurt te vergroten, is het belangrijk om aantrekkelijke en laagdrempelige ontmoetingsplekken in de wijk te hebben. Inzet op dit thema vindt onder meer plaats door het creëren van nieuwe en verbeteren van bestaande (mobiele) ontmoetingsplekken, waaronder:

- Buurtcentrum Prisma: Verder professionaliseren buurtcentrum Prisma. De afgelopen periode is samen met de gebruikers een traject uitgevoerd om tot een nieuw concept te komen. Dit heeft niet tot een gewenst resultaat geleid. Het plan is bijgesteld Het doel om sociaal huis Prisma een buurthuis voor de wijk te laten en te versterken blijft overeind staan maar vraagt een andere procesaanpak.
- Malburgen Oost-Noord: dit betreft een kwetsbaar deel van de wijk waar een grote behoefte leeft onder de bewoners om elkaar laagdrempelig te ontmoeten. MFC de Malburcht voldoet onvoldoende aan de behoefte en bestaande plekken die wel goed gebruikt worden, dreigen te verdwijnen. Onderzocht wordt hoe tegemoet gekomen kan worden aan deze behoefte binnen eigen wijk.
- MFC De Spil: Dit MFC in Malburgen-West is een belangrijk aandachtspunt. Het betreft de enige, doch kwetsbare, ontmoetingsplek in deze wijk.

Fysieke en sociale veiligheid vergroten

De beleving van veiligheid is in sommige delen van Malburgen erg laag. Ter verbetering hiervan worden onder andere de volgende projecten uitgevoerd:

- Inzetten van rolmodellen: rolmodellen sluiten aan bij specifieke doelgroepen waarvoor geldt dat het voor professionals veelal moeilijk en soms zelfs onmogelijk blijkt om contact mee te leggen.
- Winkelcentrum De Drieslag: Traject Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) is dit jaar gestart en loopt in 2019 door.
- Aandacht voor verwarde personen in samenwerking met sociaal wijkteam.
- Resultaten onderzoek "Betrekken van ouders bij thema polarisatie/radicalisering" implementeren.
- Verkeersveiligheid verbeteren: verkeersveiligheid rondom scholen blijft aandachtspunt, verkeersveiligheid in het algemeen.

Taal - en laaggeletterdheid verbeteren
Malburgen kent relatief veel inwoners die laaggeletterd zijn en/of de Nederlandse taal niet voldoende beheersen. Er wordt ingezet op:
- Taal- en laaggeletterdheid: In 2018 is een wijkgericht uitvoeringsplan Malburgen opgesteld. De uitvoering hiervan vindt in 2019 plaats.

Jeugd
- Voortzetten pilot jeugd Malburgen: Maatwerk leveren aan jongeren die in Malburgen opgroeien. Doelgroep is kwetsbare groep jongeren van > 10-12 jaar. Op basis van deze pilot wordt de maatschappelijke opgave opnieuw geformuleerd. Hier worden geschikte partners bij gezocht middels een voor de gemeente Arnhem nieuwe manier van aanbesteden/subsidiëren.
- Kansrijk opgroeien: Wijkgerichte uitvoering geven aan plan kansrijk opgroeien.

(Arbeids)participatie vergroten
- Vergroten van (arbeids)participatie van inwoners.
- Achter-de-voordeur projecten. Dit zijn projecten gericht op vroegtijdige signalering en aanpak van problematiek dat zich afspeelt achter de voordeur. Onderdeel hierin is activering van bewoners.

Armoede- en schuldenproblematiek
In Malburgen leven veel inwoners die rond moeten komen van het sociaal minimum. Er zijn relatief veel inwoners met schulden. Het is belangrijk te onderzoeken hoe in de toekomst betalingsachterstanden kunnen worden voorkomen. Daarom wordt ingezet op armoede- en schuldenproblematiek onder andere:
- project vroegsignalering schulden;
- plan Kansrijk Opgroeien, gericht op gelijke kansen voor jeugd;
- achter-de-voordeur projecten.

Preventieve gezondheid
Malburgen kent relatief veel inwoners met overgewicht en/of een ongezonde levensstijl dat zich kan uiten in allerlei (fysieke) problemen. Het is belangrijk om bewoners de mogelijkheid te geven in hun directe omgeving (onder begeleiding) te sporten en te bewegen en geholpen te worden bij keuzes met betrekking tot voeding en levensstijl. De volgende projecten op het gebied van preventieve gezondheid worden uitgevoerd:
- Realiseren van een nieuw beweegcentrum door Formupgrade binnen het Olympus kwadrant op het gebied van bewegen, voeding, fysiotherapie, coaching en lifestyle-interventies. Formupgrade wordt zowel financieel als procesmatig ondersteund door het team leefomgeving.
- Beweegtuin en wandelroutes realiseren.
- Olympusgebied: Inrichting openbare ruimte zodanig dat bewoners/gebruikers gestimuleerd worden tot bewegen.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Vergroten gevoel van sociale en fysieke veiligheid	V04
Gelijke kansen voor jeugd in de wijk. Een afgestemd en integraal aanbod.	V05
Inwoners met dreigende financiële problemen komen eerder in beeld en worden ondersteund in de aanpak hiervan	V04
Meer inwoners op basisniveau Nederlandse taal	V03; V05
Goed functionerende ontmoetingsplekken in de wijk	V04; V05
Meer inwoners participeren	V03;

Wat mag het kosten

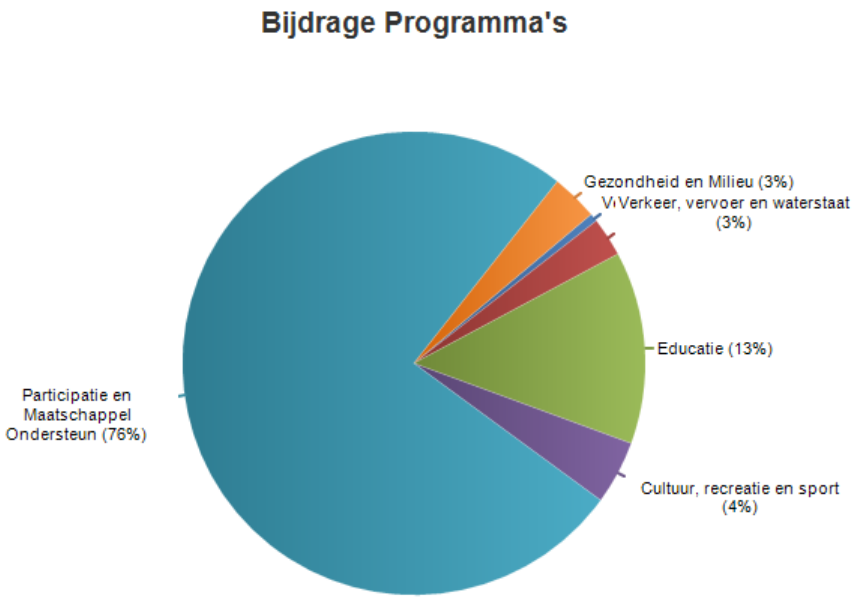
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

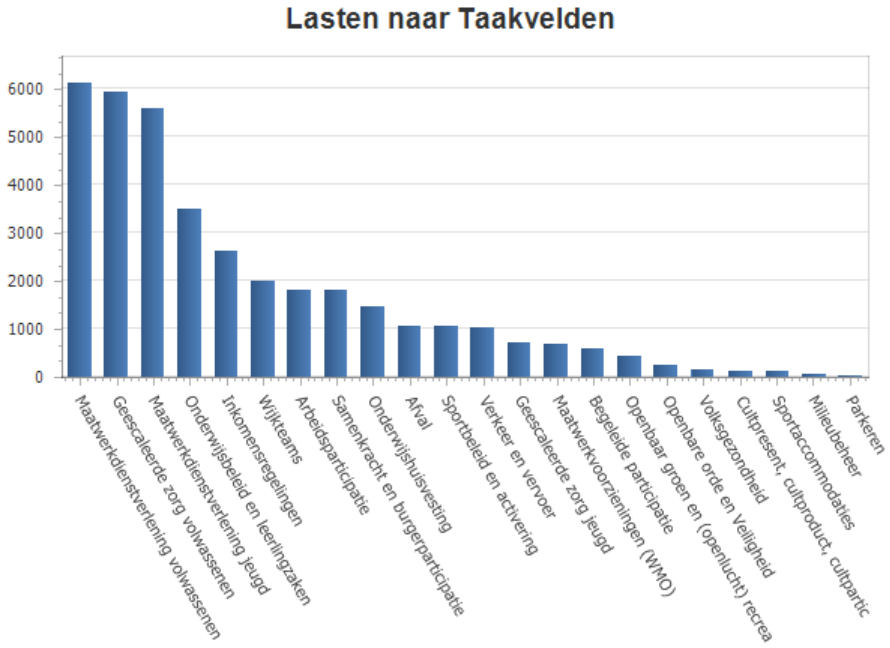
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-35.561	-36.902	-35.644	-36.561	-36.411	-36.042	-36.028
Baten	4.644	4.754	4.793	4.511	4.548	4.573	4.609
Saldo lasten en baten	***-30.917***	***-32.148***	***-30.851***	***-32.050***	***-31.863***	***-31.469***	***-31.418***
Gerealiseerd resultaat	**-30.917**	**-32.148**	**-30.851**	**-32.050**	**-31.863**	**-31.469**	**-31.418**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-71
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-88
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	-175
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-350
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-21
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-445
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-22
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	-127
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	274
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	181
- Overige	-29
Totaal lasten	**-917**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-77
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-180
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	37
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-67
Bestaand beleid	
- Overige	5
Totaal baten	**-282**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.199**

Uit welke programma's komt het budget

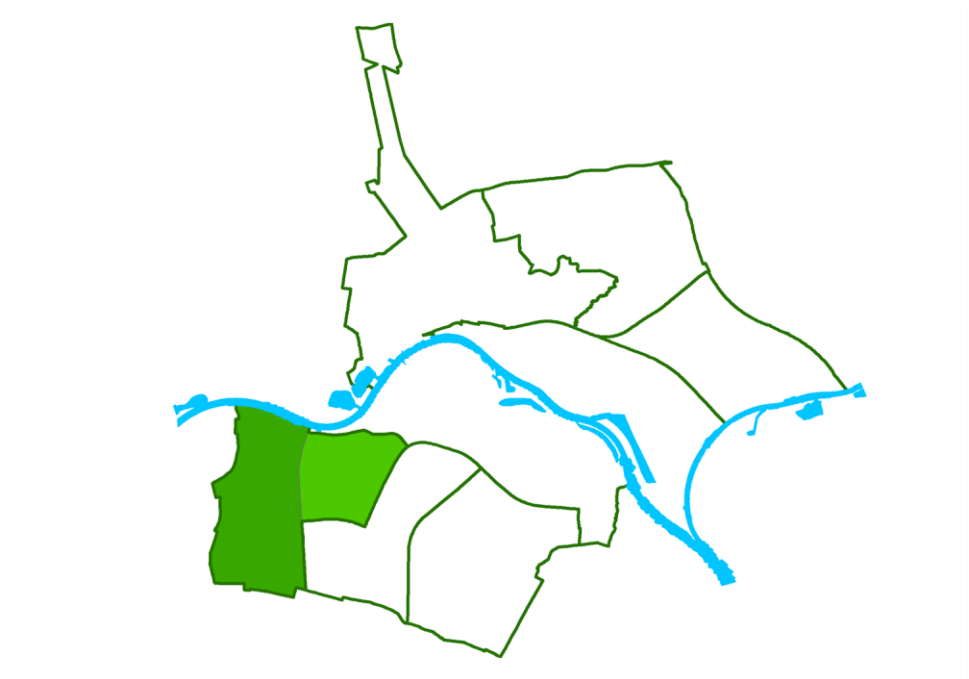
Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	-1	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-723	-1.065	-859	-993	-990	-987	-984
Parkeren	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-1.784	-1.400	-1.452	-1.442	-1.437	-1.432	-1.427
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.691	-3.137	-3.085	-3.468	-3.442	-3.442	-3.442
Sportbeleid en activering	-1.025	-1.032	-1.033	-1.029	-1.028	-1.028	-1.028
Sportaccommodaties	-89	-121	-90	-90	-89	-89	-89
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-90	-91	-91	-91	-91	-91	-91
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-250	-357	-381	-414	-414	-414	-414
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.391	-1.822	-1.819	-1.770	-1.732	-1.732	-1.732
Wijkteams	-2.138	-85	-1.963	-1.963	-1.963	-1.963	-1.963
Inkomensregelingen	-2.276	-2.923	-2.512	-2.606	-2.606	-2.606	-2.606
Begeleide participatie	-600	-518	-518	-558	-558	-558	-558
Arbeidsparticipatie	-2.930	-3.013	-1.952	-1.779	-1.779	-1.778	-1.778
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-364	-752	-671	-669	-669	-669	-669
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-6.381	-6.468	-5.786	-6.095	-6.079	-6.063	-6.063
Maatwerkdienstverlening jeugd	-4.159	-6.347	-5.646	-5.576	-5.529	-5.212	-5.212
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.507	-5.757	-5.757	-5.917	-5.897	-5.877	-5.877
Geëscaleerde zorg jeugd	-710	-681	-681	-701	-701	-701	-701
Volksgezondheid	-118	-102	-116	-115	-115	-114	-114
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-1.091	-972	-972	-1.031	-1.025	-1.020	-1.014
Milieubeheer	-75	-43	-41	-41	-41	-41	-41
Totaal	**-35.561**	**-36.902**	**-35.644**	**-36.561**	**-36.411**	**-36.042**	**-36.028**

W 6 Schuytgraaf/Elderveld

In het wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld bevinden zich de wijken Schuytgraaf en Elderveld. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Ronald Paping

Wat willen we bereiken
Ontmoeten in de wijk
Ter bevordering van de sociale cohesie zijn ontmoetingsfuncties van belang in het gebied. (Vrijwilligers)organisaties in de wijk Schuytgraaf hebben behoefte aan multifunctionele, betaalbare plekken voor diverse doeleinden en doelgroepen. In de wijk Elderveld worden bestaande partijen die moeite hebben om goed samen te werken, tijdelijk extra ondersteund. Ingezet wordt op:
- versterking van de sociale cohesie;
- bewoners, instanties en organisaties weten elkaar beter te vinden.

Veiligheid (openbare ruimte/verkeer)
Op een aantal plekken in het gebied wordt de verkeersveiligheid als slecht ervaren. In overleg met bewoners en samenwerkingspartners worden - wanneer nodig - verkeerskundige aanpassingen ingezet (oversteek singels/ hoofdwegen, winkelcentra en scholen). Tevens aandacht voor openbare ruimte Station Zuid: in samenwerking met bewoners en partners wordt integrale aanpak georganiseerd om veiligheid en leefbaarheid in dit metropole gebied te waarborgen. Specifiek in Elderveld wordt aandacht gevraagd voor woninginbraken en loslopende honden. Ingezet wordt op:
- verbeteren (verkeers)veiligheid en leefbaarheid.

Sociale problematiek
Bij het sociale wijkteam en sociale partners in Schuytgraaf zijn veel nadelige gevolgen van vechtscheidingen en schulden bekend. Bijkomend aandachtspunt zijn de jeugdigen die hierdoor in de problemen komen. Specifiek voor Schuytgraaf wordt gestart met het programma de '3 O's (ontmoeten, opgroeien en opvoeden). Doorontwikkeling van kinderwijk naar jongeren- /ouderenwijk verdient aandacht.
In het gebied wordt preventief ingezet om jongeren te begeleiden. Inzet vindt plaats op:
- problemen rondom echtscheidingen en schulden worden vroegtijdig gesignaleerd;
- (preventieve) voorzieningen voor schuldproblematiek worden beter gevonden door de doelgroep;
- jeugdigen voelen zich gehoord en weten waar ze terecht kunnen.

Aandacht voor senioren

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, SWOA en andere partners wordt de benodigde inzet hierop georganiseerd. Dit speerpunt geldt met name voor de wijk Elderveld. Ingezet wordt op:

- ouderen wonen langer zelfstandig thuis;
- ouderen doen mee.

Verschuiving van het specialistische (individuele) naar het collectieve (algemene) domein

Gezamenlijk zijn het team Leefomgeving en het sociale wijkteam verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein. Inzet vindt plaats op:

- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Multifunctionele ontmoetingsfuncties	V04
Veilige en prettige openbare ruimte	
Minder problematische schulden en echtscheidingen	V03
Ouderen wonen prettig in hun buurt	V04

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

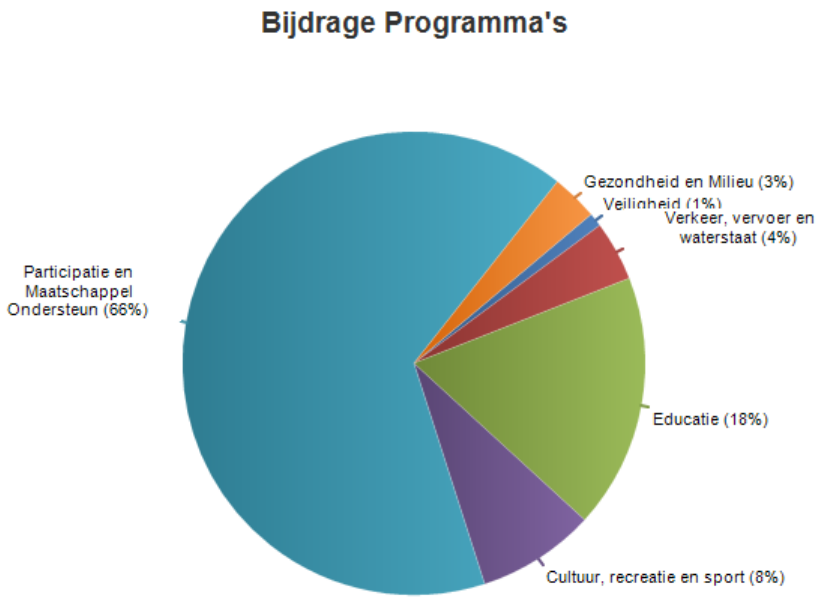
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.883	-22.151	-21.759	-21.920	-21.841	-21.503	-21.459
Baten	3.595	2.790	2.893	2.700	2.710	2.708	2.717
Saldo lasten en baten	***-20.288***	***-19.361***	***-18.867***	***-19.219***	***-19.132***	***-18.795***	***-18.742***
Gerealiseerd resultaat	**-20.288**	**-19.361**	**-18.867**	**-19.219**	**-19.132**	**-18.795**	**-18.742**

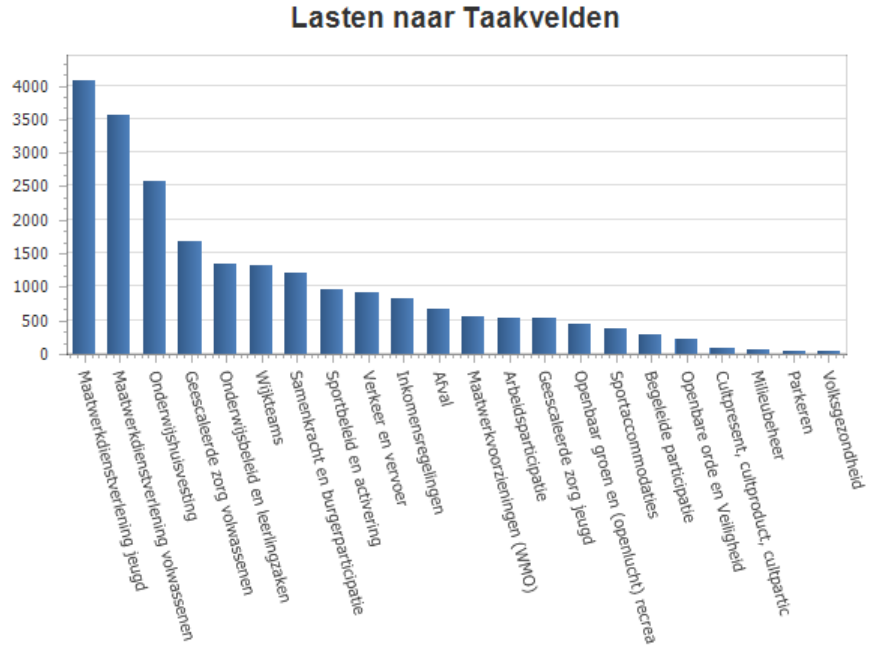
Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-56
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-28
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-12
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-225
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-12
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	73
Bestaand beleid	
- Ontwikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	80
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	55
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	110
- Overige	38
Totaal lasten	**-160**

Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-25
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-161
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	9
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Overige	4
Totaal baten	**-192**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-352**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-219	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-799	-953	-902	-889	-888	-880	-879
Parkeren	-30	-2	-28	-27	-27	-26	-26
Onderwijshuisvesting	-4.267	-2.467	-2.748	-2.564	-2.543	-2.522	-2.482
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-930	-1.246	-1.232	-1.332	-1.325	-1.325	-1.325
Sportbeleid en activering	-958	-954	-955	-950	-949	-949	-949
Sportaccommodaties	-344	-308	-364	-362	-360	-359	-357
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-66	-66	-66	-66	-66	-66	-66
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-154	-373	-357	-431	-430	-430	-430
Samenkracht en burgerparticipatie	-894	-1.223	-1.230	-1.190	-1.168	-1.168	-1.168
Wijkteams	-1.417	-85	-1.308	-1.308	-1.308	-1.308	-1.308
Inkomensregelingen	-820	-905	-781	-817	-817	-817	-817
Begeleide participatie	-348	-259	-259	-278	-278	-278	-278
Arbeidsparticipatie	-824	-861	-554	-508	-508	-508	-508
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-231	-613	-532	-531	-531	-531	-531
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-3.003	-3.984	-3.328	-3.533	-3.522	-3.512	-3.512
Maatwerkdienstverlening jeugd	-5.623	-4.834	-4.095	-4.054	-4.034	-3.743	-3.743
Geëscaleerde zorg volwassenen	-1.637	-1.608	-1.608	-1.653	-1.647	-1.642	-1.642
Geëscaleerde zorg jeugd	-459	-491	-491	-506	-506	-506	-506
Volksgezondheid	-20	-13	-17	-17	-17	-17	-17
Riolering	9	0	0	0	0	0	0
Afval	-791	-645	-645	-652	-652	-652	-652
Milieubeheer	-104	-42	-41	-40	-40	-40	-40
Totaal	**-23.883**	**-22.151**	**-21.759**	**-21.920**	**-21.841**	**-21.503**	**-21.459**

W 7 De Laar/Elden

In het wijkprogramma De Laar/Elden bevinden zich de wijken De Laar en Elden. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Roeland van der Zee

Wat willen we bereiken
Bewonersparticipatie
Het doel is om de betrokkenheid van bewoners te versterken door nieuwe vormen van bewonersparticipatie uit te proberen (experimenten). Dit is belangrijk voor het gebied om goede beslissingen te nemen over de aandachtspunten. Er wordt ingezet op:
- verdergaande samenwerking met bewoners.

Meedoen/ arbeidsparticipatie
Het aandeel mensen in de Laar dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering is de laatste jaren naar verhouding sterk gestegen. Meedoen in de nabije omgeving is een stimulans voor mensen om zich te ontwikkelen. Werk en Inkomen, het Sociaal Wijkteam en het team Leefomgeving werken hierop samen. Er wordt ingezet op:
- meer bewoners doen mee in de maatschappij.

Openbare ruimte
Ontmoetingsplekken, groen, spelen, afval, verlichting, veilige wegen etcetera zijn belangrijke items in het gebied. Bewonersprojecten in dit kader worden ondersteund. Er wordt ingezet op:
- bewoners voelen zich betrokken bij hun leefomgeving.

Zorg voor elkaar
Gezamenlijk zijn het team Leefomgeving en het sociale wijkteam verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein.

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, Stichting welzijn ouderen Arnhem (SWOA) en andere partners wordt de benodigde (preventieve) inzet georganiseerd.
Op armoede en daarmee samenhangende jeugdproblematiek wordt samen met wijkpartners ingezet. Met als doel dat armoede geen reden meer is om niet mee te kunnen doen in de maatschappij. Hierbij wordt aangesloten bij het programma Kansrijk Opgroeien. Er wordt ingezet op:
- vergroten van de zelfredzaamheid;
- ouderen doen mee;
- minder gezinnen leven in armoede;
- meer activiteiten in de directe leefomgeving.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewonersparticipatie bevorderen	V05
Bewoners doen mee	V03; V05
Prettige openbare ruimte	
Zorg voor elkaar, eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen	V04; V05

Wat mag het kosten

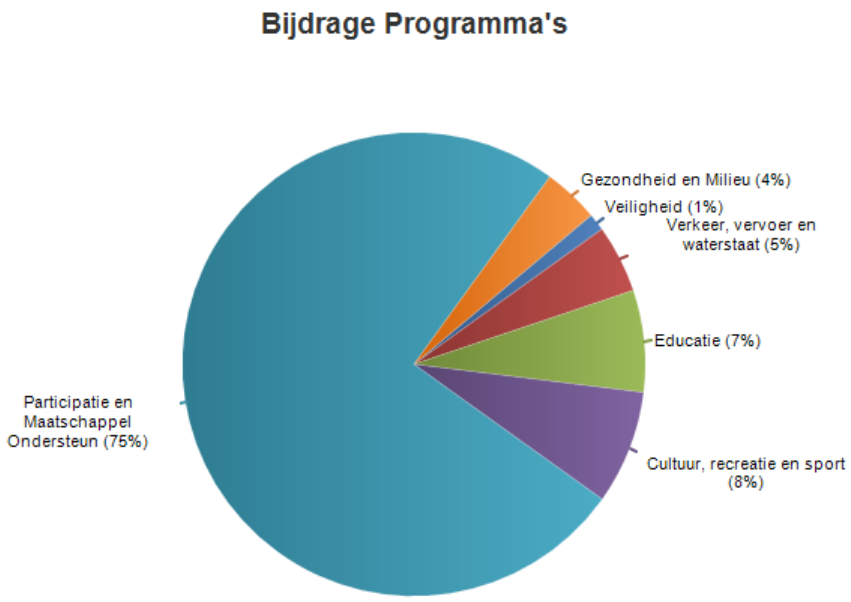
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

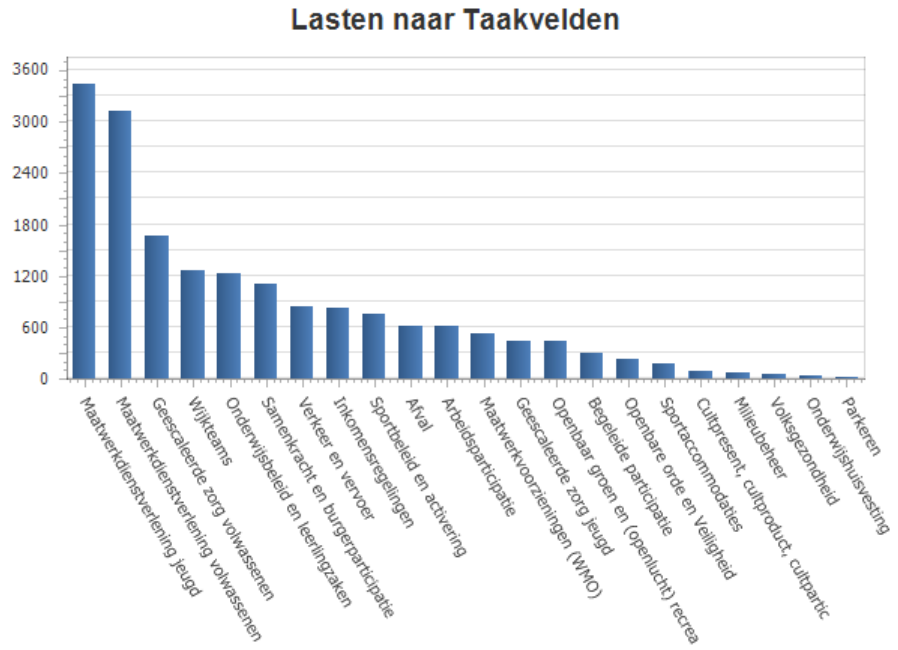
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-16.302	-18.055	-17.062	-17.461	-17.411	-17.107	-17.105
Baten	1.916	1.812	1.769	1.563	1.573	1.572	1.582
Saldo lasten en baten	***-14.387***	***-16.244***	***-15.293***	***-15.898***	***-15.838***	***-15.536***	***-15.524***
Gerealiseerd resultaat	**-14.387**	**-16.244**	**-15.293**	**-15.898**	**-15.838**	**-15.536**	**-15.524**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-38
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen CA-1.7)	-28
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-10
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-202
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-10
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	115
- Overige	-39
Totaal lasten	**-399**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sciale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-25
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-158
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	10
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-207**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-606**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-219	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-499	-921	-772	-827	-826	-825	-824
Parkeren	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Onderwijshuisvesting	0	-43	-20	-20	-20	-20	-20
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-898	-1.140	-1.120	-1.221	-1.214	-1.214	-1.214
Sportbeleid en activering	-757	-750	-751	-742	-729	-729	-729
Sportaccommodaties	-275	-187	-161	-165	-164	-164	-164
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-65	-65	-65	-65	-65	-65	-65
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-504	-354	-371	-415	-415	-415	-415
Samenkracht en burgerparticipatie	-794	-1.130	-1.118	-1.085	-1.068	-1.068	-1.068
Wijkteams	-1.351	-85	-1.246	-1.246	-1.246	-1.246	-1.246
Inkomensregelingen	-717	-897	-769	-805	-805	-805	-805
Begeleide participatie	-406	-268	-268	-288	-288	-288	-288
Arbeidsparticipatie	-960	-1.004	-647	-593	-593	-593	-593
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-214	-591	-510	-509	-509	-509	-509
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-2.946	-3.568	-2.924	-3.103	-3.093	-3.082	-3.082
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.596	-4.199	-3.458	-3.417	-3.409	-3.130	-3.130
Geëscaleerde zorg volwassenen	-1.138	-1.608	-1.608	-1.652	-1.646	-1.641	-1.641
Geëscaleerde zorg jeugd	-282	-404	-404	-416	-416	-416	-416
Volksgezondheid	-70	-27	-29	-29	-29	-29	-29
Riolering	9	0	0	0	0	0	0
Afval	-617	-551	-552	-604	-603	-596	-595
Milieubeheer	-47	-42	-48	-48	-48	-48	-48
Totaal	**-16.302**	**-18.055**	**-17.062**	**-17.461**	**-17.411**	**-17.107**	**-17.105**

W 8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

In het wijkprogramma RKV bevinden zich de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Martien Louwers

Wat willen we bereiken
Bewegen en ontmoeten in de wijk
Aantrekkelijke en makkelijk te gebruiken beweeg- en ontmoetingsplekken voor alle bewoners. Ingezet wordt op:
- regelmatig gebruik van beweeg- en ontmoetingsplekken;
- toename van het aantal geschikte beweeg- en ontmoetingsplekken.

Duurzaamheid
In het gebied Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg is er veel aandacht voor duurzaamheid. Er wordt ingezet op het verminderen van hittestress (onder andere door vergroening). Daarnaast wordt er voorlichting gegeven over (kostenbesparende) duurzame maatregelen. Ingezet wordt op:
- voorlichting op maat (lijn 2030);
- ondersteunen van wijkinitiatieven;
- herinrichting gebieden in samenwerking met externe partijen.

Participatie
Stimuleren en initiëren van projecten in de wijk, in nauwe samenwerking met bewoners en partners in de wijk, met als doel dat meer bewoners kunnen meedoen en hun sociaal netwerk kunnen vergroten. Ingezet wordt op:
- stijging van het aantal bewonersinitiatieven;
- meer werkgelegenheid in de wijk;
- activering door sport;
- meer vrijwilligers.

.
Veiligheid
Veiligheid is onderwerp dat zowel fysiek als sociaal speelt. Voorlichting van bewoners en aanpassingen in de openbare ruimte vergroten de veiligheid en versterken het gevoel van veiligheid. Met signalen van het sociaal wijkteam worden voorliggende voorzieningen gerealiseerd. Ingezet wordt op:
- hogere score op het gevoel van veiligheid;
- verhoging bewustzijn van de eigen rol met betrekking tot veiligheid;
- afname van het aantal onveilige plekken (infrastructuur en enge plekken).

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewegen en ontmoeten in de wijk stimuleren	V03; V05
Duurzame wijk stimuleren	V02
Meer inwoners participeren	V03; V04; V05
Veiligheid in de wijk vergroten	V05

Wat mag het kosten

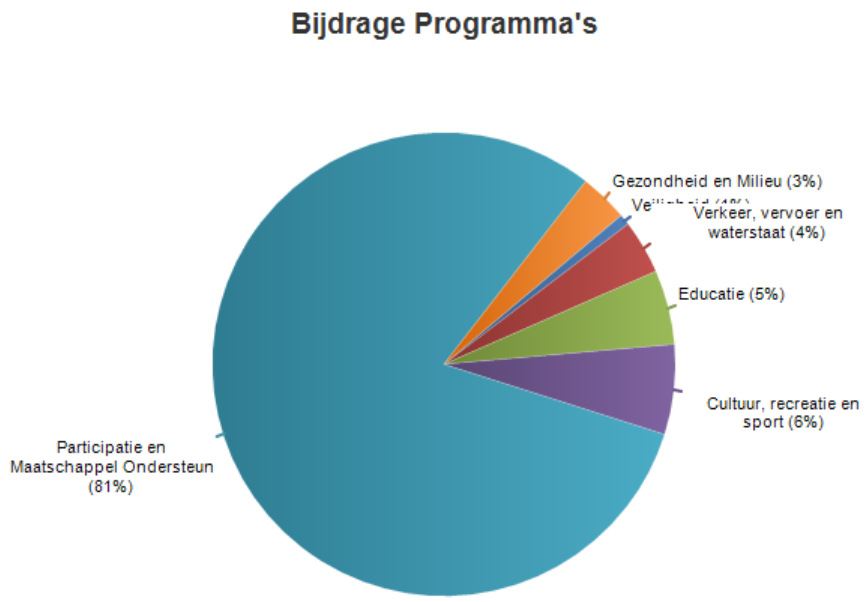
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

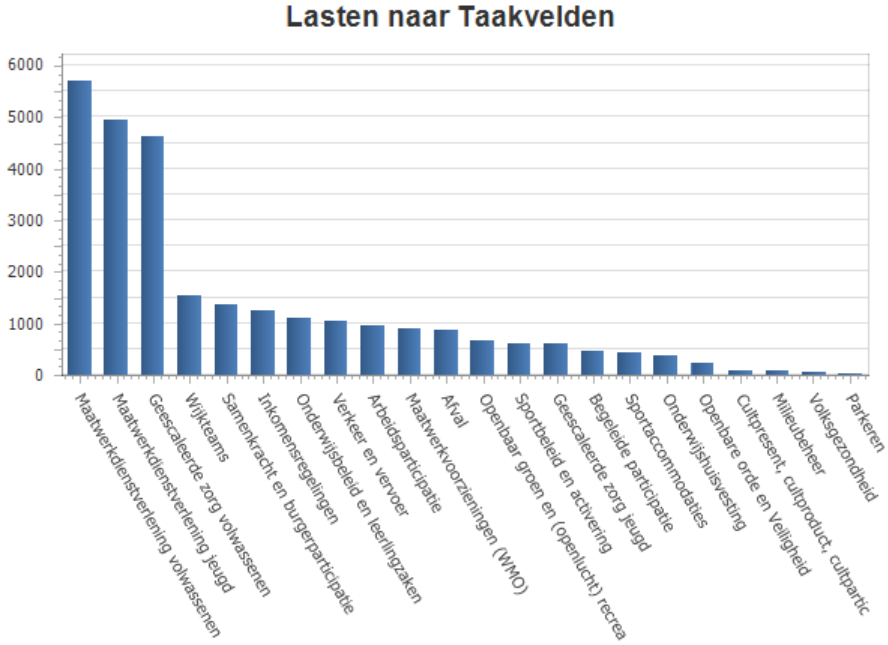
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-25.497	-27.550	-26.801	-27.454	-27.358	-27.012	-27.005
Baten	2.069	1.927	2.372	2.100	2.107	2.097	2.104
Saldo lasten en baten	***-23.427***	***-25.623***	***-24.428***	***-25.355***	***-25.251***	***-24.915***	***-24.901***
Gerealiseerd resultaat	**-23.427**	**-25.623**	**-24.428**	**-25.355**	**-25.251**	**-24.915**	**-24.901**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-47
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-44
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-84
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-70
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-14
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-376
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-20
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-25
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-19
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	86
- Overige	-1
Totaal lasten	**-654**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-39
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-211
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	7
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-15
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-273**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-927**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Crisisbeheersing en Brandweer	-6	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-837	-1.101	-927	-1.026	-1.025	-1.019	-1.017
Parkeren	-6	-7	-7	-10	-9	-9	-9
Onderwijshuisvesting	0	-60	-341	-360	-356	-352	-352
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-758	-1.006	-981	-1.069	-1.064	-1.064	-1.064
Sportbeleid en activering	-611	-592	-592	-589	-588	-588	-588
Sportaccommodaties	-570	-444	-416	-413	-409	-406	-402
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-71	-71	-71	-71	-71	-71	-71
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-456	-590	-711	-646	-646	-646	-646
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.437	-1.405	-1.522	-1.353	-1.323	-1.323	-1.323
Wijkteams	-1.638	-85	-1.507	-1.507	-1.507	-1.507	-1.507
Inkomensregelingen	-1.030	-1.385	-1.184	-1.236	-1.236	-1.236	-1.236
Begeleide participatie	-534	-406	-406	-438	-438	-438	-438
Arbeidsparticipatie	-1.535	-1.578	-969	-932	-932	-931	-931
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-571	-970	-883	-887	-887	-887	-887
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.063	-6.071	-5.488	-5.670	-5.655	-5.640	-5.640
Maatwerkdienstverlening jeugd	-4.456	-5.687	-4.663	-4.919	-4.888	-4.587	-4.587
Geëscaleerde zorg volwassenen	-4.429	-4.481	-4.478	-4.605	-4.589	-4.574	-4.574
Geëscaleerde zorg jeugd	-408	-566	-566	-583	-583	-583	-583
Volksgezondheid	-29	-24	-34	-34	-34	-34	-34
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-774	-765	-765	-836	-835	-834	-833
Milieubeheer	-104	-36	-70	-59	-59	-59	-59
Ruimtelijke Ordening	-5	0	0	0	0	0	0
Totaal	**-25.497**	**-27.550**	**-26.801**	**-27.454**	**-27.358**	**-27.012**	**-27.005**

PROGRAMMA'S STAD (R)

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op stedelijk niveau plaatsvinden, zijn opgenomen in 10 reguliere programma's:

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

R1 Veiligheid

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

R3 Economie

R4 Educatie

R5 Cultuur, recreatie en sport

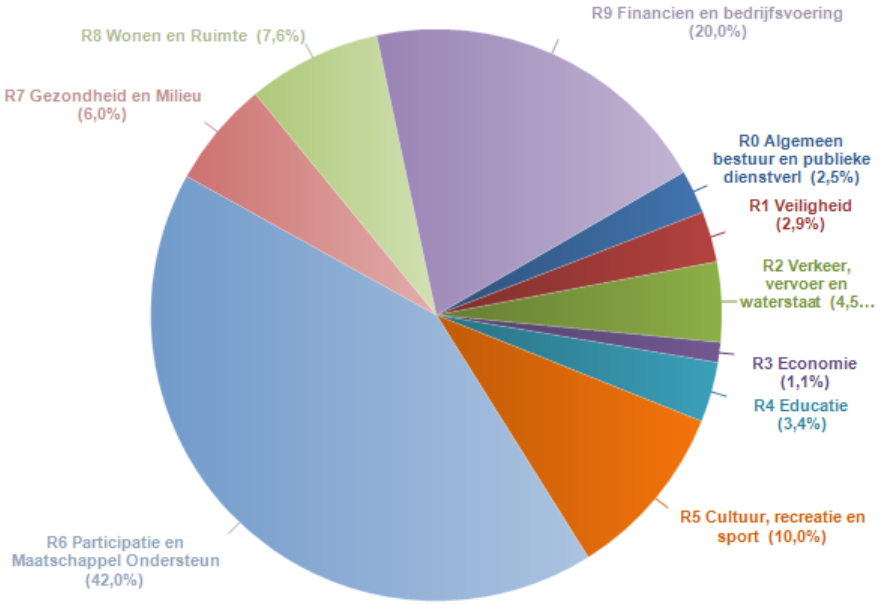
R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

R7 Gezondheid en milieu

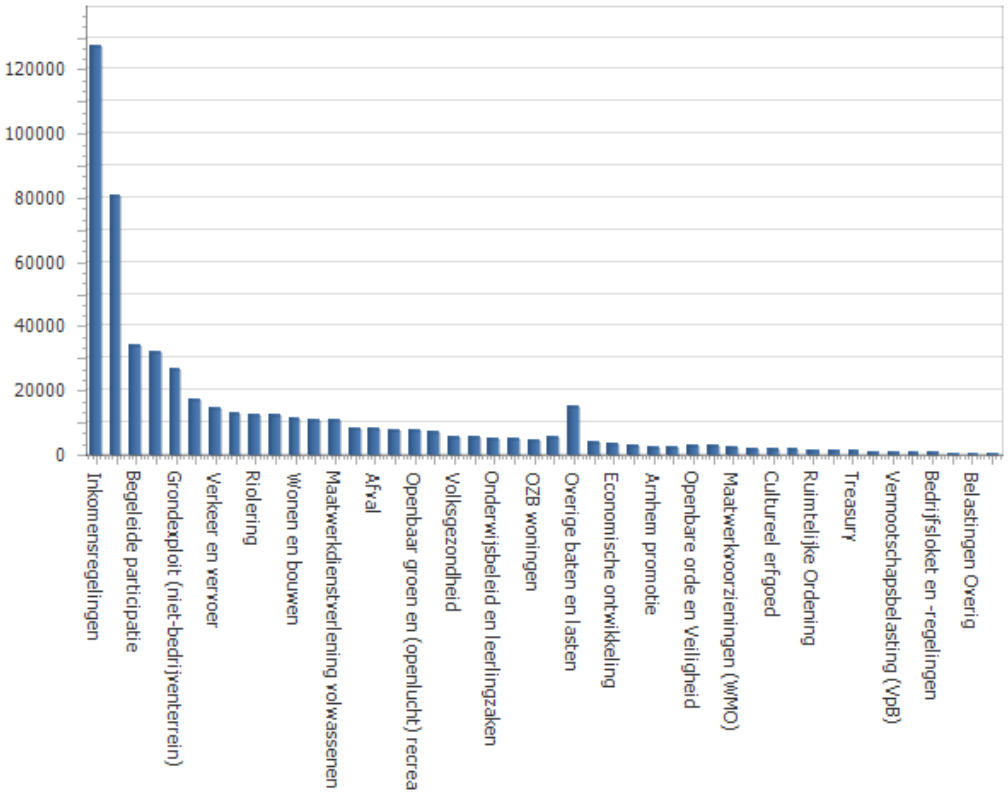
R8 Wonen en ruimte

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Verdeling lasten naar programma's

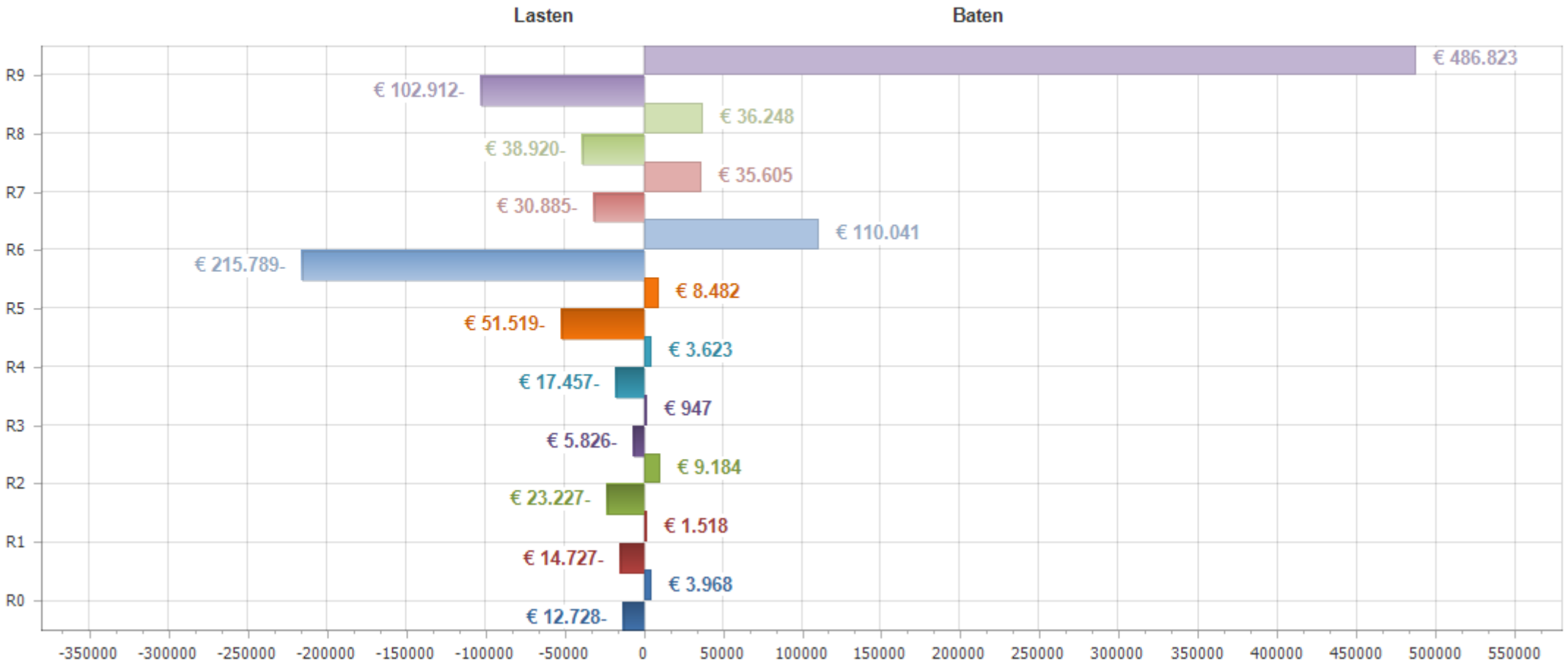

Begroting Stad lasten verdeeld naar Taakvelden

Lasten en baten 2019 per programma

Bedragen x € 1000

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

Arnhem wil een faciliterende netwerkgemeente zijn die openstaat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken. De raad en het college zijn gericht op een transparant, democratisch bestuur met de focus op de nieuwe koers voor meer wijksturing. Daarnaast werkt Arnhem samen in bestuurlijke organen in regionaal, landelijk en Europees verband. Arnhemmers kunnen rekenen op een laagdrempelige en betrouwbare publieke dienstverlening die steeds meer gericht is op digitale dienstverlening. Bij klantcontacten ligt de focus op een klantvriendelijke benadering.

Wat willen we bereiken

Raad

Arnhem speelt in op nieuwe ontwikkelingen in de samenleving, als netwerkgemeente die betrokkenheid van inwoners bij maatschappelijke opgaven en initiatieven vanuit de stad of de wijken in het publieke domein omarmt. Met de ingezette wijksturing heeft de raad een ferme stap gezet op weg naar een andere verhouding tussen raad, wijken en inwoners. Meebewegen met deze ontwikkeling is een belangrijke ambitie van de nieuwe raad. Om deze goed te kunnen vormgeven, versterkt de raad zijn kaderstellende rol. Mede door in te zetten op een begroting die SMART vorm gegeven is. Hierbij moet helder worden hoe de aanpak en financiële middelen welk doel beogen. De raad streeft naar een positieve, constructieve samenwerking tussen de raadsfracties onderling en tussen raad en college.

Rekenkamer

De rekenkamer beoogt de gemeenteraad te ondersteunen bij zijn controlerende taak door elk jaar enkele grotere en kleinere onderzoeken uit te voeren op basis van de vragen vanuit de raad en de politieke actualiteit.

Griffie

De griffie spant zich in voor verdere verbetering van de uitoefening van haar kerntaken om de gemeenteraad te ondersteunen in zijn kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken en verantwoordelijkheden.

College van burgemeester en wethouders

In juni 2018 is het college van burgemeester en wethouders gestart. Er is een Coalitieakkoord 2018-2021 opgesteld. De afspraken uit dit Coalitieakkoord zijn in deze MJPB 2019-2021 verwerkt. De ambitie is om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting, Arnhemmers kunnen hierdoor beter worden geïnformeerd. Het college vindt het belangrijk om een goede relatie met de raad te hebben. Het gezamenlijk verder verbeteren van de begroting is hier een voorbeeld van.

Regionale en andere bovenlokale lichamen

Arnhem streeft waar nodig en nuttig naar intensieve samenwerking in de regio. Arnhem draagt tevens bij aan versterking van de economische vitaliteit binnen het stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen.

Publieke dienstverlening

Arnhem blijft zich actief inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestuurlijk stelsel afstemmen op wijksturing	
Verdere digitalisering publieke dienstverlening	
Positionering van Arnhem in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken	V01
Toegankelijke publieke dienstverlening	
Toegankelijk bestuur	

Wat gaan we doen

Raad

In 2019 zet de raad het traject dat zal leiden tot een verbetering van de bestuurscultuur voort. Als hoogste orgaan neemt de raad de ruimte om richting te geven aan een effectief, representatief en legitiem politiek-bestuurlijk klimaat. Daarbij geeft de raad ruimte aan de burgemeester en aan het college van burgemeester en wethouders om hun rol als voorzitter en als dagelijks bestuur van de gemeente ten volle te bekleden. Omgangsvormen worden daarbij gezamenlijk bepaald en collectief bewaakt.

De raad zal in 2019 bijzondere aandacht besteden aan de versterking van zijn kaderstellende rol. Dat zal onder meer tot uitdrukking komen tijdens de bespreking van de perspectiefnota in het voorjaar waarbij de raad in de beginfase van de beleidsvorming zijn prioriteiten zal stellen en tijdens een verantwoordingsdebat naar aanleiding van de tweede tussenrapportage in de tweede helft van het jaar.
De raad neemt zich voor zijn informatiepositie op diverse wijzen te versterken en streeft naar een gezamenlijk programma van raad en college om de relaties binnen de raad en tussen raad en college verder te versterken. Bijzondere aandacht zal de raad besteden aan het thema integriteit.

Rekenkamer
Voor 2019 staat onderzoek op het programma naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van onder meer de jeugdzorg, verbonden partijen en Van Wijken Weten.

Griffie
De focus van de griffie is gericht:
- op het voortdurend verbeteren van de kerntaken van de griffie, zoals het adviseren van de gemeenteraad en het organiseren van de Politieke Avond;
- op het faciliteren van de raad in de zoektocht naar zijn rol in het veranderende beeld van de lokale democratie. Zij reikt de raad hulpmiddelen aan, waarmee hij ontwikkelingen tot zich kan nemen, zich er toe kan verhouden, standpunten kan vormen en dit tot uitdrukking kan brengen in acties.

College van burgemeester en wethouders
Het college hecht veel waarde aan de samenwerking met burgers, raad en organisaties. Hierbij is het uitgangspunt om vroegtijdig met de raad, bewoners en verschillende partijen in gesprek te gaan. Concrete afspraken zijn hierbij dat de betrokkenheid van bewoners en organisaties bij plannen in de wijk en in de stad wordt vergroot en dat de referendumverordening niet wordt aangepast

Regionale en andere bovenlokale lichamen
Met het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) regio Arnhem- Nijmegen City Region als samenwerkingsvorm werkt Arnhem samen met 17 regiogemeenten op de terreinen wonen, mobiliteit, economie en duurzaamheid door aan opgaven die de gemeentegrenzen overschrijden. Onder meer wordt samengewerkt aan duurzaam openbaar vervoer, het verbeteren van verbindingen en bereikbaarheid, energietransitie, het bouwen aan een circulaire economie, het regionaal programma werklocaties en aan afstemming en planning op het gebied van woningbouw.

Door actieve deelname in verschillende werkgroepen en commissies in de G40 en VNG (Vereniging Nederlandse gemeenten) willen Arnhemse bestuurders bijdragen aan kennisontwikkeling en diverse lobbytrajecten. Arnhem werkt in netwerken van steden (Arnhem-Nijmegen, Gelrestad, G40) samen waar nodig en nuttig is, bijvoorbeeld op het gebied van beleidsafstemming, projecten, lobby richting het Rijk en kennisdeling.

In de context van de Euregio Rijn-Waal werkt Arnhem via de Euregioraad samen aan gezamenlijke projecten, subsidietrajecten en kennisdeling. Eveneens werkt Arnhem aan het versterken van de relatie met de grote steden in Nord Rhein Westfalen (NRW) . Met het Memorandum of Understanding uit 2017 als basis treffen de burgemeesters elkaar jaarlijks en wordt invulling gegeven aan kennisdeling en samenwerkingsprojecten op de thema's economie, mobiliteit, duurzaamheid en inclusie. Verder ontwikkelen van deze samenwerking draagt bij aan versterking van de internationale positie van Arnhem en de regio.

Publieke dienstverlening
Informatie is online beschikbaar en waar wettelijk mogelijk kunnen producten digitaal worden aangevraagd. De afhandeling van deze aanvragen wordt steeds verder geautomatiseerd. Informatieveiligheid heeft daarbij bijzondere aandacht. Arnhem neemt deel aan de landelijke pilot 'digitale aanvraag rijbewijs'.
Voor minder digitaal vaardige inwoners wordt met partners in de stad ondersteuning georganiseerd of worden alternatieve kanalen aangeboden.
Verder wordt de samenwerking met in- en externe partners geïntensiveerd, in een streven naar een meer integrale aanpak van kwetsbare inwoners, maar ook van fraude.
Tevens wordt blijvend geïnvesteerd in de kwaliteit van dienstverlening met deskundige medewerkers en een gastvrije omgeving. Het streven is, behalve te voldoen aan de kwaliteitsnormen van het rijk, ook de klantwaardering tenminste op peil te houden.

Wat mag het kosten

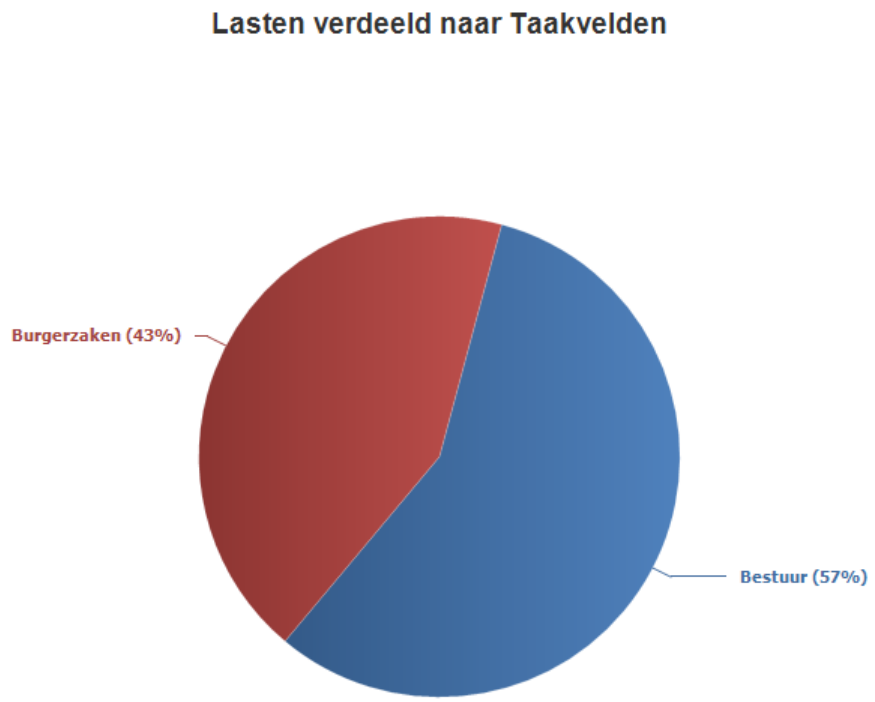
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-11.482	-11.692	-12.262	-12.728	-12.324	-11.910	-11.910
Baten	5.051	3.684	4.024	3.968	3.959	3.961	3.965
Saldo lasten en baten	***-6.431***	***-8.007***	***-8.238***	***-8.760***	***-8.364***	***-7.949***	***-7.945***
Toevoeging aan reserve	-16	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	28	21	21	21	21	21	21
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***12***	***21***	***21***	***21***	***21***	***21***	***21***
Gerealiseerd resultaat	**-6.419**	**-7.986**	**-8.217**	**-8.739**	**-8.343**	**-7.928**	**-7.924**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Nominale indexatie budgetten presentiegelden Rekenkamer	-2
- Uitbreiding formatie w ethouders met 0,4 fte tov vorige coalitieperiode	-60
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhoging contributie VNG	-22
- Secretarisfunctie gemeenschappelijk orgaan Arnhem-Nijmegen	-60
- Inzet op diverse regionale uitvoeringsprogramma's	-236
- Algemene Uitkering,Extra middelen BasisRegistratie Personen (BRP) voor uitvoering beleid	-300
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-12
Bestaand beleid	
- Incidenteel: budget verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	85
- Verlaging budget VNG (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	249
- Overig bestaand beleid	-108
Totaal lasten	**-466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Daling opbrengst leges paspoorten doordat geldigheid paspoort van 5 naar 10 jaar gaat (CA-fb)	-56
Bestaand beleid	
-	0
Totaal baten	**-56**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-522**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: uitgaven verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	21
Totaal onttrekkingen	**21**
Totaal mutaties reserves	**21**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Bestuur	-5.907	-6.850	-7.005	-7.245	-6.859	-6.486	-6.486
Burgerzaken	-5.575	-4.842	-5.258	-5.483	-5.464	-5.425	-5.424
Totaal	**-11.482**	**-11.692**	**-12.262**	**-12.728**	**-12.324**	**-11.910**	**-11.910**

Partner(s)

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region
Euregio RijnWaal

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Niet van toepassing

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing

Actuele beleidskaders

- Coalitieakkoord 2018-2022:
- Evaluatie van de Rekenkamer Arnhem 2015;
- Koersnota Van wijken weten (2016);
- nota Arnhem,stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- MIRT Agenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen.

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch
Martien Louwers
Jan van Dellen

R1 Veiligheid

Leven in een veilige omgeving is voor iedereen belangrijk. Gemeentelijk veiligheidsbeleid is een belangrijke schakel in de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in Arnhem. De gemeente heeft een regierol op het terrein van de brede veiligheid: veilig ondernemen, veiligheid in de wijk, veilig uitgaan, veiligheid op straat en veilig in huis. In nauwe samenwerking met de diverse partners in veiligheid werkt de gemeente aan integrale veiligheid en aan een positievere veiligheidsbeleving van haar inwoners en bezoekers van de stad.

Wat willen we bereiken

Crisisbeheersing en brandweer

Voorkomen is beter dan genezen. Arnhem wil natuurlijk calamiteiten en crisis voorkomen. Om dit te bereiken is het belangrijk dat bij alle activiteiten en ontwikkelingen veiligheid een logisch onderdeel is van plannen en dat veiligheid een plek heeft bij realisatie of uitvoering van deze plannen.

Ondanks alle preventieve inspanningen kan toch een calamiteit of crisis ontstaan. Een goed georganiseerde crisisorganisatie bestrijdt de calamiteiten en crisis, en beperkt de risico's en schade voor mens en milieu zo veel mogelijk.

Veiligheid

Arnhem kent op het gebied van veiligheid uitdagingen. Het streven is om Arnhem veiliger te maken. Hierbij wordt extra aandacht gegeven voor het vergroten van (het gevoel van) veiligheid. Daarvoor zijn extra middelen beschikbaar.

De aanpak zal zich speciaal richten op de bestrijding en vermindering van ondermijning, woonoverlast, jeugdcriminaliteit, huiselijk geweld, discriminatie en mensen met verward gedrag en high impact crimes. Daarnaast wordt de aanpak van mensenhandel voortgezet en houdt ook de bestrijding van radicalisering de aandacht.

Bij de uitwerking en invulling van de verschillende uitvoeringsplannen is de input en betrokkenheid van de wijken belangrijk. Daarnaast zal het netwerk van partners die belangrijke bijdragen kunnen leveren aan het realiseren van resultaten verder worden uitgebreid. Bijvoorbeeld de partners in het sociaal domein om door de begeleiding van verwarde personen invulling te geven aan een sluitende aanpak.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestrijden van uitsluiting en intolerantie	V05
Realisatie uitvoeringsplan Radicalisering	
Realisatie uitvoeringsplan Mensenhandel	
Aanpassing/herijking Arnhems prostitutiebeleid	
Veilig in stad en wijken	
Basisveiligheid op orde	
Bestrijding van radicalisering	
Bestrijding van mensenhandel	

Wat gaan we doen

Crisisbeheersing en brandweer

Na een aantal jaren van reorganiseren, schaven en bijstellen is, binnen het verband van de Veiligheidsregio Midden Gelderland, de crisisorganisatie ingericht en ingewerkt. Deze (regio)organisatie staat, maar nieuwe situaties of gebeurtenissen blijven altijd vragen om evaluatie, aanpassingen en verbeteringen.

De komende jaren zal er aandacht zijn voor preventie en verbetering van brandveiligheid (voorkomen, beperken en bestrijden van brand). Door voorlichting en controles vanuit de brandweer in samenwerking met de gemeente.

Openbare orde en veiligheid

De signalen over ondermijning zijn toegenomen. Dit leidt tot zorg. De ambitie is om te komen tot een nog effectievere aanpak door het oprichten van een zogenaamd ondermijningsteam voor Gelderland Midden, waaraan Arnhem een bijdrage levert. Dit plan vraagt om een goede afstemming met onder andere het RIEC (Regionaal Informatie en Expertise Centra), het openbaar ministerie en de politie.

De teams leefomgeving participeren in preventie-en veiligheidsoverleggen en zijn de voelsprieten in de stad; ook waar het gaat om de veiligheidsbeleving van de bewoners. (Meer)aandacht voor handhaving en woonoverlast is in alle wijken een item.

Met het amendement 'De overlast te lijf' van november 2017 is de handhavingscapaciteit in de fysieke ruimte structureel uitgebreid met 5 fte (3 fte vanaf 2018, 2 fte vanaf 2020). Het team Handhaving bestaat uit team Leefbaarheid voor handhaving in de wijken (10,4 fte, vanaf 2020: 12,4 fte) en team Veiligheid (8 fte) voor handhaving ten behoeve van veiligheid.

Psychisch kwetsbare mensen behoren primair tot het taakveld van de GGZ (Geestelijke Gezondheidszorg). Er wordt ingezet op intensievere samenwerking met de GGZ om overlast in wijken te verminderen, de werkdruk op dit onderdeel van de politie te verlichten en de situatie van deze kwetsbare mensen te verbeteren.

Voor de bestrijding van radicalisering is vanaf 2016 een gerichte, intensieve aanpak, opgezet en uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en loopt tot 2020 door. Het rijk stelt voor deze aanpak extra financiële middelen ter beschikking.

Ook de komende jaren wordt gewerkt aan het uitvoeringsplan bestrijding mensenhandel. Dit uitvoeringsplan is in 2017 opgezet en loopt door tot 2020.

Er is meer aandacht voor lokale plekken van overlast en verloedering. Er wordt samengewerkt met zorgpartijen en partners in de wijken en ingezet op handhaving bij bijvoorbeeld overlast van vuil rond afvalcontainers, geluidsoverlast etc. In juli 2018 is de "Wet Aanpak Woonoverlast" vastgesteld door de burgemeester.

Wat mag het kosten

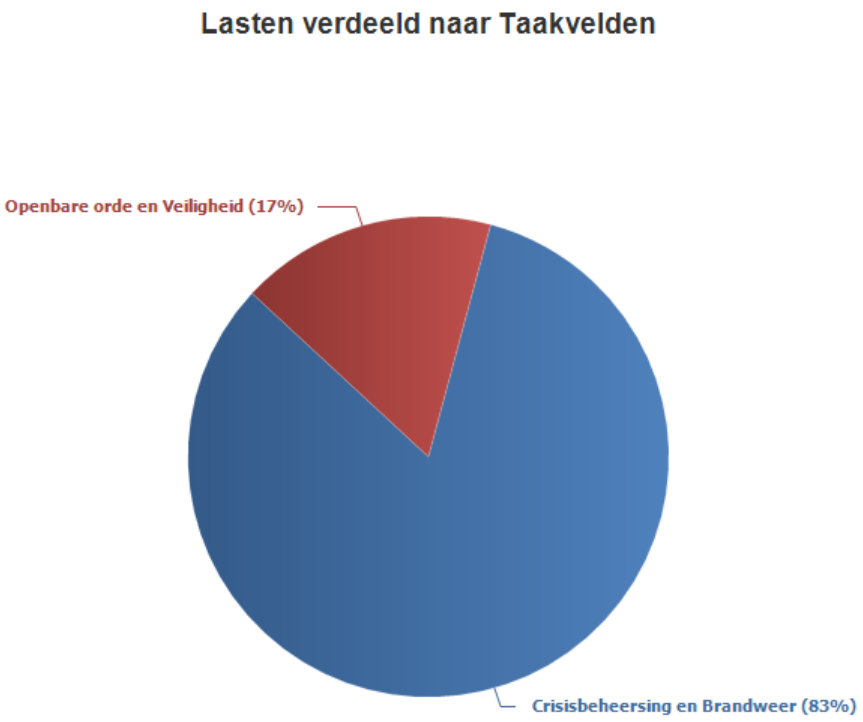
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Veiligheid	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-14.505	-13.628	-14.459	-14.727	-14.625	-14.441	-14.433
Baten	2.035	1.513	1.526	1.518	1.518	1.518	1.518
Saldo lasten en baten	***-12.469***	***-12.115***	***-12.934***	***-13.209***	***-13.107***	***-12.923***	***-12.915***
Toevoeging aan reserve	-173	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	178	321	200	200	300	300	300
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***5***	***321***	***200***	***200***	***300***	***300***	***300***
Gerealiseerd resultaat	**-12.464**	**-11.794**	**-12.734**	**-13.009**	**-12.807**	**-12.623**	**-12.615**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Investeren in veiligheid (CA-3.2)	-300
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhogingbijdrage aan VGGM	-65
- Nominale indexatie deel VGGM brandw eer	-304
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-10
Bestaand beleid	
- Lokale aanpak Jihadisme (vanuit R9)	394
- Overig	18
Totaal lasten	**-267**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
- Overig bestaand beleid	-8
Totaal baten	**-8**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-275**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: meer handhavers in de openbare ruimte (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021, amendement)	200
Totaal onttrekkingen	**200**
Totaal mutaties reserves	**200**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Crisisbeheersing en Brandweer	-11.848	-11.646	-11.816	-12.184	-12.176	-12.167	-12.159
Openbare orde en Veiligheid	-2.657	-1.982	-2.644	-2.543	-2.449	-2.274	-2.274
Totaal	**-14.505**	**-13.628**	**-14.459**	**-14.727**	**-14.625**	**-14.441**	**-14.433**

Partner(s)

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Veiligheid- en zorgpartijen in de veiligheidsketen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Kadernota Veiligheid

Actuele beleidskaders

- Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2016-2019;
- Kadernota Veiligheid;
- Uitvoeringsplan aanpak radicalisering Arnhem 2016;
- Tussennotitie radicalisering Arnhem (2015).;
- Uitvoeringsplan Mensenhandel 2017.

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Arnhem is een goed bereikbare, toegankelijke, aantrekkelijke en vitale stad en wil dat blijven. Om sociaal en economische bereikbaarheid te waarborgen wordt naast onderhoud ingezet op het verbeteren van de voorzieningen voor fietsers, voetgangers en OV-reizigers, het verdelen van schaarse parkeerruimte in en rond de binnenstad en de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de stad en de regio. De focus ligt ook op de samenhang tussen mobiliteit en milieu/duurzame energie. Een voorbeeld hiervan is de koppositie van Arnhem met de ontwikkeling van Trolley 2.0 op het gebied van elektrisch vervoer.

Wat willen we bereiken

Mobiliteit en openbaar vervoer

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen is de economische motor van de provincie Gelderland. De provincie Gelderland heeft dan ook samen met de colleges van Arnhem en Nijmegen op 20 december 2016 een gezamenlijk bestuursakkoord gesloten, om op een aantal kernthema's samen op te trekken.

- Verduurzaming stedelijk verkeer
  De bereikbaarheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. Het is evident dat de stad met de auto goed bereikbaar blijft en er voldoende parkeerruimte is.
  Arnhem wil een groene, duurzame en gezonde stad zijn. Dat betekent naast investeren in schone energie ook verduurzaming van het stedelijk verkeer en openbaar vervoer. Een toename in het gebruik van fiets en e-fiets kan een belangrijke bijdrage leveren aan verduurzaming van Arnhem. In samenspraak met de provincie wordt de aanleg van snelfietsroutes door de stad en naar omliggende plaatsen versneld.
- Europa en Nederland goed bereikbaar
  Omdat Arnhem als stad vanuit Europa en Nederland in aanzet goed bereikbaar is, is het essentieel dat er ook binnen de stad en regio optimale verbindingen zijn voor economische en maatschappelijke functies. Daarbij wordt gezien dat de beschikbare wegcapaciteit aan zijn maximale benutting zit en speelt het openbaar vervoersysteem en het fietsnetwerk in toenemende mate een bepalende rol of Arnhem als stad voldoende intern is ontsloten en verbonden.
- Economische noodzaak interne verbindingen
  Dit betreft het verbeteren van de verbinding tussen de steden Nijmegen, Arnhem en Wageningen.

Beheer van de openbare ruimte

Om een aantrekkelijke, toegankelijke stad te blijven, is het van groot belang dat de openbare ruimte op orde en klimaatbestendig is: veilige wegen, fietspaden, trottoirs, bruggen, viaducten, goed werkende openbare verlichting en verkeersregelinstallaties. Op enkele locaties die bepalend zijn voor het imago van Arnhem (Centrum, het stationsgebied, rondom wijkwinkelcentra) wordt de openbare ruimte op een hoger niveau onderhouden. Meer inhoudelijk informatie over het ambitieniveau is te vinden in de paragraaf kapitaalgoederen.

Parkeren

Goede parkeervoorzieningen zijn randvoorwaardelijk voor de bereikbaarheid van de stad. Er wordt ingezet op:

- optimale bereikbaarheid binnenstad;
- verbeteren parkeersituatie binnenstad Arnhem;
- uitbreiden digitale mogelijkheden bij parkeren;
- oplossen van parkeerproblematiek in de wijken;
- verbetering uitstraling parkeergarages.

Water

Arnhem wil een aantrekkelijke haven, aanleg- en vestigingsplaats aan de Rijn zijn.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Arnhem is met alle vervoersmiddelen een goed bereikbare en toegankelijke stad	
Verbeteren parkeervoorzieningen voor fiets, auto en verminderen parkeeroverlast	
Aantrekkelijke aanlegplaats aan de Rijn;	
Duurzame OV infrastructuur	
Openbare ruimte op afgesproken onderhoudsniveau	
Bevorderen schoon rijden (bijv. milieuzone)	
Stimuleren slimme en duurzame mobiliteit (Duurzaam bereikbaar)	V02
Beter benutten verkeersruimte en parkeren (Bereikbaar en vindbaar)	V01
Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten (Vindbaar en gastvrij)	V01
Verbeteren fietsdoorstroming en bereikbaarheid stallingen	

Wat gaan we doen

Mobiliteit

- Verbeteren van de bereikbaarheid van de binnenstad als uitwerking van de nota "De Arnhemse Binnenstad binnen bereik" en de daarbij aangenomen moties.
- Na een intensieve voorbereiding met bewoners en andere stakeholders wordt in 2019-2020 de Apeldoornseweg opnieuw ingericht.
- Uitvoering herinrichtingsprojecten voor Openbaar Vervoer en Fiets.
- Aanleg van snelfietsroutes Arnhem-Dieren en Arnhem-Wageningen.
- Realisatie van een vrij liggend fietspad langs de Monnikensteeg.
- Na de zuidzijde van station Velperpoort in 2017 wordt ook de noordkant heringericht.
- Met de regio Arnhem Nijmegen verder uitwerken van de Regionale Bereikbaarheidsaanpak.
- Samen met partners uit rijk en regio uitwerken van projecten uit het programma Slimme en Schone Mobiliteit (opvolger van het programma Beter Benutten).
- Milieuzone vrachtverkeer wordt vanaf 1 januari 2019 uitgebreid met een Milieuzone voor personenwagens.

Beheer

- Dagelijks beheer en onderhoud van de Openbare ruimte om de stad schoon, heel en veilig te houden. De daarbij na te streven kwaliteitsniveaus zijn vastgelegd in de paragraaf Kapitaalgoederen.
- Uitvoeren van groot onderhoud (projecten) op basis van periodieke inspecties van onder andere wegen en civiele kunstwerken. Waar mogelijk wordt samenloop gezocht met andere ontwikkelingen vanuit mobiliteit en gebiedsontwikkeling. Bij het uitvoeren van groot onderhoud is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid, circulair inkopen en een klimaatadaptieve inrichting van de openbare ruimte.
- Onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor .

Parkeren

- Vanaf medio 2019 het mogelijk om een bezoekersvergunning aan te vragen en de bezoekers via een app / het digitaal parkeerloket aan en af te melden. Belangrijk doel van het digitaliseren van parkeerproducten is het mogelijk maken van digitaal handhaven binnen het gereguleerd gebied.
- In navolging van het Spijkerkwartier wordt samen met wijkvertegenwoordigers van de wijk Sint Marten - Sonsbeekkwartier, een parkeerplan ontwikkeld.
- Voor een betere autobereikbaarheid van de binnenstad worden diverse maatregelen onderzocht en uitgewerkt waaronder: tariefacties, invoeren flitsparkeren, extra parkeerplaatsen in plangebied Blauwe Golven/ Groene Corridor, parkeren op de markt, mogelijkheden voor een Singelgarage.

Water

- Exploitatie van havens en kades.

Openbaar vervoer

- Ontwikkeling van Trolley 2.0 binnen het EU-project E-bus 2020.
- Diverse herinrichtingsprojecten voor verbetering bereikbaarheid van het OV.
- Uitvoeren en opleveren van diverse onderzoeken, zoals Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV), concessie en stadsnetten.
- Voorbereiding nieuwe concessie 2023.
- Voorbereiding van herinrichting van het bussenplein winkelcentrum Kronenburg.

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

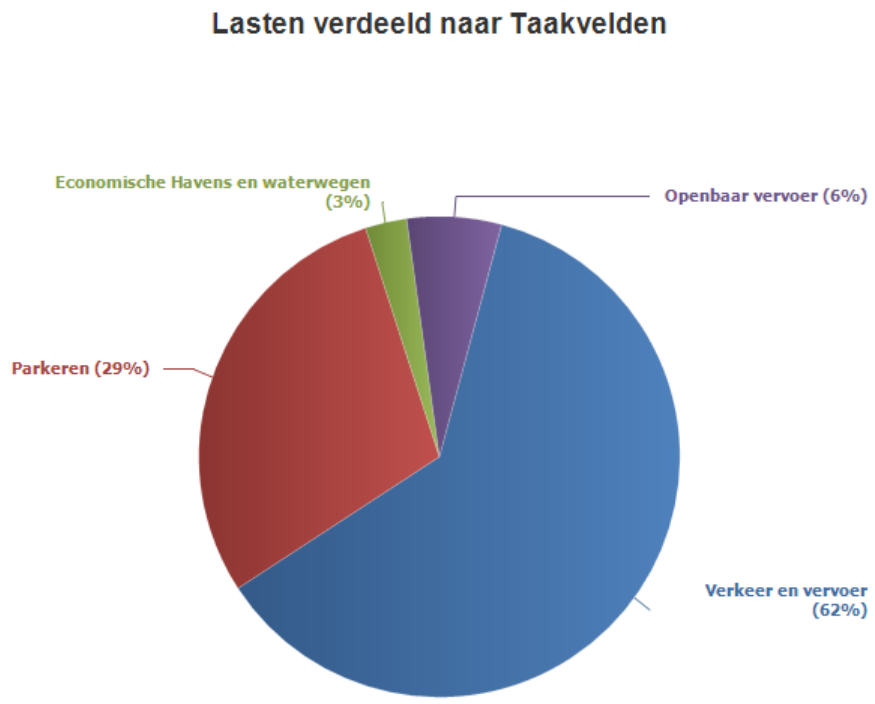
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Verkeer, vervoer en waterstaat	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.523	-21.778	-21.993	-23.227	-23.710	-23.379	-23.784
Baten	11.394	8.772	9.286	9.184	9.185	8.650	8.597
Saldo lasten en baten	***-12.129***	***-13.005***	***-12.707***	***-14.043***	***-14.525***	***-14.729***	***-15.188***
Toevoeging aan reserve	-7.950	-4.275	-5.022	-5.978	-5.859	-5.770	-5.729
Onttrekking aan reserve	7.612	6.379	7.043	6.499	6.356	5.787	5.760
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-338***	***2.104***	***2.021***	***521***	***497***	***18***	***31***
Gerealiseerd resultaat	**-12.467**	**-10.901**	**-10.686**	**-13.522**	**-14.028**	**-14.711**	**-15.157**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Jaarlijks budget autobereikbaarheid (CA-3.6)	-700
- Structureel budget onderhoud blauw e golven/ groene corridor (CA-3.9)	-50
- Volumeontw ikkeling: beroep op volumeontw ikkeling tbv w egenonderhoud (CA-fb)	-465
- Inzet mensen met een afstand tot de arbiedsmarkt bij fietsenstallingen	66
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	497
- Kosten parkeerexploitatie	-276
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-637
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R8 naar R2 (zie ook baten)	280
- Prijsstijgingen fysieke domein vanaf 2019 (Rb 13-11-2018, MJPB 2018-2021)	-707
- Incidenteel: havens (Rb 07-11-2016, MJPB 2017-2020)	100
- Incidentele middelen 2018 i.v.m. Ontw ikkeling Gele Rijdersplein (Rb 10-7-2017) en voorstel Arnhemse taxiverordening	630
- Overig bestaand beleid	28
Totaal lasten	**-1.234**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Opbrengst parkeerexploitatie	332
Bestaand beleid	
- Provinciale bijdrage provincie Fietsenstalling AC 2016-2018 (Rb 02-11-2015, MJPB 2016-2019)	-69
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R8 naar R2 (zie ook lasten)	-314
- Opbrengst parkeerexploitatie bestaand beleid	-52
Totaal baten	**-103**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.337**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR Bereikbaarheidsfonds: Parkeerresultaat	-5.253
- BR Bereikbaarheidsfonds: Autobereikbaarheid	-600
- BR Bereikbaarheidsfonds: Gedeeltelijke compensatie niet indexeren parkeertarieven	-125
Totaal toevoegingen	**-5.978**
Onttrekkingen	
- BR Bereikbaarheidsfonds: Kapitaallasten mobiliteit (samenvoeging diverse besluiten)	1.071
- BR Bereikbaarheidsfonds: Kapitaallasten Parkeren Trans e.o.	307
- BR Bereikbaarheidsfonds: Verlaging interne omslagrente van 5,25% naar 4% (Rb 02-11-2015) naar 2% (Rb 13-11-2017)	1.988
- BR Bereikbaarheidsfonds: Dekking en beheer fietsenstalling AC + indexering (Rb 02-11-2015, indexering Rb MJPB 2018-2021)	106
- BR Bereikbaarheidsfonds: Wijkbudget parkeerplan Spijkerkwartier (Rb 18-12-2017)	278
- BR Bereikbaarheidsfonds: Compensatie nadeel alg.mid. door schrappen doorbelasting overhead (Rb 07-11-2016)	149
- BR Bereikbaarheidsfonds: Invulling bezuiniging algemeen (vzbsl 1-2016, Rb 30-5-2016)	50
- BR Bereikbaarheidsfonds: Overige bezuinigingsvoorstellen (Rb 02-11-2015)	875
- BR Bereikbaarheidsfonds: Afdracht extra inkomsten avondparkeren (MJPB15-18, Rb 06-10-2014)	200
- BR Bereikbaarheidsfonds: Amendement Rechte Rug (1) (Rb 07-11-2016)	200
- BR Bereikbaarheidsfonds: Beter Benutten, beheerkosten ITS/VRI (Raadsbr 5-9-2017, Rb 18-12-2017)	25
- BR Bereikbaarheidsfonds: Nachtnet	25
- BR Bereikbaarheidsfonds: Autobereikbaarheid	700
- BR Groot Onderhoud: Wegen	450
- BR Groot Onderhoud: DBSA Arnhem Centraal	75
Totaal onttrekkingen	**6.499**
Totaal mutaties reserves	**521**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Verkeer en vervoer	-14.096	-13.169	-12.848	-14.314	-15.262	-15.287	-15.738
Parkeren	-7.236	-6.739	-6.634	-6.791	-6.829	-6.639	-6.602
Economische Havens en waterwegen	-1.145	-755	-758	-650	-646	-641	-636
Openbaar vervoer	-1.046	-1.114	-1.753	-1.472	-973	-812	-808
Totaal	**-23.523**	**-21.778**	**-21.993**	**-23.227**	**-23.710**	**-23.379**	**-23.784**

Partner(s)

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Provincie Gelderland;
- Regio Arnhem Nijmegen;
- VNO-NCW;
- Economic Board;
- Wijkplatforms en Wijkteams;
- Gecontracteerde partijen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Structuurvisie Infrastructuur en Milieu, Ministerie van I&M, 2012;
- Omgevingsvisie provincie Gelderland, 2014;
- De Arnhemse Binnenstad binnen bereik;
- Invulling Basismobiliteit 2016-2018, visie en kaders voor samenwerking, provincie Gelderland, 2012
- Rijksprogramma Beter Benutten-vervolg 2015-2018, 2014;
- Verordening parkeren en parkeerbelasting 2017;
- Uitwerkingsbesluit parkeren 2017;
- Private Parkeertarieven 2017;
- Visie "Ruimte voor beleving in de Arnhemse binnenstad" (juli 2017);
- Beleidsplan BGB ‘Buiten Gewoon Basis’ en Buiten Gewoon Doorgaan’ (2002).

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee

R3 Economie

In het reguliere programma Economie liggen in het oog springende opgaven en ambities op stedelijk niveau besloten. Als stad en regio moet Arnhem sterk staan om de maatschappelijke opgaven goed aan te kunnen. Dat kan en wil Arnhem niet alleen doen. Bedrijven, instellingen en ook de lokale opgaven bijvoorbeeld op goede werklocaties, duurzaamheid en een goede bereikbaarheid houden zich niet aan de gemeentegrenzen. Steeds zal gedacht moeten worden vanuit allianties. Met andere overheden, in de regio, maar zeker ook met partners uit bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De voedingsbodem daarvoor is goed. Voor Arnhem zijn woorden als stimuleren, faciliteren en verbinden belangrijke termen. Zo tracht Arnhem betere verbindingen te leggen tussen grote bedrijven en lokaal MKB, tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven maar ook met de buren in Nordrhein-Westfalen, Food Valley en Health Valley. Op een aantal onderwerpen heeft Arnhem een voortrekkersrol, bijvoorbeeld op duurzaamheid en culturele positie.

Wat willen we bereiken

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier/bruisende binnenstad. Hiertoe behoort een goede bereikbaarheid, voldoende parkeergelegenheid en een goede openbaar vervoersverbinding. Daarnaast wordt het winkelhart van de Arnhemse binnenstad compacter, en aan de randen is ruimte voor een nieuw programma met bredere functies. Om een aantrekkelijke centrumstad te zijn en blijven, wordt ingezet op de culturele eredivisie, beeldbepalende evenementen en samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen.

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Er wordt gewerkt aan een optimale dienstverlening voor ondernemers door het ontwikkelen van "Van bedrijven weten". Daarnaast wordt consistent ingezet op kwalitatief hoogwaardige werklocaties. Hiertoe behoort ook de inzet op acquisitie, waarbij de focus ligt op het energie-cluster.

Duurzame bedrijven. Bedrijven willen ook op het gebied van duurzaamheid hun rol pakken. De gemeente ziet hen als belangrijke partner en investeert in een netwerk van bedrijven die investeren en innoveren in nieuwe duurzaamheidstechnologieën. De gemeente ondersteunt bedrijven die behoefte hebben aan advies om te komen tot de juiste investeringen om hun bedrijf en bedrijfsvoering te verduurzamen. De aanwezigheid van bedrijven en infrastructuur op het gebied van duurzame innovaties biedt Arnhem de kans zich hierop sterk te profileren, zowel nationaal als internationaal.

Behoud en groei van passende werkgelegenheid. De gemeente Arnhem stimuleert en faciliteert het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen om samen een passend onderwijs aanbod te bieden dat aansluit bij de arbeidsmarkt in de regio.

Positioneren van Arnhem en de regio. Door de juiste allianties te smeden, wordt Arnhem beter op de kaart gezet als aantrekkelijk stad om te ondernemen en werken.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Resultaat actieve acquisitie (inter)nationale bedrijven en kennisinstellingen	V01
Transformatie binnenstad tot aantrekkelijke, compacte stad	V01
Succesvolle evenementen met (inter)nationale uitstraling die Arnhem op de kaart zetten	
Meer arbeidsaanbod voor mensen die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering	V03
Voldoen aan doelen NEMIA	V02
'Van Bedrijven Weten' verder uitwerken ten behoeve van optimale dienstverlening	V01

Wat gaan we doen

Optimale dienstverlening aan ondernemers en partijen

- Uitwerken van concept 'Van bedrijven weten' teneinde de lokale en regionale economie optimaal te stimuleren.
- Evident is dat Arnhem stevig blijft bouwen aan accountmanagement en het behouden en aantrekken van partijen. Dat doet Arnhem samen met andere partijen in de stad.
- Kansen creëren om lokale start- en scale-ups te laten groeien. Van de gemeente wordt gevraagd vooral de informatiedeling en verbinding mogelijk te maken om dit te doen.
- De gemeente zorgt ervoor dat gemeentelijke inkopers de Arnhemse en regionale ondernemers beter weet te vinden en dat deze ondernemers waar mogelijk meedingen in gemeentelijke opdrachten. Lokaal, sociaal en duurzaam worden kernwoorden bij inkoop.

Een bereikbare vitale economie

- Samen met de regio wordt gewerkt aan de regionale bereikbaarheidsvisie en de inspanningen om samen met allerlei werkgevers in de stad maatregelen te treffen om de druk op de bereikbaarheid te verminderen.
- Samen met werklocaties wordt in gesprek gegaan om te verkennen wat wenselijk en mogelijk is om de OV-bereikbaarheid van hun locaties te verbeteren.

Ruimte met kwaliteit maken voor bedrijven

- Regionale samenwerking op werklocaties door middel van uitvoering Regionaal Programma Werklocaties (RPW).
- Visie op Transformatie wordt herijkt, hierin wordt ook gekeken naar programmering van de randen van de binnenstad waar andere vormen van bedrijvigheid, wonen en combinaties mogelijk moeten zijn.
- Werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen op gebied van circulariteit, klimaat en energie samen met partners in de stad.

Human capital stevig aandacht geven

- Door middel van samenwerking in de triple helix (onderwijs, ondernemers en overheid) wordt gewerkt aan een passend onderwijs aanbod dat aansluit op de arbeidsmarkt en vraag van ondernemers in de stad en regio.
- Er wordt nauw samengewerkt met werkgevers en onderwijsinstellingen om mogelijkheden te creëren om mensen die al langere tijd niet participeren op de arbeidsmarkt aan de slag te krijgen. De urgentie bij werkgevers is groot, de arbeidsmarkt kent structurele krapte.

Versterking van het Energy cluster (zie ook V1.2 Klimaat en Energie)

- Energy hotspot versterken door innovaties te stimuleren en goede triple helix samenwerking en het versterken aanpak New Energy Made in Arnhem.
- Versnellen van verduurzamen bij bedrijven door te investeren in een netwerk van bedrijven op het gebied van duurzaamheid(stechnologieën).
- Bedrijven stimuleren/motiveren en adviseren van bedrijven hoe zij hun bedrijfsvoering kunnen verduurzamen.

De binnenstad als kloppend hart

- Het verplaatsen van de warenmarkt in overleg met de stad.
- Samen met Platform Binnenstad Arnhem wordt door middel van modern binnenstadmanagement gewerkt aan de transformatie van "place to buy" naar "place to meet".

(Zie ook R2 uitvoering nota Bereikbare binnenstad en R5 Cultuur, recreatie en sport).

Een stevige positionering van Arnhem

- Intensieve samenwerking in de regio, Foodvalley, Nijmegen en met de buren in Nordrhein-Westfalen en zusterstad Wuhan handhaven.
- Door middel van goede public affairs Arnhem op de kaart zetten in zowel de regio, nationaal en internationaal. Denk daarbij aan belangenbehartiging, lobby en uitbouwen duurzame relaties en allianties voor belangrijke thema's voor de stad Arnhem.

Aantrekken van bezoekers, bewoners, bedrijven en bollebozen door inzet op toerisme en marketing

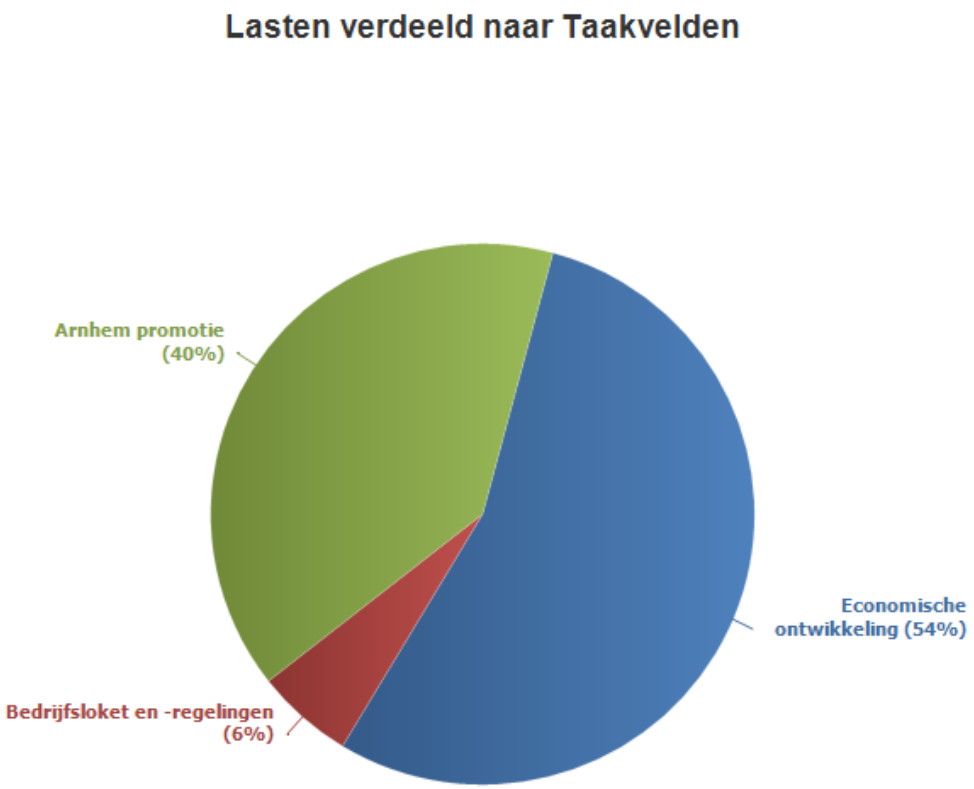
- Gastvrijheid van de (binnen)stad is een centraal thema in de samenwerking met de partners in de binnenstad en de toeristische sector.
- Herijken welke ruimte er is voor eventuele uitbreiding van de overnachtingsmogelijkheden in de hotels in de stad.
- In samenwerking met de Veluwezoomgemeenten en de Veluwe Alliantie het verder uitnutten van de Arnhemse positie aan de Veluwerand.
- De Airbornegeschiedenis trekt vele bezoekers uit binnen- en buitenland aan. Het intensiveren van de samenwerking in de regio, tussen partners en overheden is belangrijk. In 2019 staat de 75ste herdenking te gebeuren, er wordt gewerkt aan een aansprekend en complementair programma in onze stad en in de Airborneregio.
- De evenementenvisie wordt verder uitgevoerd. Nieuwe subsidieregelingen hebben net vorm gekregen.
- Daarnaast is er specifieke aandacht voor bijzondere evenementenlocaties zoals het Gelredome.
- Specifiek voor de doelgroep bollebozen (het aantrekken van studenten en het behouden van studenten na hun studie) wordt samengewerkt met de hoger onderwijsinstellingen in Arnhem Studiestad.
- De sturing en uitvoering van Citymarketing zal gedragen moeten worden door de stad zelf. Een voorstel hiervoor wordt uitgewerkt. Hiervoor is €100.000 extra gereserveerd. Verwacht wordt dat hiermee een verdere professionalisering gerealiseerd wordt, een vergroting van het draagvlak maar bovenal een versterking van de uitstraling met als kernwaarden: groen, creatief en ondernemend.
- In overleg met de sector wordt de toeristenbelasting weer ingevoerd. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het bedrag dat terugvloeit in onze begroting) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten en de marketing te versterken. Een voorstel hiervoor wordt uitgewerkt.

Wat mag het kosten
Overzicht Lasten en Baten
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Economie	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-5.912	-5.064	-5.789	-5.826	-5.491	-5.470	-5.467
Baten	909	492	368	947	947	947	947
Saldo lasten en baten	***-5.003***	***-4.572***	***-5.421***	***-4.879***	***-4.543***	***-4.523***	***-4.520***
Toevoeging aan reserve	-253	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	161	173	343	120	115	100	100
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-92***	***173***	***343***	***120***	***115***	***100***	***100***
Gerealiseerd resultaat	**-5.095**	**-4.399**	**-5.078**	**-4.759**	**-4.428**	**-4.423**	**-4.420**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Mogelijk maken markt langs Jansbeek (CA-3.3)	-250
- Extra budget citymarketing (CA-3.10)	-100
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-6
Bestaand beleid	
- Incidentele overheveling niet bestede middelen Exploitatie informatiepunt Slag om Arnhem (Rb 18-12-2017)	170
- Aandeel Regionaal Programma Werklocatie (MJPB 2018-2021)	125
- Overig bestaand beleid	24
Totaal lasten	**-37**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Invoeren toeristenbelasting (CA-3.11)	625
- MJPB 2019-2022 Bijstelling legesopbrengsten	-13
Bestaand beleid	
- Verzelfstandiging markten (Rb 05-03-2018)	-41
- Overig bestaand beleid	8
Totaal baten	**579**
Totaal mutaties van baten en lasten	**542**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: Extra middelen accountmanagement (MJPB 2018-2021 amendement)	100
- BR Evenementen: European Company Games 2021 (Rb 29-05-2017)	20
Totaal onttrekkingen	**120**
Totaal mutaties reserves	**120**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Economische ontwikkeling	-3.142	-2.630	-3.152	-3.172	-3.169	-3.165	-3.162
Bedrijfsloket en -regelingen	-507	-373	-127	-339	-89	-89	-89
Arnhem promotie	-2.263	-2.061	-2.511	-2.316	-2.233	-2.216	-2.216
Totaal	**-5.912**	**-5.064**	**-5.789**	**-5.826**	**-5.491**	**-5.470**	**-5.467**

Partner(s)

Verbonden partijen

Facility Point
Euregio RijnWaal
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Economic Board regio Arnhem Nijmegen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Evaluatie Visie op Transformatie;
- Raadsvoorstel WK Volleybal;
- Raadsvoorstel WK BMX;
- Toeristenbelasting;
- Winkeltijdenverordening (naar aanleiding van besluitvorming op 5-3-2017)

Actuele beleidskaders

- Economische Koers Arnhem (2016);
- Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen (2016);
- Evenementenbeleid (2015);
- Visie op transformatie (2015, herijking 2017);
- Detailhandelsvisie (2016);
- Mise-en place - de Arnhemse Horecavisie (2016);
- Arnhem,stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020 (2016);
- New Energy made in Arnhem (2015;
- Standplaatsenbeleid (2016);
- Bereikbaarheidsvisie (2017).

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R4 Educatie

Onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en om werk te vinden. Onderwijs speelt een belangrijke rol in het bereiken van betere kansen voor alle inwoners. Kansengelijkheid neemt toe als kinderen al op jonge leeftijd optimale kansen geboden krijgen om zich te ontwikkelen en daarbij passende ondersteuning krijgen. Stevige samenwerking is nodig met partners uit het onderwijs, ondernemers en jeugd(hulp)organisaties. In lokaal en regionaal verband.

Wat willen we bereiken

Onderwijs is een investering in individu en in een inclusieve samenleving. Goed onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en maakt mensen wendbaar en weerbaar op de arbeidsmarkt. De hoofddoelen van onderwijs zijn:

- het verbeteren van kansengelijkheid; Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past;
- een betere uitstroom van onderwijs naar een actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt;
- schoolgebouwen van goede kwaliteit.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Toename peuters dat deelneemt aan voorschoolse educatie	
Meer jongeren tot 23 jaar behalen een startkwalificatie	
Versterken aansluiting onderwijs en zorg.	V04
Verbeteren passende leer-werktrajecten voor jongeren	
Verhogen deelname volwassenen aan taalbevorderende activiteiten	V03
Schoolgebouwen van goede kwaliteit, toename duurzame en gezonde schoolgebouwen	V02

Wat gaan we doen

Een goede samenwerking tussen gemeente, onderwijs, instellingen en ondernemers is essentieel om doelstellingen te realiseren. Met onderwijspartners wordt gewerkt aan een maatschappelijk educatieve agenda waarin bepaald wordt welke opgaven prioriteit hebben en hoe deze opgepakt worden. Dit is nodig in een samenleving die continu verandert en complexer wordt en waar steeds grotere verschillen ontstaan tussen jongeren die hun weg weten te vinden en jongeren die niet tot hun recht komen in het onderwijs en/of de maatschappij.

Het verbeteren van kansengelijkheid; meer Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past

- De kans op een goede schoolcarrière start al in de periode vóór de basisschool. Door voor- en vroegschoolse educatie (vve), het ontwikkelrecht voor peuters en passende kinderopvang kunnen kinderen zich spelenderwijs voorbereiden op een goede start op de basisschool en worden ontwikkelachterstanden zoveel mogelijk voorkomen. Dit wordt de komende jaren doorontwikkeld, een wijkgerichte aanpak is hierbij belangrijk, voorschoolse voorzieningen en primair onderwijs zijn verbonden met hun wijk. Er worden voorbereidingen getroffen voor een nieuwe regeling voor het onderwijsachterstandenbeleid (oab).
- Samen met de educatieve partners in de stad wordt ingezet op een schoolloopbaan van kinderen en jongeren die soepel, en het liefst zonder breukmomenten, verloopt (doorlopende leerlijn). Gewerkt wordt aan het tegengaan van taal- en ontwikkelingsachterstanden bij kinderen. Vroegtijdig schoolverlaten van jongeren wordt zoveel mogelijk voorkomen. Extra inzet vindt plaats op het realiseren van een sluitende aanpak voor jongeren in een kwetsbare positie in de overgang van voortgezet (speciaal) onderwijs naar mbo en in de overgang van school naar werk.
- Het onderwijs heeft de opdracht om aan alle kinderen een passende plek te bieden. De gemeente heeft de taak om passende hulp en ondersteuning te bieden aan de kinderen die dat nodig hebben. Op school, in de wijk, komen deze beide opdrachten samen. Gestreefd wordt naar een thuisnabij aanbod van onderwijs, in gebouwen van goede kwaliteit en met passende zorg en ondersteuning voor kinderen die dat nodig hebben. Tijdig signaleren en een integrale aanpak vanuit onderwijs, sociale wijkteams en jeugdhulp biedt kinderen niet alleen een beter toekomstperspectief, het voorkomt ook zwaardere specialistische zorg.
- Het is van belang dat kinderen kennis kunnen blijven opdoen van de natuur en duurzaamheid.

Er is een betere uitstroom van onderwijs naar actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt

- Binnen de volwasseneneducatie is het terugdringen van laaggeletterdheid een speerpunt om actieve deelname van inwoners aan de samenleving te stimuleren. De lokale aanpak van laaggeletterdheid en leesbevordering wordt doorontwikkeld om het aantal laaggeletterden te verminderen. Hierbij wordt ook aansluiting gezocht met het sociale domein (wijkteams), voorschoolse instellingen en het onderwijs. Arnhem is aangesloten op het landelijke actieplan 'Tel mee met taal'.

- Voor jongeren onder de 27 zonder startkwalificatie of baan wordt extra ingezet op passende leer-werktrajecten.
- Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen gaan zo snel dat (aanvullend) andere vormen van onderwijs nodig zijn, om kinderen op te leiden voor de banen van de toekomst en zij niet de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt missen. Vanuit het onderwijs zijn er diverse initiatieven gericht op onderwijsinnovatie. De gemeente wil deze initiatieven aan elkaar en aan Arnhemse werkgevers verbinden. Om jongeren goede kansen te bieden op de arbeidsmarkt, Arnhemse werkgevers ook in de toekomst voldoende goed geschoold personeel hebben, economische groei kan plaatsvinden en Arnhem een aantrekkelijke woon- en werkstad is.

Onderwijshuisvesting; schoolgebouwen van goede kwaliteit die bijdragen aan het realiseren van inhoudelijke doelen

- In het Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026 dat in juli 2017 is vastgesteld, is de visie over de toekomstige onderwijshuisvesting opgenomen. Deze visie, opgesteld samen met de schoolbesturen en voorschoolse partners, is richtinggevend voor specifieke vraagstukken op het terrein van onderwijshuisvesting in de nabije toekomst. Duurzaamheid is een belangrijk onderwerp hierbij.
- Omdat scholen steeds intensiever op inhoud samenwerken met voor- en naschoolse voorzieningen - in zogeheten integrale kindcentra (IKC's) - is daarin ook een relatie gelegd met de huisvesting van kindvoorzieningen.
- Bewegingsonderwijs: de accommodaties voor bewegingsonderwijs zijn niet specifiek meegenomen in het Integraal huisvestingsplan primair onderwijs. Daar waar relevant zullen deze accommodaties in de plannen worden meegenomen. Daarbij worden ook de landelijke afspraken van het Rijk met de PO-Raad om de kwaliteit en kwantiteit van het bewegingsonderwijs substantieel te verhogen, meegenomen;
- Ook voor het voorgezet onderwijs (VO) zal een nieuw Integraal huisvestingsplan (IHP) worden ontwikkeld. Voor het (voortgezet) speciaal onderwijs ((V)SO) wordt geen IHP ontwikkeld, maar worden samenhangende afspraken gemaakt met de beide schoolbesturen over vernieuwing van de huisvesting. Het doel is om over 10 jaar aansluitend op de huidige IHP's één overkoepelend IHP te maken voor zowel primair onderwijs (PO), VO als (V)SO (en bewegingsonderwijs).

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Educatie	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.783	-19.165	-18.193	-17.457	-18.517	-20.402	-21.139
Baten	5.452	4.531	3.626	3.623	4.285	4.035	3.585
Saldo lasten en baten	***-18.331***	***-14.634***	***-14.567***	***-13.835***	***-14.232***	***-16.367***	***-17.555***
Toevoeging aan reserve	-8.640	-6.255	-14.286	-6.879	-5.572	-5.229	-5.108
Onttrekking aan reserve	3.746	7.286	7.986	6.376	6.052	7.062	7.436
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-4.894***	***1.031***	***-6.300***	***-503***	***480***	***1.833***	***2.329***
Gerealiseerd resultaat	**-23.225**	**-13.603**	**-20.867**	**-14.338**	**-13.752**	**-14.534**	**-15.226**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022 Prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling sociaal domein	-1
- MJPB 2019-2022 Verzelfstandiging natuurcentrum	-17
- MJPB 2019-2022 OZB nieuw	-25
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	817
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-732
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 (Rb 18-12-2017)	700
- Overig	-6
Totaal lasten	**736**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	0
Bestaand beleid	
- Overig bestaand beleid	-3
Totaal baten	**-3**
Totaal mutaties van baten en lasten	**733**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR Onderw ijs: Van BR Verzelfstandiging Domein (Rb 03-11-2014)	-83
- BR Onderw ijs: toevoegingen door actualisatie van activabestand (Rb 29-06-2015 en 30-5-2016)	-664
- BR Onderw ijs: effect verzekeringsbijdrage herbouw Kringloop (MJPB 2016-2019)	-116
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2017-2020)	-1.012
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2017-2020)	-3.992
- BR Onderw ijs: verhuur Vlindertuin (Rb 16-05-2018)	-28
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2019-2022)	-112
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2019-2022)	-872
Totaal toevoegingen	**-6.879**
Onttrekkingen	
- BR Onderw ijs:onttrekking tbv investering brede scholen (Rb 03-11-2014)	84
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2015-2019 (MJPB 2016-2019)	1.035
- BR Onderw ijs: onttrekking van ruimte in reserve tgv algemene middelen (MJPB 2016-2019)	3.300
- BR Onderw ijs: onttrekking tbv Campus Schuytgraaf (MJPB 2016-2019)	163
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2016-2020 (MJPB 2017-2020)	39
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2017-2021 (MJPB 2018-2021)	1.680
- AR : Amendement 17A35 Effect aanpak laaggeletterdheid	75
Totaal onttrekkingen	**6.376**
Totaal mutaties reserves	**-503**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Onderwijshuisvesting	-17.262	-14.016	-12.569	-12.514	-13.575	-15.461	-16.200
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-6.521	-5.149	-5.623	-4.943	-4.942	-4.941	-4.939
Totaal	**-23.783**	**-19.165**	**-18.193**	**-17.457**	**-18.517**	**-20.402**	**-21.139**

Partner(s)

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Reguliere peuterspeelzalen

- Stichting PAS (subsidierelatie met prestatieafspraken);
- Aanbieders peuteropvang en VVE (via subsidieregeling).

Aanpak onderwijsachterstanden

- Stichting PAS (subsidierelatie met prestatieafspraken).

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen

- Natuurcentrum Arnhem (subsidierelatie met prestatieafspraken).
  Natuurcentrum Arnhem ondersteunt de ontwikkeling van de duurzame samenleving door informatie, lessen en cursussen. Daarnaast verzorgt het Natuurcentrum natuur- en milieueducatie voor de basisscholen in Arnhem. Vanaf 1 januari 2017 is het Natuurcentrum verzelfstandigd.

Volwasseneneducatie

- Het Bondgenootschap voor Geletterdheid regio Arnhem heeft zich als doel gesteld de bekendheid over het probleem laaggeletterdheid te vergroten en de laaggeletterden te vinden en hen te activeren om deel te nemen aan een taalcursus;
- ROC RijnIJssel (makelaarsfunctie);
- Bibliotheek Arnhem/Taalhuis: inwoners die beter willen leren en schrijven, worden de digitale cursussen Digisterker en Klik & Tik aangeboden;
- Stichting Lezen & Schrijven: ondersteunt Arnhem (en de regio) bij een duurzame aanpak van laaggeletterdheid.

Onderwijshuisvesting

- Schoolbesturen PO, (V)SO en VO (schoolgebouwen);
- Sportbedrijf Arnhem (gymlokalen);
- Aanbieders kinderopvang (peuterspeelzalen, KDV en BSO).

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

Reguliere peuterspeelzalen

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem.

Aanpak onderwijsachterstanden

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem.

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen

- Raadsvoorstel en -besluit Verzelfstandiging Natuurcentrum Arnhem.

Voorzien in zorgstructuren voor het onderwijs

- Raadsbesluit van 30 mei 2012 om gemeentelijke leerplichttaken regionaal uit te voeren.;
- Raadsbesluit d.d. 26 mei 2014 om RMC-taken / Team VSV onder te brengen bij het RBL.;
- Raadsbesluit d.d. 6 november 2017 wijziging MGR sociaal domein.

Volwasseneneducatie

- Regionaal educatieplan Midden-Gelderland 2015 - 2017.

Onderwijshuisvesting

- Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026.

Portefeuillehouders

Naam

Roeland van der Zee
Hans de Vroome

R5 Cultuur, recreatie en sport

Arnhem is een creatieve en levendige stad met een gevarieerd aanbod aan (top)cultuur en evenementen, sportfaciliteiten en (recreatief) groen. Creatieve innovatie krijgt in Arnhem ruim baan. Arnhem wil hierbij de identiteit en eigenheid van Arnhem versterken, zowel landelijk als regionaal. Cultuurhistorie zoals Market Garden en het Arnhemse erfgoed spelen hierbij een grote rol. Arnhem als groene stad met haar unieke ligging aan de Rijn geeft prioriteit aan speel-, sport- en ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken en buurtgroen. Arnhem stimuleert sport en beweging zowel topsport als sport in de wijken. Sport- en cultuurverenigingen dragen bij aan de gezondheid en welbevinden van Arnhemmers.

Wat willen we bereiken

Cultuur

Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt inwoners met elkaar. Arnhem wil meer mensen in aanraking brengen met kunst en cultuur en dat meer mensen gaan participeren. Daarbij is aandacht voor cultuur(voorzieningen) in de wijken. Cultuur draagt bij aan de sociale samenhang en het welbevinden van mensen. Arnhem kent als culturele hoofdstad van het Oosten een bruisend cultureel klimaat met veel creatief potentieel, een stevige culturele infrastructuur en aansprekend erfgoed. Daar wordt blijvend in geïnvesteerd. De investeringen in gebouwen gaan niet ten koste van inhoudelijke programma's op het gebied van kunst en cultuur.

Belangrijk is dat kunst en cultuur niet alleen ingevlogen worden, maar ook ter plaatse worden geproduceerd. Een stad van makers kenmerkt zich door een innovatief klimaat. De culturele sector en zeker ook de creatieve industrie zijn afhankelijk van direct persoonlijk contact en van de ruimtelijke clustering van gelijksoortige bedrijvigheid: de ‘creatieve milieus’. Er wordt gezorgd dat Arnhem een gunstig woon- en werkklimaat voor kunstenaars en creatieve ondernemers heeft. Steden met een creatief klimaat en een divers cultureel aanbod doen het economisch beter. Cultuur is zowel een waardevermeerderaar als ook kapitaal voor een vitale, krachtige stad en regio. Arnhem wil deze waarde en potentie uitdragen, zowel in stad en regio, als daarbuiten.

Samen met de gemeente Nijmegen, provincie Gelderland en beide cultuurnetwerken in Arnhem en Nijmegen is in 2018 gewerkt aan een kansrijk en onderscheidend regionaal cultureel profiel. Beide steden hebben een volledige culturele infrastructuur, waarin zowel de culturele top als humuslaag vitaal zijn en er is ruimte voor het middensegment. Karakteriserend is het stevig productieklimaat van Arnhem en het sterke presentatieklimaat van Nijmegen. Doel is een infrastructuur en cultuuraanbod dat beter aansluit bij de wensen en behoeften van het (potentiële) publiek. Dit profiel wordt per 1 november ingediend bij de minister van OCW en wordt betrokken bij de voorbereiding van het nieuwe landelijke cultuurbeleid vanaf 2021. Tevens dient het als basis voor verdere afstemming en afspraken met het Rijk en andere overheden. In 2019 en 2020 wordt in de vorm van proeftuinen door overheden en instellingen op verschillende thema's en in verschillende verbanden samengewerkt.

Sport

Meer Arnhemmers gezonder en fitter is het doel. Sport- en bewegen dragen bij aan de gezondheid van Arnhemmers, maar ook aan de sociale samenhang en een inclusieve samenleving. Bedrijven worden gestimuleerd om zich in te zetten voor de sport en voor gezonde werknemers.
Recente jaren laten een aantal zorgwekkende trends zien die invloed hebben op zowel de fysieke als de mentale gezondheid, zoals minder bewegen en ongezonde voeding. Arnhem wil deze trend keren door het faciliteren van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefstijl heeft namelijk een sterk positief effect op gezondheid, individuele ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, welbevinden en verminderen een eventueel sociaal isolement. Het belang van sport en cultuur om sociale samenhang, gezondheid en welbevinden in de wijken te verbeteren zal nader worden vorm gegeven. Verenigingen spelen daarbij een belangrijke rol.
Een gezonde leefomgeving ervaren mensen als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en de druk op de gezondheid is zo laag mogelijk. Het streven is de drempel tot bewegen zo laag mogelijk te maken, ook in de openbare ruimte. Daarnaast is het belangrijk om gezondheidsvaardigheden, waaronder sport en bewegen, zo jong mogelijk aan te leren.

Openbaar groen

Arnhem is een groene stad. Het groen is de drager van onze stad, dat moet worden gekoesterd. Groen kent veel kwaliteiten en waarden: Het zegt iets over het ontstaan van de stad, het zorgt voor een leefbare en gezonde stad voor de inwoners en voor de dieren. Het bevordert biodiversiteit. Het voorkomt wateroverlast, hittestress en vervuilde lucht. In groen kunnen bewoners elkaar ontmoeten en groen nodigt inwoners uit om te bewegen. Én het maakt het verblijf van onze bezoekers nog aangenamer. Groen is een belangrijke kernwaarde van onze stad.

Het beleid is gericht op het behouden en versterken van een robuuste stedelijke hoofdgroenstructuur voor de stad en haar inwoners (het Groen-blauwe raamwerk) én ook van het wijkgroen. Gebieden die bestemd zijn als natuur en bos behouden hun bestemming.
Het Groenfonds helpt het groene karakter van de stad versterken. Het fonds wordt ingezet om de doelen uit de Groenvisie 2017 - 2035 te behalen. Het groenfonds wordt onder meer ingezet voor het herstel van landschapswaarden, het verbinden van de stedelijke hoofdgroenstructuur, voor meer biodiversiteit, voor meer

groen om in te bewegen en te recreëren, voor het verminderen van hitteplekken en voor het verminderen van wateroverlast en voor de vervanging van stadslanen.

Vergroenen, het stimuleren van stadslandbouw en participatie blijven speerpunten in samenwerking met bewoners, scholen, ondernemers in en om de stad. Voor het ondersteunen van (wijk)initiatieven gericht op het verminderen van hitteplekken en stadslandbouw is een subsidieregeling beschikbaar. In het natuurnetwerk is doorontwikkeling van het uiterwaardenpark Meinerswijk een belangrijk speerpunt.

Spelen
Kinderen moeten veilig buiten kunnen spelen. Het beleid is gericht op behoud van 10% (groene) veilige gebruiksruimte en, waar mogelijk, grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimten voor alle leeftijden in wijken. Vanuit het onderzoek naar bewegen in de openbare ruimte door Mulier zijn er aanbevelingen gedaan voor de speelplekken. Komend jaar wordt gewerkt aan een uitvoeringsplan.

Water
Er wordt ingezet op duurzaam beheer en onderhoud van onder andere ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen en fonteinen. De ambitie is om samen met de (water)partners de watergerelateerde opgaven op te lossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk kan bijdragen aan een klimaat adaptieve stad. Hiernaast is onderhoud van waterbodems noodzakelijk voor Arnhem als aantrekkelijke haven, aanleg- en vestigingsplaats aan de Rijn.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Ontwikkeling Lauwersgracht Alliantie i.r.t. toekomst Stadstheater	
Gezonde leefstijl met sport stimuleren	
Sporten in de wijk en in de openbare ruimte stimuleren	
Sportevenementen en bedrijfssport bevorderen	V01
Bedrijven stimuleren zich in te zetten voor de sport	
Groene hoofdstructuur versterken	
Uitbreiding van Museum Arnhem op de huidige locatie	V01
Verkenning en ontwikkeling culturele versterking tussen Arnhem en Nijmegen.	V01
Zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed	V01
Klimaatadaptieve stad	V02
Gebieden die bestemd zijn als natuur en bos behouden hun bestemming	
Arnhem positioneren als culturele hoofdstad van Oost-Nederland	
Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed	
Alle Arnhemmers kunnen bewegen en sporten	
Moderne en 'gezonde' sportverenigingen en sportaanbieders	
Voldoende en goede binnen- en buitensportaccommodaties voor diverse doelgroepen	
Dierenwelzijn bevorderen	
Renovatie en ver(nieuw)bouw stadstheater	
Realisatie Sonsbeek beeldententoonstelling 2020	

Wat gaan we doen
Cultuur
Er wordt samen met partners zoals de provincie Gelderland geïnvesteerd in een aantrekkelijk cultureel aanbod en creatief klimaat in de stad. Dat betekent dat:

- de rijksgezelschappen en de Arnhemse podia die zij bespelen zo goed mogelijk worden gefaciliteerd in hun streven naar samenwerking, vergroting en verbreding van hun publieksbereik en maatschappelijk draagvlak (Lauwersgracht Alliantie). Dat betekent ook een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting waarvoor middelen zijn gereserveerd. Stichting Musis Stadstheater Arnhem (MSA), de gezelschappen werken op dit moment samen met de gemeente de plannen voor het Stadstheater nader uit;
- het van belang is dat Museum Arnhem, een belangrijke culturele hotspot in onze stad, snel weer open gaat. Een oplossing voor de ontstane impasse is financieel mogelijk gemaakt. In het najaar van 2018 vindt hierover besluitvorming plaats.
- Arnhem samenwerkt met Nijmegen, beide cultuurnetwerkwerken, de regiogemeenten en op Oost-Nederlandse schaal aan de versterking van het culturele ecosysteem ten opzichte van de rest van Nederland;

- de kracht van de creatieve sector beter wordt benut bij het aanjagen van innovaties en het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken;
- Arnhem actief participeert in regionale, landelijke en Europese netwerken die de (creatieve en culturele) stad op de kaart zetten en daarvoor relaties en samenwerking versterken met andere bestuurslagen en (potentiële) partners.

Op de uitgaven voor cultuur rust vanaf 2018 een besparingstaakstelling van € 150.000. In 2018 is die incidenteel ingevuld binnen het programma R5; voor 2019 en verder staat nog een Rozet-taakstelling van € 88.000. In 2019 gebeurt dit eenmalig uit de algemene middelen. Voor 2020 en verder wordt een voorstel uitgewerkt.

Sport

Sport is belangrijk om sociale samenhang, gezondheid en welbevinden in de wijken te verbeteren. Betaalbare voorzieningen die toegankelijk zijn voor wijkbewoners daar waar de behoefte het grootst is. Om de doelstelling Arnhemmers gezonder en fitter te realiseren wordt ingezet op:

- een duidelijke verbinding te leggen tussen sport en economie; sportbewustzijn bij bedrijven vergroten. Door bedrijven te stimuleren zich in te zetten voor sporten en bewegen in wijken. Door betrokkenheid van bedrijven bij sportevenementen te vergroten.
- sport en gezondheid stimuleren door sporten bij sportverenigingen en in de openbare ruimte te stimuleren. Dit wordt gedaan door verenigingen te ondersteunen en te verkennen hoe bewegen in de openbare ruimte gestimuleerd kan worden en welke aanpassingen eventueel nodig zijn;
- het stimuleren van een gezonde leefstijl.

Op de uitgaven voor sport rust in 2019 een besparingstaakstelling van € 150.000 waarvan € 90.000 uit de algemene middelen gefinancierd wordt in afwachting van uitwerking van de plannen.

Groen

In het coalitie akkoord is afgesproken om te investeren in de kwaliteit van het groen in de stad. Er wordt ingezet op:

- opstellen uitvoeringsagenda Groenvisie in combinatie met projecten groenfonds. Er is afgesproken jaarlijks € 100.000 extra te reserveren voor groenmaatregelen;
- uitvoeren opgaven uit de uitvoeringsagenda met betrekking tot de thema's:
    - herkenbare stad: versterken (verbinden) stedelijke hoofdgroenstructuur;
    - natuurvriendelijke stad: vergroten biodiversiteit op basis van doelsoorten en leefgebieden;
    - groene gezonde stad: verbeteren groen voor inwoners om in te bewegen en te recreëren;
    - duurzaam beheerde stad: beschermen van waardevolle bomen en groen;
    - samenwerkende stad: faciliteren van bewonersinitiatieven- en participatie die bijdrage aan een groene leefbare stad.
- versterkte inzet op de bestrijding van invasieve exoten: de Reuzenberenklauw, de Reuzenbalsemien en de Japanse Duizendknoop. Er is incidenteel €1 miljoen extra gereserveerd om een beheersbare situatie te creëren. Naast fysiek ingrijpen wordt ook ingezet op voorlichting en bewonersparticipatie;
- meer voedsel en nestgelegenheid voor wilde bijen. Arnhem schrijft zich in als Bij-vriendelijke gemeente;
- herijking van de visie op bomen in Arnhem; ook wordt de kapvergunning geëvalueerd en de waardevolle bomenlijst geactualiseerd.

Dierenwelzijn

De opgaven uit de uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020 worden opgepakt. In 2018 wordt deze nog geactualiseerd.

Spelen

Vooruitlopend op de omgevingswet heeft het Mulierinstituut groen, sportvoorzieningen, speelplekken en nabijheid van voorzieningen per wijk in beeld gebracht zodat er duidelijkheid is over kansen en knelpunten met het oog op bewegen in de openbare ruimte. Komend jaar zal er een uitvoeringsplan opgesteld worden.

Water

- Waterbeheer in de wijken: dit betreft beekriolen, sloten, fonteinen, duikers en oppervlaktewater alsmede de Immerloo plas.
- Beheer waterbodems, in 2019 wordt de Defensiehaven gebaggerd.
- Het eerstvolgende noodzakelijke baggerwerk is langs de Rijnkade ter plekke van "Onderlangs".

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

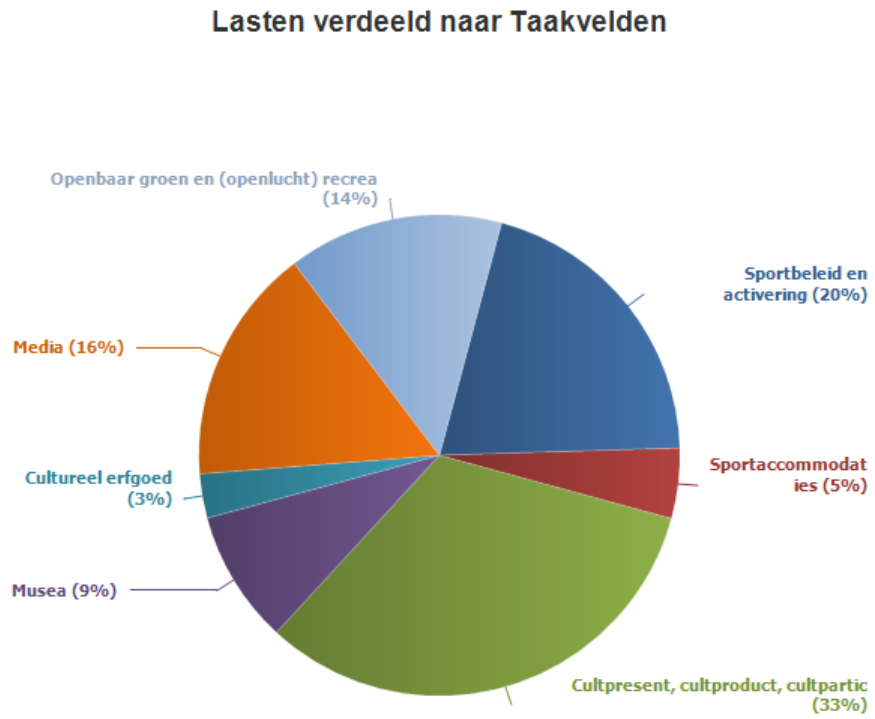
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Cultuur, recreatie en sport	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-65.348	-46.985	-48.114	-51.519	-51.778	-51.526	-52.680
Baten	24.715	8.669	8.482	8.482	8.482	8.366	8.366
Saldo lasten en baten	***-40.633***	***-38.316***	***-39.632***	***-43.037***	***-43.297***	***-43.160***	***-44.314***
Toevoeging aan reserve	-4.597	-2.136	-2.136	-1.285	-342	-386	-408
Onttrekking aan reserve	2.931	369	528	403	594	525	525
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.666***	***-1.767***	***-1.607***	***-882***	***253***	***139***	***116***
Gerealiseerd resultaat	**-42.299**	**-40.083**	**-41.239**	**-43.919**	**-43.044**	**-43.021**	**-44.198**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Bestrijden van invasieve exoten (CA-fb)	-333
- Extra toevoegen van structurele middelen aan groenfonds (CA-3.4)	-100
- Baggeren defensiehaven	-500
- MJPB 2019-2022 Taakstelling cultuur voor 1 jaar tlv algemene middelen	-150
- MJPB 2019-2022 Taakstelling sport voor 1 jaar tlv algemene middelen	-150
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie GR Gelders archief	-12
- MJPB 2019-2022 Bijdrage exploitatietekort sporthal Middachtensingel	-50
- MJPB 2019-2022 Geen onderhoud niet te verhuren velden	45
- MJPB 2019-2022 Invulling structurele vrijval subsidie theater 't Hof	63
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten Museum Arnhem	-600
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten sporthal Middachtensingel	-120
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling overige kapitaallasten MIP	-85
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-1.404
- Kapitaallasten MSSA omgezet in subsidie MSA (MJPB 2017-2020)	-323
- Subsidies Eusebius	339
- Overig	-25
Totaal lasten	**-3.405**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
-	
Totaal baten	**0**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-3.405**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: Activering 2015-Overloop MIP; Huisvesting MSA (Rb 30-05-2016)	-135
- AR: Verzelfstandiging MSSA: frictiekosten (Rb 29-06-2015)	-40
- AR: Voordeel w aardering activa Binnensport (Rb 29-5-2017)	-16
- BR Cultureel Vastgoed: Ontw ikkeling kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	-1.044
- BR Groenfonds: Amendement Duurzaamheid 3. Groenfonds (MJPB 2018-2021)	-50
Totaal toevoegingen	**-1.285**
Onttrekkingen	
- AR: Scholing ouderen op het gebied van ICT (Rb 02-11-2015)	50
- AR: Amendement Duurzaamheid 3. Groenfonds (MJPB 2018-2021)	50
- BR Cultureel Vastgoed: Ontw ikkeling kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	38
- BR Kapitaallasten: Dekking aanleg kunstgrasvelden (Rb 29-06-2015)	70
- BR Kapitaallasten: Dekking maatregelen duurzame energie (Rb 29-06-2015)	27
- BR Kapitaallasten: Dekking extra investeringen Sport (Saksen Weimar) (Rb 30-05-2016)	85
- BR Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte: Spelen (Rb 25-09-2017)	83
Totaal onttrekkingen	**403**
Totaal mutaties reserves	**-882**

Bedragen x € 1000, bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Sportbeleid en activering	-12.207	-10.577	-10.386	-10.487	-10.553	-10.553	-10.553
Sportaccommodaties	-17.409	-1.705	-1.560	-2.428	-2.368	-2.317	-2.267
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-15.684	-16.926	-15.276	-16.799	-17.635	-17.539	-19.090
Musea	-4.779	-4.632	-4.608	-4.615	-4.613	-4.497	-4.497
Cultureel erfgoed	-1.881	-1.734	-1.811	-1.529	-1.507	-1.502	-1.497
Media	-5.873	-5.769	-8.037	-8.200	-8.200	-8.200	-8.200
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7.514	-5.642	-6.435	-7.461	-6.903	-6.918	-6.575
Totaal	**-65.348**	**-46.985**	**-48.114**	**-51.519**	**-51.778**	**-51.526**	**-52.680**

Partner(s)

Verbonden partijen

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief
Sportbedrijf Arnhem
Lingezegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Culturele instellingen;
- Waterschappen;
- Rijkswaterstaat.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Renovatie/verbouwing van het Stadstheater.

Actuele beleidskaders

Cultuur

- Kadernota ‘STROOM – cultuurbeleid Arnhem’, 2012;
- Tussenevaluatie 'Arnhem, Stroomt Door', 2016;
- Evenementenvisie (2015).

Sport

- DE SPORTVISIE (2011);
- Gelders Sportakkoord (2016).

Erfgoed

- Erfgoedagenda 2017-2019 (uitvoeringsprogramma via raadsbrief najaar 2017);
- Erfgoedwet (die per 1 juli 2016 de Monumentenwet vervangt en alle erfgoedwetten bundelt);
- Beleidskader provincie Gelderland: 'Cultuur en Erfgoed 2017-2020: beleef het mee!'.

Openbaar groen, recreatie en water

- Structuurvisie 2020-2040;
- Groenvisie 2017-2035 (Raad, 2018);
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020;
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010 - 2020 (vastgesteld door de Raad, 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (Raad, 2013);
- Waterplan Gelderland 2010 - 2015;
- Aanpak wateroverlast Arnhem Noord 2015.

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

Arnhem richt zich op een sterkere deelname - waar mogelijk geheel op eigen kracht - van Arnhemmers aan de samenleving. De wijkgerichte werkwijze wordt in 2019 en verder geïmplementeerd met de focus op een samenhangend aanbod om doorbraak naar werk en zelfredzaamheid te bevorderen. De wijkteams spelen hierin een cruciale rol. Arnhem zet in op preventie en vroegsignalering (vroeg eropaf benadering) en waar nodig met maatwerkvoorzieningen in de wijk. Het bevorderen van (arbeids)participatie en onderlinge redzaamheid in een wijk wordt in samenhang met de wijkprogramma's uitgewerkt. Hierbij spelen burgerinitiatieven, ondersteuning mantelzorg, informele zorg en (vrijwilligers)werk een belangrijke rol om te komen tot een inclusieve samenleving.

Wat willen we bereiken

Meedoen in Arnhem; samenkracht, burgerparticipatie, integratie en opvang

Arnhem, een stad waarin voor iedereen ruimte is om mee te doen, mee te denken en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Iedereen wordt gelijkwaardig behandeld en heeft gelijke kansen, het moet niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Gerichte burgerparticipatie is ook onderdeel van de teams leefomgeving.
Om problemen te voorkomen wordt ingezet op vroegsignalering, preventie, informele zorg en algemene voorzieningen in de buurt. Dit draagt bij aan een sterke samenleving waarin iedereen zo zelfstandig mogelijk kan leven. Druk op zorg, jeugdhulp en participatie wordt verminderd. Voor mensen die het (tijdelijk) zelf niet redden, wordt een passend vangnet geboden. Doelen zijn:

- Meer mensen kunnen meedoen in de eigen leefomgeving.
- Een passend vangnet voor kwetsbare mensen.

Doorbraak naar Werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.
Arnhem vindt het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties.

De drie hoofddoelen van Participatie zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd.

Zorg Dichterbij

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Om dit te bereiken staan in de veranderopgave "Zorg Dichterbij" drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is).
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan de transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening).

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Meer jeugdigen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer volwassenen/ ouderen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers verplaatsen zich zelfstandig zonder specialistische vervoersvoorziening	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers in 2025	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor jeugd (18-/18+)	V04
In 2025 woont de (O)GGZ doelgroep beschermd (zelfstandig) thuis	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen in een passen de (fysieke) omgeving	V04
Meer gelijke kansen voor Arnhemse kinderen die opgroeien in armoede	V04
Beter borgen bestaanszekerheid minima	V04
Minder (problematische) schulden bij inwoners en ondernemers	V04
Minder jongeren in financiële problemen	V04
Meer perspectief op werk en een hoger besteedbaar inkomen voor minima (directe link naar Doorbraak naar Werk)	V03; V04
Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.	V04
Een sterkere samenleving door meer deelname en zelfregie Arnhemse inwoners	V04
Beter laten aansluiten van vraag en aanbod van mantelzorgondersteuning	
Verbeteren van het aanpakken van eenzaamheid	
Verbeteren duurzame uitstroom uit de opvang	

Wat gaan we doen

Meedoen in Arnhem

Inspanningen gericht op het realiseren van de ambitie en doelen:

- Preventie, Informele zorg en mantelzorg. Intensiveren van preventie en vroegsignalering om zwaardere problematiek te voorkomen. Speerpunten zijn onder andere eenzaamheid en het verbeteren van de kwaliteit van mantelzorgondersteuning zodat het aanbod beter aansluit op de vraag van de mantelzorger en zorgvrager.
- Voorzieningen. In de wijken waar de behoefte het grootst en de noodzaak het hoogst is worden voorzieningen toegevoegd of verbeterd. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners .
- Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten te verminderen wordt een Shared Service Center opzet.
- Opvang. Er wordt gewerkt aan een aanpak die duurzame uitstroom uit de opvang bevordert. Cruciaal hierin is het bieden van toekomstperspectief op alle leefgebieden, waaronder wonen, taal, werk, participatie, zorg.
- Om het meedoen van specifieke doelgroepen te verbeteren, moet maatwerk worden ontwikkeld en geleverd. Maatwerk op het gebied van taal, netwerk, ondersteuning en werk.
- Specifiek voor vluchtelingen en statushouders wordt de integrale aanpak doorontwikkeld. Zij vinden niet vanzelfsprekend een plek in de samenleving, hiervoor hebben zij op alle gebieden maatwerk ondersteuning nodig. Uitgangspunt hierbij is dat ze zo vroeg als mogelijk op alle leefgebieden worden ondersteund (huisvesting, werk, taal, zorg) om te voorkomen dat deze doelgroep lange tijd aan de kant staat.
- Blijvende inzet op sociale acceptatie van alle Arnhemmers, ongeacht achtergrond, beperking of geaardheid. Discriminatie wordt aangepakt.

Doorbraak naar Werk

In lijn met de strategie zoals verwoord in het veranderprogramma Doorbraak Naar Werk (waar ook het waarom en het hoe van ambitie en doelen verwoord staan) wordt ingezet op de realisatie van de volgende subdoelen en strategische inspanningen:

1. Voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Daarom wordt onze 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak gehandhaafd en wordt de ontwikkeling en inzet van preventieve aanpakken voor specifieke doelgroepen (onder andere leerlingen VSO/ PRO, studenten MBO1-2, oud nieuwkomers en nieuwe nieuwkomers, max- WW-ers, enzovoorts) geïntensiveerd in samenwerking met onze onderwijs-, (jeugd)zorg-, welzijns- en werkpartners.

2. Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom wordt ervoor gekozen om actief op hen af te gaan en hen meer (op maat) vanuit hun (integrale) leefsituatie te helpen bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave, waarbij in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams onze re-integratie- en inkomensinstrumenten worden ingezet. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor. Een integrale benaderingswijze gekoppeld aan de inzet op armoede en schulden maar ook aanpassingen in de systematiek helpen hierbij.
3. Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk helpen. Daarom wordt ingezet op de doorontwikkeling van de in de basis neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet, de hieruit voortvloeiende doelgroepenaanpak en een goed funtionerende in-, door- en uitstroomketen. Daarbij gaat het om:
    - een herijking van focus, inzet en werkwijze van het Cluster Werk & Inkomen (W&I).
    - de doorontwikkeling van de uitvoeringspartners Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP) met ook het Leerwerkloket, hun onderlinge samenwerking en hun samenwerking met hun netwerkpartners (zorgaanbieders, onderwijsinstellingen, (sociale) werkgevers, uitzendbureaus, enzovoorts).
4. Werkgevers motiveren om hun werk inclusiever te organiseren. Daarom wordt sociaal ondernemerschap gestimuleerd, wordt ingezet op het lokaal, duurzaam en sociaal aanbesteden van onze gemeentelijke opdrachten, worden onze ketenpartners (met name Scalabor en WSP) gevraagd om gezamenlijk (verder) te bouwen aan een brede werkgeversdienstverlening en voorziet Arnhem een intensivering van de inzet van Participatiewet-instrumenten als loonkostensubsidie/ loondispensatie en jobcoaching.
5. De doeltreffendheid, doelmatigheid, rechtvaardigheid en rechtmatigheid van onze inspanningen binnen het sociaal domein in het algemeen en Participatiewet in het bijzonder beter monitoren en er slimmer op bijsturen en op handhaven. Daarom wordt ingezet op een beweging van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact, worden onze inspanningen voortdurend getoetst op 'bedoeling' en 'eenvoud' en wordt geïnvesteerd in een slimme handhaving.
6. Om sociaal ondernemerschap en de beweging naar impactsturing te bevorderen wordt een werkinvesteringsfonds (WIF) ingericht. Dit fonds van € 2,5 mln, dat als bestemmingsreserve is opgenomen in de voorliggende MJPB, wordt benut om beproefde of innovatieve re-integratie-initiatieven van publieke en private samenwerkingsverbanden te ondersteunen.
7. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van onze lokale doelen en ambities vergroten door op (boven)regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming te zoeken, te vinden en te borgen met de belangen en agenda's van onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, onderwijs en regiogemeenten). Ook wordt gestreefd naar een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk.
8. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van de doelen en ambities vergroten door samen met de (verander)programma's Inclusie, Zorg Dichterbij, Educatie en Economie meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de afzonderlijke inspanningen.

Daarbij is relevant:
- Het vooraf inboeken van positieve resultaten van inspanningen wordt te risicovol geacht. De beïnvloedingsmogelijkheden van de gemeente zijn beperkt tot de uitgaven (aantal en prijs van uitkeringen). Op de inkomsten die op basis van een complexe en dynamische budgetsystematiek ontvangen worden van het Rijk, heeft de gemeente geen invloed.
- De voorlopige meerjarige prognose van het BUIG-budget laat een groot tekort zien (zie hoofdstuk 2). Hier wordt bij de bepaling van het gemeentebrede risicoprofiel rekening mee gehouden (paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Zorg Dichterbij: Wmo/Jeugdwet

Om de doelstelling te bereiken dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is) worden de volgende inspanningen geleverd:
- Intensiveren van preventie en vroegsignalering. Zo wil Arnhem meer algemene voorzieningen in de wijk ontwikkelen en stimuleren dat deze meer gebruikt gaan worden door inwoners als alternatief voor specialistische zorg.
- Versterken van de toegang en toewijzing van zorg en ondersteuning. Zo wil Arnhem de sociale wijkteams verder versterken en een nauwere samenwerking realiseren met andere verwijzers (zoals huisartsen) en onderwijs.
- Sturen op kwaliteit en resultaat bij zorgaanbieders, mede gericht op afschalen van specialistische zorg. Daarbij blijft het uitgangspunt dat passende en kwalitatief goede zorg wordt ingezet in een zo licht mogelijke vorm (doen wat nodig is).
- Ontschotten van zorgsystemen en financieringsstromen (WMO, Jeugdwet. WLZ, ZVW en Participatiewet).
- Vergroten inzicht of passende zorg en de gewenste afschaling van specialistische zorg ook wordt bereikt (monitoring).

Bovenstaande aanpak draagt ook bij aan de doelstelling om meer kwetsbare Arnhemmers eerder en langer (zelfstandig) thuis te laten wonen. Aanvullend op bovenstaande aanpak worden de volgende inspanningen geleverd:

- Maken van prestatie-afspraken met woningcorporaties over het woningaanbod, bijvoorbeeld over het aantal en de locatie van levensloopgeschikte woningen.
- Ontwikkelen van een huisvestingsprogramma voor diverse doelgroepen (jeugd, ouderen, OGGZ). Dit moet ook bijdragen aan de uitstroom vanuit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen naar (begeleid) thuis wonen.
- Opstellen van een visie op wonen-zorg-welzijn, samen met stakeholders, belangenorganisaties, sociale wijkteams en teams Leefomgeving.
- Voorkomen van huisuitzettingen. Hierin is de samenwerking met "Vroeg er op af" van belang en de inzet van het Meldpunt Ontruimingen.
- Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.

Deze opgave uit het veranderprogramma Zorg dichterbij heeft een relatie met het algemene woonbeleid dat onder R8 is vermeld. Daarnaast heeft de laatstgenoemde inspanning ook een relatie met veiligheid.

De transformatie van zorg is een uitdagende opgave en brengt financiële risico's met zich mee. Deze financiële risico's worden gedekt vanuit het Noodfonds. Daarbij is een aantal aannames gedaan. Aangezien de gemeente Arnhem op een aantal belangrijke punten nauwelijks invloed heeft bestaat het risico dat het Noodfonds eerder uitgeput is. Zo wordt ongeveer de helft van de jeugdzorg ingezet door geautoriseerde verwijzers, waarop de gemeente geen directe invloed heeft. Ook vanuit de wet Langdurige zorg is een tendens om mensen langer thuis te laten wonen waardoor de zorg ten laste komt van de WMO. Daarnaast heeft Arnhem te maken met vergrijzing en doen steeds meer jongeren een beroep op jeugdzorg.
De stijgende kosten van de zorg leiden mogelijk tot tekorten, die gedekt worden vanuit de BR Noodfonds. Het risico is aanzienlijk dat de BR Noodfonds eerder is uitgeput als nu voorzien. Hiervoor is in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een risico opgenomen.

Zorg Dichterbij: Armoedebeleid en schulddienstverlening

De doelstelling is dat meer Arnhemmers financieel zelfredzaam zijn. Om dit te bereiken worden de volgende inspanningen geleverd:

- Intensiveren van preventie. Arnhem wil voorkomen dat mensen in financiële problemen komen, bijvoorbeeld door betere voorlichting (meer aandacht voor financiële vaardigheden in het onderwijs, cursussen, vindbaarheid aanbod).
- Vroeg Eropaf wordt structureel aangeboden . Op basis van signalen van partners (onder andere corporaties, zorgverzekeraars) worden mensen die in financiële problemen dreigen te komen benaderd en wordt passende ondersteuning aangeboden.
- Bij het aanbod van de voorzieningen hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Onderzoek naar het transformeren van inkomensondersteunende regelingen. Niet alleen compenseren van een tekort aan inkomen, maar ook kijken naar de effectiviteit en efficiëntie van de uitvoering.
- Stimuleren van kansrijk en perspectief opgroeien in Arnhem. Vanuit de wijkaanpak en de Armoedeagenda wordt sterk ingezet op het bestrijden en waar mogelijk voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede. Voorkomen moet worden dat deze kinderen de volgende generatie in armoede zijn.
- Het aanbod van de GelrePas wordt vanaf 2019 toegankelijk voor gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm.
- Om het armoedebeleid op peil te brengen zijn extra middelen (€ 400.000) toegevoegd aan het armoedebudget. Een deel van dit budget wordt besteed aan bovengenoemde verruiming van de GelrePas.
- De kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima wordt hersteld .
- Sturen op meer samenwerking tussen betrokken partners in de stad (onder andere herijking Armoedepact en aanbod en werkwijze schulddienstverlening).
- Blijven inzetten op terugdringen van beschermingsbewind door onder meer het aanbieden van passende en lichtere alternatieven zoals BooM (Budgetondersteuning op Maat) en goede samenwerking tussen verwijzers, rechtbank, bewindvoerders. Nadruk moet liggen op kwaliteit van dienstverlening en inzetten best passende vorm van ondersteuning.

Bij het intensiveren van preventie en vroegsignalering, alsmede het versterken van de toegang tot zorg en ondersteuning is Arnhem zich bewust dat op dit moment niet alle Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte bereikt worden. Met behulp van het programma Inclusie wordt verkend hoe deze nu nog onzichtbare groep beter bereikt kan worden.

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-232.986	-208.560	-216.929	-215.789	-215.565	-214.099	-214.008
Baten	123.218	106.792	109.798	110.041	111.296	112.530	112.530
Saldo lasten en baten	***-109.768***	***-101.768***	***-107.131***	***-105.747***	***-104.269***	***-101.569***	***-101.477***
Toevoeging aan reserve	-22.517	-6.180	-6.180	-2.790	-290	0	0
Onttrekking aan reserve	24.481	17.474	15.052	5.584	4.957	1.139	1.139
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.964***	***11.294***	***8.872***	***2.794***	***4.667***	***1.139***	***1.139***
Gerealiseerd resultaat	**-107.804**	**-90.474**	**-98.258**	**-102.953**	**-99.603**	**-100.430**	**-100.339**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Aanvullende maatregelen tbv tekort beschermingsbew ind / BooM (CA-fb)	-250
- Inclusief Arnhem (CA-1.10)	-100
- Bdget voor behouden en verbeteren of toevoegen w ijkvoorzieningen (CA-3.1)	-250
- Shared service centre voor vrijw illigersinitiatieven (CA-4.4)	-100
- MJPB 2018-2021 Nog in te vullen taakstelling beschermingsbew ind /BooM ten laste van algemene middelen	-170
- MJPB 2019-2022 nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen deel MGR	-45
- MJPB 2019-2022 nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen deel VVGM zorg	-28
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociale w ijkteams	-306
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociaal domein: zorg in natura	-608
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociaal domein: PGB	-44
- MJPB 2019-2022 nieuw e tarieven huishoudelijke toelage	-156
- MJPB 2019-2022 nieuw e tarieven jeugdbescherming	-80
- MJPB 2019-2022 Verlagen kader bijdrage begroting Presikhaaf bedrijven	572
- MJPB 2019-2022 Voordeel Presikhaaf bedrijven als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor	433
- MJPB 2019-2022 Kosten voor gemenetelijke ID'ers	-104
- MJPB 2019-2022 Inzet Id'ers voor gratis bew aakte fietsenstallingen	-40
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Middelen Nieuw e taken Veilig Thuis doorgeven aan beleidsveld	-1.133
Bestaand beleid	
- Bijdrage GR Presikhaaf Bedrijven	8.287
- Frictie- en aanloopkosten Scalabor incidenteel in 2018 (Rb 18-12-2017)	-6.085
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 Regionaal w erkbedrijf 2017 (Rb. 18-12-2017)	289
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 investeren naar w erk (Rb. 18-12-2017)	500
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 BM statushouders w erk & (bijzondere) bijstand (Rb. 18-	740
- Ontw ikkeling Rijksbijdrage Participatiew et BUIG (zie baten)	-402
- Incidentele extra dekking trajectkosten Scalabor Participatiebudget (Rb 18-12-2017)	250
- DU verhoogde asielinstroom (Rb 18-12-2017)	714
- Gevolgen meerjarige prognose BUIG/Verdeelmodel/vangnet (MJPB 2018-2021)	-911
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-34
- Overig	201
Totaal lasten	**1.140**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
- Ontwikkeling Rijksbijdrage Participatiewet BUIG (zie lasten)	403
- Overig	-160
Totaal baten	**243**
Totaal mutaties van baten en lasten	**1.383**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR: Instellen werk investeringsfonds (nieuwe BR) (CA-1.1)	-2.500
- BR: MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering schulden armoede	-290
Totaal toevoegingen	**-2.790**
Onttrekkingen	
- BR MJPB 2018-2021, dekken nog in te vullen taakstelling beschermingsbewind / Boom vanuit BR taakmutaties	170
- AR: Amendement schulden voorkomen	100
- BR Noodfonds tgv Sociaal Domein	3.761
- BR Noodfonds dekking geraamd rendement Scalabor (Rb 18-12-2017)	740
- BR Burgerinitiatieven sociaal domein: subsidieregeling Burgekracht sociaal domein Arnhem (Rb 25-04-2016)	472
- BR Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang, actualisatie (Rb 07-11-2016)	25
- BR Kapitaallasten : dekking terrein van Diemenhof (Rb 29-06-2015)	16
- BR taakmutaties : dekking uitvoeringsplan huishoudelijke hulp toelage 2017-2020 (Rb 19-12-2016)	300
Totaal onttrekkingen	**5.584**
Totaal mutaties reserves	**2.794**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Samenkracht en burgerparticipatie	-5.054	-2.157	-2.707	-2.663	-1.948	-1.913	-1.901
Wijkteams	-2.388	-328	-3.100	-3.729	-3.979	-3.979	-3.979
Inkomensregelingen	-125.292	-114.030	-126.461	-127.135	-128.232	-128.229	-128.229
Begeleide participatie	-45.050	-42.949	-36.976	-33.834	-32.597	-31.459	-31.392
Arbeidsparticipatie	-5.597	-1.119	-4.154	-2.307	-2.307	-2.311	-2.311
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-2.392	-6.399	-1.528	-1.948	-2.448	-2.478	-2.478
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-10.838	-9.884	-10.204	-10.686	-10.919	-10.456	-10.444
Maatwerkdienstverlening jeugd	-2.334	-440	-588	-567	-186	-186	-186
Geëscaleerde zorg volwassenen	-33.234	-30.261	-30.218	-31.819	-31.848	-31.987	-31.987
Geëscaleerde zorg jeugd	-808	-993	-993	-1.102	-1.102	-1.102	-1.102
Totaal	**-232.986**	**-208.560**	**-216.929**	**-215.789**	**-215.565**	**-214.099**	**-214.008**

Partner(s)

Verbonden partijen

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
GO Arnhem Nijmegen City Region
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Scalabor B.V.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Voor een overzicht van de overige partijen die bij dit programma betrokken zijn, wordt verwezen naar de bijbehorende taakvelden.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Inkomensregelingen:

- Kansrijk opgroeien: stand van zaken.

WMO:

- Abonnementstarieven eigen bijdrage.

Schulddienstverlening:

- Onderzoek effectiviteit schulddienstverlening door Rekenkamer;
- Uitwerking revolverend fonds jongvolwassenen met schulden;
- Uitwerking amendement schulden voorkomen.

Geëscaleerde zorg volwassenen:

- Stand van zaken met betrekking tot een goed werkende aanpak voor mensen met verward gedrag;
- Regioplan Beschermd thuis;
- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling.

Actuele beleidskaders

Samenkracht en burgerparticipatie

- Koersnota Van Wijken Weten (2016);
- Uitvoeringsplan Transformatie Sociaal Domein (2016);
- Uitvoeringsplan Van Wijken Weten (2016);
- Raadsvoorstel Integratie in de Arnhemse Vluchtelingenketen (2016);
- Beleidsagenda seksuele diversiteit 2015 - 2017 (2015).

Wijkteams

- Raadsbrief herpositionering sociale wijkteams Arnhem.

Inkomensregelingen

- Armoedeagenda 2015 - 2018 (2014).;
- nota Doorontwikkeling Armoede en schulddienstverlening (2016).

Begeleide participatie

- Raadsbrief Stand van zaken implementatie Participatiewet en de transitie van Presikhaaf & Bedrijven (2016).

Arbeidsparticipatieinstrumenten gericht op toeleiding naar werk

- Raadsbrief 'Op weg naar Doorbraak Naar Werk' (maart 2018);
- Coalitieakkoord 2018-2022 (mei 2018);
- Programmaplan Doorbraak Naar Werk (november 2018).

Maatwerkvoorzieningen en maatwerkdienstverlening Wmo volwassenen

- Uitvoeringsplan deel Wmo ;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2015.

Maatwerkdienstverlening Wmo jeugd

- Beleidsplan Jeugd Wmo;
- Uitvoeringsplan deel Jeugdhulp;
- Verordening Jeugdzorg Arnhem.

Geëscaleerde zorg volwassenen

- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2015-2019.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Martien Louwers
Ronald Paping

R7 Gezondheid en Milieu

Arnhem wil een gezonde en duurzame stad zijn. Vanuit volksgezondheid zet Arnhem in op preventie op wijkniveau, het bevorderen van een gezonde leefstijl en een integrale, sluitende aanpak van gezondheidsproblemen. Milieutaken gericht op het verbeteren van afvalscheiding, op het gebied afgestemde stadsreiniging, goed functionerende riolering, voorkomen van wateroverlast, milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem, geluid, geur, energie en klimaat) dragen bij tot gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Wat willen we bereiken

Volksgezondheid

Meer Arnhemmers gezonder en fitter is ons doel. Recente jaren laten een aantal zorgwekkende trends zien die invloed hebben op zowel de fysieke als de mentale gezondheid, zoals chronische aandoeningen en welvaartsziekten (bijvoorbeeld obesitas op steeds jongere leeftijd).
Deze trend moet gekeerd worden door het faciliteren van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefstijl heeft namelijk een sterk positief effect op gezondheid, individuele ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, welbevinden en verminderen een eventueel sociaal isolement. Een gezonde leefomgeving ervaren mensen als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en de druk op gezondheid is zo laag mogelijk. Daarnaast is het belangrijk om gezondheidsvaardigheden zo jong mogelijk aan te leren.
Er wordt gericht op Arnhemmers die al een gezonde leefstijl hebben en de kwetsbare Arnhemmers die extra ondersteuning of stimulering nodig hebben.

Klimaatadaptatie en riolering

Het is belangrijk dat Arnhem een klimaatadaptieve stad is. Dit is een belangrijke opgave waarvoor de overheid (gemeente en waterschap) en particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen) de handen ineen moeten slaan. Voor een gezonde leefomgeving is een goed functionerende riolering een basisvoorwaarde.

Afval

Arnhem vindt het belangrijk om waardevolle grondstoffen langer in de keten van productie, consumptie en hergebruik te houden. Door hergebruik van huishoudelijk afval wordt bijgedragen aan de transitie naar een circulaire economie. Deze ambitie vertaalt zich naar de doelstelling om de hoeveelheid restafval te verminderen door in te zetten afvalscheiding. De ambitie is om te voldoen aan de landelijke VANG (Van Afval Naar Grondstof) doelstellingen: in 2020 75% afvalscheiding en 100 kilogram restafval per inwoner per jaar.

Milieubeheer

Milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem en grondwater, geluid, geur, energie en klimaat) leveren een bijdrage aan gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Toekomstbestendige Jeugdgezondheidszorg als sterke preventieve basis	
Leefomgeving (lucht, bodem, geluid en externe veiligheid) voldoet aan normen	
Voldoen aan doelen NEMIA	V02
Bevorderen gezonde leefstijl	
Hergebruik afvalstromen	V02
Beperken gevolgen van extreme wateroverlast	

Wat gaan we doen

Volksgezondheid

Arnhem richt zich op een aanpak die zich verbreedt tot de achterliggende problematiek (een integrale aanpak/samenwerking tussen domeinen). Specifiek wordt ingezet op:

- Het komen tot een rookvrije generatie, door bijvoorbeeld bewustwording bij verenigingen voor rookvrije zones en eventueel speelplekken in afstemming met de wijken.
- Aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen (waaronder gezonde voeding en meer bewegen); door onder andere doorontwikkeling/implementatie van aanpakken als JOGG- en GO!
- Preventieve maatregelen gericht op het terugdringen van alcohol- en middelengebruik, internet- en gameverslaving bij jongeren en preventieve inzet om de mentale gezondheid te stimuleren.
- Vanuit Geboortezorg en Jeugdgezondheidszorg wordt specifiek ingezet op een goede start van kinderen door bijvoorbeeld kwetsbare toekomstige ouders voor te bereiden op de komst van hun kind.

Klimaatadaptatie

Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is in 2015 de Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord vastgesteld. De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en

waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Binnen het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)-budget is ruimte gemaakt voor maatregelen die bijdragen om Arnhem klimaatbestendig (klimaatadaptatief) te maken. Met dit budget kunnen kansen worden benut om bij werkzaamheden in de openbare ruimte ook de gevolgen van extreme regenval te verminderen. In veel gevallen zullen deze maatregelen ook bijdragen aan het verbeteren van het stadsklimaat, het verminderen van de opwarming van de stad tijdens perioden van langdurige hitte zoals die zich ook tijdens de zomer van 2018 hebben gemanifesteerd. Ingezet wordt op het verminderen van de opwarming van dicht bebouwde, versteende delen van de stad en het beschermen van die gebieden die bijdragen aan de af/verkoeling zoals de parken. Het derde thema met betrekking tot klimaatadaptatie betreft de gevolgen van langdurige droogte zoals die in de zomer van 2018 voor het eerst echt zijn gevoeld.

De eigen Arnhemse opgaven met betrekking tot klimaatadaptatie zijn nauw gerelateerd aan de landelijke opgaven waarin wordt gestreefd naar een klimaatbestendig Nederland in 2050. Voorafgaand daaraan dient in 2020 in alle taken en werkzaamheden klimaatbestendig te worden gehandeld. Met betrekking tot deze laatste opgave heeft de gemeente al hele grote stappen gezet: bij alle werkzaamheden in de openbare ruimte wordt gekeken naar mogelijke maatregelen die bijdragen aan een klimaatbestendiger Arnhem. Verder wordt het Platform Arnhem Klimaatbestendig (AKB) ondersteund in het bewust maken van elke Arnhemmer over zijn of haar rol in het klimaatbestendig maken van onze stad. Naast de gemeentelijke bijdrage ondersteunen onze beide waterschappen ook het Platform AKB, zowel financieel als met kennis en kunde.

Het realiseren van een steeds klimaatbestendiger Arnhem is dus een brede opgave voor de gehele stad die, mede gezien de noodzakelijke inzet van onze inwoners, nauwe afstemming vraagt met andere ruimtelijke (zoals de energietransitie) en sociale (leefbaarheid) opgaven.

Watervisie

De opgaven met betrekking tot klimaatadaptatie zullen ook een plek krijgen in de (nieuwe) watervisie. De watervisie is de opvolger van het Arnhemse Waterplan (2009-2015) en zal de gezamenlijke koers verwoorden van gemeente en waterschappen hoe om te gaan met het water in Arnhem in relatie tot de klimaatverandering. De Watervisie zal naar verwachting in 2019 vastgesteld worden en tegelijkertijd met de aanpassing van de waterbergingsovereenkomst Arnhem-Noord II (2013) worden ondertekend.

Riolering

Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2018 (GRP5) loopt eind 2018 af. Met de komst van de Omgevingswet vervalt de noodzaak van een apart, momenteel nog wettelijk verplicht, GRP. Een meerjarig rioleringsplan sluit minder aan bij een integrale aanpak van de totale openbare ruimte waarbij ook thema's als klimaatadaptatie worden meegenomen. Het verlengen van het huidige GRP tot het moment van invoering van de Omgevingswet (nu voorzien 2021) is daarom gekozen als meest pragmatische oplossing. Grote projecten in 2019 zijn Spijkerbuurt, Geitenkamp en Schaarsbergen.

Afval

In 2018 is omgekeerd inzamelen stadsbreed ingevoerd met uitzondering van de binnenstad. Met de invoering van een prijsprikkel (Diftar) wordt verwacht dat er een extra impuls wordt gegeven om de landelijke doelstellingen op het gebied van afvalscheiding te realiseren.
Vooruitlopend op de invoering van Diftar zal in 2019 ingezet worden op het verbeteren van de knelpunten in het huidige inzamelsysteem. Verder wordt gekeken welke extra maatregelen behulpzaam of noodzakelijk zijn voor een succesvolle start van Diftar.

Milieubeheer

- Energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit: De ambities voor energie en duurzaamheid en luchtkwaliteit zijn vastgelegd in het programmaplan New energy made in Arnhem (september 2015). De focus ligt primair op versterking van de Energie- en Milieutechnologie-sector (EMT), energiebesparing een toename van het aandeel duurzame energie en de voorbeeldige gemeente. Meer informatie is te vinden in Veranderopgave Klimaat en Energie.
- Bodem en ondergrond: Het is een gemeentelijke taak (vanuit de Wet bodembescherming (Wbb) en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te zorgen voor de instandhouding en het verbeteren van een bodem die geschikt is om op te wonen en om op te werken. Ook draagt de Wbb bij aan de bescherming van kwetsbare gebieden (in verband met natuur en drinkwaterwinning). Arnhem is bevoegd gezag Wbb en voert namens het Rijk de wettelijke taken uit (onderzoek, beschikkingen, toezicht en handhaving). Naast deze wettelijke taken is er de ambitie om de ondergrond in te zetten bij de klimaatadaptatie en als duurzame bron van energie.
- Externe veiligheid: Externe veiligheid gaat over het beheersen van risico's die mensen lopen door opslag, productie, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen in hun omgeving. Arnhem heeft de risicovolle activiteiten in beeld en bij (ruimtelijke) ontwikkelingen wordt er rekening gehouden met het aspect externe veiligheid.
- Geluidshinder: Geluidshinder wordt steeds meer via een programmatische aanpak onder controle gehouden. Het lopende Actieplan Omgevingslawaai voor bestaande woningen en wegen was daar de eerste stap in. De volgende stap is het aanpassen van het geluidbeleid aan deze aanpak en het veranderen van de

saneringsopdracht aan de ODRA. De aanpak van nieuwe situaties bestaat uit het voorkomen van nieuwe geluidgehinderden.
- Milieuhandhaving: Vergunningverlening en handhaving dragen bij aan het behalen van de landelijke doelstellingen op het gebied van milieu en gezondheid. Deze taken worden uitgevoerd door de ODRA. De prioriteit ligt op een actueel vergunningenbestand en goed naleef gedrag van bedrijven.

Handhaving leefbaarheid en veiligheid

Met het amendement 'De overlast te lijf' van november 2017 is de handhavingscapaciteit in de fysieke ruimte structureel uitgebreid met 5 fte (3 fte vanaf 2018, 2 fte vanaf 2020). Het team Handhaving bestaat uit team Leefbaarheid voor handhaving in de wijken (10,4 fte, vanaf 2020: 12,4 fte) en team Veiligheid (8 fte) voor handhaving ten behoeve van veiligheid.

Wat mag het kosten

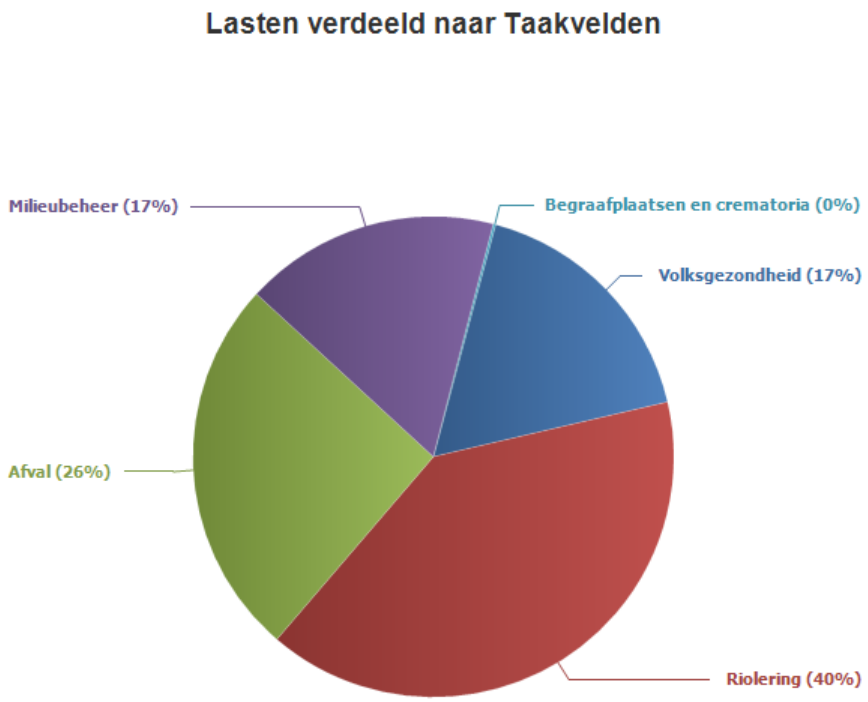
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Gezondheid en Milieu	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-34.052	-30.580	-29.715	-30.885	-31.712	-30.702	-30.563
Baten	37.812	35.380	35.447	35.605	35.476	35.569	35.574
Saldo lasten en baten	***3.761***	***4.800***	***5.732***	***4.720***	***3.765***	***4.868***	***5.011***
Toevoeging aan reserve	-1.189	-4.247	-4.247	-262	-120	-146	-495
Onttrekking aan reserve	8.584	4.947	4.977	-15	434	81	327
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***7.395***	***700***	***730***	***-277***	***314***	***-65***	***-168***
Gerealiseerd resultaat	**11.156**	**5.500**	**6.462**	**4.443**	**4.079**	**4.802**	**4.843**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Extra kosten PMD-afval (CA-fb)	-70
- Budget voor w armtetransitie en verduurzaming (CA-2.1)	-750
- MJPB 2019-2022 Onderhoudsbudget ondergrondse afvalcontainers	-320
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie deel VGGM zorg	-106
- MJPB 2019-2022 Wateroverlast	-33
- MJPB 2019-2022 Middelen bodem aan beleidsveld	-255
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	484
Bestaand beleid	
- Voorbereiding invoering Diftar en uitbreiding afvalcoaches	567
- Incidenteel 2018: uitbreiding milieuzone (MJPB 2018-2021)	-466
- Overig bestaand beleid	-220
Totaal lasten	**-1.169**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Lagere baten PMD-afval (CA-fb)	-400
- MJPB 2019-2022: dekking kostenstijgingen ten laste van de afvalstoffenheffingen	770
Bestaand beleid	
- MJPB 2018-2021: verw achte daling afvalstoffenheffing	-475
- Toename rioolheffingen door indexatie met 1,5% conform coalitie-akkoord	245
- Overig bestaand beleid	17
Totaal baten	**157**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.012**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR: MJPB 2019-2022 Toevoeging aan BR Groot Onderhoud Riolering	-234
- BR Groot Onderhoud: Riolering	-28
- BR Klimaatfonds 10 mln. in 2018 (CA-2.2)	0
Totaal toevoegingen	**-262**
Onttrekkingen	
- AR: Besluit invoering Diftar	-328
- BR Huishoudelijk Afval: dekking voorbereidingskosten Diftar	155
- BR Energy Made in Arnhem: Inkoop elektriciteit en gas (Rb 07-11-2016)	10
- BR Duurzaamheidsleningen: dekking rente (Rb 18-12-2017)	12
- BR: MJPB 2019-2022 Toevoeging aan BR Groot Onderhoud Riolering	34
- BR Groot Onderhoud: Riolering	98
- BR Vastgoed	4
Totaal onttrekkingen	**-15**
Totaal mutaties reserves	**-277**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Volksgezondheid	-5.703	-5.307	-5.237	-5.304	-5.301	-5.297	-5.293
Riolering	-15.055	-12.258	-12.184	-12.334	-12.618	-12.888	-13.042
Afval	-7.662	-7.807	-7.315	-7.897	-8.132	-7.557	-7.269
Milieubeheer	-5.594	-5.160	-4.932	-5.302	-5.613	-4.911	-4.911
Begraafplaatsen en crematoria	-37	-48	-48	-48	-48	-48	-48
Totaal	**-34.052**	**-30.580**	**-29.715**	**-30.885**	**-31.712**	**-30.702**	**-30.563**

Partner(s)

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Eerstelijnsgezondheidszorg (onder andere huisartsen);
- Rijnstate;
- Onderwijsinstellingen;
- Sociale Wijkteams;

- Menzis;
- Sportbedrijf;
- Iriszorg verslavingspreventie;

- Indigo;
- Provincie Gelderland;
- Sportaanbieders;
- Partners uit het Verloskundig Samenwerkingsverband Kracht (Arnhem e.o.).

Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere partijen die een preventief aanbod hebben in Arnhem.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Resultaat van de inspanningen om de scheidingsresultaten te verhogen en hoe invulling wordt gegeven aan de randvoorwaarden voor de invoering van Diftar.

Actuele beleidskaders

- Verlenging lokaal gezondheidsbeleid (raadsbesluit 29 juni 2015);
- Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019 (Kamerbrief 4 december 2015);
- Nationaal Preventieakkoord 2018;
- New Energie made in Arnhem (raadsbesluit september 2015);
- het amendement 16A41 Rechte rug (2): Met ambitie de overlast te lijf is in 2017 nader uitgewerkt in de nota Handhaving fysieke ruimte.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Ronald Paping

R8 Wonen en Ruimte

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad waar Arnhemmers fijn en betaalbaar kunnen wonen. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid zijn uitdagingen waar Arnhem voor staat. De Arnhemse visie op de fysieke ruimte is richtinggevend, maar flexibel om de eigen Arnhemse kwaliteiten te benutten en ruimte te geven aan creativiteit en ondernemerschap. Het grondbeleid speelt in op nieuwe ontwikkelingen en biedt maatwerk per locatie.
In de Arnhemse woonprincipes 2016-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken.

Wat willen we bereiken

Voldoende woningen van juiste kwaliteit

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. Met het maken van woningbouwplannen wordt rekening gehouden met de werkelijke vraag en behoefte. Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat voldoet aan de vraag. Over de opgave voor de sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd. De duurzame inzet en het op peil houden van de bestaande voorraad maakt een wezenlijk onderdeel uit van onze opgave.
Om dit te bereiken wordt in 2018 het volkshuisvestelijk kader 2019-2021 voor de sociale huursector van de woningcorporaties en de Uitvoeringsagenda 2019-2021 opgesteld. Daarin staan de ambities en prioriteiten voor de korte termijn. De acties die daarin zijn opgenomen kennen de programma's Van Wijken Weten en Stad op de kaart als kader. Uitvoering van de wijkgerichte activiteiten is een van de resultaten die onder sturing vanuit de wijk en de bewoners tot stand komt.

De belangrijkste ambities voor de langere termijn zijn:

- Arnhem als vitale en aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken en te verblijven; er komen meer woningen die gevarieerd zijn met aandacht voor bijzondere doelgroepen, eenpersoonshuishoudens en mensen met een beperking of zorgvraag.
- Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen.
- In het kader van de uitvoering van Inclusieagenda levert wonen een belangrijke bijdrage.
- Ontwikkelen en actueel houden van de woningbouwplanning en regionale afstemming daarover.
- Jaarlijkse prestatieafspraken met de woningcorporaties over hun bijdrage aan de uitvoering van de woonprincipes.

Ruimtelijke Ordening

Op veel plekken is Arnhem met andere partijen aan de slag met stadsontwikkeling. Eigen ontwikkelingen en ontwikkelingen door derden vragen om een duidelijke maar tevens flexibele, projectoverstijgende visie op de stad als geheel. Deze visie wordt opgenomen in de Omgevingsvisie.

Ontwikkelingen van derden vragen om begeleiding van de gemeente vanuit haar publieksrechtelijke rol. Het gaat dan om bijvoorbeeld het opstellen van een gebiedsvisie, nota van randvoorwaarden of herziening van het bestemmingsplan. Voorbeelden van dit soort projecten zijn:

- Het Cobercoterrein/ De Melkfabriek;
- Transformatie van het ING-kantoor aan de Velperweg;
- Akzo terrein;
- Arnhem Centraal woningbouw (op vroegere kantoorkavels);
- Stadsblokken Meinerswijk ;
- Arnhems Buiten.

Omgevingswet

Een belangrijke ontwikkeling is de komst van de Omgevingswet. Deze wet zal consequenties hebben voor het fysieke domein. Op het moment van invoering van de wet (planning is 1 januari 2021) moet de basis (van ons beleid) op orde zijn. Bij het opstellen van de Omgevingsvisie en de verdere uitwerking daarvan zal de stad betrokken worden.

De nieuwe Omgevingswet biedt de kans om onze leefomgeving verder te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. Het DNA van de stad, de energietransitie, de klimaatopgave en het behoud en het versterken van natuur in Arnhem zijn belangrijke pijlers voor de uitwerking van Omgevingswet en -visie in het bijzonder. Daarbij moet blijken of het huidige plan van aanpak bijstelling behoeft.

De mogelijkheden die de Omgevingswet biedt zullen worden verzilverd daar waar dat na afweging van baten en lasten aantoonbaar voordeel oplevert, onder meer voor de Arnhemse veranderopgaven zoals de invoering van wijksturing en voor verbetering van dienstverlening.

Woningbouw en Groen

De ambities zijn:

- Een deel van de sociale woningbouwopgave wordt gericht ingezet voor bepaalde doelgroepen.
- Voldoende en betaalbare woningen. Minimaal 30% sociale woningbouw realiseren in projecten .
- Openbaar groen beschermen, vergroten en versterken. Gebieden bestemd als natuur en bos behouden hun bestemming.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Het begeleiden van ontwikkelingsplannen van derden (andere grond-pandeigenaren dan de gemeente)	
Arnhem vitaal en aantrekkelijk maken als stad om in te wonen, te werken, te ontmoeten en te verblijven	V01
Huisvesting bieden aan specifieke doelgroepen	V04
Vergroten van de energieprestatie en duurzaamheid van de bestaande sociale voorraad	V02
Doorstroming bevorderen aan de onderkant van de woningmarkt	
Zelf bouwen bevorderen	
Kwaliteit verbeteren van de bestaande woningvoorraad	
Inwoners langer zelfstandig laten wonen	V04
Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen	V01
Ruimtelijke kwaliteit is op orde	
Voldoende aanbod voor wonen en werken op de juiste plek	
Het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten	
Het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt	

Wat gaan we doen

- De gemeente bereidt zich voor op de invoering van de Omgevingswet en zal de benodigde aanpassingen implementeren.
- De basis hiervoor moet op orde gebracht worden vóór de invoeringsdatum van de Omgevingswet. Als de basis op 1 januari 2021 op orde is, heeft de gemeente daarna door overgangsrecht circa 9 jaar de tijd om stapsgewijs juridisch, beleidsmatig en digitaal over te gaan naar het nieuwe stelsel.
- De omgevingsvisie zal in een participatief traject met de stad worden opgesteld en gaat de integrale en strategische kaders bieden voor toekomstig beheer en ontwikkeling van de stad.
- (Door)ontwikkelen van de woonmonitor die inzicht geeft in aantallen woningen (type, huur/koop/ woningvorm etc.), woningbouwplannen, stand van zaken geeft. Deze geeft input voor omgevingsvisie, beleid, kaderstelling en rapportages, inzicht in behoefte voor specifieke woonconcepten (zorg, samenleven, duurzaamheid etc.), toepassen nieuwe woonconcepten.
- Met het maken van woningbouwplannen moet rekening worden gehouden met de werkelijke vraag en behoefte, ook op langere termijn. De teams leefomgeving constateren dat in een aantal wijken de eenzijdige bevolkingsopbouw de wijk geen goed doet. De teams willen de kennis en inzichten die zij rondom deze eenzijdigheid in beeld hebben, graag inzetten ten behoeve van toekomstige prestatieafspraken die kunnen leiden tot differentiatie in de wijken.
- Uitvoering geven aan de (sub) regionale woonagenda waarin onder andere een onderzoek wordt gedaan naar de woningvraag in de komende jaren, waarbij ook rekening wordt gehouden met de betaalbaarheid voor lage middeninkomens.
- Opstellen en vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2020 en uitvoeringsagenda. Maken van prestatieafspraken met de woningcorporaties. Onderdeel van het volkhuisvestelijke kader is het uitwerken van de beleidsmaatregel minimaal 30% sociale woningbouw realiseren in projecten.
- Uitvoeren plan van aanpak woonwagens.
- Uitvoering geven aan procesplan langer thuis (veranderprogramma zorg dichterbij).
- Evalueren en aanpassen huisvestingsverordening.
- Instrumenten ontwikkelen om de middenhuur reguleren (evenwichtige prijs-kwaliteitsverhouding).
- Onderzoek naar woningsplitsing en verkamering en de effecten daarvan.

Zorg en welzijn
Woningen die worden gebouwd zijn gevarieerd met aandacht voor eenpersoonshuishoudens en bijzondere doelgroepen zoals mensen met een beperking of zorgvraag.

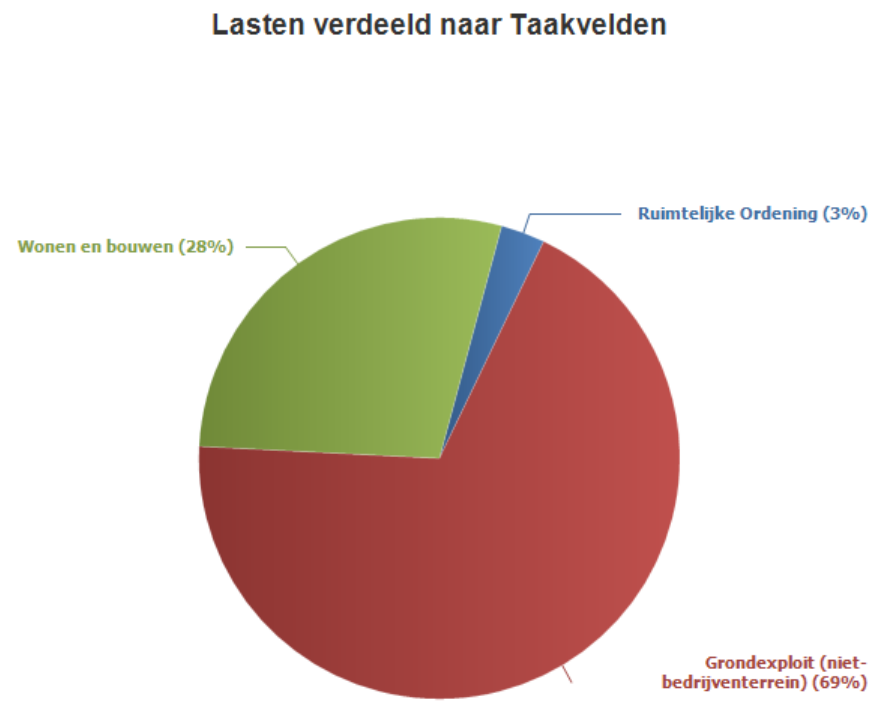
Groen en ruimtelijke ordening
De omgevingsvisie biedt de kans om bestaande beleidsagenda's en nieuwe ambities plus opgaven met elkaar te verbinden en te vertalen naar een lange termijn visie voor de gewenste ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Arnhem. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid zullen, met het bestaande DNA van de stad als basis, geïntegreerd een plek in de visie krijgen. De visie, of de omgevingsprogramma's (over het hoe), kunnen in die zin een voertuig zijn voor het gesprek met de stad.

Wat mag het kosten
Overzicht Lasten en Baten
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Wonen en Ruimte	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-60.899	-42.017	-53.386	-38.920	-40.274	-29.382	-20.163
Baten	85.520	38.962	50.715	36.248	39.016	28.382	17.476
Saldo lasten en baten	***24.621***	***-3.055***	***-2.671***	***-2.671***	***-1.257***	***-1.001***	***-2.688***
Toevoeging aan reserve	-11.273	-1.472	-4.779	-437	-1.941	-1.848	-161
Onttrekking aan reserve	2.858	1.915	579	501	462	462	462
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-8.415***	***443***	***-4.200***	***64***	***-1.479***	***-1.387***	***301***
Gerealiseerd resultaat	**16.206**	**-2.612**	**-6.870**	**-2.607**	**-2.737**	**-2.387**	**-2.387**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022, nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen, ODRA	-112
- MJPB 2019-2022, ophogen budget voorstudies	-50
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	
- Fasering niet-grondexploitatieprojecten: volume uitgaven neemt af (zie ook baten)	9.988
- Fasering grondexploitatieprojecten: volume uitgaven obv FJP 2017 neemt af (zie ook baten)	4.812
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R2 naar R8	-280
- Stimuleringsmaatregelen (zie ook baten)	300
- Stelpost prijscompensatie voor duurdere aanbesteding projecten	-252
- Overig	64
Totaal lasten	**14.466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022 Dekken ophogen budget voorstudies vanuit erfpachtbaten	50
Bestaand beleid	
- Fasering niet-grondexploitatieprojecten: volume inkomsten neemt af (zie ook lasten)	-9.988
- Fasering grondexploitatieprojecten: volume inkomsten obv FJP 2017 neemt af (zie ook lasten)	-4.812
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R2 naar R8	314
- Eenmalige afw ikkeling niet-grex projecten (327 tegen 49 in 2018)	278
- Stimuleringsmaatregelen (zie ook lasten)	-300
- Overig bestaand beleid	-9
Totaal baten	**-14.467**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: Afwikkeling resultaat project Presikhaaf	-328
- BR Grondexploitatie: Afwikkeling resultaat WC Presikhaaf en Roosendaalseweg	-65
- BR Volkshuisvesting: Rente startersleningen (Rb 26-06-2012)	-75
- BR Coalitieakkoord financiele afspraak, dekking nog in te vullen taakstelling vastgoed door mutaties	32
Totaal toevoegingen	**-436**
Onttrekkingen	
- BR Frictiekosten: Frictiekosten ODRA (Rb 07-11-2016)	17
- BR Starterslening: Dekking lasten leningen (Rb 07-11-2016)	361
- BR Volkshuisvesting: Realiseren doelen woonvisie (Rb 25-06-2012)	75
- BR Startersleningen: Herallocatie startersleningen (Rb 02-11-2015)	50
- BR Stimulering woningbouw: Kosten kavelwinkel (Rb 26-05-2014)	30
- BR Coalitieakkoord financiele afspraak, dekking nog in te vullen taakstelling vastgoed door mutaties	-32
Totaal onttrekkingen	**501**
Totaal mutaties reserves	**65**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Ruimtelijke Ordening	-948	-1.271	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160
Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	-34.353	-29.749	-31.225	-26.717	-31.410	-21.038	-13.278
Wonen en bouwen	-25.598	-10.996	-21.001	-11.043	-7.703	-7.184	-5.726
Totaal	**-60.899**	**-42.017**	**-53.386**	**-38.920**	**-40.274**	**-29.382**	**-20.163**

Partner(s)

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Woningcorporaties;
- Zorgpartijen;
- Huurdersorganisaties.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Nota *Zicht op Gegronde Keuzes;*
- Herijking van het grondbeleid uit 2005 (Nota Grond(ig) bezien!) in 2013;
- Arnhemse Woonprincipes 2025;
- Volkshuisvestelijk kader 2016-2018;
- Uitvoeringsagenda 2017-2018;
- Huisvestingsverordening 2016;
- Starterslening.

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Ronald Paping
Jan van Dellen

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Financiën en bedrijfsvoering faciliteert de andere programma's in de begroting en stelt kaders voor de gemeentelijke financiële huishouding en de gemeentelijke organisatie. Het gaat hierbij om leningen, verzekeringen, beleggingen en de niet direct aan de andere programma's toe te rekenen kosten, zoals ICT, huisvesting, facilitaire zaken en kapitaallasten. Inzicht wordt gegeven hoe het gemeenschapsgeld wordt ingezet: zorgvuldig en transparant. Hierbij gaat het om de verantwoording van de baten uit het gemeentefonds en het heffen van gemeentelijke belastingen met een evenwichtige lastenverdeling.

Wat willen we bereiken

Diversiteit personeelsbestand

De gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand. Verschillende talenten, kennis, achtergronden en ervaringen van medewerkers maakt dat onze organisatie beter kan inspelen op dat wat in de stad en onder de bewoners leeft. Binnen de gemeentelijke organisatie maken mensen het verschil. Hoe meer diversiteit, hoe krachtiger de gemeente kan opereren in de samenleving. De inclusieve aanpak van de gemeentelijke organisatie is onderdeel van het veranderprogramma "Inclusie". De gemeente Arnhem heeft daarin een voorbeeldfunctie.

Financieel gezonde gemeente

Er is als uitgangspunt opgenomen om de schuldenlast van de gemeente te verminderen. Uitgangspunt is hierbij dat schulden niet langer dan 20 jaar op de begroting drukken. Zo wordt toekomstige generaties de mogelijkheid geboden hun eigen keuzes te maken, zonder dat de last van de uitgaven van vandaag te zeer op hun schouders drukt. De solvabiliteit van de gemeente (de verhouding tussen eigen vermogen en schulden) verbetert zo. Door verstandig om te gaan met de financiële risico's (de weerstandsfactor), wordt ervoor gezorgd dat toekomstige problemen beter kunnen worden opgevangen. Meer informatie hierover is te vinden in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.
Daarnaast is bewust gekozen om de financiële robuustheid van de gemeentelijke organisatie te verstevigen door op basis van inflatie en bevolkingsgroei, een bedrag te reserveren dat wordt toegekend aan die beleidsvelden waar feitelijk prijs- of volumestijgingen aan de orde zijn. Wanneer er geen geld in de begroting gereserveerd zou worden, zou een onverwachte prijsstijging aan het eind van het jaar leiden tot een onbedoelde verlaging van het voorzieningenniveau.

Een goede financieringsfunctie

Voor het beheer van de geldleningen is zowel voor de korte als de lange termijn één ambitie leidend en dat is dat de gemeente binnen de wettelijke mogelijkheden stabiel en meerjarig zo goedkoop mogelijk financieren.

Communicatie

Vanuit het programma "Inclusie" is een verbeterslag van de gemeentelijke communicatie als speerpunt benoemd. Hiermee is de doelstelling dat de communicatie vanuit de gemeente ook voor mensen voor wie dat niet vanzelfsprekend is, begrijpelijk en aansprekend is en niet onnodig drempels opwerpt. Op diverse manieren is er al aandacht voor 'inclusieve communicatie'. Enkele voorbeelden zijn: certificaat digitale toegankelijkheid, meer gebruik van beeld naast of in plaats van tekst, begrijpelijke taal in brieven en meer maatwerk in communicatiestrategieën en -kanalen.

Belastingen en heffingen

Er is afgesproken dat de inkomsten uit de OZB niet stijgen (ook niet met een indexatie), met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de oplevering van nieuwe woningen of niet-woningen. Daarnaast stijgen de parkeertarieven en legestarieven niet. De heffingen worden kostendekkend gemaakt: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. In de paragraaf Lokale Heffingen wordt meer in detail ingegaan op de belastingen en heffingen.

Huisvesting

Als gevolg van de verzelfstandigingen is de ambtelijke organisatie aanzienlijk gekrompen, zijn minder vierkante meters nodig en kan op de kosten van huisvesting worden bezuinigd.
Daarnaast heeft het zijn van een regie-organisatie grote invloed op de wijze van werken. Huisvesting en ICT zijn belangrijke randvoorwaarden om deze nieuwe manier van werken te faciliteren. Met een verbouwing van het Stadhuis kan én op de kosten van huisvesting worden bespaard én een nieuwe, andere manier van werken worden gefaciliteerd.

Informatie en automatisering

De gemeentelijke informatievoorziening wordt blijvend gestroomlijnd met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid. Er wordt gewerkt aan digitale innovaties om maatschappelijke opgaven uit onze veranderprogramma's te realiseren. Hiervoor worden samenwerkingsverbanden met diverse partners uit onze stad gecreëerd. Arnhem wil de kwaliteit en continuïteit van een betrouwbare informatievoorziening voor onze dienstverlening waarborgen. Overheden zijn en blijven een belangrijk doelwit

voor de cybercriminaliteit. Arnhem werkt aan het zorgvuldig, veilig, proportioneel en vertrouwelijk omgaan met alle (persoons)gegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy is geborgd. In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt hierop nader ingegaan.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Instroom van jongeren in personeelsbestand	
Diversiteit in personeelsbestand	V05
Financieel gezonde gemeente	
Een goede financieringsfunctie	
Evenwichtige lastendruk voor Arnhemse inwoners en ondernemers	
Flexibele huisvesting voor personeel	

Wat gaan we doen

Diversiteit personeelsbestand

Het accent ligt de komende jaren op het werken aan bewustwording rond dit thema en aan het accepteren en benutten van verschillen. De gemeente gaat dit doen door trainingen, lezingen en workshop aan te bieden aan het personeel.
Bij het aantrekken van nieuw personeel wordt een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd. Onze arbeidsmarktcommunicatie wordt hierop aangepast. Diversiteit is de eerste stap, inclusie de tweede. Dat betekent dat iedereen, met of zonder beperking of met een diverse achtergrond of specifieke seksuele voorkeur mee moet kunnen doen. Hiervoor worden bijeenkomsten georganiseerd om met elkaar het goede gesprek te voeren over 'hoe verschillend wij allemaal zijn' en hoe die verschillen gewaardeerd kunnen worden.

Instroom jongeren

Het huidige traineeprogramma loopt van 2017 tot 2019. Als werkgever hoopt Arnhem dat een groot deel van de groep na afloop van het programma kan instromen in de gemeentelijke organisatie. Dat is echter afhankelijk van ieders kwaliteiten en de beschikbaarheid van vacatureruimte. Daarnaast wil Arnhem de acht ex-trainees uit het vorige traineeprogramma (2015 - 2017) die een vaste aanstelling hebben verworven blijven binden en boeien zodat ze in ieder geval een aantal jaren voor onze organisatie blijven werken.
Op het talentprogramma "werken zonder te beperken", zijn in 2018 vier jonge mensen aangenomen. Dit programma loopt de komende jaren door. Met het oog op de noodzaak van instroom van jongeren én meer diversiteit wordt de arbeidsmarktcommunicatie vernieuwd. Een van de acties is dat samen met De Connectie, Rheden en Renkum een recruiter aangesteld wordt.
Het budget Instroom jongeren wordt vooral ingezet om het traineeprogramma en het talentprogramma te continueren, dakpanconstructies te bevorderen (jonge mensen worden dan 3 of 6 maanden naast oudere collega die vertrekken ingezet) en de arbeidsmarktcommunicatie te versterken.

Financieel gezonde gemeente

Naast de twee maatregelen om de robuustheid van de financiële positie van de gemeente te versterken (zie ook paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing) is een goede raming van het gemeentefonds belangrijk. De vertaling van de meicirculaire van het gemeentefonds is verwerkt in het financiële beeld voor Arnhem. In hoofdstuk 2 wordt meer informatie gegeven over de uitgangspunten van de raming van het gemeentefonds.

Communicatie

In de komende tijd wordt ingezet op:

- ontwikkeling van een stijlgids voor begrijpelijke en genderneutrale taal;
- bevordering bewustzijn van inclusieve communicatie in programma's en projecten;
- verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek.

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verbetermogelijkheden voor inclusieve communicatie vanuit de ervaring en beleving van verschillende bewonersgroepen. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om verdere verbeteringen door te voeren.

Huisvesting

In het voorjaar 2018 is een haalbaarheidsonderzoek afgerond en zijn verschillende scenario's in beeld gebracht die passen binnen de kaders. Zodra een keuze in de scenario's is gemaakt, kunnen vervolgstappen worden gezet. Het huidig huurcontract van het Stadskantoor eindigt op 30 juni 2023, dus het streven is om ingrepen in het Stadhuis voor die tijd gereed te hebben.

Informatie en automatisering

De informatie-agenda is een uitvoeringsagenda waarin de ontwikkelingen en projecten op het gebied van informatie staan. In de veelheid van ontwikkelingen en projecten moeten keuzes gemaakt worden, zodat de inzet van mensen en middelen adequaat geschiedt. Hiervoor worden alle activiteiten gewogen op basis van:

1. continuïteit bedrijfsvoering;
2. bijdragen aan de bezuinigingen;
3. bijdragen aan de programma's en veranderopgaven;
4. uitvoeren van wettelijke taken;
5. verhogen van de kwaliteit van bedrijfsvoering.

In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt hierover meer uitleg gegeven.

Wat mag het kosten

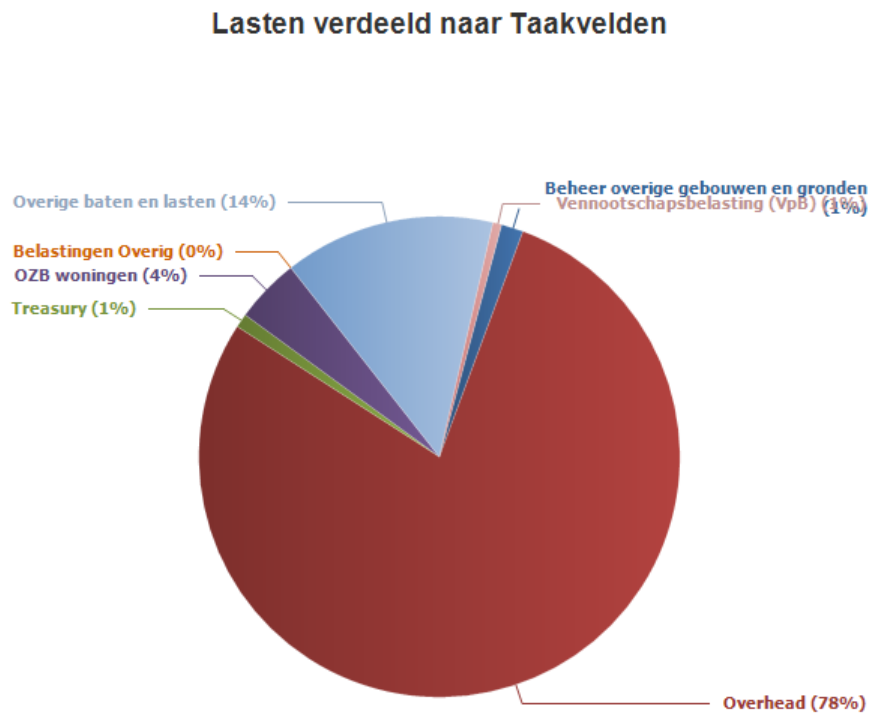
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Financiën en bedrijfsvoering	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-102.310	-98.674	-96.126	-102.912	-104.133	-102.444	-102.537
Baten	475.452	466.212	463.472	486.823	489.693	492.221	494.284
Saldo lasten en baten	***373.142***	***367.539***	***367.346***	***383.911***	***385.560***	***389.777***	***391.747***
Toevoeging aan reserve	-11.030	-4.430	-6.527	-14.649	-14.045	-16.731	-16.884
Onttrekking aan reserve	19.034	3.270	18.960	16.468	8.568	4.947	4.948
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***8.004***	***-1.160***	***12.433***	***1.819***	***-5.477***	***-11.784***	***-11.936***
Gerealiseerd resultaat	**381.146**	**366.379**	**379.779**	**385.730**	**380.083**	**377.993**	**379.811**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkelingen, beroep op prijsdeel tbv ontw ikkelingen loonsom, aanname 2%	-1.454
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkeling, beroep op prijsdeel tbv premieontw ikkeling 2018	-1.023
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkeling, beroep op prijsdeel tbv nominale compensatie gesubs. Instel.	-1.799
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie deel Connectie	-275
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie budgetten presentiegdelen commissieleden juridische zaken	-2
- MJPB 2019-2022, volumeontw ikkelingen, beroep op volumeontw ikkeling nog niet toe te delen	-3.466
- MJPB 2019-2022 Pensioenpremieontw ikkeling 2019	-783
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	161
Bestaand beleid	
- Daling kosten Connectie door inverdieneffect en overige ontw ikkelingen	924
- Ontw ikkeling kosten formatie	680
- Incidenteel extral budget 2018 Jonge instroom	275
- Overige	-24
Totaal lasten	**-6.786**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Coalitieakkoord en MJPB 2019-2022 ontw ikkeling Algemene Uitkering GF obv meicirc.	20.663
- Verhoogde dividenduitkering BNG (CA-fb)	329
- Inkomsten OZB stijgen niet, ook niet met indexatie- m.u.v. de extra OZB opbrengst volgend uit de netto toevoeging van w oningen en niet-w oningen (CA-4.7)	75
- OZB nieuw e schoolgebouw en (CA-4.5)	25
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten	10
Bestaand beleid	
- Ontw ikkelingen Gemeentefonds eerdere circulaires	2.443
- Lokale aanpak Jihadisme (naar R1)	-395
- Toename OZB-w oningen als gevolg van areaalontw ikkeling	227
- Overig	-26
Totaal baten	**23.351**
Totaal mutaties van baten en lasten	**16.565**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: resultaat MJPB 2018-2021 naar Algemene reserve (MJPB 2018-2021)	-4.463
- BR Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling: toevoeging voor kosten voormalig personeel (Rb 28-10-2013)	-406
- AR: sluitend maken MJPB 2019-2022 naar Algemene reserve (MJPB 2019-2022)	-441
- AR: inverdieneffect op bijdrage aan De Connectie compensatie transitiebudget Connectie (Rb 20-06-2018)	-1.193
- AR: saldo nominale compensatie 2017 gesubsidieerde instellingen en gemeenschappelijke regelingen (Rb 25-09-2017)	-350
- BR: Toevoeging aan BR tbv aflossing schulden ter verbetering van solvabiliteit (CA-fb)	-7.796
Totaal toevoegingen	**-14.649**
Onttrekkingen	
- BR Bedrijfsvoering: actualisatie frictiekosten (MJPB 2018-2021)	1.331
- BR Bedrijfsvoering: actualisatie frictiekosten (MJPB 2017-2020)	377
- BR Taakmutaties gemeentefonds - Overloop: opbrengst verkoop vastgoed (Rb 18-12-2017)	504
- BR ICT: kapitaallasten ICT-server (Rb 03-11-2014)	55
- AR: coalitieakkoord 2018-2022, financiele afspraak, onttrekking structurele toevoeging aan AR t.b.v. schulden ter verbetering van solvabiliteit	4.238
- AR: sluitend maken MJPB 2019-2022 naar Algemene reserve (MJPB 2019-2022)	9.963
Totaal onttrekkingen	**16.468**
Totaal mutaties reserves	**1.819**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Beheer overige gebouwen en gronden	-2.003	-1.490	-1.573	-1.529	-1.649	-2.016	-2.021
Overhead	-97.072	-83.039	-84.271	-80.749	-78.439	-76.380	-76.401
Treasury	12.304	-1.753	-1.753	-963	-4.143	-3.853	-3.853
OZB woningen	-3.003	-4.816	-4.473	-4.480	-4.480	-4.480	-4.480
OZB niet-woningen	-1.435	0	0	0	0	0	0
Belastingen Overig	-7	-5	-5	-5	-5	-5	-5
Overige baten en lasten	-10.175	-6.922	-3.452	-14.587	-14.818	-15.110	-15.177
Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	-600	-600	-600	-600
Totaal	**-102.310**	**-98.674**	**-96.126**	**-102.912**	**-104.133**	**-102.444**	**-102.537**

Partner(s)

Verbonden partijen

NV Bank Nederlandse Gemeenten
Dataland
BVO De Connectie

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Niet van toepassing.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Verordening financieel beleid en beheer 2016;
- Treasurystatuut;
- Financiële spelregels uit het Coalitieakkoord 2018-2022;
- Wet Financiering decentrale overheden (Fido);
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo);
- Nota Financieringsbemiddeling;
- Notitie Overhead juli 2016 (BBV);
- Notitie Rente juli 2016 (BBV);
- Meicirculaire 2018.

Portefeuillehouders

Naam
Ahmed Marcouch
Ronald Paping
Jan van Dellen

PARAGRAFEN

De paragrafen vormen een ‘dwarsdoorsnede’ van de begroting.
Een aantal paragrafen is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

In de paragrafen worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen wisselt per onderwerp.

De volgende paragrafen zijn opgenomen:

1 Lokale heffingen

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

3 Onderhoud kapitaalgoederen

4 Financiering

5 Bedrijfsvoering

6 Verbonden partijen

7 Grondbeleid

8 Investeringen

9 Subsidies

1 Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in belastingen, leges en retributies. Bij belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Bij retributies is ook sprake van een gedwongen bijdrage, maar hier wordt door de overheid wél een individuele tegenprestatie tegenover gesteld (zoals riool- en afvalstoffenheffing). Leges zijn vergoedingen voor diverse administratieve en andersoortige diensten die de overheid verstrekt (zoals bouwvergunningen, verstrekken paspoort of rijbewijs).

Uitgangspunten van beleid

Afspraken uit het Coalitieakkoord 2018-2022

In het Coalitieakkoord 2018-2022 zijn afspraken gemaakt die met ingang van 2019 worden doorgevoerd.
Voor de begroting van 2018 wijzigen deze afspraken niet. Als algemene regel is afgesproken dat alle belastingen, heffingen, leges en parkeertarieven niet verhoogd zullen worden.

Aanvullend op deze afspraken geldt voor de OZB dat ieder jaar een herwaarderingsjaar is. Dat betekent dat de WOZ-waarden gebaseerd worden op een nieuwe waarde peildatum (in 2019 is dat 1 januari 2018).
Het gemiddelde herwaarderingscijfer leidt tot een tariefaanpassing zodat de herwaardering geen lastenontwikkeling tot gevolg heeft. Om te voorkomen dat de opbrengst OZB te hoog of te laag wordt, wordt de gemiddelde waarde-ontwikkeling gecompenseerd door een tariefswijziging. Uiteraard kan de werkelijke waardestijging per individueel object afwijken van de gemiddelde waardestijging, met als gevolg een andere individuele ontwikkeling van de lasten dan hier gepresenteerd.

Afvalstoffenheffing - invoering Diftar

Op 3 juli 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met uitstel van het invoeren van een gedifferentieerd tarief voor de afvalstoffenheffing (Diftar) op basis van de aangeboden hoeveelheid restafval. Met een Diftar-systeem krijgen inwoners meer invloed op de hoogte van hun afvalstoffenheffing. De financiële prikkel die hiermee gegeven wordt, zal leiden tot betere afvalscheiding, minder restafval en past daarmee volledig in het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Arnhem.

Parkeerbelasting

Het betaald parkeergebied zal de komende jaren alleen worden vergroot, wanneer hier draagvlak voor bestaat binnen de buurt/wijk. De verwachting is dat in de wijken (bijvoorbeeld St. Marten) initiatieven worden ontwikkeld om betaald parkeren te gaan invoeren. Wanneer het betaald parkeergebied wordt vergroot, dan zal dat een positief effect hebben op de belastinginkomsten.

Toeristenbelasting

In het Coalitieakkoord is afgesproken om met ingang van 2019 de toeristenbelasting in te voeren met een tarief van € 2,- per persoon per nacht. Invoering vindt plaats in overleg met de sector. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het in de begroting opgenomen bedrag ad € 625.000,-) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten (toerisme en recreatie) en de marketing te versterken.
Een voorstel hiervoor wordt in de komende periode uitgewerkt.

Marktgelden

De markt is per 1 april 2018 verzelfstandigd. Daarmee vervallen deze rechten en zal de organisatie die hiervoor wordt opgericht zelf privaatrechtelijke afspraken moeten maken. De marktgeldverordening is per 1 april 2018 ingetrokken.

Paspoorten en identiteitskaarten

Als gevolg van een wijziging van de Paspoortwet is de geldigheidsduur van een paspoort en een identiteitskaart met ingang van maart 2014 verlengd van 5 naar 10 jaar. Dit heeft tot gevolg dat de legesinkomsten vanaf 2019 gedurende een periode van 5 jaar op een lager niveau zullen uitkomen. Aan de andere kant leidt de verlenging van de geldigheidsduur van een paspoort en een identiteitskaart tot lagere uitvoeringskosten.

Ontwikkelingen gemeentelijk belastinggebied

Er is een voorstel ingediend in de Tweede Kamer om de Gemeentewet en de Wet Milieubeheer aan te passen aan Europese richtlijnen, waarin is bepaald dat de vervuiler betaalt. Op grond hiervan zou de afvalstoffenheffing en de rioolheffing alleen aan de gebruikers kunnen worden opgelegd en niet meer aan eigenaren. Daarnaast is in het voorstel opgenomen, dat de kostendekkendheid voor deze heffingen verplicht tussen de 80% en 100% dient te liggen. Het is op dit moment nog onduidelijk of dit wetsvoorstel zal worden aangenomen. Indien het voorstel wordt aangenomen, zullen de financiële effecten hiervan voor de begroting van 2020 inzichtelijk worden gemaakt.

Geraamde inkomsten en een overzicht op hoofdlijnen

	2018	2019
Bedragen x € 1.000		
Belastingsoorten		
Onroerend zaakbelasting	53.509	53.844
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	15.540	15.836
Rioolheffing	16.351	16.559
Toeristenbelasting	0	625
	85.400	***86.864***
Overige heffingssoorten		
Parkeerbelasting	6.687	7.411
Leges burgerlijke stand	2.745	2.690
Bouw- en sloopvergunningen (wabo)	3.251	3.251
Overige leges en heffingen	1.523	1.221
	14.206	***14.573***
Totaal	**99.606**	**101.437**

De toename van de opbrengsten OZB is toe te schrijven aan de mutaties in bouwvolume woningen en niet-woningen.

Lokale lastendruk en kwijtscheldingsbeleid

Ontwikkeling lokale lastendruk in Arnhem

Gem. lastenontwikkeling per woning	2018	2019	%
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 244	€ 245	0,5%
	€ 751	**€ 755**	**0,5%**

Gem. lastenontwikkeling per woning (gebruiker/huurder)	2019
Onroerend zaakbelasting	€ 0
Rioolheffing	€ 86
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 245
	€ 331

De tabellen laten een bevestiging zien van de vorige twee paragrafen, uitgewerkt voor een gemiddelde woning. Voor een meer gedetailleerd overzicht van opbrengsten en tarieven voor gebruikers en eigenaren wordt verwezen naar de bijlage Overzicht Lokale heffingen.

Ontwikkeling lokale lastendruk in landelijk perspectief
Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (Coelo) meet jaarlijks de lokale lastendruk van de Nederlandse gemeenten. De indicator 'Woonlasten meerpersoonshuishouden' geeft inzicht in de ontwikkeling van de Arnhemse woonlasten in relatie tot die van de overige gemeenten. De indicator bestaat uit de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Uit een analyse is gebleken dat bij de berekening van de waarde van een gemiddelde woning in Arnhem andere aannames worden gehanteerd dan waarmee door het Coelo wordt gerekend. Bij de berekening van de gemiddelde woz-waarde van een woning in Arnhem wordt ook de categorie recreatiewoningen en overige woningen betrokken, terwijl deze categorie bij de berekening van het Coelo buiten beschouwing blijft. Omdat deze categorie een lagere gemiddelde woz-waarde heeft dan de overige categorieën, heeft dit een verlagend effect op de berekende gemiddelde woz-waarde voor een woning in Arnhem. Een vergelijking met de gegevens van het Coelo levert hierdoor een afwijking op.

Kwijtscheldingsbeleid

- Inwoners van Arnhem komen in aanmerking voor kwijtschelding als onder andere het zogenaamde gecorrigeerde inkomen lager uitvalt dan 100% van het bijstandsniveau. Arnhem kiest met het hanteren van een bovengrens van 100% van het bijstandsniveau voor de maximale invulling van het kwijtscheldingsbeleid die de wet biedt.
- In het coalitieakkoord is besloten om een eerder ingeboekte bezuiniging op het kwijtscheldingsbudget ongedaan te maken.

Kostendekkendheid leges en heffingen

Afvalstoffenheffing

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Dit betekent dat het tarief voor afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5% stijgt;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Afvalstoffenheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	17.067
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-1.959
Netto kosten taakvelden	***15.108***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	591
BTW	2.469
Totale kosten	***18.168***
Opbrengst heffingen	15.836
Dekkingspercentage	**87%**

Rioolheffing

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken om de heffingen kostendekkend te maken. Dit betekent voor de rioolheffing een jaarlijkse groei van 1,5%;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Rioolheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	14.475
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-
Netto kosten taakvelden	***14.475***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	942
BTW	1.453
Totale kosten	***16.870***
Opbrengst heffingen	16.599
Dekkingspercentage	**98%**

Leges

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de leges en parkeertarieven niet verhoogd mogen worden;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Leges-Verordening	Lasten taakvelden	Inkomsten taakvelden	Overhead	BCF BTW	Totale Lasten	Leges	Totale Baten	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000								
PD-Burgerlijke stand	2.419	-	1.159	-	3.578	2.522	2.522	70%
Parkeren	101	-	90	40	231	160	160	69%
Huisvesting en WABO	3.159	-	88		3.247	3.251	3.251	100%
Drank- en Horeca	102	-	87		189	127	127	67%
Evenementen	54	-	46	-	100	57	57	57%
Prostitutiebedrijven	-	-	-	-	-	-	-	0%
Overige APV	67	-	57	-	124	67	67	54%
Kabels/leidingen	210	-	116	3	329	294	294	89%
Totaal legesverordening	**6.110**	**-**	**1.644**	**43**	**7.798**	**6.478**	**6.478**	**83%**

Verordening scheep-vaartrechten	Lasten taakvelden	Inkomsten taakvelden	Overhead	BCF BTW	Totale Lasten	Leges	Totale Baten	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000								
Scheepvaartrechten	648	-122	176	-	702	352	352	50%

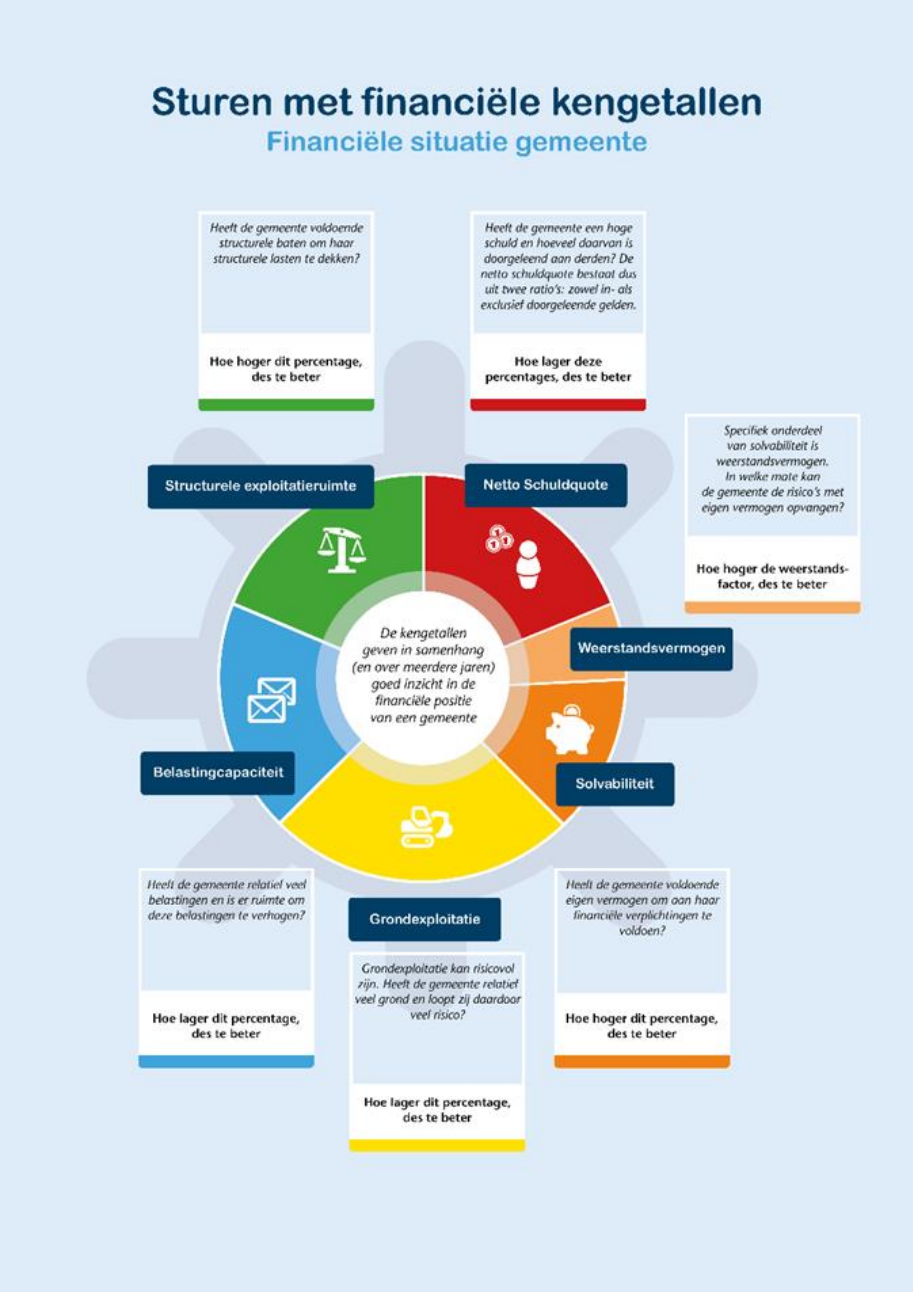
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële positie (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er in financieel moeilijke tijden).
Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om tegenvallers (de risico's) op te vangen. De financiële positie van Arnhem wordt met een aantal financiële kengetallen (zoals solvabiliteit en schuldquote) en in samenhang met het weerstandsvermogen in beeld gebracht en beoordeeld.

Samenvatting van de paragraaf

Hoe staat Arnhem er financieel voor? Net als wanneer iemand naar zijn eigen financiële positie kijkt, is het noodzakelijk om zicht te hebben in de wijze waarop de bezittingen zijn gefinancierd. Als iemand bijvoorbeeld een relatief goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft en ook nog over een spaarsaldo beschikt, dan kan worden geconcludeerd dat zijn financiële positie solide is.

Zo is het ook bij gemeenten. Heeft Arnhem geen of weinig schulden, een goed gevulde bankrekening (algemene reserve) en zijn de baten vrijwel ieder jaar even hoog of iets hoger dan de lasten, dan staat Arnhem er over het algemeen goed voor.
Het weerstandsvermogen geeft daarnaast aan in welke mate de gemeente Arnhem in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Met behulp van de hiernaast afgebeelde financiële kengetallen die betrekking hebben op de balans en de begroting kan een goed beeld worden geschetst van de financiële positie van Arnhem.

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. Het weerstandsvermogen en de kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente. De kengetallen zijn daarom gezamenlijk opgenomen in deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing en zijn voorzien van een adequate toelichting.

De financiële kengetallen laten voor Arnhem het volgende beeld zien:

1A. Netto schuldquote	JR 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
	80%	100%	100%	100%	97%	98%
1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	71%	90%	91%	91%	89%	90%
2. Solvabiliteitsratio	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	16%	15%	14%	14%	16%	16%
2A. Weerstandsvermogen (factor)	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	2,1	2,0	1,6	1,8	2,0	2,0
3. Kengetal grondexploitatie	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	8%	9%	8%	6%	6%	6%
4. Structurele exploitatieruimte	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	-1%	-2%	-1%	0%	1%	1%
5. Woonlasten meerpersoonshuishouden	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	103%	104%	104%	100%	100%	100%

Conclusie

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de financiële positie in Arnhem op een aantal onderdelen voldoende is, maar waarbij ook een essentieel onderdeel als de solvabiliteit (verhouding tussen eigen en vreemd vermogen) aan de lage kant is. Dit was voor de provincie bij de vorige MJPB 2018-2021 aanleiding om de financiële positie van Arnhem als 'matig' te beoordelen. In meerjarenperspectief verbetert de solvabiliteit overigens wel. Dit is mede het gevolg van 'afspraak 4.5' uit het coalitieakkoord ter verbetering van de solvabiliteit.

De netto schuldquote (ook gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) blijft naar verwachting in de komende jaren schommelen rond de 90%. Daarmee komt Arnhem in de middencategorie uit. De schuldquote blijft in de jaren 2019-2022 redelijk op hetzelfde niveau liggen, dit op basis van de begrote investeringen in deze jaren.
De solvabiliteit laat zoals gezegd een lichte stijging zien van 14% in 2019 naar 16% in het eindjaar 2022. Daarmee valt Arnhem echter nog steeds in de meest risicovolle categorie. De grens ligt namelijk op 20%.

Het weerstandsvermogen kent daarentegen weer een positief beeld, waarbij de weerstandsfactor als gevolg van de verwachte groei van de algemene reserve in de komende jaren steeds hoger uit lijkt te vallen. Hierin zit echter een flinke opletter: het huidige risicoprofiel is voor de komende jaren constant gehouden, terwijl de algemene reserve meerjarig groeit. Het risicoprofiel wordt jaarlijks geactualiseerd, dus dat maakt het lastig om een zorgvuldige uitspraak te doen over de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen.
Het kengetal van de grondexploitatie toont aan dat Arnhem in de minst risicovolle categorie zit. Dit is gebaseerd op basis van de lopende verwachte grondexploitaties. De nieuwe regelgeving in het BBV leidt tot verplichte tussentijdse winstnemingen in de grondexploitatie. Dit ligt niet in de lijn van een behoedzame raming, zoals door Arnhem tot voor kort werd gehanteerd.

De structurele exploitatieruimte laat een duidelijk stijgende lijn zien, waarbij vanaf 2021 sprake is van een positief kengetal. Dit betekent dat de structurele baten meer dan voldoende zijn om de structurele lasten op te vangen.
De woonlasten voor 2019 liggen op hetzelfde niveau als in 2018. Met 104% soort Arnhem in de middencategorie. Er is in theorie enige ruimte om de belastingen te verhogen, waarbij echter rekening zal moeten worden gehouden met de afspraken die hierover in het coalitieakkoord zijn gemaakt.

Uitgangspunten van beleid

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is opgesteld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de beleidsnota 'Weerstandsvermogen en risicomanagement 2006' en de gemeentelijke verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2017 (artikel 11). In het coalitieakkoord 2018-2022 is vastgesteld dat ten aanzien van de weerstandsfactor een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4.

Vanaf de MJPB 2019-2022 zijn de paragrafen weerstandsvermogen en stresstest samengevoegd tot deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De Beleidsnota weerstandvermogen en risicomanagement wordt eind 2018 of begin 2019 geactualiseerd en ter besluitvorming aan de raad voorgelegd, waarbij de uitkomsten van het onderzoek dat is gedaan naar de spelregels weerstandsvermogen zullen worden meegenomen. Uit het onderzoek is onder andere naar voren gekomen dat de het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Tekorten in het grondbedrijf, kortingen op specifieke uitkeringen en het gemeentefonds waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Signaleer met name externe risico's eerder. Bijvoorbeeld de negatieve gevolgen van Rijksbeleid.
- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering wordt ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarin in de Financiële Jaarrapportage steeds drie scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Bij de actualisatie van de Beleidsnota zal in de vorm van scenario's worden geduid wat de effecten zijn op het weerstandsvermogen, indien deze berekend wordt op meer robuuste uitgangspunten. Bijvoorbeeld:

1. wanneer zich tegenvallers zich voordoen bij budgetten met een structureel karakter, kost het circa twee jaar tijd om bezuinigingen ook daadwerkelijk te kunnen doorvoeren. Dit sluit aan bij de gedragslijn die ook veel andere gemeenten hanteren;
2. bij de bepaling van de risico's in het grondbedrijf is sprake van een mogelijke dalende grondopbrengst tot 90% van de huidige prijzen en mogelijke vertragingen op de gronduitgifte tot maximaal vijf jaar.

De samenvoeging van de paragraaf Weerstandsvermogen en paragraaf Stresstest is een aanbeveling uit dit onderzoek die al direct is overgenomen.

Breder inzicht door gemeentelijke stresstest

Als aanvulling op de hiervoor genoemde vijf financiële kengetallen kiest Arnhem ervoor om op deze vijf aandachtsvelden nog beter inzicht te krijgen. Hiervoor zijn de vijf kengetallen uitgebreid met een aantal kengetallen die door veel (grote) gemeenten in een gemeentelijke stresstest worden toegepast. Bij elk kengetal wordt middels een kleur aangegeven hoe hierop wordt gescoord: rood is kwetsbaar, oranje is punt van aandacht en groen is voldoende.

1C. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav schuldquote		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Netto schuld per inwoner	€ 3.691	€ 4.426	€ 4.190
b	Schuldevolutie	-2%	8%	4%
c	Netto rentelasten/exploitatie	1,84%	2,06%	2,03%
d	Aanwezigheid rentereserve/buffer	ja	ja	ja
e	Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen	95,70%	94,91%	94,9%

2A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav solvabiliteit		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Weerstandsfactor	2,1	2,0	1,6
b	Mogelijkheden om weerstandscapaciteit te verbeteren	ja	ja	ja

3A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav grondexploitatie		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting	nee	nee	nee

4A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav structurele exploitatieruimte		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Toereikenheid onderhoudsbudgetten openbare ruimte	0,34%	0,36%	0,30%
b	Ombuigingen, taakstellingen	0%	0,05%	0,00%
c	Meerjarig sluitende begroting	ja	ja	ja

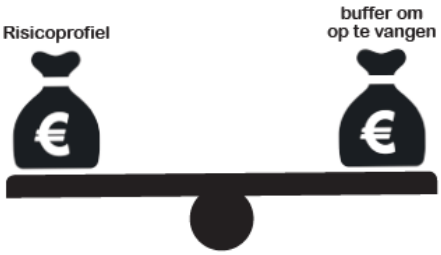
5A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav woonlasten		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0,05%	0,07%	0,25%
b	Derving OZB i.v.m. leegstand	1,75%	1,78%	2,03%
c	Kostendekkendheid leges: extra ruimte voor meer baten	0,0002%	0,0003%	0,0002%

Uit deze aanvullende kengetallen blijkt dat Arnhem op veel onderdelen goed scoort. Het aandeel nog in te vullen taakstellingen in de begroting is zeer minimaal (zie ook hoofdstuk 2, paragraaf 2.5), terwijl er tevens sprake is van een meerjarig sluitende begroting. De toereikendheid van de onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte blijft wel een aandachtspunt. Dit geldt met name voor het onderhoudsbudget van de wegen en bossen & parken. Voor de riolen geldt dat de technische staat van onderhoud zich stabiliseert op een krappe voldoende, omdat er nu een voorzichtig evenwicht is in het herstel en de aanwas van "slechte" riolen. Voor de langere termijn (10-15 jaren) wordt een grotere inspanning verwacht om deze voldoende te handhaven.
Uit de kengetallen op de woonlasten blijkt dat deze veelal een stijgende lijn laten zien, waarbij de onbenutte belastingcapaciteit in 2019 zelfs net niet op groen (voldoende) uitkomt. De derving OZB als gevolg van leegstand komt wel slechter uit.

Op het onderdeel schuldquote komt ook bij deze aanvullende kengetallen een kwetsbaar beeld naar voren. De netto schuld per inwoner blijft onverminderd hoog en de schuldevolutie van 4% geeft aan dat de schuld per inwoner in 2019 ten opzichte van 2018 is toegenomen. Het aandeel van de netto rentelasten op de totale lasten schommelt rond de 2% en dit blijft kwetsbaar volgens de stresstest.

Weerstandsvermogen en risicoprofiel

Weerstandsvermogen

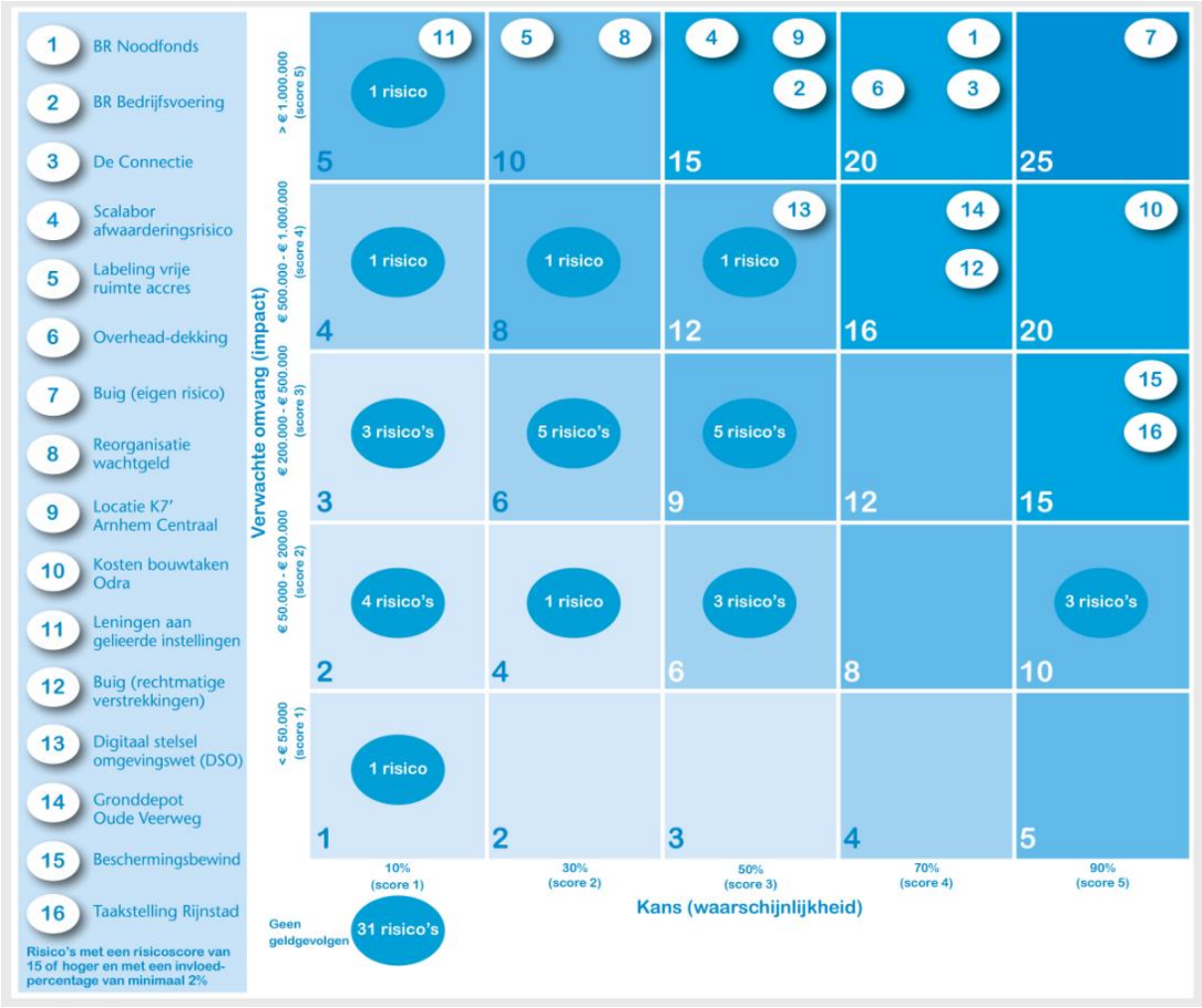

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een weerstandsfactor waarbij een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4. De factor wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de gewenste weerstandscapaciteit bij een zekerheidspercentage van 90%. Onderstaande tabel laat zien dat de gemeente bij de opmaak van de MJPB 2019-2022 over voldoende weerstandsvermogen beschikt.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	MJPB 2019-2022
	90%
	Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit	28.048
Beschikbare weerstandscapaciteit	45.082
Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**5.815**
Weerstandsfactor	**1,61**

Risicoprofiel

Het risicoprofiel in deze MJPB 2019-2022 omvat 76 risico's. Er zijn 45 financiële risico's die in aanmerking komen voor het reserveren van weerstandsvermogen. Zestien risico's hebben een risicoscore van 15 of hoger en/of een invloedpercentage van minimaal 2%. In het risicoprofiel zijn 31 risico's zonder geldgevolg (risicoscore 0) opgenomen. Bij deze risico's, trends en ontwikkelingen is nog niet duidelijk of en in welke mate ze zich zouden kunnen voordoen, of bij deze risico's is de netto risicoscore na beheersmaatregel 0.
In onderstaande risicokaart zijn de risico's weergegeven. Hoe donkerder blauw de kleur, hoe hoger de prioriteit voor de aanpak van het risico.

Hieronder worden de belangrijkste 16 risico's gepresenteerd en toegelicht. Er wordt een onderverdeling gemaakt naar:

- externe risico's;
- risico's fysieke pijler;
- risico's pijler economie en werk;
- overige gemeentelijke risico's;
- risico's grondbedrijf;
- risico's sociale pijler.

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risico score	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. JV 2017
Externe risico's						
Labeling vrije ruimte accres						
Als nadere uitwerking van het Regeerakkoord is op 14 februari het Interbestuurlijk Programma (IBP) verschenen. Daarin zijn doelen en resultaten opgenomen die het Rijk in samenwerking met lokale overheden wil realiseren. Het risico bestaat dat de vrije ruimte (het accres gemeentefonds) van gemeenten hier grotendeels voor wordt moet worden ingezet. Dit kan leiden tot knelpunten als de gemeente dit accres ook voor andere doeleinden wil inzetten.						
	2	5	€ 5.000.000	10	4,8%	Ongewijzigd
Risico's fysieke pijler						
Locatie K7' Arnhem Centraal						
Het ontwikkelen van deze locatie is zeer complex en omgeven met risico's rond verwerving van benodigde gronden, omvang uitgeefbaar terrein, parkeervoorzieningen en afzet van gronden met kantoorbestemming. Het risico bestaat dat de kantoorontwikkeling op deze locatie niet wordt gerealiseerd.						
	3	5	€ 1.480.000	15	3,2%	Ongewijzigd
Kosten bouwtaken ODRA						
De kosten voor vergunningverlening zijn in de jaarrekening 2017 hoger uitgevallen dan begroot. Oorzaak is een hoger aantal vergunningaanvragen voor met name kleinere bouwvergunningen en bijbehorend bouwtoezicht. Het risico bestaat dat ook in 2018 en verder de begrote kosten onvoldoende zijn om het toegenomen volume aan aanvragen op te vangen.						
	5	4	€ 630.000	20	2,7%	Gewijzigd (+)
Digitaal stelsel omgevingswet (DSO)						
Het Rijk en de VNG hebben afgesproken dat gemeenten bijdragen aan de structurele uitvoeringskosten van het digitaal stelsel omgevingwet (DSO) Over de hoogte van de kosten en de wijze van verrekening moet nog nadere besluitvorming plaatsvinden, maximum zal geschat tussen de € 40 miljoen structureel (geschat aandeel Arnhem € 0,9 mln) en € 18 miljoen structureel (geschat aandeel Arnhem € 0,4 mln) liggen.						
	3	4	€ 900.000	12	2,1%	Ongewijzigd
Gronddepot Oude Veerweg						
Mogelijk kan de gemeente Arnhem niet voldoen aan een resterende afnameplicht van 80.000 m3 grond uit het gronddepot aan de Oude Veerweg. Gemeente is met de grondbank de verplichting aangegaan 100.000 m3 grond af te nemen voor project Westervoortsedijk Dijktrace. Uiteindelijk is 20.000 m3 binnen het project toegepast. De bestemming van gronddepot vervalt eind 2018 en bebouwing zal plaatsvinden. Afhankelijk van het kunnen vinden van geschikte toepassingsmogelijkheden voor de grond zal er sprake zijn van kosten van afvoer.						
	4	4	€ 600.000	16	1,4%	Ongewijzigd

Risico's pijler enonomie en werk						
Scalabor						
Afwaarderingsrisico Het risico bestaat dat de gemeente de deelneming Scalabor als gevolg van een toekomstig negatief resultaat zal moeten afwaarderen. Mogelijke oorzaken: •onvoldoende verandervermogen binnen het werkbedrijf leidt tot onvoldoende resultaten op het punt van arbeidsontwikkeling, doorstroming naar werk en financiële resultaten; •onvoldoende benutting SW-werkplekken en onvoldoende rendabel maken van een SW-werkplek; •onvoldoende inkoop P-wet trajecten (inwoners met een bijstandsuitkering) door gemeente Arnhem. Het bedrijfsplan Scalabor biedt arbeidsontwikkeldiensten aan voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet; •onvoldoende aanbod van werk, oorzaken: 1. gemeente koopt groen en schoonmaak liever elders in, 2. mogelijke beperkingen in het aanbestedingsrecht; • overige gemeenten kiezen ervoor om na 3,5 jaar geen nieuwe DVO af te sluiten met Scalabor.	3	5	€ 3.500.000	15	5,6%	Ongewijzigd
BUIG (eigen risico)						
De BUIG kent een vangnetregeling welke ervoor zorgt dat het maximale eigen risico op de BUIG voor de gemeente wordt beperkt tot maximaal 10% van het BUIG budget. Over de eerste 7,5% (5% in 2018) is sprake van 100% eigen risico, tussen de 7,5% en 12,5% is sprake van 50% eigen risico. Het maximaal eigen risico is berekend op basis van de raming van het BUIG budget 2019 minus het tekort dat in 2019 wordt voorzien en in de meerjarenbegroting is opgenomen. Nb. Het financieel eigen risico neemt toe indien sprake is van een verhoging van het BUIG budget. Hieraan is geen bedrag gekoppeld.	5	5	€ 1.300.000	25	3,8%	Gewijzigd (+)
Buig (rechtmatige verstrekkingen)						
Bij de vaststelling van het vangnet moet rekening gehouden worden met de niet-rechtmatige verstrekkingen die in mindering moeten worden gebracht. Het gevolg hiervan is dat de niet-rechtmatige verstrekkingen voor het eigen risico van de gemeente komen. Met de niet-rechtmatige verstrekkingen is geen rekening gehouden in de meerjarenbegroting. In 2015 en 2016 is een foutpercentage van 0% vastgesteld door de accountant. Momenteel wordt gestuurd op een foutmarge van maximaal 1%. In verband met de ontwikkeling naar maatwerk voor Arnhemmers waarbij "doen wat nodig is", meer centraal komt te staan blijft dit risico actueel.	4	4	€ 1.000.000	16	2,2%	Ongewijzigd

Overige gemeentelijke risico's

Bedrijfsvoering

Voor het opvangen van resultaten in de Bedrijfsvoering is de BR Bedrijfsvoering ingericht. Met deze BR moeten resultaten op De Connectie, frictiekosten als gevolg van afbouw formatie overheadafdelingen en andere incidentele afwijkingen op personeel worden opgevangen. Het risico bestaat dat de BR op termijn niet voldoende is c.q. wordt gevoed vanuit te verwachten voordelen van De Connectie.

3	5	€ 5.000.000	15	12,0%	Ongewijzigd

De Connectie

De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden dat een risico vormt:
•ICT: Het niet realiseren van de taakstelling ICT door De Connectie. (maximaal financieel gevolg € 3.100.000,-)
•BTW: Het risico op kostprijsverhogende BTW als gevolg van de verzelfstandiging van De Connectie. (maximaal financieel gevolg €170.000)
•Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (ongekwantificeerd)
•Desintegratie Huisvesting: risico als gevolg van leegstaande panden doordat De Connectie een andere vestigingsplaats kiest. (ongekwantificeerd)
•Outputfinanciering: risico dat de invoering van outputfinanciering een hogere bijdrage voor Arnhem tot gevolg heeft. (ongekwantificeerd)

4	5	€ 3.300.000	20	9,5%	Ongewijzigd

Overhead-dekking

Minder overhead-dekking als gevolg van marktconforme tarieven voor verzelfstandigde onderdelen en derden.

4	5	€ 2.000.000	20	4,5%	Ongewijzigd

Reorganisatie wachtgeld

Het sociaal plan van de reorganisatie is afgelopen op 31 december 2016. Dit betekent voor een aantal medewerkers ontslag. Er is een voorziening gevormd voor het verwachte wachtgeld dat moet worden betaald, echter de opgebouwde rechten van deze medewerkers zijn hoger, dekking zou uit de BR BV kunnen plaatsvinden, dit is echter onzeker. Derhalve is voor het verschil een risico opgenomen.

2	5	€ 6.000.000	10	3,4%	Gewijzigd (-)

Leningen aan gelieerde instellingen

De gemeente Arnhem verstrekt leningen aan gelieerde instellingen ten behoeve van het realiseren van activiteiten die nauw grenzen aan het gemeentelijke beleid.

1	5	€ 11.000.000	5	2,3%	Ongewijzigd

Risico's grondexploitatie	
Grondexploitatie	
	bedragen x € 1.000,-
Grondexploitatieprojecten	€ 4.436
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	€ 1.570
Totaal	**€ 6.006**
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	€ 685
totaal benodigde weerstandscapaciteit grondexploitatie	**€ 6.691**

Risico's sociale pijler						
Versnelde uitputting BR Noodfonds						
De BR Noodfonds is bedoeld om het zorgniveau met betrekking tot de Jeugd en Wmo te handhaven. Het primaire doel is daarmee het borgen van de zorg (continuiteit) van klanttrajecten. Sinds 2015 worden tekorten en overschotten binnen het sociaal domein ten gunste of ten laste van de BR Noodfonds gebracht. De kostenontwikkeling in het sociaal domein staat onder druk mede door de afhankelijkheid van externe ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de ambulantisering binnen de Wet Langdurige Zorg en de Zorgverzekeringswet en de zorgtoewijzingen door gecertificeerde derden (o.a. huisartsen en rechtbanken). Er is er sprake van een groeiende zorgvraag en de transformatieopgave staat nog aan het begin. Genoemde ontwikkelingen leiden tot een versnelde uitputting van de BR Noodfonds, waarbij mogelijk de BR Noodfonds ultimo 2019 uitgeput zal zijn. Op basis van Turap2-2018 wordt een structureel tekort van € 6 mln per jaar (ten opzichte van de gemeentelijke begroting sociaal domein verwacht).						
	4	5	€ 8.000.000	20	29,3%	Gewijzigd (+)
Beschermingsbewind						
In de MJPB 2018-2021 zijn de aannames van de businesscase Beschermingsbewind/BooM herijkt op basis van ervaring die is opgedaan, het aanbestedingstraject BooM en de Arnhemse trend (afnemende toename) van aantal inwoners in beschermingsbewind. Bijzondere bijstand voor beschermingsbewind is een openeinderegeling. Het risico blijft bestaan dat de aantallen inwoners in beschermingsbewind voor wie bijzondere bijstand wordt verstrekt, hoger zijn dan verwacht. Voor het maximaal risico is met 10% van het budget Beschermingsbewind/BooM gerekend.						
	5	3	€ 400.000	15	0,8%	Ongewijzigd
Taakstelling Rijnstad						
In de begroting is een taakstelling opgenomen van € 0,5 miljoen op de efficiency/bedrijfsvoering Rijnstad. Rijnstad heeft deze taakstelling op de efficiency/bedrijfsvoering voor ca. de helft structureel kunnen invullen. Vanuit Rijnstad komt het signaal dat de verdere invulling van deze specifieke taakstelling niet mogelijk lijkt, daarmee wordt ook de realisatie van de taakstelling onzeker.						
	5	3	€ 250.000	15	0,7%	Nieuw

Grondexploitatie

De risico's van de grondexploitatieprojecten worden, binnen bandbreedtes op basis van parameters, gekwantificeerd in een eigen simulatie voor de grondexploitatie, tot één totaal benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatie.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario's van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid. Voor de begroting 2019-2022 is uitgegaan van dezelfde berekening op basis van dezelfde gegevens als voor het jaarverslag 2017.

Risico's Sociale pijler

Een belangrijk deel van de risico's die de gemeente loopt, wordt gevormd door de risico's binnen het Sociaal domein. De Raad heeft conform de uitwerking van het voorgaande coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een sociaal noodfonds (Coalitie akkoord Met de Stad 2014-2018). De risico's vanuit het sociaal domein worden nu nog grotendeels opgevangen binnen het noodfonds. De afgelopen jaren zijn er onttrekkingen begroot, waardoor de omvang van het noodfonds terugloopt.
Ontwikkelingen binnen het sociaal domein leiden mogelijk tot een versnelde uitputting van de BR noodfonds. Een aanzienlijk deel van de risico's hangt samen met de financieringswijze van het Rijk, dan wel met veranderende wet- en regelgeving. Het sociaal domein staat voor een aanzienlijke transformatie opgave, deze transformatie opgave gaat gepaard met risico's. Deze risico's zijn (deels) verwerkt in het gemeentelijke risicoprofiel.

Ook onderkent de gemeente een belangrijk risico voor wat betreft de rechtmatigheid. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) beheert de Persoonsgebonden Budgetten (PGB's) en verzorgt de betalingen naar zorgverleners (wettelijke taken) maar is (nog) onvoldoende in control. Dit heeft een negatief effect op de rechtmatigheid van de jaarrekening gemeente Arnhem.

Risico's zonder geldgevolg

In het risicoprofiel zijn 31 risico's zonder geldgevolg opgenomen. Deze risico's worden in het risicoprofiel meegenomen met een risicoscore 0. In het risicoprofiel zijn de volgende belangrijke nieuwe risico's zonder geldgevolg opgenomen:
De volgende risico's met betrekking tot de sociale pijler worden afgedekt via het sociaal noodfonds:

- *Abonnementstarief WMO:*
  In 2019 wordt de systematiek van de Eigen bijdrage aangepast. In plaats van een bijdrage naar draagkracht is gekozen voor een uniform tarief van € 17,50. De gemeenten zullen hierdoor minder Eigen bijdragen ontvangen. Het Rijk compenseert dit voor 50%. Voor de gemeente Arnhem kan dit lagere inkomsten betekenen.
- *Bekostiging en kostenverdeling Veilig Thuis*
  Een nieuwe kostenverdeling tussen de twee regio's en de gemeenten kan voor Arnhem resulteren in een hoger aandeel;
- *Woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet:*
  Het Rijk is in overleg met de VNG een aanpassing van het huidige woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet aan het voorbereiden. Door herverdeeleffecten zou Arnhem erop achteruit kunnen gaan.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Veiligheid:

- *Per 1 januari 2020 wordt de Wvggz ingevoerd*
  Deze wet vervangt de huidige Wet bijzondere opneming in psychiatrische ziekenhuizen. De Wvggz levert nieuwe gemeentelijke taken op. Welke kosten met de nieuwe taken samenhangen en in welke mate gemeenten hiervoor financieel gecompenseerd worden is nog niet bekend.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Wonen en Ruimte:

- *Risico op hogere onderhoudskosten als gevolg van mislukken aanbestedingen*
  De aanbestedingen voor een nieuw Museum voor moderne kunst en een nieuw zwembad Valkenhuizen pakten veel hoger uit dan verwacht. Op zijn minst zullen deze investeringen gaan vertragen, in het uiterste geval zouden ze mogelijk niet door kunnen gaan. Dit kan gevolgen hebben voor de kosten van het onderhoud. Onbekend is hoeveel dit zou kunnen kosten.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang en impact van de risico's, en is door het toepassen van het simulatiemodel berekend.
De totale omvang van de benodigde weerstandscapaciteit om de risico's op te kunnen vangen is € 28 miljoen. Dit is ruim € 5 miljoen hoger dan in het jaarverslag 2017. Dit is het gevolg van het actualiseren van het risicoprofiel (er zijn 10 nieuwe risico's meegenomen, 6 risico zijn vervallen en 10 risico's zijn gewijzigd). Belangrijke toename is veroorzaakt door de gestegen impact van het risico van de versnelde uitputting van de BR Noodfonds.
Een deel van de risico's wordt afgedekt door specifieke beheersmaatregelen. Bijvoorbeeld het vormen van een reserve of voorziening en het afsluiten van verzekeringen. Naast de afgedekte risico's loopt een gemeente ook altijd risico's die niet (kunnen) worden afgedekt. Voor deze resterende risico is de benodigde weerstandscapaciteit berekend, hierbij is een zekerheidspercentage van 90% gehanteerd.
Een zekerheidspercentage van 90% wil zeggen dat in 90% van alle schattingen in de simulatie van de benodigde weerstandscapaciteit voor het huidige risicoprofiel, de schattingen kleiner of gelijk zijn aan het bedrag van € 28 miljoen. 10% van de uitkomsten van de schattingen zijn groter dan dit bedrag.

In de volgende tabel is de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen:

Benodigde weerstandscapaciteit	**Jaarverslag 2017**	**MJPB 2019-2022**
	90%	90%
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Grondexploitatie projecten	4.436	4.436
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	1.570	1.570
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Benodigde weerstandscapaciteit	**22.864**	**28.048**

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen die kunnen worden ingezet voor het afdekken van negatieve financiële effecten als gevolg van de risico's die manifest zijn. De overige bestemmingsreserves, de stille reserves, de onbenutte belastingcapaciteit en vanaf 2013 de toekomstige winstpotentie Grondexploitatie worden niet meegenomen voor het bepalen van de beschikbare weerstandscapaciteit. De totale omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit is € 45,1 miljoen. Dit is € 2,3 miljoen lager dan bij het Jaarverslag 2017.

Dit is het gevolg van onder meer de toevoegingen en onttrekkingen in de Algemene Reserve in de verwerkte maatregelen als gevolg van het coalitieakkoord.

Beschikbare Weerstandscapaciteit	JV 2017	MJPB 2019-2022
Algemene reserve per 1-1-2018	**43.695**	**58.240**
Begrote toevoegingen Algemene reserve in 2018	8.762	4.381
Begrote onttrekkingen Algemene reserve in 2018	-11.834	-40.389
Algemene reserve per 31-12-18	**40.623**	**22.232**
Begroot resultaat 2018 (turap 2)	**17.617**	**20.401**
Totaal verwachte besluitvorming	**-14.699**	
BR Voorstudies	53	53
BR Strategische posities	1.500	1.500
BR Grondexploitatie *)	7.360	7.360
Toekomstige winstpotentie Grondbedrijf	0	0
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf per 31-12	**8.913**	**8.913**
Totaal begrote mutaties 2019 in de Algemene Reserve	-6.094	-7.503
Strikt onvermijdbaar 2019	767	767
Onvoorzien 2019	272	272
Begroting	**-5.055**	**-6.464**
Beschikbare weerstandscapaciteit	**47.399**	**45.082**

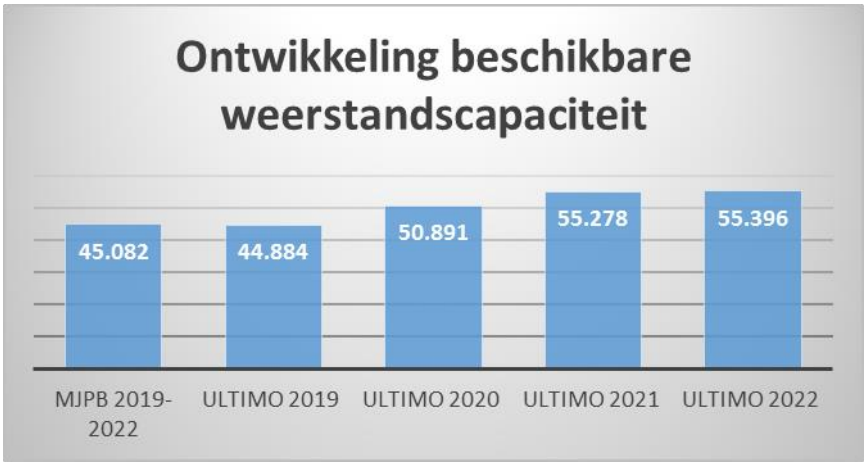
Totaalbeeld benodigd voor de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Jaarverslag 2017	MJPB 2019-2022
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit		
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Totaal	**22.864**	**28.048**
Beschikbare weerstandscapaciteit		
Algemene reserve	58.240	22.232
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	8.913
Begroting (begrote mutaties in de AR, post onvoorzien en strikt onvermijdbaar)	-5.055	-6.464
Begroot resultaat 2018		20.401
Verwachte besluitvorming	-14.699	
Totaal	**47.399**	**45.082**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**24.535**	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**17.676**	**5.815**
Weerstandsfactor	**2,07**	**1,61**

Bij de opmaak van deze MJPB 2019-2022 is er, ten opzichte van de 90%-grens, sprake van een verschil boven de factor van 1,4. De weerstandsfactor komt bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,61. De gemeente beschikt hiermee over voldoende weerstandsvermogen.
Het weerstandsvermogen is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 gedaald met 7,5 miljoen.

Meerjarige ontwikkeling beschikbare weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De meerjarige ontwikkeling van de beschikbare weerstandscapaciteit laat een stijging zien. De beschikbare capaciteit bestaat uit de Algemene Reserve, de weerstandscapaciteit Grondbedrijf en de posten strikt onvermijdbaar en onvoorzien. De ontwikkeling van beschikbare weerstandscapaciteit komt tot stand door de begrote toevoegingen en onttrekkingen in de Algemene Reserve.

Bij de berekening van de meerjarige weerstandsfactor is uitgegaan van een gelijkblijvend risicoprofiel en hierdoor een gelijkblijvend benodigd weerstandvermogen. Dit is waarschijnlijk niet realistisch, zoals ook al in de samenvattende conclusie is aangegeven. De risico's kunnen niet op voorhand over de komende jaren als stabiel worden ingeschat. Indien daarnaast in de komende jaren mogelijk met een meer robuuster scenario wordt gewerkt om het risicoprofiel te berekenen, zal dit ook effect hebben op het benodigd weerstandsvermogen.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad alsmede installaties van zwembaden, sportvelden en gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Samenvattend beeld

De paragraaf geeft als volgt inzage in omvang en besteding door per type kapitaalgoederen inzicht te geven in geldende kaders, ambitieniveau van het onderhoud, feitelijke onderhoudssituatie en geplande inzet voor de komende jaren.

Het volgende beeld is waar te nemen:

- Er is sprake van toename van het te onderhouden areaal, waarvoor in principe extra onderhoudsmiddelen noodzakelijk zijn. Daarom wordt in deze begroting een bedrag gereserveerd voor areaal-ontwikkeling. Daar waar de toename van areaal daadwerkelijk leidt tot de noodzaak van een hoger onderhoudsbudget, zal deze reservering daarvoor worden ingezet.
- Bij het uitvoeren van groot onderhoud is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid en circulair inkopen.
- Met gerichte en integrale programmering van het groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte worden de beschikbare middelen zo goed, duurzaam en efficiënt mogelijk ingezet.
- Door het organiseren van ontwerpateliers bij nieuwe ontwikkelingen, waarbij beheerders meedenken over de te realiseren inrichting, komt er op een zo vroeg mogelijk moment zicht op de kosten van het beheer en onderhoud van de (ver)nieuw(d)e openbare ruimte (beheerbewust ontwerpen).

Overzicht basisniveaus onderhoudsobjecten

	centrum	*winkel centra*	*wijken*	*bedrijfs terreinen*	*bossen/ parken*	*hoofdinfra*	*fietspaden*
groen	A	A	B/C	B/C	B		
speelvoorzieningen	B	B	B	B	B		
recreatievoorzieningen	A	A	B	B	B		
verhardingen	A	A	C	B	B	B	A/B
verkeersvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B
kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B
beeldende kunst	B	B	B	B	B	B	B
zwerfvuil en onkruid	A	A	C	C	B	C	C
overige stadsreiniging	A	A	C	C	B	C	C
openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B
riolering	B	B	B	B	B	B	B
water	B	B	B	B	B		

In het bovenstaande overzicht zijn de in Arnhem gehanteerde basisniveaus (CROW) voor de diverse onderhoudsobjecten op hoofdlijnen weergegeven. Meer gedetailleerd wordt daarop ingegaan bij de diverse objecten van onderhoud

Mogelijke consequenties Wijksturing

Voor alle onderdelen van de openbare ruimte, die in deze paragraaf worden beschreven, geldt dat met de invoering van wijksturing vanaf 1 januari 2017 per wijk met de inwoners afspraken kunnen worden gemaakt over de besteding van de 'wijk gerelateerde budgetten openbare ruimte'. Hierdoor kunnen de onderhoudsniveaus in de wijken gaan afwijken van de niveaus die in bovenstaande tabel zijn aangegeven; niveaus die tot 1 januari 2017 voor de gehele stad golden.

Wegen

Actuele kaders

- Beleidsnota Wegenonderhoud (raadsbesluit 2008);
- Besluitvorming bezuinigingen (raadsbesluiten 2012, 2013).

Ambitie

De huidige ambities liggen na verschillende bezuinigingen op het volgende niveau:

- niveau A voor fietspaden;
- niveau B voor hoofdwegen en busbanen (hoofdwegen en (hoofdnetwerk) fietspaden zijn gedefinieerd in de structuurvisie 2020, doorkijk 2040);
- niveau C voor wijkwegen, met parkeervakken op niveau D.

Uitgangssituatie
Vanwege de noodzaak tot bezuinigingen werd de afgelopen jaren de ambitie voor het kwaliteitsniveau voor wegen neerwaarts bijgesteld. Als gevolg daarvan zijn onderhoudsmaatregelen uitgesteld (moment van ingrijpen later) en werden ook minder preventieve maatregelen uitgevoerd. Inmiddels worden nu onderhoudsmaatregelen getroffen op wegen waar sprake is van genoemd uitgesteld groot onderhoud. Daarbij blijkt dat de technische staat van met name asfaltwegen in de praktijk verder is verslechterd dan destijds werd voorzien. De onderhoudsmaatregelen die nu (na uitstel) moeten worden getroffen zijn dan ook ingrijpender en daarmee vaak duurder dan eerder werd aangenomen. Doorwerken met het huidige budget leidt ertoe dat uitstel van noodzakelijke maatregelen langer blijft voortduren, waardoor in de toekomst weer extra meerkosten dreigen te ontstaan. We zien dan ook dat het budget onvoldoende is om wegen duurzaam op het gewenste kwaliteitsniveau te (onder)houden.
Voorgesteld wordt de noodzakelijke uitbreiding van het structurele budget voor wegenonderhoud in twee stappen te realiseren. De uitbreiding van het budget voor wegenonderhoud is in het voorliggende financiële beeld beperkt tot een bedrag oplopend tot € 0,9 miljoen / jaar. De opgave is groter, en vergt een budgetverhoging oplopend tot € 1,4 miljoen / jaar. Er is daarnaast sprake van uitstel van groot onderhoud in afwachting van visievorming met betrekking tot herinrichting voor o.a.Velperweg, Oude Zevenaarseweg, Groningensingel . Hier worden in afwachting van de herinrichtingsplannen alleen maatregelen genomen om de weg veilig te houden.
Bij de begrotingsbehandeling volgend jaar (perspectiefnota MJPB 2020-2023) zal ruimte in het financiële beeld worden gezocht om het budget voor wegenonderhoud structureel op het juiste niveau te brengen.

Planning
- Het beheerplan, dat wordt opgesteld op basis van jaarlijkse weginspecties, is qua planning bepalend voor het groot onderhoud.
- Waar mogelijk wordt – met name voor wijkwegen – samenloop gecreëerd met ander groot onderhoud en de uitvoering van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). Het onderhoud van wijkwegen gebeurt in samenspraak met de teams leefomgeving.
- Uitvoering van de herinrichting van de Apeldoornseweg is gepland voor 2019/2020.
- Kansen voor het beperken van wateroverlast worden waar (financieel) mogelijk meegenomen in het groot onderhoud.

Openbare verlichting

Actuele kaders
Nota uitrol Led-verlichting (2015) - Alle openbare verlichting zal in LED-verlichting worden uitgevoerd (nieuwe aanleg en groot onderhoud).

Ambitie
Met het oog op de sociale veiligheid en verkeersveiligheid voldoet de openbare verlichting in het algemeen aan de verlichtingsklassen van de Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV), volgens ROVL 2011. Deze klassen zijn afgeleid van de Europese norm EN13.201. Voor de kwaliteit van de verlichting in woonwijken gaat het om de laagste verlichtingsklassen van de NSVV, die overeenkomen met het Politiekeurmerk Veilig Wonen);
Uit duurzaamheidsoverwegingen wordt bij vervanging of nieuwe aanleg voor LED-verlichting gekozen. Met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 50 % op de energiekosten. Hiermee wordt bijgedragen aan de ambities van de veranderopgave Klimaat en Energie. (Meerkosten van LED-verlichting ten opzichte van conventionele verlichting moeten financieel opwegen tegen de besparingen die optreden bij gebruik gedurende 20 jaar).

Uitgangssituatie
- De vervanging van masten, armaturen en kabels vindt planmatig plaats, omdat uitstel van planmatige vervanging na enige jaren leidt tot incidentele vervanging tegen hogere vervangingskosten.
- De vervanging van armaturen met elektronische apparatuur vindt plaats aan het einde van hun (elektronisch-)technische levensduur van 20 jaar.
- Voor masten wordt een technische levensduur van 40 jaar aangehouden. De vervanging van oude kabels vindt plaats bij de vervanging van masten of bij het herstel van verhardingen.

Planning
De planning voor de vervanging van de masten, armaturen en kabels is afgestemd op de aangegeven uitgangspositie en wordt zo mogelijk afgestemd in samenloop met overige werkzaamheden groot onderhoud in de openbare ruimte.

De financiering vindt plaats vanuit investeringsbudgetten; De vervanging van armaturen en masten in de binnenstad is gepland in de periode 2018 t/m 2020. In de planning wordt nadrukkelijk afgestemd met de ambities voor de binnenstad (veranderopgave Vitale economie Arnhem Nijmegen, onderdeel Dynamische centrumstad aan de rivier).

Verkeersinstallaties

Actuele kaders
- 'Licht op groen'/ over de exploitatie (raadsbesluit 2004);
- 'Het Groen Goed Verdeeld' (collegebesluit 2006).

Ambitie
- Doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI) en andere verkeersmanagementinstallaties zoals het parkeerverwijssysteem en het DBSA.
- Een goede technische staat en functionaliteit, vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid.
- Bijdrage aan leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

Uitgangssituatie
- Het huidige areaal is zowel technisch als functioneel (verkeerskundig) op orde.
- Het dagelijks onderhoud wordt met ingang van 2018 middels een nieuwe raamcontract uitbesteed aan een gespecialiseerde partij.

Planning
De vervanging van de verkeersregelinstallaties wordt gedaan vanuit het investeringsbudget.
Hierbij worden vaste termijnen gehanteerd:
- verkeersregelautomaat en LED-lantaarns: elke 15 jaar;
- masten en kabels: elke 30 jaar;
- bij reguliere vervangingen worden vanaf 2018 altijd verkeersregelautomaten geplaatst die via de landelijke standaard kunnen communiceren met voertuigen en smartphones.

Civieltechnische Kunstwerken

Actuele kaders
De te realiseren ambitieniveaus zijn opgenomen in deze MJPB, deze zijn uitgewerkt in:
- Beheerplan civieltechnische kunstwerken 2018-2019
- Beheerplan beeldende kunstwerken 2017-2021

Ambitie
- Ambitie is de civieltechnische kunstwerken op basisniveau (kwaliteitsniveau B) te brengen en te houden;

Er zijn op dit moment 1456 civieltechnische kunstwerken (bijv. trappartijen, bruggen, tunnels en viaducten) en bij stadsuitbreiding neemt dit aantal verder toe.

Uitgangssituatie
- Alle kunstwerken worden jaarlijks functioneel geïnspecteerd (schoon en netjes, heel en veilig). Elke vijf jaar wordt een kunstwerk vervolgens technisch geïnspecteerd. Uit deze inspecties blijkt dat de objecten een redelijke staat van onderhoud hebben.

Planning
- Begin 2018 is een nieuw beheerplan, leidend voor het onderhoud in de komende jaren, in werking getreden. Op basis van bestaande inspecties staat voor 2019 in ieder geval vervangen tegels tunnels Airborneplein, groot onderhoud viaduct Lange Akkers, GO viaduct Wagnerlaan en vervangen voegovergangen viaduct Eldenseweg (afhankelijk detailinspecties) op de planning;
- In 2019 zal een nieuwe technische inspectie worden uitgevoerd, op basis hiervan zal een nieuw beheerplan worden opgesteld

Riolering

Actuele kaders
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP5) 2014-2018 en aanpak wateroverlast Arnhem-Noord (raadsbesluit 2015).

Ambitie

- Uitgangspunt voor het GRP5 is uitvoering van wettelijk verplichte taken en een herstel- en vervangingsprogramma, waarmee de risico's op bezwijkende riolen minimaal zijn.
- Alleen riolen met een levensduur van minder dan vijf jaar worden vervangen. Riolen met een levensduur minder dan 10 jaar worden alleen vervangen als ze in een projectgebied liggen.
- In het GRP5 zijn geen middelen opgenomen voor de aanpak van bekende plekken met wateroverlast op straat; In deze MJPB wordt bij R7 voorgesteld het huidige GRP, dat een looptijd kent tot en met 2018, te verlengen tot de invoering van de omgevingswet (nu voorzien in 2021). Binnen het in de begroting beschikbare budget, zien wij mogelijkheden middelen te reserveren voor het optimaal mee koppelen van klimaatadaptatie en wel concreet het verminderen van de gevolgen van extreme wateroverlast. Deze ruimte ontstaat doordat de komende periode tijdelijk minder riolen aan vervanging toe zijn dan de afgelopen periode Dit is een accentverschuiving ten opzichte van het huidige GRP.
- Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is de aanpak wateroverlast Arnhem-Noord opgesteld en door de raad vastgesteld (2015). De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Daarbij geldt als uitgangspunt dat de opgave ten aanzien van wateroverlast in de openbare ruimte worden opgelost en niet in het rioolstelsel.

Uitgangssituatie

- Over een groot deel van het gehele rioolstelsel zijn inspectiegegevens beschikbaar.
- Er wordt gewerkt met een projectenlijst op basis van de technische staat van het riool.
- Bij de uitvoering wordt gestreefd naar zoveel mogelijk samenloop met noodzakelijke bovengrondse werkzaamheden. Dit vraagt om een goede samenwerking met de teams Leefomgeving per gebied.

Planning

- De gemiddelde theoretische technische levensduur van een rioolstreng is 60 jaar. Belangrijke bepalende factoren voor de levensduur zijn de stabiliteit van de ondergrond, het gebruik van de buitenruimte boven het riool en het gebruik van het riool zelf. In de praktijk is de gemiddelde levensduur in Arnhem iets langer is dan 60 jaar. `De daadwerkelijke vervangingsnoodzaak wordt vastgesteld op basis van inspectieresultaten.
- In de komende planperiode worden alleen die riolen vervangen die op technische gronden ook echt vervangen moeten worden;.

Water

Actuele kaders

- Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord (2015);
- Waterplan (gezamenlijk plan van gemeente en beide waterschappen);
- Fonteinenvisie;
- Gemeentelijke Rioleringsplan 2014-2018 (2015);
- Waterbeheerplannen van beide Waterschappen;
- Omgevingsvisie Gelderland.
-

Ambitie

Het beleidsveld 'Water' omvat onder meer beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen (deze voorzieningen zorgen er voor dat regenwater niet in het riool terecht komt maar in de bodem zakt), ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen én oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Nieuwehaven, Defensiehaven, haven van Coers, Rijnkade, Nieuwe kade en de dijkdoorbraakkolken. Ook het onderhoud aan civieltechnische watergerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers, beschoeiingen en fonteinen hoort in deze categorie. De ambitie is:

- het watersysteem op orde brengen en houden;
- met de (water)partners de watergerelateerde opgaven oplossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk een rol kan spelen in het vergroenen en verkoelen van de stad.

Uitgangssituatie

- Het Waterplan is tot nu toe overeenkomstig het uitvoeringsprogramma gerealiseerd.
- Het beheer van duikers & beekriolen was projectgewijs vormgegeven en is omgevormd tot een systematische aanpak.
- Het beheer van de waterbodems wordt nu nog projectsgewijs vormgegeven en wordt omgevormd tot een systematische aanpak.
- Van de onderhoudstoestand van vooral de duikers en beekriolen is steeds meer bekend. In de afgelopen periode is veel energie gestoken in het controleren en waar nodig corrigeren van de bestaande beheergegevens van de duikers en beekriolen. De locatie, de ouderdom en de onderhoudstoestand van ca. 80 duikers & beekriolen zijn in kaart gebracht. Daar waar nodig is inmiddels ook groot onderhoud uitgevoerd.

Planning
- Tot 2020 worden systematisch alle duikers & beekriolen geïnspecteerd die onder de spoor-, snel- en hoofdwegen liggen.
- Door reiniging en inspectie van de duikers en beekriolen kan de fysieke conditie (het schadebeeld) worden beoordeeld en de onderhoudsbehoefte in beeld worden gebracht. Op basis daarvan worden ook in deze planperiode de beheersmaatregelen uitgezet.
- Het baggeren van de Defensiehaven is noodzakelijk en zal in 2019 worden uitgevoerd. Hiervoor is in 2019 in deze MJPB 5 ton opgenomen.

Wijkgroen

Actuele kaders
Groenvisie 2018-2035 (raadsbesluit 2018)

Ambitie
- De Groenvisie bevat een visie op ontwikkeling, inrichting en beheer van al het grote groen in en om de stad en geeft kaders mee voor het groen in en om de stad Arnhem.
- Wijkgroenbeheer is gericht op instandhouding van de gewenste streefbeelden en de gebruiksfunctie van een groengebied. Op de ene plaats leidt dit tot natuurlijk groen en op een andere tot meer cultuurlijk groen. De ambitie is als volgt:
    - onderhoudsambitie wijkgroen: technisch beheer (snoeien e.d.) op B niveau en onkruidbeheersing op C-niveau;
    - onderhoudsambitie groen in de binnenstad en winkelcentra: A-niveau.

Uitgangssituatie
- Groen in en om de wijken: het dagelijks onderhoud resulteert in een beeld op C- niveau. Het gaat dan om het onderhoud van heesters, hagen, boomspiegels, struwelen en gazons. Groen in de binnenstad en winkelcentra: het onderhoud wordt op A-niveau gehouden.
- Als beheerknelpunt is naar boven gekomen de opmars van diverse invasieve exoten. In de begroting is € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. Inzet is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: € 333.000 in 2019, 2020 en 2021 (zie ook parken en bossen).

Planning
- Dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd op het vastgestelde onderhoudsniveau;
- Vervangingen: er staan enkele kleinschalige vervangingen in verschillende wijken op de planning. Waar mogelijk worden deze integraal opgepakt met andere projecten. Vervangingen worden in overleg met de teams Leefomgeving uitgevoerd;
- Een van de groenrenovatie projecten is het opknappen van het Jubileumpark in 2019.
- Invasieve exoten; doelstelling is om deze zeer terug te dringen, en waar dit niet mogelijk is de uitbreiding te stoppen. Op basis van het bestrijdingsplan wordt in 2019 gestart met structurele bestrijding.

Speelvoorzieningen

Actuele kaders
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010-2020 (raadsbesluit 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (raadsbesluit 2013).
- Speelvoorzieningen in de (semi-) openbare ruimte moeten voldoen aan de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS).

Ambitie
De ambitie die binnen de huidige kaders nagestreefd worden, is:
- behoud van de 10% (groene) veilige gebruiksruimte;
- waar mogelijk grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimtes voor alle leeftijden in de wijken;
- de onderhoudsambitie voor speelvoorzieningen is niveau B.

Uitgangssituatie
- Vervangingen: versleten speeltoestellen worden verwijderd en in afstemming met de teams Leefomgeving vervangen of anders ingevuld naar de wensen van de wijk.
- Dagelijks onderhoud: wordt uitgevoerd om de huidige speeltoestellen in stand en veilig bespeelbaar te houden. Het wordt grotendeels op B-niveau uitgevoerd, behalve voor het onderdeel beplakking en graffiti dat op C-niveau wordt uitgevoerd.
- Inspectie: alle speelvoorzieningen in de openbare ruimte worden 2 keer per jaar op functionaliteit geïnspecteerd en 1 keer per jaar op technische kwaliteit. Dit is conform de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS). Geconstateerde gebreken worden hersteld of ook anderszins opgelost.

Planning
- Versleten speeltoestellen en speeltoestellen die niet meer veilig bespeelbaar zijn worden verwijderd.
- Vervangen of plaatsen van speeltoestellen wordt afgestemd met de teams Leefomgeving.
- Dagelijks onderhoud en inspectie worden uitgevoerd op vastgesteld onderhoudsniveau.

Bomen

Actuele kaders
Groenvisie 2018-2035 (raadsbesluit 2018).

Ambitie
- Beheer- en onderhoudsmaatregelen zijn gericht op duurzame instandhouding van het bomenbestand en de bomenstructuur.
- Hierbij is speciale aandacht voor waardevolle bomen.
- Bomen kunnen vitaal oud worden met voldoende boven- en ondergrondse groeiruimte.
- Het ambitieniveau voor het onderhoud aan vrijstaande (straat)bomen is B.

De gemeente als boomeigenaar dient volgens het Burgerlijk Wetboek de algemene zorgvuldigheidsnormen in acht te nemen, de zorgplicht.

Uitgangssituatie
- Dagelijks onderhoud: de vrijstaande (straat)bomen worden op B-niveau onderhouden.
- Zorgplicht: alle bomen in de openbare ruimte worden periodiek vooral op veiligheid gecontroleerd door visuele boomcontrole.

Planning
- In de periode tot en met 2019 wordt de huidige staat van de bomenlanen geïnventariseerd. Hierin wordt het percentage uitgevallen bomen in beeld gebracht. Daarmee wordt in beeld gebracht welke bomenlanen op termijn aan vervanging toe zijn.
- Dagelijks onderhoud van de vrijstaande bomen wordt op het vastgestelde onderhoudsniveau uitgevoerd. De visuele boomcontrole en de daaruit voortvloeiende maatregelen worden uitgevoerd.

Parken en Bossen

Actuele kaders
- Groenvisie 2018- 2035(raadsbesluit 2018);
- Gebiedsvisie Moscowa 2007-2030 (raadsbesluit 2007);
- Beheervisie Park Angerenstein 2006 - 2016 (2005);
- Beheervisie Park Klarenbeek, Braamberg en 't Hazegrietje 2007- 2017 (2007);
- Beheervisie Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem 2008-2018 (2008);
- Beheervisie Park Sacre Coeur 2008 - 2018 (2008);
- Beheervisie Park Presikhaaf 2010 - 2019 (2010);
- Beheervisie Polderlinten (dijken, oude lintwegen en zeegen) 2011-2020 (2012);
- Beheervisie Park Immerloo- De Wheme 2014 - 2023 (2013);
- Beheervisie Arnhem Veluwe2015 - 2024 (2015).

Ambitie
- Ruimte voor recreatie, sport en samenleven én de instandhouding en verbetering van erfgoed en ecologische systemen. Concreet bij onder meer de instandhouding van de rijksmonumenten Moscowa, Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem.
- Onderhoud is tenminste op B-kwaliteitsniveau.
- De wens is om :
  - invasieve exoten reuzenbalsemien en reuzenberenklauw in 2022 volledig verwijderd te hebben van de gemeentelijke terreinen, conform EU regelgeving;
  - Het areaal Japanse Duizendknoop onder controle te krijgen (er vindt geen verdere verspreiding meer plaats, het areaal wordt terug gedrongen).

Uitgangssituatie
De Barrokkelaan van Zijpendaal is in verval geraakt. In de laan moeten diverse bomen gekapt en vervangen worden. In Sonsbeek is de wijze van beheer en voorkomen van boom-en beplantingsgroepen (clumbs) in het cultuurhistorische beekdal punt van onderzoek. Op basis daarvan zullen beheer ingrepen als dunning, aanvulling en eventueel vervanging worden opgepakt. Sonsbeek wordt intensief gebruikt er is ook een veelheid aan evenementen. Dit heeft effect op de beplanting. Met belanghebbenden wordt de gebruiks intensiteit en effecten en draagvlak in kaart gebracht.

Bij het beheer van de parken wordt ieder jaar een aantal parken systematisch op alle beheeronderdelen beoordeeld en uitvoering binnen de beschikbare middelen aangepakt.

Voor het beheerknelpunt invasieve exoten zijn voor de periode 2019-2021 extra middelen gereserveerd. In de begroting is € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. Inzet is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: € 333.000 in 2019, 2020 en 2021. V ia een planmatige aanpak zullen gericht zijn op uitvoeren wettelijke taken: bestrijding reuzen berenklauw en reuzenbalsemien; nieuw vestiging Japanse Duizendknoop tegen gegaan (risico schade aan wegen en constructies en massale verspreiding), bewoners betrokkenheid worden vergroot. Daarnaast wordt gezocht naar aanvullende middelen om het gewenste eindresultaat te kunnen realiseren.

Planning
- 2019-2021 extra bestrijding invasieve exoten.
- In 2019/ 2020/ 2021 uitvoering grootschalig onderhoud, aanvulling en verjonging van beplanting, de Barokkelaan in Zijpendaal en de boomgroepen/ clumbs in Sonsbeek.
- 2019/ 2020 actualisering beheervisie Sonsbeek/ Zijpendaal en Gulden Bodem.
- 2019 Systematische beoordeling beheer Parken Klarenbeek, Sonsbeek oost en Park Westerveld.

Inzamelvoorzieningen voor afval- en grondstoffen

Actuele kaders
- Afvalplan 2012-2020 (raadsbesluit 2012);
- Uitrol omgekeerd inzamelen (raadsbesluit juni 2015);
- Overeenkomst voor het Ondergronds Afval Transportsysteem bij Arnhem Centraal (OAT);
- Raadsbesluit invoering van Diftar (systeem met gedifferentieerde tarieven, waarbij de hoogte van de afvalstoffenheffing is gekoppeld aan de hoeveelheid aangeboden restafval) en aangenomen amendement 'Kaders voor uitwerking van diftar' (september 2017).
- Door de Autoriteit Persoonsgegevens opgelegde last onder dwangsom op het met een pas openen van de ondergrondse container uit het oogpunt van ongeoorloofde registratie van persoonsgegevens.

Ambitie
- In het Afvalplan is de ambitie opgenomen om in 2020 te komen tot meer hergebruik van het huishoudelijk afval. Arnhem heeft daarvoor de systeemkeuze van Omgekeerd Inzamelen gemaakt in 2015. Om een extra impuls aan afvalscheiding te geven is besloten om door middel van een heffingssysteem van gedifferentieerde tarieven, ook een prijsprikkel te gaan geven.
- Zorg voor een geborgde functionaliteit (geen storingen aan de voorzieningen).
- Te allen tijde een veilige situatie bij de inzamelvoorzieningen voor gebruikers en passanten.

Uitgangssituatie
- Omgekeerd Inzamelen is in 2018 ingevoerd in de hele stad, met uitzondering van de binnenstad.
- De ondergrondse containers zijn vanaf juli 2017 zonder pas toegankelijk. De reeds geplaatste toegangscontrole-systemen (readers en passen) in de containers zijn buiten werking gesteld en vanaf juli 2017 niet meer geplaatst in nieuwe containers.
- Zowel preventief als correctief onderhoud zijn uitbesteed.
- Staat van onderhoud van de ondergrondse containers is nu (na verandering van de onderhoudssystematiek) voldoende tot goed.
- Systemen zijn voorzien van een veiligheidskeurmerk. Er worden periodiek controles uitgevoerd.

Planning
- Bij invoering diftar zullen de toegangscontrole-systemen opnieuw operationeel gemaakt moeten worden en is pasgebruik, na opheffing van de last, weer toegestaan.
- Jaarlijkse evaluatie of op basis van de controles of de onderhoudsovereenkomst nog voldoende actueel is of aangevuld moet worden.
- Noodzakelijke investeringen in het OAT zijn voorzien in de exploitatie, ook na 2019.
- De voorbereidingen om een DIFTAR-systeem in te voeren, worden voortgezet.

Sportvelden

Actuele kaders
- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).

Ambitie

- Integraal en efficiënt beheer, exploitatie en onderhoud van de buitensportaccommodaties, passend bij de wensen en behoeften van de huidige en potentiële gebruikers.
- Bij het integrale en efficiënte beheer wordt uitgegaan van de kwalificatie “voldoende tot goed” op basis van de uitgangspunten in het kwaliteitssysteem voor sportvelden (KYBYS).
- Uitgangspunt is voorts dat een deel van het uitvoerende werk wordt uitgevoerd door medewerkers met een blijvende of tijdelijke achterstand tot de arbeidsmarkt.

Uitgangssituatie

- Uitgangspunt is dat de externe verzelfstandiging van Sportbedrijf Arnhem geen consequenties heeft voor de onderhoudstoestand van de velden.
- Op basis van inspecties is geconstateerd dat de staat van onderhoud van de accommodaties, zowel op sporttechnisch als op cultuurtechnisch gebied op dit moment voldoende tot goed is.

Planning

- Het reguliere onderhoud aan de overblijvende sportparken zal op het huidige kwaliteitsniveau worden uitgevoerd vanuit de normale onderhoudsbudgetten.
- Onderhoud aan velden die tijdelijk niet worden gebruikt, zal worden geminimaliseerd.
- Noodzakelijke renovaties en vervangingen zijn voor de periode 2019–2022 voorgedragen in de meerjarige investeringsplanning van het sportbedrijf.

Installaties zwembaden

Actuele kaders

- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).
-

Ambitie

- Nieuwbouw van zwembad Valkenhuizen is voorzien in de periode 2019–2022, echter de aanbesteding is stopgezet als gevolg van overschrijding van het beschikbare budget.
- De beschikbare investeringsbedragen zijn opgenomen in de meerjarige investeringsplanning van de gemeente.

Uitgangssituatie

- De staat van installaties in beheer bij het Sportbedrijf Arnhem is goed, waarbij Valkenhuizen wel aan het eind is.
- Een deel van de installaties in de zwembaden (de gebouw gebonden installaties) is in beheer bij het Vastgoedbedrijf Arnhem. Hierover vindt afstemming tussen beheersmatige en inhoudelijke verantwoordelijkheid plaats.

Planning

- Voortzetting van het reguliere onderhoud conform genoemd onderhoudsplan, met dien verstande dat wordt geanticipeerd op de nieuwbouw.
- Tijdige vervanging van installaties in de periode 2019-2022 is voorgedragen voor de meerjarige investeringsplanning.

Vastgoed

Actuele kaders

- Het uitvoeringsbeleid vastgoedbedrijf.
- Voor alle panden in permanent beheer zijn er 40-jarige onderhoudsplannen die jaarlijks worden geactualiseerd en opgenomen in de meerjarenprogrammabegroting.
- Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles onderwijsgebouwen (R4), culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen (R5), welzijnsvoorzieningen (R7), gemeentelijke huisvesting (R9), bijzonder vastgoed en vastgoed in de openbare ruimte (R2).

Ambitie

- De ambitie voor de technische staat van het vastgoed is een NEN2767-conditie score van 3 of beter. NEN 2767 is een methode voor het objectief en uniform meten van de fysieke kwaliteit van bouw- en installatiedelen van gebouwen en/of infrastructuur. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Conditiescore 3 staat gelijk aan een redelijke conditie. Het door de gemeente aangekochte vastgoed voor stedelijke ontwikkelingsprojecten wordt niet op een conditiegerichte manier onderhouden, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.
- Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas.

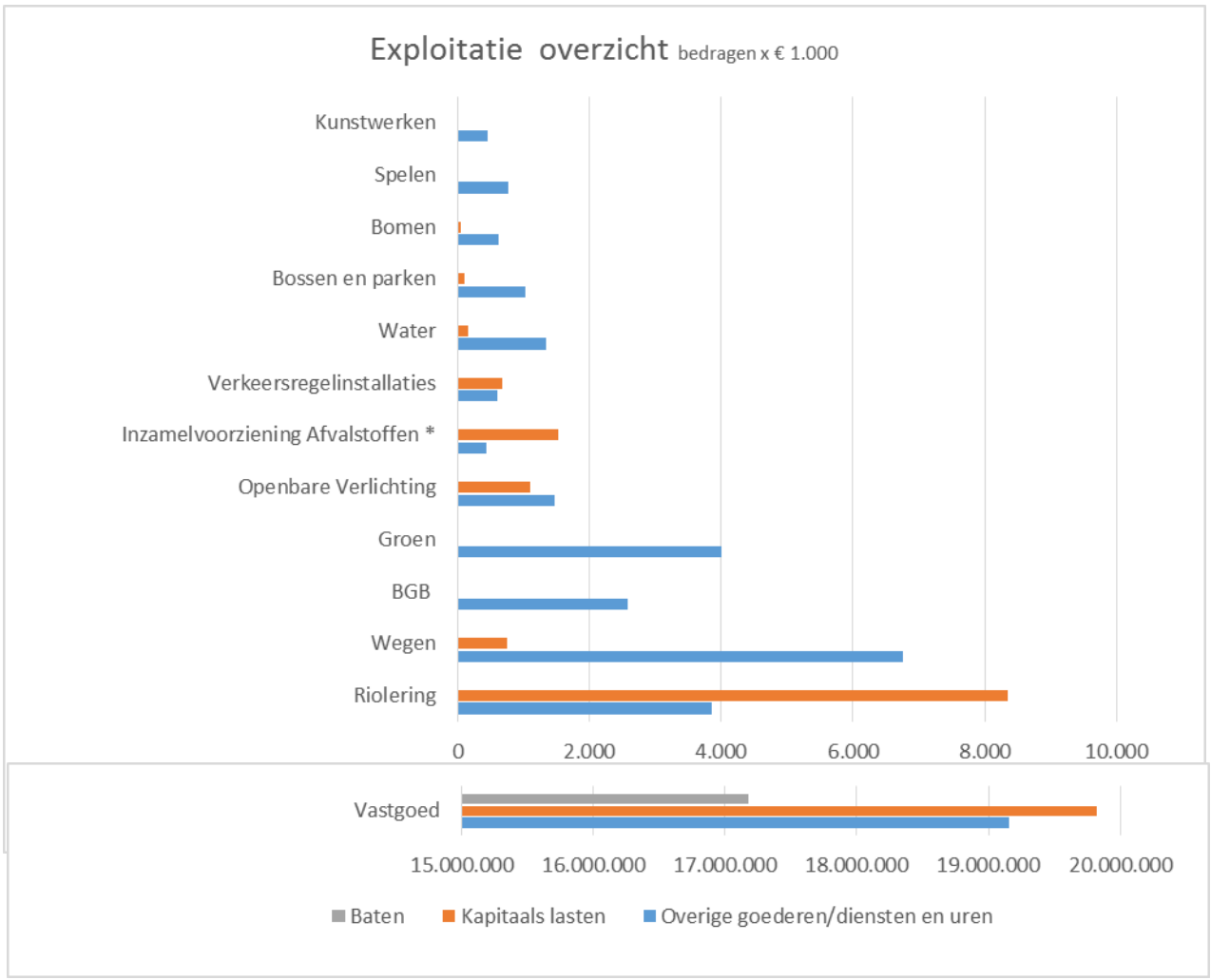
Uitgangssituatie

- Het gemeentelijk vastgoed voldoet aan het gewenste kwaliteitsniveau, met uitzondering van gebouwen die op korte termijn hun functie verliezen of gebouwen die op korte termijn gerenoveerd worden.

Planning

- Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting. Jaarlijks wordt er gemiddeld € 1,4 miljoen geïnvesteerd in vervangingsonderhoud en verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Onderdeel daarvan is de verduurzaming van 21 gemeentelijke panden uit de kernportefeuille. Voor de opgave om het vastgoed te verduurzamen is, in het kader van het Gelders energieakkoord en het Arnhemse programma New energy made in Arnhem, een plan gemaakt. Gemiddeld zal in de komende 10 jaar hiervoor een bedrag van €320.000 worden uitgetrokken. Bij de verduurzaming van het vastgoed wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de geplande werkzaamheden in het kader van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP).
- Met ingang van 2019 is een jaarlijks investeringskrediet voor duurzaamheidsmaatregelen in de MJPB opgenomen ter grootte van € 800.000. Deze investeringen moeten worden terugverdiend via een besparing op de energielasten.
- Daarnaast wordt er in de periode 2019-2022 gemiddeld € 4,3 miljoen uitgegeven planmatig en storingsonderhoud.

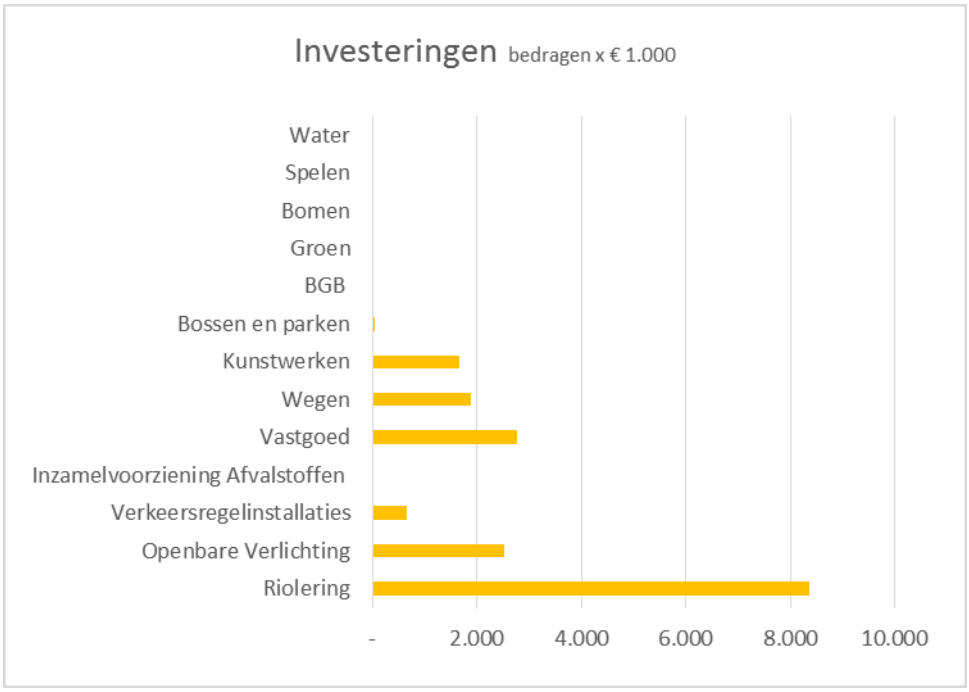
Overzicht onderhoudskosten en investeringen kapitaalgoederen

* Afvalinzameling alleen de onderhoudskosten van de inzamelmiddelen

* Vastgoed incl. installatie zwembaden

Overzicht investeringen kapitaalgoederen

4 Financiering

Voor de financieringsfunctie worden de missie en de doelstellingen beschreven in het treasurystatuut gemeente Arnhem. In dit statuut wordt ingegaan op de kaderstelling van de werkorganisatie (taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, mandatering) en op het instrumentarium om de doelstellingen te realiseren.

Inleiding

Deze paragraaf richt zich op de uitwerking van het treasurystatuut naar de begroting voor 2019 en te hanteren normeringen. Hierbij komen de onderstaande onderwerpen aan de orde:

- Risicomanagement financiering;
- Financieringsvolume (incl. delegatie / mandatering);
- Kasgeldlimiet;
- Renterisiconorm;
- Overige risico's.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft de financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:
a. Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
b. Financiering van de sociale woningbouw;
c. Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte (a)

Bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van de investeringen van de gemeente Arnhem, de financiering van geprivatiseerde onderdelen van de gemeente en de exploitatie van lasten en baten. Bij de investeringen moet naast de reguliere financieringen van de gemeentelijke taken worden gedacht aan grote stedelijke projecten, zoals Arnhem Centraal, stadsvernieuwing in de binnenstad, grondexploitatie en onderhoud in de infrastructurele sfeer. Als 'inkoop' van geld (de funding) wordt gebruik gemaakt van de volgende financieringsmiddelen (stand per 31-12-2019):

- de kapitaalmarkt voor langlopende financieringsmiddelen: € 708 miljoen. Het betreft hier dus de leningenportefeuille opgenomen gelden (O/G);
- de geldmarkt voor kortlopende financiering (< 1 jaar). Naar verwachting zal de financiering met kasgeld per 31-12-2019 € 30,1 miljoen bedragen. Arnhem blijft daarmee ruim binnen de kasgeldlimiet;
- de binnen Arnhem beschikbare reserves en voorzieningen met een volume van € 148,2 miljoen.

Binnen de gemeente wordt voor de financiering een omslagrente van 2% in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten.

De portefeuille door de financieringsfunctie uitgezette gelden (U/G), heeft per 31-12-2019 een volume van € 47,8 miljoen. Het betreft hier leningen aan instellingen en verzelfstandigde organisatie-onderdelen.

Arnhem en de wereldeconomie

De kredietcrisis en de daarop volgende economische recessie hebben ertoe geleid dat de gemeente na een aanvankelijke stijging is geconfronteerd met een gestaag dalende rente. In de sfeer van de financiering heeft de recessie daarmee voor de gemeente voordelen opgeleverd.
Nederland en Europa hebben de recessie achter zich gelaten en de economie herstelt zich. Bij een doorzettend herstel van de economie hoort een stijging van de rente. Ten opzichte van de laagste rente in de recessiejaren is de rente op de kapitaalmarkt inderdaad gestegen, maar slechts heel mondjesmaat. Verwacht wordt dat na het beëindigen van de opkoopprogramma's van de ECB en de FED in de VS de rente sneller zal gaan stijgen. Maar voorlopig beweegt de rente zich nog steeds op een laag niveau en houdt de gemeente de mogelijkheid om zich goedkoop te financieren.

Financiering van de sociale woningbouw (b)

Voor de financiering van de woningbouw wordt door de corporaties nadrukkelijk gekeken naar het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW), waarmee de gemeente Arnhem een achtervangovereenkomst heeft gesloten. Dit landelijke fonds fungeert als waarborg ten aanzien van risico's van wanbetaling en vervult daarmee de garantstellende rol die gemeenten van oudsher hadden. Het bestaan van het WSW samen met ontwikkelingen op het gebied van schaalvergroting en regionalisering van de woningcorporaties verklaart waarom de rol van de gemeente op het terrein van de financiering van woningbouw de afgelopen jaren kleiner is geworden en nu zo goed als uitgespeeld is. In 2019 heeft de gemeente nog maar één lening van € 10.000 aan de woningcorporatie Omnia Wonen op de balans.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen (c)
Bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen gaat het om activiteiten die nauw grenzen aan het beleid van de gemeente Arnhem. Het gaat hier vooral om instellingen in de sectoren zorg, sport en cultuur. Ook bij deze financiering wordt de laatste jaren een terughoudend beleid gevoerd.
Bij de directe (eigen) financiering van de activiteiten van de instellingen heeft de gemeente Arnhem een gericht toezicht op het reilen en zeilen van de betreffende instellingen. Door aan de te verstrekken leningen waarborgen te verbinden kan bij calamiteiten direct worden gereageerd (voorbeeld: executie bij recht van eerste hypotheek). Tevens bestaan er bij de sectoren zorg en sport waarborgfondsen. Met borgstelling door deze waarborgfondsen kunnen instellingen bij banken een lagere rente bedingen en hoeft de gemeente zelf geen lening te verstrekken. Het waarborgfonds voor de sport (SWS) garandeert maximaal de helft van de lening en eist een garantie van de gemeente voor het resterende deel van de lening.
De economie trekt aan, maar niet op alle fronten in een gelijk tempo. Daardoor blijft het mogelijk dat een instelling, die langer geconfronteerd wordt met de gevolgen van de achter ons liggende recessie, (eerder) in moeilijkheden komt en bij de gemeente aan moet kloppen voor ondersteuning. Dat risico wordt substantieel verkleind door de garanties van de waarborgfondsen.

Financieringsvolume (delegatie/mandaat)
Bij het vaststellen van de MJPB neemt de gemeenteraad een besluit over de omvang van de gemeentelijke activiteiten en daarmee over het financieringsvolume. Afgezien van de eigen middelen in reserves en voorzieningen wordt in de financieringsbehoefte voorzien door middel van leningen voor de lange termijn (vaste financiering) en voor de korte termijn (vlottende financiering).

Lange termijn financiering (vaste financiering)
Zoals reeds toegelicht gaat het hier om de benodigde geldmiddelen voor de eigen gemeentelijke investeringen en projecten; de financiering van sociale woningbouw en de verstrekking van geldleningen aan instellingen, gelieerd aan het beleid van de gemeente Arnhem.

Korte termijn financiering (vlottende financiering)
Bij de kortlopende financiering gaat het om de financiering van de lopende activiteiten en werkzaamheden van de gemeente. Hiervoor wordt geld geleend of (in geval van een tijdelijk overschot) uitgezet voor een periode van maximaal een jaar. Als een extra zekerheid, bijvoorbeeld voor het opvangen van onverwachte fluctuaties in de behoefte aan kasgeld, is een arrangement afgesloten met de Bank Nederlandse Gemeenten waarbij tot een maximaal volume ter hoogte van de kasgeldlimiet uit de wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) tegen een lage rente kasgeld kan worden geleend. Het staat de gemeente vrij om los van dit arrangement zelf kortlopende middelen aan te trekken.
In voorkomende situaties zal een deel van de opgenomen kas-/callgelden (O/G) worden omgezet in langlopende financiering, de zogenoemde consolidatie. Een en ander past binnen de regels, zoals vastgelegd in het treasurystatuut.

Financieringsbehoefte per 31-12-2019
Onderstaand schema geeft inzicht in de benodigde geldmiddelen voor de langlopende financiering en de manier waarop deze beschikbaar komen (de funding).

Het totaalvolume van de benodigde financieringen bedraagt € 892,3 miljoen. Vanuit de volumes van de reserves en voorzieningen en vanuit de bestaande leningenportefeuilles voor de vaste financiering is een bedrag van € 855 miljoen beschikbaar. Vanuit de vlottende financiering (het kasgeld) is maximaal een bedrag beschikbaar van € 61,8 miljoen, waarvan in 2019 voor € 30,1 miljoen gebruik gemaakt zal worden. Dit betreft kortlopende leningen en het arrangement met de Bank Nederlandse Gemeenten. Totaal aan financieringsmiddelen is de gevraagde € 892,3 miljoen dus beschikbaar.
De financieringsfunctie is hiermee in staat om voldoende middelen beschikbaar te stellen voor dekking van de reeds gepleegde investeringen, de kosten in de grondexploitatie en voor de in 2019 begrote investeringen.

Tabel Financieringsbehoefte per 31-12-2019

Benodigd voor	Bedrag	Financiering middels	Bedrag
			Bedragen x € 1.000
Activa gemeente Arnhem en grondexploitatie	804.293	Reserves en voorzieningen	148.157
Uitgezette gelden aan gelieerde instellingen en woningcorporaties	47.823	Opgenomen gelden in de kapitaalmarkt (leningen o/g)	707.978
(kapitaalverstrekking en leningen u/g)		Obligo's en waarborgsommen	6.000
Overige uitgezette middelen (o.a. geprivatiseerde Stadsbank, leningen via het SVn en	40.141	Rekening courant B.N.G. en kasgeldleningen	30.122
bijdragen aan activa van derden)			
Totaal langlopend te financieren	**892.257**	**Totaal financiering**	**892.257**

Leningenportefeuille 2019

Onderstaand schema geeft inzicht in de samenstelling van de volumes in het jaar 2019 van de huidige leningenportefeuille van de financieringsfunctie. Het betreft leningen opgenomen gelden (O/G) en leningen uitgezette gelden (U/G).

Tabel Leningenportefeuille 2019

Leningen portefeuille	Stand 01.01.2019	Opname	Aflossing	Stand 31.12.2019
				Bedragen x €1.000,--
Leningen O/G				
Leningen portefeuille	675.641	69.826	-62.127	683.340
Nog aan te trekken financiering in 2018	24.628			24.628
Leningen t.b.v. woningcorporaties	11		-1	10
Totaal leningen O/G	**700.280**	**69.826**	**-62.128**	**707.978**
Leningen U/G				
Vaste leningen uitstaand	93.384		-5.430	87.954
Woningcorporaties	11		-1	10
Totaal leningen U/G	**93.395**	**0**	**-5.431**	**87.964**

Rentevisie

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Deze zal naar verwachting de komende jaren rond de 2% schommelen. Als gevolg van gewijzigde wetgeving in het BBV is de gemeente niet meer vrij in het bepalen van de intern in rekening te brengen omslagrente, maar moet binnen marges de gemiddelde marktrente worden gevolgd. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor 2018, is niet meer toegestaan. In 2018 is de omslagrente verlaagd naar 2%, een niveau dat voor 2019 gehandhaafd zal blijven.
Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente en om de omslagrente stabiel en meerdere jaren constant te kunnen houden kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (onder de 2%) en waardoor de omslagrente onveranderd kan blijven. Wanneer de rente in de jaren na 2019/2020 niet gaat stijgen is de kans echter aanwezig dat de omslagrente verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV.
De lange looptijden hebben ruimte gecreëerd om in toekomstige jaren - wanneer de rente voor nieuwe leningen mogelijk weer op een hoger niveau terecht zal komen - met behulp van leningen met kortere looptijden toch een lage gemiddelde rente te realiseren binnen de wettelijke mogelijkheden van de gemeente.
Als gevolg van de renterisiconorm (zie hieronder) is een gemiddelde looptijd van korter dan ongeveer vijf jaar (met een bijbehorende nog lagere rente) voor de gemeente niet toegestaan. De gemeente zou dan in een jaar meer leningen moeten herfinancieren dan is toegestaan.

Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Met het vaststellen van deze MJPB 2019 – 2022 inclusief de paragraaf financiering mandateert de gemeenteraad het college om voor de financieringsbehoefte per onderscheiden categorie in 2019 leningen aan te gaan tot de volgende maximumtotalen:

Tabel Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Maximaal toegestane leningen 2019	Maximaal
	Bedragen x €1.000,--
Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte	250.000
Financieringsbehoefte sociale woningbouw	100.000
Financieringsbehoefte aan gemeente gelieerde inst.	50.000

Met het mandaat om middelen aan te trekken ten behoeve van leningen aan derde partijen geeft de gemeenteraad het college de ruimte om snel te handelen wanneer snel te handelen bijvoorbeeld wanneer een calamiteit daarom vraagt. Dit neemt niet weg dat de primaire insteek van de gemeente blijft om terughoudend te staan tegenover verzoeken om leningen te verstrekken.

Kasgeldlimiet

De Wet FIDO geeft concrete richtlijnen voor gemeenten voor het beheersen van het renterisico in verband met de korte termijn financiering. De kasgeldlimiet is een wettelijk maximum (plafond) voor het volume geldleningen in de vorm van zogenaamde call- en kasgeldtransacties.
De bovengrens is bij ministeriële regeling voor het jaar 2019 vastgesteld op 8,5 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting. De begroting van de gemeente Arnhem voor het jaar 2019 heeft een omvang van € 727,5 miljoen en daarmee komt de kasgeldlimiet uit op € 61,8 miljoen.
Het Rijk geeft gemeenten veel ruimte om maximaal gebruik te maken van (goedkope) financiering met kasgeld. Hoewel het gemeenten formeel niet is toegestaan de kasgeldlimiet te overschrijden (Wet FIDO, art. 4, lid 1), hoeven deze pas aan de toezichthouder te rapporteren wanneer de kasgeldlimiet drie kwartalen op rij wordt overschreden (art. 4, lid 2). Hiermee wordt gedoogd de kasgeldlimiet twee kwartalen op rij te overschrijden.
De gemeente Arnhem stuurt erop onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

Renterisiconorm

Het renterisico betreft het risico dat de begroting van de gemeente geconfronteerd wordt met een verzwaring van de rentelasten als gevolg van herfinancieringen van bestaande activa of van herziening van rente van bestaande leningen.
Het doel van de renterisiconorm is om dit risico te beperken tot een handelbaar niveau. Bij een goed (gelijkmatig) opgebouwde leningenportefeuille blijft het renterisico binnen verantwoorde marges en zullen de renteaanpassingen zich geleidelijk voordoen en binnen de begroting opgevangen kunnen worden.
In de Wet FIDO is vastgelegd dat jaarlijks een volume ter grootte van 20 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting (peildatum 1 januari) mag worden geherfinancierd of een renteherziening mag ondergaan. Omdat de gemeente voor de eigen financiering geen leningen heeft aangetrokken waarvan periodiek de rente wordt herzien, heeft voor Arnhem de renterisiconorm alleen betrekking op herfinanciering van aflopende leningen. Omdat in Arnhem de omvang van de totale leningenportefeuille (€ 708 miljoen) net iets ligt onder het lastentotaal van de begroting (€ 727,5 miljoen), mag jaarlijks ongeveer 20 % van de leningenportefeuille worden geherfinancierd. Dat betekent dat de gemiddelde looptijd van de aangetrokken leningen niet korter mag zijn dan ongeveer vijf jaar.
Voor het jaar 2019 komt de prognose van het renterisico uit op 7,86 %. (vergelijk: Jaarverslag 2017 5,5 %).

Schatkistbankieren

Sinds het najaar van 2013 kennen gemeenten en andere decentrale overheden verplicht schatkistbankieren. Decentrale overheden dienen banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën. Voor de gemeente Arnhem bedraagt de drempelwaarde in 2019 € 4,13 miljoen.
Omdat inkomende en uitgaande kasstromen niet op elkaar zijn afgestemd, kunnen hoge positieve of negatieve kassaldi ontstaan. Om enigszins ruimte te bieden voor zulke bewegingen moet het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal worden afgezet tegen deze drempelwaarde, niet de dagelijkse stand. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Om de drempelwaarde niet te overschrijden, wordt in 2019 beperkt gebankierd bij de schatkist.

Bij de controle van de jaarrekening neemt de accountant de verplichting tot schatkistbankieren mee.

Overige risico's

Gezien de samenstelling van de gemeentelijke leningenportefeuille en de kaderstelling vanuit de wet en het treasurystatuut (leningen worden alleen afgesloten in euro’s) is binnen de gemeente Arnhem geen sprake van valutarisico en/of koersrisico.

5 Bedrijfsvoering

Voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn bedrijfsmiddelen nodig om de geformuleerde doelen van de verschillende programma's te kunnen bereiken. Het gaat met name om de uitgaven voor personeel en organisatie, informatie en automatisering, auditing en risicomanagement.

Personeel en organisatie

- De Kernorganisatie is na de reorganisatie van 2017 en diverse verzelfstandigingen en uitplaatsingen in de afgelopen jaren, inmiddels ruim een jaar in de huidige vorm aan het werk. Belangrijk thema, ook voor 2019 is de transformatie. Hieronder worden andere manieren van werken verstaan, inzet op een andere organisatiecultuur en een andere houding en gedrag bij leidinggevenden en medewerkers. Voorbeelden van de transformatie zijn Het Nieuwe Werken waarin plaats- en tijdonafhankelijk werken wordt bevorderd, een nieuwe gesprekscyclus waarbij de nadruk ligt op het goede gesprek, integraler samenwerken en goed extern opdrachtgeverschap. De transformatie is een traject met een lange looptijd dat ook in 2019 doorgezet wordt.
- Een nog altijd belangrijk thema - ook voor 2019 - is de inzet op talent en mobiliteit. Beweging bij medewerkers in de vorm van in-, door- en uitstroom is belangrijk om de inzetbaarheid duurzaam te houden. Onderdeel hiervan is de aandacht voor de instroom van jongeren en intensiever aandacht voor 55+ers.
- De Banenafspraak heeft nog steeds de volle aandacht. Via het project 'Werken zonder te beperken' worden kandidaten uit het doelgroepenregister tijdelijk ingezet met de intentie om hen te behouden voor de organisatie. Dit traineeprogramma in het kader van de Banenafspraak is eind 2018 daadwerkelijk van start gegaan en loopt door tot 2020.
- Diversiteit en inclusie zijn belangrijk thema's voor de komende jaren. De gemeente Arnhem streeft naar een meer divers personeelbestand waarin iedereen gelijke kansen heeft en in de gelegenheid gesteld wordt mee te doen.
- Het ziekteverzuim en dan met name het langdurig ziekteverzuim is al enige tijd te hoog. In 2018 is met een meerjarig programma begonnen om dit verzuim naar beneden te krijgen. Dit programma loopt in 2019 door.

Kerngegevens

De medewerkers van Arnhem kunnen worden verdeeld over een aantal groepen. Hierna wordt weergegeven hoe de formatie zich de komende jaren ontwikkelt op grond van de vastgestelde kaders. De formatie van de ambtelijke organisatie voor de komende jaren laat een daling zien met name als gevolg van de ingezette bezuinigingen.

Totaal FTE Arnhem

Totaal aantal FTE Arnhem	Realisatie Bezetting 31.12.2017	Begroting Formatie 2018	Begroting Formatie 2019	Begroting Formatie 2020	Begroting Formatie 2021	Begroting Formatie 2022
Bestuur						
Aantal FTE Raad	39	39	39	39	39	39
Aantal FTE College B&W	7	7	7	7	7	7
Personeel						
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	1.055	931	922	909	907	907
Totaal personeel gemeente Arnhem	**1.055**	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**

In bovenstaande tabel is te zien dat het aantal medewerkers van de Kernorganisatie van gemeente Arnhem vanaf 2018 tot onder de 1.000 fte's zakt. Dit wordt veroorzaakt door de uitplaatsing van diverse bedrijfsonderdelen.

Verloop formatie

Het formatieverloop van de ambtelijke organisatie kan in detail als volgt worden verklaard:

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2018-2021	***945***	***938***	***934***	***933***	***933***
Bij: trainees	10	7	0	0	0
Bij: (cöord) opdrachtgever De Connectie	2	2	2	2	2
Bij: integraal handhavers tlv budget leerbedrijf	2	2	2	2	2
Bij: Formatie op orde OR	4	4	4	4	4
Af: Formatie reductie PIM	-5	-5	-5	-5	-5
Af: formatie schuldsanering naar externe partij	-4	-4	-4	-4	-4
Af: Formatie naar MGR	-2	-2	-2	-2	-2
Af: Formatiereductie ivm oplossen stelpost W&D	-4	-4	-4	-4	-4
Af: corr formatie parkeren	0	0	0	0	0
Diversen	0	4	0	1	1
Aantal FTE ambtelijke organisatie jaarrekening 2017	***948***	***942***	***927***	***927***	***927***
Bij: amendement overlast te lijf	3	3	5	5	5
Bij: veiligheidsadviseur	1	1	1	0	0
Bij: formatie-uitbreiding BV tlv bedrijfsreserve bedrijfsvoering	8	8	8	8	8
Af: RBL naar externe partij	-12	-12	-12	-12	-12
Af: formatiereductie tgv bedrijfsreserve bedrijfsvoering	-3	-3	-3	-4	-4
Af; formatiereductie tbv invullen taakstelling	-1	-1	-1	-1	-1
Af: formatiereductie ivm terugloop projecten	-1	-1	-1	-1	-1
Af: opheffen Sociale Bank Centraal Gelderland	-14	-14	-14	-14	-14
Diversen	2	-1	-1	-2	-2
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2019-2022	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**

De begrote formatie lijkt de komende jaren redelijk stabiel te blijven.

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie	**1.055**	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**
Saldo personeelsbudget loonsom (in € 1.000)	**76.340**	**70.788**	**70.224**	**69.251**	**69.051**	**69.039**
Gemiddelde loonsom (in €)	**72.360**	**76.034**	**76.165**	**76.184**	**76.131**	**76.118**

In juli 2017 hebben de partijen een overeenstemming bereikt over de nieuwe cao voor gemeenteambtenaren, die loopt van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. In 2018 stijgen de salarissen met 1,5% per 1 januari en per 1 juli stijgt het IKB met 0,25%-punt. Met een looptijd van 20 maanden willen beide partijen zorgen voor stabiliteit in de gemeentelijke sector. Het is momenteel nog niet bekend wat de inzet en/of uitkomsten zullen zijn van de looneisen voor de nieuwe cao die loopt vanaf 2019.

Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Alle gemeenten zijn vanaf 2017 vanuit het landelijk Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht een basisset beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en het jaarverslag. Een aantal indicatoren dient de gemeente zelf aan te geven. Deze zijn in onderstaand overzicht opgenomen.

1. Verplichte Indicatoren: gegevens vanuit MJPB 2019-2022 gemeente Arnhem

Formatie			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Fte per 1.000 inwoners	**Eenheid**	Fte per 1.000 inwoners
Begroting 2019	5,8		
Bezetting			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen gegevens	**Eenheid**	Fte per 1.000 inwoners
Begroting 2019	5,6		
Apparaatskosten			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen gegevens	**Eenheid**	Kosten per inwoner in euro's
Begroting 2019	584		
Externe inhuur			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen begroting	**Eenheid**	Kosten als % van tot loonsom + totale kosten inhuur externen
Begroting 2019	2		
Overhead			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen begroting	**Eenheid**	% van totale inkomsten
Begroting 2019	7		

Circulaire inkoop

De gemeente maakt in de bedrijfsvoering meer werk van circulaire inkoop. Bij de gemeentelijke inkoop en aanbesteding wordt de komende jaren nadrukkelijker ingezet om maatschappelijke opgaven zoals energietransitie, circulariteit, lokale bedrijvigheid en mensen aan het werk krijgen te versnellen.

Informatie en automatisering

Informatievoorziening

De gemeentelijke informatievoorziening wordt blijvend gestroomlijnd met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid.

- Levering van jaarlijkse informatieproducten, zoals: Staat van de Stad, Arnhem in cijfers en andere onderzoek gerelateerde producten.
- Voorbereiding en publicatie van meer publiek beschikbare gegevens op ons Open Data portaal.
- Up to date houden van de functionele werking van onze informatiesystemen, zodat onze processen optimaal gefaciliteerd blijven en voldoen aan de wettelijke kaders.
- Focus leggen op de sturing rondom de kwaliteit van digitale archivering en duurzame bewaring. Verzelfstandigingen en digitalisering maken dat hier een tal van slagen op benodigd zijn.
- De samenwerking en het bundelen van kennis met Rheden en Renkum wordt versterkt op het gebied van Informatie. Eveneens geldt dit voor de samenwerking en het opdrachtgeverschap met/aan ICT de Connectie voor realisatie van benodigde techniek.
- Om uitvoering te geven aan de Informatie gerelateerde ontwikkelingen binnen de gemeente Arnhem wordt een Informatie-agenda gebruikt.

Innoveren met informatie

Er wordt gewerkt aan digitale innovaties om maatschappelijke opgaven uit onze veranderprogramma's te realiseren. Hiervoor worden samenwerkingsverbanden met diverse partners uit onze stad gecreëerd.

- In diverse pilots worden data, kennis en menskracht gebundeld. Dit wordt gedaan op het gebied van (onder meer) duurzame energieproductie, verbetering van de luchtkwaliteit, armoedepreventie en arbeidsstimulering.
- Onze digitale dienstverlening is volop in ontwikkeling.
- Afdelingen worden gestimuleerd om te zoeken naar innovatieve manieren voor de inzet van informatie om hun werk beter, sneller en goedkoper te kunnen verrichten.
- Tijd & plaats onafhankelijk en toch S@men. Door wijkgericht werken, wordt meer vanuit een netwerkkantoor gewerkt, onderweg of thuis. Minder op vaste of centrale plekken. Na succesvolle pilots van een digitale samenwerkomgeving wordt gestreefd naar een organisatiebrede realisatie.
- Er wordt een datalab ingericht: een werkplaats en kenniscentrum voor professionals en geïnteresseerd publiek. De centrale plek om slim & innovatief initiatieven te ontplooien om de waarde van gegevens (beter) te benutten. De organisatie wordt actief benaderd om het bewustzijn op informatie gedreven werken te vergroten in alle lagen in de organisatie.
- Nieuwe methoden en technieken in het kader van onderzoek & statistiek worden verkend; te denken aan kunstmatige intelligentie en geavanceerde analyses.
- Aangesloten wordt bij landelijke innovaties, zoals: de Common Ground van VNG realisatie en het traject digitalisering van de aanvraag rijbewijzen wordt voortgezet, waarbij Arnhem als eerste en enige gemeente reeds een pilot heeft uitgevoerd die dit jaar vervolgd zal worden tezamen met andere gemeenten.

Privacy, informatieveiligheid & auditing

Het streven is om de kwaliteit en continuïteit van een betrouwbare informatievoorziening voor onze dienstverlening te waarborgen. Overheden zijn en blijven een belangrijk doelwit voor de cybercriminaliteit. Gewerkt wordt aan het zorgvuldig, veilig, proportioneel en vertrouwelijk omgaan met alle (persoons)gegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy is geborgd.

- Onze medewerkers worden verder bewust gemaakt met betrekking tot cybersecurity, de Safe & Sound campagne.
- De infrastructuur wordt verder op orde gebracht met betrekking tot cybersecurity, naar aanleiding van het Rekenkamer Arnhem onderzoek, waarbij zeer grote kwetsbaarheden zijn aangetoond.
- Het nieuwe ISMS (Information Security Management System) wordt geïmplementeerd, waardoor cybersecurity een integraal onderdeel wordt van de day-to-day bedrijfsvoering.
- Middels auditing zoals ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) wordt aantoonbaar gemaakt in control te zijn.
- Wordt een vervolg gegeven aan de aandachtspunten naar aanleiding van de invoering van de AVG (Algemene verordening gegevensbescherming).

Informatie-agenda
De informatie-agenda is een uitvoeringsagenda waarin de ontwikkelingen en projecten op het gebied van informatie staan. In de veelheid van ontwikkelingen en projecten moeten keuzes gemaakt worden, zodat de inzet van mensen en middelen adequaat geschiedt. Hiervoor worden alle activiteiten gewogen op basis van:
1. continuïteit bedrijfsvoering;
2. bijdragen aan de bezuinigingen;
3. bijdragen aan de programma's en veranderopgaven;
4. uitvoeren van wettelijke taken;
5. verhogen van de kwaliteit van bedrijfsvoering.

Financial auditing en IT auditing

Financial audits
De financial audits worden in het kader van de jaarrekening uitgevoerd door de accountant. Ter ondersteuning van deze audits voert de gemeenten een interne audit uit op de prestatielevering en factuurbehandeling.

IT-audits
- De IT–audits zijn met name gericht op de betrouwbaarheid, integriteit en beschikbaarheid van IT-processen en IT-producten en kunnen als zodanig onderdeel uitmaken van de financial audits.
- Bij IT-audits wordt gekeken naar (algemene) IT-beheersingsmaatregelen én, waar mogelijk, naar beheersingsmaatregelen/controles binnen de applicatie.
- Een belangrijke IT-audit vanaf 2017 is de ENSIA-audit (Eenduidige Normatiek Single Information Audit). Deze audit heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij gemeenten verder te professionaliseren door het toezicht te bundelen. De gemeente voert een zelfevaluatie uit op de informatie-beveiligingsomgeving. In het jaarverslag zal een verklaring komen van het college over de informatieveiligheid. De informatie wordt gebruikt voor de horizontale verantwoording richting gemeenteraad en de diverse verticale verantwoordingslijnen richting departementen.
- Daarnaast is in 2018 begonnen met het inrichten van een nieuw ISMS (Information Security Management System) waarin alle relevante beheersingsmaatregelen, producten met bijbehorende verantwoordelijkheden actief worden gemonitord en beoordeeld.

Frauderisico-analyse
Er heeft een inventarisatie plaatsgevonden op frauderisico's. Deze risico's zijn ingeschat op basis van verwachte kans en impact. Op de risico's die het hoogste scoren (in gezamenlijkheid overwogen) wordt een controle ingezet. Hierbij worden de beheersmaatregelen gekoppeld aan het risico en met de verantwoordelijken worden besproken hoe het risico afdoende kan worden beheerst.

Ontwikkelingen binnen de organisatie
- Het college wordt verantwoordelijk voor de rechtmatigheid (plan Depla).
- Nieuwe samenwerkingsvormen, verzelfstandigingen van organisatie-onderdelen.

Ambitie

Werken aan risicobewustzijn van de organisatie
Om verder te groeien naar een risico-bewuste organisatie is blijvende aandacht voor risicomanagement nodig. Auditing en risicomanagement heeft werkvormen ontwikkeld die worden toegepast bij diverse (nieuwe) projecten en programma's binnen de gemeente om dit risicobewustzijn te vergroten. Om het risicobewustzijn verder te ontwikkelen is een opleiding risicomanagement opgenomen in het gemeentelijke opleidingsaanbod.
Er is een nieuwe beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen in voorbereiding. De gemeentelijke uitgangspunten voor risicomanagement en de spelregels voor de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen worden daarin opgenomen (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing). Voor een aantal nieuwe plannen voor de komende raadsperiode wordt ook specifiek nagegaan wat de hieraan verbonden risico's zijn.

Inspelen op nieuwe ontwikkelingen
Naast het reguliere werk dat inzicht biedt in de rechtmatigheid, komt meer accent te liggen op betrokkenheid bij nieuwe ontwikkelingen in de taken van de gemeente, waardoor nieuwe processen efficiënter kunnen worden ingericht.

Actuele kaders
- Auditstatuut 2017;
- BBV;
- Kernbesluit ambtelijke organisatie gemeente Arnhem.

6 Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee zowel bestuurlijk, maatschappelijk als financieel. De opzet van deze paragraaf sluit aan bij het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Verbonden partijen twee gemeentelijke rollen

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van opdrachtgever en van eigenaar. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien, kan een spanningsveld bestaan.

In de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede *eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking-)organisatie.

De gemeente is daarnaast ook opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten of is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk-)pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken.

Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

Actuele kaders

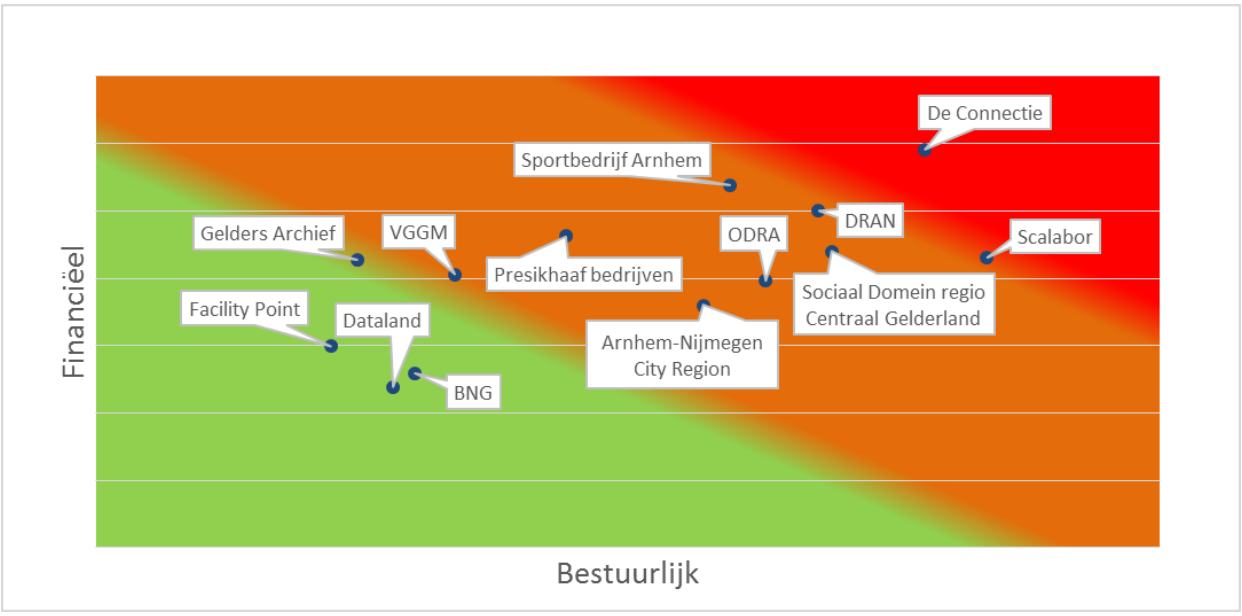
In 2016 is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd in de kadernota verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governance code en het toepassen van een 'risicokompas'.

Ook de Notitie verbonden partijen van de Commissie BBV uit oktober 2016 geeft verplichte en aanbevolen kaders ten aanzien van verbonden partijen. In deze notitie wordt uiteengezet wanneer sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen zoals vermogen of leningen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Tenslotte is op 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Hiermee is een aantal wijzigingen doorgevoerd die erop gericht zijn de invloed van de raad op het samenwerkingsverband te versterken.

Ontwikkeling risicovolle verbonden partijen

Niet alle verbonden partijen vragen om even veel betrokkenheid. Om de aandacht te geven aan die verbonden partijen die voor de gemeente van het grootste belang zijn, dan wel een belangrijk risico vormen (beleidsmatig of financieel) is het risicokompas toegepast. Het risicokompas is een risicoanalyse die bestaat uit de beoordeling op acht maatstaven. Deze acht maatstaven geven vorm aan de bestuurlijke en financiële verbondenheid met de partij. Door alle verbonden partijen op dezelfde wijze te beoordelen, is het mogelijk de verbonden partijen onderling te vergelijken en te bepalen welke verbonden partijen in verhouding tot elkaar een hoog risicoprofiel hebben. In de aanloop naar de begroting 2019-2022 heeft een actualisatie plaatsgevonden van het risicokompas. Dit heeft geresulteerd in de volgende risicokaart.

Voor de verbonden partijen, die op basis van de risicokaart in onderlinge vergelijking het hoogste scoren is een beheersstrategie opgesteld. Het betreft de volgende partijen:

- BVO DRAN (Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen);
- GR Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR);
- BVO De Connectie;
- Sportbedrijf Arnhem B.V.;
- Scalabor B.V.

In onderstaand overzicht verbonden partijen wordt aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem deelneemt en aan welke programma's hiermee een bijdrage wordt geleverd. De hierboven genoemde partijen maken onderdeel uit van dit overzicht. De beheersstrategie op deze partijen wordt in het overzicht nader toegelicht.

Relatie met de paragraaf Weerstandsvermogen

De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Toelichting bij overzicht verbonden partijen

Hierna wordt per verbonden partij gegevens weergegeven. Naast stamgegevens zijn dit, het bestuurlijke en financiële belang, financiële gegevens over het vermogen en resultaat (indien beschikbaar uit de begroting 2019 van de verbonden partij en anders uit de jaarrekening 2017 van de verbonden partij), actuele ontwikkelingen en de weergave van het risicoprofiel (laag, middel, hoog).

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', waaronder voor gemeenten.	
Partners		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG	
Eigen vermogen	**Per 01-01-2017**	4.486
	Per 31-12-2017	4.953
Vreemd vermogen	**Per 01-01-2017**	149.483
	Per 31-12-2017	135.041
Financieel resultaat	**Begroot voor 2019**	**De N.V. stelt geen begroting op**
Ontwikkelingen	Beleidsmatig zijn er geen noemenswaardige ontwikkelingen met betrekking tot de BNG voor deze MJPB 2019-2022	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

BVO De Connectie

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De Connectie is een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden en Renkum op het gebied van bedrijfsvoering.	
Partners	gemeente Arnhem, gemeente Renkum en gemeente Rheden	
Bestuurlijk belang	Concerndirecteur (Stef Schuijt)	
Financieel belang	wij dragen 73 % bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Daarnaast hebben wij in de vorm van een niet uit de balans blijkende vordering een bijdrage verleend voor de transitiekosten. De stand van deze vordering was ultimo 2017 € 2,6 miljoen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2019	p.m.
	Per 31-12-2019	€ 464.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019	p.m.
	Per 31-12-2019	€ 7.820.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019	€ 0

Ontwikkelingen

In 2019 continueert De Connectie de dienstverlening aan de gemeenten op de terreinen ICT, inkoop en aanbesteding, managementsupport, documentaire informatievoorziening, administratie en beheer, basisregistraties, facilitaire zaken
en frontoffice zoals in 2018 is overeengekomen. Op dit moment worden voor 2019 geen wijzigingen voorzien in de dienstverlening. In 2019 rondt De Connectie de laatste harmonisatie- en standaardisatie-opgaven uit het bedrijfsplan 2017 -2020 af. In 2019 volgt de harmonisatie en standaardisatie van de taxatie- en belastingapplicaties, de scanstraat en het vervolg van de harmonisatie van de ICT-infrastructuur. De 4K's (kosten, kwaliteit, kansen en kwetsbaarheid) blijven de leidraad van De Connectie.
De Connectie ziet wel een aantal risico's die zij vanwege een nog beperkte weerstandscapaciteit moeilijk zou kunnen opvangen als zij zich voordoen. Voorbeelden zijn het risico op onvoldoende veranderkracht voor de harmonisatie, standaardisatie en digitalisering van werkprocessen en het risico op achterstanden in de kwaliteit van de overeengekomen dienstverlening.

Risico profiel

Risico's

Hoog (bij vorige risicokompas nog geen risicoprofiel)

Beheersstrategie
De Connectie is inmiddels een jaar operationeel. De start van de Connectie heeft zich gekenmerkt door het samenvoegen van de afdelingen en het inventariseren van de knelpunten en de opgaven. Per afdeling is een roadmap opgesteld en is de transformatie opgave geformuleerd. Deze is geprioriteerd door de Connectie in afstemming met de opdrachtgeversoverleg, waarin de drie gemeenten en de Connectie zijn vertegenwoordigd.

De Connectie is een organisatie in op- en uitbouw, de beheersing is dan ook vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. De strategische aspecten komen in het Bestuurdersoverleg aan de orde. Binnen het Opdrachtgeversoverleg, worden de tactisch en operationele aspecten besproken en waar nodig bijgestuurd. In het demandmanagementoverleg worden de vraag en aanbod aspecten besproken en afgestemd en binnen het controllersoverleg worden de financiële zaken besproken. In deze verschillende gremia worden alle risico's die gepaard gaan met de transitie van de Connectie besproken en is daarmee ook de beheersstrategie gedefinieerd. Arnhem zet in op een actieve betrokkenheid en een open communicatie met de Connectie. Dit om zicht te hebben op het ontstaan van risico's alsmede de beheersing van de risico's door de Connectie zelf.

Er wordt in de begroting een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. Naast het onderzoek dat De Connectie zelf laat uitvoeren om de haalbaarheid van de opdracht tot harmonisatie, standaardisatie en digitalisering te toetsen, ziet de gemeente Arnhem aanleiding om samen met De Connectie de stand van zaken en de kwetsbaarheden binnen het ICT-domein verder te onderzoeken.
Hoewel met goedkeuring van de provincie, waren de jaarrekening 2017 (incl. accountantsverklaring) en begroting 2019 van De Connectie niet binnen de wettelijke termijnen gereed. In 2019 zal daarom ondermeer de focus liggen op het tijdig opstellen door De Connectie van de jaarrekening 2018 (incl. accountantsverklaring) en de begroting 2020.

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Het Doelgroepenvervoer werd voorheen uitgevoerd door de Stadsregio Arnhem Nijmegen die van rechtswege in 2015 is komen te vervallen. In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, leerlingenvervoer en instellingsvervoer). Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.
Partners	Regio Arnhem en regio Nijmegen
Bestuurlijk belang	Wethouder R. van der Zee is lid van het bestuur
Financieel belang	Wij dragen volgens een verdeelsleutel bij aan de exploitatie. De kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie worden bepaald op basis van het inwoneraantal. De vervoerskosten op basis van rekeneenheden van het vervoer.
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 0
	Per 31-12-2017 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 6.490.023
	Per 31-12-2017 € 5.349.993
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Middels het nemen van maatregelen in de uitvoering van het doelgroepenvervoer - binnen de bestaande contracten en beleidskaders - wordt gestuurd op het terugdringen van vervoerskosten. In nauwe samenspraak met gemeentes wordt middels aanpassing van beleid gestuurd op de toestroom in, en het gebruik van het doelgroepenvervoer. In 2019 wordt besloten hoe het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven.
Risico profiel	=
Risico's	Hoog

Beheersstrategie
De risico's waarmee BVO DRAN te maken heeft zijn een veranderende relatie met de Provincie, stijgende vervoerskosten, een zeer dynamische omgeving, kwetsbare burgers en daarmee politieke gevoeligheid, aflopende regie- en vervoercontracten en krapte op de arbeidsmarkt.

Structureel ontvangen we van de BVO DRAN managementinformatie en zogenaamde rittenbakken. Er is ongeveer tien keer per jaar ambtelijk en vier keer per jaar bestuurlijk overleg. Indien gewenst kan iedere deelnemende gemeente bij stemming de escape-procedure toepassen (reguliere stemverhouding is iedere gemeente één stem, bij escapeprocedure is de stemverhouding op basis van aantal inwoners). In 2018 is gestart met een 'knoppenplan'. Om te komen tot kostenbesparingen wordt met dit knoppenplan binnen bestaand beleid het vervoer op een andere wijze georganiseerd en uitgevoerd. Dit plan wordt in 2019 geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Eind 2018 is het (regionale) onderzoek naar de toekomst van Avan gestart. In het eerste kwartaal van 2019 wordt daarover besloten en richting gegeven aan de wijze waarop het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven.

Dataland

Vestigingsplaats	Gouda	
Rechtsvorm	Stichting	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	Het ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten op het gebied van geo-, woz- en vastgoedinformatie, oftewel objectinformatie.	
Partners	(Op 7 na) alle Nederlandse gemeenten. De rol van Dataland neemt toe: bijna alle gemeenten zijn inmiddels toegetreden.	
Bestuurlijk belang	Certificaathouders participeren in DataLand en hebben invloed op het beleid van DataLand via het bestuur. Het afdelingshoofd van de afdeling Informatie is gemachtigd voor deze rol.	
Financieel belang	De Gemeente heeft certificaten van aandelen DataLand B.V. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de kerntaken uit te voeren: ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	846.646
	Per 31-12-2017	750.829
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	607.083
	Per 31-12-2017	522.463
Financieel resultaat	Begroot voor 2018	14.918
Ontwikkelingen	Nog niet beschikbaar bij het opstellen van deze MJPB 2019-2022. Deze worden in oktober 2018 beschreven	
Risico profiel		
Risico's	Laag	

Euregio Rijn-Waal

Vestigingsplaats	Kleve	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling onder Duits recht (conform het Verdrag van Anholt 23 mei 1991).	
Programma	R0 Algemeen en R3 Economie.	
Doel verbonden partij	De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De bevordering van de integratie van Europa en het slechten van nationale grenzen zijn centrale doelen van deze samenwerking (sinds 1 november 1993). De Euregio Rijn-Waal zet in op verbetering en intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij. In het werkgebied van de Euregio bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten. De Euregio verzorgt het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Duitsland-Nederland.	
Partners	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 Kamers van Koophandel.	
Bestuurlijk belang	In de Euregio Council zitten namens de gemeente Arnhem burgemeester A. Marcouch en raadsleden V. Bouma, mw. K. Kalthoff en Y. Usta	
Financieel belang	Beperkt. De leden betalen een (inwoneraantal gerelateerde) contributie (2018: € 27.650,00).	
Eigen vermogen	Per 01-01-2019	n.n.b.
	Per 31-12-2019	n.n.b.
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019	n.n.b.
	Per 31-12-2019	n.n.b.
Financieel resultaat	Begroot voor 2019: nihil (bron: begroting 2018)	
Ontwikkelingen	2019 is het voorlaatste jaar van de strategische Agenda 2020 Met uitvoering van deze agenda zijn er in 2020 nieuwe duurzame sociaaleconomische grensallianties gelegd waarin overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld nauw samenwerken. De Euregio heeft daar een actieve bijdrage aan geleverd als expert op het gebeid van grensoverschrijdende samenwerking. Dit vraagt een actieve betrokkenheid van alle partners. Door ondertekening van een 'Memo of Understanding" hebben de burgemeesters van de 6 100.000+ gemeenten binnen de Euregio uitgesproken extra inzet te plegen op grensoverschrijdende en bovenregionale uitdagingen.	
Risico profiel		
Risico's	Laag	

Facility Point

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Programma	R3 Economie	
Doel verbonden partij	Voor de ontwikkeling van het bedrijvenpark IJsseloord 2 is destijds Facility Point Arnhem opgericht. Directievoering bij Facility Point Arnhem B.V. wordt verzorgd door Color Business Centers. Color Business Centers is in september 2015 overgenomen door Regus, een wereldwijde speler op het gebied van verhuur van kantoorruimte en flexibele werkplekken. De naam Color Business Center blijft (voorlopig) bestaan.	
Partners	Gemeente Arnhem, N.V. Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij en Klaassen Vastgoed Ontwikkeling B.V.	
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigd als aandeelhouder	
Financieel belang	De gemeente bezit 37,5% va de aandelen in Facility Point	
Eigen vermogen	**Per 01-01-2017**	N.N.B.
	Per 31-12-2017	De jaarrekening wordt 28 augustus vastgesteld.
Vreemd vermogen	**Per 01-01-2017**	
	Per 31-12-2017	
Financieel resultaat	**Begroot voor 2019**	**De B.V. stelt geen begroting op**
Ontwikkelingen	Destijds (1999) werd een aandeel genomen in de ontwikkeling van Facility Point om het aanbod van flexibele kantoorruimte te stimuleren. Inmiddels is de stad daarin ruim voorzien. Wij verwachten daarom geen noemenswaardige uitbreidingen, vernieuwingen of ontwikkelingen op dit gebied. Er wordt goed gebruik gemaakt van Facility Point op IJsseloord 2 en dit zal de komende tijd naar verwachting niet veranderen.	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Arnhem Nijmegen City Region

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R0 Algemeen Bestuur, R2 Verkeer, vervoer en waterstaat, R3 Economie, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R8 Wonen en ruimte	
Doel verbonden partij	Binnen het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem - Nijmegen werken 18 gemeenten samen aan goed wonen, werken en leven in de regio Arnhem-Nijmegen. Vanuit de ambitie 'Gezonde groei' zet de regio Arnhem-Nijmegen in op duurzame en gezonde keuzes voor wonen, werken en mobiliteit, op weg naar een circulaire economie. De regio werkt met Bureau Brussel aan belangenbehartiging, lobby en het binnen halen van Europese subsidies in Brussel.	
Partners	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar	
Bestuurlijk belang	Burgemeester Marcouch is voorzitter van het bestuurlijk overleg van de regio Arnhem-Nijmegen. Wethouder Van Dellen is voorzitter van het portefeuillehoudersoverleg Economie. De wethouders van der Zee, Bouwkamp en Paping nemen deel aan respectievelijk de portefeuillehoudersoverleggen Mobiliteit, Duurzaamheid en Wonen.	
Financieel Belang	Wij dragen naar rato van inwonertal bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. In de begroting 2019 van het GO is deze bijdrage gesteld op €1,58. Voor 2019 wordt uitgegaan van 157.243 inwoners waarmee de bijdrage € 248.444 zal bedragen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	€ 362.091
	Per 31-12-2017	€ 274.425
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	€ 130.867
	Per 31-12-2017	€ 31.309
Financieel resultaat	Begroting voor 2019	€ 0
Ontwikkelingen	Voor 2019 is daarom voorzien in het verstevigen van de positie van secretaris GO en secretarissen Pfo's en het verdelen van de kosten hiervoor over alle regiogemeenten. Voor de verschillende inhoudelijke velden zijn programmamiddelen nodig, om gezamenlijke kosten te dekken, bijvoorbeeld de niet te vermijden kosten bij het Regionaal Programma Werklocaties en de regionale onderzoeken op het gebied van Wonen, maar ook om gezamenlijke initiatieven/projecten op te pakken en snel en makkelijk middelen bij anderen zoals de provincie te realiseren. In de afgelopen periode is in de verschillende portefeuillehouders-overleggen scherp gesteld wat de agenda is voor de korte termijn (2018 en 2019).Voor Arnhem betekent dit het volgende. De bijdrage ten behoeve van regionale samenwerking op het gebied van duurzaamheid, economie en wonen is voor 2018 en 2019 gedekt vanuit de daarvoor reeds beschikbare middelen vanuit de programma's. Voor de kosten van de mobiliteitsinzet zijn na het opheffen van de Stadsregio geen lokale alternatieve potten opgebouwd. Provincie en Rijk dragen nu samen grofweg 1,6 miljoen in 2018 en 1,8 miljoen in 2019 bij aan de vorming van een regionaal investeringsfonds mobiliteit. De bijdrage voor de regio als totaal komt op 0,8 miljoen in 2018 en 1,2 miljoen in 2019. De kosten ten behoeve van mobiliteit en meerkosten t.b.v. de secretarissen leiden in deze begroting tot een verhoging van de bijdrage met € 157.000 in 2018 en € 295.500 in 2019 voor het GO. Dit aanvullend op de bijdrage die wij tot nu toe betalen, €233.582 voor GO. Dit is inclusief de bijdrage Economic Board. Deze verloopt via het GO. (zie ook programma R0)	
Risico profiel		
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')	

Lingezegen

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport	
Doel verbonden partij	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).	
Partners	Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, gemeenten Lingewaard, Overbetuwe en Arnhem	
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het Algemeen bestuur	
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt voor 25% bij aan de gemeenschappelijke regeling	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	€ 18.336.000
	Per 31-12-2017	€ 15.947.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	€ 497.000
	Per 31-12-2017	€ 470.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019	€ 944.000 negatief
Ontwikkelingen	Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. Het project is eind 2019 voor wat betreft uit te voeren maatregelen afgerond. De laatste activiteiten in 2019 betreft uitloop van uit te voeren werkzaamheden in het Waterrijk. Vanaf 2019 wordt een beroep gedaan op het beheerfonds. In het meerjarenperspectief zijn de gevolgen daarvan zichtbaar. Het beheerfonds is volgens de laatste berekeningen voldoende om (bij ongewijzigde omstandigheden) 40 jaar vooruit te kunnen.	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R4 educatie R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	De Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland is opgericht voor de uitvoering van *taken op het terrein van het* sociaal domein .In 2017 is alleen gebruik gemaakt van de samenwerkingsmodule "Inkoop van specialistische zorg". Dit betreft inkoop (aanbesteding), contractmanagement en -beheer binnen het sociaal domein (Jeugdzorg en Wmo). In 2018 zijn er nog twee modules, Werkgeversservicepunt (samenwerking UWV en regiogemeenten) en Onderwijszaken (grotendeels de voormalige GR Onderwijszaken) ondergebracht bij de MGR.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar (niet alle gemeenten doen aan alle modules mee).
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het bestuur. In de bestuurscommissies zitten Wethouders mw. M. Louwers (Werkgeversservicepunt), R. van der Zee (Inkoop zorg) en H. de Vroome (Onderwijszaken/Regionaal bureau leerplichtzaken).
Financieel belang	Begrote bijdrage 2019: € 2.977.661
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 0
	Per 31-12-2019 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 277.000
	Per 31-12-2019 € 277.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In het najaar 2018 loopt een besluitvormingstraject om een vierde module "Werkgeversfunctie Sociale Werkvoorziening (de huidige GR Werkvoorziening Midden Gelderland toe te voegen per 1 januari 2019.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

Beheersstrategie

De MGR heeft het risicoprofiel 'middel' maar is wel één van de zes verbonden partijen die het hoogste scoren op basis van de risicokaart. Dit komt omdat de organisatie nog nieuw is en volop in ontwikkeling. Ook gemeenten moeten wennen aan hun verschillende rollen als eigenaar en opdrachtgever. Voor de beheersstrategie geldt het volgende:

De governance structuur van de MGR is goed geregeld. De deelnemende gemeenten hebben hiervoor een governance structuur vastgesteld waarin de rollen, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd. Om de governance structuur goed te laten werken hebben alle gemeenten een accountmanager MGR benoemd. Bovendien is er in 2018 een projectleider die gemeenten en MGR ondersteunt bij de juiste uitvoering van de goverance structuur.

In de regeling van de MGR zijn afspraken vastgelegd over de samenwerking. In dienstverleningsovereenkomsten leggen gemeenten en de MGR uitvoeringsafspraken over de door de MGR te leveren producten en betalingen van gemeenten aan de MGR vast. De MGR stelt in 2018 een meerjarig uitvoeringsplan op en heeft per module ook een jaarlijks uitvoeringsprogramma waarin de speerpunten staan benoemd.

De risicobeheersing in 2019 staat in het teken van de doorontwikkeling van de governance structuur en de regionale samenwerking binnen de MGR. Daarbij gaat het met name om het vergroten van de bewustwording tussen de verschillende rollen die gemeenten hebben als klant en die gemeenten hebben als opdrachtgever. Aan de kant van de MGR zal er een verdere inhoudelijke doorontwikkeling plaatsvinden als uitvoeringsorganisatie binnen het sociaal domein en de samenwerking met de gemeenten daarin. Daarbij is ook goede informatievoorziening een belangrijk aspect.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R7 Gezondheid en Milieu en R8 Wonen en ruimte
Doel verbonden partij	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar en provincie Gelderland.
Bestuurlijk belang	Wethouder Bouwkamp is lid van dagelijks bestuur en algemeen bestuur
Financieel belang	Wij dragen bij aan de exploitatiebegroting van deze gemeenschappelijke regeling. De jaarlijkse bijdrage afhankelijk van afgesproken werkprogramma. Deze is circa € 5 miljoen.
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 771.000
	Per 31-12-2019 €771.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 1.104.000
	Per 31-12-2019 € 900.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Landelijke ontwikkelingen zijn de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging bouwen. De exacte impact daarvan is nu nog niet in te schatten maar mogelijk heeft dit een groot effect op het takenpakket van de ODRA. De invoering van outputfinanciering wordt waarschijnlijk uitgesteld tot 2020.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Hoog')

Beheersstrategie

Bij de Omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA) onderkende risico's voor de gemeente Arnhem worden op de volgende wijzen beheerst. Allereerst is er wekelijks werkoverleg tussen de accounthouders van beide partijen. Relevante ontwikkelingen kunnen daar als eerste gesignaleerd worden. Inmiddels is de ODRA in staat om maandelijks productiecijfers en urenoverzichten op te leveren. De cijfers worden met deze frequentie ook in het accountoverleg besproken. Realisatie van producten en uren kan zo getoetst worden aan planning en budget. Zo nodig kan worden bijgestuurd en relevante ontwikkelingen gemeld worden in de financiële cyclus van de gemeente.

De portefeuillehouder heeft zitting in het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van de ODRA. Meerdere keren per jaar worden financiële tussenrapportages van de ODRA in de bestuursvergaderingen besproken. De businesscontroller van de gemeente adviseert de portefeuillehouder op deze rapportages en kan risico's vroegtijdig signaleren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplopende personeelskosten door schaarste op de arbeidsmarkt of bevindingen van de accountant.

De ODRA heeft een verbeterplan voor de control functie opgesteld en rapporteert de voortgang hiervan regelmatig in het bestuurlijk overleg. Belangrijkste verbeterpunten zijn het beter laten aansluiten van de P&C cyclus bij die van de gemeenten en het op orde brengen van de administratieve organisatie en bedrijfsvoering, waardoor betere sturing mogelijk is.

Landelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving kunnen grote invloed hebben op de taakomvang en -inhoud van de omgevingsdienst. De ODRA is samen met de deelnemende gemeenten actief bezig met de invoering van de Omgevingswet en rapporteert hier geregeld over. Door actief met aankomende ontwikkelingen bezig te zijn, kan beter geanticipeerd worden op eventuele grote consequenties voor het personeelsbestand van ODRA.

De omvang van het takenpakket van ODRA op het gebied van bouw, vergunningverlening en toezicht is direct afhankelijk van initiatieven van particulieren en bedrijven in de stad. Er kunnen grote verschillen zitten tussen jaren. Om hierop te anticiperen houdt de ODRA een flexibele schil met personeel aan. Met de door ODRA per 2020 in te voeren outputfinanciering en een prognose van de gemeente op de bouwontwikkelingen wordt het beter mogelijk om de kosten voor de gemeente vooraf in te schatten.

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport
Doel verbonden partij	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.
Partners	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
Bestuurlijk belang	Wethouders J. van Dellen en H. de Vroome maken deel uit van het bestuur
Financieel belang	De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling is in 2019 een bedrag van € 1.090.970
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 200.000
	Per 31-12-2019 € 200.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 20.200.000
	Per 31-12-2019 € 19.800.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In 2020 zal er waarschijnlijk een wijziging komen in de lumpsum verdeling en zal het project E-Depot starten. Beide ontwikkelingen zullen in 2019 worden gestart.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met rechtspersonen en daaronder holdings met B.V.'s
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Deze regeling was in het leven geroepen voor het uitvoeren van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW). De kernactiviteit was het bieden van werk onder aangepaste omstandigheden aan personen die (nog) niet kunnen re-integreren in een reguliere baan. De bedrijfsactiviteiten zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. (Scalabor). Het overdragen van de bedrijfsactiviteiten heeft een zeer grote impact op organisatie en financiën van Presikhaaf Bedrijven. Presikhaaf Bedrijven houdt de dienstverbanden van alle SW-medewerkers onder haar hoede en draagt zorg voor de uitbetaling en financiering - door middel van de gemeentelijke bijdragen - van de loonlasten en hiermee samenhangende kosten.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	Het raadslid M. Coenders en wethouders mw. M. Louwers, R. Paping en R. van der Zee in het Algemeen Bestuur (AB) en de wethouders mw. M. Louwers en R. Paping in het Dagelijks Bestuur (DB).
Financieel belang	Voor de begroting 2019 is rekening gehouden met het deelnamepercentage voor het jaar 2018. Voor Arnhem is dit afgerond 53%.
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 0 Per 31-12-2019 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 8.000.000 Per 31-12-2019 € 5.000.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Alle reguliere medewerkers die bij de reorganisatie zijn geplaatst zijn begin 2018 overgegaan naar Scalabor. Alle personen afkomstig uit de Participatiewet die werkten bij Presikhaaf Bedrijven zijn overgegaan naar Scalabor. De SW-medewerkers met een dienstverband bij Presikhaaf Bedrijven zijn qua activiteiten overgegaan naar Scalabor. Dit betekent dat alle op deze medewerkers gerichte acties met betrekking tot de inzetbaarheid, verlaging verzuim, verhoging van productiviteit en verhoging van de betrokkenheid bij de bedrijfsprocessen of andere personele activiteiten door Scalabor geraamd, gestuurd en gemonitord worden. Indien dit van invloed is op het resultaat van Presikhaaf Bedrijven zal hiervan verslag gedaan worden. In deze begroting worden geen concrete effecten voorzien. Op dit moment ligt in de deelnemende gemeenten het voorstel voor om de GR Werkvoorziening Midden Gelderland per 1 januari 2019 onder te brengen bij de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland. Na een positief besluit kan de GR WeMiGe in 2019 opgeheven worden.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Hoog')

Scalabor B.V.

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben - in opdracht van gemeenten - naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkers van de gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven.
Partners	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet.
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders.
Financieel belang	Gemeente Arnhem bezit 100% van de aandelen met een nominale waarde van in totaal € 3,5 mln. Daarnaast staan wij als gemeente borg voor de lening(en) ter hoogte van maximaal € 4 mln die Scalabor bij de BNG heeft afgesloten.
Eigen vermogen	Per 31-03-2018 € 3,5 miljoen
Vreemd vermogen	Per 31-03-2018 € 4,5 miljoen
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 1 miljoen
Ontwikkelingen	Eind 2017 is Scalabor B.V. opgericht. In 2018 heeft Scalabor activa, contracten en personeel van Presikhaaf Bedrijven overgenomen. In de komende jaren zet Scalabor zich in voor een drietal transformaties: (i) Van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf, (ii) Van bolwerk naar netwerk, (iii) van hekkensluiter naar middenmoter. De begroting (inclusief plan) 2019 wordt verwacht in november 2018.
Risico profiel	
Risico's	Hoog

Beheersstrategie

Scalabor heeft een relatief hoog risicoprofiel. Dit komt omdat: het nog een bedrijf in opbouw en ontwikkeling is (per 1-1-2018 gestart); de inzet van Scalabor cruciaal is voor de gemeentelijke uitvoering van de Participatie wet; de maatschappelijke en financiële impact van eventueel disfunctioneren van Scalabor groot zijn; de omgeving van Scalabor een grote dynamiek kent en sterk beïnvloed wordt door landelijke wet- en regelgeving en de gemeentelijke uitvoering daarvan. Het is daarom van belang te beschikken over een adequate beheersstrategie gericht op het wegnemen en elimineren van de ongewenste effecten van de risico's en het borgen van de continuïteit van de verbonden partij. Op hoofdlijnen is deze strategie voor Scalabor als volgt:

De governance rondom Scalabor is in de basis adequaat geregeld en georganiseerd: de statuten zijn duidelijk over de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Algemene Aandeelhoudersvergadering (AvA), de Raad van Commissarissen (RvC) en de directeur; de aandeelhouders rol is passend belegd binnen de gemeentelijke organisatie; er zijn spelregels overeengekomen over het dividend beleid; enzovoorts.

De risicobeheersing over 2019 staat dan ook vooral in het teken van de doorontwikkeling hiervan. Concreet gaat het om de aanscherping van de gemeentelijke aandeelhouders rol en een passende monitoring en beïnvloeding van de drie gewenste transformaties (van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf; van bolwerk naar knooppunt in arbeids regionaal netwerk; van hekkensluiter naar middenmoter), een goede invulling van de in 2018 nader gedefinieerde gemeentelijke klant rol richting Scalabor, een adequate invulling van de informatiebehoefte van de aandeelhouder door Scalabor zoals die in 2018, op basis van een nadere uitwerking en afstemming, is overeengekomen en een periodieke update van de risico's vanuit verschillende invalshoeken (klant, eigenaar, juridisch, financieel, enzovoorts).

Daarnaast wordt vanuit het programma Doorbraak Naar werk actief gestuurd op een optimale ketensamenwerking tussen de belangrijkste uitvoeringspartners van het programma (Cluster Werk & Inkomen (W&I), Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP)). Dit in de eerste plaats om de programmadoelen te realiseren, maar ook om de risico's van het haperen van de arbeidsontwikkelketen (en dus vermindering/ uitval van opdrachten aan Scalabor) te beheersen.

Sportbedrijf Arnhem

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport
Doel verbonden partij	Per 1 januari 2017 is het Sportbedrijf Arnhem verzelfstandigd als Sportbedrijf Arnhem B.V. De gemeente is hierin enig aandeelhouder. Met een beleidsopdracht worden de inhoudelijke en financiële kaders meegegeven aan het Sportbedrijf.
Partners	Gemeente Arnhem
Bestuurlijk belang	De Concerndirecteur is gemachtigd als de aandeelhouder van het Sportbedrijf
Financieel belang	De gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van het Sportbedrijf
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 436.000 Per 31-12-2017 € 450.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 14.879.000 Per 31-12-2017 € 19.016.000
Financieel resultaat	Resultaat 2017 € 14.000
Ontwikkelingen	2019 is het derde jaar voor het Sportbedrijf als zelfstandige organisatie. Deze zal met namen in het teken staan van verdere professionalisering van de bedrijfsvoering en het verder op orde brengen van de interne processen, teneinde een goedkeurende controleverklaring van de accountant te verkrijgen.
Risico profiel	
Risico's	Hoog (bij vorige risicokompas nog geen risicoprofiel)

Beheersstrategie

Het politiek belang is groot aangezien het Sportbedrijf de grootste uitvoerder is van het sportbeleid van de gemeente Arnhem. Als opdrachtgever en eigenaar van het Sportbedrijf, zijn er voldoende informatie- en stuurmogelijkheden voor de gemeente.

De organisatie van het Sportbedrijf en de samenwerking met de gemeente Arnhem moet de komende jaren nog verder professionaliseren. De financiële functie binnen het Sportbedrijf is sterk in ontwikkeling en wordt als voldoende beschouwd, echter vraagt nog wel nadere aandacht m.b.t. de kwartaalrapportages in relatie tot het jaarresultaat.

Er zijn geen risicomanagement- of kwaliteitssystemen opgezet binnen het Sportbedrijf. De focus voor 2018 ligt bij het op orde krijgen van de AO/IC, daarna zal hieraan aandacht worden besteed.

Ondanks dat het beleid van de gemeente Arnhem voor sport en de afzetmarkt van het Sportbedrijf stabiel zijn, zien we weinig flexibiliteit terug in de bedrijfsvoering van het Sportbedrijf. Het sportbedrijf zal worden uitgedaagd flexibiliteit in te bouwen met stapjes richting 30% van de subsidie. De grootste uitdaging op de korte termijn is de verandering in het BTW regime voor 2019.

Als opdrachtgever en enig aandeelhouder van het Sportbedrijf, is het eigenaarsbelang natuurlijk groot. Met een jaarlijkse subsidie van ruim € 16 miljoen lopen we natuurlijk een groot risico, mochten er zaken binnen het Sportbedrijf niet goed gaan. Daarom zijn maand- en kwartaalgesprekken waarin de actuele stand van zaken wordt besproken en knelpunten gedeeld en opgelost.

De financiële ratio's van het Sportbedrijf, gebaseerd op de jaarrekening 2017, zijn onvoldoende. Dit betekent dat zij niet genoeg op orde zijn om risico's op te vangen binnen hun begroting c.q. eigen vermogen. Echter, 2017 is het eerste jaar dat het Sportbedrijf zelfstandig opereert, verdere professionalisering van de bedrijfsvoering staat op de agenda en wordt aan gewerkt.

Ondanks dat het financiële resultaat beter is over 2017 dan begroot, blijven de financiën een aandachtspunt. Een groot deel van de verstrekte subsidie zit 'vast' in (meer jaren)contracten. Zoals hiervoor al aangegeven, zijn de financiën een vast punt op de agenda in de onderlinge overleggen.

De informatievoorziening van het Sportbedrijf aan de gemeente Arnhem als opdrachtgever, is in principe voldoende. Over de kwaliteit wordt met elkaar gesproken, alsmede wensen voor de toekomst. Daar 2017 het eerste jaar is als zelfstandige organisatie, is ook de informatievoorziening continue in ontwikkeling.

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R1 Veiligheid, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R7 Volksgezondheid
Doel verbonden partij	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 15 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.
Partners	15 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.
Bestuurlijk belang	dhr. P. van Hoof (Veiligheid), mw. B. Willaert (publieke gezondheidszorg), M. Meurs (jeugdgezondheidszorg), I. Weenk en A. Vervaart (afdeling Businesscontrol).
Financieel belang	Gemeentelijke bijdrage Brandweer 2019: € 11.272.210 Gemeentelijke bijdrage Volksgezondheid 2019: € 3.886.026
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 5.450.527 Per 31-12-2017 € 8.239.483
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 45.463.020 Per 31-12-2017 € 37.035.595
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In de begroting 2019 van VGGM zijn geen beleidsmaatregelen opgenomen. Alleen de compensatie van de loon- en prijsstijging is conform de vastgestelde methodiek verwerkt. Bij het opstellen van de begroting voor 2019 was er nog geen of onvoldoende zicht op het beleid van het Rijk en op nieuwe beleidsinitiatieven van gemeenten. In maart 2018 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Dat heeft geleid tot collegeakkoorden voor de periode 2018-2022. De collegeakkoorden van de nieuwe gemeentebesturen worden waar nodig vertaald naar VGGM. VGGM zal daartoe na de zomerperiode van 2018 in nauwe samenspraak met beleidsambtenaren een meerjarig perspectief schetsen.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

7 Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geeft de gemeente aan hoe het grondbeleid wordt ingezet om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. Per locatie wordt een afweging gemaakt tussen doelstellingen en (financiële) risico's.

Zicht op gegronde keuzes

Het beleidsmatige kader voor het Grondbeleid is verwoord in de nota *Zicht op Gegronde Keuzes.* Belangrijk uitgangspunt van de nota is situationeel grondbeleid. Dit betekent dat de keuzes afhankelijk worden gesteld van wat in concrete situaties het nodig is om ruimtelijke ontwikkelingen van de grond te krijgen. Per locatie zal dus maatwerk worden geboden, ofwel actief grondbeleid door de gemeente of het ondersteunen van private ontwikkelingen.

Het genoemde maatwerk komt tot uitdrukking bij de vaststelling van bestemmingsplannen of bestemmingsplanwijzigingen – waarbij de raad via de achterliggende (deels vertrouwelijke) exploitaties deelgenoot wordt gemaakt van mogelijke financiële implicaties. Een voornemen tot het openen van een nieuwe grondexploitatie wordt vooraf door de raad vastgesteld.

Inbedding en dienstbaarheid aan de programma's

Voor het grondbeleid gelden de volgende doelstelling:

- het tijdig kunnen realiseren van ruimtelijke ontwikkelingen;
- het bevorderen van maatschappelijk gewenst ruimtegebruik;
- het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, exploitanten, eigenaren en overheid;
- het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt;
- het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten.

Deze doelen staan niet op zich. Het uitgangspunt hierbij is het bereiken van publieke doelstellingen, zoals verwoord in bijvoorbeeld de visie Structuurvisie Arnhem 2020 / doorkijk 2040.

Binnen het grondbeleid wordt onderscheid gemaakt tussen een tweetal soorten projecten:

- grondexploitaties (vastgestelde en in voorbereiding), waarbij risico's worden gelopen bij zowel kosten als opbrengsten;
- investeringsprojecten, grote projecten die mogelijk worden gemaakt door bijdragen van de gemeente zelf of van externe partijen (denk onder andere aan Rijk of provincie), waarbij de (afgedekte) risico's vooral liggen in de kosten.

Een belangrijke plaats in het grondbeleid zijn de zogenaamde strategische projecten. Dit zijn grootschalige projecten en clusteringen van kleinere projecten op het gebied van bedrijvigheid en wonen met het doel om Arnhem aantrekkelijker te maken. Deze strategische projecten kunnen zowel grondexploitaties als investeringsprojecten omvatten. De huidige strategische projecten zijn:

- Arnhem-Centraal, Nieuwe Kade Kwartier en Zuidelijke binnenstad ten behoeve van de ontwikkeling van de binnenstad van Arnhem;
- Centrum-Zuid, Malburgen en Schuytgraaf in Arnhem-Zuid;
- Presikhaaf in Arnhem-Oost.

Naast deze strategische projecten wordt gewerkt aan een groot aantal kleinschalige projecten, ten behoeve van wonen en werken in Arnhem.
Het grondbeleid wordt afgestemd op het gemeentelijk beleid vanuit de programma’s met veranderopgaven en vanuit de reguliere programma’s.

Ontwikkelingen op de grondmarkt / de grondexploitatie

De vraag vanuit de markt is groot in zowel het koop- als het huursegment. Dit komt tot uiting in een groot aantal projecten met woningbouw in het programma, waaronder Schuytgraaf en Zuidelijke Binnenstad. Naast nieuwbouw zijn er ook veel transformatieprojecten van marktpartijen in het centrum.

Uit bevolkingsprognoses volgt voor de periode 2015 - 2040 voor de gemeente Arnhem een verwachte bevolkingsgroei van 12%. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) verwacht daarmee een sterke bevolkingsgroei in de gemeente Arnhem. Die verwachting geldt eveneens voor de huishoudensontwikkeling met een groei van meer dan 10%. Hiermee komt voor de toekomst een omvangrijke woningbehoefte voor Arnhem naar voren.

Een recente studie van het PBL naar de transformatiepotentie in bestaande steden concludeert voor de regio Arnhem/Nijmegen dat er onvoldoende ruimte is in leegstaande panden en on(der)benutte terreinen om in bestaand bebouwd gebied aan de volledige woningbehoefte te kunnen voldoen. Meegegeven wordt dat de

(regionale) overheid afwegingen dient te maken tussen enerzijds duurzame verstedelijking via stringente toelatingsplanologie en een strakke toepassing van de ladder voor duurzame verstedelijking. Anderzijds het voorzien in een voldoende en tijdige woningbouwproductie om het woningtekort terug te dringen via het (eventueel) toestaan van uitleglocaties. De opgave voor de komende jaren is dan ook om de verwachte groei in goede banen te leiden en op zoek te gaan naar mogelijke locaties (zowel private als publieke gronden) waar dit eventueel kan plaatsvinden. Daarom zal in de komende periode actief worden onderzocht op welke manier het grondbedrijf hier een rol in kan spelen. Rond 2026 zijn de gemeentelijke grondexploitaties afgerond. De gemeente wil niet geheel afhankelijk zijn van de markt/ontwikkelaars. Daarom zal er nu actief moeten worden gekeken welke locaties voor ontwikkeling in aanmerking komen. Daartoe zal in de komende periode een onderzoek worden gestart naar potentiële (woning)bouwlocaties.

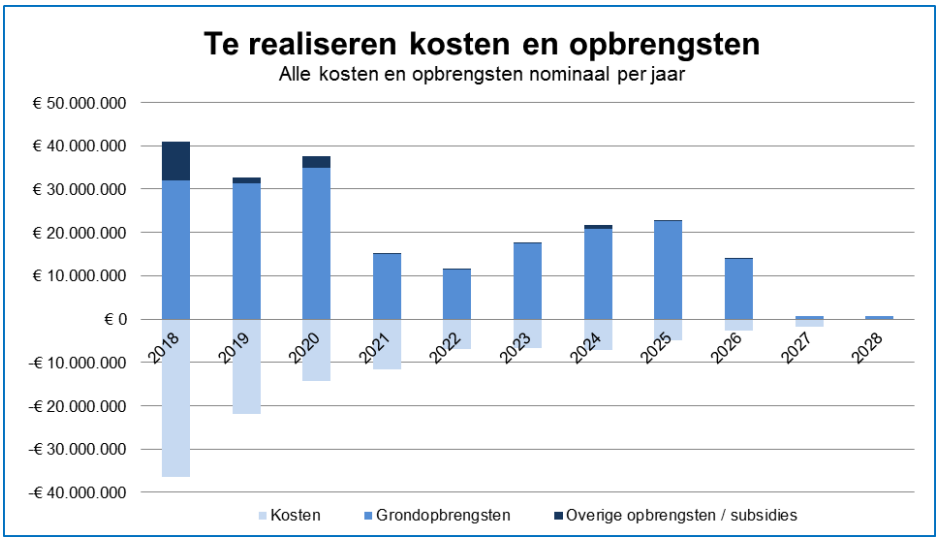
Strategisch aankopen in het kader van een actief grondbeleid

Het strategisch bezit betreft voor een bedrag van circa € 3,6 miljoen bebouwde gronden. Deze panden (inclusief ondergrond) zijn gewaardeerd tegen een bedrag van maximaal 80% van de oorspronkelijke aanschafprijs of, indien lager, de getaxeerde marktprijs. De panden zijn destijds aangekocht met het oog op toekomstige ontwikkelingen.
Naast de gebouwen heeft de gemeente ook nog voor circa € 12,1 miljoen aan onbebouwde terreinen als strategisch bezit. Deze gronden hebben een boekwaarde van gemiddeld € 19 per m^2.

Ontwikkelingen in financiële positie van het grondbeleid/de grondexploitatie

Het grondbedrijf heeft over 2017 een positief resultaat behaald van € 25,4 miljoen positief. Het positieve resultaat zorgt ervoor dat het grondbedrijf, op basis van de huidige risico inschatting, zelf haar risico's kan dragen.

In onderstaande grafiek zijn de kosten en opbrengsten (een optelling van grondopbrengsten en overige opbrengsten / subsidies) weergegeven. Per saldo wordt er in totaal nog voor circa € 114 miljoen geïnvesteerd in de lopende grondexploitaties en investeringsprojecten en komt er nog voor circa € 215 miljoen aan opbrengsten binnen. Ter vergelijking: vorig jaar bedroeg het totaal aan nog te realiseren investeringen circa € 145 miljoen en de nog te realiseren opbrengsten circa € 193 miljoen. De wijzigingen zijn terug te voeren op gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2017 en eventuele mutaties in grondexploitatieprojecten (programma, planning, afboekingen) en investeringsprojecten.

Vermogenspositie van het grondbedrijf

De vermogenspositie van het Grondbedrijf kan worden beoordeeld op de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald vanuit de reservepositie van het grondbedrijf en op basis van de verwachte resultaten;

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door een risicosimulatie uit te voeren op het totaal van de relevante kosten- en opbrengstencategorieën op de vastgestelde grondexploitaties. Er wordt gewerkt met aannames voor onzekerheden rond uitgaven, inkomsten en fasering in de tijd van te realiseren inkomsten. Op een zelfde wijze is het benodigde weerstandsvermogen voor de aankoop van panden binnen de ‘grondexploitaties in voorbereiding’ en het strategische bezit bepaald. Indien de herontwikkeling niet of gedeeltelijk doorgaat, moeten de panden (het gaat voornamelijk om panden) worden verkocht of herontwikkeld. Het risico bestaat dat de gemeentelijke investering niet geheel kan worden terugverdiend.

Uitgangssituatie

In 2017 is wederom een positief resultaat behaald binnen het Grondbedrijf. Daarmee zijn ook de bestemmingsreserves weer verder opgebouwd. Eventuele financiële tegenvallers in de toekomst dienen eerst zelf door het Grondbedrijf opgevangen te worden, voordat een beroep kan worden gedaan op de Algemene reserve.

Winstpotentie van grondexploitaties

Daarnaast is er ook nog een winstpotentie van circa € 20 miljoen, naast de extra tussentijdse winstneming die afgelopen jaar al uit het Grondbedrijf is genomen. Aangezien deze middelen pas in de toekomst tot onze beschikking worden deze vanuit het voorzichtigheidsprincipe niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

Reserve grondbedrijf

Ontwikkeling bestemmingsreserves grondbedrijf

	Saldo per 31-12-2016	***Saldo per 31-12-2017***
Bedragen x € 1.000		
Bestemmingreserve grondexploitaties	0	7.360
Bestemmingreserve voorstudies	33	53
Bestemmingreserve strategische posities	739	1.500
Totaal bestemmingsreserves grondbedrijf	**772**	**8.913**

Voorzieningen

Voor grondexploitaties met een verwacht negatief eindresultaat wordt een voorziening getroffen ter grootte van het voorziene resultaat. De voorziening voor grondexploitaties bedraagt op dit moment ongeveer € 62,4 miljoen. De voorzieningen worden niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

De benodigde weerstandscapaciteit

Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties, grote infrastructurele werken en herontwikkeling van stadsdelen zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook exogene risico's, zoals grote schommelingen in de (economische) markt. Op deze laatste risico's kan de gemeente niet of nauwelijks sturen.

Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan op voorhand wordt verondersteld.
Risico's die optreden kunnen het financiële beeld ten opzichte van die basis aanmerkelijk beïnvloeden. Daarom heeft de gemeente een weerstandsvermogen nodig om die onzekerheden in financieel opzicht het hoofd te bieden.

Op de lopende projecten worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en beheersmaatregelen te treffen.
Daarnaast worden risico's en onzekerheden rond de begrote inkomsten en uitgaven, maar ook rond de projectplanningen binnen bandbreedtes op basis van simulatie gekwantificeerd in het benodigde weerstandsvermogen. Het resultaat van de risicosimulatie wordt in de volgende tabel weergegeven.

Gewenste weerstandscapaciteit grondbedrijf

	FJP 2017	***FJP 2016***
Zekerheidspercentage	***90%***	***90%***
Bedragen x € 1.000		
Grondexploitaties	4.436	6.345
Strategisch bezit (MVA)	1.570	1.425
Benodigd weerstandsvermogen grondbedrijf	**6.007**	**7.770**
Grote projecten niet zijnde grondexploitaties	685	2.107
Benodigd weerstandsvermogen	**6.691**	**9.877**

Vermogenspositie grondbedrijf

Wanneer de benodigde weerstandscapaciteit voor het grondbedrijf wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, dan blijkt het grondbedrijf over voldoende middelen te beschikken om de risico’s op te kunnen vangen. Met de in 2017 gemaakte winst binnen het Grondbedrijf is de Bestemmingsreserve Grondexploitatie volledig aangevuld. Daarmee hoeft het Grondbedrijf geen beslag meer te leggen op de algemene weerstandscapaciteit van de gemeente.

Eisen met betrekking tot de verantwoording en verslaglegging

Per 1 januari 2016 zijn gemeenten vennootschapsbelastingplichtig. Voor het grondbedrijf is een quickscan uitgevoerd om te bepalen of de grondbedrijfsactiviteiten als onderneming kwalificeren. Dit is vooralsnog niet het geval, omdat er op basis van de lopende grondexploitaties geen sprake is van een structureel winstoogmerk. Zolang het grondbedrijf niet als onderneming kwalificeert hoeft de gemeente geen vennootschapsbelasting over het resultaat van het grondbedrijf af te dragen.

Onderzoek spelregels weerstandsvermogen

Uit een onderzoek naar de spelregels weerstandsvermogen is onder andere naar voren gekomen dat het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Onder andere de tekorten in het grondbedrijf waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering is ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarbij in de Financiële Jaarrapportage steeds drie scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Bij de actualisatie van de Beleidsnota zal in de vorm van scenario's worden geduid wat de effecten zijn op het weerstandsvermogen, indien deze berekend wordt op meer robuuste uitgangspunten. Bijvoorbeeld bij de bepaling van de risico's in het grondbedrijf is sprake van een mogelijke dalende grondopbrengst tot 90% van de huidige prijzen en mogelijke vertragingen op de gronduitgifte tot maximaal vijf jaar.
De Beleidsnota wordt eind 2018 of begin 2019 geactualiseerd en wordt dan ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd.

8 Investeringen

De raad autoriseert op grond van zijn budgetrecht de middelen voor de beleidsuitvoering. Hieronder vallen ook de investeringen. Investeringen vragen – anders dan reguliere begrotingsposten – meerjarig budgetruimte en dienen afzonderlijk te worden vastgesteld door de raad. In de Verordening financieel beleid en beheer van de gemeente Arnhem is opgenomen dat de raad de investeringsruimte autoriseert met het vaststellen van de meerjarenprogrammabegroting.

Inleiding

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt expliciet aandacht gevraagd voor de investeringen. In artikel 20 van het BBV staat dat de uiteenzetting van de financiële positie een raming moet bevatten voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen. Afzonderlijke aandacht moet hierbij worden besteed aan de investeringen. Naast de wettelijke taak om specifiek aandacht te besteden aan de investeringen is er ook bestuurlijk veel behoefte aan transparantie rond de gemeentelijke investeringsportefeuille. In deze paragraaf wordt de investeringsplanning 2019 – 2022 toegelicht.

Beleid

Het huidige meerjarig investeringsplan is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee hebben gemeentebestuur en management een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen.
In deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te creëren voor de ambities met onze stad. De gemeente beschikt daarnaast over een gedetailleerde afschrijvingstabel met daarbij een aangescherpte set van regels rond activering van investeringen.

In de investeringsplanning 2019 - 2022 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen, zowel de programma- als de bedrijfsvoeringsinvesteringen. Bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke. Investeringen in de grondexploitatie en in grootschalige projecten zijn in de meerjarenprogrammabegroting niet opgenomen. Hierover vindt besluitvorming plaats in de gemeenteraad op basis van afzonderlijke raadsvoorstellen.

Investeringen 2018 - 2022

Bijgaande tabel bevat naast de geplande investeringen in de periode 2019 - 2022 de geactualiseerde jaarschijf 2018 uit het MIP 2018 - 2021. In het overzicht is aangegeven welke kredieten de gemeenteraad beschikbaar stelt ten behoeve van het doen van investeringsuitgaven.

- Voor het geactualiseerde begrotingsjaar 2018 zijn kredieten beschikbaar tot een bedrag van € 63,4 miljoen. Dit is inclusief een doorloop van € 14,1 miljoen uit 2017 vanwege in 2017 nog niet afgeronde investeringen. Voor de jaren 2019 t/m 2022 worden in deze MJPB kredieten aangevraagd van € 169,7 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2019 met geplande investeringen van € 62,8 miljoen.
- Voor de hele planperiode van deze MJPB inclusief 2018 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 233,1 miljoen. In het MIP 2017 - 2021 was dit nog € 260,7 miljoen.
- Bij een vergelijking tussen deze investeringsplanningen valt op dat na de (oorspronkelijke al aanwezige) nadruk op de jaren 2018 en 2019 een geleidelijke daling in het investeringsniveau optreedt. Na 2019 worden geen investeringen in culturele accommodaties voorzien en in 2021 en 2022 dalen de voorziene investeringen in onderwijsaccommodaties sterk.
- Voor de jaren 2021 en 2022 worden geen grote, nieuwe investeringen worden begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (onder andere onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Hiermee wordt ruimte gelaten voor nieuwe investeringsplannen door de nieuwe gemeenteraad en het nieuwe college na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018.
- In de voorliggende investeringsplanning is nog geen rekening gehouden met ontwikkelingen in de uitvoering en handhaving van de wet Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof), die het niveau van investeringen kan gaan beperken.

Wet Hof

- De Europese afspraak om het begrotingstekort van Nederland terug te brengen tot 3 % van het bbp en vervolgens in jaarlijkse stappen van minimaal 0,5 % naar 0 (het zogenaamde Medium Term Objective) is door de minister van Financiën vertaald in de Wet houdbare overheidsfinanciën. Om te bereiken dat de decentrale overheden hun aandeel dragen in het gezond maken van de overheidsfinanciën is in de Wet hof vastgelegd wat voor deze decentrale overheden in totaliteit hun EMU-saldo mag zijn. Voor afzonderlijke decentrale overheden wordt geen toegestaan EMU-saldo bepaald. Dit geeft overheden die een “te groot” beroep doen op de macronorm voor de decentrale overheden de mogelijkheid om te compenseren met lagere EMU-saldi van andere decentrale overheden;
- Met de Wet hof in de hand kan het ministerie van Financiën nauwgezet toezien op realiseren van het toegestane EMU-saldo van gemeenten, provincies en waterschappen. Het EMU-saldo voor een gemeente wordt in grote lijnen berekend volgens de formule:
  +/- Begrotingssaldo
  + Afschrijvingen
  +/- Saldo bestedingen buiten de exploitatie van lasten en baten (vooral investeringen)
  EMU-saldo

- De Wet hof spreekt over een gelijkwaardige inspanning van Rijk en decentrale overheden om het EMU-tekort van Nederland terug te dringen, maar kwantificeert deze inspanning niet. Voor Nederland als geheel zijn er de regels van de EU, voor decentrale overheden stelt de wet dat bij aanvang van een nieuw kabinet in een bestuurlijk overleg een EMU-saldopad moet worden afgesproken. Decentrale overheden zijn dus niet op voorhand gebonden aan een saldopad dat analoog loopt aan dat van het Rijk.
- In 2018 is in het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen tussen Rijk en decentrale overheden vastgelegd dat de macroreferentiewaarde voor de decentrale overheden gezamenlijk voor de jaren 2019 t/m 2022 0,4% (van het bbp) bedraagt.
- De decentrale overheden hebben deze macronorm verder verdeeld, waarbij voor de gemeenten gezamenlijk een ruimte is afgesproken van 0,272%. Er zijn geen individuele referentiewaarden vastgesteld, wat een reden is dat in dit MIP geen rekening is gehouden met de mogelijk beperkende invloed van de Wet hof.

Toelichting investeringen in gebouwen

In de nota waarderen en afschrijven is als gemeentelijke regel vastgesteld dat van voornemens tot investeren in een gebouw van meer dan € 2 miljoen in de paragraaf Investeringen een tekstuele toelichting wordt gegeven, zo ook in deze MJPB 2019 – 2022. De hier toegelichte investeringen zijn alle reeds door de gemeenteraad vastgesteld.

Renovatie en uitbreiding Museum Arnhem	
Programma	De ingrepen in Museum Arnhem richten zich op een uitbreiding en renovatie van het monumentale deel (o.a. publieksfaciliteiten) en realisatie van een nieuw depot.
Planning	Realisatie in 2019
Raming	Bruto investering: 14,7 mln. Netto investering: 14,7 mln.
Beschikbare middelen	Het benodigde krediet voor het Museum is beschikbaar gesteld door de gemeenteraad bij vaststelling van het MIP in de MJPB 2017 - 2020. Voor het depot wordt het benodigde krediet beschikbaar gesteld bij vaststelling van het MIP in de MJPB 2018 - 2021.
Randvoorwaarden	-

Kentalis Hommelseweg	
Programma	Koninklijke Kentalis verzorgt in Arnhem aan de Dr. P.C.M. Bosschool en De Stijgbeugel onderwijs voor kinderen en jongeren met een auditieve en/of communicatieve beperking. Daarnaast heeft zij voorzieningen voor diagnostiek, behandeling en begeleiding. Om haar activiteiten optimaal af te kunnen stemmen op de behoeften van de doelgroep heeft zij besloten tot het ontwikkelen van brede regionale Zorg Onderwijs Combinaties (ZOC) op verschillende locaties in Nederland, onder andere in Arnhem.
Betrokkenen	Kentalis
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 8,8 mln; Netto investering 7,9 mln.
Beschikbare middelen	Investeringskrediet van 7,9 mln
Randvoorwaarden	Bijdrage van Kentalis voor renovatie Dr. Bosschool/De Stijgbeugel en tevens bijdrage in kader van frisse scholen

Briant College / De Ommezwaai	
Programma	Renovatie van locatie Briant college (Voortgezet speciaal onderwijs) en nieuwbouw daarnaast ten behoeve van de Ommezwaai (speciaal onderwijs). Tussen beide scholen in wordt een gezamenlijke sportvoorziening gebouwd.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2019/ 2020
Raming	Bruto investering: 14,1 mln. Netto investering: 12,9 mln.
Beschikbare middelen	€ 12,9 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallasten.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie Briant college

Nieuwbouw Prisma Heijenoordseweg	
Programma	Het vervangen van de huidige verouderde school voor Speciaal onderwijs op een naastgelegen perceel, inclusief sportvoorziening.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 12,6 mln. Netto investering: 12,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 12,2 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen

Renovatie Mariëndaal aan de Middachtensingel	
Programma	Deze locatie was oorspronkelijk slechts tijdelijk. Nu is besloten om deze school voor Voortgezet speciaal onderwijs te renoveren zodat deze weer een groot aantal jaren mee kan. Bestaande sporthal aan de Kinderkamp wordt vervangen door nieuwbouw en zal ook worden gebruikt door basisscholen uit de omgeving.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 11,9 mln. Netto investering: 11,0 mln.
Beschikbare middelen	€ 11,0 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie

Uitbreiding in wijk Schuytgraaf met 3e schoollocatie	
Programma	De bestaande schoollocaties (MFC Omnibus en MFC De Salamander) zullen op korte termijn de verwachte leerlingaantallen niet binnen de huidige beschikbare ruimte kunnen opvangen. Ook zullen de nu in gebruik zijnde noodlokalen naast het MFC Salamander binnen enkele jaren moeten worden afgebroken. Op de nieuwe locatie is tevens ruimte gereserveerd voor een verdere uitbreiding die wordt verwacht in 2023. Deze uibreiding is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 4,4 mln. Netto investering: 4,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	-

Vervangende nieuwbouw De Krakeling in Vredenburg	
Programma	Vervanging op bestaande locatie voor een drietal basisscholen (Ommelander, Aletta Jacobs en de Troubadour) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 6,9 mln. Netto investering: 6,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,2 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Renovatie scholen Breezandpad	
Programma	Vervangende nieuwbouw van tweetal scholen (Blinkert en de Troubadour) in aansluiting op de vervangende nieuwbouw van De Kringloop. Door de raad in februari 2018 i.h.k.v. het jaarprogramma 2018 van het Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen besloten om niet te renoveren maar nieuw te bouwen
Betrokkenen	De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 4,4 mln. Netto investering: 4,1 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,1 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw en renovatie De Piramide en Horizon	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor De Piramide en renovatie van de Horizon op de locatie aan de Groningensingel Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Delta
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 4,2 mln. Netto investering: 3,9 mln.
Beschikbare middelen	€ 3,9 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor drietal scholen in Presikhaaf Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een drietal scholen (Willem Drees, John F. Kennedy en IBN- i Sina) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Fluvius en Simon
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 6,4 mln. Netto investering: 5,7 mln.
Beschikbare middelen	€ 5,7 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor tweetal scholen in Eimersingel-Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een tweetal scholen (Mozaïk en Johannes) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Delta
Planning	Realisatie in 2022
Raming	Bruto investering:7,2 mln. Netto investering: 6,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Meerjareninvesteringsplan (MIP) gemeente Arnhem 2018-2022

MeerjarenInvesteringsPlan (MIP) gemeente Arnhem 2018-2022								
Programma		Omschrijving investering	E / M nut ')	Investeringsbedragen				x € 1.000,--
Nr.	Omschrijving			2018 geactualiseerd	2019	2020	2021	2022
R2	Verkeer, vervoer en water-	*Straatparkeren:*						
	staat	- Parkeerautomaten	E	506	50	50	50	55
		- Digitalisering parkeerproducten	E	70	0	0	0	0
		- Bebording	E	24	0	0	0	0
		Garageparkeren:						
		- Bewegwijzering PG Arnhem Centraal	E	400	0	0	0	0
		- Sprinklerinstallaties PG Arnhem Centraal	E	0	0	6		
		- Vervangen garage-apparatuur (alle drie)	E	360	550	50	50	55
		- CCTV Camera video vervang. PG Centraal	E	56	0	0	0	0
		- Planmatig onderhoud Langstraat 10	E	65	0	0	0	1
		- Planmatig onderhoud Willemstunnel	E	142	0	240	85	0
		- Planmatig onderhoud Velperbuitensingel	E	0	0	0	19	3
		Andere afdelingen:						
		- Parkeermaatregelen infra	E	97	60	60	60	60
		- Parkeermaatregelen OR	E	0	20	20	20	25
		Verkeersinfrastructuur/- voorzieningen / -regelingen:						
		- Verkeersinfrastructuur	M	1.532	1.643	1.239	986	986
		- Kunstwerken w.o. viaducten A325	M	772	1.663	693	650	650
		- Verkeerskrediet algemeen	M	214	170	170	175	175
		- Verkeersregelinstallaties	M	680	660	1.356	3.705	800
		Overige:						
		- Diversen m.n. Schelmseweg	M	156	0	0	0	0
		- Voormalige landbouwwegen	M	411	0	0	0	0
		- Gladheidsbestrijding	M	196	57	57	57	57
		- Ontsluiting RIN-locatie (Sylva's Bos)	M	80	0	0	0	0
		Openbare verlichting:						
		- Masten algemeen: OV projecten	M	2.677	2.435	1.344	1.853	1.375
		- Kabels	M	275	76	71	98	425
R3	Economie	Infocentrum Slag om Arnhem	E	50	0	0	0	0
R4	Educatie	***Onderwijshuisvestingsprogramma (OHP)***						
		Onderwijshuisvestingsprogreamma regulier	E	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
		Renovatie/Nieuwbouw regulier onderwijs						
		Schuytgraaf:						
		- Grond veld 22a	E	813	0	0	0	0
		- Uitbreidng OW (3 lok)	E	661				
		- Uitbreiding 14 lok	E	0	0	4.425	0	0
		Mesdaglaan 70:						
		- Gebouw OW Panorama	E		308			
		- Sloop noodgebouw	E		19			
		De Krakeling:						
		- Gebouw OW Ommelander	E	0	0	0	2.924	0
		- Gebouw OW Da Vinci	E	0	0	0	2.808	0
		- Sloop gebouw	E	0	0	0	520	0
		Breezandpad 3-5:						
		- Gebouw OW Klimboom	E	0	3.342	0	0	0
		- Gebouw IKC	E	0	459	0	0	0
		- Sloop gebouw	E	0	272	0	0	0
		C1 Groningensingel 1185:						
		- Gebouw OW Piramide	E	0	0	3.033	0	0
		- Gebouw OW Horizon	E	0	0	681	0	0
		- Sloop gebouw	E	0	0	171	0	0
		Presikhaaf-Oost:						
		- Gebouw OW Drees-Kennedy	E	0	0	0	3.514	0
		- Gebouw OW Ibn-i Sina	E	0	0	0	2.099	0
		- Sloop gebouw Kinderkamp	E	0	0	0	102	0
		Eimerssingel-Oost:						
		- Gebouw OW Mozaiek	E	0	0	0	0	4.146
		- Gebouw OW Johannes	E	0	0	0	0	1.864
		- Sloop 3 gebouwen	E	0	0	0	0	355
		Gymzaal Fluitekruid	E	0	1.168	0	0	0
		Uitbreiding Wijzer	E	0	518	0	0	0
		Uitbreiding Pieter Jongeling	E		500	0	0	0
		Uitbreiding Jozef Sarto	E		263	0	0	0
		Uitbreiding Jozefschool	E		599	0	0	0
		Uitbreiding Arnhemse Montessori School	E	0	417	0	0	0

	Vervolg							
R4	**Educatie**	***Huisvesting Speciaal Onderwijs***						
		Kentalis:						
		- Gebouw en inrichtig	E	0	0	0	7.880	0
		Ommezwaai:						
		- Gebouw en inrichtinhg	E	0	4.681	0	0	0
		Briant:						
		- Gebouw en inrichting	E	0	0	4.537	0	0
		Briant / Ommezwaai:						
		- Sportvoorziening	E	0	3.712	0	0	0
		Mariëndael:						
		- Gebouw en inrichting	E	0	4.372	4.372	0	0
		- Sportvoorziening	E	0	0	3.217	0	
		Prisma	E	2.700	0	9.536	0	0
R5	**Cultuur, recreatie en sport**	*Valkenhuizen:*	E					
		- Asfalt	E	624	0	0	0	0
		- Zwembad	E	12.008	0	0	0	0
		Sporthal Middachtensingel:						
		- Tribune	E	1.040	0	0	0	0
		- Installaties	E	560	0	0	0	0
		Ontwikkeling sportpark Drielsedijk	E	0	20	0	0	0
		Verlenging veld Bakenhof t.b.v. Rugby	E	0	64	0	0	0
		Verplaatsen verlichting rugbyclub	E	0	10	0	0	0
		Parkeerproblematiek Rijkerswoerd	E	0	50	0	0	0
		Opruimen gebouwen sportpark Lange water	E	0	30	0	0	0
		RVS ophangconstructie Grote Koppel	E	0	75	0	0	0
		Afvoer Grote Koppel	E	0	70	0	0	0
		Focus Filmtheater Arnhem	E	11.419	0	0	0	0
		Museum Arnhem	E	0	11.883	0	0	0
		Depot Museum Arnhem	E	0	2.444	0	0	0
		Archeologisch depot	E	0	412	0	0	0
		Voorzieningen in bossen en parken	E	70	40	50	50	50
		Eusebiuskerk: Restauratie 2017-2019	E	1.362	260	0	0	0
R6	**Participatie en maat-**							
	schappelijke ondersteuning	Kantoorinrichting 3 D's	E	10	0	0	0	0
R7	**Gezondheid en Milieu**	Gemeentelijke Riolerings Plan (GRP)	E	7.121	8.356	8.211	5.711	5.711
		Ondergrondse containers (glas en papier)	E	1.253	25	25	25	32
		Ondergrondsafvaltransport	E	0	0	50	250	20
		Software Belastingdienst	E	0	50	0	0	0
		GFT-voorzieningen	E	0	300	0	0	0
		Verkleining trommels	E	0	300	0	0	0
		Afsluiten PDM-containers	E	0	100	0	0	0
		Investeringen Afhaal Breng Station (ABS)	E	0	1.500	0	0	0
		Cardreaders	E	0	500	0	0	0
		Versterken waterstofeconomie	E	0	250	0	0	0
R9	**Financiën en bedrijfsvoering**	Planmatig onderhoud	E	6.003	1.425	580	221	559
		Duurzaamheid	E	296	1.339	1.026	1.153	968
		Informatie Technologie (IT):						
		- Diverse bedrijfsapplicaties	E	4.813	1.500	1.100	670	670
		- Hardwareplekken	E	75	0	0	0	0
		- Bedrijfsapplicatie 3 decentralisaties	E	227	0	0	0	0
		- Zaakgericht werken (EDDIE)	E	602	0	0	0	0
		Huisvesting en Facilitaire Zaken (HFZ):						
		- Machines en installaties	E	512	729	530	27	412
		- Gereedschappen	E	97	62	60	60	51
		- Vervoermiddelen	E	392	788	70	203	104
		- Inrichting gebouwen en inventaris	E	771	1.087	666	68	235
		Adm. - Geo Apparatuur (installaties)	E	68	0	0	0	0
				63.361	**62.784**	**48.796**	**37.193**	**20.944**
')	Economisch- / Maatschappelijk nut							

9 Subsidies

De gemeente Arnhem heeft per programma haar doelstellingen met de daarbij behorende beoogde effecten en resultaten geformuleerd. Deze doelen kunnen op verschillende manieren worden bereikt. Daarvoor stelt de raad ieder jaar de financiële kaders per programma vast. Dit betreft onder andere het lastenniveau van een programma. Het college kan – binnen deze kaders blijvend – bepalen met welke kostensoort zij de gewenste doelstellingen wil realiseren, bijvoorbeeld door mensen in dienst te nemen (kostensoort personeel), door werken te gaan aanbesteden (kostensoort inkopen) of door het aangaan van een subsidierelatie (kostensoort subsidie).

Inleiding

In deze paragraaf gaat het om de kostensoort subsidies. Aan subsidie zijn nadere regels verbonden. Volgens artikel 4:23, eerste lid van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) mag een bestuursorgaan alleen subsidie voor activiteiten verstrekken op grond van een wettelijke voorschrift. Dat kan een Rijksregeling, provinciale regeling of een gemeentelijke (subsidie)verordening zijn. Het derde lid van artikel 4:23 Awb geeft enkele uitzonderingen op de hoofdregel. De belangrijkste hiervan is de subsidiëring op basis van de gemeentelijke begroting.

Het is niet altijd zinvol om een aparte regeling op te zetten voor het verstrekken van een subsidie. Bijvoorbeeld wanneer er maar één instelling is die een bepaalde gesubsidieerde activiteit uit kan voeren. Voor die gevallen is in het wetsartikel 3c van de Awb een uitzondering gemaakt. Instellingen die met naam in de begroting worden genoemd in combinatie met een maximaal subsidiebedrag, kunnen buiten een regeling om toch subsidie ontvangen.

Begrotingssubsidies zijn grofweg in twee soorten te verdelen: product- of budgetsubsidies en waarderingssubsidies. Aan de product- of budgetsubsidies liggen onderliggende stukken of nota's ten grondslag waaruit blijkt waarvoor subsidie wordt verstrekt. Bij waarderingssubsidies is niet een directe relatie aan te wijzen tussen het subsidiebedrag en de activiteiten die de instelling verricht. Met waarderingssubsidies worden meer in zijn algemeenheid bepaalde activiteiten gesubsidieerd/gewaardeerd, waarbij er vaak een historie aanwezig is.

De Algemene Subsidieverordening Arnhem 2002 (ASV) is de procedurele basis voor alle subsidieverkeer binnen de gemeente Arnhem.

Subsidieregelingen

In Arnhem worden de meeste subsidies (ongeveer de helft van de subsidieafspraken) verdeeld volgens subsidieregelingen. Op basis van de ASV heeft Arnhem verschillende subsidieregelingen. Subsidieregelingen creëren een wettelijke en rechtmatige grondslag voor subsidies. Op basis van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verstrekt aan betrokken instellingen. De volgende zijn op de ASV gebaseerd:

1. Subsidieregeling Amateurkunst;
2. Subsidieregeling Fonds Cultuur;
3. Subsidieregeling Programmatische Activiteiten Cultuur;
4. Subsidieregeling Stroomversneller Cultuur;
5. Subsidieregeling Burgerkracht Sociaal Domein;
6. Subsidieregeling Vrijwillig jeugdwerk;
7. Subsidieregeling Sport;
8. Subsidieregeling Voorschools aanbod gemeente Arnhem;
9. Subsidieregeling Woningisolatie;
10. Nadere regels Subsidie Elektromobiliteit 2016;
11. Nadere regels Subsidie Wonen Boven Winkels Arnhem 2012 (aanvraagmogelijkheid beëindigd);
12. Nadere regels subsidiëring publieksevenementen gemeente Arnhem 2005 (nieuwe regeling in voorbereiding);
13. Subsidieregeling Veilig Ondernemen;
14. Subsidieregeling No-Riskpolis.

Subsidies 2019 naar grondslagen

De verwachting is dat in 2019 in totaal voor € 74,3 miljoen aan subsidies verstrekt gaat worden. Onderstaande tabel geeft inzicht in de verdeling naar grondslagen.

Subsidies naar grondslagen ***Bedragen x € 1.000***	**Begroting 2019**	**Begroting 2018**	**Realisatie 2017**
Begroting	74.310	72.318	74.528
ASV en gedelegeerde subsidieregelingen	6.276	6.391	6.871
Totalen	**80.586**	**78.709**	**81.399**

Indicatieve subsidiebedragen 2019 met de grondslag begroting

In 2019 wordt naar verwachting voor een bedrag van in totaal € 74,3 miljoen aan subsidie met de grondslag 'begroting' verstrekt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de instellingen, het te subsidiëren bedrag per instelling en de beleidsgrondslag. Daarnaast is aangegeven wanneer sprake is van een waarderingssubsidie. Door het vaststellen van de begroting en deze tabel wordt de maximale subsidie per vermelde instelling voor 2019 vastgesteld.

Progr *Bedragen x € 1.000*	Instelling	Begroting 2019	Begroting 2018
R5	Sportbedrijf Arnhem BV	15.722	16.115
R5	St. Rozet	8.671	8.508
R5	St. Musis en Stadstheater	6.747	6.503
R6	St. Rijnstad	6.358	6.626
R6	St IrisZorg	4.438	4.583
R6	Moviera	3.372	3.372
R5	St. Museum Arnhem	2.797	2.802
R4	St. Pas	2.590	2.590
R7	VGGM	2.123	2.123
R6	St. Welzijn Ouderen Arnhem	2.051	2.051
R9	Te verdelen accres	1.799	0
R4	St. Natuurcentrum Arnhem	1.705	1.701
R6	St. Veilig Thuis Gelderland Midden	1.507	374
R6	Pactum	1.470	1.470
R4	Rijn Ijssel	1.081	1.081
R5	St. Focus Filmtheater	781	583
R0	St. Economic Board (namens GO ANCR)	768	768
R4	Bewegingsonderwijs basisonderwijs	571	238
R5	St. Sonsbeek & State of Fashion	388	388
R3	St. Ondernemersfonds Arnhem	380	380
R5	St. Luxor Live	368	368
R6	St. 2GetThere Arnhem	357	357
R6	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	342	342
R3	RBT KAN	315	315
R5	St. Eusebius	311	650
R5	St. Zwembad Klarenbeek	308	308
R6	MEE Gelderse Poort	279	279
R5	St. Sportcentrum Rijkerswoerd	271	271
R6	St. Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	266	489
R6	Presikhaaf Bedrijven	266	266
R5	St. Rijnstad	263	263
R4	Pactum	263	258
R3	St. Airborne Museum	250	250
R6	St. Leergeld Arnhem	239	239
R6	Zorgbelang Gelderland	223	223
R6	St. Stoelenproject "De Duif"	212	212
R5	St. Jacobiberg	211	211
R4	St. Kentalis Onderwijs	204	204
R5	St. Het Huis van Puck	201	201
R5	St. SLAK	190	190
R5	St. KAB Posttheater	188	188
R4	IVIO-Opleidingen	175	175
R6	St. Kruispunt	166	166
R5	St. Productiehuis Plaatsmaken	153	153
R5	Leuke Linde Bouwspeelplaats	141	141
R5	St. Bezoekerscentrum Sonsbeek-Molenplts	135	135
R6	Wijkverenigingen	130	118
R6	RIBW OGGZ	129	129
R6	Leger des Heils Gelderland	122	122
R4	De Onderwijsspecialisten	121	121

Progr	Instelling	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000		2019	2018
R5	St. RTV Arnhem	121	121
R6	Arnhems Platf Chronisch zieken en Gehand	118	118
R6	Indigo	116	116
R5	St. Introdans	111	111
R6	RIBW Inloopvoorz	99	99
R4	St. Rijnstad	95	95
R6	De Helling Exp.Werkplaats	82	82
R6	Youth for Christ Nederland	80	80
R5	De Nieuwe Oost	78	78
R7	St. VanHarte	75	75
R5	Het Gelderse Orkest	64	64
R6	St. Jeugdland	64	64
R5	St. Toneelgroep Oostpool	64	64
R1	St. Vitesse Betrokken	57	57
R6	VGGM	57	61
R6	St. Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek	54	54
R4	St. Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	53	53
R3	St. Platform Binnenstad Arnhem	50	50
R6	St. Humanitas	48	48
R4	Graafschap College	44	44
R4	LeukOmteLeren Weekendschool Arnhem	44	44
R6	St. De Huurdershuis	44	44
R6	St. De Instap	41	41
R6	St. Catharina	35	35
R5	St. Eusebius Orgel en carill	35	35
R5	Vredenburg	34	34
R6	Kunstbedrijf Arnhem	32	32
R6	Slachtofferhulp Nederland, Regio Oost	32	32
R6	Rooms Katholieke Parochie St. Eusebius	31	31
R6	Pro Persona Arnhem	28	28
R5	Cultuur Uitmarkt	26	26
R4	St. PRAGO	24	24
R5	St.Omars Gym	21	21
R4	St. Schools cool Arnhem	21	21
R6	St Ome Joop's Tour	21	21
R1	St. Halt, team Gelderland	19	19
R0	St. Viering Nat. Feest- en Gedenkdagen	18	18
R6	GGNet Voortgezette Behandeling	18	18
R7	St. Rijnstate Ziekenhuis	15	15
R6	St. De Klup	15	15
R6	VMBO 'T Venster	13	43
R7	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	12	12
R5	Beeldbepalende cult. evenement	12	12
R6	RIBW Dak en thuislozen	11	11
R6	De Opgroeiwinkel	11	11
R6	Diverzo, COC Midden-Gelderland	11	11
R6	Nederlandse Vereniging voor Autisme	8	8
R0	St. Airborne Herdenkingen	7	7
R5	Arnhemsche Fed van Muziekgezelschappen	5	5
R0	St. Jumelage Arnhem	5	5
R0	St. Die Blide Incomst van Sinterniclaesz	3	3
R6	St. Vrijwillige Terminale Zorg Arnhem	2	2
R5	St. De Regenboog	1	1
R4	Algemeen aanpak onderwijsachterstanden	1	1
R6	Prot Christelijke Ouderenbond Arnhem	1	1
R4	NIVON afdeling Arnhem	1	1
R6	Algemeen maatschappelijke ondersteuning	1	1

Progr *Bedragen x € 1.000*	Instelling	Begroting 2019	Begroting 2018
R6	Wijkprojecten	0	4
R6	St. Vitale Verbindingen	0	7
R3	City Centrum Arnhem	0	10
R1	Handhaving openbare veiligheid	0	12
R7	EMIA Energie en milieutechnologie (EMT)	0	15
R8	Wonen Overige Stimuleringsmaatregelen	0	18
R6	St. Beheer Rozet	0	23
R6	St. Next Step	0	25
R3	Programmabudget SEF	0	25
R6	Samenlevingsopbouw bewoners	0	51
R6	St. Het Omgangshuis Arnhem	0	62
R5	St. Theater Het Hof	0	63
R4	St. Gym & Turnen Arnhem	0	79
R8	Vredelust BV	0	100
	Totaal subsidies	**74.310**	**72.318**

Begrotingssubsidies verminderen

Het vaststellen van subsidiebijdragen op basis van een omvangrijke lijst met namen van instellingen en (maximale) subsidiebedragen wordt als minder transparant ervaren. Beleidslijn blijft daarom om op termijn het aantal begrotingssubsidies te verminderen. Enerzijds door zoveel mogelijk subsidies onder te brengen in transparante subsidieregelingen, die invulling geven aan door de raad vastgestelde beleids- en begrotingskaders. Anderzijds door steeds meer zaken via aanbesteding en inkoop van diensten te realiseren in plaats van via subsidiëring van activiteiten. In hoeverre dit mogelijk is zal in de komende jaren moeten blijken. De Arnhemse situatie zal ook worden vergeleken met die in andere gemeenten.

Indicatieve subsidiebedragen 2019 per programma

De omvang van de subsidies in 2019 bedraagt € 80,5 miljoen. In onderstaande tabel is de verdeling per programma zichtbaar. De niveau van subsidies blijft ongeveer gelijk. Er zijn 2 belangrijke ontwikkelingen:

- Het accres dient nog verdeeld te worden over de desbetreffende instellingen (+€ 1,8 miljoen).
- Nieuwe taken op het gebied van Veilig Thuis (+€ 1,1 miljoen).

Programma *Bedragen x € 1.000*	Begroting 2019	Begroting 2018	Realisatie 2017
IR3 Economie	0	0	823
IR5 Cultuur, recreatie en sport	0	0	1.651
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	802	802	33
R1 Veiligheid	77	89	75
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	0	0	1
R3 Economie	1.564	1.689	2.129
R4 Educatie	11.025	10.735	10.870
R5 Cultuur, recreatie en sport	39.554	39.749	37.864
R6 Participatie en Maatschappel Ondersteuning	23.539	23.287	25.175
R7 Gezondheid en Milieu	2.225	2.240	2.445
R8 Wonen en Ruimte	0	118	334
R9 Financien en bedrijfsvoering	1.799	0	0
Totalen	**80.585**	**78.710**	**81.399**

OVERIG PROGRAMMAPLAN

In dit hoofdstuk wordt duidelijk gemaakt op welke wijze de overhead in het overzicht baten en lasten tot uitdrukking komt. In DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING wordt een meerjarig overzicht van baten en lasten op het niveau van de programma's en overzichten gepresenteerd.

Hierin zijn de volgende overzichten opgenomen:

- lastenontwikkeling van een gemiddelde woning;
- algemene dekkingsmiddelen;
- kosten van overhead;
- bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting;
- bedrag voor onvoorzien.

Overzicht lastenontwikkeling gemiddelde woning Gemeente Arnhem 2019 ten opzichte van 2018	2018	2019	% Lasten-ontwikkeling
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	€ 244	€ 245	0,5%
Totaal	**751**	**755**	**0,50%**

Algemene dekkingsmiddelen	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Treasury	-963	2.112	3.075
OZB-woningen	-4.480	27.151	31.631
OZB niet-woningen	0	28.349	28.349
Belastingen overig	-5	381	386
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	395.238	395.238
Totaal	**-5.448**	**453.230**	**458.678**

Overhead	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Overhead	-80.749	33.583	114.331
Totaal	**-80.749**	**33.583**	**114.331**

Heffing VPB	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Vennootschapsbelasting	-600	0	600
Totaal	**-600**	**0**	**600**

Onvoorzien	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Onvoorzien	-272	0	272
Totaal	**-272**	**0**	**272**

DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING

De financiële begroting is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Overzicht van baten en lasten per programma

  In het overzicht van baten en lasten wordt aangegeven tot welke bedragen de raad het college autoriseert door middel van het vaststellen van de begroting per programma.

- Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten
  Tot de incidentele baten en lasten worden de lasten en baten gerekend die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Ook de post onvoorzien wordt tot de incidentele lasten gerekend.

- Financiële Staten
  - Geprognosticeerde balans;
  - Verloop van reserves en voorzieningen;
  - EMU-saldo 2018;
  - Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld.

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is ten behoeve van de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten voorgeschreven om een taakveldenbegroting op te stellen.

- Mutaties mei-circulaire Gemeentefonds

Overzicht van baten en lasten per programma

Nr.	Omschrijving	Lasten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-32.448	-35.662	-33.280	***-33.182***	-33.024	-32.675	-32.651
Geb2	Noordwest	-31.298	-28.985	-28.041	***-28.293***	-28.143	-27.800	-27.678
Geb3	Noordoost	-23.846	-24.448	-23.955	***-24.208***	-24.136	-23.777	-23.718
Geb4	Presikhaaf	-22.873	-25.087	-24.407	***-24.454***	-24.368	-24.047	-24.033
Geb5	Malburgen	-35.561	-36.902	-35.644	***-36.561***	-36.411	-36.042	-36.028
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-23.883	-22.151	-21.759	***-21.920***	-21.841	-21.503	-21.459
Geb7	De Laar / Elden	-16.302	-18.055	-17.062	***-17.461***	-17.411	-17.107	-17.105
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-25.497	-27.550	-26.801	***-27.454***	-27.358	-27.012	-27.005
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-11.482	-11.692	-12.262	***-12.728***	-12.324	-11.910	-11.910
R01	Veiligheid	-14.505	-13.628	-14.459	***-14.727***	-14.625	-14.441	-14.433
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-23.523	-21.778	-21.993	***-23.227***	-23.710	-23.379	-23.784
R03	Economie	-5.912	-5.064	-5.789	***-5.826***	-5.491	-5.470	-5.467
R04	Educatie	-23.783	-19.165	-18.193	***-17.457***	-18.517	-20.402	-21.139
R05	Cultuur, recreatie en sport	-65.348	-46.985	-48.114	***-51.519***	-51.778	-51.526	-52.680
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-232.986	-208.560	-216.929	***-215.789***	-215.565	-214.099	-214.008
R07	Gezondheid en Milieu	-34.052	-30.580	-29.715	***-30.885***	-31.712	-30.702	-30.563
R08	Wonen en Ruimte	-60.899	-42.017	-53.386	***-38.920***	-40.274	-29.382	-20.163
R09	Financien en bedrijfsvoering	-102.310	-98.674	-96.126	***-102.912***	-104.133	-102.444	-102.537
	Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.523**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Nr.	Omschrijving	Baten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	9.363	10.061	9.262	***9.482***	9.452	9.408	9.376
Geb2	Noordwest	3.488	2.325	2.517	***2.255***	2.263	2.256	2.264
Geb3	Noordoost	2.818	2.391	2.300	***2.067***	2.076	2.073	2.082
Geb4	Presikhaaf	2.699	2.754	2.752	***2.530***	2.545	2.539	2.554
Geb5	Malburgen	4.644	4.754	4.793	***4.511***	4.548	4.573	4.609
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	3.595	2.790	2.893	***2.700***	2.710	2.708	2.717
Geb7	De Laar / Elden	1.916	1.812	1.769	***1.563***	1.573	1.572	1.582
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	2.069	1.927	2.372	***2.100***	2.107	2.097	2.104
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	5.051	3.684	4.024	***3.968***	3.959	3.961	3.965
R01	Veiligheid	2.035	1.513	1.526	***1.518***	1.518	1.518	1.518
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	11.394	8.772	9.286	***9.184***	9.185	8.650	8.597
R03	Economie	909	492	368	***947***	947	947	947
R04	Educatie	5.452	4.531	3.626	***3.623***	4.285	4.035	3.585
R05	Cultuur, recreatie en sport	24.715	8.669	8.482	***8.482***	8.482	8.366	8.366
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	123.218	106.792	109.798	***110.041***	111.296	112.530	112.530
R07	Gezondheid en Milieu	37.812	35.380	35.447	***35.605***	35.476	35.569	35.574
R08	Wonen en Ruimte	85.520	38.962	50.715	***36.248***	39.016	28.382	17.476
R09	Financien en bedrijfsvoering	475.452	466.212	463.472	***486.823***	489.693	492.221	494.284
	Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Nr.	Omschrijving	Exploitatieresultaat						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.431	-8.007	-8.238	***-8.760***	-8.364	-7.949	-7.945
R01	Veiligheid	-12.469	-12.115	-12.934	***-13.209***	-13.107	-12.923	-12.915
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.129	-13.005	-12.707	***-14.043***	-14.525	-14.729	-15.188
R03	Economie	-5.003	-4.572	-5.421	***-4.879***	-4.543	-4.523	-4.520
R04	Educatie	-18.331	-14.634	-14.567	***-13.835***	-14.232	-16.367	-17.555
R05	Cultuur, recreatie en sport	-40.633	-38.316	-39.632	***-43.037***	-43.297	-43.160	-44.314
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-109.768	-101.768	-107.131	***-105.747***	-104.269	-101.569	-101.477
R07	Gezondheid en Milieu	3.761	4.800	5.732	***4.720***	3.765	4.868	5.011
R08	Wonen en Ruimte	24.621	-3.055	-2.671	***-2.671***	-1.257	-1.001	-2.688
R09	Financien en bedrijfsvoering	373.142	367.539	367.346	***383.911***	385.560	389.777	391.747
	Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.878**	**310**	**9.686**	**7.768**

Nr.	Omschrijving	*Toevoeging reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-16	0	0	***0***	0	0	0
R01	Veiligheid	-173	0	0	***0***	0	0	0
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-7.950	-4.275	-5.022	***-5.978***	-5.859	-5.770	-5.729
R03	Economie	-253	0	0	***0***	0	0	0
R04	Educatie	-8.640	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
R05	Cultuur, recreatie en sport	-4.597	-2.136	-2.136	***-1.285***	-342	-386	-408
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-22.517	-6.180	-6.180	***-2.790***	-290	0	0
R07	Gezondheid en Milieu	-1.189	-4.247	-4.247	***-262***	-120	-146	-495
R08	Wonen en Ruimte	-11.273	-1.472	-4.779	***-437***	-1.941	-1.848	-161
R09	Financien en bedrijfsvoering	-11.030	-4.430	-6.527	***-14.649***	-14.045	-16.731	-16.884
	Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Nr.	Omschrijving	*Onttrekking reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	28	21	21	***21***	21	21	21
R01	Veiligheid	178	321	200	***200***	300	300	300
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	7.612	6.379	7.043	***6.499***	6.356	5.787	5.760
R03	Economie	161	173	343	***120***	115	100	100
R04	Educatie	3.746	7.286	7.986	***6.376***	6.052	7.062	7.436
R05	Cultuur, recreatie en sport	2.931	369	528	***403***	594	525	525
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	24.481	17.474	15.052	***5.584***	4.957	1.139	1.139
R07	Gezondheid en Milieu	8.584	4.947	4.977	***-15***	434	81	327
R08	Wonen en Ruimte	2.858	1.915	579	***501***	462	462	462
R09	Financien en bedrijfsvoering	19.034	3.270	18.960	***16.468***	8.568	4.947	4.948
	Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.157**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Nr.	Omschrijving	Rekening	Begroot 2018		Saldo Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	2019	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.419	-7.986	-8.217	***-8.739***	-8.343	-7.928	-7.924
R01	Veiligheid	-12.464	-11.794	-12.734	***-13.009***	-12.807	-12.623	-12.615
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.467	-10.901	-10.686	***-13.522***	-14.028	-14.711	-15.157
R03	Economie	-5.095	-4.399	-5.078	***-4.759***	-4.428	-4.423	-4.420
R04	Educatie	-23.225	-13.603	-20.867	***-14.338***	-13.752	-14.534	-15.226
R05	Cultuur, recreatie en sport	-42.299	-40.083	-41.239	***-43.919***	-43.044	-43.021	-44.198
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-107.804	-90.474	-98.258	***-102.953***	-99.603	-100.430	-100.339
R07	Gezondheid en Milieu	11.156	5.500	6.462	***4.443***	4.079	4.802	4.843
R08	Wonen en Ruimte	16.206	-2.612	-6.870	***-2.607***	-2.737	-2.387	-2.387
R09	Financien en bedrijfsvoering	381.146	366.379	379.779	***385.730***	380.083	377.993	379.811
	Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten

Progr.	Incidentele lasten en baten	2019	2020	2021	2022
					Bedragen x € 1.000
Incidentele lasten					
div	Afschrijvingslasten extra investeringen duurzaamheid vastgoed	-22	-56	-75	-75
div	Besparing op energiekosten vanaf 2019	14	35	47	47
div	Business Case De Connectie (collegenota 7 maart 2017)	-	-	2.300	2.300
R.00	Borgen en verstevigen regionale samenwerking, Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	-343	-	-	-
R.02	Invasieve exoten	-333	-333	-333	-
R.02	Baggeren havens, Defensiehaven	-500	-	-	-
R.02	Jaarlijks budget autobereikbaarheid	-700	-700	-700	-700
R.03	Mogelijk maken markt langs Jansbeek	-250	-	-	-
R.06	Dotatie aan reserve voor Individuele studietoeslag	-535	-	-	-
R.06	Werk-Investeringsfonds (voeding nieuwe BR)	-2.500	-	-	-
R.07	Doorgeven middelen bodem aan beleidsveld	-255	-383	-	-
R.08	Niet-grondexploitatieprojecten	-597	-597	-	-
R.08	Overhevelen naar beleidsveld middelen Bodemsanering	-96	-89	-	-
R.08	Frictiekosten bij invulling taakstelling ODRA	-17	-	-	-
R.08	Nog in te vullen taakstelling op verkoop Vastgoed: Aframen bestaande stelpost	-	-700	-700	-
R.08	Opbrengst verkoop Vastgoed (2021 250 t.l.v. de algemene middelen)		700	450	-
R.08	Dotatie aan BR Zuidelijke Binnenstad	-	-	-1.780	-
R.09	Frictiekosten afbouw overhead	-202	-	-	-
R.09	Frictie uit verzelfstandiging MSSA	-175	-	-	-
R.09	Actualisatie frictiekosten (minder frictiekosten dan in MJPB 2017 begroot)	202	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve rampenoefening	-5	-5	-5	-5
R.09	Dotatie aan algemene reserve ingroei vermogenspositie MJPB 2013-2016	7	7	7	7
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2014	-44	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve verzelfstandiging MSSA	-40	-40	-40	-40
R.09	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2016-2019	-3.385	-3.385	-3.385	-3.385
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2015	20	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2016		-	715	715
R.09	Dotatie aan algemene reserve verzamelbesluit 1-2016	-135	-135	-135	-135
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers	-5	-1	41	41
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 2 2017	-16	-15	-15	-15
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 3 2017	-350	-350	-350	-350
R.09	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2017-2020	-361	-	-861	-861
R.09	Dotatie aan Br taakmutaties overloop/gemeentefonds	-290	-290		
R.09	Dotatie aan algemene reserve resultaat MJPB 2018-2021	-719	-1.285	-4.390	-4.390
R.09	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan BR Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort (5)	-28	-28	-146	-146
R.09	Taakstelling huisvesting	-	-600	-600	-600
R.09	Invulling door aanpassing huurcontract Stadskantoor	-	900	1.800	1.800
R.09	OW072 Toevoeging AR inz transitiebudget	-1.193	-1.718	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2017	-298	-149	122	-
R.09	Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
R.09	Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	-225	-225	-225	-225
R.09	Kasschuif ivm sluitend maken MJPB 2019-2021	-441	-397	-1.374	-1.527
Totaal incidentele lasten 2019-2022		**-21.613**	**-16.345**	**-14.730**	**-12.642**

Progr.	Incidentele lasten en baten	2019	2020	2021	2022
					Bedragen x € 1.000
Incidentele baten					
div	Vastgoed incidenteel potentiele verkoop € 1,4 mln.	-	700	700	-
R.00	MJPB 2018-2021 Amendement 17A31: Terugdraaien taakstelling bij Raad	21	21	21	21
R.01	MJPB 2018-2021 Amendement 17A32: De overlast te lijf; meer handhavers in de openbare ruimte	200	300	300	300
R.01	Borgen en verstevigen regionale samenwerking, Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	48	-	-	-
R.02	Niet indexeren parkeertarieven deels t.l.v. de BR bereikbaarheidsfonds	100	100	100	100
R.02	Extra opbrengsten autobereikbaarheid	100	100	100	100
R.03	MJPB 2018-2021 Amendement 17A49: Extra middelen accountmanager	100	100	100	100
R.04	MJPB 2018-2021 Amendement 17A35: Coördinator Laaggeletterdheid	75	-	-	-
R.05	MJPB 2018-2021 Amendement 17A43: Duurzaamheid 3. Groenfonds	50	50	50	50
R.05	Ontrekking aan BR evenementen	20	15		
R.06	MJPB 2018-2021 Amendement 17A50: Schulden voorkomen	100	100	-	-
R.06	Ontrekking aan BR Burgerinitiatieven sociaal domein	472	-	-	-
R.07	Dekking door inzet reservering budget vergroening elektriciteit en gas 2016-2018	10	-	-	-
R.07	GRP: Vrijval van kapitaallasten	-	207	-	-
R.07	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan BR Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort	98	-	-	-
R.07	MJPB 2018-2021 uitstellen diftar	155	385	-	-
R.07	Ontrekking aan BR Energy made in Arnhem	10	-	-	-
R.08	Niet-grondexploitatie	241	241	-	-
R.08	Dekking frictiekosten invulling taakstelling ODRA uit vrijval programmakosten Wabo 2016 (reserveren)	17	-	-	-
R.08	Ontrekking aan BR vastgoed	5	5		
R.09	Bijdrage in GF voor individuele studietoeslag	535	-	-	-
R.09	Verkoop bezit (vastgoed, 4 jaar incidenteel)	1.000	-	-	-
R.09	Onttrekking BR taakmutaties GF-overloop	974	782	-	-
R.09	Onvoorzien	272	-	-	-
R.09	Bodensamering, incidentele uitkering in GF	96	89	-	-
R.09	Dividend BNG	pm	pm	-	-
R.09	Dekking uit bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen af te bouwen overhead	202	-	-	-
R.09	Dekking uit vorming bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen MSSA	175	-	-	-
R.09	Onttrekking aan algemene reserve zomernota 2016-2019	50	50	50	50
R.09	Onttrekking aan algemene reserve PN sluitend maken jaarschijf 2017	-	69	69	69
R.09	Minder onttrekken aan BR frictiekosten	-202	-	-	-
R.09	Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR)	4.238	3.807	3.807	3.807
R.09	Onttrekking aan algemene reserve MJPB 2019-2022	9.962	3.293	4.822	4.823
Totaal incidentele baten 2019-2022		**19.124**	**10.414**	**10.119**	**9.420**

Incidentele lasten en baten MJPB 2019-2022	2019	2020	2021	2022
				Bedragen x € 1.000
Totaal incidentele lasten	-21.613	-16.345	-14.730	-12.642
Totaal incidentele baten	19.124	10.414	10.119	9.420
Per saldo hogere incidentele baten (+), hogere incidentele lasten (-)	**-2.489**	**-5.931**	**-4.611**	**-3.222**

Geprognosticeerde balans 2019

Gemeente Arnhem

Activa	31-12-2018	31-12-2019
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	643.277	681.580
Investeringen in openbare ruimte met maatschapp	57.827	54.693
Financiële vaste activa	93.395	87.964
Immateriële vaste activa	9.407	8.707
Totaal vaste activa	***803.906***	***832.944***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	69.087	59.313
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	102.099	99.122
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***172.512***	***159.761***
TOTAAL	**976.418**	**992.705**

Passiva	31-12-2018	31-12-2019
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	37.872	30.369
Bestemmingsreserves	100.789	104.417
Totaal eigen vermogen	***138.661***	***134.786***
Voorzieningen	***12.578***	***13.371***
Leningen	669.402	707.978
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***675.402***	***713.978***
Totaal vaste passiva	***826.641***	***862.135***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	58.425	55.448
Liquide middelen	46.352	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***149.777***	***130.570***
TOTAAL	**976.418**	**992.705**

OHW=grex -VZ grex

Geprognosticeerde balans 2020

Gemeente Arnhem

	Activa	
	31-12-2019	31-12-2020
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	681.580	703.431
Investeringen in openbare ruimte met maatschapp	54.693	51.623
Financiële vaste activa	87.964	82.636
Immateriële vaste activa	8.707	8.007
Totaal vaste activa	***832.944***	***845.697***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	59.313	51.956
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.122	99.124
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***159.761***	***152.406***
TOTAAL	**992.705**	**998.103**

	Passiva	
	31-12-2019	31-12-2020
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	30.369	30.052
Bestemmingsreserves	104.417	105.044
Totaal eigen vermogen	***134.786***	***135.096***
Voorzieningen	***13.371***	***14.169***
Leningen	707.978	712.266
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***713.978***	***718.266***
Totaal vaste passiva	***862.135***	***867.531***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.448	55.450
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.570***	***130.572***
TOTAAL	**992.705**	**998.103**

OHW=grex -VZ grex

Geprognosticeerde balans 2021

	Activa	
	31-12-2020	31-12-2021
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	703.431	712.043
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut	51.623	48.592
Financiële vaste activa	82.636	77.326
Immateriële vaste activa	8.007	7.307
Totaal vaste activa	***845.697***	***845.268***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	51.956	40.906
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.124	99.225
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***152.406***	***141.457***
TOTAAL	**998.103**	**986.725**

OHW=grex -VZ grex

	Passiva	
	31-12-2020	31-12-2021
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	30.052	34.311
Bestemmingsreserves	105.044	110.470
Totaal eigen vermogen	***135.096***	***144.781***
Voorzieningen	***14.169***	***14.867***
Leningen	712.266	690.404
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***718.266***	***696.404***
Totaal vaste passiva	***867.531***	***856.052***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.450	55.551
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.572***	***130.673***
TOTAAL	**998.103**	**986.725**

Geprognosticeerde balans 2022

Gemeente Arnhem

	Activa	
	31-12-2021	31-12-2022
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	712.043	703.624
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut	48.592	45.691
Financiële vaste activa	77.326	72.102
Immateriële vaste activa	8.007	6.607
Totaal vaste activa	***845.968***	***828.024***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	40.906	61.543
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.225	99.328
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***141.457***	***162.197***
TOTAAL	**987.425**	**990.221**

OHW=grex -VZ grex

	Passiva	
	31-12-2021	31-12-2022
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	34.311	38.698
Bestemmingsreserves	110.470	113.849
Totaal eigen vermogen	***144.781***	***152.547***
Voorzieningen	***14.867***	***15.565***
Leningen	690.404	685.333
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***696.404***	***691.333***
Totaal vaste passiva	***856.052***	***859.445***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.551	55.654
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.673***	***130.776***
TOTAAL	**986.725**	**990.221**

Reserves en voorzieningen

Omschrijving	JV 2017 Stand per 01-01-2018	Begroot 2018 Toe-voeging	Begroot 2018 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-20 / 01-01-2019	Begroot 2019 Toe-voeging	Begroot 2019 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020
Algemene Reserve (AR)	58.240	4.381	24.749	37.872	6.965	14.468	30.369
Bestemmingsreserves (BR's)	92.936	38.795	30.942	100.789	25.313	21.685	104.417
Totaal Reserves	**151.176**	**43.176**	**55.691**	**138.661**	**32.278**	**36.153**	**134.786**
Totaal Voorzieningen	**11.757**	**2.742**	**1.921**	**12.577**	**2.884**	**2.091**	**13.371**

Verloop Bestemmingsreserves P/R	Omschrijving	JV 2017 Stand per 01-01-2018	Begroot 2018 Toe-voeging	Begroot 2018 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-20 / 01-01-2019	Begroot 2019 Toe-voeging	Begroot 2019 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020
R0	Onderzoek Rekenkamer	252	0	0	252	0	0	252
R0	Raad	12	0	0	12	0	0	12
R0	Fractie-ondersteuning	0	0	0	0	0	0	0
R1	Veilig ondernemen	103	0	0	103	0	0	103
R2	Buitengew oon Beter	3.375	0	1.500	1.875	0	0	1.875
R2	Bereikbaarheid	2.364	4.401	4.525	2.240	5.978	5.972	2.246
R2	Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	3.873	247	783	3.337	262	739	2.860
R3	Sociaal Economisch Fonds	441	0	33	408	0	0	408
R3	Evenementen	305	0	20	285	0	20	265
R4	Onderw ijs	11.930	14.285	7.211	19.004	6.879	6.301	19.582
R5	Beeldbepalende culturele manifestaties	507	0	0	507	0	0	507
R5	Beeldende en Monumentale Kunst	20	0	0	20	0	0	20
R5	Cultureel Vastgoed	9.347	1.863	2	11.208	1.043	38	12.213
R5	Groenfonds	394	50	0	444	50	0	494
R6	Participatie	492	0	0	492	0	0	492
R6	Maatschappelijke opvang	179	0	0	179	0	0	179
R6	Wijkfondsen	166	0	0	166	0	0	166
R6	Bew onersbudgetten	164	0	0	164	0	0	164
R6	Pakketmaatregelen WMO	23	0	0	23	0	0	23
R6	Beschermd en Weerbaar	3.168	0	0	3.168	0	0	3.168
R6	Herstructurering OGGz	456	0	0	456	0	0	456
R6	Noodfonds	16.406	1.180	6.117	11.469	0	4.501	6.968
R6	Burgerinitiatieven sociaal Domein	995	0	472	523	0	472	51
R6	Revolverend fonds (schuld)	0	5.000	0	5.000	0	0	5.000
R6	Werk-Investeringsfonds	0	0	0	0	2.500	0	2.500
R7	Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang	261	0	25	236	0	25	211
R7	Huishoudelijk afval	778	0	200	578	0	155	423
R7	GRP-dekking kapitaallasten	134	0	134	0	0	0	0
R7	Energie made in Arnhem	550	0	50	500	0	10	490
R7	Duurzaamheidsleningen	438	0	14	424	0	12	412
R7	Revolverend fonds (duurzaam)	0	3.000	0	3.000	0	0	3.000
R7	Duurzaam Arnhem	0	1.000	0	1.000	0	0	1.000
R8	Omgevingslaw aai	455	0	0	455	0	0	455
R8	Risicobeheer Arnhem Centraal	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
R8	Grondexploitatie	7.360	54	0	7.414	66	0	7.480
R8	Voorstudies	53	0	0	53	0	0	53
R8	Strategische posities	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
R8	Herstructureringsgebieden	0	0	0	0	0	0	0
R8	Zuidelijke Binnenstad	2.700	4.600	0	7.300	0	0	7.300
R8	Volkshuisvesting	579	75	75	579	43	43	579
R8	Startersleningen	1.651	0	426	1.225	0	410	815
R8	Stimulering w oningbouw	444	0	30	414	0	30	384
R8	Vastgoed	602	2.099	5	2.696	0	5	2.691
R8	Bouw - en sloopleges	0	0	0	0	0	0	0
R9	Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	8.808	535	7.142	2.201	290	974	1.517
R9	Fictiekosten en Organisatie-ontw ikkeling	102	406	34	474	406	17	863
R9	Bedrijfsvoering	5.646	0	1.891	3.755	0	1.708	2.047
R9	ICT	235	0	55	180	0	55	125
R9	Kapitaallasten	2.199	0	198	2.001	7.796	198	9.599
	Totaal	**92.936**	**38.795**	**30.942**	**100.789**	**25.313**	**21.685**	**104.417**

* Let op in de stand per 31-12-2018 / 01-01-2019 is nog geen rekening gehouden met de begrotingsw ijzigingen die volgen uit de Turap-2 2018 (w .o. Klimaatfonds ad 10 mln.) en Verzamelbesluit 2-2018

Begroot 2020			Begroot 2021			Begroot 2022			
Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2020 / 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023
									Bedragen € 1.000
30.369	7.473	7.790	30.051	9.671	5.412	34.310	9.800	5.413	38.697
104.417	20.694	20.067	105.044	20.438	15.012	110.470	18.983	15.604	113.849
134.786	**28.167**	**27.857**	**135.095**	**30.109**	**20.424**	**144.780**	**28.783**	**21.017**	**152.546**
13.371	**2.884**	**2.086**	**14.169**	**2.784**	**2.086**	**14.867**	**2.784**	**2.086**	**15.565**

Begroot 2020			Begroot 2021			Begroot 2022			
Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2020 / 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023
									Bedragen € 1.000
252	0	0	252	0	0	252	0	0	252
12	0	0	12	0	0	12	0	0	12
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
103	0	0	103	0	0	103	0	0	103
1.875	0	0	1.875	0	0	1.875	0	0	1.875
2.246	5.859	5.951	2.154	5.770	5.715	2.209	5.728	5.687	2.250
2.860	120	438	2.542	146	146	2.542	495	393	2.644
408	0	0	408	0	0	408	0	0	408
265	0	15	250	0	0	250	0	0	250
19.582	5.572	6.052	19.102	5.230	7.062	17.270	5.108	7.436	14.942
507	0	0	507	0	0	507	0	0	507
20	0	0	20	0	0	20	0	0	20
12.213	100	312	12.001	144	243	11.902	166	242	11.826
494	50	0	544	50	0	594	50	0	644
492	0	0	492	0	0	492	0	0	492
179	0	0	179	0	0	179	0	0	179
166	0	0	166	0	0	166	0	0	166
164	0	0	164	0	0	164	0	0	164
23	0	0	23	0	0	23	0	0	23
3.168	0	0	3.168	0	0	3.168	0	0	3.168
456	0	0	456	0	0	456	0	0	456
6.968	0	4.034	2.934	0	1.098	1.836	0	1.098	738
51	0	0	51	0	0	51	0	0	51
5.000	0	0	5.000	0	0	5.000	0	0	5.000
2.500	0	0	2.500	0	0	2.500	0	0	2.500
211	0	25	186	0	25	161	0	25	136
423	0	385	38	0	0	38	0	0	38
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
490	0	0	490	0	0	490	0	0	490
412	0	11	401	0	9	392	0	9	383
3.000	0	0	3.000	0	0	3.000	0	0	3.000
1.000	0	0	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000
455	0	0	455	0	0	455	0	0	455
3.469	0	0	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
7.480	1.748	0	9.228	0	0	9.228	118	0	9.346
53	0	0	53	0	0	53	0	0	53
1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.300	0	0	7.300	1.780	0	9.080	0	0	9.080
579	43	43	579	43	43	579	43	43	579
815	0	388	427	0	388	39	0	388	-349
384	0	30	354	0	30	324	0	30	294
2.691	0	5	2.686	0	0	2.686	0	0	2.686
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.517	290	782	1.025	0	0	1.025	0	0	1.025
863	406	0	1.269	406	0	1.675	406	0	2.081
2.047	0	1.343	704	1.771	0	2.475	1.771	0	4.246
125	0	55	70	0	55	15	0	55	-40
9.599	6.506	198	15.907	5.098	198	20.807	5.098	198	25.707
104.417	**20.694**	**20.067**	**105.044**	**20.438**	**15.012**	**110.470**	**18.983**	**15.604**	**113.849**

EMU-saldo 2019

Sinds 1999 bestaat de Economische en Monetaire Unie (EMU), die in Europa verantwoordelijk is voor het gezamenlijke monetaire beleid van de deelnemende landen. Deze EMU-landen zijn gehouden aan de –met elkaar afgesproken- eis om het begrotingstekort van de overheid niet te laten stijgen boven de 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Deze grens van 3% geldt voor de gehele overheid, dus inclusief de gemeenten, provincies en waterschappen.
In 2011 hebben de Europese regeringsleiders deze afspraak herbevestigd nadat een groot aantal landen als gevolg van de economische crisis een EMU-tekort presenteerde dat hoger was dan de overeengekomen 3%. Nadrukkelijk is in de afspraken herbevestigd dat in economisch slechte tijden een EMU-tekort van maximaal de genoemde 3% toegestaan is (de overheidsschuld mag groeien), maar in economisch goede tijden moet de overheidsschuld afnemen, en daarvoor is een EMU-overschot nodig.
De afspraak is in Nederland vertaald in de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet Hof), die op 1 januari 2014 van kracht is geworden. Hierin is benadrukt dat Rijk en decentrale overheden gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de beheersing van het Nederlandse EMU-tekort.
Eén van de uitwerkingen van de wet Hof is de verplichting voor decentrale overheden, waaronder gemeenten, in de begroting het EMU-saldo te presenteren, dat voortvloeit uit die begroting.
Het EMU-saldo wordt berekend op een manier die afwijkt van de manier waarop bij gemeenten het begrotingsresultaat wordt bepaald. Decentrale overheden zijn gehouden aan de regelgeving in het BBV, dat uitgaat van een stelsel van baten en lasten. Het zogenaamde EMU-saldo is een saldo van inkomsten en uitgaven (dus op kasbasis) en om dat te kunnen bepalen uitgaande van het begrote saldo van lasten en baten is een aanvullende berekening nodig.
In het overzicht is het EMU-saldo berekend voor de jaren 2018 tot en met 2020, zoals dat voortvloeit uit deze begroting.

Omschrijving	**2018**	**2019**	**2020**
Bedragen x € 1.000			
Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	19.916	-9.179	-2.520
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	30.548	27.614	30.015
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	2.324	2.474	2.474
Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-63.611	-62.783	-48.796
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:			
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), **voor zover niet op exploitatie verantwoord**			
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)			
Baten bouwgrondexploitatie:			
Baten voorzover transacties **niet op exploitatie verantwoord**			
Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	-1.859	-1.798	-1.706
Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
Verkoop van effecten:			
Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee
Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Totaal	**-12.682**	**-43.672**	**-20.533**

Voor de jaren 2019 t/m 2022 is voor de decentrale overheden (gemeenten, provincies en waterschappen) een zogeheten macronorm vastgesteld van 0,4% van het BBP. De decentrale overheden hebben in overleg bepaald dat de norm voor gemeenten 0,272% bedraagt. Deze macronorm wordt niet nader toegedeeld aan individuele gemeenten, er zijn geen referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties.
De hoogte van de macronorm bepaalt voor een belangrijk deel de ruimte die gemeenten hebben om investeringen te doen, maar vanwege het ontbreken van individuele referentiewaarden is het voor afzonderlijke gemeenten heel moeilijk, zo niet onmogelijk, te sturen op het EMU-saldo.

Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld

Omschrijving	Lasten						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-5.907	-6.850	-7.005	***-7.245***	-6.859	-6.486	-6.486
0.2 Burgerzaken	-5.575	-4.842	-5.258	***-5.483***	-5.464	-5.425	-5.424
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-2.003	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-2.016	-2.021
0.4 Overhead	-97.072	-83.039	-84.286	***-80.749***	-78.439	-76.380	-76.401
0.5 Treasury	12.304	-1.753	-1.753	***-963***	-4.143	-3.853	-3.853
0.61 OZB woningen	-3.003	-4.816	-4.473	***-4.480***	-4.480	-4.480	-4.480
0.62 OZB niet-woningen	-1.435	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	-7	-5	-5	***-5***	-5	-5	-5
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	-10.175	-6.922	-3.452	***-14.587***	-14.818	-15.110	-15.177
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-11.853	-11.646	-11.816	***-12.184***	-12.176	-12.167	-12.159
1.2 Openbare orde en veiligheid	-4.050	-3.730	-4.404	***-4.222***	-4.228	-4.053	-4.053
2.1 Verkeer en vervoer	-26.983	-25.140	-24.108	***-23.670***	-24.604	-24.588	-24.968
2.2 Parkeren	-9.761	-9.258	-9.315	***-9.816***	-9.834	-9.624	-9.566
2.4 Economische havens en waterwegen	-1.145	-755	-758	***-650***	-646	-641	-636
2.5 Openbaar vervoer	-1.046	-1.114	-1.753	***-1.472***	-973	-812	-808
3.1 Economische ontwikkeling	-3.142	-2.630	-3.152	***-3.172***	-3.169	-3.165	-3.162
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-507	-373	-127	***-339***	-89	-89	-89
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-2.264	-2.061	-2.511	***-2.316***	-2.233	-2.216	-2.216
4.2 Onderwijshuisvesting	-25.420	-19.788	-19.055	***-18.828***	-19.847	-21.689	-22.372
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-15.803	-16.786	-17.014	***-17.495***	-17.419	-17.418	-17.416
5.1 Sportbeleid en activering	-18.607	-16.905	-16.709	***-16.596***	-16.634	-16.634	-16.634
5.2 Sportaccommodaties	-19.548	-3.472	-3.355	***-4.160***	-4.091	-4.029	-3.892
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-16.316	-17.534	-15.886	***-17.409***	-18.245	-18.149	-19.700
5.4 Musea	-4.779	-4.632	-4.608	***-4.615***	-4.613	-4.497	-4.497
5.5 Cultureel erfgoed	-1.881	-1.734	-1.811	***-1.529***	-1.507	-1.502	-1.497
5.6 Media	-5.873	-5.769	-8.037	***-8.200***	-8.200	-8.200	-8.200
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-9.744	-8.643	-9.671	***-10.923***	-10.308	-10.323	-9.980
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14.925	-14.214	-14.994	***-14.308***	-13.342	-13.307	-13.295
6.2 Wijkteams	-15.597	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-135.385	-126.640	-137.244	***-138.378***	-139.474	-139.471	-139.471
6.4 Begeleide participatie	-48.979	-46.210	-40.237	***-37.345***	-36.108	-34.970	-34.903
6.5 Arbeidsparticipatie	-19.474	-15.467	-13.043	***-10.781***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-5.013	-12.114	-6.577	***-7.004***	-7.504	-7.534	-7.534
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-47.138	-51.750	-46.843	***-49.260***	-49.376	-48.797	-48.785
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-35.841	-40.443	-33.851	***-34.078***	-33.529	-31.230	-31.230
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-63.815	-62.274	-62.231	***-64.716***	-64.634	-64.662	-64.662
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-6.307	-5.768	-5.806	***-5.879***	-5.873	-5.816	-5.797
7.2 Riolering	-14.995	-12.258	-12.184	***-12.334***	-12.618	-12.888	-13.042
7.3 Afval	-14.465	-13.884	-13.390	***-14.454***	-14.643	-14.020	-13.697
7.4 Milieubeheer	-6.238	-5.600	-5.402	***-5.742***	-6.053	-5.352	-5.351
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-37	-48	-48	***-48***	-48	-48	-48
8.1 Ruimtelijke ordening	-953	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-34.353	-29.749	-31.225	***-26.717***	-31.410	-21.038	-13.278
8.3 Wonen en bouwen	-25.598	-10.996	-21.001	***-11.043***	-7.703	-7.184	-5.726
Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.523**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Omschrijving	Baten						
	Rekening 2017	Begroot 2018 Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*Begroting 2019*	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	1.797	1.243	1.243	***1.243***	1.243	1.243	1.243
0.2 Burgerzaken	3.253	2.441	2.781	***2.725***	2.716	2.718	2.722
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	21	0	0	***0***	0	250	250
0.4 Overhead	39.979	36.312	33.477	***33.583***	32.871	32.708	32.708
0.5 Treasury	2.967	1.913	1.913	***2.112***	2.029	1.947	1.947
0.61 OZB woningen	26.016	48.249	26.827	***27.151***	27.399	27.901	28.062
0.62 OZB niet-woningen	29.476	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	363	381	381	***381***	381	381	381
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	367.096	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	9.533	0	0	***10***	49	87	126
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.336	1.170	1.183	***1.183***	1.183	1.183	1.183
1.2 Openbare orde en veiligheid	802	479	479	***447***	447	447	447
2.1 Verkeer en vervoer	4.633	1.460	463	***498***	498	498	498
2.2 Parkeren	14.024	13.467	13.514	***14.155***	14.060	13.963	13.868
2.4 Economische havens en waterwegen	718	474	474	***474***	474	474	474
2.5 Openbaar vervoer	1.366	1.538	2.016	***1.702***	1.757	1.277	1.277
3.1 Economische ontwikkeling	205	0	0	***0***	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	227	297	91	***45***	45	45	45
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	485	195	277	***902***	902	902	902
4.2 Onderwijshuisvesting	5.229	4.632	3.790	***3.836***	4.499	4.249	3.799
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	11.327	9.723	9.726	***9.629***	9.734	9.839	9.943
5.1 Sportbeleid en activering	307	0	0	***0***	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	18.578	3.626	3.580	***3.580***	3.580	3.580	3.580
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.560	5.479	5.278	***5.278***	5.278	5.278	5.278
5.4 Musea	460	234	234	***234***	234	118	118
5.5 Cultureel erfgoed	522	444	507	***507***	507	507	507
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.139	692	692	***692***	692	692	692
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	668	78	78	***78***	78	78	78
6.2 Wijkteams	13	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	110.017	101.756	109.588	***109.969***	111.226	111.770	111.770
6.4 Begeleide participatie	117	370	0	***0***	0	690	690
6.5 Arbeidsparticipatie	6.016	2.970	135	***0***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	225	221	-141	***-141***	-141	-141	-141
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	8.876	7.358	6.758	***4.943***	4.943	4.843	4.843
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	1.451	0	0	***0***	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	1.710	694	694	***694***	694	694	694
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	897	236	374	***374***	374	364	364
7.2 Riolering	16.782	16.351	16.351	***16.599***	16.864	17.161	17.443
7.3 Afval	18.498	17.909	18.024	***17.933***	17.540	17.336	17.059
7.4 Milieubeheer	3.893	3.043	2.955	***2.955***	2.955	2.955	2.955
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	22	16	16	***16***	16	16	16
8.1 Ruimtelijke ordening	31	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	58.563	29.726	31.246	***26.495***	33.097	22.757	13.334
8.3 Wonen en bouwen	26.948	9.289	19.522	***9.774***	5.940	5.646	4.163
Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Omschrijving	Exploitatieresultaat						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-4.110	-5.606	-5.761	***-6.001***	-5.616	-5.242	-5.242
0.2 Burgerzaken	-2.321	-2.401	-2.477	***-2.758***	-2.749	-2.707	-2.703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.982	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-1.766	-1.771
0.4 Overhead	-57.093	-46.727	-50.809	***-47.166***	-45.569	-43.672	-43.694
0.5 Treasury	15.272	161	161	***1.149***	-2.114	-1.906	-1.906
0.61 OZB woningen	23.013	43.433	22.355	***22.671***	22.919	23.421	23.582
0.62 OZB niet-woningen	28.041	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	356	376	376	***376***	376	376	376
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	367.096	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	-642	-6.922	-3.452	***-14.577***	-14.769	-15.023	-15.051
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.518	-10.476	-10.632	***-11.001***	-10.992	-10.984	-10.976
1.2 Openbare orde en veiligheid	-3.248	-3.250	-3.925	***-3.774***	-3.781	-3.605	-3.605
2.1 Verkeer en vervoer	-22.350	-23.680	-23.645	***-23.172***	-24.106	-24.090	-24.470
2.2 Parkeren	4.262	4.208	4.200	***4.340***	4.226	4.340	4.302
2.4 Economische havens en waterwegen	-426	-281	-284	***-176***	-172	-167	-163
2.5 Openbaar vervoer	320	424	263	***230***	784	465	469
3.1 Economische ontwikkeling	-2.937	-2.630	-3.152	***-3.172***	-3.169	-3.165	-3.162
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-279	-76	-36	***-294***	-44	-44	-44
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-1.779	-1.866	-2.234	***-1.413***	-1.331	-1.314	-1.314
4.2 Onderwijshuisvesting	-20.191	-15.156	-15.266	***-14.992***	-15.348	-17.440	-18.573
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-4.476	-7.063	-7.288	***-7.866***	-7.685	-7.579	-7.473
5.1 Sportbeleid en activering	-18.300	-16.905	-16.709	***-16.596***	-16.634	-16.634	-16.634
5.2 Sportaccommodaties	-971	153	225	***-579***	-510	-449	-311
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-10.756	-12.055	-10.607	***-12.131***	-12.966	-12.870	-14.422
5.4 Musea	-4.318	-4.398	-4.374	***-4.381***	-4.379	-4.379	-4.379
5.5 Cultureel erfgoed	-1.359	-1.289	-1.304	***-1.022***	-1.000	-995	-990
5.6 Media	-5.873	-5.769	-8.037	***-8.200***	-8.200	-8.200	-8.200
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-8.605	-7.951	-8.979	***-10.231***	-9.616	-9.631	-9.288
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14.257	-14.137	-14.916	***-14.230***	-13.264	-13.229	-13.217
6.2 Wijkteams	-15.584	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-25.368	-24.885	-27.656	***-28.409***	-28.249	-27.701	-27.701
6.4 Begeleide participatie	-48.862	-45.840	-40.237	***-37.345***	-36.108	-34.280	-34.213
6.5 Arbeidsparticipatie	-13.457	-12.497	-12.908	***-10.781***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-4.788	-11.893	-6.718	***-7.145***	-7.645	-7.675	-7.675
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-38.261	-44.392	-40.085	***-44.317***	-44.433	-43.954	-43.942
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-34.390	-40.443	-33.851	***-34.078***	-33.529	-31.230	-31.230
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-62.105	-61.580	-61.536	***-64.022***	-63.940	-63.968	-63.968
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-5.410	-5.532	-5.431	***-5.504***	-5.498	-5.452	-5.433
7.2 Riolering	1.787	4.093	4.167	***4.266***	4.246	4.272	4.400
7.3 Afval	4.032	4.025	4.634	***3.479***	2.897	3.316	3.362
7.4 Milieubeheer	-2.345	-2.557	-2.447	***-2.787***	-3.099	-2.397	-2.397
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-15	-32	-32	***-32***	-32	-32	-32
8.1 Ruimtelijke ordening	-922	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	24.210	-23	21	***-222***	1.687	1.719	56
8.3 Wonen en bouwen	1.351	-1.708	-1.479	***-1.268***	-1.763	-1.538	-1.563
Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.878**	**310**	**9.686**	**7.768**

Omschrijving	Toevoeging reserves						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-16	0	0	***0***	0	0	0
0.2 Burgerzaken	0	0	0	***0***	0	0	0
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0
0.4 Overhead	-1.317	-406	-1.884	***-406***	-406	-406	-406
0.5 Treasury	-874	0	0	***0***	0	0	0
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	-2.624	-535	-535	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	-6.215	-3.489	-4.108	***-14.243***	-13.639	-16.325	-16.478
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-173	0	0	***0***	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	0	0	***0***	0	0	0
2.1 Verkeer en vervoer	-3.688	-529	-529	***-600***	-600	-600	-600
2.2 Parkeren	-4.262	-3.746	-4.493	***-5.378***	-5.259	-5.170	-5.129
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	***0***	0	0	0
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	***0***	0	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	-57	0	0	***0***	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***0***	0	0	0
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-196	0	0	***0***	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	-7.620	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.020	0	0	***0***	0	0	0
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	-89	-21	-21	***-16***	-15	-15	-15
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-4.072	-2.065	-2.065	***-1.219***	-277	-320	-343
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	0	0
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-436	-50	-50	***-50***	-50	-50	-50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-258	0	0	***0***	0	0	0
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	-500	-5.000	-5.000	***0***	0	0	0
6.4 Begeleide participatie	-9.889	0	0	***0***	0	0	0
6.5 Arbeidsparticipatie	-786	0	0	***-2.500***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-3.476	-700	-700	***0***	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-4.528	-480	-480	***-290***	-290	0	0
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-2.053	0	0	***0***	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-1.027	0	0	***0***	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	-115	0	0	***0***	0	0	0
7.2 Riolering	-505	-247	-247	***-262***	-120	-146	-495
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0
7.4 Milieubeheer	-569	-4.000	-4.000	***0***	0	0	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-10.442	-1.397	-55	***-66***	-1.748	-1.780	-117
8.3 Wonen en bouwen	-831	-75	-4.724	***-371***	-193	-68	-43
Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Omschrijving	Onttrekking reserves						
	Rekening 2017	Begroot 2018 Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*Begroting 2019*	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	28	21	21	***21***	21	21	21
0.2 Burgerzaken	0	0	0	***0***	0	0	0
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0
0.4 Overhead	2.183	844	1.485	***559***	55	55	55
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	1.716	535	535	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	15.135	1.891	16.940	***15.908***	8.512	4.891	4.892
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	121	121	0	***0***	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	57	200	200	***200***	300	300	300
2.1 Verkeer en vervoer	4.995	3.595	4.133	***2.321***	2.201	1.871	1.846
2.2 Parkeren	2.577	2.752	2.878	***4.153***	4.130	3.916	3.914
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	***0***	0	0	0
2.5 Openbaar vervoer	40	32	32	***25***	25	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	77	133	133	***100***	100	100	100
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***0***	0	0	0
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	84	40	210	***20***	15	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	3.646	7.211	7.211	***6.301***	6.052	7.062	7.436
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	100	75	775	***75***	0	0	0
5.1 Sportbeleid en activering	585	85	85	***85***	85	85	85
5.2 Sportaccommodaties	895	93	97	***97***	97	97	97
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	344	2	46	***38***	312	243	243
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	9	4	0	***0***	0	0	0
5.6 Media	50	50	50	***50***	50	50	50
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.048	135	250	***133***	50	50	50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.567	513	711	***513***	41	41	41
6.2 Wijkteams	305	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	321	5.000	5.586	***0***	0	0	0
6.4 Begeleide participatie	7.368	6.735	1.309	***740***	1.110	790	790
6.5 Arbeidsparticipatie	734	29	1.679	***0***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	2.062	0	0	***0***	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	4.508	811	1.011	***1.094***	1.290	43	43
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	7.615	3.340	3.711	***2.465***	1.916	202	202
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	1.046	1.046	***772***	600	63	63
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	456	0	5	***5***	5	0	0
7.2 Riolering	6.538	287	287	***131***	33	72	318
7.3 Afval	778	535	535	***-173***	385	0	0
7.4 Milieubeheer	812	4.125	4.150	***22***	11	9	9
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.301	1.350	0	***0***	0	0	0
8.3 Wonen en bouwen	557	565	579	***501***	462	462	462
Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.157**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Omschrijving	Saldo						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-4.098	-5.585	-5.740	***-5.980***	-5.595	-5.221	-5.221
0.2 Burgerzaken	-2.321	-2.401	-2.477	***-2.758***	-2.749	-2.707	-2.703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.982	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-1.766	-1.771
0.4 Overhead	-56.227	-46.289	-51.208	***-47.013***	-45.919	-44.023	-44.044
0.5 Treasury	14.398	161	161	***1.149***	-2.114	-1.906	-1.906
0.61 OZB woningen	23.013	43.433	22.355	***22.671***	22.919	23.421	23.582
0.62 OZB niet-woningen	28.041	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	356	376	376	***376***	376	376	376
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	366.188	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	8.278	-8.520	9.380	***-12.911***	-19.895	-26.457	-26.637
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.570	-10.355	-10.632	***-11.001***	-10.992	-10.984	-10.976
1.2 Openbare orde en veiligheid	-3.191	-3.050	-3.725	***-3.574***	-3.481	-3.305	-3.305
2.1 Verkeer en vervoer	-21.043	-20.615	-20.041	***-21.451***	-22.505	-22.819	-23.224
2.2 Parkeren	2.577	3.214	2.584	***3.115***	3.097	3.086	3.086
2.4 Economische havens en waterwegen	-426	-281	-284	***-176***	-172	-167	-163
2.5 Openbaar vervoer	360	456	295	***255***	809	465	469
3.1 Economische ontwikkeling	-2.917	-2.497	-3.019	***-3.072***	-3.069	-3.065	-3.062
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-279	-76	-36	***-294***	-44	-44	-44
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-1.891	-1.826	-2.024	***-1.393***	-1.316	-1.314	-1.314
4.2 Onderwijshuisvesting	-24.165	-14.200	-22.340	***-15.570***	-14.868	-15.607	-16.244
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-5.396	-6.988	-6.513	***-7.791***	-7.685	-7.579	-7.473
5.1 Sportbeleid en activering	-17.715	-16.820	-16.624	***-16.511***	-16.549	-16.549	-16.549
5.2 Sportaccommodaties	-165	226	301	***-498***	-428	-367	-229
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-14.484	-14.119	-12.626	***-13.312***	-12.931	-12.948	-14.522
5.4 Musea	-4.318	-4.398	-4.374	***-4.381***	-4.379	-4.379	-4.379
5.5 Cultureel erfgoed	-1.350	-1.285	-1.304	***-1.022***	-1.000	-995	-990
5.6 Media	-5.823	-5.719	-7.987	***-8.150***	-8.150	-8.150	-8.150
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7.993	-7.866	-8.779	***-10.148***	-9.616	-9.631	-9.288
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-12.949	-13.623	-14.205	***-13.717***	-13.223	-13.188	-13.176
6.2 Wijkteams	-15.279	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-25.547	-24.885	-27.070	***-28.409***	-28.249	-27.701	-27.701
6.4 Begeleide participatie	-51.383	-39.105	-38.928	***-36.605***	-34.998	-33.490	-33.423
6.5 Arbeidsparticipatie	-13.509	-12.468	-11.229	***-13.281***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-6.202	-12.593	-7.418	***-7.145***	-7.645	-7.675	-7.675
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-38.281	-44.061	-39.554	***-43.512***	-43.434	-43.911	-43.899
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-28.828	-37.103	-30.141	***-31.613***	-31.613	-31.028	-31.028
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-63.132	-60.534	-60.490	***-63.250***	-63.340	-63.905	-63.905
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-5.069	-5.532	-5.426	***-5.499***	-5.494	-5.452	-5.433
7.2 Riolering	7.820	4.134	4.207	***4.135***	4.159	4.198	4.223
7.3 Afval	4.810	4.560	5.169	***3.305***	3.282	3.316	3.362
7.4 Milieubeheer	-2.102	-2.432	-2.297	***-2.765***	-3.088	-2.388	-2.388
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-15	-32	-32	***-32***	-32	-32	-32
8.1 Ruimtelijke ordening	-922	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	16.069	-70	-33	***-288***	-62	-62	-62
8.3 Wonen en bouwen	1.077	-1.218	-5.624	***-1.138***	-1.494	-1.145	-1.145
Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Overzicht taakvelden per programma (lasten)

Omschrijving	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	R1 Veiligheid	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	R3 Economie	R4 Educatie	R5 Cultuur, recreatie en sport	R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	R7 Gezondheid en Milieu	R8 Wonen en Ruimte	R9 Financien en bedrijfsvoering	*Totaal stadsprogramma's*
Bedragen x €'000											
Taakvelden											
0.1 Bestuur	-7.245	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-7.245***
0.2 Burgerzaken	-5.483	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-5.483***
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-1.529	***-1.529***
0.4 Overhead	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-80.749	***-80.749***
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-963	***-963***
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-4.480	***-4.480***
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-5	***-5***
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-14.587	***-14.587***
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-600	***-600***
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	-12.184	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-12.184***
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	-2.543	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-2.543***
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	-14.314	***0***	0	0	0	0	0	0	***-14.314***
2.2 Parkeren	0	0	-6.791	***0***	0	0	0	0	0	0	***-6.791***
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	-650	***0***	0	0	0	0	0	0	***-650***
2.5 Openbaar vervoer	0	0	-1.472	***0***	0	0	0	0	0	0	***-1.472***
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	***-3.172***	0	0	0	0	0	0	***-3.172***
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***-339***	0	0	0	0	0	0	***-339***
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	***-2.316***	0	0	0	0	0	0	***-2.316***
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	***0***	-12.514	0	0	0	0	0	***-12.514***
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	***0***	-4.943	0	0	0	0	0	***-4.943***
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	-10.487	0	0	0	0	***-10.487***
5.2 Sportaccommodaties	0	0	0	***0***	0	-2.428	0	0	0	0	***-2.428***
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	***0***	0	-16.799	0	0	0	0	***-16.799***
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	-4.615	0	0	0	0	***-4.615***
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	-1.529	0	0	0	0	***-1.529***
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	-8.200	0	0	0	0	***-8.200***
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	***0***	0	-7.461	0	0	0	0	***-7.461***
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	-2.663	0	0	0	***-2.663***
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	-3.729	0	0	0	***-3.729***
6.3 Inkomensregelingen	0	0	0	***0***	0	0	-127.135	0	0	0	***-127.135***
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	***0***	0	0	-33.834	0	0	0	***-33.834***
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	-2.307	0	0	0	***-2.307***
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	0	0	0	***0***	0	0	-1.948	0	0	0	***-1.948***
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-10.686	0	0	0	***-10.686***
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	-567	0	0	0	***-567***
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-31.819	0	0	0	***-31.819***
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	-1.102	0	0	0	***-1.102***
7.1 Volksgezondheid	0	0	0	***0***	0	0	0	-5.304	0	0	***-5.304***
7.2 Riolering	0	0	0	***0***	0	0	0	-12.334	0	0	***-12.334***
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0	-7.897	0	0	***-7.897***
7.4 Milieubeheer	0	0	0	***0***	0	0	0	-5.302	0	0	***-5.302***
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0	-48	0	0	***-48***
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-1.160	0	***-1.160***
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-26.717	0	***-26.717***
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-11.043	0	***-11.043***
Totaal	**-12.728**	**-14.727**	**-23.227**	**-5.826**	**-17.457**	**-51.519**	**-215.789**	**-30.885**	**-38.920**	**-102.912**	**-513.989**

Omschrijving	GEB1 CSA	GEB2 Noordwest	GEB3 Noordoost	GEB4 Presikhaaf	GEB5 Malburgen	GEB6 Schuytgraaf /Elderveld	GEB7 De Laar/Elden	GEB8 RKV	*Totaal Wijken*	*Totaal lasten*
Bedragen x €'000										
Taakvelden										
0.1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-7.245**
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-5.483**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.529**
0.4 Overhead	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-80.749**
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-963**
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-4.480**
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-5**
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-14.587**
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-600**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-12.184**
1.2 Openbare orde en veiligheid	-210	-210	-210	-210	-210	-210	***-210***	-210	-1.679	**-4.222**
2.1 Verkeer en vervoer	-1.817	-1.212	-1.353	-1.240	-993	-889	***-827***	-1.026	-9.357	**-23.670**
2.2 Parkeren	-2.978	-3	-2	-1	-2	-27	***-1***	-10	-3.025	**-9.816**
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-650**
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.472**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-3.172**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-339**
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-2.316**
4.2 Onderwijshuisvesting	-14	-606	-344	-964	-1.442	-2.564	***-20***	-360	-6.314	**-18.828**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.345	-1.234	-1.236	-1.646	-3.468	-1.332	***-1.221***	-1.069	-12.551	**-17.495**
5.1 Sportbeleid en activering	-406	-738	-1.048	-606	-1.029	-950	***-742***	-589	-6.108	**-16.596**
5.2 Sportaccommodaties	-106	-250	-282	-65	-90	-362	***-165***	-413	-1.732	**-4.160**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-82	-79	-70	-85	-91	-66	***-65***	-71	-610	**-17.409**
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-4.615**
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.529**
5.6 Media	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-8.200**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-395	-372	-375	-414	-414	-431	***-415***	-646	-3.462	**-10.923**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-1.383	-1.744	-1.517	-1.603	-1.770	-1.190	***-1.085***	-1.353	-11.645	**-14.308**
6.2 Wijkteams	-1.612	-1.572	-1.432	-1.498	-1.963	-1.308	***-1.246***	-1.507	-12.138	**-15.867**
6.3 Inkomensregelingen	-1.627	-1.444	-1.125	-1.582	-2.606	-817	***-805***	-1.236	-11.243	**-138.378**
6.4 Begeleide participatie	-518	-591	-428	-413	-558	-278	***-288***	-438	-3.511	**-37.345**
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.441	-1.186	-847	-1.186	-1.779	-508	***-593***	-932	-8.474	**-10.781**
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-576	-772	-577	-534	-669	-531	***-509***	-887	-5.056	**-7.004**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-5.231	-5.750	-4.909	-4.284	-6.095	-3.533	***-3.103***	-5.670	-38.574	**-49.260**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-3.612	-4.420	-3.590	-3.923	-5.576	-4.054	***-3.417***	-4.919	-33.511	**-34.078**
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-8.540	-4.274	-3.293	-2.964	-5.917	-1.653	***-1.652***	-4.605	-32.897	**-64.716**
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-424	-546	-424	-473	-701	-506	***-416***	-583	-4.073	**-5.175**
7.1 Volksgezondheid	-55	-19	-193	-112	-115	-17	***-29***	-34	-575	**-5.879**
7.2 Riolering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-12.334**
7.3 Afval	-742	-1.186	-893	-613	-1.031	-652	***-604***	-836	-6.557	**-14.454**
7.4 Milieubeheer	-68	-86	-59	-38	-41	-40	***-48***	-59	-440	**-5.742**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-48**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.160**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-26.717**
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-11.043**
Totaal	**-33.182**	**-28.293**	**-24.208**	**-24.454**	**-36.561**	**-21.920**	**-17.461**	**-27.454**	**-213.534**	**-727.523**

Overzicht taakvelden per programma (baten)

Omschrijving	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	R1 Veiligheid	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	R3 Economie	R4 Educatie	R5 Cultuur, recreatie en sport	R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	R7 Gezondheid en Milieu	R8 Wonen en Ruimte	R9 Financien en bedrijfsvoering	*Totaal stadsprogramma's*
Bedragen x €1000											
Taakvelden											
0.1 Bestuur	1.243	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.243***
0.2 Burgerzaken	2.725	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***2.725***
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.4 Overhead	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	33.583	***33.583***
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	2.112	***2.112***
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	27.151	***27.151***
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	28.349	***28.349***
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	381	***381***
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	395.238	***395.238***
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	10	***10***
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	1.183	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.183***
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	335	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***335***
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	429	***0***	0	0	0	0	0	0	***429***
2.2 Parkeren	0	0	6.579	***0***	0	0	0	0	0	0	***6.579***
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	474	***0***	0	0	0	0	0	0	***474***
2.5 Openbaar vervoer	0	0	1.702	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.702***
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***45***	0	0	0	0	0	0	***45***
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	***902***	0	0	0	0	0	0	***902***
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	***0***	418	0	0	0	0	0	***418***
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	***0***	3.205	0	0	0	0	0	***3.205***
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
5.2 Sportaccommodaties	0	0	0	***0***	0	1.770	0	0	0	0	***1.770***
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	***0***	0	5.278	0	0	0	0	***5.278***
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	234	0	0	0	0	***234***
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	507	0	0	0	0	***507***
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	***0***	0	692	0	0	0	0	***692***
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	60	0	0	0	***60***
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.3 Inkomensregelingen	0	0	0	***0***	0	0	109.667	0	0	0	***109.667***
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	0	0	0	***0***	0	0	-181	0	0	0	***-181***
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-199	0	0	0	***-199***
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	694	0	0	0	***694***
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0	33	0	0	***33***
7.2 Riolering	0	0	0	***0***	0	0	0	16.599	0	0	***16.599***
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0	17.732	0	0	***17.732***
7.4 Milieubeheer	0	0	0	***0***	0	0	0	1.224	0	0	***1.224***
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0	16	0	0	***16***
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	26.495	0	***26.495***
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	9.753	0	***9.753***
Totaal	**3.968**	**1.518**	**9.184**	**947**	**3.623**	**8.482**	**110.041**	**35.605**	**36.248**	**486.823**	**696.439**

Omschrijving	GEB1 CSA	GEB2 Noordwest	GEB3 Noordoost	GEB4 Presikhaaf	GEB5 Malburgen	GEB6 Schuytgraaf /Elderveld	GEB7 De Laar/Elden	GEB8 RKV	*Totaal Wijken*	*Totaal baten*
Bedragen x €'000										
Taakvelden										
0.1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.243**
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**2.725**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.4 Overhead	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**33.583**
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**2.112**
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**27.151**
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**28.349**
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**381**
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**395.238**
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**10**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.183**
1.2 Openbare orde en veiligheid	88	3	3	3	3	3	***3***	3	113	**447**
2.1 Verkeer en vervoer	39	4	4	4	4	4	***4***	4	69	**498**
2.2 Parkeren	7.571	1	1	1	1	1	***1***	1	7.576	**14.155**
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**474**
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.702**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**45**
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**902**
4.2 Onderwijshuisvesting	0	294	163	704	1.057	1.114	***0***	87	3.419	**3.836**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	672	508	573	906	2.118	578	***604***	464	6.424	**9.629**
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
5.2 Sportaccommodaties	94	241	358	84	150	346	***323***	214	1.810	**3.580**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**5.278**
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**234**
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**507**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**692**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2	2	2	2	2	2	***2***	2	18	**78**
6.2 Wijkteams	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.3 Inkomensregelingen	49	41	30	42	65	19	***21***	33	302	**109.969**
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	4	7	4	3	6	3	***3***	9	40	**-141**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	665	720	601	604	858	478	***460***	755	5.142	**4.943**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**694**
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	20	20	139	37	59	23	***20***	24	341	**374**
7.2 Riolering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**16.599**
7.3 Afval	23	38	28	20	24	22	***19***	27	201	**17.933**
7.4 Milieubeheer	251	370	157	115	160	104	***99***	474	1.730	**2.955**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**16**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**26.495**
8.3 Wonen en bouwen	3	3	3	3	3	3	***3***	3	21	**9.774**
Totaal	**9.482**	**2.255**	**2.067**	**2.530**	**4.511**	**2.700**	**1.563**	**2.100**	**27.206**	**723.645**

Mutaties meicirculaire

Overzicht (mutaties in) decentralisatie- en integratie-uitkeringen gemeentefonds (voor 2018-2022 en/of incidenteel voor 2018)

Decentralisatie-uitkeringen (DU):

DU Schulden en Armoede
Ter versterking van het gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid stelt het kabinet voor drie jaar geld ter beschikking voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede, in het bijzonder onder kinderen. Voor Arnhem € 350.000 in 2018 en € 290.000 voor 2019 en 2020. Er zijn afspraken op hoofdlijnen gemaakt met de VNG over de inzet van deze middelen. Met deze middelen wordt de aanwezig taakstelling op Armoede/beschermingsbewind in de jaren 2019 en 2020 ingevuld.

DU Armoedebestrijding kinderen
De huidige decentralisatieuitkering is geactualiseerd op basis van door het CBS ontwikkelde gegevens over kinderen met kans op armoede. Dit betekent voor Arnhem een verhoging vanaf 2019 met circa € 70.000.

DU Bodemsanering
Voor de uitvoering van onze bodemtaken ontvangen we van het Rijk een Decentralisatie Uitkering Bodem (DUB). Het Bodemconvenant 2016-2020 biedt de mogelijkheid om een aanvulling aan te vragen voor de periodes 2016-2017 en 2018-2020. In 2016 ontvingen we Aanvullend Bodembudget voor 2016-2017. Ook voor de periode 2018-2020 hebben we een aanvraag gedaan en is € 1.021.697 toegekend. Het aanvullend budget is bedoeld voor de uitvoering van bodemonderzoek en -sanering in 2018 t/m 2020 op beheer- en ontwikkellocaties in Arnhem, die niet uit de huidige DUB gefinancierd kunnen worden.
Om het Aanvullende Bodembudget ook daadwerkelijk in te kunnen zetten, is het noodzakelijk het Aanvullende Bodembudget toe te kennen aan het beleidsveld Bodem & Ondergrond (programma R7). Dit in verlengde van de afspraken over de DUB 2016-2020. Door de inzet te regelen via het beleidsveld Bodem&Ondergrond kunnen sanering en uitvoering goed op elkaar worden afgestemd en wordt stagnatie van projecten voorkomen. In totaal bedraagt het Aanvullend Bodembudget 2018-2020 € 1.021.697. Dit wordt uitgekeerd in 2018, 2019 en 2020.

DU Interreg V
Er is een bedrag van € 266.850 toegekend aan Arnhem voor 2018. Dit bestaat uit € 23.750 en € 243.100, beide bedragen zijn toekend voor het Europese project Clean Mobil Energy.
Op 20 september 2016 heeft het college de raad geïnformeerd over het besluit om deel te nemen aan het Europese project Clean Mobil Energy (CME). De door de gemeente Arnhem aangevraagde rijksbijdrage is toegekend.
Het CME project draagt bij aan het onderdeel 'opwekken en besparen' van het project New Energy made in Arnhem. De inbreng van Arnhem richt zich op de ontwikkeling van lokale productie van duurzame energie, opslag daarvan en gebruik in o.a. elektrische voertuigen.
Het voorstel om deze middelen toe te voegen aan het beleidsveld is in een afzonderlijk raadsvoorstel reeds aan de raad voorgelegd.

Suppletie-uitkering Bommenregeling
Een aantal gemeenten, waaronder Arnhem ontvangt in 2018 een uitkering voor de kosten die gemaakt zijn voor het opsporen en ruimen van conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog. Daarvoor zijn vanuit de gemeente aanvragen voor ingediend. Bij deze meicirculaire wordt een bedrag van € 159.000 aan Arnhem toegekend. In de MJPB 2019-2022 is deze bijdrage overgeheveld naar het beleidsveld, conform het raadsvoorstel van mei 2017.

DU Aanpak Jihadisme
Arnhem ontvangt in 2018 middelen voor de lokale aanpak van radicalisering en jihadisme. Met een afzonderlijke raadsvoorstel zijn deze middelen reeds overgeheveld naar het beleidsveld.

DU Matchen op werk (Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse)
Het ministerie SZW heeft half april 2018 onze aanvraag voor het uitvoeren van een Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse (APK) gehonoreerd en € 110.000 beschikbaar gesteld voor de arbeidsregio Midden Gelderland. Het doel is het invoeren van een continu verbeterproces in de gehele keten van arbeidsontwikkeling (bij gemeenten, UWV, onderwijs en het nieuwe arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor) tot en met bemiddeling (bij WSP). In het najaar 2018 zal de eerste APK plaatsvinden, in het voorjaar 2019 de tweede. In deze MJPB zijn deze regionale middelen toegevoegd aan programma R6 Participatie.

DU Verhoogde Asielinstroom
Op basis van de realisatie van geplaatste vergunningshouders over de maanden november en december 2017 worden middelen toegekend in 2018. Voor Arnhem gaat het om € 133.000.

DU Maatschappelijke begeleiding
In het kader van de DU Maatschappelijke begeleiding ontvangen we middelen voor maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Voor Arnhem geldt een beperkt bedrag van € 7.100. Gemeenten ontvangen per gehuisveste statushouder een bedrag 2370 en moeten daarvoor taken uitvoeren op het gebied van maatschappelijke ondersteuning. Voor de uitvoering heeft Vluchtelingenwerk de opdracht namens de gemeente en dus is het geld al min of meer bestemd. Tot 30 september werd dit bedrag door COA rechtstreeks aan de gemeente overgemaakt maar vanaf 1 oktober is daar dus de wijziging in gekomen. In de septembercirculaire volgen de middelen van de huidige instroom en het is gerelateerd aan het aantal gehuisveste statushouders van 18+.

DU Vrouwenopvang
Uitbreiding taken Veilig thuis (uit de maartcirculaire): Met de aanscherping van de Wet Meldcode en de radarfunctie Veilig Thuis wordt de taak van Veilig Thuis verder geïntensiveerd. Voor de hiermee samenhangende kosten is in het Interbestuurlijk programma-akkoord tussen VNG en Rijk (in het IBP) afgesproken dat gemeenten deze kosten zelf uit het gemeentefonds zullen dekken. Vanuit de algemene uitkering Gemeentefonds worden middelen toegevoegd aan de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang (DuVO), zodat het geld terechtkomt bij de (centrum)gemeenten die de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vormgeven. Veilig Thuis maakt hier onderdeel van uit. Arnhem is in deze zowel één van de verantwoordelijke centrumgemeenten voor de regio Gelderland-Midden alsook de regio Noord-Oost Gelderland. Op basis van voorlopige kostenramingen wordt ingeschat dat de extra Duvo-middelen hiervoor ook nodig zijn. De actualisatie van de maatstaven uit de meicirculaire worden opgevangen binnen de algemene middelen.

DU LHBT-emancipatiebeleid
Arnhem maakt deel uit van de Regenboogsteden en ontvangt voor de verlenging van de samenwerking op LHBTI-beleid € 20.000 in 2018. In de MJPB 2019-2022 zijn deze middelen naar het beleidsveld overgeheveld, omdat er een toezegging onder ligt om dit geld te besteden aan diverse activiteiten ter ondersteuning van de integratie van LHBTI-ers met name transgenders.

DU Referendum
Gemeenten ontvangen in totaal € 8 miljoen voor het organiseren van het raadgevend referendum over de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dat is gehouden op 21 maart jl. Arnhem krijgt
€ 55.000. Deze middelen worden naar het beleidsveld (Burgerzaken) overgeheveld en zijn nodig om de extra kosten (drukwerk en personeel) als gevolg van het referendum te kunnen dekken.

DU Basisregistratie Personen (centralisering inschrijving vergunninghouders)
Vanwege de sluiting van de BRP-straat op Schiphol en in Noordenveld alsmede een andere taakverdeling tussen de overige BRP-straten wordt de verdeling van de decentralisatie-uitkering gewijzigd. Arnhem ontvangt vanaf 2018 € 685.985. De extra middelen zijn nodig voor de financiering van onze BRP-straat in Zevenaar, waarbij drie ontwikkelingen relevant zijn:
1. Een wetswijziging per 1-9-2017, waardoor asielzoekers eerder ingeschreven worden in de BRP en de potentiële doelgroep groter is geworden;
2. Sluiting van 2 van de BRP-straten in 2017, waardoor nieuwe asielzoekers over minder BRP-straten verdeeld moeten worden;
3. Te verwachten ontwikkelingen ten aanzien van de asielinstroom.

IU Sociaal Domein
De IU Sociaal domein wordt vanaf 2019 voor een groot deel overgeheveld naar de algemene uitkering in het gemeentefonds en houdt daarmee op te bestaan. De niet-integreerbare onderdelen worden vanaf 2019 ondergebracht in drie afzonderlijke nieuwe integratie-uitkeringen, namelijk:
- IU Voogdij/18+
- IU Beschermd Wonen
- IU Participatie

BIJLAGEN

Bijlage 1	**:**	**Portefeuilleverdeling**
Bijlage 2	**:**	**Overzicht Lokale heffingen**
Bijlage 3	**:**	**Verplichte prestatie-indicatoren BBV**
Bijlage 4	**:**	**Afkortingenlijst**
Bijlage 5	**:**	**Begrippenlijst**

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)
- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)
- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)
- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)
- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)
- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid

- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Bijlage 2 Overzicht lokale heffingen

Onroerend zaakbelasting

2018	Tarieven			WOZ-waarde	Begroot 2018		
	gebruiker	eigenaar	totaal	totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen		0,1852%	0,1852%	13.437.161		25.207	25.207
Niet woningen	0,1844%	0,5532%	0,7376%	3.837.117	7.075	21.226	28.301
Totaal				**17.274.278**	**7.075**	**46.433**	**53.508**

2019	Tarieven			Stijgings%-tarief	WOZ-waarde	Begroot 2019		
	gebruiker	eigenaar	totaal		totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen		0,1699%	0,1699%	-8,23%	14.834.697		25.542	25.542
Niet woningen	0,1887%	0,5661%	0,7548%	2,33%	3.749.629	7.075	21.226	28.302
Totaal					**18.584.326**	**7.075**	**46.768**	**53.844**

Onroerend zaakbelasting	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2018	338		4.873	
	0	0,00%	0	0,00%
Lasten 2019	**338**		**4.873**	

Afvalstoffenheffing

	Tarieven		Aantal huishoudens		Begroot	
	Tarief 2018	Tarief 2019	2018	2019	2018	2019
Bedragen x € 1.000						
Eenpersoonshuishoudens	180,84	181,68	27.757	28.597	5.020	5.196
Meerpersoonshuishoudens	243,96	245,16	43.122	43.286	10.520	10.612
Totaal			**70.879**	**71.883**	**15.540**	**15.807**

Afvalstoffenheffing	eenpersoons		meerpersoons	
Lasten 2018	**€ 180,84**		**€ 243,96**	
ontwikkeling tarief	€ 0,84	0,5%	€ 1,20	0,5%
Lasten 2019	**€ 181,68**		**€ 245,16**	

Rioolheffing

Rioolheffing 2018	Tarieven eigenaar	Tarieven gebruiker	Totaal	aansluiting op riool totaal	Begroot 2018 gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen	0,0452%	0,0452%	0,0903%	13.362.162	6.035	6.035	12.070
Niet woningen	0,0571%	0,0571%	0,1142%	3.737.117	2.134	2.134	4.268
Totaal				**17.099.279**	**8.169**	**8.169**	**16.338**

Rioolheffing 2019	Tarieven eigenaar	Tarieven gebruiker	Totaal	Stijgings%-tarief	Aansluiting op riool totaal	Begroot 2019 gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen	0,0415%	0,0415%	0,0831%	-8,03%	14.759.697	6.131	6.131	12.261
Niet woningen	0,0594%	0,0594%	0,1188%	4,00%	3.649.629	2.167	2.167	4.335
Totaal					**18.409.326**	**8.298**	**8.298**	**16.596**

Rioolheffing	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2018	**€ 169**		**€ 769**	
Indexatie 1,5%	€ 2,5	1,50%	€ 11,54	1,50%
Lasten 2019	**€ 172**		**€ 781**	

Bijlage 3 Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Alle gemeenten zijn vanaf 2017 vanuit het landelijk Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht een basisset beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en het jaarverslag. Een aantal indicatoren dient de gemeente zelf aan te geven. Deze zijn in de paragraaf Bedrijfsvoering opgenomen.

Het merendeel van de gegevens zijn de gegevens die de gemeente verstrekt aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de zogenaamde gevraagde Iv3 (Informatie voor derden).

Op deze manier worden de beleidsresultaten van de gemeenten en gemeenten onderling vergelijkbaar.

Verplichte indicatoren: gegevens Iv3 (Informatie voor derden aan CBS)

De verplichte BBV indicatoren zijn te vinden op de website waarstaatjegemeente.nl.

Bijlage 4 Afkortingenlijst

A.

- **APPA** – Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
- **APV** – Algemene Plaatselijke Verordening
- **AR** – Algemene Reserve
- **ASV** – Algemene Subsidieverordening Arnhem
- **AU** – Algemene uitkering (gemeentefonds)
- **AWB** – Algemene Wet bestuursrecht
- **AWBZ** – Algemene Wet bijzondere ziektekosten

B.

- **B&W** – Burgemeester & Wethouders
- **BBV** – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
- **BGB** – Buiten Gewoon Beter
- **BGD** – Buiten Gewoon Doorgaan
- **BNG** – Bank Nederlandse Gemeenten
- **Boom** – Budgetondersteuning op Maat
- **BR** – Bestemmingsreserve
- **BUIG** – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
- **BV** – Besloten Vennootschap
- **BVO** - Bedrijfsvoeringsorganisatie

C.

- **CAO** – Collectieve arbeidsovereenkomst
- **CBS** – Centraal Bureau voor de Statistiek
- **COELO** – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
- **CROW** – Netwerk waar gemeentelijke professionals kennis etc uitwisselen over openbare ruimten
- **CSA** – Centrum, Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek
- **CPB** – Centraal Plan Bureau

D.

- **DB** – Dagelijks Bestuur

- **DU** – Decentralisatie Uitkering
- **DVO** – Dienstverleningsovereenkomst

E.

- **EV** – Eigen Vermogen
- **EMT** – Energie en Milieu Technologie
- **EN** – Europese Norm
- **EMU** – Economische en Monetaire Unie
- **EU** – Europese Unie
- **EZ** – Economische zaken

F.

- **FIDO** – Financiering Decentrale Overheden
- **FJP** – Financiële Jaarrapportage Projecten
- **FTE** – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.

- **GO** – Georganiseerd Overleg
- **GR** – Gemeenschappelijke Regeling
- **GRP** – Gemeentelijk Rioleringsplan

H.

- **HHT** - Huishoudelijkehulp toelage

I.

- **IPB** - Interbestuurlijk programma
- **ICT** – Informatie- en communicatietechnologie
- **IKB** - Individueel keuzebudget
- **IKC** – Integrale Kindcentra
-

J.

- **JGZ** – Jeugdgezondheidszorg
- **JOGG** – Jongeren Op Gezond Gewicht

K.

- **KVO-keurmerk** – Keurmerk Veilig Ondernemen

M.

- **MBO** – Middelbaar beroepsonderwijs
- **MFC** – Multi Functioneel Centrum
- **Ministerie OCW** – Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- **Ministerie van BZK** – Ministerie van Binnenlandse Zaken
- **MIP** – Meerjareninvesteringsplan
- **MJPB** – Meerjarenprogrammabegroting
- **MDP** - Meldpunt discriminatie en pesten
- **MSSA** – Musis Sacrum-Schouwburg Arnhem

N.

- **NEN** – Nederlandse Norm
- **NV** – Naamloze Vennootschap

O.

- **OAT** – Ondergronds Afval Transport
- **ODRA** – Omgevingsdienst Regio Arnhem
- **OCW** – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
- **OGGz** – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
- **OR** – Openbare Ruimte
- **OV** – Openbaar Vervoer
- OVA- Overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling
- **OVL** – Openbare verlichting
- **OZB** – Onroerend Zaak Belasting

P.

- **P&O** – Personeel & Organisatie
- **PBA** - Platform Binnenstad Arnhem
- **PHB** – Presikhaaf bedrijven
- **PMD** - plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons
- **PO** – primair onderwijs

R.

- **RES** - Regionale energiestrategie
- **RIEC** – Regionaal Informatie en Expertise Centrum
- **RKV** – Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg
- **RMC** – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
- **ROC** – regionaal opleidingscentrum
- **RPW** - Regionaal Programma Werklocaties

S.

- **Slak** – Stichting Leniging Ateliernood Kunstenaars
- **SO** – speciaal onderwijs
- **SW** – Sociale Werkvoorziening
- **SWT** - Sociale wijkteams

- **SWOA** – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
- **SZW** – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.

U.
- **UWV** – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
- **VGGM** – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden
- **VMBO** – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
- **VNG** – Vereniging Nederlandse Gemeenten
- **VO** – Voortgezet Onderwijs
- **VRI** – Verkeersregeling installatie
- **VSO** – Voortgezet Speciaal Onderwijs
- **Vsv** – Voortijdig schoolverlaten
- **VV** - Vreemd vermogen
- **VVE** – Voor- en vroegschoolse educatie
- **VWO** – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
- **VWS** – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
- **Wabo** – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- **Wbb** – Wet bodembescherming
- **Wet hof** – Wet houdbare overheidsfinanciën
- **Wga** - Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorziening
- **WGR** – Wet gemeenschappelijke regelingen
- **Wgs** - Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
- **Wlz** - Wet langdurige zorg
- **Wmo** – Wet maatschappelijke ondersteuning
- **WOZ** – Wet waardering onroerende zaken
- **Wpg** – Wet publieke gezondheid
- **WPO** – Wet op het primair onderwijs
- **Wsnp** – Wet schuldsanering natuurlijke personen
- **Wsp** - Werkgeversservicepunt
- **Wsw** – Wet sociale werkvoorziening
- **WSW** - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
- **WVO** – Wet op het voortgezet onderwijs
- **WWB** – Wet werk en bijstand
- **Wwnv** – Wet werken naar vermogen

Z.
- **Zzp -** zelfstandige zonder personeel

Bijlage 5 Begrippenlijst

A.

Accress
Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-afmethodiek).

Activa (vaste)
Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Algemene dekkingsmiddelen
Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering
Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve
Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiele tegenvallers.

Auditing
Het controleren van een organisatie.

B.

Balans
De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten en lasten (stelsel van)
Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering
De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringfilosofie.

Begroting
Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit werlke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat
Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort
Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel
Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit
De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

Benodigde weerstandscapaciteit
Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid
Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve
Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang
Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW-compensatiefonds
Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire
Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds

Compabiliteitsvoorschriften
Dit zijn de wettelijke voorschriften voor de inrichting van de gemeentelijke begroting en rekening. Sinds 2004 zijn de nieuwe voorschriften volgens het Besluit Begroting en Verantwoording van kracht.

D.

Deelneming
Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend
Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering
Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo
Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang
Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen
Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen
Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

Alle jaarlijkse kosten van kapitaalgoederen die terug te vinden zijn op de begroting. Daarbij gaat het om afschrijvingen, rentekosten, onderhoudskosten, kosten om risico's te dekken en overheadkosten.

G.

Gemeenschappelijke regeling
Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds
Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

K.

Kans
De mogelijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet uitgedrukt in een waarde tussen 0 en 1.

Kapitaalgoederen
Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten
Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

Leges
Worden geheven ter dekking van de kosten van gemeentelijke dienstverlening. Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Lokale heffingen
Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplan (MIP)
In het meerjareninvesteringsplan wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming
Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

O.

Overhead
De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

P.

Paragrafen
Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Planning- en controlcyclus
De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

Prestatie-indicator
Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

Programma
Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.

Programmabegroting
Dit is de typering voor de begroting waarin de programma's centraal staan. Een gemeente is vrij in de keuze van de programma's en het aantal.

R.

Reserve
Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico
De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico
Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing
Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico-eigenaar
De persoon of het organisatieonderdeel aan wie het risico gealloceerd is.

Risico irt. weerstandsvermogen
De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicokaart
De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg.

Risicomanagement
Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

Risicoparagraaf
Is een door het college verstrekt overzicht van alle bekende risico's tot het moment van aanbieden van de begroting.

Risicoprofiel
Overzicht van het geheel aan risico's van het betreffende proces, project, programma of beleidstraject.

Risicoscore
Per risico te bepalen score op basis van kans op voorkomen en gevolg.

Risicoscore

Klasse	Kans		Klasse	Geldgevolg
1	< of 1 x per 10 jaar	10%	1	X < € 50.000
2	1 x per 5-10 jaar	30%	2	X = of > € 50.000 en X < € 200.000
3	1 x per 2-5 jaar	50%	3	X = of > € 200.000 en X < € 500.000
4	1 x per 1-2 jaar	70%	4	X= of > 500.000 en X < € 1.000.000
5	1 x per jaar of >	90%	5	X= of > € 1.000.000

S.

Solvabiliteit
Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Stelpost
Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie
Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld
Eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode
Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accress is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accress.

Treasury
Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij
Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening
Dit is een reservering (geoormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsfactor
= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Z.

Zekerheidspercentage
Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet met behulp van de risicosimulatie een keuze worden gemaakt met welke mate van zekerheid de geïdentificeerde risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage.

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)
- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)
- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)
- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)
- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)
- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid

- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Coalitieakkoord 2018-2022

GEMEENTE Arnhem

Coalitieakkoord 2018-2022

Coalitieakkoord Arnhem 2018-2022

GroenLinks
VVD
D66
PvdA

GEMEENTE Arnhem

Onze stad

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad.

We maken werk van het verduurzamen van onze stad. Het is nu de tijd voor een grote stap vooruit. Dit betekent investeren in schone energie en het maken van wijkplannen voor de warmtetransitie. Het zijn de Arnhemmers en de Arnhemse bedrijven die samen met de ondersteuning van de gemeente kunnen zorgen dat Arnhem koploper wordt op het gebied van duurzaamheid. Daarbij neemt de gemeente de regie en ondersteunt zij waar nodig inwoners en bedrijven die hun bijdrage willen leveren op dit gebied. Ook op andere vlakken zorgt de gemeente voor optimale dienstverlening richting bedrijven. Hierdoor kunnen bedrijven doen waar zij goed in zijn, namelijk ondernemen. Ook zorgen we zo dat nieuwe bedrijven zich hier vestigen en lokale *start-ups* de kans krijgen om te groeien.

De stad heeft meer grote opgaven en die willen we de komende jaren aanpakken. Zo groeien er in Arnhem op dit moment veel kinderen op in armoede. Het tegengaan van armoede heeft prioriteit, want iedereen verdient een eerlijke start. We zorgen dat meer Arnhemmers de kans krijgen om mee te doen en dat mensen de hulp krijgen die daarbij nodig is. In de zorg en in de aanpak van schulden is vernieuwing nodig. We zetten daarvoor in op preventie en maatwerk waardoor mensen sneller en beter worden geholpen om weer grip op hun leven te krijgen en zo hun zelfstandigheid kunnen behouden.

De werkgelegenheid neemt toe in onze regio en ook in Arnhem. Er komen dus banen bij in Arnhem. Veel mensen willen en kunnen daardoor de komende jaren aan de slag. Dat is goed nieuws want er zijn relatief veel Arnhemmers zonder werk. Werk is belangrijk voor mensen, het zorgt immers voor bestaanszekerheid, geeft eigenwaarde en draagt bij aan een sociaal netwerk. We vinden het cruciaal om nog meer mensen te helpen bij het vinden van betaald werk. Voor goede werkgelegenheid is de aantrekkelijkheid van de stad belangrijk. Een aantrekkelijke stad met goede voorzieningen zorgt namelijk dat bedrijven Arnhem sneller zullen zien als goede vestigingslocatie. Een aantrekkelijke stad is natuurlijk bovenal een stad waar het fijn wonen is voor Arnhemmers en waar toeristen graag komen.

De woningen die de komende jaren in onze stad worden gebouwd zijn gevarieerd: met meer aandacht voor eenpersoonshuishoudens en bijzondere doelgroepen zoals mensen met een beperking of zorgvraag. Ook komen er meer betaalbare en sociale woningen en meer huur- en koopwoningen in het middensegment. Het groene karakter van onze stad maakt van Arnhem een stad waar het voor iedereen goed toeven is. Datzelfde geldt voor hoge niveau van ons culturele aanbod en een dynamische binnenstad die goed bereikbaar is: ze zijn essentieel voor de aantrekkelijkheid van onze stad.

We zorgen dat Arnhem een stad is waarin voor iedereen ruimte is om mee te denken, mee te doen en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Veel bewoners hebben de afgelopen jaren zelf initiatieven ontplooid die bijzonder waardevol zijn. Deze initiatieven verdienen steun van de gemeente. Als de gemeente zelf plannen heeft, bespreekt ze die met bewoners.

En tot slot is onze mooie stad van ons allemaal. In Arnhem moet het niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Iedereen heeft recht op gelijke kansen. En in Arnhem waarderen en respecteren we de verschillen tussen mensen. Iedereen moet in vrijheid kunnen leven en gelijkwaardig worden behandeld. Arnhem is van ons allemaal.

1. Meedoen in een socialer Arnhem

Werkgelegenheid

We willen dat zo veel mogelijk Arnhemmers meedoen. In een tijd waarin het economisch steeds beter gaat, gaan we daarom proberen zo veel mogelijk Arnhemmers aan het werk te helpen. De individuele inwoner staat in de nieuwe aanpak centraal. Dat vraagt extra investeringen van de gemeente voor begeleiding, maar bespaart op termijn ook kosten voor (bijstands)uitkeringen. De gemeente levert, in samenwerking met haar partners, zo veel mogelijk maatwerk. Er blijven altijd mensen bij wie het niet lukt zelf werk te vinden. Wij ondersteunen hen bij het vinden van regulier werk, beschut werk of een andere manier om mee te kunnen doen. We maken daarbij gebruik van innovaties, kennis uit de stad en denken buiten de kaders.

Er zijn veel Arnhemmers met een bijstandsuitkering op zoek naar werk. Tegelijkertijd zijn er veel bedrijven op zoek naar nieuwe medewerkers. Wij zien dat bij werkgevers en onderwijsinstellingen bereid zijn om intensiever met de gemeente samen te werken om mensen aan het werk te helpen. Dat biedt kansen.

Afspraak 1.1: Om een goede match te maken zorgen we voor goede contacten met werkgevers en gaan we mensen met een bijstandsuitkering intensiever begeleiden. Maatwerk is daarbij het uitgangspunt. We willen de landelijke trend qua uitstroom gaan volgen en daarnaast willen we gedurende een periode van 4 jaar nog 500 Arnhemmers extra aan werk helpen. We richten een werkinvesteringsfonds in van €2,5 mln om deze mensen naar werk toe te begeleiden. De resultaten van deze investering evalueren we jaarlijks.

Afspraak 1.2: We voeren de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Medewerkers van de gemeente en wijkteams hebben ruimte voor maatwerk in de participatiewet in het belang van bijstandsgerechtigden. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. Er kunnen goede redenen zijn waarom de begeleiding naar werk niet slaagt. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties. Door de maatwerkaanpak kennen we de mensen die we begeleiden en kunnen we óók dergelijke besluiten goed gefundeerd nemen. Ook dit doen we in vertrouwen, maar dat vertrouwen heeft ook grenzen. Daar waar nodig en mogelijk maken we gebruik van de bestaande mogelijkheden op dit punt. En fraudeurs pakken we aan, we willen geen misbruik van bijstandsgelden.

Overheid, onderwijs en ondernemers

Het Arnhemse bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen spelen een cruciale rol bij het verbeteren van de participatie: zij zorgen voor werkgelegenheid en voor de benodigde, passende opleidingen. De regionale samenwerking in de 'Triple Helix' van overheid, onderwijs en ondernemers willen we voortzetten. Schooluitval willen we zo veel mogelijk voorkomen. Samen met ondernemers en onderwijsinstellingen werken we aan een passend onderwijsaanbod voor iedereen.

We hebben extra aandacht voor passende leer- en werktrajecten voor jongeren onder de 27 jaar zonder startkwalificatie of baan, om te zorgen dat ook deze groep zo snel mogelijk aan de slag kan.

We willen dat de gemeente waar mogelijk zaken doet met lokale ondernemers. We zorgen ervoor dat gemeentelijke inkopers Arnhemse ondernemers beter weten te vinden en dat deze ondernemers waar mogelijk meedingen naar gemeentelijke opdrachten.

Onderwijs speelt een belangrijke rol in het bereiken van betere kansen voor alle Arnhemmers. Hiervoor is het van belang om goed samen te werken met alle organisaties op het gebied van jeugd en onderwijs in Arnhem. We sluiten ons aan bij het initiatief van organisaties uit de stad om op de onderwerpen onderwijs, jeugdzorg, sport en cultuur integraal samen te werken in het belang van de Arnhemse jeugd. En dat doen we uiteraard ook samen met Arnhemse jongeren.

Zorg en welzijn

Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. We zetten in op vroegsignalering en preventie, om waar mogelijk problemen te voorkomen. We luisteren naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen doet ertoe, is ons uitgangspunt. Daarom willen we dat Arnhemmers de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie. We hebben bijvoorbeeld extra aandacht voor ouderen met een LHBTI- of migratieachtergrond. Arnhemmers kunnen met hun hulpvragen terecht bij één van de acht sociale wijkteams. We willen deze professionals in de wijken de tijd, de ruimte en het vertrouwen geven om te doen wat nodig is. Zo kunnen zij de transformatie van het sociale domein in samenwerking met huisartsen, andere zorgaanbieders en teams leefomgeving verder ontwikkelen. Zorgen dat zo veel mogelijk Arnhemmers zo zelfstandig mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij, is daarbij het uitgangspunt.

De sociale opgave waar Arnhem voor staat, zien we terug in het financiële beeld van de gemeente, waarbij er in verhouding veel middelen worden uitgegeven aan het sociaal domein ten opzichte van de andere domeinen. We willen het budget voor het sociaal domein niet ongecontroleerd laten groeien. De komende tijd moet helder worden hoe de middelen gerichter kunnen worden ingezet in het sociale domein en of er door vernieuwend beleid op termijn besparingen kunnen worden gerealiseerd. Uitgangspunt is om de verschillende domeinen in balans te houden.

Afspraak 1.3: We gaan onderzoek doen naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor Jeugdzorg en WMO blijven ontschot.

Het aantal ouderen in Arnhem neemt toe. Het is belangrijk daar rekening mee te houden, bij bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte maar ook wat betreft het tijdig signaleren van eenzaamheid.

Armoede en schulden

Armoede en schulden zijn in Arnhem een groot probleem. Armoede zorgt voor veel problemen, van stress tot sociale uitsluiting. Het tegengaan van armoede heeft prioriteit. We willen dat het aantal mensen dat in armoede leeft en het aantal kinderen dat opgroeit in armoede, daalt. Ook zorgen we dat de effecten van het leven in armoede worden verkleind. Veel Arnhemmers zijn afhankelijk van financiële ondersteuning van de gemeente en van hulp bij schulden. De kosten voor met name bewindvoering, opgelegd door de

rechtbank, zijn moeilijk te beheersen. We willen op zo effectief mogelijke wijze Arnhemmers uit de schulden helpen en waar mogelijk voorkomen dat ze in financiële problemen komen. Mensen die in armoede leven, ondersteunen we met bijzondere bijstand, de GelrePas en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen. Daarvoor komt meer geld beschikbaar. De sociale wijkteams hebben de ruimte om hiervoor in schrijnende gevallen maatwerk te bieden.

Afspraak 1.4: Er wordt een evaluatie uitgevoerd op het hele traject van schuldhulpverlening. Doel is om de meest passende en effectieve, schuldhulpverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen.

Afspraak 1.5: Er komt €250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak 'Vroeg Eropaf'.

Afspraak 1.6: Bij het aanbod van voorzieningen hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.

Afspraak 1.7: We brengen het armoedebudget op peil, zodat organisaties kunnen doen wat nodig is om armoede aan te pakken. Hiervoor stellen we jaarlijks €400.000,- extra budget beschikbaar.

Afspraak 1.8: Het aanbod van de GelrePas wordt toegankelijk voor gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm. De €1,1 miljoen voor bestrijding van armoede onder kinderen gaan we uitgeven in natura.

Afspraak 1.9: De bezuiniging van €761.000,- per jaar op de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima maken we ongedaan.

Inclusie

Arnhem is een stad waar we de waarde van diversiteit zien. Samen zijn wij in onze diversiteit Arnhem. We vinden dat een beperking, je geaardheid of je afkomst niet mag uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan. Wij waarderen en respecteren verschillen. Het is onaanvaardbaar wanneer mensen worden gediscrimineerd. Discriminatie wordt dan ook actief bestreden. Iedereen in Arnhem moet gelijkwaardig worden behandeld en in vrijheid kunnen leven. De gemeente zet in op emancipatie van alle Arnhemmers. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap passen we toe. Om van Arnhem een echt inclusieve stad te maken, is het nodig om met Arnhemmers te werken aan concrete maatregelen voor de ambities van het programma 'Inclusief Arnhem'.

Afspraak 1.10: We gaan de veranderopgave 'Inclusief Arnhem' verder invulling geven. Daarvoor stellen we een budget beschikbaar van €100.000,- per jaar.

2. Wonen in een duurzamer Arnhem

Duurzaam en klimaatbestendig

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als *hotspot* voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoen wij niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke verduurzaming in beweging zet. Als wij het snel doen, worden wij hierin een voorbeeld voor andere steden en een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen.

We maken deze periode een start met het van aardgas af halen van de Arnhemse wijken. Door het stopzetten van de gaswinning in Groningen in 2030 is het belangrijk dat per wijk een energietransitie-plan komt hoe we dat gaan doen. Wij maken deze plannen in de wijken met de inwoners van deze wijken. In de plannen zorgen we ervoor dat alle inkomensgroepen kunnen meedelen. Waar mogelijk verbinden we de energietransitie en de daarvoor benodigde acties aan overige maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid. De energietransitie in de wijken raakt daarbij niet alleen de huishoudens, maar ook het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en instellingen zoals onderwijs. De gemeente gaat verder met het mogelijk maken van het verduurzamen van scholen, sportaccommodaties en andere gemeentelijke gebouwen. De gemeente maakt werk van circulaire inkoop.

Afspraak 2.1: De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad. De warmtetransitie plannen we wijkgericht. De komende periode starten we met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor reserveren we jaarlijks een bedrag dat oploopt naar €1,25 miljoen. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Er komt een Klimaatfonds en er wordt jaarlijks extra geld vrijgemaakt zodat Arnhem de komende jaren flinke stappen kan zetten in de energietransitie. Het is onze ambitie om de doelen, zoals we die in de gemeenteraad met elkaar hebben vastgesteld, binnen New Energy made in Arnhem te realiseren. Daarbij nemen we de afspraken van het Parijsakkoord en de op handen zijnde Klimaatwet mee. Voor deze intensivering van het verduurzamen van onze stad neemt de gemeente de regierol. Verder zal de gemeente inzetten op het genereren van cofinanciering om de komende jaren het groter wordende aantal initiatieven in de wijken te faciliteren en aan een succesvolle realisatie daarvan bij te dragen. Met het instellen van een Klimaatfonds wordt een stevig en ambitieus signaal afgegeven om ook overige overheden, particulieren en bedrijfsleven tot investeringen uit te dagen. Hierdoor zorgt de gemeente dat er een stevige impuls wordt gegeven aan de samenwerking met provincie en buurgemeenten, zowel op gebied van energietransitie als op circulariteit.

Afspraak 2.2: Om de doelen van New Energy Made in Arnhem te halen is extra geld en inzet nodig. Daarom stellen we een klimaatfonds in van €10 miljoen. Dit geld is beschikbaar voor verduurzamingsmaatregelen en klimaatadaptatie. We verwerken de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in ons beleid.

Afspraak 2.3: We faciliteren waar mogelijk de komst van meer windmolens in Arnhem. Hierbij zijn draagvlak, participatie en winstdeling door omwonenden van belang.

Ook bedrijven willen op het gebied van duurzaamheid hun rol pakken. De gemeente ziet hen als belangrijke partner en investeert in een netwerk van bedrijven die investeren en innoveren in nieuwe duurzaamheidstechnologieën. De gemeente ondersteunt bedrijven die behoefte hebben aan advies om te komen tot de juiste investeringen om hun bedrijf en bedrijfsvoering te verduurzamen. De aanwezigheid van bedrijven en infrastructuur op het gebied van waterstof biedt Arnhem de kans zich hierop sterk te profileren, zowel nationaal als internationaal. We onderzoeken de mogelijkheid om bussen op waterstof te laten rijden en mogelijkheden van waterstoftoepassing voor zwaardere vormen van mobiliteit. Daar liggen kansen op werk en bedrijvigheid die nog niet zijn benut.

Wonen

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. Met het maken van woningbouwplannen houden we rekening met de werkelijke vraag en behoefte.
Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat voldoet aan de vraag. Over de opgave voor de sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd.

Onder andere door de veranderingen in het sociale domein, zijn er de komende jaren meer goedkope en betaalbare (sociale) huurwoningen nodig. Er zijn meer woningen nodig omdat veel mensen langer zelfstandig (thuis) blijven wonen. Ook zijn er woningen nodig om te zorgen voor een betere doorstroom vanuit de maatschappelijke opvang. De draagkracht van de wijk moet daarbij in ogenschouw worden genomen. Als deze doelgroepen hoofdzakelijk in de meest kwetsbare wijken terecht komen, zet dit de leefbaarheid in wijken onder druk. Daarom wordt er ingezet op het vergroten van woningdifferentiatie binnen de wijken. Dit levert een positieve bijdrage aan de leefbaarheid van de stad.

Afspraak 2.4: We realiseren een gedifferentieerd woningaanbod met voldoende woningen in het goedkope en betaalbare segment. Dit doen we door te zorgen voor minimaal 30% sociale woningbouw over de te realiseren projecten. Daarover maken we afspraken met de projectontwikkelaars. We realiseren sociale woningen zowel in het goedkope als het betaalbare segment en leggen dit vast in de prestatieafspraken met de woningcorporaties. Hierbij houden we rekening met een gedifferentieerde opbouw van de wijken.

Groen en ruimtelijke ontwikkeling

Arnhem heeft een uniek groen karakter. De stad ligt op de overgang tussen Veluwe en rivierengebied en kent prachtige parken en monumentale bomen. Het groen in de stad zorgt er niet alleen voor dat het goed toeven is voor bewoners als voor bezoekers, het heeft ook een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid, luchtkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

Het is daarom belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.

We beschermen de monumentale bomen van Arnhem en daarnaast komen er bomen bij die kunnen uitgroeien tot de monumentale bomen van morgen. Er komt een evaluatie van het afschaffen van de kapvergunning en er wordt ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben.

De parken in Arnhem kennen verschillen in bezoekersaantallen. We willen de parken die minder worden bezocht aantrekkelijker en bekender maken. Daarbij kijken we ook hoe we de Veluwe vanuit Arnhem beter bereikbaar kunnen maken voor fietsers en voetgangers. Bij dergelijke plannen is het vergroten van de toegankelijkheid en het samenspel van natuur en erfgoed uitgangspunt.

Het groen in onze stad zal steeds belangrijker zijn in relatie tot de klimaatopgave; het vangt zowel CO2 als de gevolgen van de klimaatverandering (wateroverlast) op. Dit vergt de ontwikkeling van een integrale kijk op groen bij de totstandkoming van het omgevingsplan en de omgevingsvisie.

We grijpen de nieuwe Omgevingswet aan om onze leefomgeving te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. We zorgen dat burgers van het begin af aan kunnen meedenken in de ontwikkeling van ruimtelijke plannen.

Afspraak 2.5: Gebieden bestemd als natuur en bos behouden hun bestemming. We bouwen ook niet in groen met de bestemming groen-landschap en park; tenzij het oppervlak van die bestemming toeneemt (bijvoorbeeld door herschikken van bebouwing). Er zijn in de bestemmingen bos en groen-landschap en park uitzonderingen mogelijk voor bijzondere projecten die bijdragen aan de toegankelijkheid van landschappen en de ecologische kwaliteit. Bouwen in groenvoorzieningen met de bestemming groen doen we alleen na een zorgvuldige afweging tussen maatschappelijk belang, duurzaamheidsambities, woningbehoefte, ecologisch effect en waarde van het groen. Als op grond van deze uitzondering de bestemming wordt gewijzigd, dan worden de groencompensatieregels uit de Groenvisie toegepast. Bestaande contractuele verplichtingen en/of eerdere publiekrechtelijke besluiten worden gerespecteerd.

Afspraak 2.6: Het bestemmingsplan voor Stadsblokken-Meinerswijk wordt uitgewerkt tot een gedetailleerd eindplan zonder uitwerkingsplicht of wijzigingsbevoegdheid. Dit bestemmingsplan legt gedetailleerd vast wat bouwmogelijkheden zijn (bouwvlak en –hoogte en functies) binnen welk landschappelijk casco. GroenLinks behoudt de vrijheid om in de raad als fractie tegen elk voorstel met betrekking tot Stadsblokken-Meinerswijk te stemmen. Datzelfde geldt voor de GroenLinks-wethouders in het college.

3. Genieten van een nog mooier Arnhem

Levendige en leefbare wijken

Wijken in Arnhem zijn heel verschillend. Die verschillen uiten zich in bijvoorbeeld de mate van veiligheid, gezondheid, participatie of de aanwezigheid van voorzieningen. De werkwijze van de gemeente in de wijken, met de sociale wijkteams en de wijkteams leefomgeving, willen we de komende jaren verder doorontwikkelen. Verder willen we dat er in alle wijken voldoende voorzieningen zijn, afgestemd op de behoefte in de wijk, waar Arnhemmers elkaar kunnen ontmoeten.

In sommige wijken is het in stand houden van voorzieningen moeilijker dan in andere wijken. Bijzondere aandacht hebben we voor het verenigingsleven in wijken. Sport- en cultuurverenigingen dragen bij aan de sociale samenhang én aan de gezondheid en het welbevinden van inwoners. Ook zien we dat in een aantal wijken de maatschappelijke draagkracht zeer wordt beproefd. Soms is extra ondersteuning dan noodzakelijk.

Afspraak 3.1: Er komtin 2019 €250.000,- en vanaf 2020 €500.000,- per jaar beschikbaar om voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners.

Veiligheid

Ook op het gebied van veiligheid kent Arnhem uitdagingen. Bijvoorbeeld als het gaat om huiselijk geweld of de samenwerking tussen gemeente en politie. Op basis van een op te stellen veiligheidsplan met bijbehorend budget kan een slag gemaakt worden in onder andere het tegengaan van ondermijning en handhaving in de wijken.

Afspraak 3.2: We werken aan het verbeteren van de veiligheid in de wijken en de binnenstad door €300.000 per jaar in te zetten voor o.a. het tegengaan van ondermijning en overlast. De prioriteiten op het gebied van veiligheid worden samen met bewoners, politie, andere betrokkenen en de gemeenteraad bepaald.

Vitale lokale en regionale economie

We gaan de lokale en regionale economie optimaal stimuleren en faciliteren. In het verlengde van ‘Van Wijken Weten’ willen we ‘Van Bedrijven Weten’ introduceren . Ook in de relatie naar bedrijven moet, voor een optimale dienstverlening , veel meer de vraag centraal staan en de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. We leggen de verbinding tussen de grote bedrijven en lokale MKB-bedrijven en startups: samen vormen ze één aantrekkelijke lokale economie. Uiteraard werken we op economisch gebied intensief samen in de regio, Food Valley, Nijmegen en met onze buren in Nordrhein-Westfalen.

De binnenstad is een belangrijk hart voor Arnhem, ook in economisch opzicht. Het winkelhart moet compact zijn. Aan de randen van de binnenstad is ruimte voor nieuw programma, zoals andere vormen van bedrijvigheid, wonen, en combinaties van wonen en werken.

Bereikbare en aantrekkelijke stad

De bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. We moeten ervoor zorgen dat de stad met de auto goed bereikbaar blijft en er voldoende parkeerruimte is. Ook het stimuleren van fiets en OV is van groot belang. In overleg met de provincie, als concessiehouder, zullen we ons inzetten voor het verbeteren van de OV-bereikbaarheid van de Arnhemse bedrijventerreinen.

In de binnenstad kan zowel op milieugebied als in de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte winst worden geboekt door een schoon stadsdistributiesysteem. We werken graag samen met ondernemers aan de realisatie daarvan.

De warenmarkt is een belangrijke trekker voor de binnenstad van Arnhem. Die kunnen we beter verbinden met het winkelgebied, mits daarvoor draagvlak is onder ondernemers en bewoners.

Afspraak 3.3: Voor een goede verbinding en wisselwerking tussen de warenmarkt en de binnenstad maken we het mogelijk dat de warenmarkt langs de Jansbeek en omgeving komt, dit in overleg met onder andere de verzelfstandigde markt, het Platform Binnenstad Arnhem en bewoners. We reserveren eenmalig €250.000,- voor de verplaatsingskosten.

Verdere vergroening van Arnhem kan de stad nog aantrekkelijker maken. Daarnaast helpt groen bij het tegengaan van hitte-eilanden en het opvangen van overtollig regenwater. We zorgen voor extra middelen om groenprojecten te financieren.

Afspraak 3.4: We reserveren jaarlijks €100.000,- voor het Groenfonds voor extra groenmaatregelen.

Afspraak 3.5: De milieuzone zoals eerder in de raad besloten wordt ingevoerd, maar niet uitgebreid naar brommers en scooters (ook niet elders in de stad) en er komt geen uitbreiding van het zonegebied.

Afspraak 3.6: Voor een betere autobereikbaarheid reserveren we een budget van €700.000,- jaarlijks. Dit budget gebruiken we voor de volgende maatregelen:

- We vergroten in overleg met onder andere PBA en bewoners de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid. Met innovaties en tariefacties trekken we nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad;

- We voeren flitsparkeren in (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen;

- We doen zo spoedig mogelijk een onderzoek naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met o.a. Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum);

- We voegen circa 80 extra straatparkeerplaatsen toe in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen;

- We willen het in overleg met de provincie mogelijk maken dat er hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars geparkeerd kan worden op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is;

- We rekenen met bovenstaande inspanningen op €100.000,- extra parkeerinkomsten. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van €700.000,-.

Afspraak 3.7 We nemen het initiatief om een onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden van een singelgarage. Alle hiermee gepaard gaande kosten (zoals aanleg en exploitatie) komen voor rekening van marktpartijen. Nadat de singelgarage gerealiseerd is, wordt er een behoefte-onderzoek gedaan om te bezien of met de komst van de singelgarage elders in de stad parkeerplaatsen kunnen verdwijnen.

Afspraak 3.8 Er verdwijnen in het centrumgebied geen straatparkeerplaatsen meer; behalve als het onderzoek na afronding van de singelgarage daar aanleiding toe geeft.

Afspraak 3.9: We reserveren jaarlijks €100.000,- voor onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor. In 2019 is dat €50.000,-.

Cultuur en toerisme

Kunst en cultuur verlevendigen de stad en verbinden inwoners met elkaar. Arnhem is Culturele Hoofdstad van het Oosten en heeft een veelzijdig kunst- en cultuuraanbod. Dat willen wij zo houden. Daarvoor is het noodzakelijk de in Arnhem gevestigde culturele gezelschappen een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting te bieden. De gezelschappen werken op dit moment samen aan plannen daarvoor. Deze ambitie ondersteunen we.

Museum Arnhem, een belangrijke culturele hotspot in onze stad, zien we graag snel weer open. We maken een oplossing voor de ontstane impasse financieel mogelijk, zodat de gemeenteraad daar snel een beslissing over kan nemen.

De investeringen in gebouwen gaan niet ten koste van inhoudelijke programma's op het gebied van kunst en cultuur.

Afspraak 3.10: Voor Citymarketing komt er een extra budget van €100.000,- per jaar.

Afspraak 3.11: Wij voeren één belasting in. Dat is de toeristenbelasting met een tarief van €2,- per persoon per nacht. Meeropbrengsten boven €625.000,- per jaar worden besteed aan City-marketing, Toerisme en Recreatie.

Afspraak 3.12: Het beschikbare budget voor cultuur (taakveld 5.3-5.6) en daarbinnen de gelden bestemd voor programmering onderscheidenlijk de overige middelen, blijven, gecorrigeerd voor inflatie, op peil. Daarnaast wordt €1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. We ondersteunen de ambitie van deze organisaties en Het Gelders Orkest om tot een intensievere samenwerking en te komen.

Afspraak 3.13: We willen museum Arnhem behouden voor de stad. Er is een financieel knelpunt dat we willen oplossen. Het college komt zo snel mogelijk met een voorstel.

We reserveren maximaal €600.000,- aan kapitaallasten. Daarmee is er €7,5 miljoen beschikbaar om het knelpunt op te lossen.

De culturele en creatieve sector is van grote toegevoegde waarde voor onze stad. We zorgen dat Arnhem een gunstig woon- en werkklimaat voor kunstenaars en creatieve ondernemers heeft.

Ook voor studenten kan Arnhem aantrekkelijker worden. Een levendige stad, met goede voorzieningen en voldoende woonruimte trekt jongeren naar Arnhem en maakt het aantrekkelijk om na de studie hier te blijven.

We kunnen Arnhem als toeristische bestemming en als aantrekkelijke stad om in te ondernemen beter op de kaart zetten. Er liggen unieke kansen voor een uitstekend vestigingsklimaat en voor verbetering van ons toeristisch potentieel, bijvoorbeeld in de verbinding tussen Arnhem en de Veluwe. Daarvoor is het wel nodig onze inzet op citymarketing aanzienlijk te vergroten.

4. Open en verantwoord besturen

Samenwerking met burgers en organisaties

We hechten waarde aan betrokkenheid van inwoners bij gemeentelijke plannen. Het uitgangspunt is om vroegtijdig in gesprek te gaan. Als we inwoners vragen mee te denken over gemeentelijke plannen, zijn we vooraf duidelijk over de invloed die hun inbreng kan hebben, en koppelen we achteraf terug wat we ermee gedaan hebben en waarom. Als noodrem hebben inwoners de mogelijkheid een referendum over een raadsbesluit aan te vragen.

Afspraak 4.1: Met bewoners en organisaties maken we afspraken over hoe hun betrokkenheid bij plannen in de wijk en in de stad kan worden vergroot.

Afspraak 4.2: De referendumverordening wordt niet aangepast.

Eigen initiatief van inwoners krijgt zo veel mogelijk een kans. De teams leefomgeving kunnen initiatieven ondersteunen en hen de weg wijzen binnen de ambtelijke organisatie. Ook hebben we oog voor initiatieven die wijkoverstijgend zijn. Met initiatieven die ruimte of ondersteuning nodig hebben denken we mee, en kijken we waar binnen het gemeentelijke beleid mogelijkheden tot ondersteuning zijn.

Afspraak 4.3: Als de gemeente vastgoed verkoopt, maakt zij dat eerst kenbaar aan de wijk. Zo kan het vastgoed ook ingezet of verkocht worden voor maatschappelijke doeleinden of voor initiatieven van bewoners.

Afspraak 4.4: Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten voor deze initiatieven te verminderen wordt er een Shared Service Center opgezet met een budget van €100.000,- per jaar.

We streven ernaar gemeentelijke informatie op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar te stellen en politieke beslissingen goed te verantwoorden.

Onafhankelijke lokale media vinden we van grote waarde voor een transparant, democratisch stadsbestuur.

Gemeentefinanciën en belastingen

We willen de schuldenlast van de gemeente verminderen. Uitgangspunt is hierbij dat we schulden niet langer dan 20 jaar op de begroting laten drukken. Zo geven we toekomstige generaties de mogelijkheid hun eigen keuzes te maken, zonder dat de last van de uitgaven van vandaag te zeer op hun schouders drukt. De solvabiliteit van de gemeente (de verhouding tussen eigen vermogen en schulden) verbetert zo. Door verstandig om te gaan met de financiële risico's (de weerstandsfactor), zorgen we ervoor dat toekomstige problemen beter kunnen worden opgevangen. De ruimte in de gemeentelijke schatkist boven deze factor, kan worden gebruikt om nieuw beleid mee te betalen.

Afspraak 4.5: Om de solvabiliteit te verbeteren voeren we per 2019 de beleidsregel in om schulden in maximaal 20 jaar af te lossen en verankeren dit in de Financiële Verordening zodat deze middelen worden overgeheveld naar de bestemmingsreserve kapitaallasten.

Afspraak 4.6: We hanteren de weerstandsfactor van 1,4 en onttrekken op basis daarvan eenmalig een bedrag voor nieuw beleid van €12,5 miljoen uit de Algemene Reserve.

De gemeentelijke belastingen in Arnhem zijn, met name voor eigenaren, hoog in verhouding tot de rest van Nederland. Door de groei van de Rijksuitgaven krijgt de gemeente de komende jaren echter extra geld binnen. Daarom laten we de OZB voor inwoners en ondernemers niet stijgen.

Afspraak 4.7: We laten de inkomsten uit de OZB niet stijgen - ook niet met een indexatie - met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Afspraak 4.8: De parkeertarieven en legestarieven stijgen niet.

Afspraak 4.9: De heffingen maken we kostendekkend: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend.

Bijlage 1: Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch

- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)

- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)

- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)

- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)

- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)

- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid
- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Bijlage 2: Financiële ontwikkelingen

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de financiële doorwerking van de plannen uit dit coalitieakkoord. Bij de nadere uitwerking van het nieuwe beleid in de begroting, kunnen de overschotten in jaren 2018 en 2022 (totaal ca. €16 miljoen) in balans worden gebracht met de tekorten in de overige jaren (eveneens totaal ca. €16 miljoen euro).

bedragen € x1.000	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Wijzigingen financieel beeld:					
Verwachte ontwikkeling gemeentefonds	3.788	13.496	15.518	17.648	22.468
Prijs- en volumeontwikkelingen [1]	-1.000	-11.857	-11.857	-11.857	-11.857
Belastingopbrengst o.b.v. vorige coalitieakkoord (1,6% en areale ontw.)	0	931	931	931	931
Meevallers ambtelijk ingebracht [2]	2.025	329	329	329	329
Tegenvallers ambtelijk ingebracht [3]	-1.942	-2.276	-1.285	-1.283	-1.279
Niet in te vullen taakstellingen MJPB 2018-2022 [4]	-298	-250	0	-350	-600
Laten vrijvallen BR veilig ondernemen	100	0	0	0	0
Niet benodigd voor beleid uit BR schulden en BR duurzaamheidsleningen	6.000	0	0	0	0
totaal na wijzigingen financieel beeld:	*8.673*	*373*	*3.636*	*5.418*	*9.992*
Uitgangspositie coalitieakkoord:	**8.673**	**373**	**3.636**	**5.418**	**9.992**
1.1 Werkinvesteringsfonds	0	-2.500	0	0	0
1.5 Schulden signaleren en voorkomen	0	-250	-250	-250	-250
1.7 Armoedebudget op peil brengen	0	-400	-400	-400	-400
1.9 Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	0	-761	-761	-761	-761
1.10 Inclusief Arnhem	0	-100	-100	-100	-100
2.1 Budget voor warmtetransitie en verduurzaming	0	-750	-1.000	-1.250	-1.250
2.2 Klimaatfonds	-10.000	0	0	0	0
2.2 Taakstelling rendement duurzaamheidsmaatregelen in bedrijfsvoering	0	0	0	250	250
3.1 Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorzieningen	0	-250	-500	-500	-500
3.2 Investeren in veiligheid	0	-300	-300	-300	-300
3.3 Mogelijk maken markt langs Jansbeek	0	-250	0	0	0
3.4 Extra toevoeging aan Groenfonds	0	-100	-100	-100	-100
3.6 Jaarlijks budget autobereikbaarheid	0	-700	-700	-700	-700
3.6 Extra opbrengsten autobereikbaarheid	0	100	100	100	100
3.9 Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor	0	-50	-100	-100	-100
3.10 Extra budget citymarketing	0	-100	-100	-100	-100
3.11 Invoeren toeristenbelasting	0	625	625	625	625
3.12 Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022	0	0	0	0	-1.600
3.13 Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem	0	-600	-600	-600	-600
4.4 Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven	0	-100	-100	-100	-100
4.5 Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR kapitaallasten	0	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
4.5 Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie	3.140	4.238	3.807	3.807	3.807
4.6 Weerstandsfactor 1,4, ruimte voor nieuw beleid	12.500	0	0	0	0
4.7 OZB stijgt niet	0	-856	-856	-856	-856
4.8 Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	0	-225	-225	-225	-225
4.8 Niet indexeren parkeertarieven deels t.l.v. BR bereikbaarheid	0	100	100	100	100
totaal op basis van coalitieakkoord	*14.313*	*-10.652*	*-4.330*	*-1.140*	*1.834*
saldo over gehele akkoord	***25***				

Gemeente Arnhem

Noten bij financieel beeld

1: De systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen wordt de komende vier jaar gevolgd. Hiervoor zal jaarlijks een nieuwe prognose worden opgesteld en verrekend met het financiële beeld. Voor 2018 is tevens de stijging van loonkosten opgenomen.

2: Als meevallers zijn opgenomen: lagere kapitaallasten a.g.v. minder investeringen 2017, dividend van de BNG, minder bijdrage aan GR Presikhaaf Bedrijven, gebaseerd op de eerste tussentijdse rapportage 2018.

3: Als tegenvallers zijn opgenomen: voor 2018 meerkosten a.g.v. niet overgenomen zienswijze ODRA, tariefstijging wijkonderhoud en afval, en structureel de meerkosten PMD-afval en maatwerkvervoer, minder rendement Sociale bank Gelderland en verwachte minderopbrengsten leges paspoorten. Allen gebaseerd op de eerste tussentijdse rapportage 2018.

4: We verwachten in 2018 een aantal taakstellingen niet meer te kunnen invullen, te weten de besparingen op programma R8 en de maatregelen tekort beschermingsbewind BOOM. Voor 2019 verwachten we 250.000 euro van de taakstelling op BOOM niet te kunnen invullen. Voor 2021 en 2022 verwachten we dat de opbrengsten uit de verkoop van vastgoed zullen teruglopen.

Notitie

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Datum	:	12 juli 2018
Aan	:	Agendacommissie
Van	:	K. Vons tel. 377 4087
Betreft	:	Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen.

Inleiding en doel notitie

Deze notitie behandelt de planning van de oktobercyclus (t/m 7 november). Zoals ieder jaar staat de oktobercyclus in het teken van het proces dat leidt tot het vaststellen van de Meerjarenprogramma-begroting en de belastingverordeningen. Doel van deze notitie is het vaststellen van de planning en procedure behandeling MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen.

Toelichting

Inpassing in het vergadermodel

Op 5 maart heeft de raad het reglement van orde vastgesteld met daarbij een aantal wijzigingen in het vergadermodel. Voor de begrotingsbehandeling betekent dit dat allereerst dat het streven er op gericht is de input van de stad zo veel mogelijk tot zijn recht te laten komen. Dit mede tegen de achtergrond en als vervolg op de stadsbijeenkomst die plaatsvond op 21 april j.l. Voorts houdt het in dat er meer gewicht wordt gelegd op de meningsvormende fase. En dan zowel in de meningsvorming I als in de meningsvorming II. Eerst wordt in meningsvorming I voldoende tijd genomen om de essentiele politieke vragen te beantwoorden. In meningsvorming II liggen de concept moties en amendementen al op tafel en wordt uitgebreid over gedebatteerd.

Vergaderschema

In de procedurecommissie is het vergaderschema voor de Politieke Avond vastgesteld. Dit besluit houdt in dat voorgesteld wordt de gehele oktobercyclus te gebruiken voor de informatieve en meningsvormende behandeling van de Meerjarenprogrammabegroting en overige onderwerpen. De 7e november staat gepland voor de besluitvorming over de MJPB en overige onderwerpen.

Oktobercyclus; 4 Politieke Maandagen

Rekening houdend met de besluiten van de agendacommissie van 26 februari heeft de oktobercyclus vier reguliere Politieke Avonden (3, 10 oktober, 24 en 31 oktober). In deze notitie wordt aan u voorgesteld om alle Politieke Avonden te gebruiken voor de behandeling van de MJPB 2019-2022 en daarnaast op 10 oktober ruimte te blijven geven voor het onderdeel Rondvraag, Mededelingen en besluitvorming voor onderwerpen, die dringend een besluit nodig hebben in oktober.

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

De auditcommissie
De auditcommissie draagt zorg voor kennisverzameling en kennisoverdracht aan de raad voor wat betreft relevante bedrijfsvoering thema's en vanuit dit perspectief zal de MJPB 2019-2022 worden behandeld in de auditcommissie. Deze vergadering zal plaatsvinden op maandag 24 september.

Informatie uit De stad/ Burgerparticipatie
Op 21 april jl. ten tijde van de coalitieonderhandelingen, zijn vele bewoners op het stadhuis aanwezig geweest, om hun ideeën mee te geven aan de onderhandelende fracties. Nu willen we hen wederom uitnodigen om aanwezig te zijn bij de start van het begrotingsproces op woensdag 3 oktober in het stadhuis. De wethouder financiën zal dan de begroting presenteren. Na afloop van de presentatie, is er de mogelijkheid voor de bewoners, om in de vorm van een speeddate, aan de fracties, hun mening mee te geven.

MJPB in boekvorm (digitaal)
De MJPB 2019-2022 zal dit jaar verschijnen in boekversie, pdf-versie en digitaal via het financieel portaal, zie link http://financien.arnhem.nl beschikbaar zijn. Op vrijdag 21 september, is de begroting digitaal beschikbaar.

Technische vragen
Technische vragen kunnen voorafgaand aan de vergaderingen gesteld worden aan het college/ het concern. Elke fractie kan zijn technische vragen stellen door een mail te sturen naar griffie@arnhem.nl in de periode van vrijdag 21 september t/m woensdag 3 oktober, voorafgaande aan de Meningsvorming 1 vergadering van 10 oktober, waarin alleen nog politiek informatieve vragen aan de orde zullen komen. De antwoorden en vragen zullen gebundeld worden en geplaatst worden in Ibabs voordat de Meningsvormende (M1) behandeling van de MJPB begint.

Ambtelijke informatie per beleidsveld
Op woensdag 3 oktober starten we het proces van de begroting en zullen er in alle raadskamers technische toelichtingen worden gegeven door ambtenaren van beleid en financial control en kunnen raadsleden en fractievolgers hun technische vragen stellen. Dit georganiseerd per beleidsveld volgens de ordening van de reguliere programma's van de begroting.

Meningsvorming 1
Met alle verzamelde informatie kan de raadskamer op 10 oktober politiek informatieve vragen stellen aan de wethouders en aan elkaar. Tevens kunnen de raadskamerleden met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een wethouder zodat een motie/amendement niet meer nodig is.

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Meninsgvorming 2
Het debat over de MJPB vindt plaats in de meningsvorming 2. Hiervoor is het van belang dat de fracties hun moties en amendementen op tijd aanleveren. Dit zal zijn uiterlijk maandag 15 oktober vóór 12.00 uur. Het debat zal plenair plaatsvinden en zal geordend per onderwerp gaan, geselecteerd op hoofdlijnen. Uit voorgaande jaren is gebleken dat het debat veel tijd kost vandaar dat we hier 2 avonden voor reserveren en wel op 24 en op 31 oktober.

Presidium 7 november
Op de ochtend voorafgaande aan de Begrotingsraad komt het Presidium bijeen. Op deze bijeenkomst zal er o.a. vooruitgekeken worden naar de Begrotingsraad.

Besluitvorming
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters. Om 18.30 uur zal de vergadering onderbroken worden met de traditionele gezamenlijke stampotmaaltijd en zal om 19.30 uur de vergadering worden voortgezet.

'Definitieve' moties en amendementen
Voor een tijdige voorbereiding voor de besluitvormende vergadering van 7 november, advisering over en verspreiding van de definitief in te dienen moties en amendementen van de MJPB 2019-2022 dienen deze *op maandag 5 november vóór 09.00 uur* te worden aangeleverd bij de griffie. De griffie zal deze zo snel mogelijk bundelen en vervolgens verspreiden onder raad, college en ambtelijke organisatie en in Ibabs plaatsen.

Spreekvolgorde
Voor de spreekvolgorde bij de besluitvormende behandeling van de MJPB 2019-2022 hanteren we de gebruikelijke volgorde: eerst de grootste oppositiepartij gevolgd door de grootste coalitiepartij, etc. SP, GroenLinks, Arnhem Centraal, VVD, Partij voor de Dieren, D66, CDA, PvdA, Denk-Verenigd Arnhem, PVV, ChristenUnie en Arnhemse Ouderen Partij.
Evenals vorig jaar stellen wij voor om bij de behandeling van de MJPB, twee woordvoerders per fractie toe te staan (een algemeen en een financiële woordvoerder).

Spreektijden
Voor de besluitvormende Raad stellen we voor de spreektijden per fractie uit te breiden met 5 minuten in verband met de algemene beschouwingen en de spreektijd van het college te verhogen met 20 minuten. I.v.m. het ontbreken dit jaar van een Perspectiefnota zullen de Algemene Beschouwingen een wezenlijk deel van de tijd van het besluitvormingsproces innemen. Volgend jaar zal er een Perspectiefnota zijn, waar de Algemene Beschouwingen haar plek kunnen krijgen.
Tevens hoeft de verzwaarde meningsvormende bespreking niet herhaald te worden in de besluitvormende vergadering en dus de indiening van, toelichting op en bespreking van moties en amendementen kunnen lichter van karakter zijn dan voorheen.

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Doel notitie
Vaststellen planning en procedure behandeling MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen.

1. Uitgangspunten planning van de behandeling MJPB en de belastingverordeningen
De in bijgevoegde tabel uitgewerkte planning is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

A. Behandeling in I-M1-M2-B op 03-10, 10-10 M1, 24-10 én 31-10 M2 en 07-11 besluitvorming
B. Wettelijke deadline ligt vast vóór 15 november 2018
C. Aanvang begrotingsbehandeling, de I-vergadering van woensdag 03-10, zal worden gemarkeerd door een inleiding (plenair) van de portefeuillehouder, waarbij ook de stad zal worden uitgenodigd. Na se presentatie zal het inspreken georganiseerd worden in de vorm van speeddaten tussen burgers en fracties. Daarna volgt een technische financiële toelichting voor raadsleden en fractievolgers in een raadskamer.
D. Op woensdag 10 oktober vindt de eerste meningsvormende begrotingsbehandeling (M1) plaats in raadskamers, geordend op basis van de portefeuilles van de portefeuillehouders.
E. I.v.m. de herfstvakantie (15 t/m 22 oktober) is er geen Politieke Avond op 17 oktober.
F. Op 24 oktober start M2-vergadering plenair in de raadszaal. Indien de meningsvormende M2 behandeling niet in de geplande tijd kan worden afgerond staat maandag 31-10 als mogelijkheid voor het afronden van de M2-fase gereserveerd.
G. De besluitvormende vergadering op 07-11 zal volledig in het licht staan van het vaststellen van de MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen. De besluitvormende vergadering start om 17.00 uur met de algemene beschouwingen van de fractievoorzitters. De vergadering zal om 18.30 uur onderbroken worden voor de stamppotmaaltijd. Hierna wordt de besluitvorming van de MJPB voortgezet en zal aansluitend de besluitvorming van de belastingverordeningen plaatsvinden.

2. Planning behandeling MJPB 2019-2021 en belastingverordeningen

	Actie	Actiehouder
21-09	MJPB digitaal beschikbaar en openbaar door publicatie op internet.	College Griffie
21-09 t/m 03-10	Technische vragenronde. Technische toelichting in fracties.	Fracties, ambtenaren, griffie Fracties en ambtenaren
3-10	Informatieve behandeling MJPB • Kick-off door portefeuillehouder financiën voor raad en stad/bewoners • Inspreken stad d.m.v. speeddate tussen fracties en stad/bewoners • Informatieve behandeling in raadskamer d.m.v. technische presentatie beleids- en financiële ambtenaren.	Portefeuillehouder financiën College en Raadskamers
10-10	Meningsvormende behandeling (M1) MJPB 2019-2022, in raadskamers	College en Raadskamers

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

14 t/m 22-10	Herfstvakantie	
15-10	Indienen 'concept' moties en amendementen MJPB voor 09h00 bij griffie	
24-10	Meningsvormende behandeling (M2) MJPB 2019-2022, plenair	College en Raadskamer
31-10	Mogelijkheid voortzetting meningsvormende behandeling (M2) MJPB 2019-2022, plenair	College en Raadskamer
05-11	Indienen 'definitieve' moties en amendementen MJPB voor 09h00 bij griffie	Fracties Griffie
07-11	Besluitvormende behandeling MJPB • aanvang17.00 uur	Raad en College

Voorstel

A. Instemmen met de planning en de procedure van de behandeling van de MJPB 2019-2021;
B. De portefeuillehouder financiën uitnodigen om bij de start van de begrotingsbehandeling een toelichting te geven;
C. De stad uit te nodigen om bij de kick-off van de begroting aanwezig te zijn en hen de mogelijkheid te bieden om in te spreken bij de verschillende fracties.
D. De beleidsambtenaren en financiële ambtenaren uit te nodigen een technische toelichting te geven per onderwerp in de raadskamer op 3 oktober.

VERSLAG STADSBIJEENKOMST MJPB 2019-2022

Inleiding

Op woensdag 3 oktober heeft er op uitnodiging van de gemeenteraad van Arnhem een bijeenkomst plaatsgevonden in het stadhuis, in het kader van de MeerJarenProgrammaBegroting (MJPB) 2019-2022. Inwoners en organisaties waren uitgenodigd om te komen meepraten over de gepresenteerde plannen van het College van Burgemeester en Wethouders. De gemeenteraad wil zich namelijk zo goed mogelijk voorbereiden op het debat en de besluitvorming van de begroting. Hiervoor wil ze zich ook goed laten informeren door de stad en haar inwoners en organisaties.

Programma
De avond begon met een welkomstwoord van burgemeester Marcouch. Hierna gaf wethouder Paping een toelichting op de begroting. Vervolgens werd er, op drie plaatsen (twee rondes) verspreidt in het stadhuis, door ambtenaren meer informatie gegeven over verschillende onderwerpen. De aanwezigen werden in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen. Aansluitend op deze presentaties werd het gesprek aan ronde tafels gevoerd tussen de raadsleden, fractievolgers, organisaties en inwoners. Op het einde van de avond kon er onder genot van een drankje nagepraat worden.

Belangstelling
De belangstelling uit de stad was bijzonder groot. Er waren meer dan 200 belangstellenden. De adviezen, informatie, wensen en oplossingen van de aanwezigen zijn puntsgewijs in dit verslag opgenomen. Dit verslag zal gepubliceerd worden op internet en bij de stukken van de MJPB terug te vinden zijn. Tevens zal het verslag naar de gemeenteraadsleden, fractievolgers en aangemelde inwoners en organisaties gestuurd worden.

Vervolg begrotingsproces
Woensdag 10 oktober, kunnen raadsleden en fractievolgers, met de verzamelde informatie, vragen stellen aan de portefeuillehouder en tevens kunnen ze met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een portefeuillehouder, zodat het indienen van een motie of amendement niet meer nodig is. Dit zal van start gaan om 19.30 uur in verschillende raadskamers in het stadhuis.
Twee weken later op woensdag 24 oktober en eventueel ook op 31 oktober zullen de raadsleden onderling een debat met elkaar voeren over de concept moties en amendementen (starttijd 19.30 uur raadszaal, stadhuis).
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters.
Deze vergaderingen zijn openbaar, m.a.w. u bent van harte welkom om te komen luisteren. U kunt de vergaderingen ook live volgen via: https://arnhem.raadsinformatie.nl/live

Indien u vragen heeft over de Politieke Avonden kunt u contact opnemen met griffie@arnhem.nl.

1. Vitale economie Arnhem-Nijmegen, verkeer, cultuur en sport

Vitale economie Arnhem-Nijmegen

- Stimulering lokale economie zorgdragen dat investeringen (klimaatfonds), subsidies, inkoop in Arnhemse blijven circuleren. Duurzaam betaalmiddel / Arnhems Hart / Start-ups.
- Kennis cluster regio Arnhem-Nijmegen (a la Eindhoven)
- Hoe delen we onze kracht met "de wereld"?
- Arnhem - succesvolle citymarketing. Bestaat in feite al, versterking is gewenst. Voorbeelden: Market Garden - Gelredome - Veluwezoom - Groenste stad - Haagje van het Oosten - Troley
- Voor één sterke, groene & duurzame hotspot in Oost NL. Arnhem+Nijmegen+TV!gen.
- Personeel bij gemeenten: bij vacatures voor personeel voor gemeente en provincie komt altijd de eis dat de persoon minimaal 3 jaar werkervaring heeft bij een gemeente. Hoe kunnen jullie op die manier aan nieuw personeel komen. Het lijkt een roulatie van personeel binnen gemeenten waardoor er geen .. is voor personeel met voldoende werkervaring & kennis maar niet in een gemeente.
- Creatieve ondernemers, kunstenaars en ontwerpers zijn essentieel voor Arnhem. Door de bloeiende economie is het steeds moeilijker om een werkplek te vinden. Arnhem moet hier geld voor vrij maken
- VO1: Vitale regio Arnhem-Nijmegen
- Arnhem is meer dan Noord. Profileer Zuid met o.a. Romeinse fort en groene parken.
- Meer, beter, groter, stimuleren. De MJB is geen Sinterklaas-lijstje. Als je ergens op inzet, dan betekent dat ook afscheid nemen van andere kostenposten.
- Duurzaamheid : Natuur in de stad.
- Duurzaamheid en klimaatbestendigheid zou bij alle thema's het uitgangspunt moeten zijn.
- Arnhem-Zuid: Waarom worden leegstaande kantoren niet hergebruikt?
- Identiteit geven aan 'Bloemkoolwijken' in Arnhem Zuid.
- Positie van Arnhem Zuid - Noord
- Inzetten op stadslandbouw - LOT - initiatieven stimuleren.
- Vraaggestuurd - opleiden?. Breng ROC's, HAN, HBO's op 1 lijn. Niet die bedrijven welke te korten hebben aan tech.personeel! Beroepsprofielen matchen met butlerwijs profielen. Zal ec. En werkklimaat bevorderend werken.
- Kleine ondernemers kunnen soms ondersteuning krijgen van de gemeente. Vorig jaar heeft gemeente Amsterdam een bedrag van circa € 1000,- per ondernemer ter beschikking gesteld zodat ondernemers zich beter kunnen bekwamen op allerlei gebieden en vervolgens daardoor hun prestaties kunnen verbeteren.
- Visie! Dat is geen oogziekte. Durf te kiezen, wat wel, wat niet en durf daarvoor te staan.
- Hoe verbinden van de onderwerpen vanuit visie.
- Klimaat themapark.
- Niet investeren in grotere landelijke initiatieven die de stem van Arnhemmers vervagen.
- Benut groen, cultuur, sport beter. Maakt mensen gelukkig. Maak het zichtbaar.

Verkeer

- Combineer trolley 2.0 met parkeerplekken voor forensen bijv. bij Oosterbeek en/of bij einde Apeldoornseweg. Soort carpoolplaatsen of P+R plaatsen zoals bij Gelredome. 4 plekken rond de stad en je voorkomt files op de Apeldoornseweg - Amsterdamseweg - Onderlangs.

- Bezorgdiensten dwingen/verleiden/stimuleren om wagenpark naar elektrisch over te laten gaan.
- Verlichting "De Park" Rijkerswoerdse plassen
- Ontmoedigen 2-takt brommers, scooters, bosmaaiers gemeente etc.
- Bereikbaarheid: Randweg!
- Arnhem-Zuid: te veel verkeer - geen parkeerruimte langs fietspaden, trottoirs of middenberm. Is te gevaarlijk!
- Doortrekken van de A15 zal een hoop fileleed schelen op de Pleyroute: grootste ergernis van de forenzen.
- Doorstroming verkeer dat niet in de stad moet zijn d.m.v. duidelijke regels buiten het centrum laten rijden: Pleyroute enz.
- Dynamisch en variabel inzet van OV om op specifieke tijdstippen drukte op te vangen. Schooltijden en vervoer HAN/ROC, winkeltijden, spits. En niet alleen evenementen.
- Doorstroming centrum verbeteren. Welke opties zijn er nog?
- Bereikbaarheid/doorstroom Randweg?
- Electrische busje door de winkelstraat laten lopen (Nijmegen) om beter te kunnen rijden.
- Electrisch vervoer JA! Trolley's NEE!
- Zoals in Den Bosch hop-on/hop-off bus rond het centrum
- Binnen-buitenring te kwetsbaar. Alles over 3 bruggen.
- Fietsstimulering korte afstanden: basisscholen - Vitesse wedstrijden - boodschappen = gezonder = minder parkeerproblemen.
- Verkeer. Is dat iets om eraan te denken en wat meedoen: door de singel rijden dagelijks zoveel auto's, die niets in de omgeving zoeken - het hoort bij hun route. Jammer dat zoveel auto's deze route moeten gebruiken en niet kunnen eromheen rijden wat sneller is en fijn voor het verminderen van vervuiling in de binnenstad.
- Meer doorgaand verkeer uit Arnhem - omleiden via snelwegen en buitenring.

Cultuur

- USP:Arnhem - ½ Veluwe en ½ Betuwe
- Teveel aandacht voor cultuur! Overrated!
- Arnhems Oorlog Museum Cultuur

Sport

- Playground Elderveld
- Vitaliteit 80+ : iedere wijk yoga sessies/plek

2. Doorbraak naar werk, onderwijs en participatie

- Beloon werkgevers die door de gemeente worden ingehuurd voor een klus of project voor sociaal gedrag, dus kijk hoeveel bijstandsgerechtigden uit de regio aan het werk komen hiermee.
- Ga snel aan de slag met nieuwe wetgeving mbt Inburgering. Ga in zorg al initiatieven & pilots beroepsonderwijs i.c.m. inburgering uitzetten.
- Koppel banen aan eisen, knip waar mogelijk op in taken/uren, zorg dat werkgevers met onderwijs omscholingsmodules maken.
- Verdere ontschotting W&I + WMO
- Alle inkoop van gemeente Arnhem (diensten, goederen) aan PSO (sociaal ondernemers) gunnen.
- Verbinding op thema jeugd.
- Voorbij (INP) - visie op huisvesting/bouw naar integrale mindcentra gedachte vanuit 2 of meerdere werksoorten.
- Aandacht voor woonwagenbewoners: - huiswerkbegeleiding, - stimuleren lezen en schrijven, - hoge schooluitval, - willen eigen werk- en leertraject inzetten: "bouwen eigen woonwagen" (dus loodgieters en tegelzetters)
- Sharon Stewart: Projectleider Duurzaam Craneveer; Ik leid nu een project over duurzaamheid voor jeugd (gr. 7-8) in de wijken Alteveer en Cranevelt. Nu wordt dit project ondersteund door Arnhem AAN en interreg-CAN (Climate Active Neighborhood). Dit project is een pilot en we willen het delen!!!
- Hilde Haverkamp (KBO/PCOB): ik vraag aandacht voor de 55+ senioren, die ontslag krijgen en vervangen worden door jongeren. Voorkom de armoedeval. Hou ze aan het werk of zorg voor banen.
- Verbindt zorg met onderwijs - met zorgbudgets in de vindplaats=onderwijs.
- Meer muziek op school
- Ondersteun de ontwikkeling van de mbo-onderwijsvariant waarbij onderwijs in de wijk plaats vindt. Coördineer/faciliteer.
- De overheid dient er zorg voor te dragen dat iedereen, ongeacht etnische of culturele achtergrond, opleidingsniveau of sociaal-economische status, de mogelijkheid heeft zijn of haar belangen effectief te behartigen. Dit zou een speerpunt van onderwijs en sociaal beleid moeten zijn.
- Onderwijs - weinig aandacht voor omscholing, als je in ww zit bijna geen mogelijkheden. Herintreders geen budget voor.
- Ed schoenmakers - heel precies mensen in beeld brengen, met mensen onder de arm naar werkgevers gaan.
- Meer promotie leer werkloket. Is fysiek aanwezig bij UWVAdvies: weghalen bij UWV, weinig aandacht voor re-integratie.
- Mismatch - mensen die iets willen, kunnen zij bij leerwerkloket terecht voor gerichte omscholing? Om beter aan te sluiten bij vraag arbeidsmarkt.
- Vinden van sociale wijkteams.Plaats meer info en regelmatig op kranten. Over sociale wijkteams, leer werk loket.
- Praktijk is in de box, kan moeilijk buiten de box werken. Bijvoorbeeld rondom NT2. Meer inzetten op coaching en begeleiding.
- ISK - enorme motivatie om er wat van te maken, maar moet niet te lang duren, dan raken ze gefrustreerd.

- Slechte toegang politieke vertegenwoordiging, van mensen uit meer kwetsbare posities. Ondergrens voor alles wordt steeds meer hbo opleiding. Bovenlaag bepaald voor onderlaag, zeker met minder aantal mensen zich aansluiten bij vakbeweging moet je mensen kennen. Mensen stapje voor stapje verder brengen.
- In onderwijs les over hoe je weg vindt in maatschappij. Zeker nu netwerken zwakker worden.
- 2,5 miljoen, al concreet gemaakt? Maak het persoonlijk, niet naar CV kijken. Maak individueel, wat kan iemand. Knip werk ook op (twee mensen een baan) zodat het voor iedereen haalbaar is. Meester gezel constructies.
- Waar cursus vinden om techniek in te gaan. Waar moet ik zijn?! Meer makkelijk toegankelijk maken. Waar moet ik zijn voor omscholing
- Vrijwilligerswerk moet betaald werk niet verdringen
- Educatie en zorg. Zorg toegankelijker in combi in wijk. Op sommige punten juist wijk denken loslaten. Nu alles op individueel wijkniveau
- Voor het eerste wethouder jeugdzorg en onderwijs. Lef hierop tonen.
- Raad en college jeugdzorg meer koppelen aan kwetsbare scholen. Zorg meer binnen onderwijs. Jeugdzorg geld naar scholen. Meer preventieve inzet: Helpt als je jeugdzorg op school hebt.
- Gezamenlijk investeren???
- Meer Arnhemmers aan het werk bij aannemers. Meer sociale en lokale ondernemers gunnen, die lokale mensen aan het werk helpen. opnemen in criteria. Niet dominant wegen op geld.
- Shared service centre. Ook op gebied van huisvesting, ruimtes delen, etc.
  Louwers: Juist antwoord op juridische vragen, etc. Waar mensen zelf niet uitkomen. Belemmeringen wegnemen
- 3 schriftelijke reacties van KAN. Zijn bij de stukken gevoegd

3. Inclusief Arnhem (samenleven in diversiteit)

- Ga bij inwoners langs en vraag hoe het met betreffende gaat? Wonen/welzijn/ wat gaat goed en wat kan beter.
- Grote groep meld zich niet; komt de voordeur niet uit om zich te melden!
- Inzetten van ervaringsdeskundige, ook ambassadeur voor de gemeente Arnhem
- Goede prestatie over inclusieve samenleving - nu nadenken hoe bereik je alle Arnhemmers om dit onderwerp te omarmen.
- Meer communicatie mbt acties rondom inclusieve samenleving - wat gebeurt er allemaal op dit gebied - Veel Arnhemmers zijn niet bekend met dit onderwerp, ook niet de goede magic mix. Vragende/dragende bewoners samen te laten wonen waarbij je inclusieve samenleving in het klein kan bevorderen.
- DE-islamiseren.
- Zoek affiniteit met doelgroep!
- Preventief gezondheidszorg: dit meer voor inclusie aan elkaar linken via een aandachtsfunctionaris.
- Arnhemse boegbeeld inzetten om over discriminatie te spreken in de wijken. Theater in de ROC's mbt andere geaardheid (vorige college/wethouder liet de adviesraad WMO een theater voorstelling zien die ook beschikbaar is voor Arnhemse scholen)
- Inclusieloket/café: liefst dagelijks toegankelijk voor ideeën.
- Discriminatie bestrijding: goede voorbeeld - link met leidinggeven - sturen op waarden - inspireert/overstijgt/verschillen.
- Stimuleer verenigingsleven: muziek, scouting, sport.
- Groen en duurzaam is voor alle bewoners een eerste levenswaarde. Breng dit over.
- Hoe inclusief is Arnhem nu en hoe inclusief is het straks = concreet te maken?
- Implementatie VN verdrag.
- Er worden veel signaten opgehaald nu echt tijd voor concrete plannen!
- Inclusie = denk- en belevings kapstok.
- Al 4x gevraagd om ringleiding in Raadzaal voor SH, zou worden opgepakt maar terug koppeling blijft steeds uit. Denk anders al je iets organiseert, heb je iedereen bereikt? - kan iedereen er in? - Kan iedereen deelnemen? - zijn er voorzieningen nodig? - wat maakt dat mensen uitgesloten worden?
- Sluit aan bij bestaande organisaties. Daar zit de deskundigheid.
- Wat is precies meedoen en tegen welke prijs mag je meedoen?
- Vrijstelling van gemeentebelastingen voor maatschappelijke initiatieven die een ruimte gebruiken.
- Zoek burgers op bij dagbestedingspleken.
- De Arnhemse koffiebus door heel Arnhem.
- De ambtenaar verantwoordelijk maken dat iemand zijn mensenrechten krijgt in de praktijk.
- Inclusief Arnhem - mee (kunnen) doen in Arnhem.
- Inclusie is meedoen: basis voorwaarde is voor velen een goede huisvesting, wonen. Een veilige plek van waar ze uit mee kunnen doen.
- Communicatie gemeente - 2 zijdig - gemeente helder communiceren. Maar ook hoe leer je burgers om zelf pro-actief te kijken wat er gebeurt in Arnhem. Arnhem op internet of FB.
- Inclusie is meer dan sociale inclusie. Ook concrete randvoorwaarden zijn noodzakelijk. Passend werk/dagbesteding/onderwijs - inkomen - keuzevrijheid in zorg&ondersteuning - voorzieningen in de wijk - etc. VN verdrag maakt verschillende levens terreinen inzichtelijk.
- VN verdrag in inclusie agenda - handicap.

- Neem als gemeente de regierol-verbind de initiatieven en leidt mensen de wijk in. "Practice what you preach" via pilots opzetten.
- Meldpunt voor diverse zaken. Laat iedereen weten dat de gemeente met het inclusie programma bezig is.
- Hoe inclusief is jouw team? Hoe kun je kennis delen? Ga je als gemeente je best practice delen?
- Betrek ervaringsdeskundigen vanaf de start!
- Dak/thuislozen betrekken bij inclusie. Simpel vb via via kon ik in contact met hoofd onroerend goed Arnhem. Tijdelijke woonruimte is er vrijwel doorlopend, alleen wijkcoaches weten van niets. Interne communicatie Arnhem is niet op orde.
- Uitnodigingen minstens 4 weken tevoren i.v.m. regelen schrijftolk doven. Vergoeding kosten schrijftolk moet ik niet steeds hoeven vragen.
- Advies: 1. evalueer de ervaringen met wetten as WAGA en volgende mbt voorzieningen alvorens met de burgers in overleg te treden. 2. Wat te doen na opheffing sociale werkplaatsen. Vrijwilliger op De Helling.
- Inclusief = exclusief. Het si iedere Arnhemmer kan meedoen, maar wie kan er niet meedoen en waarom niet? Als we zeggen dat we dit beter willen doen is het misschien een idee om "een punt" in te richten waar inwoners, collega's, familie concrete vragen/belemmeringen een casus in kunnen brengen en dat daar dan vanuit verschillende programma's actie op wordt genomen zodat je ook concreet zaken kunt veranderen. Zo haal je de vaagheid wat weg.
- Bestaande goede voorbeelden van inclusie: wijkdiners, Presikhaaf/Schuijtgraaf, workshops laaggeletterdheid, koffieochtenden 't Huuske, plekken om de vraag op te halen.
- Idee voor verbinding: bekijk de website meetup.com. hier kunnen veel bijeenkomsten worden gedeeld en iedereen kan er zelf één organiseren. Meetups zijn al heel bekend in grote steden over de hele wereld, hier nog te weinig.
- Communiceer helder! Ook ambtenaren onderling. Train ze daarin.
- Stap uit je comfortzone gemeente Arnhem. Zet in op nieuwe lokale krachten.
- Inclusie avond 29-11-2018: goed voorbereiden, tijdig uitnodigen, ringleiding voor slechthorenden en schrijftolk doven.
- Maatschappelijke koffiebus, goed initiatief! Buurthuis Duifje.
- Zorg dat wat de gemeente doet helder wordt gecommuniceerd. Vb: www.citylab010.nl en duurzaamzwolle.nl
- Burgers betrekken bij ipv inclusie. Woord is niet duidelijk. Communicatie eenvoudiger maken. Bereikbaarheid gemeente: voor de telefoon (klacht-informatie) moet je betalen, belachelijk!
- Hoe maak je bv Nieuwjaarsreceptie inclusief??
- Iedereen doet mee ipv inclusie.
- Hoe weet je dat je tot een inclusie groep behoort.
- Bestrijding stille armoede (schaamte).
- Hoe betrek je ook inwoners met een beperking/kwetsbare inwoners bij wijkplannen?
- Introductiedag nieuwe inwoners Arnhem, inclusief presentatie en inschrijving Arnhemse verenigingen.

4. Klimaat en energie, milieu, wonen en ruimte

Energie

- 1. Energie: wat speelt er mondiaal, Europees, landelijk en wat kan Arnhem er aandoen? SMART. 2. Nu van kleinschalig naar mondiaal bepalingen etc welke verantwoordelijkheid bij de burger! Bv 24 V in huishoudens!
- Subsidiepotjes aanvullen voor warmte pompen en andere energie-besparingsmaatregelen. O.a. isolatie/dubbele beglazing/groene daken (beplanting)
- MFC's opnieuw taxeren en woz-waarde aanpassen zodat kostendekkende huursystematiek kan samen gaan met lage huur1 op naar 100% bezettingsgraad.
- Woonwagenbewoners ondersteuning/voorlichting 'duurzaam bouwen' bij eigen werktraject eigen wagens bouwen.
- Houdt ook rekening met de capaciteit van het stroomnet. Van het gasnet vraagt afhankelijk van de alternatieven warmtevoorzieningen om een grotere capaciteit van het stroomnet.
- Kennis delen inzake energiebesparing (=geldbesparing). Kennis zit ook bij de burgers zelf. Ontsluit die kennis.
- Vanaf nu zou het verplicht moeten zijn dat alle nieuw te bouwen woningen energie moeten opwekken ipv energie verbruiken.
- Hoe gaat Arnhem een formele proeftuin worden voor innovatieve Kleefse Waard energie bedrijven?
- Energietransitie? Huurder van woning straks degene die de rekening betaald omdat deze als laatste aan de beurt komt? Graag meenemen om lasten mee te "verlichten" zeker de kwetsbare groepen.
- Witte watermolen energie visitekaartje (geschiedenis Arnhem)
- Rekenvoorbeeld zonnepaneel in brief naar burger.
- Bij de nieuwe omgevingswet gaat burgerparticipatie ook een belangrijke rol spelen. Hoe gaat de gemeente zorgen dat niet alle aandacht gaat naar de "hardste schreeuwers"?

Milieu

- Volg de Trias ..ergetica! Besparen zet het meeste zoden aan de dijk, hergebruik van energie en spullen is een goede tweede alternatief. Als laatste juist ook met een kleine beurs hebben het meeste belang bij besparen, dit werkt door in de kosten.
- Doe meer met de trolley.
- Branding wie zijn wij? 1 tone of voice.
- Wanneer worden benzine scooters verboden? Incl subsidie van 1 mln voor transitie van benzine-electra.
- Arnhem klimaatbestendig: geef als gemeente het goede voorbeeld .Maak een gebaar naar de burger - subsidie afkoppelen/groendaken. Verruim subsidieregeling hittestress stadslandbouw ook groene daken. Neem klimaatadaptie mee in de planvorming als eis. Combineer klimaatbestendig met de energie opgave. Maak klimaat/energie/afval onderdeel van leefomgeving.
- Koppel het verhaal van duurzaamheid als identiteit aan het feit dat Arnhem een groene stad is met groene gebieden die verschillende landschappen herbergen. Dan wel de identiteit als groene stad = duurzame stad verstevigd.
- Graag een goede beargumentatie zonder vooroordelen over locatie bedenken van zonnepanelen velden. Niet in het bos.

- Kan de kredietwaardigheidsbets voor aanvragers van een duurzaamheidslening met een te laag inkomen niet worden aangepast, zodat deze groep ook in aanmerking komt om maatregelen te heffen die zichzelf terug verdienen?
- Preventie middelen, hoe wordt dit ingezet, wordt er middelen hiervoor vrij gemaakt, geoormerkt.

Wonen en ruimte

- Arbeidsintensieve (ver)bouw voorkeur boven goedkopere (nieuw)bouw.
- Bij aanvraag vergunning openbaar gebouw, betrek ervaringsdeskundigen.
- Woningcoöperaties goedkope grond aanbieden op voorwaarde dat de te bouwen woningen op meter.
- Kosten van gasmeter gasmeter verwijderen vergoeden.
- Helpen met het financieren van verduurzaming van eigen woningen. Gemeente hypotheken? Gemeentegarantie?
- Sociale huurwoningen kunnen weinig doen aan het verduurzamen van de huizen. Denk aan groene daken en zonnepanelen. De cooperaties kunnen veel meer met de inwoners van de ze huizen.
- Of de gemeente zou willen stimuleren dat nieuwe woningen al duurzaam worden gebouwd.
- Nog een communicatiemiddel voor wie geen info 9over duurzaamheid) via het internet kan winnen: bijeenkomsten in buurthuizen geregeld door groenwest Arnhem.
- Kan de gemeente meer subsidieruimte creéren om de verduurzaming van woningen te bespoedigen? Het kost wat maar de resultaten dragen bij aan het geheel.
- Burgerparticipatie: stel per buurt/wijk een bewoner aan als "wijkmanager" (betaald/salaris) Die de ogen en oren van de wijk is.
- Burgerparticipatie: Investeer in wijkkrantjes als communicatiemiddel van de gemeente en de burger.
- Zorggerelateerde overlast: al eerder en betere afstemming met hulpverleners (instanties) ipv brandjes blussen? Op welke manier zou deze afstemming beter kunnen?
- Zie 7.106 van de MJPB: hou Meinerswijk-Stadsblokken als open ruimte ter vermindering van de hittestress in de stad. Niet verbouwen! Indien toch bebouwen, 30% sociale woningbouw.
- Rijn en IJssel cooperatie: Ecowijken zoals in Nijmegen/Lent
- Bouw sociale woningen van betere kwaliteit, zodat ze ook omgezet kunnen worden naar koopwoningen. Dit betekent dat woningen langer meegaan en dat scheelt bouwmateriaal en uitstoot.
- WOZ-waarde verhogen voor huizen die hun tuin inwisselen voor parkeerruimte "verstening" tegengaan.
- AKZO-terrein: kans om verkeer op stadsniveau beter af te handelen. Minder over de Mandelabrug. Verkeersafhandeling van de naast gelegen wijken. Enorme toename van gebruik. Overlast van zwervende studenten die niet op schoolterrein mogen roken en dus naar omliggende wijken gaan.

5. Zorg dichtbij, gezondheid en maatschappelijke ondersteuning

- Bevraag ook gehandicapten die niet bij de APGG zitten. Er zijn namelijk gehandicapten die zich niet thuis voelen bij APGG. Zij doen mee op een andere manier maken gebruik van OV en niet een dure leerbus bv.
- Meer structurele aandacht voor gezonder leefstijl o.a JOGG en GO!. Op dit moment beperkt en weinig structureel aanbod. Meer geld beschikbaar maken.
- Teksten en plaatsjes van sheets vooraf screenen op leesbaarheid visueel minder sterke mensen.
- Ontschotten van de zorgprogramma's. Zorg dichterbij maakt geen lus met inclusieve samenleving, terwijl de doelstelling is langer zelfstandig wonen van diverse doelgroepen. Deze doelgroepen dienen wel geaccepteerd te worden. Onlangs werd een doelgroep niet geaccepteerd, not in my backyard. Magic mix kan een bijdrage leveren.
- Project ontschotten. (WIZ/WMO)Hoe gaat Arnhem hier mee om. Vanuit Ede!
- Hoe om te gaan met eenzame oudere homo's ?
- Regelen dat doven hun zaken afhandelen bij welke instantie. (zorguitkering, autoverzekering etc). Gemeente geef zelf het goede voorbeeld!
- Als inwoner in beeld is bij het wijkteam, hoe monitort een wijkcoach de inwoner, blijft alles goed gaan? Past de voorzieningen wel bij de inwoner? Gaat iemand niet achteruit?
- Wijkteams zijn belangrijk voor preventie en vroeg signalering. Graag aandacht voor het bekend maken van de wijkteams, ook voor volwassenen/ouderen.
- Mantelzorgondersteuning. Concept visie-document - MVT subsidie aanvraag 2019 - anticipeer op concept, anders uitvoering pas mogelijk in 2020.
- Toegankelijke informatievoorziening: digitaal, schriftelijk en persoonlijk. Aandacht voor niet-digitaal vaardige anderen. Hulp vragen aan kinderen en buren is jammer en maakt senioren minder zelfstandig. Aandacht voor passende dagopvang en besteding die aansluit bij de interesse van anderen.

6. Wijken en Wijkprogramma's

- Laat het team leefomgeving bekend maken van wat zij doen en al gedaan hebben?
- Centraal Overleg Wijk (Platform) (2.0) weer invoeren
- Zoek de ingang naar de jongeren, zoek naar hun interesses en activiteiten
- Mogelijkheden tot aankoop van wijkbepalende plekken door wijkverenigingen, bijv. door huurkoop of voorbeeld Enschede (Orphelia) terugbetaling door vrijwilligers
- Maak de teams leefomgeving toegankelijk, ook voor minder mondige burgers en maak hun werkwijzen en resultaten inzichtelijk voor burgers.
- Men aandacht heeft voor het Marktplein op de Geitenkamp om ook daar de leefomgeving te verbeteren
- Sporthal De Laar West versus Jongeren Centrum met drugsoverlast/ dealen
- Zoek oplossingen in de wijk
- Onderschat de kracht van burgers niet, betrek deze erbij
- Grotere stakeholders in een wijk niet als aanspreekpunt, stakeholders hebben een dubbele agenda, probeer inwoners individueel te benaderen.
- Afschaffen automatische subsidies voor wijkplatforms (etc.) superinitiatieven. Alleen subsidie op basis van initiatieven.
- Noordwest; Stichting school's cool geeft kinderen in VO-1 gerichte begeleiding en ontbreekt in het lijstje. Wil graag samenwerken en doet dat met vele partners in Arnhem. We bieden goed opgeleide mentoren.
- Verslaglegging en/of nieuws vanuit de gemeente of van een gespreksavond als vanavond s.v.p. niet alleen digitaal publiceren, maar ook op papier. Het nieuws en/of gemeentelijke plannen bereikt dan ook de mensen die niet digitaal vaardig zijn en dat ook nooit zullen worden. Het behoort bij onze democratie dat ook zij volledig kunnen meedoen.
- Steun ondernemers uit de wijk, zet deze in hun kracht
- Werk preventief; voorkomen is veel beter dan genezen
- Art. 84 Gemeentewet ": Adviesfunctie terug in de wijken…."
- Alle MFC's ombouwen zoals in Klarendal: zodanig dat extern beheer niet meer nodig is.
- Laat het team Leefomgeving de platforms niet passeren of op laten opheffen.
- Per wijk een bewonersbedrijf met 1 of 2 verbinders/kartrekkers (betaald) door stichting bewonersbedrijf. Deze is gepositioneerd tussen team leefomgeving en bewoners bijv. Klokhuis Beesd en 'Thuis' Wageningen.
- Hoe maak je informele data (straat en wijkinfo) formele data zodat gemeente organisaties er iets mee kunnen?
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv.
- Zoveel mogelijk bomen aanplanten in versteende gebieden. Dat komt hitte stress en sfeer ten goede.
- Maak de democratie tussen Teams Leefomgeving en Sociale teams en gebiedsteams heel duidelijk
- In wijk het Duifje zijn geen organisatie e.d. wat in eerste instantie daar mist is een wijkgebouw / buurthuis in de wijk.
- Meer groen in de alle wijken, is nu scheef verdeeld
- Verplichte intervisie voor Tams Leefomgeving
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv. Monnikenhuizen/ Geitenkamp/ diverse Presikhaven;

- 1. sluit aan bij lokaliteit 2. Maak gebruik van de lokale ondernemers 3. Geef ook aandacht aan de niet 'dominante' wijkgroepen maar ook dan de middenklasse in zorgwijken. Organiseer ook iets leuks dat aansluit bij niet alleen de burgers in de zorg.
- Communicatie richting inwoners wat kan team Leefomgeving voor u doen?
- Bezoekers van de stad/ centrum die steeds verder de wijken in gaan en zo bewoners-parkeerplaatsen innemen. Dit geldt voor de wijken Klarendal, St. Marten, Burgemeesterswijk en Sonsbeek.
- Centrum; veiligheid: graag actie tegen scooters e.d. in de binnenstad.
- Centrum; leefbaarheid: meer muziek in de periferie, 7 straatjes e.d.
- Ik heb behoefte aan een "roadmap"/ "organogram" van gemeentelijke initiatieven, zie ook verwarring over bijv. Team Leefomgeving versus Wijkplatform
- Schuytgraaf; bereikbaarheid binnenstad-Schuytgraaf verbeteren, dan minder auto's in de stad.
- Schuytgraaf; verbeter fietsroutes (verlicht!) van/naar binnenstad, meer bussen, geen parkeerkaarten
- Algemeen; bereik alle inwoners, zoek uiteenlopende manieren en groepen; digitaal, sociale media, krant, flyer, mond op mond reclame, bij verkiezingen e.d.
- Teams Leefomgeving doen verschillende projecten/ uitvoering verschillende onderwerpen. Als het gaat om preventieve gezondheid, wie legt de verbanden tussen de verschillende onderwerpen? Inclusie
- Wat heeft het Team Leefomgeving voor vragen aan de wijk; inwoners, waar hebben ze hun hulp/kracht voor nodig?
- Groot onderhoud en wateroverlast in Schaarsbergen niet uit wijkbudget maar als achterstallig onderhoud uit begroting halen
- Zgn. ideeën bank, waar alle ideeën uit wijk inkomen
- Sociaal vitaal
- Wat wij missen in de wijk het Duifje is een wijkgebouw/ buurthuis in de wijk dus!
- Gemeenteraad: Ondersteun de Teams Leefomgeving
- Maak van Kronenburg en winkelcentrum Rijkerswoerd een gezellige ontmoetingsplek voor de wijk.
- Hoeveel verantwoordelijkheid kun je neerleggen bij vrijwilligers. Dit kan niet iedereen opbrengen naast gezin, werk, sport, mantelzorg etc. Dus een soort superburger of/en gepensioneerden, uitkeringsgerechtigden gaan dat dan op zich nemen? Vergoeding voor maatschappelijke inzet in de vorm van …..
- Team Leefomgeving wordt te laat geïnformeerd over bouwplannen / bestemmingsplannen op tijd informeren is handig zodat inwoners betrokken kunnen worden
- Teams Leefomgeving hebben te veel plannen om dingen aan te pakken, echter geen prioriteit, geen focus en waarschijnlijk te weinig geld.
- Verlichting "De Park"en "Rijkerswoerdseplassen": Led-verlichting met bewegingssensor?

De volgende schriftelijke reacties zijn bij de stukken van 3 oktober bijgevoegd:
- Informatie "Naar een nieuw platform voor de Laar West"
- Informatie van Huurdersvereniging in oprichting
- Inspraakreactie van dhr. R. Barends

Titel/onderwerp: **Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Menno Hulshoff
Portefeuillehouder:	Mev. C. Bouwkamp	Telefoonnr:	3775788
Onderwerpen	• Duurzaamheid • Groen • Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet • Openbare ruimte • Asielzaken • Vluchtelingenzaken • Dierenwelzijn • Project Oostelijk centrumgebied • Project Centrum Zuid • G32 fysieke pijler	E-mailadres:	Menno.Hulshoff@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Ontwerp MJPB 2019-2022** Het college biedt de raad ter vaststelling een sluitende ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting (MJPB) 2019-2022 aan. De MJPB is op inhoud en op financiële kaders vooral gebaseerd op het coalitieakkoord. **Plannen college** Het college trekt extra geld uit voor duurzaamheid, betere bereikbaarheid, meer banen en minder armoede. Dit was al afgesproken in het coalitieakkoord en is nu ook weergegeven in de begroting 2019-2022. Daarnaast word met deze begroting de financiële positie van de gemeente voor nu en in de toekomst verstevigd. De lokale lasten voor de inwoners stijgen nauwelijks. De Arnhemse wijkgerichte aanpak blijft, met zijn budgetten voor teams leefomgeving. Samen met de wijkbewoners bekijken deze teams wat er nodig is om de leefbaarheid in de wijken te vergroten. Op cultureel gebied gaat het college investeren in een toekomstige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans. **Financiën** De jaren 2019 en 2020 kennen tekorten van in totaal 12,4 miljoen euro. Door de in te stemmen begrotingswijziging bij de Turap-2 2018, zal de raad 20,4 miljoen toevoegen aan de algemene reserves van 2018, waardoor er voldoende ruimte ontstaat om de tekorten van deze twee jaren op te vangen. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. **Belastingverordeningen** De belastingverordeningen zijn een vertaling van wat in de MJPB is verwerkt en bevatten op zichzelf dus geen (nieuw) beleid. Gezien de samenhangende relatie met de MJPB verdient het de voorkeur dat de behandeling van de belastingverordeningen synchroon lopen met de behandeling van de MJPB. Ze dienen echter op 7 november (ná de MJPB) te worden vastgesteld in de raad. **Webversie MJPB 2018-2021** De webbegroting kunt u vinden via een link op de website www.arnhem.nl, waar u wordt doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl. Aan de begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Deze infographic treft u aan op de homepage van de website.		

	Structuur MJPB De indeling van de begroting is gebaseerd op drie pijlres: de Veranderopgaven (V01 t/m V05), stedelijke programma's (R0 t/m R9) en de wijkprogramma's (W1 t/m 8). *Motie 17M75* In deze motie is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven. Dat is gebeurd volgens de drie W-vragen, wat willen we bereiken, wat gaan we er voor doen en wat mag het kosten. Daarnaast heeft het college een start gemaakt met het zo goed mogelijk koppelen van de doelen aan wat ze willen bereiken en hebben ze geprobeerd de doelen scherper op te stellen. **Proces** De MJPB is informatief behandeld worden in de raadskamers op 3 oktober. Bewoners en organisaties uit de stad waren aanwezigom met de raadsleden en fractievolgers de gepresenteerde plannen van het college, voor de komende 4 jaren, te bespreken. Burgemeetser Marcouch verwelkomeden allen aanwezigen en legde het doel van de avond uit. Vervolgens heeft wethouder Paping (financiën) een toelichting gegeven over de MJPB en hebben ambtenaren op over allerlei onderwerpn uit de begroting de belangstellenden geïnformeerd. Het gesprek tussen college en raadsleden vindt op plaats op 10 oktober. Na de herfstvakantie zullen op 24 oktober en 31 oktober het debat tussen de fracties plaatsvinden, waarop op 7 november de gemeenteraad haar besluit zal nemen over de MJPB 2019-2022. (Zie bijgevoegde notitie over het proces MJPB).
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2.
Spreekrecht publiek	Ja, dit heeft plaatsgevonden op 3 oktober d.m.v. ronde tafelgesprekken in de raadskamers. Het verslag is bij de stukken geplaatst.
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Deze zijn gebundeld en bij de stukken gevoegd. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel MJPB 2019-2022			
Ontwerp MJPB 2019-2022			
Coalitieakkoord			
Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie			
Verslag bijeenkomst MJPB 3 oktober			
Overzicht Portefeuilleverdeling			
Bundel met technische vragen d.d. 5 oktober			

Titel/onderwerp: **Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Menno Hulshoff
Portefeuillehouder:	Dhr. R. van der Zee	Telefoonnr:	3775788
Onderwerpen	• Vastgoed • Grondzaken • Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit • Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling • Project Blauwe Golven • Project Stadsblokken-Meinerswijk • Project Arnhem Centraal	E-mailadres:	Menno.Hulshoff@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Ontwerp MJPB 2019-2022** Het college biedt de raad ter vaststelling een sluitende ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting (MJPB) 2019-2022 aan. De MJPB is op inhoud en op financiële kaders vooral gebaseerd op het coalitieakkoord. **Plannen college** Het college trekt extra geld uit voor duurzaamheid, betere bereikbaarheid, meer banen en minder armoede. Dit was al afgesproken in het coalitieakkoord en is nu ook weergegeven in de begroting 2019-2022. Daarnaast word met deze begroting de financiële positie van de gemeente voor nu en in de toekomst verstevigd. De lokale lasten voor de inwoners stijgen nauwelijks. De Arnhemse wijkgerichte aanpak blijft, met zijn budgetten voor teams leefomgeving. Samen met de wijkbewoners bekijken deze teams wat er nodig is om de leefbaarheid in de wijken te vergroten. Op cultureel gebied gaat het college investeren in een toekomstige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans. **Financiën** De jaren 2019 en 2020 kennen tekorten van in totaal 12,4 miljoen euro. Door de in te stemmen begrotingswijziging bij de Turap-2 2018, zal de raad 20,4 miljoen toevoegen aan de algemene reserves van 2018, waardoor er voldoende ruimte ontstaat om de tekorten van deze twee jaren op te vangen. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. **Belastingverordeningen** De belastingverordeningen zijn een vertaling van wat in de MJPB is verwerkt en bevatten op zichzelf dus geen (nieuw) beleid. Gezien de samenhangende relatie met de MJPB verdient het de voorkeur dat de behandeling van de belastingverordeningen synchroon lopen met de behandeling van de MJPB. Ze dienen echter op 7 november (ná de MJPB) te worden vastgesteld in de raad.		

	Webversie MJPB 2018-2021 De webbegroting kunt u vinden via een link op de website www.arnhem.nl, waar u wordt doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl. Aan de begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Deze infographic treft u aan op de homepage van de website. **Structuur MJPB** De indeling van de begroting is gebaseerd op drie pijlres: de Veranderopgaven (V01 t/m V05), stedelijke programma's (R0 t/m R9) en de wijkprogramma's (W1 t/m 8). *Motie 17M75* In deze motie is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven. Dat is gebeurd volgens de drie W-vragen, wat willen we bereiken, wat gaan we er voor doen en wat mag het kosten. Daarnaast heeft het college een start gemaakt met het zo goed mogelijk koppelen van de doelen aan wat ze willen bereiken en hebben ze geprobeerd de doelen scherper op te stellen. **Proces** De MJPB is informatief behandeld worden in de raadskamers op 3 oktober. Bewoners en organisaties uit de stad waren aanwezigom met de raadsleden en fractievolgers de gepresenteerde plannen van het college, voor de komende 4 jaren, te bespreken. Burgemeetser Marcouch verwelkomeden allen aanwezigen en legde het doel van de avond uit. Vervolgens heeft wethouder Paping (financiën) een toelichting gegeven over de MJPB en hebben ambtenaren op over allerlei onderwerpn uit de begroting de belangstellenden geïnformeerd. Het gesprek tussen college en raadsleden vindt op plaats op 10 oktober. Na de herfstvakantie zullen op 24 oktober en 31 oktober het debat tussen de fracties plaatsvinden, waarop op 7 november de gemeenteraad haar besluit zal nemen over de MJPB 2019-2022. (Zie bijgevoegde notitie over het proces MJPB).
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2.
Spreekrecht publiek	Ja, dit heeft plaatsgevonden op 3 oktober d.m.v. ronde tafelgesprekken in de raadskamers. Het verslag is bij de stukken geplaatst.
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Deze zijn gebundeld en bij de stukken gevoegd. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel MJPB 2019-2022			
Ontwerp MJPB 2019-2022			
Coalitieakkoord			
Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie			
Verslag bijeenkomst MJPB 3 oktober			
Overzicht Portefeuilleverdeling			
Bundel met technische vragen d.d. 5 oktober			

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 10 oktober 2018

Ontwerp MJPB 2019 - 2022
Portefeuille wethouder Bouwkamp & wethouder van der Zee

Zaaknummer:	293226
Portefeuillehouder:	Mw. C. Bouwkamp en R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Verheij (PVV), Manders (AC), De Groot (PvdD), Broersma (CU), van Nunen (PvdA), Maref (VVD), Dolsma (GL), Simonis (GL), Venhoek (D66), Dijk (D66), Dilekçi (DENK-Verenigd Arnhem), van den Broek (CDA) en Lunter (SP).
De fractie van de Arnhemse Ouderenpartij was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Bespreking en toezeggingen
De portefeuillehouders hebben tijdens deze meningsvormende behandeling de vragen uit de raadskamer beantwoord.
Wethouder Bouwkamp heeft toegezegd te willen onderzoeken of het mogelijk is dat duurzaamheidsinvesteringen van huiseigenaren, waardoor de waarde van de woning stijgt, niet tot een hogere OZB-aanslag hoeven te leiden.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

C. Prinsen

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **293226**

Onderwerp: Ontwerp MJPB 2019-2022

Voorstel

1. De ontwerp-MJPB vast te stellen

Inleiding

Voor u ligt de ontwerp MJPB 2019-2022. Zowel op inhoud als op de financiële kaders is vooral de in het coalitieakkoord geschetste lijn gevolgd. De begroting bevat hierdoor veel nieuws, maar toont ook tegelijk de nodige continuïteit.

De voorliggende begroting kent in de eerste twee jaren nadelige saldi. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

De indeling van de begroting is gebaseerd op de drie pijlers: de veranderopgaven, stedelijke programma's en de wijkprogramma's. De veranderopgave duurzame stad wordt in deze begroting vervangen door de veranderopgave Klimaat en energie.
De gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is echter om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Hoewel er met deze begroting stappen zijn gezet, kunnen de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder worden vergroot.

In lijn met de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, waarin is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven, zijn de programma's in deze begroting allemaal opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen:
- wat willen we bereiken
- wat gaan we ervoor doen
- wat mag het kosten

Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed als mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper op te stellen.

Door uw raad is bij de behandeling van de jaarstukken gevraagd om bij de begroting te komen met een versimpelde weergave van de begroting. Aan deze begroting is dan ook een begroting in 1 oogopslag toegevoegd.

Gemeente Arnhem

In de volgende begrotingen moeten de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder worden geformuleerd. Ook de koppeling met middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer. Dit is een (meerjarig) proces, waarmee al is gestart. Gezamenlijk met alle betrokkenen zal dit worden gerealiseerd.

Financieel gezien heeft de in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' hebben voor Arnhem geresulteerd in een gunstiger financiële positie.

De kengetallen rondom solvabiliteit en weerstandsvermogen zijn verder verbeterd. Zelfs weer verder dan voorzien in het coalitieakkoord. Een verbetering hiervan leidt ertoe dat Arnhem tegen een stootje kan en dat onvoorziene ontwikkelingen (in elk geval tijdelijk) kunnen worden opvangen. Op deze manier is er tijd om meer structurele maatregelen voor deze onvoorziene ontwikkelingen voor te bereiden. Dit zal ook nodig zijn.

Zo is bekend dat jaarlijks wordt ingeteerd op de omvang van het Noodfonds Sociaal domein. Recente inzichten laten zien dat naar verwachting de volume-en prijsontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn wederom op hogere niveaus uitkomen. Deze inzichten worden op dit moment bestudeerd. In het najaar, in de aanloop naar de volgende perspectiefnota, is de structurele doorwerking daarvan geanalyseerd alsmede de gevolgen voor de uitputting van het Noodfonds. Het Noodfonds is namelijk eindig. Er moet dus voor gezorgd worden dat de ontwikkeling van de reserves enerzijds en de vraagstukken binnen de exploitatie anderzijds in samenhang bezien blijven worden.

In deze begroting is terug te zien dat er fors wordt geïnvesteerd in thema's zoals duurzaamheid, armoede, werk, veiligheid en inclusie. Keerzijde van een gunstig economisch tij is dat de uitgaven die we moeten doen ook steeds hoger worden. Het is koffiedik kijken of de getroffen maatregelen voor prijs- en volumeontwikkelingen in deze begroting afdoende zijn om de steeds duurder wordende investeringen en ontwikkelingen in het sociaal domein te kunnen blijven betalen. De komende periode zal dan ook nader bekeken moeten worden hoe in de toekomst met deze verwachte, maar nog moeilijk in te schatten kostenstijgingen, moet worden omgegaan.

Beoogd effect

Het beleids-en het financiële kader van de gemeente Arnhem voor het jaar 2019 definitief en voor de volgende drie jaren indicatief vast te stellen.

Argumenten

1.1 Dan kan de provincie Gelderland tijdig een begroting worden aangeboden, die voldoet aan de wettelijke vereisten

Voor u ligt een MJPB 2019-2022 met in de eerste twee jaren nadelige saldi en vanaf 2021 voordelige saldi.

Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

In de volgende tabel is samengevat weergegeven hoe de meerjarenprogramma begroting (MJPB) 2019 - 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting. In hoofdstuk 2 van de ontwerp-MJPB 2019-2022 worden de betreffende posten met uitzondering van de uitgangspositie (stand van begroting 2018-2022) verder uitgewerkt en toegelicht.

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

Door uw raad is bij de behandeling van de jaarstukken gevraagd om bij de begroting te komen met een versimpelde weergave van de begroting. Aan deze begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Het betreft hier een eerste resultaat, dat binnen het korte tijdsbestek en met de beperkte mogelijkheden die er waren is gerealiseerd. In navolgende cyclusdocumenten wordt hier verder uitwerking aan gegeven. De infographic is zowel op de homepage van de website begroting.arnhem.nl als in het boekwerk Ontwerp MJPB 2019-2022 te zien.

1.2 Uw raad extra informatie te verstrekken over de taakvelden door deze op de begrotingswebsite te publiceren.
U stelt de begroting vast op programmaniveau. Om meer inzicht in de begroting te hebben is er op de begrotingswebsite een uitwerking opgenomen van de taakvelden.

De steeds verdere doorontwikkeling van de BBV en de nadere specificering van de taakvelden en subtaakvelden heeft erin geresulteerd, dat geconstateerd is dat enkele taakveldonderdelen op grond van de beleidsinhoudelijk definitie van de BBV op de verkeerde plaats in de begroting waren gepresenteerd. Deze taakveldonderdelen zijn geplaatst onder de juiste programma's, waardoor wordt aangesloten bij de landelijke vergelijkbaarheid qua taakvelden en prestatie-indicatoren. Er zijn geen budgettaire gevolgen voor de totale begroting

Kanttekeningen en risico's

1.1

Met de voor liggende begroting voldoen we aan de voorwaarden voor repressief provinciaal toezicht. De begroting is in de eerste jaarschijf niet evenwicht. Echter doordat de laatste jaarschijf wel in evenwicht is kan er toch in aanmerking worden gekomen voor repressief (de minst belasten vorm van toezicht) provinciaal toezicht.

Financiën

Kortheidshalve verwijzen wij u naar de ontwerp-MJPB 2019-2022

Uitvoering

Uitvoering van de vastgestelde meerjarenprogrammabegroting is aan het college van burgemeester en wethouders en de haar ondersteunende organisatie. Over de realisatie wordt zoals gebruikelijk in Arnhem gerapporteerd middels Turaps (tussenrapportages) en uiteraard zoals wettelijk verplicht door middel van een Jaarverslag en een Jaarrekening. Tussentijdse voorstellen voor wijziging van de begroting worden aan u voorgelegd. Aldus zijn uitvoering en evaluatie van de Meerjarenprogramma¬begroting geborgd

Communicatie

De MJPB 2019-2022 wordt evenals vorig jaar ook in de vorm van een webbegroting gepresenteerd. Via een link op de website www.arnhem.nl wordt u doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl

Op deze webbegroting treft u meer informatie aan, dan in de door u vast te stellen Ontwerp-MJPB 2019-2022. U treft hier onder andere informatie aan over de taakvelden.
Na vaststelling van de ontwerp MJPB 2019-2022 wordt deze aan de toezichthouder op de Besluitvorming gemeentefinanciën, de Provincie Gelderland aangeboden.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Raadsvoorstel
- Ontwerp MJPB 2019-2022

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
-

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 293226

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 293226;

gelet op artikel 190 van de Gemeentewet en artikel 191 van de Gemeentwet;

besluit:

1. De ontwerp MJPB 2019-2022 vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

MJPB 2019-2022

GEMEENTE Arnhem

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2019 - 2022

Begroting 2019 in één oogopslag

GEMEENTE Arnhem

Hoe komt de gemeente aan haar geld?

Totaal inkomsten
€ 728 miljoen

Het rijk | ***Reserves*** | ***Overige inkomsten*** | ***Lokale heffingen***

Van het rijk	€ 509 miljoen
Uit reserves	€ 4 miljoen
Uit overige inkomsten	€ 106 miljoen
Van lokale heffingen	€ 109 miljoen

Toeristenbelasting € 2 p.p. per nacht
Nieuw in 2019

Woonlasten in 2019

De waarde van een gemiddelde koopwoning is € 191.870

Huurwoning € 331

Koopwoning	
OZB	€ 338
Riool	€ 172
Afval	€ 245
Totaal per jaar	€ 755

Waar geeft de gemeente haar geld aan uit?

Totaal uitgaven
€ 728 miljoen

Programma's | ***Wijken***

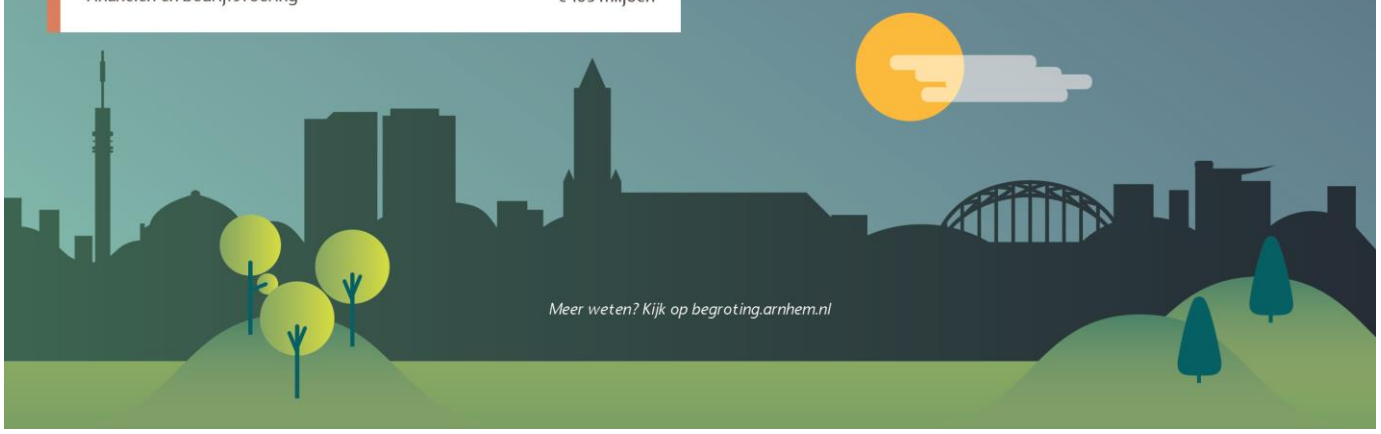
Veranderopgaven

De dienstverlening van de gemeente Arnhem wordt doorlopend aangepast aan de eisen en verwachtingen die inwoners en bedrijven hebben. Daarvoor zet de gemeente Arnhem Veranderopgaven in, deze zijn van tijdelijke aard. De Veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's. Ook de activiteiten in de wijken dragen bij aan de Veranderopgaven.

Er zijn vijf Veranderopgaven: ***Vitale Economie Arnhem-Nijmegen, Klimaat en Energie, Doorbraak naar Werk, Zorg Dichterbij*** en ***Inclusief Arnhem.***

Stedelijke programma's	€ 514 miljoen
Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	€ 13 miljoen
Veiligheid	€ 15 miljoen
Verkeer, vervoer en waterstaat	€ 23 miljoen
Economie	€ 6 miljoen
Educatie	€ 17 miljoen
Cultuur, recreatie en sport	€ 52 miljoen
Participatie en maatschappelijke ondersteuning	€ 216 miljoen
Gezondheid en Milieu	€ 31 miljoen
Wonen en Ruimte	€ 39 miljoen
Financien en bedrijfsvoering	€ 103 miljoen

Wijken	€ 214 miljoen
Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek	€ 33 miljoen
Noordwest	€ 28 miljoen
Noordoost	€ 24 miljoen
Presikhaaf	€ 24 miljoen
Malburgen	€ 37 miljoen
Schuytgraaf/Elderveld	€ 22 miljoen
De Laar/Elden	€ 17 miljoen
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg	€ 27 miljoen

Meer weten? Kijk op begroting.arnhem.nl

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID EN FINANCIEEL KADER 1

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid 2
2 Ontwikkelingen in het financiële kader 4

DEEL 2 BELEIDSBEGROTING 22

VERANDEROPGAVEN (V) 23
V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen 24
V02 Klimaat en energie 26
V03 Doorbraak naar werk 28
V04 Zorg dichterbij 30
V05 Inclusief Arnhem 32

WIJKPROGRAMMA'S (W) 35
W 1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek 39
W 2 Noordwest 44
W 3 Noordoost 49
W 4 Presikhaaf 54
W 5 Malburgen 59
W 6 Schuytgraaf/Elderveld 64
W 7 De Laar/Elden 68
W 8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg 72

PROGRAMMA'S STAD (R) 76
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening 79
R1 Veiligheid 84
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat 89
R3 Economie 95
R4 Educatie 100
R5 Cultuur, recreatie en sport 105
R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning 111
R7 Gezondheid en Milieu 120
R8 Wonen en Ruimte 126
R9 Financiën en bedrijfsvoering 131

PARAGRAFEN 138
1 Lokale heffingen 139
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 143
3 Onderhoud kapitaalgoederen 155
4 Financiering 165
5 Bedrijfsvoering 170
6 Verbonden partijen 174
7 Grondbeleid 191
8 Investeringen 195
9 Subsidies 203

OVERIG PROGRAMMAPLAN 207

DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING 209

Overzicht van baten en lasten per programma 210
Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten 216
Geprognosticeerde balansen 218
EMU-saldo 2019 224
Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld 226
Overzicht taakvelden per programma (lasten) 232
Overzicht taakvelden per programma (baten) 234
Mutaties meicirculaire 236

BIJLAGEN 238

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling 239
Bijlage 2 Overzicht lokale heffingen 241
Bijlage 3 Verplichte prestatie-indicatoren BBV 242
Bijlage 4 Afkortingenlijst 243
Bijlage 5 Begrippenlijst 246

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID EN FINANCIEEL KADER

DEEL 1 bestaat uit:

1. Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

2. Ontwikkelingen in het financiële kader

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

1.1 Inleiding

'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad.' Zo begint het Coalitieakkoord 2018-2022. De koers in dit akkoord is richtinggevend voor deze meerjarenprogrammabegroting 2019-2022.
Deze koers is in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid; overheid, onderwijs en ondernemers; zorg en welzijn; armoede en schulden; inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig; wonen; groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: levendige en leefbare wijken; veiligheid; vitale lokale en regionale economie; bereikbare en aantrekkelijke stad; cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties; gemeentefinanciën en belastingen.

Financieel gezien heeft de in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord "vertrouwen in de toekomst" hebben voor Arnhem geresulteerd in ruimte om de stad nog mooier te maken. Er wordt een verdere invulling gegeven aan de voornemens uit het Coalitieakkoord.

De begroting van 2019 steunt op drie pijlers: de veranderopgaven, stedelijke programma's en de wijkprogramma's. Daardoor is in deze begroting de continuïteit gewaarborgd.
De gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is echter om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Hoewel er met deze begroting stappen zijn gezet, kunnen de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder worden vergroot.

In lijn met de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, waarin is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven, zijn de programma's in deze begroting allemaal opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen:

- wat willen we bereiken
- wat gaan we ervoor doen
- wat mag het kosten

Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed als mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper op te stellen.

In de volgende begrotingen moeten de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder worden geformuleerd. Ook de koppeling met middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer. Dit is een (meerjarig) proces, waarmee al is gestart. Gezamenlijk met alle betrokkenen zal dit worden gerealiseerd.

1.2 Opbouw MJPB

De MJPB is opgebouwd uit vijf onderdelen:

Vijf veranderopgaven (V)

De gemeente moet zich doorlopend blijven aanpassen aan de eisen en verwachtingen die inwoners en bedrijven aan haar stellen. Veranderopgaven zijn tijdelijk en kunnen zelf ook steeds worden aangepast Momenteel heeft de gemeente vijf veranderopgaven:
1. Vitale economie Arnhem- Nijmegen - Een aantrekkelijke stad nodigt mensen uit om er te wonen, te werken en te recreëren. Daar is een gezonde economie voor nodig. Dat is niet iets dat Arnhem alleen kan doen, daarvoor is samenwerking binnen de regio Arnhem-Nijmegen nodig.
2. Klimaat en energie - We willen niet meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, maar uitsluitend van duurzame energiebronnen. Dat is de noodzakelijke inzet van de energietransitie. Die energietransitie vindt heel lokaal plaats, bij iedere inwoner. Voor Arnhem is dit daarmee een belangrijk thema.
3. Doorbraak naar werk - Te vaak blijven mensen zonder betaald werk aan de kant staan. Hoe langer dat duurt, hoe kleiner de kans op nieuw werk. We willen niemand structureel uitsluiten en zoveel mogelijk inwoners aan werk helpen. Een samenleving die structureel mensen uitsluit is niet houdbaar. Dit vraagt om een doorbraak op de arbeidsmarkt en op individueel niveau.
4. Zorg dichterbij - Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. We luisteren naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen moet de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie.
5. Inclusief Arnhem - Een beperking, je geaardheid of je afkomst mag niet uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan.

Acht wijkprogramma's (W)
Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Malburgen, Rijkerswoerd/Kronenburg/Vredenburg, Elden/De Laar en Schuytgraaf/Elderveld. Het Coalitieakkoord zet 'Van Wijken Weten', onverkort door. De ervaring die afgelopen jaren met 'Van Wijken Weten' is opgedaan (burgerparticipatie) wordt momenteel uitgewerkt naar praktische handvatten. Waar eerst vooral vrij besteedbare middelen werden aangewend om tot nieuwe activiteiten te komen, wordt de komende tijd in overleg met de inwoner veel meer gewerkt met bestaande budgetten, zonder dat telkens nieuw geld nodig is.
De wijkprogramma's bestaan uit de opgave zoals die uit de wijken worden opgehaald.
Binnen de wijken wordt daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd aan de hierboven genoemde veranderopgaven. Ook de integrale benadering tussen alle doelen die de gemeente stelt in de wijk is een belangrijke opgave van de teams Leefomgeving. In de wijkprogramma's zijn ook de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen.

Tien stedelijke programma's (R)
In de stedelijke programma's zijn de doelen, inspanningen, beleidskaders, de taken en de daarbij behorende budgetten op stedelijk niveau opgenomen. Denk daarbij aan onderhoud van wijken, wegen en straten, cultuur en sport of onderwijshuisvesting. Binnen de programma's wordt gewerkt aan de reguliere doelen uit de beleidsplannen, en wordt tegelijk ingezet op de doelen vanuit de veranderopgaven.

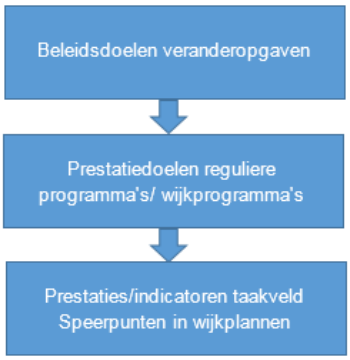
De taakvelden die vallen onder de reguliere programma's zijn niet in het boekwerk van de MJPB 2019-2022 opgenomen. Deze zijn wel ter informatie opgenomen op www.begroting.arnhem.nl.

Tussen de veranderopgaven, de wijkprogramma's en de stedelijke programma's zit veel samenhang. In de stedelijke programma's en de wijkprogramma's wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelstellingen van de veranderopgaven. De budgetten van de veranderopgaven bevinden zich ook binnen deze programma's.

Negen paragrafen
De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Er worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. Een deel van de paragrafen zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

De financiële begroting
In dit onderdeel wordt ingegaan op:
- Ontwikkelingen in het financieel kader;
- Mutaties meicirculaire van het gemeentefonds;
- Financiële begroting met de financiële tabellen;
- Overig programmaplan.

1.3 Arnhemse doelenboom
In de MJPB is ten behoeve van de inzichtelijkheid in en de meetbaarheid van het Arnhemse beleid de Arnhemse doelenboom opgenomen. Als basis van de doelenboom zijn de doelen van de veranderopgaven genomen. De doelenboom binnen de veranderopgaven en de programma's wordt zo nodig jaarlijks bijgesteld. De doelenboom is als volgt opgebouwd:

Elke veranderopgave kent een aantal strategische beleidsdoelen. Deze strategische beleidsdoelen worden in de MJPB meer concreet vertaald in:
- Prestatiedoelen in de stedelijke programma's
- Prestatiedoelen in de wijkprogramma's

Vervolgens worden de prestatiedoelen in de reguliere programma's vertaald naar concrete prestaties en/of indicatoren per taakveld.

De prestatiedoelen in de wijkprogramma's worden verder uitgewerkt in de plannen van de wijken. In deze wijkplannen worden de speerpunten in de wijken concreet vermeld. Deze zijn dan ook niet in de MJPB opgenomen.

1.4 Resultaat raadsbehandeling

Aangenomen amendementen
Eventuele aangenomen amendementen worden in de MJPB 2019-2022 verwerkt als het raadsbesluit bekend is.

Aangenomen moties
Eventuele aangenomen moties worden in de MJPB 2019-2022 vermeld als het raadsbesluit bekend is.

2 Ontwikkelingen in het financiële kader

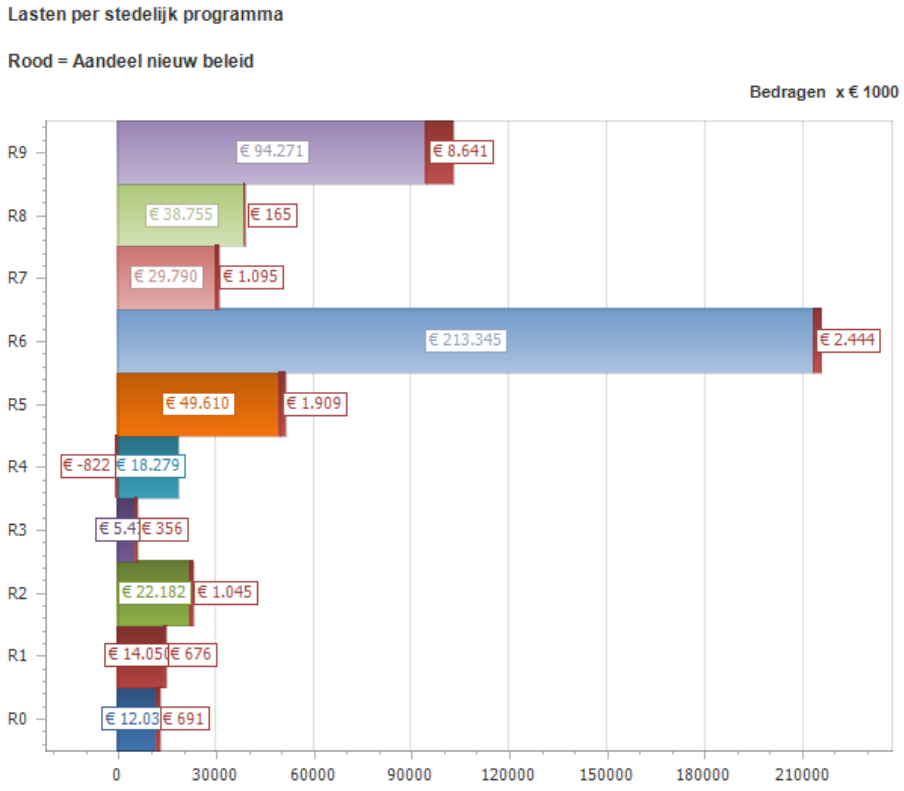
2.1 Inleiding

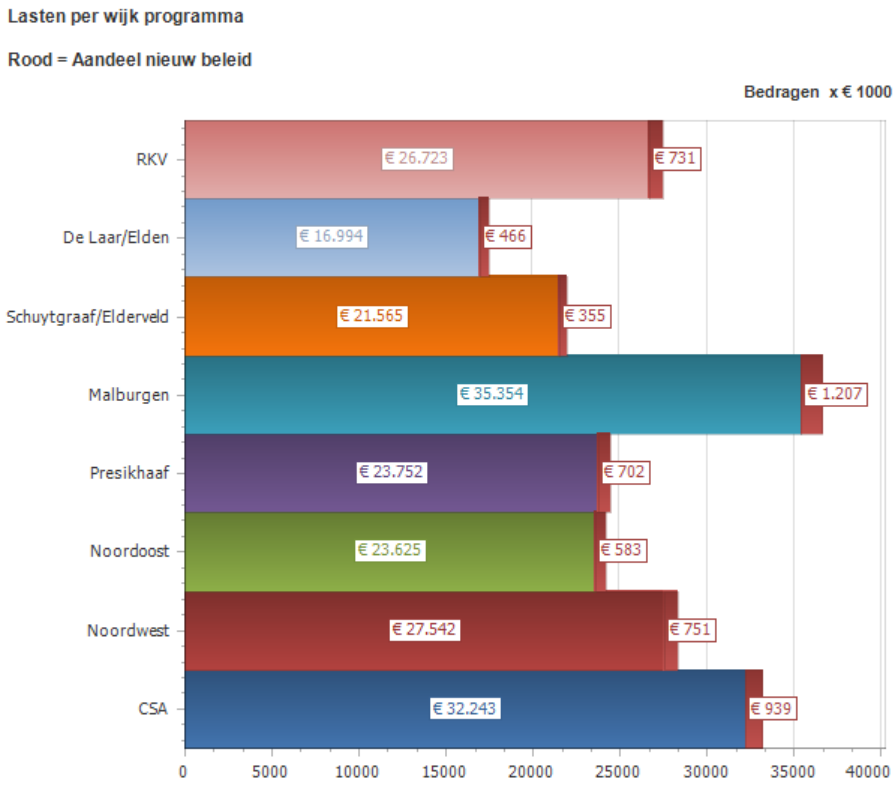
De meerjarenprogrammabegroting 2019-2022 is de eerste van deze nieuwe bestuursperiode. Ze bevat veel nieuws, maar toont tegelijk ook de nodige continuïteit. Financieel gezien heeft de zich in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' hebben voor Arnhem geresulteerd in een gunstiger financiële positie.

In het Regeerakkoord staan veel doelstellingen die in samenwerking met medeoverheden behaald moeten worden. De gevolgen van de klimaatverandering, het tekort aan betaalbare woningen, de toenemende problematische schulden en het behoud van de leefbaarheid in de stad zijn belangrijke opgaven in het Interbestuurlijk Programma (IBP), maar waar ook in het Coalitieakkoord en met deze begroting fors op wordt ingezet. Het zijn opgaven die zich niet beperken tot de grenzen van een gemeente of regio of een bepaald beleidsterrein. Er moet hiervoor worden samengewerkt met andere overheden, partners en inwoners.
Hierbij zal zeker ook gekeken worden naar de ervaringen opgedaan met burgerparticipatie door Van Wijken Weten.

'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad' en moet dat ook blijven. Deze begroting geeft een verdere invulling aan de voornemens uit het Coalitieakkoord. Hierbij wordt gestreefd naar een financiële solide positie. Zoals ook blijkt uit de paragraaf weerstandsvermogen zijn de kengetallen rondom solvabiliteit en weerstandsvermogen verder verbeterd. Zelfs weer verder dan voorzien in het Coalitieakkoord. Een verbetering hiervan leidt ertoe dat Arnhem tegen een stootje kan en dat onvoorziene ontwikkelingen (in elk geval tijdelijk) kunnen worden opvangen. Op deze manier is er tijd om meer structurele maatregelen te ontwikkelen. Dit zal ook nodig zijn.
Zo is bekend dat jaarlijks wordt ingeteerd op de omvang van het Noodfonds Sociaal domein. Recente inzichten laten ook dit jaar laten zien dat naar verwachting de volume en prijsontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn wederom op hogere niveaus uitkomen. Deze inzichten worden op dit moment bestudeerd. In het najaar, in de aanloop naar de volgende perspectiefnota, is de structurele doorwerking daarvan geanalyseerd alsmede de gevolgen voor de uitputting van het Noodfonds. Het Noodfonds is namelijk eindig. Er moet dus voor worden gezorgd dat de ontwikkeling van de reserves enerzijds en de vraagstukken binnen de exploitatie anderzijds in samenhang bezien blijven worden.

Door het gunstigere economische tij is er ruimte ontstaan om de stad nog mooier te maken. In deze begroting is terug te zien dat er fors wordt geïnvesteerd in thema's zoals duurzaamheid, armoede, werk, veiligheid en inclusie. Onderstaande grafieken laten per stedelijk- en wijkprogramma in de begroting zien, hoe er financieel op wordt ingezet. In dit hoofdstuk en in de programma's wordt dit nader toegelicht.

Keerzijde van een gunstiger economisch tij is dat de uitgaven die we moeten doen ook steeds hoger worden. Er zal hierdoor druk ontstaan op bijvoorbeeld de reeds geprogrammeerde investeringen. Het is koffiedik kijken of de getroffen maatregelen voor prijs- en volumeontwikkelingen in deze begroting afdoende zijn om de steeds duurder wordende investeringen te kunnen blijven betalen. De komende periode zal dan ook nader bekeken worden hoe in de toekomst met deze verwachte, maar nog moeilijk in te schatten kostenstijgingen, moet worden omgegaan.

In onderstaande tabel is samengevat weergegeven hoe de meerjarenbegroting 2019 - 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting.

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

De begroting kent in de eerste twee jaren nadelige saldi. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi.
Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het Coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

Reëel en structureel sluitende begroting

Naast een reëel sluitende begroting, dient de (meerjaren)begroting ook structureel sluitend te zijn. Dit is het geval wanneer de structurele lasten in de begroting voor 2019 volledig worden gedekt door structurele baten of aannemelijk is gemaakt dat dit structurele evenwicht in de meerjarenbegroting (uiterlijk 2022) weer tot stand wordt gebracht. Uit het in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (in de stresstest) opgenomen kengetal structurele exploitatieruimte blijkt dat vanaf 2020 wordt voldaan aan een structureel evenwicht

4. Structurele exploitatieruimte		begr. 2019	mjr. 2020	mjr. 2021	mjr. 2022
	Bedragen x € 1.000				
A	Totale structurele lasten	705.910	709.207	692.107	684.749
B	Totale structurele baten	704.521	712.006	704.282	695.005
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	22.523	20.404	18.658	18.983
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	20.049	18.880	15.012	15.604
E	Totale baten	723.645	731.130	723.406	714.130
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/E x 100%	**-1%**	**0%**	**1%**	**1%**

2.2 Gemeentefonds

In deze MJPB is de prognose van het gemeentefonds verwerkt, zoals volgt uit de doorrekening van de meicirculaire 2018. De provincie beoordeelt de begroting op reëel en structureel evenwicht en dat er - voor wat betreft de algemene uitkering uit het gemeentefonds - tenminste uitgegaan moet worden van de meicirculaire (2018) en de daarin opgenomen uitkeringsfactoren. De meicirculaire geeft een vertaling van de Voorjaarsnota van het Rijk. Ten opzichte van de berekening in het Coalitieakkoord leidt de meicirculaire tot een aantal majeure effecten:

- een lichte stijging van het accres in 2018 (met een structurele doorwerking);
- een daling van het accres in de jaren 2019-2022 oplopend naar € 400 miljoen landelijk;
- het niet meer meerjarig inramen van de verwachte ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds;
- de overheveling vanaf 2019 van (een groot deel van) de integratieuitkering Sociaal Domein naar de algemene uitkering, waardoor deze voortaan meeloopt in de trap-op-trap-af systematiek.

In deze MJPB zijn deze effecten vertaald naar het financiële beeld voor Arnhem. Per saldo leidt dit voor Arnhem tot een enigszins gunstiger financieel beeld dan waarmee in het Coalitieakkoord rekening is gehouden. Bij het Coalitieakkoord was al grotendeels rekening gehouden met het niet inramen van de verwachte meerjarige ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds. Bij de doorrekening van het gemeentefonds voor deze MJPB hebben we de verwachte ruimte onder het plafond in zijn geheel niet meegenomen, waarmee we voor een behoedzame lijn kiezen.

De MJPB wordt in constante prijzen geraamd. Dit betekent dat de nominale indexatie voor het eerste jaar 2019 structureel en constant wordt doorgetrokken naar de jaren 2020 en verder. Het rijk rekent met de uitkeringsfactoren voor het gemeentefonds in lopende prijzen (dus een oplopende reeks voor de nominale indexatie). Vanaf 2020 hebben we dit dan ook gedefleerd met de prijsmutatie BBP, wat een officieel indexcijfer is van het CBS.

De meerjarige daling van het accres uit de meicirculaire leidt natuurlijk ook voor Arnhem tot een nadeel, maar dit wordt meer dan gecompenseerd door de effecten van de overheveling van de integratieuitkering sociaal domein naar de algemene uitkering. Ook is met deze meicirculaire de loon- en prijsbijstelling over het sociaal domein (tranche 2018) verwerkt en deze kent een structurele doorwerking naar latere jaren

2.2.1 Taakmutaties

Daarnaast is een beperkt aantal taakmutaties doorgevoerd. Voor zover deze taakmutaties leiden tot wijzigingen in de verwachte lasten op de beleidsvelden, worden deze ook doorgezet naar de beleidsvelden.

In het overzicht mutaties meicirculaire worden de wijzigingen van het gemeentefonds als gevolg van taakmutaties en nieuwe of gewijzigde decentralisatie- en integratie-uitkeringen toegelicht. Per mutatie is aangegeven in hoeverre deze met de verschillende beleidsvelden worden verrekend.

In de volgende tabel wordt een overzicht gepresenteerd over de ontwikkeling van het gemeentefonds op basis van de meicirculaire.

Gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkeling gemeentefonds meicirculaire	20.663	23.604	25.467	27.330
Doorgeven nieuwe en wijzigingen in decentralisatieUitkeringen (DU) aan het beleidsveld	-3.447	-3.635	-3.231	-3.231
Totaal ontwikkeling gemeentefonds	*17.216*	*19.969*	*22.236*	*24.099*
Totaal gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	**17.216**	**19.969**	**22.236**	**24.099**

2.3 Beleidsontwikkelingen

De in het Coalitieakkoord uitgezette koers is richtinggevend voor deze meerjarenprogrammabegroting 2019-2022.
Deze koers is in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid; overheid, onderwijs en ondernemers; zorg en welzijn; armoede en schulden; inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig; wonen; groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: levendige en leefbare wijken; veiligheid; vitale lokale en regionale economie; bereikbare en aantrekkelijke stad; cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties; gemeentefinanciën en belastingen.

Beleidsontwikkelingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Totaal beleidsontwikkelingen	*-13.551*	*-9.649*	*-8.532*	*-9.628*
Totaal gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	**-13.551**	**-9.649**	**-8.532**	**-9.628**

In de volgende paragrafen worden per onderwerp de financiële ontwikkelingen ten opzichte van de vorige MJPB geschetst.

2.3.1 Meedoen in een sociale Arnhem

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot werkgelegenheid, overheid, onderwijs en ondernemers, zorg en welzijn, armoede en schulden en inclusie weergegeven.

Meedoen in een socialer Arnhem	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Werk-Investeringsfonds	-2.500	0	0	0
Schulden signaleren en voorkomen	-250	-250	-250	-250
Armoedebudget op peil brengen	-400	-400	-400	-400
Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	-761	-761	-761	-761
Inclusief Arnhem	-100	-100	-100	-100
Maatwerkvervoer	-400	-400	-400	-400
Sociale Bank Gelderland Centraal	-350	-350	-350	-350
Aanvullende maatregelen tbv tekort beschermingsbewind	-250	0	0	0
Beschermingsbewind, nog in te vullen taakstelling	-170	-482	-500	-500
Invulling: Onttrekking BR Taakmutaties GF	170	482	0	0
Nog in te vullen Beschermingsbewind vanaf 2021	0	0	500	500
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-5.011*	*-2.261*	*-2.261*	*-2.261*
Onderwijsachterstandenbeleid	-895	-790	-685	-581
Overgang RBL naar MGR (correctie begroting)	-200	-200	-200	-200
BUIG: onzekerheid uitkeringslasten en baten (risicomelding)	0	0	0	0
Verlagen kader begroting Bijdrage aan Presikhaaf Bedrijven	571	320	24	24
Nog niet meegenomen voordeel Presikhaaf als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor buitengemeenten	433	389	371	438
Kosten gemeentelijke ID-ers	-104	-104	-104	-104
Gratis bewaakte fietsenstallingen	-40	-40	-40	-40
HHT - Nieuwe tarieven Huishoudelijke toelage (vanaf 1-4-2018)	-156	-168	-168	-168
HHT - begroting nieuwe jaarschijf vanaf 2021	0	0	-400	-400
Tarieven jeugdbescherming	-80	-80	-80	-80
Totaal	*-471*	*-673*	*-1.282*	*-1.111*
Totaal meedoen in een socialer Arnhem	**-5.482**	**-2.934**	**-3.543**	**-3.372**

Werkinvesteringsfonds (V3/R6)

Er wordt een werkinvesteringsfonds op gericht ter grootte van € 2,5 miljoen. Doelstelling is om de landelijke trend qua uitstroom te volgen en daarnaast in een periode van 4 jaar nog 500 Arnhemmers extra aan werk helpen. Een voorstel voor de wijze van inzet op de veranderopgave Doorbraak naar Werk en daarbij de werking van het werkinvesteringsfonds wordt in het vierde kwartaal separaat aan de raad voorgelegd.

Schulden signaleren en voorkomen (R6 en wijken)

Er komt € 250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak ‘Vroeg Eropaf’.

Armoedebudget op peil brengen (R6 en wijken)
Het armoedebudget wordt op peil gebracht, zodat organisaties kunnen doen wat nodig is om armoede aan te pakken. Hiervoor wordt jaarlijks €400.000,- extra budget beschikbaar gesteld.

Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (R6 en wijken)
De bezuiniging van €761.000,- per jaar op de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima wordt ongedaan gemaakt. (Zie ook 2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst)

Inclusief Arnhem (V5)
Aan de veranderopgave 'Inclusief Arnhem' wordt verder invulling geven. Hiervoor zijn middelen vrij gemaakt van €100.000,- per jaar (zie veranderopgave Inclusief Arnhem).

In de financiële doorrekening van de plannen uit het Coalitieakkoord is rekening gehouden met een aantal indertijd ingebrachte mee - en tegenvallers. In deze begroting zijn voor de volgende items, passend binnen het "meedoen in een socialer Arnhem" oplossingen gezocht.

Maatwerkvervoer (R4, R6 en wijken)
Uit de begroting 2018-2022 van de BVO DRAN blijkt dat er op het doelgroepenvervoer sprake is van een aanvullend tekort. Dit wordt veroorzaakt door een te optimistische inschatting van de omvang (uren inzet) van het maatwerkvervoer en een te optimistisch beeld van de te bereiken efficiëntie (bundelingsvoordeel) op het maatwerkvervoer. De lasten zijn hierdoor te laag ingeschat. Dit additionele tekort bedraagt vanaf 2019 € 400.000.

Sociale Bank Centraal Gelderland (R6)
In de raadsbrief van 15 december 2017 (zaaknummer: 206100) is de raad geïnformeerd over de overdracht van werkzaamheden van de Sociale Bank Centraal Gelderland (SBCG) aan Kredietbank Nederland. Door de overname van de SBCG is de verwachting dat het structurele tekort ten aanzien van kredietverstrekking (€ 600.000) kan worden gereduceerd. Er resteert echter een nadeel dat vanaf 2019 maximaal kan worden gereduceerd tot € 350.000.

Aanvullende maatregelen tekort Beschermingsbewind (R6)
In de vastgestelde MJPB 2018-2021 is voor het opvangen van het tekort op beschermingsbewind opgenomen dat er als taakstelling nog aanvullende maatregelen dienen te worden uitgewerkt binnen het beleidsveld Schulddienstverlening/ Armoedebeleid. Zoals aangegeven in de bijlage over de Decentralisatie uitkeringen, zal een deel van het tekort in 2019 en het volledige tekort in 2020 worden gedekt uit deze door het Rijk beschikbaar gestelde middelen. Voor 2021 en verder dienen voor € 500.000 nog aanvullende maatregelen te worden uitgewerkt.

Onderwijsachterstandenbeleid (R4 en wijken)
Er is een nieuwe verdeelsystematiek geïntroduceerd om de op dit moment onevenredig verdeelde middelen over gemeenten en scholen voor het tegengaan van onderwijsachterstanden beter te verdelen. Om gemeenten in staat te stellen om hun beleid en bedrijfsvoering aan te passen aan de uitkomsten van de nieuwe verdeelsystematiek, wordt de herverdeling van het landelijke onderwijsachterstanden-budget doorgevoerd over een periode van drie jaren. Voor Arnhem betekent dit stijging van de inkomsten oplopend van € 100.000 in 2019 naar € 400.000 in 2022. Daarentegen worden de kosten van het verplicht uitbreiden van de vroeg en voorschoolse educatie (VVE) van 12 naar 16 uur per week worden geraamd op € 1 miljoen. Per saldo resteert een tekort van bijna € 900.000 in 2019 aflopend naar € 580.000 in 2022.

Overgang RBL naar MGR (correctie begroting) (R6 en wijken)
De gemeenschappelijke regeling Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) was als zelfstandige separate eenheid ondergebracht binnen de begroting van gemeente Arnhem. Met ingang van 1-1-2018 is RBL opgegaan in de nieuwe Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Domein Centraal Gelderland . Hierdoor komt de administratie die gemeente Arnhem voerde voor het RBL te vervallen. Daarnaast komt de dienstverlening aan het RBL rondom huisvesting en facilitaire zaken te vervallen omdat het RBL deze producten en diensten niet meer van Arnhem afneemt. In de onderwijsbegroting was hiervoor een opbrengstenpost opgenomen, die nu niet meer kan worden gerealiseerd. Het knelpunt wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.

BUIG: onzekerheid uitkeringslasten en baten (risicomelding R6)
Het BUIG-budget is een gebundelde uitkering van het Rijk voor de bekostiging van uitkeringen op grond van de participatiewet, de IOAW, de IOAZ en het BBZ 2004 (voor zover deze laatste betrekking heeft op levensonderhoud voor startende ondernemers). Daarnaast kan het instrument loonkostensubsidie gefinancierd worden uit het BUIG-budget. Bij de MJPB 2018-2021 is voor het eerst een meerjarige doorkijk gemaakt van de BUIG. Voor de actualisatie van de MJPB 2019-2022 is een nieuwe meerjarige prognose gemaakt van het BUIG-budget en de verwachte uitkeringslasten. Met name voor dit meerjarige beeld wordt met veel aannames en onzekerheden gewerkt. Om deze reden zijn de cijfers niet in de begroting zelf, maar als risico in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen.

Verlagen kader begroting Bijdrage aan Presikhaaf Bedrijven (R6)
In een vorige begroting is het budget ten behoeve van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) opgehoogd op basis van het uitgangspunt van de op dat moment aanwezige activiteiten en organisatieomvang van Presikhaaf Bedrijven als dienstverlener Sociale werkvoorziening. De bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven (het begeleiden van SW-ers in de brede zin des woords) zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. Presikhaaf Bedrijven verzorgt vanaf 2018 alleen nog het werkgeverschap van de SW-medewerkers. De bijbehorende risico's rondom de werkzaamheden productie en begeleiding zijn hiermee ook overgedragen aan Scalabor B.V.. De begroting kan hierdoor in positieve zin worden bijgesteld, aflopend van € 571.000 in 2019 naar € 24.000 in 2022.

Voordeel Presikhaaf als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor buitengemeenten (R6)
Er ontstaat een voordeel van ongeveer € 400.000 doordat het aantal arbeidsjaren SW-medewerkers buitengemeenten de komende jaren lager uit valt dan waar rekening mee is gehouden.

Kosten gemeentelijke ID-ers (R6)
Door de transitie van Presikhaaf Bedrijven naar Scalabor B.V. worden de Sociale Werkvoorziening (SW) medewerkers gedetacheerd bij Scalabor B.V. en zij blijven formeel in dienst bij Presikhaaf Bedrijven.. Voor de vijf ID-ers uit de gemeente Arnhem, die met een ambtelijke status in dienst bij Presikhaaf bedrijven is er voor gekozen om hen ook in dienst te laten bij Presikhaaf Bedrijven en hun ondanks de afwijkende aanstelling te beschouwen als SW-medewerkers en te detacheren bij Scalabor B.V.. Het tekort dat door de nieuwe situatie van de driehoek tussen gemeenten, Presikhaaf Bedrijven en Scalabor B.V. ontstaat in de exploitatie van Presikhaaf Bedrijven kan hier niet worden gedekt en komt dan ook voor rekening van de gemeente Arnhem. Het tekort wordt gedekt uit de geraamde financiële ruimte die ontstaat in het gemeentelijke financiële kader voor Presikhaaf Bedrijven (zie 2 voorgaande toelichtingen).

Inzet mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij fietsenstallingen (R6)
Op grond van de wet Banenafspraak staat de gemeente Arnhem voor de opgave om in 2024 39 banenafspraak-banen te realiseren (banen van 25,5 uur). Dit is onderdeel van de ambitie van de gemeente Arnhem om een inclusieve organisatie te zijn. Het voldoen aan de wet Banenafspraak is voor Arnhem als regiegemeente een lastige opgave. Bij het niet voldoen aan de taakstelling zal vanaf 2019 een quotumheffing worden opgelegd per niet-gerealiseerde baan. De gemeente en Scalabor B.V. hebben bekeken in hoeverre de opdracht voor het beheer van drie Arnhemse fietsenstallingen kan worden 'verbanenafspraakt'. Bij dezelfde inzet als in het verleden, kost het beheer van de fietsenstallingen € 375.000 per jaar. Het huidige budget van parkeerbeheer bedraagt € 335.000. Er is dus een structureel tekort van €40.000 per jaar. Daar staat tegenover dat hiermee een grote groep mensen met afstand tot de arbeidsmarkt verzekerd blijft van werk. Zij werken bovendien in een voorziening die door veel Arnhemmers erg wordt gewaardeerd en die bijdraagt aan de bereikbaarheid van de (binnen)stad'.

Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT), nieuwe tarieven (vanaf 1-4-2018) (R6)
Per 1 april 2018 zijn die nieuwe loonafspraken van kracht voor zorgorganisaties die hulp bij het huishouden aanbieden. Binnen het Interbestuurlijk Programma (IBP) is afgesproken dat gemeenten de extra kosten voor de hogere loonschaal zelf betalen. De verwachte meerkosten bedragen in 2019 € 156.000 en lopen vanaf 2020 op naar € 168.000. Deze meerkosten worden ten laste van de algemene middelen gebracht.

Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT) (R6)
Met de vaststelling van de MJPB 2017-2020 is besloten de rijksmiddelen HHT volledig voor de HHT in te zetten middels een algemene voorziening. Deze rijksmiddelen worden in 2021 en 2022 verhoogd met € 400.000. De begroting wordt aangepast aan deze verhoging van de rijksmiddelen.

Aanvulling Tarieven Jeugdbescherming (R6)
In 2017 heeft er voor de gehele regio Centraal Gelderland een nabetaling van € 193.000 plaatsgevonden ter compensatie van de, volgens de betrokken zorgpartijen, te lage tarieven binnen de jeugdbescherming. Deze aanvulling met 3,1% op de tarieven heeft een structureel karakter en is in 2017 incidenteel uit het regionale innovatiefonds gedekt. In de MJPB 2018-2021 is het budget regionale innovatiefonds geschrapt en niet meer beschikbaar. Voor Arnhem betekent dit dat er geen dekking meer is voor de extra kosten van € 80.000, zijnde het Arnhems aandeel in de genoemde € 193.000. De aanvulling op de tarieven ad € 80.000 wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.

2.3.2 Wonen in een duurzamer Arnhem
In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot duurzaamheid en klimaatbestendig, wonen, groen en ruimtelijke ontwikkeling toegelicht.

Wonen in een duurzamer Arnhem	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Budget voor warmtetransitie en verduurzaming	-750	-1.000	-1.250	-1.250
Taakstelling rendement duurzaamheidsmaatregelen in bedijfsvoering	0	0	250	250
Structureel budget "Duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering"	0	0	-250	-250
Klimaatfonds 10 miljoen (invoering in 2018)				
Invasieve exoten	-333	-333	-333	0
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-1.083*	*-1.333*	*-1.583*	*-1.250*
Baggeren havens, Defensiehaven	-500	0	0	0
PMD- afval	-470	-470	-470	-470
Ophogen budget voorstudies	-50	-50	-50	-50
Dekken vanuit erfpachtenbaten	50	50	50	50
Totaal	*-970*	*-470*	*-470*	*-470*
Totaal wonen in een duurzamer Arnhem	**-2.053**	**-1.803**	**-2.053**	**-1.720**

Budget voor warmtetransitie en verduurzaming (V2/R7)

De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad. De warmtetransitie wordt wijkgericht gepland. De komende periode wordt gestart met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor wordt jaarlijks een bedrag gereserveerd vanaf 2019 €750.000 oplopend naar € 1,25 miljoen vanaf 2021. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering (V2/R7)

Vanaf 2021 een taakstelling van € 250.000 per jaar opgenomen voor een te behalen rendement op duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering.
Investeringen in duurzaamheidsmaatregelen kennen door de lage energieprijs als grootverbruiker een lange terugverdientijd. Om aan de financiële taakstelling te kunnen voldoen zou sprake moeten zijn van een netto rendement (dus een winst bovenop het terugverdienen van de investering zelf) van € 250.000 per jaar op dergelijke investeringen. Het halen van een dergelijk financieel rendement is een uitdaging , het volledig terugverdienen van dergelijke investeringen is niet altijd mogelijk. Daarom wordt naast de taakstelling in deze begroting een budget beschikbaar gesteld voor de kosten van dergelijke investeringen. Door dit bedrag gelijk te laten zijn aan de taakstelling, kan de taakstelling worden ingevuld door investeringen die zich volledig terugverdienen.

Klimaatfonds (V2/R7)

Het klimaatfonds is opgezet om de stad te verduurzaming en de landelijke en Arnhemse klimaatdoelen te realiseren. De doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken worden in New energy made in Arnhem verwerkt. Het voorkomen van energiearmoede is daarbij uitgangspunt.
Het klimaatfonds heeft als doel om te investeren in en met de stad. De investeringen uit het klimaatfonds moeten bijdragen aan de klimaatdoelen van Arnhem en minstens met een even groot bedrag uit de stad worden vergroot. Hierdoor lokken gemeentelijke investeringen ook investeringen uit van overige overheden, bedrijven en bewoners. Het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed valt hier buiten. Het inzetten en prioriteren van het klimaatfonds wordt daar waar mogelijk de stad betrokken. . In het kader van de regionale energiestrategie en het Arnhemse klimaatbod aan het rijk met daarbij de afspraken die de gemeente provinciaal, regionaal en lokaal met overheden, bedrijven, en corporaties maakt, is daarbij leidend.

Vanuit het Europees project 'Climate active neighbourhood' is het Arnhemse aanjaagfonds opgericht. Met dit fonds worden inwoners en bedrijven op weg geholpen en uitgedaagd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan de Arnhemse klimaatdoelen. Een financiële regeling vanuit het klimaatfonds om deze initiatieven blijvend te ondersteunen is denkbaar.

Bestrijding van invasieve exoten (R5)

Er wordt € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. De inzet van deze middelen is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: De doelstelling is om zo snel mogelijk een beheersbare situatie te realiseren. Deze moet vervolgens worden bijgehouden.

Bij de aanpak ligt de prioriteit bij:

- Uitvoeren wettelijke taken: bestrijding reuzenberenklauw en reuzenbalsemien.
- Stoppen nieuw vestiging Japanse Duizendknoop:
- Aanpak locaties waar vanuit de soort zich kan verspreiden (bermen wegen en watergangen)
- Het voorkomen van schade bij constructies van wegen en gebouwen.
- Beperken / reduceren in de stadsparken en de bos- natuurterreinen in verband met het verlies biodiversiteit
- Voor het stedelijk gebied het stimuleren van bewonersparticipatie, zodat mogelijk ook een Arnhemse duizendknoop brigade ontstaat.
- Herhaalde voorlichting voor alle soorten blijft van belang en zal ook de komende jaren nodig blijven.

Baggeren defensiehaven (R2)
In 2014 is het toen beschikbare budget voor baggerwerkzaamheden en de jaarlijkse reservering hiervoor wegbezuinigd. Het is noodzakelijk defensiehaven te baggeren. De kosten bedragen incidenteel €500.000.

Meerkosten PMD-afval (R7)
De gemeente wordt geconfronteerd met het feit dat PMD-afval (plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons) in toenemende mate wordt afgekeurd. Ondanks forse inzet hierop is 30% van het ingezamelde PMD-afval vervuild met restafval. Dit betekent dat deze ingezamelde PMD-stroom niet verkocht kan worden en de gemeente begrote inkomsten op deze afvalstroom misloopt. De vervuilde fractie dient vervolgens te worden afgevoerd en verwerkt als restafval. Er worden lagere baten/gederfde inkomsten PMD verwacht van € 400.000 en extra kosten als gevolg van verwerking als restafval van € 70.000, samen € 470.000. Er is afgesproken (zie ook 2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst) dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is, waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. In deze begroting is het knelpunt op de meerkosten PMD dan ook verwerkt ten laste van de algemene middelen.

Ophogen budget voorstudies (R8)
In de crisisjaren is het niet nodig geweest om het beschikbare budget voor voorstudies volledig aan te wenden om ruimtelijke initiatieven in de markt te faciliteren. Het aantal verzoeken om mee te werken aan ruimtelijke initiatieven neemt echter toe. Voor de komende jaren wordt door de afname van het aantal beschikbare bouwlocaties een toenemend aantal projecten in de initiatieffase verwacht. Het beschikbare budget voor voorstudies zal daardoor onvoldoende zijn om alle initiatieven te kunnen faciliteren.
Om projecten in de initiatieffase te kunnen faciliteren en te voorzien in voldoende ruimte voor met name aantrekkelijke woonmilieus (onder andere sociale woningbouw, particulier opdrachtgeverschap) is een aanvullend budget noodzakelijk van €50.000. Dit kan worden gedekt vanuit de toegenomen erfpachtbaten.

2.3.3 Genieten van een nog mooier Arnhem

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot levendige en leefbare wijken, veiligheid, vitale lokale en regionale economie, bereikbare en aantrekkelijke stad, cultuur en toerisme toegelicht.

Genieten van een nog mooier Arnhem	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorziening	-250	-500	-500	-500
Investeren in veiligheid	-300	-300	-300	-300
Mogelijk maken markt langs Jansbeek	-250			
Extra toevoeging aan groenfonds	-100	-100	-100	-100
Jaarlijks budget autobereikbaarheid	-700	-700	-700	-700
Dekken jaarlijks budget voorautoberikbaarheid uit extra opbrengsten autobereikbaarheid	100	100	100	100
Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor	-50	-100	-100	-100
Extra budget Citymarketing	-100	-100	-100	-100
Invoeren Toeristenbelasting (€ 2,- per persoon per nacht)	625	625	625	625
Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022	0	0	0	-1600
Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem	-600	-600	-600	-600
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-1.625*	*-1.675*	*-1.675*	*-3.275*
Bijdrage aan VGGM Bevolkingszorg	-65	-65	-65	-65
Sporthal Middachtensingel geschikt maken voor wedstrijdsport	-170	-170	-170	-170
Correctie ontwerpbegroting: budget DU-bodem ten onrechte gekopieerd in 2021 en 2022	0	0	567	567
Totaal	*-235*	*-235*	*332*	*332*
Totaal genieten van een nog mooier Arnhem	**-1.860**	**-1.910**	**-1.343**	**-2.943**

Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorziening (R6)
Er komt in 2019 €250.000en vanaf 2020 €500.000 per jaar beschikbaar om voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners.

Investeren in veiligheid (R1)
Er wordt gewerkt aan het verbeteren van de veiligheid in de wijken en de binnenstad door € 300.000 per jaar in te zetten voor onder andere het tegengaan van ondermijning en overlast. De prioriteiten op het gebied van veiligheid worden samen met bewoners, politie, andere betrokkenen en de gemeenteraad bepaald.

Mogelijk maken markt langs Jansbeek (R3)
Voor een goede verbinding en wisselwerking tussen de warenmarkt en de binnenstad wordt het mogelijk gemaakt dat de warenmarkt langs de Jansbeek en omgeving komt, dit in overleg met onder andere de verzelfstandigde markt, het Platform Binnenstad Arnhem en bewoners. In de begroting is hiervoor incidenteel € 250.000 voor de verplaatsingskosten opgenomen.

Extra toevoeging aan groenfonds (R5)
Er wordt jaarlijks € 100.000 toegevoegd aan het Groenfonds voor extra groenmaatregelen.

Jaarlijks budget autobereikbaarheid (R2)
Voor een betere autobereikbaarheid wordt jaarlijks een budget van € 700.000 gereserveerd. Dit budget wordt ingezet voor een aantal maatregelen:
- In overleg met onder andere Platform Binnenstad Arnhem (PBA) en bewoners wordt de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid vergroot. Met innovaties en tariefacties worden nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad getrokken;.
- Flitsparkeren wordt ingevoerd (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen.
- Er wordt zo spoedig mogelijk een onderzoek gedaan naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met onder andere Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum).
- Er worden circa 80 extra straatparkeerplaatsen toegevoegd in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen.
- In overleg met de provincie wordt gestreefd naar het mogelijk maken van hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars toegestaan parkeren op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is.

Met bovenstaande inspanningen wordt op €100.000 extra parkeerinkomsten gerekend. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van € 700.000.

Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor (R2)
Voor onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor zijn in deze begroting middelen opgenomen van €50.000in 2019 en vanaf 2020 een €100.000.

Extra budget Citymarketing (R3)
Voor Citymarketing wordt in deze begroting een extra budget opgenomen van €100.000 per jaar

Invoeren Toeristenbelasting (R3/R9)
Er wordt één belasting ingevoerd en dat is de toeristenbelasting met een tarief van €2 per persoon per nacht. Dit zal worden ingevoerd in overleg met de sector. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het bedrag dat terugvloeit in onze begroting ad €625.000) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten (toerisme en recreatie) en de marketing te versterken. Een voorstel hiervoor wordt in de komende periode uitgewerkt.

Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022 (R5)
Het beschikbare budget voor cultuur en daarbinnen de gelden bestemd voor programmering onderscheidenlijk de overige middelen, blijven (gecorrigeerd voor inflatie) op peil. Daarnaast wordt € 1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. De ambitie van deze organisaties en Het Gelders Orkest om tot een intensievere samenwerking te komen wordt ondersteund.

Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem (R5)
Het uitgangspunt is dat Museum Arnhem behouden blijft voor de stad. Het hiermee gepaard gaande financiële knelpunt wordt zo spoedig mogelijk opgelost. Er wordt maximaal € 600.000 aan kapitaallasten gereserveerd. Daarmee is er € 7,5 miljoen beschikbaar om het knelpunt op te lossen.

Bevolkingszorg (volumeontwikkeling indexering en crisisbeheersing) (R2)
De huidige inwonerbijdrage voor bevolkingszorg(gemeentelijke rol in crisisbeheersing) wordt verhoogd met € 0,45 per inwoner. Hier staat vanuit de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) een efficiëntiewinst in beschikbare uren tegenover en een verlaging van de lokale kosten voor opleiden, trainen en oefenen. De kosten voor gemeente Arnhem komen uit op € 70.000 waarvan € 5.000 kan gedekt worden uit de huidige begroting voor opleiden, trainen en oefenen bevolkingszorg. De resterende € 65.000 wordt opgevangen ten laste van de algemene middelen.

Sporthal Middachtensingel geschikt maken voor wedstrijdsport (R5)
In het huidige beleid van sportaccommodaties is de sloop van sporthal Kermisland opgenomen. Met de sloop van deze sporthal verdwijnt een sportaccommodatie met tribune en nevenruimten voor verenigingsgebruik.
Er ontstaat hierdoor een capaciteitsgebrek voor wedstrijdsport in de stad. Vanuit onderwijsbehoefte wordt een nieuwe sportaccommodaties gerealiseerd op de Middachtensingel. Om deze geschikt te maken voor wedstrijdsport zijn extra middelen voor de investeringen en exploitatie nodig van € 170.000.

Correctie ontwerpbegroting: budget DU-bodem ten onrechte gekopieerd in 2021 en 2022 (R7)
De middelen voor bodemsanering komen via het gemeentefonds beschikbaar (Decentralisatieuitkering Bodemsanering) en zijn beschikbaar t/m 2020. In de begroting was reeds rekening gehouden met een lagere uitkering gemeentefonds vanaf 2021. Echter op het beleidsveld waren deze lasten nog niet afgeraamd. Per saldo betekent dit er ten gunste van de algemene middelen een voordeel ontstaat van € 568.000 per jaar in 2021 en 2022.

2.3.4 Open en verantwoord besturen

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot samenwerking met burgers en organisaties, gemeentefinanciën en belastingen toegelicht.

Open en verantwoord besturen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven.	-100	-100	-100	-100
Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR)	4.238	3.807	3.807	3.807
Weerstandsfactor 1,4, ruimte nieuw beleid (onttrekking 12,5 mln aan AR in 2018)	0	0	0	0
Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	-125	-125	-125	-125
Ruimte door vrijvallen BR revolverend fonds jongvolwassenen met schulden en BR revolverend fonds duurzaamheid (€ 6 miljoen in 2018)	0	0	0	0
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-3.783*	*-2.924*	*-1.516*	*-1.516*
Borgen en verstevigen regionale samenwerking Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	-296	0	0	0
Uitbreiding wethouders met 0,4 fte salariskosten en appa	-60	-60	-60	-60
Verzelfstandiging Natuurcentrum (correctie begroting)	-17	-17	-17	-17
Totaal	*-373*	*-77*	*-77*	*-77*
Open en verantwoord besturen	**-4.156**	**-3.001**	**-1.593**	**-1.593**

Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven (R6).
Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten voor deze initiatieven te verminderen wordt er een Shared Service Center opgezet met een budget van € 100.000 per jaar.

Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten (R9)
Om de solvabiliteit te verbeteren wordt per 2019 de beleidsregel ingevoerd om schulden in maximaal 20 jaar af te lossen en dit te verankeren in de verordening Financieel beleid en beheer. De betreffende middelen worden overgeheveld naar de bestemmingsreserve kapitaallasten.

Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR R9)
In de afgelopen jaren is al gereserveerd is voor een versterking van onze vermogenspositie. Deze reservering in de algemene reserve wordt gedeeltelijk vanaf 2018 ter compensatie ingezet ten gunste van de algemene middelen. Dit ook in samenhang met de voorgaande maatregel, waarbij ingezet wordt op verbetering van de solvabiliteit.

Weerstandsfactor 1,4, ruimte nieuw beleid (onttrekking 12,5 mln aan AR in 2018 R9)
Door het hanteren van de weerstandsfactor van 1,4 kan eenmalig een bedrag voor nieuw beleid van € 12,5 miljoen uit de Algemene Reserve worden onttrokken.

Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet
Het gevolg van de afspraak om de parkeertarieven en legestarieven niet te laten stijgen, leidt tot een knelpunt van € 225.000. Voorgesteld wordt om € 100.000 daarvan meerjarig op te vangen binnen de bestemmingsreserve Bereikbaarheidsfonds, zodat het resterende deel van € 125.000 ten laste van de algemene middelen komt.

Ruimte door vrijvallen BR revolverend fonds jongvolwassenen met schulden en Bestemmingsreserve (BR) revolverheld fonds duurzaamheid (€ 6 miljoen in 2018) (R6/R7)
Bij de MJPB 2018-2021 is een tweetal amendementen aangenomen voor de vorming voor revolverende fondsen. Het betrof het amendement "Revolverend fonds voor jongvolwassenen met schulden" (17A29), waarbij een bedrag van € 5 miljoen uit de algemene reserve is overgeheveld naar een bestemmingsreserve Revolverend fonds (schuld) en het amendement "3 Miljoen duurzaam inzetten" (17A30g), waarbij een bedrag van € 3 miljoen uit de algemene reserve wordt overgeheveld naar een bestemmingsreserve Revolverend fonds (duurzaamheid).

Bij het Coalitieakkoord is besloten een gedeelte uit de bestemmingsreserve te halen, omdat dat niet nodig is voor het verstrekken van de leningen. Voor dergelijke fondsen wordt namelijk een financiering aangetrokken, die later in verband met de revolverendheid weer terugkomt. Het gedeelte dat blijft staan is bedoeld:

- om eventuele rentekosten te kunnen dragen;
- om het eventuele deel dat niet inbaar ofwel niet revolverend blijkt te zijn te kunnen dekken;
- om uitvoeringskosten te dekken voor zover die niet binnen het betreffende beleidsveld kunnen worden opgevangen.

De komende periode worden de kosten (uitvoering en oninbaarheid) voor de uitvoering van het fonds in beeld gebracht.

Er is niet aangegeven hoe de resterende € 2 miljoen over de reserves is verdeeld. Op basis van de ervaringen bij de duurzaamheidsleningen wordt voorgesteld om € 0,75 miljoen te laten staan in de BR Revolverend fonds (duurzaamheid) en € 1,25 miljoen in de BR Revolverend fonds (schuld).

Borgen en verstevigen regionale samenwerking Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen (R0)

Sinds 2015 wordt in een 'lichte' vorm regionaal samen gewerkt op de onderwerpen mobiliteit, duurzaamheid, economie en wonen. In de regio Arnhem-Nijmegen is overigens al een lange traditie van het samenwerken, waarbij lokale en regionale belangen hand in hand gaan en dit toegevoegde waarde oplevert voor Arnhem. De samenwerking krijgt op dit moment vorm in een gemeenschappelijk orgaan, met vier inhoudelijke portefeuillehoudersoverleggen. Dat is vanuit Arnhem een heel bewuste keuze geweest, na het beëindigen van de Stadsregio. Het heeft Arnhem in de afgelopen jaren teruggebracht tot de essentie van de samenwerking. Een belangrijke waarde vanuit Arnhem (ook voor de toekomst) is om altijd vanuit inhoud en doelen te blijven redeneren.
De betrokken gemeenten denken na over de systematiek waarmee middelen voor toekomstige regionale opgaven bijeen gebracht kunnen worden. De inhoudelijke velden mobiliteit, duurzaamheid, wonen en economie zijn nu (omdat het ook nog niet eerder aan de orde was) niet of niet geheel toegerust om deze investering in meer regionaal resultaat te dragen. Voorgesteld wordt om voor 2018 en 2019 incidenteel middelen in te zetten ten behoeve van een algemeen secretaris Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem-Nijmegen (0,8 fte), overige secretarissen (4 maal 0,4 fte), regionaal programma werklocaties, regionale woonagenda en een regionaal uitvoeringsprogramma 'Samen slim en schoon'. Voor 2019 betekent dit een inzet van € 296.000.

Uitbreiding wethouders met 0,4 fte salariskosten en APPA (R0)

Als gevolg van de uitbreiding van de totale formatie van de wethouders met 0,4 fte in de nieuwe bestuursperiode ontstaan er meerkosten. Deze zijn berekend op € 48.000 extra salariskosten en € 12.000 extra pensioenkosten APPA. In totaal € 60.000, waarvan wordt voorgesteld deze te dekken uit de algemene middelen.

Correctie begroting verzelfstandiging natuurcentrum (R4)

Het Natuurcentrum is verzelfstandigd per 01-01-2017. De Gemeente Arnhem heeft de stadsboerderijen nog in bezit (afdeling vastgoed). Daarnaast heeft de Gemeente Arnhem een subsidierelatie met het Natuurcentrum. In de begroting staan per abuis naast de subsidierelatie en de begroting Vastgoed nog 2 posten (een stelpost kapitaallasten en een negatieve post overige goederen en diensten) die bij de verzelfstandiging niet zijn geëlimineerd. Dit wordt in deze begroting gecorrigeerd, wat resulteert in een nadeel van € 17.000 ten laste van de algemene middelen.

2.4 Jaarlijkse bijstellingen

Voor elke begroting wordt een actualisatie gemaakt van de belastingen (indexatie), het investeringsplan, het gemeentelijk rioleringsplan en de prijs en volume-ontwikkelingen. Daarnaast ontstaat er een aantal voor- en nadelen in de bedrijfsvoering. In totaal leidt dit, zoals zichtbaar in de volgende tabel, tot een nadeel in het algemeen beeld.

Bijstellingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Prijs en volume-ontwikkelingen	-13.733	-13.703	-13.697	-13.697
Ontwikkelingen belastingen en legesopbrengst	19	10	12	16
Actualisatie meerjareninvesteringsplanning	376	149	361	191
Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	329	329	329	329
Totaal	*-13.009*	*-13.215*	*-12.995*	*-13.161*
Totaal bijstellingen	**-13.009**	**-13.215**	**-12.995**	**-13.161**

2.4.1 Prijs en volumeontwikkelingen

In de raadsbrief van 16 januari 2018 inzake de financiële positie is als tweede maatregel een voorstel gedaan voor het robuuster maken van de exploitatiebegroting. In het Coalitieakkoord 2018 -2022 is deze systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen de komende vier jaar overgenomen. Dit heeft geleid tot een budget van € 11,8 mln. waarvan € 7,9 miljoen voor prijsontwikkelingen en € 3,9 miljoen voor volumeontwikkelingen. Bij de Perspectiefnota 2020-2023 (in 2019) zal een nieuwe prognose worden opgesteld en zal worden gekeken wat verrekend moet worden met het financiële beeld.

Prijs en volume ontwikkelingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkelingen loonsom, aanname 2%	-1.454	-1.436	-1.436	-1.435
Nominale compensatie gesubsidieerde instellingen	-1.799	-1.799	-1.799	-1.799
Nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen	-986	-986	-986	-986
Indexatie sociale wijkteams	-306	-306	-306	-306
Indexatie Sociaal Domein: Zorg in Natura	-3.249	-3.249	-3.249	-3.249
Indexatie Sociaal Domein: Persoonsgebonden budget	-176	-176	-176	-176
Indexatie presentiegelden Rekenkamer	-2	-2	-2	-2
Indexatie presentiegelden commissieleden juridische zaken	-2	-2	-2	-2
Totaal afspraak coalitieakkoord prijsontwikkeling	*-7.974*	*-7.956*	*-7.956*	*-7.955*
Volume Contributie VNG ivm verhoging inwoneraantal	-22	-22	-22	-22
Beroep op volumeontwikkelingen: wegenonderhoud	-465	-930	-930	-930
Beroep op volumeontwikkelingen: overig (fysiek en sociaal domein), nog te verdelen	-3.466	-3.001	-3.001	-3.001
Totaal afspraak coalitieakkoord volumeontwikkeling	*-3.952*	*-3.952*	*-3.952*	*-3.952*
Premieontwikkeling 2018 (afspraak coalitieakkoord)	-1.023	-1.023	-1.023	-1.023
Pensioenpremieontwikkeling 2019	-783	-771	-765	-766
Totaal aanvullende ontwikkelingen	*-1.806*	*-1.794*	*-1.788*	*-1.789*
Totaal volume en prijsontwikkelingen	**-13.733**	**-13.703**	**-13.697**	**-13.697**

Prijsontwikkeling

Diverse onderdelen binnen de begroting moeten worden verhoogd als gevolg van prijs (loon) ontwikkelingen. Voor de ambtelijke loonsom geldt dat de huidige CAO op 1 januari afloopt. Momenteel is er nog geen zicht op de inzet voor loonsverhoging. In deze MJPB wordt met een schatting van 2% stijging van de loonsom gerekend. Daarnaast worden de bijdragen aan gesubsidieerde instellingen geïndexeerd volgens de afgesproken percentages. De nominale compensatie van de gemeenschappelijke regelingen volgt uit de betreffende begrotingen die reeds (vrijwel) allemaal ter besluitvorming zijn voorgelegd.
De gemeente heeft zich contractueel verplicht om de Overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling (OVA) aan de zorgaanbieders binnen het sociaal domein door te geven, voor zover deze middelen ook door het Rijk aan de gemeente ter beschikking worden gesteld. De compensatie voor loon en prijs voor 2019 bedraagt 2,9%.

Volumeontwikkeling

In het budget voor volumeontwikkelingen wordt er vanuit gegaan dat dit budget volledig nodig is voor de dekking van de kosten van areaal en volume ontwikkelingen. De systematiek die hiervoor in de raadsbrief van januari 2018 werd geïntroduceerd ter verbetering van de robuustheid van de begroting is nog nieuw, en moet nog verder uitgewerkt worden. Op basis van deze uitwerking wordt gestreefd naar een objectieve toedeling van deze volumestijging aan budgetten die door de groei van de stad ook daadwerkelijk verhoging behoeven. Onzeker is nog welk bedrag hiervoor uiteindelijk daadwerkelijk noodzakelijk zal zijn. Om deze reden wordt het verantwoord geacht om op voorhand éénmalig een deel van het voor volumestijgingen gereserveerde budget in te zetten voor de intensivering van het wegenonderhoud. Als in de loop van 2019 blijkt dat hierdoor onvoldoende ruimte over is gebleven om andere onvermijdelijke volumestijgingen op te vangen, dat zal een eventuele overschrijding ten laste van het jaarresultaat 2019 komen. Bij de vaststelling van de MJPB 2020-2023 kan dan het structurele effect daarvan worden meegenomen bij de dan opnieuw vast te stellen te reserveren ruimte voor volume- en prijsstijgingen.

Aanvullende ontwikkelingen

Per januari 2018 zijn de (pensioen)premies voor ambtenaren gestegen. Daarnaast ontstaan er meerkosten als gevolg van de invoering van het Individuele Keuzebudget (IKB). Dit leidt tot een structureel knelpunt dat uit binnen de algemene middelen wordt opgevangen. Daarnaast is er nu al een vooraankondiging van een nieuwe stijging van de pensioenpremie per januari 2019. Ook dit effect leidt tot een nadeel binnen de algemene middelen.

2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst

Door de afspraken in het Coalitieakkoord neemt de belastingopbrengst in Arnhem nauwelijks toe. Inwoners van Arnhem zullen dus de komende coalitieperiode nauwelijks meer belasting gaan betalen.
De Onroerend Zaak Belasting (OZB) voor inwoners en ondernemers zal niet stijgen. Dit betekent dat de komende coalitieperiode er op de OZB ook geen indexatie plaats vindt. Er wordt een uitzondering gemaakt voor de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Voor de heffingen is het uitgangspunt kostendekkendheid, de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Tenslotte stijgen de parkeertarieven en legestarieven niet.
In onderstaande tabel worden de effecten van deze afspraken op de begroting weergegeven.

Ontwikkelingen belastingopbrengsten	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Belastingen: ontwikkeling OZB	75	75	75	75
Belastingen: ontwikkeling afvalstoffenheffing	0	0	0	0
Belastingen: ontwikkeling rioolheffing	0	0	0	0
Totaal ontwikkeling belastingopbrengsten	*75*	*75*	*75*	*75*
Leges: paspoorten, verwachte dip in opbrengsten agv geldigheidsduur van 5 naar 10 jaar	-56	-65	-63	-59
Totaal ontwikkeling legesopbrengsten	*-56*	*-65*	*-63*	*-59*
Totaal ontwikkelingen belastingopbrengsten	**19**	**10**	**12**	**16**

Ontwikkeling OZB
De meeropbrengst OZB ad € 75.000 betreft de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Ontwikkeling afvalstoffenheffing
De afvalstoffenheffing mag kostendekkend zijn, waarbij als uitgangspunten het knelpunt rondom PMD (zie 2.3.2 Wonen in een duurzamer Arnhem) en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding (zie 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem) niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Op basis van onderstaande ontwikkelingen stijgt voor 2019 het tarief voor de afvalstoffenheffing licht. Het tarief is echter nog niet kostendekkend.

Recent heeft de Raad besloten tot uitstel van de invoering van Diftar. De gevolgen hiervan zijn in deze begroting verwerkt. Er is voor 2019 uitgegaan van voortzetting van de huidige wijze van tarifering: een vast bedrag voor één- en voor meerpersoonshuishoudens. In het tarief wordt rekening gehouden met een aantal kosten die het omgekeerd inzamelen beter faciliteren en met de voorbereiding van de invoering van Diftar.

In de MJPB 2018-2021 werd er al rekening mee gehouden dat door een betere afvalscheiding de kosten van afvalinzameling en -verwerking dalen, en de opbrengsten van herbruikbare afvalstromen zullen toenemen. Deze voordelen leiden tot een lagere afvalstoffenheffing en daarmee een lagere begrote belastingopbrengst. Voor de bepaling van de hoogte van de afvalstoffenheffing 2019 in de MJPB 2019-2022 zijn de ramingen voor de opbrengst uit de afvalstoffenheffing aangepast vanwege:

- extra kosten voor beheer en onderhoud van ondergrondse containers;
- verwachte prijsstijging als gevolg van de reguliere indexering van de contracten voor afvalinzameling en -verwerking. Gerekend wordt met het voor de MJPB 2019 geldende normatieve percentage voor prijsstijgingen van 1,6%;
- De ontwikkeling van kosten van afvalinzameling en -verwerking. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:
  - De financiële gevolgen van uitstel invoering Diftar: minder beheerskosten in 2019, maar ook minder besparingen op de kosten van afvalinzameling en -verwerking en minder opbrengsten uit herbruikbare afvalstromen.
  - In 2019 kosten voor de voorbereiding van de invoering van Diftar: projecten om een beter vertrekpunt voor invoering Diftar te creëren (PMD, grofvuil, stimulerings-, nudgingprojecten) (€ 100.000), voor communicatie (€ 150.000) en projectmanagement (€ 150.000). Voor het continueren van de inzet van afvalcoaches wordt € 250.000 geraamd. Verder wordt rekening gehouden met een investering van € 500.000 voor cardreaders om te kunnen voldoen aan eisen voor privacy;
  - tenslotte een verwachte hogere vergoeding die de gemeente zal ontvangen voor herbruikbaar PMD-afval door nieuwe contractvorm.

Per saldo stijgt het tarief voor de afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5%.

Ontwikkeling rioolheffing (R9)
De lasten van de riolering en de baten uit de rioolheffing zijn ook geactualiseerd. Een belangrijke aanname die hieraan ten grondslag ligt is de afspraak 4.9, dat de rioolheffing jaarlijks mag groeien met 1,5%. De voor- en nadelige verschillen worden verrekend met de bestemmingsreserve Groot onderhoud Openbare Ruimte. Het voordelige saldo blijft zo beschikbaar voor toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de riolering. Per saldo heeft de actualisatie van de rioolheffing geen effect op de Algemene middelen.

Het bovenstaande resulteert in het volgende plaatje dat de lastenontwikkeling voor 2019 afzet tegen 2018

Gem. lastenontwikkeling per woning (eigenaar)	2018	2019	%
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 244	€ 245	0,5%
	€ 751	**€ 755**	**0,5%**

Voor de effecten die de ontwikkelingen hebben voor de eigenaren en huurders wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

Leges paspoorten

Als gevolg van een wijziging in de Paspoortwet in 2014 is de geldigheidsduur van paspoorten en identiteitskaarten voor 18 jaar en ouder verlengd van vijf naar tien jaar. Hierdoor kent het aantal aanvragen gedurende vijf jaar een piek, maar daarna gedurende vijf jaar een dip. Vanaf 2019 zal de uitgifte van reisdocumenten over een periode van vijf jaar sterk teruglopen. Dit betekent wegvallende legesinkomsten.

2.4.3 Investeringen en de bijbehorende kapitaallastenontwikkelingen

Het huidige meerjarig Investeringsplan dat is opgenomen in de paragraaf Investeringen is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee heeft het gemeentebestuur een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen. Op basis van deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te scheppen voor de ambities met onze stad.

In de Investeringsplanning 2019 - 2022 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen met een onderscheid in programma- en bedrijfsvoeringinvesteringen. De bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke.

De investeringen zijn zo reëel als mogelijk geraamd; dit conform de in de MJPB 2014-2017 ingezette lijn om structurele vrijval op kapitaallasten te realiseren door het reëler plannen van investeringen. Voor de jaren 2019 t/m 2022 worden in deze MJPB kredieten aangevraagd van € 169,7 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2019 met geplande investeringen van € 62,8 miljoen. Voor de hele planperiode van deze MJPB inclusief 2018 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 233,1 miljoen. In het MIP 2017 - 2021 was dit nog € 260,7 miljoen.

Dit is dus minder dan dat in de vorige MJPB was voorzien. Bij een vergelijking tussen deze investeringsplanningen valt op dat de oorspronkelijke nadruk in het jaar 2018 is verdeeld over de jaren 2018 en 2019. Deze verschuiving wordt voor het grootste deel verklaard door een gewijzigde planning van investeringen in de sfeer van de onderwijshuisvesting en cultuur. Geplande onderwijsinvesteringen en de investering in Museum Arnhem in 2018 schuiven door naar 2019. Voor het museum is € 7,5 miljoen beschikbaar om het financiële knelpunt voor de verbouw op te lossen. Verder valt op dat voor de jaren 2020 en 2021 geen grote, nieuwe investeringen worden begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (onder andere onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Er wordt €1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans.

Ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkeling kapitaallasten MIP	393	171	105	-560
Ontwikkeling kapitaallasten bestaande activa	-17	-22	256	751
Totaal Ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	*376*	*149*	*361*	*191*
Totaal ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	**376**	**149**	**361**	**191**

In de vorenstaande tabel is de ontwikkeling van de kapitaallasten geschetst ten opzichte van de vorige begroting gebaseerd op basis van de in de paragraaf Investeringen opgenomen meerjareninvesteringsplanning (MIP). Daarnaast is de ontwikkeling van de vrijval meegenomen die ontstaat door het verschil tussen de werkelijke kapitaallasten van alle in het verleden gedane investeringen (niet MIP investeringen) en de begrote kapitaallastenruimte

In meerjareninvesteringsplanning is ook rekening gehouden met Investeringen in duurzaamheid van gemeentelijke panden. De transitie naar duurzame gemeentelijke gebouwen is zeer ingrijpend en een grote uitdaging. Er zijn tal van maatregelen denkbaar om het eigen vastgoed van de gemeente te verduurzamen.

In de MJPB 2018-2021 is daarbij reeds een voorschot gemaakt. Dat was al een stap voorwaarts, maar inmiddels is wel zeker dat er veel meer nodig is om aan gestelde vereisten (New Energy made in Arnhem; klimaatakkoord) te kunnen voldoen. Daarom moet in een hoger tempo worden geïnvesteerd in duurzaamheid in onze bestaande gebouwen en moeten meerdere zaken tegelijk worden aangepakt.

Sinds 2016 wordt voor de verduurzaming van de bestaande Arnhemse panden gewerkt met een systematische aanpak in uitgewerkte plannen met verduurzamingsmaatregelen per pand. Met wat tot nu toe gedaan is wordt nog niet aan wenselijke besparingen voldaan, die hiermee zouden moeten worden gerealiseerd. Om hier slagvaardig mee verder te kunnen gaan wordt voorgesteld om voor € 800.000 aan extra duurzaamheidinvesteringen te mogen doen onder de nadrukkelijke voorwaarde dat, voorafgaand aan het investeringsbesluit, wordt aangetoond dat deze maatregelen binnen de levensduur van de investering in principe kunnen worden terugverdiend. Het is op deze wijze over de gehele looptijd van de investering een neutrale begrotingspost. Als gevolg het verschil in onze manier van lineair- afschrijven en het annuïtair afschrijven beoordelen van de terugverdienmogelijkheden op een investering ontstaan in de eerste jaren tekorten, terwijl in latere jaren dit tekort omslaat in een voordeel. Het gaat bij een investering van € 800.000 de komende jaren om marginale tekorten van ongeveer €10.000 per jaar. Deze zijn meegenomen in de berekening van de ontwikkeling van de kapitaallasten, de eerste genoemde reeks.

2.4.4 Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken

Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Renteontwikkelingen	0	0	0	0
Dividenduitkering BNG	329	329	329	329
Totaal ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	*329*	*329*	*329*	*329*
Totaal ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	**329**	**329**	**329**	**329**

Renteontwikkelingen

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Deze zal naar verwachting de komende jaren rond de 2% schommelen. De omslagrente is vorig jaar, als gevolg van gewijzigde wetgeving in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verlaagd naar 2%. De gemeente is niet meer vrij in het bepalen van de intern in rekening te brengen omslagrente, maar moet binnen marges de gemiddelde marktrente worden gevolgd. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor 2018, is dus niet meer toegestaan. Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente en om de omslagrente stabiel en meerdere jaren constant te kunnen houden kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (onder de 2%) en waardoor de omslagrente ook voor 2019 onveranderd kan blijven op 2%. Wanneer de rente in de jaren na 2019/2020 niet gaat stijgen is de kans aanwezig dat de omslagrente verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV. Er zijn voor deze begroting dan ook geen financiële consequenties.

Dividenduitkering Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

De BNG heeft bekend gemaakt dat de zij de komende periode meer dividend zal uitkeren.

2.5 Invulling taakstellingen

In de laatste twee begrotingen uit de vorige coalitieperiode resteerden nog een aantal taakstellingen uit eerdere bezuinigingstrajecten. Dit was voornamelijk het gevolg van de aanzienlijke bezuinigingen van het rijk. Daarnaast heeft ook het slechte economische tij, met een stilstaande vastgoedmarkt en oplopende werkeloosheid er voor gezorgd dat de druk op de Arnhemse voorzieningen steeds groter werd. Ondanks de onaangename consequenties van de bezuinigingsmaatregelen is het overgrote deel van de in de afgelopen jaren getroffen maatregelen gerealiseerd. Door de significante verbetering van het financiële perspectief vanaf 2017 is het overgrote deel van de nog niet ingevulde taakstellingen heroverwogen. De laatste taakstellingen worden in deze begroting vrijwel volledig ingevuld. Hierbij gaat het om de taakstellingen op cultuur, sport en vastgoed.

Invulling nog openstaande taakstellingen	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Nog openstaande taakstelling cultuur uit de MJPB 2018-2021	-150	-150	-150	-150
Invulling structurele vrijval agv het niet verstrekken van subsidie aan theater 't Hof	62	62	62	62
Invulling taakstelling opnieuw bezien	0	88	88	88
Totaal taakstelling cultuur	*-88*	*0*	*0*	*0*
Nog openstaande taakstelling sport (aframen bestaande stelpost)	-150	-150	-150	-150
Invulling nog openstaande taakstelling sport	0	90	90	90
Invulling gedurende de bouw van het zwembad Valkenhuizen is een van de voetbalvelden niet in gebruik	15	15		
Invulling velden niet meer te verhuren en te onttrekken aan onderhoud	45	45	45	45
Nog op te lossen deel van de taakstelling in de MJPB 2020-2023	0	0	15	15
Totaal taakstelling sport	*-90*	*0*	*0*	*0*
Nog in te vullen besparingen op regulier programma R8	-50	-50	-50	-50
Invulling binnen het programma	50	50	50	50
Nog in te vullen taakstelling op verkoop Vastgoed	0	-700	-700	0
Opbrengst verkoop Vastgoed	0	700	450	0
Afspraak uit de MJPB 2018-2021 om de taakstelling vanuit de algemene middelen te financieren	0	0	0	-700
Nog in te vullen besparing op beheerslastenvastgoed	0	-150	-150	-150
Invulling R8	0	150	50	50
Totaal taakstelling vastgoed	*0*	*0*	*-350*	*-800*
Totaal taakstelling ten laste van algemene middelen	**-178**	**0**	**-350**	**-800**

Taakstelling cultuur

Op de uitgaven voor cultuur rust vanaf 2018 een besparingstaakstelling van € 150.000. In 2018 is die incidenteel ingevuld binnen het programma R5; voor 2019 en verder staat nog een taakstelling van € 88.000. In 2019 gebeurt dit eenmalig uit de algemene middelen. Voor 2020 en verder wordt een voorstel uitgewerkt.

Taakstelling sport

De taakstelling op sport van € 150.000 wordt als volgt ingevuld:

- Op sportpark de Paasberg kunnen drie voetbalvelden worden afgesloten. Dit zal naar verwachting leiden tot een bezuiniging op beheer en onderhoud bij het Sportbedrijf Arnhem en een overeenkomstige verlaging van de subsidie aan het Sportbedrijf van in eerste instantie ca. € 60.000 en na aanpassing van de beheersorganisatie in totaal ca. € 90.000.
- Gedurende de bouw van het zwembad Valkenhuizen is een van de voetbalvelden niet in gebruik. Dat betekent een bezuinigingsmogelijkheid op onderhoud van circa € 15.000 in 2019 en 2020.
- Op dit moment worden door een aantal verenigingen velden gehuurd, die nauwelijks worden gebruikt. Er kan besloten worden deze velden niet meer te verhuren en te onttrekken aan onderhoud. Dit brengt een besparing van circa € 45.000 met zich mee.
- Voor het resterende vanaf 2021 zal in de MJPB 2020-2023 een voorstel voor invulling worden gedaan.

Taakstelling R8 en vastgoed

De taakstelling op R8 en vastgoed wordt in deze begroting volledig ingevuld. Een deel van de taakstellig is ten laste van de algemene middelen gebracht en voor het andere deel wordt invulling bereikt binnen de budgetten van het programma

De enige significante taakstelling die vanaf 2021 nog resteert is de taakstelling op schulddienstverlening/ armoedebeleid van € 500.000.(zie 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem). Voor deze taakstelling wordt voorgesteld om aanvullende maatregelen uit te werken binnen dit beleidsveld ter compensatie van het tekort op beschermingsbewind/Budgetondersteuning op maat (Boom). Dit zal in samenhang gebeuren met de voorgenomen evaluatie op het traject van schuldhulpverlening.

2.6 Het totale financiële beeld

De in de paragrafen 2.1 tot en met 2.4 beschreven ontwikkelingen resulteren per saldo in een begroting met in de laatste 2 jaarschijven overschotten.

Financieel beeld 2019-2022	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**

Robuustheid van de begroting

In de paragraaf weerstandsvermogen is de meest recente vermogenspositie geschetst. Hieruit blijkt dat wanneer de beschikbare weerstandscapaciteit van € 45 miljoen wordt geconfronteerd met de berekende benodigde weerstandscapaciteit van € 28 miljoen (bij een zekerheidspercentage van 90%) dat de gemeente, over voldoende weerstandsvermogen beschikt. De weerstandsfactor komt bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,61. En ligt daarmee boven de 1,4. De gemeente beschikt hiermee over voldoende weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 wel gedaald met € 7,5 miljoen.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Jaarverslag 2017	MJPB 2019-2022
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit		
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Totaal	**22.864**	**28.048**
Beschikbare weerstandscapaciteit		
Algemene reserve	58.240	22.232
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	8.913
Begroting (begrote mutaties in de AR, post onvoorzien en strikt onvermijdbaar)	-5.055	-6.464
Begroot resultaat 2018		20.401
Verwachte besluitvorming	-14.699	
Totaal	**47.399**	**45.082**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**24.535**	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**17.676**	**5.815**
Weerstandsfactor	**2,07**	**1,61**

Naast de vermogenspositie moet ook worden gekeken naar de balansposities. Uit de analyse van de kengetallen in deze begroting, blijkt nog steeds dat de balansposities broos zijn. De financiële positie is op het totaal bezien matig.

Ondanks de overschotten in de laatste twee jaarschijven van onze meerjarenraming blijft onze financiële positie bezien vanuit de balansposities aandacht vragen.

Er kan een sluitende begroting worden gepresenteerd, die kan worden samengevat in het onderstaande financiële beeld:

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

DEEL 2 BELEIDSBEGROTING

De Beleidsbegroting bestaat uit vijf onderdelen:

1. **Veranderopgaven (V)**

2. **Wijkprogramma's (W)**

3. **Stedelijke programma's (R)**

4. **Paragrafen**

5. **Overig programmaplan**

VERANDEROPGAVEN (V)

De volgende veranderopgaven (V) zijn opgenomen in de MJPB 2019-2022:

V01 Vitale economie Arnhem en Nijmegen

V02 Klimaat en energie

V03 Doorbraak naar werk

V04 Zorg dichterbij

V05 Inclusief Arnhem

V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen

Het programma Vitale economie draagt bij aan het verduurzamen van onze stad waar mensen graag komen en blijven, met een sterke en gezonde arbeidsmarkt, waar bedrijven kansen zien en investeren, waar partners samen meerwaarde creëren die past bij de ambities van Arnhem.
Arnhem vitaal maken en houden is de essentie van het programma, met aandacht voor de lange termijn en voor duurzame relaties. Met aandacht ook voor het grotere gebied. In het programma liggen het oog springende opgaven en ambities op stedelijk niveau besloten: werk, economische ontwikkeling en innovatie, New Energy Made in Arnhem, de culturele eredivisie van Nederland, aantrekkelijke en vitale binnenstad en het beter positioneren van Arnhem in de buitenwereld.

Wat willen we bereiken

Als stad en regio moet Arnhem sterk staan om onze maatschappelijke opgaven goed aan te kunnen. Dat kan en wil Arnhem niet alleen doen. Bedrijven, instellingen en ook de opgaven bijvoorbeeld op goede werklocaties, duurzaamheid en een goede bereikbaarheid houden zich niet aan de gemeentegrenzen. Arnhem zal dus moeten denken vanuit allianties. Met andere overheden, in de regio, maar zeker ook met partners uit bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De voedingsbodem daarvoor is goed. Voor de gemeente zijn woorden als stimuleren, faciliteren en verbinden belangrijke termen. Deze duiden onze rolneming. Alert zijn op het leggen van bijvoorbeeld verbindingen tussen grote bedrijven en lokaal Midden en Kleinbedrijf (MKB), tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven, maar ook met de buren in Nordrhein-Westfalen, Food Valley en Health Valley. Op een aantal onderwerpen heeft Arnhem een voortrekkersrol, bijvoorbeeld op duurzaamheid en culturele positie.

Doelen veranderopgaven

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier/ bruisende binnenstad
Een aantrekkelijk vestigingsklimaat
Behoud en groei van passende werkgelegenheid
Positioneren van Arnhem en de regio

Wat gaan we doen

Optimale dienstverlening aan ondernemers en partijen

Arnhem is als gemeente zelf aan zet. Door het ontwikkelen van het platform ‘Van Bedrijven Weten’ voor bedrijven zal, voor een optimale dienstverlening, veel meer de vraag centraal staan evenals de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. Accountmanagement moet daarbij zeker op peil blijven.

Een bereikbare vitale economie

De bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. Goede bereikbaarheid van stad en regio (bijvoorbeeld ook via de ICE), voldoende parkeerruimte, een schoon stadsdistributiesysteem maar ook de OV-bereikbaarheid van de Arnhemse bedrijventerreinen zijn belangrijke speerpunten.

Ruimte met kwaliteit maken voor bedrijven

Om (letterlijk en figuurlijk) ruimte te maken voor de versterking van de economie in stad en regio zet Arnhem consistent in op kwalitatief hoogwaardige werklocaties voor kantoren, bedrijven, detailhandel en horeca. In de regio zijn hier al stevige afspraken over gemaakt. De gunstige ontwikkeling in het economisch tij vraagt nieuwe aangescherpte afwegingen. Voor behoud en groei van werkgelegenheid is een stad waar het fijn wonen is van belang. Dit betekent het bouwen van een gevarieerd woningaanbod. Ook is er een relatie tot bijvoorbeeld de woonlocaties en het transformatiebeleid in de stad. Lange lijnen en de toekomst van de stad staan hierbij voorop.

Human capital stevig aandacht geven

Factor nummer één voor veel bedrijven in komende jaren is het vinden van (de juiste) medewerkers. Voor sommige sectoren vraagt dit investeringen vanaf het basisonderwijs (techniek), voor andere sectoren vraagt het samenwerken in innovatieve trajecten. Kennisinstellingen en bedrijfsleven slaan hierop de handen ineen en de gemeente zal hier een faciliterende rol in spelen.

Versterking van het Energy cluster

De Arnhemse Hotspot Energy vraagt - binnen het regionale systeem van kennis en innovatieve werklocaties - om versterking. Specifieke kansen liggen er op het gebied van waterstof.
In de komende periode wordt scherp welke harde investeringen, maar ook versterkingen in samenwerking, nodig zijn om stevige stappen te zetten. Hierbij wordt ook gekeken naar de samenhang met de (Nijmeegse) regio. Ook de lijnen ondernemerschap, acquisitie en internationalisering wordt op deze manier verder uitgewerkt. Daarnaast liggen er veel kansen om ook samen met bedrijven te werken aan verduurzaming.

De binnenstad als kloppend hart
De binnenstad is een belangrijk hart voor Arnhem, ook in economisch opzicht. Het winkelhart moet compact zijn. Aan de randen van de binnenstad is ruimte voor nieuw programma, zoals andere vormen van bedrijvigheid, wonen, en combinaties van wonen en werken. Om de kracht van de binnenstad te versterken wordt samengewerkt met Nijmegen, met oog voor de complementariteit van beide steden. De Arnhemse plek in de culturele eredivisie wordt behouden door duurzame versterking van de ketens, samenwerking in de Lauwersgracht Alliantie, versteviging van (beeldbepalende)evenementen en een keuze over Museum Arnhem. Ook wordt verkend welke mogelijkheden er zijn voor het verplaatsen van de markt en wordt stevig ingezet op versterking van de bereikbaarheid .

Een stevige positionering van Arnhem
Vanwege de vestiging van bedrijven in de Arnhemse regio werkt Arnhem in een sterke verbondenheid met Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland, Economic Board regio Arnhem Nijmegeb, het rijk en andere partners aan de versterking van haar positie. Zowel richting Duitsland maar ook een bredere internationale profilering is daarbij de inzet waarbij de bewegingen op de markt van bedrijven nauwlettend in de gaten wordt gehouden. Daarnaast verstevigt Arnhem ook in allianties met andere overheden, Economic Board regio Arnhem Nijmegen, bedrijven en kennisinstellingen haar positie richting Den Haag en Brussel. Door de juiste allianties te smeden en consequent te agenderen hoopt Arnhem meer en meer solide resultaat te bewerkstelligen.

Aantrekken van bezoekers, bewoners, bedrijven en bollebozen door inzet op toerisme en marketing
Een gedragen en professionele marketing van de stad - in samenhang met de regio - is randvoorwaarde voor het uitvoeren van de opgave. Het gaat dan zowel om de toeristische marketing als om citymarketing . Bij de citymarketing zet Arnhem nadrukkelijk stappen om citymarketing niet 'van de gemeente' maar 'van de stad' te laten zijn. De samenwerking met de hogescholen is hierin nu al een bijzonder voorbeeld. Voor de toeristische aantrekkelijkheid is het van belang om samen met de huidige partners verder werken aan een gastvrije binnenstad, en de allianties met de Veluwe en de bijzondere Airbornegeschiedenis te koesteren.

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V02 Klimaat en energie

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als hotspot voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoet Arnhemj niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke fossielvrije beweging inzet. Als Arnhemj het snel doet, wordt Arnhem hierin een voorbeeld voor andere steden en een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen .

Wat willen we bereiken

Het is onze ambitie om de doelen, zoals die in de gemeenteraad zijn vastgesteld, binnen New Energy made in [Arnhem] te realiseren. Daarbij worden de afspraken van het Parijsakkoord en de op handen zijnde Klimaatwet meegenomen. Voor deze intensivering van het verduurzamen van onze stad neemt de gemeente de regierol **.**

Deze ambitie is een antwoord op de conclusies uit de voortgang New energy made in Arnhem 2017 en het rekenkameronderzoek "Oranje is het nieuwe groen" waarvan de gemeenteraad op 5 maart 2018 de aanbevelingen heeft overgenomen en waarover de gemeenteraad op 4 juli 2018 is geïnformeerd naar aanleiding van het aangenomen Amendement "prioriteit geven aan duurzaamheid".

Doelen veranderopgaven

Meer energiebesparing en -opwek
Versterken Energie en milieutechnologie sector (Hot spot energy)
Duurzamere Mobiliteit
Schonere lucht
Beter eigen voorbeeld gemeente

Wat gaan we doen

Klimaatakkoord

Op landelijk niveau wordt gewerkt aan het klimaatakkoord om te komen tot de Nederlandse bijdrage aan de afspraken van Parijs. Het klimaatakkoord moet ervoor zorgen dat Nederland 49 procent minder CO2 uitstoot in 2030 ten opzichte van het niveau in 1990. Een belangrijke rol is weggelegd voor de regio's middels de regionale energiestrategie (RES) en de Arnhemse bijdrage hieraan. In de RES moet de energieopgave van de regio worden benoemd, met daarbij het potentieel voor duurzame opwekking en besparingen en een voorstel om de energievraag en het aanbod bij elkaar te brengen. De energiestrategie omvat tevens een overzicht van de acties die al in gang gezet zijn en versneld kunnen worden, beoogde concrete resultaten, een gezamenlijk uitvoeringsprogramma voor de korte termijn en een agenda voor de langere termijn. Het uitgangspunt van de RES is dat een breed regionaal samenwerkingsverband de nationale afspraken over het realiseren van veel meer duurzame energie een regionale invulling krijgt. Begin januari 2019 zal een 'startnotitie' met hierin een voorstel voor de Arnhemse bijdrage wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. In de zomer van 2019 dient de concept-RES voor iedere regio vastgesteld zijn door de gemeenteraad met daarin het bod aan het rijk over de regionale bijdrage aan de landelijke opgave.

New Energy made in Arnhem

In deze begroting wordt structureel meer geld vrij gemaakt. Dit is nodig om invulling te geven aan de toenemende landelijke en lokale ambitie en urgentie om klimaatverandering aan te pakken. De gemeenteraad heeft in maart 2018 de aanbevelingen van de rekenkamer overgenomen om versnelling aan te brengen in de doelen zoals gesteld in het programma en het aanstaande klimaatakkoord. Hierover is de gemeenteraad in juni 2018 geïnformeerd. In samenhang met de hierboven geschetste RES, zal de raad een voorstel voorgelegd krijgen voor de voor de periode New energy made in Arnhem 2020 - 2030.

Warmtetransitie en verduurzaming van de stad

De warmtetransitie en verdere verduurzaming van de stad heeft landelijk en lokaal prioriteit en met de verplichting om aardgasvrij te worden, wordt de aanpak urgenter. De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad en dat gaat wijkgericht. De komende periode wordt gestart met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Voor een aardgasvrij Arnhem worden criteria vastgesteld en zo snel mogelijk voorgelegd aan de gemeenteraad. Vanuit deze uitgangspunten worden tenminste drie wijken geselecteerd om te starten in 2019. De keuze van de wijken wordt samen met stakeholders gemaakt, zoals netbeheerder Alliander, de woningbouwcorporaties en de wijk. Voor alle Arnhemse wijken moet wettelijk in 2021 een warmtetransitieplan gereed zijn.

Klimaatfonds
Het klimaatfonds is opgezet om de stad te verduurzamen en de landelijke en Arnhemse klimaatdoelen te realiseren. We verwerken de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in New energy made in Arnhem. Het voorkomen van energiearmoede is daarbij uitgangspunt.

Het klimaatfonds heeft als doel om te investeren in en met de stad. De investeringen uit het klimaatfonds moeten bijdragen aan de klimaatdoelen van Arnhem en minstens met een even groot bedrag uit de stad worden vergroot. Hierdoor lokken gemeentelijke investeringen noodzakelijke investeringen uit van overige overheden, bedrijven en bewoners. Het klimaatfonds is niet bestemd voor verduurzamen van gemeentelijk vastgoed. Het inzetten en prioriteren van het klimaatfonds vindt plaats in overleg met de stad. In het kader van de regionale energiestrategie en het Arnhemse klimaatbod aan het rijk met daarbij de afspraken die de gemeente provinciaal, regionaal en lokaal met overheden, bedrijven, en corporaties maken is daarbij leidend.

Vanuit het Europees project 'Climate active neighbourhood' is het Arnhemse aanjaagfonds opgericht. Met dit fonds worden inwoners en bedrijven op weg geholpen en uitgedaagd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan de Arnhemse klimaatdoelen. Een financiële regeling vanuit het klimaatfonds om deze initiatieven blijvend te ondersteunen is denkbaar.

Arnhem als hotspot Energy (zie ook V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen)
Door innovaties te stimuleren en goede triple helix samenwerking tot stand te brengen wordt de komende jaren vanuit economisch en duurzaamheidsperspectief hier extra inzet op gepleegd. Een sterk energie en milieutechnologie versterkt de Arnhemse economische positie en geeft de innovatie die nodig om de klimaatdoelen te bereiken. In de Investeringsagenda Arnhem Nijmegen is Energy hotspot als een belangrijk economisch icoonprogramma opgenomen. De samenwerking met provincie Gelderland, gemeente Nijmegen en Economic Board regio Arnhem Nijmegen kan de positie van het Arnhemse Energiecluster verder versterken.

Luchtagenda en milieuzone
Eén van de doelen uit New energy made in Arnhem is het reduceren van de uitstoot van stikstofoxiden en roet (10 % in 2020). Eind 2017 en begin 2018 is de gemeenteraad geïnformeerd over de voortgang van enkele maatregelen en is aangekondigd dat er in 2018 een luchtagenda zal worden voorgelegd aan de gemeenteraad. In de luchtagenda zal in ieder geval de milieuzone zoals eerder in de gemeenteraad besloten worden opgenomen, maar niet uitgebreid naar brommers en scooters (ook niet elders in de stad) en er komt geen uitbreiding van het zonegebied. De binnenstad heeft daarnaast zowel op milieugebied als in de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte baat bij een schoon stadsdistributiesysteem. Daarvoor wordt de samenwerking met ondernemers aan de realisatie daarvan opgezocht.

Windmolens
Arnhem heeft de ambitie van meer windmolens in de stad voor meer duurzame opwek. Hierbij zijn participatie en winstdeling door omwonenden van belang. De komst van meer windmolens is onderdeel van het Arnhemse deel in de regionale energiestrategie (RES).

Verduurzamen maatschappelijk vastgoed
Gemeente overlegt met scholen, sportverenigingen, zorginstellingen en andere eigenaren/gebruikers van maatschappelijk vastgoed op welke wijze zij hun panden kunnen verduurzamen door verbindingen te leggen met partijen uit het lokale netwerk en te faciliteren in kennisuitwisseling en advisering (zoals de Green Deal verduurzamen zorginstellingen Arnhem eo, april 2018). Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas (zie paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen).

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V03 Doorbraak naar werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.

Daarom is het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld.
Inwoners die aan de kant staan aan (betaald) werk helpen is goed voor de mensen in kwestie, goed voor de werkgevers, goed voor de wijken, goed voor de stad en goed voor de gemeentelijke financiën. Want de tekorten op de gemeentelijke uitkeringsbudgetten zijn fors en Arnhem scoort landelijk gezien nog steeds te hoog als het gaat om het aantal inwoners in de bijstand.

Wat willen we bereiken

Doorbraken naar werk zijn juist nu heel noodzakelijk. In de eerste plaats om te profiteren van de aantrekkende economie. Nu liggen er kansen om meer mensen aan het werk te helpen en dat kan goed gebruikt worden:

- Arnhem heeft een relatief zwakke sociaal-economische positie en telt relatief veel kwetsbare inwoners.
- In Arnhem staan veel mensen langs de kant en is er een groot onbenut arbeidspotentieel.

Daarnaast dreigen de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland afgeremd te worden:

- In onze arbeidsmarktregio krimpt de potentiële beroepsbevolking.
- In onze arbeidsmarktregio blijft de vraag naar arbeid groeien.

Het is dus wenselijk dat er meer mensen aan het werk gaan:

- om de negatieve effecten van concentratie van werkloosheid en inactiviteit bij specifieke groepen te voorkomen;
- om de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in onze arbeidsmarktregio niet af te remmen;
- om de beschikbaarheid en kwaliteit van onze publieke dienstverlening op peil te houden;
- om de inzet van onze sociale voorzieningen betaalbaar te houden.

Kortom: iedereen is nodig en dat biedt kansen:

- de groeiende vraag naar arbeid geeft de kans en de noodzaak om het talent van ieder mens te ontwikkelen;
- ook de mensen die nu niet of te beperkt meedoen.

De ambitie van Arnhem is om kansen te verzilveren. Om meer Arnhemmers die aan de kant staan of dreigen te komen staan te ondersteunen in hun arbeidsontwikkeling om zo hun kansen op aansluiting bij de arbeidsmarkt en het vinden en behouden van (bij voorkeur betaald) werk duurzaam te vergroten. En om tegelijkertijd ondernemers in onze arbeidsmarktregio te helpen bij het invullen van hun personeelsvraag en hen te ontzorgen in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werk inclusiever te organiseren.

De drie hoofddoelen van Doorbraak Naar Werk zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers richting (betaald) werk
Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning
Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt)

Wat gaan we doen

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd. Hiervoor is een Werkinvesteringsfonds van 2,5 miljoen euro ingesteld.

De gemeente wil dat inwoners/ kandidaatwerknemers zich realiseren dat tegenover het recht op loon of uitkering de verantwoordelijkheid staat om zichzelf naar vermogen te ontwikkelen of om naar vermogen te participeren. Inwoners/ kandidaatwerknemers moeten in staat en bereid zijn om voortdurend aan hun competenties te werken. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties .

Arnhem wil dat werkgevers zich realiseren dat tegenover een adequate invulling van hun personeelsvraag de verantwoordelijkheid staat dat zij investeren in hun werknemers, in aantrekkelijk werk, in goede loopbaanperspectieven en dat zij zich inspannen om de talenten van kwetsbare groepen meer te benutten en hen kansen te bieden. Voor alles is het van belang dat het voor inwoners in een uitkeringssituatie eenvoudiger en lonender wordt om in deeltijd (of volledig) te werken.

Als aan deze voorwaarden wordt voldaan kunnen gemeente en uitvoeringspartners inwoners/ kandidaatwerknemers en werkgevers ondersteunen in hun verantwoordelijkheden door middel van een vraaggerichte, pro-actieve werknemers- en werkgeversbenadering:

- Inwoners/ kandidaatwerknemers worden geholpen om (i) hun menselijk kapitaal te versterken (opleiding, werkervaring), (ii) hun sociaal kapitaal te versterken (sociaal netwerk), (iii) hun belemmeringen te verkleinen of weg te nemen (verstandelijke, psychische, fysieke belemmeringen en praktische beperkingen), (iv) hun motivatie te vergroten (werken moet ‘lonen’) en (v) hun zoekgedrag te verbeteren (focus, intensiteit en kwaliteit).
- Werkgevers worden geholpen om (i) de drempels om hun werk inclusief te organiseren te verlagen en (ii) de motivatie om inclusief te werkgeven te vergroten.

De uitwerking en toelichting op de strategische inspanningen is te vinden in programma R6 'Participatie en maatschappelijke ondersteuning'.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V04 Zorg dichterbij

Voorzieningen worden zo dichtbij mogelijk in de buurt van inwoners aangeboden zodat het onderdeel wordt van het wonen, leven en werken. Zorg en ondersteuning worden zoveel mogelijk geïntegreerd in het dagelijks leven in plaats van een voorziening buiten de reguliere leefomgeving. Zorg moet thuis/ambulant, binnen het eigen netwerk, de buurt, op scholen, in buurtcentra, bij de huisarts, door vrijwilligers enzovoort geboden kunnen worden zodat inwoners in een vroeg stadium worden geholpen en een beroep op zwaardere zorg wordt voorkomen. Daar draait het om bij de transformatie van zorg.

Wat willen we bereiken

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Daarbij staan drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij; daarbij hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.Verwacht wordt dat het verkleinen van de armoede en schuldenproblematiek uiteindelijk zal leiden tot een vermindering van de behoefte aan zorg.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan deze transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening). Gezien de oplopende kosten voor jeugdzorg en Wmo zal het een uitdaging zijn om de juiste hulp en zorg te kunnen blijven bieden. De komende jaren zijn er diverse autonome en structurele ontwikkelingen, waardoor de uitgaven in het sociaal domein sterk zullen toenemen. Het betreft onder andere ontwikkelingen binnen de Wet Langdurige Zorg (Wlz) en een toenemende vergrijzing die tot een hoger beroep op de Wmo zullen leiden. Daarnaast wordt de integratie-uitkering sociaal domein onderdeel van het gemeentefonds. Onduidelijk is of de prijscompensatie die Arnhem gehouden is te vergoeden aan de zorgaanbieders in voldoende mate wordt gecompenseerd vanuit het gemeentefonds.
Om de stijging in de uitgaven op te kunnen vangen is het noodzakelijk om de zorg te transformeren en te komen tot zorg op maat; niet teveel, niet te weinig maar precies goed en passend bij dat wat inwoners nodig hebben, beoordeeld door de Arnhemse sociale wijkteams.
De transformatie van het zorgdomein is een aanzienlijke opgave waarvan op voorhand niet kan worden gesteld dat deze de stijgende zorgvraag in voldoende mate kan opvangen. Daarom is het nodig een goede prognose te hebben voor wat betreft de stijgende zorgvraag en zal mede naar aanleiding daarvan de begroting dienen te worden herijkt. Dit analoog aan de herijking die in januari 2018 heeft plaatsgevonden.

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is)
Meer Arhemmers zijn financieel zelfredzaam
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis

Wat gaan we doen

Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is)

Passende en kwalitatief goede zorg voor alle kwetsbare Arnhemmers staat voorop. Daarvoor wordt een passend kwalitatief goed zorgaanbod (preventie, algemene voorzieningen, maatwerkvoorzieningen Wmo en specialistische jeugdhulp) georganiseerd. Samen met inwoners, vrijwilligers, kerkelijke en (andere) ideële organisaties en aanbieders geven de teams Leefomgeving en de sociale wijkteams inhoud aan dit aanbod. De adviesraden hebben hierbij een belangrijke inhoudelijke inbreng. Op termijn zal de transformatie van het sociale domein leiden tot een wijkgericht aanbod en tot kostenbesparing door een verschuiving van specialistische naar algemene voorzieningen. Dit draagt bij aan de doelstelling dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is).

Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam

Arnhem gaat zich erop richten om inwoners die in armoede leven zo min mogelijk en zo kort mogelijk afhankelijk zijn van de diverse voorzieningen die de gevolgen van armoede moeten ondervangen. Centraal staat het voorkomen van armoede en schulden en het ondervangen van de gevolgen van armoede. Naast het zo vroeg mogelijk aanpakken van schulden door middel van vroegsignalering wordt het accent gelegd op het zoveel mogelijk voorkomen dat Arnhemse kinderen in armoede opgroeien. Meer gelijke kansen voor kinderen die in armoede opgroeien, het optimaal borgen van bestaanszekerheid voor minima en in samenhang met het programma Doorbraak naar Werk meer perspectief realiseren op werk zijn de belangrijkste aandachtspunten. Daarbij wordt verwacht dat een grotere financiële zelfredzaamheid zal leiden tot een lager beroep op zorg.

Er wordt een evaluatie uitgevoerd op het hele traject van schulddienstverlening. Doel is om de meest passende en effectieve schulddienstverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen .

Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis
De ambitie om Arnhemmers uit kwetsbare groepen (inwoners die nu nog beschermd wonen, inwoners uit de maatschappelijke opvang of vrouwenopvang, oude inwoners die niet meer in een geschikte woning wonen, jongeren met een laag inkomen zonder recht op aanvullende uitkering en huurtoeslag etc.) zelfstandig kunnen blijven wonen wordt gedeeld met ruimtelijke ontwikkeling en vastgoed. Voldoende en geschikte woningen voor deze groepen voorkomt inzet van dure zorgvormen (beschermd wonen) en vermindert specifieke dure woningaanpassingen.

Algemeen
Er zal onderzoek worden gedaan naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor jeugdzorg en WMO blijven ontschot . De sociale wijkteams hebben een belangrijk aandeel in de transformatie van zorg. De gemeente Arnhem is in overleg met de sociale wijkteams of de huidige formatie voldoende is om deze taak goed uit te kunnen voeren.

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V05 Inclusief Arnhem

Binnen het veranderprogramma Inclusie wil de gemeente vanuit een overkoepelende visie de randvoorwaarden scheppen in het publieke domein dat mensen, ongeacht hun achtergrond, beperkingen, en/of seksuele voorkeur, kunnen meedoen en zich thuis voelen in Arnhem. De gemeente draagt actief uit dat samenleven in diversiteit niet kan zonder gemeenschappelijkheid, wederzijds vertrouwen en respect waarbij een ieder zichzelf moet kunnen zijn. Er wordt ingezet op bewustwording, en activering in de eigen organisatie, de stad en in de wijken.

Wat willen we bereiken

Over Inclusie moet je niet praten, dat moet je doen. Om focus aan te brengen zijn de volgende speerpunten geformuleerd:

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente.
2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie.
3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan.
4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem.
5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren.
6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit.
7. Bestrijding van discriminatie.
8. Het bevorderen van diversiteit en inclusie onder het personeel van de gemeente Arnhem.
9. Zichtbaar maken van kracht in de Arnhemse samenleving en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving.

Doelen veranderopgaven

Versterken van sociale cohesie en het bestrijden van uitsluiting en intolerantie

Wat gaan we doen

Activiteiten vinden voornamelijk plaats in de programma's/afdelingen en in de wijken/stad. Het programma Inclusie heeft een stimulerende en verbindende rol, tussen de programma's en afdelingen en van binnen naar buiten en vice versa.

De gemeente Arnhem heeft het Charter Diversiteit ondertekend, is koplopergemeente op het gebied van toegankelijkheid en onderzoekt de wenselijkheid om de Verklaring van Dordrecht te onderschrijven. De gemeente haakt aan bij veel landelijke activiteiten zoals de week van de Alfabetisering, de week van de Toegankelijkheid, de week van Respect, Coming Outday enzovoorts. Jaarlijks wordt samen met de stad een conferentie georganiseerd waarin de uitwerking van de geformuleerde speerpunten en de doelen voor de komende jaren bij elkaar komen.

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente

Naar aanleiding van de motie 'Arnhemse gebouwen toegankelijk' (november 2017) wil Arnhem- als één van de 25 koplopergemeenten in Nederland- komen tot een Arnhemse norm toegankelijkheid. Gedachte hier achter is dat de huidige bouwnormen niet (meer) toereikend zijn en er momenteel verschillende werkprocessen en richtlijnen binnen de gemeente rondom vastgoed en openbare ruimte zijn die de toegankelijkheid nog onvoldoende versterkten.

Het ontwikkelen en opstellen van die norm vindt plaats in overleg met relevante interne en externe partners (onder andere. Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten, adviesraden, programmamanagers, architecten).
Doel daarbij is dat in gebouwen (in eigendom) van de gemeente Arnhem (en de directe openbare ruimte daaromheen) iedereen moet kunnen doen waarvoor het gebouw bestemd is. Bij nieuwe gebouwen zullen ervaringsdeskundigen van meet af aan bij het bouwproces worden betrokken, om hun wensen in beeld te brengen. Daar waar in bestaande gebouwen belemmeringen zijn voor mensen met een beperking, zullen deze stapsgewijs en daar waar mogelijk, worden verwijderd, verbeterd of aangepast.

Er worden actief samenwerkingsverbanden van organisaties en instellingen benaderd om te bespreken hoe de eigenaren van gebouwen, die niet in gemeentelijk bezit zijn, kunnen betrekken bij de Arnhemse norm van toegankelijkheid. Met als doel dat zij, in samenspraak met ervaringsdeskundigen, letterlijke en figuurlijke drempels wegnemen zodat de toegankelijkheid in brede zin vergroot wordt.

2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie

Vanuit het programma Inclusie is een verbeterslag van de gemeentelijke communicatie als speerpunt benoemd. Hiermee wil Arnhem bereiken dat communicatie ook voor mensen voor wie dat niet vanzelfsprekend is, begrijpelijk en aansprekend is en niet onnodig drempels opwerpt. In de komende tijd wordt ingezet op:

- ontwikkeling van een stijlgids voor begrijpelijke en genderneutrale taal;
- bevordering bewustzijn van inclusieve communicatie in programma's en projecten;
- verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek.

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verbetermogelijkheden voor inclusieve communicatie vanuit de ervaring en beleving van verschillende bewonersgroepen. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om verdere verbeteringen door te voeren.

3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan

In het programma Doorbraak naar werk wordt tot Arnhemmers gericht die al een lange tijd aan de kant staan en een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Om deze doelgroep te bereiken zijn er doorbraken nodig waarbij het uitgangspunt is dat er actief op mensen wordt afgaan, gericht wordt op iemands gehele leefsituatie en -omgeving, alle relevante partijen ingeschakeld worden én maatwerk wordt geleverd. Samen met het programma Inclusie worden de mogelijkheden verkend om deze doelgroep nog beter te bereiken.

4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem

4.1. Meer Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past

Vanuit Onderwijs wordt de komende jaren ingezet op een maatschappelijk-educatieve agenda waarin prioriteit wordt gelegd bij de thema's kansengelijkheid; passend onderwijs / passende ondersteuning (verbinding onderwijs-jeugdhulp) en aansluiting arbeidsmarkt / leven lang ontwikkelen. Arnhem wil hiermee bevorderen dat meer Arnhemmers onderwijs kunnen volgen dat bij hen past, en zorgen voor een betere uitstroom van onderwijs naar een actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Hierbij is er extra focus op risicogroepen

Een mooi voorbeeld van Inclusie betreft de pilot van passende voorschoolse kinderopvang. Hierbij worden alle kinderen, ongeacht afkomst, met en zonder lichamelijke beperking opgevangen in de eigen leefomgeving. In de komende tijd wordt deze pilot uitgerold over heel Arnhem en verkend of succesvolle elementen van deze werkwijze een blauwdruk kunnen vormen voor de andere segmenten van het onderwijs. Vanuit het programma Inclusie worden mooie voorbeelden als deze belicht en worden waar mogelijk verbindingen met andere programma's gelegd.

4.2 Laaggeletterdheid

Arnhem telt ongeveer 13.000 laaggeletterden. Inwoners die zo veel moeite hebben met taal en rekenen, dat ze zich niet goed genoeg zelfstandig kunnen redden in de samenleving. Hierdoor lopen zij meer risico om tegen problemen aan te lopen op het gebied van gezin, gezondheid, geld en werk. Er wordt ingezet op:

- bewustwording en het vergroten van bekendheid van de problemen rondom laaggeletterdheid;
- meer signalering en doorverwijzing door professionals naar aanbod;
- een samenhangend aanbod aan voorzieningen (formeel en non-formeel onderwijs);
- meer inzicht in het bereik en effect van het aanbod.

Laaggeletterdheid komt voor bij inwoners die Nederlands als eerste taal geleerd hebben (NT1) en inwoners die op latere leeftijd Nederlands leerden (NT2). Over het algemeen wordt gezien dat voor de groep NT2 de drempel om mee te doen aan een traject vaak lager ligt, dan voor de groep NT1. Zij zijn moeilijker bereikbaar. Schaamte en onzekerheid weerhouden hen ervan om problemen met taal en rekenen te bespreken. Omdat de kloof tussen de behoeftevraag van de inwoner en het aanbod bij groep NT1 groter is dan bij de groep NT2-ers, wordt daarom de aanpak vooral gericht op de NT1-doelgroep. Maar de groep NT2 wordt niet uitgesloten. Ook voor hen blijft het belangrijk dat er passend aanbod van mogelijkheden is om aan de basisvaardigheden te werken en dat dit aanbod inzichtelijk en toegankelijk is.

De mogelijkheden worden verkend om de doelgroep nog beter te bereiken. Daarnaast versterkt de aandacht vanuit het programma Inclusie de bewustwording van de persoonlijke en maatschappelijke impact van laaggeletterdheid.

5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren

Vanuit het programma Zorg dichterbij wordt ingezet op intensiveren van preventie en vroeg signalering, alsmede het versterken van de toegang tot zorg en ondersteuning. Op dit moment worden niet alle Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte bereikt. Met behulp van het programma Inclusie wordt verkend hoe deze nu nog onzichtbare groep bereikt kan worden.

6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit

Als één van de regenboogsteden heeft Arnhem zich gecommitteerd aan de volgende doelstellingen:

- sociale acceptatie van seksuele en genderdiversiteit vergroten;
- vooroordelen, discriminatie, intimidatie en geweld tegen lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) aanpakken;
- LHBT's steunen om zich veilig te voelen en weerbaar te zijn in het sociale domein: op school, op straat, op het werk, in de zorg en thuis, in de sport en in hun sociale kring.

Om acceptatie van seksuele diversiteit te bevorderen wordt de komende jaren ingezet op:

- inbedden, verduurzamen en zo nodig actualiseren van het ingezette beleid voor de doelgroepen jongeren, ouderen en mensen met een migratie achtergrond;
- voorlichting en informatie aan sociale wijkteams om het draagvlak te verbreden, knelpunten te signaleren en netwerkorganisaties te kunnen inzetten;
- versterken van de werkgroep seksuele diversiteit (sociale partners die samen zorg dragen voor de uitvoering), waarmee maximaal resultaat gehaald wordt met minimale inzet vanuit de gemeente (regie) en uitvoering door de sociale partners.

7. Bestrijding discriminatie

Voorop staat dat de gemeente Arnhem de norm uitdraagt dat discriminatie terecht strafbaar is. Want discriminatie vernietigt talenten, maakt levens kapot en doet onze samenleving ernstig tekort. De aanpak van discriminatie is dus erg belangrijk voor Arnhem. Doel is dat het stopt.

Het Meldpunt Discriminatie en Pesten (MDP) heeft sinds 2010 een overeenkomst met de gemeente Arnhem om uitvoering te geven aan de wettelijke taken van de gemeente op basis van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (Wga). Dit bestaat uit het registreren en bijstand verlenen aan betrokkenen bij discriminatie, uitsluiting en pesten. Daarnaast wordt samen met het MDP ingezet op een effectieve gezamenlijke aanpak van discriminatie in de horeca (met het Horecadeurpanel) en bij werkgevers en de uitzendbranche in Arnhem.

8. Het bevorderen van diversiteit en inclusie onder het personeel van de gemeente Arnhem

De gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand. Verschillende talenten, kennis, achtergronden en ervaringen van medewerkers maakt dat de organisatie beter kan inspelen op dat wat in de stad en onder de bewoners leeft. In de organisatie van de gemeente Arnhem maken mensen het verschil. Hoe meer diversiteit, hoe krachtiger geopereerd kan worden in de samenleving. De inclusie aanpak van de eigen organisatie is onderdeel van het veranderprogramma Inclusie. De gemeente Arnhem heeft daarin een voorbeeldfunctie.

Het accent ligt de komende jaren op het werken aan bewustwording rond dit thema en aan het accepteren en benutten van verschillen. Dit wordt gedaan door trainingen, lezingen en workshop aan te bieden aan het eigen personeel. Bij het aantrekken van nieuw personeel wordt een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd. De arbeidsmarktcommunicatie wordt hierop aangepast.
Diversiteit is de eerste stap, inclusie de tweede. Dat betekent dat iedereen, met of zonder beperking of met een diverse achtergrond of specifieke seksuele voorkeur mee moet kunnen doen. Hiervoor wordt georganiseerd dat met elkaar het goede gesprek wordt gevoerd over 'hoe verschillend wij allemaal zijn' en 'hoe je die verschillen kunt waarderen'.

9. Zichtbaar maken van kracht in de Arnhemse samenleving en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving

De gemeente Arnhem heeft een taak in het versterken van de inclusieve samenleving. De gemeente is samen met bewoners(groepen), organisaties en ondernemers de maatschappij. Als gemeente wordt moreel leiderschap getoond en wordt voor het algemeen belang gestaan en de verbinding tussen mensen. Daarbij heeft de gemeente een stimulerende, faciliterende en verbindende rol naar de stad.

Vanuit het programma Inclusie worden mooie voorbeelden van Inclusie zichtbaar gemaakt. Deze voorbeelden vinden plaats in de wijken en zijn talrijk en divers. Daarnaast wordt vanuit het programma ook gesprekken gevoerd met burgers over kansen om de speerpunten die benoemd zijn in het programma Inclusie concreet te maken.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

WIJKPROGRAMMA'S (W)

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op wijkniveau plaatsvinden, zijn opgenomen in de volgende 8 wijkprogramma's (bundeling van logisch samenhangende wijken):

W1 **Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA)**
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

W2 **Wijkprogramma Noordwest**
Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o, Schaarsbergen e.o, Sint Marten en Sonsbeekkwartier.

W3 **Wijkprogramma Noordoost**
Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.

W4 **Wijkprogramma Presikhaaf**
Presikhaaf West en Presikhaaf Oost

W5 **Wijkprogramma Malburgen**
Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo.

W6 **Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld**
Schuytgraaf en Elderveld

W7 **Wijkprogramma De Laar/Elden**
De Laar en Elden

W8 **Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV)**
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen

Wijkprogramma's

In dit hoofdstuk worden speerpunten van de wijkprogramma's toegelicht. Het Coalitieakkoord zet Van Wijken Weten onverkort door. Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk. In de wijkprogramma's zijn ook de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen. Binnen de wijken wordt daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelen van de veranderopgaven en stedelijke programma's. Of dat nu klimaat is, Inclusie, veiligheid of economie.
De wijkprogramma's bestaan uit de opgaven zoals die uit de wijken worden opgehaald. In de wijkactieprogramma's worden de speerpunten vertaald in uit te voeren activiteiten. Zo is 'ontmoeten' een speerpunt maar is de klank en kleur die bijvoorbeeld de wijk Presikhaaf het geeft 'de Overkant'.

Burgerparticipatie

Met Van Wijken Weten is tevens een belangrijke stap gezet in de mogelijkheden die Arnhemse inwoners hebben om invloed te hebben op gemeentelijk beleid en te participeren in de uitvoering. De wijkteams Leefomgeving hebben inmiddels samen met inwoners en partners talloze activiteiten uitgevoerd en ondersteund en gaan daar de komende jaren mee door. De ervaring die is opgedaan met burgerparticipatie wordt momenteel uitgewerkt naar praktische handvatten. Waar eerst vooral vrij besteedbare middelen werden aangewend om tot nieuwe activiteiten te komen, wordt de komende tijd in overleg met de inwoner veel meer ge werkt met bestaande budgetten, zonder dat telkens nieuw geld nodig is. Wat doen we wel en wat niet meer? Deze wijze van werken doet een sterk appel op het zelf organiserend vermogen van de Arnhemmer.
Fonds burgerkracht is ook de komende tijd nog een uitstekend instrument om hierop te oefenen.
Van Wijken Weten is bovendien de Arnhemse invulling van het Right to Challenge, onder andere, omdat inwoners kunnen opteren voor het uitvoeren van activiteiten die tot dan toe voorbehouden waren aan de gemeente.

Afspraken Coalitieakkoord

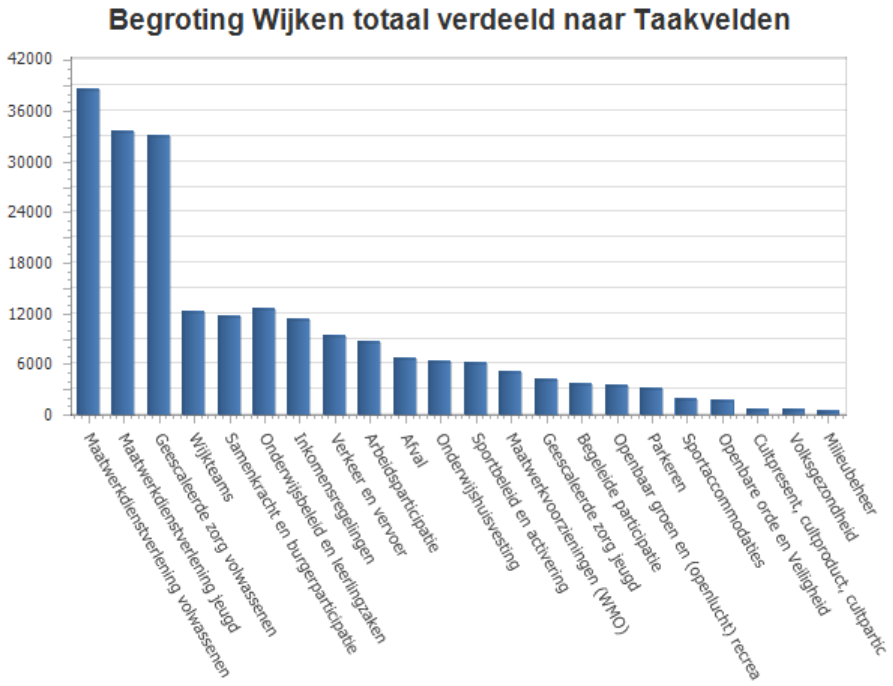
Een groot aantal van de afspraken uit het Coalitieakkoord zijn van invloed op de wijken. De wijken dragen bij aan het realiseren van de afspraken. Een groot aantal van deze afspraken zijn in deze MJPB in de stedelijke programma's opgenomen.
Een afspraak gaat om een werkwijze die door alle wijkteams Leefomgeving wordt opgepakt. Wanneer de gemeente Vastgoed verkoopt , dan maakt zij dit eerst kenbaar aan de wijk. De wijk bekijkt of vastgoed wordt ingezet of verkocht voor maatschappelijke doeleinden of voor initiatieven van bewoners.

Evaluatie

Van Wijken Weten heeft van Raad en College een driejarige experimenteerperiode gekregen. Op 31 december 2019 loopt deze periode af. De resultaten van de evaluatie die dan gaat plaatsvinden (eigenlijk meer een voortgangsverantwoording) worden gebruikt om met nog meer kracht en kwaliteit, samen met onze inwoners de toekomst aan te gaan. Aan het eind van het nieuwe begrotingsjaar wordt een start gemaakt met die evaluatie.

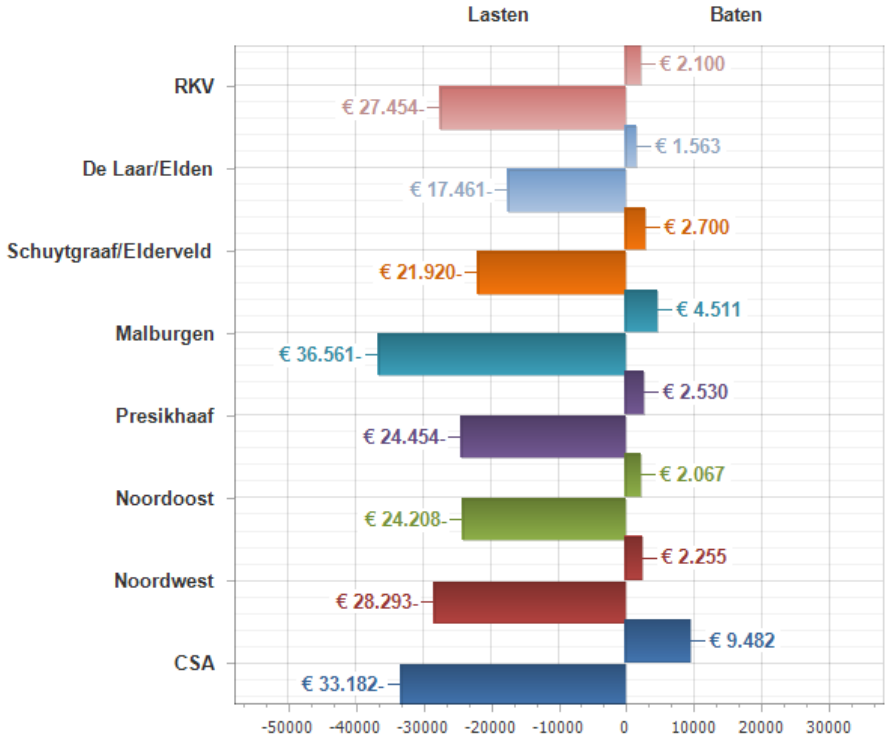

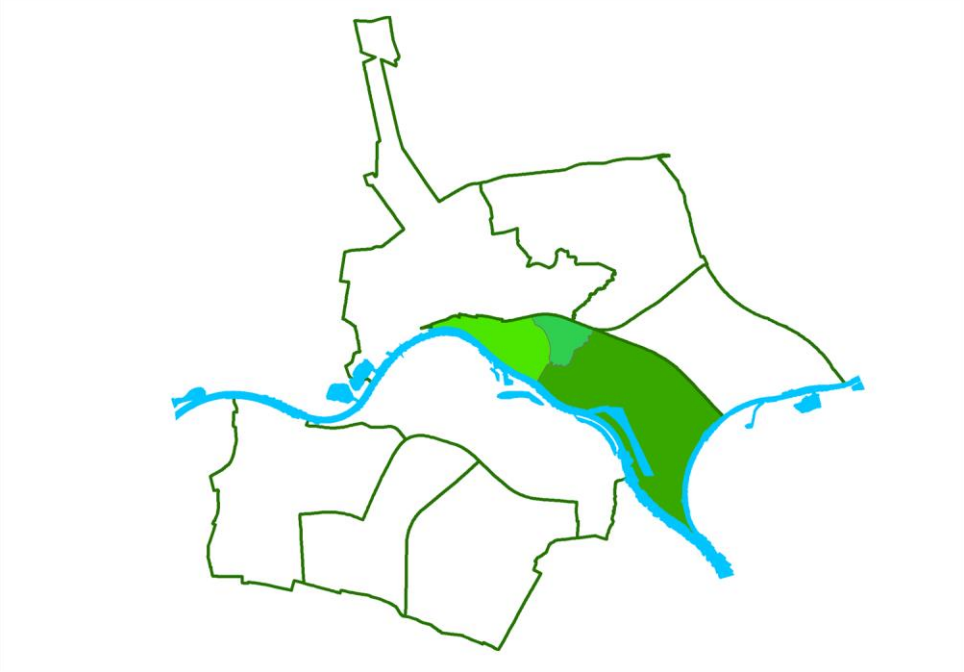

Begroting Wijken totaal verdeeld naar Taakvelden
42000
36000
30000
24000
18000
12000
6000
0
Maatwerkdienstverlening volwassenen
Maatwerkdienstverlening jeugd
Geescaleerde zorg volwassenen
Wijkteams
Samenkracht en burgerparticipatie
Onderwijsbeleid en leerlingzaken
Inkomensregelingen
Verkeer en vervoer
Arbeidsparticipatie
Afval
Onderwijshuisvesting
Sportbeleid en activering
Maatwerkvoorzieningen (WMO)
Geescaleerde zorg jeugd
Begeleide participatie
Openbaar groen en (openlucht) recrea
Parkeren
Sportaccommodaties
Openbare orde en Veiligheid
Cultpresent, cultproduct, cultpartic
Volksgezondheid
Milieubeheer

Lasten en baten 2019 per wijkprogramma

Bedragen x € 1.000

W 1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

In het wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA) bevinden zich de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Cathelijne Bouwkamp

Wat willen we bereiken

Integrale leefbaarheidsaanpak

De leefbaarheid, kwaliteit en beleving van de leefomgeving staan in een aantal buurten en straten onder druk. Verschillende factoren beïnvloeden deze leefbaarheidsbeleving. Groot stedelijke dynamiek en maatschappelijke thema's en vraagstukken zijn van invloed op de leefomgeving in de wijken. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:

- versterking samenwerking met de sociale wijkteams (SWT) door projectmatige aanpak (van individueel naar algemeen/preventief);
- versterken van het formele en informele netwerk met betrokken partners en bewoners;
- meer ogen en oren op straat (inclusieve samenleving) en iedereen is welkom;
- vergroten van de ruimtelijke en belevingskwaliteit en balans in dynamiek;
- wonen voor kwetsbare jongeren/ 2e kanswoningen/ magic mix;
- versterken van de samenredzaamheid in de leefomgeving door inzet van een ervaringsdeskundige;
- integraal preventieve aanpak overlast verwarde personen;
- inzet op participatie van verschillende doelgroepen.

Integrale aanpak armoede en kwetsbare jongvolwassenen

In het Arnhemse Broek groeien verhoudingsgewijs meer kinderen in armoede op en starten zo met een achterstand in de samenleving. Sturing op een integrale en maatwerk gezinsaanpak kunnen voor een verandering zorgen en een positief toekomstperspectief bieden.
In CSA worden de groep kwetsbare jongeren en jongvolwassenen herkend die zelfstandig wonen en leven in de stad. Kwaliteit van woonruimte en gezamenlijke woonvoorziening ontbreken in het Arnhemse woonaanbod. Kenmerkend voor deze groepen is de schuldenproblematiek en het perspectief op werk en toekomst. Deze doelstelling heeft een relatie met:
Het aangenomen amendement (MJPB 2018-2021). Geld voor kinderen in armoede
De extra middelen (totaal € 1,1 miljoen) voor het 'voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede op het gebied van onderwijs en gezondheid' in te zetten door het zorg dragen voor voorzieningen in natura, zodat alle kinderen kunnen meedoen op school, aan sport, aan cultuur en sociale activiteiten. Dit te doen in samenwerking met hiervoor relevante fondsen en stichtingen.

Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- versterking samenwerking SWT door projectmatige aanpak (van individueel naar algemeen/preventief);
- inzet op doorontwikkeling Thialf;
- uitvoering Project 'Fort' in het Arnhemse Broek en doorrol naar Spijkerkwartier;
- integraal toolkit Sport en gezondheid, cultuur en Werk (Scalabor);
- vroegtijdige aanpak schuldenproblematiek jongeren;
- perspectief op werk;
- nadere verkenning van aard en omvang om wijk/buurtspecifieke interventies in te zetten;
- interventies richten op positief perspectief op wonen, werken en leven;
- wonen voor kwetsbare jongeren/ 2de kanswoningen/ magic mix;
- in samenspraak met basisonderwijs in het Arnhems broek, komen tot een doorgaande schoollijn;
- Vroeg erop af.

Sociaal maatschappelijk ontmoeten en samenleven in de wijk
Behouden en versterken van ontmoetingsplekken en aanleidingen die laagdrempelig zijn om de sociale samenhang en betrokkenheid in en met de wijk te vergroten. Voorop staat dat meer fysieke ontmoetingsplekken niet garant staan voor meer ontmoeting. De huidige plekken in de wijk voor ontmoeting worden ondersteund en blijven bestaan en worden waar nodig geadopteerd door de wijk. Om deze doelstelling te bereiken, vindt inzet plaats op:
- meer buurt community's ontstaan en zijn zichtbaarder in de wijk;
- versterken en het verbinden van kwaliteiten en waarden in de wijk;
- onzichtbaar wordt zichtbaar (alles wordt zichtbaar alleen verbinding is nodig);
- versterken van bestaande wijkinitiatieven;
- op basis van behoefte (door)ontwikkelen van ontmoetingsplekken en activiteiten in de wijk;
- de dialoog faciliteren als er op samenleven spanning zit;
- samen met bewoners de onderlinge zelfredzaamheid vergroten (vitale buurtjes).

Integrale duurzaamheidsaanpak
De circulaire wijkeconomie houdt in dat de sociale en economische waarden in de wijk ten goede komen aan de wijk in een cyclisch proces en daarmee duurzaam zijn. In alle wijken is dit aan de orde, vooral in het Spijkerkwartier en delen van het Centrum wordt hier actief invulling aan gegeven. Onder andere de het buurtgroenbedrijf en de uitvoering van het Parkeerplan in het Spijkerkwartier die beide naast financiële opbrengsten onderzoekt wat de maatschappelijke waarde is voor een wijk, maar ook ontwikkeling Coehoorn leveren een bijdrage aan de opgave. In alle wijken zijn tal van initiatieven die een bijdrage leveren aan de wijkeconomie en duurzaamheidsambitie van de wijk. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- ontwikkeling Coehoorngebied, vergroening binnenstad, eilandje Urk en de Melkfabriek;
- de blauwe wijkeconomie om duurzaamheid, participatie en activerend werk in de wijken bevorderen;
- bevorderen groen in versteende wijken om te komen tot gezonde wijken en sociale cohesie;
- circulaire wijkeconomie mogelijk maken door flexibele regelgeving en inzet van middelen.

Verschuiving van het specialistische (individuele) naar het collectieve (algemene) domein
Gezamenlijk zijn de teams Leefomgeving en de sociale wijkteams verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk;
- uitvoering transformatie agenda.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Verbeteren leefbaarheid kwetsbare inwoners	V05
Participatie en wonen gericht op kwetsbare jongeren en jongvolwassenen	V03; V04
Ontmoeten in de wijk versterken	V04; V05
Verbeteren leefklimaat / duurzaamheid	V01; V02; V03; V05
Afschalen specialistische zorg naar voorliggende voorziening	V04
Minder kinderen die opgroeien in armoede	V03; V04

Wat mag het kosten

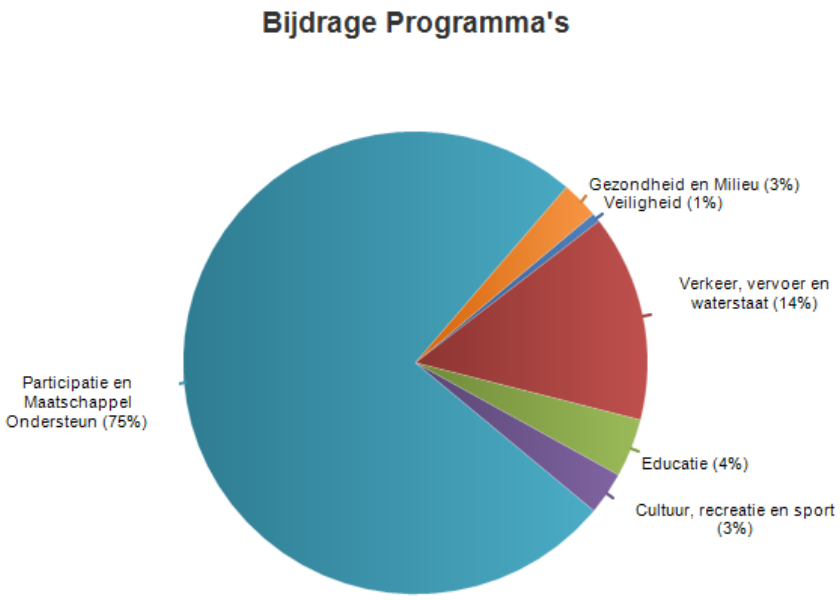
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

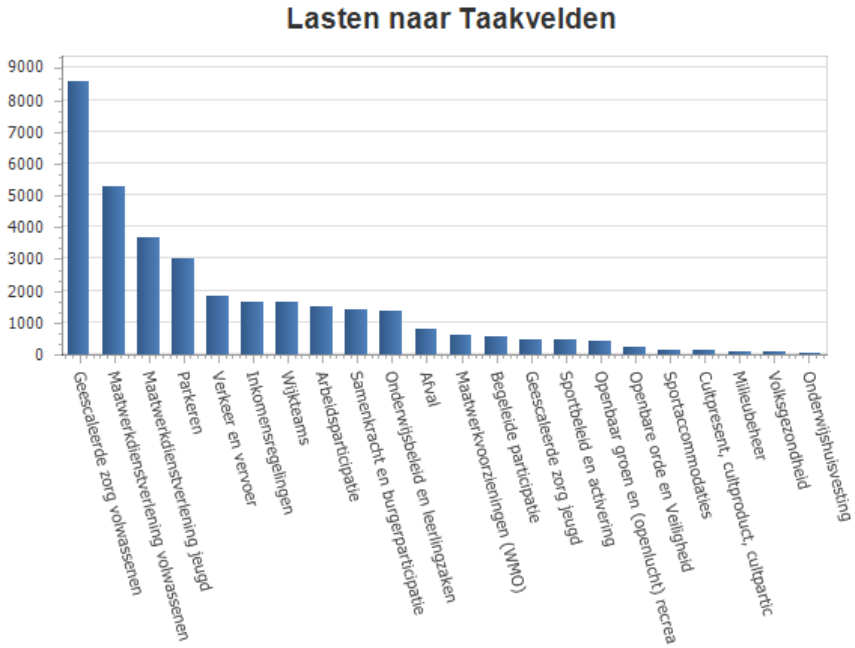
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-32.448	-35.662	-33.280	-33.182	-33.024	-32.675	-32.651
Baten	9.363	10.061	9.262	9.482	9.452	9.408	9.376
Saldo lasten en baten	***-23.085***	***-25.602***	***-24.019***	***-23.700***	***-23.572***	***-23.267***	***-23.275***
Gerealiseerd resultaat	**-23.085**	**-25.602**	**-24.019**	**-23.700**	**-23.572**	**-23.267**	**-23.275**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-38
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-60
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-114
- Straatparkeren (CA-fb)	-70
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-8
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-452
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-21
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-59
Bestaand beleid	
- 2018 Incidenteel BGB Spijkerkw artier (gefinancierd uit onttrekking BR)	1.000
- BGB overig	142
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	118
- Overig	-219
Totaal lasten	**98**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-167
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	10
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Parkeeropbrengsten Spijkerkw artier	300
- Straatparkeren	183
- Overig	-34
Totaal baten	**220**
Totaal mutaties van baten en lasten	**318**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.035	-3.990	-2.886	-1.817	-1.815	-1.813	-1.811
Parkeren	-2.490	-2.501	-2.636	-2.978	-2.959	-2.940	-2.920
Arnhem promotie	-1	0	0	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	0	-25	-14	-14	-14	-14	-14
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.014	-1.272	-1.228	-1.345	-1.338	-1.338	-1.338
Sportbeleid en activering	-390	-407	-408	-406	-406	-406	-406
Sportaccommodaties	-125	-77	-110	-106	-106	-105	-105
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-81	-82	-82	-82	-82	-82	-82
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-194	-337	-465	-395	-342	-342	-342
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.219	-1.443	-1.428	-1.383	-1.348	-1.348	-1.348
Wijkteams	-1.753	-85	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612
Inkomensregelingen	-1.491	-1.843	-1.560	-1.627	-1.627	-1.627	-1.627
Begeleide participatie	-523	-481	-481	-518	-518	-518	-518
Arbeidsparticipatie	-2.408	-2.439	-1.498	-1.441	-1.441	-1.439	-1.439
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-276	-658	-577	-576	-576	-576	-576
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.737	-5.653	-4.986	-5.231	-5.215	-5.199	-5.199
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.133	-4.644	-3.565	-3.612	-3.602	-3.322	-3.322
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.996	-8.309	-8.309	-8.540	-8.511	-8.483	-8.483
Geëscaleerde zorg jeugd	-539	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-54	-50	-55	-55	-55	-55	-55
Riolering	17	0	0	0	0	0	0
Afval	-755	-679	-679	-742	-741	-740	-739
Milieubeheer	-78	-56	-68	-68	-68	-68	-68
Totaal	**-32.448**	**-35.662**	**-33.280**	**-33.182**	**-33.024**	**-32.675**	**-32.651**

W 2 Noordwest

In het wijkprogramma Noordwest bevinden zich de wijken Klarendal, Burgemeesterswijk/ Hoogkamp, Schaarsbergen en omgeving, Sint Marten/ Sonsbeekkwartier, Heijenoord en Lombok, Hoogstede/Klingelbeek en omgeving.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Hans de Vroome

Wat willen we bereiken
Participeren in de wijk bevorderen
Inwoners activeren naar betaald- of onbetaald werk en/of deelname aan de samenleving. Om de doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:

- meedoen: iedereen die kan levert een maatschappelijke bijdrage op zijn of haar manier. Middels een nieuwe samenwerking van wijkteam Arnhem samen met Werk en Inkomen, genaamd 'Maatwerkt', inzetten op meer mensen aan het werk en meer mensen die gebruik maken van mogelijkheden van activerend werk. Daarbij wordt specifiek ingezet op gezinnen, de groep leeftijd van 18-45 en de statushouders in de bijstand. De doelstelling is dat in 2019 zestig personen duurzaam uit de bijstand stromen en dat inwoners die daar nog niet aan toe zijn actief bezig zijn met hun ontwikkeling richting activerend of betaald werk. Daarbij wordt ook ingezet op inloopspreekuren en matchen bij werkgevers in de wijk;
- vrijwilligers en actieve bewoners ondersteunen en begeleiden in het werk dat zij doen. Om dit te bereiken worden zij ondersteund via opbouw-en participatiewerk en via studenten in de wijk, die de opleiding Sociaal Werker van het Rijn-IJsselcollege volgen;
- er zijn verschillende ontmoetingsplekken in ons gebied die voor de wijken heel belangrijk zijn maar die het om verschillende redenen (financieel) moeilijk hebben. Het blijkt bijzonder lastig om een zonder subsidies of ondersteuning een buurthuis financieel gezond te laten draaien. Het in stand houden en verbeteren van huidige ontmoetingsplekken en het faciliteren van nieuwe plekken in wijken waar sociaal isolement een thema is heeft prioriteit. Ze vervullen een belangrijke functie voor bewoners om deel te kunnen nemen aan de maatschappij en in de verbinding tussen wijkbewoners. Een aantal voorbeelden zijn; de exploitatie van de nieuwe Hommel staat onder druk en er wordt gezocht naar wegen om de nieuwe Hommel als ontmoetingsplek voor de wijk te behouden; het Huukske in Heijenoord/Lombok doet zijn best om zelfvoorzienend te zijn; de wasplaats in Klarendal ontwikkelt zich meer en meer tot een ontmoetingsplek maar is nog afhankelijk van een stevige subsidie.
  Eenzaamheid is een thema dat speelt in de Burgemeesterswijk. Er wordt onderzocht welke behoeften er in de wijk leven en of de Bakermat (ontmoetingscentrum Diakonessekerk) zich zou kunnen ontwikkelen en verbreden naar een ontmoetings- en activiteitenplek voor de wijk;
- Inclusie: Binnen het gebied worden initiatieven ondersteund die gericht zijn op inclusie. Voorbeelden hiervan zijn: Kunst met mekaar, vitale verbinden, landenkookgroep.

Duurzame wijk stimuleren

Energiebeperking, waterafvoer verbeteren, vergroenen, schone wijk. Er wordt ingezet op:

- energietransitie en de bewustwording daarover. Voor prioritaire wijken, die stedelijk zijn geselecteerd en wijken die daarmee aan de slag gaan, faciliteren in het ontwikkelen van een wijkplan in samenwerking met bewoners. Binnen het gebied lopen meerdere bewonersinitiatieven die op verschillende wijzen ondersteund en gefaciliteerd worden. Daarbij wordt aangesloten op de bewegingen in de wijk met betrekking tot vergroenen, duurzaam opwekken en omgaan met energie en het verbinden van de verschillende initiatieven;
- schone wijk: extra inzet op het schoonhouden van de wijk na invoering omgekeerd inzamelen;
- waterafvoer: verminderen wateroverlast door stimuleren maatregelen op eigen terrein (Schaarsbergen);
- vergroten aandeel slimme mobiliteit (delen vervoersmiddelen) in de wijken Sint Marten/Sonsbeek en Heijenoord en Lombok;
- onderzoek mogelijkheid om 'van het gas af' te gaan in de wijk Sterrenberg in combinatie met het geplande groot-onderhoud.

Achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken

Een geïntegreerde aanpak in de keten (thuis, school, buitenschools) ontwikkelen die zich onder andere richt op het wegnemen en voorkomen van achterstanden bij kinderen. Ingezet wordt op:

- de aanpak richt zich voornamelijk op de wijken Klarendal en St. Marten middels de pilot 'Kansrijk Opgroeien'. Doel is betere samenwerking, vroeg signalering en activiteiten op maat voor de drie doelgroepen; 0-4 jarigen, 4-12 jarigen en 12-14 jarige. Dit gebeurt samen met het wijknetwerk in de wijk waarin Sportbedrijf, Wijkteams Arnhem, Rijnstad Kind-en Jongerenwerk, consultatiebureau, primair en voortgezet onderwijs, Peuteropvang en Stichting Leergeld deelnemen;
- vroeg signalering: Partijen zijn zichtbaar aanwezig op de vindplaatsen, zoals school, multifunctionele centra (MFC's) en consultatiebureau. Daardoor zijn ook zijn de lijnen tussen verschillende voorzieningen kort. Dit moet ertoe leiden dat kinderen en hun gezinnen vroeg in beeld zijn, problemen vroegtijdig gesignaleerd worden en ondersteuning op maat ingezet wordt. Bijvoorbeeld middels inzet van een gezinscoach, 'Homestart' en laagdrempelige voorzieningen zoals 'Speelmorgen' en laagdrempelig plaatsen op kinderopvang, naschoolse activiteiten;
- laagdrempelige voorzieningen. De activiteiten vergroten de kansen van de kinderen/jongeren zodat zij op gelijkwaardige basis kunnen deelnemen in de samenleving en zich ontwikkelen tot zelfredzame- en zelfstandige burgers. De inzet is gericht op versterking van de ontwikkeling van het kind én het gezin. De activiteiten vormen een samenhangend geheel met de bestaande ondersteuningsstructuur;
- de voorzieningen zijn vanuit het wijknetwerk opgezet en erop gericht dat kinderen/jongeren eerder gezien worden en ze activiteiten aangeboden krijgen die gericht zijn op het versterken van de ontwikkeling van het kind. Een voorbeeld hiervan is de dagelijkse naschoolse opvang, door het wijknetwerk, voor kinderen. Tevens is er aandacht voor betrokkenheid van ouders bij de activiteiten die gericht zijn op; taal en leesontwikkeling, huiswerkbegeleiding, sport, spel en cultuurontwikkeling en een gezonde levensstijl. De begeleiding vindt plaats door het brede wijknetwerk met professionals, stagiaires en vrijwilligers op diverse locaties in Klarendal, zoals in de Mix, het MFC en buiten in De Leuke Linde;
- schulden: Vergroten van financieel zelfredzaamheid en financiële opvoeding onder andere door 'Vroeg erop af' en 'geld kan je leren';
- onderzoek in samenwerking met het Sociaal Wijkteam naar mogelijkheden financieel impuls voor werkende (een-ouder)gezinnen in armoede.

De extra middelen voor het 'voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede' op het gebied van onderwijs en gezondheid' worden voor bovenstaande aanpak en activiteiten ingezet.

Wijkeconomie versterken

Initiatieven van ondernemingen in de wijk stimuleren, die ondersteunend zijn aan het realiseren van de gebiedsdoelen en het levensvatbaar houden van de wijk. Er wordt ingezet op:

- versterken van het ondernemersnetwerk en betrokkenheid samen met de wijk; community bouwen van zichtbare (winkeliers) en niet zichtbare ondernemers(legio), ook met actieve wijkbewoners.

Openbare ruimte/verkeer met wijkregie

Het creëren van een aantrekkelijke en veilige leefomgeving in samenspraak met de inwoners. Er wordt ingezet op:

- groot onderhoud Sterrenberg, de uitvoering van het parkeerplan Sint Marten/Sonsbeek (afhankelijk van uitkomst bewonersenquête in september/oktober 2018, uitvoering reconstructie Apeldoornseweg, ontwikkelen speelplan met bewoners in relatie bewegen en ontmoeten in openbare ruimte in Penseelstreek;
- in samenloop met het uitvoeren van groot onderhoud in Schaarsbergen (Bakenberg) maatregelen treffen om wateroverlast bij ernstige regenval zoveel mogelijk te beperken. Om dit te kunnen realiseren wordt nog gezocht naar extra financiële middelen;
- verkenning veiligheidssituatie en leefbaarheid aan de Hommelseweg.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Participatie in de wijk bevorderen	V03;V04;V05
Duurzame wijk stimuleren	V02
Ketenaanpak sociaal domein bevorderen. Achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken.	V03; V04
Wijkeconomie versterken	
Openbare ruimte/verkeer met wijkregie	

Wat mag het kosten

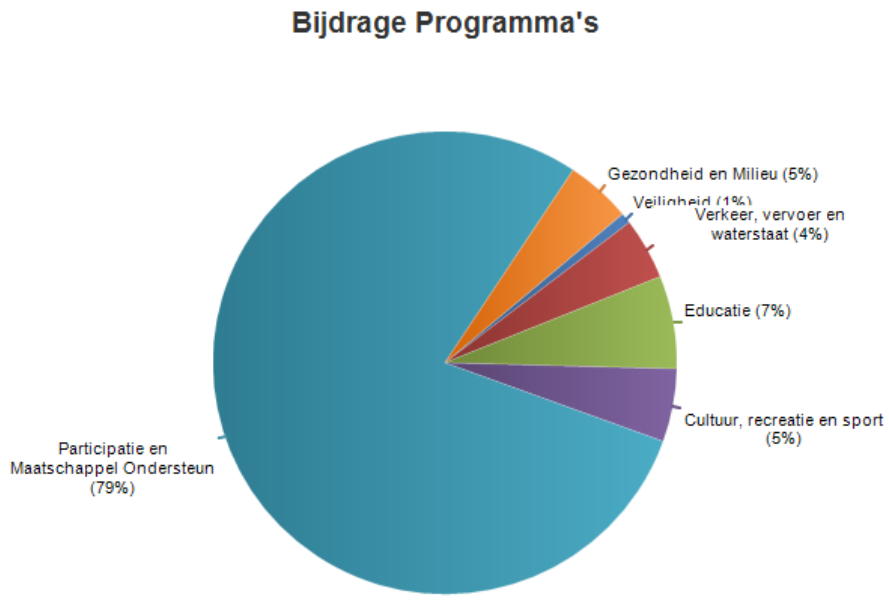
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

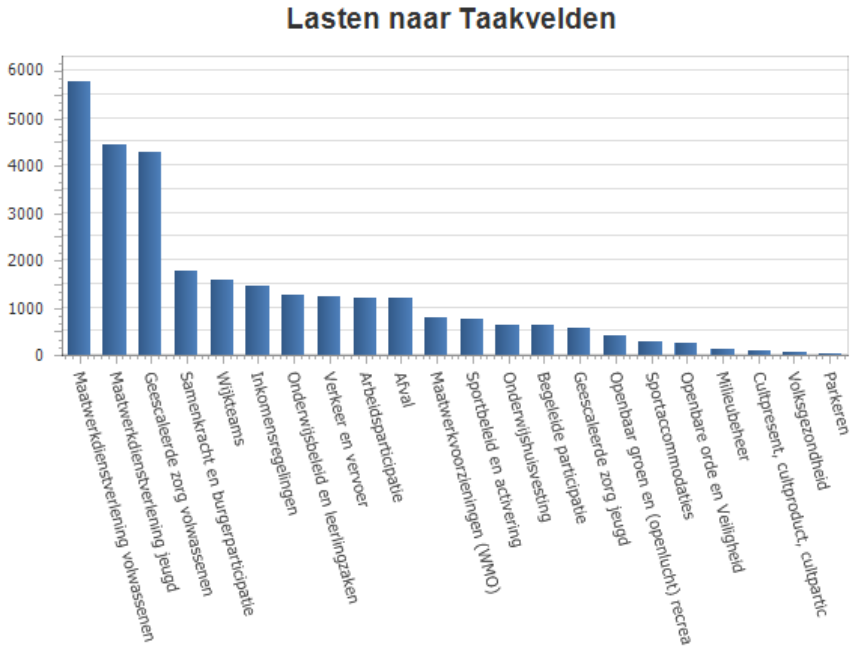
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-31.298	-28.985	-28.041	-28.293	-28.143	-27.800	-27.678
Baten	3.488	2.325	2.517	2.255	2.263	2.256	2.264
Saldo lasten en baten	***-27.810***	***-26.659***	***-25.524***	***-26.038***	***-25.880***	***-25.544***	***-25.414***
Gerealiseerd resultaat	**-27.810**	**-26.659**	**-25.524**	**-26.038**	**-25.880**	**-25.544**	**-25.414**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-63
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-52
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-99
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-80
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-13
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-367
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-18
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-35
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling BGB-programmering	253
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	102
- Overige	160
Totaal lasten	**-252**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-46
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-194
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	8
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-16
Bestaand beleid	
- Overige	-14
Totaal baten	**-262**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-514**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	0	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.864	-1.238	-1.481	-1.212	-1.211	-1.208	-1.195
Parkeren	1	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Onderwijshuisvesting	-828	-664	-598	-606	-600	-595	-590
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-852	-1.160	-1.130	-1.234	-1.228	-1.228	-1.228
Sportbeleid en activering	-943	-926	-922	-738	-731	-731	-731
Sportaccommodaties	-365	-254	-252	-250	-248	-246	-165
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-78	-78	-79	-79	-79	-79	-79
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-199	-321	-299	-372	-371	-371	-371
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.683	-1.799	-1.876	-1.744	-1.701	-1.701	-1.701
Wijkteams	-1.709	-85	-1.572	-1.572	-1.572	-1.572	-1.572
Inkomensregelingen	-1.365	-1.626	-1.384	-1.444	-1.444	-1.444	-1.444
Begeleide participatie	-543	-548	-548	-591	-591	-591	-591
Arbeidsparticipatie	-1.907	-2.009	-1.219	-1.186	-1.186	-1.185	-1.185
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-452	-855	-766	-772	-772	-772	-772
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.903	-6.088	-5.419	-5.750	-5.730	-5.709	-5.709
Maatwerkdienstverlening jeugd	-5.758	-5.196	-4.371	-4.420	-4.394	-4.098	-4.098
Geëscaleerde zorg volwassenen	-3.641	-4.163	-4.166	-4.274	-4.260	-4.245	-4.245
Geëscaleerde zorg jeugd	-675	-531	-531	-546	-546	-546	-546
Volksgezondheid	-17	-20	-19	-19	-19	-18	-18
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-1.230	-1.086	-1.083	-1.186	-1.150	-1.150	-1.126
Milieubeheer	-116	-117	-105	-86	-86	-86	-86
Totaal	**-31.298**	**-28.985**	**-28.041**	**-28.293**	**-28.143**	**-27.800**	**-27.678**

W 3 Noordoost

In het wijkprogramma Noordoost bevinden zich de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o., Alteveer en Cranevelt. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Jan van Dellen

Wat willen we bereiken

Leefbare wijken

Samen met bewoners en onze partners in de wijk worden vraag en aanbod van voorzieningen en ontmoetingsplaatsen beter op elkaar afgestemd. De actuele vraag van bewoners is leidend: zij geven aan dat ze ontmoetingsplekken wensen die beter passen bij hun behoefte: dichtbij, kleinschalig en laagdrempelig. Bewonersinitiatieven worden gefaciliteerd en gestimuleerd.
Er worden gesprekken georganiseerd met bewoners over de leefbaarheid in de wijken, waarbij 'schoon, heel en veilig' de uitgangspunten zijn. Samen met bewoners en professionals wordt gezocht naar kansen, mogelijkheden en middelen die nodig zijn in de wijk. Er wordt ingezet op:

- bewoners hebben een sociaal netwerk in de buurt;
- bewoners voelen zich meer betrokken, trots en meer verantwoordelijk voor de buurt;
- bewoners voelen zich veiliger, blijer en vitaler in de eigen leefomgeving;
- minder (woon)overlast in de wijken.

Versterken Geitenkamp en Plattenburg

Door schulden en werkloosheid verkeren te veel bewoners in een uitzichtloze situatie. Van deze groep heeft een hoog percentage geen of onvoldoende opleiding, waardoor er onvoldoende aansluiting is op de arbeidsmarkt. Ook is er sprake van laaggeletterdheid. Te veel kinderen groeien op in armoede. Deze problemen worden van generatie op generatie overgegeven. Samen met het sociaal wijkteam, Werk en Inkomen, woningcorporaties, onderwijs en andere betrokken partners wordt per onderwerp een alliantie gevormd om de problematiek aan te pakken. Er wordt ingezet op:

- het perspectief van bewoners is vergroot; meer inwoners participeren in de vorm van (vrijwilligers)werk;
- de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van bewoners is vergroot;
- minder mensen afhankelijk van een uitkering;
- er is minder laaggeletterdheid;
- kinderen hebben mogelijkheden om kansrijk op te groeien;
- meer bewoners met een hoog risico op financiële problemen zijn in een zo vroeg mogelijk stadium in beeld gebracht en ontvangen outreachend hulp om bestaande problemen op te lossen en ernstige schuldsituaties te voorkomen.

Minder verkeer- en parkeeroverlast
In Noord- Oost wordt veel verkeer- en parkeeroverlast ervaren. Waar nodig wordt het gesprek aangegaan met bewoners en betrokken partijen, om oplossingen te realiseren voor ervaren knelpunten. Er wordt ingezet op:
- bewoners ervaren minder parkeer- en verkeeroverlast.

Noordoost klimaatbestendig
Veel initiatieven van bewoners gaan over het vergroenen en verduurzamen van de (eigen) ruimte, over de energiezuinige wijk en het beperken van wateroverlast. Initiatieven van bewoners worden ondersteund en gestimuleerd en er wordt aangesloten bij het programma "Duurzame Wijken".
In een aantal wijken is nog relatief weinig aandacht voor bewuste omgang met energie. Er wordt ingezet op:
- meer bewoners gaan bewuster om met energie.

Kaders, uitgangspunten, randvoorwaarden
Onze speerpunten en werkzaamheden worden afgestemd met het sociale wijkteam. Bij de uitvoering van de speerpunten wordt aansluiting gezocht bij de programma's van de kernorganisatie en het Coalitie-akkoord. Een aantal uitgangspunten die richtinggevend zijn voor onze speerpunten:
- bewoners maken meer gebruik van algemene voorzieningen; er is sprake van verminderde inzet van specialistische voorzieningen;
- integrale buurtaanpak;
- meer mensen aan het werk.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Het bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Versterken Geitenkamp - Plattenburg	V03; V04;V05
Minder verkeer- en parkeeroverlast	
Leefbare wijken	V04; V05
Noordoost klimaatbestendig	V02

Wat mag het kosten

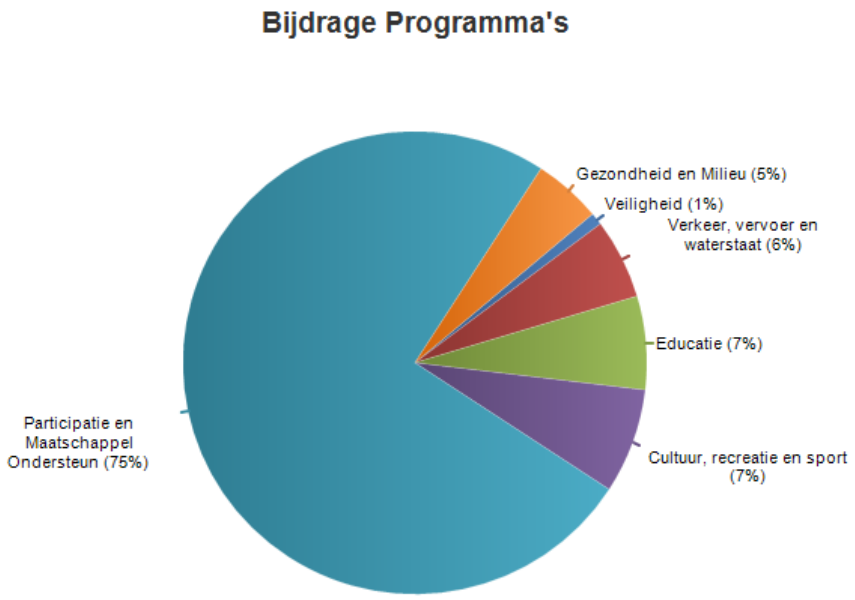
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

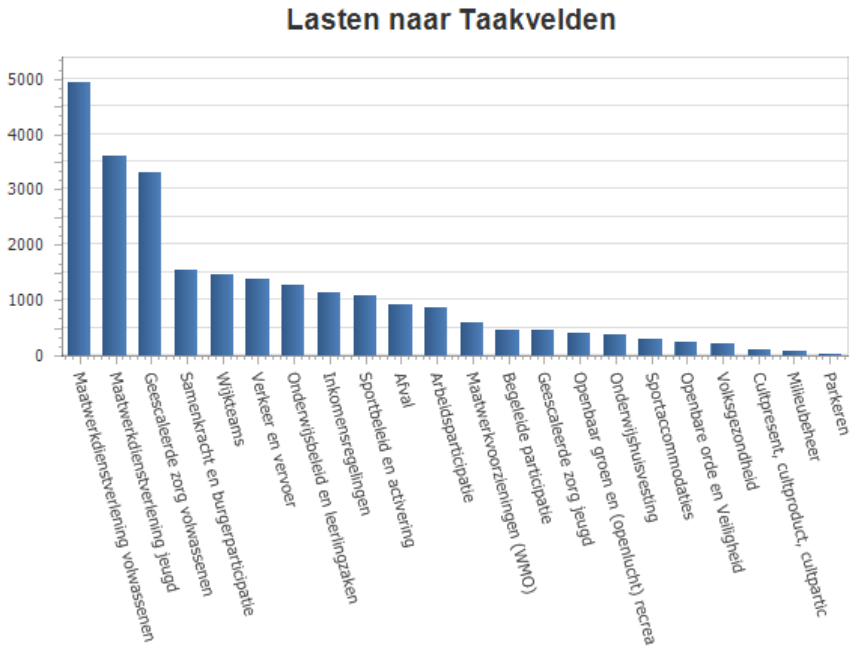
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.846	-24.448	-23.955	-24.208	-24.136	-23.777	-23.718
Baten	2.818	2.391	2.300	2.067	2.076	2.073	2.082
Saldo lasten en baten	***-21.028***	***-22.057***	***-21.655***	***-22.142***	***-22.060***	***-21.704***	***-21.635***
Gerealiseerd resultaat	**-21.028**	**-22.057**	**-21.655**	**-22.142**	**-22.060**	**-21.704**	**-21.635**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-47
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-48
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-76
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-11
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-294
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-15
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	24
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	113
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	79
- Overige	151
Totaal lasten	**-254**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-42
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-167
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	9
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-18
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-233**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-487**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-2.036	-1.391	-1.665	-1.353	-1.352	-1.339	-1.299
Parkeren	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-107	-177	-347	-344	-342	-338	-337
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-890	-1.155	-1.131	-1.236	-1.230	-1.230	-1.230
Sportbeleid en activering	-1.110	-1.054	-1.055	-1.048	-1.048	-1.048	-1.048
Sportaccommodaties	-330	-315	-345	-282	-280	-279	-277
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-70	-70	-70	-70	-70	-70	-70
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-222	-317	-311	-375	-374	-374	-374
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.149	-1.570	-1.563	-1.517	-1.484	-1.484	-1.484
Wijkteams	-1.554	-85	-1.432	-1.432	-1.432	-1.432	-1.432
Inkomensregelingen	-1.028	-1.252	-1.070	-1.125	-1.125	-1.125	-1.125
Begeleide participatie	-505	-397	-397	-428	-428	-428	-428
Arbeidsparticipatie	-1.403	-1.435	-881	-847	-847	-847	-847
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-274	-660	-579	-577	-577	-577	-577
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.008	-5.308	-4.649	-4.909	-4.893	-4.878	-4.878
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.571	-4.367	-3.549	-3.590	-3.580	-3.300	-3.300
Geëscaleerde zorg volwassenen	-3.857	-3.204	-3.204	-3.293	-3.282	-3.271	-3.271
Geëscaleerde zorg jeugd	-337	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-254	-173	-195	-193	-191	-190	-175
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-906	-819	-818	-893	-892	-860	-857
Milieubeheer	-66	-65	-59	-59	-59	-59	-59
Totaal	**-23.846**	**-24.448**	**-23.955**	**-24.208**	**-24.136**	**-23.777**	**-23.718**

W 4 Presikhaaf

In het wijkprogramma Presikhaaf bevinden zich de wijken Presikhaaf West en Presikhaaf Oost. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Martien Louwers

Wat willen we bereiken
'Binden en Verbinden'
Het versterken van de relatie en begrip tussen buurtbewoners onderling en het versterken van de binding van buurtbewoners met hun woonomgeving. Voor het prettig (samen) leven in een wijk is het van essentieel belang om je verbonden te voelen met je omgeving en je mede buurtbewoners. Dit is ook de basis voor bewoners om zich betrokken te voelen en verantwoordelijkheid te nemen voor hun (sociale) omgeving.

In sommige buurten wordt nog te weinig verbinding tussen bewoners onderling en hun omgeving gezien. Hiervoor zijn uiteenlopende redenen zoals een hoog verloop van bewoners, bewoners met veel verschillende achtergronden, een grote concentratie van mensen met sociaal maatschappelijke problemen en een matig onderhoud en inrichting van de omgeving.

Het doel is een grotere betrokkenheid van bewoners bij elkaar en bij hun eigen leefomgeving. Deze basis is nodig om verder te kunnen bouwen aan het verhogen van (arbeids)participatie, verhogen sociale cohesie en het vergroten gevoel van eigenaarschap voor hun eigen straat en buurt. De volgende projecten worden opgepakt:

- Het voormalig buurthuis de Overkant is aangekocht en hier wordt geïnvesteerd om, in samenwerking met de buurt, vorm te gaan geven aan een aansprekende programmering gericht op de omliggende buurt en de relatie te leggen met andere buurtplekken.
- Er wordt geïnvesteerd in het verbeteren van de samenwerking tussen buurtpartijen onderling en de rol die zij kunnen spelen bij de diverse buurtplekken.

'Overlast en Grensoverschrijdend Gedrag Openbare ruimte'
Veel bewoners ergeren zich er aan hoe hun directe leefomgeving eruit ziet en de wijze waarop een deel van de inwoners zich in de openbare ruimte gedraagt. Niet iedereen voelt zich in staat om zelf iets te ondernemen om hier iets aan te doen of medebewoners hierop aan te spreken.

Door de samenwerking tussen professionals in de wijk een nieuwe impuls te geven wil het team Leefomgeving samen met hen een integrale wijkaanpak ontwikkelen die bewoners zoveel mogelijk betrekt bij het terugdringen van de ervaren verloedering. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de veiligheidsagenda die per wijk/gebied opgesteld gaat worden.

De volgende projecten worden uitgevoerd:

- Er worden een aantal bijeenkomsten georganiseerd met professionals en bewoners om een gedragen aanpak te ontwikkelen.
- Tegelijkertijd wordt in de buurt Presikhaaf 1 een casus aangepakt waar concreet aan de slag gegaan wordt met de woningcorporatie rondom een appartementencomplex. Hier wordt zowel sociale problematiek als de fysieke ruimte in combinatie met pilot van afval een project aangepakt. Wat hier geleerd wordt, wordt in de aanpak meegenomen.

'Kansen voor Kinderen'

In Presikhaaf wonen veel kinderen in een moeilijke sociaal maatschappelijke positie die minder kansen krijgen dan hun leeftijdsgenootjes elders in de stad.

De doelstelling is om de ontwikkelkansen voor kinderen in Presikhaaf te verhogen door middel van een vraaggericht aanbod wat aansluit bij de behoeften van kinderen en hun ouders. Ook van kinderen die buiten de wijk naar school gaan. Hierbij wordt gericht op kinderen vanaf de geboorte tot en met de overgang naar de middelbare school. De thema's gezonde leefstijl, het beter benutten van de talenten van kinderen en het verbeteren van de ouderbetrokkenheid hebben hierbij specifieke aandacht. De volgende projecten worden opgepakt:

- Er wordt samen met bewoners, de kindcentra en wijkpartners gewerkt aan een gedeelde visie, van waaruit ieder zijn bijdrage levert aan een samenhangend, integraal en vraaggericht programma voor kinderen. Daarbij is er specifieke aandacht voor de koppeling tussen wat er op kindcentra en in de omliggende buurten gebeurt.
- Er wordt gewerkt aan een wijkbreed plan voor speel-, beweeg- en ontmoetingsplekken en activiteiten voor kinderen in de wijk. Op basis van dit plan gaat het team Leefomgeving in 2019 aan de slag met het verbeteren van deze voorzieningen in de verschillende buurten. Omdat het bij spelen en ontmoeten ook gaat over het in contact komen van bewoners met elkaar, heeft dit plan relatie met het thema binden & verbinden.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Vergroten van betrokkenheid bewoners bij elkaar en hun leefomgeving	
Verbeteren samenwerking tussen buurtpartijen rondom diverse buurtplekken	
Impuls geven aan de samenwerking tussen professionals voor een integrale aanpak grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte	
Vergroten ontwikkelkansen van kinderen in Presikhaaf door integraal, samenhangend en vraaggericht aanbod	V03

Wat mag het kosten

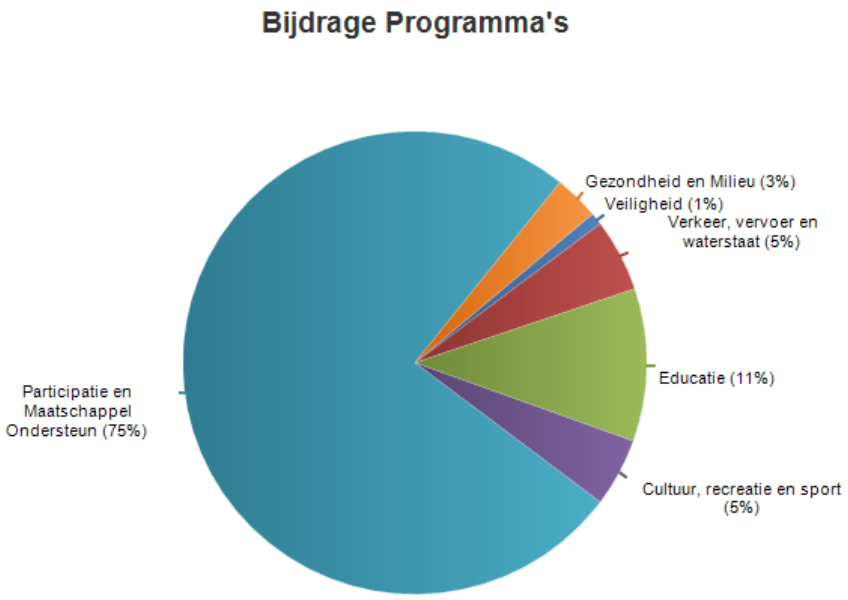
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

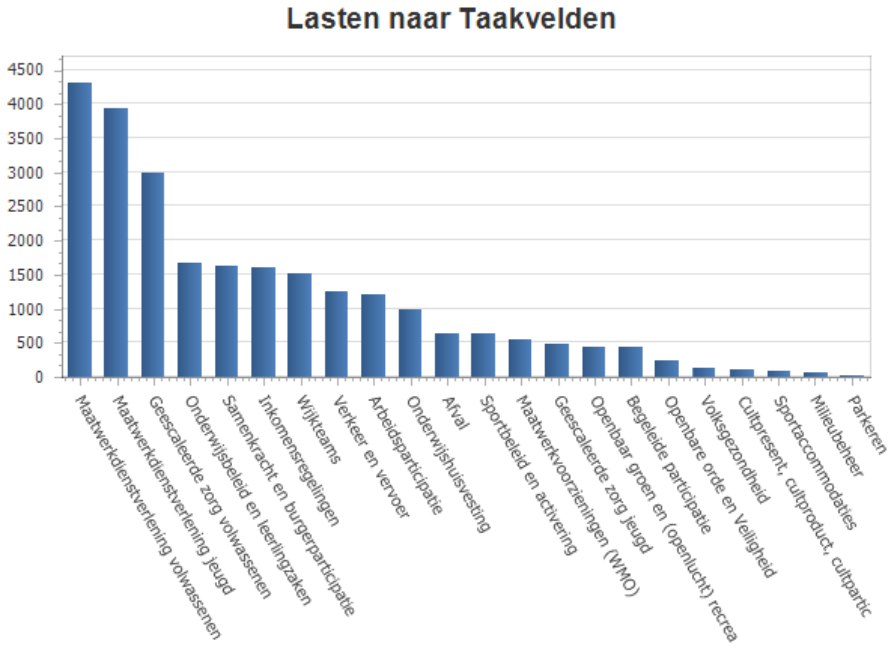
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-22.873	-25.087	-24.407	-24.454	-24.368	-24.047	-24.033
Baten	2.699	2.754	2.752	2.530	2.545	2.539	2.554
Saldo lasten en baten	***-20.174***	***-22.332***	***-21.654***	***-21.924***	***-21.823***	***-21.508***	***-21.479***
Gerealiseerd resultaat	**-20.174**	**-22.332**	**-21.654**	**-21.924**	**-21.823**	**-21.508**	**-21.479**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-40
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-52
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-106
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-140
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-12
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-280
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-14
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-27
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	323
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	110
- Overige	231
Totaal lasten	**-47**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-46
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-162
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	15
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-27
Bestaand beleid	
- Overige	-3
Totaal baten	**-223**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-270**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	0	0	-15	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-231	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-1.095	-1.313	-1.768	-1.240	-1.235	-1.229	-1.221
Parkeren	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Onderwijshuisvesting	-1.173	-936	-965	-964	-959	-955	-950
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.248	-1.521	-1.484	-1.646	-1.636	-1.636	-1.636
Sportbeleid en activering	-608	-612	-608	-606	-602	-602	-602
Sportaccommodaties	-41	-62	-57	-65	-65	-65	-65
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-112	-84	-85	-85	-85	-85	-85
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-249	-353	-341	-414	-413	-413	-413
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.305	-1.665	-1.730	-1.603	-1.569	-1.569	-1.569
Wijkteams	-1.650	-85	-1.498	-1.498	-1.498	-1.518	-1.518
Inkomensregelingen	-1.367	-1.778	-1.523	-1.582	-1.582	-1.582	-1.582
Begeleide participatie	-469	-383	-383	-413	-413	-413	-413
Arbeidsparticipatie	-1.909	-2.009	-1.170	-1.186	-1.186	-1.185	-1.185
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-238	-616	-531	-534	-534	-534	-534
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.259	-4.726	-4.059	-4.284	-4.271	-4.258	-4.258
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.213	-4.729	-3.915	-3.923	-3.907	-3.650	-3.650
Geëscaleerde zorg volwassenen	-2.374	-2.884	-2.883	-2.964	-2.954	-2.944	-2.944
Geëscaleerde zorg jeugd	-661	-460	-460	-473	-473	-473	-473
Volksgezondheid	-41	-51	-104	-112	-112	-62	-61
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-639	-559	-560	-613	-612	-612	-611
Milieubeheer	-53	-40	-37	-38	-38	-38	-38
Totaal	**-22.873**	**-25.087**	**-24.407**	**-24.454**	**-24.368**	**-24.047**	**-24.033**

W 5 Malburgen

In het wijkprogramma Malburgen bevinden zich de wijken Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder het Duifje en Immerloo. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Ronald Paping

Wat willen we bereiken

Ontmoeten in de wijk

Om mee te kunnen doen in de samenleving en daardoor onder andere eenzaamheid te bestrijden en de onderlinge betrokkenheid in de buurt te vergroten, is het belangrijk om aantrekkelijke en laagdrempelige ontmoetingsplekken in de wijk te hebben. Inzet op dit thema vindt onder meer plaats door het creëren van nieuwe en verbeteren van bestaande (mobiele) ontmoetingsplekken, waaronder:

- Buurtcentrum Prisma: Verder professionaliseren buurtcentrum Prisma. De afgelopen periode is samen met de gebruikers een traject uitgevoerd om tot een nieuw concept te komen. Dit heeft niet tot een gewenst resultaat geleid. Het plan is bijgesteld Het doel om sociaal huis Prisma een buurthuis voor de wijk te laten en te versterken blijft overeind staan maar vraagt een andere procesaanpak.
- Malburgen Oost-Noord: dit betreft een kwetsbaar deel van de wijk waar een grote behoefte leeft onder de bewoners om elkaar laagdrempelig te ontmoeten. MFC de Malburcht voldoet onvoldoende aan de behoefte en bestaande plekken die wel goed gebruikt worden, dreigen te verdwijnen. Onderzocht wordt hoe tegemoet gekomen kan worden aan deze behoefte binnen eigen wijk.
- MFC De Spil: Dit MFC in Malburgen-West is een belangrijk aandachtspunt. Het betreft de enige, doch kwetsbare, ontmoetingsplek in deze wijk.

Fysieke en sociale veiligheid vergroten

De beleving van veiligheid is in sommige delen van Malburgen erg laag. Ter verbetering hiervan worden onder andere de volgende projecten uitgevoerd:

- Inzetten van rolmodellen: rolmodellen sluiten aan bij specifieke doelgroepen waarvoor geldt dat het voor professionals veelal moeilijk en soms zelfs onmogelijk blijkt om contact mee te leggen.
- Winkelcentrum De Drieslag: Traject Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) is dit jaar gestart en loopt in 2019 door.
- Aandacht voor verwarde personen in samenwerking met sociaal wijkteam.
- Resultaten onderzoek "Betrekken van ouders bij thema polarisatie/radicalisering" implementeren.
- Verkeersveiligheid verbeteren: verkeersveiligheid rondom scholen blijft aandachtspunt, verkeersveiligheid in het algemeen.

Taal - en laaggeletterdheid verbeteren
Malburgen kent relatief veel inwoners die laaggeletterd zijn en/of de Nederlandse taal niet voldoende beheersen. Er wordt ingezet op:
- Taal- en laaggeletterdheid: In 2018 is een wijkgericht uitvoeringsplan Malburgen opgesteld. De uitvoering hiervan vindt in 2019 plaats.

Jeugd
- Voortzetten pilot jeugd Malburgen: Maatwerk leveren aan jongeren die in Malburgen opgroeien. Doelgroep is kwetsbare groep jongeren van > 10-12 jaar. Op basis van deze pilot wordt de maatschappelijke opgave opnieuw geformuleerd. Hier worden geschikte partners bij gezocht middels een voor de gemeente Arnhem nieuwe manier van aanbesteden/subsidiëren.
- Kansrijk opgroeien: Wijkgerichte uitvoering geven aan plan kansrijk opgroeien.

(Arbeids)participatie vergroten
- Vergroten van (arbeids)participatie van inwoners.
- Achter-de-voordeur projecten. Dit zijn projecten gericht op vroegtijdige signalering en aanpak van problematiek dat zich afspeelt achter de voordeur. Onderdeel hierin is activering van bewoners.

Armoede- en schuldenproblematiek
In Malburgen leven veel inwoners die rond moeten komen van het sociaal minimum. Er zijn relatief veel inwoners met schulden. Het is belangrijk te onderzoeken hoe in de toekomst betalingsachterstanden kunnen worden voorkomen. Daarom wordt ingezet op armoede- en schuldenproblematiek onder andere:
- project vroegsignalering schulden;
- plan Kansrijk Opgroeien, gericht op gelijke kansen voor jeugd;
- achter-de-voordeur projecten.

Preventieve gezondheid
Malburgen kent relatief veel inwoners met overgewicht en/of een ongezonde levensstijl dat zich kan uiten in allerlei (fysieke) problemen. Het is belangrijk om bewoners de mogelijkheid te geven in hun directe omgeving (onder begeleiding) te sporten en te bewegen en geholpen te worden bij keuzes met betrekking tot voeding en levensstijl. De volgende projecten op het gebied van preventieve gezondheid worden uitgevoerd:
- Realiseren van een nieuw beweegcentrum door Formupgrade binnen het Olympus kwadrant op het gebied van bewegen, voeding, fysiotherapie, coaching en lifestyle-interventies. Formupgrade wordt zowel financieel als procesmatig ondersteund door het team leefomgeving.
- Beweegtuin en wandelroutes realiseren.
- Olympusgebied: Inrichting openbare ruimte zodanig dat bewoners/gebruikers gestimuleerd worden tot bewegen.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Vergroten gevoel van sociale en fysieke veiligheid	V04
Gelijke kansen voor jeugd in de wijk. Een afgestemd en integraal aanbod.	V05
Inwoners met dreigende financiële problemen komen eerder in beeld en worden ondersteund in de aanpak hiervan	V04
Meer inwoners op basisniveau Nederlandse taal	V03; V05
Goed functionerende ontmoetingsplekken in de wijk	V04; V05
Meer inwoners participeren	V03;

Wat mag het kosten

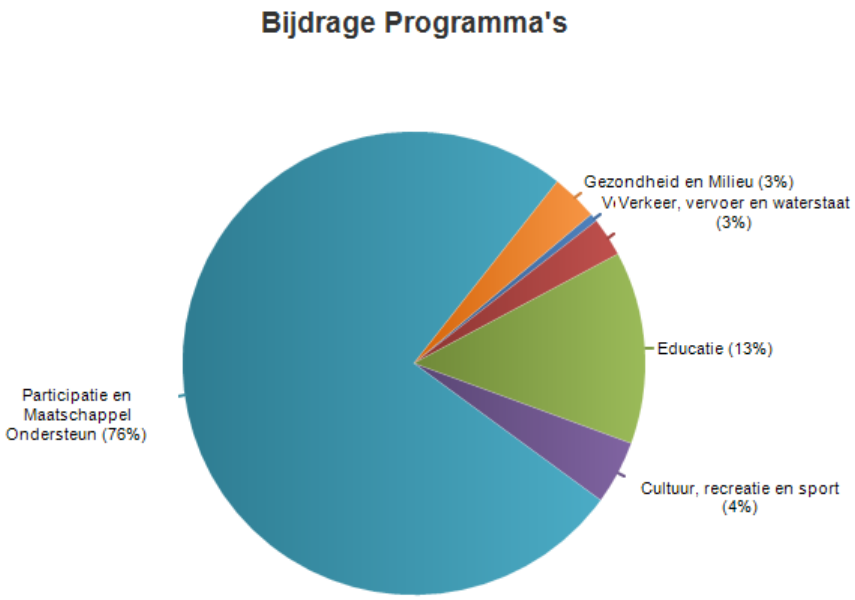
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

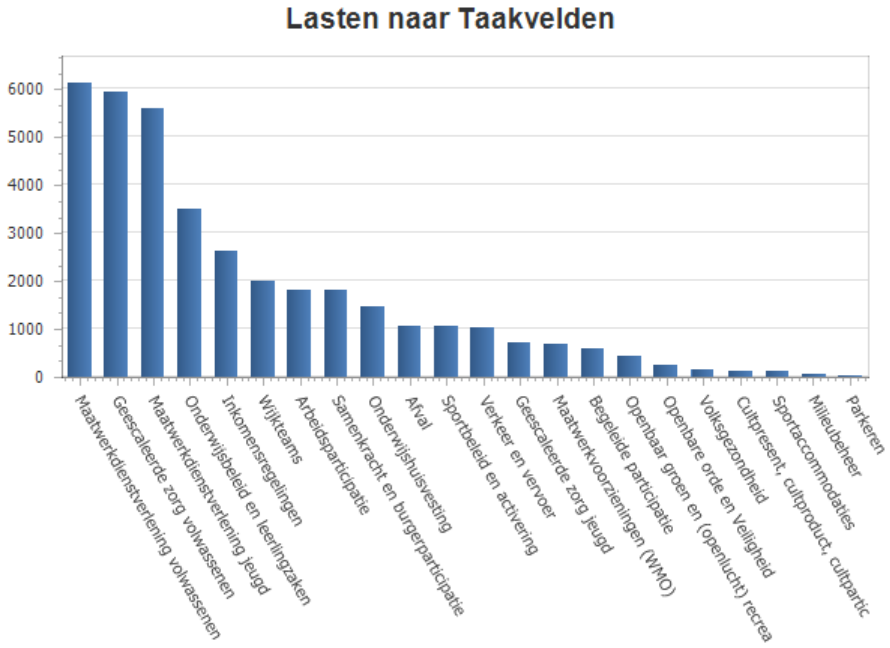
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-35.561	-36.902	-35.644	-36.561	-36.411	-36.042	-36.028
Baten	4.644	4.754	4.793	4.511	4.548	4.573	4.609
Saldo lasten en baten	***-30.917***	***-32.148***	***-30.851***	***-32.050***	***-31.863***	***-31.469***	***-31.418***
Gerealiseerd resultaat	**-30.917**	**-32.148**	**-30.851**	**-32.050**	**-31.863**	**-31.469**	**-31.418**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-71
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-88
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	-175
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-350
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-21
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-445
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-22
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	-127
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	274
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	181
- Overige	-29
Totaal lasten	**-917**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-77
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-180
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	37
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-67
Bestaand beleid	
- Overige	5
Totaal baten	**-282**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.199**

Uit welke programma's komt het budget

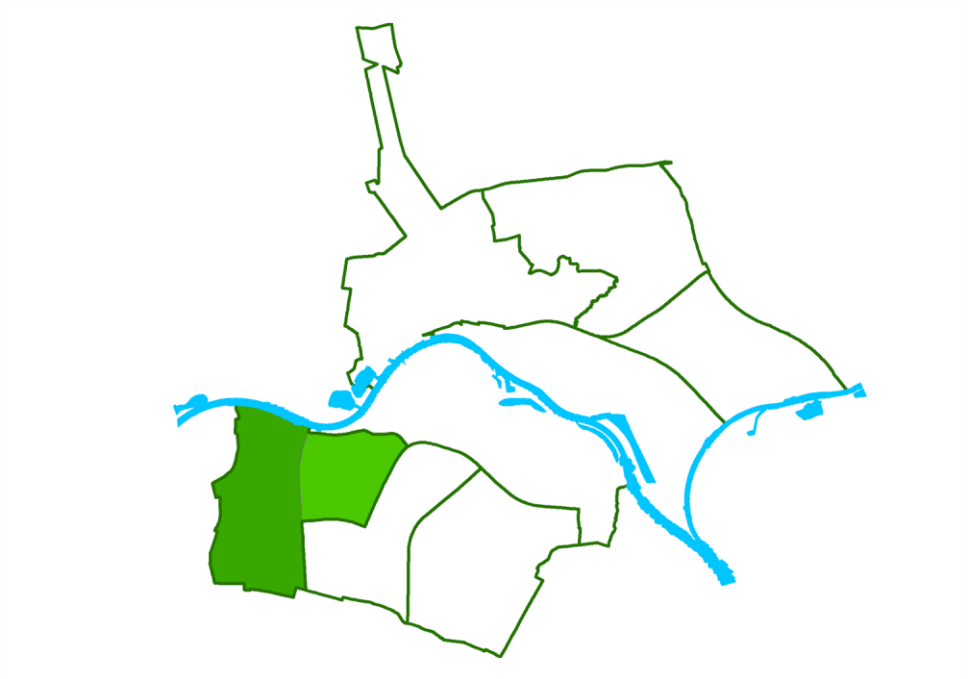
Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	-1	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-723	-1.065	-859	-993	-990	-987	-984
Parkeren	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-1.784	-1.400	-1.452	-1.442	-1.437	-1.432	-1.427
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.691	-3.137	-3.085	-3.468	-3.442	-3.442	-3.442
Sportbeleid en activering	-1.025	-1.032	-1.033	-1.029	-1.028	-1.028	-1.028
Sportaccommodaties	-89	-121	-90	-90	-89	-89	-89
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-90	-91	-91	-91	-91	-91	-91
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-250	-357	-381	-414	-414	-414	-414
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.391	-1.822	-1.819	-1.770	-1.732	-1.732	-1.732
Wijkteams	-2.138	-85	-1.963	-1.963	-1.963	-1.963	-1.963
Inkomensregelingen	-2.276	-2.923	-2.512	-2.606	-2.606	-2.606	-2.606
Begeleide participatie	-600	-518	-518	-558	-558	-558	-558
Arbeidsparticipatie	-2.930	-3.013	-1.952	-1.779	-1.779	-1.778	-1.778
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-364	-752	-671	-669	-669	-669	-669
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-6.381	-6.468	-5.786	-6.095	-6.079	-6.063	-6.063
Maatwerkdienstverlening jeugd	-4.159	-6.347	-5.646	-5.576	-5.529	-5.212	-5.212
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.507	-5.757	-5.757	-5.917	-5.897	-5.877	-5.877
Geëscaleerde zorg jeugd	-710	-681	-681	-701	-701	-701	-701
Volksgezondheid	-118	-102	-116	-115	-115	-114	-114
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-1.091	-972	-972	-1.031	-1.025	-1.020	-1.014
Milieubeheer	-75	-43	-41	-41	-41	-41	-41
Totaal	**-35.561**	**-36.902**	**-35.644**	**-36.561**	**-36.411**	**-36.042**	**-36.028**

W 6 Schuytgraaf/Elderveld

In het wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld bevinden zich de wijken Schuytgraaf en Elderveld. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Ronald Paping

Wat willen we bereiken
Ontmoeten in de wijk
Ter bevordering van de sociale cohesie zijn ontmoetingsfuncties van belang in het gebied. (Vrijwilligers)organisaties in de wijk Schuytgraaf hebben behoefte aan multifunctionele, betaalbare plekken voor diverse doeleinden en doelgroepen. In de wijk Elderveld worden bestaande partijen die moeite hebben om goed samen te werken, tijdelijk extra ondersteund. Ingezet wordt op:
- versterking van de sociale cohesie;
- bewoners, instanties en organisaties weten elkaar beter te vinden.

Veiligheid (openbare ruimte/verkeer)
Op een aantal plekken in het gebied wordt de verkeersveiligheid als slecht ervaren. In overleg met bewoners en samenwerkingspartners worden - wanneer nodig - verkeerskundige aanpassingen ingezet (oversteek singels/ hoofdwegen, winkelcentra en scholen). Tevens aandacht voor openbare ruimte Station Zuid: in samenwerking met bewoners en partners wordt integrale aanpak georganiseerd om veiligheid en leefbaarheid in dit metropole gebied te waarborgen. Specifiek in Elderveld wordt aandacht gevraagd voor woninginbraken en loslopende honden. Ingezet wordt op:
- verbeteren (verkeers)veiligheid en leefbaarheid.

Sociale problematiek
Bij het sociale wijkteam en sociale partners in Schuytgraaf zijn veel nadelige gevolgen van vechtscheidingen en schulden bekend. Bijkomend aandachtspunt zijn de jeugdigen die hierdoor in de problemen komen. Specifiek voor Schuytgraaf wordt gestart met het programma de '3 O's (ontmoeten, opgroeien en opvoeden). Doorontwikkeling van kinderwijk naar jongeren- /ouderenwijk verdient aandacht.
In het gebied wordt preventief ingezet om jongeren te begeleiden. Inzet vindt plaats op:
- problemen rondom echtscheidingen en schulden worden vroegtijdig gesignaleerd;
- (preventieve) voorzieningen voor schuldproblematiek worden beter gevonden door de doelgroep;
- jeugdigen voelen zich gehoord en weten waar ze terecht kunnen.

Aandacht voor senioren

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, SWOA en andere partners wordt de benodigde inzet hierop georganiseerd. Dit speerpunt geldt met name voor de wijk Elderveld. Ingezet wordt op:

- ouderen wonen langer zelfstandig thuis;
- ouderen doen mee.

Verschuiving van het specialistische (individuele) naar het collectieve (algemene) domein

Gezamenlijk zijn het team Leefomgeving en het sociale wijkteam verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein. Inzet vindt plaats op:

- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Multifunctionele ontmoetingsfuncties	V04
Veilige en prettige openbare ruimte	
Minder problematische schulden en echtscheidingen	V03
Ouderen wonen prettig in hun buurt	V04

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

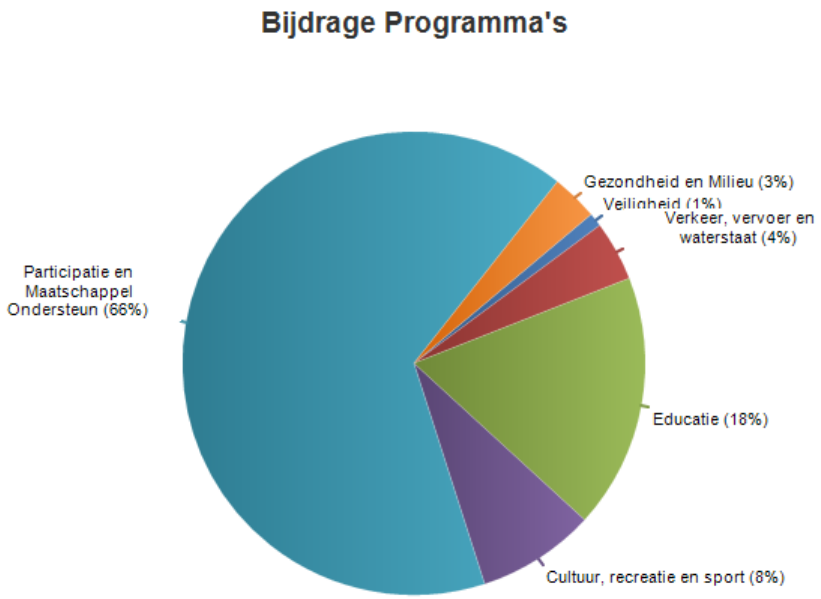
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.883	-22.151	-21.759	-21.920	-21.841	-21.503	-21.459
Baten	3.595	2.790	2.893	2.700	2.710	2.708	2.717
Saldo lasten en baten	***-20.288***	***-19.361***	***-18.867***	***-19.219***	***-19.132***	***-18.795***	***-18.742***
Gerealiseerd resultaat	**-20.288**	**-19.361**	**-18.867**	**-19.219**	**-19.132**	**-18.795**	**-18.742**

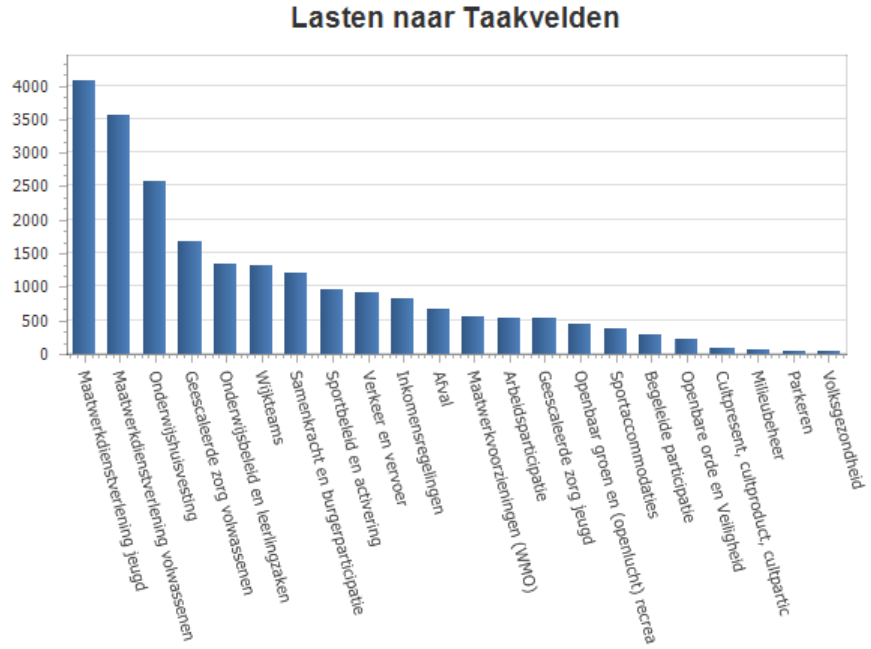
Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-56
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-28
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-12
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-225
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-12
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	73
Bestaand beleid	
- Ontwikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	80
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	55
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	110
- Overige	38
Totaal lasten	**-160**

Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-25
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-161
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	9
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Overige	4
Totaal baten	**-192**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-352**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-219	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-799	-953	-902	-889	-888	-880	-879
Parkeren	-30	-2	-28	-27	-27	-26	-26
Onderwijshuisvesting	-4.267	-2.467	-2.748	-2.564	-2.543	-2.522	-2.482
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-930	-1.246	-1.232	-1.332	-1.325	-1.325	-1.325
Sportbeleid en activering	-958	-954	-955	-950	-949	-949	-949
Sportaccommodaties	-344	-308	-364	-362	-360	-359	-357
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-66	-66	-66	-66	-66	-66	-66
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-154	-373	-357	-431	-430	-430	-430
Samenkracht en burgerparticipatie	-894	-1.223	-1.230	-1.190	-1.168	-1.168	-1.168
Wijkteams	-1.417	-85	-1.308	-1.308	-1.308	-1.308	-1.308
Inkomensregelingen	-820	-905	-781	-817	-817	-817	-817
Begeleide participatie	-348	-259	-259	-278	-278	-278	-278
Arbeidsparticipatie	-824	-861	-554	-508	-508	-508	-508
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-231	-613	-532	-531	-531	-531	-531
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-3.003	-3.984	-3.328	-3.533	-3.522	-3.512	-3.512
Maatwerkdienstverlening jeugd	-5.623	-4.834	-4.095	-4.054	-4.034	-3.743	-3.743
Geëscaleerde zorg volwassenen	-1.637	-1.608	-1.608	-1.653	-1.647	-1.642	-1.642
Geëscaleerde zorg jeugd	-459	-491	-491	-506	-506	-506	-506
Volksgezondheid	-20	-13	-17	-17	-17	-17	-17
Riolering	9	0	0	0	0	0	0
Afval	-791	-645	-645	-652	-652	-652	-652
Milieubeheer	-104	-42	-41	-40	-40	-40	-40
Totaal	**-23.883**	**-22.151**	**-21.759**	**-21.920**	**-21.841**	**-21.503**	**-21.459**

W 7 De Laar/Elden

In het wijkprogramma De Laar/Elden bevinden zich de wijken De Laar en Elden. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Roeland van der Zee

Wat willen we bereiken
Bewonersparticipatie
Het doel is om de betrokkenheid van bewoners te versterken door nieuwe vormen van bewonersparticipatie uit te proberen (experimenten). Dit is belangrijk voor het gebied om goede beslissingen te nemen over de aandachtspunten. Er wordt ingezet op:
- verdergaande samenwerking met bewoners.

Meedoen/ arbeidsparticipatie
Het aandeel mensen in de Laar dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering is de laatste jaren naar verhouding sterk gestegen. Meedoen in de nabije omgeving is een stimulans voor mensen om zich te ontwikkelen. Werk en Inkomen, het Sociaal Wijkteam en het team Leefomgeving werken hierop samen. Er wordt ingezet op:
- meer bewoners doen mee in de maatschappij.

Openbare ruimte
Ontmoetingsplekken, groen, spelen, afval, verlichting, veilige wegen etcetera zijn belangrijke items in het gebied. Bewonersprojecten in dit kader worden ondersteund. Er wordt ingezet op:
- bewoners voelen zich betrokken bij hun leefomgeving.

Zorg voor elkaar
Gezamenlijk zijn het team Leefomgeving en het sociale wijkteam verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein.

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, Stichting welzijn ouderen Arnhem (SWOA) en andere partners wordt de benodigde (preventieve) inzet georganiseerd.
Op armoede en daarmee samenhangende jeugdproblematiek wordt samen met wijkpartners ingezet. Met als doel dat armoede geen reden meer is om niet mee te kunnen doen in de maatschappij. Hierbij wordt aangesloten bij het programma Kansrijk Opgroeien. Er wordt ingezet op:
- vergroten van de zelfredzaamheid;
- ouderen doen mee;
- minder gezinnen leven in armoede;
- meer activiteiten in de directe leefomgeving.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewonersparticipatie bevorderen	V05
Bewoners doen mee	V03; V05
Prettige openbare ruimte	
Zorg voor elkaar, eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen	V04; V05

Wat mag het kosten

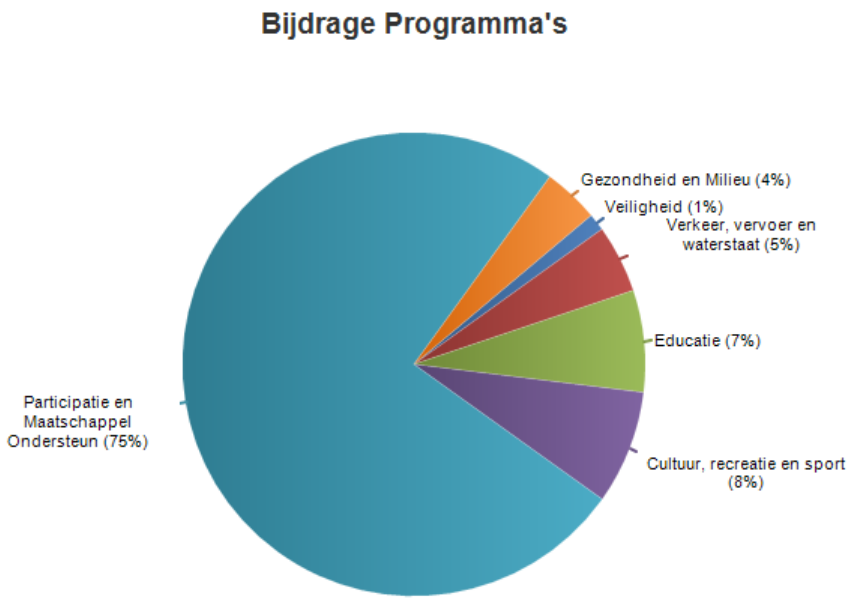
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

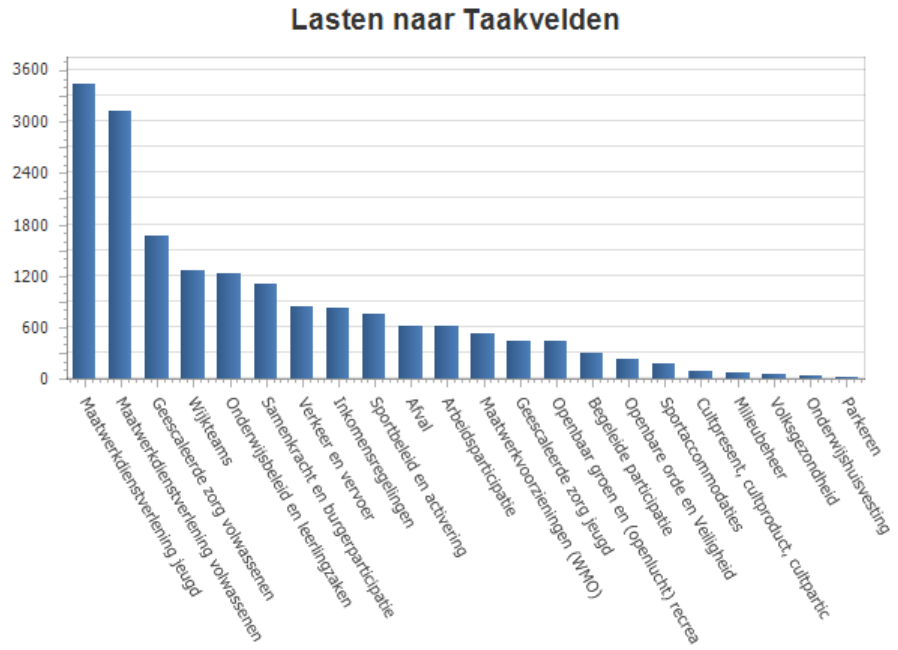
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-16.302	-18.055	-17.062	-17.461	-17.411	-17.107	-17.105
Baten	1.916	1.812	1.769	1.563	1.573	1.572	1.582
Saldo lasten en baten	***-14.387***	***-16.244***	***-15.293***	***-15.898***	***-15.838***	***-15.536***	***-15.524***
Gerealiseerd resultaat	**-14.387**	**-16.244**	**-15.293**	**-15.898**	**-15.838**	**-15.536**	**-15.524**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-38
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen CA-1.7)	-28
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-10
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-202
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-10
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	115
- Overige	-39
Totaal lasten	**-399**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sciale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-25
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-158
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	10
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-207**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-606**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-219	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-499	-921	-772	-827	-826	-825	-824
Parkeren	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Onderwijshuisvesting	0	-43	-20	-20	-20	-20	-20
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-898	-1.140	-1.120	-1.221	-1.214	-1.214	-1.214
Sportbeleid en activering	-757	-750	-751	-742	-729	-729	-729
Sportaccommodaties	-275	-187	-161	-165	-164	-164	-164
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-65	-65	-65	-65	-65	-65	-65
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-504	-354	-371	-415	-415	-415	-415
Samenkracht en burgerparticipatie	-794	-1.130	-1.118	-1.085	-1.068	-1.068	-1.068
Wijkteams	-1.351	-85	-1.246	-1.246	-1.246	-1.246	-1.246
Inkomensregelingen	-717	-897	-769	-805	-805	-805	-805
Begeleide participatie	-406	-268	-268	-288	-288	-288	-288
Arbeidsparticipatie	-960	-1.004	-647	-593	-593	-593	-593
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-214	-591	-510	-509	-509	-509	-509
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-2.946	-3.568	-2.924	-3.103	-3.093	-3.082	-3.082
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.596	-4.199	-3.458	-3.417	-3.409	-3.130	-3.130
Geëscaleerde zorg volwassenen	-1.138	-1.608	-1.608	-1.652	-1.646	-1.641	-1.641
Geëscaleerde zorg jeugd	-282	-404	-404	-416	-416	-416	-416
Volksgezondheid	-70	-27	-29	-29	-29	-29	-29
Riolering	9	0	0	0	0	0	0
Afval	-617	-551	-552	-604	-603	-596	-595
Milieubeheer	-47	-42	-48	-48	-48	-48	-48
Totaal	**-16.302**	**-18.055**	**-17.062**	**-17.461**	**-17.411**	**-17.107**	**-17.105**

W 8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

In het wijkprogramma RKV bevinden zich de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Martien Louwers

Wat willen we bereiken
Bewegen en ontmoeten in de wijk
Aantrekkelijke en makkelijk te gebruiken beweeg- en ontmoetingsplekken voor alle bewoners. Ingezet wordt op:
- regelmatig gebruik van beweeg- en ontmoetingsplekken;
- toename van het aantal geschikte beweeg- en ontmoetingsplekken.

Duurzaamheid
In het gebied Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg is er veel aandacht voor duurzaamheid. Er wordt ingezet op het verminderen van hittestress (onder andere door vergroening). Daarnaast wordt er voorlichting gegeven over (kostenbesparende) duurzame maatregelen. Ingezet wordt op:
- voorlichting op maat (lijn 2030);
- ondersteunen van wijkinitiatieven;
- herinrichting gebieden in samenwerking met externe partijen.

Participatie
Stimuleren en initiëren van projecten in de wijk, in nauwe samenwerking met bewoners en partners in de wijk, met als doel dat meer bewoners kunnen meedoen en hun sociaal netwerk kunnen vergroten. Ingezet wordt op:
- stijging van het aantal bewonersinitiatieven;
- meer werkgelegenheid in de wijk;
- activering door sport;
- meer vrijwilligers.

.
Veiligheid
Veiligheid is onderwerp dat zowel fysiek als sociaal speelt. Voorlichting van bewoners en aanpassingen in de openbare ruimte vergroten de veiligheid en versterken het gevoel van veiligheid. Met signalen van het sociaal wijkteam worden voorliggende voorzieningen gerealiseerd. Ingezet wordt op:
- hogere score op het gevoel van veiligheid;
- verhoging bewustzijn van de eigen rol met betrekking tot veiligheid;
- afname van het aantal onveilige plekken (infrastructuur en enge plekken).

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewegen en ontmoeten in de wijk stimuleren	V03; V05
Duurzame wijk stimuleren	V02
Meer inwoners participeren	V03; V04; V05
Veiligheid in de wijk vergroten	V05

Wat mag het kosten

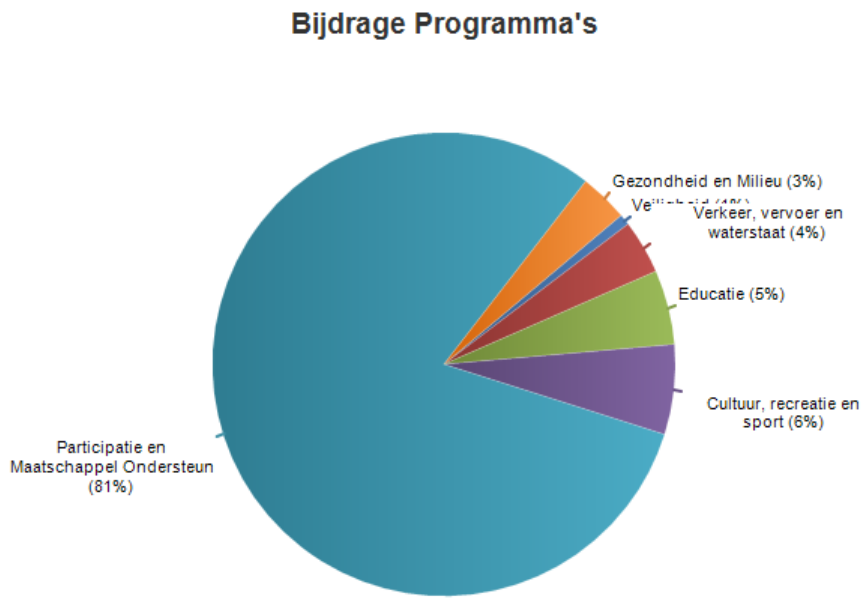
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

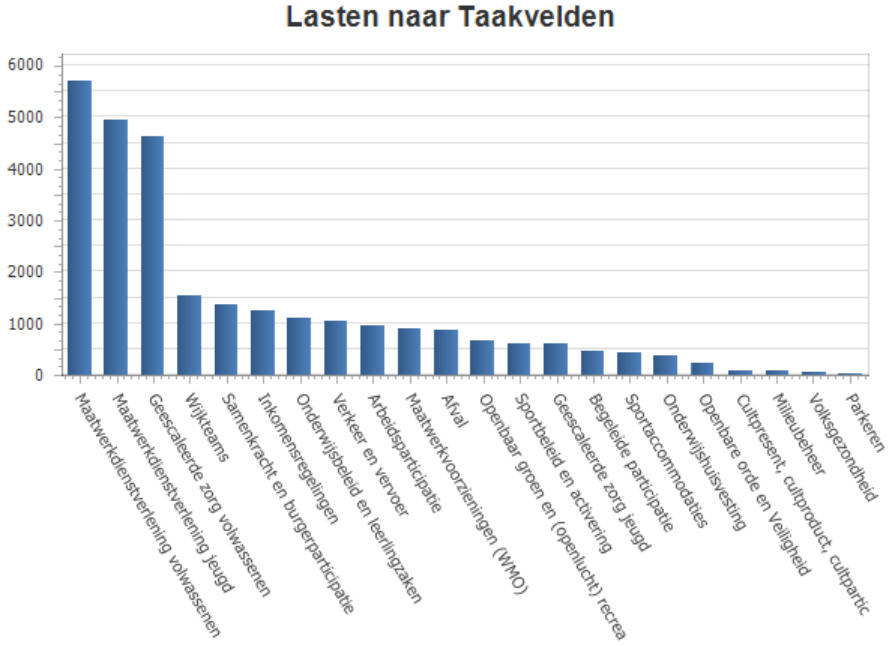
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-25.497	-27.550	-26.801	-27.454	-27.358	-27.012	-27.005
Baten	2.069	1.927	2.372	2.100	2.107	2.097	2.104
Saldo lasten en baten	***-23.427***	***-25.623***	***-24.428***	***-25.355***	***-25.251***	***-24.915***	***-24.901***
Gerealiseerd resultaat	**-23.427**	**-25.623**	**-24.428**	**-25.355**	**-25.251**	**-24.915**	**-24.901**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-47
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-44
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-84
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-70
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-14
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-376
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-20
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-25
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-19
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	86
- Overige	-1
Totaal lasten	**-654**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-39
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-211
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	7
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-15
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-273**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-927**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Crisisbeheersing en Brandweer	-6	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-837	-1.101	-927	-1.026	-1.025	-1.019	-1.017
Parkeren	-6	-7	-7	-10	-9	-9	-9
Onderwijshuisvesting	0	-60	-341	-360	-356	-352	-352
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-758	-1.006	-981	-1.069	-1.064	-1.064	-1.064
Sportbeleid en activering	-611	-592	-592	-589	-588	-588	-588
Sportaccommodaties	-570	-444	-416	-413	-409	-406	-402
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-71	-71	-71	-71	-71	-71	-71
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-456	-590	-711	-646	-646	-646	-646
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.437	-1.405	-1.522	-1.353	-1.323	-1.323	-1.323
Wijkteams	-1.638	-85	-1.507	-1.507	-1.507	-1.507	-1.507
Inkomensregelingen	-1.030	-1.385	-1.184	-1.236	-1.236	-1.236	-1.236
Begeleide participatie	-534	-406	-406	-438	-438	-438	-438
Arbeidsparticipatie	-1.535	-1.578	-969	-932	-932	-931	-931
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-571	-970	-883	-887	-887	-887	-887
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.063	-6.071	-5.488	-5.670	-5.655	-5.640	-5.640
Maatwerkdienstverlening jeugd	-4.456	-5.687	-4.663	-4.919	-4.888	-4.587	-4.587
Geëscaleerde zorg volwassenen	-4.429	-4.481	-4.478	-4.605	-4.589	-4.574	-4.574
Geëscaleerde zorg jeugd	-408	-566	-566	-583	-583	-583	-583
Volksgezondheid	-29	-24	-34	-34	-34	-34	-34
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-774	-765	-765	-836	-835	-834	-833
Milieubeheer	-104	-36	-70	-59	-59	-59	-59
Ruimtelijke Ordening	-5	0	0	0	0	0	0
Totaal	**-25.497**	**-27.550**	**-26.801**	**-27.454**	**-27.358**	**-27.012**	**-27.005**

PROGRAMMA'S STAD (R)

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op stedelijk niveau plaatsvinden, zijn opgenomen in 10 reguliere programma's:

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

R1 Veiligheid

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

R3 Economie

R4 Educatie

R5 Cultuur, recreatie en sport

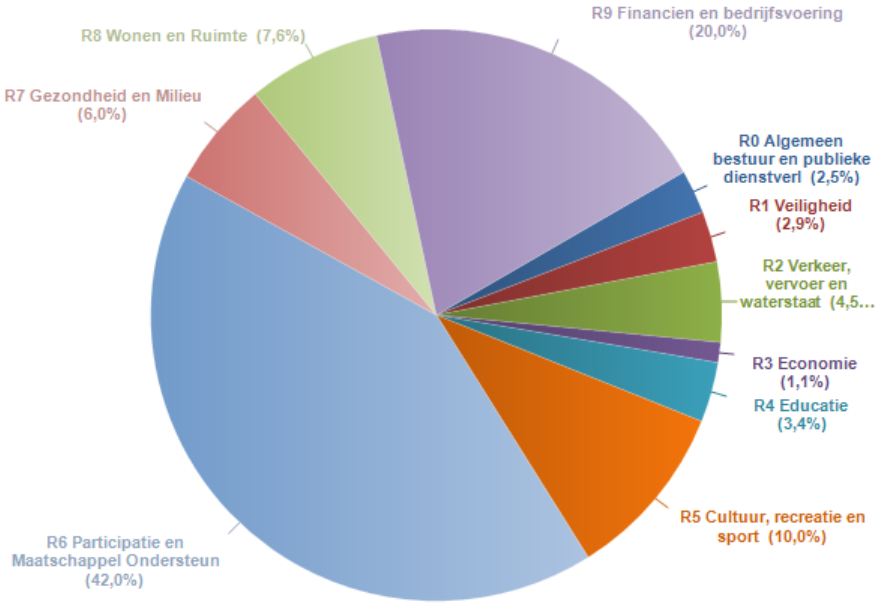
R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

R7 Gezondheid en milieu

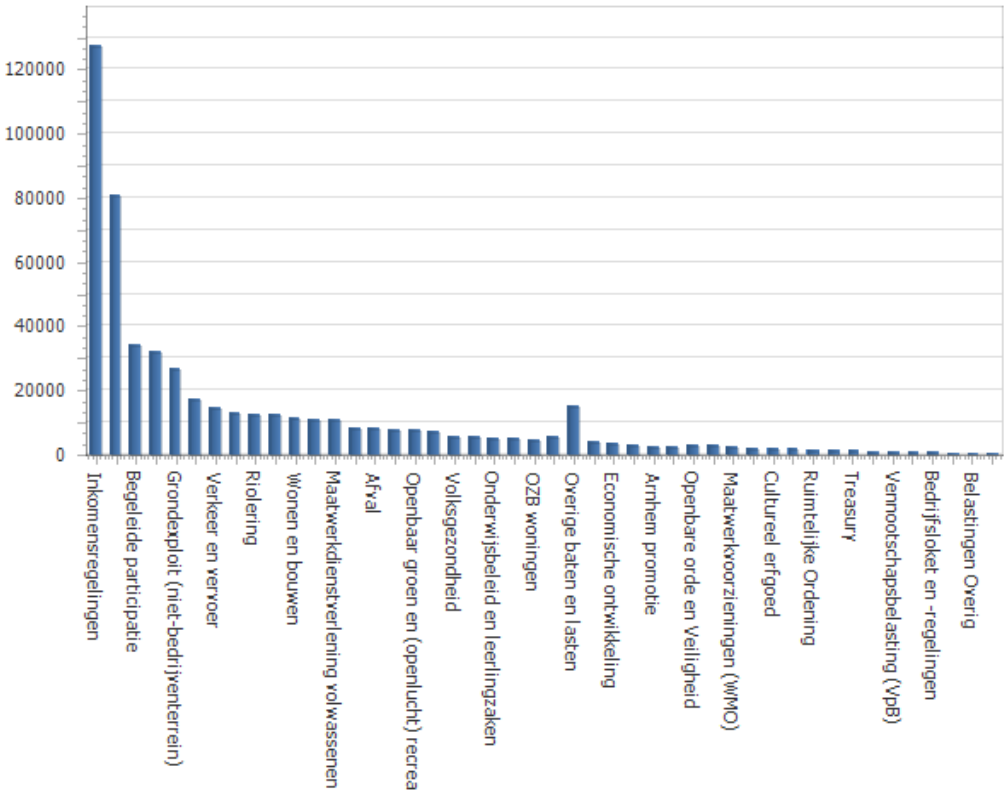
R8 Wonen en ruimte

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Verdeling lasten naar programma's

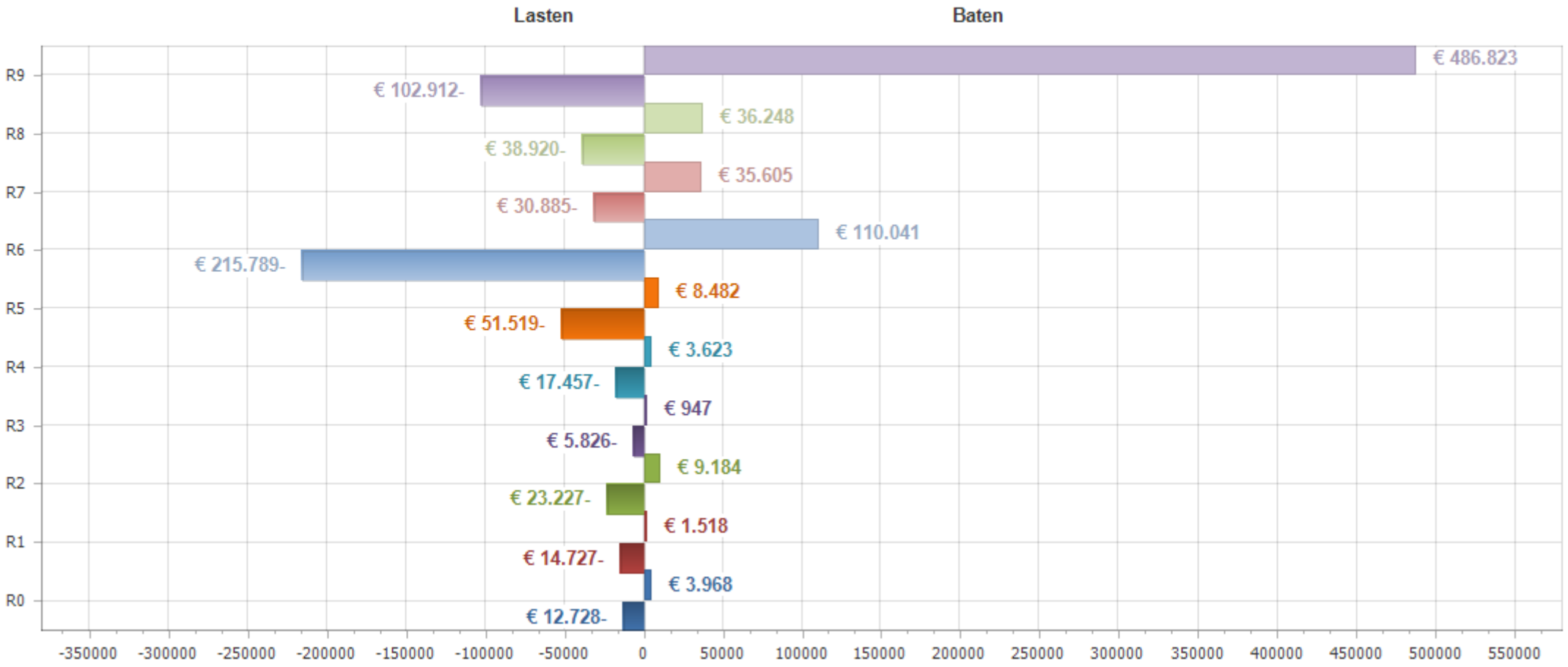

Begroting Stad lasten verdeeld naar Taakvelden

Lasten en baten 2019 per programma

Bedragen x € 1000

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

Arnhem wil een faciliterende netwerkgemeente zijn die openstaat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken. De raad en het college zijn gericht op een transparant, democratisch bestuur met de focus op de nieuwe koers voor meer wijksturing. Daarnaast werkt Arnhem samen in bestuurlijke organen in regionaal, landelijk en Europees verband. Arnhemmers kunnen rekenen op een laagdrempelige en betrouwbare publieke dienstverlening die steeds meer gericht is op digitale dienstverlening. Bij klantcontacten ligt de focus op een klantvriendelijke benadering.

Wat willen we bereiken

Raad

Arnhem speelt in op nieuwe ontwikkelingen in de samenleving, als netwerkgemeente die betrokkenheid van inwoners bij maatschappelijke opgaven en initiatieven vanuit de stad of de wijken in het publieke domein omarmt. Met de ingezette wijksturing heeft de raad een ferme stap gezet op weg naar een andere verhouding tussen raad, wijken en inwoners. Meebewegen met deze ontwikkeling is een belangrijke ambitie van de nieuwe raad. Om deze goed te kunnen vormgeven, versterkt de raad zijn kaderstellende rol. Mede door in te zetten op een begroting die SMART vorm gegeven is. Hierbij moet helder worden hoe de aanpak en financiële middelen welk doel beogen. De raad streeft naar een positieve, constructieve samenwerking tussen de raadsfracties onderling en tussen raad en college.

Rekenkamer

De rekenkamer beoogt de gemeenteraad te ondersteunen bij zijn controlerende taak door elk jaar enkele grotere en kleinere onderzoeken uit te voeren op basis van de vragen vanuit de raad en de politieke actualiteit.

Griffie

De griffie spant zich in voor verdere verbetering van de uitoefening van haar kerntaken om de gemeenteraad te ondersteunen in zijn kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken en verantwoordelijkheden.

College van burgemeester en wethouders

In juni 2018 is het college van burgemeester en wethouders gestart. Er is een Coalitieakkoord 2018-2021 opgesteld. De afspraken uit dit Coalitieakkoord zijn in deze MJPB 2019-2021 verwerkt. De ambitie is om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting, Arnhemmers kunnen hierdoor beter worden geïnformeerd. Het college vindt het belangrijk om een goede relatie met de raad te hebben. Het gezamenlijk verder verbeteren van de begroting is hier een voorbeeld van.

Regionale en andere bovenlokale lichamen

Arnhem streeft waar nodig en nuttig naar intensieve samenwerking in de regio. Arnhem draagt tevens bij aan versterking van de economische vitaliteit binnen het stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen.

Publieke dienstverlening

Arnhem blijft zich actief inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestuurlijk stelsel afstemmen op wijksturing	
Verdere digitalisering publieke dienstverlening	
Positionering van Arnhem in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken	V01
Toegankelijke publieke dienstverlening	
Toegankelijk bestuur	

Wat gaan we doen

Raad

In 2019 zet de raad het traject dat zal leiden tot een verbetering van de bestuurscultuur voort. Als hoogste orgaan neemt de raad de ruimte om richting te geven aan een effectief, representatief en legitiem politiek-bestuurlijk klimaat. Daarbij geeft de raad ruimte aan de burgemeester en aan het college van burgemeester en wethouders om hun rol als voorzitter en als dagelijks bestuur van de gemeente ten volle te bekleden. Omgangsvormen worden daarbij gezamenlijk bepaald en collectief bewaakt.

De raad zal in 2019 bijzondere aandacht besteden aan de versterking van zijn kaderstellende rol. Dat zal onder meer tot uitdrukking komen tijdens de bespreking van de perspectiefnota in het voorjaar waarbij de raad in de beginfase van de beleidsvorming zijn prioriteiten zal stellen en tijdens een verantwoordingsdebat naar aanleiding van de tweede tussenrapportage in de tweede helft van het jaar.
De raad neemt zich voor zijn informatiepositie op diverse wijzen te versterken en streeft naar een gezamenlijk programma van raad en college om de relaties binnen de raad en tussen raad en college verder te versterken. Bijzondere aandacht zal de raad besteden aan het thema integriteit.

Rekenkamer
Voor 2019 staat onderzoek op het programma naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van onder meer de jeugdzorg, verbonden partijen en Van Wijken Weten.

Griffie
De focus van de griffie is gericht:
- op het voortdurend verbeteren van de kerntaken van de griffie, zoals het adviseren van de gemeenteraad en het organiseren van de Politieke Avond;
- op het faciliteren van de raad in de zoektocht naar zijn rol in het veranderende beeld van de lokale democratie. Zij reikt de raad hulpmiddelen aan, waarmee hij ontwikkelingen tot zich kan nemen, zich er toe kan verhouden, standpunten kan vormen en dit tot uitdrukking kan brengen in acties.

College van burgemeester en wethouders
Het college hecht veel waarde aan de samenwerking met burgers, raad en organisaties. Hierbij is het uitgangspunt om vroegtijdig met de raad, bewoners en verschillende partijen in gesprek te gaan. Concrete afspraken zijn hierbij dat de betrokkenheid van bewoners en organisaties bij plannen in de wijk en in de stad wordt vergroot en dat de referendumverordening niet wordt aangepast

Regionale en andere bovenlokale lichamen
Met het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) regio Arnhem- Nijmegen City Region als samenwerkingsvorm werkt Arnhem samen met 17 regiogemeenten op de terreinen wonen, mobiliteit, economie en duurzaamheid door aan opgaven die de gemeentegrenzen overschrijden. Onder meer wordt samengewerkt aan duurzaam openbaar vervoer, het verbeteren van verbindingen en bereikbaarheid, energietransitie, het bouwen aan een circulaire economie, het regionaal programma werklocaties en aan afstemming en planning op het gebied van woningbouw.

Door actieve deelname in verschillende werkgroepen en commissies in de G40 en VNG (Vereniging Nederlandse gemeenten) willen Arnhemse bestuurders bijdragen aan kennisontwikkeling en diverse lobbytrajecten. Arnhem werkt in netwerken van steden (Arnhem-Nijmegen, Gelrestad, G40) samen waar nodig en nuttig is, bijvoorbeeld op het gebied van beleidsafstemming, projecten, lobby richting het Rijk en kennisdeling.

In de context van de Euregio Rijn-Waal werkt Arnhem via de Euregioraad samen aan gezamenlijke projecten, subsidietrajecten en kennisdeling. Eveneens werkt Arnhem aan het versterken van de relatie met de grote steden in Nord Rhein Westfalen (NRW) . Met het Memorandum of Understanding uit 2017 als basis treffen de burgemeesters elkaar jaarlijks en wordt invulling gegeven aan kennisdeling en samenwerkingsprojecten op de thema's economie, mobiliteit, duurzaamheid en inclusie. Verder ontwikkelen van deze samenwerking draagt bij aan versterking van de internationale positie van Arnhem en de regio.

Publieke dienstverlening
Informatie is online beschikbaar en waar wettelijk mogelijk kunnen producten digitaal worden aangevraagd. De afhandeling van deze aanvragen wordt steeds verder geautomatiseerd. Informatieveiligheid heeft daarbij bijzondere aandacht. Arnhem neemt deel aan de landelijke pilot 'digitale aanvraag rijbewijs'.
Voor minder digitaal vaardige inwoners wordt met partners in de stad ondersteuning georganiseerd of worden alternatieve kanalen aangeboden.
Verder wordt de samenwerking met in- en externe partners geïntensiveerd, in een streven naar een meer integrale aanpak van kwetsbare inwoners, maar ook van fraude.
Tevens wordt blijvend geïnvesteerd in de kwaliteit van dienstverlening met deskundige medewerkers en een gastvrije omgeving. Het streven is, behalve te voldoen aan de kwaliteitsnormen van het rijk, ook de klantwaardering tenminste op peil te houden.

Wat mag het kosten

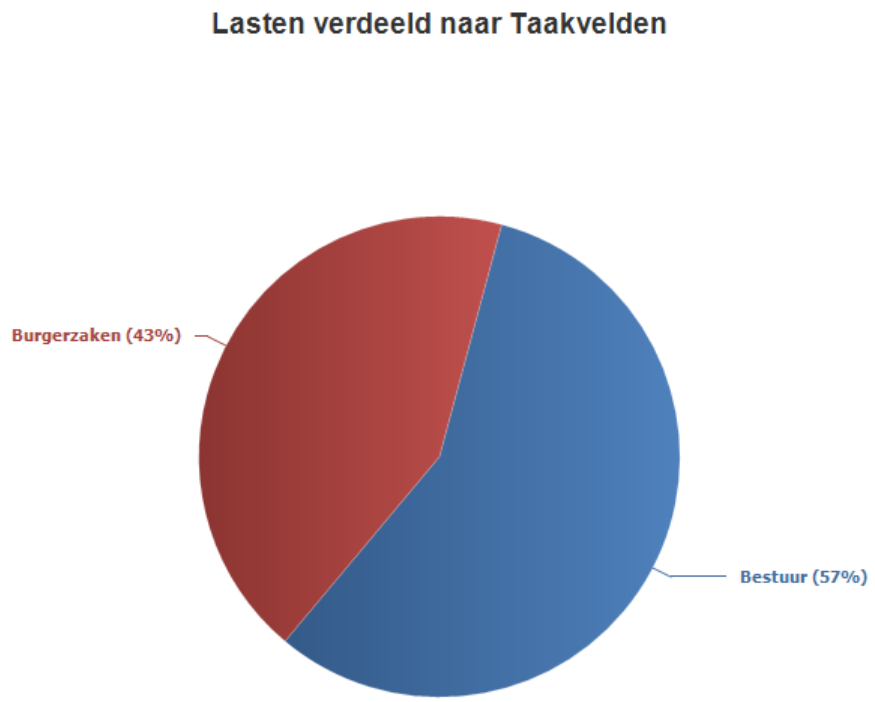
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-11.482	-11.692	-12.262	-12.728	-12.324	-11.910	-11.910
Baten	5.051	3.684	4.024	3.968	3.959	3.961	3.965
Saldo lasten en baten	***-6.431***	***-8.007***	***-8.238***	***-8.760***	***-8.364***	***-7.949***	***-7.945***
Toevoeging aan reserve	-16	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	28	21	21	21	21	21	21
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***12***	***21***	***21***	***21***	***21***	***21***	***21***
Gerealiseerd resultaat	**-6.419**	**-7.986**	**-8.217**	**-8.739**	**-8.343**	**-7.928**	**-7.924**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Nominale indexatie budgetten presentiegelden Rekenkamer	-2
- Uitbreiding formatie w ethouders met 0,4 fte tov vorige coalitieperiode	-60
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhoging contributie VNG	-22
- Secretarisfunctie gemeenschappelijk orgaan Arnhem-Nijmegen	-60
- Inzet op diverse regionale uitvoeringsprogramma's	-236
- Algemene Uitkering,Extra middelen BasisRegistratie Personen (BRP) voor uitvoering beleid	-300
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-12
Bestaand beleid	
- Incidenteel: budget verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	85
- Verlaging budget VNG (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	249
- Overig bestaand beleid	-108
Totaal lasten	**-466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Daling opbrengst leges paspoorten doordat geldigheid paspoort van 5 naar 10 jaar gaat (CA-fb)	-56
Bestaand beleid	
-	0
Totaal baten	**-56**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-522**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: uitgaven verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	21
Totaal onttrekkingen	**21**
Totaal mutaties reserves	**21**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Bestuur	-5.907	-6.850	-7.005	-7.245	-6.859	-6.486	-6.486
Burgerzaken	-5.575	-4.842	-5.258	-5.483	-5.464	-5.425	-5.424
Totaal	**-11.482**	**-11.692**	**-12.262**	**-12.728**	**-12.324**	**-11.910**	**-11.910**

Partner(s)

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region
Euregio RijnWaal

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Niet van toepassing

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing

Actuele beleidskaders

- Coalitieakkoord 2018-2022:
- Evaluatie van de Rekenkamer Arnhem 2015;
- Koersnota Van wijken weten (2016);
- nota Arnhem,stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- MIRT Agenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen.

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch
Martien Louwers
Jan van Dellen

R1 Veiligheid

Leven in een veilige omgeving is voor iedereen belangrijk. Gemeentelijk veiligheidsbeleid is een belangrijke schakel in de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in Arnhem. De gemeente heeft een regierol op het terrein van de brede veiligheid: veilig ondernemen, veiligheid in de wijk, veilig uitgaan, veiligheid op straat en veilig in huis. In nauwe samenwerking met de diverse partners in veiligheid werkt de gemeente aan integrale veiligheid en aan een positievere veiligheidsbeleving van haar inwoners en bezoekers van de stad.

Wat willen we bereiken

Crisisbeheersing en brandweer

Voorkomen is beter dan genezen. Arnhem wil natuurlijk calamiteiten en crisis voorkomen. Om dit te bereiken is het belangrijk dat bij alle activiteiten en ontwikkelingen veiligheid een logisch onderdeel is van plannen en dat veiligheid een plek heeft bij realisatie of uitvoering van deze plannen.

Ondanks alle preventieve inspanningen kan toch een calamiteit of crisis ontstaan. Een goed georganiseerde crisisorganisatie bestrijdt de calamiteiten en crisis, en beperkt de risico's en schade voor mens en milieu zo veel mogelijk.

Veiligheid

Arnhem kent op het gebied van veiligheid uitdagingen. Het streven is om Arnhem veiliger te maken. Hierbij wordt extra aandacht gegeven voor het vergroten van (het gevoel van) veiligheid. Daarvoor zijn extra middelen beschikbaar.

De aanpak zal zich speciaal richten op de bestrijding en vermindering van ondermijning, woonoverlast, jeugdcriminaliteit, huiselijk geweld, discriminatie en mensen met verward gedrag en high impact crimes. Daarnaast wordt de aanpak van mensenhandel voortgezet en houdt ook de bestrijding van radicalisering de aandacht.

Bij de uitwerking en invulling van de verschillende uitvoeringsplannen is de input en betrokkenheid van de wijken belangrijk. Daarnaast zal het netwerk van partners die belangrijke bijdragen kunnen leveren aan het realiseren van resultaten verder worden uitgebreid. Bijvoorbeeld de partners in het sociaal domein om door de begeleiding van verwarde personen invulling te geven aan een sluitende aanpak.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestrijden van uitsluiting en intolerantie	V05
Realisatie uitvoeringsplan Radicalisering	
Realisatie uitvoeringsplan Mensenhandel	
Aanpassing/herijking Arnhems prostitutiebeleid	
Veilig in stad en wijken	
Basisveiligheid op orde	
Bestrijding van radicalisering	
Bestrijding van mensenhandel	

Wat gaan we doen

Crisisbeheersing en brandweer

Na een aantal jaren van reorganiseren, schaven en bijstellen is, binnen het verband van de Veiligheidsregio Midden Gelderland, de crisisorganisatie ingericht en ingewerkt. Deze (regio)organisatie staat, maar nieuwe situaties of gebeurtenissen blijven altijd vragen om evaluatie, aanpassingen en verbeteringen.

De komende jaren zal er aandacht zijn voor preventie en verbetering van brandveiligheid (voorkomen, beperken en bestrijden van brand). Door voorlichting en controles vanuit de brandweer in samenwerking met de gemeente.

Openbare orde en veiligheid

De signalen over ondermijning zijn toegenomen. Dit leidt tot zorg. De ambitie is om te komen tot een nog effectievere aanpak door het oprichten van een zogenaamd ondermijningsteam voor Gelderland Midden, waaraan Arnhem een bijdrage levert. Dit plan vraagt om een goede afstemming met onder andere het RIEC (Regionaal Informatie en Expertise Centra), het openbaar ministerie en de politie.

De teams leefomgeving participeren in preventie-en veiligheidsoverleggen en zijn de voelsprieten in de stad; ook waar het gaat om de veiligheidsbeleving van de bewoners. (Meer)aandacht voor handhaving en woonoverlast is in alle wijken een item.

Met het amendement 'De overlast te lijf' van november 2017 is de handhavingscapaciteit in de fysieke ruimte structureel uitgebreid met 5 fte (3 fte vanaf 2018, 2 fte vanaf 2020). Het team Handhaving bestaat uit team Leefbaarheid voor handhaving in de wijken (10,4 fte, vanaf 2020: 12,4 fte) en team Veiligheid (8 fte) voor handhaving ten behoeve van veiligheid.

Psychisch kwetsbare mensen behoren primair tot het taakveld van de GGZ (Geestelijke Gezondheidszorg). Er wordt ingezet op intensievere samenwerking met de GGZ om overlast in wijken te verminderen, de werkdruk op dit onderdeel van de politie te verlichten en de situatie van deze kwetsbare mensen te verbeteren.

Voor de bestrijding van radicalisering is vanaf 2016 een gerichte, intensieve aanpak, opgezet en uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en loopt tot 2020 door. Het rijk stelt voor deze aanpak extra financiële middelen ter beschikking.

Ook de komende jaren wordt gewerkt aan het uitvoeringsplan bestrijding mensenhandel. Dit uitvoeringsplan is in 2017 opgezet en loopt door tot 2020.

Er is meer aandacht voor lokale plekken van overlast en verloedering. Er wordt samengewerkt met zorgpartijen en partners in de wijken en ingezet op handhaving bij bijvoorbeeld overlast van vuil rond afvalcontainers, geluidsoverlast etc. In juli 2018 is de "Wet Aanpak Woonoverlast" vastgesteld door de burgemeester.

Wat mag het kosten

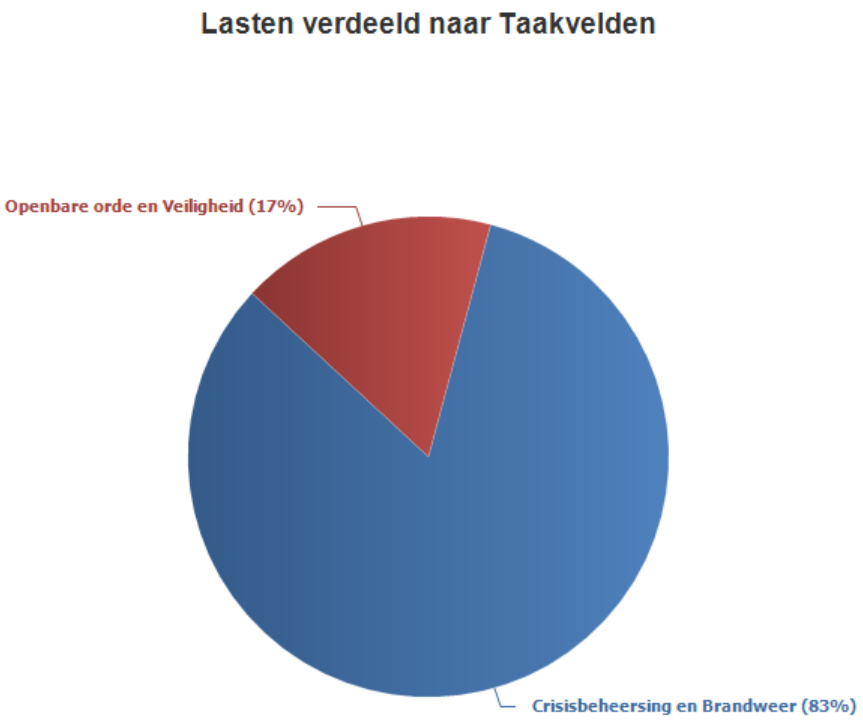
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Veiligheid	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-14.505	-13.628	-14.459	-14.727	-14.625	-14.441	-14.433
Baten	2.035	1.513	1.526	1.518	1.518	1.518	1.518
Saldo lasten en baten	***-12.469***	***-12.115***	***-12.934***	***-13.209***	***-13.107***	***-12.923***	***-12.915***
Toevoeging aan reserve	-173	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	178	321	200	200	300	300	300
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***5***	***321***	***200***	***200***	***300***	***300***	***300***
Gerealiseerd resultaat	**-12.464**	**-11.794**	**-12.734**	**-13.009**	**-12.807**	**-12.623**	**-12.615**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Investeren in veiligheid (CA-3.2)	-300
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhogingbijdrage aan VGGM	-65
- Nominale indexatie deel VGGM brandw eer	-304
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-10
Bestaand beleid	
- Lokale aanpak Jihadisme (vanuit R9)	394
- Overig	18
Totaal lasten	**-267**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
- Overig bestaand beleid	-8
Totaal baten	**-8**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-275**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: meer handhavers in de openbare ruimte (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021, amendement)	200
Totaal onttrekkingen	**200**
Totaal mutaties reserves	**200**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Crisisbeheersing en Brandweer	-11.848	-11.646	-11.816	-12.184	-12.176	-12.167	-12.159
Openbare orde en Veiligheid	-2.657	-1.982	-2.644	-2.543	-2.449	-2.274	-2.274
Totaal	**-14.505**	**-13.628**	**-14.459**	**-14.727**	**-14.625**	**-14.441**	**-14.433**

Partner(s)

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Veiligheid- en zorgpartijen in de veiligheidsketen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Kadernota Veiligheid

Actuele beleidskaders

- Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2016-2019;
- Kadernota Veiligheid;
- Uitvoeringsplan aanpak radicalisering Arnhem 2016;
- Tussennotitie radicalisering Arnhem (2015).;
- Uitvoeringsplan Mensenhandel 2017.

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Arnhem is een goed bereikbare, toegankelijke, aantrekkelijke en vitale stad en wil dat blijven. Om sociaal en economische bereikbaarheid te waarborgen wordt naast onderhoud ingezet op het verbeteren van de voorzieningen voor fietsers, voetgangers en OV-reizigers, het verdelen van schaarse parkeerruimte in en rond de binnenstad en de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de stad en de regio. De focus ligt ook op de samenhang tussen mobiliteit en milieu/duurzame energie. Een voorbeeld hiervan is de koppositie van Arnhem met de ontwikkeling van Trolley 2.0 op het gebied van elektrisch vervoer.

Wat willen we bereiken

Mobiliteit en openbaar vervoer

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen is de economische motor van de provincie Gelderland. De provincie Gelderland heeft dan ook samen met de colleges van Arnhem en Nijmegen op 20 december 2016 een gezamenlijk bestuursakkoord gesloten, om op een aantal kernthema's samen op te trekken.

- Verduurzaming stedelijk verkeer
  De bereikbaarheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. Het is evident dat de stad met de auto goed bereikbaar blijft en er voldoende parkeerruimte is.
  Arnhem wil een groene, duurzame en gezonde stad zijn. Dat betekent naast investeren in schone energie ook verduurzaming van het stedelijk verkeer en openbaar vervoer. Een toename in het gebruik van fiets en e-fiets kan een belangrijke bijdrage leveren aan verduurzaming van Arnhem. In samenspraak met de provincie wordt de aanleg van snelfietsroutes door de stad en naar omliggende plaatsen versneld.
- Europa en Nederland goed bereikbaar
  Omdat Arnhem als stad vanuit Europa en Nederland in aanzet goed bereikbaar is, is het essentieel dat er ook binnen de stad en regio optimale verbindingen zijn voor economische en maatschappelijke functies. Daarbij wordt gezien dat de beschikbare wegcapaciteit aan zijn maximale benutting zit en speelt het openbaar vervoersysteem en het fietsnetwerk in toenemende mate een bepalende rol of Arnhem als stad voldoende intern is ontsloten en verbonden.
- Economische noodzaak interne verbindingen
  Dit betreft het verbeteren van de verbinding tussen de steden Nijmegen, Arnhem en Wageningen.

Beheer van de openbare ruimte

Om een aantrekkelijke, toegankelijke stad te blijven, is het van groot belang dat de openbare ruimte op orde en klimaatbestendig is: veilige wegen, fietspaden, trottoirs, bruggen, viaducten, goed werkende openbare verlichting en verkeersregelinstallaties. Op enkele locaties die bepalend zijn voor het imago van Arnhem (Centrum, het stationsgebied, rondom wijkwinkelcentra) wordt de openbare ruimte op een hoger niveau onderhouden. Meer inhoudelijk informatie over het ambitieniveau is te vinden in de paragraaf kapitaalgoederen.

Parkeren

Goede parkeervoorzieningen zijn randvoorwaardelijk voor de bereikbaarheid van de stad. Er wordt ingezet op:

- optimale bereikbaarheid binnenstad;
- verbeteren parkeersituatie binnenstad Arnhem;
- uitbreiden digitale mogelijkheden bij parkeren;
- oplossen van parkeerproblematiek in de wijken;
- verbetering uitstraling parkeergarages.

Water

Arnhem wil een aantrekkelijke haven, aanleg- en vestigingsplaats aan de Rijn zijn.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Arnhem is met alle vervoersmiddelen een goed bereikbare en toegankelijke stad	
Verbeteren parkeervoorzieningen voor fiets, auto en verminderen parkeeroverlast	
Aantrekkelijke aanlegplaats aan de Rijn;	
Duurzame OV infrastructuur	
Openbare ruimte op afgesproken onderhoudsniveau	
Bevorderen schoon rijden (bijv. milieuzone)	
Stimuleren slimme en duurzame mobiliteit (Duurzaam bereikbaar)	V02
Beter benutten verkeersruimte en parkeren (Bereikbaar en vindbaar)	V01
Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten (Vindbaar en gastvrij)	V01
Verbeteren fietsdoorstroming en bereikbaarheid stallingen	

Wat gaan we doen

Mobiliteit

- Verbeteren van de bereikbaarheid van de binnenstad als uitwerking van de nota "De Arnhemse Binnenstad binnen bereik" en de daarbij aangenomen moties.
- Na een intensieve voorbereiding met bewoners en andere stakeholders wordt in 2019-2020 de Apeldoornseweg opnieuw ingericht.
- Uitvoering herinrichtingsprojecten voor Openbaar Vervoer en Fiets.
- Aanleg van snelfietsroutes Arnhem-Dieren en Arnhem-Wageningen.
- Realisatie van een vrij liggend fietspad langs de Monnikensteeg.
- Na de zuidzijde van station Velperpoort in 2017 wordt ook de noordkant heringericht.
- Met de regio Arnhem Nijmegen verder uitwerken van de Regionale Bereikbaarheidsaanpak.
- Samen met partners uit rijk en regio uitwerken van projecten uit het programma Slimme en Schone Mobiliteit (opvolger van het programma Beter Benutten).
- Milieuzone vrachtverkeer wordt vanaf 1 januari 2019 uitgebreid met een Milieuzone voor personenwagens.

Beheer

- Dagelijks beheer en onderhoud van de Openbare ruimte om de stad schoon, heel en veilig te houden. De daarbij na te streven kwaliteitsniveaus zijn vastgelegd in de paragraaf Kapitaalgoederen.
- Uitvoeren van groot onderhoud (projecten) op basis van periodieke inspecties van onder andere wegen en civiele kunstwerken. Waar mogelijk wordt samenloop gezocht met andere ontwikkelingen vanuit mobiliteit en gebiedsontwikkeling. Bij het uitvoeren van groot onderhoud is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid, circulair inkopen en een klimaatadaptieve inrichting van de openbare ruimte.
- Onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor .

Parkeren

- Vanaf medio 2019 het mogelijk om een bezoekersvergunning aan te vragen en de bezoekers via een app / het digitaal parkeerloket aan en af te melden. Belangrijk doel van het digitaliseren van parkeerproducten is het mogelijk maken van digitaal handhaven binnen het gereguleerd gebied.
- In navolging van het Spijkerkwartier wordt samen met wijkvertegenwoordigers van de wijk Sint Marten - Sonsbeekkwartier, een parkeerplan ontwikkeld.
- Voor een betere autobereikbaarheid van de binnenstad worden diverse maatregelen onderzocht en uitgewerkt waaronder: tariefacties, invoeren flitsparkeren, extra parkeerplaatsen in plangebied Blauwe Golven/ Groene Corridor, parkeren op de markt, mogelijkheden voor een Singelgarage.

Water

- Exploitatie van havens en kades.

Openbaar vervoer

- Ontwikkeling van Trolley 2.0 binnen het EU-project E-bus 2020.
- Diverse herinrichtingsprojecten voor verbetering bereikbaarheid van het OV.
- Uitvoeren en opleveren van diverse onderzoeken, zoals Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV), concessie en stadsnetten.
- Voorbereiding nieuwe concessie 2023.
- Voorbereiding van herinrichting van het bussenplein winkelcentrum Kronenburg.

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

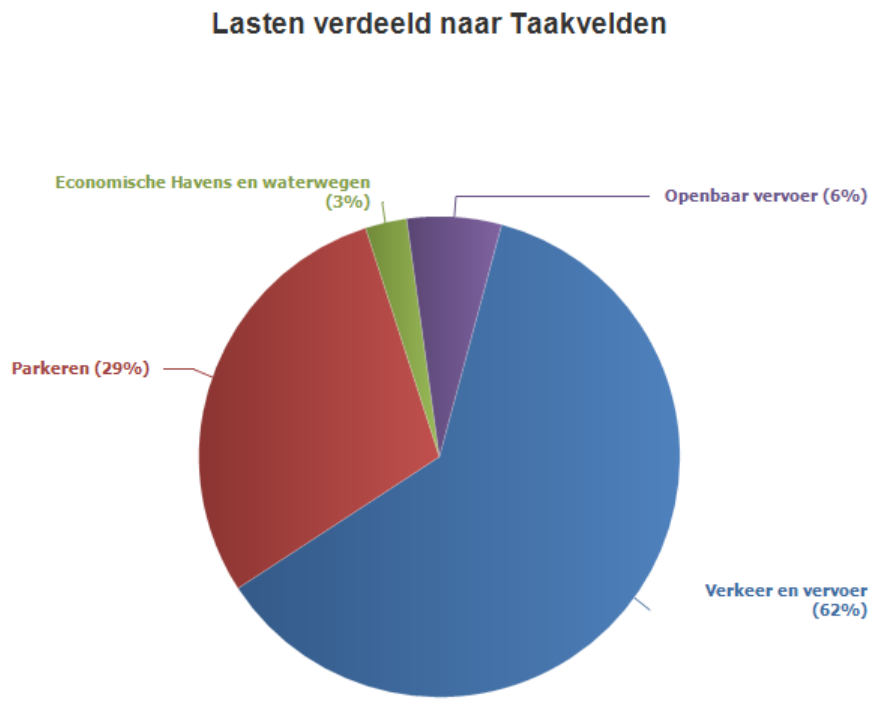
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Verkeer, vervoer en waterstaat	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.523	-21.778	-21.993	-23.227	-23.710	-23.379	-23.784
Baten	11.394	8.772	9.286	9.184	9.185	8.650	8.597
Saldo lasten en baten	***-12.129***	***-13.005***	***-12.707***	***-14.043***	***-14.525***	***-14.729***	***-15.188***
Toevoeging aan reserve	-7.950	-4.275	-5.022	-5.978	-5.859	-5.770	-5.729
Onttrekking aan reserve	7.612	6.379	7.043	6.499	6.356	5.787	5.760
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-338***	***2.104***	***2.021***	***521***	***497***	***18***	***31***
Gerealiseerd resultaat	**-12.467**	**-10.901**	**-10.686**	**-13.522**	**-14.028**	**-14.711**	**-15.157**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Jaarlijks budget autobereikbaarheid (CA-3.6)	-700
- Structureel budget onderhoud blauw e golven/ groene corridor (CA-3.9)	-50
- Volumeontw ikkeling: beroep op volumeontw ikkeling tbv w egenonderhoud (CA-fb)	-465
- Inzet mensen met een afstand tot de arbiedsmarkt bij fietsenstallingen	66
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	497
- Kosten parkeerexploitatie	-276
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-637
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R8 naar R2 (zie ook baten)	280
- Prijsstijgingen fysieke domein vanaf 2019 (Rb 13-11-2018, MJPB 2018-2021)	-707
- Incidenteel: havens (Rb 07-11-2016, MJPB 2017-2020)	100
- Incidentele middelen 2018 i.v.m. Ontw ikkeling Gele Rijdersplein (Rb 10-7-2017) en voorstel Arnhemse taxiverordening	630
- Overig bestaand beleid	28
Totaal lasten	**-1.234**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Opbrengst parkeerexploitatie	332
Bestaand beleid	
- Provinciale bijdrage provincie Fietsenstalling AC 2016-2018 (Rb 02-11-2015, MJPB 2016-2019)	-69
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R8 naar R2 (zie ook lasten)	-314
- Opbrengst parkeerexploitatie bestaand beleid	-52
Totaal baten	**-103**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.337**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR Bereikbaarheidsfonds: Parkeerresultaat	-5.253
- BR Bereikbaarheidsfonds: Autobereikbaarheid	-600
- BR Bereikbaarheidsfonds: Gedeeltelijke compensatie niet indexeren parkeertarieven	-125
Totaal toevoegingen	**-5.978**
Onttrekkingen	
- BR Bereikbaarheidsfonds: Kapitaallasten mobiliteit (samenvoeging diverse besluiten)	1.071
- BR Bereikbaarheidsfonds: Kapitaallasten Parkeren Trans e.o.	307
- BR Bereikbaarheidsfonds: Verlaging interne omslagrente van 5,25% naar 4% (Rb 02-11-2015) naar 2% (Rb 13-11-2017)	1.988
- BR Bereikbaarheidsfonds: Dekking en beheer fietsenstalling AC + indexering (Rb 02-11-2015, indexering Rb MJPB 2018-2021)	106
- BR Bereikbaarheidsfonds: Wijkbudget parkeerplan Spijkerkwartier (Rb 18-12-2017)	278
- BR Bereikbaarheidsfonds: Compensatie nadeel alg.mid. door schrappen doorbelasting overhead (Rb 07-11-2016)	149
- BR Bereikbaarheidsfonds: Invulling bezuiniging algemeen (vzbsl 1-2016, Rb 30-5-2016)	50
- BR Bereikbaarheidsfonds: Overige bezuinigingsvoorstellen (Rb 02-11-2015)	875
- BR Bereikbaarheidsfonds: Afdracht extra inkomsten avondparkeren (MJPB15-18, Rb 06-10-2014)	200
- BR Bereikbaarheidsfonds: Amendement Rechte Rug (1) (Rb 07-11-2016)	200
- BR Bereikbaarheidsfonds: Beter Benutten, beheerkosten ITS/VRI (Raadsbr 5-9-2017, Rb 18-12-2017)	25
- BR Bereikbaarheidsfonds: Nachtnet	25
- BR Bereikbaarheidsfonds: Autobereikbaarheid	700
- BR Groot Onderhoud: Wegen	450
- BR Groot Onderhoud: DBSA Arnhem Centraal	75
Totaal onttrekkingen	**6.499**
Totaal mutaties reserves	**521**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Verkeer en vervoer	-14.096	-13.169	-12.848	-14.314	-15.262	-15.287	-15.738
Parkeren	-7.236	-6.739	-6.634	-6.791	-6.829	-6.639	-6.602
Economische Havens en waterwegen	-1.145	-755	-758	-650	-646	-641	-636
Openbaar vervoer	-1.046	-1.114	-1.753	-1.472	-973	-812	-808
Totaal	**-23.523**	**-21.778**	**-21.993**	**-23.227**	**-23.710**	**-23.379**	**-23.784**

Partner(s)

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Provincie Gelderland;
- Regio Arnhem Nijmegen;
- VNO-NCW;
- Economic Board;
- Wijkplatforms en Wijkteams;
- Gecontracteerde partijen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Structuurvisie Infrastructuur en Milieu, Ministerie van I&M, 2012;
- Omgevingsvisie provincie Gelderland, 2014;
- De Arnhemse Binnenstad binnen bereik;
- Invulling Basismobiliteit 2016-2018, visie en kaders voor samenwerking, provincie Gelderland, 2012
- Rijksprogramma Beter Benutten-vervolg 2015-2018, 2014;
- Verordening parkeren en parkeerbelasting 2017;
- Uitwerkingsbesluit parkeren 2017;
- Private Parkeertarieven 2017;
- Visie "Ruimte voor beleving in de Arnhemse binnenstad" (juli 2017);
- Beleidsplan BGB ‘Buiten Gewoon Basis’ en Buiten Gewoon Doorgaan’ (2002).

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee

R3 Economie

In het reguliere programma Economie liggen in het oog springende opgaven en ambities op stedelijk niveau besloten. Als stad en regio moet Arnhem sterk staan om de maatschappelijke opgaven goed aan te kunnen. Dat kan en wil Arnhem niet alleen doen. Bedrijven, instellingen en ook de lokale opgaven bijvoorbeeld op goede werklocaties, duurzaamheid en een goede bereikbaarheid houden zich niet aan de gemeentegrenzen. Steeds zal gedacht moeten worden vanuit allianties. Met andere overheden, in de regio, maar zeker ook met partners uit bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De voedingsbodem daarvoor is goed. Voor Arnhem zijn woorden als stimuleren, faciliteren en verbinden belangrijke termen. Zo tracht Arnhem betere verbindingen te leggen tussen grote bedrijven en lokaal MKB, tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven maar ook met de buren in Nordrhein-Westfalen, Food Valley en Health Valley. Op een aantal onderwerpen heeft Arnhem een voortrekkersrol, bijvoorbeeld op duurzaamheid en culturele positie.

Wat willen we bereiken

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier/bruisende binnenstad. Hiertoe behoort een goede bereikbaarheid, voldoende parkeergelegenheid en een goede openbaar vervoersverbinding. Daarnaast wordt het winkelhart van de Arnhemse binnenstad compacter, en aan de randen is ruimte voor een nieuw programma met bredere functies. Om een aantrekkelijke centrumstad te zijn en blijven, wordt ingezet op de culturele eredivisie, beeldbepalende evenementen en samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen.

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Er wordt gewerkt aan een optimale dienstverlening voor ondernemers door het ontwikkelen van "Van bedrijven weten". Daarnaast wordt consistent ingezet op kwalitatief hoogwaardige werklocaties. Hiertoe behoort ook de inzet op acquisitie, waarbij de focus ligt op het energie-cluster.

Duurzame bedrijven. Bedrijven willen ook op het gebied van duurzaamheid hun rol pakken. De gemeente ziet hen als belangrijke partner en investeert in een netwerk van bedrijven die investeren en innoveren in nieuwe duurzaamheidstechnologieën. De gemeente ondersteunt bedrijven die behoefte hebben aan advies om te komen tot de juiste investeringen om hun bedrijf en bedrijfsvoering te verduurzamen. De aanwezigheid van bedrijven en infrastructuur op het gebied van duurzame innovaties biedt Arnhem de kans zich hierop sterk te profileren, zowel nationaal als internationaal.

Behoud en groei van passende werkgelegenheid. De gemeente Arnhem stimuleert en faciliteert het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen om samen een passend onderwijs aanbod te bieden dat aansluit bij de arbeidsmarkt in de regio.

Positioneren van Arnhem en de regio. Door de juiste allianties te smeden, wordt Arnhem beter op de kaart gezet als aantrekkelijk stad om te ondernemen en werken.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Resultaat actieve acquisitie (inter)nationale bedrijven en kennisinstellingen	V01
Transformatie binnenstad tot aantrekkelijke, compacte stad	V01
Succesvolle evenementen met (inter)nationale uitstraling die Arnhem op de kaart zetten	
Meer arbeidsaanbod voor mensen die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering	V03
Voldoen aan doelen NEMIA	V02
'Van Bedrijven Weten' verder uitwerken ten behoeve van optimale dienstverlening	V01

Wat gaan we doen

Optimale dienstverlening aan ondernemers en partijen

- Uitwerken van concept 'Van bedrijven weten' teneinde de lokale en regionale economie optimaal te stimuleren.
- Evident is dat Arnhem stevig blijft bouwen aan accountmanagement en het behouden en aantrekken van partijen. Dat doet Arnhem samen met andere partijen in de stad.
- Kansen creëren om lokale start- en scale-ups te laten groeien. Van de gemeente wordt gevraagd vooral de informatiedeling en verbinding mogelijk te maken om dit te doen.
- De gemeente zorgt ervoor dat gemeentelijke inkopers de Arnhemse en regionale ondernemers beter weet te vinden en dat deze ondernemers waar mogelijk meedingen in gemeentelijke opdrachten. Lokaal, sociaal en duurzaam worden kernwoorden bij inkoop.

Een bereikbare vitale economie

- Samen met de regio wordt gewerkt aan de regionale bereikbaarheidsvisie en de inspanningen om samen met allerlei werkgevers in de stad maatregelen te treffen om de druk op de bereikbaarheid te verminderen.
- Samen met werklocaties wordt in gesprek gegaan om te verkennen wat wenselijk en mogelijk is om de OV-bereikbaarheid van hun locaties te verbeteren.

Ruimte met kwaliteit maken voor bedrijven

- Regionale samenwerking op werklocaties door middel van uitvoering Regionaal Programma Werklocaties (RPW).
- Visie op Transformatie wordt herijkt, hierin wordt ook gekeken naar programmering van de randen van de binnenstad waar andere vormen van bedrijvigheid, wonen en combinaties mogelijk moeten zijn.
- Werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen op gebied van circulariteit, klimaat en energie samen met partners in de stad.

Human capital stevig aandacht geven

- Door middel van samenwerking in de triple helix (onderwijs, ondernemers en overheid) wordt gewerkt aan een passend onderwijs aanbod dat aansluit op de arbeidsmarkt en vraag van ondernemers in de stad en regio.
- Er wordt nauw samengewerkt met werkgevers en onderwijsinstellingen om mogelijkheden te creëren om mensen die al langere tijd niet participeren op de arbeidsmarkt aan de slag te krijgen. De urgentie bij werkgevers is groot, de arbeidsmarkt kent structurele krapte.

Versterking van het Energy cluster (zie ook V1.2 Klimaat en Energie)

- Energy hotspot versterken door innovaties te stimuleren en goede triple helix samenwerking en het versterken aanpak New Energy Made in Arnhem.
- Versnellen van verduurzamen bij bedrijven door te investeren in een netwerk van bedrijven op het gebied van duurzaamheid(stechnologieën).
- Bedrijven stimuleren/motiveren en adviseren van bedrijven hoe zij hun bedrijfsvoering kunnen verduurzamen.

De binnenstad als kloppend hart

- Het verplaatsen van de warenmarkt in overleg met de stad.
- Samen met Platform Binnenstad Arnhem wordt door middel van modern binnenstadmanagement gewerkt aan de transformatie van "place to buy" naar "place to meet".

(Zie ook R2 uitvoering nota Bereikbare binnenstad en R5 Cultuur, recreatie en sport).

Een stevige positionering van Arnhem

- Intensieve samenwerking in de regio, Foodvalley, Nijmegen en met de buren in Nordrhein-Westfalen en zusterstad Wuhan handhaven.
- Door middel van goede public affairs Arnhem op de kaart zetten in zowel de regio, nationaal en internationaal. Denk daarbij aan belangenbehartiging, lobby en uitbouwen duurzame relaties en allianties voor belangrijke thema's voor de stad Arnhem.

Aantrekken van bezoekers, bewoners, bedrijven en bollebozen door inzet op toerisme en marketing

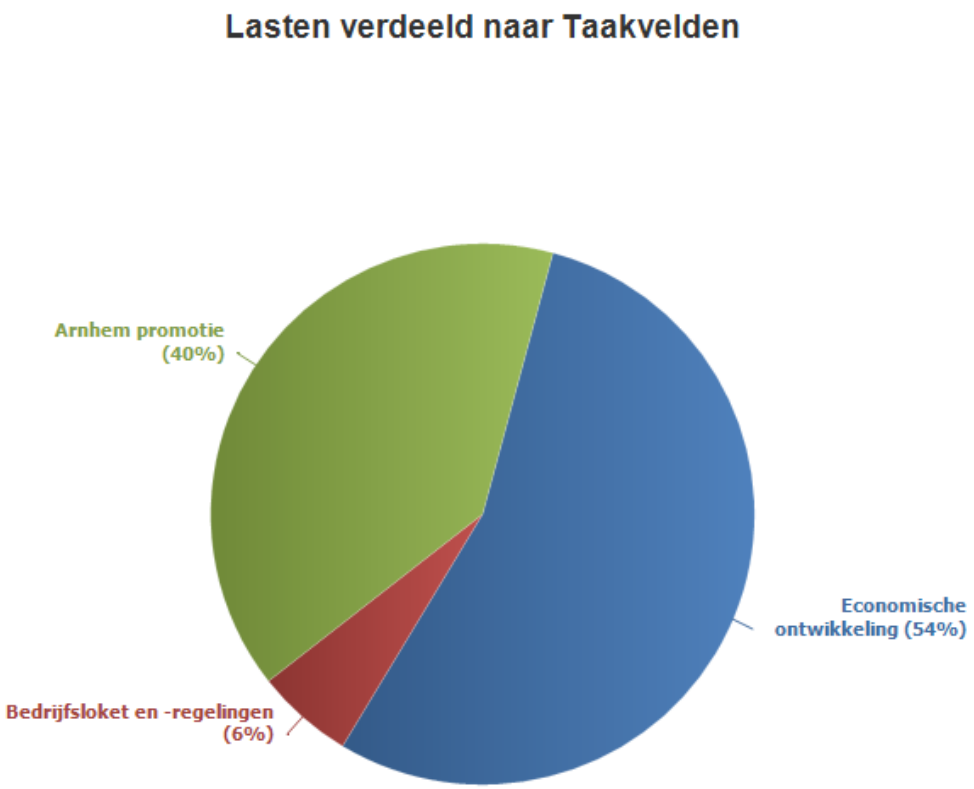
- Gastvrijheid van de (binnen)stad is een centraal thema in de samenwerking met de partners in de binnenstad en de toeristische sector.
- Herijken welke ruimte er is voor eventuele uitbreiding van de overnachtingsmogelijkheden in de hotels in de stad.
- In samenwerking met de Veluwezoomgemeenten en de Veluwe Alliantie het verder uitnutten van de Arnhemse positie aan de Veluwerand.
- De Airbornegeschiedenis trekt vele bezoekers uit binnen- en buitenland aan. Het intensiveren van de samenwerking in de regio, tussen partners en overheden is belangrijk. In 2019 staat de 75ste herdenking te gebeuren, er wordt gewerkt aan een aansprekend en complementair programma in onze stad en in de Airborneregio.
- De evenementenvisie wordt verder uitgevoerd. Nieuwe subsidieregelingen hebben net vorm gekregen.
- Daarnaast is er specifieke aandacht voor bijzondere evenementenlocaties zoals het Gelredome.
- Specifiek voor de doelgroep bollebozen (het aantrekken van studenten en het behouden van studenten na hun studie) wordt samengewerkt met de hoger onderwijsinstellingen in Arnhem Studiestad.
- De sturing en uitvoering van Citymarketing zal gedragen moeten worden door de stad zelf. Een voorstel hiervoor wordt uitgewerkt. Hiervoor is €100.000 extra gereserveerd. Verwacht wordt dat hiermee een verdere professionalisering gerealiseerd wordt, een vergroting van het draagvlak maar bovenal een versterking van de uitstraling met als kernwaarden: groen, creatief en ondernemend.
- In overleg met de sector wordt de toeristenbelasting weer ingevoerd. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het bedrag dat terugvloeit in onze begroting) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten en de marketing te versterken. Een voorstel hiervoor wordt uitgewerkt.

Wat mag het kosten
Overzicht Lasten en Baten
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Economie	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-5.912	-5.064	-5.789	-5.826	-5.491	-5.470	-5.467
Baten	909	492	368	947	947	947	947
Saldo lasten en baten	***-5.003***	***-4.572***	***-5.421***	***-4.879***	***-4.543***	***-4.523***	***-4.520***
Toevoeging aan reserve	-253	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	161	173	343	120	115	100	100
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-92***	***173***	***343***	***120***	***115***	***100***	***100***
Gerealiseerd resultaat	**-5.095**	**-4.399**	**-5.078**	**-4.759**	**-4.428**	**-4.423**	**-4.420**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Mogelijk maken markt langs Jansbeek (CA-3.3)	-250
- Extra budget citymarketing (CA-3.10)	-100
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-6
Bestaand beleid	
- Incidentele overheveling niet bestede middelen Exploitatie informatiepunt Slag om Arnhem (Rb 18-12-2017)	170
- Aandeel Regionaal Programma Werklocatie (MJPB 2018-2021)	125
- Overig bestaand beleid	24
Totaal lasten	**-37**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Invoeren toeristenbelasting (CA-3.11)	625
- MJPB 2019-2022 Bijstelling legesopbrengsten	-13
Bestaand beleid	
- Verzelfstandiging markten (Rb 05-03-2018)	-41
- Overig bestaand beleid	8
Totaal baten	**579**
Totaal mutaties van baten en lasten	**542**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: Extra middelen accountmanagement (MJPB 2018-2021 amendement)	100
- BR Evenementen: European Company Games 2021 (Rb 29-05-2017)	20
Totaal onttrekkingen	**120**
Totaal mutaties reserves	**120**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Economische ontwikkeling	-3.142	-2.630	-3.152	-3.172	-3.169	-3.165	-3.162
Bedrijfsloket en -regelingen	-507	-373	-127	-339	-89	-89	-89
Arnhem promotie	-2.263	-2.061	-2.511	-2.316	-2.233	-2.216	-2.216
Totaal	**-5.912**	**-5.064**	**-5.789**	**-5.826**	**-5.491**	**-5.470**	**-5.467**

Partner(s)

Verbonden partijen

Facility Point
Euregio RijnWaal
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Economic Board regio Arnhem Nijmegen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Evaluatie Visie op Transformatie;
- Raadsvoorstel WK Volleybal;
- Raadsvoorstel WK BMX;
- Toeristenbelasting;
- Winkeltijdenverordening (naar aanleiding van besluitvorming op 5-3-2017)

Actuele beleidskaders

- Economische Koers Arnhem (2016);
- Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen (2016);
- Evenementenbeleid (2015);
- Visie op transformatie (2015, herijking 2017);
- Detailhandelsvisie (2016);
- Mise-en place - de Arnhemse Horecavisie (2016);
- Arnhem,stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020 (2016);
- New Energy made in Arnhem (2015;
- Standplaatsenbeleid (2016);
- Bereikbaarheidsvisie (2017).

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R4 Educatie

Onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en om werk te vinden. Onderwijs speelt een belangrijke rol in het bereiken van betere kansen voor alle inwoners. Kansengelijkheid neemt toe als kinderen al op jonge leeftijd optimale kansen geboden krijgen om zich te ontwikkelen en daarbij passende ondersteuning krijgen. Stevige samenwerking is nodig met partners uit het onderwijs, ondernemers en jeugd(hulp)organisaties. In lokaal en regionaal verband.

Wat willen we bereiken

Onderwijs is een investering in individu en in een inclusieve samenleving. Goed onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en maakt mensen wendbaar en weerbaar op de arbeidsmarkt. De hoofddoelen van onderwijs zijn:

- het verbeteren van kansengelijkheid; Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past;
- een betere uitstroom van onderwijs naar een actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt;
- schoolgebouwen van goede kwaliteit.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Toename peuters dat deelneemt aan voorschoolse educatie	
Meer jongeren tot 23 jaar behalen een startkwalificatie	
Versterken aansluiting onderwijs en zorg.	V04
Verbeteren passende leer-werktrajecten voor jongeren	
Verhogen deelname volwassenen aan taalbevorderende activiteiten	V03
Schoolgebouwen van goede kwaliteit, toename duurzame en gezonde schoolgebouwen	V02

Wat gaan we doen

Een goede samenwerking tussen gemeente, onderwijs, instellingen en ondernemers is essentieel om doelstellingen te realiseren. Met onderwijspartners wordt gewerkt aan een maatschappelijk educatieve agenda waarin bepaald wordt welke opgaven prioriteit hebben en hoe deze opgepakt worden. Dit is nodig in een samenleving die continu verandert en complexer wordt en waar steeds grotere verschillen ontstaan tussen jongeren die hun weg weten te vinden en jongeren die niet tot hun recht komen in het onderwijs en/of de maatschappij.

Het verbeteren van kansengelijkheid; meer Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past

- De kans op een goede schoolcarrière start al in de periode vóór de basisschool. Door voor- en vroegschoolse educatie (vve), het ontwikkelrecht voor peuters en passende kinderopvang kunnen kinderen zich spelenderwijs voorbereiden op een goede start op de basisschool en worden ontwikkelachterstanden zoveel mogelijk voorkomen. Dit wordt de komende jaren doorontwikkeld, een wijkgerichte aanpak is hierbij belangrijk, voorschoolse voorzieningen en primair onderwijs zijn verbonden met hun wijk. Er worden voorbereidingen getroffen voor een nieuwe regeling voor het onderwijsachterstandenbeleid (oab).
- Samen met de educatieve partners in de stad wordt ingezet op een schoolloopbaan van kinderen en jongeren die soepel, en het liefst zonder breukmomenten, verloopt (doorlopende leerlijn). Gewerkt wordt aan het tegengaan van taal- en ontwikkelingsachterstanden bij kinderen. Vroegtijdig schoolverlaten van jongeren wordt zoveel mogelijk voorkomen. Extra inzet vindt plaats op het realiseren van een sluitende aanpak voor jongeren in een kwetsbare positie in de overgang van voortgezet (speciaal) onderwijs naar mbo en in de overgang van school naar werk.
- Het onderwijs heeft de opdracht om aan alle kinderen een passende plek te bieden. De gemeente heeft de taak om passende hulp en ondersteuning te bieden aan de kinderen die dat nodig hebben. Op school, in de wijk, komen deze beide opdrachten samen. Gestreefd wordt naar een thuisnabij aanbod van onderwijs, in gebouwen van goede kwaliteit en met passende zorg en ondersteuning voor kinderen die dat nodig hebben. Tijdig signaleren en een integrale aanpak vanuit onderwijs, sociale wijkteams en jeugdhulp biedt kinderen niet alleen een beter toekomstperspectief, het voorkomt ook zwaardere specialistische zorg.
- Het is van belang dat kinderen kennis kunnen blijven opdoen van de natuur en duurzaamheid.

Er is een betere uitstroom van onderwijs naar actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt

- Binnen de volwasseneneducatie is het terugdringen van laaggeletterdheid een speerpunt om actieve deelname van inwoners aan de samenleving te stimuleren. De lokale aanpak van laaggeletterdheid en leesbevordering wordt doorontwikkeld om het aantal laaggeletterden te verminderen. Hierbij wordt ook aansluiting gezocht met het sociale domein (wijkteams), voorschoolse instellingen en het onderwijs. Arnhem is aangesloten op het landelijke actieplan 'Tel mee met taal'.

- Voor jongeren onder de 27 zonder startkwalificatie of baan wordt extra ingezet op passende leer-werktrajecten.
- Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen gaan zo snel dat (aanvullend) andere vormen van onderwijs nodig zijn, om kinderen op te leiden voor de banen van de toekomst en zij niet de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt missen. Vanuit het onderwijs zijn er diverse initiatieven gericht op onderwijsinnovatie. De gemeente wil deze initiatieven aan elkaar en aan Arnhemse werkgevers verbinden. Om jongeren goede kansen te bieden op de arbeidsmarkt, Arnhemse werkgevers ook in de toekomst voldoende goed geschoold personeel hebben, economische groei kan plaatsvinden en Arnhem een aantrekkelijke woon- en werkstad is.

Onderwijshuisvesting; schoolgebouwen van goede kwaliteit die bijdragen aan het realiseren van inhoudelijke doelen

- In het Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026 dat in juli 2017 is vastgesteld, is de visie over de toekomstige onderwijshuisvesting opgenomen. Deze visie, opgesteld samen met de schoolbesturen en voorschoolse partners, is richtinggevend voor specifieke vraagstukken op het terrein van onderwijshuisvesting in de nabije toekomst. Duurzaamheid is een belangrijk onderwerp hierbij.
- Omdat scholen steeds intensiever op inhoud samenwerken met voor- en naschoolse voorzieningen - in zogeheten integrale kindcentra (IKC's) - is daarin ook een relatie gelegd met de huisvesting van kindvoorzieningen.
- Bewegingsonderwijs: de accommodaties voor bewegingsonderwijs zijn niet specifiek meegenomen in het Integraal huisvestingsplan primair onderwijs. Daar waar relevant zullen deze accommodaties in de plannen worden meegenomen. Daarbij worden ook de landelijke afspraken van het Rijk met de PO-Raad om de kwaliteit en kwantiteit van het bewegingsonderwijs substantieel te verhogen, meegenomen;
- Ook voor het voorgezet onderwijs (VO) zal een nieuw Integraal huisvestingsplan (IHP) worden ontwikkeld. Voor het (voortgezet) speciaal onderwijs ((V)SO) wordt geen IHP ontwikkeld, maar worden samenhangende afspraken gemaakt met de beide schoolbesturen over vernieuwing van de huisvesting. Het doel is om over 10 jaar aansluitend op de huidige IHP's één overkoepelend IHP te maken voor zowel primair onderwijs (PO), VO als (V)SO (en bewegingsonderwijs).

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Educatie	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.783	-19.165	-18.193	-17.457	-18.517	-20.402	-21.139
Baten	5.452	4.531	3.626	3.623	4.285	4.035	3.585
Saldo lasten en baten	***-18.331***	***-14.634***	***-14.567***	***-13.835***	***-14.232***	***-16.367***	***-17.555***
Toevoeging aan reserve	-8.640	-6.255	-14.286	-6.879	-5.572	-5.229	-5.108
Onttrekking aan reserve	3.746	7.286	7.986	6.376	6.052	7.062	7.436
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-4.894***	***1.031***	***-6.300***	***-503***	***480***	***1.833***	***2.329***
Gerealiseerd resultaat	**-23.225**	**-13.603**	**-20.867**	**-14.338**	**-13.752**	**-14.534**	**-15.226**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022 Prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling sociaal domein	-1
- MJPB 2019-2022 Verzelfstandiging natuurcentrum	-17
- MJPB 2019-2022 OZB nieuw	-25
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	817
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-732
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 (Rb 18-12-2017)	700
- Overig	-6
Totaal lasten	**736**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	0
Bestaand beleid	
- Overig bestaand beleid	-3
Totaal baten	**-3**
Totaal mutaties van baten en lasten	**733**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR Onderw ijs: Van BR Verzelfstandiging Domein (Rb 03-11-2014)	-83
- BR Onderw ijs: toevoegingen door actualisatie van activabestand (Rb 29-06-2015 en 30-5-2016)	-664
- BR Onderw ijs: effect verzekeringsbijdrage herbouw Kringloop (MJPB 2016-2019)	-116
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2017-2020)	-1.012
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2017-2020)	-3.992
- BR Onderw ijs: verhuur Vlindertuin (Rb 16-05-2018)	-28
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2019-2022)	-112
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2019-2022)	-872
Totaal toevoegingen	**-6.879**
Onttrekkingen	
- BR Onderw ijs:onttrekking tbv investering brede scholen (Rb 03-11-2014)	84
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2015-2019 (MJPB 2016-2019)	1.035
- BR Onderw ijs: onttrekking van ruimte in reserve tgv algemene middelen (MJPB 2016-2019)	3.300
- BR Onderw ijs: onttrekking tbv Campus Schuytgraaf (MJPB 2016-2019)	163
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2016-2020 (MJPB 2017-2020)	39
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2017-2021 (MJPB 2018-2021)	1.680
- AR : Amendement 17A35 Effect aanpak laaggeletterdheid	75
Totaal onttrekkingen	**6.376**
Totaal mutaties reserves	**-503**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Onderwijshuisvesting	-17.262	-14.016	-12.569	-12.514	-13.575	-15.461	-16.200
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-6.521	-5.149	-5.623	-4.943	-4.942	-4.941	-4.939
Totaal	**-23.783**	**-19.165**	**-18.193**	**-17.457**	**-18.517**	**-20.402**	**-21.139**

Partner(s)

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Reguliere peuterspeelzalen

- Stichting PAS (subsidierelatie met prestatieafspraken);
- Aanbieders peuteropvang en VVE (via subsidieregeling).

Aanpak onderwijsachterstanden

- Stichting PAS (subsidierelatie met prestatieafspraken).

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen

- Natuurcentrum Arnhem (subsidierelatie met prestatieafspraken).
  Natuurcentrum Arnhem ondersteunt de ontwikkeling van de duurzame samenleving door informatie, lessen en cursussen. Daarnaast verzorgt het Natuurcentrum natuur- en milieueducatie voor de basisscholen in Arnhem. Vanaf 1 januari 2017 is het Natuurcentrum verzelfstandigd.

Volwasseneneducatie

- Het Bondgenootschap voor Geletterdheid regio Arnhem heeft zich als doel gesteld de bekendheid over het probleem laaggeletterdheid te vergroten en de laaggeletterden te vinden en hen te activeren om deel te nemen aan een taalcursus;
- ROC RijnIJssel (makelaarsfunctie);
- Bibliotheek Arnhem/Taalhuis: inwoners die beter willen leren en schrijven, worden de digitale cursussen Digisterker en Klik & Tik aangeboden;
- Stichting Lezen & Schrijven: ondersteunt Arnhem (en de regio) bij een duurzame aanpak van laaggeletterdheid.

Onderwijshuisvesting

- Schoolbesturen PO, (V)SO en VO (schoolgebouwen);
- Sportbedrijf Arnhem (gymlokalen);
- Aanbieders kinderopvang (peuterspeelzalen, KDV en BSO).

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

Reguliere peuterspeelzalen

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem.

Aanpak onderwijsachterstanden

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem.

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen

- Raadsvoorstel en -besluit Verzelfstandiging Natuurcentrum Arnhem.

Voorzien in zorgstructuren voor het onderwijs

- Raadsbesluit van 30 mei 2012 om gemeentelijke leerplichttaken regionaal uit te voeren.;
- Raadsbesluit d.d. 26 mei 2014 om RMC-taken / Team VSV onder te brengen bij het RBL.;
- Raadsbesluit d.d. 6 november 2017 wijziging MGR sociaal domein.

Volwasseneneducatie

- Regionaal educatieplan Midden-Gelderland 2015 - 2017.

Onderwijshuisvesting

- Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026.

Portefeuillehouders

Naam

Roeland van der Zee
Hans de Vroome

R5 Cultuur, recreatie en sport

Arnhem is een creatieve en levendige stad met een gevarieerd aanbod aan (top)cultuur en evenementen, sportfaciliteiten en (recreatief) groen. Creatieve innovatie krijgt in Arnhem ruim baan. Arnhem wil hierbij de identiteit en eigenheid van Arnhem versterken, zowel landelijk als regionaal. Cultuurhistorie zoals Market Garden en het Arnhemse erfgoed spelen hierbij een grote rol. Arnhem als groene stad met haar unieke ligging aan de Rijn geeft prioriteit aan speel-, sport- en ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken en buurtgroen. Arnhem stimuleert sport en beweging zowel topsport als sport in de wijken. Sport- en cultuurverenigingen dragen bij aan de gezondheid en welbevinden van Arnhemmers.

Wat willen we bereiken

Cultuur

Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt inwoners met elkaar. Arnhem wil meer mensen in aanraking brengen met kunst en cultuur en dat meer mensen gaan participeren. Daarbij is aandacht voor cultuur(voorzieningen) in de wijken. Cultuur draagt bij aan de sociale samenhang en het welbevinden van mensen. Arnhem kent als culturele hoofdstad van het Oosten een bruisend cultureel klimaat met veel creatief potentieel, een stevige culturele infrastructuur en aansprekend erfgoed. Daar wordt blijvend in geïnvesteerd. De investeringen in gebouwen gaan niet ten koste van inhoudelijke programma's op het gebied van kunst en cultuur.

Belangrijk is dat kunst en cultuur niet alleen ingevlogen worden, maar ook ter plaatse worden geproduceerd. Een stad van makers kenmerkt zich door een innovatief klimaat. De culturele sector en zeker ook de creatieve industrie zijn afhankelijk van direct persoonlijk contact en van de ruimtelijke clustering van gelijksoortige bedrijvigheid: de ‘creatieve milieus’. Er wordt gezorgd dat Arnhem een gunstig woon- en werkklimaat voor kunstenaars en creatieve ondernemers heeft. Steden met een creatief klimaat en een divers cultureel aanbod doen het economisch beter. Cultuur is zowel een waardevermeerderaar als ook kapitaal voor een vitale, krachtige stad en regio. Arnhem wil deze waarde en potentie uitdragen, zowel in stad en regio, als daarbuiten.

Samen met de gemeente Nijmegen, provincie Gelderland en beide cultuurnetwerken in Arnhem en Nijmegen is in 2018 gewerkt aan een kansrijk en onderscheidend regionaal cultureel profiel. Beide steden hebben een volledige culturele infrastructuur, waarin zowel de culturele top als humuslaag vitaal zijn en er is ruimte voor het middensegment. Karakteriserend is het stevig productieklimaat van Arnhem en het sterke presentatieklimaat van Nijmegen. Doel is een infrastructuur en cultuuraanbod dat beter aansluit bij de wensen en behoeften van het (potentiële) publiek. Dit profiel wordt per 1 november ingediend bij de minister van OCW en wordt betrokken bij de voorbereiding van het nieuwe landelijke cultuurbeleid vanaf 2021. Tevens dient het als basis voor verdere afstemming en afspraken met het Rijk en andere overheden. In 2019 en 2020 wordt in de vorm van proeftuinen door overheden en instellingen op verschillende thema's en in verschillende verbanden samengewerkt.

Sport

Meer Arnhemmers gezonder en fitter is het doel. Sport- en bewegen dragen bij aan de gezondheid van Arnhemmers, maar ook aan de sociale samenhang en een inclusieve samenleving. Bedrijven worden gestimuleerd om zich in te zetten voor de sport en voor gezonde werknemers.
Recente jaren laten een aantal zorgwekkende trends zien die invloed hebben op zowel de fysieke als de mentale gezondheid, zoals minder bewegen en ongezonde voeding. Arnhem wil deze trend keren door het faciliteren van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefstijl heeft namelijk een sterk positief effect op gezondheid, individuele ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, welbevinden en verminderen een eventueel sociaal isolement. Het belang van sport en cultuur om sociale samenhang, gezondheid en welbevinden in de wijken te verbeteren zal nader worden vorm gegeven. Verenigingen spelen daarbij een belangrijke rol.
Een gezonde leefomgeving ervaren mensen als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en de druk op de gezondheid is zo laag mogelijk. Het streven is de drempel tot bewegen zo laag mogelijk te maken, ook in de openbare ruimte. Daarnaast is het belangrijk om gezondheidsvaardigheden, waaronder sport en bewegen, zo jong mogelijk aan te leren.

Openbaar groen

Arnhem is een groene stad. Het groen is de drager van onze stad, dat moet worden gekoesterd. Groen kent veel kwaliteiten en waarden: Het zegt iets over het ontstaan van de stad, het zorgt voor een leefbare en gezonde stad voor de inwoners en voor de dieren. Het bevordert biodiversiteit. Het voorkomt wateroverlast, hittestress en vervuilde lucht. In groen kunnen bewoners elkaar ontmoeten en groen nodigt inwoners uit om te bewegen. Én het maakt het verblijf van onze bezoekers nog aangenamer. Groen is een belangrijke kernwaarde van onze stad.

Het beleid is gericht op het behouden en versterken van een robuuste stedelijke hoofdgroenstructuur voor de stad en haar inwoners (het Groen-blauwe raamwerk) én ook van het wijkgroen. Gebieden die bestemd zijn als natuur en bos behouden hun bestemming.
Het Groenfonds helpt het groene karakter van de stad versterken. Het fonds wordt ingezet om de doelen uit de Groenvisie 2017 - 2035 te behalen. Het groenfonds wordt onder meer ingezet voor het herstel van landschapswaarden, het verbinden van de stedelijke hoofdgroenstructuur, voor meer biodiversiteit, voor meer

groen om in te bewegen en te recreëren, voor het verminderen van hitteplekken en voor het verminderen van wateroverlast en voor de vervanging van stadslanen.

Vergroenen, het stimuleren van stadslandbouw en participatie blijven speerpunten in samenwerking met bewoners, scholen, ondernemers in en om de stad. Voor het ondersteunen van (wijk)initiatieven gericht op het verminderen van hitteplekken en stadslandbouw is een subsidieregeling beschikbaar. In het natuurnetwerk is doorontwikkeling van het uiterwaardenpark Meinerswijk een belangrijk speerpunt.

Spelen
Kinderen moeten veilig buiten kunnen spelen. Het beleid is gericht op behoud van 10% (groene) veilige gebruiksruimte en, waar mogelijk, grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimten voor alle leeftijden in wijken. Vanuit het onderzoek naar bewegen in de openbare ruimte door Mulier zijn er aanbevelingen gedaan voor de speelplekken. Komend jaar wordt gewerkt aan een uitvoeringsplan.

Water
Er wordt ingezet op duurzaam beheer en onderhoud van onder andere ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen en fonteinen. De ambitie is om samen met de (water)partners de watergerelateerde opgaven op te lossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk kan bijdragen aan een klimaat adaptieve stad. Hiernaast is onderhoud van waterbodems noodzakelijk voor Arnhem als aantrekkelijke haven, aanleg- en vestigingsplaats aan de Rijn.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Ontwikkeling Lauwersgracht Alliantie i.r.t. toekomst Stadstheater	
Gezonde leefstijl met sport stimuleren	
Sporten in de wijk en in de openbare ruimte stimuleren	
Sportevenementen en bedrijfssport bevorderen	V01
Bedrijven stimuleren zich in te zetten voor de sport	
Groene hoofdstructuur versterken	
Uitbreiding van Museum Arnhem op de huidige locatie	V01
Verkenning en ontwikkeling culturele versterking tussen Arnhem en Nijmegen.	V01
Zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed	V01
Klimaatadaptieve stad	V02
Gebieden die bestemd zijn als natuur en bos behouden hun bestemming	
Arnhem positioneren als culturele hoofdstad van Oost-Nederland	
Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed	
Alle Arnhemmers kunnen bewegen en sporten	
Moderne en 'gezonde' sportverenigingen en sportaanbieders	
Voldoende en goede binnen- en buitensportaccommodaties voor diverse doelgroepen	
Dierenwelzijn bevorderen	
Renovatie en ver(nieuw)bouw stadstheater	
Realisatie Sonsbeek beeldententoonstelling 2020	

Wat gaan we doen
Cultuur
Er wordt samen met partners zoals de provincie Gelderland geïnvesteerd in een aantrekkelijk cultureel aanbod en creatief klimaat in de stad. Dat betekent dat:

- de rijksgezelschappen en de Arnhemse podia die zij bespelen zo goed mogelijk worden gefaciliteerd in hun streven naar samenwerking, vergroting en verbreding van hun publieksbereik en maatschappelijk draagvlak (Lauwersgracht Alliantie). Dat betekent ook een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting waarvoor middelen zijn gereserveerd. Stichting Musis Stadstheater Arnhem (MSA), de gezelschappen werken op dit moment samen met de gemeente de plannen voor het Stadstheater nader uit;
- het van belang is dat Museum Arnhem, een belangrijke culturele hotspot in onze stad, snel weer open gaat. Een oplossing voor de ontstane impasse is financieel mogelijk gemaakt. In het najaar van 2018 vindt hierover besluitvorming plaats.
- Arnhem samenwerkt met Nijmegen, beide cultuurnetwerkwerken, de regiogemeenten en op Oost-Nederlandse schaal aan de versterking van het culturele ecosysteem ten opzichte van de rest van Nederland;

- de kracht van de creatieve sector beter wordt benut bij het aanjagen van innovaties en het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken;
- Arnhem actief participeert in regionale, landelijke en Europese netwerken die de (creatieve en culturele) stad op de kaart zetten en daarvoor relaties en samenwerking versterken met andere bestuurslagen en (potentiële) partners.

Op de uitgaven voor cultuur rust vanaf 2018 een besparingstaakstelling van € 150.000. In 2018 is die incidenteel ingevuld binnen het programma R5; voor 2019 en verder staat nog een Rozet-taakstelling van € 88.000. In 2019 gebeurt dit eenmalig uit de algemene middelen. Voor 2020 en verder wordt een voorstel uitgewerkt.

Sport

Sport is belangrijk om sociale samenhang, gezondheid en welbevinden in de wijken te verbeteren. Betaalbare voorzieningen die toegankelijk zijn voor wijkbewoners daar waar de behoefte het grootst is. Om de doelstelling Arnhemmers gezonder en fitter te realiseren wordt ingezet op:

- een duidelijke verbinding te leggen tussen sport en economie; sportbewustzijn bij bedrijven vergroten. Door bedrijven te stimuleren zich in te zetten voor sporten en bewegen in wijken. Door betrokkenheid van bedrijven bij sportevenementen te vergroten.
- sport en gezondheid stimuleren door sporten bij sportverenigingen en in de openbare ruimte te stimuleren. Dit wordt gedaan door verenigingen te ondersteunen en te verkennen hoe bewegen in de openbare ruimte gestimuleerd kan worden en welke aanpassingen eventueel nodig zijn;
- het stimuleren van een gezonde leefstijl.

Op de uitgaven voor sport rust in 2019 een besparingstaakstelling van € 150.000 waarvan € 90.000 uit de algemene middelen gefinancierd wordt in afwachting van uitwerking van de plannen.

Groen

In het coalitie akkoord is afgesproken om te investeren in de kwaliteit van het groen in de stad. Er wordt ingezet op:

- opstellen uitvoeringsagenda Groenvisie in combinatie met projecten groenfonds. Er is afgesproken jaarlijks € 100.000 extra te reserveren voor groenmaatregelen;
- uitvoeren opgaven uit de uitvoeringsagenda met betrekking tot de thema's:
    - herkenbare stad: versterken (verbinden) stedelijke hoofdgroenstructuur;
    - natuurvriendelijke stad: vergroten biodiversiteit op basis van doelsoorten en leefgebieden;
    - groene gezonde stad: verbeteren groen voor inwoners om in te bewegen en te recreëren;
    - duurzaam beheerde stad: beschermen van waardevolle bomen en groen;
    - samenwerkende stad: faciliteren van bewonersinitiatieven- en participatie die bijdrage aan een groene leefbare stad.
- versterkte inzet op de bestrijding van invasieve exoten: de Reuzenberenklauw, de Reuzenbalsemien en de Japanse Duizendknoop. Er is incidenteel €1 miljoen extra gereserveerd om een beheersbare situatie te creëren. Naast fysiek ingrijpen wordt ook ingezet op voorlichting en bewonersparticipatie;
- meer voedsel en nestgelegenheid voor wilde bijen. Arnhem schrijft zich in als Bij-vriendelijke gemeente;
- herijking van de visie op bomen in Arnhem; ook wordt de kapvergunning geëvalueerd en de waardevolle bomenlijst geactualiseerd.

Dierenwelzijn

De opgaven uit de uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020 worden opgepakt. In 2018 wordt deze nog geactualiseerd.

Spelen

Vooruitlopend op de omgevingswet heeft het Mulierinstituut groen, sportvoorzieningen, speelplekken en nabijheid van voorzieningen per wijk in beeld gebracht zodat er duidelijkheid is over kansen en knelpunten met het oog op bewegen in de openbare ruimte. Komend jaar zal er een uitvoeringsplan opgesteld worden.

Water

- Waterbeheer in de wijken: dit betreft beekriolen, sloten, fonteinen, duikers en oppervlaktewater alsmede de Immerloo plas.
- Beheer waterbodems, in 2019 wordt de Defensiehaven gebaggerd.
- Het eerstvolgende noodzakelijke baggerwerk is langs de Rijnkade ter plekke van "Onderlangs".

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

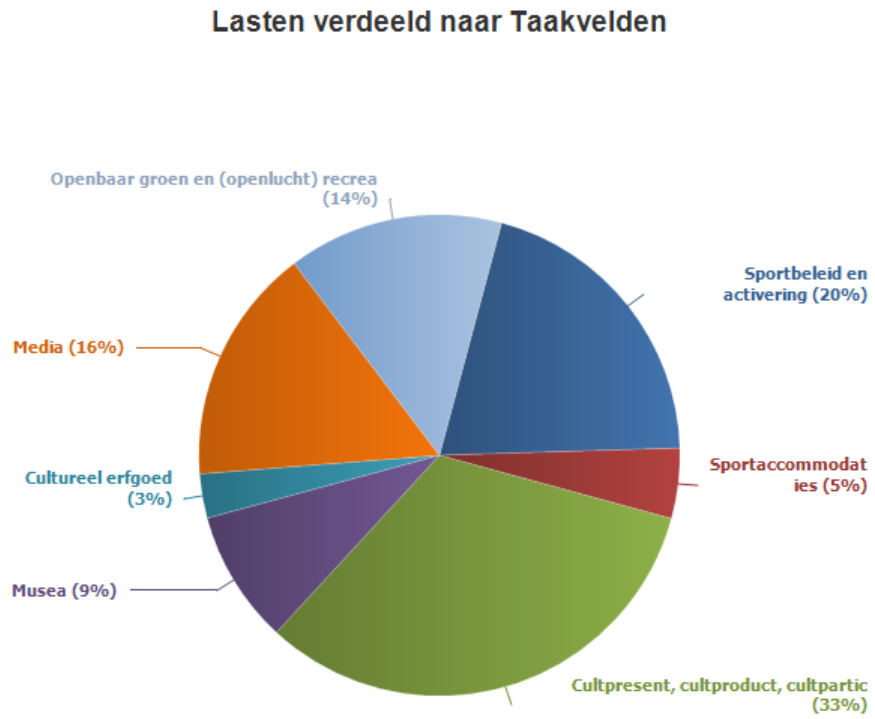
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Cultuur, recreatie en sport	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-65.348	-46.985	-48.114	-51.519	-51.778	-51.526	-52.680
Baten	24.715	8.669	8.482	8.482	8.482	8.366	8.366
Saldo lasten en baten	***-40.633***	***-38.316***	***-39.632***	***-43.037***	***-43.297***	***-43.160***	***-44.314***
Toevoeging aan reserve	-4.597	-2.136	-2.136	-1.285	-342	-386	-408
Onttrekking aan reserve	2.931	369	528	403	594	525	525
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.666***	***-1.767***	***-1.607***	***-882***	***253***	***139***	***116***
Gerealiseerd resultaat	**-42.299**	**-40.083**	**-41.239**	**-43.919**	**-43.044**	**-43.021**	**-44.198**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Bestrijden van invasieve exoten (CA-fb)	-333
- Extra toevoegen van structurele middelen aan groenfonds (CA-3.4)	-100
- Baggeren defensiehaven	-500
- MJPB 2019-2022 Taakstelling cultuur voor 1 jaar tlv algemene middelen	-150
- MJPB 2019-2022 Taakstelling sport voor 1 jaar tlv algemene middelen	-150
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie GR Gelders archief	-12
- MJPB 2019-2022 Bijdrage exploitatietekort sporthal Middachtensingel	-50
- MJPB 2019-2022 Geen onderhoud niet te verhuren velden	45
- MJPB 2019-2022 Invulling structurele vrijval subsidie theater 't Hof	63
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten Museum Arnhem	-600
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten sporthal Middachtensingel	-120
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling overige kapitaallasten MIP	-85
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-1.404
- Kapitaallasten MSSA omgezet in subsidie MSA (MJPB 2017-2020)	-323
- Subsidies Eusebius	339
- Overig	-25
Totaal lasten	**-3.405**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
-	
Totaal baten	**0**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-3.405**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: Activering 2015-Overloop MIP; Huisvesting MSA (Rb 30-05-2016)	-135
- AR: Verzelfstandiging MSSA: frictiekosten (Rb 29-06-2015)	-40
- AR: Voordeel w aardering activa Binnensport (Rb 29-5-2017)	-16
- BR Cultureel Vastgoed: Ontw ikkeling kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	-1.044
- BR Groenfonds: Amendement Duurzaamheid 3. Groenfonds (MJPB 2018-2021)	-50
Totaal toevoegingen	**-1.285**
Onttrekkingen	
- AR: Scholing ouderen op het gebied van ICT (Rb 02-11-2015)	50
- AR: Amendement Duurzaamheid 3. Groenfonds (MJPB 2018-2021)	50
- BR Cultureel Vastgoed: Ontw ikkeling kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	38
- BR Kapitaallasten: Dekking aanleg kunstgrasvelden (Rb 29-06-2015)	70
- BR Kapitaallasten: Dekking maatregelen duurzame energie (Rb 29-06-2015)	27
- BR Kapitaallasten: Dekking extra investeringen Sport (Saksen Weimar) (Rb 30-05-2016)	85
- BR Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte: Spelen (Rb 25-09-2017)	83
Totaal onttrekkingen	**403**
Totaal mutaties reserves	**-882**

Bedragen x € 1000, bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Sportbeleid en activering	-12.207	-10.577	-10.386	-10.487	-10.553	-10.553	-10.553
Sportaccommodaties	-17.409	-1.705	-1.560	-2.428	-2.368	-2.317	-2.267
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-15.684	-16.926	-15.276	-16.799	-17.635	-17.539	-19.090
Musea	-4.779	-4.632	-4.608	-4.615	-4.613	-4.497	-4.497
Cultureel erfgoed	-1.881	-1.734	-1.811	-1.529	-1.507	-1.502	-1.497
Media	-5.873	-5.769	-8.037	-8.200	-8.200	-8.200	-8.200
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7.514	-5.642	-6.435	-7.461	-6.903	-6.918	-6.575
Totaal	**-65.348**	**-46.985**	**-48.114**	**-51.519**	**-51.778**	**-51.526**	**-52.680**

Partner(s)

Verbonden partijen

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief
Sportbedrijf Arnhem
Lingezegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Culturele instellingen;
- Waterschappen;
- Rijkswaterstaat.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Renovatie/verbouwing van het Stadstheater.

Actuele beleidskaders

Cultuur

- Kadernota ‘STROOM – cultuurbeleid Arnhem’, 2012;
- Tussenevaluatie 'Arnhem, Stroomt Door', 2016;
- Evenementenvisie (2015).

Sport

- DE SPORTVISIE (2011);
- Gelders Sportakkoord (2016).

Erfgoed

- Erfgoedagenda 2017-2019 (uitvoeringsprogramma via raadsbrief najaar 2017);
- Erfgoedwet (die per 1 juli 2016 de Monumentenwet vervangt en alle erfgoedwetten bundelt);
- Beleidskader provincie Gelderland: 'Cultuur en Erfgoed 2017-2020: beleef het mee!'.

Openbaar groen, recreatie en water

- Structuurvisie 2020-2040;
- Groenvisie 2017-2035 (Raad, 2018);
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020;
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010 - 2020 (vastgesteld door de Raad, 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (Raad, 2013);
- Waterplan Gelderland 2010 - 2015;
- Aanpak wateroverlast Arnhem Noord 2015.

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

Arnhem richt zich op een sterkere deelname - waar mogelijk geheel op eigen kracht - van Arnhemmers aan de samenleving. De wijkgerichte werkwijze wordt in 2019 en verder geïmplementeerd met de focus op een samenhangend aanbod om doorbraak naar werk en zelfredzaamheid te bevorderen. De wijkteams spelen hierin een cruciale rol. Arnhem zet in op preventie en vroegsignalering (vroeg eropaf benadering) en waar nodig met maatwerkvoorzieningen in de wijk. Het bevorderen van (arbeids)participatie en onderlinge redzaamheid in een wijk wordt in samenhang met de wijkprogramma's uitgewerkt. Hierbij spelen burgerinitiatieven, ondersteuning mantelzorg, informele zorg en (vrijwilligers)werk een belangrijke rol om te komen tot een inclusieve samenleving.

Wat willen we bereiken

Meedoen in Arnhem; samenkracht, burgerparticipatie, integratie en opvang

Arnhem, een stad waarin voor iedereen ruimte is om mee te doen, mee te denken en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Iedereen wordt gelijkwaardig behandeld en heeft gelijke kansen, het moet niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Gerichte burgerparticipatie is ook onderdeel van de teams leefomgeving.
Om problemen te voorkomen wordt ingezet op vroegsignalering, preventie, informele zorg en algemene voorzieningen in de buurt. Dit draagt bij aan een sterke samenleving waarin iedereen zo zelfstandig mogelijk kan leven. Druk op zorg, jeugdhulp en participatie wordt verminderd. Voor mensen die het (tijdelijk) zelf niet redden, wordt een passend vangnet geboden. Doelen zijn:

- Meer mensen kunnen meedoen in de eigen leefomgeving.
- Een passend vangnet voor kwetsbare mensen.

Doorbraak naar Werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.
Arnhem vindt het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties.

De drie hoofddoelen van Participatie zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd.

Zorg Dichterbij

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Om dit te bereiken staan in de veranderopgave "Zorg Dichterbij" drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is).
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan de transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening).

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Meer jeugdigen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer volwassenen/ ouderen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers verplaatsen zich zelfstandig zonder specialistische vervoersvoorziening	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers in 2025	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor jeugd (18-/18+)	V04
In 2025 woont de (O)GGZ doelgroep beschermd (zelfstandig) thuis	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen in een passen de (fysieke) omgeving	V04
Meer gelijke kansen voor Arnhemse kinderen die opgroeien in armoede	V04
Beter borgen bestaanszekerheid minima	V04
Minder (problematische) schulden bij inwoners en ondernemers	V04
Minder jongeren in financiële problemen	V04
Meer perspectief op werk en een hoger besteedbaar inkomen voor minima (directe link naar Doorbraak naar Werk)	V03; V04
Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.	V04
Een sterkere samenleving door meer deelname en zelfregie Arnhemse inwoners	V04
Beter laten aansluiten van vraag en aanbod van mantelzorgondersteuning	
Verbeteren van het aanpakken van eenzaamheid	
Verbeteren duurzame uitstroom uit de opvang	

Wat gaan we doen

Meedoen in Arnhem

Inspanningen gericht op het realiseren van de ambitie en doelen:

- Preventie, Informele zorg en mantelzorg. Intensiveren van preventie en vroegsignalering om zwaardere problematiek te voorkomen. Speerpunten zijn onder andere eenzaamheid en het verbeteren van de kwaliteit van mantelzorgondersteuning zodat het aanbod beter aansluit op de vraag van de mantelzorger en zorgvrager.
- Voorzieningen. In de wijken waar de behoefte het grootst en de noodzaak het hoogst is worden voorzieningen toegevoegd of verbeterd. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners .
- Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten te verminderen wordt een Shared Service Center opzet.
- Opvang. Er wordt gewerkt aan een aanpak die duurzame uitstroom uit de opvang bevordert. Cruciaal hierin is het bieden van toekomstperspectief op alle leefgebieden, waaronder wonen, taal, werk, participatie, zorg.
- Om het meedoen van specifieke doelgroepen te verbeteren, moet maatwerk worden ontwikkeld en geleverd. Maatwerk op het gebied van taal, netwerk, ondersteuning en werk.
- Specifiek voor vluchtelingen en statushouders wordt de integrale aanpak doorontwikkeld. Zij vinden niet vanzelfsprekend een plek in de samenleving, hiervoor hebben zij op alle gebieden maatwerk ondersteuning nodig. Uitgangspunt hierbij is dat ze zo vroeg als mogelijk op alle leefgebieden worden ondersteund (huisvesting, werk, taal, zorg) om te voorkomen dat deze doelgroep lange tijd aan de kant staat.
- Blijvende inzet op sociale acceptatie van alle Arnhemmers, ongeacht achtergrond, beperking of geaardheid. Discriminatie wordt aangepakt.

Doorbraak naar Werk

In lijn met de strategie zoals verwoord in het veranderprogramma Doorbraak Naar Werk (waar ook het waarom en het hoe van ambitie en doelen verwoord staan) wordt ingezet op de realisatie van de volgende subdoelen en strategische inspanningen:

1. Voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Daarom wordt onze 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak gehandhaafd en wordt de ontwikkeling en inzet van preventieve aanpakken voor specifieke doelgroepen (onder andere leerlingen VSO/ PRO, studenten MBO1-2, oud nieuwkomers en nieuwe nieuwkomers, max- WW-ers, enzovoorts) geïntensiveerd in samenwerking met onze onderwijs-, (jeugd)zorg-, welzijns- en werkpartners.

2. Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom wordt ervoor gekozen om actief op hen af te gaan en hen meer (op maat) vanuit hun (integrale) leefsituatie te helpen bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave, waarbij in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams onze re-integratie- en inkomensinstrumenten worden ingezet. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor. Een integrale benaderingswijze gekoppeld aan de inzet op armoede en schulden maar ook aanpassingen in de systematiek helpen hierbij.
3. Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk helpen. Daarom wordt ingezet op de doorontwikkeling van de in de basis neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet, de hieruit voortvloeiende doelgroepenaanpak en een goed funtionerende in-, door- en uitstroomketen. Daarbij gaat het om:
    - een herijking van focus, inzet en werkwijze van het Cluster Werk & Inkomen (W&I).
    - de doorontwikkeling van de uitvoeringspartners Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP) met ook het Leerwerkloket, hun onderlinge samenwerking en hun samenwerking met hun netwerkpartners (zorgaanbieders, onderwijsinstellingen, (sociale) werkgevers, uitzendbureaus, enzovoorts).
4. Werkgevers motiveren om hun werk inclusiever te organiseren. Daarom wordt sociaal ondernemerschap gestimuleerd, wordt ingezet op het lokaal, duurzaam en sociaal aanbesteden van onze gemeentelijke opdrachten, worden onze ketenpartners (met name Scalabor en WSP) gevraagd om gezamenlijk (verder) te bouwen aan een brede werkgeversdienstverlening en voorziet Arnhem een intensivering van de inzet van Participatiewet-instrumenten als loonkostensubsidie/ loondispensatie en jobcoaching.
5. De doeltreffendheid, doelmatigheid, rechtvaardigheid en rechtmatigheid van onze inspanningen binnen het sociaal domein in het algemeen en Participatiewet in het bijzonder beter monitoren en er slimmer op bijsturen en op handhaven. Daarom wordt ingezet op een beweging van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact, worden onze inspanningen voortdurend getoetst op 'bedoeling' en 'eenvoud' en wordt geïnvesteerd in een slimme handhaving.
6. Om sociaal ondernemerschap en de beweging naar impactsturing te bevorderen wordt een werkinvesteringsfonds (WIF) ingericht. Dit fonds van € 2,5 mln, dat als bestemmingsreserve is opgenomen in de voorliggende MJPB, wordt benut om beproefde of innovatieve re-integratie-initiatieven van publieke en private samenwerkingsverbanden te ondersteunen.
7. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van onze lokale doelen en ambities vergroten door op (boven)regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming te zoeken, te vinden en te borgen met de belangen en agenda's van onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, onderwijs en regiogemeenten). Ook wordt gestreefd naar een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk.
8. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van de doelen en ambities vergroten door samen met de (verander)programma's Inclusie, Zorg Dichterbij, Educatie en Economie meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de afzonderlijke inspanningen.

Daarbij is relevant:
- Het vooraf inboeken van positieve resultaten van inspanningen wordt te risicovol geacht. De beïnvloedingsmogelijkheden van de gemeente zijn beperkt tot de uitgaven (aantal en prijs van uitkeringen). Op de inkomsten die op basis van een complexe en dynamische budgetsystematiek ontvangen worden van het Rijk, heeft de gemeente geen invloed.
- De voorlopige meerjarige prognose van het BUIG-budget laat een groot tekort zien (zie hoofdstuk 2). Hier wordt bij de bepaling van het gemeentebrede risicoprofiel rekening mee gehouden (paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Zorg Dichterbij: Wmo/Jeugdwet

Om de doelstelling te bereiken dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is) worden de volgende inspanningen geleverd:
- Intensiveren van preventie en vroegsignalering. Zo wil Arnhem meer algemene voorzieningen in de wijk ontwikkelen en stimuleren dat deze meer gebruikt gaan worden door inwoners als alternatief voor specialistische zorg.
- Versterken van de toegang en toewijzing van zorg en ondersteuning. Zo wil Arnhem de sociale wijkteams verder versterken en een nauwere samenwerking realiseren met andere verwijzers (zoals huisartsen) en onderwijs.
- Sturen op kwaliteit en resultaat bij zorgaanbieders, mede gericht op afschalen van specialistische zorg. Daarbij blijft het uitgangspunt dat passende en kwalitatief goede zorg wordt ingezet in een zo licht mogelijke vorm (doen wat nodig is).
- Ontschotten van zorgsystemen en financieringsstromen (WMO, Jeugdwet. WLZ, ZVW en Participatiewet).
- Vergroten inzicht of passende zorg en de gewenste afschaling van specialistische zorg ook wordt bereikt (monitoring).

Bovenstaande aanpak draagt ook bij aan de doelstelling om meer kwetsbare Arnhemmers eerder en langer (zelfstandig) thuis te laten wonen. Aanvullend op bovenstaande aanpak worden de volgende inspanningen geleverd:

- Maken van prestatie-afspraken met woningcorporaties over het woningaanbod, bijvoorbeeld over het aantal en de locatie van levensloopgeschikte woningen.
- Ontwikkelen van een huisvestingsprogramma voor diverse doelgroepen (jeugd, ouderen, OGGZ). Dit moet ook bijdragen aan de uitstroom vanuit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen naar (begeleid) thuis wonen.
- Opstellen van een visie op wonen-zorg-welzijn, samen met stakeholders, belangenorganisaties, sociale wijkteams en teams Leefomgeving.
- Voorkomen van huisuitzettingen. Hierin is de samenwerking met "Vroeg er op af" van belang en de inzet van het Meldpunt Ontruimingen.
- Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.

Deze opgave uit het veranderprogramma Zorg dichterbij heeft een relatie met het algemene woonbeleid dat onder R8 is vermeld. Daarnaast heeft de laatstgenoemde inspanning ook een relatie met veiligheid.

De transformatie van zorg is een uitdagende opgave en brengt financiële risico's met zich mee. Deze financiële risico's worden gedekt vanuit het Noodfonds. Daarbij is een aantal aannames gedaan. Aangezien de gemeente Arnhem op een aantal belangrijke punten nauwelijks invloed heeft bestaat het risico dat het Noodfonds eerder uitgeput is. Zo wordt ongeveer de helft van de jeugdzorg ingezet door geautoriseerde verwijzers, waarop de gemeente geen directe invloed heeft. Ook vanuit de wet Langdurige zorg is een tendens om mensen langer thuis te laten wonen waardoor de zorg ten laste komt van de WMO. Daarnaast heeft Arnhem te maken met vergrijzing en doen steeds meer jongeren een beroep op jeugdzorg.
De stijgende kosten van de zorg leiden mogelijk tot tekorten, die gedekt worden vanuit de BR Noodfonds. Het risico is aanzienlijk dat de BR Noodfonds eerder is uitgeput als nu voorzien. Hiervoor is in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een risico opgenomen.

Zorg Dichterbij: Armoedebeleid en schulddienstverlening

De doelstelling is dat meer Arnhemmers financieel zelfredzaam zijn. Om dit te bereiken worden de volgende inspanningen geleverd:

- Intensiveren van preventie. Arnhem wil voorkomen dat mensen in financiële problemen komen, bijvoorbeeld door betere voorlichting (meer aandacht voor financiële vaardigheden in het onderwijs, cursussen, vindbaarheid aanbod).
- Vroeg Eropaf wordt structureel aangeboden . Op basis van signalen van partners (onder andere corporaties, zorgverzekeraars) worden mensen die in financiële problemen dreigen te komen benaderd en wordt passende ondersteuning aangeboden.
- Bij het aanbod van de voorzieningen hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Onderzoek naar het transformeren van inkomensondersteunende regelingen. Niet alleen compenseren van een tekort aan inkomen, maar ook kijken naar de effectiviteit en efficiëntie van de uitvoering.
- Stimuleren van kansrijk en perspectief opgroeien in Arnhem. Vanuit de wijkaanpak en de Armoedeagenda wordt sterk ingezet op het bestrijden en waar mogelijk voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede. Voorkomen moet worden dat deze kinderen de volgende generatie in armoede zijn.
- Het aanbod van de GelrePas wordt vanaf 2019 toegankelijk voor gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm.
- Om het armoedebeleid op peil te brengen zijn extra middelen (€ 400.000) toegevoegd aan het armoedebudget. Een deel van dit budget wordt besteed aan bovengenoemde verruiming van de GelrePas.
- De kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima wordt hersteld .
- Sturen op meer samenwerking tussen betrokken partners in de stad (onder andere herijking Armoedepact en aanbod en werkwijze schulddienstverlening).
- Blijven inzetten op terugdringen van beschermingsbewind door onder meer het aanbieden van passende en lichtere alternatieven zoals BooM (Budgetondersteuning op Maat) en goede samenwerking tussen verwijzers, rechtbank, bewindvoerders. Nadruk moet liggen op kwaliteit van dienstverlening en inzetten best passende vorm van ondersteuning.

Bij het intensiveren van preventie en vroegsignalering, alsmede het versterken van de toegang tot zorg en ondersteuning is Arnhem zich bewust dat op dit moment niet alle Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte bereikt worden. Met behulp van het programma Inclusie wordt verkend hoe deze nu nog onzichtbare groep beter bereikt kan worden.

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-232.986	-208.560	-216.929	-215.789	-215.565	-214.099	-214.008
Baten	123.218	106.792	109.798	110.041	111.296	112.530	112.530
Saldo lasten en baten	***-109.768***	***-101.768***	***-107.131***	***-105.747***	***-104.269***	***-101.569***	***-101.477***
Toevoeging aan reserve	-22.517	-6.180	-6.180	-2.790	-290	0	0
Onttrekking aan reserve	24.481	17.474	15.052	5.584	4.957	1.139	1.139
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.964***	***11.294***	***8.872***	***2.794***	***4.667***	***1.139***	***1.139***
Gerealiseerd resultaat	**-107.804**	**-90.474**	**-98.258**	**-102.953**	**-99.603**	**-100.430**	**-100.339**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Aanvullende maatregelen tbv tekort beschermingsbew ind / BooM (CA-fb)	-250
- Inclusief Arnhem (CA-1.10)	-100
- Bdget voor behouden en verbeteren of toevoegen w ijkvoorzieningen (CA-3.1)	-250
- Shared service centre voor vrijw illigersinitiatieven (CA-4.4)	-100
- MJPB 2018-2021 Nog in te vullen taakstelling beschermingsbew ind /BooM ten laste van algemene middelen	-170
- MJPB 2019-2022 nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen deel MGR	-45
- MJPB 2019-2022 nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen deel VVGM zorg	-28
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociale w ijkteams	-306
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociaal domein: zorg in natura	-608
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociaal domein: PGB	-44
- MJPB 2019-2022 nieuw e tarieven huishoudelijke toelage	-156
- MJPB 2019-2022 nieuw e tarieven jeugdbescherming	-80
- MJPB 2019-2022 Verlagen kader bijdrage begroting Presikhaaf bedrijven	572
- MJPB 2019-2022 Voordeel Presikhaaf bedrijven als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor	433
- MJPB 2019-2022 Kosten voor gemenetelijke ID'ers	-104
- MJPB 2019-2022 Inzet Id'ers voor gratis bew aakte fietsenstallingen	-40
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Middelen Nieuw e taken Veilig Thuis doorgeven aan beleidsveld	-1.133
Bestaand beleid	
- Bijdrage GR Presikhaaf Bedrijven	8.287
- Frictie- en aanloopkosten Scalabor incidenteel in 2018 (Rb 18-12-2017)	-6.085
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 Regionaal w erkbedrijf 2017 (Rb. 18-12-2017)	289
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 investeren naar w erk (Rb. 18-12-2017)	500
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 BM statushouders w erk & (bijzondere) bijstand (Rb. 18-	740
- Ontw ikkeling Rijksbijdrage Participatiew et BUIG (zie baten)	-402
- Incidentele extra dekking trajectkosten Scalabor Participatiebudget (Rb 18-12-2017)	250
- DU verhoogde asielinstroom (Rb 18-12-2017)	714
- Gevolgen meerjarige prognose BUIG/Verdeelmodel/vangnet (MJPB 2018-2021)	-911
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-34
- Overig	201
Totaal lasten	**1.140**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
- Ontwikkeling Rijksbijdrage Participatiewet BUIG (zie lasten)	403
- Overig	-160
Totaal baten	**243**
Totaal mutaties van baten en lasten	**1.383**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR: Instellen werk investeringsfonds (nieuwe BR) (CA-1.1)	-2.500
- BR: MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering schulden armoede	-290
Totaal toevoegingen	**-2.790**
Onttrekkingen	
- BR MJPB 2018-2021, dekken nog in te vullen taakstelling beschermingsbewind / Boom vanuit BR taakmutaties	170
- AR: Amendement schulden voorkomen	100
- BR Noodfonds tgv Sociaal Domein	3.761
- BR Noodfonds dekking geraamd rendement Scalabor (Rb 18-12-2017)	740
- BR Burgerinitiatieven sociaal domein: subsidieregeling Burgekracht sociaal domein Arnhem (Rb 25-04-2016)	472
- BR Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang, actualisatie (Rb 07-11-2016)	25
- BR Kapitaallasten : dekking terrein van Diemenhof (Rb 29-06-2015)	16
- BR taakmutaties : dekking uitvoeringsplan huishoudelijke hulp toelage 2017-2020 (Rb 19-12-2016)	300
Totaal onttrekkingen	**5.584**
Totaal mutaties reserves	**2.794**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Samenkracht en burgerparticipatie	-5.054	-2.157	-2.707	-2.663	-1.948	-1.913	-1.901
Wijkteams	-2.388	-328	-3.100	-3.729	-3.979	-3.979	-3.979
Inkomensregelingen	-125.292	-114.030	-126.461	-127.135	-128.232	-128.229	-128.229
Begeleide participatie	-45.050	-42.949	-36.976	-33.834	-32.597	-31.459	-31.392
Arbeidsparticipatie	-5.597	-1.119	-4.154	-2.307	-2.307	-2.311	-2.311
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-2.392	-6.399	-1.528	-1.948	-2.448	-2.478	-2.478
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-10.838	-9.884	-10.204	-10.686	-10.919	-10.456	-10.444
Maatwerkdienstverlening jeugd	-2.334	-440	-588	-567	-186	-186	-186
Geëscaleerde zorg volwassenen	-33.234	-30.261	-30.218	-31.819	-31.848	-31.987	-31.987
Geëscaleerde zorg jeugd	-808	-993	-993	-1.102	-1.102	-1.102	-1.102
Totaal	**-232.986**	**-208.560**	**-216.929**	**-215.789**	**-215.565**	**-214.099**	**-214.008**

Partner(s)

Verbonden partijen

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
GO Arnhem Nijmegen City Region
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Scalabor B.V.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Voor een overzicht van de overige partijen die bij dit programma betrokken zijn, wordt verwezen naar de bijbehorende taakvelden.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Inkomensregelingen:

- Kansrijk opgroeien: stand van zaken.

WMO:

- Abonnementstarieven eigen bijdrage.

Schulddienstverlening:

- Onderzoek effectiviteit schulddienstverlening door Rekenkamer;
- Uitwerking revolverend fonds jongvolwassenen met schulden;
- Uitwerking amendement schulden voorkomen.

Geëscaleerde zorg volwassenen:

- Stand van zaken met betrekking tot een goed werkende aanpak voor mensen met verward gedrag;
- Regioplan Beschermd thuis;
- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling.

Actuele beleidskaders

Samenkracht en burgerparticipatie

- Koersnota Van Wijken Weten (2016);
- Uitvoeringsplan Transformatie Sociaal Domein (2016);
- Uitvoeringsplan Van Wijken Weten (2016);
- Raadsvoorstel Integratie in de Arnhemse Vluchtelingenketen (2016);
- Beleidsagenda seksuele diversiteit 2015 - 2017 (2015).

Wijkteams

- Raadsbrief herpositionering sociale wijkteams Arnhem.

Inkomensregelingen

- Armoedeagenda 2015 - 2018 (2014).;
- nota Doorontwikkeling Armoede en schulddienstverlening (2016).

Begeleide participatie

- Raadsbrief Stand van zaken implementatie Participatiewet en de transitie van Presikhaaf & Bedrijven (2016).

Arbeidsparticipatieinstrumenten gericht op toeleiding naar werk

- Raadsbrief 'Op weg naar Doorbraak Naar Werk' (maart 2018);
- Coalitieakkoord 2018-2022 (mei 2018);
- Programmaplan Doorbraak Naar Werk (november 2018).

Maatwerkvoorzieningen en maatwerkdienstverlening Wmo volwassenen

- Uitvoeringsplan deel Wmo ;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2015.

Maatwerkdienstverlening Wmo jeugd

- Beleidsplan Jeugd Wmo;
- Uitvoeringsplan deel Jeugdhulp;
- Verordening Jeugdzorg Arnhem.

Geëscaleerde zorg volwassenen

- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2015-2019.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Martien Louwers
Ronald Paping

R7 Gezondheid en Milieu

Arnhem wil een gezonde en duurzame stad zijn. Vanuit volksgezondheid zet Arnhem in op preventie op wijkniveau, het bevorderen van een gezonde leefstijl en een integrale, sluitende aanpak van gezondheidsproblemen. Milieutaken gericht op het verbeteren van afvalscheiding, op het gebied afgestemde stadsreiniging, goed functionerende riolering, voorkomen van wateroverlast, milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem, geluid, geur, energie en klimaat) dragen bij tot gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Wat willen we bereiken

Volksgezondheid

Meer Arnhemmers gezonder en fitter is ons doel. Recente jaren laten een aantal zorgwekkende trends zien die invloed hebben op zowel de fysieke als de mentale gezondheid, zoals chronische aandoeningen en welvaartsziekten (bijvoorbeeld obesitas op steeds jongere leeftijd).
Deze trend moet gekeerd worden door het faciliteren van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefstijl heeft namelijk een sterk positief effect op gezondheid, individuele ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, welbevinden en verminderen een eventueel sociaal isolement. Een gezonde leefomgeving ervaren mensen als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en de druk op gezondheid is zo laag mogelijk. Daarnaast is het belangrijk om gezondheidsvaardigheden zo jong mogelijk aan te leren.
Er wordt gericht op Arnhemmers die al een gezonde leefstijl hebben en de kwetsbare Arnhemmers die extra ondersteuning of stimulering nodig hebben.

Klimaatadaptatie en riolering

Het is belangrijk dat Arnhem een klimaatadaptieve stad is. Dit is een belangrijke opgave waarvoor de overheid (gemeente en waterschap) en particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen) de handen ineen moeten slaan. Voor een gezonde leefomgeving is een goed functionerende riolering een basisvoorwaarde.

Afval

Arnhem vindt het belangrijk om waardevolle grondstoffen langer in de keten van productie, consumptie en hergebruik te houden. Door hergebruik van huishoudelijk afval wordt bijgedragen aan de transitie naar een circulaire economie. Deze ambitie vertaalt zich naar de doelstelling om de hoeveelheid restafval te verminderen door in te zetten afvalscheiding. De ambitie is om te voldoen aan de landelijke VANG (Van Afval Naar Grondstof) doelstellingen: in 2020 75% afvalscheiding en 100 kilogram restafval per inwoner per jaar.

Milieubeheer

Milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem en grondwater, geluid, geur, energie en klimaat) leveren een bijdrage aan gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Toekomstbestendige Jeugdgezondheidszorg als sterke preventieve basis	
Leefomgeving (lucht, bodem, geluid en externe veiligheid) voldoet aan normen	
Voldoen aan doelen NEMIA	V02
Bevorderen gezonde leefstijl	
Hergebruik afvalstromen	V02
Beperken gevolgen van extreme wateroverlast	

Wat gaan we doen

Volksgezondheid

Arnhem richt zich op een aanpak die zich verbreedt tot de achterliggende problematiek (een integrale aanpak/samenwerking tussen domeinen). Specifiek wordt ingezet op:

- Het komen tot een rookvrije generatie, door bijvoorbeeld bewustwording bij verenigingen voor rookvrije zones en eventueel speelplekken in afstemming met de wijken.
- Aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen (waaronder gezonde voeding en meer bewegen); door onder andere doorontwikkeling/implementatie van aanpakken als JOGG- en GO!
- Preventieve maatregelen gericht op het terugdringen van alcohol- en middelengebruik, internet- en gameverslaving bij jongeren en preventieve inzet om de mentale gezondheid te stimuleren.
- Vanuit Geboortezorg en Jeugdgezondheidszorg wordt specifiek ingezet op een goede start van kinderen door bijvoorbeeld kwetsbare toekomstige ouders voor te bereiden op de komst van hun kind.

Klimaatadaptatie

Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is in 2015 de Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord vastgesteld. De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en

waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Binnen het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)-budget is ruimte gemaakt voor maatregelen die bijdragen om Arnhem klimaatbestendig (klimaatadaptatief) te maken. Met dit budget kunnen kansen worden benut om bij werkzaamheden in de openbare ruimte ook de gevolgen van extreme regenval te verminderen. In veel gevallen zullen deze maatregelen ook bijdragen aan het verbeteren van het stadsklimaat, het verminderen van de opwarming van de stad tijdens perioden van langdurige hitte zoals die zich ook tijdens de zomer van 2018 hebben gemanifesteerd. Ingezet wordt op het verminderen van de opwarming van dicht bebouwde, versteende delen van de stad en het beschermen van die gebieden die bijdragen aan de af/verkoeling zoals de parken. Het derde thema met betrekking tot klimaatadaptatie betreft de gevolgen van langdurige droogte zoals die in de zomer van 2018 voor het eerst echt zijn gevoeld.

De eigen Arnhemse opgaven met betrekking tot klimaatadaptatie zijn nauw gerelateerd aan de landelijke opgaven waarin wordt gestreefd naar een klimaatbestendig Nederland in 2050. Voorafgaand daaraan dient in 2020 in alle taken en werkzaamheden klimaatbestendig te worden gehandeld. Met betrekking tot deze laatste opgave heeft de gemeente al hele grote stappen gezet: bij alle werkzaamheden in de openbare ruimte wordt gekeken naar mogelijke maatregelen die bijdragen aan een klimaatbestendiger Arnhem. Verder wordt het Platform Arnhem Klimaatbestendig (AKB) ondersteund in het bewust maken van elke Arnhemmer over zijn of haar rol in het klimaatbestendig maken van onze stad. Naast de gemeentelijke bijdrage ondersteunen onze beide waterschappen ook het Platform AKB, zowel financieel als met kennis en kunde.

Het realiseren van een steeds klimaatbestendiger Arnhem is dus een brede opgave voor de gehele stad die, mede gezien de noodzakelijke inzet van onze inwoners, nauwe afstemming vraagt met andere ruimtelijke (zoals de energietransitie) en sociale (leefbaarheid) opgaven.

Watervisie

De opgaven met betrekking tot klimaatadaptatie zullen ook een plek krijgen in de (nieuwe) watervisie. De watervisie is de opvolger van het Arnhemse Waterplan (2009-2015) en zal de gezamenlijke koers verwoorden van gemeente en waterschappen hoe om te gaan met het water in Arnhem in relatie tot de klimaatverandering. De Watervisie zal naar verwachting in 2019 vastgesteld worden en tegelijkertijd met de aanpassing van de waterbergingsovereenkomst Arnhem-Noord II (2013) worden ondertekend.

Riolering

Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2018 (GRP5) loopt eind 2018 af. Met de komst van de Omgevingswet vervalt de noodzaak van een apart, momenteel nog wettelijk verplicht, GRP. Een meerjarig rioleringsplan sluit minder aan bij een integrale aanpak van de totale openbare ruimte waarbij ook thema's als klimaatadaptatie worden meegenomen. Het verlengen van het huidige GRP tot het moment van invoering van de Omgevingswet (nu voorzien 2021) is daarom gekozen als meest pragmatische oplossing. Grote projecten in 2019 zijn Spijkerbuurt, Geitenkamp en Schaarsbergen.

Afval

In 2018 is omgekeerd inzamelen stadsbreed ingevoerd met uitzondering van de binnenstad. Met de invoering van een prijsprikkel (Diftar) wordt verwacht dat er een extra impuls wordt gegeven om de landelijke doelstellingen op het gebied van afvalscheiding te realiseren.
Vooruitlopend op de invoering van Diftar zal in 2019 ingezet worden op het verbeteren van de knelpunten in het huidige inzamelsysteem. Verder wordt gekeken welke extra maatregelen behulpzaam of noodzakelijk zijn voor een succesvolle start van Diftar.

Milieubeheer

- Energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit: De ambities voor energie en duurzaamheid en luchtkwaliteit zijn vastgelegd in het programmaplan New energy made in Arnhem (september 2015). De focus ligt primair op versterking van de Energie- en Milieutechnologie-sector (EMT), energiebesparing een toename van het aandeel duurzame energie en de voorbeeldige gemeente. Meer informatie is te vinden in Veranderopgave Klimaat en Energie.
- Bodem en ondergrond: Het is een gemeentelijke taak (vanuit de Wet bodembescherming (Wbb) en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te zorgen voor de instandhouding en het verbeteren van een bodem die geschikt is om op te wonen en om op te werken. Ook draagt de Wbb bij aan de bescherming van kwetsbare gebieden (in verband met natuur en drinkwaterwinning). Arnhem is bevoegd gezag Wbb en voert namens het Rijk de wettelijke taken uit (onderzoek, beschikkingen, toezicht en handhaving). Naast deze wettelijke taken is er de ambitie om de ondergrond in te zetten bij de klimaatadaptatie en als duurzame bron van energie.
- Externe veiligheid: Externe veiligheid gaat over het beheersen van risico's die mensen lopen door opslag, productie, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen in hun omgeving. Arnhem heeft de risicovolle activiteiten in beeld en bij (ruimtelijke) ontwikkelingen wordt er rekening gehouden met het aspect externe veiligheid.
- Geluidshinder: Geluidshinder wordt steeds meer via een programmatische aanpak onder controle gehouden. Het lopende Actieplan Omgevingslawaai voor bestaande woningen en wegen was daar de eerste stap in. De volgende stap is het aanpassen van het geluidbeleid aan deze aanpak en het veranderen van de

saneringsopdracht aan de ODRA. De aanpak van nieuwe situaties bestaat uit het voorkomen van nieuwe geluidgehinderden.
- Milieuhandhaving: Vergunningverlening en handhaving dragen bij aan het behalen van de landelijke doelstellingen op het gebied van milieu en gezondheid. Deze taken worden uitgevoerd door de ODRA. De prioriteit ligt op een actueel vergunningenbestand en goed naleef gedrag van bedrijven.

Handhaving leefbaarheid en veiligheid

Met het amendement 'De overlast te lijf' van november 2017 is de handhavingscapaciteit in de fysieke ruimte structureel uitgebreid met 5 fte (3 fte vanaf 2018, 2 fte vanaf 2020). Het team Handhaving bestaat uit team Leefbaarheid voor handhaving in de wijken (10,4 fte, vanaf 2020: 12,4 fte) en team Veiligheid (8 fte) voor handhaving ten behoeve van veiligheid.

Wat mag het kosten

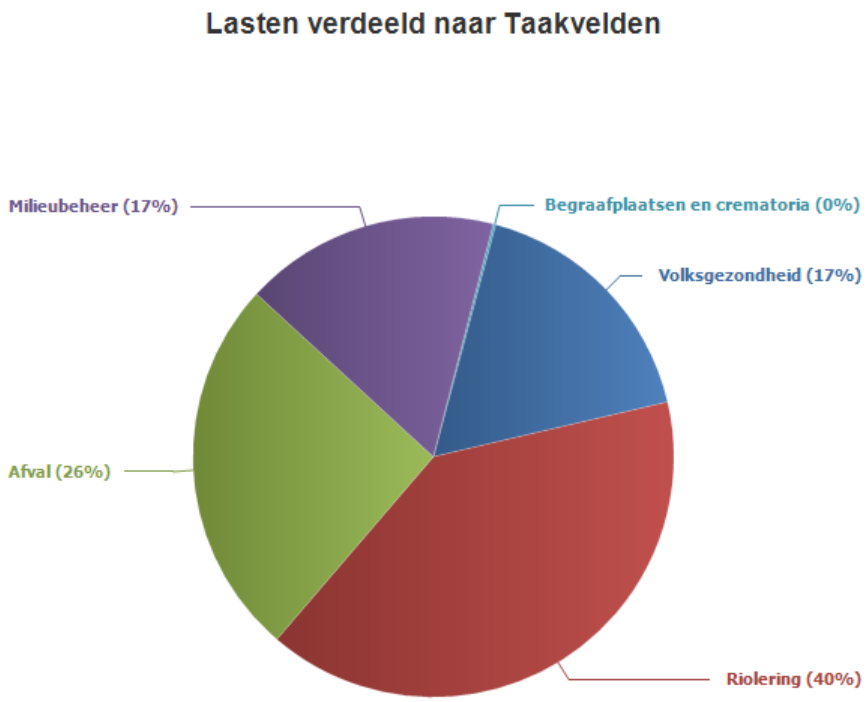
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Gezondheid en Milieu	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-34.052	-30.580	-29.715	-30.885	-31.712	-30.702	-30.563
Baten	37.812	35.380	35.447	35.605	35.476	35.569	35.574
Saldo lasten en baten	***3.761***	***4.800***	***5.732***	***4.720***	***3.765***	***4.868***	***5.011***
Toevoeging aan reserve	-1.189	-4.247	-4.247	-262	-120	-146	-495
Onttrekking aan reserve	8.584	4.947	4.977	-15	434	81	327
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***7.395***	***700***	***730***	***-277***	***314***	***-65***	***-168***
Gerealiseerd resultaat	**11.156**	**5.500**	**6.462**	**4.443**	**4.079**	**4.802**	**4.843**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Extra kosten PMD-afval (CA-fb)	-70
- Budget voor w armtetransitie en verduurzaming (CA-2.1)	-750
- MJPB 2019-2022 Onderhoudsbudget ondergrondse afvalcontainers	-320
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie deel VGGM zorg	-106
- MJPB 2019-2022 Wateroverlast	-33
- MJPB 2019-2022 Middelen bodem aan beleidsveld	-255
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	484
Bestaand beleid	
- Voorbereiding invoering Diftar en uitbreiding afvalcoaches	567
- Incidenteel 2018: uitbreiding milieuzone (MJPB 2018-2021)	-466
- Overig bestaand beleid	-220
Totaal lasten	**-1.169**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Lagere baten PMD-afval (CA-fb)	-400
- MJPB 2019-2022: dekking kostenstijgingen ten laste van de afvalstoffenheffingen	770
Bestaand beleid	
- MJPB 2018-2021: verw achte daling afvalstoffenheffing	-475
- Toename rioolheffingen door indexatie met 1,5% conform coalitie-akkoord	245
- Overig bestaand beleid	17
Totaal baten	**157**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.012**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR: MJPB 2019-2022 Toevoeging aan BR Groot Onderhoud Riolering	-234
- BR Groot Onderhoud: Riolering	-28
- BR Klimaatfonds 10 mln. in 2018 (CA-2.2)	0
Totaal toevoegingen	**-262**
Onttrekkingen	
- AR: Besluit invoering Diftar	-328
- BR Huishoudelijk Afval: dekking voorbereidingskosten Diftar	155
- BR Energy Made in Arnhem: Inkoop elektriciteit en gas (Rb 07-11-2016)	10
- BR Duurzaamheidsleningen: dekking rente (Rb 18-12-2017)	12
- BR: MJPB 2019-2022 Toevoeging aan BR Groot Onderhoud Riolering	34
- BR Groot Onderhoud: Riolering	98
- BR Vastgoed	4
Totaal onttrekkingen	**-15**
Totaal mutaties reserves	**-277**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Volksgezondheid	-5.703	-5.307	-5.237	-5.304	-5.301	-5.297	-5.293
Riolering	-15.055	-12.258	-12.184	-12.334	-12.618	-12.888	-13.042
Afval	-7.662	-7.807	-7.315	-7.897	-8.132	-7.557	-7.269
Milieubeheer	-5.594	-5.160	-4.932	-5.302	-5.613	-4.911	-4.911
Begraafplaatsen en crematoria	-37	-48	-48	-48	-48	-48	-48
Totaal	**-34.052**	**-30.580**	**-29.715**	**-30.885**	**-31.712**	**-30.702**	**-30.563**

Partner(s)

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Eerstelijnsgezondheidszorg (onder andere huisartsen);
- Rijnstate;
- Onderwijsinstellingen;
- Sociale Wijkteams;

- Menzis;
- Sportbedrijf;
- Iriszorg verslavingspreventie;

- Indigo;
- Provincie Gelderland;
- Sportaanbieders;
- Partners uit het Verloskundig Samenwerkingsverband Kracht (Arnhem e.o.).

Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere partijen die een preventief aanbod hebben in Arnhem.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Resultaat van de inspanningen om de scheidingsresultaten te verhogen en hoe invulling wordt gegeven aan de randvoorwaarden voor de invoering van Diftar.

Actuele beleidskaders

- Verlenging lokaal gezondheidsbeleid (raadsbesluit 29 juni 2015);
- Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019 (Kamerbrief 4 december 2015);
- Nationaal Preventieakkoord 2018;
- New Energie made in Arnhem (raadsbesluit september 2015);
- het amendement 16A41 Rechte rug (2): Met ambitie de overlast te lijf is in 2017 nader uitgewerkt in de nota Handhaving fysieke ruimte.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Ronald Paping

R8 Wonen en Ruimte

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad waar Arnhemmers fijn en betaalbaar kunnen wonen. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid zijn uitdagingen waar Arnhem voor staat. De Arnhemse visie op de fysieke ruimte is richtinggevend, maar flexibel om de eigen Arnhemse kwaliteiten te benutten en ruimte te geven aan creativiteit en ondernemerschap. Het grondbeleid speelt in op nieuwe ontwikkelingen en biedt maatwerk per locatie.
In de Arnhemse woonprincipes 2016-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken.

Wat willen we bereiken

Voldoende woningen van juiste kwaliteit

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. Met het maken van woningbouwplannen wordt rekening gehouden met de werkelijke vraag en behoefte. Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat voldoet aan de vraag. Over de opgave voor de sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd. De duurzame inzet en het op peil houden van de bestaande voorraad maakt een wezenlijk onderdeel uit van onze opgave.
Om dit te bereiken wordt in 2018 het volkshuisvestelijk kader 2019-2021 voor de sociale huursector van de woningcorporaties en de Uitvoeringsagenda 2019-2021 opgesteld. Daarin staan de ambities en prioriteiten voor de korte termijn. De acties die daarin zijn opgenomen kennen de programma's Van Wijken Weten en Stad op de kaart als kader. Uitvoering van de wijkgerichte activiteiten is een van de resultaten die onder sturing vanuit de wijk en de bewoners tot stand komt.

De belangrijkste ambities voor de langere termijn zijn:

- Arnhem als vitale en aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken en te verblijven; er komen meer woningen die gevarieerd zijn met aandacht voor bijzondere doelgroepen, eenpersoonshuishoudens en mensen met een beperking of zorgvraag.
- Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen.
- In het kader van de uitvoering van Inclusieagenda levert wonen een belangrijke bijdrage.
- Ontwikkelen en actueel houden van de woningbouwplanning en regionale afstemming daarover.
- Jaarlijkse prestatieafspraken met de woningcorporaties over hun bijdrage aan de uitvoering van de woonprincipes.

Ruimtelijke Ordening

Op veel plekken is Arnhem met andere partijen aan de slag met stadsontwikkeling. Eigen ontwikkelingen en ontwikkelingen door derden vragen om een duidelijke maar tevens flexibele, projectoverstijgende visie op de stad als geheel. Deze visie wordt opgenomen in de Omgevingsvisie.

Ontwikkelingen van derden vragen om begeleiding van de gemeente vanuit haar publieksrechtelijke rol. Het gaat dan om bijvoorbeeld het opstellen van een gebiedsvisie, nota van randvoorwaarden of herziening van het bestemmingsplan. Voorbeelden van dit soort projecten zijn:

- Het Cobercoterrein/ De Melkfabriek;
- Transformatie van het ING-kantoor aan de Velperweg;
- Akzo terrein;
- Arnhem Centraal woningbouw (op vroegere kantoorkavels);
- Stadsblokken Meinerswijk ;
- Arnhems Buiten.

Omgevingswet

Een belangrijke ontwikkeling is de komst van de Omgevingswet. Deze wet zal consequenties hebben voor het fysieke domein. Op het moment van invoering van de wet (planning is 1 januari 2021) moet de basis (van ons beleid) op orde zijn. Bij het opstellen van de Omgevingsvisie en de verdere uitwerking daarvan zal de stad betrokken worden.

De nieuwe Omgevingswet biedt de kans om onze leefomgeving verder te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. Het DNA van de stad, de energietransitie, de klimaatopgave en het behoud en het versterken van natuur in Arnhem zijn belangrijke pijlers voor de uitwerking van Omgevingswet en -visie in het bijzonder. Daarbij moet blijken of het huidige plan van aanpak bijstelling behoeft.

De mogelijkheden die de Omgevingswet biedt zullen worden verzilverd daar waar dat na afweging van baten en lasten aantoonbaar voordeel oplevert, onder meer voor de Arnhemse veranderopgaven zoals de invoering van wijksturing en voor verbetering van dienstverlening.

Woningbouw en Groen

De ambities zijn:

- Een deel van de sociale woningbouwopgave wordt gericht ingezet voor bepaalde doelgroepen.
- Voldoende en betaalbare woningen. Minimaal 30% sociale woningbouw realiseren in projecten .
- Openbaar groen beschermen, vergroten en versterken. Gebieden bestemd als natuur en bos behouden hun bestemming.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Het begeleiden van ontwikkelingsplannen van derden (andere grond-pandeigenaren dan de gemeente)	
Arnhem vitaal en aantrekkelijk maken als stad om in te wonen, te werken, te ontmoeten en te verblijven	V01
Huisvesting bieden aan specifieke doelgroepen	V04
Vergroten van de energieprestatie en duurzaamheid van de bestaande sociale voorraad	V02
Doorstroming bevorderen aan de onderkant van de woningmarkt	
Zelf bouwen bevorderen	
Kwaliteit verbeteren van de bestaande woningvoorraad	
Inwoners langer zelfstandig laten wonen	V04
Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen	V01
Ruimtelijke kwaliteit is op orde	
Voldoende aanbod voor wonen en werken op de juiste plek	
Het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten	
Het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt	

Wat gaan we doen

- De gemeente bereidt zich voor op de invoering van de Omgevingswet en zal de benodigde aanpassingen implementeren.
- De basis hiervoor moet op orde gebracht worden vóór de invoeringsdatum van de Omgevingswet. Als de basis op 1 januari 2021 op orde is, heeft de gemeente daarna door overgangsrecht circa 9 jaar de tijd om stapsgewijs juridisch, beleidsmatig en digitaal over te gaan naar het nieuwe stelsel.
- De omgevingsvisie zal in een participatief traject met de stad worden opgesteld en gaat de integrale en strategische kaders bieden voor toekomstig beheer en ontwikkeling van de stad.
- (Door)ontwikkelen van de woonmonitor die inzicht geeft in aantallen woningen (type, huur/koop/ woningvorm etc.), woningbouwplannen, stand van zaken geeft. Deze geeft input voor omgevingsvisie, beleid, kaderstelling en rapportages, inzicht in behoefte voor specifieke woonconcepten (zorg, samenleven, duurzaamheid etc.), toepassen nieuwe woonconcepten.
- Met het maken van woningbouwplannen moet rekening worden gehouden met de werkelijke vraag en behoefte, ook op langere termijn. De teams leefomgeving constateren dat in een aantal wijken de eenzijdige bevolkingsopbouw de wijk geen goed doet. De teams willen de kennis en inzichten die zij rondom deze eenzijdigheid in beeld hebben, graag inzetten ten behoeve van toekomstige prestatieafspraken die kunnen leiden tot differentiatie in de wijken.
- Uitvoering geven aan de (sub) regionale woonagenda waarin onder andere een onderzoek wordt gedaan naar de woningvraag in de komende jaren, waarbij ook rekening wordt gehouden met de betaalbaarheid voor lage middeninkomens.
- Opstellen en vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2020 en uitvoeringsagenda. Maken van prestatieafspraken met de woningcorporaties. Onderdeel van het volkhuisvestelijke kader is het uitwerken van de beleidsmaatregel minimaal 30% sociale woningbouw realiseren in projecten.
- Uitvoeren plan van aanpak woonwagens.
- Uitvoering geven aan procesplan langer thuis (veranderprogramma zorg dichterbij).
- Evalueren en aanpassen huisvestingsverordening.
- Instrumenten ontwikkelen om de middenhuur reguleren (evenwichtige prijs-kwaliteitsverhouding).
- Onderzoek naar woningsplitsing en verkamering en de effecten daarvan.

Zorg en welzijn
Woningen die worden gebouwd zijn gevarieerd met aandacht voor eenpersoonshuishoudens en bijzondere doelgroepen zoals mensen met een beperking of zorgvraag.

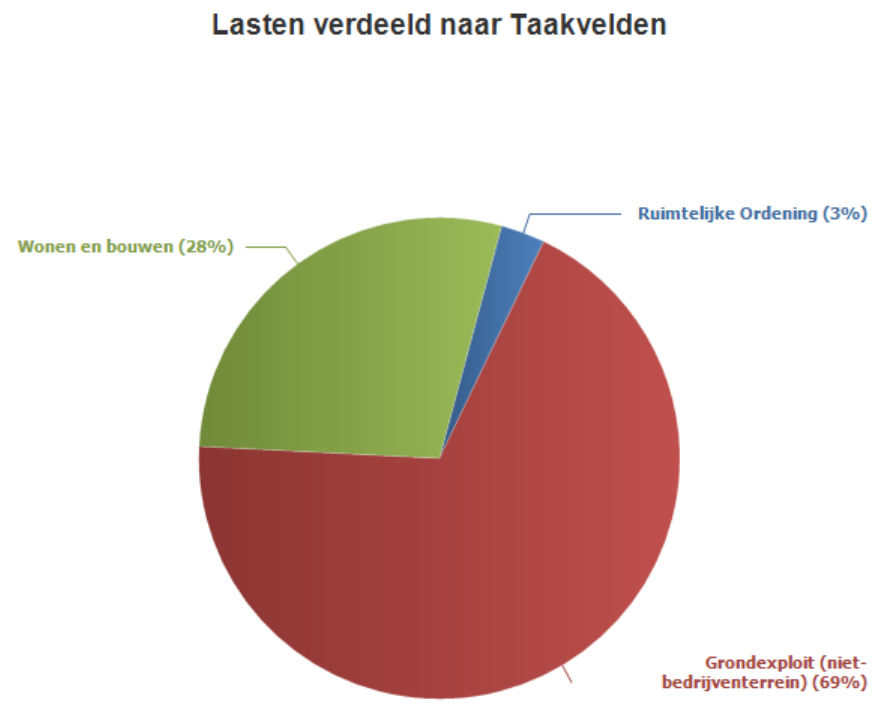
Groen en ruimtelijke ordening
De omgevingsvisie biedt de kans om bestaande beleidsagenda's en nieuwe ambities plus opgaven met elkaar te verbinden en te vertalen naar een lange termijn visie voor de gewenste ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Arnhem. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid zullen, met het bestaande DNA van de stad als basis, geïntegreerd een plek in de visie krijgen. De visie, of de omgevingsprogramma's (over het hoe), kunnen in die zin een voertuig zijn voor het gesprek met de stad.

Wat mag het kosten
Overzicht Lasten en Baten
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Wonen en Ruimte	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-60.899	-42.017	-53.386	-38.920	-40.274	-29.382	-20.163
Baten	85.520	38.962	50.715	36.248	39.016	28.382	17.476
Saldo lasten en baten	***24.621***	***-3.055***	***-2.671***	***-2.671***	***-1.257***	***-1.001***	***-2.688***
Toevoeging aan reserve	-11.273	-1.472	-4.779	-437	-1.941	-1.848	-161
Onttrekking aan reserve	2.858	1.915	579	501	462	462	462
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-8.415***	***443***	***-4.200***	***64***	***-1.479***	***-1.387***	***301***
Gerealiseerd resultaat	**16.206**	**-2.612**	**-6.870**	**-2.607**	**-2.737**	**-2.387**	**-2.387**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022, nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen, ODRA	-112
- MJPB 2019-2022, ophogen budget voorstudies	-50
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	
- Fasering niet-grondexploitatieprojecten: volume uitgaven neemt af (zie ook baten)	9.988
- Fasering grondexploitatieprojecten: volume uitgaven obv FJP 2017 neemt af (zie ook baten)	4.812
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R2 naar R8	-280
- Stimuleringsmaatregelen (zie ook baten)	300
- Stelpost prijscompensatie voor duurdere aanbesteding projecten	-252
- Overig	64
Totaal lasten	**14.466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022 Dekken ophogen budget voorstudies vanuit erfpachtbaten	50
Bestaand beleid	
- Fasering niet-grondexploitatieprojecten: volume inkomsten neemt af (zie ook lasten)	-9.988
- Fasering grondexploitatieprojecten: volume inkomsten obv FJP 2017 neemt af (zie ook lasten)	-4.812
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R2 naar R8	314
- Eenmalige afw ikkeling niet-grex projecten (327 tegen 49 in 2018)	278
- Stimuleringsmaatregelen (zie ook lasten)	-300
- Overig bestaand beleid	-9
Totaal baten	**-14.467**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: Afwikkeling resultaat project Presikhaaf	-328
- BR Grondexploitatie: Afwikkeling resultaat WC Presikhaaf en Roosendaalseweg	-65
- BR Volkshuisvesting: Rente startersleningen (Rb 26-06-2012)	-75
- BR Coalitieakkoord financiele afspraak, dekking nog in te vullen taakstelling vastgoed door mutaties	32
Totaal toevoegingen	**-436**
Onttrekkingen	
- BR Frictiekosten: Frictiekosten ODRA (Rb 07-11-2016)	17
- BR Starterslening: Dekking lasten leningen (Rb 07-11-2016)	361
- BR Volkshuisvesting: Realiseren doelen woonvisie (Rb 25-06-2012)	75
- BR Startersleningen: Herallocatie startersleningen (Rb 02-11-2015)	50
- BR Stimulering woningbouw: Kosten kavelwinkel (Rb 26-05-2014)	30
- BR Coalitieakkoord financiele afspraak, dekking nog in te vullen taakstelling vastgoed door mutaties	-32
Totaal onttrekkingen	**501**
Totaal mutaties reserves	**65**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Ruimtelijke Ordening	-948	-1.271	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160
Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	-34.353	-29.749	-31.225	-26.717	-31.410	-21.038	-13.278
Wonen en bouwen	-25.598	-10.996	-21.001	-11.043	-7.703	-7.184	-5.726
Totaal	**-60.899**	**-42.017**	**-53.386**	**-38.920**	**-40.274**	**-29.382**	**-20.163**

Partner(s)

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Woningcorporaties;
- Zorgpartijen;
- Huurdersorganisaties.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Nota *Zicht op Gegronde Keuzes;*
- Herijking van het grondbeleid uit 2005 (Nota Grond(ig) bezien!) in 2013;
- Arnhemse Woonprincipes 2025;
- Volkshuisvestelijk kader 2016-2018;
- Uitvoeringsagenda 2017-2018;
- Huisvestingsverordening 2016;
- Starterslening.

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Ronald Paping
Jan van Dellen

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Financiën en bedrijfsvoering faciliteert de andere programma's in de begroting en stelt kaders voor de gemeentelijke financiële huishouding en de gemeentelijke organisatie. Het gaat hierbij om leningen, verzekeringen, beleggingen en de niet direct aan de andere programma's toe te rekenen kosten, zoals ICT, huisvesting, facilitaire zaken en kapitaallasten. Inzicht wordt gegeven hoe het gemeenschapsgeld wordt ingezet: zorgvuldig en transparant. Hierbij gaat het om de verantwoording van de baten uit het gemeentefonds en het heffen van gemeentelijke belastingen met een evenwichtige lastenverdeling.

Wat willen we bereiken

Diversiteit personeelsbestand

De gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand. Verschillende talenten, kennis, achtergronden en ervaringen van medewerkers maakt dat onze organisatie beter kan inspelen op dat wat in de stad en onder de bewoners leeft. Binnen de gemeentelijke organisatie maken mensen het verschil. Hoe meer diversiteit, hoe krachtiger de gemeente kan opereren in de samenleving. De inclusieve aanpak van de gemeentelijke organisatie is onderdeel van het veranderprogramma "Inclusie". De gemeente Arnhem heeft daarin een voorbeeldfunctie.

Financieel gezonde gemeente

Er is als uitgangspunt opgenomen om de schuldenlast van de gemeente te verminderen. Uitgangspunt is hierbij dat schulden niet langer dan 20 jaar op de begroting drukken. Zo wordt toekomstige generaties de mogelijkheid geboden hun eigen keuzes te maken, zonder dat de last van de uitgaven van vandaag te zeer op hun schouders drukt. De solvabiliteit van de gemeente (de verhouding tussen eigen vermogen en schulden) verbetert zo. Door verstandig om te gaan met de financiële risico's (de weerstandsfactor), wordt ervoor gezorgd dat toekomstige problemen beter kunnen worden opgevangen. Meer informatie hierover is te vinden in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.
Daarnaast is bewust gekozen om de financiële robuustheid van de gemeentelijke organisatie te verstevigen door op basis van inflatie en bevolkingsgroei, een bedrag te reserveren dat wordt toegekend aan die beleidsvelden waar feitelijk prijs- of volumestijgingen aan de orde zijn. Wanneer er geen geld in de begroting gereserveerd zou worden, zou een onverwachte prijsstijging aan het eind van het jaar leiden tot een onbedoelde verlaging van het voorzieningenniveau.

Een goede financieringsfunctie

Voor het beheer van de geldleningen is zowel voor de korte als de lange termijn één ambitie leidend en dat is dat de gemeente binnen de wettelijke mogelijkheden stabiel en meerjarig zo goedkoop mogelijk financieren.

Communicatie

Vanuit het programma "Inclusie" is een verbeterslag van de gemeentelijke communicatie als speerpunt benoemd. Hiermee is de doelstelling dat de communicatie vanuit de gemeente ook voor mensen voor wie dat niet vanzelfsprekend is, begrijpelijk en aansprekend is en niet onnodig drempels opwerpt. Op diverse manieren is er al aandacht voor 'inclusieve communicatie'. Enkele voorbeelden zijn: certificaat digitale toegankelijkheid, meer gebruik van beeld naast of in plaats van tekst, begrijpelijke taal in brieven en meer maatwerk in communicatiestrategieën en -kanalen.

Belastingen en heffingen

Er is afgesproken dat de inkomsten uit de OZB niet stijgen (ook niet met een indexatie), met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de oplevering van nieuwe woningen of niet-woningen. Daarnaast stijgen de parkeertarieven en legestarieven niet. De heffingen worden kostendekkend gemaakt: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. In de paragraaf Lokale Heffingen wordt meer in detail ingegaan op de belastingen en heffingen.

Huisvesting

Als gevolg van de verzelfstandigingen is de ambtelijke organisatie aanzienlijk gekrompen, zijn minder vierkante meters nodig en kan op de kosten van huisvesting worden bezuinigd.
Daarnaast heeft het zijn van een regie-organisatie grote invloed op de wijze van werken. Huisvesting en ICT zijn belangrijke randvoorwaarden om deze nieuwe manier van werken te faciliteren. Met een verbouwing van het Stadhuis kan én op de kosten van huisvesting worden bespaard én een nieuwe, andere manier van werken worden gefaciliteerd.

Informatie en automatisering

De gemeentelijke informatievoorziening wordt blijvend gestroomlijnd met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid. Er wordt gewerkt aan digitale innovaties om maatschappelijke opgaven uit onze veranderprogramma's te realiseren. Hiervoor worden samenwerkingsverbanden met diverse partners uit onze stad gecreëerd. Arnhem wil de kwaliteit en continuïteit van een betrouwbare informatievoorziening voor onze dienstverlening waarborgen. Overheden zijn en blijven een belangrijk doelwit

voor de cybercriminaliteit. Arnhem werkt aan het zorgvuldig, veilig, proportioneel en vertrouwelijk omgaan met alle (persoons)gegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy is geborgd. In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt hierop nader ingegaan.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Instroom van jongeren in personeelsbestand	
Diversiteit in personeelsbestand	V05
Financieel gezonde gemeente	
Een goede financieringsfunctie	
Evenwichtige lastendruk voor Arnhemse inwoners en ondernemers	
Flexibele huisvesting voor personeel	

Wat gaan we doen

Diversiteit personeelsbestand

Het accent ligt de komende jaren op het werken aan bewustwording rond dit thema en aan het accepteren en benutten van verschillen. De gemeente gaat dit doen door trainingen, lezingen en workshop aan te bieden aan het personeel.
Bij het aantrekken van nieuw personeel wordt een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd. Onze arbeidsmarktcommunicatie wordt hierop aangepast. Diversiteit is de eerste stap, inclusie de tweede. Dat betekent dat iedereen, met of zonder beperking of met een diverse achtergrond of specifieke seksuele voorkeur mee moet kunnen doen. Hiervoor worden bijeenkomsten georganiseerd om met elkaar het goede gesprek te voeren over 'hoe verschillend wij allemaal zijn' en hoe die verschillen gewaardeerd kunnen worden.

Instroom jongeren

Het huidige traineeprogramma loopt van 2017 tot 2019. Als werkgever hoopt Arnhem dat een groot deel van de groep na afloop van het programma kan instromen in de gemeentelijke organisatie. Dat is echter afhankelijk van ieders kwaliteiten en de beschikbaarheid van vacatureruimte. Daarnaast wil Arnhem de acht ex-trainees uit het vorige traineeprogramma (2015 - 2017) die een vaste aanstelling hebben verworven blijven binden en boeien zodat ze in ieder geval een aantal jaren voor onze organisatie blijven werken.
Op het talentprogramma "werken zonder te beperken", zijn in 2018 vier jonge mensen aangenomen. Dit programma loopt de komende jaren door. Met het oog op de noodzaak van instroom van jongeren én meer diversiteit wordt de arbeidsmarktcommunicatie vernieuwd. Een van de acties is dat samen met De Connectie, Rheden en Renkum een recruiter aangesteld wordt.
Het budget Instroom jongeren wordt vooral ingezet om het traineeprogramma en het talentprogramma te continueren, dakpanconstructies te bevorderen (jonge mensen worden dan 3 of 6 maanden naast oudere collega die vertrekken ingezet) en de arbeidsmarktcommunicatie te versterken.

Financieel gezonde gemeente

Naast de twee maatregelen om de robuustheid van de financiële positie van de gemeente te versterken (zie ook paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing) is een goede raming van het gemeentefonds belangrijk. De vertaling van de meicirculaire van het gemeentefonds is verwerkt in het financiële beeld voor Arnhem. In hoofdstuk 2 wordt meer informatie gegeven over de uitgangspunten van de raming van het gemeentefonds.

Communicatie

In de komende tijd wordt ingezet op:

- ontwikkeling van een stijlgids voor begrijpelijke en genderneutrale taal;
- bevordering bewustzijn van inclusieve communicatie in programma's en projecten;
- verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek.

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verbetermogelijkheden voor inclusieve communicatie vanuit de ervaring en beleving van verschillende bewonersgroepen. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om verdere verbeteringen door te voeren.

Huisvesting

In het voorjaar 2018 is een haalbaarheidsonderzoek afgerond en zijn verschillende scenario's in beeld gebracht die passen binnen de kaders. Zodra een keuze in de scenario's is gemaakt, kunnen vervolgstappen worden gezet. Het huidig huurcontract van het Stadskantoor eindigt op 30 juni 2023, dus het streven is om ingrepen in het Stadhuis voor die tijd gereed te hebben.

Informatie en automatisering

De informatie-agenda is een uitvoeringsagenda waarin de ontwikkelingen en projecten op het gebied van informatie staan. In de veelheid van ontwikkelingen en projecten moeten keuzes gemaakt worden, zodat de inzet van mensen en middelen adequaat geschiedt. Hiervoor worden alle activiteiten gewogen op basis van:

1. continuïteit bedrijfsvoering;
2. bijdragen aan de bezuinigingen;
3. bijdragen aan de programma's en veranderopgaven;
4. uitvoeren van wettelijke taken;
5. verhogen van de kwaliteit van bedrijfsvoering.

In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt hierover meer uitleg gegeven.

Wat mag het kosten

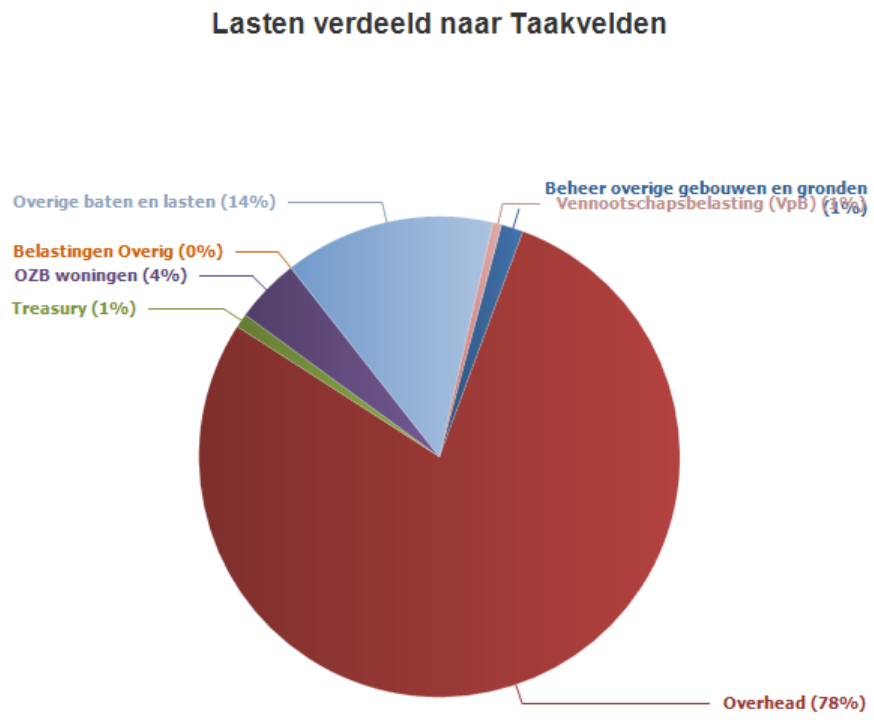
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Financiën en bedrijfsvoering	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-102.310	-98.674	-96.126	-102.912	-104.133	-102.444	-102.537
Baten	475.452	466.212	463.472	486.823	489.693	492.221	494.284
Saldo lasten en baten	***373.142***	***367.539***	***367.346***	***383.911***	***385.560***	***389.777***	***391.747***
Toevoeging aan reserve	-11.030	-4.430	-6.527	-14.649	-14.045	-16.731	-16.884
Onttrekking aan reserve	19.034	3.270	18.960	16.468	8.568	4.947	4.948
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***8.004***	***-1.160***	***12.433***	***1.819***	***-5.477***	***-11.784***	***-11.936***
Gerealiseerd resultaat	**381.146**	**366.379**	**379.779**	**385.730**	**380.083**	**377.993**	**379.811**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkelingen, beroep op prijsdeel tbv ontw ikkelingen loonsom, aanname 2%	-1.454
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkeling, beroep op prijsdeel tbv premieontw ikkeling 2018	-1.023
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkeling, beroep op prijsdeel tbv nominale compensatie gesubs. Instel.	-1.799
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie deel Connectie	-275
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie budgetten presentiegdelen commissieleden juridische zaken	-2
- MJPB 2019-2022, volumeontw ikkelingen, beroep op volumeontw ikkeling nog niet toe te delen	-3.466
- MJPB 2019-2022 Pensioenpremieontw ikkeling 2019	-783
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	161
Bestaand beleid	
- Daling kosten Connectie door inverdieneffect en overige ontw ikkelingen	924
- Ontw ikkeling kosten formatie	680
- Incidenteel extral budget 2018 Jonge instroom	275
- Overige	-24
Totaal lasten	**-6.786**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Coalitieakkoord en MJPB 2019-2022 ontw ikkeling Algemene Uitkering GF obv meicirc.	20.663
- Verhoogde dividenduitkering BNG (CA-fb)	329
- Inkomsten OZB stijgen niet, ook niet met indexatie- m.u.v. de extra OZB opbrengst volgend uit de netto toevoeging van w oningen en niet-w oningen (CA-4.7)	75
- OZB nieuw e schoolgebouw en (CA-4.5)	25
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten	10
Bestaand beleid	
- Ontw ikkelingen Gemeentefonds eerdere circulaires	2.443
- Lokale aanpak Jihadisme (naar R1)	-395
- Toename OZB-w oningen als gevolg van areaalontw ikkeling	227
- Overig	-26
Totaal baten	**23.351**
Totaal mutaties van baten en lasten	**16.565**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: resultaat MJPB 2018-2021 naar Algemene reserve (MJPB 2018-2021)	-4.463
- BR Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling: toevoeging voor kosten voormalig personeel (Rb 28-10-2013)	-406
- AR: sluitend maken MJPB 2019-2022 naar Algemene reserve (MJPB 2019-2022)	-441
- AR: inverdieneffect op bijdrage aan De Connectie compensatie transitiebudget Connectie (Rb 20-06-2018)	-1.193
- AR: saldo nominale compensatie 2017 gesubsidieerde instellingen en gemeenschappelijke regelingen (Rb 25-09-2017)	-350
- BR: Toevoeging aan BR tbv aflossing schulden ter verbetering van solvabiliteit (CA-fb)	-7.796
Totaal toevoegingen	**-14.649**
Onttrekkingen	
- BR Bedrijfsvoering: actualisatie frictiekosten (MJPB 2018-2021)	1.331
- BR Bedrijfsvoering: actualisatie frictiekosten (MJPB 2017-2020)	377
- BR Taakmutaties gemeentefonds - Overloop: opbrengst verkoop vastgoed (Rb 18-12-2017)	504
- BR ICT: kapitaallasten ICT-server (Rb 03-11-2014)	55
- AR: coalitieakkoord 2018-2022, financiele afspraak, onttrekking structurele toevoeging aan AR t.b.v. schulden ter verbetering van solvabiliteit	4.238
- AR: sluitend maken MJPB 2019-2022 naar Algemene reserve (MJPB 2019-2022)	9.963
Totaal onttrekkingen	**16.468**
Totaal mutaties reserves	**1.819**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Beheer overige gebouwen en gronden	-2.003	-1.490	-1.573	-1.529	-1.649	-2.016	-2.021
Overhead	-97.072	-83.039	-84.271	-80.749	-78.439	-76.380	-76.401
Treasury	12.304	-1.753	-1.753	-963	-4.143	-3.853	-3.853
OZB woningen	-3.003	-4.816	-4.473	-4.480	-4.480	-4.480	-4.480
OZB niet-woningen	-1.435	0	0	0	0	0	0
Belastingen Overig	-7	-5	-5	-5	-5	-5	-5
Overige baten en lasten	-10.175	-6.922	-3.452	-14.587	-14.818	-15.110	-15.177
Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	-600	-600	-600	-600
Totaal	**-102.310**	**-98.674**	**-96.126**	**-102.912**	**-104.133**	**-102.444**	**-102.537**

Partner(s)

Verbonden partijen

NV Bank Nederlandse Gemeenten
Dataland
BVO De Connectie

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Niet van toepassing.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Verordening financieel beleid en beheer 2016;
- Treasurystatuut;
- Financiële spelregels uit het Coalitieakkoord 2018-2022;
- Wet Financiering decentrale overheden (Fido);
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo);
- Nota Financieringsbemiddeling;
- Notitie Overhead juli 2016 (BBV);
- Notitie Rente juli 2016 (BBV);
- Meicirculaire 2018.

Portefeuillehouders

Naam
Ahmed Marcouch
Ronald Paping
Jan van Dellen

PARAGRAFEN

De paragrafen vormen een ‘dwarsdoorsnede’ van de begroting.
Een aantal paragrafen is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

In de paragrafen worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen wisselt per onderwerp.

De volgende paragrafen zijn opgenomen:

1 Lokale heffingen

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

3 Onderhoud kapitaalgoederen

4 Financiering

5 Bedrijfsvoering

6 Verbonden partijen

7 Grondbeleid

8 Investeringen

9 Subsidies

1 Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in belastingen, leges en retributies. Bij belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Bij retributies is ook sprake van een gedwongen bijdrage, maar hier wordt door de overheid wél een individuele tegenprestatie tegenover gesteld (zoals riool- en afvalstoffenheffing). Leges zijn vergoedingen voor diverse administratieve en andersoortige diensten die de overheid verstrekt (zoals bouwvergunningen, verstrekken paspoort of rijbewijs).

Uitgangspunten van beleid

Afspraken uit het Coalitieakkoord 2018-2022

In het Coalitieakkoord 2018-2022 zijn afspraken gemaakt die met ingang van 2019 worden doorgevoerd.
Voor de begroting van 2018 wijzigen deze afspraken niet. Als algemene regel is afgesproken dat alle belastingen, heffingen, leges en parkeertarieven niet verhoogd zullen worden.

Aanvullend op deze afspraken geldt voor de OZB dat ieder jaar een herwaarderingsjaar is. Dat betekent dat de WOZ-waarden gebaseerd worden op een nieuwe waarde peildatum (in 2019 is dat 1 januari 2018).
Het gemiddelde herwaarderingscijfer leidt tot een tariefaanpassing zodat de herwaardering geen lastenontwikkeling tot gevolg heeft. Om te voorkomen dat de opbrengst OZB te hoog of te laag wordt, wordt de gemiddelde waarde-ontwikkeling gecompenseerd door een tariefswijziging. Uiteraard kan de werkelijke waardestijging per individueel object afwijken van de gemiddelde waardestijging, met als gevolg een andere individuele ontwikkeling van de lasten dan hier gepresenteerd.

Afvalstoffenheffing - invoering Diftar

Op 3 juli 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met uitstel van het invoeren van een gedifferentieerd tarief voor de afvalstoffenheffing (Diftar) op basis van de aangeboden hoeveelheid restafval. Met een Diftar-systeem krijgen inwoners meer invloed op de hoogte van hun afvalstoffenheffing. De financiële prikkel die hiermee gegeven wordt, zal leiden tot betere afvalscheiding, minder restafval en past daarmee volledig in het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Arnhem.

Parkeerbelasting

Het betaald parkeergebied zal de komende jaren alleen worden vergroot, wanneer hier draagvlak voor bestaat binnen de buurt/wijk. De verwachting is dat in de wijken (bijvoorbeeld St. Marten) initiatieven worden ontwikkeld om betaald parkeren te gaan invoeren. Wanneer het betaald parkeergebied wordt vergroot, dan zal dat een positief effect hebben op de belastinginkomsten.

Toeristenbelasting

In het Coalitieakkoord is afgesproken om met ingang van 2019 de toeristenbelasting in te voeren met een tarief van € 2,- per persoon per nacht. Invoering vindt plaats in overleg met de sector. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het in de begroting opgenomen bedrag ad € 625.000,-) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten (toerisme en recreatie) en de marketing te versterken.
Een voorstel hiervoor wordt in de komende periode uitgewerkt.

Marktgelden

De markt is per 1 april 2018 verzelfstandigd. Daarmee vervallen deze rechten en zal de organisatie die hiervoor wordt opgericht zelf privaatrechtelijke afspraken moeten maken. De marktgeldverordening is per 1 april 2018 ingetrokken.

Paspoorten en identiteitskaarten

Als gevolg van een wijziging van de Paspoortwet is de geldigheidsduur van een paspoort en een identiteitskaart met ingang van maart 2014 verlengd van 5 naar 10 jaar. Dit heeft tot gevolg dat de legesinkomsten vanaf 2019 gedurende een periode van 5 jaar op een lager niveau zullen uitkomen. Aan de andere kant leidt de verlenging van de geldigheidsduur van een paspoort en een identiteitskaart tot lagere uitvoeringskosten.

Ontwikkelingen gemeentelijk belastinggebied

Er is een voorstel ingediend in de Tweede Kamer om de Gemeentewet en de Wet Milieubeheer aan te passen aan Europese richtlijnen, waarin is bepaald dat de vervuiler betaalt. Op grond hiervan zou de afvalstoffenheffing en de rioolheffing alleen aan de gebruikers kunnen worden opgelegd en niet meer aan eigenaren. Daarnaast is in het voorstel opgenomen, dat de kostendekkendheid voor deze heffingen verplicht tussen de 80% en 100% dient te liggen. Het is op dit moment nog onduidelijk of dit wetsvoorstel zal worden aangenomen. Indien het voorstel wordt aangenomen, zullen de financiële effecten hiervan voor de begroting van 2020 inzichtelijk worden gemaakt.

Geraamde inkomsten en een overzicht op hoofdlijnen

	2018	2019
Bedragen x € 1.000		
Belastingsoorten		
Onroerend zaakbelasting	53.509	53.844
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	15.540	15.836
Rioolheffing	16.351	16.559
Toeristenbelasting	0	625
	85.400	***86.864***
Overige heffingssoorten		
Parkeerbelasting	6.687	7.411
Leges burgerlijke stand	2.745	2.690
Bouw- en sloopvergunningen (wabo)	3.251	3.251
Overige leges en heffingen	1.523	1.221
	14.206	***14.573***
Totaal	**99.606**	**101.437**

De toename van de opbrengsten OZB is toe te schrijven aan de mutaties in bouwvolume woningen en niet-woningen.

Lokale lastendruk en kwijtscheldingsbeleid

Ontwikkeling lokale lastendruk in Arnhem

Gem. lastenontwikkeling per woning	2018	2019	%
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 244	€ 245	0,5%
	€ 751	**€ 755**	**0,5%**

Gem. lastenontwikkeling per woning (gebruiker/huurder)	2019
Onroerend zaakbelasting	€ 0
Rioolheffing	€ 86
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 245
	€ 331

De tabellen laten een bevestiging zien van de vorige twee paragrafen, uitgewerkt voor een gemiddelde woning. Voor een meer gedetailleerd overzicht van opbrengsten en tarieven voor gebruikers en eigenaren wordt verwezen naar de bijlage Overzicht Lokale heffingen.

Ontwikkeling lokale lastendruk in landelijk perspectief
Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (Coelo) meet jaarlijks de lokale lastendruk van de Nederlandse gemeenten. De indicator 'Woonlasten meerpersoonshuishouden' geeft inzicht in de ontwikkeling van de Arnhemse woonlasten in relatie tot die van de overige gemeenten. De indicator bestaat uit de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Uit een analyse is gebleken dat bij de berekening van de waarde van een gemiddelde woning in Arnhem andere aannames worden gehanteerd dan waarmee door het Coelo wordt gerekend. Bij de berekening van de gemiddelde woz-waarde van een woning in Arnhem wordt ook de categorie recreatiewoningen en overige woningen betrokken, terwijl deze categorie bij de berekening van het Coelo buiten beschouwing blijft. Omdat deze categorie een lagere gemiddelde woz-waarde heeft dan de overige categorieën, heeft dit een verlagend effect op de berekende gemiddelde woz-waarde voor een woning in Arnhem. Een vergelijking met de gegevens van het Coelo levert hierdoor een afwijking op.

Kwijtscheldingsbeleid

- Inwoners van Arnhem komen in aanmerking voor kwijtschelding als onder andere het zogenaamde gecorrigeerde inkomen lager uitvalt dan 100% van het bijstandsniveau. Arnhem kiest met het hanteren van een bovengrens van 100% van het bijstandsniveau voor de maximale invulling van het kwijtscheldingsbeleid die de wet biedt.
- In het coalitieakkoord is besloten om een eerder ingeboekte bezuiniging op het kwijtscheldingsbudget ongedaan te maken.

Kostendekkendheid leges en heffingen

Afvalstoffenheffing

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Dit betekent dat het tarief voor afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5% stijgt;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Afvalstoffenheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	17.067
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-1.959
Netto kosten taakvelden	***15.108***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	591
BTW	2.469
Totale kosten	***18.168***
Opbrengst heffingen	15.836
Dekkingspercentage	**87%**

Rioolheffing

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken om de heffingen kostendekkend te maken. Dit betekent voor de rioolheffing een jaarlijkse groei van 1,5%;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Rioolheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	14.475
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-
Netto kosten taakvelden	***14.475***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	942
BTW	1.453
Totale kosten	***16.870***
Opbrengst heffingen	16.599
Dekkingspercentage	**98%**

Leges

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de leges en parkeertarieven niet verhoogd mogen worden;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Leges-Verordening	Lasten taakvelden	Inkomsten taakvelden	Overhead	BCF BTW	Totale Lasten	Leges	Totale Baten	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000								
PD-Burgerlijke stand	2.419	-	1.159	-	3.578	2.522	2.522	70%
Parkeren	101	-	90	40	231	160	160	69%
Huisvesting en WABO	3.159	-	88		3.247	3.251	3.251	100%
Drank- en Horeca	102	-	87		189	127	127	67%
Evenementen	54	-	46	-	100	57	57	57%
Prostitutiebedrijven	-	-	-	-	-	-	-	0%
Overige APV	67	-	57	-	124	67	67	54%
Kabels/leidingen	210	-	116	3	329	294	294	89%
Totaal legesverordening	**6.110**	**-**	**1.644**	**43**	**7.798**	**6.478**	**6.478**	**83%**

Verordening scheep-vaartrechten	Lasten taakvelden	Inkomsten taakvelden	Overhead	BCF BTW	Totale Lasten	Leges	Totale Baten	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000								
Scheepvaartrechten	648	-122	176	-	702	352	352	50%

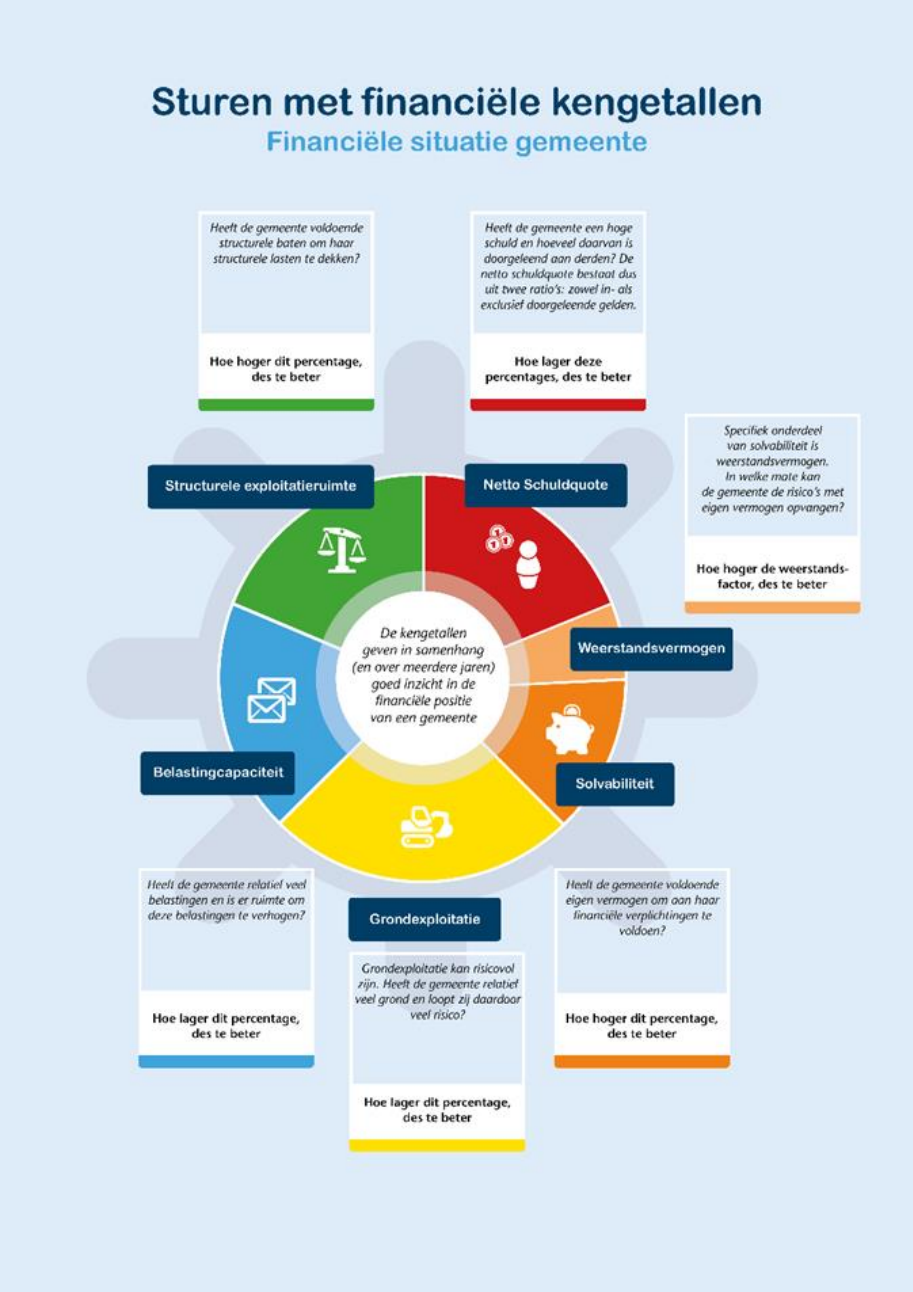
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële positie (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er in financieel moeilijke tijden).
Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om tegenvallers (de risico's) op te vangen. De financiële positie van Arnhem wordt met een aantal financiële kengetallen (zoals solvabiliteit en schuldquote) en in samenhang met het weerstandsvermogen in beeld gebracht en beoordeeld.

Samenvatting van de paragraaf

Hoe staat Arnhem er financieel voor? Net als wanneer iemand naar zijn eigen financiële positie kijkt, is het noodzakelijk om zicht te hebben in de wijze waarop de bezittingen zijn gefinancierd. Als iemand bijvoorbeeld een relatief goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft en ook nog over een spaarsaldo beschikt, dan kan worden geconcludeerd dat zijn financiële positie solide is.

Zo is het ook bij gemeenten. Heeft Arnhem geen of weinig schulden, een goed gevulde bankrekening (algemene reserve) en zijn de baten vrijwel ieder jaar even hoog of iets hoger dan de lasten, dan staat Arnhem er over het algemeen goed voor.
Het weerstandsvermogen geeft daarnaast aan in welke mate de gemeente Arnhem in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Met behulp van de hiernaast afgebeelde financiële kengetallen die betrekking hebben op de balans en de begroting kan een goed beeld worden geschetst van de financiële positie van Arnhem.

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. Het weerstandsvermogen en de kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente. De kengetallen zijn daarom gezamenlijk opgenomen in deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing en zijn voorzien van een adequate toelichting.

De financiële kengetallen laten voor Arnhem het volgende beeld zien:

1A. Netto schuldquote	JR 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
	80%	100%	100%	100%	97%	98%
1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	71%	90%	91%	91%	89%	90%
2. Solvabiliteitsratio	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	16%	15%	14%	14%	16%	16%
2A. Weerstandsvermogen (factor)	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	2,1	2,0	1,6	1,8	2,0	2,0
3. Kengetal grondexploitatie	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	8%	9%	8%	6%	6%	6%
4. Structurele exploitatieruimte	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	-1%	-2%	-1%	0%	1%	1%
5. Woonlasten meerpersoonshuishouden	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	103%	104%	104%	100%	100%	100%

Conclusie

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de financiële positie in Arnhem op een aantal onderdelen voldoende is, maar waarbij ook een essentieel onderdeel als de solvabiliteit (verhouding tussen eigen en vreemd vermogen) aan de lage kant is. Dit was voor de provincie bij de vorige MJPB 2018-2021 aanleiding om de financiële positie van Arnhem als 'matig' te beoordelen. In meerjarenperspectief verbetert de solvabiliteit overigens wel. Dit is mede het gevolg van 'afspraak 4.5' uit het coalitieakkoord ter verbetering van de solvabiliteit.

De netto schuldquote (ook gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) blijft naar verwachting in de komende jaren schommelen rond de 90%. Daarmee komt Arnhem in de middencategorie uit. De schuldquote blijft in de jaren 2019-2022 redelijk op hetzelfde niveau liggen, dit op basis van de begrote investeringen in deze jaren.
De solvabiliteit laat zoals gezegd een lichte stijging zien van 14% in 2019 naar 16% in het eindjaar 2022. Daarmee valt Arnhem echter nog steeds in de meest risicovolle categorie. De grens ligt namelijk op 20%.

Het weerstandsvermogen kent daarentegen weer een positief beeld, waarbij de weerstandsfactor als gevolg van de verwachte groei van de algemene reserve in de komende jaren steeds hoger uit lijkt te vallen. Hierin zit echter een flinke opletter: het huidige risicoprofiel is voor de komende jaren constant gehouden, terwijl de algemene reserve meerjarig groeit. Het risicoprofiel wordt jaarlijks geactualiseerd, dus dat maakt het lastig om een zorgvuldige uitspraak te doen over de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen.
Het kengetal van de grondexploitatie toont aan dat Arnhem in de minst risicovolle categorie zit. Dit is gebaseerd op basis van de lopende verwachte grondexploitaties. De nieuwe regelgeving in het BBV leidt tot verplichte tussentijdse winstnemingen in de grondexploitatie. Dit ligt niet in de lijn van een behoedzame raming, zoals door Arnhem tot voor kort werd gehanteerd.

De structurele exploitatieruimte laat een duidelijk stijgende lijn zien, waarbij vanaf 2021 sprake is van een positief kengetal. Dit betekent dat de structurele baten meer dan voldoende zijn om de structurele lasten op te vangen.
De woonlasten voor 2019 liggen op hetzelfde niveau als in 2018. Met 104% soort Arnhem in de middencategorie. Er is in theorie enige ruimte om de belastingen te verhogen, waarbij echter rekening zal moeten worden gehouden met de afspraken die hierover in het coalitieakkoord zijn gemaakt.

Uitgangspunten van beleid

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is opgesteld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de beleidsnota 'Weerstandsvermogen en risicomanagement 2006' en de gemeentelijke verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2017 (artikel 11). In het coalitieakkoord 2018-2022 is vastgesteld dat ten aanzien van de weerstandsfactor een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4.

Vanaf de MJPB 2019-2022 zijn de paragrafen weerstandsvermogen en stresstest samengevoegd tot deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De Beleidsnota weerstandvermogen en risicomanagement wordt eind 2018 of begin 2019 geactualiseerd en ter besluitvorming aan de raad voorgelegd, waarbij de uitkomsten van het onderzoek dat is gedaan naar de spelregels weerstandsvermogen zullen worden meegenomen. Uit het onderzoek is onder andere naar voren gekomen dat de het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Tekorten in het grondbedrijf, kortingen op specifieke uitkeringen en het gemeentefonds waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Signaleer met name externe risico's eerder. Bijvoorbeeld de negatieve gevolgen van Rijksbeleid.
- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering wordt ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarin in de Financiële Jaarrapportage steeds drie scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Bij de actualisatie van de Beleidsnota zal in de vorm van scenario's worden geduid wat de effecten zijn op het weerstandsvermogen, indien deze berekend wordt op meer robuuste uitgangspunten. Bijvoorbeeld:

1. wanneer zich tegenvallers zich voordoen bij budgetten met een structureel karakter, kost het circa twee jaar tijd om bezuinigingen ook daadwerkelijk te kunnen doorvoeren. Dit sluit aan bij de gedragslijn die ook veel andere gemeenten hanteren;
2. bij de bepaling van de risico's in het grondbedrijf is sprake van een mogelijke dalende grondopbrengst tot 90% van de huidige prijzen en mogelijke vertragingen op de gronduitgifte tot maximaal vijf jaar.

De samenvoeging van de paragraaf Weerstandsvermogen en paragraaf Stresstest is een aanbeveling uit dit onderzoek die al direct is overgenomen.

Breder inzicht door gemeentelijke stresstest

Als aanvulling op de hiervoor genoemde vijf financiële kengetallen kiest Arnhem ervoor om op deze vijf aandachtsvelden nog beter inzicht te krijgen. Hiervoor zijn de vijf kengetallen uitgebreid met een aantal kengetallen die door veel (grote) gemeenten in een gemeentelijke stresstest worden toegepast. Bij elk kengetal wordt middels een kleur aangegeven hoe hierop wordt gescoord: rood is kwetsbaar, oranje is punt van aandacht en groen is voldoende.

1C. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav schuldquote		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Netto schuld per inwoner	€ 3.691	€ 4.426	€ 4.190
b	Schuldevolutie	-2%	8%	4%
c	Netto rentelasten/exploitatie	1,84%	2,06%	2,03%
d	Aanwezigheid rentereserve/buffer	ja	ja	ja
e	Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen	95,70%	94,91%	94,9%

2A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav solvabiliteit		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Weerstandsfactor	2,1	2,0	1,6
b	Mogelijkheden om weerstandscapaciteit te verbeteren	ja	ja	ja

3A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav grondexploitatie		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting	nee	nee	nee

4A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav structurele exploitatieruimte		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Toereikenheid onderhoudsbudgetten openbare ruimte	0,34%	0,36%	0,30%
b	Ombuigingen, taakstellingen	0%	0,05%	0,00%
c	Meerjarig sluitende begroting	ja	ja	ja

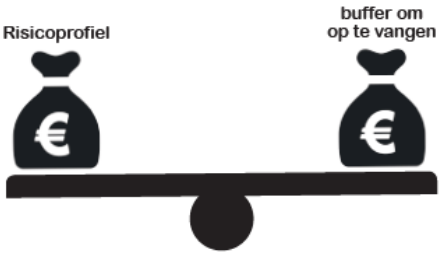
5A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav woonlasten		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0,05%	0,07%	0,25%
b	Derving OZB i.v.m. leegstand	1,75%	1,78%	2,03%
c	Kostendekkendheid leges: extra ruimte voor meer baten	0,0002%	0,0003%	0,0002%

Uit deze aanvullende kengetallen blijkt dat Arnhem op veel onderdelen goed scoort. Het aandeel nog in te vullen taakstellingen in de begroting is zeer minimaal (zie ook hoofdstuk 2, paragraaf 2.5), terwijl er tevens sprake is van een meerjarig sluitende begroting. De toereikendheid van de onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte blijft wel een aandachtspunt. Dit geldt met name voor het onderhoudsbudget van de wegen en bossen & parken. Voor de riolen geldt dat de technische staat van onderhoud zich stabiliseert op een krappe voldoende, omdat er nu een voorzichtig evenwicht is in het herstel en de aanwas van "slechte" riolen. Voor de langere termijn (10-15 jaren) wordt een grotere inspanning verwacht om deze voldoende te handhaven.
Uit de kengetallen op de woonlasten blijkt dat deze veelal een stijgende lijn laten zien, waarbij de onbenutte belastingcapaciteit in 2019 zelfs net niet op groen (voldoende) uitkomt. De derving OZB als gevolg van leegstand komt wel slechter uit.

Op het onderdeel schuldquote komt ook bij deze aanvullende kengetallen een kwetsbaar beeld naar voren. De netto schuld per inwoner blijft onverminderd hoog en de schuldevolutie van 4% geeft aan dat de schuld per inwoner in 2019 ten opzichte van 2018 is toegenomen. Het aandeel van de netto rentelasten op de totale lasten schommelt rond de 2% en dit blijft kwetsbaar volgens de stresstest.

Weerstandsvermogen en risicoprofiel

Weerstandsvermogen

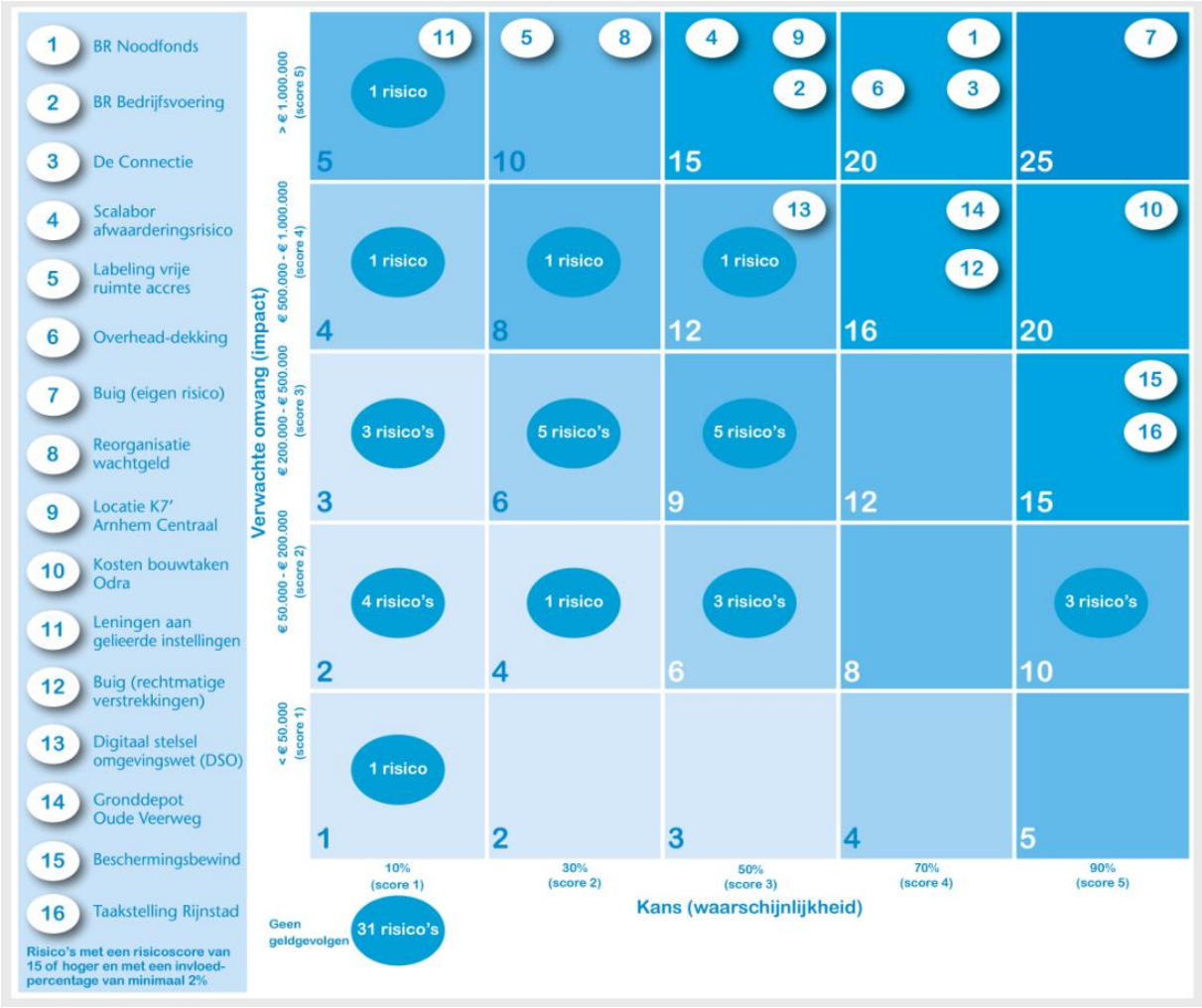

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een weerstandsfactor waarbij een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4. De factor wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de gewenste weerstandscapaciteit bij een zekerheidspercentage van 90%. Onderstaande tabel laat zien dat de gemeente bij de opmaak van de MJPB 2019-2022 over voldoende weerstandsvermogen beschikt.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	MJPB 2019-2022
	90%
	Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit	28.048
Beschikbare weerstandscapaciteit	45.082
Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**5.815**
Weerstandsfactor	**1,61**

Risicoprofiel

Het risicoprofiel in deze MJPB 2019-2022 omvat 76 risico's. Er zijn 45 financiële risico's die in aanmerking komen voor het reserveren van weerstandsvermogen. Zestien risico's hebben een risicoscore van 15 of hoger en/of een invloedpercentage van minimaal 2%. In het risicoprofiel zijn 31 risico's zonder geldgevolg (risicoscore 0) opgenomen. Bij deze risico's, trends en ontwikkelingen is nog niet duidelijk of en in welke mate ze zich zouden kunnen voordoen, of bij deze risico's is de netto risicoscore na beheersmaatregel 0.
In onderstaande risicokaart zijn de risico's weergegeven. Hoe donkerder blauw de kleur, hoe hoger de prioriteit voor de aanpak van het risico.

Hieronder worden de belangrijkste 16 risico's gepresenteerd en toegelicht. Er wordt een onderverdeling gemaakt naar:

- externe risico's;
- risico's fysieke pijler;
- risico's pijler economie en werk;
- overige gemeentelijke risico's;
- risico's grondbedrijf;
- risico's sociale pijler.

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risico score	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. JV 2017
Externe risico's						
Labeling vrije ruimte accres						
Als nadere uitwerking van het Regeerakkoord is op 14 februari het Interbestuurlijk Programma (IBP) verschenen. Daarin zijn doelen en resultaten opgenomen die het Rijk in samenwerking met lokale overheden wil realiseren. Het risico bestaat dat de vrije ruimte (het accres gemeentefonds) van gemeenten hier grotendeels voor wordt moet worden ingezet. Dit kan leiden tot knelpunten als de gemeente dit accres ook voor andere doeleinden wil inzetten.						
	2	5	€ 5.000.000	10	4,8%	Ongewijzigd
Risico's fysieke pijler						
Locatie K7' Arnhem Centraal						
Het ontwikkelen van deze locatie is zeer complex en omgeven met risico's rond verwerving van benodigde gronden, omvang uitgeefbaar terrein, parkeervoorzieningen en afzet van gronden met kantoorbestemming. Het risico bestaat dat de kantoorontwikkeling op deze locatie niet wordt gerealiseerd.						
	3	5	€ 1.480.000	15	3,2%	Ongewijzigd
Kosten bouwtaken ODRA						
De kosten voor vergunningverlening zijn in de jaarrekening 2017 hoger uitgevallen dan begroot. Oorzaak is een hoger aantal vergunningaanvragen voor met name kleinere bouwvergunningen en bijbehorend bouwtoezicht. Het risico bestaat dat ook in 2018 en verder de begrote kosten onvoldoende zijn om het toegenomen volume aan aanvragen op te vangen.						
	5	4	€ 630.000	20	2,7%	Gewijzigd (+)
Digitaal stelsel omgevingswet (DSO)						
Het Rijk en de VNG hebben afgesproken dat gemeenten bijdragen aan de structurele uitvoeringskosten van het digitaal stelsel omgevingwet (DSO) Over de hoogte van de kosten en de wijze van verrekening moet nog nadere besluitvorming plaatsvinden, maximum zal geschat tussen de € 40 miljoen structureel (geschat aandeel Arnhem € 0,9 mln) en € 18 miljoen structureel (geschat aandeel Arnhem € 0,4 mln) liggen.						
	3	4	€ 900.000	12	2,1%	Ongewijzigd
Gronddepot Oude Veerweg						
Mogelijk kan de gemeente Arnhem niet voldoen aan een resterende afnameplicht van 80.000 m3 grond uit het gronddepot aan de Oude Veerweg. Gemeente is met de grondbank de verplichting aangegaan 100.000 m3 grond af te nemen voor project Westervoortsedijk Dijktrace. Uiteindelijk is 20.000 m3 binnen het project toegepast. De bestemming van gronddepot vervalt eind 2018 en bebouwing zal plaatsvinden. Afhankelijk van het kunnen vinden van geschikte toepassingsmogelijkheden voor de grond zal er sprake zijn van kosten van afvoer.						
	4	4	€ 600.000	16	1,4%	Ongewijzigd

Risico's pijler enonomie en werk						
Scalabor						
Afwaarderingsrisico Het risico bestaat dat de gemeente de deelneming Scalabor als gevolg van een toekomstig negatief resultaat zal moeten afwaarderen. Mogelijke oorzaken: •onvoldoende verandervermogen binnen het werkbedrijf leidt tot onvoldoende resultaten op het punt van arbeidsontwikkeling, doorstroming naar werk en financiële resultaten; •onvoldoende benutting SW-werkplekken en onvoldoende rendabel maken van een SW-werkplek; •onvoldoende inkoop P-wet trajecten (inwoners met een bijstandsuitkering) door gemeente Arnhem. Het bedrijfsplan Scalabor biedt arbeidsontwikkeldiensten aan voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet; •onvoldoende aanbod van werk, oorzaken: 1. gemeente koopt groen en schoonmaak liever elders in, 2. mogelijke beperkingen in het aanbestedingsrecht; • overige gemeenten kiezen ervoor om na 3,5 jaar geen nieuwe DVO af te sluiten met Scalabor.	3	5	€ 3.500.000	15	5,6%	Ongewijzigd
BUIG (eigen risico)						
De BUIG kent een vangnetregeling welke ervoor zorgt dat het maximale eigen risico op de BUIG voor de gemeente wordt beperkt tot maximaal 10% van het BUIG budget. Over de eerste 7,5% (5% in 2018) is sprake van 100% eigen risico, tussen de 7,5% en 12,5% is sprake van 50% eigen risico. Het maximaal eigen risico is berekend op basis van de raming van het BUIG budget 2019 minus het tekort dat in 2019 wordt voorzien en in de meerjarenbegroting is opgenomen. Nb. Het financieel eigen risico neemt toe indien sprake is van een verhoging van het BUIG budget. Hieraan is geen bedrag gekoppeld.	5	5	€ 1.300.000	25	3,8%	Gewijzigd (+)
Buig (rechtmatige verstrekkingen)						
Bij de vaststelling van het vangnet moet rekening gehouden worden met de niet-rechtmatige verstrekkingen die in mindering moeten worden gebracht. Het gevolg hiervan is dat de niet-rechtmatige verstrekkingen voor het eigen risico van de gemeente komen. Met de niet-rechtmatige verstrekkingen is geen rekening gehouden in de meerjarenbegroting. In 2015 en 2016 is een foutpercentage van 0% vastgesteld door de accountant. Momenteel wordt gestuurd op een foutmarge van maximaal 1%. In verband met de ontwikkeling naar maatwerk voor Arnhemmers waarbij "doen wat nodig is", meer centraal komt te staan blijft dit risico actueel.	4	4	€ 1.000.000	16	2,2%	Ongewijzigd

Overige gemeentelijke risico's

Bedrijfsvoering

Voor het opvangen van resultaten in de Bedrijfsvoering is de BR Bedrijfsvoering ingericht. Met deze BR moeten resultaten op De Connectie, frictiekosten als gevolg van afbouw formatie overheadafdelingen en andere incidentele afwijkingen op personeel worden opgevangen. Het risico bestaat dat de BR op termijn niet voldoende is c.q. wordt gevoed vanuit te verwachten voordelen van De Connectie.

3	5	€ 5.000.000	15	12,0%	Ongewijzigd

De Connectie

De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden dat een risico vormt:
•ICT: Het niet realiseren van de taakstelling ICT door De Connectie. (maximaal financieel gevolg € 3.100.000,-)
•BTW: Het risico op kostprijsverhogende BTW als gevolg van de verzelfstandiging van De Connectie. (maximaal financieel gevolg €170.000)
•Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (ongekwantificeerd)
•Desintegratie Huisvesting: risico als gevolg van leegstaande panden doordat De Connectie een andere vestigingsplaats kiest. (ongekwantificeerd)
•Outputfinanciering: risico dat de invoering van outputfinanciering een hogere bijdrage voor Arnhem tot gevolg heeft. (ongekwantificeerd)

4	5	€ 3.300.000	20	9,5%	Ongewijzigd

Overhead-dekking

Minder overhead-dekking als gevolg van marktconforme tarieven voor verzelfstandigde onderdelen en derden.

4	5	€ 2.000.000	20	4,5%	Ongewijzigd

Reorganisatie wachtgeld

Het sociaal plan van de reorganisatie is afgelopen op 31 december 2016. Dit betekent voor een aantal medewerkers ontslag. Er is een voorziening gevormd voor het verwachte wachtgeld dat moet worden betaald, echter de opgebouwde rechten van deze medewerkers zijn hoger, dekking zou uit de BR BV kunnen plaatsvinden, dit is echter onzeker. Derhalve is voor het verschil een risico opgenomen.

2	5	€ 6.000.000	10	3,4%	Gewijzigd (-)

Leningen aan gelieerde instellingen

De gemeente Arnhem verstrekt leningen aan gelieerde instellingen ten behoeve van het realiseren van activiteiten die nauw grenzen aan het gemeentelijke beleid.

1	5	€ 11.000.000	5	2,3%	Ongewijzigd

Risico's grondexploitatie	
Grondexploitatie	
	bedragen x € 1.000,-
Grondexploitatieprojecten	€ 4.436
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	€ 1.570
Totaal	**€ 6.006**
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	€ 685
totaal benodigde weerstandscapaciteit grondexploitatie	**€ 6.691**

Risico's sociale pijler						
Versnelde uitputting BR Noodfonds						
De BR Noodfonds is bedoeld om het zorgniveau met betrekking tot de Jeugd en Wmo te handhaven. Het primaire doel is daarmee het borgen van de zorg (continuiteit) van klanttrajecten. Sinds 2015 worden tekorten en overschotten binnen het sociaal domein ten gunste of ten laste van de BR Noodfonds gebracht. De kostenontwikkeling in het sociaal domein staat onder druk mede door de afhankelijkheid van externe ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de ambulantisering binnen de Wet Langdurige Zorg en de Zorgverzekeringswet en de zorgtoewijzingen door gecertificeerde derden (o.a. huisartsen en rechtbanken). Er is er sprake van een groeiende zorgvraag en de transformatieopgave staat nog aan het begin. Genoemde ontwikkelingen leiden tot een versnelde uitputting van de BR Noodfonds, waarbij mogelijk de BR Noodfonds ultimo 2019 uitgeput zal zijn. Op basis van Turap2-2018 wordt een structureel tekort van € 6 mln per jaar (ten opzichte van de gemeentelijke begroting sociaal domein verwacht).						
	4	5	€ 8.000.000	20	29,3%	Gewijzigd (+)
Beschermingsbewind						
In de MJPB 2018-2021 zijn de aannames van de businesscase Beschermingsbewind/BooM herijkt op basis van ervaring die is opgedaan, het aanbestedingstraject BooM en de Arnhemse trend (afnemende toename) van aantal inwoners in beschermingsbewind. Bijzondere bijstand voor beschermingsbewind is een openeinderegeling. Het risico blijft bestaan dat de aantallen inwoners in beschermingsbewind voor wie bijzondere bijstand wordt verstrekt, hoger zijn dan verwacht. Voor het maximaal risico is met 10% van het budget Beschermingsbewind/BooM gerekend.						
	5	3	€ 400.000	15	0,8%	Ongewijzigd
Taakstelling Rijnstad						
In de begroting is een taakstelling opgenomen van € 0,5 miljoen op de efficiency/bedrijfsvoering Rijnstad. Rijnstad heeft deze taakstelling op de efficiency/bedrijfsvoering voor ca. de helft structureel kunnen invullen. Vanuit Rijnstad komt het signaal dat de verdere invulling van deze specifieke taakstelling niet mogelijk lijkt, daarmee wordt ook de realisatie van de taakstelling onzeker.						
	5	3	€ 250.000	15	0,7%	Nieuw

Grondexploitatie

De risico's van de grondexploitatieprojecten worden, binnen bandbreedtes op basis van parameters, gekwantificeerd in een eigen simulatie voor de grondexploitatie, tot één totaal benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatie.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario's van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid. Voor de begroting 2019-2022 is uitgegaan van dezelfde berekening op basis van dezelfde gegevens als voor het jaarverslag 2017.

Risico's Sociale pijler

Een belangrijk deel van de risico's die de gemeente loopt, wordt gevormd door de risico's binnen het Sociaal domein. De Raad heeft conform de uitwerking van het voorgaande coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een sociaal noodfonds (Coalitie akkoord Met de Stad 2014-2018). De risico's vanuit het sociaal domein worden nu nog grotendeels opgevangen binnen het noodfonds. De afgelopen jaren zijn er onttrekkingen begroot, waardoor de omvang van het noodfonds terugloopt.
Ontwikkelingen binnen het sociaal domein leiden mogelijk tot een versnelde uitputting van de BR noodfonds. Een aanzienlijk deel van de risico's hangt samen met de financieringswijze van het Rijk, dan wel met veranderende wet- en regelgeving. Het sociaal domein staat voor een aanzienlijke transformatie opgave, deze transformatie opgave gaat gepaard met risico's. Deze risico's zijn (deels) verwerkt in het gemeentelijke risicoprofiel.

Ook onderkent de gemeente een belangrijk risico voor wat betreft de rechtmatigheid. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) beheert de Persoonsgebonden Budgetten (PGB's) en verzorgt de betalingen naar zorgverleners (wettelijke taken) maar is (nog) onvoldoende in control. Dit heeft een negatief effect op de rechtmatigheid van de jaarrekening gemeente Arnhem.

Risico's zonder geldgevolg

In het risicoprofiel zijn 31 risico's zonder geldgevolg opgenomen. Deze risico's worden in het risicoprofiel meegenomen met een risicoscore 0. In het risicoprofiel zijn de volgende belangrijke nieuwe risico's zonder geldgevolg opgenomen:
De volgende risico's met betrekking tot de sociale pijler worden afgedekt via het sociaal noodfonds:

- *Abonnementstarief WMO:*
  In 2019 wordt de systematiek van de Eigen bijdrage aangepast. In plaats van een bijdrage naar draagkracht is gekozen voor een uniform tarief van € 17,50. De gemeenten zullen hierdoor minder Eigen bijdragen ontvangen. Het Rijk compenseert dit voor 50%. Voor de gemeente Arnhem kan dit lagere inkomsten betekenen.
- *Bekostiging en kostenverdeling Veilig Thuis*
  Een nieuwe kostenverdeling tussen de twee regio's en de gemeenten kan voor Arnhem resulteren in een hoger aandeel;
- *Woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet:*
  Het Rijk is in overleg met de VNG een aanpassing van het huidige woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet aan het voorbereiden. Door herverdeeleffecten zou Arnhem erop achteruit kunnen gaan.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Veiligheid:

- *Per 1 januari 2020 wordt de Wvggz ingevoerd*
  Deze wet vervangt de huidige Wet bijzondere opneming in psychiatrische ziekenhuizen. De Wvggz levert nieuwe gemeentelijke taken op. Welke kosten met de nieuwe taken samenhangen en in welke mate gemeenten hiervoor financieel gecompenseerd worden is nog niet bekend.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Wonen en Ruimte:

- *Risico op hogere onderhoudskosten als gevolg van mislukken aanbestedingen*
  De aanbestedingen voor een nieuw Museum voor moderne kunst en een nieuw zwembad Valkenhuizen pakten veel hoger uit dan verwacht. Op zijn minst zullen deze investeringen gaan vertragen, in het uiterste geval zouden ze mogelijk niet door kunnen gaan. Dit kan gevolgen hebben voor de kosten van het onderhoud. Onbekend is hoeveel dit zou kunnen kosten.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang en impact van de risico's, en is door het toepassen van het simulatiemodel berekend.
De totale omvang van de benodigde weerstandscapaciteit om de risico's op te kunnen vangen is € 28 miljoen. Dit is ruim € 5 miljoen hoger dan in het jaarverslag 2017. Dit is het gevolg van het actualiseren van het risicoprofiel (er zijn 10 nieuwe risico's meegenomen, 6 risico zijn vervallen en 10 risico's zijn gewijzigd). Belangrijke toename is veroorzaakt door de gestegen impact van het risico van de versnelde uitputting van de BR Noodfonds.
Een deel van de risico's wordt afgedekt door specifieke beheersmaatregelen. Bijvoorbeeld het vormen van een reserve of voorziening en het afsluiten van verzekeringen. Naast de afgedekte risico's loopt een gemeente ook altijd risico's die niet (kunnen) worden afgedekt. Voor deze resterende risico is de benodigde weerstandscapaciteit berekend, hierbij is een zekerheidspercentage van 90% gehanteerd.
Een zekerheidspercentage van 90% wil zeggen dat in 90% van alle schattingen in de simulatie van de benodigde weerstandscapaciteit voor het huidige risicoprofiel, de schattingen kleiner of gelijk zijn aan het bedrag van € 28 miljoen. 10% van de uitkomsten van de schattingen zijn groter dan dit bedrag.

In de volgende tabel is de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen:

Benodigde weerstandscapaciteit	**Jaarverslag 2017**	**MJPB 2019-2022**
	90%	90%
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Grondexploitatie projecten	4.436	4.436
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	1.570	1.570
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Benodigde weerstandscapaciteit	**22.864**	**28.048**

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen die kunnen worden ingezet voor het afdekken van negatieve financiële effecten als gevolg van de risico's die manifest zijn. De overige bestemmingsreserves, de stille reserves, de onbenutte belastingcapaciteit en vanaf 2013 de toekomstige winstpotentie Grondexploitatie worden niet meegenomen voor het bepalen van de beschikbare weerstandscapaciteit. De totale omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit is € 45,1 miljoen. Dit is € 2,3 miljoen lager dan bij het Jaarverslag 2017.

Dit is het gevolg van onder meer de toevoegingen en onttrekkingen in de Algemene Reserve in de verwerkte maatregelen als gevolg van het coalitieakkoord.

Beschikbare Weerstandscapaciteit	JV 2017	MJPB 2019-2022
Algemene reserve per 1-1-2018	**43.695**	**58.240**
Begrote toevoegingen Algemene reserve in 2018	8.762	4.381
Begrote onttrekkingen Algemene reserve in 2018	-11.834	-40.389
Algemene reserve per 31-12-18	**40.623**	**22.232**
Begroot resultaat 2018 (turap 2)	**17.617**	**20.401**
Totaal verwachte besluitvorming	**-14.699**	
BR Voorstudies	53	53
BR Strategische posities	1.500	1.500
BR Grondexploitatie *)	7.360	7.360
Toekomstige winstpotentie Grondbedrijf	0	0
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf per 31-12	**8.913**	**8.913**
Totaal begrote mutaties 2019 in de Algemene Reserve	-6.094	-7.503
Strikt onvermijdbaar 2019	767	767
Onvoorzien 2019	272	272
Begroting	**-5.055**	**-6.464**
Beschikbare weerstandscapaciteit	**47.399**	**45.082**

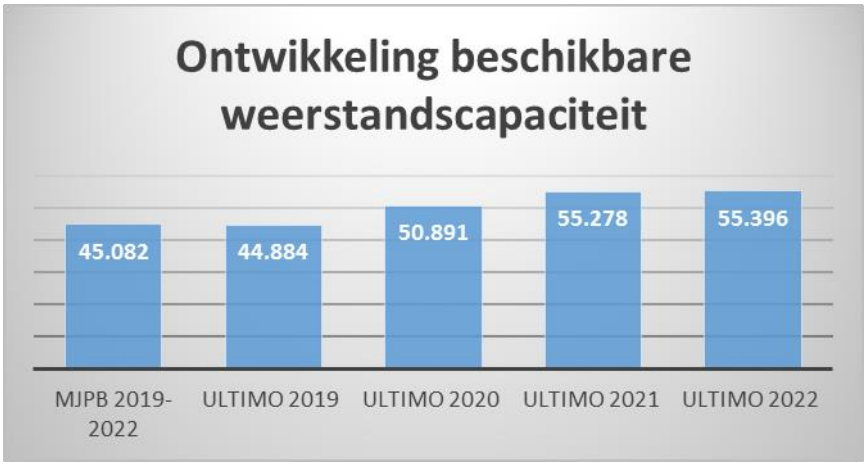
Totaalbeeld benodigd voor de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Jaarverslag 2017	MJPB 2019-2022
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit		
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Totaal	**22.864**	**28.048**
Beschikbare weerstandscapaciteit		
Algemene reserve	58.240	22.232
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	8.913
Begroting (begrote mutaties in de AR, post onvoorzien en strikt onvermijdbaar)	-5.055	-6.464
Begroot resultaat 2018		20.401
Verwachte besluitvorming	-14.699	
Totaal	**47.399**	**45.082**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**24.535**	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**17.676**	**5.815**
Weerstandsfactor	**2,07**	**1,61**

Bij de opmaak van deze MJPB 2019-2022 is er, ten opzichte van de 90%-grens, sprake van een verschil boven de factor van 1,4. De weerstandsfactor komt bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,61. De gemeente beschikt hiermee over voldoende weerstandsvermogen.
Het weerstandsvermogen is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 gedaald met 7,5 miljoen.

Meerjarige ontwikkeling beschikbare weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De meerjarige ontwikkeling van de beschikbare weerstandscapaciteit laat een stijging zien. De beschikbare capaciteit bestaat uit de Algemene Reserve, de weerstandscapaciteit Grondbedrijf en de posten strikt onvermijdbaar en onvoorzien. De ontwikkeling van beschikbare weerstandscapaciteit komt tot stand door de begrote toevoegingen en onttrekkingen in de Algemene Reserve.

Bij de berekening van de meerjarige weerstandsfactor is uitgegaan van een gelijkblijvend risicoprofiel en hierdoor een gelijkblijvend benodigd weerstandvermogen. Dit is waarschijnlijk niet realistisch, zoals ook al in de samenvattende conclusie is aangegeven. De risico's kunnen niet op voorhand over de komende jaren als stabiel worden ingeschat. Indien daarnaast in de komende jaren mogelijk met een meer robuuster scenario wordt gewerkt om het risicoprofiel te berekenen, zal dit ook effect hebben op het benodigd weerstandsvermogen.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad alsmede installaties van zwembaden, sportvelden en gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Samenvattend beeld

De paragraaf geeft als volgt inzage in omvang en besteding door per type kapitaalgoederen inzicht te geven in geldende kaders, ambitieniveau van het onderhoud, feitelijke onderhoudssituatie en geplande inzet voor de komende jaren.

Het volgende beeld is waar te nemen:

- Er is sprake van toename van het te onderhouden areaal, waarvoor in principe extra onderhoudsmiddelen noodzakelijk zijn. Daarom wordt in deze begroting een bedrag gereserveerd voor areaal-ontwikkeling. Daar waar de toename van areaal daadwerkelijk leidt tot de noodzaak van een hoger onderhoudsbudget, zal deze reservering daarvoor worden ingezet.
- Bij het uitvoeren van groot onderhoud is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid en circulair inkopen.
- Met gerichte en integrale programmering van het groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte worden de beschikbare middelen zo goed, duurzaam en efficiënt mogelijk ingezet.
- Door het organiseren van ontwerpateliers bij nieuwe ontwikkelingen, waarbij beheerders meedenken over de te realiseren inrichting, komt er op een zo vroeg mogelijk moment zicht op de kosten van het beheer en onderhoud van de (ver)nieuw(d)e openbare ruimte (beheerbewust ontwerpen).

Overzicht basisniveaus onderhoudsobjecten

	centrum	*winkel centra*	*wijken*	*bedrijfs terreinen*	*bossen/ parken*	*hoofdinfra*	*fietspaden*
groen	A	A	B/C	B/C	B		
speelvoorzieningen	B	B	B	B	B		
recreatievoorzieningen	A	A	B	B	B		
verhardingen	A	A	C	B	B	B	A/B
verkeersvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B
kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B
beeldende kunst	B	B	B	B	B	B	B
zwerfvuil en onkruid	A	A	C	C	B	C	C
overige stadsreiniging	A	A	C	C	B	C	C
openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B
riolering	B	B	B	B	B	B	B
water	B	B	B	B	B		

In het bovenstaande overzicht zijn de in Arnhem gehanteerde basisniveaus (CROW) voor de diverse onderhoudsobjecten op hoofdlijnen weergegeven. Meer gedetailleerd wordt daarop ingegaan bij de diverse objecten van onderhoud

Mogelijke consequenties Wijksturing

Voor alle onderdelen van de openbare ruimte, die in deze paragraaf worden beschreven, geldt dat met de invoering van wijksturing vanaf 1 januari 2017 per wijk met de inwoners afspraken kunnen worden gemaakt over de besteding van de 'wijk gerelateerde budgetten openbare ruimte'. Hierdoor kunnen de onderhoudsniveaus in de wijken gaan afwijken van de niveaus die in bovenstaande tabel zijn aangegeven; niveaus die tot 1 januari 2017 voor de gehele stad golden.

Wegen

Actuele kaders

- Beleidsnota Wegenonderhoud (raadsbesluit 2008);
- Besluitvorming bezuinigingen (raadsbesluiten 2012, 2013).

Ambitie

De huidige ambities liggen na verschillende bezuinigingen op het volgende niveau:

- niveau A voor fietspaden;
- niveau B voor hoofdwegen en busbanen (hoofdwegen en (hoofdnetwerk) fietspaden zijn gedefinieerd in de structuurvisie 2020, doorkijk 2040);
- niveau C voor wijkwegen, met parkeervakken op niveau D.

Uitgangssituatie
Vanwege de noodzaak tot bezuinigingen werd de afgelopen jaren de ambitie voor het kwaliteitsniveau voor wegen neerwaarts bijgesteld. Als gevolg daarvan zijn onderhoudsmaatregelen uitgesteld (moment van ingrijpen later) en werden ook minder preventieve maatregelen uitgevoerd. Inmiddels worden nu onderhoudsmaatregelen getroffen op wegen waar sprake is van genoemd uitgesteld groot onderhoud. Daarbij blijkt dat de technische staat van met name asfaltwegen in de praktijk verder is verslechterd dan destijds werd voorzien. De onderhoudsmaatregelen die nu (na uitstel) moeten worden getroffen zijn dan ook ingrijpender en daarmee vaak duurder dan eerder werd aangenomen. Doorwerken met het huidige budget leidt ertoe dat uitstel van noodzakelijke maatregelen langer blijft voortduren, waardoor in de toekomst weer extra meerkosten dreigen te ontstaan. We zien dan ook dat het budget onvoldoende is om wegen duurzaam op het gewenste kwaliteitsniveau te (onder)houden.
Voorgesteld wordt de noodzakelijke uitbreiding van het structurele budget voor wegenonderhoud in twee stappen te realiseren. De uitbreiding van het budget voor wegenonderhoud is in het voorliggende financiële beeld beperkt tot een bedrag oplopend tot € 0,9 miljoen / jaar. De opgave is groter, en vergt een budgetverhoging oplopend tot € 1,4 miljoen / jaar. Er is daarnaast sprake van uitstel van groot onderhoud in afwachting van visievorming met betrekking tot herinrichting voor o.a.Velperweg, Oude Zevenaarseweg, Groningensingel . Hier worden in afwachting van de herinrichtingsplannen alleen maatregelen genomen om de weg veilig te houden.
Bij de begrotingsbehandeling volgend jaar (perspectiefnota MJPB 2020-2023) zal ruimte in het financiële beeld worden gezocht om het budget voor wegenonderhoud structureel op het juiste niveau te brengen.

Planning
- Het beheerplan, dat wordt opgesteld op basis van jaarlijkse weginspecties, is qua planning bepalend voor het groot onderhoud.
- Waar mogelijk wordt – met name voor wijkwegen – samenloop gecreëerd met ander groot onderhoud en de uitvoering van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). Het onderhoud van wijkwegen gebeurt in samenspraak met de teams leefomgeving.
- Uitvoering van de herinrichting van de Apeldoornseweg is gepland voor 2019/2020.
- Kansen voor het beperken van wateroverlast worden waar (financieel) mogelijk meegenomen in het groot onderhoud.

Openbare verlichting

Actuele kaders
Nota uitrol Led-verlichting (2015) - Alle openbare verlichting zal in LED-verlichting worden uitgevoerd (nieuwe aanleg en groot onderhoud).

Ambitie
Met het oog op de sociale veiligheid en verkeersveiligheid voldoet de openbare verlichting in het algemeen aan de verlichtingsklassen van de Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV), volgens ROVL 2011. Deze klassen zijn afgeleid van de Europese norm EN13.201. Voor de kwaliteit van de verlichting in woonwijken gaat het om de laagste verlichtingsklassen van de NSVV, die overeenkomen met het Politiekeurmerk Veilig Wonen);
Uit duurzaamheidsoverwegingen wordt bij vervanging of nieuwe aanleg voor LED-verlichting gekozen. Met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 50 % op de energiekosten. Hiermee wordt bijgedragen aan de ambities van de veranderopgave Klimaat en Energie. (Meerkosten van LED-verlichting ten opzichte van conventionele verlichting moeten financieel opwegen tegen de besparingen die optreden bij gebruik gedurende 20 jaar).

Uitgangssituatie
- De vervanging van masten, armaturen en kabels vindt planmatig plaats, omdat uitstel van planmatige vervanging na enige jaren leidt tot incidentele vervanging tegen hogere vervangingskosten.
- De vervanging van armaturen met elektronische apparatuur vindt plaats aan het einde van hun (elektronisch-)technische levensduur van 20 jaar.
- Voor masten wordt een technische levensduur van 40 jaar aangehouden. De vervanging van oude kabels vindt plaats bij de vervanging van masten of bij het herstel van verhardingen.

Planning
De planning voor de vervanging van de masten, armaturen en kabels is afgestemd op de aangegeven uitgangspositie en wordt zo mogelijk afgestemd in samenloop met overige werkzaamheden groot onderhoud in de openbare ruimte.

De financiering vindt plaats vanuit investeringsbudgetten; De vervanging van armaturen en masten in de binnenstad is gepland in de periode 2018 t/m 2020. In de planning wordt nadrukkelijk afgestemd met de ambities voor de binnenstad (veranderopgave Vitale economie Arnhem Nijmegen, onderdeel Dynamische centrumstad aan de rivier).

Verkeersinstallaties

Actuele kaders
- 'Licht op groen'/ over de exploitatie (raadsbesluit 2004);
- 'Het Groen Goed Verdeeld' (collegebesluit 2006).

Ambitie
- Doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI) en andere verkeersmanagementinstallaties zoals het parkeerverwijssysteem en het DBSA.
- Een goede technische staat en functionaliteit, vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid.
- Bijdrage aan leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

Uitgangssituatie
- Het huidige areaal is zowel technisch als functioneel (verkeerskundig) op orde.
- Het dagelijks onderhoud wordt met ingang van 2018 middels een nieuwe raamcontract uitbesteed aan een gespecialiseerde partij.

Planning
De vervanging van de verkeersregelinstallaties wordt gedaan vanuit het investeringsbudget.
Hierbij worden vaste termijnen gehanteerd:
- verkeersregelautomaat en LED-lantaarns: elke 15 jaar;
- masten en kabels: elke 30 jaar;
- bij reguliere vervangingen worden vanaf 2018 altijd verkeersregelautomaten geplaatst die via de landelijke standaard kunnen communiceren met voertuigen en smartphones.

Civieltechnische Kunstwerken

Actuele kaders
De te realiseren ambitieniveaus zijn opgenomen in deze MJPB, deze zijn uitgewerkt in:
- Beheerplan civieltechnische kunstwerken 2018-2019
- Beheerplan beeldende kunstwerken 2017-2021

Ambitie
- Ambitie is de civieltechnische kunstwerken op basisniveau (kwaliteitsniveau B) te brengen en te houden;

Er zijn op dit moment 1456 civieltechnische kunstwerken (bijv. trappartijen, bruggen, tunnels en viaducten) en bij stadsuitbreiding neemt dit aantal verder toe.

Uitgangssituatie
- Alle kunstwerken worden jaarlijks functioneel geïnspecteerd (schoon en netjes, heel en veilig). Elke vijf jaar wordt een kunstwerk vervolgens technisch geïnspecteerd. Uit deze inspecties blijkt dat de objecten een redelijke staat van onderhoud hebben.

Planning
- Begin 2018 is een nieuw beheerplan, leidend voor het onderhoud in de komende jaren, in werking getreden. Op basis van bestaande inspecties staat voor 2019 in ieder geval vervangen tegels tunnels Airborneplein, groot onderhoud viaduct Lange Akkers, GO viaduct Wagnerlaan en vervangen voegovergangen viaduct Eldenseweg (afhankelijk detailinspecties) op de planning;
- In 2019 zal een nieuwe technische inspectie worden uitgevoerd, op basis hiervan zal een nieuw beheerplan worden opgesteld

Riolering

Actuele kaders
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP5) 2014-2018 en aanpak wateroverlast Arnhem-Noord (raadsbesluit 2015).

Ambitie

- Uitgangspunt voor het GRP5 is uitvoering van wettelijk verplichte taken en een herstel- en vervangingsprogramma, waarmee de risico's op bezwijkende riolen minimaal zijn.
- Alleen riolen met een levensduur van minder dan vijf jaar worden vervangen. Riolen met een levensduur minder dan 10 jaar worden alleen vervangen als ze in een projectgebied liggen.
- In het GRP5 zijn geen middelen opgenomen voor de aanpak van bekende plekken met wateroverlast op straat; In deze MJPB wordt bij R7 voorgesteld het huidige GRP, dat een looptijd kent tot en met 2018, te verlengen tot de invoering van de omgevingswet (nu voorzien in 2021). Binnen het in de begroting beschikbare budget, zien wij mogelijkheden middelen te reserveren voor het optimaal mee koppelen van klimaatadaptatie en wel concreet het verminderen van de gevolgen van extreme wateroverlast. Deze ruimte ontstaat doordat de komende periode tijdelijk minder riolen aan vervanging toe zijn dan de afgelopen periode Dit is een accentverschuiving ten opzichte van het huidige GRP.
- Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is de aanpak wateroverlast Arnhem-Noord opgesteld en door de raad vastgesteld (2015). De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Daarbij geldt als uitgangspunt dat de opgave ten aanzien van wateroverlast in de openbare ruimte worden opgelost en niet in het rioolstelsel.

Uitgangssituatie

- Over een groot deel van het gehele rioolstelsel zijn inspectiegegevens beschikbaar.
- Er wordt gewerkt met een projectenlijst op basis van de technische staat van het riool.
- Bij de uitvoering wordt gestreefd naar zoveel mogelijk samenloop met noodzakelijke bovengrondse werkzaamheden. Dit vraagt om een goede samenwerking met de teams Leefomgeving per gebied.

Planning

- De gemiddelde theoretische technische levensduur van een rioolstreng is 60 jaar. Belangrijke bepalende factoren voor de levensduur zijn de stabiliteit van de ondergrond, het gebruik van de buitenruimte boven het riool en het gebruik van het riool zelf. In de praktijk is de gemiddelde levensduur in Arnhem iets langer is dan 60 jaar. `De daadwerkelijke vervangingsnoodzaak wordt vastgesteld op basis van inspectieresultaten.
- In de komende planperiode worden alleen die riolen vervangen die op technische gronden ook echt vervangen moeten worden;.

Water

Actuele kaders

- Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord (2015);
- Waterplan (gezamenlijk plan van gemeente en beide waterschappen);
- Fonteinenvisie;
- Gemeentelijke Rioleringsplan 2014-2018 (2015);
- Waterbeheerplannen van beide Waterschappen;
- Omgevingsvisie Gelderland.
-

Ambitie

Het beleidsveld 'Water' omvat onder meer beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen (deze voorzieningen zorgen er voor dat regenwater niet in het riool terecht komt maar in de bodem zakt), ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen én oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Nieuwehaven, Defensiehaven, haven van Coers, Rijnkade, Nieuwe kade en de dijkdoorbraakkolken. Ook het onderhoud aan civieltechnische watergerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers, beschoeiingen en fonteinen hoort in deze categorie. De ambitie is:

- het watersysteem op orde brengen en houden;
- met de (water)partners de watergerelateerde opgaven oplossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk een rol kan spelen in het vergroenen en verkoelen van de stad.

Uitgangssituatie

- Het Waterplan is tot nu toe overeenkomstig het uitvoeringsprogramma gerealiseerd.
- Het beheer van duikers & beekriolen was projectgewijs vormgegeven en is omgevormd tot een systematische aanpak.
- Het beheer van de waterbodems wordt nu nog projectsgewijs vormgegeven en wordt omgevormd tot een systematische aanpak.
- Van de onderhoudstoestand van vooral de duikers en beekriolen is steeds meer bekend. In de afgelopen periode is veel energie gestoken in het controleren en waar nodig corrigeren van de bestaande beheergegevens van de duikers en beekriolen. De locatie, de ouderdom en de onderhoudstoestand van ca. 80 duikers & beekriolen zijn in kaart gebracht. Daar waar nodig is inmiddels ook groot onderhoud uitgevoerd.

Planning
- Tot 2020 worden systematisch alle duikers & beekriolen geïnspecteerd die onder de spoor-, snel- en hoofdwegen liggen.
- Door reiniging en inspectie van de duikers en beekriolen kan de fysieke conditie (het schadebeeld) worden beoordeeld en de onderhoudsbehoefte in beeld worden gebracht. Op basis daarvan worden ook in deze planperiode de beheersmaatregelen uitgezet.
- Het baggeren van de Defensiehaven is noodzakelijk en zal in 2019 worden uitgevoerd. Hiervoor is in 2019 in deze MJPB 5 ton opgenomen.

Wijkgroen

Actuele kaders
Groenvisie 2018-2035 (raadsbesluit 2018)

Ambitie
- De Groenvisie bevat een visie op ontwikkeling, inrichting en beheer van al het grote groen in en om de stad en geeft kaders mee voor het groen in en om de stad Arnhem.
- Wijkgroenbeheer is gericht op instandhouding van de gewenste streefbeelden en de gebruiksfunctie van een groengebied. Op de ene plaats leidt dit tot natuurlijk groen en op een andere tot meer cultuurlijk groen. De ambitie is als volgt:
    - onderhoudsambitie wijkgroen: technisch beheer (snoeien e.d.) op B niveau en onkruidbeheersing op C-niveau;
    - onderhoudsambitie groen in de binnenstad en winkelcentra: A-niveau.

Uitgangssituatie
- Groen in en om de wijken: het dagelijks onderhoud resulteert in een beeld op C- niveau. Het gaat dan om het onderhoud van heesters, hagen, boomspiegels, struwelen en gazons. Groen in de binnenstad en winkelcentra: het onderhoud wordt op A-niveau gehouden.
- Als beheerknelpunt is naar boven gekomen de opmars van diverse invasieve exoten. In de begroting is € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. Inzet is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: € 333.000 in 2019, 2020 en 2021 (zie ook parken en bossen).

Planning
- Dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd op het vastgestelde onderhoudsniveau;
- Vervangingen: er staan enkele kleinschalige vervangingen in verschillende wijken op de planning. Waar mogelijk worden deze integraal opgepakt met andere projecten. Vervangingen worden in overleg met de teams Leefomgeving uitgevoerd;
- Een van de groenrenovatie projecten is het opknappen van het Jubileumpark in 2019.
- Invasieve exoten; doelstelling is om deze zeer terug te dringen, en waar dit niet mogelijk is de uitbreiding te stoppen. Op basis van het bestrijdingsplan wordt in 2019 gestart met structurele bestrijding.

Speelvoorzieningen

Actuele kaders
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010-2020 (raadsbesluit 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (raadsbesluit 2013).
- Speelvoorzieningen in de (semi-) openbare ruimte moeten voldoen aan de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS).

Ambitie
De ambitie die binnen de huidige kaders nagestreefd worden, is:
- behoud van de 10% (groene) veilige gebruiksruimte;
- waar mogelijk grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimtes voor alle leeftijden in de wijken;
- de onderhoudsambitie voor speelvoorzieningen is niveau B.

Uitgangssituatie
- Vervangingen: versleten speeltoestellen worden verwijderd en in afstemming met de teams Leefomgeving vervangen of anders ingevuld naar de wensen van de wijk.
- Dagelijks onderhoud: wordt uitgevoerd om de huidige speeltoestellen in stand en veilig bespeelbaar te houden. Het wordt grotendeels op B-niveau uitgevoerd, behalve voor het onderdeel beplakking en graffiti dat op C-niveau wordt uitgevoerd.
- Inspectie: alle speelvoorzieningen in de openbare ruimte worden 2 keer per jaar op functionaliteit geïnspecteerd en 1 keer per jaar op technische kwaliteit. Dit is conform de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS). Geconstateerde gebreken worden hersteld of ook anderszins opgelost.

Planning
- Versleten speeltoestellen en speeltoestellen die niet meer veilig bespeelbaar zijn worden verwijderd.
- Vervangen of plaatsen van speeltoestellen wordt afgestemd met de teams Leefomgeving.
- Dagelijks onderhoud en inspectie worden uitgevoerd op vastgesteld onderhoudsniveau.

Bomen

Actuele kaders
Groenvisie 2018-2035 (raadsbesluit 2018).

Ambitie
- Beheer- en onderhoudsmaatregelen zijn gericht op duurzame instandhouding van het bomenbestand en de bomenstructuur.
- Hierbij is speciale aandacht voor waardevolle bomen.
- Bomen kunnen vitaal oud worden met voldoende boven- en ondergrondse groeiruimte.
- Het ambitieniveau voor het onderhoud aan vrijstaande (straat)bomen is B.

De gemeente als boomeigenaar dient volgens het Burgerlijk Wetboek de algemene zorgvuldigheidsnormen in acht te nemen, de zorgplicht.

Uitgangssituatie
- Dagelijks onderhoud: de vrijstaande (straat)bomen worden op B-niveau onderhouden.
- Zorgplicht: alle bomen in de openbare ruimte worden periodiek vooral op veiligheid gecontroleerd door visuele boomcontrole.

Planning
- In de periode tot en met 2019 wordt de huidige staat van de bomenlanen geïnventariseerd. Hierin wordt het percentage uitgevallen bomen in beeld gebracht. Daarmee wordt in beeld gebracht welke bomenlanen op termijn aan vervanging toe zijn.
- Dagelijks onderhoud van de vrijstaande bomen wordt op het vastgestelde onderhoudsniveau uitgevoerd. De visuele boomcontrole en de daaruit voortvloeiende maatregelen worden uitgevoerd.

Parken en Bossen

Actuele kaders
- Groenvisie 2018- 2035(raadsbesluit 2018);
- Gebiedsvisie Moscowa 2007-2030 (raadsbesluit 2007);
- Beheervisie Park Angerenstein 2006 - 2016 (2005);
- Beheervisie Park Klarenbeek, Braamberg en 't Hazegrietje 2007- 2017 (2007);
- Beheervisie Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem 2008-2018 (2008);
- Beheervisie Park Sacre Coeur 2008 - 2018 (2008);
- Beheervisie Park Presikhaaf 2010 - 2019 (2010);
- Beheervisie Polderlinten (dijken, oude lintwegen en zeegen) 2011-2020 (2012);
- Beheervisie Park Immerloo- De Wheme 2014 - 2023 (2013);
- Beheervisie Arnhem Veluwe2015 - 2024 (2015).

Ambitie
- Ruimte voor recreatie, sport en samenleven én de instandhouding en verbetering van erfgoed en ecologische systemen. Concreet bij onder meer de instandhouding van de rijksmonumenten Moscowa, Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem.
- Onderhoud is tenminste op B-kwaliteitsniveau.
- De wens is om :
  - invasieve exoten reuzenbalsemien en reuzenberenklauw in 2022 volledig verwijderd te hebben van de gemeentelijke terreinen, conform EU regelgeving;
  - Het areaal Japanse Duizendknoop onder controle te krijgen (er vindt geen verdere verspreiding meer plaats, het areaal wordt terug gedrongen).

Uitgangssituatie
De Barrokkelaan van Zijpendaal is in verval geraakt. In de laan moeten diverse bomen gekapt en vervangen worden. In Sonsbeek is de wijze van beheer en voorkomen van boom-en beplantingsgroepen (clumbs) in het cultuurhistorische beekdal punt van onderzoek. Op basis daarvan zullen beheer ingrepen als dunning, aanvulling en eventueel vervanging worden opgepakt. Sonsbeek wordt intensief gebruikt er is ook een veelheid aan evenementen. Dit heeft effect op de beplanting. Met belanghebbenden wordt de gebruiks intensiteit en effecten en draagvlak in kaart gebracht.

Bij het beheer van de parken wordt ieder jaar een aantal parken systematisch op alle beheeronderdelen beoordeeld en uitvoering binnen de beschikbare middelen aangepakt.

Voor het beheerknelpunt invasieve exoten zijn voor de periode 2019-2021 extra middelen gereserveerd. In de begroting is € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. Inzet is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: € 333.000 in 2019, 2020 en 2021. V ia een planmatige aanpak zullen gericht zijn op uitvoeren wettelijke taken: bestrijding reuzen berenklauw en reuzenbalsemien; nieuw vestiging Japanse Duizendknoop tegen gegaan (risico schade aan wegen en constructies en massale verspreiding), bewoners betrokkenheid worden vergroot. Daarnaast wordt gezocht naar aanvullende middelen om het gewenste eindresultaat te kunnen realiseren.

Planning
- 2019-2021 extra bestrijding invasieve exoten.
- In 2019/ 2020/ 2021 uitvoering grootschalig onderhoud, aanvulling en verjonging van beplanting, de Barokkelaan in Zijpendaal en de boomgroepen/ clumbs in Sonsbeek.
- 2019/ 2020 actualisering beheervisie Sonsbeek/ Zijpendaal en Gulden Bodem.
- 2019 Systematische beoordeling beheer Parken Klarenbeek, Sonsbeek oost en Park Westerveld.

Inzamelvoorzieningen voor afval- en grondstoffen

Actuele kaders
- Afvalplan 2012-2020 (raadsbesluit 2012);
- Uitrol omgekeerd inzamelen (raadsbesluit juni 2015);
- Overeenkomst voor het Ondergronds Afval Transportsysteem bij Arnhem Centraal (OAT);
- Raadsbesluit invoering van Diftar (systeem met gedifferentieerde tarieven, waarbij de hoogte van de afvalstoffenheffing is gekoppeld aan de hoeveelheid aangeboden restafval) en aangenomen amendement 'Kaders voor uitwerking van diftar' (september 2017).
- Door de Autoriteit Persoonsgegevens opgelegde last onder dwangsom op het met een pas openen van de ondergrondse container uit het oogpunt van ongeoorloofde registratie van persoonsgegevens.

Ambitie
- In het Afvalplan is de ambitie opgenomen om in 2020 te komen tot meer hergebruik van het huishoudelijk afval. Arnhem heeft daarvoor de systeemkeuze van Omgekeerd Inzamelen gemaakt in 2015. Om een extra impuls aan afvalscheiding te geven is besloten om door middel van een heffingssysteem van gedifferentieerde tarieven, ook een prijsprikkel te gaan geven.
- Zorg voor een geborgde functionaliteit (geen storingen aan de voorzieningen).
- Te allen tijde een veilige situatie bij de inzamelvoorzieningen voor gebruikers en passanten.

Uitgangssituatie
- Omgekeerd Inzamelen is in 2018 ingevoerd in de hele stad, met uitzondering van de binnenstad.
- De ondergrondse containers zijn vanaf juli 2017 zonder pas toegankelijk. De reeds geplaatste toegangscontrole-systemen (readers en passen) in de containers zijn buiten werking gesteld en vanaf juli 2017 niet meer geplaatst in nieuwe containers.
- Zowel preventief als correctief onderhoud zijn uitbesteed.
- Staat van onderhoud van de ondergrondse containers is nu (na verandering van de onderhoudssystematiek) voldoende tot goed.
- Systemen zijn voorzien van een veiligheidskeurmerk. Er worden periodiek controles uitgevoerd.

Planning
- Bij invoering diftar zullen de toegangscontrole-systemen opnieuw operationeel gemaakt moeten worden en is pasgebruik, na opheffing van de last, weer toegestaan.
- Jaarlijkse evaluatie of op basis van de controles of de onderhoudsovereenkomst nog voldoende actueel is of aangevuld moet worden.
- Noodzakelijke investeringen in het OAT zijn voorzien in de exploitatie, ook na 2019.
- De voorbereidingen om een DIFTAR-systeem in te voeren, worden voortgezet.

Sportvelden

Actuele kaders
- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).

Ambitie

- Integraal en efficiënt beheer, exploitatie en onderhoud van de buitensportaccommodaties, passend bij de wensen en behoeften van de huidige en potentiële gebruikers.
- Bij het integrale en efficiënte beheer wordt uitgegaan van de kwalificatie “voldoende tot goed” op basis van de uitgangspunten in het kwaliteitssysteem voor sportvelden (KYBYS).
- Uitgangspunt is voorts dat een deel van het uitvoerende werk wordt uitgevoerd door medewerkers met een blijvende of tijdelijke achterstand tot de arbeidsmarkt.

Uitgangssituatie

- Uitgangspunt is dat de externe verzelfstandiging van Sportbedrijf Arnhem geen consequenties heeft voor de onderhoudstoestand van de velden.
- Op basis van inspecties is geconstateerd dat de staat van onderhoud van de accommodaties, zowel op sporttechnisch als op cultuurtechnisch gebied op dit moment voldoende tot goed is.

Planning

- Het reguliere onderhoud aan de overblijvende sportparken zal op het huidige kwaliteitsniveau worden uitgevoerd vanuit de normale onderhoudsbudgetten.
- Onderhoud aan velden die tijdelijk niet worden gebruikt, zal worden geminimaliseerd.
- Noodzakelijke renovaties en vervangingen zijn voor de periode 2019–2022 voorgedragen in de meerjarige investeringsplanning van het sportbedrijf.

Installaties zwembaden

Actuele kaders

- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).
-

Ambitie

- Nieuwbouw van zwembad Valkenhuizen is voorzien in de periode 2019–2022, echter de aanbesteding is stopgezet als gevolg van overschrijding van het beschikbare budget.
- De beschikbare investeringsbedragen zijn opgenomen in de meerjarige investeringsplanning van de gemeente.

Uitgangssituatie

- De staat van installaties in beheer bij het Sportbedrijf Arnhem is goed, waarbij Valkenhuizen wel aan het eind is.
- Een deel van de installaties in de zwembaden (de gebouw gebonden installaties) is in beheer bij het Vastgoedbedrijf Arnhem. Hierover vindt afstemming tussen beheersmatige en inhoudelijke verantwoordelijkheid plaats.

Planning

- Voortzetting van het reguliere onderhoud conform genoemd onderhoudsplan, met dien verstande dat wordt geanticipeerd op de nieuwbouw.
- Tijdige vervanging van installaties in de periode 2019-2022 is voorgedragen voor de meerjarige investeringsplanning.

Vastgoed

Actuele kaders

- Het uitvoeringsbeleid vastgoedbedrijf.
- Voor alle panden in permanent beheer zijn er 40-jarige onderhoudsplannen die jaarlijks worden geactualiseerd en opgenomen in de meerjarenprogrammabegroting.
- Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles onderwijsgebouwen (R4), culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen (R5), welzijnsvoorzieningen (R7), gemeentelijke huisvesting (R9), bijzonder vastgoed en vastgoed in de openbare ruimte (R2).

Ambitie

- De ambitie voor de technische staat van het vastgoed is een NEN2767-conditie score van 3 of beter. NEN 2767 is een methode voor het objectief en uniform meten van de fysieke kwaliteit van bouw- en installatiedelen van gebouwen en/of infrastructuur. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Conditiescore 3 staat gelijk aan een redelijke conditie. Het door de gemeente aangekochte vastgoed voor stedelijke ontwikkelingsprojecten wordt niet op een conditiegerichte manier onderhouden, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.
- Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas.

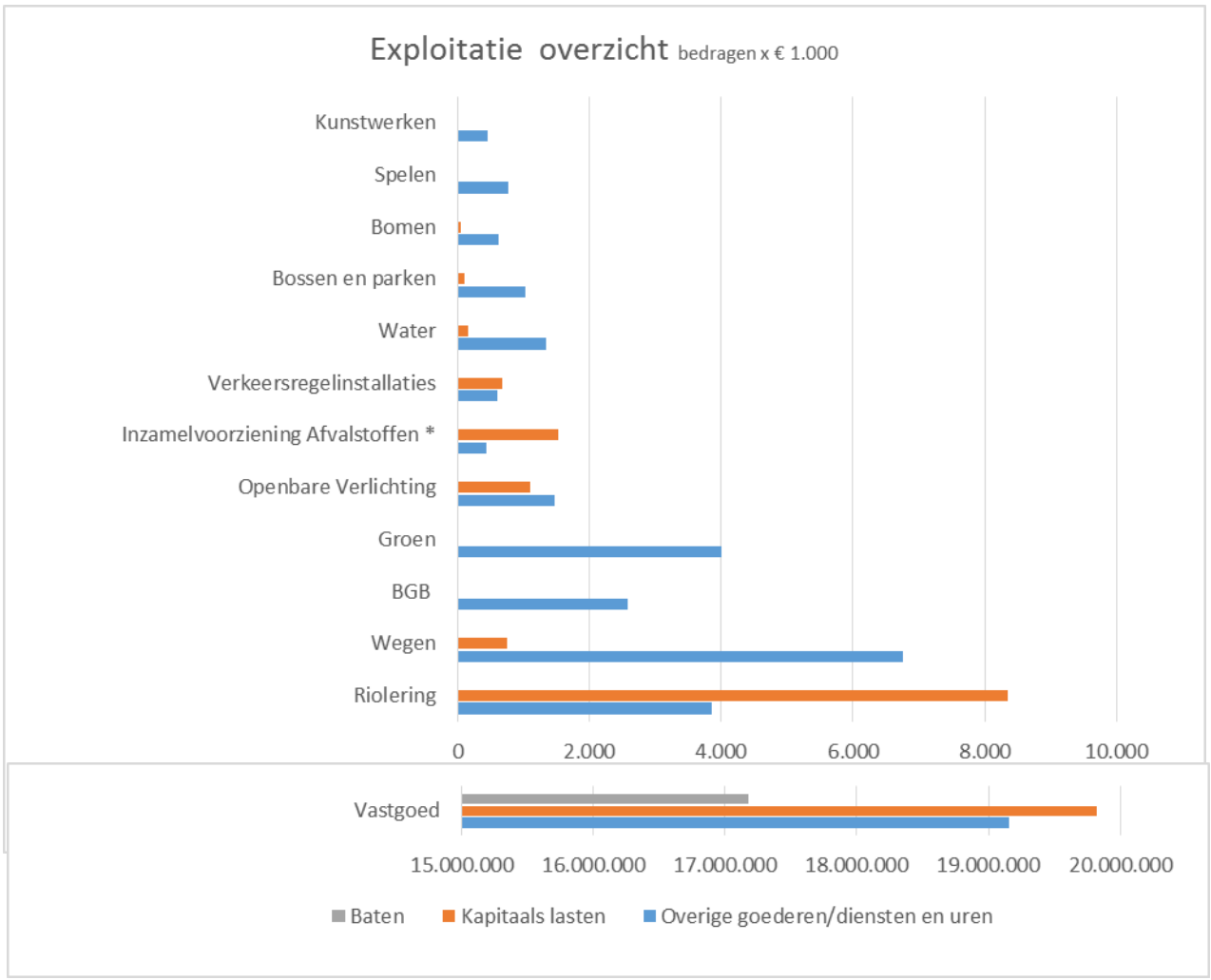
Uitgangssituatie

- Het gemeentelijk vastgoed voldoet aan het gewenste kwaliteitsniveau, met uitzondering van gebouwen die op korte termijn hun functie verliezen of gebouwen die op korte termijn gerenoveerd worden.

Planning

- Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting. Jaarlijks wordt er gemiddeld € 1,4 miljoen geïnvesteerd in vervangingsonderhoud en verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Onderdeel daarvan is de verduurzaming van 21 gemeentelijke panden uit de kernportefeuille. Voor de opgave om het vastgoed te verduurzamen is, in het kader van het Gelders energieakkoord en het Arnhemse programma New energy made in Arnhem, een plan gemaakt. Gemiddeld zal in de komende 10 jaar hiervoor een bedrag van €320.000 worden uitgetrokken. Bij de verduurzaming van het vastgoed wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de geplande werkzaamheden in het kader van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP).
- Met ingang van 2019 is een jaarlijks investeringskrediet voor duurzaamheidsmaatregelen in de MJPB opgenomen ter grootte van € 800.000. Deze investeringen moeten worden terugverdiend via een besparing op de energielasten.
- Daarnaast wordt er in de periode 2019-2022 gemiddeld € 4,3 miljoen uitgegeven planmatig en storingsonderhoud.

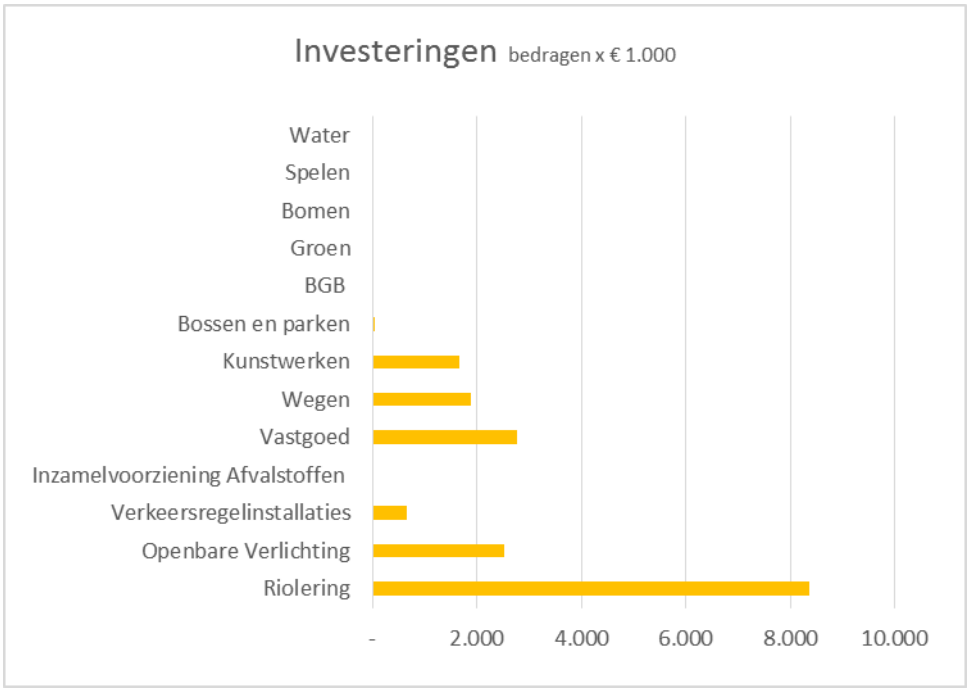
Overzicht onderhoudskosten en investeringen kapitaalgoederen

* Afvalinzameling alleen de onderhoudskosten van de inzamelmiddelen

* Vastgoed incl. installatie zwembaden

Overzicht investeringen kapitaalgoederen

4 Financiering

Voor de financieringsfunctie worden de missie en de doelstellingen beschreven in het treasurystatuut gemeente Arnhem. In dit statuut wordt ingegaan op de kaderstelling van de werkorganisatie (taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, mandatering) en op het instrumentarium om de doelstellingen te realiseren.

Inleiding

Deze paragraaf richt zich op de uitwerking van het treasurystatuut naar de begroting voor 2019 en te hanteren normeringen. Hierbij komen de onderstaande onderwerpen aan de orde:

- Risicomanagement financiering;
- Financieringsvolume (incl. delegatie / mandatering);
- Kasgeldlimiet;
- Renterisiconorm;
- Overige risico's.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft de financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:
a. Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
b. Financiering van de sociale woningbouw;
c. Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte (a)

Bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van de investeringen van de gemeente Arnhem, de financiering van geprivatiseerde onderdelen van de gemeente en de exploitatie van lasten en baten. Bij de investeringen moet naast de reguliere financieringen van de gemeentelijke taken worden gedacht aan grote stedelijke projecten, zoals Arnhem Centraal, stadsvernieuwing in de binnenstad, grondexploitatie en onderhoud in de infrastructurele sfeer. Als 'inkoop' van geld (de funding) wordt gebruik gemaakt van de volgende financieringsmiddelen (stand per 31-12-2019):

- de kapitaalmarkt voor langlopende financieringsmiddelen: € 708 miljoen. Het betreft hier dus de leningenportefeuille opgenomen gelden (O/G);
- de geldmarkt voor kortlopende financiering (< 1 jaar). Naar verwachting zal de financiering met kasgeld per 31-12-2019 € 30,1 miljoen bedragen. Arnhem blijft daarmee ruim binnen de kasgeldlimiet;
- de binnen Arnhem beschikbare reserves en voorzieningen met een volume van € 148,2 miljoen.

Binnen de gemeente wordt voor de financiering een omslagrente van 2% in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten.

De portefeuille door de financieringsfunctie uitgezette gelden (U/G), heeft per 31-12-2019 een volume van € 47,8 miljoen. Het betreft hier leningen aan instellingen en verzelfstandigde organisatie-onderdelen.

Arnhem en de wereldeconomie

De kredietcrisis en de daarop volgende economische recessie hebben ertoe geleid dat de gemeente na een aanvankelijke stijging is geconfronteerd met een gestaag dalende rente. In de sfeer van de financiering heeft de recessie daarmee voor de gemeente voordelen opgeleverd.
Nederland en Europa hebben de recessie achter zich gelaten en de economie herstelt zich. Bij een doorzettend herstel van de economie hoort een stijging van de rente. Ten opzichte van de laagste rente in de recessiejaren is de rente op de kapitaalmarkt inderdaad gestegen, maar slechts heel mondjesmaat. Verwacht wordt dat na het beëindigen van de opkoopprogramma's van de ECB en de FED in de VS de rente sneller zal gaan stijgen. Maar voorlopig beweegt de rente zich nog steeds op een laag niveau en houdt de gemeente de mogelijkheid om zich goedkoop te financieren.

Financiering van de sociale woningbouw (b)

Voor de financiering van de woningbouw wordt door de corporaties nadrukkelijk gekeken naar het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW), waarmee de gemeente Arnhem een achtervangovereenkomst heeft gesloten. Dit landelijke fonds fungeert als waarborg ten aanzien van risico's van wanbetaling en vervult daarmee de garantstellende rol die gemeenten van oudsher hadden. Het bestaan van het WSW samen met ontwikkelingen op het gebied van schaalvergroting en regionalisering van de woningcorporaties verklaart waarom de rol van de gemeente op het terrein van de financiering van woningbouw de afgelopen jaren kleiner is geworden en nu zo goed als uitgespeeld is. In 2019 heeft de gemeente nog maar één lening van € 10.000 aan de woningcorporatie Omnia Wonen op de balans.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen (c)
Bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen gaat het om activiteiten die nauw grenzen aan het beleid van de gemeente Arnhem. Het gaat hier vooral om instellingen in de sectoren zorg, sport en cultuur. Ook bij deze financiering wordt de laatste jaren een terughoudend beleid gevoerd.
Bij de directe (eigen) financiering van de activiteiten van de instellingen heeft de gemeente Arnhem een gericht toezicht op het reilen en zeilen van de betreffende instellingen. Door aan de te verstrekken leningen waarborgen te verbinden kan bij calamiteiten direct worden gereageerd (voorbeeld: executie bij recht van eerste hypotheek). Tevens bestaan er bij de sectoren zorg en sport waarborgfondsen. Met borgstelling door deze waarborgfondsen kunnen instellingen bij banken een lagere rente bedingen en hoeft de gemeente zelf geen lening te verstrekken. Het waarborgfonds voor de sport (SWS) garandeert maximaal de helft van de lening en eist een garantie van de gemeente voor het resterende deel van de lening.
De economie trekt aan, maar niet op alle fronten in een gelijk tempo. Daardoor blijft het mogelijk dat een instelling, die langer geconfronteerd wordt met de gevolgen van de achter ons liggende recessie, (eerder) in moeilijkheden komt en bij de gemeente aan moet kloppen voor ondersteuning. Dat risico wordt substantieel verkleind door de garanties van de waarborgfondsen.

Financieringsvolume (delegatie/mandaat)
Bij het vaststellen van de MJPB neemt de gemeenteraad een besluit over de omvang van de gemeentelijke activiteiten en daarmee over het financieringsvolume. Afgezien van de eigen middelen in reserves en voorzieningen wordt in de financieringsbehoefte voorzien door middel van leningen voor de lange termijn (vaste financiering) en voor de korte termijn (vlottende financiering).

Lange termijn financiering (vaste financiering)
Zoals reeds toegelicht gaat het hier om de benodigde geldmiddelen voor de eigen gemeentelijke investeringen en projecten; de financiering van sociale woningbouw en de verstrekking van geldleningen aan instellingen, gelieerd aan het beleid van de gemeente Arnhem.

Korte termijn financiering (vlottende financiering)
Bij de kortlopende financiering gaat het om de financiering van de lopende activiteiten en werkzaamheden van de gemeente. Hiervoor wordt geld geleend of (in geval van een tijdelijk overschot) uitgezet voor een periode van maximaal een jaar. Als een extra zekerheid, bijvoorbeeld voor het opvangen van onverwachte fluctuaties in de behoefte aan kasgeld, is een arrangement afgesloten met de Bank Nederlandse Gemeenten waarbij tot een maximaal volume ter hoogte van de kasgeldlimiet uit de wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) tegen een lage rente kasgeld kan worden geleend. Het staat de gemeente vrij om los van dit arrangement zelf kortlopende middelen aan te trekken.
In voorkomende situaties zal een deel van de opgenomen kas-/callgelden (O/G) worden omgezet in langlopende financiering, de zogenoemde consolidatie. Een en ander past binnen de regels, zoals vastgelegd in het treasurystatuut.

Financieringsbehoefte per 31-12-2019
Onderstaand schema geeft inzicht in de benodigde geldmiddelen voor de langlopende financiering en de manier waarop deze beschikbaar komen (de funding).

Het totaalvolume van de benodigde financieringen bedraagt € 892,3 miljoen. Vanuit de volumes van de reserves en voorzieningen en vanuit de bestaande leningenportefeuilles voor de vaste financiering is een bedrag van € 855 miljoen beschikbaar. Vanuit de vlottende financiering (het kasgeld) is maximaal een bedrag beschikbaar van € 61,8 miljoen, waarvan in 2019 voor € 30,1 miljoen gebruik gemaakt zal worden. Dit betreft kortlopende leningen en het arrangement met de Bank Nederlandse Gemeenten. Totaal aan financieringsmiddelen is de gevraagde € 892,3 miljoen dus beschikbaar.
De financieringsfunctie is hiermee in staat om voldoende middelen beschikbaar te stellen voor dekking van de reeds gepleegde investeringen, de kosten in de grondexploitatie en voor de in 2019 begrote investeringen.

Tabel Financieringsbehoefte per 31-12-2019

Benodigd voor	Bedrag	Financiering middels	Bedrag
			Bedragen x € 1.000
Activa gemeente Arnhem en grondexploitatie	804.293	Reserves en voorzieningen	148.157
Uitgezette gelden aan gelieerde instellingen en woningcorporaties	47.823	Opgenomen gelden in de kapitaalmarkt (leningen o/g)	707.978
(kapitaalverstrekking en leningen u/g)		Obligo's en waarborgsommen	6.000
Overige uitgezette middelen (o.a. geprivatiseerde Stadsbank, leningen via het SVn en	40.141	Rekening courant B.N.G. en kasgeldleningen	30.122
bijdragen aan activa van derden)			
Totaal langlopend te financieren	**892.257**	**Totaal financiering**	**892.257**

Leningenportefeuille 2019

Onderstaand schema geeft inzicht in de samenstelling van de volumes in het jaar 2019 van de huidige leningenportefeuille van de financieringsfunctie. Het betreft leningen opgenomen gelden (O/G) en leningen uitgezette gelden (U/G).

Tabel Leningenportefeuille 2019

Leningen portefeuille	Stand 01.01.2019	Opname	Aflossing	Stand 31.12.2019
				Bedragen x €1.000,--
Leningen O/G				
Leningen portefeuille	675.641	69.826	-62.127	683.340
Nog aan te trekken financiering in 2018	24.628			24.628
Leningen t.b.v. woningcorporaties	11		-1	10
Totaal leningen O/G	**700.280**	**69.826**	**-62.128**	**707.978**
Leningen U/G				
Vaste leningen uitstaand	93.384		-5.430	87.954
Woningcorporaties	11		-1	10
Totaal leningen U/G	**93.395**	**0**	**-5.431**	**87.964**

Rentevisie

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Deze zal naar verwachting de komende jaren rond de 2% schommelen. Als gevolg van gewijzigde wetgeving in het BBV is de gemeente niet meer vrij in het bepalen van de intern in rekening te brengen omslagrente, maar moet binnen marges de gemiddelde marktrente worden gevolgd. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor 2018, is niet meer toegestaan. In 2018 is de omslagrente verlaagd naar 2%, een niveau dat voor 2019 gehandhaafd zal blijven.
Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente en om de omslagrente stabiel en meerdere jaren constant te kunnen houden kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (onder de 2%) en waardoor de omslagrente onveranderd kan blijven. Wanneer de rente in de jaren na 2019/2020 niet gaat stijgen is de kans echter aanwezig dat de omslagrente verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV.
De lange looptijden hebben ruimte gecreëerd om in toekomstige jaren - wanneer de rente voor nieuwe leningen mogelijk weer op een hoger niveau terecht zal komen - met behulp van leningen met kortere looptijden toch een lage gemiddelde rente te realiseren binnen de wettelijke mogelijkheden van de gemeente.
Als gevolg van de renterisiconorm (zie hieronder) is een gemiddelde looptijd van korter dan ongeveer vijf jaar (met een bijbehorende nog lagere rente) voor de gemeente niet toegestaan. De gemeente zou dan in een jaar meer leningen moeten herfinancieren dan is toegestaan.

Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Met het vaststellen van deze MJPB 2019 – 2022 inclusief de paragraaf financiering mandateert de gemeenteraad het college om voor de financieringsbehoefte per onderscheiden categorie in 2019 leningen aan te gaan tot de volgende maximumtotalen:

Tabel Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Maximaal toegestane leningen 2019	Maximaal
	Bedragen x €1.000,--
Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte	250.000
Financieringsbehoefte sociale woningbouw	100.000
Financieringsbehoefte aan gemeente gelieerde inst.	50.000

Met het mandaat om middelen aan te trekken ten behoeve van leningen aan derde partijen geeft de gemeenteraad het college de ruimte om snel te handelen wanneer snel te handelen bijvoorbeeld wanneer een calamiteit daarom vraagt. Dit neemt niet weg dat de primaire insteek van de gemeente blijft om terughoudend te staan tegenover verzoeken om leningen te verstrekken.

Kasgeldlimiet

De Wet FIDO geeft concrete richtlijnen voor gemeenten voor het beheersen van het renterisico in verband met de korte termijn financiering. De kasgeldlimiet is een wettelijk maximum (plafond) voor het volume geldleningen in de vorm van zogenaamde call- en kasgeldtransacties.
De bovengrens is bij ministeriële regeling voor het jaar 2019 vastgesteld op 8,5 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting. De begroting van de gemeente Arnhem voor het jaar 2019 heeft een omvang van € 727,5 miljoen en daarmee komt de kasgeldlimiet uit op € 61,8 miljoen.
Het Rijk geeft gemeenten veel ruimte om maximaal gebruik te maken van (goedkope) financiering met kasgeld. Hoewel het gemeenten formeel niet is toegestaan de kasgeldlimiet te overschrijden (Wet FIDO, art. 4, lid 1), hoeven deze pas aan de toezichthouder te rapporteren wanneer de kasgeldlimiet drie kwartalen op rij wordt overschreden (art. 4, lid 2). Hiermee wordt gedoogd de kasgeldlimiet twee kwartalen op rij te overschrijden.
De gemeente Arnhem stuurt erop onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

Renterisiconorm

Het renterisico betreft het risico dat de begroting van de gemeente geconfronteerd wordt met een verzwaring van de rentelasten als gevolg van herfinancieringen van bestaande activa of van herziening van rente van bestaande leningen.
Het doel van de renterisiconorm is om dit risico te beperken tot een handelbaar niveau. Bij een goed (gelijkmatig) opgebouwde leningenportefeuille blijft het renterisico binnen verantwoorde marges en zullen de renteaanpassingen zich geleidelijk voordoen en binnen de begroting opgevangen kunnen worden.
In de Wet FIDO is vastgelegd dat jaarlijks een volume ter grootte van 20 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting (peildatum 1 januari) mag worden geherfinancierd of een renteherziening mag ondergaan. Omdat de gemeente voor de eigen financiering geen leningen heeft aangetrokken waarvan periodiek de rente wordt herzien, heeft voor Arnhem de renterisiconorm alleen betrekking op herfinanciering van aflopende leningen. Omdat in Arnhem de omvang van de totale leningenportefeuille (€ 708 miljoen) net iets ligt onder het lastentotaal van de begroting (€ 727,5 miljoen), mag jaarlijks ongeveer 20 % van de leningenportefeuille worden geherfinancierd. Dat betekent dat de gemiddelde looptijd van de aangetrokken leningen niet korter mag zijn dan ongeveer vijf jaar.
Voor het jaar 2019 komt de prognose van het renterisico uit op 7,86 %. (vergelijk: Jaarverslag 2017 5,5 %).

Schatkistbankieren

Sinds het najaar van 2013 kennen gemeenten en andere decentrale overheden verplicht schatkistbankieren. Decentrale overheden dienen banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën. Voor de gemeente Arnhem bedraagt de drempelwaarde in 2019 € 4,13 miljoen.
Omdat inkomende en uitgaande kasstromen niet op elkaar zijn afgestemd, kunnen hoge positieve of negatieve kassaldi ontstaan. Om enigszins ruimte te bieden voor zulke bewegingen moet het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal worden afgezet tegen deze drempelwaarde, niet de dagelijkse stand. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Om de drempelwaarde niet te overschrijden, wordt in 2019 beperkt gebankierd bij de schatkist.

Bij de controle van de jaarrekening neemt de accountant de verplichting tot schatkistbankieren mee.

Overige risico's

Gezien de samenstelling van de gemeentelijke leningenportefeuille en de kaderstelling vanuit de wet en het treasurystatuut (leningen worden alleen afgesloten in euro’s) is binnen de gemeente Arnhem geen sprake van valutarisico en/of koersrisico.

5 Bedrijfsvoering

Voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn bedrijfsmiddelen nodig om de geformuleerde doelen van de verschillende programma's te kunnen bereiken. Het gaat met name om de uitgaven voor personeel en organisatie, informatie en automatisering, auditing en risicomanagement.

Personeel en organisatie

- De Kernorganisatie is na de reorganisatie van 2017 en diverse verzelfstandigingen en uitplaatsingen in de afgelopen jaren, inmiddels ruim een jaar in de huidige vorm aan het werk. Belangrijk thema, ook voor 2019 is de transformatie. Hieronder worden andere manieren van werken verstaan, inzet op een andere organisatiecultuur en een andere houding en gedrag bij leidinggevenden en medewerkers. Voorbeelden van de transformatie zijn Het Nieuwe Werken waarin plaats- en tijdonafhankelijk werken wordt bevorderd, een nieuwe gesprekscyclus waarbij de nadruk ligt op het goede gesprek, integraler samenwerken en goed extern opdrachtgeverschap. De transformatie is een traject met een lange looptijd dat ook in 2019 doorgezet wordt.
- Een nog altijd belangrijk thema - ook voor 2019 - is de inzet op talent en mobiliteit. Beweging bij medewerkers in de vorm van in-, door- en uitstroom is belangrijk om de inzetbaarheid duurzaam te houden. Onderdeel hiervan is de aandacht voor de instroom van jongeren en intensiever aandacht voor 55+ers.
- De Banenafspraak heeft nog steeds de volle aandacht. Via het project 'Werken zonder te beperken' worden kandidaten uit het doelgroepenregister tijdelijk ingezet met de intentie om hen te behouden voor de organisatie. Dit traineeprogramma in het kader van de Banenafspraak is eind 2018 daadwerkelijk van start gegaan en loopt door tot 2020.
- Diversiteit en inclusie zijn belangrijk thema's voor de komende jaren. De gemeente Arnhem streeft naar een meer divers personeelbestand waarin iedereen gelijke kansen heeft en in de gelegenheid gesteld wordt mee te doen.
- Het ziekteverzuim en dan met name het langdurig ziekteverzuim is al enige tijd te hoog. In 2018 is met een meerjarig programma begonnen om dit verzuim naar beneden te krijgen. Dit programma loopt in 2019 door.

Kerngegevens

De medewerkers van Arnhem kunnen worden verdeeld over een aantal groepen. Hierna wordt weergegeven hoe de formatie zich de komende jaren ontwikkelt op grond van de vastgestelde kaders. De formatie van de ambtelijke organisatie voor de komende jaren laat een daling zien met name als gevolg van de ingezette bezuinigingen.

Totaal FTE Arnhem

Totaal aantal FTE Arnhem	Realisatie Bezetting 31.12.2017	Begroting Formatie 2018	Begroting Formatie 2019	Begroting Formatie 2020	Begroting Formatie 2021	Begroting Formatie 2022
Bestuur						
Aantal FTE Raad	39	39	39	39	39	39
Aantal FTE College B&W	7	7	7	7	7	7
Personeel						
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	1.055	931	922	909	907	907
Totaal personeel gemeente Arnhem	**1.055**	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**

In bovenstaande tabel is te zien dat het aantal medewerkers van de Kernorganisatie van gemeente Arnhem vanaf 2018 tot onder de 1.000 fte's zakt. Dit wordt veroorzaakt door de uitplaatsing van diverse bedrijfsonderdelen.

Verloop formatie

Het formatieverloop van de ambtelijke organisatie kan in detail als volgt worden verklaard:

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2018-2021	***945***	***938***	***934***	***933***	***933***
Bij: trainees	10	7	0	0	0
Bij: (cöord) opdrachtgever De Connectie	2	2	2	2	2
Bij: integraal handhavers tlv budget leerbedrijf	2	2	2	2	2
Bij: Formatie op orde OR	4	4	4	4	4
Af: Formatie reductie PIM	-5	-5	-5	-5	-5
Af: formatie schuldsanering naar externe partij	-4	-4	-4	-4	-4
Af: Formatie naar MGR	-2	-2	-2	-2	-2
Af: Formatiereductie ivm oplossen stelpost W&D	-4	-4	-4	-4	-4
Af: corr formatie parkeren	0	0	0	0	0
Diversen	0	4	0	1	1
Aantal FTE ambtelijke organisatie jaarrekening 2017	***948***	***942***	***927***	***927***	***927***
Bij: amendement overlast te lijf	3	3	5	5	5
Bij: veiligheidsadviseur	1	1	1	0	0
Bij: formatie-uitbreiding BV tlv bedrijfsreserve bedrijfsvoering	8	8	8	8	8
Af: RBL naar externe partij	-12	-12	-12	-12	-12
Af: formatiereductie tgv bedrijfsreserve bedrijfsvoering	-3	-3	-3	-4	-4
Af; formatiereductie tbv invullen taakstelling	-1	-1	-1	-1	-1
Af: formatiereductie ivm terugloop projecten	-1	-1	-1	-1	-1
Af: opheffen Sociale Bank Centraal Gelderland	-14	-14	-14	-14	-14
Diversen	2	-1	-1	-2	-2
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2019-2022	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**

De begrote formatie lijkt de komende jaren redelijk stabiel te blijven.

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie	**1.055**	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**
Saldo personeelsbudget loonsom (in € 1.000)	**76.340**	**70.788**	**70.224**	**69.251**	**69.051**	**69.039**
Gemiddelde loonsom (in €)	**72.360**	**76.034**	**76.165**	**76.184**	**76.131**	**76.118**

In juli 2017 hebben de partijen een overeenstemming bereikt over de nieuwe cao voor gemeenteambtenaren, die loopt van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. In 2018 stijgen de salarissen met 1,5% per 1 januari en per 1 juli stijgt het IKB met 0,25%-punt. Met een looptijd van 20 maanden willen beide partijen zorgen voor stabiliteit in de gemeentelijke sector. Het is momenteel nog niet bekend wat de inzet en/of uitkomsten zullen zijn van de looneisen voor de nieuwe cao die loopt vanaf 2019.

Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Alle gemeenten zijn vanaf 2017 vanuit het landelijk Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht een basisset beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en het jaarverslag. Een aantal indicatoren dient de gemeente zelf aan te geven. Deze zijn in onderstaand overzicht opgenomen.

1. Verplichte Indicatoren: gegevens vanuit MJPB 2019-2022 gemeente Arnhem

Formatie			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Fte per 1.000 inwoners	**Eenheid**	Fte per 1.000 inwoners
Begroting 2019	5,8		
Bezetting			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen gegevens	**Eenheid**	Fte per 1.000 inwoners
Begroting 2019	5,6		
Apparaatskosten			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen gegevens	**Eenheid**	Kosten per inwoner in euro's
Begroting 2019	584		
Externe inhuur			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen begroting	**Eenheid**	Kosten als % van tot loonsom + totale kosten inhuur externen
Begroting 2019	2		
Overhead			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen begroting	**Eenheid**	% van totale inkomsten
Begroting 2019	7		

Circulaire inkoop

De gemeente maakt in de bedrijfsvoering meer werk van circulaire inkoop. Bij de gemeentelijke inkoop en aanbesteding wordt de komende jaren nadrukkelijker ingezet om maatschappelijke opgaven zoals energietransitie, circulariteit, lokale bedrijvigheid en mensen aan het werk krijgen te versnellen.

Informatie en automatisering

Informatievoorziening

De gemeentelijke informatievoorziening wordt blijvend gestroomlijnd met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid.

- Levering van jaarlijkse informatieproducten, zoals: Staat van de Stad, Arnhem in cijfers en andere onderzoek gerelateerde producten.
- Voorbereiding en publicatie van meer publiek beschikbare gegevens op ons Open Data portaal.
- Up to date houden van de functionele werking van onze informatiesystemen, zodat onze processen optimaal gefaciliteerd blijven en voldoen aan de wettelijke kaders.
- Focus leggen op de sturing rondom de kwaliteit van digitale archivering en duurzame bewaring. Verzelfstandigingen en digitalisering maken dat hier een tal van slagen op benodigd zijn.
- De samenwerking en het bundelen van kennis met Rheden en Renkum wordt versterkt op het gebied van Informatie. Eveneens geldt dit voor de samenwerking en het opdrachtgeverschap met/aan ICT de Connectie voor realisatie van benodigde techniek.
- Om uitvoering te geven aan de Informatie gerelateerde ontwikkelingen binnen de gemeente Arnhem wordt een Informatie-agenda gebruikt.

Innoveren met informatie

Er wordt gewerkt aan digitale innovaties om maatschappelijke opgaven uit onze veranderprogramma's te realiseren. Hiervoor worden samenwerkingsverbanden met diverse partners uit onze stad gecreëerd.

- In diverse pilots worden data, kennis en menskracht gebundeld. Dit wordt gedaan op het gebied van (onder meer) duurzame energieproductie, verbetering van de luchtkwaliteit, armoedepreventie en arbeidsstimulering.
- Onze digitale dienstverlening is volop in ontwikkeling.
- Afdelingen worden gestimuleerd om te zoeken naar innovatieve manieren voor de inzet van informatie om hun werk beter, sneller en goedkoper te kunnen verrichten.
- Tijd & plaats onafhankelijk en toch S@men. Door wijkgericht werken, wordt meer vanuit een netwerkkantoor gewerkt, onderweg of thuis. Minder op vaste of centrale plekken. Na succesvolle pilots van een digitale samenwerkomgeving wordt gestreefd naar een organisatiebrede realisatie.
- Er wordt een datalab ingericht: een werkplaats en kenniscentrum voor professionals en geïnteresseerd publiek. De centrale plek om slim & innovatief initiatieven te ontplooien om de waarde van gegevens (beter) te benutten. De organisatie wordt actief benaderd om het bewustzijn op informatie gedreven werken te vergroten in alle lagen in de organisatie.
- Nieuwe methoden en technieken in het kader van onderzoek & statistiek worden verkend; te denken aan kunstmatige intelligentie en geavanceerde analyses.
- Aangesloten wordt bij landelijke innovaties, zoals: de Common Ground van VNG realisatie en het traject digitalisering van de aanvraag rijbewijzen wordt voortgezet, waarbij Arnhem als eerste en enige gemeente reeds een pilot heeft uitgevoerd die dit jaar vervolgd zal worden tezamen met andere gemeenten.

Privacy, informatieveiligheid & auditing

Het streven is om de kwaliteit en continuïteit van een betrouwbare informatievoorziening voor onze dienstverlening te waarborgen. Overheden zijn en blijven een belangrijk doelwit voor de cybercriminaliteit. Gewerkt wordt aan het zorgvuldig, veilig, proportioneel en vertrouwelijk omgaan met alle (persoons)gegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy is geborgd.

- Onze medewerkers worden verder bewust gemaakt met betrekking tot cybersecurity, de Safe & Sound campagne.
- De infrastructuur wordt verder op orde gebracht met betrekking tot cybersecurity, naar aanleiding van het Rekenkamer Arnhem onderzoek, waarbij zeer grote kwetsbaarheden zijn aangetoond.
- Het nieuwe ISMS (Information Security Management System) wordt geïmplementeerd, waardoor cybersecurity een integraal onderdeel wordt van de day-to-day bedrijfsvoering.
- Middels auditing zoals ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) wordt aantoonbaar gemaakt in control te zijn.
- Wordt een vervolg gegeven aan de aandachtspunten naar aanleiding van de invoering van de AVG (Algemene verordening gegevensbescherming).

Informatie-agenda
De informatie-agenda is een uitvoeringsagenda waarin de ontwikkelingen en projecten op het gebied van informatie staan. In de veelheid van ontwikkelingen en projecten moeten keuzes gemaakt worden, zodat de inzet van mensen en middelen adequaat geschiedt. Hiervoor worden alle activiteiten gewogen op basis van:
1. continuïteit bedrijfsvoering;
2. bijdragen aan de bezuinigingen;
3. bijdragen aan de programma's en veranderopgaven;
4. uitvoeren van wettelijke taken;
5. verhogen van de kwaliteit van bedrijfsvoering.

Financial auditing en IT auditing

Financial audits
De financial audits worden in het kader van de jaarrekening uitgevoerd door de accountant. Ter ondersteuning van deze audits voert de gemeenten een interne audit uit op de prestatielevering en factuurbehandeling.

IT-audits
- De IT–audits zijn met name gericht op de betrouwbaarheid, integriteit en beschikbaarheid van IT-processen en IT-producten en kunnen als zodanig onderdeel uitmaken van de financial audits.
- Bij IT-audits wordt gekeken naar (algemene) IT-beheersingsmaatregelen én, waar mogelijk, naar beheersingsmaatregelen/controles binnen de applicatie.
- Een belangrijke IT-audit vanaf 2017 is de ENSIA-audit (Eenduidige Normatiek Single Information Audit). Deze audit heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij gemeenten verder te professionaliseren door het toezicht te bundelen. De gemeente voert een zelfevaluatie uit op de informatie-beveiligingsomgeving. In het jaarverslag zal een verklaring komen van het college over de informatieveiligheid. De informatie wordt gebruikt voor de horizontale verantwoording richting gemeenteraad en de diverse verticale verantwoordingslijnen richting departementen.
- Daarnaast is in 2018 begonnen met het inrichten van een nieuw ISMS (Information Security Management System) waarin alle relevante beheersingsmaatregelen, producten met bijbehorende verantwoordelijkheden actief worden gemonitord en beoordeeld.

Frauderisico-analyse
Er heeft een inventarisatie plaatsgevonden op frauderisico's. Deze risico's zijn ingeschat op basis van verwachte kans en impact. Op de risico's die het hoogste scoren (in gezamenlijkheid overwogen) wordt een controle ingezet. Hierbij worden de beheersmaatregelen gekoppeld aan het risico en met de verantwoordelijken worden besproken hoe het risico afdoende kan worden beheerst.

Ontwikkelingen binnen de organisatie
- Het college wordt verantwoordelijk voor de rechtmatigheid (plan Depla).
- Nieuwe samenwerkingsvormen, verzelfstandigingen van organisatie-onderdelen.

Ambitie

Werken aan risicobewustzijn van de organisatie
Om verder te groeien naar een risico-bewuste organisatie is blijvende aandacht voor risicomanagement nodig. Auditing en risicomanagement heeft werkvormen ontwikkeld die worden toegepast bij diverse (nieuwe) projecten en programma's binnen de gemeente om dit risicobewustzijn te vergroten. Om het risicobewustzijn verder te ontwikkelen is een opleiding risicomanagement opgenomen in het gemeentelijke opleidingsaanbod.
Er is een nieuwe beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen in voorbereiding. De gemeentelijke uitgangspunten voor risicomanagement en de spelregels voor de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen worden daarin opgenomen (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing). Voor een aantal nieuwe plannen voor de komende raadsperiode wordt ook specifiek nagegaan wat de hieraan verbonden risico's zijn.

Inspelen op nieuwe ontwikkelingen
Naast het reguliere werk dat inzicht biedt in de rechtmatigheid, komt meer accent te liggen op betrokkenheid bij nieuwe ontwikkelingen in de taken van de gemeente, waardoor nieuwe processen efficiënter kunnen worden ingericht.

Actuele kaders
- Auditstatuut 2017;
- BBV;
- Kernbesluit ambtelijke organisatie gemeente Arnhem.

6 Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee zowel bestuurlijk, maatschappelijk als financieel. De opzet van deze paragraaf sluit aan bij het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Verbonden partijen twee gemeentelijke rollen

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van opdrachtgever en van eigenaar. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien, kan een spanningsveld bestaan.

In de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede *eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking-)organisatie.

De gemeente is daarnaast ook opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten of is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk-)pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken.

Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

Actuele kaders

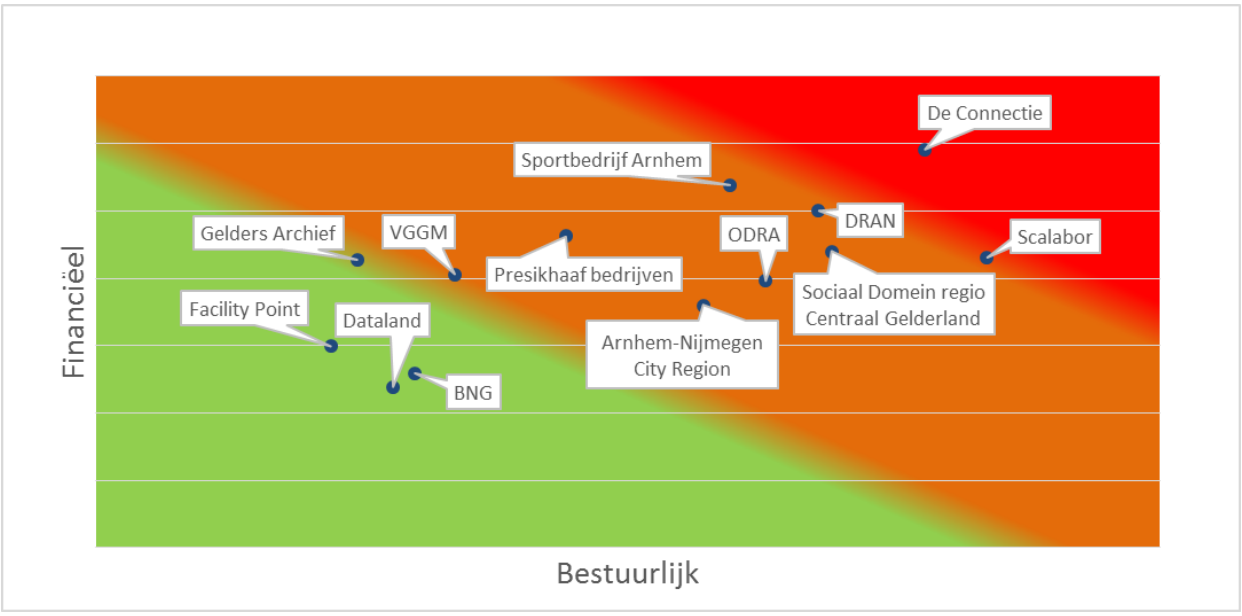
In 2016 is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd in de kadernota verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governance code en het toepassen van een 'risicokompas'.

Ook de Notitie verbonden partijen van de Commissie BBV uit oktober 2016 geeft verplichte en aanbevolen kaders ten aanzien van verbonden partijen. In deze notitie wordt uiteengezet wanneer sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen zoals vermogen of leningen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Tenslotte is op 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Hiermee is een aantal wijzigingen doorgevoerd die erop gericht zijn de invloed van de raad op het samenwerkingsverband te versterken.

Ontwikkeling risicovolle verbonden partijen

Niet alle verbonden partijen vragen om even veel betrokkenheid. Om de aandacht te geven aan die verbonden partijen die voor de gemeente van het grootste belang zijn, dan wel een belangrijk risico vormen (beleidsmatig of financieel) is het risicokompas toegepast. Het risicokompas is een risicoanalyse die bestaat uit de beoordeling op acht maatstaven. Deze acht maatstaven geven vorm aan de bestuurlijke en financiële verbondenheid met de partij. Door alle verbonden partijen op dezelfde wijze te beoordelen, is het mogelijk de verbonden partijen onderling te vergelijken en te bepalen welke verbonden partijen in verhouding tot elkaar een hoog risicoprofiel hebben. In de aanloop naar de begroting 2019-2022 heeft een actualisatie plaatsgevonden van het risicokompas. Dit heeft geresulteerd in de volgende risicokaart.

Voor de verbonden partijen, die op basis van de risicokaart in onderlinge vergelijking het hoogste scoren is een beheersstrategie opgesteld. Het betreft de volgende partijen:

- BVO DRAN (Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen);
- GR Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR);
- BVO De Connectie;
- Sportbedrijf Arnhem B.V.;
- Scalabor B.V.

In onderstaand overzicht verbonden partijen wordt aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem deelneemt en aan welke programma's hiermee een bijdrage wordt geleverd. De hierboven genoemde partijen maken onderdeel uit van dit overzicht. De beheersstrategie op deze partijen wordt in het overzicht nader toegelicht.

Relatie met de paragraaf Weerstandsvermogen

De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Toelichting bij overzicht verbonden partijen

Hierna wordt per verbonden partij gegevens weergegeven. Naast stamgegevens zijn dit, het bestuurlijke en financiële belang, financiële gegevens over het vermogen en resultaat (indien beschikbaar uit de begroting 2019 van de verbonden partij en anders uit de jaarrekening 2017 van de verbonden partij), actuele ontwikkelingen en de weergave van het risicoprofiel (laag, middel, hoog).

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', waaronder voor gemeenten.	
Partners		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG	
Eigen vermogen	**Per 01-01-2017**	4.486
	Per 31-12-2017	4.953
Vreemd vermogen	**Per 01-01-2017**	149.483
	Per 31-12-2017	135.041
Financieel resultaat	**Begroot voor 2019**	**De N.V. stelt geen begroting op**
Ontwikkelingen	Beleidsmatig zijn er geen noemenswaardige ontwikkelingen met betrekking tot de BNG voor deze MJPB 2019-2022	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

BVO De Connectie

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De Connectie is een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden en Renkum op het gebied van bedrijfsvoering.	
Partners	gemeente Arnhem, gemeente Renkum en gemeente Rheden	
Bestuurlijk belang	Concerndirecteur (Stef Schuijt)	
Financieel belang	wij dragen 73 % bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Daarnaast hebben wij in de vorm van een niet uit de balans blijkende vordering een bijdrage verleend voor de transitiekosten. De stand van deze vordering was ultimo 2017 € 2,6 miljoen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2019	p.m.
	Per 31-12-2019	€ 464.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019	p.m.
	Per 31-12-2019	€ 7.820.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019	€ 0

Ontwikkelingen

In 2019 continueert De Connectie de dienstverlening aan de gemeenten op de terreinen ICT, inkoop en aanbesteding, managementsupport, documentaire informatievoorziening, administratie en beheer, basisregistraties, facilitaire zaken
en frontoffice zoals in 2018 is overeengekomen. Op dit moment worden voor 2019 geen wijzigingen voorzien in de dienstverlening. In 2019 rondt De Connectie de laatste harmonisatie- en standaardisatie-opgaven uit het bedrijfsplan 2017 -2020 af. In 2019 volgt de harmonisatie en standaardisatie van de taxatie- en belastingapplicaties, de scanstraat en het vervolg van de harmonisatie van de ICT-infrastructuur. De 4K's (kosten, kwaliteit, kansen en kwetsbaarheid) blijven de leidraad van De Connectie.
De Connectie ziet wel een aantal risico's die zij vanwege een nog beperkte weerstandscapaciteit moeilijk zou kunnen opvangen als zij zich voordoen. Voorbeelden zijn het risico op onvoldoende veranderkracht voor de harmonisatie, standaardisatie en digitalisering van werkprocessen en het risico op achterstanden in de kwaliteit van de overeengekomen dienstverlening.

Risico profiel

Risico's

Hoog (bij vorige risicokompas nog geen risicoprofiel)

Beheersstrategie
De Connectie is inmiddels een jaar operationeel. De start van de Connectie heeft zich gekenmerkt door het samenvoegen van de afdelingen en het inventariseren van de knelpunten en de opgaven. Per afdeling is een roadmap opgesteld en is de transformatie opgave geformuleerd. Deze is geprioriteerd door de Connectie in afstemming met de opdrachtgeversoverleg, waarin de drie gemeenten en de Connectie zijn vertegenwoordigd.

De Connectie is een organisatie in op- en uitbouw, de beheersing is dan ook vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. De strategische aspecten komen in het Bestuurdersoverleg aan de orde. Binnen het Opdrachtgeversoverleg, worden de tactisch en operationele aspecten besproken en waar nodig bijgestuurd. In het demandmanagementoverleg worden de vraag en aanbod aspecten besproken en afgestemd en binnen het controllersoverleg worden de financiële zaken besproken. In deze verschillende gremia worden alle risico's die gepaard gaan met de transitie van de Connectie besproken en is daarmee ook de beheersstrategie gedefinieerd. Arnhem zet in op een actieve betrokkenheid en een open communicatie met de Connectie. Dit om zicht te hebben op het ontstaan van risico's alsmede de beheersing van de risico's door de Connectie zelf.

Er wordt in de begroting een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. Naast het onderzoek dat De Connectie zelf laat uitvoeren om de haalbaarheid van de opdracht tot harmonisatie, standaardisatie en digitalisering te toetsen, ziet de gemeente Arnhem aanleiding om samen met De Connectie de stand van zaken en de kwetsbaarheden binnen het ICT-domein verder te onderzoeken.
Hoewel met goedkeuring van de provincie, waren de jaarrekening 2017 (incl. accountantsverklaring) en begroting 2019 van De Connectie niet binnen de wettelijke termijnen gereed. In 2019 zal daarom ondermeer de focus liggen op het tijdig opstellen door De Connectie van de jaarrekening 2018 (incl. accountantsverklaring) en de begroting 2020.

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Het Doelgroepenvervoer werd voorheen uitgevoerd door de Stadsregio Arnhem Nijmegen die van rechtswege in 2015 is komen te vervallen. In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, leerlingenvervoer en instellingsvervoer). Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.
Partners	Regio Arnhem en regio Nijmegen
Bestuurlijk belang	Wethouder R. van der Zee is lid van het bestuur
Financieel belang	Wij dragen volgens een verdeelsleutel bij aan de exploitatie. De kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie worden bepaald op basis van het inwoneraantal. De vervoerskosten op basis van rekeneenheden van het vervoer.
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 0
	Per 31-12-2017 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 6.490.023
	Per 31-12-2017 € 5.349.993
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Middels het nemen van maatregelen in de uitvoering van het doelgroepenvervoer - binnen de bestaande contracten en beleidskaders - wordt gestuurd op het terugdringen van vervoerskosten. In nauwe samenspraak met gemeentes wordt middels aanpassing van beleid gestuurd op de toestroom in, en het gebruik van het doelgroepenvervoer. In 2019 wordt besloten hoe het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven.
Risico profiel	=
Risico's	Hoog

Beheersstrategie
De risico's waarmee BVO DRAN te maken heeft zijn een veranderende relatie met de Provincie, stijgende vervoerskosten, een zeer dynamische omgeving, kwetsbare burgers en daarmee politieke gevoeligheid, aflopende regie- en vervoercontracten en krapte op de arbeidsmarkt.

Structureel ontvangen we van de BVO DRAN managementinformatie en zogenaamde rittenbakken. Er is ongeveer tien keer per jaar ambtelijk en vier keer per jaar bestuurlijk overleg. Indien gewenst kan iedere deelnemende gemeente bij stemming de escape-procedure toepassen (reguliere stemverhouding is iedere gemeente één stem, bij escapeprocedure is de stemverhouding op basis van aantal inwoners). In 2018 is gestart met een 'knoppenplan'. Om te komen tot kostenbesparingen wordt met dit knoppenplan binnen bestaand beleid het vervoer op een andere wijze georganiseerd en uitgevoerd. Dit plan wordt in 2019 geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Eind 2018 is het (regionale) onderzoek naar de toekomst van Avan gestart. In het eerste kwartaal van 2019 wordt daarover besloten en richting gegeven aan de wijze waarop het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven.

Dataland

Vestigingsplaats	Gouda	
Rechtsvorm	Stichting	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	Het ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten op het gebied van geo-, woz- en vastgoedinformatie, oftewel objectinformatie.	
Partners	(Op 7 na) alle Nederlandse gemeenten. De rol van Dataland neemt toe: bijna alle gemeenten zijn inmiddels toegetreden.	
Bestuurlijk belang	Certificaathouders participeren in DataLand en hebben invloed op het beleid van DataLand via het bestuur. Het afdelingshoofd van de afdeling Informatie is gemachtigd voor deze rol.	
Financieel belang	De Gemeente heeft certificaten van aandelen DataLand B.V. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de kerntaken uit te voeren: ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	846.646
	Per 31-12-2017	750.829
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	607.083
	Per 31-12-2017	522.463
Financieel resultaat	Begroot voor 2018	14.918
Ontwikkelingen	Nog niet beschikbaar bij het opstellen van deze MJPB 2019-2022. Deze worden in oktober 2018 beschreven	
Risico profiel		
Risico's	Laag	

Euregio Rijn-Waal

Vestigingsplaats	Kleve	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling onder Duits recht (conform het Verdrag van Anholt 23 mei 1991).	
Programma	R0 Algemeen en R3 Economie.	
Doel verbonden partij	De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De bevordering van de integratie van Europa en het slechten van nationale grenzen zijn centrale doelen van deze samenwerking (sinds 1 november 1993). De Euregio Rijn-Waal zet in op verbetering en intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij. In het werkgebied van de Euregio bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten. De Euregio verzorgt het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Duitsland-Nederland.	
Partners	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 Kamers van Koophandel.	
Bestuurlijk belang	In de Euregio Council zitten namens de gemeente Arnhem burgemeester A. Marcouch en raadsleden V. Bouma, mw. K. Kalthoff en Y. Usta	
Financieel belang	Beperkt. De leden betalen een (inwoneraantal gerelateerde) contributie (2018: € 27.650,00).	
Eigen vermogen	Per 01-01-2019	n.n.b.
	Per 31-12-2019	n.n.b.
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019	n.n.b.
	Per 31-12-2019	n.n.b.
Financieel resultaat	Begroot voor 2019: nihil (bron: begroting 2018)	
Ontwikkelingen	2019 is het voorlaatste jaar van de strategische Agenda 2020 Met uitvoering van deze agenda zijn er in 2020 nieuwe duurzame sociaaleconomische grensallianties gelegd waarin overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld nauw samenwerken. De Euregio heeft daar een actieve bijdrage aan geleverd als expert op het gebeid van grensoverschrijdende samenwerking. Dit vraagt een actieve betrokkenheid van alle partners. Door ondertekening van een 'Memo of Understanding" hebben de burgemeesters van de 6 100.000+ gemeenten binnen de Euregio uitgesproken extra inzet te plegen op grensoverschrijdende en bovenregionale uitdagingen.	
Risico profiel		
Risico's	Laag	

Facility Point

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Programma	R3 Economie	
Doel verbonden partij	Voor de ontwikkeling van het bedrijvenpark IJsseloord 2 is destijds Facility Point Arnhem opgericht. Directievoering bij Facility Point Arnhem B.V. wordt verzorgd door Color Business Centers. Color Business Centers is in september 2015 overgenomen door Regus, een wereldwijde speler op het gebied van verhuur van kantoorruimte en flexibele werkplekken. De naam Color Business Center blijft (voorlopig) bestaan.	
Partners	Gemeente Arnhem, N.V. Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij en Klaassen Vastgoed Ontwikkeling B.V.	
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigd als aandeelhouder	
Financieel belang	De gemeente bezit 37,5% va de aandelen in Facility Point	
Eigen vermogen	**Per 01-01-2017**	N.N.B.
	Per 31-12-2017	De jaarrekening wordt 28 augustus vastgesteld.
Vreemd vermogen	**Per 01-01-2017**	
	Per 31-12-2017	
Financieel resultaat	**Begroot voor 2019**	**De B.V. stelt geen begroting op**
Ontwikkelingen	Destijds (1999) werd een aandeel genomen in de ontwikkeling van Facility Point om het aanbod van flexibele kantoorruimte te stimuleren. Inmiddels is de stad daarin ruim voorzien. Wij verwachten daarom geen noemenswaardige uitbreidingen, vernieuwingen of ontwikkelingen op dit gebied. Er wordt goed gebruik gemaakt van Facility Point op IJsseloord 2 en dit zal de komende tijd naar verwachting niet veranderen.	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Arnhem Nijmegen City Region

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R0 Algemeen Bestuur, R2 Verkeer, vervoer en waterstaat, R3 Economie, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R8 Wonen en ruimte	
Doel verbonden partij	Binnen het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem - Nijmegen werken 18 gemeenten samen aan goed wonen, werken en leven in de regio Arnhem-Nijmegen. Vanuit de ambitie 'Gezonde groei' zet de regio Arnhem-Nijmegen in op duurzame en gezonde keuzes voor wonen, werken en mobiliteit, op weg naar een circulaire economie. De regio werkt met Bureau Brussel aan belangenbehartiging, lobby en het binnen halen van Europese subsidies in Brussel.	
Partners	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar	
Bestuurlijk belang	Burgemeester Marcouch is voorzitter van het bestuurlijk overleg van de regio Arnhem-Nijmegen. Wethouder Van Dellen is voorzitter van het portefeuillehoudersoverleg Economie. De wethouders van der Zee, Bouwkamp en Paping nemen deel aan respectievelijk de portefeuillehoudersoverleggen Mobiliteit, Duurzaamheid en Wonen.	
Financieel Belang	Wij dragen naar rato van inwonertal bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. In de begroting 2019 van het GO is deze bijdrage gesteld op €1,58. Voor 2019 wordt uitgegaan van 157.243 inwoners waarmee de bijdrage € 248.444 zal bedragen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	€ 362.091
	Per 31-12-2017	€ 274.425
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	€ 130.867
	Per 31-12-2017	€ 31.309
Financieel resultaat	Begroting voor 2019	€ 0
Ontwikkelingen	Voor 2019 is daarom voorzien in het verstevigen van de positie van secretaris GO en secretarissen Pfo's en het verdelen van de kosten hiervoor over alle regiogemeenten. Voor de verschillende inhoudelijke velden zijn programmamiddelen nodig, om gezamenlijke kosten te dekken, bijvoorbeeld de niet te vermijden kosten bij het Regionaal Programma Werklocaties en de regionale onderzoeken op het gebied van Wonen, maar ook om gezamenlijke initiatieven/projecten op te pakken en snel en makkelijk middelen bij anderen zoals de provincie te realiseren. In de afgelopen periode is in de verschillende portefeuillehouders-overleggen scherp gesteld wat de agenda is voor de korte termijn (2018 en 2019).Voor Arnhem betekent dit het volgende. De bijdrage ten behoeve van regionale samenwerking op het gebied van duurzaamheid, economie en wonen is voor 2018 en 2019 gedekt vanuit de daarvoor reeds beschikbare middelen vanuit de programma's. Voor de kosten van de mobiliteitsinzet zijn na het opheffen van de Stadsregio geen lokale alternatieve potten opgebouwd. Provincie en Rijk dragen nu samen grofweg 1,6 miljoen in 2018 en 1,8 miljoen in 2019 bij aan de vorming van een regionaal investeringsfonds mobiliteit. De bijdrage voor de regio als totaal komt op 0,8 miljoen in 2018 en 1,2 miljoen in 2019. De kosten ten behoeve van mobiliteit en meerkosten t.b.v. de secretarissen leiden in deze begroting tot een verhoging van de bijdrage met € 157.000 in 2018 en € 295.500 in 2019 voor het GO. Dit aanvullend op de bijdrage die wij tot nu toe betalen, €233.582 voor GO. Dit is inclusief de bijdrage Economic Board. Deze verloopt via het GO. (zie ook programma R0)	
Risico profiel		
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')	

Lingezegen

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport	
Doel verbonden partij	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).	
Partners	Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, gemeenten Lingewaard, Overbetuwe en Arnhem	
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het Algemeen bestuur	
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt voor 25% bij aan de gemeenschappelijke regeling	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	€ 18.336.000
	Per 31-12-2017	€ 15.947.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	€ 497.000
	Per 31-12-2017	€ 470.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019	€ 944.000 negatief
Ontwikkelingen	Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. Het project is eind 2019 voor wat betreft uit te voeren maatregelen afgerond. De laatste activiteiten in 2019 betreft uitloop van uit te voeren werkzaamheden in het Waterrijk. Vanaf 2019 wordt een beroep gedaan op het beheerfonds. In het meerjarenperspectief zijn de gevolgen daarvan zichtbaar. Het beheerfonds is volgens de laatste berekeningen voldoende om (bij ongewijzigde omstandigheden) 40 jaar vooruit te kunnen.	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R4 educatie R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	De Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland is opgericht voor de uitvoering van *taken op het terrein van het* sociaal domein .In 2017 is alleen gebruik gemaakt van de samenwerkingsmodule "Inkoop van specialistische zorg". Dit betreft inkoop (aanbesteding), contractmanagement en -beheer binnen het sociaal domein (Jeugdzorg en Wmo). In 2018 zijn er nog twee modules, Werkgeversservicepunt (samenwerking UWV en regiogemeenten) en Onderwijszaken (grotendeels de voormalige GR Onderwijszaken) ondergebracht bij de MGR.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar (niet alle gemeenten doen aan alle modules mee).
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het bestuur. In de bestuurscommissies zitten Wethouders mw. M. Louwers (Werkgeversservicepunt), R. van der Zee (Inkoop zorg) en H. de Vroome (Onderwijszaken/Regionaal bureau leerplichtzaken).
Financieel belang	Begrote bijdrage 2019: € 2.977.661
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 0
	Per 31-12-2019 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 277.000
	Per 31-12-2019 € 277.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In het najaar 2018 loopt een besluitvormingstraject om een vierde module "Werkgeversfunctie Sociale Werkvoorziening (de huidige GR Werkvoorziening Midden Gelderland toe te voegen per 1 januari 2019.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

Beheersstrategie

De MGR heeft het risicoprofiel 'middel' maar is wel één van de zes verbonden partijen die het hoogste scoren op basis van de risicokaart. Dit komt omdat de organisatie nog nieuw is en volop in ontwikkeling. Ook gemeenten moeten wennen aan hun verschillende rollen als eigenaar en opdrachtgever. Voor de beheersstrategie geldt het volgende:

De governance structuur van de MGR is goed geregeld. De deelnemende gemeenten hebben hiervoor een governance structuur vastgesteld waarin de rollen, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd. Om de governance structuur goed te laten werken hebben alle gemeenten een accountmanager MGR benoemd. Bovendien is er in 2018 een projectleider die gemeenten en MGR ondersteunt bij de juiste uitvoering van de goverance structuur.

In de regeling van de MGR zijn afspraken vastgelegd over de samenwerking. In dienstverleningsovereenkomsten leggen gemeenten en de MGR uitvoeringsafspraken over de door de MGR te leveren producten en betalingen van gemeenten aan de MGR vast. De MGR stelt in 2018 een meerjarig uitvoeringsplan op en heeft per module ook een jaarlijks uitvoeringsprogramma waarin de speerpunten staan benoemd.

De risicobeheersing in 2019 staat in het teken van de doorontwikkeling van de governance structuur en de regionale samenwerking binnen de MGR. Daarbij gaat het met name om het vergroten van de bewustwording tussen de verschillende rollen die gemeenten hebben als klant en die gemeenten hebben als opdrachtgever. Aan de kant van de MGR zal er een verdere inhoudelijke doorontwikkeling plaatsvinden als uitvoeringsorganisatie binnen het sociaal domein en de samenwerking met de gemeenten daarin. Daarbij is ook goede informatievoorziening een belangrijk aspect.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R7 Gezondheid en Milieu en R8 Wonen en ruimte
Doel verbonden partij	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar en provincie Gelderland.
Bestuurlijk belang	Wethouder Bouwkamp is lid van dagelijks bestuur en algemeen bestuur
Financieel belang	Wij dragen bij aan de exploitatiebegroting van deze gemeenschappelijke regeling. De jaarlijkse bijdrage afhankelijk van afgesproken werkprogramma. Deze is circa € 5 miljoen.
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 771.000
	Per 31-12-2019 €771.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 1.104.000
	Per 31-12-2019 € 900.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Landelijke ontwikkelingen zijn de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging bouwen. De exacte impact daarvan is nu nog niet in te schatten maar mogelijk heeft dit een groot effect op het takenpakket van de ODRA. De invoering van outputfinanciering wordt waarschijnlijk uitgesteld tot 2020.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Hoog')

Beheersstrategie

Bij de Omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA) onderkende risico's voor de gemeente Arnhem worden op de volgende wijzen beheerst. Allereerst is er wekelijks werkoverleg tussen de accounthouders van beide partijen. Relevante ontwikkelingen kunnen daar als eerste gesignaleerd worden. Inmiddels is de ODRA in staat om maandelijks productiecijfers en urenoverzichten op te leveren. De cijfers worden met deze frequentie ook in het accountoverleg besproken. Realisatie van producten en uren kan zo getoetst worden aan planning en budget. Zo nodig kan worden bijgestuurd en relevante ontwikkelingen gemeld worden in de financiële cyclus van de gemeente.

De portefeuillehouder heeft zitting in het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van de ODRA. Meerdere keren per jaar worden financiële tussenrapportages van de ODRA in de bestuursvergaderingen besproken. De businesscontroller van de gemeente adviseert de portefeuillehouder op deze rapportages en kan risico's vroegtijdig signaleren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplopende personeelskosten door schaarste op de arbeidsmarkt of bevindingen van de accountant.

De ODRA heeft een verbeterplan voor de control functie opgesteld en rapporteert de voortgang hiervan regelmatig in het bestuurlijk overleg. Belangrijkste verbeterpunten zijn het beter laten aansluiten van de P&C cyclus bij die van de gemeenten en het op orde brengen van de administratieve organisatie en bedrijfsvoering, waardoor betere sturing mogelijk is.

Landelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving kunnen grote invloed hebben op de taakomvang en -inhoud van de omgevingsdienst. De ODRA is samen met de deelnemende gemeenten actief bezig met de invoering van de Omgevingswet en rapporteert hier geregeld over. Door actief met aankomende ontwikkelingen bezig te zijn, kan beter geanticipeerd worden op eventuele grote consequenties voor het personeelsbestand van ODRA.

De omvang van het takenpakket van ODRA op het gebied van bouw, vergunningverlening en toezicht is direct afhankelijk van initiatieven van particulieren en bedrijven in de stad. Er kunnen grote verschillen zitten tussen jaren. Om hierop te anticiperen houdt de ODRA een flexibele schil met personeel aan. Met de door ODRA per 2020 in te voeren outputfinanciering en een prognose van de gemeente op de bouwontwikkelingen wordt het beter mogelijk om de kosten voor de gemeente vooraf in te schatten.

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport
Doel verbonden partij	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.
Partners	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
Bestuurlijk belang	Wethouders J. van Dellen en H. de Vroome maken deel uit van het bestuur
Financieel belang	De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling is in 2019 een bedrag van € 1.090.970
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 200.000
	Per 31-12-2019 € 200.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 20.200.000
	Per 31-12-2019 € 19.800.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In 2020 zal er waarschijnlijk een wijziging komen in de lumpsum verdeling en zal het project E-Depot starten. Beide ontwikkelingen zullen in 2019 worden gestart.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met rechtspersonen en daaronder holdings met B.V.'s
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Deze regeling was in het leven geroepen voor het uitvoeren van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW). De kernactiviteit was het bieden van werk onder aangepaste omstandigheden aan personen die (nog) niet kunnen re-integreren in een reguliere baan. De bedrijfsactiviteiten zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. (Scalabor). Het overdragen van de bedrijfsactiviteiten heeft een zeer grote impact op organisatie en financiën van Presikhaaf Bedrijven. Presikhaaf Bedrijven houdt de dienstverbanden van alle SW-medewerkers onder haar hoede en draagt zorg voor de uitbetaling en financiering - door middel van de gemeentelijke bijdragen - van de loonlasten en hiermee samenhangende kosten.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	Het raadslid M. Coenders en wethouders mw. M. Louwers, R. Paping en R. van der Zee in het Algemeen Bestuur (AB) en de wethouders mw. M. Louwers en R. Paping in het Dagelijks Bestuur (DB).
Financieel belang	Voor de begroting 2019 is rekening gehouden met het deelnamepercentage voor het jaar 2018. Voor Arnhem is dit afgerond 53%.
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 0 Per 31-12-2019 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 8.000.000 Per 31-12-2019 € 5.000.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Alle reguliere medewerkers die bij de reorganisatie zijn geplaatst zijn begin 2018 overgegaan naar Scalabor. Alle personen afkomstig uit de Participatiewet die werkten bij Presikhaaf Bedrijven zijn overgegaan naar Scalabor. De SW-medewerkers met een dienstverband bij Presikhaaf Bedrijven zijn qua activiteiten overgegaan naar Scalabor. Dit betekent dat alle op deze medewerkers gerichte acties met betrekking tot de inzetbaarheid, verlaging verzuim, verhoging van productiviteit en verhoging van de betrokkenheid bij de bedrijfsprocessen of andere personele activiteiten door Scalabor geraamd, gestuurd en gemonitord worden. Indien dit van invloed is op het resultaat van Presikhaaf Bedrijven zal hiervan verslag gedaan worden. In deze begroting worden geen concrete effecten voorzien. Op dit moment ligt in de deelnemende gemeenten het voorstel voor om de GR Werkvoorziening Midden Gelderland per 1 januari 2019 onder te brengen bij de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland. Na een positief besluit kan de GR WeMiGe in 2019 opgeheven worden.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Hoog')

Scalabor B.V.

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben - in opdracht van gemeenten - naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkers van de gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven.
Partners	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet.
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders.
Financieel belang	Gemeente Arnhem bezit 100% van de aandelen met een nominale waarde van in totaal € 3,5 mln. Daarnaast staan wij als gemeente borg voor de lening(en) ter hoogte van maximaal € 4 mln die Scalabor bij de BNG heeft afgesloten.
Eigen vermogen	Per 31-03-2018 € 3,5 miljoen
Vreemd vermogen	Per 31-03-2018 € 4,5 miljoen
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 1 miljoen
Ontwikkelingen	Eind 2017 is Scalabor B.V. opgericht. In 2018 heeft Scalabor activa, contracten en personeel van Presikhaaf Bedrijven overgenomen. In de komende jaren zet Scalabor zich in voor een drietal transformaties: (i) Van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf, (ii) Van bolwerk naar netwerk, (iii) van hekkensluiter naar middenmoter. De begroting (inclusief plan) 2019 wordt verwacht in november 2018.
Risico profiel	
Risico's	Hoog

Beheersstrategie

Scalabor heeft een relatief hoog risicoprofiel. Dit komt omdat: het nog een bedrijf in opbouw en ontwikkeling is (per 1-1-2018 gestart); de inzet van Scalabor cruciaal is voor de gemeentelijke uitvoering van de Participatie wet; de maatschappelijke en financiële impact van eventueel disfunctioneren van Scalabor groot zijn; de omgeving van Scalabor een grote dynamiek kent en sterk beïnvloed wordt door landelijke wet- en regelgeving en de gemeentelijke uitvoering daarvan. Het is daarom van belang te beschikken over een adequate beheersstrategie gericht op het wegnemen en elimineren van de ongewenste effecten van de risico's en het borgen van de continuïteit van de verbonden partij. Op hoofdlijnen is deze strategie voor Scalabor als volgt:

De governance rondom Scalabor is in de basis adequaat geregeld en georganiseerd: de statuten zijn duidelijk over de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Algemene Aandeelhoudersvergadering (AvA), de Raad van Commissarissen (RvC) en de directeur; de aandeelhouders rol is passend belegd binnen de gemeentelijke organisatie; er zijn spelregels overeengekomen over het dividend beleid; enzovoorts.

De risicobeheersing over 2019 staat dan ook vooral in het teken van de doorontwikkeling hiervan. Concreet gaat het om de aanscherping van de gemeentelijke aandeelhouders rol en een passende monitoring en beïnvloeding van de drie gewenste transformaties (van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf; van bolwerk naar knooppunt in arbeids regionaal netwerk; van hekkensluiter naar middenmoter), een goede invulling van de in 2018 nader gedefinieerde gemeentelijke klant rol richting Scalabor, een adequate invulling van de informatiebehoefte van de aandeelhouder door Scalabor zoals die in 2018, op basis van een nadere uitwerking en afstemming, is overeengekomen en een periodieke update van de risico's vanuit verschillende invalshoeken (klant, eigenaar, juridisch, financieel, enzovoorts).

Daarnaast wordt vanuit het programma Doorbraak Naar werk actief gestuurd op een optimale ketensamenwerking tussen de belangrijkste uitvoeringspartners van het programma (Cluster Werk & Inkomen (W&I), Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP)). Dit in de eerste plaats om de programmadoelen te realiseren, maar ook om de risico's van het haperen van de arbeidsontwikkelketen (en dus vermindering/ uitval van opdrachten aan Scalabor) te beheersen.

Sportbedrijf Arnhem

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport
Doel verbonden partij	Per 1 januari 2017 is het Sportbedrijf Arnhem verzelfstandigd als Sportbedrijf Arnhem B.V. De gemeente is hierin enig aandeelhouder. Met een beleidsopdracht worden de inhoudelijke en financiële kaders meegegeven aan het Sportbedrijf.
Partners	Gemeente Arnhem
Bestuurlijk belang	De Concerndirecteur is gemachtigd als de aandeelhouder van het Sportbedrijf
Financieel belang	De gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van het Sportbedrijf
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 436.000 Per 31-12-2017 € 450.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 14.879.000 Per 31-12-2017 € 19.016.000
Financieel resultaat	Resultaat 2017 € 14.000
Ontwikkelingen	2019 is het derde jaar voor het Sportbedrijf als zelfstandige organisatie. Deze zal met namen in het teken staan van verdere professionalisering van de bedrijfsvoering en het verder op orde brengen van de interne processen, teneinde een goedkeurende controleverklaring van de accountant te verkrijgen.
Risico profiel	
Risico's	Hoog (bij vorige risicokompas nog geen risicoprofiel)

Beheersstrategie

Het politiek belang is groot aangezien het Sportbedrijf de grootste uitvoerder is van het sportbeleid van de gemeente Arnhem. Als opdrachtgever en eigenaar van het Sportbedrijf, zijn er voldoende informatie- en stuurmogelijkheden voor de gemeente.

De organisatie van het Sportbedrijf en de samenwerking met de gemeente Arnhem moet de komende jaren nog verder professionaliseren. De financiële functie binnen het Sportbedrijf is sterk in ontwikkeling en wordt als voldoende beschouwd, echter vraagt nog wel nadere aandacht m.b.t. de kwartaalrapportages in relatie tot het jaarresultaat.

Er zijn geen risicomanagement- of kwaliteitssystemen opgezet binnen het Sportbedrijf. De focus voor 2018 ligt bij het op orde krijgen van de AO/IC, daarna zal hieraan aandacht worden besteed.

Ondanks dat het beleid van de gemeente Arnhem voor sport en de afzetmarkt van het Sportbedrijf stabiel zijn, zien we weinig flexibiliteit terug in de bedrijfsvoering van het Sportbedrijf. Het sportbedrijf zal worden uitgedaagd flexibiliteit in te bouwen met stapjes richting 30% van de subsidie. De grootste uitdaging op de korte termijn is de verandering in het BTW regime voor 2019.

Als opdrachtgever en enig aandeelhouder van het Sportbedrijf, is het eigenaarsbelang natuurlijk groot. Met een jaarlijkse subsidie van ruim € 16 miljoen lopen we natuurlijk een groot risico, mochten er zaken binnen het Sportbedrijf niet goed gaan. Daarom zijn maand- en kwartaalgesprekken waarin de actuele stand van zaken wordt besproken en knelpunten gedeeld en opgelost.

De financiële ratio's van het Sportbedrijf, gebaseerd op de jaarrekening 2017, zijn onvoldoende. Dit betekent dat zij niet genoeg op orde zijn om risico's op te vangen binnen hun begroting c.q. eigen vermogen. Echter, 2017 is het eerste jaar dat het Sportbedrijf zelfstandig opereert, verdere professionalisering van de bedrijfsvoering staat op de agenda en wordt aan gewerkt.

Ondanks dat het financiële resultaat beter is over 2017 dan begroot, blijven de financiën een aandachtspunt. Een groot deel van de verstrekte subsidie zit 'vast' in (meer jaren)contracten. Zoals hiervoor al aangegeven, zijn de financiën een vast punt op de agenda in de onderlinge overleggen.

De informatievoorziening van het Sportbedrijf aan de gemeente Arnhem als opdrachtgever, is in principe voldoende. Over de kwaliteit wordt met elkaar gesproken, alsmede wensen voor de toekomst. Daar 2017 het eerste jaar is als zelfstandige organisatie, is ook de informatievoorziening continue in ontwikkeling.

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R1 Veiligheid, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R7 Volksgezondheid
Doel verbonden partij	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 15 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.
Partners	15 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.
Bestuurlijk belang	dhr. P. van Hoof (Veiligheid), mw. B. Willaert (publieke gezondheidszorg), M. Meurs (jeugdgezondheidszorg), I. Weenk en A. Vervaart (afdeling Businesscontrol).
Financieel belang	Gemeentelijke bijdrage Brandweer 2019: € 11.272.210 Gemeentelijke bijdrage Volksgezondheid 2019: € 3.886.026
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 5.450.527 Per 31-12-2017 € 8.239.483
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 45.463.020 Per 31-12-2017 € 37.035.595
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In de begroting 2019 van VGGM zijn geen beleidsmaatregelen opgenomen. Alleen de compensatie van de loon- en prijsstijging is conform de vastgestelde methodiek verwerkt. Bij het opstellen van de begroting voor 2019 was er nog geen of onvoldoende zicht op het beleid van het Rijk en op nieuwe beleidsinitiatieven van gemeenten. In maart 2018 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Dat heeft geleid tot collegeakkoorden voor de periode 2018-2022. De collegeakkoorden van de nieuwe gemeentebesturen worden waar nodig vertaald naar VGGM. VGGM zal daartoe na de zomerperiode van 2018 in nauwe samenspraak met beleidsambtenaren een meerjarig perspectief schetsen.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

7 Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geeft de gemeente aan hoe het grondbeleid wordt ingezet om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. Per locatie wordt een afweging gemaakt tussen doelstellingen en (financiële) risico's.

Zicht op gegronde keuzes

Het beleidsmatige kader voor het Grondbeleid is verwoord in de nota *Zicht op Gegronde Keuzes.* Belangrijk uitgangspunt van de nota is situationeel grondbeleid. Dit betekent dat de keuzes afhankelijk worden gesteld van wat in concrete situaties het nodig is om ruimtelijke ontwikkelingen van de grond te krijgen. Per locatie zal dus maatwerk worden geboden, ofwel actief grondbeleid door de gemeente of het ondersteunen van private ontwikkelingen.

Het genoemde maatwerk komt tot uitdrukking bij de vaststelling van bestemmingsplannen of bestemmingsplanwijzigingen – waarbij de raad via de achterliggende (deels vertrouwelijke) exploitaties deelgenoot wordt gemaakt van mogelijke financiële implicaties. Een voornemen tot het openen van een nieuwe grondexploitatie wordt vooraf door de raad vastgesteld.

Inbedding en dienstbaarheid aan de programma's

Voor het grondbeleid gelden de volgende doelstelling:

- het tijdig kunnen realiseren van ruimtelijke ontwikkelingen;
- het bevorderen van maatschappelijk gewenst ruimtegebruik;
- het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, exploitanten, eigenaren en overheid;
- het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt;
- het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten.

Deze doelen staan niet op zich. Het uitgangspunt hierbij is het bereiken van publieke doelstellingen, zoals verwoord in bijvoorbeeld de visie Structuurvisie Arnhem 2020 / doorkijk 2040.

Binnen het grondbeleid wordt onderscheid gemaakt tussen een tweetal soorten projecten:

- grondexploitaties (vastgestelde en in voorbereiding), waarbij risico's worden gelopen bij zowel kosten als opbrengsten;
- investeringsprojecten, grote projecten die mogelijk worden gemaakt door bijdragen van de gemeente zelf of van externe partijen (denk onder andere aan Rijk of provincie), waarbij de (afgedekte) risico's vooral liggen in de kosten.

Een belangrijke plaats in het grondbeleid zijn de zogenaamde strategische projecten. Dit zijn grootschalige projecten en clusteringen van kleinere projecten op het gebied van bedrijvigheid en wonen met het doel om Arnhem aantrekkelijker te maken. Deze strategische projecten kunnen zowel grondexploitaties als investeringsprojecten omvatten. De huidige strategische projecten zijn:

- Arnhem-Centraal, Nieuwe Kade Kwartier en Zuidelijke binnenstad ten behoeve van de ontwikkeling van de binnenstad van Arnhem;
- Centrum-Zuid, Malburgen en Schuytgraaf in Arnhem-Zuid;
- Presikhaaf in Arnhem-Oost.

Naast deze strategische projecten wordt gewerkt aan een groot aantal kleinschalige projecten, ten behoeve van wonen en werken in Arnhem.
Het grondbeleid wordt afgestemd op het gemeentelijk beleid vanuit de programma’s met veranderopgaven en vanuit de reguliere programma’s.

Ontwikkelingen op de grondmarkt / de grondexploitatie

De vraag vanuit de markt is groot in zowel het koop- als het huursegment. Dit komt tot uiting in een groot aantal projecten met woningbouw in het programma, waaronder Schuytgraaf en Zuidelijke Binnenstad. Naast nieuwbouw zijn er ook veel transformatieprojecten van marktpartijen in het centrum.

Uit bevolkingsprognoses volgt voor de periode 2015 - 2040 voor de gemeente Arnhem een verwachte bevolkingsgroei van 12%. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) verwacht daarmee een sterke bevolkingsgroei in de gemeente Arnhem. Die verwachting geldt eveneens voor de huishoudensontwikkeling met een groei van meer dan 10%. Hiermee komt voor de toekomst een omvangrijke woningbehoefte voor Arnhem naar voren.

Een recente studie van het PBL naar de transformatiepotentie in bestaande steden concludeert voor de regio Arnhem/Nijmegen dat er onvoldoende ruimte is in leegstaande panden en on(der)benutte terreinen om in bestaand bebouwd gebied aan de volledige woningbehoefte te kunnen voldoen. Meegegeven wordt dat de

(regionale) overheid afwegingen dient te maken tussen enerzijds duurzame verstedelijking via stringente toelatingsplanologie en een strakke toepassing van de ladder voor duurzame verstedelijking. Anderzijds het voorzien in een voldoende en tijdige woningbouwproductie om het woningtekort terug te dringen via het (eventueel) toestaan van uitleglocaties. De opgave voor de komende jaren is dan ook om de verwachte groei in goede banen te leiden en op zoek te gaan naar mogelijke locaties (zowel private als publieke gronden) waar dit eventueel kan plaatsvinden. Daarom zal in de komende periode actief worden onderzocht op welke manier het grondbedrijf hier een rol in kan spelen. Rond 2026 zijn de gemeentelijke grondexploitaties afgerond. De gemeente wil niet geheel afhankelijk zijn van de markt/ontwikkelaars. Daarom zal er nu actief moeten worden gekeken welke locaties voor ontwikkeling in aanmerking komen. Daartoe zal in de komende periode een onderzoek worden gestart naar potentiële (woning)bouwlocaties.

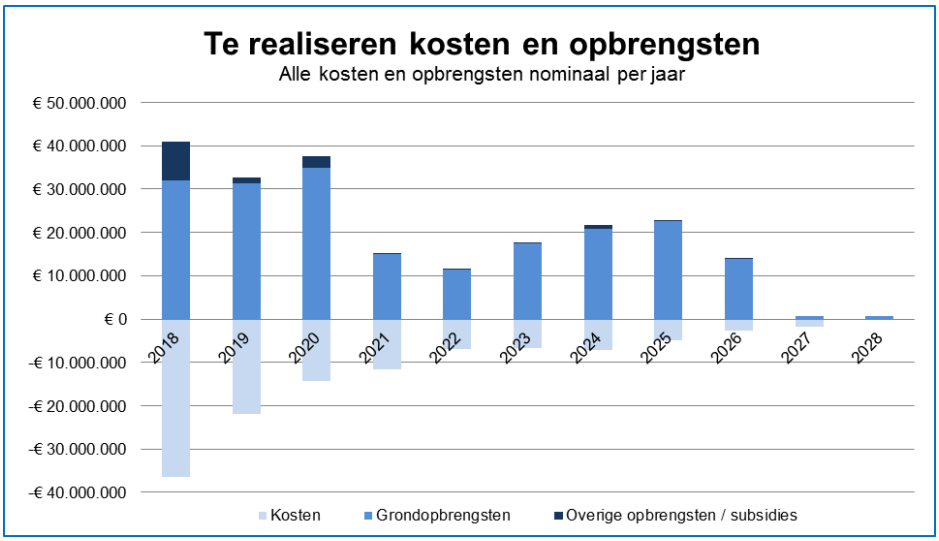
Strategisch aankopen in het kader van een actief grondbeleid

Het strategisch bezit betreft voor een bedrag van circa € 3,6 miljoen bebouwde gronden. Deze panden (inclusief ondergrond) zijn gewaardeerd tegen een bedrag van maximaal 80% van de oorspronkelijke aanschafprijs of, indien lager, de getaxeerde marktprijs. De panden zijn destijds aangekocht met het oog op toekomstige ontwikkelingen.
Naast de gebouwen heeft de gemeente ook nog voor circa € 12,1 miljoen aan onbebouwde terreinen als strategisch bezit. Deze gronden hebben een boekwaarde van gemiddeld € 19 per m^2.

Ontwikkelingen in financiële positie van het grondbeleid/de grondexploitatie

Het grondbedrijf heeft over 2017 een positief resultaat behaald van € 25,4 miljoen positief. Het positieve resultaat zorgt ervoor dat het grondbedrijf, op basis van de huidige risico inschatting, zelf haar risico's kan dragen.

In onderstaande grafiek zijn de kosten en opbrengsten (een optelling van grondopbrengsten en overige opbrengsten / subsidies) weergegeven. Per saldo wordt er in totaal nog voor circa € 114 miljoen geïnvesteerd in de lopende grondexploitaties en investeringsprojecten en komt er nog voor circa € 215 miljoen aan opbrengsten binnen. Ter vergelijking: vorig jaar bedroeg het totaal aan nog te realiseren investeringen circa € 145 miljoen en de nog te realiseren opbrengsten circa € 193 miljoen. De wijzigingen zijn terug te voeren op gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2017 en eventuele mutaties in grondexploitatieprojecten (programma, planning, afboekingen) en investeringsprojecten.

Vermogenspositie van het grondbedrijf

De vermogenspositie van het Grondbedrijf kan worden beoordeeld op de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald vanuit de reservepositie van het grondbedrijf en op basis van de verwachte resultaten;

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door een risicosimulatie uit te voeren op het totaal van de relevante kosten- en opbrengstencategorieën op de vastgestelde grondexploitaties. Er wordt gewerkt met aannames voor onzekerheden rond uitgaven, inkomsten en fasering in de tijd van te realiseren inkomsten. Op een zelfde wijze is het benodigde weerstandsvermogen voor de aankoop van panden binnen de ‘grondexploitaties in voorbereiding’ en het strategische bezit bepaald. Indien de herontwikkeling niet of gedeeltelijk doorgaat, moeten de panden (het gaat voornamelijk om panden) worden verkocht of herontwikkeld. Het risico bestaat dat de gemeentelijke investering niet geheel kan worden terugverdiend.

Uitgangssituatie

In 2017 is wederom een positief resultaat behaald binnen het Grondbedrijf. Daarmee zijn ook de bestemmingsreserves weer verder opgebouwd. Eventuele financiële tegenvallers in de toekomst dienen eerst zelf door het Grondbedrijf opgevangen te worden, voordat een beroep kan worden gedaan op de Algemene reserve.

Winstpotentie van grondexploitaties

Daarnaast is er ook nog een winstpotentie van circa € 20 miljoen, naast de extra tussentijdse winstneming die afgelopen jaar al uit het Grondbedrijf is genomen. Aangezien deze middelen pas in de toekomst tot onze beschikking worden deze vanuit het voorzichtigheidsprincipe niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

Reserve grondbedrijf

Ontwikkeling bestemmingsreserves grondbedrijf

	Saldo per 31-12-2016	***Saldo per 31-12-2017***
Bedragen x € 1.000		
Bestemmingreserve grondexploitaties	0	7.360
Bestemmingreserve voorstudies	33	53
Bestemmingreserve strategische posities	739	1.500
Totaal bestemmingsreserves grondbedrijf	**772**	**8.913**

Voorzieningen

Voor grondexploitaties met een verwacht negatief eindresultaat wordt een voorziening getroffen ter grootte van het voorziene resultaat. De voorziening voor grondexploitaties bedraagt op dit moment ongeveer € 62,4 miljoen. De voorzieningen worden niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

De benodigde weerstandscapaciteit

Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties, grote infrastructurele werken en herontwikkeling van stadsdelen zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook exogene risico's, zoals grote schommelingen in de (economische) markt. Op deze laatste risico's kan de gemeente niet of nauwelijks sturen.

Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan op voorhand wordt verondersteld.
Risico's die optreden kunnen het financiële beeld ten opzichte van die basis aanmerkelijk beïnvloeden. Daarom heeft de gemeente een weerstandsvermogen nodig om die onzekerheden in financieel opzicht het hoofd te bieden.

Op de lopende projecten worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en beheersmaatregelen te treffen.
Daarnaast worden risico's en onzekerheden rond de begrote inkomsten en uitgaven, maar ook rond de projectplanningen binnen bandbreedtes op basis van simulatie gekwantificeerd in het benodigde weerstandsvermogen. Het resultaat van de risicosimulatie wordt in de volgende tabel weergegeven.

Gewenste weerstandscapaciteit grondbedrijf

	FJP 2017	***FJP 2016***
Zekerheidspercentage	***90%***	***90%***
Bedragen x € 1.000		
Grondexploitaties	4.436	6.345
Strategisch bezit (MVA)	1.570	1.425
Benodigd weerstandsvermogen grondbedrijf	**6.007**	**7.770**
Grote projecten niet zijnde grondexploitaties	685	2.107
Benodigd weerstandsvermogen	**6.691**	**9.877**

Vermogenspositie grondbedrijf

Wanneer de benodigde weerstandscapaciteit voor het grondbedrijf wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, dan blijkt het grondbedrijf over voldoende middelen te beschikken om de risico’s op te kunnen vangen. Met de in 2017 gemaakte winst binnen het Grondbedrijf is de Bestemmingsreserve Grondexploitatie volledig aangevuld. Daarmee hoeft het Grondbedrijf geen beslag meer te leggen op de algemene weerstandscapaciteit van de gemeente.

Eisen met betrekking tot de verantwoording en verslaglegging

Per 1 januari 2016 zijn gemeenten vennootschapsbelastingplichtig. Voor het grondbedrijf is een quickscan uitgevoerd om te bepalen of de grondbedrijfsactiviteiten als onderneming kwalificeren. Dit is vooralsnog niet het geval, omdat er op basis van de lopende grondexploitaties geen sprake is van een structureel winstoogmerk. Zolang het grondbedrijf niet als onderneming kwalificeert hoeft de gemeente geen vennootschapsbelasting over het resultaat van het grondbedrijf af te dragen.

Onderzoek spelregels weerstandsvermogen

Uit een onderzoek naar de spelregels weerstandsvermogen is onder andere naar voren gekomen dat het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Onder andere de tekorten in het grondbedrijf waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering is ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarbij in de Financiële Jaarrapportage steeds drie scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Bij de actualisatie van de Beleidsnota zal in de vorm van scenario's worden geduid wat de effecten zijn op het weerstandsvermogen, indien deze berekend wordt op meer robuuste uitgangspunten. Bijvoorbeeld bij de bepaling van de risico's in het grondbedrijf is sprake van een mogelijke dalende grondopbrengst tot 90% van de huidige prijzen en mogelijke vertragingen op de gronduitgifte tot maximaal vijf jaar.
De Beleidsnota wordt eind 2018 of begin 2019 geactualiseerd en wordt dan ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd.

8 Investeringen

De raad autoriseert op grond van zijn budgetrecht de middelen voor de beleidsuitvoering. Hieronder vallen ook de investeringen. Investeringen vragen – anders dan reguliere begrotingsposten – meerjarig budgetruimte en dienen afzonderlijk te worden vastgesteld door de raad. In de Verordening financieel beleid en beheer van de gemeente Arnhem is opgenomen dat de raad de investeringsruimte autoriseert met het vaststellen van de meerjarenprogrammabegroting.

Inleiding

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt expliciet aandacht gevraagd voor de investeringen. In artikel 20 van het BBV staat dat de uiteenzetting van de financiële positie een raming moet bevatten voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen. Afzonderlijke aandacht moet hierbij worden besteed aan de investeringen. Naast de wettelijke taak om specifiek aandacht te besteden aan de investeringen is er ook bestuurlijk veel behoefte aan transparantie rond de gemeentelijke investeringsportefeuille. In deze paragraaf wordt de investeringsplanning 2019 – 2022 toegelicht.

Beleid

Het huidige meerjarig investeringsplan is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee hebben gemeentebestuur en management een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen.
In deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te creëren voor de ambities met onze stad. De gemeente beschikt daarnaast over een gedetailleerde afschrijvingstabel met daarbij een aangescherpte set van regels rond activering van investeringen.

In de investeringsplanning 2019 - 2022 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen, zowel de programma- als de bedrijfsvoeringsinvesteringen. Bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke. Investeringen in de grondexploitatie en in grootschalige projecten zijn in de meerjarenprogrammabegroting niet opgenomen. Hierover vindt besluitvorming plaats in de gemeenteraad op basis van afzonderlijke raadsvoorstellen.

Investeringen 2018 - 2022

Bijgaande tabel bevat naast de geplande investeringen in de periode 2019 - 2022 de geactualiseerde jaarschijf 2018 uit het MIP 2018 - 2021. In het overzicht is aangegeven welke kredieten de gemeenteraad beschikbaar stelt ten behoeve van het doen van investeringsuitgaven.

- Voor het geactualiseerde begrotingsjaar 2018 zijn kredieten beschikbaar tot een bedrag van € 63,4 miljoen. Dit is inclusief een doorloop van € 14,1 miljoen uit 2017 vanwege in 2017 nog niet afgeronde investeringen. Voor de jaren 2019 t/m 2022 worden in deze MJPB kredieten aangevraagd van € 169,7 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2019 met geplande investeringen van € 62,8 miljoen.
- Voor de hele planperiode van deze MJPB inclusief 2018 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 233,1 miljoen. In het MIP 2017 - 2021 was dit nog € 260,7 miljoen.
- Bij een vergelijking tussen deze investeringsplanningen valt op dat na de (oorspronkelijke al aanwezige) nadruk op de jaren 2018 en 2019 een geleidelijke daling in het investeringsniveau optreedt. Na 2019 worden geen investeringen in culturele accommodaties voorzien en in 2021 en 2022 dalen de voorziene investeringen in onderwijsaccommodaties sterk.
- Voor de jaren 2021 en 2022 worden geen grote, nieuwe investeringen worden begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (onder andere onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Hiermee wordt ruimte gelaten voor nieuwe investeringsplannen door de nieuwe gemeenteraad en het nieuwe college na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018.
- In de voorliggende investeringsplanning is nog geen rekening gehouden met ontwikkelingen in de uitvoering en handhaving van de wet Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof), die het niveau van investeringen kan gaan beperken.

Wet Hof

- De Europese afspraak om het begrotingstekort van Nederland terug te brengen tot 3 % van het bbp en vervolgens in jaarlijkse stappen van minimaal 0,5 % naar 0 (het zogenaamde Medium Term Objective) is door de minister van Financiën vertaald in de Wet houdbare overheidsfinanciën. Om te bereiken dat de decentrale overheden hun aandeel dragen in het gezond maken van de overheidsfinanciën is in de Wet hof vastgelegd wat voor deze decentrale overheden in totaliteit hun EMU-saldo mag zijn. Voor afzonderlijke decentrale overheden wordt geen toegestaan EMU-saldo bepaald. Dit geeft overheden die een “te groot” beroep doen op de macronorm voor de decentrale overheden de mogelijkheid om te compenseren met lagere EMU-saldi van andere decentrale overheden;
- Met de Wet hof in de hand kan het ministerie van Financiën nauwgezet toezien op realiseren van het toegestane EMU-saldo van gemeenten, provincies en waterschappen. Het EMU-saldo voor een gemeente wordt in grote lijnen berekend volgens de formule:
  +/- Begrotingssaldo
  + Afschrijvingen
  +/- Saldo bestedingen buiten de exploitatie van lasten en baten (vooral investeringen)
  EMU-saldo

- De Wet hof spreekt over een gelijkwaardige inspanning van Rijk en decentrale overheden om het EMU-tekort van Nederland terug te dringen, maar kwantificeert deze inspanning niet. Voor Nederland als geheel zijn er de regels van de EU, voor decentrale overheden stelt de wet dat bij aanvang van een nieuw kabinet in een bestuurlijk overleg een EMU-saldopad moet worden afgesproken. Decentrale overheden zijn dus niet op voorhand gebonden aan een saldopad dat analoog loopt aan dat van het Rijk.
- In 2018 is in het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen tussen Rijk en decentrale overheden vastgelegd dat de macroreferentiewaarde voor de decentrale overheden gezamenlijk voor de jaren 2019 t/m 2022 0,4% (van het bbp) bedraagt.
- De decentrale overheden hebben deze macronorm verder verdeeld, waarbij voor de gemeenten gezamenlijk een ruimte is afgesproken van 0,272%. Er zijn geen individuele referentiewaarden vastgesteld, wat een reden is dat in dit MIP geen rekening is gehouden met de mogelijk beperkende invloed van de Wet hof.

Toelichting investeringen in gebouwen

In de nota waarderen en afschrijven is als gemeentelijke regel vastgesteld dat van voornemens tot investeren in een gebouw van meer dan € 2 miljoen in de paragraaf Investeringen een tekstuele toelichting wordt gegeven, zo ook in deze MJPB 2019 – 2022. De hier toegelichte investeringen zijn alle reeds door de gemeenteraad vastgesteld.

Renovatie en uitbreiding Museum Arnhem	
Programma	De ingrepen in Museum Arnhem richten zich op een uitbreiding en renovatie van het monumentale deel (o.a. publieksfaciliteiten) en realisatie van een nieuw depot.
Planning	Realisatie in 2019
Raming	Bruto investering: 14,7 mln. Netto investering: 14,7 mln.
Beschikbare middelen	Het benodigde krediet voor het Museum is beschikbaar gesteld door de gemeenteraad bij vaststelling van het MIP in de MJPB 2017 - 2020. Voor het depot wordt het benodigde krediet beschikbaar gesteld bij vaststelling van het MIP in de MJPB 2018 - 2021.
Randvoorwaarden	-

Kentalis Hommelseweg	
Programma	Koninklijke Kentalis verzorgt in Arnhem aan de Dr. P.C.M. Bosschool en De Stijgbeugel onderwijs voor kinderen en jongeren met een auditieve en/of communicatieve beperking. Daarnaast heeft zij voorzieningen voor diagnostiek, behandeling en begeleiding. Om haar activiteiten optimaal af te kunnen stemmen op de behoeften van de doelgroep heeft zij besloten tot het ontwikkelen van brede regionale Zorg Onderwijs Combinaties (ZOC) op verschillende locaties in Nederland, onder andere in Arnhem.
Betrokkenen	Kentalis
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 8,8 mln; Netto investering 7,9 mln.
Beschikbare middelen	Investeringskrediet van 7,9 mln
Randvoorwaarden	Bijdrage van Kentalis voor renovatie Dr. Bosschool/De Stijgbeugel en tevens bijdrage in kader van frisse scholen

Briant College / De Ommezwaai	
Programma	Renovatie van locatie Briant college (Voortgezet speciaal onderwijs) en nieuwbouw daarnaast ten behoeve van de Ommezwaai (speciaal onderwijs). Tussen beide scholen in wordt een gezamenlijke sportvoorziening gebouwd.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2019/ 2020
Raming	Bruto investering: 14,1 mln. Netto investering: 12,9 mln.
Beschikbare middelen	€ 12,9 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallasten.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie Briant college

Nieuwbouw Prisma Heijenoordseweg	
Programma	Het vervangen van de huidige verouderde school voor Speciaal onderwijs op een naastgelegen perceel, inclusief sportvoorziening.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 12,6 mln. Netto investering: 12,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 12,2 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen

Renovatie Mariëndaal aan de Middachtensingel	
Programma	Deze locatie was oorspronkelijk slechts tijdelijk. Nu is besloten om deze school voor Voortgezet speciaal onderwijs te renoveren zodat deze weer een groot aantal jaren mee kan. Bestaande sporthal aan de Kinderkamp wordt vervangen door nieuwbouw en zal ook worden gebruikt door basisscholen uit de omgeving.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 11,9 mln. Netto investering: 11,0 mln.
Beschikbare middelen	€ 11,0 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie

Uitbreiding in wijk Schuytgraaf met 3e schoollocatie	
Programma	De bestaande schoollocaties (MFC Omnibus en MFC De Salamander) zullen op korte termijn de verwachte leerlingaantallen niet binnen de huidige beschikbare ruimte kunnen opvangen. Ook zullen de nu in gebruik zijnde noodlokalen naast het MFC Salamander binnen enkele jaren moeten worden afgebroken. Op de nieuwe locatie is tevens ruimte gereserveerd voor een verdere uitbreiding die wordt verwacht in 2023. Deze uibreiding is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 4,4 mln. Netto investering: 4,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	-

Vervangende nieuwbouw De Krakeling in Vredenburg	
Programma	Vervanging op bestaande locatie voor een drietal basisscholen (Ommelander, Aletta Jacobs en de Troubadour) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 6,9 mln. Netto investering: 6,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,2 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Renovatie scholen Breezandpad	
Programma	Vervangende nieuwbouw van tweetal scholen (Blinkert en de Troubadour) in aansluiting op de vervangende nieuwbouw van De Kringloop. Door de raad in februari 2018 i.h.k.v. het jaarprogramma 2018 van het Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen besloten om niet te renoveren maar nieuw te bouwen
Betrokkenen	De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 4,4 mln. Netto investering: 4,1 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,1 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw en renovatie De Piramide en Horizon	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor De Piramide en renovatie van de Horizon op de locatie aan de Groningensingel Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Delta
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 4,2 mln. Netto investering: 3,9 mln.
Beschikbare middelen	€ 3,9 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor drietal scholen in Presikhaaf Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een drietal scholen (Willem Drees, John F. Kennedy en IBN- i Sina) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Fluvius en Simon
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 6,4 mln. Netto investering: 5,7 mln.
Beschikbare middelen	€ 5,7 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor tweetal scholen in Eimersingel-Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een tweetal scholen (Mozaïk en Johannes) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Delta
Planning	Realisatie in 2022
Raming	Bruto investering:7,2 mln. Netto investering: 6,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Meerjareninvesteringsplan (MIP) gemeente Arnhem 2018-2022

MeerjarenInvesteringsPlan (MIP) gemeente Arnhem 2018-2022								
Programma		Omschrijving investering	E / M nut ')	Investeringsbedragen				x € 1.000,--
Nr.	Omschrijving			2018 geactualiseerd	2019	2020	2021	2022
R2	Verkeer, vervoer en water-	*Straatparkeren:*						
	staat	- Parkeerautomaten	E	506	50	50	50	55
		- Digitalisering parkeerproducten	E	70	0	0	0	0
		- Bebording	E	24	0	0	0	0
		Garageparkeren:						
		- Bewegwijzering PG Arnhem Centraal	E	400	0	0	0	0
		- Sprinklerinstallaties PG Arnhem Centraal	E	0	0	6		
		- Vervangen garage-apparatuur (alle drie)	E	360	550	50	50	55
		- CCTV Camera video vervang. PG Centraal	E	56	0	0	0	0
		- Planmatig onderhoud Langstraat 10	E	65	0	0	0	1
		- Planmatig onderhoud Willemstunnel	E	142	0	240	85	0
		- Planmatig onderhoud Velperbuitensingel	E	0	0	0	19	3
		Andere afdelingen:						
		- Parkeermaatregelen infra	E	97	60	60	60	60
		- Parkeermaatregelen OR	E	0	20	20	20	25
		Verkeersinfrastructuur/- voorzieningen / -regelingen:						
		- Verkeersinfrastructuur	M	1.532	1.643	1.239	986	986
		- Kunstwerken w.o. viaducten A325	M	772	1.663	693	650	650
		- Verkeerskrediet algemeen	M	214	170	170	175	175
		- Verkeersregelinstallaties	M	680	660	1.356	3.705	800
		Overige:						
		- Diversen m.n. Schelmseweg	M	156	0	0	0	0
		- Voormalige landbouwwegen	M	411	0	0	0	0
		- Gladheidsbestrijding	M	196	57	57	57	57
		- Ontsluiting RIN-locatie (Sylva's Bos)	M	80	0	0	0	0
		Openbare verlichting:						
		- Masten algemeen: OV projecten	M	2.677	2.435	1.344	1.853	1.375
		- Kabels	M	275	76	71	98	425
R3	Economie	Infocentrum Slag om Arnhem	E	50	0	0	0	0
R4	Educatie	***Onderwijshuisvestingsprogramma (OHP)***						
		Onderwijshuisvestingsprogreamma regulier	E	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
		Renovatie/Nieuwbouw regulier onderwijs						
		Schuytgraaf:						
		- Grond veld 22a	E	813	0	0	0	0
		- Uitbreidng OW (3 lok)	E	661				
		- Uitbreiding 14 lok	E	0	0	4.425	0	0
		Mesdaglaan 70:						
		- Gebouw OW Panorama	E		308			
		- Sloop noodgebouw	E		19			
		De Krakeling:						
		- Gebouw OW Ommelander	E	0	0	0	2.924	0
		- Gebouw OW Da Vinci	E	0	0	0	2.808	0
		- Sloop gebouw	E	0	0	0	520	0
		Breezandpad 3-5:						
		- Gebouw OW Klimboom	E	0	3.342	0	0	0
		- Gebouw IKC	E	0	459	0	0	0
		- Sloop gebouw	E	0	272	0	0	0
		C1 Groningensingel 1185:						
		- Gebouw OW Piramide	E	0	0	3.033	0	0
		- Gebouw OW Horizon	E	0	0	681	0	0
		- Sloop gebouw	E	0	0	171	0	0
		Presikhaaf-Oost:						
		- Gebouw OW Drees-Kennedy	E	0	0	0	3.514	0
		- Gebouw OW Ibn-i Sina	E	0	0	0	2.099	0
		- Sloop gebouw Kinderkamp	E	0	0	0	102	0
		Eimerssingel-Oost:						
		- Gebouw OW Mozaiek	E	0	0	0	0	4.146
		- Gebouw OW Johannes	E	0	0	0	0	1.864
		- Sloop 3 gebouwen	E	0	0	0	0	355
		Gymzaal Fluitekruid	E	0	1.168	0	0	0
		Uitbreiding Wijzer	E	0	518	0	0	0
		Uitbreiding Pieter Jongeling	E		500	0	0	0
		Uitbreiding Jozef Sarto	E		263	0	0	0
		Uitbreiding Jozefschool	E		599	0	0	0
		Uitbreiding Arnhemse Montessori School	E	0	417	0	0	0

	Vervolg							
R4	**Educatie**	***Huisvesting Speciaal Onderwijs***						
		Kentalis:						
		- Gebouw en inrichtig	E	0	0	0	7.880	0
		Ommezwaai:						
		- Gebouw en inrichtinhg	E	0	4.681	0	0	0
		Briant:						
		- Gebouw en inrichting	E	0	0	4.537	0	0
		Briant / Ommezwaai:						
		- Sportvoorziening	E	0	3.712	0	0	0
		Mariëndael:						
		- Gebouw en inrichting	E	0	4.372	4.372	0	0
		- Sportvoorziening	E	0	0	3.217	0	
		Prisma	E	2.700	0	9.536	0	0
R5	**Cultuur, recreatie en sport**	*Valkenhuizen:*	E					
		- Asfalt	E	624	0	0	0	0
		- Zwembad	E	12.008	0	0	0	0
		Sporthal Middachtensingel:						
		- Tribune	E	1.040	0	0	0	0
		- Installaties	E	560	0	0	0	0
		Ontwikkeling sportpark Drielsedijk	E	0	20	0	0	0
		Verlenging veld Bakenhof t.b.v. Rugby	E	0	64	0	0	0
		Verplaatsen verlichting rugbyclub	E	0	10	0	0	0
		Parkeerproblematiek Rijkerswoerd	E	0	50	0	0	0
		Opruimen gebouwen sportpark Lange water	E	0	30	0	0	0
		RVS ophangconstructie Grote Koppel	E	0	75	0	0	0
		Afvoer Grote Koppel	E	0	70	0	0	0
		Focus Filmtheater Arnhem	E	11.419	0	0	0	0
		Museum Arnhem	E	0	11.883	0	0	0
		Depot Museum Arnhem	E	0	2.444	0	0	0
		Archeologisch depot	E	0	412	0	0	0
		Voorzieningen in bossen en parken	E	70	40	50	50	50
		Eusebiuskerk: Restauratie 2017-2019	E	1.362	260	0	0	0
R6	**Participatie en maat-**							
	schappelijke ondersteuning	Kantoorinrichting 3 D's	E	10	0	0	0	0
R7	**Gezondheid en Milieu**	Gemeentelijke Riolerings Plan (GRP)	E	7.121	8.356	8.211	5.711	5.711
		Ondergrondse containers (glas en papier)	E	1.253	25	25	25	32
		Ondergrondsafvaltransport	E	0	0	50	250	20
		Software Belastingdienst	E	0	50	0	0	0
		GFT-voorzieningen	E	0	300	0	0	0
		Verkleining trommels	E	0	300	0	0	0
		Afsluiten PDM-containers	E	0	100	0	0	0
		Investeringen Afhaal Breng Station (ABS)	E	0	1.500	0	0	0
		Cardreaders	E	0	500	0	0	0
		Versterken waterstofeconomie	E	0	250	0	0	0
R9	**Financiën en bedrijfsvoering**	Planmatig onderhoud	E	6.003	1.425	580	221	559
		Duurzaamheid	E	296	1.339	1.026	1.153	968
		Informatie Technologie (IT):						
		- Diverse bedrijfsapplicaties	E	4.813	1.500	1.100	670	670
		- Hardwareplekken	E	75	0	0	0	0
		- Bedrijfsapplicatie 3 decentralisaties	E	227	0	0	0	0
		- Zaakgericht werken (EDDIE)	E	602	0	0	0	0
		Huisvesting en Facilitaire Zaken (HFZ):						
		- Machines en installaties	E	512	729	530	27	412
		- Gereedschappen	E	97	62	60	60	51
		- Vervoermiddelen	E	392	788	70	203	104
		- Inrichting gebouwen en inventaris	E	771	1.087	666	68	235
		Adm. - Geo Apparatuur (installaties)	E	68	0	0	0	0
				63.361	**62.784**	**48.796**	**37.193**	**20.944**
')	Economisch- / Maatschappelijk nut							

9 Subsidies

De gemeente Arnhem heeft per programma haar doelstellingen met de daarbij behorende beoogde effecten en resultaten geformuleerd. Deze doelen kunnen op verschillende manieren worden bereikt. Daarvoor stelt de raad ieder jaar de financiële kaders per programma vast. Dit betreft onder andere het lastenniveau van een programma. Het college kan – binnen deze kaders blijvend – bepalen met welke kostensoort zij de gewenste doelstellingen wil realiseren, bijvoorbeeld door mensen in dienst te nemen (kostensoort personeel), door werken te gaan aanbesteden (kostensoort inkopen) of door het aangaan van een subsidierelatie (kostensoort subsidie).

Inleiding

In deze paragraaf gaat het om de kostensoort subsidies. Aan subsidie zijn nadere regels verbonden. Volgens artikel 4:23, eerste lid van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) mag een bestuursorgaan alleen subsidie voor activiteiten verstrekken op grond van een wettelijke voorschrift. Dat kan een Rijksregeling, provinciale regeling of een gemeentelijke (subsidie)verordening zijn. Het derde lid van artikel 4:23 Awb geeft enkele uitzonderingen op de hoofdregel. De belangrijkste hiervan is de subsidiëring op basis van de gemeentelijke begroting.

Het is niet altijd zinvol om een aparte regeling op te zetten voor het verstrekken van een subsidie. Bijvoorbeeld wanneer er maar één instelling is die een bepaalde gesubsidieerde activiteit uit kan voeren. Voor die gevallen is in het wetsartikel 3c van de Awb een uitzondering gemaakt. Instellingen die met naam in de begroting worden genoemd in combinatie met een maximaal subsidiebedrag, kunnen buiten een regeling om toch subsidie ontvangen.

Begrotingssubsidies zijn grofweg in twee soorten te verdelen: product- of budgetsubsidies en waarderingssubsidies. Aan de product- of budgetsubsidies liggen onderliggende stukken of nota's ten grondslag waaruit blijkt waarvoor subsidie wordt verstrekt. Bij waarderingssubsidies is niet een directe relatie aan te wijzen tussen het subsidiebedrag en de activiteiten die de instelling verricht. Met waarderingssubsidies worden meer in zijn algemeenheid bepaalde activiteiten gesubsidieerd/gewaardeerd, waarbij er vaak een historie aanwezig is.

De Algemene Subsidieverordening Arnhem 2002 (ASV) is de procedurele basis voor alle subsidieverkeer binnen de gemeente Arnhem.

Subsidieregelingen

In Arnhem worden de meeste subsidies (ongeveer de helft van de subsidieafspraken) verdeeld volgens subsidieregelingen. Op basis van de ASV heeft Arnhem verschillende subsidieregelingen. Subsidieregelingen creëren een wettelijke en rechtmatige grondslag voor subsidies. Op basis van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verstrekt aan betrokken instellingen. De volgende zijn op de ASV gebaseerd:

1. Subsidieregeling Amateurkunst;
2. Subsidieregeling Fonds Cultuur;
3. Subsidieregeling Programmatische Activiteiten Cultuur;
4. Subsidieregeling Stroomversneller Cultuur;
5. Subsidieregeling Burgerkracht Sociaal Domein;
6. Subsidieregeling Vrijwillig jeugdwerk;
7. Subsidieregeling Sport;
8. Subsidieregeling Voorschools aanbod gemeente Arnhem;
9. Subsidieregeling Woningisolatie;
10. Nadere regels Subsidie Elektromobiliteit 2016;
11. Nadere regels Subsidie Wonen Boven Winkels Arnhem 2012 (aanvraagmogelijkheid beëindigd);
12. Nadere regels subsidiëring publieksevenementen gemeente Arnhem 2005 (nieuwe regeling in voorbereiding);
13. Subsidieregeling Veilig Ondernemen;
14. Subsidieregeling No-Riskpolis.

Subsidies 2019 naar grondslagen

De verwachting is dat in 2019 in totaal voor € 74,3 miljoen aan subsidies verstrekt gaat worden. Onderstaande tabel geeft inzicht in de verdeling naar grondslagen.

Subsidies naar grondslagen ***Bedragen x € 1.000***	**Begroting 2019**	**Begroting 2018**	**Realisatie 2017**
Begroting	74.310	72.318	74.528
ASV en gedelegeerde subsidieregelingen	6.276	6.391	6.871
Totalen	**80.586**	**78.709**	**81.399**

Indicatieve subsidiebedragen 2019 met de grondslag begroting

In 2019 wordt naar verwachting voor een bedrag van in totaal € 74,3 miljoen aan subsidie met de grondslag 'begroting' verstrekt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de instellingen, het te subsidiëren bedrag per instelling en de beleidsgrondslag. Daarnaast is aangegeven wanneer sprake is van een waarderingssubsidie. Door het vaststellen van de begroting en deze tabel wordt de maximale subsidie per vermelde instelling voor 2019 vastgesteld.

Progr *Bedragen x € 1.000*	Instelling	Begroting 2019	Begroting 2018
R5	Sportbedrijf Arnhem BV	15.722	16.115
R5	St. Rozet	8.671	8.508
R5	St. Musis en Stadstheater	6.747	6.503
R6	St. Rijnstad	6.358	6.626
R6	St IrisZorg	4.438	4.583
R6	Moviera	3.372	3.372
R5	St. Museum Arnhem	2.797	2.802
R4	St. Pas	2.590	2.590
R7	VGGM	2.123	2.123
R6	St. Welzijn Ouderen Arnhem	2.051	2.051
R9	Te verdelen accres	1.799	0
R4	St. Natuurcentrum Arnhem	1.705	1.701
R6	St. Veilig Thuis Gelderland Midden	1.507	374
R6	Pactum	1.470	1.470
R4	Rijn Ijssel	1.081	1.081
R5	St. Focus Filmtheater	781	583
R0	St. Economic Board (namens GO ANCR)	768	768
R4	Bewegingsonderwijs basisonderwijs	571	238
R5	St. Sonsbeek & State of Fashion	388	388
R3	St. Ondernemersfonds Arnhem	380	380
R5	St. Luxor Live	368	368
R6	St. 2GetThere Arnhem	357	357
R6	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	342	342
R3	RBT KAN	315	315
R5	St. Eusebius	311	650
R5	St. Zwembad Klarenbeek	308	308
R6	MEE Gelderse Poort	279	279
R5	St. Sportcentrum Rijkerswoerd	271	271
R6	St. Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	266	489
R6	Presikhaaf Bedrijven	266	266
R5	St. Rijnstad	263	263
R4	Pactum	263	258
R3	St. Airborne Museum	250	250
R6	St. Leergeld Arnhem	239	239
R6	Zorgbelang Gelderland	223	223
R6	St. Stoelenproject "De Duif"	212	212
R5	St. Jacobiberg	211	211
R4	St. Kentalis Onderwijs	204	204
R5	St. Het Huis van Puck	201	201
R5	St. SLAK	190	190
R5	St. KAB Posttheater	188	188
R4	IVIO-Opleidingen	175	175
R6	St. Kruispunt	166	166
R5	St. Productiehuis Plaatsmaken	153	153
R5	Leuke Linde Bouwspeelplaats	141	141
R5	St. Bezoekerscentrum Sonsbeek-Molenplts	135	135
R6	Wijkverenigingen	130	118
R6	RIBW OGGZ	129	129
R6	Leger des Heils Gelderland	122	122
R4	De Onderwijsspecialisten	121	121

Progr	Instelling	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000		2019	2018
R5	St. RTV Arnhem	121	121
R6	Arnhems Platf Chronisch zieken en Gehand	118	118
R6	Indigo	116	116
R5	St. Introdans	111	111
R6	RIBW Inloopvoorz	99	99
R4	St. Rijnstad	95	95
R6	De Helling Exp.Werkplaats	82	82
R6	Youth for Christ Nederland	80	80
R5	De Nieuwe Oost	78	78
R7	St. VanHarte	75	75
R5	Het Gelderse Orkest	64	64
R6	St. Jeugdland	64	64
R5	St. Toneelgroep Oostpool	64	64
R1	St. Vitesse Betrokken	57	57
R6	VGGM	57	61
R6	St. Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek	54	54
R4	St. Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	53	53
R3	St. Platform Binnenstad Arnhem	50	50
R6	St. Humanitas	48	48
R4	Graafschap College	44	44
R4	LeukOmteLeren Weekendschool Arnhem	44	44
R6	St. De Huurdershuis	44	44
R6	St. De Instap	41	41
R6	St. Catharina	35	35
R5	St. Eusebius Orgel en carill	35	35
R5	Vredenburg	34	34
R6	Kunstbedrijf Arnhem	32	32
R6	Slachtofferhulp Nederland, Regio Oost	32	32
R6	Rooms Katholieke Parochie St. Eusebius	31	31
R6	Pro Persona Arnhem	28	28
R5	Cultuur Uitmarkt	26	26
R4	St. PRAGO	24	24
R5	St.Omars Gym	21	21
R4	St. Schools cool Arnhem	21	21
R6	St Ome Joop's Tour	21	21
R1	St. Halt, team Gelderland	19	19
R0	St. Viering Nat. Feest- en Gedenkdagen	18	18
R6	GGNet Voortgezette Behandeling	18	18
R7	St. Rijnstate Ziekenhuis	15	15
R6	St. De Klup	15	15
R6	VMBO 'T Venster	13	43
R7	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	12	12
R5	Beeldbepalende cult. evenement	12	12
R6	RIBW Dak en thuislozen	11	11
R6	De Opgroeiwinkel	11	11
R6	Diverzo, COC Midden-Gelderland	11	11
R6	Nederlandse Vereniging voor Autisme	8	8
R0	St. Airborne Herdenkingen	7	7
R5	Arnhemsche Fed van Muziekgezelschappen	5	5
R0	St. Jumelage Arnhem	5	5
R0	St. Die Blide Incomst van Sinterniclaesz	3	3
R6	St. Vrijwillige Terminale Zorg Arnhem	2	2
R5	St. De Regenboog	1	1
R4	Algemeen aanpak onderwijsachterstanden	1	1
R6	Prot Christelijke Ouderenbond Arnhem	1	1
R4	NIVON afdeling Arnhem	1	1
R6	Algemeen maatschappelijke ondersteuning	1	1

Progr *Bedragen x € 1.000*	Instelling	Begroting 2019	Begroting 2018
R6	Wijkprojecten	0	4
R6	St. Vitale Verbindingen	0	7
R3	City Centrum Arnhem	0	10
R1	Handhaving openbare veiligheid	0	12
R7	EMIA Energie en milieutechnologie (EMT)	0	15
R8	Wonen Overige Stimuleringsmaatregelen	0	18
R6	St. Beheer Rozet	0	23
R6	St. Next Step	0	25
R3	Programmabudget SEF	0	25
R6	Samenlevingsopbouw bewoners	0	51
R6	St. Het Omgangshuis Arnhem	0	62
R5	St. Theater Het Hof	0	63
R4	St. Gym & Turnen Arnhem	0	79
R8	Vredelust BV	0	100
	Totaal subsidies	**74.310**	**72.318**

Begrotingssubsidies verminderen

Het vaststellen van subsidiebijdragen op basis van een omvangrijke lijst met namen van instellingen en (maximale) subsidiebedragen wordt als minder transparant ervaren. Beleidslijn blijft daarom om op termijn het aantal begrotingssubsidies te verminderen. Enerzijds door zoveel mogelijk subsidies onder te brengen in transparante subsidieregelingen, die invulling geven aan door de raad vastgestelde beleids- en begrotingskaders. Anderzijds door steeds meer zaken via aanbesteding en inkoop van diensten te realiseren in plaats van via subsidiëring van activiteiten. In hoeverre dit mogelijk is zal in de komende jaren moeten blijken. De Arnhemse situatie zal ook worden vergeleken met die in andere gemeenten.

Indicatieve subsidiebedragen 2019 per programma

De omvang van de subsidies in 2019 bedraagt € 80,5 miljoen. In onderstaande tabel is de verdeling per programma zichtbaar. De niveau van subsidies blijft ongeveer gelijk. Er zijn 2 belangrijke ontwikkelingen:

- Het accres dient nog verdeeld te worden over de desbetreffende instellingen (+€ 1,8 miljoen).
- Nieuwe taken op het gebied van Veilig Thuis (+€ 1,1 miljoen).

Programma *Bedragen x € 1.000*	Begroting 2019	Begroting 2018	Realisatie 2017
IR3 Economie	0	0	823
IR5 Cultuur, recreatie en sport	0	0	1.651
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	802	802	33
R1 Veiligheid	77	89	75
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	0	0	1
R3 Economie	1.564	1.689	2.129
R4 Educatie	11.025	10.735	10.870
R5 Cultuur, recreatie en sport	39.554	39.749	37.864
R6 Participatie en Maatschappel Ondersteuning	23.539	23.287	25.175
R7 Gezondheid en Milieu	2.225	2.240	2.445
R8 Wonen en Ruimte	0	118	334
R9 Financien en bedrijfsvoering	1.799	0	0
Totalen	**80.585**	**78.710**	**81.399**

OVERIG PROGRAMMAPLAN

In dit hoofdstuk wordt duidelijk gemaakt op welke wijze de overhead in het overzicht baten en lasten tot uitdrukking komt. In DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING wordt een meerjarig overzicht van baten en lasten op het niveau van de programma's en overzichten gepresenteerd.

Hierin zijn de volgende overzichten opgenomen:

- lastenontwikkeling van een gemiddelde woning;
- algemene dekkingsmiddelen;
- kosten van overhead;
- bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting;
- bedrag voor onvoorzien.

Overzicht lastenontwikkeling gemiddelde woning Gemeente Arnhem 2019 ten opzichte van 2018	2018	2019	% Lasten-ontwikkeling
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	€ 244	€ 245	0,5%
Totaal	**751**	**755**	**0,50%**

Algemene dekkingsmiddelen	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Treasury	-963	2.112	3.075
OZB-woningen	-4.480	27.151	31.631
OZB niet-woningen	0	28.349	28.349
Belastingen overig	-5	381	386
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	395.238	395.238
Totaal	**-5.448**	**453.230**	**458.678**

Overhead	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Overhead	-80.749	33.583	114.331
Totaal	**-80.749**	**33.583**	**114.331**

Heffing VPB	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Vennootschapsbelasting	-600	0	600
Totaal	**-600**	**0**	**600**

Onvoorzien	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Onvoorzien	-272	0	272
Totaal	**-272**	**0**	**272**

DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING

De financiële begroting is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Overzicht van baten en lasten per programma

  In het overzicht van baten en lasten wordt aangegeven tot welke bedragen de raad het college autoriseert door middel van het vaststellen van de begroting per programma.

- Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten
  Tot de incidentele baten en lasten worden de lasten en baten gerekend die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Ook de post onvoorzien wordt tot de incidentele lasten gerekend.

- Financiële Staten
  - Geprognosticeerde balans;
  - Verloop van reserves en voorzieningen;
  - EMU-saldo 2018;
  - Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld.

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is ten behoeve van de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten voorgeschreven om een taakveldenbegroting op te stellen.

- Mutaties mei-circulaire Gemeentefonds

Overzicht van baten en lasten per programma

Nr.	Omschrijving	Lasten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-32.448	-35.662	-33.280	***-33.182***	-33.024	-32.675	-32.651
Geb2	Noordwest	-31.298	-28.985	-28.041	***-28.293***	-28.143	-27.800	-27.678
Geb3	Noordoost	-23.846	-24.448	-23.955	***-24.208***	-24.136	-23.777	-23.718
Geb4	Presikhaaf	-22.873	-25.087	-24.407	***-24.454***	-24.368	-24.047	-24.033
Geb5	Malburgen	-35.561	-36.902	-35.644	***-36.561***	-36.411	-36.042	-36.028
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-23.883	-22.151	-21.759	***-21.920***	-21.841	-21.503	-21.459
Geb7	De Laar / Elden	-16.302	-18.055	-17.062	***-17.461***	-17.411	-17.107	-17.105
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-25.497	-27.550	-26.801	***-27.454***	-27.358	-27.012	-27.005
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-11.482	-11.692	-12.262	***-12.728***	-12.324	-11.910	-11.910
R01	Veiligheid	-14.505	-13.628	-14.459	***-14.727***	-14.625	-14.441	-14.433
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-23.523	-21.778	-21.993	***-23.227***	-23.710	-23.379	-23.784
R03	Economie	-5.912	-5.064	-5.789	***-5.826***	-5.491	-5.470	-5.467
R04	Educatie	-23.783	-19.165	-18.193	***-17.457***	-18.517	-20.402	-21.139
R05	Cultuur, recreatie en sport	-65.348	-46.985	-48.114	***-51.519***	-51.778	-51.526	-52.680
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-232.986	-208.560	-216.929	***-215.789***	-215.565	-214.099	-214.008
R07	Gezondheid en Milieu	-34.052	-30.580	-29.715	***-30.885***	-31.712	-30.702	-30.563
R08	Wonen en Ruimte	-60.899	-42.017	-53.386	***-38.920***	-40.274	-29.382	-20.163
R09	Financien en bedrijfsvoering	-102.310	-98.674	-96.126	***-102.912***	-104.133	-102.444	-102.537
	Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.523**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Nr.	Omschrijving	Baten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	9.363	10.061	9.262	***9.482***	9.452	9.408	9.376
Geb2	Noordwest	3.488	2.325	2.517	***2.255***	2.263	2.256	2.264
Geb3	Noordoost	2.818	2.391	2.300	***2.067***	2.076	2.073	2.082
Geb4	Presikhaaf	2.699	2.754	2.752	***2.530***	2.545	2.539	2.554
Geb5	Malburgen	4.644	4.754	4.793	***4.511***	4.548	4.573	4.609
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	3.595	2.790	2.893	***2.700***	2.710	2.708	2.717
Geb7	De Laar / Elden	1.916	1.812	1.769	***1.563***	1.573	1.572	1.582
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	2.069	1.927	2.372	***2.100***	2.107	2.097	2.104
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	5.051	3.684	4.024	***3.968***	3.959	3.961	3.965
R01	Veiligheid	2.035	1.513	1.526	***1.518***	1.518	1.518	1.518
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	11.394	8.772	9.286	***9.184***	9.185	8.650	8.597
R03	Economie	909	492	368	***947***	947	947	947
R04	Educatie	5.452	4.531	3.626	***3.623***	4.285	4.035	3.585
R05	Cultuur, recreatie en sport	24.715	8.669	8.482	***8.482***	8.482	8.366	8.366
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	123.218	106.792	109.798	***110.041***	111.296	112.530	112.530
R07	Gezondheid en Milieu	37.812	35.380	35.447	***35.605***	35.476	35.569	35.574
R08	Wonen en Ruimte	85.520	38.962	50.715	***36.248***	39.016	28.382	17.476
R09	Financien en bedrijfsvoering	475.452	466.212	463.472	***486.823***	489.693	492.221	494.284
	Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Nr.	Omschrijving	Exploitatieresultaat						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.431	-8.007	-8.238	***-8.760***	-8.364	-7.949	-7.945
R01	Veiligheid	-12.469	-12.115	-12.934	***-13.209***	-13.107	-12.923	-12.915
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.129	-13.005	-12.707	***-14.043***	-14.525	-14.729	-15.188
R03	Economie	-5.003	-4.572	-5.421	***-4.879***	-4.543	-4.523	-4.520
R04	Educatie	-18.331	-14.634	-14.567	***-13.835***	-14.232	-16.367	-17.555
R05	Cultuur, recreatie en sport	-40.633	-38.316	-39.632	***-43.037***	-43.297	-43.160	-44.314
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-109.768	-101.768	-107.131	***-105.747***	-104.269	-101.569	-101.477
R07	Gezondheid en Milieu	3.761	4.800	5.732	***4.720***	3.765	4.868	5.011
R08	Wonen en Ruimte	24.621	-3.055	-2.671	***-2.671***	-1.257	-1.001	-2.688
R09	Financien en bedrijfsvoering	373.142	367.539	367.346	***383.911***	385.560	389.777	391.747
	Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.878**	**310**	**9.686**	**7.768**

Nr.	Omschrijving	*Toevoeging reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-16	0	0	***0***	0	0	0
R01	Veiligheid	-173	0	0	***0***	0	0	0
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-7.950	-4.275	-5.022	***-5.978***	-5.859	-5.770	-5.729
R03	Economie	-253	0	0	***0***	0	0	0
R04	Educatie	-8.640	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
R05	Cultuur, recreatie en sport	-4.597	-2.136	-2.136	***-1.285***	-342	-386	-408
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-22.517	-6.180	-6.180	***-2.790***	-290	0	0
R07	Gezondheid en Milieu	-1.189	-4.247	-4.247	***-262***	-120	-146	-495
R08	Wonen en Ruimte	-11.273	-1.472	-4.779	***-437***	-1.941	-1.848	-161
R09	Financien en bedrijfsvoering	-11.030	-4.430	-6.527	***-14.649***	-14.045	-16.731	-16.884
	Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Nr.	Omschrijving	*Onttrekking reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	28	21	21	***21***	21	21	21
R01	Veiligheid	178	321	200	***200***	300	300	300
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	7.612	6.379	7.043	***6.499***	6.356	5.787	5.760
R03	Economie	161	173	343	***120***	115	100	100
R04	Educatie	3.746	7.286	7.986	***6.376***	6.052	7.062	7.436
R05	Cultuur, recreatie en sport	2.931	369	528	***403***	594	525	525
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	24.481	17.474	15.052	***5.584***	4.957	1.139	1.139
R07	Gezondheid en Milieu	8.584	4.947	4.977	***-15***	434	81	327
R08	Wonen en Ruimte	2.858	1.915	579	***501***	462	462	462
R09	Financien en bedrijfsvoering	19.034	3.270	18.960	***16.468***	8.568	4.947	4.948
	Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.157**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Nr.	Omschrijving	Rekening	Begroot 2018		Saldo Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	2019	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.419	-7.986	-8.217	***-8.739***	-8.343	-7.928	-7.924
R01	Veiligheid	-12.464	-11.794	-12.734	***-13.009***	-12.807	-12.623	-12.615
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.467	-10.901	-10.686	***-13.522***	-14.028	-14.711	-15.157
R03	Economie	-5.095	-4.399	-5.078	***-4.759***	-4.428	-4.423	-4.420
R04	Educatie	-23.225	-13.603	-20.867	***-14.338***	-13.752	-14.534	-15.226
R05	Cultuur, recreatie en sport	-42.299	-40.083	-41.239	***-43.919***	-43.044	-43.021	-44.198
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-107.804	-90.474	-98.258	***-102.953***	-99.603	-100.430	-100.339
R07	Gezondheid en Milieu	11.156	5.500	6.462	***4.443***	4.079	4.802	4.843
R08	Wonen en Ruimte	16.206	-2.612	-6.870	***-2.607***	-2.737	-2.387	-2.387
R09	Financien en bedrijfsvoering	381.146	366.379	379.779	***385.730***	380.083	377.993	379.811
	Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten

Progr.	Incidentele lasten en baten	2019	2020	2021	2022
					Bedragen x € 1.000
Incidentele lasten					
div	Afschrijvingslasten extra investeringen duurzaamheid vastgoed	-22	-56	-75	-75
div	Besparing op energiekosten vanaf 2019	14	35	47	47
div	Business Case De Connectie (collegenota 7 maart 2017)	-	-	2.300	2.300
R.00	Borgen en verstevigen regionale samenwerking, Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	-343	-	-	-
R.02	Invasieve exoten	-333	-333	-333	-
R.02	Baggeren havens, Defensiehaven	-500	-	-	-
R.02	Jaarlijks budget autobereikbaarheid	-700	-700	-700	-700
R.03	Mogelijk maken markt langs Jansbeek	-250	-	-	-
R.06	Dotatie aan reserve voor Individuele studietoeslag	-535	-	-	-
R.06	Werk-Investeringsfonds (voeding nieuwe BR)	-2.500	-	-	-
R.07	Doorgeven middelen bodem aan beleidsveld	-255	-383	-	-
R.08	Niet-grondexploitatieprojecten	-597	-597	-	-
R.08	Overhevelen naar beleidsveld middelen Bodemsanering	-96	-89	-	-
R.08	Frictiekosten bij invulling taakstelling ODRA	-17	-	-	-
R.08	Nog in te vullen taakstelling op verkoop Vastgoed: Aframen bestaande stelpost	-	-700	-700	-
R.08	Opbrengst verkoop Vastgoed (2021 250 t.l.v. de algemene middelen)		700	450	-
R.08	Dotatie aan BR Zuidelijke Binnenstad	-	-	-1.780	-
R.09	Frictiekosten afbouw overhead	-202	-	-	-
R.09	Frictie uit verzelfstandiging MSSA	-175	-	-	-
R.09	Actualisatie frictiekosten (minder frictiekosten dan in MJPB 2017 begroot)	202	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve rampenoefening	-5	-5	-5	-5
R.09	Dotatie aan algemene reserve ingroei vermogenspositie MJPB 2013-2016	7	7	7	7
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2014	-44	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve verzelfstandiging MSSA	-40	-40	-40	-40
R.09	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2016-2019	-3.385	-3.385	-3.385	-3.385
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2015	20	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2016		-	715	715
R.09	Dotatie aan algemene reserve verzamelbesluit 1-2016	-135	-135	-135	-135
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers	-5	-1	41	41
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 2 2017	-16	-15	-15	-15
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 3 2017	-350	-350	-350	-350
R.09	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2017-2020	-361	-	-861	-861
R.09	Dotatie aan Br taakmutaties overloop/gemeentefonds	-290	-290		
R.09	Dotatie aan algemene reserve resultaat MJPB 2018-2021	-719	-1.285	-4.390	-4.390
R.09	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan BR Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort (5)	-28	-28	-146	-146
R.09	Taakstelling huisvesting	-	-600	-600	-600
R.09	Invulling door aanpassing huurcontract Stadskantoor	-	900	1.800	1.800
R.09	OW072 Toevoeging AR inz transitiebudget	-1.193	-1.718	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2017	-298	-149	122	-
R.09	Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
R.09	Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	-225	-225	-225	-225
R.09	Kasschuif ivm sluitend maken MJPB 2019-2021	-441	-397	-1.374	-1.527
Totaal incidentele lasten 2019-2022		**-21.613**	**-16.345**	**-14.730**	**-12.642**

Progr.	Incidentele lasten en baten	2019	2020	2021	2022
					Bedragen x € 1.000
Incidentele baten					
div	Vastgoed incidenteel potentiele verkoop € 1,4 mln.	-	700	700	-
R.00	MJPB 2018-2021 Amendement 17A31: Terugdraaien taakstelling bij Raad	21	21	21	21
R.01	MJPB 2018-2021 Amendement 17A32: De overlast te lijf; meer handhavers in de openbare ruimte	200	300	300	300
R.01	Borgen en verstevigen regionale samenwerking, Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	48	-	-	-
R.02	Niet indexeren parkeertarieven deels t.l.v. de BR bereikbaarheidsfonds	100	100	100	100
R.02	Extra opbrengsten autobereikbaarheid	100	100	100	100
R.03	MJPB 2018-2021 Amendement 17A49: Extra middelen accountmanager	100	100	100	100
R.04	MJPB 2018-2021 Amendement 17A35: Coördinator Laaggeletterdheid	75	-	-	-
R.05	MJPB 2018-2021 Amendement 17A43: Duurzaamheid 3. Groenfonds	50	50	50	50
R.05	Ontrekking aan BR evenementen	20	15		
R.06	MJPB 2018-2021 Amendement 17A50: Schulden voorkomen	100	100	-	-
R.06	Ontrekking aan BR Burgerinitiatieven sociaal domein	472	-	-	-
R.07	Dekking door inzet reservering budget vergroening elektriciteit en gas 2016-2018	10	-	-	-
R.07	GRP: Vrijval van kapitaallasten	-	207	-	-
R.07	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan BR Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort	98	-	-	-
R.07	MJPB 2018-2021 uitstellen diftar	155	385	-	-
R.07	Ontrekking aan BR Energy made in Arnhem	10	-	-	-
R.08	Niet-grondexploitatie	241	241	-	-
R.08	Dekking frictiekosten invulling taakstelling ODRA uit vrijval programmakosten Wabo 2016 (reserveren)	17	-	-	-
R.08	Ontrekking aan BR vastgoed	5	5		
R.09	Bijdrage in GF voor individuele studietoeslag	535	-	-	-
R.09	Verkoop bezit (vastgoed, 4 jaar incidenteel)	1.000	-	-	-
R.09	Onttrekking BR taakmutaties GF-overloop	974	782	-	-
R.09	Onvoorzien	272	-	-	-
R.09	Bodensamering, incidentele uitkering in GF	96	89	-	-
R.09	Dividend BNG	pm	pm	-	-
R.09	Dekking uit bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen af te bouwen overhead	202	-	-	-
R.09	Dekking uit vorming bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen MSSA	175	-	-	-
R.09	Onttrekking aan algemene reserve zomernota 2016-2019	50	50	50	50
R.09	Onttrekking aan algemene reserve PN sluitend maken jaarschijf 2017	-	69	69	69
R.09	Minder onttrekken aan BR frictiekosten	-202	-	-	-
R.09	Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR)	4.238	3.807	3.807	3.807
R.09	Onttrekking aan algemene reserve MJPB 2019-2022	9.962	3.293	4.822	4.823
Totaal incidentele baten 2019-2022		**19.124**	**10.414**	**10.119**	**9.420**

Incidentele lasten en baten MJPB 2019-2022	2019	2020	2021	2022
				Bedragen x € 1.000
Totaal incidentele lasten	-21.613	-16.345	-14.730	-12.642
Totaal incidentele baten	19.124	10.414	10.119	9.420
Per saldo hogere incidentele baten (+), hogere incidentele lasten (-)	**-2.489**	**-5.931**	**-4.611**	**-3.222**

Geprognosticeerde balans 2019

Gemeente Arnhem

Activa	31-12-2018	31-12-2019
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	643.277	681.580
Investeringen in openbare ruimte met maatschapp	57.827	54.693
Financiële vaste activa	93.395	87.964
Immateriële vaste activa	9.407	8.707
Totaal vaste activa	***803.906***	***832.944***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	69.087	59.313
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	102.099	99.122
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***172.512***	***159.761***
TOTAAL	**976.418**	**992.705**

Passiva	31-12-2018	31-12-2019
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	37.872	30.369
Bestemmingsreserves	100.789	104.417
Totaal eigen vermogen	***138.661***	***134.786***
Voorzieningen	***12.578***	***13.371***
Leningen	669.402	707.978
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***675.402***	***713.978***
Totaal vaste passiva	***826.641***	***862.135***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	58.425	55.448
Liquide middelen	46.352	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***149.777***	***130.570***
TOTAAL	**976.418**	**992.705**

OHW=grex -VZ grex

Geprognosticeerde balans 2020

Gemeente Arnhem

	Activa	
	31-12-2019	31-12-2020
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	681.580	703.431
Investeringen in openbare ruimte met maatschapp	54.693	51.623
Financiële vaste activa	87.964	82.636
Immateriële vaste activa	8.707	8.007
Totaal vaste activa	***832.944***	***845.697***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	59.313	51.956
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.122	99.124
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***159.761***	***152.406***
TOTAAL	**992.705**	**998.103**

	Passiva	
	31-12-2019	31-12-2020
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	30.369	30.052
Bestemmingsreserves	104.417	105.044
Totaal eigen vermogen	***134.786***	***135.096***
Voorzieningen	***13.371***	***14.169***
Leningen	707.978	712.266
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***713.978***	***718.266***
Totaal vaste passiva	***862.135***	***867.531***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.448	55.450
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.570***	***130.572***
TOTAAL	**992.705**	**998.103**

OHW=grex -VZ grex

Geprognosticeerde balans 2021

	Activa	
	31-12-2020	31-12-2021
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	703.431	712.043
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut	51.623	48.592
Financiële vaste activa	82.636	77.326
Immateriële vaste activa	8.007	7.307
Totaal vaste activa	***845.697***	***845.268***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	51.956	40.906
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.124	99.225
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***152.406***	***141.457***
TOTAAL	**998.103**	**986.725**

OHW=grex -VZ grex

	Passiva	
	31-12-2020	31-12-2021
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	30.052	34.311
Bestemmingsreserves	105.044	110.470
Totaal eigen vermogen	***135.096***	***144.781***
Voorzieningen	***14.169***	***14.867***
Leningen	712.266	690.404
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***718.266***	***696.404***
Totaal vaste passiva	***867.531***	***856.052***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.450	55.551
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.572***	***130.673***
TOTAAL	**998.103**	**986.725**

Geprognosticeerde balans 2022

Gemeente Arnhem

	Activa	
	31-12-2021	31-12-2022
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	712.043	703.624
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut	48.592	45.691
Financiële vaste activa	77.326	72.102
Immateriële vaste activa	8.007	6.607
Totaal vaste activa	***845.968***	***828.024***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	40.906	61.543
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.225	99.328
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***141.457***	***162.197***
TOTAAL	**987.425**	**990.221**

OHW=grex -VZ grex

	Passiva	
	31-12-2021	31-12-2022
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	34.311	38.698
Bestemmingsreserves	110.470	113.849
Totaal eigen vermogen	***144.781***	***152.547***
Voorzieningen	***14.867***	***15.565***
Leningen	690.404	685.333
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***696.404***	***691.333***
Totaal vaste passiva	***856.052***	***859.445***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.551	55.654
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.673***	***130.776***
TOTAAL	**986.725**	**990.221**

Reserves en voorzieningen

Omschrijving	JV 2017 Stand per 01-01-2018	Begroot 2018 Toe-voeging	Begroot 2018 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-20 / 01-01-2019	Begroot 2019 Toe-voeging	Begroot 2019 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020
Algemene Reserve (AR)	58.240	4.381	24.749	37.872	6.965	14.468	30.369
Bestemmingsreserves (BR's)	92.936	38.795	30.942	100.789	25.313	21.685	104.417
Totaal Reserves	**151.176**	**43.176**	**55.691**	**138.661**	**32.278**	**36.153**	**134.786**
Totaal Voorzieningen	**11.757**	**2.742**	**1.921**	**12.577**	**2.884**	**2.091**	**13.371**

Verloop Bestemmingsreserves P/R	Omschrijving	JV 2017 Stand per 01-01-2018	Begroot 2018 Toe-voeging	Begroot 2018 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-20 / 01-01-2019	Begroot 2019 Toe-voeging	Begroot 2019 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020
R0	Onderzoek Rekenkamer	252	0	0	252	0	0	252
R0	Raad	12	0	0	12	0	0	12
R0	Fractie-ondersteuning	0	0	0	0	0	0	0
R1	Veilig ondernemen	103	0	0	103	0	0	103
R2	Buitengew oon Beter	3.375	0	1.500	1.875	0	0	1.875
R2	Bereikbaarheid	2.364	4.401	4.525	2.240	5.978	5.972	2.246
R2	Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	3.873	247	783	3.337	262	739	2.860
R3	Sociaal Economisch Fonds	441	0	33	408	0	0	408
R3	Evenementen	305	0	20	285	0	20	265
R4	Onderw ijs	11.930	14.285	7.211	19.004	6.879	6.301	19.582
R5	Beeldbepalende culturele manifestaties	507	0	0	507	0	0	507
R5	Beeldende en Monumentale Kunst	20	0	0	20	0	0	20
R5	Cultureel Vastgoed	9.347	1.863	2	11.208	1.043	38	12.213
R5	Groenfonds	394	50	0	444	50	0	494
R6	Participatie	492	0	0	492	0	0	492
R6	Maatschappelijke opvang	179	0	0	179	0	0	179
R6	Wijkfondsen	166	0	0	166	0	0	166
R6	Bew onersbudgetten	164	0	0	164	0	0	164
R6	Pakketmaatregelen WMO	23	0	0	23	0	0	23
R6	Beschermd en Weerbaar	3.168	0	0	3.168	0	0	3.168
R6	Herstructurering OGGz	456	0	0	456	0	0	456
R6	Noodfonds	16.406	1.180	6.117	11.469	0	4.501	6.968
R6	Burgerinitiatieven sociaal Domein	995	0	472	523	0	472	51
R6	Revolverend fonds (schuld)	0	5.000	0	5.000	0	0	5.000
R6	Werk-Investeringsfonds	0	0	0	0	2.500	0	2.500
R7	Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang	261	0	25	236	0	25	211
R7	Huishoudelijk afval	778	0	200	578	0	155	423
R7	GRP-dekking kapitaallasten	134	0	134	0	0	0	0
R7	Energie made in Arnhem	550	0	50	500	0	10	490
R7	Duurzaamheidsleningen	438	0	14	424	0	12	412
R7	Revolverend fonds (duurzaam)	0	3.000	0	3.000	0	0	3.000
R7	Duurzaam Arnhem	0	1.000	0	1.000	0	0	1.000
R8	Omgevingslaw aai	455	0	0	455	0	0	455
R8	Risicobeheer Arnhem Centraal	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
R8	Grondexploitatie	7.360	54	0	7.414	66	0	7.480
R8	Voorstudies	53	0	0	53	0	0	53
R8	Strategische posities	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
R8	Herstructureringsgebieden	0	0	0	0	0	0	0
R8	Zuidelijke Binnenstad	2.700	4.600	0	7.300	0	0	7.300
R8	Volkshuisvesting	579	75	75	579	43	43	579
R8	Startersleningen	1.651	0	426	1.225	0	410	815
R8	Stimulering w oningbouw	444	0	30	414	0	30	384
R8	Vastgoed	602	2.099	5	2.696	0	5	2.691
R8	Bouw - en sloopleges	0	0	0	0	0	0	0
R9	Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	8.808	535	7.142	2.201	290	974	1.517
R9	Fictiekosten en Organisatie-ontw ikkeling	102	406	34	474	406	17	863
R9	Bedrijfsvoering	5.646	0	1.891	3.755	0	1.708	2.047
R9	ICT	235	0	55	180	0	55	125
R9	Kapitaallasten	2.199	0	198	2.001	7.796	198	9.599
	Totaal	**92.936**	**38.795**	**30.942**	**100.789**	**25.313**	**21.685**	**104.417**

* Let op in de stand per 31-12-2018 / 01-01-2019 is nog geen rekening gehouden met de begrotingsw ijzigingen die volgen uit de Turap-2 2018 (w .o. Klimaatfonds ad 10 mln.) en Verzamelbesluit 2-2018

Begroot 2020			Begroot 2021			Begroot 2022			
Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2020 / 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023
									Bedragen € 1.000
30.369	7.473	7.790	30.051	9.671	5.412	34.310	9.800	5.413	38.697
104.417	20.694	20.067	105.044	20.438	15.012	110.470	18.983	15.604	113.849
134.786	**28.167**	**27.857**	**135.095**	**30.109**	**20.424**	**144.780**	**28.783**	**21.017**	**152.546**
13.371	**2.884**	**2.086**	**14.169**	**2.784**	**2.086**	**14.867**	**2.784**	**2.086**	**15.565**

Begroot 2020			Begroot 2021			Begroot 2022			
Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2020 / 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023
									Bedragen € 1.000
252	0	0	252	0	0	252	0	0	252
12	0	0	12	0	0	12	0	0	12
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
103	0	0	103	0	0	103	0	0	103
1.875	0	0	1.875	0	0	1.875	0	0	1.875
2.246	5.859	5.951	2.154	5.770	5.715	2.209	5.728	5.687	2.250
2.860	120	438	2.542	146	146	2.542	495	393	2.644
408	0	0	408	0	0	408	0	0	408
265	0	15	250	0	0	250	0	0	250
19.582	5.572	6.052	19.102	5.230	7.062	17.270	5.108	7.436	14.942
507	0	0	507	0	0	507	0	0	507
20	0	0	20	0	0	20	0	0	20
12.213	100	312	12.001	144	243	11.902	166	242	11.826
494	50	0	544	50	0	594	50	0	644
492	0	0	492	0	0	492	0	0	492
179	0	0	179	0	0	179	0	0	179
166	0	0	166	0	0	166	0	0	166
164	0	0	164	0	0	164	0	0	164
23	0	0	23	0	0	23	0	0	23
3.168	0	0	3.168	0	0	3.168	0	0	3.168
456	0	0	456	0	0	456	0	0	456
6.968	0	4.034	2.934	0	1.098	1.836	0	1.098	738
51	0	0	51	0	0	51	0	0	51
5.000	0	0	5.000	0	0	5.000	0	0	5.000
2.500	0	0	2.500	0	0	2.500	0	0	2.500
211	0	25	186	0	25	161	0	25	136
423	0	385	38	0	0	38	0	0	38
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
490	0	0	490	0	0	490	0	0	490
412	0	11	401	0	9	392	0	9	383
3.000	0	0	3.000	0	0	3.000	0	0	3.000
1.000	0	0	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000
455	0	0	455	0	0	455	0	0	455
3.469	0	0	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
7.480	1.748	0	9.228	0	0	9.228	118	0	9.346
53	0	0	53	0	0	53	0	0	53
1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.300	0	0	7.300	1.780	0	9.080	0	0	9.080
579	43	43	579	43	43	579	43	43	579
815	0	388	427	0	388	39	0	388	-349
384	0	30	354	0	30	324	0	30	294
2.691	0	5	2.686	0	0	2.686	0	0	2.686
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.517	290	782	1.025	0	0	1.025	0	0	1.025
863	406	0	1.269	406	0	1.675	406	0	2.081
2.047	0	1.343	704	1.771	0	2.475	1.771	0	4.246
125	0	55	70	0	55	15	0	55	-40
9.599	6.506	198	15.907	5.098	198	20.807	5.098	198	25.707
104.417	**20.694**	**20.067**	**105.044**	**20.438**	**15.012**	**110.470**	**18.983**	**15.604**	**113.849**

EMU-saldo 2019

Sinds 1999 bestaat de Economische en Monetaire Unie (EMU), die in Europa verantwoordelijk is voor het gezamenlijke monetaire beleid van de deelnemende landen. Deze EMU-landen zijn gehouden aan de –met elkaar afgesproken- eis om het begrotingstekort van de overheid niet te laten stijgen boven de 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Deze grens van 3% geldt voor de gehele overheid, dus inclusief de gemeenten, provincies en waterschappen.
In 2011 hebben de Europese regeringsleiders deze afspraak herbevestigd nadat een groot aantal landen als gevolg van de economische crisis een EMU-tekort presenteerde dat hoger was dan de overeengekomen 3%. Nadrukkelijk is in de afspraken herbevestigd dat in economisch slechte tijden een EMU-tekort van maximaal de genoemde 3% toegestaan is (de overheidsschuld mag groeien), maar in economisch goede tijden moet de overheidsschuld afnemen, en daarvoor is een EMU-overschot nodig.
De afspraak is in Nederland vertaald in de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet Hof), die op 1 januari 2014 van kracht is geworden. Hierin is benadrukt dat Rijk en decentrale overheden gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de beheersing van het Nederlandse EMU-tekort.
Eén van de uitwerkingen van de wet Hof is de verplichting voor decentrale overheden, waaronder gemeenten, in de begroting het EMU-saldo te presenteren, dat voortvloeit uit die begroting.
Het EMU-saldo wordt berekend op een manier die afwijkt van de manier waarop bij gemeenten het begrotingsresultaat wordt bepaald. Decentrale overheden zijn gehouden aan de regelgeving in het BBV, dat uitgaat van een stelsel van baten en lasten. Het zogenaamde EMU-saldo is een saldo van inkomsten en uitgaven (dus op kasbasis) en om dat te kunnen bepalen uitgaande van het begrote saldo van lasten en baten is een aanvullende berekening nodig.
In het overzicht is het EMU-saldo berekend voor de jaren 2018 tot en met 2020, zoals dat voortvloeit uit deze begroting.

Omschrijving	**2018**	**2019**	**2020**
Bedragen x € 1.000			
Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	19.916	-9.179	-2.520
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	30.548	27.614	30.015
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	2.324	2.474	2.474
Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-63.611	-62.783	-48.796
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:			
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), **voor zover niet op exploitatie verantwoord**			
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)			
Baten bouwgrondexploitatie:			
Baten voorzover transacties **niet op exploitatie verantwoord**			
Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	-1.859	-1.798	-1.706
Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
Verkoop van effecten:			
Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee
Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Totaal	**-12.682**	**-43.672**	**-20.533**

Voor de jaren 2019 t/m 2022 is voor de decentrale overheden (gemeenten, provincies en waterschappen) een zogeheten macronorm vastgesteld van 0,4% van het BBP. De decentrale overheden hebben in overleg bepaald dat de norm voor gemeenten 0,272% bedraagt. Deze macronorm wordt niet nader toegedeeld aan individuele gemeenten, er zijn geen referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties.
De hoogte van de macronorm bepaalt voor een belangrijk deel de ruimte die gemeenten hebben om investeringen te doen, maar vanwege het ontbreken van individuele referentiewaarden is het voor afzonderlijke gemeenten heel moeilijk, zo niet onmogelijk, te sturen op het EMU-saldo.

Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld

Omschrijving	Lasten						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-5.907	-6.850	-7.005	***-7.245***	-6.859	-6.486	-6.486
0.2 Burgerzaken	-5.575	-4.842	-5.258	***-5.483***	-5.464	-5.425	-5.424
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-2.003	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-2.016	-2.021
0.4 Overhead	-97.072	-83.039	-84.286	***-80.749***	-78.439	-76.380	-76.401
0.5 Treasury	12.304	-1.753	-1.753	***-963***	-4.143	-3.853	-3.853
0.61 OZB woningen	-3.003	-4.816	-4.473	***-4.480***	-4.480	-4.480	-4.480
0.62 OZB niet-woningen	-1.435	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	-7	-5	-5	***-5***	-5	-5	-5
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	-10.175	-6.922	-3.452	***-14.587***	-14.818	-15.110	-15.177
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-11.853	-11.646	-11.816	***-12.184***	-12.176	-12.167	-12.159
1.2 Openbare orde en veiligheid	-4.050	-3.730	-4.404	***-4.222***	-4.228	-4.053	-4.053
2.1 Verkeer en vervoer	-26.983	-25.140	-24.108	***-23.670***	-24.604	-24.588	-24.968
2.2 Parkeren	-9.761	-9.258	-9.315	***-9.816***	-9.834	-9.624	-9.566
2.4 Economische havens en waterwegen	-1.145	-755	-758	***-650***	-646	-641	-636
2.5 Openbaar vervoer	-1.046	-1.114	-1.753	***-1.472***	-973	-812	-808
3.1 Economische ontwikkeling	-3.142	-2.630	-3.152	***-3.172***	-3.169	-3.165	-3.162
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-507	-373	-127	***-339***	-89	-89	-89
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-2.264	-2.061	-2.511	***-2.316***	-2.233	-2.216	-2.216
4.2 Onderwijshuisvesting	-25.420	-19.788	-19.055	***-18.828***	-19.847	-21.689	-22.372
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-15.803	-16.786	-17.014	***-17.495***	-17.419	-17.418	-17.416
5.1 Sportbeleid en activering	-18.607	-16.905	-16.709	***-16.596***	-16.634	-16.634	-16.634
5.2 Sportaccommodaties	-19.548	-3.472	-3.355	***-4.160***	-4.091	-4.029	-3.892
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-16.316	-17.534	-15.886	***-17.409***	-18.245	-18.149	-19.700
5.4 Musea	-4.779	-4.632	-4.608	***-4.615***	-4.613	-4.497	-4.497
5.5 Cultureel erfgoed	-1.881	-1.734	-1.811	***-1.529***	-1.507	-1.502	-1.497
5.6 Media	-5.873	-5.769	-8.037	***-8.200***	-8.200	-8.200	-8.200
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-9.744	-8.643	-9.671	***-10.923***	-10.308	-10.323	-9.980
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14.925	-14.214	-14.994	***-14.308***	-13.342	-13.307	-13.295
6.2 Wijkteams	-15.597	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-135.385	-126.640	-137.244	***-138.378***	-139.474	-139.471	-139.471
6.4 Begeleide participatie	-48.979	-46.210	-40.237	***-37.345***	-36.108	-34.970	-34.903
6.5 Arbeidsparticipatie	-19.474	-15.467	-13.043	***-10.781***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-5.013	-12.114	-6.577	***-7.004***	-7.504	-7.534	-7.534
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-47.138	-51.750	-46.843	***-49.260***	-49.376	-48.797	-48.785
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-35.841	-40.443	-33.851	***-34.078***	-33.529	-31.230	-31.230
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-63.815	-62.274	-62.231	***-64.716***	-64.634	-64.662	-64.662
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-6.307	-5.768	-5.806	***-5.879***	-5.873	-5.816	-5.797
7.2 Riolering	-14.995	-12.258	-12.184	***-12.334***	-12.618	-12.888	-13.042
7.3 Afval	-14.465	-13.884	-13.390	***-14.454***	-14.643	-14.020	-13.697
7.4 Milieubeheer	-6.238	-5.600	-5.402	***-5.742***	-6.053	-5.352	-5.351
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-37	-48	-48	***-48***	-48	-48	-48
8.1 Ruimtelijke ordening	-953	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-34.353	-29.749	-31.225	***-26.717***	-31.410	-21.038	-13.278
8.3 Wonen en bouwen	-25.598	-10.996	-21.001	***-11.043***	-7.703	-7.184	-5.726
Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.523**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Omschrijving	Baten						
	Rekening 2017	Begroot 2018 Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*Begroting 2019*	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	1.797	1.243	1.243	***1.243***	1.243	1.243	1.243
0.2 Burgerzaken	3.253	2.441	2.781	***2.725***	2.716	2.718	2.722
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	21	0	0	***0***	0	250	250
0.4 Overhead	39.979	36.312	33.477	***33.583***	32.871	32.708	32.708
0.5 Treasury	2.967	1.913	1.913	***2.112***	2.029	1.947	1.947
0.61 OZB woningen	26.016	48.249	26.827	***27.151***	27.399	27.901	28.062
0.62 OZB niet-woningen	29.476	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	363	381	381	***381***	381	381	381
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	367.096	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	9.533	0	0	***10***	49	87	126
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.336	1.170	1.183	***1.183***	1.183	1.183	1.183
1.2 Openbare orde en veiligheid	802	479	479	***447***	447	447	447
2.1 Verkeer en vervoer	4.633	1.460	463	***498***	498	498	498
2.2 Parkeren	14.024	13.467	13.514	***14.155***	14.060	13.963	13.868
2.4 Economische havens en waterwegen	718	474	474	***474***	474	474	474
2.5 Openbaar vervoer	1.366	1.538	2.016	***1.702***	1.757	1.277	1.277
3.1 Economische ontwikkeling	205	0	0	***0***	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	227	297	91	***45***	45	45	45
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	485	195	277	***902***	902	902	902
4.2 Onderwijshuisvesting	5.229	4.632	3.790	***3.836***	4.499	4.249	3.799
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	11.327	9.723	9.726	***9.629***	9.734	9.839	9.943
5.1 Sportbeleid en activering	307	0	0	***0***	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	18.578	3.626	3.580	***3.580***	3.580	3.580	3.580
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.560	5.479	5.278	***5.278***	5.278	5.278	5.278
5.4 Musea	460	234	234	***234***	234	118	118
5.5 Cultureel erfgoed	522	444	507	***507***	507	507	507
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.139	692	692	***692***	692	692	692
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	668	78	78	***78***	78	78	78
6.2 Wijkteams	13	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	110.017	101.756	109.588	***109.969***	111.226	111.770	111.770
6.4 Begeleide participatie	117	370	0	***0***	0	690	690
6.5 Arbeidsparticipatie	6.016	2.970	135	***0***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	225	221	-141	***-141***	-141	-141	-141
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	8.876	7.358	6.758	***4.943***	4.943	4.843	4.843
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	1.451	0	0	***0***	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	1.710	694	694	***694***	694	694	694
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	897	236	374	***374***	374	364	364
7.2 Riolering	16.782	16.351	16.351	***16.599***	16.864	17.161	17.443
7.3 Afval	18.498	17.909	18.024	***17.933***	17.540	17.336	17.059
7.4 Milieubeheer	3.893	3.043	2.955	***2.955***	2.955	2.955	2.955
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	22	16	16	***16***	16	16	16
8.1 Ruimtelijke ordening	31	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	58.563	29.726	31.246	***26.495***	33.097	22.757	13.334
8.3 Wonen en bouwen	26.948	9.289	19.522	***9.774***	5.940	5.646	4.163
Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Omschrijving	Exploitatieresultaat						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-4.110	-5.606	-5.761	***-6.001***	-5.616	-5.242	-5.242
0.2 Burgerzaken	-2.321	-2.401	-2.477	***-2.758***	-2.749	-2.707	-2.703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.982	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-1.766	-1.771
0.4 Overhead	-57.093	-46.727	-50.809	***-47.166***	-45.569	-43.672	-43.694
0.5 Treasury	15.272	161	161	***1.149***	-2.114	-1.906	-1.906
0.61 OZB woningen	23.013	43.433	22.355	***22.671***	22.919	23.421	23.582
0.62 OZB niet-woningen	28.041	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	356	376	376	***376***	376	376	376
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	367.096	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	-642	-6.922	-3.452	***-14.577***	-14.769	-15.023	-15.051
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.518	-10.476	-10.632	***-11.001***	-10.992	-10.984	-10.976
1.2 Openbare orde en veiligheid	-3.248	-3.250	-3.925	***-3.774***	-3.781	-3.605	-3.605
2.1 Verkeer en vervoer	-22.350	-23.680	-23.645	***-23.172***	-24.106	-24.090	-24.470
2.2 Parkeren	4.262	4.208	4.200	***4.340***	4.226	4.340	4.302
2.4 Economische havens en waterwegen	-426	-281	-284	***-176***	-172	-167	-163
2.5 Openbaar vervoer	320	424	263	***230***	784	465	469
3.1 Economische ontwikkeling	-2.937	-2.630	-3.152	***-3.172***	-3.169	-3.165	-3.162
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-279	-76	-36	***-294***	-44	-44	-44
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-1.779	-1.866	-2.234	***-1.413***	-1.331	-1.314	-1.314
4.2 Onderwijshuisvesting	-20.191	-15.156	-15.266	***-14.992***	-15.348	-17.440	-18.573
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-4.476	-7.063	-7.288	***-7.866***	-7.685	-7.579	-7.473
5.1 Sportbeleid en activering	-18.300	-16.905	-16.709	***-16.596***	-16.634	-16.634	-16.634
5.2 Sportaccommodaties	-971	153	225	***-579***	-510	-449	-311
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-10.756	-12.055	-10.607	***-12.131***	-12.966	-12.870	-14.422
5.4 Musea	-4.318	-4.398	-4.374	***-4.381***	-4.379	-4.379	-4.379
5.5 Cultureel erfgoed	-1.359	-1.289	-1.304	***-1.022***	-1.000	-995	-990
5.6 Media	-5.873	-5.769	-8.037	***-8.200***	-8.200	-8.200	-8.200
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-8.605	-7.951	-8.979	***-10.231***	-9.616	-9.631	-9.288
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14.257	-14.137	-14.916	***-14.230***	-13.264	-13.229	-13.217
6.2 Wijkteams	-15.584	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-25.368	-24.885	-27.656	***-28.409***	-28.249	-27.701	-27.701
6.4 Begeleide participatie	-48.862	-45.840	-40.237	***-37.345***	-36.108	-34.280	-34.213
6.5 Arbeidsparticipatie	-13.457	-12.497	-12.908	***-10.781***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-4.788	-11.893	-6.718	***-7.145***	-7.645	-7.675	-7.675
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-38.261	-44.392	-40.085	***-44.317***	-44.433	-43.954	-43.942
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-34.390	-40.443	-33.851	***-34.078***	-33.529	-31.230	-31.230
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-62.105	-61.580	-61.536	***-64.022***	-63.940	-63.968	-63.968
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-5.410	-5.532	-5.431	***-5.504***	-5.498	-5.452	-5.433
7.2 Riolering	1.787	4.093	4.167	***4.266***	4.246	4.272	4.400
7.3 Afval	4.032	4.025	4.634	***3.479***	2.897	3.316	3.362
7.4 Milieubeheer	-2.345	-2.557	-2.447	***-2.787***	-3.099	-2.397	-2.397
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-15	-32	-32	***-32***	-32	-32	-32
8.1 Ruimtelijke ordening	-922	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	24.210	-23	21	***-222***	1.687	1.719	56
8.3 Wonen en bouwen	1.351	-1.708	-1.479	***-1.268***	-1.763	-1.538	-1.563
Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.878**	**310**	**9.686**	**7.768**

Omschrijving	Toevoeging reserves						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-16	0	0	***0***	0	0	0
0.2 Burgerzaken	0	0	0	***0***	0	0	0
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0
0.4 Overhead	-1.317	-406	-1.884	***-406***	-406	-406	-406
0.5 Treasury	-874	0	0	***0***	0	0	0
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	-2.624	-535	-535	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	-6.215	-3.489	-4.108	***-14.243***	-13.639	-16.325	-16.478
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-173	0	0	***0***	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	0	0	***0***	0	0	0
2.1 Verkeer en vervoer	-3.688	-529	-529	***-600***	-600	-600	-600
2.2 Parkeren	-4.262	-3.746	-4.493	***-5.378***	-5.259	-5.170	-5.129
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	***0***	0	0	0
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	***0***	0	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	-57	0	0	***0***	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***0***	0	0	0
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-196	0	0	***0***	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	-7.620	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.020	0	0	***0***	0	0	0
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	-89	-21	-21	***-16***	-15	-15	-15
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-4.072	-2.065	-2.065	***-1.219***	-277	-320	-343
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	0	0
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-436	-50	-50	***-50***	-50	-50	-50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-258	0	0	***0***	0	0	0
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	-500	-5.000	-5.000	***0***	0	0	0
6.4 Begeleide participatie	-9.889	0	0	***0***	0	0	0
6.5 Arbeidsparticipatie	-786	0	0	***-2.500***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-3.476	-700	-700	***0***	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-4.528	-480	-480	***-290***	-290	0	0
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-2.053	0	0	***0***	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-1.027	0	0	***0***	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	-115	0	0	***0***	0	0	0
7.2 Riolering	-505	-247	-247	***-262***	-120	-146	-495
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0
7.4 Milieubeheer	-569	-4.000	-4.000	***0***	0	0	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-10.442	-1.397	-55	***-66***	-1.748	-1.780	-117
8.3 Wonen en bouwen	-831	-75	-4.724	***-371***	-193	-68	-43
Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Omschrijving	Onttrekking reserves						
	Rekening 2017	Begroot 2018 Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*Begroting 2019*	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	28	21	21	***21***	21	21	21
0.2 Burgerzaken	0	0	0	***0***	0	0	0
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0
0.4 Overhead	2.183	844	1.485	***559***	55	55	55
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	1.716	535	535	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	15.135	1.891	16.940	***15.908***	8.512	4.891	4.892
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	121	121	0	***0***	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	57	200	200	***200***	300	300	300
2.1 Verkeer en vervoer	4.995	3.595	4.133	***2.321***	2.201	1.871	1.846
2.2 Parkeren	2.577	2.752	2.878	***4.153***	4.130	3.916	3.914
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	***0***	0	0	0
2.5 Openbaar vervoer	40	32	32	***25***	25	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	77	133	133	***100***	100	100	100
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***0***	0	0	0
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	84	40	210	***20***	15	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	3.646	7.211	7.211	***6.301***	6.052	7.062	7.436
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	100	75	775	***75***	0	0	0
5.1 Sportbeleid en activering	585	85	85	***85***	85	85	85
5.2 Sportaccommodaties	895	93	97	***97***	97	97	97
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	344	2	46	***38***	312	243	243
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	9	4	0	***0***	0	0	0
5.6 Media	50	50	50	***50***	50	50	50
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.048	135	250	***133***	50	50	50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.567	513	711	***513***	41	41	41
6.2 Wijkteams	305	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	321	5.000	5.586	***0***	0	0	0
6.4 Begeleide participatie	7.368	6.735	1.309	***740***	1.110	790	790
6.5 Arbeidsparticipatie	734	29	1.679	***0***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	2.062	0	0	***0***	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	4.508	811	1.011	***1.094***	1.290	43	43
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	7.615	3.340	3.711	***2.465***	1.916	202	202
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	1.046	1.046	***772***	600	63	63
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	456	0	5	***5***	5	0	0
7.2 Riolering	6.538	287	287	***131***	33	72	318
7.3 Afval	778	535	535	***-173***	385	0	0
7.4 Milieubeheer	812	4.125	4.150	***22***	11	9	9
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.301	1.350	0	***0***	0	0	0
8.3 Wonen en bouwen	557	565	579	***501***	462	462	462
Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.157**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Omschrijving	Saldo						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-4.098	-5.585	-5.740	***-5.980***	-5.595	-5.221	-5.221
0.2 Burgerzaken	-2.321	-2.401	-2.477	***-2.758***	-2.749	-2.707	-2.703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.982	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-1.766	-1.771
0.4 Overhead	-56.227	-46.289	-51.208	***-47.013***	-45.919	-44.023	-44.044
0.5 Treasury	14.398	161	161	***1.149***	-2.114	-1.906	-1.906
0.61 OZB woningen	23.013	43.433	22.355	***22.671***	22.919	23.421	23.582
0.62 OZB niet-woningen	28.041	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	356	376	376	***376***	376	376	376
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	366.188	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	8.278	-8.520	9.380	***-12.911***	-19.895	-26.457	-26.637
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.570	-10.355	-10.632	***-11.001***	-10.992	-10.984	-10.976
1.2 Openbare orde en veiligheid	-3.191	-3.050	-3.725	***-3.574***	-3.481	-3.305	-3.305
2.1 Verkeer en vervoer	-21.043	-20.615	-20.041	***-21.451***	-22.505	-22.819	-23.224
2.2 Parkeren	2.577	3.214	2.584	***3.115***	3.097	3.086	3.086
2.4 Economische havens en waterwegen	-426	-281	-284	***-176***	-172	-167	-163
2.5 Openbaar vervoer	360	456	295	***255***	809	465	469
3.1 Economische ontwikkeling	-2.917	-2.497	-3.019	***-3.072***	-3.069	-3.065	-3.062
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-279	-76	-36	***-294***	-44	-44	-44
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-1.891	-1.826	-2.024	***-1.393***	-1.316	-1.314	-1.314
4.2 Onderwijshuisvesting	-24.165	-14.200	-22.340	***-15.570***	-14.868	-15.607	-16.244
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-5.396	-6.988	-6.513	***-7.791***	-7.685	-7.579	-7.473
5.1 Sportbeleid en activering	-17.715	-16.820	-16.624	***-16.511***	-16.549	-16.549	-16.549
5.2 Sportaccommodaties	-165	226	301	***-498***	-428	-367	-229
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-14.484	-14.119	-12.626	***-13.312***	-12.931	-12.948	-14.522
5.4 Musea	-4.318	-4.398	-4.374	***-4.381***	-4.379	-4.379	-4.379
5.5 Cultureel erfgoed	-1.350	-1.285	-1.304	***-1.022***	-1.000	-995	-990
5.6 Media	-5.823	-5.719	-7.987	***-8.150***	-8.150	-8.150	-8.150
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7.993	-7.866	-8.779	***-10.148***	-9.616	-9.631	-9.288
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-12.949	-13.623	-14.205	***-13.717***	-13.223	-13.188	-13.176
6.2 Wijkteams	-15.279	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-25.547	-24.885	-27.070	***-28.409***	-28.249	-27.701	-27.701
6.4 Begeleide participatie	-51.383	-39.105	-38.928	***-36.605***	-34.998	-33.490	-33.423
6.5 Arbeidsparticipatie	-13.509	-12.468	-11.229	***-13.281***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-6.202	-12.593	-7.418	***-7.145***	-7.645	-7.675	-7.675
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-38.281	-44.061	-39.554	***-43.512***	-43.434	-43.911	-43.899
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-28.828	-37.103	-30.141	***-31.613***	-31.613	-31.028	-31.028
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-63.132	-60.534	-60.490	***-63.250***	-63.340	-63.905	-63.905
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-5.069	-5.532	-5.426	***-5.499***	-5.494	-5.452	-5.433
7.2 Riolering	7.820	4.134	4.207	***4.135***	4.159	4.198	4.223
7.3 Afval	4.810	4.560	5.169	***3.305***	3.282	3.316	3.362
7.4 Milieubeheer	-2.102	-2.432	-2.297	***-2.765***	-3.088	-2.388	-2.388
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-15	-32	-32	***-32***	-32	-32	-32
8.1 Ruimtelijke ordening	-922	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	16.069	-70	-33	***-288***	-62	-62	-62
8.3 Wonen en bouwen	1.077	-1.218	-5.624	***-1.138***	-1.494	-1.145	-1.145
Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Overzicht taakvelden per programma (lasten)

Omschrijving	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	R1 Veiligheid	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	R3 Economie	R4 Educatie	R5 Cultuur, recreatie en sport	R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	R7 Gezondheid en Milieu	R8 Wonen en Ruimte	R9 Financien en bedrijfsvoering	*Totaal stadsprogramma's*
Bedragen x €'000											
Taakvelden											
0.1 Bestuur	-7.245	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-7.245***
0.2 Burgerzaken	-5.483	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-5.483***
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-1.529	***-1.529***
0.4 Overhead	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-80.749	***-80.749***
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-963	***-963***
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-4.480	***-4.480***
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-5	***-5***
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-14.587	***-14.587***
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-600	***-600***
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	-12.184	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-12.184***
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	-2.543	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-2.543***
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	-14.314	***0***	0	0	0	0	0	0	***-14.314***
2.2 Parkeren	0	0	-6.791	***0***	0	0	0	0	0	0	***-6.791***
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	-650	***0***	0	0	0	0	0	0	***-650***
2.5 Openbaar vervoer	0	0	-1.472	***0***	0	0	0	0	0	0	***-1.472***
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	***-3.172***	0	0	0	0	0	0	***-3.172***
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***-339***	0	0	0	0	0	0	***-339***
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	***-2.316***	0	0	0	0	0	0	***-2.316***
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	***0***	-12.514	0	0	0	0	0	***-12.514***
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	***0***	-4.943	0	0	0	0	0	***-4.943***
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	-10.487	0	0	0	0	***-10.487***
5.2 Sportaccommodaties	0	0	0	***0***	0	-2.428	0	0	0	0	***-2.428***
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	***0***	0	-16.799	0	0	0	0	***-16.799***
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	-4.615	0	0	0	0	***-4.615***
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	-1.529	0	0	0	0	***-1.529***
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	-8.200	0	0	0	0	***-8.200***
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	***0***	0	-7.461	0	0	0	0	***-7.461***
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	-2.663	0	0	0	***-2.663***
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	-3.729	0	0	0	***-3.729***
6.3 Inkomensregelingen	0	0	0	***0***	0	0	-127.135	0	0	0	***-127.135***
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	***0***	0	0	-33.834	0	0	0	***-33.834***
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	-2.307	0	0	0	***-2.307***
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	0	0	0	***0***	0	0	-1.948	0	0	0	***-1.948***
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-10.686	0	0	0	***-10.686***
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	-567	0	0	0	***-567***
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-31.819	0	0	0	***-31.819***
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	-1.102	0	0	0	***-1.102***
7.1 Volksgezondheid	0	0	0	***0***	0	0	0	-5.304	0	0	***-5.304***
7.2 Riolering	0	0	0	***0***	0	0	0	-12.334	0	0	***-12.334***
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0	-7.897	0	0	***-7.897***
7.4 Milieubeheer	0	0	0	***0***	0	0	0	-5.302	0	0	***-5.302***
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0	-48	0	0	***-48***
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-1.160	0	***-1.160***
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-26.717	0	***-26.717***
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-11.043	0	***-11.043***
Totaal	**-12.728**	**-14.727**	**-23.227**	**-5.826**	**-17.457**	**-51.519**	**-215.789**	**-30.885**	**-38.920**	**-102.912**	**-513.989**

Omschrijving	GEB1 CSA	GEB2 Noordwest	GEB3 Noordoost	GEB4 Presikhaaf	GEB5 Malburgen	GEB6 Schuytgraaf /Elderveld	GEB7 De Laar/Elden	GEB8 RKV	*Totaal Wijken*	*Totaal lasten*
Bedragen x €'000										
Taakvelden										
0.1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-7.245**
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-5.483**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.529**
0.4 Overhead	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-80.749**
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-963**
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-4.480**
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-5**
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-14.587**
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-600**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-12.184**
1.2 Openbare orde en veiligheid	-210	-210	-210	-210	-210	-210	***-210***	-210	-1.679	**-4.222**
2.1 Verkeer en vervoer	-1.817	-1.212	-1.353	-1.240	-993	-889	***-827***	-1.026	-9.357	**-23.670**
2.2 Parkeren	-2.978	-3	-2	-1	-2	-27	***-1***	-10	-3.025	**-9.816**
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-650**
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.472**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-3.172**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-339**
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-2.316**
4.2 Onderwijshuisvesting	-14	-606	-344	-964	-1.442	-2.564	***-20***	-360	-6.314	**-18.828**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.345	-1.234	-1.236	-1.646	-3.468	-1.332	***-1.221***	-1.069	-12.551	**-17.495**
5.1 Sportbeleid en activering	-406	-738	-1.048	-606	-1.029	-950	***-742***	-589	-6.108	**-16.596**
5.2 Sportaccommodaties	-106	-250	-282	-65	-90	-362	***-165***	-413	-1.732	**-4.160**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-82	-79	-70	-85	-91	-66	***-65***	-71	-610	**-17.409**
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-4.615**
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.529**
5.6 Media	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-8.200**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-395	-372	-375	-414	-414	-431	***-415***	-646	-3.462	**-10.923**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-1.383	-1.744	-1.517	-1.603	-1.770	-1.190	***-1.085***	-1.353	-11.645	**-14.308**
6.2 Wijkteams	-1.612	-1.572	-1.432	-1.498	-1.963	-1.308	***-1.246***	-1.507	-12.138	**-15.867**
6.3 Inkomensregelingen	-1.627	-1.444	-1.125	-1.582	-2.606	-817	***-805***	-1.236	-11.243	**-138.378**
6.4 Begeleide participatie	-518	-591	-428	-413	-558	-278	***-288***	-438	-3.511	**-37.345**
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.441	-1.186	-847	-1.186	-1.779	-508	***-593***	-932	-8.474	**-10.781**
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-576	-772	-577	-534	-669	-531	***-509***	-887	-5.056	**-7.004**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-5.231	-5.750	-4.909	-4.284	-6.095	-3.533	***-3.103***	-5.670	-38.574	**-49.260**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-3.612	-4.420	-3.590	-3.923	-5.576	-4.054	***-3.417***	-4.919	-33.511	**-34.078**
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-8.540	-4.274	-3.293	-2.964	-5.917	-1.653	***-1.652***	-4.605	-32.897	**-64.716**
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-424	-546	-424	-473	-701	-506	***-416***	-583	-4.073	**-5.175**
7.1 Volksgezondheid	-55	-19	-193	-112	-115	-17	***-29***	-34	-575	**-5.879**
7.2 Riolering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-12.334**
7.3 Afval	-742	-1.186	-893	-613	-1.031	-652	***-604***	-836	-6.557	**-14.454**
7.4 Milieubeheer	-68	-86	-59	-38	-41	-40	***-48***	-59	-440	**-5.742**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-48**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.160**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-26.717**
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-11.043**
Totaal	**-33.182**	**-28.293**	**-24.208**	**-24.454**	**-36.561**	**-21.920**	**-17.461**	**-27.454**	**-213.534**	**-727.523**

Overzicht taakvelden per programma (baten)

Omschrijving	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	R1 Veiligheid	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	R3 Economie	R4 Educatie	R5 Cultuur, recreatie en sport	R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	R7 Gezondheid en Milieu	R8 Wonen en Ruimte	R9 Financien en bedrijfsvoering	*Totaal stadsprogramma's*
Bedragen x €1000											
Taakvelden											
0.1 Bestuur	1.243	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.243***
0.2 Burgerzaken	2.725	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***2.725***
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.4 Overhead	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	33.583	***33.583***
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	2.112	***2.112***
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	27.151	***27.151***
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	28.349	***28.349***
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	381	***381***
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	395.238	***395.238***
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	10	***10***
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	1.183	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.183***
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	335	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***335***
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	429	***0***	0	0	0	0	0	0	***429***
2.2 Parkeren	0	0	6.579	***0***	0	0	0	0	0	0	***6.579***
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	474	***0***	0	0	0	0	0	0	***474***
2.5 Openbaar vervoer	0	0	1.702	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.702***
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***45***	0	0	0	0	0	0	***45***
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	***902***	0	0	0	0	0	0	***902***
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	***0***	418	0	0	0	0	0	***418***
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	***0***	3.205	0	0	0	0	0	***3.205***
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
5.2 Sportaccommodaties	0	0	0	***0***	0	1.770	0	0	0	0	***1.770***
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	***0***	0	5.278	0	0	0	0	***5.278***
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	234	0	0	0	0	***234***
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	507	0	0	0	0	***507***
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	***0***	0	692	0	0	0	0	***692***
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	60	0	0	0	***60***
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.3 Inkomensregelingen	0	0	0	***0***	0	0	109.667	0	0	0	***109.667***
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	0	0	0	***0***	0	0	-181	0	0	0	***-181***
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-199	0	0	0	***-199***
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	694	0	0	0	***694***
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0	33	0	0	***33***
7.2 Riolering	0	0	0	***0***	0	0	0	16.599	0	0	***16.599***
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0	17.732	0	0	***17.732***
7.4 Milieubeheer	0	0	0	***0***	0	0	0	1.224	0	0	***1.224***
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0	16	0	0	***16***
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	26.495	0	***26.495***
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	9.753	0	***9.753***
Totaal	**3.968**	**1.518**	**9.184**	**947**	**3.623**	**8.482**	**110.041**	**35.605**	**36.248**	**486.823**	**696.439**

Omschrijving	GEB1 CSA	GEB2 Noordwest	GEB3 Noordoost	GEB4 Presikhaaf	GEB5 Malburgen	GEB6 Schuytgraaf /Elderveld	GEB7 De Laar/Elden	GEB8 RKV	*Totaal Wijken*	*Totaal baten*
Bedragen x €'000										
Taakvelden										
0.1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.243**
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**2.725**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.4 Overhead	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**33.583**
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**2.112**
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**27.151**
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**28.349**
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**381**
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**395.238**
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**10**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.183**
1.2 Openbare orde en veiligheid	88	3	3	3	3	3	***3***	3	113	**447**
2.1 Verkeer en vervoer	39	4	4	4	4	4	***4***	4	69	**498**
2.2 Parkeren	7.571	1	1	1	1	1	***1***	1	7.576	**14.155**
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**474**
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.702**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**45**
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**902**
4.2 Onderwijshuisvesting	0	294	163	704	1.057	1.114	***0***	87	3.419	**3.836**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	672	508	573	906	2.118	578	***604***	464	6.424	**9.629**
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
5.2 Sportaccommodaties	94	241	358	84	150	346	***323***	214	1.810	**3.580**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**5.278**
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**234**
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**507**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**692**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2	2	2	2	2	2	***2***	2	18	**78**
6.2 Wijkteams	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.3 Inkomensregelingen	49	41	30	42	65	19	***21***	33	302	**109.969**
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	4	7	4	3	6	3	***3***	9	40	**-141**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	665	720	601	604	858	478	***460***	755	5.142	**4.943**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**694**
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	20	20	139	37	59	23	***20***	24	341	**374**
7.2 Riolering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**16.599**
7.3 Afval	23	38	28	20	24	22	***19***	27	201	**17.933**
7.4 Milieubeheer	251	370	157	115	160	104	***99***	474	1.730	**2.955**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**16**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**26.495**
8.3 Wonen en bouwen	3	3	3	3	3	3	***3***	3	21	**9.774**
Totaal	**9.482**	**2.255**	**2.067**	**2.530**	**4.511**	**2.700**	**1.563**	**2.100**	**27.206**	**723.645**

Mutaties meicirculaire

Overzicht (mutaties in) decentralisatie- en integratie-uitkeringen gemeentefonds (voor 2018-2022 en/of incidenteel voor 2018)

Decentralisatie-uitkeringen (DU):

DU Schulden en Armoede
Ter versterking van het gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid stelt het kabinet voor drie jaar geld ter beschikking voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede, in het bijzonder onder kinderen. Voor Arnhem € 350.000 in 2018 en € 290.000 voor 2019 en 2020. Er zijn afspraken op hoofdlijnen gemaakt met de VNG over de inzet van deze middelen. Met deze middelen wordt de aanwezig taakstelling op Armoede/beschermingsbewind in de jaren 2019 en 2020 ingevuld.

DU Armoedebestrijding kinderen
De huidige decentralisatieuitkering is geactualiseerd op basis van door het CBS ontwikkelde gegevens over kinderen met kans op armoede. Dit betekent voor Arnhem een verhoging vanaf 2019 met circa € 70.000.

DU Bodemsanering
Voor de uitvoering van onze bodemtaken ontvangen we van het Rijk een Decentralisatie Uitkering Bodem (DUB). Het Bodemconvenant 2016-2020 biedt de mogelijkheid om een aanvulling aan te vragen voor de periodes 2016-2017 en 2018-2020. In 2016 ontvingen we Aanvullend Bodembudget voor 2016-2017. Ook voor de periode 2018-2020 hebben we een aanvraag gedaan en is € 1.021.697 toegekend. Het aanvullend budget is bedoeld voor de uitvoering van bodemonderzoek en -sanering in 2018 t/m 2020 op beheer- en ontwikkellocaties in Arnhem, die niet uit de huidige DUB gefinancierd kunnen worden.
Om het Aanvullende Bodembudget ook daadwerkelijk in te kunnen zetten, is het noodzakelijk het Aanvullende Bodembudget toe te kennen aan het beleidsveld Bodem & Ondergrond (programma R7). Dit in verlengde van de afspraken over de DUB 2016-2020. Door de inzet te regelen via het beleidsveld Bodem&Ondergrond kunnen sanering en uitvoering goed op elkaar worden afgestemd en wordt stagnatie van projecten voorkomen. In totaal bedraagt het Aanvullend Bodembudget 2018-2020 € 1.021.697. Dit wordt uitgekeerd in 2018, 2019 en 2020.

DU Interreg V
Er is een bedrag van € 266.850 toegekend aan Arnhem voor 2018. Dit bestaat uit € 23.750 en € 243.100, beide bedragen zijn toekend voor het Europese project Clean Mobil Energy.
Op 20 september 2016 heeft het college de raad geïnformeerd over het besluit om deel te nemen aan het Europese project Clean Mobil Energy (CME). De door de gemeente Arnhem aangevraagde rijksbijdrage is toegekend.
Het CME project draagt bij aan het onderdeel 'opwekken en besparen' van het project New Energy made in Arnhem. De inbreng van Arnhem richt zich op de ontwikkeling van lokale productie van duurzame energie, opslag daarvan en gebruik in o.a. elektrische voertuigen.
Het voorstel om deze middelen toe te voegen aan het beleidsveld is in een afzonderlijk raadsvoorstel reeds aan de raad voorgelegd.

Suppletie-uitkering Bommenregeling
Een aantal gemeenten, waaronder Arnhem ontvangt in 2018 een uitkering voor de kosten die gemaakt zijn voor het opsporen en ruimen van conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog. Daarvoor zijn vanuit de gemeente aanvragen voor ingediend. Bij deze meicirculaire wordt een bedrag van € 159.000 aan Arnhem toegekend. In de MJPB 2019-2022 is deze bijdrage overgeheveld naar het beleidsveld, conform het raadsvoorstel van mei 2017.

DU Aanpak Jihadisme
Arnhem ontvangt in 2018 middelen voor de lokale aanpak van radicalisering en jihadisme. Met een afzonderlijke raadsvoorstel zijn deze middelen reeds overgeheveld naar het beleidsveld.

DU Matchen op werk (Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse)
Het ministerie SZW heeft half april 2018 onze aanvraag voor het uitvoeren van een Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse (APK) gehonoreerd en € 110.000 beschikbaar gesteld voor de arbeidsregio Midden Gelderland. Het doel is het invoeren van een continu verbeterproces in de gehele keten van arbeidsontwikkeling (bij gemeenten, UWV, onderwijs en het nieuwe arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor) tot en met bemiddeling (bij WSP). In het najaar 2018 zal de eerste APK plaatsvinden, in het voorjaar 2019 de tweede. In deze MJPB zijn deze regionale middelen toegevoegd aan programma R6 Participatie.

DU Verhoogde Asielinstroom
Op basis van de realisatie van geplaatste vergunningshouders over de maanden november en december 2017 worden middelen toegekend in 2018. Voor Arnhem gaat het om € 133.000.

DU Maatschappelijke begeleiding
In het kader van de DU Maatschappelijke begeleiding ontvangen we middelen voor maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Voor Arnhem geldt een beperkt bedrag van € 7.100. Gemeenten ontvangen per gehuisveste statushouder een bedrag 2370 en moeten daarvoor taken uitvoeren op het gebied van maatschappelijke ondersteuning. Voor de uitvoering heeft Vluchtelingenwerk de opdracht namens de gemeente en dus is het geld al min of meer bestemd. Tot 30 september werd dit bedrag door COA rechtstreeks aan de gemeente overgemaakt maar vanaf 1 oktober is daar dus de wijziging in gekomen. In de septembercirculaire volgen de middelen van de huidige instroom en het is gerelateerd aan het aantal gehuisveste statushouders van 18+.

DU Vrouwenopvang
Uitbreiding taken Veilig thuis (uit de maartcirculaire): Met de aanscherping van de Wet Meldcode en de radarfunctie Veilig Thuis wordt de taak van Veilig Thuis verder geïntensiveerd. Voor de hiermee samenhangende kosten is in het Interbestuurlijk programma-akkoord tussen VNG en Rijk (in het IBP) afgesproken dat gemeenten deze kosten zelf uit het gemeentefonds zullen dekken. Vanuit de algemene uitkering Gemeentefonds worden middelen toegevoegd aan de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang (DuVO), zodat het geld terechtkomt bij de (centrum)gemeenten die de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vormgeven. Veilig Thuis maakt hier onderdeel van uit. Arnhem is in deze zowel één van de verantwoordelijke centrumgemeenten voor de regio Gelderland-Midden alsook de regio Noord-Oost Gelderland. Op basis van voorlopige kostenramingen wordt ingeschat dat de extra Duvo-middelen hiervoor ook nodig zijn. De actualisatie van de maatstaven uit de meicirculaire worden opgevangen binnen de algemene middelen.

DU LHBT-emancipatiebeleid
Arnhem maakt deel uit van de Regenboogsteden en ontvangt voor de verlenging van de samenwerking op LHBTI-beleid € 20.000 in 2018. In de MJPB 2019-2022 zijn deze middelen naar het beleidsveld overgeheveld, omdat er een toezegging onder ligt om dit geld te besteden aan diverse activiteiten ter ondersteuning van de integratie van LHBTI-ers met name transgenders.

DU Referendum
Gemeenten ontvangen in totaal € 8 miljoen voor het organiseren van het raadgevend referendum over de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dat is gehouden op 21 maart jl. Arnhem krijgt
€ 55.000. Deze middelen worden naar het beleidsveld (Burgerzaken) overgeheveld en zijn nodig om de extra kosten (drukwerk en personeel) als gevolg van het referendum te kunnen dekken.

DU Basisregistratie Personen (centralisering inschrijving vergunninghouders)
Vanwege de sluiting van de BRP-straat op Schiphol en in Noordenveld alsmede een andere taakverdeling tussen de overige BRP-straten wordt de verdeling van de decentralisatie-uitkering gewijzigd. Arnhem ontvangt vanaf 2018 € 685.985. De extra middelen zijn nodig voor de financiering van onze BRP-straat in Zevenaar, waarbij drie ontwikkelingen relevant zijn:
1. Een wetswijziging per 1-9-2017, waardoor asielzoekers eerder ingeschreven worden in de BRP en de potentiële doelgroep groter is geworden;
2. Sluiting van 2 van de BRP-straten in 2017, waardoor nieuwe asielzoekers over minder BRP-straten verdeeld moeten worden;
3. Te verwachten ontwikkelingen ten aanzien van de asielinstroom.

IU Sociaal Domein
De IU Sociaal domein wordt vanaf 2019 voor een groot deel overgeheveld naar de algemene uitkering in het gemeentefonds en houdt daarmee op te bestaan. De niet-integreerbare onderdelen worden vanaf 2019 ondergebracht in drie afzonderlijke nieuwe integratie-uitkeringen, namelijk:
- IU Voogdij/18+
- IU Beschermd Wonen
- IU Participatie

BIJLAGEN

Bijlage 1	**:**	**Portefeuilleverdeling**
Bijlage 2	**:**	**Overzicht Lokale heffingen**
Bijlage 3	**:**	**Verplichte prestatie-indicatoren BBV**
Bijlage 4	**:**	**Afkortingenlijst**
Bijlage 5	**:**	**Begrippenlijst**

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)
- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)
- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)
- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)
- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)
- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid

- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Bijlage 2 Overzicht lokale heffingen

Onroerend zaakbelasting

2018	Tarieven			WOZ-waarde	Begroot 2018		
	gebruiker	eigenaar	totaal	totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen		0,1852%	0,1852%	13.437.161		25.207	25.207
Niet woningen	0,1844%	0,5532%	0,7376%	3.837.117	7.075	21.226	28.301
Totaal				**17.274.278**	**7.075**	**46.433**	**53.508**

2019	Tarieven			Stijgings%-tarief	WOZ-waarde	Begroot 2019		
	gebruiker	eigenaar	totaal		totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen		0,1699%	0,1699%	-8,23%	14.834.697		25.542	25.542
Niet woningen	0,1887%	0,5661%	0,7548%	2,33%	3.749.629	7.075	21.226	28.302
Totaal					**18.584.326**	**7.075**	**46.768**	**53.844**

Onroerend zaakbelasting	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2018	338		4.873	
	0	0,00%	0	0,00%
Lasten 2019	**338**		**4.873**	

Afvalstoffenheffing

	Tarieven		Aantal huishoudens		Begroot	
	Tarief 2018	Tarief 2019	2018	2019	2018	2019
Bedragen x € 1.000						
Eenpersoonshuishoudens	180,84	181,68	27.757	28.597	5.020	5.196
Meerpersoonshuishoudens	243,96	245,16	43.122	43.286	10.520	10.612
Totaal			**70.879**	**71.883**	**15.540**	**15.807**

Afvalstoffenheffing	eenpersoons		meerpersoons	
Lasten 2018	**€ 180,84**		**€ 243,96**	
ontwikkeling tarief	€ 0,84	0,5%	€ 1,20	0,5%
Lasten 2019	**€ 181,68**		**€ 245,16**	

Rioolheffing

Rioolheffing 2018	Tarieven eigenaar	Tarieven gebruiker	Totaal	aansluiting op riool totaal	Begroot 2018 gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen	0,0452%	0,0452%	0,0903%	13.362.162	6.035	6.035	12.070
Niet woningen	0,0571%	0,0571%	0,1142%	3.737.117	2.134	2.134	4.268
Totaal				**17.099.279**	**8.169**	**8.169**	**16.338**

Rioolheffing 2019	Tarieven eigenaar	Tarieven gebruiker	Totaal	Stijgings%-tarief	Aansluiting op riool totaal	Begroot 2019 gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen	0,0415%	0,0415%	0,0831%	-8,03%	14.759.697	6.131	6.131	12.261
Niet woningen	0,0594%	0,0594%	0,1188%	4,00%	3.649.629	2.167	2.167	4.335
Totaal					**18.409.326**	**8.298**	**8.298**	**16.596**

Rioolheffing	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2018	**€ 169**		**€ 769**	
Indexatie 1,5%	€ 2,5	1,50%	€ 11,54	1,50%
Lasten 2019	**€ 172**		**€ 781**	

Bijlage 3 Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Alle gemeenten zijn vanaf 2017 vanuit het landelijk Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht een basisset beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en het jaarverslag. Een aantal indicatoren dient de gemeente zelf aan te geven. Deze zijn in de paragraaf Bedrijfsvoering opgenomen.

Het merendeel van de gegevens zijn de gegevens die de gemeente verstrekt aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de zogenaamde gevraagde Iv3 (Informatie voor derden).

Op deze manier worden de beleidsresultaten van de gemeenten en gemeenten onderling vergelijkbaar.

Verplichte indicatoren: gegevens Iv3 (Informatie voor derden aan CBS)

De verplichte BBV indicatoren zijn te vinden op de website waarstaatjegemeente.nl.

Bijlage 4 Afkortingenlijst

A.

- **APPA** – Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
- **APV** – Algemene Plaatselijke Verordening
- **AR** – Algemene Reserve
- **ASV** – Algemene Subsidieverordening Arnhem
- **AU** – Algemene uitkering (gemeentefonds)
- **AWB** – Algemene Wet bestuursrecht
- **AWBZ** – Algemene Wet bijzondere ziektekosten

B.

- **B&W** – Burgemeester & Wethouders
- **BBV** – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
- **BGB** – Buiten Gewoon Beter
- **BGD** – Buiten Gewoon Doorgaan
- **BNG** – Bank Nederlandse Gemeenten
- **Boom** – Budgetondersteuning op Maat
- **BR** – Bestemmingsreserve
- **BUIG** – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
- **BV** – Besloten Vennootschap
- **BVO** - Bedrijfsvoeringsorganisatie

C.

- **CAO** – Collectieve arbeidsovereenkomst
- **CBS** – Centraal Bureau voor de Statistiek
- **COELO** – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
- **CROW** – Netwerk waar gemeentelijke professionals kennis etc uitwisselen over openbare ruimten
- **CSA** – Centrum, Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek
- **CPB** – Centraal Plan Bureau

D.

- **DB** – Dagelijks Bestuur

- **DU** – Decentralisatie Uitkering
- **DVO** – Dienstverleningsovereenkomst

E.

- **EV** – Eigen Vermogen
- **EMT** – Energie en Milieu Technologie
- **EN** – Europese Norm
- **EMU** – Economische en Monetaire Unie
- **EU** – Europese Unie
- **EZ** – Economische zaken

F.

- **FIDO** – Financiering Decentrale Overheden
- **FJP** – Financiële Jaarrapportage Projecten
- **FTE** – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.

- **GO** – Georganiseerd Overleg
- **GR** – Gemeenschappelijke Regeling
- **GRP** – Gemeentelijk Rioleringsplan

H.

- **HHT** - Huishoudelijkehulp toelage

I.

- **IPB** - Interbestuurlijk programma
- **ICT** – Informatie- en communicatietechnologie
- **IKB** - Individueel keuzebudget
- **IKC** – Integrale Kindcentra
-

J.

- **JGZ** – Jeugdgezondheidszorg
- **JOGG** – Jongeren Op Gezond Gewicht

K.

- **KVO-keurmerk** – Keurmerk Veilig Ondernemen

M.

- **MBO** – Middelbaar beroepsonderwijs
- **MFC** – Multi Functioneel Centrum
- **Ministerie OCW** – Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- **Ministerie van BZK** – Ministerie van Binnenlandse Zaken
- **MIP** – Meerjareninvesteringsplan
- **MJPB** – Meerjarenprogrammabegroting
- **MDP** - Meldpunt discriminatie en pesten
- **MSSA** – Musis Sacrum-Schouwburg Arnhem

N.

- **NEN** – Nederlandse Norm
- **NV** – Naamloze Vennootschap

O.

- **OAT** – Ondergronds Afval Transport
- **ODRA** – Omgevingsdienst Regio Arnhem
- **OCW** – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
- **OGGz** – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
- **OR** – Openbare Ruimte
- **OV** – Openbaar Vervoer
- OVA- Overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling
- **OVL** – Openbare verlichting
- **OZB** – Onroerend Zaak Belasting

P.

- **P&O** – Personeel & Organisatie
- **PBA** - Platform Binnenstad Arnhem
- **PHB** – Presikhaaf bedrijven
- **PMD** - plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons
- **PO** – primair onderwijs

R.

- **RES** - Regionale energiestrategie
- **RIEC** – Regionaal Informatie en Expertise Centrum
- **RKV** – Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg
- **RMC** – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
- **ROC** – regionaal opleidingscentrum
- **RPW** - Regionaal Programma Werklocaties

S.

- **Slak** – Stichting Leniging Ateliernood Kunstenaars
- **SO** – speciaal onderwijs
- **SW** – Sociale Werkvoorziening
- **SWT** - Sociale wijkteams

- **SWOA** – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
- **SZW** – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.

U.
- **UWV** – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
- **VGGM** – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden
- **VMBO** – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
- **VNG** – Vereniging Nederlandse Gemeenten
- **VO** – Voortgezet Onderwijs
- **VRI** – Verkeersregeling installatie
- **VSO** – Voortgezet Speciaal Onderwijs
- **Vsv** – Voortijdig schoolverlaten
- **VV** - Vreemd vermogen
- **VVE** – Voor- en vroegschoolse educatie
- **VWO** – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
- **VWS** – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
- **Wabo** – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- **Wbb** – Wet bodembescherming
- **Wet hof** – Wet houdbare overheidsfinanciën
- **Wga** - Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorziening
- **WGR** – Wet gemeenschappelijke regelingen
- **Wgs** - Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
- **Wlz** - Wet langdurige zorg
- **Wmo** – Wet maatschappelijke ondersteuning
- **WOZ** – Wet waardering onroerende zaken
- **Wpg** – Wet publieke gezondheid
- **WPO** – Wet op het primair onderwijs
- **Wsnp** – Wet schuldsanering natuurlijke personen
- **Wsp** - Werkgeversservicepunt
- **Wsw** – Wet sociale werkvoorziening
- **WSW** - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
- **WVO** – Wet op het voortgezet onderwijs
- **WWB** – Wet werk en bijstand
- **Wwnv** – Wet werken naar vermogen

Z.
- **Zzp -** zelfstandige zonder personeel

Bijlage 5 Begrippenlijst

A.

Accress
Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-afmethodiek).

Activa (vaste)
Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Algemene dekkingsmiddelen
Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering
Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve
Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiele tegenvallers.

Auditing
Het controleren van een organisatie.

B.

Balans
De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten en lasten (stelsel van)
Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering
De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringfilosofie.

Begroting
Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit werlke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat
Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort
Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel
Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit
De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

Benodigde weerstandscapaciteit
Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid
Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve
Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang
Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW-compensatiefonds
Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire
Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds

Compabiliteitsvoorschriften
Dit zijn de wettelijke voorschriften voor de inrichting van de gemeentelijke begroting en rekening. Sinds 2004 zijn de nieuwe voorschriften volgens het Besluit Begroting en Verantwoording van kracht.

D.

Deelneming
Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend
Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering
Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo
Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang
Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen
Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen
Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

Alle jaarlijkse kosten van kapitaalgoederen die terug te vinden zijn op de begroting. Daarbij gaat het om afschrijvingen, rentekosten, onderhoudskosten, kosten om risico's te dekken en overheadkosten.

G.

Gemeenschappelijke regeling
Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds
Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

K.

Kans
De mogelijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet uitgedrukt in een waarde tussen 0 en 1.

Kapitaalgoederen
Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten
Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

Leges
Worden geheven ter dekking van de kosten van gemeentelijke dienstverlening. Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Lokale heffingen
Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplan (MIP)
In het meerjareninvesteringsplan wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming
Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

O.

Overhead
De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

P.

Paragrafen
Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Planning- en controlcyclus
De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

Prestatie-indicator
Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

Programma
Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.

Programmabegroting
Dit is de typering voor de begroting waarin de programma's centraal staan. Een gemeente is vrij in de keuze van de programma's en het aantal.

R.

Reserve
Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico
De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico
Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing
Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico-eigenaar
De persoon of het organisatieonderdeel aan wie het risico gealloceerd is.

Risico irt. weerstandsvermogen
De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicokaart
De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg.

Risicomanagement
Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

Risicoparagraaf
Is een door het college verstrekt overzicht van alle bekende risico's tot het moment van aanbieden van de begroting.

Risicoprofiel
Overzicht van het geheel aan risico's van het betreffende proces, project, programma of beleidstraject.

Risicoscore
Per risico te bepalen score op basis van kans op voorkomen en gevolg.

Risicoscore

Klasse	Kans		Klasse	Geldgevolg
1	< of 1 x per 10 jaar	10%	1	X < € 50.000
2	1 x per 5-10 jaar	30%	2	X = of > € 50.000 en X < € 200.000
3	1 x per 2-5 jaar	50%	3	X = of > € 200.000 en X < € 500.000
4	1 x per 1-2 jaar	70%	4	X= of > 500.000 en X < € 1.000.000
5	1 x per jaar of >	90%	5	X= of > € 1.000.000

S.

Solvabiliteit
Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Stelpost
Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie
Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld
Eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode
Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accress is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accress.

Treasury
Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij
Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening
Dit is een reservering (geoormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsfactor
= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Z.

Zekerheidspercentage
Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet met behulp van de risicosimulatie een keuze worden gemaakt met welke mate van zekerheid de geïdentificeerde risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage.

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)
- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)
- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)
- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)
- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)
- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid

- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Coalitieakkoord 2018-2022

GEMEENTE Arnhem

Coalitieakkoord 2018-2022

Coalitieakkoord Arnhem 2018-2022

GroenLinks
VVD
D66
PvdA

GEMEENTE Arnhem

Onze stad

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad.

We maken werk van het verduurzamen van onze stad. Het is nu de tijd voor een grote stap vooruit. Dit betekent investeren in schone energie en het maken van wijkplannen voor de warmtetransitie. Het zijn de Arnhemmers en de Arnhemse bedrijven die samen met de ondersteuning van de gemeente kunnen zorgen dat Arnhem koploper wordt op het gebied van duurzaamheid. Daarbij neemt de gemeente de regie en ondersteunt zij waar nodig inwoners en bedrijven die hun bijdrage willen leveren op dit gebied. Ook op andere vlakken zorgt de gemeente voor optimale dienstverlening richting bedrijven. Hierdoor kunnen bedrijven doen waar zij goed in zijn, namelijk ondernemen. Ook zorgen we zo dat nieuwe bedrijven zich hier vestigen en lokale *start-ups* de kans krijgen om te groeien.

De stad heeft meer grote opgaven en die willen we de komende jaren aanpakken. Zo groeien er in Arnhem op dit moment veel kinderen op in armoede. Het tegengaan van armoede heeft prioriteit, want iedereen verdient een eerlijke start. We zorgen dat meer Arnhemmers de kans krijgen om mee te doen en dat mensen de hulp krijgen die daarbij nodig is. In de zorg en in de aanpak van schulden is vernieuwing nodig. We zetten daarvoor in op preventie en maatwerk waardoor mensen sneller en beter worden geholpen om weer grip op hun leven te krijgen en zo hun zelfstandigheid kunnen behouden.

De werkgelegenheid neemt toe in onze regio en ook in Arnhem. Er komen dus banen bij in Arnhem. Veel mensen willen en kunnen daardoor de komende jaren aan de slag. Dat is goed nieuws want er zijn relatief veel Arnhemmers zonder werk. Werk is belangrijk voor mensen, het zorgt immers voor bestaanszekerheid, geeft eigenwaarde en draagt bij aan een sociaal netwerk. We vinden het cruciaal om nog meer mensen te helpen bij het vinden van betaald werk. Voor goede werkgelegenheid is de aantrekkelijkheid van de stad belangrijk. Een aantrekkelijke stad met goede voorzieningen zorgt namelijk dat bedrijven Arnhem sneller zullen zien als goede vestigingslocatie. Een aantrekkelijke stad is natuurlijk bovenal een stad waar het fijn wonen is voor Arnhemmers en waar toeristen graag komen.

De woningen die de komende jaren in onze stad worden gebouwd zijn gevarieerd: met meer aandacht voor eenpersoonshuishoudens en bijzondere doelgroepen zoals mensen met een beperking of zorgvraag. Ook komen er meer betaalbare en sociale woningen en meer huur- en koopwoningen in het middensegment. Het groene karakter van onze stad maakt van Arnhem een stad waar het voor iedereen goed toeven is. Datzelfde geldt voor hoge niveau van ons culturele aanbod en een dynamische binnenstad die goed bereikbaar is: ze zijn essentieel voor de aantrekkelijkheid van onze stad.

We zorgen dat Arnhem een stad is waarin voor iedereen ruimte is om mee te denken, mee te doen en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Veel bewoners hebben de afgelopen jaren zelf initiatieven ontplooid die bijzonder waardevol zijn. Deze initiatieven verdienen steun van de gemeente. Als de gemeente zelf plannen heeft, bespreekt ze die met bewoners.

En tot slot is onze mooie stad van ons allemaal. In Arnhem moet het niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Iedereen heeft recht op gelijke kansen. En in Arnhem waarderen en respecteren we de verschillen tussen mensen. Iedereen moet in vrijheid kunnen leven en gelijkwaardig worden behandeld. Arnhem is van ons allemaal.

1. Meedoen in een socialer Arnhem

Werkgelegenheid

We willen dat zo veel mogelijk Arnhemmers meedoen. In een tijd waarin het economisch steeds beter gaat, gaan we daarom proberen zo veel mogelijk Arnhemmers aan het werk te helpen. De individuele inwoner staat in de nieuwe aanpak centraal. Dat vraagt extra investeringen van de gemeente voor begeleiding, maar bespaart op termijn ook kosten voor (bijstands)uitkeringen. De gemeente levert, in samenwerking met haar partners, zo veel mogelijk maatwerk. Er blijven altijd mensen bij wie het niet lukt zelf werk te vinden. Wij ondersteunen hen bij het vinden van regulier werk, beschut werk of een andere manier om mee te kunnen doen. We maken daarbij gebruik van innovaties, kennis uit de stad en denken buiten de kaders.

Er zijn veel Arnhemmers met een bijstandsuitkering op zoek naar werk. Tegelijkertijd zijn er veel bedrijven op zoek naar nieuwe medewerkers. Wij zien dat bij werkgevers en onderwijsinstellingen bereid zijn om intensiever met de gemeente samen te werken om mensen aan het werk te helpen. Dat biedt kansen.

Afspraak 1.1: Om een goede match te maken zorgen we voor goede contacten met werkgevers en gaan we mensen met een bijstandsuitkering intensiever begeleiden. Maatwerk is daarbij het uitgangspunt. We willen de landelijke trend qua uitstroom gaan volgen en daarnaast willen we gedurende een periode van 4 jaar nog 500 Arnhemmers extra aan werk helpen. We richten een werkinvesteringsfonds in van €2,5 mln om deze mensen naar werk toe te begeleiden. De resultaten van deze investering evalueren we jaarlijks.

Afspraak 1.2: We voeren de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Medewerkers van de gemeente en wijkteams hebben ruimte voor maatwerk in de participatiewet in het belang van bijstandsgerechtigden. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. Er kunnen goede redenen zijn waarom de begeleiding naar werk niet slaagt. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties. Door de maatwerkaanpak kennen we de mensen die we begeleiden en kunnen we óók dergelijke besluiten goed gefundeerd nemen. Ook dit doen we in vertrouwen, maar dat vertrouwen heeft ook grenzen. Daar waar nodig en mogelijk maken we gebruik van de bestaande mogelijkheden op dit punt. En fraudeurs pakken we aan, we willen geen misbruik van bijstandsgelden.

Overheid, onderwijs en ondernemers

Het Arnhemse bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen spelen een cruciale rol bij het verbeteren van de participatie: zij zorgen voor werkgelegenheid en voor de benodigde, passende opleidingen. De regionale samenwerking in de 'Triple Helix' van overheid, onderwijs en ondernemers willen we voortzetten. Schooluitval willen we zo veel mogelijk voorkomen. Samen met ondernemers en onderwijsinstellingen werken we aan een passend onderwijsaanbod voor iedereen.

We hebben extra aandacht voor passende leer- en werktrajecten voor jongeren onder de 27 jaar zonder startkwalificatie of baan, om te zorgen dat ook deze groep zo snel mogelijk aan de slag kan.

We willen dat de gemeente waar mogelijk zaken doet met lokale ondernemers. We zorgen ervoor dat gemeentelijke inkopers Arnhemse ondernemers beter weten te vinden en dat deze ondernemers waar mogelijk meedingen naar gemeentelijke opdrachten.

Onderwijs speelt een belangrijke rol in het bereiken van betere kansen voor alle Arnhemmers. Hiervoor is het van belang om goed samen te werken met alle organisaties op het gebied van jeugd en onderwijs in Arnhem. We sluiten ons aan bij het initiatief van organisaties uit de stad om op de onderwerpen onderwijs, jeugdzorg, sport en cultuur integraal samen te werken in het belang van de Arnhemse jeugd. En dat doen we uiteraard ook samen met Arnhemse jongeren.

Zorg en welzijn

Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. We zetten in op vroegsignalering en preventie, om waar mogelijk problemen te voorkomen. We luisteren naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen doet ertoe, is ons uitgangspunt. Daarom willen we dat Arnhemmers de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie. We hebben bijvoorbeeld extra aandacht voor ouderen met een LHBTI- of migratieachtergrond. Arnhemmers kunnen met hun hulpvragen terecht bij één van de acht sociale wijkteams. We willen deze professionals in de wijken de tijd, de ruimte en het vertrouwen geven om te doen wat nodig is. Zo kunnen zij de transformatie van het sociale domein in samenwerking met huisartsen, andere zorgaanbieders en teams leefomgeving verder ontwikkelen. Zorgen dat zo veel mogelijk Arnhemmers zo zelfstandig mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij, is daarbij het uitgangspunt.

De sociale opgave waar Arnhem voor staat, zien we terug in het financiële beeld van de gemeente, waarbij er in verhouding veel middelen worden uitgegeven aan het sociaal domein ten opzichte van de andere domeinen. We willen het budget voor het sociaal domein niet ongecontroleerd laten groeien. De komende tijd moet helder worden hoe de middelen gerichter kunnen worden ingezet in het sociale domein en of er door vernieuwend beleid op termijn besparingen kunnen worden gerealiseerd. Uitgangspunt is om de verschillende domeinen in balans te houden.

Afspraak 1.3: We gaan onderzoek doen naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor Jeugdzorg en WMO blijven ontschot.

Het aantal ouderen in Arnhem neemt toe. Het is belangrijk daar rekening mee te houden, bij bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte maar ook wat betreft het tijdig signaleren van eenzaamheid.

Armoede en schulden

Armoede en schulden zijn in Arnhem een groot probleem. Armoede zorgt voor veel problemen, van stress tot sociale uitsluiting. Het tegengaan van armoede heeft prioriteit. We willen dat het aantal mensen dat in armoede leeft en het aantal kinderen dat opgroeit in armoede, daalt. Ook zorgen we dat de effecten van het leven in armoede worden verkleind. Veel Arnhemmers zijn afhankelijk van financiële ondersteuning van de gemeente en van hulp bij schulden. De kosten voor met name bewindvoering, opgelegd door de

rechtbank, zijn moeilijk te beheersen. We willen op zo effectief mogelijke wijze Arnhemmers uit de schulden helpen en waar mogelijk voorkomen dat ze in financiële problemen komen. Mensen die in armoede leven, ondersteunen we met bijzondere bijstand, de GelrePas en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen. Daarvoor komt meer geld beschikbaar. De sociale wijkteams hebben de ruimte om hiervoor in schrijnende gevallen maatwerk te bieden.

Afspraak 1.4: Er wordt een evaluatie uitgevoerd op het hele traject van schuldhulpverlening. Doel is om de meest passende en effectieve, schuldhulpverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen.

Afspraak 1.5: Er komt €250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak 'Vroeg Eropaf'.

Afspraak 1.6: Bij het aanbod van voorzieningen hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.

Afspraak 1.7: We brengen het armoedebudget op peil, zodat organisaties kunnen doen wat nodig is om armoede aan te pakken. Hiervoor stellen we jaarlijks €400.000,- extra budget beschikbaar.

Afspraak 1.8: Het aanbod van de GelrePas wordt toegankelijk voor gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm. De €1,1 miljoen voor bestrijding van armoede onder kinderen gaan we uitgeven in natura.

Afspraak 1.9: De bezuiniging van €761.000,- per jaar op de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima maken we ongedaan.

Inclusie

Arnhem is een stad waar we de waarde van diversiteit zien. Samen zijn wij in onze diversiteit Arnhem. We vinden dat een beperking, je geaardheid of je afkomst niet mag uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan. Wij waarderen en respecteren verschillen. Het is onaanvaardbaar wanneer mensen worden gediscrimineerd. Discriminatie wordt dan ook actief bestreden. Iedereen in Arnhem moet gelijkwaardig worden behandeld en in vrijheid kunnen leven. De gemeente zet in op emancipatie van alle Arnhemmers. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap passen we toe. Om van Arnhem een echt inclusieve stad te maken, is het nodig om met Arnhemmers te werken aan concrete maatregelen voor de ambities van het programma 'Inclusief Arnhem'.

Afspraak 1.10: We gaan de veranderopgave 'Inclusief Arnhem' verder invulling geven. Daarvoor stellen we een budget beschikbaar van €100.000,- per jaar.

2. Wonen in een duurzamer Arnhem

Duurzaam en klimaatbestendig

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als *hotspot* voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoen wij niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke verduurzaming in beweging zet. Als wij het snel doen, worden wij hierin een voorbeeld voor andere steden en een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen.

We maken deze periode een start met het van aardgas af halen van de Arnhemse wijken. Door het stopzetten van de gaswinning in Groningen in 2030 is het belangrijk dat per wijk een energietransitie-plan komt hoe we dat gaan doen. Wij maken deze plannen in de wijken met de inwoners van deze wijken. In de plannen zorgen we ervoor dat alle inkomensgroepen kunnen meedelen. Waar mogelijk verbinden we de energietransitie en de daarvoor benodigde acties aan overige maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid. De energietransitie in de wijken raakt daarbij niet alleen de huishoudens, maar ook het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en instellingen zoals onderwijs. De gemeente gaat verder met het mogelijk maken van het verduurzamen van scholen, sportaccommodaties en andere gemeentelijke gebouwen. De gemeente maakt werk van circulaire inkoop.

Afspraak 2.1: De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad. De warmtetransitie plannen we wijkgericht. De komende periode starten we met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor reserveren we jaarlijks een bedrag dat oploopt naar €1,25 miljoen. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Er komt een Klimaatfonds en er wordt jaarlijks extra geld vrijgemaakt zodat Arnhem de komende jaren flinke stappen kan zetten in de energietransitie. Het is onze ambitie om de doelen, zoals we die in de gemeenteraad met elkaar hebben vastgesteld, binnen New Energy made in Arnhem te realiseren. Daarbij nemen we de afspraken van het Parijsakkoord en de op handen zijnde Klimaatwet mee. Voor deze intensivering van het verduurzamen van onze stad neemt de gemeente de regierol. Verder zal de gemeente inzetten op het genereren van cofinanciering om de komende jaren het groter wordende aantal initiatieven in de wijken te faciliteren en aan een succesvolle realisatie daarvan bij te dragen. Met het instellen van een Klimaatfonds wordt een stevig en ambitieus signaal afgegeven om ook overige overheden, particulieren en bedrijfsleven tot investeringen uit te dagen. Hierdoor zorgt de gemeente dat er een stevige impuls wordt gegeven aan de samenwerking met provincie en buurgemeenten, zowel op gebied van energietransitie als op circulariteit.

Afspraak 2.2: Om de doelen van New Energy Made in Arnhem te halen is extra geld en inzet nodig. Daarom stellen we een klimaatfonds in van €10 miljoen. Dit geld is beschikbaar voor verduurzamingsmaatregelen en klimaatadaptatie. We verwerken de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in ons beleid.

Afspraak 2.3: We faciliteren waar mogelijk de komst van meer windmolens in Arnhem. Hierbij zijn draagvlak, participatie en winstdeling door omwonenden van belang.

Ook bedrijven willen op het gebied van duurzaamheid hun rol pakken. De gemeente ziet hen als belangrijke partner en investeert in een netwerk van bedrijven die investeren en innoveren in nieuwe duurzaamheidstechnologieën. De gemeente ondersteunt bedrijven die behoefte hebben aan advies om te komen tot de juiste investeringen om hun bedrijf en bedrijfsvoering te verduurzamen. De aanwezigheid van bedrijven en infrastructuur op het gebied van waterstof biedt Arnhem de kans zich hierop sterk te profileren, zowel nationaal als internationaal. We onderzoeken de mogelijkheid om bussen op waterstof te laten rijden en mogelijkheden van waterstoftoepassing voor zwaardere vormen van mobiliteit. Daar liggen kansen op werk en bedrijvigheid die nog niet zijn benut.

Wonen

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. Met het maken van woningbouwplannen houden we rekening met de werkelijke vraag en behoefte.
Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat voldoet aan de vraag. Over de opgave voor de sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd.

Onder andere door de veranderingen in het sociale domein, zijn er de komende jaren meer goedkope en betaalbare (sociale) huurwoningen nodig. Er zijn meer woningen nodig omdat veel mensen langer zelfstandig (thuis) blijven wonen. Ook zijn er woningen nodig om te zorgen voor een betere doorstroom vanuit de maatschappelijke opvang. De draagkracht van de wijk moet daarbij in ogenschouw worden genomen. Als deze doelgroepen hoofdzakelijk in de meest kwetsbare wijken terecht komen, zet dit de leefbaarheid in wijken onder druk. Daarom wordt er ingezet op het vergroten van woningdifferentiatie binnen de wijken. Dit levert een positieve bijdrage aan de leefbaarheid van de stad.

Afspraak 2.4: We realiseren een gedifferentieerd woningaanbod met voldoende woningen in het goedkope en betaalbare segment. Dit doen we door te zorgen voor minimaal 30% sociale woningbouw over de te realiseren projecten. Daarover maken we afspraken met de projectontwikkelaars. We realiseren sociale woningen zowel in het goedkope als het betaalbare segment en leggen dit vast in de prestatieafspraken met de woningcorporaties. Hierbij houden we rekening met een gedifferentieerde opbouw van de wijken.

Groen en ruimtelijke ontwikkeling

Arnhem heeft een uniek groen karakter. De stad ligt op de overgang tussen Veluwe en rivierengebied en kent prachtige parken en monumentale bomen. Het groen in de stad zorgt er niet alleen voor dat het goed toeven is voor bewoners als voor bezoekers, het heeft ook een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid, luchtkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

Het is daarom belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.

We beschermen de monumentale bomen van Arnhem en daarnaast komen er bomen bij die kunnen uitgroeien tot de monumentale bomen van morgen. Er komt een evaluatie van het afschaffen van de kapvergunning en er wordt ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben.

De parken in Arnhem kennen verschillen in bezoekersaantallen. We willen de parken die minder worden bezocht aantrekkelijker en bekender maken. Daarbij kijken we ook hoe we de Veluwe vanuit Arnhem beter bereikbaar kunnen maken voor fietsers en voetgangers. Bij dergelijke plannen is het vergroten van de toegankelijkheid en het samenspel van natuur en erfgoed uitgangspunt.

Het groen in onze stad zal steeds belangrijker zijn in relatie tot de klimaatopgave; het vangt zowel CO2 als de gevolgen van de klimaatverandering (wateroverlast) op. Dit vergt de ontwikkeling van een integrale kijk op groen bij de totstandkoming van het omgevingsplan en de omgevingsvisie.

We grijpen de nieuwe Omgevingswet aan om onze leefomgeving te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. We zorgen dat burgers van het begin af aan kunnen meedenken in de ontwikkeling van ruimtelijke plannen.

Afspraak 2.5: Gebieden bestemd als natuur en bos behouden hun bestemming. We bouwen ook niet in groen met de bestemming groen-landschap en park; tenzij het oppervlak van die bestemming toeneemt (bijvoorbeeld door herschikken van bebouwing). Er zijn in de bestemmingen bos en groen-landschap en park uitzonderingen mogelijk voor bijzondere projecten die bijdragen aan de toegankelijkheid van landschappen en de ecologische kwaliteit. Bouwen in groenvoorzieningen met de bestemming groen doen we alleen na een zorgvuldige afweging tussen maatschappelijk belang, duurzaamheidsambities, woningbehoefte, ecologisch effect en waarde van het groen. Als op grond van deze uitzondering de bestemming wordt gewijzigd, dan worden de groencompensatieregels uit de Groenvisie toegepast. Bestaande contractuele verplichtingen en/of eerdere publiekrechtelijke besluiten worden gerespecteerd.

Afspraak 2.6: Het bestemmingsplan voor Stadsblokken-Meinerswijk wordt uitgewerkt tot een gedetailleerd eindplan zonder uitwerkingsplicht of wijzigingsbevoegdheid. Dit bestemmingsplan legt gedetailleerd vast wat bouwmogelijkheden zijn (bouwvlak en –hoogte en functies) binnen welk landschappelijk casco. GroenLinks behoudt de vrijheid om in de raad als fractie tegen elk voorstel met betrekking tot Stadsblokken-Meinerswijk te stemmen. Datzelfde geldt voor de GroenLinks-wethouders in het college.

3. Genieten van een nog mooier Arnhem

Levendige en leefbare wijken

Wijken in Arnhem zijn heel verschillend. Die verschillen uiten zich in bijvoorbeeld de mate van veiligheid, gezondheid, participatie of de aanwezigheid van voorzieningen. De werkwijze van de gemeente in de wijken, met de sociale wijkteams en de wijkteams leefomgeving, willen we de komende jaren verder doorontwikkelen. Verder willen we dat er in alle wijken voldoende voorzieningen zijn, afgestemd op de behoefte in de wijk, waar Arnhemmers elkaar kunnen ontmoeten.

In sommige wijken is het in stand houden van voorzieningen moeilijker dan in andere wijken. Bijzondere aandacht hebben we voor het verenigingsleven in wijken. Sport- en cultuurverenigingen dragen bij aan de sociale samenhang én aan de gezondheid en het welbevinden van inwoners. Ook zien we dat in een aantal wijken de maatschappelijke draagkracht zeer wordt beproefd. Soms is extra ondersteuning dan noodzakelijk.

Afspraak 3.1: Er komtin 2019 €250.000,- en vanaf 2020 €500.000,- per jaar beschikbaar om voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners.

Veiligheid

Ook op het gebied van veiligheid kent Arnhem uitdagingen. Bijvoorbeeld als het gaat om huiselijk geweld of de samenwerking tussen gemeente en politie. Op basis van een op te stellen veiligheidsplan met bijbehorend budget kan een slag gemaakt worden in onder andere het tegengaan van ondermijning en handhaving in de wijken.

Afspraak 3.2: We werken aan het verbeteren van de veiligheid in de wijken en de binnenstad door €300.000 per jaar in te zetten voor o.a. het tegengaan van ondermijning en overlast. De prioriteiten op het gebied van veiligheid worden samen met bewoners, politie, andere betrokkenen en de gemeenteraad bepaald.

Vitale lokale en regionale economie

We gaan de lokale en regionale economie optimaal stimuleren en faciliteren. In het verlengde van ‘Van Wijken Weten’ willen we ‘Van Bedrijven Weten’ introduceren . Ook in de relatie naar bedrijven moet, voor een optimale dienstverlening , veel meer de vraag centraal staan en de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. We leggen de verbinding tussen de grote bedrijven en lokale MKB-bedrijven en startups: samen vormen ze één aantrekkelijke lokale economie. Uiteraard werken we op economisch gebied intensief samen in de regio, Food Valley, Nijmegen en met onze buren in Nordrhein-Westfalen.

De binnenstad is een belangrijk hart voor Arnhem, ook in economisch opzicht. Het winkelhart moet compact zijn. Aan de randen van de binnenstad is ruimte voor nieuw programma, zoals andere vormen van bedrijvigheid, wonen, en combinaties van wonen en werken.

Bereikbare en aantrekkelijke stad

De bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. We moeten ervoor zorgen dat de stad met de auto goed bereikbaar blijft en er voldoende parkeerruimte is. Ook het stimuleren van fiets en OV is van groot belang. In overleg met de provincie, als concessiehouder, zullen we ons inzetten voor het verbeteren van de OV-bereikbaarheid van de Arnhemse bedrijventerreinen.

In de binnenstad kan zowel op milieugebied als in de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte winst worden geboekt door een schoon stadsdistributiesysteem. We werken graag samen met ondernemers aan de realisatie daarvan.

De warenmarkt is een belangrijke trekker voor de binnenstad van Arnhem. Die kunnen we beter verbinden met het winkelgebied, mits daarvoor draagvlak is onder ondernemers en bewoners.

Afspraak 3.3: Voor een goede verbinding en wisselwerking tussen de warenmarkt en de binnenstad maken we het mogelijk dat de warenmarkt langs de Jansbeek en omgeving komt, dit in overleg met onder andere de verzelfstandigde markt, het Platform Binnenstad Arnhem en bewoners. We reserveren eenmalig €250.000,- voor de verplaatsingskosten.

Verdere vergroening van Arnhem kan de stad nog aantrekkelijker maken. Daarnaast helpt groen bij het tegengaan van hitte-eilanden en het opvangen van overtollig regenwater. We zorgen voor extra middelen om groenprojecten te financieren.

Afspraak 3.4: We reserveren jaarlijks €100.000,- voor het Groenfonds voor extra groenmaatregelen.

Afspraak 3.5: De milieuzone zoals eerder in de raad besloten wordt ingevoerd, maar niet uitgebreid naar brommers en scooters (ook niet elders in de stad) en er komt geen uitbreiding van het zonegebied.

Afspraak 3.6: Voor een betere autobereikbaarheid reserveren we een budget van €700.000,- jaarlijks. Dit budget gebruiken we voor de volgende maatregelen:

- We vergroten in overleg met onder andere PBA en bewoners de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid. Met innovaties en tariefacties trekken we nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad;

- We voeren flitsparkeren in (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen;

- We doen zo spoedig mogelijk een onderzoek naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met o.a. Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum);

- We voegen circa 80 extra straatparkeerplaatsen toe in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen;

- We willen het in overleg met de provincie mogelijk maken dat er hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars geparkeerd kan worden op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is;

- We rekenen met bovenstaande inspanningen op €100.000,- extra parkeerinkomsten. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van €700.000,-.

Afspraak 3.7 We nemen het initiatief om een onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden van een singelgarage. Alle hiermee gepaard gaande kosten (zoals aanleg en exploitatie) komen voor rekening van marktpartijen. Nadat de singelgarage gerealiseerd is, wordt er een behoefte-onderzoek gedaan om te bezien of met de komst van de singelgarage elders in de stad parkeerplaatsen kunnen verdwijnen.

Afspraak 3.8 Er verdwijnen in het centrumgebied geen straatparkeerplaatsen meer; behalve als het onderzoek na afronding van de singelgarage daar aanleiding toe geeft.

Afspraak 3.9: We reserveren jaarlijks €100.000,- voor onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor. In 2019 is dat €50.000,-.

Cultuur en toerisme

Kunst en cultuur verlevendigen de stad en verbinden inwoners met elkaar. Arnhem is Culturele Hoofdstad van het Oosten en heeft een veelzijdig kunst- en cultuuraanbod. Dat willen wij zo houden. Daarvoor is het noodzakelijk de in Arnhem gevestigde culturele gezelschappen een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting te bieden. De gezelschappen werken op dit moment samen aan plannen daarvoor. Deze ambitie ondersteunen we.

Museum Arnhem, een belangrijke culturele hotspot in onze stad, zien we graag snel weer open. We maken een oplossing voor de ontstane impasse financieel mogelijk, zodat de gemeenteraad daar snel een beslissing over kan nemen.

De investeringen in gebouwen gaan niet ten koste van inhoudelijke programma's op het gebied van kunst en cultuur.

Afspraak 3.10: Voor Citymarketing komt er een extra budget van €100.000,- per jaar.

Afspraak 3.11: Wij voeren één belasting in. Dat is de toeristenbelasting met een tarief van €2,- per persoon per nacht. Meeropbrengsten boven €625.000,- per jaar worden besteed aan City-marketing, Toerisme en Recreatie.

Afspraak 3.12: Het beschikbare budget voor cultuur (taakveld 5.3-5.6) en daarbinnen de gelden bestemd voor programmering onderscheidenlijk de overige middelen, blijven, gecorrigeerd voor inflatie, op peil. Daarnaast wordt €1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. We ondersteunen de ambitie van deze organisaties en Het Gelders Orkest om tot een intensievere samenwerking en te komen.

Afspraak 3.13: We willen museum Arnhem behouden voor de stad. Er is een financieel knelpunt dat we willen oplossen. Het college komt zo snel mogelijk met een voorstel.

We reserveren maximaal €600.000,- aan kapitaallasten. Daarmee is er €7,5 miljoen beschikbaar om het knelpunt op te lossen.

De culturele en creatieve sector is van grote toegevoegde waarde voor onze stad. We zorgen dat Arnhem een gunstig woon- en werkklimaat voor kunstenaars en creatieve ondernemers heeft.

Ook voor studenten kan Arnhem aantrekkelijker worden. Een levendige stad, met goede voorzieningen en voldoende woonruimte trekt jongeren naar Arnhem en maakt het aantrekkelijk om na de studie hier te blijven.

We kunnen Arnhem als toeristische bestemming en als aantrekkelijke stad om in te ondernemen beter op de kaart zetten. Er liggen unieke kansen voor een uitstekend vestigingsklimaat en voor verbetering van ons toeristisch potentieel, bijvoorbeeld in de verbinding tussen Arnhem en de Veluwe. Daarvoor is het wel nodig onze inzet op citymarketing aanzienlijk te vergroten.

4. Open en verantwoord besturen

Samenwerking met burgers en organisaties

We hechten waarde aan betrokkenheid van inwoners bij gemeentelijke plannen. Het uitgangspunt is om vroegtijdig in gesprek te gaan. Als we inwoners vragen mee te denken over gemeentelijke plannen, zijn we vooraf duidelijk over de invloed die hun inbreng kan hebben, en koppelen we achteraf terug wat we ermee gedaan hebben en waarom. Als noodrem hebben inwoners de mogelijkheid een referendum over een raadsbesluit aan te vragen.

Afspraak 4.1: Met bewoners en organisaties maken we afspraken over hoe hun betrokkenheid bij plannen in de wijk en in de stad kan worden vergroot.

Afspraak 4.2: De referendumverordening wordt niet aangepast.

Eigen initiatief van inwoners krijgt zo veel mogelijk een kans. De teams leefomgeving kunnen initiatieven ondersteunen en hen de weg wijzen binnen de ambtelijke organisatie. Ook hebben we oog voor initiatieven die wijkoverstijgend zijn. Met initiatieven die ruimte of ondersteuning nodig hebben denken we mee, en kijken we waar binnen het gemeentelijke beleid mogelijkheden tot ondersteuning zijn.

Afspraak 4.3: Als de gemeente vastgoed verkoopt, maakt zij dat eerst kenbaar aan de wijk. Zo kan het vastgoed ook ingezet of verkocht worden voor maatschappelijke doeleinden of voor initiatieven van bewoners.

Afspraak 4.4: Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten voor deze initiatieven te verminderen wordt er een Shared Service Center opgezet met een budget van €100.000,- per jaar.

We streven ernaar gemeentelijke informatie op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar te stellen en politieke beslissingen goed te verantwoorden.

Onafhankelijke lokale media vinden we van grote waarde voor een transparant, democratisch stadsbestuur.

Gemeentefinanciën en belastingen

We willen de schuldenlast van de gemeente verminderen. Uitgangspunt is hierbij dat we schulden niet langer dan 20 jaar op de begroting laten drukken. Zo geven we toekomstige generaties de mogelijkheid hun eigen keuzes te maken, zonder dat de last van de uitgaven van vandaag te zeer op hun schouders drukt. De solvabiliteit van de gemeente (de verhouding tussen eigen vermogen en schulden) verbetert zo. Door verstandig om te gaan met de financiële risico's (de weerstandsfactor), zorgen we ervoor dat toekomstige problemen beter kunnen worden opgevangen. De ruimte in de gemeentelijke schatkist boven deze factor, kan worden gebruikt om nieuw beleid mee te betalen.

Afspraak 4.5: Om de solvabiliteit te verbeteren voeren we per 2019 de beleidsregel in om schulden in maximaal 20 jaar af te lossen en verankeren dit in de Financiële Verordening zodat deze middelen worden overgeheveld naar de bestemmingsreserve kapitaallasten.

Afspraak 4.6: We hanteren de weerstandsfactor van 1,4 en onttrekken op basis daarvan eenmalig een bedrag voor nieuw beleid van €12,5 miljoen uit de Algemene Reserve.

De gemeentelijke belastingen in Arnhem zijn, met name voor eigenaren, hoog in verhouding tot de rest van Nederland. Door de groei van de Rijksuitgaven krijgt de gemeente de komende jaren echter extra geld binnen. Daarom laten we de OZB voor inwoners en ondernemers niet stijgen.

Afspraak 4.7: We laten de inkomsten uit de OZB niet stijgen - ook niet met een indexatie - met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Afspraak 4.8: De parkeertarieven en legestarieven stijgen niet.

Afspraak 4.9: De heffingen maken we kostendekkend: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend.

Bijlage 1: Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch

- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)

- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)

- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)

- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)

- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)

- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid
- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Bijlage 2: Financiële ontwikkelingen

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de financiële doorwerking van de plannen uit dit coalitieakkoord. Bij de nadere uitwerking van het nieuwe beleid in de begroting, kunnen de overschotten in jaren 2018 en 2022 (totaal ca. €16 miljoen) in balans worden gebracht met de tekorten in de overige jaren (eveneens totaal ca. €16 miljoen euro).

bedragen € x1.000	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Wijzigingen financieel beeld:					
Verwachte ontwikkeling gemeentefonds	3.788	13.496	15.518	17.648	22.468
Prijs- en volumeontwikkelingen [1]	-1.000	-11.857	-11.857	-11.857	-11.857
Belastingopbrengst o.b.v. vorige coalitieakkoord (1,6% en areale ontw.)	0	931	931	931	931
Meevallers ambtelijk ingebracht [2]	2.025	329	329	329	329
Tegenvallers ambtelijk ingebracht [3]	-1.942	-2.276	-1.285	-1.283	-1.279
Niet in te vullen taakstellingen MJPB 2018-2022 [4]	-298	-250	0	-350	-600
Laten vrijvallen BR veilig ondernemen	100	0	0	0	0
Niet benodigd voor beleid uit BR schulden en BR duurzaamheidsleningen	6.000	0	0	0	0
totaal na wijzigingen financieel beeld:	*8.673*	*373*	*3.636*	*5.418*	*9.992*
Uitgangspositie coalitieakkoord:	**8.673**	**373**	**3.636**	**5.418**	**9.992**
1.1 Werkinvesteringsfonds	0	-2.500	0	0	0
1.5 Schulden signaleren en voorkomen	0	-250	-250	-250	-250
1.7 Armoedebudget op peil brengen	0	-400	-400	-400	-400
1.9 Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	0	-761	-761	-761	-761
1.10 Inclusief Arnhem	0	-100	-100	-100	-100
2.1 Budget voor warmtetransitie en verduurzaming	0	-750	-1.000	-1.250	-1.250
2.2 Klimaatfonds	-10.000	0	0	0	0
2.2 Taakstelling rendement duurzaamheidsmaatregelen in bedrijfsvoering	0	0	0	250	250
3.1 Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorzieningen	0	-250	-500	-500	-500
3.2 Investeren in veiligheid	0	-300	-300	-300	-300
3.3 Mogelijk maken markt langs Jansbeek	0	-250	0	0	0
3.4 Extra toevoeging aan Groenfonds	0	-100	-100	-100	-100
3.6 Jaarlijks budget autobereikbaarheid	0	-700	-700	-700	-700
3.6 Extra opbrengsten autobereikbaarheid	0	100	100	100	100
3.9 Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor	0	-50	-100	-100	-100
3.10 Extra budget citymarketing	0	-100	-100	-100	-100
3.11 Invoeren toeristenbelasting	0	625	625	625	625
3.12 Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022	0	0	0	0	-1.600
3.13 Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem	0	-600	-600	-600	-600
4.4 Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven	0	-100	-100	-100	-100
4.5 Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR kapitaallasten	0	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
4.5 Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie	3.140	4.238	3.807	3.807	3.807
4.6 Weerstandsfactor 1,4, ruimte voor nieuw beleid	12.500	0	0	0	0
4.7 OZB stijgt niet	0	-856	-856	-856	-856
4.8 Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	0	-225	-225	-225	-225
4.8 Niet indexeren parkeertarieven deels t.l.v. BR bereikbaarheid	0	100	100	100	100
totaal op basis van coalitieakkoord	*14.313*	*-10.652*	*-4.330*	*-1.140*	*1.834*
saldo over gehele akkoord	***25***				

Gemeente Arnhem

Noten bij financieel beeld

1: De systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen wordt de komende vier jaar gevolgd. Hiervoor zal jaarlijks een nieuwe prognose worden opgesteld en verrekend met het financiële beeld. Voor 2018 is tevens de stijging van loonkosten opgenomen.

2: Als meevallers zijn opgenomen: lagere kapitaallasten a.g.v. minder investeringen 2017, dividend van de BNG, minder bijdrage aan GR Presikhaaf Bedrijven, gebaseerd op de eerste tussentijdse rapportage 2018.

3: Als tegenvallers zijn opgenomen: voor 2018 meerkosten a.g.v. niet overgenomen zienswijze ODRA, tariefstijging wijkonderhoud en afval, en structureel de meerkosten PMD-afval en maatwerkvervoer, minder rendement Sociale bank Gelderland en verwachte minderopbrengsten leges paspoorten. Allen gebaseerd op de eerste tussentijdse rapportage 2018.

4: We verwachten in 2018 een aantal taakstellingen niet meer te kunnen invullen, te weten de besparingen op programma R8 en de maatregelen tekort beschermingsbewind BOOM. Voor 2019 verwachten we 250.000 euro van de taakstelling op BOOM niet te kunnen invullen. Voor 2021 en 2022 verwachten we dat de opbrengsten uit de verkoop van vastgoed zullen teruglopen.

Notitie

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Datum	:	12 juli 2018
Aan	:	Agendacommissie
Van	:	K. Vons tel. 377 4087
Betreft	:	Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen.

Inleiding en doel notitie

Deze notitie behandelt de planning van de oktobercyclus (t/m 7 november). Zoals ieder jaar staat de oktobercyclus in het teken van het proces dat leidt tot het vaststellen van de Meerjarenprogramma-begroting en de belastingverordeningen. Doel van deze notitie is het vaststellen van de planning en procedure behandeling MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen.

Toelichting

Inpassing in het vergadermodel

Op 5 maart heeft de raad het reglement van orde vastgesteld met daarbij een aantal wijzigingen in het vergadermodel. Voor de begrotingsbehandeling betekent dit dat allereerst dat het streven er op gericht is de input van de stad zo veel mogelijk tot zijn recht te laten komen. Dit mede tegen de achtergrond en als vervolg op de stadsbijeenkomst die plaatsvond op 21 april j.l. Voorts houdt het in dat er meer gewicht wordt gelegd op de meningsvormende fase. En dan zowel in de meningsvorming I als in de meningsvorming II. Eerst wordt in meningsvorming I voldoende tijd genomen om de essentiele politieke vragen te beantwoorden. In meningsvorming II liggen de concept moties en amendementen al op tafel en wordt uitgebreid over gedebatteerd.

Vergaderschema

In de procedurecommissie is het vergaderschema voor de Politieke Avond vastgesteld. Dit besluit houdt in dat voorgesteld wordt de gehele oktobercyclus te gebruiken voor de informatieve en meningsvormende behandeling van de Meerjarenprogrammabegroting en overige onderwerpen. De 7e november staat gepland voor de besluitvorming over de MJPB en overige onderwerpen.

Oktobercyclus; 4 Politieke Maandagen

Rekening houdend met de besluiten van de agendacommissie van 26 februari heeft de oktobercyclus vier reguliere Politieke Avonden (3, 10 oktober, 24 en 31 oktober). In deze notitie wordt aan u voorgesteld om alle Politieke Avonden te gebruiken voor de behandeling van de MJPB 2019-2022 en daarnaast op 10 oktober ruimte te blijven geven voor het onderdeel Rondvraag, Mededelingen en besluitvorming voor onderwerpen, die dringend een besluit nodig hebben in oktober.

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

De auditcommissie
De auditcommissie draagt zorg voor kennisverzameling en kennisoverdracht aan de raad voor wat betreft relevante bedrijfsvoering thema's en vanuit dit perspectief zal de MJPB 2019-2022 worden behandeld in de auditcommissie. Deze vergadering zal plaatsvinden op maandag 24 september.

Informatie uit De stad/ Burgerparticipatie
Op 21 april jl. ten tijde van de coalitieonderhandelingen, zijn vele bewoners op het stadhuis aanwezig geweest, om hun ideeën mee te geven aan de onderhandelende fracties. Nu willen we hen wederom uitnodigen om aanwezig te zijn bij de start van het begrotingsproces op woensdag 3 oktober in het stadhuis. De wethouder financiën zal dan de begroting presenteren. Na afloop van de presentatie, is er de mogelijkheid voor de bewoners, om in de vorm van een speeddate, aan de fracties, hun mening mee te geven.

MJPB in boekvorm (digitaal)
De MJPB 2019-2022 zal dit jaar verschijnen in boekversie, pdf-versie en digitaal via het financieel portaal, zie link http://financien.arnhem.nl beschikbaar zijn. Op vrijdag 21 september, is de begroting digitaal beschikbaar.

Technische vragen
Technische vragen kunnen voorafgaand aan de vergaderingen gesteld worden aan het college/ het concern. Elke fractie kan zijn technische vragen stellen door een mail te sturen naar griffie@arnhem.nl in de periode van vrijdag 21 september t/m woensdag 3 oktober, voorafgaande aan de Meningsvorming 1 vergadering van 10 oktober, waarin alleen nog politiek informatieve vragen aan de orde zullen komen. De antwoorden en vragen zullen gebundeld worden en geplaatst worden in Ibabs voordat de Meningsvormende (M1) behandeling van de MJPB begint.

Ambtelijke informatie per beleidsveld
Op woensdag 3 oktober starten we het proces van de begroting en zullen er in alle raadskamers technische toelichtingen worden gegeven door ambtenaren van beleid en financial control en kunnen raadsleden en fractievolgers hun technische vragen stellen. Dit georganiseerd per beleidsveld volgens de ordening van de reguliere programma's van de begroting.

Meningsvorming 1
Met alle verzamelde informatie kan de raadskamer op 10 oktober politiek informatieve vragen stellen aan de wethouders en aan elkaar. Tevens kunnen de raadskamerleden met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een wethouder zodat een motie/amendement niet meer nodig is.

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Meninsgvorming 2
Het debat over de MJPB vindt plaats in de meningsvorming 2. Hiervoor is het van belang dat de fracties hun moties en amendementen op tijd aanleveren. Dit zal zijn uiterlijk maandag 15 oktober vóór 12.00 uur. Het debat zal plenair plaatsvinden en zal geordend per onderwerp gaan, geselecteerd op hoofdlijnen. Uit voorgaande jaren is gebleken dat het debat veel tijd kost vandaar dat we hier 2 avonden voor reserveren en wel op 24 en op 31 oktober.

Presidium 7 november
Op de ochtend voorafgaande aan de Begrotingsraad komt het Presidium bijeen. Op deze bijeenkomst zal er o.a. vooruitgekeken worden naar de Begrotingsraad.

Besluitvorming
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters. Om 18.30 uur zal de vergadering onderbroken worden met de traditionele gezamenlijke stampotmaaltijd en zal om 19.30 uur de vergadering worden voortgezet.

'Definitieve' moties en amendementen
Voor een tijdige voorbereiding voor de besluitvormende vergadering van 7 november, advisering over en verspreiding van de definitief in te dienen moties en amendementen van de MJPB 2019-2022 dienen deze *op maandag 5 november vóór 09.00 uur* te worden aangeleverd bij de griffie. De griffie zal deze zo snel mogelijk bundelen en vervolgens verspreiden onder raad, college en ambtelijke organisatie en in Ibabs plaatsen.

Spreekvolgorde
Voor de spreekvolgorde bij de besluitvormende behandeling van de MJPB 2019-2022 hanteren we de gebruikelijke volgorde: eerst de grootste oppositiepartij gevolgd door de grootste coalitiepartij, etc. SP, GroenLinks, Arnhem Centraal, VVD, Partij voor de Dieren, D66, CDA, PvdA, Denk-Verenigd Arnhem, PVV, ChristenUnie en Arnhemse Ouderen Partij.
Evenals vorig jaar stellen wij voor om bij de behandeling van de MJPB, twee woordvoerders per fractie toe te staan (een algemeen en een financiële woordvoerder).

Spreektijden
Voor de besluitvormende Raad stellen we voor de spreektijden per fractie uit te breiden met 5 minuten in verband met de algemene beschouwingen en de spreektijd van het college te verhogen met 20 minuten. I.v.m. het ontbreken dit jaar van een Perspectiefnota zullen de Algemene Beschouwingen een wezenlijk deel van de tijd van het besluitvormingsproces innemen. Volgend jaar zal er een Perspectiefnota zijn, waar de Algemene Beschouwingen haar plek kunnen krijgen.
Tevens hoeft de verzwaarde meningsvormende bespreking niet herhaald te worden in de besluitvormende vergadering en dus de indiening van, toelichting op en bespreking van moties en amendementen kunnen lichter van karakter zijn dan voorheen.

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Doel notitie
Vaststellen planning en procedure behandeling MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen.

1. Uitgangspunten planning van de behandeling MJPB en de belastingverordeningen
De in bijgevoegde tabel uitgewerkte planning is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

A. Behandeling in I-M1-M2-B op 03-10, 10-10 M1, 24-10 én 31-10 M2 en 07-11 besluitvorming
B. Wettelijke deadline ligt vast vóór 15 november 2018
C. Aanvang begrotingsbehandeling, de I-vergadering van woensdag 03-10, zal worden gemarkeerd door een inleiding (plenair) van de portefeuillehouder, waarbij ook de stad zal worden uitgenodigd. Na se presentatie zal het inspreken georganiseerd worden in de vorm van speeddaten tussen burgers en fracties. Daarna volgt een technische financiële toelichting voor raadsleden en fractievolgers in een raadskamer.
D. Op woensdag 10 oktober vindt de eerste meningsvormende begrotingsbehandeling (M1) plaats in raadskamers, geordend op basis van de portefeuilles van de portefeuillehouders.
E. I.v.m. de herfstvakantie (15 t/m 22 oktober) is er geen Politieke Avond op 17 oktober.
F. Op 24 oktober start M2-vergadering plenair in de raadszaal. Indien de meningsvormende M2 behandeling niet in de geplande tijd kan worden afgerond staat maandag 31-10 als mogelijkheid voor het afronden van de M2-fase gereserveerd.
G. De besluitvormende vergadering op 07-11 zal volledig in het licht staan van het vaststellen van de MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen. De besluitvormende vergadering start om 17.00 uur met de algemene beschouwingen van de fractievoorzitters. De vergadering zal om 18.30 uur onderbroken worden voor de stamppotmaaltijd. Hierna wordt de besluitvorming van de MJPB voortgezet en zal aansluitend de besluitvorming van de belastingverordeningen plaatsvinden.

2. Planning behandeling MJPB 2019-2021 en belastingverordeningen

	Actie	Actiehouder
21-09	MJPB digitaal beschikbaar en openbaar door publicatie op internet.	College Griffie
21-09 t/m 03-10	Technische vragenronde. Technische toelichting in fracties.	Fracties, ambtenaren, griffie Fracties en ambtenaren
3-10	Informatieve behandeling MJPB • Kick-off door portefeuillehouder financiën voor raad en stad/bewoners • Inspreken stad d.m.v. speeddate tussen fracties en stad/bewoners • Informatieve behandeling in raadskamer d.m.v. technische presentatie beleids- en financiële ambtenaren.	Portefeuillehouder financiën College en Raadskamers
10-10	Meningsvormende behandeling (M1) MJPB 2019-2022, in raadskamers	College en Raadskamers

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

14 t/m 22-10	Herfstvakantie	
15-10	Indienen 'concept' moties en amendementen MJPB voor 09h00 bij griffie	
24-10	Meningsvormende behandeling (M2) MJPB 2019-2022, plenair	College en Raadskamer
31-10	Mogelijkheid voortzetting meningsvormende behandeling (M2) MJPB 2019-2022, plenair	College en Raadskamer
05-11	Indienen 'definitieve' moties en amendementen MJPB voor 09h00 bij griffie	Fracties Griffie
07-11	Besluitvormende behandeling MJPB • aanvang17.00 uur	Raad en College

Voorstel

A. Instemmen met de planning en de procedure van de behandeling van de MJPB 2019-2021;
B. De portefeuillehouder financiën uitnodigen om bij de start van de begrotingsbehandeling een toelichting te geven;
C. De stad uit te nodigen om bij de kick-off van de begroting aanwezig te zijn en hen de mogelijkheid te bieden om in te spreken bij de verschillende fracties.
D. De beleidsambtenaren en financiële ambtenaren uit te nodigen een technische toelichting te geven per onderwerp in de raadskamer op 3 oktober.

VERSLAG STADSBIJEENKOMST MJPB 2019-2022

Inleiding

Op woensdag 3 oktober heeft er op uitnodiging van de gemeenteraad van Arnhem een bijeenkomst plaatsgevonden in het stadhuis, in het kader van de MeerJarenProgrammaBegroting (MJPB) 2019-2022. Inwoners en organisaties waren uitgenodigd om te komen meepraten over de gepresenteerde plannen van het College van Burgemeester en Wethouders. De gemeenteraad wil zich namelijk zo goed mogelijk voorbereiden op het debat en de besluitvorming van de begroting. Hiervoor wil ze zich ook goed laten informeren door de stad en haar inwoners en organisaties.

Programma
De avond begon met een welkomstwoord van burgemeester Marcouch. Hierna gaf wethouder Paping een toelichting op de begroting. Vervolgens werd er, op drie plaatsen (twee rondes) verspreidt in het stadhuis, door ambtenaren meer informatie gegeven over verschillende onderwerpen. De aanwezigen werden in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen. Aansluitend op deze presentaties werd het gesprek aan ronde tafels gevoerd tussen de raadsleden, fractievolgers, organisaties en inwoners. Op het einde van de avond kon er onder genot van een drankje nagepraat worden.

Belangstelling
De belangstelling uit de stad was bijzonder groot. Er waren meer dan 200 belangstellenden. De adviezen, informatie, wensen en oplossingen van de aanwezigen zijn puntsgewijs in dit verslag opgenomen. Dit verslag zal gepubliceerd worden op internet en bij de stukken van de MJPB terug te vinden zijn. Tevens zal het verslag naar de gemeenteraadsleden, fractievolgers en aangemelde inwoners en organisaties gestuurd worden.

Vervolg begrotingsproces
Woensdag 10 oktober, kunnen raadsleden en fractievolgers, met de verzamelde informatie, vragen stellen aan de portefeuillehouder en tevens kunnen ze met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een portefeuillehouder, zodat het indienen van een motie of amendement niet meer nodig is. Dit zal van start gaan om 19.30 uur in verschillende raadskamers in het stadhuis.
Twee weken later op woensdag 24 oktober en eventueel ook op 31 oktober zullen de raadsleden onderling een debat met elkaar voeren over de concept moties en amendementen (starttijd 19.30 uur raadszaal, stadhuis).
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters.
Deze vergaderingen zijn openbaar, m.a.w. u bent van harte welkom om te komen luisteren. U kunt de vergaderingen ook live volgen via: https://arnhem.raadsinformatie.nl/live

Indien u vragen heeft over de Politieke Avonden kunt u contact opnemen met griffie@arnhem.nl.

1. Vitale economie Arnhem-Nijmegen, verkeer, cultuur en sport

Vitale economie Arnhem-Nijmegen

- Stimulering lokale economie zorgdragen dat investeringen (klimaatfonds), subsidies, inkoop in Arnhemse blijven circuleren. Duurzaam betaalmiddel / Arnhems Hart / Start-ups.
- Kennis cluster regio Arnhem-Nijmegen (a la Eindhoven)
- Hoe delen we onze kracht met "de wereld"?
- Arnhem - succesvolle citymarketing. Bestaat in feite al, versterking is gewenst. Voorbeelden: Market Garden - Gelredome - Veluwezoom - Groenste stad - Haagje van het Oosten - Troley
- Voor één sterke, groene & duurzame hotspot in Oost NL. Arnhem+Nijmegen+TV!gen.
- Personeel bij gemeenten: bij vacatures voor personeel voor gemeente en provincie komt altijd de eis dat de persoon minimaal 3 jaar werkervaring heeft bij een gemeente. Hoe kunnen jullie op die manier aan nieuw personeel komen. Het lijkt een roulatie van personeel binnen gemeenten waardoor er geen .. is voor personeel met voldoende werkervaring & kennis maar niet in een gemeente.
- Creatieve ondernemers, kunstenaars en ontwerpers zijn essentieel voor Arnhem. Door de bloeiende economie is het steeds moeilijker om een werkplek te vinden. Arnhem moet hier geld voor vrij maken
- VO1: Vitale regio Arnhem-Nijmegen
- Arnhem is meer dan Noord. Profileer Zuid met o.a. Romeinse fort en groene parken.
- Meer, beter, groter, stimuleren. De MJB is geen Sinterklaas-lijstje. Als je ergens op inzet, dan betekent dat ook afscheid nemen van andere kostenposten.
- Duurzaamheid : Natuur in de stad.
- Duurzaamheid en klimaatbestendigheid zou bij alle thema's het uitgangspunt moeten zijn.
- Arnhem-Zuid: Waarom worden leegstaande kantoren niet hergebruikt?
- Identiteit geven aan 'Bloemkoolwijken' in Arnhem Zuid.
- Positie van Arnhem Zuid - Noord
- Inzetten op stadslandbouw - LOT - initiatieven stimuleren.
- Vraaggestuurd - opleiden?. Breng ROC's, HAN, HBO's op 1 lijn. Niet die bedrijven welke te korten hebben aan tech.personeel! Beroepsprofielen matchen met butlerwijs profielen. Zal ec. En werkklimaat bevorderend werken.
- Kleine ondernemers kunnen soms ondersteuning krijgen van de gemeente. Vorig jaar heeft gemeente Amsterdam een bedrag van circa € 1000,- per ondernemer ter beschikking gesteld zodat ondernemers zich beter kunnen bekwamen op allerlei gebieden en vervolgens daardoor hun prestaties kunnen verbeteren.
- Visie! Dat is geen oogziekte. Durf te kiezen, wat wel, wat niet en durf daarvoor te staan.
- Hoe verbinden van de onderwerpen vanuit visie.
- Klimaat themapark.
- Niet investeren in grotere landelijke initiatieven die de stem van Arnhemmers vervagen.
- Benut groen, cultuur, sport beter. Maakt mensen gelukkig. Maak het zichtbaar.

Verkeer

- Combineer trolley 2.0 met parkeerplekken voor forensen bijv. bij Oosterbeek en/of bij einde Apeldoornseweg. Soort carpoolplaatsen of P+R plaatsen zoals bij Gelredome. 4 plekken rond de stad en je voorkomt files op de Apeldoornseweg - Amsterdamseweg - Onderlangs.

- Bezorgdiensten dwingen/verleiden/stimuleren om wagenpark naar elektrisch over te laten gaan.
- Verlichting "De Park" Rijkerswoerdse plassen
- Ontmoedigen 2-takt brommers, scooters, bosmaaiers gemeente etc.
- Bereikbaarheid: Randweg!
- Arnhem-Zuid: te veel verkeer - geen parkeerruimte langs fietspaden, trottoirs of middenberm. Is te gevaarlijk!
- Doortrekken van de A15 zal een hoop fileleed schelen op de Pleyroute: grootste ergernis van de forenzen.
- Doorstroming verkeer dat niet in de stad moet zijn d.m.v. duidelijke regels buiten het centrum laten rijden: Pleyroute enz.
- Dynamisch en variabel inzet van OV om op specifieke tijdstippen drukte op te vangen. Schooltijden en vervoer HAN/ROC, winkeltijden, spits. En niet alleen evenementen.
- Doorstroming centrum verbeteren. Welke opties zijn er nog?
- Bereikbaarheid/doorstroom Randweg?
- Electrische busje door de winkelstraat laten lopen (Nijmegen) om beter te kunnen rijden.
- Electrisch vervoer JA! Trolley's NEE!
- Zoals in Den Bosch hop-on/hop-off bus rond het centrum
- Binnen-buitenring te kwetsbaar. Alles over 3 bruggen.
- Fietsstimulering korte afstanden: basisscholen - Vitesse wedstrijden - boodschappen = gezonder = minder parkeerproblemen.
- Verkeer. Is dat iets om eraan te denken en wat meedoen: door de singel rijden dagelijks zoveel auto's, die niets in de omgeving zoeken - het hoort bij hun route. Jammer dat zoveel auto's deze route moeten gebruiken en niet kunnen eromheen rijden wat sneller is en fijn voor het verminderen van vervuiling in de binnenstad.
- Meer doorgaand verkeer uit Arnhem - omleiden via snelwegen en buitenring.

Cultuur

- USP:Arnhem - ½ Veluwe en ½ Betuwe
- Teveel aandacht voor cultuur! Overrated!
- Arnhems Oorlog Museum Cultuur

Sport

- Playground Elderveld
- Vitaliteit 80+ : iedere wijk yoga sessies/plek

2. Doorbraak naar werk, onderwijs en participatie

- Beloon werkgevers die door de gemeente worden ingehuurd voor een klus of project voor sociaal gedrag, dus kijk hoeveel bijstandsgerechtigden uit de regio aan het werk komen hiermee.
- Ga snel aan de slag met nieuwe wetgeving mbt Inburgering. Ga in zorg al initiatieven & pilots beroepsonderwijs i.c.m. inburgering uitzetten.
- Koppel banen aan eisen, knip waar mogelijk op in taken/uren, zorg dat werkgevers met onderwijs omscholingsmodules maken.
- Verdere ontschotting W&I + WMO
- Alle inkoop van gemeente Arnhem (diensten, goederen) aan PSO (sociaal ondernemers) gunnen.
- Verbinding op thema jeugd.
- Voorbij (INP) - visie op huisvesting/bouw naar integrale mindcentra gedachte vanuit 2 of meerdere werksoorten.
- Aandacht voor woonwagenbewoners: - huiswerkbegeleiding, - stimuleren lezen en schrijven, - hoge schooluitval, - willen eigen werk- en leertraject inzetten: "bouwen eigen woonwagen" (dus loodgieters en tegelzetters)
- Sharon Stewart: Projectleider Duurzaam Craneveer; Ik leid nu een project over duurzaamheid voor jeugd (gr. 7-8) in de wijken Alteveer en Cranevelt. Nu wordt dit project ondersteund door Arnhem AAN en interreg-CAN (Climate Active Neighborhood). Dit project is een pilot en we willen het delen!!!
- Hilde Haverkamp (KBO/PCOB): ik vraag aandacht voor de 55+ senioren, die ontslag krijgen en vervangen worden door jongeren. Voorkom de armoedeval. Hou ze aan het werk of zorg voor banen.
- Verbindt zorg met onderwijs - met zorgbudgets in de vindplaats=onderwijs.
- Meer muziek op school
- Ondersteun de ontwikkeling van de mbo-onderwijsvariant waarbij onderwijs in de wijk plaats vindt. Coördineer/faciliteer.
- De overheid dient er zorg voor te dragen dat iedereen, ongeacht etnische of culturele achtergrond, opleidingsniveau of sociaal-economische status, de mogelijkheid heeft zijn of haar belangen effectief te behartigen. Dit zou een speerpunt van onderwijs en sociaal beleid moeten zijn.
- Onderwijs - weinig aandacht voor omscholing, als je in ww zit bijna geen mogelijkheden. Herintreders geen budget voor.
- Ed schoenmakers - heel precies mensen in beeld brengen, met mensen onder de arm naar werkgevers gaan.
- Meer promotie leer werkloket. Is fysiek aanwezig bij UWVAdvies: weghalen bij UWV, weinig aandacht voor re-integratie.
- Mismatch - mensen die iets willen, kunnen zij bij leerwerkloket terecht voor gerichte omscholing? Om beter aan te sluiten bij vraag arbeidsmarkt.
- Vinden van sociale wijkteams.Plaats meer info en regelmatig op kranten. Over sociale wijkteams, leer werk loket.
- Praktijk is in de box, kan moeilijk buiten de box werken. Bijvoorbeeld rondom NT2. Meer inzetten op coaching en begeleiding.
- ISK - enorme motivatie om er wat van te maken, maar moet niet te lang duren, dan raken ze gefrustreerd.

- Slechte toegang politieke vertegenwoordiging, van mensen uit meer kwetsbare posities. Ondergrens voor alles wordt steeds meer hbo opleiding. Bovenlaag bepaald voor onderlaag, zeker met minder aantal mensen zich aansluiten bij vakbeweging moet je mensen kennen. Mensen stapje voor stapje verder brengen.
- In onderwijs les over hoe je weg vindt in maatschappij. Zeker nu netwerken zwakker worden.
- 2,5 miljoen, al concreet gemaakt? Maak het persoonlijk, niet naar CV kijken. Maak individueel, wat kan iemand. Knip werk ook op (twee mensen een baan) zodat het voor iedereen haalbaar is. Meester gezel constructies.
- Waar cursus vinden om techniek in te gaan. Waar moet ik zijn?! Meer makkelijk toegankelijk maken. Waar moet ik zijn voor omscholing
- Vrijwilligerswerk moet betaald werk niet verdringen
- Educatie en zorg. Zorg toegankelijker in combi in wijk. Op sommige punten juist wijk denken loslaten. Nu alles op individueel wijkniveau
- Voor het eerste wethouder jeugdzorg en onderwijs. Lef hierop tonen.
- Raad en college jeugdzorg meer koppelen aan kwetsbare scholen. Zorg meer binnen onderwijs. Jeugdzorg geld naar scholen. Meer preventieve inzet: Helpt als je jeugdzorg op school hebt.
- Gezamenlijk investeren???
- Meer Arnhemmers aan het werk bij aannemers. Meer sociale en lokale ondernemers gunnen, die lokale mensen aan het werk helpen. opnemen in criteria. Niet dominant wegen op geld.
- Shared service centre. Ook op gebied van huisvesting, ruimtes delen, etc.
  Louwers: Juist antwoord op juridische vragen, etc. Waar mensen zelf niet uitkomen. Belemmeringen wegnemen
- 3 schriftelijke reacties van KAN. Zijn bij de stukken gevoegd

3. Inclusief Arnhem (samenleven in diversiteit)

- Ga bij inwoners langs en vraag hoe het met betreffende gaat? Wonen/welzijn/ wat gaat goed en wat kan beter.
- Grote groep meld zich niet; komt de voordeur niet uit om zich te melden!
- Inzetten van ervaringsdeskundige, ook ambassadeur voor de gemeente Arnhem
- Goede prestatie over inclusieve samenleving - nu nadenken hoe bereik je alle Arnhemmers om dit onderwerp te omarmen.
- Meer communicatie mbt acties rondom inclusieve samenleving - wat gebeurt er allemaal op dit gebied - Veel Arnhemmers zijn niet bekend met dit onderwerp, ook niet de goede magic mix. Vragende/dragende bewoners samen te laten wonen waarbij je inclusieve samenleving in het klein kan bevorderen.
- DE-islamiseren.
- Zoek affiniteit met doelgroep!
- Preventief gezondheidszorg: dit meer voor inclusie aan elkaar linken via een aandachtsfunctionaris.
- Arnhemse boegbeeld inzetten om over discriminatie te spreken in de wijken. Theater in de ROC's mbt andere geaardheid (vorige college/wethouder liet de adviesraad WMO een theater voorstelling zien die ook beschikbaar is voor Arnhemse scholen)
- Inclusieloket/café: liefst dagelijks toegankelijk voor ideeën.
- Discriminatie bestrijding: goede voorbeeld - link met leidinggeven - sturen op waarden - inspireert/overstijgt/verschillen.
- Stimuleer verenigingsleven: muziek, scouting, sport.
- Groen en duurzaam is voor alle bewoners een eerste levenswaarde. Breng dit over.
- Hoe inclusief is Arnhem nu en hoe inclusief is het straks = concreet te maken?
- Implementatie VN verdrag.
- Er worden veel signaten opgehaald nu echt tijd voor concrete plannen!
- Inclusie = denk- en belevings kapstok.
- Al 4x gevraagd om ringleiding in Raadzaal voor SH, zou worden opgepakt maar terug koppeling blijft steeds uit. Denk anders al je iets organiseert, heb je iedereen bereikt? - kan iedereen er in? - Kan iedereen deelnemen? - zijn er voorzieningen nodig? - wat maakt dat mensen uitgesloten worden?
- Sluit aan bij bestaande organisaties. Daar zit de deskundigheid.
- Wat is precies meedoen en tegen welke prijs mag je meedoen?
- Vrijstelling van gemeentebelastingen voor maatschappelijke initiatieven die een ruimte gebruiken.
- Zoek burgers op bij dagbestedingspleken.
- De Arnhemse koffiebus door heel Arnhem.
- De ambtenaar verantwoordelijk maken dat iemand zijn mensenrechten krijgt in de praktijk.
- Inclusief Arnhem - mee (kunnen) doen in Arnhem.
- Inclusie is meedoen: basis voorwaarde is voor velen een goede huisvesting, wonen. Een veilige plek van waar ze uit mee kunnen doen.
- Communicatie gemeente - 2 zijdig - gemeente helder communiceren. Maar ook hoe leer je burgers om zelf pro-actief te kijken wat er gebeurt in Arnhem. Arnhem op internet of FB.
- Inclusie is meer dan sociale inclusie. Ook concrete randvoorwaarden zijn noodzakelijk. Passend werk/dagbesteding/onderwijs - inkomen - keuzevrijheid in zorg&ondersteuning - voorzieningen in de wijk - etc. VN verdrag maakt verschillende levens terreinen inzichtelijk.
- VN verdrag in inclusie agenda - handicap.

- Neem als gemeente de regierol-verbind de initiatieven en leidt mensen de wijk in. "Practice what you preach" via pilots opzetten.
- Meldpunt voor diverse zaken. Laat iedereen weten dat de gemeente met het inclusie programma bezig is.
- Hoe inclusief is jouw team? Hoe kun je kennis delen? Ga je als gemeente je best practice delen?
- Betrek ervaringsdeskundigen vanaf de start!
- Dak/thuislozen betrekken bij inclusie. Simpel vb via via kon ik in contact met hoofd onroerend goed Arnhem. Tijdelijke woonruimte is er vrijwel doorlopend, alleen wijkcoaches weten van niets. Interne communicatie Arnhem is niet op orde.
- Uitnodigingen minstens 4 weken tevoren i.v.m. regelen schrijftolk doven. Vergoeding kosten schrijftolk moet ik niet steeds hoeven vragen.
- Advies: 1. evalueer de ervaringen met wetten as WAGA en volgende mbt voorzieningen alvorens met de burgers in overleg te treden. 2. Wat te doen na opheffing sociale werkplaatsen. Vrijwilliger op De Helling.
- Inclusief = exclusief. Het si iedere Arnhemmer kan meedoen, maar wie kan er niet meedoen en waarom niet? Als we zeggen dat we dit beter willen doen is het misschien een idee om "een punt" in te richten waar inwoners, collega's, familie concrete vragen/belemmeringen een casus in kunnen brengen en dat daar dan vanuit verschillende programma's actie op wordt genomen zodat je ook concreet zaken kunt veranderen. Zo haal je de vaagheid wat weg.
- Bestaande goede voorbeelden van inclusie: wijkdiners, Presikhaaf/Schuijtgraaf, workshops laaggeletterdheid, koffieochtenden 't Huuske, plekken om de vraag op te halen.
- Idee voor verbinding: bekijk de website meetup.com. hier kunnen veel bijeenkomsten worden gedeeld en iedereen kan er zelf één organiseren. Meetups zijn al heel bekend in grote steden over de hele wereld, hier nog te weinig.
- Communiceer helder! Ook ambtenaren onderling. Train ze daarin.
- Stap uit je comfortzone gemeente Arnhem. Zet in op nieuwe lokale krachten.
- Inclusie avond 29-11-2018: goed voorbereiden, tijdig uitnodigen, ringleiding voor slechthorenden en schrijftolk doven.
- Maatschappelijke koffiebus, goed initiatief! Buurthuis Duifje.
- Zorg dat wat de gemeente doet helder wordt gecommuniceerd. Vb: www.citylab010.nl en duurzaamzwolle.nl
- Burgers betrekken bij ipv inclusie. Woord is niet duidelijk. Communicatie eenvoudiger maken. Bereikbaarheid gemeente: voor de telefoon (klacht-informatie) moet je betalen, belachelijk!
- Hoe maak je bv Nieuwjaarsreceptie inclusief??
- Iedereen doet mee ipv inclusie.
- Hoe weet je dat je tot een inclusie groep behoort.
- Bestrijding stille armoede (schaamte).
- Hoe betrek je ook inwoners met een beperking/kwetsbare inwoners bij wijkplannen?
- Introductiedag nieuwe inwoners Arnhem, inclusief presentatie en inschrijving Arnhemse verenigingen.

4. Klimaat en energie, milieu, wonen en ruimte

Energie

- 1. Energie: wat speelt er mondiaal, Europees, landelijk en wat kan Arnhem er aandoen? SMART. 2. Nu van kleinschalig naar mondiaal bepalingen etc welke verantwoordelijkheid bij de burger! Bv 24 V in huishoudens!
- Subsidiepotjes aanvullen voor warmte pompen en andere energie-besparingsmaatregelen. O.a. isolatie/dubbele beglazing/groene daken (beplanting)
- MFC's opnieuw taxeren en woz-waarde aanpassen zodat kostendekkende huursystematiek kan samen gaan met lage huur1 op naar 100% bezettingsgraad.
- Woonwagenbewoners ondersteuning/voorlichting 'duurzaam bouwen' bij eigen werktraject eigen wagens bouwen.
- Houdt ook rekening met de capaciteit van het stroomnet. Van het gasnet vraagt afhankelijk van de alternatieven warmtevoorzieningen om een grotere capaciteit van het stroomnet.
- Kennis delen inzake energiebesparing (=geldbesparing). Kennis zit ook bij de burgers zelf. Ontsluit die kennis.
- Vanaf nu zou het verplicht moeten zijn dat alle nieuw te bouwen woningen energie moeten opwekken ipv energie verbruiken.
- Hoe gaat Arnhem een formele proeftuin worden voor innovatieve Kleefse Waard energie bedrijven?
- Energietransitie? Huurder van woning straks degene die de rekening betaald omdat deze als laatste aan de beurt komt? Graag meenemen om lasten mee te "verlichten" zeker de kwetsbare groepen.
- Witte watermolen energie visitekaartje (geschiedenis Arnhem)
- Rekenvoorbeeld zonnepaneel in brief naar burger.
- Bij de nieuwe omgevingswet gaat burgerparticipatie ook een belangrijke rol spelen. Hoe gaat de gemeente zorgen dat niet alle aandacht gaat naar de "hardste schreeuwers"?

Milieu

- Volg de Trias ..ergetica! Besparen zet het meeste zoden aan de dijk, hergebruik van energie en spullen is een goede tweede alternatief. Als laatste juist ook met een kleine beurs hebben het meeste belang bij besparen, dit werkt door in de kosten.
- Doe meer met de trolley.
- Branding wie zijn wij? 1 tone of voice.
- Wanneer worden benzine scooters verboden? Incl subsidie van 1 mln voor transitie van benzine-electra.
- Arnhem klimaatbestendig: geef als gemeente het goede voorbeeld .Maak een gebaar naar de burger - subsidie afkoppelen/groendaken. Verruim subsidieregeling hittestress stadslandbouw ook groene daken. Neem klimaatadaptie mee in de planvorming als eis. Combineer klimaatbestendig met de energie opgave. Maak klimaat/energie/afval onderdeel van leefomgeving.
- Koppel het verhaal van duurzaamheid als identiteit aan het feit dat Arnhem een groene stad is met groene gebieden die verschillende landschappen herbergen. Dan wel de identiteit als groene stad = duurzame stad verstevigd.
- Graag een goede beargumentatie zonder vooroordelen over locatie bedenken van zonnepanelen velden. Niet in het bos.

- Kan de kredietwaardigheidsbets voor aanvragers van een duurzaamheidslening met een te laag inkomen niet worden aangepast, zodat deze groep ook in aanmerking komt om maatregelen te heffen die zichzelf terug verdienen?
- Preventie middelen, hoe wordt dit ingezet, wordt er middelen hiervoor vrij gemaakt, geoormerkt.

Wonen en ruimte

- Arbeidsintensieve (ver)bouw voorkeur boven goedkopere (nieuw)bouw.
- Bij aanvraag vergunning openbaar gebouw, betrek ervaringsdeskundigen.
- Woningcoöperaties goedkope grond aanbieden op voorwaarde dat de te bouwen woningen op meter.
- Kosten van gasmeter gasmeter verwijderen vergoeden.
- Helpen met het financieren van verduurzaming van eigen woningen. Gemeente hypotheken? Gemeentegarantie?
- Sociale huurwoningen kunnen weinig doen aan het verduurzamen van de huizen. Denk aan groene daken en zonnepanelen. De cooperaties kunnen veel meer met de inwoners van de ze huizen.
- Of de gemeente zou willen stimuleren dat nieuwe woningen al duurzaam worden gebouwd.
- Nog een communicatiemiddel voor wie geen info 9over duurzaamheid) via het internet kan winnen: bijeenkomsten in buurthuizen geregeld door groenwest Arnhem.
- Kan de gemeente meer subsidieruimte creéren om de verduurzaming van woningen te bespoedigen? Het kost wat maar de resultaten dragen bij aan het geheel.
- Burgerparticipatie: stel per buurt/wijk een bewoner aan als "wijkmanager" (betaald/salaris) Die de ogen en oren van de wijk is.
- Burgerparticipatie: Investeer in wijkkrantjes als communicatiemiddel van de gemeente en de burger.
- Zorggerelateerde overlast: al eerder en betere afstemming met hulpverleners (instanties) ipv brandjes blussen? Op welke manier zou deze afstemming beter kunnen?
- Zie 7.106 van de MJPB: hou Meinerswijk-Stadsblokken als open ruimte ter vermindering van de hittestress in de stad. Niet verbouwen! Indien toch bebouwen, 30% sociale woningbouw.
- Rijn en IJssel cooperatie: Ecowijken zoals in Nijmegen/Lent
- Bouw sociale woningen van betere kwaliteit, zodat ze ook omgezet kunnen worden naar koopwoningen. Dit betekent dat woningen langer meegaan en dat scheelt bouwmateriaal en uitstoot.
- WOZ-waarde verhogen voor huizen die hun tuin inwisselen voor parkeerruimte "verstening" tegengaan.
- AKZO-terrein: kans om verkeer op stadsniveau beter af te handelen. Minder over de Mandelabrug. Verkeersafhandeling van de naast gelegen wijken. Enorme toename van gebruik. Overlast van zwervende studenten die niet op schoolterrein mogen roken en dus naar omliggende wijken gaan.

5. Zorg dichtbij, gezondheid en maatschappelijke ondersteuning

- Bevraag ook gehandicapten die niet bij de APGG zitten. Er zijn namelijk gehandicapten die zich niet thuis voelen bij APGG. Zij doen mee op een andere manier maken gebruik van OV en niet een dure leerbus bv.
- Meer structurele aandacht voor gezonder leefstijl o.a JOGG en GO!. Op dit moment beperkt en weinig structureel aanbod. Meer geld beschikbaar maken.
- Teksten en plaatsjes van sheets vooraf screenen op leesbaarheid visueel minder sterke mensen.
- Ontschotten van de zorgprogramma's. Zorg dichterbij maakt geen lus met inclusieve samenleving, terwijl de doelstelling is langer zelfstandig wonen van diverse doelgroepen. Deze doelgroepen dienen wel geaccepteerd te worden. Onlangs werd een doelgroep niet geaccepteerd, not in my backyard. Magic mix kan een bijdrage leveren.
- Project ontschotten. (WIZ/WMO)Hoe gaat Arnhem hier mee om. Vanuit Ede!
- Hoe om te gaan met eenzame oudere homo's ?
- Regelen dat doven hun zaken afhandelen bij welke instantie. (zorguitkering, autoverzekering etc). Gemeente geef zelf het goede voorbeeld!
- Als inwoner in beeld is bij het wijkteam, hoe monitort een wijkcoach de inwoner, blijft alles goed gaan? Past de voorzieningen wel bij de inwoner? Gaat iemand niet achteruit?
- Wijkteams zijn belangrijk voor preventie en vroeg signalering. Graag aandacht voor het bekend maken van de wijkteams, ook voor volwassenen/ouderen.
- Mantelzorgondersteuning. Concept visie-document - MVT subsidie aanvraag 2019 - anticipeer op concept, anders uitvoering pas mogelijk in 2020.
- Toegankelijke informatievoorziening: digitaal, schriftelijk en persoonlijk. Aandacht voor niet-digitaal vaardige anderen. Hulp vragen aan kinderen en buren is jammer en maakt senioren minder zelfstandig. Aandacht voor passende dagopvang en besteding die aansluit bij de interesse van anderen.

6. Wijken en Wijkprogramma's

- Laat het team leefomgeving bekend maken van wat zij doen en al gedaan hebben?
- Centraal Overleg Wijk (Platform) (2.0) weer invoeren
- Zoek de ingang naar de jongeren, zoek naar hun interesses en activiteiten
- Mogelijkheden tot aankoop van wijkbepalende plekken door wijkverenigingen, bijv. door huurkoop of voorbeeld Enschede (Orphelia) terugbetaling door vrijwilligers
- Maak de teams leefomgeving toegankelijk, ook voor minder mondige burgers en maak hun werkwijzen en resultaten inzichtelijk voor burgers.
- Men aandacht heeft voor het Marktplein op de Geitenkamp om ook daar de leefomgeving te verbeteren
- Sporthal De Laar West versus Jongeren Centrum met drugsoverlast/ dealen
- Zoek oplossingen in de wijk
- Onderschat de kracht van burgers niet, betrek deze erbij
- Grotere stakeholders in een wijk niet als aanspreekpunt, stakeholders hebben een dubbele agenda, probeer inwoners individueel te benaderen.
- Afschaffen automatische subsidies voor wijkplatforms (etc.) superinitiatieven. Alleen subsidie op basis van initiatieven.
- Noordwest; Stichting school's cool geeft kinderen in VO-1 gerichte begeleiding en ontbreekt in het lijstje. Wil graag samenwerken en doet dat met vele partners in Arnhem. We bieden goed opgeleide mentoren.
- Verslaglegging en/of nieuws vanuit de gemeente of van een gespreksavond als vanavond s.v.p. niet alleen digitaal publiceren, maar ook op papier. Het nieuws en/of gemeentelijke plannen bereikt dan ook de mensen die niet digitaal vaardig zijn en dat ook nooit zullen worden. Het behoort bij onze democratie dat ook zij volledig kunnen meedoen.
- Steun ondernemers uit de wijk, zet deze in hun kracht
- Werk preventief; voorkomen is veel beter dan genezen
- Art. 84 Gemeentewet ": Adviesfunctie terug in de wijken…."
- Alle MFC's ombouwen zoals in Klarendal: zodanig dat extern beheer niet meer nodig is.
- Laat het team Leefomgeving de platforms niet passeren of op laten opheffen.
- Per wijk een bewonersbedrijf met 1 of 2 verbinders/kartrekkers (betaald) door stichting bewonersbedrijf. Deze is gepositioneerd tussen team leefomgeving en bewoners bijv. Klokhuis Beesd en 'Thuis' Wageningen.
- Hoe maak je informele data (straat en wijkinfo) formele data zodat gemeente organisaties er iets mee kunnen?
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv.
- Zoveel mogelijk bomen aanplanten in versteende gebieden. Dat komt hitte stress en sfeer ten goede.
- Maak de democratie tussen Teams Leefomgeving en Sociale teams en gebiedsteams heel duidelijk
- In wijk het Duifje zijn geen organisatie e.d. wat in eerste instantie daar mist is een wijkgebouw / buurthuis in de wijk.
- Meer groen in de alle wijken, is nu scheef verdeeld
- Verplichte intervisie voor Tams Leefomgeving
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv. Monnikenhuizen/ Geitenkamp/ diverse Presikhaven;

- 1. sluit aan bij lokaliteit 2. Maak gebruik van de lokale ondernemers 3. Geef ook aandacht aan de niet 'dominante' wijkgroepen maar ook dan de middenklasse in zorgwijken. Organiseer ook iets leuks dat aansluit bij niet alleen de burgers in de zorg.
- Communicatie richting inwoners wat kan team Leefomgeving voor u doen?
- Bezoekers van de stad/ centrum die steeds verder de wijken in gaan en zo bewoners-parkeerplaatsen innemen. Dit geldt voor de wijken Klarendal, St. Marten, Burgemeesterswijk en Sonsbeek.
- Centrum; veiligheid: graag actie tegen scooters e.d. in de binnenstad.
- Centrum; leefbaarheid: meer muziek in de periferie, 7 straatjes e.d.
- Ik heb behoefte aan een "roadmap"/ "organogram" van gemeentelijke initiatieven, zie ook verwarring over bijv. Team Leefomgeving versus Wijkplatform
- Schuytgraaf; bereikbaarheid binnenstad-Schuytgraaf verbeteren, dan minder auto's in de stad.
- Schuytgraaf; verbeter fietsroutes (verlicht!) van/naar binnenstad, meer bussen, geen parkeerkaarten
- Algemeen; bereik alle inwoners, zoek uiteenlopende manieren en groepen; digitaal, sociale media, krant, flyer, mond op mond reclame, bij verkiezingen e.d.
- Teams Leefomgeving doen verschillende projecten/ uitvoering verschillende onderwerpen. Als het gaat om preventieve gezondheid, wie legt de verbanden tussen de verschillende onderwerpen? Inclusie
- Wat heeft het Team Leefomgeving voor vragen aan de wijk; inwoners, waar hebben ze hun hulp/kracht voor nodig?
- Groot onderhoud en wateroverlast in Schaarsbergen niet uit wijkbudget maar als achterstallig onderhoud uit begroting halen
- Zgn. ideeën bank, waar alle ideeën uit wijk inkomen
- Sociaal vitaal
- Wat wij missen in de wijk het Duifje is een wijkgebouw/ buurthuis in de wijk dus!
- Gemeenteraad: Ondersteun de Teams Leefomgeving
- Maak van Kronenburg en winkelcentrum Rijkerswoerd een gezellige ontmoetingsplek voor de wijk.
- Hoeveel verantwoordelijkheid kun je neerleggen bij vrijwilligers. Dit kan niet iedereen opbrengen naast gezin, werk, sport, mantelzorg etc. Dus een soort superburger of/en gepensioneerden, uitkeringsgerechtigden gaan dat dan op zich nemen? Vergoeding voor maatschappelijke inzet in de vorm van …..
- Team Leefomgeving wordt te laat geïnformeerd over bouwplannen / bestemmingsplannen op tijd informeren is handig zodat inwoners betrokken kunnen worden
- Teams Leefomgeving hebben te veel plannen om dingen aan te pakken, echter geen prioriteit, geen focus en waarschijnlijk te weinig geld.
- Verlichting "De Park"en "Rijkerswoerdseplassen": Led-verlichting met bewegingssensor?

De volgende schriftelijke reacties zijn bij de stukken van 3 oktober bijgevoegd:
- Informatie "Naar een nieuw platform voor de Laar West"
- Informatie van Huurdersvereniging in oprichting
- Inspraakreactie van dhr. R. Barends

Titel/onderwerp: **Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Menno Hulshoff
Portefeuillehouder:	Dhr. J. van Dellen	Telefoonnr:	3775788
Onderwerpen	• Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing • Sport • Publieke dienstverlening • Automatisering • Personeel en Organisatie • Bedrijfsvoering • Communicatie • Project Kleefse Waard	E-mailadres:	Menno.Hulshoff@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Ontwerp MJPB 2019-2022** Het college biedt de raad ter vaststelling een sluitende ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting (MJPB) 2019-2022 aan. De MJPB is op inhoud en op financiële kaders vooral gebaseerd op het coalitieakkoord. **Plannen college** Het college trekt extra geld uit voor duurzaamheid, betere bereikbaarheid, meer banen en minder armoede. Dit was al afgesproken in het coalitieakkoord en is nu ook weergegeven in de begroting 2019-2022. Daarnaast word met deze begroting de financiële positie van de gemeente voor nu en in de toekomst verstevigd. De lokale lasten voor de inwoners stijgen nauwelijks. De Arnhemse wijkgerichte aanpak blijft, met zijn budgetten voor teams leefomgeving. Samen met de wijkbewoners bekijken deze teams wat er nodig is om de leefbaarheid in de wijken te vergroten. Op cultureel gebied gaat het college investeren in een toekomstige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans. **Financiën** De jaren 2019 en 2020 kennen tekorten van in totaal 12,4 miljoen euro. Door de in te stemmen begrotingswijziging bij de Turap-2 2018, zal de raad 20,4 miljoen toevoegen aan de algemene reserves van 2018, waardoor er voldoende ruimte ontstaat om de tekorten van deze twee jaren op te vangen. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. **Belastingverordeningen** De belastingverordeningen zijn een vertaling van wat in de MJPB is verwerkt en bevatten op zichzelf dus geen (nieuw) beleid. Gezien de samenhangende relatie met de MJPB verdient het de voorkeur dat de behandeling van de belastingverordeningen synchroon lopen met de behandeling van de MJPB. Ze dienen echter op 7 november (ná de MJPB) te worden vastgesteld in de raad.		

	Webversie MJPB 2018-2021 De webbegroting kunt u vinden via een link op de website www.arnhem.nl, waar u wordt doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl. Aan de begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Deze infographic treft u aan op de homepage van de website. **Structuur MJPB** De indeling van de begroting is gebaseerd op drie pijlres: de Veranderopgaven (V01 t/m V05), stedelijke programma's (R0 t/m R9) en de wijkprogramma's (W1 t/m 8). *Motie 17M75* In deze motie is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven. Dat is gebeurd volgens de drie W-vragen, wat willen we bereiken, wat gaan we er voor doen en wat mag het kosten. Daarnaast heeft het college een start gemaakt met het zo goed mogelijk koppelen van de doelen aan wat ze willen bereiken en hebben ze geprobeerd de doelen scherper op te stellen. **Proces** De MJPB is informatief behandeld worden in de raadskamers op 3 oktober. Bewoners en organisaties uit de stad waren aanwezigom met de raadsleden en fractievolgers de gepresenteerde plannen van het college, voor de komende 4 jaren, te bespreken. Burgemeetser Marcouch verwelkomeden allen aanwezigen en legde het doel van de avond uit. Vervolgens heeft wethouder Paping (financiën) een toelichting gegeven over de MJPB en hebben ambtenaren op over allerlei onderwerpn uit de begroting de belangstellenden geïnformeerd. Het gesprek tussen college en raadsleden vindt op plaats op 10 oktober. Na de herfstvakantie zullen op 24 oktober en 31 oktober het debat tussen de fracties plaatsvinden, waarop op 7 november de gemeenteraad haar besluit zal nemen over de MJPB 2019-2022. (Zie bijgevoegde notitie over het proces MJPB).
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2.
Spreekrecht publiek	Ja, dit heeft plaatsgevonden op 3 oktober d.m.v. ronde tafelgesprekken in de raadskamers. Het verslag is bij de stukken geplaatst.
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Deze zijn gebundeld en bij de stukken gevoegd. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel MJPB 2019-2022			
Ontwerp MJPB 2019-2022			
Coalitieakkoord			
Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie			
Verslag bijeenkomst MJPB 3 oktober			
Overzicht Portefeuilleverdeling			
Bundel met technische vragen d.d. 5 oktober			

Titel/onderwerp: **Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Menno Hulshoff
Portefeuillehouder:	Dhr. H. de Vroome	Telefoonnr:	3775788
Onderwerpen	• Cultuur en erfgoed • Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit) • Jeugd /Jeugdzorg • Evenementen • Toerisme en recreatie • Privacy • Project Binnenstad (project) • Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water	E-mailadres:	Menno.Hulshoff@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Ontwerp MJPB 2019-2022** Het college biedt de raad ter vaststelling een sluitende ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting (MJPB) 2019-2022 aan. De MJPB is op inhoud en op financiële kaders vooral gebaseerd op het coalitieakkoord. **Plannen college** Het college trekt extra geld uit voor duurzaamheid, betere bereikbaarheid, meer banen en minder armoede. Dit was al afgesproken in het coalitieakkoord en is nu ook weergegeven in de begroting 2019-2022. Daarnaast word met deze begroting de financiële positie van de gemeente voor nu en in de toekomst verstevigd. De lokale lasten voor de inwoners stijgen nauwelijks. De Arnhemse wijkgerichte aanpak blijft, met zijn budgetten voor teams leefomgeving. Samen met de wijkbewoners bekijken deze teams wat er nodig is om de leefbaarheid in de wijken te vergroten. Op cultureel gebied gaat het college investeren in een toekomstige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans. **Financiën** De jaren 2019 en 2020 kennen tekorten van in totaal 12,4 miljoen euro. Door de in te stemmen begrotingswijziging bij de Turap-2 2018, zal de raad 20,4 miljoen toevoegen aan de algemene reserves van 2018, waardoor er voldoende ruimte ontstaat om de tekorten van deze twee jaren op te vangen. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. **Belastingverordeningen** De belastingverordeningen zijn een vertaling van wat in de MJPB is verwerkt en bevatten op zichzelf dus geen (nieuw) beleid. Gezien de samenhangende relatie met de MJPB verdient het de voorkeur dat de behandeling van de belastingverordeningen synchroon lopen met de behandeling van de MJPB. Ze dienen echter op 7 november (ná de MJPB) te worden vastgesteld in de raad. **Webversie MJPB 2018-2021** De webbegroting kunt u vinden via een link op de website www.arnhem.nl, waar u wordt doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl. Aan de begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Deze infographic treft u		

	aan op de homepage van de website. **Structuur MJPB** De indeling van de begroting is gebaseerd op drie pijlres: de Veranderopgaven (V01 t/m V05), stedelijke programma's (R0 t/m R9) en de wijkprogramma's (W1 t/m 8). *Motie 17M75* In deze motie is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven. Dat is gebeurd volgens de drie W-vragen, wat willen we bereiken, wat gaan we er voor doen en wat mag het kosten. Daarnaast heeft het college een start gemaakt met het zo goed mogelijk koppelen van de doelen aan wat ze willen bereiken en hebben ze geprobeerd de doelen scherper op te stellen. **Proces** De MJPB is informatief behandeld worden in de raadskamers op 3 oktober. Bewoners en organisaties uit de stad waren aanwezigom met de raadsleden en fractievolgers de gepresenteerde plannen van het college, voor de komende 4 jaren, te bespreken. Burgemeetser Marcouch verwelkomeden allen aanwezigen en legde het doel van de avond uit. Vervolgens heeft wethouder Paping (financiën) een toelichting gegeven over de MJPB en hebben ambtenaren op over allerlei onderwerpn uit de begroting de belangstellenden geïnformeerd. Het gesprek tussen college en raadsleden vindt op plaats op 10 oktober. Na de herfstvakantie zullen op 24 oktober en 31 oktober het debat tussen de fracties plaatsvinden, waarop op 7 november de gemeenteraad haar besluit zal nemen over de MJPB 2019-2022. (Zie bijgevoegde notitie over het proces MJPB).
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2.
Spreekrecht publiek	Ja, dit heeft plaatsgevonden op 3 oktober d.m.v. ronde tafelgesprekken in de raadskamers. Het verslag is bij de stukken geplaatst.
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Deze zijn gebundeld en bij de stukken gevoegd. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel MJPB 2019-2022			
Ontwerp MJPB 2019-2022			
Coalitieakkoord			
Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie			
Verslag bijeenkomst MJPB 3 oktober			
Overzicht Portefeuilleverdeling			
Bundel met technische vragen d.d. 5 oktober			

HAALBAARHEIDSSTUDIE
GEMEENTELIJKE HUISVESTING 2023

Februari 2018

GEMEENTE Arnhem

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 1 26-02-18 20:43

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 2 26-02-18 20:43

INHOUDSOPGAVE

1 Algemene inleiding 4
1.1 Inleiding 4
1.2 Het Stadhuis 5

2 Ambitie huisvesting 7
2.1 Wat is onze organisatievisie 7
2.2 Visie op dienstverlening 7
2.3 Visie op werkconcept 8
2.4 Visie op personeel 9
2.5 Visie op informatievoorziening 9
2.6 Visie op duurzaamheid 11
2.7 Positie in de stad en ontmoeten 11

3 Doelstellingen huisvesting 13
3.1 Een gebouw dat de organisatievisie en dienstverleningsvisie faciliteert 13
3.2 Een gebouw dat meerdere werk- en dienstverlenings-concepten faciliteert, moet kunnen meebewegen. 13
3.3 Uitnodigende ontmoetingsplek 13
3.4 Aansprekend gebouw waar inwoners, politici en medewerkers zich mee kunnen identificeren 13
3.5 Toekomstbestendig en duurzaam gebouw 13
3.6 Gezond en comfortabel 13

4 Financieel kader 14

5 Thema's en bouwstenen 16
5.1 Inleiding 16
5.2 Stadhuis Arnhem: Herontwikkeling vanuit de kracht van de plek 16
5.3 Werken in het hernieuwde Stadhuis 24
5.4 Verduurzaming 29
5.5 Kosten 32

6 Haalbaarheid 36

7 Aanbevelingen voor het vervolgtraject 38

Bijlagen 40

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 3 26-02-18 20:43

1 ALGEMENE INLEIDING

1.1 Inleiding

Op 27 maart 2017 heeft het college de nota "eigen huisvesting" vastgesteld. Daarmee is voorzien in de huisvesting van de huidige gemeentelijke bedrijfsonderdelen tot 1 juli 2023 in het huidige stadskantoor en Stadhuis. Tevens is hiermee de koers ingezet om het stadskantoor per 1 juli 2023 te verlaten en het Stadhuis in de tussentijd te verbouwen en tevens geschikt te maken voor de huisvesting van het bestuur en de kernorganisatie.

Het college heeft op 2 mei 2017 besloten een haalbaarheidsonderzoek uit te voeren naar de huisvesting van bestuur en kernorganisatie na 2023, met als uitgangspunt vestiging in het Stadhuis. Dit haalbaarheidsonderzoek kan meegenomen worden in de coalitieonderhandelingen na de verkiezingen van maart 2018.

De opdracht
Streef naar een zo flexibel mogelijke indeling en inrichting die lange tijd (30-40 jaar) mee gaat. In elk geval binnen de huidige financiële kaders van het programma 9 bedrijfsvoering, maar liefst zo veel mogelijk flexibel inzetbaar tegen zo laag mogelijke kosten (en zo mogelijk zelfs met voordeel).

Met daarbij de volgende ambities
- Uitgaan van Hert veur Ernhem: Het Stadhuis als dé ontmoetingsplek voor inwoners, partners uit de stad, bestuur en ambtenaren. De rest (indien nog nodig) huisvesten in de flexibele schil.
- Het Stadhuis als langdurig en betekenisvolle plek in de stad blijft in eigendom. De flexibele schil wordt in beginsel gehuurd.
- Duurzaamheid: Uitgaan van het bouwbesluit. Aanvullende mogelijkheden meenemen in het haalbaarheidsonderzoek, mits het binnen het financiële kader blijft én mits de investeringen minstens worden terugverdiend gedurende de technische levensduur.

Insteek van de haalbaarheidsstudie
In het voorliggende haalbaarheidsonderzoek zijn op basis van de door het college op 2 mei 2017 vastgestelde richtinggevende uitgangspunten verschillende oplossingsrichtingen onderzocht op hun haalbaarheid en wordt tegelijkertijd zoveel mogelijk ruimte gelaten zodat in de coalitieonderhandelingen de partijen die aan tafel zitten keuzes kunnen maken. Ook blijft er zo nog ruimte over voor het vinden van de optimale oplossingen in het komende ontwerptraject.

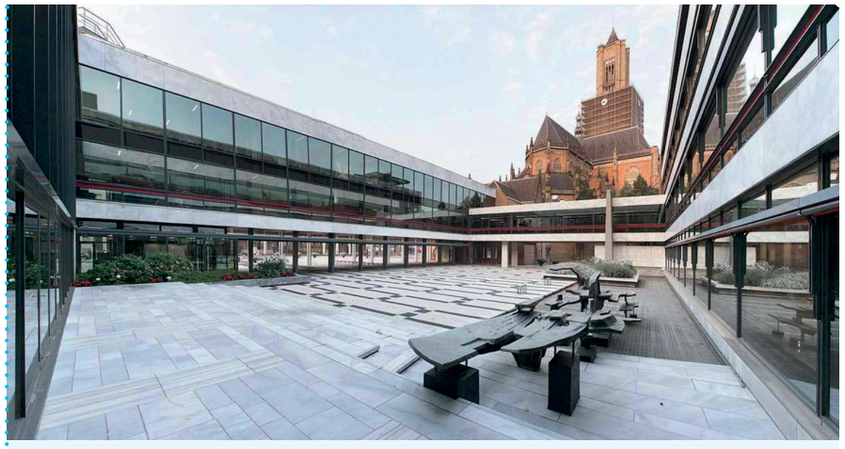

Tenslotte geeft het onderzoek aanknopingspunten om het gesprek met de stad en de organisatie aan te gaan over herhuisvesting in het Stadhuis en hoe dat moet passen bij de rol van de gemeente.

Leeswijzer
In deze studie kijken we - met alle onzekerheden die er zijn - vooruit naar 2023 en onderzoeken we verschillende oplossingsrichtingen via verschillende scenario's. Dat betekent dat we aannames hebben gedaan en keuzes hebben gemaakt waarvan nu niet kan worden voorspeld hoe die in 2023 uitpakken. De scenario's moeten dan ook worden gelezen als ontwikkelingen bezien in het licht van de huidige tijd.

Hoofdstuk 1 is een inleidend hoofdstuk waarin kort de opdracht wordt beschreven met daarbij een korte schets van het Stadhuis.
Hoofdstuk 2 bevat een aantal visies op basis waarvan gekomen is tot het formuleren van doelstellingen waaraan het Stadhuis als nieuwe werkplek moet voldoen. Deze doelstellingen zijn in *hoofdstuk 3* beschreven.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 4 26-02-18 20:43

Het Stadhuis staat, als waardevol voorbeeld van architectuur uit de wederopbouwperiode, in combinatie met het rijksmonumentale Duivelshuis, op de gemeentelijke monumentenlijst.

In *hoofdstuk 4* wordt het financiële kader geschetst waarbinnen de herhuisvesting plaats moet vinden.
In *hoofdstuk 5* zijn samenvattingen opgenomen van de studies die zijn uitgevoerd ten behoeve van het haalbaarheidsonderzoek.
In *hoofdstuk 6* is de haalbaarheid van de verschillende scenario's onderzocht.
De studie eindigt in *hoofdstuk 7* met een aantal aanbevelingen voor vervolgacties en -onderzoek.

Tenslotte is er een vijftal bijlagen bijgevoegd met de onderzoeksrapporten van de betrokken externe adviseurs.

1.2 Het Stadhuis

Gemeentelijk monument
Het Stadhuis staat, als waardevol voorbeeld van architectuur uit de wederopbouwperiode, in combinatie met het rijksmonumentale Duivelshuis, op de gemeentelijke monumentenlijst. In de redengevende omschrijving is opgenomen waar die monumentaliteit in zit.

Deze status van monument sluit aanpassing van het gebouw op voorhand niet uit, maar verplicht wel tot gedegen bouwhistorisch onderzoek naar de waarden van het gebouw en zijn omgeving. Bij aanpassingen moet worden uitgegaan van die waarden en is een goede motivatie van mogelijke ingrepen van belang.

Functioneel
Het gebouw is ontworpen als Stadhuis en is ook altijd zo gebruikt. In het gebouw zijn nu geen functies opgenomen die los van de functie als Stadhuis, functioneren. Wel worden (delen van) het gebouw gebruikt voor manifestaties of bijeenkomsten. In de nieuwe situatie ligt de kans het gebouw meer als onderdeel van de binnenstad te laten functioneren waarbij het Stadhuis gebruik maakt van functies in de stad en de stad (functies uit) het Stadhuis kan benutten.

Ruimtelijk in de omgeving
Het Stadhuis vormt, samen met Rozet, Focus Filmtheater, de Eusebiuskerk, de Walburgiskerk en het Stadstheater een reeks van bijzondere en openbare gebouwen op de grens tussen de middeleeuwse stad en het wederopbouwdeel. Het gaat om bijzondere en openbare functies die elkaar aanvullen en ondersteunen.

Met het project Zuidelijke Binnenstad is de afgelopen jaren een grote inspanning geleverd om middeleeuwse stad en wederopbouwdeel met elkaar en met de Rijn te verbinden en een kwalitatief hoogwaardige en levendige binnenstad te laten ontstaan. De voorgenomen herhuisvesting moet een extra kwaliteitsimpuls worden in dit deel van de stad.

Functioneel in de omgeving
Het Stadhuis ligt pal tegen de binnenstad en dicht bij de centrumring en is, zeker na de verplaatsing van de busroute, heel goed bereikbaar voor voetgangers, fietsers, auto's en met openbaar vervoer.

Aan de zuidzijde van het Stadhuis liggen het Paleis van Justitie, het Openbaar Ministerie en het Provinciehuis (Gelders Huis). Dit zijn allemaal overheidsgebouwen

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 5 26-02-18 20:43

met deels openbare functies en voorzieningen. Samen met het Stadhuis vormen ze het bestuurskwartier. De Provincie heeft recent een herhuisvestingsoperatie uitgevoerd, die gericht is op meer flexibiliteit. Dit biedt de mogelijkheid tot aanvulling, ondersteuning en uitwisseling van kennis en accommodaties.

Het Stadhuis ligt dus op het raakvlak van de binnenstad en het bestuurskwartier, een positie die uitstekende mogelijkheden biedt voor verbinding en cross-overs.

De technische situatie

Het Stadhuis kenmerkt zich door een opbouw van grote glasvlakken gecombineerd met natuurstenen gevelbekleding. Vloeren zijn grotendeels belegd met natuursteen of vloerbedekking. De buitenruimte bestaat uit de spiegelvijver, fontein en licht gekleurde bestrating. Ondanks dat het gebouw gedeeltelijk voorzien is van led verlichting en enkele installatieonderdelen zijn geüpgraded, is er energetisch nog veel winst te behalen in installaties en in de bouwkundige schil van het gebouw. De spiegelvijver, het meervoudig gebruik van de fontein/vijver en materialisering van de directe omliggende bestrating kunnen bijdragen aan een beter gebruik van de buitenruimten, vermindering van de desolate uitstraling gedurende een aantal maanden per jaar en vermindering van de onderhoudskosten.

Het Stadhuis vormt, samen met Rozet, Focus Filmtheater, de Eusebiuskerk,de Walburgiskerk en het Stadstheater een reeks van bijzondere en openbare gebouwen op de grens tussen de middeleeuwse stad en het wederopbouwdeel.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 6 26-02-18 20:43

2 AMBITIE HUISVESTING

2.1 Wat is onze organisatievisie

Regiegemeente
Een aantal jaren geleden heeft de gemeente Arnhem de keuze gemaakt een regiegemeente te zijn. De organisatie wordt kleiner door verzelfstandigingen en regionalisering. Met minder mensen gaan wij ander werk verrichten. Daarmee leggen we de focus bij maatschappelijke vragen vanuit de wijk en de stad en laten we uitvoerende taken doen door externe en verzelfstandigde partijen. Zo wordt optimaal gebruik gemaakt van de kracht van de samenleving.

Kernorganisatie
Bij een vraaggerichte en daadkrachtige gemeente die aansluit bij wat inwoners, bedrijven en bestuur nodig hebben, past een slagvaardige kernorganisatie. We pakken snel en resultaatgericht onze rol vanuit toegevoegde waarde, spelen in op vragen vanuit de wijken en opgaven uit de stad en zijn professioneel opdrachtgever voor externe partijen.

We tonen eigenaarschap en zijn resultaatgericht; we verbinden ons aan de organisatiedoelen en zijn gericht op het realiseren ervan. Dat doen we dichtbij en in nauwe samenwerking met inwoners én collega's.

In deze manier van werken liggen onze belangrijkste KERNwaarden verscholen: Ken je Stad, Eigenaarschap, Resultaatgericht en Nabij.

In onze organisatie maken mensen het verschil. Wat voor organisatie we willen zijn zie je dan ook sterk terug in onze visie op medewerkers en de vormgeving van ons personeelsbeleid.

In onze organisatieontwikkeling zijn de thema's dienstverlening, innovatie en zelforganisatie richtinggevende onderwerpen voor de komende jaren.

2.2 Visie op dienstverlening

Dienstverlening; ambitie
De inwoners (bewoner, bedrijf of instelling) merken dat de gemeente er in al haar doen en laten blijk van geeft dat zij er voor de Arnhemmers is. Daardoor hebben inwoners vertrouwen in de gemeente en zijn ze er trots op in Arnhem te wonen en te werken.

Externe en interne dienstverlening
Dienstverlening gaat over de contacten/communicatie tussen gemeente - inwoner, maar óók over de communicatie/samenwerking tussen medewerkers binnen de gemeente: de kwaliteit van de onderlinge dienstverlening/samenwerking is een goede graadmeter voor de kwaliteit van de dienstverlening door de gemeente aan de Arnhemmers.

Huisvesting en dienstverlening
Huisvesting moet de contacten/communicatie tussen de medewerker en inwoners faciliteren. Daarbij spelen de volgende ontwikkelingen een rol:

- Trend van verdergaande digitalisering: minder fysieke contactmomenten tussen inwoner en gemeente.
- Voor de contacten tussen gemeente en inwoners is het niet vanzelfsprekend dat inwoners altijd naar /het gemeentehuis komen. Voor bepaalde diensten is het dat wel, bijv. het afhalen van een paspoort. In andere gevallen wordt van medewerkers gevraagd om in overleg met de inwoner de best passende locatie te bepalen.
- Als inwoners naar de gemeente komen dan moet de huisvesting/ontvangst uitstralen: gastvrij, uitnodigend, laagdrempelig.

Huisvesting moet ook communicatie/samenwerking tussen medewerkers onderling faciliteren. Hierbij moet bedacht worden dat:

- veel dienstverlening afdelingsoverstijgend is
- persoonlijk contact belangrijk is voor de kwaliteit van de onderlinge communicatie/samenwerking;
- daarmee is een flexibele(r) huisvesting van medewerkers noodzakelijk met meer ruimtes om samen te werken en met voldoende en adequate digitale faciliteiten.

Het aangepaste Stadhuis zal deze manier van dienstverlening en ook toekomstige inzichten op dit gebied moeten faciliteren en ondersteunen.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 7 26-02-18 20:43

2.3 Visie op werkconcept

Relatie stad en organisatie
Het gemeentelijk werkconcept wordt in eerste instantie bepaald door de wijzigende relatie tussen stad en organisatie: meer focus op het verbinden van de eigen werkzaamheden met de stad. Dit uit zich o.a. in allianties met externe partijen. In de sturing van de organisatie zijn programma- en wijksturing leidend en is de lijnsturing ondersteunend hieraan.

Organisatie
In de organisatieopbouw zien we een afnemend belang van de hiërarchische structuur met clusters en afdelingen. Regulier werk neemt af, we gaan meer opgavegericht en meer in wisselende verbanden werken. Ook vervullen medewerkers verschillende rollen: naast de traditionele rol van expert is dat ook de rol van verbinder of adviseur.

Het werkconcept is in belangrijke mate bepalend voor ons huisvestingsconcept. Het type werkzaamheden zal veranderen. Steeds minder in de uitvoering en meer gericht op kennis en regie. Plaats onafhankelijk werken, ontmoeten, netwerken en activiteiten gerelateerd werken. Een steeds veranderende omgeving vraagt om flexibiliteit om mee te kunnen blijven bewegen. We passen ons huisvestingsconcept hierop aan.

Technologie
Ook de nieuwe technologische revolutie speelt een belangrijke rol: social media worden volwassen, kantoorfuncties zijn niet meer plaatsgebonden. Bits & bites vervangen papier en ook robotisering doet zijn intrede.

Ontwikkelingen
Ontwikkelingen die we zien zijn:

- het Stadhuis wordt meer “thuisbasis” voor medewerkers dan “vaste stek”;
- er is een verschuiving in focus van centraal (stadskantoor) naar wijk;
- samenwerking met externe partijen zowel in huis als op locatie in de stad;
- de 1-op-1 relatie tussen medewerker en werkplek vervalt grotendeels;
- kantoor is waar het mobile device van de medewerker is;
- we nemen afscheid van traditionele bureaus, bureaustoelen, kasten, printers en archieven;
- door te werken vanuit opgave en rol ontstaat er een daadwerkelijke basis voor een flexibel werkconcept (nu is er wel een flexibel kantoorconcept met clean desk en de mogelijkheid tot flexibel werken, maar dat is niet gestoeld op een flexibel werkconcept, van tijd- en plaatsonafhankelijk werken).

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 8 26-02-18 20:43

2.4 Visie op personeel

Talenten
Benut de talenten van de medewerkers: dát is de belangrijkste boodschap van onze visie op medewerkers. De leidinggevenden (h)erkennen de talenten van hun medewerkers en coachen hen om te werken aan de vergroting van hun competenties. Een medewerker is gelukkiger als hij zijn talent kan ontwikkelen en ontplooien. Dat verhoogt de persoonlijke motivatie en de productiviteit van de organisatie.

Onze organisatie heeft voortdurend te maken met grote veranderingen en complexe vraagstukken. De inwoners verwachten een andere rol van ons: wij moeten hun plannen ondersteunen of regisseren in plaats van kijken of die binnen onze regels vallen. Dat vereist 'meebewegen', creatief en toch ook zakelijk handelen. Daarvoor zijn medewerkers van alle leeftijden met de juiste talenten, kennis en gedrag nodig.

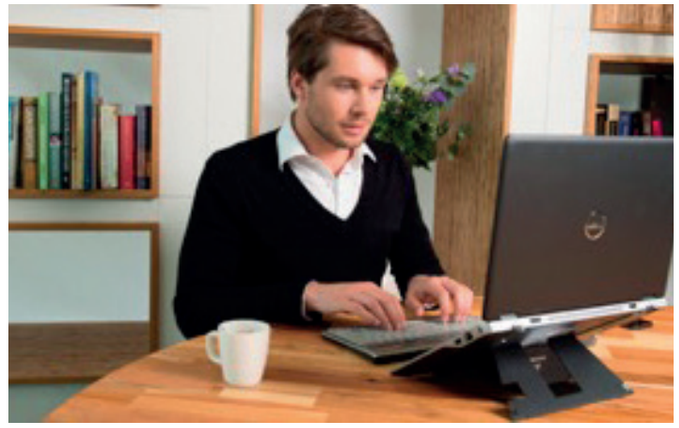
Voor iedere medewerker gelden drie prioriteiten:
- Mobiliteit en flexibiliteit: Op basis van talenten, ervaring en kennis werken medewerkers afwisselend in diverse programma's, processen of projecten.
- Persoonlijk ondernemerschap: Medewerkers zijn ondernemend, tonen lef en durven risico's te nemen. Ze zijn verantwoordelijk voor resultaten en voor hun persoonlijke ontwikkeling.
- Kennis delen: Bij mobiliteit en ondernemerschap hoort dat kennis gedeeld wordt met collega's, bewoners en externe partners.

De gemeente Arnhem wil ook in de toekomst aantrekkelijk zijn en blijven voor alle werknemers. De 'andere manier van werken' vraagt om flexibele huisvesting én om een flexibele houding van medewerkers. Hiervoor is vertrouwen in medewerkers nodig en een bijbehorende stijl van leidinggeven; sturen op resultaten en loslaten van (vertrouwde) controle. Hiermee kunnen wij ook voor jonge werknemers, die van nature al meer gericht zijn op flexibiliteit en ontmoeten (fysiek of via sociale media) en minder gebonden aan een pand om hun werk te doen, een aantrekkelijke werkgever blijven.

2.5 Visie op informatievoorziening

In het afgelopen decennium is de digitalisering van de samenleving één van de grootste maatschappelijke ontwikkelingen. Veranderingen en ontwikkelingen (innovatie) staan centraal en digitale ontwikkelingen volgen elkaar in rap tempo op. De digitale verwachting wordt steeds hoger en het gebruik neemt toe. Inherent aan de snelle informatisering van het maatschappelijk leven is een toenemende complexiteit: een overvloed aan technologie en data, het ontbreken van overzicht, privacy en informatieveiligheid vraagstukken en waarborging van gebruikersgemak en toegankelijkheid.

Informatie neemt een steeds belangrijkere plaats in als productiefactor. Goede informatie en informatievoorziening is van strategische waarde en vormt daarmee de basis van het succes van de gemeente Arnhem. Arnhemmers, bezoekers, partners, regio en de gemeente hebben kennis nodig om met het gezicht naar en aan de stad te werken.

Benut de talenten van de medewerkers: dát is de belangrijkste boodschap van onze visie op medewerkers.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 9 26-02-18 20:43

Met de invoering van allerlei ICT-applicaties en de komst van robots verandert ook de aard van het werk en dit heeft impact op het werkconcept. We doorlopen een aantal technologische trends met een doorvertaling naar het werkconcept.

Massaal digitaal, persoonlijk waar het meerwaarde heeft
Het toenemen van digitale dienstverlening aan Arnhemmers betekent voor het werkconcept dat ook digitaal werken toeneemt. Meer papierloos werken doordat producten en diensten digitaal worden aangevraagd en afgehandeld, digitaal ter beschikking stellen van informatie zonder tussenkomst van een medewerker, fysieke archieven digitaliseren om efficiënt met werkruimte om te gaan.

Tijd & plaats onafhankelijk en toch S@men
Door wijkgericht werken, werken we meer vanuit een netwerkkantoor, onderweg of thuis. Minder op vaste of centrale plekken. De mobiele werkplek - in alle soorten en maten vormt daarbij een ondersteunend middel. Online creëren we communities waarmee en waarin we virtueel samen werken en communiceren. Samen documenten en kennis delen, samen werken tegelijkertijd in hetzelfde document, online in dialoog doormiddel van messengers als Whatsapp en Skype. De inzet van mixed reality: virtual- en augmented reality die de fysieke wereld en de virtuele met elkaar samenbrengt voor zowel functionele doeleinden als beleving in online samenwerking.

Sm@rt gebruik van informatie
Door eigen informatie en informatie uit andere bronnen slim te combineren (big data, self service BI, data science) ondersteunen we kenniswerkers in de uitvoering van hun taak, want informatie speelt in onze organisatie een centrale en cruciale rol. Door dat goed te organiseren zijn we in staat sneller en efficiënter te werken. Hierdoor zijn we ook in staat tot regievoering op afstand (mobiel) en goede keuze te maken voor de stad (ondersteuning besluitvorming met informatie).

Snel, zeker en veilig
Privacy en informatieveiligheid spelen een zeer belangrijke rol in al onze activiteiten. De gemeente bezit een ‘schat’ aan informatie over haar inwoners die goed bewaard moet zijn en blijven. Naast aangescherpte regels als de algemene verordening gegevensbescherming (AVG) moet het voor medewerkers een vanzelfsprekendheid zijn veilig met informatie om te gaan. Het werkconcept en de informatievoorziening moeten maximale beveiliging bieden met behoud van flexibiliteit.

Gebruiksvriendelijk en toegankelijk
Informatievoorziening wordt steeds belangrijker en steeds meer als self-service aangeboden. Gebruikte tooling moet eenvoudig bedienbaar zijn en met elkaar samenwerken, zonder moeilijk gedoe. Een ingrediënt om efficiënt te werken in een digitale wereld. Tevens moeten de informatievoorziening en de huisvesting toegankelijk zijn. Sommige inwoners en medewerkers zijn om uiteenlopende redenen minder goed in staat om het digitale kanaal te gebruiken. Waar mogelijk zullen we digivaardigheid moeten versterken en by-design rekening houden met (Europese) toegankelijkheidseisen.

Digitale assistentie en Internet of Things
Digitale assistentie en Internet of Things (IOT) zijn technologische ontwikkelingen die benut kunnen worden in een vernieuwd werkconcept. Een smart building, waarin je door middel van je digitale assistent (à la Google Home) met je stem (à la Siri) functionaliteiten in het gebouw aanstuurt. Licht aan, licht uit, automatische instellingen van je bureau en stoel hoogte, aansturen van de koffie-automaat, je telefonie, etc.

Robotisering, kunstmatige intelligentie: doodnormaal
Waar robots voorheen ‘uitgeprogrammeerd’ moesten worden, zijn ze tegenwoordig zelf lerend en intelligent. Kunstmatige intelligentie waaronder machine learning is een belangrijke driver van digitale innovatie die ons werk zal veranderen. We zien dit al in intelligente zoekmachines, zelf rijdende auto’s, online chatbots. Vertaald naar ons werk kan kunstmatige intelligentie ingezet worden voor het automatisch opstellen van adviezen of het voorbereiden en nemen van (juridische) besluiten. Maar ook het werk op straat, zoals handhaving verandert door een zelf rijdende auto met sensoren, en door het in kaart brengen, prognosticeren en signaleren van gevaren etc.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 10 26-02-18 20:43

Digitalisering & behoud van de menselijke maat
Snack, dine & cook: gebruik je telefoon als je even snel wat nodig hebt, pak je tablet als je de diepte in wilt en kruip achter een vaste werkplek als je echt iets wilt creëren. Er is geen one-size-fits-all voor alle toepassingen en voor iedere medewerker. We moeten juist de flexibiliteit creëren om per geval te bepalen wat de ideale oplossing is die het beste resultaat levert. Bij digitalisering moet een juiste balans worden gevonden tussen de digitale wereld en menselijke arbeid. Hoe gebruiksvriendelijk en toegankelijk technologie ook is, het digitaliseren van de huisvesting en de digitale werkplek moet blijvend aansluiten op de digitale vaardigheden van medewerkers en het algemeen nut.

De informatiefunctie als spil
Technologie is een middel dat kan helpen om het werk leuker en eenvoudiger te maken. Dat gebeurt niet van zelf. De informatiefunctie is daarbij een spil in het web en heeft als functie technologie zo in te zetten voor de organisatie dat het ook toegevoegde waarde oplevert. De uitvoering en realisatie van de technologie is belegd bij het de Connectie. De informatiefunctie is een onderdeel van de kernorganisatie.

2.6 Visie op duurzaamheid

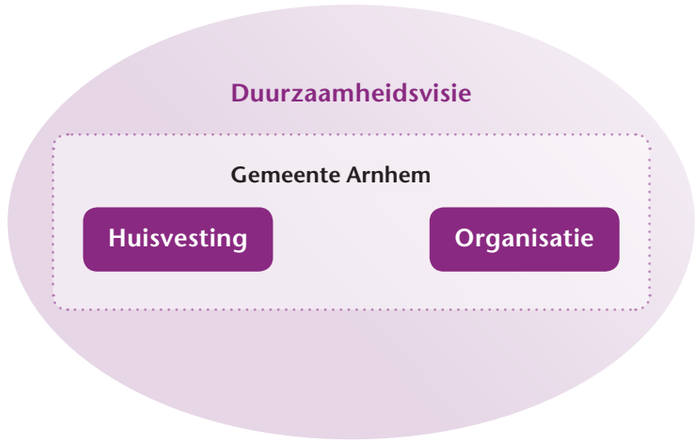
Met *New Energy made in [Arnhem]* en het programma *Circulair Arnhem* zetten we in op de energie- en grondstoffentransitie binnen Arnhem. Onze ambitie is om energieneutraal te zijn in 2050 en voorop te lopen bij de realisatie van de afspraken voortkomend uit het Grondstoffenakkoord. De herhuisvesting van de ambtelijke organisatie in het Stadhuis biedt kansen om als gemeente te laten zien aan inwoners, bedrijven en organisaties dat we de daad bij het woord voegen. Dit past bij het standpunt dat we een *voorbeeldige gemeente* zijn waar ruimte is voor inspireren en experimenteren.

Ook zetten we in op klimaatbestendigheid. Dit gaat over de vraag op welke wijze de gemeente bij de duurzame (gebieds)ontwikkeling van het stadshuis omgaat met de directe en indirecte effecten van klimaatverandering, zoals overvloedige neerslag, hittestress, verzilting etc. De uitdaging is om dit op zo'n manier te doen, dat de maatregelen in het kader van klimaatbestendigheid ook bijdragen aan de integrale gebiedskwaliteit.

De verduurzaming van het Stadhuis staat niet op zichzelf. Het vormt één integraal verhaal met de functionele vertaling van de bestaande organisatie naar de nieuwe situatie.

Duurzaamheidsvisie
De onderstaande duurzaamheidsvisie is specifiek gedefinieerd voor de ontwikkeling van het Stadhuis:

> ***Gemeente Arnhem werkt efficiënt met gemeenschapsgeld en benadert duurzaamheid op een voorbeeldige, toekomstbestendige en integrale wijze vanuit de kracht van het bestaande.***

Figuur 1 *Overkoepelende duurzaamheidsvisie*

2.7 Positie in de stad en ontmoeten

'Ontmoeten' is een centraal thema bij de herhuisvesting. We onderscheiden verschillende soorten ontmoetingen .

Overheid en inwoner
Als eerste staat de ontmoeting tussen overheid en inwoner centraal. We willen graag toegankelijk zijn, transparant, laagdrempelig en open voor initiatieven. Dit kan op verschillende manieren in het gebouw tot uitdrukking komen, bijvoorbeeld door

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 11 26-02-18 20:43

een centraal ontmoetingsplein in het gebouw te creëren, door de juiste positie en uitwerking van entrees en balies en door de beschikbaarheid van projectruimtes voor burgerinitiatieven.

In de organisatie
Ook zijn er de ontmoetingen tussen verschillende individuen, groepen en afdelingen binnen de organisatie. Samenwerken wordt door een goed ontworpen werkomgeving gefaciliteerd. In het ontwerp kan hier rekening mee worden gehouden door bijvoorbeeld goed vormgegeven plekken voor gedeelde voorzieningen als printers, pantry's en loungeplekken, een gezonde menging van functies en afdelingen, maar ook een goede algehele circulatie in het gebouw.

Democratisch proces
Het Stadhuis is ook de plaats waar de gemeenteraad vergadert en besluiten neemt. Het faciliteert daarmee ook de ontmoeting tussen de burger en het democratisch proces.

Voor iedereen
Burger, politiek, ambtelijke organisatie, bedrijfsleven en bestuur maken allemaal gebruik van het nieuwe Stadhuis. Ook op dit niveau is ontmoeting een relevant onderwerp: De dynamiek tussen ambtelijke organisatie, bestuur en politiek is gebaat bij een goede relatie en een goede verbinding. Dit hangt nauw samen met onderwerpen als het flexibel gebruik gedurende de hele dag, toegankelijkheid en veiligheid van de mensen en informatie. Belangrijk hierbij zijn de posities en mogelijk dubbelgebruik van de entrees en een goed verweven circulatie binnen het gebouw.

Publieke ontmoetingsplek
Tot slot heeft het Stadhuis als publiek gebouw een functie als publieke ontmoetings-, debat- en of -activiteitenruimte, waar burgers gezamenlijk gebruik maken van het gebouw, en elkaar ontmoeten. Hoewel nu niet erg zichtbaar voor de buitenwereld, is de centrale evenemententrap een voorbeeld van een dergelijke functie.

In het ontwerpproces is het belangrijk om al deze ontmoetingen en de betekenis voor het gebouw verder uit te werken samen met medewerkers maar ook met de inwoners en andere gebruikers van het Stadhuis.

Als eerste staat de ontmoeting tussen overheid en inwoner centraal. We willen graag toegankelijk zijn, transparant, laagdrempelig en open voor initiatieven.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 12 26-02-18 20:43

3 DOELSTELLINGEN HUISVESTING

Vanuit de vastgestelde ambities, de visie op huisvesting en het uitgangspunt van werken aan doelen samen met de stad zijn de volgende doelstellingen voor de huisvesting ontwikkeld.

3.1 Een gebouw dat de organisatievisie en dienstverleningsvisie faciliteert

Huisvesting is geen doel op zich, maar moet kunnen meebewegen met de organisatie. Huisvesting die mogelijk maakt dat de organisatie zo werkt als de samenleving vraagt en tijd- en plaatsonafhankelijk werken mogelijk maakt.

3.2 Een gebouw dat meerdere werk- en dienstverlenings-concepten faciliteert, moet kunnen meebewegen.

Het gebouw moet zo flexibel zijn dat als het werkconcept wijzigt het gebouw en de inrichting mee kunnen veranderen zonder ingrijpende werkzaamheden. Flexibel betekent ook dat medewerkers flexibel kunnen zijn in waar ze gaan werken en met wie de inrichting faciliteert en stimuleert dit. Daardoor wordt het Stadhuis ook efficiënt gebruikt.

3.3 Uitnodigende ontmoetingsplek

We willen als gemeente open en uitnodigend naar de stad zijn. We willen inwoners en bedrijven ontmoeten. De huisvesting faciliteert de ontmoeting in en met de stad.

3.4 Aansprekend gebouw waar inwoners, politici en medewerkers zich mee kunnen identificeren

We willen een gebouw dat uitstraalt waar de gemeente voor staat, het is ons uithangbord. Dat betekent een open en transparant gebouw. We werken hier voor en met de stad waar we trots op zijn en dat stralen we ook uit.

3.5 Toekomstbestendig en duurzaam gebouw

Vanuit onze verantwoordelijkheid willen we een voorbeeldfunctie vervullen als het gaat om duurzaamheid. Dat past in de ambitie om voorbeeldige gemeente te zijn op het vlak van energie- en grondstoffentransitie. We willen ruimte bieden voor ontwikkeling en innovatie. Als voorwaarde in de opdracht is meegegeven dat het aangepaste Stadhuis een toekomstbestendig gebouw is.

3.6 Gezond en comfortabel

Deze doelstelling hangt samen met (wettelijke) ARBO normen. We willen een gebouw met een veilig en gezond werk- en leefklimaat, Het moet een comfortabel gebouw zijn waarin het prettig werken is en dat de duurzame inzet van medewerker bevordert.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 13 26-02-18 20:43

4 FINANCIEEL KADER

De gemeentelijke organisatie is nu deels gehuisvest in eigen gebouwen en deels in gehuurde gebouwen. In deze gebouwen is een aantal verzelfstandigde onderdelen van de gemeente gehuisvest. Het is de bedoeling dat deze organisaties uiterlijk in 2023 hun eigen huisvesting regelen. Deze organisaties maken ook gebruik van de centraal voor het hele pand georganiseerde services zoals ict, schoonmaak en catering. Deels betalen deze organisaties huur en servicekosten, deels ook niet. De ontvlechting is op dit moment gaande waardoor hier nog geen exact financieel beeld gegeven kan worden.

Voor dit haalbaarheidsonderzoek wordt uitgegaan van een voorzichtige inschatting van de financiële gevolgen van deze ontvlechting.

Beschikbare bedragen in begroting 2023

In de begroting van de gemeente zijn bedragen opgenomen voor vastgoed gerelateerde kosten (kapitaallasten vastgoed, kosten aan huur, vastgoedonderhoud, zakelijke lasten) en kosten i.v.m. de exploitatie van de gebouwen (energie, facilitair, gebruikersonderhoud en kapitaallasten interieur).

Uiteraard staan daar ook verhuuropbrengsten en opbrengsten van aan onderhuurders in rekening gebrachte kosten tegenover.

In de begroting van 2023 is voor huisvesting (rekening houdend met een inschatting van de kosten van de ontvlechting) een bedrag van € 6.743.000,= structureel beschikbaar.

Een deel daarvan (€ 1.046.000,=) betreft kapitaallasten die als niet beïnvloedbaar worden beschouwd zodat per saldo een structureel bedrag van € 5.697.000,= beschikbaar is.

Uitgangspunt bij de in het MIP-gereserveerde kapitaallasten is dat er tussentijds geen investeringen in interieur- en installatie gerelateerde zaken plaatsvinden. Als dat wel gebeurt dan moet een deel van deze budgetten worden beschouwd als niet beïnvloedbare kapitaallasten.

Eénmalige kosten bij vertrek uit stadskantoor

Bij het verlaten van het stadskantoor moet rekening gehouden worden met kosten voor het afboeken van de resterende aanwezige boekwaarde in 2023 van de in het aangehuurde stadskantoor door de gemeente zelf gedane investeringen voor een bedrag van éénmalig € 2,8 miljoen.

Het betreft hier hoofdzakelijk interne bouwkundige aanpassingen van de in 2008 betrokken nieuwbouwvleugel van het stadskantoor. Daarbij zijn afschrijvingstermijnen van 40 jaar gehanteerd, die de huurtermijn ver overschrijden. Het gevolg daarvan is een forse resterende boekwaarde. Deze aanpassingen zijn specifiek voor het stadskantoor en kunnen niet worden meeverhuisd naar het Stadhuis.
Tegenover dit nadeel staat wel dat de kapitaallasten m.i.v. 2024 jaarlijks met circa € 230.000, = zullen dalen.

Dit bedrag is vanaf 2024 beschikbaar voor het doen van nieuwe investeringen en kan gebruikt worden ter afdekking van de kapitaallasten van de renovatie van het Stadhuis.

Eigenaarslasten				
Aanhuur	€	4.892.156		
Zakelijke lasten	€	104.420		
Onderhoud	€	179.460		
Kapitaallasten vastgoed	€	566.441		
			€	5.742.477
Exploitatie	€	830.500		
Energie	€	1.456.800		
Facilitair	€	580.000		
Onderhoud gebruiker	€	480.000		
Kapitaallasten gebruiker	€	562.722		
Reservering toekomstige kap. lasten			€	3.910.022
Verhuur/doorbelasten servicekosten			€	-1.669.951
Nog te verrekenen i.v.m. verzelfstandigingen			€	-1.238.668
Niet beïnvloedbare kapitaallasten			€	-1.046.441
Beschikbare financiële ruimte			€	5.697.439

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 14 26-02-18 20:43

In het nieuwe huurcontract van het stadskantoor voor de periode 2020-2023 zijn afspraken gemaakt m.b.t. het terug leveren van het pand aan de eigenaar. Daarin is afgesproken dat het pand wordt terug geleverd in de huidige staat. Dat houdt, in financiële zin, in dat hieraan voor de gemeente geen kosten zijn verbonden. Een vergelijkbare afspraak is gemaakt m.b.t. de Eusebiusveste.

ICT-kosten

Sinds een half jaar is De Connectie uitvoerend met betrekking tot de ict en zijn ook de budgetten hiervoor overgedragen door de gemeente aan De Connectie. Zij biedt de gemeente een standaard pakket aan kantoorautomatisering aan (pc's, laptop, telefonie waaronder mobiel). Zolang er geen afwijkende keuzes door de gemeente worden gemaakt worden er door De Connectie ook geen aanvullende kosten aan de gemeente doorberekend. Indien fundamenteel andere keuzes worden gemaakt voor wat betreft ict-toepassingen zal dit leiden tot meerkosten. In deze haalbaarheidsstudie is daar nog geen zicht op en om die reden zijn er geen extra ict-kosten opgenomen .

Vanuit onze verantwoordelijkheid willen we een voorbeeldfunctie vervullen als het gaat om duurzaamheid. Dat past in de ambitie om voorbeeldige gemeente te zijn op het vlak van energie- en grondstoffentransitie.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 15 26-02-18 20:43

5 THEMA'S EN BOUWSTENEN

5.1 Inleiding

Om een beeld te krijgen van de mogelijkheden die er zijn voor herhuisvesting in het Stadhuis is vooraf een aantal thema's benoemd waarmee gevarieerd kan worden. Op basis daarvan is een viertal scenario's ontwikkeld om de invloed van deze thema's te onderzoeken en na te gaan wat dit betekent voor de haalbaarheid van herhuisvesting in het Stadhuis in 2023.

Deze thema's zijn ruimtelijk, financieel en programmatisch van aard en zijn uitgewerkt in de navolgende paragrafen in de onderdelen:
- welke mogelijkheden biedt het gebouw;
- welke werkconcepten zijn er denkbaar en wat betekent die manier van werken voor het aantal medewerkers die dan in het Stadhuis kunnen werken;
- wat is de rol van duurzaamheid als belangrijk thema voor de huisvesting.

De scenario's zijn doorgerekend op financiële haalbaarheid.

De volgende adviesbureaus hebben meegedacht over deze onderwerpen:
- Gebouw; Braaksma & Roos Architectenbureau.
- Werkconcept; Civic Public Architecture.
- Duurzaamheid; Alba concepts.
- Kosten; BBN adviseurs voor gebouw & gebied.

In dit hoofdstuk zijn de samenvattingen van hun studies en adviezen opgenomen. De volledige rapporten zijn als bijlage bijgevoegd.

Daarnaast is een adviesbureau, Climatic Design, betrokken bij het advies over installaties en apparatuur in het Stadhuis, vooral gericht op energiebesparing. De uitkomsten van dit advies zijn verwerkt in bovengenoemde rapporten maar zijn ook zelfstandig te lezen en als bijlage bij dit haalbaarheidsonderzoek gevoegd

5.2 Stadhuis Arnhem: Herontwikkeling vanuit de kracht van de plek

Introductie
Het nieuwe Stadhuis is gebouwd als symbool voor de wederopbouw. Een monumentaal gebouw dat voor vernieuwing stond. Het Stadhuis is open en transparant, een gebouw voor de mensen. Het gebouw, ontworpen door J.J. Konijnenburg, nodigt uit tot contact tussen de burger en de gemeente.

Na jaren gebruik en verschillende interne verbouwingen staat het gebouw aan de vooravond van een nieuw hoofdstuk in zijn leven. De "monumentale" leegte waar het gebouw rijk aan is maakt dat het gebouw niet meer beantwoordt aan de huidige maatschappelijke normen en inzichten.

De vraag is hoe het Stadhuis na 50 jaar moet worden aangepakt om te worden klaar gemaakt voor de volgende 50 jaar. De veranderde maatschappij en context maken dat het noodzakelijk is hier in een groter verband naar te kijken. Belangrijk is om op stedenbouwkundig, monumentaal en sociaal-maatschappelijk niveau verbeteringen te maken.

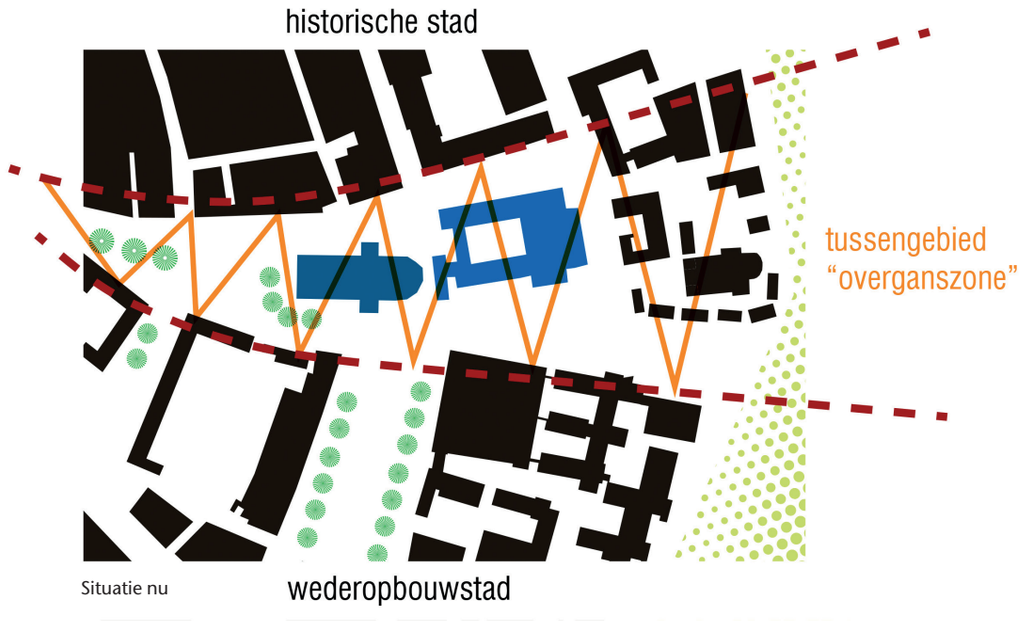
Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 16 26-02-18 20:43

Stedenbouwkundige inpassing
Het Stadhuis is onderdeel van de wederopbouwzone van de zuidelijke binnenstad. De wederopbouw is grootschalig opgezet, zowel qua gebouwen als pleinen met de focus op verkeer. De openbare ruimte is veelal verhard. Het contrast met de historische en kleinschalige binnenstad is groot. De intimiteit van vroeger is op deze plek verdwenen.

Als we terug kijken naar de stedenbouwkundige opzet zien we dat deze grootschalige opzet geleid heeft tot een anonieme ruimtelijkheid met iconische gebouwen. De zogenaamde “breuk zone” of overgangszone die is ontstaan op de scheiding tussen de historische- en wederopbouwstad mist de menselijke maat om voldoende verblijfskwaliteit te bieden.

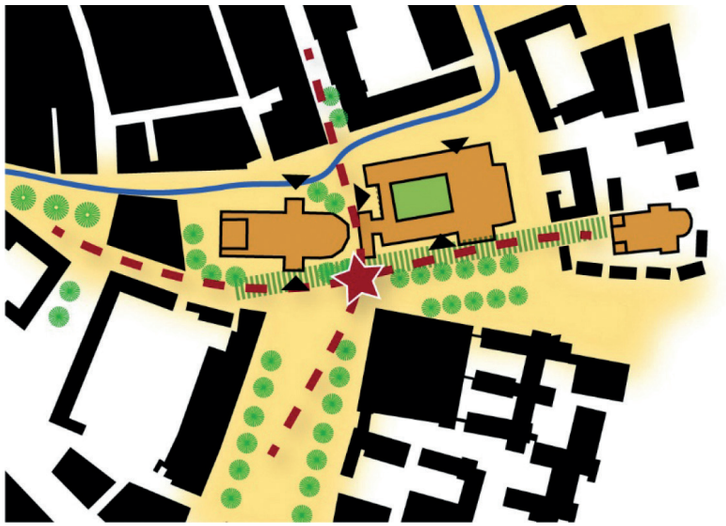
Stuatie vroeger

Situatie nu

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 17 26-02-18 20:43

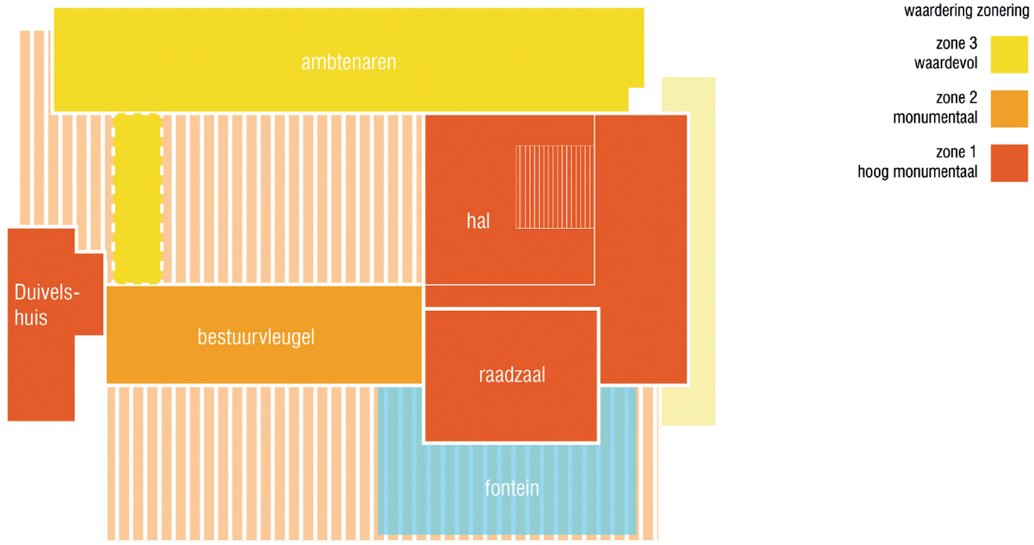
Vernieuwde stedelijke context
De stedenbouwkundige context en publieke ruimte van de wederopbouwstad worden nu aangepakt in het kader van het project Zuidelijke Binnenstad. De grootschalige leegte die gemaakt is na de wederopbouw wordt met groen ingevuld en wordt verkleind door gericht bebouwing toe te voegen (Kerkplein) om meer geborgenheid te bieden. De ruimte rond het Stadhuis is nog kenmerkend leeg. Het "witte tapijt" dat onderdeel is van het gebouw maakt aansluiting met de omgeving moeilijk. Wil het Stadhuis mee doen aan de vernieuwing dan kan ook hier vergroening helpen voor hereniging met de intieme historische stad. Belangrijk is om dit vanuit de kracht van het gebouw te doen. Het monumentale karakter moet op slimme wijze worden ingezet. Het creëren van een groene loper aan de zuidzijde tussen de Eusebiuskerk en Walburgiskerk verankert de publieke gebouwen zoals Stadhuis en Paleis van Justitie weer aan zijn context.

Situatie 2023

De vraag is hoe het Stadhuis na 50 jaar moet worden aangepakt om te worden klaar gemaakt voor de volgende 50 jaar.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 18 26-02-18 20:43

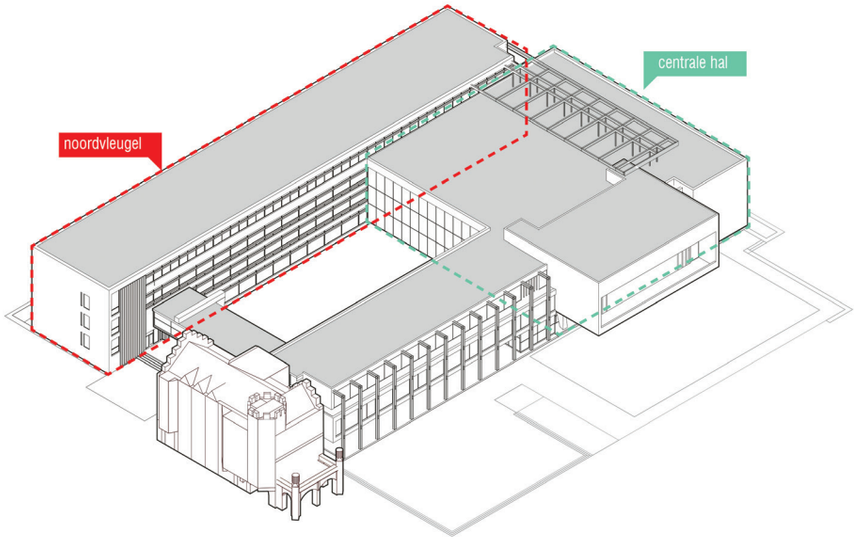

SCENARIO'S

De aanpak voor het Stadhuis start vanuit respect voor het monument. Hiervoor is een waarderingskaart gemaakt waarin duidelijk wordt gemaakt waar de waardevolle ruimtes zijn. Deze kaart is de basis voor de nieuwe ontwikkeling.

We bekijken drie duidelijk verschillende ontwikkelmodellen. Elk met hun eigen strategie en antwoord op de vragen: monumentale waarde, stedenbouwkundige waarde en gebruikswaarde met het oog op de toekomst. Het eerste scenario gaat uit van behoud en conservering, het tweede is een groene stadstuin die aansluit bij de groene gedachte van de stad en interventies voor een beter gebruik en het derde maakt een duidelijk statement met een nieuwe impuls.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 19 26-02-18 20:43

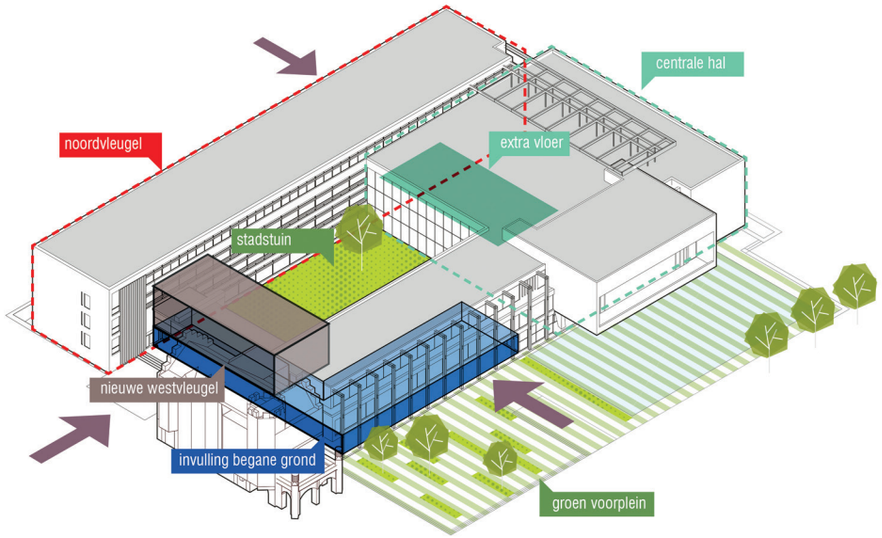

SCENARIO 1: OPTIMALISEREN BESTAANDE

Het gebouw blijft zoals het is. De monumentale elementen en leegte worden ontzien. De kantoorzones worden voor zo veel als mogelijk gevuld.

- Noordvleugel herinrichten met werkplekken
- Installaties vernieuwen en verduurzamen
- Zuidvleugel verlichting vernieuwen

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 20 26-02-18 20:43

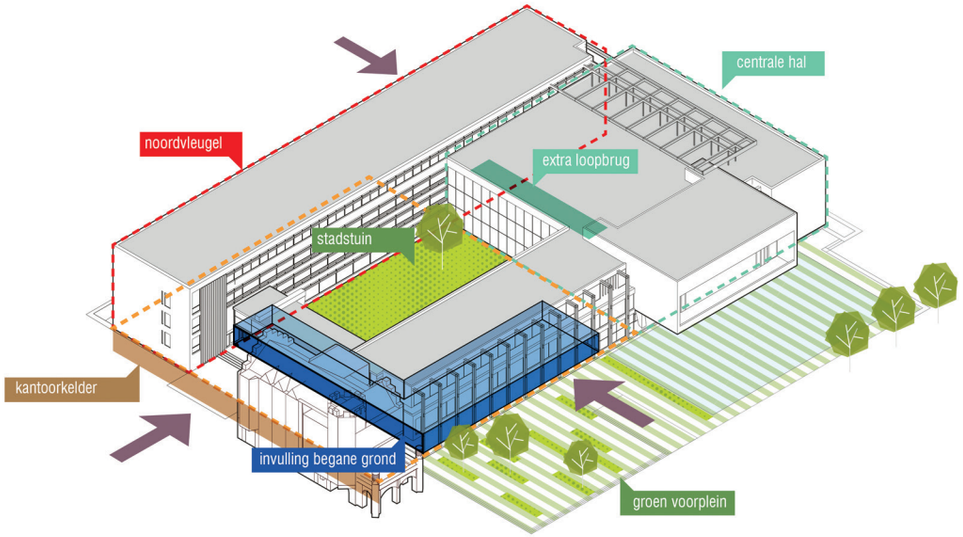

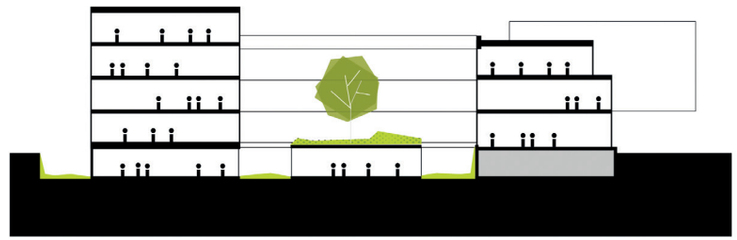
SCENARIO 2A: STADSTUIN MET NIEUWE VLOEREN

Het binnenplein wordt een stadstuin. Het gebouw wordt op verscheidene plekken aangepast om meer werkplekken te creëren. De ingrepen zijn passend binnen het monumentale karakter van het gebouw. Het voorplein wordt aangepakt zodat het beter aansluit bij de ontwikkelingen van de publieke ruimte rond het gebouw.

- Noordvleugel herinrichten met werkplekken
- Installaties hele gebouw vernieuwen en verduurzamen
- Centrale hal krijgt een plek voor kantine en ontmoeten
- Zuidvleugel begane grond invullen
- Luchtbrug opwaarderen tot kantoorvleugel, begane grond ook invullen
- Extra vloer in centrale hal op de 2de verdieping voor extra werkplekken
- Bestuursvleugel vernieuwen
- Nieuwe entrees zorgen voor een betere ontsluiting
- Voorplein vernieuwen

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 21 26-02-18 20:43

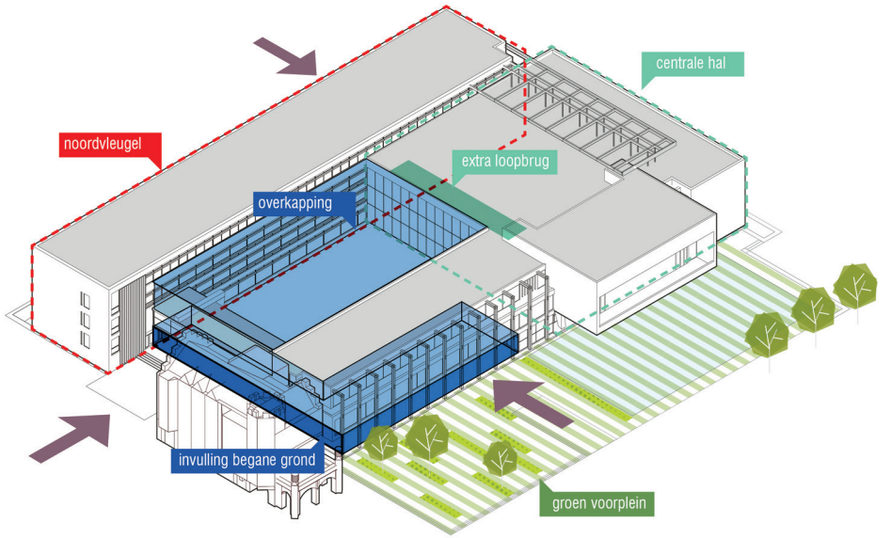

SCENARIO 2B: STADSTUIN MET KANTOORKELDER

Het binnenplein wordt een stadstuin. De parkeergarage onder het gebouw wordt getransformeerd tot kantoorzone. Hiervoor wordt het binnenplein iets verhoogd en worden er lichthoven gemaakt. De aanpassingen aan het gebouw zelf zijn beperkt, de ingreep in de parkeergarage levert veel werkplekken op. Het voorplein wordt aangepakt zodat het beter aansluit bij de ontwikkelingen van de publieke ruimte rond het gebouw.

- Noordvleugel herinrichten met werkplekken
- Installaties hele gebouw vernieuwen en verduurzamen
- Centrale hal krijgt een plek voor kantine
- Zuidvleugel begane grond invullen
- Bestuursvleugel vernieuwen
- Parkeerkelder wordt kantoorzone
- Lichthoven in binnenplein
- Nieuwe trap naar kelder
- Hellingbaan naar fietsenstalling
- Nieuwe entrees zorgen voor een betere ontsluiting
- Voorplein vernieuwen

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 22 26-02-18 20:43

SCENARIO 3: OVERKAPPING VAN HET BINNENPLEIN MET LOOPBRUGGEN VOOR ALLE LAGEN

Het binnenplein wordt overkapt om op deze manier de vleugels beter te verbinden en ruimte voor extra werkplekken te creëren. De ingreep is groots maar met respect voor het monument. Het voorplein wordt aangepakt zodat het beter aansluit bij de ontwikkelingen van de publieke ruimte rond het gebouw.

- Noordvleugel herinrichten met werkplekken
- Installaties hele gebouw vernieuwen en verduurzamen
- Centrale hal krijgt een plek voor kantine
- Zuidvleugel begane grond invullen
- Bestuursvleugel vernieuwen
- Luchtbrug integreren in overkapping en loopbrug op 2de verdieping toevoegen
- in centrale hal loopbrug toe voegen op 2de verdieping
- Nieuwe entrees zorgen voor een betere ontsluiting
- Voorplein vernieuwen

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 23 26-02-18 20:43

Resumé
Scenario 1 is vanuit erfgoed waarde waarschijnlijk de eenvoudigste oplossing. De vraag is of dit scenario voldoende aansluit bij de andere thema's. Stedenbouwkundig wordt er geen oplossing geboden om het gebouw aan zijn context te koppelen. Qua gebruik geeft de aanpak weinig nieuwe mogelijkheden.

Scenario 2A is het meest flexibel in zijn opzet en groeimogelijkheid. De vergroening van het binnenplein is een sterke ingreep om het gebouw weer in zijn context te verankeren en duurzaamheidsdoelen te dienen. Het toevoegen van entrees maakt het gebouw toegankelijker en uitnodigender. De diverse kleine ingrepen vragen een sensitieve aanpak omdat ze meer impact hebben op het monument. De ingrepen zijn wel van dien aard dat ze geen afbreuk doen aan het monumentale karakter maar juist een versterking kunnen zijn. De omloop die ontstaat, maakt dat de vleugels goed verbonden worden met elkaar.

Scenario 2B heeft dezelfde aanpak met de stadstuin als scenario 2A maar in plaats van verschillende kleine ingrepen wordt hier naar extra ruimte in de kelder gezocht. De ingreep is dus kleiner in het monument maar des te groter voor de kelderverdieping. De parkeermogelijkheid verdwijnt maar daarvoor in de plaats ontstaat er een grote mogelijkheid voor het creëren van extra werkplekken.

Scenario 3 is een duidelijke aanpak met een nieuw element. Het versnipperde karakter van het interieur wordt op deze manier verbonden met elkaar. De overkapping zorgt voor extra ruimte in het gebouw. Deze ingreep vraagt de nodige aandacht voor een goede aansluiting op het monument. Dit zowel van technisch oogpunt als vanuit monumentale waardes en materialisering.

Met deze ingreep is er wel voldoende ruimte te creëren voor werkplekken en ontstaat er een centrale ruimte die de vleugels verbindt. Aandachtpunt bij deze optie is de kwaliteit van de ruimte onder de kap. Inrichten als werkgebied vergt de nodige aandacht met betrekking tot geborgenheid en akoestiek.

5.3 Werken in het hernieuwde Stadhuis

Afbakening
De uitgevoerde capaciteitsstudie kent een tweeledig doel. Enerzijds betreft het de zoektocht naar werkplekken die passen bij de dynamiek van de gemeentelijke organisatie en haar werkprocessen. Het uitgangspunt is activiteitgebonden werken. Niemand heeft een 'eigen' werkplek, maar de organisatie faciliteert plekken om uiteenlopende werkzaamheden uit te voeren gedurende een werkdag of werkproces.

De focus ligt op de fysieke werkomgeving. De vraag naar 'plekken om te werken' raakt daarmee direct de tweede vraag hoeveel werkplekken ondergebracht kunnen worden in het bestaande gebouw en op welke wijze deze gesitueerd kunnen worden. Een afgeleide vraag is hoeveel en op welke wijze het gebouw kan uitbreiden om de berekende capaciteit te kunnen huisvesten.

Aanpak
De benodigde capaciteit is berekend op basis van de ontwikkeling in de afgelopen jaren, het verwachte aantal FTE's op basis van huidige inzichten en een benchmark bij de Rijksoverheid. Dit resulteert in een basisscenario, met een minimale en een maximale variant.

Niet alle werkplekken zijn identiek. Verschillende werkzaamheden vragen verschillende werkplekken. We onderscheiden: individueel werken; samenwerken; overleggen; focussen; ontmoeten; ontvangen; koffiedrinken; spullen opbergen en leren. Al deze activiteiten worden uitgedrukt in een gemiddelde ruimtebehoefte. Werkplekken waar men gewoonlijk langer dan twee uur verblijft 'krijgen' gemiddeld 6 en 8 m^2. Werkplekken waar men korter verblijft, bijvoorbeeld overleg- en loungeplekken, zijn gemiddeld 2 of 4 m^2.

De aangehouden mix van 2, 4, 6 of 8 m^2 komt voort uit de soorten werk uit de formatie zoals leidinggevenden, backoffice en de benchmark.

De kwalitatieve waardes van de verschillende groottes en type werkplekken zijn ruimtelijk onderzocht en vervolgens gekoppeld aan de architectuurscenario's.

> *Impressie Stadhuis met vergroend voorterrein*

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 24 26-02-18 20:43

Het monumentale karakter moet op slimme wijze worden ingezet. Het creëren van een groene loper aan de zuidzijde tussen de Eusebiuskerk en Walburgiskerk verankert de publieke gebouwen zoals Stadhuis en Paleis van Justitie weer aan zijn context.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 25 26-02-18 20:43

Uitgangspunten en aannames

- Werkplekfactor 75% bij piekbezetting (bron bezettingsgraad: benchmark CFPB onderzoek Rijksoverheid, 75% piekbezetting afgezet tegen gemiddelde bezetting 53% en dalbezetting 20%);
- Oppervlaktenorm bepaald volgens NEN 1824;
- Aandeel bureaugebonden werkplekken (mix van 6 en 8 m2) is 58% (bron benchmark CFPB onderzoek Rijksoverheid gaat uit van 50% bureaugebonden werkplekken);
- Aandeel andersoortige plekken om te werken (bijvoorbeeld informeel werken, overlegplekken, laptopplekken, lounge) is 42%;
- Een verwachte bandbreedte inzake de de toekomstige omvang van de organisatie tussen 800 en 1000 fte;
- Behoud en/of aanpassing van politieke, publieke en bestuurlijke functies van het Stadhuis;
- Hoge ambitie op ontmoeting binnen de organisatie en ontmoeting met de stad;
- Huidige omvang van het gehele gebouw volgens eigen meting: 9220 m2 BVO (exclusief kelder);
- Een inschatting van vormfactor FNO/BVO van 0,75;
- Stoelen in vergaderruimtes worden niet meegerekend als werkplek;
- Een schetsmatig programma van eisen;
- Voor de parkeerbehoefte wordt de Arnhemse parkeernorm van 1:250 m^2 BVO aangehouden;
- Deelgebruik van vergaderruimtes voor ambtelijke organisatie, commissievergaderingen en fracties;
- Wél een goede koffiebar vergelijkbaar met de huidige in het stadskantoor, géén bedrijfsrestaurant met capaciteit voor de gehele organisatie.

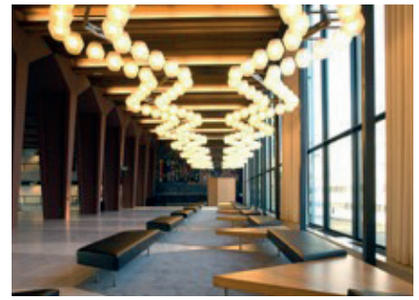
Match met architectuurscenario's

SCENARIO 1: OPTIMALISEREN BESTAANDE

Bij het volledig benutten van de Noordzijde voor hernieuwde werkvloeren kan een effectieve kantoorvleugel gerealiseerd worden. Het lijkt verstandig in dit geval een alternatieve plek te vinden voor publieksbalies en fractieruimtes en de entree voor bezoek te verplaatsen. Dit maakt dat vier effectieve werkvloeren mogelijk zijn, waar met de gehanteerde verhoudingen tot 650 werkplekken haalbaar zijn. Dit is aanzienlijk minder dan de geschatte 800 tot 1000, de toekomstige omvang van de organisatie. Hier zal externe huur nodig blijven, of de meer wijkgerichte afdelingen (bijv. werk en inkomen) kunnen vanuit andere (gemeentelijke) gebouwen in de wijken werken.

Raadszaal Arnhem

Burgerzaal Arnhem

Vergaderen kan in kleine eenheden op de werkvloeren, maar ook de commissieruimtes in de zuidvleugel kunnen in dat geval ingezet worden. Op de begane grond kan een koffie- en overlegruimte gerealiseerd worden, gelijkend op de huidige centrale hal in het stadskantoor.

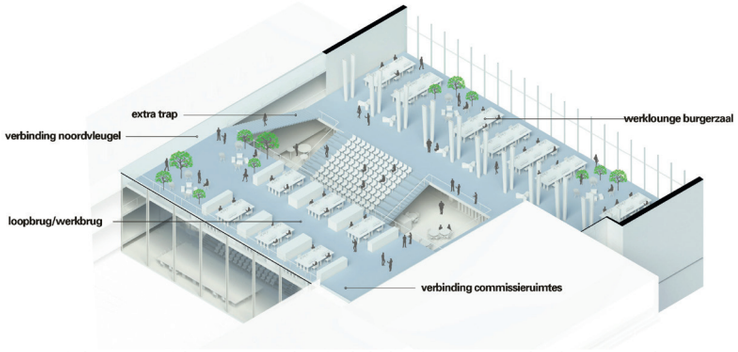
SCENARIO 2A: STADSTUIN MET NIEUWE VLOEREN

Wanneer ook de monumentale ontmoetingshal benut wordt, kan hier een ontmoetings- en werkplein gerealiseerd worden, vergelijkbaar met de huidige centrale hal in het stadskantoor, maar dan twee of drie maal zo groot. Bezoekfuncties en balies kunnen gecombineerd worden met deze ruimte, en voor de grote evenemententrap kan maatwerk zit- en werkmeubilair gerealiseerd worden. Ook de burgerzaal kan ingezet worden voor informele werkplekken. De meer formele werkplekken zijn dan vooral te vinden in de noordvleugel. Aandachtspunt is hierbij wel de functionaliteit en mogelijke verstoring van de evenemententrap.

Door tevens de zone onder de bestuursvleugel en de bestaande loopbrug dicht te zetten, wordt de circulatie binnen het gebouw verbeterd en kunnen voldoende meters beschikbaar gemaakt worden om minstens 800 plekken om te werken te realiseren.

Daarbij worden op de tweede verdieping twee verbindingsbruggen gemaakt tussen noordvleugel en zuidvleugel, die breed uitgevoerd kunnen worden. Dit levert meer potentieel werkoppervlakte en verbetert de circulatie van het gebouw, en hiermee de toekomstige flexibiliteit en ontmoeting tussen afdelingen enerzijds, en ambtelijke organisatie en bestuur anderzijds. Afhankelijk van de precieze invulling en omvang van beide bruggen kunnen hiermee maximaal 200 extra plekken om te werken gerealiseerd worden. Dit brengt het totaal tussen 800 en 1000 wanneer voor deze optie gekozen wordt.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 26 26-02-18 20:43

Impressie bovenaanzicht met extra vloer in de hal en intensiever gebruik Burgerzaal.

Stadhuishal Zutphen

Bennisallee Arnhem

SCENARIO 2B: STADSTUIN MET KANTOORKELDER

Een tweede manier om te groeien naar meer werkplekken, is het benutten van de kelderverdieping voor werkplekken. Hiervoor zal wel het parkeren op een andere plaats moeten worden aangeboden, afhankelijk van de parkeerbehoefte en langzaam verkeersambities. De hellingbaan aan de Noordzijde wordt eenvoudig getransformeerd naar een lichthof en de bestaande bakken en vijvers op het binnenhof worden van glas voorzien. Mogelijk moet een extra daklicht worden toegevoegd in de zuid-west-hoek van de binnenplaats, binnen de logica van de architectuur van de binnentuin. Door de kelder te benutten kunnen mogelijk meer dan 200 plekken om te werken worden toegevoegd. Wel is de vraag of de verdiepingshoogte voldoende is, hoe geïsoleerd gaat worden, en of de huidige parkeergarage eenvoudig losgekoppeld kan worden van haar functie t.b.v. de lucht-installaties van het gebouw.

SCENARIO 3: OVERKAPPING VAN HET BINNENPLEIN MET LOOPBRUGGEN VOOR ALLE LAGEN

Als de ingrediënten van het scenario 2A gecombineerd worden met het overkappen van de binnentuin ontstaat een nieuwe grote ruimte die een bijzondere en centrale werkplek vormt voor het gebouw en die benaderbaar is vanuit alle zijden en zichtbaar vanuit de belangrijkste openbare ruimtes om het gebouw, door de zuidgevel en westgevel. De ruimte kan ook andere functies herbergen en/of het gebruik van de trappenzaal flexibeler maken in verband met evenementen. De lichte en heldere werkruimte vormt een interessante toevoeging op het aanbod aan werkruimtes in het gebouw. Met het benutten van deze ruimte is het mogelijk om maximaal 200 extra werkplekken te realiseren, wat het totaal richting 1000 werkplekken brengt.

Het is mogelijk om op de tweede verdieping ook twee smalle bruggen toe te voegen om de noord- en zuidvleugel te verbinden.

Aandachtspunten voor dit scenario zijn: geluid, licht, opwarming en brandveiligheid van de toegevoegde centrale hal.

Conclusie & aanbevelingen

Scenario 2a, 2b en 3 bieden de potentie om de gehele organisatie te kunnen huisvesten. Scenario 2a en 3 zijn hiervan de meest optimale, waarvan 2a als positief punt heeft dat de circulatie door het gehele gebouw verbetert, en 3 dat een lichte centrale ontmoetingsplek/werkplein wordt toegevoegd aan het gebouw. Het model met de kelder is mogelijk, maar kent nog een aantal (hiervoor benoemde) onzekerheden.

Met het oog op ontmoeting en circulatie zijn scenario 1 en 2b minder optimaal dan scenario 2a en 3.

Noot

Veel hangt af van de verhouding tussen de verschillende werkplekken en het daadwerkelijke werkgedrag van mensen in de organisatie. Een werkstijlenonderzoek kan meer precisie geven, maar ook sturing op vaste vrije dagen en werktijden.

Veiligheids-onderwerpen (inclusief ARBO-voorschriften) , studie vluchtroutes en brandveiligheid en constructies zijn nog niet meegenomen.

De wethoudersgang en het Duivelshuis kunnen ook beter of anders benut worden, maar deze keuzes lijken geen grote impact te hebben op het wel of niet kiezen van één van de scenario's. Het Duivelshuis is energetisch in vrij slechte staat en ruimtelijk

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 27 26-02-18 20:43

Het uitgangspunt is activiteitgebonden werken. Niemand heeft een 'eigen' werkplek, maar de organisatie faciliteert plekken om uiteenlopende werkzaamheden uit te voeren gedurende een werkdag of werkproces.

niet flexibel. De houten interieurs van de wethoudersgang zijn van groot belang voor de monumentale waarde van het gebouw. In een volgend stadium kan met meer precisie gekeken worden naar de mogelijkheden.

Het wel of niet benutten van de raadszaal voor plekken om te werken is niet meegenomen als maatgevend criterium. Als reguliere werkruimte is deze niet zo geschikt. Ze kan eventueel als projectruimte of als evenementenruimte gebruikt worden, mogelijk transparant gemaakt aan de stadszijde. Daarnaast is deze ruimte op dit moment natuurlijk al in gebruik als werkruimte voor de raadsleden.

5.4 Verduurzaming

De verduurzaming van het Stadhuis staat niet op zichzelf. Het vormt één verhaal met de functionele vertaling van de bestaande organisatie naar de nieuwe situatie. Er is gebruik gemaakt van een duurzaamheidsraamwerkd dat de basis vormt voor de verduurzaming van het Stadhuis.

Het raamwerk start met het formuleren van een duurzaamheidsvisie (zie paragraaf 2.6 en figuur 1). De duurzaamheidsvisie wordt gedragen door drie duurzaamheidspijlers, die de doelen en ambities onderstrepen. Op basis van gedefinieerde duurzaamheidsthema's zijn per thema prestatie-eisen opgesteld geldend voor de huidige situatie en voor in 2023.

Deze zijn vertaald naar duurzame (technische) maatregelen, die financieel onderbouwd zijn op basis van het principe van Total Cost of Ownership al dan niet aangevuld met de mogelijkheden voor alternatieve financieringsvormen

Duurzaamheidspijlers
Er worden drie pijlers onderscheiden op basis waarvan uitvoering wordt gegeven aan de geformuleerde duurzaamheidsvisie.

Pijler 1 – Rendabele duurzaamheid
We zijn intrinsiek kostenbewust. Investeringen in het totale duurzame maatregelpakket worden gemiddeld genomen in 15 jaar terugverdiend.

Pijler 2 – Verantwoorde duurzaamheid
We handelen maatschappelijk verantwoord en laten dit zien. Dit betekent dat de huisvesting bij medewerkers, bezoekers en toeleveranciers bewustwording op het gebied van duurzaamheid bevordert. Daartoe worden de medewerkers, bezoekers en toeleveranciers zintuigelijk beïnvloed met (de gevolgen van) de duurzame ingrepen in de huisvesting.

Pijler 3 – Adaptieve duurzaamheid
We zetten in op het toepassen van beschikbare technologieën en geven de ruimte om te experimenteren en te leren van innovaties. Alle duurzame ingrepen en maatregelen die kunnen bijdragen aan de duurzaamheidsvisie worden in gang gezet. Tevens zijn is er de mogelijkheid de ingrepen en maatregelen aan te passen wanneer nodig.

Duurzaamheidsvisie
Gemeente Arnhem werkt efficiënt met gemeenschapsgeld en benadert duurzaamheid op een voorbeeldige, toekomstbestendige en integrale wijze vanuit de kracht van het bestaande.

Duurzaamheidspijlers Thema's	Rendabele duurzaamheid	Verantwoorde duurzaamheid	Adaptieve duurzaamheid
Energie	Prestatie-eisen (nu & 2023)		
Circulaire economie	C.1 Herkomst materialen en grondstoffen	G.2 Reductie ziekteverzuim	
	C.2 Hergebruik van materialen	G.3 Verhoging arbeidsproductiviteit	
Gezondheid	C.3 Toepassing materialen	G.4 Toxische materialen	
Flexibiliteit	C.4 Toekomstig gebruik materialen	F.1 Meervoudig ruimtegebruik	
	C.5 Milieu-impact	F.2 Functiewijzigingen	
Sociaal	C.6 Afvalmanagement	F.3 Organisatieveranderingen	
Mobiliteit	E.1 Energieprestatie	F.4 Toekomstige verbetering installaties	
	E.2 Duurzame opwekking	S.1 Duurzame werkgelegenheid	
	E.3 Bewustwording energieverbruik	M.1 Bereikbaarheid	
	G.1 Comfort		

Figuur 2 *Duurzaamheidsraamwerk ten behoeve van herhuisvesting Stadhuis.*

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 29 26-02-18 20:43

Duurzaamheidsthema's
De drie duurzaamheidspijlers geven weging aan de mate waarin bepaalde duurzaamheidsthema's in de nieuwe huisvesting worden geïncorporeerd.

Er zijn zes duurzaamheidsthema's geïdentificeerd die aan de huisvesting zijn te relateren, namelijk:

- *Circulaire economie;*
- *Gezondheid;*
- *Sociaal;*
- *Energie*
- *Flexibiliteit*
- *Mobiliteit*

Prestatie-eisen
De zes duurzaamheidsthema's zijn vertaald naar 19 prestatie-eisen, die de basis vormen voor de uitvraag aan de ontwerpende en realiserende partijen in de markt. De prestatie-eisen zijn vastgesteld op basis van de huidige situatie (status quo 2018) en voor de toekomstige situatie in 2023. Hiermee wordt ingespeeld op de verwachte ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving, zoals de BENG-eisen (Bijna Energie Neutraal Gebouw), eisen met betrekking tot milieuprestatie (MPG) en de impact van de Transitieagenda Bouw voortkomend uit het Rijksbrede programma Nederland Circulair in 2050.

Duurzame maatregelpakketten
Per scenario zijn duurzame maatregelpakketten opgesteld die invulling geven aan de vastgestelde prestatie-eisen. De pakketten bestaan uit een basisvariant die is verwerkt in de bouw- en investeringskosten van het scenario. En er is een plusvariant opgesteld die per scenario accenten legt op een specifiek duurzaamheidsthema.

Alle maatregelpakketten zijn doorgerekend op basis van Total Cost of Ownership. De gevolgen op de exploitatie zijn doorgerekend om de terugverdientijd van individuele maatregelen, maar ook van het integrale maatregelpakket te kunnen vaststellen. Er is gedeeltelijk gerekend op basis van de Netto Contante Waarde methode, wat betekent dat er rekening is gehouden met tijdseffecten in de businesscase van het maatregelpakket.

De uitgangspunten en randvoorwaarden, zoals gesteld door Climatic Design Consult[1] , voor de energetische verbetering van het Stadhuis zijn meegenomen in de bepaling van de pakketten en de kosten. Belangrijk is het besef dat de voorgestelde maatregelpakketten indicatief van aard zijn en voornamelijk dienen als onderbouwing van de bouw- en investeringskosten. In de definitieve uitvraag wordt gestuurd op prestaties door marktpartijen en kan de daadwerkelijke uitwerking binnen het dan gestelde budget er anders uitzien.

Effect van circulair denken op keuzeproces tot verduurzaming
De circulaire economie is een economisch principe waarbij producenten laten zien wat de waarde en de kwaliteit is van hun producten. Het ontwerp van producten is gericht op prestaties, maar ook op hergebruik van alle materialen in verschillende stappen; van het delen van onderdelen tot aan het recyclen van (praktisch onaangetaste) grondstoffen.

Het toepassen van het circulair gedachtengoed betekent niet alleen dat er naar materiaalkringlopen wordt gekeken, maar ook financiële kringlopen worden gesloten. Zo kunnen toeleveranciers bijvoorbeeld eigenaar blijven van producten/materialen. De restwaarde van producten wordt betrokken in de individuele businesscase(s) bij aankoop en er wordt op gebruik afgerekend met gedefinieerde prestatie-eisen.

In de huidige markt worden er verschillende financieringsvormen toegepast om invulling te geven aan bovenstaande. De meest bekende, aan bouw en vastgoed gerelateerde voorbeelden zijn:

- Het in een financial lease-constructie afnemen van vloerafwerking met de mogelijkheid om zelf de 'slottermijn' vast te stellen;
- Het betalen van een gebruiksvergoeding (lees: huur-achtige constructie) van verlichting, waarbij er per tijdseenheid 'aantal lumen' verbruik wordt afgerekend;
- Het oprichten van Energy Services Companies (ESCo's), waarbij de energievoorziening door derden wordt geleverd.

De mogelijkheden voor alternatieve financieringsvormen zijn aangegeven per maatregel in de maatregelpakketten. Hiermee is niet gerekend in de exploitatieberekening om de verschillende scenario's met pakketten vergelijkbaar te houden. In de uitwerking naar een programma van eisen toe moeten voorgaande constructies nader worden onderzocht op financiële, procesmatige en technische haalbaarheid.

1 Zie bijlage 5.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 30 26-02-18 20:43

Scenario's		Directe bouwkosten (excl. opslagen)	Investerings-kosten	Exploitatie-voordeel (nom./NCW)	Terugverdien-tijd nominaal (in jaren)	Besparing elektriciteit	Besparing gas/ warmte	Restant E-/W-rekening na pakket I / II
1	**Optimaliseren bestaande**							
	Basispakket (I)	€ 1.380.000	€ 2.150.000	€ 144.000	14,9	-54%	-38%	€ 157.000
	Pluspakket (II)	€ 2.500.000	€ 3.890.000	€ 61.000	> 25 jaar	0%	-39%	€ 96.000
	Pakket I + II	€ 3.880.000	€ 6.040.000	€ 205.000	> 25 jaar	-55%	-77%	
2A	**Stadstuin met nieuwe vloeren**							
	Basispakket	€ 1.460.000	€ 2.270.000	€ 162.000	14,0	-57%	-35%	€ 178.000
	Pluspakket	€ 2.500.000	€ 3.890.000	€ 61.000	> 25 jaar	0%	-24%	€ 117.000
	Pakket I + II	€ 3.960.000	€ 6.160.000	€ 223.000	> 25 jaar	-57%	-60%	
2B	**Stadstuin met kantoorkelder**							
	Basispakket	€ 1.470.000	€ 2.290.000	€ 169.000	13,6	-56%	-34%	€ 191.000
	Pluspakket	€ 2.500.000	€ 3.890.000	€ 61.000	> 25 jaar	0%	-31%	€ 130.000
	Pakket I + II	€ 3.970.000	€ 6.180.000	€ 230.000	> 25 jaar	-56%	-65%	
3	**Overkapping binnenplein met loopbruggen**							
	Basispakket	€ 1.450.000	€ 2.260.000	€ 161.000	14,0	-52%	-34%	€ 209.000
	Pluspakket	€ 2.500.000	€ 3.890.000	€ 61.000	> 25 jaar	0%	-21%	€ 148.000
	Pakket I + II	€ 3.950.000	€ 6.150.000	€ 222.000	> 25 jaar	-52%	-54%	

Alle bedragen zijn excl. BTW

CONCLUSIES

Financiën

De investering in het basis- en pluspakket voor de verschillende scenario's wijkt beperkt van elkaar af en varieert voornamelijk door de verschillen tussen de scenario's in vierkante meters. De investering in het basispakket wordt terugverdiend binnen de gestelde 15 jaar. De investering in het pluspakket wordt niet binnen deze terugverdientijd gerealiseerd, echter dit pakket draagt maximaal bij aan het realiseren van de duurzaamheidsvisie voor dit project doordat de gemeente met deze maatregelen het goede voorbeeld geeft, toekomstbestendig handelt en de verschillende duurzaamheidsthema's integraal opneemt in haar huisvesting.

Duurzaamheidsthema's

In scenario 1 en 2A komt het thema 'circulaire economie' het best tot uiting. Scenario 1 scoort zeer goed vanwege het feit dat er minimaal wordt toegevoegd door te focussen op het behoud van het bestaande. Er geldt wel dat de additioneel aan te huren huisvesting ook op een vergelijkbare manier moet worden beschouwd. Voor scenario 2A geldt dat er beperkt materiaal wordt toegevoegd. Ook wordt het gehele Stadhuis aangepakt. Alle scenario's scoren met de maatregelpakketten zeer goed op de drie uitgangspunten: herkomst van materialen (1), toekomstig gebruik van materialen (2) en losmaakbaarheid (3). Met name de wijze van ontwerpen *('design for disassembly')* en circulaire materiaalkeuzes dragen hieraan bij.

Scenario 1 scoort energetisch goed, echter dient er nog wel een correctie plaats te vinden voor het minder aantal werkplekken in dit scenario. Door behoud van

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 31 26-02-18 20:43

het bestaande is het niet mogelijk om binnen de projectgrens te komen tot een energieneutrale huisvesting. Scenario 2A en 2B zijn vergelijkbaar en na de ingrepen wordt er aanzienlijk bespaard op zowel elektriciteit als warmte. In scenario 3 moet er voornamelijk aandacht zijn voor het klimatiseren van het atrium.

Op het thema gezondheid scoren scenario 2A en 2B goed door de toevoeging van natuurlijk groen in de stadstuin. Scenario 2A onderscheidt zich nog meer door het toevoegen van werkplekken in het bestaande Stadhuis met direct zicht naar buiten vanaf de nieuwe vloeren. In scenario 1 is het minder mogelijk om een optimaal binnenklimaat te creëren, waarbij er wordt gerenoveerd vanuit het behoud van het bestaande.

Op de duurzaamheidsthema's sociale duurzaamheid en mobiliteit variëren de scenario's weinig. In alle vier scenario's is eenzelfde reservering gedaan voor het aangaan van lokale samenwerkingen met duurzame leveranciers en het inzetten op Social Return on Investment. De enige afwijking op mobiliteit is dat in scenario 2B de parkeergarage niet volledig kan worden gebruikt als stallingsgarage voor auto's. Dit zal echter naar alle waarschijnlijkheid worden gecompenseerd in de nabije omgeving. In scenario 1 is het sowieso aannemelijk dat er meer vervoersbewegingen zijn door de toevoeging van een extra kantoorlocatie.

Al met al lijkt op basis van de duurzaamheidsambities op het gebied van energie, circulariteit, gezondheid, sociale duurzaamheid en mobiliteit scenario 2A het scenario waarin deze ambities kunnen worden gerealiseerd mede gelet op de impact op het bestaande gebouw. Daarbij past scenario 2A binnen de financiële kaders van gemeente Arnhem.

5.5 Kosten

De kostenstudie is op hoofdlijnen te verdelen in:
- Bouwkosten
- Bijkomende kosten
- Exploitatiekosten

Deze kostenposten worden vervolgens verwerkt in de jaarlasten in het jaar 2023, zodat deze vergelijkbaar worden met het beschikbare budget. Per kostenpost gelden de volgende uitgangspunten:

Bouwkosten
Voor het bepalen van de bouw- en installatiekosten zijn de door Braaksma & Roos en Civic opgestelde scenario's aangehouden. De belangrijkste uitgangspunten hiervan zijn:
- De kantoorruimten worden voorzien van tapijt op de vloer en ingedeeld door middel van systeemwanden met hoogwaardige afwerkingen;
- De kantoorruimten worden voorzien van een koelplafond;
- De Noordvleugel krijgt nieuwe sanitaire units en stijg-/daalpunten;
- De kantoorruimten worden voorzien (deels) voorzien van vaste elementen ten behoeve van vergaderruimten en overige overleg- en werkplekken;
- De installaties worden voorzien van aanwezigheidsmelders en zone-regelingen;
- Alle verlichting wordt vervangen door LED-armaturen;
- De dakisolatie wordt vervangen;
- Het dak wordt minimaal voorzien van 400 PV-panelen;
- Bij de scenario's 2a, 2b wordt naast de bouwkundige aanpassingen aan het gebouw ook rekening gehouden met de inrichting van een stadstuin i.p.v. de huidige patio en vergroening van het huidige voorplein. In scenario 3 vervalt de stadstuin omdat de patio wordt overkapt.
- Voor zover mogelijk wordt gerekend op hergebruik en/of recycling van uitkomende materialen;
- In de bestaande kelder wordt voor 600 fietsen een parkeervoorziening voor het personeel gerealiseerd. Het publiek krijgt een overdekte stalling in de buurt van een entree;
- Er zal géén bedrijfsrestaurant meer aanwezig zijn voor de medewerkers. Wel is gerekend met een eenvoudige koffiecorner en zijn er de noodzakelijke pantryblokken.

Bijkomende kosten
Om de investeringskosten te kunnen bepalen dienen naast de bouwkosten ook alle overige 'bijkomende' kosten te worden bepaald. Op basis van scenario 2A zijn deze bijkomende kosten bepaald. Deze kosten zijn als volgt opgebouwd:
- Honoraria externe adviseurs;
- Legeskosten en eventuele kosten noodstroom en uitbreiding NUTS-voorziening;
- Rentekosten;
- Kosten voor promotionele activiteiten en verhuizingen;
- Losse inrichting, zoals meubilair en sfeerverlichting;
- Prijsindexatie tot start bouw en afkoop prijsrisico's tijden bouw (3,00% per jaar);
- Risico / onvoorzien (8,00% over alle kosten);
- Interne kosten Gemeente Arnhem (10,00% over bouwkosten);

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 32 26-02-18 20:43

Als basis voor de rentekosten en prijsindexaties is een looptijd van totaal vijf jaar aangehouden, te weten 2,5 jaar voorbereiding en 2,5 jaar uitvoering.

Alle genoemde bouw- en investeringskosten zijn exclusief BTW.

Exploitatiekosten

Voor het bepalen van de exploitatiekosten van eigenaar en gebruiker hebben wij ons grotendeels gebaseerd op de door de Gemeente aangeleverde huidige bedragen. Verder zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- In alle scenario's zal het pand Eusebiusveste niet meer gebruikt worden;
- Uitgangspunt is 1.000 werkplekken. Dit betekent dat alleen bij scenario 01 en 02A voor respectievelijk 350 en 200 werkplekken extern kantoorruimte moet worden gehuurd waarvoor €135,-/m² is aangehouden;
- De afschrijving installaties en inrichting respectievelijk 10 en inventaris respectievelijk 15 jaar;
- De afschrijving voor de hoofddraagconstructie en gevel 40 jaar;
- In alle scenario's vervalt per 2023 een bedrag van € 231.341,- in de kapitaallasten ten gevolge van een éénmalige afboeking in 2023 van gedane investeringen van € 2,8 miljoen in het Stadskantoor;
- In scenario 02B krijgt de bestaande kelder een werkplekfunctie en komen de huidige parkeerplaatsen te vervallen. Hiervoor dient, conform de Arnhemse parkeernorm, elders 46 parkeerplaatsen te worden gehuurd. Hiervoor is een dagtarief van € 12,- gerekend voor 260 dagen per jaar.

Duurzaamheid

In alle scenario's zijn de duurzaamheidsmaatregelen uit het basispakket onderdeel van de investeringskosten. Gevolgen voor de exploitatie (o.a. energiekosten) zijn ook verwerkt in de kostenmodellen.

De extra duurzaamheidsmaatregelen uit het 'plus'-pakket zijn buiten de totale kosten gehouden en in de bijlage apart als optie onder alle scenario's weergegeven.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 33 26-02-18 20:43

Resultaten
Omwille van de onderlinge vergelijkbaarheid tussen de vier scenario's zijn alle berekeningen gebaseerd op 1000 werkplekken.

De resultaten van de kostenstudie zijn als volgt in onderstaande tabel weergegeven:

	budget	Scenario 01 650 werkplekken (350 elders) 9.220 m²bvo	Scenario 02a 800 werkplekken (200 elders) 10.620 m²bvo	Scenario 02b 1.000 werkplekken 11.545m²bvo	Scenario 03 1.000 werkplekken 11.240m²bvo
bouwkosten		€ 13,38 miljoen	€ 21,57 miljoen	€ 24,19 miljoen	€ 25,44 miljoen
bijkomende kosten		€ 8,91 miljoen	€ 14.36 miljoen	€ 16,11 miljoen	€ 16,95 miljoen
investeringskosten		**€ 22,29 miljoen**	**€ 35,93 miljoen**	**€ 40,31 miljoen**	**€ 42,39 miljoen**
jaarlasten		**€ 4,42 miljoen**	**€ 5,25 miljoen**	**€ 5,31 miljoen**	**€ 5,25 miljoen**
verschil met budget	*€ 5,70 miljoen*	**-€ 1,28 miljoen**	**-€ 0,45 miljoen**	**-€ 0,38 miljoen**	**-€ 0,45 miljoen**

Conclusies en aanbevelingen
Op basis van bovengenoemde resultaten kan het volgende worden geconcludeerd:

SCENARIO 01
De jaarlijkse lasten van dit scenario passen ruim (circa – €1,28 miljoen) binnen het door de Gemeente aangegeven beschikbare budget. Nadeel is wel dat niet alle medewerkers in hetzelfde pand zijn gehuisvest en alsnog aanvullende kantoorruimte moet worden gehuurd. Onze inschatting is dat dit voor 350 werkplekken circa 3.730m²bvo zal moeten zijn.

SCENARIO 02A
Ook dit scenario past nog ruim (circa -€0,45 miljoen) binnen het door de Gemeente aangegeven beschikbare budget. Ook nu zal nog voor 200 werkplekken elders kantoorruimte moeten worden gehuurd, waarvoor wij circa 2.130m²bvo aanhouden. De bouwkundige ingrepen voor de nieuw te creëren vloeroppervlakken kennen weinig uitvoeringsrisico's.

SCENARIO 02B
Dit scenario past (circa -€0,38 miljoen) binnen het door de Gemeente aangegeven beschikbare budget te passen. Voor wat betreft de realisering van met name de kelder zijn er nog nader te onderzoeken uitvoeringsrisico's. Ook het elders te faciliteren en/of te huren aantal parkeerplaatsen (46 conform Arnhemse parkeernorm) kan als nadeel worden gezien.

SCENARIO 03
Ook dit scenario past (circa -€0,45 miljoen) nog binnen het door de Gemeente aangegeven beschikbare budget. Voor wat betreft de realisering van het atrium zijn er nog nader te onderzoeken uitvoeringsrisico's. Het gaat hier met name om de brandcompartimentering, aansluitingen aan de bestaande gebouwdelen en de onderhoud baarheid van dak en gevel.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 34 26-02-18 20:43

Vervolgstappen

De nieuw te verwachten kosten voor gas-, elektra- en waterverbruik zijn in de kostenstudie opgenomen. Het betreft hier de eigenaars- en gebruikskosten. Het verbruik in de nieuwe situatie is gebaseerd op de huidige verbruiken. Op basis van enerzijds een intensivering van het vloerverbruik (minder m² per persoon) en anderzijds het toepassen van energiezuinige verlichting is een inschatting gemaakt op de besparing van de energiekosten. Wanneer in een volgende fase de energiebehoefte en installatieconcepten verder worden uitgewerkt, kan gedetailleerder worden berekend wat uiteindelijk de nieuwe energiekosten zullen zijn. Als ook de MJOP voor de nieuwe situatie wordt bijgesteld kan daarna ook de exacte cashflow voor de komende 40 jaar in beeld worden gebracht.

De marge van de scenario's ten opzichte van het beschikbare budget is zodanig dat overwogen kan worden om de duurzaamheidsmaatregelen uit het 'plus-pakket' onderdeel te laten zijn van de investeringskosten.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 35 26-02-18 20:43

6 HAALBAARHEID

Inleiding

In dit hoofdstuk spiegelen we de 4 ontwikkelde scenario's aan de eerder in deze studie geformuleerde doelstellingen en randvoorwaarden. We geven aan wat daarbij opvalt zowel in positieve als negatieve zin. Er worden door het projectteam geen keuzes gemaakt. Het is aan het nieuwe college en de nieuwe gemeenteraad om op basis van deze informatie richting te geven aan de verdere planontwikkeling. We stellen voor dat ook de stad en de medewerkers nog bij zullen dragen in het verdere denk- en planvormingsproces.

Wat uit deze haalbaarheidsstudie geconcludeerd kan worden is dat er verschillende scenario's denkbaar zijn waarbinnen de herhuisvesting van de kernorganisatie in het Stadhuis in 2023 financieel, programmatisch en ruimtelijk haalbaar is.

Scenario 1 Optimaliseren bestaande gebouw
Scenario 1 is financieel het meest voordelige scenario, de jaarlijkse kosten nemen in dit scenario het meest af ten opzichte van de huidige jaarlijkse kosten. Uitgaande van het maximum aantal van 1000 werkplekken is het in dit scenario noodzakelijk om ca. 350 werkplekken buiten het stadhuis bij te huren.
Omdat in het gebouw weinig ingrepen plaatsvinden doet het na de benodigde optimaliseringsingrepen minder voor aansprekendheid, flexibiliteit of uitnodigendheid.

Bij het uitwerken van de duurzaamheidsvisie is een aantal thema's benoemd die belangrijk zijn bij het ontwikkelen van de nieuwe huisvesting.

Deze thema's zijn circulaire economie , energie, gezondheid, sociaal en mobiliteit. Uit het achterliggende advies blijkt dat met name circulariteit en gezondheid (toevoegen van groen)/klimaatbeheersing tot verschillen tussen de scenario's leidt.
Dit scenario wordt op basis van circulariteit positief gewaardeerd omdat zoveel mogelijk wordt uitgegaan van het bestaande gebouw en er weinig materiaal wordt toegevoegd. Wel is aanhuur in dit scenario noodzakelijk waarbij op voorhad niet duidelijk is of en hoe die aanhuur ook aan kan voldoen aan de geformuleerde visie. Tenslotte voldoet het scenario aan de huidige parkeernorm.

Scenario 2A Stadstuin met nieuwe vloeren
Financieel past ook dit scenario binnen de gestelde voorwaarde. In dit scenario is het noodzakelijk dat werkplekken aangehuurd worden, aangezien er 800 werkplekken gerealiseerd kunnen worden en het maximum aantal uitgaat van 1000 werkplekken.

Door de aard van de ingrepen in het gebouw wordt het een meer aansprekend gebouw, de groene binnentuin sluit aan bij het beeld van Arnhem als groene stad. Door het in gebruik nemen van de nu onbebouwde ruimte onder de bestuursvleugel en de toevoeging van de vloeren wordt meer ruimte gecreëerd. Dit biedt ook naar de toekomst meer flexibiliteit en aanpasbaarheid.

Uitgaande van circulariteit wordt deze variant positief gewaardeerd omdat zoveel mogelijk wordt uitgegaan van het bestaande gebouw en er weinig materiaal wordt toegevoegd. Wel is aanhuur in dit scenario noodzakelijk waarbij op voorhad niet duidelijk is of en hoe die aanhuur ook kan voldoen aan de geformuleerde visie. De toevoeging van groen in de binnentuin draagt positief bij aan het gezondheidsthema. Tenslotte voldoet ook dit scenario aan de huidige parkeernorm en kunnen er fietsparkeerplekken worden toegevoegd.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 36 26-02-18 20:43

Scenario 2B Stadstuin met kantoorkelder

Ook dit scenario past financieel binnen het gestelde kader. Dit scenario biedt ruimte aan 1000 werkplekken waardoor aanhuur niet nodig is.

Door de aard van de ingrepen in het gebouw wordt het een meer aansprekend gebouw, de groene binnentuin sluit aan bij het beeld van de Arnhem als groene stad. Door het verbouwen van de kelder tot kantoorruimte en het dichtzetten van de nu open ruimte onder de bestuursvleugel wordt meer ruimte gecreëerd. Dit biedt ook naar de toekomst meer flexibiliteit en aanpasbaarheid.

Uitgaande van circulariteit wordt deze variant neutraal gewaardeerd omdat zoveel mogelijk wordt uitgegaan van het bestaande gebouw maar door de ingreep in de kelder waarschijnlijk meer materiaal toegevoegd moet worden. De toevoeging van groen in de binnentuin draagt positief bij aan het gezondheidsthema. Dit scenario voldoet niet aan de huidige parkeernorm voor auto's omdat de huidige parkeergarage wordt omgebouwd naar kantoorruimte. Deze parkeerruimte moet aangehuurd worden. De mogelijkheid tot fietsparkeren is in dit scenario aanwezig.

Scenario 3 Overkappen

Financieel past ook dit scenario binnen het gestelde kader. Dit scenario biedt ruimte voor 1000 werkplekken waardoor aanhuur niet nodig is.
Door het overkappen van de patio en het creëren van een ruim atrium in het gebouw wordt de aansprekendheid van het gebouw vergroot. Door het overkappen van de patio en het dichtzetten van de nu open ruimte onder de bestuursvleugel wordt meer ruimte gecreëerd. Dit biedt ook naar de toekomst meer flexibiliteit en aanpasbaarheid.

Uitgaande van circulariteit wordt deze variant negatiever gewaardeerd door de toevoeging van materiaal voor het realiseren van de overkapping. Ook zal er veel aandacht nodig zijn voor het binnenklimaat in het atrium.

Ook dit scenario voldoet aan de huidige parkeernorm en er is ruimte voor fietsparkeerplekken.

Samenvatting

Scenario	Financiën	Werkplekken	Aansprekend	Flexibel/aanpasbaar aan organisatievisie	Ontmoeten/uitnodigen/ publiek gebouw	Duurzaam/gebruik grondstoffen Toevoegen groen	Parkeren 1 op 250m² BVO	Fiets parkeren
Optimaliseren bestaand Scenario 1	Haalbaar	650 dus Aanhuur nodig (350)	Minder aansprekend	Redelijk	Minder uitnodigend	Meer circulair Geen groen toegevoegd	Voldoet aan norm	600
Stadstuin met nieuwe vloeren Scenario 2A	Haalbaar	800 Aanhuur nodig (200)	Meer aansprekend	Meer mogelijkheden	Uitnodigend	Meer circulair Groen toegevoegd	Voldoet aan norm	600
Stadstuin met kantoorkelder Scenario 2B	Haalbaar	1000 Passend	Meer aansprekend	Meer mogelijkheden	Uitnodigend	Minder circulair Groen toegevoegd	Voldoet niet aan de norm	600
Overkappen Scenario 3	Haalbaar	1000 Passend	Meer aansprekend	Meer mogelijkheden	Uitnodigend	Minder circulair Geen groen toegevoegd	Voldoet aan norm	600

Voor de onderbouwing wordt naar bijlage verwezen.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 37 26-02-18 20:43

7 AANBEVELINGEN VOOR HET VERVOLGTRAJECT

Tijdens alle werkbezoeken die zijn afgelegd is veel informatie verkregen over do's en dont's voor het traject nadat er een besluit is genomen om de huisvesting te vernieuwen. Denk daarbij aan vormen van aanbesteden, maar ook digitaliseringsprogramma's en de introductie van nieuwe manieren van werken. Ook in de rapporten van de adviesbureaus zijn aanbevelingen voor het vervolgtraject opgenomen, die worden hier ook benoemd.

Leerpunten andere (overheids)organisaties:
- laat je organisatievisie leidend zijn bij het ontwerpen van huisvesting en inrichting;
- laat los hoeveel fte je exact wilt huisvesten, de toekomst is alleen binnen ruime marges te voorspellen;
- iedere plek is een werkplek (mits ICT geregeld is);
- huisvesting is een middel en niet een doel;
- wacht niet tot het gebouw er is maar ga aan de slag en experimenteer met het werkconcept. Dit hoeft niet persé in het Stadhuis maar kan ook al in het stadskantoor.

Deze adviezen hebben we ook al meegenomen bij het opstellen van de haalbaarheidsstudie.

Begin al te werken aan gedrag
Uit alle ervaringen en adviezen blijkt dat gedragsverandering van groot belang is om op een andere manier gaan werken. Het is belangrijk om hier al tijdig aan te gaan werken en ook al in het huidige stadskantoor na te gaan welke mogelijkheden hiervoor zijn. Een pilot om ervaring op te doen met en financiële consequenties te bepalen van tijd- en plaatsonafhankelijk werken is daarom in voorbereiding en zal medio 2018 starten.

Ontwikkel een visie en gebruik die als basis
Optimale huisvesting wordt gerealiseerd vanuit een visie op wat nodig is om een werkomgeving te realiseren die mens en organisatie in staat stelt om prettig, efficiënt en effectief te werken. In deze haalbaarheidsstudie is hiervoor een voorzet gemaakt, maar deze zal nog verder uitgewerkt moeten worden. Denk daarbij bijvoorbeeld aan activiteitenpatronen (dit is de tijdsbesteding aan bepaalde activiteiten), werkprocessen (bijvoorbeeld wel of geen contact met burgers) en onderlinge relaties.

Er zijn nog veel keuzes te maken voordat er een programma van eisen ligt, dat specifiek genoeg is om tot ontwerpoplossingen te kunnen komen. Vragen die opkomen zijn:
- Welke uitgangspunten gehanteerd worden.
- Hoeveel werkplekken van welke type worden (als start) gerealiseerd (bijstelling is later immers mogelijk).
- Welke consequenties hangen aan deze keuzes; financieel, organisatorisch, werkprocessen, etc.
- Welke organisatorische maatregelen kunnen de huisvestingsvraag beïnvloeden.
- Welke rol geven we de stad en de eigen medewerkers.

De in dit haalbaarheidsonderzoek opgenomen aannames en rekenmodellen over aantallen te realiseren werkplekken kunnen daaraan bijdragen.

Bij het verder ontwerpen dient uiteraard rekening gehouden te worden met regelgeving op gebied van techniek, milieu en bouw- en arbeidsomstandigheden.

Optimale huisvesting wordt gerealiseerd vanuit een visie op wat nodig is om een werkomgeving te realiseren die mens en organisatie in staat stelt om prettig, efficiënt en effectief te werken. In deze haalbaarheidsstudie is hiervoor een voorzet gemaakt, maar deze zal nog verder uitgewerkt moeten worden.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 38 26-02-18 20:43

Maak keuzes over mobiliteit
Een nieuw te ontwikkelen mobiliteitsbeleid, waar medio 2018 uitkomsten van verwacht worden, moet kunnen leiden tot minder parkeerdruk en meer gebruik van andere vervoerwijzen dan de auto, zonder dat aantrekkelijk werkgeverschap in gevaar komt. Of parkeren voor auto's voor bezoekers en/of medewerkers in de toekomst in het Stadhuis mogelijk moet blijven, of dat dit extern gehuurd zal worden, is nog een vraagstuk dat bezien moet worden in het licht van dit nieuwe mobiliteitsbeleid. Ook zijn er in de omgeving van het Stadhuis parkeergarages in eigendom van de gemeente. (Mede) gebruik hiervan kan ook nader onderzocht worden. Bij deze afwegingen zal gelet dienen te worden op de regelgeving van de gemeente m.b.t. parkeernormen, vastgelegd in de beleidsregels voor toepassing van de bouwverordening en fiscale consequenties voor werknemers.

Studeer verder op de samenhang tussen duurzaamheid en financiën
De mogelijkheden voor alternatieve financieringsvormen voor bijvoorbeeld duurzaamheidsmaatregelen zijn aangegeven per maatregel in de maatregelpakketten. Hiermee is niet gerekend in de exploitatieberekening om de verschillende scenario's met pakketten vergelijkbaar te houden.

Ook kan worden gestuurd op de mate van circulariteit door hier nadrukkelijk aandacht voor te vragen bij de uiteindelijke aanbesteding. Waarbij de mate van circulariteit zich uit in de duurzame keuze ten aanzien van de herkomst van materialen, het toekomstig gebruik van materialen en de wijze van verbinding (losmaakbaarheid).

Tenslotte kan worden overwogen om een materialenpaspoort in Madaster op te stellen. Dit biedt inzicht in de hoeveelheden producten, materialen en grondstoffen in het Stadhuis en door een koppeling aan een financiële module ook de mogelijke restwaarde. Hier dient nader onderzoek te worden gedaan naar de meest geschikte gebouwelementen van het Stadhuis.

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 39 26-02-18 20:43

BIJLAGEN

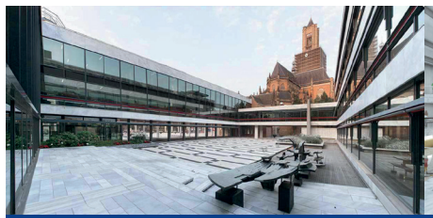
1. Stadhuis Arnhem, herontwikkelen vanuit de kracht van de plek, advies Braaksma en Roos.
2. Stadhuis Arnhem, een werkgebouw voor ambtelijke organisatie, burger, bestuur &politiek, rapport Civic.
3. Duurzaamheidsadvies huisvesting gemeente Arnhem 2023, advies Alba Concepts.
4. Bouwkostenmanagement, scenario onderzoekstadhuis Arnhem 2023 advies BBN.
5. Stadhuis Arnhem, scenario's haalbaarheid renovatie stadhuis, duurzaamheidspotenties, advies Climatic Design.

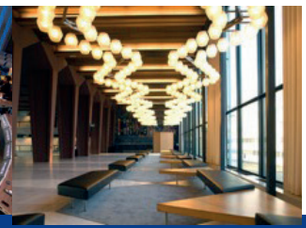
COLOFON

Gemeente Arnhem, Werkgroep herhuisvesting
Februari 2018

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 40 26-02-18 20:43

Haalbaarheidsstudie gemeentelijkeHV_DEF.indd 41 26-02-18 20:43

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Meningsvorming 1 bijeenkomst MJPB 10 oktober

Ontwerp MJPB 2019-2022
Portefeuilles Van Dellen en De Vroome

Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	J. van Dellen en H. De Vroome

Resultaat van bespreking:

Aanwezige woordvoerders
P. Obma en R. Kraaienbrink (Arnhem Centraal); J. Hutten (CDA); A. Zijlstra (CU); S. Dobbe (SP); M. Loor (D66); H. Eliëns (PvdD); B. Van Es (VVD); Y. Usta (Denk/Verenigd Arnhem) J. Van der Loo en M.J. Navis (GroenLinks); V. Bouma (PvdA)
De fracties van de PPV en de Arnhemse Ouderen Partij waren niet aanwezig tijdens deze raadskamerbehandeling.

Verloop
De portefeuillehouders hebben tijdens deze M1 behandeling de vragen uit de raadskamer beantwoord.

Toezeggingen wethouder van Dellen
- De wethouder zegt toe de raad meer gedetailleerde informatie toe te sturen over de aanpak van het ziekteverzuim.
- De wethouder zal (bij een collega) checken of/in hoeverre de raad geïnformeerd kan worden over het risicokompas van De Connectie.
- De wethouder stuurt eind van dit jaar informatie over de stand van zaken citymarketing naar de raad.
- Wethouder zegt toe de taakstelling op sport concreet te maken voor december 2018/januari 2019.
- De wethouder zegt toe om informatie over de invoering van het kosteloos bellen dit jaar (2018) naar de raad te sturen.
- De wethouder zegt toe informatie over eventuele plannen voor kunstgras naar de raad te sturen.
- De wethouder zegt toe in januari 2019 met informatie naar de raad te komen over de aanbesteding nieuwbouw zwembad Valkenhuizen
- De wethouder zegt toe te bezien of het mogelijk is om de Gelrepas te betrekken bij sportparticipatie.
- De wethouder zoekt uit wat de stand van zaken is rond sporthal Kermisland (continuïteit sporters)
- De wethouder zoekt uit wat de ontwikkeling is van sportpark Paasberg
- De wethouder zegt toe om bij het toegezegde onderzoek (zie beantwoording technische vragen rondom automatisering) naar de huidige stand van zaken van de hele ICT-keten de keten binnen het stadhuis betrekken.
- De wethouder zegt toe uit te zoeken hoe het precies zit met het budget voor de GR Economic Board.

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Meningsvorming 1 bijeenkomst MJPB 10 oktober

Toezeggingen wethouder De Vroome

- De wethouder zegt toe te bezien of het mogelijk is om de Gelrepas te betrekken bij cultuurparticipatie.
- De wethouder zegt toe de raad voor het einde van het jaar te informeren over de tekorten op het terrein van de Jeugdhulp/Jeugdzorg.
- De wethouder zegt toe om aan Rozet door te geven dat de verwachting van de raad is dat hij in december '18/januari'19 informatie ontvangt over de invulling van de taakstelling van Rozet.
- De wethouder zegt toe om binnen een maand met een voorstel over de invoering van de toeristenbelasting te komen.

Afsluiting

Nadat hij de toezeggingen van de wethouders heeft herhaald sluit de voorzitter de vergadering.

De raadsadviseur,

E.J.S. Dirksen

De voorzitter,

D. Becker

Documentnummer:
Zaaknummer:

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 278707

Onderwerp: Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp

Voorstel

1. De Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019 vast te stellen, conform bijgevoegd concept.
2. De Verordening jeugdhulp gemeente Arnhem 2019 vast te stellen, conform bijgevoegd concept.

Inleiding

De huidige Verordening maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp zijn per 1 januari 2015 in werking getreden. Sinds die tijd:

- is er een duidelijke uitspraak geweest van de Centrale Raad voor Beroep (CRvB) over de wijze van vaststellen van PGB-tarieven. De CRvB stelt dat de wijze van vaststellen van PGB-tarieven in de verordening moet worden vastgelegd. Dit is in de huidige verordeningen nog niet het geval;
- is het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 gewijzigd waarin is geregeld dat de gemeente een reële prijs moet betalen voor een Wmo-dienst;
- heeft bij verschillende voorzieningen een doorontwikkeling plaatsgevonden;
- is de uitvoeringspraktijk op verschillende punten gewijzigd.

Naast deze noodzakelijke wijzigingen zijn beide verordeningen op actualiteit en gebruiksgemak bekeken en zijn ze, waar mogelijk, onderling op elkaar afgestemd. Dit heeft geleid tot de bijgevoegde, aangepaste verordeningen, die per 1 januari 2019 moeten ingaan.

In de bijlagen *Samenvatting wijzigingen Verordeningen maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp* zijn de wijzigingen beschreven.

Beoogd effect

Actuele verordeningen Maatschappelijke ondersteuning en Jeugdhulp, die goed aansluiten op de huidige uitvoeringspraktijk, jurisprudentie en landelijke wet- en regelgeving.

Argumenten

1.1 Een juridische uitspraak en wijziging van regelgeving leidt er toe dat in de verordeningen de wijze van vaststellen PGB-tarieven en het vaststellen van een reële kostprijs voor diensten moet worden vastgelegd.

Gemeente Arnhem

Op 17 mei 2017 heeft de CRvB een uitspraak gedaan over de wijze van vaststellen van de hoogte van PGB-tarieven. Dit moet worden vastgelegd in de verordening en kan niet worden gedelegeerd aan het college. In de voorliggende verordeningen worden er 3 methoden gebruikt om de PGB-tarieven vast te stellen:

1. Voor product gebonden tarieven (bv. rolstoelen, hulpmiddelen, etc.) wordt dit bepaald op basis van de kostprijs van de zaak die de inwoner zou hebben ontvangen als de zaak in natura zou zijn verstrekt en rekening houdende met een reële termijn voor de technische afschrijving en de onderhouds- en verzekeringskosten. Daarbij wordt de laagste prijs van het Zorg in Natura alternatief genomen.

2. Voor overige voorzieningen wordt het Zorg in Natura tarief gehanteerd minus een afslag van 15%. In deze tariefbepaling voor de Zorg in Natura is rekening gehouden met een opslag voor zowel overheadkosten als ook een risico-opslag. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de overhead circa 30% van de kosten bedraagt. In deze overheadkosten zitten onder andere alle administratieve functies, maar ook de automatisering, inkooppersoneel, management- en terreingebonden functies. Wanneer een cliënt een PGB wenst zal dit ertoe leiden dat een zorgaanbieder minder kosten kwijt is aan overhead. Dit omdat het administratieve proces omtrent een PGB minder lasten met zich mee brengt en de regie daarnaast bij de cliënt zelf ligt. Derhalve is het gerechtvaardigd om hierover een afslag toe te passen op het tarief zoals deze bij Zorg in Natura is vastgesteld. De afslag die wordt gemaakt op de overheadkosten is 40%.

Naast een afslag voor de overheadkosten is een afslag voor de risico-opslag die verrekend is in de tarieven gerechtvaardigd. Gemiddeld is in de tarieven voor de ZiN producten een opslag van 3% mee genomen. Deze opslag geldt voor aanbieders om financiële risico's af te dekken en een marge te kunnen maken. Dit is voor zorg aangeboden via PGB niet van toepassing en derhalve zal er een correctie van 3% plaats vinden op de tarieven ZiN. Deze twee afslagen komen neer op een korting ten opzichte van het ZiN tarief van 15%.

Uitzondering hierop zijn een groot aantal producten in de percelen Verblijf en Beschermd Wonen. Daar wordt naast de afslag van 15% eerst het tarief gecorrigeerd voor hotelmatige- en huisvestingskosten welke wel in de ZiN tarieven zitten, maar niet in het PGB zitten.

3. Voor informele zorg wordt aangesloten op de tarieven vanuit de Wet langdurige zorg voor niet-professionals. Uitzondering hierop is de informele zorg omtrent Hulp bij Huishouden. Hiervoor wordt een afslag gehanteerd ten opzichte van het ZiN tarief van 31%. Deze is hoger dan de reguliere 15%, omdat bij informele zorg geen sprake is van overhead- en andere kosten die niet rechtstreeks aan de zorgverlening kunnen worden gekoppeld.

De aangepaste PGB-tarieven gaan in per 1 januari 2019. Om PGB-houders hier tijdig over te informeren, is het van belang dat beide verordeningen begin november zijn vastgesteld door de raad.

Daarnaast is aan het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 een nieuw artikel (5.4) toegevoegd dat tot doel heeft dat de gemeente een reële prijs betaalt voor een Wmo dienst, waarmee de aanbieder kan voldoen aan de gemeentelijke eisen van kwaliteit en continuïteit van deze dienst. Dit geldt ook voor

de arbeidsrechtelijke verplichtingen die de aanbieder heeft richting de beroepskracht die deze dienst verleent aan de cliënt. In beide verordeningen is dit verwerkt.

1.2 De gewijzigde uitvoeringspraktijk vraagt om aanpassing van de verordening

Sinds 2015 is veel ervaring opgedaan door de sociale wijkteams om maatwerk te leveren en te "doen wat nodig is". Dit heeft geleid tot wijzigingen in de uitvoeringspraktijk. Ook zijn verschillende voorzieningen doorontwikkeld. De verordeningen zijn in lijn gebracht met deze wijzigingen.

Kanttekeningen en risico's

1.1 De verordeningen moeten uiterlijk begin november zijn vastgesteld door de raad om PGB-houders tijdig te informeren over de nieuwe PGB-producten/-tarieven

De nieuwe PGB-producten/-tarieven zullen per 1 januari 2019 ingaan. Zolang PGB-houders een lopende toewijzing hebben, die ook kan doorlopen na 1 januari 2019, hebben de nieuwe PGB-producten/-tarieven geen gevolgen. De PGB-houder blijft dan gebruik maken van de "oude" producten. De tarieven van deze oude producten worden ook per 1 januari 2019 geïndexeerd.

Bij toewijzingen die aflopen vanaf 1 januari 2019, gaat het sociale wijkteam wel de nieuwe PGB-producten en -tarieven inzetten. In dat geval is er altijd tijdig een (keukentafel)gesprek met de PGB-houder om het passende PGB-product/-tarief in te zetten. Daarbij is van belang dat de nieuwe PGB-producten/-tarieven uiterlijk begin november bekend zijn, zodat sociale wijkteams en PGB-houder voldoende tijd hebben om zich voor te bereiden op de nieuwe situatie indien indicaties vanaf 1 januari 2019 aflopen.
Bij een aantal PGB-producten leidt dit tot een daling van het PGB-tarief. Mogelijk betekent dit dat de PGB-houder de zorg op een andere wijze moet vormgeven. Naar huidige inzichten is dit slechts bij 4 PGB-houders het geval.

Financiën

Op basis van deze verordeningen en Nadere regels wijzigt een aantal PGB-tarieven ten opzichte van de huidige verordening, zowel positief als negatief. De wijzigingen zijn over het algemeen niet substantieel. Wij verwachten niet dat de tariefswijzigingen bij het huidige gebruik leiden tot een substantiële wijziging in de totale kosten.

Uitvoering

Na akkoord van uw raad zullen de Verordening maatschappelijke ondersteuning en de Verordening jeugdhulp in werking treden. De Verordening maatschappelijke ondersteuning 2015 en Verordening jeugdhulp 2015 worden ingetrokken.

Overigens geldt dat het sociaal domein nog volop in beweging is en dat geldt ook voor de jurisprudentie op dit gebied. De verwachting is dat de komende tijd meer duidelijkheid zal komen over bepaalde

aspecten en onderdelen die op dit moment nog niet volledig uitgekristalliseerd zijn. Dat zal er mogelijk toe leiden dat nieuwe voorstellen tot aanpassing van de verordeningen worden gedaan.

Communicatie

Na vaststelling door de raad worden de Verordeningen maatschappelijke ondersteuning en de Verordening jeugdhulp gepubliceerd en krijgen de partijen die te maken hebben met deze verordeningen bericht. PGB-houders die vanaf 1 januari 2019 te maken krijgen met aflopende toewijzingen, zullen tijdig een (keukentafel)gesprek krijgen met het sociaal wijkteam over de nieuwe toewijzing met passende PGB-producten/-tarieven.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Raadsvoorstel
- Samenvatting wijzigingen Wmo-Verordening per 1-1-2019
- Samenvatting wijzigingen Verordening en Nadere regels Jeugdhulp 2019
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019
- Toelichting op de Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019
- Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019
- Toelichting op de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

- Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019
- Samenvatting Wijzigingen Nadere regels Wmo per 1-1-2019
- Nadere regels Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 278707

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 september 2018, nummer 278707,

gelet op de artikelen 2.9, 2.12 en 8.1.1, vierde lid van de Jeugdwet en de artikelen 1 en 6a.7 van de Regeling Jeugdwet,
de artikelen 2.1.3, 2.1.4, eerste tot en met derde lid en zevende lid, 2.1.5, eerste lid, 2.1.6, .1.7, 2.3.6, vierde lid, 2.2.6, eerste lid en 2.6.6, eerste lid, van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 en artikel 5.4 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 en
artikel 147, eerste lid, van de Gemeentewet;

besluit:

1. De Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019 vast te stellen, conform bijgevoegd concept.
2. De Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019 vast te stellen, conform bijgevoegd concept.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

zaaknummer: 278707

Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

Hoofdstuk 1 Begripsbepalingen en algemene bepalingen

Artikel 1.1 Begripsbepalingen

1. In deze verordening wordt verstaan onder:
   - *algemeen gebruikelijk*: niet speciaal bedoeld voor mensen met een beperking, algemeen verkrijgbaar en niet of niet veel duurder dan vergelijkbare producten;
   - *bijstandsnorm*: de van toepassing zijnde norm van de Participatiewet, inclusief eventuele verlagingen op grond van het Arnhems beleid, exclusief vakantietoeslag op 1 januari van het kalenderjaar;
   - *collectief vraagafhankelijk vervoer*: een vervoerssysteem voor gehandicapten in de regio Arnhem waarbij de deelnemers collectief van deur tot deur of van kamer tot kamer worden vervoerd;
   - *college:* college van burgemeester en wethouders;
   - *huishoudelijke hulp toelage:* algemene voorziening in de vorm van goedkope huishoudelijke hulp voor inwoners van Arnhem die:
     - 75 jaar of ouder zijn en zelfstandig wonen en/of
     - mantelzorg verlenen en daardoor extra hulp in hun eigen huishouden kunnen gebruiken en/of
     - tijdelijk zorg nodig hebben;
   - *inwoner:* de cliënt als bedoeld in de wet;
   - *instelling voor opvang*: een rechtspersoon die een voorziening voor opvang exploiteert of trajecten voor opvang uitvoert in opdracht van de gemeente Arnhem. Stichting Stoelenproject 'De Duif' en Stichting Kruispunt worden niet als instelling voor opvang aangemerkt;
   - *opvang*: de volgende voorzieningen:
     a. voltijdopvang of 24-uurs verblijf maatschappelijke opvang: een tijdelijk verblijf gedurende een volledig etmaal of langer, voor mensen die dakloos of thuisloos zijn. De 24-uursvoorziening omvat onderdak, slaapgelegenheid, begeleiding op diverse aspecten en eventueel voeding;
     b. opvang huiselijk geweld: een tijdelijk verblijf gedurende een volledig etmaal of langer, al of niet op een geheim adres, voor mensen met of zonder hun kinderen die gevlucht zijn voor huiselijk geweld of dreiging van relationeel geweld;
     c. crisisopvang: tijdelijke voltijdopvang in een crisissituatie door een instelling voor opvang;
     d. crisisopvang voor gezinnen: het bieden van een eigen woongelegenheid aan (één)oudergezinnen met acute huisvestingsproblemen door een instelling voor opvang ;
     e. begeleid wonen: een woonvorm waarbij inwoners die (nog) geen regie hebben over een aantal aspecten van het wonen, in een woning van een instelling voor opvang zelfstandig of in een kleine gemeenschap wonen, begeleiding en/of dagbesteding krijgen, en een bijdrage of huur aan de instelling voor opvang betalen;
     f. logeeropvang voor zwerfjongeren: het bieden van dag- en nachtopvang aan dakloze jongeren;
     g. dagopvang: het bieden van een verblijf voor de dag, al dan niet met voeding, door een instelling voor opvang;
     h. nachtopvang: het bieden van een verblijf voor de nacht, al dan niet met voeding, door een instelling voor opvang;
   - *pgb*: een persoonsgebonden budget als bedoeld in de wet
   - *de wet*: de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015;
   - *winterkoude opvang*: bijzondere vorm van dag- en nachtopvang gedurende een afgebakende periode wanneer er sprake is van extreme koude
   - *zzp-er*: ondernemer die zelfstandig zonder personeel diensten verricht voor verschillende opdrachtgevers.
2. Begrippen, die in deze verordening worden gebruikt en die niet nader worden omschreven hebben dezelfde betekenis als in de wet.

Artikel 1.2 Klachtregeling en medezeggenschap bij aanbieders van maatwerkvoorzieningen

1. Iedere aanbieder van een maatwerkvoorziening is verplicht te beschikken over een regeling voor de afhandeling van klachten van cliënten.
2. De aanbieder van een maatwerkvoorziening in de vorm van dienstverlening is verplicht een regeling te treffen voor medezeggenschap over voorgenomen besluiten van de aanbieder die voor de gebruikers van belang zijn.
3. De aanbieder draagt er zorg voor dat de informatie over de medezeggenschap en klachtbehandeling voldoende kenbaar is voor de cliënten van zijn organisatie.

Artikel 1.3 Privacy

1. Het college verwerkt geen gegevens betreffende een inwoner, tenzij dit voor de uitvoering van de wet noodzakelijk is.
2. Het college verwerkt geen persoonsgegevens betreffende een inwoner zonder daartoe van de inwoner toestemming te verkrijgen.
3. In afwijking van het tweede lid kan het college persoonsgegevens van een inwoner verwerken zonder daartoe de toestemming van die inwoner te hebben verkregen, wanneer daarmee tegemoet gekomen wordt aan een spoedeisend belang van de inwoner of een wettelijke plicht.
4. Het college beveiligt de persoonsgegevens die zijn verkregen ten behoeve van de uitvoering van de wet deugdelijk en adequaat.

Hoofdstuk 2 Algemene uitvoeringsaspecten

Artikel 2.1 Toegang

1. Het college bepaalt, met inachtneming van de artikelen 1.2.1 en 2.3.1 tot en met 2.3.5 van de wet en de bepalingen in deze verordening, in samenspraak met de inwoner of deze in aanmerking komt voor een maatwerkvoorziening en zo ja op welke wijze de inzet daarvan een passende bijdrage levert ter ondersteuning van de zelfredzaamheid en/of participatie van de inwoner dan wel ter voorziening in zijn behoefte aan beschermd wonen of opvang.
2. Ter beoordeling van de noodzaak om een maatwerkvoorziening in te zetten onderzoekt het college:
   a. de hulpvraag van de inwoner;
   b. welke problemen zich voordoen bij de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie, dan wel het zich kunnen handhaven in de samenleving;
   c. welke ondersteuning naar aard en omvang nodig is om een passende bijdrage te leveren aan de zelfredzaamheid of participatie, dan wel het zich kunnen handhaven in de samenleving;
   d. of en in hoeverre de eigen mogelijkheden, gebruikelijke hulp, mantelzorg, ondersteuning door anderen uit het sociale netwerk de nodige hulp en ondersteuning kunnen bieden;
   e. de mogelijkheden om gebruik te maken van een algemene voorziening of een andere voorziening.

Artikel 2.2 Begrenzing van het recht op een maatwerkvoorziening

1. Er bestaat geen recht op een maatwerkvoorziening of een pgb voor het inkopen van een dergelijke voorziening, indien:
   a. het gevraagde voor een persoon als de aanvrager algemeen gebruikelijk is;
   b. de aanvraag betrekking heeft op kosten die de inwoner voorafgaand aan het moment van beschikken heeft gemaakt, tenzij:
      1°. het college vooraf uitdrukkelijk schriftelijk toestemming heeft gegeven; of
      2°. het college de noodzaak, de mate van compensatie en passendheid van de voorziening en de gemaakte kosten achteraf nog kan beoordelen.
   c. op grond van enige andere wettelijke of niet-wettelijke regeling aanspraak op de voorziening bestaat;
   d. deze als gevolg van de beperking van de inwoner voor zichzelf of voor derden onveilig is, gezondheidsrisico's met zich meebrengt of niet bevorderlijk is voor de gezondheid, of het functioneren van de inwoner;
   e. de inwoner door zijn gedrag een risico voor de hulpverlening is.

2. Het college kan besluiten dat de inwoner niet in aanmerking komt voor een maatwerkvoorziening met betrekking tot zelfredzaamheid of participatie of een pgb voor de inkoop van een dergelijke voorziening als:
   a. het college van oordeel is dat de inwoner zijn hulpvraag redelijkerwijs van tevoren had kunnen voorzien en met zijn beslissing had kunnen voorkomen;
   b. deze noodzakelijk is doordat de inwoner een eerder verstrekte maatwerkvoorziening heeft gebruikt op een wijze die niet voldeed aan de eisen die aan die verstrekking waren verbonden, dan wel die maatwerkvoorziening of het pgb niet of voor een ander doel heeft gebruikt.
3. Als een maatwerkvoorziening noodzakelijk is, verstrekt het college de goedkoopst adequate voorziening.

Artikel 2.3 Bruikleen

1. Indien het college een voorziening in bruikleen verstrekt dient de inwoner met de gemeente een bruikleenovereenkomst te sluiten en zich te houden aan het in die overeenkomst bepaalde.
2. Er bestaat geen recht op de voorziening, indien de bruikleenovereenkomst niet tot stand komt.
3. Indien de bruikleenovereenkomst eindigt door inname van de voorziening omdat deze niet gebruikt wordt zoals overeengekomen in de bruikleenovereenkomst, kan het college het besluit tot toekenning van de voorziening intrekken.

Artikel 2.4 Pgb

1. Het college verstrekt een pgb in overeenstemming met artikel 2.3.6 van de wet.
2. De hoogte van een pgb:
   a. wordt gebaseerd op een door de inwoner opgesteld plan waarin de wijze van besteding van het pgb wordt toegelicht;
   b. is toereikend om veilige, doeltreffende en kwalitatief goede diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen die tot de maatwerkvoorziening behoren, van derden te betrekken, indien nodig aangevuld met een bedrag voor onderhoud en verzekering, en
   c. bedraagt niet meer dan de kostprijs van de in de betreffende situatie goedkoopst adequate beschikbare maatwerkvoorziening in natura.
3. De hoogte van het pgb-tarief wordt bepaald voor:
   a. een zaak: op basis van de kostprijs van de zaak die de inwoner zou hebben ontvangen als de zaak in natura zou zijn verstrekt en rekening houdende met een reële termijn voor de technische afschrijving en de onderhouds- en verzekeringskosten;
   b. hulp bij het huishouden, ambulante ondersteuning, ondersteuning op locatie en activerend werk: op het laagst toepasselijke tarief waarvoor deze hulp of ondersteuning in natura is gecontracteerd, minus 15 procent;
   c. beschermd wonen: op het laagst toepasselijke tarief waarvoor deze voorziening in natura is gecontracteerd, minus de hotelmatige kosten en huisvestingskosten, minus 15 procent;
   d. een autoaanpassing: op basis van de laagste kostprijs van de noodzakelijke aanpassingen die de gemeente hiervoor zou betalen aan een door de gemeente gecontracteerde leverancier;
   e. verhuis- en herinrichtingskosten: op basis van de laagste kostprijs van de verhuizing en de herinrichting die hiervoor zou worden gehanteerd door door de gemeente geconsulteerde verhuizer en leveranciers, en rekening houdend met de keuze van de cliënt om al dan niet gebruik te maken van een erkende verhuizer;
   f. woningaanpassing: op basis van de laagste kostprijs van de noodzakelijke aanpassingen die hiervoor zou worden gehanteerd door een door de gemeente gecontracteerde of geconsulteerde aannemer en rekening houdende met de keuze van de cliënt om al dan niet gebruik te maken van een erkende aannemer.
4. In afwijking van het bepaalde in het derde lid onder b wordt de hoogte van het pgb-tarief voor hulp bij het huishouden die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk van de inwoner bepaald op het laagst toepasselijke tarief waarvoor de betreffende individuele voorziening in natura is gecontracteerd, minus 31 procent.
5. In afwijking van het bepaalde in het derde lid onder b wordt de hoogte van het pgb-tarief voor ambulante ondersteuning en ondersteuning op locatie die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk van de inwoner gebaseerd op het bedrag dat hiervoor op 1 januari 2015 onder de Wet langdurige zorg werd gehanteerd.

6. Indien de persoon uit het sociaal netwerk als bedoeld in het vierde en vijfde lid de daar bedoelde hulp of ondersteuning bedrijfsmatig aan de inwoner verleent, geldt het tarief als bedoeld in het derde lid.
7. Hulp of ondersteuning wordt bedrijfsmatig verleend door een persoon die behoort tot het sociale netwerk indien de betreffende persoon:
   a. aantoonbaar gekwalificeerd is;
   b. de hulp of ondersteuning verleent met inachtneming van de kwaliteitseisen als bedoeld in artikel 3.1, eerste en tweede lid van de wet;
   c. de hulp of ondersteuning verleent ter uitvoering van een overeenkomst van opdracht, en;
   d. deze hulp of ondersteuning ook aanbiedt aan anderen dan de betreffende inwoner.
8. Indien de hulp of ondersteuning wordt betrokken van een persoon buiten het sociale netwerk, die niet voldoet aan de eisen onder a en b in het vorige lid, geldt het tarief als bedoeld in het vierde of vijfde lid.
9. Het college kan in of bij nadere regels de tarieven vastleggen die voortvloeien uit dit artikel en die gehanteerd worden bij het vaststellen van een pgb.
10. Een pgb wordt niet besteed aan:
    a. tussenpersonen en belangenbehartigers;
    b. eenmalige uitkeringen;
    c. feestdagenuitkeringen;
    d. administratieve kosten van de zorgaanbieder;
    e. reiskosten van de zorgaanbieder;
    f. hulp of ondersteuning die zonder toestemming van het college daartoe in het buitenland wordt afgenomen.

Artikel 2.5 Eigen bijdrage voor een maatwerkvoorziening of pgb

1. Een inwoner is een bijdrage in de kosten verschuldigd voor een maatwerkvoorziening dan wel pgb zolang de inwoner van de maatwerkvoorziening gebruik maakt of gedurende de periode waarvoor het pgb wordt verstrekt, en afhankelijk van het inkomen en vermogen van de inwoner en zijn echtgenoot.
2. De eigen bijdrage voor een maatwerkvoorziening dan wel een pgb is gelijk aan de maximale eigen bijdrage die mogelijk is op grond van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 en bedraagt maximaal de kostprijs.
3. De kostprijs van een:
   a. maatwerkvoorziening wordt bepaald door een aanbesteding, na consultatie in de markt of na overleg met de aanbieder;
   b. pgb is gelijk aan de hoogte van het pgb.
4. In afwijking van het eerste lid wordt geen eigen bijdrage geheven voor activerend werk.
5. Het tweede lid is niet van toepassing op de maatwerkvoorziening opvang. Hiervoor geldt artikel 2.6 van deze verordening.
6. De bijdrage voor een maatwerkvoorziening of pgb ten behoeve van een woningaanpassing voor een minderjarige inwoner is verschuldigd door de onderhoudsplichtige ouders, daaronder begrepen degene tegen wie een op artikel 394 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek gegrond verzoek is toegewezen, en degene die anders dan als ouder samen met de ouder het gezag uitoefent over een inwoner.

Artikel 2.6 Eigen bijdrage voor de maatwerkvoorziening opvang

1. In afwijking van artikel 2.5, tweede lid, wordt de hoogte van de bijdrage bepaald volgens artikel 3.20 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015, maar wordt, in afwijking van de daar gehanteerde berekening:
   a. voor opvang met uitzondering van opvang huiselijk geweld:
      - als fictief bijdrageplichtig inkomen in aanmerking genomen een inkomen ter hoogte van de bijstandsnorm of, ten aanzien van alleenstaande ouders, de bijstandsnorm verhoogd met een bedrag van € 270,-;
      - de bijdrage verminderd met een bedrag voor voeding, gebaseerd op de NIBUD-normen;
   b. voor opvang huiselijk geweld:
      - het bijdrageplichtig inkomen, indien dit inkomen uit arbeid is, gesteld op 90% van dat inkomen uit arbeid.
2. Voor bewoners van de Logeeropvang zwerfjongeren voor wie het normbedrag van artikel 23, eerste en tweede lid, van de Participatiewet vanwege hun leeftijd niet van toepassing is, geldt een eigen bijdrage van € 100,- per maand.

3. Bij afwezigheid uit de opvang, anders dan in verband met beëindiging van de opvang of de situatie bedoeld in artikel 3.20, tweede lid, Uitvoeringsbesluit Wmo 2015, blijft de eigen bijdrage volledig verschuldigd.
4. Indien de inwoner beschikt over eigen woonruimte waarvoor hij huur of hypotheek is verschuldigd wordt, in afwijking van het eerste lid, de eigen bijdrage gedurende maximaal zes maanden verminderd met een forfaitair bedrag voor dubbele woonlasten, zijnde 20% van de bijstandsnorm.
5. Er wordt geen eigen bijdrage geheven voor verblijf in de opvang van de Stichting Stoelenproject 'De Duif' en Stichting Kruispunt en de winterkoude opvang.
6. De eigen bijdrage voor opvang wordt vastgesteld en geïnd door de instelling waar de inwoner verblijft.
7. In afwijking van het vorige lid wordt, indien de inwoner een bijstandsuitkering of andere uitkering van de gemeente ontvangt, de eigen bijdrage voor opvang door de gemeente vastgesteld en geïnd door deze op de uitkering in mindering te brengen.
8. Het college kan in of bij nadere regels de bijdragen vastleggen die voortvloeien uit dit artikel.

Artikel 2.7 Eigen bijdrage voor algemene voorzieningen

1. Voor het gebruik van de huishoudelijke hulp toelage is een inwoner een bijdrage in de kosten verschuldigd ter hoogte van € 7,50 per uur.
2. In afwijking van het eerste lid bedraagt de bijdrage voor houders van de Gelrepas € 2,50 per uur.
3. De eigen bijdrage voor de huishoudelijke hulp toelage wordt vastgesteld en geïnd door de organisatie die de huishoudelijke hulp verleent.

Hoofdstuk 3 Maatwerkvoorzieningen

§ 3.1 Hulp bij het huishouden

Artikel 3.1.1 Omvang van de hulp bij het huishouden

1. De omvang van de toe te kennen hulp bij het huishouden wordt bepaald aan de hand van de noodzakelijke activiteiten en frequentie daarvan, uitgedrukt in uren per week.
2. Het college kan nadere regels stellen met betrekking tot het genoemde in het eerste lid.

§ 3.2 Woonvoorzieningen

Artikel 3.2.1 Soorten woonvoorzieningen

Een woonvoorziening kan bestaan uit:

a. een pgb persoonsgebonden budget voor de verhuis- en inrichtingskosten;
b. een bouwkundige of woontechnische woonvoorziening, hierna: woningaanpassing;
c. een niet bouwkundige of niet woontechnische roerende voorziening, hierna: roerende woonvoorziening.

Artikel 3.2.2 Primaat van de verhuizing

1. Indien een woonvoorziening als bedoeld in artikel 3.2.1 onder b of c is geïndiceerd en de kosten van die voorziening boven een bepaald grensbedrag uitstijgen, moet de inwoner in beginsel omzien naar andere adequate of op goedkopere wijze adequaat te maken woonruimte.
2. Het college stelt nadere regels over de hoogte van het grensbedrag en de wijze waarop het primaat van de verhuizing zoals omschreven in het eerste lid wordt toegepast.
3. Wanneer het primaat van de verhuizing wordt toegepast, kan aan de inwoner een voorziening als bedoeld in artikel 3.2.1 onder a worden toegekend indien en voorzover een tegemoetkoming als bedoeld in artikel 5, tweede lid, van de Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2018 ontoereikend is.

Artikel 3.2.3 Verhuis- en herinrichtingskosten

Wanneer naar het oordeel van het college aantoonbare beperkingen het normale gebruik van de woning belemmeren kan aan een inwoner een voorziening als bedoeld in artikel 3.2.1 onder a worden toegekend indien en voorzover een tegemoetkoming als bedoeld in artikel 5, tweede lid, van de Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2018 ontoereikend is.

Artikel 3.2.4 Woningaanpassingen en roerende woonvoorzieningen
Een inwoner met aantoonbare beperkingen die het normale gebruik van de woning belemmeren kan voor een voorziening als bedoeld in artikel 3.2.1 onder b en/of c in aanmerking komen wanneer toepassing van het primaat als bedoeld in artikel 3.2.2 niet mogelijk is of niet de goedkoopst adequate oplossing is.

Artikel 3.2.5 Begrenzing van het recht op een woonvoorziening
1. Een woonvoorziening wordt geweigerd:
   a. voor het verblijf in een hotel/pension, trekkerswoonwagen, klooster, tweede woning, vakantiewoning of recreatiewoning;
   b. indien de beperkingen bij het normale gebruik van de woning voortvloeien uit de aard van de in de woning gebruikte materialen of uit de slechte staat van onderhoud van de woonruimte;
   c. indien het woonruimte betreft die niet bestemd is om permanent bewoond te worden;
   d. indien de noodzaak tot het treffen van de woonvoorziening het gevolg is van een verhuizing waartoe op grond van belemmeringen bij het normale gebruik van de woning geen aanleiding bestond, tenzij er sprake is van zeer bijzondere omstandigheden;
   e. indien de inwoner niet is verhuisd naar de op dat moment beschikbare, voor zijn of haar beperkingen meest geschikte woning, tenzij daarvoor tevoren schriftelijk toestemming is verleend door het college.
2. Een woningaanpassing kan worden geweigerd, indien:
   a. het een specifiek op mensen met beperkingen gericht woongebouw betreft, waarbij de aanpassingen bij nieuwbouw of renovatie zonder noemenswaardige meerkosten meegenomen kunnen worden;
   b. het een niet zelfstandige woonruimte betreft;
   c. het woonruimte betreft die de inwoner zonder recht of titel of op basis van een tijdelijke huurovereenkomst bewoont.
3. Een pgb voor verhuis- en inrichtingskosten wordt niet verstrekt aan een inwoner die verhuist naar een Wlz-instelling of een andere instelling of locatie gericht op het verstrekken van zorg.

§ 3.3 Vervoer

Artikel 3.3.1 Voorwaarden
Een inwoner kan in aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening voor vervoer indien:
a. als gevolg van aantoonbare beperkingen in zijn situatie gebruik van het openbaar vervoer niet mogelijk is en;
b. de onmogelijkheid om zelfstandig gebruik te maken van het openbaar vervoer ook met een hierop gerichte training niet op te lossen is en;
c. hij niet met beschikbare hulp van personen uit zijn sociale netwerk of vrijwilligers kan reizen of op een andere manier kan worden begeleid en;
d. in zijn vervoersbehoefte niet voorzien kan worden door gebruikmaking van een in het huishouden beschikbare auto.

Artikel 3.3.2 Collectief vraagafhankelijk vervoer
1. Indien een inwoner ingevolge artikel 3.3.1 is geïndiceerd voor een maatwerkvoorziening voor vervoer, bestaat de voorziening in beginsel uit een kortingspas voor de regiotaxi. De regiotaxi levert collectief deur tot deur vervoer.
2. Indien een inwoner aantoonbare beperkingen heeft die het onmogelijk maken om gebruik te maken van de regiotaxi als bedoeld in het eerste lid, kan een kortingspas voor de zorgtaxi worden geïndiceerd. De zorgtaxi levert collectief kamer-tot-kamervervoer of individueel vervoer via taxi of rolstoeltaxi.
3. Voor het reizen met de regiotaxi of de zorgtaxi is een ritbijdrage verschuldigd.
4. De hoogte van de ritbijdrage is gebaseerd op de ritbijdrage die passagiers jonger dan 65 jaar moeten betalen bij deelname aan het regulier openbaar vervoer.
5. Een inwoner die naar het oordeel van het college op medische gronden is aangewezen op begeleiding, kan gratis een begeleider laten meereizen.

Artikel 3.3.3 Individuele maatwerkvoorziening voor vervoer

Een inwoner die ingevolge artikel 3.3.1. is geindiceerd voor een maatwerkvoorziening voor vervoer en voor wie een voorziening als bedoeld in artikel 3.3.2 geen passende voorziening is, kan in aanmerking komen voor een op de persoon toegesneden oplossing voor zijn vervoersprobleem.

§ 3.4 Verplaatsingshulpmiddelen

Artikel 3.4.1 Rolstoelen

1. Indien aantoonbare beperkingen **incidenteel** zittend verplaatsen in en rond de woning of instelling noodzakelijk maken en hulpmiddelen die verstrekt worden op grond van de Wet Langdurige Zorg of een andere wettelijke regeling geen adequate oplossing bieden komt een inwoner in aanmerking voor een algemene voorziening in de vorm van de mogelijkheid gebruik te maken van een standaard rolstoel uit de rolstoelpool.
2. Een individuele rolstoelvoorziening kan worden verstrekt aan een inwoner voor wie:
   a. de standaardvoorziening bedoeld in het eerste lid geen adequate oplossing biedt of
   b. aantoonbare beperkingen **dagelijks** zittend verplaatsen in en orn de woning of instelling noodzakelijk maken.

§ 3.5 Ambulante ondersteuning, ondersteuning op locatie en activerend werk

Artikel 3.5.1 Ambulante ondersteuning

1. Een inwoner kan in aanmerking komen voor ambulante ondersteuning indien hij:
   - niet in staat is zelfstandig een gestructureerd huishouden te voeren; of
   - niet in staat is de noodzakelijke algemene dagelijkse levensverrichtingen uit te voeren; en
   - zonder deze ondersteuning zou zijn aangewezen op verblijf in een instelling, zou verwaarlozen of sterk geïsoleerd zou raken.
2. Ambulante ondersteuning bestaat uit individuele begeleiding thuis of elders, niet zijnde op de locatie van de aanbieder, en/of persoonlijke verzorging die is gericht op:
   - het bevorderen en behouden van de zelfredzaamheid en de participatie van de inwoner opdat deze zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving kan blijven wonen;
   - ontlasting van de mantelzorger of de persoon die gebruikelijke hulp levert.
3. Van persoonlijke verzorging als bedoeld in het vorige lid is sprake als de behoefte eraan samenvalt met de behoefte aan individuele begeleiding en geen verband houdt met de behoefte aan geneeskundige zorg of een hoog risico daarop.

Artikel 3.5.2 Ondersteuning op locatie

1. Een inwoner die niet in staat is zelfstandig te voorzien in een zinvolle daginvulling kan in aanmerking komen voor ondersteuning op locatie indien hij bovendien niet in staat is:
   - aangepast werk of vrijwilligerswerk te verrichten of
   - deel te nemen aan activerend werk.
2. Ondersteuning op locatie bestaat uit dagactiviteiten in groepsverband op de locatie van de aanbieder, die, afhankelijk van de persoonskenmerken van de inwoner, gericht zijn op:
   a. het doorbreken van het sociaal isolement;
   b. activering van de inwoner;
   c. ontlasting van de mantelzorger of de persoon die gebruikelijke hulp levert;
   d. behouden of bevorderen van zelfredzaamheid;
   e. het leren omgaan met fysieke, cognitieve of sociale beperkingen.

Artikel 3.5.3 Activerend werk

1. Een inwoner in de leeftijdscategorie van 16 jaar tot de pensioengerechtigde leeftijd kan in aanmerking komen voor activerend werk indien hij een grote afstand tot de arbeidsmarkt heeft en een arbeidsintegratietraject, regulier werk of vrijwilligerswerk niet voldoende passend is voor het bereiken van het beoogde resultaat.
2. Activerend werk bestaat uit (een aanbod van) gestructureerde activiteiten of werkzaamheden buitenshuis die, afhankelijk van de persoonskenmerken van de inwoner, gericht zijn op:
   a. het opdoen van arbeidsvaardigheden en -ervaring;
   b. maatschappelijke (her)integratie;
   c. het stabiliseren van het dagelijkse leven;
   d. voorkomen van sociaal isolement.

Artikel 3.5.4 Vervoer naar de ondersteuning op locatie/activerend werk

1. Het college draagt zorg voor het noodzakelijk vervoer zodat de inwoner gebruik kan maken van ondersteuning op locatie of activerend werk op een door het college aangewezen locatie.
2. De inwoner heeft geen recht op vervoer naar de ondersteuning op locatie of de locatie van het activerend werk, indien:
   a. hij zelfstandig lopend, al dan niet gebruik makend van een loophulpmiddel, de ondersteuning op locatie of de locatie van het activerend werk kan bereiken of zelfstandig met een vervoermiddel of openbaar vervoer kan reizen; of
   b. hij met beschikbare hulp van personen uit zijn sociale netwerk of vrijwilligers kan reizen of op een andere manier kan worden begeleid;
   c. na een bepaalde periode van training blijkt, dat de inwoner, al dan niet gebruik makend van een hulpmiddel, kan deelnemen aan het reguliere openbaar vervoer.

§ 3.6 Kortdurend verblijf

Artikel 3.6.1 Kortdurend verblijf in een instelling

1. De inwoner kan in aanmerking komen voor een kortdurend verblijf in een instelling, niet zijnde een ziekenhuis, indien:
   - de inwoner, om zelfstandig te kunnen blijven wonen, is aangewezen op ondersteuning die gepaard gaat met permanent toezicht; én
   - zonder de inzet van deze voorziening overbelasting dreigt van de mantelzorger of de persoon die gebruikelijke hulp levert; én
   - ondersteuning op locatie en/of ambulante ondersteuning geen adequate oplossing bieden.
2. Het kortdurend verblijf als bedoeld in het eerste lid, omvat maximaal drie etmalen per week.

§ 3.7 Beschermd wonen en opvang

Artikel 3.7.1 Maatwerkvoorzieningen voor beschermd wonen

1. Een inwoner met ernstige psychische, psychiatrische of psychosociale problemen kan in aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening beschermd wonen indien hij naar het oordeel van het college niet zelfstandig kan wonen en zich niet op eigen kracht kan handhaven in de samenleving, ook niet met ambulante ondersteuning. Dit kan het geval zijn indien de inwoner:
   a. een mogelijk gevaar voor zichzelf of anderen vormt of maatschappelijke overlast veroorzaakt; of
   b. afhankelijk is van anderen als het gaat om oordeelsvorming over essentiële zaken in het dagelijks bestaan; of
   c. de vaardigheden mist om zich staande te houden in een individuele, zelfstandige woonomgeving; en
   d. niet of niet altijd in staat is om op relevante momenten hulp in te roepen; en
   e. tengevolge van de omstandigheden genoemd in de onderdelen a tot en met d noodzakelijkerwijs is aangewezen op verblijf in een beschermde woonomgeving.
2. Onder een beschermde woonomgeving als bedoeld in het eerste lid, onderdeel e, wordt verstaan een woonomgeving waarin:
   - gegarandeerd is dat de inwoner 24 uur per dag, 7 dagen per week gebruik kan maken van ondersteuning en
   - de zorgaanbieder die deze ondersteuning levert een actieve rol speelt in het signaleren van de ondersteuningsnoodzaak dan wel -behoefte.
3. Een maatwerkvoorziening voor beschermd wonen bestaat , afhankelijk van de noodzaak, behoefte van de inwoner en de gekozen wijze van invulling van de maatwerkvoorziening uit:
   a. zorg in natura in de vorm van intramuraal beschermd wonen of;
   b. zorg in natura in de vorm van groepswonen of;
   c. zorg in natura in de vorm van intensieve begeleiding thuis of;
   d. een pgb voor groepswonen of;
   e. een pgb voor intensieve begeleiding thuis.
4. Voor een maatwerkvoorziening als bedoeld in het vorige lid onder a. kan een inwoner slechts in aanmerking komen indien het noodzakelijk is dat gekwalificeerde hulpverleners 24 uur per dag, 7 dagen per week, fysiek in de nabijheid zijn.

Artikel 3.7.2 Maatwerkvoorziening voor opvang

Een inwoner kan in aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening voor opvang indien hij naar het oordeel van het college niet in staat is zich op eigen kracht te handhaven en:

a. slachtoffer is geworden of dreigt te worden van huiselijk geweld; of
b. dakloos is geworden.

Hoofdstuk 4 Andere maatregelen voor maatschappelijke ondersteuning

Artikel 4.1 Financiële tegemoetkoming meerkosten

1. Het college kan ter ondersteuning van de zelfredzaamheid en de participatie op aanvraag een financiële tegemoetkoming verstrekken aan ingezetenen die als gevolg van een beperking of chronische psychische of psychosociale problemen aannemelijke meerkosten hebben.
2. Het college stelt nadere regels over de gevallen waarin een financiële tegemoetkoming kan worden verstrekt, de berekening van de hoogte en de wijze van verstrekking van de tegemoetkoming.

Artikel 4.2 Jaarlijkse waardering mantelzorgers

1. De jaarlijkse blijk van waardering voor een mantelzorger bestaat uit een voorziening in natura of een geldbedrag.
2. Het college bepaalt in nadere regels op welke wijze de jaarlijkse waardering voor een mantelzorger wordt vastgesteld.

Hoofdstuk 5 Kwaliteit

Artikel 5.1 Kwaliteitseisen maatschappelijke ondersteuning

1. Aanbieders zorgen voor een goede kwaliteit van voorzieningen, eisen met betrekking tot de deskundigheid van beroepskrachten daaronder begrepen, door:
   a. het afstemmen van voorzieningen op de persoonlijke situatie van de inwoner;
   b. het afstemmen van voorzieningen op andere vormen van zorg en ondersteuning;
   c. erop toe te zien dat beroepskrachten tijdens hun werkzaamheden in het kader van het leveren van voorzieningen handelen in overeenstemming met de professionele standaard;
   d. voor zover van toepassing, erop toe te zien dat de kwaliteit van de voorzieningen en de deskundigheid van beroepskrachten tenminste voldoen aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor de in de toepasselijke sector erkende keurmerken.
2. Met een pgb bekostigde bedrijfsmatig verleende hulp, ondersteuning of zorg moet aan dezelfde kwaliteitseisen voldoen als gecontracteerde hulp, ondersteuning of zorg.
3. Het college kan nadere regels stellen over verdere eisen aan de kwaliteit van voorzieningen, eisen met betrekking tot de deskundigheid van beroepskrachten daaronder begrepen.
4. Onverminderd andere handhavingsbevoegdheden ziet het college toe op de naleving van deze eisen door periodieke overleggen met de aanbieders, een jaarlijks cliëntervaringsonderzoek en het zo nodig in overleg met de inwoner ter plaatse controleren van de geleverde voorzieningen.

Artikel 5.2 Verhouding prijs en kwaliteit

1. Ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van een dienst door een derde als bedoeld in artikel 2.6.4 van de wet en de eisen die gesteld worden aan de kwaliteit van de dienst stelt het college vast:
   a. een vaste prijs, die geldt voor een inschrijving als bedoeld in de Aanbestedingswet 2012 en het aangaan overeenkomst met derde; of
   b. een reële prijs die geldt als ondergrens voor:
      1° een inschrijving en het aangaan overeenkomst met de derde, en
      2° de vaste prijs, bedoeld in onderdeel a.
2. Het college stelt de prijzen, bedoeld in het eerste lid, vast:
   a. overeenkomstig de eisen aan de kwaliteit van die dienst, waaronder de eisen aan de deskundigheid van de beroepskracht, bedoeld in artikel 2.1.3, tweede lid, onderdeel c, van de wet, en

b. rekening houdend met de continuïteit in de hulpverlening, bedoeld in artikel 2.6.5, tweede lid, van de wet, tussen degenen aan wie de dienst wordt verstrekt en de betrokken hulpverleners.

3. Het college baseert de vaste prijs of de reële prijs op de volgende kostprijselementen:
   a. de kosten van de beroepskracht;
   b. redelijke overheadkosten;
   c. kosten voor niet productieve uren van de beroepskrachten als gevolg van verlof, ziekte, scholing, werkoverleg;
   d. reis en opleidingskosten;
   e. indexatie van de reële prijs voor het leveren van een dienst;
   f. overige kosten als gevolg van door de gemeente gestelde verplichtingen voor aanbieders waaronder rapportageverplichtingen en administratieve verplichtingen.
4. Het college kan, onder verantwoording aan de gemeenteraad, het eerste lid, onderdeel b, buiten beschouwing laten indien bij de inschrijving aan de derde de eis wordt gesteld een prijs voor de dienst te hanteren die gebaseerd is op hetgeen gesteld is in het tweede en derde lid.

Hoofdstuk 6 Fraudepreventie en -bestrijding

Artikel 6.1 Maatregelen ter voorkoming en bestrijding van misbruik of oneigenlijk gebruik

1. Het college informeert inwoners of hun vertegenwoordiger over de rechten en plichten die aan het ontvangen van een maatwerkvoorziening of pgb zijn verbonden en over de mogelijke gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik.
2. Het college kan onderzoek doen naar het gebruik van maatwerkvoorzieningen en pgb's met het oog op de beoordeling van de kwaliteit en de recht- en doelmatigheid daarvan.
3. Onverminderd artikel 2.3.10 van de wet kan het college een beslissing als bedoeld in artikel 2.3.5 of 2.3.6 van de wet herzien dan wel intrekken als het college vaststelt dat de inwoner langer dan twee maanden verblijft in een instelling als bedoeld in de Wet langdurige zorg of de Zorgverzekeringswet.

Artikel 6.2 Opschorting betaling uit het pgb

1. Het college kan de Sociale verzekeringsbank gemotiveerd verzoeken te beslissen tot een gehele of gedeeltelijke opschorting van betalingen uit het pgb voor ten hoogste dertien weken als er ten aanzien van een inwoner een ernstig vermoeden is gerezen dat er sprake is van een omstandigheid als bedoeld in artikel 2.3.10, eerste lid, onder a, d of e, van de wet.
2. Het college kan de Sociale verzekeringsbank gemotiveerd verzoeken te beslissen tot een gehele of gedeeltelijke opschorting van betalingen uit het pgb voor de duur van de opname als sprake is van een omstandigheid als bedoeld in artikel 6.1, derde lid.
3. Het college stelt de inwoner schriftelijk op de hoogte van het verzoek op grond van het eerste en tweede lid.

Hoofdstuk 7 Overgangsbepalingen

Artikel 7.1 Overgangsrecht

1. Een inwoner houdt recht op een lopende voorziening verstrekt op grond van de verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeente Arnhem, totdat het college een nieuw besluit heeft genomen waarbij het besluit waarmee deze voorziening is verstrekt, wordt ingetrokken.
2. Aanvragen die zijn ingediend onder de Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeente Arnhem en waarop nog niet is beslist bij het in werking treden van deze verordening, worden afgehandeld krachtens deze verordening.
3. Op bezwaarschriften tegen een besluit op grond van de Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeente Arnhem, wordt beslist met inachtneming van die verordening.

Hoofdstuk 8 Slotbepalingen

Artikel 8.1 Hardheidsclausule
Het college kan in bijzondere gevallen ten gunste van de inwoner gemotiveerd afwijken van de bepalingen in deze verordening indien onverkorte toepassing daarvan leidt tot disproportionele onredelijkheid of onbillijkheid .

Artikel 8.2 Intrekking oude verordening
De Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 gemeente Arnhem wordt ingetrokken.

Artikel 8.3 Inwerkingtreding
Deze verordening treedt in werking op 1 januari 2019.

Artikel 8.4 Citeertitel
Deze verordening wordt aangehaald als: Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019.

Toelichting Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

Algemeen

Deze verordening geeft uitvoering aan de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (hierna: Wmo 2015). De Wmo 2015 maakt onderdeel uit van de bestuurlijke en – met toepassing van een budgetkorting – financiële decentralisatie naar gemeenten van een aantal taken uit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (hierna: AWBZ). Deze taken zijn toegevoegd aan het takenpakket dat al bij gemeenten lag onder de 'oude' Wet maatschappelijke ondersteuning. Hierbij is deels voortgeborduurd op de weg die met die wet al was ingezet. Er wordt bekeken wat redelijkerwijs verwacht mag worden van de inwoner en zijn sociale netwerk, vervolgens zal waar nodig de gemeente in aanvulling hierop hem in staat stellen gebruik te maken van een algemene voorziening of – als dat niet volstaat – een maatwerkvoorziening waarmee een bijdrage wordt geleverd aan zijn mogelijkheden om deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer en zelfstandig te functioneren in de maatschappij.
Er dient telkens een zorgvuldige procedure doorlopen te worden om de hulpvraag van de inwoner, zijn behoeften en de gewenste resultaten helder te krijgen, om te achterhalen wat de inwoner op eigen kracht, met gebruikelijke hulp, algemeen gebruikelijke voorzieningen, mantelzorg of met hulp van zijn sociale netwerk dan wel door het verrichten van maatschappelijk nuttige activiteiten kan doen om zijn zelfredzaamheid en participatie te handhaven of verbeteren, om te bepalen of zo nodig met gebruikmaking van een algemene voorziening kan worden volstaan, of dat een maatwerkvoorziening nodig is, en of sprake is van een andere voorziening die niet onder de reikwijdte van de Wmo 2015 valt. Een dergelijke procedure zal telkens tot een juist eindoordeel moeten leiden: ondersteuning waar ondersteuning nodig is. Het leveren van maatwerk ("doen wat nodig is") is daarbij altijd het uitgangspunt.
Indien de inwoner van mening is dat het college hem ten onrechte geen maatwerkvoorziening verstrekt of dat de maatwerkvoorziening onvoldoende bijdraagt aan de zelfredzaamheid of participatie, of dat hem opvang of beschermd wonen ten onrechte wordt onthouden, kan betrokkene daartegen vanzelfsprekend bezwaar maken en daarna eventueel in beroep gaan tegen de beslissing op zijn bezwaar. De rechter zal toetsen of de gemeente zich heeft gehouden aan de voorgeschreven procedures, het onderzoek naar de omstandigheden van betrokkene op adequate wijze heeft verricht en of de ondersteuning een passende bijdrage levert aan het realiseren van een situatie waarin de inwoner in staat wordt gesteld tot zelfredzaamheid of participatie en zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving kan blijven.
De Wmo 2015 schrijft in artikel 2.1.3, eerste lid, voor dat de gemeente per verordening de regels dient vast te stellen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van het verplichte gemeentelijk beleidsplan met betrekking tot maatschappelijke ondersteuning. Deze verordening kan dan ook niet los worden gezien van het beleidsplan "Jeugd en Wmo" 2015-2016, dat de raad op grond van artikel 2.1.2 van de Wmo 2015 heeft vastgesteld, het uitvoeringsplan "de veerkrachtige samenleving Arnhem 2015-2016" vastgesteld door B&W op 10 juni 2014 en de kadernota "Veerkrachtig Arnhem" vastgesteld door de gemeenteraad op 16 september 2013.

Wijzigingen t.o.v. voorgaande versie
Deze verordening vervangt de eerdere Verordening voorzieningen maatschappelijke ondersteuning 2015 die door de raad voor het laatst gewijzigd is vastgesteld op 29 juni 2015.
1. De CRvB heeft op 17 mei 2017 geoordeeld dat in de Wmo-verordening van Emmen ten onrechte de bepaling is opgenomen dat het college nadere regels kan stellen over de hoogte van het pgb en het vaststellen van het pgb. De essentialia van het voorzieningenpakket dienen in de verordening te worden vastgelegd, en daartoe behoort ook het differentieren m.b.t. de hoogte van de pgb-tarieven. Omdat Arnhem een zelfde bepaling in de huidige verordening heeft als Emmen, vloeit uit deze

uitspraak noodzakelijkerwijs voort dat ook Arnhem gehoor geeft aan deze uitspraak en de verordening op dit punt aanpast. Zie artikel 2.4 voor de wijze waarop dit is gebeurd.
2. Uit de wijziging van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 per 1 juni 2017 (inhoudende de toevoeging van artikel 5.4) vloeit de verplichting voort dat de gemeenteraad in de verordening vastlegt:
- dat het college een vaste of een reële prijs vaststelt voor Wmo-diensten en dat deze prijs tevens de ondergrens is voor een inschrijving in de aanbestedingsprocedure;
- de kostprijselementen waar een vaste of reële prijs op is gebaseerd.
Dit is geffectueerd in artikel 5.2.
3. De uitvoeringspraktijk heeft zich sinds 2015 zodanig ontwikkeld dat deze op sommige punten niet meer strookte met de verordening. Zo is een nieuwe voorziening activerend werk opgezet, waarvoor geen eigen bijdrage geldt; dit hoort in de verordening te staan. Hetzelfde geldt voor het eerdere besluit van het college dat er voor de huishoudelijke hulp toelage juist wel een eigen bijdrage geheven wordt. Er zijn producten die in de nieuwe aanbesteding een andere naam hebben gekregen (bijv. ambulante ondersteuning, ondersteuning op locatie) waardoor deze niet meer herkenbaar waren in de verordening.
4. Er is een goed werkbare oplossing gevonden voor het dilemma van de pgb's/"oude" tegemoetkomingen voor vervoerskosten en verhuiskosten, door deze in eerste instantie te verstrekken als tegemoetkomingen (zie artikel 4.1) die in voorkomende gevallen wanneer dit ontoereikend is, aangevuld kunnen worden middels pgb.
5. Naast de punten die wijziging van de verordening noodzakelijk maakten is de verordening compacter en gebruiksvriendelijker gemaakt en zijn waar mogelijk deze verordening en de Verordening Jeugdhulp onderling op elkaar afgestemd.

Artikelsgewijs

Hoofdstuk 1 Begripsbepalingen en algemene bepalingen

Artikel 1.1 Begripsbepalingen
Het aantal definities van artikel 1.1 is beperkt aangezien de wet (in artikel 1.1.1) al een flink aantal definities kent die ook bindend zijn voor deze verordening.

Artikel 1.2 Klachtregeling en medezeggenschap bij aanbieders van maatwerkvoorzieningen
Dit artikel geeft uitvoering aan artikel 2.1.3, lid 2, onder f, van de wet, waarin staat dat in ieder geval moet worden bepaald ten aanzien van welke voorzieningen een regeling is vereist voor medezeggenschap van cliënten over voorgenomen besluiten van de aanbieder welke voor de gebruikers van belang zijn.
In dit artikel gaat het dus om medezeggenschap van cliënten tegenover de aanbieder. Voorheen moest de aanbieder voldoen aan de in de Wet klachtrecht cliënten en de Wet medezeggenschap cliënten zorginstellingen (Wmcz) gestelde regels. Onder de Wmcz werd inspraak tegenover de aanbieder reeds verwezenlijkt via de cliëntenraad. Onder de Wmo 2015 is het stellen van regels geheel aan gemeenten overgelaten.

Artikel 1.3 Privacy
Vanwege de kwetsbare positie waarin een inwoner zich kan bevinden en vanwege de gevoelige aard van de informatie waarmee wordt gewerkt, zijn in dit artikel regels opgenomen om de privacy van de inwoner zoveel als mogelijk te garanderen. Deze regels bestaan in aanvulling op het in de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) neergelegde kader. In dit artikel wordt evenals in de Wbp gesproken van het verwerken van persoonsgegevens en daarmee geldt het artikel voor elke handeling of elk geheel van handelingen met betrekking tot persoonsgegevens. Daaronder valt onder meer het verzamelen, vastleggen, bewaren, wijzigen, opvragen, raadplegen, vernietigen, het delen met derden, en het verstrekken door middel van doorzending.

Hoofdstuk 2 Algemene uitvoeringsaspecten

Artikel 2.1 Toegang

Lid 2

In navolging van jurisprudentie (o.a. ECLI:NL:CRVB:2018:819) is aangegeven welke stappen in het onderzoek n.a.v. een melding doorlopen moeten worden. Dit is een nadere uitwerking van artikel 2.3.2, vierde lid van de wet.

Artikel 2.2 Begrenzing van het recht op een maatwerkvoorziening

Uit artikel 2.1 van deze verordening en artikel 2.3.2, vierde lid van de wet volgt dat een inwoner alleen in aanmerking komt voor een maatwerkvoorziening ter compensatie van de beperkingen in de zelfredzaamheid of participatie (of ter voorziening in zijn behoefte aan beschermd wonen opf opvang), voor zover hij deze beperkingen niet op eigen kracht, met gebruikelijke hulp, met mantelzorg of met hulp van andere personen uit zijn sociale netwerk dan wel met gebruikmaking van algemene of andere voorzieningen kan verminderen of wegnemen. In dit artikel wordt het recht op een maatwerkvoorziening meer concreet afgebakend.

Lid 1 onderdeel a

Een voorziening is algemeen gebruikelijk als een met de inwoner vergelijkbare persoon, ook los van de beperking, erover zou kunnen beschikken. Wat in een concreet geval algemeen gebruikelijk is, hangt dus niet alleen af van de aard van de gevraagde voorziening maar ook van de desbetreffende persoon: het vergt altijd een individuele beoordeling.

Lid 1 onderdeel b

Hiermee wordt gedoeld op de situatie dat de inwoner een voorziening aanvraagt nadat deze reeds door de inwoner gerealiseerd of aangekocht is. Omdat het college dan geen mogelijkheden meer heeft de voorziening volgens het vastgestelde beleid te verstrekken, noch anderszins invloed heeft op de te verstrekken voorziening, kan in deze situatie de voorziening worden geweigerd.
Door deze regeling wordt voorkomen dat een voorziening waar vroegtijdig mee is begonnen uiteindelijk niet overeenstemt met hetgeen het college als goedkoopst adequate voorziening beschouwt. Het college kan desgewenst een uitzondering maken indien het achteraf nog wel mogelijk is alle relevante feiten te beoordelen.

Lid 2

Van de inwoner wordt verwacht dat hij zelf of samen met het eigen netwerk oplossingen zoekt voor ervaren of toekomstig te verwachten belemmeringen. Beide hier genoemde afwijzingsgronden zien op deze eigen verantwoordelijkheid van de inwoner.
Voorzienbaarheid en onjuist gebruik van een eerder verstrekte voorziening of pgb kúnnen ertoe leiden dat het college geen voorziening (meer) verstrekt. Het betreft een kan-bepaling, wat betekent dat deze afwijzingsgronden pas gebruikt mogen worden na een gedegen individuele afweging.

Lid 3

Het college kiest uit de beschikbare alternatieven de voorziening die het minst kost, maar waarmee een passende bijdrage wordt geleverd. Bij de toepassing van dit artikel dient in eerste instantie bepaald te worden of de te verstrekken voorziening adequaat is. Met het begrip adequaat wordt bedoeld ‘volgens objectieve maatstaven toereikend’. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat als maatwerkvoorziening niet een woningaanpassing wordt verstrekt maar een verhuiskostenvergoeding omdat een woningaanpassing dermate kostbaar zou worden dat het college het primaat van de verhuizing hanteert.

Artikel 2.3 Bruikleen

Wanneer een voorziening in bruikleen wordt verstrekt dient een inwoner daartoe een overeenkomst te tekenen. In de overeenkomst staan de voorwaarden van de bruikleen vermeld. Het niet nakomen van deze voorwaarden kan leiden tot terugname van de voorziening en tot intrekking van het toekenningsbesluit.

Artikel 2.4 Persoonsgebonden budget

Lid 1

Hiermee wordt onder meer verwezen naar de wettelijke voorwaarden waaraan voldaan moet zijn wil een inwoner in aanmerking kunnen komen voor een pgb:

- het college moet van oordeel zijn dat de inwoner (zelf of met behulp van iemand uit zijn netwerk of zijn vertegenwoordiger) in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake en in staat is te achten de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren;
- de inwoner moet kunnen motiveren waarom hij de maatwerkvoorziening als pgb wenst geleverd te krijgen;
- het college moet van oordeel zijn dat is gewaarborgd dat de diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen die tot de maatwerkvoorziening behoren, veilig, doeltreffend en cliëntgericht worden verstrekt.

Lid 2

a. Het plan dat de inwoner moet kunnen overleggen is de basis voor de beoordeling of hij voldoet aan de voorwaarden voor een pgb en is het uitgangspunt voor het in gezamenlijk overleg bepalen van de hoogte van het pgb.
b. Het toegekende budget moet voldoende zijn om een passende en kwalitatief goede voorziening mee te kunnen inkopen.
c. Het budget is echter nooit hoger dan wat het college in de betreffende situatie voor de goedkoopst adequate maatwerkvoorziening in natura zou moeten betalen.

Lid 3 en 4

In deze bepaling wordt beschreven op welke wijze de pgb-tarieven dienen te worden berekend.
Er zijn 3 berekeningsmethoden gebruikt, die allemaal zijn gerelateerd aan de prijs van vergelijkbare Zorg in Natura (ZIN).
1e: Voor product gebonden tarieven (bv. rolstoelen, hulpmiddelen, etc.) wordt dit bepaald op basis van de kostprijs van de zaak die de inwoner zou hebben ontvangen als de zaak in natura zou zijn verstrekt en rekening houdende met een reële termijn voor de technische afschrijving en de onderhouds- en verzekeringskosten. Daarbij wordt de laagste prijs van het ZIN-alternatief genomen. (lid 3 sub a)

2e: Voor de meeste van de overige voorzieningen wordt het ZIN-tarief gehanteerd minus een afslag van 15%.
Deze afslag is als volgt tot stand gekomen:
In de tarieven die worden betaald voor Zorg in Natura (ZIN) is een opslag voor overheadkosten en een risico-opslag begrepen.
Er wordt van uit gegaan dat de overhead bij ZIN circa 30% van de kosten bedraagt. Daarin zitten onder andere administratieve functies, automatisering, inkooppersoneel, management- en terreingebonden functies. Omdat het administratieve proces omtrent een pgb minder lasten met zich mee brengt en de regie daarnaast bij de inwoner zelf ligt zal de zorgaanbieder voor een pgb-cliënt minder overheadkosten kwijt zijn. Daarom is het voor berekening van de pgb-tarieven gerechtvaardigd om op de ZIN-tarieven een afslag i.v.m. minder overhead toe te passen van 40%. 40% van 30% levert een afslag op van 12%.
Naast de opslag voor overheadkosten is in de ZIN-tarieven ook een risico-opslag meegenomen. Deze opslag bedraagt 3% en is bedoeld voor aanbieders om financiële risico's af te dekken en een marge te kunnen maken. Omdat dit voor zorg ingekocht via pgb niet van toepassing is, is het gerechtvaardigd om ook hiervoor een correctie toe te passen op de ZIN-tarieven.

Deze twee afslagen samen komen neer op een korting ten opzichte van het ZIN-tarief van 15%. (lid 3 sub b)

Uitzondering hierop zijn een aantal producten in de percelen Verblijf en Beschermd Wonen. Daar wordt naast de afslag van 15% eerst het tarief gecorrigeerd voor hotelmatige- en huisvestingskosten welke wel in de ZIN-tarieven zitten, maar niet in de pgb-tarieven. (lid 3 sub c)

3e: Voor ondersteuning die wordt betrokken uit het sociaal netwerk (ambulante ondersteuning en ondersteuning op locatie), wordt aangesloten op het tarief dat op 1 januari 2015 vanuit de Wet langdurige zorg gold voor niet-professionals (lid 5). Artikel 5.22, eerste lid van de Regeling langdurige zorg bepaalde op dat moment: "Het uit het persoonsgebonden budget te betalen bruto loon of de te betalen vergoeding aan een zorgaanbieder bedraagt ten hoogste € 20 per uur of per dagdeel, tenzij de verzekerde kan aantonen dat de zorg is verleend door: (…) " gevolgd door een aantal criteria om in aanmerking te komen voor het tarief voor professionals. Dit Wlz-tarief voor informele zorg, € 20,- per uur of per dagdeel, is in Arnhem per 1 januari 2015 voor toepassing bij Wmo-ondersteuning en jeugdhulp als uitgangspunt genomen, maar is door het college inmiddels reeds gewijzigd tengevolge van indexering. Ook in de toekomst zal het in Arnhem gehanteerde pgb-tarief voor ondersteuning door het sociaal netwerk meelopen met de indexeringen, zodat het mogelijk verder zal gaan afwijken van het bedrag van € 20,- dat als uitgangspunt heeft gegolden.
Voor het pgb-tarief voor Hulp bij Huishouden die wordt betrokken vanuit het sociaal netwerk geldt een uitzondering (lid 4). Dit tarief wordt berekend door een afslag van 31% te hanteren ten opzichte van het ZiN tarief. Deze afslag is hoger dan de reguliere 15%, omdat bij deze "informele" hulp geen sprake is van overhead- en andere kosten die niet rechtstreeks aan de zorgverlening kunnen worden gekoppeld.

Lid 6 en 7
Een persoon uit het sociaal netwerk kan tegelijkertijd een professional zijn. Deze bepalingen regelen onder welke voorwaarden een pgb voor hulp of ondersteuning door een professional uit het sociaal netwerk berekend kan worden volgens het tarief voor bedrijfsmatig verleende hulp. De persoon moet bedrijfsmatig (dus "voor zichzelf") werken, dat betekent onder andere dat het niet geldt voor een professional die in loondienst werkt.

Lid 8
Ook als de hulp of ondersteuning verleend wordt door iemand van buiten het sociaal netwerk gelden er voorwaarden, deels dezelfde, om voor het tarief voor bedrijfsmatig verleende hulp of ondersteuning in aanmerking te komen.

Lid 10
Het pgb is bedoeld voor hulp en ondersteuning. Dat betekent dat het in ieder geval niet mag worden besteed aan de hier genoemde kosten.

Artikel 2.5 Eigen bijdrage voor een maatwerkvoorziening of persoonsgebonden budget
Op grond van de wet kan het college een bijdrage voor een maatwerkvoorziening of een pgb opleggen. De gemeente Arnhem legt de maximale eigen bijdrage op, die op grond van de regelgeving mogelijk is en doet dat voor alle Wmo-voorzieningen, behalve voor de kosten van opvang en voor activerend werk. De bijdrage wordt opgelegd gedurende de periode, dat een inwoner gebruik maakt van een voorziening en het totaal mag de hoogte van de kostprijs niet overstijgen.

Artikel 2.6 Eigen bijdrage voor de maatwerkvoorziening opvang
Lid 1
Uitgangspunt bij de opvang is, met uitzondering van de opvang huiselijk geweld, dat men minimaal een bedrag overhoudt ter hoogte van de zak- en kleedgeldnorm van artikel 23 lid 1 Participatiewet, opgehoogd met een bedrag voor de ziektekostenpremie en een bedrag voor voeding. Hierdoor blijft er

voldoende ruimte over voor het herstel en het versterken van het sociale netwerk. Bij de opvang huiselijk geweld wordt geen rekening gehouden met een bedrag voor voeding omdat dit bij deze opvang is inbegrepen.
Iemand die een inkomen heeft, dat hoger is dan de van toepassing zijnde norm uit de Participatiewet, houdt meer te besteden over. Bij de berekening van de eigen bijdrage voor huiselijk geweld wordt wel uitgegaan van het werkelijke inkomen.
De ophoging van € 270,- voor alleenstaande ouders heeft te maken met de zgn. "alleenstaande ouderkop". Sinds de bijstandsnorm voor alleenstaande ouders niet meer bestaat ontvangen zij een alleenstaandennorm, die via de belastingdienst wordt aangevuld via een kindgebonden budget. Het is reëel om deze "alleenstaande ouderkop" vrij te laten bij de berekening van de eigen bijdrage. Het bedrag van het kindgebonden budget kan variëren maar voor de uitvoerbaarheid is gekozen voor een bedrag van €270,-, wat een goed gemiddelde aangeeft.

Lid 3
De eigen bijdrage voor de opvang met verblijf blijft ook doorlopen bij tijdelijke afwezigheid van de inwoner. Immers, de inwoner houdt de beschikking over de plek/woonruimte binnen de opvang en ook de overige kosten voor de opvang blijven gewoon doorlopen, al maakt de inwoner er niet feitelijk gebruik van.

Lid 4
Bij de opvang is het mogelijk, dat de inwoner nog kosten heeft voor een zelfstandige woonruimte en zodoende redelijkerwijs de berekende bijdrage niet kan betalen. De eigen bijdrage wordt in zo'n geval daarom voor een periode van maximaal 6 maanden verlaagd met een forfaitair bedrag van 20% van de bijstandsnorm.

Artikel 2.7 Eigen bijdrage voor algemene voorzieningen
De enige algemene voorziening waar op dit moment een eigen bijdrage voor geheven wordt is de huishoudelijke hulp toelage. Hoogte van de toelage en inning worden hier geregeld.

Hoofdstuk 3 Maatwerkvoorzieningen

§ 3.1 Hulp bij het huishouden

Artikel 3.1.1 Omvang van de hulp bij het huishouden
De omvang van de hulp bij het huishouden wordt bepaald aan de hand van de noodzakelijke activiteiten die nodig zijn om de belemmeringen in het voeren van een huishouden op te heffen. De benodigde omvang kan door het college worden uitgewerkt in de nadere regels. In de categorie hulp bij het huishouden valt ook combi-ondersteuning, een combinatie van huishoudelijke hulp en (lichte) begeleiding, die door dezelfde hulpverlener gedaan wordt.

§ 3.2 Woonvoorzieningen

Artikel 3.2.1 Soorten woonvoorzieningen
Een pgb voor verhuiskosten als genoemd in onderdeel a wordt slechts verstrekt indien en voor zover een tegemoetkoming in de verhuis- en inrichtingskosten niet toereikend is gelet op de individuele situatie. Zie artikel 3.2.2 lid 3 en 3.2.3.

Artikel 3.2.2 Primaat van de verhuizing
Algemeen uitgangspunt is, dat de kosten van een woningaanpassing worden vergoed, tenzij deze kosten een bepaald (in de nadere regels vastgesteld) grensbedrag overschrijden. Is dat het geval, dan zal de inwoner moeten omzien naar een andere meer adequate en goedkopere woning. Dit is het zogenoemde primaat van de verhuizing. In feite gaat het om een uitwerking van de regel dat in beginsel wordt gekozen voor de goedkoopst adequate voorziening.

De mogelijkheid tot het hanteren van het primaat van de verhuizing is in de jurisprudentie erkend, zij het dat wel enkele duidelijke voorwaarden zijn gesteld. In de eerste plaats moeten de financiële gevolgen van de verhuizing voor de woonlasten binnen aanvaardbare financiële grenzen vallen. Verder moet duidelijk zijn dat de oplossing in de vorm van een verhuizing kan worden gerealiseerd binnen een uit het advies blijkende medisch verantwoorde termijn. Ook diverse andere relevante aspecten kunnen, afhankelijk van de situatie, een rol spelen bij de afweging omtrent het toepassen van het primaat van de verhuizing in een concreet geval.

Artikel 3.2.3 Verhuis- en herinrichtingskosten
Indien de inwoner voor verhuizing kiest en deze keuze is de goedkoopst adequate oplossing, dan komt hij in aanmerking voor een forfaitaire tegemoetkoming voor de verhuis- en inrichtingskosten (zie artikel 4.1 en uitwerking in de Nadere regels). Indien dit vaste bedrag voor de situatie van de inwoner onvoldoende blijkt te zijn, dan kan hij op grond van dit artikel in aanmerking komen voor een aanvullend pgb.

Artikel 3.2.5 Begrenzing van het recht op een woonvoorziening
Lid 1, onderdeel b
Deze afwijzingsgrond is bedoeld voor situaties waarin gebruikte materialen of onderhoudsgebreken voor problemen (onder meer vocht, tocht of giftige dampen) zorgen. Het wegnemen van belemmeringen, die voortvloeien uit gebruikte materialen of slechte staat van onderhoud valt niet onder de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Lid 2, onderdeel a
Een woningaanpassing kan worden geweigerd in woongebouwen voor ouderen of gehandicapten of voorzieningen die in dergelijke gebouwen, ook in de wooneenheden, bij nieuwbouw of renovatie zonder noemenswaardige meerkosten kunnen worden meegenomen. Het is algemeen gebruikelijk dat de kosten van deze voorzieningen door de eigenaar van het complex betaald worden.

Lid 2, onderdeel b
Een woningaanpassing wordt alleen toegekend als het woonruimte betreft die als zelfstandige woonruimte in het kader van de Wet op de huurtoeslag aangemerkt wordt. In bijzondere situaties kan hiervan worden afgeweken. Een uitzondering zijn aanpassingen aan woonschepen en binnenschepen.

§ 3.3 Vervoer

Artikel 3.3.1 Voorwaarden
Ook het nieuwe concept "Breng Flex" kan worden beschouwd als een vorm van regulier openbaar vervoer als bedoeld in dit artikel en is voorliggend voor zover het gebied waar de inwoner wil reizen door Breng Flex bediend wordt.
De training genoemd onder b betreft momenteel de Reiskoffer: een pakket reisondersteunende producten waarmee deelnemers (leren om) zelfstandig (te) kunnen reizen.

Artikel 3.3.2 Collectief vraagafhankelijk vervoer
Met de kortingspas voor de regiotaxi kan de inwoner tegen regulier openbaarvervoertarief een bepaald aantal kilometers reizen.

Artikel 3.3.3 Individuele maatwerkvoorziening voor vervoer
Indien het aanbod van artikel 3.3.2 niet passend is, is een op de persoon toegesneden oplossing mogelijk. Een dergelijke oplossing zou *bijvoorbeeld* kunnen bestaan uit een pgb voor vervoerskosten, maar dan slechts indien en voor zover de forfaitaire tegemoetkoming voor vervoerskosten (zie artikel 4.1 en uitwerking in de Nadere regels) in de situatie van de inwoner ontoereikend is.

§ 3.4 Verplaatsingshulpmiddelen

Artikel 3.4.1 Rolstoelen

Primair doel van de rolstoel is het zittend verplaatsen, omdat lopend verplaatsen, ook met op grond van andere regelingen te verstrekken voorzieningen als looprekken, rollators, wandelstokken en krukken, niet of onvoldoende mogelijk is. Kosten van onderhoud en reparatie van de rolstoel vallen eveneens onder de wet.
Voorzieningen die geen verband houden met het genoemde primaire verstrekkingsdoel (het verplaatsen) omdat ze nodig zijn in verband met therapeutische doeleinden, worden niet op grond van de Wmo verstrekt. Hierbij valt te denken aan aanpassingen voor het gebruik van zuurstofapparatuur en andere aanpassingen.

Lid 1
Hier is het primaat van de algemene voorziening geregeld. Dit betekent, dat een verstrekking van een rolstoelvoorziening uit een algemene voorziening (een rolstoelpool) voorrang heeft boven een individuele verstrekking. Op deze wijze wordt voorkomen, dat rolstoelen gedurende lange perioden ongebruikt in bergingen staan en wordt het hergebruik gestimuleerd. De gemeente Arnhem heeft in een aantal verzorgingstehuizen een rolstoelpool geïnstalleerd.
Het betreft situaties waarbij soms een rolstoel nodig is, terwijl het dagelijks verplaatsen in en om de woning zonder rolstoel plaatsvindt. Voor die situaties kan de behoefte aan een rolstoel ingevuld worden via een rolstoelpool waarop de betrokkene een beroep kan doen. Het moet dan wel gaan om **incidenteel** gebruik en om een **standaard**voorziening.

Lid 2
Een inwoner kan voor een individuele rolstoelvoorziening in aanmerking komen als de rolstoel voor het dagelijks zittend verplaatsen in en om de woning medisch noodzakelijk is. Dit geldt ook als de voorziening weliswaar slechts incidenteel noodzakelijk is, maar een standaardvoorziening voor de inwoner niet voldoet.
De rolstoel wordt in bruikleen of als persoonsgebonden budget verstrekt.

§ 3.5 Ambulante ondersteuning, ondersteuning op locatie en activerend werk

Artikel 3.5.1 t/m 3.5.3

Het gaat bij ambulante ondersteuning en ondersteuning op locatie om een doorontwikkeling van respectievelijk de "oude' producten individuele begeleiding en dagbesteding. Activerend werk is een doorontwikkeling van de vroegere "arbeidsmatige" dagbesteding.

Artikel 3.5.4 Vervoer naar de ondersteuning op locatie/activerend werk

De door het college aangewezen locatie is de dichtstbijzijnde passende locatie.
Onder "zelfstandig met een vervoermiddel" wordt ook verstaan: met een in het huishouden beschikbare auto.

§ 3.6 Kortdurend verblijf

Artikel 3.6.1 Kortdurend verblijf in een instelling

Bij kortdurend verblijf gaat het om logeren in een instelling gedurende in principe maximaal drie etmalen per week, als de zorg (persoonlijke verzorging, en/of verpleging en/of begeleiding) voor de inwoner noodzakelijk gepaard gaat met permanent toezicht. Dit betekent, dat kortdurend verblijf niet gepaard kan gaan met behandeling. Het accent van de zorg ligt op logeren met als doel het overnemen van het permanente toezicht op de inwoner ter aanvulling op het wonen in de thuissituatie.

§ 3.7 Beschermd wonen en opvang

Artikel 3.7.1 Maatwerkvoorzieningen voor beschermd wonen

De zwaarste vorm van beschermd wonen is de intramurale maatwerkvoorziening. Deze intramurale voorziening, die nodig kan zijn als gekwalificeerde hulpverleners altijd fysiek in de nabijheid moeten zijn, wordt in principe uitsluitend als zorg in natura (dus niet als pgb) geleverd.
Een beschermde woonomgeving kan ook gecreëerd worden met zgn. intensieve begeleiding thuis. Bij deze vorm woont de inwoner in een eigen woning (gehuurd van een woningbouwcorparatie / particulier of van de zorgaanbieder die intensieve begeleiding thuis biedt). De zorgaanbieder die intensieve begeleiding thuis levert, garandeert dat de inwoner ook daar 24 uur per dag, 7 dagen per week gebruik kan maken van ondersteuning en speelt ook daar een actieve rol in het signaleren van de ondersteuningsnoodzaak dan wel -behoefte.
Ondersteuning aan inwoners voor wie 24 uur per dag, 7 dagen per week bereikbaarheid en beschikbaarheid van de zorgaanbieder en een actieve signalerende rol van de zorgaanbieder niet noodzakelijk is, valt, ook als deze intensief moet zijn, niet onder beschermd wonen/intensieve begeleiding thuis, maar onder ambulante ondersteuning.

Artikel 3.7.2 Maatwerkvoorziening voor opvang

Gemeenten hebben ook de taak om personen op te vangen, die dakloos zijn geworden of slachtoffer zijn geworden van huiselijk geweld. Welke vorm van opvang als ondersteuning gegeven wordt is afhankelijk van de situatie.

Hoofdstuk 4 Andere maatregelen voor maatschappelijke ondersteuning

Artikel 4.1 Financiële tegemoetkoming meerkosten

Deze tegemoetkomingen zijn niet bedoeld als individuele maatwerkvoorziening ter ondersteuning van zelfredzaamheid en participatie maar als algemene maatregel ter tegemoetkoming in de meerkosten waarmee mensen met een beperking zich vaak geconfronteerd zien. In tegenstelling tot een maatwerkvoorziening ligt aan een tegemoetkoming geen *plicht* tot compensatie van beperkingen in zelfredzaamheid en participatie ten grondslag. In het verstrekken van een dergelijke tegemoetkoming zijn gemeenten vrij.
In de Nadere regels werkt het college uit om welke tegemoetkomingen het gaat en kan het college hiervoor vaste bedragen vaststellen. Het betreft onder andere autokosten en verhuiskosten, en voor deze kostensoorten geldt dat zij in sommige situaties wel kúnnen vallen onder de compensatieplicht van de gemeente. Is dat het geval én is het vaste bedrag van de tegemoetkoming ontoereikend, dan kan aanvulling via een maatwerkvoorziening in de vorm van een aanvullend pgb nog noodzakelijk zijn. Dit kan voor verhuiskosten op grond van artikel 3.2.2 lid 3 of artikel 3.2.3 en voor autokosten op grond van artikel 3.3.3.
Over de tegemoetkoming is geen eigen bijdrage verschuldigd. Over een eventueel aanvullend pgb wel.

Hoofdstuk 5 Kwaliteit

Artikel 5.1 Kwaliteitseisen maatschappelijke ondersteuning

De regering legt de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van voorzieningen bij de gemeente en de aanbieder. Het is aan de gemeente om in de verordening te bepalen welke kwaliteitseisen worden gesteld aan aanbieders van voorzieningen. Die eisen zullen ook betrekking kunnen hebben op de deskundigheid van het in te schakelen personeel. De regering benadrukt in de toelichting op artikel 2.1.3, tweede lid, onder c, van de wet dat de kwaliteitseisen die zijn vervat in de artikelen 3.1 e.v. van de wet en die zich rechtstreeks tot aanbieders richten, daarbij uitgangspunt zijn.
De eis dat een voorziening van goede kwaliteit wordt verleend, biedt veel ruimte voor de gemeenten om in overleg met organisaties van cliënten en aanbieders te werken aan kwaliteitsstandaarden voor de ondersteuning.

In het eerste lid is een aantal voor de hand liggende kwaliteitseisen uitgewerkt. Het in het derde lid genoemde jaarlijkse cliëntervaringsonderzoek is verplicht op grond van artikel 2.5.1, eerste lid, van de wet.
In het tweede lid wordt bepaald dat met pgb ingekochte hulp en ondersteuning aan dezelfde kwaliteitseisen moet voldoen als hulp en ondersteuning die door de gemeente zelf wordt ingekocht. Deze gelijkschakeling geldt niet voor hulp en ondersteuning die wordt verleend door een persoon uit het sociaal netwerk, maar geldt slechts ten aanzien van bedrijfsmatig verleende hulp en ondersteuning. Aangezien voor deze categorie ook een hoger tarief geldt dan voor hulp en ondersteuning uit het sociaal netwerk is het stellen van deze eisen gerechtvaardigd.

Artikel 5.2 Verhouding prijs en kwaliteit
Het college kan de uitvoering van de wet, met uitzondering van de vaststelling van de rechten en plichten van de inwoner, door derden (aanbieders) laten verrichten (artikel 2.6.4, eerste lid, van de wet). Met het oog hierop moeten bij verordening regels worden gesteld ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van een voorziening en de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit daarvan (artikel 2.6.6, eerste lid, van de wet). Daarbij dient in ieder geval rekening gehouden te worden met de deskundigheid van de beroepskrachten en de arbeidsvoorwaarden en de (op grond van artikel 2.6.6, tweede lid, gestelde) nadere regels in het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015.
Met artikel 5.4 van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 is die nadere invulling gegeven aan de verplichting van artikel 2.6.6, eerste lid, van de wet om bij verordening regels te stellen ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van een voorziening en de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit daarvan. Het artikel bepaalt aan welke eisen ten minste moet worden voldaan om een goede prijs-kwaliteitverhouding te borgen.
Artikel 5.2 van de verordening volgt artikel 5.4 van het Uitvoeringsbesluit Wmo.

Hoofdstuk 6 Fraudepreventie en -bestrijding

Artikel 6.1 Maatregelen ter voorkoming en bestrijding van misbruik of oneigenlijk gebruik
Lid 1
Aan het ‘bestrijden’ van ten onrechte ontvangen maatwerkvoorzieningen en pgb’s gaat als het goed is een poging dit te ‘voorkomen’ vooraf. Duidelijke informatie over enerzijds de rechten en plichten van de inwoner en anderzijds de gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik spelen hierbij een belangrijke rol. Daarom is in het eerste lid een ‘informatieplicht’ voor het college opgenomen.

Lid 2
Op grond van het tweede lid kan het college een beslissing als bedoeld in artikel 2.3.5 of 2.3.6 van de wet herzien dan wel intrekken als het college vaststelt dat de inwoner langer dan twee maanden verblijft in een instelling als bedoeld in de Wet langdurige zorg of de Zorgverzekeringswet. Deze bepaling is toegevoegd naar analogie van artikel 5.20, eerste lid, onderdeel b, van de Regeling langdurige zorg op basis waarvan het zorgkantoor de verleningsbeschikking kan wijzigen of intrekken, indien de verzekerde langer dan twee maanden verblijft in een instelling als bedoeld in de wet of de Zorgverzekeringswet. Deze termijn is overgenomen.

Artikel 6.2 Opschorting betaling uit het pgb
In bepaalde gevallen is (tijdelijke) opschorting van een betaling uit het pgb naar aanleiding van een declaratie een beter instrument dan beëindiging of weigering (op grond van artikel 2, vierde lid, van de Uitvoeringsregeling Wmo 2015) of zelfs intrekken of herzien van het verleningsbesluit (op grond van artikel 2.3.10 van de wet). Middels opschorting kan ruimte geboden worden voor herstelmaatregelen of nader onderzoek. Bijvoorbeeld als het gaat om de overeenkomsten die de budgethouder is aangegaan of bij herziening van de toekenningbeschikking.

Om deze redenen is de mogelijkheid voor het college om de SVB te verzoeken over te gaan tot opschorting aan de verordening toegevoegd. Het college kan een verzoek enkel doen als een ernstig vermoeden is gerezen dat:
1) de inwoner onjuiste of onvolledige gegevens heeft verstrekt en de verstrekking van juiste of volledige gegevens tot een andere beslissing zou hebben geleid,
2) de inwoner niet voldoet aan de aan het persoonsgebonden budget verbonden voorwaarden, of
3) de inwoner het persoonsgebonden budget niet of voor een ander doel gebruikt.
Van de onder 2 genoemde omstandigheid is ook sprake als de inwoner niet langer voldoende in staat is op eigen kracht, dan wel met hulp uit zijn sociale netwerk of van zijn vertegenwoordiger, de aan een persoonsgebonden budget verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren, en als niet langer is gewaarborgd dat de diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen die tot de maatwerkvoorziening behoren, veilig, doeltreffend en cliëntgericht worden verstrekt.
Uiteraard moet het college het verzoek goed motiveren en – met inachtneming van de daarvoor geldende regels – de SVB van voldoende informatie voorzien op grond waarvan de SVB over kan gaan tot deugdelijke besluitvorming ten aanzien van het al dan niet nemen van een besluit tot opschorting.
Verder kan er voor ten hoogste dertien weken worden opgeschort. Hierbij is aansluiting gezocht bij de termijn zoals deze ook wordt gehanteerd in artikel 4:56 van de Awb en onder de Wet langdurige zorg.

Lid 2
Deze bepaling is toegevoegd omdat het voor kan komen dat een inwoner tijdelijk geen gebruik van een maatwerkvoorziening of pgb kan maken door (tijdelijke) opname in een instelling. In dat geval kan het praktischer zijn de SVB te verzoeken het pgb tijdelijk op te schorten. Het college stelt de pgb-houder schriftelijk op de hoogte van dit verzoek.

Hoofdstuk 8 Slotbepalingen

Artikel 8.1 Hardheidsclausule
Het college kan in bijzondere gevallen ten gunste van de aanvrager afwijken van de bepalingen van deze verordening. Afwijken kan enkel ten gunste, niet ten nadele van de aanvrager. Benadrukt wordt dat slechts in bijzondere gevallen gebruik gemaakt kan worden van de hardheidsclausule. Het college geeft bij toepassing van deze clausule duidelijk aan waarom van de verordening moet worden afgeweken.

zaaknummer: 278707

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem;

gelet op de artikelen 2.4, negende lid, 2.6, achtste lid, 3.2.2, tweede lid, 3.2.3, 4.1, tweede lid, en 4.2, tweede lid, van de Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

besluit:

vast te stellen de

Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019

Artikel 1 Begrippen

1. In deze nadere regels wordt verstaan onder:
   - verordening: Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019;
   - wet: Wet maatschappelijke ondersteuning 2015;
2. Begrippen die in deze nadere regels worden gebruikt en die niet nader worden omschreven hebben dezelfde betekenis als in de verordening.

Artikel 2 Grensbedrag primaat verhuizing

Het grensbedrag als bedoeld in artikel 3.2.2, eerste lid, van de Verordening is € 25.000,-.

Artikel 3 Waardering mantelzorgers

De waardering voor mantelzorgers, als bedoeld in artikel 4.2 van de Verordening, wordt nader door het college uitgewerkt.

Artikel 4 Pgb

1. Een pgb wordt berekend op basis van de prijzen en tarieven die in de bijlage bij deze nadere regels zijn opgenomen.
2. Indien een inwoner een pgb ontvangt en met de middelen uit dit budget een tweedehands voorziening wil aanschaffen, dient hij dit bij zijn aanvraag kenbaar te maken.
3. Indien de inwoner een pgb ontvangt voor een nieuwe voorziening en met de middelen uit dit budget een tweedehands voorziening heeft aangeschaft zonder dit aan de gemeente kenbaar te hebben gemaakt, vordert het college het verschil terug tussen het ontvangen pgb en de feitelijke kosten van de tweedehands voorziening.

Artikel 5 Financiële tegemoetkoming meerkosten

1. Voor een financiële tegemoetkoming in de meerkosten vanwege het gebruik van een auto kan in aanmerking komen:
   a. een inwoner voor wie de criteria genoemd in artikel 3.3.1 onder a, b en c van de Verordening van toepassing zijn en voor wie een voorziening als bedoeld in artikel 3.3.2 van de Verordening geen passende voorziening is, en die in zijn vervoersbehoefte voorziet door gebruik te maken van een eigen auto;
   b. een inwoner aan wie op grond van artikel 3.3.3 van de Verordening als maatwerkvoorziening een bruikleenauto of een gesloten buitenwagen is toegekend.
2. Voor een financiële tegemoetkoming in de meerkosten vanwege verhuizing en herinrichting kan in aanmerking komen:
   a. een inwoner bij wie het primaat van de verhuizing als bedoeld in artikel 3.2.2 van de Verordening wordt toegepast;
   b. een inwoner bij wie naar het oordeel van het college aantoonbare beperkingen het normale gebruik van de woning belemmeren.
3. Het college kan een financiële tegemoetkoming verstrekken voor een sportrolstoel of vergelijkbare voorziening.
4. Een bedrag verstrekt voor een voorziening als bedoeld in het vorige lid is bedoeld voor aanschaf en onderhoud voor een periode van tenminste drie jaar.
5. De maximale hoogte van de financiële tegemoetkomingen wordt bepaald op de in de bijlage genoemde bedragen.

Artikel 6 Inwerkingtreding
Deze nadere regels treden in werking op 1 januari 2019.

Artikel 7 Citeertitel
Deze nadere regels worden aangehaald als ‘Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019’.

Bijlage bij Nadere regels maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019: pgb-tarieven en financiële tegemoetkomingen per 1 januari 2019

1. Hulp en ondersteuning die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk

- Voor ambulante ondersteuning en ondersteuning op locatie die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk geldt een maximaal pgb-tarief van € 20,90 per uur respectievelijk per dagdeel.
- Voor huishoudelijke hulp die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk geldt een maximaal pgb-tarief van € 16,20 per uur.
- Voor combi-ondersteuning (hulp bij het huishouden met lichte begeleiding) die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk geldt een maximaal pgb-tarief van € 22,20 per uur.

De hierbovengenoemde maximale tarieven gelden eveneens voor hulp of ondersteuning die wordt betrokken van een persoon buiten het sociaal netwerk die niet voldoet aan de eisen genoemd in artikel 2.4, zevende lid, onder a en b, van de verordening.

2. Hulp en ondersteuning die wordt betrokken van een persoon die deze hulp en ondersteuning bedrijfsmatig verleent

	Pgb-tarief, maximaal	
Hulp bij het huishouden		
- Huishoudelijke hulp	€ 24,60	per uur
- Combi-ondersteuning (Hbh/lichte begeleiding)	€ 27,60	per uur
Ambulante ondersteuning		
- persoonlijke verzorging	€ 37,23	per uur
- begeleiding	€ 40,29	per uur
- begeleiding NAH	€ 56,61	per uur
- begeleiding speciaal	€ 63,24	per uur
- coaching on the job	€ 82,62	per uur
- conferentie module informatief gesprek	€ 259,90	per stuk
- conferentie module conferentie	€ 1.153,58	per stuk
- conferentie module vervolg	€ 1.153,58	per stuk
- conferentie module activering	€ 2.078,27	per stuk
Ondersteuning op locatie		
- licht	€ 28,02	per dagdeel
- midden	€ 36,11	per dagdeel
- zwaar	€ 49,58	per dagdeel
- dagactiviteit GGZ-LZA	€ 9,18	per uur

Activerend werk		
- Ontwikkeling naar trede 2	€ 216,89	per maand
- Ontwikkeling naar trede 3	€ 461,77	per maand
- Ontwikkeling naar trede 4	€ 556,52	per maand
- Ontwikkeling naar trede 5	€ 325,56	per maand
- Stabiel op trede 3	€ 6,12	per uur
- Stabiel op trede 4	€ 4,59	per uur
Beschermd wonen		
- Beschermende component bij zelfstandig wonen met intensieve begeleiding	€ 12,11	per etmaal
- Groepswonen met intensieve begeleiding	€ 67,44	per etmaal
Verblijf		
- ZZP VG&LG verblijfscomponent	€ 18,66	per etmaal
- ZZP V&V verblijf niet-geindiceerd	€ 17,60	per etmaal
- GGZ verblijfscomponent	€ 15,64	per etmaal
Vervoer		
- Vervoer naar ondersteuning op locatie & activerend werk	€ 5,24	per enkele reis

3. Financiële tegemoetkomingen

	Maximaal bedrag	
Verhuis- en herinrichtingskosten	€ 2.500,-	eenmalig
Vervoerkosten voor auto of gesloten buitenwagen in bruikleen	€ 650,-	per kalenderjaar
Vervoerskosten voor eigen auto of gesloten buitenwagen	€ 1.650,-	per kalenderjaar
Sportrolstoel of vergelijkbare voorziening	€ 2.270,-	eenmalig
Elektrische sportrolstoel	€10.000,-	eenmalig

Samenvatting wijzigingen Wmo-verordening per 1-1-2019

Hoofdstuk 1 Begrips- en algemene bepalingen

- Opschoning artikel begripsbepalingen, er zaten overbodige definities in en definities die de wet al geeft.
- Toevoeging enkele nieuwe begrippen.
- Samenvoeging van artikelen.
- Artikel over inspraak (oud artikel 1.4) vervalt, daar is op 25 oktober 2016 een aparte verordening voor in werking getreden (Verordening adviesraden gemeente Arnhem).

Hoofdstuk 2 Algemene uitvoeringsaspecten

- Herformulering en samenvoeging van artikelen.
- Toevoeging artikel 2.1 (Toegang) i.v.m. onderlinge afstemming verordeningen Wmo en Jeugdhulp. In navolging van de CRvB-uitspraak van 23 maart 2018 is aangegeven welke stappen het onderzoek n.a.v. een melding moet doorlopen.
- Deels vervallen van bepalingen die slechts reproduceren wat er in de wet staat.
- Vervallen van afwijsgrond "normale afschrijvingstermijn van de voorziening is nog niet verstreken". We kennen voor maatwerkvoorzieningen geen "normale afschrijvingstermijnen" meer, het is altijd een individuele beoordeling.
- Nieuw: artikel 2.3 lid 3 maakt het mogelijk een besluit tot toekenning van een bruikleenvoorziening in te trekken als bruikleenovereenkomst is geeindigd vanwege niet nakomen voorwaarden bruikleenovereeenkomst. Dat is nodig omdat anders het recht op een voorziening zou blijven bestaan, wat in deze situatie niet de bedoeling is.
- Nieuw: artikel 2.4 lid 3 over pgb's. Beschreven wordt hoe deze moeten worden berekend. Dit is nodig n.a.v. de uitspraak van de CRvB van 17 mei 2017 (ECLI:NL:CRVB:2017:1803), waarin wordt bepaald dat de raad het vaststellen van de hoogte van pgb-tariven niet mag delegeren aan het college.
- In artikel 2.4 lid 6 en 7 wordt geregeld dat, onder bepaalde voorwaarden, voor hulp of ondersteuning door een persoon uit het sociaal netwerk die bedrijfsmatig wordt verleend, een pgb berekend volgens het tarief voor een professional kan worden toegekend.
- Op grond van artikel 2.4 lid 8 moet ook voor ondersteuning verleend door een persoon buiten het sociaal netwerk aan bepaalde criteria voldaan zijn om voor het tarief voor een professional in aanmerking te komen.
- Artikel 2.4 lid 10 regelt de bestedingsmogelijkheden van een pgb.
- In artikel 2.6 wordt nu geformuleerd hoe de eigen bijdrage voor opvang berekend wordt. Voorheen stond dat in een tabel die als bijlage bij de verordening was gevoegd. Nadeel was dat deze jaarlijkse aanpassing behoefde.
- Toevoeging artikel 2.7 over eigen bijdrage voor algemene voorziening HHT (huishoudelijke hulp toelage). (O.b.v. eerdere besluitvorming door college).

Hoofdstuk 3 Maatwerkvoorzieningen

Par. 3.1 Hulp bij het huishouden

- Herformulering.
- Voorschrift aan college om nadere regels te stellen wordt kan-bepaling.

Par. 3.2 Woonvoorzieningen

- Herformulering en samenvoeging van artikelen.
- Vanwege de mogelijkheid van een (eigen-bijdrage-vrije) tegemoetkoming voor verhuis- en herinrichtingskosten (zie artikel 4.1 en verdere uitwerking in de nadere regels) zal een pgbb voor

verhuis- en herinrichtingskosten nog slechts als aanvulling worden verstrekt in die gevallen waarin de tegemoetkoming niet volstaat.

Par. 3.3 Vervoer

- Herformulering en samenvoeging.
- Vanwege de mogelijkheid van een (eigen-bijdrage-vrije) tegemoetkoming voor gebruik van een (bruikleen of eigen) auto (zie artikel 4.1 en verdere uitwerking in de nadere regels) zal een pgb voor deze kosten nog slechts als aanvulling worden verstrekt in die gevallen waarin de tegemoetkoming niet volstaat.

Par. 3.4 Verplaatsingshulpmiddelen

- Herformulering en samenvoeging.

Par. 3.5 Ambulante ondersteuning, ondersteuning op locatie en activerend werk

- Herformulering en samenvoeging (productbenamingen aangepast aan bij aanbesteding gebruikte termen).
- Nieuw: art. 3.5.3 activerend werk. (O.b.v. eerdere besluitvorming door college)

Par. 3.6 Kortdurend verblijf

- Herformulering en samenvoeging.

Par. 3.7 Beschermd wonen en opvang

- Herformulering. (Productbenamingen aangepast aan bij aanbesteding gebruikte termen)
- Overgangsbepaling: de in het derde lid omschreven producten gelden vanaf de nieuwe aanbesteding. Voor lopende gevallen is in het vijfde lid een overgangsbepaling opgenomen die de oude situatie omschrijft.

Par. 3.8 Doventolkzorg

- Is komen te vervallen. Afgelopen jaren is deze voorziening ingekocht via de VNG die als opdrachtgever optreedt. Minister De Jonge heeft met een kamerbrief (dd 20 december 2017, onderwerp: "Centralisatie en harmonisatie tolkvoorziening") de Kamers laten weten dat de tolkvoorziening in de toekomst zal worden georganiseerd door het UWV. De Wmo zal daar op worden aangepast. Tot het moment dat het UWV deze opdrachtgeversrol op zich kan nemen, zal de rijksoverheid dit tijdelijk doen. Gemeenten zijn daar vanaf 1 januari 2018 niet meer verantwoordelijk voor.

<u>Hoofdstuk 4</u> Andere maatregelen voor maatschappelijke ondersteuning

- Artikel 4.1 gaat over maatregelen die niet als maatwerkvoorziening maar als tegemoetkoming in de meerkosten gezien moeten worden. In tegenstelling tot een maatwerkvoorziening ligt aan een tegemoetkoming geen plicht tot compensatie van beperkingen in zelfredzaamheid en participatie ten grondslag. In het verstrekken van een dergelijke tegemoetkoming zijn gemeenten vrij.
In de Nadere regels worden deze tegemoetkomingen verder uitgewerkt.
- De bepaling over de jaarlijkse waardering van mantelzorgers (oud art. 15.1) is in dit hoofdstuk ondergebracht. Ter uitvoering van het eerdere besluit van de raad is opgenomen dat de jaarlijkse waardering mantelzorgers, behalve uit een voorziening in natura, ook kan bestaan uit een geldbedrag.

Hoofdstuk 5 Kwaliteit

- In artikel 5.1 lid 2 een nieuwe bepaling over de kwaliteit waaraan met pgb ingekochte bedrijfsmatig verleende hulp of ondersteuning moet voldoen. Vanuit handhavingsoogpunt is het belangrijk dat dit is gedefinieerd.
- Artikel 5.2: herformulering van oud artikel 13.2 over verhouding prijs en kwaliteit levering dienst door derden, n.a.v. wijziging van het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 (door AMvB reele kostprijs thuisondersteuning). De voorgestelde formulering is conform het Uitvoeringsbesluit.

Hoofdstuk 6 Fraudepreventie en -bestrijding

- De wet verplicht om in de verordening bepalingen over dit onderwerp op te nemen. Inhoudelijk had dit onderwerp tot op heden nog weinig invulling gekregen, maar binnenkort wordt binnen de gemeente het handhavingsbeleid ter hand genomen. Omdat de huidige bepalingen (art. 14.1) niet veel toevoegen wordt voorgesteld ze te vervangen door een deel van de bepalingen uit de VNG-modelverordening (art. 6.1). Het tweede lid geeft een algemene bepaling betreffende het onderzoek naar de de kwaliteit en de recht- en doelmatigheid van het gebruik van maatwerkvoorzieningen en pgb's.
- Nieuw artikel 6.2 geeft invulling aan de bevoegdheid (op grond van artikel 2.1.3, vierde lid Wmo 2015 en artikel 2, vierde lid aanhef en onder e Uitvoeringsregeling Wmo 2015) om betalingen uit het pgb te laten opschorten.
- Oud artikel (14.2) over intrekking en herziening vervalt omdat intrekking en herziening een bevoegdheid is die het college toekomt.
- Voor oud artikel 14.3 over terugvordering en verrekening geldt hetzelfde, vervalt ook.

Hoofdstuk 7 Overgangsbepalingen

- Uitgewerkte bepalingen zijn verwijderd.

Hoofdstuk 8 Slotbepalingen

- Geactualiseerd.

Samenvatting wijzigingen Nadere regels Wmo per 1-1-2019:

De oude artikelen 2 t/m 7 en 10 t/m 13 komen te vervallen:
- Artikel 2 ging over gebruikelijke hulp. De oude verordening schreef voor dat het college hier nadere regels over moest stellen, maar deze bepaling is komen te vervallen. Een objectief afwegingskader voor wat gebruikelijke hulp is, is weliswaar gewenst, maar de inhoud van artikel 2 Nadere regels bood te weinig handvat. Als in de toekomst een dergelijk kader wel ontwikkeld is kan dit eventueel in beleidsregels worden opgenomen.
- De artikelen 3, 4 en 5 gingen over criteria begeleiding, activiteiten begeleiding en vormen van begeleiding. De meeste van deze bepalingen staan al in wet en verordening. Bovendien kan het precies beschrijven waaruit de activiteiten bestaan het bieden van maatwerk beperken. In de verordening staat al waar begeleiding op gericht is, dat is voldoende. Het is aan de wijkcoach om in te vullen waaruit begeleiding moet bestaan.
- De artikelen 6 en 7 gaven aanvullende criteria voor kortdurend verblijf (zie ook art. 3.6.1 lid 1 van de verordening). Deze waren niet limitatief, de wijkcoach kon ook al op andere gronden concluderen dat iemand is aangewezen op permanent toezicht (een voorwaarde voor de toewijzing van kortdurend verblijf). Het verwijderen van deze bepaling maakt duidelijker dat deze afweging geheel aan de wijkcoach is.
- Art. 10 over pgb voor sociaal netwerk was een overbodige bepaling, dit vloeit voort uit de wet.
- Art. 11 gaf afschrijvingstermijnen en komt te vervallen omdat bij de maatwerkvoorzieningen niet meer gewerkt wordt met vastgestelde afschrijvingstermijnen.
- Art. 12 en 13 over terugvordering en verrekening van een voorziening komen te vervallen omdat de wet voor deze artikelen geen grondslag biedt.

Artikel 9 over het persoonsgebonden budget is aangepast n.a.v. wijziging van de verordening
De wijze van vaststellen van de hoogte van pgb's mocht tengevolge van de CRvB-uitspraak niet in de nadere regels maar moest in de verordening worden vastgelegd.
Bepalingen over bestedingsmogelijkheden van een pgb zijn verplaatst naar de verordening.
In de bijlage bij de Nadere regels is een tabel met (deels nieuwe) pgb-tarieven, opgenomen die voortvloeien uit de in de verordening vast te stellen systematiek.

Er is een aantal nieuwe artikelen opgenomen:
- Artikel 2: over het verhuisprimaat: de grens hiervoor blijft ongewijzigd.
- Artikel 5: financiele tegemoetkoming voor meerkosten

In de verordening is een nieuwe constructie voor de "oude tegemoetkomingen" opgenomen. Dat was nodig i.v.m. de onduidelijke status die deze tegemoetkomingen hadden in de verordening. Dit artikel is hiervan een uitwerking.
Het betreft onder andere de tegemoetkoming voor een sportvoorziening die voorheen in de verordening stond. Het bedrag hiervoor blijft € 2.270,- en geldt nu voor alle soorten sportvoorzieningen behalve de elektrische sportrolstoel. Daarvoor blijft een tegemoetkoming van € 10.000,- mogelijk. Slechts in de hoogst uitzonderlijke gevallen dat sportbeoefening de enige participatiemogelijkheid is voor de inwoner, is er aanleiding deze tegemoetkomingen aan te vullen met een pgb. Meestal zullen er voldoende andere participatiemogelijkheden zijn en is deze tegemoetkoming ook echt bedoeld als tegemoetkoming, welke dus niet in alle gevallen kostendekkend zal zijn. Over de tegemoetkoming is geen eigen bijdrage verschuldigd.
Ook de tegemoetkomingen voor gebruik van een auto en de tegemoetkoming in de verhuis- en herinrichtingskosten zijn nu geregeld in dit artikel. In dit voorstel blijven de tot op heden gehanteerde bedragen ongewijzigd. Deze zijn voor de meeste gevallen toereikend en er is dan ook meestal geen

maatwerkvoorziening voor zelfredzaamheid of participatie meer nodig. Slechts wanneer de standaard tegemoetkoming geen passende voorziening is ter ondersteuning in de beperkingen in zelfredzaamheid en participatie, zal er aanleiding zijn een aanvullend pgb voor deze kosten te verstrekken. Dit blijft gewoon mogelijk op grond van de verordening. Over de tegemoetkoming wordt geen eigen bijdrage geheven, over een eventueel aanvullend pgb (wat een maatwerkvoorziening is) wel.

zaaknummer: 278707

Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Artikel 1 Begripsbepalingen

1. In deze verordening wordt verstaan onder:
   - andere voorziening: een voorziening anders dan in het kader van de Jeugdwet op het gebied van zorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning of werk en inkomen;
   - besluit: het Besluit Jeugdwet;
   - college: het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Arnhem;
   - hulpvraag: de behoefte van een jeugdige aan jeugdhulp in verband met opgroei- en opvoedingsproblemen, psychische problemen en stoornissen als bedoeld in artikel 2.3, eerste lid, van de wet;
   - individuele voorziening: een op de jeugdige toegesneden jeugdhulpvoorziening die door het college in natura of als pgb wordt verstrekt;
   - jeugdige: een jeugdige, als bedoeld in de Jeugdwet, of zijn ouder of ouders, dan wel de jeugdige met zijn ouder of ouders gezamenlijk;
   - overige voorziening: een algemene jeugdhulpvoorziening die voor de jeugdige toegankelijk is zonder tussenkomst van het college;
   - pgb: een persoonsgebonden budget als bedoeld in artikel 8.1.1 van de Jeugdwet;
   - wet: de Jeugdwet.
2. Begrippen die in deze verordening worden gebruikt en die niet nader worden omschreven hebben dezelfde betekenis als in de wet.

Artikel 2 Privacy

1. Het college verwerkt geen gegevens betreffende een jeugdige, tenzij dit voor de uitvoering van de wet noodzakelijk is.
2. Het college verwerkt geen persoonsgegevens betreffende een jeugdige zonder daartoe van de jeugdige toestemming te verkrijgen.
3. In afwijking van het tweede lid kan het college persoonsgegevens van een jeugdige verwerken zonder daartoe de toestemming van die jeugdige te hebben verkregen, wanneer daarmee tegemoet gekomen wordt aan een spoedeisend belang van de jeugdige of een wettelijke plicht.
4. Het college beveiligt de persoonsgegevens die zijn verkregen ten behoeve van de uitvoering van de wet deugdelijk en adequaat.

Artikel 3 Vormen van jeugdhulp

1. De volgende vormen van overige voorzieningen zijn beschikbaar:
   a. welzijnswerk, sociaal cultureel werk jeugd, tiener- en jongerenwerk;
   b. lichte ondersteuning vanuit het sociaal wijkteam;
2. De volgende vormen van individuele voorzieningen zijn beschikbaar:
   a. ambulante trajecten jeugd op het gebied van begeleiding en jeugd- en opvoedhulp;
   b. ambulante trajecten jeugd op het gebied van behandeling, zoals basis en specialistische jeugd ggz;
   c. ambulante trajecten jeugd op het gebied van observatie en diagnostiek;
   d. dagbesteding, kortdurend verblijf jeugd;
   e. pleegzorg;
   f. residentiële en semi-residentiële jeugdhulp.
   g. gesloten jeugdhulp;
   h. preventieve jeugdbescherming en beschermingsmaatregelen door gecertificeerde instellingen;
   i. crisisjeugdhulp.

3. Het college stelt bij nadere regels vast welke voorzieningen op basis van het eerste en tweede lid beschikbaar zijn.
4. Het college kan bij nadere regels vaststellen welke voorzieningen in aanvulling op de in het eerste en tweede lid genoemde vormen van voorzieningen beschikbaar zijn.

Artikel 4 Doelgroep

1. Een hulpvraag kan bij het college worden gemeld door:
   a. een jeugdige die zijn woonplaats in de gemeente Arnhem heeft als bedoeld in artikel 1.1 van de wet;
   b. een jeugdige, tevens vreemdeling, die rechtmatig verblijft in Nederland in de zin van artikel 8 van de Vreemdelingenwet 2000 en die zijn woonplaats heeft in de gemeente Arnhem, met inachtneming van artikel 1.2, vierde lid, van het besluit;
   c. een jeugdige, tevens vreemdeling, die geen rechtmatig verblijf heeft in Nederland maar verblijft in de gemeente Arnhem met inachtneming van artikel 1.2, tweede en derde lid, van het besluit.
2. In afwijking van het eerste lid kan een hulpvraag bij het college worden gemeld door een jeugdige die niet zijn woonplaats heeft in de gemeente Arnhem, maar staat ingeschreven bij een onderwijsinstelling in de gemeente Arnhem.
3. Een jeugdige kan zich rechtstreeks wenden tot een overige voorziening.

Artikel 5 Toegang

1. Het college verleent degene die tot de in artikel 4, eerste lid, genoemde doelgroep behoort een individuele voorziening wanneer het college de voorziening in het individuele geval noodzakelijk acht, gelet op het bepaalde in artikel 2.3 van de wet.
2. Ter beoordeling van de noodzaak om een individuele voorziening in te zetten onderzoekt het college:
   a. de hulpvraag van de jeugdige;
   b. of er sprake is van opgroei- en opvoedingsproblemen, van psychische problemen, of van stoornissen, en zo ja: welke;
   c. welke hulp naar aard en omvang nodig is voor de jeugdige om, rekening houdend met zijn leeftijd en ontwikkelingsniveau, gezond en veilig op te groeien, te groeien naar zelfstandigheid en voldoende zelfredzaam te zijn en maatschappelijk te participeren;
   d. in hoeverre de eigen mogelijkheden en het probleemoplossend vermogen van de jeugdige en van het sociale netwerk toereikend zijn om zelf de nodige hulp en ondersteuning te bieden;
   e. de mogelijkheden om gebruik te maken van een andere voorziening, en;
   f. de mogelijkheden om jeugdhulp te verlenen met gebruikmaking van een overige voorziening.
3. Het college betrekt bij de bepaling van de in te zetten individuele voorziening onder meer de volgende factoren:
   a. de behoeften, persoonskenmerken, voorkeuren, veiligheid, ontwikkeling en gezinssituatie van de jeugdige;
   b. het gewenste resultaat van de jeugdhulp, en;
   c. hoe rekening zal worden gehouden met de godsdienstige gezindheid, de levensovertuiging en de culturele achtergrond van de jeugdige.
4. Tenzij een spoedeisend belang zich daartegen verzet, onderzoekt het college de noodzaak tot het verlenen van een individuele voorziening in een gesprek.
5. In afwijking van het vierde lid kan het college in overleg met de jeugdige afzien van een gesprek.
6. Indien het college van oordeel is dat met het inzetten van een overige voorziening of een andere voorziening de noodzaak tot het verlenen van een individuele voorziening wordt weggenomen, en die overige of andere voorziening voor de jeugdige open staat, ziet het college af van het verlenen van een individuele voorziening.
7. Het college neemt de noodzaak tot het verlenen van een individuele voorziening als bedoeld in het eerste lid, in ieder geval aan:
   a. wanneer een huisarts, medisch specialist of jeugdarts een verwijzing naar de individuele voorziening heeft afgegeven, of;

b. wanneer het verlenen van de individuele voorziening noodzakelijk wordt geacht als bedoeld in artikel 2.4, tweede lid, onderdeel b, van de wet.

Artikel 6 PGB

1. Het college verleent met inachtneming van het bepaalde in artikel 8.1.6 van de wet op verzoek van de jeugdige een pgb indien:
   a. de jeugdige, al dan niet met hulp uit het sociale netwerk dan wel van een curator, bewindvoerder, mentor of gemachtigde in staat is tot een redelijke waardering van de belangen, en in staat kan worden geacht om de aan een pgb verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren;
   b naar het oordeel van het college voldoende is gemotiveerd dat een individuele voorziening in natura niet passend en toereikend te achten is, en;
   c. gewaarborgd is dat de voorziening die met het pgb betaald wordt, van goede kwaliteit is.
2. De volgende voorzieningen worden alleen in natura verleend en zijn derhalve uitgesloten voor pgb:
   a. jeugdbescherming;
   b. jeugdreclassering;
   c. crisisjeugdhulp en spoedeisende zorg;
   d. pleegzorg;
   e. voortgezette diagnostiek;
   f. gesloten jeugdhulp;
   g. wonen met behandeling ggz en de zorgzwaartepakketten (licht)verstandelijk gehandicapten 4 en 5;
   h. vervoer bij een voorziening die in natura wordt verleend;
   i. landelijk gecontracteerde zorg.
3. Onverminderd het bepaalde in het eerste lid kan de jeugdige aan wie een pgb wordt verstrekt de jeugdhulp betrekken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk, op voorwaarde dat door de jeugdige voldoende gemotiveerd is dat dit tot betere en efficiëntere ondersteuning leidt en doelmatiger is dan het betrekken van de jeugdhulp van een persoon buiten het sociale netwerk, gelet op
   a. de frequentie van de hulp;
   b. het type hulp;
   c. de aard van de hulpvraag waaraan met de verstrekking van het pgb tegemoet wordt gekomen;
   d. de duur van die hulpvraag, en;
   e. de mate van verplichting die voortvloeit uit het pgb en de daaraan verbonden voorwaarden voor de persoon van wie de jeugdhulp betrokken wordt.
4. Een pgb wordt niet besteed aan:
   a. tussenpersonen en belangenbehartigers;
   b. eenmalige uitkeringen;
   c. feestdagenuitkeringen;
   d. administratieve kosten van de zorgaanbieder;
   e. reiskosten van de zorgaanbieder;
   f. zorg die zonder toestemming van het college daartoe in het buitenland wordt afgenomen.

Artikel 7 De hoogte van een pgb

1. De hoogte van het pgb:
   a. wordt gebaseerd op een door de jeugdige opgesteld plan waarin de wijze van besteding van het pgb wordt toegelicht;
   b. is toereikend om effectieve en kwalitatief goede zorg in te kopen, en;
   c. bedraagt niet meer dan de kostprijs van de in de betreffende situatie goedkoopste adequate beschikbare individuele voorziening in natura.
2. De hoogte van het pgb-tarief wordt bepaald op het laagst toepasselijke tarief waarvoor de betreffende individuele voorziening in natura is gecontracteerd minus 15 procent.

3. Voordat de berekening van het tarief als bedoeld in het tweede lid wordt toegepast worden voor intramurale zorg de kosten van huisvesting en hotelmatige kosten in mindering gebracht op het tarief waarvoor de betreffende individuele voorziening in natura is gecontracteerd.
4. In afwijking van het tweede lid wordt de hoogte van het pgb-tarief voor jeugdhulp die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk van de jeugdige gebaseerd op op het bedrag dat hiervoor op 1 januari 2015 onder de Wet langdurige zorg werd gehanteerd.
5. Indien de jeugdhulp wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk die de jeugdhulp bedrijfsmatig verleent geldt het tarief als bedoeld in het tweede lid.
6. Jeugdhulp wordt bedrijfsmatig verleend door een persoon die behoort tot het sociale netwerk indien de betreffende persoon:
   a. aantoonbaar gekwalificeerd is;
   b. ingeschreven staat in een kwaliteitsregister;
   c. de jeugdhulp verleent ter uitvoering van een overeenkomst van opdracht, en;
   d. ook jeugdhulp aanbiedt aan anderen dan de betreffende jeugdige.
7. Indien de jeugdhulp wordt betrokken van een persoon buiten het sociale netwerk, die niet voldoet aan de eisen in het zesde lid genoemd onder a en b, geldt het tarief als bedoeld in het vierde lid.
8. Het college kan in of bij nadere regels tarieven vastleggen die voortvloeien uit dit artikel en die gehanteerd worden bij het vaststellen van een pgb.

Artikel 8 Kwaliteitseisen jeugdhulp

1. Jeugdhulpaanbieders zorgen voor een goede kwaliteit van jeugdhulp, eisen met betrekking tot de deskundigheid van beroepskrachten daaronder begrepen, door:
   a. het afstemmen van jeugdhulp op de persoonlijke situatie van de jeugdige;
   b. het afstemmen van jeugdhulp op andere vormen van zorg en ondersteuning;
   c. erop toe te zien dat beroepskrachten tijdens hun werkzaamheden in het kader van het leveren van jeugdhulp handelen in overeenstemming met de professionele standaard;
   d. voor zover van toepassing, erop toe te zien dat de kwaliteit van de jeugdhulp en de deskundigheid van beroepskrachten ten minste voldoen aan de voorwaarden om in aanmerking te komen voor de in de toepasselijke sector erkende keurmerken.
2. Met een pgb bekostigde bedrijfsmatig verleende jeugdhulp moet aan dezelfde kwaliteitseisen voldoen als gecontracteerde jeugdhulp.
3. Het college kan nadere regels stellen over verdere eisen aan de kwaliteit van jeugdhulp, eisen met betrekking tot de deskundigheid van beroepskrachten daaronder begrepen.
4. Onverminderd andere handhavingsbevoegdheden ziet het college toe op de naleving van deze eisen door periodieke overleggen met de jeugdhulpaanbieders, een jaarlijks cliëntervaringsonderzoek en het zo nodig in overleg met de jeugdige ter plaatse controleren van de geleverde jeugdhulp.

Artikel 9 Verhouding prijs en kwaliteit

1. Ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering als bedoeld in artikel 2.12 van de wet en de eisen die gesteld worden aan de kwaliteit daarvan stelt het college vast:
   a. een vaste prijs, die geldt voor een inschrijving als bedoeld in de Aanbestedingswet 2012 en het aangaan overeenkomst met derde; of
   b. een reële prijs die geldt als ondergrens voor:
      1°. een inschrijving en het aangaan overeenkomst met de derde, en
      2°. de vaste prijs, bedoeld in onderdeel a.
2. Het college stelt de prijzen, bedoeld in het eerste lid, vast:
   a. overeenkomstig de eisen aan de kwaliteit van die dienst, waaronder de eisen aan de deskundigheid van de beroepskracht, bedoeld in artikel 2.12 van de wet, en
   b. rekening houdend met de continuïteit in de hulpverlening, bedoeld in artikel 12.4, eerste lid onder a, van de wet, tussen degenen aan wie de dienst wordt verstrekt en de betrokken hulpverleners.
3. Het college baseert de vaste prijs of de reële prijs op de volgende kostprijselementen:
   a. de kosten van de beroepskracht;
   b. redelijke overheadkosten;

c. kosten voor niet productieve uren van de beroepskrachten als gevolg van verlof, ziekte, scholing, werkoverleg;
d. reis en opleidingskosten;
e. indexatie van de reële prijs voor het leveren van een dienst;
f. overige kosten als gevolg van door de gemeente gestelde verplichtingen voor aanbieders waaronder rapportageverplichtingen en administratieve verplichtingen, en;

4. Het college kan, onder verantwoording aan de gemeenteraad, het eerste lid, onderdeel b, buiten beschouwing laten indien bij de inschrijving aan de derde de eis wordt gesteld een prijs voor de dienst te hanteren die gebaseerd is op hetgeen gesteld is in het tweede en derde lid.

Artikel 10 Maatregelen ter voorkoming en bestrijding van misbruik of oneigenlijk gebruik

1. Het college informeert de jeugdige over de rechten en plichten die aan het ontvangen van een individuele voorziening zijn verbonden en over de mogelijke gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik.
2. Het college kan onderzoek doen naar het gebruik van individuele en overige voorzieningen met het oog op de beoordeling van de kwaliteit en de recht- en doelmatigheid.
3. Het college wijst ter uitvoering van het tweede lid een toezichthouder aan om misbruik en oneigenlijk gebruik van individuele en overige voorzieningen op te sporen, te bestrijden en tegen te gaan.

Artikel 11 Opschorting betaling uit het pgb

1. Het college kan de Sociale Verzekeringsbank gemotiveerd verzoeken te beslissen tot een gehele of gedeeltelijke opschorting van betalingen uit het pgb voor ten hoogste dertien weken als er ten aanzien van een jeugdige een ernstig vermoeden is gerezen dat er sprake is van een omstandigheid als bedoeld in artikel 8.1.4, eerste lid, onder a, d of e, van de wet.
2. Het college stelt de jeugdige schriftelijk op de hoogte van het verzoek op grond van het derde lid.

Artikel 12 Nieuwe feiten en omstandigheden, herziening, intrekking en terugvordering

1. Onverminderd artikel 8.1.2 van de wet doet een jeugdige op verzoek of onverwijld uit eigen beweging aan het college mededeling van alle feiten en omstandigheden, waarvan hem redelijkerwijs duidelijk moet zijn dat deze aanleiding kunnen zijn tot heroverweging van een beslissing aangaande een individuele voorziening.
2. Onverminderd artikel 8.1.4 van de wet kan het college een beslissing aangaande een individuele voorziening herzien dan wel intrekken als het college vaststelt dat:
   a. de jeugdige onjuiste of onvolledige gegevens heeft verstrekt en de verstrekking van juiste of volledige gegevens tot een andere beslissing zou hebben geleid;
   b. de jeugdige niet langer op de individuele voorziening is aangewezen;
   c. de individuele voorziening niet meer toereikend is te achten;
   d. de jeugdige niet voldoet aan de voorwaarden van de individuele voorziening, of;
   e. de jeugdige de individuele voorziening niet of voor een ander doel gebruikt dan waarvoor het is bestemd.
3. Als het college een beslissing op grond van het tweede lid, onder a, heeft herzien of ingetrokken en de verstrekking van de onjuiste of onvolledige gegevens opzettelijk heeft plaatsgevonden, kan het college van degene die opzettelijk onjuiste of onvolledige gegevens heeft verschaft geheel of gedeeltelijk de geldswaarde vorderen van de ten onrechte genoten individuele voorziening in natura of het ten onrechte genoten pgb.
4. Een beslissing tot verlening van een pgb kan worden herzien of ingetrokken als blijkt dat het pgb binnen 6 maanden na uitbetaling niet of slechts ten dele is aangewend voor de bekostiging van de voorziening waarvoor de verlening heeft plaatsgevonden.
5. Het college onderzoekt uit het oogpunt van kwaliteit van de geleverde zorg, al dan niet steekproefsgewijs, de bestedingen van de pgb's.

Artikel 13 Overgangsrecht

1. Een jeugdige houdt recht op een lopende voorziening verstrekt op grond van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015, totdat het college een nieuw besluit heeft genomen waarbij het besluit waarmee deze voorziening is verstrekt, wordt ingetrokken.
2. Aanvragen die zijn ingediend onder de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015 en waarop nog niet is beslist bij het in werking treden van deze verordening, worden afgehandeld krachtens deze verordening.
3. Op bezwaarschriften tegen een besluit op grond van de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015, wordt beslist met inachtneming van die verordening.

Artikel 14 Hardheidsclausule

Het college kan in bijzondere gevallen ten gunste van de jeugdige gemotiveerd afwijken van de bepalingen in deze verordening indien onverkorte toepassing daarvan leidt tot disproportionele onredelijkheid of onbillijkheid.

Artikel 15 Intrekking oude verordening

De Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015 wordt ingetrokken.

Artikel 16 Inwerkingtreding

Deze verordening treedt in werking op 1 januari 2019.

Artikel 17 Citeertitel

Deze verordening wordt aangehaald als: Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019.

Toelichting Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Algemeen

Deze verordening geeft uitvoering aan de Jeugdwet. Deze wet maakt onderdeel uit van de bestuurlijke en financiële decentralisatie naar gemeenten in 2015 van de jeugdzorg, de jeugd-ggz, de zorg voor verstandelijk beperkte jeugdigen en de begeleiding en persoonlijke verzorging van jeugdigen. Daarnaast is met deze wet een omslag gemaakt van een stelsel gebaseerd op een wettelijk recht op zorg (aanspraak) naar een stelsel op basis van een voorzieningenplicht voor gemeenten (voorziening), op een wijze zoals ook is gebeurd met de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Het wettelijke recht op jeugdzorg en individuele aanspraken op jeugdzorg zijn hierbij vervangen door een voorzieningenplicht waarvan de aard en omvang in beginsel door de gemeente worden bepaald (maatwerk). Het doel van het jeugdzorgstelsel blijft echter onverminderd overeind: jeugdigen en ouders krijgen waar nodig tijdig bij hun situatie passende hulp, met als beoogd doel ervoor te zorgen de eigen kracht van de jeugdige en het zorgend en probleemoplossend vermogen van het gezin te versterken.
De Jeugdwet schrijft in de artikelen 2.9, 2.10 en 2.12 voor dat de gemeenteraad per verordening in ieder geval regels opstelt:

- over de door het college te verlenen individuele voorzieningen en overige (jeugdhulp)voorzieningen;
- met betrekking tot de voorwaarden voor toekenning, de wijze van beoordeling van en de afwegingsfactoren bij een individuele voorziening;
- over de wijze waarop de toegang tot en de toekenning van een individuele voorziening wordt afgestemd met andere voorzieningen op gebied van zorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning, werk en inkomen;
- over de wijze waarop de hoogte van een persoonsgebonden budget wordt vastgesteld;
- voor de bestrijding van het ten onrechte ontvangen van een individuele voorziening of persoonsgebonden budget, alsmede van misbruik of oneigenlijke gebruik van de Jeugdwet;
- over de wijze waarop ingezetenen worden betrokken bij de uitvoering van de Jeugdwet, en
- ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering en de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit van jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering, waar het college ten aanzien daarvan de uitvoering van de Jeugdwet door derden laat verrichten. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de deskundigheid van de beroepskrachten en de toepasselijke arbeidsvoorwaarden.

Artikel 2.9 van de Jeugdwet biedt verder ruimte om met inachtneming van het bepaalde bij of krachtens de Jeugdwet andere regels te stellen. Deze verordening maakt hier spaarzaam gebruik van. Daarnaast kan op grond van artikel 8.1.1, vierde lid, bij verordening bepaald worden onder welke voorwaarden de jeugdige aan wie een persoonsgebonden budget wordt verstrekt, de jeugdhulp kan betrekken van een persoon die behoort tot zijn sociale netwerk.
Bepaalde verplichtingen voor het college volgen rechtstreeks uit de wet. Zo is bijvoorbeeld voorgeschreven dat jeugdigen, ouders en pleegouders een beroep kunnen doen op een onafhankelijke vertrouwenspersoon. In deze verordening worden dergelijke bepalingen niet herhaald. Ook de mogelijkheid om tegen een afgegeven beschikking in bezwaar te komen, of een klacht in te dienen over de handelswijze in een bepaald geval, gelden van rechtswege al. Het opnemen van bepalingen hierover in deze verordening zou dan ook overvloedig zijn. De wet voorziet reeds adequaat in de rechtsbescherming van de jeugdige.
Deze verordening kan niet los worden gezien van het beleidsplan “Jeugd en Wmo” 2015-2016, dat de raad op grond van artikel 2.1.2 van de Wmo 2015 en artikel 2.2 van de Jeugdwet heeft vastgesteld, het uitvoeringsplan “de veerkrachtige samenleving Arnhem 2015-2016” vastgesteld door B&W op 10 juni 2014 en de kadernota “Veerkrachtig Arnhem” vastgesteld door de gemeenteraad op 16 september 2013.

Wijzigingen t.o.v. voorgaande versie
Deze verordening vervangt de eerdere Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2015, die door de gemeenteraad is vastgesteld op 3 november 2014 (wijziging op 26 september 2016 in verband met de inwerkingtreding van de Verordening adviesraden gemeente Arnhem).
De voornaamste aanleiding om de Verordening Jeugdhulp te wijzigen ligt in het feit dat door de Centrale Raad van Beroep, de hoogste bestuursrechter, ten aanzien van de Wmo is bepaald dat de

berekeningssystematiek voor pgb-tarieven in een verordening moet zijn vastgelegd. Daarop wordt de Verordening maatschappelijke ondersteuning en analoog de Verordening Jeugdhulp aangepast. Daarnaast worden ook op andere punten de Verordening maatschappelijke ondersteuning en de Verordening Jeugdhulp zoveel als mogelijk geharmoniseerd.
In de voorgaande verordening werd niet voorzien in opsporing van misbruik en fraude. Met deze Verordening Jeugdhulp wordt voorzien in een grondslag daarvoor. Ook is in deze verordening, evenals bij de Verordening maatschappelijke ondersteuning, bepaald dat betalingen uit het pgb die een jeugdige ontvangt vanuit de Sociale Verzekeringsbank (SVB) kunnen worden opgeschort in geval van een ernstig vermoeden van fraude
De voorschriften betreffende de besteding van een pgb waren voorheen verspreid over verschillende beleidstukken en regelingen te vinden en zijn nu voor de duidelijkheid gegroepeerd opgenomen in artikel 6.
Hoe het college, en dus de wijkcoach namens dat college, de afweging maakt of een jeugdhulpvoorziening wordt ingezet is afgestemd op jurisprudentie daarover vanuit de Centrale Raad van Beroep van 1 mei 2017, met zaaknummer 16/4442 JW, ECLI:NL:CRVB:2017:1477.
Voor het overige geldt dat, zoals gezegd, de Verordening Jeugdhulp zoveel als mogelijk is afgestemd op de Verordening maatschappelijke ondersteuning. Dit leidt ertoe dat de volgorde van artikelen gewijzigd is en dat geprobeerd is om corresponderende artikelen tekstueel meer gelijk te trekken met elkaar om zo meer eenduidigheid te scheppen.

Artikelsgewijs

Artikel 1 Begripsbepalingen
De Jeugdwet kent twee soorten voorzieningen op het gebied van de jeugdzorg, namelijk individuele voorzieningen en overige voorzieningen. Alle andere voorzieningen, buiten de jeugdzorg, worden ook als zodanig gedefinieerd; andere voorzieningen.
De hulpvraag van een jeugdige moet niet worden verward met het begrip aanvraag. In de Algemene wet bestuursrecht wordt een aanvraag gedefinieerd als het verzoek om een (bestuursrechtelijk) besluit te nemen. Omdat jeugdhulp op verschillende manieren kan worden geboden, en slechts in een deel van de gevallen daarvoor een bestuursrechtelijk besluit is vereist, is het begrip aanvraag niet bruikbaar. Door de hulpvraag als uitgangspunt te nemen, hoeft de jeugdige niet specifiek voor ogen te hebben hoe die hulpvraag moet worden beantwoord. De hulpvraag beperkt de deskundige dan ook niet in zijn mogelijkheden om aan die hulpvraag tegemoet te komen, zoals een aanvraag dat wel doet. Een aanvraag impliceert een verzoek om een concrete voorziening, terwijl in het merendeel van de gevallen juist van de deskundige een voorstel voor een passende oplossing zal worden verwacht. De hulpvraag moet dan ook veel meer als een open vraag worden beschouwd, die niet slechts met een ja of nee kan worden weggenomen. Dit laat het recht van de jeugdige om een individuele voorziening aan te vragen onverlet.
In de wet is zowel omschreven wat wordt verstaan onder jeugdige als onder ouder. Als ouder kan worden aangemerkt een gezaghebbende ouder, een adoptiefouder, een stiefouder of een ander die de jeugdige als behorend tot zijn gezin verzorgt en opvoedt. Pleegouders worden expliciet niet als ouder in de zin van de wet en deze verordening aangemerkt. Waar in deze verordening en toelichting gesproken wordt van een jeugdige, wordt de jeugdige zelfstandig bedoeld, maar ook de jeugdige met een of beide ouders, of de ouders namens de jeugdige. Het begrip 'jeugdige' zoals dat in deze verordening wordt gehanteerd is dan ook ruimer dan het begrip 'jeugdige', zoals dat in de Jeugdwet staat gedefinieerd.

Artikel 2 Privacy
Vanwege de kwetsbare positie waarin een jeugdige zich bevinden kan, en vanwege de gevoelige aard van de informatie waarmee wordt gewerkt bij de jeugdhulp, zijn in dit artikel regels opgenomen om de privacy van de jeugdige zoveel als mogelijk te garanderen. Het verwerken van bijzondere gegevens is beschreven in de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) en de Jeugdwet. In de verordening worden hierover specifieke, aanvullende regels opgenomen. In dit artikel wordt evenals in de AVG gesproken van het verwerken van persoonsgegevens en daarmee geldt het artikel voor elke handeling of elk geheel van handelingen met betrekking tot persoonsgegevens. Daaronder valt onder meer het verzamelen, vastleggen, bewaren, wijzigen, opvragen, raadplegen, vernietigen, het delen met derden, en het verstrekken door middel van doorzending.

Artikel 3 Vormen van jeugdhulp

Dit artikel geeft een nadere uitwerking van de verplichte delegatiebepaling van artikel 2.9, onder a, van de wet, waarin is bepaald dat de gemeente bij verordening regels stelt over de door het college te verlenen individuele voorzieningen en overige (jeugdhulp)voorzieningen. Uit de memorie van toelichting op de wet (Kamerstukken II 2012/13, 33 684, nr. 3) komt naar voren dat de burger recht heeft op een duidelijk beeld van het aanbod van voorzieningen binnen de gemeente.
Het begrip 'voorziening' is een lastig te vatten begrip. De wetgever waagt zich dan ook niet aan een definitie, maar geeft wel in de memorie van toelichting aan dat de door de gemeente te treffen voorziening zowel een algemene, vrij toegankelijke voorziening kan zijn als een individuele voorziening. Een individuele voorziening zal vaak betrekking hebben op meer gespecialiseerde zorg. De gemeente bepaalt zelf welke hulp vrij toegankelijk is en welke niet. Voor de niet vrij toegankelijke vormen van ondersteuning zal door de gemeente of door de huisarts, medisch specialist of jeugdarts en de jeugdhulpaanbieder eerst beoordeeld moeten worden of de jeugdige deze ondersteuning daadwerkelijk nodig heeft.
Voorzieningen in de zin van de Jeugdwet zijn gerelateerd aan de drieledige wettelijke definitie van jeugdhulp in het eerste lid van artikel 2.3 van die wet. Een voorziening kan derhalve een breed spectrum van verschillende soorten ondersteuning, hulp en zorg omvatten. Een beschrijving is gewenst omdat de wetgever gemeenten opdraagt ervoor te zorgen dat de burger zich een beeld kan vormen van de voorzieningen in het kader van jeugdhulp.
In die beschrijving wordt door de verordening in globale zin voorzien. Het college van burgemeester en wethouders stelt bij nadere regels concreet vast welke overige en individuele voorzieningen ter beschikking worden gesteld. Deze structuur maakt het eenvoudiger om aanpassingen door te voeren in het voorzieningenaanbod, zodat vlot ingespeeld kan worden op maatschappelijke behoeften.

Artikel 4 Doelgroep

De wet bepaalt dat aan een jeugdige jeugdhulp wordt geboden door het college van de gemeente waarin die jeugdige zijn woonplaats heeft. Aangesloten is bij het woonplaatsbeginsel van de Jeugdwet. De jeugdige wordt door deze verordening daarom ook in de gelegenheid gesteld om een hulpvraag te melden bij het college.
Jeugdigen die hun woonplaats buiten de gemeente Arnhem hebben, maar wel ingeschreven staan bij een onderwijsinstelling in de gemeente Arnhem, worden met het tweede lid eveneens in de gelegenheid gesteld om een hulpvraag te melden. Hoewel het Arnhemse aanbod van individuele voorzieningen voor deze groep niet toegankelijk is, kunnen signalen wel opgepakt worden en eventueel worden doorgezet naar de gemeente die in het kader van de Jeugdwet voor de verlening van jeugdzorg is aangewezen. Ook kan voor deze groep toeleiding naar een overige voorziening mogelijk een oplossing bieden.
De voorzieningen die op grond van artikel 3 in de nadere regels als overige voorzieningen zijn benoemd staan rechtstreeks open voor de jeugdige. Dat betekent dat via het college naar een overige voorziening kan worden verwezen als aanbod van jeugdhulp, maar dat de verwijzing niet als voorwaarde geldt voor toegang tot die overige voorziening. In sommige gevallen wordt de overige voorziening door het college zelf geleverd, bijvoorbeeld in het wijkteam. Dan geldt dus dat de jeugdige zich rechtstreeks tot het wijkteam kan wenden voor die specifieke vorm van jeugdhulp.

Artikel 5 Toegang

Deze bepaling regelt de toegang van jeugdhulp via de gemeente en is opgenomen om een zorgvuldige procedure te waarborgen. Dit alles ter uitvoering van artikel 2.9, onder a, van de wet waarin is bepaald dat de gemeente bij verordening in ieder geval regels stelt over de door het college te verlenen individuele voorzieningen en overige voorzieningen, met betrekking tot de voorwaarden voor toekenning en de wijze van beoordeling van, en de afwegingsfactoren bij een individuele voorziening.
Voor het verkrijgen van een individuele, niet overige voorziening, geldt de beschreven procedure. Deze procedure is afgestemd op de aanknopingspunten die de Centrale Raad van Beroep heeft gegeven in de uitspraak van 1 mei 2017 met zaaknummer 16/4442 JW, ECLI:NL:CRVB:2017:1477. Bij het onderzoek ter beoordeling van een aangemelde hulpvraag zal in een gesprek met de jeugdige de gehele situatie worden bekeken en kan bijvoorbeeld alsnog worden verwezen naar een overige jeugdhulpvoorziening in plaats van, of naast, mogelijke inzet van een individuele voorziening.
In de algemene toelichting is al aangehaald dat jeugdigen onder de Jeugdwet geen wettelijk recht op jeugdzorg hebben en geen individuele aanspraken op jeugdzorg. Wel is er een voorzieningenplicht voor de gemeente en het daaruit voortvloeiende recht van jeugdigen op een zorgvuldige procedure. Deze verordening bevat een aantal bepalingen die dit moeten waarborgen.

In het eerste lid is de rol van het college als aanbieder en regievoerder tot uitdrukking gebracht. Het college verleent een individuele voorziening, indien het college die voorziening in dat individuele geval noodzakelijk acht. Daarbij is artikel 2.3 van de Jeugdwet genoemd als kader. De voorziening moet dus, naar het oordeel van het college, noodzakelijk zijn voor de jeugdige om gezond en veilig op te groeien, te groeien naar zelfstandigheid, en voldoende zelfredzaam te zijn en maatschappelijk te participeren. Hierbij moet rekening gehouden worden met de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van de jeugdige.
In de praktijk voert het college de beslissing over het inzetten van jeugdhulp niet zelf uit, maar mandateert dit aan deskundigen. Ook op andere plaatsen in deze verordening en in de wet waar "het college" staat, kan het college deze bevoegdheid mandateren naar ondergeschikten dan wel nietondergeschikten op grond van de algemene regels van de Algemene wet bestuursrecht. De in deze verordening vervatte bepalingen gelden uiteraard ook onverkort voor de gemandateerden.
Omdat er geen wettelijk recht van de jeugdige op jeugdzorg bestaat, voorziet de verordening evenmin in afwijzings- of weigeringsgronden die tegen een dergelijk recht in stelling kunnen worden gebracht. Voor overige voorzieningen geldt dat deze per definitie vrij toegankelijk zijn.
Een individuele voorziening wordt verleend indien dat noodzakelijk wordt geacht. Om die noodzaak in kaart te brengen zal er met de jeugdige samengewerkt moeten worden. Bij de beantwoording van de vraag of een individuele voorziening wordt ingezet is het oordeel van de deskundige in het wijkteam echter wel doorslaggevend. De deskundige is er immers ook bij uitstek op toegerust om dit oordeel te kunnen vellen.
Hiermee kan ten onrechte de schijn worden gewekt dat het telkens om een uitvoerig, onnodig bureaucratische proces gaat. Dit is echter geenszins de bedoeling. Zo kan het vooronderzoek afhankelijk van de inhoud van de melding, meer of minder uitgebreid zijn. Er kan bovendien hiervan – en in bepaalde gevallen ook van het gesprek – in overleg met de jeugdige afgezien worden. Daartegenover staat dat, als dat nodig is, er ook sprake kan zijn van meerdere (opeenvolgende gesprekken). Als de jeugdige al bekend is, zullen een aantal gespreksonderwerpen niet meer uitgediept hoeven te worden. Komt een jeugdige voor het eerst, dan zal een gesprek nodig zijn om een totaalbeeld van de jeugdige en zijn situatie te krijgen. Een vooronderzoek en gesprek zullen uiteindelijk vaak wel in enige vorm nodig zijn, omdat voor een zorgvuldig te nemen besluit het van belang is dat alle feiten en omstandigheden met betrekking tot de specifieke hulpvraag worden onderzocht.

Artikel 6 PGB

Bij nota van wijziging (Kamerstukken II 2013/14 33 684, nr. 11, artikel MM) is de regeling in artikel 8.1.1 van de wet voor het pgb aangepast (“gestandaardiseerd”) aan de verwante regelgeving met betrekking tot de maatschappelijke ondersteuning (Wmo 2015), In deze regeling stond dat een pgb slechts wordt verstrekt indien aan de in het derde lid gestelde voorwaarden is voldaan. Bij amendement Bergkamp/Voortman (Kamerstukken II 2013/14 33 684, nr. 109) is het woord ‘slechts’ geschrapt omdat dit een onnodige en overbodige inperking van het recht op een pgb leek te suggereren.
Een pgb wordt verstrekt indien de jeugdige gemotiveerd kan aantonen dat de individuele voorziening die door een aanbieder wordt geleverd, niet passend is (zie artikel 8.1.1, derde lid, onder b). De jeugdige kan direct in het verzoek om een pgb motiveren waarom een individuele voorziening in natura niet passend te achten is. Deze motivering kan natuurlijk ook op een later moment worden gegeven.
In het artikel is verder uitgewerkt dat een pgb onder omstandigheden ook kan worden ingezet voor jeugdhulp die wordt betrokken vanuit het sociale netwerk van de jeugdige. Voor specifieke soorten jeugdhulp en kosten kan een pgb niet worden aangewend. Deze vormen van jeugdhulp en kostensoorten zijn in respectievelijk het tweede en het vierde lid opgesomd.

Artikel 7 De hoogte van een pgb

Artikel 7 vloeit voort uit artikel 2.9, onder c, van de wet. In deze wetsbepaling staat dat in de verordening in ieder geval wordt bepaald op welke wijze de hoogte van een pgb wordt vastgesteld.
In artikel 8.1.1, vijfde lid, onderdeel a, van de wet is bepaald dat het college een pgb kan weigeren voor zover de kosten van het betrekken van de jeugdhulp van derden hoger zijn dan de kosten van de individuele voorziening. Zo wordt voorkomen dat inkoopvoordelen zouden wegvallen als te veel personen zelf ondersteuning willen inkopen met een pgb. Een pgb is gemiddeld genomen ook goedkoper dan zorg in natura omdat er minder overheadkosten hoeven te worden meegerekend. De maximale hoogte van een pgb is in de verordening afgeleid van de kostprijs van de in de betreffende

situatie goedkoopst adequate door het college ingekochte individuele voorziening in natura. Daartoe zijn de volgende berekeningsmethoden gebruikt:
Voor bedrijfsmatig verleende jeugdhulp wordt op grond van het tweede lid voor de vaststelling van het pgb-tarief het goedkoopst gecontracteerde tarief gehanteerd, na aftrek van hotel- en verblijfskosten, minus een afslag van 15%. Deze afslag is als volgt tot stand gekomen:
In de tarieven die worden betaald voor zorg in natura (ZIN) is een opslag voor overheadkosten en een risico-opslag begrepen. Er wordt van uit gegaan dat de overhead bij ZIN circa 30% van de kosten bedraagt. Daarin zitten onder andere administratieve functies, automatisering, inkooppersoneel, management- en terreingebonden functies. Omdat het administratieve proces omtrent een pgb minder lasten met zich mee brengt en de regie daarnaast bij de jeugdige zelf ligt zal de zorgaanbieder voor een pgb-houder minder overheadkosten kwijt zijn. Daarom is het voor berekening van de pgb-tarieven gerechtvaardigd om op de ZIN-tarieven een afslag i.v.m. minder overhead toe te passen van 40%. 40% van 30% levert een afslag op van 12%.
Naast de opslag voor overheadkosten is in de ZIN-tarieven ook een risico-opslag meegenomen. Deze opslag bedraagt 3% en is bedoeld voor aanbieders om financiële risico's af te dekken en een marge te kunnen maken. Omdat dit voor zorg ingekocht via pgb niet van toepassing is, is het gerechtvaardigd om ook hiervoor een correctie toe te passen op de ZIN-tarieven.
Deze twee afslagen samen komen neer op een korting ten opzichte van het ZIN tarief van 15%. Deze afslag van 15% wordt in mindering gebracht op het ZIN-tarief nadat eerst, op grond van het derde lid, het tarief gecorrigeerd is voor hotelmatige- en huisvestingskosten.
Voor informele jeugdhulp, die wordt betrokken uit het sociale netwerk van de jeugdige, wordt op grond van het vierde lid, aangesloten op het tarief dat op 1 januari 2015 vanuit de Wet langdurige zorg (Wlz) gold voor niet-professionals. Artikel 5.22, eerste lid, van de Regeling langdurige zorg bepaalde op dat moment: "Het uit het persoonsgebonden budget te betalen bruto loon of de te betalen vergoeding aan een zorgaanbieder bedraagt ten hoogste € 20 per uur of per dagdeel, tenzij de verzekerde kan aantonen dat de zorg is verleend door: (…) " gevolgd door een aantal criteria om in aanmerking te komen voor het tarief voor professionals. Dit Wlz-tarief voor informele zorg, € 20,- per uur of per dagdeel, is in Arnhem per 1 januari 2015 voor toepassing bij Wmo-ondersteuning en jeugdhulp als uitgangspunt genomen, maar is door het college inmiddels reeds gewijzigd ten gevolge van indexering. Ook in de toekomst zal het in Arnhem gehanteerde pgb-tarief voor ondersteuning door het sociaal netwerk meelopen met de indexeringen, zodat het mogelijk verder zal gaan afwijken van het bedrag van € 20,- dat als uitgangspunt heeft gegolden.
Een persoon uit het sociaal netwerk kan tegelijkertijd een professional zijn. In het zesde lid is geregeld onder welke voorwaarden een pgb voor jeugdhulp door een professional uit het sociaal netwerk berekend kan worden volgens het tarief voor bedrijfsmatig verleende hulp. Ook als de jeugdhulp verleend wordt door iemand van buiten het sociaal netwerk gelden er voorwaarden, deels dezelfde, om voor het tarief voor bedrijfsmatig verleende jeugdhulp in aanmerking te komen.

Artikel 8 Kwaliteitseisen jeugdhulp

De regering legt de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van voorzieningen bij de gemeente en de aanbieder. Het is op grond van artikel 2.12 van de wet aan de gemeente om in de verordening regels te stellen ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van jeugdhulp of de uitvoering van een kinderbeschermingsmaatregel of jeugdreclassering en de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit daarvan. Daarbij wordt rekening gehouden met de deskundigheid van de beroepskrachten en de toepasselijke arbeidsvoorwaarden. Voor dit artikel in de Verordening jeugdhulp is aansluiting gezocht bij de corresponderende bepaling hierover in de Verordening maatschappelijke ondersteuning.
De eis dat een voorziening van goede kwaliteit wordt verleend, biedt veel ruimte voor de gemeenten om in overleg met organisaties van cliënten en aanbieders te werken aan kwaliteitsstandaarden voor de ondersteuning. In het eerste lid is een aantal voor de hand liggende kwaliteitseisen uitgewerkt. In het tweede lid wordt bepaald dat met pgb ingekochte hulp en ondersteuning aan dezelfde kwaliteitseisen moet voldoen als jeugdhulp die door de gemeente zelf wordt ingekocht. Deze gelijkschakeling geldt niet voor jeugdhulp die wordt verleend door een persoon uit het sociaal netwerk, maar geldt slechts ten aanzien van bedrijfsmatig verleende jeugdhulp. Aangezien voor deze categorie ook een hoger tarief geldt dan voor jeugdhulp uit het sociaal netwerk is het stellen van deze eisen gerechtvaardigd.Het in het derde lid genoemde jaarlijkse cliëntervaringsonderzoek is verplicht op grond van artikel 2.5.1, eerste lid, van de Wmo 2015 en artikel 2.10 van de wet.

Artikel 9 Verhouding prijs en kwaliteit

Het college kan de uitvoering van de Jeugdwet door derden laten verrichten (artikel 2.11, eerste lid, van de Jeugdwet). Met het oog op gevallen waarin dit ten aanzien van jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering gebeurt, moeten bij verordening regels worden gesteld ter waarborging van een goede verhouding tussen de prijs voor de levering van jeugdhulp of de uitvoering van een kinderbeschermingsmaatregel of jeugdreclassering en de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit daarvan (artikel 2.12 van de Jeugdwet). Daarbij dient in ieder rekening gehouden te worden met de deskundigheid van de beroepskrachten en de toepasselijke arbeidsvoorwaarden.

Om te voorkomen dat er alleen gekeken wordt naar de laagste prijs voor de uitvoering worden in dit artikel een aantal andere aspecten genoemd waarmee het college bij het vaststellen van tarieven (naast de prijs) rekening dient te houden. Hiermee wordt bereikt dat er een beter beeld ontstaat van reële kostprijs voor de activiteiten die zij door aanbieders willen laten uitvoeren. Uitgangspunt is dat de aanbieder kundig personeel inzet tegen de arbeidsvoorwaarden die passen bij de vereiste vaardigheden. Hiervoor is ten minste een beeld nodig van de vereiste activiteiten en de arbeidsvoorwaarden die daarbij horen. Dit biedt een waarborg voor werknemers dat hun werkzaamheden aansluiten bij de daarvoor geldende arbeidsvoorwaarden.

De kwaliteit van de voorzieningen wordt door het college op verschillende manieren bewaakt en gecontroleerd. In het tweede lid worden onder andere periodieke overleggen genoemd als instrument daarvoor. Maar ook de jaarlijkse cliëntervaringsonderzoeken, die op grond van artikel 2.5.1 van de Wmo 2015 en artikel 2.10 van de Jeugdwet verplicht zijn, geven uiteraard een beeld van de kwaliteit van de jeugdhulp en worden daarom ook genoemd.

Artikel 10 Maatregelen ter voorkoming en bestrijding van misbruik of oneigenlijk gebruik

Aan het ‘bestrijden’ van ten onrechte ontvangen maatwerkvoorzieningen en pgb’s gaat een poging dit te ‘voorkomen’ vooraf. Duidelijke informatie over enerzijds de rechten en plichten van de jeugdige en anderzijds de gevolgen van misbruik en oneigenlijk gebruik spelen hierbij een belangrijke rol. Daarom is in het eerste lid een informatieplicht voor het college opgenomen.

Artikel 11 Opschorting betaling uit het pgb

In bepaalde gevallen is (tijdelijke) opschorting van een betaling uit het pgb naar aanleiding van een declaratie een beter instrument dan beëindiging of weigering of zelfs intrekken of herzien van het verleningsbesluit. Middels opschorting kan ruimte geboden worden voor herstelmaatregelen of nader onderzoek.

Om deze redenen is de mogelijkheid voor het college om de SVB te verzoeken over te gaan tot opschorting aan de verordening toegevoegd. Het college kan een verzoek enkel doen als een ernstig vermoeden is gerezen dat:

1. de jeugdige onjuiste of onvolledige gegevens heeft verstrekt en de verstrekking van juiste of volledige gegevens tot een andere beslissing zou hebben geleid,
2. de jeugdige niet voldoet aan de aan het persoonsgebonden budget verbonden voorwaarden, of
3. de jeugdige het persoonsgebonden budget niet of voor een ander doel gebruikt.

Van de onder 2 genoemde omstandigheid is ook sprake als de jeugdige niet langer voldoende in staat is op eigen kracht, dan wel met hulp uit zijn sociale netwerk of van zijn vertegenwoordiger, de aan een persoonsgebonden budget verbonden taken op verantwoorde wijze uit te voeren, en als niet langer is gewaarborgd dat de diensten, hulpmiddelen, woningaanpassingen en andere maatregelen die tot de maatwerkvoorziening behoren, veilig, doeltreffend en cliëntgericht worden verstrekt.

Uiteraard moet het college het verzoek goed motiveren en – met inachtneming van de daarvoor geldende regels – de SVB van voldoende informatie voorzien op grond waarvan de SVB over kan gaan tot deugdelijke besluitvorming ten aanzien van het al dan niet nemen van een besluit tot opschorting.

Verder kan er voor ten hoogste dertien weken worden opgeschort. Hierbij is aansluiting gezocht bij de termijn zoals deze ook wordt gehanteerd in artikel 4:56 van de Awb en onder de Wet langdurige zorg.

Artikel 12 Nieuwe feiten en omstandigheden, herziening, intrekking en terugvordering

Deze bepaling is een uitwerking van de bij nota van wijziging (Kamerstukken II 2013/14 33 684, nr. 11, artikel D) ingevoegde verplichte delegatiebepaling van artikel 2.9, onder d, van de wet, waarbij is bepaald dat de gemeente bij verordening regels stelt voor de bestrijding van het ten onrechte ontvangen van een individuele voorziening, alsmede van misbruik of oneigenlijk gebruik van de wet.

Ook deze bepaling beoogt het standaardiseren met de regelgeving met betrekking tot de aan elkaar verwante beleidsterreinen van jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning.
In de toelichting op de nota van wijziging is voorts vermeld dat het tot de gemeentelijke verantwoordelijkheid behoort misbruik van de geboden voorzieningen te voorkomen en, waar nodig, op te treden tegen onterecht gebruik van individuele voorzieningen of persoonsgebonden budgetten. Een zorgvuldig gebruik van collectieve middelen is wezenlijk voor het draagvlak daarvan. De artikelen 8.1.2 tot en met 8.1.4 (oorspronkelijk genummerd: 8.1.1a tot en met 8.1.1c) zijn eveneens bij nota van wijziging en ter standaardisering van de regelgeving aan het wetsvoorstel toegevoegd.
Het eerste lid berust mede op artikel 8.1.2, eerste lid, van de wet. Ook de overige onderdelen van artikel 8.1.2 en artikel 8.1.3 en 8.1.4 geven handen en voeten aan de bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik en zijn opgenomen in deze verordening. De wettekst van de artikelen 8.1.2 tot en met 8.1.4 is veelal beperkt tot de pgb. Waar mogelijk en zinvol, is dit ter uitwerking van de delegatiebepaling in artikel 2.9, onder d, van de wet, in de verordening uitgebreid tot de individuele voorziening in natura. Hiervoor kan ook steun gevonden worden in de tekst van de toelichting op artikel 8.1.2, waarbij is vermeld dat de in het eerste lid geregelde inlichtingenverplichting als uitgangspunt heeft dat van de jeugdige aan wie een individuele voorziening of een daaraan gekoppeld pgb is verstrekt, verlangd kan worden dat ze voldoende gegevens en inlichtingen verstrekken om het college in staat te stellen te beoordelen of het beroep op die individuele voorziening of het daaraan gekoppelde pgb terecht is gedaan. Zoals ook in het eerste artikel van deze verordening is gedefinieerd, worden onder het begrip individuele voorziening zowel de individuele voorziening in natura als het pgb begrepen.
Indien het de jeugdige redelijkerwijs duidelijk moet zijn dat feiten en omstandigheden of daarin opgetreden wijzigingen van invloed kunnen zijn op de toekenning van de individuele voorziening of het daaraan gekoppelde pgb, dient hij deze onverwijld aan het college te melden. Verstrekt hij niet onverwijld uit eigen beweging deze informatie, of op verzoek van het college alle gevraagde inlichtingen en bewijsstukken, dan heeft dat gevolgen voor de toekenning van de voorziening of het daaraan gekoppelde pgb. Het college kan niet alleen bij een aanvraag, maar ook in andere stadia concrete informatie en bewijsstukken van de belanghebbende vragen.
Het tweede lid is geënt op artikel 8.1.4 van de wet. Ook hier is de tot de pgb beperkte reikwijdte van artikel 8.1.4 van de wet op grond van het bepaalde in artikel 2.9, onder d, van de wet uitgebreid tot de individuele voorziening in natura en wordt voor beide de overkoepelende term individuele voorziening gebruikt.
Terugvordering met toepassing van het tweede lid kan eveneens plaatsvinden ten aanzien van degenen die niet hebben voldaan aan een voorwaarde die aan een individuele voorziening verbonden voorwaarde is (lid 1, onder d), of de individuele voorziening niet of voor een ander doel hebben gebruikt dan waarvoor de individuele voorziening was bestemd (lid 1, onder e). Daarbij geldt dan de voorwaarde dat zij dat opzettelijk niet of niet tijdig aan het college hebben laten weten. Oftewel, wanneer iemand die hierboven genoemde omstandigheden opzettelijk verzwijgt voor het college en het college daardoor niet de verlening van de voorziening kan herzien of intrekken, dan kan het college van die persoon de geldwaarde van de voorziening die als gevolg daarvan onnodig of teveel is verstrekt terugvorderen.

Artikel 13 Overgangsrecht
Dit artikel behoeft geen toelichting

Artikel 14 Hardheidsclausule
Dit artikel bepaalt dat het college in bijzondere gevallen ten gunste van de jeugdige kan afwijken van de bepalingen van deze verordening, en dus niet van de in de wet zelf genoemde bepalingen. Dit afwijken kan alleen maar ten gunste, en nooit ten nadele van de jeugdige. Met nadruk is gemeld: in bijzondere gevallen. Het gebruik maken van de hardheidsclausule moet beschouwd worden als een uitzondering en niet als een regel. Het college moet in verband met de rechtszekerheid ook duidelijk aangeven waarom in een bepaalde situatie van de verordening wordt afgeweken.

Artikel 15 Intrekking oude verordening
Dit artikel behoeft geen toelichting

Artikel 16 Inwerkingtreding
Dit artikel behoeft geen toelichting

Artikel 17 Citeertitel

Dit artikel behoeft geen toelichting

zaaknummer: 278707

Nadere Regels Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019

Artikel 1 Begrippen

1. In deze nadere regels wordt verstaan onder:
   - verordening: de Verordening Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019;
   - wet: de Jeugdwet.
2. Begrippen die in deze nadere regels worden gebruikt en die niet nader worden omschreven hebben dezelfde betekenis als in de verordening.

Artikel 2 Overige voorzieningen

De volgende voorzieningen behoren tot de overige voorzieningen bedoeld in artikel 3, eerste lid, onder b, van de verordening:

a. het bieden van informatie, advies en consultatie aan jeugdigen en hun ouders over o.a.:
   1° opgroei- en opvoedingsproblemen;
   2° psychische problemen en stoornissen;
   3° opvoedingssituaties waardoor jeugdigen mogelijk in hun ontwikkeling worden bedreigd;
   4° taal- en leerproblemen;
   5° kindermishandeling en huiselijk geweld;
   6° lichamelijke of verstandelijke beperkingen;
   7° cliëntondersteuning;
b. het bieden van ondersteuning bij het versterken van de eigen kracht van het kind of de jongeren, zijn of haar ouders / opvoeders en de andere leden van het gezin;
c. het bieden van ondersteuning bij het versterken van het sociale netwerk, waaronder familieleden, buren, vrienden, vrijwilligers, mantelzorgers en maatjes en het toeleiden naar collectieve activiteiten in de nabije omgeving, waaronder sport, cultuur en vrije tijd;
d. het bieden van ondersteuning bij het opzetten van een gezinsplan;
e. Kortdurende individuele, niet specialistische begeleiding gericht op de algemene dagelijkse levensverrichtingen, opgroei- en opvoedondersteuning;
f. begeleiding naar lichte hulp en consultatie bij de (jeugd)gezondheidszorg en het onderwijs.
g. het voeren van regie rondom de uitvoering van het gezinsplan.

Artikel 3 Individuele voorzieningen

1. De volgende voorzieningen zijn individuele voorzieningen bedoeld in artikel 3, tweede lid onder b, van de verordening:
   a. basis GGZ;
   b. specialistische GGZ;
   c. hulp bij enkelvoudige, ernstige dyslexie.
2. De volgende voorzieningen zijn individuele voorzieningen bedoeld in artikel 3, tweede lid, onder c, van de verordening:
   a. jeugdhulp bij psychiatrische stoornissen;
   b jeugdhulp bij (licht)verstandelijke beperkingen;
   c. jeugdhulp bij opvoedproblemen en gedragsstoornissen;
   d. jeugdhulp bij dyslexie.
3. De volgende voorzieningen zijn individuele voorzieningen bedoeld in artikel 3, tweede lid, onder f, van de verordening:
   a. beschermd wonen met begeleiding voor jeugdigen met een met licht verstandelijke beperking en/of psychiatrische aandoening;
   b. kort- en langdurend verblijf, mogelijk met behandeling, voor:
      1° hulp aan jeugdigen met een (lichte) verstandelijke beperking;
      2° hulp aan jeugdigen met een psychiatrische stoornis (gesloten en open verblijf, deel- en voltijds);
      3° residentiële jeugdhulp (vol- en deeltijd) aan jeugdigen met ernstige gedragsproblematiek.
   c. kortdurend verblijf, zonder behandeling, waaronder logeeropvang (respijtzorg)

4. De volgende voorzieningen zijn individuele voorzieningen bedoeld in artikel 3, vierde lid, van de verordening:
   a. gesloten jeugdhulp;
   b. drang en dwangtrajecten door gecertificeerde instellingen;
   c. crisisjeugdhulp.

Artikel 4 PGB

Een pgb wordt berekend op basis van tarieven die in de bijlage bij deze nadere regels zijn opgenomen.

Artikel 5 Inwerkingtreding

Deze nadere regels treden in werking op 1 januari 2019.

Artikel 6 Citeertitel

Deze nadere regels worden aangehaald als: Nadere Regels Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019.

Bijlage bij Nadere Regels Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019: PGB tarieven Jeugdwet

1. Jeugdhulp die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk

Voor jeugdhulp die wordt betrokken van een persoon die behoort tot het sociale netwerk geldt een maximaal tarief van € 20,90 per uur voor individuele jeugdhulp en € 20,90 per dagdeel voor groepsbegeleiding.
Dit tarief geldt eveneens voor jeugdhulp die wordt betrokken van een persoon buiten het sociaal netwerk die niet voldoet aan de eisen genoemd in artikel 7, zesde lid, onder a en b, van de verordening.

2. Jeugdhulp die wordt betrokken van een persoon die de jeugdhulp bedrijfsmatig verleent

Voor jeugdhulp die wordt betrokken van een persoon die de jeugdhulp bedrijfsmatig verleent geldt een maximaal tarief volgens onderstaande tabel:

Productnaam ZIN	**Tarief PGB**	**Eenheid**
Activerend werk		
Activerend werk: ontwikkeling naar trede 2	€ 216,89	Stuks
Activerend werk: ontwikkeling naar trede 3	€ 461,78	Stuks
Activerend werk: ontwikkeling naar trede 4	€ 556,52	Stuks
Activerend werk: ontwikkeling naar trede 5	€ 325,56	Stuks
Activerend werk: stabiel op trede 3	€ 6,12	Uur
Activerend werk: stabiel op trede 4	€ 4,59	Uur
Ambulante ondersteuning		
Begeleiding	€ 40,29	Uur
Begeleiding NAH	€ 56,61	Uur
Begeleiding speciaal	€ 63,24	Uur
Coaching on the job	€ 82,62	Uur
Conferentie module activering	€ 2.078,27	Stuks
Conferentie module conferentie	€ 1.153,58	Stuks
Conferentie module informatief gesprek	€ 259,90	Stuks

Conferentie module vervolg	€	1.153,58	Stuks
Jeugd-GGZ behandeling generalistisch	€	81,60	Uur
Jeugd-GGZ behandeling hoog-specialistisch	€	99,45	Uur
Jeugd-GGZ behandeling specialistisch	€	90,27	Uur
Jeugd-GGZ consultatie	€	144,33	Uur
Jeugd-GGZ diagnostiek	€	94,86	Uur
Jeugdhulp niveau 1	€	74,46	Uur
Jeugdhulp niveau 2	€	79,05	Uur
Jeugdhulp niveau 3	€	88,23	Uur
Jeugdhulp niveau 4	€	101,49	Uur
Persoonlijke verzorging regulier	€	37,23	Uur
Dyslexie			
Jeugd-GGZ behandeling dyslexie	€	81,60	Uur
Jeugd-GGZ diagnose dyslexie	€	85,68	Uur
Ondersteuning op locatie aanbieder			
Dagactiviteit (begeleiding) jeugd LG/VG licht	€	38,80	Dagdeel
Dagactiviteit (begeleiding) jeugd LG/VG midden	€	48,50	Dagdeel
Dagactiviteit (begeleiding) jeugd LG/VG zwaar	€	78,13	Dagdeel
Dagactiviteit GGZ-LZA	€	9,18	Uur
Dagbehandeling (j)lvg	€	81,34	Dagdeel
Dagbehandeling gedragswetenschapper	€	83,97	Dagdeel
Dagbehandeling VG kind midden	€	65,74	Dagdeel
Dagbehandeling VG kind zwaar/JLVG/EMG	€	98,07	Dagdeel
Verblijf			
Logeerweek	€	956,60	Stuks
Logeerweekend	€	596,58	Stuks
Logeren per etmaal	€	136,66	Etmaal
Per dag ZZP 1LVG incl.BH incl.DB	€	86,91	Etmaal
Per dag ZZP 1VG excl.BH excl.DB	€	41,15	Etmaal
Per dag ZZP 1VG excl.BH incl.DB	€	70,96	Etmaal
Per dag ZZP 2GGZ-C excl.BH excl.DB	€	69,31	Etmaal
Per dag ZZP 2GGZ-C excl.BH incl.DB	€	88,29	Etmaal
Per dag zzp 2LVG incl.BH incl.DB	€	120,93	Etmaal
Per dag ZZP 2VG excl.BH excl.DB	€	54,58	Etmaal
Per dag ZZP 2VG excl.BH incl.DB	€	83,71	Etmaal

Per dag ZZP 3GGZ-C excl.BH excl.DB	€	78,13	Etmaal
Per dag ZZP 3GGZ-C excl.BH incl.DB	€	100,20	Etmaal
Per dag ZZP 3LVG incl.BH incl.DB	€	166,69	Etmaal
Per dag ZZP 3VG excl.BH excl.DB	€	66,13	Etmaal
Per dag ZZP 3VG excl.BH incl.DB	€	94,36	Etmaal
Per dag ZZP 4GGZ-C excl.BH excl.DB	€	96,61	Etmaal
Per dag ZZP 4GGZ-C excl.BH incl.DB	€	119,98	Etmaal
Per dag ZZP 5GGZ-C excl.BH excl.DB	€	107,54	Etmaal
Per dag ZZP 5GGZ-C excl.BH incl.DB	€	129,42	Etmaal
Per dag ZZP 6GGZ-C excl.BH excl.DB	€	139,54	Etmaal
Per dag ZZP 6GGZ-C excl.BH incl.DB	€	161,40	Etmaal
Per dag ZZP GGZ verblijfscomponent	€	15,64	Etmaal
Per dag ZZP VG&LG verblijfscomponent	€	18,66	Etmaal
Strand- of survivalkamp	€	1.125,29	Stuks
Toeslag bij verblijf in gezinshuis minder dan 4 kinderen	€	31,92	Etmaal
Toeslag Kind bij verblijf in moeder & kindhuis	€	22,80	Etmaal
Toeslag Psychiatrie bij verblijf in J&O	€	18,24	Etmaal
Verblijf bij zorgaanbieder: 24-uurs behandelgroep	€	165,25	Etmaal
Verblijf bij zorgaanbieder: 24-uurs behandelgroep fasehuis	€	191,28	Etmaal
Verblijf bij zorgaanbieder: 24-uurs behandelgroep gezinshuis	€	130,58	Etmaal
Verblijf bij zorgaanbieder: 24-uurs behandelgroep gezinshuis licht	€	120,88	Etmaal
Verblijf bij zorgaanbieder: 24-uurs behandelgroep kamertrainingscentrum	€	66,35	Etmaal
Verblijf bij zorgaanbieder: 24-uurs behandelgroep kamertrainingscentrum Intensief	€	97,49	Etmaal
Verblijf bij zorgaanbieder: 24-uurs behandelgroep logeerhuis	€	130,58	Etmaal
Verblijf zonder overnachting (VZO), per dag	€	89,99	Etmaal
Zomerkamp	€	1.037,95	Stuks

Samenvatting wijzigingen in de Verordening jeugdhulp per 1 januari 2019

PGB-tariefberekeningssystematiek
De voornaamste aanleiding om de Verordening jeugdhulp te wijzigen ligt in het feit dat door de Centrale Raad van Beroep, de hoogste bestuursrechter, ten aanzien van de WMO is bepaald dat de berekeningssystematiek voor PGB-tarieven in een verordening moet zijn vastgelegd. Omdat dit nog niet het geval is in Arnhem, moet de WMO verordening daarop worden aangepast. De verwachting is dat hetzelfde ook geldt voor de PGB tarieven voor jeugdhulp en dus voor de Arnhemse Verordening jeugdhulp. Daarnaast willen we de WMO verordening en de Verordening jeugdhulp zoveel mogelijk gelijk trekken en lijkt het logisch om de Raad beide verordeningen gelijktijdig te laten behandelen.
In de conceptversie van de verordening die nu voorligt is de berekeningssystematiek voor de PGB tarieven opgenomen in artikel 7.

Aanwijzen toezichthouder ivm misbruik- en fraudebestrijding
In de huidige verordening werd niet voorzien in opsporing van misbruik en fraude. Organisatorisch wordt dit opgezet en met een aanpassing in de Verordening jeugdhulp wordt voorzien in een grondslag daarvoor. Een en ander is in de conceptversie van de verordening in artikel 10 vastgelegd. Ook is in artikel 11 nieuw opgenomen in deze conceptverordening, waarin, evenals bij de verordening wmo, is bepaald dat het PGB dat een inwoner ontvangt vanuit de SVB kan worden opgeschort in geval van een ernstig vermoeden van fraude

Waar een PGB niet aan mag worden besteed
De voorschriften betreffende de besteding van een PGB zijn momenteel versnipperd. Er kan iets over gevonden worden in de verordening, in de nadere regels én in de Uitgangspuntennotitie PGB. In dat laatste document stond in een oude versie dat een PGB wél mocht worden besteed aan specifieke kosten en in de nieuwste versie is dat geschrapt, waaruit moet blijken dat die kosten nu niet met PGB gedekt mogen worden. Voor de duidelijkheid, én omdat dergelijke regels in een verordening moeten staan en niet in een beleidsstuk, zijn de relevante regels nu gegroepeerd opgenomen in artikel 6.

Afweging inzet jeugdhulpvoorziening
Hoe het college, en dus de wijkcoach namens dat college, de afweging maakt of een jeugdhulpvoorziening wordt ingezet is afgestemd op jurisprudentie daarover vanuit de Centrale Raad van Beroep. Dit is te vinden in artikel 5 van de conceptverordening, waarbij deze wijziging specifiek in artikel 5, tweede lid, sub a tot en met d is opgenomen.

Voor het overige geldt dat de conceptversie van de Verordening jeugdhulp zoveel als mogelijk is afgestemd op de Verordening maatschappelijke ondersteuning. Dit leidt ertoe dat de volgorde van artikelen gewijzigd is en dat geprobeerd is om corresponderende artikelen tekstueel meer gelijk te trekken met elkaar om zo meer eenduidigheid te scheppen. Een voorbeeld hiervan is artikel 8 in de huidige conceptversie.

Samenvatting wijzigingen in de Nadere regels jeugdhulp per 1 januari 2019

Voor de Nadere regels geldt dat veel van de oorspronkelijke inhoud uit 2015 nu overgeheveld is naar de verordening. Wat resteert is een gespecificeerd overzicht van individuele en overige voorzieningen en de nieuwe tabel met PGB-tarieven, afgestemd op de in de verordening vast te stellen systemathiek en de input die daarvoor is geleverd.

WijzijnAdviesraadArnhem
Wmo

WijzijnAdviesraadArnhem
Jeugd

College van Burgemeester en Wethouders
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Arnhem, 8 september 2018

Onderwerp: Verordeningen Wmo en Jeugdhulp

Geacht college,

ALGEMEEN
Voor aanvang van de zomervakantie 2018 is een procedure afgesproken waarbij de Adviesraden betrokken zouden worden bij de actualisering van de Verordening maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp (inclusief 'Nadere regels') die per 1 januari 2015 in werking zijn getreden. Deel van de gemaakte afspraken is geweest dat (vertegenwoordigers van) de Adviesraden mondeling geïnformeerd zouden worden over de door de gemeente Arnhem noodzakelijk geachte wijzigingen. Daartoe hebben de Adviesraden tevoren per e-mail een aantal notities betreffende dit onderwerp ontvangen en ook is er – binnen het krappe tijdschema – gelegenheid geweest tot mondeling overleg.

Namens de Adviesraden spreken wij uit dat, hoewel deze werkwijze onder de nodige tijdsdruk heeft plaatsgevonden, de procedure duidelijk is geweest en dat de wijze waarop wij hebben overlegd constructief is geweest. In het slot van de overlegfase is een aantal 'Aanbevelingen' ingediend waarop de gemeente heeft gereageerd. Vanwege tijdsdruk heeft over de 'reactie gemeente' op Aanbevelingen geen inhoudelijk overleg kunnen plaatsvinden, maar die reactie is zodanig helder dat de Adviesraden hieronder een aantal Adviezen kunnen geven over het voorgenomen raadsvoorstel. Wij hopen dat onze Adviezen leiden tot de door ons gevraagde aanpassingen.

ADVIEZEN
In onderstaand Advies aan u als college richten wij ons op wat in het overleg de afgelopen weken naar voren is gekomen als centrale factor in de werkwijze: het maatwerk.
In de gesprekken die zijn gevoerd met de beleidsmedewerkers en ook uit de reactie daarop blijkt dat ook de gemeente Arnhem van mening is dat 'maatwerk' essentieel is. Via de (keukentafel-) gesprekken moet gezocht worden naar de voor het individu meest ideale oplossing: 'op maat'.
In een eerdere fase van het overleg hebben wij voorgesteld over 'maatwerk als uitgangspunt' in een preambule een passage op te nemen.

De schriftelijke reactie van gemeente op deze aanbeveling is ook helder:
In de toelichting op de verordeningen en in het raadsvoorstel benadrukken we dat maatwerk/doen wat nodig is het uitgangspunt is en blijft bij de uitvoering van de Wmo/Jeugdwet. Dit uitgangspunt is ook nadrukkelijk opgenomen in de opdracht aan de sociale wijkteams. Vanuit de gemeente zullen we hierop blijven sturen. De hardheidsclausule in de verordeningen maakt ook mogelijk dat we in voorkomende gevallen kunnen afwijken van de normen in de verordening.

Anders gezegd: een preambule is niet nodig omdat in de toelichting voldoende duidelijk is geformuleerd dat maatwerk het uitgangspunt is. Wij zijn verheugd te lezen dat de gemeente het inhoudelijk eens is met onze aanbeveling en wij wijzen erop dat het o.i. essentieel is dat de toelichting op de Verordening ook in juridische zin deel uitmaakt van de verordening.

Advies 1:
MAATWERK ALS UITGANGSPUNT

> **De Adviesraden dringen er op aan bij de definitieve tekst van de Verordeningen ervoor te zorgen dat de toelichting op de verordening waarin staat dat 'maatwerk' het uitgangspunt moet zijn een juridisch onderdeel is van deze verordening (en geen losstaande toelichting).**

Op basis van de gevoerde overleggen en de schriftelijke reactie op de aanbevelingen is ons (steeds) duidelijker geworden dat maatwerk ook voor de gemeente essentieel is. Wij zijn verheugd dat de gemeente het belang van maatwerk onderschrijft. Het noemen van maximumbedragen kan echter niet samengaan met het leveren van maatwerk. In een theoretisch model kan de uitwerking van het model mogelijk gaan zoals het college zich voorstelt. In de praktijk echter, zo hebben wij begrepen, werkt het contrair.
In de praktijk wordt tijdens het keukentafelgesprek met de burger niet altijd begonnen met maatwerk. Het gesprek wordt veelal gevoerd aan de hand van de lijst met de maximale bedragen. Slechts zeer zelden wordt daadwerkelijk de mogelijkheid geboden het maximumbedrag te overschrijden. Als vervolgens blijkt dat dit niet conform de wensen (het 'maatwerk') is, staat de mogelijkheid tot een beroep op de hardheidsclausule open. Uit de gepresenteerde getallen blijkt dat overschrijding van het bedrag €12.500,- voorkomt.
Kortom: naar onze overtuiging is het leveren van maatwerk niet te verenigen met het hanteren van een maximumbedrag.

Advies 2:
MAXIMUM-BEDRAGEN WIJZINGEN IN RICHTBEDRAGEN

> **De Adviesraden stellen voor de in de verordening genoemde 'maximum-bedragen' te wijzigen in 'richtbedragen' omdat dit overeenkomt met de intentie zoals de gemeente deze bepleit en heeft beschreven.**

Wat betreft het grensbedrag primaat verhuizing wijzen wij erop dat het bezwaar hiertegen te ondervangen is door het hierboven genoemde advies 1 ('maatwerk') over te nemen. Uit diverse onderzoeken blijkt dat het streven juist moet zijn burgers in hun vertrouwde netwerk te laten blijven (mantelzorg door de buurt!) en een verplichte verhuizing staat hier volledig haaks op. Volledigheidshalve willen wij erop wijzen dat het 'nieuwe' bedrag van 12.500 euro niet toereikend is om enkele aanpassingen in een bestaande woning te realiseren. Dit betekent dat de burger gedwongen wordt te verhuizen en dat gaat (veel) meer kosten. Alleen al verhuis- en inrichtingskosten zullen snel meer bedragen dan het nu genoemde maximum. Als het iemand betreft in een koopwoning komen daarbij ook nog transactie-, notaris- en makelaarskosten en het is duidelijk dat dit zeker niet tot 'maatwerk' leidt. Het tot nu toe genoemde bedrag van 25.000 euro is als 'richtbedrag' een realistischer optie.

Advies 3) PRIMAAT VERHUIZING

De Adviesraden zijn ervan overtuigd dat het genoemde grensbedrag primaat verhuizing (ook als 'richtbedrag') ten enenmale onvoldoende is en bevelen derhalve aan als (richt)bedrag op te nemen: 25.000 euro.

Keuzevrijheid voor de burger is één van de uitgangspunten die beschreven is in de Wmo. PGB is een vorm om keuzevrijheid juist te bevorderen. . Mogelijk is het (nog meer) afschalen een negatieve prikkel tot het inzetten van het PGB; iets wat de Adviesraden sterk betreuren. Belangrijk is de burger actief te maken c.q. te versterken in het zoeken naar en het organiseren van de hulp/zorg die men nodig heeft. Juist 'PGB-burgers' zijn actief in het zelf organiseren van de gewenste hulp.
De grens van de afschaling zou wat ons betreft dusdanig 'moeten' zijn dat een PGB toereikend is om een hulpverlener in te zetten. Het is ons op dit moment niet bekend in hoeverre in andere gemeenten een dergelijke werkwijze gevolgd wordt en welke effecten dit mogelijk zou hebben. Alvorens over de consequenties van de 'afschaling' een definitief advies te geven, zouden wij eerst moeten beschikken over meer – vergelijkbare – cijfers. Vooralsnog is onze ervaring dat de huidige budgettering PGB belemmeringen oplevert voor de burger met betrekking tot prijs, kwaliteit en beschikbaarheid van de inkoop.

Advies 4) TARIEF PGB MOET TOEREIKEND ZIJN

De Adviesraden stellen voor op dit moment geen aanpassingen te doen in de PGB budgettering. Eerst is onderzoek nodig naar de gevolgen voor de inkoopmogelijkheden van de burgers. Cruciaal daarbij is dat duidelijk moet blijken dat een lager bedrag geen drempel opwerpt voor gebruik van PGB.

Een belangrijk kenmerk van een PGB is dat de burger zelf kan kiezen wie de benodigde zorg kan leveren. Daarover dient voldoende en goede informatie beschikbaar te zijn. In veel gevallen zullen burgers, onvoldoende bekend met en onwetend over het gemeentelijke beleid, in een eerdere fase het 'hoofd in de schoot hebben gelegd'. Immers: dikwijls zijn het niet de meest weerbare burgers die in deze situatie terecht komen. De budgethouder moet erop gewezen worden dat men 'medewerkers' kan kiezen op specifieke kwaliteiten, iemand die de benodigde competenties heeft. Op dit moment wordt met name getoetst op diploma's en minder op concrete resultaten.

Advies 5) TOETSEN OP RESULTAAT

De Adviesraden zijn van mening dat bekeken moet worden of er criteria ontwikkeld kunnen worden om de gewenste hulp of ondersteuning bedrijfsmatig (door zorginstellingen) adequaat uit te laten voeren. Het zou beter zijn te kijken naar het resultaat: welke inzet moet er geleverd worden en is de persoon die daarvoor in het kader van PGB wordt aangezocht, in staat deze hulp te verstrekken.

SAMENVATTEND

De Adviesraden Jeugdhulp en Wmo hebben in bovenstaande reactie vijf adviezen gegeven:

1. Alsnog juridisch sluitend formaliseren dat 'maatwerk' het uitgangspunt is.
2. Genoemde bedragen in overeenstemming met de intentie van de verordening benoemen als 'richtbedragen' (in plaats van maximum-bedragen).
3. Grensbedrag verhuizing aanpassen.
4. Geen aanpassingen in PGB-budgetten tot nader 'onderzoek' is gedaan naar afschaling PGB-tarief.
5. Nader onderzoek naar criteria PGB.

Indien er uwerzijds behoefte bestaat aan een (mondelinge) toelichting, zijn wij daartoe uiteraard te allen tijde bereid. In verband met de transparantie van het overleg verzoeken wij u deze brief met onze adviezen (waarvan wij uiteraard hopen dat u deze zult overnemen) te gelegener tijd met uw definitieve voorstel aan de gemeenteraad mee te sturen.

Met vriendelijke groet,
namens de Adviesraden Jeugdhulp en Wmo,

Martin Knoop – voorzitter Adviesraad Wmo
Hanneke Bakx – voorzitter Adviesraad Jeugdhulp

Cc: Gerard Fidder

Titel/onderwerp: **Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp**

Raadsadviseur: B. Kranenborg Telefoonnr: 3775956 bas.kranenborg@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Gerard Fidder/Marijn van Wolfen
Portefeuillehouder:	R. van der Zee	Telefoonnr:	3772303/3775817
		E-mailadres:	Gerard.fidder Marijn.van.wolfen@arnhem.nl
Doel activiteit	Informatief		
Toelichting	Het college stelt de raad voor om d.m.v. dit raadsvoorstel de verordeningen 'Maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2019' en 'Jeugdhulp gemeente Arnhem 2019' vast te stellen. **Aanleiding** De huidige verordeningen dateren uit 2015. Sindsdien is er een uitspraak gekomen van de Centrale Raad van Beroep dat de wijze van vaststellen van de pgb-tarieven in de verordening moet worden vastgelegd. Dat is nu niet het geval. Ook is het Uitvoeringsbesluit Wmo 2015 gewijzigd, waarin geregeld is dat de gemeente een reële prijs moet betalen voor een Wmo-dienst. Verder zijn er diverse wijzigingen als gevolg van de uitvoeringspraktijk. Bij de stukken zijn samenvattingen van alle wijzigingen opgenomen. **Voorstel** Het voorstel betreft m.n. de regelingen voor het vaststellen van de pgb-tarieven voor verschillende soorten zorgproducten. Het nieuwe artikel 5.4 van het Uitvoeringsbesluit Wmo heeft tot doel om te regelen dat de gemeente een reële prijs betaalt voor een Wmo dienst. Daarmee kan een aanbieder voldoen aan de gemeentelijke eisen omtrent kwaliteit en continuïteit van deze dienst. **Kanttekening** De huidige verordeningen voldoen niet aan de huidige regelgeving. Om de nieuwe pgb-producten en -tarieven op 1 januari 2019 te laten ingaan is het noodzakelijk dat de verordeningen uiterlijk begin november door de raad zijn vastgesteld. Latere invoering, bijv. gedurende het jaar 2019, is niet mogelijk. De nieuwe verordeningen leiden naar verwachting niet tot substantiële wijziging in de totale kosten.		
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvormende (I) fase in het besluitvormingsproces.		
Spreekrecht publiek	Ja		
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Het betreft een informatieve bijeenkomst, waarin gelegenheid wordt geboden aan insprekers om hun mening onder de aandacht van de raad te brengen. In de raadskamer kunnen de woordvoerders het gesprek aangaan met de insprekers.		
Bijlagen			

Raadsvoorstel "Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp"			
Bijlagen 1 t/m 10			

Geachte raadsleden van gemeente Arnhem, Arnhem, 5 oktober 2018

Recent kwam mij ter ore dat u voornemens bent de tarieven voor het persoonsgebonden budget (PGB) te verlagen. Dit wordt binnenkort besproken in de gemeenteraad begrijp ik, rond 10 oktober. Ik was graag naar de raadszitting gekomen, maar ik ben in die periode op vakantie. Daarom meld ik u graag via deze weg wat de gevolgen van uw voornemens zouden zijn als deze goedgekeurd worden.

'k Ben een vrouw van 43 en ik woon al 25 jaar met veel plezier in Arnhem. Ik heb een aangeboren, langzaam progressieve spierziekte, waardoor al mijn willekeurige spieren slap tot zeer slap zijn en nog steeds slapper worden. Hierdoor kan ik niet staan of lopen, niet zelf transfers maken, mijn armen niet tillen, mijn handen minder goed gebruiken. Daarom gebruik ik een elektrische rolstoel met dynamische armondersteuningen en een batterij aan andere hulpmiddelen. Buiten eten en drinken ben ik volledig afhankelijk van hulp voor alle dagelijkse handelingen. Ik werk vier dagen per week als epidemioloog in Nijmegen, ik ben een actief solo-zeiler, zing bij het Arnhemse koor Divertimento en ik vind daarnaast nog tijd om vrijwilligerswerk te doen.

Sinds tweeënhalf jaar regel ik mijn hele zorg zelf via verschillende PGB's, waaronder twee PGB's voor huishoudelijke hulp en begeleiding uit de WMO. Dit stelt mij in staat ondanks de progressieve aard van mijn aandoening (waarbij steeds weer mogelijkheden moet inleveren) en de aanzienlijke beperkingen die deze veroorzaakt in staat het actieve leven te leiden dat ik hierboven in het kort beschreef.

Ik regel met een verre van 24-uursbudget wel 24 uur per etmaal de afroep- en aanwezigheidsdiensten die ik nodig heb. Op mijn werk heb ik een team van studenten die mij de zorg biedt die ik nodig heb, als ik erop uit ga (voor werk, ziekenhuisbezoek, andere verplichtingen of voor mijn plezier) moet daarvoor de benodigde hulp ingeschakeld en vaak meegenomen worden. Voor de momenten dat ik thuis ben is er altijd iemand in de wijk die beschikbaar is voor mij. Dat komt neer op gemiddeld 7 uur per dienst, waarop er iemand binnen 10-15 minuten bij mij moet kunnen zijn. Deze mensen krijgen hiervoor vrijwel alleen de uren die ze daadwerkelijk bij mij werken uitbetaald. Dit kan variëren van 2-5 uur, maar gemiddeld is het zo'n 2,5 uur op een dienst. Dat betekent dus dat mensen heel veel vrijwillig doen voor mij. En dit geldt voor alle diensten. Elke dienst bestaat uit een mix van werk dat wordt bekostigd uit de Zorgverzekeringswet (ook in PGB-vorm) en uit werk dat valt onder huishoudelijke hulp en begeleiding.

Voor de afroepdiensten maak ik gebruik van 'gewone' (maar door mij goed getrainde) mensen uit de wijk. Ik heb in het verleden geprobeerd om mensen te vinden via de Nationale Hulpgids (waar veel ZZP-ers hun werk vinden), maar van de mensen die uit de buurt komt vindt geen een aantal uren of het uurloon voldoende. Ik ben dus aangewezen op 'gewone' mensen uit de buurt en op studenten. Die kunnen veelal niet aan de door u voorgestelde eisen voldoen. Daarentegen bieden ze mij wat ik nodig heb om een veilig, zo fijn mogelijk en vooral actief leven te leiden. Zij dragen daarbij een aanzienlijke verantwoordelijkheid, zij helpen mij bij alles wat ik nodig heb, van mijn eten regelen tot mijn spullen uit mijn tas halen, van toiletbezoek tot mij in mijn bed helpen. Hiervan zijn zij ook doordrongen (ik ben van hen afhankelijk gedurende de dienst die zij aangenomen hebben). Ik vind de tariefwijzigingen die nu voorgesteld worden voor hen totaal onaanvaardbaar, ik vraag al veel van ze voor de huidige tarieven.

En wat is het alternatief? Zorg in natura. Deze zorg is niet alleen minstens twee keer zo duur, maar ik heb al eens helemaal uitgezocht wat overschakelen zou betekenen. Ik zou dan in ieder geval moeten stoppen met werken, want ik kan dan niet om 7 uur opstaan en niet om 11 uur of zo nodig later naar bed, ik kan niet later opstaan in het weekend om bij te komen van de korte nachten doordeweeks, ik kan geen zorg op afroep krijgen (die ik wel nodig heb), geen zorg op mijn werk (dat is dan ook niet meer nodig…). Ik zou afhankelijk worden van een groot team van mensen die niet zijn opgeleid voor de specifieke problemen die horen bij mijn spierziekte, ik zou binnen de kortste keren weer uitgebreide schouder- en knieklachten hebben (zoals ik in het verleden had toen ik nog niet mijn eigen zorg regelde).

Kortom, de zorg wordt veel duurder, zal totaal niet meer passen, de mogelijkheden om te participeren worden me ontnomen en die mensen die bij mij blijven werken worden onredelijk behandeld doordat ik ze alleen een inadequate vergoeding kan bieden.

Hanneke Deenen, Arnhem

Inspreken op woensdag 10 oktober 2018 inzake vaststellen Verordening Jeugdhulp en Verordening WMO, Arnhem 2019, zaaknummer 278707

Vier jaar geleden, toen ook in oktober, sprak ik in op de Verordening Jeugdhulp 2015. Over 9 maanden vallen wij onder de WMO. Vooruitkijkend spreek nu dus in op de Verordening Jeugdwet én WMO.

Ik heb ook ouders in mijn omgeving om input gevraagd en ik spreek hier dus niet alleen namens mijzelf.
Wij hebben sinds 2001 met tal van instanties te maken en hebben – tot grote tevredenheid - sinds 2007 daarnaast een PGB. Mijn inspraak gaat daarom met name in op de PGB-situatie.

Nu al is het aanvragen van een PGB een klus die veel tijd en energie (en gemeentegeld !) vergt vanwege alle keukentafelgesprekken, steeds weer alles uitleggen aan andere wijkteammedewerkers, ook omdat de beschikkingen voor korte duur (half jaar tot een jaar) worden afgegeven, voor zaken die een “leven-lang” spelen.

Ik kan flink wat papierwerk verstouwen en vrij aardig regels lezen. Ik heb echter grote moeite te begrijpen wat de bedoeling is van de Verordeningen, wat nou wel of niet mag. Ik lees allerhande beperkingen en bepalingen en ook eisen die mijns inziens niet op PGB-hulpverleners van toepassing zijn, maar bijv. op zorginstellingen. Eisen die geld kosten, maar de tarieven zijn lager?

Kortom, als ik de Verordeningen, Toelichtingen en Nadere regels lees bekruipt mij welhaast toch weer dat gevoel van een *“PGB?? Nee!!”*. Dat was toch niet uw bedoeling?

Ik vraag mij bezorgd af: heb ik werkelijk nog wat aan een PGB? Kan ik nog wel de hulp en ondersteuning inschakelen die in ons gezin nodig is? Op de tijdstippen die ons uitkomt, met een flexibiliteit die ons trouwe “Begeleidings Team” kan bieden, met doelstellingen die wij gezamenlijk bepalen, bewaken en bijstellen, met soms intensievere en soms minder intensieve begeleiding. Daarbij medewerkers kiezend die qua kwaliteit en competentie passen bij de benodigde inzet. En vergeet niet, die medewerkers komen in ons huis, in ons gezin, omdat dáár de begeleiding nodig is, dáár wordt het gebrek aan zelfredzaamheid gecompenseerd en wordt ondersteund bij het uitvoeren van de dagelijkse dingen, wordt er structuur en regie aangebracht. Vooral wordt er een grote slinger gegeven aan de ontwikkeling, die niet bij alle kinderen vanzelf gaat. Bij psychiatrische problematiek is het daarbij ook nog eens ingewikkeld dat je dat niet zomaar “ziet” en goed moet weten hoe het kind te lezen en op welke knoppen te drukken.

Begrijp me goed, het tegengaan van PGB-misbruik en regels stellen, daar kan niemand tegen zijn, maar als de gemeente Arnhem werkelijk staat voor maatwerk en PGB, moet zij dat daadwerkelijk en feitelijk ook mogelijk maken.
Dat brengt mij bij mijn opmerkingen op deze concept verordeningen.

1. Spijtig genoeg hoorde ik **bij toeval van de komst van de nieuwe verordeningen** en kan ik dus ook nu pas mijn stem laten horen. En dus niet zoals eerder, al in de fase waarin het concept door B&W wordt opgesteld en er nog aanpassingen kunnen gedaan. Dat kan voortaan beter! U kent uw WMO/Jeugdwet-gemeente-inwoners toch?
2. Spijtig is ook dat na vier jaar wachten **artikel 6 Verordening Jeugdwet**, wat bepaalt wanneer een PGB wordt verleend, nog altijd niet is aangepast, maar nog steeds strijdig is met de wet; zie mijn aparte mail. Maar dat kan nog worden aangepast; ik reken op u!
3. **Artikel 7 “de hoogte van een PGB”** en dan met name het criterium “**toereikend**” lijkt een wassen neus te zijn, los van dat niet te controleren is wat de ZIN-tarieven zijn, is onbegrijpelijk en sluit niet aan bij de praktijk van alledag. Ik noem wat voorbeelden:
   a. enerzijds staat er: niet hoger dan de “kostprijs voor de goedkoopste ZIN voorziening”, anderzijds wordt er dan nog 15% afgetrokken. Ik zie een delta van 15%? Hoe verhoudt dat zich tot art. 8.1.1 lid 5 Jeugdwet?
   b. aan wie je wanneer welk tarief mag voldoen (leden 2 tot en met 7) en de tarieven in de Nadere regels kan ik niet volgen en zijn onnodig/onjuist beperkend ingeval “sociaal netwerk”;
   c. als je een “echte” professional hebt in je sociale netwerk, die pgb naast zijn gewone loondienstbaan doet, maar niet als “bedrijf”, dan moet je die toch het lage tarief voldoen (vanwege art 7 lid 6 sub c+d Verordening), terwijl de kwaliteit wel is geborgd, hetgeen juist het enige juiste criterium is!?
   d. in complexe gevallen kan via PGB meer maatwerk geleverd worden, dan bij instellingen, maar het hoge tarief is veel te laag voor dergelijke specialistische inzet;
   e. het ZIN/PGB-tarief “activerend werk” bevat een denkfout. Niet juist is: hoe hoger op de ladder, hoe minder begeleiding nodig is. Bij bepaalde beperkingen blijft de behoefte aan intensieve begeleiding, maar gaat daardoor iemands productiviteit omhoog.

Woorden als bedrijfsmatig (waarom niet “beroepsmatig”?), zzp-er, kwaliteitsregister (waarom niet beroepsregister?), sociale netwerk (en wie zijn dat dan?), informele zorg, professionele hulp, “voorziening”, “kwaliteitseisen”, “beroepskracht”, jeugdhulpaanbieders” lopen door elkaar, zijn daarbij vaak onbegrijpelijk, maar ook onnodig beperkend en zien veelal niet op pgb-hulpverleners!

Puzzel met mij mee om 2 van mijn hulpverleners in het juiste hokje te zetten:

a. Een orthopedagoog die parttime (in loondienst) bij een instelling voor gehandicapten werkt en daarnaast een paar uur per week bij ons;
    a. Is geen “zzp-er”, sterker nog, met alleen ons als opdrachtgever kan dat niet eens;
    b. Werkt zij “bedrijfsmatig”? Of hoeft dat niet, als zij maar wel voldoet aan art 7 lid 6 sub a en b (en dus niet aan de eerste zin), want in artikel 7 lid 7 wordt “bedrijfsmatig” niet genoemd? Geldt dat alleen igv sociaal netwerk?
    c. Staat in het beroepsregister NVO, maar dat is dan geen “kwaliteitsregister”?
    d. Die zou dan ook in het SKJ moeten? Dat is een extra belasting en extra kosten; papieren tijger noem ik dat.
    e. Verleent zij dan in die instelling jeugdhulp? Dit gelet op art 7 lid 6 d
    f. Is niet uit het sociale netwerk, en aannemend dat zij voldoet aan art 7 lid 6 sub a en b, welk tarief geldt dan? Er staat in lid 7 alleen wat er geldt als ze *niet* zou voldoen?
    g. Wat als zij niet meer bij die instelling werkt, als dat contract zou eindigen? Is zij dan nog een “professional”?
    h. Zie Nadere regels: Geldt dan Sub 2: “persoon – niet uit sociale netwerk – bedrijfsmatig?
    i. Geldt dan “ambulante ondersteuning” en is dat tarief “begeleiding” of “begeleiding *speciaa*l”?

b. Een basisschool leerkracht (HBO-pabo, met een master Special Educational Needs), werkt naast haar parttime baan als leerkracht, een paar uur per week bij ons als PGB-er:
    a. Zie hierboven
    b. Zie hierboven
    c. Is afgestudeerd pabo, bezit kwaliteit en competentie juist op vlak van ontwikkeling en leren door kinderen; weet hoe ze structuur en regie moet aanbrengen en aanleren (van veters strikken, sociale omgang tot de keuze van de juiste leerstrategie bij sommetjes), waarbij dus niet uitmaakt of dat voor groep 1-8 kan of voor een puber (wiens ontwikkeling anders en achterloopt). Vindt de gemeente dat ook “aantoonbaar gekwalificeerd?”
    d. Wat voegt dan een inschrijving in een kwaliteitsregister toe? Papieren tijger? Daargelaten dat het voordeel van een PGB is dat je zelf de kwaliteit beoordeelt en de PGB-er daar rechtstreeks op afrekent.
    e. Verleent zij “jeugdhulp” aan anderen? (art 7 lid 6 d)? Maar ook in de WMO lijkt dat in art 2.4 lid 7 d lastig te liggen, althans als ik het goed lees i.g.v. “sociaal netwerk”;
    f. Zij is de dochter van een voormalige basisschoolleerkracht van ons kind, die destijds ook zijn IB-er was (intern begeleider), is dat dan sociaal netwerk, of is dat via “netwerken” een professional vinden?
    g. Etc idem

4. Reiskosten, opleiding, ziekengeld, pensioen.
   Juist de mensen die het “professioneel” doen, voor wie het gewoon hun (neven)baan en hun salaris is, moeten een honorering ontvangen, waarmee zij aan de kwaliteit kunnen voldoen, zich kunnen blijven scholen, in registers inschrijven, een verzekering kunnen sluiten voor ziekte of zwangerschap, pensioen kunnen opbouwen en hun reiskosten kunnen declareren. Het uurtarief moet daarop toegesneden zijn en een eenmalige uitkering en reiskosten (netto!) moeten betaald kunnen blijven. Als een “instelling” een medewerker stuurt, krijgt die medewerker een reiskostenvergoeding, en worden door de instelling geen reiskosten gerekend, omdat die in het all in tarief van de instelling zitten. Als je zelf een individuele hulpverlener inschakelt moet een aparte reiskosten vergoeding wel kunnen. Anders kan je alleen nog maar uit de nabije omgeving hulpverleners inschakelen.

5. Het is nu oktober en dit gaat al 1-1-2019 in. Ik ga ervan uit dat u mijn openheid van zaken “beloont” door – wanneer ik al mijn veel te dure medewerkers de laan uit moet sturen – bij ons als informele kracht te komen werken. De SVB-model-overeenkomst ligt klaar, maar u zal nog wel door de gemeente goedgekeurd moeten worden, voordat ik u mag inzetten. Ik hoop dat u de (kwaliteits)test doorstaat!

Kortom, als ik juist kies voor competente medewerkers, die een “echt” vak of beroep hebben en naast die baan, alleen voor ons werken en als zij juist daardoor ook zo flexibel bij ons inzetbaar zijn, maar er dus geen “bedrijf” van maken (met alle keurmerken/registraties etc. van dien), waarom zou dat meebrengen dat ik ze dan slechts € 20 per uur (bruto, all-in!!) zou mogen betalen? Mogelijk heb ik “mazzel” omdat ze geen sociaal netwerk zijn, maar hoe dan voor al die andere Arnhemmers, die wel een professional uit het sociale netwerk hebben?

TOT SLOT.
“De jeugd heeft de toekomst”. Bedenk wel dat jeugd niet plots op 18 jarige leeftijd eindigt, zeker niet bij deze doelgroep. Besef ook: alle tijd en energie die in de ontwikkeling van kinderen wordt gestoken, betaalt zich dubbel en dwars uit. In de jonge jaren moet en kan je het leren, daar wordt je gevormd. Niet in alle gevallen kan een gezin dat alléén, vandaar dat een beroep op jeugdhulp, in welke vorm dan ook, mijns inziens ruimhartig moet worden gehonoreerd. Ik roep u op: Red het PGB en bestrijdt fraude op een andere wijze!

Omwille van privacy laat ik mijn naam achterwege, maar mijn naam is bekend bij de griffie.

Aan Gemeenteraad Arnhem,

Het Arnhems platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg) wil vanavond inspreken over de wijzigingen mbt de Pgb-tarieven. We maken ons zorgen of de voorwaarden die worden gesteld aan een zorgverlener om voor een bedrijfsmatig Pgb-tarief in aanmerking te komen, zoals omschreven staat in artikel 2.4. lid 7 en 8 en de kwaliteitseisen zoals verwoord in artikel 5.1. lid 2, geen onnodige drempels opwerpen om passende en kwalitatief vergelijkbare zorg en ondersteuning te vinden. Kern van de genoemde voorwaarden is dat een zorgverlener kan aantonen gekwalificeerd te zijn voor de werkzaamheden (met diploma's, opleiding, certificaten ed).

Ondersteuning bij de hulp in het huishouden en zeker ook begeleiding spelen een belangrijke rol bij de zelfredzaamheid en de participatie. Bij begeleiding gaat het o.a. om ondersteuning bij organisatie en structuur, maar ook om praktische ondersteuning binnen- en buitenshuis (voor bijvoorbeeld mensen met een visuele of lichamelijke beperking).

Kenmerken Pgb

Een kenmerk van het Pgb is dat je je eigen zorgverleners kunt kiezen en niet afhankelijk bent van personen met diploma's. De budgethouder kiest de medewerkers op basis van kwaliteiten die hij/zij belangrijk vindt, bijvoorbeeld dat iemand de competentie heeft om te gaan met autisme, NAH, of goed kan inspelen op een zorgvrager met meerdere lichamelijk aandoeningen, of een psychische of visuele beperking; die specifieke vaardigheden heeft etc.; of op een bepaalde klik, iemand die al vertrouwd is. Sommige budgethouders leiden medewerkers liever zelf op, ipv geschoolde personen die al een bepaalde werkwijze hebben aangeleerd.

Een ander kenmerk is dat je de zorg meer flexibel kunt inzetten, op je eigen tijd, eventueel in combinatie met andere vormen van zorg. Bijvoorbeeld dat 1 zorgverlener meerdere functies uitvoert, zodat niet de zorg maar de medewerkers kunnen worden ingepland. Regelgeving moet deze flexibiliteit dan niet in de weg staan.

Het Pgb kan dus een onmisbaar instrument zijn, voor passende zorg en ondersteuning, en waar zorg in natura (ZIN) geen goed alternatief is. Hiervoor moet het tarief echter wel toereikend zijn.

Professionele zorg

Deze tarieven staan o.i. onder druk, als de gemeente voorwaarden wil stellen aan wanneer een Pgb-medewerker professionele/bedrijfsmatige (bijvoorbeeld specifieke diploma's of inschrijving bij KvK), of informele zorg verleent, en dat met Pgb ingekochte *bedrijfsmatige* hulp en ondersteuning aan dezelfde kwaliteitseisen moet voldoen als hulp en ondersteuning die door de gemeente zelf wordt ingekocht. Over dit laatste is Per Saldo overigens van mening dat men niet de kwaliteitseisen 1 op 1 kan overnemen met kwaliteitseisen die met ZIN aanbieders zijn afgesproken.

Wanneer is iemand aantoonbaar gekwalificeerd? Wat ons betreft is professionele zorg namelijk ook 'zorg die op professionele wijze wordt uitgevoerd en gericht is op de doelen'; bijvoorbeeld: is de zorg gericht op ontwikkeling, zijn het doelgerichte en/of structurele activiteiten of werkzaamheden, zijn er afspraken die moeten worden nagekomen, draagt iemand grote verantwoordelijkheid? En, zorg

waarbij er een professionele werkrelatie (werkgever/werknemer) is, waarin de Pgb'er werkt via overeenkomsten, of contracten. Daarentegen lijkt informeel ons meer van toepassing op incidenteel, niet te zwaar, geen specifieke kwaliteiten (nodig).

Niet alle Pgb-medewerkers hebben specifieke diploma's, of staan ingeschreven bij de KvK als zelfstandige. Er zijn personen die naast het Pgb'er zijn nog een andere baan hebben, of die werken via de regeling dienstverlening aan huis. Nieuwe zorgverleners worden vaak gevonden via verschillende netwerken. Toch krijgen deze Pgb-medewerkers vaak een hoger uurtarief dan het tarief voor de informele ondersteuning (20,90), zeker op de huidige arbeidsmarkt.

Dit geldt ook voor Pgb'ers voor hulp bij huishouden. Er is een verschil tussen het uitvoeren van eenvoudige schoonmaakwerkzaamheden voor een paar uur per week, of bij meer complexe werkzaamheden op meerdere dagen per week, met name bij zorgvragers met meerdere en/of zwaardere beperkingen. Dit vergt een ander soort, meer gekwalificeerde ondersteuning. Daarom wordt er in de nadere regels Wmo 2015 onderscheid gemaakt tussen tarief voor hulp bij huishouden basis (15,20)- en maatwerk (18,37). Als de huidige zorgverleners niet aan de genoemde voorwaarden voor een bedrijfsmatig tarief voldoen, dan geldt dus vanaf 2019 het informele tarief voor Hbh (16,20). Wij verwachten dat dit tarief niet toereikend is.

Budget

Het uitgangspunt van het Pgb moet zijn dat het budget dat overblijft (na korting voor overhead) toereikend is om vergelijkbare zorg en ondersteuning te kunnen inkopen (dus niet het laagst toepasselijke tarief/goedkoopste tarief).

Van de zorgvrager wordt verwacht dat deze zelf afspraken maakt met de zorgverlener(s) over de kwaliteit van de zorg, en het bijbehorende tarief. En dat deze de kwaliteit controleert. Wij zijn daarom van mening dat het budget gewoon moet aansluiten bij de indicatie van de wijkcoach en de doelen (ZIN minus aftrek overhead), en dat de budgethouder regie voert over wie hij/zij daarvoor inkoopt en voor welk tarief. Het is een goede zaak dat voor het Pgb ook informele zorg kan worden ingekocht, want dat kan voor meer flexibiliteit zorgen, echter hieraan zou de gemeente geen voorwaarden of maximaal tarief moeten verbinden. Uiteindelijk zal het budget toch ook weer verantwoord moeten worden en wordt geld dat over is teruggestort. De gemeente heeft ook nog andere instrumenten om de kwaliteit en effectiviteit te monitoren (zie uitgangspuntennotitie Pgb Arnhem 2017). Zo min mogelijk regelgeving, zo min mogelijk administratieve druk.

Dit sluit ook aan bij jurisprudentie die in Augustus 2018 hierover is verschenen, namelijk "dat het mensen vrij staat om het persoonsgebonden budget (pgb) naar eigen keuze in te vullen - zolang het maar wordt besteed aan het doel waarvoor het Pgb is verstrekt. Gemeenten moeten zich terughoudend opstellen in hun oordeel over de kwaliteit van de zorg of ondersteuning die iemand kiest. Een gemeente mag 'in redelijkheid' wel beoordelen of de voorziening voldoende doelmatig, efficiënt en veilig is".

Maatwerk

Navraag bij de gemeente leverde op dat er altijd maatwerk mogelijk blijft. Onze vraag is dan wat het afwegingskader hiervoor is, naast de formele stukken. In een casus die ons is toegezonden, is alleen naar de diploma's en KvK-inschrijving van de Pgb'er gekeken, zonder onderzoek of het budget dat overblijft nog wel toereikend is voor de passende zorg voor deze zorgvrager (in het systeem wordt blijkbaar ingezet op formele of informele begeleiding).

Conclusie

Het Apcg vindt de voorwaarden om voor het professionele/bedrijfsmatige tarief in aanmerking te komen te zwaar, niet nodig, beperkend voor de flexibiliteit en ontmoedigend, dus pleiten wij er voor de wijzigingen in de voorwaarden niet door te voeren.

De kans bestaat dat hierdoor zorg die nu op een professionele wijze wordt geleverd, toch onder informele ondersteuning wordt geschaard, en dat daardoor de tarieven niet meer toereikend zijn om diezelfde hulp in te huren. Gevolg kan zijn dat de budgethouder minder uren zorg inzet, maar ook dat Pgb'ers afhaken vanwege te weinig uren (bijvoorbeeld van 2,5 naar 1,5 uur werken). Voor budgethouders met meerdere zorgvragers kan het ook administratief lastiger worden, met verschillende tarieven voor verschillende medewerkers die elkaar wel moeten kunnen vervangen etc.

Tenslotte: wij zijn van mening dat bij dergelijke wijzigingen vooraf onderzocht moet worden bij de gebruikers zelf, wat de gevolgen zijn voor de inzet van hun zorg, en dus de zelfredzaamheid en participatie. Zie ook het advies van de adviesraden Wmo en Jeugd en het VN-verdrag Handicap: "nothing about us without us".

Commissievergadering Gemeenteraad Arnhem

Onderwerp: WMO

Datum: 10-10-2018 Tijd: 21:15 – 21:45

Plaats: Gemeentehuis 2e verdieping

Voorstellen:

Naam:

Harrie Hoogeland,
Zit sinds 1990 in rolstoel, sinds 1 februari 2016 in deze rolstoel

Rolstoel is niet op de weg te houden. Zowel adviseur Thijs als de monteurs vinden het levensgevaarlijk om de rolstoel te gebruiken. Monteurs bellen verschillende keren naar Houten, maar er gebeurt niets. Wachten op levering onderdelen.

Totaal geen contact met HMC/Jens. Krijg geen leidinggevende aan de telefoon, ook na brief d.d. 08-10-2018 niet.

Reden van mijn inspreektijd:

Waarom worden wij, gebruikers, verplicht om naar een hulpverlener te verkassen terwijl wij zeer tevreden waren over de vorige hulpverlener, Medipoint. Wij weten zeker dat dit probleem bij Medipoint sneller en adequater verholpen zou zijn. Ik vind die verplichting zelfs discriminerend! Ik wil u graag aanbevelen om bij het toekennen van een nieuwe concessie de keuze van zorgleverancier te geven.

Ik zit nu al maanden in een rolstoel die levensgevaarlijk is in gebruik. Is in het contract dat de gemeente met de hulpverlener heeft afgesloten niet duidelijk afgesproken volgens welke veiligheidsrichtlijnen men te werk dient te gaan? Medipoint beschikt over een volledig uitgerust servicecentrum, terwijl HMC/Jens pas na een half jaar is opengegaan en dit servicecentrum niet over de uitrusting beschikt om een rolstoel

adequaat te repareren. Mijns inzien hoort de gemeente bij toewijzing van een concessie in het contract op te nemen dat men verplicht is alle onderdelen binnen 24 uur beschikbaar te hebben. Wilt u dit bij toekenning van een nieuwe concessie meenemen in uw beslissing?

Over de medewerkers op de werkvloer en op de weg ben ik zeer tevreden en kan ik alleen maar complimenten maken. Over de leidinggevenden ben ik zeer ontevreden want waarom word ik door hen niet teruggebeld na meerdere keren toezeggingen van de telefonisten te hebben gehad. Ik heb mijn ernstige twijfels bij de beleidsstructuur en de bedrijfsvoering van HMC/Jens. Hoe ervaart u dit als gemeente mede gezien mijn klacht? Vindt er wel tussentijdse evaluatie plaats?

Ik zou bijna willen smeken om weer naar Medipoint terug te mogen gaan. Overal worden fouten gemaakt, maar drie maanden moeten wachten op reparatie van een levensgevaarlijke rolstoel en het aanbrengen van de noodzakelijke aanpassingen aan het bedieningspaneel is toch wel van de zotte. Overal waar mensen werken/zijn worden fouten gemaakt, dat is inherent aan het mens-zijn. Maar de manier waarop HMC/Jens handelt ligt ver beneden alle waarden en normen. Ik noem het zelfs beschamend.

Ik dank u voor uw aandacht en hoop dat u met mijn aanbevelingen iets doet.

Hoeve Klein Mariendaal

www.hoevekleinmariendaal.nl

Dagbesteding/ondersteuning op locatie in het groen

Jan Hassink

Direct betrokkenen

- 100 deelnemers per week
- 30 vrijwilliger
- 13 medewerkers
  - Kinderen en jongeren met ondersteuningsvraag
  - Mensen met dementie
  - Mensen met een verstandelijke beperking
  - Mensen met een GGZ achtergrond
  - Mensen met NAH
  - Leerlingen die tijdelijk niet naar school gaan

Uitgangspunten Activerend werk Filosofie is mooi

- Inwoners met een grote afstand tot de arbeidsmarkt participeren in een zo regulier mogelijke omgeving
- zodat bewoners zich ontwikkelen,
- de zorgbehoefte afneemt of zorgvraag wordt voorkomen
- Inwoner maatwerk bieden

- Activerend werk naast ondersteuning op locatie en niet in plaats van

Participatieladder

Produkten Activerend werk

Ontwikkeltraject

- Naar trede 2 (maximaal 6 mnd)
- Naar trede 3 (maximaal 6 mnd)
- Naar trede 4 (maximaal 6 mnd)
- Naar trede 5 (maxmaal 6 mnd)

Stabiel

- Stabiel op trede 3 (laag tarief; van 11 euro/uur naar 7,20/uur)
- Stabiel op trede 4

Hoe gaan gemeenten om met dagbesteding en activerend werk

- Arnhem: Collegebesluit: alle dagbesteding volwassenen omgezet naar activerend werk: hier ontstaat een probleem
- Renkum: Maatwerk activerend werk en dagbesteding
- Nijmegen: arbeidsmatige dagbesteding omgezet naar activerend werk; daarnaast dagbesteding
- Nijmegen extra produkten: plusvariant, “regiefunctie”

Toezegging wethouder Haga feb 2017

Wethouder Haga antwoordt dat inwoners die ondersteuning nodig hebben om te participeren een zo passend mogelijk aanbod krijgen. Daarbij staat de vraag van de inwoner voorop door middel

van het aanbieden van maatwerk met verschillende tarieven. Het sociaal wijkteam bekijkt of de

inwoner naast activerend werk ook andere hulp nodig heeft. Als activerend werk niet passend is kan

het wijkteam dagbesteding inzetten.

Maar: Dagbesteding wordt in praktijk niet meer geïndiceerd

Knelpunten activerend werk

- Deel inwoners met chronische GGZ problematiek past niet bij activerend werk en komt in stabiel trede 3
- Regelmatig veel aandacht nodig om deze mensen erbij te houden; ook vaak uitval (dan geen betaling)
- Inspanning nodig om mensen “sterker” te maken om terugval te verminderen
- Door lage tarief is dit niet te bieden en is deze groep op steeds minder plekken welkom
- Meest kwetsbare groep dreigt af te haken

Vervolg

- Graag blijven we in gesprek
  - hoe we inwoners die meer ondersteuning nodig hebben dan activerend werk zo goed mogelijk kunnen ondersteunen
  - Opties:
    - Voor meest kwetsbare groep dagbesteding/ondersteuning op locatie weer mogelijk maken – is meest logisch
    - Als dat niet kan: Voor meest kwetsbare groep product stabiel trede 2 toevoegen met hoger tarief

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve bijeenkomst 10 oktober 2018

Verordening Maatschappelijke ondersteuning en Verordening jeugdhulp

Zaaknummer:	278707
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Verheij (PVV), Manders (AC), Hegge (PvdD), Becker (CU), van Nunen (PvdA), Kalthoff (VVD), Dolsma (GL), Loor (D66), Aydemir (DENK-Verenigd Arnhem), van den Broek (CDA) en Lunter (SP).
De fractie van de Arnhemse Ouderenpartij was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Insprekers
De raadskamer voert in deze informatieve fase een gesprek met de insprekers mw. B. van der W. (naam bij de griffie bekend) en de heer H. Hoogeland, beiden op persoonlijke titel, met de heer J. Hassink, de coördinator van Hoeve Klein Mariëndaal en met mw. K. Verholt en de heer D. Cochius van de APCG.

Bespreking
Het voorstel en de inbreng van de insprekers zijn niet volledig (informatief) besproken in de raadskamer.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat het onderwerp de volgende bespreking gecombineerd informatief en meningsvormend (1) geagendeerd kan worden. Voorwaarde hiervoor is het digitaal beschikbaar zijn van de inspreektekst van de insprekers.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

M.J. Navis

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **293226**

Onderwerp: Ontwerp MJPB 2019-2022

Voorstel

1. De ontwerp-MJPB vast te stellen

Inleiding

Voor u ligt de ontwerp MJPB 2019-2022. Zowel op inhoud als op de financiële kaders is vooral de in het coalitieakkoord geschetste lijn gevolgd. De begroting bevat hierdoor veel nieuws, maar toont ook tegelijk de nodige continuïteit.

De voorliggende begroting kent in de eerste twee jaren nadelige saldi. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

De indeling van de begroting is gebaseerd op de drie pijlers: de veranderopgaven, stedelijke programma's en de wijkprogramma's. De veranderopgave duurzame stad wordt in deze begroting vervangen door de veranderopgave Klimaat en energie.
De gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is echter om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Hoewel er met deze begroting stappen zijn gezet, kunnen de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder worden vergroot.

In lijn met de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, waarin is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven, zijn de programma's in deze begroting allemaal opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen:
- wat willen we bereiken
- wat gaan we ervoor doen
- wat mag het kosten

Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed als mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper op te stellen.

Door uw raad is bij de behandeling van de jaarstukken gevraagd om bij de begroting te komen met een versimpelde weergave van de begroting. Aan deze begroting is dan ook een begroting in 1 oogopslag toegevoegd.

Gemeente Arnhem

In de volgende begrotingen moeten de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder worden geformuleerd. Ook de koppeling met middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer. Dit is een (meerjarig) proces, waarmee al is gestart. Gezamenlijk met alle betrokkenen zal dit worden gerealiseerd.

Financieel gezien heeft de in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' hebben voor Arnhem geresulteerd in een gunstiger financiële positie.

De kengetallen rondom solvabiliteit en weerstandsvermogen zijn verder verbeterd. Zelfs weer verder dan voorzien in het coalitieakkoord. Een verbetering hiervan leidt ertoe dat Arnhem tegen een stootje kan en dat onvoorziene ontwikkelingen (in elk geval tijdelijk) kunnen worden opvangen. Op deze manier is er tijd om meer structurele maatregelen voor deze onvoorziene ontwikkelingen voor te bereiden. Dit zal ook nodig zijn.

Zo is bekend dat jaarlijks wordt ingeteerd op de omvang van het Noodfonds Sociaal domein. Recente inzichten laten zien dat naar verwachting de volume-en prijsontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn wederom op hogere niveaus uitkomen. Deze inzichten worden op dit moment bestudeerd. In het najaar, in de aanloop naar de volgende perspectiefnota, is de structurele doorwerking daarvan geanalyseerd alsmede de gevolgen voor de uitputting van het Noodfonds. Het Noodfonds is namelijk eindig. Er moet dus voor gezorgd worden dat de ontwikkeling van de reserves enerzijds en de vraagstukken binnen de exploitatie anderzijds in samenhang bezien blijven worden.

In deze begroting is terug te zien dat er fors wordt geïnvesteerd in thema's zoals duurzaamheid, armoede, werk, veiligheid en inclusie. Keerzijde van een gunstig economisch tij is dat de uitgaven die we moeten doen ook steeds hoger worden. Het is koffiedik kijken of de getroffen maatregelen voor prijs- en volumeontwikkelingen in deze begroting afdoende zijn om de steeds duurder wordende investeringen en ontwikkelingen in het sociaal domein te kunnen blijven betalen. De komende periode zal dan ook nader bekeken moeten worden hoe in de toekomst met deze verwachte, maar nog moeilijk in te schatten kostenstijgingen, moet worden omgegaan.

Beoogd effect

Het beleids-en het financiële kader van de gemeente Arnhem voor het jaar 2019 definitief en voor de volgende drie jaren indicatief vast te stellen.

Argumenten

1.1 Dan kan de provincie Gelderland tijdig een begroting worden aangeboden, die voldoet aan de wettelijke vereisten

Voor u ligt een MJPB 2019-2022 met in de eerste twee jaren nadelige saldi en vanaf 2021 voordelige saldi.

Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

In de volgende tabel is samengevat weergegeven hoe de meerjarenprogramma begroting (MJPB) 2019 - 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting. In hoofdstuk 2 van de ontwerp-MJPB 2019-2022 worden de betreffende posten met uitzondering van de uitgangspositie (stand van begroting 2018-2022) verder uitgewerkt en toegelicht.

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

Door uw raad is bij de behandeling van de jaarstukken gevraagd om bij de begroting te komen met een versimpelde weergave van de begroting. Aan deze begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Het betreft hier een eerste resultaat, dat binnen het korte tijdsbestek en met de beperkte mogelijkheden die er waren is gerealiseerd. In navolgende cyclusdocumenten wordt hier verder uitwerking aan gegeven. De infographic is zowel op de homepage van de website begroting.arnhem.nl als in het boekwerk Ontwerp MJPB 2019-2022 te zien.

1.2 Uw raad extra informatie te verstrekken over de taakvelden door deze op de begrotingswebsite te publiceren.
U stelt de begroting vast op programmaniveau. Om meer inzicht in de begroting te hebben is er op de begrotingswebsite een uitwerking opgenomen van de taakvelden.

De steeds verdere doorontwikkeling van de BBV en de nadere specificering van de taakvelden en subtaakvelden heeft erin geresulteerd, dat geconstateerd is dat enkele taakveldonderdelen op grond van de beleidsinhoudelijk definitie van de BBV op de verkeerde plaats in de begroting waren gepresenteerd. Deze taakveldonderdelen zijn geplaatst onder de juiste programma's, waardoor wordt aangesloten bij de landelijke vergelijkbaarheid qua taakvelden en prestatie-indicatoren. Er zijn geen budgettaire gevolgen voor de totale begroting

Kanttekeningen en risico's

1.1

Met de voor liggende begroting voldoen we aan de voorwaarden voor repressief provinciaal toezicht. De begroting is in de eerste jaarschijf niet evenwicht. Echter doordat de laatste jaarschijf wel in evenwicht is kan er toch in aanmerking worden gekomen voor repressief (de minst belasten vorm van toezicht) provinciaal toezicht.

Financiën

Kortheidshalve verwijzen wij u naar de ontwerp-MJPB 2019-2022

Uitvoering

Uitvoering van de vastgestelde meerjarenprogrammabegroting is aan het college van burgemeester en wethouders en de haar ondersteunende organisatie. Over de realisatie wordt zoals gebruikelijk in Arnhem gerapporteerd middels Turaps (tussenrapportages) en uiteraard zoals wettelijk verplicht door middel van een Jaarverslag en een Jaarrekening. Tussentijdse voorstellen voor wijziging van de begroting worden aan u voorgelegd. Aldus zijn uitvoering en evaluatie van de Meerjarenprogramma¬begroting geborgd

Communicatie

De MJPB 2019-2022 wordt evenals vorig jaar ook in de vorm van een webbegroting gepresenteerd. Via een link op de website www.arnhem.nl wordt u doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl

Op deze webbegroting treft u meer informatie aan, dan in de door u vast te stellen Ontwerp-MJPB 2019-2022. U treft hier onder andere informatie aan over de taakvelden.
Na vaststelling van de ontwerp MJPB 2019-2022 wordt deze aan de toezichthouder op de Besluitvorming gemeentefinanciën, de Provincie Gelderland aangeboden.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad
- Raadsvoorstel
- Ontwerp MJPB 2019-2022

Ter inzage stukken voor gemeenteraad
-

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 293226

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 18 september 2018, Cluster Bedrijfsvoering nummer: 293226;

gelet op artikel 190 van de Gemeentewet en artikel 191 van de Gemeentwet;

besluit:

1. De ontwerp MJPB 2019-2022 vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

MJPB 2019-2022

GEMEENTE Arnhem

Ontwerp Meerjarenprogrammabegroting 2019 - 2022

Begroting 2019 in één oogopslag

GEMEENTE Arnhem

Hoe komt de gemeente aan haar geld?

Totaal inkomsten
€ 728 miljoen

Het rijk | ***Reserves*** | ***Overige inkomsten*** | ***Lokale heffingen***

Van het rijk	€ 509 miljoen
Uit reserves	€ 4 miljoen
Uit overige inkomsten	€ 106 miljoen
Van lokale heffingen	€ 109 miljoen

Toeristenbelasting € 2 p.p. per nacht
Nieuw in 2019

Woonlasten in 2019

De waarde van een gemiddelde koopwoning is € 191.870

Huurwoning € 331

Koopwoning	
OZB	€ 338
Riool	€ 172
Afval	€ 245
Totaal per jaar	€ 755

Waar geeft de gemeente haar geld aan uit?

Totaal uitgaven
€ 728 miljoen

Programma's | ***Wijken***

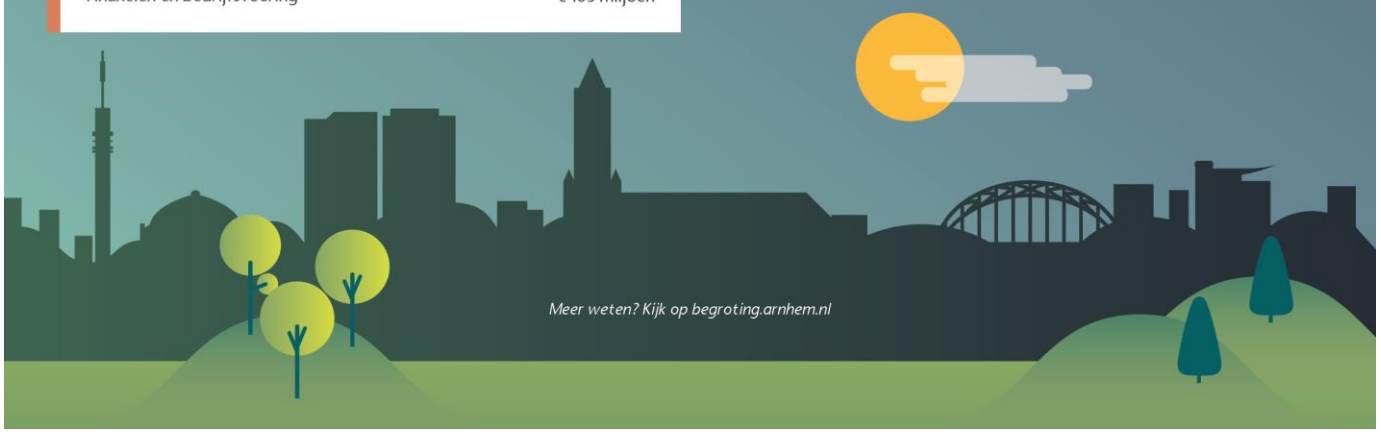
Veranderopgaven

De dienstverlening van de gemeente Arnhem wordt doorlopend aangepast aan de eisen en verwachtingen die inwoners en bedrijven hebben. Daarvoor zet de gemeente Arnhem Veranderopgaven in, deze zijn van tijdelijke aard. De Veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's. Ook de activiteiten in de wijken dragen bij aan de Veranderopgaven.

Er zijn vijf Veranderopgaven: ***Vitale Economie Arnhem-Nijmegen, Klimaat en Energie, Doorbraak naar Werk, Zorg Dichterbij*** en ***Inclusief Arnhem.***

Stedelijke programma's	€ 514 miljoen
Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	€ 13 miljoen
Veiligheid	€ 15 miljoen
Verkeer, vervoer en waterstaat	€ 23 miljoen
Economie	€ 6 miljoen
Educatie	€ 17 miljoen
Cultuur, recreatie en sport	€ 52 miljoen
Participatie en maatschappelijke ondersteuning	€ 216 miljoen
Gezondheid en Milieu	€ 31 miljoen
Wonen en Ruimte	€ 39 miljoen
Financien en bedrijfsvoering	€ 103 miljoen

Wijken	€ 214 miljoen
Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek	€ 33 miljoen
Noordwest	€ 28 miljoen
Noordoost	€ 24 miljoen
Presikhaaf	€ 24 miljoen
Malburgen	€ 37 miljoen
Schuytgraaf/Elderveld	€ 22 miljoen
De Laar/Elden	€ 17 miljoen
Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg	€ 27 miljoen

Meer weten? Kijk op begroting.arnhem.nl

INHOUDSOPGAVE

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID EN FINANCIEEL KADER 1

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid 2
2 Ontwikkelingen in het financiële kader 4

DEEL 2 BELEIDSBEGROTING 22

VERANDEROPGAVEN (V) 23
V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen 24
V02 Klimaat en energie 26
V03 Doorbraak naar werk 28
V04 Zorg dichterbij 30
V05 Inclusief Arnhem 32

WIJKPROGRAMMA'S (W) 35
W 1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek 39
W 2 Noordwest 44
W 3 Noordoost 49
W 4 Presikhaaf 54
W 5 Malburgen 59
W 6 Schuytgraaf/Elderveld 64
W 7 De Laar/Elden 68
W 8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg 72

PROGRAMMA'S STAD (R) 76
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening 79
R1 Veiligheid 84
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat 89
R3 Economie 95
R4 Educatie 100
R5 Cultuur, recreatie en sport 105
R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning 111
R7 Gezondheid en Milieu 120
R8 Wonen en Ruimte 126
R9 Financiën en bedrijfsvoering 131

PARAGRAFEN 138
1 Lokale heffingen 139
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 143
3 Onderhoud kapitaalgoederen 155
4 Financiering 165
5 Bedrijfsvoering 170
6 Verbonden partijen 174
7 Grondbeleid 191
8 Investeringen 195
9 Subsidies 203

OVERIG PROGRAMMAPLAN 207

DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING 209

Overzicht van baten en lasten per programma 210
Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten 216
Geprognosticeerde balansen 218
EMU-saldo 2019 224
Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld 226
Overzicht taakvelden per programma (lasten) 232
Overzicht taakvelden per programma (baten) 234
Mutaties meicirculaire 236

BIJLAGEN 238

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling 239
Bijlage 2 Overzicht lokale heffingen 241
Bijlage 3 Verplichte prestatie-indicatoren BBV 242
Bijlage 4 Afkortingenlijst 243
Bijlage 5 Begrippenlijst 246

DEEL 1 HOOFDLIJNEN VAN BELEID EN FINANCIEEL KADER

DEEL 1 bestaat uit:

1. Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

2. Ontwikkelingen in het financiële kader

1 Bestuurlijke hoofdlijnen van beleid

1.1 Inleiding

'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad.' Zo begint het Coalitieakkoord 2018-2022. De koers in dit akkoord is richtinggevend voor deze meerjarenprogrammabegroting 2019-2022.
Deze koers is in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid; overheid, onderwijs en ondernemers; zorg en welzijn; armoede en schulden; inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig; wonen; groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: levendige en leefbare wijken; veiligheid; vitale lokale en regionale economie; bereikbare en aantrekkelijke stad; cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties; gemeentefinanciën en belastingen.

Financieel gezien heeft de in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord "vertrouwen in de toekomst" hebben voor Arnhem geresulteerd in ruimte om de stad nog mooier te maken. Er wordt een verdere invulling gegeven aan de voornemens uit het Coalitieakkoord.

De begroting van 2019 steunt op drie pijlers: de veranderopgaven, stedelijke programma's en de wijkprogramma's. Daardoor is in deze begroting de continuïteit gewaarborgd.
De gezamenlijke ambitie - zowel bestuurlijk als ambtelijk - is echter om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting. Hoewel er met deze begroting stappen zijn gezet, kunnen de leesbaarheid en de toegankelijkheid nog verder worden vergroot.

In lijn met de motie 17M75 d.d. 6 november 2017, waarin is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven, zijn de programma's in deze begroting allemaal opgesteld langs het stramien van de drie W-vragen:

- wat willen we bereiken
- wat gaan we ervoor doen
- wat mag het kosten

Daarnaast is een start gemaakt met het zo goed als mogelijk koppelen van de doelen aan wat we willen bereiken en de doelen scherper op te stellen.

In de volgende begrotingen moeten de doelen en de afspraken nog concreter en meetbaarder worden geformuleerd. Ook de koppeling met middelen moet beter. Hierdoor wordt voor een ieder inzichtelijker welk geld en welke capaciteit horen bij welke opgaven. Dit geeft meer transparantie voor de lezer. Dit is een (meerjarig) proces, waarmee al is gestart. Gezamenlijk met alle betrokkenen zal dit worden gerealiseerd.

1.2 Opbouw MJPB

De MJPB is opgebouwd uit vijf onderdelen:

Vijf veranderopgaven (V)

De gemeente moet zich doorlopend blijven aanpassen aan de eisen en verwachtingen die inwoners en bedrijven aan haar stellen. Veranderopgaven zijn tijdelijk en kunnen zelf ook steeds worden aangepast Momenteel heeft de gemeente vijf veranderopgaven:
1. Vitale economie Arnhem- Nijmegen - Een aantrekkelijke stad nodigt mensen uit om er te wonen, te werken en te recreëren. Daar is een gezonde economie voor nodig. Dat is niet iets dat Arnhem alleen kan doen, daarvoor is samenwerking binnen de regio Arnhem-Nijmegen nodig.
2. Klimaat en energie - We willen niet meer afhankelijk zijn van fossiele brandstoffen, maar uitsluitend van duurzame energiebronnen. Dat is de noodzakelijke inzet van de energietransitie. Die energietransitie vindt heel lokaal plaats, bij iedere inwoner. Voor Arnhem is dit daarmee een belangrijk thema.
3. Doorbraak naar werk - Te vaak blijven mensen zonder betaald werk aan de kant staan. Hoe langer dat duurt, hoe kleiner de kans op nieuw werk. We willen niemand structureel uitsluiten en zoveel mogelijk inwoners aan werk helpen. Een samenleving die structureel mensen uitsluit is niet houdbaar. Dit vraagt om een doorbraak op de arbeidsmarkt en op individueel niveau.
4. Zorg dichterbij - Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. We luisteren naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen moet de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie.
5. Inclusief Arnhem - Een beperking, je geaardheid of je afkomst mag niet uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan.

Acht wijkprogramma's (W)
Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden: Noord-West, Noord-Oost, Presikhaaf, Centrum/Spijkerkwartier/Arnhemse Broek, Malburgen, Rijkerswoerd/Kronenburg/Vredenburg, Elden/De Laar en Schuytgraaf/Elderveld. Het Coalitieakkoord zet 'Van Wijken Weten', onverkort door. De ervaring die afgelopen jaren met 'Van Wijken Weten' is opgedaan (burgerparticipatie) wordt momenteel uitgewerkt naar praktische handvatten. Waar eerst vooral vrij besteedbare middelen werden aangewend om tot nieuwe activiteiten te komen, wordt de komende tijd in overleg met de inwoner veel meer gewerkt met bestaande budgetten, zonder dat telkens nieuw geld nodig is.
De wijkprogramma's bestaan uit de opgave zoals die uit de wijken worden opgehaald.
Binnen de wijken wordt daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd aan de hierboven genoemde veranderopgaven. Ook de integrale benadering tussen alle doelen die de gemeente stelt in de wijk is een belangrijke opgave van de teams Leefomgeving. In de wijkprogramma's zijn ook de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen.

Tien stedelijke programma's (R)
In de stedelijke programma's zijn de doelen, inspanningen, beleidskaders, de taken en de daarbij behorende budgetten op stedelijk niveau opgenomen. Denk daarbij aan onderhoud van wijken, wegen en straten, cultuur en sport of onderwijshuisvesting. Binnen de programma's wordt gewerkt aan de reguliere doelen uit de beleidsplannen, en wordt tegelijk ingezet op de doelen vanuit de veranderopgaven.

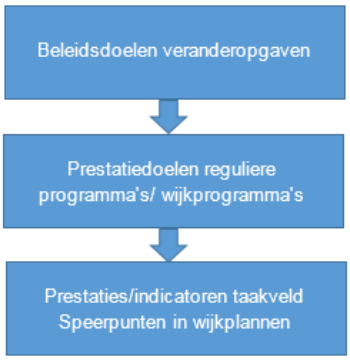
De taakvelden die vallen onder de reguliere programma's zijn niet in het boekwerk van de MJPB 2019-2022 opgenomen. Deze zijn wel ter informatie opgenomen op www.begroting.arnhem.nl.

Tussen de veranderopgaven, de wijkprogramma's en de stedelijke programma's zit veel samenhang. In de stedelijke programma's en de wijkprogramma's wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelstellingen van de veranderopgaven. De budgetten van de veranderopgaven bevinden zich ook binnen deze programma's.

Negen paragrafen
De paragrafen vormen een 'dwarsdoorsnede' van de begroting. Er worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. Een deel van de paragrafen zijn in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

De financiële begroting
In dit onderdeel wordt ingegaan op:
- Ontwikkelingen in het financieel kader;
- Mutaties meicirculaire van het gemeentefonds;
- Financiële begroting met de financiële tabellen;
- Overig programmaplan.

1.3 Arnhemse doelenboom
In de MJPB is ten behoeve van de inzichtelijkheid in en de meetbaarheid van het Arnhemse beleid de Arnhemse doelenboom opgenomen. Als basis van de doelenboom zijn de doelen van de veranderopgaven genomen. De doelenboom binnen de veranderopgaven en de programma's wordt zo nodig jaarlijks bijgesteld. De doelenboom is als volgt opgebouwd:

Elke veranderopgave kent een aantal strategische beleidsdoelen. Deze strategische beleidsdoelen worden in de MJPB meer concreet vertaald in:
- Prestatiedoelen in de stedelijke programma's
- Prestatiedoelen in de wijkprogramma's

Vervolgens worden de prestatiedoelen in de reguliere programma's vertaald naar concrete prestaties en/of indicatoren per taakveld.

De prestatiedoelen in de wijkprogramma's worden verder uitgewerkt in de plannen van de wijken. In deze wijkplannen worden de speerpunten in de wijken concreet vermeld. Deze zijn dan ook niet in de MJPB opgenomen.

1.4 Resultaat raadsbehandeling

Aangenomen amendementen
Eventuele aangenomen amendementen worden in de MJPB 2019-2022 verwerkt als het raadsbesluit bekend is.

Aangenomen moties
Eventuele aangenomen moties worden in de MJPB 2019-2022 vermeld als het raadsbesluit bekend is.

2 Ontwikkelingen in het financiële kader

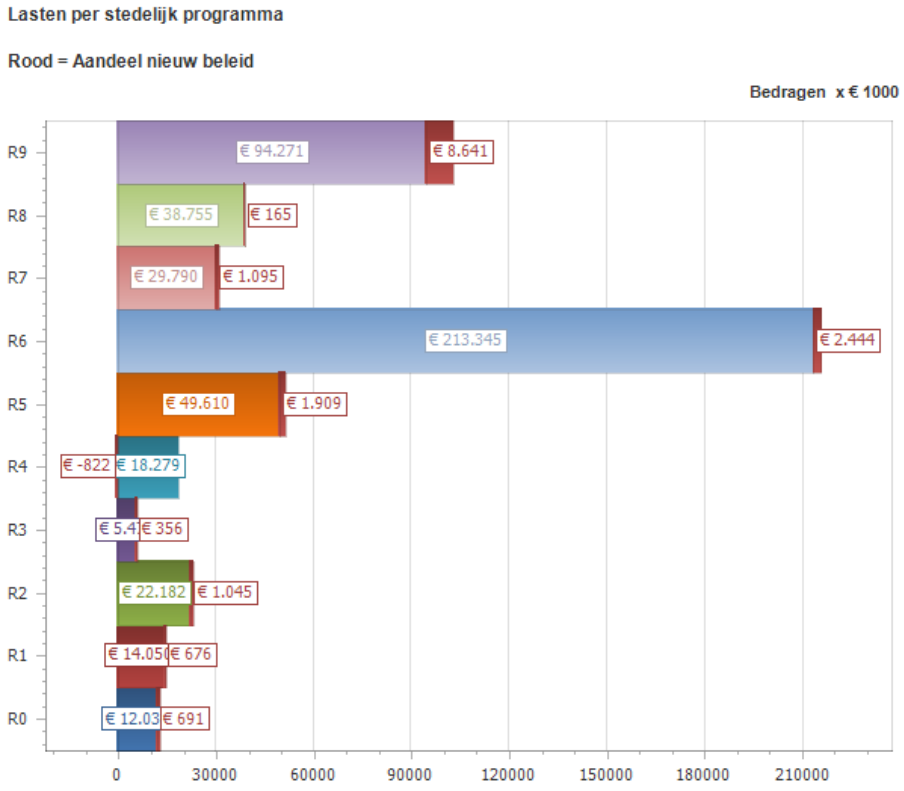
2.1 Inleiding

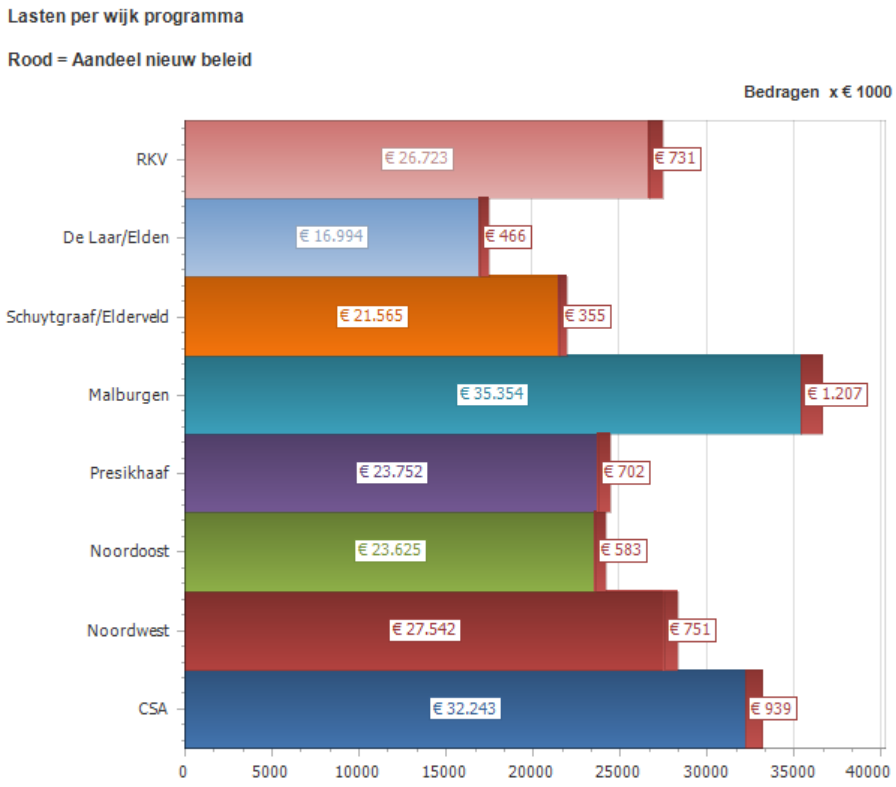
De meerjarenprogrammabegroting 2019-2022 is de eerste van deze nieuwe bestuursperiode. Ze bevat veel nieuws, maar toont tegelijk ook de nodige continuïteit. Financieel gezien heeft de zich in gang gezette trend van economische verbetering doorgezet. De financiële effecten van het Regeerakkoord 'vertrouwen in de toekomst' hebben voor Arnhem geresulteerd in een gunstiger financiële positie.

In het Regeerakkoord staan veel doelstellingen die in samenwerking met medeoverheden behaald moeten worden. De gevolgen van de klimaatverandering, het tekort aan betaalbare woningen, de toenemende problematische schulden en het behoud van de leefbaarheid in de stad zijn belangrijke opgaven in het Interbestuurlijk Programma (IBP), maar waar ook in het Coalitieakkoord en met deze begroting fors op wordt ingezet. Het zijn opgaven die zich niet beperken tot de grenzen van een gemeente of regio of een bepaald beleidsterrein. Er moet hiervoor worden samengewerkt met andere overheden, partners en inwoners.
Hierbij zal zeker ook gekeken worden naar de ervaringen opgedaan met burgerparticipatie door Van Wijken Weten.

'Arnhem is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad' en moet dat ook blijven. Deze begroting geeft een verdere invulling aan de voornemens uit het Coalitieakkoord. Hierbij wordt gestreefd naar een financiële solide positie. Zoals ook blijkt uit de paragraaf weerstandsvermogen zijn de kengetallen rondom solvabiliteit en weerstandsvermogen verder verbeterd. Zelfs weer verder dan voorzien in het Coalitieakkoord. Een verbetering hiervan leidt ertoe dat Arnhem tegen een stootje kan en dat onvoorziene ontwikkelingen (in elk geval tijdelijk) kunnen worden opvangen. Op deze manier is er tijd om meer structurele maatregelen te ontwikkelen. Dit zal ook nodig zijn.
Zo is bekend dat jaarlijks wordt ingeteerd op de omvang van het Noodfonds Sociaal domein. Recente inzichten laten ook dit jaar laten zien dat naar verwachting de volume en prijsontwikkelingen op het terrein van zorg en welzijn wederom op hogere niveaus uitkomen. Deze inzichten worden op dit moment bestudeerd. In het najaar, in de aanloop naar de volgende perspectiefnota, is de structurele doorwerking daarvan geanalyseerd alsmede de gevolgen voor de uitputting van het Noodfonds. Het Noodfonds is namelijk eindig. Er moet dus voor worden gezorgd dat de ontwikkeling van de reserves enerzijds en de vraagstukken binnen de exploitatie anderzijds in samenhang bezien blijven worden.

Door het gunstigere economische tij is er ruimte ontstaan om de stad nog mooier te maken. In deze begroting is terug te zien dat er fors wordt geïnvesteerd in thema's zoals duurzaamheid, armoede, werk, veiligheid en inclusie. Onderstaande grafieken laten per stedelijk- en wijkprogramma in de begroting zien, hoe er financieel op wordt ingezet. In dit hoofdstuk en in de programma's wordt dit nader toegelicht.

Keerzijde van een gunstiger economisch tij is dat de uitgaven die we moeten doen ook steeds hoger worden. Er zal hierdoor druk ontstaan op bijvoorbeeld de reeds geprogrammeerde investeringen. Het is koffiedik kijken of de getroffen maatregelen voor prijs- en volumeontwikkelingen in deze begroting afdoende zijn om de steeds duurder wordende investeringen te kunnen blijven betalen. De komende periode zal dan ook nader bekeken worden hoe in de toekomst met deze verwachte, maar nog moeilijk in te schatten kostenstijgingen, moet worden omgegaan.

In onderstaande tabel is samengevat weergegeven hoe de meerjarenbegroting 2019 - 2022 zich ontwikkelt ten opzichte van de vorige begroting.

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

De begroting kent in de eerste twee jaren nadelige saldi. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi.
Bij de nadere uitwerking van deze begroting zijn conform het Coalitieakkoord, de tekorten in balans gebracht met de overschotten. De negatieve saldi in 2019 en 2020, in totaal € 12,4 miljoen moeten feitelijk worden bezien in relatie tot de overschotten in 2018 en in de laatste jaarschijven. Door de begrotingswijziging bij de turap-2 2018 wordt € 20,4 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve in 2018. Hierdoor ontstaat voldoende ruimte om de tekorten in de jaarschijven 2019 en 2020 op te lossen.

Reëel en structureel sluitende begroting

Naast een reëel sluitende begroting, dient de (meerjaren)begroting ook structureel sluitend te zijn. Dit is het geval wanneer de structurele lasten in de begroting voor 2019 volledig worden gedekt door structurele baten of aannemelijk is gemaakt dat dit structurele evenwicht in de meerjarenbegroting (uiterlijk 2022) weer tot stand wordt gebracht. Uit het in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing (in de stresstest) opgenomen kengetal structurele exploitatieruimte blijkt dat vanaf 2020 wordt voldaan aan een structureel evenwicht

4. Structurele exploitatieruimte		begr. 2019	mjr. 2020	mjr. 2021	mjr. 2022
	Bedragen x € 1.000				
A	Totale structurele lasten	705.910	709.207	692.107	684.749
B	Totale structurele baten	704.521	712.006	704.282	695.005
C	Totale structurele toevoegingen aan de reserves	22.523	20.404	18.658	18.983
D	Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	20.049	18.880	15.012	15.604
E	Totale baten	723.645	731.130	723.406	714.130
	Structurele exploitatieruimte ((B-A)+(D-C))/E x 100%	**-1%**	**0%**	**1%**	**1%**

2.2 Gemeentefonds

In deze MJPB is de prognose van het gemeentefonds verwerkt, zoals volgt uit de doorrekening van de meicirculaire 2018. De provincie beoordeelt de begroting op reëel en structureel evenwicht en dat er - voor wat betreft de algemene uitkering uit het gemeentefonds - tenminste uitgegaan moet worden van de meicirculaire (2018) en de daarin opgenomen uitkeringsfactoren. De meicirculaire geeft een vertaling van de Voorjaarsnota van het Rijk. Ten opzichte van de berekening in het Coalitieakkoord leidt de meicirculaire tot een aantal majeure effecten:

- een lichte stijging van het accres in 2018 (met een structurele doorwerking);
- een daling van het accres in de jaren 2019-2022 oplopend naar € 400 miljoen landelijk;
- het niet meer meerjarig inramen van de verwachte ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds;
- de overheveling vanaf 2019 van (een groot deel van) de integratieuitkering Sociaal Domein naar de algemene uitkering, waardoor deze voortaan meeloopt in de trap-op-trap-af systematiek.

In deze MJPB zijn deze effecten vertaald naar het financiële beeld voor Arnhem. Per saldo leidt dit voor Arnhem tot een enigszins gunstiger financieel beeld dan waarmee in het Coalitieakkoord rekening is gehouden. Bij het Coalitieakkoord was al grotendeels rekening gehouden met het niet inramen van de verwachte meerjarige ruimte onder het plafond van het BTW-compensatiefonds. Bij de doorrekening van het gemeentefonds voor deze MJPB hebben we de verwachte ruimte onder het plafond in zijn geheel niet meegenomen, waarmee we voor een behoedzame lijn kiezen.

De MJPB wordt in constante prijzen geraamd. Dit betekent dat de nominale indexatie voor het eerste jaar 2019 structureel en constant wordt doorgetrokken naar de jaren 2020 en verder. Het rijk rekent met de uitkeringsfactoren voor het gemeentefonds in lopende prijzen (dus een oplopende reeks voor de nominale indexatie). Vanaf 2020 hebben we dit dan ook gedefleerd met de prijsmutatie BBP, wat een officieel indexcijfer is van het CBS.

De meerjarige daling van het accres uit de meicirculaire leidt natuurlijk ook voor Arnhem tot een nadeel, maar dit wordt meer dan gecompenseerd door de effecten van de overheveling van de integratieuitkering sociaal domein naar de algemene uitkering. Ook is met deze meicirculaire de loon- en prijsbijstelling over het sociaal domein (tranche 2018) verwerkt en deze kent een structurele doorwerking naar latere jaren

2.2.1 Taakmutaties

Daarnaast is een beperkt aantal taakmutaties doorgevoerd. Voor zover deze taakmutaties leiden tot wijzigingen in de verwachte lasten op de beleidsvelden, worden deze ook doorgezet naar de beleidsvelden.

In het overzicht mutaties meicirculaire worden de wijzigingen van het gemeentefonds als gevolg van taakmutaties en nieuwe of gewijzigde decentralisatie- en integratie-uitkeringen toegelicht. Per mutatie is aangegeven in hoeverre deze met de verschillende beleidsvelden worden verrekend.

In de volgende tabel wordt een overzicht gepresenteerd over de ontwikkeling van het gemeentefonds op basis van de meicirculaire.

Gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkeling gemeentefonds meicirculaire	20.663	23.604	25.467	27.330
Doorgeven nieuwe en wijzigingen in decentralisatieUitkeringen (DU) aan het beleidsveld	-3.447	-3.635	-3.231	-3.231
Totaal ontwikkeling gemeentefonds	*17.216*	*19.969*	*22.236*	*24.099*
Totaal gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	**17.216**	**19.969**	**22.236**	**24.099**

2.3 Beleidsontwikkelingen

De in het Coalitieakkoord uitgezette koers is richtinggevend voor deze meerjarenprogrammabegroting 2019-2022.
Deze koers is in vier onderwerpen samengevat:

- Meedoen in een socialer Arnhem: werkgelegenheid; overheid, onderwijs en ondernemers; zorg en welzijn; armoede en schulden; inclusie.
- Wonen in een duurzamer Arnhem: duurzaamheid en klimaatbestendig; wonen; groen en ruimtelijke ontwikkeling.
- Genieten van een nog mooier Arnhem: levendige en leefbare wijken; veiligheid; vitale lokale en regionale economie; bereikbare en aantrekkelijke stad; cultuur en toerisme.
- Open en verantwoord besturen: Samenwerking met burgers en organisaties; gemeentefinanciën en belastingen.

Beleidsontwikkelingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Totaal beleidsontwikkelingen	*-13.551*	*-9.649*	*-8.532*	*-9.628*
Totaal gemeentefonds en overige rijksontwikkelingen	**-13.551**	**-9.649**	**-8.532**	**-9.628**

In de volgende paragrafen worden per onderwerp de financiële ontwikkelingen ten opzichte van de vorige MJPB geschetst.

2.3.1 Meedoen in een sociale Arnhem

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot werkgelegenheid, overheid, onderwijs en ondernemers, zorg en welzijn, armoede en schulden en inclusie weergegeven.

Meedoen in een socialer Arnhem	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Werk-Investeringsfonds	-2.500	0	0	0
Schulden signaleren en voorkomen	-250	-250	-250	-250
Armoedebudget op peil brengen	-400	-400	-400	-400
Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	-761	-761	-761	-761
Inclusief Arnhem	-100	-100	-100	-100
Maatwerkvervoer	-400	-400	-400	-400
Sociale Bank Gelderland Centraal	-350	-350	-350	-350
Aanvullende maatregelen tbv tekort beschermingsbewind	-250	0	0	0
Beschermingsbewind, nog in te vullen taakstelling	-170	-482	-500	-500
Invulling: Onttrekking BR Taakmutaties GF	170	482	0	0
Nog in te vullen Beschermingsbewind vanaf 2021	0	0	500	500
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-5.011*	*-2.261*	*-2.261*	*-2.261*
Onderwijsachterstandenbeleid	-895	-790	-685	-581
Overgang RBL naar MGR (correctie begroting)	-200	-200	-200	-200
BUIG: onzekerheid uitkeringslasten en baten (risicomelding)	0	0	0	0
Verlagen kader begroting Bijdrage aan Presikhaaf Bedrijven	571	320	24	24
Nog niet meegenomen voordeel Presikhaaf als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor buitengemeenten	433	389	371	438
Kosten gemeentelijke ID-ers	-104	-104	-104	-104
Gratis bewaakte fietsenstallingen	-40	-40	-40	-40
HHT - Nieuwe tarieven Huishoudelijke toelage (vanaf 1-4-2018)	-156	-168	-168	-168
HHT - begroting nieuwe jaarschijf vanaf 2021	0	0	-400	-400
Tarieven jeugdbescherming	-80	-80	-80	-80
Totaal	*-471*	*-673*	*-1.282*	*-1.111*
Totaal meedoen in een socialer Arnhem	**-5.482**	**-2.934**	**-3.543**	**-3.372**

Werkinvesteringsfonds (V3/R6)

Er wordt een werkinvesteringsfonds op gericht ter grootte van € 2,5 miljoen. Doelstelling is om de landelijke trend qua uitstroom te volgen en daarnaast in een periode van 4 jaar nog 500 Arnhemmers extra aan werk helpen. Een voorstel voor de wijze van inzet op de veranderopgave Doorbraak naar Werk en daarbij de werking van het werkinvesteringsfonds wordt in het vierde kwartaal separaat aan de raad voorgelegd.

Schulden signaleren en voorkomen (R6 en wijken)

Er komt € 250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak ‘Vroeg Eropaf’.

Armoedebudget op peil brengen (R6 en wijken)
Het armoedebudget wordt op peil gebracht, zodat organisaties kunnen doen wat nodig is om armoede aan te pakken. Hiervoor wordt jaarlijks €400.000,- extra budget beschikbaar gesteld.

Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (R6 en wijken)
De bezuiniging van €761.000,- per jaar op de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima wordt ongedaan gemaakt. (Zie ook 2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst)

Inclusief Arnhem (V5)
Aan de veranderopgave 'Inclusief Arnhem' wordt verder invulling geven. Hiervoor zijn middelen vrij gemaakt van €100.000,- per jaar (zie veranderopgave Inclusief Arnhem).

In de financiële doorrekening van de plannen uit het Coalitieakkoord is rekening gehouden met een aantal indertijd ingebrachte mee - en tegenvallers. In deze begroting zijn voor de volgende items, passend binnen het "meedoen in een socialer Arnhem" oplossingen gezocht.

Maatwerkvervoer (R4, R6 en wijken)
Uit de begroting 2018-2022 van de BVO DRAN blijkt dat er op het doelgroepenvervoer sprake is van een aanvullend tekort. Dit wordt veroorzaakt door een te optimistische inschatting van de omvang (uren inzet) van het maatwerkvervoer en een te optimistisch beeld van de te bereiken efficiëntie (bundelingsvoordeel) op het maatwerkvervoer. De lasten zijn hierdoor te laag ingeschat. Dit additionele tekort bedraagt vanaf 2019 € 400.000.

Sociale Bank Centraal Gelderland (R6)
In de raadsbrief van 15 december 2017 (zaaknummer: 206100) is de raad geïnformeerd over de overdracht van werkzaamheden van de Sociale Bank Centraal Gelderland (SBCG) aan Kredietbank Nederland. Door de overname van de SBCG is de verwachting dat het structurele tekort ten aanzien van kredietverstrekking (€ 600.000) kan worden gereduceerd. Er resteert echter een nadeel dat vanaf 2019 maximaal kan worden gereduceerd tot € 350.000.

Aanvullende maatregelen tekort Beschermingsbewind (R6)
In de vastgestelde MJPB 2018-2021 is voor het opvangen van het tekort op beschermingsbewind opgenomen dat er als taakstelling nog aanvullende maatregelen dienen te worden uitgewerkt binnen het beleidsveld Schulddienstverlening/ Armoedebeleid. Zoals aangegeven in de bijlage over de Decentralisatie uitkeringen, zal een deel van het tekort in 2019 en het volledige tekort in 2020 worden gedekt uit deze door het Rijk beschikbaar gestelde middelen. Voor 2021 en verder dienen voor € 500.000 nog aanvullende maatregelen te worden uitgewerkt.

Onderwijsachterstandenbeleid (R4 en wijken)
Er is een nieuwe verdeelsystematiek geïntroduceerd om de op dit moment onevenredig verdeelde middelen over gemeenten en scholen voor het tegengaan van onderwijsachterstanden beter te verdelen. Om gemeenten in staat te stellen om hun beleid en bedrijfsvoering aan te passen aan de uitkomsten van de nieuwe verdeelsystematiek, wordt de herverdeling van het landelijke onderwijsachterstanden-budget doorgevoerd over een periode van drie jaren. Voor Arnhem betekent dit stijging van de inkomsten oplopend van € 100.000 in 2019 naar € 400.000 in 2022. Daarentegen worden de kosten van het verplicht uitbreiden van de vroeg en voorschoolse educatie (VVE) van 12 naar 16 uur per week worden geraamd op € 1 miljoen. Per saldo resteert een tekort van bijna € 900.000 in 2019 aflopend naar € 580.000 in 2022.

Overgang RBL naar MGR (correctie begroting) (R6 en wijken)
De gemeenschappelijke regeling Regionaal Bureau Leerlingzaken (RBL) was als zelfstandige separate eenheid ondergebracht binnen de begroting van gemeente Arnhem. Met ingang van 1-1-2018 is RBL opgegaan in de nieuwe Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Domein Centraal Gelderland . Hierdoor komt de administratie die gemeente Arnhem voerde voor het RBL te vervallen. Daarnaast komt de dienstverlening aan het RBL rondom huisvesting en facilitaire zaken te vervallen omdat het RBL deze producten en diensten niet meer van Arnhem afneemt. In de onderwijsbegroting was hiervoor een opbrengstenpost opgenomen, die nu niet meer kan worden gerealiseerd. Het knelpunt wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.

BUIG: onzekerheid uitkeringslasten en baten (risicomelding R6)
Het BUIG-budget is een gebundelde uitkering van het Rijk voor de bekostiging van uitkeringen op grond van de participatiewet, de IOAW, de IOAZ en het BBZ 2004 (voor zover deze laatste betrekking heeft op levensonderhoud voor startende ondernemers). Daarnaast kan het instrument loonkostensubsidie gefinancierd worden uit het BUIG-budget. Bij de MJPB 2018-2021 is voor het eerst een meerjarige doorkijk gemaakt van de BUIG. Voor de actualisatie van de MJPB 2019-2022 is een nieuwe meerjarige prognose gemaakt van het BUIG-budget en de verwachte uitkeringslasten. Met name voor dit meerjarige beeld wordt met veel aannames en onzekerheden gewerkt. Om deze reden zijn de cijfers niet in de begroting zelf, maar als risico in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing opgenomen.

Verlagen kader begroting Bijdrage aan Presikhaaf Bedrijven (R6)
In een vorige begroting is het budget ten behoeve van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven) opgehoogd op basis van het uitgangspunt van de op dat moment aanwezige activiteiten en organisatieomvang van Presikhaaf Bedrijven als dienstverlener Sociale werkvoorziening. De bedrijfsactiviteiten van Presikhaaf Bedrijven (het begeleiden van SW-ers in de brede zin des woords) zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. Presikhaaf Bedrijven verzorgt vanaf 2018 alleen nog het werkgeverschap van de SW-medewerkers. De bijbehorende risico's rondom de werkzaamheden productie en begeleiding zijn hiermee ook overgedragen aan Scalabor B.V.. De begroting kan hierdoor in positieve zin worden bijgesteld, aflopend van € 571.000 in 2019 naar € 24.000 in 2022.

Voordeel Presikhaaf als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor buitengemeenten (R6)
Er ontstaat een voordeel van ongeveer € 400.000 doordat het aantal arbeidsjaren SW-medewerkers buitengemeenten de komende jaren lager uit valt dan waar rekening mee is gehouden.

Kosten gemeentelijke ID-ers (R6)
Door de transitie van Presikhaaf Bedrijven naar Scalabor B.V. worden de Sociale Werkvoorziening (SW) medewerkers gedetacheerd bij Scalabor B.V. en zij blijven formeel in dienst bij Presikhaaf Bedrijven.. Voor de vijf ID-ers uit de gemeente Arnhem, die met een ambtelijke status in dienst bij Presikhaaf bedrijven is er voor gekozen om hen ook in dienst te laten bij Presikhaaf Bedrijven en hun ondanks de afwijkende aanstelling te beschouwen als SW-medewerkers en te detacheren bij Scalabor B.V.. Het tekort dat door de nieuwe situatie van de driehoek tussen gemeenten, Presikhaaf Bedrijven en Scalabor B.V. ontstaat in de exploitatie van Presikhaaf Bedrijven kan hier niet worden gedekt en komt dan ook voor rekening van de gemeente Arnhem. Het tekort wordt gedekt uit de geraamde financiële ruimte die ontstaat in het gemeentelijke financiële kader voor Presikhaaf Bedrijven (zie 2 voorgaande toelichtingen).

Inzet mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij fietsenstallingen (R6)
Op grond van de wet Banenafspraak staat de gemeente Arnhem voor de opgave om in 2024 39 banenafspraak-banen te realiseren (banen van 25,5 uur). Dit is onderdeel van de ambitie van de gemeente Arnhem om een inclusieve organisatie te zijn. Het voldoen aan de wet Banenafspraak is voor Arnhem als regiegemeente een lastige opgave. Bij het niet voldoen aan de taakstelling zal vanaf 2019 een quotumheffing worden opgelegd per niet-gerealiseerde baan. De gemeente en Scalabor B.V. hebben bekeken in hoeverre de opdracht voor het beheer van drie Arnhemse fietsenstallingen kan worden 'verbanenafspraakt'. Bij dezelfde inzet als in het verleden, kost het beheer van de fietsenstallingen € 375.000 per jaar. Het huidige budget van parkeerbeheer bedraagt € 335.000. Er is dus een structureel tekort van €40.000 per jaar. Daar staat tegenover dat hiermee een grote groep mensen met afstand tot de arbeidsmarkt verzekerd blijft van werk. Zij werken bovendien in een voorziening die door veel Arnhemmers erg wordt gewaardeerd en die bijdraagt aan de bereikbaarheid van de (binnen)stad'.

Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT), nieuwe tarieven (vanaf 1-4-2018) (R6)
Per 1 april 2018 zijn die nieuwe loonafspraken van kracht voor zorgorganisaties die hulp bij het huishouden aanbieden. Binnen het Interbestuurlijk Programma (IBP) is afgesproken dat gemeenten de extra kosten voor de hogere loonschaal zelf betalen. De verwachte meerkosten bedragen in 2019 € 156.000 en lopen vanaf 2020 op naar € 168.000. Deze meerkosten worden ten laste van de algemene middelen gebracht.

Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT) (R6)
Met de vaststelling van de MJPB 2017-2020 is besloten de rijksmiddelen HHT volledig voor de HHT in te zetten middels een algemene voorziening. Deze rijksmiddelen worden in 2021 en 2022 verhoogd met € 400.000. De begroting wordt aangepast aan deze verhoging van de rijksmiddelen.

Aanvulling Tarieven Jeugdbescherming (R6)
In 2017 heeft er voor de gehele regio Centraal Gelderland een nabetaling van € 193.000 plaatsgevonden ter compensatie van de, volgens de betrokken zorgpartijen, te lage tarieven binnen de jeugdbescherming. Deze aanvulling met 3,1% op de tarieven heeft een structureel karakter en is in 2017 incidenteel uit het regionale innovatiefonds gedekt. In de MJPB 2018-2021 is het budget regionale innovatiefonds geschrapt en niet meer beschikbaar. Voor Arnhem betekent dit dat er geen dekking meer is voor de extra kosten van € 80.000, zijnde het Arnhems aandeel in de genoemde € 193.000. De aanvulling op de tarieven ad € 80.000 wordt ten laste van de algemene middelen gebracht.

2.3.2 Wonen in een duurzamer Arnhem
In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot duurzaamheid en klimaatbestendig, wonen, groen en ruimtelijke ontwikkeling toegelicht.

Wonen in een duurzamer Arnhem	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Budget voor warmtetransitie en verduurzaming	-750	-1.000	-1.250	-1.250
Taakstelling rendement duurzaamheidsmaatregelen in bedijfsvoering	0	0	250	250
Structureel budget "Duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering"	0	0	-250	-250
Klimaatfonds 10 miljoen (invoering in 2018)				
Invasieve exoten	-333	-333	-333	0
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-1.083*	*-1.333*	*-1.583*	*-1.250*
Baggeren havens, Defensiehaven	-500	0	0	0
PMD- afval	-470	-470	-470	-470
Ophogen budget voorstudies	-50	-50	-50	-50
Dekken vanuit erfpachtenbaten	50	50	50	50
Totaal	*-970*	*-470*	*-470*	*-470*
Totaal wonen in een duurzamer Arnhem	**-2.053**	**-1.803**	**-2.053**	**-1.720**

Budget voor warmtetransitie en verduurzaming (V2/R7)

De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad. De warmtetransitie wordt wijkgericht gepland. De komende periode wordt gestart met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor wordt jaarlijks een bedrag gereserveerd vanaf 2019 €750.000 oplopend naar € 1,25 miljoen vanaf 2021. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering (V2/R7)

Vanaf 2021 een taakstelling van € 250.000 per jaar opgenomen voor een te behalen rendement op duurzaamheidsmaatregelen in de bedrijfsvoering.
Investeringen in duurzaamheidsmaatregelen kennen door de lage energieprijs als grootverbruiker een lange terugverdientijd. Om aan de financiële taakstelling te kunnen voldoen zou sprake moeten zijn van een netto rendement (dus een winst bovenop het terugverdienen van de investering zelf) van € 250.000 per jaar op dergelijke investeringen. Het halen van een dergelijk financieel rendement is een uitdaging , het volledig terugverdienen van dergelijke investeringen is niet altijd mogelijk. Daarom wordt naast de taakstelling in deze begroting een budget beschikbaar gesteld voor de kosten van dergelijke investeringen. Door dit bedrag gelijk te laten zijn aan de taakstelling, kan de taakstelling worden ingevuld door investeringen die zich volledig terugverdienen.

Klimaatfonds (V2/R7)

Het klimaatfonds is opgezet om de stad te verduurzaming en de landelijke en Arnhemse klimaatdoelen te realiseren. De doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken worden in New energy made in Arnhem verwerkt. Het voorkomen van energiearmoede is daarbij uitgangspunt.
Het klimaatfonds heeft als doel om te investeren in en met de stad. De investeringen uit het klimaatfonds moeten bijdragen aan de klimaatdoelen van Arnhem en minstens met een even groot bedrag uit de stad worden vergroot. Hierdoor lokken gemeentelijke investeringen ook investeringen uit van overige overheden, bedrijven en bewoners. Het verduurzamen van gemeentelijk vastgoed valt hier buiten. Het inzetten en prioriteren van het klimaatfonds wordt daar waar mogelijk de stad betrokken. . In het kader van de regionale energiestrategie en het Arnhemse klimaatbod aan het rijk met daarbij de afspraken die de gemeente provinciaal, regionaal en lokaal met overheden, bedrijven, en corporaties maakt, is daarbij leidend.

Vanuit het Europees project 'Climate active neighbourhood' is het Arnhemse aanjaagfonds opgericht. Met dit fonds worden inwoners en bedrijven op weg geholpen en uitgedaagd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan de Arnhemse klimaatdoelen. Een financiële regeling vanuit het klimaatfonds om deze initiatieven blijvend te ondersteunen is denkbaar.

Bestrijding van invasieve exoten (R5)

Er wordt € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. De inzet van deze middelen is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: De doelstelling is om zo snel mogelijk een beheersbare situatie te realiseren. Deze moet vervolgens worden bijgehouden.

Bij de aanpak ligt de prioriteit bij:

- Uitvoeren wettelijke taken: bestrijding reuzenberenklauw en reuzenbalsemien.
- Stoppen nieuw vestiging Japanse Duizendknoop:
- Aanpak locaties waar vanuit de soort zich kan verspreiden (bermen wegen en watergangen)
- Het voorkomen van schade bij constructies van wegen en gebouwen.
- Beperken / reduceren in de stadsparken en de bos- natuurterreinen in verband met het verlies biodiversiteit
- Voor het stedelijk gebied het stimuleren van bewonersparticipatie, zodat mogelijk ook een Arnhemse duizendknoop brigade ontstaat.
- Herhaalde voorlichting voor alle soorten blijft van belang en zal ook de komende jaren nodig blijven.

Baggeren defensiehaven (R2)
In 2014 is het toen beschikbare budget voor baggerwerkzaamheden en de jaarlijkse reservering hiervoor wegbezuinigd. Het is noodzakelijk defensiehaven te baggeren. De kosten bedragen incidenteel €500.000.

Meerkosten PMD-afval (R7)
De gemeente wordt geconfronteerd met het feit dat PMD-afval (plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons) in toenemende mate wordt afgekeurd. Ondanks forse inzet hierop is 30% van het ingezamelde PMD-afval vervuild met restafval. Dit betekent dat deze ingezamelde PMD-stroom niet verkocht kan worden en de gemeente begrote inkomsten op deze afvalstroom misloopt. De vervuilde fractie dient vervolgens te worden afgevoerd en verwerkt als restafval. Er worden lagere baten/gederfde inkomsten PMD verwacht van € 400.000 en extra kosten als gevolg van verwerking als restafval van € 70.000, samen € 470.000. Er is afgesproken (zie ook 2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst) dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is, waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. In deze begroting is het knelpunt op de meerkosten PMD dan ook verwerkt ten laste van de algemene middelen.

Ophogen budget voorstudies (R8)
In de crisisjaren is het niet nodig geweest om het beschikbare budget voor voorstudies volledig aan te wenden om ruimtelijke initiatieven in de markt te faciliteren. Het aantal verzoeken om mee te werken aan ruimtelijke initiatieven neemt echter toe. Voor de komende jaren wordt door de afname van het aantal beschikbare bouwlocaties een toenemend aantal projecten in de initiatieffase verwacht. Het beschikbare budget voor voorstudies zal daardoor onvoldoende zijn om alle initiatieven te kunnen faciliteren.
Om projecten in de initiatieffase te kunnen faciliteren en te voorzien in voldoende ruimte voor met name aantrekkelijke woonmilieus (onder andere sociale woningbouw, particulier opdrachtgeverschap) is een aanvullend budget noodzakelijk van €50.000. Dit kan worden gedekt vanuit de toegenomen erfpachtbaten.

2.3.3 Genieten van een nog mooier Arnhem

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot levendige en leefbare wijken, veiligheid, vitale lokale en regionale economie, bereikbare en aantrekkelijke stad, cultuur en toerisme toegelicht.

Genieten van een nog mooier Arnhem	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorziening	-250	-500	-500	-500
Investeren in veiligheid	-300	-300	-300	-300
Mogelijk maken markt langs Jansbeek	-250			
Extra toevoeging aan groenfonds	-100	-100	-100	-100
Jaarlijks budget autobereikbaarheid	-700	-700	-700	-700
Dekken jaarlijks budget voorautoberikbaarheid uit extra opbrengsten autobereikbaarheid	100	100	100	100
Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor	-50	-100	-100	-100
Extra budget Citymarketing	-100	-100	-100	-100
Invoeren Toeristenbelasting (€ 2,- per persoon per nacht)	625	625	625	625
Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022	0	0	0	-1600
Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem	-600	-600	-600	-600
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-1.625*	*-1.675*	*-1.675*	*-3.275*
Bijdrage aan VGGM Bevolkingszorg	-65	-65	-65	-65
Sporthal Middachtensingel geschikt maken voor wedstrijdsport	-170	-170	-170	-170
Correctie ontwerpbegroting: budget DU-bodem ten onrechte gekopieerd in 2021 en 2022	0	0	567	567
Totaal	*-235*	*-235*	*332*	*332*
Totaal genieten van een nog mooier Arnhem	**-1.860**	**-1.910**	**-1.343**	**-2.943**

Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorziening (R6)
Er komt in 2019 €250.000en vanaf 2020 €500.000 per jaar beschikbaar om voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners.

Investeren in veiligheid (R1)
Er wordt gewerkt aan het verbeteren van de veiligheid in de wijken en de binnenstad door € 300.000 per jaar in te zetten voor onder andere het tegengaan van ondermijning en overlast. De prioriteiten op het gebied van veiligheid worden samen met bewoners, politie, andere betrokkenen en de gemeenteraad bepaald.

Mogelijk maken markt langs Jansbeek (R3)
Voor een goede verbinding en wisselwerking tussen de warenmarkt en de binnenstad wordt het mogelijk gemaakt dat de warenmarkt langs de Jansbeek en omgeving komt, dit in overleg met onder andere de verzelfstandigde markt, het Platform Binnenstad Arnhem en bewoners. In de begroting is hiervoor incidenteel € 250.000 voor de verplaatsingskosten opgenomen.

Extra toevoeging aan groenfonds (R5)
Er wordt jaarlijks € 100.000 toegevoegd aan het Groenfonds voor extra groenmaatregelen.

Jaarlijks budget autobereikbaarheid (R2)
Voor een betere autobereikbaarheid wordt jaarlijks een budget van € 700.000 gereserveerd. Dit budget wordt ingezet voor een aantal maatregelen:
- In overleg met onder andere Platform Binnenstad Arnhem (PBA) en bewoners wordt de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid vergroot. Met innovaties en tariefacties worden nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad getrokken;.
- Flitsparkeren wordt ingevoerd (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen.
- Er wordt zo spoedig mogelijk een onderzoek gedaan naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met onder andere Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum).
- Er worden circa 80 extra straatparkeerplaatsen toegevoegd in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen.
- In overleg met de provincie wordt gestreefd naar het mogelijk maken van hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars toegestaan parkeren op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is.

Met bovenstaande inspanningen wordt op €100.000 extra parkeerinkomsten gerekend. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van € 700.000.

Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor (R2)
Voor onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor zijn in deze begroting middelen opgenomen van €50.000in 2019 en vanaf 2020 een €100.000.

Extra budget Citymarketing (R3)
Voor Citymarketing wordt in deze begroting een extra budget opgenomen van €100.000 per jaar

Invoeren Toeristenbelasting (R3/R9)
Er wordt één belasting ingevoerd en dat is de toeristenbelasting met een tarief van €2 per persoon per nacht. Dit zal worden ingevoerd in overleg met de sector. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het bedrag dat terugvloeit in onze begroting ad €625.000) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten (toerisme en recreatie) en de marketing te versterken. Een voorstel hiervoor wordt in de komende periode uitgewerkt.

Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022 (R5)
Het beschikbare budget voor cultuur en daarbinnen de gelden bestemd voor programmering onderscheidenlijk de overige middelen, blijven (gecorrigeerd voor inflatie) op peil. Daarnaast wordt € 1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. De ambitie van deze organisaties en Het Gelders Orkest om tot een intensievere samenwerking te komen wordt ondersteund.

Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem (R5)
Het uitgangspunt is dat Museum Arnhem behouden blijft voor de stad. Het hiermee gepaard gaande financiële knelpunt wordt zo spoedig mogelijk opgelost. Er wordt maximaal € 600.000 aan kapitaallasten gereserveerd. Daarmee is er € 7,5 miljoen beschikbaar om het knelpunt op te lossen.

Bevolkingszorg (volumeontwikkeling indexering en crisisbeheersing) (R2)
De huidige inwonerbijdrage voor bevolkingszorg(gemeentelijke rol in crisisbeheersing) wordt verhoogd met € 0,45 per inwoner. Hier staat vanuit de Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM) een efficiëntiewinst in beschikbare uren tegenover en een verlaging van de lokale kosten voor opleiden, trainen en oefenen. De kosten voor gemeente Arnhem komen uit op € 70.000 waarvan € 5.000 kan gedekt worden uit de huidige begroting voor opleiden, trainen en oefenen bevolkingszorg. De resterende € 65.000 wordt opgevangen ten laste van de algemene middelen.

Sporthal Middachtensingel geschikt maken voor wedstrijdsport (R5)
In het huidige beleid van sportaccommodaties is de sloop van sporthal Kermisland opgenomen. Met de sloop van deze sporthal verdwijnt een sportaccommodatie met tribune en nevenruimten voor verenigingsgebruik.
Er ontstaat hierdoor een capaciteitsgebrek voor wedstrijdsport in de stad. Vanuit onderwijsbehoefte wordt een nieuwe sportaccommodaties gerealiseerd op de Middachtensingel. Om deze geschikt te maken voor wedstrijdsport zijn extra middelen voor de investeringen en exploitatie nodig van € 170.000.

Correctie ontwerpbegroting: budget DU-bodem ten onrechte gekopieerd in 2021 en 2022 (R7)
De middelen voor bodemsanering komen via het gemeentefonds beschikbaar (Decentralisatieuitkering Bodemsanering) en zijn beschikbaar t/m 2020. In de begroting was reeds rekening gehouden met een lagere uitkering gemeentefonds vanaf 2021. Echter op het beleidsveld waren deze lasten nog niet afgeraamd. Per saldo betekent dit er ten gunste van de algemene middelen een voordeel ontstaat van € 568.000 per jaar in 2021 en 2022.

2.3.4 Open en verantwoord besturen

In deze paragraaf worden de wijzigingen in de begroting met betrekking tot samenwerking met burgers en organisaties, gemeentefinanciën en belastingen toegelicht.

Open en verantwoord besturen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven.	-100	-100	-100	-100
Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR)	4.238	3.807	3.807	3.807
Weerstandsfactor 1,4, ruimte nieuw beleid (onttrekking 12,5 mln aan AR in 2018)	0	0	0	0
Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	-125	-125	-125	-125
Ruimte door vrijvallen BR revolverend fonds jongvolwassenen met schulden en BR revolverend fonds duurzaamheid (€ 6 miljoen in 2018)	0	0	0	0
Totaal afspraken coalitieakkoord	*-3.783*	*-2.924*	*-1.516*	*-1.516*
Borgen en verstevigen regionale samenwerking Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	-296	0	0	0
Uitbreiding wethouders met 0,4 fte salariskosten en appa	-60	-60	-60	-60
Verzelfstandiging Natuurcentrum (correctie begroting)	-17	-17	-17	-17
Totaal	*-373*	*-77*	*-77*	*-77*
Open en verantwoord besturen	**-4.156**	**-3.001**	**-1.593**	**-1.593**

Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven (R6).
Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten voor deze initiatieven te verminderen wordt er een Shared Service Center opgezet met een budget van € 100.000 per jaar.

Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten (R9)
Om de solvabiliteit te verbeteren wordt per 2019 de beleidsregel ingevoerd om schulden in maximaal 20 jaar af te lossen en dit te verankeren in de verordening Financieel beleid en beheer. De betreffende middelen worden overgeheveld naar de bestemmingsreserve kapitaallasten.

Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR R9)
In de afgelopen jaren is al gereserveerd is voor een versterking van onze vermogenspositie. Deze reservering in de algemene reserve wordt gedeeltelijk vanaf 2018 ter compensatie ingezet ten gunste van de algemene middelen. Dit ook in samenhang met de voorgaande maatregel, waarbij ingezet wordt op verbetering van de solvabiliteit.

Weerstandsfactor 1,4, ruimte nieuw beleid (onttrekking 12,5 mln aan AR in 2018 R9)
Door het hanteren van de weerstandsfactor van 1,4 kan eenmalig een bedrag voor nieuw beleid van € 12,5 miljoen uit de Algemene Reserve worden onttrokken.

Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet
Het gevolg van de afspraak om de parkeertarieven en legestarieven niet te laten stijgen, leidt tot een knelpunt van € 225.000. Voorgesteld wordt om € 100.000 daarvan meerjarig op te vangen binnen de bestemmingsreserve Bereikbaarheidsfonds, zodat het resterende deel van € 125.000 ten laste van de algemene middelen komt.

Ruimte door vrijvallen BR revolverend fonds jongvolwassenen met schulden en Bestemmingsreserve (BR) revolverheld fonds duurzaamheid (€ 6 miljoen in 2018) (R6/R7)
Bij de MJPB 2018-2021 is een tweetal amendementen aangenomen voor de vorming voor revolverende fondsen. Het betrof het amendement "Revolverend fonds voor jongvolwassenen met schulden" (17A29), waarbij een bedrag van € 5 miljoen uit de algemene reserve is overgeheveld naar een bestemmingsreserve Revolverend fonds (schuld) en het amendement "3 Miljoen duurzaam inzetten" (17A30g), waarbij een bedrag van € 3 miljoen uit de algemene reserve wordt overgeheveld naar een bestemmingsreserve Revolverend fonds (duurzaamheid).

Bij het Coalitieakkoord is besloten een gedeelte uit de bestemmingsreserve te halen, omdat dat niet nodig is voor het verstrekken van de leningen. Voor dergelijke fondsen wordt namelijk een financiering aangetrokken, die later in verband met de revolverendheid weer terugkomt. Het gedeelte dat blijft staan is bedoeld:

- om eventuele rentekosten te kunnen dragen;
- om het eventuele deel dat niet inbaar ofwel niet revolverend blijkt te zijn te kunnen dekken;
- om uitvoeringskosten te dekken voor zover die niet binnen het betreffende beleidsveld kunnen worden opgevangen.

De komende periode worden de kosten (uitvoering en oninbaarheid) voor de uitvoering van het fonds in beeld gebracht.

Er is niet aangegeven hoe de resterende € 2 miljoen over de reserves is verdeeld. Op basis van de ervaringen bij de duurzaamheidsleningen wordt voorgesteld om € 0,75 miljoen te laten staan in de BR Revolverend fonds (duurzaamheid) en € 1,25 miljoen in de BR Revolverend fonds (schuld).

Borgen en verstevigen regionale samenwerking Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen (R0)

Sinds 2015 wordt in een 'lichte' vorm regionaal samen gewerkt op de onderwerpen mobiliteit, duurzaamheid, economie en wonen. In de regio Arnhem-Nijmegen is overigens al een lange traditie van het samenwerken, waarbij lokale en regionale belangen hand in hand gaan en dit toegevoegde waarde oplevert voor Arnhem. De samenwerking krijgt op dit moment vorm in een gemeenschappelijk orgaan, met vier inhoudelijke portefeuillehoudersoverleggen. Dat is vanuit Arnhem een heel bewuste keuze geweest, na het beëindigen van de Stadsregio. Het heeft Arnhem in de afgelopen jaren teruggebracht tot de essentie van de samenwerking. Een belangrijke waarde vanuit Arnhem (ook voor de toekomst) is om altijd vanuit inhoud en doelen te blijven redeneren.
De betrokken gemeenten denken na over de systematiek waarmee middelen voor toekomstige regionale opgaven bijeen gebracht kunnen worden. De inhoudelijke velden mobiliteit, duurzaamheid, wonen en economie zijn nu (omdat het ook nog niet eerder aan de orde was) niet of niet geheel toegerust om deze investering in meer regionaal resultaat te dragen. Voorgesteld wordt om voor 2018 en 2019 incidenteel middelen in te zetten ten behoeve van een algemeen secretaris Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem-Nijmegen (0,8 fte), overige secretarissen (4 maal 0,4 fte), regionaal programma werklocaties, regionale woonagenda en een regionaal uitvoeringsprogramma 'Samen slim en schoon'. Voor 2019 betekent dit een inzet van € 296.000.

Uitbreiding wethouders met 0,4 fte salariskosten en APPA (R0)

Als gevolg van de uitbreiding van de totale formatie van de wethouders met 0,4 fte in de nieuwe bestuursperiode ontstaan er meerkosten. Deze zijn berekend op € 48.000 extra salariskosten en € 12.000 extra pensioenkosten APPA. In totaal € 60.000, waarvan wordt voorgesteld deze te dekken uit de algemene middelen.

Correctie begroting verzelfstandiging natuurcentrum (R4)

Het Natuurcentrum is verzelfstandigd per 01-01-2017. De Gemeente Arnhem heeft de stadsboerderijen nog in bezit (afdeling vastgoed). Daarnaast heeft de Gemeente Arnhem een subsidierelatie met het Natuurcentrum. In de begroting staan per abuis naast de subsidierelatie en de begroting Vastgoed nog 2 posten (een stelpost kapitaallasten en een negatieve post overige goederen en diensten) die bij de verzelfstandiging niet zijn geëlimineerd. Dit wordt in deze begroting gecorrigeerd, wat resulteert in een nadeel van € 17.000 ten laste van de algemene middelen.

2.4 Jaarlijkse bijstellingen

Voor elke begroting wordt een actualisatie gemaakt van de belastingen (indexatie), het investeringsplan, het gemeentelijk rioleringsplan en de prijs en volume-ontwikkelingen. Daarnaast ontstaat er een aantal voor- en nadelen in de bedrijfsvoering. In totaal leidt dit, zoals zichtbaar in de volgende tabel, tot een nadeel in het algemeen beeld.

Bijstellingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Prijs en volume-ontwikkelingen	-13.733	-13.703	-13.697	-13.697
Ontwikkelingen belastingen en legesopbrengst	19	10	12	16
Actualisatie meerjareninvesteringsplanning	376	149	361	191
Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	329	329	329	329
Totaal	*-13.009*	*-13.215*	*-12.995*	*-13.161*
Totaal bijstellingen	**-13.009**	**-13.215**	**-12.995**	**-13.161**

2.4.1 Prijs en volumeontwikkelingen

In de raadsbrief van 16 januari 2018 inzake de financiële positie is als tweede maatregel een voorstel gedaan voor het robuuster maken van de exploitatiebegroting. In het Coalitieakkoord 2018 -2022 is deze systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen de komende vier jaar overgenomen. Dit heeft geleid tot een budget van € 11,8 mln. waarvan € 7,9 miljoen voor prijsontwikkelingen en € 3,9 miljoen voor volumeontwikkelingen. Bij de Perspectiefnota 2020-2023 (in 2019) zal een nieuwe prognose worden opgesteld en zal worden gekeken wat verrekend moet worden met het financiële beeld.

Prijs en volume ontwikkelingen	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkelingen loonsom, aanname 2%	-1.454	-1.436	-1.436	-1.435
Nominale compensatie gesubsidieerde instellingen	-1.799	-1.799	-1.799	-1.799
Nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen	-986	-986	-986	-986
Indexatie sociale wijkteams	-306	-306	-306	-306
Indexatie Sociaal Domein: Zorg in Natura	-3.249	-3.249	-3.249	-3.249
Indexatie Sociaal Domein: Persoonsgebonden budget	-176	-176	-176	-176
Indexatie presentiegelden Rekenkamer	-2	-2	-2	-2
Indexatie presentiegelden commissieleden juridische zaken	-2	-2	-2	-2
Totaal afspraak coalitieakkoord prijsontwikkeling	*-7.974*	*-7.956*	*-7.956*	*-7.955*
Volume Contributie VNG ivm verhoging inwoneraantal	-22	-22	-22	-22
Beroep op volumeontwikkelingen: wegenonderhoud	-465	-930	-930	-930
Beroep op volumeontwikkelingen: overig (fysiek en sociaal domein), nog te verdelen	-3.466	-3.001	-3.001	-3.001
Totaal afspraak coalitieakkoord volumeontwikkeling	*-3.952*	*-3.952*	*-3.952*	*-3.952*
Premieontwikkeling 2018 (afspraak coalitieakkoord)	-1.023	-1.023	-1.023	-1.023
Pensioenpremieontwikkeling 2019	-783	-771	-765	-766
Totaal aanvullende ontwikkelingen	*-1.806*	*-1.794*	*-1.788*	*-1.789*
Totaal volume en prijsontwikkelingen	**-13.733**	**-13.703**	**-13.697**	**-13.697**

Prijsontwikkeling

Diverse onderdelen binnen de begroting moeten worden verhoogd als gevolg van prijs (loon) ontwikkelingen. Voor de ambtelijke loonsom geldt dat de huidige CAO op 1 januari afloopt. Momenteel is er nog geen zicht op de inzet voor loonsverhoging. In deze MJPB wordt met een schatting van 2% stijging van de loonsom gerekend. Daarnaast worden de bijdragen aan gesubsidieerde instellingen geïndexeerd volgens de afgesproken percentages. De nominale compensatie van de gemeenschappelijke regelingen volgt uit de betreffende begrotingen die reeds (vrijwel) allemaal ter besluitvorming zijn voorgelegd.
De gemeente heeft zich contractueel verplicht om de Overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling (OVA) aan de zorgaanbieders binnen het sociaal domein door te geven, voor zover deze middelen ook door het Rijk aan de gemeente ter beschikking worden gesteld. De compensatie voor loon en prijs voor 2019 bedraagt 2,9%.

Volumeontwikkeling

In het budget voor volumeontwikkelingen wordt er vanuit gegaan dat dit budget volledig nodig is voor de dekking van de kosten van areaal en volume ontwikkelingen. De systematiek die hiervoor in de raadsbrief van januari 2018 werd geïntroduceerd ter verbetering van de robuustheid van de begroting is nog nieuw, en moet nog verder uitgewerkt worden. Op basis van deze uitwerking wordt gestreefd naar een objectieve toedeling van deze volumestijging aan budgetten die door de groei van de stad ook daadwerkelijk verhoging behoeven. Onzeker is nog welk bedrag hiervoor uiteindelijk daadwerkelijk noodzakelijk zal zijn. Om deze reden wordt het verantwoord geacht om op voorhand éénmalig een deel van het voor volumestijgingen gereserveerde budget in te zetten voor de intensivering van het wegenonderhoud. Als in de loop van 2019 blijkt dat hierdoor onvoldoende ruimte over is gebleven om andere onvermijdelijke volumestijgingen op te vangen, dat zal een eventuele overschrijding ten laste van het jaarresultaat 2019 komen. Bij de vaststelling van de MJPB 2020-2023 kan dan het structurele effect daarvan worden meegenomen bij de dan opnieuw vast te stellen te reserveren ruimte voor volume- en prijsstijgingen.

Aanvullende ontwikkelingen

Per januari 2018 zijn de (pensioen)premies voor ambtenaren gestegen. Daarnaast ontstaan er meerkosten als gevolg van de invoering van het Individuele Keuzebudget (IKB). Dit leidt tot een structureel knelpunt dat uit binnen de algemene middelen wordt opgevangen. Daarnaast is er nu al een vooraankondiging van een nieuwe stijging van de pensioenpremie per januari 2019. Ook dit effect leidt tot een nadeel binnen de algemene middelen.

2.4.2 Ontwikkeling belastingopbrengst

Door de afspraken in het Coalitieakkoord neemt de belastingopbrengst in Arnhem nauwelijks toe. Inwoners van Arnhem zullen dus de komende coalitieperiode nauwelijks meer belasting gaan betalen.
De Onroerend Zaak Belasting (OZB) voor inwoners en ondernemers zal niet stijgen. Dit betekent dat de komende coalitieperiode er op de OZB ook geen indexatie plaats vindt. Er wordt een uitzondering gemaakt voor de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Voor de heffingen is het uitgangspunt kostendekkendheid, de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Tenslotte stijgen de parkeertarieven en legestarieven niet.
In onderstaande tabel worden de effecten van deze afspraken op de begroting weergegeven.

Ontwikkelingen belastingopbrengsten	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Belastingen: ontwikkeling OZB	75	75	75	75
Belastingen: ontwikkeling afvalstoffenheffing	0	0	0	0
Belastingen: ontwikkeling rioolheffing	0	0	0	0
Totaal ontwikkeling belastingopbrengsten	*75*	*75*	*75*	*75*
Leges: paspoorten, verwachte dip in opbrengsten agv geldigheidsduur van 5 naar 10 jaar	-56	-65	-63	-59
Totaal ontwikkeling legesopbrengsten	*-56*	*-65*	*-63*	*-59*
Totaal ontwikkelingen belastingopbrengsten	**19**	**10**	**12**	**16**

Ontwikkeling OZB
De meeropbrengst OZB ad € 75.000 betreft de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Ontwikkeling afvalstoffenheffing
De afvalstoffenheffing mag kostendekkend zijn, waarbij als uitgangspunten het knelpunt rondom PMD (zie 2.3.2 Wonen in een duurzamer Arnhem) en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding (zie 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem) niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Op basis van onderstaande ontwikkelingen stijgt voor 2019 het tarief voor de afvalstoffenheffing licht. Het tarief is echter nog niet kostendekkend.

Recent heeft de Raad besloten tot uitstel van de invoering van Diftar. De gevolgen hiervan zijn in deze begroting verwerkt. Er is voor 2019 uitgegaan van voortzetting van de huidige wijze van tarifering: een vast bedrag voor één- en voor meerpersoonshuishoudens. In het tarief wordt rekening gehouden met een aantal kosten die het omgekeerd inzamelen beter faciliteren en met de voorbereiding van de invoering van Diftar.

In de MJPB 2018-2021 werd er al rekening mee gehouden dat door een betere afvalscheiding de kosten van afvalinzameling en -verwerking dalen, en de opbrengsten van herbruikbare afvalstromen zullen toenemen. Deze voordelen leiden tot een lagere afvalstoffenheffing en daarmee een lagere begrote belastingopbrengst. Voor de bepaling van de hoogte van de afvalstoffenheffing 2019 in de MJPB 2019-2022 zijn de ramingen voor de opbrengst uit de afvalstoffenheffing aangepast vanwege:

- extra kosten voor beheer en onderhoud van ondergrondse containers;
- verwachte prijsstijging als gevolg van de reguliere indexering van de contracten voor afvalinzameling en -verwerking. Gerekend wordt met het voor de MJPB 2019 geldende normatieve percentage voor prijsstijgingen van 1,6%;
- De ontwikkeling van kosten van afvalinzameling en -verwerking. De belangrijkste ontwikkelingen zijn:
  - De financiële gevolgen van uitstel invoering Diftar: minder beheerskosten in 2019, maar ook minder besparingen op de kosten van afvalinzameling en -verwerking en minder opbrengsten uit herbruikbare afvalstromen.
  - In 2019 kosten voor de voorbereiding van de invoering van Diftar: projecten om een beter vertrekpunt voor invoering Diftar te creëren (PMD, grofvuil, stimulerings-, nudgingprojecten) (€ 100.000), voor communicatie (€ 150.000) en projectmanagement (€ 150.000). Voor het continueren van de inzet van afvalcoaches wordt € 250.000 geraamd. Verder wordt rekening gehouden met een investering van € 500.000 voor cardreaders om te kunnen voldoen aan eisen voor privacy;
  - tenslotte een verwachte hogere vergoeding die de gemeente zal ontvangen voor herbruikbaar PMD-afval door nieuwe contractvorm.

Per saldo stijgt het tarief voor de afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5%.

Ontwikkeling rioolheffing (R9)
De lasten van de riolering en de baten uit de rioolheffing zijn ook geactualiseerd. Een belangrijke aanname die hieraan ten grondslag ligt is de afspraak 4.9, dat de rioolheffing jaarlijks mag groeien met 1,5%. De voor- en nadelige verschillen worden verrekend met de bestemmingsreserve Groot onderhoud Openbare Ruimte. Het voordelige saldo blijft zo beschikbaar voor toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot de riolering. Per saldo heeft de actualisatie van de rioolheffing geen effect op de Algemene middelen.

Het bovenstaande resulteert in het volgende plaatje dat de lastenontwikkeling voor 2019 afzet tegen 2018

Gem. lastenontwikkeling per woning (eigenaar)	2018	2019	%
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 244	€ 245	0,5%
	€ 751	**€ 755**	**0,5%**

Voor de effecten die de ontwikkelingen hebben voor de eigenaren en huurders wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

Leges paspoorten

Als gevolg van een wijziging in de Paspoortwet in 2014 is de geldigheidsduur van paspoorten en identiteitskaarten voor 18 jaar en ouder verlengd van vijf naar tien jaar. Hierdoor kent het aantal aanvragen gedurende vijf jaar een piek, maar daarna gedurende vijf jaar een dip. Vanaf 2019 zal de uitgifte van reisdocumenten over een periode van vijf jaar sterk teruglopen. Dit betekent wegvallende legesinkomsten.

2.4.3 Investeringen en de bijbehorende kapitaallastenontwikkelingen

Het huidige meerjarig Investeringsplan dat is opgenomen in de paragraaf Investeringen is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee heeft het gemeentebestuur een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen. Op basis van deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te scheppen voor de ambities met onze stad.

In de Investeringsplanning 2019 - 2022 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen met een onderscheid in programma- en bedrijfsvoeringinvesteringen. De bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke.

De investeringen zijn zo reëel als mogelijk geraamd; dit conform de in de MJPB 2014-2017 ingezette lijn om structurele vrijval op kapitaallasten te realiseren door het reëler plannen van investeringen. Voor de jaren 2019 t/m 2022 worden in deze MJPB kredieten aangevraagd van € 169,7 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2019 met geplande investeringen van € 62,8 miljoen. Voor de hele planperiode van deze MJPB inclusief 2018 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 233,1 miljoen. In het MIP 2017 - 2021 was dit nog € 260,7 miljoen.

Dit is dus minder dan dat in de vorige MJPB was voorzien. Bij een vergelijking tussen deze investeringsplanningen valt op dat de oorspronkelijke nadruk in het jaar 2018 is verdeeld over de jaren 2018 en 2019. Deze verschuiving wordt voor het grootste deel verklaard door een gewijzigde planning van investeringen in de sfeer van de onderwijshuisvesting en cultuur. Geplande onderwijsinvesteringen en de investering in Museum Arnhem in 2018 schuiven door naar 2019. Voor het museum is € 7,5 miljoen beschikbaar om het financiële knelpunt voor de verbouw op te lossen. Verder valt op dat voor de jaren 2020 en 2021 geen grote, nieuwe investeringen worden begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (onder andere onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Er wordt €1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans.

Ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Ontwikkeling kapitaallasten MIP	393	171	105	-560
Ontwikkeling kapitaallasten bestaande activa	-17	-22	256	751
Totaal Ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	*376*	*149*	*361*	*191*
Totaal ontwikkelingen agv actualisatie MeerjarenInvesteringsplanning	**376**	**149**	**361**	**191**

In de vorenstaande tabel is de ontwikkeling van de kapitaallasten geschetst ten opzichte van de vorige begroting gebaseerd op basis van de in de paragraaf Investeringen opgenomen meerjareninvesteringsplanning (MIP). Daarnaast is de ontwikkeling van de vrijval meegenomen die ontstaat door het verschil tussen de werkelijke kapitaallasten van alle in het verleden gedane investeringen (niet MIP investeringen) en de begrote kapitaallastenruimte

In meerjareninvesteringsplanning is ook rekening gehouden met Investeringen in duurzaamheid van gemeentelijke panden. De transitie naar duurzame gemeentelijke gebouwen is zeer ingrijpend en een grote uitdaging. Er zijn tal van maatregelen denkbaar om het eigen vastgoed van de gemeente te verduurzamen.

In de MJPB 2018-2021 is daarbij reeds een voorschot gemaakt. Dat was al een stap voorwaarts, maar inmiddels is wel zeker dat er veel meer nodig is om aan gestelde vereisten (New Energy made in Arnhem; klimaatakkoord) te kunnen voldoen. Daarom moet in een hoger tempo worden geïnvesteerd in duurzaamheid in onze bestaande gebouwen en moeten meerdere zaken tegelijk worden aangepakt.

Sinds 2016 wordt voor de verduurzaming van de bestaande Arnhemse panden gewerkt met een systematische aanpak in uitgewerkte plannen met verduurzamingsmaatregelen per pand. Met wat tot nu toe gedaan is wordt nog niet aan wenselijke besparingen voldaan, die hiermee zouden moeten worden gerealiseerd. Om hier slagvaardig mee verder te kunnen gaan wordt voorgesteld om voor € 800.000 aan extra duurzaamheidinvesteringen te mogen doen onder de nadrukkelijke voorwaarde dat, voorafgaand aan het investeringsbesluit, wordt aangetoond dat deze maatregelen binnen de levensduur van de investering in principe kunnen worden terugverdiend. Het is op deze wijze over de gehele looptijd van de investering een neutrale begrotingspost. Als gevolg het verschil in onze manier van lineair- afschrijven en het annuïtair afschrijven beoordelen van de terugverdienmogelijkheden op een investering ontstaan in de eerste jaren tekorten, terwijl in latere jaren dit tekort omslaat in een voordeel. Het gaat bij een investering van € 800.000 de komende jaren om marginale tekorten van ongeveer €10.000 per jaar. Deze zijn meegenomen in de berekening van de ontwikkeling van de kapitaallasten, de eerste genoemde reeks.

2.4.4 Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken

Ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Renteontwikkelingen	0	0	0	0
Dividenduitkering BNG	329	329	329	329
Totaal ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	*329*	*329*	*329*	*329*
Totaal ontwikkelingen rente en overige financieringszaken	**329**	**329**	**329**	**329**

Renteontwikkelingen

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Deze zal naar verwachting de komende jaren rond de 2% schommelen. De omslagrente is vorig jaar, als gevolg van gewijzigde wetgeving in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verlaagd naar 2%. De gemeente is niet meer vrij in het bepalen van de intern in rekening te brengen omslagrente, maar moet binnen marges de gemiddelde marktrente worden gevolgd. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor 2018, is dus niet meer toegestaan. Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente en om de omslagrente stabiel en meerdere jaren constant te kunnen houden kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (onder de 2%) en waardoor de omslagrente ook voor 2019 onveranderd kan blijven op 2%. Wanneer de rente in de jaren na 2019/2020 niet gaat stijgen is de kans aanwezig dat de omslagrente verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV. Er zijn voor deze begroting dan ook geen financiële consequenties.

Dividenduitkering Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

De BNG heeft bekend gemaakt dat de zij de komende periode meer dividend zal uitkeren.

2.5 Invulling taakstellingen

In de laatste twee begrotingen uit de vorige coalitieperiode resteerden nog een aantal taakstellingen uit eerdere bezuinigingstrajecten. Dit was voornamelijk het gevolg van de aanzienlijke bezuinigingen van het rijk. Daarnaast heeft ook het slechte economische tij, met een stilstaande vastgoedmarkt en oplopende werkeloosheid er voor gezorgd dat de druk op de Arnhemse voorzieningen steeds groter werd. Ondanks de onaangename consequenties van de bezuinigingsmaatregelen is het overgrote deel van de in de afgelopen jaren getroffen maatregelen gerealiseerd. Door de significante verbetering van het financiële perspectief vanaf 2017 is het overgrote deel van de nog niet ingevulde taakstellingen heroverwogen. De laatste taakstellingen worden in deze begroting vrijwel volledig ingevuld. Hierbij gaat het om de taakstellingen op cultuur, sport en vastgoed.

Invulling nog openstaande taakstellingen	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Nog openstaande taakstelling cultuur uit de MJPB 2018-2021	-150	-150	-150	-150
Invulling structurele vrijval agv het niet verstrekken van subsidie aan theater 't Hof	62	62	62	62
Invulling taakstelling opnieuw bezien	0	88	88	88
Totaal taakstelling cultuur	*-88*	*0*	*0*	*0*
Nog openstaande taakstelling sport (aframen bestaande stelpost)	-150	-150	-150	-150
Invulling nog openstaande taakstelling sport	0	90	90	90
Invulling gedurende de bouw van het zwembad Valkenhuizen is een van de voetbalvelden niet in gebruik	15	15		
Invulling velden niet meer te verhuren en te onttrekken aan onderhoud	45	45	45	45
Nog op te lossen deel van de taakstelling in de MJPB 2020-2023	0	0	15	15
Totaal taakstelling sport	*-90*	*0*	*0*	*0*
Nog in te vullen besparingen op regulier programma R8	-50	-50	-50	-50
Invulling binnen het programma	50	50	50	50
Nog in te vullen taakstelling op verkoop Vastgoed	0	-700	-700	0
Opbrengst verkoop Vastgoed	0	700	450	0
Afspraak uit de MJPB 2018-2021 om de taakstelling vanuit de algemene middelen te financieren	0	0	0	-700
Nog in te vullen besparing op beheerslastenvastgoed	0	-150	-150	-150
Invulling R8	0	150	50	50
Totaal taakstelling vastgoed	*0*	*0*	*-350*	*-800*
Totaal taakstelling ten laste van algemene middelen	**-178**	**0**	**-350**	**-800**

Taakstelling cultuur

Op de uitgaven voor cultuur rust vanaf 2018 een besparingstaakstelling van € 150.000. In 2018 is die incidenteel ingevuld binnen het programma R5; voor 2019 en verder staat nog een taakstelling van € 88.000. In 2019 gebeurt dit eenmalig uit de algemene middelen. Voor 2020 en verder wordt een voorstel uitgewerkt.

Taakstelling sport

De taakstelling op sport van € 150.000 wordt als volgt ingevuld:

- Op sportpark de Paasberg kunnen drie voetbalvelden worden afgesloten. Dit zal naar verwachting leiden tot een bezuiniging op beheer en onderhoud bij het Sportbedrijf Arnhem en een overeenkomstige verlaging van de subsidie aan het Sportbedrijf van in eerste instantie ca. € 60.000 en na aanpassing van de beheersorganisatie in totaal ca. € 90.000.
- Gedurende de bouw van het zwembad Valkenhuizen is een van de voetbalvelden niet in gebruik. Dat betekent een bezuinigingsmogelijkheid op onderhoud van circa € 15.000 in 2019 en 2020.
- Op dit moment worden door een aantal verenigingen velden gehuurd, die nauwelijks worden gebruikt. Er kan besloten worden deze velden niet meer te verhuren en te onttrekken aan onderhoud. Dit brengt een besparing van circa € 45.000 met zich mee.
- Voor het resterende vanaf 2021 zal in de MJPB 2020-2023 een voorstel voor invulling worden gedaan.

Taakstelling R8 en vastgoed

De taakstelling op R8 en vastgoed wordt in deze begroting volledig ingevuld. Een deel van de taakstellig is ten laste van de algemene middelen gebracht en voor het andere deel wordt invulling bereikt binnen de budgetten van het programma

De enige significante taakstelling die vanaf 2021 nog resteert is de taakstelling op schulddienstverlening/ armoedebeleid van € 500.000.(zie 2.3.1 Meedoen in een socialer Arnhem). Voor deze taakstelling wordt voorgesteld om aanvullende maatregelen uit te werken binnen dit beleidsveld ter compensatie van het tekort op beschermingsbewind/Budgetondersteuning op maat (Boom). Dit zal in samenhang gebeuren met de voorgenomen evaluatie op het traject van schuldhulpverlening.

2.6 Het totale financiële beeld

De in de paragrafen 2.1 tot en met 2.4 beschreven ontwikkelingen resulteren per saldo in een begroting met in de laatste 2 jaarschijven overschotten.

Financieel beeld 2019-2022	2019	2020	2021	2022
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**

Robuustheid van de begroting

In de paragraaf weerstandsvermogen is de meest recente vermogenspositie geschetst. Hieruit blijkt dat wanneer de beschikbare weerstandscapaciteit van € 45 miljoen wordt geconfronteerd met de berekende benodigde weerstandscapaciteit van € 28 miljoen (bij een zekerheidspercentage van 90%) dat de gemeente, over voldoende weerstandsvermogen beschikt. De weerstandsfactor komt bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,61. En ligt daarmee boven de 1,4. De gemeente beschikt hiermee over voldoende weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 wel gedaald met € 7,5 miljoen.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Jaarverslag 2017	MJPB 2019-2022
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit		
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Totaal	**22.864**	**28.048**
Beschikbare weerstandscapaciteit		
Algemene reserve	58.240	22.232
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	8.913
Begroting (begrote mutaties in de AR, post onvoorzien en strikt onvermijdbaar)	-5.055	-6.464
Begroot resultaat 2018		20.401
Verwachte besluitvorming	-14.699	
Totaal	**47.399**	**45.082**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**24.535**	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**17.676**	**5.815**
Weerstandsfactor	**2,07**	**1,61**

Naast de vermogenspositie moet ook worden gekeken naar de balansposities. Uit de analyse van de kengetallen in deze begroting, blijkt nog steeds dat de balansposities broos zijn. De financiële positie is op het totaal bezien matig.

Ondanks de overschotten in de laatste twee jaarschijven van onze meerjarenraming blijft onze financiële positie bezien vanuit de balansposities aandacht vragen.

Er kan een sluitende begroting worden gepresenteerd, die kan worden samengevat in het onderstaande financiële beeld:

Financieel beeld 2019-2022	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
*Bedragen * € 1.000*				
Uitgangspositie MJPB 2018-2020	0	0	0	0
Gemeentefonds en overige (rijks)ontwikkelingen	17.216	19.969	22.236	24.099
Beleidsontwikkelingen				
- Meedoen in een socialer Arnhem	-5.482	-2.934	-3.543	-3.372
- Wonen in een duurzamer Arnhem	-2.053	-1.803	-2.053	-1.720
- Genieten van een nog mooier Arnhem	-1.860	-1.910	-1.343	-2.943
- Open en verantwoord besturen	-4.156	-3.001	-1.593	-1.593
Bijstellingen en bedrijfsvoering	-13.009	-13.215	-12.995	-13.161
Invulling taakstellingen MJPB 2018-2021	-178	0	-350	-800
Totaal financieel beeld	**-9.522**	**-2.894**	**359**	**510**
Toevoeging (-) of onttrekking (+) aan de AR	**9.522**	**2.894**	**-359**	**-510**
Totaal saldo MJPB	**0**	**0**	**0**	**0**

DEEL 2 BELEIDSBEGROTING

De Beleidsbegroting bestaat uit vijf onderdelen:

1. **Veranderopgaven (V)**

2. **Wijkprogramma's (W)**

3. **Stedelijke programma's (R)**

4. **Paragrafen**

5. **Overig programmaplan**

VERANDEROPGAVEN (V)

De volgende veranderopgaven (V) zijn opgenomen in de MJPB 2019-2022:

V01 Vitale economie Arnhem en Nijmegen

V02 Klimaat en energie

V03 Doorbraak naar werk

V04 Zorg dichterbij

V05 Inclusief Arnhem

V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen

Het programma Vitale economie draagt bij aan het verduurzamen van onze stad waar mensen graag komen en blijven, met een sterke en gezonde arbeidsmarkt, waar bedrijven kansen zien en investeren, waar partners samen meerwaarde creëren die past bij de ambities van Arnhem.
Arnhem vitaal maken en houden is de essentie van het programma, met aandacht voor de lange termijn en voor duurzame relaties. Met aandacht ook voor het grotere gebied. In het programma liggen het oog springende opgaven en ambities op stedelijk niveau besloten: werk, economische ontwikkeling en innovatie, New Energy Made in Arnhem, de culturele eredivisie van Nederland, aantrekkelijke en vitale binnenstad en het beter positioneren van Arnhem in de buitenwereld.

Wat willen we bereiken

Als stad en regio moet Arnhem sterk staan om onze maatschappelijke opgaven goed aan te kunnen. Dat kan en wil Arnhem niet alleen doen. Bedrijven, instellingen en ook de opgaven bijvoorbeeld op goede werklocaties, duurzaamheid en een goede bereikbaarheid houden zich niet aan de gemeentegrenzen. Arnhem zal dus moeten denken vanuit allianties. Met andere overheden, in de regio, maar zeker ook met partners uit bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De voedingsbodem daarvoor is goed. Voor de gemeente zijn woorden als stimuleren, faciliteren en verbinden belangrijke termen. Deze duiden onze rolneming. Alert zijn op het leggen van bijvoorbeeld verbindingen tussen grote bedrijven en lokaal Midden en Kleinbedrijf (MKB), tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven, maar ook met de buren in Nordrhein-Westfalen, Food Valley en Health Valley. Op een aantal onderwerpen heeft Arnhem een voortrekkersrol, bijvoorbeeld op duurzaamheid en culturele positie.

Doelen veranderopgaven

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier/ bruisende binnenstad
Een aantrekkelijk vestigingsklimaat
Behoud en groei van passende werkgelegenheid
Positioneren van Arnhem en de regio

Wat gaan we doen

Optimale dienstverlening aan ondernemers en partijen

Arnhem is als gemeente zelf aan zet. Door het ontwikkelen van het platform ‘Van Bedrijven Weten’ voor bedrijven zal, voor een optimale dienstverlening, veel meer de vraag centraal staan evenals de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. Accountmanagement moet daarbij zeker op peil blijven.

Een bereikbare vitale economie

De bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. Goede bereikbaarheid van stad en regio (bijvoorbeeld ook via de ICE), voldoende parkeerruimte, een schoon stadsdistributiesysteem maar ook de OV-bereikbaarheid van de Arnhemse bedrijventerreinen zijn belangrijke speerpunten.

Ruimte met kwaliteit maken voor bedrijven

Om (letterlijk en figuurlijk) ruimte te maken voor de versterking van de economie in stad en regio zet Arnhem consistent in op kwalitatief hoogwaardige werklocaties voor kantoren, bedrijven, detailhandel en horeca. In de regio zijn hier al stevige afspraken over gemaakt. De gunstige ontwikkeling in het economisch tij vraagt nieuwe aangescherpte afwegingen. Voor behoud en groei van werkgelegenheid is een stad waar het fijn wonen is van belang. Dit betekent het bouwen van een gevarieerd woningaanbod. Ook is er een relatie tot bijvoorbeeld de woonlocaties en het transformatiebeleid in de stad. Lange lijnen en de toekomst van de stad staan hierbij voorop.

Human capital stevig aandacht geven

Factor nummer één voor veel bedrijven in komende jaren is het vinden van (de juiste) medewerkers. Voor sommige sectoren vraagt dit investeringen vanaf het basisonderwijs (techniek), voor andere sectoren vraagt het samenwerken in innovatieve trajecten. Kennisinstellingen en bedrijfsleven slaan hierop de handen ineen en de gemeente zal hier een faciliterende rol in spelen.

Versterking van het Energy cluster

De Arnhemse Hotspot Energy vraagt - binnen het regionale systeem van kennis en innovatieve werklocaties - om versterking. Specifieke kansen liggen er op het gebied van waterstof.
In de komende periode wordt scherp welke harde investeringen, maar ook versterkingen in samenwerking, nodig zijn om stevige stappen te zetten. Hierbij wordt ook gekeken naar de samenhang met de (Nijmeegse) regio. Ook de lijnen ondernemerschap, acquisitie en internationalisering wordt op deze manier verder uitgewerkt. Daarnaast liggen er veel kansen om ook samen met bedrijven te werken aan verduurzaming.

De binnenstad als kloppend hart
De binnenstad is een belangrijk hart voor Arnhem, ook in economisch opzicht. Het winkelhart moet compact zijn. Aan de randen van de binnenstad is ruimte voor nieuw programma, zoals andere vormen van bedrijvigheid, wonen, en combinaties van wonen en werken. Om de kracht van de binnenstad te versterken wordt samengewerkt met Nijmegen, met oog voor de complementariteit van beide steden. De Arnhemse plek in de culturele eredivisie wordt behouden door duurzame versterking van de ketens, samenwerking in de Lauwersgracht Alliantie, versteviging van (beeldbepalende)evenementen en een keuze over Museum Arnhem. Ook wordt verkend welke mogelijkheden er zijn voor het verplaatsen van de markt en wordt stevig ingezet op versterking van de bereikbaarheid .

Een stevige positionering van Arnhem
Vanwege de vestiging van bedrijven in de Arnhemse regio werkt Arnhem in een sterke verbondenheid met Nijmegen, de regio, de provincie Gelderland, Economic Board regio Arnhem Nijmegeb, het rijk en andere partners aan de versterking van haar positie. Zowel richting Duitsland maar ook een bredere internationale profilering is daarbij de inzet waarbij de bewegingen op de markt van bedrijven nauwlettend in de gaten wordt gehouden. Daarnaast verstevigt Arnhem ook in allianties met andere overheden, Economic Board regio Arnhem Nijmegen, bedrijven en kennisinstellingen haar positie richting Den Haag en Brussel. Door de juiste allianties te smeden en consequent te agenderen hoopt Arnhem meer en meer solide resultaat te bewerkstelligen.

Aantrekken van bezoekers, bewoners, bedrijven en bollebozen door inzet op toerisme en marketing
Een gedragen en professionele marketing van de stad - in samenhang met de regio - is randvoorwaarde voor het uitvoeren van de opgave. Het gaat dan zowel om de toeristische marketing als om citymarketing . Bij de citymarketing zet Arnhem nadrukkelijk stappen om citymarketing niet 'van de gemeente' maar 'van de stad' te laten zijn. De samenwerking met de hogescholen is hierin nu al een bijzonder voorbeeld. Voor de toeristische aantrekkelijkheid is het van belang om samen met de huidige partners verder werken aan een gastvrije binnenstad, en de allianties met de Veluwe en de bijzondere Airbornegeschiedenis te koesteren.

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V02 Klimaat en energie

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als hotspot voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoet Arnhemj niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke fossielvrije beweging inzet. Als Arnhemj het snel doet, wordt Arnhem hierin een voorbeeld voor andere steden en een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen .

Wat willen we bereiken

Het is onze ambitie om de doelen, zoals die in de gemeenteraad zijn vastgesteld, binnen New Energy made in [Arnhem] te realiseren. Daarbij worden de afspraken van het Parijsakkoord en de op handen zijnde Klimaatwet meegenomen. Voor deze intensivering van het verduurzamen van onze stad neemt de gemeente de regierol **.**

Deze ambitie is een antwoord op de conclusies uit de voortgang New energy made in Arnhem 2017 en het rekenkameronderzoek "Oranje is het nieuwe groen" waarvan de gemeenteraad op 5 maart 2018 de aanbevelingen heeft overgenomen en waarover de gemeenteraad op 4 juli 2018 is geïnformeerd naar aanleiding van het aangenomen Amendement "prioriteit geven aan duurzaamheid".

Doelen veranderopgaven

Meer energiebesparing en -opwek
Versterken Energie en milieutechnologie sector (Hot spot energy)
Duurzamere Mobiliteit
Schonere lucht
Beter eigen voorbeeld gemeente

Wat gaan we doen

Klimaatakkoord

Op landelijk niveau wordt gewerkt aan het klimaatakkoord om te komen tot de Nederlandse bijdrage aan de afspraken van Parijs. Het klimaatakkoord moet ervoor zorgen dat Nederland 49 procent minder CO2 uitstoot in 2030 ten opzichte van het niveau in 1990. Een belangrijke rol is weggelegd voor de regio's middels de regionale energiestrategie (RES) en de Arnhemse bijdrage hieraan. In de RES moet de energieopgave van de regio worden benoemd, met daarbij het potentieel voor duurzame opwekking en besparingen en een voorstel om de energievraag en het aanbod bij elkaar te brengen. De energiestrategie omvat tevens een overzicht van de acties die al in gang gezet zijn en versneld kunnen worden, beoogde concrete resultaten, een gezamenlijk uitvoeringsprogramma voor de korte termijn en een agenda voor de langere termijn. Het uitgangspunt van de RES is dat een breed regionaal samenwerkingsverband de nationale afspraken over het realiseren van veel meer duurzame energie een regionale invulling krijgt. Begin januari 2019 zal een 'startnotitie' met hierin een voorstel voor de Arnhemse bijdrage wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. In de zomer van 2019 dient de concept-RES voor iedere regio vastgesteld zijn door de gemeenteraad met daarin het bod aan het rijk over de regionale bijdrage aan de landelijke opgave.

New Energy made in Arnhem

In deze begroting wordt structureel meer geld vrij gemaakt. Dit is nodig om invulling te geven aan de toenemende landelijke en lokale ambitie en urgentie om klimaatverandering aan te pakken. De gemeenteraad heeft in maart 2018 de aanbevelingen van de rekenkamer overgenomen om versnelling aan te brengen in de doelen zoals gesteld in het programma en het aanstaande klimaatakkoord. Hierover is de gemeenteraad in juni 2018 geïnformeerd. In samenhang met de hierboven geschetste RES, zal de raad een voorstel voorgelegd krijgen voor de voor de periode New energy made in Arnhem 2020 - 2030.

Warmtetransitie en verduurzaming van de stad

De warmtetransitie en verdere verduurzaming van de stad heeft landelijk en lokaal prioriteit en met de verplichting om aardgasvrij te worden, wordt de aanpak urgenter. De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad en dat gaat wijkgericht. De komende periode wordt gestart met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Voor een aardgasvrij Arnhem worden criteria vastgesteld en zo snel mogelijk voorgelegd aan de gemeenteraad. Vanuit deze uitgangspunten worden tenminste drie wijken geselecteerd om te starten in 2019. De keuze van de wijken wordt samen met stakeholders gemaakt, zoals netbeheerder Alliander, de woningbouwcorporaties en de wijk. Voor alle Arnhemse wijken moet wettelijk in 2021 een warmtetransitieplan gereed zijn.

Klimaatfonds
Het klimaatfonds is opgezet om de stad te verduurzamen en de landelijke en Arnhemse klimaatdoelen te realiseren. We verwerken de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in New energy made in Arnhem. Het voorkomen van energiearmoede is daarbij uitgangspunt.

Het klimaatfonds heeft als doel om te investeren in en met de stad. De investeringen uit het klimaatfonds moeten bijdragen aan de klimaatdoelen van Arnhem en minstens met een even groot bedrag uit de stad worden vergroot. Hierdoor lokken gemeentelijke investeringen noodzakelijke investeringen uit van overige overheden, bedrijven en bewoners. Het klimaatfonds is niet bestemd voor verduurzamen van gemeentelijk vastgoed. Het inzetten en prioriteren van het klimaatfonds vindt plaats in overleg met de stad. In het kader van de regionale energiestrategie en het Arnhemse klimaatbod aan het rijk met daarbij de afspraken die de gemeente provinciaal, regionaal en lokaal met overheden, bedrijven, en corporaties maken is daarbij leidend.

Vanuit het Europees project 'Climate active neighbourhood' is het Arnhemse aanjaagfonds opgericht. Met dit fonds worden inwoners en bedrijven op weg geholpen en uitgedaagd om initiatieven te ontwikkelen die bijdragen aan de Arnhemse klimaatdoelen. Een financiële regeling vanuit het klimaatfonds om deze initiatieven blijvend te ondersteunen is denkbaar.

Arnhem als hotspot Energy (zie ook V01 Vitale economie Arnhem Nijmegen)
Door innovaties te stimuleren en goede triple helix samenwerking tot stand te brengen wordt de komende jaren vanuit economisch en duurzaamheidsperspectief hier extra inzet op gepleegd. Een sterk energie en milieutechnologie versterkt de Arnhemse economische positie en geeft de innovatie die nodig om de klimaatdoelen te bereiken. In de Investeringsagenda Arnhem Nijmegen is Energy hotspot als een belangrijk economisch icoonprogramma opgenomen. De samenwerking met provincie Gelderland, gemeente Nijmegen en Economic Board regio Arnhem Nijmegen kan de positie van het Arnhemse Energiecluster verder versterken.

Luchtagenda en milieuzone
Eén van de doelen uit New energy made in Arnhem is het reduceren van de uitstoot van stikstofoxiden en roet (10 % in 2020). Eind 2017 en begin 2018 is de gemeenteraad geïnformeerd over de voortgang van enkele maatregelen en is aangekondigd dat er in 2018 een luchtagenda zal worden voorgelegd aan de gemeenteraad. In de luchtagenda zal in ieder geval de milieuzone zoals eerder in de gemeenteraad besloten worden opgenomen, maar niet uitgebreid naar brommers en scooters (ook niet elders in de stad) en er komt geen uitbreiding van het zonegebied. De binnenstad heeft daarnaast zowel op milieugebied als in de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte baat bij een schoon stadsdistributiesysteem. Daarvoor wordt de samenwerking met ondernemers aan de realisatie daarvan opgezocht.

Windmolens
Arnhem heeft de ambitie van meer windmolens in de stad voor meer duurzame opwek. Hierbij zijn participatie en winstdeling door omwonenden van belang. De komst van meer windmolens is onderdeel van het Arnhemse deel in de regionale energiestrategie (RES).

Verduurzamen maatschappelijk vastgoed
Gemeente overlegt met scholen, sportverenigingen, zorginstellingen en andere eigenaren/gebruikers van maatschappelijk vastgoed op welke wijze zij hun panden kunnen verduurzamen door verbindingen te leggen met partijen uit het lokale netwerk en te faciliteren in kennisuitwisseling en advisering (zoals de Green Deal verduurzamen zorginstellingen Arnhem eo, april 2018). Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas (zie paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen).

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V03 Doorbraak naar werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.

Daarom is het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld.
Inwoners die aan de kant staan aan (betaald) werk helpen is goed voor de mensen in kwestie, goed voor de werkgevers, goed voor de wijken, goed voor de stad en goed voor de gemeentelijke financiën. Want de tekorten op de gemeentelijke uitkeringsbudgetten zijn fors en Arnhem scoort landelijk gezien nog steeds te hoog als het gaat om het aantal inwoners in de bijstand.

Wat willen we bereiken

Doorbraken naar werk zijn juist nu heel noodzakelijk. In de eerste plaats om te profiteren van de aantrekkende economie. Nu liggen er kansen om meer mensen aan het werk te helpen en dat kan goed gebruikt worden:

- Arnhem heeft een relatief zwakke sociaal-economische positie en telt relatief veel kwetsbare inwoners.
- In Arnhem staan veel mensen langs de kant en is er een groot onbenut arbeidspotentieel.

Daarnaast dreigen de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland afgeremd te worden:

- In onze arbeidsmarktregio krimpt de potentiële beroepsbevolking.
- In onze arbeidsmarktregio blijft de vraag naar arbeid groeien.

Het is dus wenselijk dat er meer mensen aan het werk gaan:

- om de negatieve effecten van concentratie van werkloosheid en inactiviteit bij specifieke groepen te voorkomen;
- om de economische ontwikkeling en de groei van ondernemingen in onze arbeidsmarktregio niet af te remmen;
- om de beschikbaarheid en kwaliteit van onze publieke dienstverlening op peil te houden;
- om de inzet van onze sociale voorzieningen betaalbaar te houden.

Kortom: iedereen is nodig en dat biedt kansen:

- de groeiende vraag naar arbeid geeft de kans en de noodzaak om het talent van ieder mens te ontwikkelen;
- ook de mensen die nu niet of te beperkt meedoen.

De ambitie van Arnhem is om kansen te verzilveren. Om meer Arnhemmers die aan de kant staan of dreigen te komen staan te ondersteunen in hun arbeidsontwikkeling om zo hun kansen op aansluiting bij de arbeidsmarkt en het vinden en behouden van (bij voorkeur betaald) werk duurzaam te vergroten. En om tegelijkertijd ondernemers in onze arbeidsmarktregio te helpen bij het invullen van hun personeelsvraag en hen te ontzorgen in hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om hun werk inclusiever te organiseren.

De drie hoofddoelen van Doorbraak Naar Werk zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers richting (betaald) werk
Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning
Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt)

Wat gaan we doen

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd. Hiervoor is een Werkinvesteringsfonds van 2,5 miljoen euro ingesteld.

De gemeente wil dat inwoners/ kandidaatwerknemers zich realiseren dat tegenover het recht op loon of uitkering de verantwoordelijkheid staat om zichzelf naar vermogen te ontwikkelen of om naar vermogen te participeren. Inwoners/ kandidaatwerknemers moeten in staat en bereid zijn om voortdurend aan hun competenties te werken. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties .

Arnhem wil dat werkgevers zich realiseren dat tegenover een adequate invulling van hun personeelsvraag de verantwoordelijkheid staat dat zij investeren in hun werknemers, in aantrekkelijk werk, in goede loopbaanperspectieven en dat zij zich inspannen om de talenten van kwetsbare groepen meer te benutten en hen kansen te bieden. Voor alles is het van belang dat het voor inwoners in een uitkeringssituatie eenvoudiger en lonender wordt om in deeltijd (of volledig) te werken.

Als aan deze voorwaarden wordt voldaan kunnen gemeente en uitvoeringspartners inwoners/ kandidaatwerknemers en werkgevers ondersteunen in hun verantwoordelijkheden door middel van een vraaggerichte, pro-actieve werknemers- en werkgeversbenadering:

- Inwoners/ kandidaatwerknemers worden geholpen om (i) hun menselijk kapitaal te versterken (opleiding, werkervaring), (ii) hun sociaal kapitaal te versterken (sociaal netwerk), (iii) hun belemmeringen te verkleinen of weg te nemen (verstandelijke, psychische, fysieke belemmeringen en praktische beperkingen), (iv) hun motivatie te vergroten (werken moet ‘lonen’) en (v) hun zoekgedrag te verbeteren (focus, intensiteit en kwaliteit).
- Werkgevers worden geholpen om (i) de drempels om hun werk inclusief te organiseren te verlagen en (ii) de motivatie om inclusief te werkgeven te vergroten.

De uitwerking en toelichting op de strategische inspanningen is te vinden in programma R6 'Participatie en maatschappelijke ondersteuning'.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V04 Zorg dichterbij

Voorzieningen worden zo dichtbij mogelijk in de buurt van inwoners aangeboden zodat het onderdeel wordt van het wonen, leven en werken. Zorg en ondersteuning worden zoveel mogelijk geïntegreerd in het dagelijks leven in plaats van een voorziening buiten de reguliere leefomgeving. Zorg moet thuis/ambulant, binnen het eigen netwerk, de buurt, op scholen, in buurtcentra, bij de huisarts, door vrijwilligers enzovoort geboden kunnen worden zodat inwoners in een vroeg stadium worden geholpen en een beroep op zwaardere zorg wordt voorkomen. Daar draait het om bij de transformatie van zorg.

Wat willen we bereiken

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Daarbij staan drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij; daarbij hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.Verwacht wordt dat het verkleinen van de armoede en schuldenproblematiek uiteindelijk zal leiden tot een vermindering van de behoefte aan zorg.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan deze transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening). Gezien de oplopende kosten voor jeugdzorg en Wmo zal het een uitdaging zijn om de juiste hulp en zorg te kunnen blijven bieden. De komende jaren zijn er diverse autonome en structurele ontwikkelingen, waardoor de uitgaven in het sociaal domein sterk zullen toenemen. Het betreft onder andere ontwikkelingen binnen de Wet Langdurige Zorg (Wlz) en een toenemende vergrijzing die tot een hoger beroep op de Wmo zullen leiden. Daarnaast wordt de integratie-uitkering sociaal domein onderdeel van het gemeentefonds. Onduidelijk is of de prijscompensatie die Arnhem gehouden is te vergoeden aan de zorgaanbieders in voldoende mate wordt gecompenseerd vanuit het gemeentefonds.
Om de stijging in de uitgaven op te kunnen vangen is het noodzakelijk om de zorg te transformeren en te komen tot zorg op maat; niet teveel, niet te weinig maar precies goed en passend bij dat wat inwoners nodig hebben, beoordeeld door de Arnhemse sociale wijkteams.
De transformatie van het zorgdomein is een aanzienlijke opgave waarvan op voorhand niet kan worden gesteld dat deze de stijgende zorgvraag in voldoende mate kan opvangen. Daarom is het nodig een goede prognose te hebben voor wat betreft de stijgende zorgvraag en zal mede naar aanleiding daarvan de begroting dienen te worden herijkt. Dit analoog aan de herijking die in januari 2018 heeft plaatsgevonden.

Doelen veranderopgaven

Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is)
Meer Arhemmers zijn financieel zelfredzaam
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis

Wat gaan we doen

Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is)

Passende en kwalitatief goede zorg voor alle kwetsbare Arnhemmers staat voorop. Daarvoor wordt een passend kwalitatief goed zorgaanbod (preventie, algemene voorzieningen, maatwerkvoorzieningen Wmo en specialistische jeugdhulp) georganiseerd. Samen met inwoners, vrijwilligers, kerkelijke en (andere) ideële organisaties en aanbieders geven de teams Leefomgeving en de sociale wijkteams inhoud aan dit aanbod. De adviesraden hebben hierbij een belangrijke inhoudelijke inbreng. Op termijn zal de transformatie van het sociale domein leiden tot een wijkgericht aanbod en tot kostenbesparing door een verschuiving van specialistische naar algemene voorzieningen. Dit draagt bij aan de doelstelling dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is).

Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam

Arnhem gaat zich erop richten om inwoners die in armoede leven zo min mogelijk en zo kort mogelijk afhankelijk zijn van de diverse voorzieningen die de gevolgen van armoede moeten ondervangen. Centraal staat het voorkomen van armoede en schulden en het ondervangen van de gevolgen van armoede. Naast het zo vroeg mogelijk aanpakken van schulden door middel van vroegsignalering wordt het accent gelegd op het zoveel mogelijk voorkomen dat Arnhemse kinderen in armoede opgroeien. Meer gelijke kansen voor kinderen die in armoede opgroeien, het optimaal borgen van bestaanszekerheid voor minima en in samenhang met het programma Doorbraak naar Werk meer perspectief realiseren op werk zijn de belangrijkste aandachtspunten. Daarbij wordt verwacht dat een grotere financiële zelfredzaamheid zal leiden tot een lager beroep op zorg.

Er wordt een evaluatie uitgevoerd op het hele traject van schulddienstverlening. Doel is om de meest passende en effectieve schulddienstverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen .

Meer kwetsbare Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis
De ambitie om Arnhemmers uit kwetsbare groepen (inwoners die nu nog beschermd wonen, inwoners uit de maatschappelijke opvang of vrouwenopvang, oude inwoners die niet meer in een geschikte woning wonen, jongeren met een laag inkomen zonder recht op aanvullende uitkering en huurtoeslag etc.) zelfstandig kunnen blijven wonen wordt gedeeld met ruimtelijke ontwikkeling en vastgoed. Voldoende en geschikte woningen voor deze groepen voorkomt inzet van dure zorgvormen (beschermd wonen) en vermindert specifieke dure woningaanpassingen.

Algemeen
Er zal onderzoek worden gedaan naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor jeugdzorg en WMO blijven ontschot . De sociale wijkteams hebben een belangrijk aandeel in de transformatie van zorg. De gemeente Arnhem is in overleg met de sociale wijkteams of de huidige formatie voldoende is om deze taak goed uit te kunnen voeren.

Wat mag het kosten
De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

V05 Inclusief Arnhem

Binnen het veranderprogramma Inclusie wil de gemeente vanuit een overkoepelende visie de randvoorwaarden scheppen in het publieke domein dat mensen, ongeacht hun achtergrond, beperkingen, en/of seksuele voorkeur, kunnen meedoen en zich thuis voelen in Arnhem. De gemeente draagt actief uit dat samenleven in diversiteit niet kan zonder gemeenschappelijkheid, wederzijds vertrouwen en respect waarbij een ieder zichzelf moet kunnen zijn. Er wordt ingezet op bewustwording, en activering in de eigen organisatie, de stad en in de wijken.

Wat willen we bereiken

Over Inclusie moet je niet praten, dat moet je doen. Om focus aan te brengen zijn de volgende speerpunten geformuleerd:

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente.
2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie.
3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan.
4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem.
5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren.
6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit.
7. Bestrijding van discriminatie.
8. Het bevorderen van diversiteit en inclusie onder het personeel van de gemeente Arnhem.
9. Zichtbaar maken van kracht in de Arnhemse samenleving en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving.

Doelen veranderopgaven

Versterken van sociale cohesie en het bestrijden van uitsluiting en intolerantie

Wat gaan we doen

Activiteiten vinden voornamelijk plaats in de programma's/afdelingen en in de wijken/stad. Het programma Inclusie heeft een stimulerende en verbindende rol, tussen de programma's en afdelingen en van binnen naar buiten en vice versa.

De gemeente Arnhem heeft het Charter Diversiteit ondertekend, is koplopergemeente op het gebied van toegankelijkheid en onderzoekt de wenselijkheid om de Verklaring van Dordrecht te onderschrijven. De gemeente haakt aan bij veel landelijke activiteiten zoals de week van de Alfabetisering, de week van de Toegankelijkheid, de week van Respect, Coming Outday enzovoorts. Jaarlijks wordt samen met de stad een conferentie georganiseerd waarin de uitwerking van de geformuleerde speerpunten en de doelen voor de komende jaren bij elkaar komen.

1. Ontwikkelen en toepassen van de Arnhemse norm voor toegankelijkheid als koplopergemeente

Naar aanleiding van de motie 'Arnhemse gebouwen toegankelijk' (november 2017) wil Arnhem- als één van de 25 koplopergemeenten in Nederland- komen tot een Arnhemse norm toegankelijkheid. Gedachte hier achter is dat de huidige bouwnormen niet (meer) toereikend zijn en er momenteel verschillende werkprocessen en richtlijnen binnen de gemeente rondom vastgoed en openbare ruimte zijn die de toegankelijkheid nog onvoldoende versterkten.

Het ontwikkelen en opstellen van die norm vindt plaats in overleg met relevante interne en externe partners (onder andere. Arnhems Platform Chronisch zieken en Gehandicapten, adviesraden, programmamanagers, architecten).
Doel daarbij is dat in gebouwen (in eigendom) van de gemeente Arnhem (en de directe openbare ruimte daaromheen) iedereen moet kunnen doen waarvoor het gebouw bestemd is. Bij nieuwe gebouwen zullen ervaringsdeskundigen van meet af aan bij het bouwproces worden betrokken, om hun wensen in beeld te brengen. Daar waar in bestaande gebouwen belemmeringen zijn voor mensen met een beperking, zullen deze stapsgewijs en daar waar mogelijk, worden verwijderd, verbeterd of aangepast.

Er worden actief samenwerkingsverbanden van organisaties en instellingen benaderd om te bespreken hoe de eigenaren van gebouwen, die niet in gemeentelijk bezit zijn, kunnen betrekken bij de Arnhemse norm van toegankelijkheid. Met als doel dat zij, in samenspraak met ervaringsdeskundigen, letterlijke en figuurlijke drempels wegnemen zodat de toegankelijkheid in brede zin vergroot wordt.

2. Verbeterslag naar een meer inclusieve gemeentelijke communicatie

Vanuit het programma Inclusie is een verbeterslag van de gemeentelijke communicatie als speerpunt benoemd. Hiermee wil Arnhem bereiken dat communicatie ook voor mensen voor wie dat niet vanzelfsprekend is, begrijpelijk en aansprekend is en niet onnodig drempels opwerpt. In de komende tijd wordt ingezet op:

- ontwikkeling van een stijlgids voor begrijpelijke en genderneutrale taal;
- bevordering bewustzijn van inclusieve communicatie in programma's en projecten;
- verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek.

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verbetermogelijkheden voor inclusieve communicatie vanuit de ervaring en beleving van verschillende bewonersgroepen. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om verdere verbeteringen door te voeren.

3. Stimuleren dat alle Arnhemmers met een afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk gaan

In het programma Doorbraak naar werk wordt tot Arnhemmers gericht die al een lange tijd aan de kant staan en een grote afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Om deze doelgroep te bereiken zijn er doorbraken nodig waarbij het uitgangspunt is dat er actief op mensen wordt afgaan, gericht wordt op iemands gehele leefsituatie en -omgeving, alle relevante partijen ingeschakeld worden én maatwerk wordt geleverd. Samen met het programma Inclusie worden de mogelijkheden verkend om deze doelgroep nog beter te bereiken.

4. Stimuleren dat de beheersing van de Nederlandse taal en laaggeletterdheid geen belemmering vormt om mee te doen in Arnhem

4.1. Meer Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past

Vanuit Onderwijs wordt de komende jaren ingezet op een maatschappelijk-educatieve agenda waarin prioriteit wordt gelegd bij de thema's kansengelijkheid; passend onderwijs / passende ondersteuning (verbinding onderwijs-jeugdhulp) en aansluiting arbeidsmarkt / leven lang ontwikkelen. Arnhem wil hiermee bevorderen dat meer Arnhemmers onderwijs kunnen volgen dat bij hen past, en zorgen voor een betere uitstroom van onderwijs naar een actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt. Hierbij is er extra focus op risicogroepen

Een mooi voorbeeld van Inclusie betreft de pilot van passende voorschoolse kinderopvang. Hierbij worden alle kinderen, ongeacht afkomst, met en zonder lichamelijke beperking opgevangen in de eigen leefomgeving. In de komende tijd wordt deze pilot uitgerold over heel Arnhem en verkend of succesvolle elementen van deze werkwijze een blauwdruk kunnen vormen voor de andere segmenten van het onderwijs. Vanuit het programma Inclusie worden mooie voorbeelden als deze belicht en worden waar mogelijk verbindingen met andere programma's gelegd.

4.2 Laaggeletterdheid

Arnhem telt ongeveer 13.000 laaggeletterden. Inwoners die zo veel moeite hebben met taal en rekenen, dat ze zich niet goed genoeg zelfstandig kunnen redden in de samenleving. Hierdoor lopen zij meer risico om tegen problemen aan te lopen op het gebied van gezin, gezondheid, geld en werk. Er wordt ingezet op:

- bewustwording en het vergroten van bekendheid van de problemen rondom laaggeletterdheid;
- meer signalering en doorverwijzing door professionals naar aanbod;
- een samenhangend aanbod aan voorzieningen (formeel en non-formeel onderwijs);
- meer inzicht in het bereik en effect van het aanbod.

Laaggeletterdheid komt voor bij inwoners die Nederlands als eerste taal geleerd hebben (NT1) en inwoners die op latere leeftijd Nederlands leerden (NT2). Over het algemeen wordt gezien dat voor de groep NT2 de drempel om mee te doen aan een traject vaak lager ligt, dan voor de groep NT1. Zij zijn moeilijker bereikbaar. Schaamte en onzekerheid weerhouden hen ervan om problemen met taal en rekenen te bespreken. Omdat de kloof tussen de behoeftevraag van de inwoner en het aanbod bij groep NT1 groter is dan bij de groep NT2-ers, wordt daarom de aanpak vooral gericht op de NT1-doelgroep. Maar de groep NT2 wordt niet uitgesloten. Ook voor hen blijft het belangrijk dat er passend aanbod van mogelijkheden is om aan de basisvaardigheden te werken en dat dit aanbod inzichtelijk en toegankelijk is.

De mogelijkheden worden verkend om de doelgroep nog beter te bereiken. Daarnaast versterkt de aandacht vanuit het programma Inclusie de bewustwording van de persoonlijke en maatschappelijke impact van laaggeletterdheid.

5. Optimaliseren contacten vanuit zorgaanbieders en (sociale) wijkteams richting Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte om de toegang tot de sociale voorzieningen te verbeteren

Vanuit het programma Zorg dichterbij wordt ingezet op intensiveren van preventie en vroeg signalering, alsmede het versterken van de toegang tot zorg en ondersteuning. Op dit moment worden niet alle Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte bereikt. Met behulp van het programma Inclusie wordt verkend hoe deze nu nog onzichtbare groep bereikt kan worden.

6. Bevorderen acceptatie van seksuele diversiteit

Als één van de regenboogsteden heeft Arnhem zich gecommitteerd aan de volgende doelstellingen:

- sociale acceptatie van seksuele en genderdiversiteit vergroten;
- vooroordelen, discriminatie, intimidatie en geweld tegen lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) aanpakken;
- LHBT's steunen om zich veilig te voelen en weerbaar te zijn in het sociale domein: op school, op straat, op het werk, in de zorg en thuis, in de sport en in hun sociale kring.

Om acceptatie van seksuele diversiteit te bevorderen wordt de komende jaren ingezet op:

- inbedden, verduurzamen en zo nodig actualiseren van het ingezette beleid voor de doelgroepen jongeren, ouderen en mensen met een migratie achtergrond;
- voorlichting en informatie aan sociale wijkteams om het draagvlak te verbreden, knelpunten te signaleren en netwerkorganisaties te kunnen inzetten;
- versterken van de werkgroep seksuele diversiteit (sociale partners die samen zorg dragen voor de uitvoering), waarmee maximaal resultaat gehaald wordt met minimale inzet vanuit de gemeente (regie) en uitvoering door de sociale partners.

7. Bestrijding discriminatie

Voorop staat dat de gemeente Arnhem de norm uitdraagt dat discriminatie terecht strafbaar is. Want discriminatie vernietigt talenten, maakt levens kapot en doet onze samenleving ernstig tekort. De aanpak van discriminatie is dus erg belangrijk voor Arnhem. Doel is dat het stopt.

Het Meldpunt Discriminatie en Pesten (MDP) heeft sinds 2010 een overeenkomst met de gemeente Arnhem om uitvoering te geven aan de wettelijke taken van de gemeente op basis van de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (Wga). Dit bestaat uit het registreren en bijstand verlenen aan betrokkenen bij discriminatie, uitsluiting en pesten. Daarnaast wordt samen met het MDP ingezet op een effectieve gezamenlijke aanpak van discriminatie in de horeca (met het Horecadeurpanel) en bij werkgevers en de uitzendbranche in Arnhem.

8. Het bevorderen van diversiteit en inclusie onder het personeel van de gemeente Arnhem

De gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand. Verschillende talenten, kennis, achtergronden en ervaringen van medewerkers maakt dat de organisatie beter kan inspelen op dat wat in de stad en onder de bewoners leeft. In de organisatie van de gemeente Arnhem maken mensen het verschil. Hoe meer diversiteit, hoe krachtiger geopereerd kan worden in de samenleving. De inclusie aanpak van de eigen organisatie is onderdeel van het veranderprogramma Inclusie. De gemeente Arnhem heeft daarin een voorbeeldfunctie.

Het accent ligt de komende jaren op het werken aan bewustwording rond dit thema en aan het accepteren en benutten van verschillen. Dit wordt gedaan door trainingen, lezingen en workshop aan te bieden aan het eigen personeel. Bij het aantrekken van nieuw personeel wordt een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd. De arbeidsmarktcommunicatie wordt hierop aangepast.
Diversiteit is de eerste stap, inclusie de tweede. Dat betekent dat iedereen, met of zonder beperking of met een diverse achtergrond of specifieke seksuele voorkeur mee moet kunnen doen. Hiervoor wordt georganiseerd dat met elkaar het goede gesprek wordt gevoerd over 'hoe verschillend wij allemaal zijn' en 'hoe je die verschillen kunt waarderen'.

9. Zichtbaar maken van kracht in de Arnhemse samenleving en gesprekken voeren met burgers die zorgen hebben over de diversiteit in de samenleving

De gemeente Arnhem heeft een taak in het versterken van de inclusieve samenleving. De gemeente is samen met bewoners(groepen), organisaties en ondernemers de maatschappij. Als gemeente wordt moreel leiderschap getoond en wordt voor het algemeen belang gestaan en de verbinding tussen mensen. Daarbij heeft de gemeente een stimulerende, faciliterende en verbindende rol naar de stad.

Vanuit het programma Inclusie worden mooie voorbeelden van Inclusie zichtbaar gemaakt. Deze voorbeelden vinden plaats in de wijken en zijn talrijk en divers. Daarnaast wordt vanuit het programma ook gesprekken gevoerd met burgers over kansen om de speerpunten die benoemd zijn in het programma Inclusie concreet te maken.

Wat mag het kosten

De veranderopgaven worden bekostigd uit de begrotingen voor de stedelijke programma's.

WIJKPROGRAMMA'S (W)

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op wijkniveau plaatsvinden, zijn opgenomen in de volgende 8 wijkprogramma's (bundeling van logisch samenhangende wijken):

W1 **Wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek (CSA)**
Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek

W2 **Wijkprogramma Noordwest**
Burgemeesterswijk, Hoogkamp, Transvaal, Heijenoord, Lombok, Klarendal, Klingelbeek e.o, Schaarsbergen e.o, Sint Marten en Sonsbeekkwartier.

W3 **Wijkprogramma Noordoost**
Alteveer, Cranevelt, Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o.

W4 **Wijkprogramma Presikhaaf**
Presikhaaf West en Presikhaaf Oost

W5 **Wijkprogramma Malburgen**
Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder Het Duifje en Immerloo.

W6 **Wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld**
Schuytgraaf en Elderveld

W7 **Wijkprogramma De Laar/Elden**
De Laar en Elden

W8 **Wijkprogramma Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg (RKV)**
Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen

Wijkprogramma's

In dit hoofdstuk worden speerpunten van de wijkprogramma's toegelicht. Het Coalitieakkoord zet Van Wijken Weten onverkort door. Sinds 2017 zijn acht wijkprogramma's ingesteld. De 24 wijken zijn geclusterd in acht gebieden. De wijken kunnen zelf invloed uitoefenen om de beschikbare middelen zo in te zetten dat deze een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van de wijk. In de wijkprogramma's zijn ook de beschikbare budgetten op wijkniveau opgenomen. Binnen de wijken wordt daarnaast een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelen van de veranderopgaven en stedelijke programma's. Of dat nu klimaat is, Inclusie, veiligheid of economie.
De wijkprogramma's bestaan uit de opgaven zoals die uit de wijken worden opgehaald. In de wijkactieprogramma's worden de speerpunten vertaald in uit te voeren activiteiten. Zo is 'ontmoeten' een speerpunt maar is de klank en kleur die bijvoorbeeld de wijk Presikhaaf het geeft 'de Overkant'.

Burgerparticipatie

Met Van Wijken Weten is tevens een belangrijke stap gezet in de mogelijkheden die Arnhemse inwoners hebben om invloed te hebben op gemeentelijk beleid en te participeren in de uitvoering. De wijkteams Leefomgeving hebben inmiddels samen met inwoners en partners talloze activiteiten uitgevoerd en ondersteund en gaan daar de komende jaren mee door. De ervaring die is opgedaan met burgerparticipatie wordt momenteel uitgewerkt naar praktische handvatten. Waar eerst vooral vrij besteedbare middelen werden aangewend om tot nieuwe activiteiten te komen, wordt de komende tijd in overleg met de inwoner veel meer ge werkt met bestaande budgetten, zonder dat telkens nieuw geld nodig is. Wat doen we wel en wat niet meer? Deze wijze van werken doet een sterk appel op het zelf organiserend vermogen van de Arnhemmer.
Fonds burgerkracht is ook de komende tijd nog een uitstekend instrument om hierop te oefenen.
Van Wijken Weten is bovendien de Arnhemse invulling van het Right to Challenge, onder andere, omdat inwoners kunnen opteren voor het uitvoeren van activiteiten die tot dan toe voorbehouden waren aan de gemeente.

Afspraken Coalitieakkoord

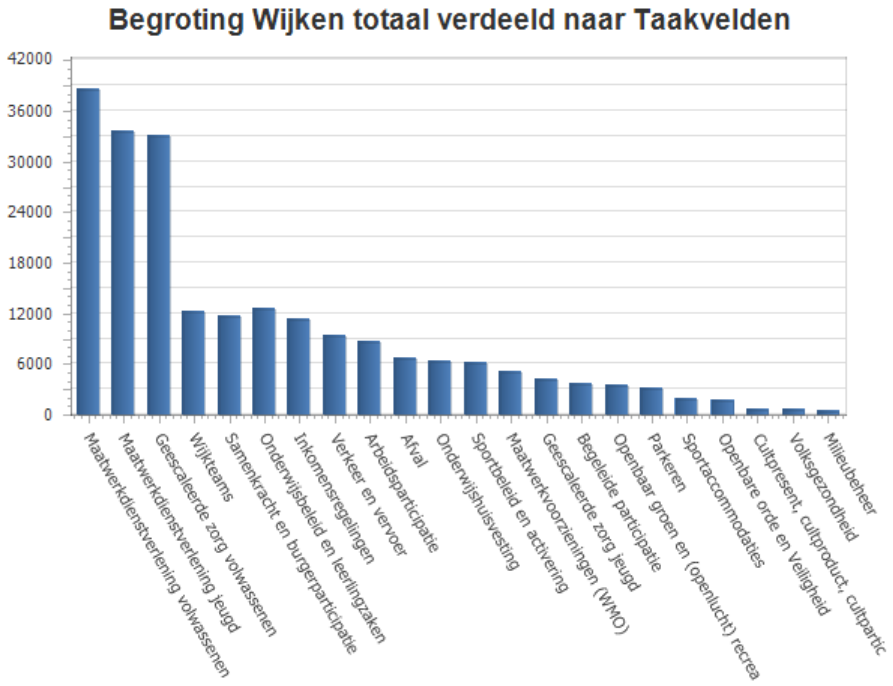
Een groot aantal van de afspraken uit het Coalitieakkoord zijn van invloed op de wijken. De wijken dragen bij aan het realiseren van de afspraken. Een groot aantal van deze afspraken zijn in deze MJPB in de stedelijke programma's opgenomen.
Een afspraak gaat om een werkwijze die door alle wijkteams Leefomgeving wordt opgepakt. Wanneer de gemeente Vastgoed verkoopt , dan maakt zij dit eerst kenbaar aan de wijk. De wijk bekijkt of vastgoed wordt ingezet of verkocht voor maatschappelijke doeleinden of voor initiatieven van bewoners.

Evaluatie

Van Wijken Weten heeft van Raad en College een driejarige experimenteerperiode gekregen. Op 31 december 2019 loopt deze periode af. De resultaten van de evaluatie die dan gaat plaatsvinden (eigenlijk meer een voortgangsverantwoording) worden gebruikt om met nog meer kracht en kwaliteit, samen met onze inwoners de toekomst aan te gaan. Aan het eind van het nieuwe begrotingsjaar wordt een start gemaakt met die evaluatie.

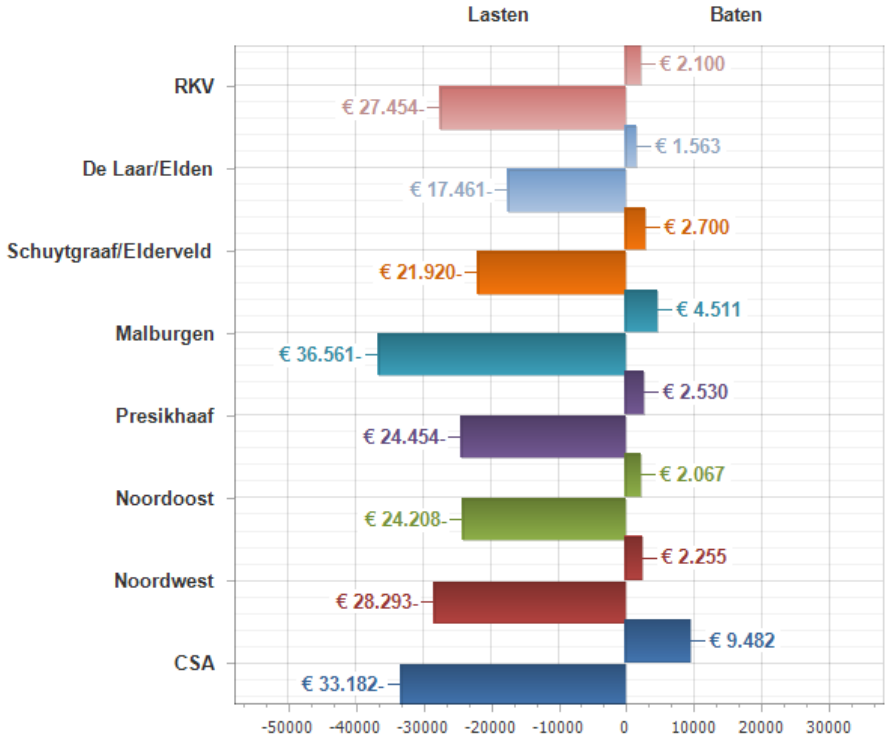

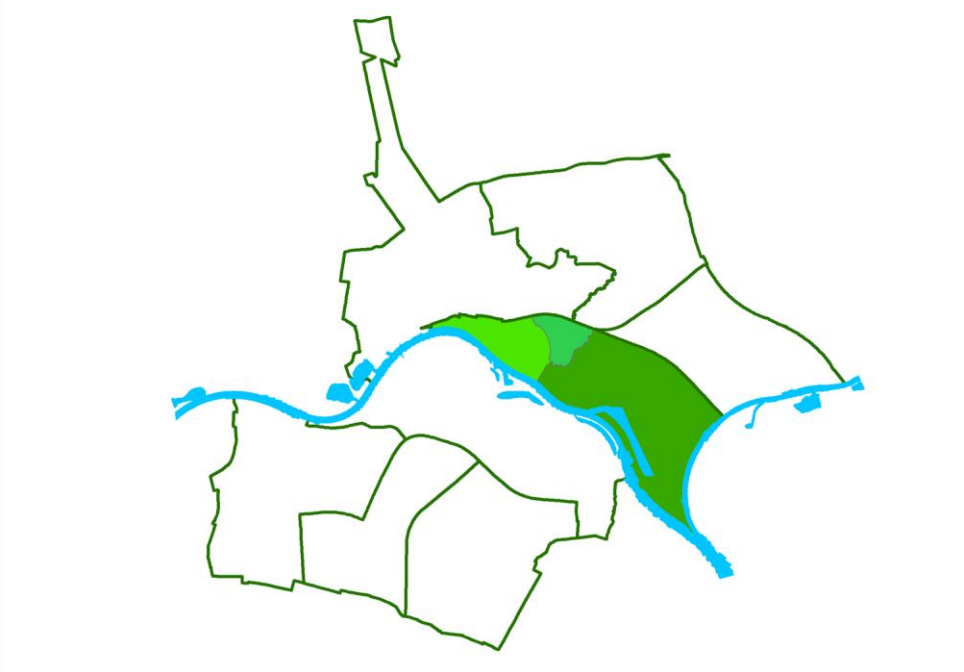

Begroting Wijken totaal verdeeld naar Taakvelden
42000
36000
30000
24000
18000
12000
6000
0
Maatwerkdienstverlening volwassenen
Maatwerkdienstverlening jeugd
Geescaleerde zorg volwassenen
Wijkteams
Samenkracht en burgerparticipatie
Onderwijsbeleid en leerlingzaken
Inkomensregelingen
Verkeer en vervoer
Arbeidsparticipatie
Afval
Onderwijshuisvesting
Sportbeleid en activering
Maatwerkvoorzieningen (WMO)
Geescaleerde zorg jeugd
Begeleide participatie
Openbaar groen en (openlucht) recrea
Parkeren
Sportaccommodaties
Openbare orde en Veiligheid
Cultpresent, cultproduct, cultpartic
Volksgezondheid
Milieubeheer

Lasten en baten 2019 per wijkprogramma

Bedragen x € 1.000

W 1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

In het wijkprogramma Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek (CSA) bevinden zich de wijken Centrum, Spijkerkwartier en Arnhemse Broek.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Cathelijne Bouwkamp

Wat willen we bereiken

Integrale leefbaarheidsaanpak

De leefbaarheid, kwaliteit en beleving van de leefomgeving staan in een aantal buurten en straten onder druk. Verschillende factoren beïnvloeden deze leefbaarheidsbeleving. Groot stedelijke dynamiek en maatschappelijke thema's en vraagstukken zijn van invloed op de leefomgeving in de wijken. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:

- versterking samenwerking met de sociale wijkteams (SWT) door projectmatige aanpak (van individueel naar algemeen/preventief);
- versterken van het formele en informele netwerk met betrokken partners en bewoners;
- meer ogen en oren op straat (inclusieve samenleving) en iedereen is welkom;
- vergroten van de ruimtelijke en belevingskwaliteit en balans in dynamiek;
- wonen voor kwetsbare jongeren/ 2e kanswoningen/ magic mix;
- versterken van de samenredzaamheid in de leefomgeving door inzet van een ervaringsdeskundige;
- integraal preventieve aanpak overlast verwarde personen;
- inzet op participatie van verschillende doelgroepen.

Integrale aanpak armoede en kwetsbare jongvolwassenen

In het Arnhemse Broek groeien verhoudingsgewijs meer kinderen in armoede op en starten zo met een achterstand in de samenleving. Sturing op een integrale en maatwerk gezinsaanpak kunnen voor een verandering zorgen en een positief toekomstperspectief bieden.
In CSA worden de groep kwetsbare jongeren en jongvolwassenen herkend die zelfstandig wonen en leven in de stad. Kwaliteit van woonruimte en gezamenlijke woonvoorziening ontbreken in het Arnhemse woonaanbod. Kenmerkend voor deze groepen is de schuldenproblematiek en het perspectief op werk en toekomst. Deze doelstelling heeft een relatie met:
Het aangenomen amendement (MJPB 2018-2021). Geld voor kinderen in armoede
De extra middelen (totaal € 1,1 miljoen) voor het 'voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede op het gebied van onderwijs en gezondheid' in te zetten door het zorg dragen voor voorzieningen in natura, zodat alle kinderen kunnen meedoen op school, aan sport, aan cultuur en sociale activiteiten. Dit te doen in samenwerking met hiervoor relevante fondsen en stichtingen.

Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- versterking samenwerking SWT door projectmatige aanpak (van individueel naar algemeen/preventief);
- inzet op doorontwikkeling Thialf;
- uitvoering Project 'Fort' in het Arnhemse Broek en doorrol naar Spijkerkwartier;
- integraal toolkit Sport en gezondheid, cultuur en Werk (Scalabor);
- vroegtijdige aanpak schuldenproblematiek jongeren;
- perspectief op werk;
- nadere verkenning van aard en omvang om wijk/buurtspecifieke interventies in te zetten;
- interventies richten op positief perspectief op wonen, werken en leven;
- wonen voor kwetsbare jongeren/ 2de kanswoningen/ magic mix;
- in samenspraak met basisonderwijs in het Arnhems broek, komen tot een doorgaande schoollijn;
- Vroeg erop af.

Sociaal maatschappelijk ontmoeten en samenleven in de wijk
Behouden en versterken van ontmoetingsplekken en aanleidingen die laagdrempelig zijn om de sociale samenhang en betrokkenheid in en met de wijk te vergroten. Voorop staat dat meer fysieke ontmoetingsplekken niet garant staan voor meer ontmoeting. De huidige plekken in de wijk voor ontmoeting worden ondersteund en blijven bestaan en worden waar nodig geadopteerd door de wijk. Om deze doelstelling te bereiken, vindt inzet plaats op:
- meer buurt community's ontstaan en zijn zichtbaarder in de wijk;
- versterken en het verbinden van kwaliteiten en waarden in de wijk;
- onzichtbaar wordt zichtbaar (alles wordt zichtbaar alleen verbinding is nodig);
- versterken van bestaande wijkinitiatieven;
- op basis van behoefte (door)ontwikkelen van ontmoetingsplekken en activiteiten in de wijk;
- de dialoog faciliteren als er op samenleven spanning zit;
- samen met bewoners de onderlinge zelfredzaamheid vergroten (vitale buurtjes).

Integrale duurzaamheidsaanpak
De circulaire wijkeconomie houdt in dat de sociale en economische waarden in de wijk ten goede komen aan de wijk in een cyclisch proces en daarmee duurzaam zijn. In alle wijken is dit aan de orde, vooral in het Spijkerkwartier en delen van het Centrum wordt hier actief invulling aan gegeven. Onder andere de het buurtgroenbedrijf en de uitvoering van het Parkeerplan in het Spijkerkwartier die beide naast financiële opbrengsten onderzoekt wat de maatschappelijke waarde is voor een wijk, maar ook ontwikkeling Coehoorn leveren een bijdrage aan de opgave. In alle wijken zijn tal van initiatieven die een bijdrage leveren aan de wijkeconomie en duurzaamheidsambitie van de wijk. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- ontwikkeling Coehoorngebied, vergroening binnenstad, eilandje Urk en de Melkfabriek;
- de blauwe wijkeconomie om duurzaamheid, participatie en activerend werk in de wijken bevorderen;
- bevorderen groen in versteende wijken om te komen tot gezonde wijken en sociale cohesie;
- circulaire wijkeconomie mogelijk maken door flexibele regelgeving en inzet van middelen.

Verschuiving van het specialistische (individuele) naar het collectieve (algemene) domein
Gezamenlijk zijn de teams Leefomgeving en de sociale wijkteams verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein. Om deze doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:
- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk;
- uitvoering transformatie agenda.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Verbeteren leefbaarheid kwetsbare inwoners	V05
Participatie en wonen gericht op kwetsbare jongeren en jongvolwassenen	V03; V04
Ontmoeten in de wijk versterken	V04; V05
Verbeteren leefklimaat / duurzaamheid	V01; V02; V03; V05
Afschalen specialistische zorg naar voorliggende voorziening	V04
Minder kinderen die opgroeien in armoede	V03; V04

Wat mag het kosten

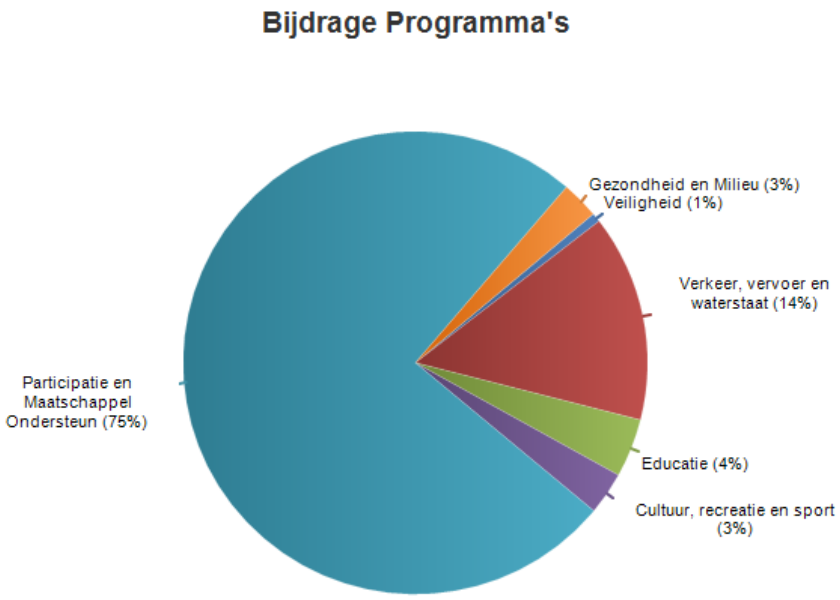
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

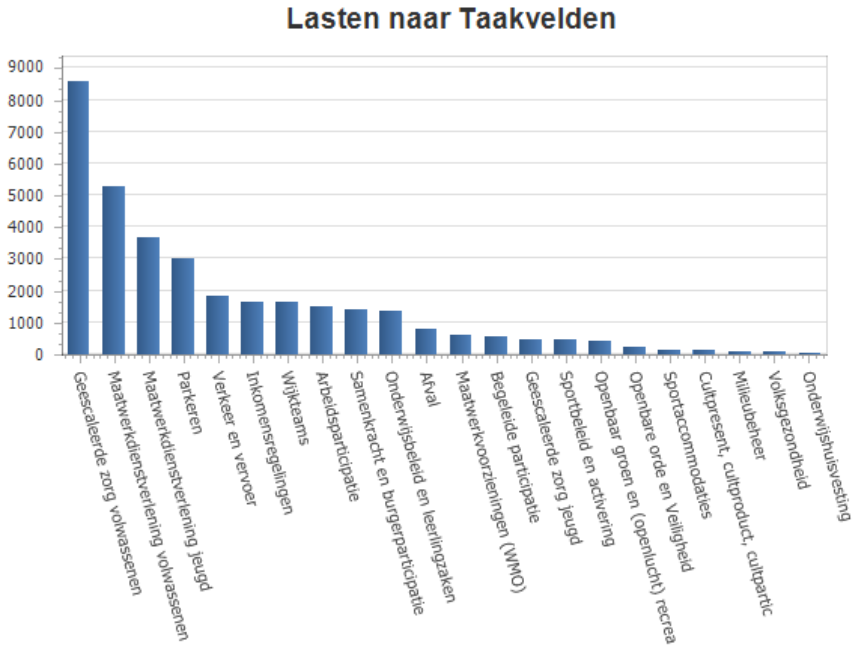
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-32.448	-35.662	-33.280	-33.182	-33.024	-32.675	-32.651
Baten	9.363	10.061	9.262	9.482	9.452	9.408	9.376
Saldo lasten en baten	***-23.085***	***-25.602***	***-24.019***	***-23.700***	***-23.572***	***-23.267***	***-23.275***
Gerealiseerd resultaat	**-23.085**	**-25.602**	**-24.019**	**-23.700**	**-23.572**	**-23.267**	**-23.275**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-38
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-60
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-114
- Straatparkeren (CA-fb)	-70
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-8
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-452
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-21
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-59
Bestaand beleid	
- 2018 Incidenteel BGB Spijkerkw artier (gefinancierd uit onttrekking BR)	1.000
- BGB overig	142
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	118
- Overig	-219
Totaal lasten	**98**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-167
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	10
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Parkeeropbrengsten Spijkerkw artier	300
- Straatparkeren	183
- Overig	-34
Totaal baten	**220**
Totaal mutaties van baten en lasten	**318**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.035	-3.990	-2.886	-1.817	-1.815	-1.813	-1.811
Parkeren	-2.490	-2.501	-2.636	-2.978	-2.959	-2.940	-2.920
Arnhem promotie	-1	0	0	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	0	-25	-14	-14	-14	-14	-14
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.014	-1.272	-1.228	-1.345	-1.338	-1.338	-1.338
Sportbeleid en activering	-390	-407	-408	-406	-406	-406	-406
Sportaccommodaties	-125	-77	-110	-106	-106	-105	-105
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-81	-82	-82	-82	-82	-82	-82
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-194	-337	-465	-395	-342	-342	-342
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.219	-1.443	-1.428	-1.383	-1.348	-1.348	-1.348
Wijkteams	-1.753	-85	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612	-1.612
Inkomensregelingen	-1.491	-1.843	-1.560	-1.627	-1.627	-1.627	-1.627
Begeleide participatie	-523	-481	-481	-518	-518	-518	-518
Arbeidsparticipatie	-2.408	-2.439	-1.498	-1.441	-1.441	-1.439	-1.439
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-276	-658	-577	-576	-576	-576	-576
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.737	-5.653	-4.986	-5.231	-5.215	-5.199	-5.199
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.133	-4.644	-3.565	-3.612	-3.602	-3.322	-3.322
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.996	-8.309	-8.309	-8.540	-8.511	-8.483	-8.483
Geëscaleerde zorg jeugd	-539	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-54	-50	-55	-55	-55	-55	-55
Riolering	17	0	0	0	0	0	0
Afval	-755	-679	-679	-742	-741	-740	-739
Milieubeheer	-78	-56	-68	-68	-68	-68	-68
Totaal	**-32.448**	**-35.662**	**-33.280**	**-33.182**	**-33.024**	**-32.675**	**-32.651**

W 2 Noordwest

In het wijkprogramma Noordwest bevinden zich de wijken Klarendal, Burgemeesterswijk/ Hoogkamp, Schaarsbergen en omgeving, Sint Marten/ Sonsbeekkwartier, Heijenoord en Lombok, Hoogstede/Klingelbeek en omgeving.
Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Hans de Vroome

Wat willen we bereiken
Participeren in de wijk bevorderen
Inwoners activeren naar betaald- of onbetaald werk en/of deelname aan de samenleving. Om de doelstelling te bereiken, wordt ingezet op:

- meedoen: iedereen die kan levert een maatschappelijke bijdrage op zijn of haar manier. Middels een nieuwe samenwerking van wijkteam Arnhem samen met Werk en Inkomen, genaamd 'Maatwerkt', inzetten op meer mensen aan het werk en meer mensen die gebruik maken van mogelijkheden van activerend werk. Daarbij wordt specifiek ingezet op gezinnen, de groep leeftijd van 18-45 en de statushouders in de bijstand. De doelstelling is dat in 2019 zestig personen duurzaam uit de bijstand stromen en dat inwoners die daar nog niet aan toe zijn actief bezig zijn met hun ontwikkeling richting activerend of betaald werk. Daarbij wordt ook ingezet op inloopspreekuren en matchen bij werkgevers in de wijk;
- vrijwilligers en actieve bewoners ondersteunen en begeleiden in het werk dat zij doen. Om dit te bereiken worden zij ondersteund via opbouw-en participatiewerk en via studenten in de wijk, die de opleiding Sociaal Werker van het Rijn-IJsselcollege volgen;
- er zijn verschillende ontmoetingsplekken in ons gebied die voor de wijken heel belangrijk zijn maar die het om verschillende redenen (financieel) moeilijk hebben. Het blijkt bijzonder lastig om een zonder subsidies of ondersteuning een buurthuis financieel gezond te laten draaien. Het in stand houden en verbeteren van huidige ontmoetingsplekken en het faciliteren van nieuwe plekken in wijken waar sociaal isolement een thema is heeft prioriteit. Ze vervullen een belangrijke functie voor bewoners om deel te kunnen nemen aan de maatschappij en in de verbinding tussen wijkbewoners. Een aantal voorbeelden zijn; de exploitatie van de nieuwe Hommel staat onder druk en er wordt gezocht naar wegen om de nieuwe Hommel als ontmoetingsplek voor de wijk te behouden; het Huukske in Heijenoord/Lombok doet zijn best om zelfvoorzienend te zijn; de wasplaats in Klarendal ontwikkelt zich meer en meer tot een ontmoetingsplek maar is nog afhankelijk van een stevige subsidie.
  Eenzaamheid is een thema dat speelt in de Burgemeesterswijk. Er wordt onderzocht welke behoeften er in de wijk leven en of de Bakermat (ontmoetingscentrum Diakonessekerk) zich zou kunnen ontwikkelen en verbreden naar een ontmoetings- en activiteitenplek voor de wijk;
- Inclusie: Binnen het gebied worden initiatieven ondersteund die gericht zijn op inclusie. Voorbeelden hiervan zijn: Kunst met mekaar, vitale verbinden, landenkookgroep.

Duurzame wijk stimuleren

Energiebeperking, waterafvoer verbeteren, vergroenen, schone wijk. Er wordt ingezet op:

- energietransitie en de bewustwording daarover. Voor prioritaire wijken, die stedelijk zijn geselecteerd en wijken die daarmee aan de slag gaan, faciliteren in het ontwikkelen van een wijkplan in samenwerking met bewoners. Binnen het gebied lopen meerdere bewonersinitiatieven die op verschillende wijzen ondersteund en gefaciliteerd worden. Daarbij wordt aangesloten op de bewegingen in de wijk met betrekking tot vergroenen, duurzaam opwekken en omgaan met energie en het verbinden van de verschillende initiatieven;
- schone wijk: extra inzet op het schoonhouden van de wijk na invoering omgekeerd inzamelen;
- waterafvoer: verminderen wateroverlast door stimuleren maatregelen op eigen terrein (Schaarsbergen);
- vergroten aandeel slimme mobiliteit (delen vervoersmiddelen) in de wijken Sint Marten/Sonsbeek en Heijenoord en Lombok;
- onderzoek mogelijkheid om 'van het gas af' te gaan in de wijk Sterrenberg in combinatie met het geplande groot-onderhoud.

Achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken

Een geïntegreerde aanpak in de keten (thuis, school, buitenschools) ontwikkelen die zich onder andere richt op het wegnemen en voorkomen van achterstanden bij kinderen. Ingezet wordt op:

- de aanpak richt zich voornamelijk op de wijken Klarendal en St. Marten middels de pilot 'Kansrijk Opgroeien'. Doel is betere samenwerking, vroeg signalering en activiteiten op maat voor de drie doelgroepen; 0-4 jarigen, 4-12 jarigen en 12-14 jarige. Dit gebeurt samen met het wijknetwerk in de wijk waarin Sportbedrijf, Wijkteams Arnhem, Rijnstad Kind-en Jongerenwerk, consultatiebureau, primair en voortgezet onderwijs, Peuteropvang en Stichting Leergeld deelnemen;
- vroeg signalering: Partijen zijn zichtbaar aanwezig op de vindplaatsen, zoals school, multifunctionele centra (MFC's) en consultatiebureau. Daardoor zijn ook zijn de lijnen tussen verschillende voorzieningen kort. Dit moet ertoe leiden dat kinderen en hun gezinnen vroeg in beeld zijn, problemen vroegtijdig gesignaleerd worden en ondersteuning op maat ingezet wordt. Bijvoorbeeld middels inzet van een gezinscoach, 'Homestart' en laagdrempelige voorzieningen zoals 'Speelmorgen' en laagdrempelig plaatsen op kinderopvang, naschoolse activiteiten;
- laagdrempelige voorzieningen. De activiteiten vergroten de kansen van de kinderen/jongeren zodat zij op gelijkwaardige basis kunnen deelnemen in de samenleving en zich ontwikkelen tot zelfredzame- en zelfstandige burgers. De inzet is gericht op versterking van de ontwikkeling van het kind én het gezin. De activiteiten vormen een samenhangend geheel met de bestaande ondersteuningsstructuur;
- de voorzieningen zijn vanuit het wijknetwerk opgezet en erop gericht dat kinderen/jongeren eerder gezien worden en ze activiteiten aangeboden krijgen die gericht zijn op het versterken van de ontwikkeling van het kind. Een voorbeeld hiervan is de dagelijkse naschoolse opvang, door het wijknetwerk, voor kinderen. Tevens is er aandacht voor betrokkenheid van ouders bij de activiteiten die gericht zijn op; taal en leesontwikkeling, huiswerkbegeleiding, sport, spel en cultuurontwikkeling en een gezonde levensstijl. De begeleiding vindt plaats door het brede wijknetwerk met professionals, stagiaires en vrijwilligers op diverse locaties in Klarendal, zoals in de Mix, het MFC en buiten in De Leuke Linde;
- schulden: Vergroten van financieel zelfredzaamheid en financiële opvoeding onder andere door 'Vroeg erop af' en 'geld kan je leren';
- onderzoek in samenwerking met het Sociaal Wijkteam naar mogelijkheden financieel impuls voor werkende (een-ouder)gezinnen in armoede.

De extra middelen voor het 'voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede' op het gebied van onderwijs en gezondheid' worden voor bovenstaande aanpak en activiteiten ingezet.

Wijkeconomie versterken

Initiatieven van ondernemingen in de wijk stimuleren, die ondersteunend zijn aan het realiseren van de gebiedsdoelen en het levensvatbaar houden van de wijk. Er wordt ingezet op:

- versterken van het ondernemersnetwerk en betrokkenheid samen met de wijk; community bouwen van zichtbare (winkeliers) en niet zichtbare ondernemers(legio), ook met actieve wijkbewoners.

Openbare ruimte/verkeer met wijkregie

Het creëren van een aantrekkelijke en veilige leefomgeving in samenspraak met de inwoners. Er wordt ingezet op:

- groot onderhoud Sterrenberg, de uitvoering van het parkeerplan Sint Marten/Sonsbeek (afhankelijk van uitkomst bewonersenquête in september/oktober 2018, uitvoering reconstructie Apeldoornseweg, ontwikkelen speelplan met bewoners in relatie bewegen en ontmoeten in openbare ruimte in Penseelstreek;
- in samenloop met het uitvoeren van groot onderhoud in Schaarsbergen (Bakenberg) maatregelen treffen om wateroverlast bij ernstige regenval zoveel mogelijk te beperken. Om dit te kunnen realiseren wordt nog gezocht naar extra financiële middelen;
- verkenning veiligheidssituatie en leefbaarheid aan de Hommelseweg.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Participatie in de wijk bevorderen	V03;V04;V05
Duurzame wijk stimuleren	V02
Ketenaanpak sociaal domein bevorderen. Achterstanden bij kinderen voorkomen en aanpakken.	V03; V04
Wijkeconomie versterken	
Openbare ruimte/verkeer met wijkregie	

Wat mag het kosten

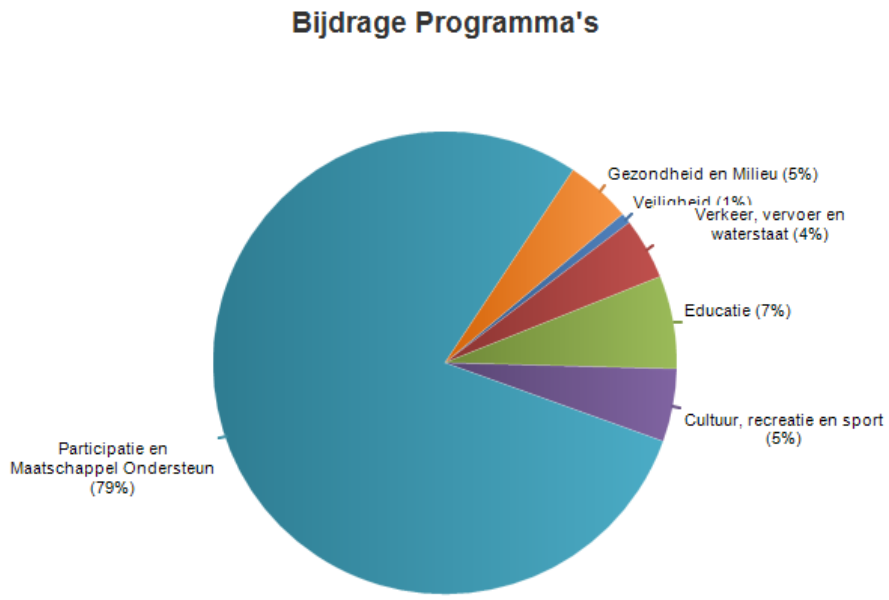
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

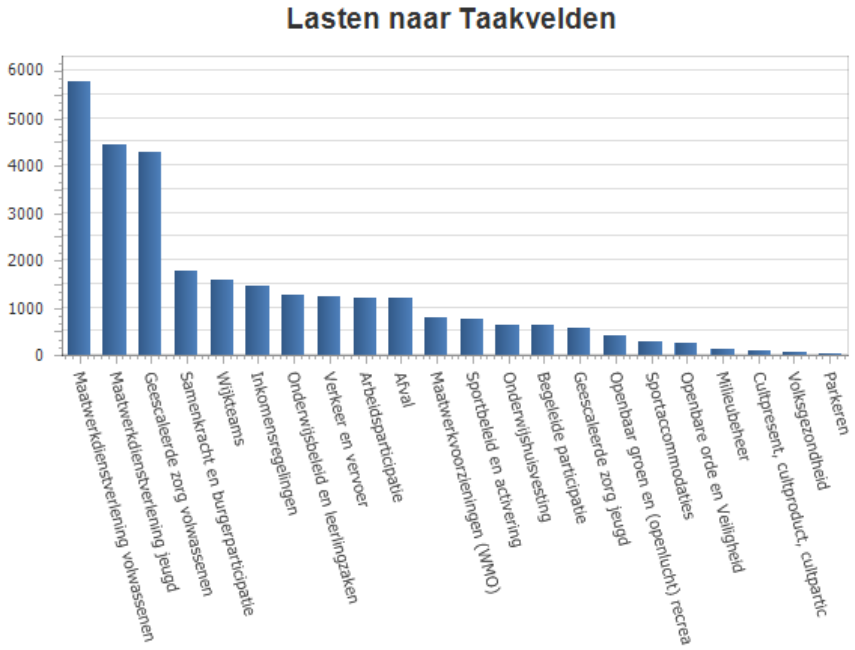
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-31.298	-28.985	-28.041	-28.293	-28.143	-27.800	-27.678
Baten	3.488	2.325	2.517	2.255	2.263	2.256	2.264
Saldo lasten en baten	***-27.810***	***-26.659***	***-25.524***	***-26.038***	***-25.880***	***-25.544***	***-25.414***
Gerealiseerd resultaat	**-27.810**	**-26.659**	**-25.524**	**-26.038**	**-25.880**	**-25.544**	**-25.414**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-63
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-52
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-99
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-80
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-13
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-367
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-18
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-35
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling BGB-programmering	253
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	102
- Overige	160
Totaal lasten	**-252**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-46
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-194
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	8
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-16
Bestaand beleid	
- Overige	-14
Totaal baten	**-262**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-514**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	0	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-3.864	-1.238	-1.481	-1.212	-1.211	-1.208	-1.195
Parkeren	1	-3	-3	-3	-3	-3	-3
Onderwijshuisvesting	-828	-664	-598	-606	-600	-595	-590
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-852	-1.160	-1.130	-1.234	-1.228	-1.228	-1.228
Sportbeleid en activering	-943	-926	-922	-738	-731	-731	-731
Sportaccommodaties	-365	-254	-252	-250	-248	-246	-165
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-78	-78	-79	-79	-79	-79	-79
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-199	-321	-299	-372	-371	-371	-371
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.683	-1.799	-1.876	-1.744	-1.701	-1.701	-1.701
Wijkteams	-1.709	-85	-1.572	-1.572	-1.572	-1.572	-1.572
Inkomensregelingen	-1.365	-1.626	-1.384	-1.444	-1.444	-1.444	-1.444
Begeleide participatie	-543	-548	-548	-591	-591	-591	-591
Arbeidsparticipatie	-1.907	-2.009	-1.219	-1.186	-1.186	-1.185	-1.185
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-452	-855	-766	-772	-772	-772	-772
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.903	-6.088	-5.419	-5.750	-5.730	-5.709	-5.709
Maatwerkdienstverlening jeugd	-5.758	-5.196	-4.371	-4.420	-4.394	-4.098	-4.098
Geëscaleerde zorg volwassenen	-3.641	-4.163	-4.166	-4.274	-4.260	-4.245	-4.245
Geëscaleerde zorg jeugd	-675	-531	-531	-546	-546	-546	-546
Volksgezondheid	-17	-20	-19	-19	-19	-18	-18
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-1.230	-1.086	-1.083	-1.186	-1.150	-1.150	-1.126
Milieubeheer	-116	-117	-105	-86	-86	-86	-86
Totaal	**-31.298**	**-28.985**	**-28.041**	**-28.293**	**-28.143**	**-27.800**	**-27.678**

W 3 Noordoost

In het wijkprogramma Noordoost bevinden zich de wijken Geitenkamp, Monnikenhuizen, Velperweg e.o., Alteveer en Cranevelt. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Jan van Dellen

Wat willen we bereiken

Leefbare wijken

Samen met bewoners en onze partners in de wijk worden vraag en aanbod van voorzieningen en ontmoetingsplaatsen beter op elkaar afgestemd. De actuele vraag van bewoners is leidend: zij geven aan dat ze ontmoetingsplekken wensen die beter passen bij hun behoefte: dichtbij, kleinschalig en laagdrempelig. Bewonersinitiatieven worden gefaciliteerd en gestimuleerd.
Er worden gesprekken georganiseerd met bewoners over de leefbaarheid in de wijken, waarbij 'schoon, heel en veilig' de uitgangspunten zijn. Samen met bewoners en professionals wordt gezocht naar kansen, mogelijkheden en middelen die nodig zijn in de wijk. Er wordt ingezet op:

- bewoners hebben een sociaal netwerk in de buurt;
- bewoners voelen zich meer betrokken, trots en meer verantwoordelijk voor de buurt;
- bewoners voelen zich veiliger, blijer en vitaler in de eigen leefomgeving;
- minder (woon)overlast in de wijken.

Versterken Geitenkamp en Plattenburg

Door schulden en werkloosheid verkeren te veel bewoners in een uitzichtloze situatie. Van deze groep heeft een hoog percentage geen of onvoldoende opleiding, waardoor er onvoldoende aansluiting is op de arbeidsmarkt. Ook is er sprake van laaggeletterdheid. Te veel kinderen groeien op in armoede. Deze problemen worden van generatie op generatie overgegeven. Samen met het sociaal wijkteam, Werk en Inkomen, woningcorporaties, onderwijs en andere betrokken partners wordt per onderwerp een alliantie gevormd om de problematiek aan te pakken. Er wordt ingezet op:

- het perspectief van bewoners is vergroot; meer inwoners participeren in de vorm van (vrijwilligers)werk;
- de zelfstandigheid en zelfredzaamheid van bewoners is vergroot;
- minder mensen afhankelijk van een uitkering;
- er is minder laaggeletterdheid;
- kinderen hebben mogelijkheden om kansrijk op te groeien;
- meer bewoners met een hoog risico op financiële problemen zijn in een zo vroeg mogelijk stadium in beeld gebracht en ontvangen outreachend hulp om bestaande problemen op te lossen en ernstige schuldsituaties te voorkomen.

Minder verkeer- en parkeeroverlast
In Noord- Oost wordt veel verkeer- en parkeeroverlast ervaren. Waar nodig wordt het gesprek aangegaan met bewoners en betrokken partijen, om oplossingen te realiseren voor ervaren knelpunten. Er wordt ingezet op:
- bewoners ervaren minder parkeer- en verkeeroverlast.

Noordoost klimaatbestendig
Veel initiatieven van bewoners gaan over het vergroenen en verduurzamen van de (eigen) ruimte, over de energiezuinige wijk en het beperken van wateroverlast. Initiatieven van bewoners worden ondersteund en gestimuleerd en er wordt aangesloten bij het programma "Duurzame Wijken".
In een aantal wijken is nog relatief weinig aandacht voor bewuste omgang met energie. Er wordt ingezet op:
- meer bewoners gaan bewuster om met energie.

Kaders, uitgangspunten, randvoorwaarden
Onze speerpunten en werkzaamheden worden afgestemd met het sociale wijkteam. Bij de uitvoering van de speerpunten wordt aansluiting gezocht bij de programma's van de kernorganisatie en het Coalitie-akkoord. Een aantal uitgangspunten die richtinggevend zijn voor onze speerpunten:
- bewoners maken meer gebruik van algemene voorzieningen; er is sprake van verminderde inzet van specialistische voorzieningen;
- integrale buurtaanpak;
- meer mensen aan het werk.

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Het bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Versterken Geitenkamp - Plattenburg	V03; V04;V05
Minder verkeer- en parkeeroverlast	
Leefbare wijken	V04; V05
Noordoost klimaatbestendig	V02

Wat mag het kosten

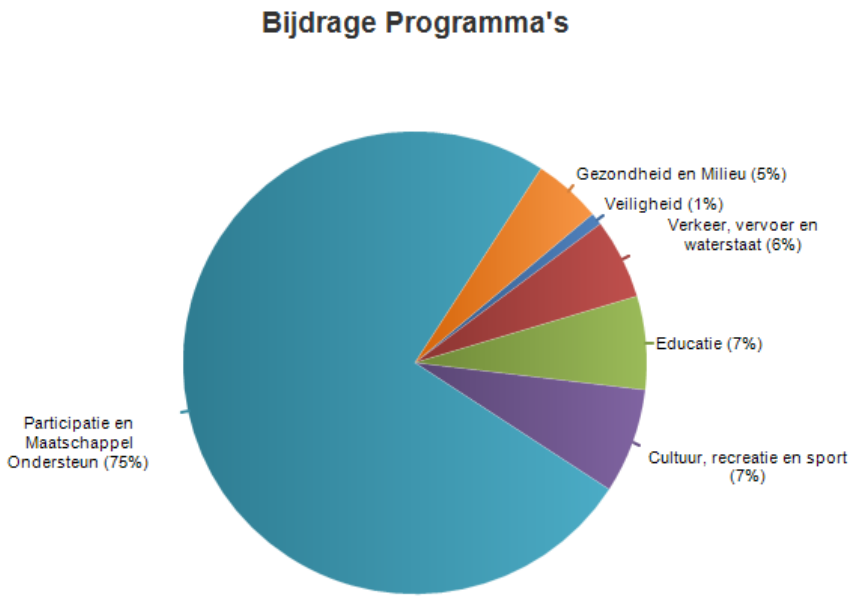
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

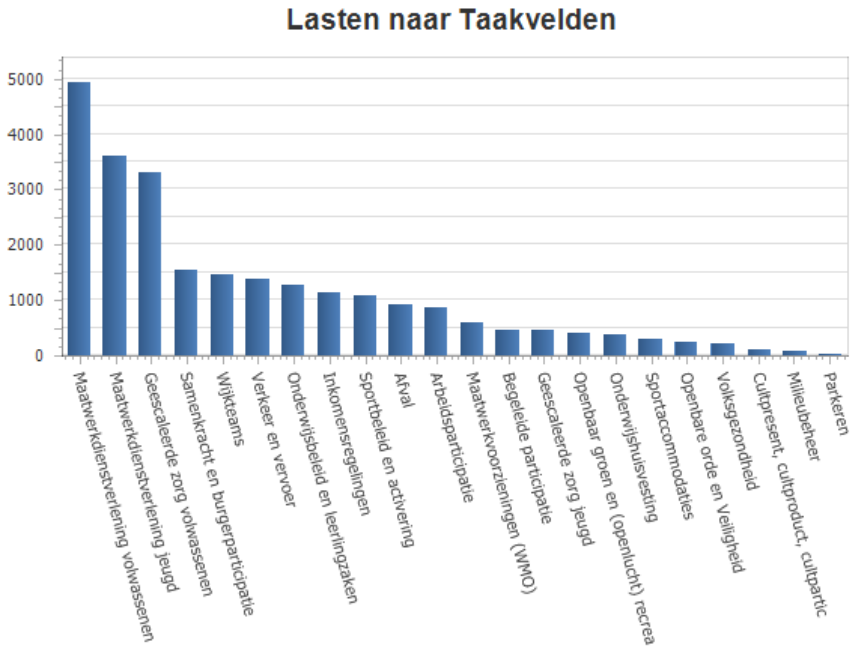
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.846	-24.448	-23.955	-24.208	-24.136	-23.777	-23.718
Baten	2.818	2.391	2.300	2.067	2.076	2.073	2.082
Saldo lasten en baten	***-21.028***	***-22.057***	***-21.655***	***-22.142***	***-22.060***	***-21.704***	***-21.635***
Gerealiseerd resultaat	**-21.028**	**-22.057**	**-21.655**	**-22.142**	**-22.060**	**-21.704**	**-21.635**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-47
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-48
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-76
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-11
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-294
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-15
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	24
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	113
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	79
- Overige	151
Totaal lasten	**-254**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-42
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-167
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	9
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-18
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-233**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-487**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-2.036	-1.391	-1.665	-1.353	-1.352	-1.339	-1.299
Parkeren	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-107	-177	-347	-344	-342	-338	-337
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-890	-1.155	-1.131	-1.236	-1.230	-1.230	-1.230
Sportbeleid en activering	-1.110	-1.054	-1.055	-1.048	-1.048	-1.048	-1.048
Sportaccommodaties	-330	-315	-345	-282	-280	-279	-277
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-70	-70	-70	-70	-70	-70	-70
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-222	-317	-311	-375	-374	-374	-374
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.149	-1.570	-1.563	-1.517	-1.484	-1.484	-1.484
Wijkteams	-1.554	-85	-1.432	-1.432	-1.432	-1.432	-1.432
Inkomensregelingen	-1.028	-1.252	-1.070	-1.125	-1.125	-1.125	-1.125
Begeleide participatie	-505	-397	-397	-428	-428	-428	-428
Arbeidsparticipatie	-1.403	-1.435	-881	-847	-847	-847	-847
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-274	-660	-579	-577	-577	-577	-577
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.008	-5.308	-4.649	-4.909	-4.893	-4.878	-4.878
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.571	-4.367	-3.549	-3.590	-3.580	-3.300	-3.300
Geëscaleerde zorg volwassenen	-3.857	-3.204	-3.204	-3.293	-3.282	-3.271	-3.271
Geëscaleerde zorg jeugd	-337	-412	-412	-424	-424	-424	-424
Volksgezondheid	-254	-173	-195	-193	-191	-190	-175
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-906	-819	-818	-893	-892	-860	-857
Milieubeheer	-66	-65	-59	-59	-59	-59	-59
Totaal	**-23.846**	**-24.448**	**-23.955**	**-24.208**	**-24.136**	**-23.777**	**-23.718**

W 4 Presikhaaf

In het wijkprogramma Presikhaaf bevinden zich de wijken Presikhaaf West en Presikhaaf Oost. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Martien Louwers

Wat willen we bereiken
'Binden en Verbinden'
Het versterken van de relatie en begrip tussen buurtbewoners onderling en het versterken van de binding van buurtbewoners met hun woonomgeving. Voor het prettig (samen) leven in een wijk is het van essentieel belang om je verbonden te voelen met je omgeving en je mede buurtbewoners. Dit is ook de basis voor bewoners om zich betrokken te voelen en verantwoordelijkheid te nemen voor hun (sociale) omgeving.

In sommige buurten wordt nog te weinig verbinding tussen bewoners onderling en hun omgeving gezien. Hiervoor zijn uiteenlopende redenen zoals een hoog verloop van bewoners, bewoners met veel verschillende achtergronden, een grote concentratie van mensen met sociaal maatschappelijke problemen en een matig onderhoud en inrichting van de omgeving.

Het doel is een grotere betrokkenheid van bewoners bij elkaar en bij hun eigen leefomgeving. Deze basis is nodig om verder te kunnen bouwen aan het verhogen van (arbeids)participatie, verhogen sociale cohesie en het vergroten gevoel van eigenaarschap voor hun eigen straat en buurt. De volgende projecten worden opgepakt:

- Het voormalig buurthuis de Overkant is aangekocht en hier wordt geïnvesteerd om, in samenwerking met de buurt, vorm te gaan geven aan een aansprekende programmering gericht op de omliggende buurt en de relatie te leggen met andere buurtplekken.
- Er wordt geïnvesteerd in het verbeteren van de samenwerking tussen buurtpartijen onderling en de rol die zij kunnen spelen bij de diverse buurtplekken.

'Overlast en Grensoverschrijdend Gedrag Openbare ruimte'
Veel bewoners ergeren zich er aan hoe hun directe leefomgeving eruit ziet en de wijze waarop een deel van de inwoners zich in de openbare ruimte gedraagt. Niet iedereen voelt zich in staat om zelf iets te ondernemen om hier iets aan te doen of medebewoners hierop aan te spreken.

Door de samenwerking tussen professionals in de wijk een nieuwe impuls te geven wil het team Leefomgeving samen met hen een integrale wijkaanpak ontwikkelen die bewoners zoveel mogelijk betrekt bij het terugdringen van de ervaren verloedering. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij de veiligheidsagenda die per wijk/gebied opgesteld gaat worden.

De volgende projecten worden uitgevoerd:

- Er worden een aantal bijeenkomsten georganiseerd met professionals en bewoners om een gedragen aanpak te ontwikkelen.
- Tegelijkertijd wordt in de buurt Presikhaaf 1 een casus aangepakt waar concreet aan de slag gegaan wordt met de woningcorporatie rondom een appartementencomplex. Hier wordt zowel sociale problematiek als de fysieke ruimte in combinatie met pilot van afval een project aangepakt. Wat hier geleerd wordt, wordt in de aanpak meegenomen.

'Kansen voor Kinderen'

In Presikhaaf wonen veel kinderen in een moeilijke sociaal maatschappelijke positie die minder kansen krijgen dan hun leeftijdsgenootjes elders in de stad.

De doelstelling is om de ontwikkelkansen voor kinderen in Presikhaaf te verhogen door middel van een vraaggericht aanbod wat aansluit bij de behoeften van kinderen en hun ouders. Ook van kinderen die buiten de wijk naar school gaan. Hierbij wordt gericht op kinderen vanaf de geboorte tot en met de overgang naar de middelbare school. De thema's gezonde leefstijl, het beter benutten van de talenten van kinderen en het verbeteren van de ouderbetrokkenheid hebben hierbij specifieke aandacht. De volgende projecten worden opgepakt:

- Er wordt samen met bewoners, de kindcentra en wijkpartners gewerkt aan een gedeelde visie, van waaruit ieder zijn bijdrage levert aan een samenhangend, integraal en vraaggericht programma voor kinderen. Daarbij is er specifieke aandacht voor de koppeling tussen wat er op kindcentra en in de omliggende buurten gebeurt.
- Er wordt gewerkt aan een wijkbreed plan voor speel-, beweeg- en ontmoetingsplekken en activiteiten voor kinderen in de wijk. Op basis van dit plan gaat het team Leefomgeving in 2019 aan de slag met het verbeteren van deze voorzieningen in de verschillende buurten. Omdat het bij spelen en ontmoeten ook gaat over het in contact komen van bewoners met elkaar, heeft dit plan relatie met het thema binden & verbinden.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Vergroten van betrokkenheid bewoners bij elkaar en hun leefomgeving	
Verbeteren samenwerking tussen buurtpartijen rondom diverse buurtplekken	
Impuls geven aan de samenwerking tussen professionals voor een integrale aanpak grensoverschrijdend gedrag in de openbare ruimte	
Vergroten ontwikkelkansen van kinderen in Presikhaaf door integraal, samenhangend en vraaggericht aanbod	V03

Wat mag het kosten

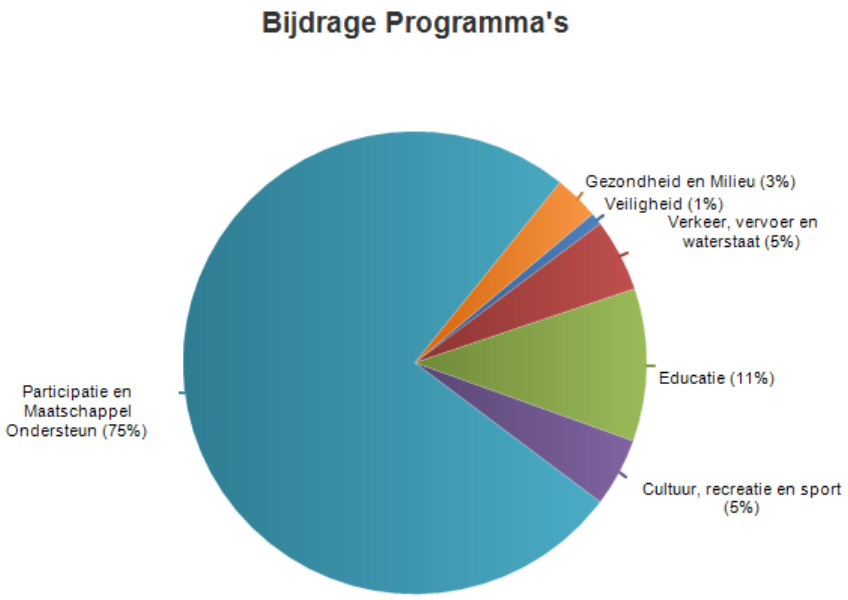
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

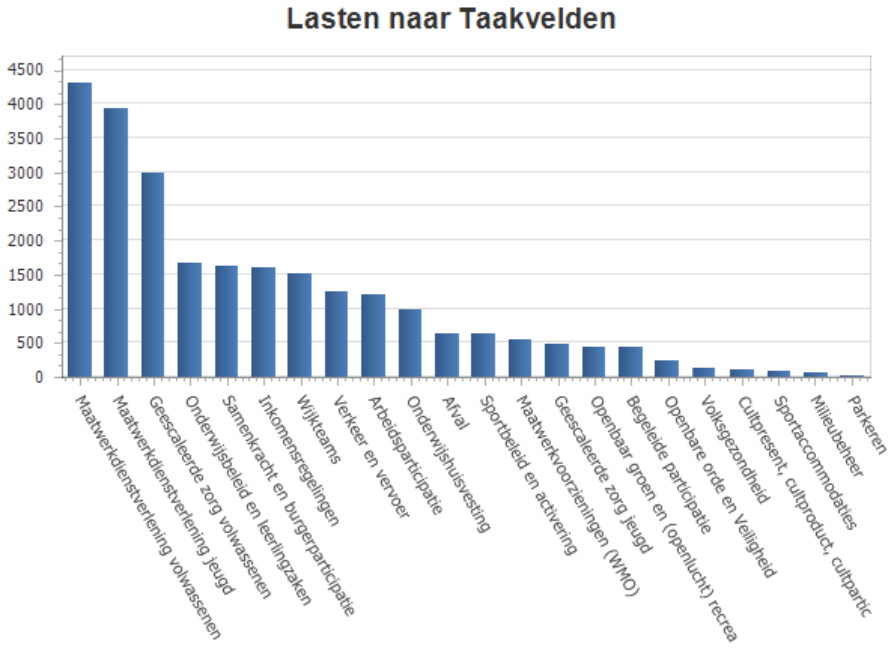
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-22.873	-25.087	-24.407	-24.454	-24.368	-24.047	-24.033
Baten	2.699	2.754	2.752	2.530	2.545	2.539	2.554
Saldo lasten en baten	***-20.174***	***-22.332***	***-21.654***	***-21.924***	***-21.823***	***-21.508***	***-21.479***
Gerealiseerd resultaat	**-20.174**	**-22.332**	**-21.654**	**-21.924**	**-21.823**	**-21.508**	**-21.479**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-40
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-52
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-106
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-140
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-12
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-280
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-14
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-27
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	323
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	110
- Overige	231
Totaal lasten	**-47**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-46
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-162
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	15
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-27
Bestaand beleid	
- Overige	-3
Totaal baten	**-223**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-270**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	0	0	-15	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-231	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-1.095	-1.313	-1.768	-1.240	-1.235	-1.229	-1.221
Parkeren	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Onderwijshuisvesting	-1.173	-936	-965	-964	-959	-955	-950
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.248	-1.521	-1.484	-1.646	-1.636	-1.636	-1.636
Sportbeleid en activering	-608	-612	-608	-606	-602	-602	-602
Sportaccommodaties	-41	-62	-57	-65	-65	-65	-65
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-112	-84	-85	-85	-85	-85	-85
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-249	-353	-341	-414	-413	-413	-413
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.305	-1.665	-1.730	-1.603	-1.569	-1.569	-1.569
Wijkteams	-1.650	-85	-1.498	-1.498	-1.498	-1.518	-1.518
Inkomensregelingen	-1.367	-1.778	-1.523	-1.582	-1.582	-1.582	-1.582
Begeleide participatie	-469	-383	-383	-413	-413	-413	-413
Arbeidsparticipatie	-1.909	-2.009	-1.170	-1.186	-1.186	-1.185	-1.185
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-238	-616	-531	-534	-534	-534	-534
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-4.259	-4.726	-4.059	-4.284	-4.271	-4.258	-4.258
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.213	-4.729	-3.915	-3.923	-3.907	-3.650	-3.650
Geëscaleerde zorg volwassenen	-2.374	-2.884	-2.883	-2.964	-2.954	-2.944	-2.944
Geëscaleerde zorg jeugd	-661	-460	-460	-473	-473	-473	-473
Volksgezondheid	-41	-51	-104	-112	-112	-62	-61
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-639	-559	-560	-613	-612	-612	-611
Milieubeheer	-53	-40	-37	-38	-38	-38	-38
Totaal	**-22.873**	**-25.087**	**-24.407**	**-24.454**	**-24.368**	**-24.047**	**-24.033**

W 5 Malburgen

In het wijkprogramma Malburgen bevinden zich de wijken Malburgen West, Malburgen Oost/Noord, Malburgen Oost/Zuid, waaronder het Duifje en Immerloo. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder

Ronald Paping

Wat willen we bereiken

Ontmoeten in de wijk

Om mee te kunnen doen in de samenleving en daardoor onder andere eenzaamheid te bestrijden en de onderlinge betrokkenheid in de buurt te vergroten, is het belangrijk om aantrekkelijke en laagdrempelige ontmoetingsplekken in de wijk te hebben. Inzet op dit thema vindt onder meer plaats door het creëren van nieuwe en verbeteren van bestaande (mobiele) ontmoetingsplekken, waaronder:

- Buurtcentrum Prisma: Verder professionaliseren buurtcentrum Prisma. De afgelopen periode is samen met de gebruikers een traject uitgevoerd om tot een nieuw concept te komen. Dit heeft niet tot een gewenst resultaat geleid. Het plan is bijgesteld Het doel om sociaal huis Prisma een buurthuis voor de wijk te laten en te versterken blijft overeind staan maar vraagt een andere procesaanpak.
- Malburgen Oost-Noord: dit betreft een kwetsbaar deel van de wijk waar een grote behoefte leeft onder de bewoners om elkaar laagdrempelig te ontmoeten. MFC de Malburcht voldoet onvoldoende aan de behoefte en bestaande plekken die wel goed gebruikt worden, dreigen te verdwijnen. Onderzocht wordt hoe tegemoet gekomen kan worden aan deze behoefte binnen eigen wijk.
- MFC De Spil: Dit MFC in Malburgen-West is een belangrijk aandachtspunt. Het betreft de enige, doch kwetsbare, ontmoetingsplek in deze wijk.

Fysieke en sociale veiligheid vergroten

De beleving van veiligheid is in sommige delen van Malburgen erg laag. Ter verbetering hiervan worden onder andere de volgende projecten uitgevoerd:

- Inzetten van rolmodellen: rolmodellen sluiten aan bij specifieke doelgroepen waarvoor geldt dat het voor professionals veelal moeilijk en soms zelfs onmogelijk blijkt om contact mee te leggen.
- Winkelcentrum De Drieslag: Traject Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO) is dit jaar gestart en loopt in 2019 door.
- Aandacht voor verwarde personen in samenwerking met sociaal wijkteam.
- Resultaten onderzoek "Betrekken van ouders bij thema polarisatie/radicalisering" implementeren.
- Verkeersveiligheid verbeteren: verkeersveiligheid rondom scholen blijft aandachtspunt, verkeersveiligheid in het algemeen.

Taal - en laaggeletterdheid verbeteren
Malburgen kent relatief veel inwoners die laaggeletterd zijn en/of de Nederlandse taal niet voldoende beheersen. Er wordt ingezet op:
- Taal- en laaggeletterdheid: In 2018 is een wijkgericht uitvoeringsplan Malburgen opgesteld. De uitvoering hiervan vindt in 2019 plaats.

Jeugd
- Voortzetten pilot jeugd Malburgen: Maatwerk leveren aan jongeren die in Malburgen opgroeien. Doelgroep is kwetsbare groep jongeren van > 10-12 jaar. Op basis van deze pilot wordt de maatschappelijke opgave opnieuw geformuleerd. Hier worden geschikte partners bij gezocht middels een voor de gemeente Arnhem nieuwe manier van aanbesteden/subsidiëren.
- Kansrijk opgroeien: Wijkgerichte uitvoering geven aan plan kansrijk opgroeien.

(Arbeids)participatie vergroten
- Vergroten van (arbeids)participatie van inwoners.
- Achter-de-voordeur projecten. Dit zijn projecten gericht op vroegtijdige signalering en aanpak van problematiek dat zich afspeelt achter de voordeur. Onderdeel hierin is activering van bewoners.

Armoede- en schuldenproblematiek
In Malburgen leven veel inwoners die rond moeten komen van het sociaal minimum. Er zijn relatief veel inwoners met schulden. Het is belangrijk te onderzoeken hoe in de toekomst betalingsachterstanden kunnen worden voorkomen. Daarom wordt ingezet op armoede- en schuldenproblematiek onder andere:
- project vroegsignalering schulden;
- plan Kansrijk Opgroeien, gericht op gelijke kansen voor jeugd;
- achter-de-voordeur projecten.

Preventieve gezondheid
Malburgen kent relatief veel inwoners met overgewicht en/of een ongezonde levensstijl dat zich kan uiten in allerlei (fysieke) problemen. Het is belangrijk om bewoners de mogelijkheid te geven in hun directe omgeving (onder begeleiding) te sporten en te bewegen en geholpen te worden bij keuzes met betrekking tot voeding en levensstijl. De volgende projecten op het gebied van preventieve gezondheid worden uitgevoerd:
- Realiseren van een nieuw beweegcentrum door Formupgrade binnen het Olympus kwadrant op het gebied van bewegen, voeding, fysiotherapie, coaching en lifestyle-interventies. Formupgrade wordt zowel financieel als procesmatig ondersteund door het team leefomgeving.
- Beweegtuin en wandelroutes realiseren.
- Olympusgebied: Inrichting openbare ruimte zodanig dat bewoners/gebruikers gestimuleerd worden tot bewegen.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Vergroten gevoel van sociale en fysieke veiligheid	V04
Gelijke kansen voor jeugd in de wijk. Een afgestemd en integraal aanbod.	V05
Inwoners met dreigende financiële problemen komen eerder in beeld en worden ondersteund in de aanpak hiervan	V04
Meer inwoners op basisniveau Nederlandse taal	V03; V05
Goed functionerende ontmoetingsplekken in de wijk	V04; V05
Meer inwoners participeren	V03;

Wat mag het kosten

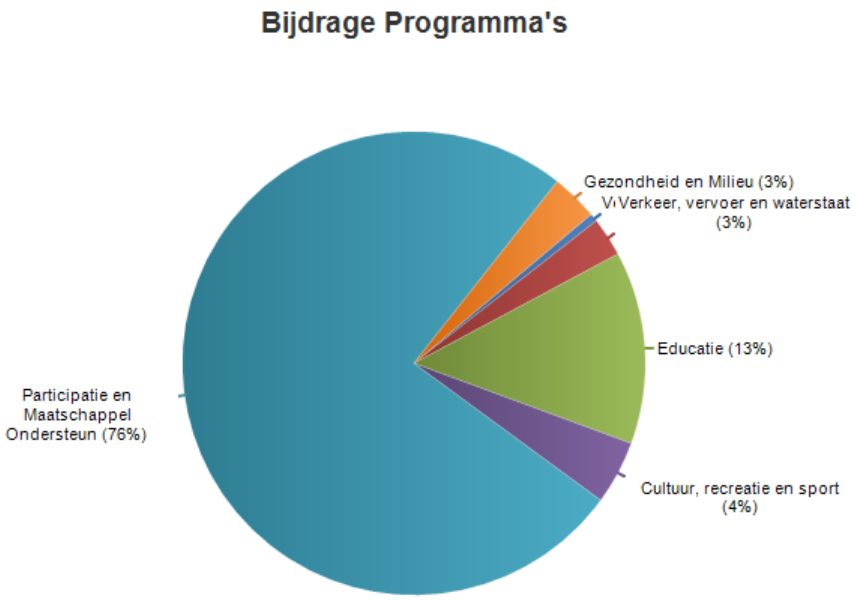
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

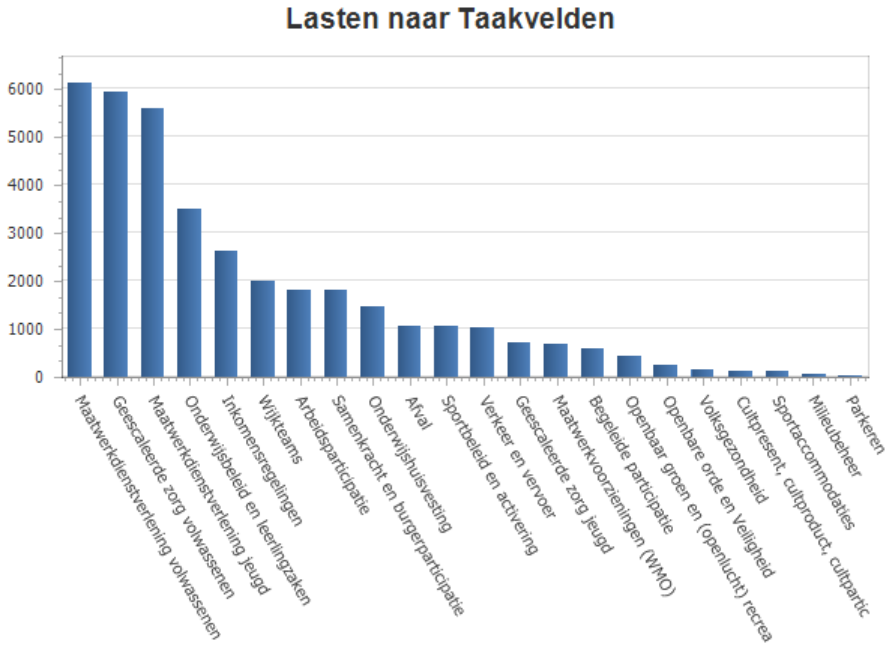
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-35.561	-36.902	-35.644	-36.561	-36.411	-36.042	-36.028
Baten	4.644	4.754	4.793	4.511	4.548	4.573	4.609
Saldo lasten en baten	***-30.917***	***-32.148***	***-30.851***	***-32.050***	***-31.863***	***-31.469***	***-31.418***
Gerealiseerd resultaat	**-30.917**	**-32.148**	**-30.851**	**-32.050**	**-31.863**	**-31.469**	**-31.418**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-71
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-88
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	-175
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-350
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-21
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-445
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-22
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Afloop projecten BGB	-127
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	274
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	181
- Overige	-29
Totaal lasten	**-917**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-77
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-180
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	37
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-67
Bestaand beleid	
- Overige	5
Totaal baten	**-282**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.199**

Uit welke programma's komt het budget

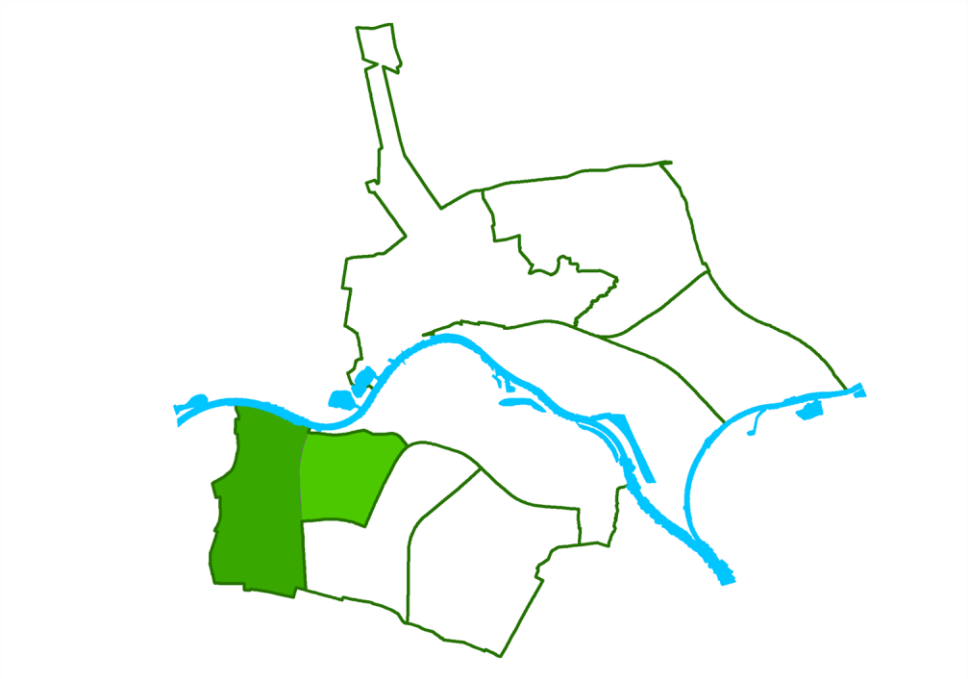
Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Overhead	-1	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-723	-1.065	-859	-993	-990	-987	-984
Parkeren	0	-2	-2	-2	-2	-2	-2
Onderwijshuisvesting	-1.784	-1.400	-1.452	-1.442	-1.437	-1.432	-1.427
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.691	-3.137	-3.085	-3.468	-3.442	-3.442	-3.442
Sportbeleid en activering	-1.025	-1.032	-1.033	-1.029	-1.028	-1.028	-1.028
Sportaccommodaties	-89	-121	-90	-90	-89	-89	-89
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-90	-91	-91	-91	-91	-91	-91
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-250	-357	-381	-414	-414	-414	-414
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.391	-1.822	-1.819	-1.770	-1.732	-1.732	-1.732
Wijkteams	-2.138	-85	-1.963	-1.963	-1.963	-1.963	-1.963
Inkomensregelingen	-2.276	-2.923	-2.512	-2.606	-2.606	-2.606	-2.606
Begeleide participatie	-600	-518	-518	-558	-558	-558	-558
Arbeidsparticipatie	-2.930	-3.013	-1.952	-1.779	-1.779	-1.778	-1.778
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-364	-752	-671	-669	-669	-669	-669
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-6.381	-6.468	-5.786	-6.095	-6.079	-6.063	-6.063
Maatwerkdienstverlening jeugd	-4.159	-6.347	-5.646	-5.576	-5.529	-5.212	-5.212
Geëscaleerde zorg volwassenen	-6.507	-5.757	-5.757	-5.917	-5.897	-5.877	-5.877
Geëscaleerde zorg jeugd	-710	-681	-681	-701	-701	-701	-701
Volksgezondheid	-118	-102	-116	-115	-115	-114	-114
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-1.091	-972	-972	-1.031	-1.025	-1.020	-1.014
Milieubeheer	-75	-43	-41	-41	-41	-41	-41
Totaal	**-35.561**	**-36.902**	**-35.644**	**-36.561**	**-36.411**	**-36.042**	**-36.028**

W 6 Schuytgraaf/Elderveld

In het wijkprogramma Schuytgraaf/Elderveld bevinden zich de wijken Schuytgraaf en Elderveld. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Ronald Paping

Wat willen we bereiken
Ontmoeten in de wijk
Ter bevordering van de sociale cohesie zijn ontmoetingsfuncties van belang in het gebied. (Vrijwilligers)organisaties in de wijk Schuytgraaf hebben behoefte aan multifunctionele, betaalbare plekken voor diverse doeleinden en doelgroepen. In de wijk Elderveld worden bestaande partijen die moeite hebben om goed samen te werken, tijdelijk extra ondersteund. Ingezet wordt op:
- versterking van de sociale cohesie;
- bewoners, instanties en organisaties weten elkaar beter te vinden.

Veiligheid (openbare ruimte/verkeer)
Op een aantal plekken in het gebied wordt de verkeersveiligheid als slecht ervaren. In overleg met bewoners en samenwerkingspartners worden - wanneer nodig - verkeerskundige aanpassingen ingezet (oversteek singels/ hoofdwegen, winkelcentra en scholen). Tevens aandacht voor openbare ruimte Station Zuid: in samenwerking met bewoners en partners wordt integrale aanpak georganiseerd om veiligheid en leefbaarheid in dit metropole gebied te waarborgen. Specifiek in Elderveld wordt aandacht gevraagd voor woninginbraken en loslopende honden. Ingezet wordt op:
- verbeteren (verkeers)veiligheid en leefbaarheid.

Sociale problematiek
Bij het sociale wijkteam en sociale partners in Schuytgraaf zijn veel nadelige gevolgen van vechtscheidingen en schulden bekend. Bijkomend aandachtspunt zijn de jeugdigen die hierdoor in de problemen komen. Specifiek voor Schuytgraaf wordt gestart met het programma de '3 O's (ontmoeten, opgroeien en opvoeden). Doorontwikkeling van kinderwijk naar jongeren- /ouderenwijk verdient aandacht.
In het gebied wordt preventief ingezet om jongeren te begeleiden. Inzet vindt plaats op:
- problemen rondom echtscheidingen en schulden worden vroegtijdig gesignaleerd;
- (preventieve) voorzieningen voor schuldproblematiek worden beter gevonden door de doelgroep;
- jeugdigen voelen zich gehoord en weten waar ze terecht kunnen.

Aandacht voor senioren

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, SWOA en andere partners wordt de benodigde inzet hierop georganiseerd. Dit speerpunt geldt met name voor de wijk Elderveld. Ingezet wordt op:

- ouderen wonen langer zelfstandig thuis;
- ouderen doen mee.

Verschuiving van het specialistische (individuele) naar het collectieve (algemene) domein

Gezamenlijk zijn het team Leefomgeving en het sociale wijkteam verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein. Inzet vindt plaats op:

- de zelfredzame inwoner in de zelfredzame (zelforganiserende) wijk.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Multifunctionele ontmoetingsfuncties	V04
Veilige en prettige openbare ruimte	
Minder problematische schulden en echtscheidingen	V03
Ouderen wonen prettig in hun buurt	V04

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

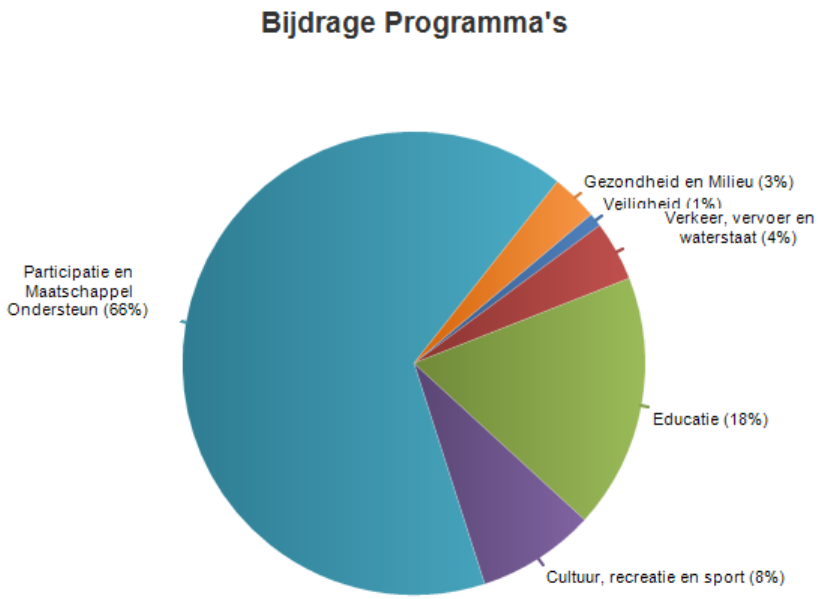
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.883	-22.151	-21.759	-21.920	-21.841	-21.503	-21.459
Baten	3.595	2.790	2.893	2.700	2.710	2.708	2.717
Saldo lasten en baten	***-20.288***	***-19.361***	***-18.867***	***-19.219***	***-19.132***	***-18.795***	***-18.742***
Gerealiseerd resultaat	**-20.288**	**-19.361**	**-18.867**	**-19.219**	**-19.132**	**-18.795**	**-18.742**

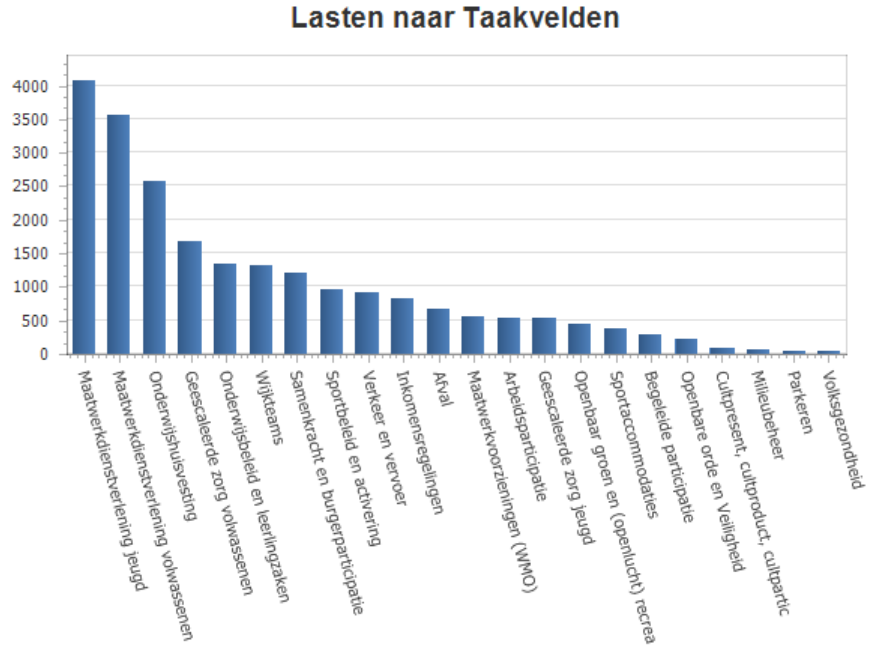
Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-56
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-28
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-12
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-225
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-12
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	73
Bestaand beleid	
- Ontwikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	80
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	55
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	110
- Overige	38
Totaal lasten	**-160**

Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-25
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-161
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	9
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Overige	4
Totaal baten	**-192**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-352**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-219	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-799	-953	-902	-889	-888	-880	-879
Parkeren	-30	-2	-28	-27	-27	-26	-26
Onderwijshuisvesting	-4.267	-2.467	-2.748	-2.564	-2.543	-2.522	-2.482
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-930	-1.246	-1.232	-1.332	-1.325	-1.325	-1.325
Sportbeleid en activering	-958	-954	-955	-950	-949	-949	-949
Sportaccommodaties	-344	-308	-364	-362	-360	-359	-357
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-66	-66	-66	-66	-66	-66	-66
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-154	-373	-357	-431	-430	-430	-430
Samenkracht en burgerparticipatie	-894	-1.223	-1.230	-1.190	-1.168	-1.168	-1.168
Wijkteams	-1.417	-85	-1.308	-1.308	-1.308	-1.308	-1.308
Inkomensregelingen	-820	-905	-781	-817	-817	-817	-817
Begeleide participatie	-348	-259	-259	-278	-278	-278	-278
Arbeidsparticipatie	-824	-861	-554	-508	-508	-508	-508
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-231	-613	-532	-531	-531	-531	-531
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-3.003	-3.984	-3.328	-3.533	-3.522	-3.512	-3.512
Maatwerkdienstverlening jeugd	-5.623	-4.834	-4.095	-4.054	-4.034	-3.743	-3.743
Geëscaleerde zorg volwassenen	-1.637	-1.608	-1.608	-1.653	-1.647	-1.642	-1.642
Geëscaleerde zorg jeugd	-459	-491	-491	-506	-506	-506	-506
Volksgezondheid	-20	-13	-17	-17	-17	-17	-17
Riolering	9	0	0	0	0	0	0
Afval	-791	-645	-645	-652	-652	-652	-652
Milieubeheer	-104	-42	-41	-40	-40	-40	-40
Totaal	**-23.883**	**-22.151**	**-21.759**	**-21.920**	**-21.841**	**-21.503**	**-21.459**

W 7 De Laar/Elden

In het wijkprogramma De Laar/Elden bevinden zich de wijken De Laar en Elden. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Roeland van der Zee

Wat willen we bereiken
Bewonersparticipatie
Het doel is om de betrokkenheid van bewoners te versterken door nieuwe vormen van bewonersparticipatie uit te proberen (experimenten). Dit is belangrijk voor het gebied om goede beslissingen te nemen over de aandachtspunten. Er wordt ingezet op:
- verdergaande samenwerking met bewoners.

Meedoen/ arbeidsparticipatie
Het aandeel mensen in de Laar dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering is de laatste jaren naar verhouding sterk gestegen. Meedoen in de nabije omgeving is een stimulans voor mensen om zich te ontwikkelen. Werk en Inkomen, het Sociaal Wijkteam en het team Leefomgeving werken hierop samen. Er wordt ingezet op:
- meer bewoners doen mee in de maatschappij.

Openbare ruimte
Ontmoetingsplekken, groen, spelen, afval, verlichting, veilige wegen etcetera zijn belangrijke items in het gebied. Bewonersprojecten in dit kader worden ondersteund. Er wordt ingezet op:
- bewoners voelen zich betrokken bij hun leefomgeving.

Zorg voor elkaar
Gezamenlijk zijn het team Leefomgeving en het sociale wijkteam verantwoordelijk voor een zo effectief mogelijke inzet van de beschikbare instrumenten, waarbij het streven is om verschuivingen te realiseren van het gespecialiseerde (individuele) naar het collectieve (algemene) domein.

(Preventieve) aanpak op onderwerpen als eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen. Samen met bewoners, sociaal wijkteam, Stichting welzijn ouderen Arnhem (SWOA) en andere partners wordt de benodigde (preventieve) inzet georganiseerd.
Op armoede en daarmee samenhangende jeugdproblematiek wordt samen met wijkpartners ingezet. Met als doel dat armoede geen reden meer is om niet mee te kunnen doen in de maatschappij. Hierbij wordt aangesloten bij het programma Kansrijk Opgroeien. Er wordt ingezet op:
- vergroten van de zelfredzaamheid;
- ouderen doen mee;
- minder gezinnen leven in armoede;
- meer activiteiten in de directe leefomgeving.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewonersparticipatie bevorderen	V05
Bewoners doen mee	V03; V05
Prettige openbare ruimte	
Zorg voor elkaar, eenzaamheid, dementie en langer thuis wonen	V04; V05

Wat mag het kosten

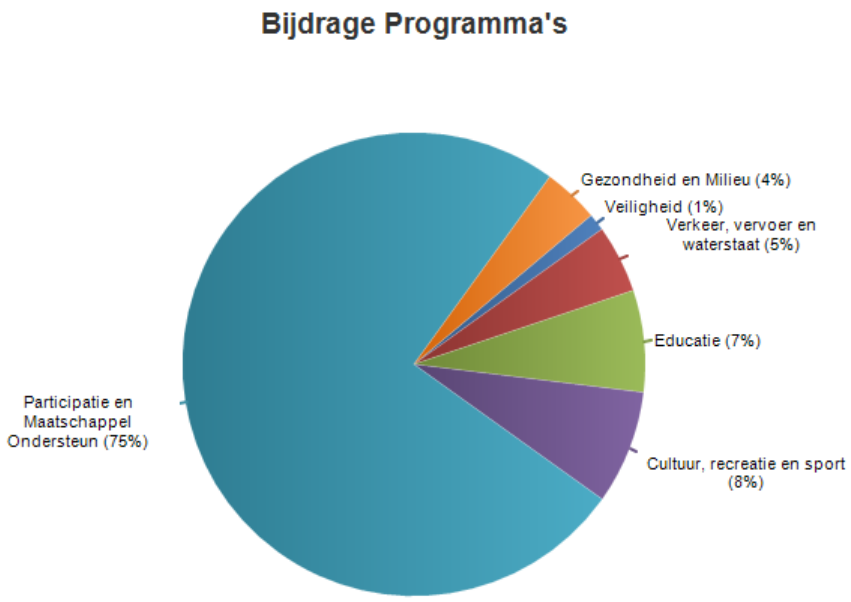
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

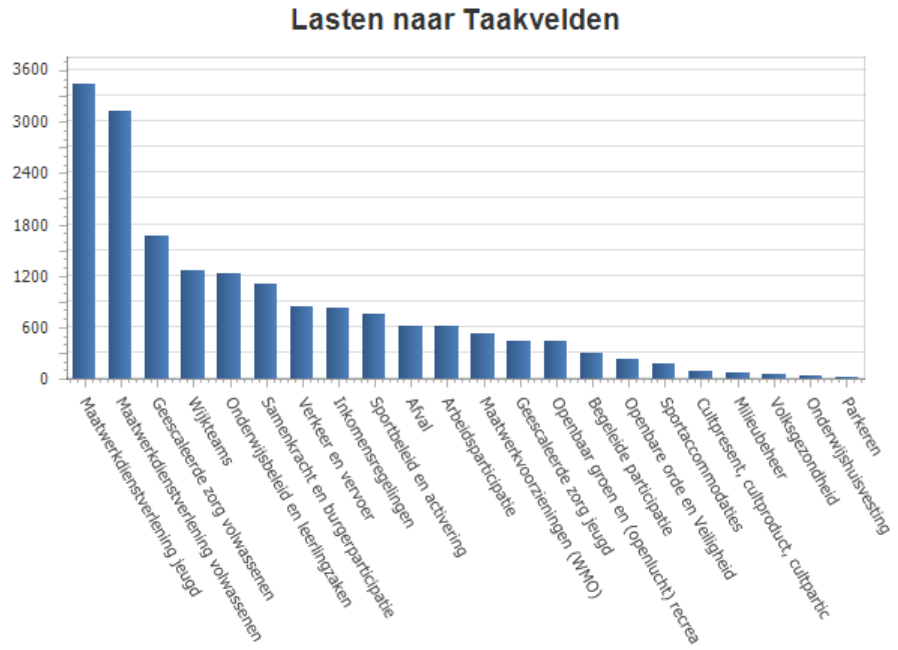
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-16.302	-18.055	-17.062	-17.461	-17.411	-17.107	-17.105
Baten	1.916	1.812	1.769	1.563	1.573	1.572	1.582
Saldo lasten en baten	***-14.387***	***-16.244***	***-15.293***	***-15.898***	***-15.838***	***-15.536***	***-15.524***
Gerealiseerd resultaat	**-14.387**	**-16.244**	**-15.293**	**-15.898**	**-15.838**	**-15.536**	**-15.524**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatwerkvervoer (CA-fb)	-38
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen CA-1.7)	-28
- Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-53
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	-90
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-10
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-202
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-10
- MJPB 2019-2022 Ontwikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017	115
- Overige	-39
Totaal lasten	**-399**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sciale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-25
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-158
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderwijsachterstandenbeleid	10
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-19
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-207**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-606**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-219	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-499	-921	-772	-827	-826	-825	-824
Parkeren	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Onderwijshuisvesting	0	-43	-20	-20	-20	-20	-20
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-898	-1.140	-1.120	-1.221	-1.214	-1.214	-1.214
Sportbeleid en activering	-757	-750	-751	-742	-729	-729	-729
Sportaccommodaties	-275	-187	-161	-165	-164	-164	-164
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-65	-65	-65	-65	-65	-65	-65
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-504	-354	-371	-415	-415	-415	-415
Samenkracht en burgerparticipatie	-794	-1.130	-1.118	-1.085	-1.068	-1.068	-1.068
Wijkteams	-1.351	-85	-1.246	-1.246	-1.246	-1.246	-1.246
Inkomensregelingen	-717	-897	-769	-805	-805	-805	-805
Begeleide participatie	-406	-268	-268	-288	-288	-288	-288
Arbeidsparticipatie	-960	-1.004	-647	-593	-593	-593	-593
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-214	-591	-510	-509	-509	-509	-509
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-2.946	-3.568	-2.924	-3.103	-3.093	-3.082	-3.082
Maatwerkdienstverlening jeugd	-3.596	-4.199	-3.458	-3.417	-3.409	-3.130	-3.130
Geëscaleerde zorg volwassenen	-1.138	-1.608	-1.608	-1.652	-1.646	-1.641	-1.641
Geëscaleerde zorg jeugd	-282	-404	-404	-416	-416	-416	-416
Volksgezondheid	-70	-27	-29	-29	-29	-29	-29
Riolering	9	0	0	0	0	0	0
Afval	-617	-551	-552	-604	-603	-596	-595
Milieubeheer	-47	-42	-48	-48	-48	-48	-48
Totaal	**-16.302**	**-18.055**	**-17.062**	**-17.461**	**-17.411**	**-17.107**	**-17.105**

W 8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

In het wijkprogramma RKV bevinden zich de wijken Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg/Holthuizen. Een beknopte beschrijving van de wijkkenmerken per wijk zijn in Staat van de stad opgenomen.

Wijkwethouder
Martien Louwers

Wat willen we bereiken
Bewegen en ontmoeten in de wijk
Aantrekkelijke en makkelijk te gebruiken beweeg- en ontmoetingsplekken voor alle bewoners. Ingezet wordt op:
- regelmatig gebruik van beweeg- en ontmoetingsplekken;
- toename van het aantal geschikte beweeg- en ontmoetingsplekken.

Duurzaamheid
In het gebied Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg is er veel aandacht voor duurzaamheid. Er wordt ingezet op het verminderen van hittestress (onder andere door vergroening). Daarnaast wordt er voorlichting gegeven over (kostenbesparende) duurzame maatregelen. Ingezet wordt op:
- voorlichting op maat (lijn 2030);
- ondersteunen van wijkinitiatieven;
- herinrichting gebieden in samenwerking met externe partijen.

Participatie
Stimuleren en initiëren van projecten in de wijk, in nauwe samenwerking met bewoners en partners in de wijk, met als doel dat meer bewoners kunnen meedoen en hun sociaal netwerk kunnen vergroten. Ingezet wordt op:
- stijging van het aantal bewonersinitiatieven;
- meer werkgelegenheid in de wijk;
- activering door sport;
- meer vrijwilligers.

.
Veiligheid
Veiligheid is onderwerp dat zowel fysiek als sociaal speelt. Voorlichting van bewoners en aanpassingen in de openbare ruimte vergroten de veiligheid en versterken het gevoel van veiligheid. Met signalen van het sociaal wijkteam worden voorliggende voorzieningen gerealiseerd. Ingezet wordt op:
- hogere score op het gevoel van veiligheid;
- verhoging bewustzijn van de eigen rol met betrekking tot veiligheid;
- afname van het aantal onveilige plekken (infrastructuur en enge plekken).

Voor meer achtergrondinformatie van het wijkprogramma wordt verwezen naar de bijlage van de Perspectiefnota 2018-2021 Voortgang 'Van Wijken weten'.

Bovenstaande is verder uitgewerkt in het wijkactieprogramma van deze wijk.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bewegen en ontmoeten in de wijk stimuleren	V03; V05
Duurzame wijk stimuleren	V02
Meer inwoners participeren	V03; V04; V05
Veiligheid in de wijk vergroten	V05

Wat mag het kosten

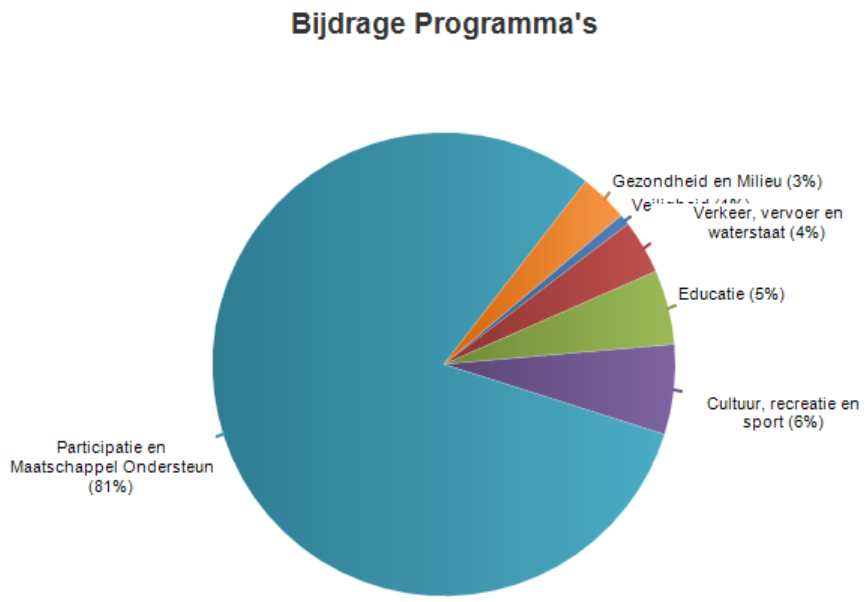
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

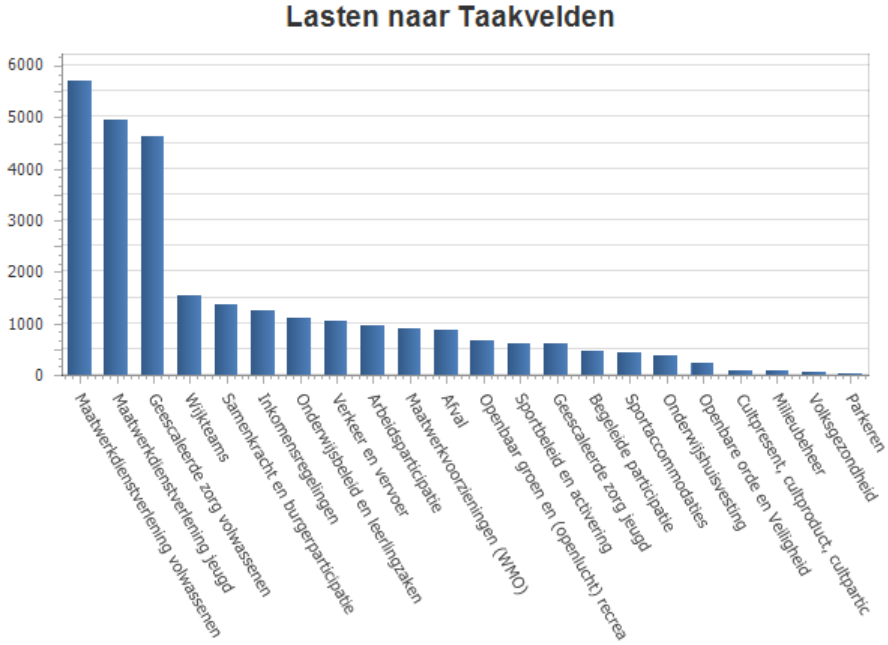
	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-25.497	-27.550	-26.801	-27.454	-27.358	-27.012	-27.005
Baten	2.069	1.927	2.372	2.100	2.107	2.097	2.104
Saldo lasten en baten	***-23.427***	***-25.623***	***-24.428***	***-25.355***	***-25.251***	***-24.915***	***-24.901***
Gerealiseerd resultaat	**-23.427**	**-25.623**	**-24.428**	**-25.355**	**-25.251**	**-24.915**	**-24.901**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Maatw erkvervoer (CA-fb)	-47
- Schulden signaleren en voorkomen (CA-1.5)	-31
- Armoedebudget op peil brengen (CA-1.7)	-44
- Bezuiniging kw ijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien (CA-1.9)	-84
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering armoedebestrijding kinderen	-9
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	-70
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel DRAN	-14
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel zorg in natura	-376
- MJPB 2019-2022 nominale indexatie deel PGB	-20
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-25
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-19
- Correctie afvalstoffenheffing als gevolg van uitstel invoering Diftar	86
- Overige	-1
Totaal lasten	**-654**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Sociale Bank Gelderland Centraal (CA-fb)	-39
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Abonnementstarief WMO	-211
- MJPB 2019-2022 geactualiseerd onderw ijsachterstandenbeleid	7
- MJPB 2019-2022 overgang RBL naar MGR	-15
Bestaand beleid	
- Overige	-15
Totaal baten	**-273**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-927**

Uit welke programma's komt het budget

Overzicht lasten per taakveld

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Crisisbeheersing en Brandweer	-6	0	0	0	0	0	0
Openbare orde en Veiligheid	-174	-218	-218	-210	-222	-222	-222
Verkeer en vervoer	-837	-1.101	-927	-1.026	-1.025	-1.019	-1.017
Parkeren	-6	-7	-7	-10	-9	-9	-9
Onderwijshuisvesting	0	-60	-341	-360	-356	-352	-352
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-758	-1.006	-981	-1.069	-1.064	-1.064	-1.064
Sportbeleid en activering	-611	-592	-592	-589	-588	-588	-588
Sportaccommodaties	-570	-444	-416	-413	-409	-406	-402
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-71	-71	-71	-71	-71	-71	-71
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-456	-590	-711	-646	-646	-646	-646
Samenkracht en burgerparticipatie	-1.437	-1.405	-1.522	-1.353	-1.323	-1.323	-1.323
Wijkteams	-1.638	-85	-1.507	-1.507	-1.507	-1.507	-1.507
Inkomensregelingen	-1.030	-1.385	-1.184	-1.236	-1.236	-1.236	-1.236
Begeleide participatie	-534	-406	-406	-438	-438	-438	-438
Arbeidsparticipatie	-1.535	-1.578	-969	-932	-932	-931	-931
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-571	-970	-883	-887	-887	-887	-887
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-5.063	-6.071	-5.488	-5.670	-5.655	-5.640	-5.640
Maatwerkdienstverlening jeugd	-4.456	-5.687	-4.663	-4.919	-4.888	-4.587	-4.587
Geëscaleerde zorg volwassenen	-4.429	-4.481	-4.478	-4.605	-4.589	-4.574	-4.574
Geëscaleerde zorg jeugd	-408	-566	-566	-583	-583	-583	-583
Volksgezondheid	-29	-24	-34	-34	-34	-34	-34
Riolering	5	0	0	0	0	0	0
Afval	-774	-765	-765	-836	-835	-834	-833
Milieubeheer	-104	-36	-70	-59	-59	-59	-59
Ruimtelijke Ordening	-5	0	0	0	0	0	0
Totaal	**-25.497**	**-27.550**	**-26.801**	**-27.454**	**-27.358**	**-27.012**	**-27.005**

PROGRAMMA'S STAD (R)

De diverse taken waarvoor de gemeente verantwoordelijk is en die op stedelijk niveau plaatsvinden, zijn opgenomen in 10 reguliere programma's:

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

R1 Veiligheid

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

R3 Economie

R4 Educatie

R5 Cultuur, recreatie en sport

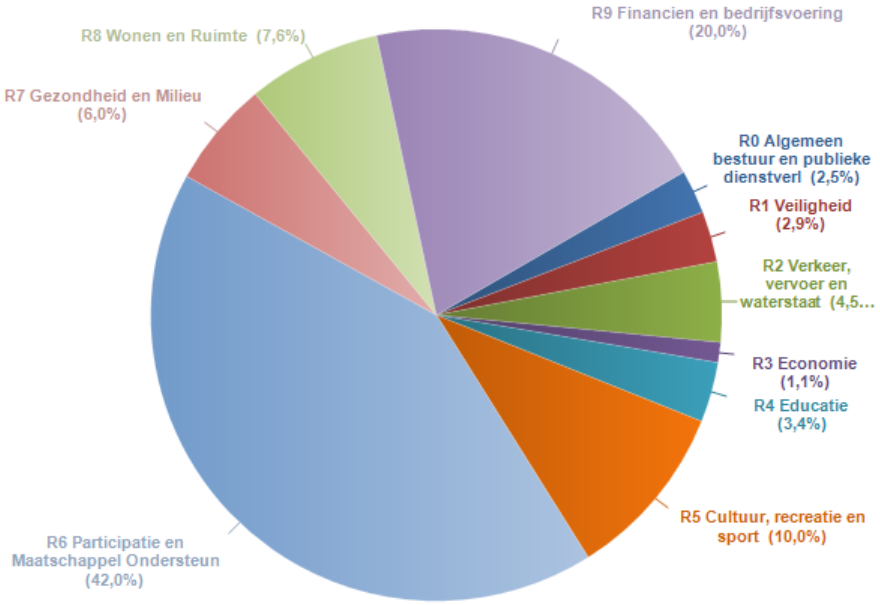
R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

R7 Gezondheid en milieu

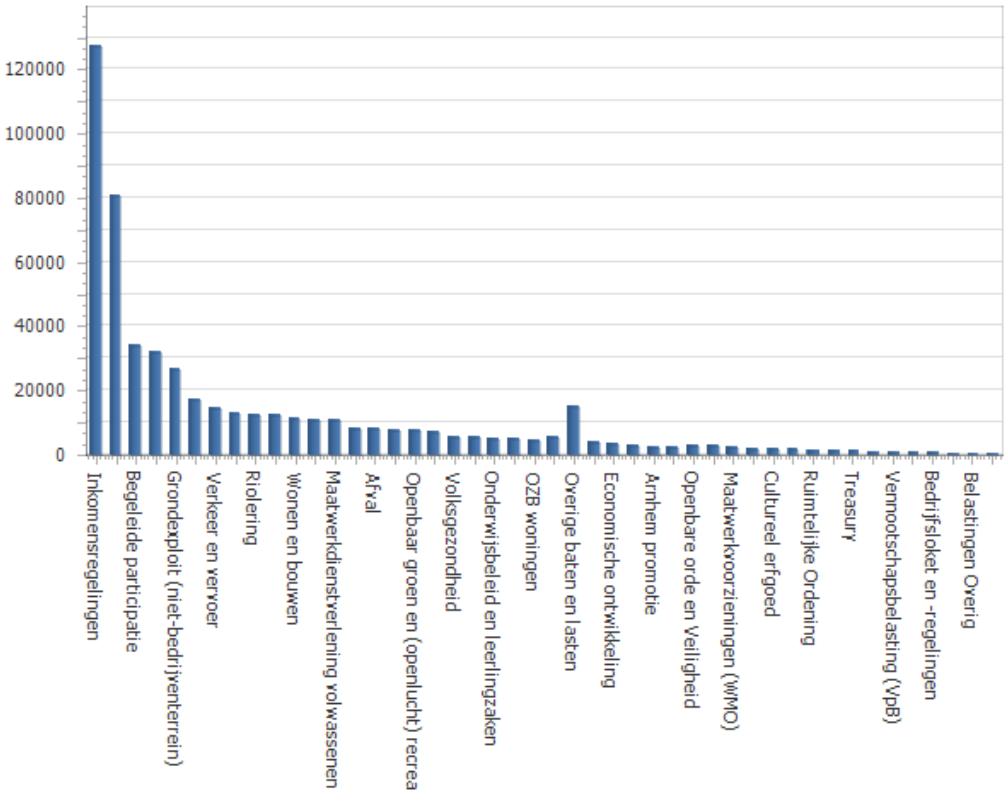
R8 Wonen en ruimte

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Verdeling lasten naar programma's

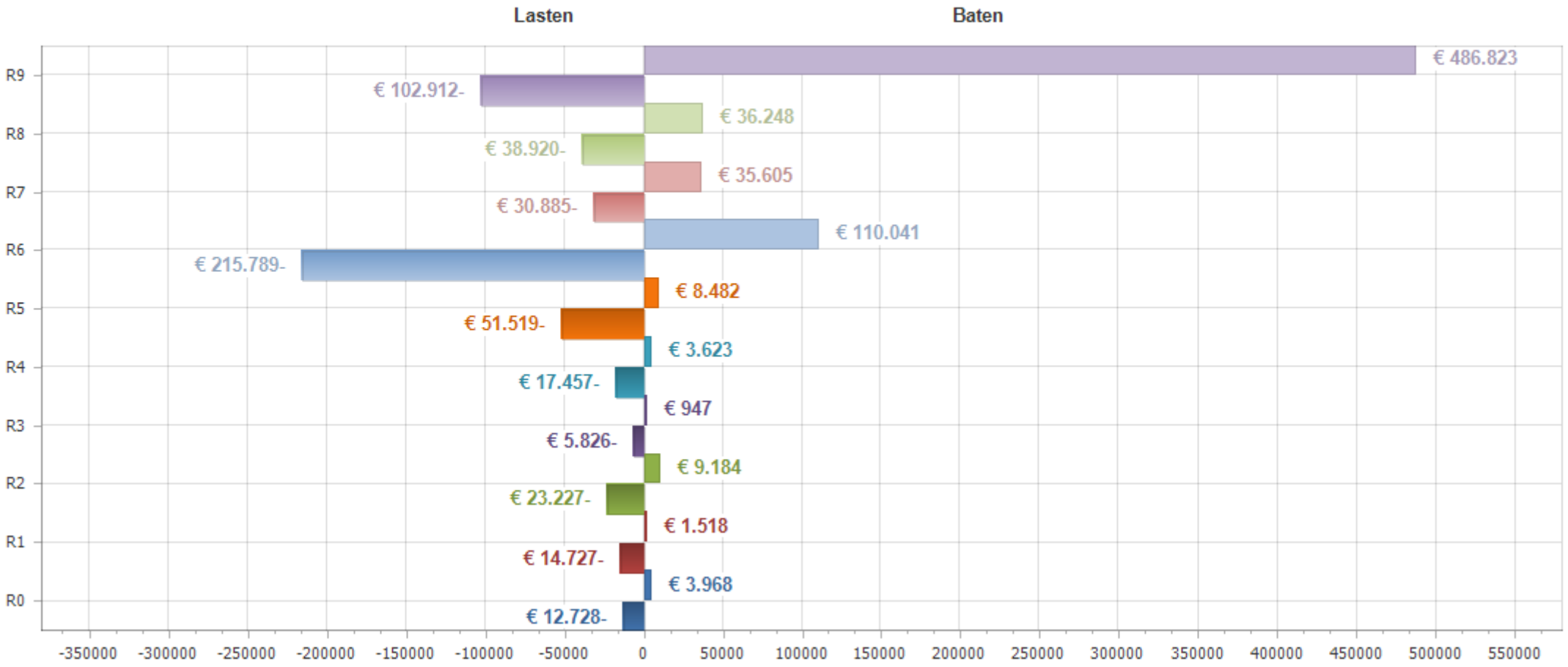

Begroting Stad lasten verdeeld naar Taakvelden

Lasten en baten 2019 per programma

Bedragen x € 1000

R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening

Arnhem wil een faciliterende netwerkgemeente zijn die openstaat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken. De raad en het college zijn gericht op een transparant, democratisch bestuur met de focus op de nieuwe koers voor meer wijksturing. Daarnaast werkt Arnhem samen in bestuurlijke organen in regionaal, landelijk en Europees verband. Arnhemmers kunnen rekenen op een laagdrempelige en betrouwbare publieke dienstverlening die steeds meer gericht is op digitale dienstverlening. Bij klantcontacten ligt de focus op een klantvriendelijke benadering.

Wat willen we bereiken

Raad

Arnhem speelt in op nieuwe ontwikkelingen in de samenleving, als netwerkgemeente die betrokkenheid van inwoners bij maatschappelijke opgaven en initiatieven vanuit de stad of de wijken in het publieke domein omarmt. Met de ingezette wijksturing heeft de raad een ferme stap gezet op weg naar een andere verhouding tussen raad, wijken en inwoners. Meebewegen met deze ontwikkeling is een belangrijke ambitie van de nieuwe raad. Om deze goed te kunnen vormgeven, versterkt de raad zijn kaderstellende rol. Mede door in te zetten op een begroting die SMART vorm gegeven is. Hierbij moet helder worden hoe de aanpak en financiële middelen welk doel beogen. De raad streeft naar een positieve, constructieve samenwerking tussen de raadsfracties onderling en tussen raad en college.

Rekenkamer

De rekenkamer beoogt de gemeenteraad te ondersteunen bij zijn controlerende taak door elk jaar enkele grotere en kleinere onderzoeken uit te voeren op basis van de vragen vanuit de raad en de politieke actualiteit.

Griffie

De griffie spant zich in voor verdere verbetering van de uitoefening van haar kerntaken om de gemeenteraad te ondersteunen in zijn kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende taken en verantwoordelijkheden.

College van burgemeester en wethouders

In juni 2018 is het college van burgemeester en wethouders gestart. Er is een Coalitieakkoord 2018-2021 opgesteld. De afspraken uit dit Coalitieakkoord zijn in deze MJPB 2019-2021 verwerkt. De ambitie is om de komende jaren te komen tot een andere opzet van de begroting, Arnhemmers kunnen hierdoor beter worden geïnformeerd. Het college vindt het belangrijk om een goede relatie met de raad te hebben. Het gezamenlijk verder verbeteren van de begroting is hier een voorbeeld van.

Regionale en andere bovenlokale lichamen

Arnhem streeft waar nodig en nuttig naar intensieve samenwerking in de regio. Arnhem draagt tevens bij aan versterking van de economische vitaliteit binnen het stedelijk netwerk Arnhem-Nijmegen.

Publieke dienstverlening

Arnhem blijft zich actief inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestuurlijk stelsel afstemmen op wijksturing	
Verdere digitalisering publieke dienstverlening	
Positionering van Arnhem in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken	V01
Toegankelijke publieke dienstverlening	
Toegankelijk bestuur	

Wat gaan we doen

Raad

In 2019 zet de raad het traject dat zal leiden tot een verbetering van de bestuurscultuur voort. Als hoogste orgaan neemt de raad de ruimte om richting te geven aan een effectief, representatief en legitiem politiek-bestuurlijk klimaat. Daarbij geeft de raad ruimte aan de burgemeester en aan het college van burgemeester en wethouders om hun rol als voorzitter en als dagelijks bestuur van de gemeente ten volle te bekleden. Omgangsvormen worden daarbij gezamenlijk bepaald en collectief bewaakt.

De raad zal in 2019 bijzondere aandacht besteden aan de versterking van zijn kaderstellende rol. Dat zal onder meer tot uitdrukking komen tijdens de bespreking van de perspectiefnota in het voorjaar waarbij de raad in de beginfase van de beleidsvorming zijn prioriteiten zal stellen en tijdens een verantwoordingsdebat naar aanleiding van de tweede tussenrapportage in de tweede helft van het jaar.
De raad neemt zich voor zijn informatiepositie op diverse wijzen te versterken en streeft naar een gezamenlijk programma van raad en college om de relaties binnen de raad en tussen raad en college verder te versterken. Bijzondere aandacht zal de raad besteden aan het thema integriteit.

Rekenkamer
Voor 2019 staat onderzoek op het programma naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van onder meer de jeugdzorg, verbonden partijen en Van Wijken Weten.

Griffie
De focus van de griffie is gericht:
- op het voortdurend verbeteren van de kerntaken van de griffie, zoals het adviseren van de gemeenteraad en het organiseren van de Politieke Avond;
- op het faciliteren van de raad in de zoektocht naar zijn rol in het veranderende beeld van de lokale democratie. Zij reikt de raad hulpmiddelen aan, waarmee hij ontwikkelingen tot zich kan nemen, zich er toe kan verhouden, standpunten kan vormen en dit tot uitdrukking kan brengen in acties.

College van burgemeester en wethouders
Het college hecht veel waarde aan de samenwerking met burgers, raad en organisaties. Hierbij is het uitgangspunt om vroegtijdig met de raad, bewoners en verschillende partijen in gesprek te gaan. Concrete afspraken zijn hierbij dat de betrokkenheid van bewoners en organisaties bij plannen in de wijk en in de stad wordt vergroot en dat de referendumverordening niet wordt aangepast

Regionale en andere bovenlokale lichamen
Met het Gemeenschappelijk Orgaan (GO) regio Arnhem- Nijmegen City Region als samenwerkingsvorm werkt Arnhem samen met 17 regiogemeenten op de terreinen wonen, mobiliteit, economie en duurzaamheid door aan opgaven die de gemeentegrenzen overschrijden. Onder meer wordt samengewerkt aan duurzaam openbaar vervoer, het verbeteren van verbindingen en bereikbaarheid, energietransitie, het bouwen aan een circulaire economie, het regionaal programma werklocaties en aan afstemming en planning op het gebied van woningbouw.

Door actieve deelname in verschillende werkgroepen en commissies in de G40 en VNG (Vereniging Nederlandse gemeenten) willen Arnhemse bestuurders bijdragen aan kennisontwikkeling en diverse lobbytrajecten. Arnhem werkt in netwerken van steden (Arnhem-Nijmegen, Gelrestad, G40) samen waar nodig en nuttig is, bijvoorbeeld op het gebied van beleidsafstemming, projecten, lobby richting het Rijk en kennisdeling.

In de context van de Euregio Rijn-Waal werkt Arnhem via de Euregioraad samen aan gezamenlijke projecten, subsidietrajecten en kennisdeling. Eveneens werkt Arnhem aan het versterken van de relatie met de grote steden in Nord Rhein Westfalen (NRW) . Met het Memorandum of Understanding uit 2017 als basis treffen de burgemeesters elkaar jaarlijks en wordt invulling gegeven aan kennisdeling en samenwerkingsprojecten op de thema's economie, mobiliteit, duurzaamheid en inclusie. Verder ontwikkelen van deze samenwerking draagt bij aan versterking van de internationale positie van Arnhem en de regio.

Publieke dienstverlening
Informatie is online beschikbaar en waar wettelijk mogelijk kunnen producten digitaal worden aangevraagd. De afhandeling van deze aanvragen wordt steeds verder geautomatiseerd. Informatieveiligheid heeft daarbij bijzondere aandacht. Arnhem neemt deel aan de landelijke pilot 'digitale aanvraag rijbewijs'.
Voor minder digitaal vaardige inwoners wordt met partners in de stad ondersteuning georganiseerd of worden alternatieve kanalen aangeboden.
Verder wordt de samenwerking met in- en externe partners geïntensiveerd, in een streven naar een meer integrale aanpak van kwetsbare inwoners, maar ook van fraude.
Tevens wordt blijvend geïnvesteerd in de kwaliteit van dienstverlening met deskundige medewerkers en een gastvrije omgeving. Het streven is, behalve te voldoen aan de kwaliteitsnormen van het rijk, ook de klantwaardering tenminste op peil te houden.

Wat mag het kosten

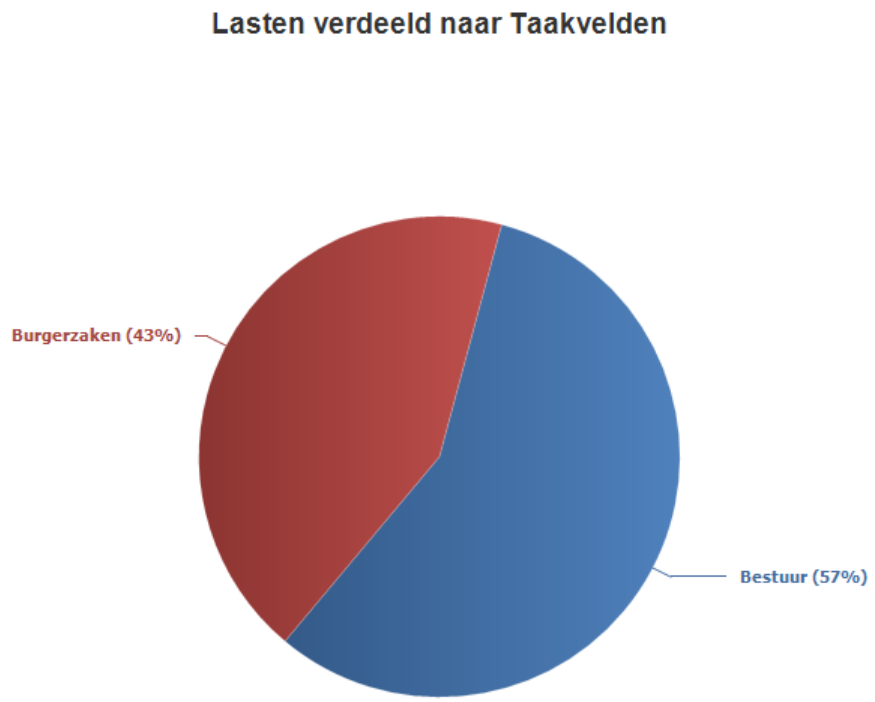
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-11.482	-11.692	-12.262	-12.728	-12.324	-11.910	-11.910
Baten	5.051	3.684	4.024	3.968	3.959	3.961	3.965
Saldo lasten en baten	***-6.431***	***-8.007***	***-8.238***	***-8.760***	***-8.364***	***-7.949***	***-7.945***
Toevoeging aan reserve	-16	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	28	21	21	21	21	21	21
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***12***	***21***	***21***	***21***	***21***	***21***	***21***
Gerealiseerd resultaat	**-6.419**	**-7.986**	**-8.217**	**-8.739**	**-8.343**	**-7.928**	**-7.924**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Nominale indexatie budgetten presentiegelden Rekenkamer	-2
- Uitbreiding formatie w ethouders met 0,4 fte tov vorige coalitieperiode	-60
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhoging contributie VNG	-22
- Secretarisfunctie gemeenschappelijk orgaan Arnhem-Nijmegen	-60
- Inzet op diverse regionale uitvoeringsprogramma's	-236
- Algemene Uitkering,Extra middelen BasisRegistratie Personen (BRP) voor uitvoering beleid	-300
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-12
Bestaand beleid	
- Incidenteel: budget verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	85
- Verlaging budget VNG (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	249
- Overig bestaand beleid	-108
Totaal lasten	**-466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Daling opbrengst leges paspoorten doordat geldigheid paspoort van 5 naar 10 jaar gaat (CA-fb)	-56
Bestaand beleid	
-	0
Totaal baten	**-56**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-522**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: uitgaven verkiezingen (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021)	21
Totaal onttrekkingen	**21**
Totaal mutaties reserves	**21**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Bestuur	-5.907	-6.850	-7.005	-7.245	-6.859	-6.486	-6.486
Burgerzaken	-5.575	-4.842	-5.258	-5.483	-5.464	-5.425	-5.424
Totaal	**-11.482**	**-11.692**	**-12.262**	**-12.728**	**-12.324**	**-11.910**	**-11.910**

Partner(s)

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region
Euregio RijnWaal

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Niet van toepassing

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing

Actuele beleidskaders

- Coalitieakkoord 2018-2022:
- Evaluatie van de Rekenkamer Arnhem 2015;
- Koersnota Van wijken weten (2016);
- nota Arnhem,stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020;
- MIRT Agenda stedelijk netwerk Arnhem Nijmegen.

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch
Martien Louwers
Jan van Dellen

R1 Veiligheid

Leven in een veilige omgeving is voor iedereen belangrijk. Gemeentelijk veiligheidsbeleid is een belangrijke schakel in de verbetering van de leefbaarheid en veiligheid in Arnhem. De gemeente heeft een regierol op het terrein van de brede veiligheid: veilig ondernemen, veiligheid in de wijk, veilig uitgaan, veiligheid op straat en veilig in huis. In nauwe samenwerking met de diverse partners in veiligheid werkt de gemeente aan integrale veiligheid en aan een positievere veiligheidsbeleving van haar inwoners en bezoekers van de stad.

Wat willen we bereiken

Crisisbeheersing en brandweer

Voorkomen is beter dan genezen. Arnhem wil natuurlijk calamiteiten en crisis voorkomen. Om dit te bereiken is het belangrijk dat bij alle activiteiten en ontwikkelingen veiligheid een logisch onderdeel is van plannen en dat veiligheid een plek heeft bij realisatie of uitvoering van deze plannen.

Ondanks alle preventieve inspanningen kan toch een calamiteit of crisis ontstaan. Een goed georganiseerde crisisorganisatie bestrijdt de calamiteiten en crisis, en beperkt de risico's en schade voor mens en milieu zo veel mogelijk.

Veiligheid

Arnhem kent op het gebied van veiligheid uitdagingen. Het streven is om Arnhem veiliger te maken. Hierbij wordt extra aandacht gegeven voor het vergroten van (het gevoel van) veiligheid. Daarvoor zijn extra middelen beschikbaar.

De aanpak zal zich speciaal richten op de bestrijding en vermindering van ondermijning, woonoverlast, jeugdcriminaliteit, huiselijk geweld, discriminatie en mensen met verward gedrag en high impact crimes. Daarnaast wordt de aanpak van mensenhandel voortgezet en houdt ook de bestrijding van radicalisering de aandacht.

Bij de uitwerking en invulling van de verschillende uitvoeringsplannen is de input en betrokkenheid van de wijken belangrijk. Daarnaast zal het netwerk van partners die belangrijke bijdragen kunnen leveren aan het realiseren van resultaten verder worden uitgebreid. Bijvoorbeeld de partners in het sociaal domein om door de begeleiding van verwarde personen invulling te geven aan een sluitende aanpak.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Bestrijden van uitsluiting en intolerantie	V05
Realisatie uitvoeringsplan Radicalisering	
Realisatie uitvoeringsplan Mensenhandel	
Aanpassing/herijking Arnhems prostitutiebeleid	
Veilig in stad en wijken	
Basisveiligheid op orde	
Bestrijding van radicalisering	
Bestrijding van mensenhandel	

Wat gaan we doen

Crisisbeheersing en brandweer

Na een aantal jaren van reorganiseren, schaven en bijstellen is, binnen het verband van de Veiligheidsregio Midden Gelderland, de crisisorganisatie ingericht en ingewerkt. Deze (regio)organisatie staat, maar nieuwe situaties of gebeurtenissen blijven altijd vragen om evaluatie, aanpassingen en verbeteringen.

De komende jaren zal er aandacht zijn voor preventie en verbetering van brandveiligheid (voorkomen, beperken en bestrijden van brand). Door voorlichting en controles vanuit de brandweer in samenwerking met de gemeente.

Openbare orde en veiligheid

De signalen over ondermijning zijn toegenomen. Dit leidt tot zorg. De ambitie is om te komen tot een nog effectievere aanpak door het oprichten van een zogenaamd ondermijningsteam voor Gelderland Midden, waaraan Arnhem een bijdrage levert. Dit plan vraagt om een goede afstemming met onder andere het RIEC (Regionaal Informatie en Expertise Centra), het openbaar ministerie en de politie.

De teams leefomgeving participeren in preventie-en veiligheidsoverleggen en zijn de voelsprieten in de stad; ook waar het gaat om de veiligheidsbeleving van de bewoners. (Meer)aandacht voor handhaving en woonoverlast is in alle wijken een item.

Met het amendement 'De overlast te lijf' van november 2017 is de handhavingscapaciteit in de fysieke ruimte structureel uitgebreid met 5 fte (3 fte vanaf 2018, 2 fte vanaf 2020). Het team Handhaving bestaat uit team Leefbaarheid voor handhaving in de wijken (10,4 fte, vanaf 2020: 12,4 fte) en team Veiligheid (8 fte) voor handhaving ten behoeve van veiligheid.

Psychisch kwetsbare mensen behoren primair tot het taakveld van de GGZ (Geestelijke Gezondheidszorg). Er wordt ingezet op intensievere samenwerking met de GGZ om overlast in wijken te verminderen, de werkdruk op dit onderdeel van de politie te verlichten en de situatie van deze kwetsbare mensen te verbeteren.

Voor de bestrijding van radicalisering is vanaf 2016 een gerichte, intensieve aanpak, opgezet en uitgewerkt in een uitvoeringsplan. Dit plan wordt jaarlijks herijkt en loopt tot 2020 door. Het rijk stelt voor deze aanpak extra financiële middelen ter beschikking.

Ook de komende jaren wordt gewerkt aan het uitvoeringsplan bestrijding mensenhandel. Dit uitvoeringsplan is in 2017 opgezet en loopt door tot 2020.

Er is meer aandacht voor lokale plekken van overlast en verloedering. Er wordt samengewerkt met zorgpartijen en partners in de wijken en ingezet op handhaving bij bijvoorbeeld overlast van vuil rond afvalcontainers, geluidsoverlast etc. In juli 2018 is de "Wet Aanpak Woonoverlast" vastgesteld door de burgemeester.

Wat mag het kosten

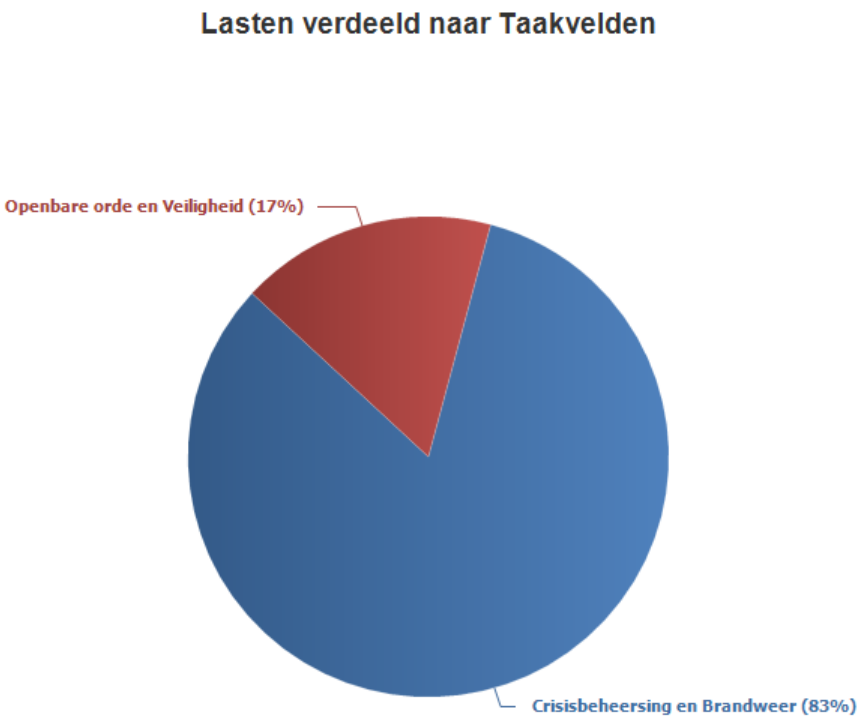
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Veiligheid	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-14.505	-13.628	-14.459	-14.727	-14.625	-14.441	-14.433
Baten	2.035	1.513	1.526	1.518	1.518	1.518	1.518
Saldo lasten en baten	***-12.469***	***-12.115***	***-12.934***	***-13.209***	***-13.107***	***-12.923***	***-12.915***
Toevoeging aan reserve	-173	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	178	321	200	200	300	300	300
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***5***	***321***	***200***	***200***	***300***	***300***	***300***
Gerealiseerd resultaat	**-12.464**	**-11.794**	**-12.734**	**-13.009**	**-12.807**	**-12.623**	**-12.615**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Investeren in veiligheid (CA-3.2)	-300
- Volumeontw ikkeling: door stijging aantal inw oners verhogingbijdrage aan VGGM	-65
- Nominale indexatie deel VGGM brandw eer	-304
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-10
Bestaand beleid	
- Lokale aanpak Jihadisme (vanuit R9)	394
- Overig	18
Totaal lasten	**-267**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
- Overig bestaand beleid	-8
Totaal baten	**-8**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-275**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: meer handhavers in de openbare ruimte (Rb 13-11-2017, MJPB 2018-2021, amendement)	200
Totaal onttrekkingen	**200**
Totaal mutaties reserves	**200**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Crisisbeheersing en Brandweer	-11.848	-11.646	-11.816	-12.184	-12.176	-12.167	-12.159
Openbare orde en Veiligheid	-2.657	-1.982	-2.644	-2.543	-2.449	-2.274	-2.274
Totaal	**-14.505**	**-13.628**	**-14.459**	**-14.727**	**-14.625**	**-14.441**	**-14.433**

Partner(s)

Verbonden partijen

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Veiligheid- en zorgpartijen in de veiligheidsketen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Kadernota Veiligheid

Actuele beleidskaders

- Regionaal beleidsplan Rampenbestrijding en Crisisbeheersing 2016-2019;
- Kadernota Veiligheid;
- Uitvoeringsplan aanpak radicalisering Arnhem 2016;
- Tussennotitie radicalisering Arnhem (2015).;
- Uitvoeringsplan Mensenhandel 2017.

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch

R2 Verkeer, vervoer en waterstaat

Arnhem is een goed bereikbare, toegankelijke, aantrekkelijke en vitale stad en wil dat blijven. Om sociaal en economische bereikbaarheid te waarborgen wordt naast onderhoud ingezet op het verbeteren van de voorzieningen voor fietsers, voetgangers en OV-reizigers, het verdelen van schaarse parkeerruimte in en rond de binnenstad en de bereikbaarheid van de economische kerngebieden in de stad en de regio. De focus ligt ook op de samenhang tussen mobiliteit en milieu/duurzame energie. Een voorbeeld hiervan is de koppositie van Arnhem met de ontwikkeling van Trolley 2.0 op het gebied van elektrisch vervoer.

Wat willen we bereiken

Mobiliteit en openbaar vervoer

De stedelijke regio Arnhem Nijmegen is de economische motor van de provincie Gelderland. De provincie Gelderland heeft dan ook samen met de colleges van Arnhem en Nijmegen op 20 december 2016 een gezamenlijk bestuursakkoord gesloten, om op een aantal kernthema's samen op te trekken.

- Verduurzaming stedelijk verkeer
  De bereikbaarheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. Het is evident dat de stad met de auto goed bereikbaar blijft en er voldoende parkeerruimte is.
  Arnhem wil een groene, duurzame en gezonde stad zijn. Dat betekent naast investeren in schone energie ook verduurzaming van het stedelijk verkeer en openbaar vervoer. Een toename in het gebruik van fiets en e-fiets kan een belangrijke bijdrage leveren aan verduurzaming van Arnhem. In samenspraak met de provincie wordt de aanleg van snelfietsroutes door de stad en naar omliggende plaatsen versneld.
- Europa en Nederland goed bereikbaar
  Omdat Arnhem als stad vanuit Europa en Nederland in aanzet goed bereikbaar is, is het essentieel dat er ook binnen de stad en regio optimale verbindingen zijn voor economische en maatschappelijke functies. Daarbij wordt gezien dat de beschikbare wegcapaciteit aan zijn maximale benutting zit en speelt het openbaar vervoersysteem en het fietsnetwerk in toenemende mate een bepalende rol of Arnhem als stad voldoende intern is ontsloten en verbonden.
- Economische noodzaak interne verbindingen
  Dit betreft het verbeteren van de verbinding tussen de steden Nijmegen, Arnhem en Wageningen.

Beheer van de openbare ruimte

Om een aantrekkelijke, toegankelijke stad te blijven, is het van groot belang dat de openbare ruimte op orde en klimaatbestendig is: veilige wegen, fietspaden, trottoirs, bruggen, viaducten, goed werkende openbare verlichting en verkeersregelinstallaties. Op enkele locaties die bepalend zijn voor het imago van Arnhem (Centrum, het stationsgebied, rondom wijkwinkelcentra) wordt de openbare ruimte op een hoger niveau onderhouden. Meer inhoudelijk informatie over het ambitieniveau is te vinden in de paragraaf kapitaalgoederen.

Parkeren

Goede parkeervoorzieningen zijn randvoorwaardelijk voor de bereikbaarheid van de stad. Er wordt ingezet op:

- optimale bereikbaarheid binnenstad;
- verbeteren parkeersituatie binnenstad Arnhem;
- uitbreiden digitale mogelijkheden bij parkeren;
- oplossen van parkeerproblematiek in de wijken;
- verbetering uitstraling parkeergarages.

Water

Arnhem wil een aantrekkelijke haven, aanleg- en vestigingsplaats aan de Rijn zijn.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Arnhem is met alle vervoersmiddelen een goed bereikbare en toegankelijke stad	
Verbeteren parkeervoorzieningen voor fiets, auto en verminderen parkeeroverlast	
Aantrekkelijke aanlegplaats aan de Rijn;	
Duurzame OV infrastructuur	
Openbare ruimte op afgesproken onderhoudsniveau	
Bevorderen schoon rijden (bijv. milieuzone)	
Stimuleren slimme en duurzame mobiliteit (Duurzaam bereikbaar)	V02
Beter benutten verkeersruimte en parkeren (Bereikbaar en vindbaar)	V01
Vindbaarheid stallingen en parkeergarages vergroten (Vindbaar en gastvrij)	V01
Verbeteren fietsdoorstroming en bereikbaarheid stallingen	

Wat gaan we doen

Mobiliteit

- Verbeteren van de bereikbaarheid van de binnenstad als uitwerking van de nota "De Arnhemse Binnenstad binnen bereik" en de daarbij aangenomen moties.
- Na een intensieve voorbereiding met bewoners en andere stakeholders wordt in 2019-2020 de Apeldoornseweg opnieuw ingericht.
- Uitvoering herinrichtingsprojecten voor Openbaar Vervoer en Fiets.
- Aanleg van snelfietsroutes Arnhem-Dieren en Arnhem-Wageningen.
- Realisatie van een vrij liggend fietspad langs de Monnikensteeg.
- Na de zuidzijde van station Velperpoort in 2017 wordt ook de noordkant heringericht.
- Met de regio Arnhem Nijmegen verder uitwerken van de Regionale Bereikbaarheidsaanpak.
- Samen met partners uit rijk en regio uitwerken van projecten uit het programma Slimme en Schone Mobiliteit (opvolger van het programma Beter Benutten).
- Milieuzone vrachtverkeer wordt vanaf 1 januari 2019 uitgebreid met een Milieuzone voor personenwagens.

Beheer

- Dagelijks beheer en onderhoud van de Openbare ruimte om de stad schoon, heel en veilig te houden. De daarbij na te streven kwaliteitsniveaus zijn vastgelegd in de paragraaf Kapitaalgoederen.
- Uitvoeren van groot onderhoud (projecten) op basis van periodieke inspecties van onder andere wegen en civiele kunstwerken. Waar mogelijk wordt samenloop gezocht met andere ontwikkelingen vanuit mobiliteit en gebiedsontwikkeling. Bij het uitvoeren van groot onderhoud is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid, circulair inkopen en een klimaatadaptieve inrichting van de openbare ruimte.
- Onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor .

Parkeren

- Vanaf medio 2019 het mogelijk om een bezoekersvergunning aan te vragen en de bezoekers via een app / het digitaal parkeerloket aan en af te melden. Belangrijk doel van het digitaliseren van parkeerproducten is het mogelijk maken van digitaal handhaven binnen het gereguleerd gebied.
- In navolging van het Spijkerkwartier wordt samen met wijkvertegenwoordigers van de wijk Sint Marten - Sonsbeekkwartier, een parkeerplan ontwikkeld.
- Voor een betere autobereikbaarheid van de binnenstad worden diverse maatregelen onderzocht en uitgewerkt waaronder: tariefacties, invoeren flitsparkeren, extra parkeerplaatsen in plangebied Blauwe Golven/ Groene Corridor, parkeren op de markt, mogelijkheden voor een Singelgarage.

Water

- Exploitatie van havens en kades.

Openbaar vervoer

- Ontwikkeling van Trolley 2.0 binnen het EU-project E-bus 2020.
- Diverse herinrichtingsprojecten voor verbetering bereikbaarheid van het OV.
- Uitvoeren en opleveren van diverse onderzoeken, zoals Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV), concessie en stadsnetten.
- Voorbereiding nieuwe concessie 2023.
- Voorbereiding van herinrichting van het bussenplein winkelcentrum Kronenburg.

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

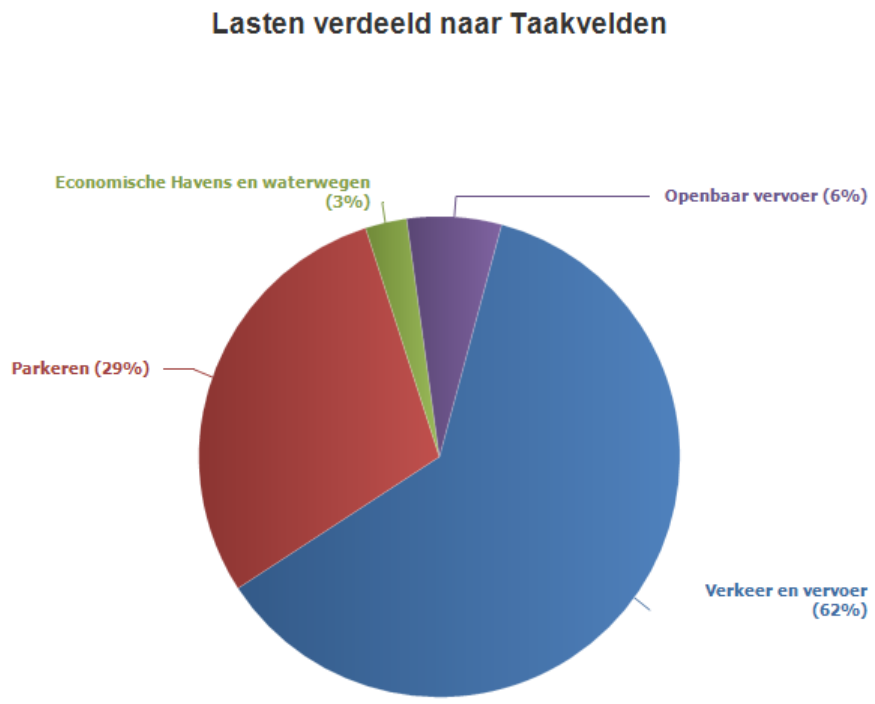
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Verkeer, vervoer en waterstaat	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.523	-21.778	-21.993	-23.227	-23.710	-23.379	-23.784
Baten	11.394	8.772	9.286	9.184	9.185	8.650	8.597
Saldo lasten en baten	***-12.129***	***-13.005***	***-12.707***	***-14.043***	***-14.525***	***-14.729***	***-15.188***
Toevoeging aan reserve	-7.950	-4.275	-5.022	-5.978	-5.859	-5.770	-5.729
Onttrekking aan reserve	7.612	6.379	7.043	6.499	6.356	5.787	5.760
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-338***	***2.104***	***2.021***	***521***	***497***	***18***	***31***
Gerealiseerd resultaat	**-12.467**	**-10.901**	**-10.686**	**-13.522**	**-14.028**	**-14.711**	**-15.157**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Jaarlijks budget autobereikbaarheid (CA-3.6)	-700
- Structureel budget onderhoud blauw e golven/ groene corridor (CA-3.9)	-50
- Volumeontw ikkeling: beroep op volumeontw ikkeling tbv w egenonderhoud (CA-fb)	-465
- Inzet mensen met een afstand tot de arbiedsmarkt bij fietsenstallingen	66
- Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	497
- Kosten parkeerexploitatie	-276
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-637
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R8 naar R2 (zie ook baten)	280
- Prijsstijgingen fysieke domein vanaf 2019 (Rb 13-11-2018, MJPB 2018-2021)	-707
- Incidenteel: havens (Rb 07-11-2016, MJPB 2017-2020)	100
- Incidentele middelen 2018 i.v.m. Ontw ikkeling Gele Rijdersplein (Rb 10-7-2017) en voorstel Arnhemse taxiverordening	630
- Overig bestaand beleid	28
Totaal lasten	**-1.234**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Opbrengst parkeerexploitatie	332
Bestaand beleid	
- Provinciale bijdrage provincie Fietsenstalling AC 2016-2018 (Rb 02-11-2015, MJPB 2016-2019)	-69
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R8 naar R2 (zie ook lasten)	-314
- Opbrengst parkeerexploitatie bestaand beleid	-52
Totaal baten	**-103**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.337**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR Bereikbaarheidsfonds: Parkeerresultaat	-5.253
- BR Bereikbaarheidsfonds: Autobereikbaarheid	-600
- BR Bereikbaarheidsfonds: Gedeeltelijke compensatie niet indexeren parkeertarieven	-125
Totaal toevoegingen	**-5.978**
Onttrekkingen	
- BR Bereikbaarheidsfonds: Kapitaallasten mobiliteit (samenvoeging diverse besluiten)	1.071
- BR Bereikbaarheidsfonds: Kapitaallasten Parkeren Trans e.o.	307
- BR Bereikbaarheidsfonds: Verlaging interne omslagrente van 5,25% naar 4% (Rb 02-11-2015) naar 2% (Rb 13-11-2017)	1.988
- BR Bereikbaarheidsfonds: Dekking en beheer fietsenstalling AC + indexering (Rb 02-11-2015, indexering Rb MJPB 2018-2021)	106
- BR Bereikbaarheidsfonds: Wijkbudget parkeerplan Spijkerkwartier (Rb 18-12-2017)	278
- BR Bereikbaarheidsfonds: Compensatie nadeel alg.mid. door schrappen doorbelasting overhead (Rb 07-11-2016)	149
- BR Bereikbaarheidsfonds: Invulling bezuiniging algemeen (vzbsl 1-2016, Rb 30-5-2016)	50
- BR Bereikbaarheidsfonds: Overige bezuinigingsvoorstellen (Rb 02-11-2015)	875
- BR Bereikbaarheidsfonds: Afdracht extra inkomsten avondparkeren (MJPB15-18, Rb 06-10-2014)	200
- BR Bereikbaarheidsfonds: Amendement Rechte Rug (1) (Rb 07-11-2016)	200
- BR Bereikbaarheidsfonds: Beter Benutten, beheerkosten ITS/VRI (Raadsbr 5-9-2017, Rb 18-12-2017)	25
- BR Bereikbaarheidsfonds: Nachtnet	25
- BR Bereikbaarheidsfonds: Autobereikbaarheid	700
- BR Groot Onderhoud: Wegen	450
- BR Groot Onderhoud: DBSA Arnhem Centraal	75
Totaal onttrekkingen	**6.499**
Totaal mutaties reserves	**521**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Verkeer en vervoer	-14.096	-13.169	-12.848	-14.314	-15.262	-15.287	-15.738
Parkeren	-7.236	-6.739	-6.634	-6.791	-6.829	-6.639	-6.602
Economische Havens en waterwegen	-1.145	-755	-758	-650	-646	-641	-636
Openbaar vervoer	-1.046	-1.114	-1.753	-1.472	-973	-812	-808
Totaal	**-23.523**	**-21.778**	**-21.993**	**-23.227**	**-23.710**	**-23.379**	**-23.784**

Partner(s)

Verbonden partijen

GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Provincie Gelderland;
- Regio Arnhem Nijmegen;
- VNO-NCW;
- Economic Board;
- Wijkplatforms en Wijkteams;
- Gecontracteerde partijen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Structuurvisie Infrastructuur en Milieu, Ministerie van I&M, 2012;
- Omgevingsvisie provincie Gelderland, 2014;
- De Arnhemse Binnenstad binnen bereik;
- Invulling Basismobiliteit 2016-2018, visie en kaders voor samenwerking, provincie Gelderland, 2012
- Rijksprogramma Beter Benutten-vervolg 2015-2018, 2014;
- Verordening parkeren en parkeerbelasting 2017;
- Uitwerkingsbesluit parkeren 2017;
- Private Parkeertarieven 2017;
- Visie "Ruimte voor beleving in de Arnhemse binnenstad" (juli 2017);
- Beleidsplan BGB ‘Buiten Gewoon Basis’ en Buiten Gewoon Doorgaan’ (2002).

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee

R3 Economie

In het reguliere programma Economie liggen in het oog springende opgaven en ambities op stedelijk niveau besloten. Als stad en regio moet Arnhem sterk staan om de maatschappelijke opgaven goed aan te kunnen. Dat kan en wil Arnhem niet alleen doen. Bedrijven, instellingen en ook de lokale opgaven bijvoorbeeld op goede werklocaties, duurzaamheid en een goede bereikbaarheid houden zich niet aan de gemeentegrenzen. Steeds zal gedacht moeten worden vanuit allianties. Met andere overheden, in de regio, maar zeker ook met partners uit bedrijfsleven en onderwijs- en kennisinstellingen. De voedingsbodem daarvoor is goed. Voor Arnhem zijn woorden als stimuleren, faciliteren en verbinden belangrijke termen. Zo tracht Arnhem betere verbindingen te leggen tussen grote bedrijven en lokaal MKB, tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven maar ook met de buren in Nordrhein-Westfalen, Food Valley en Health Valley. Op een aantal onderwerpen heeft Arnhem een voortrekkersrol, bijvoorbeeld op duurzaamheid en culturele positie.

Wat willen we bereiken

Aantrekkelijke (centrum)stad aan de rivier/bruisende binnenstad. Hiertoe behoort een goede bereikbaarheid, voldoende parkeergelegenheid en een goede openbaar vervoersverbinding. Daarnaast wordt het winkelhart van de Arnhemse binnenstad compacter, en aan de randen is ruimte voor een nieuw programma met bredere functies. Om een aantrekkelijke centrumstad te zijn en blijven, wordt ingezet op de culturele eredivisie, beeldbepalende evenementen en samenwerking in de regio Arnhem-Nijmegen.

Een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Er wordt gewerkt aan een optimale dienstverlening voor ondernemers door het ontwikkelen van "Van bedrijven weten". Daarnaast wordt consistent ingezet op kwalitatief hoogwaardige werklocaties. Hiertoe behoort ook de inzet op acquisitie, waarbij de focus ligt op het energie-cluster.

Duurzame bedrijven. Bedrijven willen ook op het gebied van duurzaamheid hun rol pakken. De gemeente ziet hen als belangrijke partner en investeert in een netwerk van bedrijven die investeren en innoveren in nieuwe duurzaamheidstechnologieën. De gemeente ondersteunt bedrijven die behoefte hebben aan advies om te komen tot de juiste investeringen om hun bedrijf en bedrijfsvoering te verduurzamen. De aanwezigheid van bedrijven en infrastructuur op het gebied van duurzame innovaties biedt Arnhem de kans zich hierop sterk te profileren, zowel nationaal als internationaal.

Behoud en groei van passende werkgelegenheid. De gemeente Arnhem stimuleert en faciliteert het bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen om samen een passend onderwijs aanbod te bieden dat aansluit bij de arbeidsmarkt in de regio.

Positioneren van Arnhem en de regio. Door de juiste allianties te smeden, wordt Arnhem beter op de kaart gezet als aantrekkelijk stad om te ondernemen en werken.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Resultaat actieve acquisitie (inter)nationale bedrijven en kennisinstellingen	V01
Transformatie binnenstad tot aantrekkelijke, compacte stad	V01
Succesvolle evenementen met (inter)nationale uitstraling die Arnhem op de kaart zetten	
Meer arbeidsaanbod voor mensen die langdurig afhankelijk zijn van een uitkering	V03
Voldoen aan doelen NEMIA	V02
'Van Bedrijven Weten' verder uitwerken ten behoeve van optimale dienstverlening	V01

Wat gaan we doen

Optimale dienstverlening aan ondernemers en partijen

- Uitwerken van concept 'Van bedrijven weten' teneinde de lokale en regionale economie optimaal te stimuleren.
- Evident is dat Arnhem stevig blijft bouwen aan accountmanagement en het behouden en aantrekken van partijen. Dat doet Arnhem samen met andere partijen in de stad.
- Kansen creëren om lokale start- en scale-ups te laten groeien. Van de gemeente wordt gevraagd vooral de informatiedeling en verbinding mogelijk te maken om dit te doen.
- De gemeente zorgt ervoor dat gemeentelijke inkopers de Arnhemse en regionale ondernemers beter weet te vinden en dat deze ondernemers waar mogelijk meedingen in gemeentelijke opdrachten. Lokaal, sociaal en duurzaam worden kernwoorden bij inkoop.

Een bereikbare vitale economie

- Samen met de regio wordt gewerkt aan de regionale bereikbaarheidsvisie en de inspanningen om samen met allerlei werkgevers in de stad maatregelen te treffen om de druk op de bereikbaarheid te verminderen.
- Samen met werklocaties wordt in gesprek gegaan om te verkennen wat wenselijk en mogelijk is om de OV-bereikbaarheid van hun locaties te verbeteren.

Ruimte met kwaliteit maken voor bedrijven

- Regionale samenwerking op werklocaties door middel van uitvoering Regionaal Programma Werklocaties (RPW).
- Visie op Transformatie wordt herijkt, hierin wordt ook gekeken naar programmering van de randen van de binnenstad waar andere vormen van bedrijvigheid, wonen en combinaties mogelijk moeten zijn.
- Werken aan toekomstbestendige bedrijventerreinen op gebied van circulariteit, klimaat en energie samen met partners in de stad.

Human capital stevig aandacht geven

- Door middel van samenwerking in de triple helix (onderwijs, ondernemers en overheid) wordt gewerkt aan een passend onderwijs aanbod dat aansluit op de arbeidsmarkt en vraag van ondernemers in de stad en regio.
- Er wordt nauw samengewerkt met werkgevers en onderwijsinstellingen om mogelijkheden te creëren om mensen die al langere tijd niet participeren op de arbeidsmarkt aan de slag te krijgen. De urgentie bij werkgevers is groot, de arbeidsmarkt kent structurele krapte.

Versterking van het Energy cluster (zie ook V1.2 Klimaat en Energie)

- Energy hotspot versterken door innovaties te stimuleren en goede triple helix samenwerking en het versterken aanpak New Energy Made in Arnhem.
- Versnellen van verduurzamen bij bedrijven door te investeren in een netwerk van bedrijven op het gebied van duurzaamheid(stechnologieën).
- Bedrijven stimuleren/motiveren en adviseren van bedrijven hoe zij hun bedrijfsvoering kunnen verduurzamen.

De binnenstad als kloppend hart

- Het verplaatsen van de warenmarkt in overleg met de stad.
- Samen met Platform Binnenstad Arnhem wordt door middel van modern binnenstadmanagement gewerkt aan de transformatie van "place to buy" naar "place to meet".

(Zie ook R2 uitvoering nota Bereikbare binnenstad en R5 Cultuur, recreatie en sport).

Een stevige positionering van Arnhem

- Intensieve samenwerking in de regio, Foodvalley, Nijmegen en met de buren in Nordrhein-Westfalen en zusterstad Wuhan handhaven.
- Door middel van goede public affairs Arnhem op de kaart zetten in zowel de regio, nationaal en internationaal. Denk daarbij aan belangenbehartiging, lobby en uitbouwen duurzame relaties en allianties voor belangrijke thema's voor de stad Arnhem.

Aantrekken van bezoekers, bewoners, bedrijven en bollebozen door inzet op toerisme en marketing

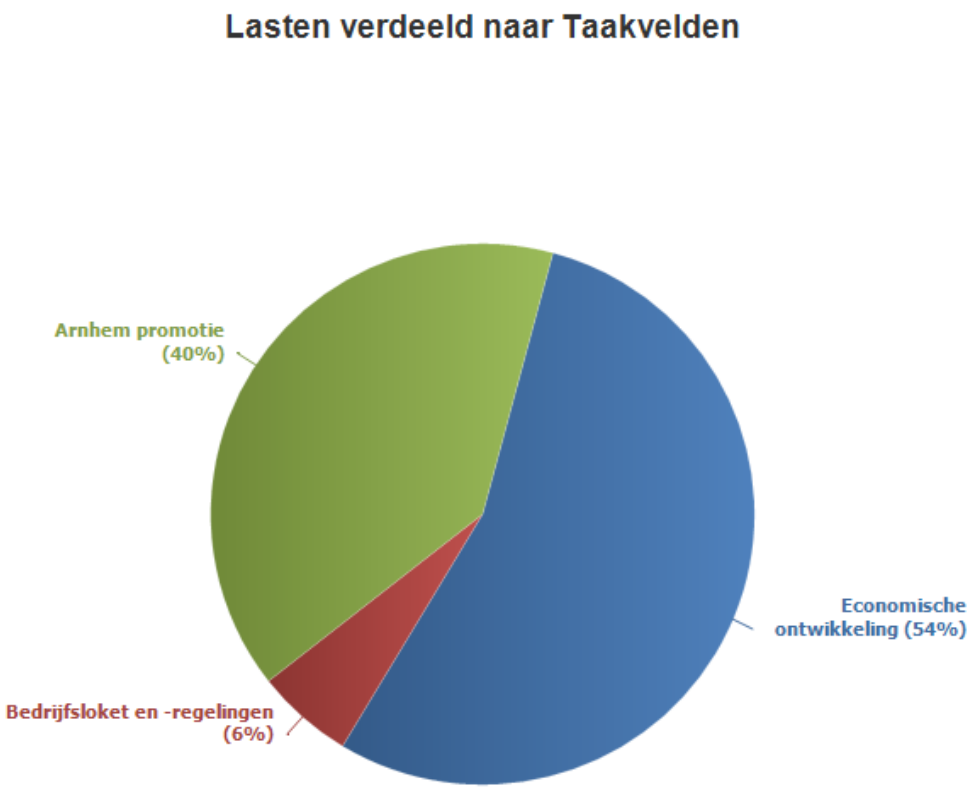
- Gastvrijheid van de (binnen)stad is een centraal thema in de samenwerking met de partners in de binnenstad en de toeristische sector.
- Herijken welke ruimte er is voor eventuele uitbreiding van de overnachtingsmogelijkheden in de hotels in de stad.
- In samenwerking met de Veluwezoomgemeenten en de Veluwe Alliantie het verder uitnutten van de Arnhemse positie aan de Veluwerand.
- De Airbornegeschiedenis trekt vele bezoekers uit binnen- en buitenland aan. Het intensiveren van de samenwerking in de regio, tussen partners en overheden is belangrijk. In 2019 staat de 75ste herdenking te gebeuren, er wordt gewerkt aan een aansprekend en complementair programma in onze stad en in de Airborneregio.
- De evenementenvisie wordt verder uitgevoerd. Nieuwe subsidieregelingen hebben net vorm gekregen.
- Daarnaast is er specifieke aandacht voor bijzondere evenementenlocaties zoals het Gelredome.
- Specifiek voor de doelgroep bollebozen (het aantrekken van studenten en het behouden van studenten na hun studie) wordt samengewerkt met de hoger onderwijsinstellingen in Arnhem Studiestad.
- De sturing en uitvoering van Citymarketing zal gedragen moeten worden door de stad zelf. Een voorstel hiervoor wordt uitgewerkt. Hiervoor is €100.000 extra gereserveerd. Verwacht wordt dat hiermee een verdere professionalisering gerealiseerd wordt, een vergroting van het draagvlak maar bovenal een versterking van de uitstraling met als kernwaarden: groen, creatief en ondernemend.
- In overleg met de sector wordt de toeristenbelasting weer ingevoerd. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het bedrag dat terugvloeit in onze begroting) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten en de marketing te versterken. Een voorstel hiervoor wordt uitgewerkt.

Wat mag het kosten
Overzicht Lasten en Baten
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Economie	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-5.912	-5.064	-5.789	-5.826	-5.491	-5.470	-5.467
Baten	909	492	368	947	947	947	947
Saldo lasten en baten	***-5.003***	***-4.572***	***-5.421***	***-4.879***	***-4.543***	***-4.523***	***-4.520***
Toevoeging aan reserve	-253	0	0	0	0	0	0
Onttrekking aan reserve	161	173	343	120	115	100	100
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-92***	***173***	***343***	***120***	***115***	***100***	***100***
Gerealiseerd resultaat	**-5.095**	**-4.399**	**-5.078**	**-4.759**	**-4.428**	**-4.423**	**-4.420**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Mogelijk maken markt langs Jansbeek (CA-3.3)	-250
- Extra budget citymarketing (CA-3.10)	-100
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-6
Bestaand beleid	
- Incidentele overheveling niet bestede middelen Exploitatie informatiepunt Slag om Arnhem (Rb 18-12-2017)	170
- Aandeel Regionaal Programma Werklocatie (MJPB 2018-2021)	125
- Overig bestaand beleid	24
Totaal lasten	**-37**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Invoeren toeristenbelasting (CA-3.11)	625
- MJPB 2019-2022 Bijstelling legesopbrengsten	-13
Bestaand beleid	
- Verzelfstandiging markten (Rb 05-03-2018)	-41
- Overig bestaand beleid	8
Totaal baten	**579**
Totaal mutaties van baten en lasten	**542**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
-	0
Totaal toevoegingen	**0**
Onttrekkingen	
- AR: Extra middelen accountmanagement (MJPB 2018-2021 amendement)	100
- BR Evenementen: European Company Games 2021 (Rb 29-05-2017)	20
Totaal onttrekkingen	**120**
Totaal mutaties reserves	**120**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Economische ontwikkeling	-3.142	-2.630	-3.152	-3.172	-3.169	-3.165	-3.162
Bedrijfsloket en -regelingen	-507	-373	-127	-339	-89	-89	-89
Arnhem promotie	-2.263	-2.061	-2.511	-2.316	-2.233	-2.216	-2.216
Totaal	**-5.912**	**-5.064**	**-5.789**	**-5.826**	**-5.491**	**-5.470**	**-5.467**

Partner(s)

Verbonden partijen

Facility Point
Euregio RijnWaal
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Economic Board regio Arnhem Nijmegen.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Evaluatie Visie op Transformatie;
- Raadsvoorstel WK Volleybal;
- Raadsvoorstel WK BMX;
- Toeristenbelasting;
- Winkeltijdenverordening (naar aanleiding van besluitvorming op 5-3-2017)

Actuele beleidskaders

- Economische Koers Arnhem (2016);
- Investeringsagenda Arnhem-Nijmegen (2016);
- Evenementenbeleid (2015);
- Visie op transformatie (2015, herijking 2017);
- Detailhandelsvisie (2016);
- Mise-en place - de Arnhemse Horecavisie (2016);
- Arnhem,stad op de kaart in internationaal perspectief/Beleidskader voor internationaal beleid tot 2020 (2016);
- New Energy made in Arnhem (2015;
- Standplaatsenbeleid (2016);
- Bereikbaarheidsvisie (2017).

Portefeuillehouders

Naam

Ahmed Marcouch
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R4 Educatie

Onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en om werk te vinden. Onderwijs speelt een belangrijke rol in het bereiken van betere kansen voor alle inwoners. Kansengelijkheid neemt toe als kinderen al op jonge leeftijd optimale kansen geboden krijgen om zich te ontwikkelen en daarbij passende ondersteuning krijgen. Stevige samenwerking is nodig met partners uit het onderwijs, ondernemers en jeugd(hulp)organisaties. In lokaal en regionaal verband.

Wat willen we bereiken

Onderwijs is een investering in individu en in een inclusieve samenleving. Goed onderwijs stelt Arnhemmers in staat om zich te ontwikkelen, om een plek te vinden in de maatschappij en maakt mensen wendbaar en weerbaar op de arbeidsmarkt. De hoofddoelen van onderwijs zijn:

- het verbeteren van kansengelijkheid; Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past;
- een betere uitstroom van onderwijs naar een actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt;
- schoolgebouwen van goede kwaliteit.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Toename peuters dat deelneemt aan voorschoolse educatie	
Meer jongeren tot 23 jaar behalen een startkwalificatie	
Versterken aansluiting onderwijs en zorg.	V04
Verbeteren passende leer-werktrajecten voor jongeren	
Verhogen deelname volwassenen aan taalbevorderende activiteiten	V03
Schoolgebouwen van goede kwaliteit, toename duurzame en gezonde schoolgebouwen	V02

Wat gaan we doen

Een goede samenwerking tussen gemeente, onderwijs, instellingen en ondernemers is essentieel om doelstellingen te realiseren. Met onderwijspartners wordt gewerkt aan een maatschappelijk educatieve agenda waarin bepaald wordt welke opgaven prioriteit hebben en hoe deze opgepakt worden. Dit is nodig in een samenleving die continu verandert en complexer wordt en waar steeds grotere verschillen ontstaan tussen jongeren die hun weg weten te vinden en jongeren die niet tot hun recht komen in het onderwijs en/of de maatschappij.

Het verbeteren van kansengelijkheid; meer Arnhemmers kunnen onderwijs volgen dat bij hen past

- De kans op een goede schoolcarrière start al in de periode vóór de basisschool. Door voor- en vroegschoolse educatie (vve), het ontwikkelrecht voor peuters en passende kinderopvang kunnen kinderen zich spelenderwijs voorbereiden op een goede start op de basisschool en worden ontwikkelachterstanden zoveel mogelijk voorkomen. Dit wordt de komende jaren doorontwikkeld, een wijkgerichte aanpak is hierbij belangrijk, voorschoolse voorzieningen en primair onderwijs zijn verbonden met hun wijk. Er worden voorbereidingen getroffen voor een nieuwe regeling voor het onderwijsachterstandenbeleid (oab).
- Samen met de educatieve partners in de stad wordt ingezet op een schoolloopbaan van kinderen en jongeren die soepel, en het liefst zonder breukmomenten, verloopt (doorlopende leerlijn). Gewerkt wordt aan het tegengaan van taal- en ontwikkelingsachterstanden bij kinderen. Vroegtijdig schoolverlaten van jongeren wordt zoveel mogelijk voorkomen. Extra inzet vindt plaats op het realiseren van een sluitende aanpak voor jongeren in een kwetsbare positie in de overgang van voortgezet (speciaal) onderwijs naar mbo en in de overgang van school naar werk.
- Het onderwijs heeft de opdracht om aan alle kinderen een passende plek te bieden. De gemeente heeft de taak om passende hulp en ondersteuning te bieden aan de kinderen die dat nodig hebben. Op school, in de wijk, komen deze beide opdrachten samen. Gestreefd wordt naar een thuisnabij aanbod van onderwijs, in gebouwen van goede kwaliteit en met passende zorg en ondersteuning voor kinderen die dat nodig hebben. Tijdig signaleren en een integrale aanpak vanuit onderwijs, sociale wijkteams en jeugdhulp biedt kinderen niet alleen een beter toekomstperspectief, het voorkomt ook zwaardere specialistische zorg.
- Het is van belang dat kinderen kennis kunnen blijven opdoen van de natuur en duurzaamheid.

Er is een betere uitstroom van onderwijs naar actieve en passende plek in de samenleving en op de arbeidsmarkt

- Binnen de volwasseneneducatie is het terugdringen van laaggeletterdheid een speerpunt om actieve deelname van inwoners aan de samenleving te stimuleren. De lokale aanpak van laaggeletterdheid en leesbevordering wordt doorontwikkeld om het aantal laaggeletterden te verminderen. Hierbij wordt ook aansluiting gezocht met het sociale domein (wijkteams), voorschoolse instellingen en het onderwijs. Arnhem is aangesloten op het landelijke actieplan 'Tel mee met taal'.

- Voor jongeren onder de 27 zonder startkwalificatie of baan wordt extra ingezet op passende leer-werktrajecten.
- Maatschappelijke en technologische ontwikkelingen gaan zo snel dat (aanvullend) andere vormen van onderwijs nodig zijn, om kinderen op te leiden voor de banen van de toekomst en zij niet de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt missen. Vanuit het onderwijs zijn er diverse initiatieven gericht op onderwijsinnovatie. De gemeente wil deze initiatieven aan elkaar en aan Arnhemse werkgevers verbinden. Om jongeren goede kansen te bieden op de arbeidsmarkt, Arnhemse werkgevers ook in de toekomst voldoende goed geschoold personeel hebben, economische groei kan plaatsvinden en Arnhem een aantrekkelijke woon- en werkstad is.

Onderwijshuisvesting; schoolgebouwen van goede kwaliteit die bijdragen aan het realiseren van inhoudelijke doelen

- In het Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026 dat in juli 2017 is vastgesteld, is de visie over de toekomstige onderwijshuisvesting opgenomen. Deze visie, opgesteld samen met de schoolbesturen en voorschoolse partners, is richtinggevend voor specifieke vraagstukken op het terrein van onderwijshuisvesting in de nabije toekomst. Duurzaamheid is een belangrijk onderwerp hierbij.
- Omdat scholen steeds intensiever op inhoud samenwerken met voor- en naschoolse voorzieningen - in zogeheten integrale kindcentra (IKC's) - is daarin ook een relatie gelegd met de huisvesting van kindvoorzieningen.
- Bewegingsonderwijs: de accommodaties voor bewegingsonderwijs zijn niet specifiek meegenomen in het Integraal huisvestingsplan primair onderwijs. Daar waar relevant zullen deze accommodaties in de plannen worden meegenomen. Daarbij worden ook de landelijke afspraken van het Rijk met de PO-Raad om de kwaliteit en kwantiteit van het bewegingsonderwijs substantieel te verhogen, meegenomen;
- Ook voor het voorgezet onderwijs (VO) zal een nieuw Integraal huisvestingsplan (IHP) worden ontwikkeld. Voor het (voortgezet) speciaal onderwijs ((V)SO) wordt geen IHP ontwikkeld, maar worden samenhangende afspraken gemaakt met de beide schoolbesturen over vernieuwing van de huisvesting. Het doel is om over 10 jaar aansluitend op de huidige IHP's één overkoepelend IHP te maken voor zowel primair onderwijs (PO), VO als (V)SO (en bewegingsonderwijs).

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Educatie	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-23.783	-19.165	-18.193	-17.457	-18.517	-20.402	-21.139
Baten	5.452	4.531	3.626	3.623	4.285	4.035	3.585
Saldo lasten en baten	***-18.331***	***-14.634***	***-14.567***	***-13.835***	***-14.232***	***-16.367***	***-17.555***
Toevoeging aan reserve	-8.640	-6.255	-14.286	-6.879	-5.572	-5.229	-5.108
Onttrekking aan reserve	3.746	7.286	7.986	6.376	6.052	7.062	7.436
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-4.894***	***1.031***	***-6.300***	***-503***	***480***	***1.833***	***2.329***
Gerealiseerd resultaat	**-23.225**	**-13.603**	**-20.867**	**-14.338**	**-13.752**	**-14.534**	**-15.226**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022 Prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling sociaal domein	-1
- MJPB 2019-2022 Verzelfstandiging natuurcentrum	-17
- MJPB 2019-2022 OZB nieuw	-25
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	817
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-732
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 (Rb 18-12-2017)	700
- Overig	-6
Totaal lasten	**736**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	0
Bestaand beleid	
- Overig bestaand beleid	-3
Totaal baten	**-3**
Totaal mutaties van baten en lasten	**733**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR Onderw ijs: Van BR Verzelfstandiging Domein (Rb 03-11-2014)	-83
- BR Onderw ijs: toevoegingen door actualisatie van activabestand (Rb 29-06-2015 en 30-5-2016)	-664
- BR Onderw ijs: effect verzekeringsbijdrage herbouw Kringloop (MJPB 2016-2019)	-116
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2017-2020)	-1.012
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2017-2020)	-3.992
- BR Onderw ijs: verhuur Vlindertuin (Rb 16-05-2018)	-28
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2019-2022)	-112
- BR Onderw ijs: actualisatie kapitaallasten bestaande activa (MJPB 2019-2022)	-872
Totaal toevoegingen	**-6.879**
Onttrekkingen	
- BR Onderw ijs:onttrekking tbv investering brede scholen (Rb 03-11-2014)	84
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2015-2019 (MJPB 2016-2019)	1.035
- BR Onderw ijs: onttrekking van ruimte in reserve tgv algemene middelen (MJPB 2016-2019)	3.300
- BR Onderw ijs: onttrekking tbv Campus Schuytgraaf (MJPB 2016-2019)	163
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2016-2020 (MJPB 2017-2020)	39
- BR Onderw ijs: actualisatie MIP 2017-2021 (MJPB 2018-2021)	1.680
- AR : Amendement 17A35 Effect aanpak laaggeletterdheid	75
Totaal onttrekkingen	**6.376**
Totaal mutaties reserves	**-503**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Onderwijshuisvesting	-17.262	-14.016	-12.569	-12.514	-13.575	-15.461	-16.200
Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-6.521	-5.149	-5.623	-4.943	-4.942	-4.941	-4.939
Totaal	**-23.783**	**-19.165**	**-18.193**	**-17.457**	**-18.517**	**-20.402**	**-21.139**

Partner(s)

Verbonden partijen

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Reguliere peuterspeelzalen

- Stichting PAS (subsidierelatie met prestatieafspraken);
- Aanbieders peuteropvang en VVE (via subsidieregeling).

Aanpak onderwijsachterstanden

- Stichting PAS (subsidierelatie met prestatieafspraken).

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen

- Natuurcentrum Arnhem (subsidierelatie met prestatieafspraken).
  Natuurcentrum Arnhem ondersteunt de ontwikkeling van de duurzame samenleving door informatie, lessen en cursussen. Daarnaast verzorgt het Natuurcentrum natuur- en milieueducatie voor de basisscholen in Arnhem. Vanaf 1 januari 2017 is het Natuurcentrum verzelfstandigd.

Volwasseneneducatie

- Het Bondgenootschap voor Geletterdheid regio Arnhem heeft zich als doel gesteld de bekendheid over het probleem laaggeletterdheid te vergroten en de laaggeletterden te vinden en hen te activeren om deel te nemen aan een taalcursus;
- ROC RijnIJssel (makelaarsfunctie);
- Bibliotheek Arnhem/Taalhuis: inwoners die beter willen leren en schrijven, worden de digitale cursussen Digisterker en Klik & Tik aangeboden;
- Stichting Lezen & Schrijven: ondersteunt Arnhem (en de regio) bij een duurzame aanpak van laaggeletterdheid.

Onderwijshuisvesting

- Schoolbesturen PO, (V)SO en VO (schoolgebouwen);
- Sportbedrijf Arnhem (gymlokalen);
- Aanbieders kinderopvang (peuterspeelzalen, KDV en BSO).

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

Reguliere peuterspeelzalen

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem.

Aanpak onderwijsachterstanden

- Subsidieregeling Voorschools Aanbod Arnhem.

Bovenwettelijk onderwijsaanbod en voorzieningen

- Raadsvoorstel en -besluit Verzelfstandiging Natuurcentrum Arnhem.

Voorzien in zorgstructuren voor het onderwijs

- Raadsbesluit van 30 mei 2012 om gemeentelijke leerplichttaken regionaal uit te voeren.;
- Raadsbesluit d.d. 26 mei 2014 om RMC-taken / Team VSV onder te brengen bij het RBL.;
- Raadsbesluit d.d. 6 november 2017 wijziging MGR sociaal domein.

Volwasseneneducatie

- Regionaal educatieplan Midden-Gelderland 2015 - 2017.

Onderwijshuisvesting

- Integraal huisvestingsplan primair onderwijs Arnhem 2017-2026.

Portefeuillehouders

Naam

Roeland van der Zee
Hans de Vroome

R5 Cultuur, recreatie en sport

Arnhem is een creatieve en levendige stad met een gevarieerd aanbod aan (top)cultuur en evenementen, sportfaciliteiten en (recreatief) groen. Creatieve innovatie krijgt in Arnhem ruim baan. Arnhem wil hierbij de identiteit en eigenheid van Arnhem versterken, zowel landelijk als regionaal. Cultuurhistorie zoals Market Garden en het Arnhemse erfgoed spelen hierbij een grote rol. Arnhem als groene stad met haar unieke ligging aan de Rijn geeft prioriteit aan speel-, sport- en ontmoetingsruimte in stadsparken, wijkparken en buurtgroen. Arnhem stimuleert sport en beweging zowel topsport als sport in de wijken. Sport- en cultuurverenigingen dragen bij aan de gezondheid en welbevinden van Arnhemmers.

Wat willen we bereiken

Cultuur

Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt inwoners met elkaar. Arnhem wil meer mensen in aanraking brengen met kunst en cultuur en dat meer mensen gaan participeren. Daarbij is aandacht voor cultuur(voorzieningen) in de wijken. Cultuur draagt bij aan de sociale samenhang en het welbevinden van mensen. Arnhem kent als culturele hoofdstad van het Oosten een bruisend cultureel klimaat met veel creatief potentieel, een stevige culturele infrastructuur en aansprekend erfgoed. Daar wordt blijvend in geïnvesteerd. De investeringen in gebouwen gaan niet ten koste van inhoudelijke programma's op het gebied van kunst en cultuur.

Belangrijk is dat kunst en cultuur niet alleen ingevlogen worden, maar ook ter plaatse worden geproduceerd. Een stad van makers kenmerkt zich door een innovatief klimaat. De culturele sector en zeker ook de creatieve industrie zijn afhankelijk van direct persoonlijk contact en van de ruimtelijke clustering van gelijksoortige bedrijvigheid: de ‘creatieve milieus’. Er wordt gezorgd dat Arnhem een gunstig woon- en werkklimaat voor kunstenaars en creatieve ondernemers heeft. Steden met een creatief klimaat en een divers cultureel aanbod doen het economisch beter. Cultuur is zowel een waardevermeerderaar als ook kapitaal voor een vitale, krachtige stad en regio. Arnhem wil deze waarde en potentie uitdragen, zowel in stad en regio, als daarbuiten.

Samen met de gemeente Nijmegen, provincie Gelderland en beide cultuurnetwerken in Arnhem en Nijmegen is in 2018 gewerkt aan een kansrijk en onderscheidend regionaal cultureel profiel. Beide steden hebben een volledige culturele infrastructuur, waarin zowel de culturele top als humuslaag vitaal zijn en er is ruimte voor het middensegment. Karakteriserend is het stevig productieklimaat van Arnhem en het sterke presentatieklimaat van Nijmegen. Doel is een infrastructuur en cultuuraanbod dat beter aansluit bij de wensen en behoeften van het (potentiële) publiek. Dit profiel wordt per 1 november ingediend bij de minister van OCW en wordt betrokken bij de voorbereiding van het nieuwe landelijke cultuurbeleid vanaf 2021. Tevens dient het als basis voor verdere afstemming en afspraken met het Rijk en andere overheden. In 2019 en 2020 wordt in de vorm van proeftuinen door overheden en instellingen op verschillende thema's en in verschillende verbanden samengewerkt.

Sport

Meer Arnhemmers gezonder en fitter is het doel. Sport- en bewegen dragen bij aan de gezondheid van Arnhemmers, maar ook aan de sociale samenhang en een inclusieve samenleving. Bedrijven worden gestimuleerd om zich in te zetten voor de sport en voor gezonde werknemers.
Recente jaren laten een aantal zorgwekkende trends zien die invloed hebben op zowel de fysieke als de mentale gezondheid, zoals minder bewegen en ongezonde voeding. Arnhem wil deze trend keren door het faciliteren van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefstijl heeft namelijk een sterk positief effect op gezondheid, individuele ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, welbevinden en verminderen een eventueel sociaal isolement. Het belang van sport en cultuur om sociale samenhang, gezondheid en welbevinden in de wijken te verbeteren zal nader worden vorm gegeven. Verenigingen spelen daarbij een belangrijke rol.
Een gezonde leefomgeving ervaren mensen als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en de druk op de gezondheid is zo laag mogelijk. Het streven is de drempel tot bewegen zo laag mogelijk te maken, ook in de openbare ruimte. Daarnaast is het belangrijk om gezondheidsvaardigheden, waaronder sport en bewegen, zo jong mogelijk aan te leren.

Openbaar groen

Arnhem is een groene stad. Het groen is de drager van onze stad, dat moet worden gekoesterd. Groen kent veel kwaliteiten en waarden: Het zegt iets over het ontstaan van de stad, het zorgt voor een leefbare en gezonde stad voor de inwoners en voor de dieren. Het bevordert biodiversiteit. Het voorkomt wateroverlast, hittestress en vervuilde lucht. In groen kunnen bewoners elkaar ontmoeten en groen nodigt inwoners uit om te bewegen. Én het maakt het verblijf van onze bezoekers nog aangenamer. Groen is een belangrijke kernwaarde van onze stad.

Het beleid is gericht op het behouden en versterken van een robuuste stedelijke hoofdgroenstructuur voor de stad en haar inwoners (het Groen-blauwe raamwerk) én ook van het wijkgroen. Gebieden die bestemd zijn als natuur en bos behouden hun bestemming.
Het Groenfonds helpt het groene karakter van de stad versterken. Het fonds wordt ingezet om de doelen uit de Groenvisie 2017 - 2035 te behalen. Het groenfonds wordt onder meer ingezet voor het herstel van landschapswaarden, het verbinden van de stedelijke hoofdgroenstructuur, voor meer biodiversiteit, voor meer

groen om in te bewegen en te recreëren, voor het verminderen van hitteplekken en voor het verminderen van wateroverlast en voor de vervanging van stadslanen.

Vergroenen, het stimuleren van stadslandbouw en participatie blijven speerpunten in samenwerking met bewoners, scholen, ondernemers in en om de stad. Voor het ondersteunen van (wijk)initiatieven gericht op het verminderen van hitteplekken en stadslandbouw is een subsidieregeling beschikbaar. In het natuurnetwerk is doorontwikkeling van het uiterwaardenpark Meinerswijk een belangrijk speerpunt.

Spelen
Kinderen moeten veilig buiten kunnen spelen. Het beleid is gericht op behoud van 10% (groene) veilige gebruiksruimte en, waar mogelijk, grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimten voor alle leeftijden in wijken. Vanuit het onderzoek naar bewegen in de openbare ruimte door Mulier zijn er aanbevelingen gedaan voor de speelplekken. Komend jaar wordt gewerkt aan een uitvoeringsplan.

Water
Er wordt ingezet op duurzaam beheer en onderhoud van onder andere ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen en fonteinen. De ambitie is om samen met de (water)partners de watergerelateerde opgaven op te lossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk kan bijdragen aan een klimaat adaptieve stad. Hiernaast is onderhoud van waterbodems noodzakelijk voor Arnhem als aantrekkelijke haven, aanleg- en vestigingsplaats aan de Rijn.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Ontwikkeling Lauwersgracht Alliantie i.r.t. toekomst Stadstheater	
Gezonde leefstijl met sport stimuleren	
Sporten in de wijk en in de openbare ruimte stimuleren	
Sportevenementen en bedrijfssport bevorderen	V01
Bedrijven stimuleren zich in te zetten voor de sport	
Groene hoofdstructuur versterken	
Uitbreiding van Museum Arnhem op de huidige locatie	V01
Verkenning en ontwikkeling culturele versterking tussen Arnhem en Nijmegen.	V01
Zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed	V01
Klimaatadaptieve stad	V02
Gebieden die bestemd zijn als natuur en bos behouden hun bestemming	
Arnhem positioneren als culturele hoofdstad van Oost-Nederland	
Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed	
Alle Arnhemmers kunnen bewegen en sporten	
Moderne en 'gezonde' sportverenigingen en sportaanbieders	
Voldoende en goede binnen- en buitensportaccommodaties voor diverse doelgroepen	
Dierenwelzijn bevorderen	
Renovatie en ver(nieuw)bouw stadstheater	
Realisatie Sonsbeek beeldententoonstelling 2020	

Wat gaan we doen
Cultuur
Er wordt samen met partners zoals de provincie Gelderland geïnvesteerd in een aantrekkelijk cultureel aanbod en creatief klimaat in de stad. Dat betekent dat:

- de rijksgezelschappen en de Arnhemse podia die zij bespelen zo goed mogelijk worden gefaciliteerd in hun streven naar samenwerking, vergroting en verbreding van hun publieksbereik en maatschappelijk draagvlak (Lauwersgracht Alliantie). Dat betekent ook een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting waarvoor middelen zijn gereserveerd. Stichting Musis Stadstheater Arnhem (MSA), de gezelschappen werken op dit moment samen met de gemeente de plannen voor het Stadstheater nader uit;
- het van belang is dat Museum Arnhem, een belangrijke culturele hotspot in onze stad, snel weer open gaat. Een oplossing voor de ontstane impasse is financieel mogelijk gemaakt. In het najaar van 2018 vindt hierover besluitvorming plaats.
- Arnhem samenwerkt met Nijmegen, beide cultuurnetwerkwerken, de regiogemeenten en op Oost-Nederlandse schaal aan de versterking van het culturele ecosysteem ten opzichte van de rest van Nederland;

- de kracht van de creatieve sector beter wordt benut bij het aanjagen van innovaties en het aanpakken van maatschappelijke vraagstukken;
- Arnhem actief participeert in regionale, landelijke en Europese netwerken die de (creatieve en culturele) stad op de kaart zetten en daarvoor relaties en samenwerking versterken met andere bestuurslagen en (potentiële) partners.

Op de uitgaven voor cultuur rust vanaf 2018 een besparingstaakstelling van € 150.000. In 2018 is die incidenteel ingevuld binnen het programma R5; voor 2019 en verder staat nog een Rozet-taakstelling van € 88.000. In 2019 gebeurt dit eenmalig uit de algemene middelen. Voor 2020 en verder wordt een voorstel uitgewerkt.

Sport

Sport is belangrijk om sociale samenhang, gezondheid en welbevinden in de wijken te verbeteren. Betaalbare voorzieningen die toegankelijk zijn voor wijkbewoners daar waar de behoefte het grootst is. Om de doelstelling Arnhemmers gezonder en fitter te realiseren wordt ingezet op:

- een duidelijke verbinding te leggen tussen sport en economie; sportbewustzijn bij bedrijven vergroten. Door bedrijven te stimuleren zich in te zetten voor sporten en bewegen in wijken. Door betrokkenheid van bedrijven bij sportevenementen te vergroten.
- sport en gezondheid stimuleren door sporten bij sportverenigingen en in de openbare ruimte te stimuleren. Dit wordt gedaan door verenigingen te ondersteunen en te verkennen hoe bewegen in de openbare ruimte gestimuleerd kan worden en welke aanpassingen eventueel nodig zijn;
- het stimuleren van een gezonde leefstijl.

Op de uitgaven voor sport rust in 2019 een besparingstaakstelling van € 150.000 waarvan € 90.000 uit de algemene middelen gefinancierd wordt in afwachting van uitwerking van de plannen.

Groen

In het coalitie akkoord is afgesproken om te investeren in de kwaliteit van het groen in de stad. Er wordt ingezet op:

- opstellen uitvoeringsagenda Groenvisie in combinatie met projecten groenfonds. Er is afgesproken jaarlijks € 100.000 extra te reserveren voor groenmaatregelen;
- uitvoeren opgaven uit de uitvoeringsagenda met betrekking tot de thema's:
    - herkenbare stad: versterken (verbinden) stedelijke hoofdgroenstructuur;
    - natuurvriendelijke stad: vergroten biodiversiteit op basis van doelsoorten en leefgebieden;
    - groene gezonde stad: verbeteren groen voor inwoners om in te bewegen en te recreëren;
    - duurzaam beheerde stad: beschermen van waardevolle bomen en groen;
    - samenwerkende stad: faciliteren van bewonersinitiatieven- en participatie die bijdrage aan een groene leefbare stad.
- versterkte inzet op de bestrijding van invasieve exoten: de Reuzenberenklauw, de Reuzenbalsemien en de Japanse Duizendknoop. Er is incidenteel €1 miljoen extra gereserveerd om een beheersbare situatie te creëren. Naast fysiek ingrijpen wordt ook ingezet op voorlichting en bewonersparticipatie;
- meer voedsel en nestgelegenheid voor wilde bijen. Arnhem schrijft zich in als Bij-vriendelijke gemeente;
- herijking van de visie op bomen in Arnhem; ook wordt de kapvergunning geëvalueerd en de waardevolle bomenlijst geactualiseerd.

Dierenwelzijn

De opgaven uit de uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020 worden opgepakt. In 2018 wordt deze nog geactualiseerd.

Spelen

Vooruitlopend op de omgevingswet heeft het Mulierinstituut groen, sportvoorzieningen, speelplekken en nabijheid van voorzieningen per wijk in beeld gebracht zodat er duidelijkheid is over kansen en knelpunten met het oog op bewegen in de openbare ruimte. Komend jaar zal er een uitvoeringsplan opgesteld worden.

Water

- Waterbeheer in de wijken: dit betreft beekriolen, sloten, fonteinen, duikers en oppervlaktewater alsmede de Immerloo plas.
- Beheer waterbodems, in 2019 wordt de Defensiehaven gebaggerd.
- Het eerstvolgende noodzakelijke baggerwerk is langs de Rijnkade ter plekke van "Onderlangs".

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

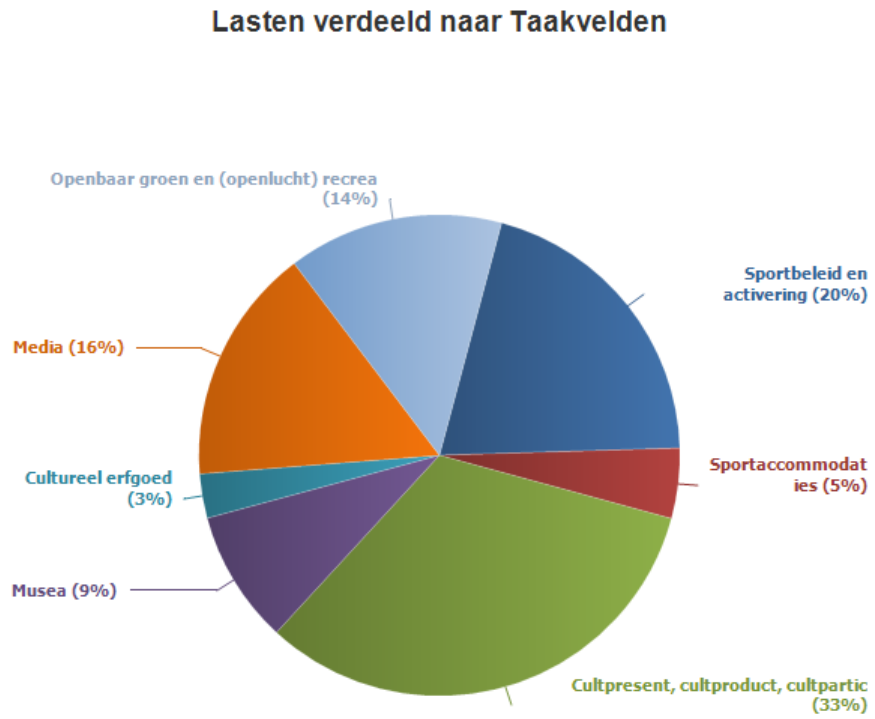
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Cultuur, recreatie en sport	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-65.348	-46.985	-48.114	-51.519	-51.778	-51.526	-52.680
Baten	24.715	8.669	8.482	8.482	8.482	8.366	8.366
Saldo lasten en baten	***-40.633***	***-38.316***	***-39.632***	***-43.037***	***-43.297***	***-43.160***	***-44.314***
Toevoeging aan reserve	-4.597	-2.136	-2.136	-1.285	-342	-386	-408
Onttrekking aan reserve	2.931	369	528	403	594	525	525
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-1.666***	***-1.767***	***-1.607***	***-882***	***253***	***139***	***116***
Gerealiseerd resultaat	**-42.299**	**-40.083**	**-41.239**	**-43.919**	**-43.044**	**-43.021**	**-44.198**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Bestrijden van invasieve exoten (CA-fb)	-333
- Extra toevoegen van structurele middelen aan groenfonds (CA-3.4)	-100
- Baggeren defensiehaven	-500
- MJPB 2019-2022 Taakstelling cultuur voor 1 jaar tlv algemene middelen	-150
- MJPB 2019-2022 Taakstelling sport voor 1 jaar tlv algemene middelen	-150
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie GR Gelders archief	-12
- MJPB 2019-2022 Bijdrage exploitatietekort sporthal Middachtensingel	-50
- MJPB 2019-2022 Geen onderhoud niet te verhuren velden	45
- MJPB 2019-2022 Invulling structurele vrijval subsidie theater 't Hof	63
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten Museum Arnhem	-600
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten sporthal Middachtensingel	-120
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling overige kapitaallasten MIP	-85
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-1.404
- Kapitaallasten MSSA omgezet in subsidie MSA (MJPB 2017-2020)	-323
- Subsidies Eusebius	339
- Overig	-25
Totaal lasten	**-3.405**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
-	
Totaal baten	**0**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-3.405**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: Activering 2015-Overloop MIP; Huisvesting MSA (Rb 30-05-2016)	-135
- AR: Verzelfstandiging MSSA: frictiekosten (Rb 29-06-2015)	-40
- AR: Voordeel w aardering activa Binnensport (Rb 29-5-2017)	-16
- BR Cultureel Vastgoed: Ontw ikkeling kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	-1.044
- BR Groenfonds: Amendement Duurzaamheid 3. Groenfonds (MJPB 2018-2021)	-50
Totaal toevoegingen	**-1.285**
Onttrekkingen	
- AR: Scholing ouderen op het gebied van ICT (Rb 02-11-2015)	50
- AR: Amendement Duurzaamheid 3. Groenfonds (MJPB 2018-2021)	50
- BR Cultureel Vastgoed: Ontw ikkeling kapitaallasten (Rb 28-03-2011)	38
- BR Kapitaallasten: Dekking aanleg kunstgrasvelden (Rb 29-06-2015)	70
- BR Kapitaallasten: Dekking maatregelen duurzame energie (Rb 29-06-2015)	27
- BR Kapitaallasten: Dekking extra investeringen Sport (Saksen Weimar) (Rb 30-05-2016)	85
- BR Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte: Spelen (Rb 25-09-2017)	83
Totaal onttrekkingen	**403**
Totaal mutaties reserves	**-882**

Bedragen x € 1000, bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Sportbeleid en activering	-12.207	-10.577	-10.386	-10.487	-10.553	-10.553	-10.553
Sportaccommodaties	-17.409	-1.705	-1.560	-2.428	-2.368	-2.317	-2.267
Cultpresentatie, cultproductie, cultparticipatie	-15.684	-16.926	-15.276	-16.799	-17.635	-17.539	-19.090
Musea	-4.779	-4.632	-4.608	-4.615	-4.613	-4.497	-4.497
Cultureel erfgoed	-1.881	-1.734	-1.811	-1.529	-1.507	-1.502	-1.497
Media	-5.873	-5.769	-8.037	-8.200	-8.200	-8.200	-8.200
Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7.514	-5.642	-6.435	-7.461	-6.903	-6.918	-6.575
Totaal	**-65.348**	**-46.985**	**-48.114**	**-51.519**	**-51.778**	**-51.526**	**-52.680**

Partner(s)

Verbonden partijen

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief
Sportbedrijf Arnhem
Lingezegen
Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Culturele instellingen;
- Waterschappen;
- Rijkswaterstaat.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

- Renovatie/verbouwing van het Stadstheater.

Actuele beleidskaders

Cultuur

- Kadernota ‘STROOM – cultuurbeleid Arnhem’, 2012;
- Tussenevaluatie 'Arnhem, Stroomt Door', 2016;
- Evenementenvisie (2015).

Sport

- DE SPORTVISIE (2011);
- Gelders Sportakkoord (2016).

Erfgoed

- Erfgoedagenda 2017-2019 (uitvoeringsprogramma via raadsbrief najaar 2017);
- Erfgoedwet (die per 1 juli 2016 de Monumentenwet vervangt en alle erfgoedwetten bundelt);
- Beleidskader provincie Gelderland: 'Cultuur en Erfgoed 2017-2020: beleef het mee!'.

Openbaar groen, recreatie en water

- Structuurvisie 2020-2040;
- Groenvisie 2017-2035 (Raad, 2018);
- Uitvoeringsagenda Dierenwelzijn 2016-2020;
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010 - 2020 (vastgesteld door de Raad, 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (Raad, 2013);
- Waterplan Gelderland 2010 - 2015;
- Aanpak wateroverlast Arnhem Noord 2015.

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Jan van Dellen

R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning

Arnhem richt zich op een sterkere deelname - waar mogelijk geheel op eigen kracht - van Arnhemmers aan de samenleving. De wijkgerichte werkwijze wordt in 2019 en verder geïmplementeerd met de focus op een samenhangend aanbod om doorbraak naar werk en zelfredzaamheid te bevorderen. De wijkteams spelen hierin een cruciale rol. Arnhem zet in op preventie en vroegsignalering (vroeg eropaf benadering) en waar nodig met maatwerkvoorzieningen in de wijk. Het bevorderen van (arbeids)participatie en onderlinge redzaamheid in een wijk wordt in samenhang met de wijkprogramma's uitgewerkt. Hierbij spelen burgerinitiatieven, ondersteuning mantelzorg, informele zorg en (vrijwilligers)werk een belangrijke rol om te komen tot een inclusieve samenleving.

Wat willen we bereiken

Meedoen in Arnhem; samenkracht, burgerparticipatie, integratie en opvang

Arnhem, een stad waarin voor iedereen ruimte is om mee te doen, mee te denken en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Iedereen wordt gelijkwaardig behandeld en heeft gelijke kansen, het moet niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Gerichte burgerparticipatie is ook onderdeel van de teams leefomgeving.
Om problemen te voorkomen wordt ingezet op vroegsignalering, preventie, informele zorg en algemene voorzieningen in de buurt. Dit draagt bij aan een sterke samenleving waarin iedereen zo zelfstandig mogelijk kan leven. Druk op zorg, jeugdhulp en participatie wordt verminderd. Voor mensen die het (tijdelijk) zelf niet redden, wordt een passend vangnet geboden. Doelen zijn:

- Meer mensen kunnen meedoen in de eigen leefomgeving.
- Een passend vangnet voor kwetsbare mensen.

Doorbraak naar Werk

Werk is een belangrijke vorm van meedoen in onze samenleving. Het zorgt voor bestaanszekerheid, het geeft eigenwaarde, het vergroot iemands sociale netwerk, samenredzaamheid en daarmee zelfredzaamheid. Werk draagt bij aan de integratie van kwetsbare groepen en is goed voor de sociale samenhang in onze stad.
Arnhem vindt het cruciaal om meer Arnhemmers aan het werk te helpen. Het liefst betaald werk, want dat is het doel. Ligt dat buiten iemands bereik, dan komen andere vormen van werk in beeld. Arnhem voert de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties.

De drie hoofddoelen van Participatie zijn:

- Meer Arnhemmers richting (betaald) werk.
- Meer Arnhemmers minder afhankelijk van inkomensondersteuning.
- Meer inclusieve werkgelegenheid in de arbeidsmarktregio Midden Gelderland (meer passend werk voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Vanuit de veranderopgave wordt gewerkt aan de noodzakelijke doorbraken om deze doelen te realiseren. Daarbij is het onze concrete ambitie om het aantal Arnhemmers in de bijstand terug te dringen door in te zetten op (i) het jaarlijks volgen van de landelijke trend (netto uitstroom) en (ii) 500 extra Arnhemmers uit de bijstand te laten uitstromen in vier jaar tijd.

Zorg Dichterbij

Arnhem wil dat inwoners passende en kwalitatief goede zorg en ondersteuning ontvangen, waardoor mensen zo zelfredzaam en zelfstandig mogelijk kunnen leven. Om dit te bereiken staan in de veranderopgave "Zorg Dichterbij" drie doelstellingen centraal:

- Meer Arnhemmers ontvangen zorg op maat, zo licht mogelijk en dichtbij (doen wat nodig is).
- Meer (kwetsbare) Arnhemmers wonen eerder en langer (zelfstandig) thuis.
- Meer Arnhemmers zijn financieel zelfredzaam.

De veranderopgave Zorg dichterbij geeft een impuls aan de transformatie van het sociaal domein (WMO, Jeugdzorg, Armoedebeleid en schulddienstverlening).

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Meer jeugdigen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer volwassenen/ ouderen krijgen passende zorg (op maat en dichterbij)	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers verplaatsen zich zelfstandig zonder specialistische vervoersvoorziening	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers in 2025	V04
Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor jeugd (18-/18+)	V04
In 2025 woont de (O)GGZ doelgroep beschermd (zelfstandig) thuis	V04
Meer kwetsbare Arnhemmers wonen in een passen de (fysieke) omgeving	V04
Meer gelijke kansen voor Arnhemse kinderen die opgroeien in armoede	V04
Beter borgen bestaanszekerheid minima	V04
Minder (problematische) schulden bij inwoners en ondernemers	V04
Minder jongeren in financiële problemen	V04
Meer perspectief op werk en een hoger besteedbaar inkomen voor minima (directe link naar Doorbraak naar Werk)	V03; V04
Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.	V04
Een sterkere samenleving door meer deelname en zelfregie Arnhemse inwoners	V04
Beter laten aansluiten van vraag en aanbod van mantelzorgondersteuning	
Verbeteren van het aanpakken van eenzaamheid	
Verbeteren duurzame uitstroom uit de opvang	

Wat gaan we doen

Meedoen in Arnhem

Inspanningen gericht op het realiseren van de ambitie en doelen:

- Preventie, Informele zorg en mantelzorg. Intensiveren van preventie en vroegsignalering om zwaardere problematiek te voorkomen. Speerpunten zijn onder andere eenzaamheid en het verbeteren van de kwaliteit van mantelzorgondersteuning zodat het aanbod beter aansluit op de vraag van de mantelzorger en zorgvrager.
- Voorzieningen. In de wijken waar de behoefte het grootst en de noodzaak het hoogst is worden voorzieningen toegevoegd of verbeterd. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners .
- Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten te verminderen wordt een Shared Service Center opzet.
- Opvang. Er wordt gewerkt aan een aanpak die duurzame uitstroom uit de opvang bevordert. Cruciaal hierin is het bieden van toekomstperspectief op alle leefgebieden, waaronder wonen, taal, werk, participatie, zorg.
- Om het meedoen van specifieke doelgroepen te verbeteren, moet maatwerk worden ontwikkeld en geleverd. Maatwerk op het gebied van taal, netwerk, ondersteuning en werk.
- Specifiek voor vluchtelingen en statushouders wordt de integrale aanpak doorontwikkeld. Zij vinden niet vanzelfsprekend een plek in de samenleving, hiervoor hebben zij op alle gebieden maatwerk ondersteuning nodig. Uitgangspunt hierbij is dat ze zo vroeg als mogelijk op alle leefgebieden worden ondersteund (huisvesting, werk, taal, zorg) om te voorkomen dat deze doelgroep lange tijd aan de kant staat.
- Blijvende inzet op sociale acceptatie van alle Arnhemmers, ongeacht achtergrond, beperking of geaardheid. Discriminatie wordt aangepakt.

Doorbraak naar Werk

In lijn met de strategie zoals verwoord in het veranderprogramma Doorbraak Naar Werk (waar ook het waarom en het hoe van ambitie en doelen verwoord staan) wordt ingezet op de realisatie van de volgende subdoelen en strategische inspanningen:

1. Voorkomen dat Arnhemmers niet aan het werk raken en afhankelijk worden van inkomensondersteuning. Daarom wordt onze 'Bemiddelen aan de Poort'-aanpak gehandhaafd en wordt de ontwikkeling en inzet van preventieve aanpakken voor specifieke doelgroepen (onder andere leerlingen VSO/ PRO, studenten MBO1-2, oud nieuwkomers en nieuwe nieuwkomers, max- WW-ers, enzovoorts) geïntensiveerd in samenwerking met onze onderwijs-, (jeugd)zorg-, welzijns- en werkpartners.

2. Arnhemmers die al lange tijd aan de kant staan en afhankelijk zijn van inkomensondersteuning activeren op weg naar werk. Daarom wordt ervoor gekozen om actief op hen af te gaan en hen meer (op maat) vanuit hun (integrale) leefsituatie te helpen bij het zetten van stappen naar werk. Dit vraagt om een meer gebiedsgerichte benadering en aanpak van de opgave, waarbij in samenwerking met de teams leefomgeving en sociale wijkteams onze re-integratie- en inkomensinstrumenten worden ingezet. Het actief aan de slag gaan met het wegwerken van belemmeringen is een belangrijk spoor. Een integrale benaderingswijze gekoppeld aan de inzet op armoede en schulden maar ook aanpassingen in de systematiek helpen hierbij.
3. Arnhemmers die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet zo snel mogelijk op weg naar werk helpen. Daarom wordt ingezet op de doorontwikkeling van de in de basis neergezette uitvoeringsstructuur van de Participatiewet, de hieruit voortvloeiende doelgroepenaanpak en een goed funtionerende in-, door- en uitstroomketen. Daarbij gaat het om:
    - een herijking van focus, inzet en werkwijze van het Cluster Werk & Inkomen (W&I).
    - de doorontwikkeling van de uitvoeringspartners Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP) met ook het Leerwerkloket, hun onderlinge samenwerking en hun samenwerking met hun netwerkpartners (zorgaanbieders, onderwijsinstellingen, (sociale) werkgevers, uitzendbureaus, enzovoorts).
4. Werkgevers motiveren om hun werk inclusiever te organiseren. Daarom wordt sociaal ondernemerschap gestimuleerd, wordt ingezet op het lokaal, duurzaam en sociaal aanbesteden van onze gemeentelijke opdrachten, worden onze ketenpartners (met name Scalabor en WSP) gevraagd om gezamenlijk (verder) te bouwen aan een brede werkgeversdienstverlening en voorziet Arnhem een intensivering van de inzet van Participatiewet-instrumenten als loonkostensubsidie/ loondispensatie en jobcoaching.
5. De doeltreffendheid, doelmatigheid, rechtvaardigheid en rechtmatigheid van onze inspanningen binnen het sociaal domein in het algemeen en Participatiewet in het bijzonder beter monitoren en er slimmer op bijsturen en op handhaven. Daarom wordt ingezet op een beweging van sturen op input naar sturen op (maatschappelijke) impact, worden onze inspanningen voortdurend getoetst op 'bedoeling' en 'eenvoud' en wordt geïnvesteerd in een slimme handhaving.
6. Om sociaal ondernemerschap en de beweging naar impactsturing te bevorderen wordt een werkinvesteringsfonds (WIF) ingericht. Dit fonds van € 2,5 mln, dat als bestemmingsreserve is opgenomen in de voorliggende MJPB, wordt benut om beproefde of innovatieve re-integratie-initiatieven van publieke en private samenwerkingsverbanden te ondersteunen.
7. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van onze lokale doelen en ambities vergroten door op (boven)regionaal niveau rondom het arbeidsmarktbeleid verbinding en afstemming te zoeken, te vinden en te borgen met de belangen en agenda's van onze partners in het Werkbedrijf en Economic Board (werkgevers, werknemers, onderwijs en regiogemeenten). Ook wordt gestreefd naar een gezamenlijke positionering en lobby richting het Rijk.
8. De haalbaarheid en realiseerbaarheid van de doelen en ambities vergroten door samen met de (verander)programma's Inclusie, Zorg Dichterbij, Educatie en Economie meer samenhang en wisselwerking aan te brengen in de afzonderlijke inspanningen.

Daarbij is relevant:
- Het vooraf inboeken van positieve resultaten van inspanningen wordt te risicovol geacht. De beïnvloedingsmogelijkheden van de gemeente zijn beperkt tot de uitgaven (aantal en prijs van uitkeringen). Op de inkomsten die op basis van een complexe en dynamische budgetsystematiek ontvangen worden van het Rijk, heeft de gemeente geen invloed.
- De voorlopige meerjarige prognose van het BUIG-budget laat een groot tekort zien (zie hoofdstuk 2). Hier wordt bij de bepaling van het gemeentebrede risicoprofiel rekening mee gehouden (paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Zorg Dichterbij: Wmo/Jeugdwet

Om de doelstelling te bereiken dat meer Arnhemmers zorg op maat ontvangen, waarbij de zorg zo licht mogelijk en dichtbij is (doen wat nodig is) worden de volgende inspanningen geleverd:
- Intensiveren van preventie en vroegsignalering. Zo wil Arnhem meer algemene voorzieningen in de wijk ontwikkelen en stimuleren dat deze meer gebruikt gaan worden door inwoners als alternatief voor specialistische zorg.
- Versterken van de toegang en toewijzing van zorg en ondersteuning. Zo wil Arnhem de sociale wijkteams verder versterken en een nauwere samenwerking realiseren met andere verwijzers (zoals huisartsen) en onderwijs.
- Sturen op kwaliteit en resultaat bij zorgaanbieders, mede gericht op afschalen van specialistische zorg. Daarbij blijft het uitgangspunt dat passende en kwalitatief goede zorg wordt ingezet in een zo licht mogelijke vorm (doen wat nodig is).
- Ontschotten van zorgsystemen en financieringsstromen (WMO, Jeugdwet. WLZ, ZVW en Participatiewet).
- Vergroten inzicht of passende zorg en de gewenste afschaling van specialistische zorg ook wordt bereikt (monitoring).

Bovenstaande aanpak draagt ook bij aan de doelstelling om meer kwetsbare Arnhemmers eerder en langer (zelfstandig) thuis te laten wonen. Aanvullend op bovenstaande aanpak worden de volgende inspanningen geleverd:

- Maken van prestatie-afspraken met woningcorporaties over het woningaanbod, bijvoorbeeld over het aantal en de locatie van levensloopgeschikte woningen.
- Ontwikkelen van een huisvestingsprogramma voor diverse doelgroepen (jeugd, ouderen, OGGZ). Dit moet ook bijdragen aan de uitstroom vanuit de maatschappelijke opvang en beschermd wonen naar (begeleid) thuis wonen.
- Opstellen van een visie op wonen-zorg-welzijn, samen met stakeholders, belangenorganisaties, sociale wijkteams en teams Leefomgeving.
- Voorkomen van huisuitzettingen. Hierin is de samenwerking met "Vroeg er op af" van belang en de inzet van het Meldpunt Ontruimingen.
- Voorkomen en aanpakken zorggerelateerde woonoverlast onder andere door het bevorderen van het begrip en draagvlak in de wijk voor kwetsbare medemensen.

Deze opgave uit het veranderprogramma Zorg dichterbij heeft een relatie met het algemene woonbeleid dat onder R8 is vermeld. Daarnaast heeft de laatstgenoemde inspanning ook een relatie met veiligheid.

De transformatie van zorg is een uitdagende opgave en brengt financiële risico's met zich mee. Deze financiële risico's worden gedekt vanuit het Noodfonds. Daarbij is een aantal aannames gedaan. Aangezien de gemeente Arnhem op een aantal belangrijke punten nauwelijks invloed heeft bestaat het risico dat het Noodfonds eerder uitgeput is. Zo wordt ongeveer de helft van de jeugdzorg ingezet door geautoriseerde verwijzers, waarop de gemeente geen directe invloed heeft. Ook vanuit de wet Langdurige zorg is een tendens om mensen langer thuis te laten wonen waardoor de zorg ten laste komt van de WMO. Daarnaast heeft Arnhem te maken met vergrijzing en doen steeds meer jongeren een beroep op jeugdzorg.
De stijgende kosten van de zorg leiden mogelijk tot tekorten, die gedekt worden vanuit de BR Noodfonds. Het risico is aanzienlijk dat de BR Noodfonds eerder is uitgeput als nu voorzien. Hiervoor is in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een risico opgenomen.

Zorg Dichterbij: Armoedebeleid en schulddienstverlening

De doelstelling is dat meer Arnhemmers financieel zelfredzaam zijn. Om dit te bereiken worden de volgende inspanningen geleverd:

- Intensiveren van preventie. Arnhem wil voorkomen dat mensen in financiële problemen komen, bijvoorbeeld door betere voorlichting (meer aandacht voor financiële vaardigheden in het onderwijs, cursussen, vindbaarheid aanbod).
- Vroeg Eropaf wordt structureel aangeboden . Op basis van signalen van partners (onder andere corporaties, zorgverzekeraars) worden mensen die in financiële problemen dreigen te komen benaderd en wordt passende ondersteuning aangeboden.
- Bij het aanbod van de voorzieningen hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.
- Onderzoek naar het transformeren van inkomensondersteunende regelingen. Niet alleen compenseren van een tekort aan inkomen, maar ook kijken naar de effectiviteit en efficiëntie van de uitvoering.
- Stimuleren van kansrijk en perspectief opgroeien in Arnhem. Vanuit de wijkaanpak en de Armoedeagenda wordt sterk ingezet op het bestrijden en waar mogelijk voorkomen van achterstanden bij kinderen in armoede. Voorkomen moet worden dat deze kinderen de volgende generatie in armoede zijn.
- Het aanbod van de GelrePas wordt vanaf 2019 toegankelijk voor gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm.
- Om het armoedebeleid op peil te brengen zijn extra middelen (€ 400.000) toegevoegd aan het armoedebudget. Een deel van dit budget wordt besteed aan bovengenoemde verruiming van de GelrePas.
- De kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima wordt hersteld .
- Sturen op meer samenwerking tussen betrokken partners in de stad (onder andere herijking Armoedepact en aanbod en werkwijze schulddienstverlening).
- Blijven inzetten op terugdringen van beschermingsbewind door onder meer het aanbieden van passende en lichtere alternatieven zoals BooM (Budgetondersteuning op Maat) en goede samenwerking tussen verwijzers, rechtbank, bewindvoerders. Nadruk moet liggen op kwaliteit van dienstverlening en inzetten best passende vorm van ondersteuning.

Bij het intensiveren van preventie en vroegsignalering, alsmede het versterken van de toegang tot zorg en ondersteuning is Arnhem zich bewust dat op dit moment niet alle Arnhemmers met een ondersteuningsbehoefte bereikt worden. Met behulp van het programma Inclusie wordt verkend hoe deze nu nog onzichtbare groep beter bereikt kan worden.

Wat mag het kosten

Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-232.986	-208.560	-216.929	-215.789	-215.565	-214.099	-214.008
Baten	123.218	106.792	109.798	110.041	111.296	112.530	112.530
Saldo lasten en baten	***-109.768***	***-101.768***	***-107.131***	***-105.747***	***-104.269***	***-101.569***	***-101.477***
Toevoeging aan reserve	-22.517	-6.180	-6.180	-2.790	-290	0	0
Onttrekking aan reserve	24.481	17.474	15.052	5.584	4.957	1.139	1.139
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***1.964***	***11.294***	***8.872***	***2.794***	***4.667***	***1.139***	***1.139***
Gerealiseerd resultaat	**-107.804**	**-90.474**	**-98.258**	**-102.953**	**-99.603**	**-100.430**	**-100.339**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Aanvullende maatregelen tbv tekort beschermingsbew ind / BooM (CA-fb)	-250
- Inclusief Arnhem (CA-1.10)	-100
- Bdget voor behouden en verbeteren of toevoegen w ijkvoorzieningen (CA-3.1)	-250
- Shared service centre voor vrijw illigersinitiatieven (CA-4.4)	-100
- MJPB 2018-2021 Nog in te vullen taakstelling beschermingsbew ind /BooM ten laste van algemene middelen	-170
- MJPB 2019-2022 nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen deel MGR	-45
- MJPB 2019-2022 nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen deel VVGM zorg	-28
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociale w ijkteams	-306
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociaal domein: zorg in natura	-608
- MJPB 2019-2022 prijsontw ikkeling, beroep op prijsontw ikkeling tbv indexatie sociaal domein: PGB	-44
- MJPB 2019-2022 nieuw e tarieven huishoudelijke toelage	-156
- MJPB 2019-2022 nieuw e tarieven jeugdbescherming	-80
- MJPB 2019-2022 Verlagen kader bijdrage begroting Presikhaaf bedrijven	572
- MJPB 2019-2022 Voordeel Presikhaaf bedrijven als gevolg van bijstelling opbrengsten van het rijk voor	433
- MJPB 2019-2022 Kosten voor gemenetelijke ID'ers	-104
- MJPB 2019-2022 Inzet Id'ers voor gratis bew aakte fietsenstallingen	-40
- MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Middelen Nieuw e taken Veilig Thuis doorgeven aan beleidsveld	-1.133
Bestaand beleid	
- Bijdrage GR Presikhaaf Bedrijven	8.287
- Frictie- en aanloopkosten Scalabor incidenteel in 2018 (Rb 18-12-2017)	-6.085
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 Regionaal w erkbedrijf 2017 (Rb. 18-12-2017)	289
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 investeren naar w erk (Rb. 18-12-2017)	500
- Incidentele overheveling niet bestede middelen 2017 BM statushouders w erk & (bijzondere) bijstand (Rb. 18-	740
- Ontw ikkeling Rijksbijdrage Participatiew et BUIG (zie baten)	-402
- Incidentele extra dekking trajectkosten Scalabor Participatiebudget (Rb 18-12-2017)	250
- DU verhoogde asielinstroom (Rb 18-12-2017)	714
- Gevolgen meerjarige prognose BUIG/Verdeelmodel/vangnet (MJPB 2018-2021)	-911
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	-34
- Overig	201
Totaal lasten	**1.140**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 *(t/m Raad 3 juli 2018)*	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
-	
Bestaand beleid	
- Ontwikkeling Rijksbijdrage Participatiewet BUIG (zie lasten)	403
- Overig	-160
Totaal baten	**243**
Totaal mutaties van baten en lasten	**1.383**

Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR: Instellen werk investeringsfonds (nieuwe BR) (CA-1.1)	-2.500
- BR: MJPB 2019-2022 Algemene Uitkering Decentralisatie Uitkering schulden armoede	-290
Totaal toevoegingen	**-2.790**
Onttrekkingen	
- BR MJPB 2018-2021, dekken nog in te vullen taakstelling beschermingsbewind / Boom vanuit BR taakmutaties	170
- AR: Amendement schulden voorkomen	100
- BR Noodfonds tgv Sociaal Domein	3.761
- BR Noodfonds dekking geraamd rendement Scalabor (Rb 18-12-2017)	740
- BR Burgerinitiatieven sociaal domein: subsidieregeling Burgekracht sociaal domein Arnhem (Rb 25-04-2016)	472
- BR Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang, actualisatie (Rb 07-11-2016)	25
- BR Kapitaallasten : dekking terrein van Diemenhof (Rb 29-06-2015)	16
- BR taakmutaties : dekking uitvoeringsplan huishoudelijke hulp toelage 2017-2020 (Rb 19-12-2016)	300
Totaal onttrekkingen	**5.584**
Totaal mutaties reserves	**2.794**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Samenkracht en burgerparticipatie	-5.054	-2.157	-2.707	-2.663	-1.948	-1.913	-1.901
Wijkteams	-2.388	-328	-3.100	-3.729	-3.979	-3.979	-3.979
Inkomensregelingen	-125.292	-114.030	-126.461	-127.135	-128.232	-128.229	-128.229
Begeleide participatie	-45.050	-42.949	-36.976	-33.834	-32.597	-31.459	-31.392
Arbeidsparticipatie	-5.597	-1.119	-4.154	-2.307	-2.307	-2.311	-2.311
Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-2.392	-6.399	-1.528	-1.948	-2.448	-2.478	-2.478
Maatwerkdienstverlening volwassenen	-10.838	-9.884	-10.204	-10.686	-10.919	-10.456	-10.444
Maatwerkdienstverlening jeugd	-2.334	-440	-588	-567	-186	-186	-186
Geëscaleerde zorg volwassenen	-33.234	-30.261	-30.218	-31.819	-31.848	-31.987	-31.987
Geëscaleerde zorg jeugd	-808	-993	-993	-1.102	-1.102	-1.102	-1.102
Totaal	**-232.986**	**-208.560**	**-216.929**	**-215.789**	**-215.565**	**-214.099**	**-214.008**

Partner(s)

Verbonden partijen

Werkvoorziening Midden-Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)
GO Arnhem Nijmegen City Region
MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland
BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden
Scalabor B.V.

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Voor een overzicht van de overige partijen die bij dit programma betrokken zijn, wordt verwezen naar de bijbehorende taakvelden.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Inkomensregelingen:

- Kansrijk opgroeien: stand van zaken.

WMO:

- Abonnementstarieven eigen bijdrage.

Schulddienstverlening:

- Onderzoek effectiviteit schulddienstverlening door Rekenkamer;
- Uitwerking revolverend fonds jongvolwassenen met schulden;
- Uitwerking amendement schulden voorkomen.

Geëscaleerde zorg volwassenen:

- Stand van zaken met betrekking tot een goed werkende aanpak voor mensen met verward gedrag;
- Regioplan Beschermd thuis;
- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling.

Actuele beleidskaders

Samenkracht en burgerparticipatie

- Koersnota Van Wijken Weten (2016);
- Uitvoeringsplan Transformatie Sociaal Domein (2016);
- Uitvoeringsplan Van Wijken Weten (2016);
- Raadsvoorstel Integratie in de Arnhemse Vluchtelingenketen (2016);
- Beleidsagenda seksuele diversiteit 2015 - 2017 (2015).

Wijkteams

- Raadsbrief herpositionering sociale wijkteams Arnhem.

Inkomensregelingen

- Armoedeagenda 2015 - 2018 (2014).;
- nota Doorontwikkeling Armoede en schulddienstverlening (2016).

Begeleide participatie

- Raadsbrief Stand van zaken implementatie Participatiewet en de transitie van Presikhaaf & Bedrijven (2016).

Arbeidsparticipatieinstrumenten gericht op toeleiding naar werk

- Raadsbrief 'Op weg naar Doorbraak Naar Werk' (maart 2018);
- Coalitieakkoord 2018-2022 (mei 2018);
- Programmaplan Doorbraak Naar Werk (november 2018).

Maatwerkvoorzieningen en maatwerkdienstverlening Wmo volwassenen

- Uitvoeringsplan deel Wmo ;
- Verordening maatschappelijke ondersteuning gemeente Arnhem 2015.

Maatwerkdienstverlening Wmo jeugd

- Beleidsplan Jeugd Wmo;
- Uitvoeringsplan deel Jeugdhulp;
- Verordening Jeugdzorg Arnhem.

Geëscaleerde zorg volwassenen

- Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling 2015-2019.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Martien Louwers
Ronald Paping

R7 Gezondheid en Milieu

Arnhem wil een gezonde en duurzame stad zijn. Vanuit volksgezondheid zet Arnhem in op preventie op wijkniveau, het bevorderen van een gezonde leefstijl en een integrale, sluitende aanpak van gezondheidsproblemen. Milieutaken gericht op het verbeteren van afvalscheiding, op het gebied afgestemde stadsreiniging, goed functionerende riolering, voorkomen van wateroverlast, milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem, geluid, geur, energie en klimaat) dragen bij tot gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Wat willen we bereiken

Volksgezondheid

Meer Arnhemmers gezonder en fitter is ons doel. Recente jaren laten een aantal zorgwekkende trends zien die invloed hebben op zowel de fysieke als de mentale gezondheid, zoals chronische aandoeningen en welvaartsziekten (bijvoorbeeld obesitas op steeds jongere leeftijd).
Deze trend moet gekeerd worden door het faciliteren van een gezonde leefstijl en een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefstijl heeft namelijk een sterk positief effect op gezondheid, individuele ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, welbevinden en verminderen een eventueel sociaal isolement. Een gezonde leefomgeving ervaren mensen als prettig, nodigt uit tot gezond gedrag en de druk op gezondheid is zo laag mogelijk. Daarnaast is het belangrijk om gezondheidsvaardigheden zo jong mogelijk aan te leren.
Er wordt gericht op Arnhemmers die al een gezonde leefstijl hebben en de kwetsbare Arnhemmers die extra ondersteuning of stimulering nodig hebben.

Klimaatadaptatie en riolering

Het is belangrijk dat Arnhem een klimaatadaptieve stad is. Dit is een belangrijke opgave waarvoor de overheid (gemeente en waterschap) en particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen) de handen ineen moeten slaan. Voor een gezonde leefomgeving is een goed functionerende riolering een basisvoorwaarde.

Afval

Arnhem vindt het belangrijk om waardevolle grondstoffen langer in de keten van productie, consumptie en hergebruik te houden. Door hergebruik van huishoudelijk afval wordt bijgedragen aan de transitie naar een circulaire economie. Deze ambitie vertaalt zich naar de doelstelling om de hoeveelheid restafval te verminderen door in te zetten afvalscheiding. De ambitie is om te voldoen aan de landelijke VANG (Van Afval Naar Grondstof) doelstellingen: in 2020 75% afvalscheiding en 100 kilogram restafval per inwoner per jaar.

Milieubeheer

Milieubeheer en -handhaving (externe veiligheid, duurzaamheid, lucht, bodem en grondwater, geluid, geur, energie en klimaat) leveren een bijdrage aan gezonde, leefbare wijken en openbare ruimte.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Toekomstbestendige Jeugdgezondheidszorg als sterke preventieve basis	
Leefomgeving (lucht, bodem, geluid en externe veiligheid) voldoet aan normen	
Voldoen aan doelen NEMIA	V02
Bevorderen gezonde leefstijl	
Hergebruik afvalstromen	V02
Beperken gevolgen van extreme wateroverlast	

Wat gaan we doen

Volksgezondheid

Arnhem richt zich op een aanpak die zich verbreedt tot de achterliggende problematiek (een integrale aanpak/samenwerking tussen domeinen). Specifiek wordt ingezet op:

- Het komen tot een rookvrije generatie, door bijvoorbeeld bewustwording bij verenigingen voor rookvrije zones en eventueel speelplekken in afstemming met de wijken.
- Aanpak overgewicht en obesitas bij kinderen (waaronder gezonde voeding en meer bewegen); door onder andere doorontwikkeling/implementatie van aanpakken als JOGG- en GO!
- Preventieve maatregelen gericht op het terugdringen van alcohol- en middelengebruik, internet- en gameverslaving bij jongeren en preventieve inzet om de mentale gezondheid te stimuleren.
- Vanuit Geboortezorg en Jeugdgezondheidszorg wordt specifiek ingezet op een goede start van kinderen door bijvoorbeeld kwetsbare toekomstige ouders voor te bereiden op de komst van hun kind.

Klimaatadaptatie

Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is in 2015 de Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord vastgesteld. De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en

waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Binnen het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)-budget is ruimte gemaakt voor maatregelen die bijdragen om Arnhem klimaatbestendig (klimaatadaptatief) te maken. Met dit budget kunnen kansen worden benut om bij werkzaamheden in de openbare ruimte ook de gevolgen van extreme regenval te verminderen. In veel gevallen zullen deze maatregelen ook bijdragen aan het verbeteren van het stadsklimaat, het verminderen van de opwarming van de stad tijdens perioden van langdurige hitte zoals die zich ook tijdens de zomer van 2018 hebben gemanifesteerd. Ingezet wordt op het verminderen van de opwarming van dicht bebouwde, versteende delen van de stad en het beschermen van die gebieden die bijdragen aan de af/verkoeling zoals de parken. Het derde thema met betrekking tot klimaatadaptatie betreft de gevolgen van langdurige droogte zoals die in de zomer van 2018 voor het eerst echt zijn gevoeld.

De eigen Arnhemse opgaven met betrekking tot klimaatadaptatie zijn nauw gerelateerd aan de landelijke opgaven waarin wordt gestreefd naar een klimaatbestendig Nederland in 2050. Voorafgaand daaraan dient in 2020 in alle taken en werkzaamheden klimaatbestendig te worden gehandeld. Met betrekking tot deze laatste opgave heeft de gemeente al hele grote stappen gezet: bij alle werkzaamheden in de openbare ruimte wordt gekeken naar mogelijke maatregelen die bijdragen aan een klimaatbestendiger Arnhem. Verder wordt het Platform Arnhem Klimaatbestendig (AKB) ondersteund in het bewust maken van elke Arnhemmer over zijn of haar rol in het klimaatbestendig maken van onze stad. Naast de gemeentelijke bijdrage ondersteunen onze beide waterschappen ook het Platform AKB, zowel financieel als met kennis en kunde.

Het realiseren van een steeds klimaatbestendiger Arnhem is dus een brede opgave voor de gehele stad die, mede gezien de noodzakelijke inzet van onze inwoners, nauwe afstemming vraagt met andere ruimtelijke (zoals de energietransitie) en sociale (leefbaarheid) opgaven.

Watervisie

De opgaven met betrekking tot klimaatadaptatie zullen ook een plek krijgen in de (nieuwe) watervisie. De watervisie is de opvolger van het Arnhemse Waterplan (2009-2015) en zal de gezamenlijke koers verwoorden van gemeente en waterschappen hoe om te gaan met het water in Arnhem in relatie tot de klimaatverandering. De Watervisie zal naar verwachting in 2019 vastgesteld worden en tegelijkertijd met de aanpassing van de waterbergingsovereenkomst Arnhem-Noord II (2013) worden ondertekend.

Riolering

Het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2018 (GRP5) loopt eind 2018 af. Met de komst van de Omgevingswet vervalt de noodzaak van een apart, momenteel nog wettelijk verplicht, GRP. Een meerjarig rioleringsplan sluit minder aan bij een integrale aanpak van de totale openbare ruimte waarbij ook thema's als klimaatadaptatie worden meegenomen. Het verlengen van het huidige GRP tot het moment van invoering van de Omgevingswet (nu voorzien 2021) is daarom gekozen als meest pragmatische oplossing. Grote projecten in 2019 zijn Spijkerbuurt, Geitenkamp en Schaarsbergen.

Afval

In 2018 is omgekeerd inzamelen stadsbreed ingevoerd met uitzondering van de binnenstad. Met de invoering van een prijsprikkel (Diftar) wordt verwacht dat er een extra impuls wordt gegeven om de landelijke doelstellingen op het gebied van afvalscheiding te realiseren.
Vooruitlopend op de invoering van Diftar zal in 2019 ingezet worden op het verbeteren van de knelpunten in het huidige inzamelsysteem. Verder wordt gekeken welke extra maatregelen behulpzaam of noodzakelijk zijn voor een succesvolle start van Diftar.

Milieubeheer

- Energie, duurzaamheid en luchtkwaliteit: De ambities voor energie en duurzaamheid en luchtkwaliteit zijn vastgelegd in het programmaplan New energy made in Arnhem (september 2015). De focus ligt primair op versterking van de Energie- en Milieutechnologie-sector (EMT), energiebesparing een toename van het aandeel duurzame energie en de voorbeeldige gemeente. Meer informatie is te vinden in Veranderopgave Klimaat en Energie.
- Bodem en ondergrond: Het is een gemeentelijke taak (vanuit de Wet bodembescherming (Wbb) en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te zorgen voor de instandhouding en het verbeteren van een bodem die geschikt is om op te wonen en om op te werken. Ook draagt de Wbb bij aan de bescherming van kwetsbare gebieden (in verband met natuur en drinkwaterwinning). Arnhem is bevoegd gezag Wbb en voert namens het Rijk de wettelijke taken uit (onderzoek, beschikkingen, toezicht en handhaving). Naast deze wettelijke taken is er de ambitie om de ondergrond in te zetten bij de klimaatadaptatie en als duurzame bron van energie.
- Externe veiligheid: Externe veiligheid gaat over het beheersen van risico's die mensen lopen door opslag, productie, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen in hun omgeving. Arnhem heeft de risicovolle activiteiten in beeld en bij (ruimtelijke) ontwikkelingen wordt er rekening gehouden met het aspect externe veiligheid.
- Geluidshinder: Geluidshinder wordt steeds meer via een programmatische aanpak onder controle gehouden. Het lopende Actieplan Omgevingslawaai voor bestaande woningen en wegen was daar de eerste stap in. De volgende stap is het aanpassen van het geluidbeleid aan deze aanpak en het veranderen van de

saneringsopdracht aan de ODRA. De aanpak van nieuwe situaties bestaat uit het voorkomen van nieuwe geluidgehinderden.
- Milieuhandhaving: Vergunningverlening en handhaving dragen bij aan het behalen van de landelijke doelstellingen op het gebied van milieu en gezondheid. Deze taken worden uitgevoerd door de ODRA. De prioriteit ligt op een actueel vergunningenbestand en goed naleef gedrag van bedrijven.

Handhaving leefbaarheid en veiligheid

Met het amendement 'De overlast te lijf' van november 2017 is de handhavingscapaciteit in de fysieke ruimte structureel uitgebreid met 5 fte (3 fte vanaf 2018, 2 fte vanaf 2020). Het team Handhaving bestaat uit team Leefbaarheid voor handhaving in de wijken (10,4 fte, vanaf 2020: 12,4 fte) en team Veiligheid (8 fte) voor handhaving ten behoeve van veiligheid.

Wat mag het kosten

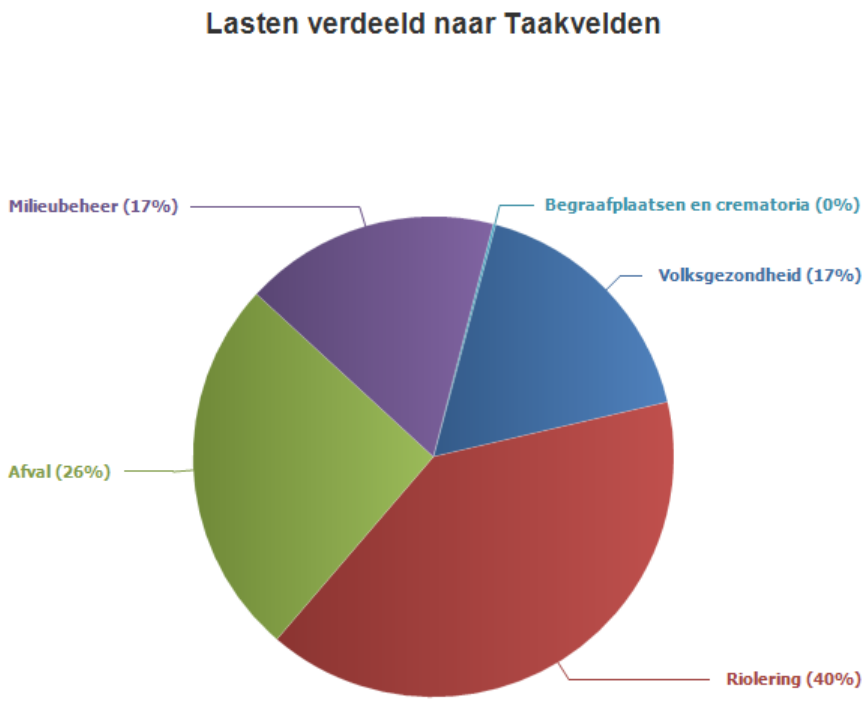
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Gezondheid en Milieu	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-34.052	-30.580	-29.715	-30.885	-31.712	-30.702	-30.563
Baten	37.812	35.380	35.447	35.605	35.476	35.569	35.574
Saldo lasten en baten	***3.761***	***4.800***	***5.732***	***4.720***	***3.765***	***4.868***	***5.011***
Toevoeging aan reserve	-1.189	-4.247	-4.247	-262	-120	-146	-495
Onttrekking aan reserve	8.584	4.947	4.977	-15	434	81	327
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***7.395***	***700***	***730***	***-277***	***314***	***-65***	***-168***
Gerealiseerd resultaat	**11.156**	**5.500**	**6.462**	**4.443**	**4.079**	**4.802**	**4.843**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Extra kosten PMD-afval (CA-fb)	-70
- Budget voor w armtetransitie en verduurzaming (CA-2.1)	-750
- MJPB 2019-2022 Onderhoudsbudget ondergrondse afvalcontainers	-320
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie deel VGGM zorg	-106
- MJPB 2019-2022 Wateroverlast	-33
- MJPB 2019-2022 Middelen bodem aan beleidsveld	-255
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	484
Bestaand beleid	
- Voorbereiding invoering Diftar en uitbreiding afvalcoaches	567
- Incidenteel 2018: uitbreiding milieuzone (MJPB 2018-2021)	-466
- Overig bestaand beleid	-220
Totaal lasten	**-1.169**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Lagere baten PMD-afval (CA-fb)	-400
- MJPB 2019-2022: dekking kostenstijgingen ten laste van de afvalstoffenheffingen	770
Bestaand beleid	
- MJPB 2018-2021: verw achte daling afvalstoffenheffing	-475
- Toename rioolheffingen door indexatie met 1,5% conform coalitie-akkoord	245
- Overig bestaand beleid	17
Totaal baten	**157**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1.012**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- BR: MJPB 2019-2022 Toevoeging aan BR Groot Onderhoud Riolering	-234
- BR Groot Onderhoud: Riolering	-28
- BR Klimaatfonds 10 mln. in 2018 (CA-2.2)	0
Totaal toevoegingen	**-262**
Onttrekkingen	
- AR: Besluit invoering Diftar	-328
- BR Huishoudelijk Afval: dekking voorbereidingskosten Diftar	155
- BR Energy Made in Arnhem: Inkoop elektriciteit en gas (Rb 07-11-2016)	10
- BR Duurzaamheidsleningen: dekking rente (Rb 18-12-2017)	12
- BR: MJPB 2019-2022 Toevoeging aan BR Groot Onderhoud Riolering	34
- BR Groot Onderhoud: Riolering	98
- BR Vastgoed	4
Totaal onttrekkingen	**-15**
Totaal mutaties reserves	**-277**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Volksgezondheid	-5.703	-5.307	-5.237	-5.304	-5.301	-5.297	-5.293
Riolering	-15.055	-12.258	-12.184	-12.334	-12.618	-12.888	-13.042
Afval	-7.662	-7.807	-7.315	-7.897	-8.132	-7.557	-7.269
Milieubeheer	-5.594	-5.160	-4.932	-5.302	-5.613	-4.911	-4.911
Begraafplaatsen en crematoria	-37	-48	-48	-48	-48	-48	-48
Totaal	**-34.052**	**-30.580**	**-29.715**	**-30.885**	**-31.712**	**-30.702**	**-30.563**

Partner(s)

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Eerstelijnsgezondheidszorg (onder andere huisartsen);
- Rijnstate;
- Onderwijsinstellingen;
- Sociale Wijkteams;

- Menzis;
- Sportbedrijf;
- Iriszorg verslavingspreventie;

- Indigo;
- Provincie Gelderland;
- Sportaanbieders;
- Partners uit het Verloskundig Samenwerkingsverband Kracht (Arnhem e.o.).

Daarnaast zijn er nog een aantal kleinere partijen die een preventief aanbod hebben in Arnhem.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Resultaat van de inspanningen om de scheidingsresultaten te verhogen en hoe invulling wordt gegeven aan de randvoorwaarden voor de invoering van Diftar.

Actuele beleidskaders

- Verlenging lokaal gezondheidsbeleid (raadsbesluit 29 juni 2015);
- Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019 (Kamerbrief 4 december 2015);
- Nationaal Preventieakkoord 2018;
- New Energie made in Arnhem (raadsbesluit september 2015);
- het amendement 16A41 Rechte rug (2): Met ambitie de overlast te lijf is in 2017 nader uitgewerkt in de nota Handhaving fysieke ruimte.

Portefeuillehouders

Naam
Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Ronald Paping

R8 Wonen en Ruimte

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad waar Arnhemmers fijn en betaalbaar kunnen wonen. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid zijn uitdagingen waar Arnhem voor staat. De Arnhemse visie op de fysieke ruimte is richtinggevend, maar flexibel om de eigen Arnhemse kwaliteiten te benutten en ruimte te geven aan creativiteit en ondernemerschap. Het grondbeleid speelt in op nieuwe ontwikkelingen en biedt maatwerk per locatie.
In de Arnhemse woonprincipes 2016-2025 wil Arnhem haar positie als aantrekkelijke woonstad, onderscheidend in de regio, versterken.

Wat willen we bereiken

Voldoende woningen van juiste kwaliteit

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. Met het maken van woningbouwplannen wordt rekening gehouden met de werkelijke vraag en behoefte. Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat voldoet aan de vraag. Over de opgave voor de sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd. De duurzame inzet en het op peil houden van de bestaande voorraad maakt een wezenlijk onderdeel uit van onze opgave.
Om dit te bereiken wordt in 2018 het volkshuisvestelijk kader 2019-2021 voor de sociale huursector van de woningcorporaties en de Uitvoeringsagenda 2019-2021 opgesteld. Daarin staan de ambities en prioriteiten voor de korte termijn. De acties die daarin zijn opgenomen kennen de programma's Van Wijken Weten en Stad op de kaart als kader. Uitvoering van de wijkgerichte activiteiten is een van de resultaten die onder sturing vanuit de wijk en de bewoners tot stand komt.

De belangrijkste ambities voor de langere termijn zijn:

- Arnhem als vitale en aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken en te verblijven; er komen meer woningen die gevarieerd zijn met aandacht voor bijzondere doelgroepen, eenpersoonshuishoudens en mensen met een beperking of zorgvraag.
- Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen.
- In het kader van de uitvoering van Inclusieagenda levert wonen een belangrijke bijdrage.
- Ontwikkelen en actueel houden van de woningbouwplanning en regionale afstemming daarover.
- Jaarlijkse prestatieafspraken met de woningcorporaties over hun bijdrage aan de uitvoering van de woonprincipes.

Ruimtelijke Ordening

Op veel plekken is Arnhem met andere partijen aan de slag met stadsontwikkeling. Eigen ontwikkelingen en ontwikkelingen door derden vragen om een duidelijke maar tevens flexibele, projectoverstijgende visie op de stad als geheel. Deze visie wordt opgenomen in de Omgevingsvisie.

Ontwikkelingen van derden vragen om begeleiding van de gemeente vanuit haar publieksrechtelijke rol. Het gaat dan om bijvoorbeeld het opstellen van een gebiedsvisie, nota van randvoorwaarden of herziening van het bestemmingsplan. Voorbeelden van dit soort projecten zijn:

- Het Cobercoterrein/ De Melkfabriek;
- Transformatie van het ING-kantoor aan de Velperweg;
- Akzo terrein;
- Arnhem Centraal woningbouw (op vroegere kantoorkavels);
- Stadsblokken Meinerswijk ;
- Arnhems Buiten.

Omgevingswet

Een belangrijke ontwikkeling is de komst van de Omgevingswet. Deze wet zal consequenties hebben voor het fysieke domein. Op het moment van invoering van de wet (planning is 1 januari 2021) moet de basis (van ons beleid) op orde zijn. Bij het opstellen van de Omgevingsvisie en de verdere uitwerking daarvan zal de stad betrokken worden.

De nieuwe Omgevingswet biedt de kans om onze leefomgeving verder te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. Het DNA van de stad, de energietransitie, de klimaatopgave en het behoud en het versterken van natuur in Arnhem zijn belangrijke pijlers voor de uitwerking van Omgevingswet en -visie in het bijzonder. Daarbij moet blijken of het huidige plan van aanpak bijstelling behoeft.

De mogelijkheden die de Omgevingswet biedt zullen worden verzilverd daar waar dat na afweging van baten en lasten aantoonbaar voordeel oplevert, onder meer voor de Arnhemse veranderopgaven zoals de invoering van wijksturing en voor verbetering van dienstverlening.

Woningbouw en Groen

De ambities zijn:

- Een deel van de sociale woningbouwopgave wordt gericht ingezet voor bepaalde doelgroepen.
- Voldoende en betaalbare woningen. Minimaal 30% sociale woningbouw realiseren in projecten .
- Openbaar groen beschermen, vergroten en versterken. Gebieden bestemd als natuur en bos behouden hun bestemming.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Het begeleiden van ontwikkelingsplannen van derden (andere grond-pandeigenaren dan de gemeente)	
Arnhem vitaal en aantrekkelijk maken als stad om in te wonen, te werken, te ontmoeten en te verblijven	V01
Huisvesting bieden aan specifieke doelgroepen	V04
Vergroten van de energieprestatie en duurzaamheid van de bestaande sociale voorraad	V02
Doorstroming bevorderen aan de onderkant van de woningmarkt	
Zelf bouwen bevorderen	
Kwaliteit verbeteren van de bestaande woningvoorraad	
Inwoners langer zelfstandig laten wonen	V04
Ontwikkelen en beheren van de fysieke stad door de eigen Arnhemse kwaliteiten te onderkennen en hierop actief voort te bouwen	V01
Ruimtelijke kwaliteit is op orde	
Voldoende aanbod voor wonen en werken op de juiste plek	
Het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten	
Het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt	

Wat gaan we doen

- De gemeente bereidt zich voor op de invoering van de Omgevingswet en zal de benodigde aanpassingen implementeren.
- De basis hiervoor moet op orde gebracht worden vóór de invoeringsdatum van de Omgevingswet. Als de basis op 1 januari 2021 op orde is, heeft de gemeente daarna door overgangsrecht circa 9 jaar de tijd om stapsgewijs juridisch, beleidsmatig en digitaal over te gaan naar het nieuwe stelsel.
- De omgevingsvisie zal in een participatief traject met de stad worden opgesteld en gaat de integrale en strategische kaders bieden voor toekomstig beheer en ontwikkeling van de stad.
- (Door)ontwikkelen van de woonmonitor die inzicht geeft in aantallen woningen (type, huur/koop/ woningvorm etc.), woningbouwplannen, stand van zaken geeft. Deze geeft input voor omgevingsvisie, beleid, kaderstelling en rapportages, inzicht in behoefte voor specifieke woonconcepten (zorg, samenleven, duurzaamheid etc.), toepassen nieuwe woonconcepten.
- Met het maken van woningbouwplannen moet rekening worden gehouden met de werkelijke vraag en behoefte, ook op langere termijn. De teams leefomgeving constateren dat in een aantal wijken de eenzijdige bevolkingsopbouw de wijk geen goed doet. De teams willen de kennis en inzichten die zij rondom deze eenzijdigheid in beeld hebben, graag inzetten ten behoeve van toekomstige prestatieafspraken die kunnen leiden tot differentiatie in de wijken.
- Uitvoering geven aan de (sub) regionale woonagenda waarin onder andere een onderzoek wordt gedaan naar de woningvraag in de komende jaren, waarbij ook rekening wordt gehouden met de betaalbaarheid voor lage middeninkomens.
- Opstellen en vaststellen Volkshuisvestelijk kader 2019-2020 en uitvoeringsagenda. Maken van prestatieafspraken met de woningcorporaties. Onderdeel van het volkhuisvestelijke kader is het uitwerken van de beleidsmaatregel minimaal 30% sociale woningbouw realiseren in projecten.
- Uitvoeren plan van aanpak woonwagens.
- Uitvoering geven aan procesplan langer thuis (veranderprogramma zorg dichterbij).
- Evalueren en aanpassen huisvestingsverordening.
- Instrumenten ontwikkelen om de middenhuur reguleren (evenwichtige prijs-kwaliteitsverhouding).
- Onderzoek naar woningsplitsing en verkamering en de effecten daarvan.

Zorg en welzijn
Woningen die worden gebouwd zijn gevarieerd met aandacht voor eenpersoonshuishoudens en bijzondere doelgroepen zoals mensen met een beperking of zorgvraag.

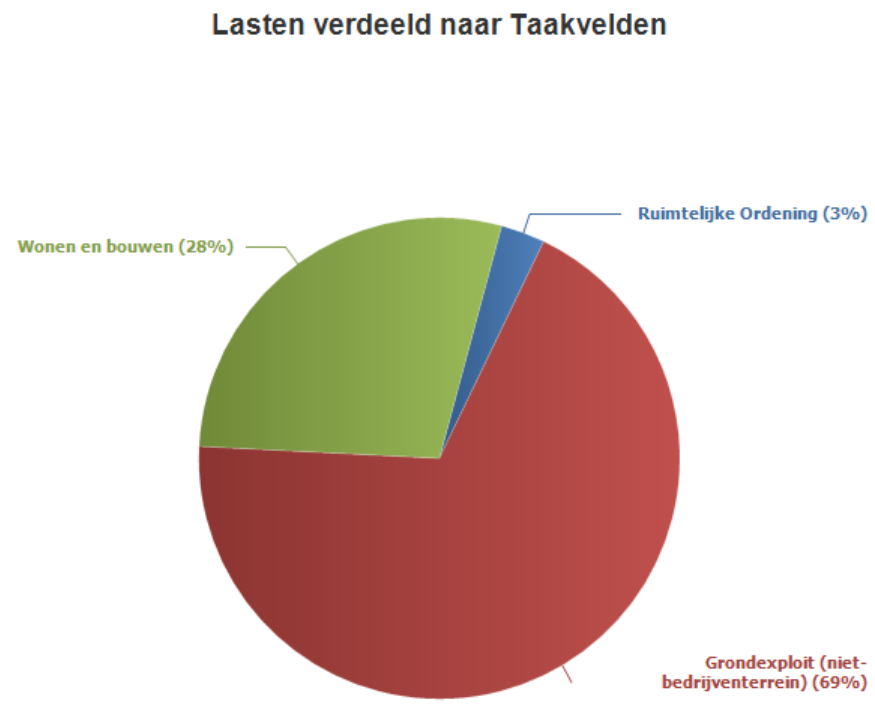
Groen en ruimtelijke ordening
De omgevingsvisie biedt de kans om bestaande beleidsagenda's en nieuwe ambities plus opgaven met elkaar te verbinden en te vertalen naar een lange termijn visie voor de gewenste ontwikkeling van de fysieke leefomgeving in Arnhem. Grote 'nieuwe' overstijgende opgaven, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid zullen, met het bestaande DNA van de stad als basis, geïntegreerd een plek in de visie krijgen. De visie, of de omgevingsprogramma's (over het hoe), kunnen in die zin een voertuig zijn voor het gesprek met de stad.

Wat mag het kosten
Overzicht Lasten en Baten
Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Wonen en Ruimte	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-60.899	-42.017	-53.386	-38.920	-40.274	-29.382	-20.163
Baten	85.520	38.962	50.715	36.248	39.016	28.382	17.476
Saldo lasten en baten	***24.621***	***-3.055***	***-2.671***	***-2.671***	***-1.257***	***-1.001***	***-2.688***
Toevoeging aan reserve	-11.273	-1.472	-4.779	-437	-1.941	-1.848	-161
Onttrekking aan reserve	2.858	1.915	579	501	462	462	462
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***-8.415***	***443***	***-4.200***	***64***	***-1.479***	***-1.387***	***301***
Gerealiseerd resultaat	**16.206**	**-2.612**	**-6.870**	**-2.607**	**-2.737**	**-2.387**	**-2.387**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	**Bedrag**
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022, nominale compensatie gemeenschappelijke regelingen, ODRA	-112
- MJPB 2019-2022, ophogen budget voorstudies	-50
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	-4
Bestaand beleid	
- Ontw ikkeling kapitaallasten bestaande investeringen	
- Fasering niet-grondexploitatieprojecten: volume uitgaven neemt af (zie ook baten)	9.988
- Fasering grondexploitatieprojecten: volume uitgaven obv FJP 2017 neemt af (zie ook baten)	4.812
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R2 naar R8	-280
- Stimuleringsmaatregelen (zie ook baten)	300
- Stelpost prijscompensatie voor duurdere aanbesteding projecten	-252
- Overig	64
Totaal lasten	**14.466**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022 Dekken ophogen budget voorstudies vanuit erfpachtbaten	50
Bestaand beleid	
- Fasering niet-grondexploitatieprojecten: volume inkomsten neemt af (zie ook lasten)	-9.988
- Fasering grondexploitatieprojecten: volume inkomsten obv FJP 2017 neemt af (zie ook lasten)	-4.812
- Administratieve verschuiving obv BBV: taakveld mbt niet-grondexploitatieprojecten trolley van R2 naar R8	314
- Eenmalige afw ikkeling niet-grex projecten (327 tegen 49 in 2018)	278
- Stimuleringsmaatregelen (zie ook lasten)	-300
- Overig bestaand beleid	-9
Totaal baten	**-14.467**
Totaal mutaties van baten en lasten	**-1**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: Afwikkeling resultaat project Presikhaaf	-328
- BR Grondexploitatie: Afwikkeling resultaat WC Presikhaaf en Roosendaalseweg	-65
- BR Volkshuisvesting: Rente startersleningen (Rb 26-06-2012)	-75
- BR Coalitieakkoord financiele afspraak, dekking nog in te vullen taakstelling vastgoed door mutaties	32
Totaal toevoegingen	**-436**
Onttrekkingen	
- BR Frictiekosten: Frictiekosten ODRA (Rb 07-11-2016)	17
- BR Starterslening: Dekking lasten leningen (Rb 07-11-2016)	361
- BR Volkshuisvesting: Realiseren doelen woonvisie (Rb 25-06-2012)	75
- BR Startersleningen: Herallocatie startersleningen (Rb 02-11-2015)	50
- BR Stimulering woningbouw: Kosten kavelwinkel (Rb 26-05-2014)	30
- BR Coalitieakkoord financiele afspraak, dekking nog in te vullen taakstelling vastgoed door mutaties	-32
Totaal onttrekkingen	**501**
Totaal mutaties reserves	**65**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Ruimtelijke Ordening	-948	-1.271	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160	-1.160
Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	-34.353	-29.749	-31.225	-26.717	-31.410	-21.038	-13.278
Wonen en bouwen	-25.598	-10.996	-21.001	-11.043	-7.703	-7.184	-5.726
Totaal	**-60.899**	**-42.017**	**-53.386**	**-38.920**	**-40.274**	**-29.382**	**-20.163**

Partner(s)

Verbonden partijen

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)
GO Arnhem Nijmegen City Region

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

- Woningcorporaties;
- Zorgpartijen;
- Huurdersorganisaties.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Nota *Zicht op Gegronde Keuzes;*
- Herijking van het grondbeleid uit 2005 (Nota Grond(ig) bezien!) in 2013;
- Arnhemse Woonprincipes 2025;
- Volkshuisvestelijk kader 2016-2018;
- Uitvoeringsagenda 2017-2018;
- Huisvestingsverordening 2016;
- Starterslening.

Portefeuillehouders

Naam

Cathelijne Bouwkamp
Roeland van der Zee
Hans de Vroome
Ronald Paping
Jan van Dellen

R9 Financiën en bedrijfsvoering

Financiën en bedrijfsvoering faciliteert de andere programma's in de begroting en stelt kaders voor de gemeentelijke financiële huishouding en de gemeentelijke organisatie. Het gaat hierbij om leningen, verzekeringen, beleggingen en de niet direct aan de andere programma's toe te rekenen kosten, zoals ICT, huisvesting, facilitaire zaken en kapitaallasten. Inzicht wordt gegeven hoe het gemeenschapsgeld wordt ingezet: zorgvuldig en transparant. Hierbij gaat het om de verantwoording van de baten uit het gemeentefonds en het heffen van gemeentelijke belastingen met een evenwichtige lastenverdeling.

Wat willen we bereiken

Diversiteit personeelsbestand

De gemeente Arnhem streeft naar een divers samengesteld personeelsbestand. Verschillende talenten, kennis, achtergronden en ervaringen van medewerkers maakt dat onze organisatie beter kan inspelen op dat wat in de stad en onder de bewoners leeft. Binnen de gemeentelijke organisatie maken mensen het verschil. Hoe meer diversiteit, hoe krachtiger de gemeente kan opereren in de samenleving. De inclusieve aanpak van de gemeentelijke organisatie is onderdeel van het veranderprogramma "Inclusie". De gemeente Arnhem heeft daarin een voorbeeldfunctie.

Financieel gezonde gemeente

Er is als uitgangspunt opgenomen om de schuldenlast van de gemeente te verminderen. Uitgangspunt is hierbij dat schulden niet langer dan 20 jaar op de begroting drukken. Zo wordt toekomstige generaties de mogelijkheid geboden hun eigen keuzes te maken, zonder dat de last van de uitgaven van vandaag te zeer op hun schouders drukt. De solvabiliteit van de gemeente (de verhouding tussen eigen vermogen en schulden) verbetert zo. Door verstandig om te gaan met de financiële risico's (de weerstandsfactor), wordt ervoor gezorgd dat toekomstige problemen beter kunnen worden opgevangen. Meer informatie hierover is te vinden in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.
Daarnaast is bewust gekozen om de financiële robuustheid van de gemeentelijke organisatie te verstevigen door op basis van inflatie en bevolkingsgroei, een bedrag te reserveren dat wordt toegekend aan die beleidsvelden waar feitelijk prijs- of volumestijgingen aan de orde zijn. Wanneer er geen geld in de begroting gereserveerd zou worden, zou een onverwachte prijsstijging aan het eind van het jaar leiden tot een onbedoelde verlaging van het voorzieningenniveau.

Een goede financieringsfunctie

Voor het beheer van de geldleningen is zowel voor de korte als de lange termijn één ambitie leidend en dat is dat de gemeente binnen de wettelijke mogelijkheden stabiel en meerjarig zo goedkoop mogelijk financieren.

Communicatie

Vanuit het programma "Inclusie" is een verbeterslag van de gemeentelijke communicatie als speerpunt benoemd. Hiermee is de doelstelling dat de communicatie vanuit de gemeente ook voor mensen voor wie dat niet vanzelfsprekend is, begrijpelijk en aansprekend is en niet onnodig drempels opwerpt. Op diverse manieren is er al aandacht voor 'inclusieve communicatie'. Enkele voorbeelden zijn: certificaat digitale toegankelijkheid, meer gebruik van beeld naast of in plaats van tekst, begrijpelijke taal in brieven en meer maatwerk in communicatiestrategieën en -kanalen.

Belastingen en heffingen

Er is afgesproken dat de inkomsten uit de OZB niet stijgen (ook niet met een indexatie), met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de oplevering van nieuwe woningen of niet-woningen. Daarnaast stijgen de parkeertarieven en legestarieven niet. De heffingen worden kostendekkend gemaakt: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. In de paragraaf Lokale Heffingen wordt meer in detail ingegaan op de belastingen en heffingen.

Huisvesting

Als gevolg van de verzelfstandigingen is de ambtelijke organisatie aanzienlijk gekrompen, zijn minder vierkante meters nodig en kan op de kosten van huisvesting worden bezuinigd.
Daarnaast heeft het zijn van een regie-organisatie grote invloed op de wijze van werken. Huisvesting en ICT zijn belangrijke randvoorwaarden om deze nieuwe manier van werken te faciliteren. Met een verbouwing van het Stadhuis kan én op de kosten van huisvesting worden bespaard én een nieuwe, andere manier van werken worden gefaciliteerd.

Informatie en automatisering

De gemeentelijke informatievoorziening wordt blijvend gestroomlijnd met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid. Er wordt gewerkt aan digitale innovaties om maatschappelijke opgaven uit onze veranderprogramma's te realiseren. Hiervoor worden samenwerkingsverbanden met diverse partners uit onze stad gecreëerd. Arnhem wil de kwaliteit en continuïteit van een betrouwbare informatievoorziening voor onze dienstverlening waarborgen. Overheden zijn en blijven een belangrijk doelwit

voor de cybercriminaliteit. Arnhem werkt aan het zorgvuldig, veilig, proportioneel en vertrouwelijk omgaan met alle (persoons)gegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy is geborgd. In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt hierop nader ingegaan.

Prestatiedoelen	Gekoppeld met Veranderopgaven
Instroom van jongeren in personeelsbestand	
Diversiteit in personeelsbestand	V05
Financieel gezonde gemeente	
Een goede financieringsfunctie	
Evenwichtige lastendruk voor Arnhemse inwoners en ondernemers	
Flexibele huisvesting voor personeel	

Wat gaan we doen

Diversiteit personeelsbestand

Het accent ligt de komende jaren op het werken aan bewustwording rond dit thema en aan het accepteren en benutten van verschillen. De gemeente gaat dit doen door trainingen, lezingen en workshop aan te bieden aan het personeel.
Bij het aantrekken van nieuw personeel wordt een zo groot mogelijke diversiteit nagestreefd. Onze arbeidsmarktcommunicatie wordt hierop aangepast. Diversiteit is de eerste stap, inclusie de tweede. Dat betekent dat iedereen, met of zonder beperking of met een diverse achtergrond of specifieke seksuele voorkeur mee moet kunnen doen. Hiervoor worden bijeenkomsten georganiseerd om met elkaar het goede gesprek te voeren over 'hoe verschillend wij allemaal zijn' en hoe die verschillen gewaardeerd kunnen worden.

Instroom jongeren

Het huidige traineeprogramma loopt van 2017 tot 2019. Als werkgever hoopt Arnhem dat een groot deel van de groep na afloop van het programma kan instromen in de gemeentelijke organisatie. Dat is echter afhankelijk van ieders kwaliteiten en de beschikbaarheid van vacatureruimte. Daarnaast wil Arnhem de acht ex-trainees uit het vorige traineeprogramma (2015 - 2017) die een vaste aanstelling hebben verworven blijven binden en boeien zodat ze in ieder geval een aantal jaren voor onze organisatie blijven werken.
Op het talentprogramma "werken zonder te beperken", zijn in 2018 vier jonge mensen aangenomen. Dit programma loopt de komende jaren door. Met het oog op de noodzaak van instroom van jongeren én meer diversiteit wordt de arbeidsmarktcommunicatie vernieuwd. Een van de acties is dat samen met De Connectie, Rheden en Renkum een recruiter aangesteld wordt.
Het budget Instroom jongeren wordt vooral ingezet om het traineeprogramma en het talentprogramma te continueren, dakpanconstructies te bevorderen (jonge mensen worden dan 3 of 6 maanden naast oudere collega die vertrekken ingezet) en de arbeidsmarktcommunicatie te versterken.

Financieel gezonde gemeente

Naast de twee maatregelen om de robuustheid van de financiële positie van de gemeente te versterken (zie ook paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing) is een goede raming van het gemeentefonds belangrijk. De vertaling van de meicirculaire van het gemeentefonds is verwerkt in het financiële beeld voor Arnhem. In hoofdstuk 2 wordt meer informatie gegeven over de uitgangspunten van de raming van het gemeentefonds.

Communicatie

In de komende tijd wordt ingezet op:

- ontwikkeling van een stijlgids voor begrijpelijke en genderneutrale taal;
- bevordering bewustzijn van inclusieve communicatie in programma's en projecten;
- verdere verbetering van toegankelijkheid van de (online) gemeentelijke kanalen, mede op basis van een gebruikersonderzoek.

Daarnaast wordt onderzoek uitgevoerd naar verbetermogelijkheden voor inclusieve communicatie vanuit de ervaring en beleving van verschillende bewonersgroepen. De uitkomsten van dit onderzoek worden gebruikt om verdere verbeteringen door te voeren.

Huisvesting

In het voorjaar 2018 is een haalbaarheidsonderzoek afgerond en zijn verschillende scenario's in beeld gebracht die passen binnen de kaders. Zodra een keuze in de scenario's is gemaakt, kunnen vervolgstappen worden gezet. Het huidig huurcontract van het Stadskantoor eindigt op 30 juni 2023, dus het streven is om ingrepen in het Stadhuis voor die tijd gereed te hebben.

Informatie en automatisering

De informatie-agenda is een uitvoeringsagenda waarin de ontwikkelingen en projecten op het gebied van informatie staan. In de veelheid van ontwikkelingen en projecten moeten keuzes gemaakt worden, zodat de inzet van mensen en middelen adequaat geschiedt. Hiervoor worden alle activiteiten gewogen op basis van:

1. continuïteit bedrijfsvoering;
2. bijdragen aan de bezuinigingen;
3. bijdragen aan de programma's en veranderopgaven;
4. uitvoeren van wettelijke taken;
5. verhogen van de kwaliteit van bedrijfsvoering.

In de paragraaf Bedrijfsvoering wordt hierover meer uitleg gegeven.

Wat mag het kosten

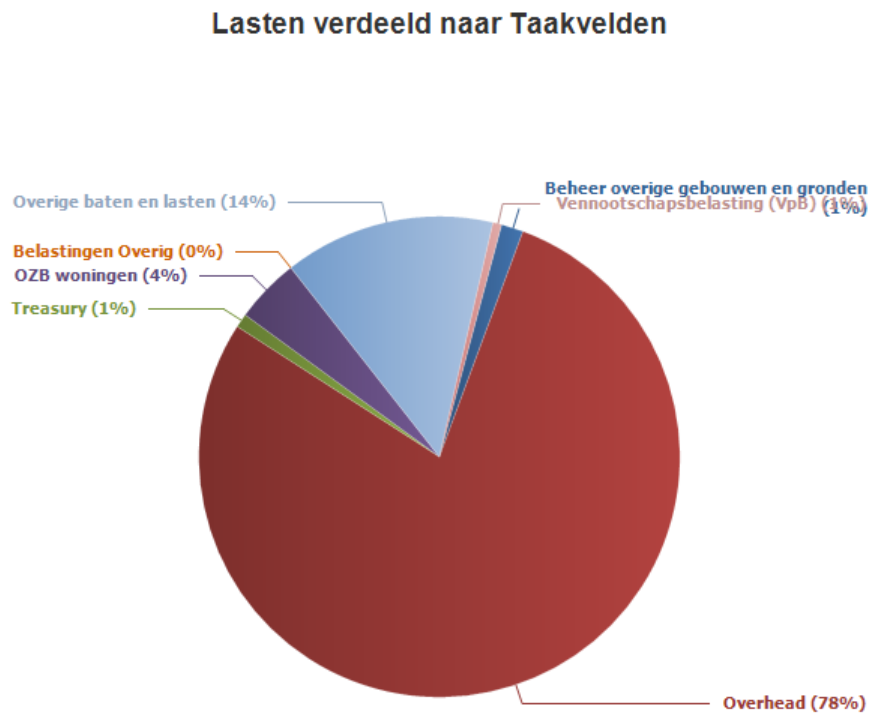
Overzicht Lasten en Baten

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

Financiën en bedrijfsvoering	**Rekening**	**Begroting 2018**		**Begroting**	**Meerjarenraming**		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Lasten	-102.310	-98.674	-96.126	-102.912	-104.133	-102.444	-102.537
Baten	475.452	466.212	463.472	486.823	489.693	492.221	494.284
Saldo lasten en baten	***373.142***	***367.539***	***367.346***	***383.911***	***385.560***	***389.777***	***391.747***
Toevoeging aan reserve	-11.030	-4.430	-6.527	-14.649	-14.045	-16.731	-16.884
Onttrekking aan reserve	19.034	3.270	18.960	16.468	8.568	4.947	4.948
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	***8.004***	***-1.160***	***12.433***	***1.819***	***-5.477***	***-11.784***	***-11.936***
Gerealiseerd resultaat	**381.146**	**366.379**	**379.779**	**385.730**	**380.083**	**377.993**	**379.811**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Lasten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkelingen, beroep op prijsdeel tbv ontw ikkelingen loonsom, aanname 2%	-1.454
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkeling, beroep op prijsdeel tbv premieontw ikkeling 2018	-1.023
- MJPB 2019-2022, prijsontw ikkeling, beroep op prijsdeel tbv nominale compensatie gesubs. Instel.	-1.799
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie deel Connectie	-275
- MJPB 2019-2022 Nominale indexatie budgetten presentiegdelen commissieleden juridische zaken	-2
- MJPB 2019-2022, volumeontw ikkelingen, beroep op volumeontw ikkeling nog niet toe te delen	-3.466
- MJPB 2019-2022 Pensioenpremieontw ikkeling 2019	-783
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten MIP	161
Bestaand beleid	
- Daling kosten Connectie door inverdieneffect en overige ontw ikkelingen	924
- Ontw ikkeling kosten formatie	680
- Incidenteel extral budget 2018 Jonge instroom	275
- Overige	-24
Totaal lasten	**-6.786**
Baten	
Bestedings- en bezuiningsvoorstellen	
- Coalitieakkoord en MJPB 2019-2022 ontw ikkeling Algemene Uitkering GF obv meicirc.	20.663
- Verhoogde dividenduitkering BNG (CA-fb)	329
- Inkomsten OZB stijgen niet, ook niet met indexatie- m.u.v. de extra OZB opbrengst volgend uit de netto toevoeging van w oningen en niet-w oningen (CA-4.7)	75
- OZB nieuw e schoolgebouw en (CA-4.5)	25
- MJPB 2019-2022 Ontw ikkeling kapitaallasten	10
Bestaand beleid	
- Ontw ikkelingen Gemeentefonds eerdere circulaires	2.443
- Lokale aanpak Jihadisme (naar R1)	-395
- Toename OZB-w oningen als gevolg van areaalontw ikkeling	227
- Overig	-26
Totaal baten	**23.351**
Totaal mutaties van baten en lasten	**16.565**

Toelichting mutaties 2019 t.o.v. 2018 (t/m Raad 3 juli 2018)	Bedrag
Bedragen x € 1.000	
Mutaties reserves in 2019	
Bedragen x € 1.000	
Toevoegingen	
- AR: resultaat MJPB 2018-2021 naar Algemene reserve (MJPB 2018-2021)	-4.463
- BR Frictiekosten en Organisatie-ontwikkeling: toevoeging voor kosten voormalig personeel (Rb 28-10-2013)	-406
- AR: sluitend maken MJPB 2019-2022 naar Algemene reserve (MJPB 2019-2022)	-441
- AR: inverdieneffect op bijdrage aan De Connectie compensatie transitiebudget Connectie (Rb 20-06-2018)	-1.193
- AR: saldo nominale compensatie 2017 gesubsidieerde instellingen en gemeenschappelijke regelingen (Rb 25-09-2017)	-350
- BR: Toevoeging aan BR tbv aflossing schulden ter verbetering van solvabiliteit (CA-fb)	-7.796
Totaal toevoegingen	**-14.649**
Onttrekkingen	
- BR Bedrijfsvoering: actualisatie frictiekosten (MJPB 2018-2021)	1.331
- BR Bedrijfsvoering: actualisatie frictiekosten (MJPB 2017-2020)	377
- BR Taakmutaties gemeentefonds - Overloop: opbrengst verkoop vastgoed (Rb 18-12-2017)	504
- BR ICT: kapitaallasten ICT-server (Rb 03-11-2014)	55
- AR: coalitieakkoord 2018-2022, financiele afspraak, onttrekking structurele toevoeging aan AR t.b.v. schulden ter verbetering van solvabiliteit	4.238
- AR: sluitend maken MJPB 2019-2022 naar Algemene reserve (MJPB 2019-2022)	9.963
Totaal onttrekkingen	**16.468**
Totaal mutaties reserves	**1.819**

Bedragen x € 1.000 bedragen positief zijn voordelig en negatief zijn nadelig

	Rekening	Begroting 2018		Begroting	Meerjarenraming		
	2017	Geamendeerd	Juli	2019	2020	2021	2022
Middelen							
Beheer overige gebouwen en gronden	-2.003	-1.490	-1.573	-1.529	-1.649	-2.016	-2.021
Overhead	-97.072	-83.039	-84.271	-80.749	-78.439	-76.380	-76.401
Treasury	12.304	-1.753	-1.753	-963	-4.143	-3.853	-3.853
OZB woningen	-3.003	-4.816	-4.473	-4.480	-4.480	-4.480	-4.480
OZB niet-woningen	-1.435	0	0	0	0	0	0
Belastingen Overig	-7	-5	-5	-5	-5	-5	-5
Overige baten en lasten	-10.175	-6.922	-3.452	-14.587	-14.818	-15.110	-15.177
Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	-600	-600	-600	-600
Totaal	**-102.310**	**-98.674**	**-96.126**	**-102.912**	**-104.133**	**-102.444**	**-102.537**

Partner(s)

Verbonden partijen

NV Bank Nederlandse Gemeenten
Dataland
BVO De Connectie

Voor meer informatie wordt verwezen naar de paragraaf Verbonden partijen.

Overige partijen

Niet van toepassing.

Raad en beleid

Belangrijke raadsonderwerpen

Niet van toepassing.

Actuele beleidskaders

- Verordening financieel beleid en beheer 2016;
- Treasurystatuut;
- Financiële spelregels uit het Coalitieakkoord 2018-2022;
- Wet Financiering decentrale overheden (Fido);
- Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo);
- Nota Financieringsbemiddeling;
- Notitie Overhead juli 2016 (BBV);
- Notitie Rente juli 2016 (BBV);
- Meicirculaire 2018.

Portefeuillehouders

Naam
Ahmed Marcouch
Ronald Paping
Jan van Dellen

PARAGRAFEN

De paragrafen vormen een ‘dwarsdoorsnede’ van de begroting.
Een aantal paragrafen is in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht voorgeschreven.

In de paragrafen worden kaderstellende beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten. De paragrafen geven daarmee belangrijke aanvullende informatie over de meerjarige financiële positie van de gemeente. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan de paragrafen wisselt per onderwerp.

De volgende paragrafen zijn opgenomen:

1 Lokale heffingen

2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

3 Onderhoud kapitaalgoederen

4 Financiering

5 Bedrijfsvoering

6 Verbonden partijen

7 Grondbeleid

8 Investeringen

9 Subsidies

1 Lokale heffingen

De gemeente legt heffingen op. Die zijn onder te verdelen in belastingen, leges en retributies. Bij belastingen is sprake van een gedwongen bijdrage, waar geen rechtstreekse individuele tegenprestatie van de overheid tegenover hoeft te staan. De opbrengsten dienen als algemeen dekkingsmiddel. Bij retributies is ook sprake van een gedwongen bijdrage, maar hier wordt door de overheid wél een individuele tegenprestatie tegenover gesteld (zoals riool- en afvalstoffenheffing). Leges zijn vergoedingen voor diverse administratieve en andersoortige diensten die de overheid verstrekt (zoals bouwvergunningen, verstrekken paspoort of rijbewijs).

Uitgangspunten van beleid

Afspraken uit het Coalitieakkoord 2018-2022

In het Coalitieakkoord 2018-2022 zijn afspraken gemaakt die met ingang van 2019 worden doorgevoerd.
Voor de begroting van 2018 wijzigen deze afspraken niet. Als algemene regel is afgesproken dat alle belastingen, heffingen, leges en parkeertarieven niet verhoogd zullen worden.

Aanvullend op deze afspraken geldt voor de OZB dat ieder jaar een herwaarderingsjaar is. Dat betekent dat de WOZ-waarden gebaseerd worden op een nieuwe waarde peildatum (in 2019 is dat 1 januari 2018).
Het gemiddelde herwaarderingscijfer leidt tot een tariefaanpassing zodat de herwaardering geen lastenontwikkeling tot gevolg heeft. Om te voorkomen dat de opbrengst OZB te hoog of te laag wordt, wordt de gemiddelde waarde-ontwikkeling gecompenseerd door een tariefswijziging. Uiteraard kan de werkelijke waardestijging per individueel object afwijken van de gemiddelde waardestijging, met als gevolg een andere individuele ontwikkeling van de lasten dan hier gepresenteerd.

Afvalstoffenheffing - invoering Diftar

Op 3 juli 2018 heeft de gemeenteraad ingestemd met uitstel van het invoeren van een gedifferentieerd tarief voor de afvalstoffenheffing (Diftar) op basis van de aangeboden hoeveelheid restafval. Met een Diftar-systeem krijgen inwoners meer invloed op de hoogte van hun afvalstoffenheffing. De financiële prikkel die hiermee gegeven wordt, zal leiden tot betere afvalscheiding, minder restafval en past daarmee volledig in het duurzaamheidsbeleid van de gemeente Arnhem.

Parkeerbelasting

Het betaald parkeergebied zal de komende jaren alleen worden vergroot, wanneer hier draagvlak voor bestaat binnen de buurt/wijk. De verwachting is dat in de wijken (bijvoorbeeld St. Marten) initiatieven worden ontwikkeld om betaald parkeren te gaan invoeren. Wanneer het betaald parkeergebied wordt vergroot, dan zal dat een positief effect hebben op de belastinginkomsten.

Toeristenbelasting

In het Coalitieakkoord is afgesproken om met ingang van 2019 de toeristenbelasting in te voeren met een tarief van € 2,- per persoon per nacht. Invoering vindt plaats in overleg met de sector. Mogelijke extra opbrengsten (bovenop het in de begroting opgenomen bedrag ad € 625.000,-) worden ingezet om de toeristische aantrekkingskracht van de stad te vergroten (toerisme en recreatie) en de marketing te versterken.
Een voorstel hiervoor wordt in de komende periode uitgewerkt.

Marktgelden

De markt is per 1 april 2018 verzelfstandigd. Daarmee vervallen deze rechten en zal de organisatie die hiervoor wordt opgericht zelf privaatrechtelijke afspraken moeten maken. De marktgeldverordening is per 1 april 2018 ingetrokken.

Paspoorten en identiteitskaarten

Als gevolg van een wijziging van de Paspoortwet is de geldigheidsduur van een paspoort en een identiteitskaart met ingang van maart 2014 verlengd van 5 naar 10 jaar. Dit heeft tot gevolg dat de legesinkomsten vanaf 2019 gedurende een periode van 5 jaar op een lager niveau zullen uitkomen. Aan de andere kant leidt de verlenging van de geldigheidsduur van een paspoort en een identiteitskaart tot lagere uitvoeringskosten.

Ontwikkelingen gemeentelijk belastinggebied

Er is een voorstel ingediend in de Tweede Kamer om de Gemeentewet en de Wet Milieubeheer aan te passen aan Europese richtlijnen, waarin is bepaald dat de vervuiler betaalt. Op grond hiervan zou de afvalstoffenheffing en de rioolheffing alleen aan de gebruikers kunnen worden opgelegd en niet meer aan eigenaren. Daarnaast is in het voorstel opgenomen, dat de kostendekkendheid voor deze heffingen verplicht tussen de 80% en 100% dient te liggen. Het is op dit moment nog onduidelijk of dit wetsvoorstel zal worden aangenomen. Indien het voorstel wordt aangenomen, zullen de financiële effecten hiervan voor de begroting van 2020 inzichtelijk worden gemaakt.

Geraamde inkomsten en een overzicht op hoofdlijnen

	2018	2019
Bedragen x € 1.000		
Belastingsoorten		
Onroerend zaakbelasting	53.509	53.844
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	15.540	15.836
Rioolheffing	16.351	16.559
Toeristenbelasting	0	625
	85.400	***86.864***
Overige heffingssoorten		
Parkeerbelasting	6.687	7.411
Leges burgerlijke stand	2.745	2.690
Bouw- en sloopvergunningen (wabo)	3.251	3.251
Overige leges en heffingen	1.523	1.221
	14.206	***14.573***
Totaal	**99.606**	**101.437**

De toename van de opbrengsten OZB is toe te schrijven aan de mutaties in bouwvolume woningen en niet-woningen.

Lokale lastendruk en kwijtscheldingsbeleid

Ontwikkeling lokale lastendruk in Arnhem

Gem. lastenontwikkeling per woning	2018	2019	%
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 244	€ 245	0,5%
	€ 751	**€ 755**	**0,5%**

Gem. lastenontwikkeling per woning (gebruiker/huurder)	2019
Onroerend zaakbelasting	€ 0
Rioolheffing	€ 86
Meerpersoonshuishouden afvalstoffenheffing	€ 245
	€ 331

De tabellen laten een bevestiging zien van de vorige twee paragrafen, uitgewerkt voor een gemiddelde woning. Voor een meer gedetailleerd overzicht van opbrengsten en tarieven voor gebruikers en eigenaren wordt verwezen naar de bijlage Overzicht Lokale heffingen.

Ontwikkeling lokale lastendruk in landelijk perspectief
Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (Coelo) meet jaarlijks de lokale lastendruk van de Nederlandse gemeenten. De indicator 'Woonlasten meerpersoonshuishouden' geeft inzicht in de ontwikkeling van de Arnhemse woonlasten in relatie tot die van de overige gemeenten. De indicator bestaat uit de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing.

Uit een analyse is gebleken dat bij de berekening van de waarde van een gemiddelde woning in Arnhem andere aannames worden gehanteerd dan waarmee door het Coelo wordt gerekend. Bij de berekening van de gemiddelde woz-waarde van een woning in Arnhem wordt ook de categorie recreatiewoningen en overige woningen betrokken, terwijl deze categorie bij de berekening van het Coelo buiten beschouwing blijft. Omdat deze categorie een lagere gemiddelde woz-waarde heeft dan de overige categorieën, heeft dit een verlagend effect op de berekende gemiddelde woz-waarde voor een woning in Arnhem. Een vergelijking met de gegevens van het Coelo levert hierdoor een afwijking op.

Kwijtscheldingsbeleid

- Inwoners van Arnhem komen in aanmerking voor kwijtschelding als onder andere het zogenaamde gecorrigeerde inkomen lager uitvalt dan 100% van het bijstandsniveau. Arnhem kiest met het hanteren van een bovengrens van 100% van het bijstandsniveau voor de maximale invulling van het kwijtscheldingsbeleid die de wet biedt.
- In het coalitieakkoord is besloten om een eerder ingeboekte bezuiniging op het kwijtscheldingsbudget ongedaan te maken.

Kostendekkendheid leges en heffingen

Afvalstoffenheffing

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de afvalstoffenheffing kostendekkend is waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend. Dit betekent dat het tarief voor afvalstoffenheffing in 2019 met 0,5% stijgt;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Afvalstoffenheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	17.067
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-1.959
Netto kosten taakvelden	***15.108***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	591
BTW	2.469
Totale kosten	***18.168***
Opbrengst heffingen	15.836
Dekkingspercentage	**87%**

Rioolheffing

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken om de heffingen kostendekkend te maken. Dit betekent voor de rioolheffing een jaarlijkse groei van 1,5%;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Berekening kostendekkenheid t.b.v. Rioolheffing	
Bedragen x € 1.000	
Kosten Taakveld(en),incl (omslag) rente	14.475
Inkomsten taakveld(en), excl.heffingen	-
Netto kosten taakvelden	***14.475***
Toe te rekenen kosten:	
Overhead incl. (omslag)rente	942
BTW	1.453
Totale kosten	***16.870***
Opbrengst heffingen	16.599
Dekkingspercentage	**98%**

Leges

Beleidsuitgangspunten:

- In het Coalitieakkoord 2018-2022 is afgesproken dat de leges en parkeertarieven niet verhoogd mogen worden;
- De berekeningssystematiek van de overhead is nader uitgewerkt in het taakveld Overhead.

Leges-Verordening	Lasten taakvelden	Inkomsten taakvelden	Overhead	BCF BTW	Totale Lasten	Leges	Totale Baten	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000								
PD-Burgerlijke stand	2.419	-	1.159	-	3.578	2.522	2.522	70%
Parkeren	101	-	90	40	231	160	160	69%
Huisvesting en WABO	3.159	-	88		3.247	3.251	3.251	100%
Drank- en Horeca	102	-	87		189	127	127	67%
Evenementen	54	-	46	-	100	57	57	57%
Prostitutiebedrijven	-	-	-	-	-	-	-	0%
Overige APV	67	-	57	-	124	67	67	54%
Kabels/leidingen	210	-	116	3	329	294	294	89%
Totaal legesverordening	**6.110**	**-**	**1.644**	**43**	**7.798**	**6.478**	**6.478**	**83%**

Verordening scheep-vaartrechten	Lasten taakvelden	Inkomsten taakvelden	Overhead	BCF BTW	Totale Lasten	Leges	Totale Baten	Kosten-dekkendheid
Bedragen x € 1.000								
Scheepvaartrechten	648	-122	176	-	702	352	352	50%

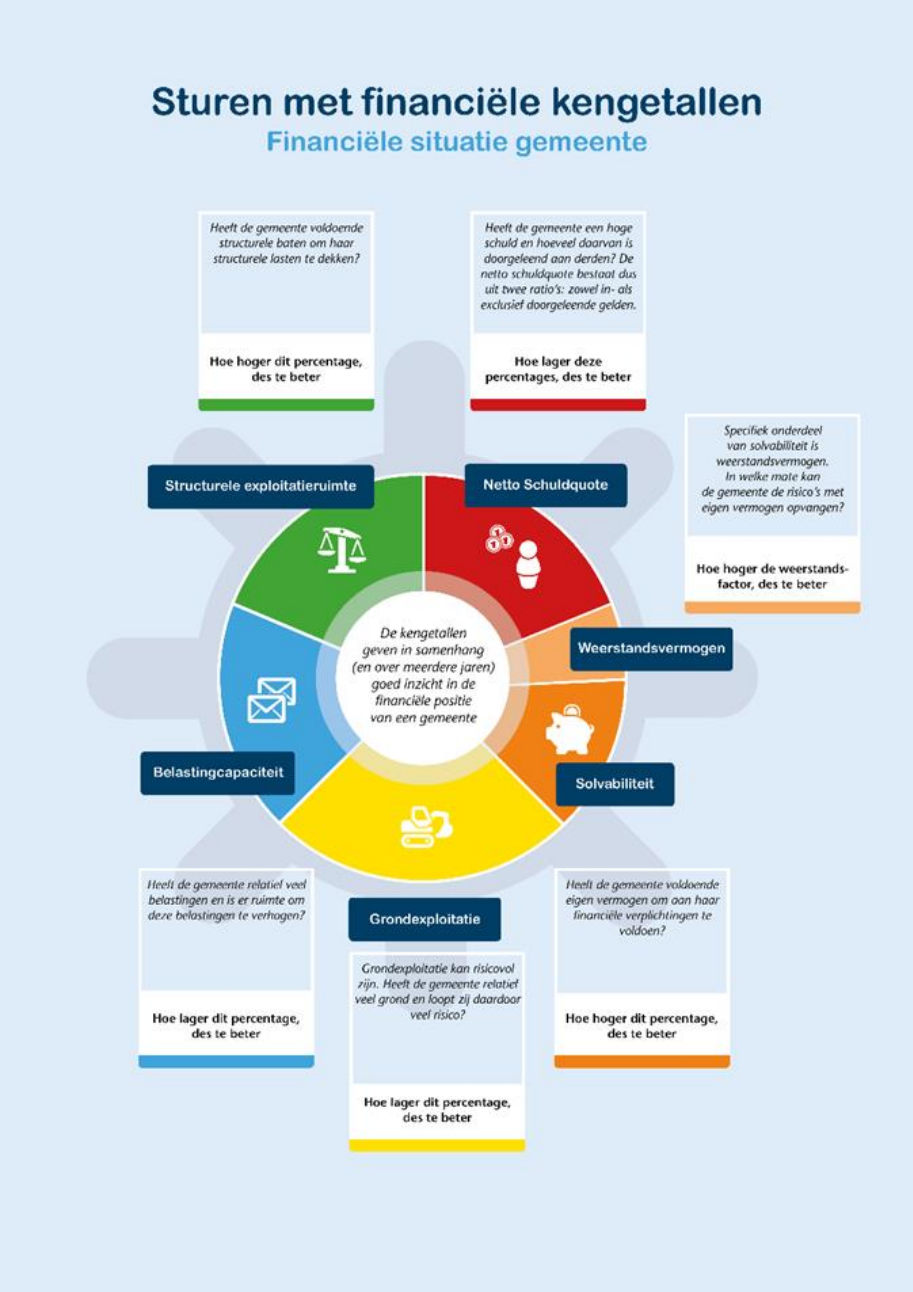
2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Het is van belang om inzicht te hebben in de financiële positie (hoe financieel gezond is de gemeente) en de financiële weerbaarheid (welke mogelijkheden zijn er in financieel moeilijke tijden).
Het weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente Arnhem in staat is om tegenvallers (de risico's) op te vangen. De financiële positie van Arnhem wordt met een aantal financiële kengetallen (zoals solvabiliteit en schuldquote) en in samenhang met het weerstandsvermogen in beeld gebracht en beoordeeld.

Samenvatting van de paragraaf

Hoe staat Arnhem er financieel voor? Net als wanneer iemand naar zijn eigen financiële positie kijkt, is het noodzakelijk om zicht te hebben in de wijze waarop de bezittingen zijn gefinancierd. Als iemand bijvoorbeeld een relatief goed en zeker inkomen heeft om zijn huur of hypotheek te betalen, verder geen grote schulden heeft en ook nog over een spaarsaldo beschikt, dan kan worden geconcludeerd dat zijn financiële positie solide is.

Zo is het ook bij gemeenten. Heeft Arnhem geen of weinig schulden, een goed gevulde bankrekening (algemene reserve) en zijn de baten vrijwel ieder jaar even hoog of iets hoger dan de lasten, dan staat Arnhem er over het algemeen goed voor.
Het weerstandsvermogen geeft daarnaast aan in welke mate de gemeente Arnhem in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Met behulp van de hiernaast afgebeelde financiële kengetallen die betrekking hebben op de balans en de begroting kan een goed beeld worden geschetst van de financiële positie van Arnhem.

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie, maar is dat afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. Het weerstandsvermogen en de kengetallen zullen altijd in samenhang moeten worden bezien, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente. De kengetallen zijn daarom gezamenlijk opgenomen in deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing en zijn voorzien van een adequate toelichting.

De financiële kengetallen laten voor Arnhem het volgende beeld zien:

1A. Netto schuldquote	JR 2017	begroot 2018	begroot 2019	begroot 2020	begroot 2021	begroot 2022
	80%	100%	100%	100%	97%	98%
1B. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	71%	90%	91%	91%	89%	90%
2. Solvabiliteitsratio	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	16%	15%	14%	14%	16%	16%
2A. Weerstandsvermogen (factor)	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	2,1	2,0	1,6	1,8	2,0	2,0
3. Kengetal grondexploitatie	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	8%	9%	8%	6%	6%	6%
4. Structurele exploitatieruimte	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	-1%	-2%	-1%	0%	1%	1%
5. Woonlasten meerpersoonshuishouden	**JR 2017**	**begroot 2018**	**begroot 2019**	**begroot 2020**	**begroot 2021**	**begroot 2022**
	103%	104%	104%	100%	100%	100%

Conclusie

Hieruit kan geconcludeerd worden dat de financiële positie in Arnhem op een aantal onderdelen voldoende is, maar waarbij ook een essentieel onderdeel als de solvabiliteit (verhouding tussen eigen en vreemd vermogen) aan de lage kant is. Dit was voor de provincie bij de vorige MJPB 2018-2021 aanleiding om de financiële positie van Arnhem als 'matig' te beoordelen. In meerjarenperspectief verbetert de solvabiliteit overigens wel. Dit is mede het gevolg van 'afspraak 4.5' uit het coalitieakkoord ter verbetering van de solvabiliteit.

De netto schuldquote (ook gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) blijft naar verwachting in de komende jaren schommelen rond de 90%. Daarmee komt Arnhem in de middencategorie uit. De schuldquote blijft in de jaren 2019-2022 redelijk op hetzelfde niveau liggen, dit op basis van de begrote investeringen in deze jaren.
De solvabiliteit laat zoals gezegd een lichte stijging zien van 14% in 2019 naar 16% in het eindjaar 2022. Daarmee valt Arnhem echter nog steeds in de meest risicovolle categorie. De grens ligt namelijk op 20%.

Het weerstandsvermogen kent daarentegen weer een positief beeld, waarbij de weerstandsfactor als gevolg van de verwachte groei van de algemene reserve in de komende jaren steeds hoger uit lijkt te vallen. Hierin zit echter een flinke opletter: het huidige risicoprofiel is voor de komende jaren constant gehouden, terwijl de algemene reserve meerjarig groeit. Het risicoprofiel wordt jaarlijks geactualiseerd, dus dat maakt het lastig om een zorgvuldige uitspraak te doen over de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen.
Het kengetal van de grondexploitatie toont aan dat Arnhem in de minst risicovolle categorie zit. Dit is gebaseerd op basis van de lopende verwachte grondexploitaties. De nieuwe regelgeving in het BBV leidt tot verplichte tussentijdse winstnemingen in de grondexploitatie. Dit ligt niet in de lijn van een behoedzame raming, zoals door Arnhem tot voor kort werd gehanteerd.

De structurele exploitatieruimte laat een duidelijk stijgende lijn zien, waarbij vanaf 2021 sprake is van een positief kengetal. Dit betekent dat de structurele baten meer dan voldoende zijn om de structurele lasten op te vangen.
De woonlasten voor 2019 liggen op hetzelfde niveau als in 2018. Met 104% soort Arnhem in de middencategorie. Er is in theorie enige ruimte om de belastingen te verhogen, waarbij echter rekening zal moeten worden gehouden met de afspraken die hierover in het coalitieakkoord zijn gemaakt.

Uitgangspunten van beleid

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is opgesteld volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), de beleidsnota 'Weerstandsvermogen en risicomanagement 2006' en de gemeentelijke verordening Financieel beleid en beheer gemeente Arnhem 2017 (artikel 11). In het coalitieakkoord 2018-2022 is vastgesteld dat ten aanzien van de weerstandsfactor een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4.

Vanaf de MJPB 2019-2022 zijn de paragrafen weerstandsvermogen en stresstest samengevoegd tot deze paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing. De Beleidsnota weerstandvermogen en risicomanagement wordt eind 2018 of begin 2019 geactualiseerd en ter besluitvorming aan de raad voorgelegd, waarbij de uitkomsten van het onderzoek dat is gedaan naar de spelregels weerstandsvermogen zullen worden meegenomen. Uit het onderzoek is onder andere naar voren gekomen dat de het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Tekorten in het grondbedrijf, kortingen op specifieke uitkeringen en het gemeentefonds waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Signaleer met name externe risico's eerder. Bijvoorbeeld de negatieve gevolgen van Rijksbeleid.
- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering wordt ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarin in de Financiële Jaarrapportage steeds drie scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Bij de actualisatie van de Beleidsnota zal in de vorm van scenario's worden geduid wat de effecten zijn op het weerstandsvermogen, indien deze berekend wordt op meer robuuste uitgangspunten. Bijvoorbeeld:

1. wanneer zich tegenvallers zich voordoen bij budgetten met een structureel karakter, kost het circa twee jaar tijd om bezuinigingen ook daadwerkelijk te kunnen doorvoeren. Dit sluit aan bij de gedragslijn die ook veel andere gemeenten hanteren;
2. bij de bepaling van de risico's in het grondbedrijf is sprake van een mogelijke dalende grondopbrengst tot 90% van de huidige prijzen en mogelijke vertragingen op de gronduitgifte tot maximaal vijf jaar.

De samenvoeging van de paragraaf Weerstandsvermogen en paragraaf Stresstest is een aanbeveling uit dit onderzoek die al direct is overgenomen.

Breder inzicht door gemeentelijke stresstest

Als aanvulling op de hiervoor genoemde vijf financiële kengetallen kiest Arnhem ervoor om op deze vijf aandachtsvelden nog beter inzicht te krijgen. Hiervoor zijn de vijf kengetallen uitgebreid met een aantal kengetallen die door veel (grote) gemeenten in een gemeentelijke stresstest worden toegepast. Bij elk kengetal wordt middels een kleur aangegeven hoe hierop wordt gescoord: rood is kwetsbaar, oranje is punt van aandacht en groen is voldoende.

1C. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav schuldquote		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Netto schuld per inwoner	€ 3.691	€ 4.426	€ 4.190
b	Schuldevolutie	-2%	8%	4%
c	Netto rentelasten/exploitatie	1,84%	2,06%	2,03%
d	Aanwezigheid rentereserve/buffer	ja	ja	ja
e	Zekerheden leningen, garantstellingen en waarborgen	95,70%	94,91%	94,9%

2A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav solvabiliteit		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Weerstandsfactor	2,1	2,0	1,6
b	Mogelijkheden om weerstandscapaciteit te verbeteren	ja	ja	ja

3A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav grondexploitatie		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Afhankelijkheid van grondexploitatie voor sluitende begroting	nee	nee	nee

4A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav structurele exploitatieruimte		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Toereikenheid onderhoudsbudgetten openbare ruimte	0,34%	0,36%	0,30%
b	Ombuigingen, taakstellingen	0%	0,05%	0,00%
c	Meerjarig sluitende begroting	ja	ja	ja

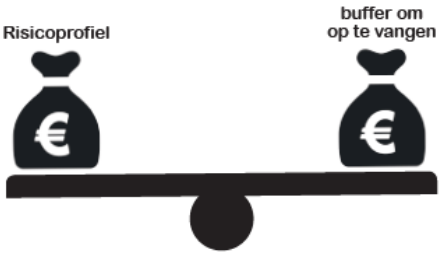
5A. Aanvullende Arnhemse kengetallen tav woonlasten		rek. 2017	begr. 2018	begr. 2019
a	Onbenutte belastingcapaciteit OZB	0,05%	0,07%	0,25%
b	Derving OZB i.v.m. leegstand	1,75%	1,78%	2,03%
c	Kostendekkendheid leges: extra ruimte voor meer baten	0,0002%	0,0003%	0,0002%

Uit deze aanvullende kengetallen blijkt dat Arnhem op veel onderdelen goed scoort. Het aandeel nog in te vullen taakstellingen in de begroting is zeer minimaal (zie ook hoofdstuk 2, paragraaf 2.5), terwijl er tevens sprake is van een meerjarig sluitende begroting. De toereikendheid van de onderhoudsbudgetten voor de openbare ruimte blijft wel een aandachtspunt. Dit geldt met name voor het onderhoudsbudget van de wegen en bossen & parken. Voor de riolen geldt dat de technische staat van onderhoud zich stabiliseert op een krappe voldoende, omdat er nu een voorzichtig evenwicht is in het herstel en de aanwas van "slechte" riolen. Voor de langere termijn (10-15 jaren) wordt een grotere inspanning verwacht om deze voldoende te handhaven.
Uit de kengetallen op de woonlasten blijkt dat deze veelal een stijgende lijn laten zien, waarbij de onbenutte belastingcapaciteit in 2019 zelfs net niet op groen (voldoende) uitkomt. De derving OZB als gevolg van leegstand komt wel slechter uit.

Op het onderdeel schuldquote komt ook bij deze aanvullende kengetallen een kwetsbaar beeld naar voren. De netto schuld per inwoner blijft onverminderd hoog en de schuldevolutie van 4% geeft aan dat de schuld per inwoner in 2019 ten opzichte van 2018 is toegenomen. Het aandeel van de netto rentelasten op de totale lasten schommelt rond de 2% en dit blijft kwetsbaar volgens de stresstest.

Weerstandsvermogen en risicoprofiel

Weerstandsvermogen

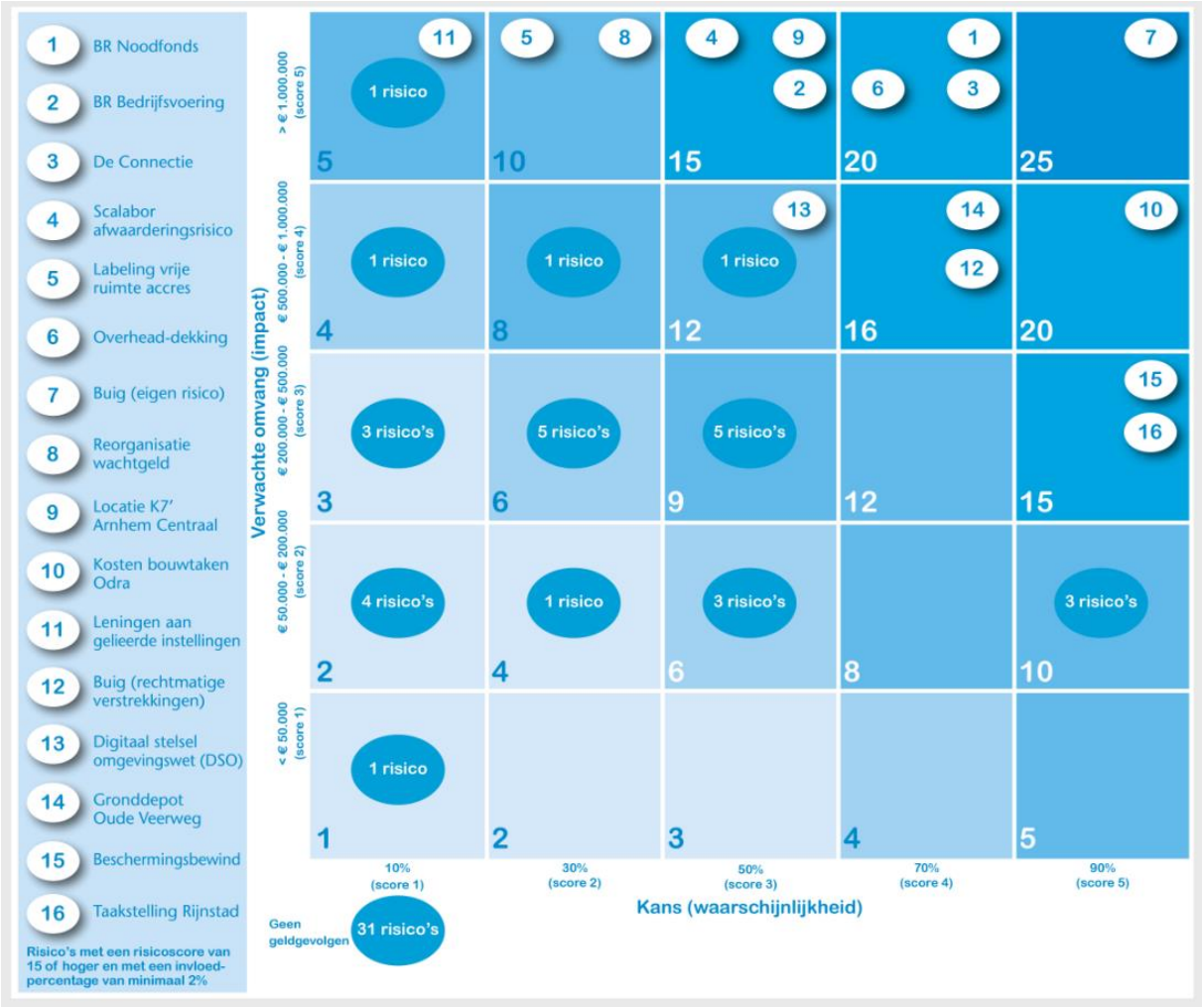

Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een weerstandsfactor waarbij een bandbreedte wordt gehanteerd tussen de 1 en 1,4. De factor wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit te delen door de gewenste weerstandscapaciteit bij een zekerheidspercentage van 90%. Onderstaande tabel laat zien dat de gemeente bij de opmaak van de MJPB 2019-2022 over voldoende weerstandsvermogen beschikt.

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	MJPB 2019-2022
	90%
	Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit	28.048
Beschikbare weerstandscapaciteit	45.082
Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**5.815**
Weerstandsfactor	**1,61**

Risicoprofiel

Het risicoprofiel in deze MJPB 2019-2022 omvat 76 risico's. Er zijn 45 financiële risico's die in aanmerking komen voor het reserveren van weerstandsvermogen. Zestien risico's hebben een risicoscore van 15 of hoger en/of een invloedpercentage van minimaal 2%. In het risicoprofiel zijn 31 risico's zonder geldgevolg (risicoscore 0) opgenomen. Bij deze risico's, trends en ontwikkelingen is nog niet duidelijk of en in welke mate ze zich zouden kunnen voordoen, of bij deze risico's is de netto risicoscore na beheersmaatregel 0.
In onderstaande risicokaart zijn de risico's weergegeven. Hoe donkerder blauw de kleur, hoe hoger de prioriteit voor de aanpak van het risico.

Hieronder worden de belangrijkste 16 risico's gepresenteerd en toegelicht. Er wordt een onderverdeling gemaakt naar:

- externe risico's;
- risico's fysieke pijler;
- risico's pijler economie en werk;
- overige gemeentelijke risico's;
- risico's grondbedrijf;
- risico's sociale pijler.

Risicogebeurtenis	Kans	Geld	Geld (Max)	Risico score	Invloed (%)	Gewijzigd t.o.v. JV 2017
Externe risico's						
Labeling vrije ruimte accres						
Als nadere uitwerking van het Regeerakkoord is op 14 februari het Interbestuurlijk Programma (IBP) verschenen. Daarin zijn doelen en resultaten opgenomen die het Rijk in samenwerking met lokale overheden wil realiseren. Het risico bestaat dat de vrije ruimte (het accres gemeentefonds) van gemeenten hier grotendeels voor wordt moet worden ingezet. Dit kan leiden tot knelpunten als de gemeente dit accres ook voor andere doeleinden wil inzetten.						
	2	5	€ 5.000.000	10	4,8%	Ongewijzigd
Risico's fysieke pijler						
Locatie K7' Arnhem Centraal						
Het ontwikkelen van deze locatie is zeer complex en omgeven met risico's rond verwerving van benodigde gronden, omvang uitgeefbaar terrein, parkeervoorzieningen en afzet van gronden met kantoorbestemming. Het risico bestaat dat de kantoorontwikkeling op deze locatie niet wordt gerealiseerd.						
	3	5	€ 1.480.000	15	3,2%	Ongewijzigd
Kosten bouwtaken ODRA						
De kosten voor vergunningverlening zijn in de jaarrekening 2017 hoger uitgevallen dan begroot. Oorzaak is een hoger aantal vergunningaanvragen voor met name kleinere bouwvergunningen en bijbehorend bouwtoezicht. Het risico bestaat dat ook in 2018 en verder de begrote kosten onvoldoende zijn om het toegenomen volume aan aanvragen op te vangen.						
	5	4	€ 630.000	20	2,7%	Gewijzigd (+)
Digitaal stelsel omgevingswet (DSO)						
Het Rijk en de VNG hebben afgesproken dat gemeenten bijdragen aan de structurele uitvoeringskosten van het digitaal stelsel omgevingwet (DSO) Over de hoogte van de kosten en de wijze van verrekening moet nog nadere besluitvorming plaatsvinden, maximum zal geschat tussen de € 40 miljoen structureel (geschat aandeel Arnhem € 0,9 mln) en € 18 miljoen structureel (geschat aandeel Arnhem € 0,4 mln) liggen.						
	3	4	€ 900.000	12	2,1%	Ongewijzigd
Gronddepot Oude Veerweg						
Mogelijk kan de gemeente Arnhem niet voldoen aan een resterende afnameplicht van 80.000 m3 grond uit het gronddepot aan de Oude Veerweg. Gemeente is met de grondbank de verplichting aangegaan 100.000 m3 grond af te nemen voor project Westervoortsedijk Dijktrace. Uiteindelijk is 20.000 m3 binnen het project toegepast. De bestemming van gronddepot vervalt eind 2018 en bebouwing zal plaatsvinden. Afhankelijk van het kunnen vinden van geschikte toepassingsmogelijkheden voor de grond zal er sprake zijn van kosten van afvoer.						
	4	4	€ 600.000	16	1,4%	Ongewijzigd

Risico's pijler enonomie en werk						
Scalabor						
Afwaarderingsrisico Het risico bestaat dat de gemeente de deelneming Scalabor als gevolg van een toekomstig negatief resultaat zal moeten afwaarderen. Mogelijke oorzaken: •onvoldoende verandervermogen binnen het werkbedrijf leidt tot onvoldoende resultaten op het punt van arbeidsontwikkeling, doorstroming naar werk en financiële resultaten; •onvoldoende benutting SW-werkplekken en onvoldoende rendabel maken van een SW-werkplek; •onvoldoende inkoop P-wet trajecten (inwoners met een bijstandsuitkering) door gemeente Arnhem. Het bedrijfsplan Scalabor biedt arbeidsontwikkeldiensten aan voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet; •onvoldoende aanbod van werk, oorzaken: 1. gemeente koopt groen en schoonmaak liever elders in, 2. mogelijke beperkingen in het aanbestedingsrecht; • overige gemeenten kiezen ervoor om na 3,5 jaar geen nieuwe DVO af te sluiten met Scalabor.	3	5	€ 3.500.000	15	5,6%	Ongewijzigd
BUIG (eigen risico)						
De BUIG kent een vangnetregeling welke ervoor zorgt dat het maximale eigen risico op de BUIG voor de gemeente wordt beperkt tot maximaal 10% van het BUIG budget. Over de eerste 7,5% (5% in 2018) is sprake van 100% eigen risico, tussen de 7,5% en 12,5% is sprake van 50% eigen risico. Het maximaal eigen risico is berekend op basis van de raming van het BUIG budget 2019 minus het tekort dat in 2019 wordt voorzien en in de meerjarenbegroting is opgenomen. Nb. Het financieel eigen risico neemt toe indien sprake is van een verhoging van het BUIG budget. Hieraan is geen bedrag gekoppeld.	5	5	€ 1.300.000	25	3,8%	Gewijzigd (+)
Buig (rechtmatige verstrekkingen)						
Bij de vaststelling van het vangnet moet rekening gehouden worden met de niet-rechtmatige verstrekkingen die in mindering moeten worden gebracht. Het gevolg hiervan is dat de niet-rechtmatige verstrekkingen voor het eigen risico van de gemeente komen. Met de niet-rechtmatige verstrekkingen is geen rekening gehouden in de meerjarenbegroting. In 2015 en 2016 is een foutpercentage van 0% vastgesteld door de accountant. Momenteel wordt gestuurd op een foutmarge van maximaal 1%. In verband met de ontwikkeling naar maatwerk voor Arnhemmers waarbij "doen wat nodig is", meer centraal komt te staan blijft dit risico actueel.	4	4	€ 1.000.000	16	2,2%	Ongewijzigd

Overige gemeentelijke risico's

Bedrijfsvoering

Voor het opvangen van resultaten in de Bedrijfsvoering is de BR Bedrijfsvoering ingericht. Met deze BR moeten resultaten op De Connectie, frictiekosten als gevolg van afbouw formatie overheadafdelingen en andere incidentele afwijkingen op personeel worden opgevangen. Het risico bestaat dat de BR op termijn niet voldoende is c.q. wordt gevoed vanuit te verwachten voordelen van De Connectie.

3	5	€ 5.000.000	15	12,0%	Ongewijzigd

De Connectie

De begroting van de BVO De Connectie kent een aantal onzekerheden dat een risico vormt:
•ICT: Het niet realiseren van de taakstelling ICT door De Connectie. (maximaal financieel gevolg € 3.100.000,-)
•BTW: Het risico op kostprijsverhogende BTW als gevolg van de verzelfstandiging van De Connectie. (maximaal financieel gevolg €170.000)
•Frictie: risico op frictiekosten als gevolg van: boventalligheid; wegvallen dienstverlening aan De Connectie; afbouw formatie door harmonisering. (ongekwantificeerd)
•Desintegratie Huisvesting: risico als gevolg van leegstaande panden doordat De Connectie een andere vestigingsplaats kiest. (ongekwantificeerd)
•Outputfinanciering: risico dat de invoering van outputfinanciering een hogere bijdrage voor Arnhem tot gevolg heeft. (ongekwantificeerd)

4	5	€ 3.300.000	20	9,5%	Ongewijzigd

Overhead-dekking

Minder overhead-dekking als gevolg van marktconforme tarieven voor verzelfstandigde onderdelen en derden.

4	5	€ 2.000.000	20	4,5%	Ongewijzigd

Reorganisatie wachtgeld

Het sociaal plan van de reorganisatie is afgelopen op 31 december 2016. Dit betekent voor een aantal medewerkers ontslag. Er is een voorziening gevormd voor het verwachte wachtgeld dat moet worden betaald, echter de opgebouwde rechten van deze medewerkers zijn hoger, dekking zou uit de BR BV kunnen plaatsvinden, dit is echter onzeker. Derhalve is voor het verschil een risico opgenomen.

2	5	€ 6.000.000	10	3,4%	Gewijzigd (-)

Leningen aan gelieerde instellingen

De gemeente Arnhem verstrekt leningen aan gelieerde instellingen ten behoeve van het realiseren van activiteiten die nauw grenzen aan het gemeentelijke beleid.

1	5	€ 11.000.000	5	2,3%	Ongewijzigd

Risico's grondexploitatie	
Grondexploitatie	
	bedragen x € 1.000,-
Grondexploitatieprojecten	€ 4.436
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	€ 1.570
Totaal	**€ 6.006**
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	€ 685
totaal benodigde weerstandscapaciteit grondexploitatie	**€ 6.691**

Risico's sociale pijler						
Versnelde uitputting BR Noodfonds						
De BR Noodfonds is bedoeld om het zorgniveau met betrekking tot de Jeugd en Wmo te handhaven. Het primaire doel is daarmee het borgen van de zorg (continuiteit) van klanttrajecten. Sinds 2015 worden tekorten en overschotten binnen het sociaal domein ten gunste of ten laste van de BR Noodfonds gebracht. De kostenontwikkeling in het sociaal domein staat onder druk mede door de afhankelijkheid van externe ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld de ambulantisering binnen de Wet Langdurige Zorg en de Zorgverzekeringswet en de zorgtoewijzingen door gecertificeerde derden (o.a. huisartsen en rechtbanken). Er is er sprake van een groeiende zorgvraag en de transformatieopgave staat nog aan het begin. Genoemde ontwikkelingen leiden tot een versnelde uitputting van de BR Noodfonds, waarbij mogelijk de BR Noodfonds ultimo 2019 uitgeput zal zijn. Op basis van Turap2-2018 wordt een structureel tekort van € 6 mln per jaar (ten opzichte van de gemeentelijke begroting sociaal domein verwacht).						
	4	5	€ 8.000.000	20	29,3%	Gewijzigd (+)
Beschermingsbewind						
In de MJPB 2018-2021 zijn de aannames van de businesscase Beschermingsbewind/BooM herijkt op basis van ervaring die is opgedaan, het aanbestedingstraject BooM en de Arnhemse trend (afnemende toename) van aantal inwoners in beschermingsbewind. Bijzondere bijstand voor beschermingsbewind is een openeinderegeling. Het risico blijft bestaan dat de aantallen inwoners in beschermingsbewind voor wie bijzondere bijstand wordt verstrekt, hoger zijn dan verwacht. Voor het maximaal risico is met 10% van het budget Beschermingsbewind/BooM gerekend.						
	5	3	€ 400.000	15	0,8%	Ongewijzigd
Taakstelling Rijnstad						
In de begroting is een taakstelling opgenomen van € 0,5 miljoen op de efficiency/bedrijfsvoering Rijnstad. Rijnstad heeft deze taakstelling op de efficiency/bedrijfsvoering voor ca. de helft structureel kunnen invullen. Vanuit Rijnstad komt het signaal dat de verdere invulling van deze specifieke taakstelling niet mogelijk lijkt, daarmee wordt ook de realisatie van de taakstelling onzeker.						
	5	3	€ 250.000	15	0,7%	Nieuw

Grondexploitatie

De risico's van de grondexploitatieprojecten worden, binnen bandbreedtes op basis van parameters, gekwantificeerd in een eigen simulatie voor de grondexploitatie, tot één totaal benodigde weerstandscapaciteit voor de grondexploitatie.
Voor een uitgebreidere omschrijving en verklaring van de risico's, de financiële positie, de ontwikkeling van de benodigde weerstandscapaciteit en scenario's van het grondbedrijf wordt verwezen naar de paragraaf Grondbeleid. Voor de begroting 2019-2022 is uitgegaan van dezelfde berekening op basis van dezelfde gegevens als voor het jaarverslag 2017.

Risico's Sociale pijler

Een belangrijk deel van de risico's die de gemeente loopt, wordt gevormd door de risico's binnen het Sociaal domein. De Raad heeft conform de uitwerking van het voorgaande coalitieakkoord op 3 november 2014 ingestemd met de vorming van een sociaal noodfonds (Coalitie akkoord Met de Stad 2014-2018). De risico's vanuit het sociaal domein worden nu nog grotendeels opgevangen binnen het noodfonds. De afgelopen jaren zijn er onttrekkingen begroot, waardoor de omvang van het noodfonds terugloopt.
Ontwikkelingen binnen het sociaal domein leiden mogelijk tot een versnelde uitputting van de BR noodfonds. Een aanzienlijk deel van de risico's hangt samen met de financieringswijze van het Rijk, dan wel met veranderende wet- en regelgeving. Het sociaal domein staat voor een aanzienlijke transformatie opgave, deze transformatie opgave gaat gepaard met risico's. Deze risico's zijn (deels) verwerkt in het gemeentelijke risicoprofiel.

Ook onderkent de gemeente een belangrijk risico voor wat betreft de rechtmatigheid. De Sociale Verzekeringsbank (SVB) beheert de Persoonsgebonden Budgetten (PGB's) en verzorgt de betalingen naar zorgverleners (wettelijke taken) maar is (nog) onvoldoende in control. Dit heeft een negatief effect op de rechtmatigheid van de jaarrekening gemeente Arnhem.

Risico's zonder geldgevolg

In het risicoprofiel zijn 31 risico's zonder geldgevolg opgenomen. Deze risico's worden in het risicoprofiel meegenomen met een risicoscore 0. In het risicoprofiel zijn de volgende belangrijke nieuwe risico's zonder geldgevolg opgenomen:
De volgende risico's met betrekking tot de sociale pijler worden afgedekt via het sociaal noodfonds:

- *Abonnementstarief WMO:*
  In 2019 wordt de systematiek van de Eigen bijdrage aangepast. In plaats van een bijdrage naar draagkracht is gekozen voor een uniform tarief van € 17,50. De gemeenten zullen hierdoor minder Eigen bijdragen ontvangen. Het Rijk compenseert dit voor 50%. Voor de gemeente Arnhem kan dit lagere inkomsten betekenen.
- *Bekostiging en kostenverdeling Veilig Thuis*
  Een nieuwe kostenverdeling tussen de twee regio's en de gemeenten kan voor Arnhem resulteren in een hoger aandeel;
- *Woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet:*
  Het Rijk is in overleg met de VNG een aanpassing van het huidige woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet aan het voorbereiden. Door herverdeeleffecten zou Arnhem erop achteruit kunnen gaan.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Veiligheid:

- *Per 1 januari 2020 wordt de Wvggz ingevoerd*
  Deze wet vervangt de huidige Wet bijzondere opneming in psychiatrische ziekenhuizen. De Wvggz levert nieuwe gemeentelijke taken op. Welke kosten met de nieuwe taken samenhangen en in welke mate gemeenten hiervoor financieel gecompenseerd worden is nog niet bekend.

Het volgende risico heeft betrekking op het programma Wonen en Ruimte:

- *Risico op hogere onderhoudskosten als gevolg van mislukken aanbestedingen*
  De aanbestedingen voor een nieuw Museum voor moderne kunst en een nieuw zwembad Valkenhuizen pakten veel hoger uit dan verwacht. Op zijn minst zullen deze investeringen gaan vertragen, in het uiterste geval zouden ze mogelijk niet door kunnen gaan. Dit kan gevolgen hebben voor de kosten van het onderhoud. Onbekend is hoeveel dit zou kunnen kosten.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door de omvang en impact van de risico's, en is door het toepassen van het simulatiemodel berekend.
De totale omvang van de benodigde weerstandscapaciteit om de risico's op te kunnen vangen is € 28 miljoen. Dit is ruim € 5 miljoen hoger dan in het jaarverslag 2017. Dit is het gevolg van het actualiseren van het risicoprofiel (er zijn 10 nieuwe risico's meegenomen, 6 risico zijn vervallen en 10 risico's zijn gewijzigd). Belangrijke toename is veroorzaakt door de gestegen impact van het risico van de versnelde uitputting van de BR Noodfonds.
Een deel van de risico's wordt afgedekt door specifieke beheersmaatregelen. Bijvoorbeeld het vormen van een reserve of voorziening en het afsluiten van verzekeringen. Naast de afgedekte risico's loopt een gemeente ook altijd risico's die niet (kunnen) worden afgedekt. Voor deze resterende risico is de benodigde weerstandscapaciteit berekend, hierbij is een zekerheidspercentage van 90% gehanteerd.
Een zekerheidspercentage van 90% wil zeggen dat in 90% van alle schattingen in de simulatie van de benodigde weerstandscapaciteit voor het huidige risicoprofiel, de schattingen kleiner of gelijk zijn aan het bedrag van € 28 miljoen. 10% van de uitkomsten van de schattingen zijn groter dan dit bedrag.

In de volgende tabel is de benodigde weerstandscapaciteit opgenomen:

Benodigde weerstandscapaciteit	**Jaarverslag 2017**	**MJPB 2019-2022**
	90%	90%
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Grondexploitatie projecten	4.436	4.436
Grondexploitatieprojecten in voorbereiding	1.570	1.570
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Benodigde weerstandscapaciteit	**22.864**	**28.048**

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen die kunnen worden ingezet voor het afdekken van negatieve financiële effecten als gevolg van de risico's die manifest zijn. De overige bestemmingsreserves, de stille reserves, de onbenutte belastingcapaciteit en vanaf 2013 de toekomstige winstpotentie Grondexploitatie worden niet meegenomen voor het bepalen van de beschikbare weerstandscapaciteit. De totale omvang van de beschikbare weerstandscapaciteit is € 45,1 miljoen. Dit is € 2,3 miljoen lager dan bij het Jaarverslag 2017.

Dit is het gevolg van onder meer de toevoegingen en onttrekkingen in de Algemene Reserve in de verwerkte maatregelen als gevolg van het coalitieakkoord.

Beschikbare Weerstandscapaciteit	JV 2017	MJPB 2019-2022
Algemene reserve per 1-1-2018	**43.695**	**58.240**
Begrote toevoegingen Algemene reserve in 2018	8.762	4.381
Begrote onttrekkingen Algemene reserve in 2018	-11.834	-40.389
Algemene reserve per 31-12-18	**40.623**	**22.232**
Begroot resultaat 2018 (turap 2)	**17.617**	**20.401**
Totaal verwachte besluitvorming	**-14.699**	
BR Voorstudies	53	53
BR Strategische posities	1.500	1.500
BR Grondexploitatie *)	7.360	7.360
Toekomstige winstpotentie Grondbedrijf	0	0
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf per 31-12	**8.913**	**8.913**
Totaal begrote mutaties 2019 in de Algemene Reserve	-6.094	-7.503
Strikt onvermijdbaar 2019	767	767
Onvoorzien 2019	272	272
Begroting	**-5.055**	**-6.464**
Beschikbare weerstandscapaciteit	**47.399**	**45.082**

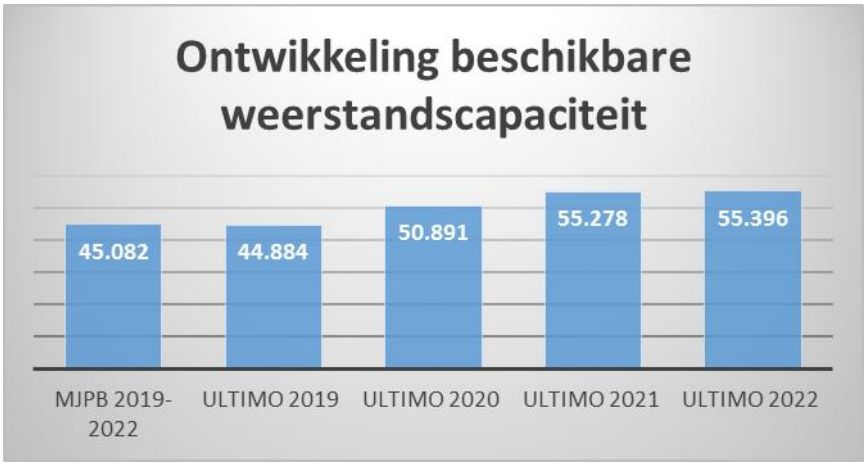
Totaalbeeld benodigd voor de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigd versus beschikbare weerstandscapaciteit	Jaarverslag 2017	MJPB 2019-2022
	90%	90%
		Bedragen x € 1.000
Benodigde weerstandscapaciteit		
Gemeentebrede risico's	16.172	21.356
Risico's grondexploitatie	6.007	6.007
Grote projecten niet zijnde grondexploitatie	685	685
Totaal	**22.864**	**28.048**
Beschikbare weerstandscapaciteit		
Algemene reserve	58.240	22.232
Weerstandscapaciteit Grondbedrijf	8.913	8.913
Begroting (begrote mutaties in de AR, post onvoorzien en strikt onvermijdbaar)	-5.055	-6.464
Begroot resultaat 2018		20.401
Verwachte besluitvorming	-14.699	
Totaal	**47.399**	**45.082**
Benodigd versus beschikbaar ruimte irt aanzuivering	**24.535**	**17.034**
Verschil (> factor 1,4)	**17.676**	**5.815**
Weerstandsfactor	**2,07**	**1,61**

Bij de opmaak van deze MJPB 2019-2022 is er, ten opzichte van de 90%-grens, sprake van een verschil boven de factor van 1,4. De weerstandsfactor komt bij een zekerheidspercentage van 90% uit op 1,61. De gemeente beschikt hiermee over voldoende weerstandsvermogen.
Het weerstandsvermogen is ten opzichte van het Jaarverslag 2017 gedaald met 7,5 miljoen.

Meerjarige ontwikkeling beschikbare weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De meerjarige ontwikkeling van de beschikbare weerstandscapaciteit laat een stijging zien. De beschikbare capaciteit bestaat uit de Algemene Reserve, de weerstandscapaciteit Grondbedrijf en de posten strikt onvermijdbaar en onvoorzien. De ontwikkeling van beschikbare weerstandscapaciteit komt tot stand door de begrote toevoegingen en onttrekkingen in de Algemene Reserve.

Bij de berekening van de meerjarige weerstandsfactor is uitgegaan van een gelijkblijvend risicoprofiel en hierdoor een gelijkblijvend benodigd weerstandvermogen. Dit is waarschijnlijk niet realistisch, zoals ook al in de samenvattende conclusie is aangegeven. De risico's kunnen niet op voorhand over de komende jaren als stabiel worden ingeschat. Indien daarnaast in de komende jaren mogelijk met een meer robuuster scenario wordt gewerkt om het risicoprofiel te berekenen, zal dit ook effect hebben op het benodigd weerstandsvermogen.

3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen bestaan uit wegen en civiele kunstwerken (bruggen, tunnels en viaducten), de openbare verlichting, de verkeersregelinstallaties en -voorzieningen, de riolering, het water en het groen in de stad alsmede installaties van zwembaden, sportvelden en gemeentelijk vastgoed. Met het onderhoud van deze kapitaalgoederen is een aanzienlijke deel van de begroting gemoeid. De kosten worden deels gedekt uit exploitatiebudgetten en deels uit investeringsbudgetten.

Samenvattend beeld

De paragraaf geeft als volgt inzage in omvang en besteding door per type kapitaalgoederen inzicht te geven in geldende kaders, ambitieniveau van het onderhoud, feitelijke onderhoudssituatie en geplande inzet voor de komende jaren.

Het volgende beeld is waar te nemen:

- Er is sprake van toename van het te onderhouden areaal, waarvoor in principe extra onderhoudsmiddelen noodzakelijk zijn. Daarom wordt in deze begroting een bedrag gereserveerd voor areaal-ontwikkeling. Daar waar de toename van areaal daadwerkelijk leidt tot de noodzaak van een hoger onderhoudsbudget, zal deze reservering daarvoor worden ingezet.
- Bij het uitvoeren van groot onderhoud is er steeds meer aandacht voor duurzaamheid en circulair inkopen.
- Met gerichte en integrale programmering van het groot onderhoud en vervanging in de openbare ruimte worden de beschikbare middelen zo goed, duurzaam en efficiënt mogelijk ingezet.
- Door het organiseren van ontwerpateliers bij nieuwe ontwikkelingen, waarbij beheerders meedenken over de te realiseren inrichting, komt er op een zo vroeg mogelijk moment zicht op de kosten van het beheer en onderhoud van de (ver)nieuw(d)e openbare ruimte (beheerbewust ontwerpen).

Overzicht basisniveaus onderhoudsobjecten

	centrum	*winkel centra*	*wijken*	*bedrijfs terreinen*	*bossen/ parken*	*hoofdinfra*	*fietspaden*
groen	A	A	B/C	B/C	B		
speelvoorzieningen	B	B	B	B	B		
recreatievoorzieningen	A	A	B	B	B		
verhardingen	A	A	C	B	B	B	A/B
verkeersvoorzieningen	B	B	B	B	B	B	B
kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B
beeldende kunst	B	B	B	B	B	B	B
zwerfvuil en onkruid	A	A	C	C	B	C	C
overige stadsreiniging	A	A	C	C	B	C	C
openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B
riolering	B	B	B	B	B	B	B
water	B	B	B	B	B		

In het bovenstaande overzicht zijn de in Arnhem gehanteerde basisniveaus (CROW) voor de diverse onderhoudsobjecten op hoofdlijnen weergegeven. Meer gedetailleerd wordt daarop ingegaan bij de diverse objecten van onderhoud

Mogelijke consequenties Wijksturing

Voor alle onderdelen van de openbare ruimte, die in deze paragraaf worden beschreven, geldt dat met de invoering van wijksturing vanaf 1 januari 2017 per wijk met de inwoners afspraken kunnen worden gemaakt over de besteding van de 'wijk gerelateerde budgetten openbare ruimte'. Hierdoor kunnen de onderhoudsniveaus in de wijken gaan afwijken van de niveaus die in bovenstaande tabel zijn aangegeven; niveaus die tot 1 januari 2017 voor de gehele stad golden.

Wegen

Actuele kaders

- Beleidsnota Wegenonderhoud (raadsbesluit 2008);
- Besluitvorming bezuinigingen (raadsbesluiten 2012, 2013).

Ambitie

De huidige ambities liggen na verschillende bezuinigingen op het volgende niveau:

- niveau A voor fietspaden;
- niveau B voor hoofdwegen en busbanen (hoofdwegen en (hoofdnetwerk) fietspaden zijn gedefinieerd in de structuurvisie 2020, doorkijk 2040);
- niveau C voor wijkwegen, met parkeervakken op niveau D.

Uitgangssituatie
Vanwege de noodzaak tot bezuinigingen werd de afgelopen jaren de ambitie voor het kwaliteitsniveau voor wegen neerwaarts bijgesteld. Als gevolg daarvan zijn onderhoudsmaatregelen uitgesteld (moment van ingrijpen later) en werden ook minder preventieve maatregelen uitgevoerd. Inmiddels worden nu onderhoudsmaatregelen getroffen op wegen waar sprake is van genoemd uitgesteld groot onderhoud. Daarbij blijkt dat de technische staat van met name asfaltwegen in de praktijk verder is verslechterd dan destijds werd voorzien. De onderhoudsmaatregelen die nu (na uitstel) moeten worden getroffen zijn dan ook ingrijpender en daarmee vaak duurder dan eerder werd aangenomen. Doorwerken met het huidige budget leidt ertoe dat uitstel van noodzakelijke maatregelen langer blijft voortduren, waardoor in de toekomst weer extra meerkosten dreigen te ontstaan. We zien dan ook dat het budget onvoldoende is om wegen duurzaam op het gewenste kwaliteitsniveau te (onder)houden.
Voorgesteld wordt de noodzakelijke uitbreiding van het structurele budget voor wegenonderhoud in twee stappen te realiseren. De uitbreiding van het budget voor wegenonderhoud is in het voorliggende financiële beeld beperkt tot een bedrag oplopend tot € 0,9 miljoen / jaar. De opgave is groter, en vergt een budgetverhoging oplopend tot € 1,4 miljoen / jaar. Er is daarnaast sprake van uitstel van groot onderhoud in afwachting van visievorming met betrekking tot herinrichting voor o.a.Velperweg, Oude Zevenaarseweg, Groningensingel . Hier worden in afwachting van de herinrichtingsplannen alleen maatregelen genomen om de weg veilig te houden.
Bij de begrotingsbehandeling volgend jaar (perspectiefnota MJPB 2020-2023) zal ruimte in het financiële beeld worden gezocht om het budget voor wegenonderhoud structureel op het juiste niveau te brengen.

Planning
- Het beheerplan, dat wordt opgesteld op basis van jaarlijkse weginspecties, is qua planning bepalend voor het groot onderhoud.
- Waar mogelijk wordt – met name voor wijkwegen – samenloop gecreëerd met ander groot onderhoud en de uitvoering van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). Het onderhoud van wijkwegen gebeurt in samenspraak met de teams leefomgeving.
- Uitvoering van de herinrichting van de Apeldoornseweg is gepland voor 2019/2020.
- Kansen voor het beperken van wateroverlast worden waar (financieel) mogelijk meegenomen in het groot onderhoud.

Openbare verlichting

Actuele kaders
Nota uitrol Led-verlichting (2015) - Alle openbare verlichting zal in LED-verlichting worden uitgevoerd (nieuwe aanleg en groot onderhoud).

Ambitie
Met het oog op de sociale veiligheid en verkeersveiligheid voldoet de openbare verlichting in het algemeen aan de verlichtingsklassen van de Nederlandse Stichting Voor Verlichtingskunde (NSVV), volgens ROVL 2011. Deze klassen zijn afgeleid van de Europese norm EN13.201. Voor de kwaliteit van de verlichting in woonwijken gaat het om de laagste verlichtingsklassen van de NSVV, die overeenkomen met het Politiekeurmerk Veilig Wonen);
Uit duurzaamheidsoverwegingen wordt bij vervanging of nieuwe aanleg voor LED-verlichting gekozen. Met behulp van LED-verlichtingsarmaturen wordt gestreefd naar een reductie van 50 % op de energiekosten. Hiermee wordt bijgedragen aan de ambities van de veranderopgave Klimaat en Energie. (Meerkosten van LED-verlichting ten opzichte van conventionele verlichting moeten financieel opwegen tegen de besparingen die optreden bij gebruik gedurende 20 jaar).

Uitgangssituatie
- De vervanging van masten, armaturen en kabels vindt planmatig plaats, omdat uitstel van planmatige vervanging na enige jaren leidt tot incidentele vervanging tegen hogere vervangingskosten.
- De vervanging van armaturen met elektronische apparatuur vindt plaats aan het einde van hun (elektronisch-)technische levensduur van 20 jaar.
- Voor masten wordt een technische levensduur van 40 jaar aangehouden. De vervanging van oude kabels vindt plaats bij de vervanging van masten of bij het herstel van verhardingen.

Planning
De planning voor de vervanging van de masten, armaturen en kabels is afgestemd op de aangegeven uitgangspositie en wordt zo mogelijk afgestemd in samenloop met overige werkzaamheden groot onderhoud in de openbare ruimte.

De financiering vindt plaats vanuit investeringsbudgetten; De vervanging van armaturen en masten in de binnenstad is gepland in de periode 2018 t/m 2020. In de planning wordt nadrukkelijk afgestemd met de ambities voor de binnenstad (veranderopgave Vitale economie Arnhem Nijmegen, onderdeel Dynamische centrumstad aan de rivier).

Verkeersinstallaties

Actuele kaders
- 'Licht op groen'/ over de exploitatie (raadsbesluit 2004);
- 'Het Groen Goed Verdeeld' (collegebesluit 2006).

Ambitie
- Doelmatige inzet en beheer van verkeersregelinstallaties (VRI) en andere verkeersmanagementinstallaties zoals het parkeerverwijssysteem en het DBSA.
- Een goede technische staat en functionaliteit, vooral gericht op het handhaven van de verkeersveiligheid.
- Bijdrage aan leefbaarheid en bereikbaarheid, met een nadruk op het bevorderen van het gebruik van de fiets en het openbaar vervoer.

Uitgangssituatie
- Het huidige areaal is zowel technisch als functioneel (verkeerskundig) op orde.
- Het dagelijks onderhoud wordt met ingang van 2018 middels een nieuwe raamcontract uitbesteed aan een gespecialiseerde partij.

Planning
De vervanging van de verkeersregelinstallaties wordt gedaan vanuit het investeringsbudget.
Hierbij worden vaste termijnen gehanteerd:
- verkeersregelautomaat en LED-lantaarns: elke 15 jaar;
- masten en kabels: elke 30 jaar;
- bij reguliere vervangingen worden vanaf 2018 altijd verkeersregelautomaten geplaatst die via de landelijke standaard kunnen communiceren met voertuigen en smartphones.

Civieltechnische Kunstwerken

Actuele kaders
De te realiseren ambitieniveaus zijn opgenomen in deze MJPB, deze zijn uitgewerkt in:
- Beheerplan civieltechnische kunstwerken 2018-2019
- Beheerplan beeldende kunstwerken 2017-2021

Ambitie
- Ambitie is de civieltechnische kunstwerken op basisniveau (kwaliteitsniveau B) te brengen en te houden;

Er zijn op dit moment 1456 civieltechnische kunstwerken (bijv. trappartijen, bruggen, tunnels en viaducten) en bij stadsuitbreiding neemt dit aantal verder toe.

Uitgangssituatie
- Alle kunstwerken worden jaarlijks functioneel geïnspecteerd (schoon en netjes, heel en veilig). Elke vijf jaar wordt een kunstwerk vervolgens technisch geïnspecteerd. Uit deze inspecties blijkt dat de objecten een redelijke staat van onderhoud hebben.

Planning
- Begin 2018 is een nieuw beheerplan, leidend voor het onderhoud in de komende jaren, in werking getreden. Op basis van bestaande inspecties staat voor 2019 in ieder geval vervangen tegels tunnels Airborneplein, groot onderhoud viaduct Lange Akkers, GO viaduct Wagnerlaan en vervangen voegovergangen viaduct Eldenseweg (afhankelijk detailinspecties) op de planning;
- In 2019 zal een nieuwe technische inspectie worden uitgevoerd, op basis hiervan zal een nieuw beheerplan worden opgesteld

Riolering

Actuele kaders
Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP5) 2014-2018 en aanpak wateroverlast Arnhem-Noord (raadsbesluit 2015).

Ambitie

- Uitgangspunt voor het GRP5 is uitvoering van wettelijk verplichte taken en een herstel- en vervangingsprogramma, waarmee de risico's op bezwijkende riolen minimaal zijn.
- Alleen riolen met een levensduur van minder dan vijf jaar worden vervangen. Riolen met een levensduur minder dan 10 jaar worden alleen vervangen als ze in een projectgebied liggen.
- In het GRP5 zijn geen middelen opgenomen voor de aanpak van bekende plekken met wateroverlast op straat; In deze MJPB wordt bij R7 voorgesteld het huidige GRP, dat een looptijd kent tot en met 2018, te verlengen tot de invoering van de omgevingswet (nu voorzien in 2021). Binnen het in de begroting beschikbare budget, zien wij mogelijkheden middelen te reserveren voor het optimaal mee koppelen van klimaatadaptatie en wel concreet het verminderen van de gevolgen van extreme wateroverlast. Deze ruimte ontstaat doordat de komende periode tijdelijk minder riolen aan vervanging toe zijn dan de afgelopen periode Dit is een accentverschuiving ten opzichte van het huidige GRP.
- Naar aanleiding van de wateroverlast in de zomer van 2014 is de aanpak wateroverlast Arnhem-Noord opgesteld en door de raad vastgesteld (2015). De aanpak is nadrukkelijk een gedeelde verantwoordelijkheid van de overheid (gemeente en waterschap) en de particulieren (bewoners, bedrijven, instellingen). Daarbij geldt als uitgangspunt dat de opgave ten aanzien van wateroverlast in de openbare ruimte worden opgelost en niet in het rioolstelsel.

Uitgangssituatie

- Over een groot deel van het gehele rioolstelsel zijn inspectiegegevens beschikbaar.
- Er wordt gewerkt met een projectenlijst op basis van de technische staat van het riool.
- Bij de uitvoering wordt gestreefd naar zoveel mogelijk samenloop met noodzakelijke bovengrondse werkzaamheden. Dit vraagt om een goede samenwerking met de teams Leefomgeving per gebied.

Planning

- De gemiddelde theoretische technische levensduur van een rioolstreng is 60 jaar. Belangrijke bepalende factoren voor de levensduur zijn de stabiliteit van de ondergrond, het gebruik van de buitenruimte boven het riool en het gebruik van het riool zelf. In de praktijk is de gemiddelde levensduur in Arnhem iets langer is dan 60 jaar. `De daadwerkelijke vervangingsnoodzaak wordt vastgesteld op basis van inspectieresultaten.
- In de komende planperiode worden alleen die riolen vervangen die op technische gronden ook echt vervangen moeten worden;.

Water

Actuele kaders

- Aanpak Wateroverlast Arnhem-Noord (2015);
- Waterplan (gezamenlijk plan van gemeente en beide waterschappen);
- Fonteinenvisie;
- Gemeentelijke Rioleringsplan 2014-2018 (2015);
- Waterbeheerplannen van beide Waterschappen;
- Omgevingsvisie Gelderland.
-

Ambitie

Het beleidsveld 'Water' omvat onder meer beheer en onderhoud van afkoppelvoorzieningen (deze voorzieningen zorgen er voor dat regenwater niet in het riool terecht komt maar in de bodem zakt), ecozones, moerassen, sloten, paddenpoelen én oppervlaktewater(bodems) zoals de Immerlooplas, Nieuwehaven, Defensiehaven, haven van Coers, Rijnkade, Nieuwe kade en de dijkdoorbraakkolken. Ook het onderhoud aan civieltechnische watergerelateerde werken, zoals beekriolen, duikers, beschoeiingen en fonteinen hoort in deze categorie. De ambitie is:

- het watersysteem op orde brengen en houden;
- met de (water)partners de watergerelateerde opgaven oplossen door zoveel mogelijk voor ruimtelijke oplossingen te kiezen waarbij het water tegelijk een rol kan spelen in het vergroenen en verkoelen van de stad.

Uitgangssituatie

- Het Waterplan is tot nu toe overeenkomstig het uitvoeringsprogramma gerealiseerd.
- Het beheer van duikers & beekriolen was projectgewijs vormgegeven en is omgevormd tot een systematische aanpak.
- Het beheer van de waterbodems wordt nu nog projectsgewijs vormgegeven en wordt omgevormd tot een systematische aanpak.
- Van de onderhoudstoestand van vooral de duikers en beekriolen is steeds meer bekend. In de afgelopen periode is veel energie gestoken in het controleren en waar nodig corrigeren van de bestaande beheergegevens van de duikers en beekriolen. De locatie, de ouderdom en de onderhoudstoestand van ca. 80 duikers & beekriolen zijn in kaart gebracht. Daar waar nodig is inmiddels ook groot onderhoud uitgevoerd.

Planning
- Tot 2020 worden systematisch alle duikers & beekriolen geïnspecteerd die onder de spoor-, snel- en hoofdwegen liggen.
- Door reiniging en inspectie van de duikers en beekriolen kan de fysieke conditie (het schadebeeld) worden beoordeeld en de onderhoudsbehoefte in beeld worden gebracht. Op basis daarvan worden ook in deze planperiode de beheersmaatregelen uitgezet.
- Het baggeren van de Defensiehaven is noodzakelijk en zal in 2019 worden uitgevoerd. Hiervoor is in 2019 in deze MJPB 5 ton opgenomen.

Wijkgroen

Actuele kaders
Groenvisie 2018-2035 (raadsbesluit 2018)

Ambitie
- De Groenvisie bevat een visie op ontwikkeling, inrichting en beheer van al het grote groen in en om de stad en geeft kaders mee voor het groen in en om de stad Arnhem.
- Wijkgroenbeheer is gericht op instandhouding van de gewenste streefbeelden en de gebruiksfunctie van een groengebied. Op de ene plaats leidt dit tot natuurlijk groen en op een andere tot meer cultuurlijk groen. De ambitie is als volgt:
    - onderhoudsambitie wijkgroen: technisch beheer (snoeien e.d.) op B niveau en onkruidbeheersing op C-niveau;
    - onderhoudsambitie groen in de binnenstad en winkelcentra: A-niveau.

Uitgangssituatie
- Groen in en om de wijken: het dagelijks onderhoud resulteert in een beeld op C- niveau. Het gaat dan om het onderhoud van heesters, hagen, boomspiegels, struwelen en gazons. Groen in de binnenstad en winkelcentra: het onderhoud wordt op A-niveau gehouden.
- Als beheerknelpunt is naar boven gekomen de opmars van diverse invasieve exoten. In de begroting is € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. Inzet is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: € 333.000 in 2019, 2020 en 2021 (zie ook parken en bossen).

Planning
- Dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd op het vastgestelde onderhoudsniveau;
- Vervangingen: er staan enkele kleinschalige vervangingen in verschillende wijken op de planning. Waar mogelijk worden deze integraal opgepakt met andere projecten. Vervangingen worden in overleg met de teams Leefomgeving uitgevoerd;
- Een van de groenrenovatie projecten is het opknappen van het Jubileumpark in 2019.
- Invasieve exoten; doelstelling is om deze zeer terug te dringen, en waar dit niet mogelijk is de uitbreiding te stoppen. Op basis van het bestrijdingsplan wordt in 2019 gestart met structurele bestrijding.

Speelvoorzieningen

Actuele kaders
- Nota Ruimte voor de Jeugd (Spelennota) 2010-2020 (raadsbesluit 2009);
- Initiatiefvoorstel Groene Speelplaatsen (raadsbesluit 2013).
- Speelvoorzieningen in de (semi-) openbare ruimte moeten voldoen aan de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS).

Ambitie
De ambitie die binnen de huidige kaders nagestreefd worden, is:
- behoud van de 10% (groene) veilige gebruiksruimte;
- waar mogelijk grote natuurlijke speel- en ontmoetingsruimtes voor alle leeftijden in de wijken;
- de onderhoudsambitie voor speelvoorzieningen is niveau B.

Uitgangssituatie
- Vervangingen: versleten speeltoestellen worden verwijderd en in afstemming met de teams Leefomgeving vervangen of anders ingevuld naar de wensen van de wijk.
- Dagelijks onderhoud: wordt uitgevoerd om de huidige speeltoestellen in stand en veilig bespeelbaar te houden. Het wordt grotendeels op B-niveau uitgevoerd, behalve voor het onderdeel beplakking en graffiti dat op C-niveau wordt uitgevoerd.
- Inspectie: alle speelvoorzieningen in de openbare ruimte worden 2 keer per jaar op functionaliteit geïnspecteerd en 1 keer per jaar op technische kwaliteit. Dit is conform de normen van het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS). Geconstateerde gebreken worden hersteld of ook anderszins opgelost.

Planning
- Versleten speeltoestellen en speeltoestellen die niet meer veilig bespeelbaar zijn worden verwijderd.
- Vervangen of plaatsen van speeltoestellen wordt afgestemd met de teams Leefomgeving.
- Dagelijks onderhoud en inspectie worden uitgevoerd op vastgesteld onderhoudsniveau.

Bomen

Actuele kaders
Groenvisie 2018-2035 (raadsbesluit 2018).

Ambitie
- Beheer- en onderhoudsmaatregelen zijn gericht op duurzame instandhouding van het bomenbestand en de bomenstructuur.
- Hierbij is speciale aandacht voor waardevolle bomen.
- Bomen kunnen vitaal oud worden met voldoende boven- en ondergrondse groeiruimte.
- Het ambitieniveau voor het onderhoud aan vrijstaande (straat)bomen is B.

De gemeente als boomeigenaar dient volgens het Burgerlijk Wetboek de algemene zorgvuldigheidsnormen in acht te nemen, de zorgplicht.

Uitgangssituatie
- Dagelijks onderhoud: de vrijstaande (straat)bomen worden op B-niveau onderhouden.
- Zorgplicht: alle bomen in de openbare ruimte worden periodiek vooral op veiligheid gecontroleerd door visuele boomcontrole.

Planning
- In de periode tot en met 2019 wordt de huidige staat van de bomenlanen geïnventariseerd. Hierin wordt het percentage uitgevallen bomen in beeld gebracht. Daarmee wordt in beeld gebracht welke bomenlanen op termijn aan vervanging toe zijn.
- Dagelijks onderhoud van de vrijstaande bomen wordt op het vastgestelde onderhoudsniveau uitgevoerd. De visuele boomcontrole en de daaruit voortvloeiende maatregelen worden uitgevoerd.

Parken en Bossen

Actuele kaders
- Groenvisie 2018- 2035(raadsbesluit 2018);
- Gebiedsvisie Moscowa 2007-2030 (raadsbesluit 2007);
- Beheervisie Park Angerenstein 2006 - 2016 (2005);
- Beheervisie Park Klarenbeek, Braamberg en 't Hazegrietje 2007- 2017 (2007);
- Beheervisie Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem 2008-2018 (2008);
- Beheervisie Park Sacre Coeur 2008 - 2018 (2008);
- Beheervisie Park Presikhaaf 2010 - 2019 (2010);
- Beheervisie Polderlinten (dijken, oude lintwegen en zeegen) 2011-2020 (2012);
- Beheervisie Park Immerloo- De Wheme 2014 - 2023 (2013);
- Beheervisie Arnhem Veluwe2015 - 2024 (2015).

Ambitie
- Ruimte voor recreatie, sport en samenleven én de instandhouding en verbetering van erfgoed en ecologische systemen. Concreet bij onder meer de instandhouding van de rijksmonumenten Moscowa, Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem.
- Onderhoud is tenminste op B-kwaliteitsniveau.
- De wens is om :
  - invasieve exoten reuzenbalsemien en reuzenberenklauw in 2022 volledig verwijderd te hebben van de gemeentelijke terreinen, conform EU regelgeving;
  - Het areaal Japanse Duizendknoop onder controle te krijgen (er vindt geen verdere verspreiding meer plaats, het areaal wordt terug gedrongen).

Uitgangssituatie
De Barrokkelaan van Zijpendaal is in verval geraakt. In de laan moeten diverse bomen gekapt en vervangen worden. In Sonsbeek is de wijze van beheer en voorkomen van boom-en beplantingsgroepen (clumbs) in het cultuurhistorische beekdal punt van onderzoek. Op basis daarvan zullen beheer ingrepen als dunning, aanvulling en eventueel vervanging worden opgepakt. Sonsbeek wordt intensief gebruikt er is ook een veelheid aan evenementen. Dit heeft effect op de beplanting. Met belanghebbenden wordt de gebruiks intensiteit en effecten en draagvlak in kaart gebracht.

Bij het beheer van de parken wordt ieder jaar een aantal parken systematisch op alle beheeronderdelen beoordeeld en uitvoering binnen de beschikbare middelen aangepakt.

Voor het beheerknelpunt invasieve exoten zijn voor de periode 2019-2021 extra middelen gereserveerd. In de begroting is € 1 miljoen incidenteel gereserveerd voor de bestrijding van invasieve exoten. Inzet is gewenst vanaf 2019, maar kan het beste worden gespreid over 3 jaar: € 333.000 in 2019, 2020 en 2021. V ia een planmatige aanpak zullen gericht zijn op uitvoeren wettelijke taken: bestrijding reuzen berenklauw en reuzenbalsemien; nieuw vestiging Japanse Duizendknoop tegen gegaan (risico schade aan wegen en constructies en massale verspreiding), bewoners betrokkenheid worden vergroot. Daarnaast wordt gezocht naar aanvullende middelen om het gewenste eindresultaat te kunnen realiseren.

Planning
- 2019-2021 extra bestrijding invasieve exoten.
- In 2019/ 2020/ 2021 uitvoering grootschalig onderhoud, aanvulling en verjonging van beplanting, de Barokkelaan in Zijpendaal en de boomgroepen/ clumbs in Sonsbeek.
- 2019/ 2020 actualisering beheervisie Sonsbeek/ Zijpendaal en Gulden Bodem.
- 2019 Systematische beoordeling beheer Parken Klarenbeek, Sonsbeek oost en Park Westerveld.

Inzamelvoorzieningen voor afval- en grondstoffen

Actuele kaders
- Afvalplan 2012-2020 (raadsbesluit 2012);
- Uitrol omgekeerd inzamelen (raadsbesluit juni 2015);
- Overeenkomst voor het Ondergronds Afval Transportsysteem bij Arnhem Centraal (OAT);
- Raadsbesluit invoering van Diftar (systeem met gedifferentieerde tarieven, waarbij de hoogte van de afvalstoffenheffing is gekoppeld aan de hoeveelheid aangeboden restafval) en aangenomen amendement 'Kaders voor uitwerking van diftar' (september 2017).
- Door de Autoriteit Persoonsgegevens opgelegde last onder dwangsom op het met een pas openen van de ondergrondse container uit het oogpunt van ongeoorloofde registratie van persoonsgegevens.

Ambitie
- In het Afvalplan is de ambitie opgenomen om in 2020 te komen tot meer hergebruik van het huishoudelijk afval. Arnhem heeft daarvoor de systeemkeuze van Omgekeerd Inzamelen gemaakt in 2015. Om een extra impuls aan afvalscheiding te geven is besloten om door middel van een heffingssysteem van gedifferentieerde tarieven, ook een prijsprikkel te gaan geven.
- Zorg voor een geborgde functionaliteit (geen storingen aan de voorzieningen).
- Te allen tijde een veilige situatie bij de inzamelvoorzieningen voor gebruikers en passanten.

Uitgangssituatie
- Omgekeerd Inzamelen is in 2018 ingevoerd in de hele stad, met uitzondering van de binnenstad.
- De ondergrondse containers zijn vanaf juli 2017 zonder pas toegankelijk. De reeds geplaatste toegangscontrole-systemen (readers en passen) in de containers zijn buiten werking gesteld en vanaf juli 2017 niet meer geplaatst in nieuwe containers.
- Zowel preventief als correctief onderhoud zijn uitbesteed.
- Staat van onderhoud van de ondergrondse containers is nu (na verandering van de onderhoudssystematiek) voldoende tot goed.
- Systemen zijn voorzien van een veiligheidskeurmerk. Er worden periodiek controles uitgevoerd.

Planning
- Bij invoering diftar zullen de toegangscontrole-systemen opnieuw operationeel gemaakt moeten worden en is pasgebruik, na opheffing van de last, weer toegestaan.
- Jaarlijkse evaluatie of op basis van de controles of de onderhoudsovereenkomst nog voldoende actueel is of aangevuld moet worden.
- Noodzakelijke investeringen in het OAT zijn voorzien in de exploitatie, ook na 2019.
- De voorbereidingen om een DIFTAR-systeem in te voeren, worden voortgezet.

Sportvelden

Actuele kaders
- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).

Ambitie

- Integraal en efficiënt beheer, exploitatie en onderhoud van de buitensportaccommodaties, passend bij de wensen en behoeften van de huidige en potentiële gebruikers.
- Bij het integrale en efficiënte beheer wordt uitgegaan van de kwalificatie “voldoende tot goed” op basis van de uitgangspunten in het kwaliteitssysteem voor sportvelden (KYBYS).
- Uitgangspunt is voorts dat een deel van het uitvoerende werk wordt uitgevoerd door medewerkers met een blijvende of tijdelijke achterstand tot de arbeidsmarkt.

Uitgangssituatie

- Uitgangspunt is dat de externe verzelfstandiging van Sportbedrijf Arnhem geen consequenties heeft voor de onderhoudstoestand van de velden.
- Op basis van inspecties is geconstateerd dat de staat van onderhoud van de accommodaties, zowel op sporttechnisch als op cultuurtechnisch gebied op dit moment voldoende tot goed is.

Planning

- Het reguliere onderhoud aan de overblijvende sportparken zal op het huidige kwaliteitsniveau worden uitgevoerd vanuit de normale onderhoudsbudgetten.
- Onderhoud aan velden die tijdelijk niet worden gebruikt, zal worden geminimaliseerd.
- Noodzakelijke renovaties en vervangingen zijn voor de periode 2019–2022 voorgedragen in de meerjarige investeringsplanning van het sportbedrijf.

Installaties zwembaden

Actuele kaders

- Sportvisie (raadsbesluit 2011);
- Arnhemse Accommodatienota (raadsbesluit 2014).
-

Ambitie

- Nieuwbouw van zwembad Valkenhuizen is voorzien in de periode 2019–2022, echter de aanbesteding is stopgezet als gevolg van overschrijding van het beschikbare budget.
- De beschikbare investeringsbedragen zijn opgenomen in de meerjarige investeringsplanning van de gemeente.

Uitgangssituatie

- De staat van installaties in beheer bij het Sportbedrijf Arnhem is goed, waarbij Valkenhuizen wel aan het eind is.
- Een deel van de installaties in de zwembaden (de gebouw gebonden installaties) is in beheer bij het Vastgoedbedrijf Arnhem. Hierover vindt afstemming tussen beheersmatige en inhoudelijke verantwoordelijkheid plaats.

Planning

- Voortzetting van het reguliere onderhoud conform genoemd onderhoudsplan, met dien verstande dat wordt geanticipeerd op de nieuwbouw.
- Tijdige vervanging van installaties in de periode 2019-2022 is voorgedragen voor de meerjarige investeringsplanning.

Vastgoed

Actuele kaders

- Het uitvoeringsbeleid vastgoedbedrijf.
- Voor alle panden in permanent beheer zijn er 40-jarige onderhoudsplannen die jaarlijks worden geactualiseerd en opgenomen in de meerjarenprogrammabegroting.
- Bij het vastgoed gelden als deelportefeuilles onderwijsgebouwen (R4), culturele-, erfgoed- en sportvoorzieningen (R5), welzijnsvoorzieningen (R7), gemeentelijke huisvesting (R9), bijzonder vastgoed en vastgoed in de openbare ruimte (R2).

Ambitie

- De ambitie voor de technische staat van het vastgoed is een NEN2767-conditie score van 3 of beter. NEN 2767 is een methode voor het objectief en uniform meten van de fysieke kwaliteit van bouw- en installatiedelen van gebouwen en/of infrastructuur. De score loopt van 1 tot 6, daarbij is 1 zeer goed en 6 zeer slecht. Conditiescore 3 staat gelijk aan een redelijke conditie. Het door de gemeente aangekochte vastgoed voor stedelijke ontwikkelingsprojecten wordt niet op een conditiegerichte manier onderhouden, omdat deze panden tijdelijk in beheer zijn.
- Het gemeentelijk vastgoed wordt fasegewijs verduurzaamd met de Trias Energetica (eerst energie besparen, restbehoefte zoveel mogelijk duurzaam invullen) als kompas.

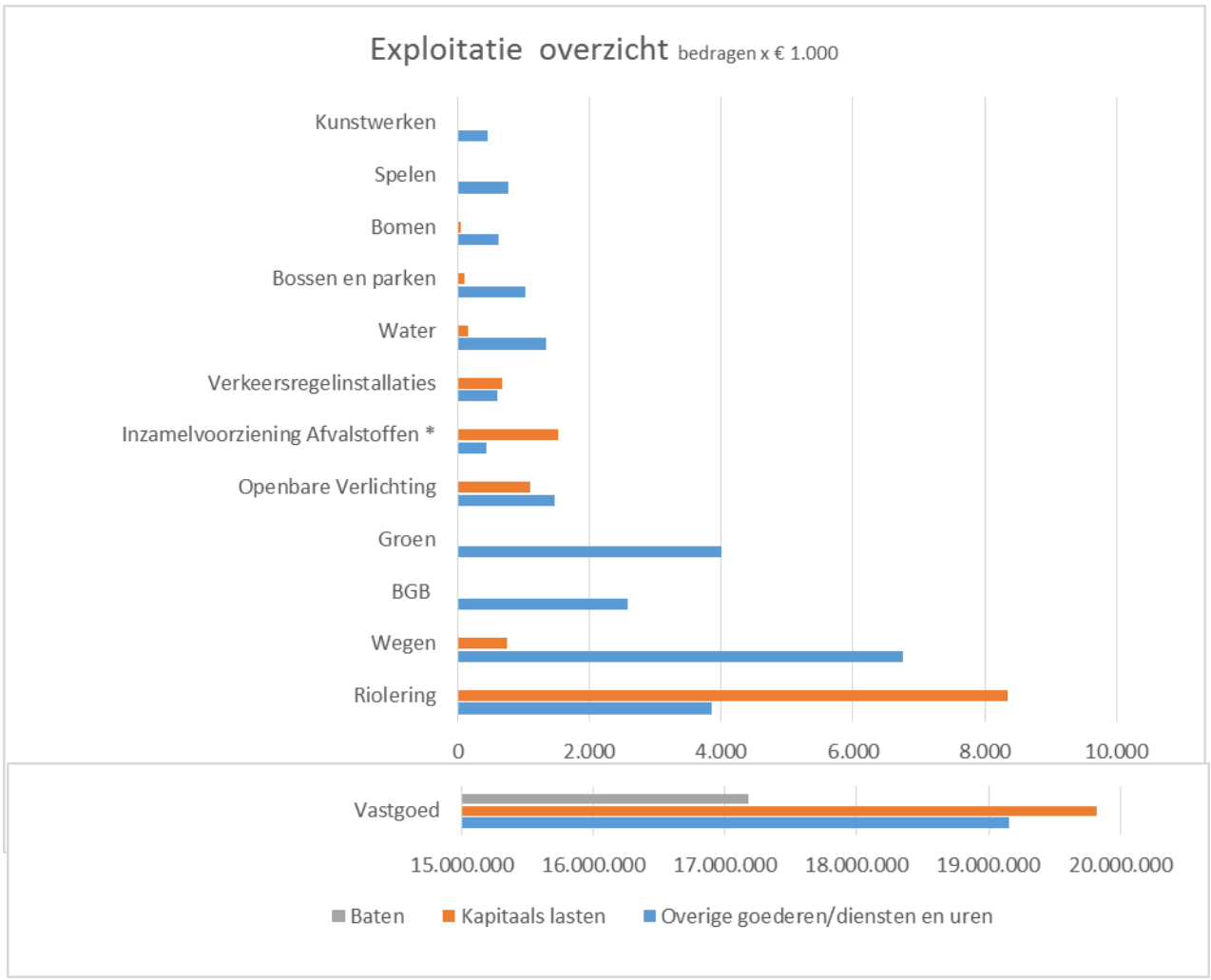
Uitgangssituatie

- Het gemeentelijk vastgoed voldoet aan het gewenste kwaliteitsniveau, met uitzondering van gebouwen die op korte termijn hun functie verliezen of gebouwen die op korte termijn gerenoveerd worden.

Planning

- Lasten en baten voor beheer en onderhoud van het permanente vastgoed maken onderdeel uit van diverse programma's in de gemeentebegroting. Jaarlijks wordt er gemiddeld € 1,4 miljoen geïnvesteerd in vervangingsonderhoud en verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Onderdeel daarvan is de verduurzaming van 21 gemeentelijke panden uit de kernportefeuille. Voor de opgave om het vastgoed te verduurzamen is, in het kader van het Gelders energieakkoord en het Arnhemse programma New energy made in Arnhem, een plan gemaakt. Gemiddeld zal in de komende 10 jaar hiervoor een bedrag van €320.000 worden uitgetrokken. Bij de verduurzaming van het vastgoed wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de geplande werkzaamheden in het kader van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP).
- Met ingang van 2019 is een jaarlijks investeringskrediet voor duurzaamheidsmaatregelen in de MJPB opgenomen ter grootte van € 800.000. Deze investeringen moeten worden terugverdiend via een besparing op de energielasten.
- Daarnaast wordt er in de periode 2019-2022 gemiddeld € 4,3 miljoen uitgegeven planmatig en storingsonderhoud.

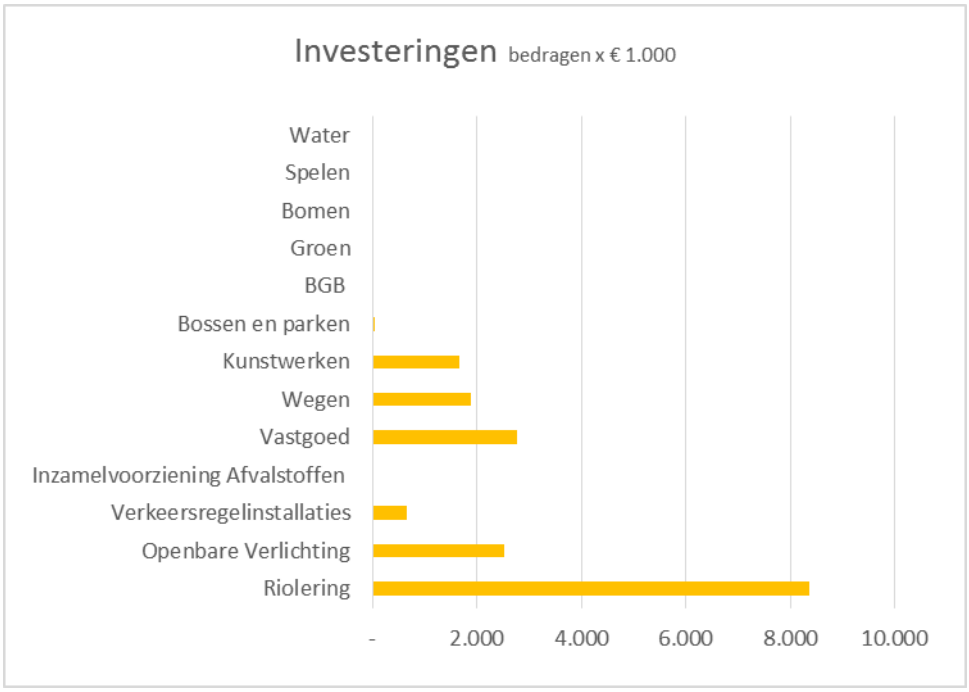
Overzicht onderhoudskosten en investeringen kapitaalgoederen

* Afvalinzameling alleen de onderhoudskosten van de inzamelmiddelen

* Vastgoed incl. installatie zwembaden

Overzicht investeringen kapitaalgoederen

4 Financiering

Voor de financieringsfunctie worden de missie en de doelstellingen beschreven in het treasurystatuut gemeente Arnhem. In dit statuut wordt ingegaan op de kaderstelling van de werkorganisatie (taken, bevoegdheden, verantwoordelijkheden, mandatering) en op het instrumentarium om de doelstellingen te realiseren.

Inleiding

Deze paragraaf richt zich op de uitwerking van het treasurystatuut naar de begroting voor 2019 en te hanteren normeringen. Hierbij komen de onderstaande onderwerpen aan de orde:

- Risicomanagement financiering;
- Financieringsvolume (incl. delegatie / mandatering);
- Kasgeldlimiet;
- Renterisiconorm;
- Overige risico's.

Risicomanagement financiering

Voor wat betreft de financiering wordt onderscheid gemaakt tussen:
a. Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte;
b. Financiering van de sociale woningbouw;
c. Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen.

Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte (a)

Bij de eigen gemeentelijke financieringsbehoefte gaat het om de financiering van de investeringen van de gemeente Arnhem, de financiering van geprivatiseerde onderdelen van de gemeente en de exploitatie van lasten en baten. Bij de investeringen moet naast de reguliere financieringen van de gemeentelijke taken worden gedacht aan grote stedelijke projecten, zoals Arnhem Centraal, stadsvernieuwing in de binnenstad, grondexploitatie en onderhoud in de infrastructurele sfeer. Als 'inkoop' van geld (de funding) wordt gebruik gemaakt van de volgende financieringsmiddelen (stand per 31-12-2019):

- de kapitaalmarkt voor langlopende financieringsmiddelen: € 708 miljoen. Het betreft hier dus de leningenportefeuille opgenomen gelden (O/G);
- de geldmarkt voor kortlopende financiering (< 1 jaar). Naar verwachting zal de financiering met kasgeld per 31-12-2019 € 30,1 miljoen bedragen. Arnhem blijft daarmee ruim binnen de kasgeldlimiet;
- de binnen Arnhem beschikbare reserves en voorzieningen met een volume van € 148,2 miljoen.

Binnen de gemeente wordt voor de financiering een omslagrente van 2% in rekening gebracht bij de investeringen en de projecten.

De portefeuille door de financieringsfunctie uitgezette gelden (U/G), heeft per 31-12-2019 een volume van € 47,8 miljoen. Het betreft hier leningen aan instellingen en verzelfstandigde organisatie-onderdelen.

Arnhem en de wereldeconomie

De kredietcrisis en de daarop volgende economische recessie hebben ertoe geleid dat de gemeente na een aanvankelijke stijging is geconfronteerd met een gestaag dalende rente. In de sfeer van de financiering heeft de recessie daarmee voor de gemeente voordelen opgeleverd.
Nederland en Europa hebben de recessie achter zich gelaten en de economie herstelt zich. Bij een doorzettend herstel van de economie hoort een stijging van de rente. Ten opzichte van de laagste rente in de recessiejaren is de rente op de kapitaalmarkt inderdaad gestegen, maar slechts heel mondjesmaat. Verwacht wordt dat na het beëindigen van de opkoopprogramma's van de ECB en de FED in de VS de rente sneller zal gaan stijgen. Maar voorlopig beweegt de rente zich nog steeds op een laag niveau en houdt de gemeente de mogelijkheid om zich goedkoop te financieren.

Financiering van de sociale woningbouw (b)

Voor de financiering van de woningbouw wordt door de corporaties nadrukkelijk gekeken naar het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW), waarmee de gemeente Arnhem een achtervangovereenkomst heeft gesloten. Dit landelijke fonds fungeert als waarborg ten aanzien van risico's van wanbetaling en vervult daarmee de garantstellende rol die gemeenten van oudsher hadden. Het bestaan van het WSW samen met ontwikkelingen op het gebied van schaalvergroting en regionalisering van de woningcorporaties verklaart waarom de rol van de gemeente op het terrein van de financiering van woningbouw de afgelopen jaren kleiner is geworden en nu zo goed als uitgespeeld is. In 2019 heeft de gemeente nog maar één lening van € 10.000 aan de woningcorporatie Omnia Wonen op de balans.

Financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen (c)
Bij de financiering van aan de gemeente gelieerde instellingen gaat het om activiteiten die nauw grenzen aan het beleid van de gemeente Arnhem. Het gaat hier vooral om instellingen in de sectoren zorg, sport en cultuur. Ook bij deze financiering wordt de laatste jaren een terughoudend beleid gevoerd.
Bij de directe (eigen) financiering van de activiteiten van de instellingen heeft de gemeente Arnhem een gericht toezicht op het reilen en zeilen van de betreffende instellingen. Door aan de te verstrekken leningen waarborgen te verbinden kan bij calamiteiten direct worden gereageerd (voorbeeld: executie bij recht van eerste hypotheek). Tevens bestaan er bij de sectoren zorg en sport waarborgfondsen. Met borgstelling door deze waarborgfondsen kunnen instellingen bij banken een lagere rente bedingen en hoeft de gemeente zelf geen lening te verstrekken. Het waarborgfonds voor de sport (SWS) garandeert maximaal de helft van de lening en eist een garantie van de gemeente voor het resterende deel van de lening.
De economie trekt aan, maar niet op alle fronten in een gelijk tempo. Daardoor blijft het mogelijk dat een instelling, die langer geconfronteerd wordt met de gevolgen van de achter ons liggende recessie, (eerder) in moeilijkheden komt en bij de gemeente aan moet kloppen voor ondersteuning. Dat risico wordt substantieel verkleind door de garanties van de waarborgfondsen.

Financieringsvolume (delegatie/mandaat)
Bij het vaststellen van de MJPB neemt de gemeenteraad een besluit over de omvang van de gemeentelijke activiteiten en daarmee over het financieringsvolume. Afgezien van de eigen middelen in reserves en voorzieningen wordt in de financieringsbehoefte voorzien door middel van leningen voor de lange termijn (vaste financiering) en voor de korte termijn (vlottende financiering).

Lange termijn financiering (vaste financiering)
Zoals reeds toegelicht gaat het hier om de benodigde geldmiddelen voor de eigen gemeentelijke investeringen en projecten; de financiering van sociale woningbouw en de verstrekking van geldleningen aan instellingen, gelieerd aan het beleid van de gemeente Arnhem.

Korte termijn financiering (vlottende financiering)
Bij de kortlopende financiering gaat het om de financiering van de lopende activiteiten en werkzaamheden van de gemeente. Hiervoor wordt geld geleend of (in geval van een tijdelijk overschot) uitgezet voor een periode van maximaal een jaar. Als een extra zekerheid, bijvoorbeeld voor het opvangen van onverwachte fluctuaties in de behoefte aan kasgeld, is een arrangement afgesloten met de Bank Nederlandse Gemeenten waarbij tot een maximaal volume ter hoogte van de kasgeldlimiet uit de wet FIDO (Wet Financiering Decentrale Overheden) tegen een lage rente kasgeld kan worden geleend. Het staat de gemeente vrij om los van dit arrangement zelf kortlopende middelen aan te trekken.
In voorkomende situaties zal een deel van de opgenomen kas-/callgelden (O/G) worden omgezet in langlopende financiering, de zogenoemde consolidatie. Een en ander past binnen de regels, zoals vastgelegd in het treasurystatuut.

Financieringsbehoefte per 31-12-2019
Onderstaand schema geeft inzicht in de benodigde geldmiddelen voor de langlopende financiering en de manier waarop deze beschikbaar komen (de funding).

Het totaalvolume van de benodigde financieringen bedraagt € 892,3 miljoen. Vanuit de volumes van de reserves en voorzieningen en vanuit de bestaande leningenportefeuilles voor de vaste financiering is een bedrag van € 855 miljoen beschikbaar. Vanuit de vlottende financiering (het kasgeld) is maximaal een bedrag beschikbaar van € 61,8 miljoen, waarvan in 2019 voor € 30,1 miljoen gebruik gemaakt zal worden. Dit betreft kortlopende leningen en het arrangement met de Bank Nederlandse Gemeenten. Totaal aan financieringsmiddelen is de gevraagde € 892,3 miljoen dus beschikbaar.
De financieringsfunctie is hiermee in staat om voldoende middelen beschikbaar te stellen voor dekking van de reeds gepleegde investeringen, de kosten in de grondexploitatie en voor de in 2019 begrote investeringen.

Tabel Financieringsbehoefte per 31-12-2019

Benodigd voor	Bedrag	Financiering middels	Bedrag
			Bedragen x € 1.000
Activa gemeente Arnhem en grondexploitatie	804.293	Reserves en voorzieningen	148.157
Uitgezette gelden aan gelieerde instellingen en woningcorporaties	47.823	Opgenomen gelden in de kapitaalmarkt (leningen o/g)	707.978
(kapitaalverstrekking en leningen u/g)		Obligo's en waarborgsommen	6.000
Overige uitgezette middelen (o.a. geprivatiseerde Stadsbank, leningen via het SVn en	40.141	Rekening courant B.N.G. en kasgeldleningen	30.122
bijdragen aan activa van derden)			
Totaal langlopend te financieren	**892.257**	**Totaal financiering**	**892.257**

Leningenportefeuille 2019

Onderstaand schema geeft inzicht in de samenstelling van de volumes in het jaar 2019 van de huidige leningenportefeuille van de financieringsfunctie. Het betreft leningen opgenomen gelden (O/G) en leningen uitgezette gelden (U/G).

Tabel Leningenportefeuille 2019

Leningen portefeuille	Stand 01.01.2019	Opname	Aflossing	Stand 31.12.2019
				Bedragen x €1.000,--
Leningen O/G				
Leningen portefeuille	675.641	69.826	-62.127	683.340
Nog aan te trekken financiering in 2018	24.628			24.628
Leningen t.b.v. woningcorporaties	11		-1	10
Totaal leningen O/G	**700.280**	**69.826**	**-62.128**	**707.978**
Leningen U/G				
Vaste leningen uitstaand	93.384		-5.430	87.954
Woningcorporaties	11		-1	10
Totaal leningen U/G	**93.395**	**0**	**-5.431**	**87.964**

Rentevisie

In recente jaren is als gevolg van de lage rentestand de gemiddeld te betalen rente voor de gemeente gestaag gedaald. Deze zal naar verwachting de komende jaren rond de 2% schommelen. Als gevolg van gewijzigde wetgeving in het BBV is de gemeente niet meer vrij in het bepalen van de intern in rekening te brengen omslagrente, maar moet binnen marges de gemiddelde marktrente worden gevolgd. Een omslagrente van 4%, zoals de gemeente hanteerde voor 2018, is niet meer toegestaan. In 2018 is de omslagrente verlaagd naar 2%, een niveau dat voor 2019 gehandhaafd zal blijven.
Om meerjarig gebruik te blijven maken van de lage marktrente en om de omslagrente stabiel en meerdere jaren constant te kunnen houden kiest de gemeente ervoor om nu en in de komende jaren leningen met lange looptijden aan te trekken waarvan de rente nog steeds laag is (onder de 2%) en waardoor de omslagrente onveranderd kan blijven. Wanneer de rente in de jaren na 2019/2020 niet gaat stijgen is de kans echter aanwezig dat de omslagrente verlaagd moeten worden om te voldoen aan de eisen uit het BBV.
De lange looptijden hebben ruimte gecreëerd om in toekomstige jaren - wanneer de rente voor nieuwe leningen mogelijk weer op een hoger niveau terecht zal komen - met behulp van leningen met kortere looptijden toch een lage gemiddelde rente te realiseren binnen de wettelijke mogelijkheden van de gemeente.
Als gevolg van de renterisiconorm (zie hieronder) is een gemiddelde looptijd van korter dan ongeveer vijf jaar (met een bijbehorende nog lagere rente) voor de gemeente niet toegestaan. De gemeente zou dan in een jaar meer leningen moeten herfinancieren dan is toegestaan.

Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Met het vaststellen van deze MJPB 2019 – 2022 inclusief de paragraaf financiering mandateert de gemeenteraad het college om voor de financieringsbehoefte per onderscheiden categorie in 2019 leningen aan te gaan tot de volgende maximumtotalen:

Tabel Mandaat (voor nieuw aan te trekken financieringsmiddelen)

Maximaal toegestane leningen 2019	Maximaal
	Bedragen x €1.000,--
Eigen gemeentelijke financieringsbehoefte	250.000
Financieringsbehoefte sociale woningbouw	100.000
Financieringsbehoefte aan gemeente gelieerde inst.	50.000

Met het mandaat om middelen aan te trekken ten behoeve van leningen aan derde partijen geeft de gemeenteraad het college de ruimte om snel te handelen wanneer snel te handelen bijvoorbeeld wanneer een calamiteit daarom vraagt. Dit neemt niet weg dat de primaire insteek van de gemeente blijft om terughoudend te staan tegenover verzoeken om leningen te verstrekken.

Kasgeldlimiet

De Wet FIDO geeft concrete richtlijnen voor gemeenten voor het beheersen van het renterisico in verband met de korte termijn financiering. De kasgeldlimiet is een wettelijk maximum (plafond) voor het volume geldleningen in de vorm van zogenaamde call- en kasgeldtransacties.
De bovengrens is bij ministeriële regeling voor het jaar 2019 vastgesteld op 8,5 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting. De begroting van de gemeente Arnhem voor het jaar 2019 heeft een omvang van € 727,5 miljoen en daarmee komt de kasgeldlimiet uit op € 61,8 miljoen.
Het Rijk geeft gemeenten veel ruimte om maximaal gebruik te maken van (goedkope) financiering met kasgeld. Hoewel het gemeenten formeel niet is toegestaan de kasgeldlimiet te overschrijden (Wet FIDO, art. 4, lid 1), hoeven deze pas aan de toezichthouder te rapporteren wanneer de kasgeldlimiet drie kwartalen op rij wordt overschreden (art. 4, lid 2). Hiermee wordt gedoogd de kasgeldlimiet twee kwartalen op rij te overschrijden.
De gemeente Arnhem stuurt erop onder de kasgeldlimiet te blijven en deze niet te overschrijden.

Renterisiconorm

Het renterisico betreft het risico dat de begroting van de gemeente geconfronteerd wordt met een verzwaring van de rentelasten als gevolg van herfinancieringen van bestaande activa of van herziening van rente van bestaande leningen.
Het doel van de renterisiconorm is om dit risico te beperken tot een handelbaar niveau. Bij een goed (gelijkmatig) opgebouwde leningenportefeuille blijft het renterisico binnen verantwoorde marges en zullen de renteaanpassingen zich geleidelijk voordoen en binnen de begroting opgevangen kunnen worden.
In de Wet FIDO is vastgelegd dat jaarlijks een volume ter grootte van 20 % van het lastentotaal van de gemeentelijke begroting (peildatum 1 januari) mag worden geherfinancierd of een renteherziening mag ondergaan. Omdat de gemeente voor de eigen financiering geen leningen heeft aangetrokken waarvan periodiek de rente wordt herzien, heeft voor Arnhem de renterisiconorm alleen betrekking op herfinanciering van aflopende leningen. Omdat in Arnhem de omvang van de totale leningenportefeuille (€ 708 miljoen) net iets ligt onder het lastentotaal van de begroting (€ 727,5 miljoen), mag jaarlijks ongeveer 20 % van de leningenportefeuille worden geherfinancierd. Dat betekent dat de gemiddelde looptijd van de aangetrokken leningen niet korter mag zijn dan ongeveer vijf jaar.
Voor het jaar 2019 komt de prognose van het renterisico uit op 7,86 %. (vergelijk: Jaarverslag 2017 5,5 %).

Schatkistbankieren

Sinds het najaar van 2013 kennen gemeenten en andere decentrale overheden verplicht schatkistbankieren. Decentrale overheden dienen banktegoeden, die een vooraf bepaalde drempelwaarde te boven gaan, af te storten naar een rekening-courant bij het ministerie van Financiën. Voor de gemeente Arnhem bedraagt de drempelwaarde in 2019 € 4,13 miljoen.
Omdat inkomende en uitgaande kasstromen niet op elkaar zijn afgestemd, kunnen hoge positieve of negatieve kassaldi ontstaan. Om enigszins ruimte te bieden voor zulke bewegingen moet het gemiddelde van de banksaldi van de gemeente in een kwartaal worden afgezet tegen deze drempelwaarde, niet de dagelijkse stand. Het banksaldo hoeft dus niet continu beneden de drempelwaarde te blijven. Een banksaldo boven de drempelwaarde kan binnen het kwartaal worden gecompenseerd met banksaldi, die lager zijn dan de drempelwaarde.
Om de drempelwaarde niet te overschrijden, wordt in 2019 beperkt gebankierd bij de schatkist.

Bij de controle van de jaarrekening neemt de accountant de verplichting tot schatkistbankieren mee.

Overige risico's

Gezien de samenstelling van de gemeentelijke leningenportefeuille en de kaderstelling vanuit de wet en het treasurystatuut (leningen worden alleen afgesloten in euro’s) is binnen de gemeente Arnhem geen sprake van valutarisico en/of koersrisico.

5 Bedrijfsvoering

Voor de gemeentelijke bedrijfsvoering zijn bedrijfsmiddelen nodig om de geformuleerde doelen van de verschillende programma's te kunnen bereiken. Het gaat met name om de uitgaven voor personeel en organisatie, informatie en automatisering, auditing en risicomanagement.

Personeel en organisatie

- De Kernorganisatie is na de reorganisatie van 2017 en diverse verzelfstandigingen en uitplaatsingen in de afgelopen jaren, inmiddels ruim een jaar in de huidige vorm aan het werk. Belangrijk thema, ook voor 2019 is de transformatie. Hieronder worden andere manieren van werken verstaan, inzet op een andere organisatiecultuur en een andere houding en gedrag bij leidinggevenden en medewerkers. Voorbeelden van de transformatie zijn Het Nieuwe Werken waarin plaats- en tijdonafhankelijk werken wordt bevorderd, een nieuwe gesprekscyclus waarbij de nadruk ligt op het goede gesprek, integraler samenwerken en goed extern opdrachtgeverschap. De transformatie is een traject met een lange looptijd dat ook in 2019 doorgezet wordt.
- Een nog altijd belangrijk thema - ook voor 2019 - is de inzet op talent en mobiliteit. Beweging bij medewerkers in de vorm van in-, door- en uitstroom is belangrijk om de inzetbaarheid duurzaam te houden. Onderdeel hiervan is de aandacht voor de instroom van jongeren en intensiever aandacht voor 55+ers.
- De Banenafspraak heeft nog steeds de volle aandacht. Via het project 'Werken zonder te beperken' worden kandidaten uit het doelgroepenregister tijdelijk ingezet met de intentie om hen te behouden voor de organisatie. Dit traineeprogramma in het kader van de Banenafspraak is eind 2018 daadwerkelijk van start gegaan en loopt door tot 2020.
- Diversiteit en inclusie zijn belangrijk thema's voor de komende jaren. De gemeente Arnhem streeft naar een meer divers personeelbestand waarin iedereen gelijke kansen heeft en in de gelegenheid gesteld wordt mee te doen.
- Het ziekteverzuim en dan met name het langdurig ziekteverzuim is al enige tijd te hoog. In 2018 is met een meerjarig programma begonnen om dit verzuim naar beneden te krijgen. Dit programma loopt in 2019 door.

Kerngegevens

De medewerkers van Arnhem kunnen worden verdeeld over een aantal groepen. Hierna wordt weergegeven hoe de formatie zich de komende jaren ontwikkelt op grond van de vastgestelde kaders. De formatie van de ambtelijke organisatie voor de komende jaren laat een daling zien met name als gevolg van de ingezette bezuinigingen.

Totaal FTE Arnhem

Totaal aantal FTE Arnhem	Realisatie Bezetting 31.12.2017	Begroting Formatie 2018	Begroting Formatie 2019	Begroting Formatie 2020	Begroting Formatie 2021	Begroting Formatie 2022
Bestuur						
Aantal FTE Raad	39	39	39	39	39	39
Aantal FTE College B&W	7	7	7	7	7	7
Personeel						
Aantal FTE ambtelijke organisatie formatie	1.055	931	922	909	907	907
Totaal personeel gemeente Arnhem	**1.055**	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**

In bovenstaande tabel is te zien dat het aantal medewerkers van de Kernorganisatie van gemeente Arnhem vanaf 2018 tot onder de 1.000 fte's zakt. Dit wordt veroorzaakt door de uitplaatsing van diverse bedrijfsonderdelen.

Verloop formatie

Het formatieverloop van de ambtelijke organisatie kan in detail als volgt worden verklaard:

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2018-2021	***945***	***938***	***934***	***933***	***933***
Bij: trainees	10	7	0	0	0
Bij: (cöord) opdrachtgever De Connectie	2	2	2	2	2
Bij: integraal handhavers tlv budget leerbedrijf	2	2	2	2	2
Bij: Formatie op orde OR	4	4	4	4	4
Af: Formatie reductie PIM	-5	-5	-5	-5	-5
Af: formatie schuldsanering naar externe partij	-4	-4	-4	-4	-4
Af: Formatie naar MGR	-2	-2	-2	-2	-2
Af: Formatiereductie ivm oplossen stelpost W&D	-4	-4	-4	-4	-4
Af: corr formatie parkeren	0	0	0	0	0
Diversen	0	4	0	1	1
Aantal FTE ambtelijke organisatie jaarrekening 2017	***948***	***942***	***927***	***927***	***927***
Bij: amendement overlast te lijf	3	3	5	5	5
Bij: veiligheidsadviseur	1	1	1	0	0
Bij: formatie-uitbreiding BV tlv bedrijfsreserve bedrijfsvoering	8	8	8	8	8
Af: RBL naar externe partij	-12	-12	-12	-12	-12
Af: formatiereductie tgv bedrijfsreserve bedrijfsvoering	-3	-3	-3	-4	-4
Af; formatiereductie tbv invullen taakstelling	-1	-1	-1	-1	-1
Af: formatiereductie ivm terugloop projecten	-1	-1	-1	-1	-1
Af: opheffen Sociale Bank Centraal Gelderland	-14	-14	-14	-14	-14
Diversen	2	-1	-1	-2	-2
Aantal FTE ambtelijke organisatie MJPB 2019-2022	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**

De begrote formatie lijkt de komende jaren redelijk stabiel te blijven.

	Realisatie 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Aantal FTE ambtelijke organisatie	**1.055**	**931**	**922**	**909**	**907**	**907**
Saldo personeelsbudget loonsom (in € 1.000)	**76.340**	**70.788**	**70.224**	**69.251**	**69.051**	**69.039**
Gemiddelde loonsom (in €)	**72.360**	**76.034**	**76.165**	**76.184**	**76.131**	**76.118**

In juli 2017 hebben de partijen een overeenstemming bereikt over de nieuwe cao voor gemeenteambtenaren, die loopt van 1 mei 2017 tot 1 januari 2019. In 2018 stijgen de salarissen met 1,5% per 1 januari en per 1 juli stijgt het IKB met 0,25%-punt. Met een looptijd van 20 maanden willen beide partijen zorgen voor stabiliteit in de gemeentelijke sector. Het is momenteel nog niet bekend wat de inzet en/of uitkomsten zullen zijn van de looneisen voor de nieuwe cao die loopt vanaf 2019.

Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Alle gemeenten zijn vanaf 2017 vanuit het landelijk Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht een basisset beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en het jaarverslag. Een aantal indicatoren dient de gemeente zelf aan te geven. Deze zijn in onderstaand overzicht opgenomen.

1. Verplichte Indicatoren: gegevens vanuit MJPB 2019-2022 gemeente Arnhem

Formatie			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Fte per 1.000 inwoners	**Eenheid**	Fte per 1.000 inwoners
Begroting 2019	5,8		
Bezetting			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen gegevens	**Eenheid**	Fte per 1.000 inwoners
Begroting 2019	5,6		
Apparaatskosten			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen gegevens	**Eenheid**	Kosten per inwoner in euro's
Begroting 2019	584		
Externe inhuur			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen begroting	**Eenheid**	Kosten als % van tot loonsom + totale kosten inhuur externen
Begroting 2019	2		
Overhead			
Programma	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening		
Indicator bron	Eigen begroting	**Eenheid**	% van totale inkomsten
Begroting 2019	7		

Circulaire inkoop

De gemeente maakt in de bedrijfsvoering meer werk van circulaire inkoop. Bij de gemeentelijke inkoop en aanbesteding wordt de komende jaren nadrukkelijker ingezet om maatschappelijke opgaven zoals energietransitie, circulariteit, lokale bedrijvigheid en mensen aan het werk krijgen te versnellen.

Informatie en automatisering

Informatievoorziening

De gemeentelijke informatievoorziening wordt blijvend gestroomlijnd met het oog op continuïteit, kwaliteitsverbetering én meer doelmatigheid.

- Levering van jaarlijkse informatieproducten, zoals: Staat van de Stad, Arnhem in cijfers en andere onderzoek gerelateerde producten.
- Voorbereiding en publicatie van meer publiek beschikbare gegevens op ons Open Data portaal.
- Up to date houden van de functionele werking van onze informatiesystemen, zodat onze processen optimaal gefaciliteerd blijven en voldoen aan de wettelijke kaders.
- Focus leggen op de sturing rondom de kwaliteit van digitale archivering en duurzame bewaring. Verzelfstandigingen en digitalisering maken dat hier een tal van slagen op benodigd zijn.
- De samenwerking en het bundelen van kennis met Rheden en Renkum wordt versterkt op het gebied van Informatie. Eveneens geldt dit voor de samenwerking en het opdrachtgeverschap met/aan ICT de Connectie voor realisatie van benodigde techniek.
- Om uitvoering te geven aan de Informatie gerelateerde ontwikkelingen binnen de gemeente Arnhem wordt een Informatie-agenda gebruikt.

Innoveren met informatie

Er wordt gewerkt aan digitale innovaties om maatschappelijke opgaven uit onze veranderprogramma's te realiseren. Hiervoor worden samenwerkingsverbanden met diverse partners uit onze stad gecreëerd.

- In diverse pilots worden data, kennis en menskracht gebundeld. Dit wordt gedaan op het gebied van (onder meer) duurzame energieproductie, verbetering van de luchtkwaliteit, armoedepreventie en arbeidsstimulering.
- Onze digitale dienstverlening is volop in ontwikkeling.
- Afdelingen worden gestimuleerd om te zoeken naar innovatieve manieren voor de inzet van informatie om hun werk beter, sneller en goedkoper te kunnen verrichten.
- Tijd & plaats onafhankelijk en toch S@men. Door wijkgericht werken, wordt meer vanuit een netwerkkantoor gewerkt, onderweg of thuis. Minder op vaste of centrale plekken. Na succesvolle pilots van een digitale samenwerkomgeving wordt gestreefd naar een organisatiebrede realisatie.
- Er wordt een datalab ingericht: een werkplaats en kenniscentrum voor professionals en geïnteresseerd publiek. De centrale plek om slim & innovatief initiatieven te ontplooien om de waarde van gegevens (beter) te benutten. De organisatie wordt actief benaderd om het bewustzijn op informatie gedreven werken te vergroten in alle lagen in de organisatie.
- Nieuwe methoden en technieken in het kader van onderzoek & statistiek worden verkend; te denken aan kunstmatige intelligentie en geavanceerde analyses.
- Aangesloten wordt bij landelijke innovaties, zoals: de Common Ground van VNG realisatie en het traject digitalisering van de aanvraag rijbewijzen wordt voortgezet, waarbij Arnhem als eerste en enige gemeente reeds een pilot heeft uitgevoerd die dit jaar vervolgd zal worden tezamen met andere gemeenten.

Privacy, informatieveiligheid & auditing

Het streven is om de kwaliteit en continuïteit van een betrouwbare informatievoorziening voor onze dienstverlening te waarborgen. Overheden zijn en blijven een belangrijk doelwit voor de cybercriminaliteit. Gewerkt wordt aan het zorgvuldig, veilig, proportioneel en vertrouwelijk omgaan met alle (persoons)gegevens. Inwoners mogen erop vertrouwen dat hun privacy is geborgd.

- Onze medewerkers worden verder bewust gemaakt met betrekking tot cybersecurity, de Safe & Sound campagne.
- De infrastructuur wordt verder op orde gebracht met betrekking tot cybersecurity, naar aanleiding van het Rekenkamer Arnhem onderzoek, waarbij zeer grote kwetsbaarheden zijn aangetoond.
- Het nieuwe ISMS (Information Security Management System) wordt geïmplementeerd, waardoor cybersecurity een integraal onderdeel wordt van de day-to-day bedrijfsvoering.
- Middels auditing zoals ENSIA (Eenduidige Normatiek Single Information Audit) wordt aantoonbaar gemaakt in control te zijn.
- Wordt een vervolg gegeven aan de aandachtspunten naar aanleiding van de invoering van de AVG (Algemene verordening gegevensbescherming).

Informatie-agenda
De informatie-agenda is een uitvoeringsagenda waarin de ontwikkelingen en projecten op het gebied van informatie staan. In de veelheid van ontwikkelingen en projecten moeten keuzes gemaakt worden, zodat de inzet van mensen en middelen adequaat geschiedt. Hiervoor worden alle activiteiten gewogen op basis van:
1. continuïteit bedrijfsvoering;
2. bijdragen aan de bezuinigingen;
3. bijdragen aan de programma's en veranderopgaven;
4. uitvoeren van wettelijke taken;
5. verhogen van de kwaliteit van bedrijfsvoering.

Financial auditing en IT auditing

Financial audits
De financial audits worden in het kader van de jaarrekening uitgevoerd door de accountant. Ter ondersteuning van deze audits voert de gemeenten een interne audit uit op de prestatielevering en factuurbehandeling.

IT-audits
- De IT–audits zijn met name gericht op de betrouwbaarheid, integriteit en beschikbaarheid van IT-processen en IT-producten en kunnen als zodanig onderdeel uitmaken van de financial audits.
- Bij IT-audits wordt gekeken naar (algemene) IT-beheersingsmaatregelen én, waar mogelijk, naar beheersingsmaatregelen/controles binnen de applicatie.
- Een belangrijke IT-audit vanaf 2017 is de ENSIA-audit (Eenduidige Normatiek Single Information Audit). Deze audit heeft tot doel het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij gemeenten verder te professionaliseren door het toezicht te bundelen. De gemeente voert een zelfevaluatie uit op de informatie-beveiligingsomgeving. In het jaarverslag zal een verklaring komen van het college over de informatieveiligheid. De informatie wordt gebruikt voor de horizontale verantwoording richting gemeenteraad en de diverse verticale verantwoordingslijnen richting departementen.
- Daarnaast is in 2018 begonnen met het inrichten van een nieuw ISMS (Information Security Management System) waarin alle relevante beheersingsmaatregelen, producten met bijbehorende verantwoordelijkheden actief worden gemonitord en beoordeeld.

Frauderisico-analyse
Er heeft een inventarisatie plaatsgevonden op frauderisico's. Deze risico's zijn ingeschat op basis van verwachte kans en impact. Op de risico's die het hoogste scoren (in gezamenlijkheid overwogen) wordt een controle ingezet. Hierbij worden de beheersmaatregelen gekoppeld aan het risico en met de verantwoordelijken worden besproken hoe het risico afdoende kan worden beheerst.

Ontwikkelingen binnen de organisatie
- Het college wordt verantwoordelijk voor de rechtmatigheid (plan Depla).
- Nieuwe samenwerkingsvormen, verzelfstandigingen van organisatie-onderdelen.

Ambitie

Werken aan risicobewustzijn van de organisatie
Om verder te groeien naar een risico-bewuste organisatie is blijvende aandacht voor risicomanagement nodig. Auditing en risicomanagement heeft werkvormen ontwikkeld die worden toegepast bij diverse (nieuwe) projecten en programma's binnen de gemeente om dit risicobewustzijn te vergroten. Om het risicobewustzijn verder te ontwikkelen is een opleiding risicomanagement opgenomen in het gemeentelijke opleidingsaanbod.
Er is een nieuwe beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen in voorbereiding. De gemeentelijke uitgangspunten voor risicomanagement en de spelregels voor de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen worden daarin opgenomen (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing). Voor een aantal nieuwe plannen voor de komende raadsperiode wordt ook specifiek nagegaan wat de hieraan verbonden risico's zijn.

Inspelen op nieuwe ontwikkelingen
Naast het reguliere werk dat inzicht biedt in de rechtmatigheid, komt meer accent te liggen op betrokkenheid bij nieuwe ontwikkelingen in de taken van de gemeente, waardoor nieuwe processen efficiënter kunnen worden ingericht.

Actuele kaders
- Auditstatuut 2017;
- BBV;
- Kernbesluit ambtelijke organisatie gemeente Arnhem.

6 Verbonden partijen

De gemeente neemt deel in diverse rechtsvormen zowel publiek als privaat. Wanneer de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft in een andere partij, is dat voor de gemeente een verbonden partij. Samenwerking met andere partijen is een manier om publieke taken uit te voeren, die bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke doelstellingen. Deelnemingen in andere partijen brengen risico's met zich mee zowel bestuurlijk, maatschappelijk als financieel. De opzet van deze paragraaf sluit aan bij het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV).

Verbonden partijen twee gemeentelijke rollen

De gemeente vervult twee rollen richting de verbonden partijen: de rol van opdrachtgever en van eigenaar. Tussen beide rollen en de belangen die daaruit voortvloeien, kan een spanningsveld bestaan.

In de eigenaarsrol beslist de gemeente over de oprichting, de missie, de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de verbonden partij. Het gemeentebestuur is mede *eigenaar* van de verbonden partij en draagt bestuurlijke verantwoordelijkheid (de gemeente neemt deel aan het bestuur). De eigenaarsrol richt zich vooral op de continuïteit en de levensvatbaarheid van de (samenwerking-)organisatie.

De gemeente is daarnaast ook opdrachtgever van de verbonden partij. De verbonden partij levert diensten of producten of is uitvoerder van gemeentelijk beleid. Veelal in de vorm van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk-)pakket dat voor afzonderlijke deelnemers op maat wordt afgesproken.

Het financieel belang is gekoppeld aan beide rollen. Als opdrachtgever heeft de gemeente belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de afgesproken dienstverlening en deze moet passen binnen de kaders van de gemeentebegroting. Als eigenaar draagt de gemeente het 'ondernemersrisico' van de samenwerking. Als de financiële resultaten tegenvallen, zal de gemeente de tekorten moeten aanvullen.

Actuele kaders

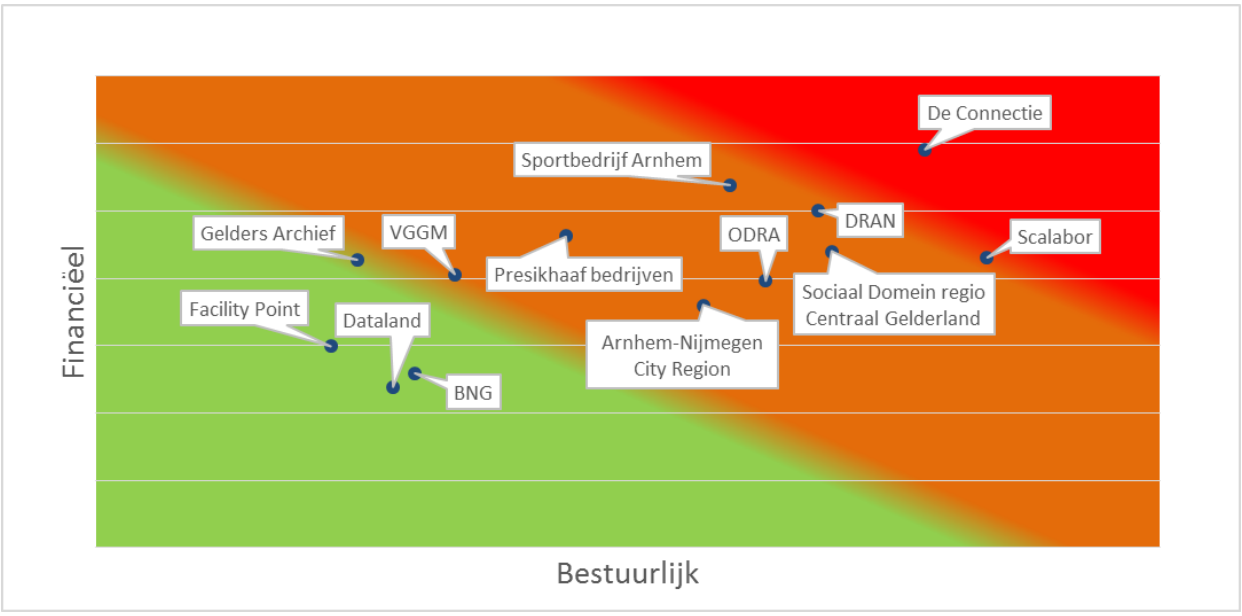
In 2016 is de visie van de gemeente Arnhem op de verbonden partijen vastgelegd in de kadernota verbonden partijen 2016 gemeente Arnhem met daarin uitvoeringsrichtlijnen over de wijze van sturen en beheersen. Uitgangspunt is om hierbij uit te gaan van een risicogerichte aanpak, onder andere door het instellen van een governance code en het toepassen van een 'risicokompas'.

Ook de Notitie verbonden partijen van de Commissie BBV uit oktober 2016 geeft verplichte en aanbevolen kaders ten aanzien van verbonden partijen. In deze notitie wordt uiteengezet wanneer sprake is van een financieel en bestuurlijk belang. Van een financieel belang is sprake als de gemeente de middelen zoals vermogen of leningen, die aan een partij ter beschikking zijn gesteld, niet terugkrijgt bij faillissement van die partij of indien financiële problemen bij de derde partij kunnen worden verhaald bij de gemeente. Bij een bestuurlijk belang gaat het om het hebben van zeggenschap van de gemeente in een derde partij, hetzij omdat de gemeente een zetel in het bestuur heeft, hetzij omdat ze via aandelen mee kan stemmen.

Tenslotte is op 1 januari 2015 is de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) gewijzigd. Hiermee is een aantal wijzigingen doorgevoerd die erop gericht zijn de invloed van de raad op het samenwerkingsverband te versterken.

Ontwikkeling risicovolle verbonden partijen

Niet alle verbonden partijen vragen om even veel betrokkenheid. Om de aandacht te geven aan die verbonden partijen die voor de gemeente van het grootste belang zijn, dan wel een belangrijk risico vormen (beleidsmatig of financieel) is het risicokompas toegepast. Het risicokompas is een risicoanalyse die bestaat uit de beoordeling op acht maatstaven. Deze acht maatstaven geven vorm aan de bestuurlijke en financiële verbondenheid met de partij. Door alle verbonden partijen op dezelfde wijze te beoordelen, is het mogelijk de verbonden partijen onderling te vergelijken en te bepalen welke verbonden partijen in verhouding tot elkaar een hoog risicoprofiel hebben. In de aanloop naar de begroting 2019-2022 heeft een actualisatie plaatsgevonden van het risicokompas. Dit heeft geresulteerd in de volgende risicokaart.

Voor de verbonden partijen, die op basis van de risicokaart in onderlinge vergelijking het hoogste scoren is een beheersstrategie opgesteld. Het betreft de volgende partijen:

- BVO DRAN (Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen);
- GR Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA);
- Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland (MGR);
- BVO De Connectie;
- Sportbedrijf Arnhem B.V.;
- Scalabor B.V.

In onderstaand overzicht verbonden partijen wordt aangegeven in welke verbonden partijen de gemeente Arnhem deelneemt en aan welke programma's hiermee een bijdrage wordt geleverd. De hierboven genoemde partijen maken onderdeel uit van dit overzicht. De beheersstrategie op deze partijen wordt in het overzicht nader toegelicht.

Relatie met de paragraaf Weerstandsvermogen

De risico's die samenhangen met de verbonden partijen zijn meegewogen in de bepaling van de gewenste weerstandscapaciteit (zie paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Toelichting bij overzicht verbonden partijen

Hierna wordt per verbonden partij gegevens weergegeven. Naast stamgegevens zijn dit, het bestuurlijke en financiële belang, financiële gegevens over het vermogen en resultaat (indien beschikbaar uit de begroting 2019 van de verbonden partij en anders uit de jaarrekening 2017 van de verbonden partij), actuele ontwikkelingen en de weergave van het risicoprofiel (laag, middel, hoog).

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De BNG is de 'bankier ten dienste van overheden', waaronder voor gemeenten.	
Partners		
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigde voor de aandeelhoudersvergadering.	
Financieel Belang	De gemeente Arnhem heeft 496.470 aandelen van de BNG in bezit (bijna 1%) en is daarmee een van de grootste gemeentelijke aandeelhouders van de BNG	
Eigen vermogen	**Per 01-01-2017**	4.486
	Per 31-12-2017	4.953
Vreemd vermogen	**Per 01-01-2017**	149.483
	Per 31-12-2017	135.041
Financieel resultaat	**Begroot voor 2019**	**De N.V. stelt geen begroting op**
Ontwikkelingen	Beleidsmatig zijn er geen noemenswaardige ontwikkelingen met betrekking tot de BNG voor deze MJPB 2019-2022	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

BVO De Connectie

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	De Connectie is een gemeenschappelijke regeling met de gemeenten Rheden en Renkum op het gebied van bedrijfsvoering.	
Partners	gemeente Arnhem, gemeente Renkum en gemeente Rheden	
Bestuurlijk belang	Concerndirecteur (Stef Schuijt)	
Financieel belang	wij dragen 73 % bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Daarnaast hebben wij in de vorm van een niet uit de balans blijkende vordering een bijdrage verleend voor de transitiekosten. De stand van deze vordering was ultimo 2017 € 2,6 miljoen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2019	p.m.
	Per 31-12-2019	€ 464.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019	p.m.
	Per 31-12-2019	€ 7.820.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019	€ 0

Ontwikkelingen

In 2019 continueert De Connectie de dienstverlening aan de gemeenten op de terreinen ICT, inkoop en aanbesteding, managementsupport, documentaire informatievoorziening, administratie en beheer, basisregistraties, facilitaire zaken
en frontoffice zoals in 2018 is overeengekomen. Op dit moment worden voor 2019 geen wijzigingen voorzien in de dienstverlening. In 2019 rondt De Connectie de laatste harmonisatie- en standaardisatie-opgaven uit het bedrijfsplan 2017 -2020 af. In 2019 volgt de harmonisatie en standaardisatie van de taxatie- en belastingapplicaties, de scanstraat en het vervolg van de harmonisatie van de ICT-infrastructuur. De 4K's (kosten, kwaliteit, kansen en kwetsbaarheid) blijven de leidraad van De Connectie.
De Connectie ziet wel een aantal risico's die zij vanwege een nog beperkte weerstandscapaciteit moeilijk zou kunnen opvangen als zij zich voordoen. Voorbeelden zijn het risico op onvoldoende veranderkracht voor de harmonisatie, standaardisatie en digitalisering van werkprocessen en het risico op achterstanden in de kwaliteit van de overeengekomen dienstverlening.

Risico profiel

Risico's

Hoog (bij vorige risicokompas nog geen risicoprofiel)

Beheersstrategie
De Connectie is inmiddels een jaar operationeel. De start van de Connectie heeft zich gekenmerkt door het samenvoegen van de afdelingen en het inventariseren van de knelpunten en de opgaven. Per afdeling is een roadmap opgesteld en is de transformatie opgave geformuleerd. Deze is geprioriteerd door de Connectie in afstemming met de opdrachtgeversoverleg, waarin de drie gemeenten en de Connectie zijn vertegenwoordigd.

De Connectie is een organisatie in op- en uitbouw, de beheersing is dan ook vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. De strategische aspecten komen in het Bestuurdersoverleg aan de orde. Binnen het Opdrachtgeversoverleg, worden de tactisch en operationele aspecten besproken en waar nodig bijgestuurd. In het demandmanagementoverleg worden de vraag en aanbod aspecten besproken en afgestemd en binnen het controllersoverleg worden de financiële zaken besproken. In deze verschillende gremia worden alle risico's die gepaard gaan met de transitie van de Connectie besproken en is daarmee ook de beheersstrategie gedefinieerd. Arnhem zet in op een actieve betrokkenheid en een open communicatie met de Connectie. Dit om zicht te hebben op het ontstaan van risico's alsmede de beheersing van de risico's door de Connectie zelf.

Er wordt in de begroting een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. Naast het onderzoek dat De Connectie zelf laat uitvoeren om de haalbaarheid van de opdracht tot harmonisatie, standaardisatie en digitalisering te toetsen, ziet de gemeente Arnhem aanleiding om samen met De Connectie de stand van zaken en de kwetsbaarheden binnen het ICT-domein verder te onderzoeken.
Hoewel met goedkeuring van de provincie, waren de jaarrekening 2017 (incl. accountantsverklaring) en begroting 2019 van De Connectie niet binnen de wettelijke termijnen gereed. In 2019 zal daarom ondermeer de focus liggen op het tijdig opstellen door De Connectie van de jaarrekening 2018 (incl. accountantsverklaring) en de begroting 2020.

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Het Doelgroepenvervoer werd voorheen uitgevoerd door de Stadsregio Arnhem Nijmegen die van rechtswege in 2015 is komen te vervallen. In april 2016 is de Vervoersorganisatie regio Arnhem Nijmegen opgericht. Het is een gemeenschappelijke regeling, gebaseerd op een bedrijfsvoeringsorganisatie. Eén van de taken van deze Vervoersorganisatie is het regelen van het doelgroepenvervoer, waarbij sprake is van een bundeling van het doelgroepenvervoer (Wmo-vervoer, leerlingenvervoer en instellingsvervoer). Gezamenlijke sturing en (financiële) beheersing van uitvoeringstaken en uitvoering van ondersteunende processen op het gebied van doelgroepenvervoer en aanvullend vervoer voor de deelnemers.
Partners	Regio Arnhem en regio Nijmegen
Bestuurlijk belang	Wethouder R. van der Zee is lid van het bestuur
Financieel belang	Wij dragen volgens een verdeelsleutel bij aan de exploitatie. De kosten van de bedrijfsvoeringsorganisatie worden bepaald op basis van het inwoneraantal. De vervoerskosten op basis van rekeneenheden van het vervoer.
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 0
	Per 31-12-2017 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 6.490.023
	Per 31-12-2017 € 5.349.993
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Middels het nemen van maatregelen in de uitvoering van het doelgroepenvervoer - binnen de bestaande contracten en beleidskaders - wordt gestuurd op het terugdringen van vervoerskosten. In nauwe samenspraak met gemeentes wordt middels aanpassing van beleid gestuurd op de toestroom in, en het gebruik van het doelgroepenvervoer. In 2019 wordt besloten hoe het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven.
Risico profiel	=
Risico's	Hoog

Beheersstrategie
De risico's waarmee BVO DRAN te maken heeft zijn een veranderende relatie met de Provincie, stijgende vervoerskosten, een zeer dynamische omgeving, kwetsbare burgers en daarmee politieke gevoeligheid, aflopende regie- en vervoercontracten en krapte op de arbeidsmarkt.

Structureel ontvangen we van de BVO DRAN managementinformatie en zogenaamde rittenbakken. Er is ongeveer tien keer per jaar ambtelijk en vier keer per jaar bestuurlijk overleg. Indien gewenst kan iedere deelnemende gemeente bij stemming de escape-procedure toepassen (reguliere stemverhouding is iedere gemeente één stem, bij escapeprocedure is de stemverhouding op basis van aantal inwoners). In 2018 is gestart met een 'knoppenplan'. Om te komen tot kostenbesparingen wordt met dit knoppenplan binnen bestaand beleid het vervoer op een andere wijze georganiseerd en uitgevoerd. Dit plan wordt in 2019 geëvalueerd en waar nodig bijgesteld. Eind 2018 is het (regionale) onderzoek naar de toekomst van Avan gestart. In het eerste kwartaal van 2019 wordt daarover besloten en richting gegeven aan de wijze waarop het doelgroepenvervoer per augustus 2020 wordt vormgegeven.

Dataland

Vestigingsplaats	Gouda	
Rechtsvorm	Stichting	
Programma	R9 Financiën en bedrijfsvoering	
Doel verbonden partij	Het ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten op het gebied van geo-, woz- en vastgoedinformatie, oftewel objectinformatie.	
Partners	(Op 7 na) alle Nederlandse gemeenten. De rol van Dataland neemt toe: bijna alle gemeenten zijn inmiddels toegetreden.	
Bestuurlijk belang	Certificaathouders participeren in DataLand en hebben invloed op het beleid van DataLand via het bestuur. Het afdelingshoofd van de afdeling Informatie is gemachtigd voor deze rol.	
Financieel belang	De Gemeente heeft certificaten van aandelen DataLand B.V. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de kerntaken uit te voeren: ontzorgen, ondersteunen en faciliteren van gemeenten.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	846.646
	Per 31-12-2017	750.829
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	607.083
	Per 31-12-2017	522.463
Financieel resultaat	Begroot voor 2018	14.918
Ontwikkelingen	Nog niet beschikbaar bij het opstellen van deze MJPB 2019-2022. Deze worden in oktober 2018 beschreven	
Risico profiel		
Risico's	Laag	

Euregio Rijn-Waal

Vestigingsplaats	Kleve	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling onder Duits recht (conform het Verdrag van Anholt 23 mei 1991).	
Programma	R0 Algemeen en R3 Economie.	
Doel verbonden partij	De Euregio Rijn-Waal is een Nederlands-Duits openbaar lichaam waarbij 55 gemeenten en regionale overheden zijn aangesloten. De bevordering van de integratie van Europa en het slechten van nationale grenzen zijn centrale doelen van deze samenwerking (sinds 1 november 1993). De Euregio Rijn-Waal zet in op verbetering en intensiveren van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van economie en maatschappij. In het werkgebied van de Euregio bestaan veel mogelijkheden voor een sterke economische en maatschappelijke ontwikkeling. De Euregio Rijn-Waal brengt partners bij elkaar om gezamenlijke initiatieven te starten en zo gebruik te maken van synergie-effecten. De Euregio verzorgt het programmamanagement voor het EU-programma INTERREG Duitsland-Nederland.	
Partners	55 leden, te weten 30 Nederlandse en 20 Duitse gemeenten, 3 regionale instanties en 2 Kamers van Koophandel.	
Bestuurlijk belang	In de Euregio Council zitten namens de gemeente Arnhem burgemeester A. Marcouch en raadsleden V. Bouma, mw. K. Kalthoff en Y. Usta	
Financieel belang	Beperkt. De leden betalen een (inwoneraantal gerelateerde) contributie (2018: € 27.650,00).	
Eigen vermogen	Per 01-01-2019	n.n.b.
	Per 31-12-2019	n.n.b.
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019	n.n.b.
	Per 31-12-2019	n.n.b.
Financieel resultaat	Begroot voor 2019: nihil (bron: begroting 2018)	
Ontwikkelingen	2019 is het voorlaatste jaar van de strategische Agenda 2020 Met uitvoering van deze agenda zijn er in 2020 nieuwe duurzame sociaaleconomische grensallianties gelegd waarin overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld nauw samenwerken. De Euregio heeft daar een actieve bijdrage aan geleverd als expert op het gebeid van grensoverschrijdende samenwerking. Dit vraagt een actieve betrokkenheid van alle partners. Door ondertekening van een 'Memo of Understanding" hebben de burgemeesters van de 6 100.000+ gemeenten binnen de Euregio uitgesproken extra inzet te plegen op grensoverschrijdende en bovenregionale uitdagingen.	
Risico profiel		
Risico's	Laag	

Facility Point

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Programma	R3 Economie	
Doel verbonden partij	Voor de ontwikkeling van het bedrijvenpark IJsseloord 2 is destijds Facility Point Arnhem opgericht. Directievoering bij Facility Point Arnhem B.V. wordt verzorgd door Color Business Centers. Color Business Centers is in september 2015 overgenomen door Regus, een wereldwijde speler op het gebied van verhuur van kantoorruimte en flexibele werkplekken. De naam Color Business Center blijft (voorlopig) bestaan.	
Partners	Gemeente Arnhem, N.V. Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij en Klaassen Vastgoed Ontwikkeling B.V.	
Bestuurlijk belang	De concerntreasurer is gemachtigd als aandeelhouder	
Financieel belang	De gemeente bezit 37,5% va de aandelen in Facility Point	
Eigen vermogen	**Per 01-01-2017**	N.N.B.
	Per 31-12-2017	De jaarrekening wordt 28 augustus vastgesteld.
Vreemd vermogen	**Per 01-01-2017**	
	Per 31-12-2017	
Financieel resultaat	**Begroot voor 2019**	**De B.V. stelt geen begroting op**
Ontwikkelingen	Destijds (1999) werd een aandeel genomen in de ontwikkeling van Facility Point om het aanbod van flexibele kantoorruimte te stimuleren. Inmiddels is de stad daarin ruim voorzien. Wij verwachten daarom geen noemenswaardige uitbreidingen, vernieuwingen of ontwikkelingen op dit gebied. Er wordt goed gebruik gemaakt van Facility Point op IJsseloord 2 en dit zal de komende tijd naar verwachting niet veranderen.	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

Gemeenschappelijk Orgaan (GO) Arnhem Nijmegen City Region

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R0 Algemeen Bestuur, R2 Verkeer, vervoer en waterstaat, R3 Economie, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R8 Wonen en ruimte	
Doel verbonden partij	Binnen het Gemeenschappelijk Orgaan Arnhem - Nijmegen werken 18 gemeenten samen aan goed wonen, werken en leven in de regio Arnhem-Nijmegen. Vanuit de ambitie 'Gezonde groei' zet de regio Arnhem-Nijmegen in op duurzame en gezonde keuzes voor wonen, werken en mobiliteit, op weg naar een circulaire economie. De regio werkt met Bureau Brussel aan belangenbehartiging, lobby en het binnen halen van Europese subsidies in Brussel.	
Partners	Arnhem, Berg en Dal, Beuningen, Doesburg, Druten, Duiven, Heumen, Lingewaard, Montferland, Mook en Middelaar, Nijmegen, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Wijchen en Zevenaar	
Bestuurlijk belang	Burgemeester Marcouch is voorzitter van het bestuurlijk overleg van de regio Arnhem-Nijmegen. Wethouder Van Dellen is voorzitter van het portefeuillehoudersoverleg Economie. De wethouders van der Zee, Bouwkamp en Paping nemen deel aan respectievelijk de portefeuillehoudersoverleggen Mobiliteit, Duurzaamheid en Wonen.	
Financieel Belang	Wij dragen naar rato van inwonertal bij aan de exploitatie van de gemeenschappelijke regeling. In de begroting 2019 van het GO is deze bijdrage gesteld op €1,58. Voor 2019 wordt uitgegaan van 157.243 inwoners waarmee de bijdrage € 248.444 zal bedragen.	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	€ 362.091
	Per 31-12-2017	€ 274.425
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	€ 130.867
	Per 31-12-2017	€ 31.309
Financieel resultaat	Begroting voor 2019	€ 0
Ontwikkelingen	Voor 2019 is daarom voorzien in het verstevigen van de positie van secretaris GO en secretarissen Pfo's en het verdelen van de kosten hiervoor over alle regiogemeenten. Voor de verschillende inhoudelijke velden zijn programmamiddelen nodig, om gezamenlijke kosten te dekken, bijvoorbeeld de niet te vermijden kosten bij het Regionaal Programma Werklocaties en de regionale onderzoeken op het gebied van Wonen, maar ook om gezamenlijke initiatieven/projecten op te pakken en snel en makkelijk middelen bij anderen zoals de provincie te realiseren. In de afgelopen periode is in de verschillende portefeuillehouders-overleggen scherp gesteld wat de agenda is voor de korte termijn (2018 en 2019).Voor Arnhem betekent dit het volgende. De bijdrage ten behoeve van regionale samenwerking op het gebied van duurzaamheid, economie en wonen is voor 2018 en 2019 gedekt vanuit de daarvoor reeds beschikbare middelen vanuit de programma's. Voor de kosten van de mobiliteitsinzet zijn na het opheffen van de Stadsregio geen lokale alternatieve potten opgebouwd. Provincie en Rijk dragen nu samen grofweg 1,6 miljoen in 2018 en 1,8 miljoen in 2019 bij aan de vorming van een regionaal investeringsfonds mobiliteit. De bijdrage voor de regio als totaal komt op 0,8 miljoen in 2018 en 1,2 miljoen in 2019. De kosten ten behoeve van mobiliteit en meerkosten t.b.v. de secretarissen leiden in deze begroting tot een verhoging van de bijdrage met € 157.000 in 2018 en € 295.500 in 2019 voor het GO. Dit aanvullend op de bijdrage die wij tot nu toe betalen, €233.582 voor GO. Dit is inclusief de bijdrage Economic Board. Deze verloopt via het GO. (zie ook programma R0)	
Risico profiel		
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')	

Lingezegen

Vestigingsplaats	Arnhem	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport	
Doel verbonden partij	De realisatie en coördinatie van het beheer van Park Lingezegen op basis van het Masterplan, Intergemeentelijke structuurvisie, het Uitvoeringsprogramma en het AB-besluit 2015-004 over de Afronding van de basisuitrusting en de doorontwikkeling (AB, 04 12 2015).	
Partners	Provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland, gemeenten Lingewaard, Overbetuwe en Arnhem	
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het Algemeen bestuur	
Financieel belang	De gemeente Arnhem draagt voor 25% bij aan de gemeenschappelijke regeling	
Eigen vermogen	Per 01-01-2017	€ 18.336.000
	Per 31-12-2017	€ 15.947.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017	€ 497.000
	Per 31-12-2017	€ 470.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019	€ 944.000 negatief
Ontwikkelingen	Het openbaar lichaam Park Lingezegen is opgericht om Park Lingezegen te realiseren en te beheren. Het project is eind 2019 voor wat betreft uit te voeren maatregelen afgerond. De laatste activiteiten in 2019 betreft uitloop van uit te voeren werkzaamheden in het Waterrijk. Vanaf 2019 wordt een beroep gedaan op het beheerfonds. In het meerjarenperspectief zijn de gevolgen daarvan zichtbaar. Het beheerfonds is volgens de laatste berekeningen voldoende om (bij ongewijzigde omstandigheden) 40 jaar vooruit te kunnen.	
Risico profiel	=	
Risico's	Laag	

MGR Sociaal Domein Centraal Gelderland

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R4 educatie R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	De Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Regio Centraal Gelderland is opgericht voor de uitvoering van *taken op het terrein van het* sociaal domein .In 2017 is alleen gebruik gemaakt van de samenwerkingsmodule "Inkoop van specialistische zorg". Dit betreft inkoop (aanbesteding), contractmanagement en -beheer binnen het sociaal domein (Jeugdzorg en Wmo). In 2018 zijn er nog twee modules, Werkgeversservicepunt (samenwerking UWV en regiogemeenten) en Onderwijszaken (grotendeels de voormalige GR Onderwijszaken) ondergebracht bij de MGR.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Wageningen, Westervoort en Zevenaar (niet alle gemeenten doen aan alle modules mee).
Bestuurlijk belang	Wethouder R. Paping is lid van het bestuur. In de bestuurscommissies zitten Wethouders mw. M. Louwers (Werkgeversservicepunt), R. van der Zee (Inkoop zorg) en H. de Vroome (Onderwijszaken/Regionaal bureau leerplichtzaken).
Financieel belang	Begrote bijdrage 2019: € 2.977.661
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 0
	Per 31-12-2019 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 277.000
	Per 31-12-2019 € 277.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In het najaar 2018 loopt een besluitvormingstraject om een vierde module "Werkgeversfunctie Sociale Werkvoorziening (de huidige GR Werkvoorziening Midden Gelderland toe te voegen per 1 januari 2019.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

Beheersstrategie

De MGR heeft het risicoprofiel 'middel' maar is wel één van de zes verbonden partijen die het hoogste scoren op basis van de risicokaart. Dit komt omdat de organisatie nog nieuw is en volop in ontwikkeling. Ook gemeenten moeten wennen aan hun verschillende rollen als eigenaar en opdrachtgever. Voor de beheersstrategie geldt het volgende:

De governance structuur van de MGR is goed geregeld. De deelnemende gemeenten hebben hiervoor een governance structuur vastgesteld waarin de rollen, bevoegdheden en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd. Om de governance structuur goed te laten werken hebben alle gemeenten een accountmanager MGR benoemd. Bovendien is er in 2018 een projectleider die gemeenten en MGR ondersteunt bij de juiste uitvoering van de goverance structuur.

In de regeling van de MGR zijn afspraken vastgelegd over de samenwerking. In dienstverleningsovereenkomsten leggen gemeenten en de MGR uitvoeringsafspraken over de door de MGR te leveren producten en betalingen van gemeenten aan de MGR vast. De MGR stelt in 2018 een meerjarig uitvoeringsplan op en heeft per module ook een jaarlijks uitvoeringsprogramma waarin de speerpunten staan benoemd.

De risicobeheersing in 2019 staat in het teken van de doorontwikkeling van de governance structuur en de regionale samenwerking binnen de MGR. Daarbij gaat het met name om het vergroten van de bewustwording tussen de verschillende rollen die gemeenten hebben als klant en die gemeenten hebben als opdrachtgever. Aan de kant van de MGR zal er een verdere inhoudelijke doorontwikkeling plaatsvinden als uitvoeringsorganisatie binnen het sociaal domein en de samenwerking met de gemeenten daarin. Daarbij is ook goede informatievoorziening een belangrijk aspect.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R7 Gezondheid en Milieu en R8 Wonen en ruimte
Doel verbonden partij	Goede en efficiënte vergunningverlening en handhaving op het gebied van milieu, bouwen, natuur en water.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rozendaal, Westervoort, Zevenaar en provincie Gelderland.
Bestuurlijk belang	Wethouder Bouwkamp is lid van dagelijks bestuur en algemeen bestuur
Financieel belang	Wij dragen bij aan de exploitatiebegroting van deze gemeenschappelijke regeling. De jaarlijkse bijdrage afhankelijk van afgesproken werkprogramma. Deze is circa € 5 miljoen.
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 771.000
	Per 31-12-2019 €771.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 1.104.000
	Per 31-12-2019 € 900.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Landelijke ontwikkelingen zijn de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging bouwen. De exacte impact daarvan is nu nog niet in te schatten maar mogelijk heeft dit een groot effect op het takenpakket van de ODRA. De invoering van outputfinanciering wordt waarschijnlijk uitgesteld tot 2020.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Hoog')

Beheersstrategie

Bij de Omgevingsdienst regio Arnhem (ODRA) onderkende risico's voor de gemeente Arnhem worden op de volgende wijzen beheerst. Allereerst is er wekelijks werkoverleg tussen de accounthouders van beide partijen. Relevante ontwikkelingen kunnen daar als eerste gesignaleerd worden. Inmiddels is de ODRA in staat om maandelijks productiecijfers en urenoverzichten op te leveren. De cijfers worden met deze frequentie ook in het accountoverleg besproken. Realisatie van producten en uren kan zo getoetst worden aan planning en budget. Zo nodig kan worden bijgestuurd en relevante ontwikkelingen gemeld worden in de financiële cyclus van de gemeente.

De portefeuillehouder heeft zitting in het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van de ODRA. Meerdere keren per jaar worden financiële tussenrapportages van de ODRA in de bestuursvergaderingen besproken. De businesscontroller van de gemeente adviseert de portefeuillehouder op deze rapportages en kan risico's vroegtijdig signaleren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplopende personeelskosten door schaarste op de arbeidsmarkt of bevindingen van de accountant.

De ODRA heeft een verbeterplan voor de control functie opgesteld en rapporteert de voortgang hiervan regelmatig in het bestuurlijk overleg. Belangrijkste verbeterpunten zijn het beter laten aansluiten van de P&C cyclus bij die van de gemeenten en het op orde brengen van de administratieve organisatie en bedrijfsvoering, waardoor betere sturing mogelijk is.

Landelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving kunnen grote invloed hebben op de taakomvang en -inhoud van de omgevingsdienst. De ODRA is samen met de deelnemende gemeenten actief bezig met de invoering van de Omgevingswet en rapporteert hier geregeld over. Door actief met aankomende ontwikkelingen bezig te zijn, kan beter geanticipeerd worden op eventuele grote consequenties voor het personeelsbestand van ODRA.

De omvang van het takenpakket van ODRA op het gebied van bouw, vergunningverlening en toezicht is direct afhankelijk van initiatieven van particulieren en bedrijven in de stad. Er kunnen grote verschillen zitten tussen jaren. Om hierop te anticiperen houdt de ODRA een flexibele schil met personeel aan. Met de door ODRA per 2020 in te voeren outputfinanciering en een prognose van de gemeente op de bouwontwikkelingen wordt het beter mogelijk om de kosten voor de gemeente vooraf in te schatten.

Regionaal Historisch Centrum Gelders Archief

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport
Doel verbonden partij	Het gezamenlijk vorm en inhoud geven aan het Gelders Archief, een samenwerking van de gemeentelijke archieven van Arnhem, Renkum, Rheden, Rozendaal, Provincie en het Rijksarchief Gelderland. Aanvullend zijn taken afgesproken op het terrein van het beheer, het behoud, de presentatie en informatieverstrekking van de historie van de stad Arnhem en de omgeving daarvan.
Partners	De gemeenten Renkum, Rheden en Rozendaal en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.
Bestuurlijk belang	Wethouders J. van Dellen en H. de Vroome maken deel uit van het bestuur
Financieel belang	De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling is in 2019 een bedrag van € 1.090.970
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 200.000
	Per 31-12-2019 € 200.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 20.200.000
	Per 31-12-2019 € 19.800.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In 2020 zal er waarschijnlijk een wijziging komen in de lumpsum verdeling en zal het project E-Depot starten. Beide ontwikkelingen zullen in 2019 worden gestart.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

Werkvoorziening Midden Gelderland (Presikhaaf Bedrijven)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling met rechtspersonen en daaronder holdings met B.V.'s
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Deze regeling was in het leven geroepen voor het uitvoeren van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW). De kernactiviteit was het bieden van werk onder aangepaste omstandigheden aan personen die (nog) niet kunnen re-integreren in een reguliere baan. De bedrijfsactiviteiten zijn per 1 januari 2018 overgedragen aan Scalabor B.V. (Scalabor). Het overdragen van de bedrijfsactiviteiten heeft een zeer grote impact op organisatie en financiën van Presikhaaf Bedrijven. Presikhaaf Bedrijven houdt de dienstverbanden van alle SW-medewerkers onder haar hoede en draagt zorg voor de uitbetaling en financiering - door middel van de gemeentelijke bijdragen - van de loonlasten en hiermee samenhangende kosten.
Partners	Gemeenten Arnhem, Doesburg, Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.
Bestuurlijk belang	Het raadslid M. Coenders en wethouders mw. M. Louwers, R. Paping en R. van der Zee in het Algemeen Bestuur (AB) en de wethouders mw. M. Louwers en R. Paping in het Dagelijks Bestuur (DB).
Financieel belang	Voor de begroting 2019 is rekening gehouden met het deelnamepercentage voor het jaar 2018. Voor Arnhem is dit afgerond 53%.
Eigen vermogen	Per 01-01-2019 € 0 Per 31-12-2019 € 0
Vreemd vermogen	Per 01-01-2019 € 8.000.000 Per 31-12-2019 € 5.000.000
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	Alle reguliere medewerkers die bij de reorganisatie zijn geplaatst zijn begin 2018 overgegaan naar Scalabor. Alle personen afkomstig uit de Participatiewet die werkten bij Presikhaaf Bedrijven zijn overgegaan naar Scalabor. De SW-medewerkers met een dienstverband bij Presikhaaf Bedrijven zijn qua activiteiten overgegaan naar Scalabor. Dit betekent dat alle op deze medewerkers gerichte acties met betrekking tot de inzetbaarheid, verlaging verzuim, verhoging van productiviteit en verhoging van de betrokkenheid bij de bedrijfsprocessen of andere personele activiteiten door Scalabor geraamd, gestuurd en gemonitord worden. Indien dit van invloed is op het resultaat van Presikhaaf Bedrijven zal hiervan verslag gedaan worden. In deze begroting worden geen concrete effecten voorzien. Op dit moment ligt in de deelnemende gemeenten het voorstel voor om de GR Werkvoorziening Midden Gelderland per 1 januari 2019 onder te brengen bij de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein Centraal Gelderland. Na een positief besluit kan de GR WeMiGe in 2019 opgeheven worden.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Hoog')

Scalabor B.V.

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning
Doel verbonden partij	Scalabor B.V. is een arbeidsontwikkelbedrijf dat inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de arbeidsmarktregio Midden-Gelderland ondersteunt bij het overbruggen van die afstand. Scalabor begeleidt inwoners die dat nodig hebben - in opdracht van gemeenten - naar passend en zo regulier mogelijk werk. Scalabor richt zich op het ontdekken en ontwikkelen van talenten van mensen in een werksituatie. Een belangrijke dienstverlening is het begeleiden van SW-medewerkers van de gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven.
Partners	Gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van Scalabor B.V. De gemeenschappelijke regeling Presikhaaf Bedrijven detacheert SW-medewerkers, in opdracht van de deelnemende gemeenten, bij Scalabor B.V. Daarnaast koopt gemeente Arnhem (als klant) ook ontwikkeltrajecten in bij Scalabor B.V. voor inwoners die een beroep doen op ondersteuning vanuit de Participatiewet.
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur van gemeente Arnhem is gemachtigd om namens de gemeente Arnhem stemrecht uit te oefenen in de vergadering van aandeelhouders.
Financieel belang	Gemeente Arnhem bezit 100% van de aandelen met een nominale waarde van in totaal € 3,5 mln. Daarnaast staan wij als gemeente borg voor de lening(en) ter hoogte van maximaal € 4 mln die Scalabor bij de BNG heeft afgesloten.
Eigen vermogen	Per 31-03-2018 € 3,5 miljoen
Vreemd vermogen	Per 31-03-2018 € 4,5 miljoen
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 1 miljoen
Ontwikkelingen	Eind 2017 is Scalabor B.V. opgericht. In 2018 heeft Scalabor activa, contracten en personeel van Presikhaaf Bedrijven overgenomen. In de komende jaren zet Scalabor zich in voor een drietal transformaties: (i) Van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf, (ii) Van bolwerk naar netwerk, (iii) van hekkensluiter naar middenmoter. De begroting (inclusief plan) 2019 wordt verwacht in november 2018.
Risico profiel	
Risico's	Hoog

Beheersstrategie

Scalabor heeft een relatief hoog risicoprofiel. Dit komt omdat: het nog een bedrijf in opbouw en ontwikkeling is (per 1-1-2018 gestart); de inzet van Scalabor cruciaal is voor de gemeentelijke uitvoering van de Participatie wet; de maatschappelijke en financiële impact van eventueel disfunctioneren van Scalabor groot zijn; de omgeving van Scalabor een grote dynamiek kent en sterk beïnvloed wordt door landelijke wet- en regelgeving en de gemeentelijke uitvoering daarvan. Het is daarom van belang te beschikken over een adequate beheersstrategie gericht op het wegnemen en elimineren van de ongewenste effecten van de risico's en het borgen van de continuïteit van de verbonden partij. Op hoofdlijnen is deze strategie voor Scalabor als volgt:

De governance rondom Scalabor is in de basis adequaat geregeld en georganiseerd: de statuten zijn duidelijk over de rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Algemene Aandeelhoudersvergadering (AvA), de Raad van Commissarissen (RvC) en de directeur; de aandeelhouders rol is passend belegd binnen de gemeentelijke organisatie; er zijn spelregels overeengekomen over het dividend beleid; enzovoorts.

De risicobeheersing over 2019 staat dan ook vooral in het teken van de doorontwikkeling hiervan. Concreet gaat het om de aanscherping van de gemeentelijke aandeelhouders rol en een passende monitoring en beïnvloeding van de drie gewenste transformaties (van sociale werkvoorziening naar arbeidsontwikkelbedrijf; van bolwerk naar knooppunt in arbeids regionaal netwerk; van hekkensluiter naar middenmoter), een goede invulling van de in 2018 nader gedefinieerde gemeentelijke klant rol richting Scalabor, een adequate invulling van de informatiebehoefte van de aandeelhouder door Scalabor zoals die in 2018, op basis van een nadere uitwerking en afstemming, is overeengekomen en een periodieke update van de risico's vanuit verschillende invalshoeken (klant, eigenaar, juridisch, financieel, enzovoorts).

Daarnaast wordt vanuit het programma Doorbraak Naar werk actief gestuurd op een optimale ketensamenwerking tussen de belangrijkste uitvoeringspartners van het programma (Cluster Werk & Inkomen (W&I), Centrum voor Activerend Werk (CAW), Scalabor en Werkgeversservicepunt (WSP)). Dit in de eerste plaats om de programmadoelen te realiseren, maar ook om de risico's van het haperen van de arbeidsontwikkelketen (en dus vermindering/ uitval van opdrachten aan Scalabor) te beheersen.

Sportbedrijf Arnhem

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Programma	R5 Cultuur, recreatie en sport
Doel verbonden partij	Per 1 januari 2017 is het Sportbedrijf Arnhem verzelfstandigd als Sportbedrijf Arnhem B.V. De gemeente is hierin enig aandeelhouder. Met een beleidsopdracht worden de inhoudelijke en financiële kaders meegegeven aan het Sportbedrijf.
Partners	Gemeente Arnhem
Bestuurlijk belang	De Concerndirecteur is gemachtigd als de aandeelhouder van het Sportbedrijf
Financieel belang	De gemeente Arnhem is 100% aandeelhouder van het Sportbedrijf
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 436.000 Per 31-12-2017 € 450.000
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 14.879.000 Per 31-12-2017 € 19.016.000
Financieel resultaat	Resultaat 2017 € 14.000
Ontwikkelingen	2019 is het derde jaar voor het Sportbedrijf als zelfstandige organisatie. Deze zal met namen in het teken staan van verdere professionalisering van de bedrijfsvoering en het verder op orde brengen van de interne processen, teneinde een goedkeurende controleverklaring van de accountant te verkrijgen.
Risico profiel	
Risico's	Hoog (bij vorige risicokompas nog geen risicoprofiel)

Beheersstrategie

Het politiek belang is groot aangezien het Sportbedrijf de grootste uitvoerder is van het sportbeleid van de gemeente Arnhem. Als opdrachtgever en eigenaar van het Sportbedrijf, zijn er voldoende informatie- en stuurmogelijkheden voor de gemeente.

De organisatie van het Sportbedrijf en de samenwerking met de gemeente Arnhem moet de komende jaren nog verder professionaliseren. De financiële functie binnen het Sportbedrijf is sterk in ontwikkeling en wordt als voldoende beschouwd, echter vraagt nog wel nadere aandacht m.b.t. de kwartaalrapportages in relatie tot het jaarresultaat.

Er zijn geen risicomanagement- of kwaliteitssystemen opgezet binnen het Sportbedrijf. De focus voor 2018 ligt bij het op orde krijgen van de AO/IC, daarna zal hieraan aandacht worden besteed.

Ondanks dat het beleid van de gemeente Arnhem voor sport en de afzetmarkt van het Sportbedrijf stabiel zijn, zien we weinig flexibiliteit terug in de bedrijfsvoering van het Sportbedrijf. Het sportbedrijf zal worden uitgedaagd flexibiliteit in te bouwen met stapjes richting 30% van de subsidie. De grootste uitdaging op de korte termijn is de verandering in het BTW regime voor 2019.

Als opdrachtgever en enig aandeelhouder van het Sportbedrijf, is het eigenaarsbelang natuurlijk groot. Met een jaarlijkse subsidie van ruim € 16 miljoen lopen we natuurlijk een groot risico, mochten er zaken binnen het Sportbedrijf niet goed gaan. Daarom zijn maand- en kwartaalgesprekken waarin de actuele stand van zaken wordt besproken en knelpunten gedeeld en opgelost.

De financiële ratio's van het Sportbedrijf, gebaseerd op de jaarrekening 2017, zijn onvoldoende. Dit betekent dat zij niet genoeg op orde zijn om risico's op te vangen binnen hun begroting c.q. eigen vermogen. Echter, 2017 is het eerste jaar dat het Sportbedrijf zelfstandig opereert, verdere professionalisering van de bedrijfsvoering staat op de agenda en wordt aan gewerkt.

Ondanks dat het financiële resultaat beter is over 2017 dan begroot, blijven de financiën een aandachtspunt. Een groot deel van de verstrekte subsidie zit 'vast' in (meer jaren)contracten. Zoals hiervoor al aangegeven, zijn de financiën een vast punt op de agenda in de onderlinge overleggen.

De informatievoorziening van het Sportbedrijf aan de gemeente Arnhem als opdrachtgever, is in principe voldoende. Over de kwaliteit wordt met elkaar gesproken, alsmede wensen voor de toekomst. Daar 2017 het eerste jaar is als zelfstandige organisatie, is ook de informatievoorziening continue in ontwikkeling.

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM)

Vestigingsplaats	Arnhem
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Programma	R1 Veiligheid, R6 Participatie en maatschappelijke ondersteuning en R7 Volksgezondheid
Doel verbonden partij	In deze regeling participeren (inclusief Arnhem) 15 gemeenten. Het betreft hier een wettelijk aangewezen organisatie met taken op het terrein van de brandweer (hulpverlening), volksgezondheid en rampenbestrijding. Veiligheid en gezondheid zijn in de regio de kerntaken.
Partners	15 gemeenten (inclusief Arnhem) participeren in de gemeenschappelijke regeling.
Bestuurlijk belang	dhr. P. van Hoof (Veiligheid), mw. B. Willaert (publieke gezondheidszorg), M. Meurs (jeugdgezondheidszorg), I. Weenk en A. Vervaart (afdeling Businesscontrol).
Financieel belang	Gemeentelijke bijdrage Brandweer 2019: € 11.272.210 Gemeentelijke bijdrage Volksgezondheid 2019: € 3.886.026
Eigen vermogen	Per 01-01-2017 € 5.450.527 Per 31-12-2017 € 8.239.483
Vreemd vermogen	Per 01-01-2017 € 45.463.020 Per 31-12-2017 € 37.035.595
Financieel resultaat	Begroot voor 2019 € 0
Ontwikkelingen	In de begroting 2019 van VGGM zijn geen beleidsmaatregelen opgenomen. Alleen de compensatie van de loon- en prijsstijging is conform de vastgestelde methodiek verwerkt. Bij het opstellen van de begroting voor 2019 was er nog geen of onvoldoende zicht op het beleid van het Rijk en op nieuwe beleidsinitiatieven van gemeenten. In maart 2018 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Dat heeft geleid tot collegeakkoorden voor de periode 2018-2022. De collegeakkoorden van de nieuwe gemeentebesturen worden waar nodig vertaald naar VGGM. VGGM zal daartoe na de zomerperiode van 2018 in nauwe samenspraak met beleidsambtenaren een meerjarig perspectief schetsen.
Risico profiel	
Risico's	Middel (bij vorige risicokompas 'Laag')

7 Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geeft de gemeente aan hoe het grondbeleid wordt ingezet om de bestuurlijke doelstellingen te realiseren. Per locatie wordt een afweging gemaakt tussen doelstellingen en (financiële) risico's.

Zicht op gegronde keuzes

Het beleidsmatige kader voor het Grondbeleid is verwoord in de nota *Zicht op Gegronde Keuzes.* Belangrijk uitgangspunt van de nota is situationeel grondbeleid. Dit betekent dat de keuzes afhankelijk worden gesteld van wat in concrete situaties het nodig is om ruimtelijke ontwikkelingen van de grond te krijgen. Per locatie zal dus maatwerk worden geboden, ofwel actief grondbeleid door de gemeente of het ondersteunen van private ontwikkelingen.

Het genoemde maatwerk komt tot uitdrukking bij de vaststelling van bestemmingsplannen of bestemmingsplanwijzigingen – waarbij de raad via de achterliggende (deels vertrouwelijke) exploitaties deelgenoot wordt gemaakt van mogelijke financiële implicaties. Een voornemen tot het openen van een nieuwe grondexploitatie wordt vooraf door de raad vastgesteld.

Inbedding en dienstbaarheid aan de programma's

Voor het grondbeleid gelden de volgende doelstelling:

- het tijdig kunnen realiseren van ruimtelijke ontwikkelingen;
- het bevorderen van maatschappelijk gewenst ruimtegebruik;
- het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, exploitanten, eigenaren en overheid;
- het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik, de zeggenschap voor de burger en de marktwerking op de grondmarkt;
- het realiseren van nieuwe ontwikkelingen tegen aanvaardbare maatschappelijke offers en kosten.

Deze doelen staan niet op zich. Het uitgangspunt hierbij is het bereiken van publieke doelstellingen, zoals verwoord in bijvoorbeeld de visie Structuurvisie Arnhem 2020 / doorkijk 2040.

Binnen het grondbeleid wordt onderscheid gemaakt tussen een tweetal soorten projecten:

- grondexploitaties (vastgestelde en in voorbereiding), waarbij risico's worden gelopen bij zowel kosten als opbrengsten;
- investeringsprojecten, grote projecten die mogelijk worden gemaakt door bijdragen van de gemeente zelf of van externe partijen (denk onder andere aan Rijk of provincie), waarbij de (afgedekte) risico's vooral liggen in de kosten.

Een belangrijke plaats in het grondbeleid zijn de zogenaamde strategische projecten. Dit zijn grootschalige projecten en clusteringen van kleinere projecten op het gebied van bedrijvigheid en wonen met het doel om Arnhem aantrekkelijker te maken. Deze strategische projecten kunnen zowel grondexploitaties als investeringsprojecten omvatten. De huidige strategische projecten zijn:

- Arnhem-Centraal, Nieuwe Kade Kwartier en Zuidelijke binnenstad ten behoeve van de ontwikkeling van de binnenstad van Arnhem;
- Centrum-Zuid, Malburgen en Schuytgraaf in Arnhem-Zuid;
- Presikhaaf in Arnhem-Oost.

Naast deze strategische projecten wordt gewerkt aan een groot aantal kleinschalige projecten, ten behoeve van wonen en werken in Arnhem.
Het grondbeleid wordt afgestemd op het gemeentelijk beleid vanuit de programma’s met veranderopgaven en vanuit de reguliere programma’s.

Ontwikkelingen op de grondmarkt / de grondexploitatie

De vraag vanuit de markt is groot in zowel het koop- als het huursegment. Dit komt tot uiting in een groot aantal projecten met woningbouw in het programma, waaronder Schuytgraaf en Zuidelijke Binnenstad. Naast nieuwbouw zijn er ook veel transformatieprojecten van marktpartijen in het centrum.

Uit bevolkingsprognoses volgt voor de periode 2015 - 2040 voor de gemeente Arnhem een verwachte bevolkingsgroei van 12%. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) verwacht daarmee een sterke bevolkingsgroei in de gemeente Arnhem. Die verwachting geldt eveneens voor de huishoudensontwikkeling met een groei van meer dan 10%. Hiermee komt voor de toekomst een omvangrijke woningbehoefte voor Arnhem naar voren.

Een recente studie van het PBL naar de transformatiepotentie in bestaande steden concludeert voor de regio Arnhem/Nijmegen dat er onvoldoende ruimte is in leegstaande panden en on(der)benutte terreinen om in bestaand bebouwd gebied aan de volledige woningbehoefte te kunnen voldoen. Meegegeven wordt dat de

(regionale) overheid afwegingen dient te maken tussen enerzijds duurzame verstedelijking via stringente toelatingsplanologie en een strakke toepassing van de ladder voor duurzame verstedelijking. Anderzijds het voorzien in een voldoende en tijdige woningbouwproductie om het woningtekort terug te dringen via het (eventueel) toestaan van uitleglocaties. De opgave voor de komende jaren is dan ook om de verwachte groei in goede banen te leiden en op zoek te gaan naar mogelijke locaties (zowel private als publieke gronden) waar dit eventueel kan plaatsvinden. Daarom zal in de komende periode actief worden onderzocht op welke manier het grondbedrijf hier een rol in kan spelen. Rond 2026 zijn de gemeentelijke grondexploitaties afgerond. De gemeente wil niet geheel afhankelijk zijn van de markt/ontwikkelaars. Daarom zal er nu actief moeten worden gekeken welke locaties voor ontwikkeling in aanmerking komen. Daartoe zal in de komende periode een onderzoek worden gestart naar potentiële (woning)bouwlocaties.

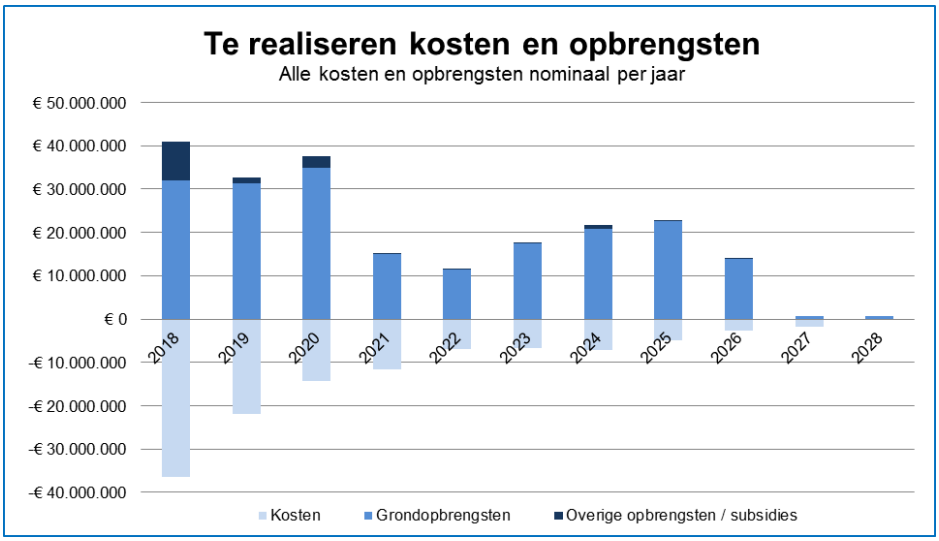
Strategisch aankopen in het kader van een actief grondbeleid

Het strategisch bezit betreft voor een bedrag van circa € 3,6 miljoen bebouwde gronden. Deze panden (inclusief ondergrond) zijn gewaardeerd tegen een bedrag van maximaal 80% van de oorspronkelijke aanschafprijs of, indien lager, de getaxeerde marktprijs. De panden zijn destijds aangekocht met het oog op toekomstige ontwikkelingen.
Naast de gebouwen heeft de gemeente ook nog voor circa € 12,1 miljoen aan onbebouwde terreinen als strategisch bezit. Deze gronden hebben een boekwaarde van gemiddeld € 19 per m^2.

Ontwikkelingen in financiële positie van het grondbeleid/de grondexploitatie

Het grondbedrijf heeft over 2017 een positief resultaat behaald van € 25,4 miljoen positief. Het positieve resultaat zorgt ervoor dat het grondbedrijf, op basis van de huidige risico inschatting, zelf haar risico's kan dragen.

In onderstaande grafiek zijn de kosten en opbrengsten (een optelling van grondopbrengsten en overige opbrengsten / subsidies) weergegeven. Per saldo wordt er in totaal nog voor circa € 114 miljoen geïnvesteerd in de lopende grondexploitaties en investeringsprojecten en komt er nog voor circa € 215 miljoen aan opbrengsten binnen. Ter vergelijking: vorig jaar bedroeg het totaal aan nog te realiseren investeringen circa € 145 miljoen en de nog te realiseren opbrengsten circa € 193 miljoen. De wijzigingen zijn terug te voeren op gerealiseerde kosten en opbrengsten in 2017 en eventuele mutaties in grondexploitatieprojecten (programma, planning, afboekingen) en investeringsprojecten.

Vermogenspositie van het grondbedrijf

De vermogenspositie van het Grondbedrijf kan worden beoordeeld op de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. De beschikbare weerstandscapaciteit wordt bepaald vanuit de reservepositie van het grondbedrijf en op basis van de verwachte resultaten;

De benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door een risicosimulatie uit te voeren op het totaal van de relevante kosten- en opbrengstencategorieën op de vastgestelde grondexploitaties. Er wordt gewerkt met aannames voor onzekerheden rond uitgaven, inkomsten en fasering in de tijd van te realiseren inkomsten. Op een zelfde wijze is het benodigde weerstandsvermogen voor de aankoop van panden binnen de ‘grondexploitaties in voorbereiding’ en het strategische bezit bepaald. Indien de herontwikkeling niet of gedeeltelijk doorgaat, moeten de panden (het gaat voornamelijk om panden) worden verkocht of herontwikkeld. Het risico bestaat dat de gemeentelijke investering niet geheel kan worden terugverdiend.

Uitgangssituatie

In 2017 is wederom een positief resultaat behaald binnen het Grondbedrijf. Daarmee zijn ook de bestemmingsreserves weer verder opgebouwd. Eventuele financiële tegenvallers in de toekomst dienen eerst zelf door het Grondbedrijf opgevangen te worden, voordat een beroep kan worden gedaan op de Algemene reserve.

Winstpotentie van grondexploitaties

Daarnaast is er ook nog een winstpotentie van circa € 20 miljoen, naast de extra tussentijdse winstneming die afgelopen jaar al uit het Grondbedrijf is genomen. Aangezien deze middelen pas in de toekomst tot onze beschikking worden deze vanuit het voorzichtigheidsprincipe niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

Reserve grondbedrijf

Ontwikkeling bestemmingsreserves grondbedrijf

	Saldo per 31-12-2016	***Saldo per 31-12-2017***
Bedragen x € 1.000		
Bestemmingreserve grondexploitaties	0	7.360
Bestemmingreserve voorstudies	33	53
Bestemmingreserve strategische posities	739	1.500
Totaal bestemmingsreserves grondbedrijf	**772**	**8.913**

Voorzieningen

Voor grondexploitaties met een verwacht negatief eindresultaat wordt een voorziening getroffen ter grootte van het voorziene resultaat. De voorziening voor grondexploitaties bedraagt op dit moment ongeveer € 62,4 miljoen. De voorzieningen worden niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend.

De benodigde weerstandscapaciteit

Ruimtelijke projecten zoals grondexploitaties, grote infrastructurele werken en herontwikkeling van stadsdelen zijn altijd omgeven met risico's. Risico's van operationele aard, strategische risico's maar zeker ook exogene risico's, zoals grote schommelingen in de (economische) markt. Op deze laatste risico's kan de gemeente niet of nauwelijks sturen.

Jaarlijks worden de ramingen van de nog te realiseren inkomsten en uitgaven van deze projecten geactualiseerd om een solide basis voor de projectbegrotingen te verkrijgen. Maar projecten verlopen soms anders dan op voorhand wordt verondersteld.
Risico's die optreden kunnen het financiële beeld ten opzichte van die basis aanmerkelijk beïnvloeden. Daarom heeft de gemeente een weerstandsvermogen nodig om die onzekerheden in financieel opzicht het hoofd te bieden.

Op de lopende projecten worden regelmatig risicoanalyses uitgevoerd om risico's te identificeren, te beoordelen en beheersmaatregelen te treffen.
Daarnaast worden risico's en onzekerheden rond de begrote inkomsten en uitgaven, maar ook rond de projectplanningen binnen bandbreedtes op basis van simulatie gekwantificeerd in het benodigde weerstandsvermogen. Het resultaat van de risicosimulatie wordt in de volgende tabel weergegeven.

Gewenste weerstandscapaciteit grondbedrijf

	FJP 2017	***FJP 2016***
Zekerheidspercentage	***90%***	***90%***
Bedragen x € 1.000		
Grondexploitaties	4.436	6.345
Strategisch bezit (MVA)	1.570	1.425
Benodigd weerstandsvermogen grondbedrijf	**6.007**	**7.770**
Grote projecten niet zijnde grondexploitaties	685	2.107
Benodigd weerstandsvermogen	**6.691**	**9.877**

Vermogenspositie grondbedrijf

Wanneer de benodigde weerstandscapaciteit voor het grondbedrijf wordt afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit, dan blijkt het grondbedrijf over voldoende middelen te beschikken om de risico’s op te kunnen vangen. Met de in 2017 gemaakte winst binnen het Grondbedrijf is de Bestemmingsreserve Grondexploitatie volledig aangevuld. Daarmee hoeft het Grondbedrijf geen beslag meer te leggen op de algemene weerstandscapaciteit van de gemeente.

Eisen met betrekking tot de verantwoording en verslaglegging

Per 1 januari 2016 zijn gemeenten vennootschapsbelastingplichtig. Voor het grondbedrijf is een quickscan uitgevoerd om te bepalen of de grondbedrijfsactiviteiten als onderneming kwalificeren. Dit is vooralsnog niet het geval, omdat er op basis van de lopende grondexploitaties geen sprake is van een structureel winstoogmerk. Zolang het grondbedrijf niet als onderneming kwalificeert hoeft de gemeente geen vennootschapsbelasting over het resultaat van het grondbedrijf af te dragen.

Onderzoek spelregels weerstandsvermogen

Uit een onderzoek naar de spelregels weerstandsvermogen is onder andere naar voren gekomen dat het weerstandsvermogen tijdens de economische crisis niet toereikend was. Onder andere de tekorten in het grondbedrijf waren veel groter dan bij de berekening van de risico's was voorzien. Uit het onderzoek komen de volgende adviezen:

- Houdt meer rekening met tegenvallers in een crisissituatie en houdt hiermee rekening bij de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen.
- Reken dit door in de vorm van scenario's waardoor een meer tastbaar en transparant beeld voor de gemeenteraad ontstaat. Die benadering is ook al gekozen voor het Grondbedrijf waarbij in de Financiële Jaarrapportage steeds drie scenario's zichtbaar worden gemaakt.

Bij de actualisatie van de Beleidsnota zal in de vorm van scenario's worden geduid wat de effecten zijn op het weerstandsvermogen, indien deze berekend wordt op meer robuuste uitgangspunten. Bijvoorbeeld bij de bepaling van de risico's in het grondbedrijf is sprake van een mogelijke dalende grondopbrengst tot 90% van de huidige prijzen en mogelijke vertragingen op de gronduitgifte tot maximaal vijf jaar.
De Beleidsnota wordt eind 2018 of begin 2019 geactualiseerd en wordt dan ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd.

8 Investeringen

De raad autoriseert op grond van zijn budgetrecht de middelen voor de beleidsuitvoering. Hieronder vallen ook de investeringen. Investeringen vragen – anders dan reguliere begrotingsposten – meerjarig budgetruimte en dienen afzonderlijk te worden vastgesteld door de raad. In de Verordening financieel beleid en beheer van de gemeente Arnhem is opgenomen dat de raad de investeringsruimte autoriseert met het vaststellen van de meerjarenprogrammabegroting.

Inleiding

In het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) wordt expliciet aandacht gevraagd voor de investeringen. In artikel 20 van het BBV staat dat de uiteenzetting van de financiële positie een raming moet bevatten voor het begrotingsjaar van de financiële gevolgen van het bestaande en het nieuwe beleid dat in de programma's is opgenomen. Afzonderlijke aandacht moet hierbij worden besteed aan de investeringen. Naast de wettelijke taak om specifiek aandacht te besteden aan de investeringen is er ook bestuurlijk veel behoefte aan transparantie rond de gemeentelijke investeringsportefeuille. In deze paragraaf wordt de investeringsplanning 2019 – 2022 toegelicht.

Beleid

Het huidige meerjarig investeringsplan is een gedetailleerd plan waarin afzonderlijke investeringen per programma zijn gerangschikt. Hiermee hebben gemeentebestuur en management een middel in handen om goed onderbouwde afwegingen te maken en de realisatie van investeringen door de tijd nauwgezet te volgen.
In deze investeringsplanning is het voor de gemeenteraad mogelijk om investeringen over de programma's tegen elkaar af te wegen om – wanneer nodig – ruimte te creëren voor de ambities met onze stad. De gemeente beschikt daarnaast over een gedetailleerde afschrijvingstabel met daarbij een aangescherpte set van regels rond activering van investeringen.

In de investeringsplanning 2019 - 2022 zijn alle voorgenomen investeringen opgenomen, zowel de programma- als de bedrijfsvoeringsinvesteringen. Bedrijfsvoeringsinvesteringen betreffen veelal de vervanging van bedrijfsmiddelen, zoals het vervangen van de computers, de ICT-infrastructuur, meubilair en dergelijke. Investeringen in de grondexploitatie en in grootschalige projecten zijn in de meerjarenprogrammabegroting niet opgenomen. Hierover vindt besluitvorming plaats in de gemeenteraad op basis van afzonderlijke raadsvoorstellen.

Investeringen 2018 - 2022

Bijgaande tabel bevat naast de geplande investeringen in de periode 2019 - 2022 de geactualiseerde jaarschijf 2018 uit het MIP 2018 - 2021. In het overzicht is aangegeven welke kredieten de gemeenteraad beschikbaar stelt ten behoeve van het doen van investeringsuitgaven.

- Voor het geactualiseerde begrotingsjaar 2018 zijn kredieten beschikbaar tot een bedrag van € 63,4 miljoen. Dit is inclusief een doorloop van € 14,1 miljoen uit 2017 vanwege in 2017 nog niet afgeronde investeringen. Voor de jaren 2019 t/m 2022 worden in deze MJPB kredieten aangevraagd van € 169,7 miljoen. De nadruk ligt op het jaar 2019 met geplande investeringen van € 62,8 miljoen.
- Voor de hele planperiode van deze MJPB inclusief 2018 wordt uitgegaan van investeringen tot een totaalbedrag van € 233,1 miljoen. In het MIP 2017 - 2021 was dit nog € 260,7 miljoen.
- Bij een vergelijking tussen deze investeringsplanningen valt op dat na de (oorspronkelijke al aanwezige) nadruk op de jaren 2018 en 2019 een geleidelijke daling in het investeringsniveau optreedt. Na 2019 worden geen investeringen in culturele accommodaties voorzien en in 2021 en 2022 dalen de voorziene investeringen in onderwijsaccommodaties sterk.
- Voor de jaren 2021 en 2022 worden geen grote, nieuwe investeringen worden begroot. Alleen een aantal min of meer reguliere investeringen (onder andere onderwijshuisvestingsplan, riolering en bedrijfsvoering) is voorzien. Hiermee wordt ruimte gelaten voor nieuwe investeringsplannen door de nieuwe gemeenteraad en het nieuwe college na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart 2018.
- In de voorliggende investeringsplanning is nog geen rekening gehouden met ontwikkelingen in de uitvoering en handhaving van de wet Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof), die het niveau van investeringen kan gaan beperken.

Wet Hof

- De Europese afspraak om het begrotingstekort van Nederland terug te brengen tot 3 % van het bbp en vervolgens in jaarlijkse stappen van minimaal 0,5 % naar 0 (het zogenaamde Medium Term Objective) is door de minister van Financiën vertaald in de Wet houdbare overheidsfinanciën. Om te bereiken dat de decentrale overheden hun aandeel dragen in het gezond maken van de overheidsfinanciën is in de Wet hof vastgelegd wat voor deze decentrale overheden in totaliteit hun EMU-saldo mag zijn. Voor afzonderlijke decentrale overheden wordt geen toegestaan EMU-saldo bepaald. Dit geeft overheden die een “te groot” beroep doen op de macronorm voor de decentrale overheden de mogelijkheid om te compenseren met lagere EMU-saldi van andere decentrale overheden;
- Met de Wet hof in de hand kan het ministerie van Financiën nauwgezet toezien op realiseren van het toegestane EMU-saldo van gemeenten, provincies en waterschappen. Het EMU-saldo voor een gemeente wordt in grote lijnen berekend volgens de formule:
  +/- Begrotingssaldo
  + Afschrijvingen
  +/- Saldo bestedingen buiten de exploitatie van lasten en baten (vooral investeringen)
  EMU-saldo

- De Wet hof spreekt over een gelijkwaardige inspanning van Rijk en decentrale overheden om het EMU-tekort van Nederland terug te dringen, maar kwantificeert deze inspanning niet. Voor Nederland als geheel zijn er de regels van de EU, voor decentrale overheden stelt de wet dat bij aanvang van een nieuw kabinet in een bestuurlijk overleg een EMU-saldopad moet worden afgesproken. Decentrale overheden zijn dus niet op voorhand gebonden aan een saldopad dat analoog loopt aan dat van het Rijk.
- In 2018 is in het Bestuurlijk Overleg Financiële verhoudingen tussen Rijk en decentrale overheden vastgelegd dat de macroreferentiewaarde voor de decentrale overheden gezamenlijk voor de jaren 2019 t/m 2022 0,4% (van het bbp) bedraagt.
- De decentrale overheden hebben deze macronorm verder verdeeld, waarbij voor de gemeenten gezamenlijk een ruimte is afgesproken van 0,272%. Er zijn geen individuele referentiewaarden vastgesteld, wat een reden is dat in dit MIP geen rekening is gehouden met de mogelijk beperkende invloed van de Wet hof.

Toelichting investeringen in gebouwen

In de nota waarderen en afschrijven is als gemeentelijke regel vastgesteld dat van voornemens tot investeren in een gebouw van meer dan € 2 miljoen in de paragraaf Investeringen een tekstuele toelichting wordt gegeven, zo ook in deze MJPB 2019 – 2022. De hier toegelichte investeringen zijn alle reeds door de gemeenteraad vastgesteld.

Renovatie en uitbreiding Museum Arnhem	
Programma	De ingrepen in Museum Arnhem richten zich op een uitbreiding en renovatie van het monumentale deel (o.a. publieksfaciliteiten) en realisatie van een nieuw depot.
Planning	Realisatie in 2019
Raming	Bruto investering: 14,7 mln. Netto investering: 14,7 mln.
Beschikbare middelen	Het benodigde krediet voor het Museum is beschikbaar gesteld door de gemeenteraad bij vaststelling van het MIP in de MJPB 2017 - 2020. Voor het depot wordt het benodigde krediet beschikbaar gesteld bij vaststelling van het MIP in de MJPB 2018 - 2021.
Randvoorwaarden	-

Kentalis Hommelseweg	
Programma	Koninklijke Kentalis verzorgt in Arnhem aan de Dr. P.C.M. Bosschool en De Stijgbeugel onderwijs voor kinderen en jongeren met een auditieve en/of communicatieve beperking. Daarnaast heeft zij voorzieningen voor diagnostiek, behandeling en begeleiding. Om haar activiteiten optimaal af te kunnen stemmen op de behoeften van de doelgroep heeft zij besloten tot het ontwikkelen van brede regionale Zorg Onderwijs Combinaties (ZOC) op verschillende locaties in Nederland, onder andere in Arnhem.
Betrokkenen	Kentalis
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 8,8 mln; Netto investering 7,9 mln.
Beschikbare middelen	Investeringskrediet van 7,9 mln
Randvoorwaarden	Bijdrage van Kentalis voor renovatie Dr. Bosschool/De Stijgbeugel en tevens bijdrage in kader van frisse scholen

Briant College / De Ommezwaai	
Programma	Renovatie van locatie Briant college (Voortgezet speciaal onderwijs) en nieuwbouw daarnaast ten behoeve van de Ommezwaai (speciaal onderwijs). Tussen beide scholen in wordt een gezamenlijke sportvoorziening gebouwd.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2019/ 2020
Raming	Bruto investering: 14,1 mln. Netto investering: 12,9 mln.
Beschikbare middelen	€ 12,9 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallasten.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie Briant college

Nieuwbouw Prisma Heijenoordseweg	
Programma	Het vervangen van de huidige verouderde school voor Speciaal onderwijs op een naastgelegen perceel, inclusief sportvoorziening.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 12,6 mln. Netto investering: 12,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 12,2 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen

Renovatie Mariëndaal aan de Middachtensingel	
Programma	Deze locatie was oorspronkelijk slechts tijdelijk. Nu is besloten om deze school voor Voortgezet speciaal onderwijs te renoveren zodat deze weer een groot aantal jaren mee kan. Bestaande sporthal aan de Kinderkamp wordt vervangen door nieuwbouw en zal ook worden gebruikt door basisscholen uit de omgeving.
Betrokkenen	De onderwijsspecialisten en Sportbedrijf Arnhem
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 11,9 mln. Netto investering: 11,0 mln.
Beschikbare middelen	€ 11,0 mln. is beschikbaar in het totale financieringspakket toekomstige huisvesting (V)SO. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbestuur voor frisse scholen en renovatie

Uitbreiding in wijk Schuytgraaf met 3e schoollocatie	
Programma	De bestaande schoollocaties (MFC Omnibus en MFC De Salamander) zullen op korte termijn de verwachte leerlingaantallen niet binnen de huidige beschikbare ruimte kunnen opvangen. Ook zullen de nu in gebruik zijnde noodlokalen naast het MFC Salamander binnen enkele jaren moeten worden afgebroken. Op de nieuwe locatie is tevens ruimte gereserveerd voor een verdere uitbreiding die wordt verwacht in 2023. Deze uibreiding is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 4,4 mln. Netto investering: 4,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	-

Vervangende nieuwbouw De Krakeling in Vredenburg	
Programma	Vervanging op bestaande locatie voor een drietal basisscholen (Ommelander, Aletta Jacobs en de Troubadour) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	Delta, De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 6,9 mln. Netto investering: 6,2 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,2 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Renovatie scholen Breezandpad	
Programma	Vervangende nieuwbouw van tweetal scholen (Blinkert en de Troubadour) in aansluiting op de vervangende nieuwbouw van De Kringloop. Door de raad in februari 2018 i.h.k.v. het jaarprogramma 2018 van het Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen besloten om niet te renoveren maar nieuw te bouwen
Betrokkenen	De Basis, Fluvius
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 4,4 mln. Netto investering: 4,1 mln.
Beschikbare middelen	€ 4,1 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw en renovatie De Piramide en Horizon	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor De Piramide en renovatie van de Horizon op de locatie aan de Groningensingel Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Delta
Planning	Realisatie in 2020
Raming	Bruto investering: 4,2 mln. Netto investering: 3,9 mln.
Beschikbare middelen	€ 3,9 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor drietal scholen in Presikhaaf Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een drietal scholen (Willem Drees, John F. Kennedy en IBN- i Sina) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Fluvius en Simon
Planning	Realisatie in 2021
Raming	Bruto investering: 6,4 mln. Netto investering: 5,7 mln.
Beschikbare middelen	€ 5,7 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Vervangende nieuwbouw voor tweetal scholen in Eimersingel-Oost	
Programma	Vervangende nieuwbouw voor een tweetal scholen (Mozaïk en Johannes) Deze vervanging is opgenomen in het door de raad in juli 2017 goedgekeurde Integraal Huisvestings Plan voor basisscholen
Betrokkenen	De Basis, Delta
Planning	Realisatie in 2022
Raming	Bruto investering:7,2 mln. Netto investering: 6,4 mln.
Beschikbare middelen	€ 6,4 mln. is beschikbaar binnen het IHP primair onderwijs. De dekking bestaat uit reeds beschikbaar investeringskrediet en exploitatiemiddelen ter dekking van de kapitaallast.
Randvoorwaarden	Bijdrage van schoolbesturen

Meerjareninvesteringsplan (MIP) gemeente Arnhem 2018-2022

MeerjarenInvesteringsPlan (MIP) gemeente Arnhem 2018-2022								
Programma		Omschrijving investering	E / M nut ')	Investeringsbedragen				x € 1.000,--
Nr.	Omschrijving			2018 geactualiseerd	2019	2020	2021	2022
R2	Verkeer, vervoer en water-	*Straatparkeren:*						
	staat	- Parkeerautomaten	E	506	50	50	50	55
		- Digitalisering parkeerproducten	E	70	0	0	0	0
		- Bebording	E	24	0	0	0	0
		Garageparkeren:						
		- Bewegwijzering PG Arnhem Centraal	E	400	0	0	0	0
		- Sprinklerinstallaties PG Arnhem Centraal	E	0	0	6		
		- Vervangen garage-apparatuur (alle drie)	E	360	550	50	50	55
		- CCTV Camera video vervang. PG Centraal	E	56	0	0	0	0
		- Planmatig onderhoud Langstraat 10	E	65	0	0	0	1
		- Planmatig onderhoud Willemstunnel	E	142	0	240	85	0
		- Planmatig onderhoud Velperbuitensingel	E	0	0	0	19	3
		Andere afdelingen:						
		- Parkeermaatregelen infra	E	97	60	60	60	60
		- Parkeermaatregelen OR	E	0	20	20	20	25
		Verkeersinfrastructuur/- voorzieningen / -regelingen:						
		- Verkeersinfrastructuur	M	1.532	1.643	1.239	986	986
		- Kunstwerken w.o. viaducten A325	M	772	1.663	693	650	650
		- Verkeerskrediet algemeen	M	214	170	170	175	175
		- Verkeersregelinstallaties	M	680	660	1.356	3.705	800
		Overige:						
		- Diversen m.n. Schelmseweg	M	156	0	0	0	0
		- Voormalige landbouwwegen	M	411	0	0	0	0
		- Gladheidsbestrijding	M	196	57	57	57	57
		- Ontsluiting RIN-locatie (Sylva's Bos)	M	80	0	0	0	0
		Openbare verlichting:						
		- Masten algemeen: OV projecten	M	2.677	2.435	1.344	1.853	1.375
		- Kabels	M	275	76	71	98	425
R3	Economie	Infocentrum Slag om Arnhem	E	50	0	0	0	0
R4	Educatie	***Onderwijshuisvestingsprogramma (OHP)***						
		Onderwijshuisvestingsprogreamma regulier	E	1.100	1.100	1.100	1.100	1.100
		Renovatie/Nieuwbouw regulier onderwijs						
		Schuytgraaf:						
		- Grond veld 22a	E	813	0	0	0	0
		- Uitbreidng OW (3 lok)	E	661				
		- Uitbreiding 14 lok	E	0	0	4.425	0	0
		Mesdaglaan 70:						
		- Gebouw OW Panorama	E		308			
		- Sloop noodgebouw	E		19			
		De Krakeling:						
		- Gebouw OW Ommelander	E	0	0	0	2.924	0
		- Gebouw OW Da Vinci	E	0	0	0	2.808	0
		- Sloop gebouw	E	0	0	0	520	0
		Breezandpad 3-5:						
		- Gebouw OW Klimboom	E	0	3.342	0	0	0
		- Gebouw IKC	E	0	459	0	0	0
		- Sloop gebouw	E	0	272	0	0	0
		C1 Groningensingel 1185:						
		- Gebouw OW Piramide	E	0	0	3.033	0	0
		- Gebouw OW Horizon	E	0	0	681	0	0
		- Sloop gebouw	E	0	0	171	0	0
		Presikhaaf-Oost:						
		- Gebouw OW Drees-Kennedy	E	0	0	0	3.514	0
		- Gebouw OW Ibn-i Sina	E	0	0	0	2.099	0
		- Sloop gebouw Kinderkamp	E	0	0	0	102	0
		Eimerssingel-Oost:						
		- Gebouw OW Mozaiek	E	0	0	0	0	4.146
		- Gebouw OW Johannes	E	0	0	0	0	1.864
		- Sloop 3 gebouwen	E	0	0	0	0	355
		Gymzaal Fluitekruid	E	0	1.168	0	0	0
		Uitbreiding Wijzer	E	0	518	0	0	0
		Uitbreiding Pieter Jongeling	E		500	0	0	0
		Uitbreiding Jozef Sarto	E		263	0	0	0
		Uitbreiding Jozefschool	E		599	0	0	0
		Uitbreiding Arnhemse Montessori School	E	0	417	0	0	0

	Vervolg							
R4	**Educatie**	***Huisvesting Speciaal Onderwijs***						
		Kentalis:						
		- Gebouw en inrichtig	E	0	0	0	7.880	0
		Ommezwaai:						
		- Gebouw en inrichtinhg	E	0	4.681	0	0	0
		Briant:						
		- Gebouw en inrichting	E	0	0	4.537	0	0
		Briant / Ommezwaai:						
		- Sportvoorziening	E	0	3.712	0	0	0
		Mariëndael:						
		- Gebouw en inrichting	E	0	4.372	4.372	0	0
		- Sportvoorziening	E	0	0	3.217	0	
		Prisma	E	2.700	0	9.536	0	0
R5	**Cultuur, recreatie en sport**	*Valkenhuizen:*	E					
		- Asfalt	E	624	0	0	0	0
		- Zwembad	E	12.008	0	0	0	0
		Sporthal Middachtensingel:						
		- Tribune	E	1.040	0	0	0	0
		- Installaties	E	560	0	0	0	0
		Ontwikkeling sportpark Drielsedijk	E	0	20	0	0	0
		Verlenging veld Bakenhof t.b.v. Rugby	E	0	64	0	0	0
		Verplaatsen verlichting rugbyclub	E	0	10	0	0	0
		Parkeerproblematiek Rijkerswoerd	E	0	50	0	0	0
		Opruimen gebouwen sportpark Lange water	E	0	30	0	0	0
		RVS ophangconstructie Grote Koppel	E	0	75	0	0	0
		Afvoer Grote Koppel	E	0	70	0	0	0
		Focus Filmtheater Arnhem	E	11.419	0	0	0	0
		Museum Arnhem	E	0	11.883	0	0	0
		Depot Museum Arnhem	E	0	2.444	0	0	0
		Archeologisch depot	E	0	412	0	0	0
		Voorzieningen in bossen en parken	E	70	40	50	50	50
		Eusebiuskerk: Restauratie 2017-2019	E	1.362	260	0	0	0
R6	**Participatie en maat-**							
	schappelijke ondersteuning	Kantoorinrichting 3 D's	E	10	0	0	0	0
R7	**Gezondheid en Milieu**	Gemeentelijke Riolerings Plan (GRP)	E	7.121	8.356	8.211	5.711	5.711
		Ondergrondse containers (glas en papier)	E	1.253	25	25	25	32
		Ondergrondsafvaltransport	E	0	0	50	250	20
		Software Belastingdienst	E	0	50	0	0	0
		GFT-voorzieningen	E	0	300	0	0	0
		Verkleining trommels	E	0	300	0	0	0
		Afsluiten PDM-containers	E	0	100	0	0	0
		Investeringen Afhaal Breng Station (ABS)	E	0	1.500	0	0	0
		Cardreaders	E	0	500	0	0	0
		Versterken waterstofeconomie	E	0	250	0	0	0
R9	**Financiën en bedrijfsvoering**	Planmatig onderhoud	E	6.003	1.425	580	221	559
		Duurzaamheid	E	296	1.339	1.026	1.153	968
		Informatie Technologie (IT):						
		- Diverse bedrijfsapplicaties	E	4.813	1.500	1.100	670	670
		- Hardwareplekken	E	75	0	0	0	0
		- Bedrijfsapplicatie 3 decentralisaties	E	227	0	0	0	0
		- Zaakgericht werken (EDDIE)	E	602	0	0	0	0
		Huisvesting en Facilitaire Zaken (HFZ):						
		- Machines en installaties	E	512	729	530	27	412
		- Gereedschappen	E	97	62	60	60	51
		- Vervoermiddelen	E	392	788	70	203	104
		- Inrichting gebouwen en inventaris	E	771	1.087	666	68	235
		Adm. - Geo Apparatuur (installaties)	E	68	0	0	0	0
				63.361	**62.784**	**48.796**	**37.193**	**20.944**
')	Economisch- / Maatschappelijk nut							

9 Subsidies

De gemeente Arnhem heeft per programma haar doelstellingen met de daarbij behorende beoogde effecten en resultaten geformuleerd. Deze doelen kunnen op verschillende manieren worden bereikt. Daarvoor stelt de raad ieder jaar de financiële kaders per programma vast. Dit betreft onder andere het lastenniveau van een programma. Het college kan – binnen deze kaders blijvend – bepalen met welke kostensoort zij de gewenste doelstellingen wil realiseren, bijvoorbeeld door mensen in dienst te nemen (kostensoort personeel), door werken te gaan aanbesteden (kostensoort inkopen) of door het aangaan van een subsidierelatie (kostensoort subsidie).

Inleiding

In deze paragraaf gaat het om de kostensoort subsidies. Aan subsidie zijn nadere regels verbonden. Volgens artikel 4:23, eerste lid van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) mag een bestuursorgaan alleen subsidie voor activiteiten verstrekken op grond van een wettelijke voorschrift. Dat kan een Rijksregeling, provinciale regeling of een gemeentelijke (subsidie)verordening zijn. Het derde lid van artikel 4:23 Awb geeft enkele uitzonderingen op de hoofdregel. De belangrijkste hiervan is de subsidiëring op basis van de gemeentelijke begroting.

Het is niet altijd zinvol om een aparte regeling op te zetten voor het verstrekken van een subsidie. Bijvoorbeeld wanneer er maar één instelling is die een bepaalde gesubsidieerde activiteit uit kan voeren. Voor die gevallen is in het wetsartikel 3c van de Awb een uitzondering gemaakt. Instellingen die met naam in de begroting worden genoemd in combinatie met een maximaal subsidiebedrag, kunnen buiten een regeling om toch subsidie ontvangen.

Begrotingssubsidies zijn grofweg in twee soorten te verdelen: product- of budgetsubsidies en waarderingssubsidies. Aan de product- of budgetsubsidies liggen onderliggende stukken of nota's ten grondslag waaruit blijkt waarvoor subsidie wordt verstrekt. Bij waarderingssubsidies is niet een directe relatie aan te wijzen tussen het subsidiebedrag en de activiteiten die de instelling verricht. Met waarderingssubsidies worden meer in zijn algemeenheid bepaalde activiteiten gesubsidieerd/gewaardeerd, waarbij er vaak een historie aanwezig is.

De Algemene Subsidieverordening Arnhem 2002 (ASV) is de procedurele basis voor alle subsidieverkeer binnen de gemeente Arnhem.

Subsidieregelingen

In Arnhem worden de meeste subsidies (ongeveer de helft van de subsidieafspraken) verdeeld volgens subsidieregelingen. Op basis van de ASV heeft Arnhem verschillende subsidieregelingen. Subsidieregelingen creëren een wettelijke en rechtmatige grondslag voor subsidies. Op basis van vooraf bepaalde criteria worden de subsidies verstrekt aan betrokken instellingen. De volgende zijn op de ASV gebaseerd:

1. Subsidieregeling Amateurkunst;
2. Subsidieregeling Fonds Cultuur;
3. Subsidieregeling Programmatische Activiteiten Cultuur;
4. Subsidieregeling Stroomversneller Cultuur;
5. Subsidieregeling Burgerkracht Sociaal Domein;
6. Subsidieregeling Vrijwillig jeugdwerk;
7. Subsidieregeling Sport;
8. Subsidieregeling Voorschools aanbod gemeente Arnhem;
9. Subsidieregeling Woningisolatie;
10. Nadere regels Subsidie Elektromobiliteit 2016;
11. Nadere regels Subsidie Wonen Boven Winkels Arnhem 2012 (aanvraagmogelijkheid beëindigd);
12. Nadere regels subsidiëring publieksevenementen gemeente Arnhem 2005 (nieuwe regeling in voorbereiding);
13. Subsidieregeling Veilig Ondernemen;
14. Subsidieregeling No-Riskpolis.

Subsidies 2019 naar grondslagen

De verwachting is dat in 2019 in totaal voor € 74,3 miljoen aan subsidies verstrekt gaat worden. Onderstaande tabel geeft inzicht in de verdeling naar grondslagen.

Subsidies naar grondslagen ***Bedragen x € 1.000***	**Begroting 2019**	**Begroting 2018**	**Realisatie 2017**
Begroting	74.310	72.318	74.528
ASV en gedelegeerde subsidieregelingen	6.276	6.391	6.871
Totalen	**80.586**	**78.709**	**81.399**

Indicatieve subsidiebedragen 2019 met de grondslag begroting

In 2019 wordt naar verwachting voor een bedrag van in totaal € 74,3 miljoen aan subsidie met de grondslag 'begroting' verstrekt. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de instellingen, het te subsidiëren bedrag per instelling en de beleidsgrondslag. Daarnaast is aangegeven wanneer sprake is van een waarderingssubsidie. Door het vaststellen van de begroting en deze tabel wordt de maximale subsidie per vermelde instelling voor 2019 vastgesteld.

Progr *Bedragen x € 1.000*	Instelling	Begroting 2019	Begroting 2018
R5	Sportbedrijf Arnhem BV	15.722	16.115
R5	St. Rozet	8.671	8.508
R5	St. Musis en Stadstheater	6.747	6.503
R6	St. Rijnstad	6.358	6.626
R6	St IrisZorg	4.438	4.583
R6	Moviera	3.372	3.372
R5	St. Museum Arnhem	2.797	2.802
R4	St. Pas	2.590	2.590
R7	VGGM	2.123	2.123
R6	St. Welzijn Ouderen Arnhem	2.051	2.051
R9	Te verdelen accres	1.799	0
R4	St. Natuurcentrum Arnhem	1.705	1.701
R6	St. Veilig Thuis Gelderland Midden	1.507	374
R6	Pactum	1.470	1.470
R4	Rijn Ijssel	1.081	1.081
R5	St. Focus Filmtheater	781	583
R0	St. Economic Board (namens GO ANCR)	768	768
R4	Bewegingsonderwijs basisonderwijs	571	238
R5	St. Sonsbeek & State of Fashion	388	388
R3	St. Ondernemersfonds Arnhem	380	380
R5	St. Luxor Live	368	368
R6	St. 2GetThere Arnhem	357	357
R6	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	342	342
R3	RBT KAN	315	315
R5	St. Eusebius	311	650
R5	St. Zwembad Klarenbeek	308	308
R6	MEE Gelderse Poort	279	279
R5	St. Sportcentrum Rijkerswoerd	271	271
R6	St. Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	266	489
R6	Presikhaaf Bedrijven	266	266
R5	St. Rijnstad	263	263
R4	Pactum	263	258
R3	St. Airborne Museum	250	250
R6	St. Leergeld Arnhem	239	239
R6	Zorgbelang Gelderland	223	223
R6	St. Stoelenproject "De Duif"	212	212
R5	St. Jacobiberg	211	211
R4	St. Kentalis Onderwijs	204	204
R5	St. Het Huis van Puck	201	201
R5	St. SLAK	190	190
R5	St. KAB Posttheater	188	188
R4	IVIO-Opleidingen	175	175
R6	St. Kruispunt	166	166
R5	St. Productiehuis Plaatsmaken	153	153
R5	Leuke Linde Bouwspeelplaats	141	141
R5	St. Bezoekerscentrum Sonsbeek-Molenplts	135	135
R6	Wijkverenigingen	130	118
R6	RIBW OGGZ	129	129
R6	Leger des Heils Gelderland	122	122
R4	De Onderwijsspecialisten	121	121

Progr	Instelling	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000		2019	2018
R5	St. RTV Arnhem	121	121
R6	Arnhems Platf Chronisch zieken en Gehand	118	118
R6	Indigo	116	116
R5	St. Introdans	111	111
R6	RIBW Inloopvoorz	99	99
R4	St. Rijnstad	95	95
R6	De Helling Exp.Werkplaats	82	82
R6	Youth for Christ Nederland	80	80
R5	De Nieuwe Oost	78	78
R7	St. VanHarte	75	75
R5	Het Gelderse Orkest	64	64
R6	St. Jeugdland	64	64
R5	St. Toneelgroep Oostpool	64	64
R1	St. Vitesse Betrokken	57	57
R6	VGGM	57	61
R6	St. Arnhemse Openbare en Gelderse Wetenschappelijke Bibliotheek	54	54
R4	St. Vluchtelingenwerk Oost-Nederland	53	53
R3	St. Platform Binnenstad Arnhem	50	50
R6	St. Humanitas	48	48
R4	Graafschap College	44	44
R4	LeukOmteLeren Weekendschool Arnhem	44	44
R6	St. De Huurdershuis	44	44
R6	St. De Instap	41	41
R6	St. Catharina	35	35
R5	St. Eusebius Orgel en carill	35	35
R5	Vredenburg	34	34
R6	Kunstbedrijf Arnhem	32	32
R6	Slachtofferhulp Nederland, Regio Oost	32	32
R6	Rooms Katholieke Parochie St. Eusebius	31	31
R6	Pro Persona Arnhem	28	28
R5	Cultuur Uitmarkt	26	26
R4	St. PRAGO	24	24
R5	St.Omars Gym	21	21
R4	St. Schools cool Arnhem	21	21
R6	St Ome Joop's Tour	21	21
R1	St. Halt, team Gelderland	19	19
R0	St. Viering Nat. Feest- en Gedenkdagen	18	18
R6	GGNet Voortgezette Behandeling	18	18
R7	St. Rijnstate Ziekenhuis	15	15
R6	St. De Klup	15	15
R6	VMBO 'T Venster	13	43
R7	Mantelzorg en Vrijwillige Thuishulp	12	12
R5	Beeldbepalende cult. evenement	12	12
R6	RIBW Dak en thuislozen	11	11
R6	De Opgroeiwinkel	11	11
R6	Diverzo, COC Midden-Gelderland	11	11
R6	Nederlandse Vereniging voor Autisme	8	8
R0	St. Airborne Herdenkingen	7	7
R5	Arnhemsche Fed van Muziekgezelschappen	5	5
R0	St. Jumelage Arnhem	5	5
R0	St. Die Blide Incomst van Sinterniclaesz	3	3
R6	St. Vrijwillige Terminale Zorg Arnhem	2	2
R5	St. De Regenboog	1	1
R4	Algemeen aanpak onderwijsachterstanden	1	1
R6	Prot Christelijke Ouderenbond Arnhem	1	1
R4	NIVON afdeling Arnhem	1	1
R6	Algemeen maatschappelijke ondersteuning	1	1

Progr *Bedragen x € 1.000*	Instelling	Begroting 2019	Begroting 2018
R6	Wijkprojecten	0	4
R6	St. Vitale Verbindingen	0	7
R3	City Centrum Arnhem	0	10
R1	Handhaving openbare veiligheid	0	12
R7	EMIA Energie en milieutechnologie (EMT)	0	15
R8	Wonen Overige Stimuleringsmaatregelen	0	18
R6	St. Beheer Rozet	0	23
R6	St. Next Step	0	25
R3	Programmabudget SEF	0	25
R6	Samenlevingsopbouw bewoners	0	51
R6	St. Het Omgangshuis Arnhem	0	62
R5	St. Theater Het Hof	0	63
R4	St. Gym & Turnen Arnhem	0	79
R8	Vredelust BV	0	100
	Totaal subsidies	**74.310**	**72.318**

Begrotingssubsidies verminderen

Het vaststellen van subsidiebijdragen op basis van een omvangrijke lijst met namen van instellingen en (maximale) subsidiebedragen wordt als minder transparant ervaren. Beleidslijn blijft daarom om op termijn het aantal begrotingssubsidies te verminderen. Enerzijds door zoveel mogelijk subsidies onder te brengen in transparante subsidieregelingen, die invulling geven aan door de raad vastgestelde beleids- en begrotingskaders. Anderzijds door steeds meer zaken via aanbesteding en inkoop van diensten te realiseren in plaats van via subsidiëring van activiteiten. In hoeverre dit mogelijk is zal in de komende jaren moeten blijken. De Arnhemse situatie zal ook worden vergeleken met die in andere gemeenten.

Indicatieve subsidiebedragen 2019 per programma

De omvang van de subsidies in 2019 bedraagt € 80,5 miljoen. In onderstaande tabel is de verdeling per programma zichtbaar. De niveau van subsidies blijft ongeveer gelijk. Er zijn 2 belangrijke ontwikkelingen:

- Het accres dient nog verdeeld te worden over de desbetreffende instellingen (+€ 1,8 miljoen).
- Nieuwe taken op het gebied van Veilig Thuis (+€ 1,1 miljoen).

Programma *Bedragen x € 1.000*	Begroting 2019	Begroting 2018	Realisatie 2017
IR3 Economie	0	0	823
IR5 Cultuur, recreatie en sport	0	0	1.651
R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	802	802	33
R1 Veiligheid	77	89	75
R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	0	0	1
R3 Economie	1.564	1.689	2.129
R4 Educatie	11.025	10.735	10.870
R5 Cultuur, recreatie en sport	39.554	39.749	37.864
R6 Participatie en Maatschappel Ondersteuning	23.539	23.287	25.175
R7 Gezondheid en Milieu	2.225	2.240	2.445
R8 Wonen en Ruimte	0	118	334
R9 Financien en bedrijfsvoering	1.799	0	0
Totalen	**80.585**	**78.710**	**81.399**

OVERIG PROGRAMMAPLAN

In dit hoofdstuk wordt duidelijk gemaakt op welke wijze de overhead in het overzicht baten en lasten tot uitdrukking komt. In DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING wordt een meerjarig overzicht van baten en lasten op het niveau van de programma's en overzichten gepresenteerd.

Hierin zijn de volgende overzichten opgenomen:

- lastenontwikkeling van een gemiddelde woning;
- algemene dekkingsmiddelen;
- kosten van overhead;
- bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting;
- bedrag voor onvoorzien.

Overzicht lastenontwikkeling gemiddelde woning Gemeente Arnhem 2019 ten opzichte van 2018	2018	2019	% Lasten-ontwikkeling
Onroerend zaakbelasting	€ 338	€ 338	0,0%
Rioolheffing	€ 169	€ 172	1,5%
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishouden)	€ 244	€ 245	0,5%
Totaal	**751**	**755**	**0,50%**

Algemene dekkingsmiddelen	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Treasury	-963	2.112	3.075
OZB-woningen	-4.480	27.151	31.631
OZB niet-woningen	0	28.349	28.349
Belastingen overig	-5	381	386
Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	395.238	395.238
Totaal	**-5.448**	**453.230**	**458.678**

Overhead	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Overhead	-80.749	33.583	114.331
Totaal	**-80.749**	**33.583**	**114.331**

Heffing VPB	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Vennootschapsbelasting	-600	0	600
Totaal	**-600**	**0**	**600**

Onvoorzien	2019		
	Lasten	Baten	Saldo
			Bedragen x €1.000
Onvoorzien	-272	0	272
Totaal	**-272**	**0**	**272**

DEEL 3 FINANCIËLE BEGROTING

De financiële begroting is opgebouwd uit de volgende onderdelen:

- Overzicht van baten en lasten per programma

  In het overzicht van baten en lasten wordt aangegeven tot welke bedragen de raad het college autoriseert door middel van het vaststellen van de begroting per programma.

- Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten
  Tot de incidentele baten en lasten worden de lasten en baten gerekend die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Ook de post onvoorzien wordt tot de incidentele lasten gerekend.

- Financiële Staten
  - Geprognosticeerde balans;
  - Verloop van reserves en voorzieningen;
  - EMU-saldo 2018;
  - Overzicht van geraamde baten en lasten per taakveld.

Vanuit het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is ten behoeve van de onderlinge vergelijkbaarheid van gemeenten voorgeschreven om een taakveldenbegroting op te stellen.

- Mutaties mei-circulaire Gemeentefonds

Overzicht van baten en lasten per programma

Nr.	Omschrijving	Lasten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-32.448	-35.662	-33.280	***-33.182***	-33.024	-32.675	-32.651
Geb2	Noordwest	-31.298	-28.985	-28.041	***-28.293***	-28.143	-27.800	-27.678
Geb3	Noordoost	-23.846	-24.448	-23.955	***-24.208***	-24.136	-23.777	-23.718
Geb4	Presikhaaf	-22.873	-25.087	-24.407	***-24.454***	-24.368	-24.047	-24.033
Geb5	Malburgen	-35.561	-36.902	-35.644	***-36.561***	-36.411	-36.042	-36.028
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-23.883	-22.151	-21.759	***-21.920***	-21.841	-21.503	-21.459
Geb7	De Laar / Elden	-16.302	-18.055	-17.062	***-17.461***	-17.411	-17.107	-17.105
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-25.497	-27.550	-26.801	***-27.454***	-27.358	-27.012	-27.005
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-11.482	-11.692	-12.262	***-12.728***	-12.324	-11.910	-11.910
R01	Veiligheid	-14.505	-13.628	-14.459	***-14.727***	-14.625	-14.441	-14.433
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-23.523	-21.778	-21.993	***-23.227***	-23.710	-23.379	-23.784
R03	Economie	-5.912	-5.064	-5.789	***-5.826***	-5.491	-5.470	-5.467
R04	Educatie	-23.783	-19.165	-18.193	***-17.457***	-18.517	-20.402	-21.139
R05	Cultuur, recreatie en sport	-65.348	-46.985	-48.114	***-51.519***	-51.778	-51.526	-52.680
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-232.986	-208.560	-216.929	***-215.789***	-215.565	-214.099	-214.008
R07	Gezondheid en Milieu	-34.052	-30.580	-29.715	***-30.885***	-31.712	-30.702	-30.563
R08	Wonen en Ruimte	-60.899	-42.017	-53.386	***-38.920***	-40.274	-29.382	-20.163
R09	Financien en bedrijfsvoering	-102.310	-98.674	-96.126	***-102.912***	-104.133	-102.444	-102.537
	Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.523**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Nr.	Omschrijving	Baten						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	9.363	10.061	9.262	***9.482***	9.452	9.408	9.376
Geb2	Noordwest	3.488	2.325	2.517	***2.255***	2.263	2.256	2.264
Geb3	Noordoost	2.818	2.391	2.300	***2.067***	2.076	2.073	2.082
Geb4	Presikhaaf	2.699	2.754	2.752	***2.530***	2.545	2.539	2.554
Geb5	Malburgen	4.644	4.754	4.793	***4.511***	4.548	4.573	4.609
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	3.595	2.790	2.893	***2.700***	2.710	2.708	2.717
Geb7	De Laar / Elden	1.916	1.812	1.769	***1.563***	1.573	1.572	1.582
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	2.069	1.927	2.372	***2.100***	2.107	2.097	2.104
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	5.051	3.684	4.024	***3.968***	3.959	3.961	3.965
R01	Veiligheid	2.035	1.513	1.526	***1.518***	1.518	1.518	1.518
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	11.394	8.772	9.286	***9.184***	9.185	8.650	8.597
R03	Economie	909	492	368	***947***	947	947	947
R04	Educatie	5.452	4.531	3.626	***3.623***	4.285	4.035	3.585
R05	Cultuur, recreatie en sport	24.715	8.669	8.482	***8.482***	8.482	8.366	8.366
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	123.218	106.792	109.798	***110.041***	111.296	112.530	112.530
R07	Gezondheid en Milieu	37.812	35.380	35.447	***35.605***	35.476	35.569	35.574
R08	Wonen en Ruimte	85.520	38.962	50.715	***36.248***	39.016	28.382	17.476
R09	Financien en bedrijfsvoering	475.452	466.212	463.472	***486.823***	489.693	492.221	494.284
	Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Nr.	Omschrijving	Exploitatieresultaat						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.431	-8.007	-8.238	***-8.760***	-8.364	-7.949	-7.945
R01	Veiligheid	-12.469	-12.115	-12.934	***-13.209***	-13.107	-12.923	-12.915
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.129	-13.005	-12.707	***-14.043***	-14.525	-14.729	-15.188
R03	Economie	-5.003	-4.572	-5.421	***-4.879***	-4.543	-4.523	-4.520
R04	Educatie	-18.331	-14.634	-14.567	***-13.835***	-14.232	-16.367	-17.555
R05	Cultuur, recreatie en sport	-40.633	-38.316	-39.632	***-43.037***	-43.297	-43.160	-44.314
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-109.768	-101.768	-107.131	***-105.747***	-104.269	-101.569	-101.477
R07	Gezondheid en Milieu	3.761	4.800	5.732	***4.720***	3.765	4.868	5.011
R08	Wonen en Ruimte	24.621	-3.055	-2.671	***-2.671***	-1.257	-1.001	-2.688
R09	Financien en bedrijfsvoering	373.142	367.539	367.346	***383.911***	385.560	389.777	391.747
	Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.878**	**310**	**9.686**	**7.768**

Nr.	Omschrijving	*Toevoeging reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-16	0	0	***0***	0	0	0
R01	Veiligheid	-173	0	0	***0***	0	0	0
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-7.950	-4.275	-5.022	***-5.978***	-5.859	-5.770	-5.729
R03	Economie	-253	0	0	***0***	0	0	0
R04	Educatie	-8.640	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
R05	Cultuur, recreatie en sport	-4.597	-2.136	-2.136	***-1.285***	-342	-386	-408
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-22.517	-6.180	-6.180	***-2.790***	-290	0	0
R07	Gezondheid en Milieu	-1.189	-4.247	-4.247	***-262***	-120	-146	-495
R08	Wonen en Ruimte	-11.273	-1.472	-4.779	***-437***	-1.941	-1.848	-161
R09	Financien en bedrijfsvoering	-11.030	-4.430	-6.527	***-14.649***	-14.045	-16.731	-16.884
	Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Nr.	Omschrijving	*Onttrekking reserves*						
		Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb2	Noordwest	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb3	Noordoost	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb4	Presikhaaf	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb5	Malburgen	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb7	De Laar / Elden	0	0	0	***0***	0	0	0
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	0	0	0	***0***	0	0	0
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	28	21	21	***21***	21	21	21
R01	Veiligheid	178	321	200	***200***	300	300	300
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	7.612	6.379	7.043	***6.499***	6.356	5.787	5.760
R03	Economie	161	173	343	***120***	115	100	100
R04	Educatie	3.746	7.286	7.986	***6.376***	6.052	7.062	7.436
R05	Cultuur, recreatie en sport	2.931	369	528	***403***	594	525	525
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	24.481	17.474	15.052	***5.584***	4.957	1.139	1.139
R07	Gezondheid en Milieu	8.584	4.947	4.977	***-15***	434	81	327
R08	Wonen en Ruimte	2.858	1.915	579	***501***	462	462	462
R09	Financien en bedrijfsvoering	19.034	3.270	18.960	***16.468***	8.568	4.947	4.948
	Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.157**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Nr.	Omschrijving	Rekening	Begroot 2018		Saldo Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	2019	2020	2021	2022
Bedragen x €1000								
	Veranderopgaven							
V01	Vitale economie Arnhem Nijmegen	0	0	0	***0***	0	0	0
V02	Klimaat en energie	0	0	0	***0***	0	0	0
V03	Doorbraak naar werk	0	0	0	***0***	0	0	0
V04	Zorg dichterbij	0	0	0	***0***	0	0	0
V05	Inclusief Arnhem	0	0	0	***0***	0	0	0
	Wijken							
Geb1	**C**entrum **S**pijkerkwartier **A**rnhemse broek	-23.085	-25.602	-24.019	***-23.700***	-23.572	-23.267	-23.275
Geb2	Noordwest	-27.810	-26.659	-25.524	***-26.038***	-25.880	-25.544	-25.414
Geb3	Noordoost	-21.028	-22.057	-21.655	***-22.142***	-22.060	-21.704	-21.635
Geb4	Presikhaaf	-20.174	-22.332	-21.654	***-21.924***	-21.823	-21.508	-21.479
Geb5	Malburgen	-30.917	-32.148	-30.851	***-32.050***	-31.863	-31.469	-31.418
Geb6	Schuytgraaf / Elderveld	-20.288	-19.361	-18.867	***-19.219***	-19.132	-18.795	-18.742
Geb7	De Laar / Elden	-14.387	-16.244	-15.293	***-15.898***	-15.838	-15.536	-15.524
Geb8	**V**redenburg **K**ronenburg **R**ijkerswoerd	-23.427	-25.623	-24.428	***-25.355***	-25.251	-24.915	-24.901
	Reguliere programma's							
R00	Algemeen bestuur en publieke dienstverlening	-6.419	-7.986	-8.217	***-8.739***	-8.343	-7.928	-7.924
R01	Veiligheid	-12.464	-11.794	-12.734	***-13.009***	-12.807	-12.623	-12.615
R02	Verkeer, vervoer en waterstaat	-12.467	-10.901	-10.686	***-13.522***	-14.028	-14.711	-15.157
R03	Economie	-5.095	-4.399	-5.078	***-4.759***	-4.428	-4.423	-4.420
R04	Educatie	-23.225	-13.603	-20.867	***-14.338***	-13.752	-14.534	-15.226
R05	Cultuur, recreatie en sport	-42.299	-40.083	-41.239	***-43.919***	-43.044	-43.021	-44.198
R06	Participatie en Maatschappelijke Ondersteuning	-107.804	-90.474	-98.258	***-102.953***	-99.603	-100.430	-100.339
R07	Gezondheid en Milieu	11.156	5.500	6.462	***4.443***	4.079	4.802	4.843
R08	Wonen en Ruimte	16.206	-2.612	-6.870	***-2.607***	-2.737	-2.387	-2.387
R09	Financien en bedrijfsvoering	381.146	366.379	379.779	***385.730***	380.083	377.993	379.811
	Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Overzicht van geraamde incidentele baten en lasten

Progr.	Incidentele lasten en baten	2019	2020	2021	2022
					Bedragen x € 1.000
Incidentele lasten					
div	Afschrijvingslasten extra investeringen duurzaamheid vastgoed	-22	-56	-75	-75
div	Besparing op energiekosten vanaf 2019	14	35	47	47
div	Business Case De Connectie (collegenota 7 maart 2017)	-	-	2.300	2.300
R.00	Borgen en verstevigen regionale samenwerking, Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	-343	-	-	-
R.02	Invasieve exoten	-333	-333	-333	-
R.02	Baggeren havens, Defensiehaven	-500	-	-	-
R.02	Jaarlijks budget autobereikbaarheid	-700	-700	-700	-700
R.03	Mogelijk maken markt langs Jansbeek	-250	-	-	-
R.06	Dotatie aan reserve voor Individuele studietoeslag	-535	-	-	-
R.06	Werk-Investeringsfonds (voeding nieuwe BR)	-2.500	-	-	-
R.07	Doorgeven middelen bodem aan beleidsveld	-255	-383	-	-
R.08	Niet-grondexploitatieprojecten	-597	-597	-	-
R.08	Overhevelen naar beleidsveld middelen Bodemsanering	-96	-89	-	-
R.08	Frictiekosten bij invulling taakstelling ODRA	-17	-	-	-
R.08	Nog in te vullen taakstelling op verkoop Vastgoed: Aframen bestaande stelpost	-	-700	-700	-
R.08	Opbrengst verkoop Vastgoed (2021 250 t.l.v. de algemene middelen)		700	450	-
R.08	Dotatie aan BR Zuidelijke Binnenstad	-	-	-1.780	-
R.09	Frictiekosten afbouw overhead	-202	-	-	-
R.09	Frictie uit verzelfstandiging MSSA	-175	-	-	-
R.09	Actualisatie frictiekosten (minder frictiekosten dan in MJPB 2017 begroot)	202	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve rampenoefening	-5	-5	-5	-5
R.09	Dotatie aan algemene reserve ingroei vermogenspositie MJPB 2013-2016	7	7	7	7
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2014	-44	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve verzelfstandiging MSSA	-40	-40	-40	-40
R.09	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2016-2019	-3.385	-3.385	-3.385	-3.385
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2015	20	-	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2016		-	715	715
R.09	Dotatie aan algemene reserve verzamelbesluit 1-2016	-135	-135	-135	-135
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers	-5	-1	41	41
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 2 2017	-16	-15	-15	-15
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie divers verzamelbesluit 3 2017	-350	-350	-350	-350
R.09	Dotatie aan algemene reserve MJPB 2017-2020	-361	-	-861	-861
R.09	Dotatie aan Br taakmutaties overloop/gemeentefonds	-290	-290		
R.09	Dotatie aan algemene reserve resultaat MJPB 2018-2021	-719	-1.285	-4.390	-4.390
R.09	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan BR Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort (5)	-28	-28	-146	-146
R.09	Taakstelling huisvesting	-	-600	-600	-600
R.09	Invulling door aanpassing huurcontract Stadskantoor	-	900	1.800	1.800
R.09	OW072 Toevoeging AR inz transitiebudget	-1.193	-1.718	-	-
R.09	Dotatie aan algemene reserve correctie FJP 2017	-298	-149	122	-
R.09	Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR Kapitaallasten	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
R.09	Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	-225	-225	-225	-225
R.09	Kasschuif ivm sluitend maken MJPB 2019-2021	-441	-397	-1.374	-1.527
Totaal incidentele lasten 2019-2022		**-21.613**	**-16.345**	**-14.730**	**-12.642**

Progr.	Incidentele lasten en baten	2019	2020	2021	2022
					Bedragen x € 1.000
Incidentele baten					
div	Vastgoed incidenteel potentiele verkoop € 1,4 mln.	-	700	700	-
R.00	MJPB 2018-2021 Amendement 17A31: Terugdraaien taakstelling bij Raad	21	21	21	21
R.01	MJPB 2018-2021 Amendement 17A32: De overlast te lijf; meer handhavers in de openbare ruimte	200	300	300	300
R.01	Borgen en verstevigen regionale samenwerking, Mobiliteit, Duurzaamheid, Economie en Wonen	48	-	-	-
R.02	Niet indexeren parkeertarieven deels t.l.v. de BR bereikbaarheidsfonds	100	100	100	100
R.02	Extra opbrengsten autobereikbaarheid	100	100	100	100
R.03	MJPB 2018-2021 Amendement 17A49: Extra middelen accountmanager	100	100	100	100
R.04	MJPB 2018-2021 Amendement 17A35: Coördinator Laaggeletterdheid	75	-	-	-
R.05	MJPB 2018-2021 Amendement 17A43: Duurzaamheid 3. Groenfonds	50	50	50	50
R.05	Ontrekking aan BR evenementen	20	15		
R.06	MJPB 2018-2021 Amendement 17A50: Schulden voorkomen	100	100	-	-
R.06	Ontrekking aan BR Burgerinitiatieven sociaal domein	472	-	-	-
R.07	Dekking door inzet reservering budget vergroening elektriciteit en gas 2016-2018	10	-	-	-
R.07	GRP: Vrijval van kapitaallasten	-	207	-	-
R.07	GRP: Kasschuif: toevoegen/onttrekken aan BR Onderhoud openbare ruimte ter dekking van tekort	98	-	-	-
R.07	MJPB 2018-2021 uitstellen diftar	155	385	-	-
R.07	Ontrekking aan BR Energy made in Arnhem	10	-	-	-
R.08	Niet-grondexploitatie	241	241	-	-
R.08	Dekking frictiekosten invulling taakstelling ODRA uit vrijval programmakosten Wabo 2016 (reserveren)	17	-	-	-
R.08	Ontrekking aan BR vastgoed	5	5		
R.09	Bijdrage in GF voor individuele studietoeslag	535	-	-	-
R.09	Verkoop bezit (vastgoed, 4 jaar incidenteel)	1.000	-	-	-
R.09	Onttrekking BR taakmutaties GF-overloop	974	782	-	-
R.09	Onvoorzien	272	-	-	-
R.09	Bodensamering, incidentele uitkering in GF	96	89	-	-
R.09	Dividend BNG	pm	pm	-	-
R.09	Dekking uit bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen af te bouwen overhead	202	-	-	-
R.09	Dekking uit vorming bestemmingsreserve tbv frictiekosten verzelfstandigingen MSSA	175	-	-	-
R.09	Onttrekking aan algemene reserve zomernota 2016-2019	50	50	50	50
R.09	Onttrekking aan algemene reserve PN sluitend maken jaarschijf 2017	-	69	69	69
R.09	Minder onttrekken aan BR frictiekosten	-202	-	-	-
R.09	Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie (onttrekking AR)	4.238	3.807	3.807	3.807
R.09	Onttrekking aan algemene reserve MJPB 2019-2022	9.962	3.293	4.822	4.823
Totaal incidentele baten 2019-2022		**19.124**	**10.414**	**10.119**	**9.420**

Incidentele lasten en baten MJPB 2019-2022	2019	2020	2021	2022
				Bedragen x € 1.000
Totaal incidentele lasten	-21.613	-16.345	-14.730	-12.642
Totaal incidentele baten	19.124	10.414	10.119	9.420
Per saldo hogere incidentele baten (+), hogere incidentele lasten (-)	**-2.489**	**-5.931**	**-4.611**	**-3.222**

Geprognosticeerde balans 2019

Gemeente Arnhem

Activa	31-12-2018	31-12-2019
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	643.277	681.580
Investeringen in openbare ruimte met maatschapp	57.827	54.693
Financiële vaste activa	93.395	87.964
Immateriële vaste activa	9.407	8.707
Totaal vaste activa	***803.906***	***832.944***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	69.087	59.313
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	102.099	99.122
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***172.512***	***159.761***
TOTAAL	**976.418**	**992.705**

Passiva	31-12-2018	31-12-2019
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	37.872	30.369
Bestemmingsreserves	100.789	104.417
Totaal eigen vermogen	***138.661***	***134.786***
Voorzieningen	***12.578***	***13.371***
Leningen	669.402	707.978
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***675.402***	***713.978***
Totaal vaste passiva	***826.641***	***862.135***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	58.425	55.448
Liquide middelen	46.352	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***149.777***	***130.570***
TOTAAL	**976.418**	**992.705**

OHW=grex -VZ grex

Geprognosticeerde balans 2020

Gemeente Arnhem

	Activa	
	31-12-2019	31-12-2020
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	681.580	703.431
Investeringen in openbare ruimte met maatschapp	54.693	51.623
Financiële vaste activa	87.964	82.636
Immateriële vaste activa	8.707	8.007
Totaal vaste activa	***832.944***	***845.697***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	59.313	51.956
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.122	99.124
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***159.761***	***152.406***
TOTAAL	**992.705**	**998.103**

	Passiva	
	31-12-2019	31-12-2020
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	30.369	30.052
Bestemmingsreserves	104.417	105.044
Totaal eigen vermogen	***134.786***	***135.096***
Voorzieningen	***13.371***	***14.169***
Leningen	707.978	712.266
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***713.978***	***718.266***
Totaal vaste passiva	***862.135***	***867.531***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.448	55.450
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.570***	***130.572***
TOTAAL	**992.705**	**998.103**

OHW=grex -VZ grex

Geprognosticeerde balans 2021

	Activa	
	31-12-2020	31-12-2021
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	703.431	712.043
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut	51.623	48.592
Financiële vaste activa	82.636	77.326
Immateriële vaste activa	8.007	7.307
Totaal vaste activa	***845.697***	***845.268***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	51.956	40.906
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.124	99.225
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***152.406***	***141.457***
TOTAAL	**998.103**	**986.725**

OHW=grex -VZ grex

	Passiva	
	31-12-2020	31-12-2021
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	30.052	34.311
Bestemmingsreserves	105.044	110.470
Totaal eigen vermogen	***135.096***	***144.781***
Voorzieningen	***14.169***	***14.867***
Leningen	712.266	690.404
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***718.266***	***696.404***
Totaal vaste passiva	***867.531***	***856.052***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.450	55.551
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.572***	***130.673***
TOTAAL	**998.103**	**986.725**

Geprognosticeerde balans 2022

Gemeente Arnhem

	Activa	
	31-12-2021	31-12-2022
Bedragen x € 1000		
Vaste activa		
Materiële vaste activa:		
Investeringen met een economisch nut	712.043	703.624
Investeringen in openbare ruimte met maatschappelijk nut	48.592	45.691
Financiële vaste activa	77.326	72.102
Immateriële vaste activa	8.007	6.607
Totaal vaste activa	***845.968***	***828.024***
Vlottende activa		
Onderhanden werk	40.906	61.543
Voorraden	326	326
Kortlopende vorderingen	99.225	99.328
Liquide middelen	0	
Overlopende activa	1.000	1.000
Totaal vlottende activa	***141.457***	***162.197***
TOTAAL	**987.425**	**990.221**

OHW=grex -VZ grex

	Passiva	
	31-12-2021	31-12-2022
Bedragen x € 1000		
Eigen vermogen		
Algemene reserve	34.311	38.698
Bestemmingsreserves	110.470	113.849
Totaal eigen vermogen	***144.781***	***152.547***
Voorzieningen	***14.867***	***15.565***
Leningen	690.404	685.333
Obligo's	2.600	2.600
Vooruitontvangen erfpacht en waarborgsommen	3.400	3.400
Langlopende schulden	***696.404***	***691.333***
Totaal vaste passiva	***856.052***	***859.445***
Vlottende passiva		
Kortlopende schulden	55.551	55.654
Liquide middelen	30.122	30.122
Overlopende passiva	45.000	45.000
Totaal vlottende passiva	***130.673***	***130.776***
TOTAAL	**986.725**	**990.221**

Reserves en voorzieningen

Omschrijving	JV 2017 Stand per 01-01-2018	Begroot 2018 Toe-voeging	Begroot 2018 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-20 / 01-01-2019	Begroot 2019 Toe-voeging	Begroot 2019 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020
Algemene Reserve (AR)	58.240	4.381	24.749	37.872	6.965	14.468	30.369
Bestemmingsreserves (BR's)	92.936	38.795	30.942	100.789	25.313	21.685	104.417
Totaal Reserves	**151.176**	**43.176**	**55.691**	**138.661**	**32.278**	**36.153**	**134.786**
Totaal Voorzieningen	**11.757**	**2.742**	**1.921**	**12.577**	**2.884**	**2.091**	**13.371**

Verloop Bestemmingsreserves P/R	Omschrijving	JV 2017 Stand per 01-01-2018	Begroot 2018 Toe-voeging	Begroot 2018 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-20 / 01-01-2019	Begroot 2019 Toe-voeging	Begroot 2019 Ont-trekking	Begroot 2019 Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020
R0	Onderzoek Rekenkamer	252	0	0	252	0	0	252
R0	Raad	12	0	0	12	0	0	12
R0	Fractie-ondersteuning	0	0	0	0	0	0	0
R1	Veilig ondernemen	103	0	0	103	0	0	103
R2	Buitengew oon Beter	3.375	0	1.500	1.875	0	0	1.875
R2	Bereikbaarheid	2.364	4.401	4.525	2.240	5.978	5.972	2.246
R2	Groot onderhoud en vervanging Openbare Ruimte	3.873	247	783	3.337	262	739	2.860
R3	Sociaal Economisch Fonds	441	0	33	408	0	0	408
R3	Evenementen	305	0	20	285	0	20	265
R4	Onderw ijs	11.930	14.285	7.211	19.004	6.879	6.301	19.582
R5	Beeldbepalende culturele manifestaties	507	0	0	507	0	0	507
R5	Beeldende en Monumentale Kunst	20	0	0	20	0	0	20
R5	Cultureel Vastgoed	9.347	1.863	2	11.208	1.043	38	12.213
R5	Groenfonds	394	50	0	444	50	0	494
R6	Participatie	492	0	0	492	0	0	492
R6	Maatschappelijke opvang	179	0	0	179	0	0	179
R6	Wijkfondsen	166	0	0	166	0	0	166
R6	Bew onersbudgetten	164	0	0	164	0	0	164
R6	Pakketmaatregelen WMO	23	0	0	23	0	0	23
R6	Beschermd en Weerbaar	3.168	0	0	3.168	0	0	3.168
R6	Herstructurering OGGz	456	0	0	456	0	0	456
R6	Noodfonds	16.406	1.180	6.117	11.469	0	4.501	6.968
R6	Burgerinitiatieven sociaal Domein	995	0	472	523	0	472	51
R6	Revolverend fonds (schuld)	0	5.000	0	5.000	0	0	5.000
R6	Werk-Investeringsfonds	0	0	0	0	2.500	0	2.500
R7	Toezicht peuterspeelzalen en gastouderopvang	261	0	25	236	0	25	211
R7	Huishoudelijk afval	778	0	200	578	0	155	423
R7	GRP-dekking kapitaallasten	134	0	134	0	0	0	0
R7	Energie made in Arnhem	550	0	50	500	0	10	490
R7	Duurzaamheidsleningen	438	0	14	424	0	12	412
R7	Revolverend fonds (duurzaam)	0	3.000	0	3.000	0	0	3.000
R7	Duurzaam Arnhem	0	1.000	0	1.000	0	0	1.000
R8	Omgevingslaw aai	455	0	0	455	0	0	455
R8	Risicobeheer Arnhem Centraal	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
R8	Grondexploitatie	7.360	54	0	7.414	66	0	7.480
R8	Voorstudies	53	0	0	53	0	0	53
R8	Strategische posities	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
R8	Herstructureringsgebieden	0	0	0	0	0	0	0
R8	Zuidelijke Binnenstad	2.700	4.600	0	7.300	0	0	7.300
R8	Volkshuisvesting	579	75	75	579	43	43	579
R8	Startersleningen	1.651	0	426	1.225	0	410	815
R8	Stimulering w oningbouw	444	0	30	414	0	30	384
R8	Vastgoed	602	2.099	5	2.696	0	5	2.691
R8	Bouw - en sloopleges	0	0	0	0	0	0	0
R9	Taakmutaties Gemeentefonds-Overloop	8.808	535	7.142	2.201	290	974	1.517
R9	Fictiekosten en Organisatie-ontw ikkeling	102	406	34	474	406	17	863
R9	Bedrijfsvoering	5.646	0	1.891	3.755	0	1.708	2.047
R9	ICT	235	0	55	180	0	55	125
R9	Kapitaallasten	2.199	0	198	2.001	7.796	198	9.599
	Totaal	**92.936**	**38.795**	**30.942**	**100.789**	**25.313**	**21.685**	**104.417**

* Let op in de stand per 31-12-2018 / 01-01-2019 is nog geen rekening gehouden met de begrotingsw ijzigingen die volgen uit de Turap-2 2018 (w .o. Klimaatfonds ad 10 mln.) en Verzamelbesluit 2-2018

Begroot 2020			Begroot 2021			Begroot 2022			
Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2020 / 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023
									Bedragen € 1.000
30.369	7.473	7.790	30.051	9.671	5.412	34.310	9.800	5.413	38.697
104.417	20.694	20.067	105.044	20.438	15.012	110.470	18.983	15.604	113.849
134.786	**28.167**	**27.857**	**135.095**	**30.109**	**20.424**	**144.780**	**28.783**	**21.017**	**152.546**
13.371	**2.884**	**2.086**	**14.169**	**2.784**	**2.086**	**14.867**	**2.784**	**2.086**	**15.565**

Begroot 2020			Begroot 2021			Begroot 2022			
Stand per 31-12-2019 / 01-01-2020	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2020 / 01-01-2021	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2021 / 01-01-2022	Toe-voeging	Ont-trekking	Stand per 31-12-2022 / 01-01-2023
									Bedragen € 1.000
252	0	0	252	0	0	252	0	0	252
12	0	0	12	0	0	12	0	0	12
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
103	0	0	103	0	0	103	0	0	103
1.875	0	0	1.875	0	0	1.875	0	0	1.875
2.246	5.859	5.951	2.154	5.770	5.715	2.209	5.728	5.687	2.250
2.860	120	438	2.542	146	146	2.542	495	393	2.644
408	0	0	408	0	0	408	0	0	408
265	0	15	250	0	0	250	0	0	250
19.582	5.572	6.052	19.102	5.230	7.062	17.270	5.108	7.436	14.942
507	0	0	507	0	0	507	0	0	507
20	0	0	20	0	0	20	0	0	20
12.213	100	312	12.001	144	243	11.902	166	242	11.826
494	50	0	544	50	0	594	50	0	644
492	0	0	492	0	0	492	0	0	492
179	0	0	179	0	0	179	0	0	179
166	0	0	166	0	0	166	0	0	166
164	0	0	164	0	0	164	0	0	164
23	0	0	23	0	0	23	0	0	23
3.168	0	0	3.168	0	0	3.168	0	0	3.168
456	0	0	456	0	0	456	0	0	456
6.968	0	4.034	2.934	0	1.098	1.836	0	1.098	738
51	0	0	51	0	0	51	0	0	51
5.000	0	0	5.000	0	0	5.000	0	0	5.000
2.500	0	0	2.500	0	0	2.500	0	0	2.500
211	0	25	186	0	25	161	0	25	136
423	0	385	38	0	0	38	0	0	38
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
490	0	0	490	0	0	490	0	0	490
412	0	11	401	0	9	392	0	9	383
3.000	0	0	3.000	0	0	3.000	0	0	3.000
1.000	0	0	1.000	0	0	1.000	0	0	1.000
455	0	0	455	0	0	455	0	0	455
3.469	0	0	3.469	0	0	3.469	0	0	3.469
7.480	1.748	0	9.228	0	0	9.228	118	0	9.346
53	0	0	53	0	0	53	0	0	53
1.500	0	0	1.500	0	0	1.500	0	0	1.500
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7.300	0	0	7.300	1.780	0	9.080	0	0	9.080
579	43	43	579	43	43	579	43	43	579
815	0	388	427	0	388	39	0	388	-349
384	0	30	354	0	30	324	0	30	294
2.691	0	5	2.686	0	0	2.686	0	0	2.686
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.517	290	782	1.025	0	0	1.025	0	0	1.025
863	406	0	1.269	406	0	1.675	406	0	2.081
2.047	0	1.343	704	1.771	0	2.475	1.771	0	4.246
125	0	55	70	0	55	15	0	55	-40
9.599	6.506	198	15.907	5.098	198	20.807	5.098	198	25.707
104.417	**20.694**	**20.067**	**105.044**	**20.438**	**15.012**	**110.470**	**18.983**	**15.604**	**113.849**

EMU-saldo 2019

Sinds 1999 bestaat de Economische en Monetaire Unie (EMU), die in Europa verantwoordelijk is voor het gezamenlijke monetaire beleid van de deelnemende landen. Deze EMU-landen zijn gehouden aan de –met elkaar afgesproken- eis om het begrotingstekort van de overheid niet te laten stijgen boven de 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Deze grens van 3% geldt voor de gehele overheid, dus inclusief de gemeenten, provincies en waterschappen.
In 2011 hebben de Europese regeringsleiders deze afspraak herbevestigd nadat een groot aantal landen als gevolg van de economische crisis een EMU-tekort presenteerde dat hoger was dan de overeengekomen 3%. Nadrukkelijk is in de afspraken herbevestigd dat in economisch slechte tijden een EMU-tekort van maximaal de genoemde 3% toegestaan is (de overheidsschuld mag groeien), maar in economisch goede tijden moet de overheidsschuld afnemen, en daarvoor is een EMU-overschot nodig.
De afspraak is in Nederland vertaald in de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet Hof), die op 1 januari 2014 van kracht is geworden. Hierin is benadrukt dat Rijk en decentrale overheden gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de beheersing van het Nederlandse EMU-tekort.
Eén van de uitwerkingen van de wet Hof is de verplichting voor decentrale overheden, waaronder gemeenten, in de begroting het EMU-saldo te presenteren, dat voortvloeit uit die begroting.
Het EMU-saldo wordt berekend op een manier die afwijkt van de manier waarop bij gemeenten het begrotingsresultaat wordt bepaald. Decentrale overheden zijn gehouden aan de regelgeving in het BBV, dat uitgaat van een stelsel van baten en lasten. Het zogenaamde EMU-saldo is een saldo van inkomsten en uitgaven (dus op kasbasis) en om dat te kunnen bepalen uitgaande van het begrote saldo van lasten en baten is een aanvullende berekening nodig.
In het overzicht is het EMU-saldo berekend voor de jaren 2018 tot en met 2020, zoals dat voortvloeit uit deze begroting.

Omschrijving	**2018**	**2019**	**2020**
Bedragen x € 1.000			
Exploitatiesaldo **vóór** toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	19.916	-9.179	-2.520
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	30.548	27.614	30.015
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie minus de vrijval van de voorzieningen ten bate van de exploitatie	2.324	2.474	2.474
Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-63.611	-62.783	-48.796
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4			
Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa:			
Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), **voor zover niet op exploitatie verantwoord**			
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)			
Baten bouwgrondexploitatie:			
Baten voorzover transacties **niet op exploitatie verantwoord**			
Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	-1.859	-1.798	-1.706
Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten			
Verkoop van effecten:			
Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)	nee	nee	nee
Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?			
Totaal	**-12.682**	**-43.672**	**-20.533**

Voor de jaren 2019 t/m 2022 is voor de decentrale overheden (gemeenten, provincies en waterschappen) een zogeheten macronorm vastgesteld van 0,4% van het BBP. De decentrale overheden hebben in overleg bepaald dat de norm voor gemeenten 0,272% bedraagt. Deze macronorm wordt niet nader toegedeeld aan individuele gemeenten, er zijn geen referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties.
De hoogte van de macronorm bepaalt voor een belangrijk deel de ruimte die gemeenten hebben om investeringen te doen, maar vanwege het ontbreken van individuele referentiewaarden is het voor afzonderlijke gemeenten heel moeilijk, zo niet onmogelijk, te sturen op het EMU-saldo.

Overzicht geraamde lasten en baten per taakveld

Omschrijving	Lasten						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-5.907	-6.850	-7.005	***-7.245***	-6.859	-6.486	-6.486
0.2 Burgerzaken	-5.575	-4.842	-5.258	***-5.483***	-5.464	-5.425	-5.424
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-2.003	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-2.016	-2.021
0.4 Overhead	-97.072	-83.039	-84.286	***-80.749***	-78.439	-76.380	-76.401
0.5 Treasury	12.304	-1.753	-1.753	***-963***	-4.143	-3.853	-3.853
0.61 OZB woningen	-3.003	-4.816	-4.473	***-4.480***	-4.480	-4.480	-4.480
0.62 OZB niet-woningen	-1.435	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	-7	-5	-5	***-5***	-5	-5	-5
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	-10.175	-6.922	-3.452	***-14.587***	-14.818	-15.110	-15.177
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-11.853	-11.646	-11.816	***-12.184***	-12.176	-12.167	-12.159
1.2 Openbare orde en veiligheid	-4.050	-3.730	-4.404	***-4.222***	-4.228	-4.053	-4.053
2.1 Verkeer en vervoer	-26.983	-25.140	-24.108	***-23.670***	-24.604	-24.588	-24.968
2.2 Parkeren	-9.761	-9.258	-9.315	***-9.816***	-9.834	-9.624	-9.566
2.4 Economische havens en waterwegen	-1.145	-755	-758	***-650***	-646	-641	-636
2.5 Openbaar vervoer	-1.046	-1.114	-1.753	***-1.472***	-973	-812	-808
3.1 Economische ontwikkeling	-3.142	-2.630	-3.152	***-3.172***	-3.169	-3.165	-3.162
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-507	-373	-127	***-339***	-89	-89	-89
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-2.264	-2.061	-2.511	***-2.316***	-2.233	-2.216	-2.216
4.2 Onderwijshuisvesting	-25.420	-19.788	-19.055	***-18.828***	-19.847	-21.689	-22.372
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-15.803	-16.786	-17.014	***-17.495***	-17.419	-17.418	-17.416
5.1 Sportbeleid en activering	-18.607	-16.905	-16.709	***-16.596***	-16.634	-16.634	-16.634
5.2 Sportaccommodaties	-19.548	-3.472	-3.355	***-4.160***	-4.091	-4.029	-3.892
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-16.316	-17.534	-15.886	***-17.409***	-18.245	-18.149	-19.700
5.4 Musea	-4.779	-4.632	-4.608	***-4.615***	-4.613	-4.497	-4.497
5.5 Cultureel erfgoed	-1.881	-1.734	-1.811	***-1.529***	-1.507	-1.502	-1.497
5.6 Media	-5.873	-5.769	-8.037	***-8.200***	-8.200	-8.200	-8.200
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-9.744	-8.643	-9.671	***-10.923***	-10.308	-10.323	-9.980
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14.925	-14.214	-14.994	***-14.308***	-13.342	-13.307	-13.295
6.2 Wijkteams	-15.597	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-135.385	-126.640	-137.244	***-138.378***	-139.474	-139.471	-139.471
6.4 Begeleide participatie	-48.979	-46.210	-40.237	***-37.345***	-36.108	-34.970	-34.903
6.5 Arbeidsparticipatie	-19.474	-15.467	-13.043	***-10.781***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-5.013	-12.114	-6.577	***-7.004***	-7.504	-7.534	-7.534
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-47.138	-51.750	-46.843	***-49.260***	-49.376	-48.797	-48.785
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-35.841	-40.443	-33.851	***-34.078***	-33.529	-31.230	-31.230
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-63.815	-62.274	-62.231	***-64.716***	-64.634	-64.662	-64.662
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-6.307	-5.768	-5.806	***-5.879***	-5.873	-5.816	-5.797
7.2 Riolering	-14.995	-12.258	-12.184	***-12.334***	-12.618	-12.888	-13.042
7.3 Afval	-14.465	-13.884	-13.390	***-14.454***	-14.643	-14.020	-13.697
7.4 Milieubeheer	-6.238	-5.600	-5.402	***-5.742***	-6.053	-5.352	-5.351
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-37	-48	-48	***-48***	-48	-48	-48
8.1 Ruimtelijke ordening	-953	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-34.353	-29.749	-31.225	***-26.717***	-31.410	-21.038	-13.278
8.3 Wonen en bouwen	-25.598	-10.996	-21.001	***-11.043***	-7.703	-7.184	-5.726
Totaal	**-786.506**	**-716.983**	**-727.916**	**-727.523**	**-730.820**	**-713.720**	**-706.362**

Omschrijving	Baten						
	Rekening 2017	Begroot 2018 Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*Begroting 2019*	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	1.797	1.243	1.243	***1.243***	1.243	1.243	1.243
0.2 Burgerzaken	3.253	2.441	2.781	***2.725***	2.716	2.718	2.722
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	21	0	0	***0***	0	250	250
0.4 Overhead	39.979	36.312	33.477	***33.583***	32.871	32.708	32.708
0.5 Treasury	2.967	1.913	1.913	***2.112***	2.029	1.947	1.947
0.61 OZB woningen	26.016	48.249	26.827	***27.151***	27.399	27.901	28.062
0.62 OZB niet-woningen	29.476	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	363	381	381	***381***	381	381	381
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	367.096	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	9.533	0	0	***10***	49	87	126
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	1.336	1.170	1.183	***1.183***	1.183	1.183	1.183
1.2 Openbare orde en veiligheid	802	479	479	***447***	447	447	447
2.1 Verkeer en vervoer	4.633	1.460	463	***498***	498	498	498
2.2 Parkeren	14.024	13.467	13.514	***14.155***	14.060	13.963	13.868
2.4 Economische havens en waterwegen	718	474	474	***474***	474	474	474
2.5 Openbaar vervoer	1.366	1.538	2.016	***1.702***	1.757	1.277	1.277
3.1 Economische ontwikkeling	205	0	0	***0***	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	227	297	91	***45***	45	45	45
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	485	195	277	***902***	902	902	902
4.2 Onderwijshuisvesting	5.229	4.632	3.790	***3.836***	4.499	4.249	3.799
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	11.327	9.723	9.726	***9.629***	9.734	9.839	9.943
5.1 Sportbeleid en activering	307	0	0	***0***	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	18.578	3.626	3.580	***3.580***	3.580	3.580	3.580
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.560	5.479	5.278	***5.278***	5.278	5.278	5.278
5.4 Musea	460	234	234	***234***	234	118	118
5.5 Cultureel erfgoed	522	444	507	***507***	507	507	507
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.139	692	692	***692***	692	692	692
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	668	78	78	***78***	78	78	78
6.2 Wijkteams	13	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	110.017	101.756	109.588	***109.969***	111.226	111.770	111.770
6.4 Begeleide participatie	117	370	0	***0***	0	690	690
6.5 Arbeidsparticipatie	6.016	2.970	135	***0***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	225	221	-141	***-141***	-141	-141	-141
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	8.876	7.358	6.758	***4.943***	4.943	4.843	4.843
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	1.451	0	0	***0***	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	1.710	694	694	***694***	694	694	694
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	897	236	374	***374***	374	364	364
7.2 Riolering	16.782	16.351	16.351	***16.599***	16.864	17.161	17.443
7.3 Afval	18.498	17.909	18.024	***17.933***	17.540	17.336	17.059
7.4 Milieubeheer	3.893	3.043	2.955	***2.955***	2.955	2.955	2.955
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	22	16	16	***16***	16	16	16
8.1 Ruimtelijke ordening	31	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	58.563	29.726	31.246	***26.495***	33.097	22.757	13.334
8.3 Wonen en bouwen	26.948	9.289	19.522	***9.774***	5.940	5.646	4.163
Totaal	**802.148**	**703.822**	**715.401**	**723.645**	**731.130**	**723.406**	**714.130**

Omschrijving	Exploitatieresultaat						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-4.110	-5.606	-5.761	***-6.001***	-5.616	-5.242	-5.242
0.2 Burgerzaken	-2.321	-2.401	-2.477	***-2.758***	-2.749	-2.707	-2.703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.982	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-1.766	-1.771
0.4 Overhead	-57.093	-46.727	-50.809	***-47.166***	-45.569	-43.672	-43.694
0.5 Treasury	15.272	161	161	***1.149***	-2.114	-1.906	-1.906
0.61 OZB woningen	23.013	43.433	22.355	***22.671***	22.919	23.421	23.582
0.62 OZB niet-woningen	28.041	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	356	376	376	***376***	376	376	376
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	367.096	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	-642	-6.922	-3.452	***-14.577***	-14.769	-15.023	-15.051
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.518	-10.476	-10.632	***-11.001***	-10.992	-10.984	-10.976
1.2 Openbare orde en veiligheid	-3.248	-3.250	-3.925	***-3.774***	-3.781	-3.605	-3.605
2.1 Verkeer en vervoer	-22.350	-23.680	-23.645	***-23.172***	-24.106	-24.090	-24.470
2.2 Parkeren	4.262	4.208	4.200	***4.340***	4.226	4.340	4.302
2.4 Economische havens en waterwegen	-426	-281	-284	***-176***	-172	-167	-163
2.5 Openbaar vervoer	320	424	263	***230***	784	465	469
3.1 Economische ontwikkeling	-2.937	-2.630	-3.152	***-3.172***	-3.169	-3.165	-3.162
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-279	-76	-36	***-294***	-44	-44	-44
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-1.779	-1.866	-2.234	***-1.413***	-1.331	-1.314	-1.314
4.2 Onderwijshuisvesting	-20.191	-15.156	-15.266	***-14.992***	-15.348	-17.440	-18.573
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-4.476	-7.063	-7.288	***-7.866***	-7.685	-7.579	-7.473
5.1 Sportbeleid en activering	-18.300	-16.905	-16.709	***-16.596***	-16.634	-16.634	-16.634
5.2 Sportaccommodaties	-971	153	225	***-579***	-510	-449	-311
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-10.756	-12.055	-10.607	***-12.131***	-12.966	-12.870	-14.422
5.4 Musea	-4.318	-4.398	-4.374	***-4.381***	-4.379	-4.379	-4.379
5.5 Cultureel erfgoed	-1.359	-1.289	-1.304	***-1.022***	-1.000	-995	-990
5.6 Media	-5.873	-5.769	-8.037	***-8.200***	-8.200	-8.200	-8.200
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-8.605	-7.951	-8.979	***-10.231***	-9.616	-9.631	-9.288
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-14.257	-14.137	-14.916	***-14.230***	-13.264	-13.229	-13.217
6.2 Wijkteams	-15.584	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-25.368	-24.885	-27.656	***-28.409***	-28.249	-27.701	-27.701
6.4 Begeleide participatie	-48.862	-45.840	-40.237	***-37.345***	-36.108	-34.280	-34.213
6.5 Arbeidsparticipatie	-13.457	-12.497	-12.908	***-10.781***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-4.788	-11.893	-6.718	***-7.145***	-7.645	-7.675	-7.675
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-38.261	-44.392	-40.085	***-44.317***	-44.433	-43.954	-43.942
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-34.390	-40.443	-33.851	***-34.078***	-33.529	-31.230	-31.230
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-62.105	-61.580	-61.536	***-64.022***	-63.940	-63.968	-63.968
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-5.410	-5.532	-5.431	***-5.504***	-5.498	-5.452	-5.433
7.2 Riolering	1.787	4.093	4.167	***4.266***	4.246	4.272	4.400
7.3 Afval	4.032	4.025	4.634	***3.479***	2.897	3.316	3.362
7.4 Milieubeheer	-2.345	-2.557	-2.447	***-2.787***	-3.099	-2.397	-2.397
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-15	-32	-32	***-32***	-32	-32	-32
8.1 Ruimtelijke ordening	-922	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	24.210	-23	21	***-222***	1.687	1.719	56
8.3 Wonen en bouwen	1.351	-1.708	-1.479	***-1.268***	-1.763	-1.538	-1.563
Totaal	**15.643**	**-13.161**	**-12.514**	**-3.878**	**310**	**9.686**	**7.768**

Omschrijving	Toevoeging reserves						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-16	0	0	***0***	0	0	0
0.2 Burgerzaken	0	0	0	***0***	0	0	0
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0
0.4 Overhead	-1.317	-406	-1.884	***-406***	-406	-406	-406
0.5 Treasury	-874	0	0	***0***	0	0	0
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	-2.624	-535	-535	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	-6.215	-3.489	-4.108	***-14.243***	-13.639	-16.325	-16.478
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-173	0	0	***0***	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	0	0	***0***	0	0	0
2.1 Verkeer en vervoer	-3.688	-529	-529	***-600***	-600	-600	-600
2.2 Parkeren	-4.262	-3.746	-4.493	***-5.378***	-5.259	-5.170	-5.129
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	***0***	0	0	0
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	***0***	0	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	-57	0	0	***0***	0	0	0
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***0***	0	0	0
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-196	0	0	***0***	0	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	-7.620	-6.255	-14.286	***-6.879***	-5.572	-5.229	-5.108
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.020	0	0	***0***	0	0	0
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	0	0
5.2 Sportaccommodaties	-89	-21	-21	***-16***	-15	-15	-15
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-4.072	-2.065	-2.065	***-1.219***	-277	-320	-343
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	0	0
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	0	0
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-436	-50	-50	***-50***	-50	-50	-50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-258	0	0	***0***	0	0	0
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	-500	-5.000	-5.000	***0***	0	0	0
6.4 Begeleide participatie	-9.889	0	0	***0***	0	0	0
6.5 Arbeidsparticipatie	-786	0	0	***-2.500***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-3.476	-700	-700	***0***	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-4.528	-480	-480	***-290***	-290	0	0
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-2.053	0	0	***0***	0	0	0
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-1.027	0	0	***0***	0	0	0
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	-115	0	0	***0***	0	0	0
7.2 Riolering	-505	-247	-247	***-262***	-120	-146	-495
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0
7.4 Milieubeheer	-569	-4.000	-4.000	***0***	0	0	0
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	-10.442	-1.397	-55	***-66***	-1.748	-1.780	-117
8.3 Wonen en bouwen	-831	-75	-4.724	***-371***	-193	-68	-43
Totaal	**-67.638**	**-28.995**	**-43.176**	**-32.279**	**-28.168**	**-30.109**	**-28.785**

Omschrijving	Onttrekking reserves						
	Rekening 2017	Begroot 2018 Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*Begroting 2019*	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	28	21	21	***21***	21	21	21
0.2 Burgerzaken	0	0	0	***0***	0	0	0
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0
0.4 Overhead	2.183	844	1.485	***559***	55	55	55
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	1.716	535	535	***0***	0	0	0
0.8 Overige baten en lasten	15.135	1.891	16.940	***15.908***	8.512	4.891	4.892
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	121	121	0	***0***	0	0	0
1.2 Openbare orde en veiligheid	57	200	200	***200***	300	300	300
2.1 Verkeer en vervoer	4.995	3.595	4.133	***2.321***	2.201	1.871	1.846
2.2 Parkeren	2.577	2.752	2.878	***4.153***	4.130	3.916	3.914
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	***0***	0	0	0
2.5 Openbaar vervoer	40	32	32	***25***	25	0	0
3.1 Economische ontwikkeling	77	133	133	***100***	100	100	100
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***0***	0	0	0
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	84	40	210	***20***	15	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting	3.646	7.211	7.211	***6.301***	6.052	7.062	7.436
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	100	75	775	***75***	0	0	0
5.1 Sportbeleid en activering	585	85	85	***85***	85	85	85
5.2 Sportaccommodaties	895	93	97	***97***	97	97	97
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	344	2	46	***38***	312	243	243
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	0	0
5.5 Cultureel erfgoed	9	4	0	***0***	0	0	0
5.6 Media	50	50	50	***50***	50	50	50
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.048	135	250	***133***	50	50	50
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	1.567	513	711	***513***	41	41	41
6.2 Wijkteams	305	0	0	***0***	0	0	0
6.3 Inkomensregelingen	321	5.000	5.586	***0***	0	0	0
6.4 Begeleide participatie	7.368	6.735	1.309	***740***	1.110	790	790
6.5 Arbeidsparticipatie	734	29	1.679	***0***	0	0	0
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	2.062	0	0	***0***	0	0	0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	4.508	811	1.011	***1.094***	1.290	43	43
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	7.615	3.340	3.711	***2.465***	1.916	202	202
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	1.046	1.046	***772***	600	63	63
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0
7.1 Volksgezondheid	456	0	5	***5***	5	0	0
7.2 Riolering	6.538	287	287	***131***	33	72	318
7.3 Afval	778	535	535	***-173***	385	0	0
7.4 Milieubeheer	812	4.125	4.150	***22***	11	9	9
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.301	1.350	0	***0***	0	0	0
8.3 Wonen en bouwen	557	565	579	***501***	462	462	462
Totaal	**69.613**	**42.156**	**55.691**	**36.157**	**27.858**	**20.423**	**21.017**

Omschrijving	Saldo						
	Rekening	Begroot 2018		*Begroting*	Begroting	Begroting	Begroting
	2017	Geamendeerd	t/m Raad 3-7	*2019*	2020	2021	2022
Bedragen x €1000							
Taakvelden							
0.1 Bestuur	-4.098	-5.585	-5.740	***-5.980***	-5.595	-5.221	-5.221
0.2 Burgerzaken	-2.321	-2.401	-2.477	***-2.758***	-2.749	-2.707	-2.703
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	-1.982	-1.490	-1.573	***-1.529***	-1.649	-1.766	-1.771
0.4 Overhead	-56.227	-46.289	-51.208	***-47.013***	-45.919	-44.023	-44.044
0.5 Treasury	14.398	161	161	***1.149***	-2.114	-1.906	-1.906
0.61 OZB woningen	23.013	43.433	22.355	***22.671***	22.919	23.421	23.582
0.62 OZB niet-woningen	28.041	7.258	28.349	***28.349***	28.349	28.349	28.349
0.64 Belastingen overig	356	376	376	***376***	376	376	376
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	366.188	372.100	372.525	***395.238***	398.616	400.599	402.462
0.8 Overige baten en lasten	8.278	-8.520	9.380	***-12.911***	-19.895	-26.457	-26.637
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	-919	-649	-600	***-600***	-600	-600	-600
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	-10.570	-10.355	-10.632	***-11.001***	-10.992	-10.984	-10.976
1.2 Openbare orde en veiligheid	-3.191	-3.050	-3.725	***-3.574***	-3.481	-3.305	-3.305
2.1 Verkeer en vervoer	-21.043	-20.615	-20.041	***-21.451***	-22.505	-22.819	-23.224
2.2 Parkeren	2.577	3.214	2.584	***3.115***	3.097	3.086	3.086
2.4 Economische havens en waterwegen	-426	-281	-284	***-176***	-172	-167	-163
2.5 Openbaar vervoer	360	456	295	***255***	809	465	469
3.1 Economische ontwikkeling	-2.917	-2.497	-3.019	***-3.072***	-3.069	-3.065	-3.062
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-279	-76	-36	***-294***	-44	-44	-44
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	-1.891	-1.826	-2.024	***-1.393***	-1.316	-1.314	-1.314
4.2 Onderwijshuisvesting	-24.165	-14.200	-22.340	***-15.570***	-14.868	-15.607	-16.244
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-5.396	-6.988	-6.513	***-7.791***	-7.685	-7.579	-7.473
5.1 Sportbeleid en activering	-17.715	-16.820	-16.624	***-16.511***	-16.549	-16.549	-16.549
5.2 Sportaccommodaties	-165	226	301	***-498***	-428	-367	-229
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-14.484	-14.119	-12.626	***-13.312***	-12.931	-12.948	-14.522
5.4 Musea	-4.318	-4.398	-4.374	***-4.381***	-4.379	-4.379	-4.379
5.5 Cultureel erfgoed	-1.350	-1.285	-1.304	***-1.022***	-1.000	-995	-990
5.6 Media	-5.823	-5.719	-7.987	***-8.150***	-8.150	-8.150	-8.150
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-7.993	-7.866	-8.779	***-10.148***	-9.616	-9.631	-9.288
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-12.949	-13.623	-14.205	***-13.717***	-13.223	-13.188	-13.176
6.2 Wijkteams	-15.279	-1.010	-15.238	***-15.867***	-16.117	-16.137	-16.137
6.3 Inkomensregelingen	-25.547	-24.885	-27.070	***-28.409***	-28.249	-27.701	-27.701
6.4 Begeleide participatie	-51.383	-39.105	-38.928	***-36.605***	-34.998	-33.490	-33.423
6.5 Arbeidsparticipatie	-13.509	-12.468	-11.229	***-13.281***	-10.781	-10.777	-10.777
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-6.202	-12.593	-7.418	***-7.145***	-7.645	-7.675	-7.675
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-38.281	-44.061	-39.554	***-43.512***	-43.434	-43.911	-43.899
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-28.828	-37.103	-30.141	***-31.613***	-31.613	-31.028	-31.028
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-63.132	-60.534	-60.490	***-63.250***	-63.340	-63.905	-63.905
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-4.879	-4.950	-4.950	***-5.175***	-5.175	-5.175	-5.175
7.1 Volksgezondheid	-5.069	-5.532	-5.426	***-5.499***	-5.494	-5.452	-5.433
7.2 Riolering	7.820	4.134	4.207	***4.135***	4.159	4.198	4.223
7.3 Afval	4.810	4.560	5.169	***3.305***	3.282	3.316	3.362
7.4 Milieubeheer	-2.102	-2.432	-2.297	***-2.765***	-3.088	-2.388	-2.388
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	-15	-32	-32	***-32***	-32	-32	-32
8.1 Ruimtelijke ordening	-922	-1.271	-1.160	***-1.160***	-1.160	-1.160	-1.160
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	16.069	-70	-33	***-288***	-62	-62	-62
8.3 Wonen en bouwen	1.077	-1.218	-5.624	***-1.138***	-1.494	-1.145	-1.145
Totaal	**17.617**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Overzicht taakvelden per programma (lasten)

Omschrijving	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	R1 Veiligheid	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	R3 Economie	R4 Educatie	R5 Cultuur, recreatie en sport	R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	R7 Gezondheid en Milieu	R8 Wonen en Ruimte	R9 Financien en bedrijfsvoering	*Totaal stadsprogramma's*
Bedragen x €'000											
Taakvelden											
0.1 Bestuur	-7.245	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-7.245***
0.2 Burgerzaken	-5.483	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-5.483***
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-1.529	***-1.529***
0.4 Overhead	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-80.749	***-80.749***
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-963	***-963***
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-4.480	***-4.480***
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-5	***-5***
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-14.587	***-14.587***
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	-600	***-600***
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	-12.184	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-12.184***
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	-2.543	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***-2.543***
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	-14.314	***0***	0	0	0	0	0	0	***-14.314***
2.2 Parkeren	0	0	-6.791	***0***	0	0	0	0	0	0	***-6.791***
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	-650	***0***	0	0	0	0	0	0	***-650***
2.5 Openbaar vervoer	0	0	-1.472	***0***	0	0	0	0	0	0	***-1.472***
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	***-3.172***	0	0	0	0	0	0	***-3.172***
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***-339***	0	0	0	0	0	0	***-339***
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	***-2.316***	0	0	0	0	0	0	***-2.316***
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	***0***	-12.514	0	0	0	0	0	***-12.514***
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	***0***	-4.943	0	0	0	0	0	***-4.943***
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	-10.487	0	0	0	0	***-10.487***
5.2 Sportaccommodaties	0	0	0	***0***	0	-2.428	0	0	0	0	***-2.428***
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	***0***	0	-16.799	0	0	0	0	***-16.799***
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	-4.615	0	0	0	0	***-4.615***
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	-1.529	0	0	0	0	***-1.529***
5.6 Media	0	0	0	***0***	0	-8.200	0	0	0	0	***-8.200***
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	***0***	0	-7.461	0	0	0	0	***-7.461***
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	-2.663	0	0	0	***-2.663***
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	-3.729	0	0	0	***-3.729***
6.3 Inkomensregelingen	0	0	0	***0***	0	0	-127.135	0	0	0	***-127.135***
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	***0***	0	0	-33.834	0	0	0	***-33.834***
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	-2.307	0	0	0	***-2.307***
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	0	0	0	***0***	0	0	-1.948	0	0	0	***-1.948***
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-10.686	0	0	0	***-10.686***
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	-567	0	0	0	***-567***
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-31.819	0	0	0	***-31.819***
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	-1.102	0	0	0	***-1.102***
7.1 Volksgezondheid	0	0	0	***0***	0	0	0	-5.304	0	0	***-5.304***
7.2 Riolering	0	0	0	***0***	0	0	0	-12.334	0	0	***-12.334***
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0	-7.897	0	0	***-7.897***
7.4 Milieubeheer	0	0	0	***0***	0	0	0	-5.302	0	0	***-5.302***
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0	-48	0	0	***-48***
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-1.160	0	***-1.160***
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-26.717	0	***-26.717***
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	-11.043	0	***-11.043***
Totaal	**-12.728**	**-14.727**	**-23.227**	**-5.826**	**-17.457**	**-51.519**	**-215.789**	**-30.885**	**-38.920**	**-102.912**	**-513.989**

Omschrijving	GEB1 CSA	GEB2 Noordwest	GEB3 Noordoost	GEB4 Presikhaaf	GEB5 Malburgen	GEB6 Schuytgraaf /Elderveld	GEB7 De Laar/Elden	GEB8 RKV	*Totaal Wijken*	*Totaal lasten*
Bedragen x €'000										
Taakvelden										
0.1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-7.245**
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-5.483**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.529**
0.4 Overhead	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-80.749**
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-963**
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-4.480**
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-5**
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-14.587**
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-600**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-12.184**
1.2 Openbare orde en veiligheid	-210	-210	-210	-210	-210	-210	***-210***	-210	-1.679	**-4.222**
2.1 Verkeer en vervoer	-1.817	-1.212	-1.353	-1.240	-993	-889	***-827***	-1.026	-9.357	**-23.670**
2.2 Parkeren	-2.978	-3	-2	-1	-2	-27	***-1***	-10	-3.025	**-9.816**
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-650**
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.472**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-3.172**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-339**
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-2.316**
4.2 Onderwijshuisvesting	-14	-606	-344	-964	-1.442	-2.564	***-20***	-360	-6.314	**-18.828**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-1.345	-1.234	-1.236	-1.646	-3.468	-1.332	***-1.221***	-1.069	-12.551	**-17.495**
5.1 Sportbeleid en activering	-406	-738	-1.048	-606	-1.029	-950	***-742***	-589	-6.108	**-16.596**
5.2 Sportaccommodaties	-106	-250	-282	-65	-90	-362	***-165***	-413	-1.732	**-4.160**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-82	-79	-70	-85	-91	-66	***-65***	-71	-610	**-17.409**
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-4.615**
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.529**
5.6 Media	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-8.200**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-395	-372	-375	-414	-414	-431	***-415***	-646	-3.462	**-10.923**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	-1.383	-1.744	-1.517	-1.603	-1.770	-1.190	***-1.085***	-1.353	-11.645	**-14.308**
6.2 Wijkteams	-1.612	-1.572	-1.432	-1.498	-1.963	-1.308	***-1.246***	-1.507	-12.138	**-15.867**
6.3 Inkomensregelingen	-1.627	-1.444	-1.125	-1.582	-2.606	-817	***-805***	-1.236	-11.243	**-138.378**
6.4 Begeleide participatie	-518	-591	-428	-413	-558	-278	***-288***	-438	-3.511	**-37.345**
6.5 Arbeidsparticipatie	-1.441	-1.186	-847	-1.186	-1.779	-508	***-593***	-932	-8.474	**-10.781**
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	-576	-772	-577	-534	-669	-531	***-509***	-887	-5.056	**-7.004**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	-5.231	-5.750	-4.909	-4.284	-6.095	-3.533	***-3.103***	-5.670	-38.574	**-49.260**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	-3.612	-4.420	-3.590	-3.923	-5.576	-4.054	***-3.417***	-4.919	-33.511	**-34.078**
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	-8.540	-4.274	-3.293	-2.964	-5.917	-1.653	***-1.652***	-4.605	-32.897	**-64.716**
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	-424	-546	-424	-473	-701	-506	***-416***	-583	-4.073	**-5.175**
7.1 Volksgezondheid	-55	-19	-193	-112	-115	-17	***-29***	-34	-575	**-5.879**
7.2 Riolering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-12.334**
7.3 Afval	-742	-1.186	-893	-613	-1.031	-652	***-604***	-836	-6.557	**-14.454**
7.4 Milieubeheer	-68	-86	-59	-38	-41	-40	***-48***	-59	-440	**-5.742**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-48**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-1.160**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-26.717**
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**-11.043**
Totaal	**-33.182**	**-28.293**	**-24.208**	**-24.454**	**-36.561**	**-21.920**	**-17.461**	**-27.454**	**-213.534**	**-727.523**

Overzicht taakvelden per programma (baten)

Omschrijving	R0 Algemeen bestuur en publieke dienstverl	R1 Veiligheid	R2 Verkeer, vervoer en waterstaat	R3 Economie	R4 Educatie	R5 Cultuur, recreatie en sport	R6 Participatie en Maatschappel Ondersteun	R7 Gezondheid en Milieu	R8 Wonen en Ruimte	R9 Financien en bedrijfsvoering	*Totaal stadsprogramma's*
Bedragen x €1000											
Taakvelden											
0.1 Bestuur	1.243	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.243***
0.2 Burgerzaken	2.725	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***2.725***
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
0.4 Overhead	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	33.583	***33.583***
0.5 Treasury	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	2.112	***2.112***
0.61 OZB woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	27.151	***27.151***
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	28.349	***28.349***
0.64 Belastingen overig	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	381	***381***
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	395.238	***395.238***
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	10	***10***
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	1.183	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.183***
1.2 Openbare orde en veiligheid	0	335	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***335***
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	429	***0***	0	0	0	0	0	0	***429***
2.2 Parkeren	0	0	6.579	***0***	0	0	0	0	0	0	***6.579***
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	474	***0***	0	0	0	0	0	0	***474***
2.5 Openbaar vervoer	0	0	1.702	***0***	0	0	0	0	0	0	***1.702***
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	***45***	0	0	0	0	0	0	***45***
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	***902***	0	0	0	0	0	0	***902***
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	***0***	418	0	0	0	0	0	***418***
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	0	0	0	***0***	3.205	0	0	0	0	0	***3.205***
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
5.2 Sportaccommodaties	0	0	0	***0***	0	1.770	0	0	0	0	***1.770***
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	***0***	0	5.278	0	0	0	0	***5.278***
5.4 Musea	0	0	0	***0***	0	234	0	0	0	0	***234***
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	***0***	0	507	0	0	0	0	***507***
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	***0***	0	692	0	0	0	0	***692***
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	60	0	0	0	***60***
6.2 Wijkteams	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.3 Inkomensregelingen	0	0	0	***0***	0	0	109.667	0	0	0	***109.667***
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	0	0	0	***0***	0	0	-181	0	0	0	***-181***
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	-199	0	0	0	***-199***
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	***0***	0	0	694	0	0	0	***694***
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	0	0	0	***0***	0	0	0	33	0	0	***33***
7.2 Riolering	0	0	0	***0***	0	0	0	16.599	0	0	***16.599***
7.3 Afval	0	0	0	***0***	0	0	0	17.732	0	0	***17.732***
7.4 Milieubeheer	0	0	0	***0***	0	0	0	1.224	0	0	***1.224***
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	***0***	0	0	0	16	0	0	***16***
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	***0***	0	0	0	0	0	0	***0***
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	***0***	0	0	0	0	26.495	0	***26.495***
8.3 Wonen en bouwen	0	0	0	***0***	0	0	0	0	9.753	0	***9.753***
Totaal	**3.968**	**1.518**	**9.184**	**947**	**3.623**	**8.482**	**110.041**	**35.605**	**36.248**	**486.823**	**696.439**

Omschrijving	GEB1 CSA	GEB2 Noordwest	GEB3 Noordoost	GEB4 Presikhaaf	GEB5 Malburgen	GEB6 Schuytgraaf /Elderveld	GEB7 De Laar/Elden	GEB8 RKV	*Totaal Wijken*	*Totaal baten*
Bedragen x €'000										
Taakvelden										
0.1 Bestuur	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.243**
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**2.725**
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
0.4 Overhead	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**33.583**
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**2.112**
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**27.151**
0.62 OZB niet-woningen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**28.349**
0.64 Belastingen overig	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**381**
0.7 Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**395.238**
0.8 Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**10**
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.183**
1.2 Openbare orde en veiligheid	88	3	3	3	3	3	***3***	3	113	**447**
2.1 Verkeer en vervoer	39	4	4	4	4	4	***4***	4	69	**498**
2.2 Parkeren	7.571	1	1	1	1	1	***1***	1	7.576	**14.155**
2.4 Economische havens en waterwegen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**474**
2.5 Openbaar vervoer	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**1.702**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**45**
3.4 Economische promotie (Arnhem promotie)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**902**
4.2 Onderwijshuisvesting	0	294	163	704	1.057	1.114	***0***	87	3.419	**3.836**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	672	508	573	906	2.118	578	***604***	464	6.424	**9.629**
5.1 Sportbeleid en activering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
5.2 Sportaccommodaties	94	241	358	84	150	346	***323***	214	1.810	**3.580**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**5.278**
5.4 Musea	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**234**
5.5 Cultureel erfgoed	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**507**
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**692**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	2	2	2	2	2	2	***2***	2	18	**78**
6.2 Wijkteams	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.3 Inkomensregelingen	49	41	30	42	65	19	***21***	33	302	**109.969**
6.4 Begeleide participatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.5 Arbeidsparticipatie	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.6 Maatwerkvoorziening (WMO)	4	7	4	3	6	3	***3***	9	40	**-141**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+ (Maatwerkdienstverlening volwassenen)	665	720	601	604	858	478	***460***	755	5.142	**4.943**
6.72 Maatwerkdienstverlening 18- (Maatwerkdienstverlening jeugd)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
6.81 Geëscaleerde zorg 18+ (Geëscaleerde zorg volwassenen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**694**
6.82 Geëscaleerde zorg 18- (Geëscaleerde zorg jeugd)	20	20	139	37	59	23	***20***	24	341	**374**
7.2 Riolering	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**16.599**
7.3 Afval	23	38	28	20	24	22	***19***	27	201	**17.933**
7.4 Milieubeheer	251	370	157	115	160	104	***99***	474	1.730	**2.955**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**16**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**0**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	0	0	0	0	0	0	***0***	0	0	**26.495**
8.3 Wonen en bouwen	3	3	3	3	3	3	***3***	3	21	**9.774**
Totaal	**9.482**	**2.255**	**2.067**	**2.530**	**4.511**	**2.700**	**1.563**	**2.100**	**27.206**	**723.645**

Mutaties meicirculaire

Overzicht (mutaties in) decentralisatie- en integratie-uitkeringen gemeentefonds (voor 2018-2022 en/of incidenteel voor 2018)

Decentralisatie-uitkeringen (DU):

DU Schulden en Armoede
Ter versterking van het gemeentelijke armoede- en schuldenbeleid stelt het kabinet voor drie jaar geld ter beschikking voor het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede, in het bijzonder onder kinderen. Voor Arnhem € 350.000 in 2018 en € 290.000 voor 2019 en 2020. Er zijn afspraken op hoofdlijnen gemaakt met de VNG over de inzet van deze middelen. Met deze middelen wordt de aanwezig taakstelling op Armoede/beschermingsbewind in de jaren 2019 en 2020 ingevuld.

DU Armoedebestrijding kinderen
De huidige decentralisatieuitkering is geactualiseerd op basis van door het CBS ontwikkelde gegevens over kinderen met kans op armoede. Dit betekent voor Arnhem een verhoging vanaf 2019 met circa € 70.000.

DU Bodemsanering
Voor de uitvoering van onze bodemtaken ontvangen we van het Rijk een Decentralisatie Uitkering Bodem (DUB). Het Bodemconvenant 2016-2020 biedt de mogelijkheid om een aanvulling aan te vragen voor de periodes 2016-2017 en 2018-2020. In 2016 ontvingen we Aanvullend Bodembudget voor 2016-2017. Ook voor de periode 2018-2020 hebben we een aanvraag gedaan en is € 1.021.697 toegekend. Het aanvullend budget is bedoeld voor de uitvoering van bodemonderzoek en -sanering in 2018 t/m 2020 op beheer- en ontwikkellocaties in Arnhem, die niet uit de huidige DUB gefinancierd kunnen worden.
Om het Aanvullende Bodembudget ook daadwerkelijk in te kunnen zetten, is het noodzakelijk het Aanvullende Bodembudget toe te kennen aan het beleidsveld Bodem & Ondergrond (programma R7). Dit in verlengde van de afspraken over de DUB 2016-2020. Door de inzet te regelen via het beleidsveld Bodem&Ondergrond kunnen sanering en uitvoering goed op elkaar worden afgestemd en wordt stagnatie van projecten voorkomen. In totaal bedraagt het Aanvullend Bodembudget 2018-2020 € 1.021.697. Dit wordt uitgekeerd in 2018, 2019 en 2020.

DU Interreg V
Er is een bedrag van € 266.850 toegekend aan Arnhem voor 2018. Dit bestaat uit € 23.750 en € 243.100, beide bedragen zijn toekend voor het Europese project Clean Mobil Energy.
Op 20 september 2016 heeft het college de raad geïnformeerd over het besluit om deel te nemen aan het Europese project Clean Mobil Energy (CME). De door de gemeente Arnhem aangevraagde rijksbijdrage is toegekend.
Het CME project draagt bij aan het onderdeel 'opwekken en besparen' van het project New Energy made in Arnhem. De inbreng van Arnhem richt zich op de ontwikkeling van lokale productie van duurzame energie, opslag daarvan en gebruik in o.a. elektrische voertuigen.
Het voorstel om deze middelen toe te voegen aan het beleidsveld is in een afzonderlijk raadsvoorstel reeds aan de raad voorgelegd.

Suppletie-uitkering Bommenregeling
Een aantal gemeenten, waaronder Arnhem ontvangt in 2018 een uitkering voor de kosten die gemaakt zijn voor het opsporen en ruimen van conventionele explosieven uit de Tweede Wereldoorlog. Daarvoor zijn vanuit de gemeente aanvragen voor ingediend. Bij deze meicirculaire wordt een bedrag van € 159.000 aan Arnhem toegekend. In de MJPB 2019-2022 is deze bijdrage overgeheveld naar het beleidsveld, conform het raadsvoorstel van mei 2017.

DU Aanpak Jihadisme
Arnhem ontvangt in 2018 middelen voor de lokale aanpak van radicalisering en jihadisme. Met een afzonderlijke raadsvoorstel zijn deze middelen reeds overgeheveld naar het beleidsveld.

DU Matchen op werk (Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse)
Het ministerie SZW heeft half april 2018 onze aanvraag voor het uitvoeren van een Arbeidsmarkt Periodieke Ketenanalyse (APK) gehonoreerd en € 110.000 beschikbaar gesteld voor de arbeidsregio Midden Gelderland. Het doel is het invoeren van een continu verbeterproces in de gehele keten van arbeidsontwikkeling (bij gemeenten, UWV, onderwijs en het nieuwe arbeidsontwikkelbedrijf Scalabor) tot en met bemiddeling (bij WSP). In het najaar 2018 zal de eerste APK plaatsvinden, in het voorjaar 2019 de tweede. In deze MJPB zijn deze regionale middelen toegevoegd aan programma R6 Participatie.

DU Verhoogde Asielinstroom
Op basis van de realisatie van geplaatste vergunningshouders over de maanden november en december 2017 worden middelen toegekend in 2018. Voor Arnhem gaat het om € 133.000.

DU Maatschappelijke begeleiding
In het kader van de DU Maatschappelijke begeleiding ontvangen we middelen voor maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Voor Arnhem geldt een beperkt bedrag van € 7.100. Gemeenten ontvangen per gehuisveste statushouder een bedrag 2370 en moeten daarvoor taken uitvoeren op het gebied van maatschappelijke ondersteuning. Voor de uitvoering heeft Vluchtelingenwerk de opdracht namens de gemeente en dus is het geld al min of meer bestemd. Tot 30 september werd dit bedrag door COA rechtstreeks aan de gemeente overgemaakt maar vanaf 1 oktober is daar dus de wijziging in gekomen. In de septembercirculaire volgen de middelen van de huidige instroom en het is gerelateerd aan het aantal gehuisveste statushouders van 18+.

DU Vrouwenopvang
Uitbreiding taken Veilig thuis (uit de maartcirculaire): Met de aanscherping van de Wet Meldcode en de radarfunctie Veilig Thuis wordt de taak van Veilig Thuis verder geïntensiveerd. Voor de hiermee samenhangende kosten is in het Interbestuurlijk programma-akkoord tussen VNG en Rijk (in het IBP) afgesproken dat gemeenten deze kosten zelf uit het gemeentefonds zullen dekken. Vanuit de algemene uitkering Gemeentefonds worden middelen toegevoegd aan de decentralisatie-uitkering Vrouwenopvang (DuVO), zodat het geld terechtkomt bij de (centrum)gemeenten die de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling vormgeven. Veilig Thuis maakt hier onderdeel van uit. Arnhem is in deze zowel één van de verantwoordelijke centrumgemeenten voor de regio Gelderland-Midden alsook de regio Noord-Oost Gelderland. Op basis van voorlopige kostenramingen wordt ingeschat dat de extra Duvo-middelen hiervoor ook nodig zijn. De actualisatie van de maatstaven uit de meicirculaire worden opgevangen binnen de algemene middelen.

DU LHBT-emancipatiebeleid
Arnhem maakt deel uit van de Regenboogsteden en ontvangt voor de verlenging van de samenwerking op LHBTI-beleid € 20.000 in 2018. In de MJPB 2019-2022 zijn deze middelen naar het beleidsveld overgeheveld, omdat er een toezegging onder ligt om dit geld te besteden aan diverse activiteiten ter ondersteuning van de integratie van LHBTI-ers met name transgenders.

DU Referendum
Gemeenten ontvangen in totaal € 8 miljoen voor het organiseren van het raadgevend referendum over de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten dat is gehouden op 21 maart jl. Arnhem krijgt
€ 55.000. Deze middelen worden naar het beleidsveld (Burgerzaken) overgeheveld en zijn nodig om de extra kosten (drukwerk en personeel) als gevolg van het referendum te kunnen dekken.

DU Basisregistratie Personen (centralisering inschrijving vergunninghouders)
Vanwege de sluiting van de BRP-straat op Schiphol en in Noordenveld alsmede een andere taakverdeling tussen de overige BRP-straten wordt de verdeling van de decentralisatie-uitkering gewijzigd. Arnhem ontvangt vanaf 2018 € 685.985. De extra middelen zijn nodig voor de financiering van onze BRP-straat in Zevenaar, waarbij drie ontwikkelingen relevant zijn:
1. Een wetswijziging per 1-9-2017, waardoor asielzoekers eerder ingeschreven worden in de BRP en de potentiële doelgroep groter is geworden;
2. Sluiting van 2 van de BRP-straten in 2017, waardoor nieuwe asielzoekers over minder BRP-straten verdeeld moeten worden;
3. Te verwachten ontwikkelingen ten aanzien van de asielinstroom.

IU Sociaal Domein
De IU Sociaal domein wordt vanaf 2019 voor een groot deel overgeheveld naar de algemene uitkering in het gemeentefonds en houdt daarmee op te bestaan. De niet-integreerbare onderdelen worden vanaf 2019 ondergebracht in drie afzonderlijke nieuwe integratie-uitkeringen, namelijk:
- IU Voogdij/18+
- IU Beschermd Wonen
- IU Participatie

BIJLAGEN

Bijlage 1	**:**	**Portefeuilleverdeling**
Bijlage 2	**:**	**Overzicht Lokale heffingen**
Bijlage 3	**:**	**Verplichte prestatie-indicatoren BBV**
Bijlage 4	**:**	**Afkortingenlijst**
Bijlage 5	**:**	**Begrippenlijst**

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)
- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)
- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)
- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)
- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)
- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid

- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Bijlage 2 Overzicht lokale heffingen

Onroerend zaakbelasting

2018	Tarieven			WOZ-waarde	Begroot 2018		
	gebruiker	eigenaar	totaal	totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen		0,1852%	0,1852%	13.437.161		25.207	25.207
Niet woningen	0,1844%	0,5532%	0,7376%	3.837.117	7.075	21.226	28.301
Totaal				**17.274.278**	**7.075**	**46.433**	**53.508**

2019	Tarieven			Stijgings%-tarief	WOZ-waarde	Begroot 2019		
	gebruiker	eigenaar	totaal		totaal	gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen		0,1699%	0,1699%	-8,23%	14.834.697		25.542	25.542
Niet woningen	0,1887%	0,5661%	0,7548%	2,33%	3.749.629	7.075	21.226	28.302
Totaal					**18.584.326**	**7.075**	**46.768**	**53.844**

Onroerend zaakbelasting	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2018	338		4.873	
	0	0,00%	0	0,00%
Lasten 2019	**338**		**4.873**	

Afvalstoffenheffing

	Tarieven		Aantal huishoudens		Begroot	
	Tarief 2018	Tarief 2019	2018	2019	2018	2019
Bedragen x € 1.000						
Eenpersoonshuishoudens	180,84	181,68	27.757	28.597	5.020	5.196
Meerpersoonshuishoudens	243,96	245,16	43.122	43.286	10.520	10.612
Totaal			**70.879**	**71.883**	**15.540**	**15.807**

Afvalstoffenheffing	eenpersoons		meerpersoons	
Lasten 2018	**€ 180,84**		**€ 243,96**	
ontwikkeling tarief	€ 0,84	0,5%	€ 1,20	0,5%
Lasten 2019	**€ 181,68**		**€ 245,16**	

Rioolheffing

Rioolheffing 2018	Tarieven eigenaar	Tarieven gebruiker	Totaal	aansluiting op riool totaal	Begroot 2018 gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000							
Woningen	0,0452%	0,0452%	0,0903%	13.362.162	6.035	6.035	12.070
Niet woningen	0,0571%	0,0571%	0,1142%	3.737.117	2.134	2.134	4.268
Totaal				**17.099.279**	**8.169**	**8.169**	**16.338**

Rioolheffing 2019	Tarieven eigenaar	Tarieven gebruiker	Totaal	Stijgings%-tarief	Aansluiting op riool totaal	Begroot 2019 gebruiker	eigenaar	totaal
Bedragen x € 1.000								
Woningen	0,0415%	0,0415%	0,0831%	-8,03%	14.759.697	6.131	6.131	12.261
Niet woningen	0,0594%	0,0594%	0,1188%	4,00%	3.649.629	2.167	2.167	4.335
Totaal					**18.409.326**	**8.298**	**8.298**	**16.596**

Rioolheffing	gemiddelde woning		gemiddelde niet-woning	
Lasten 2018	**€ 169**		**€ 769**	
Indexatie 1,5%	€ 2,5	1,50%	€ 11,54	1,50%
Lasten 2019	**€ 172**		**€ 781**	

Bijlage 3 Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Verplichte prestatie-indicatoren BBV

Alle gemeenten zijn vanaf 2017 vanuit het landelijk Besluit begroting en verantwoording (BBV) verplicht een basisset beleidsindicatoren op te nemen in de begroting en het jaarverslag. Een aantal indicatoren dient de gemeente zelf aan te geven. Deze zijn in de paragraaf Bedrijfsvoering opgenomen.

Het merendeel van de gegevens zijn de gegevens die de gemeente verstrekt aan het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), de zogenaamde gevraagde Iv3 (Informatie voor derden).

Op deze manier worden de beleidsresultaten van de gemeenten en gemeenten onderling vergelijkbaar.

Verplichte indicatoren: gegevens Iv3 (Informatie voor derden aan CBS)

De verplichte BBV indicatoren zijn te vinden op de website waarstaatjegemeente.nl.

Bijlage 4 Afkortingenlijst

A.

- **APPA** – Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
- **APV** – Algemene Plaatselijke Verordening
- **AR** – Algemene Reserve
- **ASV** – Algemene Subsidieverordening Arnhem
- **AU** – Algemene uitkering (gemeentefonds)
- **AWB** – Algemene Wet bestuursrecht
- **AWBZ** – Algemene Wet bijzondere ziektekosten

B.

- **B&W** – Burgemeester & Wethouders
- **BBV** – Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
- **BGB** – Buiten Gewoon Beter
- **BGD** – Buiten Gewoon Doorgaan
- **BNG** – Bank Nederlandse Gemeenten
- **Boom** – Budgetondersteuning op Maat
- **BR** – Bestemmingsreserve
- **BUIG** – Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorzieningen Gemeenten
- **BV** – Besloten Vennootschap
- **BVO** - Bedrijfsvoeringsorganisatie

C.

- **CAO** – Collectieve arbeidsovereenkomst
- **CBS** – Centraal Bureau voor de Statistiek
- **COELO** – Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
- **CROW** – Netwerk waar gemeentelijke professionals kennis etc uitwisselen over openbare ruimten
- **CSA** – Centrum, Spijkerkwartier en het Arnhemse Broek
- **CPB** – Centraal Plan Bureau

D.

- **DB** – Dagelijks Bestuur

- **DU** – Decentralisatie Uitkering
- **DVO** – Dienstverleningsovereenkomst

E.

- **EV** – Eigen Vermogen
- **EMT** – Energie en Milieu Technologie
- **EN** – Europese Norm
- **EMU** – Economische en Monetaire Unie
- **EU** – Europese Unie
- **EZ** – Economische zaken

F.

- **FIDO** – Financiering Decentrale Overheden
- **FJP** – Financiële Jaarrapportage Projecten
- **FTE** – fulltime-equivalent (formatieplaats)

G.

- **GO** – Georganiseerd Overleg
- **GR** – Gemeenschappelijke Regeling
- **GRP** – Gemeentelijk Rioleringsplan

H.

- **HHT** - Huishoudelijkehulp toelage

I.

- **IPB** - Interbestuurlijk programma
- **ICT** – Informatie- en communicatietechnologie
- **IKB** - Individueel keuzebudget
- **IKC** – Integrale Kindcentra
-

J.

- **JGZ** – Jeugdgezondheidszorg
- **JOGG** – Jongeren Op Gezond Gewicht

K.

- **KVO-keurmerk** – Keurmerk Veilig Ondernemen

M.

- **MBO** – Middelbaar beroepsonderwijs
- **MFC** – Multi Functioneel Centrum
- **Ministerie OCW** – Ministerie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- **Ministerie van BZK** – Ministerie van Binnenlandse Zaken
- **MIP** – Meerjareninvesteringsplan
- **MJPB** – Meerjarenprogrammabegroting
- **MDP** - Meldpunt discriminatie en pesten
- **MSSA** – Musis Sacrum-Schouwburg Arnhem

N.

- **NEN** – Nederlandse Norm
- **NV** – Naamloze Vennootschap

O.

- **OAT** – Ondergronds Afval Transport
- **ODRA** – Omgevingsdienst Regio Arnhem
- **OCW** – Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschap
- **OGGz** – Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
- **OR** – Openbare Ruimte
- **OV** – Openbaar Vervoer
- OVA- Overheidsbijdrage arbeidskostenontwikkeling
- **OVL** – Openbare verlichting
- **OZB** – Onroerend Zaak Belasting

P.

- **P&O** – Personeel & Organisatie
- **PBA** - Platform Binnenstad Arnhem
- **PHB** – Presikhaaf bedrijven
- **PMD** - plastic-, metaalverpakkingen en drankenkartons
- **PO** – primair onderwijs

R.

- **RES** - Regionale energiestrategie
- **RIEC** – Regionaal Informatie en Expertise Centrum
- **RKV** – Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg
- **RMC** – Regionaal Meld- en Coördinatiepunt
- **ROC** – regionaal opleidingscentrum
- **RPW** - Regionaal Programma Werklocaties

S.

- **Slak** – Stichting Leniging Ateliernood Kunstenaars
- **SO** – speciaal onderwijs
- **SW** – Sociale Werkvoorziening
- **SWT** - Sociale wijkteams

- **SWOA** – Stichting Welzijn Ouderen Arnhem
- **SZW** – Sociale Zaken en Werkgelegenheid

T.

U.
- **UWV** – Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen

V.
- **VGGM** – Veiligheid- en Gezondheidsregio Gelderland Midden
- **VMBO** – Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs
- **VNG** – Vereniging Nederlandse Gemeenten
- **VO** – Voortgezet Onderwijs
- **VRI** – Verkeersregeling installatie
- **VSO** – Voortgezet Speciaal Onderwijs
- **Vsv** – Voortijdig schoolverlaten
- **VV** - Vreemd vermogen
- **VVE** – Voor- en vroegschoolse educatie
- **VWO** – Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs
- **VWS** – Volksgezondheid welzijn en sport

W.
- **Wabo** – Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
- **Wbb** – Wet bodembescherming
- **Wet hof** – Wet houdbare overheidsfinanciën
- **Wga** - Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorziening
- **WGR** – Wet gemeenschappelijke regelingen
- **Wgs** - Wet gemeentelijke schuldhulpverlening
- **Wlz** - Wet langdurige zorg
- **Wmo** – Wet maatschappelijke ondersteuning
- **WOZ** – Wet waardering onroerende zaken
- **Wpg** – Wet publieke gezondheid
- **WPO** – Wet op het primair onderwijs
- **Wsnp** – Wet schuldsanering natuurlijke personen
- **Wsp** - Werkgeversservicepunt
- **Wsw** – Wet sociale werkvoorziening
- **WSW** - Waarborgfonds Sociale Woningbouw
- **WVO** – Wet op het voortgezet onderwijs
- **WWB** – Wet werk en bijstand
- **Wwnv** – Wet werken naar vermogen

Z.
- **Zzp -** zelfstandige zonder personeel

Bijlage 5 Begrippenlijst

A.

Accress
Groei/daling van het gemeentefonds (zie ook trap-op-trap-afmethodiek).

Activa (vaste)
Bezittingen die langer dan één jaar meegaan en die in meerdere jaren worden afgeschreven (bijvoorbeeld gebouwen). Activa staan op de balans.

Algemene dekkingsmiddelen
Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten zonder vooraf bepaald bestedingsdoel. De gemeente kan deze vrij besteden. Het gaat om de uitkeringen vanuit het Gemeentefonds, om bepaalde gemeentelijke belastingen (zoals OZB-belasting) en deelnemingen/dividend.

Algemene uitkering
Uitkering uit het gemeentefonds van het Rijk dat de gemeente geheel vrij mag besteden.

Algemene reserve
Het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente. Dit vormt een buffer voor financiele tegenvallers.

Auditing
Het controleren van een organisatie.

B.

Balans
De balans toont een overzicht van de bezittingen, schulden en eigen vermogen van de gemeente op een bepaald moment.

Baten en lasten (stelsel van)
Gemeenten werken met een stelsel van baten en lasten. Dit betekent dat inkomsten en uitgaven moeten worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben (dat wil zeggen het jaar waarin de prestatie geleverd is).

Bedrijfsvoering
De beheersing van, het toezicht op en de verantwoording over de bedrijfsprocessen binnen de gemeentelijke organisatie op basis van een bedrijfsvoeringfilosofie.

Begroting
Een begroting geeft aan welke beleidsvoornemens de gemeente heeft, hoeveel middelen daarmee gemoeid zijn en uit werlke bronnen die middelen afkomstig zijn.

Begrotingsresultaat
Financieel verschil tussen het bedrag dat volgens de begroting is toegestaan en het te verwachten bestede bedrag.

Begrotingstekort
Een begrotingstekort treedt op wanneer de lasten hoger zijn dan de baten.

Beheersmaatregel
Een activiteit die zich richt op het elimineren, vermijden of verkleinen van de oorzaak of het gevolg van een ongewenste gebeurtenis.

Belastingcapaciteit
De OZB is voor gemeenten de belangrijkste eigen belastinginkomsten. De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. In dit geval de landelijk gemiddelde tarieven. Voor gemeenten wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

Benodigde weerstandscapaciteit
Het bedrag dat benodigd is om alle risico's in de begroting waarvoor geen maatregelen zijn getroffen, in financiële zin af te dekken.

Beschikbare weerstandscapaciteit
De middelen die beschikbaar zijn om eventuele tegenvallers (risico's) op te kunnen vangen.

Bestaand beleid
Beleid waarover al besluitvorming heeft plaatsgevonden.

Bestemmingsreserve
Naast de Algemene reserve zijn er buffers gevormd die niet worden meegerekend tot de weerstandscapaciteit. Het gaat hier om de bestemmingsreserves. Bestemmingsreserves zijn voor specifieke doeleinden gevormd op basis van een raadsbesluit. Bestemmingsreserves zijn gebonden aan de bestemmingen die door de raad zijn vastgesteld. Wanneer de nood echt hoog is kan er door de raad aan de betreffende bestemmingsreserve een andere bestemming worden gegeven. Aan een deel van de bestemmingsreserves hangen verplichtingen tot bestedingen waarbij er beperkte sprake is sprake is van beleidsvrijheid.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)
Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) beschrijft de regels waaraan onder andere begroting van een gemeente aan moet voldoen.

Bestuurlijk belang
Een gemeente kan een bestuurlijk belang hebben in een verbonden partij doordat zij in het bestuur is vertegenwoordigd. De gemeente kan het ook hebben doordat zij stemrecht heeft in de verbonden partij.

BTW-compensatiefonds
Rijksfonds waaruit gemeenten een bepaald deel van de door hen betaalde BTW kunnen terugvorderen.

C.

Circulaire
Een circulaire informeert de gemeenten over de omvang en de verdeling van de algemene uitkering, de integratie-uitkeringen - inclusief die voor het sociaal domein - en de decentralisatie-uitkeringen uit het gemeentefonds

Compabiliteitsvoorschriften
Dit zijn de wettelijke voorschriften voor de inrichting van de gemeentelijke begroting en rekening. Sinds 2004 zijn de nieuwe voorschriften volgens het Besluit Begroting en Verantwoording van kracht.

D.

Deelneming
Participatie in een besloten of naamloze vennootschap, waarin de gemeente aandelen heeft.

Dividend
Een vergoeding die wordt uitbetaald aan aandeelhouders.

Doeluitkering
Uitkering door het Rijk aan een lagere overheid voor een nauw omschreven wettelijk vastgesteld doel of taak. De gelden zijn niet vrij besteedbaar.

E.

EMU-saldo
Het geraamde of het gerealiseerde saldo van de ontvangsten en uitgaven van een gemeente. Dit bedrag wordt berekend op transactiebasis en volgens Europese voorschriften.

F.

Financieel belang
Van financieel belang is sprake als de gemeente de middelen die ze ter beschikking stelt verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij (een derde rechtspersoon) en/ of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente.

Financiële kengetallen
Getallen waarmee inzicht verkregen kan worden in de financiële positie van de gemeente.

Financieringsmiddelen
Kort- of langlopende geldmiddelen die nodig zijn om de kosten van uitgaven te betalen.

Alle jaarlijkse kosten van kapitaalgoederen die terug te vinden zijn op de begroting. Daarbij gaat het om afschrijvingen, rentekosten, onderhoudskosten, kosten om risico's te dekken en overheadkosten.

G.

Gemeenschappelijke regeling
Is het publiekrechtelijk juridisch kader waarbinnen twee of meer gemeentebesturen kunnen samenwerken.

Gemeentefonds
Uitkering van het Rijk die de gemeenten in principe vrij mogen besteden.

Grondexploitatie
De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstige) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang om te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de verkochte gronden kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

K.

Kans
De mogelijkheid dat een gebeurtenis zich voordoet uitgedrukt in een waarde tussen 0 en 1.

Kapitaalgoederen
Spullen die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij levert aan inwoners te kunnen produceren. Daarbij gaat het om grotere zaken zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Kapitaallasten
Afschrijvingen en toegerekende rente op activa. De afschrijvingen betreffen de jaarlijkse waardevermindering van de investering. Door middel van de afschrijving worden lasten van de investering uitgespreid over de jaren dat er van de investering gebruik wordt gemaakt. De rente betreft het eigen of geleende geld dat besteed wordt om de investering te financieren.

L.

Leges
Worden geheven ter dekking van de kosten van gemeentelijke dienstverlening. Leges mogen maximaal kostendekkend zijn.

Lokale heffingen
Een type gemeentelijke belasting. Voorbeelden van heffingen zijn de rioolheffing of de afvalstoffenheffing. Het geld dat gemeenten met heffingen ophalen, moeten gebruikt worden om de kosten te dekken van datgene waarvoor ze in rekening worden gebracht.

M.

Meerjareninvesteringsplan (MIP)
In het meerjareninvesteringsplan wordt de planning van de investeringen voor de komende jaren inzichtelijk gemaakt.

Meerjarenraming
Een prognose van de voor meerdere jaren, na het begrotingsjaar, te verwachten baten en lasten alsmede mutaties in reserves.

N.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Of dat het geval is valt niet direct af te leiden uit de netto schuldquote zelf, maar hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

O.

Overhead
De kosten van de werkzaamheden of faciliteiten die slechts een indirecte relatie vertonen met de prestaties (bijvoorbeeld leidinggeven, afdelingsadministratie of huisvesting).

P.

Paragrafen
Geven volgens het BBV een dwarsdoorsnede van de begroting op financiële aspecten. Het gaat dan om de beleidslijnen van beheersmatige aspecten die belangrijk zijn, financieel, politiek of anderszins. De paragrafen zijn onderdeel van zowel de beleidsbegroting als het jaarverslag.

Planning- en controlcyclus
De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken, bijstellen en verifiëren van budgetten.

Prestatie-indicator
Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens die inzicht geven in de resultaten van het gevoerde beleid van de gemeente.

Programma
Is een samenhangende verzameling van activiteiten en geldmiddelen gericht op het bereiken van vooraf bepaalde maatschappelijke effecten.

Programmabegroting
Dit is de typering voor de begroting waarin de programma's centraal staan. Een gemeente is vrij in de keuze van de programma's en het aantal.

R.

Reserve
Bedrag dat is gereserveerd voor toekomstige uitgaven, zonder dat de aard en de omvang van deze uitgaven al bekend zijn. Reserves worden onderverdeeld in algemene reserves en reserves met een specifieke bestemming (bestemmingsreserves).

Restrisico
De inschatting van het risico met medeneming van de effecten van beheersmaatregelen. Risico dat overblijft na risicobeheersing. (netto risico)

Risico
Gebeurtenis die zich al dan niet kan voordoen en die kan leiden tot schade met een financieel gevolg of afwijking van een te behalen beleidsdoel.

Risicobeheersing
Zijn activiteiten (beheersmaatregelen) die de kans op het optreden van risico's dan wel de gevolgen van risico's beïnvloeden (voorkomen of reduceren)

Risico-eigenaar
De persoon of het organisatieonderdeel aan wie het risico gealloceerd is.

Risico irt. weerstandsvermogen
De kans op een gebeurtenis die leidt tot een directe financiële tegenvaller van materiële betekenis, die niet is afgedekt in de begroting.

Risicokaart
De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg.

Risicomanagement
Het geheel aan activiteiten en maatregelen gericht op het expliciet en systematisch omgaan met en beheersen van risico's.

Risicoparagraaf
Is een door het college verstrekt overzicht van alle bekende risico's tot het moment van aanbieden van de begroting.

Risicoprofiel
Overzicht van het geheel aan risico's van het betreffende proces, project, programma of beleidstraject.

Risicoscore
Per risico te bepalen score op basis van kans op voorkomen en gevolg.

Risicoscore

Klasse	Kans		Klasse	Geldgevolg
1	< of 1 x per 10 jaar	10%	1	X < € 50.000
2	1 x per 5-10 jaar	30%	2	X = of > € 50.000 en X < € 200.000
3	1 x per 2-5 jaar	50%	3	X = of > € 200.000 en X < € 500.000
4	1 x per 1-2 jaar	70%	4	X= of > 500.000 en X < € 1.000.000
5	1 x per jaar of >	90%	5	X= of > € 1.000.000

S.

Solvabiliteit
Is de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen.

Solvabiliteitsratio
Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente.

Stelpost
Schatting van uitgaven, opgenomen in de begroting terwijl de werkelijke kosten nog niet exact bepaald kunnen worden.

Structurele exploitatieruimte
Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting OZB. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

T.

Taakmutatie
Extra geld uit het gemeentefonds voor de uitvoering van nieuwe en/of bestaande taken.

Taakveld
Eenheid waarin de programma's zijn onderverdeeld.

Trap-op-trap-af systematiek/ accresmethode
Om het totaal beschikbare bedrag te bepalen dat aan de gemeenten wordt uitgekeerd, gebruikt het Rijk de accresmethode, ook wel de 'trap-op-trap-af systematiek' genoemd. Het accress is gekoppeld aan de ontwikkeling van rijksuitgaven (niet van alle uitgaven). Stijgen de uitgaven dan stijgt het accres, dalen de uitgaven dan daalt het accress.

Treasury
Is het geheel van activiteiten in verband met het beheren van de geldstromen.

V.

Verbonden partij
Is een partij waarmee de gemeente een bestuurlijke relatie onderhoudt en waarin zij een financieel belang heeft.

Voorziening
Dit is een reservering (geoormerkte gelden) met als doel het bedrag aan te wenden in de toekomst waar de voorziening oorspronkelijk voor is gecreëerd.

W.

Weerstandsfactor
= Beschikbare weerstandscapaciteit : Benodigde weerstandscapaciteit. Bij een lagere factor dan 1 is aanzuivering van de algemene reserve vereist. Indien de factor uitkomt boven de 1,4 dan kunnen reserves worden aangewend voor nieuw beleid.

Weerstandsvermogen
Het weerstandsvermogen is de mate waarin de gemeente in staat is om de gevolgen van risico's op te vangen, zonder dat het beleid of de uitvoering daarvan in gevaar komt. Het weerstandsvermogen is de verhouding (ratio) tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit.

Z.

Zekerheidspercentage
Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen moet met behulp van de risicosimulatie een keuze worden gemaakt met welke mate van zekerheid de geïdentificeerde risico's worden afgedekt. We noemen dit ook wel het zekerheidspercentage.

Bijlage 1 Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch
- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)
- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)
- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)
- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)
- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)
- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid

- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Coalitieakkoord 2018-2022

GEMEENTE Arnhem

Coalitieakkoord 2018-2022

Coalitieakkoord Arnhem 2018-2022

GroenLinks
VVD
D66
PvdA

GEMEENTE Arnhem

Onze stad

Onze stad is een groene, levendige, ondernemende en inclusieve stad.

We maken werk van het verduurzamen van onze stad. Het is nu de tijd voor een grote stap vooruit. Dit betekent investeren in schone energie en het maken van wijkplannen voor de warmtetransitie. Het zijn de Arnhemmers en de Arnhemse bedrijven die samen met de ondersteuning van de gemeente kunnen zorgen dat Arnhem koploper wordt op het gebied van duurzaamheid. Daarbij neemt de gemeente de regie en ondersteunt zij waar nodig inwoners en bedrijven die hun bijdrage willen leveren op dit gebied. Ook op andere vlakken zorgt de gemeente voor optimale dienstverlening richting bedrijven. Hierdoor kunnen bedrijven doen waar zij goed in zijn, namelijk ondernemen. Ook zorgen we zo dat nieuwe bedrijven zich hier vestigen en lokale *start-ups* de kans krijgen om te groeien.

De stad heeft meer grote opgaven en die willen we de komende jaren aanpakken. Zo groeien er in Arnhem op dit moment veel kinderen op in armoede. Het tegengaan van armoede heeft prioriteit, want iedereen verdient een eerlijke start. We zorgen dat meer Arnhemmers de kans krijgen om mee te doen en dat mensen de hulp krijgen die daarbij nodig is. In de zorg en in de aanpak van schulden is vernieuwing nodig. We zetten daarvoor in op preventie en maatwerk waardoor mensen sneller en beter worden geholpen om weer grip op hun leven te krijgen en zo hun zelfstandigheid kunnen behouden.

De werkgelegenheid neemt toe in onze regio en ook in Arnhem. Er komen dus banen bij in Arnhem. Veel mensen willen en kunnen daardoor de komende jaren aan de slag. Dat is goed nieuws want er zijn relatief veel Arnhemmers zonder werk. Werk is belangrijk voor mensen, het zorgt immers voor bestaanszekerheid, geeft eigenwaarde en draagt bij aan een sociaal netwerk. We vinden het cruciaal om nog meer mensen te helpen bij het vinden van betaald werk. Voor goede werkgelegenheid is de aantrekkelijkheid van de stad belangrijk. Een aantrekkelijke stad met goede voorzieningen zorgt namelijk dat bedrijven Arnhem sneller zullen zien als goede vestigingslocatie. Een aantrekkelijke stad is natuurlijk bovenal een stad waar het fijn wonen is voor Arnhemmers en waar toeristen graag komen.

De woningen die de komende jaren in onze stad worden gebouwd zijn gevarieerd: met meer aandacht voor eenpersoonshuishoudens en bijzondere doelgroepen zoals mensen met een beperking of zorgvraag. Ook komen er meer betaalbare en sociale woningen en meer huur- en koopwoningen in het middensegment. Het groene karakter van onze stad maakt van Arnhem een stad waar het voor iedereen goed toeven is. Datzelfde geldt voor hoge niveau van ons culturele aanbod en een dynamische binnenstad die goed bereikbaar is: ze zijn essentieel voor de aantrekkelijkheid van onze stad.

We zorgen dat Arnhem een stad is waarin voor iedereen ruimte is om mee te denken, mee te doen en om initiatief te nemen. Een stad waar naar de inwoners wordt geluisterd. Veel bewoners hebben de afgelopen jaren zelf initiatieven ontplooid die bijzonder waardevol zijn. Deze initiatieven verdienen steun van de gemeente. Als de gemeente zelf plannen heeft, bespreekt ze die met bewoners.

En tot slot is onze mooie stad van ons allemaal. In Arnhem moet het niet uitmaken of je een beperking hebt, welke achtergrond je hebt of in welke wijk je woont. Iedereen heeft recht op gelijke kansen. En in Arnhem waarderen en respecteren we de verschillen tussen mensen. Iedereen moet in vrijheid kunnen leven en gelijkwaardig worden behandeld. Arnhem is van ons allemaal.

1. Meedoen in een socialer Arnhem

Werkgelegenheid

We willen dat zo veel mogelijk Arnhemmers meedoen. In een tijd waarin het economisch steeds beter gaat, gaan we daarom proberen zo veel mogelijk Arnhemmers aan het werk te helpen. De individuele inwoner staat in de nieuwe aanpak centraal. Dat vraagt extra investeringen van de gemeente voor begeleiding, maar bespaart op termijn ook kosten voor (bijstands)uitkeringen. De gemeente levert, in samenwerking met haar partners, zo veel mogelijk maatwerk. Er blijven altijd mensen bij wie het niet lukt zelf werk te vinden. Wij ondersteunen hen bij het vinden van regulier werk, beschut werk of een andere manier om mee te kunnen doen. We maken daarbij gebruik van innovaties, kennis uit de stad en denken buiten de kaders.

Er zijn veel Arnhemmers met een bijstandsuitkering op zoek naar werk. Tegelijkertijd zijn er veel bedrijven op zoek naar nieuwe medewerkers. Wij zien dat bij werkgevers en onderwijsinstellingen bereid zijn om intensiever met de gemeente samen te werken om mensen aan het werk te helpen. Dat biedt kansen.

Afspraak 1.1: Om een goede match te maken zorgen we voor goede contacten met werkgevers en gaan we mensen met een bijstandsuitkering intensiever begeleiden. Maatwerk is daarbij het uitgangspunt. We willen de landelijke trend qua uitstroom gaan volgen en daarnaast willen we gedurende een periode van 4 jaar nog 500 Arnhemmers extra aan werk helpen. We richten een werkinvesteringsfonds in van €2,5 mln om deze mensen naar werk toe te begeleiden. De resultaten van deze investering evalueren we jaarlijks.

Afspraak 1.2: We voeren de participatiewet uit op basis van vertrouwen. Medewerkers van de gemeente en wijkteams hebben ruimte voor maatwerk in de participatiewet in het belang van bijstandsgerechtigden. Uitgangspunt is 'aan het werk, tenzij'; gericht op een positieve aanpak en ondersteuning op maat. Er kunnen goede redenen zijn waarom de begeleiding naar werk niet slaagt. De begeleiding naar werk door de gemeente en haar partners is echter niet vrijblijvend. Als het te maken heeft met onwil of tegenwerking heeft dit consequenties. Door de maatwerkaanpak kennen we de mensen die we begeleiden en kunnen we óók dergelijke besluiten goed gefundeerd nemen. Ook dit doen we in vertrouwen, maar dat vertrouwen heeft ook grenzen. Daar waar nodig en mogelijk maken we gebruik van de bestaande mogelijkheden op dit punt. En fraudeurs pakken we aan, we willen geen misbruik van bijstandsgelden.

Overheid, onderwijs en ondernemers

Het Arnhemse bedrijfsleven en de onderwijsinstellingen spelen een cruciale rol bij het verbeteren van de participatie: zij zorgen voor werkgelegenheid en voor de benodigde, passende opleidingen. De regionale samenwerking in de 'Triple Helix' van overheid, onderwijs en ondernemers willen we voortzetten. Schooluitval willen we zo veel mogelijk voorkomen. Samen met ondernemers en onderwijsinstellingen werken we aan een passend onderwijsaanbod voor iedereen.

We hebben extra aandacht voor passende leer- en werktrajecten voor jongeren onder de 27 jaar zonder startkwalificatie of baan, om te zorgen dat ook deze groep zo snel mogelijk aan de slag kan.

We willen dat de gemeente waar mogelijk zaken doet met lokale ondernemers. We zorgen ervoor dat gemeentelijke inkopers Arnhemse ondernemers beter weten te vinden en dat deze ondernemers waar mogelijk meedingen naar gemeentelijke opdrachten.

Onderwijs speelt een belangrijke rol in het bereiken van betere kansen voor alle Arnhemmers. Hiervoor is het van belang om goed samen te werken met alle organisaties op het gebied van jeugd en onderwijs in Arnhem. We sluiten ons aan bij het initiatief van organisaties uit de stad om op de onderwerpen onderwijs, jeugdzorg, sport en cultuur integraal samen te werken in het belang van de Arnhemse jeugd. En dat doen we uiteraard ook samen met Arnhemse jongeren.

Zorg en welzijn

Op het gebied van zorg zijn de afgelopen jaren veel taken naar de gemeente gegaan. We zetten in op vroegsignalering en preventie, om waar mogelijk problemen te voorkomen. We luisteren naar wat Arnhemmers nodig hebben om zo zelfstandig mogelijk te kunnen leven. Iedereen doet ertoe, is ons uitgangspunt. Daarom willen we dat Arnhemmers de juiste hulp en zorg krijgen, op maat en afhankelijk van hun persoonlijke situatie. We hebben bijvoorbeeld extra aandacht voor ouderen met een LHBTI- of migratieachtergrond. Arnhemmers kunnen met hun hulpvragen terecht bij één van de acht sociale wijkteams. We willen deze professionals in de wijken de tijd, de ruimte en het vertrouwen geven om te doen wat nodig is. Zo kunnen zij de transformatie van het sociale domein in samenwerking met huisartsen, andere zorgaanbieders en teams leefomgeving verder ontwikkelen. Zorgen dat zo veel mogelijk Arnhemmers zo zelfstandig mogelijk kunnen meedoen in de maatschappij, is daarbij het uitgangspunt.

De sociale opgave waar Arnhem voor staat, zien we terug in het financiële beeld van de gemeente, waarbij er in verhouding veel middelen worden uitgegeven aan het sociaal domein ten opzichte van de andere domeinen. We willen het budget voor het sociaal domein niet ongecontroleerd laten groeien. De komende tijd moet helder worden hoe de middelen gerichter kunnen worden ingezet in het sociale domein en of er door vernieuwend beleid op termijn besparingen kunnen worden gerealiseerd. Uitgangspunt is om de verschillende domeinen in balans te houden.

Afspraak 1.3: We gaan onderzoek doen naar de effectiviteit en doeltreffendheid van de bestedingen van de middelen in het sociale domein, met daarbij als uitgangspunt dat de bestedingen in het sociale domein in balans zijn met de andere domeinen in de begroting. De budgetten voor Jeugdzorg en WMO blijven ontschot.

Het aantal ouderen in Arnhem neemt toe. Het is belangrijk daar rekening mee te houden, bij bijvoorbeeld de inrichting van de openbare ruimte maar ook wat betreft het tijdig signaleren van eenzaamheid.

Armoede en schulden

Armoede en schulden zijn in Arnhem een groot probleem. Armoede zorgt voor veel problemen, van stress tot sociale uitsluiting. Het tegengaan van armoede heeft prioriteit. We willen dat het aantal mensen dat in armoede leeft en het aantal kinderen dat opgroeit in armoede, daalt. Ook zorgen we dat de effecten van het leven in armoede worden verkleind. Veel Arnhemmers zijn afhankelijk van financiële ondersteuning van de gemeente en van hulp bij schulden. De kosten voor met name bewindvoering, opgelegd door de

rechtbank, zijn moeilijk te beheersen. We willen op zo effectief mogelijke wijze Arnhemmers uit de schulden helpen en waar mogelijk voorkomen dat ze in financiële problemen komen. Mensen die in armoede leven, ondersteunen we met bijzondere bijstand, de GelrePas en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen. Daarvoor komt meer geld beschikbaar. De sociale wijkteams hebben de ruimte om hiervoor in schrijnende gevallen maatwerk te bieden.

Afspraak 1.4: Er wordt een evaluatie uitgevoerd op het hele traject van schuldhulpverlening. Doel is om de meest passende en effectieve, schuldhulpverlening in te zetten voor verschillende doelgroepen.

Afspraak 1.5: Er komt €250.000,- per jaar beschikbaar om schulden te signaleren en te voorkomen zoals in de aanpak 'Vroeg Eropaf'.

Afspraak 1.6: Bij het aanbod van voorzieningen hebben de wijkteams regelruimte om te doen wat nodig is.

Afspraak 1.7: We brengen het armoedebudget op peil, zodat organisaties kunnen doen wat nodig is om armoede aan te pakken. Hiervoor stellen we jaarlijks €400.000,- extra budget beschikbaar.

Afspraak 1.8: Het aanbod van de GelrePas wordt toegankelijk voor gezinnen met een inkomen tot 130% van de bijstandsnorm. De €1,1 miljoen voor bestrijding van armoede onder kinderen gaan we uitgeven in natura.

Afspraak 1.9: De bezuiniging van €761.000,- per jaar op de kwijtschelding van de afvalstoffenheffing voor de minima maken we ongedaan.

Inclusie

Arnhem is een stad waar we de waarde van diversiteit zien. Samen zijn wij in onze diversiteit Arnhem. We vinden dat een beperking, je geaardheid of je afkomst niet mag uitmaken voor de kansen die je krijgt, je mogelijkheden om mee te doen of de manier waarop we met elkaar omgaan. Wij waarderen en respecteren verschillen. Het is onaanvaardbaar wanneer mensen worden gediscrimineerd. Discriminatie wordt dan ook actief bestreden. Iedereen in Arnhem moet gelijkwaardig worden behandeld en in vrijheid kunnen leven. De gemeente zet in op emancipatie van alle Arnhemmers. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap passen we toe. Om van Arnhem een echt inclusieve stad te maken, is het nodig om met Arnhemmers te werken aan concrete maatregelen voor de ambities van het programma 'Inclusief Arnhem'.

Afspraak 1.10: We gaan de veranderopgave 'Inclusief Arnhem' verder invulling geven. Daarvoor stellen we een budget beschikbaar van €100.000,- per jaar.

2. Wonen in een duurzamer Arnhem

Duurzaam en klimaatbestendig

Het is belangrijk dat we werk maken van het verduurzamen van onze stad. De urgentie van de klimaatverandering, huidige economische groei en de ontwikkeling van Arnhem als *hotspot* voor innovaties op het gebied van elektriciteit en duurzaamheid bieden Arnhem kansen. Door nu te handelen en een grote stap vooruit te zetten, voldoen wij niet alleen aan de noodzaak te zorgen dat onze stad de noodzakelijke verduurzaming in beweging zet. Als wij het snel doen, worden wij hierin een voorbeeld voor andere steden en een vliegwiel voor de bedrijven die zich hier vestigen.

We maken deze periode een start met het van aardgas af halen van de Arnhemse wijken. Door het stopzetten van de gaswinning in Groningen in 2030 is het belangrijk dat per wijk een energietransitie-plan komt hoe we dat gaan doen. Wij maken deze plannen in de wijken met de inwoners van deze wijken. In de plannen zorgen we ervoor dat alle inkomensgroepen kunnen meedelen. Waar mogelijk verbinden we de energietransitie en de daarvoor benodigde acties aan overige maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie en levensloopbestendigheid. De energietransitie in de wijken raakt daarbij niet alleen de huishoudens, maar ook het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en instellingen zoals onderwijs. De gemeente gaat verder met het mogelijk maken van het verduurzamen van scholen, sportaccommodaties en andere gemeentelijke gebouwen. De gemeente maakt werk van circulaire inkoop.

Afspraak 2.1: De gemeente neemt een actieve regierol bij de warmtetransitie en verduurzaming van de stad. De warmtetransitie plannen we wijkgericht. De komende periode starten we met het aardgasloos maken van tenminste drie wijken. Hiervoor reserveren we jaarlijks een bedrag dat oploopt naar €1,25 miljoen. Dit geld is ook beschikbaar voor extra personele inzet.

Er komt een Klimaatfonds en er wordt jaarlijks extra geld vrijgemaakt zodat Arnhem de komende jaren flinke stappen kan zetten in de energietransitie. Het is onze ambitie om de doelen, zoals we die in de gemeenteraad met elkaar hebben vastgesteld, binnen New Energy made in Arnhem te realiseren. Daarbij nemen we de afspraken van het Parijsakkoord en de op handen zijnde Klimaatwet mee. Voor deze intensivering van het verduurzamen van onze stad neemt de gemeente de regierol. Verder zal de gemeente inzetten op het genereren van cofinanciering om de komende jaren het groter wordende aantal initiatieven in de wijken te faciliteren en aan een succesvolle realisatie daarvan bij te dragen. Met het instellen van een Klimaatfonds wordt een stevig en ambitieus signaal afgegeven om ook overige overheden, particulieren en bedrijfsleven tot investeringen uit te dagen. Hierdoor zorgt de gemeente dat er een stevige impuls wordt gegeven aan de samenwerking met provincie en buurgemeenten, zowel op gebied van energietransitie als op circulariteit.

Afspraak 2.2: Om de doelen van New Energy Made in Arnhem te halen is extra geld en inzet nodig. Daarom stellen we een klimaatfonds in van €10 miljoen. Dit geld is beschikbaar voor verduurzamingsmaatregelen en klimaatadaptatie. We verwerken de doelen van het Parijsakkoord en andere internationale, nationale en regionale afspraken in ons beleid.

Afspraak 2.3: We faciliteren waar mogelijk de komst van meer windmolens in Arnhem. Hierbij zijn draagvlak, participatie en winstdeling door omwonenden van belang.

Ook bedrijven willen op het gebied van duurzaamheid hun rol pakken. De gemeente ziet hen als belangrijke partner en investeert in een netwerk van bedrijven die investeren en innoveren in nieuwe duurzaamheidstechnologieën. De gemeente ondersteunt bedrijven die behoefte hebben aan advies om te komen tot de juiste investeringen om hun bedrijf en bedrijfsvoering te verduurzamen. De aanwezigheid van bedrijven en infrastructuur op het gebied van waterstof biedt Arnhem de kans zich hierop sterk te profileren, zowel nationaal als internationaal. We onderzoeken de mogelijkheid om bussen op waterstof te laten rijden en mogelijkheden van waterstoftoepassing voor zwaardere vormen van mobiliteit. Daar liggen kansen op werk en bedrijvigheid die nog niet zijn benut.

Wonen

Iedereen moet goed kunnen wonen in onze stad. Om de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen in Arnhem op peil te hebben, moeten er meer woningen worden gerealiseerd. Dit geldt voor alle soorten woningen. Met het maken van woningbouwplannen houden we rekening met de werkelijke vraag en behoefte.
Dat betekent bijvoorbeeld aantrekkelijke, levensloopbestendige en aangepaste woningen voor ouderen, woningen voor kleine huishoudens en diverse woningtypen in het hogere segment, de middenhuurcategorie en sociale woningbouw, in zowel het betaalbare als het goedkope segment. Het vergt een extra inspanning van de gemeente, om samen met ontwikkelaars en corporaties te zorgen voor een evenwichtig aanbod dat voldoet aan de vraag. Over de opgave voor de sociale woningbouw wordt ook regionaal overleg gevoerd.

Onder andere door de veranderingen in het sociale domein, zijn er de komende jaren meer goedkope en betaalbare (sociale) huurwoningen nodig. Er zijn meer woningen nodig omdat veel mensen langer zelfstandig (thuis) blijven wonen. Ook zijn er woningen nodig om te zorgen voor een betere doorstroom vanuit de maatschappelijke opvang. De draagkracht van de wijk moet daarbij in ogenschouw worden genomen. Als deze doelgroepen hoofdzakelijk in de meest kwetsbare wijken terecht komen, zet dit de leefbaarheid in wijken onder druk. Daarom wordt er ingezet op het vergroten van woningdifferentiatie binnen de wijken. Dit levert een positieve bijdrage aan de leefbaarheid van de stad.

Afspraak 2.4: We realiseren een gedifferentieerd woningaanbod met voldoende woningen in het goedkope en betaalbare segment. Dit doen we door te zorgen voor minimaal 30% sociale woningbouw over de te realiseren projecten. Daarover maken we afspraken met de projectontwikkelaars. We realiseren sociale woningen zowel in het goedkope als het betaalbare segment en leggen dit vast in de prestatieafspraken met de woningcorporaties. Hierbij houden we rekening met een gedifferentieerde opbouw van de wijken.

Groen en ruimtelijke ontwikkeling

Arnhem heeft een uniek groen karakter. De stad ligt op de overgang tussen Veluwe en rivierengebied en kent prachtige parken en monumentale bomen. Het groen in de stad zorgt er niet alleen voor dat het goed toeven is voor bewoners als voor bezoekers, het heeft ook een belangrijke rol bij het verbeteren van de gezondheid, luchtkwaliteit, klimaat en biodiversiteit.

Het is daarom belangrijk dat er wordt geïnvesteerd in de kwaliteit en de variatie van het groen in de stad. Voor het bevorderen van de biodiversiteit en de leefomgeving van dieren is het belangrijk om het groen in de stad meer met elkaar te verbinden.

We beschermen de monumentale bomen van Arnhem en daarnaast komen er bomen bij die kunnen uitgroeien tot de monumentale bomen van morgen. Er komt een evaluatie van het afschaffen van de kapvergunning en er wordt ingezet op het vergroten van bewustwording onder inwoners van de waarde die bomen en groen in eigen tuin hebben.

De parken in Arnhem kennen verschillen in bezoekersaantallen. We willen de parken die minder worden bezocht aantrekkelijker en bekender maken. Daarbij kijken we ook hoe we de Veluwe vanuit Arnhem beter bereikbaar kunnen maken voor fietsers en voetgangers. Bij dergelijke plannen is het vergroten van de toegankelijkheid en het samenspel van natuur en erfgoed uitgangspunt.

Het groen in onze stad zal steeds belangrijker zijn in relatie tot de klimaatopgave; het vangt zowel CO2 als de gevolgen van de klimaatverandering (wateroverlast) op. Dit vergt de ontwikkeling van een integrale kijk op groen bij de totstandkoming van het omgevingsplan en de omgevingsvisie.

We grijpen de nieuwe Omgevingswet aan om onze leefomgeving te verbeteren, de gezondheid en veiligheid van inwoners te beschermen en bij te dragen aan het behoud van een leefbare stad. We zorgen dat burgers van het begin af aan kunnen meedenken in de ontwikkeling van ruimtelijke plannen.

Afspraak 2.5: Gebieden bestemd als natuur en bos behouden hun bestemming. We bouwen ook niet in groen met de bestemming groen-landschap en park; tenzij het oppervlak van die bestemming toeneemt (bijvoorbeeld door herschikken van bebouwing). Er zijn in de bestemmingen bos en groen-landschap en park uitzonderingen mogelijk voor bijzondere projecten die bijdragen aan de toegankelijkheid van landschappen en de ecologische kwaliteit. Bouwen in groenvoorzieningen met de bestemming groen doen we alleen na een zorgvuldige afweging tussen maatschappelijk belang, duurzaamheidsambities, woningbehoefte, ecologisch effect en waarde van het groen. Als op grond van deze uitzondering de bestemming wordt gewijzigd, dan worden de groencompensatieregels uit de Groenvisie toegepast. Bestaande contractuele verplichtingen en/of eerdere publiekrechtelijke besluiten worden gerespecteerd.

Afspraak 2.6: Het bestemmingsplan voor Stadsblokken-Meinerswijk wordt uitgewerkt tot een gedetailleerd eindplan zonder uitwerkingsplicht of wijzigingsbevoegdheid. Dit bestemmingsplan legt gedetailleerd vast wat bouwmogelijkheden zijn (bouwvlak en –hoogte en functies) binnen welk landschappelijk casco. GroenLinks behoudt de vrijheid om in de raad als fractie tegen elk voorstel met betrekking tot Stadsblokken-Meinerswijk te stemmen. Datzelfde geldt voor de GroenLinks-wethouders in het college.

3. Genieten van een nog mooier Arnhem

Levendige en leefbare wijken

Wijken in Arnhem zijn heel verschillend. Die verschillen uiten zich in bijvoorbeeld de mate van veiligheid, gezondheid, participatie of de aanwezigheid van voorzieningen. De werkwijze van de gemeente in de wijken, met de sociale wijkteams en de wijkteams leefomgeving, willen we de komende jaren verder doorontwikkelen. Verder willen we dat er in alle wijken voldoende voorzieningen zijn, afgestemd op de behoefte in de wijk, waar Arnhemmers elkaar kunnen ontmoeten.

In sommige wijken is het in stand houden van voorzieningen moeilijker dan in andere wijken. Bijzondere aandacht hebben we voor het verenigingsleven in wijken. Sport- en cultuurverenigingen dragen bij aan de sociale samenhang én aan de gezondheid en het welbevinden van inwoners. Ook zien we dat in een aantal wijken de maatschappelijke draagkracht zeer wordt beproefd. Soms is extra ondersteuning dan noodzakelijk.

Afspraak 3.1: Er komtin 2019 €250.000,- en vanaf 2020 €500.000,- per jaar beschikbaar om voorzieningen, zoals een buurthuis of sportclub, te verbeteren of toe te voegen in wijken waar de behoefte het grootst is en de noodzaak het hoogst. Uitgangspunt is dat deze voorzieningen toegankelijk en betaalbaar zijn voor bewoners.

Veiligheid

Ook op het gebied van veiligheid kent Arnhem uitdagingen. Bijvoorbeeld als het gaat om huiselijk geweld of de samenwerking tussen gemeente en politie. Op basis van een op te stellen veiligheidsplan met bijbehorend budget kan een slag gemaakt worden in onder andere het tegengaan van ondermijning en handhaving in de wijken.

Afspraak 3.2: We werken aan het verbeteren van de veiligheid in de wijken en de binnenstad door €300.000 per jaar in te zetten voor o.a. het tegengaan van ondermijning en overlast. De prioriteiten op het gebied van veiligheid worden samen met bewoners, politie, andere betrokkenen en de gemeenteraad bepaald.

Vitale lokale en regionale economie

We gaan de lokale en regionale economie optimaal stimuleren en faciliteren. In het verlengde van ‘Van Wijken Weten’ willen we ‘Van Bedrijven Weten’ introduceren . Ook in de relatie naar bedrijven moet, voor een optimale dienstverlening , veel meer de vraag centraal staan en de mogelijkheden voor bedrijven drempels weg te nemen. We leggen de verbinding tussen de grote bedrijven en lokale MKB-bedrijven en startups: samen vormen ze één aantrekkelijke lokale economie. Uiteraard werken we op economisch gebied intensief samen in de regio, Food Valley, Nijmegen en met onze buren in Nordrhein-Westfalen.

De binnenstad is een belangrijk hart voor Arnhem, ook in economisch opzicht. Het winkelhart moet compact zijn. Aan de randen van de binnenstad is ruimte voor nieuw programma, zoals andere vormen van bedrijvigheid, wonen, en combinaties van wonen en werken.

Bereikbare en aantrekkelijke stad

De bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad als geheel en van de binnenstad in het bijzonder is van groot belang. We moeten ervoor zorgen dat de stad met de auto goed bereikbaar blijft en er voldoende parkeerruimte is. Ook het stimuleren van fiets en OV is van groot belang. In overleg met de provincie, als concessiehouder, zullen we ons inzetten voor het verbeteren van de OV-bereikbaarheid van de Arnhemse bedrijventerreinen.

In de binnenstad kan zowel op milieugebied als in de aantrekkelijkheid van de openbare ruimte winst worden geboekt door een schoon stadsdistributiesysteem. We werken graag samen met ondernemers aan de realisatie daarvan.

De warenmarkt is een belangrijke trekker voor de binnenstad van Arnhem. Die kunnen we beter verbinden met het winkelgebied, mits daarvoor draagvlak is onder ondernemers en bewoners.

Afspraak 3.3: Voor een goede verbinding en wisselwerking tussen de warenmarkt en de binnenstad maken we het mogelijk dat de warenmarkt langs de Jansbeek en omgeving komt, dit in overleg met onder andere de verzelfstandigde markt, het Platform Binnenstad Arnhem en bewoners. We reserveren eenmalig €250.000,- voor de verplaatsingskosten.

Verdere vergroening van Arnhem kan de stad nog aantrekkelijker maken. Daarnaast helpt groen bij het tegengaan van hitte-eilanden en het opvangen van overtollig regenwater. We zorgen voor extra middelen om groenprojecten te financieren.

Afspraak 3.4: We reserveren jaarlijks €100.000,- voor het Groenfonds voor extra groenmaatregelen.

Afspraak 3.5: De milieuzone zoals eerder in de raad besloten wordt ingevoerd, maar niet uitgebreid naar brommers en scooters (ook niet elders in de stad) en er komt geen uitbreiding van het zonegebied.

Afspraak 3.6: Voor een betere autobereikbaarheid reserveren we een budget van €700.000,- jaarlijks. Dit budget gebruiken we voor de volgende maatregelen:

- We vergroten in overleg met onder andere PBA en bewoners de gastvrijheid ten behoeve van autobereikbaarheid. Met innovaties en tariefacties trekken we nieuwe bezoekers naar de Arnhemse binnenstad;

- We voeren flitsparkeren in (circa 60 plaatsen, locatie en duur in overleg met ondernemers en bewoners). Om onnodig zoekverkeer zo veel mogelijk te voorkomen wordt bij voorkeur ingezet op concentratie van alle flitsparkeerplekken op enkele locaties (bij voorkeur 3) en op intelligente zoekhulpmiddelen;

- We doen zo spoedig mogelijk een onderzoek naar de combi-parkeerkaart voor de auto (met o.a. Burgers Zoo/Nederlands Openluchtmuseum);

- We voegen circa 80 extra straatparkeerplaatsen toe in het plangebied Blauwe Golven/Groene Corridor. Bij behoud van het parkeren op de Blauwe Golven betekent dit 80 extra plaatsen op/rond het Roermondsplein. Bij invoering van het plan Groene Corridor betekent dit een parkeerdek en straatparkeerplaatsen met een capaciteit van in totaal circa 280 plaatsen;

- We willen het in overleg met de provincie mogelijk maken dat er hooguit 12 dagen per jaar en met de inzet van verkeersregelaars geparkeerd kan worden op de Markt. Bijvoorbeeld op dagen dat er door grote te verwachten drukte (bij evenementen) een behoefte aan overloop te voorzien is;

- We rekenen met bovenstaande inspanningen op €100.000,- extra parkeerinkomsten. Wanneer de opbrengsten minder zijn, wordt dit verrekend met het budget van €700.000,-.

Afspraak 3.7 We nemen het initiatief om een onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden van een singelgarage. Alle hiermee gepaard gaande kosten (zoals aanleg en exploitatie) komen voor rekening van marktpartijen. Nadat de singelgarage gerealiseerd is, wordt er een behoefte-onderzoek gedaan om te bezien of met de komst van de singelgarage elders in de stad parkeerplaatsen kunnen verdwijnen.

Afspraak 3.8 Er verdwijnen in het centrumgebied geen straatparkeerplaatsen meer; behalve als het onderzoek na afronding van de singelgarage daar aanleiding toe geeft.

Afspraak 3.9: We reserveren jaarlijks €100.000,- voor onderhoud van het plangebied Blauwe Golven/groene corridor. In 2019 is dat €50.000,-.

Cultuur en toerisme

Kunst en cultuur verlevendigen de stad en verbinden inwoners met elkaar. Arnhem is Culturele Hoofdstad van het Oosten en heeft een veelzijdig kunst- en cultuuraanbod. Dat willen wij zo houden. Daarvoor is het noodzakelijk de in Arnhem gevestigde culturele gezelschappen een passende, eigentijdse en toekomstbestendige huisvesting te bieden. De gezelschappen werken op dit moment samen aan plannen daarvoor. Deze ambitie ondersteunen we.

Museum Arnhem, een belangrijke culturele hotspot in onze stad, zien we graag snel weer open. We maken een oplossing voor de ontstane impasse financieel mogelijk, zodat de gemeenteraad daar snel een beslissing over kan nemen.

De investeringen in gebouwen gaan niet ten koste van inhoudelijke programma's op het gebied van kunst en cultuur.

Afspraak 3.10: Voor Citymarketing komt er een extra budget van €100.000,- per jaar.

Afspraak 3.11: Wij voeren één belasting in. Dat is de toeristenbelasting met een tarief van €2,- per persoon per nacht. Meeropbrengsten boven €625.000,- per jaar worden besteed aan City-marketing, Toerisme en Recreatie.

Afspraak 3.12: Het beschikbare budget voor cultuur (taakveld 5.3-5.6) en daarbinnen de gelden bestemd voor programmering onderscheidenlijk de overige middelen, blijven, gecorrigeerd voor inflatie, op peil. Daarnaast wordt €1,6 miljoen extra kapitaallasten gereserveerd vanaf 2022 ten behoeve van cultuurinvesteringen, in elk geval voor een toekomstbestendige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Toneelgroep Oostpool en Introdans. We ondersteunen de ambitie van deze organisaties en Het Gelders Orkest om tot een intensievere samenwerking en te komen.

Afspraak 3.13: We willen museum Arnhem behouden voor de stad. Er is een financieel knelpunt dat we willen oplossen. Het college komt zo snel mogelijk met een voorstel.

We reserveren maximaal €600.000,- aan kapitaallasten. Daarmee is er €7,5 miljoen beschikbaar om het knelpunt op te lossen.

De culturele en creatieve sector is van grote toegevoegde waarde voor onze stad. We zorgen dat Arnhem een gunstig woon- en werkklimaat voor kunstenaars en creatieve ondernemers heeft.

Ook voor studenten kan Arnhem aantrekkelijker worden. Een levendige stad, met goede voorzieningen en voldoende woonruimte trekt jongeren naar Arnhem en maakt het aantrekkelijk om na de studie hier te blijven.

We kunnen Arnhem als toeristische bestemming en als aantrekkelijke stad om in te ondernemen beter op de kaart zetten. Er liggen unieke kansen voor een uitstekend vestigingsklimaat en voor verbetering van ons toeristisch potentieel, bijvoorbeeld in de verbinding tussen Arnhem en de Veluwe. Daarvoor is het wel nodig onze inzet op citymarketing aanzienlijk te vergroten.

4. Open en verantwoord besturen

Samenwerking met burgers en organisaties

We hechten waarde aan betrokkenheid van inwoners bij gemeentelijke plannen. Het uitgangspunt is om vroegtijdig in gesprek te gaan. Als we inwoners vragen mee te denken over gemeentelijke plannen, zijn we vooraf duidelijk over de invloed die hun inbreng kan hebben, en koppelen we achteraf terug wat we ermee gedaan hebben en waarom. Als noodrem hebben inwoners de mogelijkheid een referendum over een raadsbesluit aan te vragen.

Afspraak 4.1: Met bewoners en organisaties maken we afspraken over hoe hun betrokkenheid bij plannen in de wijk en in de stad kan worden vergroot.

Afspraak 4.2: De referendumverordening wordt niet aangepast.

Eigen initiatief van inwoners krijgt zo veel mogelijk een kans. De teams leefomgeving kunnen initiatieven ondersteunen en hen de weg wijzen binnen de ambtelijke organisatie. Ook hebben we oog voor initiatieven die wijkoverstijgend zijn. Met initiatieven die ruimte of ondersteuning nodig hebben denken we mee, en kijken we waar binnen het gemeentelijke beleid mogelijkheden tot ondersteuning zijn.

Afspraak 4.3: Als de gemeente vastgoed verkoopt, maakt zij dat eerst kenbaar aan de wijk. Zo kan het vastgoed ook ingezet of verkocht worden voor maatschappelijke doeleinden of voor initiatieven van bewoners.

Afspraak 4.4: Bewoners- en vrijwilligersinitiatieven worden ondersteund door de gemeente. Om de administratieve lasten voor deze initiatieven te verminderen wordt er een Shared Service Center opgezet met een budget van €100.000,- per jaar.

We streven ernaar gemeentelijke informatie op een toegankelijke wijze digitaal beschikbaar te stellen en politieke beslissingen goed te verantwoorden.

Onafhankelijke lokale media vinden we van grote waarde voor een transparant, democratisch stadsbestuur.

Gemeentefinanciën en belastingen

We willen de schuldenlast van de gemeente verminderen. Uitgangspunt is hierbij dat we schulden niet langer dan 20 jaar op de begroting laten drukken. Zo geven we toekomstige generaties de mogelijkheid hun eigen keuzes te maken, zonder dat de last van de uitgaven van vandaag te zeer op hun schouders drukt. De solvabiliteit van de gemeente (de verhouding tussen eigen vermogen en schulden) verbetert zo. Door verstandig om te gaan met de financiële risico's (de weerstandsfactor), zorgen we ervoor dat toekomstige problemen beter kunnen worden opgevangen. De ruimte in de gemeentelijke schatkist boven deze factor, kan worden gebruikt om nieuw beleid mee te betalen.

Afspraak 4.5: Om de solvabiliteit te verbeteren voeren we per 2019 de beleidsregel in om schulden in maximaal 20 jaar af te lossen en verankeren dit in de Financiële Verordening zodat deze middelen worden overgeheveld naar de bestemmingsreserve kapitaallasten.

Afspraak 4.6: We hanteren de weerstandsfactor van 1,4 en onttrekken op basis daarvan eenmalig een bedrag voor nieuw beleid van €12,5 miljoen uit de Algemene Reserve.

De gemeentelijke belastingen in Arnhem zijn, met name voor eigenaren, hoog in verhouding tot de rest van Nederland. Door de groei van de Rijksuitgaven krijgt de gemeente de komende jaren echter extra geld binnen. Daarom laten we de OZB voor inwoners en ondernemers niet stijgen.

Afspraak 4.7: We laten de inkomsten uit de OZB niet stijgen - ook niet met een indexatie - met uitzondering van de extra opbrengst direct volgend uit de netto toevoeging van woningen of niet-woningen.

Afspraak 4.8: De parkeertarieven en legestarieven stijgen niet.

Afspraak 4.9: De heffingen maken we kostendekkend: de rioolheffing mag jaarlijks groeien met 1,5%. De afvalstoffenheffing is kostendekkend waarbij het knelpunt rondom PMD en het terugdraaien van de bezuiniging op de kwijtschelding niet aan de afvalstoffenheffing wordt toegerekend.

Bijlage 1: Portefeuilleverdeling

Burgemeester Ahmed Marcouch

- Openbare orde en veiligheid
- Veiligheidshuis
- Regionale samenwerking
- Externe relaties
- Integriteit
- Lobby
- G32 Algemeen bestuur
- Herdenken

Wethouder Cathelijne Bouwkamp (GroenLinks, 1e locoburgemeester)

- Duurzaamheid
- Groen
- Ruimtelijke Ordening en Omgevingswet
- Openbare ruimte
- Asielzaken
- Vluchtelingenzaken
- Dierenwelzijn
- Project Oostelijk centrumgebied
- Project Centrum Zuid
- G32 fysieke pijler

Wethouder Roeland van der Zee (VVD, 2e locoburgemeester)

- Vastgoed
- Grondzaken
- Mobiliteit: inclusief duurzame mobiliteit
- Zorg: WMO, Sociale wijkteams, Inkoopmodule spec. zorg / deelname regionaal b.o. publieke gezondheid ca., huiselijk geweld en kindermishandeling
- Project Blauwe Golven
- Project Stadsblokken-Meinerswijk
- Project Arnhem Centraal

Wethouder Hans de Vroome (D66, 3e locoburgemeester)

- Cultuur en erfgoed
- Onderwijs (inclusief bibliotheek en volksuniversiteit)
- Jeugd /Jeugdzorg
- Evenementen
- Toerisme en recreatie
- Privacy
- Project Binnenstad (project)
- Project Gele Rijdersplein / Jansbeek boven water

Wethouder Martien Louwers (PvdA, 4e locoburgemeester)

- Werk en Inkomen
- Wijksturing en Wijkzaken
- Schulddienstverlening
- Inclusie: inclusief diversiteit, emancipatie, integratie
- Welzijn: Maatschappelijke opvang, welzijn, ouderenbeleid en vrijwilligers- en mantelzorgbeleid
- Burgerparticipatie

Wethouder Ronald Paping (GroenLinks, 5e locoburgemeester)

- Financiën
- Wonen
- Armoedebeleid
- Vergunningen en handhaving
- Project Malburgen
- Project Presikhaaf
- Project Park Lingezegen

Wethouder Jan van Dellen (VVD, 6e locoburgemeester)

- Economische Zaken / Acquisitie: Van Bedrijven Weten, Circulaire economie, G32 economische pijler, Regio, Provincie, Citymarketing
- Sport
- Publieke dienstverlening
- Automatisering
- Personeel en Organisatie
- Bedrijfsvoering
- Communicatie
- Project Kleefse Waard

Bijlage 2: Financiële ontwikkelingen

Onderstaande tabel geeft een samenvatting van de financiële doorwerking van de plannen uit dit coalitieakkoord. Bij de nadere uitwerking van het nieuwe beleid in de begroting, kunnen de overschotten in jaren 2018 en 2022 (totaal ca. €16 miljoen) in balans worden gebracht met de tekorten in de overige jaren (eveneens totaal ca. €16 miljoen euro).

bedragen € x1.000	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**
Wijzigingen financieel beeld:					
Verwachte ontwikkeling gemeentefonds	3.788	13.496	15.518	17.648	22.468
Prijs- en volumeontwikkelingen [1]	-1.000	-11.857	-11.857	-11.857	-11.857
Belastingopbrengst o.b.v. vorige coalitieakkoord (1,6% en areale ontw.)	0	931	931	931	931
Meevallers ambtelijk ingebracht [2]	2.025	329	329	329	329
Tegenvallers ambtelijk ingebracht [3]	-1.942	-2.276	-1.285	-1.283	-1.279
Niet in te vullen taakstellingen MJPB 2018-2022 [4]	-298	-250	0	-350	-600
Laten vrijvallen BR veilig ondernemen	100	0	0	0	0
Niet benodigd voor beleid uit BR schulden en BR duurzaamheidsleningen	6.000	0	0	0	0
totaal na wijzigingen financieel beeld:	*8.673*	*373*	*3.636*	*5.418*	*9.992*
Uitgangspositie coalitieakkoord:	**8.673**	**373**	**3.636**	**5.418**	**9.992**
1.1 Werkinvesteringsfonds	0	-2.500	0	0	0
1.5 Schulden signaleren en voorkomen	0	-250	-250	-250	-250
1.7 Armoedebudget op peil brengen	0	-400	-400	-400	-400
1.9 Bezuiniging kwijtschelding afvalstoffenheffing terugdraaien	0	-761	-761	-761	-761
1.10 Inclusief Arnhem	0	-100	-100	-100	-100
2.1 Budget voor warmtetransitie en verduurzaming	0	-750	-1.000	-1.250	-1.250
2.2 Klimaatfonds	-10.000	0	0	0	0
2.2 Taakstelling rendement duurzaamheidsmaatregelen in bedrijfsvoering	0	0	0	250	250
3.1 Budget voor behouden, verbeteren of toevoegen wijkvoorzieningen	0	-250	-500	-500	-500
3.2 Investeren in veiligheid	0	-300	-300	-300	-300
3.3 Mogelijk maken markt langs Jansbeek	0	-250	0	0	0
3.4 Extra toevoeging aan Groenfonds	0	-100	-100	-100	-100
3.6 Jaarlijks budget autobereikbaarheid	0	-700	-700	-700	-700
3.6 Extra opbrengsten autobereikbaarheid	0	100	100	100	100
3.9 Structureel budget onderhoud blauwe golven / groene corridor	0	-50	-100	-100	-100
3.10 Extra budget citymarketing	0	-100	-100	-100	-100
3.11 Invoeren toeristenbelasting	0	625	625	625	625
3.12 Kapitaallasten cultuurinvesteringen vanaf 2022	0	0	0	0	-1.600
3.13 Kapitaallasten knelpunt Museum Arnhem	0	-600	-600	-600	-600
4.4 Shared Service Center voor vrijwilligersinitiatieven	0	-100	-100	-100	-100
4.5 Vanaf 2019 reservering voor aflossen schulden in BR kapitaallasten	0	-7.796	-6.506	-5.098	-5.098
4.5 Reeds gereserveerd in begroting voor verbeteren vermogenspositie	3.140	4.238	3.807	3.807	3.807
4.6 Weerstandsfactor 1,4, ruimte voor nieuw beleid	12.500	0	0	0	0
4.7 OZB stijgt niet	0	-856	-856	-856	-856
4.8 Parkeertarieven en legestarieven stijgen niet	0	-225	-225	-225	-225
4.8 Niet indexeren parkeertarieven deels t.l.v. BR bereikbaarheid	0	100	100	100	100
totaal op basis van coalitieakkoord	*14.313*	*-10.652*	*-4.330*	*-1.140*	*1.834*
saldo over gehele akkoord	***25***				

Gemeente Arnhem

Noten bij financieel beeld

1: De systematiek van de berekening van prijs- en volumeontwikkelingen wordt de komende vier jaar gevolgd. Hiervoor zal jaarlijks een nieuwe prognose worden opgesteld en verrekend met het financiële beeld. Voor 2018 is tevens de stijging van loonkosten opgenomen.

2: Als meevallers zijn opgenomen: lagere kapitaallasten a.g.v. minder investeringen 2017, dividend van de BNG, minder bijdrage aan GR Presikhaaf Bedrijven, gebaseerd op de eerste tussentijdse rapportage 2018.

3: Als tegenvallers zijn opgenomen: voor 2018 meerkosten a.g.v. niet overgenomen zienswijze ODRA, tariefstijging wijkonderhoud en afval, en structureel de meerkosten PMD-afval en maatwerkvervoer, minder rendement Sociale bank Gelderland en verwachte minderopbrengsten leges paspoorten. Allen gebaseerd op de eerste tussentijdse rapportage 2018.

4: We verwachten in 2018 een aantal taakstellingen niet meer te kunnen invullen, te weten de besparingen op programma R8 en de maatregelen tekort beschermingsbewind BOOM. Voor 2019 verwachten we 250.000 euro van de taakstelling op BOOM niet te kunnen invullen. Voor 2021 en 2022 verwachten we dat de opbrengsten uit de verkoop van vastgoed zullen teruglopen.

Notitie

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Datum	:	12 juli 2018
Aan	:	Agendacommissie
Van	:	K. Vons tel. 377 4087
Betreft	:	Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen.

Inleiding en doel notitie

Deze notitie behandelt de planning van de oktobercyclus (t/m 7 november). Zoals ieder jaar staat de oktobercyclus in het teken van het proces dat leidt tot het vaststellen van de Meerjarenprogramma-begroting en de belastingverordeningen. Doel van deze notitie is het vaststellen van de planning en procedure behandeling MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen.

Toelichting

Inpassing in het vergadermodel

Op 5 maart heeft de raad het reglement van orde vastgesteld met daarbij een aantal wijzigingen in het vergadermodel. Voor de begrotingsbehandeling betekent dit dat allereerst dat het streven er op gericht is de input van de stad zo veel mogelijk tot zijn recht te laten komen. Dit mede tegen de achtergrond en als vervolg op de stadsbijeenkomst die plaatsvond op 21 april j.l. Voorts houdt het in dat er meer gewicht wordt gelegd op de meningsvormende fase. En dan zowel in de meningsvorming I als in de meningsvorming II. Eerst wordt in meningsvorming I voldoende tijd genomen om de essentiele politieke vragen te beantwoorden. In meningsvorming II liggen de concept moties en amendementen al op tafel en wordt uitgebreid over gedebatteerd.

Vergaderschema

In de procedurecommissie is het vergaderschema voor de Politieke Avond vastgesteld. Dit besluit houdt in dat voorgesteld wordt de gehele oktobercyclus te gebruiken voor de informatieve en meningsvormende behandeling van de Meerjarenprogrammabegroting en overige onderwerpen. De 7e november staat gepland voor de besluitvorming over de MJPB en overige onderwerpen.

Oktobercyclus; 4 Politieke Maandagen

Rekening houdend met de besluiten van de agendacommissie van 26 februari heeft de oktobercyclus vier reguliere Politieke Avonden (3, 10 oktober, 24 en 31 oktober). In deze notitie wordt aan u voorgesteld om alle Politieke Avonden te gebruiken voor de behandeling van de MJPB 2019-2022 en daarnaast op 10 oktober ruimte te blijven geven voor het onderdeel Rondvraag, Mededelingen en besluitvorming voor onderwerpen, die dringend een besluit nodig hebben in oktober.

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

De auditcommissie
De auditcommissie draagt zorg voor kennisverzameling en kennisoverdracht aan de raad voor wat betreft relevante bedrijfsvoering thema's en vanuit dit perspectief zal de MJPB 2019-2022 worden behandeld in de auditcommissie. Deze vergadering zal plaatsvinden op maandag 24 september.

Informatie uit De stad/ Burgerparticipatie
Op 21 april jl. ten tijde van de coalitieonderhandelingen, zijn vele bewoners op het stadhuis aanwezig geweest, om hun ideeën mee te geven aan de onderhandelende fracties. Nu willen we hen wederom uitnodigen om aanwezig te zijn bij de start van het begrotingsproces op woensdag 3 oktober in het stadhuis. De wethouder financiën zal dan de begroting presenteren. Na afloop van de presentatie, is er de mogelijkheid voor de bewoners, om in de vorm van een speeddate, aan de fracties, hun mening mee te geven.

MJPB in boekvorm (digitaal)
De MJPB 2019-2022 zal dit jaar verschijnen in boekversie, pdf-versie en digitaal via het financieel portaal, zie link http://financien.arnhem.nl beschikbaar zijn. Op vrijdag 21 september, is de begroting digitaal beschikbaar.

Technische vragen
Technische vragen kunnen voorafgaand aan de vergaderingen gesteld worden aan het college/ het concern. Elke fractie kan zijn technische vragen stellen door een mail te sturen naar griffie@arnhem.nl in de periode van vrijdag 21 september t/m woensdag 3 oktober, voorafgaande aan de Meningsvorming 1 vergadering van 10 oktober, waarin alleen nog politiek informatieve vragen aan de orde zullen komen. De antwoorden en vragen zullen gebundeld worden en geplaatst worden in Ibabs voordat de Meningsvormende (M1) behandeling van de MJPB begint.

Ambtelijke informatie per beleidsveld
Op woensdag 3 oktober starten we het proces van de begroting en zullen er in alle raadskamers technische toelichtingen worden gegeven door ambtenaren van beleid en financial control en kunnen raadsleden en fractievolgers hun technische vragen stellen. Dit georganiseerd per beleidsveld volgens de ordening van de reguliere programma's van de begroting.

Meningsvorming 1
Met alle verzamelde informatie kan de raadskamer op 10 oktober politiek informatieve vragen stellen aan de wethouders en aan elkaar. Tevens kunnen de raadskamerleden met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een wethouder zodat een motie/amendement niet meer nodig is.

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Meninsgvorming 2
Het debat over de MJPB vindt plaats in de meningsvorming 2. Hiervoor is het van belang dat de fracties hun moties en amendementen op tijd aanleveren. Dit zal zijn uiterlijk maandag 15 oktober vóór 12.00 uur. Het debat zal plenair plaatsvinden en zal geordend per onderwerp gaan, geselecteerd op hoofdlijnen. Uit voorgaande jaren is gebleken dat het debat veel tijd kost vandaar dat we hier 2 avonden voor reserveren en wel op 24 en op 31 oktober.

Presidium 7 november
Op de ochtend voorafgaande aan de Begrotingsraad komt het Presidium bijeen. Op deze bijeenkomst zal er o.a. vooruitgekeken worden naar de Begrotingsraad.

Besluitvorming
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters. Om 18.30 uur zal de vergadering onderbroken worden met de traditionele gezamenlijke stampotmaaltijd en zal om 19.30 uur de vergadering worden voortgezet.

'Definitieve' moties en amendementen
Voor een tijdige voorbereiding voor de besluitvormende vergadering van 7 november, advisering over en verspreiding van de definitief in te dienen moties en amendementen van de MJPB 2019-2022 dienen deze *op maandag 5 november vóór 09.00 uur* te worden aangeleverd bij de griffie. De griffie zal deze zo snel mogelijk bundelen en vervolgens verspreiden onder raad, college en ambtelijke organisatie en in Ibabs plaatsen.

Spreekvolgorde
Voor de spreekvolgorde bij de besluitvormende behandeling van de MJPB 2019-2022 hanteren we de gebruikelijke volgorde: eerst de grootste oppositiepartij gevolgd door de grootste coalitiepartij, etc. SP, GroenLinks, Arnhem Centraal, VVD, Partij voor de Dieren, D66, CDA, PvdA, Denk-Verenigd Arnhem, PVV, ChristenUnie en Arnhemse Ouderen Partij.
Evenals vorig jaar stellen wij voor om bij de behandeling van de MJPB, twee woordvoerders per fractie toe te staan (een algemeen en een financiële woordvoerder).

Spreektijden
Voor de besluitvormende Raad stellen we voor de spreektijden per fractie uit te breiden met 5 minuten in verband met de algemene beschouwingen en de spreektijd van het college te verhogen met 20 minuten. I.v.m. het ontbreken dit jaar van een Perspectiefnota zullen de Algemene Beschouwingen een wezenlijk deel van de tijd van het besluitvormingsproces innemen. Volgend jaar zal er een Perspectiefnota zijn, waar de Algemene Beschouwingen haar plek kunnen krijgen.
Tevens hoeft de verzwaarde meningsvormende bespreking niet herhaald te worden in de besluitvormende vergadering en dus de indiening van, toelichting op en bespreking van moties en amendementen kunnen lichter van karakter zijn dan voorheen.

GEMEENTE Arnhem

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

Doel notitie
Vaststellen planning en procedure behandeling MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen.

1. Uitgangspunten planning van de behandeling MJPB en de belastingverordeningen
De in bijgevoegde tabel uitgewerkte planning is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

A. Behandeling in I-M1-M2-B op 03-10, 10-10 M1, 24-10 én 31-10 M2 en 07-11 besluitvorming
B. Wettelijke deadline ligt vast vóór 15 november 2018
C. Aanvang begrotingsbehandeling, de I-vergadering van woensdag 03-10, zal worden gemarkeerd door een inleiding (plenair) van de portefeuillehouder, waarbij ook de stad zal worden uitgenodigd. Na se presentatie zal het inspreken georganiseerd worden in de vorm van speeddaten tussen burgers en fracties. Daarna volgt een technische financiële toelichting voor raadsleden en fractievolgers in een raadskamer.
D. Op woensdag 10 oktober vindt de eerste meningsvormende begrotingsbehandeling (M1) plaats in raadskamers, geordend op basis van de portefeuilles van de portefeuillehouders.
E. I.v.m. de herfstvakantie (15 t/m 22 oktober) is er geen Politieke Avond op 17 oktober.
F. Op 24 oktober start M2-vergadering plenair in de raadszaal. Indien de meningsvormende M2 behandeling niet in de geplande tijd kan worden afgerond staat maandag 31-10 als mogelijkheid voor het afronden van de M2-fase gereserveerd.
G. De besluitvormende vergadering op 07-11 zal volledig in het licht staan van het vaststellen van de MJPB 2019-2022 en de belastingverordeningen. De besluitvormende vergadering start om 17.00 uur met de algemene beschouwingen van de fractievoorzitters. De vergadering zal om 18.30 uur onderbroken worden voor de stamppotmaaltijd. Hierna wordt de besluitvorming van de MJPB voortgezet en zal aansluitend de besluitvorming van de belastingverordeningen plaatsvinden.

2. Planning behandeling MJPB 2019-2021 en belastingverordeningen

	Actie	Actiehouder
21-09	MJPB digitaal beschikbaar en openbaar door publicatie op internet.	College Griffie
21-09 t/m 03-10	Technische vragenronde. Technische toelichting in fracties.	Fracties, ambtenaren, griffie Fracties en ambtenaren
3-10	Informatieve behandeling MJPB • Kick-off door portefeuillehouder financiën voor raad en stad/bewoners • Inspreken stad d.m.v. speeddate tussen fracties en stad/bewoners • Informatieve behandeling in raadskamer d.m.v. technische presentatie beleids- en financiële ambtenaren.	Portefeuillehouder financiën College en Raadskamers
10-10	Meningsvormende behandeling (M1) MJPB 2019-2022, in raadskamers	College en Raadskamers

Voorstel betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen

14 t/m 22-10	Herfstvakantie	
15-10	Indienen 'concept' moties en amendementen MJPB voor 09h00 bij griffie	
24-10	Meningsvormende behandeling (M2) MJPB 2019-2022, plenair	College en Raadskamer
31-10	Mogelijkheid voortzetting meningsvormende behandeling (M2) MJPB 2019-2022, plenair	College en Raadskamer
05-11	Indienen 'definitieve' moties en amendementen MJPB voor 09h00 bij griffie	Fracties Griffie
07-11	Besluitvormende behandeling MJPB • aanvang17.00 uur	Raad en College

Voorstel

A. Instemmen met de planning en de procedure van de behandeling van de MJPB 2019-2021;
B. De portefeuillehouder financiën uitnodigen om bij de start van de begrotingsbehandeling een toelichting te geven;
C. De stad uit te nodigen om bij de kick-off van de begroting aanwezig te zijn en hen de mogelijkheid te bieden om in te spreken bij de verschillende fracties.
D. De beleidsambtenaren en financiële ambtenaren uit te nodigen een technische toelichting te geven per onderwerp in de raadskamer op 3 oktober.

VERSLAG STADSBIJEENKOMST MJPB 2019-2022

Inleiding

Op woensdag 3 oktober heeft er op uitnodiging van de gemeenteraad van Arnhem een bijeenkomst plaatsgevonden in het stadhuis, in het kader van de MeerJarenProgrammaBegroting (MJPB) 2019-2022. Inwoners en organisaties waren uitgenodigd om te komen meepraten over de gepresenteerde plannen van het College van Burgemeester en Wethouders. De gemeenteraad wil zich namelijk zo goed mogelijk voorbereiden op het debat en de besluitvorming van de begroting. Hiervoor wil ze zich ook goed laten informeren door de stad en haar inwoners en organisaties.

Programma
De avond begon met een welkomstwoord van burgemeester Marcouch. Hierna gaf wethouder Paping een toelichting op de begroting. Vervolgens werd er, op drie plaatsen (twee rondes) verspreidt in het stadhuis, door ambtenaren meer informatie gegeven over verschillende onderwerpen. De aanwezigen werden in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen. Aansluitend op deze presentaties werd het gesprek aan ronde tafels gevoerd tussen de raadsleden, fractievolgers, organisaties en inwoners. Op het einde van de avond kon er onder genot van een drankje nagepraat worden.

Belangstelling
De belangstelling uit de stad was bijzonder groot. Er waren meer dan 200 belangstellenden. De adviezen, informatie, wensen en oplossingen van de aanwezigen zijn puntsgewijs in dit verslag opgenomen. Dit verslag zal gepubliceerd worden op internet en bij de stukken van de MJPB terug te vinden zijn. Tevens zal het verslag naar de gemeenteraadsleden, fractievolgers en aangemelde inwoners en organisaties gestuurd worden.

Vervolg begrotingsproces
Woensdag 10 oktober, kunnen raadsleden en fractievolgers, met de verzamelde informatie, vragen stellen aan de portefeuillehouder en tevens kunnen ze met elkaar in discussie gaan om hun eigen standpunt duidelijk te maken en om overeenstemming te krijgen. Dit alles met de politieke gedachte om elkaar te vinden in een mening of om een toezegging te krijgen van een portefeuillehouder, zodat het indienen van een motie of amendement niet meer nodig is. Dit zal van start gaan om 19.30 uur in verschillende raadskamers in het stadhuis.
Twee weken later op woensdag 24 oktober en eventueel ook op 31 oktober zullen de raadsleden onderling een debat met elkaar voeren over de concept moties en amendementen (starttijd 19.30 uur raadszaal, stadhuis).
Op 7 november zal de besluitvorming plaatsvinden waarbij er om 17.00 uur gestart zal worden met de Algemene Beschouwingen door de fractievoorzitters.
Deze vergaderingen zijn openbaar, m.a.w. u bent van harte welkom om te komen luisteren. U kunt de vergaderingen ook live volgen op www.Arnhem.nl

Indien u vragen heeft over de Politieke Avonden kunt u contact opnemen met griffie@arnhem.nl.

1. Vitale economie Arnhem-Nijmegen, verkeer, cultuur en sport

Vitale economie Arnhem-Nijmegen

- Stimulering lokale economie zorgdragen dat investeringen (klimaatfonds), subsidies, inkoop in Arnhemse blijven circuleren. Duurzaam betaalmiddel / Arnhems Hart / Start-ups.
- Kennis cluster regio Arnhem-Nijmegen (a la Eindhoven)
- Hoe delen we onze kracht met "de wereld"?
- Arnhem - succesvolle citymarketing. Bestaat in feite al, versterking is gewenst. Voorbeelden: Market Garden - Gelredome - Veluwezoom - Groenste stad - Haagje van het Oosten - Troley
- Voor één sterke, groene & duurzame hotspot in Oost NL. Arnhem+Nijmegen+TV!gen.
- Personeel bij gemeenten: bij vacatures voor personeel voor gemeente en provincie komt altijd de eis dat de persoon minimaal 3 jaar werkervaring heeft bij een gemeente. Hoe kunnen jullie op die manier aan nieuw personeel komen. Het lijkt een roulatie van personeel binnen gemeenten waardoor er geen .. is voor personeel met voldoende werkervaring & kennis maar niet in een gemeente.
- Creatieve ondernemers, kunstenaars en ontwerpers zijn essentieel voor Arnhem. Door de bloeiende economie is het steeds moeilijker om een werkplek te vinden. Arnhem moet hier geld voor vrij maken
- VO1: Vitale regio Arnhem-Nijmegen
- Arnhem is meer dan Noord. Profileer Zuid met o.a. Romeinse fort en groene parken.
- Meer, beter, groter, stimuleren. De MJB is geen Sinterklaas-lijstje. Als je ergens op inzet, dan betekent dat ook afscheid nemen van andere kostenposten.
- Duurzaamheid : Natuur in de stad.
- Duurzaamheid en klimaatbestendigheid zou bij alle thema's het uitgangspunt moeten zijn.
- Arnhem-Zuid: Waarom worden leegstaande kantoren niet hergebruikt?
- Identiteit geven aan 'Bloemkoolwijken' in Arnhem Zuid.
- Positie van Arnhem Zuid - Noord
- Inzetten op stadslandbouw - LOT - initiatieven stimuleren.
- Vraaggestuurd - opleiden?. Breng ROC's, HAN, HBO's op 1 lijn. Niet die bedrijven welke te korten hebben aan tech.personeel! Beroepsprofielen matchen met butlerwijs profielen. Zal ec. En werkklimaat bevorderend werken.
- Kleine ondernemers kunnen soms ondersteuning krijgen van de gemeente. Vorig jaar heeft gemeente Amsterdam een bedrag van circa € 1000,- per ondernemer ter beschikking gesteld zodat ondernemers zich beter kunnen bekwamen op allerlei gebieden en vervolgens daardoor hun prestaties kunnen verbeteren.
- Visie! Dat is geen oogziekte. Durf te kiezen, wat wel, wat niet en durf daarvoor te staan.
- Hoe verbinden van de onderwerpen vanuit visie.
- Klimaat themapark.
- Niet investeren in grotere landelijke initiatieven die de stem van Arnhemmers vervagen.
- Benut groen, cultuur, sport beter. Maakt mensen gelukkig. Maak het zichtbaar.

Verkeer

- Combineer trolley 2.0 met parkeerplekken voor forensen bijv. bij Oosterbeek en/of bij einde Apeldoornseweg. Soort carpoolplaatsen of P+R plaatsen zoals bij Gelredome. 4 plekken rond de stad en je voorkomt files op de Apeldoornseweg - Amsterdamseweg - Onderlangs.

- Bezorgdiensten dwingen/verleiden/stimuleren om wagenpark naar elektrisch over te laten gaan.
- Verlichting "De Park" Rijkerswoerdse plassen
- Ontmoedigen 2-takt brommers, scooters, bosmaaiers gemeente etc.
- Bereikbaarheid: Randweg!
- Arnhem-Zuid: te veel verkeer - geen parkeerruimte langs fietspaden, trottoirs of middenberm. Is te gevaarlijk!
- Doortrekken van de A15 zal een hoop fileleed schelen op de Pleyroute: grootste ergernis van de forenzen.
- Doorstroming verkeer dat niet in de stad moet zijn d.m.v. duidelijke regels buiten het centrum laten rijden: Pleyroute enz.
- Dynamisch en variabel inzet van OV om op specifieke tijdstippen drukte op te vangen. Schooltijden en vervoer HAN/ROC, winkeltijden, spits. En niet alleen evenementen.
- Doorstroming centrum verbeteren. Welke opties zijn er nog?
- Bereikbaarheid/doorstroom Randweg?
- Electrische busje door de winkelstraat laten lopen (Nijmegen) om beter te kunnen rijden.
- Electrisch vervoer JA! Trolley's NEE!
- Zoals in Den Bosch hop-on/hop-off bus rond het centrum
- Binnen-buitenring te kwetsbaar. Alles over 3 bruggen.
- Fietsstimulering korte afstanden: basisscholen - Vitesse wedstrijden - boodschappen = gezonder = minder parkeerproblemen.
- Verkeer. Is dat iets om eraan te denken en wat meedoen: door de singel rijden dagelijks zoveel auto's, die niets in de omgeving zoeken - het hoort bij hun route. Jammer dat zoveel auto's deze route moeten gebruiken en niet kunnen eromheen rijden wat sneller is en fijn voor het verminderen van vervuiling in de binnenstad.
- Meer doorgaand verkeer uit Arnhem - omleiden via snelwegen en buitenring.

Cultuur

- USP:Arnhem - ½ Veluwe en ½ Betuwe
- Teveel aandacht voor cultuur! Overrated!
- Arnhems Oorlog Museum Cultuur

Sport

- Playground Elderveld
- Vitaliteit 80+ : iedere wijk yoga sessies/plek

2. Doorbraak naar werk, onderwijs en participatie

- Beloon werkgevers die door de gemeente worden ingehuurd voor een klus of project voor sociaal gedrag, dus kijk hoeveel bijstandsgerechtigden uit de regio aan het werk komen hiermee.
- Ga snel aan de slag met nieuwe wetgeving mbt Inburgering. Ga in zorg al initiatieven & pilots beroepsonderwijs i.c.m. inburgering uitzetten.
- Koppel banen aan eisen, knip waar mogelijk op in taken/uren, zorg dat werkgevers met onderwijs omscholingsmodules maken.
- Verdere ontschotting W&I + WMO
- Alle inkoop van gemeente Arnhem (diensten, goederen) aan PSO (sociaal ondernemers) gunnen.
- Verbinding op thema jeugd.
- Voorbij (INP) - visie op huisvesting/bouw naar integrale mindcentra gedachte vanuit 2 of meerdere werksoorten.
- Aandacht voor woonwagenbewoners: - huiswerkbegeleiding, - stimuleren lezen en schrijven, - hoge schooluitval, - willen eigen werk- en leertraject inzetten: "bouwen eigen woonwagen" (dus loodgieters en tegelzetters)
- Sharon Stewart: Projectleider Duurzaam Craneveer; Ik leid nu een project over duurzaamheid voor jeugd (gr. 7-8) in de wijken Alteveer en Cranevelt. Nu wordt dit project ondersteund door Arnhem AAN en interreg-CAN (Climate Active Neighborhood). Dit project is een pilot en we willen het delen!!!
- Hilde Haverkamp (KBO/PCOB): ik vraag aandacht voor de 55+ senioren, die ontslag krijgen en vervangen worden door jongeren. Voorkom de armoedeval. Hou ze aan het werk of zorg voor banen.
- Verbindt zorg met onderwijs - met zorgbudgets in de vindplaats=onderwijs.
- Meer muziek op school
- Ondersteun de ontwikkeling van de mbo-onderwijsvariant waarbij onderwijs in de wijk plaats vindt. Coördineer/faciliteer.
- De overheid dient er zorg voor te dragen dat iedereen, ongeacht etnische of culturele achtergrond, opleidingsniveau of sociaal-economische status, de mogelijkheid heeft zijn of haar belangen effectief te behartigen. Dit zou een speerpunt van onderwijs en sociaal beleid moeten zijn.
- Onderwijs - weinig aandacht voor omscholing, als je in ww zit bijna geen mogelijkheden. Herintreders geen budget voor.
- Ed schoenmakers - heel precies mensen in beeld brengen, met mensen onder de arm naar werkgevers gaan.
- Meer promotie leer werkloket. Is fysiek aanwezig bij UWVAdvies: weghalen bij UWV, weinig aandacht voor re-integratie.
- Mismatch - mensen die iets willen, kunnen zij bij leerwerkloket terecht voor gerichte omscholing? Om beter aan te sluiten bij vraag arbeidsmarkt.
- Vinden van sociale wijkteams.Plaats meer info en regelmatig op kranten. Over sociale wijkteams, leer werk loket.
- Praktijk is in de box, kan moeilijk buiten de box werken. Bijvoorbeeld rondom NT2. Meer inzetten op coaching en begeleiding.
- ISK - enorme motivatie om er wat van te maken, maar moet niet te lang duren, dan raken ze gefrustreerd.

- Slechte toegang politieke vertegenwoordiging, van mensen uit meer kwetsbare posities. Ondergrens voor alles wordt steeds meer hbo opleiding. Bovenlaag bepaald voor onderlaag, zeker met minder aantal mensen zich aansluiten bij vakbeweging moet je mensen kennen. Mensen stapje voor stapje verder brengen.
- In onderwijs les over hoe je weg vindt in maatschappij. Zeker nu netwerken zwakker worden.
- 2,5 miljoen, al concreet gemaakt? Maak het persoonlijk, niet naar CV kijken. Maak individueel, wat kan iemand. Knip werk ook op (twee mensen een baan) zodat het voor iedereen haalbaar is. Meester gezel constructies.
- Waar cursus vinden om techniek in te gaan. Waar moet ik zijn?! Meer makkelijk toegankelijk maken. Waar moet ik zijn voor omscholing
- Vrijwilligerswerk moet betaald werk niet verdringen
- Educatie en zorg. Zorg toegankelijker in combi in wijk. Op sommige punten juist wijk denken loslaten. Nu alles op individueel wijkniveau
- Voor het eerste wethouder jeugdzorg en onderwijs. Lef hierop tonen.
- Raad en college jeugdzorg meer koppelen aan kwetsbare scholen. Zorg meer binnen onderwijs. Jeugdzorg geld naar scholen. Meer preventieve inzet: Helpt als je jeugdzorg op school hebt.
- Gezamenlijk investeren???
- Meer Arnhemmers aan het werk bij aannemers. Meer sociale en lokale ondernemers gunnen, die lokale mensen aan het werk helpen. opnemen in criteria. Niet dominant wegen op geld.
- Shared service centre. Ook op gebied van huisvesting, ruimtes delen, etc.
  Louwers: Juist antwoord op juridische vragen, etc. Waar mensen zelf niet uitkomen. Belemmeringen wegnemen
- 3 schriftelijke reacties van KAN. Zijn bij de stukken gevoegd

3. Inclusief Arnhem (samenleven in diversiteit)

- Ga bij inwoners langs en vraag hoe het met betreffende gaat? Wonen/welzijn/ wat gaat goed en wat kan beter.
- Grote groep meld zich niet; komt de voordeur niet uit om zich te melden!
- Inzetten van ervaringsdeskundige, ook ambassadeur voor de gemeente Arnhem
- Goede prestatie over inclusieve samenleving - nu nadenken hoe bereik je alle Arnhemmers om dit onderwerp te omarmen.
- Meer communicatie mbt acties rondom inclusieve samenleving - wat gebeurt er allemaal op dit gebied - Veel Arnhemmers zijn niet bekend met dit onderwerp, ook niet de goede magic mix. Vragende/dragende bewoners samen te laten wonen waarbij je inclusieve samenleving in het klein kan bevorderen.
- DE-islamiseren.
- Zoek affiniteit met doelgroep!
- Preventief gezondheidszorg: dit meer voor inclusie aan elkaar linken via een aandachtsfunctionaris.
- Arnhemse boegbeeld inzetten om over discriminatie te spreken in de wijken. Theater in de ROC's mbt andere geaardheid (vorige college/wethouder liet de adviesraad WMO een theater voorstelling zien die ook beschikbaar is voor Arnhemse scholen)
- Inclusieloket/café: liefst dagelijks toegankelijk voor ideeën.
- Discriminatie bestrijding: goede voorbeeld - link met leidinggeven - sturen op waarden - inspireert/overstijgt/verschillen.
- Stimuleer verenigingsleven: muziek, scouting, sport.
- Groen en duurzaam is voor alle bewoners een eerste levenswaarde. Breng dit over.
- Hoe inclusief is Arnhem nu en hoe inclusief is het straks = concreet te maken?
- Implementatie VN verdrag.
- Er worden veel signaten opgehaald nu echt tijd voor concrete plannen!
- Inclusie = denk- en belevings kapstok.
- Al 4x gevraagd om ringleiding in Raadzaal voor SH, zou worden opgepakt maar terug koppeling blijft steeds uit. Denk anders al je iets organiseert, heb je iedereen bereikt? - kan iedereen er in? - Kan iedereen deelnemen? - zijn er voorzieningen nodig? - wat maakt dat mensen uitgesloten worden?
- Sluit aan bij bestaande organisaties. Daar zit de deskundigheid.
- Wat is precies meedoen en tegen welke prijs mag je meedoen?
- Vrijstelling van gemeentebelastingen voor maatschappelijke initiatieven die een ruimte gebruiken.
- Zoek burgers op bij dagbestedingspleken.
- De Arnhemse koffiebus door heel Arnhem.
- De ambtenaar verantwoordelijk maken dat iemand zijn mensenrechten krijgt in de praktijk.
- Inclusief Arnhem - mee (kunnen) doen in Arnhem.
- Inclusie is meedoen: basis voorwaarde is voor velen een goede huisvesting, wonen. Een veilige plek van waar ze uit mee kunnen doen.
- Communicatie gemeente - 2 zijdig - gemeente helder communiceren. Maar ook hoe leer je burgers om zelf pro-actief te kijken wat er gebeurt in Arnhem. Arnhem op internet of FB.
- Inclusie is meer dan sociale inclusie. Ook concrete randvoorwaarden zijn noodzakelijk. Passend werk/dagbesteding/onderwijs - inkomen - keuzevrijheid in zorg&ondersteuning - voorzieningen in de wijk - etc. VN verdrag maakt verschillende levens terreinen inzichtelijk.
- VN verdrag in inclusie agenda - handicap.

- Neem als gemeente de regierol-verbind de initiatieven en leidt mensen de wijk in. "Practice what you preach" via pilots opzetten.
- Meldpunt voor diverse zaken. Laat iedereen weten dat de gemeente met het inclusie programma bezig is.
- Hoe inclusief is jouw team? Hoe kun je kennis delen? Ga je als gemeente je best practice delen?
- Betrek ervaringsdeskundigen vanaf de start!
- Dak/thuislozen betrekken bij inclusie. Simpel vb via via kon ik in contact met hoofd onroerend goed Arnhem. Tijdelijke woonruimte is er vrijwel doorlopend, alleen wijkcoaches weten van niets. Interne communicatie Arnhem is niet op orde.
- Uitnodigingen minstens 4 weken tevoren i.v.m. regelen schrijftolk doven. Vergoeding kosten schrijftolk moet ik niet steeds hoeven vragen.
- Advies: 1. evalueer de ervaringen met wetten as WAGA en volgende mbt voorzieningen alvorens met de burgers in overleg te treden. 2. Wat te doen na opheffing sociale werkplaatsen. Vrijwilliger op De Helling.
- Inclusief = exclusief. Het si iedere Arnhemmer kan meedoen, maar wie kan er niet meedoen en waarom niet? Als we zeggen dat we dit beter willen doen is het misschien een idee om "een punt" in te richten waar inwoners, collega's, familie concrete vragen/belemmeringen een casus in kunnen brengen en dat daar dan vanuit verschillende programma's actie op wordt genomen zodat je ook concreet zaken kunt veranderen. Zo haal je de vaagheid wat weg.
- Bestaande goede voorbeelden van inclusie: wijkdiners, Presikhaaf/Schuijtgraaf, workshops laaggeletterdheid, koffieochtenden 't Huuske, plekken om de vraag op te halen.
- Idee voor verbinding: bekijk de website meetup.com. hier kunnen veel bijeenkomsten worden gedeeld en iedereen kan er zelf één organiseren. Meetups zijn al heel bekend in grote steden over de hele wereld, hier nog te weinig.
- Communiceer helder! Ook ambtenaren onderling. Train ze daarin.
- Stap uit je comfortzone gemeente Arnhem. Zet in op nieuwe lokale krachten.
- Inclusie avond 29-11-2018: goed voorbereiden, tijdig uitnodigen, ringleiding voor slechthorenden en schrijftolk doven.
- Maatschappelijke koffiebus, goed initiatief! Buurthuis Duifje.
- Zorg dat wat de gemeente doet helder wordt gecommuniceerd. Vb: www.citylab010.nl en duurzaamzwolle.nl
- Burgers betrekken bij ipv inclusie. Woord is niet duidelijk. Communicatie eenvoudiger maken. Bereikbaarheid gemeente: voor de telefoon (klacht-informatie) moet je betalen, belachelijk!
- Hoe maak je bv Nieuwjaarsreceptie inclusief??
- Iedereen doet mee ipv inclusie.
- Hoe weet je dat je tot een inclusie groep behoort.
- Bestrijding stille armoede (schaamte).
- Hoe betrek je ook inwoners met een beperking/kwetsbare inwoners bij wijkplannen?
- Introductiedag nieuwe inwoners Arnhem, inclusief presentatie en inschrijving Arnhemse verenigingen.

4. Klimaat en energie, milieu, wonen en ruimte

Energie

- 1. Energie: wat speelt er mondiaal, Europees, landelijk en wat kan Arnhem er aandoen? SMART. 2. Nu van kleinschalig naar mondiaal bepalingen etc welke verantwoordelijkheid bij de burger! Bv 24 V in huishoudens!
- Subsidiepotjes aanvullen voor warmte pompen en andere energie-besparingsmaatregelen. O.a. isolatie/dubbele beglazing/groene daken (beplanting)
- MFC's opnieuw taxeren en woz-waarde aanpassen zodat kostendekkende huursystematiek kan samen gaan met lage huur1 op naar 100% bezettingsgraad.
- Woonwagenbewoners ondersteuning/voorlichting 'duurzaam bouwen' bij eigen werktraject eigen wagens bouwen.
- Houdt ook rekening met de capaciteit van het stroomnet. Van het gasnet vraagt afhankelijk van de alternatieven warmtevoorzieningen om een grotere capaciteit van het stroomnet.
- Kennis delen inzake energiebesparing (=geldbesparing). Kennis zit ook bij de burgers zelf. Ontsluit die kennis.
- Vanaf nu zou het verplicht moeten zijn dat alle nieuw te bouwen woningen energie moeten opwekken ipv energie verbruiken.
- Hoe gaat Arnhem een formele proeftuin worden voor innovatieve Kleefse Waard energie bedrijven?
- Energietransitie? Huurder van woning straks degene die de rekening betaald omdat deze als laatste aan de beurt komt? Graag meenemen om lasten mee te "verlichten" zeker de kwetsbare groepen.
- Witte watermolen energie visitekaartje (geschiedenis Arnhem)
- Rekenvoorbeeld zonnepaneel in brief naar burger.
- Bij de nieuwe omgevingswet gaat burgerparticipatie ook een belangrijke rol spelen. Hoe gaat de gemeente zorgen dat niet alle aandacht gaat naar de "hardste schreeuwers"?

Milieu

- Volg de Trias ..ergetica! Besparen zet het meeste zoden aan de dijk, hergebruik van energie en spullen is een goede tweede alternatief. Als laatste juist ook met een kleine beurs hebben het meeste belang bij besparen, dit werkt door in de kosten.
- Doe meer met de trolley.
- Branding wie zijn wij? 1 tone of voice.
- Wanneer worden benzine scooters verboden? Incl subsidie van 1 mln voor transitie van benzine-electra.
- Arnhem klimaatbestendig: geef als gemeente het goede voorbeeld .Maak een gebaar naar de burger - subsidie afkoppelen/groendaken. Verruim subsidieregeling hittestress stadslandbouw ook groene daken. Neem klimaatadaptie mee in de planvorming als eis. Combineer klimaatbestendig met de energie opgave. Maak klimaat/energie/afval onderdeel van leefomgeving.
- Koppel het verhaal van duurzaamheid als identiteit aan het feit dat Arnhem een groene stad is met groene gebieden die verschillende landschappen herbergen. Dan wel de identiteit als groene stad = duurzame stad verstevigd.
- Graag een goede beargumentatie zonder vooroordelen over locatie bedenken van zonnepanelen velden. Niet in het bos.

- Kan de kredietwaardigheidsbets voor aanvragers van een duurzaamheidslening met een te laag inkomen niet worden aangepast, zodat deze groep ook in aanmerking komt om maatregelen te heffen die zichzelf terug verdienen?
- Preventie middelen, hoe wordt dit ingezet, wordt er middelen hiervoor vrij gemaakt, geoormerkt.

Wonen en ruimte

- Arbeidsintensieve (ver)bouw voorkeur boven goedkopere (nieuw)bouw.
- Bij aanvraag vergunning openbaar gebouw, betrek ervaringsdeskundigen.
- Woningcoöperaties goedkope grond aanbieden op voorwaarde dat de te bouwen woningen op meter.
- Kosten van gasmeter gasmeter verwijderen vergoeden.
- Helpen met het financieren van verduurzaming van eigen woningen. Gemeente hypotheken? Gemeentegarantie?
- Sociale huurwoningen kunnen weinig doen aan het verduurzamen van de huizen. Denk aan groene daken en zonnepanelen. De cooperaties kunnen veel meer met de inwoners van de ze huizen.
- Of de gemeente zou willen stimuleren dat nieuwe woningen al duurzaam worden gebouwd.
- Nog een communicatiemiddel voor wie geen info 9over duurzaamheid) via het internet kan winnen: bijeenkomsten in buurthuizen geregeld door groenwest Arnhem.
- Kan de gemeente meer subsidieruimte creéren om de verduurzaming van woningen te bespoedigen? Het kost wat maar de resultaten dragen bij aan het geheel.
- Burgerparticipatie: stel per buurt/wijk een bewoner aan als "wijkmanager" (betaald/salaris) Die de ogen en oren van de wijk is.
- Burgerparticipatie: Investeer in wijkkrantjes als communicatiemiddel van de gemeente en de burger.
- Zorggerelateerde overlast: al eerder en betere afstemming met hulpverleners (instanties) ipv brandjes blussen? Op welke manier zou deze afstemming beter kunnen?
- Zie 7.106 van de MJPB: hou Meinerswijk-Stadsblokken als open ruimte ter vermindering van de hittestress in de stad. Niet verbouwen! Indien toch bebouwen, 30% sociale woningbouw.
- Rijn en IJssel cooperatie: Ecowijken zoals in Nijmegen/Lent
- Bouw sociale woningen van betere kwaliteit, zodat ze ook omgezet kunnen worden naar koopwoningen. Dit betekent dat woningen langer meegaan en dat scheelt bouwmateriaal en uitstoot.
- WOZ-waarde verhogen voor huizen die hun tuin inwisselen voor parkeerruimte "verstening" tegengaan.
- AKZO-terrein: kans om verkeer op stadsniveau beter af te handelen. Minder over de Mandelabrug. Verkeersafhandeling van de naast gelegen wijken. Enorme toename van gebruik. Overlast van zwervende studenten die niet op schoolterrein mogen roken en dus naar omliggende wijken gaan.

5. Zorg dichtbij, gezondheid en maatschappelijke ondersteuning

- Bevraag ook gehandicapten die niet bij de APGG zitten. Er zijn namelijk gehandicapten die zich niet thuis voelen bij APGG. Zij doen mee op een andere manier maken gebruik van OV en niet een dure leerbus bv.
- Meer structurele aandacht voor gezonder leefstijl o.a JOGG en GO!. Op dit moment beperkt en weinig structureel aanbod. Meer geld beschikbaar maken.
- Teksten en plaatsjes van sheets vooraf screenen op leesbaarheid visueel minder sterke mensen.
- Ontschotten van de zorgprogramma's. Zorg dichterbij maakt geen lus met inclusieve samenleving, terwijl de doelstelling is langer zelfstandig wonen van diverse doelgroepen. Deze doelgroepen dienen wel geaccepteerd te worden. Onlangs werd een doelgroep niet geaccepteerd, not in my backyard. Magic mix kan een bijdrage leveren.
- Project ontschotten. (WIZ/WMO)Hoe gaat Arnhem hier mee om. Vanuit Ede!
- Hoe om te gaan met eenzame oudere homo's ?
- Regelen dat doven hun zaken afhandelen bij welke instantie. (zorguitkering, autoverzekering etc). Gemeente geef zelf het goede voorbeeld!
- Als inwoner in beeld is bij het wijkteam, hoe monitort een wijkcoach de inwoner, blijft alles goed gaan? Past de voorzieningen wel bij de inwoner? Gaat iemand niet achteruit?
- Wijkteams zijn belangrijk voor preventie en vroeg signalering. Graag aandacht voor het bekend maken van de wijkteams, ook voor volwassenen/ouderen.
- Mantelzorgondersteuning. Concept visie-document - MVT subsidie aanvraag 2019 - anticipeer op concept, anders uitvoering pas mogelijk in 2020.
- Toegankelijke informatievoorziening: digitaal, schriftelijk en persoonlijk. Aandacht voor niet-digitaal vaardige anderen. Hulp vragen aan kinderen en buren is jammer en maakt senioren minder zelfstandig. Aandacht voor passende dagopvang en besteding die aansluit bij de interesse van anderen.

6. Wijken en Wijkprogramma's

- Laat het team leefomgeving bekend maken van wat zij doen en al gedaan hebben?
- Centraal Overleg Wijk (Platform) (2.0) weer invoeren
- Zoek de ingang naar de jongeren, zoek naar hun interesses en activiteiten
- Mogelijkheden tot aankoop van wijkbepalende plekken door wijkverenigingen, bijv. door huurkoop of voorbeeld Enschede (Orphelia) terugbetaling door vrijwilligers
- Maak de teams leefomgeving toegankelijk, ook voor minder mondige burgers en maak hun werkwijzen en resultaten inzichtelijk voor burgers.
- Men aandacht heeft voor het Marktplein op de Geitenkamp om ook daar de leefomgeving te verbeteren
- Sporthal De Laar West versus Jongeren Centrum met drugsoverlast/ dealen
- Zoek oplossingen in de wijk
- Onderschat de kracht van burgers niet, betrek deze erbij
- Grotere stakeholders in een wijk niet als aanspreekpunt, stakeholders hebben een dubbele agenda, probeer inwoners individueel te benaderen.
- Afschaffen automatische subsidies voor wijkplatforms (etc.) superinitiatieven. Alleen subsidie op basis van initiatieven.
- Noordwest; Stichting school's cool geeft kinderen in VO-1 gerichte begeleiding en ontbreekt in het lijstje. Wil graag samenwerken en doet dat met vele partners in Arnhem. We bieden goed opgeleide mentoren.
- Verslaglegging en/of nieuws vanuit de gemeente of van een gespreksavond als vanavond s.v.p. niet alleen digitaal publiceren, maar ook op papier. Het nieuws en/of gemeentelijke plannen bereikt dan ook de mensen die niet digitaal vaardig zijn en dat ook nooit zullen worden. Het behoort bij onze democratie dat ook zij volledig kunnen meedoen.
- Steun ondernemers uit de wijk, zet deze in hun kracht
- Werk preventief; voorkomen is veel beter dan genezen
- Art. 84 Gemeentewet ": Adviesfunctie terug in de wijken…."
- Alle MFC's ombouwen zoals in Klarendal: zodanig dat extern beheer niet meer nodig is.
- Laat het team Leefomgeving de platforms niet passeren of op laten opheffen.
- Per wijk een bewonersbedrijf met 1 of 2 verbinders/kartrekkers (betaald) door stichting bewonersbedrijf. Deze is gepositioneerd tussen team leefomgeving en bewoners bijv. Klokhuis Beesd en 'Thuis' Wageningen.
- Hoe maak je informele data (straat en wijkinfo) formele data zodat gemeente organisaties er iets mee kunnen?
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv.
- Zoveel mogelijk bomen aanplanten in versteende gebieden. Dat komt hitte stress en sfeer ten goede.
- Maak de democratie tussen Teams Leefomgeving en Sociale teams en gebiedsteams heel duidelijk
- In wijk het Duifje zijn geen organisatie e.d. wat in eerste instantie daar mist is een wijkgebouw / buurthuis in de wijk.
- Meer groen in de alle wijken, is nu scheef verdeeld
- Verplichte intervisie voor Tams Leefomgeving
- Een wijkteam heeft verschillende culturen bijv. Monnikenhuizen/ Geitenkamp/ diverse Presikhaven;

- 1. sluit aan bij lokaliteit 2. Maak gebruik van de lokale ondernemers 3. Geef ook aandacht aan de niet 'dominante' wijkgroepen maar ook dan de middenklasse in zorgwijken. Organiseer ook iets leuks dat aansluit bij niet alleen de burgers in de zorg.
- Communicatie richting inwoners wat kan team Leefomgeving voor u doen?
- Bezoekers van de stad/ centrum die steeds verder de wijken in gaan en zo bewoners-parkeerplaatsen innemen. Dit geldt voor de wijken Klarendal, St. Marten, Burgemeesterswijk en Sonsbeek.
- Centrum; veiligheid: graag actie tegen scooters e.d. in de binnenstad.
- Centrum; leefbaarheid: meer muziek in de periferie, 7 straatjes e.d.
- Ik heb behoefte aan een "roadmap"/ "organogram" van gemeentelijke initiatieven, zie ook verwarring over bijv. Team Leefomgeving versus Wijkplatform
- Schuytgraaf; bereikbaarheid binnenstad-Schuytgraaf verbeteren, dan minder auto's in de stad.
- Schuytgraaf; verbeter fietsroutes (verlicht!) van/naar binnenstad, meer bussen, geen parkeerkaarten
- Algemeen; bereik alle inwoners, zoek uiteenlopende manieren en groepen; digitaal, sociale media, krant, flyer, mond op mond reclame, bij verkiezingen e.d.
- Teams Leefomgeving doen verschillende projecten/ uitvoering verschillende onderwerpen. Als het gaat om preventieve gezondheid, wie legt de verbanden tussen de verschillende onderwerpen? Inclusie
- Wat heeft het Team Leefomgeving voor vragen aan de wijk; inwoners, waar hebben ze hun hulp/kracht voor nodig?
- Groot onderhoud en wateroverlast in Schaarsbergen niet uit wijkbudget maar als achterstallig onderhoud uit begroting halen
- Zgn. ideeën bank, waar alle ideeën uit wijk inkomen
- Sociaal vitaal
- Wat wij missen in de wijk het Duifje is een wijkgebouw/ buurthuis in de wijk dus!
- Gemeenteraad: Ondersteun de Teams Leefomgeving
- Maak van Kronenburg en winkelcentrum Rijkerswoerd een gezellige ontmoetingsplek voor de wijk.
- Hoeveel verantwoordelijkheid kun je neerleggen bij vrijwilligers. Dit kan niet iedereen opbrengen naast gezin, werk, sport, mantelzorg etc. Dus een soort superburger of/en gepensioneerden, uitkeringsgerechtigden gaan dat dan op zich nemen? Vergoeding voor maatschappelijke inzet in de vorm van …..
- Team Leefomgeving wordt te laat geïnformeerd over bouwplannen / bestemmingsplannen op tijd informeren is handig zodat inwoners betrokken kunnen worden
- Teams Leefomgeving hebben te veel plannen om dingen aan te pakken, echter geen prioriteit, geen focus en waarschijnlijk te weinig geld.
- Verlichting "De Park"en "Rijkerswoerdseplassen": Led-verlichting met bewegingssensor?

De volgende schriftelijke reacties zijn bij de stukken van 3 oktober bijgevoegd:
- Informatie "Naar een nieuw platform voor de Laar West"
- Informatie van Huurdersvereniging in oprichting
- Inspraakreactie van dhr. R. Barends

Titel/onderwerp: **Vaststellen Ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022**

Raadsadviseur: K. Vons Telefoonnr: 3774087 Katinka.vons@arnhem.nl

Van:	College	Ambtenaar:	Menno Hulshoff
Portefeuillehouder:	Burgemeester A. Marcouch	Telefoonnr:	3775788
Onderwerpen	• Openbare orde en veiligheid • Veiligheidshuis • Regionale samenwerking • Externe relaties • Integriteit • Lobby • G32 Algemeen bestuur • Herdenken	E-mailadres:	Menno.Hulshoff@arnhem.nl
Doel activiteit	Meningsvormend (1)		
Toelichting	**Ontwerp MJPB 2019-2022** Het college biedt de raad ter vaststelling een sluitende ontwerp-Meerjarenprogramma Begroting (MJPB) 2019-2022 aan. De MJPB is op inhoud en op financiële kaders vooral gebaseerd op het coalitieakkoord. **Plannen college** Het college trekt extra geld uit voor duurzaamheid, betere bereikbaarheid, meer banen en minder armoede. Dit was al afgesproken in het coalitieakkoord en is nu ook weergegeven in de begroting 2019-2022. Daarnaast word met deze begroting de financiële positie van de gemeente voor nu en in de toekomst verstevigd. De lokale lasten voor de inwoners stijgen nauwelijks. De Arnhemse wijkgerichte aanpak blijft, met zijn budgetten voor teams leefomgeving. Samen met de wijkbewoners bekijken deze teams wat er nodig is om de leefbaarheid in de wijken te vergroten. Op cultureel gebied gaat het college investeren in een toekomstige huisvesting van Stadstheater Arnhem, Oostpool en Introdans. **Financiën** De jaren 2019 en 2020 kennen tekorten van in totaal 12,4 miljoen euro. Door de in te stemmen begrotingswijziging bij de Turap-2 2018, zal de raad 20,4 miljoen toevoegen aan de algemene reserves van 2018, waardoor er voldoende ruimte ontstaat om de tekorten van deze twee jaren op te vangen. Vanaf 2021 ontstaan voordelige saldi. **Belastingverordeningen** De belastingverordeningen zijn een vertaling van wat in de MJPB is verwerkt en bevatten op zichzelf dus geen (nieuw) beleid. Gezien de samenhangende relatie met de MJPB verdient het de voorkeur dat de behandeling van de belastingverordeningen synchroon lopen met de behandeling van de MJPB. Ze dienen echter op 7 november (ná de MJPB) te worden vastgesteld in de raad. **Webversie MJPB 2018-2021** De webbegroting kunt u vinden via een link op de website www.arnhem.nl, waar u wordt doorverwezen naar de website begroting.arnhem.nl. Aan de begroting is een begroting in 1 oogopslag toegevoegd. Deze infographic treft u aan op de homepage van de website.		

	Structuur MJPB De indeling van de begroting is gebaseerd op drie pijlres: de Veranderopgaven (V01 t/m V05), stedelijke programma's (R0 t/m R9) en de wijkprogramma's (W1 t/m 8). *Motie 17M75* In deze motie is uitgesproken om de begroting SMART vorm te geven. Dat is gebeurd volgens de drie W-vragen, wat willen we bereiken, wat gaan we er voor doen en wat mag het kosten. Daarnaast heeft het college een start gemaakt met het zo goed mogelijk koppelen van de doelen aan wat ze willen bereiken en hebben ze geprobeerd de doelen scherper op te stellen. **Proces** De MJPB is informatief behandeld worden in de raadskamers op 3 oktober. Bewoners en organisaties uit de stad waren aanwezigom met de raadsleden en fractievolgers de gepresenteerde plannen van het college, voor de komende 4 jaren, te bespreken. Burgemeetser Marcouch verwelkomeden allen aanwezigen en legde het doel van de avond uit. Vervolgens heeft wethouder Paping (financiën) een toelichting gegeven over de MJPB en hebben ambtenaren op over allerlei onderwerpn uit de begroting de belangstellenden geïnformeerd. Het gesprek tussen college en raadsleden vindt op plaats op 10 oktober. Na de herfstvakantie zullen op 24 oktober en 31 oktober het debat tussen de fracties plaatsvinden, waarop op 7 november de gemeenteraad haar besluit zal nemen over de MJPB 2019-2022. (Zie bijgevoegde notitie over het proces MJPB).
Voorgesteld resultaat van de bespreking	Beslissen of het voorstel kan worden doorgeleid naar de meningsvorming 2.
Spreekrecht publiek	Ja, dit heeft plaatsgevonden op 3 oktober d.m.v. ronde tafelgesprekken in de raadskamers. Het verslag is bij de stukken geplaatst.
Behandeladvies	Technische vragen dienen voorafgaand aan de bespreking te worden gesteld. Deze zijn gebundeld en bij de stukken gevoegd. Bedoeling van deze meningsvormende (1) fase is om partijen te laten verkennen welke essentiële politieke informatie en/of toezeggingen van het college de fracties missen om hun definitieve standpunt te bepalen. Daartoe kunnen woordvoerders vragen stellen aan het college en aan elkaar. Uitkomst van de meningsvormende (1) behandeling kan zijn: 1. Partijen zijn het eens, het voorstel wordt doorgeleid naar de besluitvormende fase, of 2. Partijen zijn het niet (volledig) eens en overwegen moties en/of amendementen. Het voorstel wordt doorgeleid naar de fase meningsvorming II, waar deze besproken zullen worden.
Bijlagen	

Raadsvoorstel MJPB 2019-2022			
Ontwerp MJPB 2019-2022			
Coalitieakkoord			
Notitie betreffende behandeling Meerjarenprogramma Begroting 2019-2022 (MJPB) en de belastingverordeningen d.d. 29 augustus agendacommissie			
Verslag bijeenkomst MJPB 3 oktober			
Overzicht Portefeuilleverdeling			
Bundel met technische vragen d.d. 5 oktober			

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 10 oktober 2018

Ontwerp MJPB 2019 - 2022
Portefeuille Burgemeester Marcouch

Zaaknummer:	293226
Portefeuillehouder:	Burgemeester Marcouch

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers; Van der Laak (AC), De Groot (PvdD), Nede (CU), Bouma (PvdA), Maref (VVD), Coenders (GL), van Ommen (D66), Usta (DENK-Verenigd Arnhem), van Burgsteden (CDA), Wiggers (Arnhemse Ouderenpartij), Sanders (PVV) en Elfrink (SP).
De fractie van de PVV was niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Toezeggingen
De portefeuillehouder heeft tijdens deze meningsvormende behandeling de vragen uit de raadskamer beantwoord. Er zijn geen toezeggingen gedaan.

Conclusie
De voorzitter heeft in de raadskamer geïnventariseerd over welke onderwerpen er vragen gesteld zullen gaan worden door de fracties. Over de onderwerpen veiligheidshuis, Integriteit, Lobby en G32 Algemeen bestuur zijn geen vragen aangekondigd wel over de onderwerpen Openbare orde en veiligheid, Regionale samenwerking en herdenken. De voorzitter heeft geconcludeerd dat voor de portefeuille van Marcouch het onderwerp Openbare orde en veiligheid aan de orde is geweest, maar vanwege tijdgebrek niet is afgerond. De overige onderwerpen zijn niet behandeld.

Een aantal fracties in de raadskamer hebben een oproep gedaan om een vervolg op de M1 in de raadskamer op de portefeuille Marcouch te organiseren.
Het DB zal met een voorstel komen hoe de openstaande onderwerpen in de M1 af te ronden.

De raadsadviseur,

K. Vons

De voorzitter,

B. van Es

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	**10 oktober 2018**
Zaaknummer	299229

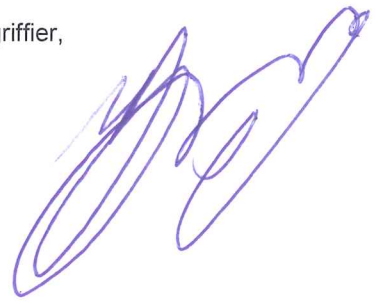
DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie van 5 oktober 2018, Griffie nummer: 299229

besluit:

De concept-besluitenlijsten van de raadsvergaderingen van 26 september 2018 vast te stellen

De griffier,

De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer **299229**

ONDERWERP: Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 26 september 2018

Voorstel

De Agendacommissie stelt u voor de concept-besluitenlijst van de raadsvergadering van 26 september 2018 vast te stellen.

Bijlage

- concept-besluitenlijst van de raadsvergaderingen van 26 september 2018

Gemeente Arnhem

Besluit van	**10 oktober 2018**
Zaaknummer	299229

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van de Agendacommissie van 5 oktober 2018, Griffie nummer: 299229

besluit:

De concept-besluitenlijsten van de raadsvergaderingen van 26 september 2018 vast te stellen

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

BESLUITENLIJST VAN DE VERGADERING VAN DE
RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM OP WOENSDAG 26 september 2018

De voorzitter: de heer Marcouch

De raadsgriffier: de heer Kersten

Aanwezig de leden: mevrouw Andeweg (D66), de heer Aydemir (DENK-Verenigd Arnhem), de heer Becker (ChristenUnie), de heer Bouma (PvdA), mevrouw Van Burgsteden (CDA), de heer Coenders (GroenLinks), de heer Combée (VVD), de heer Dijk (D66), mevrouw Van Dillen (CDA), mevrouw Dobbe (SP), mevrouw Dolsma (GroenLinks), de heer Elfrink (SP), de heer Van Es (VVD), mevrouw Gemici (GroenLinks), de heer Greving (PvdA), de heer De Groot (Partij voor de Dieren), mevrouw Hegge (Partij voor de Dieren), mevrouw Kalthoff (VVD), de heer Kraaijenbrink (Arnhem Centraal), de heer Van der Laak (Arnhem Centraal), de heer Van der Loo (GroenLinks), de heer Loor (D66), de heer Loos (VVD), mevrouw Manders (Arnhem Centraal), de heer Maref (VVD), mevrouw Navis (GroenLinks), mevrouw Nede (ChristenUnie), mevrouw Van Nunen (PvdA), mevrouw Van Ommen (D66), mevrouw Pape (VVD), mevrouw Simonis (GroenLinks), de heer Sanders (PVV), de heer Usta (DENK-Verenigd Arnhem), de heer Verheij (PVV), de heer Prinsen (GroenLinks), de heer Venhoek (D66), mevrouw De Vries (PvdA), de heer Wiggers (Arnhemse Ouderen Partij

Afwezig de leden: mevrouw Lunter (SP)

Begintijd vergadering : 21.00 uur
Eindtijd vergadering : 23:15 uur

BESLUITEN:
Agendapunt:

5.3 Vaststellen van de concept-besluitenlijst van de vergadering van 12 september 2018	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
5.4 Ingekomen stukken en ter inzage gelegde stukken voor de gemeenteraad	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
6.1 Actualisatie verordening Financieel beleid en beheer	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
7.1 Vaststelling bestemmingsplan RIN-locatie	Het amendement "betaalbaar wonen RIN-locatie" (18a19) van de fractie SP is met 2 stemmen voor en 36 stemmen tegen verworpen. Het amendement "reparatie bestemmingsplan RIN-locatie" (18a17) van de fractie PvdA is met algemene stemmen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
7.2 Vaststelling Turap 2 2018	Het amendement "Niet uit het coalitieakkoord" (18a16) van de fracties D66, PvdA, VVD en GroenLinks is met algemene stemmen aangenomen. Het voorstel is met 34 stemmen voor en 4 stemmen tegen aangenomen.
7.3 Zienswijze MJPB 2019-2022 & Bestuursrapportage De Connectie	Het amendement "Connectie op Koers" (18a18) van de fracties CDA, ChristenUnie, Arnhem Centraal en D66 is met 25 stemmen voor en 13 stemmen tegen aangenomen. Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
8.1 Vaststellen van het besluit intrekking verordening Stichting Gemeentespaarbank Arnhem	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
8.2 Vaststellen Verzamelbesluit-2 2018	Het voorstel is met algemene stemmen aangenomen.
9. Voordracht leden Algemene Bezwaarschriftencommissie	Als lid van de Algemene Bezwaarschriftencommissie zijn voorgedragen: - De heer P.P. A.I. van der Kaaij - De heer L.P.W. van der Meer - De heer R.H.J. Wander

De raadsgriffier,

Mr. Jozef Kersten

De voorzitter,

Ahmed Marcouch

Zaaknummer: 294329

Besluit van 10 oktober 2018

Zaaknummer 269939

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 26 juni 2018, Cluster Vastgoed en gebiedsrealisatie nummer: 269939;

gezien het amendement "markante boom, markante plek" (18a20)

overwegende dat:

a. het bestemmingsplan gewijzigd wordt vastgesteld anders dan naar aanleiding van een zienswijze van gedeputeerde staten of de inspecteur, waardoor het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan op grond van artikel 3.8, lid 4, van de Wet ruimtelijke ordening zes weken na de vaststelling bekendgemaakt moet worden;
b. gedeputeerde staten en de inspecteur op voorhand instemmen met het eerder bekend maken van het besluit wanneer daarbij geen provinciale belangen aan de orde zijn;
c. het bestemmingsplan en de wijzigingen geen betrekking hebben op nationale en/of provinciale belangen;
d. het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' bouwplannen mogelijk maakt zoals bedoeld in artikel 6.2.1 van het Besluit ruimtelijke ordening en het kostenverhaal samenhangend met deze bouwplannen op basis van een overeenkomst over grondexploitatie ex afdeling 6.4 Wro anderszins verzekerd is, dat geen faseringseisen noodzakelijk zijn noch het stellen van locatie-eisen;
e. de Crisis- en herstelwet van toepassing is.

Gelet op de artikelen 3.8 en 6.12, lid 2 van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 1.1 van de Crisis- en herstelwet;

besluit:

1. in de zienswijzen van:
   - R.F. Briel en M.D. Bruin te Arnhem;
   - J. Zonnenberg te Arnhem;
   - ProRail te Utrecht;
   - R.H.J. Mooren en T.H.A. Wesselingh te Arnhem;
   - T.H.A. Wesselingh te Arnhem;
   - P.A.J. Kok en J.H.M. Langenhof te Arnhem;

   geen redenen te vinden die leiden tot vaststelling van dit bestemmingsplan in gewijzigde vorm ten opzichte van het ontwerpbestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' zoals dit ter inzage heeft gelegen op grond van artikel 3.8 Wet ruimtelijke ordening;

2. in de zienswijzen van:
   - P. van Gent en R. Erenst te Arnhem;
   - M. Melis van Brandenburg en M. Melis te Arnhem;
   - P. Meex te Arnhem;

Arnhem GEMEENTE

- J. Bongers te Arnhem;
- Wijkvereniging Burgemeesterskwartier e.o.

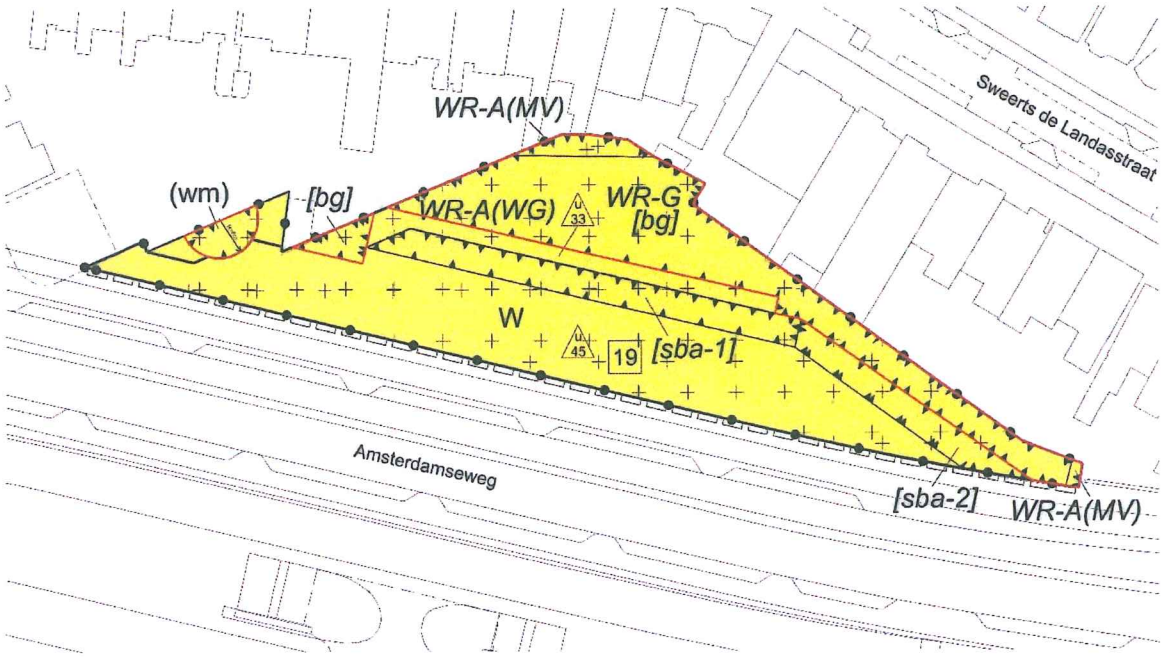
redenen te vinden die leiden tot vaststelling van dit bestemmingsplan in gewijzigde vorm ten opzichte van het ontwerpbestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' zoals dit ter inzage heeft gelegen op grond van artikel 3.8 Wet ruimtelijke ordening;

3. Vast te stellen het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10), zoals dit plan is vervat in de verbeelding NL.IMRO.0202.920-0301.gml met bijbehorende regels en toelichting waarbij de volgende wijzigingen zijn opgenomen ten opzichte van het ontwerp zoals dat ter inzage heeft gelegen:

Verbeelding:

De bouwmogelijkheden op de gronden aan de achterzijde van het perceel zoals weergegeven met de 'rode lijn' op onderstaande afbeelding worden als volgt gewijzigd:

- Voorzover aanwezig wordt de maximumbouwhoogte geschrapt;
- Voorzover aanwezig wordt de 'specifieke bouwaanduiding - 2' geschrapt;
- Er wordt een bouwaanduiding 'bijgebouwen' opgenomen;
- De functieaanduiding 'waardevolle boom' wordt vergroot.

Arnhem GEMEENTE

Regels:

- In artikel 3.1 sub c. wordt de maximumbouwhoogte ter plaatse van de noordelijke maatvoeringsgrens van de 'specifieke bouwaanduiding-2' gewijzigd van 33 naar 39 meter.
- Aan artikel 3.1 is sub g. toegevoegd en dit komt als volgt te luiden:
  Ter plaatse van de bouwaanduiding 'bijgebouwen' mogen uitsluitend bijbehorende bouwwerken worden gebouwd met een maximumbouwhoogte van 3 meter en indien er sprake is van aan- of uitbouwen aan de hoofdbebouwing met een maximumbouwhoogte gelijk aan de hoogte van de begane-grondbouwlaag van de hoofdbebouwing, vermeerderd met maximaal 30 centimeter ten behoeve van isolatie of afschot.
- Aan artikel 3.2 wordt onderdeel h. toegevoegd:
  h. Een vergunning voor het bouwen, zoals bedoeld in artikel 2.1 onder a. van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, wordt uitsluitend verleend indien de aanvraag daartoe mede behelst het oprichten en gedurende de bouwwerkzaamheden (van in de bestemming passende bouwwerken) opgericht houden van een hekwerk zoals bedoeld in artikel 10.1.2 van minimaal twee meter hoogte op een afstand van minimaal 4,5 meter van de stamvoet.
- Artikel 10.1.2 wordt gewijzigd en komt als volgt te luiden:
  Ter plaatse van de aanduiding 'waardevolle boom' (wm) mogen uitsluitend afschermende bouwwerken geen gebouwen zijnde ter bescherming van de waardevolle boom worden gebouwd, zoals hekwerken (zoals bedoeld in artikel 3.2 onder h).
- Artikel 10.1.3 wordt geschrapt.
- Artikel 10.1.6 wordt gewijzigd en komt als volgt te luiden:

  a. *Werken en werkzaamheden als bedoeld in lid 10.1.4 zijn slechts toelaatbaar,*
     1. *indien door die werken en werkzaamheden dan wel door de daarvan direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen, de waarde of functie van de in lid 10.1 bedoelde gronden, die het plan beoogt te beschermen, niet onevenredig wordt of kan worden aangetast, dan wel de mogelijkheden voor het herstel van die waarde of functies niet onevenredig worden of kunnen worden verkleind;*
     2. *gedurende deze werkzaamheden, voor zover het afgraven van gronden betreft, een bomenwacht aanwezig zal zijn.*

  b. *In afwijking van het bepaalde in dit onderdeel onder a. zijn werken en werkzaamheden als bedoeld in lid 10.1.4 niet toegestaan binnen een straal van 4,5 meter rondom de stamvoet van de waardevolle boom, zijnde 4,0 meter vanaf de muur.*

4. Geen exploitatieplan vast te stellen als bedoeld in artikel 6.12 van de Wet ruimtelijke ordening.

De griffier,

De voorzitter,

Arnhem GEMEENTE

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 269939

Onderwerp: Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)'

Voorstel

1. In de naar aanleiding van het ontwerpbestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' ingediende zienswijzen redenen te vinden die leiden tot vaststelling van het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' in gewijzigde vorm ten opzichte van het ontwerp van dit bestemmingsplan, zoals dit ter inzage heeft gelegen op grond van artikel 3.8 Wet ruimtelijke ordening;
2. Het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' gewijzigd vast te stellen zoals dit plan is vervat in verbeelding NL.IMRO.0202.920.0301.gml met bijbehorende regels en toelichting.
3. In te stemmen met het afzien van de vaststelling van een exploitatieplan als bedoeld in artikel 6.12 lid 2 van de Wet op de ruimtelijke ordening.

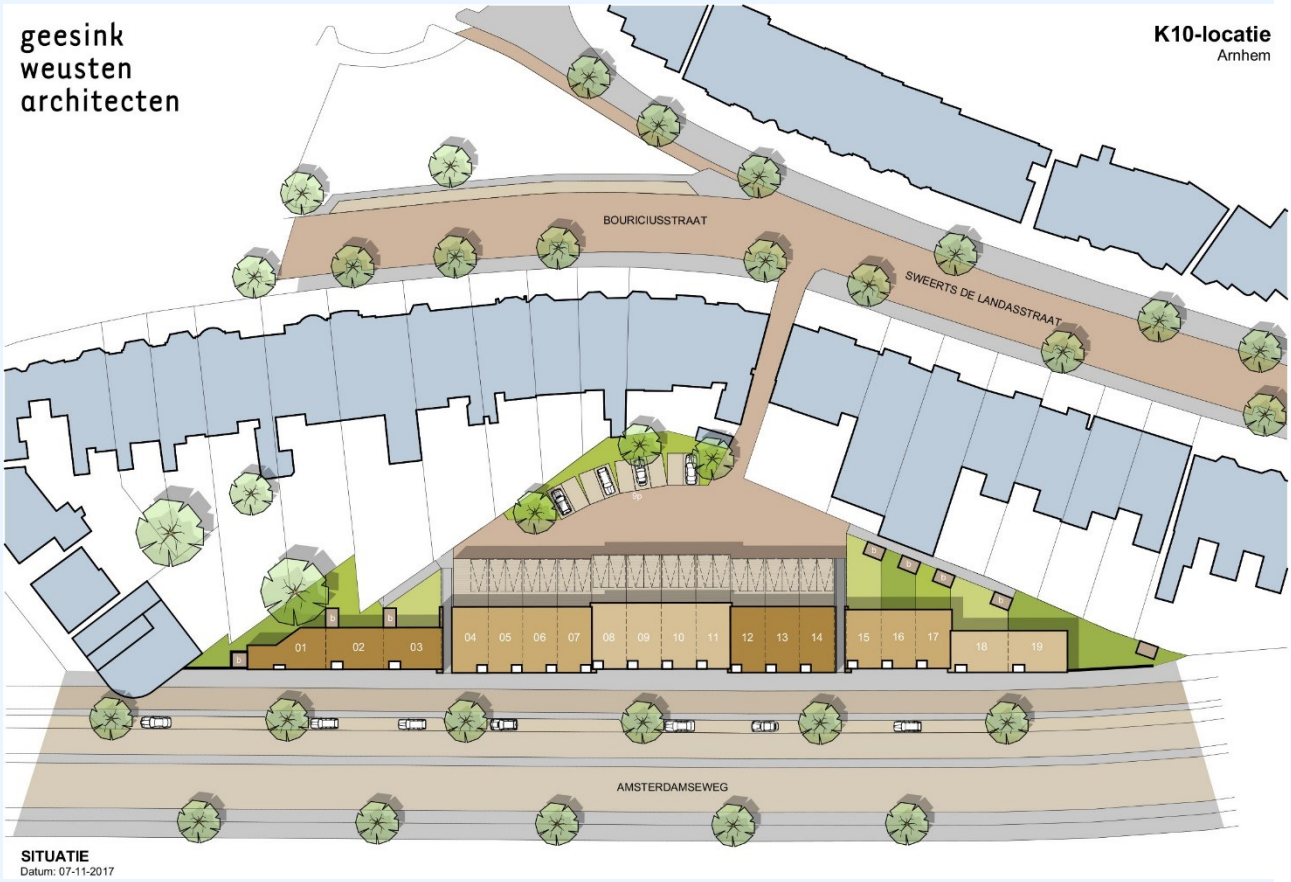
Inleiding

Het project 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' maakt onderdeel uit van het project 'Arnhem Centraal Noord' en voorziet in het ontwikkelen van kavel K10. Deze kavel is gelegen aan de Amsterdamseweg en globaal gesitueerd tussen de Brantsenstraat en de Sweerts de Landasstraat. De kavel is momenteel onbebouwd en braakliggend. Op basis van het geldende bestemmingsplan zijn de gronden bestemd voor dienstverlening (administratieve en publieksgerichte kantoren). Beoogd was een programma van 4.500 m² bvo aan kantoorfuncties.

In juli 2016 is door het college het herijkingsvoorstel voor Arnhem Centraal aangenomen waarbij een behoorlijk deel van het oorspronkelijke kantoorprogramma is omgezet naar woningbouw. Als gevolg van de herijking is ook de invulling van kavel K10 gewijzigd. Het voorgenomen plan geeft invulling aan het besluit en voorziet in het realiseren van woningbouw ter plaatse in de vorm van maximaal 19 stadswoningen met bijbehorende (parkeer)voorzieningen. Hiermee wordt bijgedragen aan een betere functiemix in het stationsgebied waardoor de aantrekkelijkheid van Arnhem als woon-, werk- en leefstad wordt versterkt.

Hierna is een indicatieve indeling van het bouwblok weergegeven.

Arnhem GEMEENTE

Het geldende bestemmingsplan laat bovenstaande ontwikkeling niet toe (wonen is nu niet toegestaan). Voorliggend bestemmingsplan voorziet in een juridisch planologisch kader op basis waarvan de gewenste ontwikkeling mogelijk wordt gemaakt. Opgemerkt wordt dat wat betreft de ligging van de bebouwing en de bouwhoogten het plan passend is binnen de huidige bouwregels. Oftewel de strijdigheid van het voornemen op basis van het geldende bestemmingsplan beperkt zich uitsluitend tot het gebruik (wonen).

Het ontwerpbestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10) heeft vanaf 28 november 2017 zes weken ter inzage gelegen. Hierover bent u per raadsbrief geinformeerd (d.d.: 7 december 2017). Tijdens de terinzagelegging zijn 8 zienswijzen ingediend. Deze zienswijzen richten zich onder andere op de bescherming van een monumentale boom, parkeren en privacy. De zienswijzen geven aanleiding om voor te stellen het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen. In het dictum van het raadsbesluit zijn de voorgestelde wijzigingen opgenomen. In het zienswijzenrapport (bijlage 1 bij dit voorstel) is de samenvatting van de zienswijzen opgenomen met de gemeentelijke reactie.

Beoogd effect

Het bieden van een planologisch kader voor de ontwikkeling van kavel K10 van het ontwikkelingsgebied Arnhem Centraal Noord.

Argumenten

1.1 De ingediende zienswijzen geven deels aanleiding het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen

Het ontwerpbestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' heeft zes weken ter inzage gelegen. Tijdens deze periode zijn 8 zienswijzen ingediend. De zienswijzen zijn grotendeels afkomstig van individuele omwonenden en verder van de wijkvereniging Burgemeesterswijk en ProRail.
De zienswijzen zijn divers maar richten zich met name op:

- de bescherming van de monumentale boom op het perceel van Bouriciusstraat 9;
- overlast aan de zijde van de Sweerts de Landasstraat en Bouriciusstraat vanwege de toename van verkeersbewegingen;
- de beperkte afstand tussen de bestaande woningen en achtertuinen en de nieuwbouw waardoor er angst is voor minder privacy etc.;
- de woonfunctie zorgt voor een ander gebruik van de bebouwing dan kantoren en is er een grotere kans op overlast en aantasting van privacy;
- mogelijke parkeerproblemen door het hanteren van een te lage parkeernorm;
- de hoogte van een geluidscherm die aansluit op de naastgelegen bebouwing.

In het zienswijzenrapport (bijlage 1 bij dit voorstel) is een samenvatting van de zienswijzen opgenomen en de gemeentelijke reactie. Het voorstel is om het bestemmingsplan op één onderdeel te wijzigen. Verder geven de zienswijzen geen aanleiding om het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen.

De voorgestelde wijziging heeft betrekking op de bouwmogelijkheden aan de achterzijde van het perceel. In het ontwerpbestemmingsplan zijn de bebouwingsmogelijkheden uit het geldende bestemmingsplan overgenomen. Naar aanleiding van de zienswijzen zijn de bouwmogelijkheden nog een keer kritisch bekeken. De conclusie is dat de toegestane hoogte en functie (hoofdbebouwing) aan de achterzijde van het perceel, grenzend aan de tuinen van de woningen aan de Sweerts de Landasstraat, fors is. Ondanks dat het geldende bestemmingsplan deze hoogte al toe laat is toch het voorstel om de verbeelding hier aan te passen. Het voorstel is om aan de achterste zone een bouwaanduiding 'bijgebouw' toe te voegen (zie dictum van het raadsbesluit voor de precieze begrenzing). Dat betekent dat de maximumbouwhoogte beperkt is tot 3 meter (ten opzichte van maaiveld). Dat komt overeen met de maximumbouwhoogte in de achtertuinen van de aangrenzende percelen. Verder betekent dit functioneel dat hier geen hoofdbebouwing maar alleen aan- en bijgebouwen zijn toegestaan. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijzen over onder andere privacy.
De hoofdbebouwing blijft op sommige plekken redelijk dicht gesitueerd tot de perceelgrens. Hiervan is beoordeeld dat dit past binnen een stedelijke omgeving en past binnen het geldende bestemmingsplan. De afstand tussen de hoofdbebouwing is gemiddeld 20 meter en dat is in een stedelijke omgeving een normale afstand.

2.1 Het stedenbouwkundig afronden van het gebied en het bijdragen aan de ambitie op een hoogwaardige entree naar de stad (transfergebied) te realiseren

Voor het stationsgebied Arnhem Centraal is het Masterplan Arnhem Centraal (december 1998) opgesteld. Het Masterplan beschrijft het toekomstige 'Transfergebied' als een hoogwaardige entree naar de stad, waarbij een nieuw stedenbouwkundig knooppunt de grootschalige infrastructurele elementen samenbrengt op een locatie met commerciële functies en een woongebied.

Hoewel het plangebied niet expliciet is opgenomen in het Masterplan Arnhem Centraal (december 1998) wordt het wel gezien als onderdeel van het gebied Arnhem Centraal (AC).
In de stedelijke context neemt het plangebied een prominente plek in als entree tot de stad en als zichtlocatie. Het terrein is braakliggend en oogt vanwege achterstallig groenbeheer en de achterkantsituatie van de bebouwing aan de Sweerts de Landasstraat enigszins rommelig. Daarnaast is sprake van een stedenbouwkundig onafgerond geheel.
Voorliggend plan voorziet in het stedenbouwkundig afronden van dit deel van AC Noord. De toekomstige bebouwing sluit zoveel mogelijk aan bij de bebouwing op de naast- en achtergelegen percelen om blinde achter- en zijkanten aan de openbare ruimte te minimaliseren. Door het stellen van stedenbouwkundige randvoorwaarden (o.a. ten aanzien van hoogten en rooilijnen) wordt verzekerd dat de nieuwbouw naadloos gaat aansluiten op de bestaande bebouwing in de omgeving. Het huidige ontwerp voorziet in een eenduidige en samenhangende structuur van bebouwing in dit deel van het stationsgebied.
Resumerend wordt dan ook gesteld dat het voornemen een grote bijdrage levert aan de stedenbouwkundige afronding van het gebied en het creëren van een hoogwaardige entree naar de stad.

2.2 Het plan draagt bij aan voldoende aantrekkelijke woonmilieus

Het plan voorziet in de realisatie van maximaal 19 stadswoningen (herenhuizen). De woningen bestaan uit vier bouwlagen en elke woning zal beschikken over een eigen tuin of (dak)terras.
Het plangebied is een geschikte locatie in de stad om een centrum-stedelijk woonmilieu te realiseren door middel van stadswoningen. De woningen zijn met name geschikt voor gezinnen.
Resumerend wordt dan ook gesteld dat het plan voorziet in het realiseren van een aantrekkelijk woonmilieu, waarbij in wordt gespeeld op de behoefte naar woningen op hoogwaardige OV-locaties.

2.3 Er is een ontheffing voor hogere waarde geluid verleend

De geluidbelasting overstijgt ter plaatse van alle woningen de voorkeurswaarden voor geluidsbelasting vanwege wegverkeerslawaai. De maximale geluidbelasting bedraagt 63 dB als gevolg van de Amsterdamseweg en 62 dB als gevolg van het spoortraject. De maximale ontheffingswaarden worden daarmee niet overschreden. Er zijn bron- en overdrachtsmaatregelen onderzocht om de geluidbelasting te verlagen tot de voorkeursgrenswaarde. Het treffen van bron- en overdrachtsmaatregelen is niet mogelijk, doelmatig of wenselijk gebleken.
In het Beleidsplan Geluid van de gemeente Arnhem is de locatie gelegen in het gebied “Stedelijke zone/knooppunt”. Conform de criteria uit het hogere waarden beleid voor het toekennen van een hogere waarde voor de geluidsklasse “zeer onrustig” (spoortraject) en “lawaaiig” (Amsterdamseweg), dient elke woning te beschikken over een geluidluwe zijde, een geluidluwe buitenruimte en de realisatie van minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde. Uit de berekeningen en vertaling naar de plattegronden blijkt dat het plan voldoet aan deze criteria daar elke woning beschikt over een geluidluwe achtergevel (tuinzijde) waaraan de buitenruimte en tenminste een verblijfsruimte is gesitueerd. De toegestane binnenwaarde van 33 dB is middels akoestische maatregelen (bijv. akoestische beglazing) te borgen.
Het besluit voor het vaststellen van hogere waarden is op 9 januari 2018 genomen.

3.1 Exploitatieplan is niet noodzakelijk

De gemeente heeft met de initiatiefnemer afspraken gemaakt over de grondexploitatie: er is een overeenkomst gesloten. Het vaststellen van een exploitatieplan is niet noodzakelijk.

4.1 Crisis- en herstelwet zorgt voor snelle procedure en eerder duidelijkheid

Vanwege de voordelen bij de procedure is het voorstel om de Crisis-en Herstelwet (Chw) ook bij dit bestemmingsplan van toepassing te verklaren. De Chw zorgt er voor dat de procedure sneller wordt doorlopen en dat er eerder duidelijkheid is over de status van het bestemmingsplan. De rechtsbescherming voor belanghebbenden is, met inachtneming van een aantal kleine onderdelen gelijk. Overigens is de Chw van rechtswege van toepassing. Wel is het op grond van jurisprudentie van belang dat de gemeenteraad bij vaststelling van een bestemmingsplan waarop de Chw van toepassing is, dit ook uitdrukkelijk verklaart, zowel bij de vaststelling als de bekendmaking daarvan. Hierdoor is het voor eventuele belanghebbenden op voorhand duidelijk dat de wet van toepassing is.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Er is niet aan alle bezwaren (zienswijzen) tegemoet gekomen

Naar aanleiding van de zienswijzen wordt voorgesteld het bestemmingsplan op twee onderdelen te wijzigen. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan een aantal punten die door de appelanten zijn genoemd in de zienswijzen. Er zijn echt er ook diverse onderwerpen waar een andere belangenafweging wordt gemaakt en waar niet tegemoet wordt gekomen aan de zienswijzen. Dit kan in de vervolgprocedure leiden tot beroep tegen het vastgestelde bestemmingsplan.

Financiën

De gemeente heeft met de grondeigenaren afspraken gemaakt over de grondexploitatie: er is een overeenkomst gesloten. Daarin is onder meer geregeld dat de grondeigenaren een financiële bijdrage aan de gemeente voldoet ter dekking van de gemaakte kosten zoals genoemd in de artikelen 6.2.3 t/m 6.2.5 Bro. Omdat het verhaal van de kosten van de grondexploitatie over de in het plan begrepen gronden met deze overeenkomst anderszins verzekerd is, is het maken van een exploitatieplan op grond van artikel 6.12 lid 2 Wro niet nodig.

Uitvoering

Na vaststelling wordt het bestemmingsplan gedurende zes weken ter inzage gelegd. Hierna kan eventueel een beroepsprocedure bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State volgen. Indien er geen beroep is aangetekend, zijn de plannen na afloop van de beroepstermijn in werking en onherroepelijk.

Aangezien hier sprake van een project waarop artikel 1.1 van de Crisis- en herstelwet (Chw) van rechtswege van toepassing is, kan de eventuele beroepsprocedure sneller wordt doorlopen. Hierdoor is er eerder duidelijkheid over de status van het bestemmingsplan. De rechtsbescherming voor belanghebbenden is, met inachtneming van een aantal kleine onderdelen gelijk. In de publicatie van het

vastgestelde bestemmingsplan zal uitdrukkelijk worden aangegeven dat de Chw van toepassing is. Hierdoor is het voor eventuele belanghebbenden op voorhand duidelijk dat deze wet van toepassing is.

Communicatie

Het plan is in het kader van het 3.1.1. Bro overleg toegestuurd aan het Waterschap Rijn en IJssel en ProRail. Naar aanleiding van de reacties van beide instanties is het concept-bestemmingsplan aangepast.
Er is voor huurders en eigenaars van omliggende panden een informatiebijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst zijn de plannen voor de locatie en de te volgen bestemmingsplanprocedure aan de orde gekomen. Er heeft een gesprek plaatsgevonden met de commissie 'leefomgeving' van de wijkvereniging Burgemeesterswijk over het ontwerpbestemmingsplan.
De terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan heeft plaatsgevonden in de Staatscourant, in het digitaal gemeenteblad en de gemeentelijke website.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Zienswijzenrapport (bijlage 1 bij dit voorstel)
- Bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10) (inclusief bijlagen)

Ter inzage stukken voor gemeenteraad

-

RAADSVOORSTEL

Besluit van

Zaaknummer 269939

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 26 juni 2018, Cluster Vastgoed en gebiedsrealisatie nummer: 269939;

overwegende dat:

a. het bestemmingsplan gewijzigd wordt vastgesteld anders dan naar aanleiding van een zienswijze van gedeputeerde staten of de inspecteur, waardoor het besluit tot vaststelling van het bestemmingsplan op grond van artikel 3.8, lid 4, van de Wet ruimtelijke ordening zes weken na de vaststelling bekendgemaakt moet worden;
b. gedeputeerde staten en de inspecteur op voorhand instemmen met het eerder bekend maken van het besluit wanneer daarbij geen provinciale belangen aan de orde zijn;
c. het bestemmingsplan en de wijzigingen geen betrekking hebben op nationale en/of provinciale belangen;
d. het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' bouwplannen mogelijk maakt zoals bedoeld in artikel 6.2.1 van het Besluit ruimtelijke ordening en het kostenverhaal samenhangend met deze bouwplannen op basis van een overeenkomst over grondexploitatie ex afdeling 6.4 Wro anderszins verzekerd is, dat geen faseringseisen noodzakelijk zijn noch het stellen van locatie-eisen;
e. de Crisis- en herstelwet van toepassing is.

Gelet op de artikelen 3.8 en 6.12, lid 2 van de Wet ruimtelijke ordening en artikel 1.1 van de Crisis- en herstelwet;

besluit:

1. in de zienswijzen van:
   - R.F. Briel en M.D. Bruin te Arnhem;
   - J. Zonnenberg te Arnhem;
   - ProRail te Utrecht;
   - R.H.J. Mooren en T.H.A. Wesselingh te Arnhem;
   - T.H.A. Wesselingh te Arnhem;
   - P.A.J. Kok en J.H.M. Langenhof te Arnhem;

   geen redenen te vinden die leiden tot vaststelling van dit bestemmingsplan in gewijzigde vorm ten opzichte van het ontwerpbestemmingsplan ‘Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' zoals dit ter inzage heeft gelegen op grond van artikel 3.8 Wet ruimtelijke ordening;

GEMEENTE Arnhem

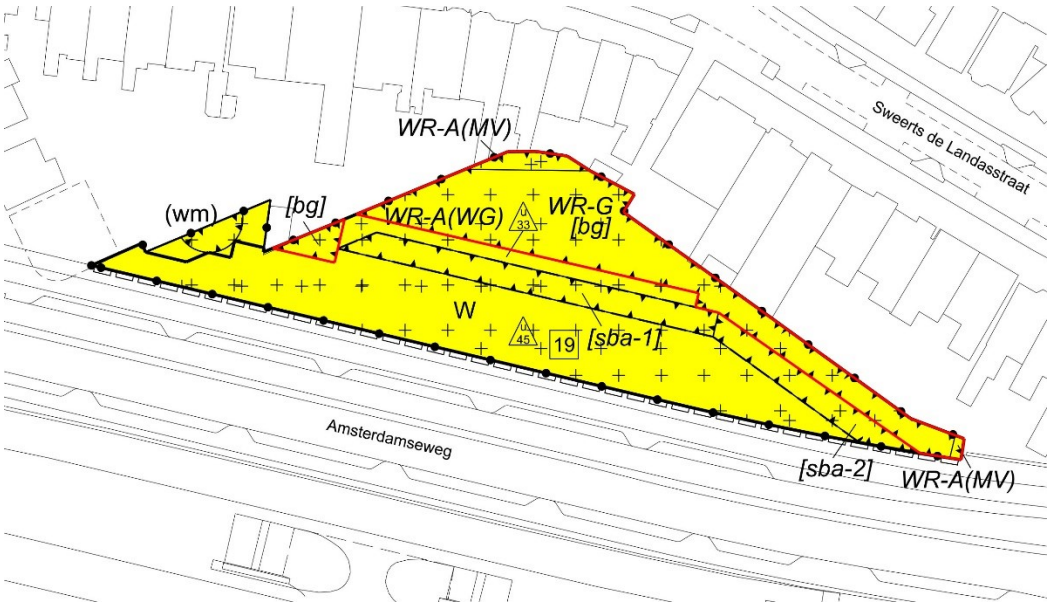
2. in de zienswijzen van:
   - P. van Gent en R. Erenst te Arnhem;
   - M. Melis van Brandenburg en M. Melis te Arnhem;
   - P. Meex te Arnhem;
   - J. Bongers te Arnhem;
   - Wijkvereniging Burgemeesterskwartier e.o.

   redenen te vinden die leiden tot vaststelling van dit bestemmingsplan in gewijzigde vorm ten opzichte van het ontwerpbestemmingsplan ‘Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' zoals dit ter inzage heeft gelegen op grond van artikel 3.8 Wet ruimtelijke ordening;

3. Vast te stellen het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10), zoals dit plan is vervat in de verbeelding NL.IMRO.0202.920-0301.gml met bijbehorende regels en toelichting waarbij de volgende wijzigingen zijn opgenomen ten opzichte van het ontwerp zoals dat ter inzage heeft gelegen:

   Verbeelding:

   De bouwmogelijkheden op de gronden aan de achterzijde van het perceel zoals weergegeven met de 'rode lijn' op onderstaande afbeelding worden als volgt gewijzigd:
   - Voor zover aanwezig wordt de maximumbouwhoogte geschrapt;
   - Voor zover aanwezig wordt de 'specifieke bouwaanduiding - 2' geschrapt;
   - Er wordt een bouwaanduiding 'bijgebouwen' opgenomen.

   Regels:
   - In artikel 3.1 sub c. wordt de maximumbouwhoogte ter plaatse van de noordelijke maatvoeringsgrens van de 'specifieke bouwaanduiding-2' gewijzigd van 33 naar 39 meter.
   - Aan artikel 3.1 is sub g. toegevoegd en dit komt als volgt te luiden:
     Ter plaatse van de bouwaanduiding 'bijgebouwen' mogen uitsluitend bijbehorende bouwwerken

worden gebouwd met een maximumbouwhoogte van 3 meter en indien er sprake is van aan- of uitbouwen aan de hoofdbebouwing met een maximumbouwhoogte gelijk aan de hoogte van de begane-grondbouwlaag van de hoofdbebouwing, vermeerderd met maximaal 30 centimeter ten behoeve van isolatie of afschot.

4. Geen exploitatieplan vast te stellen als bedoeld in artikel 6.12 van de Wet ruimtelijke ordening.

De griffier, De voorzitter,

Zaaknummer: 269939

BIJLAGE 1. ONDERDEEL UITMAKEND VAN HET RAADSVOORSTEL

vast te stellen bestemmingsplan “Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)”

Zienswijzenrapport bestemmingsplan “Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)”

Voor u ligt het rapport met een samenvatting van de ingediende zienswijzen naar aanleiding van het ontwerpbestemmingsplan “Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)”.

Het project 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' maakt onderdeel uit van het project 'Arnhem Centraal Noord' en voorziet in het ontwikkelen van kavel K10. Deze kavel is gelegen aan de Amsterdamseweg en globaal gesitueerd tussen de Brantsenstraat en de Zijpendaalseweg. De kavel is momenteel onbebouwd en braakliggend. Op basis van het geldende bestemmingsplan zijn de gronden bestemd voor dienstverlening (administratieve en publieksgerichte kantoren). Beoogd was een programma van 4.500 m² bvo aan kantoorfuncties.

Vanwege onder andere de economische ontwikkelingen is een onderzoek gedaan naar herijking van het programma voor Arnhem Centraal. De uitkomst is dat een behoorlijk deel van het oorspronkelijke kantoorprogramma zal worden omgezet naar woningbouw. Als gevolg van de herijking is ook de invulling van kavel K10 gewijzigd. Het voorgenomen plan voorziet in het realiseren van woningbouw ter plaatse in de vorm van maximaal 19 stadswoningen met bijbehorende (parkeer)voorzieningen. Deze ontwikkeling past niet binnen het geldende bestemmingsplan en om die reden is de vaststelling van een nieuw bestemmingsplan voor dit gebied noodzakelijk.

Het ontwerpbestemmingsplan heeft conform artikel 3.8 van de Wet ruimtelijke ordening met ingang van dinsdag 28 november 2017 gedurende een termijn van 6 weken (dus tot en met maandag 8 januari 2018) ter inzage gelegen. Tijdens de terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan zijn 8 zienswijzen ingediend. De zienswijzen zijn binnen de hiervoor genoemde termijn ingediend c.q. verzonden en daarmee - voor wat betreft de termijn van indiening van de zienswijze - ontvankelijk.

Het zienswijzenrapport maakt onderdeel uit van het raadsvoorstel tot vaststelling van dit bestemmingsplan. Onder A. is het overzicht opgenomen van de indieners van de zienswijzen. In onderdeel B. worden de zienswijzen samengevat en volgt de gemeentelijke reactie en een conclusie. Tot slot zijn in onderdeel C. de wijzigingen als gevolg van de zienswijzen en de ambtshalve wijzigingen opgesomd.

A. Naam en adressen van de indieners zienswijzen over het ontwerpbestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)

	Naam	**Plaats**
1	R.H.J. Mooren en T.H.A. Wesselingh	Arnhem
2	R.F. Briel en M.D. Bruin	Arnhem
3	Diverse bewoners van Burgemeesterswijk	
	P. van Gent en R. Erenst	Arnhem
	M. Melis van Brandenburg en M. Melis	Arnhem
	P. Meex	Arnhem
	J. Bongers	Arnhem
4	Wijkvereniging Burgemeesterskwartier e.o.	Arnhem
5	J. Zonnenberg	Arnhem
6	T.H.A. Wesselingh	Arnhem
7	ProRail	Utrecht
8	P.A.J. Kok en J.H.M. Langenhof	Arnhem

B. Behandeling zienswijzen

In dit hoofdstuk zijn de verschillende zienswijzen samengevat en van een gemeentelijke reactie voorzien. Afgesloten wordt met een voorstel van het college van burgemeester en wethouders aan de gemeenteraad om het plan al dan niet gewijzigd vast te stellen.

De zienswijzen zijn in hun totaliteit beoordeeld. Inhoudende dat onderdelen van de zienswijzen die niet expliciet worden benoemd wel bij de beoordeling zijn betrokken.

Zienswijze 1: R.H.J. Mooren en T.H.A. Wesselingh

Bezwaren:

a. In algemene zin zijn reclamanten tevreden met de voorgestelde bestemmingsplanwijziging van kantoor- naar woonbestemming.
b. Reclamanten zijn van mening dat het uitgevoerde boomeffectrapportage ten aanzien van de monumentale boom op het perceel van Bouriciusstraat 9 ondeugdelijk is. Zij vinden dat er in de rapportage aannames en vooronderstellingen zijn gemaakt die discutabel of pertinent onjuist zijn. Daarnaast geven reclamanten aan dat er voor eerdere plannen voor K10 in het recente verleden ook boomeffectenanalyses zijn uitgevoerd. De conclusies uit deze analyses van 2010 komen op cruciale onderdelen niet overeen met de huidige conclusies. Op basis van onderstaande argumenten passen de twee meest nabij de boom gelegen woningen niet binnen de kaders zoals benodigd om de monumentale boom langdurig te beschermen.

    1) *De omvang van de kroonprojectie is 18x12 meter;*

    De in de boomeffectanalyse van Boomontzorging.com genoemde kroonprojectie is onjuist. De rode stippellijn op de luchtfoto op pagina 4 van de rapportage staat te veel in noordwestelijke richting ingetekend, waardoor de boom onjuist geprojecteerd wordt. De eerder door de Dienst Stadsbeheer ingemeten kroonprojectie was in 2010 al 16x15 meter. Metingen in het veld door reclamanten laten ook zien dat de kroonprojectie van de boom ongeveer 17,5x15,5 meter bedraagt. Kortom het uitgangspunt dat de breedte van de boom, gemeten loodrecht op de tuinmuren van de twee genoemde percelen aan de Bouriciusstraat slechts 12 meter zou zijn, klopt niet.

    De straal van de halve cirkel in het ontwerp-bestemmingsplan is dan ook tenminste 2 a 2,5 meter te klein, louter gebaseerd op de kroonprojectie. Dat is goed te zien, aangezien in het op 28 september 2015 definitief vastgestelde aangrenzende bestemmingsplan Burgemeesterswijk-Transvaal de andere helft van de cirkel veel groter is. Beide halve cirkels sluiten daardoor niet op elkaar aan.

    Tenslotte wordt nog opgemerkt dat afbeelding 2 op pagina 5 van de boomeffectanalyse van Boomontzorging.com suggestief en onjuist is. Gesteld wordt dat de boomprojectie met een rood-wit lint is aangegeven. Dit is onjuist. Op de foto is overduidelijk te zien dat het lint onder de boom loopt. Verder wordt gesuggereerd dat met de rode lijn de locatie van de woning (6,5 meter diep) is weergegeven. Ook dit is onjuist, het aangegeven vlak is kleiner.

    2) *Het wortelpakket beperkt zich tot 4 meter vanaf de stamvoet van de boom;*

    Deze aanname is van belang, aangezien in de boomeffectanalyse gesteld wordt dat er op een afstand van 4 meter vanaf de stam geen beperkingen zijn voor de bouw. In alle literatuur rondom het wortelstelsel van paardenkastanjes wordt als leidraad aangehouden dat het wortelstelsel zich tenminste uitstrekt tot de kroonprojectie. Ook in de eerdere boomeffectanalyse van 2010 is op basis van proefsleuvenonderzoek een advies opgesteld. Daarbij werd vastgesteld (Duijfhuizen, pag. 13) dat op 5 meter vanaf de muur (overeenkomend met 5,50 meter vanaf de stamvoet) "veel fijnere wortels en veel haarwortels zijn aangetroffen, met name tussen 10 en 60 cm beneden het maaiveld". Ook zijn toen bodemgasanalyses uitgevoerd, waaruit bleek dat de grond tot dezelfde afstand (5 meter uit de muur, 5,5 meter uit de stam) goed was doorlucht. Kortom het is waarschijnlijk dat het wortelpakket van de kastanjeboom veel verder dan 4 meter uit de stamvoet (3,5 meter uit de muur) reikt.

Terzijde wordt nog opgemerkt dat de tekening op pagina 16 van het rapport van Boomontzorging.com de drie proefstroken laat zien. De tekening is nogal suggestief. Immers de totale lengte van de drie proefstroken is maximaal 5,1 meter lang en moeten derhalve allen binnen de kroonprojectie vallen. Echter ze staan tot 1,5 meter buiten de kroonprojectie getekend. Hierdoor wordt ten onrechte de suggestie gewekt dat de beoogde bouwactiviteiten niet onder de kroonprojectie zouden plaatsvinden.

3) *De bebouwing kan vanaf 4 meter van de stam plaatsvinden, werkruimte voor de bouw is niet nodig;*

Deze aanname is er allereerst op gebaseerd dat het wortelstelsel van de boom zich slechts tot 3,5 meter uit de muur (4 meter vanuit de stamvoet) zou uitstrekken (zie hiervoor). Bovendien wordt aangenomen dat er vanaf die veronderstelde grens van het wortelpakket gebouwd zou kunnen worden. Algemeen wordt echter geadviseerd dat er buiten het wortelpakket en de kroonprojectie tenminste een werkzone van 2 meter aangehouden zou moeten worden. Dit wordt ook door de Bomenstichting geadviseerd. Deze ruimte is nodig voor het plaatsen van steigers en het uitvoeren van de werkzaamheden. Ook moet voorkomen worden dat er bodemverdichting of vergraving plaatsvindt onder de kroonprojectie (bijlage 2 van het rapport van Boomontzorging.com bevat overigens al deze richtlijnen, maar ze worden niet gevolgd). In het eerdergenoemde rapport van Duijfhuizen (pag. 14 en 15) zijn wel vele aanbevelingen opgenomen voor deze zone. Verder zal het zo dicht bouwen bij de boom, deels zelfs onder de kroonprojectie, de waterhuishouding en vochtvoorziening van de boom nadelig beïnvloeden.

Geconcludeerd moet worden dat deze aanname (van 4 meter vanaf de stam kan gebouwd worden) onmogelijk terecht kan zijn. Er dient een beschermingszone van tenminste 7 meter vanuit de muur (7,5 meter vanuit de stamvoet) aangehouden te worden, zoals in het eerdere rapport van Duijfhuizen is opgenomen.

4) *Er kan gebouwd worden tot een hoogte van 9 meter, zonder de gesteltak op 9,5 meter hoogte te beïnvloeden.*

De maximale bouwhoogte van de geplande panden, deels onder de kroonprojectie, loopt op tot 13,2 meter. Onduidelijk is uit het bestemmingsplan welke hoogte precies op welke plek is toegestaan. Duidelijk is echter dat het bouwen van -naar het nu lijkt- drie etages onder de op 9,5 meter hoogte aanwezige cruciale gesteltak, niet mogelijk lijkt zonder de boom te beschadigen of de leefomstandigheden van de monumentale beschermde boom nadelig te beïnvloeden.

5) *De vitaliteit en conditie van de kastanjeboom is goed.*

Er zijn geen symptomen of tekenen van aantasting door de Kastanjebloedingsziekte, noch van aantasting door houtparasitaire schimmels. Dat wordt in beide boomeffectanalyses geconstateerd. Vreemd genoeg is de verwachte levensduur in het rapport van Boomontzorging.com "niet veel langer dan 10 tot 15 jaar" vanwege het verhoogde risico op de Kastanjebloedingsziekte. In het rapport wordt op pag. 14 zelfs al ingespeeld op het kappen van de boom na 10 tot 15 jaar, waarmee dan in het ontwerp van de woning rekening kan worden gehouden, "zodat deze na de kap van de boom relatief eenvoudig uitgebouwd kan worden".

c. In algemene zin zijn reclamanten wat verbaasd dat de gemeentelijk projectleider van dit plan niet op de hoogte is van het bestaan van de analyse van Duijfhuizen uit 2010, noch deze ter beschikking heeft gesteld aan de initiatiefnemer. Op deze wijze wordt geen recht gedaan aan de voorgeschiedenis rondom deze boom. Ter bescherming van de boom heeft de Raad van State in het verleden uitspraak gedaan en zijn er na veel overleg met de gemeente voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal II randvoorwaarden opgesteld. Deze randvoorwaarden komen in het voorliggende plan niet meer expliciet terug.
d. Graag zouden reclamanten van de gemeente willen horen op welke wijze de beperkingen voor het gebruik van de toekomstige tuinen onder de kroonprojectie van de boom, gehandhaafd gaan worden. Dit om te voorkomen dat de boom door oneigenlijk gebruik inderdaad na korte tijd gekapt

moet worden en de woning uitgebouwd kan worden. Verder zal de waterhuishouding ter plaatse worden beïnvloed, waarvoor compenserende maatregelen voor de boom nodig zullen zijn.

e. In het ontwerp-bestemmingsplan en de plannen van KondorWessels wordt volgens reclamanten geen aandacht besteed aan de aansluiting van de beoogde woonbebouwing van K10 op het vergunde kantoorgebouw van Breedband Arnhem op de locatie K12. Gelet op de geluidhinder zou hier een geluidwand of muur moeten komen. Graag zouden we een goede inpassing in het bestemmingsplan opgenomen zien.

Beantwoording:

a. Deze mening wordt voor kennisgeving aangenomen.

b. Hieronder de beantwoording op de zienswijze over boomeffectrapportage ten aanzien van de monumentale boom op het perceel van Bouriciusstraat 9.

1) *De omvang van de kroonprojectie is 18x12 meter;*
Het doel van de luchtfoto met de boom op pagina 4 is het aanduiden van de locatie van de boom en het verschaffen van een indruk van de directe omgeving van de boom. De rode stippellijn duidt de locatie van de boom aan op de luchtfoto en is geen meetkundige projectie van de boom.
De kroonprojectie is gemeten op basis van een luchtfoto uit 2005 (Google Earth). Op de huidige luchtfoto van 2017 (die een wat hogere resolutie heeft) lijkt de kroon inderdaad wat breder te zijn. Dit heeft echter geen invloed op de bevindingen/conclusies omdat de beoordeling met name is gericht op het kroondeel dat zich boven de kavel bevindt.
Er wordt nergens gesteld dat de “boomprojectie” (= kroonprojectie) met rood-wit lint is aangegeven. Het rood-witte afzetlint is gebruikt om de kavelgrenzen aan te geven. De kavelgrenzen en de gevellijnen van het voorlopige ontwerp dienen als basis voor de beoordeling. Deze zijn met piketten, pionnen en afzetlint in het veld uitgezet op basis van de dimensies in het ontwerp.
De rode lijn op de foto in afbeelding 2 is een indicatie van de locatie van het bouwvlak. Deze is ingetekend op basis van de uitgezette pionnen die de hoekpunten van de woning in het ontwerp aanduiden en die op de foto zichtbaar zijn. Deze dimensies zijn in het veld nauwkeurig met meetlint uitgezet.

2) *Het wortelpakket beperkt zich tot 4 meter vanaf de stamvoet van de boom*;
Er wordt nergens gesteld dat het wortelpakket zich beperkt tot 4 meter vanaf de stamvoet van de boom. Gesteld wordt dat de zone van 4 meter rondom het hart van de stamvoet beschermd moet worden tegen graafwerkzaamheden en het ontstaan van bodemverdichting. Door de weelderige begroeiing van het terrein kunnen er over het gehele terrein wortels worden aangetroffen. Daarbij dienen uiteraard alleen de boomwortels van de paardenkastanje geregistreerd te worden. Alle andere beworteling is niet relevant. Ook bij het duurzame behoud van de boom kunnen er haarwortels verwijderd worden. Bomen vormen constant nieuwe haarwortels en oudere haarwortels sterven af en worden vervangen. De standplaats van de boom is dermate gunstig (voor de boom) dat deze volop gelegenheid heeft om verlies van dunne wortels en haarwortels te compenseren in andere delen van zijn ondergrondse groeiplaats. Hieraan zijn uiteraard wel grenzen en deze zijn in het rapport aangegeven.
Het intekenen van de proefstroken (pagina 16) indiceert de locatie van de proefsleuven in de kavel. Er wordt niet gepoogd onwaarheden te suggereren, dit is een misvatte interpretatie van de indieners van de zienswijze.

3) De bebouwing kan vanaf 4 meter van de stam plaatsvinden, werkruimte voor de bouw is niet nodig;
Pagina 10 rapport BoomOntzorging.com: “Door de lichte scheefstand van de boom en het daardoor grotere belang van de wortelkluit aan de zuidzijde voor de stabiliteit van de boom, kan het verhoogde terrein achter de woning binnen een radius van 4,0 meter vanaf het hart van de stamvoet van de boom niet afgegraven worden. In dit deel dient ook het ontstaan van bodemverdichting voorkomen te worden omdat de boomwortels dan door zuurstofgebrek alsnog kunnen afsterven.”
De indieners van de zienswijze baseren hun uitspraken op basis van informatie die niet in het rapport staat. In het rapport wordt gesteld dat de zone binnen een radius van 4,0 meter rondom het hart van de stamvoet beschermd moet worden. Er staat niet dat bebouwing tot

4,0 meter van de stam kan plaatsvinden. De basis voor de geadviseerde zone van 4,0 meter komt voort uit het bewortelingsonderzoek en op richtlijnen voor minimaal te hanteren graafafstanden bij (scheefstaande) bomen uit het Handboek Bomen 2014 van Norminstituut Bomen.
De adviezen van BoomOntzorging.com zijn gericht op het ontwerpproces en niet op het bouwproces. Richtlijnen worden aangegeven waarmee met het ontwerp (en later ook in het bouwstadium) rekening moet worden gehouden. De breedte van de beschikbare werkruimte, de bereikbaarheid e.d. dienen door de architect in acht te worden genomen op basis van de BEA.
In de gehele beredenering van de indieners van de zienswijze wordt er ten onrechte van uitgegaan dat het hier een boom in het vrije veld betreft waarop algemeen hanteerbare richtlijnen van toepassing zijn. Tot in de jaren ’90 van de vorige eeuw was een groot deel van de betreffende kavel bebouwd. Die panden zijn gesloopt t.b.v. de verbreding van de Amsterdamseweg. Door de bebouwing die tot vlak bij de boom reikte is er een zeer heterogeen en doorgraven bodemprofiel ontstaan. Daardoor is de beworteling van de boom niet homogeen en hebben de hoofdwortels zich gevormd naar de omstandigheden die er waren ten tijde van de bebouwing. Juist vanwege dit aspect is een BEA met bewortelingsonderzoek noodzakelijk omdat algemene richtlijnen in dit soort situaties niet van toepassing zijn. De bevindingen en adviezen van BoomOntzorging.com zijn dan ook gebaseerd op waarnemingen tijdens het veldwerk en niet uit algemene richtlijnen.

4) *Er kan gebouwd worden tot een hoogte van 9 meter, zonder de gesteltak op 9,5 meter hoogte te beïnvloeden.*
Dit is een stelling die door de indieners van de zienswijze verkeerd geïnterpreteerd is. De hoogte van de gesteltak is gemeten tot boven de noordwestelijke hoek van de woning in het ontwerp. De meting is verricht vanaf de in afbeelding 16 aangegeven locatie (die wat hoger ligt) vanaf het trottoir langs de parkeervakken van de Amsterdamseweg. De reden daarvan is, is dat het terrein door vastgezette bouwhekken was afgesloten en waardoor niet de directe hoogte tot aan het maaiveld gemeten kon worden. De architect/projectontwikkelaar die op basis daarvan het ontwerp voor de woning maakt kan dat op basis van hoogtemetingen van het terrein terugrekenen naar de mogelijke gevelhoogte. De werkelijke hoogte van de tak tot aan het maaiveld is waarschijnlijk hoger dan de aangegeven 9,5 meter en beslist niet lager. Ten behoeve van de bouw zal de boom wel aan de zijde van de nieuwbouw wat gesnoeid moeten worden. Dit is onvermijdelijk en inherent aan de keuze om daar te bouwen. Indien door een deskundige boomverzorger wordt uitgevoerd heeft dit geen grote nadelige gevolgen voor de boom. De gesteltak zelf kan niet gesnoeid worden. Daar is het advies dan ook op gericht.

5) De vitaliteit en conditie van de kastanjeboom is goed.
Helaas vallen heel veel paardenkastanjes vervroegd uit als gevolg van aantasting door de Kastanjebloedingsziekte. Op de betreffende kastanje zijn wel zwarte plekken aangetroffen maar kon ten tijde van de beoordeling niet eenduidig worden vastgesteld dat het hier de Kastanjebloedingsziekte betreft. Een resterende levensverwachting van 10-15 jaar is echter (helaas) reëel omdat de kans groot is dat ook deze boom aangetast kan worden. Het is daarom niet reëel dat de boom nog enkele decennia behouden kan worden hetgeen met een andere boomsoort in deze situatie mogelijk wél het geval zou zijn. Omdat er vanwege de boom aanpassingen aan het ontwerp gedaan moeten worden, kan daarom met deze wat verminderde levensverwachting eventueel rekening gehouden worden.

Conclusie: De gemeente is van mening dat de uitgevoerde boomeffectrapportage ten aanzien van de monumentale boom op het perceel van Bouriciusstraat 9 grondig en deugdelijk is opgesteld. Er is geen aanleiding om aan te nemen dat het rapport onjuistheden bevat.

c. Er wordt kennisgenomen van de verbazing van reclamanten. De huidige staat van de boom is voor dit project onderzocht door BoomOntzorging.com. Dit is een kundig adviesbueau. Dit bureau heeft specifiek gekeken welke mogelijkheden er zijn voor de bouw van het aangrenzende kavel en waarmee rekening moet worden gehouden.

In het vigerende bestemmingsplan Arnhem Centraal II zijn in de voorschriften geen randvoorwaarden opgenomen voor de boom. Op de plankaart zijn de bestaande bomen illustratief

weergegeven. De bebouwingsmogelijkheden uit het vigerende bestemmingsplan Arnhem Centraal II zijn in het bestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10) overgenomen. Dit bestemmingsplan maakt dus niet meer of hogere bebouwing mogelijk dan het geldende bestemmingsplan.
In het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' is de boom met een gebiedsaanduiding 'waardevolle boom' beschermd. De gronden binnen deze gebiedsaanduiding zijn mede bestemd voor het behoud en de bescherming van de waardevolle boom. Er is een omgevingsvergunning nodig om werkzaamheden te verrichten binnen deze zone. Hiermee is de bescherming van de boom juridisch geborgd in het bestemmingsplan.

De conclusie is dat de bescherming van de boom in het nieuwe bestemmingsplan beter is geborgd dan in het vigerende bestemmingsplan en dat de bebouwingsmogelijkheden niet zijn gewijzigd.

d. Het gaat in voorliggend geval niet zozeer om het beperken van de gebruiksmogelijkheden van de tuin, maar om de bouwactiviteiten en werkzaamheden die rondom de boom plaatsvinden. Op de verbeelding is ter plaatse van de boom de aanduiding "waardevolle boom" opgenomen. In de regels is bepaald dat de aangeduide gronden, naast de aldaar voorkomende bestemming, mede zijn bestemd voor het behoud en de bescherming van de waardevolle boom. Op basis van de regels mag ter plaatse van de aanduiding niet bij recht worden gebouwd. Bij een bouwactiviteit kan hiervan worden afgeweken van het bestemmingsplan, mits de betreffende bouwactiviteit geen wezenlijke negatieve gevolgen heeft voor de boom. Ook voor werken en/of werkzaamheden zijn regels opgenomen. Het is verboden zonder of in afwijking van een vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:
   1) het aanbrengen van oppervlakteverhardingen;
   2) de aanleg van leidingen;
   3) het egaliseren, ophogen, verharden en afgraven van gronden.

   Ook voor deze werkzaamheden geldt dat een omgevingsvergunning verleend kan worden mits geen sprake is van directe of indirecte te verwachten gevolgen die de waarde van de boom onevenredig kunnen aantasten.
   Hiermee is volgens de gemeente een adequate beschermingsregeling opgenomen, waarbij door de gemeente gehandhaafd kan worden indien nodig. Bij eventuele omgevingsvergunningenaanvragen voor (bouw)werkzaamheden binnen de aanduiding zal bij de beoordeling het belang van de boom voorop staan. Indien uit de beoordeling blijkt dat compenserende maatregelen noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld vanwege de beinvloeding van de waterhuishouding, dan zal dit via de omgevingsvergunning worden verplicht. Het toekomstige gebruik zal (zoals blijkt uit de BEA) geen significante invloed hebben op de waterhuishouding op een wijze dat dat schadelijk is voor de boom.

e. Op de verbeelding van het bestemmingsplan ligt op de gehele voorgevelrooilijn langs de Amsterdamseweg de figuur 'gevellijn'. Deze gevellijn sluit aan op het vergunde kantoorgebouw op de locatie K12 en aan de andere zijde op de bestaande muur langs de Amsterdamseweg. In de regels is opgenomen dat ter plaatse van deze gevellijn sprake dient te zijn van een gesloten straatwand met een hoogte van minimaal 3 meter. Het ontwerpbestemmingsplan verplicht dus de realisatie van een geluidsscherm of muur van minimaal 3 meter over de hele lengte van de Amsterdamseweg.

Voorstel college:
Deze zienswijzen geeft geen aanleiding om voor te stellen het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen.

Zienswijze 2: R.F. Briel en M.D. Bruin
Bezwaren:

a. Reclamanten vrezen flinke verkeers- en parkeeroverlast en een toename van verkeersbewegingen op de nu al drukke Sweerts de Landasstraat. De straat is doodlopend maar aan het eind van de straat staan grote kantoren, dat wil zeggen veel medewerkers en veel bezoekers. Elke auto die de straat inrijdt, moet langs dezelfde weg de straat verlaten. De verkeer- en parkeeroverlast zal alleen maar groter worden als gevolg van de bouw van de nieuwe woningen en het toestaan van praktijkfuncties.
b. De onder a genoemde gevolgen zal directe hinder voor reclamanten opleveren, meer verkeerlawaai, naar binnen schijnende koplampen, geluidsoverlast door wachtend verkeer voor de smalle ingang en daardoor meer luchtvervuiling.
c. De smalle uitrit zal volgens reclamanten gevaarlijke en onoverzichtelijke verkeerssituaties opleveren. In de straat wonen gezinnen met kleine kinderen. De verkeerssituatie rond het speelpleintje, een eiland tussen autowegen en het enige speelplekje, wordt nóg onoverzichtelijker voor de kinderen. Daarnaast dient de Sweerts de Landasstraat als fietssnelweg voor mensen uit de bovenliggende wijken die richting stad fietsen. De snelheid van de fietsers is op dit punt zijn volgens reclamanten enorm, ze komen met grote vaart van de heuvel naar beneden. De auto's die de smalle ingang gaan gebruiken moeten haaks op de rijrichting insteken of uitsteken. Het vorenstaande gaat volgens reclamanten gevaarlijke onoverzichtelijke situaties opleveren.

Beantwoording:

a. De huidige verkeersintensiteit in de Sweerts de Landasstraat ligt ver onder de 2.000 motorvoertuigen per etmaal. Dat aantal is alleszins passend voor een woonstraat. Uit een telling[1] op de drukkere Van Lawick van Pabststraat ten westen van Burgemeestersplein volgt dat op een gemiddelde werkdag de intensiteit onder de 2.200 motorvoertuigen per etmaal ligt en dat circa 200 motorvoertuigen per uur op het drukste moment in de avondspits rijden. Ter duiding, in een woonstraat ligt de verkeersintensiteit bij voorkeur onder de 4.500 motorvoertuigen per etmaal en is een intensiteit van 3.500 motorvoertuigen heel normaal. De verkeerstoename door het project K10 is naar verwachting niet meer dan 75 motorvoertuigen. Hierbij is de verwachting dat veel bezoekers via de Amsterdamseweg komen en daar parkeren. Deze toename in verkeersintensiteit leidt niet tot een onacceptabele verkeersintensiteit voor een woonstraat. De straat is doodlopend. Voor de nieuwe woningen komen parkeerplaatsen op eigen terrein. Bewoners van K10 komen niet in aanmerking voor een parkeervergunning. Bezoekers kunnen, tegen betaling, wel parkeren. Gelet op de voordeuren/adressen aan de Amsterdamseweg en de ruime beschikbaarheid van parkeerplaatsen aldaar is de verwachting dat de meeste bezoekers aan de Amsterdamseweg parkeren. De kans op parkeeroverlast is daarmee zo klein als mogelijk.
b. De verkeersintensiteit neemt weliswaar toe, maar blijft alleszins beperkt. Het gaat om een zeer beperkte groei die nauwelijks zal zorgen voor meer verkeerslawaai (zie ook vorige punt).
   De woningen die direct tegenover de toegang van van het parkeerterrein van de woningen zijn gesitueerd kunnen last hebben van schijnende koplampen. Dit valt in een woonbuurt nooit helemaal te voorkomen. Dit komt nu ook al voor omdat de naastgelegen bewoners de steeg gebruiken en omdat in de directe omgeving meerdere bewoners de auto in de voortuin/op de oprit parkeren. Er zal worden bekeken of de inrit zo kan worden uitgevoerd dat er geen drempel of verhoging in de verharding is. Verder zal de ontwikkelaar in gesprek met de bewoners van de woningen tegenover de inrit gaan om te kijken of met maatregelen eventuele inschijnende koplampen kan worden voorkomen (bijvoorbeeld door het aanbrengen van lage begroeiing in de voortuin of andere maatregelen die het eventueel inschijnen van koplampen kan verminderen).
   De kans dat bewoners op elkaar moeten wachten voor de smalle steeg wordt als minimaal ingeschat. Enerzijds zijn er een beperkt aantal gebruikers en anderzijds rijdt het meeste verkeer 's ochtends de steeg uit en 's middags/'s avonds de steeg in.
   Als gevolg van dit plan is geen sprake van een onevenredige bijdrage aan luchtvervuiling. Het plan is getoetst aan de Wet luchtkwaliteit (zie bijlage 2 bij de toelichting van het bestemmingsplan). Hieruit is gebleken dat het voornemen ruimschoots binnen de kaders zoals gesteld in het besluit ‘Niet in betekenende mate’ past, waardoor het plan voldoet aan de Wet luchtkwaliteit.
c. De verkeerssituatie verandert fysiek nauwelijks. Alleen de uitrit wordt iets verbreed zodat een mogelijkheid wordt geboden om indien voorkomend op elkaar te kunnen wachten. De uitrit wordt als zodanig duidelijk en herkenbaar vormgegeven. Onder a) is aangegeven dat de

[1] Mechanische telling 2017, uitgevoerd door Bureau de Groot Volker

verkeersintensiteit acceptabel is. Fietsers en ander verkeer in de Sweerts de Landasstraat hebben voorrang op verkeer uit de uitrit. Daarmee wordt het overige verkeer in de Sweerts de Landasstraat niet gehinderd.

Voorstel college:
Deze zienswijzen geeft geen aanleiding om voor te stellen het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen.

Zienswijze 3: Diverse bewoners van Burgemeesterswijk (P. van Gent en R. Erenst, M. Melis van Brandenburg en M. Melis, P. Meex en J. Bongers)

Bezwaren:
Reclamanten tekenen bezwaar aan tegen het ontwerp en locatie van het eerste herenhuis (meest oostelijke woning) in een rij van maximaal 19 te realiseren exclusieve herenhuizen aan de Amsterdamseweg in Arnhem. Dit eerste herenhuis is pal gelegen aan de achterzijde van de herenhuizen van reclamanten. Voornoemd herenhuis bevindt zich op niet meer dan één meter van de erfgrens van het perceel Sweerts de Landasstraat 49 (hierna SDL 49).

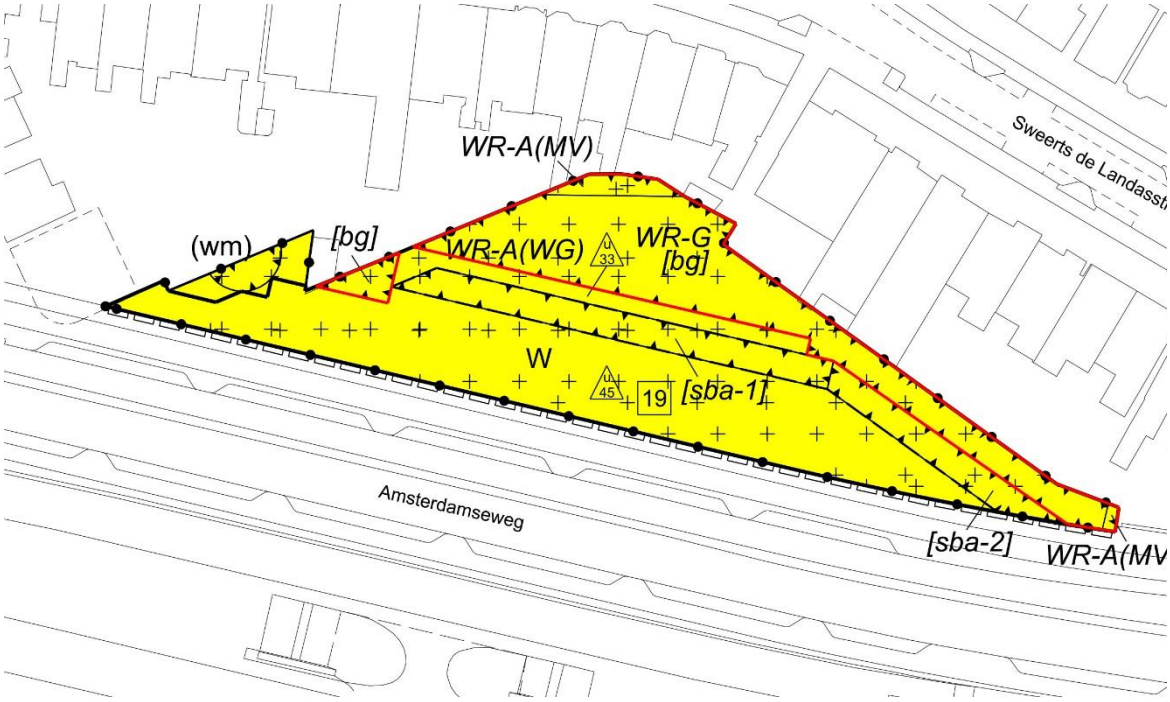
a. Conform het burgerlijk wetboek, boek 5, zakelijke rechten, is het niet geoorloofd binnen twee meter van de grenslijn van een erf vensters of andere muuropeningen, dan wel balkons of soortgelijke werken te hebben, voor zover deze op een erf uitzicht geven, tenzij de eigenaar van het naburige erf daartoe toestemming heeft gegeven (artikel 50). De eigenaar van herenhuis SDL 49 met bijbehorend erf zal daartoe géén toestemming verlenen. In de muren, staande binnen de in artikel 50 aangegeven afstand, mogen lichtopeningen worden gemaakt, mits zij van vaststaande en ondoorzichtige vensters worden voorzien (artikel 51). Voor het aanbrengen van ramen in de zijgevel is een omgevingsvergunning verplicht.
b. Het plan leidt tot onevenredige inbreuk van de privacy.
    1) Het geplande herenhuis staat dermate dicht bij de erf grens SDL 49 dat de privacy (achtertuinen, slaapkamers, jacuzzi, keukens, e.o.) van de direct omwonenden (ondertekenden) in ernstige mate in het geding is
    2) Het geplande herenhuis ligt op een relatief klein stuk grond letterlijk ingeklemd tussen het trottoir van de Amsterdamseweg en de erfgrens c.q. tuinmuren van SDL 47 en SDL 49 waardoor van wederzijdse privacy geen sprake kán zijn
c. In het ontwerp-bestemmingsplan staat nergens vermeld dat de bestaande hoge muur langs de Amsterdamseweg zal worden doorgetrokken tot aan de ontworpen rij met herenhuizen (gesloten straatwand). Op de beschikbaar gestelde ontwerptekeningen is een zichtbaar lagere muur ingetekend. Een dergelijke lage muur zal geen enkele bijdrage leveren aan de huidige geluidshinder en veiligheid van de achterliggende bestaande bebouwing.
d. Het ontwerp-bestemmingsplan is niet duidelijk over de werkelijke bouwhoogte van het *H33/H45* herenhuis ten opzichte van de bestaande, authentieke bebouwing SDL 45 t/m 51. In het ruimtelijke plan staat enkel een maximum bouwhoogte (m) vermeld t.o.v. NAP van 45 meter (specifieke bouwaanduiding-2, zuidelijke maatvoeringgrens). Zelfs als de bouwhoogte van het ontworpen *H33/H45* herenhuis niet hoger wordt dan die van de hoogte van herenhuizen SDL 45+47 en SDL 49+51 zal dit, gezien de locatie daarvan pal achter het SDL 49 erf, tot gevolg hebben dat het zonlicht grotendeels tot geheel wordt geblokkeerd/ontnomen voor de achtertuinen van SDL 47 en SDL 49. Dit zal zonder twijfel ten koste gaan van het woongenot alsmede de waarde van voornoemde SDL herenhuizen.
e. Op 15 december 2016 hebben SDL 49+51 tijdens het rücksichtslos verwijderen van gewapend beton restanten aan de achterzijde van erf SDL 47 en SDL 49 zichtbare schade opgelopen in de vorm van scheurvorming in buiten- en binnenmuren. Ufkes Apeldoorn heeft die dag de egalisatiewerkzaamheden uitgevoerd zonder specifieke kennisgeving en woningopname vooraf. Ten gevolge van het verwijderen van deze betonresten is een prachtig onderhouden heg op de erf grens van SDL 47 en SDL49 zwaar ondermijnd, gaan overhellen en uiteindelijk op 13 januari 2017 grotendeels ingestort.
   De fundamenten van de herenhuizen aan de Sweerts de Landasstraat en Bouriciusstraat grenzend aan K10 staan direct op zandgrond, zijn niet gefundeerd op palen. Gedurende de bouw van de nieuwe herenhuizen aan de Amsterdamseweg dienen de aan K10 grenzende herenhuizen dan ook optimaal ontzien te worden. Reclamanten gaan er van uit dat alle aan K10 grenzende herenhuizen vóór aanvang K10 bebouwing aan een zorgvuldige opname zullen worden onderworpen en dat de fundamenten t.b.v. de nieuwe herenhuizen op verantwoorde wijze zullen worden geplaatst, zonder gebruikmaking van heiwerk.

Reclamanten accepteren niet langer dat door K10 (bouw)werkzaamheden nog meer schade wordt toegedaan aan hun herenhuizen en erf. Tijdens K10 (bouw)werkzaamheden ontstane schade zal direct worden verhaald op de ontwikkelende partijen.

f. In de ontwerptekening voor het betreffende herenhuis is een tuin ingetekend op gronden welke kadastraal gedeeltelijk eigendom is van Gemeente Arnhem.

Beantwoording:

a. Op basis van de huidige tekeningen bedraagt de afstand tussen de woningen (hoofdgebouwen) en de erfgrenzen met de percelen van reclamenten meer dan twee meter. Het ontwerpbestemmingsplan staat echter wel toe dat op kortere afstand wordt gebouwd, maar in dat geval geldt het bepaalde in artikel 50 en artikel 51 van het burgerlijk wetboek.
Naar aanleiding van onder andere deze zienswijze zijn de bouwmogelijkheden nog een keer kritisch bekeken. De conclusie is dat de toegestane hoogte en functie (hoofdbebouwing) aan de achterzijde van het perceel, grenzend aan de tuinen van de woningen aan de Sweerts de Landasstraat, fors is. Ondanks dat het geldende bestemmingsplan deze hoogte al toelaat is het voorstel om de verbeelding hier aan te passen. Het voorstel is om aan de achterste zone een bouwaanduiding 'bijgebouw' toe te voegen. Op onderstaande afbeelding is met rood aangegeven op welk gebied de voorgestelde wijziging van toepassing is.

Afbeelding 1. Voorstel wijziging bestemmingsplan

Dat betekent dat de maximumbouwhoogte beperkt wordt tot 3 meter (ten opzichte van maaiveld). Dat komt overeen met de maximumbouwhoogte in de achtertuinen van de aangrenzende percelen. Verder betekent dit functioneel dat hier geen hoofdbebouwing maar alleen aan- en bijgebouwen zijn toegestaan. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de zienswijzen over onder andere privacy. Bij de meest oostelijke nieuwe woningen is de breedte van de bouwaanduiding 'bijgebouw' 4 meter. Dat betekent dat vanaf de perceelsgrens op de eerste 4 meter niet hoger gebouwd mag worden dan 3 meter en uitsluitend in de vorm van aan- of bijgebouwen.
De hoofdbebouwing blijft op sommige plekken redelijk dicht gesitueerd tot de perceelsgrens (minimale afstand is 4 meter). Hiervan is beoordeeld dat dit past binnen een stedelijke omgeving en past binnen het geldende bestemmingsplan. De afstand tussen de bestaande hoofdbebouwing aan de Sweerts de Landasstraat of Bouriciusstraat en de nieuwbouw is overal minimaal 20 meter. Dat is in een stedelijke omgeving een acceptabele afstand.

b. De feitelijke situatie ter plaatse zal wijzigen. De gronden zijn al langere tijd onbebouwd en dat betekent dat de bouw gevolgen heeft (o.a. op gebied van privacy) voor de aanwonenden. Op de gronden geldt echter wel een bestemmingsplan dat hier bebouwing met een bepaalde functie mogelijk maakt. Bij de beoordeling van een nieuw bestemmingsplan is het gebruikelijk om niet te

vergelijken met de feitelijke situatie maar met de juridische situatie. Dat zijn de mogelijkheden die het geldende bestemmingsplan biedt.
Voor het gebied geldt het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal II'. De bebouwingsmogelijkheden uit dit bestemmingsplan zijn één-op-één overgenomen in het nieuwe ontwerpbestemmingsplan. Er is dus geen verschil tussen de bestaande bebouwingsmogelijkheden en de mogelijkheden die het nieuwe ontwerpbestemmingsplan biedt.
De functionele mogelijkheden worden wel gewijzigd. In het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal II' zijn de gronden aan de Amsterdamseweg bestemd als 'dienstverleningsdoeleinden'. Binnen deze bestemming zijn (administratieve en publiekgerichte) kantoren sociaal-culturele doeleinden toegestaan. Binnen sociale culturele doeleinden zijn onder andere onderwijs, welzijn, cultuur, religie, geïnstitutionaliseerde zorg en therapeutische doeleinden toegestaan. Dat betekent dat hier ook een school, een kerk/moskee, een theater, ateliers of een zorginstelling is toegestaan. Dit zijn functies die niet alleen tijdens kantooruren maar ook in het weekend of 's avonds voor leven zorgen.
Met het nieuwe bestemmingsplan wordt de bestemming gewijzigd naar wonen. Dat betekent dat de functionele mogelijkheden veel beperkter zijn.
Vanuit uitzicht en privacy is het gebruik van de bebouwing als wonen ten opzichte van de mogelijkheden die het geldende bestemmingsplan biedt niet heel verschillend. Als de bebouwing zal worden gebruikt door bijvoorbeeld een zorginstelling is de ruimtelijke uitstraling vergelijkbaar met een woonfunctie. Het verschil tussen wonen en sociaal culturele functies is beperkt. Er is geen sprake van een nadelige planologische wijziging.

De nieuwbouw zal zorgen voor een nieuwe situatie waarbij inkijk in de tuinen of woningen van de achterliggende woningen niet te voorkomen is. De stedenbouwkundige situatie die hier ontstaat is echter niet ongebruikelijk in een stedelijke omgeving zoals de binnenstad of aan de rand van de binnenstad. Er ontstaat hier ook vanuit privancy geen onacceptabel situatie.
Zoals bij de beantwoording onder a. van deze zienswijze is aangegeven, is het voorstel om de bebouwingsmogelijkheden aan de achterzijde van het plangebied aan te passen. Hier zal de bouwaanduiding 'bijgebouwen' worden opgenomen waarmee de bebouwingsmogelijkheden worden beperkt.

c. In het ontwerpbestemmingsplan is op de verbeelding de figuur 'gevellijn' opgenomen op de bouwgrens langs de Amsterdamseweg. Deze gevellijn loopt langs de gehele Amsterdamseweg. In de regels van het bestemmingsplan is opgenomen dat ter plaatse van de naar de figuur 'gevellijn' gekeerde zijde sprake dient te zijn van een gesloten straatwand met een hoogte van minimaal 3 meter (waarbij drie smalle onderdoorgangen toegestaan). Dat de muur vanwege de minimale hoogte geen enkele bijdrage zal leveren aan de huidige geluidshinder en de veiligheid van de achterliggende bestaande bebouwing wordt niet gedeeld. Uit akoestisch onderzoek (zie bijlage A bij dit zienswijzenrapport) blijkt dat onder meer als gevolg van de muur de geluidsbelasting op de gevel van de direct achterliggende woningen aan de Bouriciusstraat en de Sweerts de Landasstraat vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject met gemiddeld 2 dB afneemt bij een muur van 3 meter. Indien het scherm hoger wordt zal er sprake zijn van een grotere afname van de geluidbelasting. De definitieve hoogte van de muur/scherm zal met de bewoners worden besproken. Het bestemmingsplan verplicht dus een muur/scherm van minimaal 3 meter hoog. Daarnaast zal ook de (sociale) veiligheid verbeteren, onder meer door de muur maar ook doordat er meer toezicht zal zijn door de nieuwe woningen.

d. De hoogte van het maaiveld ter plaats van de achterzijde van de percelen aan de Sweerts de Landasstraat varieert tussen 27 en 29 meter. De nieuwe bebouwing aan de Amsterdamseweg mag maximaal 45 meter hoog worden ten opzichte van NAP. Dat betekent een gebouw ten opzichte van maaiveld met een maximumhoogte van 16 tot 18 meter.
Zoals onder b. is aangegeven zijn de bebouwingsmogelijkheden uit het vigerende bestemmingsplan 'Arnhem Centraal II' overgenomen in dit bestemmingsplan. Dat betekent dat deze bebouwing juridisch al mogelijk is en er dus geen sprake is van een planologische wijziging. Er wordt wel voorgesteld het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen. Hierdoor zal voor een strook aan de achterzijde de maximumbouwhoogte worden teruggebracht tot 3 meter ten opzichte van het bestaande maaiveld. Dit is een aanzienlijke verbetering ten opzichte van het geldende bestemmingsplan en het ontwerpbestemmingsplan. Hierdoor zal ook dat de situatie qua bezonning ten opzichte van de bestaande situatie verbeteren. Gezien de afstanden tussen de hoofdbebouwing wordt beoordeeld dat hier voor een stedelijke situatie geen onacceptabele

situatie ontstaat.

e. Dit onderwerp wordt niet geregeld in het bestemmingsplan. De eigenaar en ontwikkelaar van de gronden is verantwoordelijk en u kunt hierover met hen contact opnemen.

f. Dat klopt. Het idee is om de gronden van de gemeente Arnhem (ongeveer 40 m^2) aan de ontwikkelaar te verkopen zodat dit hoekje bij de tuin van de nieuwe woning kan worden getrokken. Hiermee ontstaat een logische situatie ook omdat hier een geluidsscherm zal worden aangelegd. In het geldende bestemmingsplan heeft deze grond de bestemming 'dienstverlening' en mag deze grond worden bebouwd.

Voorstel college:
Het voorstel is om het bestemmingsplan naar aanleiding van deze zienswijze gewijzigd vast te stellen.

Zienswijze 4: Wijkvereniging Burgemeesterskwartier e.o.

Bezwaren:
a. Reclamanten zijn allereerst verheugd dat de voorgaande plannen voor kantoorontwikkelingen nu worden vervangen door een plan voor woningbouw. Dat sluit beter bij de wijk aan en geeft een veel beter aangezicht van de woonwijk direct aan de achterzijde van het station.
b. De gemeente hanteert een parkeernorm van 1,5 auto per woning. Dat mag dan wel de algemene norm zijn, maar voor een bestemmingsplan als het onderhavige, gebaseerd op een specifiek bouwplan, dient echter een specifiek op die locatie te hanteren norm te worden opgenomen. Het gehanteerde aantal is immers te weinig in relatie tot het onderliggende bouwplan voor 19 woningen, gezien de vermoedelijk zeer hoge verkoopprijs van de woningen. De betreffende categorie kopers beschikt, naar mag worden verwacht, gemiddeld over zeker meer dan 2 auto's per woning. Daarbij komen nog de bezoekers. Er is/lijkt geen plaats voor dit aantal parkeerplaatsen op het perceel. In de directe omgeving is een parkeerregime voor betaald parkeren en vergunninghouders. De gemeente verstrekt geen vergunningen aan de nieuwe bewoners omdat zij op eigen terrein zouden kunnen parkeren. Betaald parkeren is alleen reëel in relatie tot kort parkeren. Hier ligt een parkeerprobleem dat zal uitstralen over de omgeving, waaronder de Sweerts de Landasstraat en de Bouriciusstraat. Naar mening van reclamant moet een hogere parkeernorm, van bijvoorbeeld 2 parkeerplaatsen per woning, in de regels worden opgenomen.
c. De uitweg van het perceel naar de Sweerts de Landasstraat brengt aldaar meer verkeersbewegingen met zich mee. Ook ontstaat meer parkeerhinder door meer parkeerplaatsbehoevenden (zie ook onder punt b.) en hinder door koplampen die naar binnen schijnen bij woningen aan de overzijde van de uitweg. Ook naastgelegen woning(en) hebben nu al een ontsluiting op deze steeg. Een en ander vergt volgens reclamant een oplossing.
d. De monumentale boom op het erf Bouriciusstraat 9 vereist een beperking voor het gebruik als tuin van het perceel van de nieuwe woning(en). De cirkel ter bescherming van de boom (de beschermingszone) sluit niet aan op de cirkel die is opgenomen in het bestemmingsplan voor de Burgemeesterswijk. Het nieuwe boomonderzoek geeft meer mogelijkheden voor de bouw dan het vorige rapport, dat was opgesteld ten behoeve van de kantoorontwikkeling, omdat de beschermingszone kleiner is. Er lijkt nu te weinig ruimte aanwezig om de boom te beschermen tijdens de bouwwerkzaamheden, zoals de ontgraving, plaatsen steigers en ten opzichte van de nieuwe woningen. Een en ander doet vrezen dat de bescherming niet afdoende is.
e. In eerdere bestemmingsplannen is bepaald dat een van west tot oost aaneengesloten geluidwand (van 7 meter hoog) langs de Amsterdamseweg moet worden gerealiseerd. Dit ter bescherming van het woongenot van de bewoners aan de Sweerts de Landasstraat en de Bouriciusstraat. Er zijn duidelijke toezeggingen gedaan door de wethouder, in onder meer de raadsvergadering van 21 november 2011, om deze aansluitende gedeeltes te realiseren. Ook de gemeentelijke randvoorwaarden vereisen een volledige geluidstechnische aansluiting.
Een na de terinzagelegging, niet in het bestemmingsplan opgenomen nader onderzoek geeft aan dat een geluidwand van naar keuze 3, 4 of 7 meter een optie is. Het bestemmingsplan voorziet in minimaal 3 meter. Wanneer de criteria worden toegepast die een hogere grenswaarde voor de woningen aan de Sweerts de Landasstraat/Bouriciusstraat zouden toestaan (hetgeen nodig is), dan moet eerst gekeken worden of het stedebouwkundig reëel is een fysieke oplossing te realiseren. Dat moet mogelijk zijn omdat immers ook de bestaande muur van K11 (EW) aanvaardbaar bleek en in de voorbije kantoorplannen (uiteindelijk) de volledige geluidwand was opgenomen. Wij vragen u dan ook een 7 meter hoge wand (of even hoog als die van EW), die

natuurlijk ook gedeeltelijk van glas kan zijn, juridisch vast te leggen in het bestemmingsplan. Overigens wordt in het nader onderzoek met geen woord gerept over de aansluiting op K12; dat is natuurlijk wel nodig, want daarvoor geldt bovenstaande ook.

f. Gezien de korte afstand tussen de nieuw te bouwen woningen en de woningen aan de Sweerts de Landasstraat/Bouriciusstraat spelen privacy-aspecten een rol omdat geen bepalingen zijn opgenomen om die afstand aanvaardbaar vast te leggen. Waarom is in het bestemmingsplan geen bouwvlak, achtergevelgrens of minimale tuindiepte opgenomen teneinde er voor te zorgen dat de achtergevels niet te dicht op de bestaande woningen/tuinen kunnen worden gebouwd? Reclamanten verzoeken hierin afdoende te voorzien.

Beantwoording:

a. Deze mening wordt voor kennisgeving aangenomen.
b. De parkeernorm voor het bouwplan volgt uit de vastgestelde Beleidsregel parkeren. Voor deze rijwoningen geldt een parkeernorm van 1,5 parkeerplaats per woning. De praktijkruimte wordt meegerekend, maar gelet op het zogenaamde dubbelgebruik leidt dat niet tot meer parkeerplaatsen. Bij dubbelgebruik kunnen bezoekers aan praktijkruimte (veelal overdag) gebruik maken van dezelfde parkeerplaatsen als bewoners en bezoekers van bewoners (veelal 's avonds en in het weekend). In dit geval zullen bezoekers van praktijkruimtes en bezoekers van bewoners veelal dezelfde parkeerplaatsen langs de Amsterdamseweg gebruiken. Er is nu overdag ruim voldoende parkeergelegenheid aan de Amsterdamseweg die nauwelijks gebruikt wordt. De locatie ligt tevens zeer centraal ten opzichte van fietsroutes en Arnhem Centraal Station. Daarmee is niet de verwachting dat er 'zeker meer dan 2 auto's per woning' komen. Bewoners worden uitgesloten van een parkeervergunning. Gelet op de parkeerplaatsen in het plan, de beschikbare parkeerplaatsen langs de Amsterdamseweg en het huidige parkeerregime met betaald parkeren is parkeeroverlast niet waarschijnlijk.
c. Verwezen wordt naar de beantwoording onder zienswijze 2 punt a en b.
d. Verwezen wordt naar de beantwoording onder zienswijze 1 punt b.
e. In de beantwoording onder zienswijze 3 punt c. wordt hier ook op ingegaan. In het geldende bestemmingsplan 'Arnhem Centraal II' is in de voorschriften geen verplichting opgenomen om een aaneengesloten wand te realiseren van minimaal 7 meter hoog. Er zijn wel toezeggingen gedaan en die worden ook geborgd in het ontwerpbestemmingsplan middels de verplichting een muur/geluidsscherm te realiseren van minimaal 3 meter hoog. Het geluidsscherm kan ook hoger. Dat zorgt voor een grotere afscherming van het geluid (zie de resultaten uit het akoestisch onderzoek in bijlage A). Een hogere muur heeft ook nadelen (bijvoorbeeld uitzicht). Daarom is besproken dat in overleg met de bewoners van de woningen aan de Sweerts de Landasstraat de hoogte zal worden bepaald. De gemeente is van mening dat met een muur/geluidsscherm van minimaal 3 meter wordt voldaan aan een goede ruimtelijke ordening.
f. Verwezen wordt naar de beantwoording onder zienswijze 3 punt b onder 1.
Verder is de vraag waarom in het bestemmingsplan geen bouwvlak, achtergevelgrens of minimale tuindiepte is opgenomen teneinde er voor te zorgen dat de achtergevels niet te dicht op de bestaande woningen/tuinen kunnen worden gebouwd? Aan deze zienswijze wordt tegemoet gekomen door met het gewijzigd vaststellen van het bestemmingsplan aan de achterzijde de bouwaanduiding 'bijgebouwen' te toe voegen. De maximumbouwhoogte uit het ontwerpbestemmingsplan vervalt en wordt vervangen door de regeling dat ze zone uitsluitend bestemd is voor aan- en bijgebouwen met een maximumbouwhoogte van 3 meter.

Voorstel college:

De zienswijze geeft aanleiding om het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen.

Zienswijze 5: I. Zonnenberg

Bezwaren:

a. Op 6 november 1998 is het huidige bestemmingsplan vastgesteld. In 1999 heeft reclamant het pand gekocht met de wetenschap dat er geen woningen direct achterin de achtertuin gebouwd gingen worden met de nodige inkijk 24/7 tot gevolg. Het geldende bestemmingsplan met dienstverlening en het eerdere plan met het kantoor zou reclamant in de avond- en weekenduren (nagenoeg) geen inkijk hebben. Reclamant beschouwd dit als een grote inbreuk op de privacy.
b. Volgens reclamant is door de gemeente Arnhem begin 2000 beloofd dat de nieuwe bebouwing een gesloten gevel zou hebben zodat het toegenomen geluidshinder, door de Amsterdamseweg te verbreden en een extra treinspoor aan te leggen, gereduceerd zou worden. Het huidige plan

bestaat uit 3 bouwblokken met 2 doorgangen, waardoor 2 geluid lekken ontstaan. Dit is volgens reclamant niet conform eerdere afspraken.

c. De voorgenomen ontsluiting middels de Sweerts de Landasstraat is erg smal en volgens reclamant niet geschikt voor ontsluiting van 30 auto's, fietsen, voetgangers, spelende kinderen etc. Reclamant verwacht dat dit een erg gevaarlijke en onoverzichtelijke situatie gaat worden.
d. Gezien de voorgenomen functie van de geprojecteerde woningen, waarvan maximaal 33% als praktijkruimte mogen bestaan, is de parkeernorm van 1.5 erg minimaal. De woningen met deze functie zullen extra autobewegingen aantrekken. Dit is gezien de bebouwing van de Burgemeesterswijk volgens reclamant niet toelaatbaar.

Beantwoording:

a. Zoals opgenomen in de beantwoording van zienswijze 3 punt b. maakt het geldende bestemmingsplan niet alleen kantoren mogelijk. Het bestemmingsplan biedt ook de mogelijkheid voor sociaal culturele doeleinden. Binnen sociaal culturele doeleinden zijn veel verschillend functies toegestaan zoals een school, een kerk/moskee, een theater of een zorginstelling. Een deel van deze functies worden (juist) in de avond- en weekenduren gebruikt . Het is dus niet zo dat het mogelijke gebruik met de komst van woningen wezenlijk verandert.
b. Er wordt een gesloten wand gerealiseerd van bebouwing en een muur. Van doorgangen is geen sprake, het betreffen onderdoorgangen. Uitsluitend op de begane grond zal er sprake zijn van een gang naar het achterterrein met een maximale breedte van 1,50 meter. Van geluidslekken is in voorliggend geval dan ook geen sprake. Zoals aangegeven in de beantwoording van zienswijze 1 onder e is sprake van een reductie van geluidhinder als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.
c. Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 2 punt c.
d. Verwezen wordt naar de beanwoording van zienswijze 2 punt a (verkeersbewegingen) en zienswijze 4 punt b (parkeren).

Voorstel college:

De zienswijze geeft geen aanleiding om het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen.

Zienswijze 6: T.H.A. Wesselingh

Bezwaren:

a. Allereerst merkt reclamant op geen bezwaar te hebben tegen de wijziging van bestemming van Kantoor naar Wonen.
b. Wat reclamant verbazing wekt is dat bij de eerste uitwisseling met de projectontwikkelaar van het huidige plan, Arnhemse Heeren, gebleken is dat de projectontwikkelaar niet op de hoogte was van de voor dit plan van belang zijnde monumentale Witte paardenkastanje die in de tuin van Bouriciusstraat 9 staat. De gemeente heeft de projectontwikkelaar niet voldoende op de hoogte gebracht van de status van deze boom en de mate waarin deze boom bescherming behoeft. Dit terwijl deze kennis bij de gemeente aanwezig is. Reclamant is van mening dat de gemeente hiervoor verantwoordelijk is en zorg voor moet dragen. De gemeente heeft de boom op de waardevolle bomenlijst geplaatst en geeft daarmee aan dat de boom bescherming behoeft. Nu het aankomt op daadwerkelijk omzetten van intentie van bescherming van waardevolle bomen naar daadwerkelijke alles doen wat mogelijk is om de Witte paardenkastanje voldoende leefruimte en goede leefomstandigheden te bieden, laat de gemeente alle mogelijkheden liggen. Sterker nog de gemeente doet in optiek van reclamant erg weinig om uitvoering te geven aan de bescherming van deze monumentale boom.
c. Er is een aantal jaren terug een boomeffectanalyse gemaakt, door boomadviesbureau Duifhuizen, in opdracht van Eurocommerce bij de toenmalige bouwplannen. Deze BEA is door de gemeente niet ter beschikking gesteld aan de huidige ontwikkelaar. Aanwezige beschikbare informatie is daarmee niet gebruikt. De bomendeskundige van de gemeente heeft destijds, ten behoeve van de BEA die door Duifhuizen is opgesteld, de kroonprojectie van de Witte paardenkastanje ingemeten. De boomeffectanalyse die door boomontzorging.com is opgesteld, geeft een flink afwijkende kroonprojectie. Als gevolg hiervan komt Boomontzorging.com tot een slechts beperkte bescherming van de boom en concludeert Boomontzorging omdat er zelfs tot onder de kroonprojectie kan worden gebouwd.
   Gevolg is dat de eerste presentatie van de bouwplannen liet zien dat onder de boom huizen ter hoogte van 13 meter zijn geprojecteerd. De gemeente laat volgens reclamant de projectontwikkelaar haar gang gaan en neemt geen standpunt in over de bescherming van de boom.

d. De opmerking (in de BEA van boomontzorging.com) dat als de boom in de toekomst dood zal zijn, het huidige bouwplan ruimte laat voor uitbouw van de herenhuizen aan de achterzijde, is heel suggestief en laat vanuit boomontzorging.com vooral meedenken met de projectontwikkelaar zien. Van een bomenadviesbureau zou je mogen verwachten dat het hoofduitgangspunt is behoud van de boom op zo lang mogelijke termijn. De studie van boomontzorging.com is hiermee volgens reclamant niet objectief te noemen.
e. De gemeente geeft op de waardevolle bomenlijst gemeente Arnhem aan dat bij werkzaamheden in de buurt van waardevolle bomen rekening moet worden gehouden met de kwetsbare boomzone. De kwetsbare boomzone is kroonprojectie +2 meter volgens de Bomenstichting. Deze zone is ook in het rapport van boomadviesbureau Duifhuizen aangehouden. In het rapport van Boomontzorging.com wordt niet over een kwetsbare boomzone gesproken. Dat betekent dat volgens reclamant in de kroonprojectie onvermijdelijk werkzaamheden plaats gaan vinden die altijd een negatief effect zullen hebben op het wortelpakket van de boom en hiermee de leefomstandigheden van de boom onherroepelijk en onomkeerbaar zal aantasten.
f. In het laatste overleg dat met gemeente, projectontwikkelaar en de commissie leefomgeving Burgemeesterskwartier is geweest, te weten 7 december j.l., is gesproken over het gewenste toetsingskader voor bescherming van de boom. Dat kader is volgens reclamant op dit moment niet helder en daarmee is het onmogelijk om een goede bebouwingsgrens in het bestemmingsplan op te nemen.
g. In eerste instantie dient er bij de bestemmingsplanwijziging voldoende beschermende afstand tot de monumentale boom worden gehouden. Dit eerste toetsingskader moet voldoende bescherming bieden. Dat betekent dat er binnen kroonprojectie +2 meter geen bebouwing kan worden gerealiseerd. Het bestemmingsplan is de plek om dit goed te regelen en te waarborgen. Hier ligt een grote kans voor de gemeente Arnhem om te laten zien hoe ze haar bomen- en groenbeleid daadwerkelijk als het op uitvoering aankomt, vormgeeft. Daarbij wijst reclamant op de geweldige Plataan die aan de Sonsbeekzijde van het station stond, door graafwerkzaamheden en opslag van materialen onder de kroonprojectie waardoor het wortelpakket onherstelbaar beschadigd is, het niet gered heeft. Het is dan ook cruciaal dat er voorzichtig met de leefomstandigheden van monumentale bomen wordt omgegaan. Reclamant heeft er geen vertrouwen in dat, met de voorgestelde beschermingsmaatregelen en de zeer nabijgelegen geplande bebouwing deze monumentale paardenkastanje het zal overleven. De bescherming van monumentale bomen is een zaak van de gemeente en kan niet worden overgelaten aan een projectontwikkelaar.
h. Het is reclamant uit de gemeentelijke voorschriften niet duidelijk geworden wie het werkplan zou moeten opstellen, wie dat goedkeurt en wie het handhaaft. Dat laat veel ruimte voor interpretatie. Hierover is helderheid gewenst.
i. Tot slot vraagt reclamant aandacht voor de aansluiting van K10 op K12. In het uiteindelijke plan is er mogelijk straks een wand met herenhuizen gebouwd en staat er een vreemd gebouw op K12, dat in uitstraling helemaal niets te maken heeft met de herenhuizen. De aansluiting tussen beide kavels vraagt bijzondere aandacht.

Beantwoording:

a. Dit punt wordt voor kennisgeving aangenomen. Bij de beantwoording van zienswijze 3 onder b. wordt op dit onderdeel ingegaan.
b. Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 1 onder c.
c. Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 1 onder b.
d. Verwezen wordt naar de beantwoording van de zienswijze 1 onder b, onder 5.
e. Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 1 onder b. Wat betreft het argument dat in de kroonprojectie onvermijdelijk werkzaamheden die altijd een negatief effect zullen hebben op het wortelpakket van de boom en hiermee de leefomstandigheden van de boom onherroepelijk en onomkeerbaar zal aantasten, wordt opgemerkt dat onevenredige negatieve gevolgen niet zijn toegestaan op basis van de opgenomen aanduiding 'waardevolle bomen' met de daarbijbehorende regels.
f. Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 1 onder b. Het opgenomen toetsingskader is voldoende helder.
g. Verwezen wordt naar de beantwoording van zienswijze 1 onder b. De bescherming van de boom is inderdaad ook een zaak van de gemeente. Daarom zij in het bestemmingsplan nadere eisen gesteld aan bouwactiviteiten, werken en/of werkzaamheden ter plaatse van de gronden met de aanduiding 'waardevolle boom'. Het opgenomen toetsingskader is voldoende helder en voorziet in voldoende bescherming van de boom.

h. Dit is geen onderdeel dat in het bestemmingsplan wordt geregeld en daarom wordt hier niet op ingegaan.
i. Dit is een welstandsaspect en zal bij de toets van de aanvraag voor een omgevingsvergunning worden uitgevoerd door de commissie ruimtelijke kwaliteit en monumenten.

Voorstel college:
De zienswijze geeft geen aanleiding om het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen.

Zienswijze 7: ProRail
Bezwaren:
Reclamant geeft aan dat in de toelichting geen paragraaf is opgenomen ten aanzien van trillingen. Het door DGMR uitgevoerde onderzoek 'Haalbaarheidsonderzoek Aspect trillingen nieuw te realiseren woningen, d.d. 4 januari 2018' is nog niet voldoende verwerkt in de toelichting. Reclamant verzoekt dit onderzoek alsnog in de toelichting op te nemen.

Beantwoording:
Het genoemde onderzoek is inderdaad niet opgenomen in het ontwerpbestemmingsplan, omdat het onderzoek destijds nog in uitvoering was. Het onderzoek is inmiddels gereed. Aan de toelichting is paragraaf 5.5 'Trillingen' toegevoegd en hierin is een samenvatting van het onderzoek opgenomen. Het onderzoek is toegevoegd aan de bijlagen bij de toelichting (bijlage 5).

Het trillingsonderzoek is naar ProRail gestuurd en zij hebben aangegeven geen opmerkingen te hebben op het onderzoek.

Voorstel college:
De zienswijze geeft geen aanleiding om het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen. De toelichting, het niet juridisch bindende onderdeel, zal wel worden gewijzigd.

Zienswijze 8: P.A.J. Kok en J.H.M. Langenhof
Bezwaren:
a. Zienswijze is nagenoeg gelijkluidend met zienswijze 1;
b. Reclamant is benieuwd op welke wijze gefaciliteerd kan worden dat eigenaren van de boom onderhoud kunnen plegen aan de boom vanaf de zijde van de Amsterdamseweg.

Beantwoording:
a. Verwezen wordt naar de beantwoording van de bezwaren van zienswijze 1.
b. Dit is geen onderdeel dat in het bestemmingsplan wordt geregeld dus voor het bestemmingsplan niet van belang.

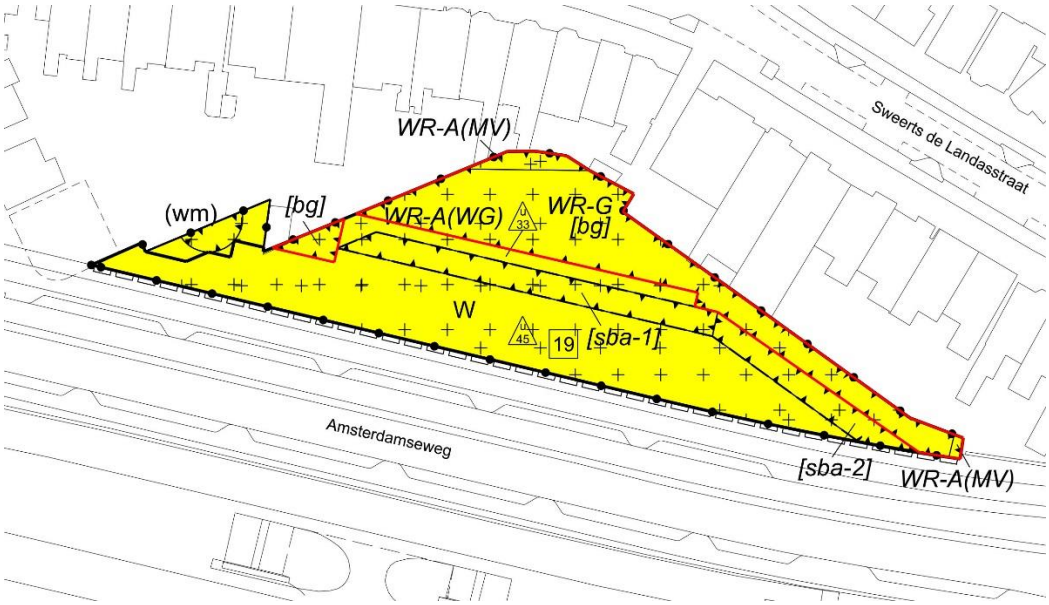
Voorstel college:
De zienswijze geeft geen aanleiding om het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen.

C. Wijzigingen

Hierna zijn de van belangzijnde wijzigingen in het bestemmingsplan als gevolg van de ingediende zienswijzen wijzigingen opgesomd.

Wijzigingen als gevolg van zienswijzen

Verbeelding:
De bouwmogelijkheden op de gronden aan de achterzijde van het perceel zoals weergegeven met de 'rode lijn' op onderstaande afbeelding worden als volgt gewijzigd:
- Voorzover aanwezig wordt de maximumbouwhoogte geschrapt;
- Voorzover aanwezig wordt de 'specifieke bouwaanduiding - 2' geschrapt;
- Er wordt een bouwaanduiding 'bijgebouwen' opgenomen.

Regels:
- In artikel 3.1 sub c. wordt de maximumbouwhoogte ter plaatse van de noordelijke maatvoeringsgrens van de 'specifieke bouwaanduiding-2' gewijzigd van 33 naar 39 meter.
- Aan artikel 3.1 is sub g. toegevoegd en dit komt als volgt te luiden:
  Ter plaatse van de bouwaanduiding 'bijgebouwen' mogen uitsluitend bijbehorende bouwwerken worden gebouwd met een maximumbouwhoogte van 3 meter en indien er sprake is van aan- of uitbouwen aan de hoofdbebouwing met een maximumbouwhoogte gelijk aan de hoogte van de begane-grondbouwlaag van de hoofdbebouwing, vermeerderd met maximaal 30 centimeter ten behoeve van isolatie of afschot.

BIJLAGE A bij dit zienswijzenrapport: Notitie effectiviteit geluidscherm Amsterdamseweg

BURO
BOUWFYSICA

Adviseurs voor akoestiek, bouwfysica, brandveiligheid en duurzaamheid

Notitie effectiviteit geluidscherm op aansluitend perceel bij Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem

Betreft	Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem.
Opdrachtgever	BDP Ontwikkeling BV Regio Noord-Oost & Midden
Contactpersoon	de heer R. Stapel
Documentnummer	17183.03 - definitief
Datum	5 oktober 2017

1 Inleiding

In opdracht van BPD Ontwikkeling BV Regio Noord-Oost & Midden is voor het project “Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem” ten behoeve van de bestemmingsplanprocedure de effectiviteit inzichtelijk gemaakt van de geluidwerende constructie op het aangrenzende perceel, zoals weergegeven in figuur 1. De doelstelling van het uitgevoerde onderzoek is beeldvormend van aard.

Figuur 1: Locatie met perceel

Het vigerend bestemmingsplan Arnhem Centrum II maakt het mogelijk een geluidwerende constructie met een hoogte van 7 m te realiseren. In voorliggend onderzoek is de effectiviteit van de geluidwerende constructie (geluidscherm) inzichtelijk gemaakt voor een hoogte van 0, 3, 4 en 7 meter op de maatgevende bestaande achterliggende bebouwing (Sweerts de Landastraat huisnummer 29-63) vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject. Aan de hand van dit onderzoek kan bij het te nemen ruimtelijk besluit afgewogen worden welke maatregel getroffen kan worden.

2 Uitgangspunten geluidberekeningen

2.1 Algemeen

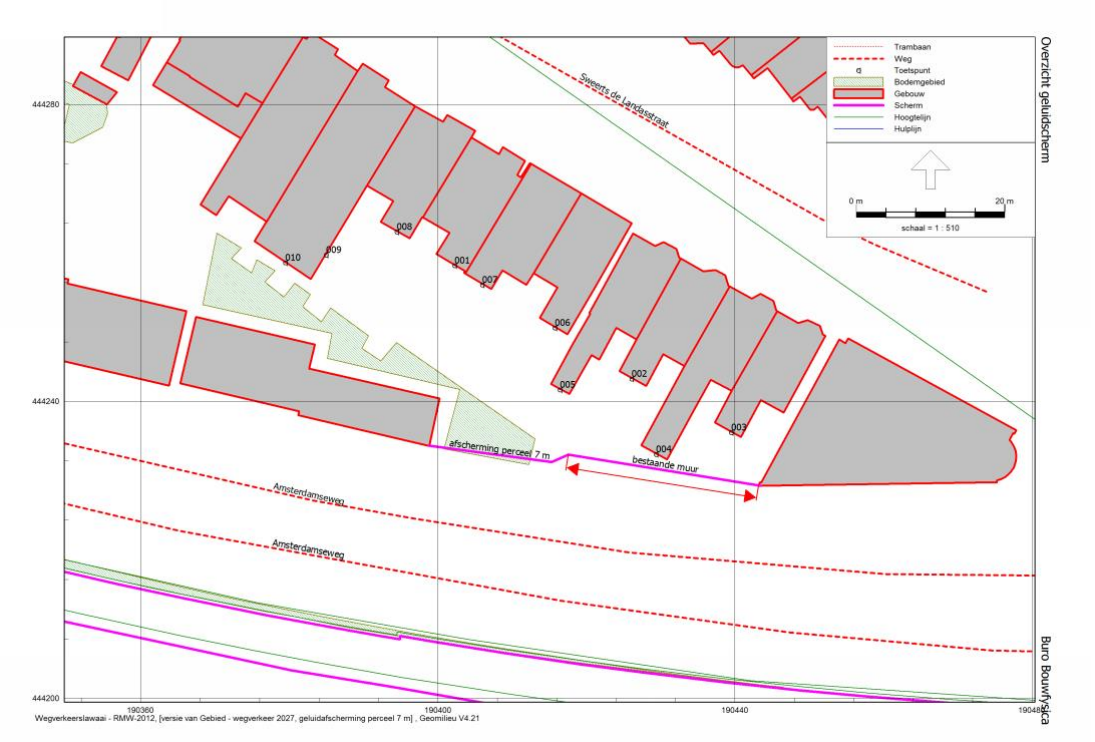
Voor de uitgangspunten van de geluidberekeningen zoals de wegverkeersgegevens, spoorweggegevens en de rekenmethode, wordt verwezen naar de rapportage met kenmerk 17183.02, d.d. 18 augustus 2017 van Buro Bouwfysica.

2.2 Rekenpunten

De rekenpunten t.p.v. de maatgevende bestaande achterliggende bebouwing (Sweerts de Landastraat huisnummer 29-63) zijn gesitueerd met een beoordelingshoogte van 1,5 m t.o.v. vloerpeilniveau in stappen van 3 m (4,5 m / 7,5 m / 10,5 m) gekoppeld aan het gebouw op 10 cm voor de gevel (invallend geluidniveau).

2.3 Positie geluidscherm

Het geluidscherm is geplaatst aan de zijde van de weg (onderkant van de driehoek conform figuur 1) waarbij de linkerzijde van het geluidscherm is aangesloten op de nieuwbouw en de rechterzijde op de bestaande muur. De hoogte van de bestaande muur (6m) is overeenkomstig de AHN viewer. De muur heeft een hoogte van ca. 4 m ten opzichte van het zuidelijk gelegen trottoir en volgt trapsgewijs het in westelijke richting oplopend maaiveld. In figuur 2 volgt een overzicht van het geluidscherm (afscherming perceel 7 m) zoals ingevoerd in het geluidmodel.

Figuur 2: Locatie geluidscherm

2.4 Berekeningsresultaten

In tabel 1 volgt een beknopt overzicht van de gemiddelde reductie in dB voor een 3, 4 of 7 meter geluidscherm t.o.v. de onafgeschermde situatie (geluidscherm 0 meter). In bijlage 1 is een compleet overzicht van de berekende geluidsbelastingen opgenomen met geluidreducties per bron en per woning voor de verschillende scherm varianten.

Tabel 1: Beknopt overzicht rekenresultaten gemiddelde reductie.

Geluidbron	Gemiddelde reductie in dB t.o.v. geluidscherm 0 meter		
	3 m scherm	4 m scherm	7 m scherm
Amsterdamseweg	Ca. 2 dB	Ca. 4 dB	Ca. 8 dB
Spoortraject	Ca. 0 dB	Ca. 0,2 dB	Ca. 2 dB

3 Bespreking van de resultaten

Uit de berekeningen blijkt dat met een geluidwerende constructie tussen de nieuwbouw en de bestaande muur met een hoogte van 3, 4 of 7 meter t.o.v. de onafgeschermde situatie (geluidscherm 0 meter), gemiddelde geluidreducties zijn te behalen op de achterliggende maatgevende bestaande bebouwing (Sweerts de Landastraat huisnummer 29-63) van respectievelijk 2, 4 en 8 dB voor de Amsterdamseweg en 0-2 dB voor het spoortraject.

De geluidafscherming is voor de Amsterdamseweg effectiever dan voor het spoortraject omdat de weg dichterbij is gelegen dan het spoor. Hierdoor wordt een grote akoestische omweg en daarmee een hoger afschermend effect bereikt.

Op onderste woonlaag blijkt dat ook met een scherm van 3 meter al een aanzienlijke geluidreductie wordt bereikt van die bij sommige woningen oploopt tot 8 dB. Bij een 4 meter hoog scherm loopt dit bij meer woningen op tot 8 dB.

Op de bovenste woonlaag is het afschermend effect van schermen van 3 en 4 meter beperkt tot ca. 3 dB op sommige woningen. Bij een schermhoogte van 7 meter worden ook op de bovenste woonlaag van de meeste woningen effecten berekend van ca. 8 dB.

Behandeld door: ing. R.R.J.W. Liebrechts
Projectverantwoordelijke: ir. J. Hardlooper
Buro Bouwfysica B.V.
Lylantseplein 1 (unit 110)
2908 LH Capelle aan den IJssel
T 010 – 760 00 49
M info@burobouwfysica.nl
W www.burobouwfysica.nl

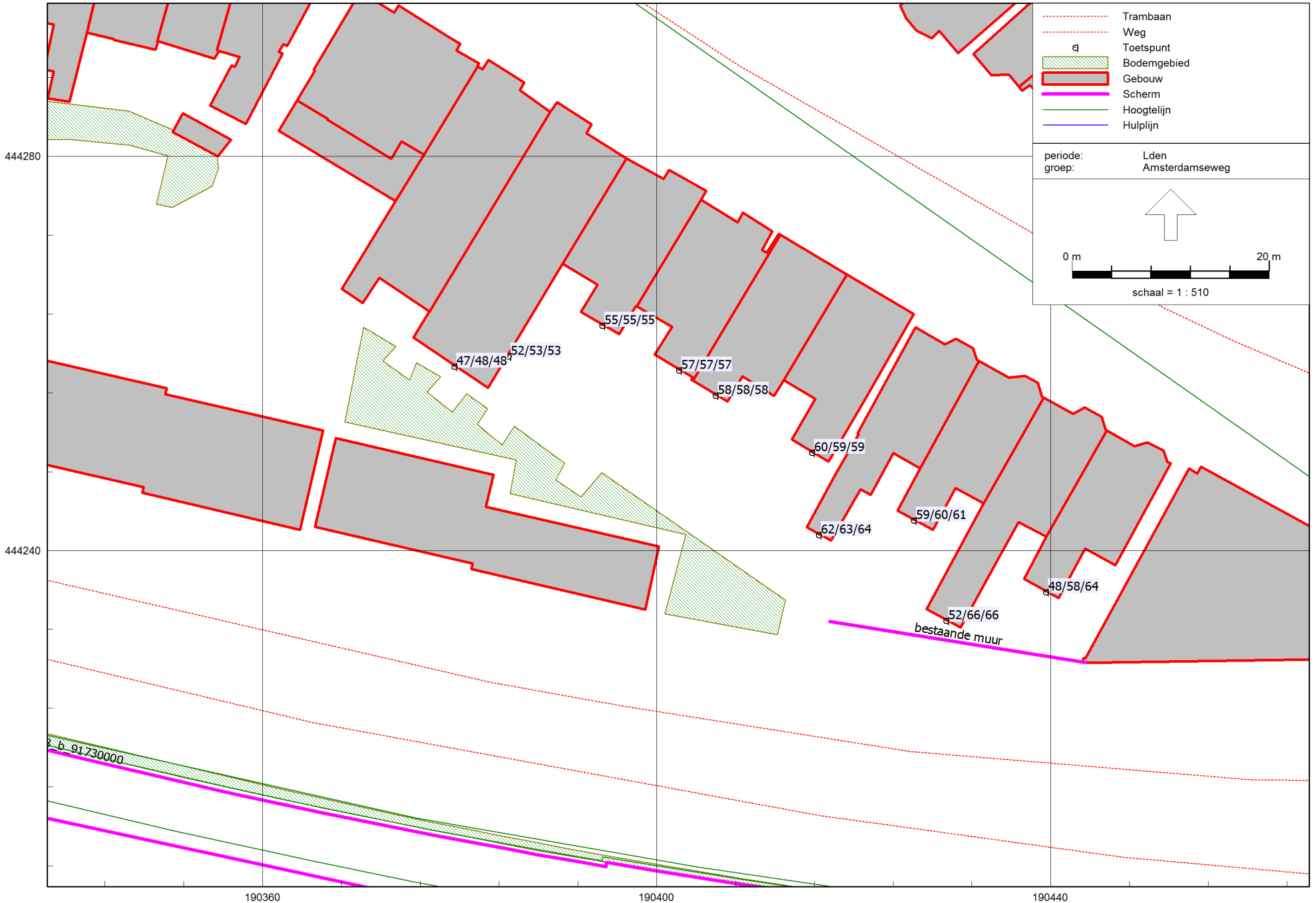
Bijlage 1 Geluidbelastingen

Rekenpunten bestaande bebouwing Sweerts de Landastraat 29-63

Buro Bouwfysica

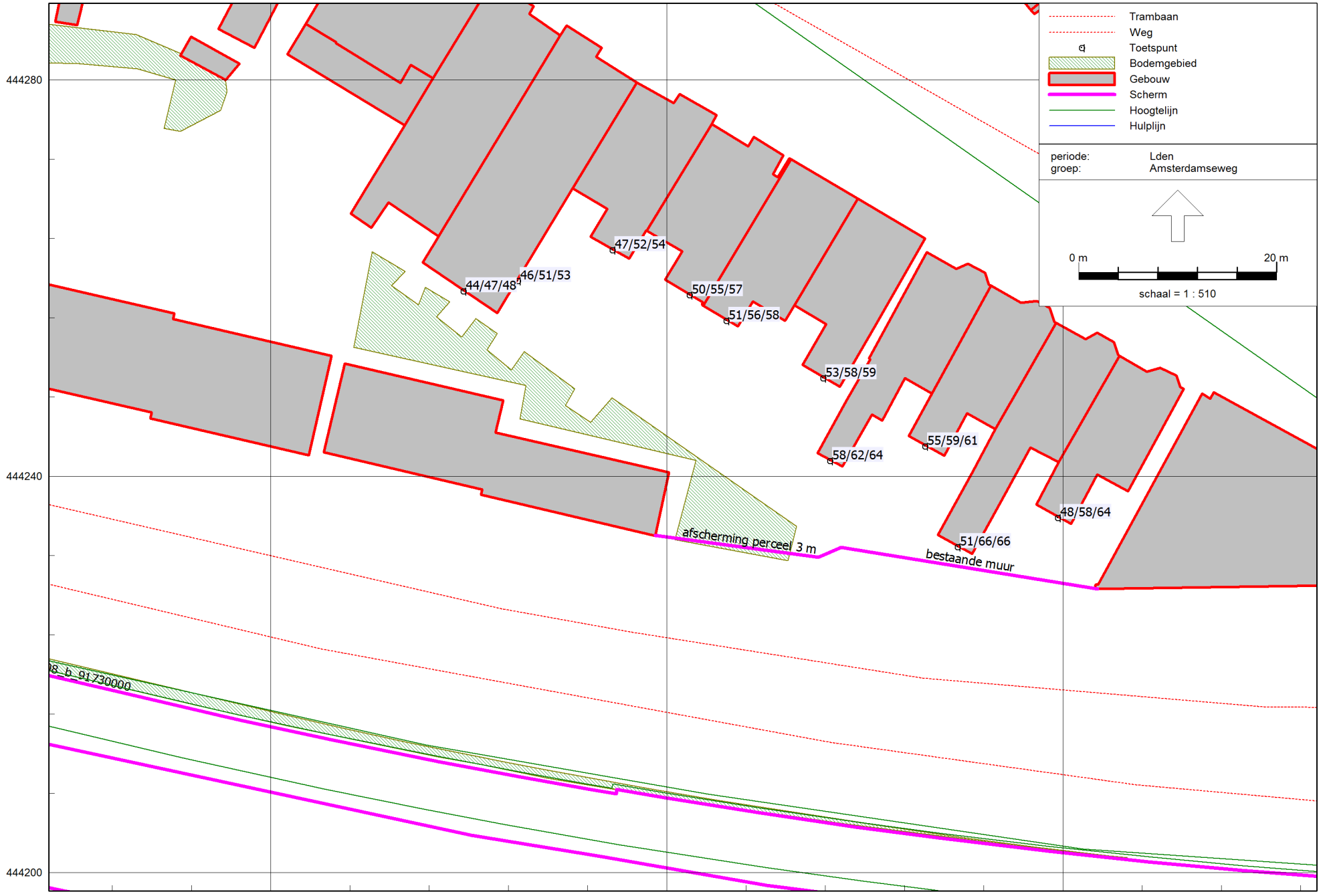
Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai, geluidafscherming perceel 0 m] , Geomilieu V4.21

Amsterdamseweg Lden in dB zonder aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh
Geluidscherm 0 m

Buro Bouwfysica

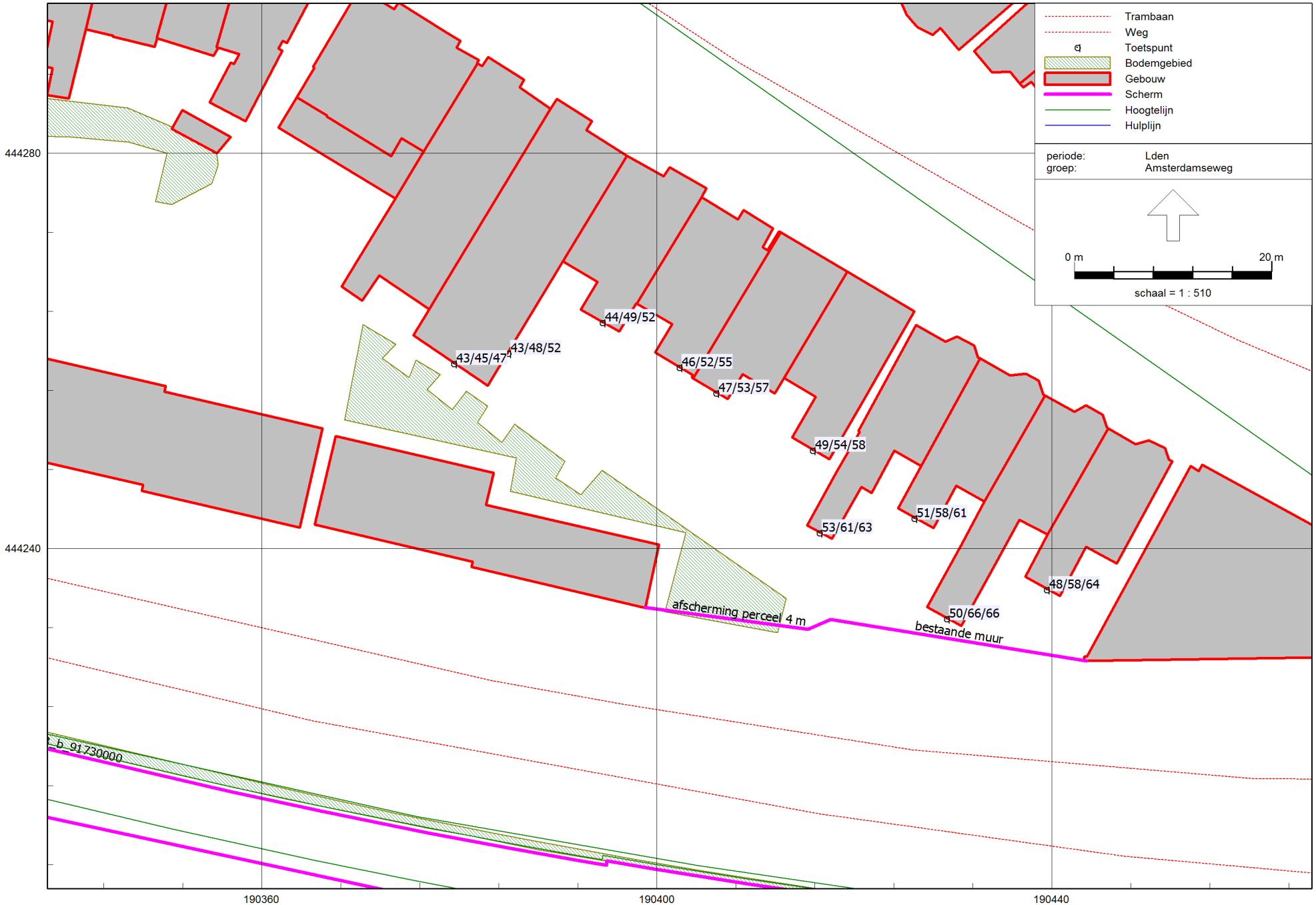
Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027, geluidafscherming perceel 0 m] , Geomilieu V4.21

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027, geluidafscherming perceel 3 m] , Geomilieu V4.21

Amsterdamseweg Lden in dB zonder aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh
Geluidscherm 3 m

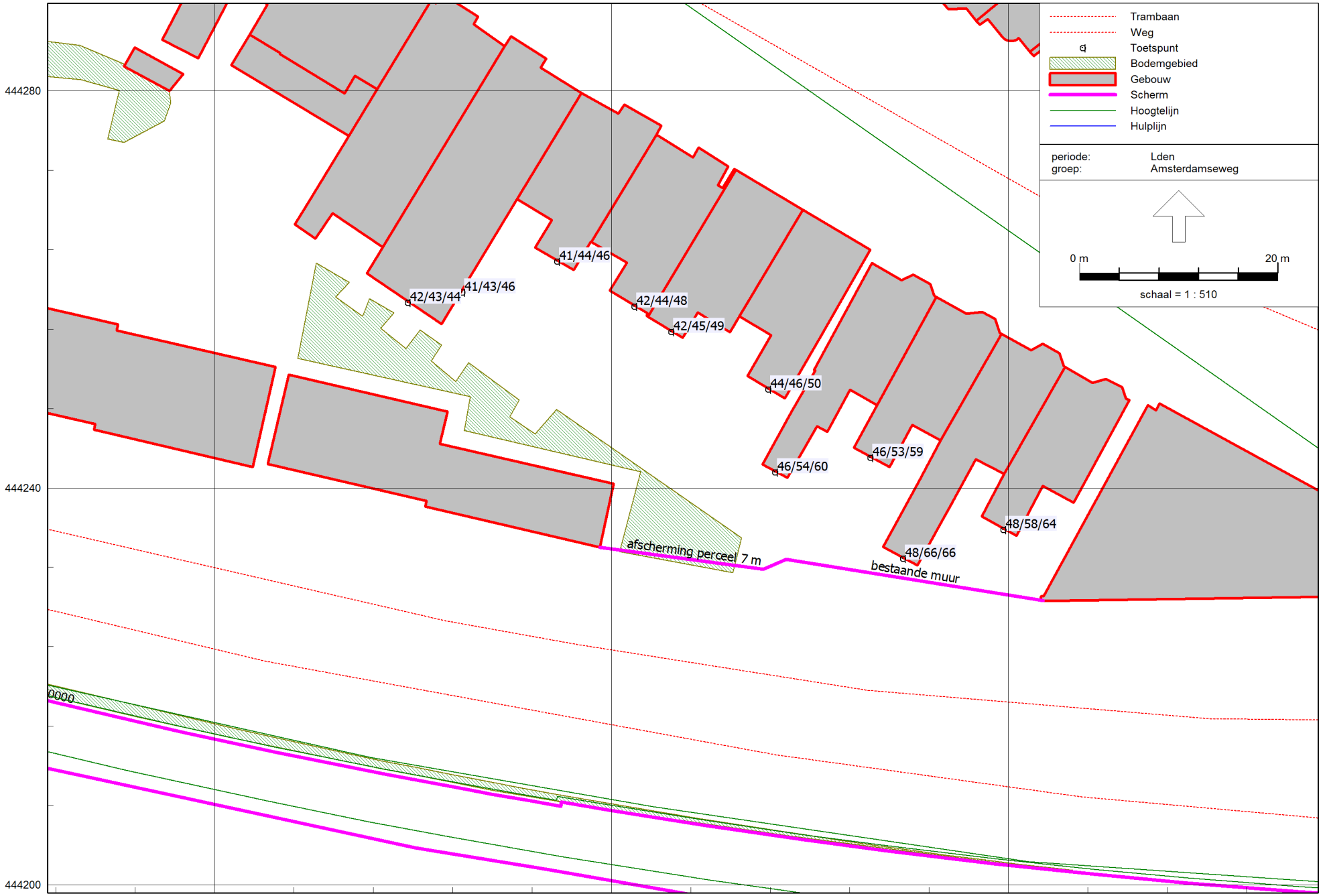
Buro Bouwfysica

Amsterdamseweg Lden in dB zonder aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh
Geluidscherm 4 m

Buro Bouwfysica

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027, geluidafscherming perceel 4 m] , Geomilieu V4.21

Amsterdamseweg Lden in dB zonder aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh
Geluidscherm 7 m

Buro Bouwfysica

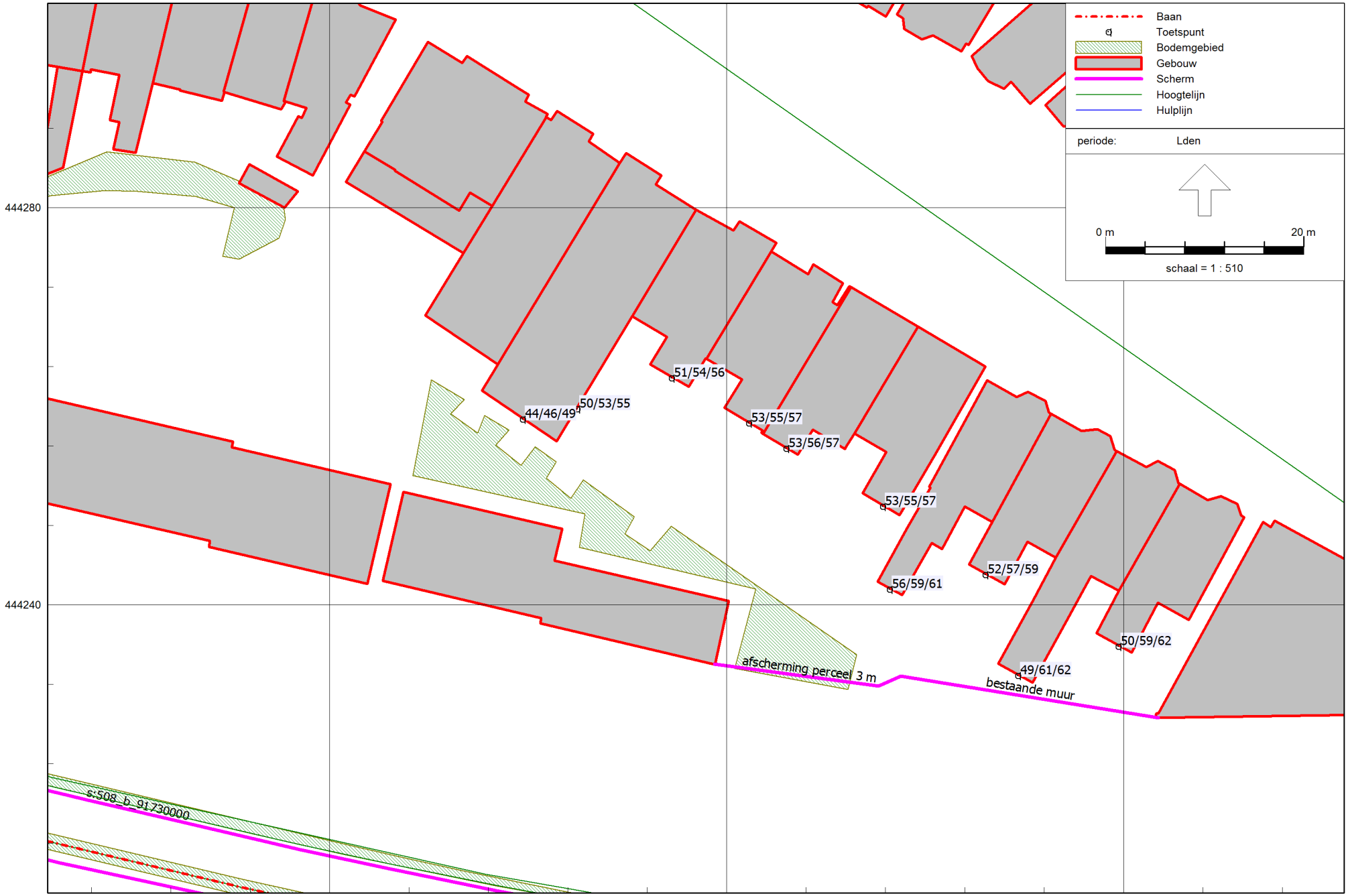
Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027, geluidafscherming perceel 7 m] , Geomilieu V4.21

Spoorweglawaai Lden in dB, geluidscherm 0 m

Buro Bouwfysica

Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai, geluidafscherming perceel 0 m] , Geomilieu V4.21

Spoorweglawaai Lden in dB, geluidscherm 3 m

Buro Bouwfysica

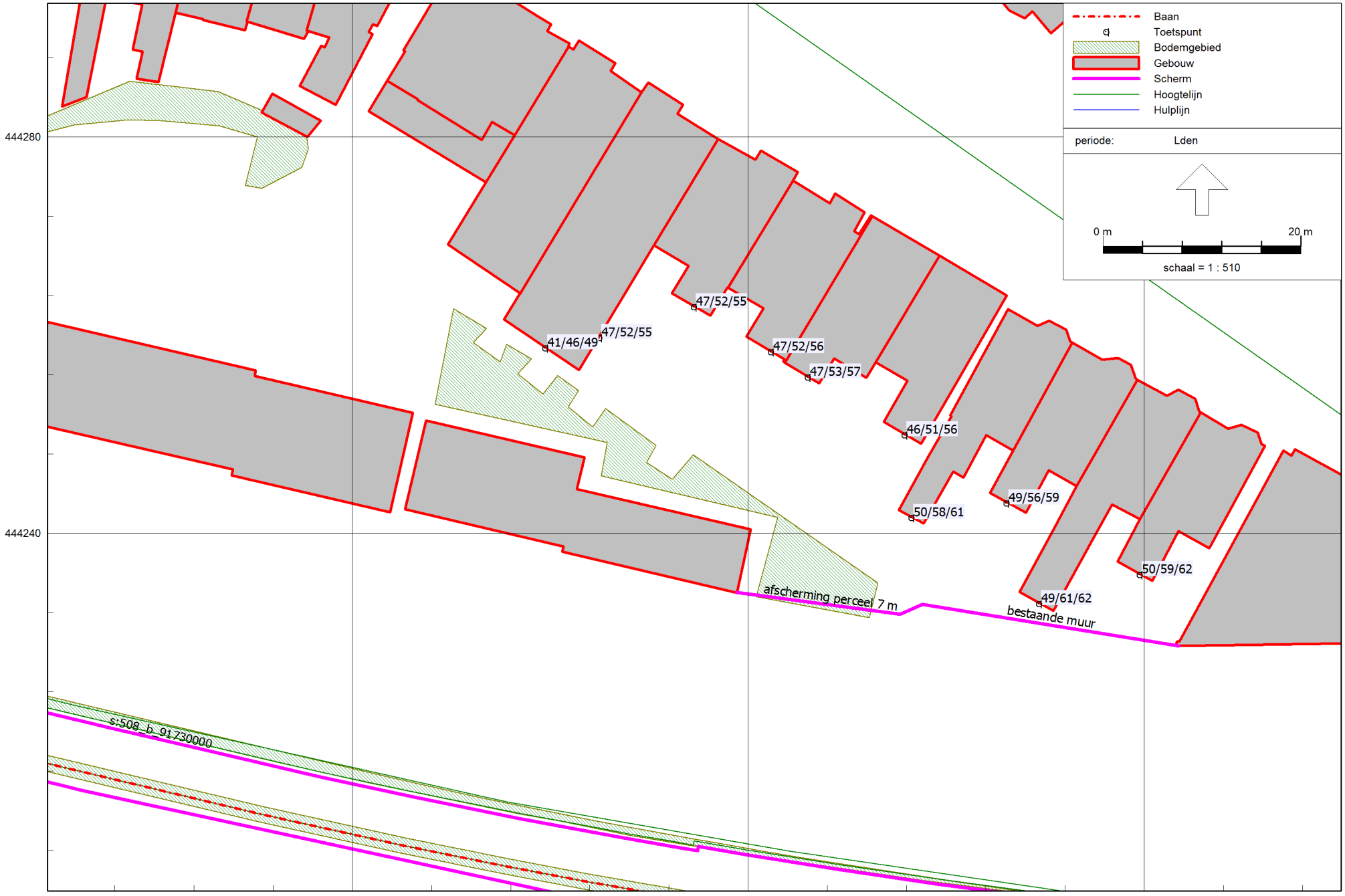
Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai, geluidafscherming perceel 3 m] , Geomilieu V4.21

Spoorweglawaai Lden in dB, geluidscherm 4 m

Buro Bouwfysica

Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai, geluidafscherming perceel 4 m] , Geomilieu V4.21

Spoorweglawaai Lden in dB, geluidscherm 7 m

Buro Bouwfysica

Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai, geluidafscherming perceel 7 m] , Geomilieu V4.21

Betreft: Optredende geluidbelasting Amsterdamseweg en spoor bestaande bebouwing geluidscherm 0m, 3m, 4m en 7 m
Project: Locatie K10 te Arnhem

			Amsterdamseweg (zonder aftrek ex. art. 110g Wgh)							Spoor						
Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Scherm 0 m	Scherm 3 m	Scherm 4 m	Scherm 7 m	Verschil 0-3 m	Verschil 0-4 m	Verschil 0-7 m	Scherm 0 m	Scherm 3 m	Scherm 4 m	Scherm 7 m	Verschil 0-3 m	Verschil 0-4 m	Verschil 0-7 m
001_A	Sweerts de Landastraat 53-55	4,5	57,2	50,33	46,29	41,9	-6,87	-10,91	-15,3	52,57	52,52	52,19	47,07	-0,05	-0,38	-5,50
001_B	Sweerts de Landastraat 53-55	7,5	57,28	54,96	51,91	44,33	-2,32	-5,37	-12,95	54,89	54,89	54,85	52,49	0,00	-0,04	-2,40
001_C	Sweerts de Landastraat 53-55	10,5	57,28	56,72	55,05	48,43	-0,56	-2,23	-8,85	56,68	56,68	56,68	56,40	0,00	0,00	-0,28
002_A	Sweerts de Landastraat 37-39	4,5	58,87	54,68	51,16	46,45	-4,19	-7,71	-12,42	51,69	51,64	50,77	48,81	-0,05	-0,92	-2,88
002_B	Sweerts de Landastraat 37-39	7,5	59,7	59,24	57,72	53,28	-0,46	-1,98	-6,42	57,05	57,05	57,05	56,47	0,00	0,00	-0,58
002_C	Sweerts de Landastraat 37-39	10,5	61,46	61,43	61,32	58,95	-0,03	-0,14	-2,51	59,28	59,28	59,28	59,22	0,00	0,00	-0,06
003_A	Sweerts de Landastraat 29-31	4,5	47,78	47,78	47,78	47,78	0	0	0	50,11	50,11	50,11	50,11	0,00	0,00	0,00
003_B	Sweerts de Landastraat 29-31	7,5	57,93	57,93	57,93	57,93	0	0	0	59,43	59,43	59,43	59,43	0,00	0,00	0,00
003_C	Sweerts de Landastraat 29-31	10,5	63,6	63,6	63,6	63,59	0	0	-0,01	61,97	61,97	61,97	61,97	0,00	0,00	0,00
004_A	Sweerts de Landastraat 33-35	4,5	52,27	50,68	49,88	48,48	-1,59	-2,39	-3,79	49,12	49,01	48,95	48,51	-0,11	-0,17	-0,61
004_B	Sweerts de Landastraat 33-35	7,5	65,88	65,86	65,84	65,71	-0,02	-0,04	-0,17	60,55	60,55	60,55	60,54	0,00	0,00	-0,01
004_C	Sweerts de Landastraat 33-35	10,5	65,8	65,8	65,79	65,77	0	-0,01	-0,03	62,07	62,07	62,07	62,06	0,00	0,00	-0,01
005_A	Sweerts de Landastraat 41-43	4,5	62,49	58,37	53,22	46,18	-4,12	-9,27	-16,31	55,67	55,61	55,03	49,73	-0,06	-0,64	-5,94
005_B	Sweerts de Landastraat 41-43	7,5	62,56	62,35	61,09	53,53	-0,21	-1,47	-9,03	59,4	59,40	59,40	58,15	0,00	0,00	-1,25
005_C	Sweerts de Landastraat 41-43	10,5	63,53	63,5	63,43	60,43	-0,03	-0,1	-3,1	61,09	61,09	61,09	61,04	0,00	0,00	-0,05
006_A	Sweerts de Landastraat 45-47	4,5	59,6	53,44	49,16	43,58	-6,16	-10,44	-16,02	52,84	52,76	51,49	45,65	-0,08	-1,35	-7,19
006_B	Sweerts de Landastraat 45-47	7,5	59,33	57,67	54,26	46,43	-1,66	-5,07	-12,9	54,69	54,69	54,64	50,93	0,00	-0,05	-3,76
006_C	Sweerts de Landastraat 45-47	10,5	59,3	59,1	57,92	49,76	-0,2	-1,38	-9,54	56,71	56,71	56,71	56,32	0,00	0,00	-0,39
007_A	Sweerts de Landastraat 49-51	4,5	58,24	51,34	47,19	42,35	-6,9	-11,05	-15,89	53,33	53,26	52,77	47,40	-0,07	-0,56	-5,93
007_B	Sweerts de Landastraat 49-51	7,5	58,32	56,41	53,47	45,2	-1,91	-4,85	-13,12	55,61	55,61	55,55	52,97	0,00	-0,06	-2,64
007_C	Sweerts de Landastraat 49-51	10,5	58,24	57,92	56,57	49,39	-0,32	-1,67	-8,85	57,39	57,39	57,39	57,08	0,00	0,00	-0,31
008_A	Sweerts de Landastraat 57-59	4,5	54,71	46,74	44,07	41,23	-7,97	-10,64	-13,48	51,24	51,22	51,06	46,73	-0,02	-0,18	-4,51
008_B	Sweerts de Landastraat 57-59	7,5	55,39	52,38	49,48	43,58	-3,01	-5,91	-11,81	53,63	53,63	53,61	51,81	0,00	-0,02	-1,82
008_C	Sweerts de Landastraat 57-59	10,5	55,43	54,49	52,48	46,28	-0,94	-2,95	-9,15	55,56	55,56	55,56	55,36	0,00	0,00	-0,20
009_A	Sweerts de Landastraat 61-63	4,5	52,45	46,35	43,12	40,54	-6,1	-9,33	-11,91	50,35	50,34	50,25	47,47	-0,01	-0,10	-2,88
009_B	Sweerts de Landastraat 61-63	7,5	53,01	50,67	47,97	42,74	-2,34	-5,04	-10,27	52,55	52,55	52,54	51,84	0,00	-0,01	-0,71
009_C	Sweerts de Landastraat 61-63	10,5	53,48	52,85	51,54	46,4	-0,63	-1,94	-7,08	54,65	54,65	54,65	54,53	0,00	0,00	-0,12
010_A	Sweerts de Landastraat 61-63	4,5	46,86	44,05	42,52	41,86	-2,81	-4,34	-5	44,49	44,49	44,23	41,25	0,00	-0,26	-3,24
010_B	Sweerts de Landastraat 61-63	7,5	47,71	46,65	45,23	42,77	-1,06	-2,48	-4,94	46,36	46,36	46,36	45,61	0,00	0,00	-0,75
010_C	Sweerts de Landastraat 61-63	10,5	48,07	47,87	47,29	44,11	-0,2	-0,78	-3,96	49,27	49,27	49,27	49,14	0,00	0,00	-0,13
						Gem. afname	**-2,09**	**-3,98**	**-8,16**				**Gem. afname**	**-0,02**	**-0,16**	**-1,81**
						Max	**0,00**	**0,00**	**0,00**				**Max**	**0,00**	**0,00**	**0,00**
						Min	**-7,97**	**-11,05**	**-16,31**				**Min**	**-0,11**	**-1,35**	**-7,19**

Bestemmingsplan

Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)

Toelichting

bij het bestemmingsplan
'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)'
(plannummer: NL.IMRO.0202.920-0201)

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1		**Inleiding**	**7**
1.1		Aanleiding	7
1.2		Situering en begrenzing plangebied	7
1.3		Opzet bestemmingsplan	8
1.4		Geldende plannen	8
	1.4.1	Algemeen	8
	1.4.2	Beschrijving van geldende bestemmingen	9
	1.4.3	Strijdigheden	9
1.5		Leeswijzer	9
Hoofdstuk 2		**Beschrijving bestaande situatie**	**11**
2.1		Inleiding	11
2.2		Ruimtelijke en functionele structuur	11
2.3		Verkeer	12
2.4		Monumenten en archeologie	12
2.5		Groenstructuur	12
2.6		Water	13
Hoofdstuk 3		**Ruimtelijk beleid en regelgeving**	**15**
3.1		Inleiding	15
3.2		Ruimtelijk beleid	15
	3.2.1	Rijksbeleid	15
		3.2.1.1 Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte	
		3.2.1.2 Ladder voor duurzame verstedelijking	
		3.2.1.3 Toetsing van het initiatief aan het rijksbeleid	
	3.2.2	Provinciaal beleid	15
		3.2.2.1 Omgevingsvisie Gelderland	
		3.2.2.2 Omgevingsverordening Gelderland	
	3.2.3	Gemeentelijk beleid	17
		3.2.3.1 Structuurvisie Arnhem 2020 (vastgesteld door raad, december 2012)	
3.3		Woonbeleid	19
	3.3.1	De Arnhemse Woonprincipes 2025	19
	3.3.2	Toetsing van het initiatief aan De Arnhemse Woonprincipes 2025	19
3.4		Welstandsbeleid	20
	3.4.1	Welstandsnota Arnhem 2015	20
	3.4.2	Toetsing van het initiatief aan de Welstandsnota Arnhem 2015	20
3.5		Verkeersbeleid	20
	3.5.1	Gemeentelijk beleid	20
	3.5.2	Toetsing van het initiatief aan het Verkeersbeleid	21
3.6		Milieu- en omgevingsbeleid	21
	3.6.1	Geluid	21

	3.6.2	Luchtkwaliteit	22
	3.6.3	Hinder	22
	3.6.4	Externe veiligheid	23
	3.6.5	Groen en ecologie	24
	3.6.6	Water	25
	3.6.7	Bodem	26
	3.6.8	Cultuurhistorie en archeologie	27
	3.6.9	Energie en duurzaam bouwen	28
	3.6.10	Stadsklimaat	28
	3.6.11	Besluit milieueffectrapportage	29
3.7		Overige beleidsuitgangspunten	30
	3.7.1	Coffeeshopbeleid	30
	3.7.2	Prostitutiebeleid	30
Hoofdstuk 4		**Ruimtelijke- en programmatische aspecten van de ontwikkelingen**	**32**
4.1		Inleiding	32
4.2		Ruimtelijke opzet en structuur	32
4.3		Programma	33
4.4		Groen en water	33
4.5		Verkeer en parkeren	33
	4.5.1	Verkeer (ontsluiting)	33
	4.5.2	Parkeren	34
4.6		Ladder voor duurzame verstedelijking (art. 3.1.6, lid 2 Bro)	34
	4.6.1	Algemeen	34
	4.6.2	Toetsing van het initiatief aan de Ladder voor duurzame verstedelijking	35
	4.6.3	Conclusie	36
Hoofdstuk 5		**Milieu- en omgevingsaspecten**	**37**
5.1		Inleiding	37
5.2		Geluid	37
5.3		Luchtkwaliteit	38
5.4		Hinder	38
5.5		Trillingen	39
	5.5.1	Algemeen	39
	5.5.2	Situatie plangebied	39
	5.5.3	Conclusie	39
5.6		Externe veiligheid	39
5.7		Groen en ecologie	40
5.8		Water	40
5.9		Bodem	41
5.10		Cultuurhistorie	42
5.11		Archeologie	42
5.12		Stadsklimaat	42
5.13		Besluit milieueffectrapportage	43
5.14		Kabels, leidingen en straalpaden	44
Hoofdstuk 6		**Ruimtelijke en programmatische afweging**	**45**

Hoofdstuk 7 Planbeschrijving en -verantwoording 47
7.1 Inleiding 47
7.2 Opzet van de regels 47
7.2.1 Inleidende regels 47
7.2.2 Bestemmingsregels 47
7.2.3 Algemene regels 48
7.2.4 Overgangs- en slotbepalingen 48
7.3 Verantwoording van de regels 48
7.3.1 Algemeen 48
7.3.2 Afzonderlijke bestemmingen 49
7.3.3 Wonen 49
7.3.4 Dubbelbestemmingen 49
7.4 Handhaving 50
7.5 Exploitatie 50

Hoofdstuk 8 Procedure 53
8.1 Vooroverleg 53
8.2 Terinzagelegging (ontwerp-bestemmingsplan) 53

Bijlagen bij de toelichting 55
Bijlage 1 Akoestisch onderzoek omgevingslawaai 55
Bijlage 2 Quickscan luchtkwaliteit 55
Bijlage 3 Kwantitatieve risicoanalyse (QRA) 55
Bijlage 4 Advies brandweer 55
Bijlage 5 Trillingsonderzoek 55
Bijlage 6 Boomeffectanalyse 55
Bijlage 7 Watertoets 55
Bijlage 8 Quickscan bodemkwaliteit 55
Bijlage 9 Aerius-berekening 55

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Arnhem Centraal vormt het grootste vervoerknooppunt met de grootste publieksstromen van de regio. Het bestaat uit een Openbaar Vervoer Terminal met (inter)nationale treinverbindingen, het lokale en regionale bussenplein en de parkeergarage Arnhem Centraal. Het gebied maakt deel uit van het centrum van de stad en ligt direct tegen de oude binnenstad met het belangrijkste regionale winkelgebied.

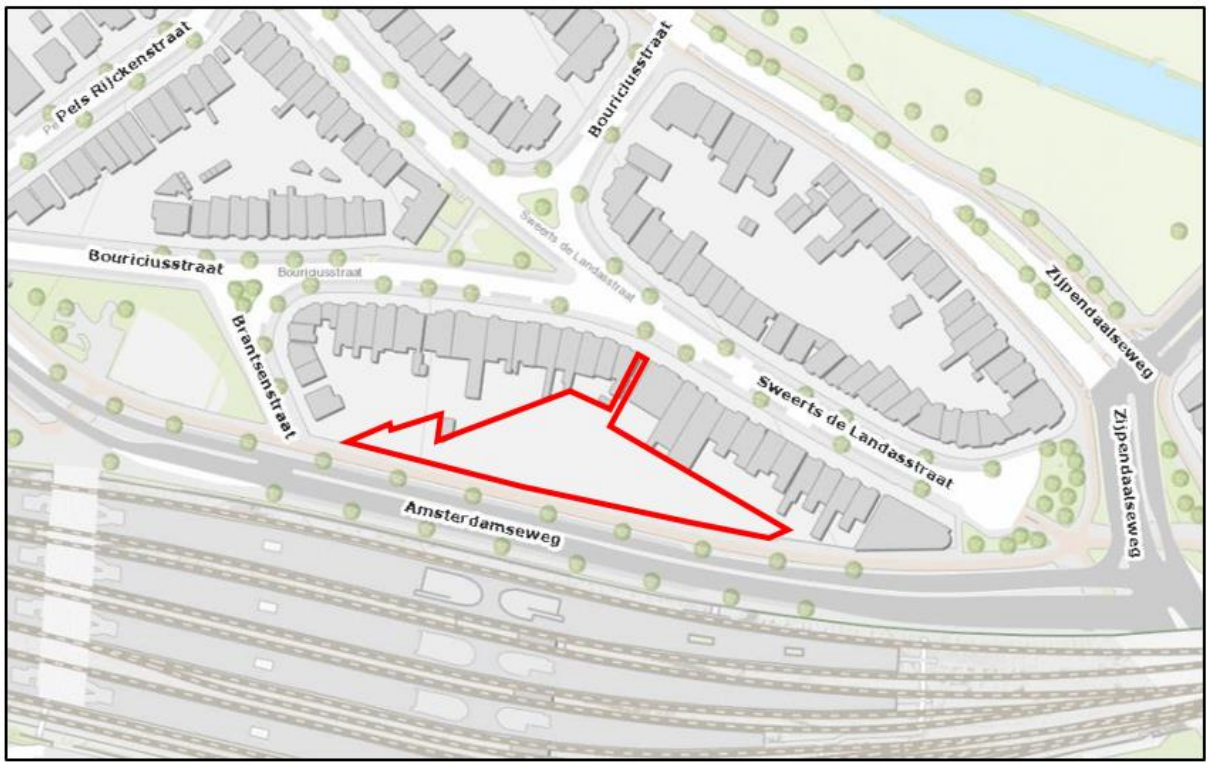
Het project Arnhem Centraal nadert zijn voltooiing. In 2015 zijn het stationsgebouw, de laatste fase van VGZ en bioscoop Pathé met de horecastrip daaronder geopend. Begin juni 2016 is het oostelijke stuk openbare ruimte, met de trap bij de Zypse poort, gereed gekomen. Wat resteert zijn acht kavels die nog ontwikkeld moeten worden, het gaat hierbij zowel om gemeentelijke projecten als projecten van derden.
Vanwege alle veranderingen in de markt was een heroverweging van het programma voor Arnhem Centraal voor de resterende kavels noodzakelijk. Op 5 juli 2016 is door het college het herrijkingsvoorstel aangenomen waarbij een behoorlijk deel van het oorspronkelijke kantoorprogramma is omgezet naar woningbouw. Met het herijkte programma is een betere functiemix in het stationsgebied beoogt waardoor de aantrekkelijkheid van Arnhem als woon-, werk- en leefstad wordt versterkt.

Dit bestemmingsplan heeft betrekking op een deel van het ontwikkelgebied Arnhem Centraal Noord (hierna AC Noord), te weten kavel K10. Deze kavel is gelegen aan de Amsterdamseweg en globaal gesitueerd tussen de Brantsenstraat en de Sweerts de Landasstraat. De kavel is momenteel onbebouwd en braakliggend. Op basis van het geldende bestemmingsplan zijn de gronden bestemd voor dienstverlening (administratieve en publieksgerichte kantoren). Beoogd was een programma van 4.500 m² bvo aan kantoorfuncties. Met de herijking is de gewenste invulling van de kavel gewijzigd. Het voorgenomen plan geeft invulling aan het besluit en voorziet in het realiseren van woningbouw ter plaatse in de vorm van maximaal 19 stadswoningen (herenhuizen) met bijbehorende (parkeer)voorzieningen.

Met het ontwikkelen van het plangebied wordt bijgedragen aan het realiseren van voldoende woningen in het centrum-stedelijk karakter en het verbeteren van de uitstraling van de stationsomgeving. Tevens wordt invulling gegeven aan het herijkingsbesluit waarmee de plancapaciteit van 4.500 m² bvo aan kantoren, welke was voorzien ter plaatse van het plangebied, komt te vervallen.
De voorgenomen ontwikkeling is niet volledig in overeenstemming met het geldende bestemmingsplan 'Arnhem Centraal II'. De bebouwingsmogelijkheden worden niet aangepast maar de bestemming moet worden gewijzigd naar 'wonen'. Hiervoor is een herziening noodzakelijk. Voorliggend bestemmingsplan voorziet hierin.

1.2 Situering en begrenzing plangebied

Het plangebied ligt in het noordelijk deel van Arnhem Centraal en wordt globaal begrensd door de achtertuinen van de woningen gelegen aan de Sweerts de Landasstraat aan de noord-, oost- en westzijde en de fietspad langs de Amsterdamseweg aan de zuidzijde. In afbeelding 1.1 is de situering van het plangebied ten opzichte van de omgeving weergegeven. Voor de begrenzing van het plangebied wordt verwezen naar de bij dit bestemmingsplan behorende verbeelding.

Afbeelding 1.1: Ligging van het plangebied ten opzichte van de directe omgeving

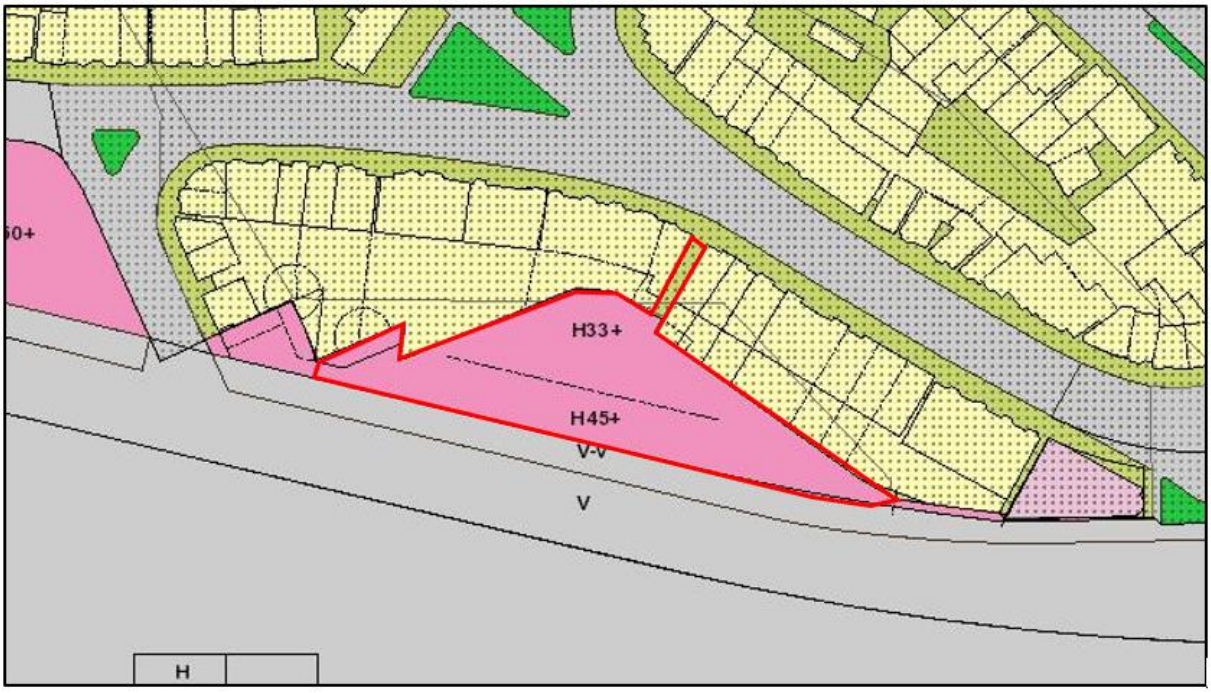
1.3 Opzet bestemmingsplan

Een bestemmingsplan bestaat uit een verbeelding (plankaart) en regels en gaat vergezeld van een toelichting. Op de kaart zijn de bestemmingen door middel van kleuren en tekens aangegeven. De regels bevatten de materiële inhoud van de bestemmingen. Deze bestemmingsplanonderdelen vormen tezamen het juridische toetsingskader voor ruimtelijke en functionele ontwikkelingen in het plangebied. De toelichting bevat met name de aan het plan ten grondslag liggende gedachten.
Dit plan is conform de Wro vormgegeven volgens de SVBP (Standaard voor vergelijkbare Bestemmingsplannen) 2012. Het SVBP geeft voorschriften over inrichting van de kaart (kleuren en tekens) en de opbouw van de regels.
Diverse facetbelangen zijn door andere regelgeving gewaarborgd, bijvoorbeeld de Wabo, de Wet milieubeheer, de Huisvestingswet en de Erfgoedwet. Het is niet nodig dat het bestemmingsplan dezelfde waarborgen nogmaals schept.

1.4 Geldende plannen

1.4.1 Algemeen

De locatie is gelegen binnen de begrenzing van het bestemmingsplan 'Arnhem Centraal II'. Dit bestemmingsplan is op 6 november 1998 vastgesteld door de gemeenteraad. Daarnaast is het plangebied voor een deel gelegen binnen het parapluplan 'Leemlagen'. In afbeelding 1.2 is een uitsnede van de verbeeldingen van het bestemmingsplan opgenomen met daarin indicatief aangegeven het plangebied.

Afbeelding 1.2: Uitsnede verbeelding geldende bestemmingsplan

Op basis van de geldende bestemmingsplannen is het plangebied bestemd als 'Dienstverlening'. Binnen de bestemmingen zijn maatvoeringsaanduidingen (maximale bouwhoogte) opgenomen. Tot slot is het plangebied voorzien van de dubbelbestemming 'Waarde - Geomorfologie'.

1.4.2 Beschrijving van geldende bestemmingen

De voor 'Dienstverlening' aangewezen gronden zijn onder meer bestemd voor dienstverleningsdoeleinden (administratieve en publiekgerichte kantoren), sociaal-culturele doeleinden en verkeersvoorzieningen. Op basis van de bouwregels mogen er binnen de bouwgrenzen gebouwen en bouwwerken, geen gebouwen zijnde worden gebouwd. Binnen het plangebied geldt een maximum bouwhoogte van tussen de 33 (achterterrein) en 45 meter (voorzijde) +NAP.
De voor dubbelbestemming 'Waarde - Geomorfologie' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemmingen, mede bestemd voor bescherming en instandhouding van de aanwezige leemlagen en de afstroming van grondwater naar de beken.

1.4.3 Strijdigheden

De voorgenomen ontwikkeling voorziet in het realiseren van woningbouw binnen het plangebied. Hiermee is het voornemen niet in overeenstemming met de gebruiksregels zoals opgenomen in de geldende bestemming. Opgemerkt wordt dat wat betreft de ligging van de bebouwing en de bouwhoogten het plan passend is binnen de huidige bouwregels.

Voorliggend plan voorziet in de gewenste juridisch planologische kaders op basis waarvan de voorgenomen ontwikkeling mogelijk wordt gemaakt. In deze toelichting zal aangetoond worden dat het voornemen in overeenstemming is met een 'goede ruimtelijke ordening'.

1.5 Leeswijzer

Na deze inleiding wordt in hoofdstuk 2 de bestaande situatie in het plangebied beschreven.
In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het beleidskader. Hierin wordt het beleid van het Rijk, de provincie Gelderland en de gemeente Arnhem beschreven.
Hoofdstuk 4 omvat de ruimtelijke- en programmatische aspecten van de ontwikkelingen.
In hoofdstuk 5 passeren alle relevante milieu- en omgevingsaspecten de revue.
In de hoofdstukken 7 en 8 wordt respectievelijk ingegaan op de juridische aspecten/planverantwoording en de procedure.

Afbeelding 2.2: Luchtfoto huidige situatie in het plangebied

Afbeelding 2.3: Vogelvlucht van de bestaande situatie in het plangebied

Hoofdstuk 2 Beschrijving bestaande situatie

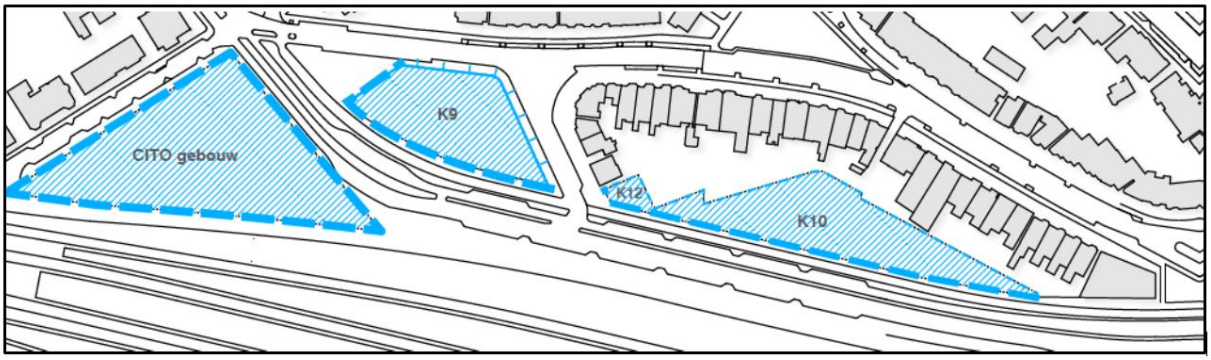
2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt eerst ingegaan op de huidige ruimtelijke en functionele structuur in en om het plangebied. Vervolgens wordt ingegaan op de aspecten verkeer, monumenten en archeologie, groenstructuur en tot slot water.

2.2 Ruimtelijke en functionele structuur

Arnhem Centraal

Voor het stationsgebied Arnhem Centraal is het Masterplan Arnhem Centraal (december 1998) opgesteld. Het Masterplan beschrijft het toekomstige 'Transfergebied' als een hoogwaardige entree naar de stad, waarbij een nieuw stedenbouwkundig knooppunt de grootschalige infrastructurele elementen samenbrengt op een locatie met commerciële functies en een woongebied. Bij het samenbrengen van alle vervoersnetwerken (spoor, auto, fiets, bus en voetgangers) is dankbaar gebruik gemaakt van het voor Arnhem kenmerkende glooiende landschap. De aanwezige hoogteverschillen zijn gebruikt om het stationsgebied te ontwikkelen tot een stedelijk landschap dat de voorzieningen in zich opneemt.
Hoewel het plangebied niet is opgenomen in het Masterplan Arnhem Centraal (december 1998) wordt het wel gezien als onderdeel van Arnhem Centraal (AC). Op afbeelding 2.1 zijn de kavels onderdeel uitmakend van AC Noord weergegeven. Dit bestemmingsplan heeft betrekking op kavel K10.

Afbeelding 2.1: Deelgebieden

Plangebied

Het plangebied ligt aan de Amsterdamseweg in het noordelijk deel van Arnhem Centraal. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 3.100 m² en is in de huidige situatie onbebouwd. Het terrein is braakliggend en oogt vanwege achterstallig groenbeheer en de achterkantsituatie van de bebouwing aan de Sweerts de Landasstraat enigszins rommelig. In onderstaande afbeeldingen zijn (lucht)foto's van de huidige situatie in het plangebied opgenomen.

Afbeelding 2.4: Foto bestaande situatie

2.3 Verkeer

Het plangebied van het voorliggende bestemmingsplan sluit aan op de stedelijke verkeersstructuur. De stedelijke verkeersstructuur wordt onderscheiden in gebiedsontsluitingswegen en verblijfsgebieden. De gebiedsontsluitingswegen zijn belangrijke routes voor het gemotoriseerd verkeer. Op deze wegen is de doorstroming van het verkeer de belangrijkste functie. De Amsterdamseweg is een gebiedsontsluitingsweg, waarop een maximum toegestane rijsnelheid voor autoverkeer geldt van 50 km/u. De Amsterdamseweg is één van de belangrijkste invalswegen van Arnhem centrum.
De Sweerts de Landasstraat, waarmee het plangebied in verbinding staat, maakt onderdeel uit van een groter verblijfsgebied. Op deze weg geldt een maximum snelheid van 30 km/uur.
Openbaar vervoer (bus) rijdt hoofdzakelijk over gebiedsontsluitingswegen. Alleen in een westelijker deel van de Burgemeesterswijk rijdt een bus door het verblijfsgebied.

2.4 Monumenten en archeologie

Binnen het plangebied is geen monumentale of karakteristieke bebouwing aanwezig. In de directe omgeving bevinden zich meerdere rijks- en gemeentelijke monumenten (o.a. Sonsbeek) en het rijksbeschermd stadsgezicht Burgemeesterswijk. Deze monumenten zijn vooral gesitueerd aan de Sweerts de Landasstraat en de Zijpendaalseweg. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 5.10. Op basis van de gemeentelijke beleidskaart is het plangebied gelegen in een archeologisch waardevol gebied. In paragraaf 5.11 wordt nader ingegaan op het aspect archeologie.

2.5 Groenstructuur

Van (robuuste) groenstructuren is binnen het plangebied geen sprake. Wel staan er enkele (kleine) bomen binnen het plangebied. Uitsluitend de Witte paardenkastanje in het westelijk deel van het plangebied is aangemerkt als waardevolle boom. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 5.7. Voor het overige is het plangebied in beperkte mate groen met lage struikgewassen en gazon.

2.6 Water

Oppervlaktewater
Binnen het plangebied is geen oppervlaktewater aanwezig. Er zijn geen watergangen gelegen in de directe nabijheid van het plangebied.

Grondwater
De globale stromingsrichting van het diepe grondwater is noord-zuid, vanaf de Veluwe richting de Rijn. Het gebied is gelegen op een stuwwalafzetting. Gevolg van deze ligging is dat er in de bodemopbouw grote variatie kan voorkomen met gestuwde leem- en of grindlagen. De richting van de grondwaterstroom en de grondwaterstanden kunnen lokaal dan ook variëren. Het grondwater bevindt zich op een diepte van circa 12 meter +N.A.P.

Afvalwatersysteem & Hemelwater
Nabij het plangebied ligt een gemengd rioolstelsel. Voor wat betreft de wijze van afvoer van afval- en hemelwater wordt verwezen naar paragraaf 5.8.

Hoofdstuk 3 Ruimtelijk beleid en regelgeving

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft, voor zover van belang, het rijks-, provinciaal- en gemeentelijk beleid. Naast de belangrijkste algemene uitgangspunten worden de specifieke voor dit plangebied geldende uitgangspunten weergegeven. Het beleid is in dit bestemmingsplan afgewogen en waar nodig doorvertaald op de verbeelding en in de regels.

3.2 Ruimtelijk beleid

3.2.1 Rijksbeleid

3.2.1.1 Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

De SVIR schetst het nieuwe ruimtelijke en mobiliteitsbeleid van het rijk in het perspectief van 2028 en 2040. De SVIR markeert een trendbreuk waarbij sterk wordt ingezet op decentralisatie van het ruimtelijk beleid naar provincies en gemeenten. In de nationale ruimtelijke hoofdstructuur maakt Arnhem deel uit van één van de negen 'stedelijke regio's met een concentratie van topsectoren'; expliciet wordt 'Health Valley' in en rond Arnhem-Nijmegen genoemd en 'mode en design' in Arnhem als onderdeel van de aanwezige topsector ' Creatieve industrie'. Een 'aantrekkelijk vestigingsklimaat in en een goede internationale bereikbaarheid van de stedelijke regio's met een concentratie van topsectoren' wordt in de SVIR gemarkeerd als een nationaal belang.

3.2.1.2 Ladder voor duurzame verstedelijking

In de SVIR wordt de ladder voor duurzame verstedelijking geïntroduceerd. Deze ladder is per 1 oktober 2012 als motiveringseis in het Besluit ruimtelijke ordening (artikel 3.1.6, lid 2) opgenomen. Doel van de ladder voor duurzame verstedelijking is een goede ruimtelijke ordening door een optimale benutting van de ruimte in stedelijke gebieden. Hierbij dient de behoefte aan een stedelijke ontwikkeling te worden aangetoond.

3.2.1.3 Toetsing van het initiatief aan het rijksbeleid

De SVIR laat zich niet specifiek uit over dergelijke lokale ontwikkelingen. Het voornemen raakt dan ook geen rijksbelangen zoals opgenomen in de SVIR. In paragraaf 4.6 wordt de ontwikkeling getoetst aan de 'Ladder voor duurzame verstedelijking'. Hier wordt geconcludeerd dat het project in overeenstemming is met de ladder.

3.2.2 Provinciaal beleid

3.2.2.1 Omgevingsvisie Gelderland

Algemeen

De provincie Gelderland heeft een nieuwe integraal provinciaal beleidsplan, de Omgevingsvisie Gelderland. Provinciale Staten van Gelderland heeft de Omgevingsvisie op 9 juli 2014 vastgesteld. In de Omgevingsvisie heeft de provincie twee doelen gedefinieerd die de rol en kerntaken van de provincie als middenbestuur benadrukken. De doelen zijn:

- een duurzame economische structuurversterking,
- het borgen van de kwaliteit en de veiligheid van onze leefomgeving.

Regio Arnhem Nijmegen

Regio Arnhem Nijmegen wordt gekenmerkt door:

- het grootste stedelijke netwerk van Oost-Nederland;
- hoge kwaliteit van het voorzieningenniveau;
- kennisinstellingen: universiteit en hogescholen;
- de strategische ligging halverwege de Randstad en het Ruhrgebied;
- economische kracht: brede basis en topsectoren;
- goede bereikbaarheid over weg, water en spoor;
- de combinatie van stedelijke kwaliteiten en een mooie natuurlijke omgeving.

De kwaliteiten van de regio bepalen in belangrijke mate de ontwikkelingsmogelijkheden en daarmee ook de concurrentiepositie van Gelderland in internationaal en nationaal verband. De innovatieve kwaliteiten bepalen de potenties van de regio.

De inzet van gemeenten, maatschappelijke organisaties, ondernemers en provincie is nodig om in te kunnen spelen op de opgaven in de regio. De gezamenlijke inspanningen richten zich op vier speerpunten:

Innovatie en economische structuurversterking - Topsector Health, Energie- en Milieutechnologie; - creatieve industrie, logistiek, agro, toerisme; - innovatie en samenwerking; overheid, ondernemingen, kennisinstellingen.	*Bereikbaar en verbonden* - een goed bereikbare regio; - verbeteringen bestaande infrastructuur weg, water, spoor; - voorkomen, benutten, bouwen.
Sociaal economische vitaliteit en verstedelijking - het belang van de bestaande woningvoorraad; - het voorzieningenniveau van de kernen staat onder druk; - voorkomen van overaanbod van bedrijventerreinen, detailhandel, kantoren.	*Gebiedskwaliteiten benutten* - kwaliteiten van het buitengebied (natuur en cultuurhistorie) verbinden met ontwikkelingsmogelijkheden

Ten aanzien van de in dit bestemmingsplan besloten ontwikkeling is het thema *Sociaal economische vitaliteit en verstedelijking* van belang alsmede de *'Gelderse ladder voor duurzaam ruimtegebruik'*. Hierna wordt op de desbetreffende onderdelen nader ingegaan.

Sociaal economische vitaliteit en verstedelijking
Op het schaalniveau van wijken en kernen speelt het belang van voorzieningen, zowel commerciële als maatschappelijke voorzieningen. Voor de vitaliteit en leefbaarheid zijn goede en bereikbare voorzieningen van groot belang. Digitale ontwikkelingen, waaronder breedband/glasvezel, maken het mogelijk steeds meer zaken op afstand te regelen. Dat kan deels het wegvallen van fysieke voorzieningen compenseren.

Gelderse ladder voor duurzaam ruimtegebruik
De provincie heeft de rijksladder verbijzonderd voor Gelders gebruik. Dit betekent vooral dat de keuzes explicieter zijn gemaakt die de rijksladder al in zich heeft. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd om bestaande gebouwen mee te wegen in een zorgvuldige afweging, in stedelijk gebied, in de randen rond het stedelijk gebied en erbuiten.

Toetsing van het initiatief aan de Omgevingsvisie Gelderland
Het in dit bestemmingsplan besloten voornemen voorziet in het ontwikkelen van kavel K10 met woningbouw. Met het plan wordt bijgedragen aan het realiseren van voldoende woningen in de binnenstad van Arnhem en vindt er een stedenbouwkundige afronding van het gebied plaats. Het voornemen leidt tot een verbetering van de uitstraling van de entree van de stad en in specifiek het aanzicht van de stationsomgeving. Voor wat betreft de Gelderse ladder voor duurzaam ruimtegebruik wordt opgemerkt dat er sprake is van een binnenstedelijke locatie. Het plangebied is onbebouwd en braakliggend, oftewel hergebruik van bestaande bebouwing is in voorliggend geval niet mogelijk. Voor de toetsing van de ontwikkeling aan de ladder zoals opgenomen in het rijksbeleid wordt verwezen naar paragraaf 4.6. Geconcludeerd wordt dat het initiatief in overeenstemming is met de Omgevingsvisie Gelderland.

3.2.2.2 Omgevingsverordening Gelderland
De provincie beschikt over een palet van instrumenten waarmee zij haar ambities realiseert. De verordening wordt ingezet voor die onderwerpen waarvoor de provincie eraan hecht dat de doorwerking van het beleid van de Omgevingsvisie juridisch gewaarborgd is. De verordening voorziet ten opzichte van de Omgevingsvisie niet in nieuw beleid en is daarmee dus beleidsneutraal. De inzet van de verordening als juridisch instrument om de doorwerking van het provinciaal beleid af te dwingen is beperkt tot die onderdelen van het beleid waarvoor de inzet van algemene regels noodzakelijk is om provinciale belangen veilig te stellen of om uitvoering te geven aan wettelijke verplichtingen.
Dit bestemmingsplan voorziet in een binnenstedelijke ontwikkeling waarbij woningen worden toegevoegd. Daarnaast is het plangebied gelegen in een intrekgebied (grondwaterwinning). Hierdoor zijn met name artikel 2.2.1.1 en 2.6.3.1 van belang. Hierna wordt het initiatief per artikel getoetst.

Artikel 2.2.1.1 Nieuwe woonlocaties
In een bestemmingsplan worden nieuwe woonlocaties en de daar te bouwen woningen slechts toegestaan wanneer dit past in het vigerende door Gedeputeerde Staten vastgestelde Kwalitatief Woonprogramma successievelijk de door Gedeputeerde Staten vastgestelde kwantitatieve opgave wonen voor de betreffende regio.

Toetsing van het initiatief aan artikel 2.2.1.1
In voorliggend geval is de 'Kwantitatieve opgave wonen' van toepassing. Hierin staat het volgende: *"De kwalitatieve woonprogramma's van de gemeenten en woningcorporaties en de aangetoonde (kwalitatieve) woningbehoefte vormen de inzet voor het woonbeleid in de regio Arnhem Nijmegen. Om het woonbeleid op regionaal niveau zo goed mogelijk af te stemmen op de kwalitatieve woningbehoefte en andere kwalitatieve uitgangspunten die in de provinciale woonvisie en het referentiekader beschreven worden, zullen de regio, de gemeenten binnen de regio en de in de regio werkzame woningcorporaties zich gezamenlijk met de provincie inspannen om ten aanzien van het regionaal woonprogramma 2010-2019 een aantal afspraken tot stand te laten komen."*

Het stoplichtmodel voor woningbouwprogrammering regio Arnhem Nijmegen is ingevoerd om te sturen op het gewenste woonprogramma. Op basis van regionale afstemming tussen de gemeenten en in samenwerking met de provincie is het stoplichtenmodel uitgewerkt. Hierbij vormen de afspraken uit de 'Kwantitatieve opgave wonen' het uitgangspunt. Het model is getoetst door de provincie. De basis voor de keuzes die worden gemaakt is de 'Eindrapportage woningmarktonderzoek en woonagenda 2014-2020 regio Arnhem-Nijmegen' van Atrivé. Op pagina 19 van dit onderzoek wordt aangegeven dat de prognoses wijzen op een doorgaande huishoudensgroei in Arnhem en Omgeving tot 2030. Er is een behoorlijke vraag naar nieuwe woningen maar er moet wel in het juiste programma en in het juiste woonmilieu worden gebouwd, Hier ligt in Arnhem nog een opgave. Op pagina 21 en pagina 40 wordt
aangegeven dat er in Arnhem grote behoefte is aan centrum-stedelijk wonen.

Met de voorgenomen inrichting van het plangebied wordt in beperkte mate voorzien in de vraag aan grondgebonden woningen in centrumstedelijk gebied. Het gaat om herenhuizen welke geschikt zijn voor diverse doelgroepen, waaronder gezinnen of 2-persoonshuishoudens met bijvoorbeeld een beroep-aan-huis. Voor een nadere toelichting op de kwantitatieve en kwalitatieve behoefte wordt verwezen naar subparagraaf 4.6.2 van deze toelichting.

Hier wordt geconcludeerd dat het plan in overeenstemming is met de kwantitatieve en kwalitatieve opgave gesteld voor regio Arnhem-Nijmegen.

Artikel 2.6.3.1 Intrekgebied
In een bestemmingsplan krijgen intrekgebieden geen bestemming die de winning van fossiele energie, zoals aardgas, aardolie, schaliegas en steenkoolgas, mogelijk maakt.

Toetsing van het initiatief aan artikel 2.6.3.1
Dit bestemmingsplan voorziet niet in de planologische kaders om binnen het plangebied fossiele energie te winnen. Voldaan wordt aan het bepaalde in artikel 2.6.3.1.

3.2.3 Gemeentelijk beleid

3.2.3.1 Structuurvisie Arnhem 2020 (vastgesteld door raad, december 2012)
Algemeen
Het gebruik van de ruimte in een stad verandert voortdurend. De gemeentelijke structuurvisie is een belangrijk kader voor het beoordelen en entameren van ruimtelijke initiatieven en plannen in de stad. In december 2012 is de Structuurvisie Arnhem 2020 met doorkijk 2040 vastgesteld door de gemeenteraad.
De structuurvisie benoemt de belangrijkste principes voor het ruimtelijk ontwikkelingsperspectief van de stad en geeft een uitwerking van dit perspectief zowel naar een aantal thema's als naar gebieden in de stad, de zogenaamde 'koersgebieden'. Het plangebied is gelegen in het ruimtelijk milieu 'Stad van singels en speculatiebouw (1830-1880)' en in het koersgebied 'Stationsknooppunt Arnhem-Centraal'. Daarnaast is de thema 'Wonen' van belang. Hierna wordt op de diverse onderdelen nader ingegaan.

Ruimtelijk milieu: 'Stad van singels en speculatiebouw' (1830-1880)
Nadat omstreeks 1829 de vestingwerken zijn ontmanteld worden op de vrijgekomen grond groene singels aangelegd. Het ruime groene beeld van de singels vormt een aantrekkelijke tegenstelling tot het besloten, stenige karakter van de oude binnenstad. Buiten de singels in o.a. Weerdes, Spijkerkwartier verschijnen rastervormige stratenplannen waar particulieren veel vrijheid hebben om te bouwen. Dit leidt statige woonhuizen, maar ook tot sloppenwijken.
Bebouwing voor gegoede burgerij wordt gerealiseerd aan de singels, Rijnkade en spontaan langs de uitvalswegen (Amsterdamseweg, Utrechtseweg en Velperweg). Sloppen ontstaan achter de facade van statige panden in onder meer Spijkerkwartier en Weertjes. De sloppen zijn inmiddels allemaal verdwenen, maar op een aantal plaatsen is de rommelige structuur ervan nog steeds zichtbaar (oa. De Peterstraten, Boekhorstenstraat, Het Nieuwe Land). Hetzelfde geldt voor de terreinen waar de eerste industrie zich vestigt (oa omgeving Frombergstraat).
Vanaf het midden van de 19e eeuw vond ook de eerste planmatig uitgevoerde filantropische woningbouw plaats. Voorbeelden hiervan zijn de huisjes aan de Catharijnestraat en het Luthershofje, beide uit 1860.

Koersgebied: 'Stationsknooppunt Arnhem-Centraal'
Uitgangspunt voor het gebiedsdeel Arnhem-Centraal Oost is herontwikkeling, waarvan inmiddels een gedeelte is afgerond. Voor dit gebied lag en ligt een opgave in de herijking van het oorspronkelijke (woonkantoren- en detailhandels-) programma. Gezocht moet worden naar een intensief publieksgericht programma dat zoveel mogelijk de voordelen van het bijzondere locatie- en bereikbaarheidsprofiel uitnut, beter aansluitend bij de programmavraag in de stad. Mogelijke detailhandel zou een specifiek profiel moeten vertegenwoordigen, aanvullend en versterkend op- en niet concurrerend met de binnenstad. Een leisureprogramma biedt, in aanvulling en dichtbij het uitgaanscentrum, goede kansen. Ook zakelijke onderdelen van het programma zoals geschetst bij het koersgebied Coehoorn, aangepast op de schaal van dit grootschalig gebied, kunnen hier een plek krijgen. De aansluiting van het Stationsgebied op de binnenstad en Coehoorn verloopt via drie routes: de westelijke route verbindt het station met Coehoorn, de oostelijke route ontsluit vooral het oostelijke stationsgebied en biedt daarnaast toegang tot de binnenstad via de Jansstraat. De centrale route verloopt over de Willemstunnel en sluit kruisingsvrij aan op de binnenstad. Om deze routes de verblijfskwaliteit te geven die nodig is, is een herinrichting van het grootste deel van deze verkeersruimten gerealiseerd.

Thema: Wonen
Nederland krijgt in de toekomst te maken met twee belangrijke demografische ontwikkelingen die met elkaar samenhangen: vergrijzing en bevolkingskrimp. Demografische ontwikkelingen treden niet overal in gelijke mate op. De regionale verschillen in bevolkingsopbouw zullen binnen Nederland groter worden.
In Arnhem is voor de komende periode nog groei voorzien. De gemeentelijke bevolkingsprognoses en de gegevens van het Woningbouw Kompas laten het volgende beeld zien. Voor de periode tot circa 2030 is sprake van een behoefte aan bruto 12.000 nieuw te bouwen woningen, inclusief vervanging en sloop. De feitelijke realisatie in de komende jaren hangt af van de afzetkansen op de markt. Vanaf 2030 is de verwachting dat de groei zal afvlakken en mogelijk zal omslaan naar een daling van de bevolking in Arnhem. Nieuwbouwprogramma's zullen dan vooral bestaan uit vervangende nieuwbouw. Dit zijn geen harde getallen. Het geeft de verwachting weer naar huidige inzichten met een inschatting van het bouwvolume dat gedurende deze periode afgezet kan worden op de Arnhemse woningmarkt. Er zal regelmatig worden herijkt.

Toetsing van het initiatief aan de Structuurvisie Arnhem 2020
Het programma binnen het plangebied voorziet in de realisatie van maximaal 19 stadswoningen (herenhuizen). Door het realiseren van deze woningen wordt aangesloten bij de beleidsuitgangspunten om woningdifferentiatie te bevorderen en wordt bijgedragen aan het realiseren van voldoende centrum-stedelijke woningen. Met voornemen wordt voorzien in een hoogwaardige woonlocatie, wat voor een kwalitatieve versterking van het gebied zorgt. Voor een nadere toelichting op het voornemen en de bijbehorende aspecten wordt verwezen naar hoofdstuk 4 van deze toelichting. Geconcludeerd wordt dat het project in overeenstemming is met de 'Structuurvisie Arnhem 2020'.

3.3 Woonbeleid

3.3.1 De Arnhemse Woonprincipes 2025

Algemeen
De Arnhemse Woonprincipes 2025 (de Arnhemse woonvisie) is met brede participatie uit de stad tot stand gekomen. Deze Woonprincipes vormen tezamen de actualisering van de Woonvisie 2015 en de strategische koers die er voor moet zorgen dat Arnhem ook in de toekomst een woonstad blijft waar het voor iedereen aantrekkelijk is om te wonen, te leren, te werken en te leven. Bij het opstellen van de Woonprincipes is rekening gehouden met wet- en regelgeving en beleidskaders van andere overheden.
Met instrumenten als het Volkshuisvestelijk kader, de Uitvoeringsagenda en het Procesplan (langer) Zelfstandig wonen, stuurt de gemeente in het woonprogramma op een kwalitatieve en gedifferentieerde woningvoorraad die nu en in de toekomst kan voldoen aan de vraag en behoefte van alle woningzoekenden. Het fundament voor het Wonen in Arnhem ligt in de bestaande woningvoorraad, de transformatiemogelijkheden van gebouwen en een aanvullende nieuwbouwopgave. Hiermee kan meer aanbod gecreëerd worden van levensloopgeschikte woningen en woonvormen in verschillende prijsklassen, in koop en huur. Daarbij streven we met een gezonde mix aan diverse bevolkings-en inkomensgroepen naar prettige, veilige en toegankelijke woon-en leefomgevingen in wijken en buurten.
De nieuwe Arnhemse Woonprincipes 2025, zijn door de gemeenteraad vastgesteld op 14 december 2015 en vervangen de Arnhemse Woonvisie 2015 en bijbehorende Arnhemse Woonagenda 2011-2015.
De vier pijlers van de Woonprincipes zijn:

1. Duurzaam betaalbaar; hierbij zorgen we dat er voor elk inkomen voldoende passende sociale en betaalbare woningen beschikbaar zijn. Daarbij sturen we niet alleen op aantallen, maar streven we ook naar een goede prijskwaliteit en op de duurzaamheid van woningen in de nieuwbouw en in de bestaande woningvoorraad.
2. Levensloopgeschikt wonen; door meer levensloopgeschikte woningen aan de voorraad toe te voegen én bestaande woningen aan te passen of op te plussen, kunnen we mensen, gezond of beperkt, in verschillende levensfases van hun leven, een passende woonplek blijven bieden in Arnhem.
3. Aantrekkelijke woonstad; Arnhem heeft door zijn centrale ligging een bijzondere ruimtelijke en groene kwaliteit. Met de binnenstad, de Rijn en stadsparken in combinatie met wonen, leren, werken en verblijven maakt het de stad vitaler. Arnhem wil een aantrekkelijke woonstad zijn en blijven voor haar huidige inwoners, maar ook meer studenten en midden en hoge inkomens aan zich binden door het bieden van aantrekkelijke, levendige of bijzondere woonmilieus.
4. Wijken met identiteit; Elke wijk heeft zijn eigen herkenbare identiteit die recht doet aan de beleving van haar inwoners. Met deze variëteit wil de stad inzetten op een duurzame woon- en leefomgeving waar bewoners trots zijn op hun wijk, waar ze zich thuis en ook zelf verantwoordelijk voor voelen. Dat palet van eigen identiteit en karakters van wijken draagt bij aan de aantrekkingskracht van Arnhem als woonstad

Deze vier pijlers van de woonprincipes zijn onlosmakelijk verbonden aan het overkoepelde thema Duurzaamheid. Tezamen vormen ze de ruggengraat van de Arnhemse Woonprincipes 2025.

Wonen, Welzijn en Zorg versus Langer Zelfstandig Wonen
Er ligt op het gebied van Wonen, Welzijn en Zorg een stevige fysieke huisvestingsopgave. Door meer levensloopgeschikte woningen aan de voorraad toe te voegen én bestaande woningen preventief aan te passen of op te plussen, kunnen we mensen, gezond of beperkt, in verschillende levensfases van hun leven, een passende woonplek blijven bieden. Daarnaast ligt er de opgave om voor bijzondere doelgroepen en met name voor mensen in kwetsbare posities meer geschikt en passend kleinschalig aanbod aan woonvormen of (beschutte, beschermde) woonconcepten te realiseren en te faciliteren. Hierdoor kant het (langer) zelfstandig wonen, aangevuld wordt met arrangementen van (thuis)zorg, begeleiding, ondersteuning of toezicht en andere vormen van dienstverlening en welzijnsvoorzieningen in de directe of nabije woonomgeving worden geboden.

3.3.2 Toetsing van het initiatief aan De Arnhemse Woonprincipes 2025

Dit bestemmingsplan voorziet in de mogelijkheid om binnen het plangebied woningen in de vorm van herenhuizen te realiseren. De grondgebonden woningen zijn voor diverse doelgroepen geschikt, waaronder 2 persoonshuishoudens en gezinnen. Met het voorgenomen programma wordt bijgedragen aan het realiseren van voldoende woningen met een centrumstedelijk karakter en wordt de woningdifferentiatie bevorderd. Voor een nadere toelichting op het programma wordt verwezen naar paragraaf 4.3. Geconcludeerd wordt dat de ontwikkeling in overeenstemming is met de gemeentelijke woonvisie.

3.4 Welstandsbeleid

3.4.1 Welstandsnota Arnhem 2015

Op 13 juli 2015 heeft de gemeenteraad van Arnhem de nieuwe welstandsnota vastgesteld. Arnhem is een aantrekkelijke stad om te wonen en te verblijven. Het uiterlijk van de stad draagt daar aan bij. De gemeente wil dat zo houden. De gemeente wil dat nieuwe bouwwerken in zijn algemeenheid passen in hun omgeving. De bestaande stad is dus het referentie- en inspiratiekader. Voor de meest voorkomende bouwwerken zijn verder in deze nota gebiedsgerichte criteria opgenomen. Deze criteria zijn per gebied ('géén toets', 'lichte toets' en 'zware toets') anders.
Voor grootschalige (her)ontwikkelingen is een aparte werkwijze voor de totstandkoming van plannen opgenomen. Bij dergelijke complexe opgaves is het noodzakelijk om de kwaliteitsbewaking goed te organiseren. Kwaliteitsteams zijn daarvoor een gewaardeerd middel. Complexe plannen worden vaak over een langere periode tot stand gebracht en gerealiseerd. Deze langere termijnen vereisen een flexibele houding ten opzichte van (de invulling van) de opgave. Door het proces rondom kwaliteit te organiseren en niet de criteria vooraf vast te leggen wordt in deze opgaven maximaal de ruimte geboden voor creativiteit terwijl goed blijft toegezien op de kwaliteit van de plannen voor de stad. Door de inbreng van een kwaliteitsteam kan de regievoering op de kwaliteit van plannen en de samenhang tussen de deelprojecten en de samenhang met de omgeving /openbare ruimte gewaarborgd worden.

3.4.2 Toetsing van het initiatief aan de Welstandsnota Arnhem 2015

Het ontwikkelen van het plangebied betreft een relatief grootschalige ontwikkeling, waarvoor de projectgewijze aanpak geldt. Voor het plan is een beeldkwaliteitsplan opgesteld, welke gelijktijdig met het bestemmingsplan zal worden vastgesteld. Dit plan vormt het kader voor voorliggende ontwikkeling. Het kwaliteitsteam is betrokken bij de ontwikkeling en zal te zijner tijd toetsen of het definitieve ontwerp in overeenstemming is met het beeldkwaliteitsplan. Na afronding en oplevering van het project zal het bouwblok terugvallen naar een welstandsniveau met een zware toets. Dit is overeenkomstig het huidige welstandsniveau van zowel het plangebied als de omliggende bouwblokken.

3.5 Verkeersbeleid

De beoogde ontwikkeling van het plangebied raakt in het kader van verkeer geen rijks- en provinciale belangen. Daarnaast zijn de beleidsuitgangspunten, gelet op de beperkte omvang en het lokale karakter van de ontwikkeling, niet relevant. Hierna wordt ingegaan op het gemeentelijk beleid.

3.5.1 Gemeentelijk beleid

De gemeente Arnhem heeft haar verkeersbeleid op hoofdlijnen verwoord in de Structuurvisie Arnhem 2020-2040 (vastgesteld 2012). Voor mobiliteit biedt het structuurplan een ruimtelijk ontwikkelingsperspectief. Arnhem streeft naar een duurzame bereikbaarheid in een aantrekkelijke en veilige stad. Vooral in de bestaande stad geldt daarbij het principe: eerst de bestaande verkeersruimte beter benutten en pas daarna zoeken naar mogelijkheden tot uitbreiding van de (auto)verkeersruimte. De inzet van slim ruimtegebruik, voor versterking van fiets en openbaar vervoer, aangevuld met spitsmijdende maatregelen moet Arnhem de komende jaren bereikbaar houden.

Verder werkt Arnhem samen met Rijk, decentrale overheden en bedrijfsleven aan het realiseren van een robuust hoofdwegennet en spoorwegennet, binnen de regio, tussen regio's en met het achterland. Deze samenwerking is ook gericht op de stedelijke bereikbaarheidsopgaven, die vragen om meer maatwerk, integrale aanpak en een breder palet aan oplossingen (gericht op gedrag en met hulp van technologie). Innovaties in vervoerssystemen (bijv. ITS, mobiliteitsdiensten, ICT-ontwikkelingen) kunnen grote invloed hebben op bereikbaarheidsvraagstukken. Inzet is een systeemsprong waarbij alle modaliteiten optimaal benut worden en op elkaar afgestemd zijn.

In mei 2013 is een beleidsnota fietsverkeer 'Nieuwe verbindingen, nieuwe fietsers' vastgesteld. Deze nota is een uitwerking van het verkeersbeleid in de Arnhemse structuurvisie, over de versterking van het fietsgebruik. Inzet is de bestaande fietser beter faciliteren maar vooral automobilisten verleiden meer te fietsen. Uitgangspunten voor deze beleidsnota zijn:
1. nadruk op utilitair fietsgebruik (de ritten naar werk, school en voorzieningen);
2. inzetten op de nieuwe fietser, dat is de fietser die nu nog in de auto zit;
3. aanleggen van kortsluitende verbindingen;
4. aanleggen van hoogwaardige doorgaande verbindingen (snelfietsroutes);
5. hoogwaardige stallingsvoorzieningen (belangrijk bij ketenverplaatsingen).

De bestaande fietser heeft vooral behoefte aan een samenhangend fietsnetwerk, veiligheid, comfort, snelheid en stallingsvoorzieningen. Om de nieuwe fietser te verleiden zullen we vooral moeten inzetten op de aanleg van nieuwe verbindingen. De opkomst van de elektrische fiets helpt hierbij.
In mei 2013 is de beleidsnota openbaar vervoer 'De reiziger centraal' vastgesteld. Deze nota is eveneens een uitwerking van de Arnhemse structuurvisie en heeft als doel het in stand houden van betaalbaar en kwalitatief goed openbaar vervoer en het doorgroeien naar emissieloos openbaar vervoer. Het openbaar vervoer wordt toekomstvast door een kwaliteitsslag met als maatregelen:
- een hoogwaardig openbaar vervoernetwerk;
- de reiziger centraal stellen;
- een mobiliteit bieden voor iedereen;
- een emissieloos openbaar vervoer.

Voor het onderdeel parkeren gelden beleidsregels en Arnhemse parkeernormen.

3.5.2 Toetsing van het initiatief aan het Verkeersbeleid

Wat betreft de toetsing aan de aspecten over verkeer wordt kortheidshalve verwezen naar paragraaf 4.5. Hier wordt geconcludeerd dat het plan in overeenstemming is met het gemeentelijk verkeersbeleid.

3.6 Milieu- en omgevingsbeleid

Op grond van artikel 3.1.6 van het Besluit ruimtelijke ordening moet in de toelichting op het bestemmingsplan een beschrijving worden opgenomen van de wijze waarop de milieukwaliteitseisen bij het plan zijn betrokken. Daarbij moet rekening gehouden worden met de geldende wet- en regelgeving en met de vastgestelde (boven)gemeentelijke beleidskaders. In de volgende subparagrafen wordt nader ingegaan op de van belang zijnde thema's, waaronder geluid, hinder, bodem, luchtkwaliteit en externe veiligheid.
In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het onderzoek naar de milieukundige uitvoerbaarheid beschreven. Hier wordt geconcludeerd dat de voorgenomen ontwikkeling in overeenstemming is met het gemeentelijk milieu- en omgevingsbeleid en er sprake is van een goede ruimtelijke ordening.

3.6.1 Geluid

Wet geluidhinder
De Wet geluidhinder heeft tot doel de mens te beschermen tegen geluidhinder. Dit is in de wet uitgewerkt in een normenstelsel voor de toelaatbare geluidbelasting in de woonomgeving. Alleen planologisch nieuwe situaties worden getoetst aan de wet. Naast woningen zijn er nog een aantal geluidgevoelige objecten aangewezen zoals scholen en zorginstellingen.
In de Wet geluidhinder staan regels voor weg- en railverkeerslawaai en voor gezoneerde industrieterreinen. De wet werkt verder met zones: dit zijn aandachtsgebieden rond geluidbronnen waarbinnen regels en normen gelden om de negatieve gevolgen van geluidhinder te beperken. Bij (planologische) wijzigingen moet er akoestisch onderzoek plaatsvinden naar de gevolgen.

De Wet geluidhinder kent een normenstelsel met een voorkeurswaarde en grenswaarden. Als de geluidbelasting beneden de voorkeurswaarde blijft dan zijn er vanuit de wet geen belemmeringen voor nieuwe geluidgevoelige situaties. Bij een geluidbelasting tussen de voorkeurswaarde en de grenswaarde moet er een gemotiveerd besluit genomen worden om nieuwe geluidgevoelige ontwikkelingen mogelijk te maken (hogere grenswaarde).
Voor het verlenen van een hogere grenswaarde is de nota “uitvoeringsbeleid hogere grenswaarde” van de gemeente Arnhem van toepassing.

Beleidsplan Geluid
In augustus 2008 is het beleidsplan Geluid door de raad vastgesteld. Het beleidsplan Geluid heeft tot doel geluidsnormen voor nieuwe situaties af te stemmen op de aard en de functie van een gebied. Hierdoor kan beter rekening gehouden worden met ontwikkelingen en verwachting van de gebruikers van een gebied. In het centrum en dichtbij goed openbaar vervoer wil de gemeente Arnhem veel functies mogelijk maken. De beleidslijnen hiervoor zijn opgenomen in het Structuurplan Arnhem 2010. Als gebieden intensiever gebruikt worden neemt de kans op geluidhinder ook toe. Andere gebieden zoals de parken worden juist gewaardeerd om hun relatieve rust. Deze uitgangspunten hebben geleid tot een gebiedsgerichte invulling van geluidskwaliteiten binnen Arnhem. Naarmate de geluidbelasting hoger is neemt het belang van een zorgvuldige invulling van de totale leefomgevingskwaliteit toe.

3.6.2 Luchtkwaliteit

Wet Luchtkwaliteit 2007
De Europese richtlijnen zijn geïmplementeerd in titel 5.2 van de Wet Milieubeheer. Het doel van deze wetgeving is het beschermen van mens en milieu tegen de negatieve effecten van luchtverontreiniging. De wet is primair gericht op het voorkomen van negatieve effecten op de gezondheid van de mens. Daarnaast zijn er voor de stoffen zwaveldioxide en stikstofoxiden ook normen opgenomen ter bescherming van ecosystemen.

Voor het toetsen van ruimtelijke plannen zijn de volgende grenswaarden het meest relevant:
- PM_{10} (fijnstof)
  1. de jaargemiddelde concentratie van 40 µg PM_{10}/m^3 mag met ingang van 1 januari 2005 niet worden overschreden;
  2. de 24 uursgemiddelde concentratie van 50 µg PM_{10}/m^3 mag met ingang van 1 januari 2005 niet vaker dan 35 keer per jaar worden overschreden;
- NO_2 (stikstofdioxide)
  1. de jaargemiddelde concentratie van 40 µg NO_2/m^3 mag met ingang van 1 januari 2010 niet worden overschreden;
  2. de uurgemiddelde concentratie van 200 µg NO_2/m^3 mag met ingang van 1 januari 2010 niet vaker dan 18 keer per jaar worden overschreden.

Voor de overige stoffen worden in Nederland geen overschrijdingen gerapporteerd.
In de wet zijn de grenswaarden ten opzichte van eerdere regelgeving zijn ongewijzigd gebleven, maar de wet geeft net als het voorgaande BLK2005 (Besluit Luchtkwaliteit) meer armslag om ruimtelijke plannen die gevolgen hebben voor de luchtkwaliteit uit te voeren. Hierbij wordt tevens de term “in betekenende mate (IBM)” geïntroduceerd. Dit wil zeggen dat projecten met een bepaalde mate van verslechtering toch doorgang kunnen vinden. De grens ligt bij een toename van maximaal 3%. Deze 3% is gekoppeld aan de IBM projecten opgenomen in het Nationale Samenwerkingsverband Luchtkwaliteit (NSL). De NSL is in 2009 van kracht geworden.

Beleidsnota Lucht en Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit
Het Arnhemse beleid op gebied van luchtkwaliteit is vastgelegd in de Beleidsnota Lucht uit 2005. Deze nota is erop gericht nieuwe overschrijdingen van de normen uit de Wet Milieubeheer te voorkomen en bestaande of dreigende overschrijdingen op te lossen. Daarnaast richt de Beleidsnota Lucht zich op het beperken van overlast door geurhinder. Voor wat betreft het halen van de normen uit het BLK2005 en de Wet Milieubeheer is de beleidsnota vertaald naar maatregelen in het Uitvoeringsprogramma Luchtkwaliteit.

3.6.3 Hinder

In het kader van bedrijven en milieuzonering dienen de effecten van inrichtingen op hun omgeving (gevoelige bestemmingen, waaronder eventueel nieuw te ontwikkelen woningen) in beeld gebracht te worden. Voorbeelden van hinder zijn geluid, geur, stof of gevaar. In de VNG-publicatie 'Bedrijven en milieuzonering 2009' is een lijst van inrichtingen opgenomen waarbij de inrichtingen op grond van de hinder die zij veroorzaken, zijn opgedeeld in 6 categorieën. Hierbij wordt er vanuit gegaan dat een inrichting uit categorie 1 relatief weinig hinder veroorzaakt en een inrichting uit categorie 6 bijzonder veel hinder veroorzaakt.

Geurhinder van industriële bedrijven
Het beleidsplan Geur uit 2010 gaat in op geur afkomstig van industriële bedrijven waarvoor de gemeente Arnhem het bevoegde gezag is. Milieubeleid kan een positieve bijdrage leveren aan maatschappelijke thema's als gezondheid, veiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en ruimtelijke kwaliteit. Geur is een milieuaspect dat een belangrijke bijdrage levert aan de leefbaarheid. Het geurbeleid van de gemeente Arnhem sluit, voor zover dat mogelijk is, aan op het geurbeleid van de provincie Gelderland. Het doel van het geurbeleid is dat inwoners van Arnhem nu en in de toekomst niet worden blootgesteld aan geuroverlast door industriële bedrijven.

3.6.4 Externe veiligheid

Met externe veiligheid wordt bedoeld de kans op overlijden van mensen buiten de grenzen van een bedrijf of transportmedium, als rechtstreeks gevolg van een ongeval met (gevaarlijke) stoffen binnen de grenzen van het bedrijf dan wel het transportmedium. In de externe veiligheid worden twee risicobegrippen gehanteerd het PR (Plaatsgebonden Risico) en het GR (Groepsrisico).

Landelijk beleid
Voor bedrijven is op 28 oktober 2004 het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi) in werking getreden. In het Bevi worden milieukwaliteitseisen vastgelegd die in de ruimtelijke planvorming moeten doorwerken. In het Bevi wordt een onderscheid gemaakt in kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten. De 10^{-6} PR contour geldt ten opzichte van kwetsbare objecten als grenswaarde en ten opzichte van beperkt kwetsbare objecten als richtwaarde. Het beoordelingskader voor het groepsrisico is een oriënterende waarde.
Voor ondergrondse (aardgas)leidingen is er het Besluit externe veiligheid buisleidingen en voor de transportroutes (weg, water, spoor) het Besluit transportroutes externe veiligheid (Btev). In het Btev zijn de milieukwaliteitseisen vastgelegd die in de ruimtelijke planvorming moeten doorwerken.

Basisnet spoor
Op 1 april 2015 is de regeling 'Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen' in werking getreden. Het Basisnet geldt voor het transport van gevaarlijke stoffen via de weg, spoor en het water. Per traject geeft Basisnet een risicoplafond voor het vervoer van gevaarlijke stoffen. Het risicoplafond wordt enerzijds bepaald door het aantal transporten dat Arnhem per jaar passeert en anderzijds door het aantal aanwezige personen (volgens het bestemmingsplan) in de omgeving van het spoor. Met het Basisnet ligt de gebruiksruimte voor het vervoer van gevaarlijke stoffen en de veiligheidszone voor de ruimtelijke ordening vast.

Gemeentelijk beleid
Op 21 november 2005 is het beleidsplan Externe Veiligheid vastgesteld dat op 9 maart 2015 wederom met 4 jaar is verlengd. Dit beleidsplan beschrijft de mate van gewenste externe veiligheid in Arnhem. Uitgangspunt hierbij zijn de landelijke normen voor het plaatsgebonden risico en het groepsrisico. In een groot gedeelte van de stad streven we naar het niet doen toenemen van de risico's. Op sommige plekken in de stad, op bedrijventerreinen voor zware industrie en de volgens het structuurplan stedelijke zone accepteren we een hoger risico dan op andere plaatsen. Wel moet daar extra aandacht zijn voor de beschikbare mogelijkheden voor rampenbestrijding, de zelfredzaamheid van mensen en de hulpverlening.

3.6.5 Groen en ecologie

Regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming)
De Wet natuurbescherming vervangt het huidige wettelijke stelsel voor de natuurbescherming, als neergelegd in de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet, door één integraal en vereenvoudigd kader. De wet neemt de Europese regelgeving als uitgangspunt. Waar dat noodzakelijk is voor een adequate bescherming van natuurwaarden waarvoor geen specifieke bescherming is voorzien in Europese regelgeving worden aanvullende nationale beschermingsvoorschriften verankerd.
De wet gaat over de bescherming van de kernnatuurwaarden en de houtopstanden, als onderdeel van een groter maatregelenpakket gericht op de bescherming van natuurwaarden en het tegengaan van biodiversiteitsverlies.
De taken en verantwoordelijkheden worden zoveel mogelijk bij de provincies neergelegd.

Bescherming van gebieden
De wet stelt specifieke kaders voor de instandhouding van gebieden die zijn aangewezen ter uitvoering van de Vogelrichtlijn en de Habitat-richtlijn (Natura 2000-gebieden). Voor de Natura 2000-gebieden gelden de instandhoudingsdoelstellingen die voortvloeien uit de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. De Natura 2000-gebieden in Arnhem zijn: Veluwe, Gelderse Poort en IJssel.
De vergunningplicht voor projecten is aan de orde als het project significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied. Voor activiteiten zonder mogelijke significante gevolgen is er geen vergunningplicht.

Bescherming van soorten
De wet sluiten aan bij het specifieke beschermingsregime uit de Vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn en de natuurbeschermings-verdragen, zoals het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn. Er wordt voorzien in concrete verboden ten aanzien van onder meer het vangen en doden van in die bronnen genoemde diersoorten, de verstoring van deze soorten en aantasting van hun rust- en voortplantingsplaatsen, alsmede in een verbod op het plukken en vernielen van bepaalde planten. Voorts wordt voorzien in limitatief opgesomde gronden voor ontheffing van deze verboden. Anders dan in de oude Flora- en faunawet 2002 zijn enkel opzettelijk verrichte handelingen strafbaar. Bij vogels zijn bovendien verstoringen niet strafbaar als de staat van instandhouding van die vogelsoorten niet in gevaar komt. Gedeputeerde staten kunnen ontheffing verlenen van verboden als voldaan is aan de voorwaarden in artikel 3.3 lid 4 en artikel 3.8 lid 5.

Daarnaast geldt als beschermingsregime voor (nationale) soorten:
1. een zorgplicht die van toepassing is op alle natuurwaarden in Nederland;
2. een verbod op het opzettelijk doden van de in de bijlage van de wet genoemde dieren, met een ontheffingsregime dat ruimer is dan dat voor internationaal en europees beschermde soorten (zoogdieren, reptielen, amfibieën en thans op een rode lijst staande vissen, dagvlinders, libellen en kevers) (82 soorten);
3. een verbod op het vangen van dieren genoemd in de bijlage en het opzettelijk beschadigen van hun vaste voortplantings-plaatsen of rustplaatsen (zoals de dassenburcht); en
4. een verbod op het plukken of opzettelijk vernielen van in de bijlage genoemde vaatplanten (63 soorten, waaronder orchideeën).

Er wordt voorzien in ruimere ontheffingsmogelijkheden, dan voor de strikt beschermde soorten gelden (artikel 3.10 lid 2).
Voorts wordt het aantal bejaagbare soorten uitgebreid, worden door gedeputeerde staten goedgekeurde faunabeheerplannen sturend bij de schadebestrijding, populatiebeheer en jacht en komt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het stelsel van soortenbescherming, met inbegrip van de taken van het (op te heffen) Faunafonds, bij de provincies te liggen.

Groenplan Arnhem 2004 – 2007 / 2015
Met het groenplan 2004-2007 / 2015 streeft de gemeente Arnhem ernaar om de landschappelijke, cultuurhistorische en ecologische waarden van het groen, door versterking en zonering, optimaal tot hun recht te laten komen, waarbij voldoende ruimte voor gebruikswens moet zijn. De ontwikkelingsinitiatieven en het beheer in en om de stad worden afgestemd op dat streefbeeld.
De uitgangspunten uit het Groenplan dienen als randvoorwaarde voor herontwikkeling. Dit betekent dat het bestaande groen zoveel mogelijk behouden blijft, zo zuinig mogelijk wordt omgegaan met bestaande en potentiële kwaliteiten, op kansrijke plekken groen wordt aangeplant, en versnippering

wordt voorkomen. Het oppervlakte groen en de bomen moeten dus eerst geïnventariseerd worden. In het bestemmingsplan is een groenbalans opgenomen, waarin is aangegeven hoe de groencompensatieregels zijn toegepast.

Ecologie
Vanuit ecologisch perspectief vormen gebieds- en soortbescherming het basisdoel. Achterliggende ambitie is een versterking en verdere ontwikkeling tot een zo volledig mogelijk ecosysteem van kenmerkende Arnhemse natuur. Deze komt tot uitdrukking in de verscheidenheid aan planten en dieren in een samenhangend netwerk. Andere punten zijn: Alleen inzetten op natuur daar waar deze kansrijk is, waarbij cultuurlijk en natuurlijk beeld en gebruik op elkaar afgestemd zijn; Barrières van de stedelijke druk opheffen of zoneren.
Voor het plangebied zijn samenhangende natuurdoeltypen geformuleerd, met daaraan gekoppeld doelsoorten.

Groenbalans en -compensatie
De uitgangspunten uit het Groenplan dienen als randvoorwaarden voor herontwikkeling. Dit betekent dat het bestaande groen zoveel mogelijk behouden blijft, zo zuinig mogelijk wordt omgegaan met bestaande en potentiële kwaliteiten, op kansrijke plekken groen wordt aangeplant, en versnippering wordt voorkomen.

3.6.6 Water

Rijksbeleid
Het Rijksbeleid op het gebied van het waterbeheer is vastgelegd in het Nationaal Waterplan (NWP) 2016-2021. Deze is vanaf 17 december 2015 van kracht. Het plan geeft op hoofdlijnen de ambities weer van het Rijk ten aanzien van het nationale waterbeleid en het daaraan gerelateerde ruimtelijke beleid. De belangrijkste ambities richten zich op waterveiligheid, zoetwater en waterkwaliteit. Maar ook de Deltabeslissingen hebben in dit plan een plek gekregen, net zoals enkele waterafhankelijke thema's als natuur en duurzame energie.
Daarnaast hebben Rijk, provincies, gemeente, waterschappen, en drinkwaterbedrijven afgesproken om gezamenlijk maatregelen te nemen voor een doelmatiger waterbeheer; het Bestuursakkoord Water (d.d. april 2011). De inzet ligt bij mooi, veilig, schoon, gezond en duurzaam beheer van watersysteem en waterketen. De kwaliteit moet omhoog tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.
In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte uit 2012 is water in 3 nationale belangen terug te vinden. Daarbij gaat het om de bescherming van de grondwaterkwaliteit en –kwantiteit, de bescherming en verbetering van de waterkwaliteit, een goede zoetwatervoorziening en voldoende ruimte voor waterveiligheid. Nieuw is de aandacht voor klimaatbestendige (her)ontwikkelingen, waarin water een belangrijk aspect is.
In de Waterwet (22 december 2009) zijn ondermeer de gemeentelijke watertaken opgenomen: de zorgplicht voor het vasthouden en afvoeren van regenwater en de regierol van gemeenten bij de grondwaterzorgplicht.

Provinciaal en regionaal beleid
Op provinciaal niveau maakt het waterbeheer onderdeel uit van de Omgevingsvisie Gelderland (vastgesteld 9 juli 2014).
Water maakt onderdeel uit van tweede centrale doelstelling namelijk het borgen van de kwaliteit en veiligheid van de leefomgeving. Het aspect Water heeft, net als andere beleidsvelden, geen autonoom beleidsplan meer, maar maakt onderdeel uit van de totale leefomgeving; het is nu verweven met aspecten waar het in de praktijk ook mee samenhangt. Realisatie van de doelstelling betekent onder meer:
- ontwikkelen met kwaliteit, met respect voor ruimtelijke, landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten;
- een robuust en toekomstbestendig water- en bodemsysteem voor alle functies; bij droogte, hitte en wateroverlast;
- een gezonde en veilige leefomgeving
- een gezonde vrijetijdseconomie en aandacht voor beleving, bereikbaarheid en toegankelijkheid van cultuur, natuur en landschap.

Daarnaast is de provincie nog aanspreekpunt voor drie zaken:
- onttrekkingen voor drinkwaterwinning;
- onttrekkingen ten behoeve van bodemenergiesystemen zoals koude- en warmte opslag (KWO);
- industriële onttrekkingen meer dan 150.000 m³ per jaar.

Beleid waterschap en gemeente
Het stedelijk waterbeheer in Arnhem-Noord is overgedragen aan het Waterschap Rijn en IJssel waardoor de gemeente Arnhem rekening dient te houden met het vigerende beleid van het waterschap. Relevant beleid voor de gemeente Arnhem is het vastgestelde Waterbeheerplan (2016-2021) en de Keur en legger van het waterschap.
Het waterbeleid van de gemeente Arnhem is vastgelegd in de volgende beleidsplannen.
- Gemeentelijk RioleringsPlan (2014-2018), vastgesteld op 2 november 2015.
  Dit plan richt zich vooral op het herstellen dan wel vervangen van slechte riolen en geeft invulling van de gemeentelijke zorgtaken voor grondwater en hemelwater
- Waterplan Arnhem (2009-2015), vastgesteld op 19 oktober 2009.
  Door de gemeente Arnhem en haar waterpartners is dit TweedeWaterplan Arnhem opgesteld. Op 26 februari 2010 hebben gemeente en de beide waterschappen de intentieovereenkomst ondertekend. Het waterplan is gebaseerd op 4 hoofddoelstellingen:
  1. Arnhem aantrekkelijke waterstad;
  2. Klimaatbestendig watersysteem en waterketen;
  3. Goede kwaliteit water en waterbodem;
  4. Bewustwording.

Aanpak wateroverlast Arnhem-Noord (vastgesteld 2 november 2015)
Het plan heeft tot doel om Arnhem en vooral Arnhem-Noord, beter waterbestendig te maken tegen zware regenbuien. Daarom zal over elk plan een waterscan worden gelegd. Tijdens werkzaamheden in de openbare ruimte worden ruimtelijke maatregelen genomen die wateroverlast verminderen dan wel beperken.

Resumé
Uitgangspunt in het huidige beleid van gemeente, waterschap en provincie is dat planontwikkeling moet aansluiten bij een duurzaam integraal waterbeheer. Dit betekent dat:
- negatieve verstoring van de grondwaterstanden en –stromingen niet toegestaan zijn om grondwateroverlast en/of verdroging op de locatie en het boven- en benedenstrooms gelegen gebied te voorkomen.
- maatregelen getroffen moeten worden ter voorkoming van (grond)watervervuiling.
- bij nieuwbouw het regenwater binnen het plangebied afgekoppeld moet worden van de afvalwaterriolering.
- voldoende oppervlaktewater aanwezig is en op de goede locatie.
- het verhard oppervlak zoveel mogelijk beperkt wordt.
- het gebruik van uitloogbare materialen en chemische bestrijdingsmiddelen niet is toegestaan.
- ontwikkelingen moeten bijdragen aan het verminderen of beperken van wateroverlast.

3.6.7 Bodem
Voor deze ontwikkellocatie is getoetst of de bodemkwaliteit (inclusief grondwater) de gewenste ruimtelijke ontwikkelingen toelaat. Ook is getoetst of een eventuele bodemverontreiniging gevolgen heeft voor de financiële uitvoerbaarheid van de ontwikkeling.
Als toetsingskader wordt gebruik gemaakt van onderstaande bodemregelgeving:
- Wet Bodembescherming;
- Beleidsnota bodem 2012, Provincie Gelderland, gemeente Arnhem en gemeente Nijmegen, 1 december 2012;
- Besluit Bodemkwaliteit;
- Nota Bodembeheer, september 2011.

3.6.8 Cultuurhistorie en archeologie

Rijksbeleid

Erfgoedwet

Cultuurhistorische objecten die zeldzaam of schaars zijn en die voor mensen in hoge mate het beeld van Nederland bepalen, worden aangewezen als monumenten. In de Erfgoedwet is vastgelegd hoe monumenten van bouwkunst en archeologie en stads- en dorpsgezichten beschermd moeten worden. Vanaf 1 juli 2016 maakt de Monumentenwet 1988 deel uit van de Erfgoedwet, dat hiermee het belangrijkste beschermingsinstrument voor het cultuurhistorisch én archeologisch erfgoed in Nederland is.

Bro

Cultuurhistorie moet op basis van de gewijzigde BRO (art 3.1.6) goed in bestemmingsplannen verankerd worden. Dit behelst niet alleen een beschrijving van de aanwezige en te verwachten cultuurhistorische waarden, maar ook een waardering ervan en een advies over toekomstige omgang ermee, gelet op de ruimtelijke opgave die in het bestemmingsplan aan de orde is. Aangegeven moet worden hoe met de cultuurhistorische waarden rekening is gehouden in het bestemmingsplan.

Provinciaal beleid

'Beleef het mee!' (2017-2020)

In juli 2016 is het Beleidsprogramma Cultuur en Erfgoed 2017 - 2020 'Beleef het mee!' vastgesteld. In dit programma ligt het accent op de beleving van mensen. Daarnaast zoekt de provincie de balans tussen de maatschappelijke, economische en intrinsieke waarde van cultuur en erfgoed. Cultureel ondernemerschap blijft onverminderd van belang en komt terug in de economische waarde van cultuur en erfgoed. Voor wat betreft erfgoed krijgt vooral het functioneel gebruik ervan aandacht. Daarnaast zoekt de provincie nieuwe manieren van samenwerking waardoor de uitvoeringskwaliteit van restauraties en archeologie wordt vergroot.

Gemeentelijk beleid

Erfgoednota 'Panorama Arnhem'

In de Erfgoednota 'Panorama Arnhem' wordt het accent verschoven van 'behoud door bescherming' naar 'behoud door ontwikkeling'. We gaan er vanuit dat de cultuurhistorie zo op een vroeg moment een actieve rol gaat spelen in veranderingsprocessen en ontwerpkeuzen. Het erfgoedbeleid wil de cultuurhistorische factor een zichtbare en samenhangende rol geven in deze stedelijke ontwikkelingen. Cultuurhistorie wordt ingezet als ontwikkelingskans en niet als belemmering. In 2017 is met de Erfgoedagenda een vervolg op 'Panorama Arnhem' gereed gekomen. De agenda hanteert dezelfde uitgangspunten en heeft een actueel uitvoeringsprogramma.

Archeologische verwachtingenkaart

Archeologie is een integraal onderdeel van het erfgoedbeleid en als zodanig opgenomen in de erfgoednota. In de nota wordt voortgeborduurd op de uitgangspunten van het Verdrag van Malta. Behoud van archeologische waarden is het uitgangspunt en als dat niet mogelijk is, volgt veiligstelling door archeologisch onderzoek. Om permanente aandacht voor deze vorm van erfgoed te krijgen, is ingezet op constante voorlichting en educatie. Sinds 2008 beschikt de gemeente over een archeologische verwachtingenkaart voor heel Arnhem. De verwachtingenkaart geeft al in een vroeg stadium van planvorming globaal inzicht in de mate waarin archeologische resten in een gebied aangetroffen kunnen worden.
Conform de Erfgoedverordening geldt dat archeologisch onderzoek uitgevoerd moet worden als grondroerende werkzaamheden:

- in archeologisch waardevolle gebieden (buiten monumenten) dieper dan 40 cm-maaiveld reiken en groter zijn dan 30 m^2;
- in gebieden met een hoge archeologische verwachting dieper dan 40 cm-maaiveld reiken en groter zijn dan 200 m^2;
- in gebieden met een middelhoge archeologische verwachting dieper dan 40 cm-maaiveld reiken en groter zijn dan 500 m^2;
- in gebieden met een lage archeologische verwachting dieper dan 40 cm-maaiveld reiken en groter zijn dan 2.000 m^2.

Voor archeologisch waardevolle gebieden zijnde beschermde gemeentelijke of rijksmonumenten, geldt maatwerk. Voor rijksmonumenten beslist de Minister van OC&W. Gebieden die reeds onderzocht zijn en/of zijn vrijgegeven, zijn vrijgesteld van onderzoek. Aan het archeologische beleid

dat in de verordening is verankerd, ligt de archeologische maatregelenkaart als basis.

Structuurvisie Arnhem 2020
De Structuurvisie Arnhem biedt een strategisch kader voor ruimtelijke planning op stedelijk niveau voor de lange termijn. Uitgangspunt is het voortbouwen op de karakteristieken van de historisch gegroeide stad. In de cultuurhistorische hoofdstructuur zijn de ruimtelijke, historische elementen weergegeven, die essentieel zijn voor Arnhem als geheel. Per landschappelijke karakteristiek zijn de ambities weergegeven. Vervolgens is een selectie gemaakt van die cultuurhistorische belangen en structuren die kansen bieden bij nieuwe gebiedsontwikkelingen in de stad: de 'Cultuurhistorische Kansenkaart'. De rijkdom van de Arnhemse cultuurhistorie is kader en inspiratiebron bij ruimtelijke ontwikkelingen in de stad.

3.6.9 Energie en duurzaam bouwen

Rijksbeleid
Nieuwe gebouwen en woningen moeten volgens landelijke regelgeving voldoen aan het Bouwbesluit. In het bouwbesluit worden de energieprestaties voor nieuwe gebouwen en woningen fasegewijs aangescherpt. Per 1 januari 2015 is de Energieprestatie-coëfficiënt (EPC) voor nieuwbouw van woningen aangescherpt tot 0,4. Voor utiliteitsbouw is de EPC-eis afhankelijk van de functie. Nieuwe overheidsgebouwen moeten vanaf eind 2018 bijna energieneutraal (BENG) gebouwd worden. Voor alle overige nieuwe gebouwen (ook woningen) geldt deze BENG-eis vanaf eind 2020. Bij een aanvraag om een omgevingsvergunning voor het bouwen van een gebouw met een gebruiksoppervlak groter dan 100 m^2 moet een milieuprestatieberekening worden bijgevoegd.

Gemeentelijk beleid
Het gemeentelijke beleid op het gebied van Energie en Duurzaam Bouwen is vastgelegd in het Programmaplan New energy made in Arnhem 2015-2020 (2015) en in de Structuurvisie 2020-2040 (2012).
De gemeente Arnhem hanteert de volgende voorkeursvolgorde inzake de ambities voor nieuwbouw:
1. Energieneutraal,
2. Bijna energieneutraal (BENG),
3. Conform eisen bouwbesluit.

- *Energievisie*

De gemeente eist bij gebiedsontwikkelingen van meer dan 50 woningequivalenten een energievisie van de initiatiefnemer. Energieneutraliteit is hierbij het streven.

Met behulp van een energievisie kan een geschikte combinatie van energieconcepten gekozen worden. De energievisie brengt verschillende energieopties voor het plangebied in beeld en beschrijft de consequenties daarvan. De visie kan uitgebreid worden tot een duurzaamheidsvisie door bijvoorbeeld ook thema's als duurzaam bouwen, afval, groen, water, mobiliteit en openbare ruimte mee te nemen.

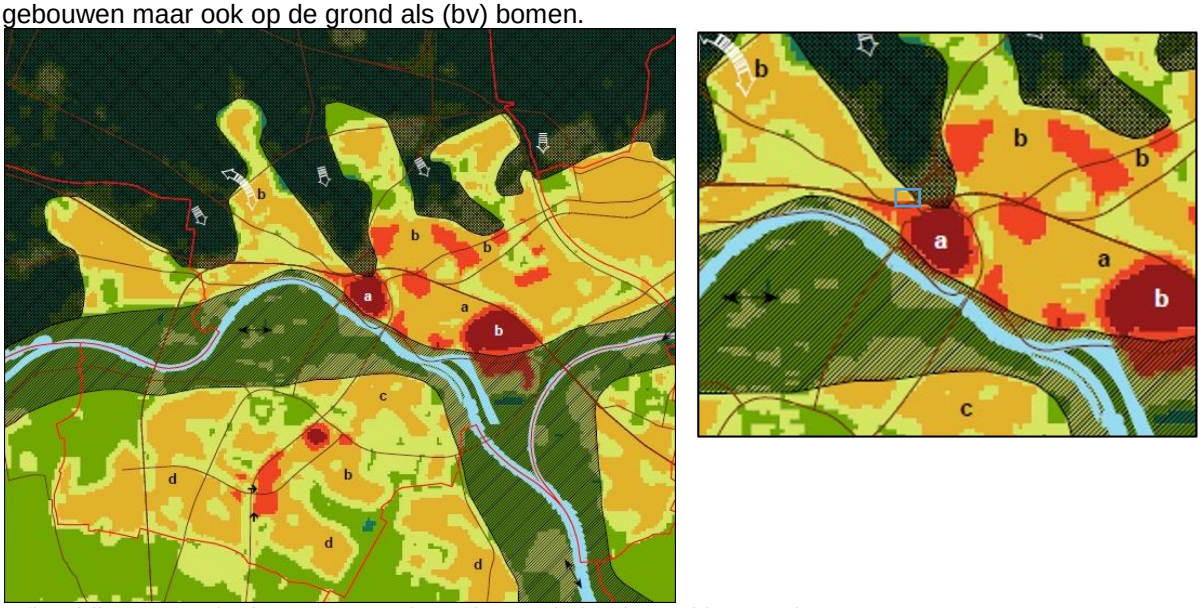
- *GPR - Gemeentelijke Praktijk Richtlijn*

Om een bredere duurzaamheidsafweging te maken waarbij naast energie ook thema's als milieu, gezondheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde worden beschouwd, is GPR een bruikbare tool. GPR wordt als tool beschikbaar gesteld door de gemeente Arnhem en is zowel te gebruiken voor gebouwen als voor gebiedsontwikkeling.

3.6.10 Stadsklimaat

De gemeentelijke ambitie om Arnhem klimaatbestendig te maken is verwoord in de Structuurvisie 2020-2040 (december 2012). Voor nu en in de toekomst, onder invloed van de klimaatverandering, wordt tenminste gestreefd naar prettig toeven binnen- en buitenshuis en het vermijden van ongewenste gezondheidsrisico's. In het realiseren van een prettig stadsklimaat wil de gemeente optimaal gebruik maken van de (huidige) gunstige uitgangssituatie van de stad met de natuurlijke luchtstromen die van de hoger gelegen stadsranden en vanuit de rivierzone de stad in stromen en zorgen voor koeling en tevens een relatief goede luchtkwaliteit. Ook het groene karakter van de stad draagt daaraan in grote mate bij. Het huidige stadsbestuur heeft de ambitie aangescherpt (coalitieakkoord 2014-2019) door te bepalen dat hitteplekken moeten worden bestreden door een effectieve inzet van groen op daken en gevels van gebouwen maar ook op de grond als (bv) bomen.

Op de Hittekaart van Arnhem is de gevoeligheid van de stad voor opwarming weergegeven. Bepaalde delen van de stad hebben een verhoogde kans op opwarming (stedelijke hitte-eilanden), wat ongewenste gevolgen voor het woon- en leefmilieu en het functioneren van deze gebieden kan hebben. Andere meer open en groene delen dragen hebben juist een verkoelend effect.
Het plangebied zelf ligt in een gebied waar sprake is van risico op opwarming tijdens warme perioden; zie hiervoor (afbeelding 3.1). De gemeente Arnhem streeft bij gebiedsontwikkelingen in de oranje gebieden naar anticiperende maatregelen om het stadsklimaat ter plekke te verbeteren. Het stadsbestuur heeft deze ambitie aangescherpt (coalitieakkoord 2014-2019) door te bepalen dat hitteplekken moeten worden bestreden door een effectieve inzet van groen op daken en gevels van gebouwen maar ook op de grond als (bv) bomen.

Afbeelding 3.1 Hittekaart van Arnhem (groen is koel, rood is warm)

3.6.11 Besluit milieueffectrapportage

In de Wet milieubeheer en het Besluit milieueffectrapportage is vastgelegd dat voorafgaande aan het ruimtelijke plan dat voorziet in een grootschalig project met belangrijke nadelige milieugevolgen een milieueffectrapport (MER) opgesteld dient te worden. De activiteiten waarvoor een MER-rapportage opgesteld moet worden zijn opgenomen in de bijlage van het Besluit m.e.r. Een bestemmingsplan kan m.e.r.-(beoordelings)plichtig zijn op de volgende manieren:

- Een plan kan m.e.r.-plichtig zijn indien een passende beoordeling op basis van artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming noodzakelijk is;
- Een plan kan m.e.r.-plichtig zijn indien sprake is van activiteiten en gevallen die de drempelwaarden uit de onderdelen C en D overschrijden en waarbij het plan wordt genoemd in kolom 3 (plannen).
- Een plan kan m.e.r.-(beoordelings)plichtig zijn indien het plan wordt genoemd in kolom 4 (besluiten) en er sprake is van activiteiten en gevallen die de drempelwaarden uit onderdeel C en D overschrijden. Bij een overschrijding van de drempelwaarden uit onderdeel C is in dit geval sprake van een m.e.r.-plicht. Bij een overschrijding van de drempelwaarden uit onderdeel D is het plan m.e.r.-beoordelingsplichtig.

In het Besluit m.e.r. neemt het bestemmingsplan een bijzondere positie in, want het kan namelijk tegelijkertijd opgenomen zijn in zowel kolom 3 als in kolom 4 van het Besluit m.e.r.. Of het bestemmingsplan in deze gevallen voldoet aan de definitie van het plan uit kolom 3 of aan de definitie van het besluit uit kolom 4 is afhankelijk van de wijze waarop de activiteit in het bestemmingsplan wordt bestemd. Als voor de activiteit eerst één of meerdere uitwerkings- of wijzigingsplannen moeten worden vastgesteld of nog een omgevingsvergunning milieu moet worden verleend dan is sprake van 'kaderstellend voor' en voldoet het bestemmingsplan aan de definitie van het plan. Is de activiteit geheel of gedeeltelijk als eindbestemming opgenomen voldoet het aan de definitie van het besluit.
Op 1 april 2011 is het gewijzigde Besluit milieueffectrapportage in werking getreden. Een belangrijke wijziging betreft het indicatief maken van de drempelwaarden in onderdeel D van de bijlage bij het Besluit milieueffectrapportage. Concreet betekent dit dat, ook wanneer ontwikkelingen onder de in bijlage D opgenomen drempelwaarden blijven, het bevoegd gezag zich er nog steeds van moet

vergewissen of activiteiten geen aanzienlijke milieugevolgen kunnen hebben, de zogenaamde 'vergewisplicht'.
Het komt er op neer dat voor een bestemmingsplan dat betrekking heeft op activiteit(en) die voorkomen in onderdeel D en beneden de drempelwaarden vallen, een toets moet worden uitgevoerd of belangrijke nadelige milieugevolgen kunnen worden uitgesloten. Voor deze toets wordt de term vormvrije m.e.r.-beoordeling gehanteerd. Deze vormvrije m.e.r.-beoordeling kan tot twee conclusies leiden:

- belangrijke nadelige milieugevolgen zijn uitgesloten: er is geen m.e.r.(-beoordeling) noodzakelijk;
- belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu zijn niet uitgesloten: er moet een m.e.r.(-beoordeling) plaatsvinden.

3.7 Overige beleidsuitgangspunten

3.7.1 Coffeeshopbeleid

Algemeen
De nota *Arnhems Coffeeshopbeleid* (2009) geeft als hoofddoelstelling: het terugdringen van overlast c.q. het beperken van de inbreuk op het woon- en leefklimaat door softdrugshandel. Er is beleid geformuleerd om de handhaving te intensiveren. Tevens is aangegeven met welk instrumentarium dit wordt gedaan en door wie dit wordt uitgevoerd. Uitvoering van dit beleid waarborgt ook in dit plangebied beheersing van de problematiek. Er is geen aparte bestemmingscategorie voor de coffeeshops gecreëerd.

Toetsing van het initiatief aan het coffeeshopbeleid
Dit bestemmingsplan laat binnen het plangebied geen coffeeshops toe.

3.7.2 Prostitutiebeleid

Algemeen
In de nota 'Van Rood naar Groen Arnhemse Prostitutie op weg naar normalisatie (2000)' is het Arnhems prostitutiebeleid vervat. De opheffing van het wettelijke bordeelverbod per 1 oktober 2000 was aanleiding voor het opstellen van dit beleid. Dit beleid is nog steeds van kracht.
Ten aanzien van de raamprostitutie, overige seksinrichtingen en de tippelprostitutie voert het gemeentebestuur van Arnhem een actief vestigingsbeleid. Het actief vestigingsbeleid bestaat uit de volgende elementen:

- concentratie van de raamprostitutie op één plek;
- het aan een maximum binden van het aantal ramen en werkplekken (120 en dat is een halvering van het aantal ramen en werkplekken ten opzichte van de voormalige raamprostitutielocatie in het Spijkerkwartier);
- het aan een maximum binden van het aantal overige seksinrichtingen op 8 in heel Arnhem, waarbij – overgangsrechtelijke situaties uitgezonderd - in elke wijk (CBS- wijkindeling) maximaal 1 seksinrichting gevestigd mag zijn, ook worden hierbij beperkingen toegepast;
- concentratie van de tippelprostitutie.

Het gemeentebestuur bepaalt hiermee zélf de locatie waar deze vormen van prostitutie zich mogen manifesteren alsmede de omvang ervan en voorkomt hiermee dat de prostitutie zich ongecontroleerd over de stad uitspreidt. De gemeente wil hiermee voorkomen dat bepaalde vormen van prostitutie overlast voor de omgeving veroorzaken. Deze overlast zou kunnen ontstaan doordat er een concentratie van bijvoorbeeld privé-huizen in een bepaalde wijk ontstaat (eerder zagen we immers dat vooral oudere wijken in Arnhem erg aantrekkelijk lijken te zijn voor de vestiging van seksinrichtingen) of doordat de prostitutiefunctie conflicteert met bepaalde andere functies.

Toetsing van het initiatief aan het prostitutiebeleid
In het plangebied is geen seksinrichting aanwezig en ook in het CBS-telgebied is geen seksinrichting aanwezig. In Arnhem mogen maximaal 8 seksinrichtingen zijn, waarbij er maximaal één seksinrichting per telgebied is toegestaan. In Arnhem zijn op dit moment 5 seksinrichtingen. Dat betekent dat er nog theoretisch ruimte is voor één seksinrichting binnen het telgebied. Dit bestemmingsplan laat een seksinrichting niet toe maar het plan bevat wel een afwijkingsmogelijkheid voor het college om een seksinrichting toe te staan. In artikel 11.1 lid 6. zijn de voorwaarden hiervoor opgenomen. Eén van de voorwaarden is dat het woon- en leefklimaat niet onevenredig wordt aangetast en dat er geen onevenredige vergroting van de parkeerdruk ontstaat.

Hoofdstuk 4 Ruimtelijke- en programmatische aspecten van de ontwikkelingen

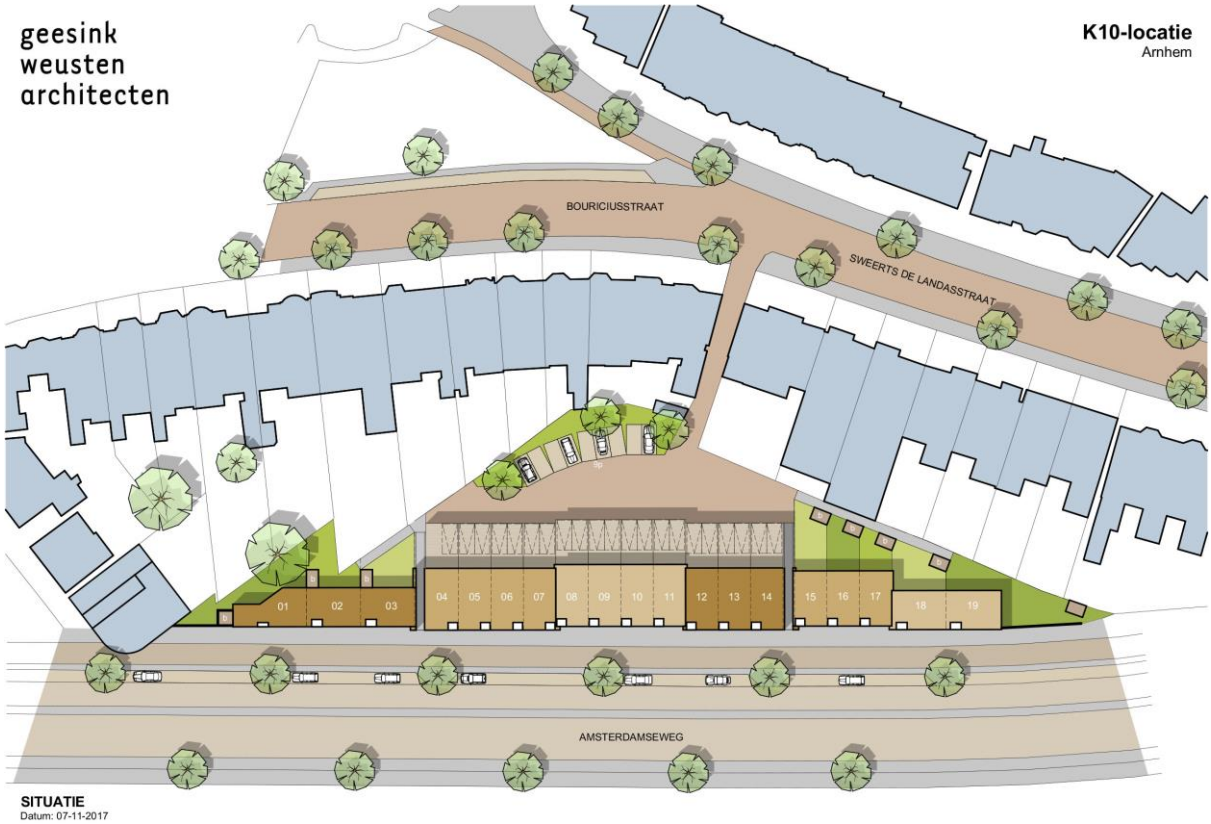
4.1 Inleiding

In hoofdstuk 2 is een beschrijving van de bestaande situatie in en om het plangebied gegeven. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de concrete ontwikkeling binnen het plangebied en de uitgangspunten die naar aanleiding van de analyse zijn opgesteld.

4.2 Ruimtelijke opzet en structuur

Er is voor de ontwikkeling van het gebied een voorlopig ontwerp opgesteld. Het ontwerp heeft tot doel om te komen tot een eenduidige en samenhangende structuur van bebouwing in dit deel van het stationsgebied.

In afbeelding 4.1 wordt het voorlopig stedenbouwkundig ontwerp weergegeven. Benadrukt wordt dat dit een impressie betreft, de uiteindelijke uitwerking van het stedenbouwkundig ontwerp kan hier op onderdelen nog van afwijken. De hoofdopzet blijft echter ongewijzigd en wordt vastgelegd in dit plan.

Afbeelding 4.1: Voorlopig stedenbouwkundig ontwerp (Bron: Geesink Weusten Architecten)

Het plan voorziet in de realisatie van maximaal 19 stadswoningen (herenhuizen). De woningen zullen met de voorgevels georiënteerd worden op de Amsterdamseweg, waarbij per blok sprake zal zijn van kleine verspringingen in de rooilijn. Met de voorgenomen inrichting ontstaat er een nagenoeg gesloten wand, passend bij het sterk stedelijke karakter van de omgeving. De woningen bestaan uit vier bouwlagen (exclusief eventuele kelder) en krijgen een maximale hoogte van circa 13,1 meter. Elke woning zal in ieder geval beschikken over een eigen tuin of (dak)terras.

Parkeren door bewoners zal geschieden op het achterterrein, welke ontsloten zal worden via de Sweerts de Landasstraat. Tot slot zijn er in het plan twee verbindingen voor het langzaam verkeer opgenomen tussen het achterterrein en de Amsterdamseweg.

4.3 Programma

Het plangebied maakt onderdeel uit van het stations-/centrumgebied van Arnhem. Het plangebied is een geschikte locatie in de stad om een centrum-stedelijk woonmilieu te realiseren door middel van stadswoningen. Dit bestemmingsplan maakt maximaal 19 stadswoningen (herenhuizen) mogelijk.

Doelgroepen
Het gaat om wonen in een centrum stedelijk woonmilieu, dat aantrekkelijk is voor verschillende leeftijdsgroepen, oude en nieuwe bewoners, huurders en kopers. De locatie en de beoogde woningen zijn geschikt voor 2-persoonshuishoudens en gezinnen. Met name bewoners met een leefstijl die is gericht op cultuur, uitgaan en de aanwezigheid van voorzieningen zullen zich tot het gebied aangetrokken voelen. Uit het Stec rapport: "Arnhem Centraal" blijkt dat het plan appelleert aan de eisen en wensen van urban professionals. Een doelgroep die zich goed mengt met kantoorgebruikers in het gebied.

4.4 Groen en water

Het plan voorziet in beperkte aanleg van groenvoorzieningen ter plaatse van de parkeervoorzieningen. Daarnaast krijgen de woningen een eigen tuin of (dak)terras. Tot slot worden de woningen grotendeels voorzien van dakgroen.
Het plan voorziet niet in de aanleg van oppervlaktewater. Het afvalwater wordt afgevoerd via het gemeentelijk rioolstelsel. Voor wat betreft de afhandeling van hemelwater wordt verwezen naar paragraaf 5.8.

4.5 Verkeer en parkeren

4.5.1 Verkeer (ontsluiting)

De nieuwe stadswoningen liggen direct aan het openbare trottoir langs de Amsterdamseweg. Tussen trottoir en rijbaan ligt een vrijliggend fietspad met fietsverkeer in twee richtingen. Ter hoogte van de nieuwe ontwikkeling is er een forse helling in de Amsterdamseweg; het oostelijke kruispunt met de Zijpsepoort ligt beduidend lager dan de westelijker stationsentree. Het hoogteverschil, de drukke fietsroute met veel en snel fietsverkeer en de voor de stad belangrijke verkeersfunctie van de gebiedsontsluitingsweg (50 km/u) zijn de belangrijkste argumenten om de toegang tot het bewonersparkeren aan de achterzijde te positioneren. Het autoverkeer stad uit moet ter hoogte van de ontwikkeling van twee naar een rijstrook samenvoegen. Een extra doorsteek voor autoverkeer richting centrum is niet mogelijk. De ligging van een enkelzijdig gelegen tweerichtingenfietspad geeft bij een nieuwe in-/uitrit verhoogde kans op ongevallen. Daarbij is het fietsverkeer (inclusief speedpedelecs) ter hoogte van de ontwikkeling intensief en heeft het fietsverkeer helling af rijdend een aanzienlijke snelheid.
Om de verkeersdoorstroming (auto en fiets) en de bereikbaarheid van het centrum op een zo verkeersveilig mogelijke wijze te waarborgen is het niet toegestaan om een extra toegang te realiseren op dit gedeelte van de Amsterdamseweg. Daarom zal de toegang van de parkeervoorziening van deze ontwikkeling via het achterterrein aansluiten op de Sweerts de Landasstraat. Het aantal parkeerplaatsen en daarmee samenhangende verkeersbewegingen zijn bij 19 woningen beperkt en passen, mede gelet op de gelijksoortige woonfunctie, prima binnen het grotere verblijfsgebied (30 km/u-zone). Voetgangers en fietsers kunnen direct van en naar de Amsterdamseweg maar ook aansluiting naar de Sweerts de Landasstraat en het noordelijker deel van het woongebied, eveneens verblijfsgebied.
De toegang vanaf de Sweerts de Landasstraat naar de parkeergelegenheid op het achterterrein is voor een deel dusdanig smal dat autoverkeer elkaar niet kan passeren. Het is aan beide zijden van deze verbinding goed mogelijk om op te stellen en indien nodig even op een tegenligger te wachten, zonder dat overig verkeer in de wijk wordt gehinderd.

4.5.2 Parkeren

Voor de nieuw te bouwen woningen wordt parkeergelegenheid binnen het plangebied gerealiseerd. Binnen het plangebied worden voldoende parkeerplaatsen gerealiseerd, behorend bij de woningen. Voor deze ontwikkeling geldt een parkeernorm van 1,5 parkeerplaats per woning (rijwoning) volgens het vigerende parkeerbeleid. De parkeergelegenheid op het achterterrein bestaat uit parkeerplaatsen direct gelegen achter en tegen de achterzijde van een deel van de woningen. Een ander deel van het parkeren ligt noordelijker op het achterterrein. Bij elkaar zijn maximaal circa 30 parkeerplaatsen op eigen terrein inpasbaar. De parkeerplaatsen op het achterterrein zijn bedoeld voor eigen gebruik door de bewoners.

De bewoners van de nieuwe woningen komen niet in aanmerking voor een gemeentelijke parkeervergunning. Dit wordt via de Parkeerverordening en het Uitwerkingsbesluit Parkeren geregeld. Daarin staat dat bewoners van locaties die beschikken of kunnen beschikken over eigen parkeergelegenheid, niet in aanmerking komen voor een gemeentelijke parkeervergunning. Bewoners beschikken of kunnen beschikken over voldoende parkeergelegenheid op eigen terrein.

Voor bezoekers van bewoners is er openbare (betaalde) parkeergelegenheid aanwezig langs de Amsterdamseweg. Deze parkeerplaatsen worden overdag beperkt gebruikt en 's avonds nauwelijks. Er is overdag en vooral 's avonds en in het weekend voldoende ruimte om ook hier bezoekers te laten parkeren. Hierdoor worden de bestaande parkeervoorzieningen efficiënter gebruikt.
Gelet op het vorenstaande vormt het aspect parkeren geen belemmering voor de uitvoerbaarheid van dit bestemmingsplan**.**

4.6 Ladder voor duurzame verstedelijking (art. 3.1.6, lid 2 Bro)

4.6.1 Algemeen

De Ladder voor Duurzame Verstedelijking is opgenomen in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) van het Rijk en per 1 oktober 2012 als motiveringseis in het Bro. De Ladder voor Duurzame Verstedelijking is verankerd in het Bro in de artikelen 1.1.1 en 3.1.6. Op 1 juli 2017 is de Ladder in het Besluit ruimtelijke ordening gewijzigd. Aanleiding voor de wijziging waren de in de praktijk gesignaleerde knelpunten bij de uitvoering van de Ladder en de wens om te komen tot een vereenvoudigt en geoptimaliseerd instrument.

Doel van de ladder voor duurzame verstedelijking is een goede ruimtelijke ordening door een optimale benutting van de ruimte in stedelijke gebieden. Hierbij geldt een motiveringsvereiste voor het bevoegd gezag als nieuwe stedelijke ontwikkelingen planologisch mogelijk worden gemaakt.

Teneinde een ontwikkeling adequaat te kunnen toetsen aan de ladder is het noodzakelijk inzicht te geven in de begrippen ‘bestaand stedelijk gebied’ en ‘stedelijke ontwikkeling’.
In de Bro zijn in artikel 1.1.1 definities opgenomen voor:
bestaand stedelijk gebied: ‘bestaand stedenbouwkundig samenstel van bebouwing ten behoeve van wonen, dienstverlening, bedrijvigheid, detailhandel of horeca, alsmede de daarbij behorende openbare of sociaal culturele voorzieningen, stedelijk groen en infrastructuur’.
stedelijke ontwikkeling: ´ruimtelijke ontwikkeling van een bedrijventerrein of zeehaventerrein, of van kantoren, detailhandel, woningbouwlocaties of andere stedelijke voorzieningen.´

Bij het beschrijven van de behoefte dient te worden uitgegaan van het saldo van de aantoonbare vraag naar de voorgenomen ontwikkeling (de komende tien jaar, zijnde de looptijd van het bestemmingsplan) verminderd met het aanbod in planologische besluiten, ook als het feitelijk nog niet is gerealiseerd (harde plancapaciteit).

4.6.2 Toetsing van het initiatief aan de Ladder voor duurzame verstedelijking

De 'Ladder voor duurzame verstedelijking' is van toepassing bij nieuwe stedelijke ontwikkelingen (3.1.6 Bro). In voorliggend geval is er sprake van het ontwikkelen van kavel K10 met maximaal 19 stadswoningen. Hiermee is, gelet op het aantal woningen, sprake van een nieuwe stedelijke ontwikkeling. Hierna wordt de behoefte beschreven en wordt ingegaan op het criterium binnen/buiten bestaand stedelijk gebied.

Beschrijving van de behoefte aan de voorgenomen ontwikkeling

De provincie Gelderland stuurt op een gezonde regionale woningbouwprogrammering. Er zijn afspraken gemaakt met onder andere de Regio Arnhem Nijmegen over de groei van de woningvoorraad (dus: aantallen nieuwbouw) en over de 'kwaliteiten', zoals het aandeel huur- en betaalbare woningen. Naar verwachting zal het aantal inwoners in de gemeente Arnhem in de komende tien jaar met circa 10.000 inwoners toenemen.

Kwantitatieve opgave

In de Arnhemse Woonprincipes 2025 is aangegeven dat op basis van de Socrates analyse regionale woningmarkt (Stadsregio Arnhem Nijmegen uit 2014) er in Arnhem een doorgaande huishoudensgroei is tot 2030 (Bron: Atrivé i.o.v. Stadsregio Arnhem Nijmegen (2014), We hebben elkaar nodig!). Het rapport geeft over de woningbehoefte het volgende aan. *De prognoses wijzen op een doorgaande huishoudensgroei in Arnhem en omgeving tot 2030. Er is een behoorlijke vraag en er is ruimte om ook plannen uit de zachte planvoorraad in ontwikkeling te nemen. In cijfers voor de periode 2014 - 2024 is een geprognotiseerde behoefte aan 7.900 woningen, waarvan 905 woningen gerealiseerd in 2014 en 2015 en 6.995 woningen nog moeten worden gerealiseerd.*

Transformatie

De afgelopen jaren zijn er diverse gebouwen getransformeerd naar wonen. Via transformatie zijn er ongeveer 234 woningen toegevoegd aan de woningvoorraad. Daarnaast zijn er vergunningen verleend voor transformaties in 2016 voor 478 woningen. Met deze transformaties wordt een deel van de behoefte aan woningen in Arnhem vervuld. Er blijft echter, met inachtneming van de reeds gerealiseerde en in uitvoering zijnde projecten (Bartok, Paradijs, Kerkplein en Trans), nog een opgave bestaan tot 2025. Met het plan wordt hier een bijdrage aan geleverd.

Kwalitatieve opgave

Atrivé constateert in het onderzoek dat een belangrijke factor in de grote behoefte aan meergezinswoningen de vergrijzing is. Het aantal 65-plus huishoudens neemt flink toe, evenals hun woningbehoefte. Vanuit Arnhem trekken gezinnen en 1- en 2-persoonshuishoudens in de leeftijdscategorie 30-65 jaar naar omliggende dorpen. Anders is dit voor 'empty nesters'. Een deel van de huishoudens die suburbaan zijn gaan wonen wil in deze leeftijdsfase weer terug naar Arnhem of Nijmegen, aldus Atrivé op basis van onderzoek in 2013. De vraag naar het segment centrum-stedelijk neemt door de combinatie van vergrijzing en de beweging naar de stad toe, en zal naar verwachting toe blijven nemen.

Doelgroep	**Huishoudens 2014**	**Huishoudens 2024**	**Ontwikkeling 2014-2024**	**Additionele behoefte per jaar**
Alleenstaand <25 jaar	3.720	3.965	245	25
Alleenstaand 25-35 jaar	7.560	8.700	1.145	115
Paren <35 jaar	3.790	3.210	-580	-60
(1-Ouder) gezinnen	21.580	22.245	665	65
Alleenstaand&paren 35-55 jaar	13.815	13.960	145	15
Alleenstaand&paren 55-75 jaar	16.440	20.220	3.780	380
Alleenstaand&paren 75 jaar e.o.	6.470	8.985	2.510	250
Totaal	73.380	83.690	7.910	790

Tabel: indicatie additionele woningbehoefte door huishoudenstoe- en afname in gemeente Arnhem Bron: Kences (2012), provincie Gelderland (2014). Bewerking Stec Groep (2014). Cijfers zijn exclusief 2.400 uitwonende studentenhuishoudens in Arnhem. Afgerond op 5-tallen.

Uit het Atrivé-onderzoek blijkt dat in de periode 2014-2020 de gewenste nieuwbouw in het segment centrumstedelijk wonen +1.750 woningen bedraagt. Er zijn in 2014 en 2015 ongeveer 75 woningen in dit woonmilieu opgeleverd. Een groot deel van de transformaties (ongeveer 300 woningen) hebben ook binnen dit woonmilieu plaats gevonden. Er resteert dus nog een ruime vraag naar woningen binnen het centrum-stedelijke woonmilieu. Hiermee is de kwalitatieve behoefte aan de 19 nieuwe woningen voldoende onderbouwd.

Conclusie
Gelet op het hiervorenstaande wordt geconcludeerd dat met het realiseren van woningen binnen het plangebied wordt bijgedragen aan zowel de kwantitatieve als kwalitatieve behoefte naar woningen.
Binnen of buiten bestaand stedelijk gebied
Het plangebied is gelegen binnen bestaand stedelijk gebied: de locatie wordt volledig omsloten door het bestaand bebouwd gebied, is gelegen in het centrumgebied van Arnhem, maakt onderdeel uit van een bestemmingsplan voor het stedelijk gebied en is planologisch bestemd ten behoeve van stedelijke functies. Een nadere locatiemotivering is gelet op het feit dat het plangebied onderdeel uitmaakt van een bestaand stedelijk gebied niet noodzakelijk.

4.6.3 Conclusie

Gezien het vorenstaande wordt gesteld dat voldaan wordt aan de 'Ladder van duurzame verstedelijking'.

Hoofdstuk 5 Milieu- en omgevingsaspecten

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de beperkingen gegeven die van belang kunnen zijn bij ruimtelijke ontwikkelingen in het plangebied.

5.2 Geluid

Een woning wordt op basis van de Wet geluidhinder aangemerkt als geluidsgevoelige object. Hierna wordt ingegaan op de aspecten wegverkeers- en spoorwegverkeerslawaai en industrielawaai.

Wegverkeers- en spoorwegverkeerslawaai
Ten behoeve van de inpasbaarheid van het nieuwbouwproject heeft Buro Bouwfysica B.V. een akoestisch onderzoek omgevingslawaai (bijlage 1) uitgevoerd. De geluidsbelastingen worden getoetst aan de grenswaarden uit de Wet geluidhinder en het gemeentelijk beleid. Tevens bestaat het onderzoek uit het vaststellen van de onderzoeksplicht in het kader van de Wro.

Rekenresultaten en conclusies
Uit de berekeningen blijkt dat zowel vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject Arnhem CS sprake is van een overschrijding van de voorkeursgrenswaarde maar niet van de maximaal te verlenen ontheffingswaarde. Hierdoor kan een hogere waarde per geluidsbron worden vastgesteld en is het toepassen van dove gevels niet noodzakelijk. Op de achtergevels van alle woningen voldoet de geluidbelasting aan de voorkeursgrenswaarde. De geluidsbelasting als gevolg van de 30 km/uur wegen bedraagt maximaal 40 dB (zonder aftrek conform art. 110g Wgh) en vormt daarmee geen belemmering voor de planontwikkeling. De gecumuleerde geluidbelasting (LCUM) bedraagt maximaal 68 dB.
Het toekennen van een hogere waarde voor de 19 woningen van 63 dB voor de Amsterdamseweg en 62 dB voor het spoortraject is op basis van onderstaande argumenten te verantwoorden binnen het gemeentelijk geluidbeleid:

- Geluidsreducerende maatregelen aan de bron of in de overdracht sorteren niet voldoende effect, zijn niet doelmatig, dan wel ontmoeten bezwaren van civieltechnische, verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.
- Het plan bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation (ontheffingscriteria/locatiespecifieke kenmerken).
- De afmeting en positie van het plan zorgt voor afscherming van de achtergevels (tuinzijde) tot aan de voorkeursgrenswaarde en zorgt gemiddeld voor een ca. 5 dB lagere geluidbelasting vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject op de direct achterliggende woningen aan de Bouriciusstraat en de Sweerts de Landasstraat.
- Het plan voldoet grotendeels aan de in het hogere waarden beleid gestelde ambitieniveaus dan wel is sprake van een geringe afwijking (voor de Amsterdamseweg).
- Het plan voldoet aan de criteria uit het hogere waarden beleid m.b.t. een geluidluwe zijde, een geluidluwe buitenruimte en de realisatie van minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde.
- De toegestane binnenwaarde van 33 dB is o.a. te waarborgen middels akoestische beglazing, geluidgedempte ventilatievoorzieningen en dubbele kierdichting e.d. op basis van het maatgevende wegverkeerslawaai zonder aftrek conform art. 110g Wgh (max. 68 dB) en het meest ongunstige frequentiespectrum (spectrum 2 volgens de NPR 5079). In het kader van de aanvraag omgevingsvergunning zal een en ander in detail worden uitgewerkt middels een akoestisch-bouwtechnisch rapport.

Geconcludeerd kan worden dat het plan, ondanks de ligging op korte afstand van geluidbronnen, uitvoerbaar is en voorziet in een goed woon- en leefklimaat. Daar waar de voorkeursgrenswaarde wordt overschreden zal een besluit tot vaststelling hogere waarden worden genomen.

Industrielawaai
In de omgeving van het plangebied is geen gezoneerd bedrijventerrein, als bedoeld in de Wet geluidhinder, aanwezig. Wat betreft de invloed van individuele bedrijven op de woningen wordt verwezen naar paragraaf 5.4 (milieuzonering). Het aspect industrielawaai vormt geen belemmering voor de voorgenomen ontwikkeling.

Conclusie
De Wet geluidhinder vormt, met inachtneming van de vast te stellen hogere waarden, geen belemmering voor dit bestemmingsplan.

5.3 Luchtkwaliteit

Ten behoeve van de inpasbaarheid van het nieuwbouwproject heeft Aveco de Bondt een quickscan luchtkwaliteit (bijlage 2) uitgevoerd.

Wet luchtkwaliteit
Voor kleinere ruimtelijke plannen en verkeersplannen die effect kunnen hebben op de luchtkwaliteit heeft het Ministerie van Infrastructuur en Milieu in samenwerking met Kenniscentrum InfoMil een specifieke rekentool ontwikkeld. Daarmee kan op een eenvoudige en snelle manier – op basis van in te voeren verkeersgegevens - worden bepaald of een plan niet in betekenende mate bijdraagt (NIBM) aan de concentratie van een stof in de buitenlucht.
Onderhavig plan maakt de realisatie van maximaal 19 woningen mogelijk. Hiermee past de voorgenomen ontwikkeling ruim binnen de kaders zoals gesteld in het besluit 'Niet in betekenende mate' waardoor geconcludeerd wordt dat het plan voldoet aan voorwaarde c uit de Wet luchtkwaliteit.
Goed woon- en leefklimaat
Naast de effecten van de voorgenomen ontwikkeling op de luchtkwaliteit, moet worden bezien of er voor de te realiseren woningen voldaan kan worden aan een goed woon- en leefklimaat ten aanzien van het aspect luchtkwaliteit. Om te bepalen of de plaatselijke luchtkwaliteit voldoet aan de normen voor een goed woon- en leefklimaat is gebruik gemaakt van de NSL-monitoringstool. Sinds 2010 vindt jaarlijks een monitoring plaats van het NSL. Daarin wordt de ontwikkeling van de luchtkwaliteit gevolgd en wordt de uitvoering van de maatregelen en projecten, die zijn opgenomen in het NSL, bijgehouden. Ten behoeve van deze monitoring worden berekeningen uitgevoerd met de Monitoringstool. Indien uit de monitoring blijkt dat de doelstellingen van het NSL niet worden gehaald, kunnen extra maatregelen worden getroffen.

Op basis van de NSL-monitoringstool (zie bijlage 1 van het rapport) blijkt dat de achtergrondconcentraties fijn stof en stikstofdioxide ter plaatse van het in 2020 respectievelijk 21,5 µg/m^3 en 23,9 µg/m^3 bedragen. Hiermee wordt ruim voldaan aan de wettelijke norm van 40 µg/m^3. Voor zeer fijn stof ($PM_{2.5}$) geldt een norm van 25 µg/m^3. Ter plaatse van het plangebied bedraagt de concentratie zeer fijn stof op grond van het NSL 13,1 µg/m^3. Hiermee wordt ook voor zeer fijn stof voldaan aan de geldende normen.

Conclusie
Op basis van het voorgaande wordt geconcludeerd dat zowel vanuit de Wet milieubeheer als vanuit een goede ruimtelijke ordening de luchtkwaliteit geen belemmering vormt voor de voorgenomen ontwikkeling.

5.4 Hinder

Hinder
Op basis van de VNG brochure bedrijven en milieuzonering geldt voor bedrijven/inrichtingen een richtafstand ten opzichte van woningen binnen woongebieden of gemengde gebieden (wonen naast werken). Een richtafstand gaat uit van voldoende ruimtelijke scheiding tussen milieubelastende bedrijven of inrichtingen enerzijds en een milieugevoelige functie als wonen anderzijds kan worden gecreëerd.
Zowel binnen als buiten het plangebied zijn geen bedrijven/inrichtingen aanwezig die een belemmering vormen voor de functies in het plangebied.

Geur
Binnen en in de directe omgeving van het plangebied zijn geen industriële bedrijven waarbij geur een rol speelt. Vanuit geur zijn er geen belemmeringen voor dit plangebied.

5.5 Trillingen

5.5.1 Algemeen

Treinverkeer kan aanleiding geven tot trillingen in gebouwen. Trillingsbronnen oefenen een kracht uit op bijvoorbeeld de rails resulterend in de opwekking van trillingen. Indien bouwplannen binnen een afstand van 150 meter vanaf een spoorlijn liggen dient rekening gehouden te worden met deze trillingen.

5.5.2 Situatie plangebied

Adviesbureau DGMR heeft onderzoek uitgevoerd naar het aspect trillingen. Hierna zijn de resultaten uit het onderzoek opgenomen. Voor het volledige onderzoek wordt verwezen naar bijlage 5 van deze toelichting.
Uit de haalbaarheidsstudie, gebaseerd op trillingsmetingen in de bouwkavel en prognose van de te verwachten trillingssterkten op vloervelden, volgt dat in de nog te realiseren woningen met voorwaarden voldaan kan worden aan de SBR-B. Deze voorwaarden betreffen het toepassen van een paalfundering, het toepassen massieve vloeren met een beperkte vloeroverspanning van maximaal 8 meter. Deze voorwaarden zijn te wijten aan de goederentreinpassages.

5.5.3 Conclusie

Het aspect trillingen vormt geen belemmering voor de voorgenomen ontwikkeling, mits de voorgestelde voorwaarden in acht worden genomen.

5.6 Externe veiligheid

Het plangebied ligt in de directe omgeving van het spoortraject Nijmegen-Arnhem-Zutphen waarover transport van gevaarlijke stoffen plaatsvindt. In dit kader is er een kwantitatieve risicoanalyse (QRA) uitgevoerd (zie bijlage 3). Een en ander is vastgelegd in het rapport “Externe veiligheid spoor Arnhem Centraal, AVIV, nr.163050, 11 februari 2016. Daarnaast is er als onderdeel van de verantwoording groepsrisico een advies aan de veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM)/brandweer gevraagd.

Basisnet
Op basis van het Basisnet geldt voor Arnhem dat er geen 10^{-6} PR contour is en de orienterende waarde voor het groepsrisco niet wordt overschreden. Daarnaast hoeven we geen rekening te houden met een plasbrandaandachtsgebied.
Uit de QRA volgt dat er door het transport van gevaarlijke stoffen ter hoogte van het plangebied geen 10^{-6} PR contour (veiligheidszone) is. Wel ligt het plangebied binnen het invloedsgebied van het groepsrisico. Dit betekent dat er een verantwoording van het groepsrisico plaats moet vinden.

Groepsrisico:
- Uit de QRA volgt dat door wijziging van kavel K10 van de bestemming dienstverlening (administratieve en publieksgerichte kantoren) naar wonen (90 appartementen) het aantal aanwezige personen en dus het groepsrisico nagenoeg niet zal wijzigen. In de huidige plannen gaat het echter niet om 90 appartementen maar om 19 (grondgebonden) herenhuizen. Dit betekent dat het aantal aanwezige personen en dus het groepsrisico zal afnemen.
- Een incident binnen het stationsgebied is in beginsel (redelijk) bestrijdbaar voor de hulpverleningsdiensten. In het stationsgebied is voldoende bluswatercapaciteit beschikbaar en op de perrons zijn stationaire blusmonitoren geplaatst. De bereikbaarheid van de perrons is geborgd middels brandweeringangen. Een incident ter hoogte van de spoorwissels is lastiger te bestrijden dan een incident ter hoogte van de perrons. In dit laatste geval moet de inzet via de spoorbaan gebeuren waarlangs geen stationaire waterkanonnen staan zoals op de perrons.
- Bij een incident in het stationsgebied is de evacuatie/ontruiming van de aanwezige personen in het stationsgebied en haar omgeving een belangrijk aandachtspunt. Het vervoer van gevaarlijke stoffen vindt vooral in de nachtperiode plaats. Een functiewijziging van kantoren naar wonen maakt evacuatie/ontruiming complexer, omdat er dan relatief veel personen (veelal slapend) rondom Arnhem Centraal voorkomen. Expliciet aandacht voor de vluchtmogelijkheden, van de risicobron af, zijn dan ook van belang.

- De toekomstige bewoners betreffen vooralsnog geen kwetsbare groep gebruikers. De kans op een incident is klein maar bij een incident zijn de bewoners aangewezen op hun zelfredzaamheid. In de eerste minuten van een incident krijgen de toekomstige bewoners weinig aandacht van de rampenbestrijdingsorganisatie. De bewoners zijn dan ook volledig op zichzelf aangewezen om zich in veiligheid te brengen.

Conclusie
Hieruit volgt dat door de wijziging van kantoren naar grondgebonden woningen (19 herenhuizen) het groepsrisico wat afneemt. De oriënterende waarde voor het groepsrisico wordt niet overschreden. Op basis van bovengenoemde overwegingen zijn er geen belemmeringen voor dit plangebied.

5.7 Groen en ecologie

Beschrijving bestaande situatie
Het plangebied betreft momenteel een braakliggend onbebouwd terrein. Van (robuuste) groenstructuren is binnen het plangebied geen sprake. Wel staan er enkele (kleine) bomen binnen het plangebied. Uitsluitend de Witte paardenkastanje in het naburige perceel maar die overhangt in het westelijk deel van het plangebied is aangemerkt als waardevolle boom. Voor het overige is het plangebied in beperkte mate groen ingericht met lage struikgewassen en gazon.

Beschrijving ontwikkelingen
Gebiedsbescherming
Het plangebied valt buiten de beschermde gebieden (Natura 2000 en NNN). Door de geringe omvang van het project in dit stedelijke centrumgebied is er ook geen sprake van directe externe werking. Voor wat betreft de toets aan de Programma Aanpak Stikstof (PAS) wordt verwezen naar paragraaf 5.13.

Soortbescherming
Het is een braakliggend terrein. Er worden geen beschermde soorten verwacht binnen het plangebied, waarvoor een ontheffing Wet natuurbescherming noodzakelijk is.

Boomeffectanalyse
Ten behoeve van de bouw van woningen nabij een paardenkastanje heeft het bureau BoomOntzorging een boomeffectanalyse (bijlage 6) uitgevoerd.
Uit het onderzoek blijkt dat de bouw van een woning op de betreffende kavel nabij de paardenkastanje mogelijk is. Er is voldoende ruimte voor het huidige grondplan en in het deel waar de woning komt te staan komen nauwelijks boomwortels voor. In voorliggend plan is bij het vaststellen van de bebouwingsgrens en toegestane bebouwingshoogte rekening gehouden met de boomwortels en de zware gesteltak. Bij het bouwen van een woning moet het wortelpakket van de boom in een straal van 4,0 meter rondom de stamvoet worden beschermd en de zware gesteltak op 9,5 meter hoogte dient behouden te blijven. Tot slot mag de tuin van meest noordwestelijke kavel niet vergraven of opgehoogd worden in de bouwfase en de gebruiksfase. Indien aan vorenstaande voorwaarden wordt voldaan kan er een woning op de betreffende kavel worden gebouwd.
De boom is voorzien van de aanduiding 'waardevolle boom' en in de regels zijn nadere bepalingen opgenomen, teneinde de boom te beschermen.

Groenbalans
Op basis van de geldende bestemmingsplannen is het plangebied bestemd als 'Dienstverlening' en in beperkte mate als 'Tuin'. Gronden met dergelijke bestemmingen mogen reeds verhard worden. Als gevolg van dit bestemmingsplan is vanuit planologisch oogpunt dan ook geen sprake van een toename van verhard oppervlak.

Conclusie
Vanuit groen en ecologie zijn er geen belemmeringen voor de voorgenomen ontwikkeling.

5.8 Water

Hierna wordt een beschrijving gegeven het toekomstige watersystemen in het plangebied. De beschrijving van het huidige watersysteem is terug te lezen in paragraaf 2.6.

Door Aveco de Bondt is een watertoets (bijlage 7) uitgevoerd voor de ontwikkellocatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem.
De ontwikkeling betreft 19 woningen met bijbehorende infrastructuur. In het plan is weinig ruimte gereserveerd voor groenvoorziening. Het plangebied ligt aan de voet van een stuwwal waardoor de maaiveldhoogte sterk varieert in de omgeving. Het plangebied heeft een zandige ondergrond met mogelijk leemplaten en heeft een freatische grondwaterstand die relatief diep onder maaiveld ligt. In het plan is geen ruimte gereserveerd voor de aanleg van nieuw oppervlaktewater.
Sinds 2008 moet bij nieuwe initiatieven de eigenaar zelf zorgen voor het verwerken van o.a. hemelwater op het eigen terrein. De gemeente Arnhem stelt als minimale eis dat 43 mm hemelwater over het totaal verhard oppervlak op eigen terrein geborgen moet worden. Hemelwater mag niet vertraagd worden afgevoerd naar het rioolstelsel, dus al het hemelwater zal volledig geborgen moeten worden.
Vuilwater kan via drie uitleggers worden aangeboden aan het stelsel. Bovenstaande komt overeen met de bergingseis van het waterschap.

Conclusie
Ruimtelijk is de ontwikkeling geen probleem. In de vervolgfase moet nog wel aangetoond worden hoe het hemelwater verwerkt gaat worden.

5.9 Bodem

Ten behoeve van de inpasbaarheid van het nieuwbouwproject heeft Aveco de Bondt een quickscan bodemkwaliteit (bijlage 8) uitgevoerd.
Op het voormalige bedrijfsterrein zijn vanaf het begin van deze eeuw tot het eind van de jaren zeventig diverse bedrijven gevestigd geweest (zeepfabriek, wasserij (natwasserij en chemische reiniging) en diverse autoherstelinrichtingen). Door deze activiteiten is een ernstige bodemverontreiniging met chloorhoudende oplosmiddelen ontstaan. Daarnaast zijn verontreinigingen met minerale olie, PAK en zware metalen, PCB's en asbest aangetroffen. Voor de sanering van het terrein is gekozen voor een zogenaamde multifunctionele saneringvariant, waarbij de aanpak van het gehele geval van verontreiniging in fasen heeft plaatsgevonden.

De sanering van de grond is afgerond en door het bevoegd gezag Wet bodembescherming goedgekeurd. Er is sprake van enkele restverontreinigingen in de grond, te weten:
1. Een lichte verontreiniging met tetrachlooretheen (Per) in de grond op het aan te kopen perceel 5364, ter hoogte van de tuin van het perceel Bouriciusstraat 9;
2. Lichte verontreinigingen met Per op de terreingrenzen tussen de tuinen van Bouriciusstraat 3/5, -5/7 en -7/9. Ook hier is sprake van verontreiniging met Per.
3. Verontreinigingen in de Sweerts de Landasstraat, globaal ter hoogte van de nrs. 12 t/m 30. Ook hier betreft het Per, in gehalten boven de interventiewaarde.

Op basis van de beoordeling van de geschiktheid van de bodem bestaat er geen belemmering bestaat om aan de aanvrager een omgevingsvergunning voor het bouwen te verlenen onder de volgende voorwaarden.

Het is van belang dat rekening wordt gehouden met de aanwezige verontreiniging met VOCL (oplosmiddelen PER en TRI) in de grond en het diepe grondwater (Amsterdamseweg 38 eo, vml. Neproma-terrein). In de grond zijn na sanering restverontreinigingen achtergebleven. De actieve grondwatersanering is afgerond. De grondwaterpluim wordt nog circa 10 jaar gemonitoord. In die tijd moet het saneringsysteem (bestaande uit deepwells, aan- en afvoerleidingen, kabels, persleiding en monitoringspeilbuizen), als terugvalscenario in tact blijven.

De bouw vindt plaats binnen dit geval van ernstige bodemverontreiniging Amsterdamseweg 38 e.o. (BIS-nr 0032). De sanering van de verontreiniging loopt. Stichting Bodembeheer Nederland/ Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV is verantwoordelijk voor de uitvoering van de sanering. Ten behoeve van de systemen zijn putten, leidingen, peilbuizen en verzamelpunten aanwezig die intact moeten blijven. Door Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV kan aangegeven worden welke onderdelen van het saneringssysteem (leidingen, putten, peilbuizen) intact moeten blijven. De bouwwerkzaamheden zal ter zijner tijd worden afgestemd met Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV zodat voornoemde afspraken nagekomen worden.

Conclusie
Het aspect bodemkwaliteit vormt in het kader van het bestemmingsplan geen belemmering. Bij het vervolgproces dienen de hiervoor genoemde maatregelen in acht te worden genomen.

5.10 Cultuurhistorie

In voorliggend geval zijn er in het plangebied geen cultuurhistorische waarden aanwezig. Uit de Gelderse Cultuurhistorische Atlas en de gemeentelijke monumentenviewer blijkt dat er in de omgeving van het plangebied meerdere rijks- en gemeentelijke monumenten aanwezig zijn. Deze zijn vooral gesitueerd aan de Sweerts de Landasstraat en de Zijpendaalseweg.
Voorgenomen plan voorziet in een stedenbouwkundige afronding van het gebied, waardoor de achterkantsituatie ter plaatse komt te vervallen. Het plan heeft niet tot gevolg dat afbreuk wordt gedaan aan de cultuurhistorische waarden van de monumenten. Van het vervallen van zichtlijnen op monumentale voorgevels is bijvoorbeeld geen sprake.

Conclusie
Geconcludeerd wordt dat er geen sprake is van negatieve effecten op de cultuurhistorische waarden.

5.11 Archeologie

Het plangebied is op de archeologische verwachtingskaart aangemerkt als 'archeologisch waardevol gebied' en 'archeologie - middelhoge verwachting'. Dit betekent dat conform de Erfgoedverordening in deze zones archeologisch onderzoek moet worden uitgevoerd bij ontwikkelingen waarbij er bodemingrepen plaatsvinden over een oppervlakte van meer dan respectievelijk 30 m^2 en 500 m^2 en dieper dan 40 centimeter onder het maaiveld. Gelet op het voorgenomen plan zal de hiervoor genoemde oppervlakte worden overschreden. Een archeologisch onderzoek is momenteel in uitvoering. De gronden binnen het plangebied zijn voorzien van de dubbelbestemmingen 'Waarde - Archeologie (archeologisch waardevol gebied)' en 'Waarde - Archeologie (middelhoge verwachting)'. Hiermee worden eventuele aanwezige archeologische waarden beschermd. Afhankelijk van de conclusies uit het archeologisch onderzoek zullen de dubbelbestemmingen gehandhaafd, aangepast of verwijderd worden.

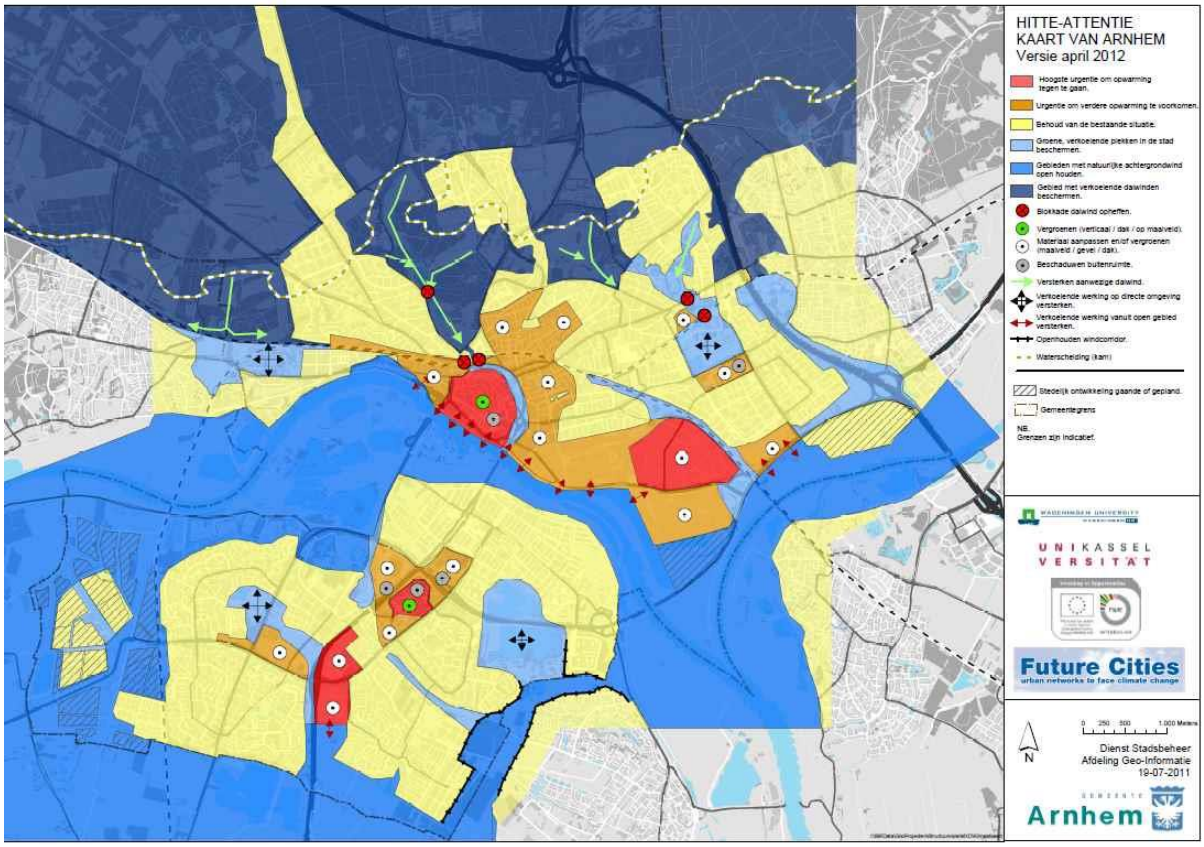
Het plangebied ligt aan een oude route van en naar de stad, met kans op bebouwing. Daarnaast stond er vanaf 1905 de Neproma, een chemische wasserij voor poetsdoeken en een vroeg voorbeeld van Arnhemse industrie. De bedrijfsuitvoering, die tot 1979 voortduurde, leidde tot ernstige bodemverontreiniging en sanering tot 2 meter onder maaiveld. Naar verwachting zijn hierbij archeologische waarden verwijderd. Of en in welke mate moet bovengenoemd onderzoek uitwijzen. Naast deze waarden ligt het plangebied ook ter hoogte van de uitbreiding van de vesting uit 1701-1728 naar model van Menno van Coehoorn. Grachten en aarden wallen al dan niet verstevigd met muren en beschoeiing kunnen worden verwacht. Deze waarden kunnen ook beneden de saneringsdiepte aanwezig zijn.

5.12 Stadsklimaat

De klimaatbestendigheidsambitie is voor wat betreft hitte in de stad vertaald naar aanbevelingen voor specifieke gebieden. Op de Hitte-attentiekaart (zie afbeelding 5.1) ligt het plangebied in een als oranje aangegeven klimatologische eenheid. Voor het plangebied betekent dit specifiek dat voorkomen moet worden dat het stadsklimaat ter plekke verslechtert door de geplande nieuwbouw. De stationsomgeving is een gebied waar het tijdens hittegolven nu al behoorlijk kan opwarmen met gevolgen voor de leefbaarheid buiten en temperaturen binnenshuis. Voorkomen moet worden dat door de ontwikkeling het stadsklimaat opschuift naar 'rood'. Deze ambitie kan specifiek voor dit gebied invulling worden gegeven door:

- het behoud van het aanwezig groen
- het benutten van kansen tot het zoveel mogelijk extra vergroenen van de buitenruimte.
- het benutten van kansen om gebouwen te voorzien van verticaal groen en dakgroen ter voorkoming opwarming van het gebouw zelf en uitstraling warmte naar omgeving. Dakgroen is vooral effectief voor een beter binnenklimaat (en daarmee de energievraag).
- gebruik maken van de juiste materialen voor gebouwen en verharding van de buitenruimte waarmee de opwarming van de gebouwen en de omgeving kan worden verminderd.

Het voornemen is om de woningen grotendeels te voorzien van dakgroen. Daarnaast is vanuit planologisch oogpunt feitelijk geen sprake van een toename van verhard oppervlak.

Afbeelding 5.1: Hitte-attentiekaart van Arnhem

5.13 Besluit milieueffectrapportage

Artikel 2.8 van de Wet natuurbescherming

Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied, het gebied 'Veluwe', is gelegen op een afstand van meer dan 1,8 kilometer van het plangebied. Gezien de aard en omvang van de in dit bestemmingsplan besloten ontwikkeling in relatie tot de ruime afstand tot Natura 2000-gebied wordt geconcludeerd dat geen sprake zal zijn van een aantasting van de instandhoudingsdoelstellingen van een Natura-2000 gebied. Een passende beoordeling op basis van artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming is in het kader van dit bestemmingsplan dan ook niet noodzakelijk. Derhalve is geen sprake van een m.e.r.-plicht op basis van artikel 7.2a van de Wet milieubeheer.

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

Op 1 juli 2015 is de PAS in werking getreden. De PAS is een gezamenlijke, samenhangende aanpak van alle betrokken overheden op provinciaal en rijksniveau. De PAS bevat maatregelen die leiden tot een afname van stikstofdepositie en maatregelen die leiden tot een versterking van de natuurwaarden in de Natura 2000-gebieden. Door deze maatregelen kunnen in en rondom de Natura 2000-gebieden nieuwe economische activiteiten, zoals bedrijfsuitbreidingen die stikstofdepositie veroorzaken, worden toegelaten.

Activiteiten met een waarde van minder dan 0,05 mol per hectare per jaar worden als verwaarloosbaar beschouwd; deze activiteiten hoeven niet te worden gemeld (ook al niet onder de ontwerp Regeling). Ook cumulatief beschouwd zorgen deze activiteiten voor geen effecten voor de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden, aldus de toelichting van de PAS. Tuitert Natuuronderzoek heeft in voorliggend geval een Aerius-berekening uitgevoerd. Uit dit onderzoek blijkt dat de voorgenomen ontwikkeling niet leidt tot een toename aan stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden boven de drempelwaarde van 0,05 mol N/ha/jr. Er hoeft geen melding gedaan te worden of een vergunning aangevraagd te worden in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) binnen de Wet natuurbescherming. Voor het volledige onderzoek wordt verwezen naar bijlage 9 bij deze toelichting.

Drempelwaarden Besluit m.e.r.
Dit bestemmingsplan voorziet in een directe eindbestemming voor wat betreft de gronden in het plangebied en voldoet daarmee aan de definitie van een 'besluit' als bedoeld in het Besluit m.e.r. Dit betekent dat dit bestemmingsplan m.e.r.-(beoordelings)plichtig is indien activiteiten worden mogelijk gemaakt die genoemd worden in onderdeel C of D van het Besluit m.e.r. en de daarin opgenomen drempelwaarden overschrijden.

In dit geval is sprake van een ontwikkeling die niet wordt genoemd in onderdeel C van het Besluit m.e.r. Er is daarom in elk geval geen sprake van een direct m.e.r.-plicht. Op basis van onderdeel D kan de in dit plan besloten ontwikkeling worden aangemerkt als: 'De aanleg, wijziging of uitbreiding van een stedelijk ontwikkelingsproject met inbegrip van de bouw van winkelcentra of parkeerterreinen'.

De ontwikkeling in dit bestemmingsplan is m.e.r.-beoordelingsplichtig indien de volgende drempelwaarden worden overschreden:
1. een oppervlakte van 100 hectare of meer,
2. een aaneengesloten gebied en 2000 of meer woningen omvat, of
3. een bedrijfsvloeroppervlakte van 200.000 m^2 of meer.

Gezien de drempelwaarden (100 hectare of meer) kan worden geconcludeerd dat voor dit bestemmingsplan geen sprake is van een m.e.r.-beoordelingsplicht. Echter, zoals ook in het voorgaande aangegeven, dient ook wanneer ontwikkelingen onder drempelwaarden blijven, het bevoegd gezag zich er van te vergewissen of activiteiten geen aanzienlijke milieugevolgen kunnen hebben.
Indien de mogelijkheden van dit plan worden vergeleken met de drempelwaarden uit onderdeel D van het Besluit m.e.r. kan worden geconcludeerd dat er sprake is van een wezenlijk ander schaalniveau en een activiteit die vele malen kleinschaliger is. Daarnaast blijkt uit dit hoofdstuk dat de in dit bestemmingsplan besloten ontwikkeling geen belangrijk nadelige milieugevolgen tot gevolg heeft die het doorlopen van een m.e.r.-procedure noodzakelijk maken.

Conclusie
Dit bestemmingsplan is niet m.e.r.-plichtig. Tevens zijn geen nadelige milieugevolgen te verwachten als gevolg van de vaststelling van dit bestemmingsplan.

5.14 Kabels, leidingen en straalpaden

Binnen het plangebied zijn geen planologisch relevante kabels, leidingen of straalpaden gelegen waarmee in het kader van dit bestemmingsplan rekening dient te worden gehouden.

Hoofdstuk 6 Ruimtelijke en programmatische afweging

Dit bestemmingsplan maakt de ontwikkeling van kavel K10 mogelijk. In deze paragraaf wordt een ruimtelijke en programmatische afweging gemaakt.

Ruimtelijk

De in dit bestemmingsplan besloten ontwikkeling is getoetst aan rijks-, provinciaal- en gemeentelijk beleid (zie hoofdstuk 3). Uit deze toetsing zijn geen belemmeringen naar voren gekomen die ervan weerhouden om het plangebied te ontwikkelen.
Met het realiseren van het voornemen binnen het plangebied wordt bijgedragen aan diverse ruimtelijke beleidsambities opgenomen in het beleidsdocument 'Structuurvisie Arnhem 2020', waaronder het realiseren van een hoogwaardige entree van de stad (Transfergebied). Daarnaast draagt het plan bij aan een stedenbouwkundige afronding van het gebied en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit ter plaatse.
Uit hoofdstuk 5 blijkt dat de voorgenomen ontwikkeling voldoet aan de gestelde voorwaarden/eisen voortkomend uit de milieu- en omgevingsaspecten. Onderzoeken die van belang zijn voor het vervolgtraject zijn waar nodig juridisch gewaarborgd via het opnemen van voorwaarden in de regels.
Geconcludeerd wordt dat het plan vanuit ruimtelijk opzicht in overeenstemming is met wet- en regelgeving en de van toepassing zijnde beleidsdocumenten. De ontwikkeling is in overeenstemming met een goede ruimtelijke ordening en voorziet uiteindelijk in een aantrekkelijk deel van Arnhem Centraal.

Programmatisch

Het plan voorziet uitsluitend in nieuwe woningen. Met het realiseren van dit programma wordt bijgedragen aan:

- het realiseren van voldoende woningen met een centrumstedelijk karakter en het bevorderen van de woningdifferentiatie (Structuurvisie Arnhem 2020 - 2040 en Woonvisie 2015);
- het vergroten van de levendigheid in de stationsomgeving/het centrumgebied (reuring en luwte) en het realiseren van aantrekkelijke woon- en werkmilieu's (Structuurvisie Arnhem 2020 - 2040)

Vanuit functioneel oogpunt is het programma, zoals aangetoond in hoofdstuk 5, goed inpasbaar in de omgeving en het voldoet aan de ladder zoals aangetoond in paragraaf 4.6. Tot slot is in paragraaf 7.5 aangetoond dat het realiseren van het programma ter plaatse economisch uitvoerbaar is.
Geconcludeerd wordt dat de voorgenomen ontwikkeling er voor zorgt dat het plangebied wordt omgevormd tot een ruimtelijk aantrekkelijk en levendig deel van het centrumgebied.
Opgemerkt wordt dat met voorliggend plan tevens invulling wordt gegeven aan het herijkingsbesluit. Als gevolg van dit plan komt een plancapaciteit van 4.500 m² bvo aan kantoorfuncties, welke voorzien was ter plaatse van het plangebied, te vervallen.

Hoofdstuk 7 Planbeschrijving en -verantwoording

7.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is ingegaan op de bestaande situatie, het relevante beleid en de milieu- en omgevingsaspecten. De informatie uit deze hoofdstukken is gebruikt om keuzes te maken bij het opstellen van het bestemmingsplan: de verbeelding (plankaart) en de regels. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de opzet van dit bestemmingsplan. Daarnaast worden de gemaakte keuzes op de verbeelding en in de regels verantwoord. Dat betekent dat er wordt aangegeven waarom bepaalde bestemmingen zijn aangewezen en waarom bepaalde bebouwing acceptabel is.

7.2 Opzet van de regels

In de Wet ruimtelijke ordening (Wro) is de verplichting opgenomen om ruimtelijke plannen en besluiten digitaal vast te stellen. De Standaard voor vergelijkbare bestemmingsplannen 2012 (SVBP2012) is verplicht.

De Standaard Vergelijkbare Bestemmingsplannen 2012 maakt het mogelijk bestemmingsplannen te maken die op vergelijkbare wijze zijn opgebouwd en op een zelfde manier worden verbeeld. Vergelijkbare bestemmingsplannen leiden tot een betere dienstverlening en tot een effectievere en efficiëntere overheid.

Het juridisch bindend gedeelte van het bestemmingsplan bestaat uit planregels en bijbehorende plankaart waarop de bestemmingen zijn aangegeven. Deze plankaart kan zowel digitaal als analoog worden verbeeld. De plankaart en de planregels dienen in samenhang te worden bekeken.

De regels zijn onderverdeeld in vier hoofdstukken:
1. Inleidende regels (begripsbepalingen en wijze van meten);
2. Bestemmingsregels;
3. Algemene regels (o.a. afwijkingen);
4. Overgangs- en slotregels.

7.2.1 Inleidende regels

Hoofdstuk 1 bevat de inleidende regels. Deze regels gelden voor het gehele plangebied en bevatten:
1. Artikel 1 Begrippen
   In dit artikel zijn definities van de in de regels gebruikte begrippen opgenomen, voor een eenduidige interpretatie van deze begrippen.
2. Artikel 2 Wijze van meten
   Dit artikel geeft onder meer bepalingen waar mag worden gebouwd en hoe voorkomende eisen betreffende de maatvoering begrepen moeten worden.

Op de planverbeelding zijn bouwhoogten aangegeven. De aangegeven bouwhoogte wordt gemeten vanaf peil tot het hoogste punt (exclusief elementen zoals een schoorsteen, liftopbouw en dergelijke). Uitgangspunt is dat alleen gebouwd mag worden binnen de bouwgrenzen.

7.2.2 Bestemmingsregels

Hoofdstuk 2 van de regels bevat de juridische vertaling van de verschillende bestemmingen die voorkomen in het plangebied. Voor ieder gebied op de planverbeelding is de bestemming aangegeven.

Deze bestemmingen zijn in de regels onderverdeeld in o.a.:
1. Bestemmingsomschrijving: omschrijving van de activiteiten die zijn toegestaan (wonen, bedrijvigheid etc.);
2. Bouwregels: eisen waaraan de bebouwing moet voldoen (bebouwingshoogte, bebouwingspercentage etc.);
3. Afwijken van de gebruiks- en bouwregels: onder welke voorwaarde mag afgeweken worden van de aangegeven bestemmingen en bouwregels;
4. Verboden gebruik: welke vormen van gebruik zijn uitgesloten.

In paragraaf 7.3 worden de verschillende bestemmingen toegelicht en wordt ook per bestemming aangegeven waarom voor bepaalde gronden voor deze is gekozen. Daarnaast wordt, indien gekozen wordt af te wijken van de bestemming uit het geldende bestemmingsplan, aangeven waarom daarvoor is gekozen.

7.2.3 Algemene regels

Hoofdstuk 3 bevat de algemene regels. Deze regels gelden voor het gehele plangebied. Dit hoofdstuk is opgebouwd uit:

- Artikel 7 Anti-dubbeltelregel
  Deze regel bepaalt dat er niet twee keer voor eenzelfde locatie een bouwplan kan worden ingediend.
- Artikel 8 Algemene bouwregels
  Hierin zijn de algemene bouwregels opgenomen zoals de verplichting tot het bouwen binnen het bouwvlak en de uitleg van het bebouwingspercentage.
- Artikel 9 Algemene gebruiksregels
  In dit artikel zijn algemene regels met betrekking tot het gebruik van de gronden en opstallen in het plangebied opgenomen. Hierin is aangegeven welke functies in ieder geval in strijd zijn met het bestemmingsplan.
- Artikel 10 Algemene aanduidingsregels
  In dit artikel zijn de bepalingen gekoppeld aan de aanduiding 'waardevolle boom' opgenomen. Deze bepalingen verzekeren voor zover mogelijk de duurzame instandhouding van de boom.
- Artikel 11 Algemene afwijkingsregels
  In dit artikel worden de voorwaarden beschreven waaronder kan worden afgeweken van een bestemmingsregel. Deze afwijkingen kunnen worden toegepast op alle bestemmingen in het bestemmingsplan. De afwijkingen die uitsluitend gelden voor een bepaalde bestemming zijn in het betreffende artikel van die bestemming opgenomen.
- Artikel 12 Overige regels
  In dit artikel zijn bepalingen opgenomen ten aanzien van parkeren en het laden en lossen.

7.2.4 Overgangs- en slotbepalingen

In hoofdstuk 4 staan de overgangs- en slotbepalingen. In de overgangsbepalingen is aangegeven wat de juridische consequenties zijn van bestaande situaties die in strijd zijn met dit bestemmingsplan.

7.3 Verantwoording van de regels

7.3.1 Algemeen

Kenmerk van de Nederlandse ruimtelijke ordeningsregelgeving is dat er uitgegaan wordt van toelatingsplanologie. Een bestemmingsplan geeft aan welke functies waar zijn toegestaan en welke bebouwing opgericht mag worden. Bij het opstellen van dit bestemmingsplan zijn keuzes gemaakt over welke functies waar mogelijk worden gemaakt en is gekeken welke bebouwing stedenbouwkundig toegestaan kan worden. De bestaande situatie is hierbij het uitgangspunt.
Het is noodzakelijk dat het bestemmingsplan een compleet inzicht biedt in de bouw- en gebruiksmogelijkheden binnen het betreffende plangebied. Het bestemmingsplan is het juridische toetsingskader dat bindend is voor de burger en overheid en geeft aan wat de gewenste planologische situatie voor het plangebied is. Deze situatie kan gaandeweg de planperiode wijzigen, bijvoorbeeld door veranderd stedenbouwkundig inzicht, functiewijziging veranderingen in gebruik. Ook ruimtelijke ontwikkelingen en vernieuwing van o.a. ruimtelijk, economisch, verkeerskundig en milieubeleid dragen bij aan de veroudering van geldende bestemmingsplannen.
Om recht te doen aan een goede ruimtelijke ordening binnen het plangebied wordt daarom aangegeven in welke situaties de bestemming wordt gekozen gelijk aan de oude bestemming (na strijdige situatie te hebben gewraakt) en in welke situaties een nieuwe bestemming wordt gegeven (positief bestemmen), waarmee de strijdige situatie wordt gelegaliseerd. Daarnaast wordt, indien van toepassing, aangegeven wanneer een strijdige situatie onder het overgangsrecht wordt gebracht.
In deze paragraaf worden de keuzes die zijn gemaakt nader onderbouwd. Hierbij zullen de bestemmingen in dezelfde volgorde als in de regels worden behandeld.

7.3.2 Afzonderlijke bestemmingen

In de volgende subparagrafen worden de afzonderlijke bestemmingen die voorkomen in het bestemmingsplan besproken.

7.3.3 Wonen

Functie

Binnen deze bestemming passen verscheidene woonvormen zoals gezinsbewoning, bejaardenhuizen, serviceflats, etc. Er is geen onderscheid gemaakt tussen vrijstaande-, halfvrijstaande-, aaneengesloten- en gestapelde woningen, echter mogen er niet meer dan 19 woningen gerealiseerd worden. Bijzondere woonvormen, niet specifiek gericht op therapeutische behandeling, passen ook binnen deze bestemming.
Binnen de bestemming 'Wonen' zijn in principe beroepsmatige activiteiten toegestaan. Om hinder voor de directe omgeving te voorkomen is hieraan wel een aantal voorwaarden verbonden. In de eerste plaats mag slechts een gedeelte van de woning, inclusief de bijgebouwen (maximaal 1/3 van de totale vloeroppervlakte van de woning) worden gebruikt als praktijkruimte door de bewoner. Is er meer dan 1/3 van de woning in gebruik voor het uitoefenen van een beroep, dan is er geen sprake meer van een 'beroep aan huis' en derhalve in strijd met het bestemmingsplan. Voorts mag door dit gebruik geen onevenredige aantasting van het woon- en leefklimaat (bijvoorbeeld beperkte reclamemogelijkheden) noch een onevenredige parkeerdruk ontstaan. Tot slot zijn er vormen van beroepsuitoefening expliciet uitgezonderd, omdat ze te veel overlast voor de omgeving veroorzaken (detailhandel, prostitutie, horeca-activiteiten en beroepen die milieuoverlast veroorzaken).
In de bestemming 'Wonen' zijn woonwagens en woonschepen niet inbegrepen.

Bebouwingsmogelijkheden

De volledige bestemming 'Wonen' mag worden bebouwd doordat de bestemmingsgrens overeen komt met het bouwvlak. Hierbij is een onderscheid in een vlak waar het hoofdgebouw is gedacht (met een hogere bouwhoogte) en het achterterrein bedoeld voor bijbehorende bouwwerken met een lagere bouwhoogte. Bouwwerken geen gebouwen zijnde worden gebouwd, passend binnen de bestemming, met een maximumbouwhoogte van 3 meter;

7.3.4 Dubbelbestemmingen

De SVBP geeft ook de mogelijkheid dubbelbestemmingen op te nemen. Dubbelbestemmingen zijn bestemmingen die liggen over meerdere enkelbestemmingen en daar iets over zeggen. In dit bestemmingsplan zijn drie dubbelbestemmingen opgenomen. Hierna wordt deze bestemmingen kort toegelicht.

<u>Artikel 4 en 5 Waarde- Archeologie</u>
Hiervoor zijn de volgende dubbelbestemmingen opgenomen; 'Waarde - Archeologie (archeologisch waardevol gebied)' en 'Waarde - Archeologie (middelhoge verwachting)'.

Deze twee dubbelbestemmingen gelden voor de gebieden waarvoor bovengenoemde archeologische verwachtingskansen gelden. De artikelen bevatten een aantal naast de andere bestemmingsbepalingen geldende beschermende bouwregels en nadere eisen. De zones waarbinnen sprake is van bovengenoemde archeologische verwachtingskansen zijn op de planverbeelding nader aangeduid. Daarnaast is in de regels geregeld dat ter plaatse van de op de planverbeelding aangegeven zone een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden alleen mag worden afgegeven wanneer blijkt dat hierbij geen archeologische waarden worden geroerd. Daartoe geldt een onderzoeksplicht. De uitkomst van dit onderzoek is dat, voordat een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden wordt afgegeven, het inzichtelijk moet zijn dat hierbij geen archeologische waarden worden geroerd.

Artikel 6 Waarde - Geomorfologie
Bestemd voor bescherming en instandhouding van de aanwezige leemlagen en de afstroming van grondwater naar de beken is deze dubbelbestemming (artikel 6) opgenomen. Voor werkzaamheden die dieper dan 4 meter de grond in gaan, is een omgevingsvergunning benodigd. Een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden kan alleen verleend worden indien door middel van een geohydrologisch onderzoek is aangetoond dat geen leemlagen worden beschadigd.

7.4 Handhaving

Bestemmingsplannen zijn bindend voor overheid en burger. Enerzijds kan de gemeentelijke overheid naleving van bestemmingsplannen afdwingen (optreden tegen strijdig gebruik en/of bebouwing). Anderzijds vormt het bestemmingsplan ook het juridisch kader voor de burger waar deze uit af kan leiden wat zijn eigen bouw- en gebruiksmogelijkheden zijn, maar ook wat de mogelijkheden en onmogelijkheden zijn van zijn buren en directe omgeving. Het bestemmingsplan geeft immers de gewenste planologische situatie voor het betreffende gebied binnen de planperiode aan.

In de nota “beleidsuitgangspunten handhaving bestemmingsplannen” zijn de volgende uitgangspunten opgenomen:
- stringent beleid: als uitgangspunt geldt dat in principe elke overtreding wordt aangepakt;
- géén stilzwijgend gedogen;
- gewenste maar illegale ontwikkelingen zo mogelijk vooraf maar in ieder geval zo snel mogelijk legaliseren;
- gedogen van illegale gevallen alleen in uitzonderlijke gevallen, bij voorkeur alleen tijdelijk en met redenen omkleed.

Deze beleidsuitgangspunten zijn geëvalueerd in de nota "Handhavingsplan Fysieke Leefomgeving 2011-2014". De destijds geformuleerde uitgangspunten pretenderen dat alle overtredingen worden opgespoord en aangepakt. Deze ambitie blijkt met de beschikbare menskracht te ambitieus en daarom is in de nieuwe nota een prioriteitsstelling opgenomen waarin wordt aangegeven aan welke handhavingsonderwerpen op het gebied van bouwregelgeving en de gebouwde omgeving de komende periode met name aandacht wordt besteed. Dit houdt in dat het uitgangspunt dat in principe elke overtreding wordt aangepakt afhankelijk wordt van de prioriteitsstelling uit het Handhavingsplan. De prioriteitsstelling is ondermeer afhankelijk van het type overtreding en het type gebied (beschermd stadsgezicht, buitengebied, industrieterrein enz.) waar de overtreding wordt geconstateerd en zal op basis van politieke realiteit per looptijd van het Handhavingsplan worden geactualiseerd.
De grondslag voor een goed werkend handhavingsbeleid wordt gevormd door een inventarisatie van het feitelijke gebruik en de bestaande bebouwing zo kort mogelijk voor respectievelijk het in ontwerp ter visie leggen van casu quo het in werking van een bestemmingsplan. Als vervolg op deze inventarisatie zullen de verleende omgevingsvergunning voor het bouwen en gevolgde afwijkingsprocedures worden geregistreerd.

Handhavend optreden tegen overtredingen van bestemmingsplannen kan niet alleen plaatsvinden via publiekrechtelijke, maar ook via de strafrechtelijke weg. De opsporingsambtenaren van de gemeente of politie zullen in die gevallen proces-verbaal van de overtreding maken. Het (reguliere) bestuursrechtelijke traject zal gelijktijdig worden ingezet.

7.5 Exploitatie

Artikel 6.12 van de Wet ruimtelijke ordening bepaalt dat de gemeenteraad gelijktijdig met de vaststelling van het bestemmingsplan moet besluiten om al dan niet een exploitatieplan vast te stellen. Hoofdregel is dat een exploitatieplan moet worden vastgesteld bij elk bestemmingsplan dat een in de wet aangewezen bouwplan mogelijk maakt. Er zijn echter uitzonderingen. Het is mogelijk dat de raad verklaart dat met betrekking tot een bestemmingsplan geen exploitatieplan wordt vastgesteld indien het verhaal van kosten van de grondexploitatie anderszins is verzekerd en het stellen van nadere eisen en regels niet noodzakelijk is.

Tussen initiatiefnemer en de gemeente is een anterieure overeenkomst als bedoeld in afdeling 6.4 van de Wro gesloten. Deze overeenkomst bevat ondermeer afspraken over het tijdvak van realisatie, locatie-eisen en het verhaal van de aan de orde zijnde kosten (een door de initiatiefnemer aan de gemeente te betalen exploitatiebijdrage). Met het sluiten van deze overeenkomst is het kostenverhaal voor de gemeente dan ook anderszins verzekerd. Dit brengt met zich mee dat vaststelling van een exploitatieplan achterwege kan blijven.

Hoofdstuk 8 Procedure

8.1 Vooroverleg

Communicatie
Er is voor huurders en eigenaars van omliggende panden een informatiebijeenkomst georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst zijn de plannen voor de locatie en de te volgen bestemmingsplanprocedure aan de orde gekomen.

Publicatie voornemen ontwikkeling
Volgens artikel 1.3.1 lid 1 van het Besluit ruimtelijke ordening moet het voornemen tot een ontwikkeling worden gepubliceerd. Aan deze verplichting is voldaan met het publiceren van de kennisgeving van het bestemmingsplan in het digitaal gemeenteblad en op de gemeentelijke website.

Artikel 3.1.1 Bro overleg
Het concept-bestemmingsplan is in het kader van het vooroverleg ex artikel 3.1.1 Bro naar waterschap Rijn en IJssel en ProRail toegezonden. Het waterschap gaat akkoord met de inhoud van dit bestemmingsplan. Naar aanleiding van de reactie van ProRail zal nog een trillingsonderzoek worden uitgevoerd.

8.2 Terinzagelegging (ontwerp-bestemmingsplan)

Het ontwerpbestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)' heeft vanaf 28 november 2018 zes weken ter inzage gelegen. Tijdens de terinzagelegging zijn 8 zienswijzen ingediend. Deze zienswijzen richten zich onder andere op de bescherming van een monumentale boom, parkeren en privacy. De zienswijzen geven aanleiding om voor te stellen het bestemmingsplan gewijzigd vast te stellen. In het dictum van het raadsbesluit zijn de voorgestelde wijzigingen opgenomen. In het zienswijzenrapport (bijlage 1 bij het raadsvoorstel) is de samenvatting van de zienswijzen opgenomen met de de gemeentelijke reactie.

Bijlagen bij de toelichting

Bijlage 1 Akoestisch onderzoek omgevingslawaai
Bijlage 2 Quickscan luchtkwaliteit
Bijlage 3 Kwantitatieve risicoanalyse (QRA)
Bijlage 4 Advies brandweer
Bijlage 5 Trillingsonderzoek
Bijlage 6 Boomeffectanalyse
Bijlage 7 Watertoets
Bijlage 8 Quickscan bodemkwaliteit
Bijlage 9 Aerius-berekening

Regels

van het bestemmingsplan
Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)
(plannummer: NL.IMRO.0202.920-0301)

Hoofdstuk 1	**Inleidende regels**	**59**
Artikel 1	Begrippen	59
Artikel 2	Wijze van meten	62
Hoofdstuk 2	**Bestemmingsregels**	**63**
Artikel 3	Wonen	63
Artikel 4	Waarde - Archeologie (archeologisch waardevol gebied)	64
Artikel 5	Waarde - Archeologie (middelhoge verwachting)	65
Artikel 6	Waarde - Geomorfologie	67
Hoofdstuk 3	**Algemene regels**	**69**
Artikel 7	Anti-dubbeltelregel	69
Artikel 8	Algemene bouwregels	69
Artikel 9	Algemene gebruiksregels	69
Artikel 10	Algemene aanduidingsregels	69
Artikel 11	Algemene afwijkingsregels	70
Artikel 12	Overige regels	71
Hoofdstuk 4	**Overgangs- en slotregels**	**73**
Artikel 13	Overgangsrecht	73
Artikel 14	Slotregel	73

Hoofdstuk 1 Inleidende regels

Artikel 1 Begrippen

1.1 plan:
Het bestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10) met identificatienummer NL.IMRO.0202.920-0201 van de gemeente Arnhem.

1.2 bestemmingsplan
De geometrisch bepaalde planobjecten met de bijbehorende regels;

1.3 aanduiding
Een geometrisch bepaald vlak of figuur, waarmee gronden zijn aangeduid, waar ingevolge de regels regels worden gesteld ten aanzien van het gebruik of het bebouwen van deze gronden.

1.4 aanduidingsgrens
De grens van een aanduiding indien het een vlak betreft.

1.5 ander geluidsgevoelig gebouw
Een gebouw als bedoeld in artikel 1 van de Wet geluidhinder.

1.6 bebouwing
Eén of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde.

1.7 bebouwingspercentage
Een op de verbeelding of in de regels aangegeven percentage dat de grootte van een gedeelte van een bestemmingsvlak of gedeelte van een bouwvlak aangeeft dat ten hoogste mag worden bebouwd;

1.8 bed and breakfast
Overnachtingsaccomodatie gericht op het bieden van de mogelijkheid tot een kortdurend verblijf met het serveren van een ontbijt in een woning, gedreven door de bewoner van die woning.

1.9 bedrijf
Een onderneming of gedeelte van een onderneming, die een organisatorisch zelfstandige eenheid vormt en is gericht op de productie of de afzet van goederen of de verlening van diensten, hieronder begrepen ondernemingen of gedeelten van ondernemingen, die door of vanwege de overheid worden geleid.

1.10 beroep aan huis
Een (para)medisch, juridisch, administratief, therapeutisch, verzorgend, ontwerptechnisch, kunstzinnig of daarmee gelijk te stellen beroep of bedrijf dat in een woning wordt uitgeoefend.

1.11 bestemmingsvlak
Een geometrisch bepaald vlak met eenzelfde bestemming.

1.12 bestemmingsgrens
De grens van een bestemmingsvlak.

1.13 bijbehorend bouwwerk
Uitbreiding van een hoofdgebouw dan wel functioneel met een zich op hetzelfde perceel bevindend hoofdgebouw verbonden, daar al dan niet tegen aan gebouwd en met de aarde verbonden bouwwerk met een dak.

1.14 bijzondere woonvorm
Een woonvorm waar bewoners nagenoeg zelfstandig wonen met (voorzieningen voor) verzorging en begeleiding (ook 24-uurs begeleiding) en daar niet verblijven met het doel om therapeutisch behandeld te worden.

1.15 bouwen
Het plaatsen, het geheel of gedeeltelijk oprichten, vernieuwen of veranderen en het vergroten van een bouwwerk.

1.16 bouwgrens
De grens van een bouwvlak.

1.17 bouwlaag
Een geheel van voor personen toegankelijke ruimten, waarbinnen de vloerhoogte niet meer dan 1,20 meter varieert, zulks met inbegrip van de begane grond en met uitsluiting van onderbouw en zolder of vliering casu quo kapruimte.

1.18 bouwperceel
Een aaneengesloten stuk grond, waarop ingevolge de regels een zelfstandige, bij elkaar behorende bebouwing is toegelaten.

1.19 bouwperceelgrens
Een grens van een bouwperceelgrens.

1.20 bouwvlak
Een geometrisch bepaald vlak, waarmee gronden zijn aangeduid, waar ingevolge de regels bepaalde gebouwen en bouwwerken geen gebouwen zijnde zijn toegelaten.

1.21 bouwwerk
Een bouwkundige constructie van enige omvang die direct en duurzaam met de aarde is verbonden.

1.22 detailhandel
Het bedrijfsmatig te koop aanbieden, waaronder begrepen het uitstallen ten verkoop, het verkopen of leveren van goederen aan diegenen die deze goederen kopen voor gebruik, verbruik of aanwending anders dan in de uitoefening van een beroeps- of bedrijfsactiviteit; dienstverlening door een horecabedrijf en internetverkoop wordt hieronder niet begrepen.

1.23 eerste bouwlaag
de bouwlaag op de begane grond.

1.24 evenement
Een tijdelijke activiteit in de openlucht of in een tijdelijk onderkomen, gericht op het bereiken van publiek voor commerciële, educatieve, culturele, sportieve, levensbeschouwelijke of daarmee gelijk te stellen doeleinden, al dan niet met versterkt geluid door middel van één of meerdere muziek- en/of omroepinstallaties.

1.25 gebouw
Elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt.

1.26 horecabedrijf
Een bedrijf of instelling gericht op het verstrekken van logies, van maaltijden en spijzen of van dranken, alsmede het exploiteren van zaalaccommodatie; detailhandel wordt hier niet onder begrepen.

1.27 hoofdgebouw
Eén of meer panden, of een gedeelte daarvan, dat noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de geldende of toekomstige bestemming van een perceel en, indien meer panden of bouwwerken op het perceel aanwezig zijn, gelet op die bestemming het belangrijkst is.

1.28 NAP
Normaal Amsterdams Peil;

1.29 nutsvoorzieningen
Een voorziening ten behoeve van de distributie van gas, water en elektriciteit, en de telecommunicatie alsmede soortgelijke voorzieningen van openbaar nut, waaronder in ieder geval worden begrepen transformatorhuisjes, pompstations, gemalen en telefooncellen.

1.30 onderbouw
Een gedeelte van een gebouw, dat wordt afgedekt door een vloer, waarvan de bovenkant minder dan 1,20 meter boven peil is gelegen.

1.31 overig bouwwerk
Een bouwkundige constructie van enige omvang, geen pand zijnde, die direct en duurzaam met de aarde is verbonden.

1.32 pand
De kleinste bij de totstandkoming functioneel en bouwkundig- constructief zelfstandige eenheid die direct en duurzaam met de aarde is verbonden en betreedbaar en afsluitbaar is.

1.33 peil
voor de werking van dit bestemmingsplan geldt als peil het Normaal Amsterdams Peil (N.A.P.), tenzij in de regels anders aangegeven.

1.34 prostitutie
Het zich beschikbaar stellen tot het verrichten van seksuele handelingen met een ander tegen vergoeding.

1.35 prostitué(e)
Degene, die zich beschikbaar stelt tot het verrichten van seksuele handelingen met een ander tegen vergoeding.

1.36 raamprostitutie
Een vorm van prostitutie waarbij de werving van klanten geschiedt door een prostitué(e) die door houding, gebaren, kleding of anderszins, vanuit een vitrine de aandacht op zich vestigt en waarbij de seksuele handelingen in een voor het publiek besloten ruimte plaatsvinden.

1.37 seksinrichting
Een voor publiek toegankelijke, besloten ruimte (hieronder wordt mede begrepen een voer- of vaartuig) waarin bedrijfsmatig, of in omvang alsof zij bedrijfsmatig was, seksuele handelingen worden verricht, of vertoningen van pornografische aard plaatsvinden.
Onder seksinrichtingen wordt in elk geval verstaan een (raam)prostitutiebedrijf, een seksclub, een privé-huis, een erotische massagesalon, een seksbioscoop, een seksautomatenhal, een sekstheater of parenclub, al dan niet in combinatie met elkaar.

1.38 standplaats
Een kavel, waarop nutsvoorzieningen aanwezig zijn, bestemd voor het plaatsen van een woonwagen.

1.39 straatmeubilair
Onverminderd het bepaalde in bijlage II van het Besluit omgevingsrecht wordt onder straatmeubilair voor de werking van dit bestemmingsplan mede verstaan: papier-, glas- en andere inzamelbakken, toegangsconstructies voor ondergrondse voorzieningen; kunstwerken, speeltoestellen en draagconstructies voor reclame, alsmede abri's en kleinschalige bouwwerken ten behoeve van (openbare) nutsvoorzieningen.

1.40 thuisprostitutie
Vorm van prostitutie waarbij de seksuele dienstverlening plaatsvindt op het woonadres van de prostitué(e) en waarbij ook alleen door deze prostitué(e) op dit adres gewerkt wordt als prostitué(e).

1.41 vestigingsbeleid
Het beleid neergelegd in de nota 'van Rood naar Groen' (vastgesteld 26 juni 2000).

1.42 werken, werkzaamheden van geringe omvang
Werken of werkzaamheden die geen wezenlijke verandering van de terreingesteldheid of van een inrichting tot gevolg hebben.

1.43 werkplek
Een plaats, waar één prostitué(e) zijn of haar werk verricht.

1.44 wijk
Wijk, zoals gehanteerd wordt in de indeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

1.45 wonen
Voor de werking van dit bestemmingsplan wordt onder wonen mede begrepen bijzondere woonvormen en bed and breakfast met ten hoogste vier slaapplaatsen;

1.46 woning
Een complex van ruimten, bedoeld voor de huisvesting van één huishouding, een bijzondere woonvorm of een kamerverhuurbedrijf.

1.47 woonwagen
Voor bewoning bestemd gebouw dat is geplaatst op een standplaats en in zijn geheel of in delen kan worden verplaatst.

Artikel 2 Wijze van meten

Bij toepassing van deze regels wordt als volgt gemeten

2.1 de inhoud van een bouwwerk

Tussen de onderzijde van de begane grondvloer, de buitenzijde van de gevels (of het hart van de scheidsmuren) en de buitenzijde van daken en dakkapellen.

2.2 de bouwhoogte van een bouwwerk

Vanaf het peil tot aan het hoogste punt van een gebouw of van een overig bouwwerk met uitzondering van ondergeschikte bouwonderdelen, zoals schoorstenen, antennes, liftopbouwen en naar de aard daarmee gelijk te stellen bouwonderdelen.

2.3 de oppervlakte van een bouwwerk

Tussen de buitenwerkse gevelvlakken en/of het hart van de scheidingsmuren, neerwaarts geprojecteerd op het gemiddelde niveau van het afgewerkte bouwterrein ter plaatse van het bouwwerk.

Hoofdstuk 2 Bestemmingsregels

Artikel 3 Wonen

3.1 Bestemmingsomschrijving

De voor Wonen aangewezen gronden zijn bestemd voor:
a. het wonen, hieronder niet begrepen bewoning van woonwagens of woonschepen;
en tevens voor:
b. groen- en speelvoorzieningen;
c. verblijfsgebieden, hieronder wordt tevens verstaan parkeervoorzieningen;
d. watergangen, waterpartijen, waterinfiltratievoorzieningen en andere voorzieningen voor de waterhuishouding.

3.2 Bouwregels

a. Op de in lid 1 van dit artikel bedoelde gronden mogen, met inachtneming van de aangegeven maximumbouwhoogten (+NAP), maximum aantal woningen en het bepaalde onder b. tot en met f., uitsluitend de in de gegeven bestemming passende hoofdbebouwing, bijbehorende bouwwerken en andere binnen de bestemming passende bouwwerken worden gebouwd.
b. Ter plaatse van de 'specifieke bouwaanduiding-1' geldt een variabele bouwhoogte waarbij:
   - de bouwhoogte in de noordelijke maatvoeringsgrens maximaal 40 meter ten opzichte van NAP mag bedragen;
   - de bouwhoogte in de zuidelijke maatvoeringsgrens maximaal 45 meter ten opzichte van NAP mag bedragen;
   - het verschil tussen de maximum toegestane bouwhoogte in de noordelijke en in de zuidelijke maatvoeringsgrens in het vlak zelve mag en kan worden overbrugd onder een hellingshoek van maximaal 60 graden.
c. Ter plaatse van de 'specifieke bouwaanduiding-2' geldt een variabele bouwhoogte waarbij:
   - de bouwhoogte in de noordelijke maatvoeringsgrens maximaal 33 meter ten opzichte van NAP mag bedragen;
   - de bouwhoogte in de zuidelijke maatvoeringsgrens maximaal 39 meter ten opzichte van NAP mag bedragen;
   - het verschil tussen de maximum toegestane bouwhoogte in de noordelijke en in de zuidelijke maatvoeringsgrens in het vlak zelve mag en kan worden overbrugd onder een hellingshoek van maximaal 60 graden.
d. De voorgevel van het hoofdgebouw moet naar de figuur 'gevellijn' gekeerde zijde zijn georiënteerd;
e. Ter plaatse van de naar de figuur 'gevellijn' gekeerde zijde dient sprake te zijn van een gesloten straatwand met een hoogte van minimaal 3 meter met dien verstande dat tussen de woningen maximaal drie onderdoorgangen zijn toegestaan met een maximale breedte van 1,50 meter;
f. Bouwwerken geen gebouwen zijnde worden gebouwd, passend binnen de bestemming, met een maximumbouwhoogte van 3 meter;
g. Ter plaatse van de bouwaanduiding 'bijgebouwen' mogen uitsluitend bijbehorende bouwwerken worden gebouwd met een maximumbouwhoogte van 3 meter en indien er sprake is van aan- of uitbouwen aan de hoofdbebouwing met een maximumbouwhoogte gelijk aan de hoogte van de begane-grondbouwlaag van de hoofdbebouwing, vermeerderd met maximaal 30 centimeter ten behoeve van isolatie of afschot.

3.3 Specifieke gebruiksregels

3.3.1 Beroep aan huis

a. Onder gebruik van de gronden en opstallen in strijd met de bestemming wordt in elk geval begrepen gebruik als beroeps- of bedrijfsmatige werk- of opslagruimte;
b. Het bepaalde in lid 3.3 onder a. is niet van toepassing op het gedeelte van een woning in gebruik ten behoeve van beroep aan huis, hieronder mede begrepen bed and breakfast, door de bewoner, mits dit gedeelte niet meer bedraagt dan 1/3 van de vloeroppervlakte van de woning. Voorts mag door dit gebruik geen onevenredige aantasting van het woon- en leefklimaat ter plaatse, noch een onevenredige parkeerdruk ontstaan en mag het geen detailhandel, internetverkoop hiervan uitgezonderd, prostitutie of horeca betreffen.

3.3.2 Geluidhinder

Nieuwe woningen of andere geluidgevoelige functies mogen uitsluitend in gebruik worden genomen:
1. indien en voor zover wordt voldaan aan de wettelijke voorkeursgrenswaarde inzake wegverkeerslawaai, of
2. in overeenstemming met een verkregen hogere waarde op grond van de Wet geluidhinder, met inbegrip van de daarbij gestelde voorwaarde.

Artikel 4 Waarde - Archeologie (archeologisch waardevol gebied)

4.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde - Archeologie (archeologisch waardevol gebied)' aangewezen gronden zijn naast de andere daar voorkomende bestemming, mede bestemd voor de bescherming en het behoud van de op of in deze gronden voorkomende archeologische waarden.

4.2 Bouwregels

Binnen de voor deze bestemming aangewezen gronden mogen:
a. bouwwerken geen gebouwen zijnde worden gebouwd die voor archeologisch onderzoek noodzakelijk zijn;
b. bouwwerken ten behoeve van de andere, voor deze gronden aangewezen bestemmingen worden gebouwd, indien het betreft:
    1. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte voor zover gelegen op of onder peil niet wordt uitgebreid of
    2. een bouwwerk waarvan de binnen de bestemming gelegen oppervlakte ten hoogste 30 m^2 bedraagt.
    3. een bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 40 centimeter en zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst

4.3 Afwijken van de bouwregels

a. Burgemeester en wethouders zijn bevoegd af te wijken van het bepaalde in lid 4.2 met inachtneming van de voor deze gronden geldende overige bouwregels.
b. Afwijken als bedoeld in lid 4.3 sub a. kan, indien op basis van archeologisch onderzoek of naar het oordeel van een archeologische deskundige is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad.
c. Afwijken als bedoeld in lid 4.3 sub a. kan voorts, indien op basis van archeologisch onderzoek is aangetoond dat op de betrokken locatie de archeologische waarden door de bouwwerkzaamheden niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het afwijken regels te verbinden gericht op:
    1. het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
    2. het doen van opgravingen;
    3. begeleiding van de bouwwerkzaamheden door een archeologisch deskundige.

4.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

4.4.1 Verboden werkzaamheden

Het is verboden op of in de gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie (archeologisch waardevol gebied)' zonder of in afwijking van een vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:
a. grondwerkzaamheden dieper dan 40 centimeter, waartoe worden gerekend het afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren en ontginnen van gronden, alsmede het vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren, het verwijderen van funderingen en het aanleggen van drainage;
b. het verlagen of verhogen van het waterpeil;
c. het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd;
d. het aanleggen van ondergrondse transport-, energie- of telecommunicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur.

4.4.2 Toelaatbaarheid

De werken of werkzaamheden, waarvoor het verbod van lid 4.4.1 geldt, zijn slechts toelaatbaar, indien op basis van archeologisch onderzoek of naar het oordeel van een archeologisch deskundige is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad of mogelijk schade kan worden voorkomen door aan de vergunning regels te verbinden gericht op:

a. het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
b. het doen van opgravingen;
c. begeleiding van de aanlegwerkzaamheden door een archeologisch deskundige.

4.4.3 Uitzonderingen

Het verbod, als bedoeld in lid 4.4.1 sub a, is niet van toepassing indien:

a. de werken die, voor zover deze zijn gelegen binnen deze bestemming, een oppervlakte hebben tot ten hoogste 30 m^2 of een omvang van 30 m^1;
b. de werken of werkzaamheden mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende omgevingsvergunning voor het bouwen, omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden of een ontgrondingvergunning;
c. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van in werking treden van het plan;
d. behoren tot het normale onderhoud en beheer van de gronden;
e. ten dienste van archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

4.5 Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd met toepassing van artikel 3.6 van de Wet ruimtelijke ordening het plan te wijzigen door de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie (archeologisch waardevol gebied)' geheel of gedeeltelijk te doen vervallen, indien op basis van archeologisch onderzoek is aangetoond dat:

a. op de betrokken locatie geen archeologische waarden (meer) aanwezig zijn;
b. wel aanwezige archeologische waarden in voldoende mate zijn veilig gesteld.

Artikel 5 Waarde - Archeologie (middelhoge verwachting)

5.1 Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde - Archeologie (middelhoge verwachting)' aangewezen gronden zijn naast de andere daar voorkomende bestemming, mede bestemd voor de bescherming en het behoud van de op of in deze gronden voorkomende archeologische waarden.

5.2 Bouwregels

Binnen de voor deze bestemming aangewezen gronden mogen:

a. bouwwerken geen gebouwen zijnde worden gebouwd die voor archeologisch onderzoek noodzakelijk zijn;
b. bouwwerken ten behoeve van de andere, voor deze gronden aangewezen bestemmingen worden gebouwd, indien het betreft:
    1. vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing, waarbij de oppervlakte voor zover gelegen op of onder peil niet wordt uitgebreid of
    2. een bouwwerk waarvan de binnen de bestemming gelegen oppervlakte ten hoogste 500 m^2 bedraagt.
    3. een bouwwerk dat zonder graafwerkzaamheden dieper dan 40 centimeter en zonder heiwerkzaamheden kan worden geplaatst

5.3 Afwijken van de bouwregels

a. Burgemeester en wethouders zijn bevoegd af te wijken van het bepaalde in lid 5.2 met inachtneming van de voor deze gronden geldende overige bouwregels.
b. Afwijken als bedoeld in lid 5.3 sub a. kan, indien op basis van archeologisch onderzoek of naar het oordeel van een archeologische deskundige is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad.
c. Afwijken als bedoeld in lid 5.3 sub a. kan voorts, indien op basis van archeologisch onderzoek is aangetoond dat op de betrokken locatie de archeologische waarden door de bouwwerkzaamheden niet worden geschaad of mogelijke schade kan worden voorkomen door aan de omgevingsvergunning voor het afwijken regels te verbinden gericht op:

1. het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
2. het doen van opgravingen;
3. begeleiding van de bouwwerkzaamheden door een archeologisch deskundige.

5.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

5.4.1 Verboden werkzaamheden

Het is verboden op of in de gronden met de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie (middelhoge verwachting)' zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

a. grondwerkzaamheden dieper dan 40 centimeter, waartoe worden gerekend het afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren en ontginnen van gronden, alsmede het vergraven, verruimen of dempen van sloten, vijvers en andere wateren, het verwijderen van funderingen en het aanleggen van drainage;
b. het verlagen of verhogen van het waterpeil;
c. het aanleggen of rooien van bos of boomgaard waarbij stobben worden verwijderd;
d. het aanleggen van ondergrondse transport-, energie- of telecommunicatieleidingen en daarmee verband houdende constructies, installaties of apparatuur.

5.4.2 Toelaatbaarheid

De werken of werkzaamheden, waarvoor het verbod van lid 5.4.1 geldt, zijn slechts toelaatbaar, indien op basis van archeologisch onderzoek of naar het oordeel van een archeologisch deskundige is aangetoond dat de archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad of mogelijk schade kan worden voorkomen door aan de vergunning regels te verbinden gericht op:

a. het treffen van maatregelen, waardoor archeologische resten in de bodem kunnen worden behouden;
b. het doen van opgravingen;
c. begeleiding van de aanlegwerkzaamheden door een archeologisch deskundige.

5.4.3 Uitzonderingen

Het verbod, als bedoeld in lid 5.4.1 sub a, is niet van toepassing indien:

a. de werken die, voor zover deze zijn gelegen binnen deze bestemming, een oppervlakte hebben tot ten hoogste 500 m^2 of een omvang van 500 m^1;
b. de werken of werkzaamheden mogen worden uitgevoerd krachtens een reeds verleende omgevingsvergunning voor het bouwen, omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden of een ontgrondingvergunning;
c. reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van in werking treden van het plan;
d. behoren tot het normale onderhoud en beheer van de gronden;
e. ten dienste van archeologisch onderzoek worden uitgevoerd.

5.5 Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd met toepassing van artikel 3.6 van de Wet ruimtelijke ordening het plan te wijzigen door de dubbelbestemming 'Waarde - Archeologie (middelhoge verwachting)' geheel of gedeeltelijk te doen vervallen, indien op basis van archeologisch onderzoek is aangetoond dat:

a. op de betrokken locatie geen archeologische waarden (meer) aanwezig zijn;
b. wel aanwezige archeologische waarden in voldoende mate zijn veilig gesteld.

Artikel 6 Waarde - Geomorfologie

6.1 Bestemmingsomschrijving

De voor "Waarde - Geomorfologie" aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemmingen, mede bestemd voor bescherming en instandhouding van de aanwezige leemlagen en de doorstroming van beken.

6.2 Bouwregels

Het is verboden gebouwen en andere bouwwerken te bouwen dieper dan 4 meter beneden maaiveld.

6.3 Afwijken van de bouwregels

Het bevoegd gezag kan met een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in artikel 6.2 indien:

a. met onderzoek kan worden aangetoond dat in de bodem geen leemlagen aanwezig zijn met een relevante waterremmende werking;
b. is aangetoond dat door de werkzaamheden de waterremmende werking van de leemlagen niet geschaad zal worden;
c. afdichting van de betreffende leemlagen na de bouw volledig is gegarandeerd;
d. naar het oordeel van het bevoegd gezag andere belangen het belang van de bescherming van de leemlagen overstijgen.

6.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

6.4.1 Verboden

Het is verboden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van het bevoegd gezag (omgevingsvergunning) de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:

a. het afgraven van gronden;
b. het wijzigen van de grondwaterstand door drainage, grondwateronttrekking of andere wijze;
c. het verrichten van boringen dieper dan 4 meter beneden het maaiveld, waaronder begrepen boringen ten behoeve van (verkennend) onderzoek.

6.4.2 Uitzonderingen omgevingsvergunningsplicht

De in lid 6.4.1 vervatte verboden gelden niet voor het uitvoeren van werken of werkzaamheden:

a. die van geringe omvang zijn, dan wel het normale onderhoud en beheer betreffen, met dien verstande dat werkzaamheden dieper dan 4 meter beneden het maaiveld hieronder niet worden begrepen.
b. werken of werkzaamheden die op het moment van de inwerkingtreding van het bestemmingsplan in uitvoering waren of konden worden uitgevoerd krachtens een vóór dat tijdstip geldende of aangevraagde vergunning.

6.4.3 Toelaatbaarheid werken en werkzaamheden

Een omgevingsvergunning als bedoeld in lid 6.4 mag alleen worden verleend indien:

a. met onderzoek kan worden aangetoond dat in de bodem geen leemlagen aanwezig zijn met een relevant waterremmende werking;
b. is aangetoond dat door de werkzaamheden de waterremmende werking van de leemlagen niet geschaad zal worden;
c. naar het oordeel van het bevoegd gezag andere belangen het belang van de bescherming van de leemlagen overstijgen.

6.4.4 Voorschriften

Aan de omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden.

Hoofdstuk 3 Algemene regels

Artikel 7 Anti-dubbeltelregel

Grond die eenmaal in aanmerking is genomen bij het toestaan van een bouwplan waaraan uitvoering is gegeven of alsnog kan worden gegeven, blijft bij de beoordeling van latere bouwplannen buiten beschouwing.

Artikel 8 Algemene bouwregels

8.1 Bouwen binnen bouwvlak

a. Indien binnen een bestemmingsvlak een bouwvlak is aangegeven mag, behoudens andersluidende bepalingen in deze regels, uitsluitend worden gebouwd binnen dit bouwvlak.
b. Indien in een bestemmingsvlak geen bouwvlak is aangegeven, mag uitsluitend worden gebouwd voor zover daartoe in de betreffende bestemmingsregel uitdrukkelijk mogelijkheden zijn opgenomen.

Artikel 9 Algemene gebruiksregels

Onder gebruik van gronden in strijd met het bestemmingsplan wordt in ieder geval verstaan:
a. het gebruik van bijgebouwen als zelfstandige woning;
b. het gebruik van de gronden ten behoeve van thuisprostitutie, raamprostitutie en seksinrichtingen.

Artikel 10 Algemene aanduidingsregels

10.1 Waardevolle boom

10.1.1 Aanduidingsomschrijving

Ter plaatse van de aanduiding "waardevolle boom" (wm) zijn de gronden, naast de aldaar voorkomende bestemming, mede bestemd voor het behoud en de bescherming van de waardevolle boom.

10.1.2 Bouwregel

Ter plaatse van de aanduiding "waardevolle boom" (wm) mag niet worden gebouwd.

10.1.3 Afwijken van de bouwregels

Burgemeester en wethouders kunnen met een omgevingsvergunning afwijken van het in lid 10.1.2, mits dit geen wezenlijke negatieve gevolgen heeft voor de boom.

10.1.4 Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden

Het is verboden zonder of in afwijking van een vergunning van burgemeester en wethouders (omgevingsvergunning) de volgende werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden uit te voeren:
a. het aanbrengen van oppervlakteverhardingen;
b. de aanleg van leidingen;
c. het egaliseren, ophogen, verharden en afgraven van gronden.

10.1.5 Uitzonderingen omgevingsvergunningsplicht

De in lid 10.1.4 vervatte verboden gelden niet voor het uitvoeren van werken of werkzaamheden:
a. die van geringe omvang zijn, dan wel het normale onderhoud en beheer betreffen.

10.1.6 Toelaatbaarheid werken en werkzaamheden

Werken en werkzaamheden als bedoeld in lid 10.1.4 zijn slechts toelaatbaar, indien door die werken en werkzaamheden dan wel door de daarvan direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen, de waarde of functie van de in lid 10.1 bedoelde gronden, die het plan beoogt te beschermen, niet onevenredig wordt of kan worden aangetast, dan wel de mogelijkheden voor het herstel van die waarde of functies niet onevenredig worden of kunnen worden verkleind.

Artikel 11 Algemene afwijkingsregels

11.1 Algemene afwijkingsregels

Burgemeester en wethouders kunnen met een omgevingsvergunning afwijken van:

1. de in deze regels opgenomen bebouwingsregels, voor zover betreffende maximumbouwhoogte, mits de afwijking niet meer bedraagt dan 10% van de in de regels vastgelegde maten, gemeten vanaf het maaiveld.
2. de verplichting tot het bouwen binnen het bestemmingsvlak en het bouwvlak, zoals bedoeld in hoofdstuk 2 en lid 8.1 mits:
   a. de overschrijding van het bestemmingsvlak en het bouwvlak en niet meer bedraagt dan twee meter en
   b. het de bouw betreft van erkers, luifels, balkons of galerijen en
   c. het gaat om de bouw op de tweede bouwlaag of hoger.
3. de bestemmingsbepalingen voor het oprichten van:
   a. kunstobjecten en niet voor bewoning bestemde bouwwerken van openbaar nut, zoals transformatorstations, rioolgemalen, schakelhuisjes, telefooncellen voorzover met een inhoud groter dan 3 m^3, en haltes van vervoersdiensten, alle met een inhoud van maximaal 75 m^3;
   b. sirenemasten met een hoogte van maximaal 18 meter;
   c. bouwwerken, geen gebouwen zijnde, ten behoeve van (tele)communicatie:
      - voorzover vrijstaand, met een hoogte van maximaal 20 meter;
      - voorzover op of aan een ander bouwwerk te plaatsen, met een hoogte van maximaal 8 meter boven de aangegeven maximum bouwhoogte;
   d. geluidwerende voorzieningen voor zover deze noodzakelijk zijn ingevolge de bepalingen van de Wet geluidhinder.
4. de in deze regels opgenomen bestemmingsbepalingen en de bebouwingsregels voor het realiseren van bebouwing en voorzieningen ten behoeve van de opwekking van duurzame energie in de vorm van warmte-koudeopslag;
5. de in deze regels opgenomen bepalingen omtrent de maximum bouwhoogte voor het oprichten van hekwerken ten behoeve van het gebruik van platte daken als dakterras tot een maximum van 1 meter boven de maximaal toegestane bouwhoogte mits:
   a. dit passend is in het bebouwingsbeeld van de omringende bebouwing en
   b. de belangen van omwonenden met betrekking tot privacy, uitzicht en bezonning niet onevenredig worden geschaad.
6. het bepaalde in artikel 9 voor de vestiging van maximaal één seksinrichting per wijk onder voorwaarde dat:
   a. het geen raamprostitutie betreft;
   b. de aanvraag past binnen de ruimtelijk relevante aspecten van het vestigingsbeleid prostitutie;
   c. het aantal seksinrichtingen, niet zijnde raamprostitutiebedrijven, op het grondgebied van de gemeente Arnhem na het afwijken van de regels niet meer dan acht zal bedragen;
   d. er in de wijk nog geen seksinrichting is;
   e. de seksinrichting niet in een appartementengebouw wordt gevestigd;
   f. het woon- en leefklimaat niet onevenredig wordt aangetast;
   g. er geen onevenredige vergroting van de parkeerdruk ontstaat;
   h. de afstand tot de dichtstbijzijnde seksinrichting hemelsbreed tenminste 250 meter bedraagt;
   i. de inrichting niet meer dan acht werkplekken bevat.

11.2 Afwegingskader

De in lid 11.1 genoemde omgevingsvergunningen worden slechts verleend, indien geen onevenredige aantasting plaatsvindt van:

a. het straat- en bebouwingsbeeld;
b. de woonsituatie;
c. de verkeerssituatie;
d. de sociale veiligheid;
e. de milieusituatie;
f. de gebruiksmogelijkheden van de aangrenzende gronden.

Artikel 12 Overige regels

12.1 Parkeren

a. Indien de omvang of bestemming van een gebouw of terrein daartoe aanleiding geeft, dient, onverminderd het bepaalde elders in de regels van dit plan, ten behoeve van het parkeren of stallen van auto's in voldoende mate ruimte zijn aangebracht in, op of onder het gebouw, dan wel op of onder het onbebouwde terrein dat bij dat gebouw behoort.
b. De onder a. bedoelde ruimte voor het parkeren van personenauto's moet afmetingen hebben die zijn afgestemd op gangbare personenauto's.
c. Aan het bepaalde onder a. wordt geacht te zijn voldaan indien de ruimte voor parkeren of stallen voldoet aan de in de Arnhemse beleidsregels voor parkeren daartoe opgenomen normen.
   Voor zover deze regels gedurende de planperiode worden gewijzigd, gelden deze wijzigingen vanaf het tijdstip van bekendmaking.

12.2 Laden of lossen

Indien de bestemming van een gebouw aanleiding geeft tot een te verwachten behoefte aan ruimte voor het laden en lossen van goederen, dient, onverminderd het bepaalde elders in de regels van dit plan, in deze behoefte in voldoende mate zijn voorzien aan, in, of onder het gebouw, dan wel op of onder het onbebouwde terrein dat bij dat gebouw behoort.

12.3 Afwijken

Burgemeester en wethouders kunnen bij een omgevingsvergunning afwijken van het bepaalde in de leden 12.1 en 12.2:

a. voor zover op andere wijze in de benodigde parkeer- of stallingsruimte, dan wel laad- of losruimte wordt voorzien of
b. indien het voldoen aan die bepalingen door bijzondere omstandigheden op overwegende bezwaren stuit.

Hoofdstuk 4 Overgangs- en slotregels

Artikel 13 Overgangsrecht

13.1 Overgangsrecht bouwwerken

13.1.1 Overgangsbepaling

Een bouwwerk dat op het tijdstip van inwerkingtreding van het bestemmingsplan aanwezig of in uitvoering is, dan wel gebouwd kan worden krachtens een omgevingsvergunning voor het bouwen, en afwijkt van het plan, mag, mits deze afwijking naar aard en omvang niet wordt vergroot,

a. gedeeltelijk worden vernieuwd of veranderd;
b. na het teniet gaan ten gevolge van een calamiteit geheel worden vernieuwd of veranderd, mits de aanvraag van de omgevingsvergunning voor het bouwen wordt gedaan binnen twee jaar na de dag waarop het bouwwerk is teniet gegaan.

13.1.2 Afwijken

Het bevoegd gezag kan eenmalig in afwijking van sublid 13.1.1 een omgevingsvergunning verlenen voor het vergroten van de inhoud van een bouwwerk als bedoeld in sublid 13.1.1 met maximaal 10%.

13.1.3 Uitzondering op het overgangsrecht bouwwerken

Het bepaalde in lid 13.1.1 is niet van toepassing op bouwwerken die weliswaar bestaan op het tijdstip van inwerkingtreding van het plan, maar zijn gebouwd zonder vergunning en in strijd met het daarvoor geldende plan, daaronder begrepen de overgangsbepaling van dat plan.

13.2 Overgangsrecht gebruik

13.2.1 Overgangsbepaling

Het gebruik van grond en bouwwerken dat bestond op het tijdstip van inwerkingtreding van het bestemmingsplan en hiermee in strijd is, mag worden voortgezet.

13.2.2 Strijdig gebruik

Het is verboden het met het bestemmingsplan strijdige gebruik, bedoeld in lid 13.2.1 te veranderen of te laten veranderen in een ander met dat plan strijdig gebruik, tenzij door deze verandering de afwijking naar aard en omvang wordt verkleind.

13.2.3 Verbod hervatten strijdig gebruik

Indien het gebruik, bedoeld in lid 13.2.1 na de inwerkingtreding van het plan voor een periode langer dan een jaar wordt onderbroken, is het verboden dit gebruik daarna te hervatten of te laten hervatten.

13.2.4 Uitzondering op het overgangsrecht gebruik

Het bepaalde in lid 13.2.1 is niet van toepassing op het gebruik dat reeds in strijd was met het voorheen geldende bestemmingsplan, daaronder begrepen de overgangsbepalingen van dat plan.

Artikel 14 Slotregel

Deze regels worden aangehaald als:
Regels van het bestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10).

BURO BOUWFYSICA

Adviseurs voor akoestiek, bouwfysica, brandveiligheid en duurzaamheid

Akoestisch onderzoek omgevingslawaai

“Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem

Opdrachtgever	BDP Ontwikkeling BV Regio Noord-Oost & Midden
Contactpersoon	De heer R. Stapel
Referentie	17.183.02
Datum	18 augustus 2017
Behandeld door	ing. R.R.J.W. Liebrechts
Status	Definitief

Buro Bouwfysica B.V.
Lylantse Plein 1 (unit 110)
2908 LH Capelle aan den IJssel
+31 (10) 760 0049
info@burobouwfysica.nl
www.burobouwfysica.nl
kvk-nummer 64325660

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3
2 Wettelijk kader 4
2.1 Algemeen 4
2.2 Wet geluidhinder 4
2.2.1 Omvang zones langs wegen 4
2.2.2 Omvang zones langs spoorwegen 5
2.3 Grenswaarden 5
2.4 Reductie geluidsbelastingen wegverkeerslawaai 5
2.5 Cumulatie 5
2.6 Bouwbesluit 2012 5
2.7 Toetsing wgh en hogere waarde beleid 6
2.7.1 Algemeen 6
2.7.2 Systematiek Wgh 6
2.7.3 Gemeentelijk beleid 6
2.7.4 Dove gevel 9
3 Uitgangspunten geluidberekeningen 10
3.1 Algemeen 10
3.2 Wegverkeersgegevens 10
3.3 Spoorweggegevens 10
3.4 Rekenmethode 10
3.5 Overige uitgangspunten 11
4 Berekeningsresultaten 11
4.1 Geluidbelastingen en toetsing gezoneerde geluidbronnen 11
4.2 Geluidbelastingen niet gezoneerde geluidbronnen 11
4.3 Geluidreducerende maatregelen volgens systematiek Wgh 12
4.3.1 Algemeen 12
4.3.2 Bronmaatregelen 12
4.3.3 Overdrachtsmaatregelen 13
4.3.4 Conclusie 13
4.4 Toetsing aan hogere waarden beleid 13
4.5 Hogere waarden 14
5 Conclusie 15

Bijlagen

Bijlage 1: Verkeersgegevens
Bijlage 2: Rekenmodellen
Bijlage 3: Geluidbelastingen zonder maatregelen
Bijlage 4: Geluidbelastingen met maatregelen

1 Inleiding

In opdracht van BPD Ontwikkeling BV Regio Noord-Oost & Midden is voor het project “Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem” ten behoeve van de bestemmingsplanprocedure een akoestisch onderzoek omgevingslawaai uitgevoerd.

De plannen bestaan uit de nieuwbouw van 19 woon-werkwoningen met 4 lagen per woning. Voor het plan is een schetsontwerp opgesteld door Geesink Weusten Architecten, d.d. 28 april 2017.

De locatie is gelegen op korte afstand van de Amsterdamseweg en Arnhem CS en ondervindt op basis van de gemeentelijke geluidbelastingskaart een relatief hoge geluidbelasting vanwege wegverkeers- en spoorweglawaai. Onderstaand volgt de locatie en de verkaveling.

Figuur 1: Locatie

Figuur 2: Verkaveling

Het vigerend bestemmingsplan, Arnhem Centrum II voorziet in de realisatie van Kantoren/Dienstverlening en maakt woningbouw niet direct mogelijk. Een ruimtelijk besluit waarin de woonbestemming mogelijk wordt gemaakt is daarom noodzakelijk. Bij dit ruimtelijk besluit zal een hogere waarde besluit door de gemeente Arnhem moeten worden genomen en omdat het plan gelegen is binnen de zone van de Amsterdamseweg, Zijpendaalseweg en het spoortraject nabij Arnhem CS is een akoestisch onderzoek noodzakelijk. In het kader van een goede ruimtelijke ordening zijn ook de binnen het plan aanwezige 30 km/uur wegen in het onderzoek betrokken.

Doelstelling van het voorliggend onderzoek is het berekenen van de geluidbelastingen op de gevels van het plan vanwege omgevingslawaai en het toetsen van de berekende waarden aan de grenswaarden uit de Wet geluidhinder en het gemeentelijk geluidbeleid.

2 Wettelijk kader

2.1 Algemeen

Bij het ruimtelijk mogelijk maken van geluidgevoelige bestemmingen binnen de zone van verschillende geluidbronnen is nader onderzoek naar de milieueffecten vereist waaronder omgevingslawaai. De locatie is onder meer gelegen binnen de zone van de Amsterdamseweg en het spoortraject Arnhem - Utrecht. Daarnaast is sprake van binnen het plan aanwezige 30 km/uur wegen. Om deze reden is het omgevingsgeluid een relevant punt van aandacht voor de ruimtelijke onderbouwing.

Om woningbouw op de locatie mogelijk te maken is een ruimtelijk besluit waarin de woonbestemming mogelijk wordt gemaakt noodzakelijk. Dit betekent dat ten aanzien van geluid rekening gehouden dient te worden met de bepalingen uit de Wet geluidhinder (hierna te noemen: Wgh) en het gemeentelijk geluidbeleid (zie §2.7).

De Wgh beoogt de burger te beschermen tegen hoge geluidbelastingen. In deze wet zijn onder meer de normen voor geluid vanwege wegverkeers- en spoorweglawaai vastgelegd.

2.2 Wet geluidhinder

2.2.1 Omvang zones langs wegen

Op grond van artikel 74 uit de Wgh bevindt zich aan weerszijden van een weg een zone waarbinnen akoestisch onderzoek moet worden uitgevoerd. Voordat nieuwe geluidgevoelige bestemmingen binnen deze zone kunnen worden geprojecteerd dient te worden onderzocht of aan de grenswaarden van de Wgh wordt voldaan. De zonebreedte is afhankelijk van het aantal rijstroken en van de aard van de omgeving (stedelijk of buitenstedelijk gebied). De definities van stedelijk en buitenstedelijk gebied zijn opgenomen in artikel 1 Wgh.

Deze definities luiden:

- stedelijk gebied: het gebied binnen de bebouwde kom (bepaald door komgrensborden) met uitzondering van het gebied binnen de zone van een autoweg of autosnelweg;
- buitenstedelijk gebied: het gebied buiten de bebouwde kom en het gebied binnen de bebouwde kom dat is gelegen binnen de zone van een autoweg of autosnelweg.

De Amsterdamseweg en de Zijpendaalseweg hebben beide een zonebreedte van 200 m (weg met twee rijstroken in stedelijk gebied). Deze zone wordt gemeten vanaf de buitenste begrenzing van de buitenste rijstrook. Binnen deze zone moet de geluidsbelasting op de gevel van nieuwe woningen worden getoetst aan de grenswaarden op grond van artikel 82 en 83 uit de Wgh.

30 km/uur wegen zijn volgens artikel 74 gedezoneerd en zijn grenswaarden uit de Wgh niet van toepassing. In het gemeentelijk geleidbeleid is aangegeven bij planontwikkeling wel aandacht hieraan te besteden. Bij het verlenen van vrijstellingen of het vaststellen van bestemmingsplannen zal de gemeente zich uitspreken over de aanvaardbaarheid van deze niet-zoneringsplichtig wegverkeerslawaai. De overwegingen zullen zich met name richten op de gevelbelasting vanwege het wegverkeer en het binnenniveau binnen geluidsgevoelige vertrekken.

In het kader van een goede ruimtelijke ordening zijn binnen het plan aanwezige 30 km/uur wegen, waaronder de Sweerts de Landastraat, Bouriciusstraat en Brantsenstraat derhalve in het onderzoek betrokken.

2.2.2 Omvang zones langs spoorwegen

In het Besluit Beluidhinder is in artikel 1.4a de omvang van de geluidzone aan weerszijden van een spoorweg zones aangegeven. Binnen deze zones worden eisen gesteld aan de geluidbelasting. Het plan is gelegen op ca. 30 meter afstand vanaf het spoortraject Arnhem CS en valt daarmee binnen de minimale zonebreedte van 100 m. Binnen deze zone moet de geluidsbelasting op de gevel van nieuwe woningen worden getoetst aan de grenswaarden uit afdeling 4.2 van het Besluit Geluidhinder.

2.3 Grenswaarden

In het geval er nieuwe woningen worden gerealiseerd binnen de zone van een weg of spoorweg, mag de geluidsbelasting niet meer bedragen dan de voorkeurswaarde. Indien de geluidsbelasting hoger is dan de voorkeurswaarde moeten er in principe maatregelen worden getroffen om hieraan alsnog te kunnen voldoen. Blijkt dat niet mogelijk of op zwaarwegende bezwaren te stuiten van stedenbouwkundige, verkeerskundige, landschappelijke of financiële aard dan is het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Arnhem bevoegd tot het vaststellen van hogere waarden. Bij overschrijding van de maximale ontheffingswaarde is in principe geen woningbouw op de locatie mogelijk.

In tabel 1 is aangegeven wat de voorkeursgrenswaarde en de maximale ontheffingswaarde is voor nieuwe woningen binnen de zone van een weg en een spoorweg overeenkomstig de Wgh.

Tabel 1: Grenswaarden nieuwe woningen

Situatie	Voorkeursgrenswaarde/ maximale ontheffingswaarde	
	Wegverkeerslawaai	Spoorweglawaai
Nieuwe woning	48/63 dB	55/68 dB

2.4 Reductie geluidsbelastingen wegverkeerslawaai

Op grond van de verwachting dat de geluidproductie van motorvoertuigen in de toekomst zal afnemen staat artikel 110g Wgh toe om een reductie toe te passen. Deze reductie bedraagt 5 dB bij wegen met een rijsnelheid van lager dan 70 km/uur. Voor de in het onderzoek betrokken Amsterdamseweg en de Zijpendaalseweg is uitgegaan van een reductie van 5 dB.

2.5 Cumulatie

Bij het vaststellen van een hogere waarden moet rekening worden gehouden met eventuele cumulatie van geluidsbelastingen (artikel 110a, zesde lid, Wgh). Dit is het geval indien een geluidgevoelige bestemming is gesitueerd binnen meerdere geluidzones, zoals genoemd in artikel 110f van de Wgh. Daarnaast moet ingevolge het Reken- en meetvoorschrift geluid 2012 (hierna te noemen: RMG2012) sprake zijn van een geluidsbelasting die door de afzonderlijke bronnen hoger is dan voorkeursgrenswaarde(n). Ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening zijn hierin ook 30 km/uur wegen betrokken.

De cumulatie dient te gebeuren conform hoofdstuk 2 van bijlage I van het RMG2012, waarbij de gecumuleerde waarde wordt omgerekend naar het spectrum van de maatgevende bronsoort. De aftrek ingevolge artikel 110g van de Wet geluidhinder wordt bij deze berekening niet toegepast.

2.6 Bouwbesluit 2012

In het Bouwbesluit 2012 is aangegeven wat de karakteristieke geluidwering moet zijn om een binnenwaarde, bij gesloten ramen, te garanderen voor verblijfsgebieden van nieuwe woningen. Deze karakteristieke geluidwering moet minimaal gelijk zijn aan de vastgestelde hogere waarde minus de toegestane binnenwaarde van 33 dB voor het wegverkeers- en spoorweglawaai.

2.7 Toetsing wgh en hogere waarde beleid

2.7.1 Algemeen

In de situatie dat de geluidsbelasting op de gevel hoger is dan de voorkeursgrenswaarde moet behalve aan de grenswaarden uit de Wgh tevens worden getoetst aan de voorwaarden uit het gemeentelijk hogere waarden beleid. Dit beleid is vastgelegd in het document “Nota uitvoeringsbeleid hogere grenswaarden gemeente Arnhem, d.d. februari 2007 Definitief rapport”.

2.7.2 Systematiek Wgh

De Wgh schrijft een aantal onderzoeksverplichtingen voor:

- Er moet een akoestisch onderzoek worden ingesteld naar de optredende geluidsbelasting.
- De voorkeurswaarde moet in acht worden genomen.
- Wanneer de voorkeursgrenswaarde wordt overschreden, moeten maatregelen aan de bron- of in de overdracht worden onderzocht waarmee deze waarde alsnog kan worden bereikt. Indien van toepassing wordt tevens de doeltreffendheid van de benodigde maatregelen onderzocht.

De Wgh legt prioriteit bij maatregelen aan de bron, zoals bijvoorbeeld toepassing van stille wegdekken. Als daarmee onvoldoende effect wordt bereikt, komen maatregelen in de overdrachtssfeer (wallen of schermen) in aanmerking. Maatregelen bij de ontvanger (bijvoorbeeld gevelisolatie) zijn feitelijk alleen gericht op het waarborgen van een acceptabel binnenniveau en niet op het reduceren van de geluidsbelasting. De achtergrondgedachte van deze volgorde is een zo klein mogelijk gebied aan een hoog geluidsniveau bloot te stellen. De aandacht voor dit leidende principe is een wezenlijk element van de Wgh.

2.7.3 Gemeentelijk beleid

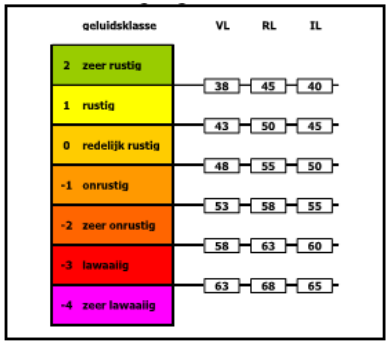
2.7.3.1 Gebiedsgerichte aanpak

De gemeente Arnhem hanteert een systematiek voor gebiedsgerichte aanpak. Binnen het grondgebied van de gemeente Arnhem is onderscheid gemaakt in zeven gebiedstypen. Per gebied is voor geluid een ambitie vastgesteld die dus in de plaats komt van de voorkeursgrenswaarde.

2.7.3.2 Geluidsklasse

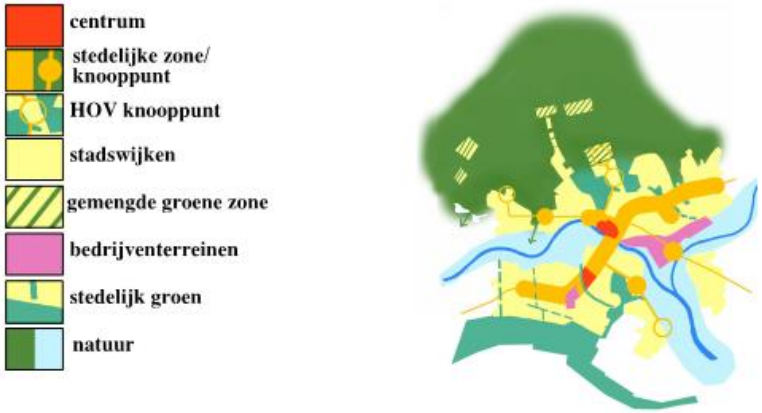
De indeling in geluidsklasse uit de gemeentelijk beleid volgt in tabel 2.

Tabel 2: Indeling in geluidklasse

VL = Verkeerslawaai
RL = Railverkeerlawaai
IL = Industrielawaai

Het grondgebied van de gemeente is aan de hand van functioneel-ruimtelijke kenmerken onderverdeeld in gebieden. Daarbij is aangesloten bij de te onderscheiden gebieden, zoals die zijn weergegeven in het structuurplan 2010. In onderstaande figuur is de gebiedsindeling op basis van het structuurplan 2010 weergegeven.

Figuur 3: Gebiedstypen

Op basis van bovenstaande figuur valt de locatie K10 onder het gebiedstype “Stedelijke zone/knooppunt”.

2.7.3.3 Ambities

Om de communicatie rondom ambities makkelijker te maken is ervoor gekozen om de ambities van de gebiedstype aan te geven in een geluidsklasse die wel gekoppeld is aan een traditionele geluidnormen uit de Wgh. De voorkeursgrenswaarde uit de Wgh komt dus overeen met redelijk rustig. Binnen de gemeente Arnhem worden de volgende ambities voor het gebiedstype “Stedelijke zone/knooppunt” onderscheiden.

Tabel 3: Ambities per gebiedstype

Gebiedstype	Weg- en railverkeer		
	a	i	p
Hoogdynamisch			
Stedelijke zone/knooppunt	-2	-3	-4

Per gebiedstype is daarom onderscheid gemaakt in drie ambitieniveaus: a, i en p:

- **a = ambitie: staat voor de basiskwaliteit in een gebied en omvat de na te streven geluidsklasse voor de te beschermen objecten in een bepaald gebied. De basiskwaliteit in een wijk waar een drukke weg door of langs loopt is afhankelijk is van de afschermende werking van de woningen langs de rand. Een gesloten bouwfront langs de weg verbetert het akoestisch klimaat in de rest van de wijk. Dit is een essentieel principe. Waar dat voordelen oplevert, zal dit principe zoveel mogelijk worden toegepast.**
- **i = incidenteel: deze geluidsklasse wordt bij uitzondering toegepast in combinatie met daarbij de vereiste akoestische compensatie (zie paragraaf 4.12). Hierbij kan worden gedacht aan woningen aan de rand van een gebied die langs een drukke weg liggen.**
- **p = plafond: deze geluidsklasse wordt bij hoge uitzondering toegepast; tot en met geluidsklasse 3 wordt nog net aan de Wet geluidhinder voldaan en bij geluidsklasse 4 is sprake van een situatie als bedoeld in de Interimwet Stad en Milieu. Verdergaande akoestische compensatie is hier vereist. Hierbij kan worden gedacht aan bijzondere plekken, zoals een torenflat bij een verkeersknooppunt, een kruispunt of een inbreiding langs een drukke weg. Bij “vervangende nieuwbouw” kan hier maximaal klasse “zeer lawaaiig (-4)” worden toegestaan. Voor “buitenstedelijke situaties”, zoals een rijksweg langs een woonwijk, is maximaal klasse “zeer onrustig (-2)” toelaatbaar. Vaak speelt hierbij cumulatie, bijvoorbeeld bij twee wegen of een weg en een spoorlijn, een rol. Deze ambitie geldt dan ook voor de gecumuleerde waarde.**

Het toetsen aan de ambities zoals die zijn opgenomen in bovenstaande tabel zijn van toepassing voor nieuwe situaties (locatie K10), hiermee wordt bedoeld:

- De bouw van woningen bij een bestaande weg of spoorweg.

2.7.3.4 Ontheffingscriteria

Ieder verzoek om hogere grenswaarde wordt in ieder geval aan de voornoemde criteria getoetst. Daarnaast worden bij de afweging over het toekennen van een verzoek om een hogere grenswaarde ook de locatiespecifieke kenmerken betrokken. De onderstaande locatiespecifieke kenmerken worden in de overwegingen als positief aspect meegenomen dan wel als zwaarwegend argument meegenomen.

- De locatie bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation.
- De nieuwbouw ter plaatse dient ter vervanging van bestaande bebouwing.
- De locatie is opgenomen in herstructureringsplannen.
- De locatie is opgenomen in de woonconcessie contour van het KAN.
- De nieuwbouw vult een open plaats op tussen aanwezige bebouwing;
- Met de ontwikkeling van de betreffende locatie worden één of meerdere andere milieuknelpunten (bijv. luchtkwaliteit, bodemsanering, overige hindersituatie) elders opgelost.

Locatie K10 bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation.

2.7.3.5 Criteria voor het toekennen van een hogere waarde geluidsklasse “zeer rustig” en “rustig” en “redelijk rustig”

Bij het toekennen van een verzoek om hogere grenswaarde voor geluidgevoelige bestemmingen tot en met de geluidklasse “redelijk rustig” worden geen aanvullende randvoorwaarden of maatregelen gesteld.

2.7.3.6 Criteria voor het toekennen van een hogere waarde geluidsklasse “onrustig”

Bij het toekennen van een verzoek om hogere grenswaarde voor geluidgevoelige bestemmingen tot en met de geluidklasse “onrustig” worden aanvullend ook de volgende criteria bij de afweging betrokken:

- Indien mogelijk bronmaatregelen (bijvoorbeeld stillere asfalttypen) treffen.
- Indien mogelijk de afstand tussen de geluidsbron en de nieuwe woning(en) vergroten.
- Het stedenbouwkundig ontwerp vorm geven waarbij zoveel mogelijk afscherming voor het achterliggende gebied ontstaat.
- Indien mogelijk in het overdrachtsgebied een afscherming realiseren.
- Bij een aanvraag om bouwvergunning voor een woning, scholen en kinderdagverblijven een akoestisch onderzoek voegen en toetsen of wordt voldaan aan de binnenwaarde van het Bouwbesluit.

2.7.3.7 Criteria voor het toekennen van een hogere waarde geluidsklasse “zeer onrustig” en “lawaaiig”

Deze criteria komen overeen met die voor de geluidklasse “onrustig” met als aanvullende criteria:

- Er wordt minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde gerealiseerd.
- Bij woningen/appartementen wordt er minimaal 1 geluidsluwe buitenruimte gecreëerd (tuin of balkon).

2.7.3.8 Criteria voor het toekennen van een hogere waarde geluidsklasse "zeer lawaaiig"

Bij het toekennen van een verzoek om hogere grenswaarde voor geluidgevoelige bestemmingen in de geluidklasse "zeer lawaaiig" wordt voor het verlenen van een hogere waarde de Stad en Milieu procedure toegepast zoals deze opgenomen staat in de wet.

2.7.3.9 Niet akoestische compensatie

Daarnaast zal de gemeente bij de realisatie van woningen vanaf de geluidsklasse "onrustig" niet akoestische compensatie positief betrekken bij de overwegingen om een hogere waarde toe te staan. Bij niet-akoestische compensatie kan gedacht worden aan de volgende zaken:

- Grotere woningen / appartementen.
- Meer dan gemiddeld aantal parkeerplaatsen, liefst door middel van parkeren uit het zicht.
- De nieuwe locatie "groen" in te richten.
- De woningen / appartementen te voorzien van een hoger afwerkingsniveau.
- De hoogstbelaste woningen / appartementen te situeren op een locatie met uitzicht.
- De hoogbelaste woningen / appartementen te situeren in de nabijheid van "uitloopgebieden" /natuurgebieden / OV-knooppunten.

2.7.3.10 Hogere waarde

Wanneer voldoende duidelijk wordt dat de toepassing van de maatregel niet doeltreffend is of de uitvoering om redenen van stedenbouwkundige, landschappelijk of financiële aard niet aan de voornoemde criteria kan worden voldaan, kan een hogere waarde worden toegekend.

2.7.4 Dove gevel

Een gevel, een bouwkundige constructie die een ruimte in een woning scheidt van de buitenlucht, zonder te openen delen hoeft vanuit de Wgh niet getoetst te worden aan de grenswaarden. Op grond van de bepalingen uit de Wgh worden er wel eisen gesteld aan de vereiste karakteristieke geluidwering van een dove gevel.

Indien in een dove gevel ventilatieconstructies aanwezig zijn, zoals suskasten, roosters of mechanische voorzieningen die niet zijn aan te merken als te openen delen, onder andere omdat zij een isolatiewaarde hebben die vergelijkbaar is met de gevel, vindt er geen toetsing plaats aan de Wgh. Beoordeling van deze voorzieningen valt binnen het Bouwbesluit.

3 Uitgangspunten geluidberekeningen

3.1 Algemeen

Hierna worden de uitgangspunten voor de berekeningen beschreven. Het gaat om de gehanteerde wegverkeersgegevens, de gebruikte berekeningsmethode en de overige uitgangspunten.

3.2 Wegverkeersgegevens

De verkeersgegevens zijn verstrekt door de gemeente Arnhem (RVMK prognosejaar 2026-versie april 2017). Deze gegevens hebben betrekking op de verwachte verkeersintensiteit in het prognosejaar 2026, de verdeling van het verkeer in de dag-, avond- en nachtperiode alsmede de verdeling van het verkeer in de onderscheiden voertuigcategorieën. Door de gemeente is aangegeven 1% groei per jaar voor het prognosejaar 2027 aan te houden.

In tabel 4 volgt een beknopt overzicht van de maatgevende wegvakken nabij het plan. In bijlage 1 is de volledige opgave van de verkeersgegevens weergegeven.

Tabel 4: beknopt overzicht gehanteerde verkeersgegevens 2027

Weg	Etmaalintensiteit	Snelheid	Wegdekverharding
Amsterdamseweg	14.889 mvt	50 km/uur	asfalt (ref. wegdek
Zijpendaalseweg	5.874 mvt	50 km/uur	asfalt (ref. wegdek)
Sweerts de Landastraat	303 mvt	30 km/uur	Klinkers in keperverband
Bouriciusstraat	303 mvt	30 km/uur	Klinkers in keperverband
Brantsenstraat	303 mvt	30 km/uur	Klinkers in keperverband

3.3 Spoorweggegevens

De toekomstige verkeersgegevens (intensiteiten, hoogtes, spoorwegcategorieën en bestaande schermen) zijn gebaseerd op de gegevens afkomstig uit het geluidregister spoorwegen (download d.d. 22 mei 2017, laatste download gegevens omdat de site http://www.geluidregisterspoor.nl/geluidregister.html under construction is tot eind augustus 2017).

3.4 Rekenmethode

Voor de bepaling van de geluidsbelasting vanwege het wegverkeers- en spoorweglawaai zijn berekeningen uitgevoerd met Standaardrekenmethode 2 overeenkomstig het Reken- en meetvoorschrift geluid 2012. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het rekenprogramma Geomilieu, versie 4.21. In het rekenmodel zijn de geluidsbronnen (wegen/spoorwegen), bodemgebieden (akoestisch hard/zacht), objecten (gebouwen enz.), hoogtelijnen en toetspunten ingevoerd. Een afbeelding van de ontwikkelde rekenmodellen is weergegeven in bijlage 2. In verband met de grootte van het rekenmodel is er voor gekozen geen uitdraai van de ingevoerde items in de bijlage van dit rapport op te nemen. Indien gewenst kan deze uitdraai of het rekenmodel kosteloos worden aangeleverd.

Bij de berekeningen wordt onderscheid gemaakt tussen de dagperiode (07.00 uur - 19.00 uur), de avondperiode (19.00 uur – 23.00 uur) en de nachtperiode (23.00 uur - 07.00 uur). Voor een vergelijking met de wettelijke grenswaarden wordt het gewogen gemiddelde van de dag-, avond- en nachtwaarde de dosismaat L_{den} vastgesteld. De dosismaat L_{den} wordt als volgt bepaald:

$$L_{den} = 10 * {}^{10}log \frac{12 * 10^{\frac{L_{dag}}{10}} + 4 * 10^{\frac{L_{avond}+5}{10}} + 8 * 10^{\frac{L_{nacht}+10}{10}}}{24}$$

3.5 Overige uitgangspunten

Het model van de omgeving is gebaseerd op de TOP10 vectorkaart en de kadastrale kaart verkregen via PDOK. De bebouwingshoogte van de omliggende bebouwing is gebaseerd op Googlemaps en de AHN Viewer. De ligging en bouwhoogtes van het plan is gebaseerd op de situatietekening met kenmerk "1919-170721-SITUATIE, d.d. 17 juli 2017 verstrekt door Geesink Weusten Architecten. Daarnaast is gebruik gemaakt van het A3-boekwerk met de locatie en plattegrond- en geveltekeningen met kenmerk "1919-170721, d.d. 28 april 2017 opgesteld door Geesink Weusten Architecten.

De toetspunten zijn gesitueerd met een beoordelingshoogte van 1,5 m t.o.v. vloerpeilniveau in stappen van 3 m (1,5 m / 4,5 m / 7,5 m / 10,5 m) gekoppeld aan het gebouw op 10 cm voor de gevel (invallend geluidniveau).

In het rekenmodel is als uitgangspunt een akoestisch harde bodem gekozen. Alle akoestische zachte gebieden zoals gras en bermen zijn als specifieke bodemgebieden in het rekenmodel ingevoerd. Tevens zijn onder de spoorbanen absorberende bodemvlakken gemodelleerd.

De hoogteligging van de spoorbanen ten opzichte van het plaatselijk maaiveld zijn overeenkomstig het geluidregister. De hoogteligging van het omliggende aandachtsgebied is gebaseerd op de AHN Viewer.

4 Berekeningsresultaten

4.1 Geluidbelastingen en toetsing gezoneerde geluidbronnen

In bijlage 3 is een compleet overzicht van de berekende geluidsbelastingen opgenomen. In onderstaande tabel zijn de maximaal optredende geluidbelastingen (geluidbelasting hoger dan de voorkeursgrenswaarde) voor de gezoneerde geluidbronnen weergegeven. De geluidbelastingen vanwege wegverkeerslawaai zijn hierbij gepresenteerd na aftrek conform art. 110g Wgh.

Tabel 5: Maximaal optredende geluidbelasting gezoneerde geluidbronnen

Bron	Geveloriëntatie	Geluidbelasting (L_{den})
Amsterdamseweg	Wegzijde	63 dB
	Achter (tuinzijde)	≤48 dB
Zijpendaalseweg	Alle gevels	≤48 dB
Spoortraject Arnhem CS	Spoorzijde	62 dB
	Achter (tuinzijde)	≤55 dB

Uit de berekeningen blijkt dat zowel vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject sprake is van een overschrijding van de voorkeursgrenswaarde maar niet van de maximaal te verlenen ontheffingswaarde waardoor het toepassen van dove gevels niet noodzakelijk. Op de achtergevels van alle woningen voldoet de geluidbelasting aan de voorkeursgrenswaarde.

4.2 Geluidbelastingen niet gezoneerde geluidbronnen

In bijlage 3 is een compleet overzicht van de berekende geluidsbelastingen opgenomen. In onderstaande tabel zijn de maximaal optredende geluidbelastingen voor de 30 km/uur wegen weergegeven en zijn hierbij gepresenteerd zonder aftrek conform art. 110g Wgh.

Tabel 6: Maximaal optredende geluidbelasting niet gezoneerde geluidbronnen

Bron	Geluidbelasting (L_{den})
30 km/uur wegen	40 dB

Uit de berekeningen blijkt dat de geluidsbelasting als gevolg van de 30 km/uur wegen maximaal 40 dB (zonder aftrek conform art. 110g Wgh) bedraagt en voldoet daarmee aan de voorkeursgrenswaarde wanneer getoetst zou worden aan de Wgh. De geluidbelasting vanwege de 30 km/uur wegen vormt daarmee geen belemmering voor de plantontwikkeling.

4.3 Geluidreducerende maatregelen volgens systematiek Wgh

4.3.1 Algemeen

Omdat de voorkeursgrenswaarde wordt overschreden is onderzoek naar maatregelen vereist om de geluidbelasting te beperken. De systematiek in de Wgh is zodanig dat eerst moet worden beoordeeld of maatregelen aan de geluidsbron mogelijk zijn en daarna in het overdrachtsgebied tussen de bron en de woningen. Indien dat onvoldoende effect oplevert kunnen bouwkundige maatregelen worden getroffen om de geluidsbelastingen te reduceren. Ten behoeve van de motivatie voor de vaststelling van hogere waarden is het effect van bron- en overdrachtsmaatregelen inzichtelijk gemaakt.

4.3.2 Bronmaatregelen

4.3.2.1 Amsterdamseweg

Bronmaatregelen in de vorm van maatregelen op verkeerskundig gebied zoals verlaging van de verkeersintensiteit, verlaging van de maximum snelheid, wijziging van de verkeerssamenstelling of een wijziging van de route voor zwaar vrachtverkeer, is niet onderzocht daar dit meestal alleen van toepassing is wanneer het gaat om te projecteren, in aanbouw zijnde of aanwezige woningen en een nog niet geprojecteerde weg alsmede de Amsterdamseweg een noodzakelijke verkeers- en vervoersfunctie vervult.

Met een bronmaatregel in de vorm van een stiller wegdek (bijv. dunne deklagen B) op de Amsterdamseweg kan de geluidbelasting worden gereduceerd met ca. 3 dB, maar resulteert vanwege de hoogte van de geluidbelasting niet tot een afname tot aan de voorkeursgrenswaarde. De kosten voor het toepassen van “dunne deklagen B” bedragen ca. € 50,- per m^2 (investerings- en onderhoudskosten). Vervanging van ca. 3000 m^2 asfalt (over een effectieve lengte van ca. 300 m bij een wegbreedte van ca. 10 m) leidt dit tot een kostenpost van ca. € 150.000,-.

Op basis van “Kengetallen Milieukosten, Milieumaatregelen in bouwprojecten”, d.d. oktober 2007 van het Ontwikkelingsbedrijf Gemeente Amsterdam & Dienst Milieu en Bouwtoezicht, is de besparing op de kosten voor geluidwerende voorzieningen aan de woningen vergeleken met de kosten voor de aanleg van stil asfalt op de genoemde weg. Op basis van de kengetallen resulteert een afname van de gecumuleerde geluidbelasting met 3 dB in een reductie van de kosten voor geluidwerende voorzieningen van ca. € 50,- per m^2 gevel aan de zijde van de weg (van 68 naar 65 dB) en ca. € 10,- per m^2 gevel aan de kopgevels (van 63 naar 60 dB). De totale reductie (baten) wordt geraamd op ca. € 75.000,-.

Uit de doelmatigheidsafweging blijkt dat het toepassen van stil asfalt niet doelmatig is omdat de besparing op de kosten van geluidwerende voorzieningen niet in verhouding staat tot de kosten voor aanleg van geluidreducerend asfalt.

De toepassing van met name dunne deklagen ontmoet naar verwachting bezwaren van civieltechnische aard daar in een binnenstedelijke situatie stillere verhardingen een geringere weerstand bieden tegen wringende belasting en daardoor de onderhoudskosten hoger zijn.

4.3.2.2 Spoortraject

Bronmaatregelen in de vorm van maatregelen op “verkeerskundig” gebied zoals verlaging van de intensiteiten, verlaging van de maximum snelheid van de doorgaande treinen, wijziging van de categorieën e.d., is niet onderzocht daar het spoortraject Rijksinfrastructuur betreft.

Met een bronmaatregel in de vorm van raildempers of betonnen mono – of duoblok dwarsliggers kan de geluidbelasting worden gereduceerd met ca. 3 dB, maar resulteert vanwege de hoogte van de geluidbelasting niet tot een afname tot aan de voorkeursgrenswaarde. De indicatieve kosten bedragen ca. € 600,- per meter enkel spoor. Vervanging van ca. 3000 meter enkel spoor (effectieve lengte van ca. 300 m en 10 sporen t.p.v. station) leidt dit tot een kostenpost van ca. €

2.000.000,-. Op basis van de kengetallen resulteert een afname van de geluidbelasting met 3 dB in een reductie van de kosten voor geluidwerende voorzieningen van ca. € 25,- per m^2 gevel aan de zijde van de weg (van 62 naar 59 dB) en ca. € 8,- per m^2 gevel aan de kopgevels (van 59 naar 56 dB). De totale reductie (baten) wordt geraamd op ca. € 40.000,-.

Uit de doelmatigheidsafweging blijkt dat het toepassen van raildempers niet doelmatig is omdat de besparing op de kosten van geluidwerende voorzieningen niet in verhouding staat tot de kosten voor aanleg van geluidreducerend asfalt.

4.3.3 Overdrachtsmaatregelen

4.3.3.1 Amsterdamseweg

In theorie is het mogelijk door middel van een geluidscherm langs de weg de geluidbelasting op de gevel te reduceren. Daar sprake is van een stedelijke situatie is plaatsing van een geluidscherm langs de Amsterdamseweg niet onderzocht daar dit naar verwachting leidt tot bezwaren van verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.

4.3.3.2 Spoortraject

Met het plaatsen van een geluidscherm langs het station over een lengte van ca. 300 m en een hoogte van 5 m is de geluidbelasting op de onderste 2 lagen te reduceren tot de voorkeursgrenswaarde. Vanwege de verdiepte ligging van het station t.o.v. de woningen is voor de bovenste 2 lagen een veel hoger geluidscherm noodzakelijk. De indicatieve kosten van een 300 m lange en 5 meter hoge geluidscherm bedraagt ca. € 750.000 (500,- per m^2 scherm). De totale reductiekosten van de geluidwerende voorzieningen worden geraamd op ca. € 7.500,-.

Uit de doelmatigheidsafweging blijkt dat het toepassen van een geluidscherm niet doelmatig is omdat de besparing op de kosten van geluidwerende voorzieningen niet in verhouding staat tot de kosten voor aanleg van een geluidscherm.

4.3.4 Conclusie bron- en overdrachtsmaatregelen

Geconcludeerd kan worden dat geluidsreducerende maatregelen aan de bron of in de overdracht niet voldoende effect sorteren, niet doelmatig zijn dan wel bezwaren ontmoeten van civieltechnische, verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.

4.4 Toetsing aan hogere waarden beleid

De voorkeursgrenswaarde van 48 dB vanwege de Zijpendaalseweg wordt niet overschreden. Voor deze weg wordt voldaan aan de grenswaarden uit de Wgh en zijn derhalve geen aanvullende criteria en ambitieniveaus uit het hogere waarden beleid van toepassing.

De geluidbelasting vanwege de Amsterdamseweg bedraagt maximaal 63 dB en valt hiermee in de hoogste geluidklasse “lawaaiig” uit het hogere waarden beleid en voldoet derhalve niet aan het ambitieniveau “zeer onrustig”.

De geluidbelasting vanwege het spoortraject bedraagt maximaal 62 dB en valt hiermee in de een na hoogste geluidklasse “zeer onrustig” uit het hogere waarden beleid en voldoet wel aan het ambitieniveau “zeer onrustig”.

Conform de criteria uit het hogere waarden beleid voor het toekennen van een hogere waarde voor de geluidsklasse “zeer onrustig” en “lawaaiig”, dient elke woning te beschikken over een geluidluwe zijde, een geluidluwe buitenruimte en de realisatie van minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde. Uit de berekeningen en vertaling naar de plattegronden blijkt dat het plan voldoet aan deze criteria daar elke woning beschikt over een geluidluwe achtergevel (tuinzijde) waaraan de buitenruimte en tenminste een verblijfsruimte is gesitueerd. Uit de berekeningen blijkt dat de gecumuleerde geluidbelasting (L_{CUM}) maximaal 68 dB bedraagt op de gevels aan de weg(spoor)zijde.

4.5 Hogere waarden en verantwoording

Het toekennen van een hogere waarde voor de 19 woon/werk woningen is op basis van onderstaande argumenten te verantwoorden binnen het gemeentelijk geluidbeleid:

- Geluidsreducerende maatregelen aan de bron of in de overdracht sorteren niet voldoende effect, zijn niet doelmatig, dan wel ontmoeten bezwaren van civieltechnische, verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.
- Het plan bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation (ontheffingscriteria/locatiespecifieke kenmerken).
- De afmeting en positie van het plan zorgt voor afscherming van de achtergevels (tuinzijde) tot aan de voorkeursgrenswaarde en zorgt gemiddeld voor een ca. 5 dB lagere geluidbelasting vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject op de direct achterliggende woningen aan de Bouriciusstraat en de Sweerts de Landastraat (zie bijlage 3).
- Het plan voldoet grotendeels aan de in het hogere waarden beleid gestelde ambitieniveaus dan wel is sprake van een geringe afwijking (voor de Amsterdamseweg).
- Het plan voldoet aan de criteria uit het hogere waarden beleid m.b.t. een geluidluwe zijde, een geluidluwe buitenruimte en de realisatie van minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde.
- De toegestane binnenwaarde van 33 dB is o.a. te waarborgen middels akoestische beglazing, geluidgedempte ventilatievoorzieningen en dubbele kierdichting e.d. op basis van het maatgevende wegverkeerslawaai zonder aftrek conform art. 110g Wgh (max. 68 dB) en het meest ongunstige frequentiespectrum (spectrum 2 volgens de NPR 5079). In het kader van de aanvraag omgevingsvergunning zal een en ander in detail worden uitgewerkt middels een akoestisch-bouwtechnisch rapport.

Tabel 4 vermeld de aantallen waarop een geluidsbelasting wordt verwacht die hoger is dan de voorkeurgrenswaarde.

Tabel 4. Hogere waarden project “Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem”

Geluidsgevoelig object: woningen		Verzochte hogere waarden in dB (hoogst berekende geluidbelasting)
Geluidsbron	Aantal	
Amsterdamseweg	19	63
Spoortraject Arnhem CS	19	62

5 Conclusie

Voor het project “Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem” is in voorliggend onderzoek ten behoeve van de bestemmingsplanprocedure een akoestisch onderzoek wegverkeers- en spoorweglawaai uitgevoerd.

Uit de berekeningen blijkt dat zowel vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject Arnhem CS sprake is van een overschrijding van de voorkeursgrenswaarde maar niet van de maximaal te verlenen ontheffingswaarde waardoor het toepassen van dove gevels niet noodzakelijk en het vaststellen van een hogere waarde per geluidbron mogelijk is. Op de achtergevels van alle woningen voldoet de geluidbelasting aan de voorkeursgrenswaarde. De geluidsbelasting als gevolg van de 30 km/uur wegen bedraagt maximaal 40 dB (zonder aftrek conform art. 110g Wgh) en vormt daarmee geen belemmering voor de plantontwikkeling. De gecumuleerde geluidbelasting (L_{CUM}) bedraagt maximaal 68 dB.

Het toekennen van een hogere waarde voor de 19 woon/werk woningen van 63 dB voor de Amsterdamseweg en 62 dB voor het spoortraject is op basis van onderstaande argumenten te verantwoorden binnen het gemeentelijk geluidbeleid:

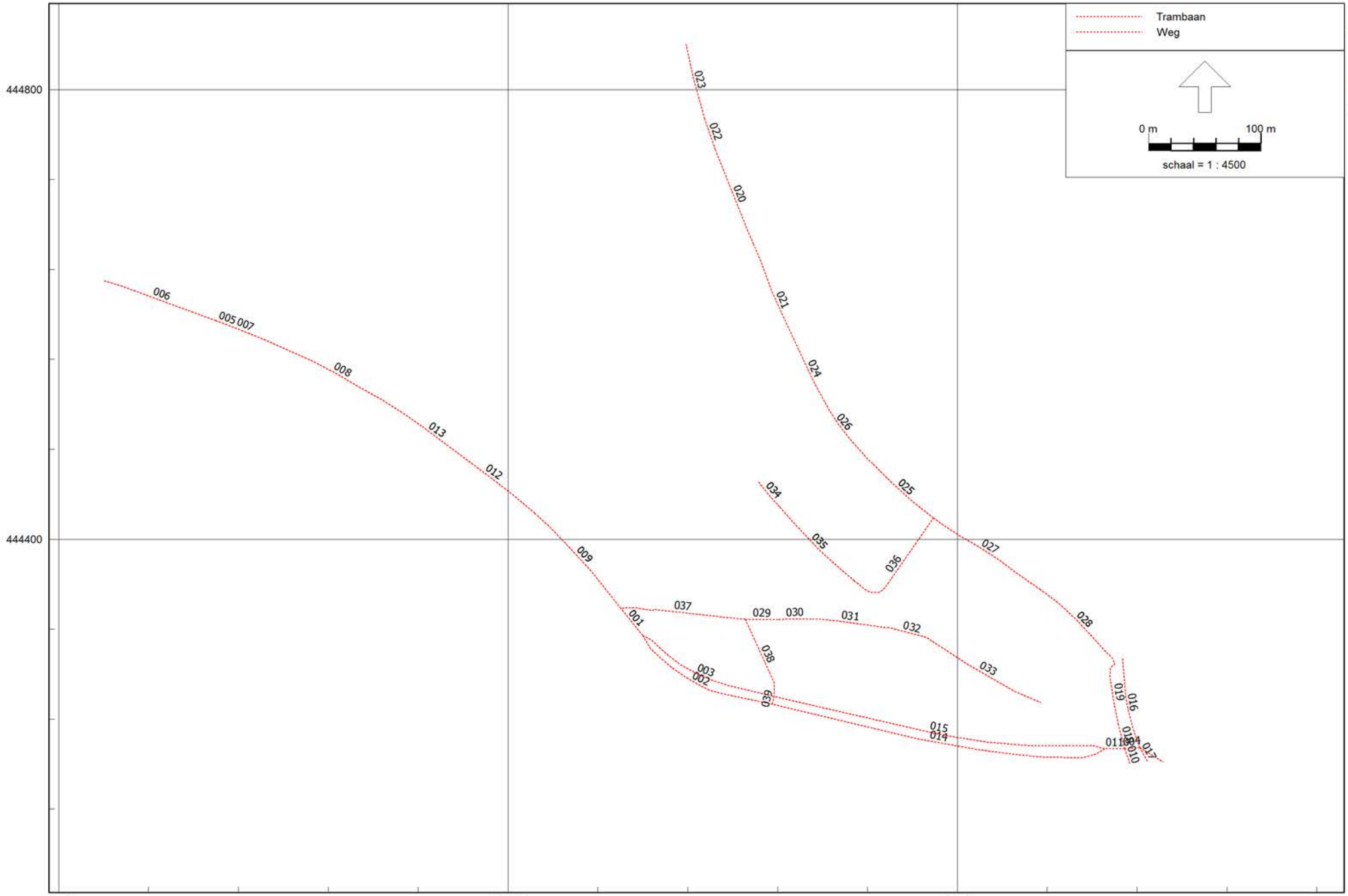
- Geluidsreducerende maatregelen aan de bron of in de overdracht sorteren niet voldoende effect, zijn niet doelmatig, dan wel ontmoeten bezwaren van civieltechnische, verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.
- Het plan bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation (ontheffingscriteria/locatiespecifieke kenmerken).
- De afmeting en positie van het plan zorgt voor afscherming van de achtergevels (tuinzijde) tot aan de voorkeursgrenswaarde en zorgt gemiddeld voor een ca. 5 dB lagere geluidbelasting vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject op de direct achterliggende woningen aan de Bouriciusstraat en de Sweerts de Landastraat.
- Het plan voldoet grotendeels aan de in het hogere waarden beleid gestelde ambitieniveaus dan wel is sprake van een geringe afwijking (voor de Amsterdamseweg).
- Het plan voldoet aan de criteria uit het hogere waarden beleid m.b.t. een geluidluwe zijde, een geluidluwe buitenruimte en de realisatie van minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde.
- De toegestane binnenwaarde van 33 dB is o.a. te waarborgen middels akoestische beglazing, geluidgedempte ventilatievoorzieningen en dubbele kierdichting e.d. op basis van het maatgevende wegverkeerslawaai zonder aftrek conform art. 110g Wgh (max. 68 dB) en het meest ongunstige frequentiespectrum (spectrum 2 volgens de NPR 5079). In het kader van de aanvraag omgevingsvergunning zal een en ander in detail worden uitgewerkt middels een akoestisch-bouwtechnisch rapport.

Geconcludeerd kan worden dat het plan, ondanks de ligging op korte afstand van geluidbronnen, uitvoerbaar is en voorziet in een goed woon- en leefklimaat.

Het besluit tot vaststelling hogere waarden maakt onderdeel uit van de ruimtelijke procedure. Geadviseerd wordt om op basis van voorliggende rapportage hogere waarden vast te stellen zoals aangegeven in hoofdstuk 4.

Behandeld door: ing. R.R.J.W. Liebrechts
Projectverantwoordelijke: ir. J. Hardlooper
Buro Bouwfysica B.V.
Lylantseplein 1 (unit 110)
2908 LH Capelle aan den IJssel
T 010 – 760 00 49
M info@burobouwfysica.nl
W www.burobouwfysica.nl

Bijlage 1: Verkeersgegevens

Wegnummering

Buro Bouwfysica

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Verkeersgegevens intensiteiten 2027

Model: wegverkeer 2027
Groep: (hoofdgroep)
Lijst van Wegen, voor rekenmethode Wegverkeerslawaai - RMW-2012

Naam	Omschr.	ISO_H	ISO M	Hdef.	Type	Cpl	Cpl_W	Helling	Wegdek	V(MR(D))	V(MR(A))	V(MR(N))	V(MR(P4))	V(LV(D))	V(LV(A))	V(LV(N))	V(LV(P4))	V(MV(D))	V(MV(A))	V(MV(N))	V(MV(P4))	V(ZV(D))	V(ZV(A))	V(ZV(N))
001	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
002	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
003	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
004	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
005	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
006	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
007	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
008	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
009	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
010	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
011	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
012	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
013	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
014	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
015	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
016	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
017	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
018	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
019	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
020	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
021	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
022	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
023	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
024	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
025	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
026	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
027	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
028	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
029	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
030	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
031	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
032	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
033	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
034	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
035	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
036	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
037	Bouriciusstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
038	Brantsenstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
039	Brantsenstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30

Verkeersgegevens intensiteiten 2027

Model: wegverkeer 2027
Groep: (hoofdgroep)
Lijst van Wegen, voor rekenmethode Wegverkeerslawaai - RMW-2012

Naam	V(ZV(P4))	Totaal aantal	%Int(D)	%Int(A)	%Int(N)	%Int(P4)	%MR(D)	%MR(A)	%MR(N)	%MR(P4)	%LV(D)	%LV(A)	%LV(N)	%LV(P4)	%MV(D)	%MV(A)	%MV(N)	%MV(P4)	%ZV(D)	%ZV(A)	%ZV(N)	%ZV(P4)	MR(D)	MR(A)	MR(N)	MR(P4)	LV(D)	LV(A)
001	--	14174,34	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,85	94,83	95,25	--	5,75	3,97	3,63	--	1,41	1,20	1,12	--	--	--	--	--	859,41	516,15
002	--	7545,71	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,79	94,80	95,26	--	5,81	4,01	3,62	--	1,40	1,19	1,12	--	--	--	--	--	457,21	274,69
003	--	6628,63	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,92	94,88	95,22	--	5,67	3,92	3,64	--	1,42	1,21	1,13	--	--	--	--	--	402,20	241,51
004	--	7558,84	6,53	3,83	0,79	--	--	--	--	--	91,88	94,12	94,05	--	6,81	4,76	4,91	--	1,31	1,12	1,05	--	--	--	--	--	453,51	272,48
005	--	12268,47	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,41	94,51	94,88	--	6,11	4,23	3,93	--	1,48	1,26	1,19	--	--	--	--	--	740,33	444,09
006	--	12285,64	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,42	94,52	94,89	--	6,10	4,22	3,92	--	1,48	1,26	1,19	--	--	--	--	--	741,44	444,75
007	--	12268,47	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,41	94,51	94,88	--	6,11	4,23	3,93	--	1,48	1,26	1,19	--	--	--	--	--	740,33	444,09
008	--	11525,11	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,14	94,31	94,68	--	6,37	4,41	4,12	--	1,49	1,27	1,20	--	--	--	--	--	693,44	416,30
009	--	13137,07	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,44	94,53	94,95	--	6,06	4,19	3,85	--	1,50	1,28	1,20	--	--	--	--	--	793,00	475,63
010	--	15414,62	6,54	3,82	0,77	--	--	--	--	--	90,56	93,00	94,24	--	6,36	4,35	3,26	--	3,09	2,65	2,51	--	--	--	--	--	912,95	547,62
011	--	14890,43	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,98	94,94	95,36	--	5,66	3,91	3,55	--	1,36	1,15	1,08	--	--	--	--	--	904,09	542,86
012	--	12614,90	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,17	94,33	94,76	--	6,27	4,34	3,99	--	1,56	1,33	1,25	--	--	--	--	--	759,25	455,76
013	--	11491,78	6,54	3,83	0,78	--	--	--	--	--	91,96	94,17	94,57	--	6,49	4,50	4,19	--	1,56	1,33	1,25	--	--	--	--	--	691,14	414,48
014	--	7858,81	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,92	94,90	95,37	--	5,74	3,96	3,56	--	1,34	1,14	1,07	--	--	--	--	--	476,85	286,39
015	--	7030,61	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	93,07	94,99	95,37	--	5,56	3,84	3,53	--	1,38	1,17	1,10	--	--	--	--	--	427,28	256,45
016	--	4300,58	6,54	3,81	0,78	--	--	--	--	--	88,41	91,02	91,48	--	6,12	4,28	4,11	--	5,47	4,70	4,41	--	--	--	--	--	248,66	149,14
017	--	7098,28	6,55	3,81	0,77	--	--	--	--	--	88,89	91,57	92,90	--	6,51	4,47	3,35	--	4,61	3,96	3,76	--	--	--	--	--	413,28	247,65
018	--	637,31	6,54	3,82	0,78	--	--	--	--	--	90,68	93,05	93,92	--	6,13	4,22	3,50	--	3,19	2,73	2,57	--	--	--	--	--	37,80	22,65
019	--	11792,76	6,54	3,82	0,78	--	--	--	--	--	90,68	93,05	93,92	--	6,13	4,22	3,50	--	3,19	2,73	2,57	--	--	--	--	--	699,37	419,17
020	--	4550,05	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	94,01	95,64	96,47	--	4,27	2,90	2,16	--	1,72	1,46	1,38	--	--	--	--	--	279,32	167,54
021	--	4813,66	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	94,11	95,72	96,53	--	4,20	2,85	2,12	--	1,69	1,44	1,35	--	--	--	--	--	295,82	177,39
022	--	4718,72	6,53	3,86	0,78	--	--	--	--	--	94,64	96,10	96,83	--	3,78	2,56	1,91	--	1,58	1,34	1,26	--	--	--	--	--	291,62	175,04
023	--	4718,72	6,53	3,86	0,78	--	--	--	--	--	94,64	96,10	96,83	--	3,78	2,56	1,91	--	1,58	1,34	1,26	--	--	--	--	--	291,62	175,04
024	--	4813,66	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	94,11	95,72	96,53	--	4,20	2,85	2,12	--	1,69	1,44	1,35	--	--	--	--	--	295,82	177,39
025	--	5237,86	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,95	94,84	95,79	--	4,90	3,33	2,48	--	2,15	1,83	1,73	--	--	--	--	--	317,92	190,76
026	--	5237,86	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,95	94,84	95,79	--	4,90	3,33	2,48	--	2,15	1,83	1,73	--	--	--	--	--	317,92	190,76
027	--	5874,16	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	93,71	95,41	96,26	--	4,37	2,97	2,21	--	1,92	1,63	1,53	--	--	--	--	--	359,46	215,77
028	--	5874,16	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	93,71	95,41	96,26	--	4,37	2,97	2,21	--	1,92	1,63	1,53	--	--	--	--	--	359,46	215,77
029	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
030	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
031	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
032	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
033	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
034	--	637,31	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	44,55	16,57
035	--	637,31	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	44,55	16,57
036	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
037	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
038	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
039	--	2028,08	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	141,76	52,73

Verkeersgegevens intensiteiten 2027

Model: wegverkeer 2027
Groep: (hoofdgroep)
Lijst van Wegen, voor rekenmethode Wegverkeerslawaai - RMW-2012

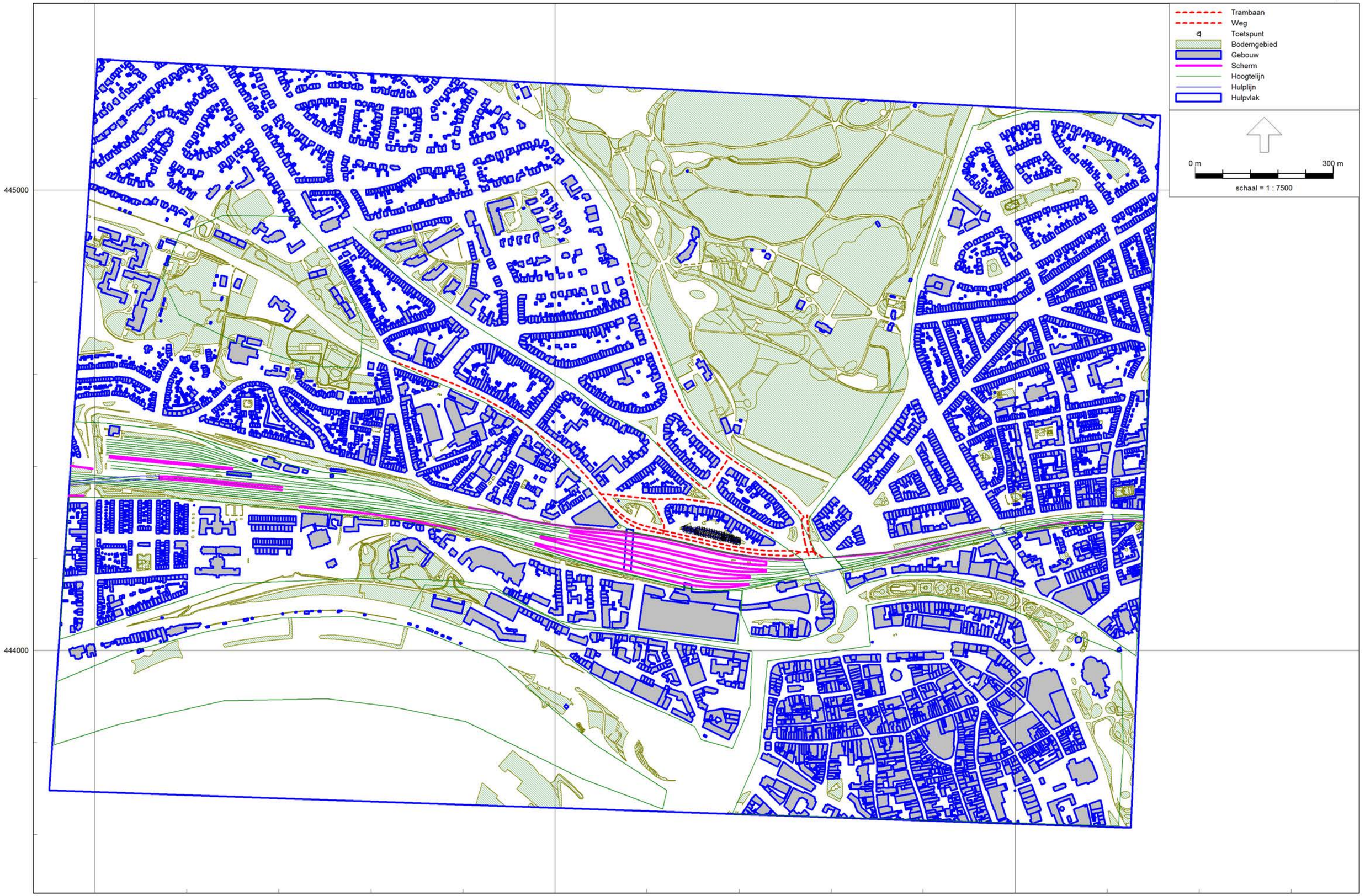
Naam	LV(N)	LV(P4)	MV(D)	MV(A)	MV(N)	MV(P4)	ZV(D)	ZV(A)	ZV(N)	ZV(P4)	LE (D) 63	LE (D) 125	LE (D) 250	LE (D) 500	LE (D) 1k	LE (D) 2k	LE (D) 4k	LE (D) 8k	LE (A) 63	LE (A) 125	LE (A) 250	LE (A) 500	LE (A) 1k
001	105,31	--	53,22	21,61	4,01	--	13,05	6,53	1,24	--	85,15	92,54	99,38	103,79	109,86	106,51	99,78	90,62	82,34	89,55	96,11	101,16	107,44
002	56,07	--	28,63	11,62	2,13	--	6,90	3,45	0,66	--	82,42	89,82	96,66	101,06	107,12	103,78	97,04	87,90	79,60	86,82	93,39	98,43	104,70
003	49,23	--	24,54	9,98	1,88	--	6,15	3,08	0,58	--	81,83	89,22	96,05	100,49	106,56	103,21	96,47	87,31	79,03	86,24	92,79	97,86	104,14
004	56,16	--	33,61	13,78	2,93	--	6,47	3,24	0,63	--	82,60	90,09	97,03	101,15	107,16	103,85	97,12	88,11	79,75	87,05	93,73	98,49	104,72
005	90,79	--	48,95	19,88	3,76	--	11,86	5,92	1,14	--	84,63	92,06	98,93	103,24	109,26	105,92	99,19	90,11	81,79	89,03	95,65	100,59	106,82
006	90,93	--	48,94	19,86	3,76	--	11,87	5,93	1,14	--	84,63	92,06	98,94	103,25	109,26	105,93	99,20	90,11	81,79	89,04	95,65	100,59	106,83
007	90,79	--	48,95	19,88	3,76	--	11,86	5,92	1,14	--	84,63	92,06	98,93	103,24	109,26	105,92	99,19	90,11	81,79	89,03	95,65	100,59	106,82
008	85,11	--	47,94	19,47	3,70	--	11,21	5,61	1,08	--	84,41	91,86	98,77	103,00	109,00	105,67	98,95	89,90	81,57	88,83	95,47	100,34	106,56
009	97,29	--	51,99	21,08	3,95	--	12,87	6,44	1,23	--	84,92	92,34	99,22	103,54	109,56	106,22	99,49	90,40	82,09	89,33	95,93	100,89	107,12
010	111,86	--	64,12	25,61	3,87	--	31,15	15,60	2,98	--	86,30	93,70	100,71	104,90	110,49	107,18	100,47	91,69	83,41	90,64	97,42	102,18	108,01
011	110,76	--	55,03	22,36	4,12	--	13,22	6,58	1,25	--	85,32	92,71	99,53	103,97	110,06	106,71	99,98	90,80	82,51	89,72	96,26	101,35	107,64
012	93,24	--	51,65	20,97	3,93	--	12,85	6,43	1,23	--	84,82	92,25	99,16	103,41	109,40	106,07	99,34	90,30	81,97	89,23	95,86	100,76	106,96
013	84,77	--	48,78	19,81	3,76	--	11,72	5,85	1,12	--	84,46	91,92	98,84	103,04	109,01	105,69	98,96	89,95	81,60	88,88	95,54	100,37	106,56
014	58,46	--	29,46	11,95	2,18	--	6,88	3,44	0,66	--	82,55	89,95	96,78	101,20	107,29	103,94	97,20	88,03	79,74	86,96	93,51	98,57	104,87
015	52,30	--	25,53	10,37	1,94	--	6,34	3,16	0,60	--	82,05	89,43	96,24	100,71	106,80	103,45	96,71	87,52	79,25	86,44	92,98	98,09	104,38
016	30,69	--	17,21	7,01	1,38	--	15,38	7,70	1,48	--	81,50	88,84	95,94	100,13	105,25	101,94	95,26	86,79	78,60	85,81	92,74	97,37	102,73
017	50,78	--	30,27	12,09	1,83	--	21,43	10,71	2,06	--	83,47	90,86	97,95	102,08	107,34	104,03	97,35	88,81	80,55	87,79	94,68	99,31	104,82
018	4,67	--	2,55	1,03	0,17	--	1,33	0,66	0,13	--	72,46	79,84	86,84	91,08	96,66	93,34	86,63	77,84	69,58	76,80	83,57	88,36	94,18
019	86,39	--	47,28	19,01	3,22	--	24,60	12,30	2,36	--	85,13	92,51	99,51	103,75	109,33	106,01	99,30	90,51	82,25	89,47	96,24	101,03	106,85
020	34,24	--	12,69	5,08	0,77	--	5,11	2,56	0,49	--	80,02	87,26	93,94	98,81	104,90	101,51	94,77	85,43	77,28	84,35	90,76	96,22	102,51
021	36,24	--	13,20	5,28	0,80	--	5,31	2,67	0,51	--	80,24	87,47	94,13	99,03	105,14	101,75	95,00	85,65	77,50	84,57	90,96	96,45	102,75
022	35,64	--	11,65	4,66	0,70	--	4,87	2,44	0,46	--	80,00	87,19	93,77	98,84	105,02	101,61	94,86	85,40	77,30	84,33	90,64	96,29	102,64
023	35,64	--	11,65	4,66	0,70	--	4,87	2,44	0,46	--	80,00	87,19	93,77	98,84	105,02	101,61	94,86	85,40	77,30	84,33	90,64	96,29	102,64
024	36,24	--	13,20	5,28	0,80	--	5,31	2,67	0,51	--	80,24	87,47	94,13	99,03	105,14	101,75	95,00	85,65	77,50	84,57	90,96	96,45	102,75
025	39,14	--	16,76	6,70	1,01	--	7,35	3,68	0,71	--	80,96	88,25	95,05	99,68	105,60	102,24	95,51	86,36	78,16	85,29	91,83	97,05	103,18
026	39,14	--	16,76	6,70	1,01	--	7,35	3,68	0,71	--	80,96	88,25	95,05	99,68	105,60	102,24	95,51	86,36	78,16	85,29	91,83	97,05	103,18
027	44,10	--	16,76	6,72	1,01	--	7,36	3,69	0,70	--	81,24	88,49	95,20	100,02	106,04	102,66	95,92	86,64	78,49	85,57	92,02	97,42	103,64
028	44,10	--	16,76	6,72	1,01	--	7,36	3,69	0,70	--	81,24	88,49	95,20	100,02	106,04	102,66	95,92	86,64	78,49	85,57	92,02	97,42	103,64
029	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
030	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
031	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
032	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
033	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
034	4,46	--	--	--	--	--	--	--	--	--	76,79	80,19	83,45	89,80	93,49	86,50	81,27	71,89	72,50	75,89	79,16	85,51	89,19
035	4,46	--	--	--	--	--	--	--	--	--	76,79	80,19	83,45	89,80	93,49	86,50	81,27	71,89	72,50	75,89	79,16	85,51	89,19
036	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
037	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
038	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
039	14,20	--	--	--	--	--	--	--	--	--	81,82	85,22	88,48	94,83	98,52	91,53	86,30	76,92	77,52	80,92	84,19	90,53	94,22

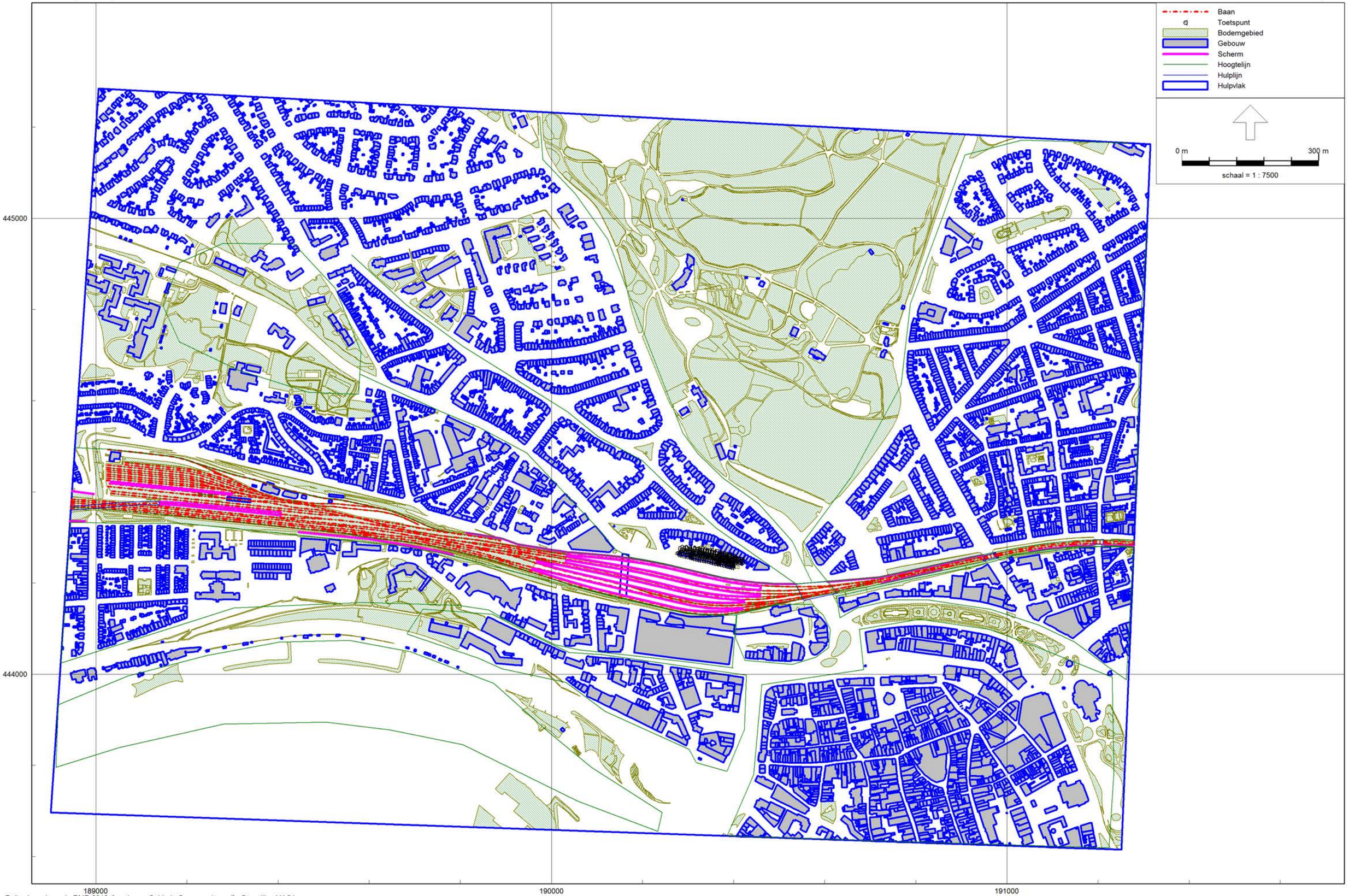
Verkeersgegevens intensiteiten 2027

Model: wegverkeer 2027
Groep: (hoofdgroep)
Lijst van Wegen, voor rekenmethode Wegverkeerslawaai - RMW-2012

Naam	LE (A) 2k	LE (A) 4k	LE (A) 8k	LE (N) 63	LE (N) 125	LE (N) 250	LE (N) 500	LE (N) 1k	LE (N) 2k	LE (N) 4k	LE (N) 8k	LE (P4) 63	LE (P4) 125	LE (P4) 250	LE (P4) 500	LE (P4) 1k	LE (P4) 2k	LE (P4) 4k	LE (P4) 8k
001	104,04	97,28	87,77	75,29	82,47	88,96	94,16	100,49	97,08	90,32	80,72	--	--	--	--	--	--	--	--
002	101,30	94,55	85,04	72,55	79,72	86,21	91,42	97,75	94,34	87,58	77,98	--	--	--	--	--	--	--	--
003	100,74	93,98	84,46	72,00	79,17	85,67	90,86	97,19	93,78	87,02	77,43	--	--	--	--	--	--	--	--
004	101,35	94,60	85,21	72,89	80,22	86,91	91,62	97,86	94,49	87,74	78,37	--	--	--	--	--	--	--	--
005	103,43	96,68	87,23	74,77	81,98	88,54	93,60	99,89	96,48	89,73	80,21	--	--	--	--	--	--	--	--
006	103,43	96,68	87,23	74,78	81,99	88,54	93,61	99,89	96,49	89,73	80,21	--	--	--	--	--	--	--	--
007	103,43	96,68	87,23	74,77	81,98	88,54	93,60	99,89	96,48	89,73	80,21	--	--	--	--	--	--	--	--
008	103,17	96,42	87,01	74,55	81,78	88,37	93,36	99,63	96,23	89,48	79,99	--	--	--	--	--	--	--	--
009	103,73	96,98	87,52	75,06	82,26	88,80	93,90	100,18	96,78	90,02	80,49	--	--	--	--	--	--	--	--
010	104,63	97,90	88,76	76,16	83,28	89,90	95,04	100,99	97,57	90,83	81,49	--	--	--	--	--	--	--	--
011	104,24	97,48	87,95	75,47	82,63	89,10	94,34	100,69	97,28	90,52	80,89	--	--	--	--	--	--	--	--
012	103,57	96,82	87,41	74,94	82,15	88,73	93,76	100,02	96,62	89,87	80,37	--	--	--	--	--	--	--	--
013	103,18	96,43	87,05	74,58	81,82	88,42	93,38	99,62	96,23	89,48	80,02	--	--	--	--	--	--	--	--
014	101,47	94,71	85,18	72,69	79,85	86,32	91,56	97,92	94,50	87,74	78,12	--	--	--	--	--	--	--	--
015	100,98	94,22	84,68	72,21	79,37	85,84	91,09	97,44	94,02	87,26	77,64	--	--	--	--	--	--	--	--
016	99,36	92,66	83,87	71,58	78,78	85,68	90,37	95,80	92,42	85,72	76,85	--	--	--	--	--	--	--	--
017	101,45	94,74	85,85	73,32	80,45	87,22	92,17	97,80	94,40	87,68	78,59	--	--	--	--	--	--	--	--
018	90,80	84,07	74,93	62,46	69,61	76,27	81,31	87,22	83,82	77,08	67,79	--	--	--	--	--	--	--	--
019	103,47	96,74	87,60	75,13	82,28	88,94	93,99	99,90	96,49	89,75	80,46	--	--	--	--	--	--	--	--
020	99,07	92,31	82,65	70,11	77,08	83,31	89,15	95,53	92,07	85,30	75,46	--	--	--	--	--	--	--	--
021	99,31	92,55	82,87	70,33	77,29	83,50	89,37	95,76	92,30	85,53	75,68	--	--	--	--	--	--	--	--
022	99,19	92,43	82,67	70,14	77,07	83,20	89,21	95,65	92,18	85,41	75,49	--	--	--	--	--	--	--	--
023	99,19	92,43	82,67	70,14	77,07	83,20	89,21	95,65	92,18	85,41	75,49	--	--	--	--	--	--	--	--
024	99,31	92,55	82,87	70,33	77,29	83,50	89,37	95,76	92,30	85,53	75,68	--	--	--	--	--	--	--	--
025	99,76	93,01	83,53	70,98	78,00	84,37	89,97	96,20	92,76	86,00	76,32	--	--	--	--	--	--	--	--
026	99,76	93,01	83,53	70,98	78,00	84,37	89,97	96,20	92,76	86,00	76,32	--	--	--	--	--	--	--	--
027	100,21	93,46	83,86	71,31	78,29	84,56	90,34	96,66	93,20	86,44	76,65	--	--	--	--	--	--	--	--
028	100,21	93,46	83,86	71,31	78,29	84,56	90,34	96,66	93,20	86,44	76,65	--	--	--	--	--	--	--	--
029	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
030	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
031	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
032	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
033	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
034	82,21	76,98	67,60	66,80	70,20	73,46	79,81	83,50	76,51	71,28	61,90	--	--	--	--	--	--	--	--
035	82,21	76,98	67,60	66,80	70,20	73,46	79,81	83,50	76,51	71,28	61,90	--	--	--	--	--	--	--	--
036	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
037	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
038	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
039	87,23	82,00	72,63	71,83	75,22	78,49	84,83	88,52	81,53	76,30	66,93	--	--	--	--	--	--	--	--

Bijlage 2: Rekenmodellen

Trambaan
Weg
Toetspunt
Bodemgebied
Gebouw
Scherm
Hoogtelijn
Hulplijn
Hulpvlak
0 m
300 m
schaal = 1 : 7500
445000
444000
189000
190000
191000

Baan
Toetspunt
Bodemgebied
Gebouw
Scherm
Hoogtelijn
Hulplijn
Hulpvlak
0 m
300 m
schaal = 1 : 7500
445000
444000
189000
190000
191000

Bijlage 3: Geluidbelastingen zonder maatregelen

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Amsterdamseweg Lden in dB na aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh

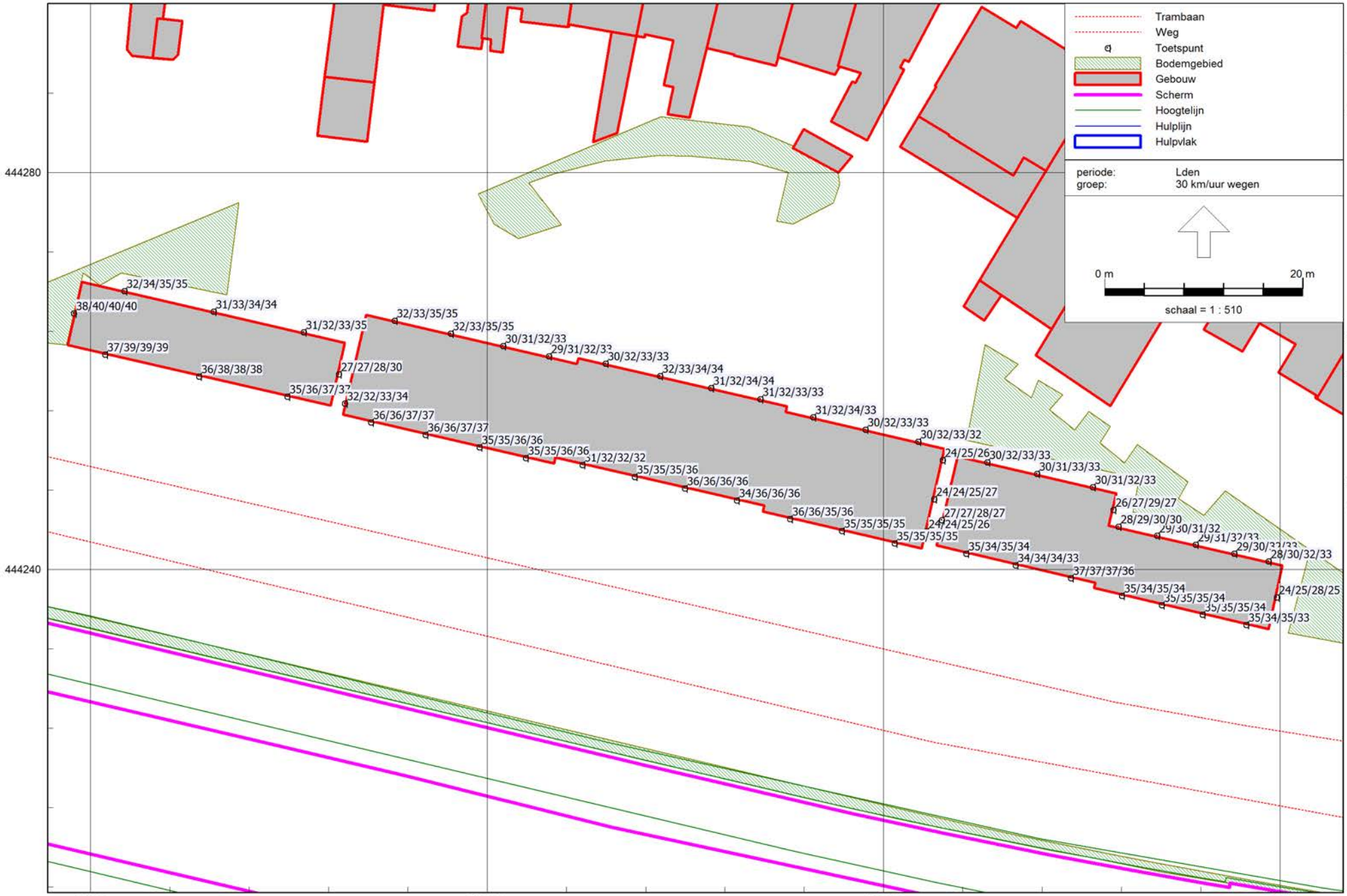
Buro Bouwfysica

Zijpendaalseweg Lden in dB na aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh

Buro Bouwfysica

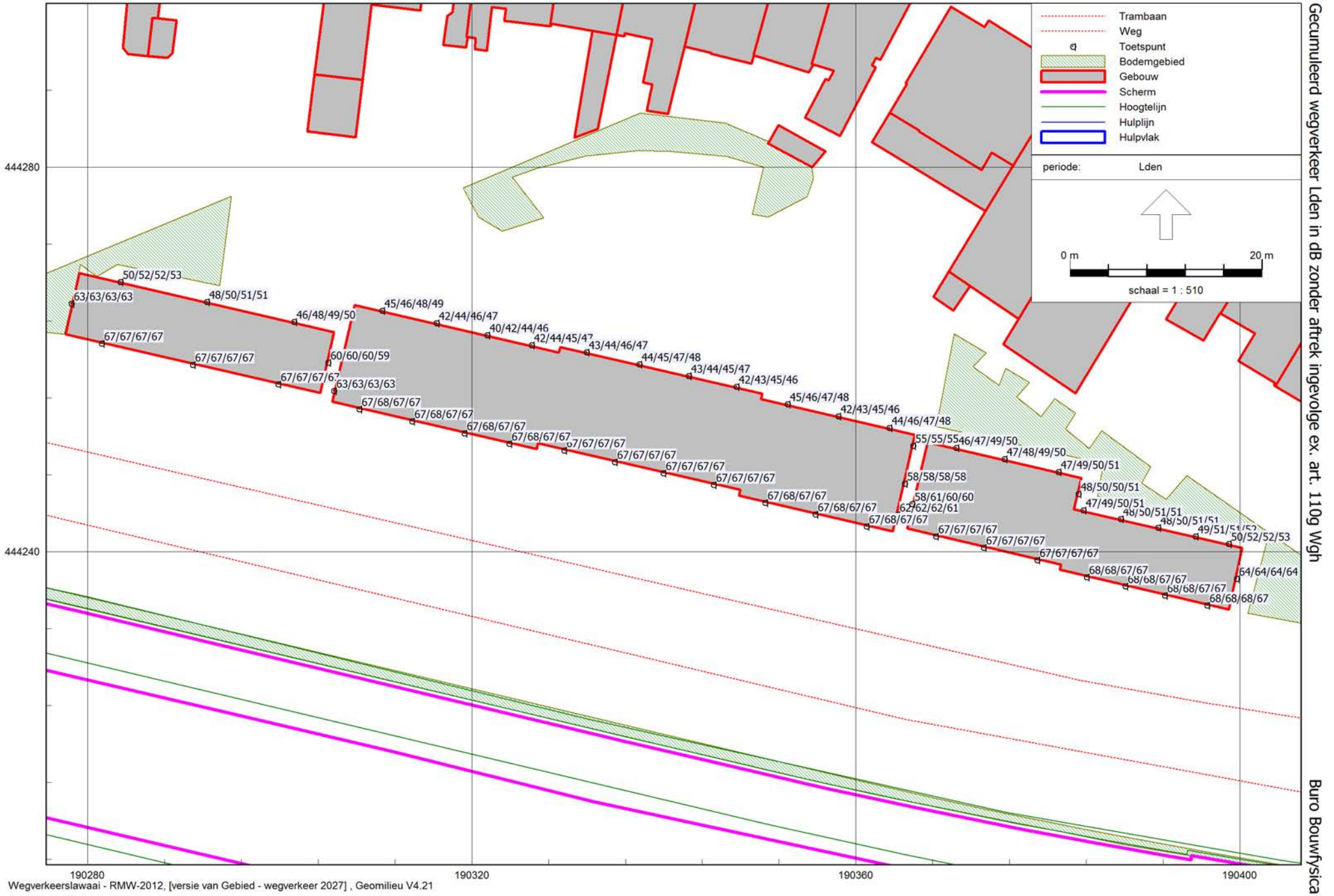
Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

30 km/uur wegen Lden in dB zonder aftrek ingevolge ex. art. 110g Wghh

Buro Bouwfysica

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Rekenpunten

Buro Bouwfysica

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Betreft: **Gecumuleerde geluidbelastingen**

Lcum/gecumuleerd weg zonder aftrek ex. art. 110g Wgh

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
001_A	woningen K10	1,5	62,5	52,2	63	Weg	63
001_B	woningen K10	4,5	63,29	56,51	64	Weg	64
001_C	woningen K10	7,5	63,27	58,15	64	Weg	64
001_D	woningen K10	10,5	63,08	59,26	64	Weg	64
002_A	woningen K10	1,5	48,03	43,88	49	Weg	49
002_B	woningen K10	4,5	49,78	46,89	51	Weg	51
002_C	woningen K10	7,5	50,9	48,46	52	Weg	52
002_D	woningen K10	10,5	51,29	50,6	53	Weg	53
003_A	woningen K10	1,5	46,47	43,07	47	Weg	47
003_B	woningen K10	4,5	48,05	45,27	49	Weg	49
003_C	woningen K10	7,5	49,35	46,74	50	Weg	50
003_D	woningen K10	10,5	50,05	49,3	51	Weg	51
004_A	woningen K10	1,5	49,95	44,96	51	Weg	51
004_B	woningen K10	4,5	51,72	48,42	52	Weg	52
004_C	woningen K10	7,5	52,45	50,56	53	Weg	53
004_D	woningen K10	10,5	52,69	52,2	54	Weg	54
005_A	woningen K10	1,5	59,96	51,28	60	Weg	60
005_B	woningen K10	4,5	59,94	53,61	60	Weg	60
005_C	woningen K10	7,5	59,67	55,31	60	Weg	60
005_D	woningen K10	10,5	59,22	56,61	60	Weg	60
006_A	woningen K10	1,5	67,14	56,67	67	Weg	67
006_B	woningen K10	4,5	67,38	59,26	68	Weg	68
006_C	woningen K10	7,5	67,14	60,59	67	Weg	67
006_D	woningen K10	10,5	66,72	61,66	67	Weg	67
007_A	woningen K10	1,5	67,12	56,67	67	Weg	67
007_B	woningen K10	4,5	67,37	59,01	68	Weg	68
007_C	woningen K10	7,5	67,12	60,42	67	Weg	67
007_D	woningen K10	10,5	66,7	61,52	67	Weg	67
008_A	woningen K10	1,5	67,13	56,56	67	Weg	67
008_B	woningen K10	4,5	67,38	59,41	68	Weg	68
008_C	woningen K10	7,5	67,13	60,72	67	Weg	67
008_D	woningen K10	10,5	66,71	61,75	67	Weg	67
009_A	woningen K10	1,5	63,27	53	63	Weg	63
009_B	woningen K10	4,5	63,39	55,86	64	Weg	64

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
009_C	woningen K10	7,5	63,05	57,28	63	Weg	63
009_D	woningen K10	10,5	62,59	58,42	63	Weg	63
010_A	woningen K10	1,5	42,42	41,56	44	Weg	44
010_B	woningen K10	4,5	43,88	42,62	45	Weg	45
010_C	woningen K10	7,5	45,62	44,22	47	Weg	47
010_D	woningen K10	10,5	46,99	46,62	48	Weg	48
011_A	woningen K10	1,5	40,49	40,91	42	Weg	42
011_B	woningen K10	4,5	42,11	41,91	44	Weg	44
011_C	woningen K10	7,5	44,01	43,84	46	Weg	46
011_D	woningen K10	10,5	45,81	46,56	48	Weg	48
012_A	woningen K10	1,5	45,03	43,02	46	Weg	46
012_B	woningen K10	4,5	46,38	44,22	47	Weg	47
012_C	woningen K10	7,5	47,9	45,63	49	Weg	49
012_D	woningen K10	10,5	48,85	47,94	50	Weg	50
013_A	woningen K10	1,5	42,08	41,2	43	Weg	43
013_B	woningen K10	4,5	43,63	42,12	45	Weg	45
013_C	woningen K10	7,5	45,21	43,64	46	Weg	46
013_D	woningen K10	10,5	46,68	46,22	48	Weg	48
014_A	woningen K10	1,5	44,15	41,51	45	Weg	45
014_B	woningen K10	4,5	45,34	42,59	46	Weg	46
014_C	woningen K10	7,5	46,66	44,22	48	Weg	48
014_D	woningen K10	10,5	47,93	46,79	49	Weg	49
015_A	woningen K10	1,5	42,8	40,99	44	Weg	44
015_B	woningen K10	4,5	44,04	42,18	45	Weg	45
015_C	woningen K10	7,5	45,45	43,77	47	Weg	47
015_D	woningen K10	10,5	46,85	46,59	48	Weg	48
016_A	woningen K10	1,5	42,68	41,26	44	Weg	44
016_B	woningen K10	4,5	44,04	42,29	45	Weg	45
016_C	woningen K10	7,5	45,56	44	47	Weg	47
016_D	woningen K10	10,5	47,1	46,53	48	Weg	48
017_A	woningen K10	1,5	41,77	41,09	43	Weg	43
017_B	woningen K10	4,5	43,1	42,5	45	Weg	45
017_C	woningen K10	7,5	44,69	44,12	46	Weg	46
017_D	woningen K10	10,5	46,14	47,21	48	Weg	48
018_A	woningen K10	1,5	41,65	41,7	43	Weg	43
018_B	woningen K10	4,5	43,19	43,07	45	Weg	45

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
018_C	woningen K10	7,5	44,9	44,68	46	Weg	46
018_D	woningen K10	10,5	46,34	47,56	48	Weg	48
019_A	woningen K10	1,5	45,06	43,64	46	Weg	46
019_B	woningen K10	4,5	46,32	44,69	47	Weg	47
019_C	woningen K10	7,5	47,46	46,06	49	Weg	49
019_D	woningen K10	10,5	48,43	48,42	50	Weg	50
020_A	woningen K10	1,5	44,39	43,71	46	Weg	46
020_B	woningen K10	4,5	45,83	44,86	47	Weg	47
020_C	woningen K10	7,5	47,32	46,46	49	Weg	49
020_D	woningen K10	10,5	48,13	48,88	50	Weg	50
021_A	woningen K10	1,5	58,09	49,33	58	Weg	58
021_B	woningen K10	4,5	58,17	51,21	59	Weg	59
021_C	woningen K10	7,5	57,92	53,22	58	Weg	58
021_D	woningen K10	10,5	57,62	55,03	58	Weg	58
022_A	woningen K10	1,5	54,67	47,16	55	Weg	55
022_B	woningen K10	4,5	54,99	48,91	55	Weg	55
022_C	woningen K10	7,5	54,83	50,85	55	Weg	55
022_D	woningen K10	10,5	54,75	53,06	56	Weg	56
023_A	woningen K10	1,5	62,21	52,46	62	Weg	62
023_B	woningen K10	4,5	62,15	54,55	62	Weg	62
023_C	woningen K10	7,5	61,78	56,53	62	Weg	62
023_D	woningen K10	10,5	61,3	57,82	62	Weg	62
024_A	woningen K10	1,5	67,38	56,73	68	Weg	68
024_B	woningen K10	4,5	67,59	58,24	68	Weg	68
024_C	woningen K10	7,5	67,31	60,14	68	Weg	68
024_D	woningen K10	10,5	66,85	61,31	67	Weg	67
025_A	woningen K10	1,5	67,4	56,72	68	Weg	68
025_B	woningen K10	4,5	67,59	58,29	68	Weg	68
025_C	woningen K10	7,5	67,32	60,19	68	Weg	68
025_D	woningen K10	10,5	66,84	61,36	67	Weg	67
026_A	woningen K10	1,5	67,37	56,72	68	Weg	68
026_B	woningen K10	4,5	67,58	58,2	68	Weg	68
026_C	woningen K10	7,5	67,29	60,08	68	Weg	68
026_D	woningen K10	10,5	66,83	61,26	67	Weg	67
027_A	woningen K10	1,5	67,13	56,62	67	Weg	67
027_B	woningen K10	4,5	67,38	58,1	68	Weg	68

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
027_C	woningen K10	7,5	67,13	59,97	67	Weg	67
027_D	woningen K10	10,5	66,73	61,14	67	Weg	67
028_A	woningen K10	1,5	67,13	56,68	67	Weg	67
028_B	woningen K10	4,5	67,39	58,2	68	Weg	68
028_C	woningen K10	7,5	67,14	60,01	67	Weg	67
028_D	woningen K10	10,5	66,73	61,16	67	Weg	67
029_A	woningen K10	1,5	67,02	56,51	67	Weg	67
029_B	woningen K10	4,5	67,4	58	68	Weg	68
029_C	woningen K10	7,5	67,15	59,9	67	Weg	67
029_D	woningen K10	10,5	66,74	61,07	67	Weg	67
030_A	woningen K10	1,5	67,11	56,76	67	Weg	67
030_B	woningen K10	4,5	67,37	58,34	68	Weg	68
030_C	woningen K10	7,5	67,12	60,09	67	Weg	67
030_D	woningen K10	10,5	66,7	61,24	67	Weg	67
031_A	woningen K10	1,5	67,39	56,79	68	Weg	68
031_B	woningen K10	4,5	67,59	58,76	68	Weg	68
031_C	woningen K10	7,5	67,31	60,31	68	Weg	68
031_D	woningen K10	10,5	66,86	61,44	67	Weg	67
032_A	woningen K10	1,5	67,38	56,78	68	Weg	68
032_B	woningen K10	4,5	67,58	58,59	68	Weg	68
032_C	woningen K10	7,5	67,31	60,22	68	Weg	68
032_D	woningen K10	10,5	66,86	61,37	67	Weg	67
033_A	woningen K10	1,5	67,38	56,73	68	Weg	68
033_B	woningen K10	4,5	67,59	58,46	68	Weg	68
033_C	woningen K10	7,5	67,31	60,15	68	Weg	68
033_D	woningen K10	10,5	66,86	61,29	67	Weg	67
034_A	woningen K10	1,5	67,39	56,82	68	Weg	68
034_B	woningen K10	4,5	67,59	58,92	68	Weg	68
034_C	woningen K10	7,5	67,31	60,4	68	Weg	68
034_D	woningen K10	10,5	66,86	61,52	67	Weg	67
035_A	woningen K10	1,5	58,05	48,69	58	Weg	58
035_B	woningen K10	4,5	60,62	53,15	61	Weg	61
035_C	woningen K10	7,5	60,32	55,21	61	Weg	61
035_D	woningen K10	10,5	59,83	56,58	61	Weg	61
036_A	woningen K10	1,5	46,54	44,49	48	Weg	48
036_B	woningen K10	4,5	48,14	45,73	49	Weg	49

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
036_C	woningen K10	7,5	49,32	47,46	50	Weg	50
036_D	woningen K10	10,5	50,19	49,85	52	Weg	52
037_A	woningen K10	1,5	46,07	44,54	47	Weg	47
037_B	woningen K10	4,5	47,48	45,7	49	Weg	49
037_C	woningen K10	7,5	48,73	47,44	50	Weg	50
037_D	woningen K10	10,5	49,57	49,82	51	Weg	51
038_A	woningen K10	1,5	47,04	45,14	48	Weg	48
038_B	woningen K10	4,5	48,76	46,53	50	Weg	50
038_C	woningen K10	7,5	49,79	48,14	51	Weg	51
038_D	woningen K10	10,5	50,79	50,15	52	Weg	52
039_A	woningen K10	1,5	48,22	45,73	49	Weg	49
039_B	woningen K10	4,5	49,71	47	51	Weg	51
039_C	woningen K10	7,5	50,48	48,57	52	Weg	52
039_D	woningen K10	10,5	51,08	50,97	53	Weg	53
040_A	woningen K10	1,5	47,97	44,79	49	Weg	49
040_B	woningen K10	4,5	49,86	46,3	51	Weg	51
040_C	woningen K10	7,5	50,56	48,13	51	Weg	51
040_D	woningen K10	10,5	51,22	50,66	53	Weg	53
041_A	woningen K10	1,5	48,22	45,26	49	Weg	49
041_B	woningen K10	4,5	49,94	46,72	51	Weg	51
041_C	woningen K10	7,5	50,7	48,44	52	Weg	52
041_D	woningen K10	10,5	51,37	50,66	53	Weg	53
042_A	woningen K10	1,5	48,89	45,44	50	Weg	50
042_B	woningen K10	4,5	50,78	47,03	51	Weg	51
042_C	woningen K10	7,5	51,4	48,78	52	Weg	52
042_D	woningen K10	10,5	51,93	51,19	53	Weg	53
043_A	woningen K10	1,5	47,47	44,85	48	Weg	48
043_B	woningen K10	4,5	49,12	46,24	50	Weg	50
043_C	woningen K10	7,5	49,94	47,76	51	Weg	51
043_D	woningen K10	10,5	50,63	49,87	52	Weg	52
044_A	woningen K10	1,5	49,98	46,18	51	Weg	51
044_B	woningen K10	4,5	51,88	47,72	53	Weg	53
044_C	woningen K10	7,5	52,37	49,42	53	Weg	53
044_D	woningen K10	10,5	52,85	51,67	54	Weg	54
045_A	woningen K10	1,5	63,66	55,22	64	Weg	64
045_B	woningen K10	4,5	64,14	57,42	64	Weg	64

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
045_C	woningen K10	7,5	63,87	59,16	64	Weg	64
045_D	woningen K10	10,5	63,51	60,58	64	Weg	64
046_A	woningen K10	1,5	67,68	56,56	68	Weg	68
046_B	woningen K10	4,5	67,82	58,81	68	Weg	68
046_C	woningen K10	7,5	67,48	60,6	68	Weg	68
046_D	woningen K10	10,5	66,97	61,84	67	Weg	67
047_A	woningen K10	1,5	67,59	56,6	68	Weg	68
047_B	woningen K10	4,5	67,76	58,75	68	Weg	68
047_C	woningen K10	7,5	67,43	60,55	68	Weg	68
047_D	woningen K10	10,5	66,93	61,76	67	Weg	67
048_A	woningen K10	1,5	67,78	56,57	68	Weg	68
048_B	woningen K10	4,5	67,92	58,91	68	Weg	68
048_C	woningen K10	7,5	67,53	60,71	68	Weg	68
048_D	woningen K10	10,5	67,01	61,96	67	Weg	67
049_A	woningen K10	1,5	67,54	56,64	68	Weg	68
049_B	woningen K10	4,5	67,69	58,71	68	Weg	68
049_C	woningen K10	7,5	67,38	60,51	68	Weg	68
049_D	woningen K10	10,5	66,89	61,71	67	Weg	67
050_A	woningen K10	1,5	67,18	56,58	67	Weg	67
050_B	woningen K10	4,5	67,42	58,43	68	Weg	68
050_C	woningen K10	7,5	67,15	60,28	67	Weg	67
050_D	woningen K10	10,5	66,71	61,48	67	Weg	67
051_A	woningen K10	1,5	67,23	56,36	67	Weg	67
051_B	woningen K10	4,5	67,43	58,37	68	Weg	68
051_C	woningen K10	7,5	67,15	60,22	67	Weg	67
051_D	woningen K10	10,5	66,69	61,44	67	Weg	67
052_A	woningen K10	1,5	67,13	56,62	67	Weg	67
052_B	woningen K10	4,5	67,4	58,35	68	Weg	68
052_C	woningen K10	7,5	67,16	60,21	67	Weg	67
052_D	woningen K10	10,5	66,72	61,41	67	Weg	67
						MAX	**68**

Rekenpunten acherliggende bebouwing

Buro Bouwfysica

Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai afschemende werking] , Geomilieu V4.21

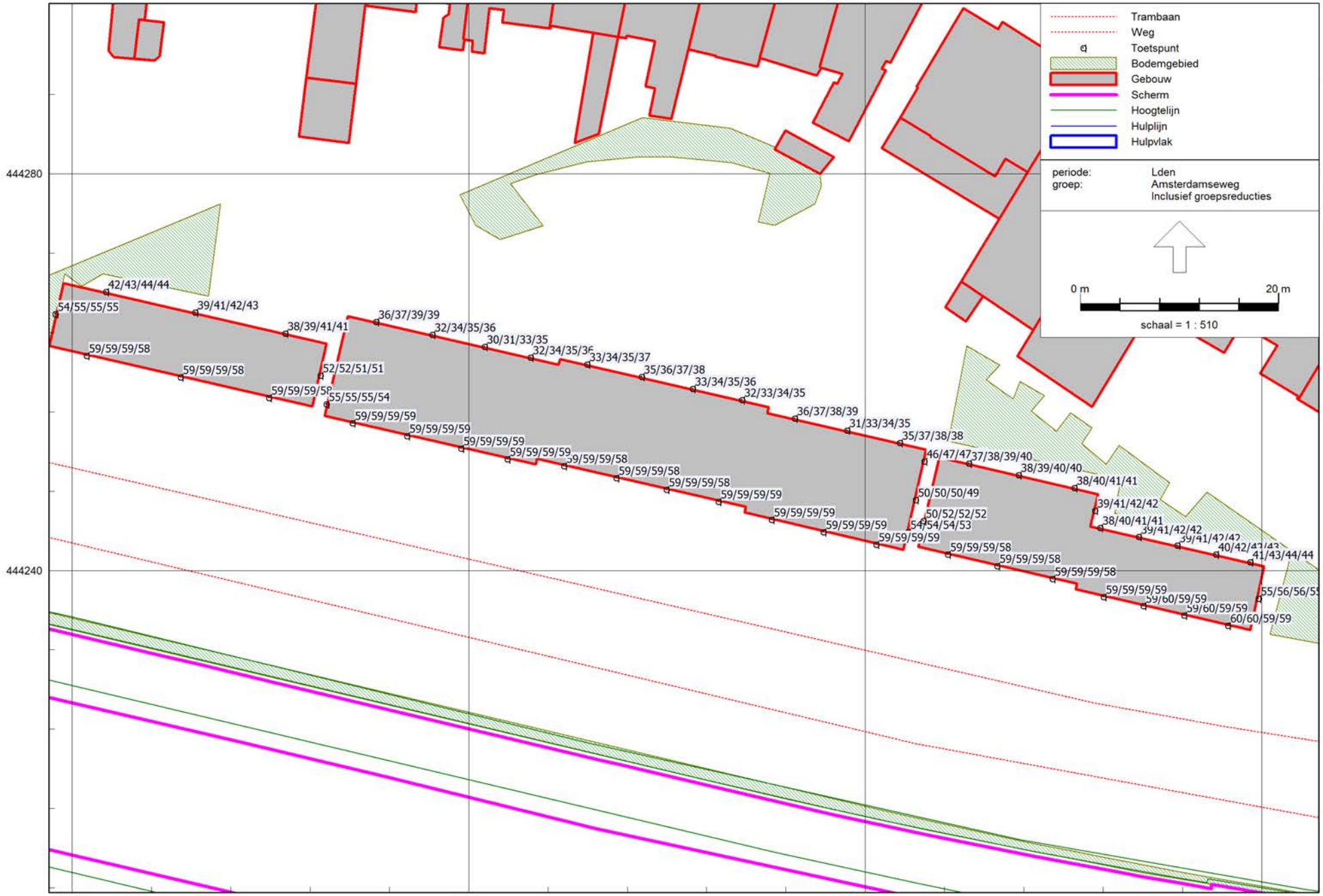
Betreft: **Verschilberekening afschermende werking achterliggende bebouwing**
gecumuleerd weg is zonder aftrek ex. art. 110g Wgh

			Weg gecumuleerd			Spoortraject		
			zonder	met		zonder	met	
Rekenpunt	Adres	Hoogte in m	Lden	Lden	Verschil	Lden	Lden	Verschil
001_A	Bouriciusstraat 9	1,5	57,67	51,69	-5,98	53,24	46,04	-7,2
001_B	Bouriciusstraat 9	4,5	59,27	53,28	-5,99	54,01	47,67	-6,34
001_C	Bouriciusstraat 9	7,5	59,82	53,99	-5,83	55,39	49,65	-5,74
001_D	Bouriciusstraat 9	10,5	59,93	54,3	-5,63	57,07	51,85	-5,22
002_A	Bouriciusstraat 3	1,5	57,28	43,57	-13,71	52,91	41	-11,91
002_B	Bouriciusstraat 3	4,5	58,71	44,97	-13,74	53,69	41,94	-11,75
002_C	Bouriciusstraat 3	7,5	59,36	46,17	-13,19	54,72	44,03	-10,69
002_D	Bouriciusstraat 3	10,5	59,54	47,93	-11,61	56,48	47,76	-8,72
003_A	Sweerts de Landastraat 69-73	1,5	58,37	45,85	-12,52	52,32	41,11	-11,21
003_B	Sweerts de Landastraat 69-73	4,5	59,45	46,76	-12,69	53,02	41,96	-11,06
003_C	Sweerts de Landastraat 69-73	7,5	60,05	47,36	-12,69	53,93	44,31	-9,62
003_D	Sweerts de Landastraat 69-73	10,5	60,3	48,26	-12,04	55,8	47,81	-7,99
004_A	Sweerts de Landastraat 53-55	1,5	60,83	56,12	-4,71	55,06	51,71	-3,35
004_B	Sweerts de Landastraat 53-55	4,5	62,25	58,08	-4,17	56,17	53,34	-2,83
004_C	Sweerts de Landastraat 53-55	7,5	62,48	58,21	-4,27	57,58	54,99	-2,59
004_D	Sweerts de Landastraat 53-55	10,5	62,44	58,18	-4,26	59,1	56,7	-2,4
005_A	Bouriciusstraat 17	1,5	56,38	53,28	-3,1	51,69	49,29	-2,4
005_B	Bouriciusstraat 17	4,5	57,64	55,04	-2,6	51,96	50,11	-1,85
005_C	Bouriciusstraat 17	7,5	58,21	55,39	-2,82	53,07	51,64	-1,43
005_D	Bouriciusstraat 17	10,5	58,43	55,55	-2,88	54,67	53,63	-1,04
006_A	Sweerts de Landastraat 37-39	1,5	62,48	61,93	-0,55	53,54	53,29	-0,25
006_B	Sweerts de Landastraat 37-39	4,5	63,51	63,19	-0,32	55,52	55,58	0,06
006_C	Sweerts de Landastraat 37-39	7,5	63,57	63,2	-0,37	57,35	57,43	0,08
006_D	Sweerts de Landastraat 37-39	10,5	63,38	62,94	-0,44	59,19	59,28	0,09
				MAX	**-0,32**			**0,09**
				MIN	**-13,74**			**-11,91**
				GEM	**-6,50**			**-5,22**

Bijlage 4: Geluidbelastingen met maatregelen

Amsterdamseweg Lden in dB na aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh

Stil asfalt (dunne deklagen B) L=300 m

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027 stil asfalt] , Geomilieu V4.21

Buro Bouwfysica

Spoorweglawaai Lden in dB
Geluidscherm L=300m, H=5m

Buro Bouwfysica

Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai, geluidscherm] , Geomilieu V4.21

Aveco de Bondt
ingenieursbedrijf

Memo

Ter attentie van	Vof Arnhemse Heeren
Datum	11 augustus 2017
Projectnummer	17.0653
Onderwerp	Luchtkwaliteit ontwikkeling Arnhemse Heeren

Inleiding

Vof Arnhemse Heeren is voornemens aan de Amsterdamseweg te Arnhem 19 grondgebonden woningen te realiseren.

Aangezien de voorgenomen ontwikkeling niet bij recht op grond van het vigerende bestemmingsplan gerealiseerd kan worden, dient ten behoeve van de voorgenomen ontwikkeling een ruimtelijke procedure gevoerd te worden. Onderdeel hiervan is de onderbouwing dat de voorgenomen ontwikkeling voldoet aan een goede ruimtelijke ordening.

Wettelijk kader

De Wet luchtkwaliteit (verankerd in de Wet Milieubeheer hoofdstuk 5, titel 5.2) is een implementatie van diverse Europese richtlijnen omtrent luchtkwaliteit, waarin onder andere grenswaarden voor vervuilende stoffen in de buitenlucht zijn vastgesteld ter bescherming van mens en milieu. In Nederland zijn stikstofdioxide (NO_2) en zwevende deeltjes als PM_{10} (fijn stof) de maatgevende stoffen waarvan de concentratieniveaus het dichtst bij de grenswaarden liggen. Overschrijdingen van de grenswaarden komen, uitzonderlijke situaties daargelaten, bij andere stoffen niet voor.

Als kan worden aangetoond dat aan één of een combinatie van voorwaarden uit de Wet luchtkwaliteit wordt voldaan, vormen luchtkwaliteitseisen in beginsel geen belemmering voor het uitoefenen van de bevoegdheid. Deze voorwaarden zijn:

a. er is geen sprake van een feitelijke of dreigende overschrijding van de grenswaarde;
b. een project leidt – al dan niet per saldo – niet tot een verslechtering van de luchtkwaliteit;
c. een project draagt 'niet in betekenende mate' bij aan de concentratie van fijn stof en stikstofdioxide;
d. een project is genoemd of past binnen het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) of een regionaal programma van maatregelen.

Besluiten en Regelingen welke gekoppeld zijn aan de Wet luchtkwaliteit zijn ondermeer de Regeling beoordeling luchtkwaliteit 2007 en het Besluit en de Regeling niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen).

Besluit niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen)
Deze algemene maatregel van bestuur, verder te noemen het “Besluit nibm”, geeft aan wanneer een project niet in betekenende mate bijdraagt aan de luchtkwaliteit. Dat is het geval als de toename van fijn stof of stikstof niet meer bedraagt dan 3% van de jaargemiddelde concentratie (maximaal 1,2 µg/m^3). Concreet betekent dit dat de toevoeging van 1.500 woningen of 100.000 m^2 kantoorruimte aan een enkele ontsluitingsweg) als niet relevant wordt bestempeld.

NSL
Gekoppeld aan de 'Wet luchtkwaliteit' is het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL), waaraan vervolgens het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (RSL) hangt. Het NSL bevat enerzijds alle maatregelen die de luchtkwaliteit verbeteren en anderzijds alle ruimtelijke ontwikkelingen die de luchtkwaliteit verslechteren. De positieve effecten (maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren) overtreffen de negatieve effecten (ruimtelijke projecten die de luchtkwaliteit verslechteren), zodat door uitvoering van het NSL overal in Nederland de grenswaarde voor fijn stof en de grenswaarde voor stikstofdioxide worden gehaald.

Bij ieder (ruimtelijk) project moet toetsing aan de grenswaarden voor luchtkwaliteit plaatsvinden, met andere woorden het moet duidelijk zijn welke gevolgen het project heeft voor de luchtkwaliteit.

Resultaten toets Wet luchtkwaliteit
Onderhavig plan maakt de realisatie van circa 19 woningen mogelijk. Hiermee past de voorgenomen ontwikkeling ruim binnen de kaders zoals gesteld in het besluit ‘Niet in betekenende mate’ waardoor geconcludeerd wordt dat het plan voldoet aan voorwaarde c uit de Wet luchtkwaliteit.

Goed woon- en leefklimaat
Naast de effecten van de voorgenomen ontwikkeling op de luchtkwaliteit, moet worden bezien of er voor de te realiseren woningen voldaan kan worden aan een goed woon- en leefklimaat ten aanzien van het aspect luchtkwaliteit. Om te bepalen of de plaatselijke luchtkwaliteit voldoet aan de normen voor een goed woon- en leefklimaat is gebruik gemaakt van de NSL-monitoringstool. Sinds 2010 vindt jaarlijks een monitoring plaats van het NSL. Daarin wordt de ontwikkeling van de luchtkwaliteit gevolgd en wordt de uitvoering van de maatregelen en projecten, die zijn opgenomen in het NSL, bijgehouden. Ten behoeve van deze monitoring worden berekeningen uitgevoerd met de Monitoringstool. Indien uit de monitoring blijkt dat de doelstellingen van het NSL niet worden gehaald, kunnen extra maatregelen worden getroffen.

Op basis van de NSL-monitoringstool (zie bijlage 1) blijkt dat de achtergrondconcentraties fijn stof en stikstofdioxide ter plaatse van het in 2020 respectievelijk 21,5 µg/m^3 en 23,9 µg/m^3 bedragen. Hiermee wordt ruim voldaan aan de wettelijke norm van 40 µg/m^3. Voor zeer fijn stof ($PM_{2.5}$) geldt een norm van 25 µg/m^3. Ter plaatse van het plangebied bedraagt de concentratie zeer fijn stof op grond van het NSL 13,1 µg/m^3. Hiermee wordt ook voor zeer fijn stof voldaan aan de geldende normen.

Conclusie

Op basis van het voorgaande wordt geconcludeerd dat zowel vanuit de Wet milieubeheer als vanuit een goede ruimtelijke ordening de luchtkwaliteit geen belemmering vormt voor de voorgenomen ontwikkeling van Arnhemse Heeren.

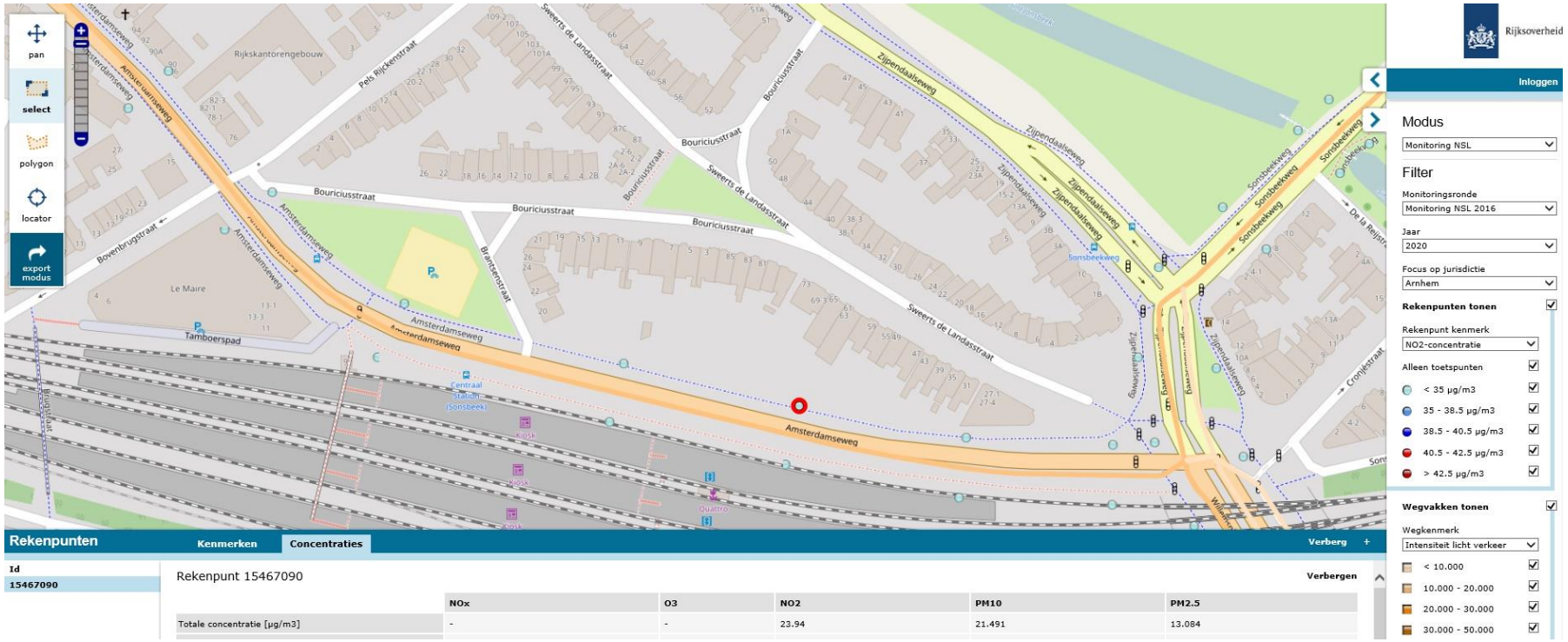
Opgesteld door:

ing. J.W. (Jeroen) Hendriks
Senior Adviseur Ruimte & Milieu

Bijlage 1: Gegevens NSL-monitoringstool

Bijlage 1: gegevens NSL-monitoringstool

Adviesgroep AVIV BV
Langestraat 11
7511 HA Enschede

Externe veiligheid spoor

Arnhem Centraal

Project : 163050
Datum : 11 februari 2016
Auteurs : ing. A.J.H. Schulenberg
B.S. van Holten

Opdrachtgever:
Gemeente Arnhem
t.a.v. ing. Y.H.J.M. Gerritsen
Postbus 9200
6800 HA Arnhem

Inhoudsopgave

1. Inleiding 2

2. Normstelling externe veiligheid 3
2.1. Wet- en regelgeving 3
2.2. Risicobenadering 3
2.2.1. Plaatsgebonden risico 3
2.2.2. Groepsrisico 4
2.3. Plasbrandaandachtsgebied (PAG) 6

3. Uitgangspunten risicoberekening 7
3.1. RBM II 7
3.2. Transportintensiteit 7
3.3. Trajecteigenschappen 7
3.4. Aanwezigheid personen 8

4. Resultaten 10
4.1. Plaatsgebonden risico 10
4.2. Groepsrisico 10
4.3. Plasbrandaandachtsgebied 13

5. Conclusie 14

Referenties 15

Bijlage 1. Gegevens bebouwing 16

1. Inleiding

De gemeente Arnhem is voornemens om een aantal kantoorgebouwen rondom het centraal station te transformeren tot appartementen. Het plangebied is gelegen binnen 200 m van de spoorlijn Arnhem - Velperbroek aansluiting.

De gemeente Arnhem wenst inzicht in de hoogte van het groepsrisico voor zes mogelijke invullingen (zie bijlage 1). In deze rapportage worden de resultaten van de risicoberekeningen gepresenteerd.

De rapportage is al volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt de normstelling externe veiligheid voor transportroutes toegelicht. De gehanteerde gegevens en uitgangspunten zijn samengevat in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 wordt het resultaat van de berekeningen getoond. Hoofdstuk 5 ten slotte bevat de conclusie.

2. Normstelling externe veiligheid

2.1. Wet- en regelgeving

Het transport van gevaarlijke stoffen brengt risico's met zich mee door de mogelijkheid dat bij een ongeval gevaarlijke stoffen kunnen vrijkomen. Het risico voor personen die verblijven in de omgeving wordt gevat onder het begrip externe veiligheid (EV). Voor het transport van gevaarlijke stoffen over de weg, het spoor en het binnenwater is een risiconormering vastgesteld. In het Besluit externe veiligheid transportroutes (Bevt) zijn de regels opgenomen voor de ruimtelijke ordening [1]. Voor infrabesluiten zijn de regels vastgelegd in de Beleidsregels EV-beoordeling Tracébesluiten (de Beleidsregels) [2].

Op 1 april 2015 is het Basisnet volledig in werking getreden. Het basisnet bestaat uit een aangewezen aantal routes (wegen, spoorwegen en vaarwegen) waarop het mogelijk moet zijn en blijven om gevaarlijke stoffen te vervoeren. Het doel van het Basisnet is het vastleggen en waarborgen van een duurzame balans tussen het vervoer van gevaarlijke stoffen, de ruimtelijke omgeving en de veiligheid van mensen die wonen en werken langs de route. Het Basisnet stelt grenzen aan het risico vanwege het vervoer van gevaarlijke stoffen over wegen, vaarwegen en spoorlijnen alsmede aan ruimtelijke ontwikkelingen langs die wegen, vaarwegen en spoorlijnen. Voor elke weg, spoorlijn en vaarweg die deel uitmaakt van het Basisnet, is vastgesteld hoeveel risico het vervoer van gevaarlijke stoffen over die weg, spoorlijn of vaarweg maximaal mag veroorzaken. De basisnetroutes en deze zogenoemde "risicoplafonds" zijn vastgelegd in de regeling basisnet [3].

2.2. Risicobenadering

De risicobenadering externe veiligheid kent twee begrippen om het risiconiveau voor activiteiten met gevaarlijke stoffen in relatie tot de omgeving aan te geven. Deze begrippen zijn het plaatsgebonden risico (PR) en het groepsrisico (GR).

Met het PR wordt de aan te houden afstand geëvalueerd tussen de activiteit en kwetsbare functies in de omgeving. Of een functie kwetsbaar of beperkt kwetsbaar is, is te vinden in het Besluit externe veiligheid Inrichtingen (Bevi) [4]. Voorbeelden van kwetsbare objecten zijn woningen, scholen, ziekenhuizen en grote kantoorgebouwen. Beperkt kwetsbare objecten zijn onder andere verspreid liggende woningen, sporthallen en bedrijfsgebouwen.

Met het GR wordt geëvalueerd of als gevolg van een ongeval een groot aantal slachtoffers kan vallen, doordat een grote groep personen blootgesteld wordt.

2.2.1. Plaatsgebonden risico

Het PR is de kans per jaar dat een persoon, die zich continu en onbeschermd op een bepaalde plaats in de omgeving van een transportroute bevindt, overlijdt door een ongeval met het transport van gevaarlijke stoffen op die route. Plaatsen met een gelijk

risico kunnen door zogenaamde risicocontouren op een kaart worden weergegeven. Het PR leent zich daarmee goed voor het vaststellen van een veiligheidszone tussen een route en kwetsbare bestemmingen zoals woonwijken. In tabel 1 wordt weergegeven welke normen voor het plaatsgebonden risico van toepassing zijn.

Type object	**Omgevingsbesluit**
Kwetsbare objecten	Grenswaarde PR 10^{-6}
Beperkt kwetsbare objecten	Richtwaarde PR 10^{-6}

Tabel 1. Normen plaatsgebonden risico

De grenswaarde moet ten allen tijde in acht worden genomen, het bevoegd gezag mag niet van de grenswaarde afwijken. Voor de richtwaarde geldt dat uitsluitend in geval van zwaarwegende belangen (zoals economische) daarvan mag worden afgeweken. Voor ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving van basisnetroutes dienen de afstanden rechtstreeks getoetst te worden aan de risicoplafonds zoals die zijn vastgesteld in de Regeling Basisnet [3]. Voor ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving van andere dan de basisnetroutes dienen de afstanden getoetst te worden aan de berekende 10^{-6} contour van het plaatsgebonden risico. In veel gevallen is een risicoberekening niet nodig en kan worden volstaan met het toepassen van de vuistregels uit de Handleiding Risicoanalyse Transport (Hart) [5].

2.2.2. Groepsrisico

Indien een plangebied ligt binnen het invloedsgebied van een transportroute waarover gevaarlijke stoffen worden vervoerd, wordt in de toelichting bij het bestemmingsplan en in de ruimtelijke onderbouwing van de omgevingsvergunning in elk geval ingegaan op:

- de mogelijkheden tot voorbereiding van bestrijding en beperking van de omvang van een ramp op die transportroute, en
- voor zover dat plan of die vergunning betrekking heeft op nog niet aanwezige kwetsbare of beperkt kwetsbare objecten: de mogelijkheden voor personen om zich in veiligheid te brengen indien zich op die transportroute een ramp voordoet.

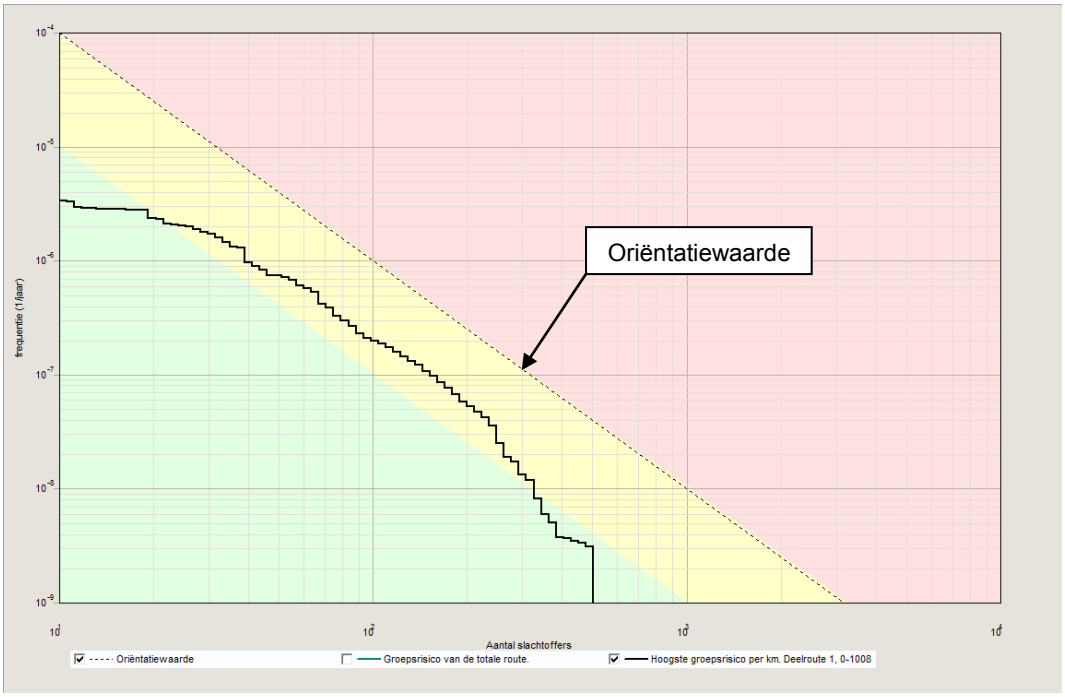
Als het groepsrisico door een bestemmingsplan dat geheel of gedeeltelijk gelegen is binnen 200 m van een transportroute meer dan 10% toeneemt ten opzichte van de bestaande situatie en groter is dan 10% van de oriëntatiewaarde dient het groepsrisico te worden verantwoord. Dit wordt ook wel aangeduid als de verantwoordingsplicht groepsrisico. In de motivering bij het betrokken besluit moeten tenminste de volgende gegevens worden opgenomen:

- 1°. de dichtheid van personen in het invloedsgebied van de transportroute op het tijdstip waarop het plan of besluit wordt vastgesteld, rekening houdend met de in dat gebied reeds aanwezige personen en de personen die in dat gebied op grond van het geldende bestemmingsplan of de geldende bestemmingsplannen of een omgevingsvergunning redelijkerwijs te verwachten zijn, en
  2°. de als gevolg van het bestemmingsplan of de omgevingsvergunning redelijkerwijs te verwachten verandering van de dichtheid van personen in het gebied waarop dat plan of die vergunning betrekking heeft;

- het groepsrisico op het tijdstip waarop het plan of de vergunning wordt vastgesteld en de bijdrage van de in dat plan of besluit toegelaten kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten aan de hoogte van het groepsrisico, vergeleken met de oriëntatiewaarde;
- de maatregelen ter beperking van het groepsrisico die bij de voorbereiding van het plan of de vergunning zijn overwogen en de in dat plan of die vergunning opgenomen maatregelen, waaronder de steden-bouwkundige opzet en voorzieningen met betrekking tot de inrichting van de openbare ruimte, en
- de mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen met een lager groepsrisico en de voor- en nadelen daarvan.

Het groepsrisico geeft aan wat de kans is op een ongeval met tien of meer dodelijke slachtoffers in de omgeving van de beschouwde activiteit, kortom de kans op een ramp. Het aantal personen dat in de omgeving van de route verblijft, bepaalt mede de hoogte van het GR. Het GR wordt weergegeven in een zogenaamde fN-curve, op de verticale as staat de cumulatieve kans per jaar f op een ongeval met N of meer slachtoffers en op de horizontale as het aantal slachtoffers. Figuur 1 geeft een voorbeeld.

Het groepsrisico wordt bepaald per kilometer route en vergeleken met de oriëntatiewaarde. Deze waarde helpt het bevoegd gezag bij de afweging of de kans op een ramp opweegt tegen het maatschappelijk voordeel van het voorgenomen besluit. Het begrip *oriëntatie*waarde houdt in dat het bevoegd gezag gemotiveerd kan besluiten een hogere kans op een ramp te accepteren.

Figuur 1. Voorbeeld groepsrisico transportroute

2.3. Plasbrandaandachtsgebied (PAG)

Incidenten met grote lekkage van gevaarlijke stoffen komen heel weinig voor. Het meest voorkomende type incident op wegen en spoorwegen is een lekkage van een brandbare vloeistof zoals benzine. Naast het voldoen aan het plaatsgebonden risico en het verantwoorden van het groepsrisico moet het bevoegd gezag daarom tevens ingaan op een keuze om te bouwen in het zogeheten plasbrandaandachtsgebied (PAG). Het PAG is het gebied naast Basisnetroutes waarbij rekening gehouden wordt met de effecten van een plasbrand. Deze kan ontstaan wanneer bij een ongeval vrijgekomen brandbare vloeistof ontstoken wordt. Met het oog op een dergelijk ongeval zijn in het Bouwbesluit 2012 en de daarop berustende ministeriële regeling bouwvoorschriften gegeven voor gebouwen in plasbrandaandachtsgebieden. De plasbrandaandachtsgebieden zijn bij ministeriële regeling aangewezen [3].

3. Uitgangspunten risicoberekening

3.1. RBM II

Het risico van het transport is berekend met RBM II versie 2.3, ontwikkeld in opdracht van Rijkswaterstaat voor evaluatie van transportroutes [5]. Voor de berekening zijn de volgende gegevens nodig:

- De transportintensiteit van gevaarlijke stoffen.
- Trajecteigenschappen zoals de uitstromingsfrequentie, de kans per voertuigkilometer dat een spoorketelwagen met gevaarlijke stoffen betrokken raakt bij een ongeval zodanig dat er uitstroming van de stof optreedt.
- Het aantal personen dat langs de route blootgesteld wordt aan de gevolgen van een ongeval. De bevolkingsdichtheden worden aangegeven in een 50x50 m grid en in veelhoeken met een uniforme dichtheid per veelhoek.
- De meteorologische condities: hiervoor is weerstation Deelen gebruikt.

3.2. Transportintensiteit

Gerekend is met de voorgeschreven vervoersintensiteiten conform bijlage 2 van de Regeling Basisnet [3]. Bij de risicoberekening wordt standaard aangenomen dat 29% van het transport overdag plaatsvindt tussen 8:00 en 18:30 uur en 71% 's nachts [5]. Tabel 2 toont de jaarintensiteit van beladen spoorketelwagens.

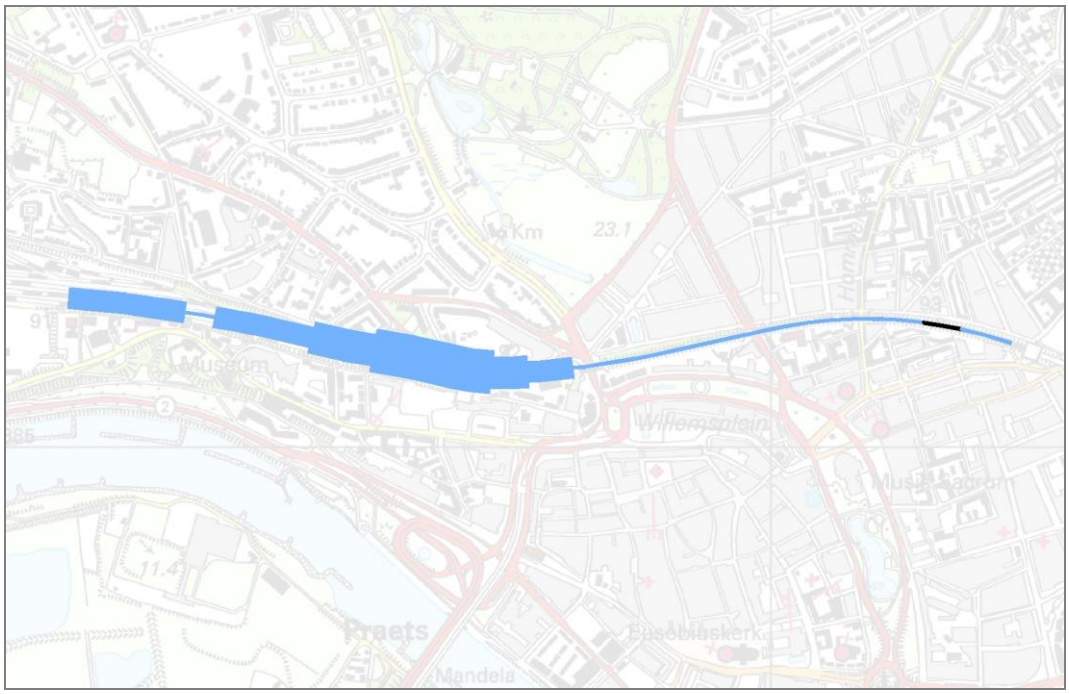
Hoofdcategorie	Stofcat.	Voorbeeldstof	Hoeveelheid
Brandbaar gas	A	Propaan	1700
Toxisch gas	B2	Ammoniak	200
	B3	Chloor	0
Brandbare vloeistof	C3	Pentaan	1050
Toxische vloeistof	D3	Acrylnitril	50
	D4	Acroleïne	50

Tabel 2. Jaarintensiteit spoortraject Arnhem West aansl. - Arnhem - Velperpoort aansl.

3.3. Trajecteigenschappen

In de berekeningen is uitgegaan van de ongevalsfrequentie van 6.07 10^{-8} per wagenkilometer voor een traject met wisseltoeslag en 2.77 10^{-8} voor een traject zonder wisseltoeslag. Er is een baanvaksnelheid aangehouden van groter dan 40 km/uur.

Het traject is gedefinieerd met een breedte (de afstand tussen de as van de buitenste sporen) variërend tussen 9 m en 95 m. Ter hoogte van het station is een spoorbreedte van 95 m gehanteerd. De ligging van het beschouwde traject wordt getoond in figuur 2.

Figuur 2. Breedte spoortraject en wisseltoeslag

Trajectdeel met wisseltoeslag
Trajectdeel zonder wisseltoeslag

3.4. Aanwezigheid personen

Voor de aanwezigheid van personen in de omgeving van het plangebied is gebruik gemaakt van een studie uit 2012 voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal [6]. De aanwezigheidsgegevens binnen het plangebied zijn geleverd door de opdrachtgever [7]. De volgende situaties worden onderscheiden:

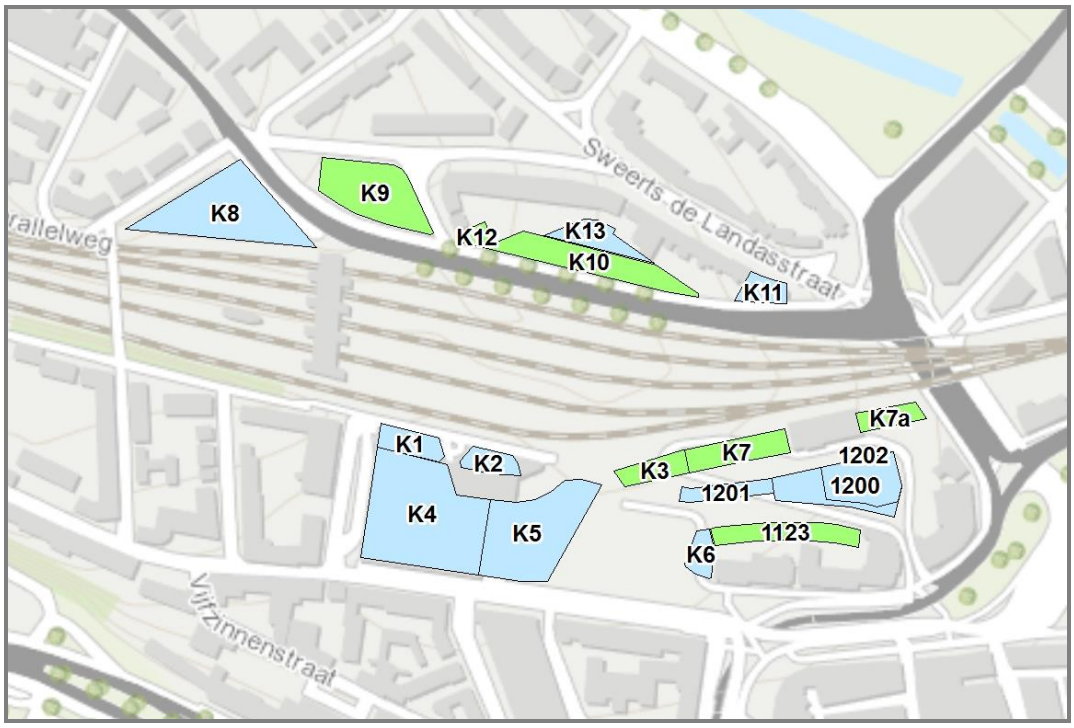
1. Huidige situatie bestemmingsplan Arnhem Centraal.
2a. Vlakken K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie wonen.
2b. Vlakken K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie hotel.
3a. Vlakken K3 en K7 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie wonen.
3a. Vlakken K3 en K7 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie hotel.
4a. Vlakken K9, K10 en K12 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie wonen.
4b. Vlakken K9, K10 en K12 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie hotel.

In bijlage 1 worden de details beschreven over de modellering van de omgeving

De beschreven situaties zijn schematisch samengevat in tabel 3. De te wijzigen vlakken ten opzichte van de huidige situatie zijn groen weergegeven in tabel 3 en figuur 3.

Vlak	1	2a	2b	3a	3b	4a	4b
K3	K	W	W	W	W	K	K
K7	K	W	W	W	W	K	K
K7a	K	W	W	K	K	K	K
K9	K	W	W	K	K	W	W
K10	K	W	W	K	K	W	W
K12	K	W	W	K	K	W	W
1123	W	W	H	W	H	W	H

Tabel 3. Functie per vlak en situatie. K=kantoor; W=wonen; H=hotel

Figuur 3. Gebieden Arnhem Centraal

4. Resultaten

4.1. Plaatsgebonden risico

In de Regeling Basisnet zijn voor de trajecten Arnhem West aansl. - Arnhem en Arnhem - Velperpoort aansl. vastgesteld dat de plaatsgebonden risicocontour 10^{-6}, vanuit het hart van het spoortraject gemeten, niet groter mag zijn dan 0 m [3]. Dit betekent dat het plaatsgebonden risico op deze trajecten niet hoger mag zijn dan 10^{-6}.

Het plaatsgebonden risico vormt daarmee geen belemmering voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal en de geplande wijzigingen.

4.2. Groepsrisico

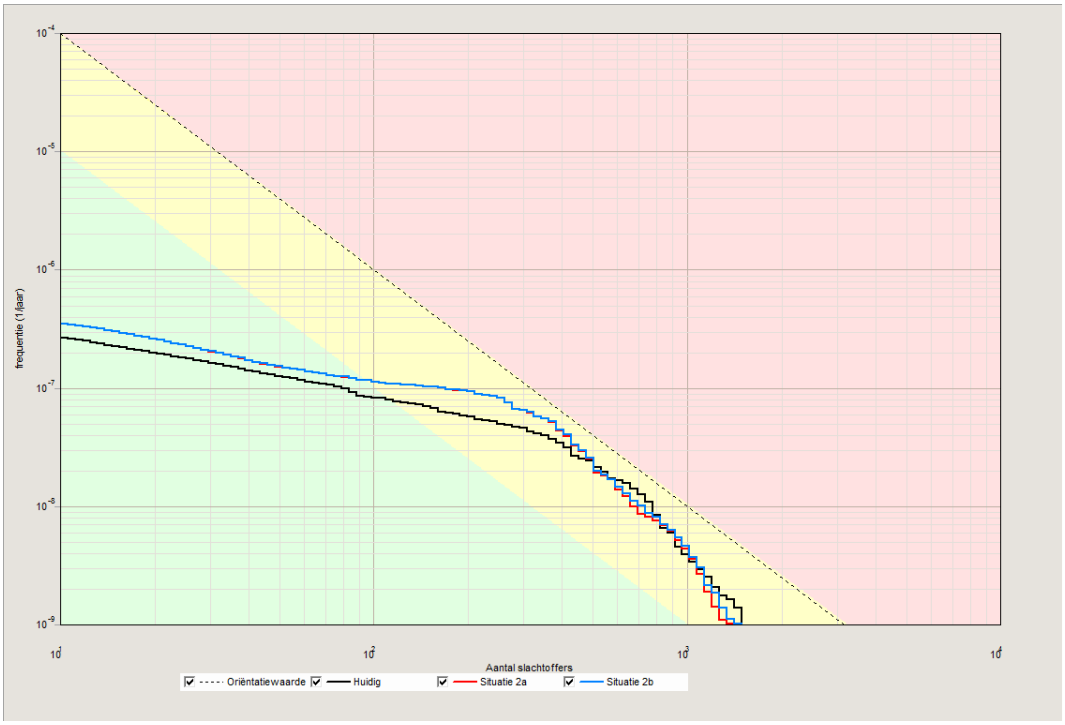
Het groepsrisico is berekend voor de huidige omgevingssituatie en 6 varianten. Tabel 4 toont de mate van overschrijding van de oriëntatiewaarde. Er is aangegeven hoeveel de berekende frequentie op een bepaald aantal slachtoffers maximaal afwijkt van de oriëntatiewaarde. Een waarde van 0.68 betekent dat het berekende GR over de gehele curve voor een zeker aantal slachtoffers 1.5 keer kleiner is dan de oriëntatiewaarde.

Situatie	Omgeving	Factor t.o.v. OW
1	Huidige situatie	0.68[1]
2a	K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 wonen, 1123 wonen	0.76
2b	K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 wonen, 1123 Hotel	0.76
3a	K3, K7, wonen, 1123 wonen	0.73
3b	K3, K7, wonen, 1123 Hotel	0.75
4a	K9, K10 en K12 wonen, 1123 wonen	0.63
4b	K9, K10 en K12 wonen, 1123 Hotel	0.64

Tabel 4. Groepsrisico als factor ten opzichte van de oriëntatiewaarde (OW)

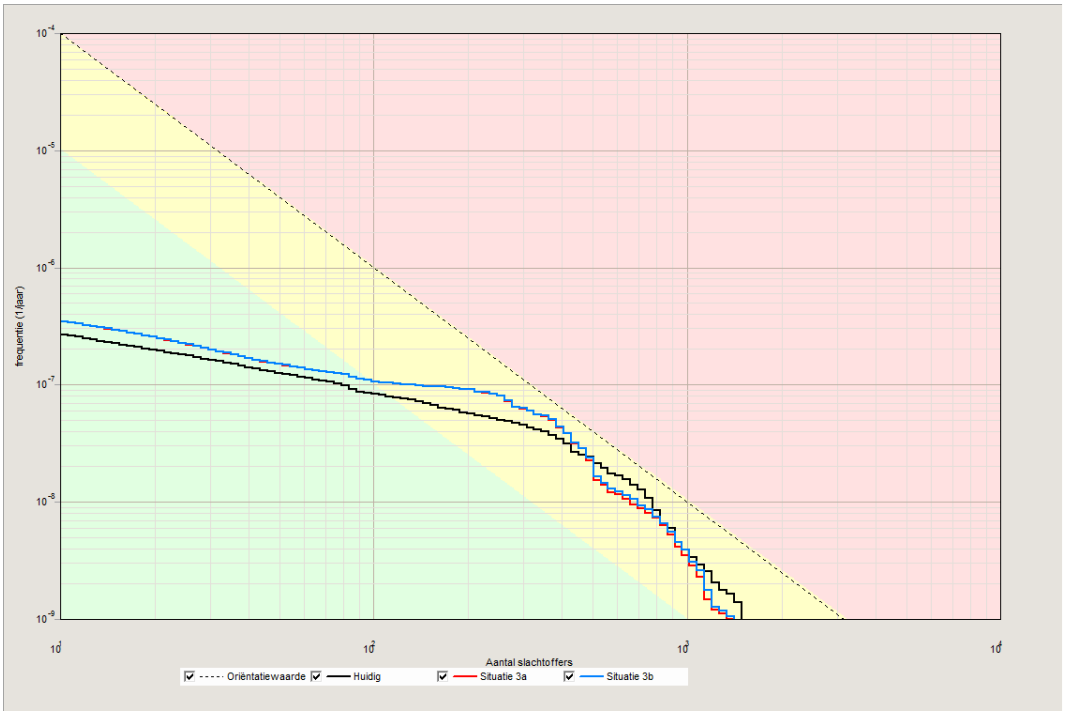
Uit tabel 2 blijkt dat, afhankelijk van de gekozen variant, het groepsrisico toeneemt of juist afneemt. Figuren 4 t/m 6 tonen de GR-curven. Situaties 4a en 4b zijn de gunstigste varianten. De wijzigingen leiden voor deze varianten tot een afname van de factor t.o.v. de oriëntatiewaarde. Varianten 2a en 2b zijn het ongunstigst en daarna varianten 3a en 3b, deze varianten leiden tot een toename van de factor t.o.v. de oriëntatiewaarde. Het verschil in tussen de a- en b-varianten (wonen of hotel in 1123) is steeds gering.

[1] De hier berekende waarde is lager dan in [6]. Dit heeft te maken met een wijziging in de omgeving, zie bijlage 1.

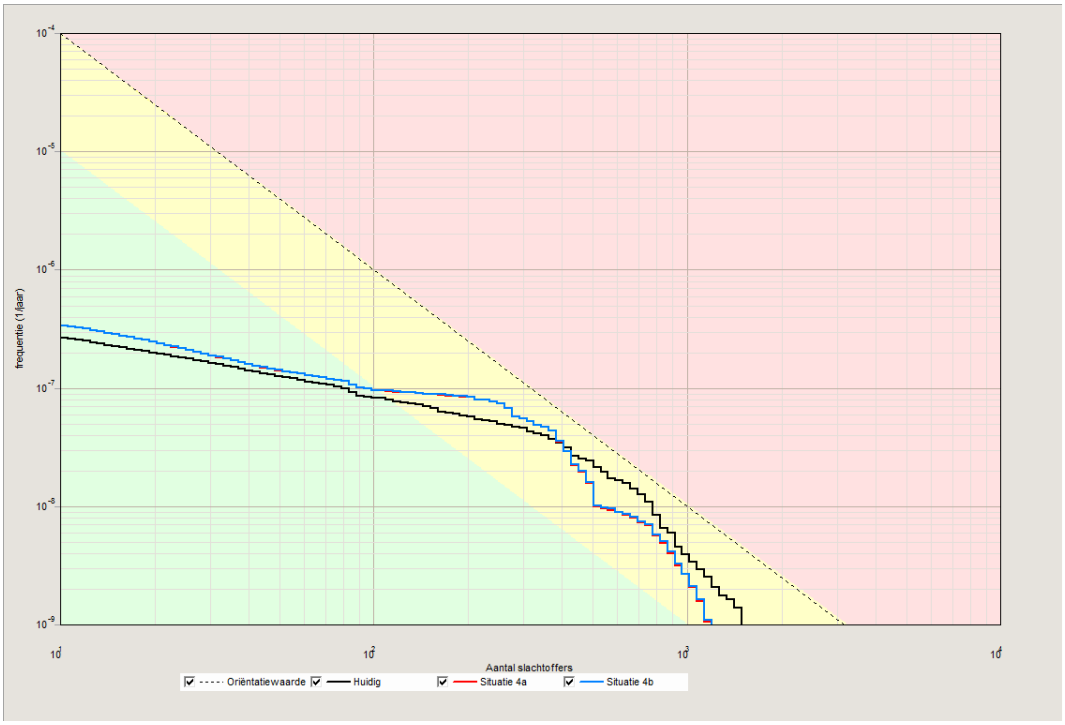
Figuur 4. Groepsrisicocurven, huidige situatie vergeleken met 2a en 2b

1. Huidige situatie
2a. K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 wonen, 1123 wonen
2b. K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 wonen, 1123 hotel

Figuur 5. Groepsrisicocurven, huidige situatie vergeleken met 3a en 3b

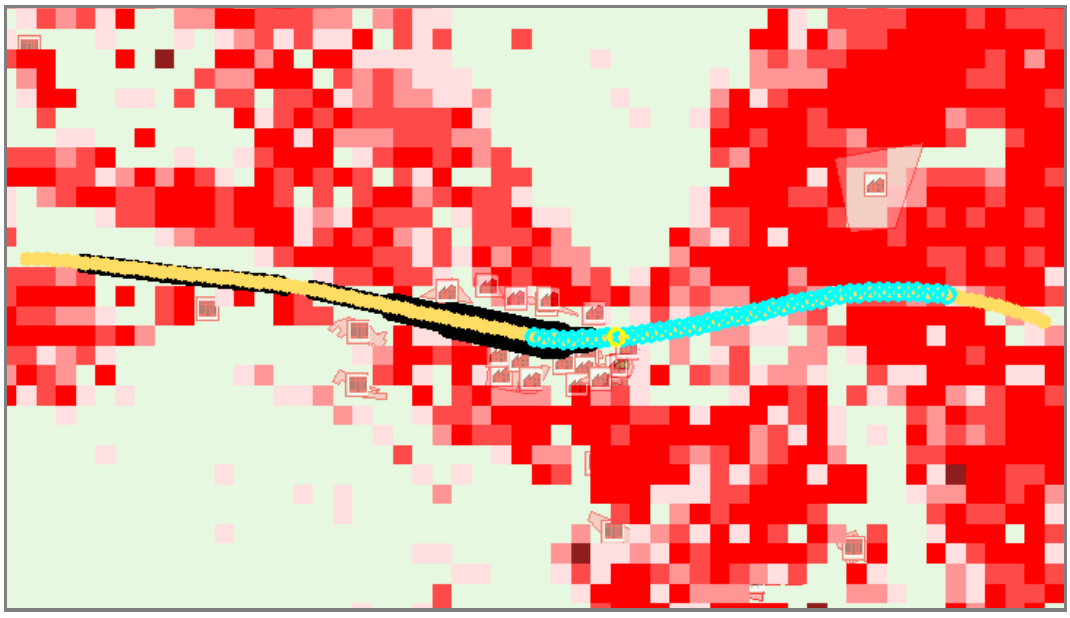
1. Huidige situatie
3a. K3, K7, wonen, 1123 wonen
3b. K3, K7, wonen, 1123 hotel

Figuur 6. Groepsrisicocurven, huidige situatie vergeleken met 4a en 4b

1. Huidige situatie
4a. K9, K10 en K12 wonen, 1123 wonen
4b. K9, K10 en K12 wonen, 1123 hotel

Figuur 7 vat het berekeningsresultaat op een andere wijze samen. In de figuur is het gedeelte van het traject dat het kilometervak met het maximale groepsrisico omvat weergegeven met blauwe cirkels. Geel gemarkeerd is het ongevalspunt dat de grootste bijdrage levert aan het groepsrisico van dit kilometervak. Dit punt ligt ten oosten van station Arnhem.

Figuur 7. Kilometer hoogste groepsrisico situatie 2a

: Deel van het traject dat het kilometervak met het hoogste groepsrisico bevat en een aanduiding van de grootte van dit groepsrisico. Rood gekleurd is groter dan de oriëntatiewaarde.

: Ongevalspunten met de grootste bijdrage aan het groepsrisico van dit kilometervak.

: Deel van het traject met een groepsrisico tussen 0.1 en 1 keer de oriëntatiewaarde.

4.3. Plasbrandaandachtsgebied

Het plasbrandaandachtsgebied (PAG) is het gebied tot 30 m van het spoor waarin, bij de realisering van (kwetsbare) objecten, rekening dient te worden gehouden met de effecten van een plasbrand. De 30 m voor het PAG wordt gemeten vanaf de buitenste spoorstaaf van de spoorbundel. In de Regeling basisnet is voor de hier beschouwde trajecten geen PAG voorgeschreven [3]. Voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal hoeft derhalve geen rekening te worden gehouden met de effecten van een plasbrand.

5. Conclusie

Het externe veiligheidsrisico door het transport van gevaarlijke stoffen over het spoor ter hoogte van de Oude Stationsstraat te Arnhem is berekend voor zeven omgevingssituaties.

Plaatsgebonden risico
Het plaatsgebonden risico veroorzaakt door transport van gevaarlijke stoffen over het spoortraject mag niet hoger zijn dan 10^{-6}. Het plaatsgebonden risico vormt geen belemmering voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal en de geplande wijzigingen.

Groepsrisico
Het groepsrisico is berekend voor de huidige situatie en 6 varianten. Afhankelijk van het type variant is er een toename of afname van het groepsrisico.

Voor de huidige situatie is de overschrijdingsfactor 0.68 keer de oriëntatiewaarde. De berekeningen voor varianten 2a en 2b en 3a en 3b hebben geleid tot een toename van het groepsrisico (overschrijdingsfactor tussen 0.73 en 0.76). Voor varianten 4a en 4b hebben de berekeningen geleid tot een afname van het groeprisico (overschrijdingsfactor respectievelijk 0.63 en 0.64).

Plasbrandaandachtsgebied
Het plasbrandaandachtsgebied (PAG) is niet van toepassing op de beschouwde trajecten. Voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal hoeft derhalve geen rekening te worden gehouden met de effecten van een plasbrand.

Referenties

1.	Ministerie IenM	2014	Besluit externe veiligheid transportroutes Stb. 2013, 465
2.	Ministerie IenM	2015	Beleidsregels EV-beoordeling Tracébesluiten Stct. 2014, 25839
3.	Ministerie IenM	2014	Regeling Basisnet Stct. 2014, 8242
4.	Ministerie IenM	2015	Handleiding risicoanalyse transport versie 1.1
5.	Ministerie IenM	2012	RBM II versie 2.3
6.	AVIV	2012	Externe veiligheid spoor Arnhem Centraal Rapportnr. 122203
7.	Gemeente Arnhem	2006	Arnhem Centraal (mrt. 2006) Programma Dienst Stadsontwikkeling

Bijlage 1. Gegevens bebouwing

De gegevens voor de bebouwing in de omgeving van het spoor zijn overgenomen uit het onderzoek Externe veiligheid spoor Arnhem Centraal [6]. Voor de hier gehanteerde huidige situatie is uitgegaan van situatie 2, model 1 in dat onderzoek. Dit betekent voor vlak 1123 winkels in de plint (60 personen overdag) en woningen in de drie verdiepingen (48 personen overdag en 96 ’s nachts). In [6] voor vlak K7a ten onrechte uitgegaan van 271 personen in de nachtperiode. De aanwezigheid ’s nachts is nu op nul gezet.

1.1. Bestemmingsplan Arnhem Centraal

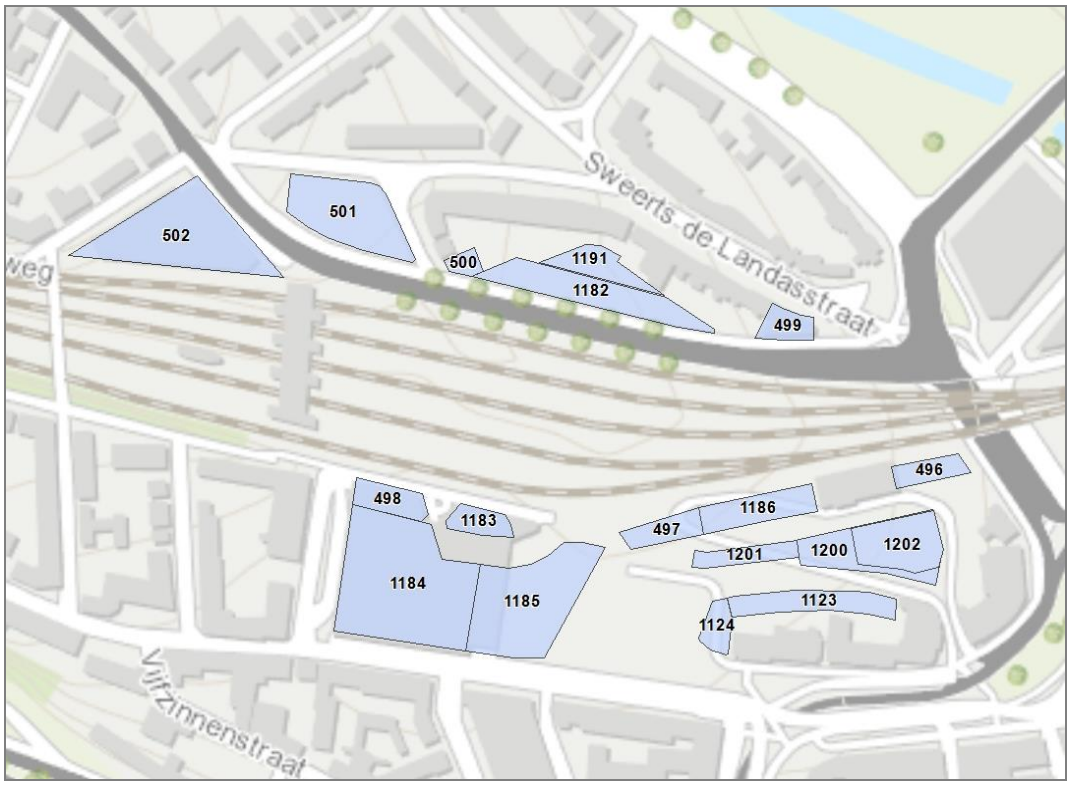
Onderstaande tabellen bevat de bebouwing van bestemmingsplan Arnhem Centraal meegenomen die de gemeente Arnhem heeft geïnventariseerd voor het Basisnet Spoor [8]. Figuren 8 en 9 tonen de bevolkingsgebieden. Voor de groen gearceerde vlakken zijn wijzigingen voorgenomen.

Vlak ID Basisnet	Vlak ID Arnhem centraal	Type	Opp. [m^2]	Personen dag	Personen nacht
498	K1	Kantoren	12000	400	0
1183	K2	Kantoren	8000	267	0
497	K3	Kantoren	8000	267	0
1184	K4	Kantoren	9500	317	0
1185	K5/wi1/H1	Divers	1800	245	40
1124	K6/H3/Wo3	Divers		79	83
1186	K7	Kantoren	7000	233	0
496	K7a	Kantoren	4000	133	0
502	K8	Kantoren	10000	333	0
501	K9	Kantoren	5000	167	0
1182	K10	Kantoren	7200	240	0
499	K11	Kantoren	1600	53	0
500	K12	Kantoren	550	18	0
1191				27	0
1123	Wi3/Wo2	Wonen/winkels	5400	108	96
1200	-	Horeca/winkels	1438	48	48
1201	-	Horeca/winkels	675	23	23

Tabel 5. Aantal personen vlakken BP Arnhem Centraal

Vlak ID	Personen dag	Personen nacht	Duur dag	Duur nacht	Frequentie	Wanneer
1202	440	704	4 uur	4 uur	260 x per jaar	Werkdagen
	880	1408	4 uur	4 uur	105 x per jaar	Weekend

Tabel 6. Aantal personen in de bioscoop

Figuur 8. RO-plannen Basisnet Spoor

Figuur 9. Plangebieden Arnhem Centraal [7]

1.2. Wijzigingen Arnhem Centraal

Afhankelijk van de beschouwde situatie zullen de vlakken K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 worden omgezet van kantoren naar appartementen/woningen. Per appartement/woning is een oppervlak van 80 m^2 aangenomen. Voor elk appartement/woning is 2.4 personen aangehouden, overdag 50% aanwezig en 100% 's nachts [4].

Vlak 1123 uit [6] krijgt in de alternatieven een andere invulling. De begane grond heeft de bestemming horeca/winkels. Hiervoor is 1 persoon per 30 m^2 aangenomen, dag en nacht 100% aanwezig. Voor de drie verdiepingen zijn twee mogelijkheden voor de invulling:

- Model a wonen
  Per appartement is 80 m^2 aangehouden. In totaal zijn er dan maximaal 52 woningen mogelijk. Uitgegaan is van 2.4 personen per woning, overdag 50% aanwezig en 's nachts 100%. De aanwezigheid komt daarmee op 63 personen overdag en 126 personen 's nachts.
- Model b hotel
  Aangenomen is dat een hotelkamer 30 m^2 is. In totaal zijn er dan maximaal 140 kamers mogelijk. Uitgegaan is van 2 personen per kamer. Aanwezigheid 's nachts 100% en overdag 50%. De aanwezigheid komt daarmee op 140 personen overdag en 280 personen 's nachts.

Tabel 7 toont de aantallen personen voor de gewijzigde gebieden.

ID	Personen dag	Personen nacht
K3	120	240
K7	104	209
K7a	60	120
K9	74	149
K10	108	216
K12	7	14
1123 plint (wijzigt niet)	47	47
1123 model a (wonen)	63	126
1123 model b (hotel)	140	280

Tabel 7. Aantal personen in gewijzigde gebieden

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Datum : 06-11-2017
Ons kenmerk : 171106-0032
Contactpersoon : Meine Jacobi
Doorkiesnummer : 088-3555045
E-mail adres : Meine.Jacobi@vggm.nl

College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

CONCEPT

Onderwerp: Multi advies woningbouw locatie K10 Arnhem Centraal, Amsterdamseweg, Arnhem

Geacht college,

Op 24 oktober jl. ontving ik uw mail waarin u ons vraagt om advies over de woningbouw locatie K10 Arnhem Centraal in Arnhem.

Conform de wet- en regelgeving adviseert Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden bij ruimtelijke ontwikkelingen over gezondheid, (externe) veiligheid en de mogelijkheden voor rampenbestrijding en zelfredzaamheid.

Advies
Het plan betreft een bestemmingsplanwijziging voor een deel van het ontwikkelgebied Arnhem Centraal Noord: locatie K10 aan de Amsterdamseweg (tussen Brantsenstraat en Zijpendaalseweg). De boogde functiewijziging maakt het mogelijk om 19 herenhuizen met 4 verdiepingen te realiseren met bijbehorende (parkeer)voorzieningen.
Met de wijziging verandert de bezettingsgraad mogelijk beperkt en de aanwezigheid van personen neemt in de nachtelijke uren toe. De gebruikers (o.a. bewoners) worden zelfredzaam verondersteld en vormen een afspiegeling van de Arnhemse bevolking: jong/oud, hulpbehoevend en niet.

Fysieke veiligheid
Kavel K10 ligt op korte afstand van het treinstation Arnhem – Centraal en de daar gelegen sporen waarover vervoer van gevaarlijke stoffen plaatsvindt. De kavel ligt binnen de effectafstanden van de incidentscenario's lekkage van toxische gassen en/of vloeistoffen en een BLEVE.

Een incident binnen het stationsgebied is in beginsel (redelijk) bestrijdbaar voor de hulpverleningsdiensten. In het stationsgebied is voldoende bluswatercapaciteit beschikbaar en op de perrons zijn stationaire blusmonitoren geplaatst. De bereikbaarheid van de perrons is geborgd middels brandweeringangen.
Opgemerkt wordt dat een incident ter hoogte van de spoorwissels lastiger te bestrijden is dan ter hoogte van de perrons. De inzet moet dan via de spoorbaan gebeuren, waarlangs geen stationaire waterkanonnen staan zoals op de perrons.

Bij een incident in het stationsgebied is de evacuatie/ontruiming van de aanwezige personen in het stationsgebied en haar omgeving een belangrijk aandachtspunt. Het vervoer van gevaarlijke stoffen vindt voornamelijk in de nacht plaats. Een functiewijziging van kantoren naar wonen maakt deze evacuatie / ontruiming complexer, omdat er dan relatief veel personen (veelal slapend) in het plangebied voorkomen. Expliciet aandacht voor de vluchtmogelijkheden uit de gebouwen en de organisatie / coördinatie daarvan is dan ook van belang.

Vanuit de rampbestrijding en zelfredzaamheid is de transformatie mogelijk, maar niet wenselijk:
- De complexiteit van de rampbestrijding neemt toe. In de huidige situatie worden bij een ongeval gevaarlijke stoffen (OGS) scenario (o.a. (BLEVE) of toxisch) de mogelijkheden voor de rampenbestrijdingsorganisatie al overstegen. Aangemerkt dat de kans op een dergelijk incident klein is. De bewoners zijn aangewezen op hun (zelf)redzaamheid.

- Als het gaat om (zelf)redzaamheid, betreft het vooralsnog geen kwetsbare groep gebruikers. Deze krijgen tijdens de eerste minuten van een incident weinig aandacht van de rampenbestrijdingsorganisatie. De bewoners zijn dan ook volledig op zichzelf aangewezen om zich in veiligheid de brengen.

Bij de uitwerking van de plannen zijn maatregelen (bouwkundig en organisatorisch) denkbaar om de veiligheid te optimaliseren, zoals (nood)uitgangen en vluchtroutes niet risicobronzijde, ontvluchtingsplan en risicocommunicatie. Verder moeten er maatregelen getroffen worden in het kader van de basisbrandweerzorg en brandpreventieve inzake bereikbaarheid en bluswatervoorziening(en) op plan-/gebouwniveau.

Op basis van de aangeleverde informatie adviseert de politie het volgende:
Ten aanzien van de sociale component:

- Beperk de toegankelijkheid van het binnenterrein aan de achterzijde van het perceel vanaf de Sweerts de Landasstraat door een fysieke afsluiting. De bereikbaarheid via de achterzijde van de aangrenzende woningen/panden aan de Sweerts de Landasstraat en de Bouriciusstraat wordt hierdoor wel verminderd, maar zorgt voor een grotere bescherming en meer sociale zekerheid;
- Voorzie het binnenterrein aan de achterzijde van het pand, en met name de overdekte parkeerplekken, van voldoende verlichting;

Ten aanzien van de verkeerscomponent:

- Voer de ontsluiting van het terrein op de Sweerts de Landasstraat uit in een ‘in-/uitrit constructie’, conform de richtlijnen van het CROW.

Indien op de voor het openbaar verkeer openstaande weg verkeersmaatregelen worden genomen, waarvoor een verkeersbesluit vereist is, dient nader overleg te worden gepleegd met de korpschef van politie c.q. diens gemandateerde.

Met in achtneming van het geadviseerde zien de brandweer, GHOR en politie geen directe belemmeringen voor de verdere uitwerking van de plannen voor Kavel K10. Graag ga ik met u in gesprek over de maatregelen en voorzie ik u van aanvullend advies bij de verder uitwerking van deze ontwikkeling.

Gezondheid
Mensen hebben baat bij een gezonde en veilige inrichting van de leefomgeving. Een omgeving die tevens uitnodigt tot bewegen en ontmoeten. Met de Wet Publieke gezondheid en de nieuwe Omgevingswet hebben gemeenten handvatten om hierop te sturen. Deze paragraaf helpt u om het thema gezonde leefomgeving plaats te geven in lokale afwegingen over de ruimtelijke inrichting. Niet de juridische toetsing staat hierbij centraal maar sturen op gezonde ruimtelijke ambities en optimalisatie van plannen. Het louter voldoen aan wettelijke normen levert namelijk slechts een minimale bijdrage aan het terugdringen van de ziektelast door milieufactoren.

Langs drukke wegen is de concentratie luchtverontreinigende stoffen sterk verhoogd. Verkeersgerelateerde luchtverontreiniging kan leiden tot longfunctievermindering, toename van luchtwegklachten, astma, hart -en vaatziekten en vervroegd overlijden, in het bijzonder bij gevoelige groepen. Vanwege een verhoogde kans op deze aandoeningen, adviseren wij om woningen en andere gevoelige bestemmingen niet direct aan een drukke weg (meer dan 10.000 motorvoertuigen/etmaal) te bouwen, onafhankelijk van de vraag of aan de grenswaarden wordt voldaan. De Amsterdamseweg is een drukke binnenstedelijke weg. Voor langdurig verblijf van mogelijk gevoelige personen, zoals het geval is bij de bestemming “wonen”, is deze plek daarom minder geschikt dan de huidige bestemming (kantoren).

CONCEPT

Een andere milieufactor waarmee op deze locatie rekening moet worden gehouden is de geluidbelasting door weg- en treinverkeer. Voor geluid geldt dat, evenals voor lucht, het volgen van wettelijk grenswaarden negatieve gezondheidseffecten niet voorkomt. Hinder en slaapverstoring door geluid treedt op vanaf ongeveer 42 dB en vanaf circa 50 dB is sprake van een hogere kans op hart- en vaatziekten. Voor gezondheid geldt de cumulatieve geluidbelasting en wordt de papieren aftrek van 5 dB volgens artikel 110 van Wet geluidhinder niet toegepast omdat de verwachting dat het verkeer stiller wordt niet reëel is. Bij de keuze van geluidmaatregelen of wanneer wordt overwogen een hogere waarde vast te stellen, adviseer ik hier rekening mee te houden. Mensen hebben rust nodig in en bij de woning, ook op geluidbelaste plekken. Daarom is de aanwezigheid van een geluidluwe zijde en buitenruimte (met een waarde onder de voorkeursgrenswaarde) bij de woning belangrijk voor de gezondheid en het wooncomfort.

Afsluitend
Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben, kunt u contact opnemen met genoemde contactpersoon. Desgewenst kan het advies mondeling toegelicht worden.

Met vriendelijke groet,

Paul Joosten
Directie

CONCEPT

Trillingsonderzoek kavel K10, Arnhem

Haalbaarheidsonderzoek aspect trillingen nieuw te realiseren woningen

Status	**definitief**
Versie	001
Rapport	B.2017.1276.00.R001
Datum	4 januari 2018

Colofon

Opdrachtgever	BPD Ontwikkeling BV Regio Noord-Oost & Midden Postbus 1 3800 AA Amersfoort
Contactpersoon	de heer R. Stapel
Project Betreft Uw kenmerk	Locatie K10 Amsterdamseweg, Arnhem Trillingsonderzoek -
Rapport Datum Versie Status	B.2017.1276.00.R001 4 januari 2018 001 definitief
Uitgevoerd door	DGMR Bouw B.V. Van Pallandtstraat 9-11 6814 GM Arnhem Postbus 153 6800 AD Arnhem
Informatie	ing. D.H. (Daan) Perfors 088 346 76 35 dpe@dgmr.nl
Auteur	ing. D.H. (Daan) Perfors 088 346 76 35 dpe@dgmr.nl
Verantwoordelijk	ing. A.W.N. (Antwan) van Haaren 088 346 76 02 hr@dgmr.nl
Verwerkt door	JBY/RFE/BRA

k:\doc\b\2017\127600\b2017127600r001.docx 04-01-2018

Inhoud

1. Inleiding 4

2. Toetsingskader 5

3. Uitgangspunten 6
3.1 Spoor 6
3.2 Bouwplan 6

4. Trillingsmeting 7
4.1 Meetposities en -apparatuur 7
4.2 Verwerking 7
4.3 Meetresultaten 8

5. Prognose 10
5.1 Uitgangspunten 10
5.2 Resultaten en toetsing 10

6. Conclusie en aanbeveling 11

Bijlagen
Bijlage 1 Trillingsregistraties bemande meting
Bijlage 2 Trillingsregistraties 7 daagse meting

k:\doc\b\2017\127600\b2017127600r001.docx 04-01-2018

1. Inleiding

In opdracht van BPD Ontwikkeling BV heeft DGMR een haalbaarheidsonderzoek op het aspect trillingen uitgevoerd voor de kavel ten noordoosten van station Arnhem, genaamd K10. Op deze kavel zijn woningen voorzien, het bouwplan hiervoor moet nog nader uitgewerkt worden.

Bij nieuwbouw in de spoorzone vormen trillingen door railverkeer een nader te beschouwen aspect. Afhankelijk van de gebruiksfunctie, de afstand tot het spoor, de rijsnelheden en vervoersintensiteit kunnen trillingen mogelijk tot hinder leiden. Op station Arnhem stoppen en vertrekken stoptreinen, intercity's en hogesnelheidstreinen (ICE). Verder passeren er goederentreinen.

Het doel van het onderzoek is om de haalbaarheid op het aspect trillingen door railverkeer, in de nieuw te bouwen woningen te beoordelen. Aan de basis van het hiervoor opgestelde prognosemodel staan trillingsmetingen in de bodem van de kavel. De geprognosticeerde trillingssterkten op de vloervelden worden getoetst aan de streefwaarden uit de SBR-richtlijn Trillingen deel B 'Hinder voor personen in gebouwen'.

Dit rapport doet verslag van het hierboven omschreven onderzoek.

k:\docb\2017\127600\b2017127600r001.docx 04-01-2018

2. Toetsingskader

Voor dit project zijn geen nadere trillingseisen opgegeven en wordt voor de beoordeling van trillingshinder de SBR-richtlijn deel B aangehouden. Deze richtlijn heeft geen wettelijke status, maar heeft mede door jurisprudentie een ruim draagvlak opgebouwd en wordt geïnterpreteerd als de meest recente stand der inzichten.

In de SBR-richtlijn trillingen deel B (SBR-B) worden voor herhaald voorkomende trillingen gedurende lange tijd (weg- en railverkeer) streefwaarden gesteld voor de optredende maximale trillingssterkte V_{max} en de langtijdgemiddelde effectieve waarde V_{per} in de vloer. De streefwaarden zijn afhankelijk van de gebruiksfunctie van het gebouw en periode van de dag (dag, avond en nacht).
Welke van de beide parameters maatgevend is hangt af van de sterkte van de trillingsbron en de 'duur' of herhalingsfrequentie waarmee deze actief is. Voor de gebouwfunctie 'wonen' zijn de streefwaarden (voor nieuwe situaties) weergegeven in tabel 1.

tabel 1: SBR streefwaarden voor trillingen ter voorkoming van hinder, nieuwe situaties

	Dag en avond			Nacht		
Gebouwfunctie	A1	A2	A3	A1	A2	A3
Wonen	0.1	0.4	0.05	0.1	0.2	0.05

A1 = onderste streefwaarde voor de trillingssterkte V_{max}; A2 = bovenste streefwaarde voor de trillingsterkte V_{max};
A3 = streefwaarde voor de gemiddeld effectieve waarde over de beoordelingsperiode V_{per}, indien A1 < V_{max} < A2.

De SBR-richtlijn Trillingen deel B is gebaseerd op de Duitse DIN4150 Teil 2 en hanteert dezelfde laagfrequente weegcurve als de DIN. Hierdoor zijn de in de DIN gedefinieerde KB-klassen vergelijkbaar met de in de SBR-B gehanteerde V_{max}. De DIN4150 hanteert de volgende kwalificatie qua voelbaarheid voor de mens:

- KB ≥ 0.1: juist voelbaar
- KB ≥ 0.4: goed voelbaar
- KB ≥ 1.6: sterk voelbaar

3. Uitgangspunten

3.1 Spoor

Station Arnhem Centraal verbindt Arnhem met Zutphen, Ede-Wageningen, Nijmegen, Winterswijk en Duitsland. Station Arnhem wordt gebruikt door de (personen)vervoersbedrijven NS en Arriva. Daarnaast wordt dit spoor ook gebruikt voor goederenvervoer. Tijdens de metingen zijn diverse treintypen waargenomen: goederentreinen, ICE treinen, intercity's en stoptreinen.

Uit de dienstregeling blijkt dat tenminste 26 reizigerstreinen per uur station Arnhem aandoen. De rijsnelheid ter hoogte van de bouwkavel is ongeveer 40 km/u. De goederentreinen passeren station Arnhem Centraal op de sporen 3 en 5.

3.2 Bouwplan

De te realiseren woningen staan geprojecteerd op de kavel ten noordoosten van station Arnhem, tussen het spoor, de Sweerts de Landasstraat, Bouriciusstraat en de Brantsenstraat. De kortste afstand tussen het spoor en de woningen bedraagt 35 m. Het bouwplan betreft woningen met vijf bouwlagen, zie figuur 1. De bouwwijze is nog niet nader ingevuld.

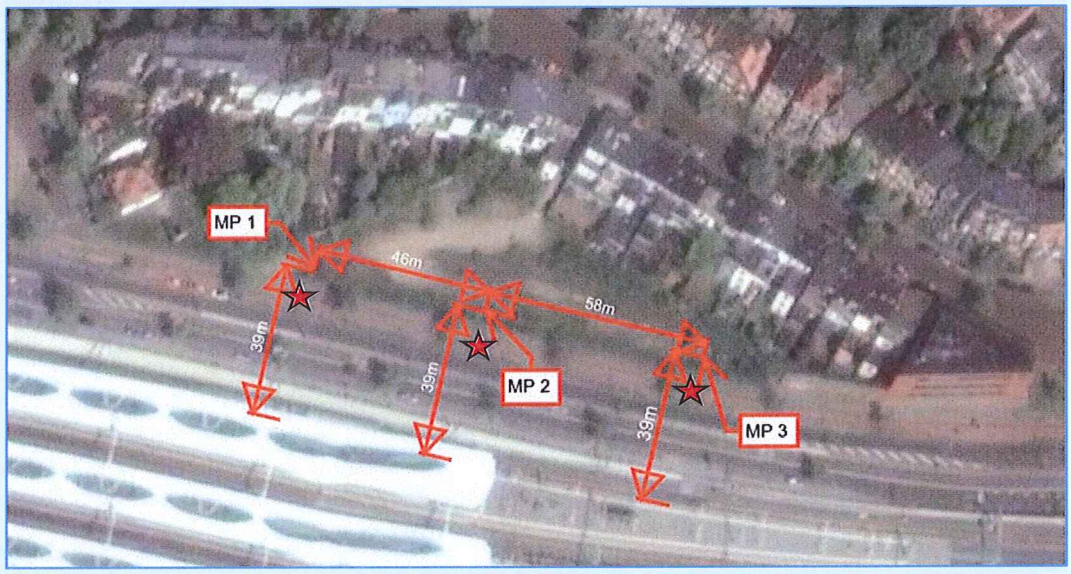
figuur 1: impressie invulling woningen K10

k:\doc\b\2017\127600\b2017127600r001.docx 04-01-2018

4. Trillingsmeting

4.1 Meetposities en -apparatuur

op 29 november 2017 zijn metingen verricht op de bouwkavel. Er zijn drie meetpunten tot 0,5 m onder maaiveld ingegraven. Hierdoor ontstaat een goede koppeling met de bodem.
Figuur 2 toont een overzicht van de meetposities en de afstanden tot het meest nabije spoor. Tabel 2 geeft een overzicht van de gebruikte meetapparatuur.

figuur 2: situatie inclusief meetpunten (bron: Google Maps)

Tabel 2: overzicht meetposities en meetrichtingen

Locatie	Systemen	Meetrichting
MP 1 (@ 39m)	AH0101 Vibra+ (serienummer VIB1187) AH0082 Syscom MR2002CE (serienummer 10.220.848)	X: horizontaal // spoor Y: horizontaal ⊥ spoor Z: verticaal
MP 2 (@ 39m)	AH0088 Vibra+ (serienummer VIB01045)	X: horizontaal // spoor Y: horizontaal ⊥ spoor Z: verticaal
MP 3 (@ 39m)	AH0087 Vibra+ (serienummer VIB01044) AH0054 Syscom MR2002CE (serienummer 4.436.096)	X: horizontaal // spoor Y: horizontaal ⊥ spoor Z: verticaal

4.2 Verwerking

Er is drie uur bemand gemeten waarbij treinpassages in een journaal zijn bijgehouden. In deze periode zijn er ca. 110 treinen geregistreerd, opgemerkt wordt dat station Arnhem een druk bereden station is waardoor niet alle passages eenduidig aan een piek in de trillingsregistratie gekoppeld konden worden.

De voor hinder maatgevende trillingssterkte $V_{eff,max}$ op de kavel is tijdens veel treinpassages dermate laag dat deze geen goede basis vormt voor verdere verwerking tot een prognose. Een aantal van de meetsystemen registreert trillingssterkten V_{eff} onder 0,1 ook niet. Onderling vergelijk van de verschillende meetposities is dan niet mogelijk. Om toch een vergelijk te kunnen maken wordt hiervoor de maximale trillingssterkte V_{top} gehanteerd.

Prognose van de trillingssterkte in de te realiseren woningen wordt gedaan o.b.v. het per treintype afgeleide trillingsspectrum (V_{rms}) in de kavel. De finale omzetting naar de voor hinder maatgevende trillingssterkte $V_{eff,max}$ gebeurt aan het eind van de prognose.

4.3 Meetresultaten

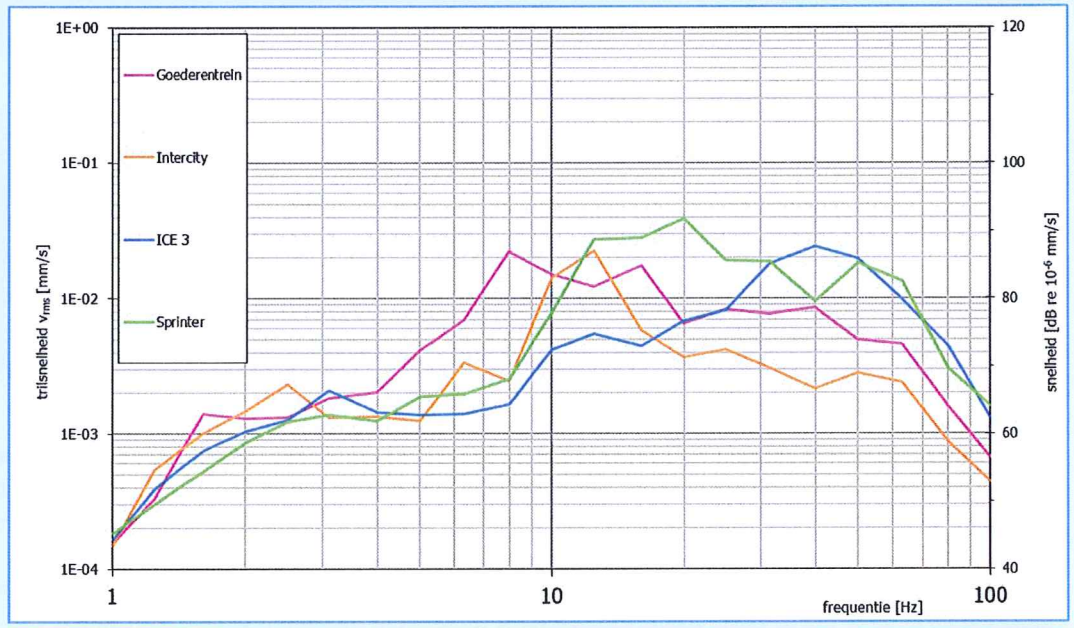
Bijlage 1 toont de gemeten trillingssterkten V_{top} in de tijd voor de drie bodemmeetpunten. De maximale trillingssterkten V_{top} per type trein zijn samengevat in tabel 3.

tabel 3: trillingssterkten V_{top} zwaarste passages in verticale en horizontale richting in [mm/s]

Type trein	MP1 - 39m			MP2 - 39m			MP3 - 39m		
	X	Y	Z	X	Y	Z	X	Y	Z
Intercity	0,15	0,17	0,15	0,12	0,11	0,09	0,11	0,13	0,12
Sprinter	0,15	0,14	0,12	0,14	0,11	0,10	0,13	0,16	0,14
ICE	0,15	0,11	0,09	0,12	0,09	0,09	0,13	0,16	0,12
Arriva	0,06	0,10	0,07	0,11	0,09	0,09	0,07	0,10	0,08
Goederen	0,10	0,10	0,10	0,10	0,12	0,09	0,09	0,11	0,09
Dusseldorf hbf/Abellio	0,06	0,05	0,05	0,06	0,07	0,05	0,07	0,10	0,08

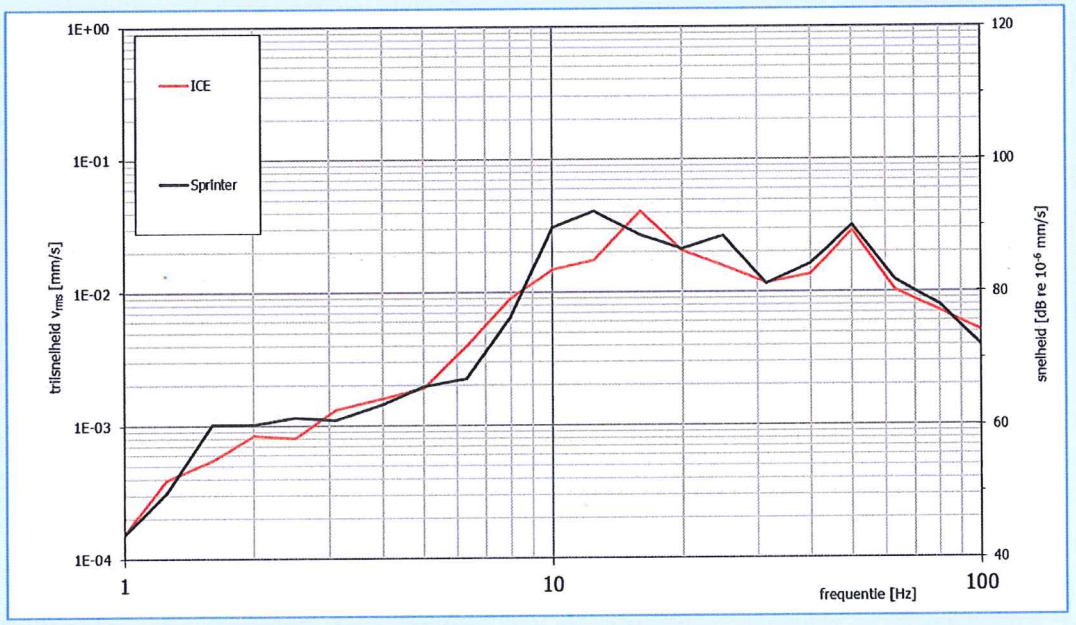
De hoogste trillingssterkten in verticale richting tijdens de bemande meting werden veroorzaakt door de intercity's 0,15 mm/s en de sprinters 0,14 mm/s. Gedurende een week zijn praktisch gelijke trillingssterkten waargenomen, de maximale trillingssterkte V_{top} lag rond 0,2 mm/s.

Voor de prognose van de te verwachten trillingsterkten in de nieuwbouw is per treintype het gemiddelde en maximum (RMS) trillingsspectrum op 39 m afstand van het spoor bepaald. De maximale spectra op meetposities 1 en 3 zijn weergegeven in figuur 3 en 4. De maximale amplitudes van personentreinen treden op bij frequenties hoger dan 10 Hz, veelal in de 12,5 Hz en 16 Hz tertsband. De dominante frequentie van het goederenvervoer ligt bij 8 Hz tertsband. Dit is een terugkerend patroon.

figuur 3: trillingsspectra (V_{rms}) maatgevende treinpassages meetpunt 1 - verticale richting

k:\doc\b\2017\127600\b20171276000001.docx 04-01-2018

figuur 4: trillingsspectra (V_{rms}) maatgevende treinpassages meetpunt 3 - verticale richting

5. Prognose

5.1 Uitgangspunten

Op basis van de meetresultaten in de bouwkavel is een trillingsprognose gemaakt. Voor de overdrachtsverzwakking van bodem naar gebouw wordt op basis van TNO data en DGMR ervaring 1 à 2 dB aangehouden voor frequenties tot 10 Hz, oplopend tot ongeveer 12 dB bij 50 Hz (laagbouw op palen). Dit zal verder afhangen van de gebouwmassa en specifieke resonanties van het gebouw op de fundatie.

Van belang voor het trillingsmilieu in het gebouw is ook de keuze van de draagconstructie en de vloerconstructie. Hierover zijn nog geen gegevens bekend. Algemeen zal een stalen draagconstructie minder demping bezitten dan een betonconstructie. Voor het vloersysteem geldt dat vloeren met een grote overspanning meer trillingsgevoelig zijn dan vloeren met een kleine overspanning en dat voorgespannen prefab betonelementen minder demping bezitten dan in situ gestort beton.
In de trillingsprognose is uitgegaan van de volgende twee concepten:

1 Woningbouwvloer - overspanning 5 - 8 m
2 Massieve vloer (dikte > 250 mm en overspanning tot 8 m)

5.2 Resultaten en toetsing

In tabel 4 staan de verwachte trillingssterkten $V_{eff,max}$ weergegeven. Op basis van het daadwerkelijk ontwerp en uitgangspunten kan een nadere prognose gemaakt worden.

tabel 4: prognose trillingssterkte $V_{eff,max}$

Gebouwconcept	vloer	Prognose 35 m	
		personentreinen	goederentreinen*
1) Woningbouwvloer	Begane grond	0.36	<0.15
	2de verdieping	0.34	<0.15
2) Massieve vloer	Begane grond	0.21	<0.1
	2de verdieping	0.19	<0.1

* prognose is erop gebaseerd dat goederentreinen niet dichterbij de kavel passeren dan spoor 5

Uit tabel 4 is op te maken dat de geprognosticeerde trillingssterkten voor goederentreinen, ongeacht de bouwwijze voldoet aan de bovenste streefwaarde (A2). De geprognosticeerde trillingssterkten voor personentreinen voldoen eveneens aan de bovenste streefwaarde (A2) in de nachtperiode (0.2) als de woningen opgetrokken worden in massief beton). De gemiddelde effectieve waarden (V_{per}), voor reizigers- en goederentreinen gecombineerd bedraagt ca. 0.02 en voldoet daarmee ruimschoots aan de A3 streefwaarde. Algeheel wordt dan voldaan aan de SBR-B.

k:\doclb\2017\127600\b20171276000r001.docx 04-01-2018

6. Conclusie en aanbeveling

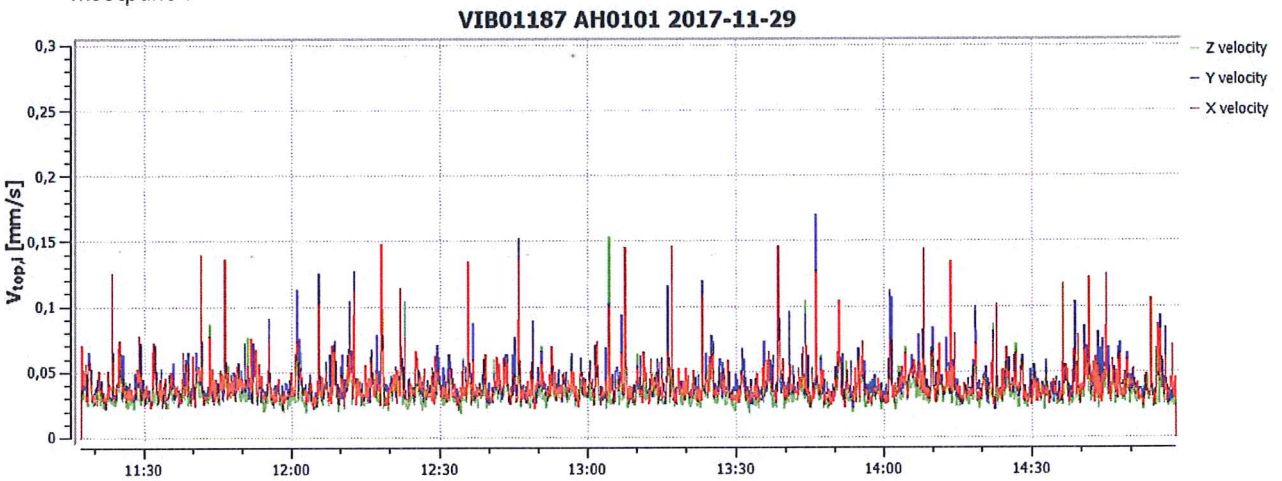
Uit de haalbaarheidsstudie, gebaseerd op trillingsmetingen in de bouwkavel en prognose van de te verwachten trillingssterkten op vloervelden, volgt dat in de nog te realiseren woningen voldaan kan worden aan de SBR-B. Mits deze woningen voorzien worden van massieve vloeren met een overspanning tot 8 m.

ing. A.W.N. (Antwan) van Haaren
DGMR Bouw B.V.

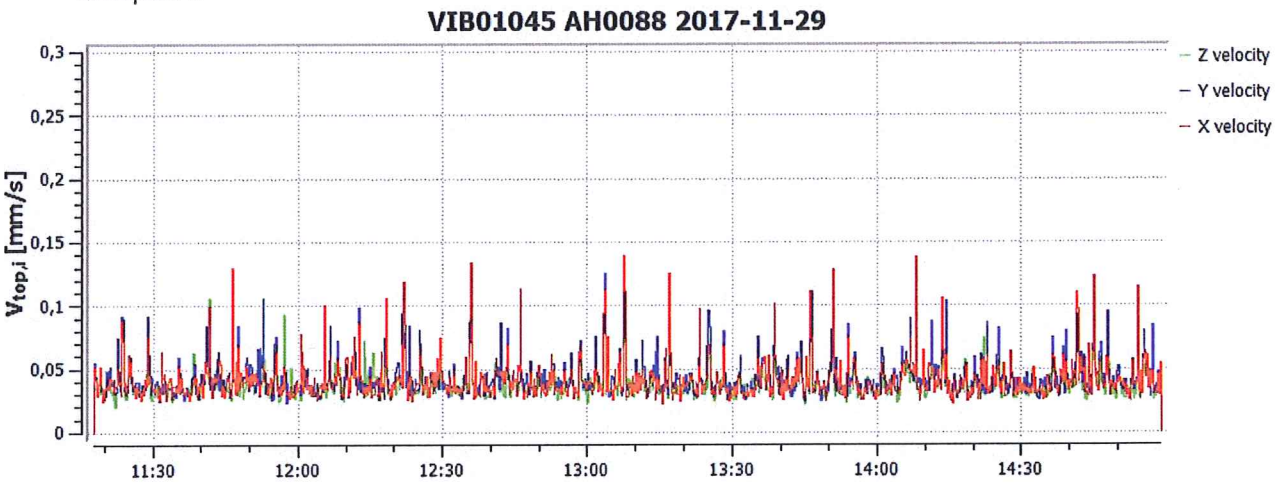
Bijlage 1

Titel	Trillingsregistraties bemande meting
Omvang	1
Bron	DGMR

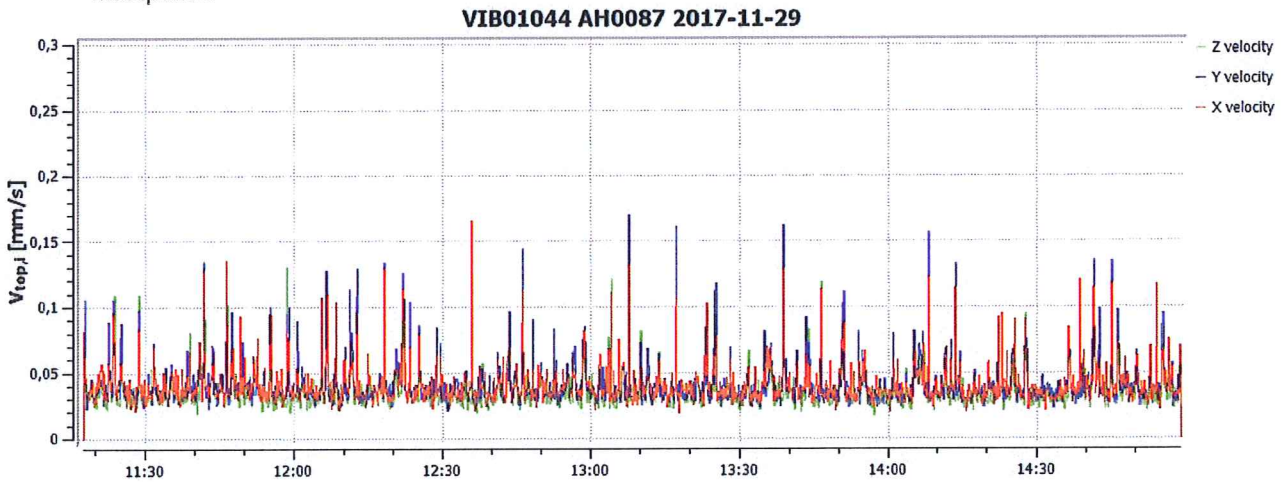
Meetpunt 1

Meetpunt 2

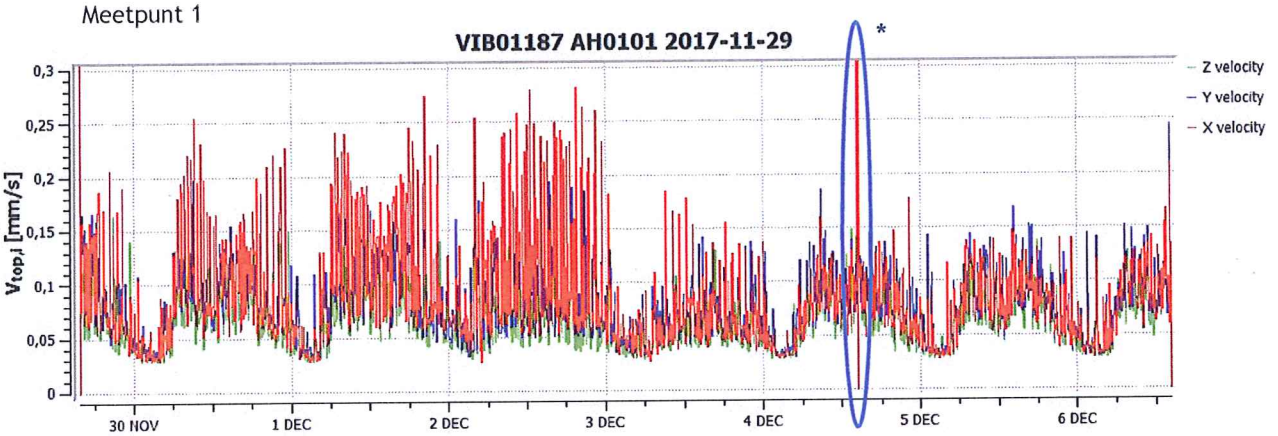
Meetpunt 3

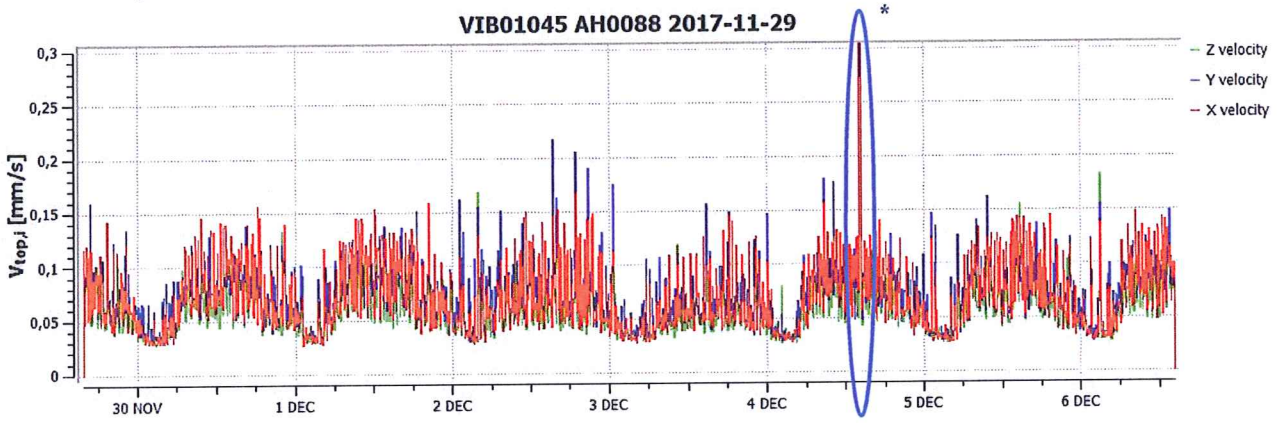
Bijlage 2

Titel	Trillingsregistraties 7 daagse meting
Omvang	1
Bron	DGMR

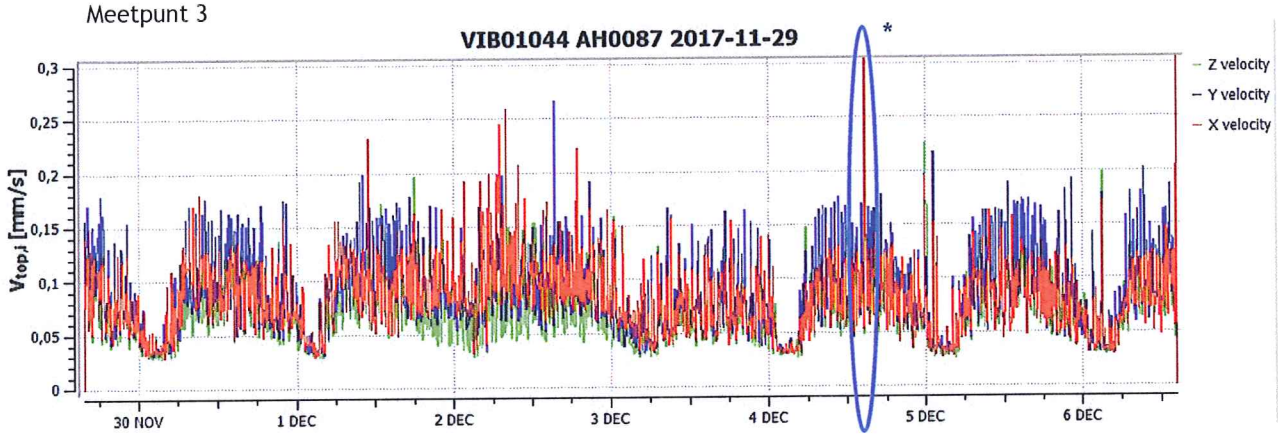
Meetpunt 1

Meetpunt 2

Meetpunt 3

* Controleren meetpunten op batterijvoeding

BOOMEFFECTANALYSE T.B.V. DE BOUW VAN WONINGEN NABIJ EEN PAARDENKASTANJE AAN DE AMSTERDAMSEWEG TE ARNHEM

- Juli 2017 -

BoomOntzorging.com
inventarisatie • onderzoek • advies • snoeien • vellen

TITEL

Boomeffectanalyse t.b.v. de bouw van woningen nabij een paardenkastanje aan de Amsterdamseweg te Arnhem

LOCATIE

Amsterdamseweg
Achterzijde Bouriciusstraat 9
Arnhem-Noord
Gemeente Arnhem

OPDRACHTGEVER

De heer J.W. Hendriks
Senior adviseur Ruimte & Milieu
Aveco de Bondt
Postbus 64
7450 AB Holten

REFERENTIE OPDRACHTGEVER

N.v.t.

ONZE REFERENTIE

BO/RA/2017.056

DATUM OPNAME

20 juli 2017

DATUM RAPPORTAGE

26 juli 2017

VELDWERK

ing. Aernout Theunissen

- boomtechnisch adviseur
- bosbouwkundig ingenieur
- European Treeworker (ETW)
- European Tree Technician (ETT)
- geregistreerd boomtaxateur, lid NVTB

RAPPORTAGE

ing. Aernout Theunissen

BoomOntzorging.com
inventarisatie • onderzoek • advies • snoeien • vellen
Kerkstraat 7 • 6674 AS Herveld
info@boomontzorging.com • www.boomontzorging.com
Robert van Stuyvenberg 06-15699852 • Aernout Theunissen 06-23290014

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding & probleemstelling	4
1.2 Object- en locatieomschrijving	5
1.3 Beoogde / te verwachten werkzaamheden nabij de boom	6
2. Werkwijze & onderzoeksaspecten	7
3. Bevindingen	9
3.1 Conditionele toestand & levensverwachting van de boom	9
3.2 Beoordeling van de wortelkluit en ondergrondse groeiplaats	10
3.3 Kroonopbouw aan de zuidwestzijde van de boom	11
4. Conclusies & advies	13
Bijlage 1: Ontwerptekening bouw en aanleg t.o.v. de boom	16
Bijlage 2: Richtlijnen voor bouw- & aanlegwerkzaamheden bij bomen	17
Bijlage 3: Taxatieparameters en rekenblad berekening boomwaarde	18
Bijlage 4: Verklarende woordenlijst	19

1. INLEIDING

1. 1 Aanleiding & probleemstelling

In juli 2017 heeft de heer J.W. Hendriks van *Aveco de Bondt*, firma *BoomOntzorging* opdracht verleend voor het uitvoeren van een boomeffectanalyse op een bouwlocatie aan de Amsterdamseweg in Arnhem nabij een waardevolle paardenkastanje.

Op een braakliggend perceel aan de Amsterdamseweg t.h.v. het Centraal Station zullen woningen worden gebouwd. Aan de westgrens van dit perceel staat net in de achtertuin van de woning Bouriciusstraat 9 een als monumentaal geregistreerde witte paardenkastanje.
Het huidige voorlopige ontwerp voorziet in de bouw van 19 woningen van vier verdiepingen en een hoogte van circa 12 meter. De meest westelijke woning zal nabij de monumentale paardenkastanje komen te staan en de achtertuin zal grotendeels binnen de kroonprojectie van de boom komen te liggen.
Omdat het onduidelijk is of door de aanwezigheid van deze grote waardevolle boom de beoogde bouw van de woning mogelijk/zinvol is, is er een boomeffectanalyse (BEA) uitgevoerd. Daarbij is getoetst of de beoogde bouw op die kavel mogelijk is en of er eventuele aanpassingen aan het huidige ontwerp gedaan moeten worden. De boomeffectanalyse is gericht zijn op het beantwoorden van de volgende drie vragen:

1. *Is op de betreffende kavel de bouw van een woning mogelijk?*
2. *Waarmee moet rekening worden gehouden?*
3. *Wat is in relatie tot de aanwezigheid van de waardevolle boom mogelijk?*

Omdat het bouwproject zich nog in de ontwerpfase bevindt zijn gedetailleerde bouwtekeningen nog niet aanwezig. Wel is er op het voorlopige ontwerp een woning op de betreffende kavel getekend. Bij het uitvoeren van het onderzoek t.b.v. de boomeffectanalyse is er dan ook van deze ontwerptekening uitgegaan.
Op 20 juli 2017 is het veldwerk voor de boomeffectanalyse uitgevoerd. Daarbij zijn de dimensies van het huidige ontwerp in het veld uitgezet, zijn de algemene boomgegevens opgenomen, is de kroonvorm en –hoogte bepaald en is er een bewortelingsonderzoek uitgevoerd.

In deze rapportage staan de gehanteerde werkwijze, de bevindingen, de antwoorden op de specifieke onderzoeksvragen en adviezen voor het behoud van de boom uiteen gezet.

Afb. 1: De locatie van de bouwlocatie en de beschermde paardenkastanje aan de Amsterdamseweg in Arnhem-Noord.
Bron: ArcGIS.com, Google Earth

1. 2 Object- en locatieomschrijving

Terreinbeschrijving

De bouwlocatie is een braakliggend terrein aan de noordzijde van de Amsterdamseweg ter hoogte van het Centraal Station. Aan de noordzijde van het perceel liggen de ommuurde achtertuinen van de woningen aan de Bouriciusstraat.
De kavel van de meest westelijke woning van het ontwerp ligt tussen het fietspad van de Amsterdamseweg en de circa 2 meter hoge tuinmuur van Bouriciusstraat 9 en 11. De noordzijde van de kavel, dat langs de tuinmuur loopt, ligt circa 0,7 meter hoger ten opzichte van het deel langs het fietspad. Een talud vormt de overgang tussen het hoogteverschil.

De paardenkastanje staat in de achtertuin van Bouriciusstraat 9, in de hoek van de achtertuin van Bouriciusstraat 11 en het bouwterrein. De boom is 19 meter hoog en staat wat scheef en helt in noordelijke richting waarbij hij op maaiveldhoogte tegen de tuinmuur aan de achterzijde drukt.
De kroonprojectie van de paardenkastanje is wat ovaal en heeft van zuidwest naar noordoost een diameter van 18 meter en van noordwest naar zuidoost een diameter van 12 meter. Ongeveer de helft van de kroonprojectie bevindt zich boven het bouwperceel. Daarbij groeit een dikke gesteltak aan de zuidwestzijde van de boom op een hoogte van circa 9 meter ver uit over de bouwkavel.

Afb. 2: Het terrein van de bouw-locatie met de paardenkastanje. Op de foto zijn de dimensies van de woning en kavel-grenzen met pionnen, piketten en afzetlint aangegeven. De rode stippellijn geeft de locatie van de woning weer. Op de plattegrond van de kavel (links) is de boom opnieuw ingetekend en ook het talud en de dimensies van de woning.

Algemene kenmerken van de paardenkastanje

In de onderstaande tabel staan enkele algemene kenmerken van de paardenkastanje benoemd. Verdere gegevens omtrent de conditie, levensverwachting en beworteling van de boom staan vermeld in paragraaf 3.1.

Tabel 1: Algemene kenmerken van de paardenkastanje	
Boomsoort	*Aesculus hippocastanum* (witte paardenkastanje)
Aantal bomen	1
Registratienummer	02.12.B.3061
Plantjaar (geschat)	1880
Boomhoogte	19
Stamdiameter	90
Kroondiameter	12 x 18 meter
Beplantingstype	Solitaire boom
Groeiplaats	In de achtertuin van een oude woning nabij de erfgrens met het buurperceel en het achterliggende bouwperceel.
Conditie	Goed
Ernstige gebreken	Vraat van het blad door de Kastanjemineermot. Geen tekenen van aantasting door de Kastanjebloedingsziekte of aantasting door houtparasitaire schimmels.
Levensverwachting	Redelijk: 10-15 jaar. Ondanks de huidige goede conditie van de boom is de levensverwachting van de boom gesteld op 10-15 jaar vanwege het reële risico op vervroegde uitval als gevolg van aantasting door de Kastanjebloedingsziekte.
Esthetische waarde	Hoog (geregistreerde particuliere monumentale boom)
Boomwaarde (NVTB)	€ 9.665,00 (exclusief BTW)

1. 3 Beoogde / te verwachten werkzaamheden nabij de boom

Het bestaande ontwerp voorziet in de bouw van een geschakelde woning direct langs het fietspad. Volgens de huidige plannen worden de woning vier verdiepingen hoog met een totale hoogte van circa 12 meter. In dit ontwerp is de woning circa 9 meter breed en 6,5 meter diep. Tussen de achtergevel van de woning en de tuinmuur van Bouriciusstraat 9 en 11 is ruimte voor een achtertuin. In de achtertuin zal tevens een berging worden gebouwd (zie afbeelding 2 of Bijlage 1).
Bij zowel de bouw van de woning als bij de aanleg/inrichting van de tuin zijn er risico's op beschadiging van de paardenkastanje waardoor zijn duurzame behoud bedreigd kan worden.

Schade aan de boom kan daarbij ontstaan doordat:

1. De achtergevel en de hoogte van het gebouw te dicht op de kroon komt waardoor er dikke takken verwijderd moeten worden. Ook voor het plaatsen van steigers is er circa 2 meter vanaf de achtergevel nodig;
2. Voor het uitgraven van de funderingen er veel boomwortels verwijderd of beschadigd worden. Dit kan ook gebeuren bij de bouw van de berging;
3. Bij het aanleggen van de tuin het verhoogde deel langs de tuinmuur afgegraven wordt waardoor er een belangrijk deel van de wortelkluit wordt beschadigd. Ook het aanleggen van een terras in dit deel zou schade aan de boomwortels kunnen veroorzaken door fysieke beschadiging maar ook door het verstikken van de boomwortels als gevolg van optredende bodemverdichting en gebruik van een gesloten verharding.
4. Overige aspecten die met de bouw gepaard gaan zoals de opslag van bouwmaterialen op het wortelpakket van de boom (risico op verstikking van wortels door bodemverdichting), door het aan- en afvoeren van materialen door de hijskraan (risico op beschadiging van de kroon) en door ondeskundige snoei van takken door bouwvakkers (risico op beschadiging van de kroon en het aangezicht van de boom).

2. WERKWIJZE & ONDERZOEKSASPECTEN

Om inzicht te krijgen in de mogelijk negatieve gevolgen van de bouw-/aanlegwerkzaamheden op het voortbestaan van de boom en om de in paragraaf 1.1 genoemde onderzoeksvragen te beantwoorden, is het onderzoek opgedeeld in drie componenten. Dat zijn de volgende:

1. Visuele beoordeling van de conditie en levensverwachting van de boom;
2. Beoordeling van de omvang en structuur van de wortelkluit;
3. Beoordeling van de omvang van de kroon aan de zijde van de beoogde woning.

1. Visuele beoordeling conditie en levensverwachting van de boom

Voordat er randvoorwaarden worden opgesteld voor het duurzame behoud van de boom na de herinrichting van het groenvak, is het van belang eerst de huidige conditie en levensverwachting te bepalen om vast te stellen of langdurig behoud van de boom überhaupt mogelijk en zinvol is. Daarbij moet worden vastgesteld of de boom in zijn huidige hoedanigheid en bij ongewijzigde groeiplaatsomstandigheden nog voldoende lang zou kunnen blijven voortbestaan.

Daarom is de kroon, stam en stamvoet van de boom vanaf de bouwkavel visueel geïnspecteerd op zichtbare symptomen van structurele verzwakkingen en van aantastingen die de levensduur van de boom zouden kunnen doen verkorten. Omdat momenteel veel paardenkastanjes afsterven en vervroegd gekapt moeten worden vanwege aantasting door de Kastanjebloedingsziekte (bacteriële aantasting), is met name gelet op de aanwezigheid van aantastingssymptomen daarvan aan stam en takken.
De gehanteerde methodiek en toetsingscriteria zijn gebaseerd op de gangbare VTA- en IBA-methodieken (*Visual Tree Assessment* resp. *Integrierte Baumanalyse*) voor visuele boomveiligheidsinspecties.
Ook is de conditie van de boom bepaald. Deze is van groot belang voor de weerbaarheid tegen ziekten en aantastingen en voor het vermogen om compensatieweefsel te vormen bij optredende (structurele) verzwakkingen. Daarnaast is een goede conditie van belang voor het herstellingsvermogen na ontstane beschadigingen aan de boomwortels. De conditie van bomen wordt onder andere bepaald door het vertakkingspatroon van de kroon en de bladbezetting, -grootte en -kleur.

2. Beoordeling van de omvang en structuur van de wortelkluit

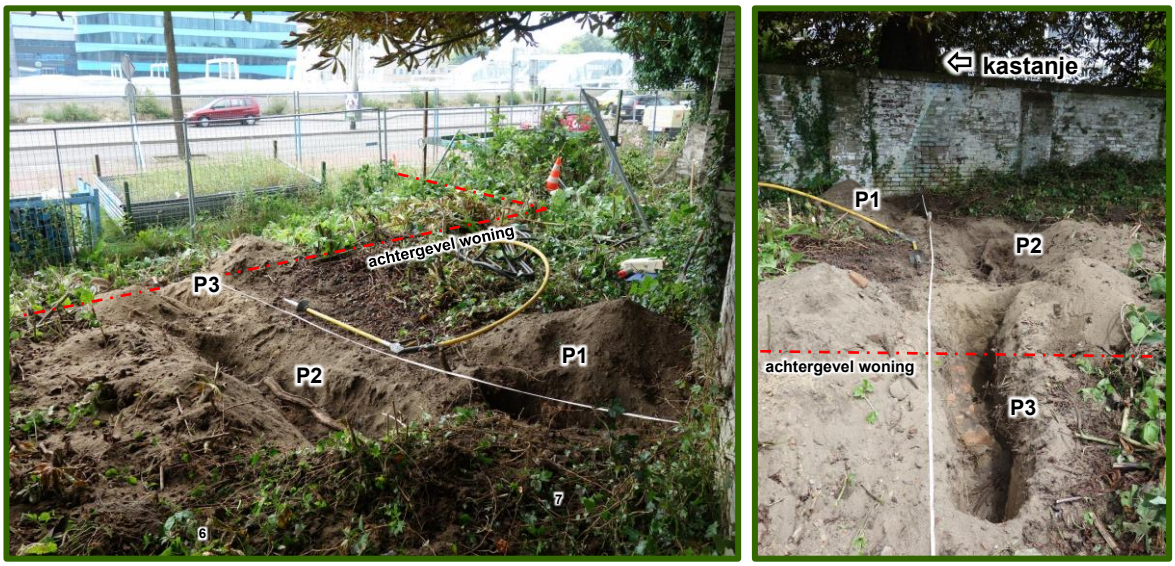
Om inzicht te krijgen in de risico's voor de boom als gevolg van de bouw en de inrichting/aanleg van de tuinen, is het van belang om inzicht te krijgen in de omvang en de structuur van de wortelkluit en in de omvang van de ondergrondse groeiplaats in relatie tot de voorgenomen en te verwachten werkzaamheden.

Voorafgaand aan de beoordeling zijn met pionnen, piketten en afzetlint de voornaamste elementen van de ontwerptekening in het terrein uitgezet (grens tussen de kavels en de locatie en grootte van de woning) op basis van de maatvoering van de ontwerptekening. Daardoor kan een inschatting worden gemaakt waar bepaalde werkzaamheden te verwachten zijn en kunnen de beste locaties voor het onderzoek van de beworteling worden vastgesteld.
Om de omvang en structuur van de wortelkluit, de aard van de boomwortels (dikte en functie) en de ondergrondse groeiruimte te kunnen beoordelen, zijn er ten zuiden van de boom (en tuinmuur) drie proefsleuven gegraven waarin de boomwortels zijn blootgelegd (zie afbeelding 3 en Bijlage 1). De drie proefsleuven zijn verschillend in grootte en diepte en in de manier waarop die zijn uitgegraven. Deze drie proefsleuven hebben de volgende kenmerken:

Tabel 2: Kenmerken van de drie proefsleuven			
Nr.	**Locatie**	**l x br x d** (m)	**Afstand tot muur*** (m)
P1	Zuidzijde boom, verhoogd terrein, vanaf de muur in zuidelijke richting.	1,1 x 0,3 x 1,0	0,2
P2	Zuidzijde boom, midden op het verhoogde terrein, in zuidelijke richting. De proefsleuf verspringt wat t.o.v. P1 en P3, die in één lijn liggen.	2,0 x 0,3 x 0,4	1,5
P3	Zuidzijde boom, in het talud, t.h.v. de achtergevel van de woning.	1,8 x 0,3 x 0,8	4,0

** Gemeten vanaf de tuinmuur*

Proefsleuf 1 en 3 zijn door het ontbreken van dichte beworteling handmatig gegraven. Voor het uitgraven van de proefsleu2 is een *Air-Spade* gebruikt. Daarmee wordt onder zeer hoge luchtdruk de grond tussen de boomwortels weggeblazen zonder dat de boomwortels daarbij beschadigd raken.
Na het uitgraven van de proefsleuven en het blootleggen van de boomwortels is de dikte/functie van de wortels, het aantal wortels en de diepteligging van de wortels vastgesteld en is een inschatting gemaakt van het verdere verloop en structuur van de wortelkluit.

Afb. 3: De locatie van de 3 proefsleuven t.o.v. de tuinmuur en de achtergevel van de woning. Hierdoor wordt een goed beeld gekregen van de beworteling en van de risico's op beschadiging van de wortelkluit.

3. Beoordeling van de omvang van de kroon

Omdat het zuidwestelijke deel van de kroon voor een groot deel boven de bouwkavel groeit, is er grote kans op het ontstaan van knelpunten bij de bouw van de woning conform het huidige ontwerp. Daarom is op basis van de op de grond uitgezette contouren van de woning de kroonprojectie opgemeten.
Omdat een zware gesteltak boven de noordwestelijke hoek van de beoogde woning groeit is de opbouw van deze tak beoordeeld zodat bepaald kan worden tot hoe ver deze eventueel teruggesnoeid zou kunnen worden. Met een digitale boomhoogtemeter (*Nikon Forestry Pro*) is de hoogte van de dikste takken boven de woning, die redelijkerwijs niet verwijderd kunnen worden, bepaald.

3. BEVINDINGEN

3.1 Conditionele toestand en levensverwachting van de boom

De monumentale paardenkastanje is ongeveer even oud als de woningen aan de Bouriciusstraat en heeft een geschat plantjaar van omstreeks 1880.

De boom staat wat scheef en helt in noordelijke richting. Daarbij drukt de wortelkluit en stamvoet tegen de tuinmuur die de noordelijke begrenzing van de bouwkavel vormt. De scheefstand heeft een natuurlijke oorsprong en is waarschijnlijk het gevolg van scheefgroei door de hoge bebouwing die vroeger aan de zuidzijde van de boom stond. Het is geen teken dat de boom verminderd stabiel is en daardoor gemakkelijker om kan vallen. Wel heeft het als gevolg dat de wortelkluit aan de trekkende zijde (zuidzijde en bouwkavelzijde) sterker ontwikkeld is dan aan de drukzijde (noordzijde). Daardoor is de wortelkluit aan de zuidzijde van de boom zeer belangrijk voor de standvastheid van de boom. Ernstige beschadigingen van de wortelkluit aan de zijde van de bouwkavel kunnen dus tot instabiliteit van de boom leiden, waardoor hij kan omvallen. Dit dient dus absoluut vermeden te worden.

Aan de stamvoet, stam en kroon zijn ook geen tekenen van ernstige mechanisch verzwakkingen aangetroffen zoals holten en scheuren. Wel zitten er veel dode takken in de kroon die een potentieel risico kunnen gaan vormen voor de bewoners van de te bouwen woning. Deze dode (en breukgevoelige) takken kunnen bij een onderhoudssnoeibeurt verwijderd worden, hetgeen tot het reguliere onderhoud van de boom behoort.

Aan de stam en stamvoet zijn geen afwijkingen aangetroffen die duiden op aantasting door houtparasitaire schimmels of door de Kastanjebloedingsziekte. Ook hoger in de boom zijn aan de stam en gesteltakken niet de typerende bloedingsplekken van de Kastanjebloedingsziekte aangetroffen. Door deze besmettelijke bacteriële aantasting sterven de laatste tijd steeds meer paardenkastanjes vervroegd af. Hoewel er momenteel geen symptomen van aantasting zichtbaar zijn kan het wel zijn dat de boom al is aangetast. Ook is het zeer wel mogelijk dat de boom binnen enkele jaren aangetast zal worden en waardoor het versnelde afstervingsproces op gang komt.
Het blad in de kroon vertoont ernstige vraat door de Kastanjemineermot en wordt daardoor vervroegd bruin. Op zich veroorzaakt deze aantasting geen direct risico voor de boom maar indien de boom meerdere jaren opeen vroegtijdig bruin verkleurt, wordt de aanmaak van suikers in de bladeren beperkt en kan de boom verzwakt raken. Juist dan zal hij gevoeliger worden voor aantasting door de Kastanjebloedingsziekte en houtparasitaire schimmels.

De boom heeft momenteel een goede conditie en er zijn geen redenen dat hij op korte termijn gekapt zou moeten worden. Wel is het door het verhoogde risico op aantasting door de Kastanjebloedingsziekte aannemelijk dat de boom niet veel langer dan 10 tot 15 jaar gehandhaafd kan worden.

Afb. 4: De monumentale paardenkastanje heeft een goede conditie. De boom staat wat scheef waardoor de wortelkluit aan de bouw kavelzijde belangrijk is voor de stabiliteit. Ondanks zijn goede conditie is vervroegde uitval door de Kastanje-bloedingsziekte mogelijk binnen 10 tot 15 jaar.

3.2 Beoordeling van de wortelkluit en ondergrondse groeiplaats

Door het graven van de drie proefsleuven aan de zuidzijde van de boom, is een voldoende duidelijk beeld van de beworteling van de boom ontstaan en daarmee van de beperkingen waarmee bij de bouw en inrichting van de tuin rekening moet worden gehouden.
In onderstaande tabel staan de belangrijkste bevindingen per proefsleuf uiteen gezet.

Tabel 3: Bevindingen t.a.v. de beworteling in de drie proefsleuven

Nr.	Bevindingen	Invloed op bouw
P1	- Ondanks de nabijheid van de boom zijn hier nauwelijks boomwortels aangetroffen. Op 40 en 70 cm diep zijn twee dunne wortels van 1 cm dik aangetroffen. - De bodem bestaat hier uit onverdicht matig humeus lemig zand.	Ondanks dat er in deze proefsleuf nagenoeg geen boomwortels zijn aangetroffen kan hier niet willekeurig gegraven of gebouwd worden. Bij afgraven kan door het wegvallen van grondmassa de boom instabiel worden.
P2	- In deze proefsleuf is op een diepte van 20 cm een 10 cm dikke stabiliteitswortel aangetroffen. Deze stabiliteitswortel loopt vanaf de scheuren in de tuinmuur en loopt door tot aan het talud. Bij eerdere werkzaamheden (sloop) is de bovenzijde van de wortel beschadigd geraakt. - Door de dichte beworteling en het risico op het ontstaan op wortelschade is er tot slechts 40 cm diep gegraven.	De aanwezigheid van deze stabiliteitswortel indiceert de aanwezigheid van andere stabiliteitswortels in dit deel van de kavel die belangrijk zijn voor de standvastheid van de bomen. Deze mogen niet verwijderd worden omdat de boom daardoor instabiel kan worden.
P3	- In deze sleuf zijn geen boomwortels aangetroffen. De enige wortels die zijn aangetroffen zijn van de kruiden en van het opslag van jonge boompjes. - In de sleuf zijn muurresten en oude leidingen van de voormalige bebouwing aangetroffen. - De bodem bestaat uit puinhoudend, humusarm zwak lemig zand.	Deze proefsleuf ligt t.h.v. de achtergevel van de beoogde woning. Hier liggen restanten van de muren van de eerdere bebouwing en lopen geen boomwortels. Er zijn hier geen beperkingen voor het uitgraven en bouwen van de funderingen van de achtergevel.

Door de voormalige bebouwing langs dit deel van de Amsterdamseweg reikt de wortelkluit van de kastanjeboom niet verder dan het talud in het terrein. Het graafwerk t.b.v. de funderingen van de woning wordt dus niet belemmerd door de aanwezigheid van boomwortels. In het verhoogde deel van de bouwkavel, ten noorden van de te bouwen woning, lopen echter wel boomwortels die voor de stabiliteit en het voortbestaan van de boom van belang zijn. Deze kunnen niet zomaar verwijderd (of beschadigd) worden, waardoor er in het ontwerp en in het bouwproces rekening mee moet worden gehouden. Het bewortelingspatroon lijkt wel erg grillig te zijn, hetgeen waarschijnlijk door de voormalige bebouwing en gebruik van het terrein is veroorzaakt. Hierdoor kunnen er plaatselijk concentraties van wortels zijn ontstaan en plaatselijk wortels geheel ontbreken.

Door de lichte scheefstand van de boom en het daardoor grotere belang van de wortelkluit aan de zuidzijde voor de stabiliteit van de boom, kan het verhoogde terrein achter de woning binnen een radius van 4,0 meter vanaf het hart van de stamvoet van de boom niet afgegraven worden. In dit deel dient ook het ontstaan van bodemverdichting voorkomen te worden omdat de boomwortels dan door zuurstofgebrek alsnog kunnen afsterven. Voor de aanleg van de tuin aan de achterzijde van de woning dient daar ook rekening mee gehouden te worden, evenals bij de bouw van de berging in de achtertuin.

Afb. 5:
Proefsleuf 1 t/m 3

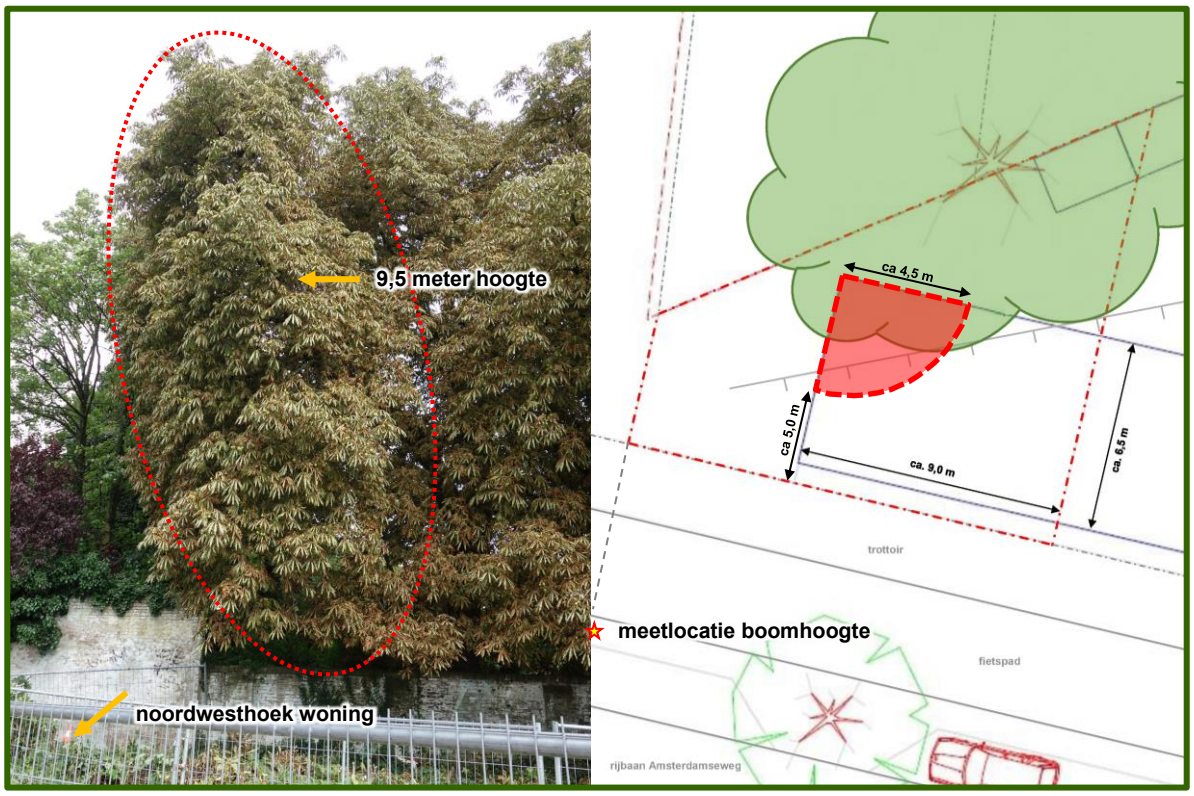
3.3 Kroonopbouw aan de zuidwestzijde van de boom

Voor het inschatten van de invloed die de boomkroon aan de zuidwestzijde op de bouw van de woning heeft, pionnen en piketten de gevellijn van de achtergevel uitgezet en is met een digitale boomhoogtemeter de hoogte gemeten tot waar maximaal gesnoeid kan worden en op welke hoogte zware takken een belemmering voor de bouw gaan vormen. De exacte locatie van de hoogtemeting is hierbij van belang omdat de Amsterdamseweg oploopt. De gemeten hoogte betreft dus de hoogte vanaf dat specifieke punt (zie afbeelding 6)

Boven de noordwesthoek van de woning loopt een zware gesteltak. De hoofdtak daarvan loopt op een hoogte van 9,5 meter hoogte. De gehele gesteltak aan die zijde heeft een totale hoogte van 16 meter. De zijtakken van de hoofdtak kunnen voor een groot deel gesnoeid worden maar de hoofdtak zelf (Ø > 15 cm) kan niet sterk ingekort worden omdat dit een te grote wond zou veroorzaken en er plaatselijk een te groot deel van de kroon verwijderd wordt. De tak zal door de leeftijd van de boom niet veel meer groeien en daardoor niet veel verder in lengte en massa meer toenemen. De invloed van deze gesteltak loopt tot circa 4,5 meter vanaf de noordwesthoek in de richting van de achtergevel en beïnvloedt daar de maximale hoogte die de woning in dat deel kan worden. Buiten die 4,5 meter vormt de tak geen belemmering meer voor de maximale hoogte van de woning.

De overige takken die boven de bouwkavel ver doorhangen zijn relatief dun en kunnen verwijderd worden.

Afb. 6: Boven de noordwesthoek van de woning groeit op 9,5 meter hoogte een dikke tak die niet verwijderd kan worden.

4. CONCLUSIES & ADVIES

Hieronder worden de conclusies van het onderzoek uiteengezet op basis van de in paragraaf 1.1 geformuleerde vraagstellingen. In de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn tevens specifieke adviezen verwerkt.

Conclusies t.a.v. onderzoeksvraag 1: *Is op de betreffende kavel de bouw van een woning mogelijk?*

➔ Ja, dat is mogelijk.
Er is voldoende ruimte voor het huidige grondplan en in het deel waar de woning komt te staan komen nauwelijks boomwortels voor. Wel zullen er aanpassingen aan het ontwerp gedaan moeten worden i.v.m. de aanwezigheid van de boom.

Conclusies t.a.v. onderzoeksvraag 2: *Waarmee moet rekening worden gehouden?*

moet met de boomwortels en met de zware gesteltak boven de noordwesthoek van de woning rekening gehouden worden en daardoor met het ontwerp van woning en tuin en met de werkmethodes nabij de boom.

Boomwortels:
Voorkomen moet worden dat er grote beschadigingen aan de wortelkluit van de boom ontstaan. Dit kan gebeuren door mechanische beschadiging (bijvoorbeeld door graafwerk) en door verstikking van de wortels als gevolg van optredende bodemverdichting (door het berijden of het plaatsen van zware materialen op het doorwortelde deel van de bouwkavel). Grote beschadigingen aan de wortelkluit kunnen tot instabiliteit van de boom leiden en tot het vervroegde afsterven. Daarmee kan in de volgende fasen rekening worden gehouden:

- Bij het bouwklaar maken van de kavel moet kan het achterste deel van de kavel niet zomaar worden afgegraven of worden geëgaliseerd omdat daarbij grote schade aan de wortelkluit kan ontstaan. Bij het graven van de bouwput dient daarom vooraf beoordeeld te worden tot waar afgegraven moet worden. Daarbij dient het deel dat binnen een straal van 4,0 meter rondom de stamvoet van de boom valt beschermd te worden.
- Bij het ontwerp van de woning en de tuin dient rekening te worden gehouden met het hoogteverschil tussen de zuidzijde van de kavel en de noordzijde. Het is niet mogelijk om de noordzijde (verhoogde deel) geheel te verlagen i.v.m. de boomwortels. In het ontwerp van de tuin heeft een open verharding de voorkeur voor een geheel gesloten verharding i.v.m. de mogelijke verstikking van boomwortels en het beperken van infiltratie van regenwater.
- De berging in de achtertuin kan het best op betonbanden worden geplaatst zonder dat daarvoor een diepe fundering uitgegraven moet worden. Deze banden kunnen ondiep ingegraven worden. Hoe groter de afstand tot de boom hoe minder wortels daarbij beschadigd raken. Ook kan overwogen worden om de berging te funderen op lateien die betonnen poeren op de hoekpunten rusten. Hierdoor hoeft slechts plaatselijk gegraven te worden.
- Tijdens de bouw- en aanlegwerkzaamheden moet voorkomen worden dat het plaatsen van zware bouwmaterialen bodemverdichting in de doorwortelde zone aan de noordzijde van de kavel veroorzaakt. Indien er door ruimtegebrek toch bouwmaterialen geplaats moeten worden, dienen deze op (kunststof) rijplaten geplaatst te worden waardoor de druk op de bodem verdeeld wordt.

Boomtakken:
De grootste beperking voor de bouw van de beoogde woning is de zware gesteltak boven de noordwesthoek van de woning. Hierdoor kan de woning niet volledig tot 12 meter hoogte worden gebouwd en zal er een aanpassing in de plannen noodzakelijk zijn.

Bij het ontwerp en de bouw van de woning moet met de volgende punten rekening worden gehouden:

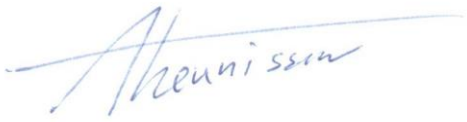
- Indien de boom gesnoeid gaat worden dient dit in overleg en samenspraak met de eigenaar van Bouriciusstraat 9 te gebeuren. Zij zijn de eigenaar van de boom. Het is van belang dat de boom door een deskundig boomverzorger gesnoeid wordt die in staat is om te bepalen wat, waar en hoeveel er gesnoeid kan worden zonder het voortbestaan of het aangezicht van de boom te bedreigen. Ook dienen dan tevens de dode en breukgevoelige takken uit de boom verwijderd te worden. Het heeft de voorkeur om de snoeiwerkzaamheden voorafgaand aan de bouw uit te voeren.
- Omdat er op 9,5 meter hoogte een zware gesteltak loopt die niet verwijderd kan worden (wel veel van de zijtakken) dient het ontwerp aangepast te worden. Hiervoor zijn diverse variaties denkbaar. Bij het aanpassen van het ontwerp dient rekening te worden gehouden met voldoende afstand tussen de tak en het dak i.v.m. mogelijk uitzakken van de tak en om bewegingen door wind geen beschadigingen aan de woning te krijgen. Ook dient er voor het plaatsen van steigers voldoende afstand tot aan de tak te worden ingecalculeerd.
- Bij een aangepast ontwerp voor de woning kan eventueel rekening worden gehouden met eventuele uitbreiding nadat de boom na circa 10 tot 15 jaar gekapt moet worden. Indien daar in het ontwerp al rekening mee wordt gehouden kan de woning t.z.t. na de kap van de boom relatief eenvoudig uitgebouwd worden.

<u>Conclusies t.a.v. onderzoeksvraag 3</u>: *Wat is in relatie tot de aanwezigheid van de waardevolle boom mogelijk?*

➔ Er kan een woning worden gebouwd waarbij het wortelpakket van de boom in een straal van 4,0 meter rondom de stamvoet wordt beschermd en waarbij de zware gesteltak op 9,5 meter hoogte behouden kan blijven.
Hierbij zijn er verschillende opties mogelijk waarbij het huidige ontwerp aangepast zal moeten worden. Dat kan zijn door het huidige grondplan te handhaven en de woning en de derde en vierde verdieping aan te passen aan de boomtak. Mogelijk kan ook de woning langer worden waardoor er twee verdiepingen toereikend zijn.

We hopen u met deze rapportage voldoende en naar wens geïnformeerd te hebben. Indien u hiertoe nog vragen of opmerkingen heeft dan zijn wij uiteraard graag bereid deze te beantwoorden dan wel nader toe te lichten.

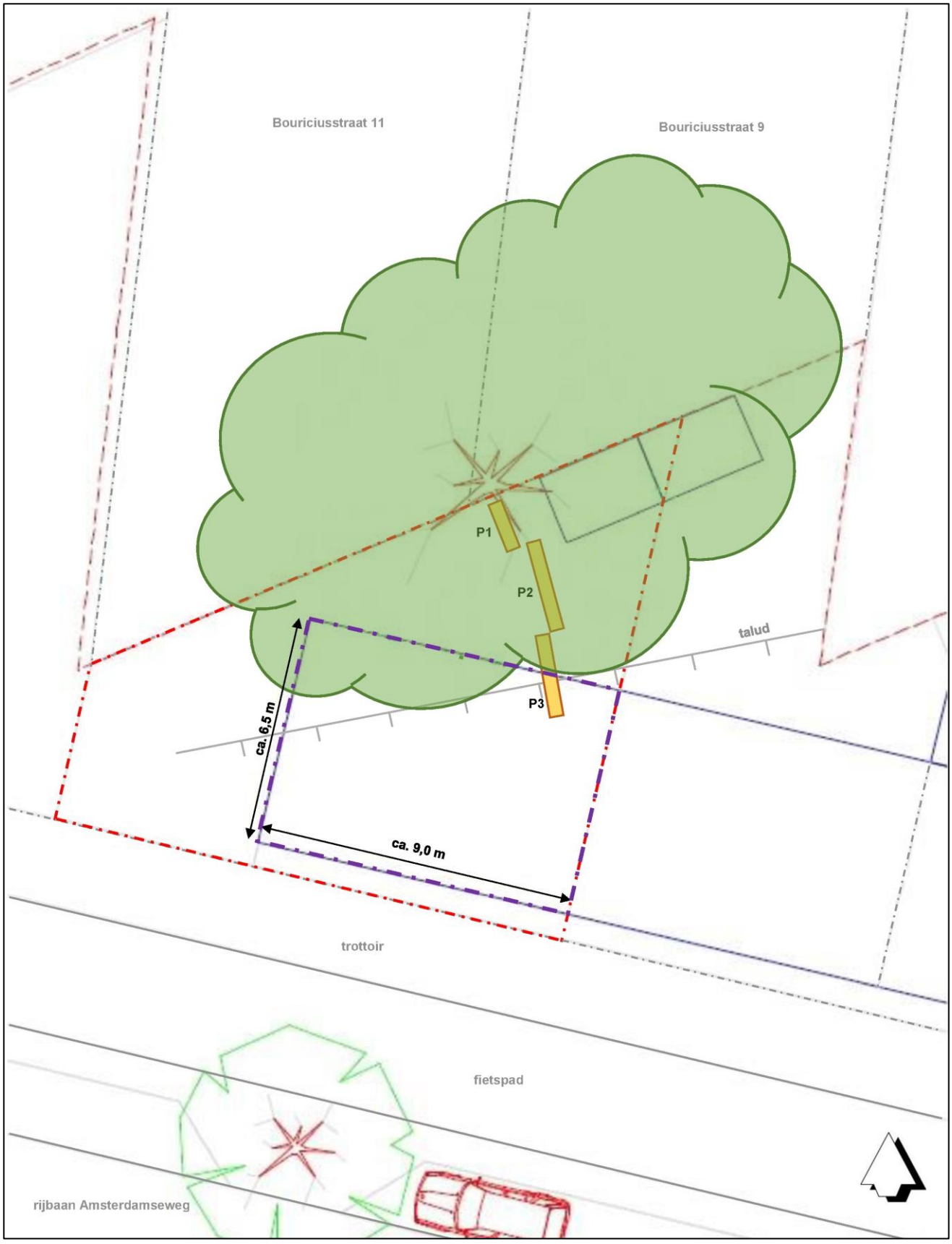
Hoogachtend,

Aernout Theunissen

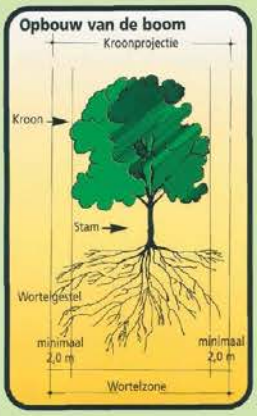
BoomOntzorging.com

BIJLAGE 1: Ontwerptekening bouw en aanleg t.o.v. de boom

Boombescherming op bouwlocaties

Stadswerk

Let op!

Voordat bouwwerkzaamheden beginnen, aandacht voor de volgende voorschriften:

Algemeen
De voorschriften voor de bescherming van bomen dienen op de bouwlocatie aanwezig te zijn. De te treffen maatregelen dienen voor de uitvoering van de werkzaamheden in overleg met de boombeheerder en vervolgens met de directie te worden vastgesteld (zie: Standaard R.A.W. bepalingen). De aannemer is verplicht zijn medewerkers op deze voorschriften te wijzen en zorg te dragen voor de inachtneming daarvan.

Schade
Bij beschadiging van wortels, takken en/of stam is de aannemer verplicht dit onmiddellijk aan de boombeheerder en de directie te melden. Vakkundig ingrijpen kan grotere schade en vervolgschade beperken dan wel voorkomen. Toegebrachte schade dient de veroorzaker te vergoeden. De hoogte van het schadebedrag wordt bepaald door de aard en omvang van de toegebrachte schade en de boomwaarde volgens de **"Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen" (NVTB)** voor de waardebepaling van bomen.

Beschermingscode:

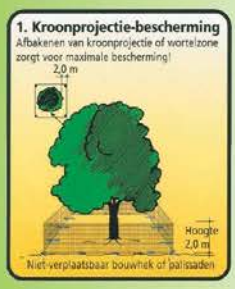
1. **Vooruitlopend op bouw-/sloopactiviteiten moeten de te handhaven bomen met de werkelijke kroonprojectie op tekening staan aangegeven.**
2. **Neem voor de start van de werkzaamheden contact op met de boombeheerder over de te nemen beschermingsmaatregelen.**
3. **Machinaal graafwerk binnen de kroonprojectie is verboden!**
4. **Voorkom bodemverdichting onder de kroonprojectie door transport, opslag van materialen e.d.**
5. **Snoeien van takken en wortels dikker dan 5 cm doorsnede uitsluitend na overleg met de boombeheerder en vervolgens laten uitvoeren door vakbekwame boomverzorgers (European Treeworkers).**

Graafwerkzaamheden
afbeelding 6-7

In de wortelzone is (machinaal) graven niet toegestaan.
Slechts bij hoge uitzondering en dan uitsluitend indien voorgeschreven (bestek) en in overleg met de boombeheerder zijn ontgravingen, in handkracht uit te voeren, binnen de wortelzone mogelijk. Uitsluitend in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie kunnen incidenteel wortels tot een doorsnede van 5 cm recht worden doorgezaagd. Dit moet wel vakkundig gebeuren, dus knippen en zagen en niet trekken en scheuren. Doorzagen van dikkere wortels mag nooit. Het in handkracht ondergraven en/of onderboren is wel toegestaan. Het gestuurd onderboren van kabels en leidingen verdient de voorkeur. Een bouwput of -sleuf tegen de kroonprojectie van bomen mag niet langer dan drie weken open liggen. Blootliggende wortels moeten in alle gevallen beschermd worden tegen uitdroging en vorst (m.b.v. vochtige doeken of zwarte folie) en in ieder geval zo snel mogelijk worden toegedekt met grond. Bij vorst open sleuven aan de boomzijde direct afschermen.

Terreinaanpassingen
afbeelding 8-9

Terreinophogingen en -afgravingen binnen de kroonprojectie zijn alleen bij uitzondering toegestaan, en dan uitsluitend indien voorgeschreven (bestek) in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie. Ophoging of afgraving leidt tot afsterving van boomwortels door schade of zuurstofgebrek.

Boombescherming
afbeelding 1-2-3

Bomen op een werkterrein dienen zodanig met geschikte materialen beschermd te worden (niet- verplaatsbare bouwhekken, palissaden, houten schuttingen, steigeronderdelen etc.) zodat beschadigingen aan de wortelzone, stam en kroon uitgesloten zijn. Bij beperkte ruimte moet bescherming van de boomspiegel of minimaal een stambescherming aangebracht worden om zoveel mogelijk beschadigingen te voorkomen. Indien de voorgeschreven maatregelen niet toereikend zijn, meldt de aannemer dit onmiddellijk aan de boombeheerder en de directie.

Bodemverdichting
afbeelding 10-11

Verdichting van de bodem d.m.v. verdichtingmachines (trillingen) leidt tot verdichting van de grond en verstikking van de boom en is niet toegestaan binnen de kroonprojectie. Bouwverkeer binnen de kroonprojectie is evenmin toegestaan.

Bouwplaats/ Bouwverkeer
afbeelding 4-5

Binnen de kroonprojectie mogen geen bouw- en directieketen staan. Tijdelijke bouwwegen binnen de kroonprojectie zijn uitsluitend toegestaan indien deze zijn voorgeschreven (bestek) in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie. Gebruik van rijplaten (beton, staal, hout of kunststof) en/of andere voorzieningen zijn dan noodzakelijk.

Opslagplaats
afbeelding 12

Bouwmaterialen opslaan en/of zand- en granddepots inrichten binnen de kroonprojectie is niet toegestaan. Opslag van olie, brandstoffen en chemicaliën moet aan de wettelijke eisen voldoen; deze stoffen echter nooit binnen de kroonprojectie opslaan. Cementresten, spoelwater en andere reststoffen (verpakkingen etc.) dienen zorgvuldig afgevoerd te worden; lozingen in bodem en/of oppervlaktewater en begraven is nooit toegestaan.

JPM

RAW

vhg Vakgroep Boomverzorging

GPKL.nl Gemeentelijk Platform Kabels & Leidingen

Bomen stichting

Uitgave:
Vereniging Stadswerk Nederland
vakgroep Groen, Natuur en Landschap
copyright 2007
Te bestellen bij secretariaat Stadswerk:
0318 – 69 27 21 of info@stadswerk.nl

BIJLAGE 3: Taxatieparameters en rekenblad berekening boomwaarde

Rekenblad boomwaarde

Taxatierapport					
Registratienummer taxatie	78-2017-007				
Objectbeschrijving	*Aesculus hippocastanum* (witte paardenkastanje)				
Boomnummer/-code	02.12.B.3061				
Locatie	Bouriciusstraat 9, Arnhem				
Opdrachtgever	Aveco de Bondt B.V.				
Naam geregistreerd taxateur NVTB	Dhr. ing. A.R. Theunissen, BoomOntzorging.com				
Datum	26 juli 2017				
Doelstelling	Boomwaardebepaling				
Boomwaarde	**€ 9.665**			per boom, exclusief BTW	
Toelichting	Berekening boomwaarde i.v.m. boomeffectanalyse				
Methodiek boomwaarde- & schadeberekening	Rekenmodel Boomwaarde, Richtlijnen NVTB 2013				
Aanplant & nazorg					
Stamomvang nieuwe aanplant	14/16 cm			Soort:	*Aesculus hippocastanum*
Boomleeftijd bij aanplant	0 jaar			Soortklasse:	2
Duur aanslagperiode incl. nazorg	3 jaar				
Kosten plantgoed		€ 265	A1	Exclusief 6% BTW	
Plantkosten		€ 215	A2	Exclusief 21% BTW	Plantkosten extensief
Kosten aanplant		**€ 480**	A3		
Kosten aanplant & rente na 3 jaar	€ 538	1,12			Rentefactor aanplantkosten (Tab. G1)
Garantie (10%)	€ 54				
Subtotaal	**€ 591**		A4		
Kosten nazorg, per jaar		€ 235		Exclusief 21% BTW	
Kosten nazorg & rente, na drie jaar	€ 733	3,12	A5		Rentefactor jaarlijks terugkerende kosten (Tab. G2)
Boomwaarde 3 jaar na aanplant	**€ 1.325**		A6		
Begeleiding tot functievervulling					
Boomleeftijd bij functievervulling	70 jaar				Functiecategorie 2 (lange levensduur, verlengde beg.per.)
Jaarlijkse beheerkosten		€ 15		Exclusief 21% BTW	Jaarlijkse kosten 'extensief'
Jaren begeleiding tot functievervulling	67 jaar				
Kosten begeleiding, totaal	€ 4.816	321,08	B1		Rentefactor jaarlijkse kosten gedurende 67 jaar (Tab. G2)
Kosten plantgoed en aanplant	€ 18.332	13,84	B2		Rentefactor aanplant en nazorg over 67 jaar (Tab. G1)
Boomwaarde bij functievervulling	**€ 23.148**		B3		Boomwaarde op 70-jarige leeftijd
Afschrijving					
Afschrijvingsmodel	4 afschrijving volgens annuïteit				
Rentevoet	4 %				
Verwachte totale levensduur	150 jaar				
Afschrijvingsperiode	80 jaar				
Huidige boomleeftijd	137 jaar				
Afgeschreven jaren	67 jaar				
Resterende levensduur	13 jaar				
Afschrijvingscomponent		€ 968			Annuïteit
Afschrijving	€ 13.483	58%	C1		
Actuele boomwaarde	**€ 9.665**		C2		Exclusief BTW

Alle kosten zijn exclusief BTW (voor aankoop plantgoed geldt 6% BTW, voor overige kosten geldt 21% BTW). De in de berekeningen gehanteerde rentevoet is 4%

BoomOntzorging.com

plaats en datum:
Wageningen, 26 juli 2017

naam / handtekening:
Dhr. ing. A.R. Theunissen
Geregistreerd taxateur van bomen, lid NVTB

BIJLAGE 4: Verklarende woordenlijst

Haarwortel
Boomwortels die als primaire functie de opname en transport van vocht en in het water opgeloste voedingsstoffen hebben. Haarwortels dragen slechts beperkt bij aan de standvastheid van de boom.

Houtparasitaire schimmel
Dit zijn houtrot-veroorzakende schimmels die rot veroorzaken in het levende hout, bast en cambium van bomen. Er zijn talrijke houtparasitaire schimmels die een variabele mate van agressiviteit hebben en die veelal specifieke delen van de boom aantasten. Het vruchtlichaam (= de paddenstoel) dient vaak voor herkenning van de soort schimmel waardoor de visuele boomveiligheidscontroles het beste in het najaar uitgevoerd kunnen worden. Naast houtparasitaire schimmels zijn er saprotrofe schimmels die eveneens houtrot veroorzaken maar welke alleen reeds afgestorven weefsel afbreken. Soms kunnen saprotrofe schimmels parasitair worden en ook levens weefsel gaan aantasten, hetgeen mogelijk wordt bij verzwakte bomen.

IBA
Een methodiek voor visuele boomveiligheidscontrole (Integrierte Baumanalyse), waarbij de ernst van zichtbare symptomen van structurele en pathologische verzwakkingen wordt beoordeeld aan de hand van de reactie van de boom op die verzwakkingen. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat door de vorming van compensatie- en extra steunweefsel de boom aantastingen en verzwakkingen kan compenseren waardoor de verzwakking van de boom verminderd of opgeheven wordt. Indien de boom in vitaliteit afneemt en de afbraak van levend weefsel niet meer kan compenseren neemt de boom daadwerkelijk in stabiliteit af. Deze IBA-methodiek is afkomstig van de Duitse boomonderzoekers *Michael Schlag* en *Hermann Reinartz* van het Duitse *Institut für Baumdiagnose*.

Kroonprojectie
De kroonprojectie is de verticale projectie van de rand van de kroon op de grond.
Het gebied binnen de kroonprojectie en soms tot circa 2 meter daarbuiten, wordt veelal beschouwd als de zone waarbinnen de meeste boomwortels zich bevinden. Hierop zijn er echter veel uitzonderingen zoals bij zuilvormige bomen, scheefstaande bomen, bomen in verhardingen, bomen in verdichte grond en bomen op plaatsen met een hoge grondwaterstand.

Levensverwachting
Een inschatting van de resterende levensduur van een boom, meestal uitgedrukt in de klassen: 0 jaar, <5 jaar, 5-10 jaar, 10-15 jaar en >15 jaar. De levensverwachting drukt de verwachte resterende *functionele levensduur* uit van een boom en niet de absolute biologische levensduur.
De klasse '*0 jaar*' wordt toegekend aan dode bomen. De klasse ' *<5 jaar*' is de minimaal toe te kennen levensverwachting bij nog levende bomen die dermate verzwakt zijn dat ze in hun laatste levensfase verkeren (afstervend zijn) of door een ernstige structurele verzwakking op korte termijn kunnen afbreken of kunnen omwaaien (zonder biologisch dood te zijn). De klasse '*>15 jaar*' is de maximaal toe te kennen levensverwachting vanwege de onvoorzienbaarheid van optredende ziekten, aantastingen en andere verzwakkingen op lange termijn. Bij deze bomen zijn er geen (ernstige) gebreken aangetroffen die de levensverwachting zouden kunnen verkorten.

NVTB
De *Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen* is een vakvereniging voor boomdeskundigen die officieel zijn geregistreerd als boomtaxateur. De NVTB streeft naar een uniforme methodiek voor het bepalen van de monetaire waarde van bomen en van de waardevermindering van bomen als gevolg van schade. De basis voor de waarde- en schadetaxaties zijn de *Richtlijnen NVTB 2013*. Alle bij de NVTB geregistreerde boomtaxateurs dienen conform deze richtlijnen te werken. Middels een vaktest voor

toelating tot de NVTB en een intern kwaliteitswaarborgsysteem worden de leden van de NVTB doorlopend getoetst op vakbekwaamheid en kwaliteit.

Stabiliteitswortel
De dikke boomwortels die het gestel van de wortelkluit vormen en als primaire functie de verankering van de boom met de grond hebben. Beschadiging of het verwijderen van stabiliteitswortels kan ernstige problemen met de standvastheid van een boom veroorzaken waardoor de boom kan omvallen (windworp). Ook kunnen grote verwondingen van de stabiliteitswortels een invalspoort voor houtparasitaire schimmels vormen waardoor er houtrot in de wortelkluit en stamvoet van de boom kan ontstaan.

Stam(voet)breuk
Het breken van de stam of de stamvoet als gevolg van een interne verzwakking door bijvoorbeeld houtrot, holten en scheurvorming in het stamhout. Externe factoren zoals een veranderde/toegenomen windbelasting op de boom spelen veelal een grote rol bij het afbreken van bomen.

VTA
Visuele boomveiligheidscontrole (Visual Tree Assessment), die ten doel heeft structurele en pathologische verzwakkingen bij bomen vroegtijdig te herkennen aan de hand van visueel waarneembare symptomen. Hierbij speelt de mechanische opbouw en werking van bomen een grote rol. De theoretische basis die hiervoor van toepassing is, is afkomstig van *Professor Claus Mattheck* maar is tevens gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek van diverse andere boomwetenschappers.

Windworp
Het omwaaien van een boom door het ‘kiepen’ van de wortelkluit. Dit treedt vaak op als gevolg van houtrot in of schade aan de wortelkluit en/of door een veranderde/toegenomen windbelasting op de boom.

BoomOntzorging.com

inventarisatie • onderzoek • advies • snoeien • vellen

BoomOntzorging.com is een dynamisch bedrijf dat werkzaam is in alle facetten van de boomverzorging. Door onze veelzijdige aanpak en brede expertise kunnen wij flexibel inspringen op alle wensen van boomeigenaren en boombeheerders voor de optimale verzorging en beheer van het bomenbestand. Door onze kennis, kunde en ervaring in boomverzorging en boomtechnisch onderzoek te bundelen kunnen wij in degelijke, theoretisch onderbouwde maar ook praktisch uitvoerbare adviezen voorzien.

Wij streven naar een directe en open communicatie met onze opdrachtgevers, een snelle en flexibele inzet en het leveren van de hoogst mogelijke kwaliteit. Door een breed scala aan eigen (onderzoeks)apparatuur kunnen wij alle verlangde werkzaamheden geheel in eigen beheer uitvoeren, waardoor bij lage kosten de kwaliteit gewaarborgd blijft.

Onderzoek & Advies:

- Inventarisatie van boombestanden
- Visuele boomveiligheidsinspecties (VTA)
- Boomtechnisch onderzoek
- Stabiliteitsonderzoek
- Groeiplaatsonderzoek
- Bewortelingsonderzoek (bij wortelopdruk van verhardingen)
- Bomeneffectanalyse (BEA)
- Waarde- en schadetaxaties
- Flora & fauna gedragscodes en QuickScans
- Bemiddeling bij boomconflicten

Groeiplaatsverbetering:

- Loswerken en verrijken van doorwortelde bodemlagen zonder optredende wortelschade
- Openbreken van verdichte bodemlagen ('ploffen')
- Pneumatisch injecteren van voedingstoffen in diepe, doorwortelde bodemlagen

Boomverzorgende werkzaamheden:

- Snoeien
- Begeleidingssnoei
- Onderhoudssnoei
- Knotten
- Vellen (klimmend, met hoogwerker of met telekraan)
- Plaatsen van kroonankers
- Aanplant van bomen & heesters

Wilt u nadere achtergrondinformatie over ons bedrijf of recentelijk door ons uitgevoerde projecten bekijken? Kijk dan op onze website: www.BoomOntzorging.com. Heeft u specifieke vragen, bel of e-mail ons via onderstaande contactgegevens.

Boombeheer BoomOntzorging:

- Totaalpakketten voor boomonderhoud en boombeheer
- Begeleiding bij boomprojecten
- Boombeheerplannen
- Demonstraties & training

Kerkstraat 7, 6674 AS Herveld
Robert van Stuyvenberg 06 1569 9852
ing. Aernout Theunissen 06 2329 0014
info@boomontzorging.com
www.boomontzorging.com

Aveco de Bondt
ingenieursbedrijf

Memo

Ter attentie van	Vof Arnhemse Heeren
Datum	11 augustus 2017
Distributie	
Projectnummer	170653
Onderwerp	Watertoets ontwikkeling Arnhemse Heeren
Opgesteld door	F. (Femke) Hilhorst
Gecontroleerd door	T. (Thijs) Visser

1 INLEIDING

In opdracht van Vof Arnhemse Heeren is door Aveco de Bondt een watertoets uitgevoerd voor de ontwikkellocatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem. De ontwikkeling vindt plaats binnen de gemeente Arnhem, in het beheergebied van waterschap Rijn en IJssel.
Voor het opstellen van het bestemmingsplan moet het aspect water beschouwd worden, daarom wordt het watertoets proces doorlopen. Het doel van de watertoets is om inzichtelijk te maken of de waterhuishoudkundige situatie gaat veranderen en welke maatregelen genomen kunnen worden om een verslechtering van de waterhuishoudkundige situatie te voorkomen. De opdrachtgever wil op de voorgenoemde locatie 19 woningen en bijbehoren infrastructuur ontwikkelen. Een inrichtingstekening van de ontwikkeling is weergegeven in de onderstaande Figuur en in Bijlage 1.

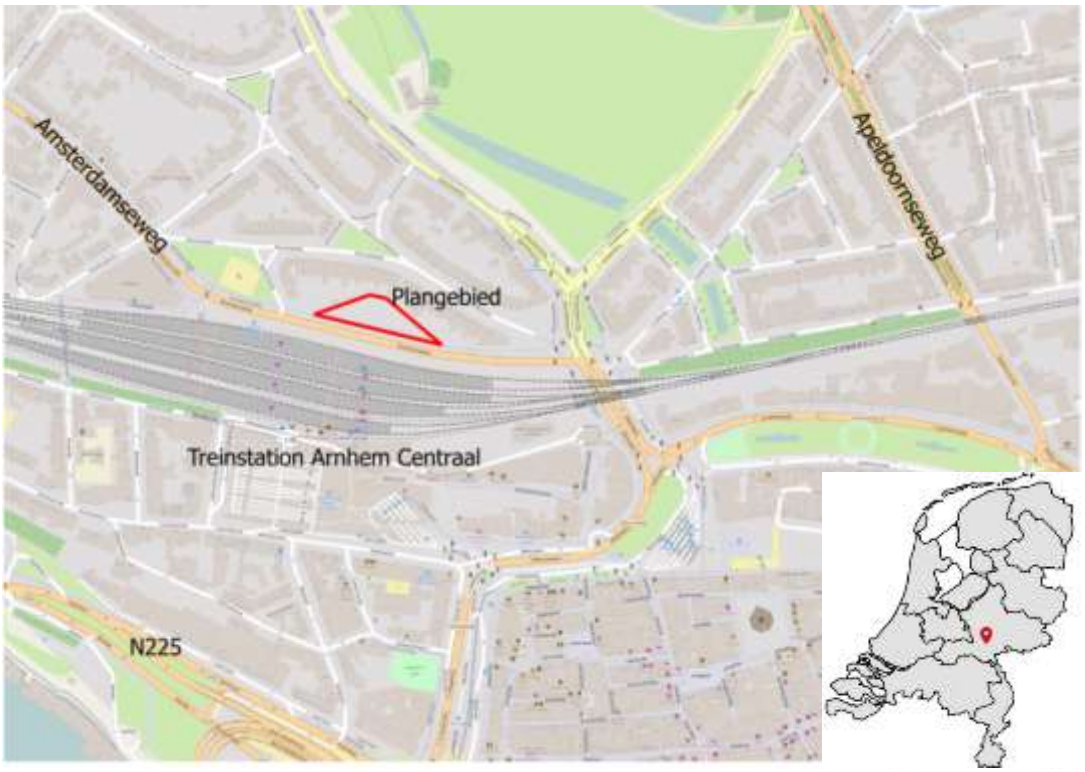

Figuur 1: Inrichtingstekening van ontwikkeling K10 te Arnhem. Blauw omlijnt zijn woningen. Het terrein waar gebouwd gaat worden grenst aan de Amsterdamsestraatweg.

2 PROJECTSITUERING

2.1 De ontwikkeling

Het plangebied ligt ten noorden van station Arnhem en wordt ingesloten door de Amsterdamseweg (zuidzijde), Brantsenstraat (westzijde), Bouriciusstraat en Sweerts de Landasstraat (noordzijde). Ten noorden en westen van het plangebied bevinden zich woningen. De locatie van het plangebied is opgenomen in de onderstaande Figuur.

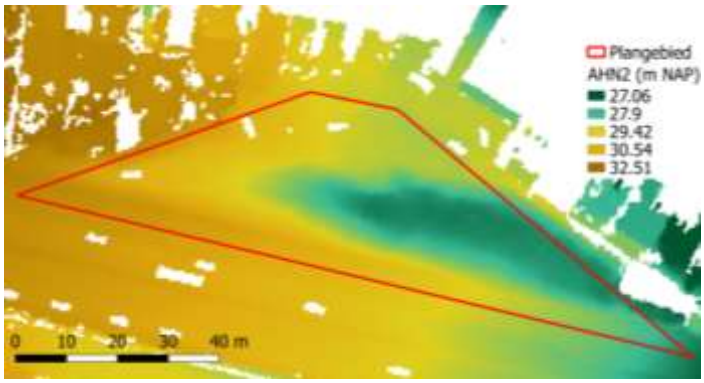

Figuur 2: Locatie van het plangebied.

Het project omvat de ontwikkeling van 19 woningen, bergingen en bijbehorende infrastructuur. Tot op heden is het plangebied onbebouwd. Het oppervlak van het plangebied is ca. 2.600 m^2 en ongeveer 2.500 m^2 van het oppervlak wordt verhard.

2.2 Maaiveldhoogte

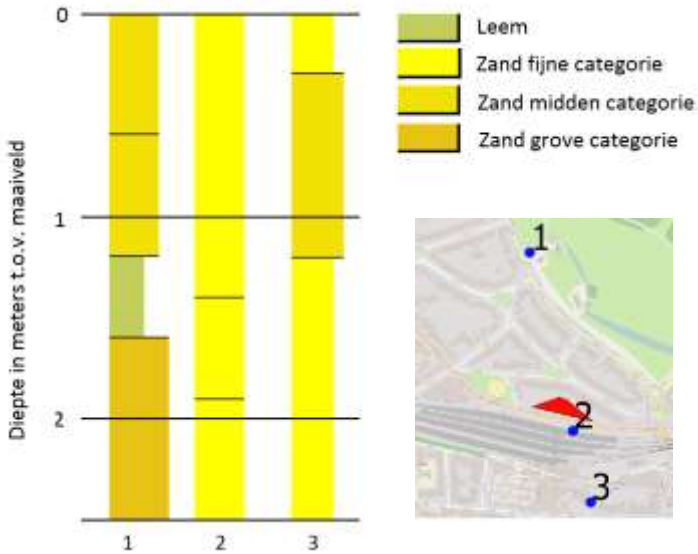
De maaiveldhoogte op het plangebied is bepaald aan de hand van de Algemene Hoogtekaart van Nederland (AHN2). De resultaten zijn weergegeven in de onderstaande Figuur. De huidige maaiveldhoogte van het plangebied varieert van NAP +27,5 tot +31,5 m.

Figuur 3: Maaiveldhoogte van het plangebied (bron: AHN2).

2.3 Bodemopbouw

In de omgeving van het plangebied zijn verschillende boringen beschikbaar. De boorstaten zijn weergegeven in Figuur 4. De bodem in de omgeving bestaat hoofdzakelijk uit zand en biedt derhalve de mogelijkheid om hemelwater te infiltreren. Wel is de kans aanwezig dat er leemschotten onder het plangebied bevinden. Deze leemlagen liggen in Arnhem soms zelfs verticaal.

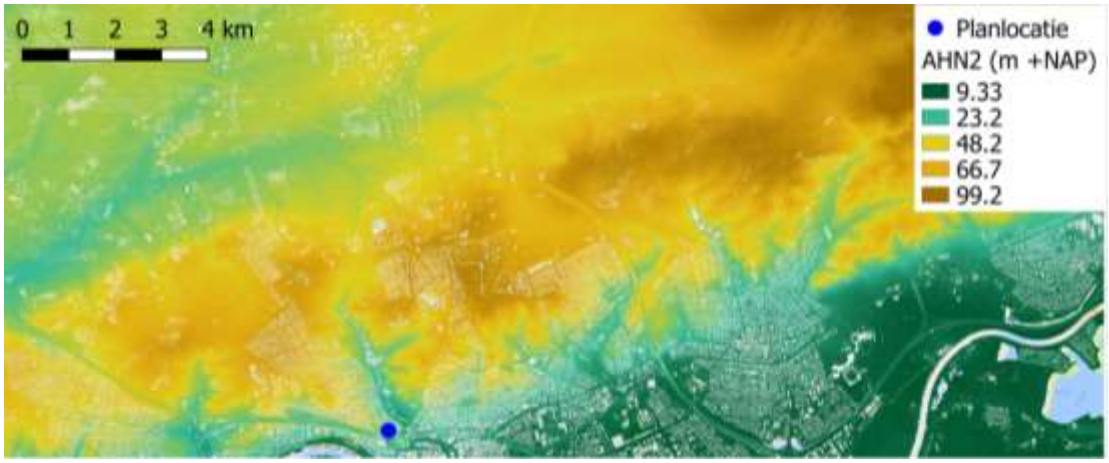
Figuur 4: Boorprofielen 1, 2 en 3 nabij de planlocatie. Respectievelijke identificatie Dinoloket: B40B1079; B40B0323 en B40B1480.

Het plangebied bevindt zich op het voormalig Nepromaterrein. Hier was van 1905 tot 1979 een chemische wasserij gevestigd, waardoor de grond ernstig was verontreinigd. Er zat onder meer lood, olie, teer en cyanide in de grond. Vanaf 2002 is sanering gestart waarbij de bovenste twee meter op het Nepromaterrein is ontgraven en voorzien van schone grond. Van twee meter diep tot het grondwater is in-situ verwijderd door

bodemluchtonttrekking en persluchtinjectie. De bodemopbouw is dus tegenwoordig substantieel anders dan dat van de omgeving.

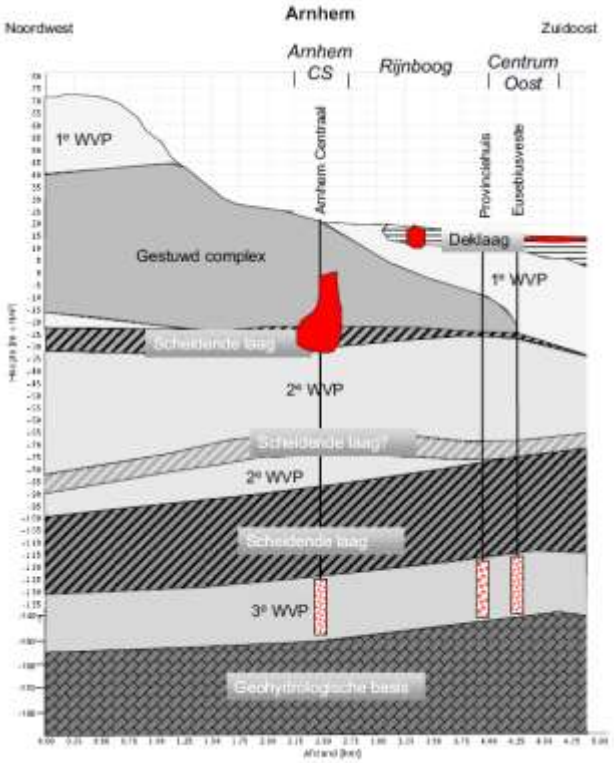
2.4 Grondwater

Zoals te zien is in Figuur 5, ligt Arnhem aan de rand van een stuwwal, hierdoor varieert de maaiveldhoogte sterk.

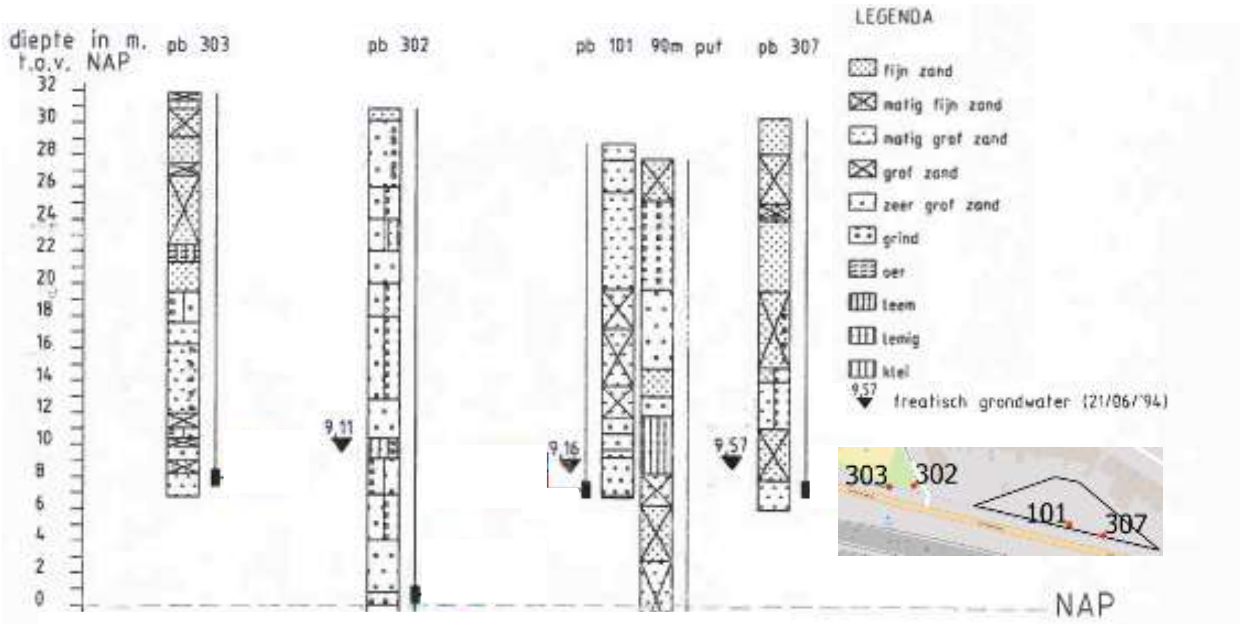
Figuur 5: Maaiveldhoogte van plangebied omgeving. Arnhem ligt aan de voet van een stuwwal.

Doordat het plangebied op een gestuwd complex ligt (zie Figuur 6), zijn er enorme sprongen in het freatisch grondwatersysteem. Onder Arnhem liggen drie watervoerende pakketten.

Figuur 6: Dwarsdoorsnede omgeving plangebied. De planlocatie ligt links van Arnhem CS, op een gestuwd complex (bron: Masterplan voor de ondergrond van Arnhem, Arcadis 2010).

In de onderstaande Figuur zijn boorstaten in en rond de omgeving van het plangebied weergegeven. Peilbuis 101 en 307 liggen binnen het plangebied. In deze peilbuizen is het freatisch grondwater gemeten op 9,16 en 9,57 meter diepte. Deze data is verkregen op 21 juni 1994.

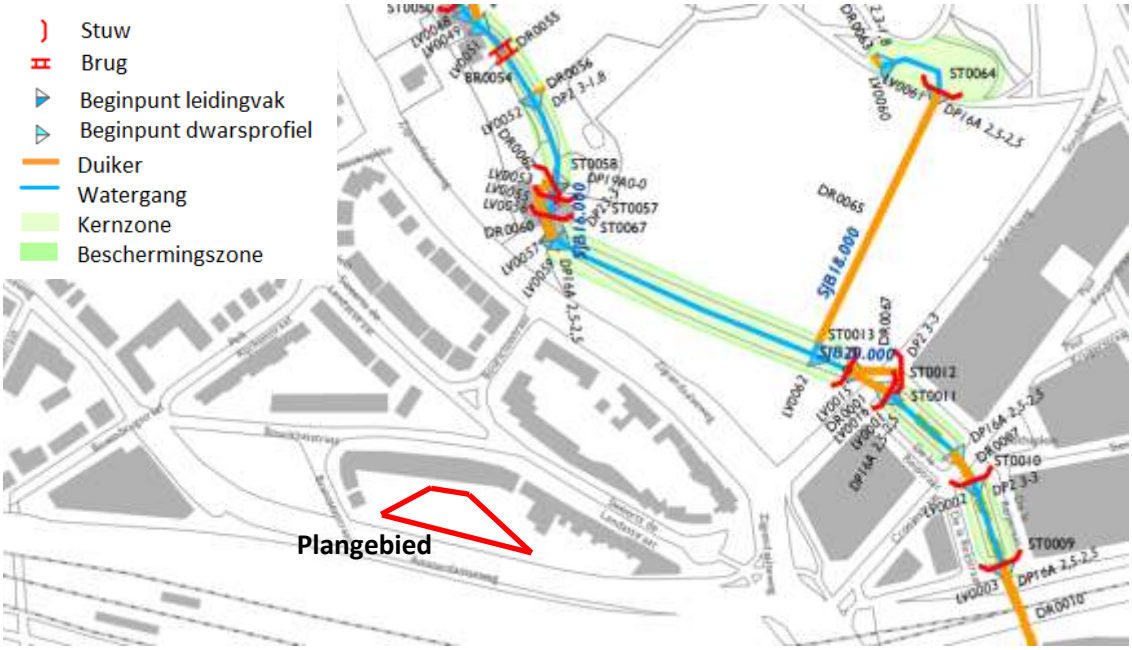

Figuur 7: Boorstaten in en rond de omgeving van het plangebied, gerealiseerd door Tauw in 1994. Van links naar rechts: peilbuis 303, 302, 101 en 307. Het oorspronkelijke Figuur is weergegeven in Bijlage 2.

Het diepe freatische water is te verklaren door het maaiveldverschil tussen de planlocatie en de noordelijk gelegen beek (ca 10 – 15 m hoogteverschil). Het is daarmee aannemelijk dat de grondwaterstanden voldoende laag zijn om infiltratie door middel van ondergrondse voorzieningen mogelijk te maken.

2.5 Oppervlaktewater

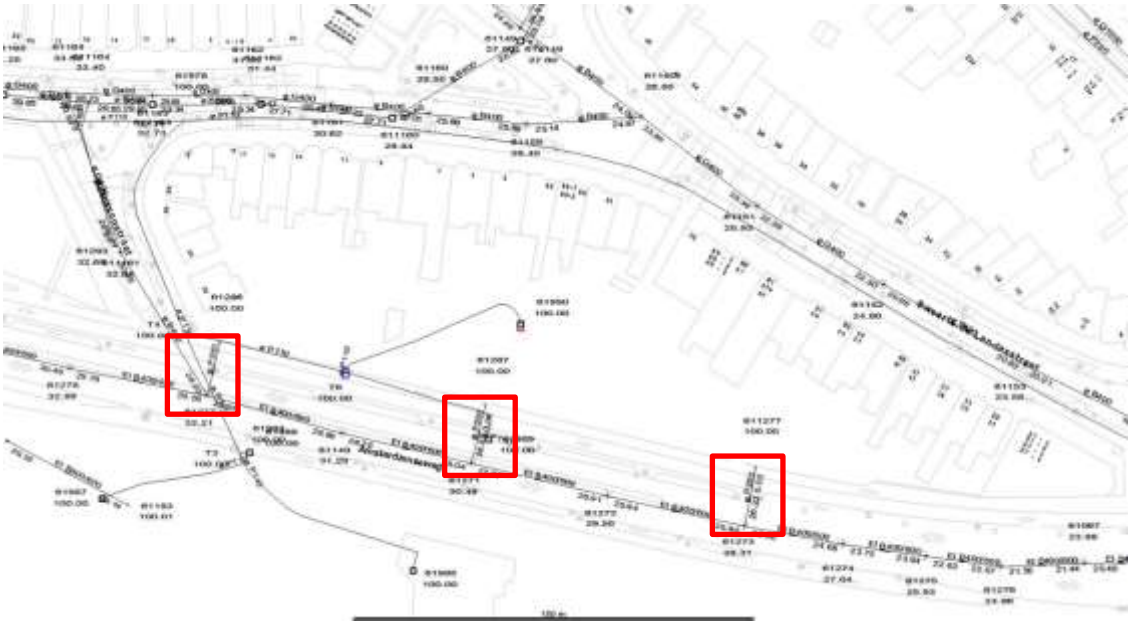
Binnen het plangebied bevindt zich op dit moment geen oppervlaktewater. In de omgeving van het plangebied bevindt zich wel oppervlaktewater. In Figuur 8 is een uitsnede uit de legger van waterschap Rijn en Ijssel opgenomen. Hierin staan de primaire wateren die in het beheer zijn van het waterschap opgenomen. Ten noorden van het plangebied loopt op een afstand van ca. 200 meter de St. Jansbeek (bron: leggerkaart waterschap Rijn en Ijssel).

Figuur 8: Oppervlaktewater nabij ontwikkellocatie (bron: leggerkaart waterschap Rijn en Ijssel).

2.6 Riolering

De gemeente is verantwoordelijk voor de riolering nabij de planlocatie, zie onderstaande Figuur en in de Bijlage. Drie leidingen kunnen gebruikt worden om vuilwater af te voeren (rood omlijnt). Deze leidingen (PVC 250mm) zijn op de grens van het K10 terrein ondergronds afgedopt. De leidingen op het K10 terrein moeten worden opgezocht en opgegraven waarna er op aangesloten kan worden. Op de erfgrens moeten in de afvoerleiding ontstoppingsputten worden geplaatst.

Figuur 9: Rioolstelsel plangebied. De drie leidingen waar vuilwater kan worden aangeboden aan het rioolsysteem zijn rood omlijnt. Een groter formaat van deze Figuur is weergegeven in Bijlage 3.

2.7 Overige (water)belangen

In de omgeving van het plangebied zijn geen keringen, grondwaterbeschermingsgebieden of andere belangen die spelen. Wel is in de Figuur 9 te zien dat er een persleiding P110 onder het plangebied ligt. Deze is aangelegd in het verleden omdat grootschalige sanering heeft plaatsgevonden op het plangebied.

3 BELEID GEMEENTE / WATERSCHAP

Het waterschap Rijn en Ijssel is waterbeheerder in het gebied. Op 19 juli 2017 heeft telefonische afstemming met Daniel Nieuwhuis plaatsgevonden. Hij heeft het beleid van het waterschap toegelicht. Om piekafvoer te beperken stelt het waterschap als eis dat voor verhard oppervlak een t=10 plus 10% geborgen moet worden op eigen terrein. Hierbij mag worden uitgegaan van een piekafvoer van 0,8 liter per seconde per hectare vertraagde afvoer.

De eisen en randvoorwaarden aan de ontwikkeling voor het thema water worden gesteld door de gemeente Arnhem. Op 19 juli 2017 heeft telefonische afstemming met Theo van der Kroon plaatsgevonden. Hij heeft het beleid van de gemeente toegelicht. Gemeente Arnhem stelt als eis dat voor verhard oppervlak 43 mm in 45 minuten geborgen moet worden. Voor deze 43 millimeter geldt dat hemelwater binnen het plangebied geïnfiltreerd moet worden. Wanneer er meer dan de aangegeven 43 millimeter valt, is afvoer van het overtollige water op het gemeentelijk stelsel toegestaan. Vuilwater mag via drie uitleggers worden aangeboden aan het stelsel. Daarnaast tellen groene daken niet mee als verhard oppervlak. Een ontwateringdiepte van 80 tot 90 cm onder vloerniveau dient gehanteerd te worden.

4 WATEROPGAVE

Gemeente Arnhem stelt als eis dat voor verhard oppervlak 43 mm in 45 minuten geborgen moet worden. De waterschapseis dat een T-10 bui met 10% klimaatcorrectie dient te worden geborgen komt hiermee overeen. Er zijn verschillende manieren om in deze berging te voorzien. Zo is het mogelijk om nieuw oppervlaktewater, infiltratievoorzieningen, ondergrondse berging of maatregelen op het dak toe te passen. Met het oog op de beschikbare ruimte en de conclusie uit voorgaande hoofdstukken ligt berging en infiltratie door middel van ondergrondse voorzieningen het meest voor de hand. In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van verschillende oplossingsrichtingen en wordt onderbouwd hoe deze oplossingen bijdragen aan het invullen van de wateropgave. Hiervoor is Tabel 2 opgesteld.

Tabel 2: Overzicht oplossingsrichtingen

Maatregel	*Toepassing*	*Toepasbaarheid*	*Effect*
Infiltratiekratten	Onder infrastructuur en groenvoorzieningen.	Voor deinfiltratiekratten moet een zandvanger zitten vanwege de zandige ondergrond van het plangebied. Met deze zandvangers zijn infiltratiekratten goed toepasbaar. De infiltratiekratten moeten in principe boven de freatische waterstand, deze is voldoende laag.	Berging en infiltratie van hemelwater.
Infiltratieriool	Rond bebouwing voor dakwater en als transportriool tussen andere bergingsvoorzieningen.	Goed toepasbaar.	Berging en infiltratie van hemelwater.
Grindkoffers	Rond bebouwing voor dakwater.	Langs de buitenwanden van de woningen.	Berging en infiltratie hemelwater.
Groen dak	Dak van de woningen	Met een specifieke dak en funderingsconstructie goed toepasbaar.	Reductie van verhard oppervlak waardoor de wateropgave vermindert.
Berging op het dak	Dak van de woningen	Met een specifiek dak en funderingsconstructie goed toepasbaar.	Berging van hemelwater op het dak.

De totale bergingsopgave betreft 43 mm over een totaal verhard oppervlak van 2.500 m^2. Dit komt neer op 107,5 m^3. Het verhard oppervlak kan worden verminderd door de toepassing van groene daken. Vermindering van het verhard oppervlak staat dan in een verhouding 1:1 met het oppervlak groen dak. Voor de overige verharding dient nog steeds 43 mm geborgen te worden.

De meest efficiënte manier van bergen is in infiltratiekratten. Een krat met afmetingen van 0,66 meter hoog en 0,80 meter breed en lang heeft een netto bergingsvolume van 0,406 m^3 en een benodigd ruimtebestek van 0,64 m^2. In totaal 265 kratten hebben een berging van 107,5 m^3 en een benodigd ruimtebestek van 170 m^2. Hiermee kan worden

voldaan aan de gestelde bergingseis. Door het toepassen van (infiltratie)riolering om het water in de kratten te krijgen kan in het ontwerp nog een optimalisatie gezocht worden in de hoeveelheid toe te passen kratten.

Bovengenoemde alternatief betreft een voorbeeldoplossing en hiervan kan afgeweken worden in het uiteindelijk ontwerp. Als ontwerpeis wordt gesteld dat er 43 mm berging aanwezig dient te zijn in het aangelegde systeem voor het volledige verharde oppervlak. De dit dient te gebeuren in een voorziening die infiltratie van hemelwater binnen het plangebied mogelijk maakt. Hiermee zijn zowel de bergingseis van het waterschap als de bergings-/infiltratie eis van de gemeente geborgd.

5 CONCLUSIE

In opdracht van KWP is door Aveco de Bondt een watertoets uitgevoerd voor de ontwikkellocatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem. In deze memo wordt het beleid van het waterschap Rijn en Ijssel en gemeente Arnhem ten aanzien van het thema water toegelicht en wordt een voorbeeldoplossing aangedragen om aan het beleid te voldoen.

De ontwikkeling betreft 19 woningen met bijbehorende infrastructuur. In totaal omvat de ontwikkeling 2.600 m^2 en is er weinig ruimte gereserveerd voor groenvoorziening. Het plangebied ligt aan de voet van een stuwwal waardoor de maaiveldhoogte sterk varieert in de omgeving. Het plangebied heeft een zandige ondergrond met mogelijk leemplaten en heeft een freatische grondwaterstand die relatief diep onder maaiveld ligt. In het plan is geen ruimte gereserveerd voor de aanleg van nieuw oppervlaktewater.

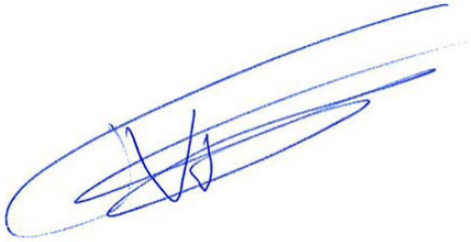
Gemeente Arnhem stelt als eis 43 mm hemelwater over het totaal verhard oppervlak te bergen. Hemelwater dient niet vertraagd te worden afgevoerd op het rioolstelsel, dus al het hemelwater zal volledig geborgen moeten worden. Overigens dient bij een hevigere neerslag dan de vereiste 43 millimeter wel een overstortvoorziening op het gemeentelijk riool beschikbaar te zijn om het overtollige water af te kunnen voeren. Vuilwater kan via drie uitleggers worden aangeboden aan het stelsel. Bovenstaande komt overeen met de bergingseis van het waterschap.

Om klimaatbestendig ontwikkelen te stimuleren hanteert de gemeente de regel dat groene daken niet worden meegerekend tot het verhard oppervlak. Hemelwater dat op de infrastructuur in het plangebied valt dient opgevangen en geborgen te worden in daarvoor bestemde voorzieningen. Daarnaast dient 43 mm te infiltreren in de bodem. Het meest voor de hand liggend zijn ondergrondse voorzieningen. Mogelijke oplossingen zijn met name grindkoffers, infiltratieriool en infiltratiekratten. Uit een voorbeeldberekening blijkt dat er binnen het huidige plan 265 kratten met een inhoud van 0,406 m^3/krat benodigd zijn om aan de berging te voldoen. Deze kratten kunnen onder de parkeerverharding worden aangebracht. De aanbevolen maatregelen zijn indicatief en dienen nader uitgewerkt te worden bij vaststelling van het ontwerp.

Opgesteld door
F. (Femke) Hilhorst

Gecontroleerd door
T. (Thijs) Visser

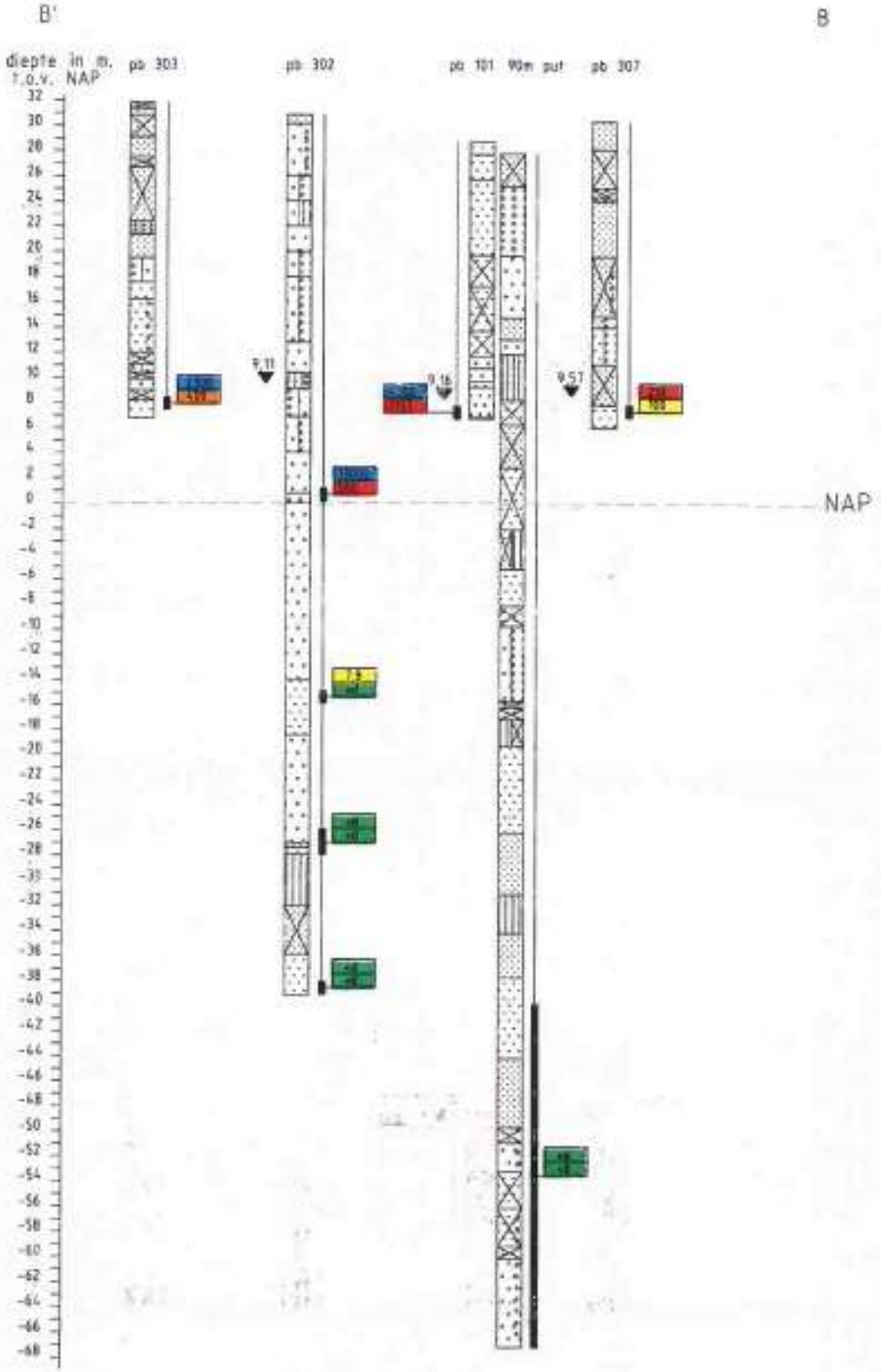

Bijlage 1: Tekening plangebied

Bijlage 2: Boringen Tauw 1994

LEGENDA

- fijn zand
- matig fijn zand
- matig grof zand
- grof zand
- zeer grof zand
- grind
- veen
- leem
- lemig
- klei

- treatisch grondwater (21/06/'94)
- ≤ S of < detectielimiet
- > S en ≤ T
- > T en ≤ I
- > I
- > 10 X I-waarde

concentraties PER in µg/l
concentraties TRI in µg/l

SCHAAL HORIZONTAAL 0 25 50 75m

SCHAAL VERTIKAAL 0 12.5 25m

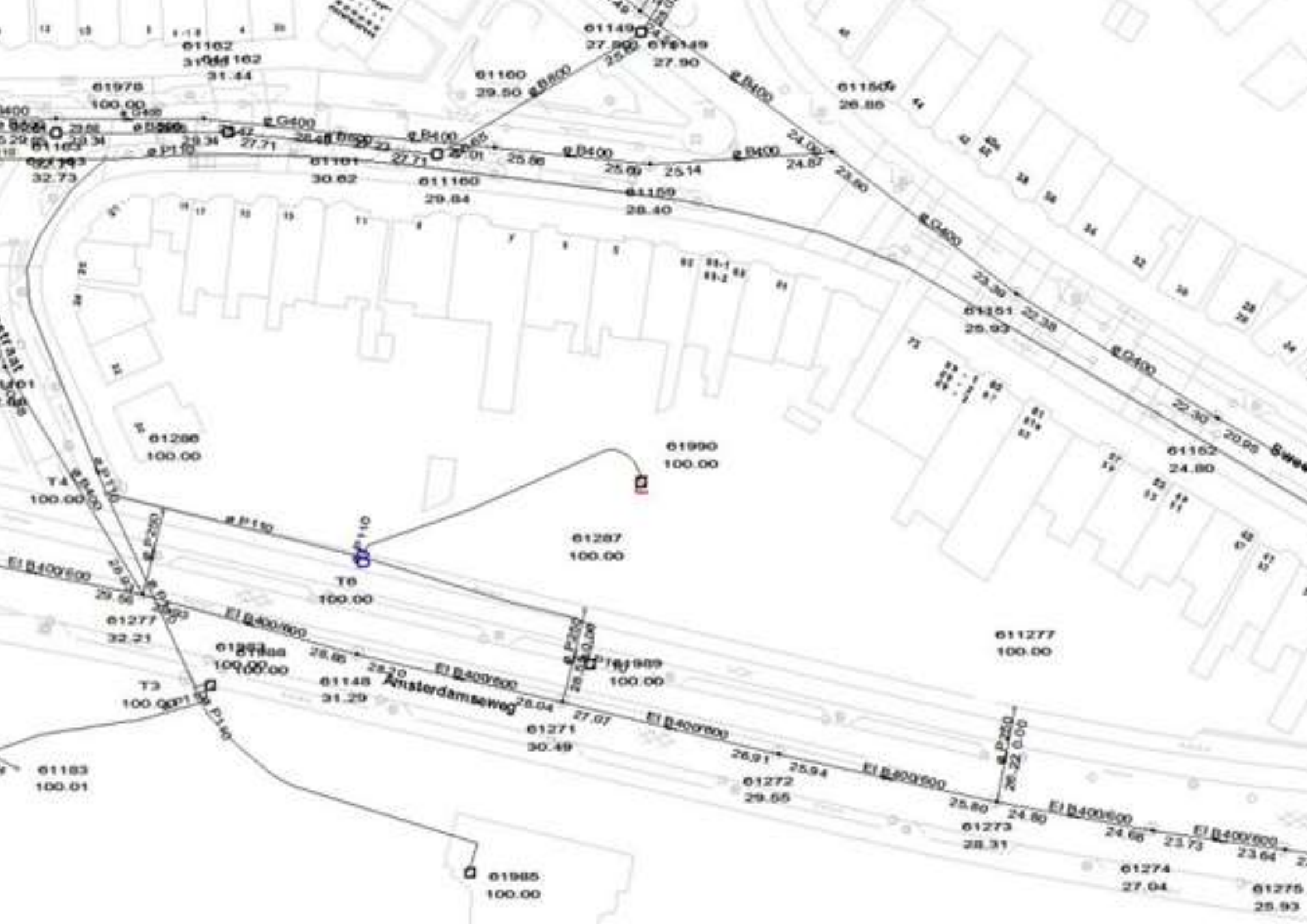
Opdrachtgever: GEMEENTE ARNHEM		Schaal: -.-	Formaat: A3p
Project: ARNHEM AMSTERDAMSEWEG 38		Projectnr.: 3329488	
Onderdeel: GEOHYDR. DWARSPROFIEL B-B' VERSPREIDING PER/TRI	Datum: 19-08-'94; Getek.: RLR; Gewijz.: ; Gezien:	Tekeningnr.: 107	

Papierschaal 3cm 2 1 0

M94.01996.1.B.CE

TauwMilieu
Postbus 133, 7400 AC Deventer

Bijlage 3: Overzicht riolering

61162
31.44
61978
100.00
61160
29.50
61149
27.90
61150
26.86
61161
30.62
61160
29.84
61159
28.40
61151
25.93
61162
24.80
61286
100.00
61990
100.00
61287
100.00
T4
100.00
T6
100.00
T3
100.00
61277
32.21
61148
31.29
Amsterdamseweg
61271
30.49
61272
29.55
61273
28.31
61274
27.04
61275
25.93
61277
100.00
61989
100.00
61985
100.00
61183
100.01

MEMO

Aan:	Kondor Wessels Projecten				
Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Van:	P. Verschragen				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Inleiding

Op verzoek van KWP is een quick scan uitgevoerd van de mogelijke risico's met betrekking tot de kwaliteit van de bodem voor de locatie Amsterdamseweg 38 te Arnhem. Aanleiding voor de uitvoering van de quick scan is de voorgenomen aankoop van de locatie door KWP. De aankoop betreft het kadastrale perceel 5364. De locatie betreft het zgn. Neproma-terrein.

Situatie

Proces

Op het voormalige bedrijfsterrein zijn vanaf het begin van deze eeuw tot het eind van de jaren zeventig diverse bedrijven gevestigd geweest (zeepfabriek, wasserij (natwasserij en chemische reiniging) en diverse autoherstelinrichtingen). Door deze activiteiten is een ernstige bodemverontreiniging met chloorhoudende oplosmiddelen ontstaan. Daarnaast zijn verontreinigingen met minerale olie, PAK en zware metalen, PCB's en asbest aangetroffen.
Voor de sanering van het terrein is gekozen voor een zogenaamde multifunctionele saneringvariant, waarbij de aanpak van het gehele geval van verontreiniging in fasen heeft plaatsgevonden.
Fase 1 bestond uit het ontgraven van de verontreinigde bovengrond van de omliggende particuliere (voor- en/of achter-) tuinen, van het voormalige bedrijfsterrein en van de herinrichting van de Amsterdamseweg. Daarnaast is tijdens fase 1 het in situ systeem aangelegd.
Fase 2 omvatte de sanering van het grondwater door middel van een in-situ systeem.
De grondwatersanering is in opdracht van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem B.V. uitgevoerd en omvatte:

- Persluchtinjectie in de verzadigde zone;
- Bodemluchtextractie in de onverzadigde zone en
- Grondwateronttrekking middels deepwells.

De actieve grondwatersanering is in 2009 beëindigd.

Fase 3 omvat de nazorgfase: om de grondwaterkwaliteit na de actieve sanering te monitoren, dient conform de beschikking het grondwater minimaal viermaal te worden gemonitord over een periode van 15 jaar (2, 5, 10 en 15 jaar na het beëindigen van de grondwatersanering).

0003-8-1-2014

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Geohydrologie

De grondwaterverontreiniging bevindt zich in het eerste watervoerend pakket, bestaande uit fijn tot grof zand vanaf maaiveld tot een diepte van circa 52 a 55 m. De gemiddelde stijghoogte in het eerste watervoerend pakket bevindt zicht op circa 9 m +NAP (21 m-mv). Het grondwater wordt gevoed door het neerslagoverschot. De grondwaterstroming ter hoogte van de onderzoekslocatie is zuidwestelijk in de richting van de Rijn.

Beschikbaar gestelde documenten

Beschikbaar gesteld zijn de volgende documenten:

1. Beoordeling tussenevaluatie sanering Amsterdamseweg 38 e.o. fase 1. Kenmerk gemeente Arnhem RWB 03/300/wolfma/cw, d.d. 9 september 2004.
2. Beoordeling grondsanering Sweerts de Landasstraat, Amsterdamseweg 38 e.o. Kenmerk gemeente Arnhem 2008.0.089.533/ez, d.d. 3 oktober 2008.
3. Eindevaluatie grondwatersanering Amsterdamseweg en omgeving te Arnhem. Projectnummer 4660720, d.d. 11 februari 2010, in opdracht van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem B.V.
4. Beoordeling evaluatie grondwatersanering Amsterdamseweg 38 e.o. te Arnhem. Kenmerk provincie Gelderland 2010.0.028.272/ib, d.d. 23 maart 2010.
5. Bodemgeschiktheidsbepaling in het kader van een bouwvergunning d.d. 19 november 2010.
6. Monitoring grondwater Amsterdamseweg te Arnhem. Kenmerk L001- 1207870ABB-baw-V01-NL, d.d. 1 oktober 2012. In opdracht van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV.
7. Instemming van de gemeente Arnhem met resultaten monitoring 2012. E-mail maud.wolf@arnhem.nl aan algra@nazorgbodem.nl wo 10 okt 2012 16:06.
8. Monitoring grondwater Amsterdamseweg te Arnhem. Kenmerk L001-1230692ABB-baw-V01-NL, d.d. 16 juni 2015. In opdracht van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV.
9. Schets stand van zaken van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV aan Curo Vastgoed. Kenmerk NB04-A01, maart 2016.

Beoordeling diverse documenten.

Onderstaand is een beschrijving en interpretatie van de bovengenoemde documenten opgenomen.

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Ad 1

Het betreft hier een tussenevaluatie van de tot dat moment uitgevoerde grondsanering. Er is sprake van een restverontreiniging met tetrachlooretheen (Per) onder de "boomkroon" van de kastanje in de tuin van Bouriciusstraat 9 en ook aanwezig op het aan te kopen kadastrale perceel 5364. Deze verontreiniging mag niet geroerd worden in verband met de kans op vermenging van de schone(re) ondergrond. Alle overige verontreinigingen worden verondersteld verwijderd te zijn in de multifunctionele saneringsvariant.

Ad 2

Het betreft de evaluatie van de grondsanering in de Sweerts de Landasstraat. Hier zijn restverontreinigingen achtergebleven van met name tetrachlooretheen (Per) in de grond tot een diepte plaatselijk nog dieper dan 1,7 m-mv. Van belang is in hoeverre dit verontreinigingen zijn die kunnen instromen in het aan te kopen perceel. De grondwaterstand bevindt zich op grote diepte. Derhalve wordt verwacht (hoewel de exacte diepte met > 1,7 m-mv niet bekend is) dat de grondverontreiniging niet tot in het grondwater reikt en er dus geen verplaatsing via het grondwater kan optreden.

Ad 3

Uit de rapportage [3] is geconcludeerd dat de bronlocatie ten noordoosten van het station aan het spoor gelegen is aan de Amsterdamseweg 38. In het verleden is een verontreiniging ontstaan met voornamelijk tetrachlooretheen (Per) door een voormalige chemische wasserij. Het pluimgebied strekt zich uit tot aan de rivier de Rijn.

Aangegeven is dat voor de locatie sprake is van gebruiksbeperkingen voor diep ondergronds gebruik. De restverontreiniging mag niet worden beïnvloed zonder dat de maatregelen zijn beschreven in een goedgekeurd saneringsplan.

Verder worden de aanwezige restverontreinigingen in de grond op het terrein, voorzover boven de interventiewaarde, door middel van kadastrale registratie en met behulp van een bodeminformatiesysteem geregistreerd. Deze registratie dient om de huidige en toekomstige belanghebbenden inzicht te geven in de aanwezigheid van de restverontreinigingen en in de mogelijke gebruiksbeperkingen als gevolg hiervan.

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Ad 4

In de beschikking [4] wordt beschreven dat de beoordeling van de evaluatie van de bodemsanering een tussenevaluatie betreft. De sanering wordt nog niet als afgerond beschouwd aangezien er nog komende 15 jaar monitoring plaatsvindt waarbij na 2, 5, 10 en 15 jaar het grondwater uit vijf peilbuizen (1-3, 4-2, 312, 800 en 611) geanalyseerd wordt op VOCl en vinylchloride. Deze monitoring vormt onderdeel van de bodemsanering.

De grondsanering kan als afgerond worden beschouwd. De definitieve beschikking op deze sanering wordt afgegeven na afronding van de monitoring. Graven in de restverontreinigingen is zonder instemming van het bevoegd gezag niet toegestaan.

Ad 5

Het betreft hier de vaststelling door de gemeente Arnhem dat de geringe concentraties van de restverontreinigingen in de ondergrond geen belemmering voor de bouwwerkzaamheden en er derhalve geen belemmering is een bouwvergunning af te geven, voor bouwen binnen het geval van ernstige bodemverontreiniging. Wel worden er voorwaarden verbonden met name:

- vrijkomende grond is niet vrij bruikbaar;
- bij afwijkingen dienen er meldingen aan he bevoegd gezag plaats te vinden;
- aanwezige systemen ten behoeve van de grondwatersanering dienen in stand te worden gehouden.

Ad 6

Het betreft de resultaten van de eerste monitoring ter verificatie van de resultaten van de grondwatersanering. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat in de bron en pluimgebied de doelstelling in het kader van de actieve nazorg niet wordt overschreden. In een peilbuis (pb 800 – 450 m stroomafwaarts) is een toename aan Per waargenomen ten opzichte van de reboundmeting van 30 september 2009; de concentratie aan Per in de overige bemonsterde peilbuizen is vrijwel gelijk gebleven dan wel afgenomen.

De grondwaterpluim zal in de bodem onder natuurlijke omstandigheden niet groter worden. De pluim zal namelijk volledig draineren in de Rijn. Door het instromen van schoon grondwater en het ontbreken van brongebieden zal de pluim in de bodem op langer termijn langzamerhand schoonspoelen.

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Ad 7

Het betreft de reactie van de gemeente Arnhem op de aangeleverde monitoringsresultaten [6]. De gemeente stemt in met de conclusie uit de rapportage, waarin gesteld wordt dat de tussentijdse resultaten voldoen aan de vooraf gestelde doelstellingen.

Ad 8

Het betreft hier de resultaten van de monitoring 2015. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat in de bron en pluimgebied de doelstelling in het kader van de actieve nazorg niet wordt overschreden. Bij een peilbuis (pb 611 – 530 m stroomafwaarts) is een toename aan Per waargenomen ten opzichte van de reboundmeting van 30 september 2009; de concentratie aan Per in de overige bemonsterde peilbuizen is afgenomen. Het lijkt er op dat de toename aan Per die in 2012 is aangetroffen, zich stroomafwaarts heeft verplaatst en nu in pb 611 wordt vastgesteld. De nog aanwezige verontreiniging verspreidt zich stroomafwaarts.

Net als na de meting van 2012 kan geconcludeerd worden dat de grondwaterpluim in de bodem onder natuurlijke omstandigheden niet groter zal worden. De derde bemonstering dient in 2020 uitgevoerd te worden.

Er is (nog) geen reactie van het bevoegd gezag bekend op deze resultaten.

Ad 9

Dit betreft een korte toelichting op de stand van zaken van de sanering door "Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV" waarvoor zij verantwoordelijk is.

Interpretatie overige gegevens

De risico's van uitdamping op het terrein zijn beoordeeld aan de hand van de gegevens van peilbuis 01. In onderstaande tabel zijn de gegevens weergegeven zoals afgeleid uit de rapporten [3], [6] en [8].

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

tabel 1: Overzicht gegevens monitoringspeilbuis 01.

Peilbuis	Filterstelling (m-mv)	Grondwaterstand (m-bkp)	Gehalte aan Per		
		07-04-2009	07-04-2009	21-08-2012	03-06-2015
1-1	24 - 25	22,88	210	n.b.	n.b.
1-2	29 - 30	22,86	120	n.b.	n.b.
1-3	38,7 – 39,7	22,85	170	96	81

De gemeten grondwaterstand in 2009 is bovenstaand weergegeven. De grondwaterstand bevindt zich derhalve op bijna 23 m-mv. Hierdoor wordt de kans op het ontstaan van humane risico's als gevolg van uitdamping uit verontreinigd grondwater als nihil beschouwd. Ook wordt niet verwacht dat sprake zal zijn van de noodzaak tot bemaling bij ontgraving.

Conclusies

De sanering van de grond is afgerond en door het bevoegd gezag Wet bodembescherming goedgekeurd. Er is sprake van enkele restverontreinigingen in de grond, te weten:

1. Een lichte verontreiniging met tetrachlooretheen (Per) in de grond op het aan te kopen perceel 5364, ter hoogte van de tuin van het perceel Bouriciusstraat 9;
2. Lichte verontreinigingen met Per op de terreingrenzen tussen de tuinen van Bouriciusstraat 3/5, -5/7 en -7/9. Ook hier is sprake van verontreiniging met Per.
3. Verontreinigingen in de Sweerts de Landasstraat, globaal ter hoogte van de nrs. 12 t/m 30. Ook hier betreft het Per, in gehalten boven de interventiewaarde.

De verontreiniging onder 1) bevindt zich op het aan te kopen perceel. Deze kent de beperking dat deze niet geroerd mag worden zonder melding aan het bevoegd gezag vanwege de kans op vermenging met de omliggende en onderliggende schone grond. Ook afvoer en hergebruik van de grond is niet zonder instemming van het bevoegd gezag toegestaan.

Voor de verontreinigingen onder 2) en 3) geldt dat deze buiten het aan te kopen perceel liggen, stroomopwaarts. De grondwaterstand is echter zo diep (circa 23 m-mv) dat transport van deze verontreinigingen naar het aan te kopen perceel via het grondwater als niet-reëel wordt beschouwd.

De aanwezigheid van restverontreiniging betekent dat ter plaatse niet zonder toestemming mag worden gegraven in de restverontreinigingen. Dit betekent dat iedere vorm van grondverzet gemeld moet worden bij het bevoegd gezag, de gemeente Arnhem.

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Voor het overige zijn in de grond geen verontreinigingen boven de interventiewaarde aanwezig. De rapportages maken echter niet geheel duidelijk of de grond (gezien de multifumnctionele doelstelling) daadwerkelijk teruggesaneerd is tot achtergrondwaarde. De gemeente geef in document [5] aan dat grond niet vrij gebruikt kan worden wegens onvolledig onderzoek. Mogelijk moet bij eventueel grondverzet dus rekening gehouden worden met extra kosten als gevolg van afvoer van licht verontreinigde grond en het treffen van arbeidshygiënische maatregelen, waarschijnlijk de basisklasse.

In het grondwater is nog steeds sprake van verontreinigingen met VOCl, zodat sprake is van gebruiksbeperkingen voor het grondwater. Dat houdt in dat het onttrekken van water (tuingebruik; bemaling tbv nieuwbouw etc.) aan beperkingen onderhevig is. De stijghoogte in het watervoerend pakket op de locatie bevindt zich op circa 23 m –mv. Op de locatie is geen sprake van uitdampingsrisico's als gevolg van de aanwezigheid van VOCl in het grondwater.

Verder geldt dat sprake is van de aankoop van een bronperceel. Alle lopende verplichtingen met betrekking tot de sanering blijven liggen bij de beschikkinghouder van de sanering. Wel zal de nieuwe grondeigenaar moeten meewerken aan de uitvoering van maatregelen in het kader van de saneringsverplichtingen. Daarnaast kunnen eventuele schade-aanspraken als gevolg van de aanwezigheid van de bodemverontreiniging bij de grondeigenaar terechtkomen. De kans hierop wordt echter gering geacht gezien de resultaten tot nu toe van de monitoring van de nazorgfase.

Toelichting AERIUS berekening Arnhemse Heeren te Arnhem

Datum: 22-09-2017
Auteur: A. Tuitert
Opdrachtgever: Aveco de Bondt
Documentnummer: AHT/2017/NOT05.09
Versie: D2

1 Inleiding

Voor een braakliggend terrein langs de Amsterdamseweg in Arnhem bestaan herontwikkelingsplannen. Op het terrein is voorzien in nieuwbouw van appartementen (Arnhemse Heren). In opdracht van Aveco de Bondt is een stikstofberekening uitgevoerd met behulp van de voorgeschreven rekentool AERIUS Calculator. In voorliggende notitie wordt een toelichting op de AERIUS berekening gegeven.

Figuur 1: Planschets Arnhemse Heeren.

2 Uitgangspunten

2.1 Woningen

Volgens AERIUS Calculator leidt realisatie van een nieuwbouwappartement tot een NOx emissie van 3,03 kg/j per vrijstaande woning. De totale NOx emissie van 19 woningen komt dan op 57,57 kg/jr. In de berekening is dit afgerond op 58 kg/jr. Als uitstoothoogte is 10 meter aangehouden, er vanuit gaande dat de cv-installaties op de bovenste etage van de woningen geplaatst (kunnen) worden. Dit betreft een worstcase benadering, aangezien een hoger emissiepunt over het algemeen op grotere afstand tot voor depositie zorgt dan een lager emissiepunt.

2.2 Verkeersbewegingen

In de berekening wordt uitgegaan van een verkeersgeneratie van 9 mvt/etmaal per woning. Dit is gebaseerd op de factsheet *Kencijfers parkeren en verkeersgeneratie* (CROW 2012). Het hoogste gemiddelde kencijfer voor verkeersgeneratie van vrijstaande woningen bedraagt 7,8 mvt/weekdagetmaal. Voor een gemiddelde werkdag dienen deze waarden met 1,11 vermenigvuldigd te worden. Met een verkeersgeneratie van 9 mvt/etmaal wordt dus worst case getoetst ten aanzien van het aspect verkeersgeneratie.

Uitgaande van een verkeersgeneratie van 9 mvt/etmaal bij 19 woningen met een gemiddeld autobezit van 1,1 auto per woning betreft dit een totale verkeersgeneratie van 188,1 mvt/etmaal. In de berekening is dit afgerond op 200 mvt/etmaal. In de stikstofberekening is deze maximale verkeerstoename van 200 mvt/etmaal berekend over elk van de uitvalswegen vanuit de woonwijk over de Bouriciusstraat, Sweerst de Landasstraat en het Burgemeestersplein in de richting van de Zijpendaalseweg en de N224 (Amsterdamse-

weg). Dit betreft een worstace benadering, aangezien verkeersstromen in de praktijk zullen spreiden over de verschillende uitvalswegen.

3 Resultaten

Uit de AERIUS berekening blijkt dat op geen enkel Natura 2000-gebied sprake is van een toename aan stikstofdepositie boven de drempelwaarde van 0,05 mol N/ha/jr. Van significante gevolgen van het voorgenomen plan voor Natura 2000-gebieden als gevolg van stikstofdepositie is derhalve geen sprake.

4 Conclusie

Het voorgenomen plan voor de realisatie van 19 woningen aan de Amsterdamseweg te Arnhem (plan Arnhemse Heeren) leidt niet tot een toename aan stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden boven de drempelwaarde van 0,05 mol N/ha/jr. Er hoeft geen melding gedaan te worden of een vergunning aangevraagd te worden in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) binnen de Wet natuurbescherming.

AERIUS CALCULATOR

Dit document bevat resultaten van een stikstofdepositieberekening met AERIUS Calculator. U dient dit document te gebruiken ter onderbouwing van een vergunningaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming.

De resultaten geven de stikstofeffecten van deze activiteit weer voor Natura 2000-gebieden. AERIUS Calculator maakt enkel voor de PAS-gebieden inzichtelijk welke stikstofgevoelige habitattypen er voor komen en op welke hiervan een effect is. Op basis hiervan is aangegeven voor hoeveel hectares ontwikkelingsruimte benodigd is.

De berekening op basis van stikstofemissies gaat uit van de componenten ammoniak (NH_3) en stikstofoxide (NOx), of één van beide. Hiermee is de depositie van de activiteit berekend en uitgewerkt.

Wilt u verder rekenen of gegevens wijzigen? Importeer de pdf dan in de Calculator.

Berekening Situatie 1

- Kenmerken
- Samenvatting emissies
- Depositieresultaten
- Gedetailleerde emissiegegevens

Verdere toelichting over deze PDF kunt u vinden in een bijbehorende leeswijzer. Deze leeswijzer en overige documentatie is te raadplegen via: www.aerius.nl en pas.natura2000.nl.

AERIUS CALCULATOR

Contact

Rechtspersoon	Inrichtingslocatie
TN	Arnhem, 8614 DC Arnhem

Activiteit

Omschrijving	AERIUS kenmerk
Arnhemse Heren	RXW4J4KMnx7p

Datum berekening	Rekenjaar	Rekeninstellingen
05 september 2017, 12:19	2017	Berekend voor Wnb.

Totale emissie

	Situatie 1
NOx	76,72 kg/j
NH3	1,46 kg/j

Resultaten

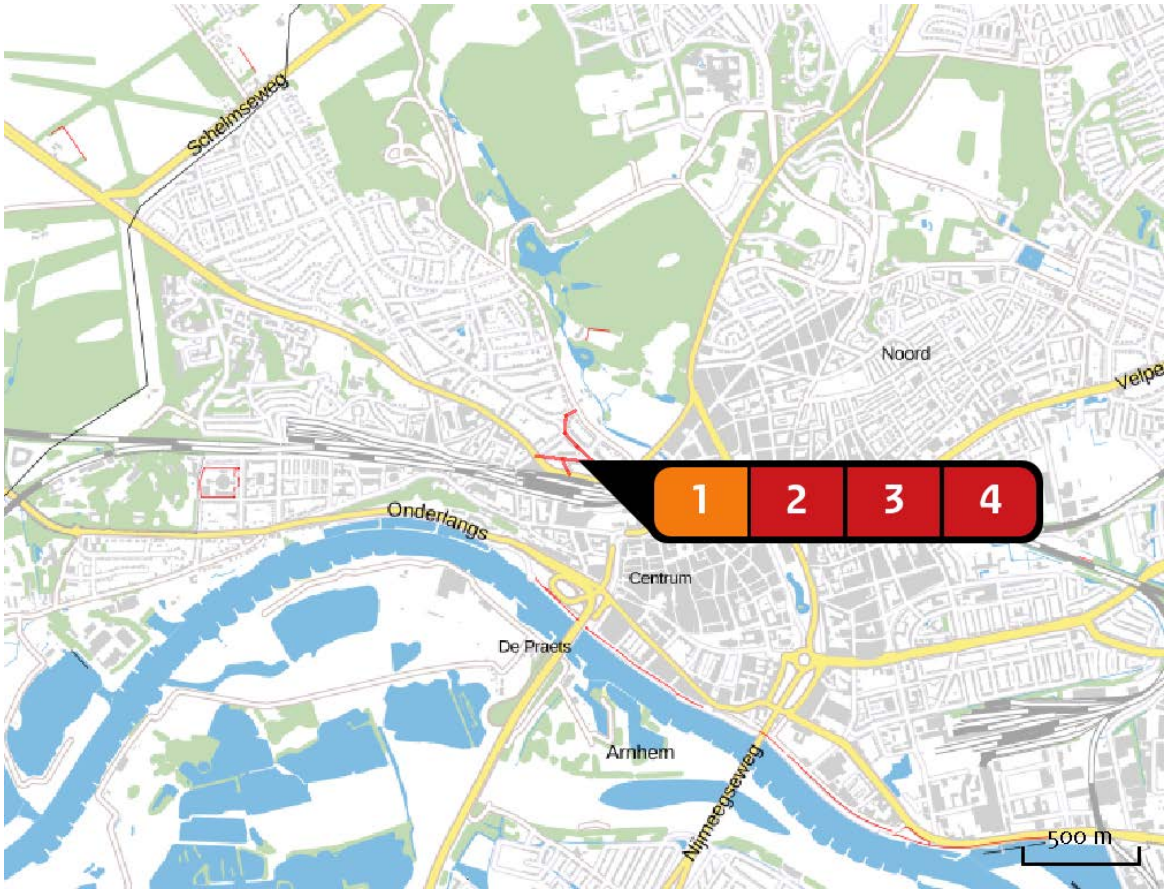
Hectare met hoogste bijdrage (mol/ha/j)

Natuurgebied	Bijdrage
-	-

Toelichting

Woningbouw

Locatie
Situatie 1

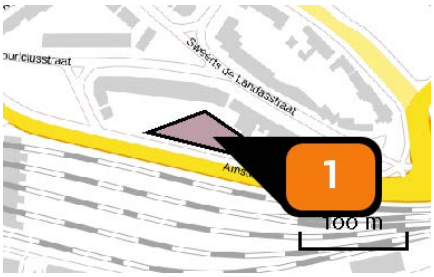

Emissie
Situatie 1

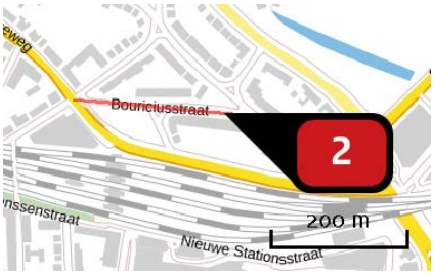
Bron Sector			Emissie NH3	Emissie NOx
1		Bron 1 Wonen en Werken | Woningen	-	58,00 kg/j
2		Bron 2 Wegverkeer | Binnen bebouwde kom	< 1 kg/j	10,17 kg/j
3		Bron 3 Wegverkeer | Binnen bebouwde kom	< 1 kg/j	1,61 kg/j
4		Bron 4 Wegverkeer | Binnen bebouwde kom	< 1 kg/j	6,94 kg/j

Emissie (per bron)

Situatie 1

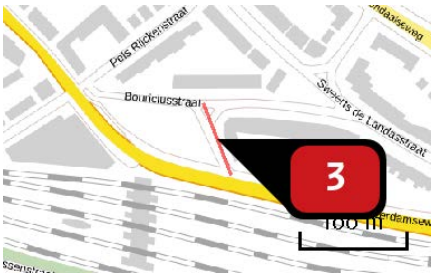

Naam	Bron 1
Locatie (X,Y)	190350, 444260
Uitstoothoogte	10,0 m
Oppervlakte	0,2 ha
Spreiding	0,5 m
Warmteinhoud	0,000 MW
Temporele variatie	Continue emissie
NOx	58,00 kg/j

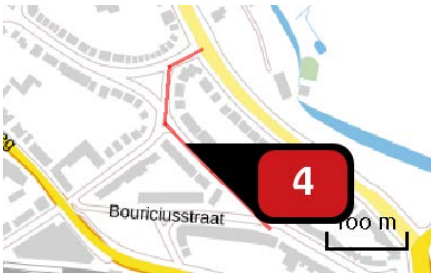
Naam	Bron 2
Locatie (X,Y)	190322, 444320
NOx	10,17 kg/j
NH3	< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen (/dag)	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	200,0	NOx	10,17 kg/j
			NH3	< 1 kg/j

Naam	Bron 3
Locatie (X,Y)	190232, 444296
NOx	1,61 kg/j
NH3	< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen (/dag)	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	200,0	NOx	1,61 kg/j
			NH3	< 1 kg/j

Naam	Bron 4
Locatie (X,Y)	190250, 444418
NOx	6,94 kg/j
NH3	< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen (/dag)	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	200,0	NOx	6,94 kg/j
			NH3	< 1 kg/j

Disclaimer

Hoewel verstrekte gegevens kunnen dienen ter onderbouwing van een vergunningaanvraag, kunnen er geen rechten aan worden verleend. De eigenaar van AERIUS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de inhoud van de door de gebruiker aangeboden informatie. Bovenstaande gegevens zijn enkel bruikbaar tot er een nieuwe versie van AERIUS beschikbaar is. AERIUS is een geregistreerd handelsmerk in Europa. Alle rechten die niet expliciet worden verleend, zijn voorbehouden.

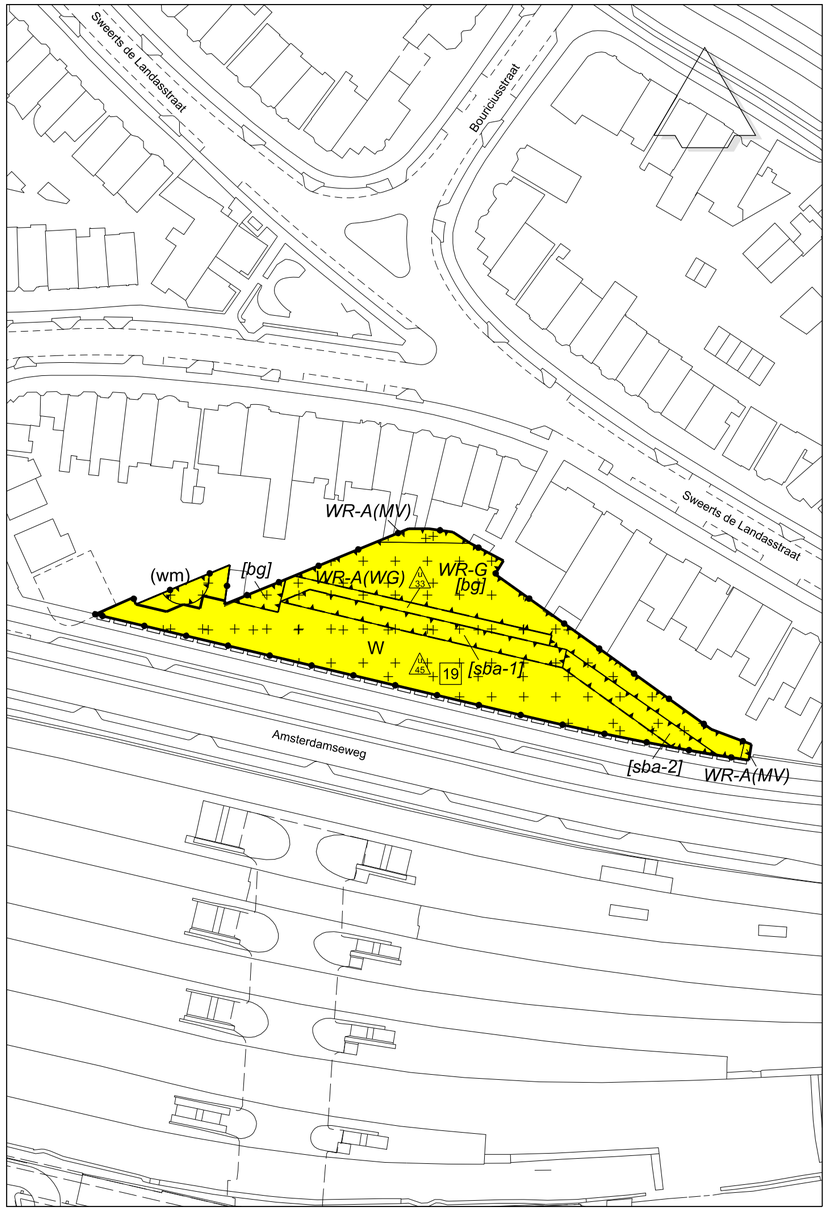
Rekenbasis

Deze berekening is tot stand gekomen op basis van:

AERIUS	versie 2016L_20170830_3775960a43
Database	versie 2016L_20170828_c3f058f00f

Voor meer informatie over de gebruikte methodiek en data zie:

https://www.aerius.nl/nl/factsheets/release/aerius-calculator-2015-handboek-0

Plangebied

Plangebiedgrens

Bestemmingen

W — Wonen

Dubbelbestemmingen

WR-A(WG) — Waarde - Archeologie (archeologisch waardevol gebied)

WR-A(MV) — Waarde - Archeologie (middelhoge verwachting)

WR-G — Waarde - Geomorfologie

Functieaanduidingen

(wm) — waardevolle boom

Bouwvlak

bouwvlak

Bouwaanduidingen

[bg] — bijgebouwen

[sba-1] — specifieke bouwaanduiding - 1

[sba-2] — specifieke bouwaanduiding - 2

Maatvoeringaanduidingen

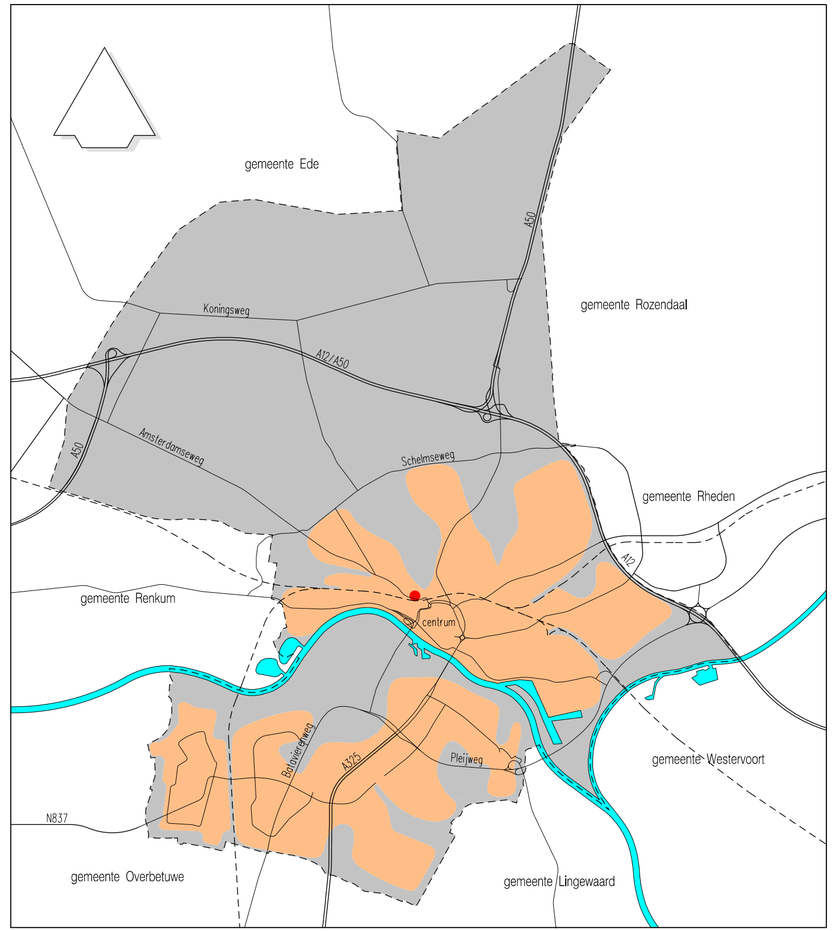
maatvoeringsvlak

E — maximum aantal wooneenheden

maximum bouwhoogte (m) t.o.v. NAP

Figuren

gevellijn

BESTEMMINGSPLAN
ARNHEM CENTRAAL - AMSTERDAMSEWEG (K10)

planstatus	datum:	getekend:
● ontwerp	28-11-2017	
● vast te stellen	juni 2018	
○ vastgesteld		
○ in werking		
○ onherroepelijk		

schaal:	getekend:	tekeningnummer:
1:1000	JWe	NL.IMRO.0202.920-0301

© Nadruk verboden

Strategie, Beleid en Regie, beleidsdomein Fysiek

Eusebiusbuitensingel 53, Postbus 9029, 6800 EL ARNHEM
Tel.: 0900-1809, fax: 026-3774830, gemeente@arnhem.nl

GEMEENTE Arnhem

BURO BOUWFYSICA

Adviseurs voor akoestiek, bouwfysica, brandveiligheid en duurzaamheid

Akoestisch onderzoek omgevingslawaai

“Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem

Opdrachtgever	BDP Ontwikkeling BV Regio Noord-Oost & Midden
Contactpersoon	De heer R. Stapel
Referentie	17.183.02
Datum	18 augustus 2017
Behandeld door	ing. R.R.J.W. Liebrechts
Status	Definitief

Buro Bouwfysica B.V.
Lylantse Plein 1 (unit 110)
2908 LH Capelle aan den IJssel
+31 (10) 760 0049
info@burobouwfysica.nl
www.burobouwfysica.nl
kvk-nummer 64325660

Inhoudsopgave

1 Inleiding 3
2 Wettelijk kader 4
2.1 Algemeen 4
2.2 Wet geluidhinder 4
2.2.1 Omvang zones langs wegen 4
2.2.2 Omvang zones langs spoorwegen 5
2.3 Grenswaarden 5
2.4 Reductie geluidsbelastingen wegverkeerslawaai 5
2.5 Cumulatie 5
2.6 Bouwbesluit 2012 5
2.7 Toetsing wgh en hogere waarde beleid 6
2.7.1 Algemeen 6
2.7.2 Systematiek Wgh 6
2.7.3 Gemeentelijk beleid 6
2.7.4 Dove gevel 9
3 Uitgangspunten geluidberekeningen 10
3.1 Algemeen 10
3.2 Wegverkeersgegevens 10
3.3 Spoorweggegevens 10
3.4 Rekenmethode 10
3.5 Overige uitgangspunten 11
4 Berekeningsresultaten 11
4.1 Geluidbelastingen en toetsing gezoneerde geluidbronnen 11
4.2 Geluidbelastingen niet gezoneerde geluidbronnen 11
4.3 Geluidreducerende maatregelen volgens systematiek Wgh 12
4.3.1 Algemeen 12
4.3.2 Bronmaatregelen 12
4.3.3 Overdrachtsmaatregelen 13
4.3.4 Conclusie 13
4.4 Toetsing aan hogere waarden beleid 13
4.5 Hogere waarden 14
5 Conclusie 15

Bijlagen

Bijlage 1: Verkeersgegevens
Bijlage 2: Rekenmodellen
Bijlage 3: Geluidbelastingen zonder maatregelen
Bijlage 4: Geluidbelastingen met maatregelen

1 Inleiding

In opdracht van BPD Ontwikkeling BV Regio Noord-Oost & Midden is voor het project “Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem” ten behoeve van de bestemmingsplanprocedure een akoestisch onderzoek omgevingslawaai uitgevoerd.

De plannen bestaan uit de nieuwbouw van 19 woon-werkwoningen met 4 lagen per woning. Voor het plan is een schetsontwerp opgesteld door Geesink Weusten Architecten, d.d. 28 april 2017.

De locatie is gelegen op korte afstand van de Amsterdamseweg en Arnhem CS en ondervindt op basis van de gemeentelijke geluidbelastingskaart een relatief hoge geluidbelasting vanwege wegverkeers- en spoorweglawaai. Onderstaand volgt de locatie en de verkaveling.

Figuur 1: Locatie

Figuur 2: Verkaveling

Het vigerend bestemmingsplan, Arnhem Centrum II voorziet in de realisatie van Kantoren/Dienstverlening en maakt woningbouw niet direct mogelijk. Een ruimtelijk besluit waarin de woonbestemming mogelijk wordt gemaakt is daarom noodzakelijk. Bij dit ruimtelijk besluit zal een hogere waarde besluit door de gemeente Arnhem moeten worden genomen en omdat het plan gelegen is binnen de zone van de Amsterdamseweg, Zijpendaalseweg en het spoortraject nabij Arnhem CS is een akoestisch onderzoek noodzakelijk. In het kader van een goede ruimtelijke ordening zijn ook de binnen het plan aanwezige 30 km/uur wegen in het onderzoek betrokken.

Doelstelling van het voorliggend onderzoek is het berekenen van de geluidbelastingen op de gevels van het plan vanwege omgevingslawaai en het toetsen van de berekende waarden aan de grenswaarden uit de Wet geluidhinder en het gemeentelijk geluidbeleid.

2 Wettelijk kader

2.1 Algemeen

Bij het ruimtelijk mogelijk maken van geluidgevoelige bestemmingen binnen de zone van verschillende geluidbronnen is nader onderzoek naar de milieueffecten vereist waaronder omgevingslawaai. De locatie is onder meer gelegen binnen de zone van de Amsterdamseweg en het spoortraject Arnhem - Utrecht. Daarnaast is sprake van binnen het plan aanwezige 30 km/uur wegen. Om deze reden is het omgevingsgeluid een relevant punt van aandacht voor de ruimtelijke onderbouwing.

Om woningbouw op de locatie mogelijk te maken is een ruimtelijk besluit waarin de woonbestemming mogelijk wordt gemaakt noodzakelijk. Dit betekent dat ten aanzien van geluid rekening gehouden dient te worden met de bepalingen uit de Wet geluidhinder (hierna te noemen: Wgh) en het gemeentelijk geluidbeleid (zie §2.7).

De Wgh beoogt de burger te beschermen tegen hoge geluidbelastingen. In deze wet zijn onder meer de normen voor geluid vanwege wegverkeers- en spoorweglawaai vastgelegd.

2.2 Wet geluidhinder

2.2.1 Omvang zones langs wegen

Op grond van artikel 74 uit de Wgh bevindt zich aan weerszijden van een weg een zone waarbinnen akoestisch onderzoek moet worden uitgevoerd. Voordat nieuwe geluidgevoelige bestemmingen binnen deze zone kunnen worden geprojecteerd dient te worden onderzocht of aan de grenswaarden van de Wgh wordt voldaan. De zonebreedte is afhankelijk van het aantal rijstroken en van de aard van de omgeving (stedelijk of buitenstedelijk gebied). De definities van stedelijk en buitenstedelijk gebied zijn opgenomen in artikel 1 Wgh.

Deze definities luiden:

- stedelijk gebied: het gebied binnen de bebouwde kom (bepaald door komgrensborden) met uitzondering van het gebied binnen de zone van een autoweg of autosnelweg;
- buitenstedelijk gebied: het gebied buiten de bebouwde kom en het gebied binnen de bebouwde kom dat is gelegen binnen de zone van een autoweg of autosnelweg.

De Amsterdamseweg en de Zijpendaalseweg hebben beide een zonebreedte van 200 m (weg met twee rijstroken in stedelijk gebied). Deze zone wordt gemeten vanaf de buitenste begrenzing van de buitenste rijstrook. Binnen deze zone moet de geluidsbelasting op de gevel van nieuwe woningen worden getoetst aan de grenswaarden op grond van artikel 82 en 83 uit de Wgh.

30 km/uur wegen zijn volgens artikel 74 gedezoneerd en zijn grenswaarden uit de Wgh niet van toepassing. In het gemeentelijk geleidbeleid is aangegeven bij planontwikkeling wel aandacht hieraan te besteden. Bij het verlenen van vrijstellingen of het vaststellen van bestemmingsplannen zal de gemeente zich uitspreken over de aanvaardbaarheid van deze niet-zoneringsplichtig wegverkeerslawaai. De overwegingen zullen zich met name richten op de gevelbelasting vanwege het wegverkeer en het binnenniveau binnen geluidsgevoelige vertrekken.

In het kader van een goede ruimtelijke ordening zijn binnen het plan aanwezige 30 km/uur wegen, waaronder de Sweerts de Landastraat, Bouriciusstraat en Brantsenstraat derhalve in het onderzoek betrokken.

2.2.2 Omvang zones langs spoorwegen

In het Besluit Beluidhinder is in artikel 1.4a de omvang van de geluidzone aan weerszijden van een spoorweg zones aangegeven. Binnen deze zones worden eisen gesteld aan de geluidbelasting. Het plan is gelegen op ca. 30 meter afstand vanaf het spoortraject Arnhem CS en valt daarmee binnen de minimale zonebreedte van 100 m. Binnen deze zone moet de geluidsbelasting op de gevel van nieuwe woningen worden getoetst aan de grenswaarden uit afdeling 4.2 van het Besluit Geluidhinder.

2.3 Grenswaarden

In het geval er nieuwe woningen worden gerealiseerd binnen de zone van een weg of spoorweg, mag de geluidsbelasting niet meer bedragen dan de voorkeurswaarde. Indien de geluidsbelasting hoger is dan de voorkeurswaarde moeten er in principe maatregelen worden getroffen om hieraan alsnog te kunnen voldoen. Blijkt dat niet mogelijk of op zwaarwegende bezwaren te stuiten van stedenbouwkundige, verkeerskundige, landschappelijke of financiële aard dan is het college van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Arnhem bevoegd tot het vaststellen van hogere waarden. Bij overschrijding van de maximale ontheffingswaarde is in principe geen woningbouw op de locatie mogelijk.

In tabel 1 is aangegeven wat de voorkeursgrenswaarde en de maximale ontheffingswaarde is voor nieuwe woningen binnen de zone van een weg en een spoorweg overeenkomstig de Wgh.

Tabel 1: Grenswaarden nieuwe woningen

Situatie	Voorkeursgrenswaarde/ maximale ontheffingswaarde	
	Wegverkeerslawaai	Spoorweglawaai
Nieuwe woning	48/63 dB	55/68 dB

2.4 Reductie geluidsbelastingen wegverkeerslawaai

Op grond van de verwachting dat de geluidproductie van motorvoertuigen in de toekomst zal afnemen staat artikel 110g Wgh toe om een reductie toe te passen. Deze reductie bedraagt 5 dB bij wegen met een rijsnelheid van lager dan 70 km/uur. Voor de in het onderzoek betrokken Amsterdamseweg en de Zijpendaalseweg is uitgegaan van een reductie van 5 dB.

2.5 Cumulatie

Bij het vaststellen van een hogere waarden moet rekening worden gehouden met eventuele cumulatie van geluidsbelastingen (artikel 110a, zesde lid, Wgh). Dit is het geval indien een geluidgevoelige bestemming is gesitueerd binnen meerdere geluidzones, zoals genoemd in artikel 110f van de Wgh. Daarnaast moet ingevolge het Reken- en meetvoorschrift geluid 2012 (hierna te noemen: RMG2012) sprake zijn van een geluidsbelasting die door de afzonderlijke bronnen hoger is dan voorkeursgrenswaarde(n). Ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening zijn hierin ook 30 km/uur wegen betrokken.

De cumulatie dient te gebeuren conform hoofdstuk 2 van bijlage I van het RMG2012, waarbij de gecumuleerde waarde wordt omgerekend naar het spectrum van de maatgevende bronsoort. De aftrek ingevolge artikel 110g van de Wet geluidhinder wordt bij deze berekening niet toegepast.

2.6 Bouwbesluit 2012

In het Bouwbesluit 2012 is aangegeven wat de karakteristieke geluidwering moet zijn om een binnenwaarde, bij gesloten ramen, te garanderen voor verblijfsgebieden van nieuwe woningen. Deze karakteristieke geluidwering moet minimaal gelijk zijn aan de vastgestelde hogere waarde minus de toegestane binnenwaarde van 33 dB voor het wegverkeers- en spoorweglawaai.

2.7 Toetsing wgh en hogere waarde beleid

2.7.1 Algemeen

In de situatie dat de geluidsbelasting op de gevel hoger is dan de voorkeursgrenswaarde moet behalve aan de grenswaarden uit de Wgh tevens worden getoetst aan de voorwaarden uit het gemeentelijk hogere waarden beleid. Dit beleid is vastgelegd in het document “Nota uitvoeringsbeleid hogere grenswaarden gemeente Arnhem, d.d. februari 2007 Definitief rapport”.

2.7.2 Systematiek Wgh

De Wgh schrijft een aantal onderzoeksverplichtingen voor:

- Er moet een akoestisch onderzoek worden ingesteld naar de optredende geluidsbelasting.
- De voorkeurswaarde moet in acht worden genomen.
- Wanneer de voorkeursgrenswaarde wordt overschreden, moeten maatregelen aan de bron- of in de overdracht worden onderzocht waarmee deze waarde alsnog kan worden bereikt. Indien van toepassing wordt tevens de doeltreffendheid van de benodigde maatregelen onderzocht.

De Wgh legt prioriteit bij maatregelen aan de bron, zoals bijvoorbeeld toepassing van stille wegdekken. Als daarmee onvoldoende effect wordt bereikt, komen maatregelen in de overdrachtssfeer (wallen of schermen) in aanmerking. Maatregelen bij de ontvanger (bijvoorbeeld gevelisolatie) zijn feitelijk alleen gericht op het waarborgen van een acceptabel binnenniveau en niet op het reduceren van de geluidsbelasting. De achtergrondgedachte van deze volgorde is een zo klein mogelijk gebied aan een hoog geluidsniveau bloot te stellen. De aandacht voor dit leidende principe is een wezenlijk element van de Wgh.

2.7.3 Gemeentelijk beleid

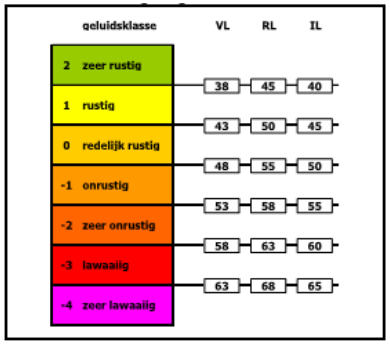
2.7.3.1 Gebiedsgerichte aanpak

De gemeente Arnhem hanteert een systematiek voor gebiedsgerichte aanpak. Binnen het grondgebied van de gemeente Arnhem is onderscheid gemaakt in zeven gebiedstypen. Per gebied is voor geluid een ambitie vastgesteld die dus in de plaats komt van de voorkeursgrenswaarde.

2.7.3.2 Geluidsklasse

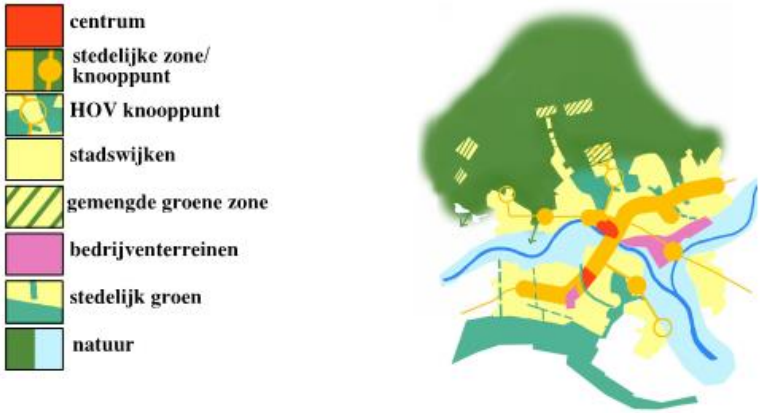
De indeling in geluidsklasse uit de gemeentelijk beleid volgt in tabel 2.

Tabel 2: Indeling in geluidklasse

VL = Verkeerslawaai
RL = Railverkeerlawaai
IL = Industrielawaai

Het grondgebied van de gemeente is aan de hand van functioneel-ruimtelijke kenmerken onderverdeeld in gebieden. Daarbij is aangesloten bij de te onderscheiden gebieden, zoals die zijn weergegeven in het structuurplan 2010. In onderstaande figuur is de gebiedsindeling op basis van het structuurplan 2010 weergegeven.

Figuur 3: Gebiedstypen

Op basis van bovenstaande figuur valt de locatie K10 onder het gebiedstype “Stedelijke zone/knooppunt”.

2.7.3.3 Ambities

Om de communicatie rondom ambities makkelijker te maken is ervoor gekozen om de ambities van de gebiedstype aan te geven in een geluidsklasse die wel gekoppeld is aan een traditionele geluidnormen uit de Wgh. De voorkeursgrenswaarde uit de Wgh komt dus overeen met redelijk rustig. Binnen de gemeente Arnhem worden de volgende ambities voor het gebiedstype “Stedelijke zone/knooppunt” onderscheiden.

Tabel 3: Ambities per gebiedstype

Gebiedstype	Weg- en railverkeer		
	a	i	p
Hoogdynamisch			
Stedelijke zone/knooppunt	-2	-3	-4

Per gebiedstype is daarom onderscheid gemaakt in drie ambitieniveaus: a, i en p:

- **a = ambitie: staat voor de basiskwaliteit in een gebied en omvat de na te streven geluidsklasse voor de te beschermen objecten in een bepaald gebied. De basiskwaliteit in een wijk waar een drukke weg door of langs loopt is afhankelijk is van de afschermende werking van de woningen langs de rand. Een gesloten bouwfront langs de weg verbetert het akoestisch klimaat in de rest van de wijk. Dit is een essentieel principe. Waar dat voordelen oplevert, zal dit principe zoveel mogelijk worden toegepast.**
- **i = incidenteel: deze geluidsklasse wordt bij uitzondering toegepast in combinatie met daarbij de vereiste akoestische compensatie (zie paragraaf 4.12). Hierbij kan worden gedacht aan woningen aan de rand van een gebied die langs een drukke weg liggen.**
- **p = plafond: deze geluidsklasse wordt bij hoge uitzondering toegepast; tot en met geluidsklasse 3 wordt nog net aan de Wet geluidhinder voldaan en bij geluidsklasse 4 is sprake van een situatie als bedoeld in de Interimwet Stad en Milieu. Verdergaande akoestische compensatie is hier vereist. Hierbij kan worden gedacht aan bijzondere plekken, zoals een torenflat bij een verkeersknooppunt, een kruispunt of een inbreiding langs een drukke weg. Bij “vervangende nieuwbouw” kan hier maximaal klasse “zeer lawaaiig (-4)” worden toegestaan. Voor “buitenstedelijke situaties”, zoals een rijksweg langs een woonwijk, is maximaal klasse “zeer onrustig (-2)” toelaatbaar. Vaak speelt hierbij cumulatie, bijvoorbeeld bij twee wegen of een weg en een spoorlijn, een rol. Deze ambitie geldt dan ook voor de gecumuleerde waarde.**

Het toetsen aan de ambities zoals die zijn opgenomen in bovenstaande tabel zijn van toepassing voor nieuwe situaties (locatie K10), hiermee wordt bedoeld:

- De bouw van woningen bij een bestaande weg of spoorweg.

2.7.3.4 Ontheffingscriteria

Ieder verzoek om hogere grenswaarde wordt in ieder geval aan de voornoemde criteria getoetst. Daarnaast worden bij de afweging over het toekennen van een verzoek om een hogere grenswaarde ook de locatiespecifieke kenmerken betrokken. De onderstaande locatiespecifieke kenmerken worden in de overwegingen als positief aspect meegenomen dan wel als zwaarwegend argument meegenomen.

- De locatie bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation.
- De nieuwbouw ter plaatse dient ter vervanging van bestaande bebouwing.
- De locatie is opgenomen in herstructureringsplannen.
- De locatie is opgenomen in de woonconcessie contour van het KAN.
- De nieuwbouw vult een open plaats op tussen aanwezige bebouwing;
- Met de ontwikkeling van de betreffende locatie worden één of meerdere andere milieuknelpunten (bijv. luchtkwaliteit, bodemsanering, overige hindersituatie) elders opgelost.

Locatie K10 bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation.

2.7.3.5 Criteria voor het toekennen van een hogere waarde geluidsklasse “zeer rustig” en “rustig” en “redelijk rustig”

Bij het toekennen van een verzoek om hogere grenswaarde voor geluidgevoelige bestemmingen tot en met de geluidklasse “redelijk rustig” worden geen aanvullende randvoorwaarden of maatregelen gesteld.

2.7.3.6 Criteria voor het toekennen van een hogere waarde geluidsklasse “onrustig”

Bij het toekennen van een verzoek om hogere grenswaarde voor geluidgevoelige bestemmingen tot en met de geluidklasse “onrustig” worden aanvullend ook de volgende criteria bij de afweging betrokken:

- Indien mogelijk bronmaatregelen (bijvoorbeeld stillere asfalttypen) treffen.
- Indien mogelijk de afstand tussen de geluidsbron en de nieuwe woning(en) vergroten.
- Het stedenbouwkundig ontwerp vorm geven waarbij zoveel mogelijk afscherming voor het achterliggende gebied ontstaat.
- Indien mogelijk in het overdrachtsgebied een afscherming realiseren.
- Bij een aanvraag om bouwvergunning voor een woning, scholen en kinderdagverblijven een akoestisch onderzoek voegen en toetsen of wordt voldaan aan de binnenwaarde van het Bouwbesluit.

2.7.3.7 Criteria voor het toekennen van een hogere waarde geluidsklasse “zeer onrustig” en “lawaaiig”

Deze criteria komen overeen met die voor de geluidklasse “onrustig” met als aanvullende criteria:

- Er wordt minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde gerealiseerd.
- Bij woningen/appartementen wordt er minimaal 1 geluidsluwe buitenruimte gecreëerd (tuin of balkon).

2.7.3.8 Criteria voor het toekennen van een hogere waarde geluidsklasse "zeer lawaaiig"

Bij het toekennen van een verzoek om hogere grenswaarde voor geluidgevoelige bestemmingen in de geluidklasse "zeer lawaaiig" wordt voor het verlenen van een hogere waarde de Stad en Milieu procedure toegepast zoals deze opgenomen staat in de wet.

2.7.3.9 Niet akoestische compensatie

Daarnaast zal de gemeente bij de realisatie van woningen vanaf de geluidsklasse "onrustig" niet akoestische compensatie positief betrekken bij de overwegingen om een hogere waarde toe te staan. Bij niet-akoestische compensatie kan gedacht worden aan de volgende zaken:

- Grotere woningen / appartementen.
- Meer dan gemiddeld aantal parkeerplaatsen, liefst door middel van parkeren uit het zicht.
- De nieuwe locatie "groen" in te richten.
- De woningen / appartementen te voorzien van een hoger afwerkingsniveau.
- De hoogstbelaste woningen / appartementen te situeren op een locatie met uitzicht.
- De hoogbelaste woningen / appartementen te situeren in de nabijheid van "uitloopgebieden" /natuurgebieden / OV-knooppunten.

2.7.3.10 Hogere waarde

Wanneer voldoende duidelijk wordt dat de toepassing van de maatregel niet doeltreffend is of de uitvoering om redenen van stedenbouwkundige, landschappelijk of financiële aard niet aan de voornoemde criteria kan worden voldaan, kan een hogere waarde worden toegekend.

2.7.4 Dove gevel

Een gevel, een bouwkundige constructie die een ruimte in een woning scheidt van de buitenlucht, zonder te openen delen hoeft vanuit de Wgh niet getoetst te worden aan de grenswaarden. Op grond van de bepalingen uit de Wgh worden er wel eisen gesteld aan de vereiste karakteristieke geluidwering van een dove gevel.

Indien in een dove gevel ventilatieconstructies aanwezig zijn, zoals suskasten, roosters of mechanische voorzieningen die niet zijn aan te merken als te openen delen, onder andere omdat zij een isolatiewaarde hebben die vergelijkbaar is met de gevel, vindt er geen toetsing plaats aan de Wgh. Beoordeling van deze voorzieningen valt binnen het Bouwbesluit.

3 Uitgangspunten geluidberekeningen

3.1 Algemeen

Hierna worden de uitgangspunten voor de berekeningen beschreven. Het gaat om de gehanteerde wegverkeersgegevens, de gebruikte berekeningsmethode en de overige uitgangspunten.

3.2 Wegverkeersgegevens

De verkeersgegevens zijn verstrekt door de gemeente Arnhem (RVMK prognosejaar 2026-versie april 2017). Deze gegevens hebben betrekking op de verwachte verkeersintensiteit in het prognosejaar 2026, de verdeling van het verkeer in de dag-, avond- en nachtperiode alsmede de verdeling van het verkeer in de onderscheiden voertuigcategorieën. Door de gemeente is aangegeven 1% groei per jaar voor het prognosejaar 2027 aan te houden.

In tabel 4 volgt een beknopt overzicht van de maatgevende wegvakken nabij het plan. In bijlage 1 is de volledige opgave van de verkeersgegevens weergegeven.

Tabel 4: beknopt overzicht gehanteerde verkeersgegevens 2027

Weg	Etmaalintensiteit	Snelheid	Wegdekverharding
Amsterdamseweg	14.889 mvt	50 km/uur	asfalt (ref. wegdek
Zijpendaalseweg	5.874 mvt	50 km/uur	asfalt (ref. wegdek)
Sweerts de Landastraat	303 mvt	30 km/uur	Klinkers in keperverband
Bouriciusstraat	303 mvt	30 km/uur	Klinkers in keperverband
Brantsenstraat	303 mvt	30 km/uur	Klinkers in keperverband

3.3 Spoorweggegevens

De toekomstige verkeersgegevens (intensiteiten, hoogtes, spoorwegcategorieën en bestaande schermen) zijn gebaseerd op de gegevens afkomstig uit het geluidregister spoorwegen (download d.d. 22 mei 2017, laatste download gegevens omdat de site http://www.geluidregisterspoor.nl/geluidregister.html under construction is tot eind augustus 2017).

3.4 Rekenmethode

Voor de bepaling van de geluidsbelasting vanwege het wegverkeers- en spoorweglawaai zijn berekeningen uitgevoerd met Standaardrekenmethode 2 overeenkomstig het Reken- en meetvoorschrift geluid 2012. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van het rekenprogramma Geomilieu, versie 4.21. In het rekenmodel zijn de geluidsbronnen (wegen/spoorwegen), bodemgebieden (akoestisch hard/zacht), objecten (gebouwen enz.), hoogtelijnen en toetspunten ingevoerd. Een afbeelding van de ontwikkelde rekenmodellen is weergegeven in bijlage 2. In verband met de grootte van het rekenmodel is er voor gekozen geen uitdraai van de ingevoerde items in de bijlage van dit rapport op te nemen. Indien gewenst kan deze uitdraai of het rekenmodel kosteloos worden aangeleverd.

Bij de berekeningen wordt onderscheid gemaakt tussen de dagperiode (07.00 uur - 19.00 uur), de avondperiode (19.00 uur – 23.00 uur) en de nachtperiode (23.00 uur - 07.00 uur). Voor een vergelijking met de wettelijke grenswaarden wordt het gewogen gemiddelde van de dag-, avond- en nachtwaarde de dosismaat L_{den} vastgesteld. De dosismaat L_{den} wordt als volgt bepaald:

$$L_{den} = 10 * {}^{10}log \frac{12 * 10^{\frac{L_{dag}}{10}} + 4 * 10^{\frac{L_{avond}+5}{10}} + 8 * 10^{\frac{L_{nacht}+10}{10}}}{24}$$

3.5 Overige uitgangspunten

Het model van de omgeving is gebaseerd op de TOP10 vectorkaart en de kadastrale kaart verkregen via PDOK. De bebouwingshoogte van de omliggende bebouwing is gebaseerd op Googlemaps en de AHN Viewer. De ligging en bouwhoogtes van het plan is gebaseerd op de situatietekening met kenmerk "1919-170721-SITUATIE, d.d. 17 juli 2017 verstrekt door Geesink Weusten Architecten. Daarnaast is gebruik gemaakt van het A3-boekwerk met de locatie en plattegrond- en geveltekeningen met kenmerk "1919-170721, d.d. 28 april 2017 opgesteld door Geesink Weusten Architecten.

De toetspunten zijn gesitueerd met een beoordelingshoogte van 1,5 m t.o.v. vloerpeilniveau in stappen van 3 m (1,5 m / 4,5 m / 7,5 m / 10,5 m) gekoppeld aan het gebouw op 10 cm voor de gevel (invallend geluidniveau).

In het rekenmodel is als uitgangspunt een akoestisch harde bodem gekozen. Alle akoestische zachte gebieden zoals gras en bermen zijn als specifieke bodemgebieden in het rekenmodel ingevoerd. Tevens zijn onder de spoorbanen absorberende bodemvlakken gemodelleerd.

De hoogteligging van de spoorbanen ten opzichte van het plaatselijk maaiveld zijn overeenkomstig het geluidregister. De hoogteligging van het omliggende aandachtsgebied is gebaseerd op de AHN Viewer.

4 Berekeningsresultaten

4.1 Geluidbelastingen en toetsing gezoneerde geluidbronnen

In bijlage 3 is een compleet overzicht van de berekende geluidsbelastingen opgenomen. In onderstaande tabel zijn de maximaal optredende geluidbelastingen (geluidbelasting hoger dan de voorkeursgrenswaarde) voor de gezoneerde geluidbronnen weergegeven. De geluidbelastingen vanwege wegverkeerslawaai zijn hierbij gepresenteerd na aftrek conform art. 110g Wgh.

Tabel 5: Maximaal optredende geluidbelasting gezoneerde geluidbronnen

Bron	Geveloriëntatie	Geluidbelasting (L_{den})
Amsterdamseweg	Wegzijde	63 dB
	Achter (tuinzijde)	≤48 dB
Zijpendaalseweg	Alle gevels	≤48 dB
Spoortraject Arnhem CS	Spoorzijde	62 dB
	Achter (tuinzijde)	≤55 dB

Uit de berekeningen blijkt dat zowel vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject sprake is van een overschrijding van de voorkeursgrenswaarde maar niet van de maximaal te verlenen ontheffingswaarde waardoor het toepassen van dove gevels niet noodzakelijk. Op de achtergevels van alle woningen voldoet de geluidbelasting aan de voorkeursgrenswaarde.

4.2 Geluidbelastingen niet gezoneerde geluidbronnen

In bijlage 3 is een compleet overzicht van de berekende geluidsbelastingen opgenomen. In onderstaande tabel zijn de maximaal optredende geluidbelastingen voor de 30 km/uur wegen weergegeven en zijn hierbij gepresenteerd zonder aftrek conform art. 110g Wgh.

Tabel 6: Maximaal optredende geluidbelasting niet gezoneerde geluidbronnen

Bron	Geluidbelasting (L_{den})
30 km/uur wegen	40 dB

Uit de berekeningen blijkt dat de geluidsbelasting als gevolg van de 30 km/uur wegen maximaal 40 dB (zonder aftrek conform art. 110g Wgh) bedraagt en voldoet daarmee aan de voorkeursgrenswaarde wanneer getoetst zou worden aan de Wgh. De geluidbelasting vanwege de 30 km/uur wegen vormt daarmee geen belemmering voor de plantontwikkeling.

4.3 Geluidreducerende maatregelen volgens systematiek Wgh

4.3.1 Algemeen

Omdat de voorkeursgrenswaarde wordt overschreden is onderzoek naar maatregelen vereist om de geluidbelasting te beperken. De systematiek in de Wgh is zodanig dat eerst moet worden beoordeeld of maatregelen aan de geluidsbron mogelijk zijn en daarna in het overdrachtsgebied tussen de bron en de woningen. Indien dat onvoldoende effect oplevert kunnen bouwkundige maatregelen worden getroffen om de geluidsbelastingen te reduceren. Ten behoeve van de motivatie voor de vaststelling van hogere waarden is het effect van bron- en overdrachtsmaatregelen inzichtelijk gemaakt.

4.3.2 Bronmaatregelen

4.3.2.1 Amsterdamseweg

Bronmaatregelen in de vorm van maatregelen op verkeerskundig gebied zoals verlaging van de verkeersintensiteit, verlaging van de maximum snelheid, wijziging van de verkeerssamenstelling of een wijziging van de route voor zwaar vrachtverkeer, is niet onderzocht daar dit meestal alleen van toepassing is wanneer het gaat om te projecteren, in aanbouw zijnde of aanwezige woningen en een nog niet geprojecteerde weg alsmede de Amsterdamseweg een noodzakelijke verkeers- en vervoersfunctie vervult.

Met een bronmaatregel in de vorm van een stiller wegdek (bijv. dunne deklagen B) op de Amsterdamseweg kan de geluidbelasting worden gereduceerd met ca. 3 dB, maar resulteert vanwege de hoogte van de geluidbelasting niet tot een afname tot aan de voorkeursgrenswaarde. De kosten voor het toepassen van “dunne deklagen B” bedragen ca. € 50,- per m^2 (investerings- en onderhoudskosten). Vervanging van ca. 3000 m^2 asfalt (over een effectieve lengte van ca. 300 m bij een wegbreedte van ca. 10 m) leidt dit tot een kostenpost van ca. € 150.000,-.

Op basis van “Kengetallen Milieukosten, Milieumaatregelen in bouwprojecten”, d.d. oktober 2007 van het Ontwikkelingsbedrijf Gemeente Amsterdam & Dienst Milieu en Bouwtoezicht, is de besparing op de kosten voor geluidwerende voorzieningen aan de woningen vergeleken met de kosten voor de aanleg van stil asfalt op de genoemde weg. Op basis van de kengetallen resulteert een afname van de gecumuleerde geluidbelasting met 3 dB in een reductie van de kosten voor geluidwerende voorzieningen van ca. € 50,- per m^2 gevel aan de zijde van de weg (van 68 naar 65 dB) en ca. € 10,- per m^2 gevel aan de kopgevels (van 63 naar 60 dB). De totale reductie (baten) wordt geraamd op ca. € 75.000,-.

Uit de doelmatigheidsafweging blijkt dat het toepassen van stil asfalt niet doelmatig is omdat de besparing op de kosten van geluidwerende voorzieningen niet in verhouding staat tot de kosten voor aanleg van geluidreducerend asfalt.

De toepassing van met name dunne deklagen ontmoet naar verwachting bezwaren van civieltechnische aard daar in een binnenstedelijke situatie stillere verhardingen een geringere weerstand bieden tegen wringende belasting en daardoor de onderhoudskosten hoger zijn.

4.3.2.2 Spoortraject

Bronmaatregelen in de vorm van maatregelen op “verkeerskundig” gebied zoals verlaging van de intensiteiten, verlaging van de maximum snelheid van de doorgaande treinen, wijziging van de categorieën e.d., is niet onderzocht daar het spoortraject Rijksinfrastructuur betreft.

Met een bronmaatregel in de vorm van raildempers of betonnen mono – of duoblok dwarsliggers kan de geluidbelasting worden gereduceerd met ca. 3 dB, maar resulteert vanwege de hoogte van de geluidbelasting niet tot een afname tot aan de voorkeursgrenswaarde. De indicatieve kosten bedragen ca. € 600,- per meter enkel spoor. Vervanging van ca. 3000 meter enkel spoor (effectieve lengte van ca. 300 m en 10 sporen t.p.v. station) leidt dit tot een kostenpost van ca. €

2.000.000,-. Op basis van de kengetallen resulteert een afname van de geluidbelasting met 3 dB in een reductie van de kosten voor geluidwerende voorzieningen van ca. € 25,- per m^2 gevel aan de zijde van de weg (van 62 naar 59 dB) en ca. € 8,- per m^2 gevel aan de kopgevels (van 59 naar 56 dB). De totale reductie (baten) wordt geraamd op ca. € 40.000,-.

Uit de doelmatigheidsafweging blijkt dat het toepassen van raildempers niet doelmatig is omdat de besparing op de kosten van geluidwerende voorzieningen niet in verhouding staat tot de kosten voor aanleg van geluidreducerend asfalt.

4.3.3 Overdrachtsmaatregelen

4.3.3.1 Amsterdamseweg

In theorie is het mogelijk door middel van een geluidscherm langs de weg de geluidbelasting op de gevel te reduceren. Daar sprake is van een stedelijke situatie is plaatsing van een geluidscherm langs de Amsterdamseweg niet onderzocht daar dit naar verwachting leidt tot bezwaren van verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.

4.3.3.2 Spoortraject

Met het plaatsen van een geluidscherm langs het station over een lengte van ca. 300 m en een hoogte van 5 m is de geluidbelasting op de onderste 2 lagen te reduceren tot de voorkeursgrenswaarde. Vanwege de verdiepte ligging van het station t.o.v. de woningen is voor de bovenste 2 lagen een veel hoger geluidscherm noodzakelijk. De indicatieve kosten van een 300 m lange en 5 meter hoge geluidscherm bedraagt ca. € 750.000 (500,- per m^2 scherm). De totale reductiekosten van de geluidwerende voorzieningen worden geraamd op ca. € 7.500,-.

Uit de doelmatigheidsafweging blijkt dat het toepassen van een geluidscherm niet doelmatig is omdat de besparing op de kosten van geluidwerende voorzieningen niet in verhouding staat tot de kosten voor aanleg van een geluidscherm.

4.3.4 Conclusie bron- en overdrachtsmaatregelen

Geconcludeerd kan worden dat geluidsreducerende maatregelen aan de bron of in de overdracht niet voldoende effect sorteren, niet doelmatig zijn dan wel bezwaren ontmoeten van civieltechnische, verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.

4.4 Toetsing aan hogere waarden beleid

De voorkeursgrenswaarde van 48 dB vanwege de Zijpendaalseweg wordt niet overschreden. Voor deze weg wordt voldaan aan de grenswaarden uit de Wgh en zijn derhalve geen aanvullende criteria en ambitieniveaus uit het hogere waarden beleid van toepassing.

De geluidbelasting vanwege de Amsterdamseweg bedraagt maximaal 63 dB en valt hiermee in de hoogste geluidklasse “lawaaiig” uit het hogere waarden beleid en voldoet derhalve niet aan het ambitieniveau “zeer onrustig”.

De geluidbelasting vanwege het spoortraject bedraagt maximaal 62 dB en valt hiermee in de een na hoogste geluidklasse “zeer onrustig” uit het hogere waarden beleid en voldoet wel aan het ambitieniveau “zeer onrustig”.

Conform de criteria uit het hogere waarden beleid voor het toekennen van een hogere waarde voor de geluidsklasse “zeer onrustig” en “lawaaiig”, dient elke woning te beschikken over een geluidluwe zijde, een geluidluwe buitenruimte en de realisatie van minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde. Uit de berekeningen en vertaling naar de plattegronden blijkt dat het plan voldoet aan deze criteria daar elke woning beschikt over een geluidluwe achtergevel (tuinzijde) waaraan de buitenruimte en tenminste een verblijfsruimte is gesitueerd. Uit de berekeningen blijkt dat de gecumuleerde geluidbelasting (L_{CUM}) maximaal 68 dB bedraagt op de gevels aan de weg(spoor)zijde.

4.5 Hogere waarden en verantwoording

Het toekennen van een hogere waarde voor de 19 woon/werk woningen is op basis van onderstaande argumenten te verantwoorden binnen het gemeentelijk geluidbeleid:

- Geluidsreducerende maatregelen aan de bron of in de overdracht sorteren niet voldoende effect, zijn niet doelmatig, dan wel ontmoeten bezwaren van civieltechnische, verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.
- Het plan bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation (ontheffingscriteria/locatiespecifieke kenmerken).
- De afmeting en positie van het plan zorgt voor afscherming van de achtergevels (tuinzijde) tot aan de voorkeursgrenswaarde en zorgt gemiddeld voor een ca. 5 dB lagere geluidbelasting vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject op de direct achterliggende woningen aan de Bouriciusstraat en de Sweerts de Landastraat (zie bijlage 3).
- Het plan voldoet grotendeels aan de in het hogere waarden beleid gestelde ambitieniveaus dan wel is sprake van een geringe afwijking (voor de Amsterdamseweg).
- Het plan voldoet aan de criteria uit het hogere waarden beleid m.b.t. een geluidluwe zijde, een geluidluwe buitenruimte en de realisatie van minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde.
- De toegestane binnenwaarde van 33 dB is o.a. te waarborgen middels akoestische beglazing, geluidgedempte ventilatievoorzieningen en dubbele kierdichting e.d. op basis van het maatgevende wegverkeerslawaai zonder aftrek conform art. 110g Wgh (max. 68 dB) en het meest ongunstige frequentiespectrum (spectrum 2 volgens de NPR 5079). In het kader van de aanvraag omgevingsvergunning zal een en ander in detail worden uitgewerkt middels een akoestisch-bouwtechnisch rapport.

Tabel 4 vermeld de aantallen waarop een geluidsbelasting wordt verwacht die hoger is dan de voorkeurgrenswaarde.

Tabel 4. Hogere waarden project “Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem”

Geluidsgevoelig object: woningen		Verzochte hogere waarden in dB (hoogst berekende geluidbelasting)
Geluidsbron	Aantal	
Amsterdamseweg	19	63
Spoortraject Arnhem CS	19	62

5 Conclusie

Voor het project “Locatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem” is in voorliggend onderzoek ten behoeve van de bestemmingsplanprocedure een akoestisch onderzoek wegverkeers- en spoorweglawaai uitgevoerd.

Uit de berekeningen blijkt dat zowel vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject Arnhem CS sprake is van een overschrijding van de voorkeursgrenswaarde maar niet van de maximaal te verlenen ontheffingswaarde waardoor het toepassen van dove gevels niet noodzakelijk en het vaststellen van een hogere waarde per geluidbron mogelijk is. Op de achtergevels van alle woningen voldoet de geluidbelasting aan de voorkeursgrenswaarde. De geluidsbelasting als gevolg van de 30 km/uur wegen bedraagt maximaal 40 dB (zonder aftrek conform art. 110g Wgh) en vormt daarmee geen belemmering voor de plantontwikkeling. De gecumuleerde geluidbelasting (L_{CUM}) bedraagt maximaal 68 dB.

Het toekennen van een hogere waarde voor de 19 woon/werk woningen van 63 dB voor de Amsterdamseweg en 62 dB voor het spoortraject is op basis van onderstaande argumenten te verantwoorden binnen het gemeentelijk geluidbeleid:

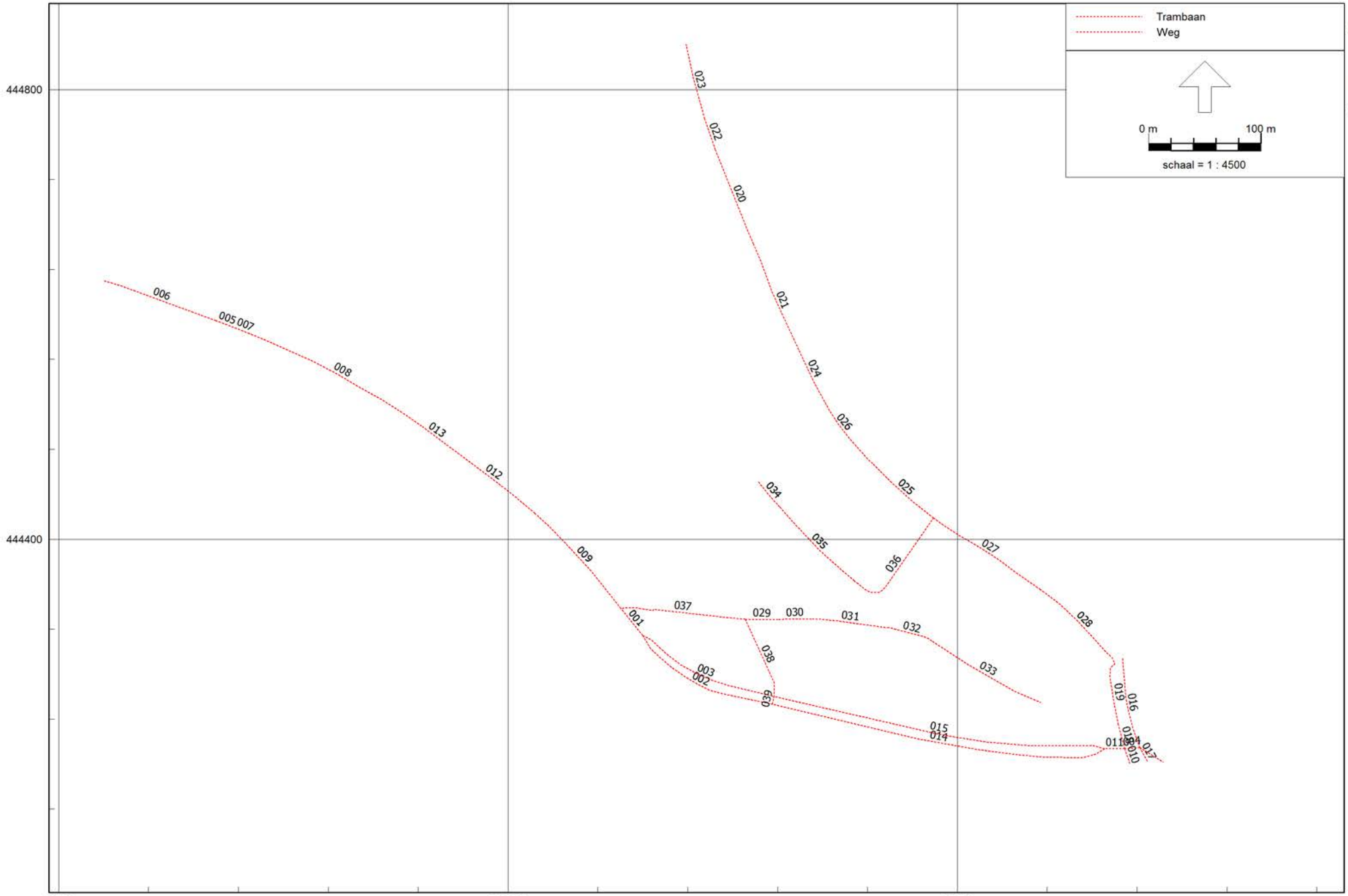
- Geluidsreducerende maatregelen aan de bron of in de overdracht sorteren niet voldoende effect, zijn niet doelmatig, dan wel ontmoeten bezwaren van civieltechnische, verkeerskundige en stedenbouwkundige aard.
- Het plan bevindt zich in de nabijheid van een trein- of busstation (ontheffingscriteria/locatiespecifieke kenmerken).
- De afmeting en positie van het plan zorgt voor afscherming van de achtergevels (tuinzijde) tot aan de voorkeursgrenswaarde en zorgt gemiddeld voor een ca. 5 dB lagere geluidbelasting vanwege de Amsterdamseweg en het spoortraject op de direct achterliggende woningen aan de Bouriciusstraat en de Sweerts de Landastraat.
- Het plan voldoet grotendeels aan de in het hogere waarden beleid gestelde ambitieniveaus dan wel is sprake van een geringe afwijking (voor de Amsterdamseweg).
- Het plan voldoet aan de criteria uit het hogere waarden beleid m.b.t. een geluidluwe zijde, een geluidluwe buitenruimte en de realisatie van minimaal een verblijfsruimte aan de geluidsluwe zijde.
- De toegestane binnenwaarde van 33 dB is o.a. te waarborgen middels akoestische beglazing, geluidgedempte ventilatievoorzieningen en dubbele kierdichting e.d. op basis van het maatgevende wegverkeerslawaai zonder aftrek conform art. 110g Wgh (max. 68 dB) en het meest ongunstige frequentiespectrum (spectrum 2 volgens de NPR 5079). In het kader van de aanvraag omgevingsvergunning zal een en ander in detail worden uitgewerkt middels een akoestisch-bouwtechnisch rapport.

Geconcludeerd kan worden dat het plan, ondanks de ligging op korte afstand van geluidbronnen, uitvoerbaar is en voorziet in een goed woon- en leefklimaat.

Het besluit tot vaststelling hogere waarden maakt onderdeel uit van de ruimtelijke procedure. Geadviseerd wordt om op basis van voorliggende rapportage hogere waarden vast te stellen zoals aangegeven in hoofdstuk 4.

Behandeld door: ing. R.R.J.W. Liebrechts
Projectverantwoordelijke: ir. J. Hardlooper
Buro Bouwfysica B.V.
Lylantseplein 1 (unit 110)
2908 LH Capelle aan den IJssel
T 010 – 760 00 49
M info@burobouwfysica.nl
W www.burobouwfysica.nl

Bijlage 1: Verkeersgegevens

Wegnummering

Buro Bouwfysica

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Verkeersgegevens intensiteiten 2027

Model: wegverkeer 2027
Groep: (hoofdgroep)
Lijst van Wegen, voor rekenmethode Wegverkeerslawaai - RMW-2012

Naam	Omschr.	ISO_H	ISO M	Hdef.	Type	Cpl	Cpl_W	Helling	Wegdek	V(MR(D))	V(MR(A))	V(MR(N))	V(MR(P4))	V(LV(D))	V(LV(A))	V(LV(N))	V(LV(P4))	V(MV(D))	V(MV(A))	V(MV(N))	V(MV(P4))	V(ZV(D))	V(ZV(A))	V(ZV(N))
001	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
002	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
003	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
004	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
005	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
006	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
007	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
008	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
009	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
010	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
011	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
012	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
013	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
014	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
015	Amsterdamseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
016	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
017	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
018	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
019	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
020	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
021	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
022	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
023	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
024	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
025	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
026	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
027	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
028	Zijpendaalseweg	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W0	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50	--	50	50	50
029	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
030	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
031	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
032	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
033	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
034	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
035	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
036	Sweerts de Landasstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
037	Bouriciusstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
038	Brantsenstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30
039	Brantsenstraat	0,00	--	Relatief	Verdeling	False	1,5	0	W9a	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30	--	30	30	30

Verkeersgegevens intensiteiten 2027

Model: wegverkeer 2027
Groep: (hoofdgroep)
Lijst van Wegen, voor rekenmethode Wegverkeerslawaai - RMW-2012

Naam	V(ZV(P4))	Totaal aantal	%Int(D)	%Int(A)	%Int(N)	%Int(P4)	%MR(D)	%MR(A)	%MR(N)	%MR(P4)	%LV(D)	%LV(A)	%LV(N)	%LV(P4)	%MV(D)	%MV(A)	%MV(N)	%MV(P4)	%ZV(D)	%ZV(A)	%ZV(N)	%ZV(P4)	MR(D)	MR(A)	MR(N)	MR(P4)	LV(D)	LV(A)
001	--	14174,34	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,85	94,83	95,25	--	5,75	3,97	3,63	--	1,41	1,20	1,12	--	--	--	--	--	859,41	516,15
002	--	7545,71	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,79	94,80	95,26	--	5,81	4,01	3,62	--	1,40	1,19	1,12	--	--	--	--	--	457,21	274,69
003	--	6628,63	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,92	94,88	95,22	--	5,67	3,92	3,64	--	1,42	1,21	1,13	--	--	--	--	--	402,20	241,51
004	--	7558,84	6,53	3,83	0,79	--	--	--	--	--	91,88	94,12	94,05	--	6,81	4,76	4,91	--	1,31	1,12	1,05	--	--	--	--	--	453,51	272,48
005	--	12268,47	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,41	94,51	94,88	--	6,11	4,23	3,93	--	1,48	1,26	1,19	--	--	--	--	--	740,33	444,09
006	--	12285,64	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,42	94,52	94,89	--	6,10	4,22	3,92	--	1,48	1,26	1,19	--	--	--	--	--	741,44	444,75
007	--	12268,47	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,41	94,51	94,88	--	6,11	4,23	3,93	--	1,48	1,26	1,19	--	--	--	--	--	740,33	444,09
008	--	11525,11	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,14	94,31	94,68	--	6,37	4,41	4,12	--	1,49	1,27	1,20	--	--	--	--	--	693,44	416,30
009	--	13137,07	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,44	94,53	94,95	--	6,06	4,19	3,85	--	1,50	1,28	1,20	--	--	--	--	--	793,00	475,63
010	--	15414,62	6,54	3,82	0,77	--	--	--	--	--	90,56	93,00	94,24	--	6,36	4,35	3,26	--	3,09	2,65	2,51	--	--	--	--	--	912,95	547,62
011	--	14890,43	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,98	94,94	95,36	--	5,66	3,91	3,55	--	1,36	1,15	1,08	--	--	--	--	--	904,09	542,86
012	--	12614,90	6,53	3,83	0,78	--	--	--	--	--	92,17	94,33	94,76	--	6,27	4,34	3,99	--	1,56	1,33	1,25	--	--	--	--	--	759,25	455,76
013	--	11491,78	6,54	3,83	0,78	--	--	--	--	--	91,96	94,17	94,57	--	6,49	4,50	4,19	--	1,56	1,33	1,25	--	--	--	--	--	691,14	414,48
014	--	7858,81	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,92	94,90	95,37	--	5,74	3,96	3,56	--	1,34	1,14	1,07	--	--	--	--	--	476,85	286,39
015	--	7030,61	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	93,07	94,99	95,37	--	5,56	3,84	3,53	--	1,38	1,17	1,10	--	--	--	--	--	427,28	256,45
016	--	4300,58	6,54	3,81	0,78	--	--	--	--	--	88,41	91,02	91,48	--	6,12	4,28	4,11	--	5,47	4,70	4,41	--	--	--	--	--	248,66	149,14
017	--	7098,28	6,55	3,81	0,77	--	--	--	--	--	88,89	91,57	92,90	--	6,51	4,47	3,35	--	4,61	3,96	3,76	--	--	--	--	--	413,28	247,65
018	--	637,31	6,54	3,82	0,78	--	--	--	--	--	90,68	93,05	93,92	--	6,13	4,22	3,50	--	3,19	2,73	2,57	--	--	--	--	--	37,80	22,65
019	--	11792,76	6,54	3,82	0,78	--	--	--	--	--	90,68	93,05	93,92	--	6,13	4,22	3,50	--	3,19	2,73	2,57	--	--	--	--	--	699,37	419,17
020	--	4550,05	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	94,01	95,64	96,47	--	4,27	2,90	2,16	--	1,72	1,46	1,38	--	--	--	--	--	279,32	167,54
021	--	4813,66	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	94,11	95,72	96,53	--	4,20	2,85	2,12	--	1,69	1,44	1,35	--	--	--	--	--	295,82	177,39
022	--	4718,72	6,53	3,86	0,78	--	--	--	--	--	94,64	96,10	96,83	--	3,78	2,56	1,91	--	1,58	1,34	1,26	--	--	--	--	--	291,62	175,04
023	--	4718,72	6,53	3,86	0,78	--	--	--	--	--	94,64	96,10	96,83	--	3,78	2,56	1,91	--	1,58	1,34	1,26	--	--	--	--	--	291,62	175,04
024	--	4813,66	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	94,11	95,72	96,53	--	4,20	2,85	2,12	--	1,69	1,44	1,35	--	--	--	--	--	295,82	177,39
025	--	5237,86	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,95	94,84	95,79	--	4,90	3,33	2,48	--	2,15	1,83	1,73	--	--	--	--	--	317,92	190,76
026	--	5237,86	6,53	3,84	0,78	--	--	--	--	--	92,95	94,84	95,79	--	4,90	3,33	2,48	--	2,15	1,83	1,73	--	--	--	--	--	317,92	190,76
027	--	5874,16	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	93,71	95,41	96,26	--	4,37	2,97	2,21	--	1,92	1,63	1,53	--	--	--	--	--	359,46	215,77
028	--	5874,16	6,53	3,85	0,78	--	--	--	--	--	93,71	95,41	96,26	--	4,37	2,97	2,21	--	1,92	1,63	1,53	--	--	--	--	--	359,46	215,77
029	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
030	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
031	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
032	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
033	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
034	--	637,31	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	44,55	16,57
035	--	637,31	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	44,55	16,57
036	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
037	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
038	--	303,00	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	21,18	7,88
039	--	2028,08	6,99	2,60	0,70	--	--	--	--	--	100,00	100,00	100,00	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	141,76	52,73

Verkeersgegevens intensiteiten 2027

Model: wegverkeer 2027
Groep: (hoofdgroep)
Lijst van Wegen, voor rekenmethode Wegverkeerslawaai - RMW-2012

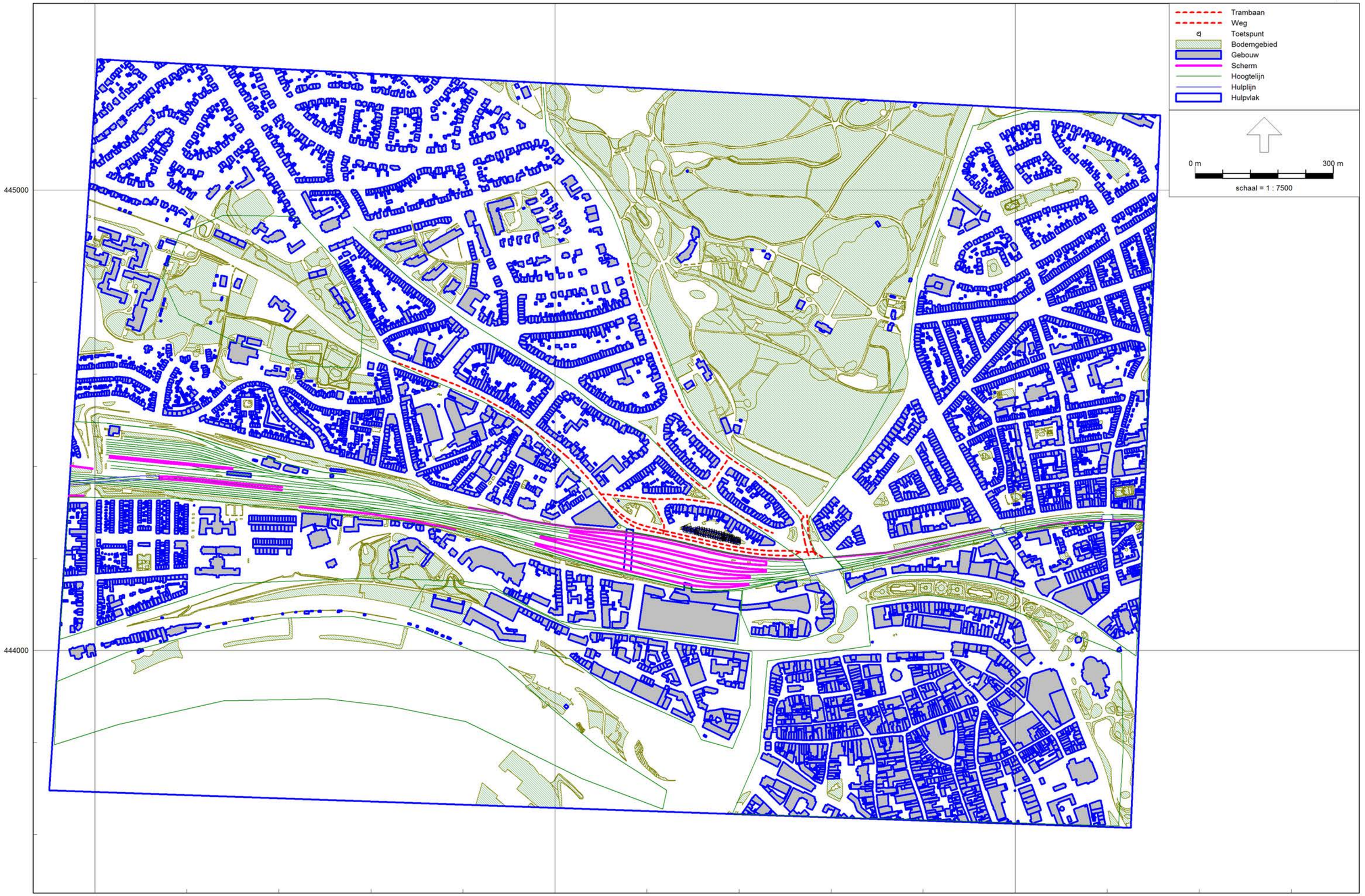
Naam	LV(N)	LV(P4)	MV(D)	MV(A)	MV(N)	MV(P4)	ZV(D)	ZV(A)	ZV(N)	ZV(P4)	LE (D) 63	LE (D) 125	LE (D) 250	LE (D) 500	LE (D) 1k	LE (D) 2k	LE (D) 4k	LE (D) 8k	LE (A) 63	LE (A) 125	LE (A) 250	LE (A) 500	LE (A) 1k
001	105,31	--	53,22	21,61	4,01	--	13,05	6,53	1,24	--	85,15	92,54	99,38	103,79	109,86	106,51	99,78	90,62	82,34	89,55	96,11	101,16	107,44
002	56,07	--	28,63	11,62	2,13	--	6,90	3,45	0,66	--	82,42	89,82	96,66	101,06	107,12	103,78	97,04	87,90	79,60	86,82	93,39	98,43	104,70
003	49,23	--	24,54	9,98	1,88	--	6,15	3,08	0,58	--	81,83	89,22	96,05	100,49	106,56	103,21	96,47	87,31	79,03	86,24	92,79	97,86	104,14
004	56,16	--	33,61	13,78	2,93	--	6,47	3,24	0,63	--	82,60	90,09	97,03	101,15	107,16	103,85	97,12	88,11	79,75	87,05	93,73	98,49	104,72
005	90,79	--	48,95	19,88	3,76	--	11,86	5,92	1,14	--	84,63	92,06	98,93	103,24	109,26	105,92	99,19	90,11	81,79	89,03	95,65	100,59	106,82
006	90,93	--	48,94	19,86	3,76	--	11,87	5,93	1,14	--	84,63	92,06	98,94	103,25	109,26	105,93	99,20	90,11	81,79	89,04	95,65	100,59	106,83
007	90,79	--	48,95	19,88	3,76	--	11,86	5,92	1,14	--	84,63	92,06	98,93	103,24	109,26	105,92	99,19	90,11	81,79	89,03	95,65	100,59	106,82
008	85,11	--	47,94	19,47	3,70	--	11,21	5,61	1,08	--	84,41	91,86	98,77	103,00	109,00	105,67	98,95	89,90	81,57	88,83	95,47	100,34	106,56
009	97,29	--	51,99	21,08	3,95	--	12,87	6,44	1,23	--	84,92	92,34	99,22	103,54	109,56	106,22	99,49	90,40	82,09	89,33	95,93	100,89	107,12
010	111,86	--	64,12	25,61	3,87	--	31,15	15,60	2,98	--	86,30	93,70	100,71	104,90	110,49	107,18	100,47	91,69	83,41	90,64	97,42	102,18	108,01
011	110,76	--	55,03	22,36	4,12	--	13,22	6,58	1,25	--	85,32	92,71	99,53	103,97	110,06	106,71	99,98	90,80	82,51	89,72	96,26	101,35	107,64
012	93,24	--	51,65	20,97	3,93	--	12,85	6,43	1,23	--	84,82	92,25	99,16	103,41	109,40	106,07	99,34	90,30	81,97	89,23	95,86	100,76	106,96
013	84,77	--	48,78	19,81	3,76	--	11,72	5,85	1,12	--	84,46	91,92	98,84	103,04	109,01	105,69	98,96	89,95	81,60	88,88	95,54	100,37	106,56
014	58,46	--	29,46	11,95	2,18	--	6,88	3,44	0,66	--	82,55	89,95	96,78	101,20	107,29	103,94	97,20	88,03	79,74	86,96	93,51	98,57	104,87
015	52,30	--	25,53	10,37	1,94	--	6,34	3,16	0,60	--	82,05	89,43	96,24	100,71	106,80	103,45	96,71	87,52	79,25	86,44	92,98	98,09	104,38
016	30,69	--	17,21	7,01	1,38	--	15,38	7,70	1,48	--	81,50	88,84	95,94	100,13	105,25	101,94	95,26	86,79	78,60	85,81	92,74	97,37	102,73
017	50,78	--	30,27	12,09	1,83	--	21,43	10,71	2,06	--	83,47	90,86	97,95	102,08	107,34	104,03	97,35	88,81	80,55	87,79	94,68	99,31	104,82
018	4,67	--	2,55	1,03	0,17	--	1,33	0,66	0,13	--	72,46	79,84	86,84	91,08	96,66	93,34	86,63	77,84	69,58	76,80	83,57	88,36	94,18
019	86,39	--	47,28	19,01	3,22	--	24,60	12,30	2,36	--	85,13	92,51	99,51	103,75	109,33	106,01	99,30	90,51	82,25	89,47	96,24	101,03	106,85
020	34,24	--	12,69	5,08	0,77	--	5,11	2,56	0,49	--	80,02	87,26	93,94	98,81	104,90	101,51	94,77	85,43	77,28	84,35	90,76	96,22	102,51
021	36,24	--	13,20	5,28	0,80	--	5,31	2,67	0,51	--	80,24	87,47	94,13	99,03	105,14	101,75	95,00	85,65	77,50	84,57	90,96	96,45	102,75
022	35,64	--	11,65	4,66	0,70	--	4,87	2,44	0,46	--	80,00	87,19	93,77	98,84	105,02	101,61	94,86	85,40	77,30	84,33	90,64	96,29	102,64
023	35,64	--	11,65	4,66	0,70	--	4,87	2,44	0,46	--	80,00	87,19	93,77	98,84	105,02	101,61	94,86	85,40	77,30	84,33	90,64	96,29	102,64
024	36,24	--	13,20	5,28	0,80	--	5,31	2,67	0,51	--	80,24	87,47	94,13	99,03	105,14	101,75	95,00	85,65	77,50	84,57	90,96	96,45	102,75
025	39,14	--	16,76	6,70	1,01	--	7,35	3,68	0,71	--	80,96	88,25	95,05	99,68	105,60	102,24	95,51	86,36	78,16	85,29	91,83	97,05	103,18
026	39,14	--	16,76	6,70	1,01	--	7,35	3,68	0,71	--	80,96	88,25	95,05	99,68	105,60	102,24	95,51	86,36	78,16	85,29	91,83	97,05	103,18
027	44,10	--	16,76	6,72	1,01	--	7,36	3,69	0,70	--	81,24	88,49	95,20	100,02	106,04	102,66	95,92	86,64	78,49	85,57	92,02	97,42	103,64
028	44,10	--	16,76	6,72	1,01	--	7,36	3,69	0,70	--	81,24	88,49	95,20	100,02	106,04	102,66	95,92	86,64	78,49	85,57	92,02	97,42	103,64
029	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
030	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
031	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
032	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
033	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
034	4,46	--	--	--	--	--	--	--	--	--	76,79	80,19	83,45	89,80	93,49	86,50	81,27	71,89	72,50	75,89	79,16	85,51	89,19
035	4,46	--	--	--	--	--	--	--	--	--	76,79	80,19	83,45	89,80	93,49	86,50	81,27	71,89	72,50	75,89	79,16	85,51	89,19
036	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
037	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
038	2,12	--	--	--	--	--	--	--	--	--	73,56	76,96	80,22	86,57	90,26	83,27	78,04	68,66	69,27	72,67	75,93	82,28	85,97
039	14,20	--	--	--	--	--	--	--	--	--	81,82	85,22	88,48	94,83	98,52	91,53	86,30	76,92	77,52	80,92	84,19	90,53	94,22

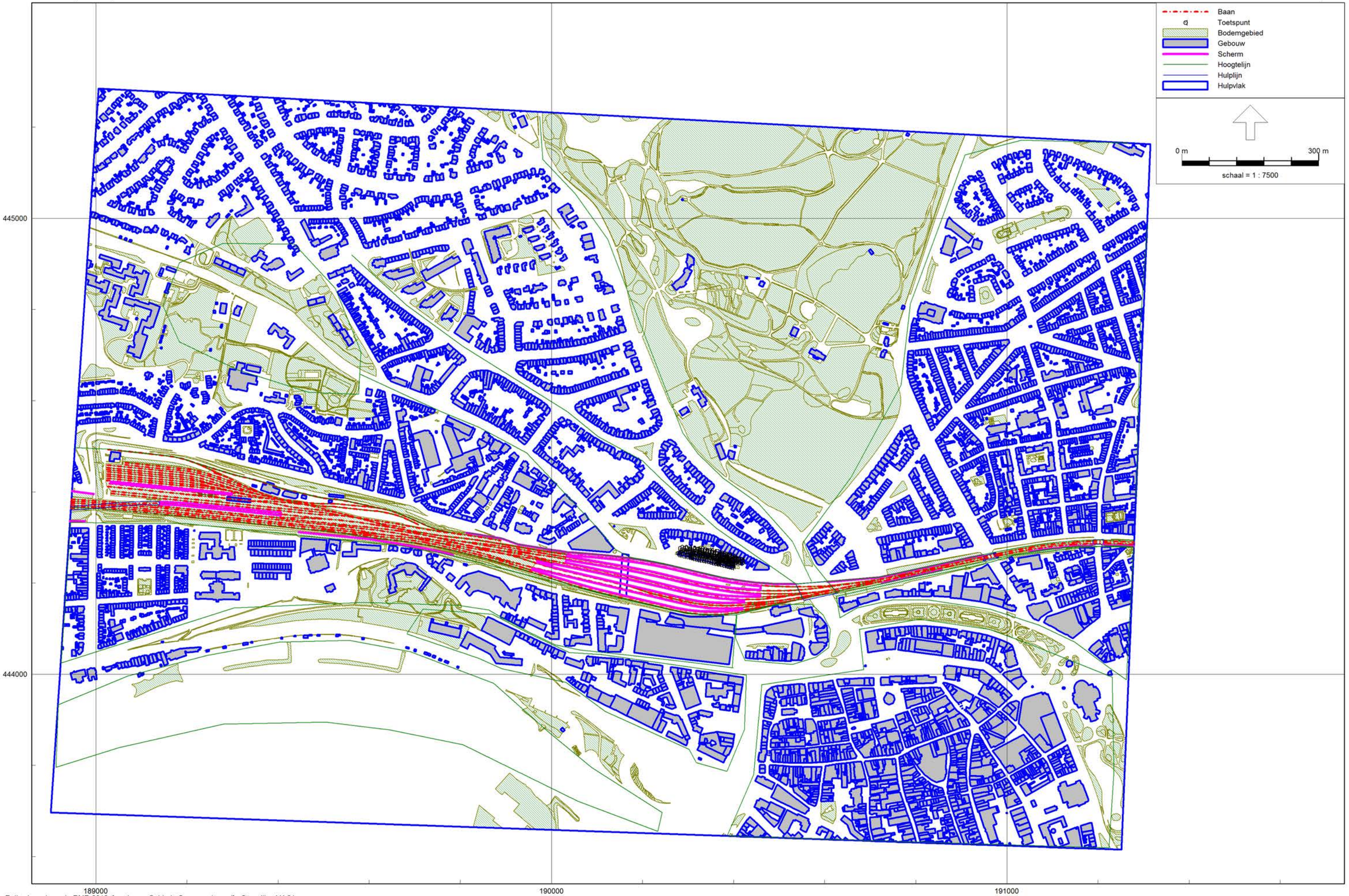
Verkeersgegevens intensiteiten 2027

Model: wegverkeer 2027
Groep: (hoofdgroep)
Lijst van Wegen, voor rekenmethode Wegverkeerslawaai - RMW-2012

Naam	LE (A) 2k	LE (A) 4k	LE (A) 8k	LE (N) 63	LE (N) 125	LE (N) 250	LE (N) 500	LE (N) 1k	LE (N) 2k	LE (N) 4k	LE (N) 8k	LE (P4) 63	LE (P4) 125	LE (P4) 250	LE (P4) 500	LE (P4) 1k	LE (P4) 2k	LE (P4) 4k	LE (P4) 8k
001	104,04	97,28	87,77	75,29	82,47	88,96	94,16	100,49	97,08	90,32	80,72	--	--	--	--	--	--	--	--
002	101,30	94,55	85,04	72,55	79,72	86,21	91,42	97,75	94,34	87,58	77,98	--	--	--	--	--	--	--	--
003	100,74	93,98	84,46	72,00	79,17	85,67	90,86	97,19	93,78	87,02	77,43	--	--	--	--	--	--	--	--
004	101,35	94,60	85,21	72,89	80,22	86,91	91,62	97,86	94,49	87,74	78,37	--	--	--	--	--	--	--	--
005	103,43	96,68	87,23	74,77	81,98	88,54	93,60	99,89	96,48	89,73	80,21	--	--	--	--	--	--	--	--
006	103,43	96,68	87,23	74,78	81,99	88,54	93,61	99,89	96,49	89,73	80,21	--	--	--	--	--	--	--	--
007	103,43	96,68	87,23	74,77	81,98	88,54	93,60	99,89	96,48	89,73	80,21	--	--	--	--	--	--	--	--
008	103,17	96,42	87,01	74,55	81,78	88,37	93,36	99,63	96,23	89,48	79,99	--	--	--	--	--	--	--	--
009	103,73	96,98	87,52	75,06	82,26	88,80	93,90	100,18	96,78	90,02	80,49	--	--	--	--	--	--	--	--
010	104,63	97,90	88,76	76,16	83,28	89,90	95,04	100,99	97,57	90,83	81,49	--	--	--	--	--	--	--	--
011	104,24	97,48	87,95	75,47	82,63	89,10	94,34	100,69	97,28	90,52	80,89	--	--	--	--	--	--	--	--
012	103,57	96,82	87,41	74,94	82,15	88,73	93,76	100,02	96,62	89,87	80,37	--	--	--	--	--	--	--	--
013	103,18	96,43	87,05	74,58	81,82	88,42	93,38	99,62	96,23	89,48	80,02	--	--	--	--	--	--	--	--
014	101,47	94,71	85,18	72,69	79,85	86,32	91,56	97,92	94,50	87,74	78,12	--	--	--	--	--	--	--	--
015	100,98	94,22	84,68	72,21	79,37	85,84	91,09	97,44	94,02	87,26	77,64	--	--	--	--	--	--	--	--
016	99,36	92,66	83,87	71,58	78,78	85,68	90,37	95,80	92,42	85,72	76,85	--	--	--	--	--	--	--	--
017	101,45	94,74	85,85	73,32	80,45	87,22	92,17	97,80	94,40	87,68	78,59	--	--	--	--	--	--	--	--
018	90,80	84,07	74,93	62,46	69,61	76,27	81,31	87,22	83,82	77,08	67,79	--	--	--	--	--	--	--	--
019	103,47	96,74	87,60	75,13	82,28	88,94	93,99	99,90	96,49	89,75	80,46	--	--	--	--	--	--	--	--
020	99,07	92,31	82,65	70,11	77,08	83,31	89,15	95,53	92,07	85,30	75,46	--	--	--	--	--	--	--	--
021	99,31	92,55	82,87	70,33	77,29	83,50	89,37	95,76	92,30	85,53	75,68	--	--	--	--	--	--	--	--
022	99,19	92,43	82,67	70,14	77,07	83,20	89,21	95,65	92,18	85,41	75,49	--	--	--	--	--	--	--	--
023	99,19	92,43	82,67	70,14	77,07	83,20	89,21	95,65	92,18	85,41	75,49	--	--	--	--	--	--	--	--
024	99,31	92,55	82,87	70,33	77,29	83,50	89,37	95,76	92,30	85,53	75,68	--	--	--	--	--	--	--	--
025	99,76	93,01	83,53	70,98	78,00	84,37	89,97	96,20	92,76	86,00	76,32	--	--	--	--	--	--	--	--
026	99,76	93,01	83,53	70,98	78,00	84,37	89,97	96,20	92,76	86,00	76,32	--	--	--	--	--	--	--	--
027	100,21	93,46	83,86	71,31	78,29	84,56	90,34	96,66	93,20	86,44	76,65	--	--	--	--	--	--	--	--
028	100,21	93,46	83,86	71,31	78,29	84,56	90,34	96,66	93,20	86,44	76,65	--	--	--	--	--	--	--	--
029	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
030	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
031	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
032	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
033	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
034	82,21	76,98	67,60	66,80	70,20	73,46	79,81	83,50	76,51	71,28	61,90	--	--	--	--	--	--	--	--
035	82,21	76,98	67,60	66,80	70,20	73,46	79,81	83,50	76,51	71,28	61,90	--	--	--	--	--	--	--	--
036	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
037	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
038	78,98	73,75	64,37	63,57	66,97	70,23	76,58	80,27	73,28	68,05	58,67	--	--	--	--	--	--	--	--
039	87,23	82,00	72,63	71,83	75,22	78,49	84,83	88,52	81,53	76,30	66,93	--	--	--	--	--	--	--	--

Bijlage 2: Rekenmodellen

Trambaan
Weg
Toetspunt
Bodemgebied
Gebouw
Scherm
Hoogtelijn
Hulplijn
Hulpvlak
0 m
300 m
schaal = 1 : 7500
445000
444000
189000
190000
191000

Baan
Toetspunt
Bodemgebied
Gebouw
Scherm
Hoogtelijn
Hulplijn
Hulpvlak
0 m
300 m
schaal = 1 : 7500
445000
444000
189000
190000
191000

Bijlage 3: Geluidbelastingen zonder maatregelen

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Amsterdamseweg Lden in dB na aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh

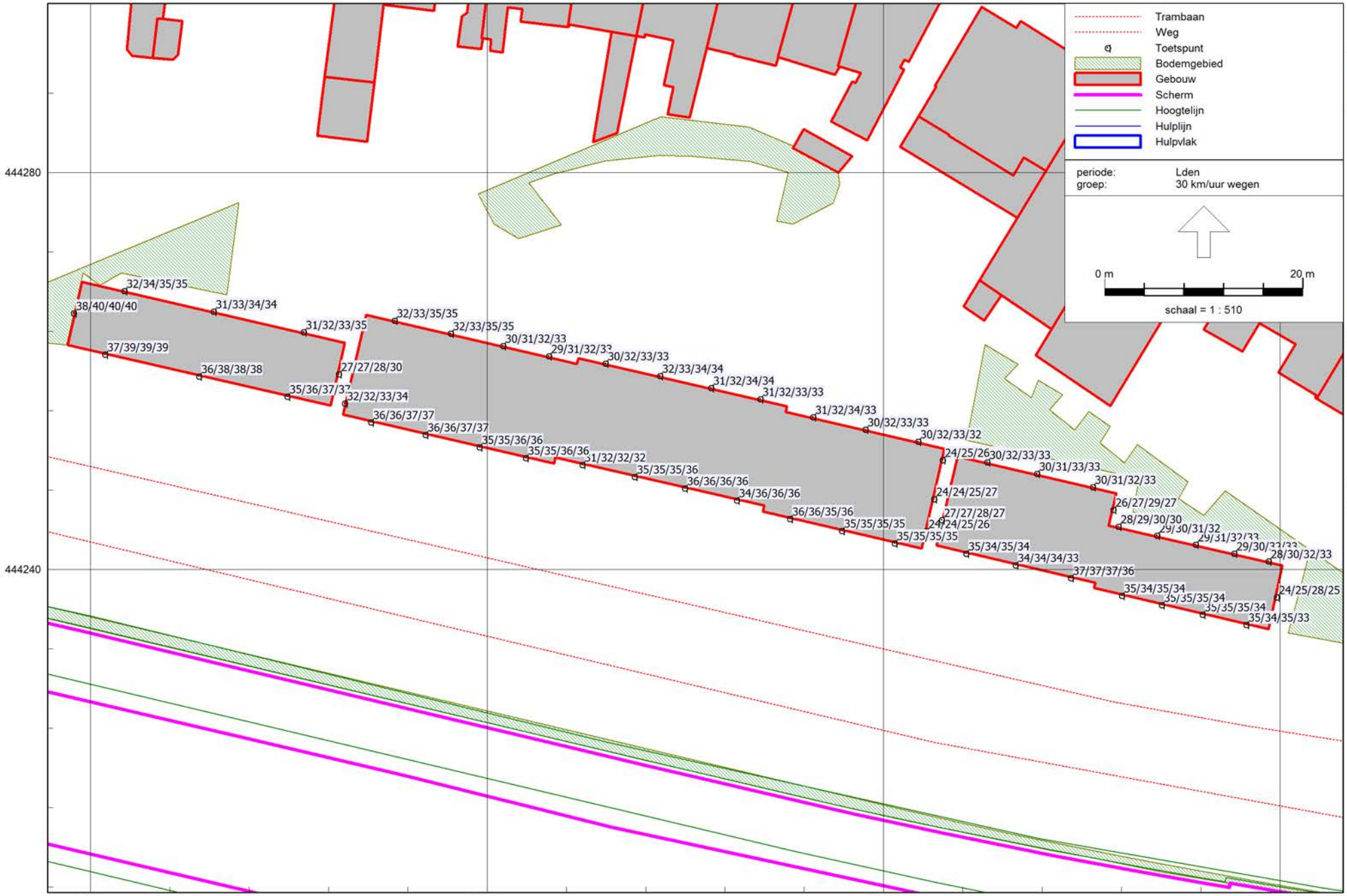
Buro Bouwfysica

Zijpendaalseweg Lden in dB na aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh

Buro Bouwfysica

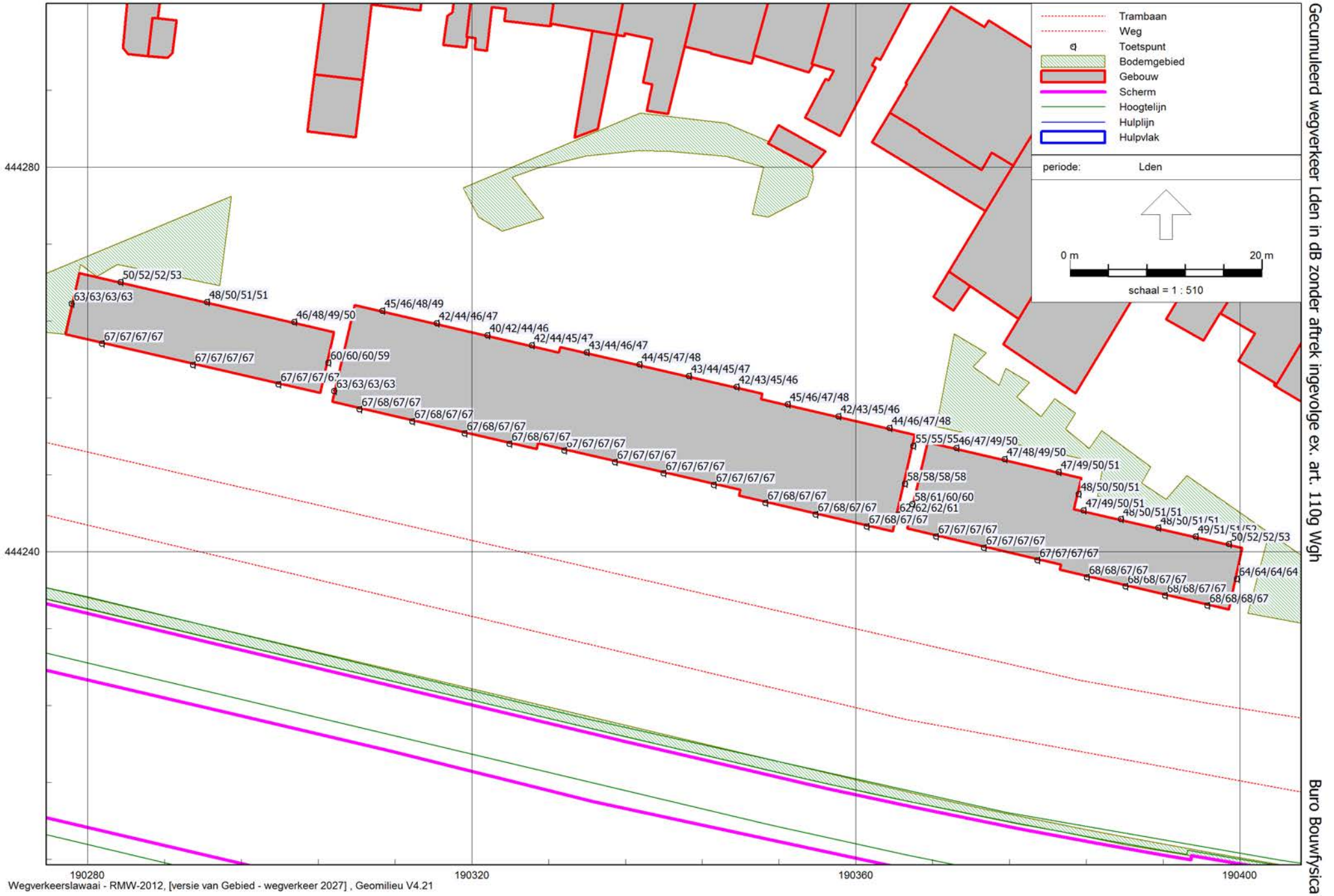
Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

30 km/uur wegen Lden in dB zonder aftrek ingevolge ex. art. 110g Wghh

Buro Bouwfysica

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Rekenpunten

Buro Bouwfysica

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027] , Geomilieu V4.21

Betreft: **Gecumuleerde geluidbelastingen**

Lcum/gecumuleerd weg zonder aftrek ex. art. 110g Wgh

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
001_A	woningen K10	1,5	62,5	52,2	63	Weg	63
001_B	woningen K10	4,5	63,29	56,51	64	Weg	64
001_C	woningen K10	7,5	63,27	58,15	64	Weg	64
001_D	woningen K10	10,5	63,08	59,26	64	Weg	64
002_A	woningen K10	1,5	48,03	43,88	49	Weg	49
002_B	woningen K10	4,5	49,78	46,89	51	Weg	51
002_C	woningen K10	7,5	50,9	48,46	52	Weg	52
002_D	woningen K10	10,5	51,29	50,6	53	Weg	53
003_A	woningen K10	1,5	46,47	43,07	47	Weg	47
003_B	woningen K10	4,5	48,05	45,27	49	Weg	49
003_C	woningen K10	7,5	49,35	46,74	50	Weg	50
003_D	woningen K10	10,5	50,05	49,3	51	Weg	51
004_A	woningen K10	1,5	49,95	44,96	51	Weg	51
004_B	woningen K10	4,5	51,72	48,42	52	Weg	52
004_C	woningen K10	7,5	52,45	50,56	53	Weg	53
004_D	woningen K10	10,5	52,69	52,2	54	Weg	54
005_A	woningen K10	1,5	59,96	51,28	60	Weg	60
005_B	woningen K10	4,5	59,94	53,61	60	Weg	60
005_C	woningen K10	7,5	59,67	55,31	60	Weg	60
005_D	woningen K10	10,5	59,22	56,61	60	Weg	60
006_A	woningen K10	1,5	67,14	56,67	67	Weg	67
006_B	woningen K10	4,5	67,38	59,26	68	Weg	68
006_C	woningen K10	7,5	67,14	60,59	67	Weg	67
006_D	woningen K10	10,5	66,72	61,66	67	Weg	67
007_A	woningen K10	1,5	67,12	56,67	67	Weg	67
007_B	woningen K10	4,5	67,37	59,01	68	Weg	68
007_C	woningen K10	7,5	67,12	60,42	67	Weg	67
007_D	woningen K10	10,5	66,7	61,52	67	Weg	67
008_A	woningen K10	1,5	67,13	56,56	67	Weg	67
008_B	woningen K10	4,5	67,38	59,41	68	Weg	68
008_C	woningen K10	7,5	67,13	60,72	67	Weg	67
008_D	woningen K10	10,5	66,71	61,75	67	Weg	67
009_A	woningen K10	1,5	63,27	53	63	Weg	63
009_B	woningen K10	4,5	63,39	55,86	64	Weg	64

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
009_C	woningen K10	7,5	63,05	57,28	63	Weg	63
009_D	woningen K10	10,5	62,59	58,42	63	Weg	63
010_A	woningen K10	1,5	42,42	41,56	44	Weg	44
010_B	woningen K10	4,5	43,88	42,62	45	Weg	45
010_C	woningen K10	7,5	45,62	44,22	47	Weg	47
010_D	woningen K10	10,5	46,99	46,62	48	Weg	48
011_A	woningen K10	1,5	40,49	40,91	42	Weg	42
011_B	woningen K10	4,5	42,11	41,91	44	Weg	44
011_C	woningen K10	7,5	44,01	43,84	46	Weg	46
011_D	woningen K10	10,5	45,81	46,56	48	Weg	48
012_A	woningen K10	1,5	45,03	43,02	46	Weg	46
012_B	woningen K10	4,5	46,38	44,22	47	Weg	47
012_C	woningen K10	7,5	47,9	45,63	49	Weg	49
012_D	woningen K10	10,5	48,85	47,94	50	Weg	50
013_A	woningen K10	1,5	42,08	41,2	43	Weg	43
013_B	woningen K10	4,5	43,63	42,12	45	Weg	45
013_C	woningen K10	7,5	45,21	43,64	46	Weg	46
013_D	woningen K10	10,5	46,68	46,22	48	Weg	48
014_A	woningen K10	1,5	44,15	41,51	45	Weg	45
014_B	woningen K10	4,5	45,34	42,59	46	Weg	46
014_C	woningen K10	7,5	46,66	44,22	48	Weg	48
014_D	woningen K10	10,5	47,93	46,79	49	Weg	49
015_A	woningen K10	1,5	42,8	40,99	44	Weg	44
015_B	woningen K10	4,5	44,04	42,18	45	Weg	45
015_C	woningen K10	7,5	45,45	43,77	47	Weg	47
015_D	woningen K10	10,5	46,85	46,59	48	Weg	48
016_A	woningen K10	1,5	42,68	41,26	44	Weg	44
016_B	woningen K10	4,5	44,04	42,29	45	Weg	45
016_C	woningen K10	7,5	45,56	44	47	Weg	47
016_D	woningen K10	10,5	47,1	46,53	48	Weg	48
017_A	woningen K10	1,5	41,77	41,09	43	Weg	43
017_B	woningen K10	4,5	43,1	42,5	45	Weg	45
017_C	woningen K10	7,5	44,69	44,12	46	Weg	46
017_D	woningen K10	10,5	46,14	47,21	48	Weg	48
018_A	woningen K10	1,5	41,65	41,7	43	Weg	43
018_B	woningen K10	4,5	43,19	43,07	45	Weg	45

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
018_C	woningen K10	7,5	44,9	44,68	46	Weg	46
018_D	woningen K10	10,5	46,34	47,56	48	Weg	48
019_A	woningen K10	1,5	45,06	43,64	46	Weg	46
019_B	woningen K10	4,5	46,32	44,69	47	Weg	47
019_C	woningen K10	7,5	47,46	46,06	49	Weg	49
019_D	woningen K10	10,5	48,43	48,42	50	Weg	50
020_A	woningen K10	1,5	44,39	43,71	46	Weg	46
020_B	woningen K10	4,5	45,83	44,86	47	Weg	47
020_C	woningen K10	7,5	47,32	46,46	49	Weg	49
020_D	woningen K10	10,5	48,13	48,88	50	Weg	50
021_A	woningen K10	1,5	58,09	49,33	58	Weg	58
021_B	woningen K10	4,5	58,17	51,21	59	Weg	59
021_C	woningen K10	7,5	57,92	53,22	58	Weg	58
021_D	woningen K10	10,5	57,62	55,03	58	Weg	58
022_A	woningen K10	1,5	54,67	47,16	55	Weg	55
022_B	woningen K10	4,5	54,99	48,91	55	Weg	55
022_C	woningen K10	7,5	54,83	50,85	55	Weg	55
022_D	woningen K10	10,5	54,75	53,06	56	Weg	56
023_A	woningen K10	1,5	62,21	52,46	62	Weg	62
023_B	woningen K10	4,5	62,15	54,55	62	Weg	62
023_C	woningen K10	7,5	61,78	56,53	62	Weg	62
023_D	woningen K10	10,5	61,3	57,82	62	Weg	62
024_A	woningen K10	1,5	67,38	56,73	68	Weg	68
024_B	woningen K10	4,5	67,59	58,24	68	Weg	68
024_C	woningen K10	7,5	67,31	60,14	68	Weg	68
024_D	woningen K10	10,5	66,85	61,31	67	Weg	67
025_A	woningen K10	1,5	67,4	56,72	68	Weg	68
025_B	woningen K10	4,5	67,59	58,29	68	Weg	68
025_C	woningen K10	7,5	67,32	60,19	68	Weg	68
025_D	woningen K10	10,5	66,84	61,36	67	Weg	67
026_A	woningen K10	1,5	67,37	56,72	68	Weg	68
026_B	woningen K10	4,5	67,58	58,2	68	Weg	68
026_C	woningen K10	7,5	67,29	60,08	68	Weg	68
026_D	woningen K10	10,5	66,83	61,26	67	Weg	67
027_A	woningen K10	1,5	67,13	56,62	67	Weg	67
027_B	woningen K10	4,5	67,38	58,1	68	Weg	68

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
027_C	woningen K10	7,5	67,13	59,97	67	Weg	67
027_D	woningen K10	10,5	66,73	61,14	67	Weg	67
028_A	woningen K10	1,5	67,13	56,68	67	Weg	67
028_B	woningen K10	4,5	67,39	58,2	68	Weg	68
028_C	woningen K10	7,5	67,14	60,01	67	Weg	67
028_D	woningen K10	10,5	66,73	61,16	67	Weg	67
029_A	woningen K10	1,5	67,02	56,51	67	Weg	67
029_B	woningen K10	4,5	67,4	58	68	Weg	68
029_C	woningen K10	7,5	67,15	59,9	67	Weg	67
029_D	woningen K10	10,5	66,74	61,07	67	Weg	67
030_A	woningen K10	1,5	67,11	56,76	67	Weg	67
030_B	woningen K10	4,5	67,37	58,34	68	Weg	68
030_C	woningen K10	7,5	67,12	60,09	67	Weg	67
030_D	woningen K10	10,5	66,7	61,24	67	Weg	67
031_A	woningen K10	1,5	67,39	56,79	68	Weg	68
031_B	woningen K10	4,5	67,59	58,76	68	Weg	68
031_C	woningen K10	7,5	67,31	60,31	68	Weg	68
031_D	woningen K10	10,5	66,86	61,44	67	Weg	67
032_A	woningen K10	1,5	67,38	56,78	68	Weg	68
032_B	woningen K10	4,5	67,58	58,59	68	Weg	68
032_C	woningen K10	7,5	67,31	60,22	68	Weg	68
032_D	woningen K10	10,5	66,86	61,37	67	Weg	67
033_A	woningen K10	1,5	67,38	56,73	68	Weg	68
033_B	woningen K10	4,5	67,59	58,46	68	Weg	68
033_C	woningen K10	7,5	67,31	60,15	68	Weg	68
033_D	woningen K10	10,5	66,86	61,29	67	Weg	67
034_A	woningen K10	1,5	67,39	56,82	68	Weg	68
034_B	woningen K10	4,5	67,59	58,92	68	Weg	68
034_C	woningen K10	7,5	67,31	60,4	68	Weg	68
034_D	woningen K10	10,5	66,86	61,52	67	Weg	67
035_A	woningen K10	1,5	58,05	48,69	58	Weg	58
035_B	woningen K10	4,5	60,62	53,15	61	Weg	61
035_C	woningen K10	7,5	60,32	55,21	61	Weg	61
035_D	woningen K10	10,5	59,83	56,58	61	Weg	61
036_A	woningen K10	1,5	46,54	44,49	48	Weg	48
036_B	woningen K10	4,5	48,14	45,73	49	Weg	49

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
036_C	woningen K10	7,5	49,32	47,46	50	Weg	50
036_D	woningen K10	10,5	50,19	49,85	52	Weg	52
037_A	woningen K10	1,5	46,07	44,54	47	Weg	47
037_B	woningen K10	4,5	47,48	45,7	49	Weg	49
037_C	woningen K10	7,5	48,73	47,44	50	Weg	50
037_D	woningen K10	10,5	49,57	49,82	51	Weg	51
038_A	woningen K10	1,5	47,04	45,14	48	Weg	48
038_B	woningen K10	4,5	48,76	46,53	50	Weg	50
038_C	woningen K10	7,5	49,79	48,14	51	Weg	51
038_D	woningen K10	10,5	50,79	50,15	52	Weg	52
039_A	woningen K10	1,5	48,22	45,73	49	Weg	49
039_B	woningen K10	4,5	49,71	47	51	Weg	51
039_C	woningen K10	7,5	50,48	48,57	52	Weg	52
039_D	woningen K10	10,5	51,08	50,97	53	Weg	53
040_A	woningen K10	1,5	47,97	44,79	49	Weg	49
040_B	woningen K10	4,5	49,86	46,3	51	Weg	51
040_C	woningen K10	7,5	50,56	48,13	51	Weg	51
040_D	woningen K10	10,5	51,22	50,66	53	Weg	53
041_A	woningen K10	1,5	48,22	45,26	49	Weg	49
041_B	woningen K10	4,5	49,94	46,72	51	Weg	51
041_C	woningen K10	7,5	50,7	48,44	52	Weg	52
041_D	woningen K10	10,5	51,37	50,66	53	Weg	53
042_A	woningen K10	1,5	48,89	45,44	50	Weg	50
042_B	woningen K10	4,5	50,78	47,03	51	Weg	51
042_C	woningen K10	7,5	51,4	48,78	52	Weg	52
042_D	woningen K10	10,5	51,93	51,19	53	Weg	53
043_A	woningen K10	1,5	47,47	44,85	48	Weg	48
043_B	woningen K10	4,5	49,12	46,24	50	Weg	50
043_C	woningen K10	7,5	49,94	47,76	51	Weg	51
043_D	woningen K10	10,5	50,63	49,87	52	Weg	52
044_A	woningen K10	1,5	49,98	46,18	51	Weg	51
044_B	woningen K10	4,5	51,88	47,72	53	Weg	53
044_C	woningen K10	7,5	52,37	49,42	53	Weg	53
044_D	woningen K10	10,5	52,85	51,67	54	Weg	54
045_A	woningen K10	1,5	63,66	55,22	64	Weg	64
045_B	woningen K10	4,5	64,14	57,42	64	Weg	64

Rekenpunt	Omschrijving	Hoogte (m)	Weg gecumuleerd	Spoor	LRL,cum/LVL,cum	Maatgevende bron	Cumulatie (Lcum)
045_C	woningen K10	7,5	63,87	59,16	64	Weg	64
045_D	woningen K10	10,5	63,51	60,58	64	Weg	64
046_A	woningen K10	1,5	67,68	56,56	68	Weg	68
046_B	woningen K10	4,5	67,82	58,81	68	Weg	68
046_C	woningen K10	7,5	67,48	60,6	68	Weg	68
046_D	woningen K10	10,5	66,97	61,84	67	Weg	67
047_A	woningen K10	1,5	67,59	56,6	68	Weg	68
047_B	woningen K10	4,5	67,76	58,75	68	Weg	68
047_C	woningen K10	7,5	67,43	60,55	68	Weg	68
047_D	woningen K10	10,5	66,93	61,76	67	Weg	67
048_A	woningen K10	1,5	67,78	56,57	68	Weg	68
048_B	woningen K10	4,5	67,92	58,91	68	Weg	68
048_C	woningen K10	7,5	67,53	60,71	68	Weg	68
048_D	woningen K10	10,5	67,01	61,96	67	Weg	67
049_A	woningen K10	1,5	67,54	56,64	68	Weg	68
049_B	woningen K10	4,5	67,69	58,71	68	Weg	68
049_C	woningen K10	7,5	67,38	60,51	68	Weg	68
049_D	woningen K10	10,5	66,89	61,71	67	Weg	67
050_A	woningen K10	1,5	67,18	56,58	67	Weg	67
050_B	woningen K10	4,5	67,42	58,43	68	Weg	68
050_C	woningen K10	7,5	67,15	60,28	67	Weg	67
050_D	woningen K10	10,5	66,71	61,48	67	Weg	67
051_A	woningen K10	1,5	67,23	56,36	67	Weg	67
051_B	woningen K10	4,5	67,43	58,37	68	Weg	68
051_C	woningen K10	7,5	67,15	60,22	67	Weg	67
051_D	woningen K10	10,5	66,69	61,44	67	Weg	67
052_A	woningen K10	1,5	67,13	56,62	67	Weg	67
052_B	woningen K10	4,5	67,4	58,35	68	Weg	68
052_C	woningen K10	7,5	67,16	60,21	67	Weg	67
052_D	woningen K10	10,5	66,72	61,41	67	Weg	67
						MAX	**68**

Rekenpunten acherliggende bebouwing

Buro Bouwfysica

Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai afschemende werking] , Geomilieu V4.21

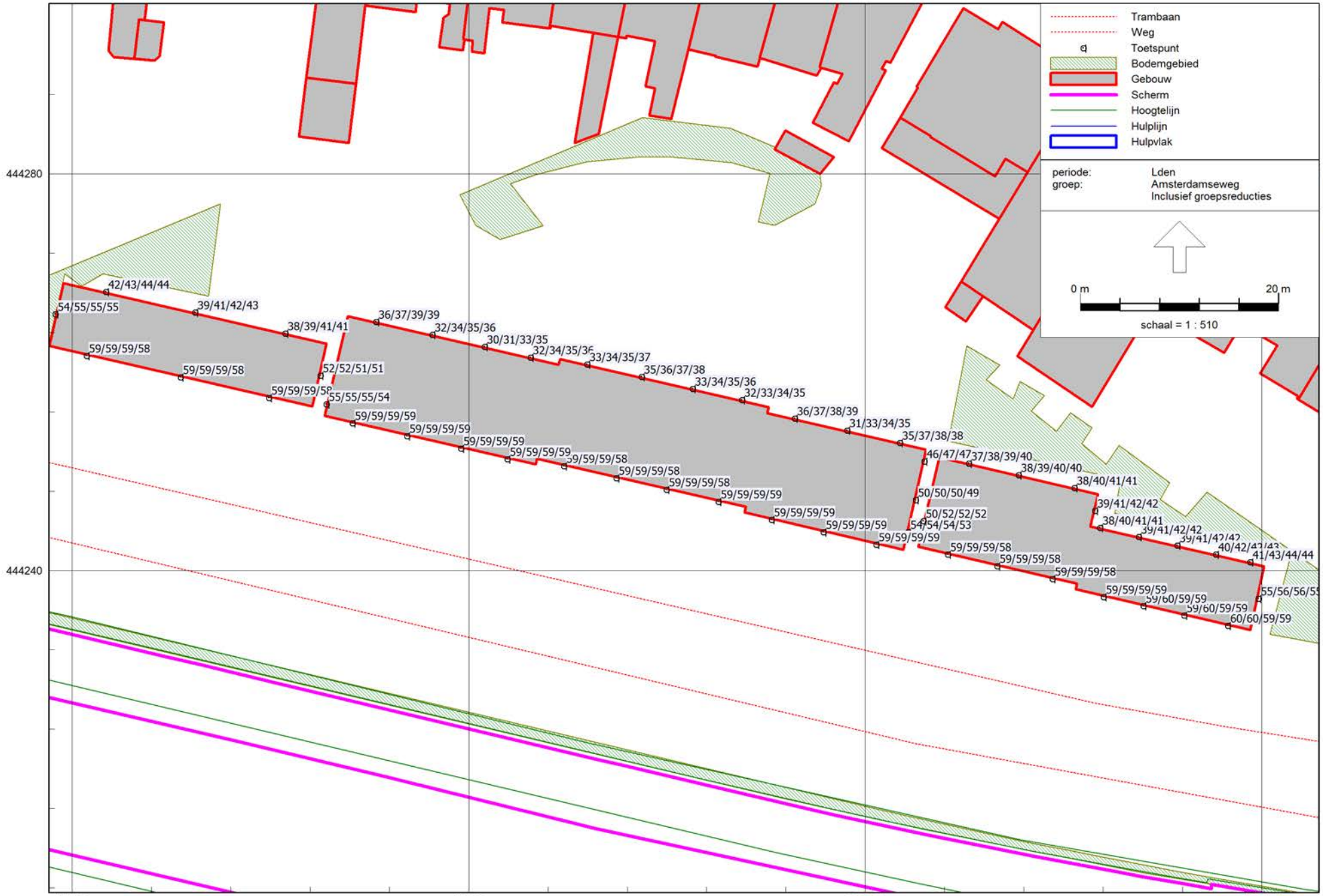
Betreft: **Verschilberekening afschermende werking achterliggende bebouwing**
gecumuleerd weg is zonder aftrek ex. art. 110g Wgh

			Weg gecumuleerd			Spoortraject		
			zonder	met		zonder	met	
Rekenpunt	Adres	Hoogte in m	Lden	Lden	Verschil	Lden	Lden	Verschil
001_A	Bouriciusstraat 9	1,5	57,67	51,69	-5,98	53,24	46,04	-7,2
001_B	Bouriciusstraat 9	4,5	59,27	53,28	-5,99	54,01	47,67	-6,34
001_C	Bouriciusstraat 9	7,5	59,82	53,99	-5,83	55,39	49,65	-5,74
001_D	Bouriciusstraat 9	10,5	59,93	54,3	-5,63	57,07	51,85	-5,22
002_A	Bouriciusstraat 3	1,5	57,28	43,57	-13,71	52,91	41	-11,91
002_B	Bouriciusstraat 3	4,5	58,71	44,97	-13,74	53,69	41,94	-11,75
002_C	Bouriciusstraat 3	7,5	59,36	46,17	-13,19	54,72	44,03	-10,69
002_D	Bouriciusstraat 3	10,5	59,54	47,93	-11,61	56,48	47,76	-8,72
003_A	Sweerts de Landastraat 69-73	1,5	58,37	45,85	-12,52	52,32	41,11	-11,21
003_B	Sweerts de Landastraat 69-73	4,5	59,45	46,76	-12,69	53,02	41,96	-11,06
003_C	Sweerts de Landastraat 69-73	7,5	60,05	47,36	-12,69	53,93	44,31	-9,62
003_D	Sweerts de Landastraat 69-73	10,5	60,3	48,26	-12,04	55,8	47,81	-7,99
004_A	Sweerts de Landastraat 53-55	1,5	60,83	56,12	-4,71	55,06	51,71	-3,35
004_B	Sweerts de Landastraat 53-55	4,5	62,25	58,08	-4,17	56,17	53,34	-2,83
004_C	Sweerts de Landastraat 53-55	7,5	62,48	58,21	-4,27	57,58	54,99	-2,59
004_D	Sweerts de Landastraat 53-55	10,5	62,44	58,18	-4,26	59,1	56,7	-2,4
005_A	Bouriciusstraat 17	1,5	56,38	53,28	-3,1	51,69	49,29	-2,4
005_B	Bouriciusstraat 17	4,5	57,64	55,04	-2,6	51,96	50,11	-1,85
005_C	Bouriciusstraat 17	7,5	58,21	55,39	-2,82	53,07	51,64	-1,43
005_D	Bouriciusstraat 17	10,5	58,43	55,55	-2,88	54,67	53,63	-1,04
006_A	Sweerts de Landastraat 37-39	1,5	62,48	61,93	-0,55	53,54	53,29	-0,25
006_B	Sweerts de Landastraat 37-39	4,5	63,51	63,19	-0,32	55,52	55,58	0,06
006_C	Sweerts de Landastraat 37-39	7,5	63,57	63,2	-0,37	57,35	57,43	0,08
006_D	Sweerts de Landastraat 37-39	10,5	63,38	62,94	-0,44	59,19	59,28	0,09
				MAX	**-0,32**			**0,09**
				MIN	**-13,74**			**-11,91**
				GEM	**-6,50**			**-5,22**

Bijlage 4: Geluidbelastingen met maatregelen

Amsterdamseweg Lden in dB na aftrek ingevolge ex. art. 110g Wgh

Stil asfalt (dunne deklagen B) L=300 m

Wegverkeerslawaai - RMW-2012, [versie van Gebied - wegverkeer 2027 stil asfalt] , Geomilieu V4.21

Buro Bouwfysica

Spoorweglawaai Lden in dB
Geluidscherm L=300m, H=5m

Buro Bouwfysica

Railverkeerslawaai - RMR-2012, [versie van Gebied - Spoorweglawaai, geluidscherm] , Geomilieu V4.21

Aveco de Bondt
ingenieursbedrijf

Memo

Ter attentie van	Vof Arnhemse Heeren
Datum	11 augustus 2017
Projectnummer	17.0653
Onderwerp	Luchtkwaliteit ontwikkeling Arnhemse Heeren

Inleiding

Vof Arnhemse Heeren is voornemens aan de Amsterdamseweg te Arnhem 19 grondgebonden woningen te realiseren.

Aangezien de voorgenomen ontwikkeling niet bij recht op grond van het vigerende bestemmingsplan gerealiseerd kan worden, dient ten behoeve van de voorgenomen ontwikkeling een ruimtelijke procedure gevoerd te worden. Onderdeel hiervan is de onderbouwing dat de voorgenomen ontwikkeling voldoet aan een goede ruimtelijke ordening.

Wettelijk kader

De Wet luchtkwaliteit (verankerd in de Wet Milieubeheer hoofdstuk 5, titel 5.2) is een implementatie van diverse Europese richtlijnen omtrent luchtkwaliteit, waarin onder andere grenswaarden voor vervuilende stoffen in de buitenlucht zijn vastgesteld ter bescherming van mens en milieu. In Nederland zijn stikstofdioxide (NO_2) en zwevende deeltjes als PM_{10} (fijn stof) de maatgevende stoffen waarvan de concentratieniveaus het dichtst bij de grenswaarden liggen. Overschrijdingen van de grenswaarden komen, uitzonderlijke situaties daargelaten, bij andere stoffen niet voor.

Als kan worden aangetoond dat aan één of een combinatie van voorwaarden uit de Wet luchtkwaliteit wordt voldaan, vormen luchtkwaliteitseisen in beginsel geen belemmering voor het uitoefenen van de bevoegdheid. Deze voorwaarden zijn:

a. er is geen sprake van een feitelijke of dreigende overschrijding van de grenswaarde;
b. een project leidt – al dan niet per saldo – niet tot een verslechtering van de luchtkwaliteit;
c. een project draagt 'niet in betekenende mate' bij aan de concentratie van fijn stof en stikstofdioxide;
d. een project is genoemd of past binnen het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) of een regionaal programma van maatregelen.

Besluiten en Regelingen welke gekoppeld zijn aan de Wet luchtkwaliteit zijn ondermeer de Regeling beoordeling luchtkwaliteit 2007 en het Besluit en de Regeling niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen).

Besluit niet in betekenende mate bijdragen (luchtkwaliteitseisen)
Deze algemene maatregel van bestuur, verder te noemen het “Besluit nibm”, geeft aan wanneer een project niet in betekenende mate bijdraagt aan de luchtkwaliteit. Dat is het geval als de toename van fijn stof of stikstof niet meer bedraagt dan 3% van de jaargemiddelde concentratie (maximaal 1,2 µg/m^3). Concreet betekent dit dat de toevoeging van 1.500 woningen of 100.000 m^2 kantoorruimte aan een enkele ontsluitingsweg) als niet relevant wordt bestempeld.

NSL
Gekoppeld aan de 'Wet luchtkwaliteit' is het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL), waaraan vervolgens het Regionaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (RSL) hangt. Het NSL bevat enerzijds alle maatregelen die de luchtkwaliteit verbeteren en anderzijds alle ruimtelijke ontwikkelingen die de luchtkwaliteit verslechteren. De positieve effecten (maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren) overtreffen de negatieve effecten (ruimtelijke projecten die de luchtkwaliteit verslechteren), zodat door uitvoering van het NSL overal in Nederland de grenswaarde voor fijn stof en de grenswaarde voor stikstofdioxide worden gehaald.

Bij ieder (ruimtelijk) project moet toetsing aan de grenswaarden voor luchtkwaliteit plaatsvinden, met andere woorden het moet duidelijk zijn welke gevolgen het project heeft voor de luchtkwaliteit.

Resultaten toets Wet luchtkwaliteit
Onderhavig plan maakt de realisatie van circa 19 woningen mogelijk. Hiermee past de voorgenomen ontwikkeling ruim binnen de kaders zoals gesteld in het besluit ‘Niet in betekenende mate’ waardoor geconcludeerd wordt dat het plan voldoet aan voorwaarde c uit de Wet luchtkwaliteit.

Goed woon- en leefklimaat
Naast de effecten van de voorgenomen ontwikkeling op de luchtkwaliteit, moet worden bezien of er voor de te realiseren woningen voldaan kan worden aan een goed woon- en leefklimaat ten aanzien van het aspect luchtkwaliteit. Om te bepalen of de plaatselijke luchtkwaliteit voldoet aan de normen voor een goed woon- en leefklimaat is gebruik gemaakt van de NSL-monitoringstool. Sinds 2010 vindt jaarlijks een monitoring plaats van het NSL. Daarin wordt de ontwikkeling van de luchtkwaliteit gevolgd en wordt de uitvoering van de maatregelen en projecten, die zijn opgenomen in het NSL, bijgehouden. Ten behoeve van deze monitoring worden berekeningen uitgevoerd met de Monitoringstool. Indien uit de monitoring blijkt dat de doelstellingen van het NSL niet worden gehaald, kunnen extra maatregelen worden getroffen.

Op basis van de NSL-monitoringstool (zie bijlage 1) blijkt dat de achtergrondconcentraties fijn stof en stikstofdioxide ter plaatse van het in 2020 respectievelijk 21,5 µg/m^3 en 23,9 µg/m^3 bedragen. Hiermee wordt ruim voldaan aan de wettelijke norm van 40 µg/m^3. Voor zeer fijn stof ($PM_{2.5}$) geldt een norm van 25 µg/m^3. Ter plaatse van het plangebied bedraagt de concentratie zeer fijn stof op grond van het NSL 13,1 µg/m^3. Hiermee wordt ook voor zeer fijn stof voldaan aan de geldende normen.

Conclusie

Op basis van het voorgaande wordt geconcludeerd dat zowel vanuit de Wet milieubeheer als vanuit een goede ruimtelijke ordening de luchtkwaliteit geen belemmering vormt voor de voorgenomen ontwikkeling van Arnhemse Heeren.

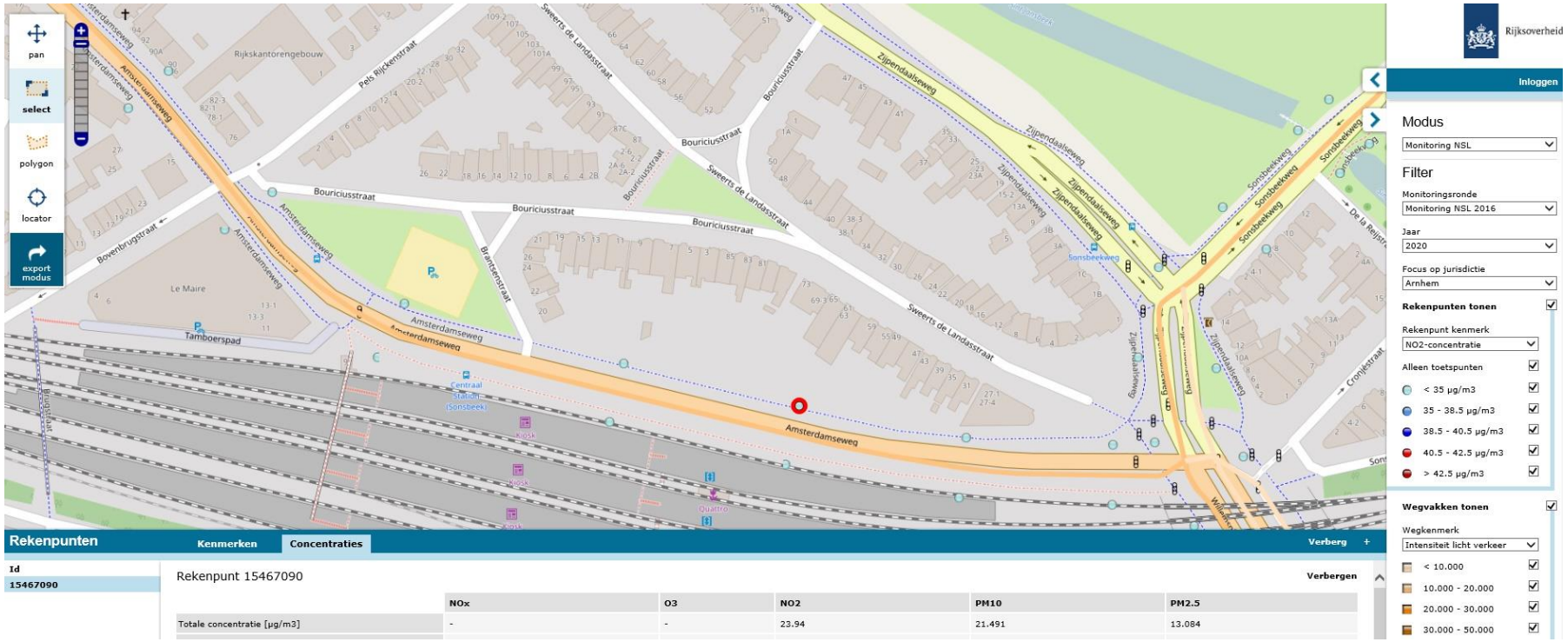
Opgesteld door:

ing. J.W. (Jeroen) Hendriks
Senior Adviseur Ruimte & Milieu

Bijlage 1: Gegevens NSL-monitoringstool

Bijlage 1: gegevens NSL-monitoringstool

Adviesgroep AVIV BV
Langestraat 11
7511 HA Enschede

Externe veiligheid spoor

Arnhem Centraal

Project : 163050
Datum : 11 februari 2016
Auteurs : ing. A.J.H. Schulenberg
B.S. van Holten

Opdrachtgever:
Gemeente Arnhem
t.a.v. ing. Y.H.J.M. Gerritsen
Postbus 9200
6800 HA Arnhem

Inhoudsopgave

1. Inleiding 2

2. Normstelling externe veiligheid 3
2.1. Wet- en regelgeving 3
2.2. Risicobenadering 3
2.2.1. Plaatsgebonden risico 3
2.2.2. Groepsrisico 4
2.3. Plasbrandaandachtsgebied (PAG) 6

3. Uitgangspunten risicoberekening 7
3.1. RBM II 7
3.2. Transportintensiteit 7
3.3. Trajecteigenschappen 7
3.4. Aanwezigheid personen 8

4. Resultaten 10
4.1. Plaatsgebonden risico 10
4.2. Groepsrisico 10
4.3. Plasbrandaandachtsgebied 13

5. Conclusie 14

Referenties 15

Bijlage 1. Gegevens bebouwing 16

1. Inleiding

De gemeente Arnhem is voornemens om een aantal kantoorgebouwen rondom het centraal station te transformeren tot appartementen. Het plangebied is gelegen binnen 200 m van de spoorlijn Arnhem - Velperbroek aansluiting.

De gemeente Arnhem wenst inzicht in de hoogte van het groepsrisico voor zes mogelijke invullingen (zie bijlage 1). In deze rapportage worden de resultaten van de risicoberekeningen gepresenteerd.

De rapportage is al volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt de normstelling externe veiligheid voor transportroutes toegelicht. De gehanteerde gegevens en uitgangspunten zijn samengevat in hoofdstuk 3. In hoofdstuk 4 wordt het resultaat van de berekeningen getoond. Hoofdstuk 5 ten slotte bevat de conclusie.

2. Normstelling externe veiligheid

2.1. Wet- en regelgeving

Het transport van gevaarlijke stoffen brengt risico's met zich mee door de mogelijkheid dat bij een ongeval gevaarlijke stoffen kunnen vrijkomen. Het risico voor personen die verblijven in de omgeving wordt gevat onder het begrip externe veiligheid (EV). Voor het transport van gevaarlijke stoffen over de weg, het spoor en het binnenwater is een risiconormering vastgesteld. In het Besluit externe veiligheid transportroutes (Bevt) zijn de regels opgenomen voor de ruimtelijke ordening [1]. Voor infrabesluiten zijn de regels vastgelegd in de Beleidsregels EV-beoordeling Tracébesluiten (de Beleidsregels) [2].

Op 1 april 2015 is het Basisnet volledig in werking getreden. Het basisnet bestaat uit een aangewezen aantal routes (wegen, spoorwegen en vaarwegen) waarop het mogelijk moet zijn en blijven om gevaarlijke stoffen te vervoeren. Het doel van het Basisnet is het vastleggen en waarborgen van een duurzame balans tussen het vervoer van gevaarlijke stoffen, de ruimtelijke omgeving en de veiligheid van mensen die wonen en werken langs de route. Het Basisnet stelt grenzen aan het risico vanwege het vervoer van gevaarlijke stoffen over wegen, vaarwegen en spoorlijnen alsmede aan ruimtelijke ontwikkelingen langs die wegen, vaarwegen en spoorlijnen. Voor elke weg, spoorlijn en vaarweg die deel uitmaakt van het Basisnet, is vastgesteld hoeveel risico het vervoer van gevaarlijke stoffen over die weg, spoorlijn of vaarweg maximaal mag veroorzaken. De basisnetroutes en deze zogenoemde "risicoplafonds" zijn vastgelegd in de regeling basisnet [3].

2.2. Risicobenadering

De risicobenadering externe veiligheid kent twee begrippen om het risiconiveau voor activiteiten met gevaarlijke stoffen in relatie tot de omgeving aan te geven. Deze begrippen zijn het plaatsgebonden risico (PR) en het groepsrisico (GR).

Met het PR wordt de aan te houden afstand geëvalueerd tussen de activiteit en kwetsbare functies in de omgeving. Of een functie kwetsbaar of beperkt kwetsbaar is, is te vinden in het Besluit externe veiligheid Inrichtingen (Bevi) [4]. Voorbeelden van kwetsbare objecten zijn woningen, scholen, ziekenhuizen en grote kantoorgebouwen. Beperkt kwetsbare objecten zijn onder andere verspreid liggende woningen, sporthallen en bedrijfsgebouwen.

Met het GR wordt geëvalueerd of als gevolg van een ongeval een groot aantal slachtoffers kan vallen, doordat een grote groep personen blootgesteld wordt.

2.2.1. Plaatsgebonden risico

Het PR is de kans per jaar dat een persoon, die zich continu en onbeschermd op een bepaalde plaats in de omgeving van een transportroute bevindt, overlijdt door een ongeval met het transport van gevaarlijke stoffen op die route. Plaatsen met een gelijk

risico kunnen door zogenaamde risicocontouren op een kaart worden weergegeven. Het PR leent zich daarmee goed voor het vaststellen van een veiligheidszone tussen een route en kwetsbare bestemmingen zoals woonwijken. In tabel 1 wordt weergegeven welke normen voor het plaatsgebonden risico van toepassing zijn.

Type object	**Omgevingsbesluit**
Kwetsbare objecten	Grenswaarde PR 10^{-6}
Beperkt kwetsbare objecten	Richtwaarde PR 10^{-6}

Tabel 1. Normen plaatsgebonden risico

De grenswaarde moet ten allen tijde in acht worden genomen, het bevoegd gezag mag niet van de grenswaarde afwijken. Voor de richtwaarde geldt dat uitsluitend in geval van zwaarwegende belangen (zoals economische) daarvan mag worden afgeweken. Voor ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving van basisnetroutes dienen de afstanden rechtstreeks getoetst te worden aan de risicoplafonds zoals die zijn vastgesteld in de Regeling Basisnet [3]. Voor ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving van andere dan de basisnetroutes dienen de afstanden getoetst te worden aan de berekende 10^{-6} contour van het plaatsgebonden risico. In veel gevallen is een risicoberekening niet nodig en kan worden volstaan met het toepassen van de vuistregels uit de Handleiding Risicoanalyse Transport (Hart) [5].

2.2.2. Groepsrisico

Indien een plangebied ligt binnen het invloedsgebied van een transportroute waarover gevaarlijke stoffen worden vervoerd, wordt in de toelichting bij het bestemmingsplan en in de ruimtelijke onderbouwing van de omgevingsvergunning in elk geval ingegaan op:

- de mogelijkheden tot voorbereiding van bestrijding en beperking van de omvang van een ramp op die transportroute, en
- voor zover dat plan of die vergunning betrekking heeft op nog niet aanwezige kwetsbare of beperkt kwetsbare objecten: de mogelijkheden voor personen om zich in veiligheid te brengen indien zich op die transportroute een ramp voordoet.

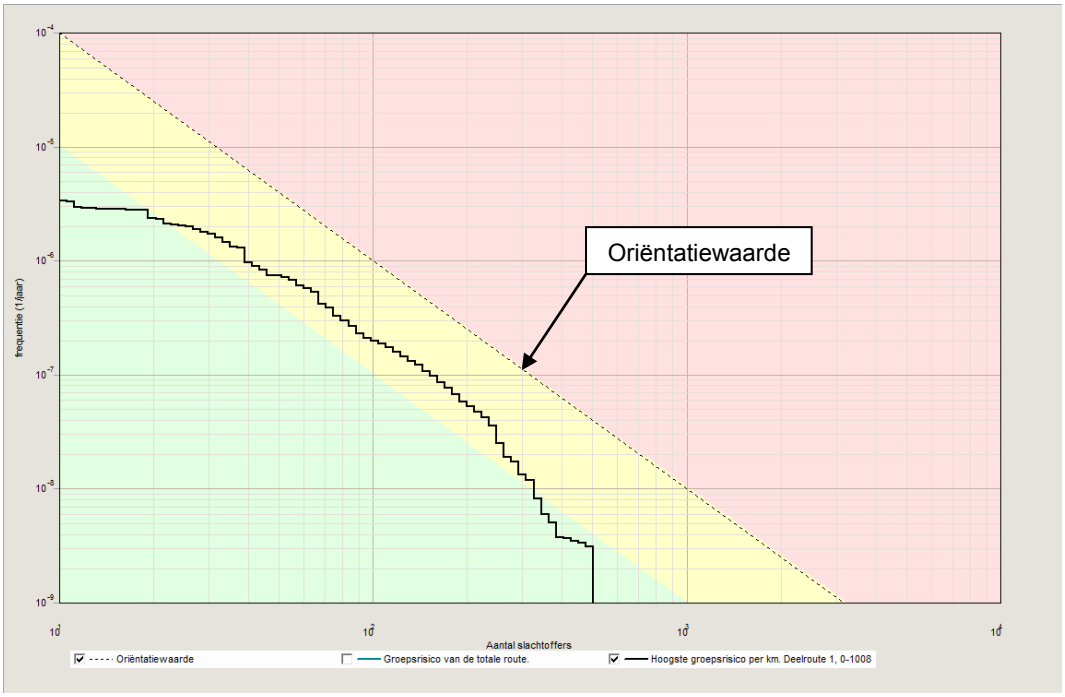
Als het groepsrisico door een bestemmingsplan dat geheel of gedeeltelijk gelegen is binnen 200 m van een transportroute meer dan 10% toeneemt ten opzichte van de bestaande situatie en groter is dan 10% van de oriëntatiewaarde dient het groepsrisico te worden verantwoord. Dit wordt ook wel aangeduid als de verantwoordingsplicht groepsrisico. In de motivering bij het betrokken besluit moeten tenminste de volgende gegevens worden opgenomen:

- 1°. de dichtheid van personen in het invloedsgebied van de transportroute op het tijdstip waarop het plan of besluit wordt vastgesteld, rekening houdend met de in dat gebied reeds aanwezige personen en de personen die in dat gebied op grond van het geldende bestemmingsplan of de geldende bestemmingsplannen of een omgevingsvergunning redelijkerwijs te verwachten zijn, en
  2°. de als gevolg van het bestemmingsplan of de omgevingsvergunning redelijkerwijs te verwachten verandering van de dichtheid van personen in het gebied waarop dat plan of die vergunning betrekking heeft;

- het groepsrisico op het tijdstip waarop het plan of de vergunning wordt vastgesteld en de bijdrage van de in dat plan of besluit toegelaten kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten aan de hoogte van het groepsrisico, vergeleken met de oriëntatiewaarde;
- de maatregelen ter beperking van het groepsrisico die bij de voorbereiding van het plan of de vergunning zijn overwogen en de in dat plan of die vergunning opgenomen maatregelen, waaronder de steden-bouwkundige opzet en voorzieningen met betrekking tot de inrichting van de openbare ruimte, en
- de mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen met een lager groepsrisico en de voor- en nadelen daarvan.

Het groepsrisico geeft aan wat de kans is op een ongeval met tien of meer dodelijke slachtoffers in de omgeving van de beschouwde activiteit, kortom de kans op een ramp. Het aantal personen dat in de omgeving van de route verblijft, bepaalt mede de hoogte van het GR. Het GR wordt weergegeven in een zogenaamde fN-curve, op de verticale as staat de cumulatieve kans per jaar f op een ongeval met N of meer slachtoffers en op de horizontale as het aantal slachtoffers. Figuur 1 geeft een voorbeeld.

Het groepsrisico wordt bepaald per kilometer route en vergeleken met de oriëntatiewaarde. Deze waarde helpt het bevoegd gezag bij de afweging of de kans op een ramp opweegt tegen het maatschappelijk voordeel van het voorgenomen besluit. Het begrip *oriëntatie*waarde houdt in dat het bevoegd gezag gemotiveerd kan besluiten een hogere kans op een ramp te accepteren.

Figuur 1. Voorbeeld groepsrisico transportroute

2.3. Plasbrandaandachtsgebied (PAG)

Incidenten met grote lekkage van gevaarlijke stoffen komen heel weinig voor. Het meest voorkomende type incident op wegen en spoorwegen is een lekkage van een brandbare vloeistof zoals benzine. Naast het voldoen aan het plaatsgebonden risico en het verantwoorden van het groepsrisico moet het bevoegd gezag daarom tevens ingaan op een keuze om te bouwen in het zogeheten plasbrandaandachtsgebied (PAG). Het PAG is het gebied naast Basisnetroutes waarbij rekening gehouden wordt met de effecten van een plasbrand. Deze kan ontstaan wanneer bij een ongeval vrijgekomen brandbare vloeistof ontstoken wordt. Met het oog op een dergelijk ongeval zijn in het Bouwbesluit 2012 en de daarop berustende ministeriële regeling bouwvoorschriften gegeven voor gebouwen in plasbrandaandachtsgebieden. De plasbrandaandachtsgebieden zijn bij ministeriële regeling aangewezen [3].

3. Uitgangspunten risicoberekening

3.1. RBM II

Het risico van het transport is berekend met RBM II versie 2.3, ontwikkeld in opdracht van Rijkswaterstaat voor evaluatie van transportroutes [5]. Voor de berekening zijn de volgende gegevens nodig:

- De transportintensiteit van gevaarlijke stoffen.
- Trajecteigenschappen zoals de uitstromingsfrequentie, de kans per voertuigkilometer dat een spoorketelwagen met gevaarlijke stoffen betrokken raakt bij een ongeval zodanig dat er uitstroming van de stof optreedt.
- Het aantal personen dat langs de route blootgesteld wordt aan de gevolgen van een ongeval. De bevolkingsdichtheden worden aangegeven in een 50x50 m grid en in veelhoeken met een uniforme dichtheid per veelhoek.
- De meteorologische condities: hiervoor is weerstation Deelen gebruikt.

3.2. Transportintensiteit

Gerekend is met de voorgeschreven vervoersintensiteiten conform bijlage 2 van de Regeling Basisnet [3]. Bij de risicoberekening wordt standaard aangenomen dat 29% van het transport overdag plaatsvindt tussen 8:00 en 18:30 uur en 71% 's nachts [5]. Tabel 2 toont de jaarintensiteit van beladen spoorketelwagens.

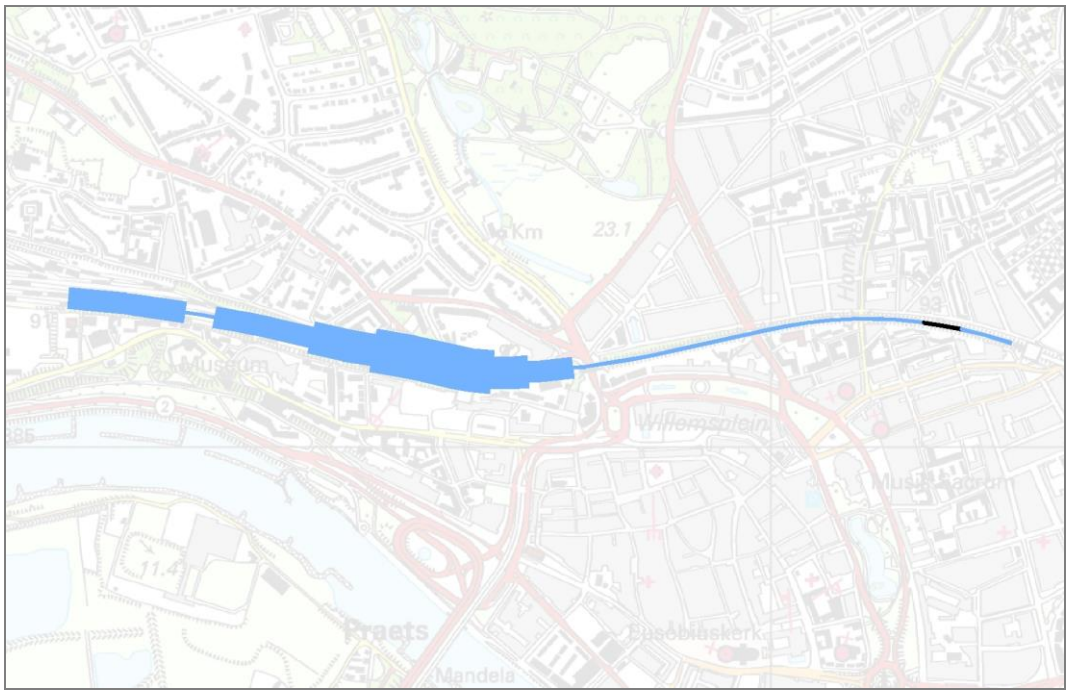
Hoofdcategorie	Stofcat.	Voorbeeldstof	Hoeveelheid
Brandbaar gas	A	Propaan	1700
Toxisch gas	B2	Ammoniak	200
	B3	Chloor	0
Brandbare vloeistof	C3	Pentaan	1050
Toxische vloeistof	D3	Acrylnitril	50
	D4	Acroleïne	50

Tabel 2. Jaarintensiteit spoortraject Arnhem West aansl. - Arnhem - Velperpoort aansl.

3.3. Trajecteigenschappen

In de berekeningen is uitgegaan van de ongevalsfrequentie van 6.07 10^{-8} per wagenkilometer voor een traject met wisseltoeslag en 2.77 10^{-8} voor een traject zonder wisseltoeslag. Er is een baanvaksnelheid aangehouden van groter dan 40 km/uur.

Het traject is gedefinieerd met een breedte (de afstand tussen de as van de buitenste sporen) variërend tussen 9 m en 95 m. Ter hoogte van het station is een spoorbreedte van 95 m gehanteerd. De ligging van het beschouwde traject wordt getoond in figuur 2.

Figuur 2. Breedte spoortraject en wisseltoeslag

Trajectdeel met wisseltoeslag
Trajectdeel zonder wisseltoeslag

3.4. Aanwezigheid personen

Voor de aanwezigheid van personen in de omgeving van het plangebied is gebruik gemaakt van een studie uit 2012 voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal [6]. De aanwezigheidsgegevens binnen het plangebied zijn geleverd door de opdrachtgever [7]. De volgende situaties worden onderscheiden:

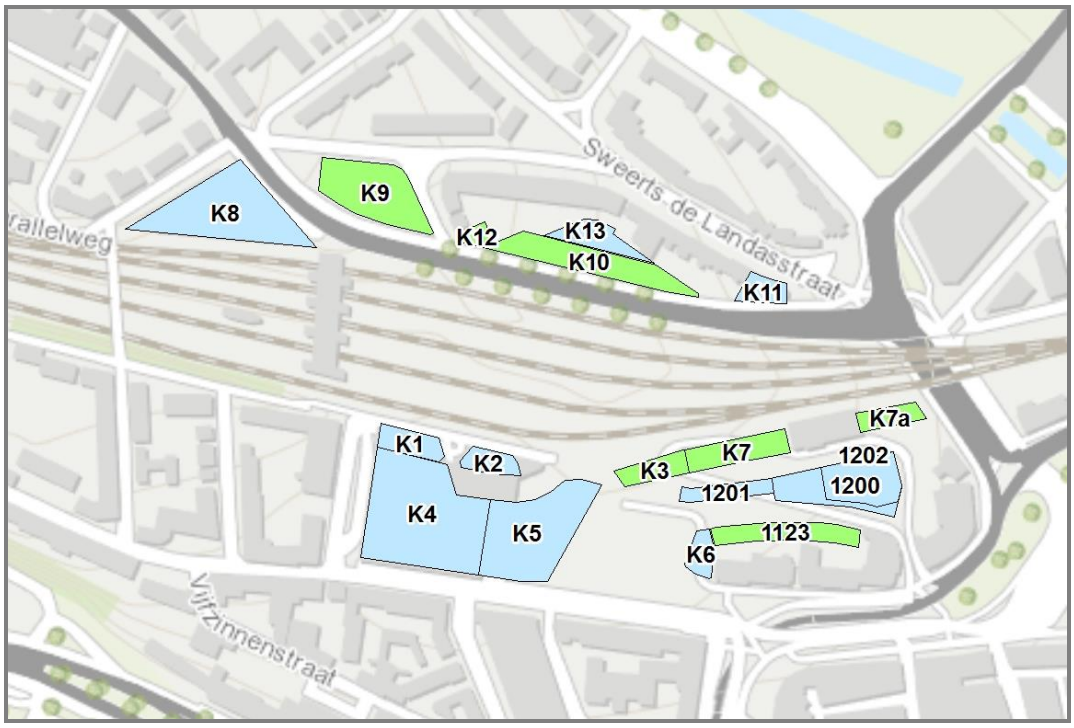
1. Huidige situatie bestemmingsplan Arnhem Centraal.
2a. Vlakken K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie wonen.
2b. Vlakken K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie hotel.
3a. Vlakken K3 en K7 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie wonen.
3a. Vlakken K3 en K7 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie hotel.
4a. Vlakken K9, K10 en K12 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie wonen.
4b. Vlakken K9, K10 en K12 van kantoren naar appartementen en vlak 1123 functie hotel.

In bijlage 1 worden de details beschreven over de modellering van de omgeving

De beschreven situaties zijn schematisch samengevat in tabel 3. De te wijzigen vlakken ten opzichte van de huidige situatie zijn groen weergegeven in tabel 3 en figuur 3.

Vlak	1	2a	2b	3a	3b	4a	4b
K3	K	W	W	W	W	K	K
K7	K	W	W	W	W	K	K
K7a	K	W	W	K	K	K	K
K9	K	W	W	K	K	W	W
K10	K	W	W	K	K	W	W
K12	K	W	W	K	K	W	W
1123	W	W	H	W	H	W	H

Tabel 3. Functie per vlak en situatie. K=kantoor; W=wonen; H=hotel

Figuur 3. Gebieden Arnhem Centraal

4. Resultaten

4.1. Plaatsgebonden risico

In de Regeling Basisnet zijn voor de trajecten Arnhem West aansl. - Arnhem en Arnhem - Velperpoort aansl. vastgesteld dat de plaatsgebonden risicocontour 10^{-6}, vanuit het hart van het spoortraject gemeten, niet groter mag zijn dan 0 m [3]. Dit betekent dat het plaatsgebonden risico op deze trajecten niet hoger mag zijn dan 10^{-6}.

Het plaatsgebonden risico vormt daarmee geen belemmering voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal en de geplande wijzigingen.

4.2. Groepsrisico

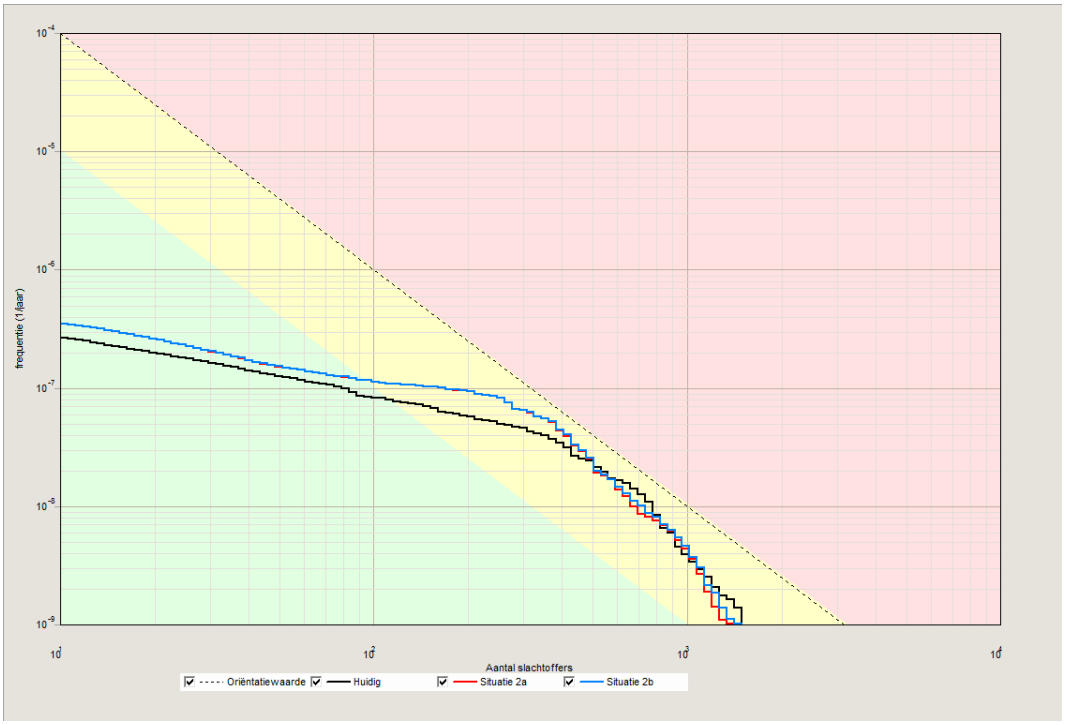
Het groepsrisico is berekend voor de huidige omgevingssituatie en 6 varianten. Tabel 4 toont de mate van overschrijding van de oriëntatiewaarde. Er is aangegeven hoeveel de berekende frequentie op een bepaald aantal slachtoffers maximaal afwijkt van de oriëntatiewaarde. Een waarde van 0.68 betekent dat het berekende GR over de gehele curve voor een zeker aantal slachtoffers 1.5 keer kleiner is dan de oriëntatiewaarde.

Situatie	Omgeving	Factor t.o.v. OW
1	Huidige situatie	0.68[1]
2a	K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 wonen, 1123 wonen	0.76
2b	K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 wonen, 1123 Hotel	0.76
3a	K3, K7, wonen, 1123 wonen	0.73
3b	K3, K7, wonen, 1123 Hotel	0.75
4a	K9, K10 en K12 wonen, 1123 wonen	0.63
4b	K9, K10 en K12 wonen, 1123 Hotel	0.64

Tabel 4. Groepsrisico als factor ten opzichte van de oriëntatiewaarde (OW)

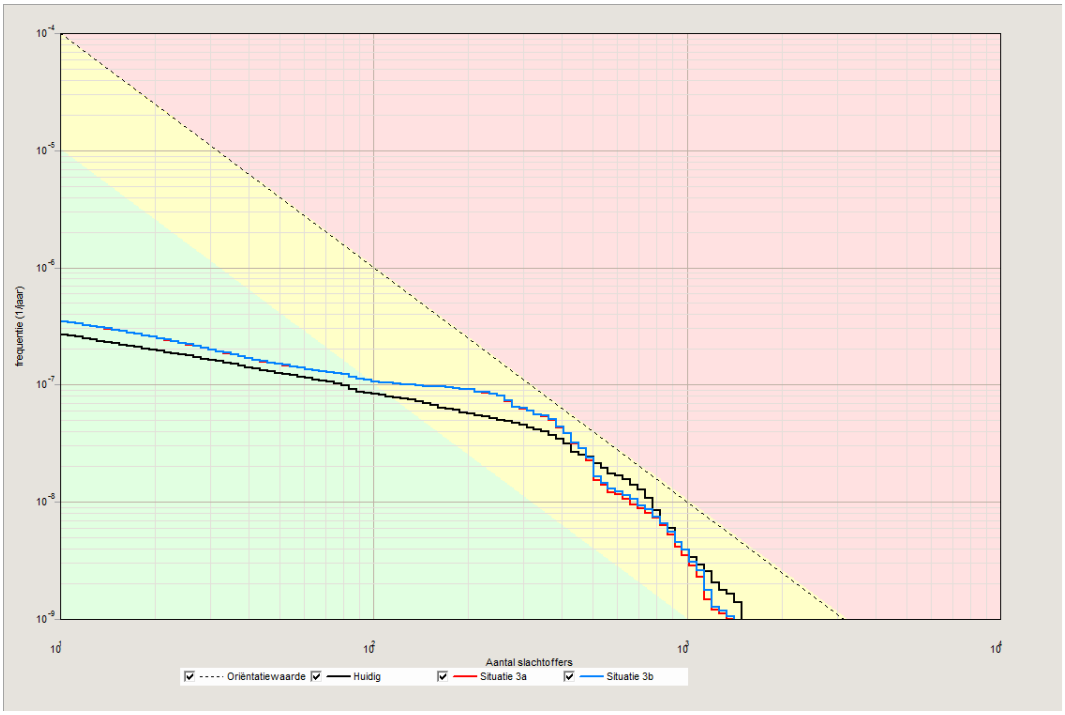
Uit tabel 2 blijkt dat, afhankelijk van de gekozen variant, het groepsrisico toeneemt of juist afneemt. Figuren 4 t/m 6 tonen de GR-curven. Situaties 4a en 4b zijn de gunstigste varianten. De wijzigingen leiden voor deze varianten tot een afname van de factor t.o.v. de oriëntatiewaarde. Varianten 2a en 2b zijn het ongunstigst en daarna varianten 3a en 3b, deze varianten leiden tot een toename van de factor t.o.v. de oriëntatiewaarde. Het verschil in tussen de a- en b-varianten (wonen of hotel in 1123) is steeds gering.

[1] De hier berekende waarde is lager dan in [6]. Dit heeft te maken met een wijziging in de omgeving, zie bijlage 1.

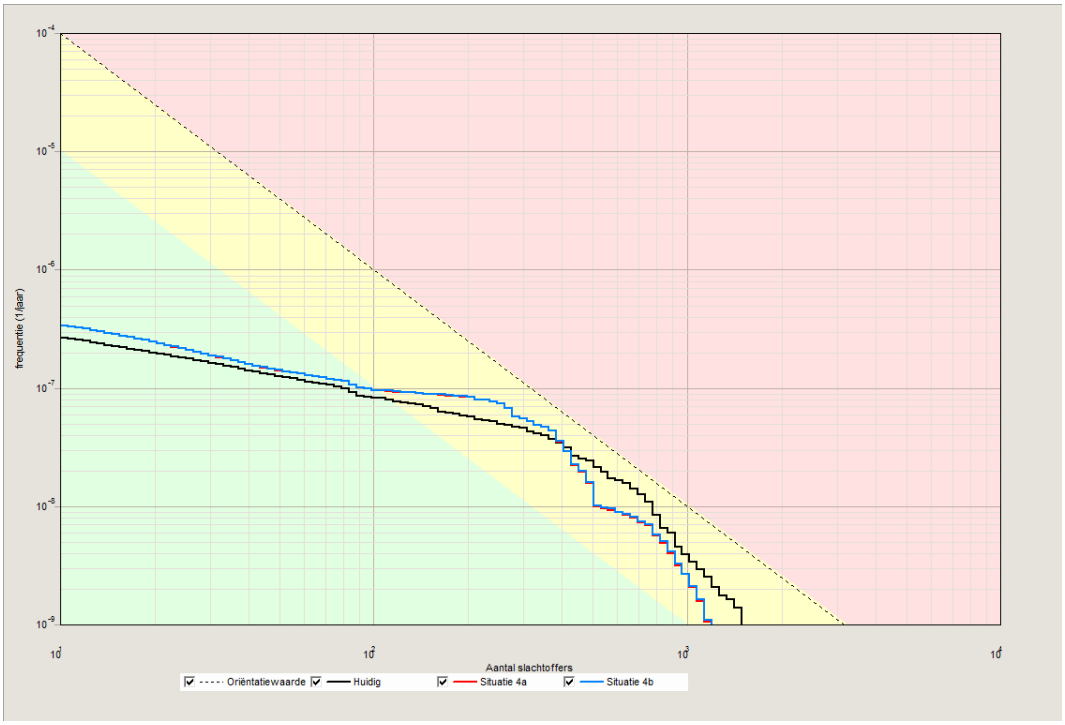
Figuur 4. Groepsrisicocurven, huidige situatie vergeleken met 2a en 2b

1. Huidige situatie
2a. K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 wonen, 1123 wonen
2b. K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 wonen, 1123 hotel

Figuur 5. Groepsrisicocurven, huidige situatie vergeleken met 3a en 3b

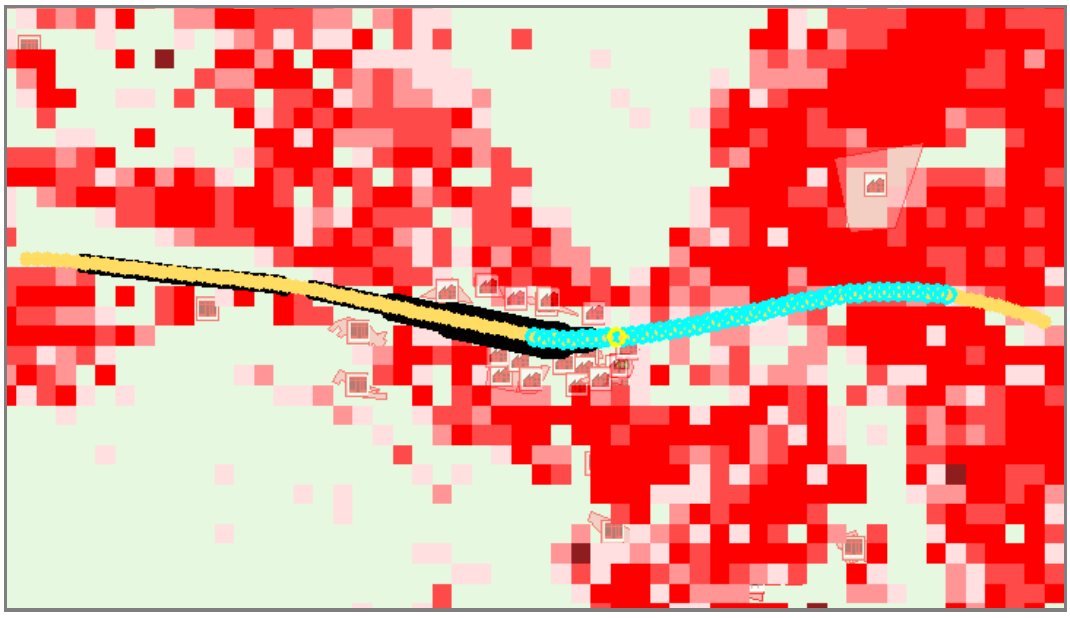
1. Huidige situatie
3a. K3, K7, wonen, 1123 wonen
3b. K3, K7, wonen, 1123 hotel

Figuur 6. Groepsrisicocurven, huidige situatie vergeleken met 4a en 4b

1. Huidige situatie
4a. K9, K10 en K12 wonen, 1123 wonen
4b. K9, K10 en K12 wonen, 1123 hotel

Figuur 7 vat het berekeningsresultaat op een andere wijze samen. In de figuur is het gedeelte van het traject dat het kilometervak met het maximale groepsrisico omvat weergegeven met blauwe cirkels. Geel gemarkeerd is het ongevalspunt dat de grootste bijdrage levert aan het groepsrisico van dit kilometervak. Dit punt ligt ten oosten van station Arnhem.

Figuur 7. Kilometer hoogste groepsrisico situatie 2a

: Deel van het traject dat het kilometervak met het hoogste groepsrisico bevat en een aanduiding van de grootte van dit groepsrisico. Rood gekleurd is groter dan de oriëntatiewaarde.

: Ongevalspunten met de grootste bijdrage aan het groepsrisico van dit kilometervak.

: Deel van het traject met een groepsrisico tussen 0.1 en 1 keer de oriëntatiewaarde.

4.3. Plasbrandaandachtsgebied

Het plasbrandaandachtsgebied (PAG) is het gebied tot 30 m van het spoor waarin, bij de realisering van (kwetsbare) objecten, rekening dient te worden gehouden met de effecten van een plasbrand. De 30 m voor het PAG wordt gemeten vanaf de buitenste spoorstaaf van de spoorbundel. In de Regeling basisnet is voor de hier beschouwde trajecten geen PAG voorgeschreven [3]. Voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal hoeft derhalve geen rekening te worden gehouden met de effecten van een plasbrand.

5. Conclusie

Het externe veiligheidsrisico door het transport van gevaarlijke stoffen over het spoor ter hoogte van de Oude Stationsstraat te Arnhem is berekend voor zeven omgevingssituaties.

Plaatsgebonden risico
Het plaatsgebonden risico veroorzaakt door transport van gevaarlijke stoffen over het spoortraject mag niet hoger zijn dan 10^{-6}. Het plaatsgebonden risico vormt geen belemmering voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal en de geplande wijzigingen.

Groepsrisico
Het groepsrisico is berekend voor de huidige situatie en 6 varianten. Afhankelijk van het type variant is er een toename of afname van het groepsrisico.

Voor de huidige situatie is de overschrijdingsfactor 0.68 keer de oriëntatiewaarde. De berekeningen voor varianten 2a en 2b en 3a en 3b hebben geleid tot een toename van het groepsrisico (overschrijdingsfactor tussen 0.73 en 0.76). Voor varianten 4a en 4b hebben de berekeningen geleid tot een afname van het groeprisico (overschrijdingsfactor respectievelijk 0.63 en 0.64).

Plasbrandaandachtsgebied
Het plasbrandaandachtsgebied (PAG) is niet van toepassing op de beschouwde trajecten. Voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal hoeft derhalve geen rekening te worden gehouden met de effecten van een plasbrand.

Referenties

1.	Ministerie IenM	2014	Besluit externe veiligheid transportroutes Stb. 2013, 465
2.	Ministerie IenM	2015	Beleidsregels EV-beoordeling Tracébesluiten Stct. 2014, 25839
3.	Ministerie IenM	2014	Regeling Basisnet Stct. 2014, 8242
4.	Ministerie IenM	2015	Handleiding risicoanalyse transport versie 1.1
5.	Ministerie IenM	2012	RBM II versie 2.3
6.	AVIV	2012	Externe veiligheid spoor Arnhem Centraal Rapportnr. 122203
7.	Gemeente Arnhem	2006	Arnhem Centraal (mrt. 2006) Programma Dienst Stadsontwikkeling

Bijlage 1. Gegevens bebouwing

De gegevens voor de bebouwing in de omgeving van het spoor zijn overgenomen uit het onderzoek Externe veiligheid spoor Arnhem Centraal [6]. Voor de hier gehanteerde huidige situatie is uitgegaan van situatie 2, model 1 in dat onderzoek. Dit betekent voor vlak 1123 winkels in de plint (60 personen overdag) en woningen in de drie verdiepingen (48 personen overdag en 96 ’s nachts). In [6] voor vlak K7a ten onrechte uitgegaan van 271 personen in de nachtperiode. De aanwezigheid ’s nachts is nu op nul gezet.

1.1. Bestemmingsplan Arnhem Centraal

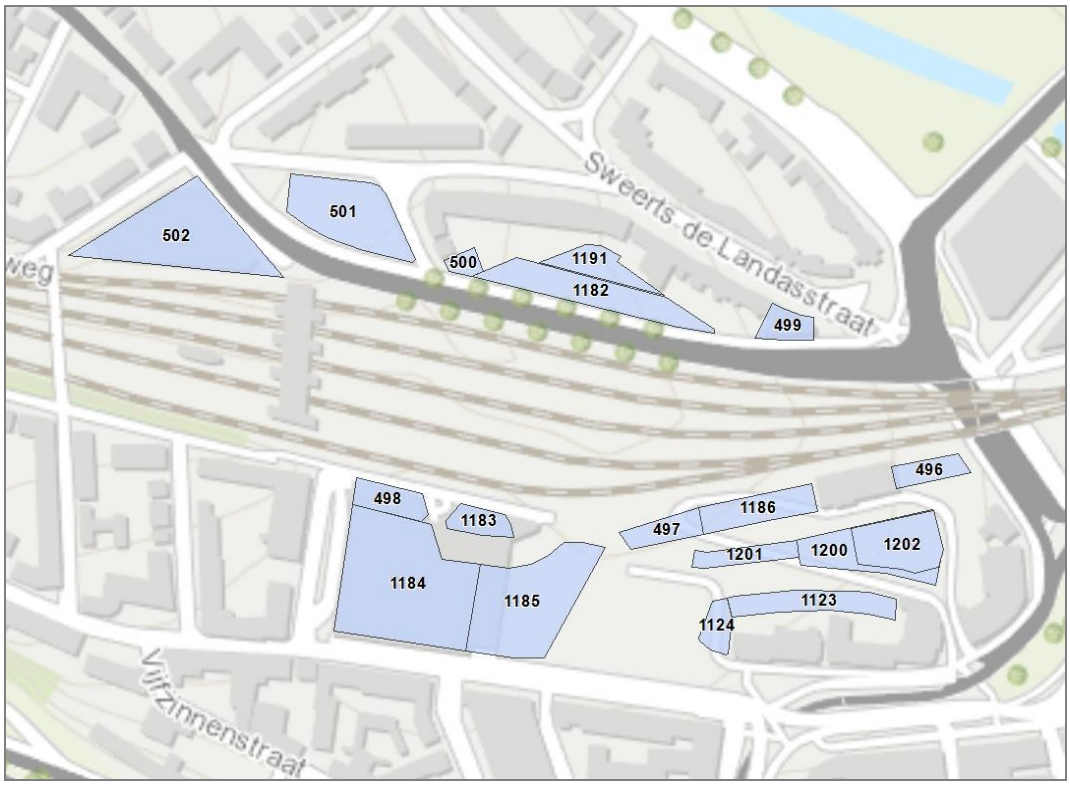
Onderstaande tabellen bevat de bebouwing van bestemmingsplan Arnhem Centraal meegenomen die de gemeente Arnhem heeft geïnventariseerd voor het Basisnet Spoor [8]. Figuren 8 en 9 tonen de bevolkingsgebieden. Voor de groen gearceerde vlakken zijn wijzigingen voorgenomen.

Vlak ID Basisnet	Vlak ID Arnhem centraal	Type	Opp. [m^2]	Personen dag	Personen nacht
498	K1	Kantoren	12000	400	0
1183	K2	Kantoren	8000	267	0
497	K3	Kantoren	8000	267	0
1184	K4	Kantoren	9500	317	0
1185	K5/wi1/H1	Divers	1800	245	40
1124	K6/H3/Wo3	Divers		79	83
1186	K7	Kantoren	7000	233	0
496	K7a	Kantoren	4000	133	0
502	K8	Kantoren	10000	333	0
501	K9	Kantoren	5000	167	0
1182	K10	Kantoren	7200	240	0
499	K11	Kantoren	1600	53	0
500	K12	Kantoren	550	18	0
1191				27	0
1123	Wi3/Wo2	Wonen/winkels	5400	108	96
1200	-	Horeca/winkels	1438	48	48
1201	-	Horeca/winkels	675	23	23

Tabel 5. Aantal personen vlakken BP Arnhem Centraal

Vlak ID	Personen dag	Personen nacht	Duur dag	Duur nacht	Frequentie	Wanneer
1202	440	704	4 uur	4 uur	260 x per jaar	Werkdagen
	880	1408	4 uur	4 uur	105 x per jaar	Weekend

Tabel 6. Aantal personen in de bioscoop

Figuur 8. RO-plannen Basisnet Spoor

Figuur 9. Plangebieden Arnhem Centraal [7]

1.2. Wijzigingen Arnhem Centraal

Afhankelijk van de beschouwde situatie zullen de vlakken K3, K7, K7a, K9, K10 en K12 worden omgezet van kantoren naar appartementen/woningen. Per appartement/woning is een oppervlak van 80 m^2 aangenomen. Voor elk appartement/woning is 2.4 personen aangehouden, overdag 50% aanwezig en 100% 's nachts [4].

Vlak 1123 uit [6] krijgt in de alternatieven een andere invulling. De begane grond heeft de bestemming horeca/winkels. Hiervoor is 1 persoon per 30 m^2 aangenomen, dag en nacht 100% aanwezig. Voor de drie verdiepingen zijn twee mogelijkheden voor de invulling:

- Model a wonen
  Per appartement is 80 m^2 aangehouden. In totaal zijn er dan maximaal 52 woningen mogelijk. Uitgegaan is van 2.4 personen per woning, overdag 50% aanwezig en 's nachts 100%. De aanwezigheid komt daarmee op 63 personen overdag en 126 personen 's nachts.
- Model b hotel
  Aangenomen is dat een hotelkamer 30 m^2 is. In totaal zijn er dan maximaal 140 kamers mogelijk. Uitgegaan is van 2 personen per kamer. Aanwezigheid 's nachts 100% en overdag 50%. De aanwezigheid komt daarmee op 140 personen overdag en 280 personen 's nachts.

Tabel 7 toont de aantallen personen voor de gewijzigde gebieden.

ID	Personen dag	Personen nacht
K3	120	240
K7	104	209
K7a	60	120
K9	74	149
K10	108	216
K12	7	14
1123 plint (wijzigt niet)	47	47
1123 model a (wonen)	63	126
1123 model b (hotel)	140	280

Tabel 7. Aantal personen in gewijzigde gebieden

Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden

Datum : 06-11-2017
Ons kenmerk : 171106-0032
Contactpersoon : Meine Jacobi
Doorkiesnummer : 088-3555045
E-mail adres : Meine.Jacobi@vggm.nl

College van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

CONCEPT

Onderwerp: Multi advies woningbouw locatie K10 Arnhem Centraal, Amsterdamseweg, Arnhem

Geacht college,

Op 24 oktober jl. ontving ik uw mail waarin u ons vraagt om advies over de woningbouw locatie K10 Arnhem Centraal in Arnhem.

Conform de wet- en regelgeving adviseert Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden bij ruimtelijke ontwikkelingen over gezondheid, (externe) veiligheid en de mogelijkheden voor rampenbestrijding en zelfredzaamheid.

Advies
Het plan betreft een bestemmingsplanwijziging voor een deel van het ontwikkelgebied Arnhem Centraal Noord: locatie K10 aan de Amsterdamseweg (tussen Brantsenstraat en Zijpendaalseweg). De boogde functiewijziging maakt het mogelijk om 19 herenhuizen met 4 verdiepingen te realiseren met bijbehorende (parkeer)voorzieningen.
Met de wijziging verandert de bezettingsgraad mogelijk beperkt en de aanwezigheid van personen neemt in de nachtelijke uren toe. De gebruikers (o.a. bewoners) worden zelfredzaam verondersteld en vormen een afspiegeling van de Arnhemse bevolking: jong/oud, hulpbehoevend en niet.

Fysieke veiligheid
Kavel K10 ligt op korte afstand van het treinstation Arnhem – Centraal en de daar gelegen sporen waarover vervoer van gevaarlijke stoffen plaatsvindt. De kavel ligt binnen de effectafstanden van de incidentscenario's lekkage van toxische gassen en/of vloeistoffen en een BLEVE.

Een incident binnen het stationsgebied is in beginsel (redelijk) bestrijdbaar voor de hulpverleningsdiensten. In het stationsgebied is voldoende bluswatercapaciteit beschikbaar en op de perrons zijn stationaire blusmonitoren geplaatst. De bereikbaarheid van de perrons is geborgd middels brandweeringangen.
Opgemerkt wordt dat een incident ter hoogte van de spoorwissels lastiger te bestrijden is dan ter hoogte van de perrons. De inzet moet dan via de spoorbaan gebeuren, waarlangs geen stationaire waterkanonnen staan zoals op de perrons.

Bij een incident in het stationsgebied is de evacuatie/ontruiming van de aanwezige personen in het stationsgebied en haar omgeving een belangrijk aandachtspunt. Het vervoer van gevaarlijke stoffen vindt voornamelijk in de nacht plaats. Een functiewijziging van kantoren naar wonen maakt deze evacuatie / ontruiming complexer, omdat er dan relatief veel personen (veelal slapend) in het plangebied voorkomen. Expliciet aandacht voor de vluchtmogelijkheden uit de gebouwen en de organisatie / coördinatie daarvan is dan ook van belang.

Vanuit de rampbestrijding en zelfredzaamheid is de transformatie mogelijk, maar niet wenselijk:
- De complexiteit van de rampbestrijding neemt toe. In de huidige situatie worden bij een ongeval gevaarlijke stoffen (OGS) scenario (o.a. (BLEVE) of toxisch) de mogelijkheden voor de rampenbestrijdingsorganisatie al overstegen. Aangemerkt dat de kans op een dergelijk incident klein is. De bewoners zijn aangewezen op hun (zelf)redzaamheid.

- Als het gaat om (zelf)redzaamheid, betreft het vooralsnog geen kwetsbare groep gebruikers. Deze krijgen tijdens de eerste minuten van een incident weinig aandacht van de rampenbestrijdingsorganisatie. De bewoners zijn dan ook volledig op zichzelf aangewezen om zich in veiligheid de brengen.

Bij de uitwerking van de plannen zijn maatregelen (bouwkundig en organisatorisch) denkbaar om de veiligheid te optimaliseren, zoals (nood)uitgangen en vluchtroutes niet risicobronzijde, ontvluchtingsplan en risicocommunicatie. Verder moeten er maatregelen getroffen worden in het kader van de basisbrandweerzorg en brandpreventieve inzake bereikbaarheid en bluswatervoorziening(en) op plan-/gebouwniveau.

Op basis van de aangeleverde informatie adviseert de politie het volgende:
Ten aanzien van de sociale component:

- Beperk de toegankelijkheid van het binnenterrein aan de achterzijde van het perceel vanaf de Sweerts de Landasstraat door een fysieke afsluiting. De bereikbaarheid via de achterzijde van de aangrenzende woningen/panden aan de Sweerts de Landasstraat en de Bouriciusstraat wordt hierdoor wel verminderd, maar zorgt voor een grotere bescherming en meer sociale zekerheid;
- Voorzie het binnenterrein aan de achterzijde van het pand, en met name de overdekte parkeerplekken, van voldoende verlichting;

Ten aanzien van de verkeerscomponent:

- Voer de ontsluiting van het terrein op de Sweerts de Landasstraat uit in een ‘in-/uitrit constructie’, conform de richtlijnen van het CROW.

Indien op de voor het openbaar verkeer openstaande weg verkeersmaatregelen worden genomen, waarvoor een verkeersbesluit vereist is, dient nader overleg te worden gepleegd met de korpschef van politie c.q. diens gemandateerde.

Met in achtneming van het geadviseerde zien de brandweer, GHOR en politie geen directe belemmeringen voor de verdere uitwerking van de plannen voor Kavel K10. Graag ga ik met u in gesprek over de maatregelen en voorzie ik u van aanvullend advies bij de verder uitwerking van deze ontwikkeling.

Gezondheid
Mensen hebben baat bij een gezonde en veilige inrichting van de leefomgeving. Een omgeving die tevens uitnodigt tot bewegen en ontmoeten. Met de Wet Publieke gezondheid en de nieuwe Omgevingswet hebben gemeenten handvatten om hierop te sturen. Deze paragraaf helpt u om het thema gezonde leefomgeving plaats te geven in lokale afwegingen over de ruimtelijke inrichting. Niet de juridische toetsing staat hierbij centraal maar sturen op gezonde ruimtelijke ambities en optimalisatie van plannen. Het louter voldoen aan wettelijke normen levert namelijk slechts een minimale bijdrage aan het terugdringen van de ziektelast door milieufactoren.

Langs drukke wegen is de concentratie luchtverontreinigende stoffen sterk verhoogd. Verkeersgerelateerde luchtverontreiniging kan leiden tot longfunctievermindering, toename van luchtwegklachten, astma, hart -en vaatziekten en vervroegd overlijden, in het bijzonder bij gevoelige groepen. Vanwege een verhoogde kans op deze aandoeningen, adviseren wij om woningen en andere gevoelige bestemmingen niet direct aan een drukke weg (meer dan 10.000 motorvoertuigen/etmaal) te bouwen, onafhankelijk van de vraag of aan de grenswaarden wordt voldaan. De Amsterdamseweg is een drukke binnenstedelijke weg. Voor langdurig verblijf van mogelijk gevoelige personen, zoals het geval is bij de bestemming “wonen”, is deze plek daarom minder geschikt dan de huidige bestemming (kantoren).

CONCEPT

Een andere milieufactor waarmee op deze locatie rekening moet worden gehouden is de geluidbelasting door weg- en treinverkeer. Voor geluid geldt dat, evenals voor lucht, het volgen van wettelijk grenswaarden negatieve gezondheidseffecten niet voorkomt. Hinder en slaapverstoring door geluid treedt op vanaf ongeveer 42 dB en vanaf circa 50 dB is sprake van een hogere kans op hart- en vaatziekten. Voor gezondheid geldt de cumulatieve geluidbelasting en wordt de papieren aftrek van 5 dB volgens artikel 110 van Wet geluidhinder niet toegepast omdat de verwachting dat het verkeer stiller wordt niet reëel is. Bij de keuze van geluidmaatregelen of wanneer wordt overwogen een hogere waarde vast te stellen, adviseer ik hier rekening mee te houden. Mensen hebben rust nodig in en bij de woning, ook op geluidbelaste plekken. Daarom is de aanwezigheid van een geluidluwe zijde en buitenruimte (met een waarde onder de voorkeursgrenswaarde) bij de woning belangrijk voor de gezondheid en het wooncomfort.

Afsluitend
Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben, kunt u contact opnemen met genoemde contactpersoon. Desgewenst kan het advies mondeling toegelicht worden.

Met vriendelijke groet,

Paul Joosten
Directie

CONCEPT

Trillingsonderzoek kavel K10, Arnhem

Haalbaarheidsonderzoek aspect trillingen nieuw te realiseren woningen

Status	**definitief**
Versie	001
Rapport	B.2017.1276.00.R001
Datum	4 januari 2018

Colofon

Opdrachtgever	BPD Ontwikkeling BV Regio Noord-Oost & Midden Postbus 1 3800 AA Amersfoort
Contactpersoon	de heer R. Stapel
Project Betreft Uw kenmerk	Locatie K10 Amsterdamseweg, Arnhem Trillingsonderzoek -
Rapport Datum Versie Status	B.2017.1276.00.R001 4 januari 2018 001 definitief
Uitgevoerd door	DGMR Bouw B.V. Van Pallandtstraat 9-11 6814 GM Arnhem Postbus 153 6800 AD Arnhem
Informatie	ing. D.H. (Daan) Perfors 088 346 76 35 dpe@dgmr.nl
Auteur	ing. D.H. (Daan) Perfors 088 346 76 35 dpe@dgmr.nl
Verantwoordelijk	ing. A.W.N. (Antwan) van Haaren 088 346 76 02 hr@dgmr.nl
Verwerkt door	JBY/RFE/BRA

k:\doc\b\2017\127600\b2017127600r001.docx 04-01-2018

Inhoud

1. Inleiding 4

2. Toetsingskader 5

3. Uitgangspunten 6
3.1 Spoor 6
3.2 Bouwplan 6

4. Trillingsmeting 7
4.1 Meetposities en -apparatuur 7
4.2 Verwerking 7
4.3 Meetresultaten 8

5. Prognose 10
5.1 Uitgangspunten 10
5.2 Resultaten en toetsing 10

6. Conclusie en aanbeveling 11

Bijlagen
Bijlage 1 Trillingsregistraties bemande meting
Bijlage 2 Trillingsregistraties 7 daagse meting

k:\doc\b\2017\127600\b2017127600r001.docx 04-01-2018

1. Inleiding

In opdracht van BPD Ontwikkeling BV heeft DGMR een haalbaarheidsonderzoek op het aspect trillingen uitgevoerd voor de kavel ten noordoosten van station Arnhem, genaamd K10. Op deze kavel zijn woningen voorzien, het bouwplan hiervoor moet nog nader uitgewerkt worden.

Bij nieuwbouw in de spoorzone vormen trillingen door railverkeer een nader te beschouwen aspect. Afhankelijk van de gebruiksfunctie, de afstand tot het spoor, de rijsnelheden en vervoersintensiteit kunnen trillingen mogelijk tot hinder leiden. Op station Arnhem stoppen en vertrekken stoptreinen, intercity's en hogesnelheidstreinen (ICE). Verder passeren er goederentreinen.

Het doel van het onderzoek is om de haalbaarheid op het aspect trillingen door railverkeer, in de nieuw te bouwen woningen te beoordelen. Aan de basis van het hiervoor opgestelde prognosemodel staan trillingsmetingen in de bodem van de kavel. De geprognosticeerde trillingssterkten op de vloervelden worden getoetst aan de streefwaarden uit de SBR-richtlijn Trillingen deel B 'Hinder voor personen in gebouwen'.

Dit rapport doet verslag van het hierboven omschreven onderzoek.

k:\docb\2017\127600\b2017127600r001.docx 04-01-2018

2. Toetsingskader

Voor dit project zijn geen nadere trillingseisen opgegeven en wordt voor de beoordeling van trillingshinder de SBR-richtlijn deel B aangehouden. Deze richtlijn heeft geen wettelijke status, maar heeft mede door jurisprudentie een ruim draagvlak opgebouwd en wordt geïnterpreteerd als de meest recente stand der inzichten.

In de SBR-richtlijn trillingen deel B (SBR-B) worden voor herhaald voorkomende trillingen gedurende lange tijd (weg- en railverkeer) streefwaarden gesteld voor de optredende maximale trillingssterkte V_{max} en de langtijdgemiddelde effectieve waarde V_{per} in de vloer. De streefwaarden zijn afhankelijk van de gebruiksfunctie van het gebouw en periode van de dag (dag, avond en nacht).
Welke van de beide parameters maatgevend is hangt af van de sterkte van de trillingsbron en de 'duur' of herhalingsfrequentie waarmee deze actief is. Voor de gebouwfunctie 'wonen' zijn de streefwaarden (voor nieuwe situaties) weergegeven in tabel 1.

tabel 1: SBR streefwaarden voor trillingen ter voorkoming van hinder, nieuwe situaties

	Dag en avond			Nacht		
Gebouwfunctie	A1	A2	A3	A1	A2	A3
Wonen	0.1	0.4	0.05	0.1	0.2	0.05

A1 = onderste streefwaarde voor de trillingssterkte V_{max}; A2 = bovenste streefwaarde voor de trillingsterkte V_{max};
A3 = streefwaarde voor de gemiddeld effectieve waarde over de beoordelingsperiode V_{per}, indien A1 < V_{max} < A2.

De SBR-richtlijn Trillingen deel B is gebaseerd op de Duitse DIN4150 Teil 2 en hanteert dezelfde laagfrequente weegcurve als de DIN. Hierdoor zijn de in de DIN gedefinieerde KB-klassen vergelijkbaar met de in de SBR-B gehanteerde V_{max}. De DIN4150 hanteert de volgende kwalificatie qua voelbaarheid voor de mens:

- KB ≥ 0.1: juist voelbaar
- KB ≥ 0.4: goed voelbaar
- KB ≥ 1.6: sterk voelbaar

3. Uitgangspunten

3.1 Spoor

Station Arnhem Centraal verbindt Arnhem met Zutphen, Ede-Wageningen, Nijmegen, Winterswijk en Duitsland. Station Arnhem wordt gebruikt door de (personen)vervoersbedrijven NS en Arriva. Daarnaast wordt dit spoor ook gebruikt voor goederenvervoer. Tijdens de metingen zijn diverse treintypen waargenomen: goederentreinen, ICE treinen, intercity's en stoptreinen.

Uit de dienstregeling blijkt dat tenminste 26 reizigerstreinen per uur station Arnhem aandoen. De rijsnelheid ter hoogte van de bouwkavel is ongeveer 40 km/u. De goederentreinen passeren station Arnhem Centraal op de sporen 3 en 5.

3.2 Bouwplan

De te realiseren woningen staan geprojecteerd op de kavel ten noordoosten van station Arnhem, tussen het spoor, de Sweerts de Landasstraat, Bouriciusstraat en de Brantsenstraat. De kortste afstand tussen het spoor en de woningen bedraagt 35 m. Het bouwplan betreft woningen met vijf bouwlagen, zie figuur 1. De bouwwijze is nog niet nader ingevuld.

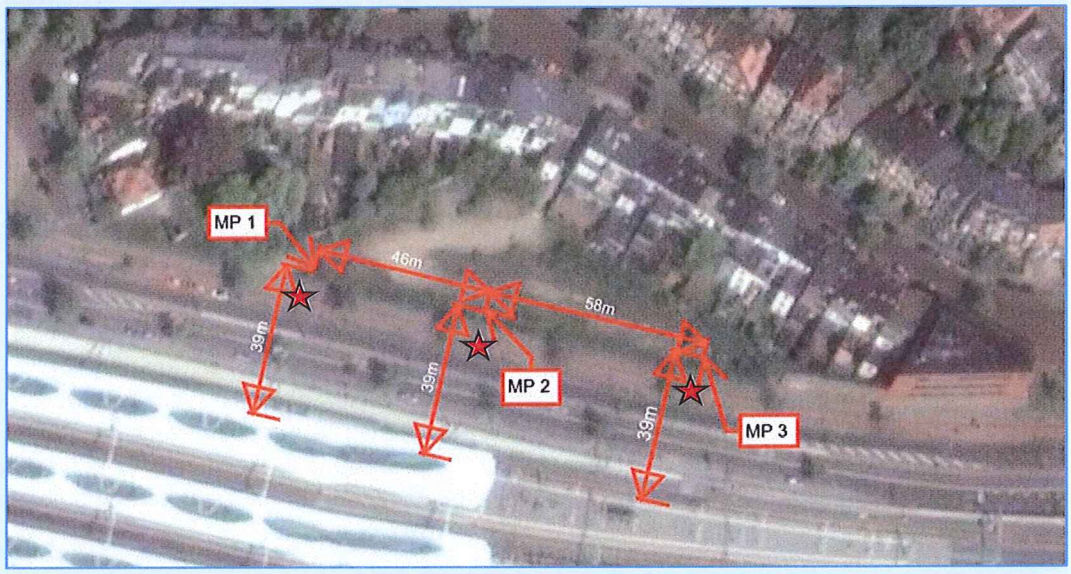
figuur 1: impressie invulling woningen K10

k:\doc\b\2017\127600\b2017127600r001.docx 04-01-2018

4. Trillingsmeting

4.1 Meetposities en -apparatuur

op 29 november 2017 zijn metingen verricht op de bouwkavel. Er zijn drie meetpunten tot 0,5 m onder maaiveld ingegraven. Hierdoor ontstaat een goede koppeling met de bodem.
Figuur 2 toont een overzicht van de meetposities en de afstanden tot het meest nabije spoor. Tabel 2 geeft een overzicht van de gebruikte meetapparatuur.

figuur 2: situatie inclusief meetpunten (bron: Google Maps)

Tabel 2: overzicht meetposities en meetrichtingen

Locatie	Systemen	Meetrichting
MP 1 (@ 39m)	AH0101 Vibra+ (serienummer VIB1187) AH0082 Syscom MR2002CE (serienummer 10.220.848)	X: horizontaal // spoor Y: horizontaal ⊥ spoor Z: verticaal
MP 2 (@ 39m)	AH0088 Vibra+ (serienummer VIB01045)	X: horizontaal // spoor Y: horizontaal ⊥ spoor Z: verticaal
MP 3 (@ 39m)	AH0087 Vibra+ (serienummer VIB01044) AH0054 Syscom MR2002CE (serienummer 4.436.096)	X: horizontaal // spoor Y: horizontaal ⊥ spoor Z: verticaal

4.2 Verwerking

Er is drie uur bemand gemeten waarbij treinpassages in een journaal zijn bijgehouden. In deze periode zijn er ca. 110 treinen geregistreerd, opgemerkt wordt dat station Arnhem een druk bereden station is waardoor niet alle passages eenduidig aan een piek in de trillingsregistratie gekoppeld konden worden.

De voor hinder maatgevende trillingssterkte $V_{eff,max}$ op de kavel is tijdens veel treinpassages dermate laag dat deze geen goede basis vormt voor verdere verwerking tot een prognose. Een aantal van de meetsystemen registreert trillingssterkten V_{eff} onder 0,1 ook niet. Onderling vergelijk van de verschillende meetposities is dan niet mogelijk. Om toch een vergelijk te kunnen maken wordt hiervoor de maximale trillingssterkte V_{top} gehanteerd.

Prognose van de trillingssterkte in de te realiseren woningen wordt gedaan o.b.v. het per treintype afgeleide trillingsspectrum (V_{rms}) in de kavel. De finale omzetting naar de voor hinder maatgevende trillingssterkte $V_{eff,max}$ gebeurt aan het eind van de prognose.

4.3 Meetresultaten

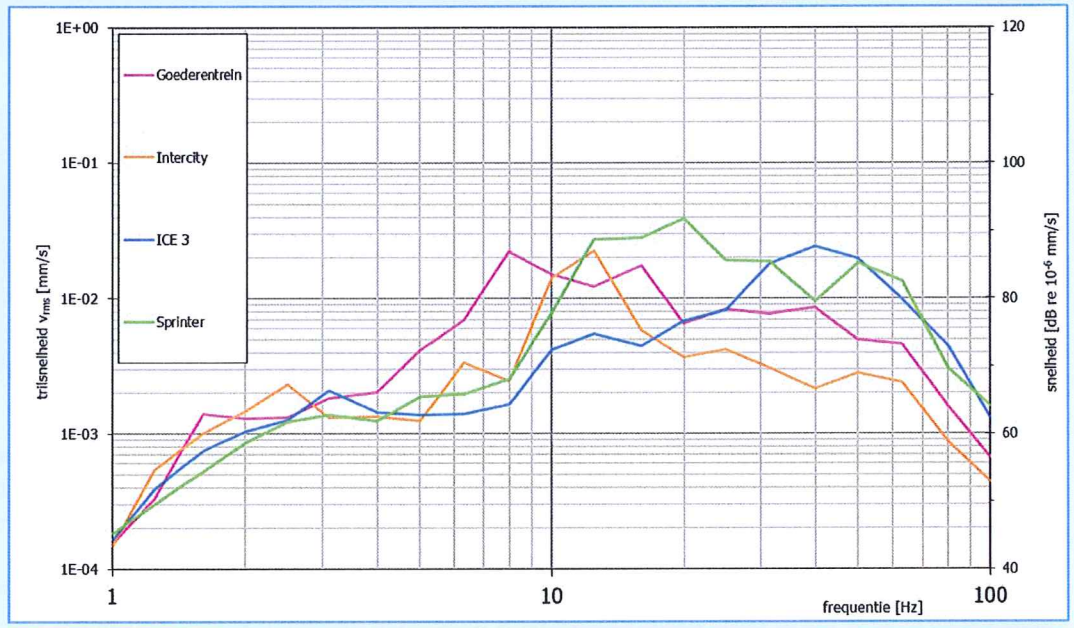
Bijlage 1 toont de gemeten trillingssterkten V_{top} in de tijd voor de drie bodemmeetpunten. De maximale trillingssterkten V_{top} per type trein zijn samengevat in tabel 3.

tabel 3: trillingssterkten V_{top} zwaarste passages in verticale en horizontale richting in [mm/s]

Type trein	MP1 - 39m			MP2 - 39m			MP3 - 39m		
	X	Y	Z	X	Y	Z	X	Y	Z
Intercity	0,15	0,17	0,15	0,12	0,11	0,09	0,11	0,13	0,12
Sprinter	0,15	0,14	0,12	0,14	0,11	0,10	0,13	0,16	0,14
ICE	0,15	0,11	0,09	0,12	0,09	0,09	0,13	0,16	0,12
Arriva	0,06	0,10	0,07	0,11	0,09	0,09	0,07	0,10	0,08
Goederen	0,10	0,10	0,10	0,10	0,12	0,09	0,09	0,11	0,09
Dusseldorf hbf/Abellio	0,06	0,05	0,05	0,06	0,07	0,05	0,07	0,10	0,08

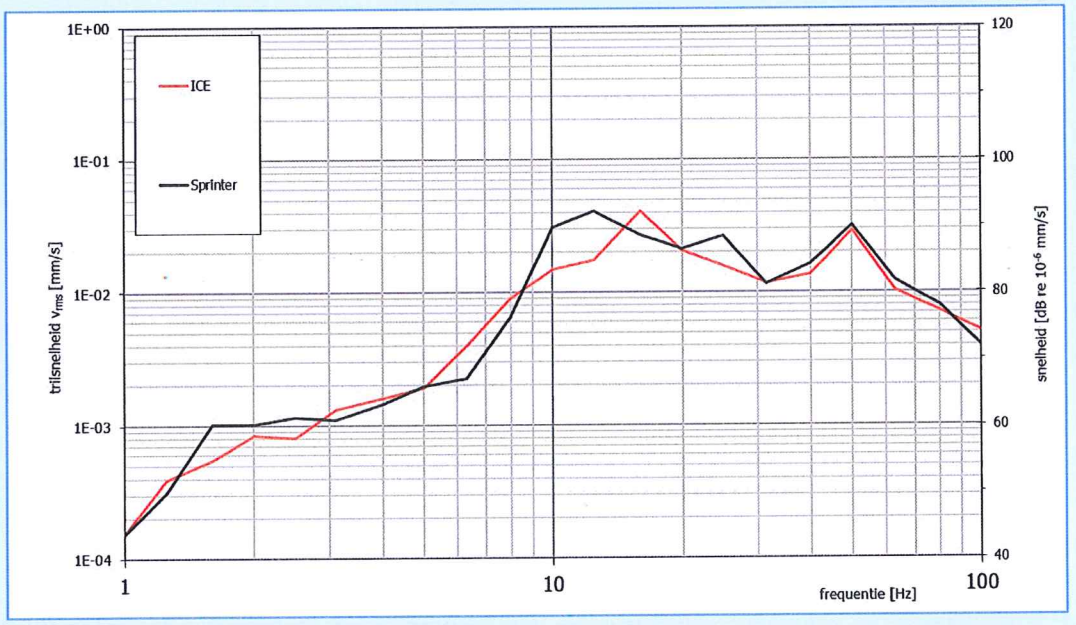
De hoogste trillingssterkten in verticale richting tijdens de bemande meting werden veroorzaakt door de intercity's 0,15 mm/s en de sprinters 0,14 mm/s. Gedurende een week zijn praktisch gelijke trillingssterkten waargenomen, de maximale trillingssterkte V_{top} lag rond 0,2 mm/s.

Voor de prognose van de te verwachten trillingsterkten in de nieuwbouw is per treintype het gemiddelde en maximum (RMS) trillingsspectrum op 39 m afstand van het spoor bepaald. De maximale spectra op meetposities 1 en 3 zijn weergegeven in figuur 3 en 4. De maximale amplitudes van personentreinen treden op bij frequenties hoger dan 10 Hz, veelal in de 12,5 Hz en 16 Hz tertsband. De dominante frequentie van het goederenvervoer ligt bij 8 Hz tertsband. Dit is een terugkerend patroon.

figuur 3: trillingsspectra (V_{rms}) maatgevende treinpassages meetpunt 1 - verticale richting

k:\doc\b\2017\127600\b20171276000001.docx 04-01-2018

figuur 4: trillingsspectra (V_{rms}) maatgevende treinpassages meetpunt 3 - verticale richting

5. Prognose

5.1 Uitgangspunten

Op basis van de meetresultaten in de bouwkavel is een trillingsprognose gemaakt. Voor de overdrachtsverzwakking van bodem naar gebouw wordt op basis van TNO data en DGMR ervaring 1 à 2 dB aangehouden voor frequenties tot 10 Hz, oplopend tot ongeveer 12 dB bij 50 Hz (laagbouw op palen). Dit zal verder afhangen van de gebouwmassa en specifieke resonanties van het gebouw op de fundatie.

Van belang voor het trillingsmilieu in het gebouw is ook de keuze van de draagconstructie en de vloerconstructie. Hierover zijn nog geen gegevens bekend. Algemeen zal een stalen draagconstructie minder demping bezitten dan een betonconstructie. Voor het vloersysteem geldt dat vloeren met een grote overspanning meer trillingsgevoelig zijn dan vloeren met een kleine overspanning en dat voorgespannen prefab betonelementen minder demping bezitten dan in situ gestort beton.
In de trillingsprognose is uitgegaan van de volgende twee concepten:

1 Woningbouwvloer - overspanning 5 - 8 m
2 Massieve vloer (dikte > 250 mm en overspanning tot 8 m)

5.2 Resultaten en toetsing

In tabel 4 staan de verwachte trillingssterkten $V_{eff,max}$ weergegeven. Op basis van het daadwerkelijk ontwerp en uitgangspunten kan een nadere prognose gemaakt worden.

tabel 4: prognose trillingssterkte $V_{eff,max}$

Gebouwconcept	vloer	Prognose 35 m	
		personentreinen	goederentreinen*
1) Woningbouwvloer	Begane grond	0.36	<0.15
	2de verdieping	0.34	<0.15
2) Massieve vloer	Begane grond	0.21	<0.1
	2de verdieping	0.19	<0.1

* prognose is erop gebaseerd dat goederentreinen niet dichterbij de kavel passeren dan spoor 5

Uit tabel 4 is op te maken dat de geprognosticeerde trillingssterkten voor goederentreinen, ongeacht de bouwwijze voldoet aan de bovenste streefwaarde (A2). De geprognosticeerde trillingssterkten voor personentreinen voldoen eveneens aan de bovenste streefwaarde (A2) in de nachtperiode (0.2) als de woningen opgetrokken worden in massief beton). De gemiddelde effectieve waarden (V_{per}), voor reizigers- en goederentreinen gecombineerd bedraagt ca. 0.02 en voldoet daarmee ruimschoots aan de A3 streefwaarde. Algeheel wordt dan voldaan aan de SBR-B.

k:\doclb\2017\127600\b20171276000r001.docx 04-01-2018

6. Conclusie en aanbeveling

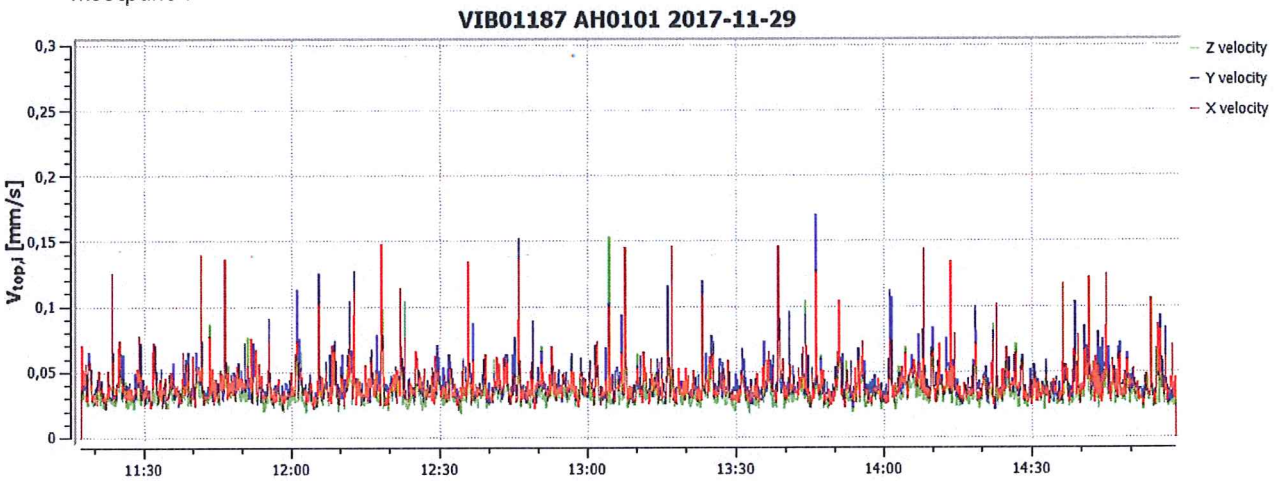
Uit de haalbaarheidsstudie, gebaseerd op trillingsmetingen in de bouwkavel en prognose van de te verwachten trillingssterkten op vloervelden, volgt dat in de nog te realiseren woningen voldaan kan worden aan de SBR-B. Mits deze woningen voorzien worden van massieve vloeren met een overspanning tot 8 m.

ing. A.W.N. (Antwan) van Haaren
DGMR Bouw B.V.

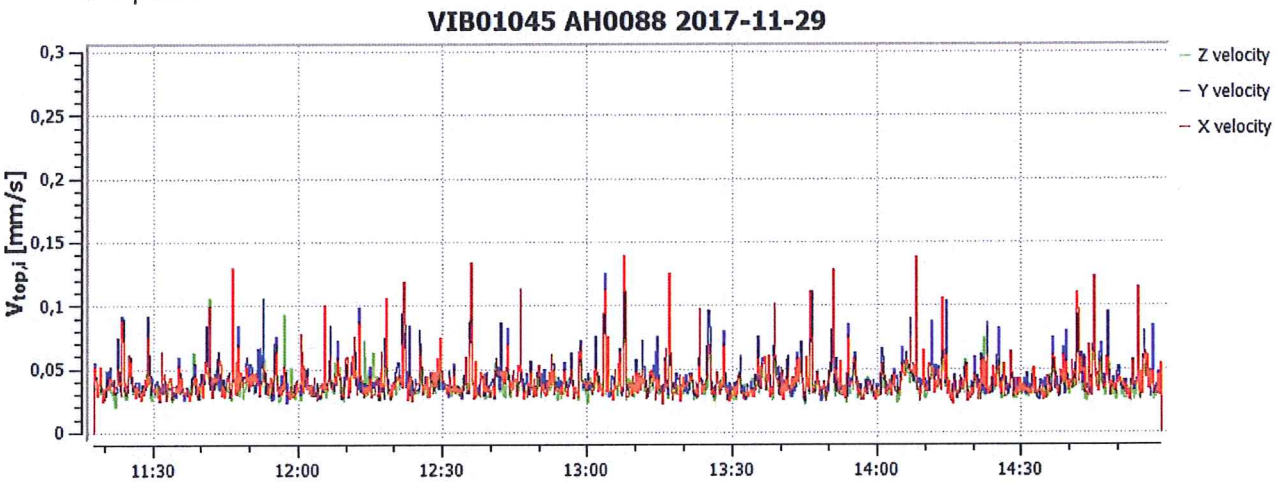
Bijlage 1

Titel	Trillingsregistraties bemande meting
Omvang	1
Bron	DGMR

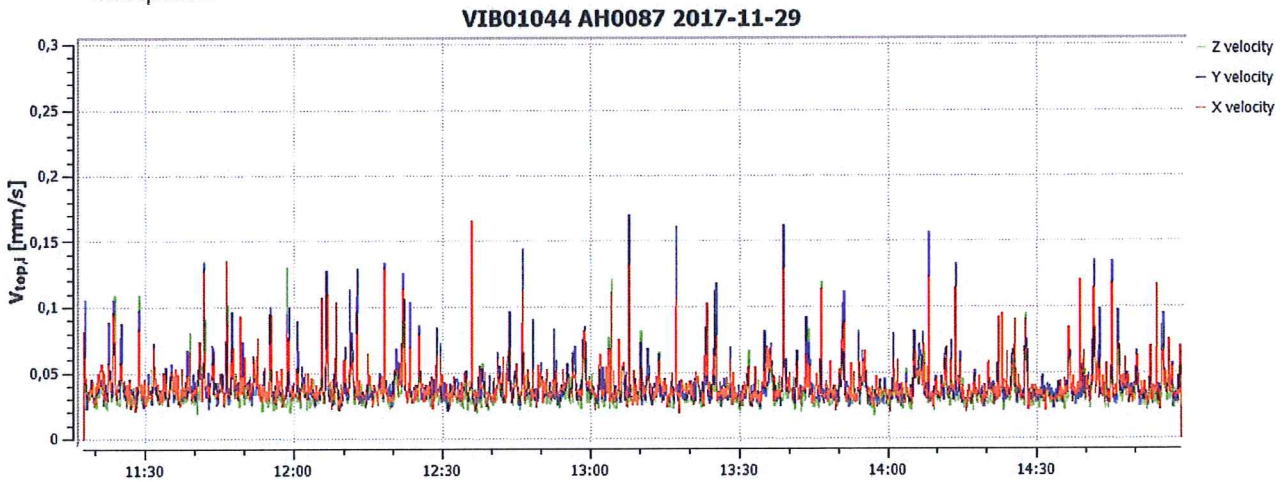
Meetpunt 1

Meetpunt 2

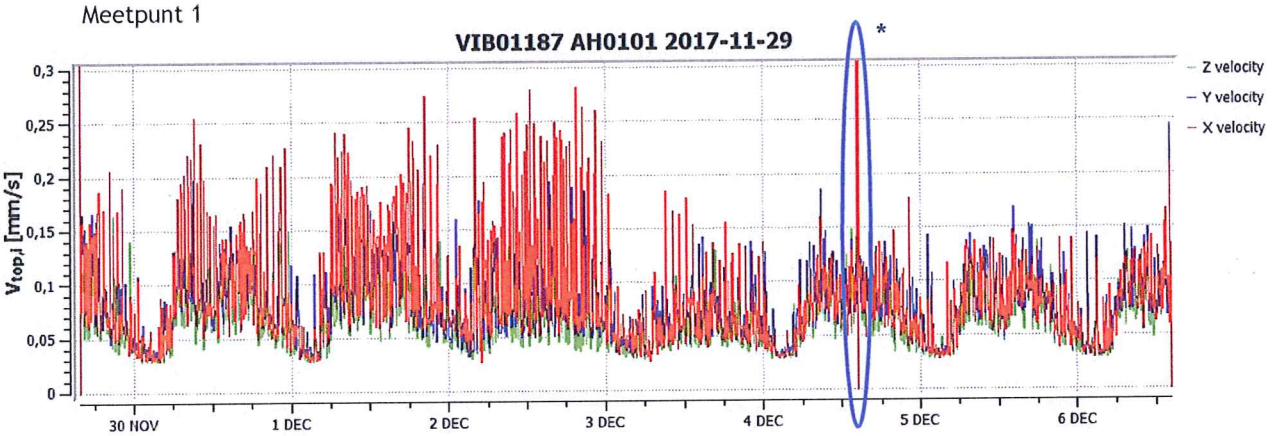
Meetpunt 3

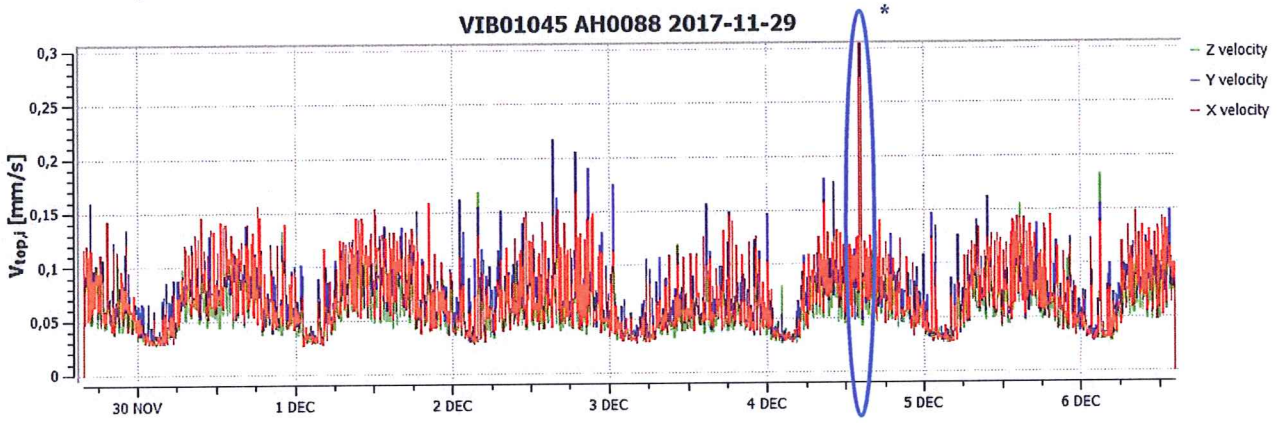
Bijlage 2

Titel	Trillingsregistraties 7 daagse meting
Omvang	1
Bron	DGMR

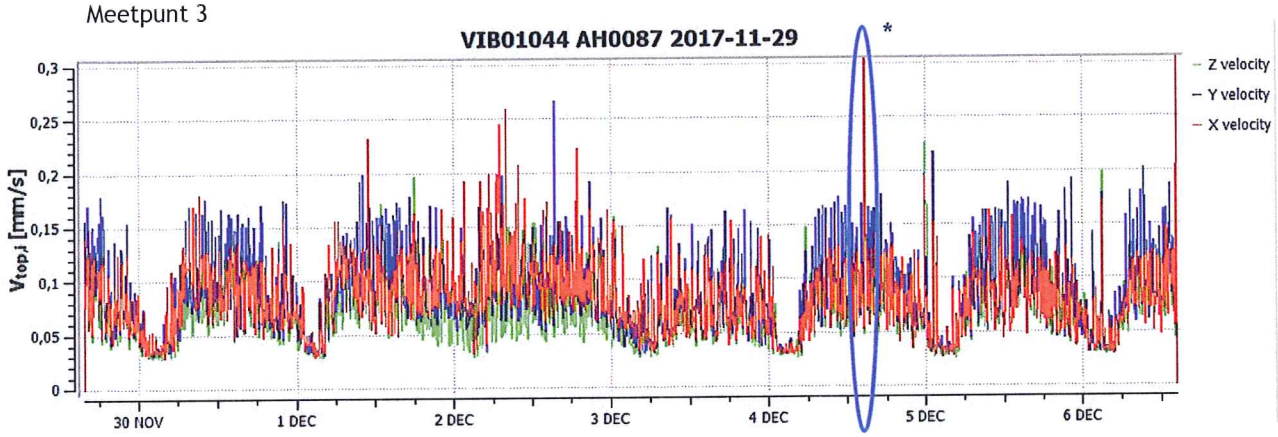
Meetpunt 1

Meetpunt 2

Meetpunt 3

* Controleren meetpunten op batterijvoeding

BOOMEFFECTANALYSE T.B.V. DE BOUW VAN WONINGEN NABIJ EEN PAARDENKASTANJE AAN DE AMSTERDAMSEWEG TE ARNHEM

- Juli 2017 -

BoomOntzorging.com
inventarisatie • onderzoek • advies • snoeien • vellen

TITEL

Boomeffectanalyse t.b.v. de bouw van woningen nabij een paardenkastanje aan de Amsterdamseweg te Arnhem

LOCATIE

Amsterdamseweg
Achterzijde Bouriciusstraat 9
Arnhem-Noord
Gemeente Arnhem

OPDRACHTGEVER

De heer J.W. Hendriks
Senior adviseur Ruimte & Milieu
Aveco de Bondt
Postbus 64
7450 AB Holten

REFERENTIE OPDRACHTGEVER

N.v.t.

ONZE REFERENTIE

BO/RA/2017.056

DATUM OPNAME

20 juli 2017

DATUM RAPPORTAGE

26 juli 2017

VELDWERK

ing. Aernout Theunissen

- boomtechnisch adviseur
- bosbouwkundig ingenieur
- European Treeworker (ETW)
- European Tree Technician (ETT)
- geregistreerd boomtaxateur, lid NVTB

RAPPORTAGE

ing. Aernout Theunissen

BoomOntzorging.com
inventarisatie • onderzoek • advies • snoeien • vellen
Kerkstraat 7 • 6674 AS Herveld
info@boomontzorging.com • www.boomontzorging.com
Robert van Stuyvenberg 06-15699852 • Aernout Theunissen 06-23290014

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding & probleemstelling	4
1.2 Object- en locatieomschrijving	5
1.3 Beoogde / te verwachten werkzaamheden nabij de boom	6
2. Werkwijze & onderzoeksaspecten	7
3. Bevindingen	9
3.1 Conditionele toestand & levensverwachting van de boom	9
3.2 Beoordeling van de wortelkluit en ondergrondse groeiplaats	10
3.3 Kroonopbouw aan de zuidwestzijde van de boom	11
4. Conclusies & advies	13
Bijlage 1: Ontwerptekening bouw en aanleg t.o.v. de boom	16
Bijlage 2: Richtlijnen voor bouw- & aanlegwerkzaamheden bij bomen	17
Bijlage 3: Taxatieparameters en rekenblad berekening boomwaarde	18
Bijlage 4: Verklarende woordenlijst	19

1. INLEIDING

1. 1 Aanleiding & probleemstelling

In juli 2017 heeft de heer J.W. Hendriks van *Aveco de Bondt*, firma *BoomOntzorging* opdracht verleend voor het uitvoeren van een boomeffectanalyse op een bouwlocatie aan de Amsterdamseweg in Arnhem nabij een waardevolle paardenkastanje.

Op een braakliggend perceel aan de Amsterdamseweg t.h.v. het Centraal Station zullen woningen worden gebouwd. Aan de westgrens van dit perceel staat net in de achtertuin van de woning Bouriciusstraat 9 een als monumentaal geregistreerde witte paardenkastanje.
Het huidige voorlopige ontwerp voorziet in de bouw van 19 woningen van vier verdiepingen en een hoogte van circa 12 meter. De meest westelijke woning zal nabij de monumentale paardenkastanje komen te staan en de achtertuin zal grotendeels binnen de kroonprojectie van de boom komen te liggen.
Omdat het onduidelijk is of door de aanwezigheid van deze grote waardevolle boom de beoogde bouw van de woning mogelijk/zinvol is, is er een boomeffectanalyse (BEA) uitgevoerd. Daarbij is getoetst of de beoogde bouw op die kavel mogelijk is en of er eventuele aanpassingen aan het huidige ontwerp gedaan moeten worden. De boomeffectanalyse is gericht zijn op het beantwoorden van de volgende drie vragen:

1. *Is op de betreffende kavel de bouw van een woning mogelijk?*
2. *Waarmee moet rekening worden gehouden?*
3. *Wat is in relatie tot de aanwezigheid van de waardevolle boom mogelijk?*

Omdat het bouwproject zich nog in de ontwerpfase bevindt zijn gedetailleerde bouwtekeningen nog niet aanwezig. Wel is er op het voorlopige ontwerp een woning op de betreffende kavel getekend. Bij het uitvoeren van het onderzoek t.b.v. de boomeffectanalyse is er dan ook van deze ontwerptekening uitgegaan.
Op 20 juli 2017 is het veldwerk voor de boomeffectanalyse uitgevoerd. Daarbij zijn de dimensies van het huidige ontwerp in het veld uitgezet, zijn de algemene boomgegevens opgenomen, is de kroonvorm en –hoogte bepaald en is er een bewortelingsonderzoek uitgevoerd.

In deze rapportage staan de gehanteerde werkwijze, de bevindingen, de antwoorden op de specifieke onderzoeksvragen en adviezen voor het behoud van de boom uiteen gezet.

Afb. 1: De locatie van de bouwlocatie en de beschermde paardenkastanje aan de Amsterdamseweg in Arnhem-Noord.
Bron: ArcGIS.com, Google Earth

1. 2 Object- en locatieomschrijving

Terreinbeschrijving

De bouwlocatie is een braakliggend terrein aan de noordzijde van de Amsterdamseweg ter hoogte van het Centraal Station. Aan de noordzijde van het perceel liggen de ommuurde achtertuinen van de woningen aan de Bouriciusstraat.
De kavel van de meest westelijke woning van het ontwerp ligt tussen het fietspad van de Amsterdamseweg en de circa 2 meter hoge tuinmuur van Bouriciusstraat 9 en 11. De noordzijde van de kavel, dat langs de tuinmuur loopt, ligt circa 0,7 meter hoger ten opzichte van het deel langs het fietspad. Een talud vormt de overgang tussen het hoogteverschil.

De paardenkastanje staat in de achtertuin van Bouriciusstraat 9, in de hoek van de achtertuin van Bouriciusstraat 11 en het bouwterrein. De boom is 19 meter hoog en staat wat scheef en helt in noordelijke richting waarbij hij op maaiveldhoogte tegen de tuinmuur aan de achterzijde drukt.
De kroonprojectie van de paardenkastanje is wat ovaal en heeft van zuidwest naar noordoost een diameter van 18 meter en van noordwest naar zuidoost een diameter van 12 meter. Ongeveer de helft van de kroonprojectie bevindt zich boven het bouwperceel. Daarbij groeit een dikke gesteltak aan de zuidwestzijde van de boom op een hoogte van circa 9 meter ver uit over de bouwkavel.

Afb. 2: Het terrein van de bouw-locatie met de paardenkastanje. Op de foto zijn de dimensies van de woning en kavel-grenzen met pionnen, piketten en afzetlint aangegeven. De rode stippellijn geeft de locatie van de woning weer. Op de plattegrond van de kavel (links) is de boom opnieuw ingetekend en ook het talud en de dimensies van de woning.

Algemene kenmerken van de paardenkastanje

In de onderstaande tabel staan enkele algemene kenmerken van de paardenkastanje benoemd. Verdere gegevens omtrent de conditie, levensverwachting en beworteling van de boom staan vermeld in paragraaf 3.1.

Tabel 1: Algemene kenmerken van de paardenkastanje	
Boomsoort	*Aesculus hippocastanum* (witte paardenkastanje)
Aantal bomen	1
Registratienummer	02.12.B.3061
Plantjaar (geschat)	1880
Boomhoogte	19
Stamdiameter	90
Kroondiameter	12 x 18 meter
Beplantingstype	Solitaire boom
Groeiplaats	In de achtertuin van een oude woning nabij de erfgrens met het buurperceel en het achterliggende bouwperceel.
Conditie	Goed
Ernstige gebreken	Vraat van het blad door de Kastanjemineermot. Geen tekenen van aantasting door de Kastanjebloedingsziekte of aantasting door houtparasitaire schimmels.
Levensverwachting	Redelijk: 10-15 jaar. Ondanks de huidige goede conditie van de boom is de levensverwachting van de boom gesteld op 10-15 jaar vanwege het reële risico op vervroegde uitval als gevolg van aantasting door de Kastanjebloedingsziekte.
Esthetische waarde	Hoog (geregistreerde particuliere monumentale boom)
Boomwaarde (NVTB)	€ 9.665,00 (exclusief BTW)

1. 3 Beoogde / te verwachten werkzaamheden nabij de boom

Het bestaande ontwerp voorziet in de bouw van een geschakelde woning direct langs het fietspad. Volgens de huidige plannen worden de woning vier verdiepingen hoog met een totale hoogte van circa 12 meter. In dit ontwerp is de woning circa 9 meter breed en 6,5 meter diep. Tussen de achtergevel van de woning en de tuinmuur van Bouriciusstraat 9 en 11 is ruimte voor een achtertuin. In de achtertuin zal tevens een berging worden gebouwd (zie afbeelding 2 of Bijlage 1).
Bij zowel de bouw van de woning als bij de aanleg/inrichting van de tuin zijn er risico's op beschadiging van de paardenkastanje waardoor zijn duurzame behoud bedreigd kan worden.

Schade aan de boom kan daarbij ontstaan doordat:

1. De achtergevel en de hoogte van het gebouw te dicht op de kroon komt waardoor er dikke takken verwijderd moeten worden. Ook voor het plaatsen van steigers is er circa 2 meter vanaf de achtergevel nodig;
2. Voor het uitgraven van de funderingen er veel boomwortels verwijderd of beschadigd worden. Dit kan ook gebeuren bij de bouw van de berging;
3. Bij het aanleggen van de tuin het verhoogde deel langs de tuinmuur afgegraven wordt waardoor er een belangrijk deel van de wortelkluit wordt beschadigd. Ook het aanleggen van een terras in dit deel zou schade aan de boomwortels kunnen veroorzaken door fysieke beschadiging maar ook door het verstikken van de boomwortels als gevolg van optredende bodemverdichting en gebruik van een gesloten verharding.
4. Overige aspecten die met de bouw gepaard gaan zoals de opslag van bouwmaterialen op het wortelpakket van de boom (risico op verstikking van wortels door bodemverdichting), door het aan- en afvoeren van materialen door de hijskraan (risico op beschadiging van de kroon) en door ondeskundige snoei van takken door bouwvakkers (risico op beschadiging van de kroon en het aangezicht van de boom).

2. WERKWIJZE & ONDERZOEKSASPECTEN

Om inzicht te krijgen in de mogelijk negatieve gevolgen van de bouw-/aanlegwerkzaamheden op het voortbestaan van de boom en om de in paragraaf 1.1 genoemde onderzoeksvragen te beantwoorden, is het onderzoek opgedeeld in drie componenten. Dat zijn de volgende:

1. Visuele beoordeling van de conditie en levensverwachting van de boom;
2. Beoordeling van de omvang en structuur van de wortelkluit;
3. Beoordeling van de omvang van de kroon aan de zijde van de beoogde woning.

1. Visuele beoordeling conditie en levensverwachting van de boom

Voordat er randvoorwaarden worden opgesteld voor het duurzame behoud van de boom na de herinrichting van het groenvak, is het van belang eerst de huidige conditie en levensverwachting te bepalen om vast te stellen of langdurig behoud van de boom überhaupt mogelijk en zinvol is. Daarbij moet worden vastgesteld of de boom in zijn huidige hoedanigheid en bij ongewijzigde groeiplaatsomstandigheden nog voldoende lang zou kunnen blijven voortbestaan.

Daarom is de kroon, stam en stamvoet van de boom vanaf de bouwkavel visueel geïnspecteerd op zichtbare symptomen van structurele verzwakkingen en van aantastingen die de levensduur van de boom zouden kunnen doen verkorten. Omdat momenteel veel paardenkastanjes afsterven en vervroegd gekapt moeten worden vanwege aantasting door de Kastanjebloedingsziekte (bacteriële aantasting), is met name gelet op de aanwezigheid van aantastingssymptomen daarvan aan stam en takken.
De gehanteerde methodiek en toetsingscriteria zijn gebaseerd op de gangbare VTA- en IBA-methodieken (*Visual Tree Assessment* resp. *Integrierte Baumanalyse*) voor visuele boomveiligheidsinspecties.
Ook is de conditie van de boom bepaald. Deze is van groot belang voor de weerbaarheid tegen ziekten en aantastingen en voor het vermogen om compensatieweefsel te vormen bij optredende (structurele) verzwakkingen. Daarnaast is een goede conditie van belang voor het herstellingsvermogen na ontstane beschadigingen aan de boomwortels. De conditie van bomen wordt onder andere bepaald door het vertakkingspatroon van de kroon en de bladbezetting, -grootte en -kleur.

2. Beoordeling van de omvang en structuur van de wortelkluit

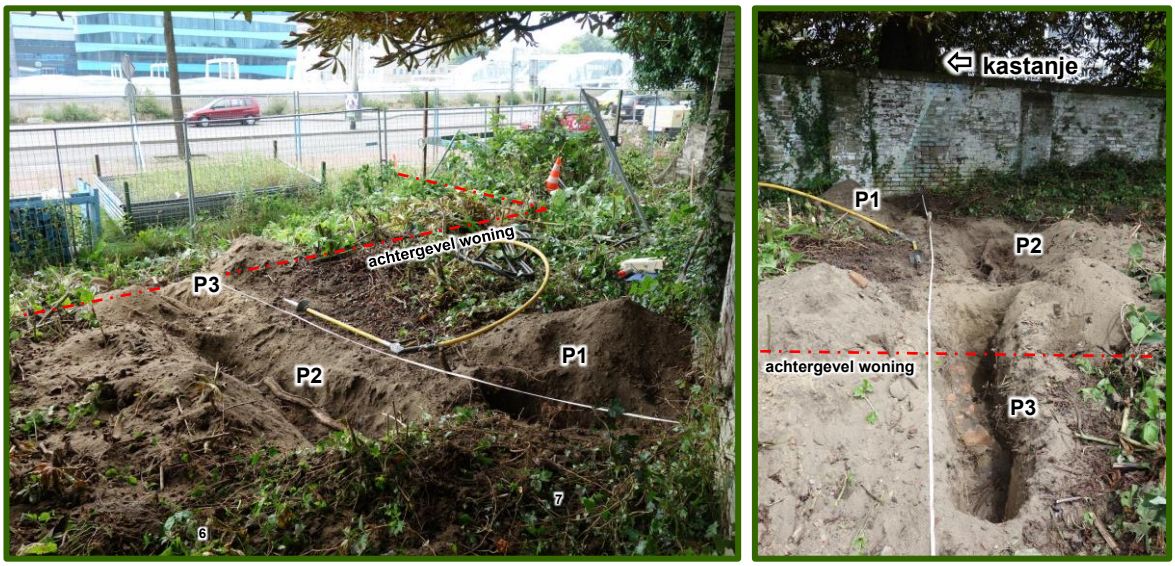
Om inzicht te krijgen in de risico's voor de boom als gevolg van de bouw en de inrichting/aanleg van de tuinen, is het van belang om inzicht te krijgen in de omvang en de structuur van de wortelkluit en in de omvang van de ondergrondse groeiplaats in relatie tot de voorgenomen en te verwachten werkzaamheden.

Voorafgaand aan de beoordeling zijn met pionnen, piketten en afzetlint de voornaamste elementen van de ontwerptekening in het terrein uitgezet (grens tussen de kavels en de locatie en grootte van de woning) op basis van de maatvoering van de ontwerptekening. Daardoor kan een inschatting worden gemaakt waar bepaalde werkzaamheden te verwachten zijn en kunnen de beste locaties voor het onderzoek van de beworteling worden vastgesteld.
Om de omvang en structuur van de wortelkluit, de aard van de boomwortels (dikte en functie) en de ondergrondse groeiruimte te kunnen beoordelen, zijn er ten zuiden van de boom (en tuinmuur) drie proefsleuven gegraven waarin de boomwortels zijn blootgelegd (zie afbeelding 3 en Bijlage 1). De drie proefsleuven zijn verschillend in grootte en diepte en in de manier waarop die zijn uitgegraven. Deze drie proefsleuven hebben de volgende kenmerken:

Tabel 2: Kenmerken van de drie proefsleuven			
Nr.	**Locatie**	**l x br x d** (m)	**Afstand tot muur*** (m)
P1	Zuidzijde boom, verhoogd terrein, vanaf de muur in zuidelijke richting.	1,1 x 0,3 x 1,0	0,2
P2	Zuidzijde boom, midden op het verhoogde terrein, in zuidelijke richting. De proefsleuf verspringt wat t.o.v. P1 en P3, die in één lijn liggen.	2,0 x 0,3 x 0,4	1,5
P3	Zuidzijde boom, in het talud, t.h.v. de achtergevel van de woning.	1,8 x 0,3 x 0,8	4,0

** Gemeten vanaf de tuinmuur*

Proefsleuf 1 en 3 zijn door het ontbreken van dichte beworteling handmatig gegraven. Voor het uitgraven van de proefsleu2 is een *Air-Spade* gebruikt. Daarmee wordt onder zeer hoge luchtdruk de grond tussen de boomwortels weggeblazen zonder dat de boomwortels daarbij beschadigd raken.
Na het uitgraven van de proefsleuven en het blootleggen van de boomwortels is de dikte/functie van de wortels, het aantal wortels en de diepteligging van de wortels vastgesteld en is een inschatting gemaakt van het verdere verloop en structuur van de wortelkluit.

Afb. 3: De locatie van de 3 proefsleuven t.o.v. de tuinmuur en de achtergevel van de woning. Hierdoor wordt een goed beeld gekregen van de beworteling en van de risico's op beschadiging van de wortelkluit.

3. Beoordeling van de omvang van de kroon

Omdat het zuidwestelijke deel van de kroon voor een groot deel boven de bouwkavel groeit, is er grote kans op het ontstaan van knelpunten bij de bouw van de woning conform het huidige ontwerp. Daarom is op basis van de op de grond uitgezette contouren van de woning de kroonprojectie opgemeten.
Omdat een zware gesteltak boven de noordwestelijke hoek van de beoogde woning groeit is de opbouw van deze tak beoordeeld zodat bepaald kan worden tot hoe ver deze eventueel teruggesnoeid zou kunnen worden. Met een digitale boomhoogtemeter (*Nikon Forestry Pro*) is de hoogte van de dikste takken boven de woning, die redelijkerwijs niet verwijderd kunnen worden, bepaald.

3. BEVINDINGEN

3.1 Conditionele toestand en levensverwachting van de boom

De monumentale paardenkastanje is ongeveer even oud als de woningen aan de Bouriciusstraat en heeft een geschat plantjaar van omstreeks 1880.

De boom staat wat scheef en helt in noordelijke richting. Daarbij drukt de wortelkluit en stamvoet tegen de tuinmuur die de noordelijke begrenzing van de bouwkavel vormt. De scheefstand heeft een natuurlijke oorsprong en is waarschijnlijk het gevolg van scheefgroei door de hoge bebouwing die vroeger aan de zuidzijde van de boom stond. Het is geen teken dat de boom verminderd stabiel is en daardoor gemakkelijker om kan vallen. Wel heeft het als gevolg dat de wortelkluit aan de trekkende zijde (zuidzijde en bouwkavelzijde) sterker ontwikkeld is dan aan de drukzijde (noordzijde). Daardoor is de wortelkluit aan de zuidzijde van de boom zeer belangrijk voor de standvastheid van de boom. Ernstige beschadigingen van de wortelkluit aan de zijde van de bouwkavel kunnen dus tot instabiliteit van de boom leiden, waardoor hij kan omvallen. Dit dient dus absoluut vermeden te worden.

Aan de stamvoet, stam en kroon zijn ook geen tekenen van ernstige mechanisch verzwakkingen aangetroffen zoals holten en scheuren. Wel zitten er veel dode takken in de kroon die een potentieel risico kunnen gaan vormen voor de bewoners van de te bouwen woning. Deze dode (en breukgevoelige) takken kunnen bij een onderhoudssnoeibeurt verwijderd worden, hetgeen tot het reguliere onderhoud van de boom behoort.

Aan de stam en stamvoet zijn geen afwijkingen aangetroffen die duiden op aantasting door houtparasitaire schimmels of door de Kastanjebloedingsziekte. Ook hoger in de boom zijn aan de stam en gesteltakken niet de typerende bloedingsplekken van de Kastanjebloedingsziekte aangetroffen. Door deze besmettelijke bacteriële aantasting sterven de laatste tijd steeds meer paardenkastanjes vervroegd af. Hoewel er momenteel geen symptomen van aantasting zichtbaar zijn kan het wel zijn dat de boom al is aangetast. Ook is het zeer wel mogelijk dat de boom binnen enkele jaren aangetast zal worden en waardoor het versnelde afstervingsproces op gang komt.
Het blad in de kroon vertoont ernstige vraat door de Kastanjemineermot en wordt daardoor vervroegd bruin. Op zich veroorzaakt deze aantasting geen direct risico voor de boom maar indien de boom meerdere jaren opeen vroegtijdig bruin verkleurt, wordt de aanmaak van suikers in de bladeren beperkt en kan de boom verzwakt raken. Juist dan zal hij gevoeliger worden voor aantasting door de Kastanjebloedingsziekte en houtparasitaire schimmels.

De boom heeft momenteel een goede conditie en er zijn geen redenen dat hij op korte termijn gekapt zou moeten worden. Wel is het door het verhoogde risico op aantasting door de Kastanjebloedingsziekte aannemelijk dat de boom niet veel langer dan 10 tot 15 jaar gehandhaafd kan worden.

Afb. 4: De monumentale paardenkastanje heeft een goede conditie. De boom staat wat scheef waardoor de wortelkluit aan de bouw kavelzijde belangrijk is voor de stabiliteit. Ondanks zijn goede conditie is vervroegde uitval door de Kastanje-bloedingsziekte mogelijk binnen 10 tot 15 jaar.

3.2 Beoordeling van de wortelkluit en ondergrondse groeiplaats

Door het graven van de drie proefsleuven aan de zuidzijde van de boom, is een voldoende duidelijk beeld van de beworteling van de boom ontstaan en daarmee van de beperkingen waarmee bij de bouw en inrichting van de tuin rekening moet worden gehouden.
In onderstaande tabel staan de belangrijkste bevindingen per proefsleuf uiteen gezet.

Tabel 3: Bevindingen t.a.v. de beworteling in de drie proefsleuven

Nr.	Bevindingen	Invloed op bouw
P1	- Ondanks de nabijheid van de boom zijn hier nauwelijks boomwortels aangetroffen. Op 40 en 70 cm diep zijn twee dunne wortels van 1 cm dik aangetroffen. - De bodem bestaat hier uit onverdicht matig humeus lemig zand.	Ondanks dat er in deze proefsleuf nagenoeg geen boomwortels zijn aangetroffen kan hier niet willekeurig gegraven of gebouwd worden. Bij afgraven kan door het wegvallen van grondmassa de boom instabiel worden.
P2	- In deze proefsleuf is op een diepte van 20 cm een 10 cm dikke stabiliteitswortel aangetroffen. Deze stabiliteitswortel loopt vanaf de scheuren in de tuinmuur en loopt door tot aan het talud. Bij eerdere werkzaamheden (sloop) is de bovenzijde van de wortel beschadigd geraakt. - Door de dichte beworteling en het risico op het ontstaan op wortelschade is er tot slechts 40 cm diep gegraven.	De aanwezigheid van deze stabiliteitswortel indiceert de aanwezigheid van andere stabiliteitswortels in dit deel van de kavel die belangrijk zijn voor de standvastheid van de bomen. Deze mogen niet verwijderd worden omdat de boom daardoor instabiel kan worden.
P3	- In deze sleuf zijn geen boomwortels aangetroffen. De enige wortels die zijn aangetroffen zijn van de kruiden en van het opslag van jonge boompjes. - In de sleuf zijn muurresten en oude leidingen van de voormalige bebouwing aangetroffen. - De bodem bestaat uit puinhoudend, humusarm zwak lemig zand.	Deze proefsleuf ligt t.h.v. de achtergevel van de beoogde woning. Hier liggen restanten van de muren van de eerdere bebouwing en lopen geen boomwortels. Er zijn hier geen beperkingen voor het uitgraven en bouwen van de funderingen van de achtergevel.

Door de voormalige bebouwing langs dit deel van de Amsterdamseweg reikt de wortelkluit van de kastanjeboom niet verder dan het talud in het terrein. Het graafwerk t.b.v. de funderingen van de woning wordt dus niet belemmerd door de aanwezigheid van boomwortels. In het verhoogde deel van de bouwkavel, ten noorden van de te bouwen woning, lopen echter wel boomwortels die voor de stabiliteit en het voortbestaan van de boom van belang zijn. Deze kunnen niet zomaar verwijderd (of beschadigd) worden, waardoor er in het ontwerp en in het bouwproces rekening mee moet worden gehouden. Het bewortelingspatroon lijkt wel erg grillig te zijn, hetgeen waarschijnlijk door de voormalige bebouwing en gebruik van het terrein is veroorzaakt. Hierdoor kunnen er plaatselijk concentraties van wortels zijn ontstaan en plaatselijk wortels geheel ontbreken.

Door de lichte scheefstand van de boom en het daardoor grotere belang van de wortelkluit aan de zuidzijde voor de stabiliteit van de boom, kan het verhoogde terrein achter de woning binnen een radius van 4,0 meter vanaf het hart van de stamvoet van de boom niet afgegraven worden. In dit deel dient ook het ontstaan van bodemverdichting voorkomen te worden omdat de boomwortels dan door zuurstofgebrek alsnog kunnen afsterven. Voor de aanleg van de tuin aan de achterzijde van de woning dient daar ook rekening mee gehouden te worden, evenals bij de bouw van de berging in de achtertuin.

Afb. 5:
Proefsleuf 1 t/m 3

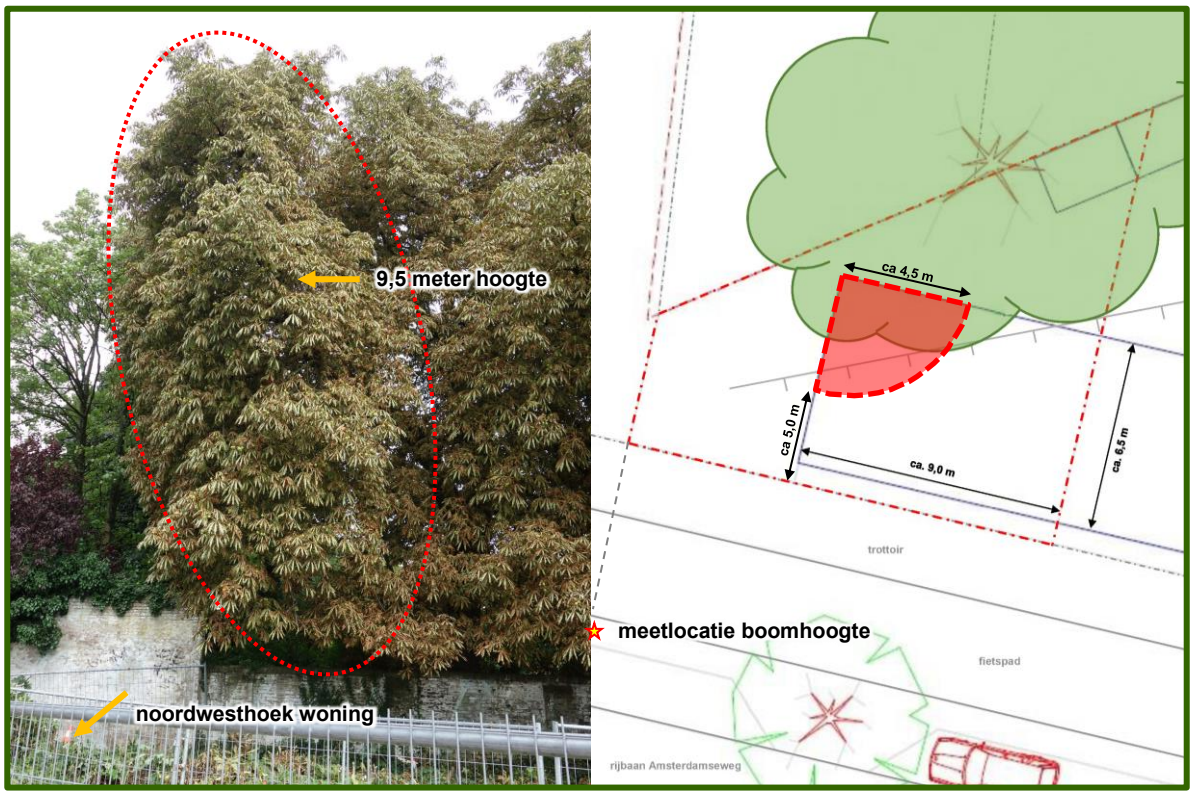
3.3 Kroonopbouw aan de zuidwestzijde van de boom

Voor het inschatten van de invloed die de boomkroon aan de zuidwestzijde op de bouw van de woning heeft, pionnen en piketten de gevellijn van de achtergevel uitgezet en is met een digitale boomhoogtemeter de hoogte gemeten tot waar maximaal gesnoeid kan worden en op welke hoogte zware takken een belemmering voor de bouw gaan vormen. De exacte locatie van de hoogtemeting is hierbij van belang omdat de Amsterdamseweg oploopt. De gemeten hoogte betreft dus de hoogte vanaf dat specifieke punt (zie afbeelding 6)

Boven de noordwesthoek van de woning loopt een zware gesteltak. De hoofdtak daarvan loopt op een hoogte van 9,5 meter hoogte. De gehele gesteltak aan die zijde heeft een totale hoogte van 16 meter. De zijtakken van de hoofdtak kunnen voor een groot deel gesnoeid worden maar de hoofdtak zelf (Ø > 15 cm) kan niet sterk ingekort worden omdat dit een te grote wond zou veroorzaken en er plaatselijk een te groot deel van de kroon verwijderd wordt. De tak zal door de leeftijd van de boom niet veel meer groeien en daardoor niet veel verder in lengte en massa meer toenemen. De invloed van deze gesteltak loopt tot circa 4,5 meter vanaf de noordwesthoek in de richting van de achtergevel en beïnvloedt daar de maximale hoogte die de woning in dat deel kan worden. Buiten die 4,5 meter vormt de tak geen belemmering meer voor de maximale hoogte van de woning.

De overige takken die boven de bouwkavel ver doorhangen zijn relatief dun en kunnen verwijderd worden.

Afb. 6: Boven de noordwesthoek van de woning groeit op 9,5 meter hoogte een dikke tak die niet verwijderd kan worden.

4. CONCLUSIES & ADVIES

Hieronder worden de conclusies van het onderzoek uiteengezet op basis van de in paragraaf 1.1 geformuleerde vraagstellingen. In de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn tevens specifieke adviezen verwerkt.

Conclusies t.a.v. onderzoeksvraag 1: *Is op de betreffende kavel de bouw van een woning mogelijk?*

➔ Ja, dat is mogelijk.
Er is voldoende ruimte voor het huidige grondplan en in het deel waar de woning komt te staan komen nauwelijks boomwortels voor. Wel zullen er aanpassingen aan het ontwerp gedaan moeten worden i.v.m. de aanwezigheid van de boom.

Conclusies t.a.v. onderzoeksvraag 2: *Waarmee moet rekening worden gehouden?*

moet met de boomwortels en met de zware gesteltak boven de noordwesthoek van de woning rekening gehouden worden en daardoor met het ontwerp van woning en tuin en met de werkmethodes nabij de boom.

Boomwortels:
Voorkomen moet worden dat er grote beschadigingen aan de wortelkluit van de boom ontstaan. Dit kan gebeuren door mechanische beschadiging (bijvoorbeeld door graafwerk) en door verstikking van de wortels als gevolg van optredende bodemverdichting (door het berijden of het plaatsen van zware materialen op het doorwortelde deel van de bouwkavel). Grote beschadigingen aan de wortelkluit kunnen tot instabiliteit van de boom leiden en tot het vervroegde afsterven. Daarmee kan in de volgende fasen rekening worden gehouden:

- Bij het bouwklaar maken van de kavel moet kan het achterste deel van de kavel niet zomaar worden afgegraven of worden geëgaliseerd omdat daarbij grote schade aan de wortelkluit kan ontstaan. Bij het graven van de bouwput dient daarom vooraf beoordeeld te worden tot waar afgegraven moet worden. Daarbij dient het deel dat binnen een straal van 4,0 meter rondom de stamvoet van de boom valt beschermd te worden.
- Bij het ontwerp van de woning en de tuin dient rekening te worden gehouden met het hoogteverschil tussen de zuidzijde van de kavel en de noordzijde. Het is niet mogelijk om de noordzijde (verhoogde deel) geheel te verlagen i.v.m. de boomwortels. In het ontwerp van de tuin heeft een open verharding de voorkeur voor een geheel gesloten verharding i.v.m. de mogelijke verstikking van boomwortels en het beperken van infiltratie van regenwater.
- De berging in de achtertuin kan het best op betonbanden worden geplaatst zonder dat daarvoor een diepe fundering uitgegraven moet worden. Deze banden kunnen ondiep ingegraven worden. Hoe groter de afstand tot de boom hoe minder wortels daarbij beschadigd raken. Ook kan overwogen worden om de berging te funderen op lateien die betonnen poeren op de hoekpunten rusten. Hierdoor hoeft slechts plaatselijk gegraven te worden.
- Tijdens de bouw- en aanlegwerkzaamheden moet voorkomen worden dat het plaatsen van zware bouwmaterialen bodemverdichting in de doorwortelde zone aan de noordzijde van de kavel veroorzaakt. Indien er door ruimtegebrek toch bouwmaterialen geplaats moeten worden, dienen deze op (kunststof) rijplaten geplaatst te worden waardoor de druk op de bodem verdeeld wordt.

Boomtakken:
De grootste beperking voor de bouw van de beoogde woning is de zware gesteltak boven de noordwesthoek van de woning. Hierdoor kan de woning niet volledig tot 12 meter hoogte worden gebouwd en zal er een aanpassing in de plannen noodzakelijk zijn.

Bij het ontwerp en de bouw van de woning moet met de volgende punten rekening worden gehouden:

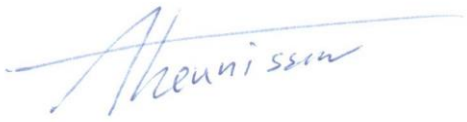
- Indien de boom gesnoeid gaat worden dient dit in overleg en samenspraak met de eigenaar van Bouriciusstraat 9 te gebeuren. Zij zijn de eigenaar van de boom. Het is van belang dat de boom door een deskundig boomverzorger gesnoeid wordt die in staat is om te bepalen wat, waar en hoeveel er gesnoeid kan worden zonder het voortbestaan of het aangezicht van de boom te bedreigen. Ook dienen dan tevens de dode en breukgevoelige takken uit de boom verwijderd te worden. Het heeft de voorkeur om de snoeiwerkzaamheden voorafgaand aan de bouw uit te voeren.
- Omdat er op 9,5 meter hoogte een zware gesteltak loopt die niet verwijderd kan worden (wel veel van de zijtakken) dient het ontwerp aangepast te worden. Hiervoor zijn diverse variaties denkbaar. Bij het aanpassen van het ontwerp dient rekening te worden gehouden met voldoende afstand tussen de tak en het dak i.v.m. mogelijk uitzakken van de tak en om bewegingen door wind geen beschadigingen aan de woning te krijgen. Ook dient er voor het plaatsen van steigers voldoende afstand tot aan de tak te worden ingecalculeerd.
- Bij een aangepast ontwerp voor de woning kan eventueel rekening worden gehouden met eventuele uitbreiding nadat de boom na circa 10 tot 15 jaar gekapt moet worden. Indien daar in het ontwerp al rekening mee wordt gehouden kan de woning t.z.t. na de kap van de boom relatief eenvoudig uitgebouwd worden.

<u>Conclusies t.a.v. onderzoeksvraag 3</u>: *Wat is in relatie tot de aanwezigheid van de waardevolle boom mogelijk?*

➔ Er kan een woning worden gebouwd waarbij het wortelpakket van de boom in een straal van 4,0 meter rondom de stamvoet wordt beschermd en waarbij de zware gesteltak op 9,5 meter hoogte behouden kan blijven.
Hierbij zijn er verschillende opties mogelijk waarbij het huidige ontwerp aangepast zal moeten worden. Dat kan zijn door het huidige grondplan te handhaven en de woning en de derde en vierde verdieping aan te passen aan de boomtak. Mogelijk kan ook de woning langer worden waardoor er twee verdiepingen toereikend zijn.

We hopen u met deze rapportage voldoende en naar wens geïnformeerd te hebben. Indien u hiertoe nog vragen of opmerkingen heeft dan zijn wij uiteraard graag bereid deze te beantwoorden dan wel nader toe te lichten.

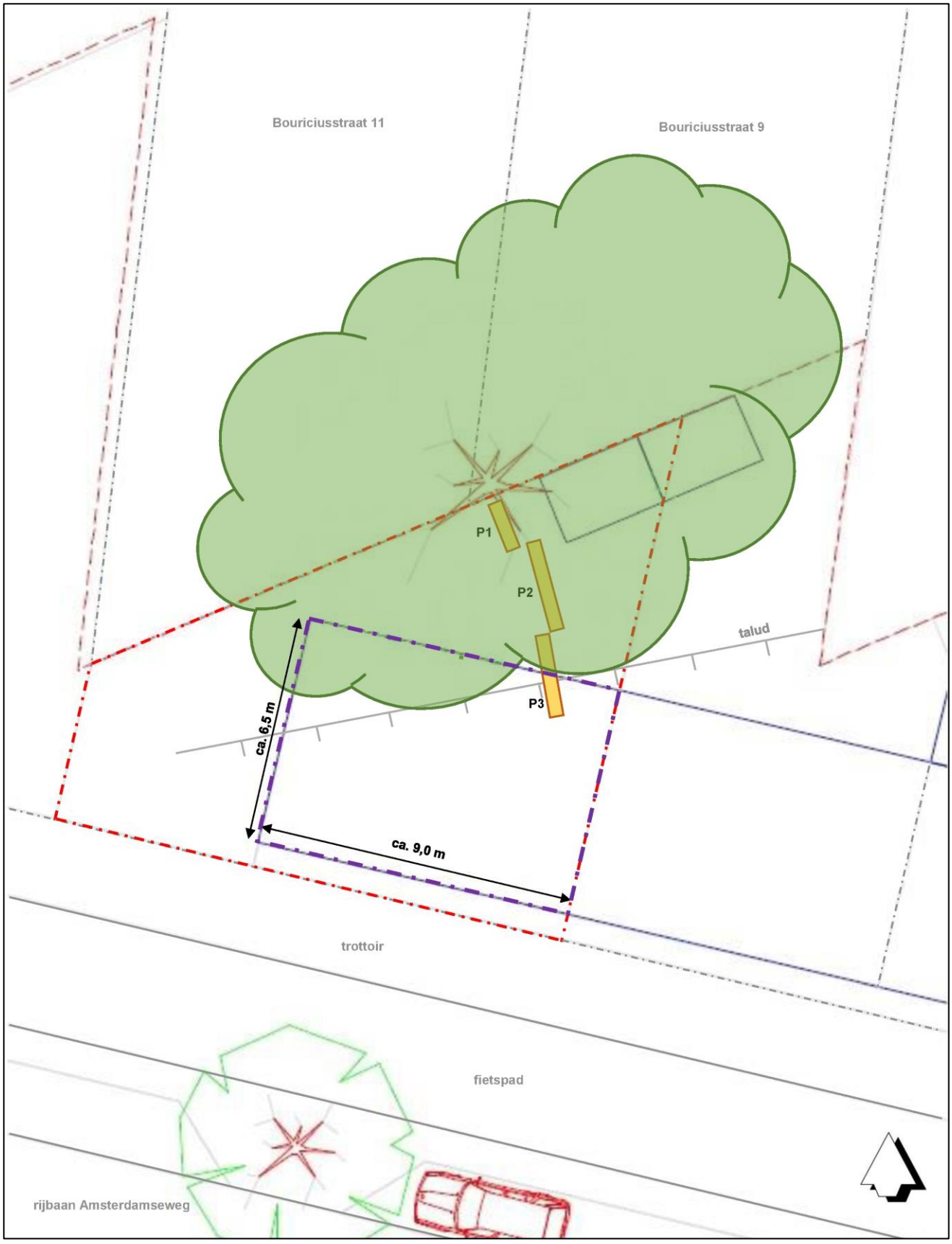
Hoogachtend,

Aernout Theunissen

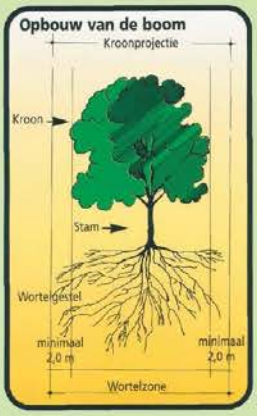
BoomOntzorging.com

BIJLAGE 1: Ontwerptekening bouw en aanleg t.o.v. de boom

Boombescherming op bouwlocaties

Stadswerk

Let op!

Voordat bouwwerkzaamheden beginnen, aandacht voor de volgende voorschriften:

Algemeen
De voorschriften voor de bescherming van bomen dienen op de bouwlocatie aanwezig te zijn. De te treffen maatregelen dienen voor de uitvoering van de werkzaamheden in overleg met de boombeheerder en vervolgens met de directie te worden vastgesteld (zie: Standaard R.A.W. bepalingen). De aannemer is verplicht zijn medewerkers op deze voorschriften te wijzen en zorg te dragen voor de inachtneming daarvan.

Schade
Bij beschadiging van wortels, takken en/of stam is de aannemer verplicht dit onmiddellijk aan de boombeheerder en de directie te melden. Vakkundig ingrijpen kan grotere schade en vervolgschade beperken dan wel voorkomen. Toegebrachte schade dient de veroorzaker te vergoeden. De hoogte van het schadebedrag wordt bepaald door de aard en omvang van de toegebrachte schade en de boomwaarde volgens de **"Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen" (NVTB)** voor de waardebepaling van bomen.

Beschermingscode:

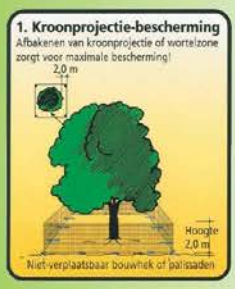
1. **Vooruitlopend op bouw-/sloopactiviteiten moeten de te handhaven bomen met de werkelijke kroonprojectie op tekening staan aangegeven.**
2. **Neem voor de start van de werkzaamheden contact op met de boombeheerder over de te nemen beschermingsmaatregelen.**
3. **Machinaal graafwerk binnen de kroonprojectie is verboden!**
4. **Voorkom bodemverdichting onder de kroonprojectie door transport, opslag van materialen e.d.**
5. **Snoeien van takken en wortels dikker dan 5 cm doorsnede uitsluitend na overleg met de boombeheerder en vervolgens laten uitvoeren door vakbekwame boomverzorgers (European Treeworkers).**

Graafwerkzaamheden
afbeelding 6-7

In de wortelzone is (machinaal) graven niet toegestaan.
Slechts bij hoge uitzondering en dan uitsluitend indien voorgeschreven (bestek) en in overleg met de boombeheerder zijn ontgravingen, in handkracht uit te voeren, binnen de wortelzone mogelijk. Uitsluitend in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie kunnen incidenteel wortels tot een doorsnede van 5 cm recht worden doorgezaagd. Dit moet wel vakkundig gebeuren, dus knippen en zagen en niet trekken en scheuren. Doorzagen van dikkere wortels mag nooit. Het in handkracht ondergraven en/of onderboren is wel toegestaan. Het gestuurd onderboren van kabels en leidingen verdient de voorkeur. Een bouwput of -sleuf tegen de kroonprojectie van bomen mag niet langer dan drie weken open liggen. Blootliggende wortels moeten in alle gevallen beschermd worden tegen uitdroging en vorst (m.b.v. vochtige doeken of zwarte folie) en in ieder geval zo snel mogelijk worden toegedekt met grond. Bij vorst open sleuven aan de boomzijde direct afschermen.

Terreinaanpassingen
afbeelding 8-9

Terreinophogingen en -afgravingen binnen de kroonprojectie zijn alleen bij uitzondering toegestaan, en dan uitsluitend indien voorgeschreven (bestek) in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie. Ophoging of afgraving leidt tot afsterving van boomwortels door schade of zuurstofgebrek.

Boombescherming
afbeelding 1-2-3

Bomen op een werkterrein dienen zodanig met geschikte materialen beschermd te worden (niet- verplaatsbare bouwhekken, palissaden, houten schuttingen, steigeronderdelen etc.) zodat beschadigingen aan de wortelzone, stam en kroon uitgesloten zijn. Bij beperkte ruimte moet bescherming van de boomspiegel of minimaal een stambescherming aangebracht worden om zoveel mogelijk beschadigingen te voorkomen. Indien de voorgeschreven maatregelen niet toereikend zijn, meldt de aannemer dit onmiddellijk aan de boombeheerder en de directie.

Bodemverdichting
afbeelding 10-11

Verdichting van de bodem d.m.v. verdichtingmachines (trillingen) leidt tot verdichting van de grond en verstikking van de boom en is niet toegestaan binnen de kroonprojectie. Bouwverkeer binnen de kroonprojectie is evenmin toegestaan.

Bouwplaats/ Bouwverkeer
afbeelding 4-5

Binnen de kroonprojectie mogen geen bouw- en directieketen staan. Tijdelijke bouwwegen binnen de kroonprojectie zijn uitsluitend toegestaan indien deze zijn voorgeschreven (bestek) in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie. Gebruik van rijplaten (beton, staal, hout of kunststof) en/of andere voorzieningen zijn dan noodzakelijk.

Opslagplaats
afbeelding 12

Bouwmaterialen opslaan en/of zand- en granddepots inrichten binnen de kroonprojectie is niet toegestaan. Opslag van olie, brandstoffen en chemicaliën moet aan de wettelijke eisen voldoen; deze stoffen echter nooit binnen de kroonprojectie opslaan. Cementresten, spoelwater en andere reststoffen (verpakkingen etc.) dienen zorgvuldig afgevoerd te worden; lozingen in bodem en/of oppervlaktewater en begraven is nooit toegestaan.

JPM

RAW

vhg Vakgroep Boomverzorging

GPKL.nl Gemeentelijk Platform Kabels & Leidingen

Bomen stichting

Uitgave:
Vereniging Stadswerk Nederland
vakgroep Groen, Natuur en Landschap
copyright 2007
Te bestellen bij secretariaat Stadswerk:
0318 – 69 27 21 of info@stadswerk.nl

BIJLAGE 3: Taxatieparameters en rekenblad berekening boomwaarde

Rekenblad boomwaarde

Taxatierapport					
Registratienummer taxatie	78-2017-007				
Objectbeschrijving	*Aesculus hippocastanum* (witte paardenkastanje)				
Boomnummer/-code	02.12.B.3061				
Locatie	Bouriciusstraat 9, Arnhem				
Opdrachtgever	Aveco de Bondt B.V.				
Naam geregistreerd taxateur NVTB	Dhr. ing. A.R. Theunissen, BoomOntzorging.com				
Datum	26 juli 2017				
Doelstelling	Boomwaardebepaling				
Boomwaarde	**€ 9.665**			per boom, exclusief BTW	
Toelichting	Berekening boomwaarde i.v.m. boomeffectanalyse				
Methodiek boomwaarde- & schadeberekening	Rekenmodel Boomwaarde, Richtlijnen NVTB 2013				
Aanplant & nazorg					
Stamomvang nieuwe aanplant	14/16 cm			Soort:	*Aesculus hippocastanum*
Boomleeftijd bij aanplant	0 jaar			Soortklasse:	2
Duur aanslagperiode incl. nazorg	3 jaar				
Kosten plantgoed		€ 265	A1	Exclusief 6% BTW	
Plantkosten		€ 215	A2	Exclusief 21% BTW	Plantkosten extensief
Kosten aanplant		**€ 480**	A3		
Kosten aanplant & rente na 3 jaar	€ 538	1,12			Rentefactor aanplantkosten (Tab. G1)
Garantie (10%)	€ 54				
Subtotaal	**€ 591**		A4		
Kosten nazorg, per jaar		€ 235		Exclusief 21% BTW	
Kosten nazorg & rente, na drie jaar	€ 733	3,12	A5		Rentefactor jaarlijks terugkerende kosten (Tab. G2)
Boomwaarde 3 jaar na aanplant	**€ 1.325**		A6		
Begeleiding tot functievervulling					
Boomleeftijd bij functievervulling	70 jaar				Functiecategorie 2 (lange levensduur, verlengde beg.per.)
Jaarlijkse beheerkosten		€ 15		Exclusief 21% BTW	Jaarlijkse kosten 'extensief'
Jaren begeleiding tot functievervulling	67 jaar				
Kosten begeleiding, totaal	€ 4.816	321,08	B1		Rentefactor jaarlijkse kosten gedurende 67 jaar (Tab. G2)
Kosten plantgoed en aanplant	€ 18.332	13,84	B2		Rentefactor aanplant en nazorg over 67 jaar (Tab. G1)
Boomwaarde bij functievervulling	**€ 23.148**		B3		Boomwaarde op 70-jarige leeftijd
Afschrijving					
Afschrijvingsmodel	4 afschrijving volgens annuïteit				
Rentevoet	4 %				
Verwachte totale levensduur	150 jaar				
Afschrijvingsperiode	80 jaar				
Huidige boomleeftijd	137 jaar				
Afgeschreven jaren	67 jaar				
Resterende levensduur	13 jaar				
Afschrijvingscomponent		€ 968			Annuïteit
Afschrijving	€ 13.483	58%	C1		
Actuele boomwaarde	**€ 9.665**		C2		Exclusief BTW

Alle kosten zijn exclusief BTW (voor aankoop plantgoed geldt 6% BTW, voor overige kosten geldt 21% BTW). De in de berekeningen gehanteerde rentevoet is 4%

BoomOntzorging.com

plaats en datum:
Wageningen, 26 juli 2017

naam / handtekening:
Dhr. ing. A.R. Theunissen
Geregistreerd taxateur van bomen, lid NVTB

BIJLAGE 4: Verklarende woordenlijst

Haarwortel
Boomwortels die als primaire functie de opname en transport van vocht en in het water opgeloste voedingsstoffen hebben. Haarwortels dragen slechts beperkt bij aan de standvastheid van de boom.

Houtparasitaire schimmel
Dit zijn houtrot-veroorzakende schimmels die rot veroorzaken in het levende hout, bast en cambium van bomen. Er zijn talrijke houtparasitaire schimmels die een variabele mate van agressiviteit hebben en die veelal specifieke delen van de boom aantasten. Het vruchtlichaam (= de paddenstoel) dient vaak voor herkenning van de soort schimmel waardoor de visuele boomveiligheidscontroles het beste in het najaar uitgevoerd kunnen worden. Naast houtparasitaire schimmels zijn er saprotrofe schimmels die eveneens houtrot veroorzaken maar welke alleen reeds afgestorven weefsel afbreken. Soms kunnen saprotrofe schimmels parasitair worden en ook levens weefsel gaan aantasten, hetgeen mogelijk wordt bij verzwakte bomen.

IBA
Een methodiek voor visuele boomveiligheidscontrole (Integrierte Baumanalyse), waarbij de ernst van zichtbare symptomen van structurele en pathologische verzwakkingen wordt beoordeeld aan de hand van de reactie van de boom op die verzwakkingen. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat door de vorming van compensatie- en extra steunweefsel de boom aantastingen en verzwakkingen kan compenseren waardoor de verzwakking van de boom verminderd of opgeheven wordt. Indien de boom in vitaliteit afneemt en de afbraak van levend weefsel niet meer kan compenseren neemt de boom daadwerkelijk in stabiliteit af. Deze IBA-methodiek is afkomstig van de Duitse boomonderzoekers *Michael Schlag* en *Hermann Reinartz* van het Duitse *Institut für Baumdiagnose*.

Kroonprojectie
De kroonprojectie is de verticale projectie van de rand van de kroon op de grond.
Het gebied binnen de kroonprojectie en soms tot circa 2 meter daarbuiten, wordt veelal beschouwd als de zone waarbinnen de meeste boomwortels zich bevinden. Hierop zijn er echter veel uitzonderingen zoals bij zuilvormige bomen, scheefstaande bomen, bomen in verhardingen, bomen in verdichte grond en bomen op plaatsen met een hoge grondwaterstand.

Levensverwachting
Een inschatting van de resterende levensduur van een boom, meestal uitgedrukt in de klassen: 0 jaar, <5 jaar, 5-10 jaar, 10-15 jaar en >15 jaar. De levensverwachting drukt de verwachte resterende *functionele levensduur* uit van een boom en niet de absolute biologische levensduur.
De klasse '*0 jaar*' wordt toegekend aan dode bomen. De klasse ' *<5 jaar*' is de minimaal toe te kennen levensverwachting bij nog levende bomen die dermate verzwakt zijn dat ze in hun laatste levensfase verkeren (afstervend zijn) of door een ernstige structurele verzwakking op korte termijn kunnen afbreken of kunnen omwaaien (zonder biologisch dood te zijn). De klasse '*>15 jaar*' is de maximaal toe te kennen levensverwachting vanwege de onvoorzienbaarheid van optredende ziekten, aantastingen en andere verzwakkingen op lange termijn. Bij deze bomen zijn er geen (ernstige) gebreken aangetroffen die de levensverwachting zouden kunnen verkorten.

NVTB
De *Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen* is een vakvereniging voor boomdeskundigen die officieel zijn geregistreerd als boomtaxateur. De NVTB streeft naar een uniforme methodiek voor het bepalen van de monetaire waarde van bomen en van de waardevermindering van bomen als gevolg van schade. De basis voor de waarde- en schadetaxaties zijn de *Richtlijnen NVTB 2013*. Alle bij de NVTB geregistreerde boomtaxateurs dienen conform deze richtlijnen te werken. Middels een vaktest voor

toelating tot de NVTB en een intern kwaliteitswaarborgsysteem worden de leden van de NVTB doorlopend getoetst op vakbekwaamheid en kwaliteit.

Stabiliteitswortel
De dikke boomwortels die het gestel van de wortelkluit vormen en als primaire functie de verankering van de boom met de grond hebben. Beschadiging of het verwijderen van stabiliteitswortels kan ernstige problemen met de standvastheid van een boom veroorzaken waardoor de boom kan omvallen (windworp). Ook kunnen grote verwondingen van de stabiliteitswortels een invalspoort voor houtparasitaire schimmels vormen waardoor er houtrot in de wortelkluit en stamvoet van de boom kan ontstaan.

Stam(voet)breuk
Het breken van de stam of de stamvoet als gevolg van een interne verzwakking door bijvoorbeeld houtrot, holten en scheurvorming in het stamhout. Externe factoren zoals een veranderde/toegenomen windbelasting op de boom spelen veelal een grote rol bij het afbreken van bomen.

VTA
Visuele boomveiligheidscontrole (Visual Tree Assessment), die ten doel heeft structurele en pathologische verzwakkingen bij bomen vroegtijdig te herkennen aan de hand van visueel waarneembare symptomen. Hierbij speelt de mechanische opbouw en werking van bomen een grote rol. De theoretische basis die hiervoor van toepassing is, is afkomstig van *Professor Claus Mattheck* maar is tevens gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek van diverse andere boomwetenschappers.

Windworp
Het omwaaien van een boom door het ‘kiepen’ van de wortelkluit. Dit treedt vaak op als gevolg van houtrot in of schade aan de wortelkluit en/of door een veranderde/toegenomen windbelasting op de boom.

BoomOntzorging.com

inventarisatie • onderzoek • advies • snoeien • vellen

BoomOntzorging.com is een dynamisch bedrijf dat werkzaam is in alle facetten van de boomverzorging. Door onze veelzijdige aanpak en brede expertise kunnen wij flexibel inspringen op alle wensen van boomeigenaren en boombeheerders voor de optimale verzorging en beheer van het bomenbestand. Door onze kennis, kunde en ervaring in boomverzorging en boomtechnisch onderzoek te bundelen kunnen wij in degelijke, theoretisch onderbouwde maar ook praktisch uitvoerbare adviezen voorzien.

Wij streven naar een directe en open communicatie met onze opdrachtgevers, een snelle en flexibele inzet en het leveren van de hoogst mogelijke kwaliteit. Door een breed scala aan eigen (onderzoeks)apparatuur kunnen wij alle verlangde werkzaamheden geheel in eigen beheer uitvoeren, waardoor bij lage kosten de kwaliteit gewaarborgd blijft.

Onderzoek & Advies:

- Inventarisatie van boombestanden
- Visuele boomveiligheidsinspecties (VTA)
- Boomtechnisch onderzoek
- Stabiliteitsonderzoek
- Groeiplaatsonderzoek
- Bewortelingsonderzoek (bij wortelopdruk van verhardingen)
- Bomeneffectanalyse (BEA)
- Waarde- en schadetaxaties
- Flora & fauna gedragscodes en QuickScans
- Bemiddeling bij boomconflicten

Groeiplaatsverbetering:

- Loswerken en verrijken van doorwortelde bodemlagen zonder optredende wortelschade
- Openbreken van verdichte bodemlagen ('ploffen')
- Pneumatisch injecteren van voedingstoffen in diepe, doorwortelde bodemlagen

Boomverzorgende werkzaamheden:

- Snoeien
- Begeleidingssnoei
- Onderhoudssnoei
- Knotten
- Vellen (klimmend, met hoogwerker of met telekraan)
- Plaatsen van kroonankers
- Aanplant van bomen & heesters

Wilt u nadere achtergrondinformatie over ons bedrijf of recentelijk door ons uitgevoerde projecten bekijken? Kijk dan op onze website: www.BoomOntzorging.com. Heeft u specifieke vragen, bel of e-mail ons via onderstaande contactgegevens.

Boombeheer BoomOntzorging:

- Totaalpakketten voor boomonderhoud en boombeheer
- Begeleiding bij boomprojecten
- Boombeheerplannen
- Demonstraties & training

Kerkstraat 7, 6674 AS Herveld
Robert van Stuyvenberg 06 1569 9852
ing. Aernout Theunissen 06 2329 0014
info@boomontzorging.com
www.boomontzorging.com

Aveco de Bondt
ingenieursbedrijf

Memo

Ter attentie van	Vof Arnhemse Heeren
Datum	11 augustus 2017
Distributie	
Projectnummer	170653
Onderwerp	Watertoets ontwikkeling Arnhemse Heeren
Opgesteld door	F. (Femke) Hilhorst
Gecontroleerd door	T. (Thijs) Visser

1 INLEIDING

In opdracht van Vof Arnhemse Heeren is door Aveco de Bondt een watertoets uitgevoerd voor de ontwikkellocatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem. De ontwikkeling vindt plaats binnen de gemeente Arnhem, in het beheergebied van waterschap Rijn en IJssel.
Voor het opstellen van het bestemmingsplan moet het aspect water beschouwd worden, daarom wordt het watertoets proces doorlopen. Het doel van de watertoets is om inzichtelijk te maken of de waterhuishoudkundige situatie gaat veranderen en welke maatregelen genomen kunnen worden om een verslechtering van de waterhuishoudkundige situatie te voorkomen. De opdrachtgever wil op de voorgenoemde locatie 19 woningen en bijbehoren infrastructuur ontwikkelen. Een inrichtingstekening van de ontwikkeling is weergegeven in de onderstaande Figuur en in Bijlage 1.

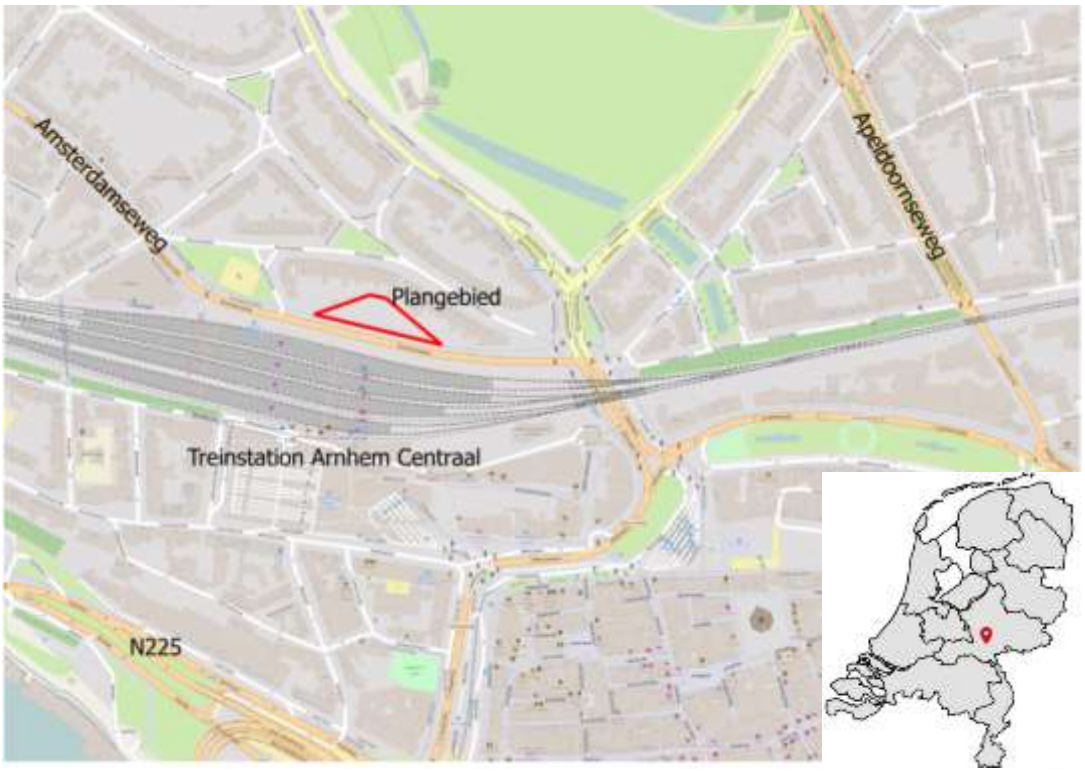

Figuur 1: Inrichtingstekening van ontwikkeling K10 te Arnhem. Blauw omlijnt zijn woningen. Het terrein waar gebouwd gaat worden grenst aan de Amsterdamsestraatweg.

2 PROJECTSITUERING

2.1 De ontwikkeling

Het plangebied ligt ten noorden van station Arnhem en wordt ingesloten door de Amsterdamseweg (zuidzijde), Brantsenstraat (westzijde), Bouriciusstraat en Sweerts de Landasstraat (noordzijde). Ten noorden en westen van het plangebied bevinden zich woningen. De locatie van het plangebied is opgenomen in de onderstaande Figuur.

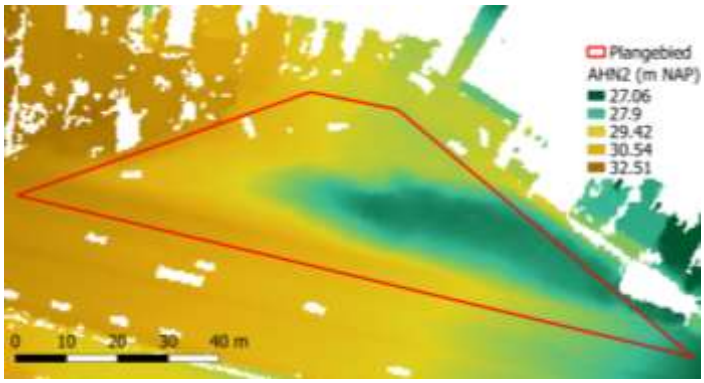

Figuur 2: Locatie van het plangebied.

Het project omvat de ontwikkeling van 19 woningen, bergingen en bijbehorende infrastructuur. Tot op heden is het plangebied onbebouwd. Het oppervlak van het plangebied is ca. 2.600 m^2 en ongeveer 2.500 m^2 van het oppervlak wordt verhard.

2.2 Maaiveldhoogte

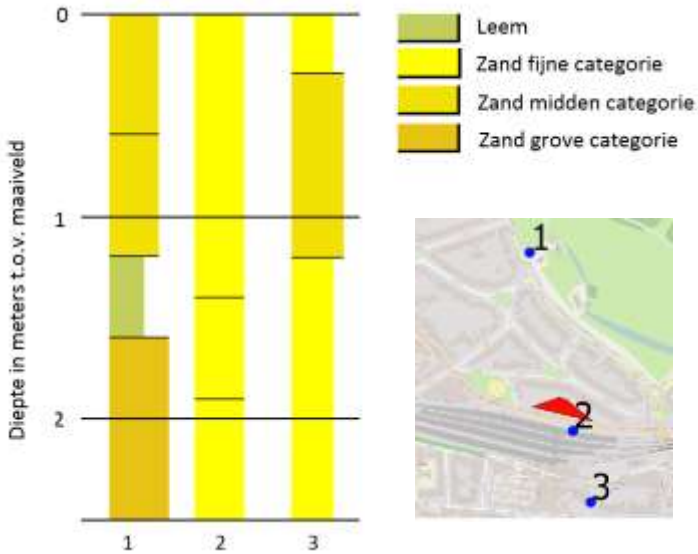
De maaiveldhoogte op het plangebied is bepaald aan de hand van de Algemene Hoogtekaart van Nederland (AHN2). De resultaten zijn weergegeven in de onderstaande Figuur. De huidige maaiveldhoogte van het plangebied varieert van NAP +27,5 tot +31,5 m.

Figuur 3: Maaiveldhoogte van het plangebied (bron: AHN2).

2.3 Bodemopbouw

In de omgeving van het plangebied zijn verschillende boringen beschikbaar. De boorstaten zijn weergegeven in Figuur 4. De bodem in de omgeving bestaat hoofdzakelijk uit zand en biedt derhalve de mogelijkheid om hemelwater te infiltreren. Wel is de kans aanwezig dat er leemschotten onder het plangebied bevinden. Deze leemlagen liggen in Arnhem soms zelfs verticaal.

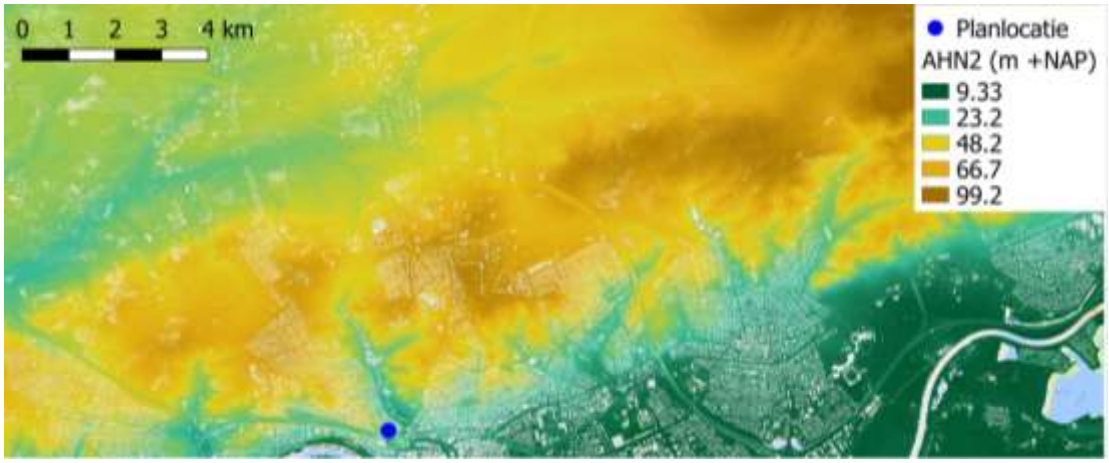
Figuur 4: Boorprofielen 1, 2 en 3 nabij de planlocatie. Respectievelijke identificatie Dinoloket: B40B1079; B40B0323 en B40B1480.

Het plangebied bevindt zich op het voormalig Nepromaterrein. Hier was van 1905 tot 1979 een chemische wasserij gevestigd, waardoor de grond ernstig was verontreinigd. Er zat onder meer lood, olie, teer en cyanide in de grond. Vanaf 2002 is sanering gestart waarbij de bovenste twee meter op het Nepromaterrein is ontgraven en voorzien van schone grond. Van twee meter diep tot het grondwater is in-situ verwijderd door

bodemluchtonttrekking en persluchtinjectie. De bodemopbouw is dus tegenwoordig substantieel anders dan dat van de omgeving.

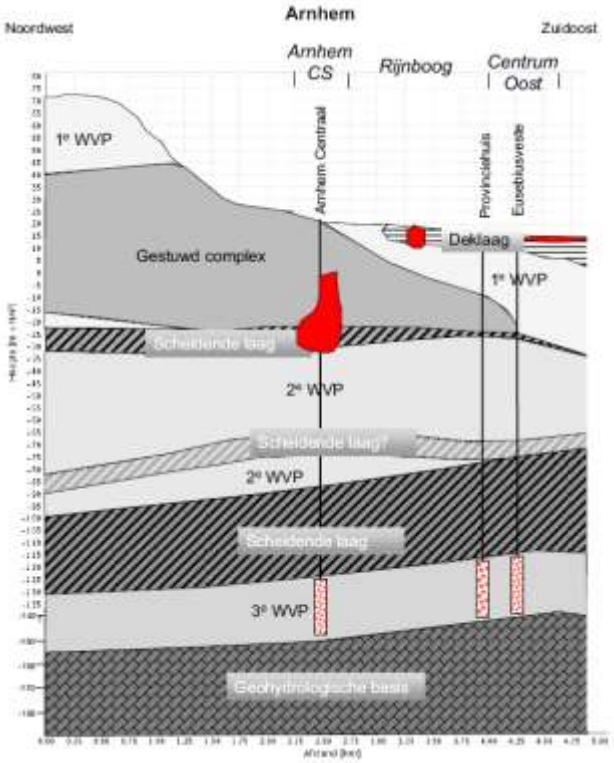
2.4 Grondwater

Zoals te zien is in Figuur 5, ligt Arnhem aan de rand van een stuwwal, hierdoor varieert de maaiveldhoogte sterk.

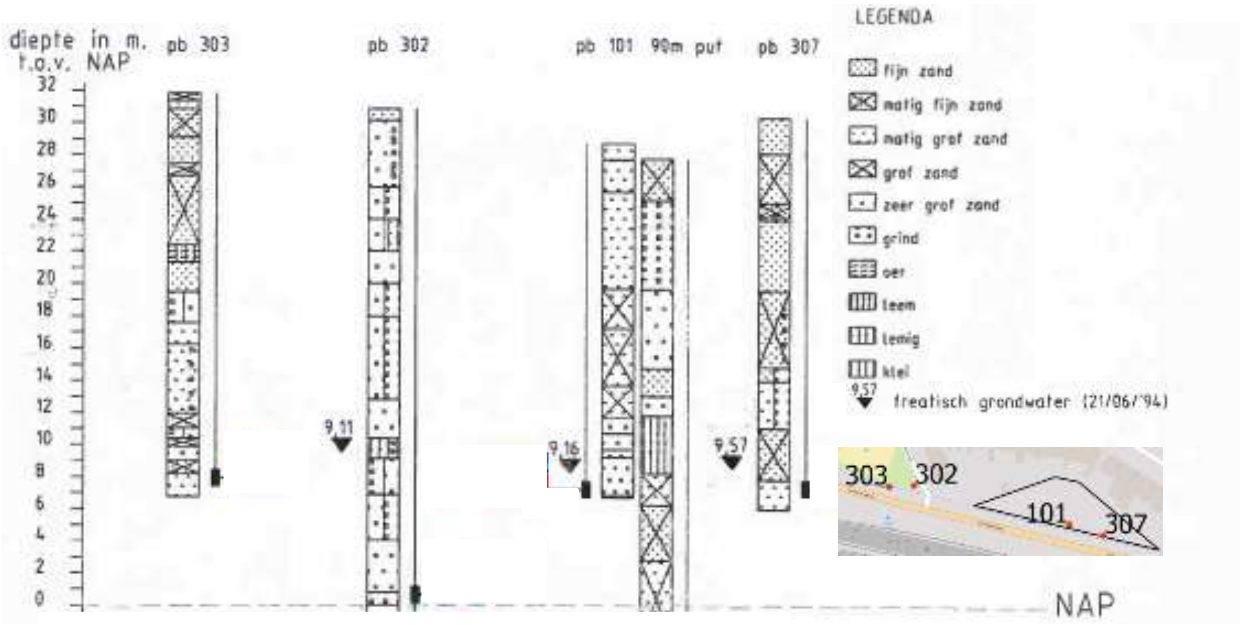
Figuur 5: Maaiveldhoogte van plangebied omgeving. Arnhem ligt aan de voet van een stuwwal.

Doordat het plangebied op een gestuwd complex ligt (zie Figuur 6), zijn er enorme sprongen in het freatisch grondwatersysteem. Onder Arnhem liggen drie watervoerende pakketten.

Figuur 6: Dwarsdoorsnede omgeving plangebied. De planlocatie ligt links van Arnhem CS, op een gestuwd complex (bron: Masterplan voor de ondergrond van Arnhem, Arcadis 2010).

In de onderstaande Figuur zijn boorstaten in en rond de omgeving van het plangebied weergegeven. Peilbuis 101 en 307 liggen binnen het plangebied. In deze peilbuizen is het freatisch grondwater gemeten op 9,16 en 9,57 meter diepte. Deze data is verkregen op 21 juni 1994.

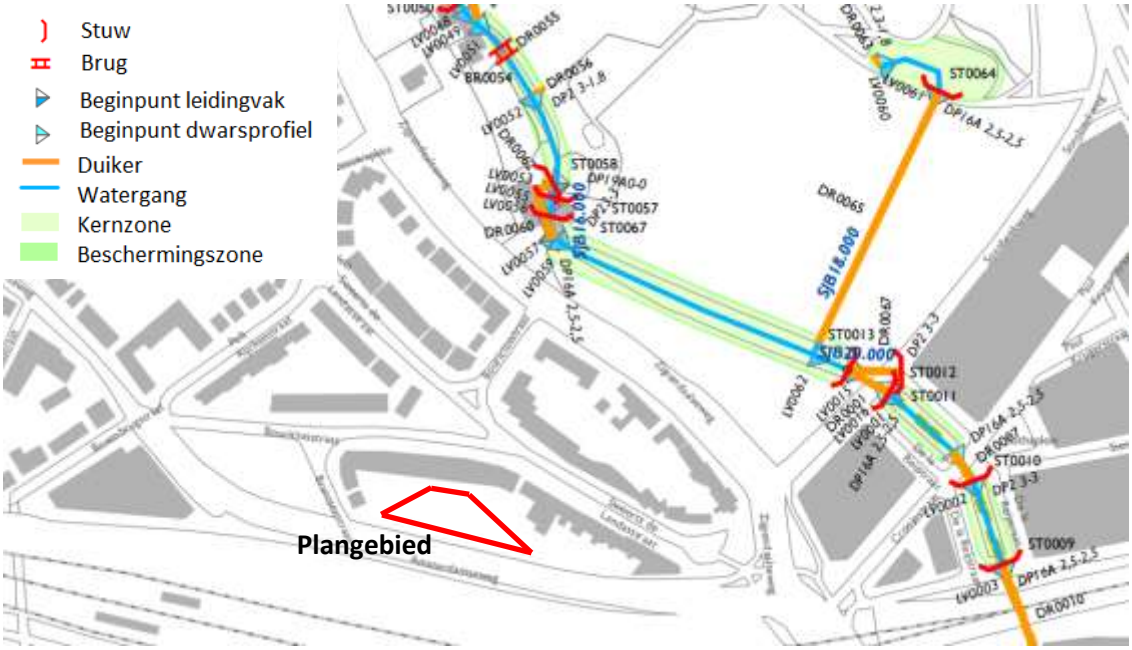

Figuur 7: Boorstaten in en rond de omgeving van het plangebied, gerealiseerd door Tauw in 1994. Van links naar rechts: peilbuis 303, 302, 101 en 307. Het oorspronkelijke Figuur is weergegeven in Bijlage 2.

Het diepe freatische water is te verklaren door het maaiveldverschil tussen de planlocatie en de noordelijk gelegen beek (ca 10 – 15 m hoogteverschil). Het is daarmee aannemelijk dat de grondwaterstanden voldoende laag zijn om infiltratie door middel van ondergrondse voorzieningen mogelijk te maken.

2.5 Oppervlaktewater

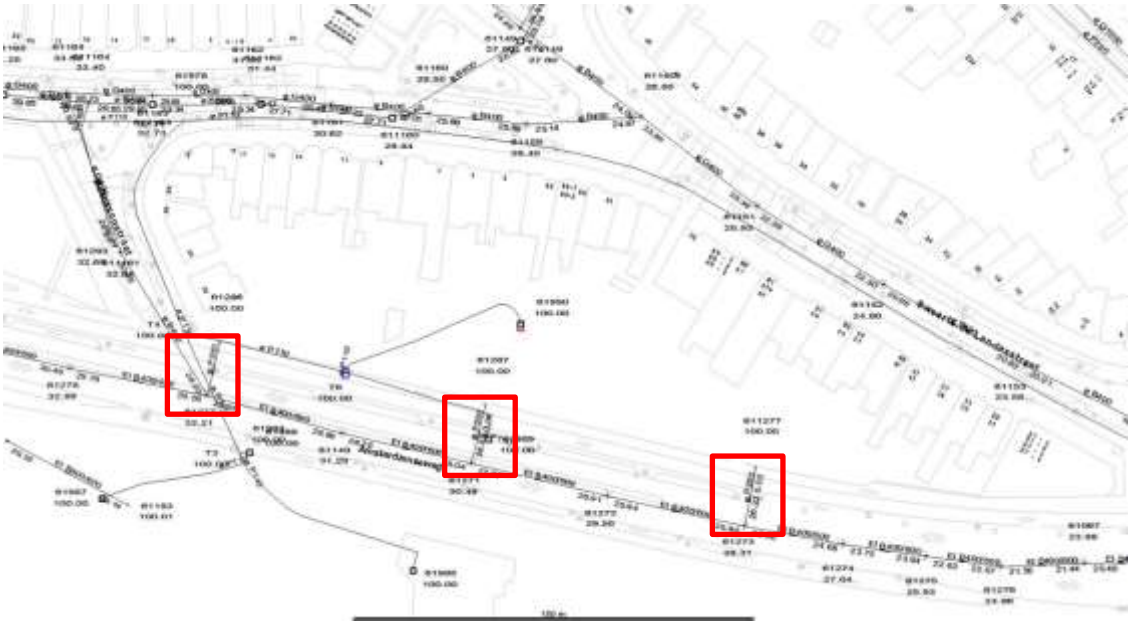
Binnen het plangebied bevindt zich op dit moment geen oppervlaktewater. In de omgeving van het plangebied bevindt zich wel oppervlaktewater. In Figuur 8 is een uitsnede uit de legger van waterschap Rijn en Ijssel opgenomen. Hierin staan de primaire wateren die in het beheer zijn van het waterschap opgenomen. Ten noorden van het plangebied loopt op een afstand van ca. 200 meter de St. Jansbeek (bron: leggerkaart waterschap Rijn en Ijssel).

Figuur 8: Oppervlaktewater nabij ontwikkellocatie (bron: leggerkaart waterschap Rijn en Ijssel).

2.6 Riolering

De gemeente is verantwoordelijk voor de riolering nabij de planlocatie, zie onderstaande Figuur en in de Bijlage. Drie leidingen kunnen gebruikt worden om vuilwater af te voeren (rood omlijnt). Deze leidingen (PVC 250mm) zijn op de grens van het K10 terrein ondergronds afgedopt. De leidingen op het K10 terrein moeten worden opgezocht en opgegraven waarna er op aangesloten kan worden. Op de erfgrens moeten in de afvoerleiding ontstoppingsputten worden geplaatst.

Figuur 9: Rioolstelsel plangebied. De drie leidingen waar vuilwater kan worden aangeboden aan het rioolsysteem zijn rood omlijnt. Een groter formaat van deze Figuur is weergegeven in Bijlage 3.

2.7 Overige (water)belangen

In de omgeving van het plangebied zijn geen keringen, grondwaterbeschermingsgebieden of andere belangen die spelen. Wel is in de Figuur 9 te zien dat er een persleiding P110 onder het plangebied ligt. Deze is aangelegd in het verleden omdat grootschalige sanering heeft plaatsgevonden op het plangebied.

3 BELEID GEMEENTE / WATERSCHAP

Het waterschap Rijn en Ijssel is waterbeheerder in het gebied. Op 19 juli 2017 heeft telefonische afstemming met Daniel Nieuwhuis plaatsgevonden. Hij heeft het beleid van het waterschap toegelicht. Om piekafvoer te beperken stelt het waterschap als eis dat voor verhard oppervlak een t=10 plus 10% geborgen moet worden op eigen terrein. Hierbij mag worden uitgegaan van een piekafvoer van 0,8 liter per seconde per hectare vertraagde afvoer.

De eisen en randvoorwaarden aan de ontwikkeling voor het thema water worden gesteld door de gemeente Arnhem. Op 19 juli 2017 heeft telefonische afstemming met Theo van der Kroon plaatsgevonden. Hij heeft het beleid van de gemeente toegelicht. Gemeente Arnhem stelt als eis dat voor verhard oppervlak 43 mm in 45 minuten geborgen moet worden. Voor deze 43 millimeter geldt dat hemelwater binnen het plangebied geïnfiltreerd moet worden. Wanneer er meer dan de aangegeven 43 millimeter valt, is afvoer van het overtollige water op het gemeentelijk stelsel toegestaan. Vuilwater mag via drie uitleggers worden aangeboden aan het stelsel. Daarnaast tellen groene daken niet mee als verhard oppervlak. Een ontwateringdiepte van 80 tot 90 cm onder vloerniveau dient gehanteerd te worden.

4 WATEROPGAVE

Gemeente Arnhem stelt als eis dat voor verhard oppervlak 43 mm in 45 minuten geborgen moet worden. De waterschapseis dat een T-10 bui met 10% klimaatcorrectie dient te worden geborgen komt hiermee overeen. Er zijn verschillende manieren om in deze berging te voorzien. Zo is het mogelijk om nieuw oppervlaktewater, infiltratievoorzieningen, ondergrondse berging of maatregelen op het dak toe te passen. Met het oog op de beschikbare ruimte en de conclusie uit voorgaande hoofdstukken ligt berging en infiltratie door middel van ondergrondse voorzieningen het meest voor de hand. In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van verschillende oplossingsrichtingen en wordt onderbouwd hoe deze oplossingen bijdragen aan het invullen van de wateropgave. Hiervoor is Tabel 2 opgesteld.

Tabel 2: Overzicht oplossingsrichtingen

Maatregel	*Toepassing*	*Toepasbaarheid*	*Effect*
Infiltratiekratten	Onder infrastructuur en groenvoorzieningen.	Voor deinfiltratiekratten moet een zandvanger zitten vanwege de zandige ondergrond van het plangebied. Met deze zandvangers zijn infiltratiekratten goed toepasbaar. De infiltratiekratten moeten in principe boven de freatische waterstand, deze is voldoende laag.	Berging en infiltratie van hemelwater.
Infiltratieriool	Rond bebouwing voor dakwater en als transportriool tussen andere bergingsvoorzieningen.	Goed toepasbaar.	Berging en infiltratie van hemelwater.
Grindkoffers	Rond bebouwing voor dakwater.	Langs de buitenwanden van de woningen.	Berging en infiltratie hemelwater.
Groen dak	Dak van de woningen	Met een specifieke dak en funderingsconstructie goed toepasbaar.	Reductie van verhard oppervlak waardoor de wateropgave vermindert.
Berging op het dak	Dak van de woningen	Met een specifiek dak en funderingsconstructie goed toepasbaar.	Berging van hemelwater op het dak.

De totale bergingsopgave betreft 43 mm over een totaal verhard oppervlak van 2.500 m^2. Dit komt neer op 107,5 m^3. Het verhard oppervlak kan worden verminderd door de toepassing van groene daken. Vermindering van het verhard oppervlak staat dan in een verhouding 1:1 met het oppervlak groen dak. Voor de overige verharding dient nog steeds 43 mm geborgen te worden.

De meest efficiënte manier van bergen is in infiltratiekratten. Een krat met afmetingen van 0,66 meter hoog en 0,80 meter breed en lang heeft een netto bergingsvolume van 0,406 m^3 en een benodigd ruimtebestek van 0,64 m^2. In totaal 265 kratten hebben een berging van 107,5 m^3 en een benodigd ruimtebestek van 170 m^2. Hiermee kan worden

voldaan aan de gestelde bergingseis. Door het toepassen van (infiltratie)riolering om het water in de kratten te krijgen kan in het ontwerp nog een optimalisatie gezocht worden in de hoeveelheid toe te passen kratten.

Bovengenoemde alternatief betreft een voorbeeldoplossing en hiervan kan afgeweken worden in het uiteindelijk ontwerp. Als ontwerpeis wordt gesteld dat er 43 mm berging aanwezig dient te zijn in het aangelegde systeem voor het volledige verharde oppervlak. De dit dient te gebeuren in een voorziening die infiltratie van hemelwater binnen het plangebied mogelijk maakt. Hiermee zijn zowel de bergingseis van het waterschap als de bergings-/infiltratie eis van de gemeente geborgd.

5 CONCLUSIE

In opdracht van KWP is door Aveco de Bondt een watertoets uitgevoerd voor de ontwikkellocatie K10 Amsterdamseweg te Arnhem. In deze memo wordt het beleid van het waterschap Rijn en Ijssel en gemeente Arnhem ten aanzien van het thema water toegelicht en wordt een voorbeeldoplossing aangedragen om aan het beleid te voldoen.

De ontwikkeling betreft 19 woningen met bijbehorende infrastructuur. In totaal omvat de ontwikkeling 2.600 m^2 en is er weinig ruimte gereserveerd voor groenvoorziening. Het plangebied ligt aan de voet van een stuwwal waardoor de maaiveldhoogte sterk varieert in de omgeving. Het plangebied heeft een zandige ondergrond met mogelijk leemplaten en heeft een freatische grondwaterstand die relatief diep onder maaiveld ligt. In het plan is geen ruimte gereserveerd voor de aanleg van nieuw oppervlaktewater.

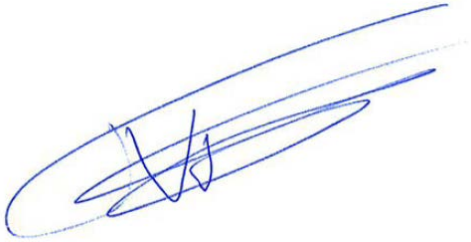
Gemeente Arnhem stelt als eis 43 mm hemelwater over het totaal verhard oppervlak te bergen. Hemelwater dient niet vertraagd te worden afgevoerd op het rioolstelsel, dus al het hemelwater zal volledig geborgen moeten worden. Overigens dient bij een hevigere neerslag dan de vereiste 43 millimeter wel een overstortvoorziening op het gemeentelijk riool beschikbaar te zijn om het overtollige water af te kunnen voeren. Vuilwater kan via drie uitleggers worden aangeboden aan het stelsel. Bovenstaande komt overeen met de bergingseis van het waterschap.

Om klimaatbestendig ontwikkelen te stimuleren hanteert de gemeente de regel dat groene daken niet worden meegerekend tot het verhard oppervlak. Hemelwater dat op de infrastructuur in het plangebied valt dient opgevangen en geborgen te worden in daarvoor bestemde voorzieningen. Daarnaast dient 43 mm te infiltreren in de bodem. Het meest voor de hand liggend zijn ondergrondse voorzieningen. Mogelijke oplossingen zijn met name grindkoffers, infiltratieriool en infiltratiekratten. Uit een voorbeeldberekening blijkt dat er binnen het huidige plan 265 kratten met een inhoud van 0,406 m^3/krat benodigd zijn om aan de berging te voldoen. Deze kratten kunnen onder de parkeerverharding worden aangebracht. De aanbevolen maatregelen zijn indicatief en dienen nader uitgewerkt te worden bij vaststelling van het ontwerp.

Opgesteld door
F. (Femke) Hilhorst

Gecontroleerd door
T. (Thijs) Visser

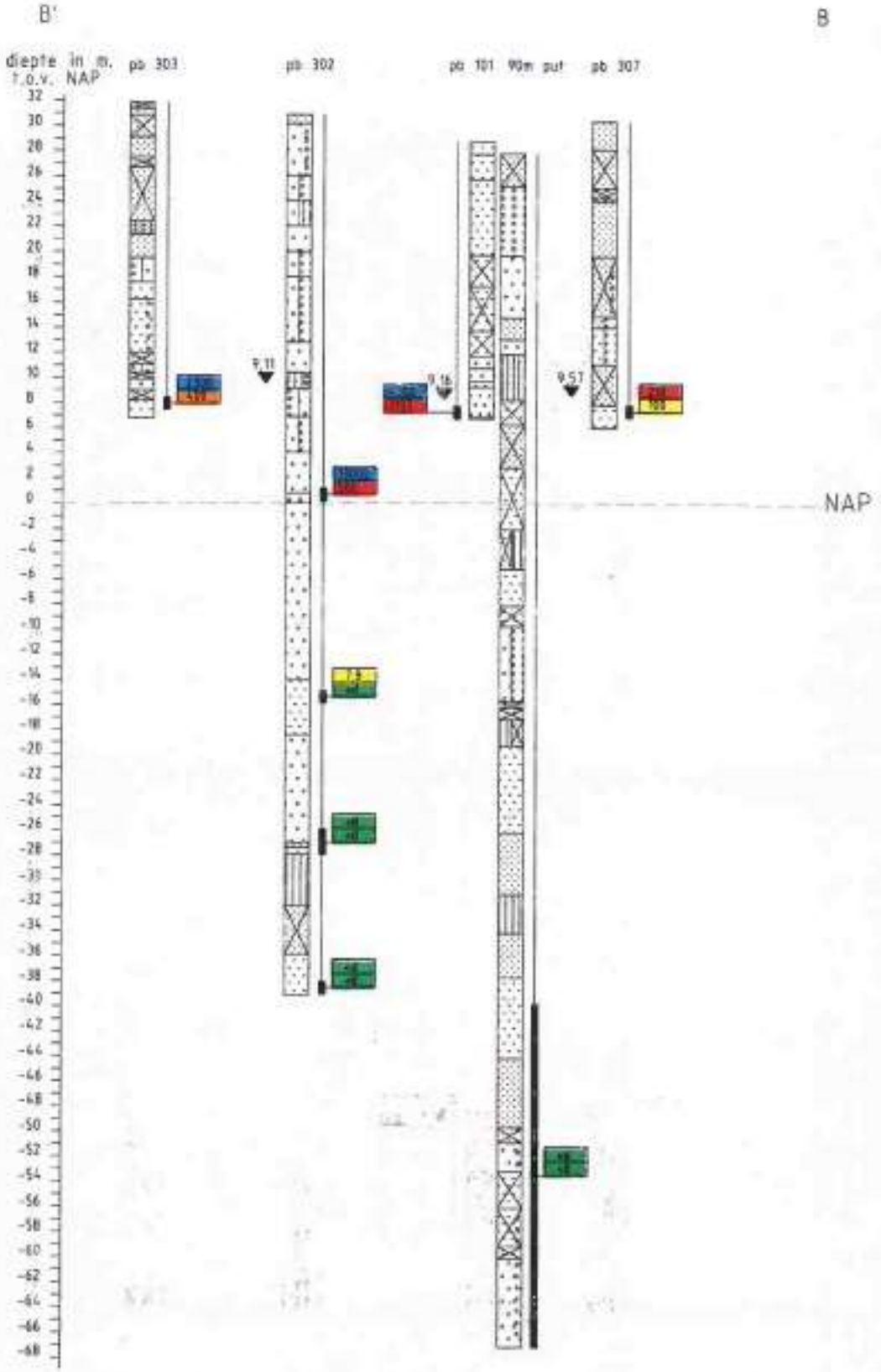

Bijlage 1: Tekening plangebied

Bijlage 2: Boringen Tauw 1994

LEGENDA

- fijn zand
- matig fijn zand
- matig grof zand
- grof zand
- zeer grof zand
- grind
- veen
- leem
- lemig
- klei

- treatisch grondwater (21/06/'94)
- ≤ S of < detectielimiet
- > S en ≤ T
- > T en ≤ I
- > I
- > 10 X I-waarde

concentraties PER in µg/l
concentraties TRI in µg/l

SCHAAL HORIZONTAAL 0 25 50 75m

SCHAAL VERTIKAAL 0 12.5 25m

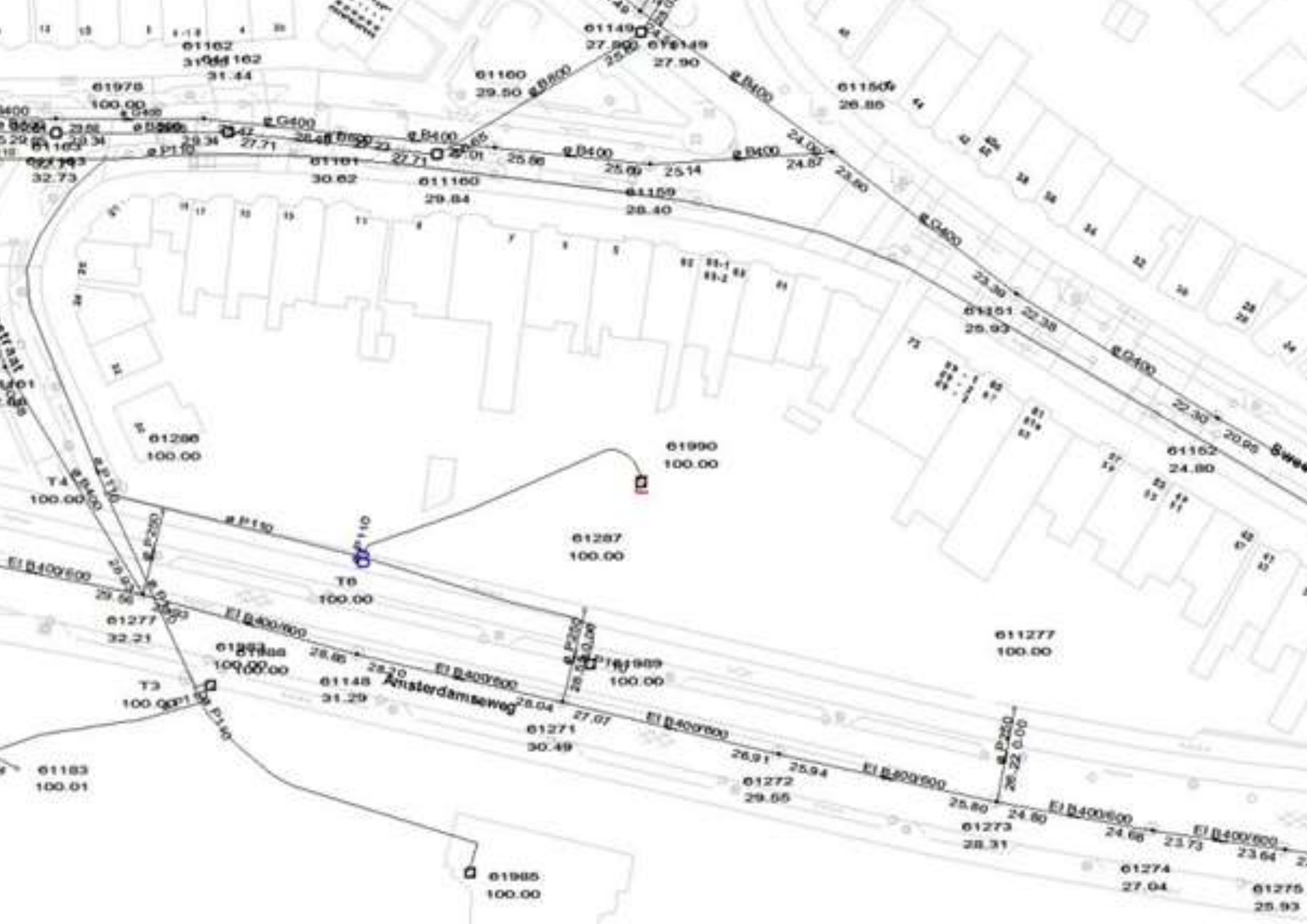
Opdrachtgever: GEMEENTE ARNHEM		Schaal: -.-	Formaat: A3p
Project: ARNHEM AMSTERDAMSEWEG 38		Projectnr.: 3329488	
Onderdeel: GEOHYDR. DWARSPROFIEL B-B' VERSPREIDING PER/TRI	Datum: 19-08-'94; Getek.: RLR; Gewijz.: ; Gezien:	Tekeningnr.: 107	

Papierschaal 3cm 2 1 0

M94.01996.1.B.CE

TauwMilieu
Postbus 133, 7400 AC Deventer

Bijlage 3: Overzicht riolering

61162
31.44
61978
100.00
61160
29.50
61149
27.90
61150
26.86
61161
30.62
61160
29.84
61159
28.40
61151
25.93
61162
24.80
61286
100.00
61990
100.00
61287
100.00
T4
100.00
T6
100.00
T3
100.00
61277
32.21
61148
31.29
Amsterdamseweg
61271
30.49
61272
29.55
61273
28.31
61274
27.04
61275
25.93
61277
100.00
61989
100.00
61985
100.00
61183
100.01

MEMO

Aan:	Kondor Wessels Projecten				
Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Van:	P. Verschragen				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Inleiding

Op verzoek van KWP is een quick scan uitgevoerd van de mogelijke risico's met betrekking tot de kwaliteit van de bodem voor de locatie Amsterdamseweg 38 te Arnhem. Aanleiding voor de uitvoering van de quick scan is de voorgenomen aankoop van de locatie door KWP. De aankoop betreft het kadastrale perceel 5364. De locatie betreft het zgn. Neproma-terrein.

Situatie

Proces

Op het voormalige bedrijfsterrein zijn vanaf het begin van deze eeuw tot het eind van de jaren zeventig diverse bedrijven gevestigd geweest (zeepfabriek, wasserij (natwasserij en chemische reiniging) en diverse autoherstelinrichtingen). Door deze activiteiten is een ernstige bodemverontreiniging met chloorhoudende oplosmiddelen ontstaan. Daarnaast zijn verontreinigingen met minerale olie, PAK en zware metalen, PCB's en asbest aangetroffen.
Voor de sanering van het terrein is gekozen voor een zogenaamde multifunctionele saneringvariant, waarbij de aanpak van het gehele geval van verontreiniging in fasen heeft plaatsgevonden.
Fase 1 bestond uit het ontgraven van de verontreinigde bovengrond van de omliggende particuliere (voor- en/of achter-) tuinen, van het voormalige bedrijfsterrein en van de herinrichting van de Amsterdamseweg. Daarnaast is tijdens fase 1 het in situ systeem aangelegd.
Fase 2 omvatte de sanering van het grondwater door middel van een in-situ systeem.
De grondwatersanering is in opdracht van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem B.V. uitgevoerd en omvatte:

- Persluchtinjectie in de verzadigde zone;
- Bodemluchtextractie in de onverzadigde zone en
- Grondwateronttrekking middels deepwells.

De actieve grondwatersanering is in 2009 beëindigd.

Fase 3 omvat de nazorgfase: om de grondwaterkwaliteit na de actieve sanering te monitoren, dient conform de beschikking het grondwater minimaal viermaal te worden gemonitord over een periode van 15 jaar (2, 5, 10 en 15 jaar na het beëindigen van de grondwatersanering).

0003-8-1-2014

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Geohydrologie

De grondwaterverontreiniging bevindt zich in het eerste watervoerend pakket, bestaande uit fijn tot grof zand vanaf maaiveld tot een diepte van circa 52 a 55 m. De gemiddelde stijghoogte in het eerste watervoerend pakket bevindt zicht op circa 9 m +NAP (21 m-mv). Het grondwater wordt gevoed door het neerslagoverschot. De grondwaterstroming ter hoogte van de onderzoekslocatie is zuidwestelijk in de richting van de Rijn.

Beschikbaar gestelde documenten

Beschikbaar gesteld zijn de volgende documenten:

1. Beoordeling tussenevaluatie sanering Amsterdamseweg 38 e.o. fase 1. Kenmerk gemeente Arnhem RWB 03/300/wolfma/cw, d.d. 9 september 2004.
2. Beoordeling grondsanering Sweerts de Landasstraat, Amsterdamseweg 38 e.o. Kenmerk gemeente Arnhem 2008.0.089.533/ez, d.d. 3 oktober 2008.
3. Eindevaluatie grondwatersanering Amsterdamseweg en omgeving te Arnhem. Projectnummer 4660720, d.d. 11 februari 2010, in opdracht van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem B.V.
4. Beoordeling evaluatie grondwatersanering Amsterdamseweg 38 e.o. te Arnhem. Kenmerk provincie Gelderland 2010.0.028.272/ib, d.d. 23 maart 2010.
5. Bodemgeschiktheidsbepaling in het kader van een bouwvergunning d.d. 19 november 2010.
6. Monitoring grondwater Amsterdamseweg te Arnhem. Kenmerk L001- 1207870ABB-baw-V01-NL, d.d. 1 oktober 2012. In opdracht van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV.
7. Instemming van de gemeente Arnhem met resultaten monitoring 2012. E-mail maud.wolf@arnhem.nl aan algra@nazorgbodem.nl wo 10 okt 2012 16:06.
8. Monitoring grondwater Amsterdamseweg te Arnhem. Kenmerk L001-1230692ABB-baw-V01-NL, d.d. 16 juni 2015. In opdracht van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV.
9. Schets stand van zaken van Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV aan Curo Vastgoed. Kenmerk NB04-A01, maart 2016.

Beoordeling diverse documenten.

Onderstaand is een beschrijving en interpretatie van de bovengenoemde documenten opgenomen.

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Ad 1

Het betreft hier een tussenevaluatie van de tot dat moment uitgevoerde grondsanering. Er is sprake van een restverontreiniging met tetrachlooretheen (Per) onder de "boomkroon" van de kastanje in de tuin van Bouriciusstraat 9 en ook aanwezig op het aan te kopen kadastrale perceel 5364. Deze verontreiniging mag niet geroerd worden in verband met de kans op vermenging van de schone(re) ondergrond. Alle overige verontreinigingen worden verondersteld verwijderd te zijn in de multifunctionele saneringsvariant.

Ad 2

Het betreft de evaluatie van de grondsanering in de Sweerts de Landasstraat. Hier zijn restverontreinigingen achtergebleven van met name tetrachlooretheen (Per) in de grond tot een diepte plaatselijk nog dieper dan 1,7 m-mv. Van belang is in hoeverre dit verontreinigingen zijn die kunnen instromen in het aan te kopen perceel. De grondwaterstand bevindt zich op grote diepte. Derhalve wordt verwacht (hoewel de exacte diepte met > 1,7 m-mv niet bekend is) dat de grondverontreiniging niet tot in het grondwater reikt en er dus geen verplaatsing via het grondwater kan optreden.

Ad 3

Uit de rapportage [3] is geconcludeerd dat de bronlocatie ten noordoosten van het station aan het spoor gelegen is aan de Amsterdamseweg 38. In het verleden is een verontreiniging ontstaan met voornamelijk tetrachlooretheen (Per) door een voormalige chemische wasserij. Het pluimgebied strekt zich uit tot aan de rivier de Rijn.

Aangegeven is dat voor de locatie sprake is van gebruiksbeperkingen voor diep ondergronds gebruik. De restverontreiniging mag niet worden beïnvloed zonder dat de maatregelen zijn beschreven in een goedgekeurd saneringsplan.

Verder worden de aanwezige restverontreinigingen in de grond op het terrein, voorzover boven de interventiewaarde, door middel van kadastrale registratie en met behulp van een bodeminformatiesysteem geregistreerd. Deze registratie dient om de huidige en toekomstige belanghebbenden inzicht te geven in de aanwezigheid van de restverontreinigingen en in de mogelijke gebruiksbeperkingen als gevolg hiervan.

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Ad 4

In de beschikking [4] wordt beschreven dat de beoordeling van de evaluatie van de bodemsanering een tussenevaluatie betreft. De sanering wordt nog niet als afgerond beschouwd aangezien er nog komende 15 jaar monitoring plaatsvindt waarbij na 2, 5, 10 en 15 jaar het grondwater uit vijf peilbuizen (1-3, 4-2, 312, 800 en 611) geanalyseerd wordt op VOCl en vinylchloride. Deze monitoring vormt onderdeel van de bodemsanering.

De grondsanering kan als afgerond worden beschouwd. De definitieve beschikking op deze sanering wordt afgegeven na afronding van de monitoring. Graven in de restverontreinigingen is zonder instemming van het bevoegd gezag niet toegestaan.

Ad 5

Het betreft hier de vaststelling door de gemeente Arnhem dat de geringe concentraties van de restverontreinigingen in de ondergrond geen belemmering voor de bouwwerkzaamheden en er derhalve geen belemmering is een bouwvergunning af te geven, voor bouwen binnen het geval van ernstige bodemverontreiniging. Wel worden er voorwaarden verbonden met name:

- vrijkomende grond is niet vrij bruikbaar;
- bij afwijkingen dienen er meldingen aan he bevoegd gezag plaats te vinden;
- aanwezige systemen ten behoeve van de grondwatersanering dienen in stand te worden gehouden.

Ad 6

Het betreft de resultaten van de eerste monitoring ter verificatie van de resultaten van de grondwatersanering. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat in de bron en pluimgebied de doelstelling in het kader van de actieve nazorg niet wordt overschreden. In een peilbuis (pb 800 – 450 m stroomafwaarts) is een toename aan Per waargenomen ten opzichte van de reboundmeting van 30 september 2009; de concentratie aan Per in de overige bemonsterde peilbuizen is vrijwel gelijk gebleven dan wel afgenomen.

De grondwaterpluim zal in de bodem onder natuurlijke omstandigheden niet groter worden. De pluim zal namelijk volledig draineren in de Rijn. Door het instromen van schoon grondwater en het ontbreken van brongebieden zal de pluim in de bodem op langer termijn langzamerhand schoonspoelen.

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Ad 7

Het betreft de reactie van de gemeente Arnhem op de aangeleverde monitoringsresultaten [6]. De gemeente stemt in met de conclusie uit de rapportage, waarin gesteld wordt dat de tussentijdse resultaten voldoen aan de vooraf gestelde doelstellingen.

Ad 8

Het betreft hier de resultaten van de monitoring 2015. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat in de bron en pluimgebied de doelstelling in het kader van de actieve nazorg niet wordt overschreden. Bij een peilbuis (pb 611 – 530 m stroomafwaarts) is een toename aan Per waargenomen ten opzichte van de reboundmeting van 30 september 2009; de concentratie aan Per in de overige bemonsterde peilbuizen is afgenomen. Het lijkt er op dat de toename aan Per die in 2012 is aangetroffen, zich stroomafwaarts heeft verplaatst en nu in pb 611 wordt vastgesteld. De nog aanwezige verontreiniging verspreidt zich stroomafwaarts.

Net als na de meting van 2012 kan geconcludeerd worden dat de grondwaterpluim in de bodem onder natuurlijke omstandigheden niet groter zal worden. De derde bemonstering dient in 2020 uitgevoerd te worden.

Er is (nog) geen reactie van het bevoegd gezag bekend op deze resultaten.

Ad 9

Dit betreft een korte toelichting op de stand van zaken van de sanering door "Nazorg Amsterdamseweg Arnhem BV" waarvoor zij verantwoordelijk is.

Interpretatie overige gegevens

De risico's van uitdamping op het terrein zijn beoordeeld aan de hand van de gegevens van peilbuis 01. In onderstaande tabel zijn de gegevens weergegeven zoals afgeleid uit de rapporten [3], [6] en [8].

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

tabel 1: Overzicht gegevens monitoringspeilbuis 01.

Peilbuis	Filterstelling (m-mv)	Grondwaterstand (m-bkp)	Gehalte aan Per		
		07-04-2009	07-04-2009	21-08-2012	03-06-2015
1-1	24 - 25	22,88	210	n.b.	n.b.
1-2	29 - 30	22,86	120	n.b.	n.b.
1-3	38,7 – 39,7	22,85	170	96	81

De gemeten grondwaterstand in 2009 is bovenstaand weergegeven. De grondwaterstand bevindt zich derhalve op bijna 23 m-mv. Hierdoor wordt de kans op het ontstaan van humane risico's als gevolg van uitdamping uit verontreinigd grondwater als nihil beschouwd. Ook wordt niet verwacht dat sprake zal zijn van de noodzaak tot bemaling bij ontgraving.

Conclusies

De sanering van de grond is afgerond en door het bevoegd gezag Wet bodembescherming goedgekeurd. Er is sprake van enkele restverontreinigingen in de grond, te weten:

1. Een lichte verontreiniging met tetrachlooretheen (Per) in de grond op het aan te kopen perceel 5364, ter hoogte van de tuin van het perceel Bouriciusstraat 9;
2. Lichte verontreinigingen met Per op de terreingrenzen tussen de tuinen van Bouriciusstraat 3/5, -5/7 en -7/9. Ook hier is sprake van verontreiniging met Per.
3. Verontreinigingen in de Sweerts de Landasstraat, globaal ter hoogte van de nrs. 12 t/m 30. Ook hier betreft het Per, in gehalten boven de interventiewaarde.

De verontreiniging onder 1) bevindt zich op het aan te kopen perceel. Deze kent de beperking dat deze niet geroerd mag worden zonder melding aan het bevoegd gezag vanwege de kans op vermenging met de omliggende en onderliggende schone grond. Ook afvoer en hergebruik van de grond is niet zonder instemming van het bevoegd gezag toegestaan.

Voor de verontreinigingen onder 2) en 3) geldt dat deze buiten het aan te kopen perceel liggen, stroomopwaarts. De grondwaterstand is echter zo diep (circa 23 m-mv) dat transport van deze verontreinigingen naar het aan te kopen perceel via het grondwater als niet-reëel wordt beschouwd.

De aanwezigheid van restverontreiniging betekent dat ter plaatse niet zonder toestemming mag worden gegraven in de restverontreinigingen. Dit betekent dat iedere vorm van grondverzet gemeld moet worden bij het bevoegd gezag, de gemeente Arnhem.

MEMO

Betreft:	Arnhem – Amsterdamseweg 38: bodemrisico's bij aankoop				
Datum:	10 juni 2016	Kenmerk:	M-PVE/251	Versie:	02

Voor het overige zijn in de grond geen verontreinigingen boven de interventiewaarde aanwezig. De rapportages maken echter niet geheel duidelijk of de grond (gezien de multifumnctionele doelstelling) daadwerkelijk teruggesaneerd is tot achtergrondwaarde. De gemeente geef in document [5] aan dat grond niet vrij gebruikt kan worden wegens onvolledig onderzoek. Mogelijk moet bij eventueel grondverzet dus rekening gehouden worden met extra kosten als gevolg van afvoer van licht verontreinigde grond en het treffen van arbeidshygiënische maatregelen, waarschijnlijk de basisklasse.

In het grondwater is nog steeds sprake van verontreinigingen met VOCl, zodat sprake is van gebruiksbeperkingen voor het grondwater. Dat houdt in dat het onttrekken van water (tuingebruik; bemaling tbv nieuwbouw etc.) aan beperkingen onderhevig is. De stijghoogte in het watervoerend pakket op de locatie bevindt zich op circa 23 m –mv. Op de locatie is geen sprake van uitdampingsrisico's als gevolg van de aanwezigheid van VOCl in het grondwater.

Verder geldt dat sprake is van de aankoop van een bronperceel. Alle lopende verplichtingen met betrekking tot de sanering blijven liggen bij de beschikkinghouder van de sanering. Wel zal de nieuwe grondeigenaar moeten meewerken aan de uitvoering van maatregelen in het kader van de saneringsverplichtingen. Daarnaast kunnen eventuele schade-aanspraken als gevolg van de aanwezigheid van de bodemverontreiniging bij de grondeigenaar terechtkomen. De kans hierop wordt echter gering geacht gezien de resultaten tot nu toe van de monitoring van de nazorgfase.

Toelichting AERIUS berekening Arnhemse Heeren te Arnhem

Datum: 22-09-2017
Auteur: A. Tuitert
Opdrachtgever: Aveco de Bondt
Documentnummer: AHT/2017/NOT05.09
Versie: D2

1 Inleiding

Voor een braakliggend terrein langs de Amsterdamseweg in Arnhem bestaan herontwikkelingsplannen. Op het terrein is voorzien in nieuwbouw van appartementen (Arnhemse Heren). In opdracht van Aveco de Bondt is een stikstofberekening uitgevoerd met behulp van de voorgeschreven rekentool AERIUS Calculator. In voorliggende notitie wordt een toelichting op de AERIUS berekening gegeven.

Figuur 1: Planschets Arnhemse Heeren.

2 Uitgangspunten

2.1 Woningen

Volgens AERIUS Calculator leidt realisatie van een nieuwbouwappartement tot een NOx emissie van 3,03 kg/j per vrijstaande woning. De totale NOx emissie van 19 woningen komt dan op 57,57 kg/jr. In de berekening is dit afgerond op 58 kg/jr. Als uitstoothoogte is 10 meter aangehouden, er vanuit gaande dat de cv-installaties op de bovenste etage van de woningen geplaatst (kunnen) worden. Dit betreft een worstcase benadering, aangezien een hoger emissiepunt over het algemeen op grotere afstand tot voor depositie zorgt dan een lager emissiepunt.

2.2 Verkeersbewegingen

In de berekening wordt uitgegaan van een verkeersgeneratie van 9 mvt/etmaal per woning. Dit is gebaseerd op de factsheet *Kencijfers parkeren en verkeersgeneratie* (CROW 2012). Het hoogste gemiddelde kencijfer voor verkeersgeneratie van vrijstaande woningen bedraagt 7,8 mvt/weekdagetmaal. Voor een gemiddelde werkdag dienen deze waarden met 1,11 vermenigvuldigd te worden. Met een verkeersgeneratie van 9 mvt/etmaal wordt dus worst case getoetst ten aanzien van het aspect verkeersgeneratie.

Uitgaande van een verkeersgeneratie van 9 mvt/etmaal bij 19 woningen met een gemiddeld autobezit van 1,1 auto per woning betreft dit een totale verkeersgeneratie van 188,1 mvt/etmaal. In de berekening is dit afgerond op 200 mvt/etmaal. In de stikstofberekening is deze maximale verkeerstoename van 200 mvt/etmaal berekend over elk van de uitvalswegen vanuit de woonwijk over de Bouriciusstraat, Sweerst de Landasstraat en het Burgemeestersplein in de richting van de Zijpendaalseweg en de N224 (Amsterdamse-

weg). Dit betreft een worstace benadering, aangezien verkeersstromen in de praktijk zullen spreiden over de verschillende uitvalswegen.

3 Resultaten

Uit de AERIUS berekening blijkt dat op geen enkel Natura 2000-gebied sprake is van een toename aan stikstofdepositie boven de drempelwaarde van 0,05 mol N/ha/jr. Van significante gevolgen van het voorgenomen plan voor Natura 2000-gebieden als gevolg van stikstofdepositie is derhalve geen sprake.

4 Conclusie

Het voorgenomen plan voor de realisatie van 19 woningen aan de Amsterdamseweg te Arnhem (plan Arnhemse Heeren) leidt niet tot een toename aan stikstofdepositie in Natura 2000-gebieden boven de drempelwaarde van 0,05 mol N/ha/jr. Er hoeft geen melding gedaan te worden of een vergunning aangevraagd te worden in het kader van het Programma Aanpak Stikstof (PAS) binnen de Wet natuurbescherming.

AERIUS CALCULATOR

Dit document bevat resultaten van een stikstofdepositieberekening met AERIUS Calculator. U dient dit document te gebruiken ter onderbouwing van een vergunningaanvraag in het kader van de Wet natuurbescherming.

De resultaten geven de stikstofeffecten van deze activiteit weer voor Natura 2000-gebieden. AERIUS Calculator maakt enkel voor de PAS-gebieden inzichtelijk welke stikstofgevoelige habitattypen er voor komen en op welke hiervan een effect is. Op basis hiervan is aangegeven voor hoeveel hectares ontwikkelingsruimte benodigd is.

De berekening op basis van stikstofemissies gaat uit van de componenten ammoniak (NH_3) en stikstofoxide (NOx), of één van beide. Hiermee is de depositie van de activiteit berekend en uitgewerkt.

Wilt u verder rekenen of gegevens wijzigen? Importeer de pdf dan in de Calculator.

Berekening Situatie 1

- Kenmerken
- Samenvatting emissies
- Depositieresultaten
- Gedetailleerde emissiegegevens

Verdere toelichting over deze PDF kunt u vinden in een bijbehorende leeswijzer. Deze leeswijzer en overige documentatie is te raadplegen via: www.aerius.nl en pas.natura2000.nl.

AERIUS CALCULATOR

Contact

Rechtspersoon	Inrichtingslocatie
TN	Arnhem, 8614 DC Arnhem

Activiteit

Omschrijving	AERIUS kenmerk
Arnhemse Heren	RXW4J4KMnx7p

Datum berekening	Rekenjaar	Rekeninstellingen
05 september 2017, 12:19	2017	Berekend voor Wnb.

Totale emissie

	Situatie 1
NOx	76,72 kg/j
NH3	1,46 kg/j

Resultaten

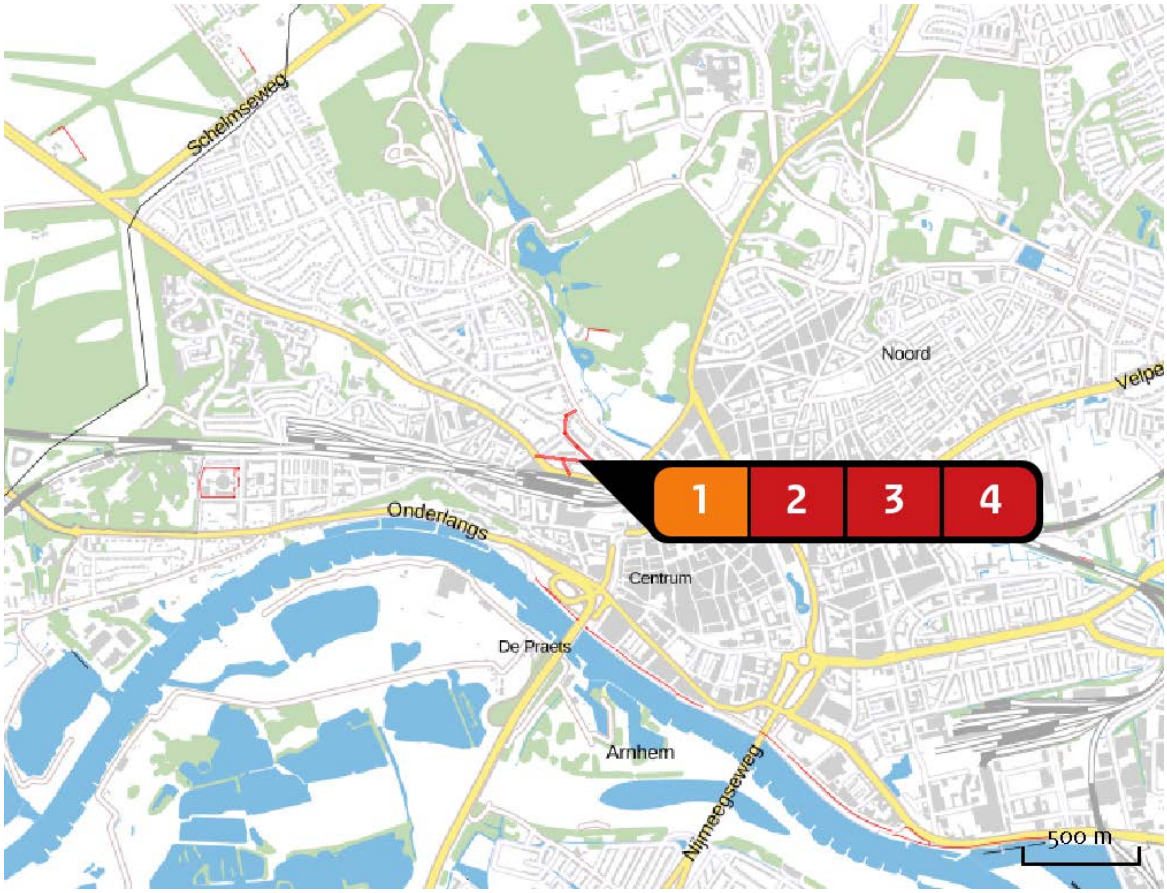
Hectare met hoogste bijdrage (mol/ha/j)

Natuurgebied	Bijdrage
-	-

Toelichting

Woningbouw

Locatie
Situatie 1

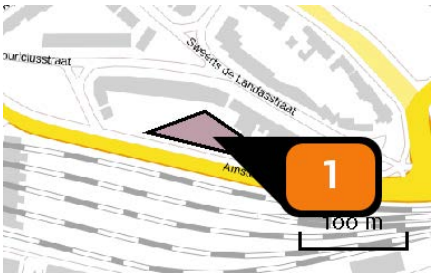

Emissie
Situatie 1

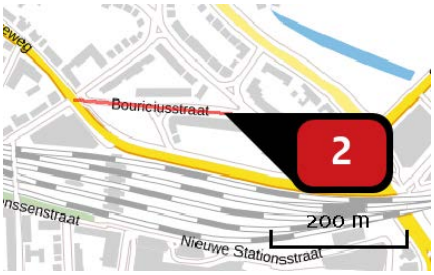
Bron Sector			Emissie NH3	Emissie NOx
1		Bron 1 Wonen en Werken | Woningen	-	58,00 kg/j
2		Bron 2 Wegverkeer | Binnen bebouwde kom	< 1 kg/j	10,17 kg/j
3		Bron 3 Wegverkeer | Binnen bebouwde kom	< 1 kg/j	1,61 kg/j
4		Bron 4 Wegverkeer | Binnen bebouwde kom	< 1 kg/j	6,94 kg/j

Emissie (per bron)

Situatie 1

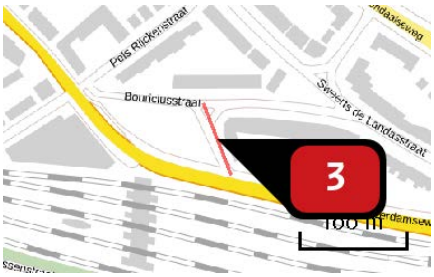

Naam	Bron 1
Locatie (X,Y)	190350, 444260
Uitstoothoogte	10,0 m
Oppervlakte	0,2 ha
Spreiding	0,5 m
Warmteinhoud	0,000 MW
Temporele variatie	Continue emissie
NOx	58,00 kg/j

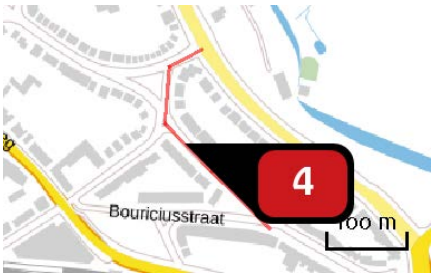
Naam	Bron 2
Locatie (X,Y)	190322, 444320
NOx	10,17 kg/j
NH3	< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen (/dag)	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	200,0	NOx	10,17 kg/j
			NH3	< 1 kg/j

Naam	Bron 3
Locatie (X,Y)	190232, 444296
NOx	1,61 kg/j
NH3	< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen (/dag)	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	200,0	NOx	1,61 kg/j
			NH3	< 1 kg/j

Naam	Bron 4
Locatie (X,Y)	190250, 444418
NOx	6,94 kg/j
NH3	< 1 kg/j

Soort	Voertuig	Aantal voertuigen (/dag)	Stof	Emissie
Standaard	Licht verkeer	200,0	NOx	6,94 kg/j
			NH3	< 1 kg/j

Disclaimer

Hoewel verstrekte gegevens kunnen dienen ter onderbouwing van een vergunningaanvraag, kunnen er geen rechten aan worden verleend. De eigenaar van AERIUS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de inhoud van de door de gebruiker aangeboden informatie. Bovenstaande gegevens zijn enkel bruikbaar tot er een nieuwe versie van AERIUS beschikbaar is. AERIUS is een geregistreerd handelsmerk in Europa. Alle rechten die niet expliciet worden verleend, zijn voorbehouden.

Rekenbasis

Deze berekening is tot stand gekomen op basis van:

AERIUS	versie 2016L_20170830_3775960a43
Database	versie 2016L_20170828_c3f058f00f

Voor meer informatie over de gebruikte methodiek en data zie:

https://www.aerius.nl/nl/factsheets/release/aerius-calculator-2015-handboek-0

INGEKOMEN - 3 JAN. 2018

2018-1000227

Aan: De gemeenteraad van Arnhem

Postbus 9029

6800 EL Arnhem

Arnhem, 3 januari 2018

Betreft: Zienswijze ontwerp-bestemmingsplan Arnhem Centraal-Amsterdamseweg (K10)

Geachte raad,

Graag maken wij gebruik van de mogelijkheid om onze zienswijze kenbaar te maken betreffende het ontwerp-bestemmingsplan Arnhem Centraal-Amsterdamseweg (K10), zoals dat op 28 november 2017 ter inzage is gelegd.

In algemene zin zijn wij tevreden met de voorgestelde bestemmingsplanwijziging van kantoor- naar woonbestemming. Echter de wijze waarop in het plan wordt omgegaan met de bescherming van de door de gemeente aangewezen monumentale boom op het perceel van Bouriciusstraat 9 roept vele vragen op. Het lijkt er niet op dat de afwegingen rondom deze boom op basis van objectieve gronden hebben plaatsgevonden. De in opdracht van de initiatiefnemer KondorWessels opgestelde boomeffectrapportage lijkt naar het gewenste resultaat toe te redeneren. Om die reden maken we dan ook bezwaar tegen de in het bestemmingsplan opgenomen begrenzing voor de woonbebouwing in het gedeelte dat het dichtst bij de Sonsbeekzijde-uitgang van het station ligt. De begrenzing ter bescherming van de genoemde monumentale boom is veel te krap ingetekend, waardoor deze onvoldoende beschermd kan worden. De ingetekende grens voor woonbebouwing achter de percelen van Bouriciusstraat 11 en Bouriciusstraat 9 is derhalve onjuist.

De conclusie van paragraaf 5.6 van de toelichting van het ontwerp-bestemmingsplan is echter dat er "geen belemmeringen" voor de voorgenomen ontwikkeling zijn.

Ondergetekenden willen dat met klem tegenspreken. De genoemde conclusie uit de toelichting zou alleen valide zijn indien ook de daaraan ten grondslag liggende aannamen en vooronderstellingen juist zouden zijn. Dat is zeker op een aantal cruciale onderdelen niet het geval.
In de kern zijn de volgende aannamen en vooronderstellingen uit de boomeffectanalyse in opdracht van KondorWessels uitgevoerd door 'Boomontzorging.com', discutabel of pertinent onjuist:

1. De omvang van de kroonprojectie is 18x12 meter
2. Het wortelpakket beperkt zich tot 4 meter vanaf de stamvoet van de boom
3. De bebouwing kan vanaf 4 meter van de stam plaatsvinden, werkruimte voor de bouw is niet nodig
4. Er kan gebouwd worden tot een hoogte van 9 meter, zonder de gesteltak op 9,5 meter hoogte te beïnvloeden

Voordat we op elk van deze vier punten ingaan, willen we er graag op wijzen dat er voor eerdere plannen voor K10 in het recente verleden ook boomeffectenanalyses zijn uitgevoerd. De conclusies uit deze analyses van 2010 komen op cruciale onderdelen niet overeen met de huidige conclusies. De betreffende onderzoeken zijn uitgevoerd door Boomadviesbureau Duifhuizen in opdracht van Eurocommerce. Bij de toenmalige behandeling van het bestemmingsplan K10, werd deze analyse, tezamen met een aanvulling daarop, door de gemeente gebruikt bij de afhandeling van bezwaren.

Overigens zijn de in opdracht van de initiatiefnemer door Boomontzorging.com opgemeten begrenzingen sterk afwijkend van wat er op luchtfoto's en in het veld te zien is. Graag wijzen we er in dat verband op dat voor de analyse van 2010 de inmetingen van de kroonprojectie hebben plaatsgevonden door de Dienst Stadsbeheer van de gemeente Arnhem.

1. De omvang van de kroonprojectie is 18x12 meter
De in de boomeffectanalyse van Boomontzorging.com genoemde kroonprojectie is onjuist. Op de luchtfoto in de rapportage is trouwens simpelweg te zien dat dit niet klopt. De rode stippellijn op de luchtfoto op pagina 4 van de rapportage staat te veel in noordwestelijke richting ingetekend, waardoor de boom onjuist geprojecteerd wordt. De eerder door de Dienst Stadsbeheer ingemeten kroonprojectie was in 2010 al 16x15 meter. Metingen in het veld door ondergetekenden laten ook zien dat de kroonprojectie van de boom ongeveer 17,5x15,5 meter bedraagt.
Kortom het uitgangspunt dat de breedte van de boom, gemeten loodrecht op de tuinmuren van de twee genoemde percelen aan de Bouriciusstraat slechts 12 meter zou zijn, klopt niet.

De straal van de halve cirkel in het ontwerp-bestemmingsplan is dan ook tenminste 2 a 2,5 meter te klein, louter gebaseerd op de kroonprojectie. Dat is goed te zien, aangezien in het op 28 september 2015 definitief vastgestelde aangrenzende bestemmingsplan Burgemeesterswijk-Transvaal de andere helft van de cirkel veel groter is. Beide halve cirkels sluiten daardoor niet op elkaar aan.

Tenslotte wordt nog opgemerkt dat afbeelding 2 op pagina 5 van de boomeffectanalyse van Boomontzorging.com suggestief en onjuist is. Gesteld wordt dat de boomprojectie met een rood-wit lint is aangegeven. Dit is onjuist. Op de foto is overduidelijk te zien dat het lint ONDER de boom loopt. Verder wordt gesuggereerd dat met de rode lijn de locatie van de woning (6,5 meter diep) is weergegeven. Ook dit is onjuist, het aangegeven vlak is kleiner.

2. Het wortelpakket beperkt zich tot 4 meter vanaf de stamvoet.
Deze aanname is van belang, aangezien in de boomeffectanalyse gesteld wordt dat er op een afstand van 4 meter vanaf de stam geen beperkingen zijn voor de bouw. In alle literatuur rondom het wortelstelsel van paardenkastanjes wordt als leidraad aangehouden dat het wortelstelsel zich tenminste uitstrekt tot de kroonprojectie. Ook in de eerdere boomeffectanalyse van 2010 is op basis van proefsleuvenonderzoek een advies opgesteld. Daarbij werd vastgesteld (Duijfhuizen, pag. 13) dat op 5 meter vanaf de muur (overeenkomend met 5,50 meter vanaf de stamvoet) "veel fijnere wortels en veel haarwortels zijn aangetroffen, met name tussen 10 en 60 cm beneden het maaiveld". Ook zijn toen bodemgasanalyses uitgevoerd, waaruit bleek dat de grond tot dezelfde afstand (5 meter uit de muur, 5,5 meter uit de stam) goed was doorlucht. Kortom het is waarschijnlijk dat het wortelpakket van de kastanjeboom veel verder dan 4 meter uit de stamvoet (3,5 meter uit de muur) reikt.

Terzijde wordt nog opgemerkt dat de tekening op pag. 16 van het rapport van Boomontzorging.com de drie proefstroken laat zien. De tekening is nogal suggestief. Immers de totale lengte van de drie proefstroken is max. 5,1 meter lang en moeten derhalve allen binnen de kroonprojectie vallen. Echter ze staan tot 1,5 meter buiten de kroonprojectie getekend. Hierdoor wordt ten onrechte de suggestie gewekt dat de beoogde bouwactiviteiten niet onder de kroonprojectie zouden plaatsvinden.

3. De bebouwing kan vanaf 4 meter van de stam plaatsvinden, werkruimte voor de bouw is niet nodig

Deze aanname is er allereerst op gebaseerd dat het wortelstelsel van de boom zich slechts tot 3,5 meter uit de muur (4 meter vanuit de stamvoet) zou uitstrekken (zie hiervoor). Bovendien wordt aangenomen dat er vanaf die veronderstelde grens van het wortelpakket gebouwd zou kunnen worden. Algemeen wordt echter geadviseerd dat er buiten het wortelpakket en de kroonprojectie tenminste een werkzone van 2 meter aangehouden zou moeten worden. Dit wordt ook door de Bomenstichting geadviseerd. Deze ruimte is nodig voor het plaatsen van steigers en het uitvoeren van de werkzaamheden. Ook moet voorkomen worden dat er bodemverdichting of vergraving plaatsvindt onder de kroonprojectie (bijlage 2 van het rapport van Boomontzorging.com bevat overigens al deze richtlijnen, maar ze worden niet gevolgd). In het eerdergenoemde rapport van Duijfhuizen (pag. 14 en 15) zijn wel vele aanbevelingen opgenomen voor deze zone. Verder zal het zo dicht bouwen bij de boom, deels zelfs onder de kroonprojectie, de waterhuishouding en vochtvoorziening van de boom nadelig beïnvloeden.

Geconcludeerd moet worden dat deze aanname (van 4 meter vanaf de stam kan gebouwd worden) onmogelijk terecht kan zijn. Er dient een beschermingszone van tenminste 7 meter vanuit de muur (7,5 meter vanuit de stamvoet) aangehouden te worden, zoals in het eerdere rapport van Duijfhuizen is opgenomen.

4. Er kan gebouwd worden tot een hoogte van 9 meter, zonder de gesteltak op 9,5 meter hoogte te beïnvloeden

De maximale bouwhoogte van de geplande panden, deels onder de kroonprojectie, loopt op tot 13,2 meter. Onduidelijk is uit het bestemmingsplan welke hoogte precies op welke plek is toegestaan. Duidelijk is echter dat het bouwen van -naar het nu lijkt- drie etages onder de op 9,5 meter hoogte aanwezige cruciale gesteltak, niet mogelijk lijkt zonder de boom te beschadigen of de leefomstandigheden van de monumentale beschermde boom nadelig te beïnvloeden.

Conclusie monumentale boom

Geconcludeerd kan worden dat gelet op de vier bovengenoemde punten, het niet mogelijk is de boom afdoende en langdurig te beschermen tijdens en na de bouw. De bouw van de herenhuizen op zo'n korte afstand van de monumentale kastanjeboom kan dan ook niet toegestaan worden. De beschermingszone rondom de boom dient aanmerkelijk vergroot te worden en de grens van eventuele bebouwing dient daaraan aangepast te worden.

Daarnaast willen we graag nog een aantal aanvullende opmerkingen maken.

Voorgeschiedenis

In algemene zin zijn we wat verbaasd dat de gemeentelijk projectleider van dit plan niet op de hoogte is van het bestaan van de analyse van Duijfhuizen uit 2010, noch deze ter beschikking heeft gesteld aan de initiatiefnemer. Op deze wijze wordt geen recht gedaan aan de voorgeschiedenis rondom deze boom. Ter bescherming van de boom heeft de Raad van State in het verleden uitspraak gedaan en zijn er na veel overleg met de gemeente voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal II randvoorwaarden opgesteld. Deze randvoorwaarden komen in het voorliggende plan niet meer expliciet terug.

Levensverwachting boom

De vitaliteit en conditie van de kastanjeboom is goed. Er zijn geen symptomen of tekenen van aantasting door de Kastanjebloedingsziekte, noch van aantasting door houtparasitaire schimmels. Dat wordt in beide boomeffectanalyses geconstateerd. Vreemd genoeg is de verwachte levensduur in het rapport van Boomontzorging.com "niet veel langer dan 10 tot 15 jaar" vanwege het verhoogde risico op de Kastanjebloedingsziekte. In het rapport wordt op pag. 14 zelfs al ingespeeld op het kappen van de boom na 10 tot 15 jaar, waarmee dan in het ontwerp van de woning rekening kan worden gehouden, "zodat deze na de kap van de boom relatief eenvoudig uitgebouwd kan worden".

Periode na de bouw

Graag zouden wij van de gemeente horen op welke wijze de beperkingen voor het gebruik van de toekomstige tuinen onder de kroonprojectie van de boom, gehandhaafd gaan worden. Dit om te voorkomen dat de boom door oneigenlijk gebruik inderdaad na korte tijd gekapt moet worden en de woning uitgebouwd kan worden. Verder zal de waterhuishouding ter plaatse worden beïnvloed, waarvoor compenserende maatregelen voor de boom nodig zullen zijn.

Aansluiting bebouwing met K12

In het ontwerp-bestemmingsplan en de plannen van KondorWessels wordt geen aandacht besteed aan de aansluiting van de beoogde woonbebouwing van K10 op het vergunde kantoorgebouw van Breedband Arnhem op de locatie K12. Gelet op de geluidhinder zou hier een geluidwand of muur moeten komen. Graag zouden we een goede inpassing in het bestemmingsplan opgenomen zien.

Conclusie

De laatste twee woningen passen niet binnen de kaders zoals benodigd om de monumentale boom langdurig te beschermen. Wij verzoeken u dan ook het bestemmingsplan op dit punt aan te passen.

Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben en zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,

Afgiftebewijs

Gemeente Arnhem

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Afgegeven documenten:

Datum van afgifte:

Document/kenmerk:

In ontvangst genomen door:

Handtekening baliemedewerker:

In ontvangst genomen door DIV/Naam en paraaf: _____

Datum en tijd in ontvangstname: _____

Arnhem
GEMEENTE

03 JAN. 2018

Gemeente Arnhem
t.b.v. gemeenteraad

Postbus 9029
6800 EL Arnhem

INGEKOMEN - 8 JAN. 2018

Aan de gemeenteraad van Arnhem,
Postbus 9029,
6800 EL ARNHEM

Betreft: zienswijze bestemmingsplan Arnhem Centraal – Amsterdamseweg (K10 -nl.imro.0202.920-0201)

Geachte leden van de Gemeenteraad, Arnhem, 6 januari 2018

Naar aanleiding van de terinzagelegging van het bestemmingsplan Arnhem Centraal – Amsterdamseweg (K10), delen wij u mede tegen dit plan bezwaar aan te tekenen.

Als direct betrokkenen, namelijk wonende recht tegenover de geplande in-, c.q. uitrit van de parkeervoorzieningen van de geplande 19 woningen, zijn we bang voor een flinke verkeersoverlast en toename van de verkeersbewegingen op dit toch al drukke gedeelte van de Sweerts de Landasstraat. De straat is doodlopend maar aan het eind van de straat staan grote kantoren, dat wil zeggen veel medewerkers en veel bezoekers. Elke auto die de straat inrijdt, moet langs dezelfde weg de straat verlaten.

Voor de geplande 19 woningen komen er veel auto's bij. Niet alleen de parkeerdruk van bezoekers op dit gedeelte van de wijk zal vergroten, de huizen krijgen immers mede een praktijkfunctie. De auto's van de nieuwe bewoners en hun bezoekers zullen voor meer verkeersbewegingen en parkeerproblemen zorgen. Er is nu al nauwelijks parkeerplek.

Dit alles zal directe hinder voor ons opleveren, meer verkeerlawaai, naar binnen schijnende koplampen, geluidsoverlast door wachtend verkeer voor de smalle ingang en door meer luchtvervuiling.

Bovendien zal de smalle uitrit gevaarlijke en onoverzichtelijke verkeerssituaties opleveren. In de straat wonen gezinnen met kleine kinderen. De verkeerssituatie rond het speelpleintje, een eiland tussen autowegen en het enige speelplekje, wordt nóg onoverzichtelijker voor de kinderen. Er komen nú al van vijf kanten auto's.

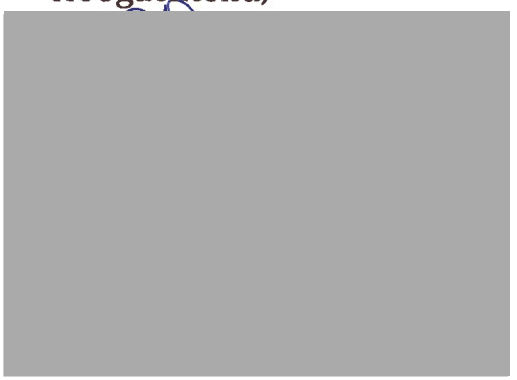

De Sweerts de Landasstraat dient als fietssnelweg voor mensen uit de bovenliggende wijken die richting stad fietsen. De snelheid van de fietsers is op dit punt is enorm, ze komen met grote vaart van de heuvel naar beneden. De auto's die de smalle ingang gaan gebruiken moeten haaks op de rijrichting insteken of uitsteken. Dat gaat gevaarlijke onoverzichtelijke situaties opleveren.

We vragen u daarom dringend met de bovenstaande rekening te houden bij de vaststelling van het bestemmingsplan.

Uw besluit zien wij met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,

Afgiftebewijs

Gemeente Arnhem

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Afgegeven documenten:

Datum van afgifte:

Document/kenmerk:

In ontvangst genomen door:

Handtekening baliemedewerker:

In ontvangst genomen door DIV/Naam en paraaf:

Datum en tijd in ontvangstname:

Gemeente Arnhem

Gemeente Arnhem
t.a.v. Gemeenteraad, college van B&W, of burgemeester
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Arnhem, 5 januari 2018

Betreft: Bezwaarschrift ontwerp-bestemmingsplan *Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)*
Landelijk bekend onder het plan-identificatienummer NL.IMRO.0202.920-0201

Geachte,

Aanleiding en doel / projectomschrijving
Het ontwerp-bestemmingsplan *Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)* maakt onderdeel uit van het project *Arnhem Centraal Noord* en voorziet in het ontwikkelen van kavel K10. Deze kavel is gelegen aan de Amsterdamseweg en globaal gesitueerd tussen de Brantsenstraat en de Zijpendaalseweg. De kavel is momenteel onbebouwd en braakliggend. Het voorgenomen ontwerp-bestemmingsplan voorziet in het realiseren van woningbouw ter plaatse in de vorm van maximaal 19 exclusieve herenhuizen met bijbehorende (parkeer)voorzieningen. Deze ontwikkeling past niet binnen het geldende bestemmingsplan en om die reden is de vaststelling van een nieuw bestemmingsplan voor dit gebied noodzakelijk.

Bezwaar
Wij, de bewoners van Sweerts de Landasstraat 45 en 47 (kavel 1043) en 49 en 51 (kavel 1042), tekenen bezwaar aan tegen het ontwerp en locatie van het eerste herenhuis in een rij van maximaal 19 te realiseren exclusieve herenhuizen aan de Amsterdamseweg in Arnhem. Dit eerste herenhuis is pal gelegen aan de achterzijde van de herenhuizen aan de Sweerts de Landasstraat (SDL) 49 en 51 (zie ook bijlage 1). Wij lichten u dit graag toe.

Toelichting

- **Locatie**
  Voornoemd eerste herenhuis, ter hoogte van *H33/H45* (zie ook bijlage 2), bevindt zich zéér dicht bij de erf grens van Sweerts de Landasstraat 49. Het is ondergetekenden tijdens een informatieavond[(1)] na eenduidige vraagstelling toegelicht dat de kortste afstand van het betreffende herenhuis t.o.v. voornoemde erf grens niet meer dan één meter zal bedragen. Overigens is in de ontwerptekening voor het betreffende herenhuis een tuin ingetekend welke kadastraal gedeeltelijk eigendom is van Gemeente Arnhem (zie ook bijlage 7).

- **Burgerrecht**
  Conform het burgerlijk wetboek, boek 5, zakelijke rechten, is het niet geoorloofd binnen twee meter van de grenslijn van een erf vensters of andere muuropeningen, dan wel balkons of soortgelijke werken te hebben, voor zover deze op een erf uitzicht geven, tenzij de eigenaar van het naburige erf daartoe toestemming heeft gegeven (artikel 50). De eigenaar van herenhuis SDL 49 met bijbehorend erf zal daartoe géén toestemming verlenen (zie ook bijlage 3 en 4).
  In muren, staande binnen de in artikel 50 aangegeven afstand, mogen lichtopeningen worden gemaakt, mits zij van vaststaande en ondoorzichtige vensters worden voorzien (artikel 51).
  Voor het aanbrengen van ramen in de zijgevel is een omgevingsvergunning verplicht.

- **Privacy**
  - Het geplande herenhuis staat dermate dicht bij de erf grens SDL 49 dat de privacy (achtertuinen, slaapkamers, jacuzzi, keukens, e.o.) van de direct omwonenden (ondertekenden) in ernstige mate in het geding is
  - Het geplande herenhuis ligt op een relatief klein stuk grond letterlijk ingeklemd tussen het trottoir van de Amsterdamseweg en de erf grens c.q. tuinmuren van SDL 47 en SDL 49 waardoor van wederzijdse privacy geen sprake kán zijn
  - In het ontwerp-bestemmingsplan staat nergens vermeld dat de bestaande hoge muur langs de Amsterdamseweg zal worden doorgetrokken tot aan de ontworpen rij met herenhuizen (gesloten straatwand). Op de beschikbaar gestelde ontwerptekeningen[(1)] is een zichtbaar lagere muur ingetekend. Een dergelijke lage muur zal geen enkele bijdrage leveren aan de huidige geluidshinder en veiligheid van de achterliggende bestaande bebouwing (zie ook bijlage 5).

- **Bouwhoogte**
  Het ontwerp-bestemmingsplan is niet duidelijk over de werkelijke bouwhoogte van het *H33/H45* herenhuis ten opzichte van de bestaande, authentieke bebouwing SDL 45 t/m 51. In het ruimtelijke plan staat enkel een maximum bouwhoogte (m) vermeld t.o.v. NAP van 45m (specifieke bouwaanduiding-2, zuidelijke maatvoeringgrens).
  Zelfs als de bouwhoogte van het ontworpen *H33/H45* herenhuis niet hoger wordt dan die van de hoogte van herenhuizen SDL 45+47 en SDL 49+51 zal dit, gezien de locatie daarvan pal achter het SDL 49 erf, tot gevolg hebben dat het zonlicht grotendeels tot geheel wordt geblokkeerd/ontnomen voor de achtertuinen van SDL 47 en SDL 49. Dit zal zonder twijfel ten koste gaan van het woongenot alsmede de waarde van voornoemde SDL herenhuizen (zie ook bijlage 5 en 6).

- **Schade**
  Op 15 december 2016 hebben SDL 49+51 tijdens het rücksichtslos verwijderen van gewapend beton restanten aan de achterzijde van erf SDL 47 en SDL 49 zichtbare schade opgelopen in de vorm van scheurvorming in buiten- en binnenmuren. Ufkes Apeldoorn heeft die dag de egalisatiewerkzaamheden uitgevoerd zonder specifieke kennisgeving en woningopname vooraf. Ten gevolge van het verwijderen van deze betonresten is een prachtig onderhouden heg op de erf grens van SDL 47 en SDL49 zwaar ondermijnd, gaan overhellen en uiteindelijk op 13 januari 2017 grotendeels ingestort.

  De fundamenten van de herenhuizen aan de Sweerts de Landasstraat en Bouriciusstraat grenzend aan K10 staan direct op zandgrond, zijn niet gefundeerd op palen. Gedurende de bouw van de nieuwe herenhuizen aan de Amsterdamseweg dienen de aan K10 grenzende herenhuizen dan ook optimaal ontzien te worden. Wij gaan er van uit dat alle aan K10 grenzende herenhuizen vóór aanvang K10 bebouwing aan een zorgvuldige opname zullen worden onderworpen en dat de fundamenten t.b.v. de nieuwe herenhuizen op verantwoorde wijze zullen worden geplaatst, zonder gebruikmaking van heiwerk.

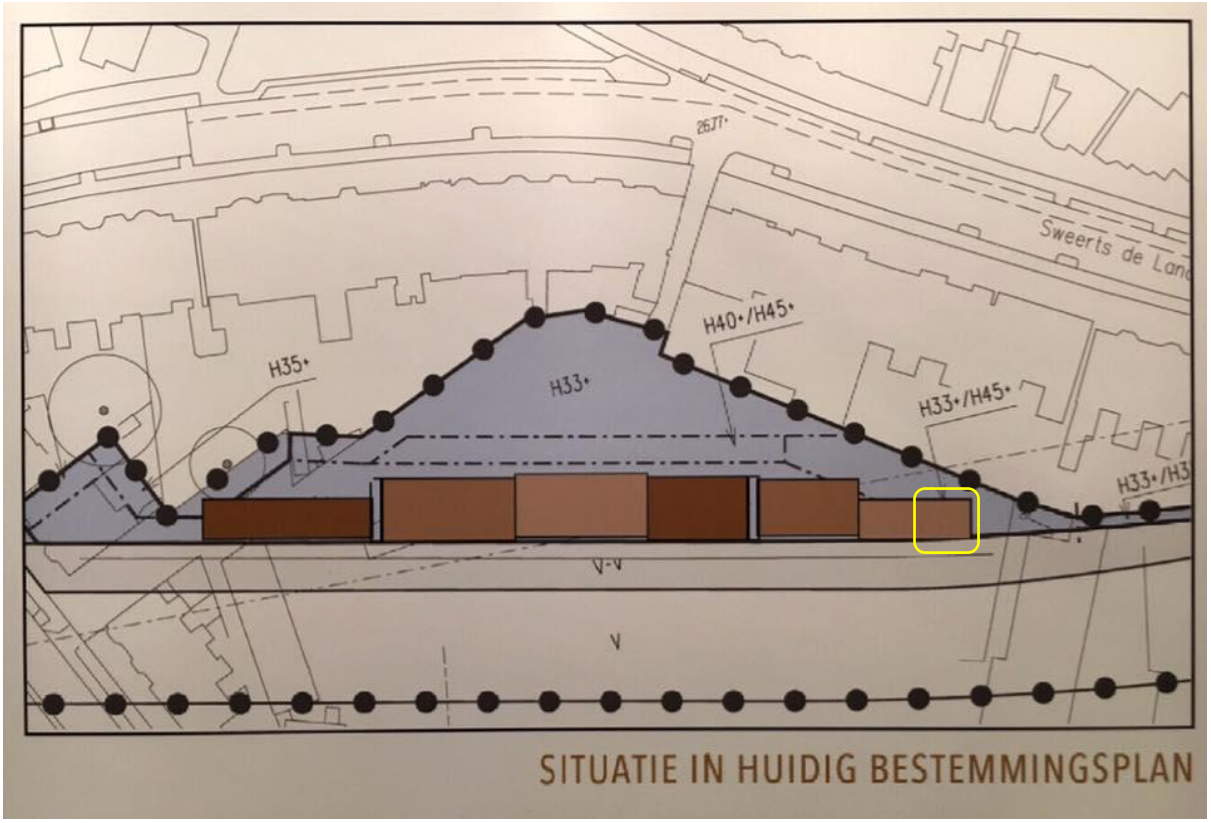
  Ondergetekenden accepteren niet langer dat door K10 (bouw)werkzaamheden nog meer schade wordt toegedaan aan hun herenhuizen en erf. Tijdens K10 (bouw)werkzaamheden ontstane schade zal direct worden verhaald op BPD/KWP (Bouwfonds Property Development/Kondor Wessel Projecten).

Wij verzoeken u bij behandeling van het ontwerp-bestemmingsplan met bovenstaande rekening te houden en zowel ontwerp alsmede realisatie van het eerste herenhuis zoals zojuist toegelicht af te wijzen.

Hoogachtend

(1) De informatieavond *plan Arnhemse Heeren* is georganiseerd door Kondor Wessels Projecten (uitnodiging per brief is ondertekend door Ralph Weghorst) en vond plaats op woensdag 5 juli 2017 van 19:00–20:00, locatie Molenplaats Sonsbeek. Brief kenmerk: RW/EH 170626.
Een kopie van deze uitnodiging is verstuurd naar projectleider Harriët Wansink, gemeente Arnhem.

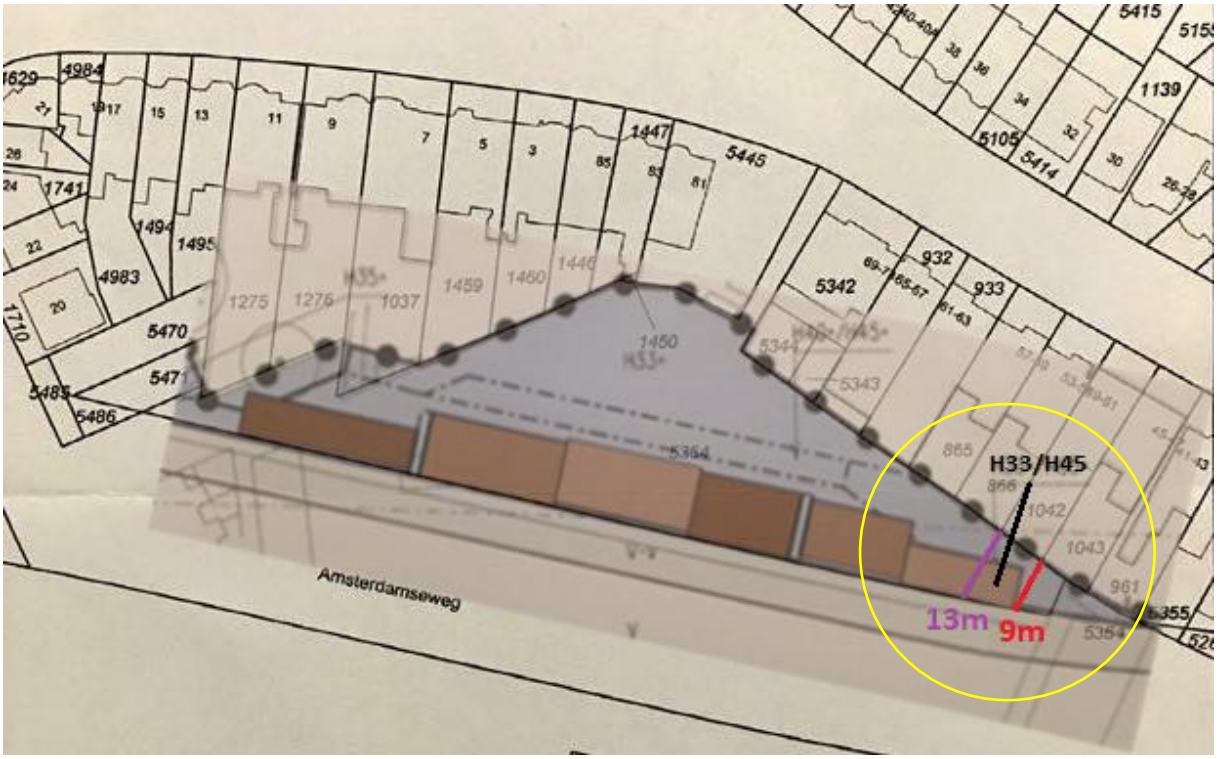
Bijlage 1 – Situatie in huidig bestemmingsplan

Bijlage 2 – voorlopig ontwerp situatie

Bijlage 3 – ontwerp voorgevel en achtergevel

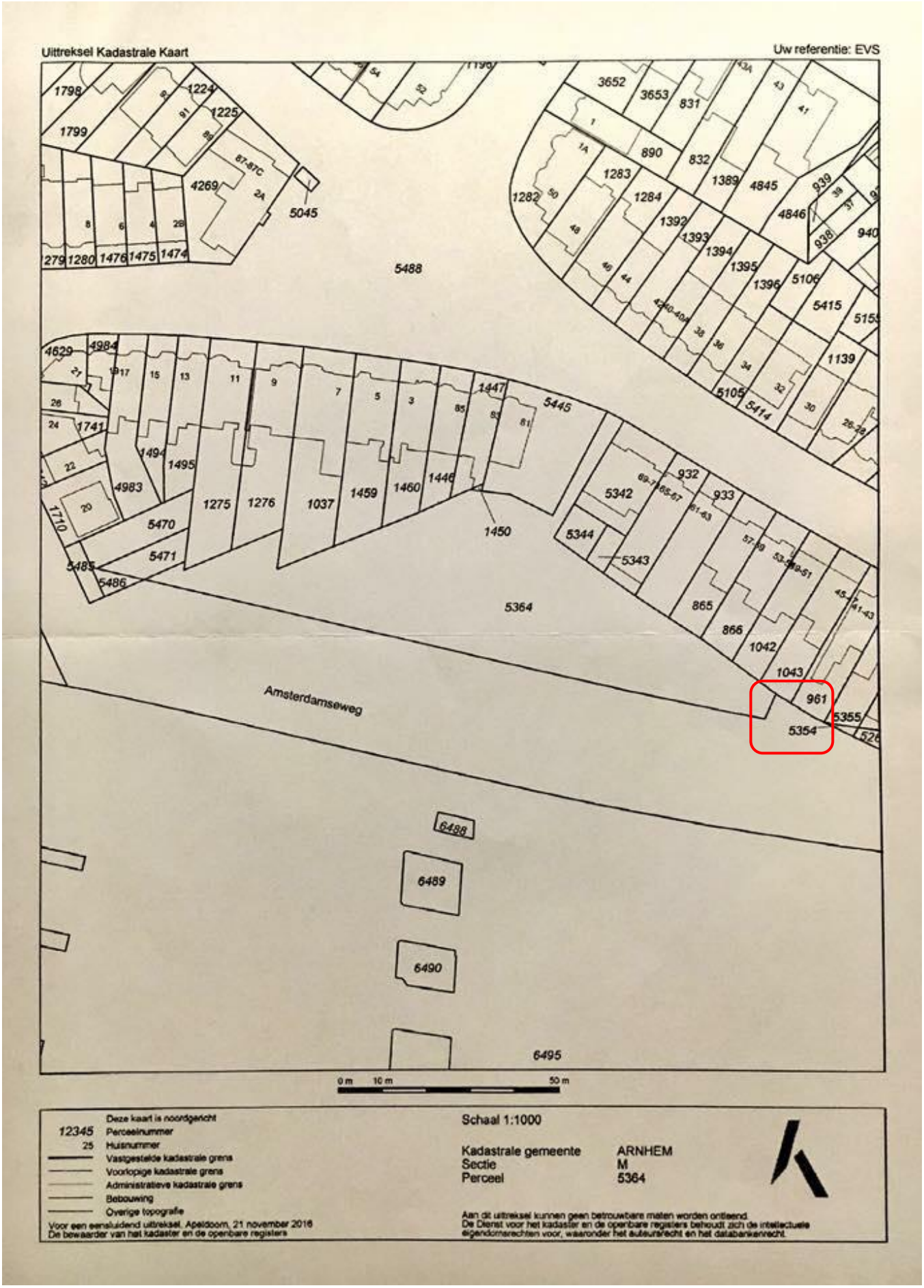
Bijlage 4 – uittreksel kadastrale kaart met overlap situatie in huidig bestemmingsplan

Bijlage 5 – eerste herenhuis in rij van max. 19 herenhuizen langs de Amsterdamseweg in Arnhem

Bijlage 6 – hoogte van herenhuizen langs de Amsterdamseweg in Arnhem

Bijlage 7 – k10 kader sectie M nr. 5364

WIJKVERENIGING
BURGEMEESTERS
KWARTIER
e.o.

INGEKOMEN - 3 JAN. 2018

2018-1000392

Aan de gemeenteraad van Arnhem,
Postbus 9029,
6800 EL ARNHEM

Betreft: zienswijze

Arnhem, 2 januari 2018

Geacht College,

Naar aanleiding van de terinzagelegging van het bestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10), delen wij u mede tegen dit plan bezwaar aan te tekenen. Onze bezwaren zijn verderop weergegeven.

Eerst willen wij u graag voorleggen dat wij verheugd zijn dat de voorgaande plannen voor kantoorontwikkelingen nu worden vervangen door een plan voor woningbouw. Dat sluit beter bij onze wijk aan en geeft een veel beter aangezicht van onze woonwijk direct aan de achterzijde van het station. Het betreft dan ook de "Sonsbeekzijde" van het station, hetgeen een aantrekkelijk gevoel oproept dat door dit plan kan worden bevestigd.

Desalniettemin leggen wij u het volgende voor. Wanneer u hiermee rekening houdt bij de vaststelling kan het plan alleen maar aantrekkelijker worden.

1. De gemeente hanteert een parkeernorm van 1,5 auto per woning. Dat mag dan wel de algemene norm zijn, maar voor een bestemmingsplan als het onderhavige, gebaseerd op een specifiek bouwplan, dient echter een specifiek op die locatie te hanteren norm te worden opgenomen. Het gehanteerde aantal is immers te weinig in relatie tot het onderliggende bouwplan voor 19 woningen, gezien de vermoedelijk zeer hoge verkoopprijs van de woningen. De betreffende categorie kopers beschikt, naar mag worden verwacht, gemiddeld over zeker meer dan 2 auto's per woning. Daarbij komen nog de bezoekers. Er is/lijkt geen plaats voor dit aantal parkeerplaatsen op het perceel. In de directe omgeving is een parkeerregime voor betaald parkeren en vergunninghouders. De gemeente verstrekt geen vergunningen aan de nieuwe bewoners omdat zij op eigen terrein zouden kunnen parkeren. Betaald parkeren is alleen reëel in relatie tot kort parkeren. Hier ligt een parkeerprobleem dat zal uitstralen over de omgeving, waaronder de Sweerts de Landasstraat en de Bouriciusstraat. Naar onze mening moet een hogere parkeernorm, van bijvoorbeeld 2 parkeerplaatsen per woning, in de regels worden opgenomen.

2. De uitweg van het perceel naar de Sweerts de Landasstraat brengt aldaar meer verkeersbewegingen met zich mee. Ook ontstaat meer parkeerhinder door meer parkeerplaatsbehoevenden (zie ook onder punt 1.) en hinder door koplampen die naar binnen schijnen bij woningen aan de overzijde van de uitweg. Ook naastgelegen woning(en) hebben nu al een ontsluiting op deze steeg. Een en ander vergt een oplossing.

3. De monumentale boom op het erf Bouriciusstraat 9 vereist een beperking voor het gebruik als tuin van het perceel van de nieuwe woning(en). De cirkel ter bescherming van de boom (de beschermingszone) sluit niet aan op de cirkel die is opgenomen in het bestemmingsplan voor de Burgemeesterswijk. Het nieuwe boomonderzoek geeft meer mogelijkheden voor de bouw dan het vorige rapport, dat was opgesteld ten behoeve van de kantoorontwikkeling, omdat de beschermingszone kleiner is. Er lijkt nu te weinig ruimte aanwezig om de boom te beschermen t.o.v. de bouwwerkzaamheden, zoals de ontgraving en steigers en t.o.v. de nieuwe woningen. Een en ander doet vrezen dat de bescherming niet afdoende is.

4. In eerdere bestemmingsplannen is bepaald dat een van west tot oost aaneengesloten geluidwand (van 7 m hoog) langs de Amsterdamseweg moet worden gerealiseerd. Dit ter bescherming van het woongenot van de bewoners aan de Sweerts de Landasstraat en de Bouriciusstraat. Er zijn duidelijke toezeggingen gedaan door de wethouder, in onder meer de raadsvergadering van 21 november 2011, om deze aansluitende gedeeltes te realiseren. Ook de gemeentelijke randvoorwaarden vereisen een volledige geluidstechnische aansluiting.

   Een na de terinzagelegging, niet in het bestemmingsplan opgenomen nader onderzoek geeft aan dat een geluidwand van naar keuze 3, 4 of 7 meter een optie is. Het bestemmingsplan voorziet in minimaal 3 meter. Wanneer de criteria worden toegepast die een hogere grenswaarde voor de woningen aan de Sweerts de Landasstraat/Bouriciusstraat zouden toestaan (hetgeen nodig is), dan moet eerst gekeken worden of het stedebouwkundig reëel is een fysieke oplossing te realiseren. Dat moet mogelijk zijn omdat immers ook de bestaande muur van K11 (EW) aanvaardbaar bleek en in de voorbije kantoorplannen (uiteindelijk) de volledige geluidwand was opgenomen. Wij vragen u dan ook een 7 meter hoge wand (of even hoog als die van EW), die natuurlijk ook gedeeltelijk van glas kan zijn, juridisch vast te leggen in het bestemmingsplan. Overigens wordt in het nader onderzoek met geen woord gerept over de aansluiting op K12; dat is natuurlijk wel nodig, want daarvoor geldt bovenstaande ook.

5. Gezien de korte afstand tussen de nieuw te bouwen woningen en de woningen aan de Sweerts de Landasstraat/Bouriciusstraat spelen privacy-aspecten een rol omdat geen bepalingen zijn opgenomen om die afstand aanvaardbaar vast te leggen. Waarom is in het bestemmingsplan geen bouwvlak, achtergevelgrens of minimale tuindiepte opgenomen teneinde er voor te zorgen dat de achtergevels niet te dicht op de bestaande woningen/tuinen kunnen worden gebouwd? Wij verzoeken u hierin afdoende te voorzien.

Tenslotte merken wij op dat bovenstaande bezwaren weliswaar ook zijn ingebracht in gevoerd overleg met ontwikkelaar en gemeente, doch dat dit overleg gedeeltelijk pas na de terinzagelegging heeft plaatsgevonden. Daarmee rest ons geen andere weg dan u te vragen om met de genoemde aspecten rekening te houden bij de vaststelling van het bestemmingsplan.

Uw besluit zien wij met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,

Gemeenteraad
Postbus 9029
6800 EL Arnhem.

ONTVANGEN 0 8 JAN. 2018

Gemeenteraad Arnhem

Postbus 9029

6800 EL Arnhem

2018-1000381d

Arnhem 4 januari 2018

Betreft:

Zienswijze ontwerpbestemmingswijziging k 10 Amsterdamseweg te Arnhem (nl.imro.0202.920-0201)

Beste lezer,

Middels dit schrijven wil ik een zienswijze indienen inzake bovengenoemd ontwerp bestemmingsplan.

Het huidige bestemmingsplan Arnhem Centraal II met als geldende functie dienstverlening ter plaatse wil men wijzigen naar de bestemming wonen. Dit heeft voor ons (eigenaar Bouriciusstraat7 te Arnhem) aardig wat consequenties.

Op 6 november 1998 is het huidige bestemmingsplan vastgesteld. In 1999 heb ik het pand gekocht met de wetenschap dat er geen woningen direct achter de achtertuin gebouwd gingen worden met de nodige inkijk 24/7 tot gevolg. Het geldende bestemmingsplan dienstverlening en het eerdere plan met het kantoor zouden we in de avond en weekend uren (nagenoeg) geen inkijk hebben. We beschouwen dit als een grote inbreuk op onze privacy.

Verder is ons door de Gemeente Arnhem begin 2000 beloofd dat de nieuwe bebouwing een gesloten gevel zou hebben zodat het toegenomen geluidshinder, door de Amsterdamseweg te verbreden en een extra treinspoor aan te leggen, gereduceerd zou worden. Het huidige plan bestaat uit 3 bouwblokken met 2 doorgangen, waardoor 2 geluid lekken ontstaan. Dit is niet conform eerdere afspraken.

De voorgenomen ontsluiting middels de Sweerts deLandastraat is erg smal en m.i. niet geschikt voor ontsluiting van 30 auto's, fietsen, voetgangers, spelende kinderen etc. Het wordt een erg gevaarlijke en onoverzichtelijke situatie.

Gezien de voorgenomen functie van de geprojecteerde woningen, waarvan maximaal 33% als praktijkruimte mogen bestaan, is de parkeernorm van 1.5 erg minimaal. De woningen met deze functie zullen extra auto bewegingen aantrekken. Dit is gezien de bebouwing van de Burgemeesterswijk niet toelaatbaar.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Afgiftebewijs

Gemeente Arnhem

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Afgegeven documenten:

Datum van afgifte:

Document/kenmerk:

In ontvangst genomen door:

Handtekening baliemedewerker:

In ontvangst genomen door DIV/Naam en paraaf:

Datum en tijd in ontvangstname:

Gemeente Arnhem

2018-1000231#

INGEKOMEN - 3 JAN. 2018

Aan: De gemeenteraad van Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

Arnhem, 3 januari 2018

Betreft: Zienswijze ontwerp-bestemmingsplan Arnhem Centraal-Amsterdamseweg (K10)

Geachte gemeenteraad,

Graag maak ik van de gelegenheid gebruik om bezwaar te maken tegen de voorgenomen wijziging van het bestemmingsplan Arnhem Centraal Amsterdamseweg (K10).

Hierbij gaat het niet zozeer om de wijziging van bestemming van Kantoor naar Wonen. Ik maak bezwaar tegen de voorgestelde begrenzing van mogelijke bebouwing en de wijze waarop deze begrenzing tot stand is gekomen.

Het is al vele jaren duidelijk dat er op de kavels K10, K9 en K12 bebouwing zal komen. Daartoe zijn in de afgelopen jaren meerdere initiatieven geweest, waarvan sommige volledig zijn uitgewerkt tot aanvraag van een bouwvergunning. Voor K10 is de laatste volledige uitwerking in 2010 geweest. Over alle initiatieven is daarbij steeds voortdurend overleg geweest met bewoners. Vaak al in een heel vroeg stadium.
Dat heeft in de voorgaande plannen veelal geleid tot min of meer acceptabele plannen.
In het laatste traject dat door Eurocommerce Projectontwikkeling destijds is gevolgd, heeft de gemeente een actieve rol gespeeld. De projectleider van de gemeente had destijds veelvuldig contact met de bewoners. Ook was er overleg met de bomendeskundige van de gemeente Arnhem.
De situatie ter plekke is u als gemeente bekend. In de nabijheid van de kavels K10 en K12 staan in particuliere tuinen twee monumentale bomen. Te weten een Witte Paardenkastanje en een Noorse Esdoorn. Deze bomen staan op de lijst met waardevolle bomen van de gemeente Arnhem. De bomen hebben de status monumentale boom Nederland. Beide bomen zijn ook opgenomen op de lijst monumentale bomen van de Bomenstichting.

Wat verbazing wekt is dat bij de eerste uitwisseling met de projectontwikkelaar van het huidige plan, Arnhemse Heeren, gebleken is dat de projectontwikkelaar niet op de hoogte was van de voor dit plan van belang zijnde monumentale Witte paardenkastanje die in de tuin van Bouriciusstraat 9 staat.
De gemeente heeft de projectontwikkelaar niet voldoende op de hoogte gebracht van de status van deze boom en de mate waarin deze boom bescherming behoeft. Dit terwijl deze kennis bij de gemeente aanwezig is.
In mijn optiek is de gemeente verantwoordelijk om hiervoor zorg te dragen. De gemeente heeft de boom op de waardevolle bomenlijst geplaatst en geeft daarmee aan dat de boom bescherming behoeft. Nu het aankomt op daadwerkelijk omzetten van intentie van bescherming van waardevolle bomen naar daadwerkelijke alles doen wat mogelijk is om de Witte paardenkastanje voldoende leefruimte en goede leefomstandigheden te bieden, laat de gemeente alle mogelijkheden liggen. Sterker nog de gemeente doet in mijn optiek erg weinig om uitvoering te geven aan de bescherming van deze monumentale boom.

Door de huidige projectontwikkelaar is opdracht gegeven aan Boomontzorging.com een boomeffectanalyse te maken.
Er is een aantal jaren terug een boomeffectanalyse gemaakt, door boomadviesbureau Duifhuizen, in opdracht van Eurocommerce bij de toenmalige bouwplannen. Deze BEA is door de gemeente niet ter beschikking gesteld aan de huidige ontwikkelaar. Aanwezige beschikbare informatie is daarmee niet gebruikt.
De bomendeskundige van de gemeente heeft destijds, ten behoeve van de BEA die door Duifhuizen is opgesteld, de kroonprojectie van de Witte paardenkastanje ingemeten. De boomeffectanalyse die door boomontzorging.com is opgesteld, geeft een flink afwijkende kroonprojectie. Als gevolg hiervan komt

Boomontzorging.com tot een slechts beperkte bescherming van de boom en concludeert Boomontzorging.com dat er zelfs tot onder de kroonprojectie kan worden gebouwd.
(In bijgevoegd overzicht zijn de meest opvallende verschillen tussen de beide boomeffectanalyses opgenomen.)

Gevolg is dat de eerste presentatie van de bouwplannen liet zien dat onder de boom huizen ter hoogte van 13 meter zijn geprojecteerd. Het was allemaal indicatief. En er kan nog gewijzigd worden in de plannen, zo werd verzachtend opgemerkt.
De gemeente laat de projectontwikkelaar haar gang gaan en neemt geen standpunt in over de bescherming van de boom. De gemeente verwijst naar de BEA en gaat voorbij aan haar eigen inmetingen die zijn opgenomen in het rapport van Boomadviesbureau Duifhuizen. Met name de kroonprojectie pakt gunstiger uit. En over de werkzone die nodig is wordt helemaal niet meer gerept. Die zone wordt in de eerdere rapportage wel genoemd. Hoe kan het dat de gemeente voorbijgaat aan informatie die door haar zelf in een eerder plan is aangeleverd ?

De opmerking (in de BEA van boomontzorging.com) dat als de boom in de toekomst dood zal zijn, het huidige bouwplan ruimte laat voor uitbouw van de herenhuizen aan de achterzijde, is heel suggestief en laat vanuit boomontzorging.com vooral meedenken met de projectontwikkelaar zien. Van een bomenadviesbureau zou je mogen verwachten dat het hoofduitgangspunt is behoud van de boom op zo lang mogelijke termijn. De studie van boomontzorging.com is hiermee niet objectief te noemen.

De gemeente geeft op de waardevolle bomenlijst gemeente Arnhem aan dat bij werkzaamheden in de buurt van waardevolle bomen rekening moet worden gehouden met de kwetsbare boomzone. De kwetsbare boomzone is kroonprojectie+ 2 meter volgens de Bomenstichting. Deze zone is ook in het rapport van boomadviesbureau Duifhuizen aangehouden. In het rapport van Boomontzorging.com wordt niet over een kwetsbare boomzone gesproken. Dat betekent dat in de kroonprojectie onvermijdelijk werkzaamheden plaats gaan vinden die altijd een negatief effect zullen hebben op het wortelpakket van de boom en hiermee de leefomstandigheden van de boom onherroepelijk en onomkeerbaar zal aantasten.

In het laatste overleg dat met gemeente, projectontwikkelaar en de commissie leefomgeving Burgemeesterskwartier is geweest, te weten 7 december j.l., is gesproken over het gewenste toetsingskader voor bescherming van de boom. Dat kader is op dit moment niet helder en daarmee is het onmogelijk om een goede bebouwingsgrens in het bestemmingsplan op te nemen.

In eerste instantie dient er bij de bestemmingsplanwijziging voldoende beschermende afstand tot de monumentale boom worden gehouden. Dit eerste toetsingskader moet voldoende bescherming bieden. Dat betekent dat er binnen kroonprojectie +2 meter geen bebouwing kan worden gerealiseerd.
Het bestemmingsplan is de plek om dit goed te regelen en te waarborgen. Hier ligt een grote kans voor de gemeente Arnhem om te laten zien hoe ze haar bomen- en groenbeleid daadwerkelijk, als het op uitvoering aankomt, vormgeeft.

Daarnaast wijs ik er nog maar eens op dat de geweldige Plataan die aan de Sonsbeekzijde van het station stond, door graafwerkzaamheden en opslag van materialen onder de kroonprojectie waardoor het wortelpakket onherstelbaar beschadigd is, het niet gered heeft. Het is dan ook cruciaal dat er voorzichtig met de leefomstandigheden van monumentale bomen wordt omgegaan. Ik heb er geen vertrouwen in dat, met de voorgestelde beschermingsmaatregelen en de zeer nabijgelegen geplande bebouwing, deze monumentale paardenkastanje het zal overleven. De bescherming van monumentale bomen is een zaak van de gemeente en kan niet worden overgelaten aan een projectontwikkelaar.

Overigens, en ik loop nu vooruit op een mogelijke aanvraag omgevingsvergunning, is niet duidelijk uit de gemeentelijke voorschriften wie het werkplan zou moeten opstellen, wie dat goedkeurt en wie het handhaaft. Dat laat veel ruimte voor interpretatie. Hierover is in elke situatie helderheid gewenst.

Tot slot vraag ik aandacht voor de aansluiting van K10 op K12. In het uiteindelijke plan is er mogelijk straks een wand met Herenhuizen gebouwd en staat er een vreemd gebouw op K12, dat in uitstraling helemaal niets te maken heeft met de herenhuizen.
De aansluiting tussen beide kavels vraagt bijzondere aandacht.

Concluderend:
Welke inspanningen gaat de gemeente zelf daadwerkelijk doen om de monumentale boom te beschermen en te behouden ?
De gemeente is niet geloofwaardig, in haar rol als behartiger van het algemeen belang, als de huidige BEA opgesteld door boomontzorging.com wordt aangehouden als uitgangspunt, terwijl blijkt dat de metingen van de kroonprojectie door Boomontzorging.com zoveel afwijkt van hetgeen door de gemeente zelf in het verleden is vastgesteld.
De kwetsbare zone van de boom moet minimaal worden gesteld op kroonprojectie + 2 meter. De grens van het te bebouwen gebied in het ontwerp bestemmingsplan moet hierop worden aangepast.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geinformeerd en zie uw reactie met belangstelling tegemoet.
Hoogachtend,

[redacted]

Vergelijking Boomeffectrapportages

	Bomen effectanalyse Duifhuizen Boomadviesbureau	**Boomeffectanalyse BoomOntzorging.com**
opdrachtgever	Eurocommerce	KondorWessels
jaar	2010	2017
aanleiding	Kantoorgebouwen K10	Herenhuizen K10
lengte en breedte boom, kroonprojectie	16 meter (oost-west) bij 15 meter (noord-zuid), licht elliptisch NB Ingemeten door Arnhem, Dienst Stadsbeheer	12 meter bij 18 meter (kroonprojectie "wat ovaal")
hoogte boom	18 meter	19 meter
plantjaar boom	1900-1910 (bron: Bomenstichting)	1880 ("even oud als de woningen")
levensverwachting	Max (>15 jaar)	10-15 jaar
conditie	goed	goed
mineermot?	Geen melding	Vraat kastanjemineermot
ziektes?	Geen ziekte	Geen kastanje bloederziekte " geen symptomen, maar kan wel al aangetast zijn" p.9!
maatregelen	Minimale werkzone nodig van 2 meter	Geen melding van afstand houden tot de boom zelf
	Geen grond onder kroonprojectie vervangen of verplaatsen (!). (=5 meter) verdichting van grond onder de kroonprojectie (door machines tijedens bouw) dient ten allen tijde voorkomen te worden (p14)	Afgraving zou kunnen tot 4 meter van de stamvoet van de boom (p13)
		Woning kan vast zo ontworpen worden, dat na dood van de boom, deze uitgebouwd kan worden (!!)

Afgiftebewijs

Gemeente Arnhem

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Afgegeven documenten:

Datum van afgifte:

Document/kenmerk:

In ontvangst genomen door:

Handtekening baliemedewerker:

In ontvangst genomen door DIV/Naam en paraaf: _____

Datum en tijd in ontvangstname: _____

Arnhem GEMEENTE

03 JAN. 2010

Gemeente Arnhem
t.a.v. Gemeenteraad

Postbus 9029

6800 EL Arnhem

Bart Lagerberg - RE: Betr.: RE: Concept-bestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)

Van: <RO-ProRail@prorail.nl>
Aan: <Bart.Lagerberg@arnhem.nl>
Datum: 08-01-2018 16:16
Onderwerp: RE: Betr.: RE: Concept-bestemmingsplan Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)

Geachte heer Lagerberg, beste Bart,

Het ontwerp-bestemmingsplan "Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)", welke met ingang van 28 november 2017 tot en met 8 januari 2018 ter inzage ligt, geeft ProRail aanleiding om - in formele zin - tijdig de volgende zienswijze in te brengen.

Toelichting:
Er is geen paragraaf opgenomen ten aanzien van trillingen. Het door DGMR uitgevoerde onderzoek 'Haalbaarheidsonderzoek Aspect trillingen nieuw te realiseren woningen, d.d. 4 januari 2018 is nog niet voldoende verwerkt in de toelichting. Bij deze het verzoek om dit alsnog te doen zodat wij dit aspect kunnen beoordelen.

Met vriendelijke groet,

Projectcoördinator | LJV
088 231 15 15 | 06 55 46 23 48 | www.prorail.nl
Tulpenburgh 1.36 , Moreelsepark 3, 3511 EP Utrecht | Postbus 2038, 3500 GA Utrecht

INGEKOMEN - 3 JAN. 2018

Aan: De gemeenteraad van Arnhem

Postbus 9029

6800 EL Arnhem

Arnhem, 3 januari 2018

Betreft: Zienswijze ontwerp-bestemmingsplan Arnhem Centraal-Amsterdamseweg (K10)

Geachte raad,

Graag maken wij gebruik van de mogelijkheid om onze zienswijze kenbaar te maken betreffende het ontwerp-bestemmingsplan Arnhem Centraal-Amsterdamseweg (K10), zoals dat op 28 november 2017 ter inzage is gelegd.

In algemene zin zijn wij tevreden met de voorgestelde bestemmingsplanwijziging van kantoor- naar woonbestemming. Echter de wijze waarop in het plan wordt omgegaan met de bescherming van de door de gemeente aangewezen monumentale boom in onze achtertuin roept vele vragen op. Het lijkt er niet op dat de afwegingen rondom deze boom op basis van objectieve gronden hebben plaatsgevonden. De in opdracht van de initiatiefnemer KondorWessels opgestelde boomeffectrapportage lijkt naar het gewenste resultaat toe te redeneren. Om die reden maken we dan ook bezwaar tegen de in het bestemmingsplan opgenomen begrenzing voor de woonbebouwing in het gedeelte dat het dichtst bij de Sonsbeekzijde-uitgang van het station ligt. De begrenzing ter bescherming van de genoemde monumentale boom is veel te krap ingetekend, waardoor deze onvoldoende beschermd kan worden. De ingetekende grens voor woonbebouwing achter de percelen van Bouriciusstraat 11 en Bouriciusstraat 9 is derhalve onjuist.

De conclusie van paragraaf 5.6 van de toelichting van het ontwerp-bestemmingsplan is echter dat er "geen belemmeringen" voor de voorgenomen ontwikkeling zijn.

Ondergetekenden willen dat met klem tegenspreken. De genoemde conclusie uit de toelichting zou alleen valide zijn indien ook de daaraan ten grondslag liggende aannamen en vooronderstellingen juist zouden zijn. Dat is zeker op een aantal cruciale onderdelen niet het geval.

In de kern zijn de volgende aannamen en vooronderstellingen uit de boomeffectanalyse in opdracht van KondorWessels uitgevoerd door 'Boomontzorging.com', discutabel of pertinent onjuist:

1. De omvang van de kroonprojectie is 18x12 meter
2. Het wortelpakket beperkt zich tot 4 meter vanaf de stamvoet van de boom
3. De bebouwing kan vanaf 4 meter van de stam plaatsvinden, werkruimte voor de bouw is niet nodig
4. Er kan gebouwd worden tot een hoogte van 9 meter, zonder de gesteltak op 9,5 meter hoogte te beïnvloeden

Voordat we op elk van deze vier punten ingaan, willen we er graag op wijzen dat er voor eerdere plannen voor K10 in het recente verleden ook boomeffectenanalyses zijn uitgevoerd. De conclusies uit deze analyses van 2010 komen op cruciale onderdelen niet overeen met de huidige conclusies.

De betreffende onderzoeken zijn uitgevoerd door Boomadviesbureau Duifhuizen in opdracht van Eurocommerce. Bij de toenmalige behandeling van het bestemmingsplan K10, werd deze analyse, tezamen met een aanvulling daarop, door de gemeente gebruikt bij de afhandeling van bezwaren.

Overigens zijn de in opdracht van de initiatiefnemer door Boomontzorging.com opgemeten begrenzingen sterk afwijkend van wat er op luchtfoto's en in het veld te zien is. Graag wijzen we er in dat verband op dat voor de analyse van 2010 de inmetingen van de kroonprojectie hebben plaatsgevonden door de Dienst Stadsbeheer van de gemeente Arnhem.

1. De omvang van de kroonprojectie is 18x12 meter

De in de boomeffectanalyse van Boomontzorging.com genoemde kroonprojectie is onjuist. Op de luchtfoto in de rapportage is trouwens simpelweg te zien dat dit niet klopt. De rode stippellijn op de luchtfoto op pagina 4 van de rapportage staat te veel in noordwestelijke richting ingetekend, waardoor de boom onjuist geprojecteerd wordt. De eerder door de Dienst Stadsbeheer ingemeten kroonprojectie was in 2010 al 16x15 meter. Metingen in het veld door ondergetekenden laten ook zien dat de kroonprojectie van de boom ongeveer 17,5x15,5 meter bedraagt.
Kortom het uitgangspunt dat de breedte van de boom, gemeten loodrecht op de tuinmuren van de twee genoemde percelen aan de Bouriciusstraat slechts 12 meter zou zijn, klopt niet.

De straal van de halve cirkel in het ontwerp-bestemmingsplan is dan ook tenminste 2 a 2,5 meter te klein, louter gebaseerd op de kroonprojectie. Dat is goed te zien, aangezien in het op 28 september 2015 definitief vastgestelde aangrenzende bestemmingsplan Burgemeesterswijk-Transvaal de andere helft van de cirkel veel groter is. Beide halve cirkels sluiten daardoor niet op elkaar aan.

Tenslotte wordt nog opgemerkt dat afbeelding 2 op pagina 5 van de boomeffectanalyse van Boomontzorging.com suggestief en onjuist is. Gesteld wordt dat de boomprojectie met een rood-wit lint is aangegeven. Dit is onjuist. Op de foto is overduidelijk te zien dat het lint ONDER de boom loopt. Verder wordt gesuggereerd dat met de rode lijn de locatie van de woning (6,5 meter diep) is weergegeven. Ook dit is onjuist, het aangegeven vlak is kleiner.

2. Het wortelpakket beperkt zich tot 4 meter vanaf de stamvoet.

Deze aanname is van belang, aangezien in de boomeffectanalyse gesteld wordt dat er op een afstand van 4 meter vanaf de stam geen beperkingen zijn voor de bouw. In alle literatuur rondom het wortelstelsel van paardenkastanjes wordt als leidraad aangehouden dat het wortelstelsel zich tenminste uitstrekt tot de kroonprojectie. Ook in de eerdere boomeffectanalyse van 2010 is op basis van proefsleuvenonderzoek een advies opgesteld. Daarbij werd vastgesteld (Duijfhuizen, pag. 13) dat op 5 meter vanaf de muur (overeenkomend met 5,50 meter vanaf de stamvoet) "veel fijnere wortels en veel haarwortels zijn aangetroffen, met name tussen 10 en 60 cm beneden het maaiveld". Ook zijn toen bodemgasanalyses uitgevoerd, waaruit bleek dat de grond tot dezelfde afstand (5 meter uit de muur, 5,5 meter uit de stam) goed was doorlucht. Kortom het is waarschijnlijk dat het wortelpakket van de kastanjeboom veel verder dan 4 meter uit de stamvoet (3,5 meter uit de muur) reikt.

Terzijde wordt nog opgemerkt dat de tekening op pag. 16 van het rapport van Boomontzorging.com de drie proefstroken laat zien. De tekening is nogal suggestief. Immers de totale lengte van de drie proefstroken is max. 5,1 meter lang en moeten derhalve allen binnen de kroonprojectie vallen. Echter ze staan tot 1,5 meter buiten de kroonprojectie getekend. Hierdoor wordt ten onrechte de suggestie gewekt dat de beoogde bouwactiviteiten niet onder de kroonprojectie zouden plaatsvinden.

3. De bebouwing kan vanaf 4 meter van de stam plaatsvinden, werkruimte voor de bouw is niet nodig

Deze aanname is er allereerst op gebaseerd dat het wortelstelsel van de boom zich slechts tot 3,5 meter uit de muur (4 meter vanuit de stamvoet) zou uitstrekken (zie hiervoor). Bovendien wordt aangenomen dat er vanaf die veronderstelde grens van het wortelpakket gebouwd zou kunnen worden. Algemeen wordt echter geadviseerd dat er buiten het wortelpakket en de kroonprojectie tenminste een werkzone van 2 meter aangehouden zou moeten worden. Dit wordt ook door de Bomenstichting geadviseerd. Deze ruimte is nodig voor het plaatsen van steigers en het uitvoeren van de werkzaamheden. Ook moet voorkomen worden dat er bodemverdichting of vergraving plaatsvindt onder de kroonprojectie (bijlage 2 van het rapport van Boomontzorging.com bevat overigens al deze richtlijnen, maar ze worden niet gevolgd). In het eerdergenoemde rapport van Duijfhuizen (pag. 14 en 15) zijn wel vele aanbevelingen opgenomen voor deze zone. Verder zal het zo dicht bouwen bij de boom, deels zelfs onder de kroonprojectie, de waterhuishouding en vochtvoorziening van de boom nadelig beïnvloeden.

Geconcludeerd moet worden dat deze aanname (van 4 meter vanaf de stam kan gebouwd worden) onmogelijk terecht kan zijn. Er dient een beschermingszone van tenminste 7 meter vanuit de muur (7,5 meter vanuit de stamvoet) aangehouden te worden, zoals in het eerdere rapport van Duijfhuizen is opgenomen.

4. Er kan gebouwd worden tot een hoogte van 9 meter, zonder de gesteltak op 9,5 meter hoogte te beïnvloeden

De maximale bouwhoogte van de geplande panden, deels onder de kroonprojectie, loopt op tot 13,2 meter. Onduidelijk is uit het bestemmingsplan welke hoogte precies op welke plek is toegestaan. Duidelijk is echter dat het bouwen van -naar het nu lijkt- drie etages onder de op 9,5 meter hoogte aanwezige cruciale gesteltak, niet mogelijk lijkt zonder de boom te beschadigen of de leefomstandigheden van de monumentale beschermde boom nadelig te beïnvloeden.

Conclusie monumentale boom

Geconcludeerd kan worden dat gelet op de vier bovengenoemde punten, het niet mogelijk is de boom afdoende en langdurig te beschermen tijdens en na de bouw. De bouw van de herenhuizen op zo'n korte afstand van de monumentale kastanjeboom kan dan ook niet toegestaan worden. De beschermingszone rondom de boom dient aanmerkelijk vergroot te worden en de grens van eventuele bebouwing dient daaraan aangepast te worden.

Daarnaast willen we graag nog een aantal aanvullende opmerkingen maken.

Voorgeschiedenis

In algemene zin zijn we wat verbaasd dat de gemeentelijk projectleider van dit plan niet op de hoogte is van het bestaan van de analyse van Duijfhuizen uit 2010, noch deze ter beschikking heeft gesteld aan de initiatiefnemer. Op deze wijze wordt geen recht gedaan aan de voorgeschiedenis rondom deze boom. Ter bescherming van de boom heeft de Raad van State in het verleden uitspraak gedaan en zijn er na veel overleg met de gemeente voor het bestemmingsplan Arnhem Centraal II randvoorwaarden opgesteld. Deze randvoorwaarden komen in het voorliggende plan niet meer expliciet terug.

Levensverwachting boom

De vitaliteit en conditie van de kastanjeboom is goed. Er zijn geen symptomen of tekenen van aantasting door de Kastanjebloedingsziekte, noch van aantasting door houtparasitaire schimmels. Dat wordt in beide boomeffectanalyses geconstateerd. Vreemd genoeg is de verwachte levensduur in het rapport van Boomontzorging.com "niet veel langer dan 10 tot 15 jaar" vanwege het verhoogde risico op de Kastanjebloedingsziekte. In het rapport wordt op pag. 14 zelfs al ingespeeld op het kappen van de boom na 10 tot 15 jaar, waarmee dan in het ontwerp van de woning rekening kan worden gehouden, "zodat deze na de kap van de boom relatief eenvoudig uitgebouwd kan worden".

Periode na de bouw

Graag zouden wij van de gemeente horen op welke wijze de beperkingen voor het gebruik van de toekomstige tuinen onder de kroonprojectie van de boom, gehandhaafd gaan worden. Dit om te voorkomen dat de boom door oneigenlijk gebruik inderdaad na korte tijd gekapt moet worden en de woning uitgebouwd kan worden. Verder zal de waterhuishouding ter plaatse worden beïnvloed, waarvoor compenserende maatregelen voor de boom nodig zullen zijn. Ook zijn wij benieuwd op welke wijze gefaciliteerd kan worden dat eigenaren van de boom onderhoud kunnen plegen aan de boom vanaf de Amsterdamseweg kant.

Aansluiting bebouwing met K12

In het ontwerp-bestemmingsplan en de plannen van KondorWessels wordt geen aandacht besteed aan de aansluiting van de beoogde woonbebouwing van K10 op het vergunde kantoorgebouw van Breedband Arnhem op de locatie K12. Gelet op de geluidhinder zou hier een geluidwand of muur moeten komen. Graag zouden we een goede inpassing in het bestemmingsplan opgenomen zien.

Conclusie

De laatste twee woningen passen niet binnen de kaders zoals benodigd om de monumentale boom langdurig te beschermen. Wij verzoeken u dan ook het bestemmingsplan op dit punt aan te passen.

Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben en zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend

Afgiftebewijs

Gemeente Arnhem

Naam:

Adres:

Woonplaats:

Afgegeven documenten:

Datum van afgifte:

Document/kenmerk:

In ontvangst genomen door:

Handtekening baliemedewerker:

In ontvangst genomen door DIV/Naam en paraaf:

Datum en tijd in ontvangstname:

Arnhem GEMEENTE

De gemeenteraad van Arnhem
Postbus 9029
6800 EL Arnhem

DUIFHUIZEN
BOOMADVIESBUREAU

BOOM EFFECT ANALYSE

Paardenkastanje, Bouriciusstraat 9, Arnhem

Referentienummer:	**BD10090.109**
Opdrachtgever:	**EuroCommerce**
Datum afronding:	**12 maart 2010**

BOOM EFFECT ANALYSE

Paardenkastanje, Bouriciusstraat 9 te Arnhem

Colofon

© Boomadviesbureau Duifhuizen
Onafhankelijk adviesbureau voor bomen en ecologie
Bouwmeestersgoed 15
3882 KL Putten
T: 0341 370 290
F : 0341 370 104
M : 06 46206749
E: info@boomadviesduifhuizen.nl
I : www.boomadviesduifhuizen.nl

Project: Boomeffectanalyse paardenkastanje, Arnhem
Opdrachtgever: Eurocommerce Projectontwikkeling BV
Contactpersoon: Pascal Kok
Bergweidedijk 40
Postbus 139, 7400 AC Deventer
Referentienummer: BD10090.109
Datum: maart 2010
Auteur: ing. P.C. Duifhuizen

Copyright © 2010 Boomadviesbureau Duifhuizen. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur. Voor meer informatie of meer exemplaren van dit rapport, neem contact op met de auteur. Boomadviesbureau Duifhuizen is niet aansprakelijk voor directe of indirecte schade die voortvloeit uit toepassing van de conclusies, aanbevelingen of adviezen uit dit rapport.

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING 5
   - 1.1 Aanleiding opstellen bomeneffectanalyse
   - 1.2 Standaardvraag bomeneffectanalyse
   - 1.3 Situatie en uit te voeren werk

2. METHODIEKEN 6
   - 2.1 Omschrijving gebruikte methodieken
   - 2.2 Opname inventarisatiegegevens en conditiebepaling
   - 2.3 Visuele boomcontrole en vitaliteit
   - 2.4 Metingen afstanden in relatie tot nieuwbouw

3. ONDERZOEKSRESULTATEN 8
   - 3.1 Beleidstatus
   - 3.2 Kwaliteit van de houtopstand
   - 3.3 Visuele boomcontrole en projectie kroon
   - 3.4 Toekomstverwachting in onveranderde omstandigheden
   - 3.5 Kroonafmetingen
   - 3.6 Metingen afstanden in relatie tot nieuwbouw
   - 3.7 Groeiplaatsonderzoek
   - 3.8 Gevolgen werk voor boom

4. CONCLUSIE EN ADVIES 13
   - 4.1 Conditie en toekomstverwachting boom
   - 4.2 Relatie boom en nieuwbouw
   - 4.3 Aanbevelingen voor en tijdens de bouwwerkzaamheden
   - 4.4 Aanbevelingen na afloop bouwwerkzaamheden
   - 4.5 Tijdsbalk en planning werkzaamheden in relatie met boombescherming

Bijlage 1: Bescherming van bomen bij bouwen 16
Bijlage 2: Foto-overzicht 17
Bijlage 3: Inmeting kastanje 19

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding opstellen bomeneffectanalyse

Door Eurocommerce Projectontwikkeling BV te Deventer is opdracht gegeven aan boomadviesbureau Duifhuizen voor het uitvoeren van een Bomen Effect Analyse bij een kastanje aan de Bouriciusstraat te Arnhem. Deze paardenkastanje is een landelijke en gemeentelijke monumentale boom en zal dichtbij geplande nieuwbouw komen te staan. De boom is eigendom van Familie Gathier, woonachtig aan de Bouriciusstraat 9.

Het kantoorpand zoals dat door Eurocommerce B.V. zal gerealiseerd zal worden, zal op beperkte afstand van de boom gebouwd worden, waarbij de essentiële vraag is hoeveel afstand tussen boom en gebouw noodzakelijk is, vanuit het oogpunt van de boom. Verder zal nagegaan worden wat de invloed van het gebouw op de conditie en toekomstverwachting van de boom zal zijn en welke maatregelen voor, tijdens en na de bouwwerkzaamheden noodzakelijk zijn voor het duurzaam instandhouden van de boom. Uitgangspunt is behoud van de boom, gezien de monumentale waarde.

1.2 Standaardvraag bomeneffectanalyse

Door middel van een Bomen Effect Analyse (hierna te noemen BEA) zal beoordeeld worden wat de invloed van de voorgenomen werkzaamheden zullen zijn op de boom. Met de onderzoeksresultaten kan antwoord verkregen worden op de vraag of de boom, in het perspectief van de voorgenomen bouw, in zijn huidige verschijningsvorm en op deze standplaats, duurzaam behouden kan blijven.

1.3 Situatie en uit te voeren werk

Het terrein waarop het kantoorpand gerealiseerd zal worden, ligt feitelijk tussen de Amsterdamseweg en de achtertuinen van de Bouriciusstraat. Het terrein ligt op dit moment braak. Het te realiseren complex zal het grootste deel van het terrein in beslag nemen en zal dus ook in de invloedssfeer van de kastanje komen te staan. Er zijn door het architectenbureau diverse varianten van voorlopige ontwerpen aangeleverd, allen hebben in mindere of meerdere mate invloed op de kastanje. Gezien de monumentale waarde van de boom zal nagegaan moeten worden hoe negatieve invloeden beperkt of voorkomen dienen te worden en of deze ontwerpen zoals die er nu liggen aangepast zullen moeten worden om schade aan de boom te voorkomen.

Foto 1: Vogelvlucht van omgeving projectgebied (blauwe lijn) met kastanje omcirkeld.(bron: bing.com/maps)

Het onderzoek is uitgevoerd op donderdag 25 februari 2010, de rapportage is afgerond op vrijdag 12 maart 2010.

2 METHODIEKEN

2.1 Omschrijving gebruikte methodieken

Een beoordeling van de gevolgen van bouw- of aanlegwerkzaamheden in de nabijheid van bomen is pas een Bomen Effect Analyse, wanneer deze aan de strikte inhoudseisen van dit instrument voldoet. Deze eisen vormen daarmee tevens een landelijke beoordelingsstandaard: de BEA-standaard. In een Bomen Effect Analyse worden de uitgangspunten van een bouw of aanleg, de kwaliteit van de houtopstand ter plaatse, de gevolgen van de bouw of aanleg op die kwaliteit, de mogelijke alternatieven, als wel de kans op duurzame instandhouding van de bomen, vooraf inzichtelijk gemaakt.

In dit hoofdstuk lichten wij de verschillende onderzoeksmethoden toe die bij het tot stand komen van de Bomen Effect Analyse zijn gebruikt.

2.2 Opname inventarisatiegegevens en conditiebepaling

Van de kastanje is een aantal inventarisatiegegevens opgenomen. Naast vaste boomgegevens (boomsoort, locatie) worden ook variabele gegevens opgenomen (conditiebepaling en stamomtrek, kroonprojectie en kroonomvang). De conditiebepaling is een momentopname van de verschijningsvorm van een boom. Bij de conditiebepaling is onderscheid gemaakt tussen de volgende vier categorieën:

Goed
De boom vertoont een beeld dat van de soort verwacht mag worden onder goede groeiplaatsomstandigheden en op een goede groeiplaats.

Redelijk
Niet-optimale groei, maar de minder optimale omstandigheden hebben nog geen duidelijke negatieve gevolgen voor de verdere ontwikkeling van de boom.

Matig
Er is duidelijk sprake van negatieve gevolgen voor de verdere ontwikkeling van de boom, zoals beginnende scheutsterfte.

Slecht
Duidelijk aftakelende boom, waarbij veelal sprake is van een ijle kroon met zware scheutsterfte, resulterend in veel en soms zwaar dood hout.

De toekomstverwachting is de verwachting hoelang de boom gezond blijft en kan blijven staan bij ongewijzigde omstandigheden. In de regel wordt deze verwachting, die dus in eerste plaats en inschatting is en ten tweede mettertijd kan wijzigen, ook ingedeeld in de vier klassen, namelijk Goed (> 15 jaar), Redelijk (10-15 jaar), Matig (5-10 jaar) of Slecht (<5 jaar).

2.3 Visuele boomcontrole en vitaliteit

De controle van de kastanje is uitgevoerd met behulp van de VTA methode. De afkorting VTA staat voor Visual Tree Assessment. Door middel van deze methode wordt het (breuk)risico van een boom visueel beoordeeld op grond van de bouw en het groeigedrag. Er wordt daarnaast onder andere gecontroleerd op de aanwezigheid van schimmels, insecten, holten en inrottingen, mechanische beschadigingen, inrottende snoeiwonden, kleeftakken en afgestorven takken. Tevens wordt naar de scheutlengte, de knoppen en de algehele vitaliteit van de boom gekeken.

2.4 Metingen afstanden in relatie tot de nieuwbouw

Relevante afstanden tussen geplande nieuwbouw en de boom zijn opgemeten. Het gaat hier bijvoorbeeld om de uiteindelijke afstand van de boom tot de gevellijn, de afstanden ondergronds tussen parkeerkelder en boom/muur, de relatie tussen de hoogte van het gebouw en de boom en welke minimale afstanden er nodig zijn om de boom geen blijvende schade te berokkenen. In relatie hiermee zijn tevens op relevante afstanden en punten een aantal proefsleuven gegraven en/of boringen uitgevoerd om na te gaan waar zich oppervlakkige en diepere beworteling van de boom bevindt en wat de gevolgen van eventuele verwijdering hiervan zijn voor de conditie en toekomstverwachting van de boom.

De gemeente Arnhem (dienst Stadsbeheer) heeft de verschillende monumentale bomen aan de achterzijde van de Amsterdamseweg in 2009 ingemeten, waarbij niet alleen de exacte plaatsbepaling van de boom ingemeten is maar ook de diameters van de kroon (oost-westrichting en noord-zuidrichting). De resultaten zijn te vinden in Bijlage 3.

3 ONDERZOEKSRESULTATEN

3.1 Beleidstatus

De boom (witte paardenkastanje; *Aesculus hippocastanum*) staat op de gemeentelijke lijst van monumentale en waardevolle bomen van de gemeente Arnhem. De boom staat tevens op de landelijke lijst van de Bomenstichting. De boom is daardoor extra beschermd ten opzichte van andere niet-monumentale bomen.

3.2 Kwaliteit van de houtopstand

De kastanje vertoont een goede conditie en een goede mechanische opbouw. De kroon is gezond en fraai. Er is in beperkte mate licht dood hout aanwezig in de binnenkroon, veroorzaakt door lichtgebrek. De boom is ongeveer 18 meter hoog. De omtrek van de stam is 283 cm en dus is de diameter 90 cm. De boom staat in de hoek van de tuin, op 50 cm afstand van een oude muur, die het perceel van Bouriciusstraat 9 scheidt van het projectgebied. De boom is geplant tussen 1900 en 1910 en dus ongeveer 100 jaar oud (bron: monumentale boomgegevens Bomenstichting).

In de onderstaande tabel is de conditiebepaling en de stamomtrek per boom weergegeven.

Nummer	Nederlandse naam	Latijnse naam	Conditie	Stamomtrek
Boom 1	witte paardenkastanje	Aesculus hippocastanum	goed	283 cm.

3.3 Visuele boomcontrole en projectie kroon

De kastanje staat in de achtertuin van de eigenaren van de Bouriciusstraat 9, nabij een 2 meter hoge oude muur. De stamvoet staat in een met teelaarde verhoogd gedeelte van de tuin. De boom heeft een goede mechanisch, evenwichtige opbouw met een fraaie, volledige kroon. Er zijn geen afwijkingen, schimmelaantastingen of holten in de stamvoet, stam of kroon aangetroffen. De scheutlengte is goed te noemen en laat een goede vitaliteit zien.

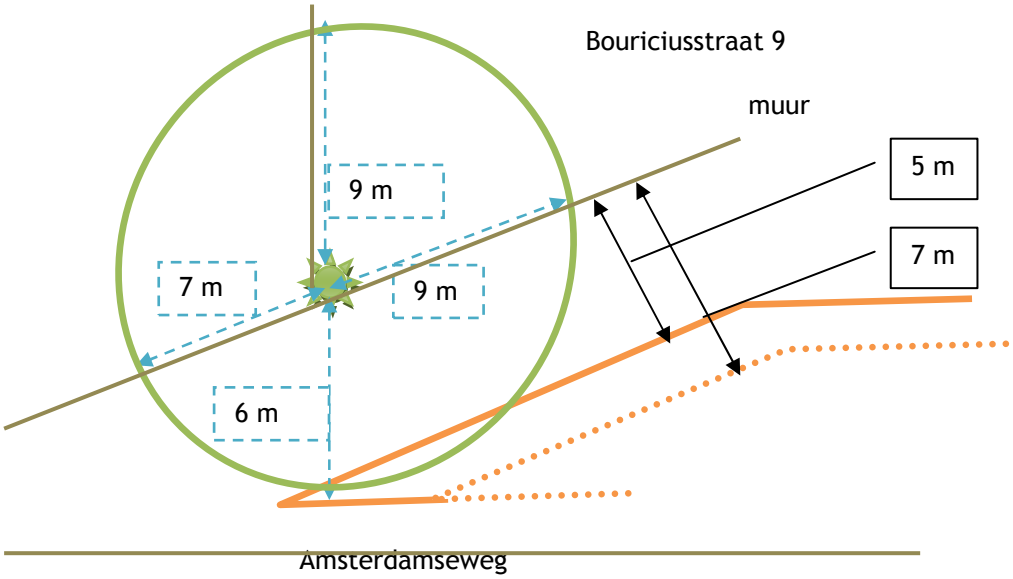
Foto 2 Overzicht van de boom in de zomer (foto van eigenaar) .
Foto 3 Overzicht van de boom in de winter.

3.4 Toekomstverwachting in onveranderde omstandigheden

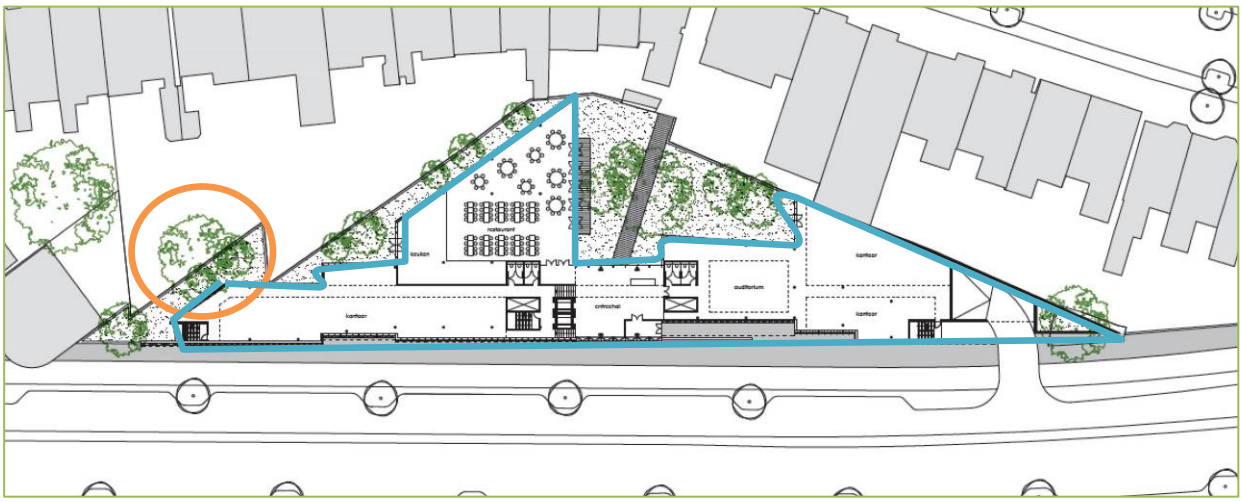
De toekomstverwachting zal bij onveranderde omstandigheden goed zijn. Immers, de boom vertoont nu een goede conditie en vitaliteit en aangezien de boom op dit moment voldoende boven- en ondergrondse ruimte heeft, zijn er geen factoren die bij onveranderde omstandigheden de conditie, vitaliteit of toekomstverwachting negatief beïnvloeden.

3.5 Kroonafmetingen

De kroonvorm is licht elliptisch en de diameter is globaal 15 bij 16 m^1 (oost-west, respectievelijk noord-zuidrichting). Hiervan groeit ruim 5 meter aan de buitenzijde van de muur, dus boven het projectgebied. Dit is de buitenste en dus uiterste horizontale lengte van de kroon, richting de top van de kroon versmalt de kroon langzaam. Door deze metingen kunnen de bovengrondse gevolgen van de voorgenomen werkzaamheden op de habitus en kwaliteit van de kronen worden bepaald.

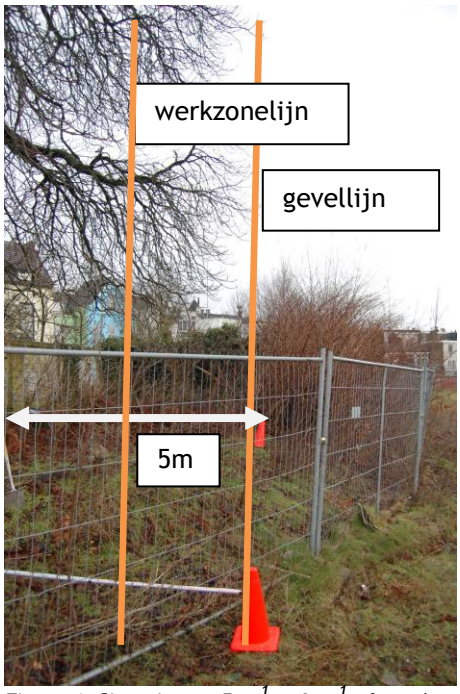
Figuur 4: Afstanden kroonprojectie en oorspronkelijke (5 m^1) en gewenste (7m^1)afstand.

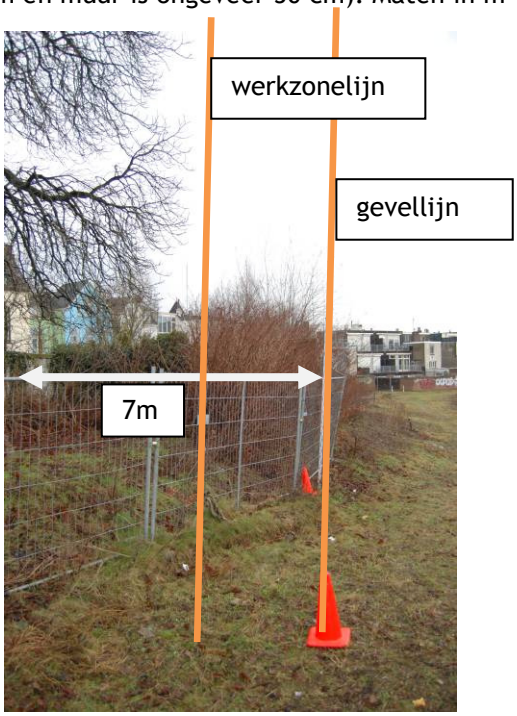
Figuur5: Situering nieuwbouw met boom links.

3.6 Metingen afstanden in relatie tot de nieuwbouw

Volgens het voorlopig ontwerp zou de nieuwbouw op ruimt 5 m^1 afstand van de muur en op 6 m^1 afstand van de stam komen. Dit zou gevolgen hebben voor de kroon van de boom, die dan min of meer tegen de toekomstige gevellijn komt te groeien. Aangezien een werkzone van minimaal 2 m^1 aangehouden dient te worden, zou er over de breedte van de kroon parallel aan de muur 2 m^1 van de gehele kroon verwijderd moeten worden. Dit zal de habitus en de conditie van de boom zwaar aantasten. Bovendien zal ook, in verband met aanleg parkeerkelder en gebouw eenzelfde zone ondergronds verwijderd moeten worden. Deze zone, waar later in het rapport op ingegaan zal worden, is de voor de boom belangrijke wortelzone, met name voor fijnere opname- en haarwortels. Afgraving hiervan zal dus ook ondergronds grote gevolgen hebben voor de toekomstverwachting en vitaliteit van de boom. Voor het gemak en visualisatie is grotendeels gemeten ten opzichte van de muur en niet van de stam van de boom (verschil tussen stam en muur is ongeveer 50 cm). Maten in m^1 in dit hoofdstuk zijn dan ook de maten vanaf de muur.

Figuur 6: Situering op 5 m^1 en 3 m^1 afstand, gevellijn en werkzonelijn)

Figuur7: Situering bij aangepast ontwerp, 7m1 afstand vanaf muur.

Figuur 8: Situatie van andere zijde.

Bij een uiteindelijke afstand tussen de gevellijn en de muur van 7 m^1 is er net voldoende ruimte voor een werkzone. Met een werkzone van 2 m^1 breed zou de kroon net buiten de werkzone komen te staan, zie figuur 8. Hierbij komt de gevel op ongeveer 2 à 2,5 m^1 afstand van de buitenste delen van de kroon.

3.7. Groeiplaatsonderzoek

Op een afstand van 5 m^1 en 7 m^1 vanaf de muur zijn proefsleuven gegraven om na te gaan of en waar zich beworteling bevindt. Op 7 m^1 afstand (maaiveldniveau) is geen enkele beworteling, ook geen fijne of oppervlakkige beworteling aangetroffen. Dit zal te maken hebben met het feit dat deze afstand buiten de kroonprojectie ligt en dat de ondergrond zwaar verdicht is en beworteling hier dus nauwelijks kans heeft. De indringingsweerstand bedraagt hier ongeveer 4 tot 6 Mpa, en boven de 3 Mpa is wortelvorming onmogelijk.
Op 5 m^1 afstand zijn echter wel veel fijnere wortels (< 1 cm diameter) en veel haarwortels aangetroffen met name tussen de 10 en 60 cm beneden maaiveld. Zie bijlage 2.
Aangenomen kan worden dat de doorwortelde zone globaal even groot is als de kroonprojectie. Met name de grond tussen de muur en het bouwhek is grotendeels doorworteld en is cruciaal voor het behoud van conditie en vitaliteit van de boom.
Op dezelfde locaties van de proefsleuven zijn bodemgasanalyses uitgevoerd, met controles in de directe omgeving. Hieruit blijkt dat de grond tot het bouwhek (ongeveer 5 m^1 afstand van de muur) voldoende doorlucht is en er van zuurstoftekort/kooldioxideoverschot geen sprake is. Alle metingen variëren daar van 17-19% zuurstof en minder dan 1% kooldioxide.

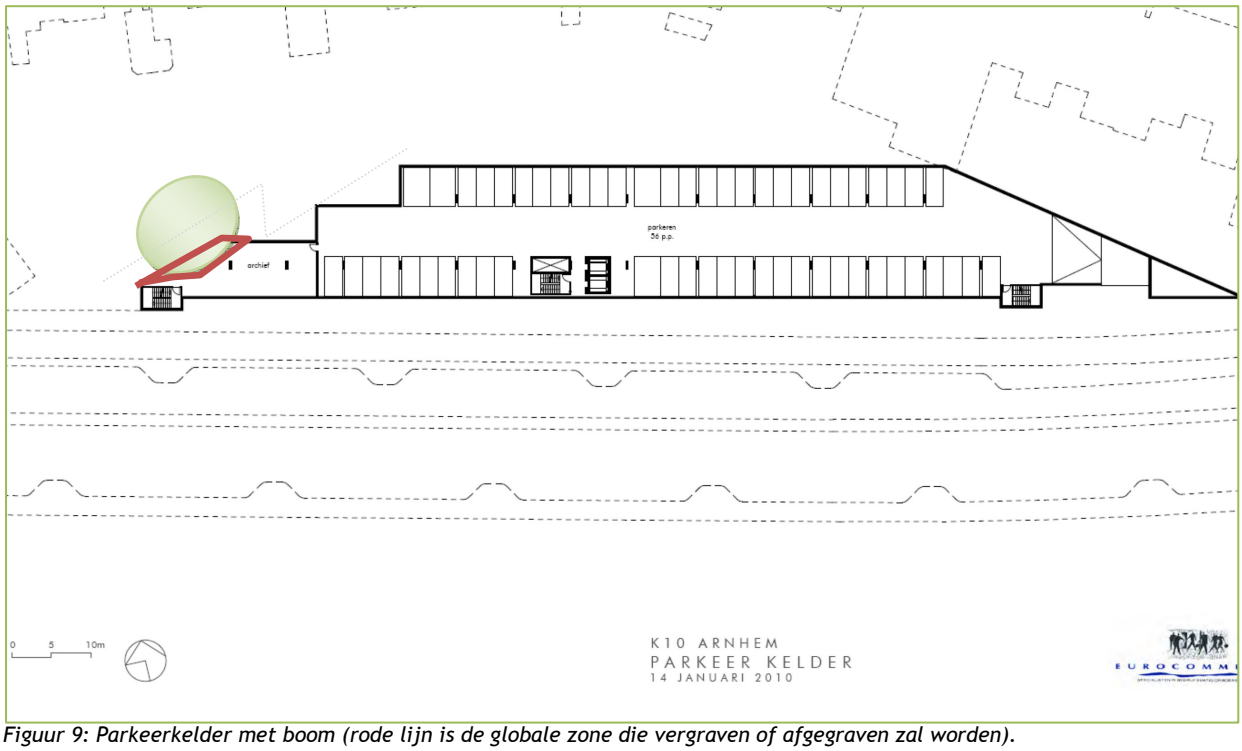
3.8 Gevolgen werk voor boom

Bij de beoordeling van de gevolgen van de voorgenomen werkzaamheden maken wij onderscheid tussen bovengrondse en ondergrondse gevolgen.

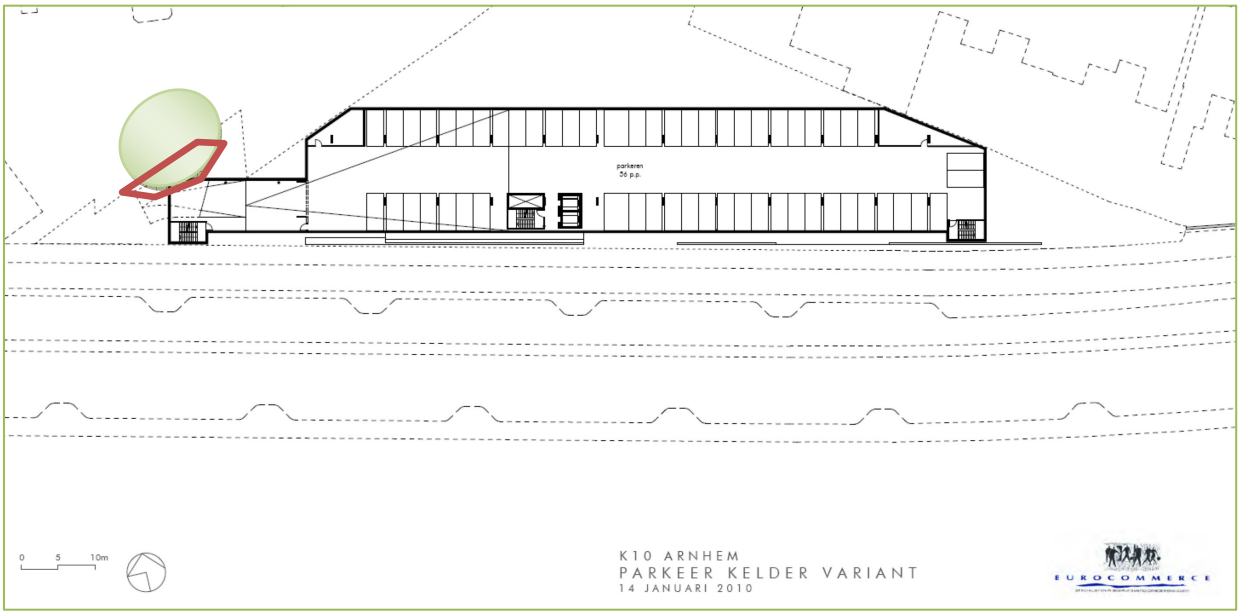
Bovengrondse gevolgen
Als bij de afstand van de gevel tot de boom 7 m^1 aangehouden wordt, zullen de bovengrondse gevolgen gering zijn. Immers, juist deze afstand houdt dermate voldoende rekening met de boom dat er geen blijvende gevolgen voor de kroon te verwachten zijn (mits aan de beschermende maatregelen wordt voldaan). De afstand van de buitenzijde kroon tot de gevel wordt in dat geval ongeveer 2,5 tot 4 m^1 (afhankelijk van de hoogte, immers hoe hoger hoe smaller de kroon) en gezien de grootte en leeftijd van de boom zal de boom niet snel veel groter worden dan zijn huidige omvang.

Ondergrondse gevolgen
De gevolgen hangen af van de parkeerkeldervariant die gekozen wordt. In het ontwerp zijn een tweetal varianten opgenomen:
Variant 1 (Figuur 9): Deze variant komt ongeveer op dezelfde afstand tot de boom te liggen als de begane grond en de verdiepingen. Omdat bij het afgraven van het zand voor de aanleg van de parkeerkelder ook een werkzone van 2 m^1 aangehouden dient te worden, zal er een relatief grote 'hap' uit de doorwortelbare zone van de boom verdwijnen, indien dit ontwerp niet aangepast wordt. Er blijft echter wel nog een smalle zone doorwortelbare ruimte intact tussen muur en kelder, vergeleken bij variant 2.
Variant 2 (Figuur 10): Hoewel deze variant wat verder van de boom en de kroon staat, zal door de te realiseren ingang voor de parkeerkelder (tot aan de muur!) veel grond afgegraven worden en permanent verdwijnen. Ook zal door aanleg van verharding in en rond de ingang een groter oppervlak aan ondergrondse groeiruimte permanent voor de boom niet beschikbaar zijn. Per saldo is de verwachting dat deze variant ongunstiger voor de boom is dan variant 1, tenzij de inrijstrook voor de

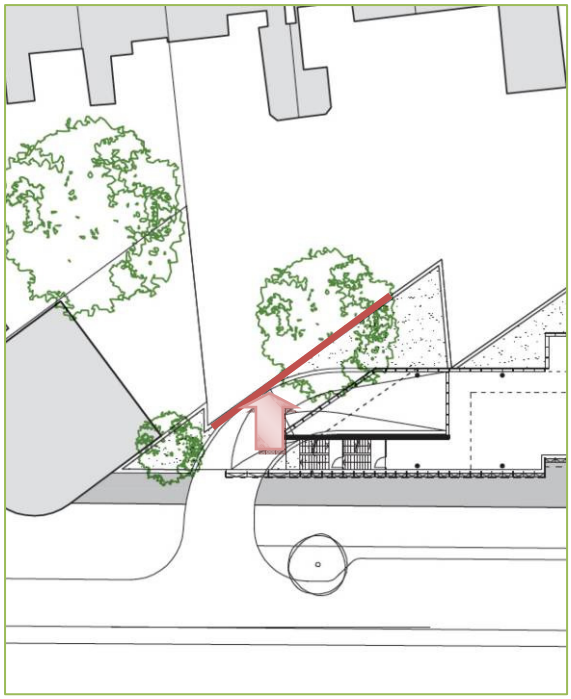
ingang parkeerkelder verder van de muur en dus de boom aangelegd wordt. Vraag is of dit verkeerskundig haalbaar is.
Gezien de diepe grondwaterstand en het feit dat er geen bronbemaling toegepast zal worden voor de aanleg van de parkeergarage (mond. mededeling P. Kok, Eurocommerce), zullen de negatieve gevolgen optreden voor de grondwaterstand en dus de waterhuishouding van de boom beperkt blijven. Indien de ondergrondse groeiruimte beperkt wordt door aanleg gebouw, zal het vochtleverend vermogen van de grond ook wat beperkter zijn.

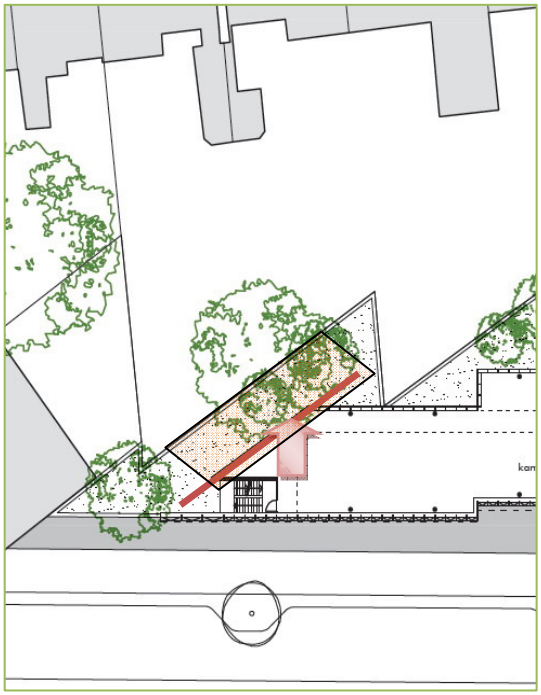
Figuur 9: Parkeerkelder met boom (rode lijn is de globale zone die vergraven of afgegraven zal worden).

Figuur 10: Parkeerkelder variant met boom(rood is na aanleg ongeschikte of onbeschikbare doorwortelbare ruimte.

Figuur 11: Variant met parkeerkelderingang.

Figuur 12: Variant met ingang rechts (niet zichtbaar).

In bovenstaande figuur 11 zal de parkeerkelderingang tot aan de muur gerealiseerd worden (pijl). Er zal meer ondergrondse groeiruimte in deze variant verdwijnen dan in de rechtervariant (figuur 12), waar weliswaar het gebouw op 5 m[1] afstand geprojecteerd staat (pijl), maar er nog wel een zone met doorwortelbare ruimte overblijft (oranje vlak). De variant uit figuur 12 is daarom gunstiger voor de boom dan de variant met parkeerkelderingang naast de boom. Enige oplossing voor de parkeerkelderingangvariant zou zijn om het gehele ontwerp te verschuiven richting de straatzijde of te versmallen ter hoogte van de kroonprojectie.

4 Conclusies en advies

4.1 Conditie en toekomstverwachting boom

De boom vertoont een goede conditie en vitaliteit. De boom heeft zijn kroonprojectie voor ongeveer 60% boven de tuin en 40% boven het projectgebied en ondergronds zal die verhouding niet veel afwijken. Er zijn geen afwijkingen bij de boom aangetroffen en bij ongewijzigde omstandigheden is de toekomstverwachting goed te noemen.

4.2 Relatie boom en nieuwbouw

Bij realisatie van het gebouw op de afstand zoals op dit moment in het ontwerp staat, komt de gevel tot aan de kroon van de boom te staan. Dit zal negatieve gevolgen voor de boom hebben en dus zal een oplossing gezocht moeten worden in de aanpassing van het ontwerp van de nieuwbouw. Er zal een extra afstand bovenop de 5 m^1 afstand aangehouden moeten worden, plus de zone waarin gewerkt wordt (bouwsteigers etc). Indien voor deze zone 2 m^1 extra ruimte aangehouden wordt, zal de gevellijn minimaal 7 m^1 vanaf de muur komen. Een kortere afstand tot de boom zal alleen haalbaar zijn als de kroon aan de zijde van de nieuwbouw wordt ingekort. Hoewel technisch mogelijk, zal inkorting van de kroon uiteindelijk toch weer problemen geven omdat kroonreductie ook weer groei stimuleert, waardoor de kroon wederom te dicht bij de gevellijn zal komen. Kroonreductie heeft ook visueel en boomtechnisch ingrijpende gevolgen en is in dit geval gezien de monumentale status sterk af te raden.

Wij adviseren een optimale afstand van 7 m^1 tussen gevellijn en muur om het karakter en habitus van de boom maximaal in stand te houden en conditieverslechtering aan de boom te voorkomen. Door deze afstand zal de kans op schade aan de boom veel kleiner zijn en zal juist de aanwezigheid van deze boom het karakter van de nieuwbouw versterken.

Indien het enigszins mogelijk is, is de variant met de parkeerkelderingang aan de rechterzijde van het gebouw voor de boom een betere optie (hoewel deze variant mogelijk niet goedgekeurd wordt door de gemeente, mond. mededeling P. Kok Eurocommerce). Ondergronds zal een minimale afstand van 5 m^1 aangehouden moeten worden vanaf de muur. Tot deze afstand zijn er fijnere opnamewortels aangetroffen. De parkeerkelder zou dus 2 m^1 dichter bij de muur kunnen komen dan het bovengrondse gedeelte.

Indien de parkeerkelderingang ter hoogte van de boom gerealiseerd wordt, zal het ontwerp aangepast moeten worden en de ingang op ruimere afstand van de boom/muur gepland worden, of de ingang versmald moeten worden. Dit omdat er anders teveel ondergrondse groeiruimte verdwijnt voor de boom.

4.4 Aanbevelingen voor en tijdens de bouwwerkzaamheden

Hieronder vindt u de specifieke maatregelen en randvoorwaarden om de boom te beschermen (deze maatregelen staan los van de ontwerptechnische maatregelen zoals hiervoor beschreven).

- Zo min mogelijk graven buiten de gevellijn, maar absoluut niet graven buiten de werkzonelijn.
- Geen grond onder de kroonprojectie vervangen of verplaatsen, tenzij dat strikt noodzakelijk is voor aanleg van de parkeerkelder. Dit om het doorwortelbare volume en het nu aanwezige wortelpakket zo goed mogelijk te handhaven.
- De oude muur zoveel mogelijk handhaven of herstellen.
- Verdichting door machines te laten rijden onder de kroonprojectie dient te allen tijde vermeden te worden.

- Zo weinig mogelijk aan- en afvoerpaden van materiaal en materieel gebruiken aan de zijde van de boom en deze paden zo ver mogelijk van de stam inrichten.
- Buiten de werkzonelijn bouwhekken aanbrengen zodat schade en verdichting aan de ondergrond vermeden wordt.
- Het is aanbevolen aan het begin, tijdens en aan het eind van de werkzaamheden een boomdeskundige in te zetten om toe te zien op uitvoering van deugdelijke aanbevolen beschermingsmaatregelen en om na te gaan of aanvullende maatregelen na afronding van de werkzaamheden noodzakelijk zijn. Zie 4.6.
- In bijlage 1 van deze rapportage zijn de 10 belangrijkste uitgangspunten opgenomen die van toepassing zijn op het beschermen van bomen gedurende bouwwerkzaamheden.

4.5 Aanbevelingen na afloop van de bouwwerkzaamheden

Een onderzoek naar de ondergrondse groeiplaats zal duidelijk moeten maken of en hoeveel doorwortelbare ruimte is verdwenen door de nieuwbouw. Aanvullende groeiplaatsverbeterende maatregelen zullen naar aanleiding van dit onderzoek naar voren komen en uitgevoerd moeten worden.

4.6 Tijdsbalk en planning werkzaamheden in relatie met boombescherming.

In het vet en schuingedrukt de actiemomenten uit te voeren door een boomdeskundige. Niet vet en schuingedrukt zijn actiemomenten Eurocommerce. Jaartallen en tijdsperioden zijn schattingen.

Figuur 13: Actiemomenten en tijdsbalk

Dit rapport is opgesteld te Putten op 12 maart 2010, om te dienen waar nodig.

Ing. P. C. Duifhuizen,
Onafhankelijk boomtechnisch adviseur

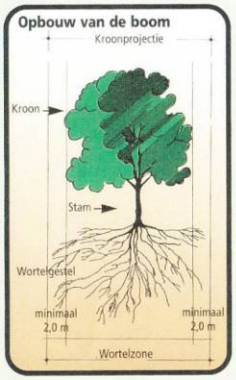
Boomadviesbureau Duifhuizen

BIJLAGE 1: BESCHERMING VAN BOMEN BIJ BOUWEN

Boombescherming op bouwlocaties

Stadswerk

Opbouw van de boom

Let op!

Voordat bouwwerkzaamheden beginnen, aandacht voor de volgende voorschriften:

Algemeen
De voorschriften voor de bescherming van bomen dienen op de bouwlocatie aanwezig te zijn. De te treffen maatregelen dienen voor de uitvoering van de werkzaamheden in overleg met de boombeheerder en vervolgens met de directie te worden vastgesteld (zie: Standaard R.A.W. bepalingen). De aannemer is verplicht zijn medewerkers op deze voorschriften te wijzen en zorg te dragen voor de inachtneming daarvan.

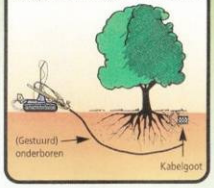
Schade
Bij beschadiging van wortels, takken en/of stam is de aannemer verplicht dit onmiddellijk aan de boombeheerder en de directie te melden. Vakkundig ingrijpen kan grotere schade en vervolgschade beperken dan wel voorkomen. Toegebrachte schade dient de veroorzaker te vergoeden. De hoogte van het schadebedrag wordt bepaald door de aard en omvang van de toegebrachte schade en de boomwaarde volgens de **"Nederlandse Vereniging van Taxateurs van Bomen" (NVTB)** voor de waardebepaling van bomen.

Beschermingscode:

1. **Vooruitlopend op bouw-/sloopactiviteiten moeten de te handhaven bomen met de werkelijke kroonprojectie op tekening staan aangegeven.**
2. **Neem voor de start van de werkzaamheden contact op met de boombeheerder over de te nemen beschermingsmaatregelen.**
3. **Machinaal graafwerk binnen de kroonprojectie is verboden!**
4. **Voorkom bodemverdichting onder de kroonprojectie door transport, opslag van materialen e.d.**
5. **Snoeien van takken en wortels dikker dan 5 cm doorsnede uitsluitend na overleg met de boombeheerder en vervolgens laten uitvoeren door vakbekwame boomverzorgers (European Treeworkers).**

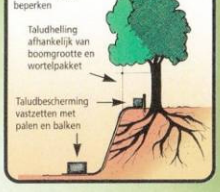
6. Graafwerkzaamheden

In de wortelzone uitsluitend volgens voorschrift in handkracht graven!
Maak gebruik van kabelgoten en mantelbuizen

7. Bouwput

Let op uitdrogingsgevaar bij grondwaterverlaging! Water geven kan blijvende schade beperken

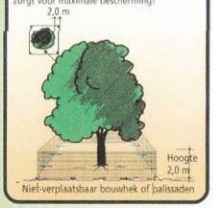

Graafwerkzaamheden
afbeelding 6-7

In de wortelzone is (machinaal) graven niet toegestaan.
Slechts bij hoge uitzondering en dan uitsluitend indien voorgeschreven (bestek) en in overleg met de boombeheerder zijn ontgravingen, in handkracht uit te voeren, binnen de wortelzone mogelijk. Uitsluitend in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie kunnen incidenteel wortels tot een doorsnede van 5 cm recht worden doorgezaagd. Dit moet wel vakkundig gebeuren, dus knippen en zagen en niet trekken en scheuren. Doorzagen van dikkere wortels mag nooit. Het in handkracht ondergraven en/of onderboren is wel toegestaan. Het gestuurd onderboren van kabels en leidingen verdient de voorkeur. Een bouwput of -sleuf tegen de kroonprojectie van bomen mag niet langer dan drie weken open liggen. Blootliggende wortels moeten in alle gevallen beschermd worden tegen uitdroging en vorst (m.b.v. vochtige doeken of zwarte folie) en in ieder geval zo snel mogelijk worden toegedekt met grond. Bij vorst open sleuven aan de boomzijde direct afschermen.

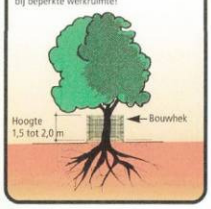
1. Kroonprojectie-bescherming

Afbakenen van kroonprojectie of wortelzone zorgt voor maximale bescherming!

2. Boomspiegel-bescherming

Bescherming ter grootte van de boomspiegel bij beperkte werkruimte!

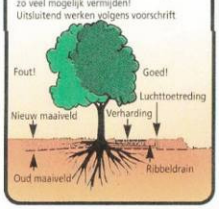

Terreinaanpassingen
afbeelding 8-9

Terreinophogingen en -afgravingen binnen de kroonprojectie zijn alleen bij uitzondering toegestaan, en dan uitsluitend indien voorgeschreven (bestek) in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie. Ophoging of afgraving leidt tot afsterving van boomwortels door schade of zuurstofgebrek.

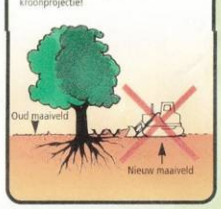
8. Terreinophoging

In wortelzone grond-/zandaanvullingen zo veel mogelijk vermijden!
Uitsluitend werken volgens voorschrift

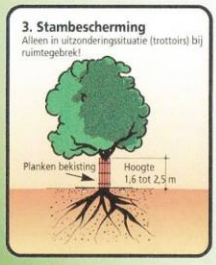
9. Terreinafgraving

Nooit machinaal ontgraven binnen kroonprojectie!

3. Stambescherming

Alleen in uitzonderingssituatie (trottoirs) bij ruimtegebrek!

Boombescherming
afbeelding 1-2-3

Bomen op een werkterrein dienen zodanig met geschikte materialen beschermd te worden (niet- verplaatsbare bouwhekken, palissaden, houten schuttingen, steigeronderdelen etc.) zodat beschadigingen aan de wortelzone, stam en kroon uitgesloten zijn. Bij beperkte ruimte moet bescherming van de boomspiegel of minimaal een stambescherming aangebracht worden om zoveel mogelijk beschadigingen te voorkomen. Indien de voorgeschreven maatregelen niet toereikend zijn, meldt de aannemer dit onmiddellijk aan de boombeheerder en de directie.

10. Bodemverdichting

Bodemverdichting leidt tot afsterven van de boom!

11. Bodemverdichting

Geen bodemverdichtende machines op het wortelpakket!
Uitsluitend handarbeid toegestaan

Bodemverdichting
afbeelding 10-11

Verdichting van de bodem d.m.v. verdichtingmachines (trillingen) leidt tot verdichting van de grond en verstikking van de boom en is niet toegestaan binnen de kroonprojectie. Bouwverkeer binnen de kroonprojectie is evenmin toegestaan.

4. Bouwplaats

Geen bouwketen op het wortelpakket plaatsen!
Parkeren binnen de kroonprojectie is niet toegestaan

5. Bouwverkeer

Rijden binnen de kroonprojectie voorkomen!
Noodzakelijk verkeer alleen op een rijplatenbaan

Bouwplaats/Bouwverkeer
afbeelding 4-5

Binnen de kroonprojectie mogen geen bouw- en directieketen staan. Tijdelijke bouwwegen binnen de kroonprojectie zijn uitsluitend toegestaan indien deze zijn voorgeschreven (bestek) in overleg met de boombeheerder en de daarop volgende toestemming van de directie. Gebruik van rijplaten (beton, staal, hout of kunststof) en/of andere voorzieningen zijn dan noodzakelijk.

12. Opslagplaats

Geen opslag van materialen binnen de kroonprojectie!

Opslagplaats
afbeelding 12

Bouwmaterialen opslaan en/of zand- en gronddepots inrichten binnen de kroonprojectie is niet toegestaan. Opslag van olie, brandstoffen en chemicaliën moet aan de wettelijke eisen voldoen; deze stoffen echter nooit binnen de kroonprojectie opslaan. Cementresten, spoelwater en andere reststoffen (verpakkingen etc.) dienen zorgvuldig afgevoerd te worden; lozingen in bodem en/of oppervlaktewater en begraven is nooit toegestaan.

JPM

Uitgave:
Vereniging Stadswerk Nederland
vakgroep Groen, Natuur en Landschap

copyright 2007

Te bestellen bij secretariaat Stadswerk:
0318 - 69 27 21 of info@stadswerk.nl

BIJLAGE 2: FOTO-OVERZICHT

Figuur 14: Boom vanaf Amsterdamsewegzijde.

Figuur 15: Boom vanaf tuinzijde.

Figuur 16: Evenwichtige en gezonde kroonopbouw.

Figuur 17: Stam dicht bij oude muur.

Figuur 18 en 19: Bewortelingsonderzoek, situering (pijlen). Diverse wortels tot 70 cm diep bij 5 m1 afstand

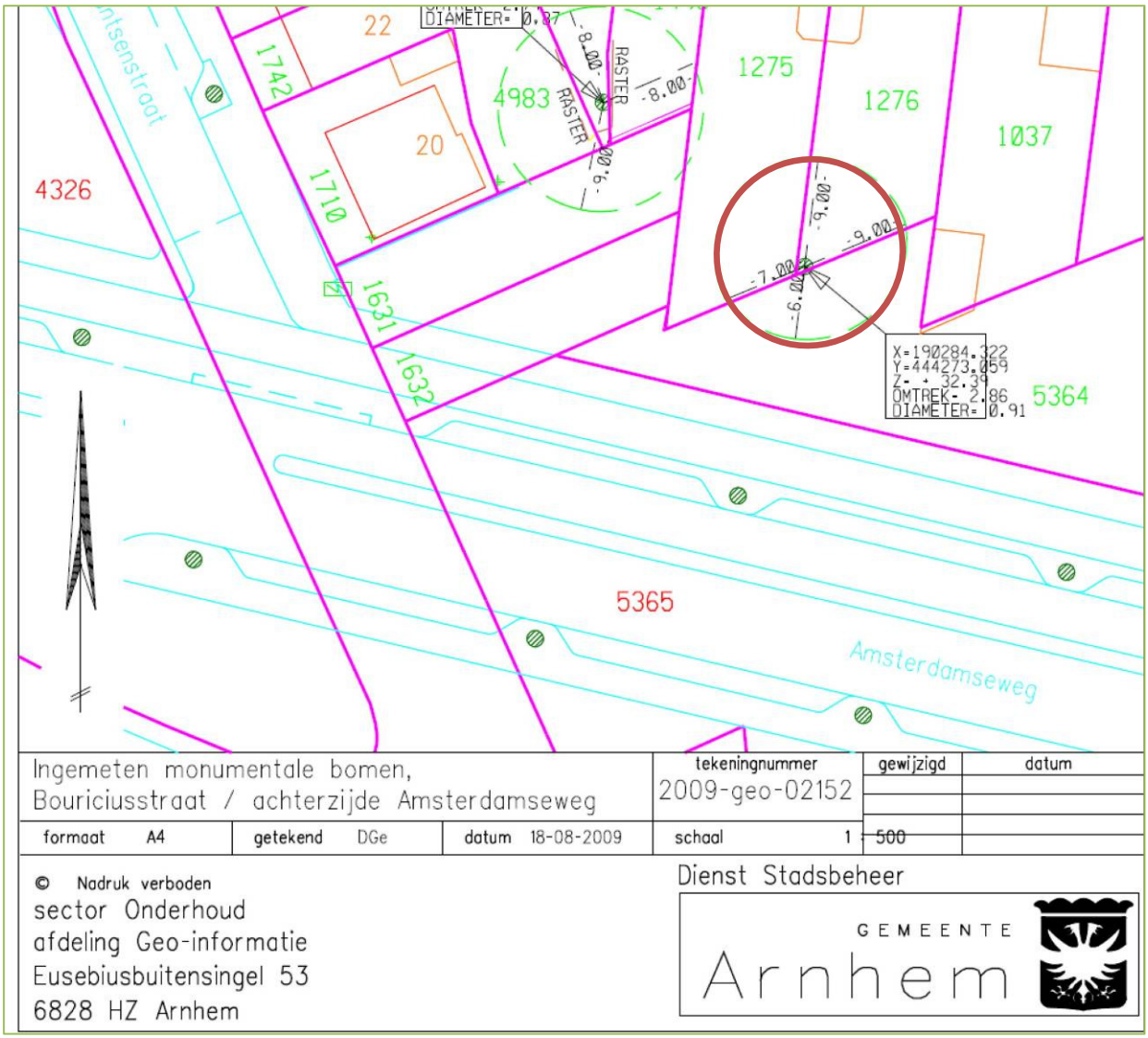

Figuur 20: Veel haarwortels en fijne opnamewortels in de bovenste teelaardelaag.

Figuur 21: Projectie parkeeringang en gevellijn.

BIJLAGE 3: INMETING KASTANJE

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, informatieve bijeenkomst 5 september 2018

Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)'

Zaaknummer:	269939
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Verheij (PVV), Manders (AC), De Groot (PvdD), Broersma (CU), van Nunen (PvdA), Maref (VVD), Prinsen (GL), Venhoek (D66) en Dilekçi (DENK-Verenigd Arnhem).
De fracties van de Arnhemse Ouderenpartij, CDA en SP waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Insprekers
De raadskamer voert in deze informatieve fase een gesprek met heer Mooren en mw. Wesselingh, de heer Kok, mw. Zonnenberg, allen op persoonlijke titel, mw. Meex namens de wijkvereniging Burgemeesterswijk en de heren Stapel (BPD), Weghorst (KWP) en Theunissen (Boomontzorging.com).

Bespreking
Het gesprek richt zich op de thema's 'monumentale boom', 'parkeren en ontsluiting', 'geluid' en 'privacy'.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat het onderwerp de volgende bespreking meningsvormend (1) geagendeerd kan worden.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

E. Greving

BEHANDELRESULTAAT

Raadsvoorstel, meningsvormende (1) bijeenkomst 12 september 2018

Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)'

Zaaknummer:	269939
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Engelaar (PVV), Manders (AC), De Groot (PvdD), Broersma (CU), van Nunen (PvdA), Maref (VVD), Prinsen (GL), Loor (D66) en Dilekçi (DENK-Verenigd Arnhem).
De fracties van de Arnhemse Ouderenpartij, CDA en SP waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Bespreking
Tijdens deze meningsvormende behandeling heeft de raadskamer (informatieve) vragen gesteld aan de wethouder. De partijen hebben hun mening en overwegingen t.a.v. het voorstel uitgewisseld en besproken.
Een aantal partijen (PvdD, GL, PvdA, D66) overwegen een amendement om vast te leggen dat de bestaande monumentale boom meer vrije ruimte overhoudt.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat het onderwerp de volgende bespreking meningsvormend (2) geagendeerd kan worden.

De raadsadviseur,

B. Kranenborg

De voorzitter,

C.J.M. Kalthoff

Snoeiadvies t.b.v. de bouw van een woning aan de Amsterdamseweg nabij een waardevolle paardenkastanje

Opdrachtgever: Kondor Wessels Projecten
Contactpersoon OG: De heer R. Weghorst (projectontwikkelaar)

Veldopname door: BoomOntzorging.com
De heer ing. A. Theunissen (bosbouwkundig ingenieur, European Tree Technician, geregistreerd NVTB boomtaxateur)
Opnamedatum: N.v.t.
Rapportagedatum: 19 september 2018

1. INLEIDING

In verband met de procedure voor vergunningverlening voor de bouw van woningen op een nieuwbouwlocatie aan de Amsterdamseweg achter het Centraal Station in Arnhem, dient aangegeven te worden of de paardenkastanje in de achtertuin van Bouriciusstraat 9 gesnoeid kan worden en zo ja, in welke mate. De als gemeentelijke waardevolle paardenkastanje staat nabij de erfgrens tussen het perceel Bouriciusstraat 9 en de bouwkavel waardoor een aanzienlijk deel van de kroon boven de bouwkavel groeit. In juli 2017 is er reeds een boomeffectanalyse (BEA) opgesteld om te beoordelen wat wel en niet mogelijk is op de bouwkavel en wat de randvoorwaarden voor het ontwerp van een woning zijn (*BO/RA/2017.056 Boomeffectanalyse kastanje Amsterdamseweg Arnhem, jul'17*). Op basis van die BEA is het ontwerp voor de woning op die bouwkavel aangepast aan de vorm en omvang van de kroon. Daarbij is er van uitgegaan dat de zware gesteltak aan de zuidwestzijde van de boom niet gesnoeid (ingekort) mag worden maar dat er wel mogelijkheden zijn voor het plaatselijk snoeien van zijtakken van deze gesteltak.

Onlangs is er een 3D-scan van de kroon gemaakt om beter te kunnen beoordelen hoe de boomkroon zich verhoudt ten opzichte van het ontwerp van de op de kavel te bouwen woning. Daarvoor is per verdieping van de beoogde woning de dwarsdoorsnede van de boom geprojecteerd. De heer R. Weghorst van *Kondor Wessels Projecten* heeft firma *BoomOntzorging* gevraagd om op basis van deze projectie aan te geven hoe en tot waar er gesnoeid kan worden zonder dat de boom daar blijvende nadelige gevolgen van ondervindt.

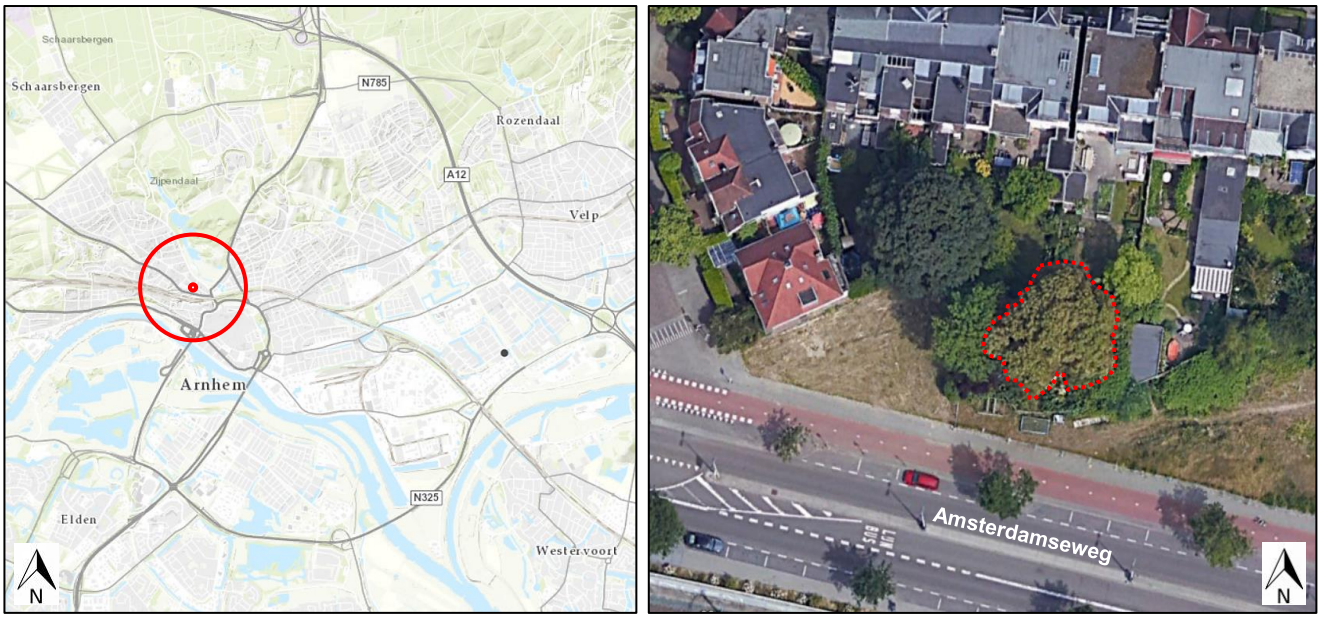

Fig. 1: *De locatie van de grote paardenkastanje aan de Amsterdamseweg in Arnhem.*

2. ADVIES

Ten aanzien van het snoeien van het betreffende kroondeel aan de zuidwestzijde van de boom geldt het volgende:

- ⇨ De gesteltak zelf (met rode kleur aangeduid in figuur 2) mag niet gesnoeid of ingekort worden. Deze hoofdtak maakt deel uit van het 'geraamte' van de kroon. Wanneer deze tak gesnoeid/ingekort wordt ontstaat er een grote wond in de tak en wordt de kroonstructuur van de boom aangetast.
- ⇨ Wél is het mogelijk om plaatselijk de zijtakken van deze gesteltak terug te snoeien (in te korten) zonder dat de boom daar blijvende nadelige gevolgen van ondervindt. Het is daarbij niet de bedoeling dat de gesteltak tot grote hoogte geheel kaal gesnoeid wordt maar dat alleen daar waar nodig de takken tot voldoende ver buiten de gevel worden ingekort zodat hinder (m.b.t. tegen het dak en gevel groeiende takken - en niet t.a.v. vallende bladeren!) en schade aan de gevel voorkomen wordt.
- ⇨ Het terugsnoeien van de zijtakken van de gesteltak is nodig tot ongeveer 1,5 meter uit de gevellijn en alleen op de hoogte waar de takken daadwerkelijk de gevel of het dak kunnen raken.. De (ruim) daarboven groeiende zijtakken kunnen behouden blijven mits dit ook voor de bouw van de woning mogelijk is. Wel dient er t.a.v. de snoei wel met het plaatsen van steigers rekening gehouden te worden.
- ⇨ Het snoeien mag alleen door deskundige, gecertificeerde (*European Tree Worker*) en ervaren boomverzorgers uitgevoerd worden. Zij kunnen ter plaatse beoordelen wat wel en niet kan m.b.t. het snoeiwerk en het welzijn van de boom. Bij het snoeien worden zijtakken in principe alleen tot op een gezonde zijtak teruggesnoeid zodat de natuurlijke kroonvorm aan de zijde van het gebouw zoveel mogelijk behouden blijft. Indien dit bij sommige zijtakken niet mogelijk blijft kan het beter zijn de gehele zijtak tot aan de gesteltak te verwijderen. In de gesteltak zelf mag niet gesnoeid/gezaagd worden.
- ⇨ Na het op deskundige wijze snoeien zal de boom de verloren bladmassa weer in andere delen van de kroon compenseren waardoor er geen blijvend nadeel voor de boom ontstaat.
- ⇨ In onderstaande afbeelding (figuur 2) staat een indicatie voor de lijn waarlangs gesnoeid zal moeten worden. Benadrukt wordt dat dit slechts een zeer grove aanduiding is van de afstand tussen gevel en gesteltak. Tijdens het daadwerkelijke snoeiwerk dienen de verantwoordelijke boomverzorgers ter plaatse te bepalen welke tak hoe ver ingekort kan worden, welke tak geheel verwijderd dient te worden en welke snoeimethodiek wordt toegepast.

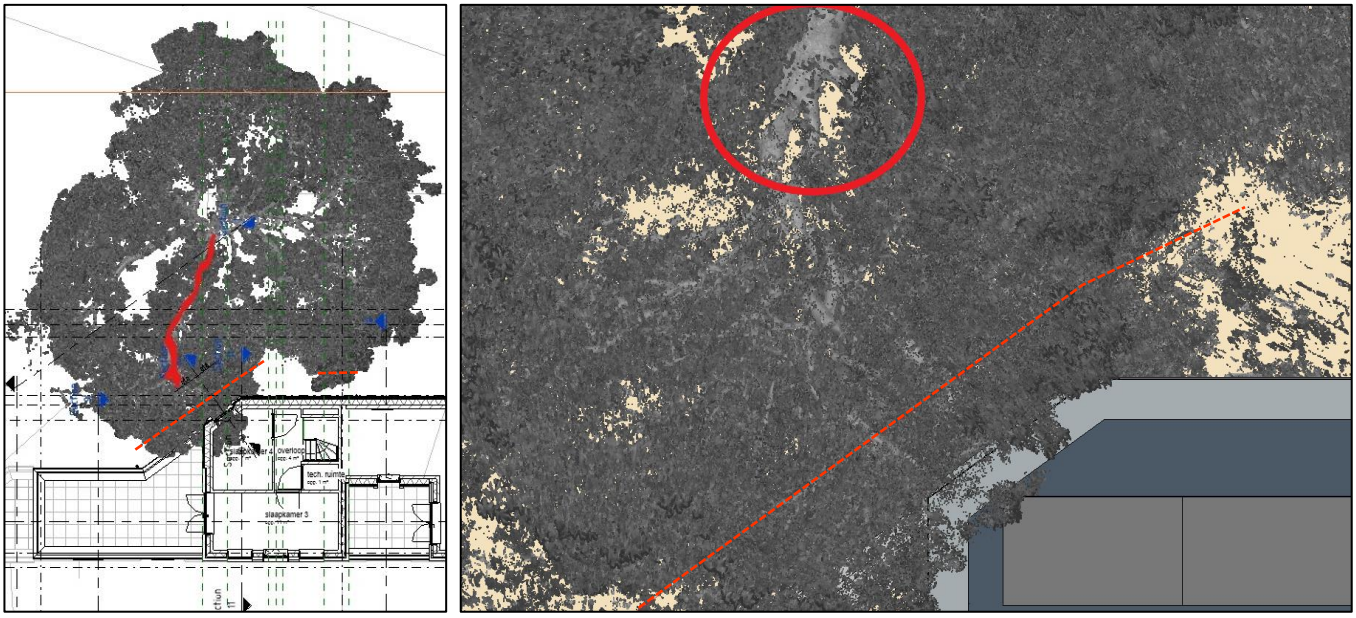

Fig. 2: *Indicatie van de noodzakelijke snoei van zijtakken t.h.v. de 3e verdieping.*

BoomOntzorging.com

inventarisatie • onderzoek • advies • snoeien • vellen

BoomOntzorging.com is een dynamisch bedrijf dat werkzaam is in alle facetten van de boomverzorging. Door onze veelzijdige aanpak en brede expertise kunnen wij flexibel inspringen op alle wensen van boomeigenaren en boombeheerders voor de optimale verzorging en beheer van het bomenbestand. Door onze kennis, kunde en ervaring in boomverzorging en boomtechnisch onderzoek te bundelen kunnen wij in degelijke, theoretisch onderbouwde maar ook praktisch uitvoerbare adviezen voorzien.

Wij streven naar een directe en open communicatie met onze opdrachtgevers, een snelle en flexibele inzet en het leveren van de hoogst mogelijke kwaliteit. Door een breed scala aan eigen (onderzoeks)apparatuur kunnen wij alle verlangde werkzaamheden geheel in eigen beheer uitvoeren, waardoor bij lage kosten de kwaliteit gewaarborgd blijft.

Onderzoek & Advies:

- Inventarisatie van boombestanden
- Visuele boomveiligheidsinspecties (VTA)
- Boomtechnisch onderzoek
- Stabiliteitsonderzoek
- Groeiplaatsonderzoek
- Bewortelingsonderzoek (bij wortelopdruk van verhardingen)
- Bomeneffectanalyse (BEA)
- Waarde- en schadetaxaties
- Flora & fauna gedragscodes en QuickScans
- Bemiddeling bij boomconflicten

Groeiplaatsverbetering:

- Loswerken en verrijken van doorwortelde bodemlagen zonder optredende wortelschade
- Openbreken van verdichte bodemlagen ('ploffen')
- Pneumatisch injecteren van voedingstoffen in diepe, doorwortelde bodemlagen

Boomverzorgende werkzaamheden:

- Snoeien
- Begeleidingssnoei
- Onderhoudssnoei
- Knotten
- Vellen (klimmend, met hoogwerker of met telekraan)
- Plaatsen van kroonankers
- Aanplant van bomen & heesters

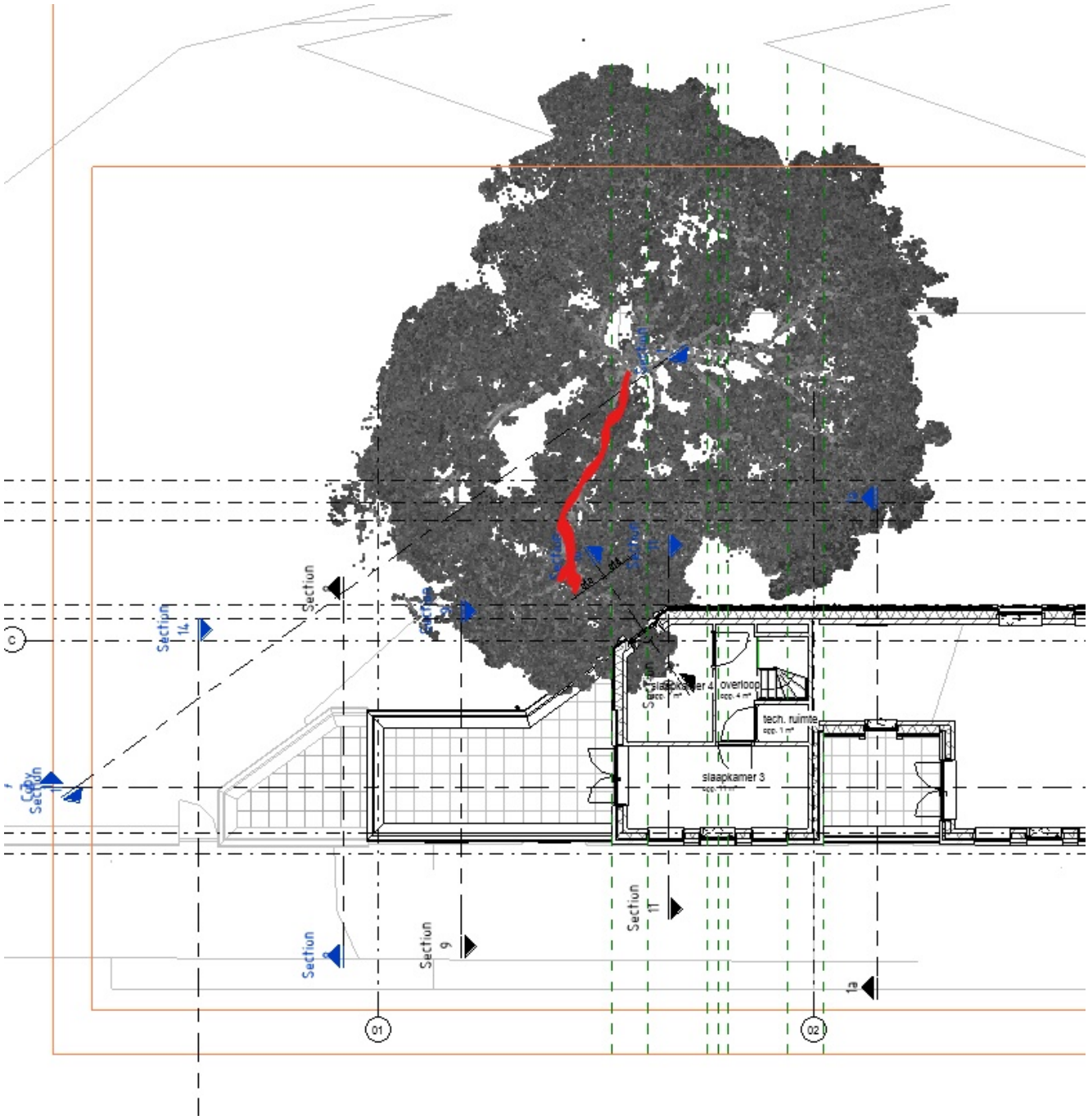
Wilt u nadere achtergrondinformatie over ons bedrijf of recentelijk door ons uitgevoerde projecten bekijken? Kijk dan op onze website: www.BoomOntzorging.com. Heeft u specifieke vragen, bel of e-mail ons via onderstaande contactgegevens.

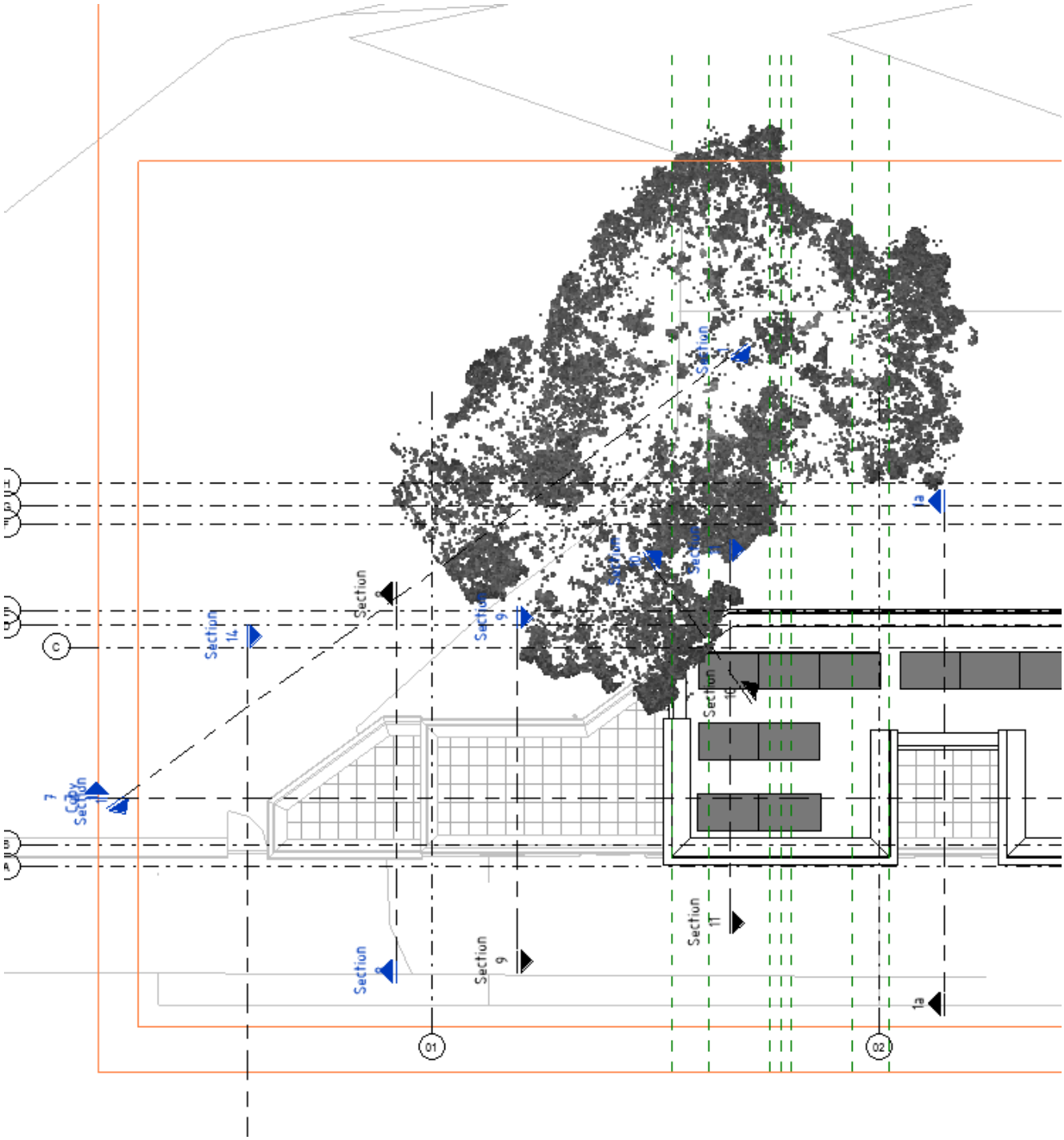
Boombeheer BoomOntzorging:

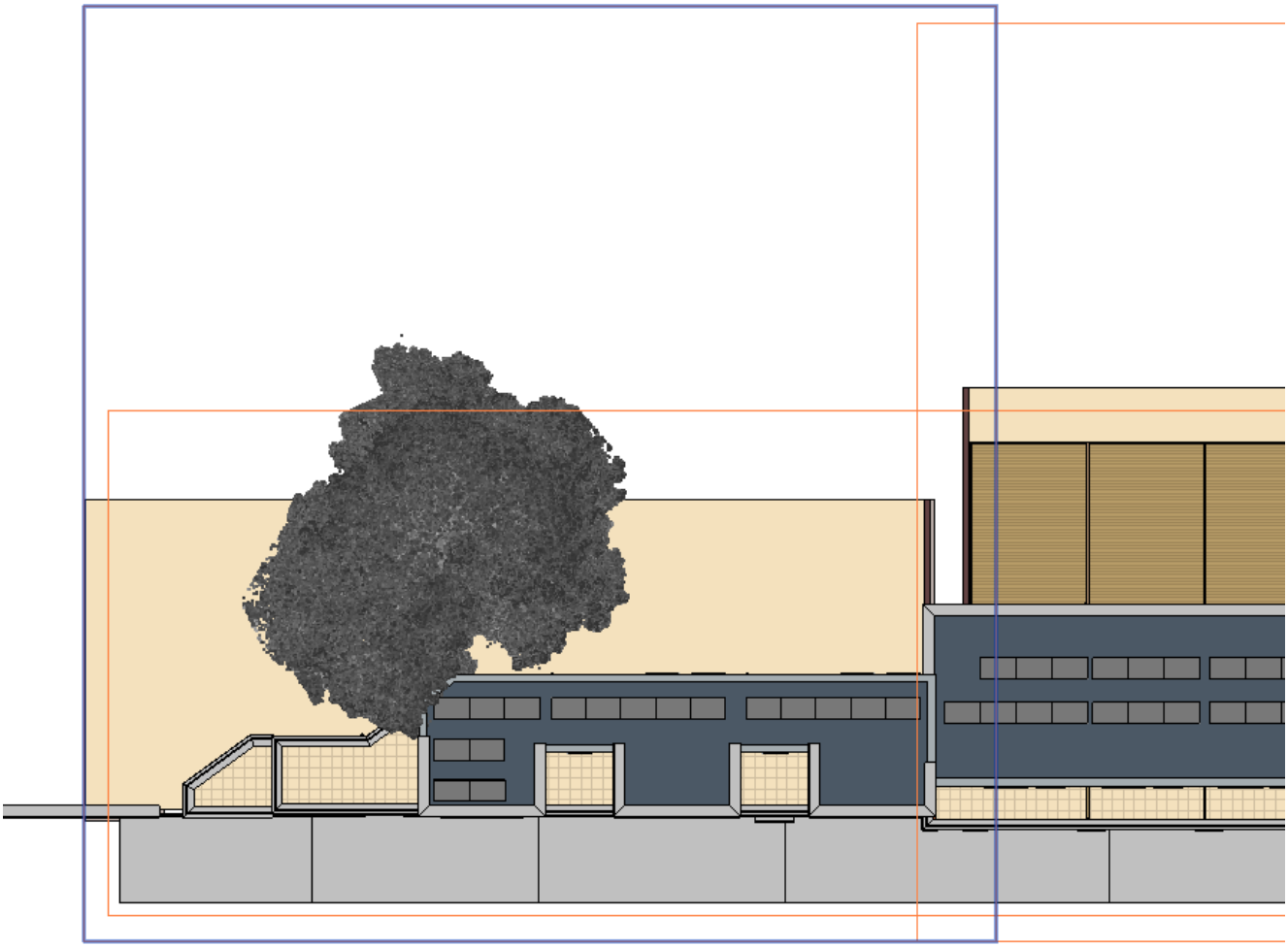
- Totaalpakketten voor boomonderhoud en boombeheer
- Begeleiding bij boomprojecten
- Boombeheerplannen
- Demonstraties & training

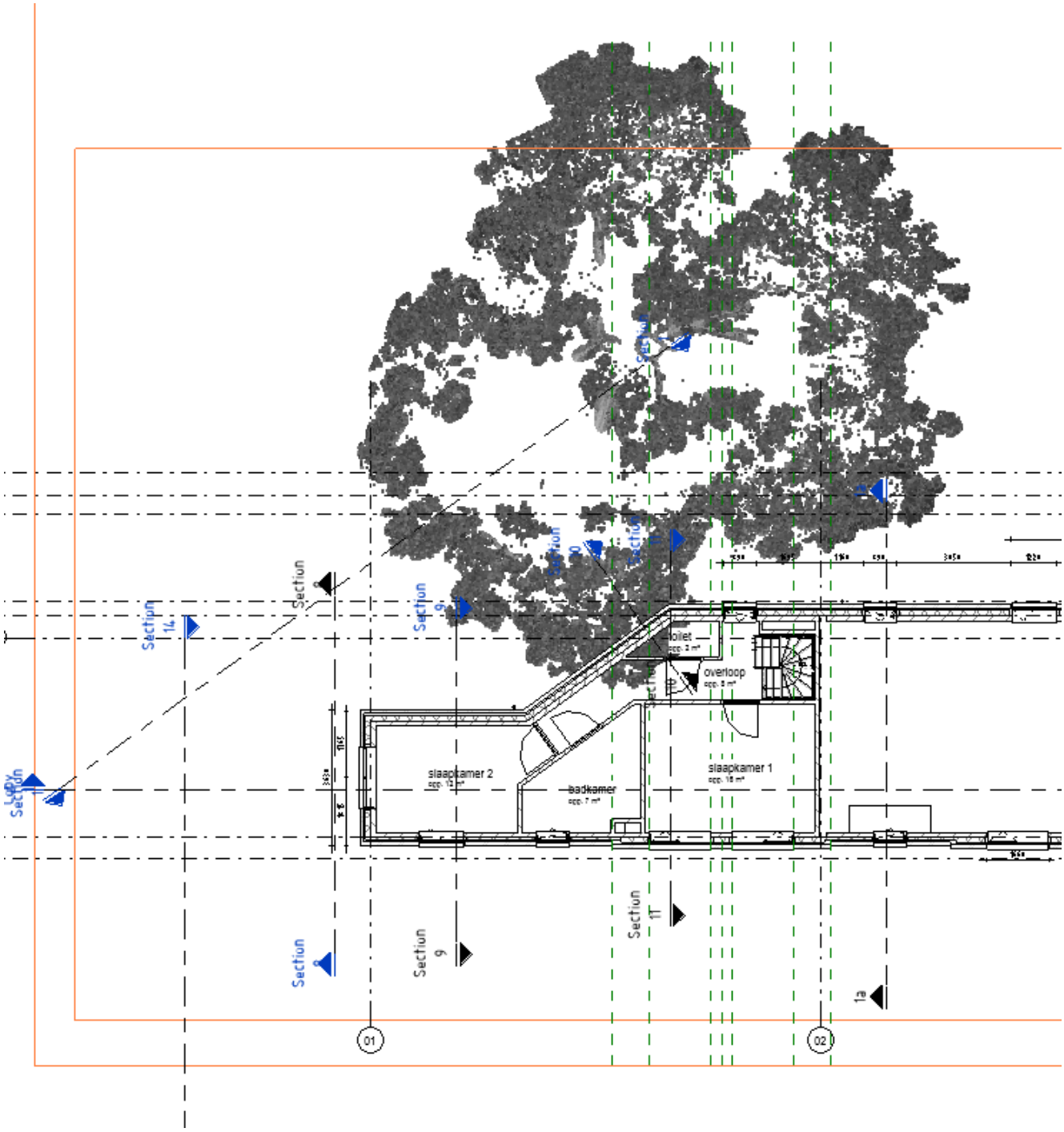
Kerkstraat 7, 6674 AS Herveld
Robert van Stuyvenberg 06 1569 9852
ing. Aernout Theunissen 06 2329 0014
info@boomontzorging.com
www.boomontzorging.com

Section
14
Section
Section
Section
Section
11
Section
8
Section
9
Section
11
1a
C
01
02
overloop
tech. ruimte
slaapkamer 3

Section 14
Section 9
Section 11
Section 8
Section 9
Section 11
Section 1a
Section 1a
01
02

Section
14
Section
9
Section
10
Section
11
toilet
overloop
slaapkamer 2
badkamer
slaapkamer 1
Section
9
Section
11
1a
01
02

BEHANDELRESULTAAT

GEMEENTE Arnhem

Raadsvoorstel, meningsvormende (2) bijeenkomst 26 september 2018

Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)'

Zaaknummer:	269939
Portefeuillehouder:	R. van der Zee

Resultaat van bespreking:

Aanwezig
De raadsleden/fractievolgers Engelaar (PVV), Manders (AC), De Groot (PvdD), Broersma (CU), van Nunen (PvdA), Maref (VVD), Prinsen (GL), Dijk (D66), Dilekçi (DENK-Verenigd Arnhem) en Wiggers (AOP).
De fracties van het CDA en de SP waren niet bij de beraadslagingen aanwezig.

Bespreking
Mevrouw van Nunen licht namens de indienende partijen (PvdA, GroenLinks, PvdD en Arnhem Centraal) het voorliggende concept-amendement toe. Het amendement is er op gericht de monumentale paardenkastanje in het plangebied een betere bescherming te bieden. Het overleg met de projectontwikkelaar heeft ertoe geleid dat het amendement nog kleine aanpassingen zal ondergaan.
De heer Prinsen geeft een toelichting op de concept-motie van GroenLinks, PvdA, PvdD en Denk-Verenigd Arnhem. Het is naar zijn mening goed om de hoogte in overleg met de buurt vast te stellen.

Bespreking
De wethouder geeft (nogmaals) aan van mening te zijn dat de situatie rond de boom goed is onderzocht en dat er voldoende waarborgen zijn voor de boom in het voorliggende plan. Het amendement komt naar zijn mening voort uit een soort overbezorgdheid.
Nu het amendement de instemming heeft van de projectontwikkelaar, wil hij het amendement aan de raad laten.
De wethouder vindt m.b.t. de motie dat overleg tussen ontwikkelaar en omwonenden zal leiden tot een prima inpassing. Hij kan zich daar goed in vinden en neemt de motie over.
De aanwezige fracties geven aan zich te kunnen vinden in het voorstel en amendement.

Toezeggingen
De wethouder bevestigt desgevraagd (nogmaals) dat er, gelet op de speciale situatie, extra aandacht zal zijn voor de naleving van de afspraken over en met de bomenwacht.
De wethouder heeft de concept-motie om te bewerkstelligen dat de hoogte van het geluidsscherm in overleg tussen omwonenden en projectontwikkelaar (waarin de mening van de omwonenden doorslaggevend zal zijn) zal worden vastgesteld, overgenomen.

Conclusie
De voorzitter stelt met instemming van de raadskamer vast dat het onderwerp doorgeleid kan worden naar de besluitvorming.

De raadsadviseur,
B. Kranenborg

De voorzitter,
E. Greving

Van: Stapel, R (Raymond)
Verzonden: woensdag 10 oktober 2018
Onderwerp: Vaststellen bestemmingsplan 'Arnhem Centraal - Amsterdamseweg (K10)

Geachte raadsleden en raadsvolgers,

Onze dank voor het delen van het amendement en onze complimenten voor de betrokkenheid bij de vaststelling van het bestemmingsplan Arnhem Centraal – Amsterdamseweg (K10).

Dat er nog wijzigingen in het eerdere amendement zijn doorgevoerd vinden wij jammer. Wij hebben hierover veel gecommuniceerd en kregen daarbij het gevoel dat een compromis niet haalbaar was.

De Boom Effect Analyse (BEA) in het ontwerpbestemmingsplan geeft aan dat de boom voldoende beschermd was, dit is door meerdere deskundigen beoordeeld. Indien het amendement wordt aangenomen zal het bouwplan aan de zijde van de boom moeten worden aangepast. Wij verwachten dat het plan met deze aanpassingen wel uitvoerbaar blijft, maar kunnen op dit moment de consequenties nog niet helemaal overzien.

Wij zullen de uitkomst van de gemeenteraad vanzelfsprekend accepteren.

Met vriendelijke groet,

Namens de VOF Arnhemse Heeren en KondorWessels Projecten

Raymond Stapel
Sr. Projectmanager

IPA 20 7K

Amendement 'Markante boom, markante plek'

De gemeenteraad van Arnhem in vergadering bijeen op 26 september 2018, bij de behandeling van agendapunt *Bestemmingsplan 'Arnhem Centraal-Amsterdamseweg'*.

Overwegende dat:

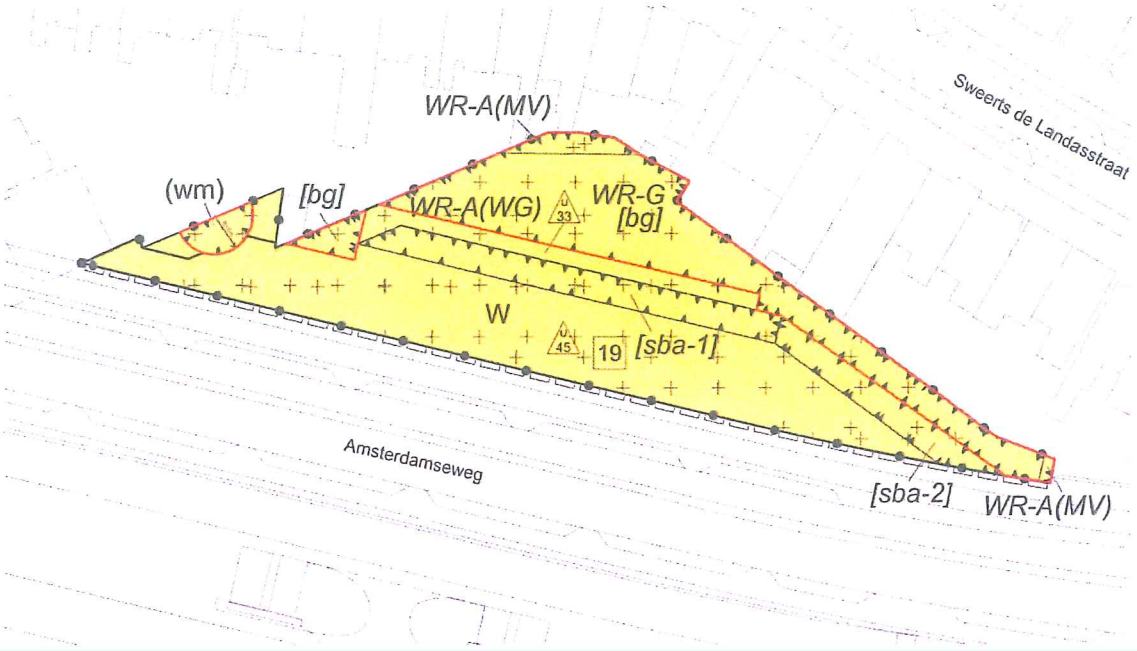
- In paragraaf 3.6.10 Stadsklimaat van het bestemmingsplan het volgende beschreven staat: *Het plangebied zelf ligt in een gebied waar sprake is van risico op opwarming tijdens warme perioden; zie hiervoor (afbeelding 3.1). De gemeente Arnhem streeft bij gebiedsontwikkelingen in de oranje gebieden naar anticiperende maatregelen om het stadsklimaat ter plekke te verbeteren. Het stadsbestuur heeft deze ambitie aangescherpt (coalitieakkoord 2014-2019) door te bepalen dat hitteplekken moeten worden bestreden door een effectieve inzet van groen op daken en gevels van gebouwen maar ook op de grond als (bv) bomen.* Dit aanleiding geeft om er alles aan te doen om de monumentale boom in zo'n goed mogelijke conditie te houden;
- De raad op 5 maart j.l. unaniem het amendement 'Status monumentale en markante bomen' bij de Groenvisie aangenomen heeft waarin gezegd wordt dat: *Bomen vitaal oud kunnen worden met voldoende onder- en bovengronds groeiruimte. Monumentale bomen krijgen daar een bijzondere plaats in,* waarmee de raad het belang van de monumentale bomen in de stad nog eens benadrukt;
- Er voor deze kavel twee Boomeffect Analyses (BEA) gemaakt zijn voor de monumentale paardenkastanje aan de achterzijde van het perceel, respectievelijk voor de bouw van een kantoorpand op 12 maart 2010 door Duifhuizen en voor de bouw van de herenhuizen van Arnhemse Heren in juli 2018 door Boomontzorging.com. De vraagstelling in deze BEA's weliswaar verschillend is, maar het hier handelt over één en dezelfde monumentale boom;
- De boomkroon ongesnoeid momenteel tot aan de gevellijn van de herenhuizen komt;
- In het rapport van 2010 eenzelfde situatie (boomkroon tot aan gevellijn) omschreven wordt, waarbij een extra zone van 2 meter waarin gewerkt wordt (bouwsteigers etc) moet worden aangehouden;
- In het rapport van 2017 na het graven van proefsleuven op 4 meter van de muur geen haarwortels aangetroffen zijn. De stamvoet op 0,5 meter van dit meetpunt staat (Rapport 2010). Geconcludeerd wordt dat een cirkel van 4 meter rondom de stamvoet beschermd dient te worden, echter er is geen werkzone ingepland;

Besluit:

1. De verbeelding behorende bij het bestemmingsplan, met identificatienummer NL.IMRO.0202.920.0301 zodanig aan te passen dat de halve cirkel van de waardevolle boom (wm) 6 meter vanaf de stam behelst, wat inhoudt dat er rekening gehouden wordt met een werkzone van 2 meter bovenop de 4 meter bescherming rondom de stamvoet. Het bouwvlak daar op aan te passen.
   Deze aangepaste verbeelding is als bijlage bij dit amendement gevoegd en vervangt de verbeelding bij het bestemmingsplan.
   De kaart met wijzigingen onder punt 3 van het raadsbesluit te vervangen door onderstaande kaart met wijzigingen.

AANGENOMEN 7K

10A20 (P2) Z

2. Om de boom beter te beschermen worden de regels op de onderstaande onderdelen gewijzigd:

- Aan artikel 3.2 wordt onderdeel h. toegevoegd:
  Een vergunning voor het bouwen, zoals bedoeld in artikel 2.1 onder a. van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, wordt uitsluitend verleend indien de aanvraag daartoe mede behelst het oprichten en gedurende de bouwwerkzaamheden (van in de bestemming passende bouwwerken) opgericht houden van een hekwerk zoals bedoeld in artikel 10.1.2 van minimaal twee meter hoogte op een afstand van minimaal 4,5 meter van de stamvoet.

- Aanpassing van artikel 10.1.2
  Ter plaatse van de aanduiding 'waardevolle boom' (wm) mogen uitsluitend afschermende bouwwerken geen gebouwen zijnde ter bescherming van de waardevolle boom worden gebouwd, zoals hekwerken (zoals bedoeld in artikel 3.2 onder h).

- Artikel 10.1.3 wordt geschrapt.

- Aanpassing artikel 10.1.6
  a. Werken en werkzaamheden als bedoeld in lid 10.1.4 zijn slechts toelaatbaar,
     1. indien door die werken en werkzaamheden dan wel door de daarvan direct, hetzij indirect te verwachten gevolgen, de waarde of functie van de in lid 10.1 bedoelde gronden, die het plan beoogt te beschermen, niet onevenredig wordt of kan worden aangetast, dan wel de mogelijkheden voor het herstel van die waarde of functies niet onevenredig worden of kunnen worden verkleind;
     2. gedurende deze werkzaamheden, voor zover het afgraven van gronden betreft, een bomenwacht aanwezig zal zijn.
  b. In afwijking van het bepaalde in dit onderdeel onder a. zijn werken en werkzaamheden als bedoeld in lid 10.1.4 niet toegestaan binnen een straal van 4,5 meter rondom de stamvoet van de waardevolle boom, zijnde 4,0 meter vanaf de muur.

PvdA	Groen Links	PvdD	Arnhem Centraal	Denk/Verenigd Arnhem
Hanny van Nunen	Cyriel Prinsen	Leo de Groot	Lea Manders	Yildirim Usta

AANGENOMEN Z

Voor 36 Amendement "Markante boom, markante plek" (18a20)

Tegen 3

GROENLINKS	7	0
Coenders		
van der Loo		
Prinsen		
Navis		
Dolsma		
Gemici		
Simonis		

Arnhemse Ouderen Partij	1	0
Wiggers		

ChristenUnie	2	0
Becker		
Nede		

VVD Arnhem	6	0
Combée		
Pape		
Kalthoff		
van Es		
Maref		
Loos		

CDA Arnhem	2	0
van Burgsteden		
van Dillen		

DENK / Verenigd Arnhem	2	0
Usta		
Aydemir		

D66	5	0
Andeweg		
Loor		
Dijk		
Venhoek		
van Ommen		

Arnhem Centraal	3	0
van der Laak		
Manders		
Kraaijenbrink		

Partij voor de Dieren	2	0
de Groot		
Hegge		

PvdA	4	0
Greving		
de Vries		
van Nunen		
Bouma		

SP	0	3
Elfrink		
Lunter		
Dobbe		

Partij voor de Vrijheid	2	0
Verheij		
Sanders		

Totaal 39

GEMEENTE Arnhem

Besluit van	10 oktober 2018
Zaaknummer	271299

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 september 2018, Cluster Strategie, Beleid en Regie zaaknummer: 271299;

gelet op artikel 2.3.1a. van de Mediawet 2008;

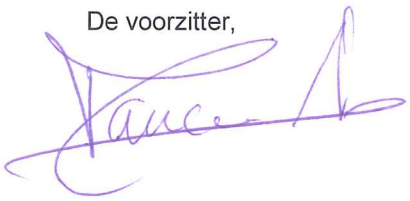
besluit:

Een positief advies te geven aan het Commissariaat voor de Media omtrent de aanvraag van RTV Arnhem om de zendgemachtigde lokale omroep in Arnhem te worden voor de periode 18 november 2018 - 18 november 2023.

De griffier,

De voorzitter,

RAADSVOORSTEL

Aan de gemeenteraad

Zaaknummer 271299

Onderwerp: Advies zendmachtiging lokale omroep

Voorstel

1. Een positief advies te geven aan het Commissariaat voor de Media omtrent de aanvraag van RTV Arnhem om de zendgemachtigde lokale omroep in Arnhem te worden voor de periode 18 november 2018 - 18 november 2023.

Inleiding

Het Commissariaat voor de Media verstrekt een zendmachtiging voor de periode van 5 jaar aan een lokale omroep, waarna de zendmachtiging automatisch afloopt. De zendmachtiging van RTV Arnhem loopt tot 18 november 2018. RTV Arnhem heeft een aanvraag ingediend bij het Commissariaat voor de Media voor de zendmachtiging voor de periode 18 november 2018 - 18 november 2023. De aanvraag van RTV Arnhem is door het Commissariaat voor de Media naar de gemeente Arnhem verzonden met het verzoek om tot een advies over de aanvraag te komen. De gemeenteraad moet binnen 18 weken na ontvangst van de aanvraag van het Commissariaat een advies geven over de aanvraag. De gemeenteraad moet toetsen of de aanvraag aan de eisen van de Mediawet 2008 voldoet.

Beoogd effect

Te komen tot een advies aan het Commissariaat voor de Media inzake de aanvraag van RTV Arnhem om de zendgemachtigde lokale omroep in Arnhem te worden voor de periode 18 november 2018 - 18 november 2023.

Argumenten

RTV Arnhem heeft een aanvraag ingediend en de aanvraag is getoetst en voldoet aan de eisen van de Mediawet 2008.

Er wordt voldaan aan de eisen zoals die gesteld worden in artikel 2.61 lid 2a, b en c

Lid 2a: De rechtspersoon is een rechtspersoon naar Nederlands recht met volledige rechtsbevoegdheid: RTV Arnhem voldoet aan deze eis.

Lid 2b: Uit de statuten blijkt dat RTV Arnhem *als doel heeft om op lokaal niveau een publieke mediaopdracht uit te voeren.* RTV Arnhem voldoet aan deze eis.

Lid 2c: Er volgens de statuten een orgaan is dat het beleid voor het media-aanbod bepaalt en dat representatief is voor de belangrijkste in de desbetreffende gemeente voorkomende maatschappelijke, culturele, godsdienstige en geestelijke stromingen. Binnen het Programmabeleid

Arnhem GEMEENTE

Bepalend Orgaan (PBO) van RTV Arnhem zijn op dit moment de volgende stromingen vertegenwoordigd: Maatschappelijke zorg en welzijn, Cultuur en kunst, Godsdienst Geestelijke Levensovertuiging, Bedrijfsleven, Onderwijs en educatie, Sport en recreatie en Duurzaamheid. De nu benoemde leden van het PBO zien wij als vertegenwoordigers van de stroming waar zij voor staan en achten wij voldoende representatief. RTV Arnhem voldoet hiermee ook aan de eisen van de Mediawet.

Kanttekeningen en risico's

1.1 Aanvraag in meerdere gemeenten

RTV Arnhem heeft ook in de gemeente Renkum een aanvraag ingediend om daar de zendgemachtigde lokale omroep te worden. Het Commissariaat voor de Media verwacht wanneer een omroep bij meerdere gemeenten gelijktijdig een verzoek indient om de zendgemachtigde omroep te worden, dat er een gezamenlijk advies vanuit de gemeenteraden gegeven wordt indien zij tot hetzelfde advies komen. Er is ambtelijk overleg geweest tussen de gemeente Arnhem en gemeente Renkum. De verwachting is dat de gemeenteraad in Renkum niet tot een positief advies komt. Het is om die reden dat er geen gezamenlijk advies gegeven wordt. Wanneer het Commissariaat voor de Media de adviezen van de gemeente Arnhem en gemeente Renkum binnen heeft oordeelt zij over de zendmachtiging. In het uiterste geval kan het zijn dat de procedure voor zendmachtiging opnieuw gedaan moet worden.

Financiën

De gemeente heeft een bekostigingsplicht voor de lokale zendgemachtigde omroep en daar is een begrotingssubsidie voor gereserveerd binnen het Meerjarenprogramma Begroting. De huidige zendgemachtigde omroep ontvangt op dit moment op jaarbasis €120.552 subsidie.

Uitvoering

Voor 18 oktober 2018 moet de gemeenteraad haar advies kenbaar maken aan het Commissariaat voor de Media. Aan de nieuwe zendgemachtigde omroep vragen wij om voor het einde van het jaar een vijfjaren bedrijfsplan voor de periode van de zendmachtiging te maken inclusief begroting (inhoudelijk, personeel, huisvesting, apparatuur) en inclusief hoe dit zich verhoudt tot het vormen van een mogelijke streekomroep. We verwachten dat zij aangeven hoe zij een kwaliteitsimpuls gaan realiseren.

Communicatie

Het Commissariaat voor de Media wordt per brief inclusief afschrift van het raadsvoorstel geïnformeerd. RTV Arnhem wordt ook geïnformeerd.

Bijlagen

Stukken voor gemeenteraad

- Brief van het Commissariaat voor de Media inclusief bijlagen

RAADSVOORSTEL

Besluit van	
Zaaknummer	271299

DE RAAD VAN DE GEMEENTE ARNHEM;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 11 september 2018, Cluster Strategie, Beleid en Regie zaaknummer: 271299;

gelet op artikel 2.3.1a. van de Mediawet 2008;

besluit:

Een positief advies te geven aan het Commissariaat voor de Media omtrent de aanvraag van RTV Arnhem om de zendgemachtigde lokale omroep in Arnhem te worden voor de periode 18 november 2018 - 18 november 2023.

De griffier, De voorzitter,

GEMEENTE Arnhem

Ontvangen griffie 20/06/18

COMMISSARIAAT VOOR DE MEDIA

Hoge Naarderweg 78 |||| 1217 AH Hilversum ||||
Postbus 1426 |||| 1200 BK Hilversum |||| cvdm@cvdm.nl |||| www.cvdm.nl ||||
T 035 773 77 00 |||| F 035 773 77 99 ||||

Gemeente Arnhem
T.a.v. Raadsgriffier
Postbus 9029
6800 EL ARNHEM

Datum	Onderwerp		
14 juni 2018	Advies Stichting RTV Arnhem		
Uw kenmerk	**Ons kenmerk**	**Contactpersoon**	**Doorkiesnummer**
	697480/708002	Zeljka de Oude	+31 (0)35 773 77 00

Geachte griffier,

Bij besluit van 28 januari 2014 heeft het Commissariaat voor de Media (hierna: het Commissariaat) Stichting RTV Arnhem aangewezen als lokale publieke media-instelling voor de gemeente Arnhem. Deze aanwijzing is ingegaan op 18 november 2013 en eindigt op 17 november 2018. Stichting RTV Arnhem heeft het Commissariaat bij brief van 11 mei 2018, ontvangen door het Commissariaat op 15 mei 2018, laten weten dat zij in aanmerking wenst te komen voor aanwijzing als lokale publieke media-instelling voor de gemeenten Arnhem, Overbetuwe en Renkum. Omdat voor de gemeente Overbetuwe al een andere lokale publieke media-instelling is aangewezen en er, gezien de Mediawet 2008, per gemeente maar één lokale publieke media-instelling aangewezen kan worden, hebben wij Stichting RTV Arnhem meegedeeld dat het Commissariaat de aanvraag voor wat betreft gemeente Overbetuwe niet in behandeling kan nemen. De aanvraag voor de gemeenten Arnhem en Renkum wordt wel in behandeling genomen. Voordat het Commissariaat een beslissing neemt over deze aanvraag, dient de gemeenteraad op grond van artikel 2.61, derde lid, van de Mediawet 2008 het Commissariaat te adviseren over de vraag of de media-instelling voldoet aan de eisen die deze wet stelt.

Regelgeving
Paragraaf 2.3.1a. van de Mediawet 2008 bevat onder meer regels en voorschriften met betrekking tot de aanwijzing van lokale publieke media-instellingen. De Mediawet 2008 en nadere regelgeving van het Commissariaat kunt u vinden op onze website (www.cvdm.nl).

Aanwijzing geschiedt nadat de gemeenteraad heeft geadviseerd over de vraag of de instelling aan de eisen, bedoeld in het tweede lid van artikel 2.61 van de Mediawet 2008 voldoet. Artikel 2.61, tweede lid, van de Mediawet 2008 formuleert de navolgende eisen:

Voor aanwijzing komen slechts in aanmerking instellingen die:
a. rechtspersoon naar Nederlands recht met volledige rechtsbevoegdheid zijn;

b. zich volgens de statuten uitsluitend of hoofdzakelijk ten doel stellen het op regionaal respectievelijk lokaal niveau uitvoeren van de publieke mediaopdracht door het verzorgen van media-aanbod dat gericht is op de bevrediging van maatschappelijke behoeften die in een provincie, een gemeente of een deel van de provincie waarop de instelling zich richt leven, en het verrichten van alle activiteiten die nodig zijn om daarmee een publieke taak te vervullen; en
c. volgens de statuten een orgaan hebben dat het beleid voor het media-aanbod bepaalt en dat representatief is voor de belangrijkste in de desbetreffende provincie of gemeente voorkomende maatschappelijke, culturele, godsdienstige en geestelijke stromingen.

Wat verwacht het Commissariaat in het advies van de gemeenteraad?
De raad van uw gemeente dient het Commissariaat een gemotiveerd advies uit te brengen over de aanvraag. Het Commissariaat neemt pas een besluit nadat de gemeenteraad heeft geadviseerd over de vraag of de aanvrager voldoet aan de eisen die de Mediawet 2008 stelt.

Dit betekent dat de gemeenteraad in zijn advies de volgende vragen met een duidelijk ja of nee moet beantwoorden:

- Is de aanvrager een rechtspersoon naar Nederlands recht met volledige rechtsbevoegdheid? Met andere woorden: is het een stichting of een vereniging?
- Stelt de aanvrager zich ten doel op lokaal niveau de publieke mediaopdracht uit te voeren door media-aanbod te verzorgen dat is gericht op de bevrediging van maatschappelijke behoeften die in de gemeente leven?
- Heeft de aanvrager volgens de statuten een orgaan dat het beleid voor het media-aanbod bepaalt?
- Is dit programmabeleidbepalende orgaan (hierna: pbo) representatief samengesteld?

Gezamenlijk advies meerdere gemeenten
Nu de aanvraag van Stichting RTV Arnhem betrekking heeft op meerdere gemeenten, namelijk de gemeenten Arnhem en Renkum, moeten de gemeenteraden van deze verschillende gemeenten een gezamenlijk advies uitbrengen. Aan de voorwaarden van een gezamenlijk advies is voldaan als:

- de betrokken gemeenteraden in hun adviezen verwoorden dat zij in aanmerking hebben genomen dat het een aanwijzingsaanvraag betreft voor meerdere gemeenten;
- de adviezen van de gemeenteraden betrekking hebben op een pbo met dezelfde samenstelling;
- de adviezen eensluidend zijn.

Ontbrekende stukken/wijzigingen
Indien er zich wijzigingen voordoen die van invloed zijn op de aanwijzingsprocedure of op de advisering door uw raad, dan stellen wij u daarvan op de hoogte.

Voor de goede orde merken wij op dat uw gemeente zelf dient te beoordelen in hoeverre de door de aanvrager ingestuurde stukken, die u bijgaand aantreft, toereikend zijn voor het kunnen geven van een gemotiveerd advies door de gemeenteraad. Desgewenst dient uw gemeente aanvullende informatie in te winnen bij de aanvrager.

Termijn voor het advies
Artikel 6, tweede lid, van de Mediaregeling 2008, bepaalt dat de gemeenteraad binnen achttien weken, dat wil zeggen **vóór 18 oktober 2018,** advies uitbrengt. De termijn van 18 weken is van groot belang om vóór het aflopen van de lopende aanwijzingsperiode een besluit tot aanwijzing te nemen. Het Commissariaat kan periodiek contact opnemen met de gemeente om te overleggen over de voortgang van het advies.

De lopende aanwijzing vervalt van rechtswege na 5 jaar. De aanwijzing kan niet worden verlengd en de einddatum kan niet worden opgeschort. Het is daarom belangrijk dat de adviseringstermijn niet wordt overschreden. Mocht de gestelde termijn problemen opleveren neemt u dan contact met het Commissariaat op.

Welke stukken moet de gemeente toesturen?
Behalve het advies over de aanwijzing (getekend besluit) ontvangt het Commissariaat in ieder geval het raadsvoorstel en de notulen van de raadsvergadering. Als er geen notulen van de raadsvergadering zijn gemaakt, dan wil het Commissariaat graag weten waar de raadsvergadering te beluisteren of te bekijken valt. Mocht de gemeente nog aanvullende informatie van Stichting RTV Arnhem hebben ontvangen dan verzoeken wij u hiervan een afschrift mee te sturen met het advies.

Ontvangstbevestiging sturen
Wij verzoeken u binnen twee weken de ontvangst van deze brief, bij voorkeur via e-mail, te bevestigen en daarbij tevens te vermelden wie de behandelend ambtenaar binnen uw gemeente is en wat de contactgegevens van deze ambtenaar zijn. Wij stellen het op prijs als u bij uw reactie het bovengenoemde kenmerk vermeldt.

Contactpersoon Commissariaat
Mochten er nog vragen zijn dan kunt u contact opnemen met de behandelaar van dit dossier binnen het Commissariaat, mevrouw Zeljka de Oude. Zij is op werkdagen (behalve woensdag) tussen 11:00 en 12:00 uur telefonisch bereikbaar via bovenstaand telefoonnummer of via e-mail z.deoude@cvdm.nl.

Een afschrift van deze brief gaat naar het bestuur van Stichting RTV Arnhem.

Hoogachtend,
COMMISSARIAAT VOOR DE MEDIA,

mr. Margreet Verhoef
afdelingsmanager Onderzoek & Toegang

aanvraag aanwijzing lokale publieke media-instelling

Statutaire naam:	Stichting RTV Arnhem
Station-call:	RTV Arnhem
Correspondentieadres:	Bergstraat 35-1
	6811 LC Arnhem
Studioadres:	Bergstraat 35-1
	6811 LC Arnhem
Telefoonnummer:	026 4422282
Faxnummer:	026 4431547
E-mailadres:	info@rtvarnhem.nl
Internetadres:	www.rtvarnhem.nl
Contactpersoon:	R. Van Dommele – voorzitter bestuur RTV Arnhem
Telefoonnummer:	06 11489623 (tijdens kantooruren)

Voor de gemeente(n): Arnhem, Renkum en Overbetuwe

Deze aanvraag gaat vergezeld van:

- ☐ uittreksel inschrijving bij de Kamer van Koophandel
- ☐ samenstelling programmabeleidbepalend orgaan (bijlage B)
- ☐ notarieel vastgestelde statuten
- ☐ redactiestatuut
- ☐ huishoudelijk reglement
- ☐ overzicht overeenkomst(en)
- ☐ beleidsplan

Datum: 11 mei 2018

Handtekening voorzitter:

Uittreksel Handelsregister Kamer van Koophandel

KvK-nummer 09074149

Rechtspersoon

RSIN	801807682
Rechtsvorm	Stichting
Statutaire naam	Stichting RTV Arnhem
Statutaire zetel	Arnhem
Bezoekadres	Bergstraat 35, 1e verdieping, 6811LC Arnhem
Faxnummer	0264431547
Internetadres	www.rtv-arnhem.nl
ailadres	info@rtv-arnhem.nl
Datum akte van oprichting	26-04-1983
Datum akte laatste statutenwijziging	08-04-2011
Activiteiten	SBI-code: 6020 - Televisie-omroepen Vervaardigen van radio- en televisie uitzendingen, exploitatie van een kabelcourant.

Bestuurders

Naam	Emmerink, Wouter Maria
Geboortedatum en -plaats	20-02-1970, Boxmeer
Datum in functie	01-08-2016 (datum registratie: 04-08-2016)
Titel	Penningmeester
Bevoegdheid	Gezamenlijk bevoegd (met andere bestuurder(s), zie statuten)
Naam	van Dommele, Hendrik Johan
Geboortedatum en -plaats	20-01-1960, Ede
Datum in functie	01-01-2017 (datum registratie: 08-03-2017)
Titel	Voorzitter
bevoegdheid	Gezamenlijk bevoegd (met andere bestuurder(s), zie statuten)
Naam	Groot, Birgitta Maria Louise
Geboortedatum en -plaats	02-02-1967, Detmold, Bondsrepubliek Duitsland
Datum in functie	01-04-2017 (datum registratie: 13-06-2017)
Titel	Secretaris
Bevoegdheid	Gezamenlijk bevoegd (met andere bestuurder(s), zie statuten)

Een gewaarmerkt uittreksel is een officieel bewijs van inschrijving in het Handelsregister. Een papieren gewaarmerkt uittreksel is ondertekend, voorzien van een microtekst en uv-logo gedrukt op 'optisch dood' papier.

017-09-25 14:28:54

Uittreksel Handelsregister Kamer van Koophandel

KvK-nummer 09074149

Uittreksel is vervaardigd op 25-09-2017 om 14.28 uur.
Voor uittreksel

mw. Hankie van Baasbank, Raad van Bestuur

Waarmerk KvK

Een gewaarmerkt uittreksel is een officieel bewijs van inschrijving in het Handelsregister. Een papieren gewaarmerkt uittreksel is ondertekend, voorzien van een microtekst en uv-logo gedrukt op 'optisch dood' papier.

2017-09-25 14:28:54

overzicht van de leden van het programmabeleidbepalend orgaan (pbo)

Voorzitter: John Bliekendaal

Adres: Sonsbeekweg 36
6814 BD Arnhem

Tel. nr. 06 55793715

Stroming	**Datum aftreden**	**Naam**	**Organisatie/instelling en adresgegevens**
Maatschappelijke zorg en welzijn	01-01-2021 (01-01-1925)	Silvio Caio	**SWOA** Kazerneplein 2 6802 CE Arnhem
Cultuur en kunst	01-01-2019	John Bliekendaal	**ArtEZ hogeschool voor de kunsten** Onderlangs 9 6812 CE Arnhem
Cultuur en kunst	01-01-2019	Hannie Stolker	**Museum Arnhem** Utrechtseweg 87 6812 AA Arnhem **Galerie Plaatsmaken** Klarendalseweg 82A 6822 GC Arnhem
Godsdienst Geestelijke Levensovertuiging	01-01-1922 (01-01-1926)	Rabia Karaman	**Arnhemse Wereldvrouwen** Mail: 8maart@gmail.com (Platform van verschillende organisaties. Geen adres) **Stichting Imran** Stadswaardenlaan 85 6833 LN Arnhem **In Vrijheid Verbonden** Stadsplateau 1 3521 AZ Utrecht
Bedrijfsleven en sport en recreatie - Renkum	4 jaar na ingangsdatum nieuwe zendmachtiging + evt. verlenging van 4 jaar	Frans Hoekman	**KNPNT** Nijverheidsweg 2A 6662 NE Elst **SBESH (Stichting beheer en exploitatie sportpark Hartenstein)** J.J. Talsmalaan 15 6861 BZ Oosterbeek
Bedrijfsleven Arnhem	01-01-1922 (01-01-1926)	Frank Thooft	**Ondernemerscontact Arnhem (OKA)** Tivolilaan 205

			6824 BV Arnhem
Onderwijs en educatie	01-05-1922 (01-05-1926)	Wim Ludeke	**Stichting de Onderwijsspecialisten** Vossenstraat 6 6811 JC Arnhem
Sport en recreatie	01-01-1922 (01-01-1926)	Geert Geurken	**Sportbedrijf Arnhem** Eusebiusbuitensingel 53 6828 HZ Arnhem
Maatschappelijk veld - Renkum	4 jaar na ingangsdatum nieuwe zendmachtiging + evt. verlenging van 4 jaar	Nilay Kulci	**Huis van Renkum** Europalaan 11 6871 ZA Renkum **Renkum voor elkaar** Johanniterweg 4 6865 HW Doorwerth
Duurzaamheid - Overbetuwe	4 jaar na ingangsdatum nieuwe zendmachtiging + evt. verlenging van 4 jaar	Huub Schoenmaker	**Tarmo BV** Jasappel 47 6662 JD Elst

Leden op persoonlijke titel:

1) Soheila Najand
Tivolilaan 171
6824 BV Arnhem
Datum aftreden: 01-01-2019

DEN HARTOG | HEUFF
Notarissen
Velperweg 84 / Oude Velperweg
6824 HL ARNHEM
tel. 026-3843434

Statutenwijziging Stichting RTV Arnhem, thans genaamd Stichting Stadsomroep Arnhem

PH/CK - 110118
Statutenwijziging

Heden, acht april tweeduizend elf, verschenen voor mij, mr. Petra Francisca ---
Heuff, notaris met plaats van vestiging Arnhem: ----------
1. de heer dr. Henry Peter Potman, wonende te 6813 HK Arnhem, Jan --------
Vethstraat 67, geboren te Lochem op achttien juni negentienhonderd ------
negenenvijftig, paspoort nummer NR26C10K3, afgegeven door de ----------
burgemeester van de gemeente Arnhem op vier februari tweeduizend elf; --
2. de heer Willem Jozef Vaneker, wonende te 6862 WL Oosterbeek, ----------
Benedendorpsweg 100, geboren te Hengelo, Overijssel, op veertien --------
augustus negentienhonderd vijfenveertig, paspoort nummer NL1217177, --
afgegeven door de burgemeester van de gemeente Renkum op negen juni -
tweeduizend zes,----------

handelende in hoedanigheid van respectievelijk lid en voorzitter van het -------
dagelijks bestuur van de stichting Stichting Stadsomroep Arnhem, gevestigd te
Arnhem, kantoorhoudende te 6832 CR Arnhem, Akkerwindestraat 1, ----------
ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel voor -------
Centraal Gelderland onder nummer 09074149 en als zodanig tezamen bevoegd
deze stichting, hierna te noemen: "de stichting", te vertegenwoordigen. --------
De comparanten handelende als gemeld verklaarden het navolgende: ----------
Bij akte, op zesentwintig april negentienhonderd drieëntachtig verleden, is ----
opgericht de stichting Stichting Stadsomroep Arnhem, gevestigd te Arnhem, --
hierna te noemen: "de stichting". ----------
De statuten van de stichting zijn laatstelijk gewijzigd blijkens akte, op dertig --
maart tweeduizend verleden voor de waarnemer van notaris mr. K.A. Verkerk
te Arnhem.----------
Het bestuur van de stichting heeft in zijn op eenendertig maart tweeduizend elf
te Arnhem gehouden vergadering met inachtneming van het in de wet en de --
statuten van de stichting bepaalde besloten om de statuten van de stichting --
geheel te wijzigen zoals hierna zal worden vastgesteld, van welk besluit blijkt -
uit de aan deze akte gehechte notulen van die vergadering. ----------

Naar aanleiding van vorenbedoeld besluit en ter uitvoering daarvan verklaarden de comparanten handelende als gemeld de statuten van de stichting geheel --- gewijzigd vast te stellen als volgt:----------
"Hoofdstuk I ----------
Artikel 1. Begripsbepalingen. ----------
In deze statuten wordt verstaan onder:----------
- "bestuur": het bestuur van de stichting; ----------
- "directie": de directie belast met de taken bedoeld in artikel 10 van deze --- statuten;----------
- "schriftelijk": bij brief, telefax of e-mail, of bij boodschap die via een ander gangbaar communicatiemiddel wordt overgebracht en op schrift kan worden ontvangen; ----------
- "stichting": deze stichting; ----------
- "gemeente": gemeente waarin de stichting is gevestigd.----------

Hoofdstuk II. Naam, zetel, doel en vermogen ----------
Artikel 2. Naam en zetel.----------
De naam van de stichting is Stichting RTV Arnhem. De stichting droeg voorheen de naam Stichting Stadsomroep Arnhem. De stichting exploiteert RTV Arnhem. De stichting heeft haar zetel in de gemeente Arnhem.----------
Artikel 3. Doel en vermogen. ----------
Doel: ----------
1. De stichting heeft tot doel: in de gemeente Arnhem, hierna te noemen de - gemeente, als lokale omroep een programma te verzorgen voor radio, ----- televisie en internet dat in zodanige mate is gericht op de bevrediging van - de feitelijke behoeften, dat haar programma geacht kan worden van ------- algemeen nut te zijn. De stichting gebruikt haar zendtijd geheel voor een -- programma dat in het bijzonder betrekking heeft op de gemeente. De ------ stichting tracht dit doel en al hetgeen daarmee in de ruimste zin verband -- houdt, te bereiken met geoorloofde middelen, welke voor de verwezenlijking van het doel van de stichting bevorderlijk zijn. ----------
2. De stichting beoogt haar doel onder meer te bereiken door en voert beleid: algemeen beleid:----------
   - het scheppen van algemene voorwaarden die de lokale omroep in staat - stelt haar taken uit te voeren; ----------

- de ontwikkeling en uitvoering van een financieel beleid;----------
- de verzorging van de benodigde techniek;----------
- de zorg voor het werven van reclame; ----------

huishoudelijk beleid: ----------

- de huur en het onderhoud van het studiogebouw; ----------
- de aanschaf en het onderhoud van computers; ----------
- de zorg voor naamsbekendheid van de lokale omroep door voorlichting- en promotieactiviteiten;----------
- de zorg voor opleidingen van de vrijwillige medewerkers; ----------
- de ontwikkeling en uitvoering van een personeelsbeleid. ----------

3. De stichting tracht het inhoudelijke doel onder meer te verwezenlijken door:
   - te anticiperen op de toekomst en multimediaal te zijn door in te zetten - op bestaande en nieuwe media: radio, televisie, internet en mobiele ---- media; ----------
   - via internet de Arnhemmers een platform te bieden waarop iedereen kan lezen, horen en zien wat er in Arnhem gebeurt en daarop kan reageren - en zelf inhoud voor programma's kan aanleveren. En radio en televisie - deels van het platform af te leiden; ----------
   - de omroep te doen regisseren en redactie te laten voeren en zelf alleen de productie van het nieuws in eigen huis te laten hebben; ----------
   - via het platform de burger te bereiken en te betrekken bij de stad ------ Arnhem; ----------
   - de omroep journalistiek onafhankelijk te laten zijn en alle stromingen in de maatschappij aan bod te laten komen; ----------
   - de omroep een organisatie te laten zijn die staat voor kwaliteit en ------- continuïteit;----------
   - RTV Arnhem als publieke omroep in voldoende mate aandacht te laten - schenken aan Informatie, Cultuur en Educatie.----------
4. Het vermogen van de stichting dient ter verwezenlijking van het doel van de stichting en wordt gevormd door:----------
   - subsidies en donaties;----------
   - hetgeen de stichting krachtens erfstelling, legaat, schenking of op ------- enigerlei andere wijze verkrijgt; ----------
   - alle andere verkrijgingen en baten. ----------

5. De stichting is niet dienstbaar aan het maken van winst door derden. -------

Hoofdstuk III. Het bestuur ----------

Artikel 4. Leden van het bestuur----------

1. Het bestuur bestaat uit ten minste drie en ten hoogste zeven leden. Een niet voltallig bestuur behoudt zijn bevoegdheden. ----------
2. Leden van het bestuur worden benoemd door het bestuur. In ontstane ----- vacatures wordt zo spoedig mogelijk voorzien. ----------
3. Het bestuur stelt een profielschets voor zijn samenstelling vast, rekening -- houdend met de aard van de stichting, haar activiteiten en de gewenste --- deskundigheid en achtergrond van de leden van het bestuur. ---------- De profielschets vermeldt bovendien dat slechts één voormalig lid van de -- directie of andere beleidsbepalende functionaris van de stichting deel mag - uitmaken van het bestuur. ----------
4. Leden het bestuur worden benoemd voor een periode van vier jaar. Het ---- bestuur stelt een rooster vast dat voorziet in periodiek aftreden van leden - van het bestuur en is bevoegd zodanig rooster te wijzigen. Vaststelling van of wijziging in zodanig rooster kan niet meebrengen dat een zittend -------- bestuurslid tegen zijn wil defungeert voordat de termijn waarvoor hij is ---- benoemd, verstreken is. Een aftredend lid van het bestuur kan één maal --- worden herbenoemd. Wordt een lid van het bestuur herbenoemd en tijdens de nieuwe termijn als voorzitter benoemd dan kan dit lid in totaal tweemaal worden herbenoemd. ----------
5. Een lid van het bestuur defungeert: ----------
   a. door het verstrijken van de periode waarvoor hij is benoemd of door zijn aftreden volgens een rooster als bedoeld in artikel 4 lid 4; ----------
   b. door zijn vrijwillig aftreden;----------
   c. door zijn ontslag verleend door het bestuur om gewichtige redenen ----- alsmede om redenen dat met het betreffende lid van het bestuur -------- structurele onenigheid van inzichten bestaat, zich een onverenigbaarheid van belangen voordoet of het betreffende lid onvoldoende functioneert; -
   d. door zijn ontslag, verleend door de rechtbank in de gevallen in de wet -- voorzien; ----------

e. door zijn ondercuratelestelling of door een rechterlijke beslissing waarbij als gevolg van zijn lichamelijke of geestelijke toestand een bewind over één of meer van zijn goederen wordt ingesteld;----------
f. door zijn overlijden;----------
g. doordat hij failliet wordt verklaard, surseance van betaling aanvraagt of verzoekt om toepassing van de schuldsaneringsregeling als bedoeld in de Faillissementswet.----------

6. Het lidmaatschap van het bestuur is onverenigbaar met de functie van lid -- van de directie of werknemer van de stichting.----------

Artikel 5. Taak en bevoegdheden----------

1. Het bestuur is belast met het besturen van de stichting.----------
2. Het bestuur is bevoegd te besluiten tot het aangaan van overeenkomsten -- tot verkrijging, vervreemding en bezwaring van registergoederen, en tot het aangaan van overeenkomsten waarbij de stichting zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot ----- zekerheidstelling voor een schuld van een ander verbindt en tot ---------- vertegenwoordiging van de stichting ter zake van deze handelingen. --------
3. Bestuursleden kunnen – behoudens ontheffing door het bestuur – geen ---- directielid of bestuurslid zijn van of het lidmaatschap van een ---------- toezichthoudend orgaan bekleden van een instelling die eenzelfde of een --- gelijksoortig doel heeft als de stichting.----------
4. De leden van het bestuur doen opgave van hun nevenfuncties, waaronder - bestuursfuncties, commissariaten en adviseurschappen. Een lid van het ---- bestuur dient melding te doen van zakelijke banden tussen de stichting en - een andere rechtspersoon of onderneming waarbij het betreffende --------- bestuurslid –direct dan wel indirect- persoonlijk is betrokken.----------
5. Het bestuur stelt in een reglement regels vast omtrent de besluitvorming en de werkwijze van het bestuur, in aanvulling op hetgeen daaromtrent in deze statuten is bepaald.----------
6. Besluiten van het bestuur kunnen te allen tijde schriftelijk worden genomen, mits het desbetreffende voorstel aan alle in functie zijnde leden van het ---- bestuur is voorgelegd en geen van hen zich tegen deze wijze van ---------- besluitvorming verzet. Schriftelijke besluitvorming geschiedt door middel --

van schriftelijke verklaringen van alle in functie zijnde leden van het bestuur.

7. Het bestuur stelt de volgende plannen op en herziet deze zo nodig:
   a. een jaarlijks beleidsplan met de daarbij behorende begroting;
   b. een voortschrijdend meerjaren beleidsplan;
   c. eventuele andere plannen als van tijd tot tijd door het bestuur te bepalen.

Artikel 6. Voorzitter en secretaris

1. Het bestuur benoemt zelf uit zijn midden een voorzitter. Het bestuur kan tevens uit zijn midden een plaatsvervangend voorzitter benoemen, die bij afwezigheid van de voorzitter al diens taken en bevoegdheden waarneemt.
2. Het bestuur benoemt voorts, uit zijn midden, een secretaris van het bestuur en treft een regeling voor diens vervanging.

Artikel 7. Vertegenwoordiging

1. Het bestuur is bevoegd de stichting te vertegenwoordigen. De bevoegdheid tot vertegenwoordiging komt mede toe aan twee gezamenlijk handelende leden van het bestuur. Het bestuur kan aan een bestuurslid volmacht verlenen de stichting alleen te vertegenwoordigen met inachtneming van de begrenzingen welke in die volmacht zijn opgenomen.
2. Het bestuur kan functionarissen met algemene of beperkte vertegenwoordigingsbevoegdheid aanstellen. Ieder van hen vertegenwoordigt de stichting met inachtneming van de in de volmacht aangegeven begrenzing aan zijn bevoegdheid gesteld. De titulatuur van deze functionarissen wordt door het bestuur bepaald.

Artikel 8. Vergaderingen

1. Het bestuur vergadert telkenmale wanneer één van zijn leden dan wel de directie dat nodig acht.
2. Een lid van het bestuur kan zich ter vergadering doen vertegenwoordigen door een schriftelijk gevolmachtigd ander lid van het bestuur. Een lid van het bestuur kan ter vergadering ten hoogste één ander lid vertegenwoordigen.
   Omtrent toelating van andere personen beslissen de ter vergadering aanwezige leden, bij meerderheid van stemmen.
3. De voorzitter van de vergadering wijst voor de vergadering een notulist aan.

4. De vergaderingen van het bestuur worden geleid door zijn voorzitter of diens plaatsvervanger. Bij hun afwezigheid wordt de voorzitter van de vergadering aangewezen door de ter vergadering aanwezige leden van het bestuur, bij meerderheid van de uitgebrachte stemmen. ----------
5. Van het verhandelde in een vergadering van het bestuur worden notulen gehouden door de notulist van de vergadering. De notulen worden vastgesteld door het bestuur in dezelfde of in de eerst volgende vergadering.----------
6. Het bestuur vergadert tezamen met de directie zo dikwijls het bestuur of de directie dat nodig acht. ----------

Artikel 9. Besluitvorming ----------

1. In het bestuur heeft ieder lid één stem. ----------
2. Alle besluiten van het bestuur worden genomen bij meerderheid van de uitgebrachte stemmen. ----------
3. Het bestuur kan in een vergadering alleen geldige besluiten nemen, indien de meerderheid van de in functie zijnde leden ter vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is. ----------
4. Besluiten van het bestuur kunnen ook buiten vergadering worden genomen, schriftelijk of op andere wijze, mits het desbetreffende voorstel aan alle in functie zijnde leden is voorgelegd en geen van hen zich tegen de desbetreffende wijze van besluitvorming verzet. Van een besluit buiten vergadering dat niet schriftelijk is genomen wordt door de secretaris van het bestuur een verslag opgemaakt dat door de voorzitter en de secretaris van het bestuur wordt ondertekend. Schriftelijke besluitvorming geschiedt door middel van schriftelijke verklaringen van alle in functie zijnde leden van het bestuur. ----------

Hoofdstuk IV. Directie ----------

Artikel 10. Directeur ----------

1. De stichting kent een directie die is belast met de voorbereiding van besluiten van het bestuur en de (dagelijkse) uitvoering van de besluiten van het bestuur. ----------
2. De directie bestaat uit één of meer leden. Het aantal leden van de directie wordt vastgesteld door het bestuur. ----------

3. Het bestuur stelt een profielschets op voor de omvang van en samenstelling van de directie, rekening houdend met de aard van de stichting, haar activiteiten en de gewenste deskundigheid van de directeur(en).
4. Directeur(en) worden met inachtneming van de profielschets bedoeld in lid 3. benoemd door het bestuur.
5. Het bestuur stelt de bezoldiging en verdere arbeidsvoorwaarden van de directie vast.
6. Iedere directeur kan te allen tijde door het bestuur worden geschorst en ontslagen.

Artikel 11. Taak en bevoegdheden, besluitvorming en taakverdeling

1. De directie is belast met de voorbereiding van de strategie, waaronder begrepen het journalistieke en zakelijke beleid dat moet leiden tot realisatie van de doelstellingen van de stichting, het voorbereiden van bestuursbesluiten in het algemeen en het uitvoeren van de besluiten van het bestuur en de dagelijkse gang van zaken binnen de stichting.
2. Het bestuur stelt regels op omtrent de besluitvorming en de werkwijze van de directie waarin begrepen de informatievoorziening aan het bestuur alsmede een taakverdeling waarin opgenomen met welke taak iedere directeur meer in het bijzonder zal zijn belast. Deze regels en taakverdeling worden schriftelijk vastgelegd.
3. Besluiten van de directie kunnen te allen tijde schriftelijk worden genomen, mits het desbetreffende voorstel aan alle in functie zijnde leden van de directie is voorgelegd en geen van hen zich tegen deze wijze van besluitvorming verzet. Schriftelijke besluitvorming geschiedt door middel van schriftelijke verklaringen van alle in functie zijnde directieleden.
4. De directie bereidt de volgende plannen voor wanneer het bestuur daar om vraagt en herziet deze zo nodig:
   a. een jaarlijks beleidsplan met de daarbij behorende begroting;
   b. een voortschrijdend meerjaren beleidsplan;
   c. eventuele andere plannen als van tijd tot tijd door het bestuur te bepalen;
   d. een voortschrijdend meerjaren beleidsplan; en
   e. eventuele andere plannen als van tijd tot tijd door het bestuur te bepalen.

Hoofdstuk V. Programma Bepalend Orgaan----------

Artikel 12. Programma Bepalend Orgaan ----------

1. Het Programma Bepalend Orgaan (PBO) bestaat uit ten minste zes en ten - hoogste tien leden. Een niet voltallig Programma Bepalend Orgaan behoudt zijn bevoegdheden. ----------
2. Leden van het PBO worden benoemd door het bestuur. In ontstane --------- vacatures wordt zo spoedig mogelijk voorzien. ----------
3. Het PBO dient zodanig te worden samengesteld, dat deze representatief is - voor de in de gemeente voorkomende maatschappelijke, culturele, --------- godsdienstige en geestelijke stromingen. ----------
4. Leden van het PBO kunnen niet tegelijkertijd gemeenteraadslid of lid van -- commissies op grond van de Gemeentewet zijn.----------
5. Leden van het PBO (Programma Bepalend Orgaan) worden benoemd voor een periode van vier jaar. Het Programma Bepalend Orgaan stelt een ------ rooster vast dat voorziet in periodiek aftreden van leden van het Orgaan en is bevoegd zodanig rooster te wijzigen. Een aftredend lid van het ---------- Programma Bepalend Orgaan kan eenmaal worden herbenoemd. ----------
6. Het lidmaatschap PBO eindigt: ----------
   a. indien het lid van de programma bepalend orgaan heeft opgehouden --- vertegenwoordiger te zijn van een stroming; ----------
   b. door bedanken. ----------

Artikel 13. Taak en bevoegdheden ----------

1. Het Programma Bepalend Orgaan is belast met het Programmabeleid van de Stichting. ----------
2. Het Programma Bepalend Orgaan is bevoegd te besluiten tot: ----------
   a. het vaststellen van het programmabeleid; ----------
   b. de toetsing van in het programmabeleid verwoorde uitgangspunten; -----
   c. het geven van adviezen, gevraagd en ongevraagd aan het bestuur; ------
   d. jaarlijkse rapportage over het gevoerde en gerealiseerde ---------- programmabeleid. ----------
3. Het PBO moet jaarlijks rapporteren aan het Commissariaat voor de Media.--

Artikel 14. Voorzitter en Vergaderingen----------

1. Het Programma Bepalend Orgaan benoemt zelf uit zijn midden een --------- voorzitter. ----------

2. Het Programma Bepalend Orgaan vergadert telkenmale wanneer één van -- zijn leden dan wel het bestuur of de directie dat nodig acht.----------
3. Het Programma Bepalend Orgaan kan leden van de directie en het bestuur uitnodigen een vergadering bij te wonen ----------
4. De voorzitter van de vergadering wijst voor de vergadering een notulist aan.
5. Van het verhandelde in een vergadering van het Programma Bepalend ----- Orgaan worden notulen gehouden door de notulist van de vergadering. De - notulen worden vastgesteld door het Programma Bepalend Orgaan in ------ dezelfde of in de eerst volgende vergadering. ----------
6. Het Programma Bepalend Orgaan vergadert ten minste één keer per jaar -- tezamen met de directie en het bestuur. ----------

Artikel 15. Besluitvorming----------

1. In het Programma Bepalend Orgaan heeft ieder lid één stem. ----------
2. Alle besluiten van het Programma Bepalend Orgaan worden genomen bij --- meerderheid van de uitgebrachte stemmen. ----------
3. Het Programma Bepalend Orgaan kan in een vergadering alleen geldige ---- besluiten nemen, indien de meerderheid van de in functie zijnde leden ter - vergadering aanwezig of vertegenwoordigd is.----------
4. Besluiten van het Programma Bepalend Orgaan kunnen ook buiten --------- vergadering worden genomen, schriftelijk of op andere wijze, mits het ----- desbetreffende voorstel aan alle in functie zijnde leden is voorgelegd en ---- geen van hen zich tegen de desbetreffende wijze van besluitvorming verzet.

Hoofdstuk VI. Boekjaar en jaarrekening; administratie ----------

Artikel 16. Boekjaar en jaarrekening ----------

1. Het boekjaar van de stichting valt samen met het kalenderjaar. ----------
2. Jaarlijks binnen zes maanden na afloop van het boekjaar maakt het bestuur een jaarrekening op. Binnen deze termijn stelt het bestuur ook een --------- jaarverslag op en zorgt dat ter beschikking is de verklaring van de ---------- registeraccountant houdende bevindingen, alsmede het door de accountant opgestelde accountantsverslag.----------
3. De jaarrekening bestaat uit een balans, en een staat van baten en lasten en een toelichting.----------

4. De jaarrekening wordt ondertekend door de leden van het bestuur. ---------
   Ontbreekt de ondertekening van één of meer van hen, dan wordt daarvan -
   onder opgave van reden melding gemaakt. ----------
5. Het bestuur verleent aan een accountant opdracht tot onderzoek van de ---
   jaarrekening en formuleert de opdracht daartoe. Het bepaalde in artikel 393
   Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek is zoveel mogelijk van overeenkomstige
   toepassing. ----------
6. Het bestuur stelt de jaarrekening vast doch niet zolang niet met de in dit --
   artikel bedoelde accountant over diens bevindingen van gedachten is -------
   gewisseld. ----------
7. Indien de stichting één of meer ondernemingen als bedoeld in artikel 360 lid
   3 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek in stand houdt en voldoet aan de -----
   andere in die wetsbepaling genoemde criteria is op haar jaarrekening voorts
   van toepassing het bepaalde in de artikelen 299a en 300 Boek 2 van het ---
   Burgerlijk Wetboek, alsmede het bepaalde in Boek 2, Titel 9, van het -------
   Burgerlijk Wetboek. ----------

Artikel 17. Administratie ----------

1. Het bestuur is verplicht van de vermogenstoestand van de stichting en van
   alles betreffende de werkzaamheden van de stichting naar de eisen die ----
   voortvloeien uit deze werkzaamheden, op zodanige wijze een administratie
   te voeren en de daartoe behorende boeken, bescheiden en andere ---------
   gegevensdragers op zodanige wijze te bewaren, dat te allen tijde de rechten
   en verplichtingen van de stichting kunnen worden gekend. ----------
2. Het bestuur is verplicht de op papier gestelde jaarrekening, alsmede de in -
   dit artikel 13 bedoelde boeken, bescheiden en andere gegevensdragers ----
   gedurende de bij de wet voorgeschreven termijn te bewaren, onverminderd
   het bepaalde in artikel 13 lid 3. ----------
3. De op een gegevensdrager aangebrachte gegevens, uitgezonderd de op ---
   papier gestelde jaarrekening, kunnen op een andere gegevensdrager -------
   worden overgebracht en bewaard, mits de overbrenging geschiedt met -----
   juiste en volledige weergave der gegevens en deze gegevens gedurende de
   volledige bewaartijd beschikbaar zijn en binnen redelijke tijd leesbaar ------
   kunnen worden gemaakt. ----------

Hoofdstuk VII. Statutenwijziging, ontbinding en vereffening ----------

Artikel 18. Statutenwijziging ----------

1. Het bestuur is bevoegd deze statuten te wijzigen. ----------
2. Een besluit van het bestuur tot statutenwijziging behoeft een meerderheid - van twee derden van de stemmen van alle in functie zijnde leden van het -- bestuur. Indien in een vergadering, waarin een voorstel tot statutenwijziging aan de orde is, niet alle in functie zijnde leden van het bestuur aanwezig of vertegenwoordigd zijn, dan wordt een tweede vergadering bijeengeroepen, te houden niet eerder dan twee en niet later dan vier weken na de eerste -- vergadering. In deze tweede vergadering kan ongeacht het aantal ---------- aanwezige of vertegenwoordigde leden van het algemeen bestuur ---------- rechtsgeldig omtrent het voorstel, zoals dit in de eerste vergadering aan de orde was, worden besloten, mits met een meerderheid van twee derden van de uitgebrachte stemmen. ----------
3. Bij de oproeping tot de vergadering waarin een statutenwijziging zal worden voorgesteld, dient een afschrift van het voorstel, waarin de voorgestelde --- wijziging woordelijk is opgenomen, te worden gevoegd. ----------
4. Van een wijziging van deze statuten wordt een notariële akte opgemaakt. -- Tot het doen verlijden van die akte is ieder lid van het bestuur bevoegd. ----

Artikel 19. Ontbinding en vereffening ----------

1. De stichting kan worden ontbonden door een daartoe strekkend besluit van het bestuur. ----------
2. Op een besluit van het bestuur tot ontbinding van de stichting is het ------- bepaalde in lid 2. van artikel 18. van overeenkomstige toepassing. ----------
3. Bij het besluit tot ontbinding wordt tevens de bestemming van het --------- liquidatiesaldo vastgesteld. ----------
4. In geval van ontbinding van de stichting krachtens besluit van het bestuur - worden de leden van het dagelijks bestuur vereffenaars van het vermogen van de ontbonden stichting. ----------
5. Gedurende de vereffening blijven de bepalingen van deze statuten zo veel - mogelijk van kracht. ----------
6. Na afloop van de vereffening blijven de boeken en bescheiden van de ------ ontbonden stichting gedurende de bij de wet voorgeschreven termijn onder berusting van een daartoe door de vereffenaars aan te wijzen persoon. -----

7. Op de vereffening zijn voorts van toepassing de desbetreffende bepalingen van Boek 2, Titel 1, van het Burgerlijk Wetboek. ----------

Artikel 20 Huishoudelijk reglement ----------

1. Het bestuur stelt een huishoudelijk reglement vast. ----------
2. Het huishoudelijk reglement mag niet in strijd zijn met de wet, ook waar die geen dwingend recht bevat, noch met de statuten.----------

Artikel 21----------

In alle gevallen, waarin deze statuten niet voorzien, beslist het bestuur.--------

Bekendheid comparanten ----------

De comparanten zijn mij, notaris, bekend.----------

Slot akte ----------

Waarvan akte, in minuut is verleden te Arnhem op de datum vermeld in het -- begin van deze akte. ----------

Na mededeling van de zakelijke inhoud van deze akte aan de comparanten en een toelichting daarop, hebben zij verklaard van de inhoud van deze akte te -- hebben kennisgenomen, daarmee in te stemmen en op volledige voorlezing --- daarvan geen prijs te stellen.----------

Vervolgens is deze akte onmiddellijk na beperkte voorlezing achtereenvolgens door de comparanten en mij, notaris, ondertekend.----------

Redactiestatuut RTV-Arnhem

RTV ARNHEM

Voorwoord

Anno 2017 was er bij RTV-Arnhem behoefte aan een nieuw en verfrissend redactiestatuut met een gedegen aansluitend huishoudelijk reglement voor de redactieraad. Programma's maken bij RTV-Arnhem betekent namelijk meer dan alleen het correct opstellen van een interview, het hanteren van de juiste cameratechniek of een goede presentatie. Het goed functioneren van RTV-Arnhem hangt in hoge mate samen met de wijze waarop de verantwoordelijkheden van programmamedewerkers en bestuursorganen met betrekking tot de totstandkoming en de inhoud van de programma's zijn geregeld.

Voor u ligt dan ook het nieuwe redactiestatuut en huishoudelijk reglement. Hierin staat beschreven waar medewerkers verantwoording verschuldigd zijn en op welke waarborgen men aanspraak kan maken. Beide documenten zijn in samenspraak met vertegenwoordigers uit alle lagen van de organisatie tot stand gekomen.

Om het reglement leesbaarder te maken kan men op de volgende pagina een schematisch overzicht vinden van alle rechten en plichten die voortvloeien uit dit reglement. Let wel: dit overzicht bevat de belangrijkste bepalingen. Zo kan iedereen precies lezen wat men mag verwachten van de redactieraad, hoofdredacteur, algemeen directeur en het bestuur.

RTV ARNHEM

Schematisch overzicht rechten en plichten redactiestatuut & huishoudelijk reglement van de Redactieraad.

Redactievergadering

- Wanneer iemand ernstige gewetensbezwaren heeft mag hij/zij een opdracht weigeren.
- Informatie en adviesrecht op samenwerking, fusie, overdracht en overname.
- Komt minimaal twee keer per jaar bijeen of op initiatief van de Redactieraad, hoofdredacteur en/of redacteur.
- De vergadering kiest uit haar midden een voorzitter.
- Alle leden van de redactie hebben stemrecht in de redactievergadering

Redactieraad

- De Redactieraad wordt gekozen door de redactievergadering. De redactieraad kiest op haar beurt uit haar midden een voorzitter en secretaris.
- Twee maal per jaar bijeen om met de hoofdredacteur de hoofdlijnen van de programmering te bespreken.
- Adviesrecht op benoeming en ontslag van de hoofdredacteur.
- Adviesrecht op besluiten die invloed hebben op het redactionele beleid van RTV-Arnhem.
- Informatierecht op de begroting.
- Verantwoordelijk voor tijdig verkiezingen organiseren voor de Redactieraad.
- Leden worden gekozen voor een periode van twee jaar.
- Bestaande uit vijf leden
- Verantwoordelijk voor het openbaar maken van de agenda en notulen die voortvloeien uit de Redactieraad bijeenkomsten.

Hoofdredacteur

- Belast met de voorbereiding, uitvoering, evaluatie en ontwikkeling van het programmabeleid van de omroep.
- Informatierecht op de begroting
- Informatie en adviesrecht op samenwerking, fusie, overdracht en overname.
- Voordragen van redactiemedewerkers.
- Vraagt de redactieraad voorafgaand om advies over besluiten die van invloed kunnen zijn op het redactionele beleid van RTV-Arnhem.

Zakelijk directeur

- Verantwoordelijk voor het voorstel van de begroting.
- Aanstellen van redactiemedewerkers.
- Verantwoordelijk voor het zakelijke beleid en de inhoud van de reclameboodschappen.
- Moet de onafhankelijkheid van de redactie waarborgen.

Bestuur

- Moet de onafhankelijkheid van de redactie waarborgen
- Vaststellen begroting.

Geschillen: Geschillen, die ontstaan naar aanleiding van het programmastatuut of een andere regeling met programmatische implicaties, worden voorgelegd aan een van drie leden, waarvan één benoemd door het bestuur, één door de redactieraad en één door beide gezamenlijk.

RTV ARNHEM

Programmastatuut/redactiestatuut RTV-Arnhem

Artikel 1. Doel van het statuut
Dit programmastatuut heeft tot doel de onafhankelijkheid van de redactie van RTV-Arnhem te waarborgen bij het uitoefenen van haar journalistieke taak. Het regelt voorts de rechten en plichten van de medewerkers in relatie tot de journalistieke functie van de omroep.

Artikel 2. Bij het statuut betrokken partijen
Aan dit programmastatuut zijn gebonden:
- Degenen die blijkens schriftelijke arbeidsovereenkomst of vrijwilligersovereenkomst deel uitmaken van de radio, tv en internet redactie van RTV-Arnhem, ongeacht de aard en de duur van het dienstverband.

Artikel 3. Begripsbepaling
3.1. Redactie
Tot de redactie behoren degenen die blijkens een schriftelijke arbeidsovereenkomst of vrijwilligersovereenkomst – ongeacht de aard en de duur van het dienstverband – als journalist door de omroep zijn aangesteld en/ of anderszins onder directe verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur functioneren. Zij worden benoemd en ontslagen door de directie, op voordracht van de hoofdredactie.

3.2 Hoofdredactie
De hoofdredactie wordt gevormd door de hoofdredacteur. Hij/ zij is verantwoordelijk voor de inhoud en de vorm van de programma's op welk medium dan ook – de reclameboodschappen uitgezonderd -, ongeacht of daadwerkelijke uitzending heeft plaatsgevonden. Hij/zij heeft de leiding over de redactie. De hoofdredacteur maakt deel uit van de redactie. De hoofdredactie ziet er op toe dat in de berichtgeving de vereiste journalistieke zorgvuldigheid wordt betracht, in overeenstemming met de uitgangspunten als verwoord in artikel 4 van dit statuut, en dat openbaarmaking van programma's of onderdelen daarvan niet in strijd zijn met de wet.

3.3 zakelijk directeur
Aan de zakelijk directeur van de omroep is de verantwoordelijkheid voor het zakelijk beleid toegekend. Hij / zij is verantwoordelijk voor de inhoud van de reclame-uitzendingen (reclameboodschappen).

3.4 Bestuur
Bestuur: Het bestuur van de omroep is belast met het toezicht op de directie en hoofdredacteur.

Artikel 4. Doelstelling en identiteit

4.1

RTV-Arnhem onderscheidt zich van nationale publieke omroepen doordat zijn programma's op radio, tv en internet voor een groot gedeelte betrekking hebben op Arnhem en de inhoud van programma's cultureel en maatschappelijk van betekenis zijn voor de luisteraars en/of kijkers in Arnhem. RTV-Arnhem wil zo veelzijdig mogelijk informatie verschaffen op een breed terrein.

4.2

RTV-Arnhem opereert als lokale publieke omroep. Zij stelt zich ten doel radio/televisie/internet programma's te maken en uit te zenden in overeenstemming met de bepalingen van de Wet om daardoor de sociaal-maatschappelijke ontwikkeling in het uitzendgebied te bevorderen en de geestelijke, economische, culturele, educatieve en recreatieve activiteiten in Arnhem te intensiveren. Daarbij staat het geven van informatie in de ruimste zin voorop.

Artikel 5. Journalistieke onafhankelijkheid

5.1

De redactie oefent de haar opgedragen programmatische journalistieke taken uit zonder rechtstreekse beïnvloeding door wie dan ook, noch van buitenaf, noch van binnenuit, ander dan op de wijze zoals in dit statuut geregeld.

5.2

De redactie hecht aan fundamentele waarden en grondrechten, als de vrijheid van meningsuiting, het handhaven van de rechtsstaat en eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid, ongeacht afkomst, ras, geslacht of seksuele geaardheid.

5.3

De redactie streeft bij de uitvoering van haar werk steeds objectiviteit en onpartijdigheid na, zowel in berichtgeving als analyse. Ze laat zich leiden door de uitgangspunten van journalistieke zorgvuldigheid en evenwichtigheid.

Artikel 6. Positie van de hoofdredacteur en directeur van de omroep

6.1

De hoofdredacteur is belast met de voorbereiding, uitvoering, evaluatie en ontwikkeling van het programmabeleid van de omroep. Hij is met betrekking tot de programma's verantwoordelijk voor de naleving van statuten en door bestuur vastgestelde richtlijnen van de omroep.

6.2

Het bestuur van de omroep zal de journalistieke onafhankelijkheid van de redactie waarborgen.

6.3
De directie is verantwoordelijk voor het verwerven, accepteren en uitzenden van reclameboodschappen. Zij zal te allen tijde de redactie vrijwaren van verantwoordelijkheid voor inhoud en programmering van reclameboodschappen.

6.4
De directie ziet erop toe dat nieuwsbulletins niet worden gefinancierd door een of meer opdrachtgevers. Zij zal in het algemeen de (hoofd)redactie op generlei wijze verplichten tot het leggen van verbanden tussen de nieuwsberichtgeving en mogelijke belangen van opdrachtgevers, noch ten gunste noch ten nadele van die laatste(n).

6.5
In alle gevallen dat de directie weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat een directionele beslissing direct of indirect van invloed kan zijn op objectiviteit, geloofwaardigheid, kwaliteit of karakter van een programma, pleegt zij vooraf overleg met de hoofdredacteur.

Artikel 7. Positie van de hoofdredactie en de redactie
7.1
De hoofdredactie van de omroep bestaat uit de hoofdredacteur. Hij/zij wordt bij afwezigheid vervangen door een eindredacteur. De eindredacteur is in de dagelijkse operatie verantwoordelijk voor de uitvoering van het redactionele beleid. Intern en op diens verzoek vertegenwoordigt hij/zij de hoofdredacteur in journalistieke zaken.

7.2
De hoofdredactie zal zich bij de uitoefening van haar taak laten leiden door de bepalingen in dit statuut.

7.3
De hoofdredactie draagt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud of het karakter van enige uitgezonden reclameboodschap.

7.4
De directie zal niet overgaan tot ontslag van enig lid van de redactie dan na overleg met de hoofdredactie.

7.5
Leden van de redactie zullen hun eventuele politieke en /of levensbeschouwelijke overtuiging niet zodanig uitdragen, dat hun journalistieke onpartijdigheid en die van de omroep in het gedrang kan komen.

Artikel 8 overleg en advies

8.1

De partijen die aan dit statuut gebonden zijn, verklaren het hoogste belang te hechten aan goede werkverhoudingen tussen journalistieke en niet-journalistieke medewerkers, alsmede tussen journalistieke medewerkers onderling. Zij erkennen het belang van onderling overleg in situaties die daar om vragen.

8.2

De hoofdredactie overlegt tenminste twee keer per jaar met de redactieraad over de hoofdlijnen van het programmabeleid, de redactionele formatie en het redactionele budget.

8.3

Tot de redactievergadering worden alleen toegelaten die onder op grond van een arbeidsovereenkomst of vrijwilligersovereenkomst onder verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur functioneren (zie artikel 3.1 begripsbepaling).

8.4

Over besluiten die van invloed zijn of van invloed kunnen zijn op het redactionele beleid van de omroep zal de directie en hoofdredactie voorafgaand advies vragen aan (een vertegenwoordiging van) de redactie (hierna te noemen: de redactieraad). Het betreft o.a. plannen tot wijziging van de beginselen en uitgangspunten die ten grondslag liggen aan het redactionele beleid of de positie van de redactie en hoofdredactie. Ook reorganisatieplannen, redactionele samenwerkingsverbanden, fusies c.q. andere eigendomsverhoudingen van de organisatie vallen hieronder.

8.6

Indien de directie c.q. een nadere beslissende instantie in de organisatie vervolgens van dit advies afwijkt, brengt zij schriftelijk en gemotiveerd de redenen die hiertoe hebben geleid ter kennis van de redactieraad. De uitvoering van dit besluit heeft, tenzij zwaarwichtige redenen zich daartegen verzetten, niet eerder plaats dan 14 dagen na de dagtekening van deze motivering en in het geval binnen die termijn door de redactieraad een kort geding aanhangig is gemaakt over de toepassing van de procedure- voorschriften, niet eerder dan nadat in die zaak uitspraak is gedaan door de door RTV-Arnhem aangesteld geschillen commissie.

8.7

Over zaken die verband houden met het bepaalde in dit statuut, zal de hoofdredactie in geen geval overleg met (een vertegenwoordiging van) de redactie ontwijken of weigeren. Het overleg zal plaatsvinden op het moment dat alle betrokken partijen de mogelijkheid zien om een overleg in te plannen.

8.8

Over zaken die verband houden met het bepaalde in dit statuut, zal de directie in

geen geval overleg met de hoofdredactie ontwijken of weigeren. Het overleg zal plaatsvinden op het moment dat alle betrokken partijen de mogelijkheid zien om een overleg in te plannen.

Artikel 9. De redactieraad.

9.1

Er is een redactieraad, die wordt gevormd door vijf vertegenwoordigers gekozen door de redactievergadering uit de redactie. De redactieraad kiest uit haar midden een voorzitter en secretaris. De redactieraad komt periodiek bijeen, doch tenminste twee maal per jaar om met de hoofdredacteur de hoofdlijnen van de programmering te bespreken.

De redactieraad wordt bijeengeroepen door de voorzitter. Hij doet zulks in elk geval op verzoek van een meerderheid van de gekozen leden van de redactieraad en in het geval dat inzake de persoonlijke verantwoordelijkheid van een redactielid of meer redactieleden deze zich tot de redactieraad wendt of wenden. De redactieraad spreekt zich uit bij gewone meerderheid van stemmen van de gekozen leden. Van de vergadering wordt een verslag gemaakt, dat in de volgende bijeenkomst wordt goedgekeurd.

9.2

De redactieraad is verantwoording schuldig aan de redactie. De redactie bestaat uit degenen die blijkens een schriftelijke arbeidsovereenkomst of vrijwilligersovereenkomst – ongeacht de aard en de duur van het dienstverband – als journalist door de omroep zijn aangesteld en onder directe verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur functioneren.

Artikel 10. Rechten van de leden van de redactie

10.1

Wanneer een programmamedewerker ernstige gewetensbezwaren heeft tegen een aan hem verstrekte opdracht, danwel de opdracht in strijd acht met de journalistieke grondbeginselen, zoals omschreven in artikel 5 van dit statuut, kan een dergelijke opdracht weigeren. Indien hij zich niet kan neerleggen bij een door de hoofdredactie ter zake te nemen of genomen beslissing, kan hij zich wenden tot de redactieraad om een uitspraak.

10.2

Wanneer de hoofdredactie besluit ingrijpende wijzigingen aan te brengen of te doen aanbrengen in een programma, dient de betrokken programmamaker tijdig in kennis gesteld te worden. De betrokken programmamedewerker(s) kan/ kunnen verlangen dat het programma c.q. de programma bijdrage niet wordt uitgezonden. Indien door de hoofdredactie niettemin tot uitzending wordt besloten, zal het programma niet van de naam van de betrokken programmamaker(s) kunnen worden voorzien. Als de betrokken programmamaker(s) het niet met de genomen beslissing eens is (zijn),

kan (kunnen) hij (zij) zich achteraf wenden tot de redactieraad met het verzoek om een uitspraak.

10.3
Wanneer de hoofdredactie besluit om een programma niet uit te zenden, kan (kunnen) de betrokken programmamaker(s) zich eveneens achteraf voor een uitspraak wenden tot de redactieraad.

10.5
Wanneer de hoofdredacteur meent een uitspraak, zoals hierboven bedoeld van de redactieraad niet te kunnen aanvaarden, maakt hij zijn standpunt gemotiveerd kenbaar aan de redactieraad.

Artikel 11. Benoeming en ontslag van de hoofdredacteur.
11.1
De hoofdredacteur van de omroep wordt benoemd en ontslagen door het bestuur.

11.2
Het bestuur zal geen beslissing tot benoeming nemen voordat een redactie vertegenwoordiging in de gelegenheid is gesteld over de voorgenomen benoeming aan haar een advies uit te brengen. Dit advies heeft een zwaarwegend karakter; het negeren ervan dient het bestuur schriftelijk te motiveren.

11.3
Bij een voorgenomen ontslag van de hoofdredacteur om programmatische-of inhoudelijke redenen, moet voorafgaand overleg gevoerd worden met de redactieraad. De redactieraad heeft tevens het recht tot voordracht voor ontslag van de hoofdredacteur.

Artikel 12. De begroting
12.1
Nadat de zakelijk directeur de begroting met de hoofdredactie heeft besproken wordt de begroting vastgesteld door het bestuur.

12.2
Tijdig voordat de directie de begroting aan het bestuur voorlegt, wordt deze aan hoofdredactie en redactie raad voorgelegd voor wat betreft de posten die rechtstreeks betrekking hebben op programmatische werkzaamheden. Het verslag van deze bespreking wordt met de begroting aan het bestuur voorgelegd. Indien de directie van de omroep voorstellen van de hoofdredacteur niet in de conceptbegroting opneemt, dient de directie bij de aanbieding van de begroting aan het algemeen bestuur, de hoofdredacteur in de gelegenheid te stellen zijn opvattingen kenbaar te maken.

Artikel 13. Samenwerking, fusie, overdracht en overname

13.1

Ingeval van plannen voor het samengaan van de omroep met enige andere onderneming, dan wel het overdragen van een meerderheidsbelang of de feitelijke zeggenschap aan een andere organisatie, zullen de hoofdredactie en de redactie zo snel als mogelijk, in ieder geval binnen 10 werkdagen geïnformeerd worden. Daarnaast zal de redactieraad voorafgaand om advies worden gevraagd(zie artikel 8.5).

13.2

Directie en bestuur zullen alles doen om de werking van dit statuut te garanderen, ook als zich situaties voordoen als in het vorige lid bedoeld.

Artikel 14. Geschillen

Artikel 14.1

Geschillen die naar aanleiding of in verband met dit programmastatuut of het redactioneel beleid mochten ontstaan, zullen –indien niet tot onderlinge overeenstemming kan worden gekomen– worden voorgelegd aan een geschillencommissie.

Artikel 14.2

Deze geschillencommissie bestaat uit drie leden. Eén aan te wijzen door de redactieraad, één door het bestuur en één door redactieraad en bestuur gezamenlijk.

Artikel 14.3

De uitspraken van de geschillencommissie zijn voor alle betrokkenen bindend.

Artikel 15. Slotbepaling

15.1

Dit statuut maakt automatisch deel uit van de arbeidsovereenkomst of vrijwilligerscontract die tussen de directie van de omroep en de individuele leden van de redactie is gesloten.

15.3

Aangelegenheden die voortvloeien uit dit programmastatuut doch waarin dit statuut niet voorziet, kunnen worden geregeld in een reglement voor de redactievergadering resp. redactie vertegenwoordiging.

15.4

Wijziging van dit statuut kan slechts met instemming van alle betrokken partijen: directie, hoofdredactie, bestuur en redactie. Instemming van de redactie vereist een gewone meerderheid van de redactieleden.

15.5
Dit statuut laat onverlet hetgeen partijen bindt krachtens de regels van het arbeidsrecht.

15.6
De werkwijze van de redactieraad dient nader te worden geregeld in een huishoudelijk reglement, dat na ondertekening onderdeel uitmaakt van dit statuut.

Bijlagen Redactiestatuut

Niewsbulletins

Tot de nieuwsbulletins worden gerekend de programma's, of delen van programma's, die primair bedoeld zijn te informeren over actuele gebeurtenissen, ontwikkelingen en achtergronden bij die actualiteit.

Overige programma's

Tot de overige programma's worden de programma's gerekend die niet primair gekoppeld zijn of behoeven te zijn aan actuele gebeurtenissen en die veelal een onderhoudend informatief karakter hebben.

Gesponsorde programma's

Deze programma's of onderdelen van programma's komen tot stand door medefinanciering en /of zakelijke ondersteuning door derden, zonder afbreuk te doen aan het bepaalde onder artikel 5 van dit statuut.

Reclameboodschappen

Reclameboodschappen zijn alle uitingen van bedrijven en /of instellingen – al dan niet betaald – die erop zijn gericht het publiek te bewegen tot het kopen van een bepaald product of het gebruikt maken van een bepaalde dienstverlening.

RTV ARNHEM

Huishoudelijk Reglement

Als aanvulling op je individuele arbeids-, vrijwilligers- of stageovereenkomst ontvang je dit Huishoudelijk Reglement. Door ondertekening van één van deze overeenkomsten, geef je aan ook akkoord te gaan met de inhoud van het Huishoudelijk Reglement.

Ter bescherming van de reputatie van RTV Arnhem als ook het stimuleren van een prettige werksfeer en samenwerking, is het belangrijk dat we weten wat we van elkaar (mogen) verwachten. Daarom bevat dit reglement (omgang)regels en richtlijnen die voor ons allemaal gelden.

Zo voorkomen we onnodige discussies, misverstanden en irritaties. Het uiteindelijke doel is immers dat we ons optimaal kunnen richten op datgene waar het bij RTV Arnhem om gaat:
Leuke en kwalitatief goede radio en tv- programma's maken, en dat in een plezierige en collegiale sfeer.

Heb je hierover vragen en/of opmerkingen, kun je je richten tot de afdeling Personeelszaken.

Komen en gaan

1. Kom op tijd en wees uitsluitend aanwezig op de tijden die we met elkaar hebben afgesproken. Aan presentatoren, redactieleden en technici vragen we uiterlijk 30 minuten voor aanvang van de uitzending of voor de redactievergadering aanwezig te zijn.

2. Schrijf je in én uit het aanwezigheidsregister wanneer je komt en weer vertrekt. Ook in het geval je het pand **voor korte tijd** verlaat. Het is prettig om te weten wie wel en wie niet aanwezig is.

3. De toegang tot de studio's en de redactieruimtes is uitsluitend voor jou en collega's met een geldige RTV Arnhem-identiteitspas. Indien verzocht door de receptie of de dienstdoende beheerder toon je deze RTV Arnhem-pas aan hem of haar.

Gebruik studio's en werkplek

4. Een opgeruimde werkplek is prettig om een nieuwe dag te starten. Niet alleen voor jou maar ook voor je collega's. Ruim daarom bij vertrek je buro op, schakel de computer uit, leeg de prullenmand, en deponeer koffiebekers en ander afval in de afvalbak. Het schoonhouden van het pand wordt daardoor eenvoudiger.

5. Vrienden en (directe) familieleden zijn belangrijk, maar neem ze niet mee naar je werkplek als je actief bent voor RTV Arnhem.

6. Houd de studio vrij van drink- en etenswaren.

7. Tijdens uitzendingen of opnames blijf je weg uit de studio tenzij je daarvoor een dringende reden hebt.

8. Niet-RTV Arnhem medewerkers/ gasten programma's zelfstandig laten presenteren kan uitsluitend met toestemming van de directie.

Pauzes, eten en drinken
9. Pauzes hou je in overleg met je leidinggevende.

10. Is er een plek om te pauzeren, maak daar dan gebruik van om te eten.

11. Bij RTV Arnhem werk je op een rookvrije plek. Rook je toch binnen, zijn we gedwongen eventuele boetes aan RTV Arnhem, opgelegd door de overheid wegens constateren van overtredingen van de Tabakswet, op jou te verhalen.

12. Bezit en gebruik van drugs en alcohol in het pand is uit den boze. Je bent ook niet welkom als je onder invloed bent van één van deze middelen.

Ziekte, Vakantie, Vrije dagen, Vervanging
13. Ben je ziek of heb je een andere reden om afwezig te zijn, laat ons dan voor aanvang van de werktijd weten dat je verhinderd bent, zodat we tijdig voor vervanging kunnen zorgen.

Bel of email afdeling Personeelszaken onder opgave van:

- Wat de reden is van de afwezigheid;
- Hoe lang je vermoedelijk afwezig zult zijn;
- Welke werkzaamheden kunnen worden overgenomen;
- Welke afspraken moeten worden afgezegd;
- Waar je de komende tijd bereikbaar is en wanneer weer contact wordt opgenomen;
- Met welke mogelijke aanpassingen je het werk kan hervatten, eventueel ander (passend) werk.

14. Als je tijdens het werken ziek wordt, informeer dan je leidinggevende, of bij zijn/haar afwezigheid een directe collega.

15. Vrije dagen of vakanties plan je in samenspraak met de eindverantwoordelijke van je afdeling. Data van afwezigheid geef je vervolgens door aan de afdeling Personeelszaken.

16. Voor presentatoren en technici geldt dat uitsluitend na overleg met en met toestemming van de eindverantwoordelijke van de afdeling, zij zelf voor een vervanger zorgen.

Contacten met derden
17. Je kunt gasten ontvangen mits dat nodig is als bijdrage voor je programma én je de eindredacteur daarvan op de hoogte hebt gesteld. Je blijft als gastheer te allen tijde verantwoordelijk voor je gast/bezoeker.

18. Je helpt je gasten/bezoekers bij het registreren in het gastenboek bij de receptie en ziet toe op dat ze zichtbaar een gastenbatch dragen.

19. Contacten met derden betreffende algemene en beleidszaken is voorbehouden aan de directie en het stichtingsbestuur. Persberichten, publicatiestukken en andere officiële stukken mogen uitsluiten na toestemming van de directie vrijgegeven worden.

Merkrechten "RTV Arnhem" en vertegenwoordiging

20. De (merk)naam RTV Arnhem gebruik je uitsluitend wanneer je actief bent voor RTV Arnhem, en op een wijze die bijdraagt aan de versterking van de naam en het positieve imago van RTV Arnhem. Je ziet dus af van alle commerciële en andere activiteiten die zonder medeweten van de directie al dan niet ten goede komen aan de belangen van RTV Arnhem en je collega's. Eventuele boetes of andere sancties voortkomend uit ongeoorloofde commerciële activiteiten zullen worden verhaald op de overtreder.

21. Op het moment dat je actief bent voor RTV Arnhem, op kantoor of op locatie, vertegenwoordig je RTV Arnhem. Dat betekent dat je collega's, bezoekers, gasten, kijkers en luisteraars van RTV Arnhem en andere personen buiten RTV Arnhem met eerbied en respect behandelt. Hetzelfde mag jij verwachten van je collega's en leidinggevende.

22. Bij werkzaamheden voor RTV Arnhem buiten het pand (interview, locatie-uitzending, e.d.) draag je de RTVArnhem-ID zichtbaar, zodat derden zien dat je RTV Arnhem vertegenwoordigt.

23. Alle opnames en alle rechten van programma's, jingles, spotjes of gedeeltes daarvan die je al dan niet bedacht en/of gemaakt hebt, blijven eigendom van RTV Arnhem.

Gebruik apparatuur en eigendommen RTV Arnhem

24. Wees zuinig op alle roerende en onroerende goederen van RTV Arnhem en gebruik (technische) apparatuur alleen volgens de richtlijnen en voorgeschreven wijze.

25. Technische problemen of defecten meld je zo spoedig mogelijk bij het hoofd van de afdeling Techniek. Je onthoudt van het verrichten van zelfstandig reparaties.

26. Gebruik alleen de apparatuur van RTV Arnhem in de studio tenzij de Hoofd Studiotechniek anders beslist.

27. Uitsluitend RTV Arnhem medewerkers die de opleiding "Techniek" bij de Stichting Stadsomroep Arnhem hebben doorlopen, mogen de apparatuur in de studio en op locatie bedienen.

28. Na de uitzending laat je de instellingen van de diverse apparaten in de neutrale stand achter.

29. Vanzelfsprekend laat je apparatuur achter in de studio dan wel in het kantoor van RTV Arnhem, tenzij je uitdrukkelijke toestemming hebt van Hoofd Techniek om de apparatuur te mogen verplaatsen.

30. De RTV Arnhem-bus en E-scooter zijn uitsluitend voor gebruik voor activiteiten die betrekking hebben op RTV Arnhem.

Telefonie en internet

31. De bedrijfstelefoon is uitsluitend voor zakelijk gebruik in de functie die je bij RTV Arnhem bekleedt. Slechts in zeer dringende gevallen is het na toestemming van je leidinggevende toegestaan privégesprekken te voeren met de bedrijfstelefoon.

32. Het gebruik van de internetaansluiting voor privédoeleinden is beperkt toegestaan. Vanzelfsprekend bezoek je geen webpagina's die in strijd zijn met de goede zeden en/of die de goede naam van RTV Arnhem aantasten. Kijk ook naar de gedragscode internet- en e-mailgebruik RTV-Arnhem.

Schade en diefstal

33. Eigendommen van RTV Arnhem blijven op de afdeling c.q. in het pand, tenzij je opdracht of toestemming hebt van je leidinggevende om ze mee te nemen bijvoorbeeld voor de uitvoering voor RTV-werkzaamheden buiten de deur. Houd er rekening mee, dat voor het opzettelijk toebrengen van schade aan, of oneigenlijk gebruik van dan wel zonder toestemming buiten het pand brengen van onze eigendommen RTV Arnhem je aansprakelijk stelt voor vernieling en/of diefstal met alle gevolgen van dien.

34. Ben je betrokken bij gebleken diefstal van eigendommen van RTV Arnhem of die van collega's of gasten, informeren wij de politie en volgt ontslag op staande voet.

35. Je bent zelf verantwoordelijk voor je privébezittingen in de ruimste zin van het woord. Je kunt RTV Arnhem op geen enkele wijze aansprakelijk stellen voor diefstal, verlies en defect raken van je privébezittingen.

Live of op band

36. In principe worden alle programma's live uitgezonden. Bij uitzondering kunnen programma's van tevoren worden opgenomen. Hierover moet een afspraak worden gemaakt met het hoofd van de afdeling Programma Techniek. Studio reservering kan alleen via de Studioagenda die beheerd wordt door het hoofd van de afdeling programma Techniek.

Locatie-uitzendingen

37. Locatie-uitzendingen worden georganiseerd en staan onder leiding van de Eindredacteur in samenwerking met de afdeling Techniek.

38. Uitsluitend met toestemming van de hoofd- of eindredacteur kun je locatie-uitzendingen regelen.

39. Ingeval van een locatie-uitzending van RTV Arnhem kan – binnen het redelijke – om jouw medewerking gevraagd worden.

40. Bij locatie-uitzendingen volg je als technicus de instructies op van het Hoofd Techniek of zijn/haar plaatsvervanger.

41. Ben je aanwezig als presentator of redactielid volg je de instructies op van de hoofd-of eindredacteur.

Aankopen

42. Aan- en inkopen doen namens RTV Arnhem is – uitsluitend met instemming van de directie - voorbehouden aan de medewerk(st)er Facilitaire zaken i.s.m. die van Financiën. Alle aankopen zonder deze instemming is voor eigen rekening, tenzij de directie achteraf anders beslist.

Openen en sluiten

43. Volg de instructies bij het openen en sluiten van het pand. Alleen diegenen die uitdrukkelijk toestemming hebben van de directie om te sluiten en te openen zijn hiertoe gerechtigd.

Post
44. Post voor de verschillende redacties dient exclusief geadresseerd te worden aan het enig correspondentieadres: RTV Arnhem, Bergstraat 35, 6811 LC te Arnhem.

Inspraak
45. Het stichtingsbestuur organiseert tenminste eenmaal per jaar een bijeenkomst voor alle medewerkers waarbij naast de leden van de directie zo mogelijk ook leden van het PBO aanwezig zijn.

Uitdiensttreding
46. Wanneer jouw samenwerking met RTV Arnhem eindigt, lever je zo spoedig mogelijk alle eigendommen van RTV Arnhem in, waaronder toegang sleutel(s) en de identiteitspas.

47. Ben je zonder opgave van reden langer dan drie maanden niet actief voor RTV Arnhem, kan RTV Arnhem na een schriftelijke kennisgeving overgaan tot beëindiging van de samenwerking.

Gedragscode
48. Wij streven er *met z'n allen* naar om op een gezellige, collegiale en vriendelijke manier met elkaar om te gaan en een positieve bijdrage te leveren aan de teamgeest. Als we eerlijk naar elkaar zijn en iedereen open probeert te staan voor de meningen en gevoelens van een ander kunnen we als team beter functioneren.

Zó gaan wij met elkaar om:

• Wees *collegiaal*:	Help je collega als die z'n werk nog niet af heeft en jij wel.
• Werk *samen*:	Overleg met elkaar zodat je weet wie wat doet (daarmee voorkom je dat je dingen onnodig dubbel doet en dus irritaties).
• Wees *vriendelijk* voor elkaar:	Je hoeft niet met iedereen vrienden te zijn, maar 'gewoon' aardig zijn tegen je collega's is een kleine moeite.
• Wees *flexibel* naar elkaar:	Kan iemand niet aan jouw wens voldoen? Kijk (samen) naar alternatieve oplossingen.
• Heb *respect* voor elkaar:	Spreek je collega met zijn/haar voornaam aan en niet met 'lekker ding' of iets dergelijks.
• Denk *positief* over iemand:	Dat een collega misschien niet jouw type is, wil nog niet zeggen dat hij z'n werk slecht doet.
• Praat *mét* en niet over elkaar:	Erger je je aan bepaald gedrag van een collega/ leidinggevende? Voorkom een roddelcircuit en bespreek het probleem met de persoon in kwestie.
• Geef elkaar *complimenten*:	Zeg het tegen elkaar als iemand z'n werk goed doet!
• Heb oprechte *belangstelling* voor elkaar:	Is iemand wat stiller door bijvoorbeeld privéproblemen? Vraag of je ergens mee kunt helpen.

Wij spreken met elkaar af dat we binnen RTV Arnhem niet toestaan dat er dubbelzinnige opmerkingen worden gemaakt, medewerkers en leidinggevenden onheus worden bejegend of gediscrimineerd.

49. RTV Arnhem is als werkgever wettelijk verplicht (seksuele) intimidatie te bestrijden. We willen voorkomen dat jij als werknemer tijdens je werk 'schade' lijdt.

Mocht er toch op een bepaald moment sprake zijn van ongewenst gedrag, wat moet je dan doen?

- Een eerste belangrijke stap is dat je zelf de *kenmerken* van het ongewenste gedrag herkent. Durf het gedrag waar jij je niet goed bij voelt te benoemen. Wat wordt gezegd of gedaan waardoor jij je gekwetst voelt?
- *Bespreek* dit met de persoon in kwestie.
- Het is belangrijk *ondersteuning* te zoeken om de dader(s) aan te kunnen en zaken te verwerken. Als het niet lukt de persoon in kwestie aan te spreken of als dit te moeilijk is, bespreek het dan met je leidinggevende.
- Als dit ook niet lukt, te moeilijk is of het is de betreffende leidinggevende waar je problemen mee hebt, richt je dan tot het hoofd Personeel & Organisatie.

50. In het geval van een meer dan collegiale relatie met een collega, verwachten we een professionele houding van je, zodat het werk niet onder de relatie lijdt en het niet naar voren komt op de werkvloer.

Consequenties bij overtreding

51. Ben je in overtreding met de richtlijnen en regels uit dit reglement, dan volgt:

- Een mondelinge waarschuwing
- Een schriftelijke waarschuwing
- Een schorsing
- Ontslag met inachtneming van de wettelijk gestelde regels
- Ontslag op staande voet bij een ernstig vergrijp.

Slotbepaling

52. In situaties waarin het Huishoudelijk Reglement niet voorziet, gelden de richtlijnen en regels voor betreffende situatie zoals aangegeven door de directie.

Stichting Stadsomroep Arnhem
RTV Arnhem
Bergstraat 35, 6811 LC Arnhem
Tel.: 026-4422282 ABN-Amro 535082592
Handelsregister 4104852

Bijgewerkt: 07 maart 2016

RTV ARNHEM

Uitgave maart 2016

RTV ARNHEM

Contracten voor content met derden:

Internet:

Naam derden:	Type content:	Ingangsdatum:	Datum van afloop:	Overige afspraken:
Vitesse	Gebruik mogen maken van foto's + filmpjes Vitesse TV	1-5-2017	Onbepaalde tijd	Geen tegenprestaties.
Omroep Gelderland	Gebruik mogen maken van foto's en tekst	1-5-2017	Onbepaalde tijd	Dat zij ook gebruik mogen maken van onze foto's en teksten

Radio:

Naam derden:	Type content:	Ingangsdatum:	Datum van afloop:	Overige afspraken:
Kees de Haan	Radioprogramma Crossroads	2014	Onbepaalde tijd	Geen tegenprestaties.

TV:

Naam derden:	Type content:	Ingangsdatum:	Datum van afloop:	Overige afspraken:
Burger's Zoo	Tv programma: - Burger's Zoo Natuurlijk - Silos en Zoe - Project Mangrove - Toekomstige programma's	1-5-2017	Onbepaalde tijd	Geen tegenprestaties.

KPN	TV programma: - Evert_45	1-4-2018	Onbepaalde tijd	Geen tegenprestaties
Omroep Gelderland	Diverse tv programma's en nieuwsitems	1-5-2017	Onbepaalde tijd	Dat zij ook gebruik mogen maken van onze beelden of tv programma's
VDM	Tv programma 'In de ban van...'	1-1-2018	Onbepaalde tijd	Geen tegenprestaties
Omroep Ede	Tv programma: - Natuur rondom Ede	1-5-2018	Onbepaalde tijd	Geen tegenprestaties

- RTV Arnhem heeft alle partijen vooraf geïnformeerd over de Mediawet. In het bijzonder de ICE-norm. Ook zijn alle partijen geïnformeerd over het feit dat content niet gebruikt gaat worden op het moment dat het niet voldoet aan de Mediawet en in het bijzonder de ICE-Norm.

Beleidsplan 2018 - 2023

RTV Arnhem

RTV ARNHEM

De vernieuwing van een lokale omroep

RTV ARNHEM

Inhoudsopgave

1. Aanleiding p.3
2. Missie/Visie p.4
3. Organisatie p.5
4. Media p.7
5. Samenwerkingen p.10
6. Facilitair p.12
7. Financiën p.13

Bijlage 1. Overzicht van de leden van het programmabeleid bepalend orgaan (PBO) p.14
Bijlage 2. TV programmering p.16

1. Aanleiding

In 1983 werd Stadsomroep Arnhem opgericht. De naam werd in 2011 veranderd in: Stichting Radio en Televisie Arnhem(RTV-Arnhem). In de afgelopen 35 jaar heeft de organisatie hoogte- en ook dieptepunten gekend. Zo werd de omroep in 1994 verkozen tot Lokale Omroep van het Jaar.

Gedurende de lopende zendmachtiging-periode heeft de organisatie een aantal tumultueuze jaren doorgemaakt. Sinds het aantreden van het huidige bestuur en de benoeming van de twee directieleden is de organisatie weer in een stabiele fase gekomen.

Het plan voor 2018 laat zien dat de organisatie ambities heeft om in vele opzichten te groeien. Er wordt een nieuwe koers ingezet; een koers van professionalisering en samenwerking met andere omroepen. Tevens een koers waarbij de omroep optimaal gebruik maakt van alle media, en midden in de samenleving staat.

Eind 2018 verloopt de huidige uitzendmachtiging. Gegeven dit feit is dit een uitgelezen moment om het beleid voor de komende jaren te schetsen. In dit beleidsplan 2018 - 2023 is te lezen wat de ambitie van de organisatie is en hoe wij een en ander willen gaan realiseren.
RTV-Arnhem heeft de ambitie om naast de zendlicentie voor gemeente Arnhem, ook de zendlicentie voor gemeente Renkum en gemeente Overbetuwe te verkrijgen. Dit beleidsplan is dan ook geschreven met het oog op een zendlicentie in deze drie gemeenten.

In 2016 is door OLON en VNG het beleid rond streekvorming aangekondigd. Dit sluit goed aan bij ons streven om in samenwerking met andere lokale omroepen een omroep te worden voor gemeente Arnhem en de omliggende gemeenten, Wij verwachten dat er in de komende 5 jaren concrete stappen rond de streekvorming gezet zullen worden. Aangezien deze stappen op dit moment nog onduidelijk zijn is dit beleidsplan geschreven vanuit de huidige kaders (alsof de streekvorming niet plaatsvindt).

Bestuur RTV Arnhem

2. Missie/Visie

2.1 Missie

RTV-Arnhem heeft als statutaire missie om - vrij vertaald -: ''een programma-aanbod voor Radio, TV en Internet te verzorgen dat in de behoefte van de bevolking in het uitzendgebied voorziet''.
Of in andere woorden:
RTV-Arnhem wil de lokale publieke media-instelling voor alle inwoners van het uitzendgebied zijn; een relevant cross mediaal communicatieplatform voor de gemeenten, verenigingen, instellingen, bedrijven en burgers.

2.2 Visie

Bij deze missie hebben wij een visie voor ogen waarin RTV-Arnhem dit programma in een netwerk, samen met andere organisaties in de regio, verwezenlijkt.
Die andere organisaties, variërend van landelijke, regionale en lokale relevante media (zoals een NOS, Omroep Gelderland, de Gelderlander maar vooral ook collega lokale omroepen) tot de organisaties in de plaatselijke gemeenschappen, zijn de haarvaten van de samenleving en zorgen voor het nieuws vanuit de samenleving die relevant is voor onze lezers, kijkers en luisteraars.
Daarnaast zien wij dat het medialandschap met de komst van sociale media zodanig is veranderd dat RTV-Arnhem alleen in samenwerking met andere organisaties in staat is om haar programma's goed aan te bieden. Ook samenwerking met diverse lokale opleidingsinstituten spelen hierbij een grote rol. Hierbinnen zijn wij voor betrokken studenten het leerwerkbedrijf.
Samenwerking vanuit een zelfbewuste, stevige positie. Wij verwachten dat RTV-Arnhem toe kan groeien naar een rol als multi- en cross-mediaal platform *(1)* voor lokale aanbieders van content. Content die gaat over de directe leefwereld van de kijker en luisteraar, gemaakt in de eigen omgeving. Met berichten over cultuur, sport, religie en politiek. Content die bijdraagt aan de versterking van de lokale democratie en de betrokkenheid tussen burgers onderling, alsook bij de stad en regio.

(1) Meerdere vormen van media: radio, televisie en internet. Gebruik van de betreffende content op verschillende plekken.

3. Organisatie

3.1 Bestuur
Het bestuur bestaat uit 3 leden die tezamen een goede mix van ervaring op het gebied van politiek, bestuur, management, financiën en regio hebben. De samenstelling is als volgt:
- Rik van Dommele, voorzitter
- Wouter Emmerink, penningmeester
- Kiki Groot, secretaris

Het bestuur overlegt maandelijks met de directie over de voortgang van het beleid.

3.2 PBO
Per 1 januari 2018 is een vernieuwing van het PBO ingezet en het rooster van aftreden geactualiseerd. Voor de huidige PBO-samenstelling zie bijlage 1. Hierin zijn tevens inwoners van gemeente Renkum en gemeente Overbetuwe opgenomen.

3.3 Directie
De tweehoofdige directie bestaat uit de zakelijk directeur van RTV-Arnhem, Maarten Venhovens en de hoofdredacteur Ben Schattenberg.

3.4 Medewerkers
In totaal heeft RTV-Arnhem met ca. 50 personen een vrijwilligersovereenkomst afgesloten. Hierbij geldt het motto: ''vrijwillig, maar niet vrijblijvend''. De meesten geven vorm aan hun betrokkenheid door wekelijks een aantal uur aan een radio- of TV- of internet productie te besteden. Een bijzonder kenmerk van een vrijwilligersorganisatie als RTV-Arnhem is de diversiteit aan competenties die nodig zijn om de kernactiviteiten uit te voeren, te faciliteren en middels verkoop van commerciële uitingen te financieren.

3.5 Trainen & innoveren
Vrijwilligers komen niet alleen om hun tijd, inzet en expertise te brengen. Ze komen ook iets halen! Dat is voor een deel het opdoen van ervaring en persoonlijke ontwikkeling. De vrijwilligers en personeelsleden van RTV-Arnhem worden in de komende vijf jaren meer getraind op hun vakgebied.

3.6 Veilige werkomgeving
RTV-Arnhem wil een veilige en betrouwbare werkomgeving zijn. De omroep heeft gekozen om per 2018 een vertrouwenspersoon te benoemen. In de aankomende 5 jaar zal preventief beleid worden ontwikkeld om ongewenst gedrag te voorkomen.

3.7 Diversiteit
De omroep streeft naar diversiteit in haar vrijwilligers- en personeelsopbouw. Diversiteit in al haar dimensies (gender, afkomst, leeftijd, etc.) zorgt ervoor dat het eindproduct beter aansluit op de 'veelkleurige' bewoners van de gemeenten.

3.8 Talent ontdekken en ontwikkelen

Soms tref je bij je stagiaires of vrijwilligers een talent aan dat mogelijk kan doorgroeien naar landelijke of regionale media. RTV-Arnhem wil een leverancier zijn van talent en zal dan ook proberen een talentenprogramma te ontwikkelen, samen met regionale en landelijke media. RTV-Arnhem heeft profijt bij doorontwikkeling van talent. Want veel talent komt op een later moment terug naar het nest waar het is begonnen.

3.9 Redactie faciliteren naar een 24/7 medium

RTV-Arnhem heeft voorzieningen voor een toegankelijk redactiesysteem, hierdoor kan er 24/7 ook vanuit huis worden gewerkt. RTV-Arnhem streeft naar een redactie die ook in het weekend en door de weeks in de middag en avond werkt.

4. Media

De mediawereld is volop in beweging. RTV-Arnhem blijft natuurlijk op ook dit gebied niet stilstaan. Traditioneel is een medium een zender, die informatie van de gevestigde instituties naar de consument toe brengt. De wethouder vertelt een verhaal, de omroep zendt dat uit en de burger ziet dat vanaf zijn bank.
Langzaam maar zeker gaan we naar een netwerksamenleving toe. De (lokale) overheid is niet meer de aanjager, maar de regisseur. Allerlei initiatieven op wijkniveau nemen een steeds belangrijkere plaats in de samenleving in. Deze ontwikkeling is al gaande. Het Korenkwartier en IPKW zijn daar zomaar twee voorbeelden van.
Daar moet de lokale omroep in meegaan. Niet alleen als boodschapper, maar als proactieve partij die tussen de andere deelnemers staat. Dat betekent concreet dat we open moeten staan voor gesprekken met diverse partijen en input vanuit alle hoeken en wijken van de gemeenten. Niet alleen wachten we tot ze een persbericht sturen, maar zetten we ook onze voelhorens uit in de wijken en de andere belangrijke én minder belangrijke spelers in de gemeenten.

Dat betekent uiteraard ook dat wij steeds meer onze rol als radio- en tv-zender als doel op zich loslaten. Wij ontwikkelen ons als cross mediaal bedrijf, waarbij we de traditionele radio en televisie niet meer zien als doel op zich, maar als een van de vele mogelijkheden om ons product bij het publiek neer te zetten.
De radiozender en in mindere mate de tv-zender moet daarbij een duidelijker merk worden, met een grotere merkbeleving. De radiozender moet steeds meer een duidelijk 'smoel' krijgen.
Het programma-aanbod zal daar waar gewenst, specifiek per gemeente worden gemaakt. In voorbereiding op de zendmachtiging zullen hiervoor de plannen worden ontwikkeld. Ook de naamgeving "RTV-Arnhem" zal worden aangepast aan gemeente Renkum en gemeente Overbetuwe.

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt per kanaal de plannen voor de komende 5 jaar beschreven. In bijlage 2 zijn veel van de genoemde plannen samengevat.

4.1 Televisie

4.1.1 Onderweg naar 'on-demand'
RTV-Arnhem wil online TV kijken aantrekkelijk maken, door steeds meer extra content te ontwikkelen, zoals bijvoorbeeld langere interviews of speciale online content die niet te zien zullen zijn op de traditionele (lineaire) TV. Om generaties die onbekend zijn met vernieuwde media hiermee vertrouwd te maken, zullen er voorlichtingsfilmpjes op de traditionele TV komen.

4.1.2 On, dos, tres, QUATRO!
RTV-Arnhem gaat in 2018 haar TV-techniek vernieuwen. Hiervoor wordt een 'Quatro'speler in gebruik genomen. Hierdoor kan RTV-Arnhem meerdere voorzieningen (narrowcasting, koppeling met smart-radio en-TV's, e-magazines, etc.) leveren aan de stad.

4.1.3 Meer content
In bijlage 2 staat een overzicht van de nieuwe content die RTV-Arnhem zal gaan produceren. Voorbeeld hiervan zijn informatieve programma's voor burgers in een bijstandspositie, educatieve programma's voor laaggeletterden maar ook natuur gerelateerde programma's.
Op themadagen, zoals de Airborne week of de nationale coming-outdag, zal de omroep een speciale programmering uitzenden.

Om meer diversiteit te krijgen zal RTV-Arnhem meerdere programma's aankopen bij andere omroepen of productiehuizen. Voorbeelden van initiatieven voor nieuwe content zijn:

Voor de samenleving
Op dit moment bestaat er in de gemeenten een grote kloof tussen de diverse culturen en de rijke en arme burger. RTV-Arnhem wil een bijdrage leveren aan het dichten van deze kloof. Dit willen we doen door samen met maatschappelijke organisaties de kijker, lezer en luisteraar inzicht te geven in de diverse culturen en lagen die binnen de lokale samenleving bestaan. Op deze manier kunnen wij de diverse groepen dichter bij elkaar brengen. Denk hierbij aan informatieve en educatieve programma's.

Het ondersteunen van zwakkeren in de samenleving
Naast het informeren van de verschillende culturen en sociale lagen willen wij ook bijdragen aan de vermindering van de beperkingen die deze burgers ervaren. Zo is uit onderzoek gebleken dat, met name in Arnhem, nog een hoge laaggeletterdheid heerst. RTV-Arnhem is op zoek naar content om burgers met analfabetisme te onderwijzen. Hierdoor kunnen mensen gemakkelijk vanuit huis leren lezen en schrijven via TV of internet. Ook wordt er gekeken naar een taalprogramma voor mensen met een taalachterstand.

Verder zullen er programma's ontwikkeld worden voor mensen met een financiële achterstand. Denk hierbij aan mensen met schulden of mensen die in een uitkeringspositie zitten. Hierbij wordt gewerkt aan programmeringen om mensen inzicht te geven in de mogelijkheden voor het verkrijgen van een uitkering en het oplossen van schulden. Wij zullen met diverse organisaties, zoals de gemeente, maar ook met private organisaties, zoals bijvoorbeeld de Dullertsstichting kijken naar de mogelijkheden.

Jongeren
RTV-Arnhem heeft als doel om meer jongeren te betrekken bij de omroep. Dat doen we door hun expertise binnen de organisatie te halen en tevens, door voor alle media die wij beheren, speciale content gericht op jongeren te ontwikkelen.

4.1.4 Live op TV
Alhoewel RTV-Arnhem wel reeds de voorzieningen heeft om onlineprogramma's uit te zenden, is het op dit moment budgettair nog niet mogelijk om live te gaan op TV. RTV-Arnhem streeft ernaar om dit wel in de komende 4 jaar te realiseren door het gefaseerd in te voeren.

4.2 Radio

4.2.1 Meer op locatie uitzenden
RTV-Arnhem vindt het belangrijk om meer zichtbaar te zijn in het zendgebied. Daarom zal ook in de aankomende vijf jaar RTV-Arnhem op de belangrijke evenementen en gebeurtenissen zichtbaar zijn met de radio. De omroep zal dan op locatie uitzenden. Dit heeft een positief effect op zowel de beleving van luisteraars als op de samenhang binnen het team van RTV-Arnhem.

4.3 Internet en nieuwe media

4.3.1 Door ontwikkelen van de websites rtv-arnhem.nl en houvanarnhem.nl
Er zijn nog vele functies van de RTV-Arnhem site die we nog niet benutten. Voorbeelden hiervan zijn betere streaming, chatfuncties, etc. De aankomende vijf jaar wil RTV-Arnhem de sites optimaliseren om ervoor te zorgen dat bezoekers langer en vaker online de omroep bezoeken. Door een groei van bezoekers zullen ook de inkomsten groeien. RTV-Arnhem wil in de toekomst beide sites beter afstemmen op de verschillende doelgroepen.

4.3.2 Sociale media

Op dit moment heeft RTV-Arnhem zo'n 26.000 volgers op sociale media. In gemeente Arnhem, Renkum en Overbetuwe is er een potentie van ruim 100.000 inwoners op sociale media. Daarom wil de omroep meer focus gaan leggen op de groei van het aantal volgers.

4.3.3 Content Creator Academie

De toekomst zit in internet-content, daarom moeten er nu al kweekvijvers ontstaan voor de nieuwe generatie content makers. Met de Content Creators Academie willen wij een netwerk ontwikkelen waarbij talent zichzelf kan ontwikkelen tot befaamde Youtubers of Twitchers. Deze content creators kunnen weer een meerwaarde opleveren voor een omroep als RTV-Arnhem, maar ook voor de stad en omliggende gemeenten. Zij kunnen de gemeenten tonen aan de wereld. Daarnaast kunnen ze innovatie en creativiteit in de gemeenten stimuleren. Door een netwerk te ontwikkelen bestaande uit financiën, commercie, content ontwikkeling, materiaal ontwikkeling en onderwijs, zorgen we dat het vaak jonge talent zich snel kan ontwikkelen, maar zorgen ook dat jongeren geen drop-out worden.

5. Samenwerkingen

5.1 Regiovorming

De in 2016 door OLON en VNG aangekondigde regiovorming is in de loop van 2017 door het huidige bestuur en directie opgepakt.
Dit heeft vorm gekregen doordat verkennende gesprekken zijn gehouden met de bestaande collega omroepen binnen onze regio (StudioRheden, Favoriet FM en omroep Lingewaard).
Tevens heeft RTV-Arnhem gesprekken gevoerd met de gemeentelijke organisatie in Overbetuwe en Renkum om de interesse in de streekvorming te polsen.
De door OLON ter beschikking gestelde documenten vormen een uitstekend uitgangspunt voor het traject dat RTV-Arnhem en de andere betrokken partijen de komende tijd willen volgen.
We staan echter aan het begin van dit traject. De initiatiefase is nog niet volledig doorlopen. Ons streven is erop gericht om gedurende 2018 een start te hebben gemaakt met de definitiefase.
Zoals het OLON-projectplan reeds aangeeft, is de streekvorming een traject met veel aspecten en is het verloop afhankelijk van veel factoren. Gezien de intensiteit van de werkzaamheden, met name voor de kartrekker, is ook de bemensing (en wellicht de financiering) van het project nog een factor die aandacht verdient.
Het streven van RTV-Arnhem is om de gehele streekvorming in de komende 3 tot 5 jaren af te ronden.

Zoals in de inleiding reeds vermeld is dit bedrijfsplan echter, gemakshalve, geschreven vanuit de huidige kaders en alsof de streekvorming niet plaatsvindt.

5.2. Samen met verenigingsleven

RTV-Arnhem is grotendeels met publieke middelen betaald en heeft daarom de functie om een partner te zijn voor de gemeenten. Dat betekent dat maatschappelijke organisaties een podium horen te krijgen bij de omroep. Denk aan reclame voor een sportvereniging of extra aandacht in een programma voor een muziekvereniging. Maar ook het onder de aandacht brengen van vrijwilligers is een belangrijke functie. Daarom zal er een soort 'Socutera'-programma voor stichtingen, goede doelen en verenigingen ontwikkeld worden.

5.3 Samen met de ondernemer

RTV-Arnhem streeft ernaar om met de ondernemer kijken naar toegankelijke communicatie. Hiervoor gaan wij zowel betaalde als onbetaalde content aanbieden, zoals advertenties, programma's, etc.

5.4 Samen met Omroep Gelderland

RTV-Arnhem heeft met Omroep Gelderland afgesproken om gezamenlijk content en kennis te delen. Omroep Gelderland heeft de middelen om content te ontwikkelen en RTV-Arnhem heeft vooral lokale kennis van gebeurtenissen. RTV-Arnhem wil samen met Omroep Gelderland kijken naar een educatieve programmering voor lokale omroepen in Gelderland.

5.5 Samen met De Gelderlander

RTV-Arnhem heeft met De Gelderlander afgesproken om kennis en content te delen. RTV-Arnhem kan veel leren van de journalistieke kennis van De Gelderlander en De Gelderlander kan leren van onze kennis op gebied van TV en geluid. De aankomende vijf jaar wil RTV-Arnhem samen met De Gelderlander content ontwikkelen waar RTV-Arnhem alleen niet de mankracht voor heeft. Denk aan langdurige onderzoeksjournalistiek.

5.6 Samen met andere lokale media

RTV-Arnhem wilt de banden aanhalen met lokale media zoals Arnhem-Direct en Habber Arnhem, maar ook met commerciële kranten. Door samen te werken met deze media kan de positie van RTV-Arnhem versterkt worden. Dit geldt ook voor wijk gerelateerde media.

5.7 Samen met andere lokale omroepen

Buiten het streekvormingsgebied zal RTV-Arnhem andere lokale omroepen vragen om te kijken naar content deling en eventueel te onderzoeken of er een gezamenlijk investeringsfonds voor lokale omroepen opgericht kan worden om content te ontwikkelen. Denk bijvoorbeeld aan een eigen jeugdjournaal, gezondheidsprogramma's, etc. Dit zal RTV-Arnhem eerst proberen te realiseren met OLON. Indien dit niet mogelijk is, zal RTV-Arnhem zelf de lokale omroepen benaderen, eventueel samen met Omroep Gelderland.

5.8 Samen met landelijke media

Afgelopen tijd zijn er kleine samenwerkingsmomenten geweest met landelijke media. Denk aan de NOS en Omroep Max. Er wordt gekeken naar verdere samenwerkingsmogelijkheden met landelijke media.

6. Facilitair

6.2 Verhuizen

RTV-Arnhem huurt sinds ruim twee jaren het pand aan de Bergstraat. Er is reden om aan te nemen dat het huurcontract binnen afzienbare tijd zal worden opgezegd. RTV-Arnhem is met diverse partijen in gesprek om een toekomstbestendige huisvesting te vinden voor haar medewerkers, inclusief de voorzieningen voor radio en TV.

6.3 Vervoersmiddelen

Om de reportages in het zendgebied te kunnen maken, moet RTV-Arnhem beschikken over vervoer (van reporters en apparatuur). Naast de aanwezige scooter kiest RTV-Arnhem voor de aankomende vijf jaar voor gedeelde voertuigen, zoals bijv. Greenwheels. Hierdoor draagt RTV-Arnhem o.a. bij aan een duurzame samenleving. Ook gaan wij stimuleren dat onze personeelsleden met het openbaar vervoer gaan komen in plaats van eigen auto.

6.4 Investeringen in apparatuur

RTV-Arnhem heeft de afgelopen jaren weinig kunnen investeren in apparatuur. Om onze ambities de komende 5 jaar waar te kunnen maken is het noodzakelijk een aantal apparaten te vernieuwen. Het gaat o.a. om:

- schoudercamera's,
- individuele montagecellen,
- digitaal redactiebord
- mobiel pc-radio systeem,
- pc's,
- pc-radio
- diverse softwarepakketten.

Hiervoor zal in de komende jaren circa €60.000 worden gereserveerd.

6.5 DAB+

RTV-Arnhem verwacht rond 2023 dat FM gaat verdwijnen. Hiervoor komt DAB+ in de plaats. RTV-Arnhem onderzoekt of het al financieel aantrekkelijk genoeg is om zelfstandig naar DAB+ over te stappen of om dit eventueel met anderen omroepen uit het streekgebied te doen.

6.6 Duurzaamheid

Een aantal van de werkprocessen is nog niet gedigitaliseerd en zorgt voor een hoog papier-en printergebruik. De komende jaren zullen deze processen papierarm worden gemaakt.

6.7 AVG

De nieuwe AVG-wetgeving heeft ook gevolgen voor RTV-Arnhem. Hoewel de huidige wetgeving in 2018 zijn beslag zal krijgen, is de verwachting dat privacy de komende jaren op verschillende manieren een blijvend thema zal zijn voor RTV-Arnhem en elke omroep.

7. Financiën

7.1 Overheidsbijdrage

De publieke omroep is vanwege de LTMA gebonden aan kaders die een overheidsbijdrage noodzakelijk maken. De €1,20 per huishouden blijkt onvoldoende om een kwalitatief goede oproep op te bouwen.
De regiovorming moet leiden tot een groter samenwerkingsverband (circa 450.000 inwoners). De overheidsbekostiging wordt mogelijk in die situatie gunstiger.

7.2 Overige subsidies

De maatschappelijke positie en missie van RTV-Arnhem leidt ertoe dat RTV-Arnhem ook een bijzonder geschikt medium is voor het sociale middenveld. Dit biedt mogelijkheden om content te ontwikkelen in opdracht van tal van organisaties. Hierbij komen verschillende subsidiemogelijkheden in beeld.

7.3 Commerciële inkomsten

Het streven is om een kwart tot een helft van de inkomsten vanuit andere dan overheidsbijdragen te genereren. Commerciële inkomsten zijn dan ook van belang en er wordt veel energie gestoken in het genereren hiervan. Met dit doel is Rijn IJssel Media BV opgericht in de verwachting dat via dit vehikel de inkomsten over de komende jaren dan ook zullen toenemen. Deze BV wordt in de rapportages volledig geconsolideerd in de stichting RTV-Arnhem.

7.4 Meerjarig financieel plan

De afgelopen twee jaren is RTV-Arnhem in staat gebleken een degelijk financieel beleid te voeren waarbij binnen de financiële kaders werd gewerkt. Ook de komende 5 jaren is het streven om gestaag maar voorzichtig te groeien en een (bescheiden) reserve op te bouwen voor het doen van investeringen.

Bijlage 1.

Overzicht van de leden van het programmabeleid bepalend orgaan (PBO)

Stroming	Datum aftreden	Naam	Organisatie/instelling en adresgegevens
Maatschappelijke zorg en welzijn	01-01-2021 (01-01-1925)	Silvio Caio	**SWOA** Kazerneplein 2 6802 CE Arnhem
Cultuur en kunst	01-01-2019	John Bliekendaal	**ArtEZ hogeschool voor de kunsten** Onderlangs 9 6812 CE Arnhem
Cultuur en kunst	01-01-2019	Hannie Stolker	**Museum Arnhem** Utrechtseweg 87 6812 AA Arnhem **Galerie Plaatsmaken** Klarendalseweg 82A 6822 GC Arnhem
Godsdienst Geestelijke Levensovertuiging	01-01-1922 (01-01-1926)	Rabia Karaman	**Arnhemse Wereldvrouwen** Mail: 8maart@gmail.com (Platform van verschillende organisaties. Geen adres) **Stichting Imran** Stadswaardenlaan 85 6833 LN Arnhem **In Vrijheid Verbonden** Stadsplateau 1 3521 AZ Utrecht
Bedrijfsleven en sport en recreatie - Renkum	4 jaar na ingangsdatum nieuwe zendmachtiging + evt. verlenging van 4 jaar	Frans Hoekman	**KNPNT** Nijverheidsweg 2A 6662 NE Elst **SBESH (Stichting beheer en exploitatie sportpark Hartenstein)** J.J. Talsmalaan 15 6861 BZ Oosterbeek
Bedrijfsleven Arnhem	01-01-1922 (01-01-1926)	Frank Thooft	**Ondernemerscontact Arnhem (OKA)** Tivolilaan 205 6824 BV Arnhem

Onderwijs en educatie	01-05-1922 (01-05-1926)	Wim Ludeke	**Stichting de Onderwijsspecialisten** Vossenstraat 6 6811 JC Arnhem
Sport en recreatie	01-01-1922 (01-01-1926)	Geert Geurken	**Sportbedrijf Arnhem** Eusebiusbuitensingel 53 6828 HZ Arnhem
Maatschappelijk veld - Renkum	4 jaar na ingangsdatum nieuwe zendmachtiging + evt. verlenging van 4 jaar	Nilay Kulci	**Huis van Renkum** Europalaan 11 6871 ZA Renkum **Renkum voor elkaar** Johanniterweg 4 6865 HW Doorwerth
Duurzaamheid - Overbetuwe	4 jaar na ingangsdatum nieuwe zendmachtiging + evt. verlenging van 4 jaar	Huub Schoenmaker	**Tarmo BV** Jasappel 47 6662 JD Elst
Op persoonlijke titel	*01-01-2019*	*Soheila Najand*	*Tivolilaan 171* *6824 BV Arnhem*

Bijlage 2.

TV Programmering 2018

- Nieuws

Het lokale nieuws

- Terug naar toen

Geschiedenisprogramma van Arnhem

- Herman Centraal

Maatschappelijk programma

- Waar gaat u naar toe?

Straatinterviews

- Dit is Arnhem

Cultuurprogramma met diverse thema's

- Arnhemse meester zoekt plek

Kunstprogramma

- Oranje top 30

Muziekprogramma met NL-hits

- Boswachters van Arnhem

Natuurprogramma over natuur in Arnhem

- Burgers' Zoo Natuurlijk

Programma over de dieren in Burgers' Zoo

- In de ban van…..

Een themaprogramma over ondernemen in Arnhem

TV Programmering 2023

Behouden van programma's 2018

- Nieuws
- Terug naar toen
- Waar gaat u naar toe
- Arnhemse meesters
- Burgers' Zoo Natuurlijk
- Boswachters van Arnhem

Gedraaid voor 2023

- Politiek programma om brug te verkleinen tussen politiek en inwoners
- Leesprogramma voor volwassenen die niet kunnen lezen
- Rekenprogramma voor volwassenen die niet kunnen rekenen
- Integratie programmering voor nieuwkomers
- Informatief programma voor mensen in armoede en welke voorzieningen er zijn
- Muziekprogramma
- Programma over lokale (sport)verenigingen
- Jongerenprogramma's
- Ondernemersprogramma
- Evenementenprogramma
- Kinderprogrammering

Thema Programmering

- Airborne
- Koningsdag
- Overige bijzondere evenementen
- Emancipatorisch (LHBT, etc.)
- Verkiezingen (lokaal, provinciaal en landelijk)

Radio programmering 2018

- Lokaal Nieuws
- Arnhem Actueel

Actualiteitenprogramma

- Muziekboulevard

Non stop muziek

- Consonant

Klassiek programma

- Dissonant

Klassiek programma

- Tot de klok van 12

Nederlandstalig muziekprogramma

Radio programmering 2023

- Nieuws (lokaal / regionaal en wereldwijd)
- Actualiteitenprogramma
- Cultuur / geschiedenisprogramma
- Religie programma
- Politiek

Gescheiden programmering:

- Indo muziek
- Klassieke muziek
- Nederlandstalige muziek
- Alternatief (hiphop, reggae, etc.)

- Crossroads

Countryprogramma

- Radio Tempo Dulu

Indo programma

- Radio de Vette Ketting

Programma van een maatschappelijke organisatie Ome Joop's Tour

- Cultuur in de stad

Culturele programma

- Love4hiphop

Hip Hop programma

- Sound Armada

Reggae & dancehall muziekprogramma

- Stamgasten

Programma over de geschiedenis van Arnhem

- Heuveling

Hits van vroeger en nu muziekprogramma

- Michel Finest Hits

Hits van vroeger en nu muziekprogramma

- Denderende 30

Hits van vroeger en nu muziekprogramma

- Nozems

Muziekprogramma met muziek uit de jaren 20/30

- Als het maar Hard is

Rock programma

- Over de brug

Religieus programma

- Andere bijzondere muziek.

Thema Programmering

- Airborne
- Koningsdag
- Overige bijzondere evenementen
- Emancipatorisch (LHBT, etc.)
- Verkiezingen (lokaal, provinciaal en landelijk)

Programmering wordt meer eenlijnig gemaakt, zodat er eenheid gaat komen in de gehele programmering. De main muziekstijl zal vooral top 40 zijn gemixed met top 2000 muziek, hetgeen zorgt voor een herkenbare look en feel.

Internet programmering 2018

- Lokaal nieuws
- Uitzending gemist van nieuws en programma's

Internet programmering 2023

- Lokaal nieuws
- Uitzending gemist van nieuws en programma's
- Uitbreiden interviews en items voor diepgang in nieuws
- Speciale programma's die alleen online te zien zijn
- Programma's die van de YouTube academie

Aan de gemeenteraad

Datum	: 07 november 2017
Zaaknummer	: 194444
Contactpersoon	: Doeko Pinxt
Telefoonnummer	: (026) 377 3247

Onderwerp : Nieuwe zendmachtiging lokale omroep

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u voor om kennis te nemen van ons besluit op 7 november 2017 om u te informeren over het volgende:

1. **De zendmachtiging van de lokale omroep (RTV Arnhem) loopt na 5 jaar automatisch af op 18 november 2018**
   Het Commissariaat voor de Media verstrekt een zendmachtiging voor de periode van 5 jaar aan een lokale omroep, waarna de zendmachtiging automatisch afloopt. De zendmachtiging van RTV Arnhem loopt tot 18 november 2018. Vanaf 18 november 2017 gaat het traject lopen voor organisaties die de nieuwe zendmachtiging willen bemachtigen. In dit traject heeft de gemeenteraad een rol.

2. **Het proces rondom het verlenen van de nieuwe zendmachtiging voor een lokale omroep en de rol van de gemeenteraad daarin.**
   - Het Commissariaat voor de Media beslist over de zendmachtiging.
   - Voordat het Commissariaat voor de Media een besluit kan nemen over een aanvraag van een organisatie voor de aanwijzing van een lokale omroep, moet de gemeenteraad een gemotiveerd en onderbouwd advies geven over de aanvraag.
   - Het Commissariaat informeert de gemeente én de aangewezen lokale omroep 12 maanden voor het einde van de zendmachtiging dat die afloopt. Voor Arnhem betekent dit uiterlijk 18 november 2017.
   - Het Commissariaat adviseert aan de gemeente om bijvoorbeeld op de eigen website en via de lokale media, bekend te maken dat de zendmachtiging afloopt en dat partijen die interesse hebben een aanvraag kunnen indienen.
   - Organisaties, dat kunnen er meerdere zijn, die in aanmerking willen komen voor een zendmachtiging (dat kan ook de huidige lokale omroep zijn) kunnen een aanvraag indienen bij het Commissariaat. Zij kunnen dit doen tussen 18 november 2017 en 18 mei 2018.
   - Het Commissariaat stuurt aanvragen die zij ontvangen binnen 4 weken door naar de gemeente.
   - De gemeenteraad moet binnen 18 weken na ontvangst van de aanvraag van het Commissariaat een advies geven over de aanvraag. De gemeenteraad moet toetsen of de aanvraag aan de eisen van de Mediawet 2008 voldoen.
   - Indien er meerdere partijen aanvragen moet het college van burgemeester en wethouders het samengaan van de omroepen bevorderen voordat de gemeenteraad advies uitbrengt. Als het college van burgemeester en wethouders er niet in slaagt de aanvragers te laten samengaan, dan vraagt het Commissariaat de gemeenteraad gemotiveerd te adviseren welke aanvrager het beste de functie van lokale omroep kan uitoefenen. Als de gemeenteraad geen aanvullend

advies uitbrengt en er geen indicatie is dat de bestaande lokale omroep niet naar behoren functioneert, dan zal het Commissariaat in principe kiezen voor de omroep die de aanwijzing al heeft. Als de omroepen bereid zijn om samen te gaan, dan kost het vaak enige tijd om één nieuwe organisatie te vormen. In afwachting hiervan kan de gemeenteraad het Commissariaat vragen om uitstel van de adviestermijn van 18 weken.
- Na ontvangst van het advies van de gemeenteraad besluit het Commissariaat binnen 4 weken over de zendmachtiging.
- Het Commissariaat gaat uit van de juistheid van het advies van de gemeenteraad en zal dit advies na de toetsing in principe overnemen. Als er op basis van de beschikbare stukken of om een andere reden twijfel bestaat aan de juistheid (zorgvuldigheid en/of deugdelijke motivering) van het advies kan het Commissariaat aan de gemeenteraad vragen een aanvulling op het advies te geven of zelfs een compleet nieuw advies uit te brengen.
- Het Commissariaat kan het advies naast zich neerleggen en zal het advies bijvoorbeeld naast zich neerleggen als blijkt dat de redactionele onafhankelijkheid van een lokale omroep in het geding is.

De volledige informatie over dit proces is te vinden op de website van het Commissariaat voor de Media, zie https://www.cvdm.nl/praktisch/aanwijzingsprocedure-lokale-publieke-media-instellingen/.

3. De stappen die gezet worden vanuit de gemeente rondom de nieuwe zendmachtiging tot de zomer 2018
- In november - december 2017 wordt op de gemeente website en via een persbericht aangekondigd dat de zendmachtiging afloopt en dat partijen die interesse hebben een aanvraag kunnen indienen.
- Voor de zomer van 2018 wordt er een raadsvoorstel voorbereid en ingebracht door het college van burgemeester en wethouders ter besluitvorming voor de raad waarin een gemotiveerd advies staat welke aanvrager het beste de functie van lokale omroep kan uitoefenen.

Consequenties
Dit proces moet elke vijf jaar doorlopen worden. Afhankelijk van het advies van de raad aan het Commissariaat voor de Media kan dit consequenties hebben voor de huidige omroep die de zendmachtiging heeft.

Communicatie
Het traject is reeds gecommuniceerd naar de huidige zendgemachtigde. In november - december wordt de stad geïnformeerd via de website van de gemeente en via een persbericht.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,

de secretaris, de burgemeester,

Aan de gemeenteraad

Datum : 18 september 2018
Zaaknummer : 288246
Contactpersoon : Doeko Pinxt
Telefoonnummer : 026 3773247

Onderwerp: Voortgang kwaliteitsimpuls lokale media

Geachte voorzitter en leden,

Wij stellen u op de hoogte van de voortgang rondom onze toezegging om te kijken naar de mogelijkheden om een kwaliteitsimpuls te geven aan de lokale media.

Inleiding
"Onafhankelijke lokale media vinden we van grote waarde voor een transparant, democratisch stadsbestuur", aldus het coalitieakkoord van Arnhem 2018-2022. Hiermee geven we aan dat we het belangrijk vinden dat de media vrij en onafhankelijk nieuws kunnen maken en dat betekent dat de gemeente zich niet met de journalistieke inhoud bemoeit. De gemeenteraad gaf ook het belang van de media aan tijdens het rondetafelgesprek op 3 juni 2018 tussen media en de gemeenteraad en tijdens de bespreking van de motie “Kwaliteitsimpuls Lokale Media” in de raad op 20 juni 2018. Het college heeft toegezegd om te kijken hoe er een kwaliteitsimpuls gegeven kan worden aan de lokale media in Arnhem en daarbij de zendgemachtigde lokale omroep als vertrekpunt te nemen, maar tegelijkertijd ook breder te kijken. Met deze brief informeren wij de raad over de acties die wij tot nu toe ondernomen hebben en stappen die wij nog gaan zetten.

In juli en augustus 2018 zijn er gesprekken geweest met een aantal vertegenwoordigers van de lokale media (RTV Arnhem, de Gelderlander, Arnhem-Direct, Omroep Gelderland en Ik hou van Arnhem). Deze gesprekken gingen over zowel de eventuele noodzaak van een kwaliteitsimpuls als hoe zij denken dat de gemeente Arnhem een kwaliteitsimpuls kan geven aan de lokale media. Als we de lokale media een kwaliteitsimpuls willen geven is er een aantal knoppen waar we aan kunnen draaien. Hieronder wordt een vijftal mogelijkheden beschreven, gevolgd door een aantal actiepunten. Ook is er op ambtelijk niveau contact geweest met de provincie Gelderland over hun mediabeleid.

1. De lokale zendgemachtigde omroep

Volgens de mediawet heeft de gemeente één verplichting met betrekking tot media en dat is om de lokale zendgemachtigde omroep te bekostigen zodat zij een lokaal toereikend media-aanbod kan verzorgen. De hoogte van deze bekostiging staat niet vast en er zijn een aantal criteria om te kunnen toetsen of de omroep in voldoende mate een lokaal toereikend media-aanbod verzorgt. Deze criteria zijn op basis van de mediawet vastgelegd in het convenant tussen de VNG en de Organisatie van Lokale Omroepen in Nederland (OLON). Lokale omroepen in heel Nederland hebben het moeilijk om binnen de bestaande financiële middelen een lokaal toereikend media-aanbod te realiseren. Met het oog op de professionalisering van lokale omroepen en het vormen van streekomroepen, beraadt het kabinet zich op de wijze van organisatie en financiering van de lokale omroepen. De VNG heeft aangegeven dat er ten minste structureel 30 miljoen euro meer nodig is voor de lokale omroepen. De gemeente heeft een subsidierelatie met de lokale zendgemachtigde omroep.

Impuls zendgemachtigde lokale omroep - de basis op orde

Daar waar het om het geven van een kwaliteitsimpuls van de media gaat, kijken we als eerste naar de zendgemachtigde organisatie, omdat er wettelijk gezien een bekostigingsplicht is en de zendgemachtigde omroep tot de basis hoort van de lokale media. Die basis moet op orde zijn. Dit betekent dat er sprake moet zijn van een professionele organisatie met voldoende journalistieke borging waar de zaken bedrijfsmatig op orde zijn en de organisatie weerbaar is. De lokale omroep moet een gezonde financieringsmix hebben bestaande uit de subsidie van de gemeente gecombineerd met eigen inkomsten zoals inkomsten uit reclame, projectsubsidies, sponsoring en bijvoorbeeld het uitvoeren van media-opdrachten.
Aan de nieuwe zendgemachtigde omroep vragen wij om een vijfjaren bedrijfsplan voor de periode van de zendmachtiging te maken inclusief begroting (inhoudelijk, personeel, huisvesting, apparatuur) en inclusief hoe dit zich verhoudt tot het vormen van een mogelijke streekomroep. In het plan moet de lokale zendgemachtigde omroep aangeven hoe zij tot een kwaliteitsimpuls gaat komen en tot een gezonde financieringsmix. Dit plan wordt door de gemeente getoetst. Op dit moment zitten we als gemeente midden in de procedure rondom de zendmachtiging en weten we nog niet wie straks de zendgemachtigde lokale omroep is. Het betekent dat we ook niet het gesprek kunnen aangaan met de toekomstige zendgemachtigde omroep.

Tijdspad *:

- augustus - september, toetsen aanvraag zendmachtiging ingediend door RTV Arnhem.
- 11 september 2018 raadsvoorstel advies met betrekking tot de nieuwe zendgemachtigde lokale omroep naar de gemeenteraad.
- september - oktober 2018 besluit gemeenteraad met betrekking tot advies zendgemachtigde omroep.
- oktober - Commissariaat voor de Media op de hoogte stellen van het raadsbesluit.
- november 2018 zendgemachtigde omroep bekend.
- 18 november, nieuwe zendmachtiging gaat in.
- december 2018, indienen vijfjarenplan door zendgemachtigde omroep.

- januari 2019, toetsen en bespreken vijfjarenplan zendgemachtigde omroep.

* RTV Arnhem heeft ook in de gemeente Renkum een aanvraag ingediend om daar de zendgemachtigde lokale omroep te worden. Het Commissariaat voor de Media verwacht wanneer een omroep bij meerdere gemeenten gelijktijdig een verzoek indient om de zendgemachtigde omroep te worden, dat er een gezamenlijk advies vanuit de gemeenteraden gegeven wordt indien zij tot hetzelfde advies komen. Er is ambtelijk overleg geweest tussen de gemeente Arnhem en gemeente Renkum. De verwachting is dat de gemeenteraad in Renkum niet tot een positief advies komt. Het is om die reden dat er geen gezamenlijk advies gegeven wordt. Wanneer het Commissariaat voor de Media de adviezen van de gemeente Arnhem en gemeente Renkum binnen heeft oordeelt zij over de zendmachtiging. In het uiterste geval kan het zijn dat de procedure voor zendmachting opnieuw gedaan moet worden.

Financiën:
Het meerjarenplan inclusief begroting van de nieuwe zendgemachtigde omroep is naar verwachting eind 2018 - begin 2019 klaar.

2. Opdrachtverlening vanuit de gemeente aan media
Naast de lokaal zendgemachtigde omroep zijn er diverse andere media waaronder commerciële media. De gemeente is op tal van terreinen actief in de stad en daarbij speelt communicatie en informatie richting burgers en organisaties via diverse kanalen een belangrijke rol. De gemeente kan opdrachten geven aan media (bijvoorbeeld het maken van een promotiefilm, communiceren over een stedelijke ontwikkeling, organisatie van een debat of advertentieruimte kopen zoals de wekelijkse gemeentepagina in de Arnhemse Koerier) en op die manier direct en indirect bijdragen aan de lokale media. Het bewust hier mee omgaan kan een impuls geven aan de lokale media en/of er voor zorgen dat lokale media kunnen blijven bestaan. We gaan onderzoeken hoe wij hier nu mee omgaan en of we daar anders mee willen en kunnen omgaan, ten bate van de lokale media.

Tijdspad:
- augustus - oktober 2018, samen met afdeling communicatie en inkoop en aanbesteding bekijken wat de mogelijkheden en wensen zijn o.a. met betrekking tot inzet huidige middelen en inkoop- en aanbestedingsregels.
- oktober - december 2018 op basis van wensen en mogelijkheden, afspraken maken.
- januari - februari 2019, uitvoeren van de afspraken en/als onderdeel daarvan medewerkers van de gemeente actief informeren over de eventuele nieuwe afspraken.

Financiën:
Binnen de huidige begroting.

3. Huidige subsidieregelingen
De huidige subsidieregelingen van de gemeente zijn niet specifiek gericht op mediaproducties, toch sluiten zij het maken van een mediaproductie als onderdeel van een project niet uit. Het betekent dat er

mogelijkheden zijn voor subsidies voor organisaties die een project (zonder winstoogmerk) ontwikkelen waar ook mediaproducties bij gemaakt worden. Het gaat hier onder meer om de subsidieregeling Producties, Evenementen en Festivals en de subsidieregeling Burgerkracht. In de praktijk zien we dat hier incidenteel gebruik van wordt gemaakt door mediaorganisaties. Gezien de aard van de regelingen (andere focus dan het maken van mediaproducties) en de subsidieplafonds is het niet per se dat indien meer mediaorganisaties aanvragen er direct meer aanvragen waarin mediaproducties in voorkomen gehonoreerd worden.

Tijdspad:

- september - oktober 2018 organisatie bijeenkomst mediaorganisaties met betrekking tot mogelijkheden binnen bestaande subsidieregelingen in Arnhem.
- Vervolgens jaarlijks een bijeenkomst organiseren.

Financiën:

Binnen de huidige begroting.

4. Inventarisatie waar we nu subsidie aan verstrekken

De gemeente geeft subsidie aan diverse initiatieven die media-gerelateerd zijn of mediaproducties maken vanuit beleid en programma's die niet specifiek media gerelateerd zijn. Zo wordt vanuit zorg en welzijn een subsidie van €53.000 gegeven aan JonginArnhem (valt onder Rozet), een website met mediaproducties gemaakt door jongeren over tal van onderwerpen waar jongeren mee te maken kunnen hebben (schulden, soa's, verslaving, vrijetijdsbesteding). Doel is preventie door informatie te verstrekken aan jongeren. Ook krijgen diverse wijkkranten subsidie met als doel bewoners bij de wijk te betrekken en te informeren. We gaan inventariseren welke mediagerelateerde subsidie we nu verstrekken en/of door het anders in te zetten en/of het bundelen van subsidies en/of samenwerking te bevorderen er een kwaliteitsimpuls gegeven kan worden aan de lokale media.

Tijdspad:

- september - november 2018 inventarisatie subsidies klaar.
- december 2018 - februari 2019 advies of de subsidies anders ingezet moeten worden in toekomst of dat samenwerking bevordert kan worden.
- maart 2019 - mei 2019 indien subsidies vanaf 2020 anders ingezet gaan worden, gesprekken voeren met organisaties. Daar waar het om samenwerking gaat, kan dit meteen gestimuleerd worden in 2019.

5. Mediafonds

Zover bekend zijn er op dit moment een tweetal steden, Leiden en Den Haag die er voor kiezen een impuls te geven aan de lokale media via een mediafonds. Volgens een artikel van het Stimuleringsfonds voor Journalistiek geven de meeste Nederlandse gemeenten de lokale journalistiek geen extra steun, met als reden dat zij het simpelweg niet nodig vinden. De provincie Groningen is de enige provincie met een eigen mediafonds. Daarnaast zijn er overheden die via andere subsidieregelingen bijdragen aan de

lokale media. De provincie Gelderland heeft geen mediafonds en heeft daar op dit moment geen plannen voor, maar heeft wel aan Omroep Gelderland een extra subsidie verstrekt van €142.000 voor het project, Daadwerkelijk Dichtbij: project versterking van de lokale journalistiek in Gelderland. De mediafondsen ondersteunen de onafhankelijke (lokale) journalistiek in het maken van mediaproducties. Journalisten / mediaorganisaties kunnen daar aanvragen indienen en een externe commissie beoordeelt de aanvragen, zodat de overheid zich niet met de journalistieke inhoud bemoeit.
Met het werkveld is er gesproken over hoe zij tegen een Arnhemse mediafonds aankijken. Met name de online-kanalen Arnhem Direct en Ik hou van Arnhem zijn enthousiast over een mediafonds. Anderen zien of geen heil in een mediafonds of leggen meer de nadruk op het belang van een kwaliteitsimpuls voor de lokale zendgemachtigde omroep of dat de overheid opdrachten verstrekt aan media of adverteert in de lokale media. Daar waar het om een mediafonds gaat wordt vanuit het werkveld zowel gesproken over een fonds gericht op het maken van (langdurige) journalistieke producties alsmede de noodzaak voor goede moderatie op online platformen waardoor er (weer) meer ruimte voor debat ontstaat. Nu is bijvoorbeeld op Arnhem Direct de mogelijkheid om te reageren uitgeschakeld omdat er geen tijd is voor goede moderatie. Meerdere media geven aan dat online reacties van burgers weer zorgen voor nieuwstips en daarmee nieuw nieuws. Daar waar het om een Arnhemse mediafonds gaat, gaan wij op basis van de gesprekken met het werkveld, dat op dit moment niet verder onderzoeken. We focussen ons in eerste instantie op de andere punten en denken daarmee de lokale media voor nu voldoende een kwaliteitsimpuls te kunnen geven.

Consequenties
In dit stadium niet van toepassing.

Communicatie
De media waar wij gesprekken mee hebben gevoerd informeren wij over de inhoud van deze raadsinformatiebrief.

Hoogachtend
het college van burgemeester en wethouders van Arnhem,
de secretaris, de burgemeester,

Bijlage(n)
–

Advies zendmachtiging lokale omroep

Voor de gemeenteraadsvergadering d.d.:	10 oktober 2018
Zaaknummer:	
Portefeuillehouder:	H. de Vroome

Raadskameradvies:

Aan de gemeenteraad, 19 september 2018

Aanwezig: de raadsleden/fractievolgers Engelaar (PVV), Van der Laak (Arnhem Centraal), Loos (VVD), Van Burgsteden (CDA), Andeweg (D66), Eliëns (Partij voor de Dieren), Neede (ChristenUnie), Van der Loo (GroenLinks) De Vries (PvdA), Aydemir (DENK-Verenigd Arnhem),
Er waren geen vertegenwoordigers van de SP en de Arnhemse Ouderenpartij.

Bespreking
Bij aanvang geeft wethouder de Vroome een toelichting op de veranderde situatie in Renkum. Uit recente informatie is gebleken dat de Renkumse raad naar alle waarschijnlijkheid voorgesteld wordt een positief advies te geven op de aanvraag van RTV-Arnhem.

Toezegging
Wethouder de Vroome zegt toe een dubbelcheck te doen bij het commissariaat voor de media ten aanzien van de sluitingstermijnen voor het doen van een aanvraag voor zendmachtiging en de raad hierover begin volgende week (24/25 september) te informeren.

Standpunten
De fracties van PVV, VVD, CDA, D66, Partij voor de Dieren, Christen Unie, GroenLinks en PvdA hebben aangegeven voor het voorstel te zullen stemmen.
De fracties van Arnhem Centraal en DENK-Verenigd Arnhem willen eerst de dubbelcheck (toezegging) van de wethouder afwachten voordat zij hun standpunt bepalen.

Conclusie
De voorzitter constateert met instemming van de raadskamer dat de meningsvormende fase is afgerond. Het voorstel kan doorgeleid worden naar de besluitvorming.

De raadsadviseur, De voorzitter,

E.J.S. Dirksen L.R. Manders

Aan: Voorzitter van de raad

Betreft: Debatverzoek Artikel 40A RvO

Onderwerp: Debatverzoek nav bericht dat personen in Arnhem zijn aangehouden voor het beramen van een grote terroristische aanslag in Nederland

Arnhem, 27 september 2018

Geachte voorzitter,

Hierbij doen wij een verzoek om het onderwerp radicalisering op de agenda van de eerstvolgende besluitvormende raadsvergadering te plaatsen. Aanleiding voor dit verzoek is de berichtgeving op 27 september over de invallen en aanhoudingen in Arnhem van mensen die een grote terroristische aanslag wilden plegen. Gezien de ernst van de dreiging, het feit dat meerdere aanhoudingen in Arnhem zijn gedaan en Arnhemmers betreft willen we dat de gemeenteraad zich buigt over de vraag of we voldoende beeld hebben op de mate en oorzaken van radicalisering en of we daar als gemeente genoeg aan doen om dat te voorkomen.

Hoogachtend,

Gerrie Elfrink, Sarah Dobbe, Paulien Lunter

griffie

Van: Ahmed Marcouch
Verzonden: vrijdag 28 september 2018 11:29
Aan: Raadsleden Arnhem
Onderwerp: Politieactie

Urgentie: Hoog

Geachte leden van de raad,

U heeft ongetwijfeld in de media vernomen dat er donderdagavond onder meer in Arnhem een grote gecoördineerde politieactie was in het kader van terrorismebestrijding. Het ziet er naar uit dat het gaat om een Arnhems netwerk, dat wordt verdacht van het voorbereiden van een terroristische aanslag in Nederland. Aan het begin van de politieactie ben ik hierover geïnformeerd.

De betreffende personen waren allemaal bij ons bekend, in beeld en maakten deel uit van onze lokale radicaliseringsaanpak.

Deze actie geeft eens te meer aan dat we voortdurend alert moeten zijn en dat we samen met het Openbaar Ministerie en politie blijvend moeten inzetten op de aanpak van radicalisering. Ons doel daarbij is altijd het beschermen van onze samenleving.

Via wijkagenten en wijkmedewerkers houden we nauw contact met de buurt. Het is rustig in de wijk, maar u kunt zich voorstellen dat wijkbewoners erg geschrokken zijn van de gebeurtenissen. Het Openbaar Ministerie en de politie zijn nu bezig met onderzoek.

Ik hoop dat ik u hiermee voldoende heb geïnformeerd.

Ahmed Marcouch